

Fúka Moodaanaki Kira Ufa Afaqínaasa Ufa

Binumarien Bible

Contents

ÓOSANA	1
RAFÚDOO AKARAFÁ	90
MATAIOO	161
MAREEKOO	244
RUKA	292
YOOHANEE	369
NIQIQOO FÁSIQAUSA	426
ROOMMA	499
1 KOORINTI	536
2 KOORINTI	571
KARATIA	593
EEFEESUSA	607
FIRIPI	619
KOOROOSEE	628
1 TEESARONIKA	638
2 TEESARONIKA	645
1 TIMOOTI	649
2 TIMOOTI	659
TITUSA	666
FIREEMOONA	671
HEEBURU	673
YAMEESA	700
1 PEETOOROO	708
2 PEETOOROO	718
1 YOOHANEE	724
2 YOOHANEE	732
3 YOOHANEE	733
YUDEESA	735
UQAFÍQOO UFAFA	738

Fúka Moodaanaki Kira Ufa Afaqínaasa Ufa

The New Testament + Genesis and Exodus in the Binumarien language of Papua New Guinea

Nupela Testamen wantaim Stat na Kisim Bek long tokples Binumarien long Niugini
Language: Binumarien

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 1983, 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 1983, 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

855dee54-b4dc-53bf-9f7e-eeeeae8a69dc1

ISBN: 978-1-5313-0086-9

Óosana Ároo Ufafa

Maa maqa maaqána faqa faiqi faqa áuqu ufafa.

1 Óosana kúradoo áukuanna Ánutufa sía máru áinainannai mirí innaarunna faqa maa maqána faqa óosana arasée áuqinau. ² Mi aukuanná maa maqáfa fifau fáafau inóo márufanoo, asukuna firaafá rafáaqafinoo márufanoo Ánutuna maraquana fannóo nammári ámuauqumau úfaira foora úqidanoo óonuree anirée ímarinau.

³ Mi faasaanná Ánutufa qinau, káaqa qáranara máriannee qufanóo káaqa qárafa kambíqanau. ⁴ Kambíqafufanóo qáfamaseenoo ámiqimambinoo qímaseenoo káaqa qárana faqa asukuna faqa áadu áadu rakéemma quqánau. ⁵ Rakéemma quqáseenoo qáfamaseenoo Ánutufa káaqa qáranara fáasaanee qinau, asukunara eendáki fee qinau. Miqí qímasoofanoo mikarí indaarú óosana araséenoo eendírafa náaree aniréenoo áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanóo mifa mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa indaarúqaa fáasaana márinau.

⁶ Miná ínaaqianaa fáasaana Ánutufa kaifáa qinau. Innaarúna káqi sáqanna raináfinanoo nammári mirínni faqa mianní faqa áadu áadu rainánnoo márianifeera qufanóo miqímminau. ⁷ Miqí qímaseenoo Ánutufa innaarúna káqi sáqanna áuqu quqáseenoo nammári rainá mianní faqa mirínni faqa quqánau. Quqásoofanoo dóo miqínnoo márinau. ⁸ Ánutufa mi kaqi saqanná áuqureenoo innaarúnee qinau. Miqímmásoofanóo eendírafa áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanoo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa ínaaqianaa fáasaana márinau.

⁹ Qaaramóo fáasaanaikufanoo Ánutufa kaifáa qinau. Maqásaa nammári suqúfinoo moodáanaki mandi finanoo maqá koorooíanifeera qímasoofanoo miqímminoo márinau. ¹⁰ Ánutufa aadánaikunara maqá fée qínnoo áuquranau. Nammári moodáanaki suqúnara ooruku námmaryi fée qínnoo áuquranau. Miqí qímaseenoo dóo andeeqáffífoo qímaseenoo asasinau. ¹¹ Asasammáseenoo fúka máqasaara Ánutufa qinau. Ándanda óosana óosana kambíqaani, óosana óosana ándanda néemaru ainainná aqama faqa kambíqaanni, óosana óosana aqama íreemari saqarísa faqa kambíqaannee qufanóo miqímminau. ¹² Maqá fánnoo, óosana óosana ándanda faqa saqári faqa máqanau. Maqasoofanóo Ánutufa aikuqummáseenoo dóo ámiqímmínnoo fee qímasee asasinau. ¹³ Miqímmásoofanoo eendírafa áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanóo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa qaaramóokinau.

¹⁴ Ánutufa kaifáa qinau. Innaarúnai qóoma óosana óosana kambíqafinana, súani fáqa quqoona fáqa fásau fáqa iáqarana fáqa asukuna fáqa raináanifeera qinau, iáqarafa faqa áukuana faqa amaana súqirana óosana áreemariana uqannífiqaani fee qinau. ¹⁵ Mi qoomáusa innarúnaindari maqásaa káaqa qámannimaqaani qufanóo miqímminau. ¹⁶ Miqí qímaseenoo Ánutufa firaa qoomatiaqara súani faqa quqoona faqa miqandá quqánau. Firaa qooma súaniara anée fáasaana rakísinnimaqáannee qinau. Káqikaa qóomara quqoonara anée eendáki rakísinnimaqáannee qinau. Fásau námu faqa áuqu quqánau. ¹⁷ Ánutufa mi qoomáusa innaarúnaindari maqásaa káaqa qáanifeera quqánau. ¹⁸ Eendáki faqa fáasaana faqa rakísidanoo asukuna faqa káaqa qárana faqa raináanifeera quqánau. Ánutufa quqáseenoo aikuqummáseenoo dóo ámiqímmáfinoo fee qímasee asasinau. ¹⁹ Miqímmasoofanoo eendírafa áiqaróo-

fanoo iáqarafa aniroofanoo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa fáqa qaara faqa qaara faqáikinau.

²⁰ Ánutufa kaifáa qinau. Aiqáma nammáriki mária ainaináusa óosana óosana kambíqaani, maqá mirínni káqi sáqanna óosana óosana ufinuqá qumbiqáqa máridaqa qáqaga nuaqa. ²¹ Miqí qímaseenoo Ánutufa ooruku námmariki mária firaa andausa faqa óosana óosana áinaina faqa áuqu quqánau. Ufiniuqá óosana óosana faqa áuqu quqánau. Áuqu quqáseenoo aiquqummáseenoo ámiqimmíifoo qímasee asasinau. ²² Miqí qímaseenoo Ánutufa narí afaaqóoqa qímannimaqéenoo qinau. Ínni asumu moómoo kambíqáfíqa ooruku námmarki qumbiqáqa máriaqa. Mifa ufiniuqára fáqa moómoo kambíqafi mariaqee qinau. ²³ Miqí qímasoofanoo eendiráfa áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanóo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa moodáannai qisaukuinau.

²⁴ Miqímmá fufanoo Ánutufa qinau. Maqá fánnoo óosana óosana kásirana faqáa áandauqa máqaani. Máaqeena áadau faqa káasau áandau faqa firaana faqa káqikaana faqa maqá fánnoo máqaani qufanóo miqímminau. ²⁵ Miqímmaseenoo Ánutufa mi aqama ainaináusa áuqu quqáseenoo ámiqimmáfinoo qímaseenoo asasinau.

²⁶ Miqímmaseenoo Ánutufa kaifáa qinau. Maasá faiqí náanna faqáasa áuquanaura, maasá qimana kái maasá qeeqá fooqáana áuquanaura. Misa ooruku námmariki noodáanna áinaina faqa sandáaqai qaqamáree nímaria ufinísa fáqa máaqeena áandauqá faqa káasau áandauqa firaanáuqa saa faqa káqikaanauqa saa faqa rakísiani-feera áuquanaura.

²⁷ Miqí qímaseenoo Ánutufa faiqí narí fooqáa írana kái áuqinau. Faiqí fáqa ánaasee faqa náumoo faqáa qanda áuqinau. ²⁸ Áuquseenoo Ánutufa nifaaqóoqa qínnoo qinau. Ínniqara asumu moómoo kambíqeeqa maa maqa maaqánaki qumbíqáfíqa rakísiaqa. Qinée ínniqara maréeqee ooruku námmariki noodáanna faqa ufiniuqá faqa aiqáma káasau áandauqa rakísirausaika mánnimaqaanaura.

²⁹ Ánutufa kaifáa qínnoo qinau. Ínni nárana sakummara foorá íreemarina óosana óosana faqa óosana óosana sáqari aqama faqa naaqéera nímidaqa. ³⁰ Doo qinée aiqáma káasau áandauqa faqa ufiniuqá faqa ándanda faqa náriqa neemaría saqári amaneesá faqa naaqéera qinée nímidaqa. Miqí qímasoofanóo miqímminoo márinau. ³¹ Doo Ánutufa narí áuqu quqásoo áiqama áinaináuqa qáfamáseenoo firaqóo asasinau. Miqímmaseenoo eendiráfa áiqaróofanoo iáqarafa ániroofanóo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa moodáannai qísauku taikásee dínni moodáa marasée 6 faasaanáikinau.

2 Miqímmáseenoo Ánutufa aiqáma innaarúna faqa maqá faqa áuqu taikánau. ² Dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda marasée 7 fáasaana Ánutufa narí aináinirana taikánau. ³ Dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda 7 fáasaanara Ánutufa afaaqóoqa qímasee, áaduma náaquqara fáasaanee qinau. Narí kadáapirirana mi faasaanná taikóonara mi faasaannára náaquqara fáasaanee qímasee idooanau.

Adamafa faqa Éewafa faqa.

⁴ Miqímmaseenoo Ánutufa innaarúna faqa maqá faqa áuqinau. ⁵ Indaarú karaambáiqá Ánutufa maa maqána faqa mirí innaaruna faqa áuqu aukuanná aaku sía maqásaa quqóonara óosana óosana ándanda qaqama sía kambíqanau. Faiqí maqá apaurírafa faqa sía márinau. ⁶ Mikamúqoo nammári fannóo maqákiqari ururéenoo aiqáma máqa máqa uqeená ámaqanau.

Eedeena saqama ufa.

⁷ Mikarí karaambáiqá Ánutufa maqá qumáreenoo faiqí minánnoo áuqinau. Áuquseenoo márirana ními marú aidooná aikáamarai fuaqásoofanóo mi fasiqáfa kásirana máranau. ⁸ Mi fasannái Ánutufa súani áfu óosanai Eedeenna máqa máaqaki kadiqa firaaná áuquseenoo narí áuquqoo fásiqana minakí quqánau. ⁹ Ánutufa óosana óosana ámiqira saqariara qufanóo minakí kambíqafufaqa ámiqira aqama íraqau. Kadiqa qámbaanai saqári qaaraqánda marinau. Moó saqari fannoo márirana ními máru saqarífa márinau. Kafáa moó saqari fánnoo mandáinainara faqa ámiqira áinainara faqa írimaria íriranna nímimárufa márinau.

¹⁰ Nammári moó fánnoo Eedeena máqa máaqakiqari qumuréenoo kadiqa qám-baana maqá uqená uqená íanifeera qúmiqareenoo qaara fáqa qaara fáqaki rainá fufanóo óoqufinau. ¹¹ Moó ámara áuqu Pisona námmari fée qiqau. Mifá Qafiraa máqa máqa átindannai óoqu finau. ¹² Miqóo kóora ámiqirafa máridanoo, ámiqira áfundi máru saqari anoonáfa faqa miqoo márinau. Firaa feefauru áqimaría oonífa faqa miqóo márinau. ¹³ Kafa moó ámara áuqu Kiqoona námmari márinau. Mifá Kusa máqa máqa átindanai qúmifi márinau. ¹⁴ Kafa moó ámara áuqu Taikirisa námmari márinau. Mifá Asiria máqa máqa súani óosana qáannai átindanai qúmi márinau. Moó ámara áuqu Eeufarateesa námmari márinau.

¹⁵ Karaambáiqá Ánutufa narí áuquqoo fásiqana máreeqee Eedeena kadidakína quqánau. Kadidakí maqá apaurídanoo aiqáma áinainasaa mi kadidánaki rakísiani-feera quqánau. ¹⁶ Ánutufa quqáseenoo mi fasiqána maaqí qímaseenoo aakápanau. Anée kadidakína aiqáma saqari qaqama diqísee náannee qinau. ¹⁷ Moodáa saqariará kaí qinée qáo qídaqa. Mandá áinainara írirana faqa ámiqira áinainara írirana faqa ními marí saqarína kai sía náa. Anée námaseenana mikarí kaí kúqinnaranoo.

¹⁸ Mi fasannái karaambáiqá Ánutufa mi fasiqánara qinau, maa fasiqáfa naríaraa márifanoo síamma andeeqáidanoo. Qinée miná aqoónnana áuqusáananoo miná dadaaqiánnoo.

¹⁹ Ánutufa maqá qumáreenoo minánnai aiqáma áandau faqa ufiniuqá faqa áuqinau. Áuquseenoo aiqáma náarammeeqeenoo faiqí máruqoo núquráanifeera quqásoofanoo nána áinainee áuquroofa dóo mi nuqúna faqáasa máriqau. ²⁰ Miqím-máseenoo faiqí fánnoo kooqíkinaa áandauqa faqa káasau áandauqa fáqa ufiníuqa faqa núqu ráma quqánau. Miqíqa márufanoo Ánutufa mi fasiqána aqoónnanaiki-ranara misakí randéenoo sía paqúrinau. ²¹ Minára faiqárana faiqí áminau. Faifu-fanóo Ánutufa miná aqaasana moodáa tatúseenoo miná amaqínnai minakí ititá-nau. ²² Ititáseenoo karaambáiqá Ánutufa miná aqaasanannoo ánaasee áuqinau. Áuquseenoo faiqí máruqoo áfiqee finau.

²³ Quqásoofanóo faiqí fánnoo qáfamaseenoo qinau.

Doo maqee uqanná qiní fooqáairafa uqanná maridanoo,
ámudaani qiní qímudaani kínaafa,
amaqí qiní qimaqínnai áuqirafa,
qinée minára ánaasee fée qímasee áuquraanáura,
mifá faiqí kínaafa márinara miqí qímasee áuqu raanáura.

²⁴ Minára kaí faiqí narí ánoona ákoona minnísee narí ánaaqa faqa moodáanaki máfi moodáara foora máridaqa.

²⁵ Mi fasiqáfa narí ánaaqandíri káqisamu máruqanda máriqau, sía naríara naríara nisaúrí máriqau.

Faiqí ánaasee Ánutuna ufa rukíqoo úfafa.

3 Karaambáíqa Ánutufa aiqáma áandauqakina áuquqoona qámbaanaindári sakáni mifa níkaru qira ufa akoofása márinau. Mifá ánaasee irámirino qinau. Kúqaa fee Ánutufa saqáriuqaki aiqáma qádo qínoo fee sía naaqée qínoo fee.

² Mi anaaseefa minára iriséeno qímaminau. Eeóo aiqáma maa afuqánakinaa sáqari naaqée qifaqá náidaqa. ³ Kadiqa qámbaanai moodáa saqariara sía naaqée sía áuqaaqée qifaqá sía náidaqa. Maasá námaseeqa kúquaurano.

⁴ Sakáni miná ufa iriséeno ánaasee ákaru qínoo qinau. Námasee sía kúqinnara únnaqidano, anee sía kúqinnarano. ⁵ Ánutufa minára íridano qáoo qínoo. Ínnee mi saqari aqamána námasee Ánutufara foora márídaqa mandá áinainara faqa ámiqira ainainara faqa írifóora.

⁶ Ánaasee sakáni ufa iriséeno mi saqarína áfu qáfamasoofanóo ámiqirafa máru-fano aqama faqa qáfoofanóo idaaqírafa márufano ámiqira áinainara íriranara faqa mandá áinainara íriranara faqa írufano ámiqufanóo mi saqari aqamaná diqíseeno néeno narí afaaqi fáqa ámufano nanau. ⁷ Miqandá námasoofanóo mikarí miqandá nífusaa írirafa kambíqoofaqa nári nifaaqa qáfamásee káqisamu márídee qímaseeqa nisaúriseeqa saqári ámanee didíqi ámanee fooqána qumáree akunúseeqa nári nifaaqasáa ititáqau.

⁸ Mi faasaanná eenáaniánna asooáá asooáá ímarufano Karaambáíqa Ánutufa kadidaí nímarufaqa faiqí faqa ánaasee faqa íriqacara saqáriuqaki nisaúrisee kukée-qaqau. ⁹ Karambáíqa Ánutufa faiqí áaramasee anée yáífee qufanóo mifá qinau.

¹⁰ Anée kadidaí núanaqa qínée iriséeqa káqisamu máriunasa rufíaseeqa saqáriuqaki kukéeqaidaqa. ¹¹ Miqí qufanóo Ánutufa qinau, yáfee ani káqisamu márian-nanara qímaminoo fee. Anée saqári aqama qínée qádo qúnnana néenane. ¹² Faiqí iriséeno narí qímaminoo qinau. Maa anaaseefá qiní faqa márifa anée qímunafa mifa qímifaqa néeqa. ¹³ Miqí qufanóo karaambáíqa Ánutufa mi anaaseená irámiri-noo qinau. Anée nánaree maa oosanná máreenane. Mi anaaseefá iriséeno qinau. Sakáni fánnoo aniréeno qiní qíkaru qifaqá néeqa.

Ánutufa mandá áfaaqooqa faiqí faqa ánaasee faqa sakani faqa qímanniminau.

¹⁴ Karaambáíqa Ánutufa miná iriséeno quandáfinoo mi sakanína mandá áfaaqooqa qímamaqeenoo qinau.

Anée maa anaaseená ákaru qíannanara miná ákiiqara aiqáma áandauqakiqari anée kai maa manda afaaqooqána máreennarano.

Anée maqámau ámuáqundari nídana kookoomma nanánua.

¹⁵ Qínée qíànaqa maa anaaseefa faqa anée faqa naríara naríara fídiaqaa ifáranoo.

Ínniqára faiqinámu náaruara namuqáa márifarano.

Mi anaaseená asumu kíqari moodáa fannoo aní ákiiqa radámuannoo. Anée miná asumu kínaana áiku átaa ukaqá áminnarano.

¹⁶ Ánutufa maaqí qímasee ánaasee afaaqooqa qínoo qinau.

Anée ámuauquqa faqa márínaqa umaara firaanáikámma ámaqaanaura.

Miqímmaseeqa faiqí máqaraqoo faqa aupúrarana ámianaura. Aní aundurá fánnoo aneenná afaaqiara rída márinnarano.

Aní afaaqi fannóo aní úri áaqararafa márínana anée miná uréeqárafa márinnaranoo.

¹⁷ Miqí qímaseenoo Ánutufa quandáfinoo faiqi afaaqóoqa qínnoo qinau.

Anee aneenná ánaaqa ufa iriséena qínée qáoo qúnna sáqarina qaqama náananoo.

Minára maa maqána áqurarasáanana anée kadáapi rídana árirana rakéeidana maa maqánaki úmmaqusee náida mária.

¹⁸ Nimmúru fáqa amuka faqáa áinaina fáqa maqákíqari kambíqaannoo. Anée káasau andanda neennáranoo.

¹⁹ Anee tooqaamu árimarinana kadáapirumasaidana maa maqánasaa nárana kambíqasaidana naná fífinana kúqinana maqáki ani áuquafannanaki finnáranoo.

Aní maqánnai áuquqaafánafa márianafa máriananoo. Anée maqá máriananoo kaifáa maqáikamma finnáranoo.

²⁰ Faiqí fánnoo narí ánaaqara maqásaa qáara fásiqa ánaasee nínnoo fee qímaseenoo áuqu Eewanée qinau. (Mi auqúna óosana aiqáma faiqí faiqí nínnoo fée qídanoo.)

²¹ Karaambáiqá Ánutufa aandáu apata qumáreenoo minánnai qamunnara foorá áuqeeqeennoo Ádamana faqa narí ánaaqa Éewana faqa nímínuu.

Ánutufa Ádamasa Éewasa kadidakíqari niqiqanau.

²² Miqímmaseenoo Karaambáiqá Ánutufa qinau. Maqee faiqí faiqí maafá maasára foora márídaqa áaqara óosanara faqa andeeqára óosanara faqa írídaqa. Maasa sia miqandára qánaqa náaru márírana nímimari saqari aqamána diqísee neefáranoo. Diqísee námaseeqa náaruara márifoora. ²³ Karaambáiqá Ánutufa minára iriséenoo Éedeena kadidakínaana doo miqandá nífaqaseenoo qinau. Ínneeqara ínni áuquafanna máqanasaa márídaqa maqá áuqamásaídaqa nárana paqúriaqa. ²⁴ Ánutufa Eedeenna kadidakíqari Ádamasa Éewasa niqiqoofaqá fufanóo súani óosana qáannai kadida átinni náaru márira sáqari fáinnai fímaru aannásaa angiroouqá quqásoofaqá idá auru árira páipana uaqéídaqa faiqí minní fifóora rúkí tataáka ímaríqau.

Káinasa Ábeerasa ufa.

4 Adamafa narí ánaaqa Éewana faqa aaná númásoofanoo ámuuqu qáikinoos faiqí maqaséenoo miná áuqu Kainafeé qinau. Maqaséenoo Éewafa qinau, Ánutufa dadaaqifaqá qínée faiqí akoonaiqí máqeeqa. ² Kafa máriufanoo faiqí moó maqaséenoo miná áuqu Ábeeranee qinau. Ábeerafa innooqáfinóo kooqíkinaa áandausaa rakísirafa márínau. Miná áfasaafa Kainafa innooqáfinoo áfuqakina aináini marúfa márínau.

³ Máriufanóo moó kári Kainafa narí áfuqakinaa áinaina maraséeeo Ánutuna tatúfirana suqá áminau. ⁴ Ábeerafa mifá faqa Ánutuna tatúfu ámiraree qímaseenoo narí fímaru aandausákinaana óoqasáa máqarana afaaqafaqána aruséenoo ámiqira áfaaqa kai tatúfirana suqá áminau. Ábeerana tatúfirana Ánutufa qáfeenoo ámiqira fée qímasee asasinu. ⁵ Kafa Kainaindí qáfamasee minnísanau. Kainafa miná qáfoofanóo firaqóo árana qoofanóo óori runínau.

⁶ Ánutufa Kainana qáfamaseenoo qímaminu, nánaree aní árana qáidanoo fée. Nánaree aní oori mianní qúmidanoo fee. ⁷ Anée ámiqira áinaina áuqeenanau asasá míanáiqini. Anée mandáinaina áuqaannanara numóo fannoo aní kooqíki aní ámaara úsinoo maridanoo. Mifá aní rafáaqa fírarinana anée miná úraaqaraa.

⁸ Miqí qímasoofanoo Kainafa narí ákaqa Ábeerana qímaminoo qinau. Áninaqa aaná fúa. Miqandá moósaa óonureeqa Kainafa narí ákaqa Ábeerana kuqá árinau.

⁹ Árusoofanoo Ánutufa Kaina irámirinoo qinau, aní ákaqa Ábeerafa yáifée máridanoo fee. Kainafa qinau, Ábee qínee sía íridaqa, anee qíníara narí ákaqasaa rakísimarífee fée qídanee.

¹⁰ Ánutufa miná iriséenoo qinau. Kaina anée nánée máreenee. Anée íria, aneenná ákaqa fidíka maqásaa téeqiananoo. Mi fidikáfa miná ákiiqara íannee qímasee maqákiqari qíní dáaraifaqa íriqa. ¹¹ Anee aneenná ákaqa fidíka maa maqánasaa téeqiananoo maqá qóo raqáfinaki aní ákaqa fidíka minakí kéeqeenoo. Minára qínée aní áqurara ufa ámeemaanai quqáidaqa. Anee sía kaifáa maqáki nárana ummaqu-saída neennáranoo. ¹² Anée nárana úmmaqusáinanoo maqá fánnoo sía aní nárana ámiannoo. Minára anee máaqa síainafa máridana áiku qúqirafa máaqa máaqa káqi ninnáranoo.

¹³ Kainafa minára iriseenoo Ánutuna qímaminoo qinau. Anée qummaara firaaná qíní qímiananoo sía qínée amana uqéeráanaura. ¹⁴ Qínee maa maqánasaa aní afusaa márunnana anée diqíáanaqa qínee qíku qúqirausa aiqámatinai nuanaura. Qínée máaqanna máaqanna dapíkiqa núànanóo yáfee qíní qíqafainafa mifá kuqá dárúannoo.

¹⁵ Karaambáiqá minára iriséenoo qímaminoo qinau. Sía miqífara, faiqí moó fánnoo yáfee aní árinnana qínée miná ákiiqara dínni taikásee dínni ani qaaraqanda marasée nárúanaura. Miqí qímaseenoo karaambáiqá Kaina afaaqasáa sía áruaqee akara quqánu. ¹⁶ Miqóoqari Kainafa Ánutuna óorisaaqari fínoo Éedeena kadida aaqáqari súani óosana qáannai moó máqa máaqai miná áuqu níku qúqirausa nùa máqusa fee qímarunnai finau.

Kainana áiku ásauku núqu.

¹⁷ Miqóo óonureenoo Kainafa narí ánaaqa faqa faiqí moó akoonaiqí maqaséenoo miná áuqu Éenookánee qinau. Kainafa narí ánaaqa faiqí máqoo kari maqúsa moó áuquseenoo mi maqusána áuqu narí ámaaku amaránaikinoo Éenooká máqusa fée qinau. ¹⁸ Éenookafa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Iradana máqanau. Iradafa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Meequyaerana máqanau. Meequyaerafa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Metusaerána máqanau. Metusaeráfa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Rámeekana máqanau.

¹⁹ Rámeekafa faiqí kámmafinoo qaara anaasee máranau, mooná áuqu Adaa nám-marífa mooná áuqu Siraa námmarífa máriqau. (Adaa námmarina áuqu óosana ámiqira fée qímaqoofa márínau. Síraa námmarina áuqu óosana auqaaná fee qímaqoofa márínau.) ²⁰ Indaarúqaa ánaasee áuqu Adaa námmarífa faiqí moó Yabarana maqasoofanóo fíndifinoo aandáu apatannái uíqaana maqa usakásaida nímarusa níkoofa márínau. ²¹ Yabarafa fírimaru aandaúsasaa rakísí márusa níkoofa márínau. Yabarana ákaqa Yubarafa márínau. Mifá fíndifinoo quffreena fuaqée márusa faqa pirípúnna árimarusa faqa níkoofa márínau. ²² Rámeekana ínaaqiana ánaasee moó Siraa námmarífa márínau. Mifá akoonaiqí Tubarakaina maqasoofanóo fíndifinoo koopáannai faqa qáinnannai faqa aináina áuqimarúfa márínau. Tubarakainana áuna auqu Naammaa námmarífa márínau.

²³ Rámeekafa narí ánaaqaqara maaqí qímasee qímanniminau. Adaa námmarisa Siraa námmarisa qíní ufa íriqa,

Qinée Rámeekausa qíní qínaaqaqara ufa qíanaqa ámiqimmasee íriaqa.

Faiqí moó fánnoo kaakadi dárifaqa qinée miná kuqámma áriqa.

Ásauku sámú qíní dárina ákiiqara mi kumaaraaná kuqámma áriqa.

²⁴ Moó fánnoo Kainana árinnana ákiiqara Ánutufa dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fásiqa náruannoo. Moó fánnoo qíní Rameekausa dárinnana ákiiqara Ánutufa fíqaramasee 77 fásiqa náruannoo.

Seetana áiku ásauku núqu.

²⁵ Adamafa kaifáa narí ánaaqa faiqí mara amisooфанóo ámuuqu qáikinoo akoonaiqí moó maqaséenoo miná áuqu Séetanée qinau. Miqí qímaseenoo miná ánoofa qinau. Ánutufa qíní qímaaku moó qíminoo narí áfasana Ábeerana ámaaqá máqaanifeera qíminoo mifá Kainafa áruna ámaaqá máqaannoo.

²⁶ Séetafa innooqáfinoo akoonaiqí Éenoosana máqanau. Éenoosafa máru kámuqooqari óosana arasée misá Ánutunara innaaru qídaqa minára náaqura Karaambaiqée Yáawee fée qídaqa innaaru qímariqau.

Adamana áiku ásauku núqu.

(1Stori 1:1-4)

5 Adamana áiku ásauku misá óosana maaqímmásee ákaraki márínau. Ánutufa in daarú narí amana kái faiqí ánaasee áuqinau.

² Náumóo faqáa qánda áuquuseenoo nifaaqóoqa qíma nímaqaseenoo faiqí ánaasee fée qímasee núqu ranau.

³ Adamáfa áukuana 130 marasooфанóo miná ámaaku Séetafa kambíqanau. Narí ákoona fooqáafa miná amana kái márínau. ⁴ Séetana máqookari óosana araséenoo Ádamafa 800 áukuana máranau. Mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námú moómoo Ádamafa máqanau. ⁵ Adamana áukuana aiqáma 930 maraséenoo kúqinau.

⁶ Séetafa 105 áukuana maraséenoo akoonaiqí Éennoosana máqanau. ⁷ Éennoosana máqoo kámuqooqari Séetafa 807 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námú moómoo máqanau. ⁸ Séetana aiqáma áukuana 912 maraséenoo kúqinau. ⁹ Éennoosafa 90 áukuana maraséenoo akoonaiqí Kéennana máqanau. ¹⁰ Kéennana máqoo kámuqooqari Éennoosafa 815 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námú moómoo máqanau. ¹¹ Éennoosana áukuana aiqáma moodáanaki 905 maraséenoo kúqinau.

¹² Miná ámaaku Kéennafa 70 áukuana maraséenoo akoonaiqí Maqarareerana máqanau. ¹³ Maqarareerana máqoo kámuqooqari Kéennafa 840 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námú moómoo máqanau.

¹⁴ Kéennana áukuana aiqáma moodáanaki 910 maraséenoo kúqinau.

¹⁵ Miná ámaaku Maqarareerafa 65 áukuana maraséenoo akoonaiqí Yareedana máqanau. ¹⁶ Yareedana máqooqooqari 830 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námú moómoo Yareedafa máqanau. ¹⁷ Maqarareerana áukuana aiqáma moodáanaki 895 maraséenoo kúqinau.

¹⁸ Miná ámaaku Yaareedafa 162 áukuana maraséenoo narí ámaaku Éennookana máqanau. ¹⁹ Éennookana máqooqooqari Yareedafa 800 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námú moómoo máqanau. ²⁰ Yareedana áukuana aiqáma moodáanaki 962 maraséenoo kúqinau.

²¹ Miná ámaaku Éennookafa 65 áukuana maraséenoo akoonaiqí Meetuseerána máqanau. ²² Éennookafa 300 aukuana Ánutuna áqoondikiranaki márídanoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau. ²³ Éennookana áukuana aiqáma moodáanaki 365 áukuana máranau. ²⁴ Éennookafa sía kúqinau. Káaqa Ánutunara rímarufa márufanoo Ánutufa káqimma áfiqasoofanó sía sía inau.

²⁵ Éennookana ámaaku Meetuseeráfa 187 áukuana maraséenoo akoonaiqí Rámmeekana amarána máqanau. ²⁶ Rámmeekana máqooqooqari miná ákoofa Meetuseerafa 782 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau. ²⁷ Meetuseerána áukuana aiqáma moodáanaki 969 áukuana maraséenoo kúqinau.

²⁸ Meetuseerána ámaaku Rámmeekana amaráfa 82 áukuana maraséenoo akoonaiqí maqaséenoo qinau. ²⁹ Ánutufa maa maqa maaqána áquraraqoofaqá maasa kadáapi rídaqa. Maa faiqífa kadáapiriranaki márunnana asooárana qímiannoo fee qímasee miná áuqu Nooa neé qinau. ³⁰ Nooana máqooqooqari miná ákoofa Rámmeekafa 595 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau. ³¹ Rámmeekana áukuana aiqáma moodáanaki 777 maraséenoo kúqinau.

³² Miná ámaaku Nooafa 500 áukuana maraseenoo miqóoqari akoonaiqí qaaramóo máqanau. Misá núqu Séemmana faqa Qámmama faqa Yáfeetana faqa máqanau.

Faiqí ánaasee mandá áinaina máreeù úfafa.

6 Mi fasannái faiqí ánaasee moómoo kámambufaqá maqa máaqa ititá fíqa márídaqa misá mánaaqaquqa moómoo máqaqau. ² Maqásaa fásiquauqa Ánutuna faiqí námu mi manaaqáusa nínadafoofaqa nífu nóori ámiqiraúsauqa kai márufafa nári nídímarusa máree máríqau. ³ Miqí márufanoo Ánutufa qinau. Qíní maraquna náaru náaru sía faiqíki máríannoo. Misá fífau faiqí faiqí máríanara kísaaqa áukuana atekásee qúsa áukuana nímianaura, 120 áukuana kai nímianaura.

⁴ Mi karí faqa kásooqaqee faqa maqásaa fásiquauqa Ánutuna faiqí námu faiqí níraa-muna máraqa nínii soofaqá faiqí máqee máríqau. Mi faiqísa nímudaani faqaasa murúsaqa árírausa maa maqánasaa márídaqa núqu faqáasa máríqau.

⁵ Ánutufa aiqáma maqásaaqaraasa nínadafoofaqá misá márírafa faqa írirafa faqa mandáika uqanná inóo márínanau. ⁶ Miqíqa márufanoo Ánutufa firaqóo misá mi manda oosannára írínanau. Mífá faiqí áuqu maqásaa quqóonara írufanoo aundurá mandáikufanóo ákooqoofanóo qinau. ⁷ Maa oosanáusa qínée áuquafanausa maa maqánasaa qaraana qínée aiqáma ruká áqusaanáura. Faiqí faqa ufini aandáu faqa aiqáma ruká áqusaanáura qínée misá áuquafannanara qíkooqaidanoo. ⁸ Ánutufa Nooanara kái asasinau.

Nooafa firaa sipa áuqu úfafa.

⁹⁻¹⁰ Nooana óosana maaqímminoo márínanau. Nooafa kái sía áaqarana márufa márínanau, narí faqa márúsakiqari narífaraa andeeqárafa márínanau. Mífá kai Ánutuna áqoondikiranaki márínanau. Miná ámaaku qarammoo námu máríqau. Misá núqu Séemmafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa máríqau.

¹¹ Aiqámausa Anutuna áfusaa mandáinainaki máríqau. Faiqí narári narárirafa aiqáma máqa máaqaki qumbíqanoo márínanau. ¹² Ánutufa aiqáma máqa máaqaki qáfoofanoo mandáika uqannámminóo márínanau. Faiqí ánaasee aiqáma mandáinainaki kái máríqau. ¹³ Miqíqa márufanoo Ánutufa Nooana qímaminoo qinau. Faiqí narári

narárirafa qumbiqánoo márinara qinee aiqáma fásiqa ánaasee náru taikáanauree qídaqa. ¹⁴ Nooa, anée ámiqira saqárinnaí firaa sípa áuqua. Miná aunduráki moó-moo rúmma áuqua. Aunduráki faqa adísáa faqa koorootáqa qumáree akusáinanoo ititáni. ¹⁵ Anée sípa maaqímasee áuqua. Mina kísaaqa fannoo Aarínnoonna nammariqari Síara Doona nammáriki amanasáa 130 metres miná kísaaqa máriani. Miná qúsa fannoo 22 meters sía kísaaqa uqanna márinau. Mi sipána maqásaqari máaqa ákiiqa amanasáa 13 metres máriani. ¹⁶ Ásaana quméeqarana ámeemaanaí apootaana káqi máriani 0.5 metre máriani. Sípa qaqaasanaí firaa kooqí áuquseenana sípa aundurái maqásaa tidá rúà, miná múrufi qámabaanaí moó tída rúà, miná maaríqoo moó tída rúà. ¹⁷ Ánutufa kaifáa Nooana qímaminoo qinau. Qínée nammári maréeqee quqásaaananoo firaaqóo áufinoo aiqáma kásimari ainaináusa náru taikáano. Áiqáma maqásaa maría ainaináusa faqa kuqu taikéefaranoo. ¹⁸ Aní fáqa kai moodáanaki kára úfa qianáura. Aneenná ánaaqa faqa aneenná faiqi námu faqa misá nínaaqmaaka faqa sípaki kéeqafi máriaqa. ¹⁹ Anée aandáu óosana óosana maréeqee sípaki quqáa. Óosana óosana qaara kái qaara kái ákoona faqa ánaasee faqa apámmasee sípaki quqásainaqa aní faqa asumu mariaqa. ²⁰ Óosana óosana úfini faqa qaara kái qaara kái mara quqásainaqa aní faqa asumu máriaqa. ²¹ Anée óosana óosana nárainaina misáindi faqa aneennáindi faqa mara sípaki quqáa.

²² Nooafa Ánutuna ufa iriséenoo mifá qundée kái inau.

Nammári áufiu úfafa.

7 Karaambáiqua Nooana maaqí qímasee qímaminau. Anée aneenná áiku ásauku faqa sípaki kéeqaa. Maqá sáaqaraasakíqari anée kai aneennáraa andeeqárafa máriana qáfaiadaqa. ² Ínnee qíní qífusaa ánukara áandau fee qímariana qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 ákoona faqa ánaasee faqa aní faqa sípaki maréeqee quqásainaqa asumu máriaqa. Ínnee qíní qífusaa sía ánukara aandau óosana óosana ákoona faqa ánaasee faqa moodáa kai maréeqee minakí asumu quqásaina máriaqa. ³ Áiqama úfini óosana óosana dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 ákoona faqa ánaasee faqa maréeqee sípaki quqáa. Miqímmasainaqa aiqáma áandau ufini kaifáa maa maqánasaa moómoo kiaqa. ⁴ Dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda marasée 7 fáasaana áiqaráinaqa miqóo aaku maqásaa quqánaura. Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 fáasaana faqa éendaki faqa aaku rída máriannoo. Miqí márinaqa qínée maqásaa aiqáma náanna faqáasa qeeqá áuqu nísafanausa taiká nísanaura.

⁵ Nooafa aiqáma áináina Ánutufa qímamúndee káimminau.

⁶ Nooafa 600 aukuaana marasoofanóo mi aukuannásaa nammári áufirafa áninau.

⁷ Nooafa Ánutuna mi ufáusa iriséenoo ruffaseenoo narí faqa narí ánaaqa faqa narí ámaaku qaaramoó námu faqa minamúsa nínaaqmaaka faqa sípaki kéeqaqau. ⁸⁻⁹ Óosana óosana áandau úfini ákoona faqa ánaasee faqa Ánutuna áfusaa ánukarausa faqa sía ánukarausa faqa aiqáma Nooana fáqa sípaki kéeqaqau. Ánutufa ufa qumáu kai kéeqaqau. ¹⁰ Dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 fáasana márinoo nammári áufinau.

¹¹ Mi aukuanná Nooafa 600 áukuana máranau. Qaara quqoonasáa qíku dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda marasée 17 fáasaanasaa mi faasaanná kaí nammári radíqinau. Mi faasaanná kaí maqá ámeemaanaindari námamari radíqisee ururéenoo innaarúna kóoqiara foorá atúqóofanoo aaku firaafa nammáriara foorá adíanau.

¹²Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 éendaki fáqa fáasaana faqa aaku firaafá nammáriara foorá adínanu.

¹³Nammári radíqu fáasaanna mi faasaanná kai Nooafa narí ánaaqandiri faqa narí ámaaku námu Séemafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa minamúsa nári ní-naaqmaaka faqa sípaki kéeqafíqa máriqau. ¹⁴Káasau áandau óosana óosana faqa máaqeena áandau óosana óosana faqa ufini óosana óosana faqa firaa aandauqá faqa káqíkaa áandauqa faqa Nooana áiku ásauku faqa sípaki kéeqaqau. ¹⁵Aiqáma óosana óosana kásimaru aandau ufinísa ákoona faqa ánaasee faqa Nooana faqa sípaki kéeqaqau. ¹⁶Ánutufa Nooana qímamu mau kái kéeqa fufanóo Ánutufa narí kái kooqí ititá nímaqanau.

¹⁷Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 faasana aaku nammáriara foorá adínanu. Miqí ufanóo nammári qumbiqéenoo sípa uqéereeqeenoo murúsaqa quqánau.

¹⁸Nammári fánnoo firaqóo innooqóofanoo sípa fannoo miná ámuqumau nímarinau. ¹⁹Nammári fannoo móó faqa innooqéenoo aiqáma kísaaqa áaqana dukúninau. ²⁰Kaifáa innooqéenoo kísaaqa áaqana óori aaqaramáseenoo 7 meters amana óoru márinau. ²¹Miqínnoo márufanoo maqásaa máru ainaináusa aiqáma kúqíqau. Aiqaama úfiniuqa faqa aiqáma ándauqa faqa aiqáma fásíqa ánaasee faqa kuqu taikáqau. ²²Aiqáma aandáu faqa doodaani faqa maa maqánasaa marúsa kúqu taikaqau. ²³Karaambáíqa aiqáma áinaina maqásaaqaraa áinaina taiká uqanná sá-nau. Faiqí ánaasee faqa aandáu faqa ufini faqa taikánnisanau. Nooafa kái narí áiku ásauku faqa narí sípakinaa áinainauqa faqa misá kái asumu máriqau. ²⁴Dinni qísauku taikásee dínni óonu qaara fasiqa maraséenoo moodáa fásíqa ásaukuqara 150 faasaana nammári káqi áufinoo márinau.

Nammári áufirafa taikóo úfafa.

8 Márufanoo Ánutufa Nooanara fáqa narí áiku ásauku faqa aiqáma áandau miná fáqa márusara faqa iriséenoo qufanóo úfai úqufanoo nammári fannoo qúmi márinau. ²Maqá ameemaanaindari nammári ururée márúna rafáaqa finau. Rafáaqa-fuséenoo innaarúna kooqíara foorá ititásoofanóo innaarúnaindaraa námmani fáqa sía quminau. ³Ititá fufanóo maqásaa nammári fánnoo íreeda kai íreeda kai óoru maree óoru máree qúmiqúmí ufanóo maqá koorooinau. 150 súanisaa nammári qúmimarinau. ⁴Dinni taikáseenoo dínni óonu qaraaqánda marasée 7 qúqoonasáa miqí mándee qúqoonna qámgaanai qísaukuqara faqa dínni qíku taikáseenoo dínni óonu qaara marasée 17 fáasaana Nooana sípa fannoo Ararata áaqanasaa múqufi quqásoofanoo márinau. ⁵Miqóoqari nammári uru máree óoqinufanóo qísaukuqara taikásee 10 qúqoonasaa indaarúqaa fáasaanasaa áaqana átiuqa koorooináu.

⁶Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 fáasaana áiqaróofanoo Nooafa win-duáqa atúáseenoo ufini kaamméesa fooqána mára áqinau. ⁷Ufini fannóo sía kaifáa áinai. Káqi kai qáqánoo nímárinau. ⁸Nooafa mi ufinínara rakísúsia sía ánu-fanoo nakipurúna mara áquseenoo nammári qáfaanifeera aqíqanau. ⁹Áqusoofanóo nakipurúna maqára randóosianóo nammári káqi márufanoo mi eendánaki kái kaifáa Nooafunnái sípaki áinai. Nooafa narí ásauku mádaanai quqáseenóo qumára sípaki quqánau. ¹⁰Qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 fáasaana áfeesida máriufanoo Nooafa nakipurúna kaiqáa maréeqeenoo mádaanai áqinau. ¹¹Eenée márufanoo nakipurúna fannoo oorifa sáqari ámanee ámmunirana rakéemma aakú máree áinai. Nooafa mi saqari amaneená qáfamaseenoo dóo nammári óoqi mári-

danoo fée qínau. ¹² Miqóoqari kaifáa dínni taikásee dínni oonu qaara marasée (7) fáasaana áiqaróo fanoo Nooafa nakipurúna kafáa mara quqásoofanoo dóo funná fífinoo dóo sía kafáa áninau. ¹³ Nooafa 601 áukuana marasoofanóo indaarúqaa qúqoona indaarúqaa fáasaanasaa nammári túkaqnau. Nooafa sípa ataufakaaqa akuámaqaqoona rafáammasee qáfoofanoo maqá aadána úsamarinau. ¹⁴ Namba 2 qúqoonasaa 27 fáasaanasaa aiqáma nammári túkaqnamáfufanoo maqa máaqa aadána uqanná márínau.

¹⁵ Miqímmafufanóo Ánutufa Nooana qímaminoo qínau. ¹⁶ Doo sípakiqari anée faqa aneenná ánaaqa faqa aneenná faiqi námu faqa misá nínáaqmaaka faqa ráudaaqa. ¹⁷ Áiqáma ufiniuqá faqa aandáuqa faqa nífiqee ráudaaqa. Ráudamafiqá maqa máaqaki daráaniqa asumu moómoo kambíaaqa.

¹⁸ Miqí qímasoofanoo Nooafa fáqa narí ánaaqa faqa narí faiqi námu faqa misá nínáaqmaaka faqa sípakiqari ráudaaqa. ¹⁹ Aiqáma áandauqa faqa ufiniuqá faqa narí óosana narí óosana kai moodáanaki suqúfufaqa ráudamaki daráaniqau.

Nooafa karaambáiqá tatúfirana suqá áminau.

²⁰ Nooafa rafúdamaufufanóo karaambáiqá tatúfirana suqárara óoni qumáreenoo áaku aakummáseenoo Ánutuna áfusaa ánu kara áandau faqa ufini faqa maraséeno múduka Ánutuna tatúfirana suqá áminau. ²¹ Suqóofanóo miná áfunda karaambáiqá aikiambú ufanóo udiráma qáfeeno asasinu. Asasammáseenoo maaqí qímasee qímirinoo qínau. Sía qinée kaifáa faiqí inni mandáinaina ákiiqara aiqáma máqa máaqa niqúraráanauranoo. Innéeqa faiqí sáaqari írirana faqa márirana faqa mandáika kai ímarunara sía kaifáa únandée íqa maqa máaqa afaaqasása mária fásiqa ánaaseesa faqa aandáu dóodáni faqa náru taikáanaura.

²² Ánutufa minára maaqí qímasee qínau.

Maa maqáfa káqi márínau
qúmqaqira áukuana faqa nárana nára áukuana faqa
suara fáqa aiqaiqá faqa aaku áukuana faqa
súani áukuana faqa fáasaana fáqa eendáki faqa
sía taiká nímaqaanaura, káqi márífaranoo.

Ánutufa Nooana faqa moodáanaki kinau.

9 Ánutufa Nooana narí faiqi námu fáqa nifaaqóoqa qínoo qínau. Inni asumu moómoo kambíqafi aiqáma máqa máaqa amana kái máriaqa. ² Aiqáma áandauqa faqa ufiniuqá faqa noodáanna faqa inniara rufíaranaki máriaqa. Misá inni afeeka ámeemaanaí máriaqa. ³ Innee maaqóoqari sía ándanda kai náaqa mi aandausá namu faqa naaqa. Innee náránara foorá naaqéera nímidaga.

⁴ Innee moodáa ainainá kaí sía naaqa, fidíka amaíki márinnana kaí sía naaqa. Mifá márirana nímmarífa márínara sía naaqa. ⁵ Faiqí moó fánnoo faiqí faiqí fidíka ruqíqainaqa qinée miná ákiiqara ummaara ámianauranoo. Aandáu moó fánnoo faiqí faiqí kuqá nárínaga qinee mi aandauná kuqá áruanaura. ⁶ Ánutufa faiqí faiqí narí fooqáasa áuquqoonara yáfee mooná áuqu qímasee kuqá árinnaa akaqáusa miná ákiiqara narí árífaranoo.

⁷ Innee moómoo faiqí maqasáifaqa aiqáma máqa máaqaki amanaikámmafi máriaqa.

⁸ Ánutufa Nooana faqa narí faiqi námu faqa kaifáa qímanniminoo qinau. ⁹ Maqee qinée inni faqa innisaaqari kásooaqee kambíqainausa faqa moodáanaki kára úfa qidaqa. ¹⁰ Aiqáma áinaina ufiniuqá faqa aiqáma aandaúqa faqa aní faqa sípakiqari ánusa faqa moodáanaki kianaúra. ¹¹ Maa ufáusannoo qinee moodáanaki kára ufa inni faqa qidaqa. Qinée kúqaa qíma afeekaiká qidaqa sía kaifáa nammári áufirafa faiqí faqa aiqáma áinaina faqa náruannoo. Sía uqanna kafáa nammári áufirafa maa maqa maaqána mandáikíannoo.

¹² Qinee náaru márira móodaanaki kára ufa aní faqa aiqáma áandauqa faqa dóodaaniuqa faqa qúnafa maaqí qímasee uqannífiqaanaura. ¹³ Qinée qeeqá óondanda oonnámuki quqáanaura. Mifá qinée maa maqánasaaqaraasa faqa moodáanaki kírana uqannífiqaannoo. ¹⁴ Yáiree fée qinée oonnámunnai innaarúná ititá sáananoo miqóo óondanda kambíqaannoo. ¹⁵ Oonnámuki óondanda raféeqna fínaqa qáfeeqa qinée aní faqa aiqáma áandau dóodaani faqa qíma afeekaikára ufara irisée sía kaifáa nammári áufirafa náruannoo. ¹⁶ Óondanda oonnámuki raféeqnáinaqa qáfamáseeqa náaruara qinee inni maqásaaqaraasa faqa náaru márira móodaanaki kára ufa qíafannanara íranaura.

¹⁷ Minánnai qinée aandaúqa faqa dóodaaniuqa faqa qíma afeekaikíafanna ufana kooroo ídaqa.

Nooana faqa narí faiqi námuara faqa qídanoo.

¹⁸ Nooana faiqi námu sípakiqari ánusa núqu maaqímmínnoo márinau. Séemmafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa máriqau. Qámmafa Kánnaana ákoofa márinau. ¹⁹ Nooana mi faiqi qaaramoo namúsa aiqáma maa maqánasaaqaraasa níkeekú nikaakú máriqau.

²⁰ Nooafa áfuqaki áinaini marufa márinau. Mifa indaarú óosana arasée áfuqa áuqusee uáinna sanda moómoo úmmaqinau. ²¹ Mifa uáinna aqama tatiséenoo moómoo néeneeséenoo fúrufara máseenoo narí qamunna raipáquseenoo narí úiqaana máqaki káqi sámu faiqanau. ²² (Yáfeetafa indaarúqaafa Séemafa miná ánaaqianaafa márinau Qámmafa ínaaqianaafa márinau.) Qámmafa Kannaana ákoofa máridanoo aniréenoo narí ákoofa káqi sámu faiqaqée ufanoo óonu qáfeenoo narí ákaqaafasaaqara náaramáseenoo qímanniminau. ²³ Séemafa faqa Yáfeetafa faqa minára iriséeqa qádo qímasee qamunna marasee moó fánnoo dínni áti narí áururusaa quqásoofanoo moó fánnoo dínni áti narí áururusaa quqáseeqara nínaaqianaindari úfqaana máaqaki kéeqa fíqaqara nári níkoona afaqa ititá ámaqaqu. Miqandá nóori káqinni quqásee nisaurúanoo qímasee sía nári níkoona qáfaqau.

²⁴ Nooafa kásooaqee írirafa kambíqafufanóo narí ínaaqianaa fáiqi mifa áuqoo áinainnara írinau. ²⁵ Iriséenoo maaqí qímasee áquráranau. Qinee aní ámaaku Kannaanasáa áqurara úfa quqáanaura. Anee aneenná ákaqaafasaaqau saiká fáiqi mária. ²⁶ Miqí qímaseenoo Nooafa quandáfinoo Qammaana ákaqaafasaa qarara maaqí qinau.

Karaambáiq Séemana Ánutuna amooqírana ámia.

Kannaafa Séemana aináinira fáiqi máriannoo.

²⁷ Ánutufa qínano Yáfeetanakiqari moómoo kambíqafíqa miná faiqí námu Séemana faiqí námu fáqa moodáanaki márifarano.

Miqíqa márifano Kannaafa Yafeetana aináinira fáiqi máriannoo.

²⁸ Nammári áufirafa taikóofanóo miqóoqari Nooafa 350 áukuana maraséenoo kúqinau. ²⁹ Miná áukuana aiqáma moodáanaki 950 áukuana maraséenoo kúqinau.

Nooana faiqi námu nínaiqimara nuqu.

10 Nooana faiqi námu núqu maaqímminoo márinau. Séemmafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa máriqau. Nammári áufirafa taikóoqooqari misásaaqari kambíqarausa núqu maaqímminoo máriqau.

² Yáfeetana faiqi námu núqu maaqímminoo márinau. Koommafa faqa Makóokafa fáqa Madaifa fáqa Yafanafa fáqa Tubanafa fáqa Meeseekafa fáqa Tirasafa fáqa máriqau. Mi fasiqáusa nínaiqimara nísaifaqausa náriqa nínaakusa núqu máree máriqau. ³ Koommanasáaqari kambíqoo máqannaasa núqu Asakeenasá máqannaasa fáqa Rifata máqannaasa fáqa Tookaramma máqannaasa fáqa máriqau. ⁴ Yáfatanasáaqari kambíqoo máqannaasa núqu Eerisa máqannaasa fáqa Sipainna máqannaasa fáqa Sipurusa máqannaasa fáqa Roodeesa máqannaasa fáqa máriqau. ⁵ Misá ooruku námmari áfaiqara márusa fáqa káqikaa áfumaki márusa fáqa misá nínaakusa máriqau. Misáuqa Yafeetanakiqari kambíqarausa márídaqa náadu náadu máqa máaqaki márídaqa náadu náadu ufa qímaríqau.

⁶ Qammana faiqi námu núqu maaqímminoo márinau. Kusafa faqa Isipafa fáqa Ribiafa fáqa Kannaafa fáqa máriqau. Mi fasiqáusa nínaiqimara nísaifaqausa nári nínáakusa núqu máree máriqau. ⁷ Kusana faiqi námukiqari kambíqoosa Seebaa máqannaasa fáqa Qafiraa máqannaasa fáqa Sabataa máqannaasa fáqa Rammaa máqannaasa fáqa Sabateeka máqannaasa fáqa máriqau. Rammanasáaqari kambíqoosa Seebaa máqannaasa fáqa Deedana máqannaasa fáqa máriqau.

⁸ Kusafa akoonaiqí Nimaroodana máqanau. Nimaroodafa findifinoo maa maqa maaqánaki indaarúqaa rákira kárambaiqa márinau. ⁹ Karaambáiqu dadaaqufanóo mifa ámudaaná qímasee uaqée márufa márinau. Miqí márúnara faiqí ánaasee maaqí qímasee akaqúsara qímaríqau. Karaambáiqu fannoo aní Nimarooda fará foorá káaqa ámudaaná qímasee uaqée marí fará foorá máisáannoo. ¹⁰ Nimaroodafa Baabeera máqusa fáqa Eereeka máqusa fáqa Akada máqusa fáqa mi maqusa namúna indaarú rakísimarinau. Mi maqusa namúsa Babiroonia máqa maaqaki máriqau.

¹¹ Miqóo máriufoano Nimaroodafa Asiria máqa máaqai óonureenoo Ninifée máqusa fáqa Reehoobootaira máqusa fáqa Karaa máqusa fáqa Reeseena máqusa fáqa áuqinau. ¹² Reeseena máqusa fannoo Nineefee máqusa dínni márifanoo Karaa firaa taunna dínni márifanoo qámbaana márídano.

¹³ Isipana sáaqari aruakúsa Ridiaa máqannaasa fáqa Anamma máqannaasa fáqa Reehaba máqannaasa fáqa Nafatuqa máqannaasa fáqa ¹⁴ Patarusa máqannaasa fáqa Kasaru máqannaasa faa Kareetee máqannaasa fáqa máriqau. Firistía máqannaasa Kareetee máqannaasakiqari kambíqarausa máriqau. ¹⁵ Kannaana faiqi námu núqu maaqímminoo márinau. Indaarúqaafa Sidoonafa márinau. Miná ánaaqíannaafa Héetafa márinau. Miqandá nári nínaakusa núqu marasée máriqau. ¹⁶ Kannaafa Yeebusa máqannaasa fáqa Amoorá máqannaasa fáqa Kirakasa máqannasa fáqa nínaakufa márinau. ¹⁷ Hifita máqannaasa fáqa Akaa máqannaasa fáqa Sinita máqannaasa fáqa máriqau. ¹⁸ Arafada máqannaasa fáqa Seemara máqannaasa fáqa Qamata máqannaasa fáqa máriqau. Kanna máqannaasa moómoo óosana raináfufafa aiqáma máqa máaqaki daráanimámbi máriqau. ¹⁹ Máriuafaqá Kannaana sáaqari kambíqarausa misá máru maqána dínni ati Sidoona máqusaki márufanoo súani dínni

átaaqeenni Keeraa máqusa Kasaa máqusa aaqá márúna raqúru áminoo márínau. Miqóoqari súani óosana qáannai Soodoomma máqusa faqa Koomooraa máqusa faa Adama máqusa faqa Seeboima máqusa Rasaa máqusa aaqá márúnnai dínni ati márínau.

²⁰ Dóo Qammana sáaqari kambíqarausa náadu náadú máqusakiaqa raináfufaqa náadu náadu úfa qímariqau.

²¹ Séemmafa Yáfeetana áfasaafa Heeburu máqannaasa nínaakufa márínau. ²² Séemana faiqi námu núqu maaqímminoo márínau. Eerammafa faqa Asurafa fáqa Arafakadafa fáqa Rudafa fáqa Arammafa fáqa máríqau. Mi fasiqáusa nínaiqimara nári nínaakusa núqu máree máríqau. ²³ Arammafa faiqi námu Qusa máqannaasa faqa Huraa máqannaasa faqa Keeteera máqannaasa faqa Meeseekaa máqannaasa faqa máríqau. ²⁴ Arafakadafa Seeraana ákoofa márínau. Seeraafa Eebeereena ákoofa márínau. ²⁵ Eebeerafa akoonaiqí qaaraqánda máqanau. Indaarúqaana áuqu Peereekafa márínau. Miná áuqu óosana rainára fée qínóo márínau. Mifá márú áukuanna maqa máaqa rainánoo márúfaqa minára Peereekaneé qinau. Peereekana ákaqa áuqu Yookatanafa márínau. ²⁶⁻²⁹ Yookatana faiqi námukíqari maaqímmasee máqannaasa máríqau. Aramooda máqannaasa faqa Seereefaa máqannaasa faqa Asammafee máqannaasa faqa Yeeraa máqannaasa faqa Adooramma máqannaasa faqa Qusaraa máqannaasa faqa Dikaraa máqannaasa faqa Oobara máqannaasa faqa Abimaeeera máqannaasa faqa Seebaa máqannaasa faqa Oofira máqannaasa faqa Qafiraa máqannaasa faqa Yoobabaa máqannaasa faqa máríqau. Aiqámusa Yookatana ánáiqimara máríqau.

³⁰ Misá márú máqa máaqafa dínni ati fannoo Meesaa máqa máaqaindari Seefaraa máqa máaqai súani óosana qaannai áaqana máqa máaqa dínni áti fannoo raqúru áminoo márínau.

³¹ Séemana faiqi námu miqímmiqa máríqau. Náadu náadu máqa máaqaki márídaqa náadu náadu ufa qímariqau.

³² Aiqáma misauqa Nooanasáaqari kambíqarausa máríqau. Moó máqannaa moó máqannaa náriqa óosana amana kái máríqau. Nammári áufirafa taikáfufaqa aiqáma maa maqánasaaqaraasa Nooana faiqi námukíqari kái kambíqafi máríqau.

Babiroonnia máqusasaa kísaaqa máaqa usakóo úfafa.

11 Indaarú nammári taikóo kámuqoo aiqáma maqásaa qáraasa moodáa úfa faqáasa márídaqa moodáa úfa kái qímariqau. Aiqáma áinainara moodáa áuqu kái rée maríqau. ² Misá súani óosana qáannai óonuree anirée iqá níniufuqa Babiroonia áfaasa paqúrimmasee miqóo máríqau.

³ Misá miqóo márídaqa maaqí qímasee narí qímami narí qímami qídaqa qiqau. Ánifaqa innisáimbaqa maqá qumáreeqa atakúseeqa idára sáananoo afeekaikámma fínaqa minánnai máaqa usakáa. Maasá miqímmáseeqa áaku aakummáséeqa koorootáqa miná apootaanakí akusáananoo atukaráani. ⁴ Miqi qímaseeqa maqee innisaimbaqa fúka maqúsa indufúsee kísaaqa máaqa áuqiqa óoru fínaqa innaarúna amana kái óoruraanaura. Miqímmasee maasa dúqu faqáasa moodáanaki márídaqa sía aiqáma máqa máaqaki dáraanianaura. Miqí qímaseeqa doo miqímmiqa.

⁵ Mi maqusána áuquseeqa kísaaqa máaqa faqa usakásoofanóo Karaambáiq qumu nínadafeenoo maaqí qinau. ⁶ Maqéé maasáuqa moodáa máqannaasa márídaqa moodáa ufa qídaqa. Misá nári áuqararee qíá áinainna óosana áraidaqa. Qúsasaa misá

nàrí nídímari ainainná áuqeefaranoo. ⁷Dóo ánífaqa ínni sáimbaqa óoquree misá ufa fúrufaramma nímaqasaanaqa sía narí ufa narí ufa íríaq.

⁸Ánutufa miqí qímasee misá ufa fúrufaramma nímaqasoofaqá misá mi maqusána áuquanee quná minníseeqa maqa máaqaki daráaniqau. ⁹Mi maqusána áuqu Babiroonnia fée qímariqau. Miqóo karaambáíqa fánnoo misá ufa fúrufarammá nímaqóonara miqí qímasee áuqu raqau. Miqóo márúna Karaambáíqa fúrufaramma nímaqasoofaq aqáma máqa máaqaki daráaniqau.

Seemmana áiku ásauku núqu.

(1 Stori 1:24-27)

¹⁰Séemmana saaqari kambíqoosa maaqímmiqa máriqau. Nammári áufirafa taiká fufanoo miqóoqari qaara aukuaana áiqarama fufanoo Seemmafa 100 aukuaana maraséenoo akoonaiqí Arafasadana máqanau. ¹¹Arafasadana máqooqooqari Séemafa 500 aukuaana márínnoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

¹²Arafasadafa 35 áukuana maraséenoo narí faiqí Seeraana máqanau. ¹³Seeraana máqooqooqari Arafasadafa 403 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

¹⁴Seeraafa 30 áukuana maraséenoo narí faiqí Eebeerana máqanau. ¹⁵Eebeerana máqooqooqari Seeraafa 403 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

¹⁶Eebeerafa 34 áukuana maraséenoo narí faiqí Peereekana máqanau. ¹⁷Peereekana máqooqooqari Eebeerafa 430 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

¹⁸Peereekafa 30 áukuana maraséenoo narí faiqí Réeuna máqanau. ¹⁹Réeuna máqooqooqari Peereekafa 209 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

²⁰Réeufa 32 áukuana maraséenoo narí faiqí Seerukana máqanau. ²¹Seerukana máqooqooqari Réeufa 207 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

²²Seerukafa 30 áukuana maraséenoo narí faiqí Náqoorana máqanau. ²³Náqoorana máqooqooqari Seerukafa 200 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

²⁴Náqoorafa 29 áukuana maraséenoo narí faiqí Teeraana máqanau. ²⁵Teeraana máqooqooqari Náqoorafa 119 áukuana maraseenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

²⁶Teeraafa 70 áukuana maraséenoo Abarammana fáqa Náqoorana fáqa Qarana fáqa máqanau.

Teeraana áiku ásauku núqu.

²⁷Teeraana faiqi námu mi oosanáusa maaqímmiqa máriqau. Teeraafa Abarammana fáqa Náqoorana fáqa Qarana fáqa níkoofa márínau. Qaranafa Róotana ákoofa márínau. ²⁸Qaranafa Babiroonnia máqa máaqaki narí maqúsa Uraa máqusaki miná akoofa faqa káqi márufanoo kúqinai. ²⁹Abarammafa Sarai námmarina máránau. Náqoorafa Mirakaa námmarina máránau. Mirikaa námmarifa Qarana áraamuna máránau. Qaranafa Isakana akoofa márínau. ³⁰Sarai námmarifa sía faiqí máqóofa áafa ánaasee márínau.

³¹ Teeraafa narí ámaaku Abarammana faqa Qarana ámaaku narí ánaiqi Róotana faqa Abarammana ánaaqa narí ánaakuqu Sarai námmarina fáqa Babiroonia máqa máaqaki Uraa máqusaindari nífiqeenoo Kannaana máqa máaqai fiqau. Teeraafa narí áiku ásauku faqa Kannaana máqa máaqai fuanée qímasee Qarana áuqu amarána máqusai óonu aaná kasaaqai máriqau.

³² Miqoo máriufanoo Teeraafa miqóo kúqinau. Teeraana áukuana aiqáma moodáanaki 205 maraséenoo kúqinau.

Ánutufa Abarammana áaroo úfafa.

12 Abarammana ákoofa Teeraafa kuqufanóo Karaambáíqa Abarammana qí-maminoo qinau. Aneenná maqá faqa aneenná áiku ásauku faqa aneenná ákoona maqa máaqakinaa áinaina faqa quqásee minníseenana maqa máaqa moó uqafíqáanana miqóo fúa.

² Miqóo óonu márinqa aní faiqi moómoo ámiananoo maqa máaqa qumbiqáfi márifara.

Qinée aní ámiqi ámiqimma ámaqásaanana anée áuqu faqáafa márinnaránoo.

Miqímma fínaqa anísaaqaraa ámiqi ámiqirana faiqí ánaasee máreefaranoo.

³ Aníara ámiqi ámiqi máriasa qinée faqa quandáfiqa misá faqa ámiqi ámiqi ianáura aní áqurarainausa qinée faqa quandáfiqa misá faqa níquraránaura.

Aníaróo qímasee misá aiqáma maqásaaqaraasa ámiqi ámiqimma nímaqanaura.

⁴ Abarammafa 75 áukuana maraséenoo Qarana máqusa minníseenoo Kannaana máqa maaqai Karaambáíqa qímamúndee ínoo fufanóo Róotafa mina faqa finau.

⁵ Abarammafa narí ánaaqa Sarai námmarina fáqa narí ákaqa faiqi Róotana fáqa narí moómoo qúmiasana aináinira fáiquuqa fáqa nífiqeenoo Arana máqasaa máriuna nífiqeenoo Kannaana máqa máaqai finau.

⁶ Misá Kannaana máqasaa óonuroofanóo Abarammafa óonuree anirée inóo niniufanóo Seekeema máqa máaqaki náaquqara máqusasaa tatúfirana suqée máruqoo Mooree máqa máaqaki náaquqara saqári átukaki aniranau. Mi aukuaná Kannaana máqannaasa mi maqa maaqánaki káqi máriqau. ⁷ Abarammafa mi maqusánai óonu márufanoo Karaambáíqa akooqóo mina áfusaa kooroomáfinoo qímaminau. Qinée maa maqa maaqánara aní qímamúnnana aní áiku ásauku nímiánaura. Miqí qíma-soofanóo Abarammáfa miqóo miná áfusaa koorooú Kárambaiqana tatúfirana suqá ámira qáinda áuqusee tatúfirana suqá áminau.

⁸ Suqá amiséenoo Abarammafa fíndifinoo áaqana máqa máaqai óoru fína. Bee-teera máqusa fánnoo súani kéeqoo qaannai márufanoo súani óosana qaannai Ai máqusa márufanoo qámbaanai narí úiqaana máqa usakánau. Usakáseenoo miqóo Karaambáíqa aadáu tatúfira óoni qáinda faqa áuquseenoo Ánutuna áaramaseenoo innaaru qímarinau. ⁹ Miqínoo faiqanóo fífiúfanoo súani áfu dínni átaaqeeni Kannaana máqa máaqa dínni átinni Isipa máqa máaqa óosira qáannai óoquranau. Nee-keefa máqasaa ooqu finau.

Abarammafa Isipa máqa máaqai óoqu fú ufafa.

¹⁰ Miqóo márufanoo aandaroo firaafá Kanna máqannaasa nárinau. Abarammafa miná qáfoofanoo mandáikufanoo narí áiku ásauku faqa narí aináina námu faqa Isipa máqasaa óoqu finau. ¹¹ Isipa máqa máaqa adeedí ráma soofanóo Abarammafa narí ánaaqa Sarai námmarina qímaminoo qinau. Aní afaaqa ámiqirafa máriananoo.

¹² Isipa máqannaa aní qáfamasee, óo miná ánaaqammi foo qímasee qiní darusée aní máree foora. ¹³ Anée aneennára qiníara áuna fee qínaqa sía dárífaqa aníndiri káqi márianau.

¹⁴ Abarammafa Isipa máqa máaqai aniroofaqa Isipa máqannaasa Sarai námmarina qáfamasee bóo ámiqira fee qiqau. ¹⁵ Isipa máqannaasa rakísirafa Fáraona miná faiqi námu Sarai námmarina qáfamaseeqa Fáraona qímamiqa qiqau, qóo ámiqira manaaqa fée qufanóo Fáraofa qímannimufaqa Sarai námmarina aní maréeqee Fáraona kínna máaqaki quqáqau. ¹⁶ Miná ákiiqara Fáraofa Abarammana ámiqi ámiqimmáseenoo sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa faqa doonkíuqa faqa kamméerauqa faqa aináinira fáiquuqa faqa mánaaqauqa faqa feefarú Abarammana áminau.

¹⁷ Fáraofa Sarai námmarina mároonara Karaambáiqu fánnoo óosana óosana mánda áurirana Faraona faqa miná máaqaki márusaki faqa quqánau. ¹⁸ Faraofa miná qáfamaseenoo Abarammana áaramáseenoo áqino qinau. Anee qiní náqaa fée máqímaqeennee. Anee nánaree sía qiní qínaaqa fee qímasee qímaqíminanee. ¹⁹ Anee nánaree qiní dáuna fee qíanaqee qinée qeeqára qínaaqara maréeqee qeeqá máaqaki quqée fee. Máà aní ánaaqa márino, doo ani áfiqee fífua. ²⁰ Fáraofa miqí qímaseenoo narí sundíauqa niqiqoofaqá Abarammana faqa narí ánaaqa faqa narí aiquáma áinaina faqa nífiqa maree nári maqá átinni múnusoofaqa fíqau.

Abarammasa Rootasa náadu náadu fu úfafa.

13 Abarammafa Isipa máqa máaqakíqari súani afu dínni átaaqeendari dínni átaaqeeni Kannaana máqa máaqai qumurandée narí ánaaqa fáqa Róotana fáqa narí aiquáma qumíasana faqa máree fínu. ² Abarammafa aináina faqáafa márínau. Sipsípa faqa mimmí faqa burimakáu faqa siruáa faqa kóora fáqa faqáafa márínau.

³ Mífa miqóoqari quqásee fífiufanoo Beeteera máqusa ámuumaqa fímarínau. Mífa óoqai narí Beeteera máqusa faqa Ai máqusa faqa qámbaana uíqaana máqa usakáqooqoo óoqu ranau. ⁴ Óoqai mifa miqóo tatúfira qáinda áuquqoo óoquireenoo Karaambáiqu innaaru qímamaqánau.

⁵ Róotafa fáqa sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa fáqa faiqi ánaasee fáqa narí aináinira fáiquuqa faqa mánaaqauqa faqa Abarammana fáqa nímaríqau.

⁶ Miqandá moómoo áandau áinaina faqáaqanda márídaqa aandáuqa néemaru andandáfa sía amanáikufaqa sía amana moodáanaki máriaqaa inóo márínau. ⁷ Miqíqa márufanoo Abarammana aandáusaa rakísi marúsa faqa Rootana aandáusaa rakísi marúsa faqa ándanda nárana sára tínooriqau. Mikarí Kannaana máqannaasa faqa Peerisa máqannaasa faqa mi maqánasaa káqi máriqau. ⁸ Abarammafa miná qáfamaseenoo Róotana qímaminau. Maasá moodáa óosana márídaqa anée fáqa qinée fáqa sía tínooria, aní faiqi námu fáqa qiní faiqi námu fáqa sía tínooriaqa. ⁹ Maqa máaqa firaatiámma márídanoo ánià, aníndiri raináà, anee aninná áidimari maqána qáfamasee útaaqamásee mi tinai fínaqa qinée moó tinai fuanáura.

¹⁰ Miqí qímasee qímamufánnoo Róotafa áfu máqaidanoo Yóoradanna nóopundu dínni márufanoo Sooara máqusa dínni márufanoo mi qambaanná nammári moómoo márínau. Karaambáiqu kádidakíara foorá moómoo námmari márínau. Ámiqinoo márídanoo Isipa máqa máaqara foorá márínau. Mi aukuanáí Karaambáiqu Soodoomma máqusa fáqa Koomoora máqusa fáqa sía náru kámmuqoo Róotafa mi

maqa maaqána qáfanau. ¹¹ Róotafa qáfamaseenoo aiqáma Yóoradanna áfaasasaa óoqu máriraree qímaseenoo súani óosanai fímaru aatatá finau. Miqí mándee-qara raináqau. ¹² Abarammafa Kannaana máqa máaqai káqí márufanoo Róotafa Soodoomma máqusa aaqá maqúsauqa dínni dínni márufanoo qámbaraana noopúnduki narí úiqaana máqa usakánau. ¹³ Soodooma máqannaasa káaqa mandáinaina máree márusa máridaqa. Karaambáíqa áfusaa óosana óosana mandáinainá uqanna áuqee máriqau.

Abarammafa Heebaroonna máqa máaqai finau.

¹⁴ Róotafa fífufanoo Karaambáíqa Abarammanna qímaminoo qinau, anée márian-náqooqari ámiqimmasee aiqáma atinai aiuqía. ¹⁵ Anee qáfaanna maqa maaqána aní faqa anísaaqari kambíqainausa faqa nímisáananoo náaruara náaruara ínnindi kámmínnoo máriannoo. ¹⁶ Qínée aní áiku ásauku asumu moómoo kambíqa ní-maqáanaura. Sía amana moó fánnoo ásaana rírana amanaikíannoo. Núkuda aiqáma amaná ásaana rifáranoo, aní faiqi námu kai sía amana nísaaana rifáranoo. ¹⁷ Doo maqee óonuree aiqáma maqa máaqa qínée aní ámiannana aiuqía.

¹⁸ Abarammafa minára iriséenoo narí úiqaana máaqa rapéemma máreenoo Heebaroonna máqa máaqaki Mámareena saqáriuqa atukakí óoqureenoo miqóo Karaambáíqa tatúfira qáinda óoninnai áuquseenoo tatúfirana suqá áminau.

Rootafa namuqáaki márufanoo Abarammafa áfiqoo ufaa.

14 Mi fasannái Amarafeerafa Babiroonia máqannaa káraambaiqa márínau. Mi aukuanai Eerasaa máqannaa karaambáíqa Ariookafa fáqa Eeramma máqannaa karaambáíqa Keedooroomáfa fáqa Kooimma máqannaasa karaambáíqa Tidarafa fáqa minamúsa aiqáma nári sundíauqa moodáanaki nífiqeeqa Soodooma máqannaasa nárirara fiqau. ² Misa moodáannai qísauku káraambaiquqa faqa rákiraree qímaseeqa fiqau. Soodooma máqannaa karaambáíqa Beerana fáqa Koomoora máqannaa karaambáíqa Birasana fáqa Adama máqannaasa karaambáíqa Sinabana fáqa Seeboyima máqusanaasa karaambáíqa Seemeebeerana fáqa Beeraa moo áuqu Sooara máqanna karaambáíqa faqa mi moodaannai qísauku karaambaiqáusa faqa rákiraree qímasee qúmiqau. ³ Mi moodaannai qísauku karaambaiqáusa ruffisee Sidimma nóopunduki suqíqau. Maqee mi noopundúnaki ooruku námmani rafáaqa fínoo márifaqa miná áuqu ráidaqa Kúqira Námmani fee qídaqa. ⁴ Qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 ákuanaki Keedooroomana ásauku ameemaanai máriqau. Qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaramoó marasée 13 ákuanaki miná ufa rukíee máriqau.

⁵ 14 ákuannasaa Keedooroomafa fíndifinoo aqoónna káraambaiquqa fáqa nári rákira fásiquqa faqa fíndifiqa óoqu fiqau. Óoqu fíu faqá moó máqannaasa óoqi naru máree fiqau. Reefaimma máqannaasa Aseetaroota Karanaimma máqusaki náriqau. ⁶ Naruséeqa Susima máqusanaasa Qamma máqa máaqaki faqa náriqau. Naruséeqa Eemimma máqannaa fáqa Kiriataimma afaasá máqa máaqaki márusa náriqau. Miqóoqari óoquree Qoora máqannaasa Eedoona áaqanasaa márusa náriqau. Misá naru máreeqa Eeraparanna aadána máqa máaqa átinni munu quqáqau. ⁷ Miqóoqari óonu randéeqa Kadeeasa máqusai óoqeenaa áuqu Eenamisapateé qímaru maqusánaasa faqa náriqau. Amareekána áiku ásauku misaqá máru maqusáusa aiqáma

rafáaqa fiqau. Rafáaqa fusee Amoorana áiku ásauku Qasasoona Tamara máqusaki márusa faqa rafáaqa fu nímaqaqau.

⁸ Miqím masoofaqa Soodooma máqannaa káraambaiqa fáqa Koomoora máqannaa káraambaiqa fáqa Adamma máqannaa káraambaiqa fáqa Seebooyima máqannaa káraambaiqa fáqa Beera moó áuqu Sooa máqannaa káraambaiqa faqa mi maqusa namúsa káraambaiqauqa fáqa nári rákira fásiquaqa fáqa moodáaqoo Sidima nóopunduki suqíqau. ⁹ Suqífufafa Eeramma máqannaa káraambaiqa faqa Kooimma maqannaa káraambaiqa faqa Babiroonia máqannaa káraambaiqa faqa Eerasara máqanna káraambaiqa faqa rákirara deedaqíqau. Moodáanaí qísauku káraambaiqauqa qaara fáqa qaara fáqa káraambaiqauqa faqa rákirara deedaqíqau. ¹⁰ Sidima nóopunduki koorootáqa mádika mðómoo márinau. Soodooma fáqa Koomoora máqannaa káraambaiqauqa rákiranakiqari quqásee sandáani quná mi madikáusaki áqufiqau. Qaaramoó káraambaiqauqa sandá máqaraasiqa áaqanai akaraqau. ¹¹ Qaara fáqa qaara fáqa káraambaiqauqa Soodooma máqannaasa faqa Koomoora máqannaasa faqa aiqáma áinaina uqanná máraqau. Áfuqakinaa nára áinaina faqa máree fiqau. ¹² Róotafa Abarammana ákaqa ámaaku fannoo Soodooma máqusai márufafa miná faqa miná qumíasana faqa máraqau. ¹³ Faiqí moó fánnoo rákiranakiqari sandéeno Abarammafa Qeeburu máqannaa fásiqa fánnoo Amooraa máqannaa fásiqa Mámareena saqáriuqa atukaki márufanoo óoru qímaminau. Mámareefa nári ákaqaqara Eesakoorana faqa Aneerana faqa minamúsa Abarammana áqoondi máriqau. ¹⁴ Abarammafa Róotana mara máree funára iriséeno nári aináinira faiqiuqaki nímudaanái qímarusa nári úiqana máqusakinaasa 318 fásiqa nífiqanau. Nífiqáseenoo qímannimufafa qaara fáqa qaara fáqa káraambaiqauqa nífaqamaree Dannaa máqa máaqai níanai fiqau. ¹⁵ Óoruree namuqáa nindáfamaséeno nári faqa fusá raináseenoo eendáki namuqáa máruqoo óonureeqa nárú nindaqáaqa qíqau. Mifa misá nífáqa máree súani áfu dínni ataaqeenni Damasakusa máqusa fíaaqaree Hoobaa máqusaki múnusaqau. ¹⁶ Óoru randée qumuréeqa Abarammafa Róotana faqa miná qúmiasana faqa aiqáma ánaaseeuqa faqa rumbée fusáuqa faqa aiqáma nífiqee aniqau.

Meerakiseedeekafa Abarammana ámiqi ámiqira ufa qímamaqanau.

¹⁷ Abarammafa Keedooraoommana faqa miná aqoónna káraambaiqauqa faqa naruséeno aniroofano Soodooma máqanna káraambaiqa fánnoo miná qáfarara Saavee nóopunduki moó áuqu Kínna nóopunduki fée qímarúqoo paqúrinau.

¹⁸ Sareema máqannaasa káraambaiqa áuqu Meerakiseedeekáfa úriqarara Anutuna aanáiqikirafa márufa féemu faqa uáinna námari faqa Abarammana míni áminau. ¹⁹ Meerakiseedeekáfa amiséeno maaqí qímaseeno ámiqi ámiqira úfa qímamaqanau.

Úriqarara Ánutufa innaarúna faqa maqá faqa áuqufa mifá kai Abarammana ámiqi ámiqiannoo.

²⁰ Káaqa úriqarara Ánutufa kai namuqáa maréeqee aní ásaukuki quqéeno miqínara Ánutuna amoo qíqaa.

Miqí qímasee ámiqi ámiqira úfa qímasoofanóo Abarammafa namuqáa aináina maraqooná qísaukuqá raki raináseenoo moodáki Meerekiseedeekána áminau.

²¹ Amisoofanó Soodooma máqannaa káraambaiqa Abarammana qímaminoo qinau. Aneé rákiranaki máraanna áinainausa aneennára máreenana qiní faiqí anaasee kaí qímia.

²² Miqí qufanó Abarammafa ásauku uqéeraseenoo qinau. Qeeqá qísauku uqéereeqa, káaqa úriqarara Ánutuna innaarúna faqa maqá faqa áuquna áfusaa uqéerasee qímamidaqa. ²³ Sía uqanná aní aináina káqikaa áinaina máraanaura tiríta faqa níku ánaamu sanda faqa rirímma sía máraanaura. Anée qiníara maasá aináina maraséenoo moómoo áinaina faqáasee qídanoo mifoo qinóora. Sía uqanná máraanaura. ²⁴ Qinee sía uqanná moó áinaina qeeqára máraanaura. Qiní faqa rákiranaki fuasá misá námasaa áinainnara kai dóo máree fee qídaqa. Qiní qíqoodi námu Aneerafa faqa Eesakoorafa faqa Mámareefa faqa misá kai nárí nimanasáa máraaqa.

Ánutufa Abarammana faqa moodáanaki kára ufa qinau.

15 Rákirana taikáseenoo márufanoo Yáaweefa Abarammana áfu pisipasa mán-deenoo qímaminau.

Abaramma anée sía rufiáa.

Qineé aní saqáriara foorá anísaa ititáfúananoo sía moó fánnoo aní áruannoo. Qinee miná ákiiqara firaa ainainá aní ámianauro.

² Abarammafa mi ufána iriséenoo narí qímaminoo qinau. Óo úriqarara káraambaiqa anee nána qúmiasanee qiní qíminnaree qineé faiqí síaisa máridaqa. Maa qiní aináinira faiqí áuqu Eerieseerafa Damaskusa máqusaindaraafa mifá kai máridanoo qineé kúquananoo qiní aináina máraannoo. ³ Anee faiqí asumu sía qiní qímiananoo qiní aináinira faiqí úqakiqari moó fánnoo qiní qumíasana máraannoo.

⁴ Miqí qímaseenóo Abarammafa írufanoo kafáa Karaambáíqa qímaminoo qinau. Maa aní aináinira faiqí Eerieseerafa sía aní qumíasana aináina máraannoo. Aninná faiqí uqanná fánnoo aní aináina máraannoo. ⁵ Miqí qímaseenoo Karaambáíqa Abarammana áfiqee mádaanaí múquseenoo qinau. Innaarúnai qáfamáseenana fásau amanée anee ásaana rinnáree. Aníki ani aruakínausa miqímmasee kambíqeefera.

⁶ Abarammafa Yáaweena mi ufána iriséenoo narí saqárikirana mi ufánasaa rusísee márinau. Miqúnara Karaambáíqa asasammáseenoo Abarammana maréeqee narí áqoondikiranaki quqánau.

⁷ Miqí qímasee Karaambáíqa Abarammana qímaminoo qinau, qineé Karaambáíqa aní Ura máqusakínaana Babiroonia máqa máaqaindaraana áfiqee mínisee maa maqa maaqána ámiananoo aníndikíanifee qímasee áfiqee ániqiafana.

⁸ Miqí qufanó Abarammafa irámirinoo qinau. Oo úriqarara Karaambáíqa qineé náqi fee másee qiníndi kámmiannoo fee qímasee írianauree.

⁹ Miqí qufanó Karaambáíqa narí qímaminoo qinau. Anee burimakáu faqa mimmi faqa sipsípa faqa qaaramoó áukuana márarausa faqa nakipurúna faqa kukúma faqa máree mini qímia. ¹⁰ Miqí qímasoofanoo Abarammafa mi aandausá Ánutufa máruqoo máree míni quqáseenoo mináuqa qámbaaná kai afoommáséenoo dínni moó áfooirana dínni moó áfooirana qaaramau irásasaa quqánau. Ufiniqára kaí sía afoóinau. ¹¹ Meemóonauqa mi aandausá nárara aniroofanóo Abarammafa niiqaáqinau.

¹² Súani kéeqarana námu faqa eenóofanoo Abarammafa áfuki qaunduarufanóo faiqaqéidanoo qainí márufanoo firaa rúfiarafa faqa máparaairafa faqa Abarammana afaaqái áqufinau. ¹³ Miqída rufíee márufanoo Karaambáíqa Abarammana qí-

maminoo qinau. Anísaaqari kambíqainaasa ánaamuruara foorá moó máqannaasa maqásaa óonu márídaqa aináinira fáiqikiqa márifaqa 400 áukuanaiki mandá fítiq-narana nímifaranoo. ¹⁴ Miqí márifaqa qinée mi maqannáasa mi fitiqnárana nímimariana ákiiqara aupúrarana nímianaúra. Misa mi maqa maaqána minnísee óonurandee ániqa moómoo qúmiasana máree ánifaranoo. ¹⁵ Aníara maaqí qíqa anée asooáqeenana asooáranaki kuqúfínaqa ákundaqa. ¹⁶ Aní áiku ásauku qaara fáqa qaara fáqa óosana mi rumbaránakiqari óonu randée ánifaranoo. Qinée sía Amoorá máqannaasa dauni nárú taikáanaúra. Misá káaqa mandáika uqanná ífaqa miqóo misá nárú níndaqaaqa másee aní áiku ásauku miqóo quqáanaúra.

¹⁷ Súani kéeqoofanoo eendíraa mammandufanóo Abarammafa qáfoofanóo qafeekí idámuna námu fáqa qooma námu fáqa akooqóo narí kai kambíqafinoo aandaú afoommá dínni dínni quqáqoona qámbaana rúnna finau. ¹⁸ Doo aaqee mi karí kaí Yaaweefa Abarammana fáqa moodáanaki kúra úfa qinau. Qinée maa maqa maaqána aní áiku ásauku nímianaúranoo. Isipa máqannaá nammári dínni óosirafa aní rámeeqeenoo firaa nammari dínni Eeufarateesa nammari márianoo. ^{19–21} Keenaa máqusanaasa maqá fáqa Keennisa máqusanaasa maqá fáqa Koodamoonaa máqusanaasa maqá fáqa Qeeta máqusanaasa maqá fáqa Peerisa máqusanaasa maqá fáqa Reefaimma máqusanaasa maqá fáqa Amoorá máqusanaasa maqá fáqa Kannaana máqusanaasa maqá fáqa Kirakasa máqusanaasa maqá fáqa Yeebusa máqusanaasa maqá fáqa miqimmásee máqannaasa maqá fáqa aní áiku ásauku nímianaúra.

Qakaarafa narí ámaaku Isamaeerana fáqa ufa qu úfafa.

16 Abarammana ánaaqa Sarai námmarifa mifá qáafa ánaasee márínau, sía faiqí máqanau. Miná aináinira mánaaqa Isipa máqannaá mánaaqa márínau. Miná áuqu Qakaara námmarifa márínau. ² Sarai námmarifa narí óosana maraséenoo Abarammana qímaminoo qinau, anée íria, Ánutufa sia faiqí qíní qímínnoo. Minára máá qíní aináinira mánaaqa mara sáinanoo mifá aní fáqa fínnoo áqbee faiqí maqa sáinaqa qinée qeeqára máraanaúra. Miqí qufanóo Abarammafa eedóo qímaseenoo máránau. ³ Abarammafa qísaukuqara taikásee áukuana Kannaana máqa maaqai márufanoo Sarai námmarifa narí aináinira mánaaqa Qakaara námmarina Abarammana áminau.

⁴ Abarammafa Qakaara námmarina fáqa aaná fufanóo faiqí máránau. Qakaara námmarifa ámuauquqáika máfufanoo nasurídanoo narí aqòónnana Sarai námmarina ramoo rámaa íra úfa qímamaqánau. ⁵ Miqúfanoo Sarai námmarifa Abarammana qímaminoo qinau. Aní óosanasaa Qakaara námmarifa qíní fídiqaamma qímaqáidanoo. Qinee qeeqá kaí miná ani amisáafananoo ámuauquqáika máfínnoo qíní úridaaqa ráidanoo. Karaambáiqá fánnoo kai aníndiri ufa raináannoo. Anée fée, qinée fée andeeqée fée.

⁶ Abarammafa kafáa narí qímaminoo qinau. Dóo amaná aní aináinira mánaaqa aní ámeemaanai márídanoo. Náqaamma ámaqararee fée qímasee íridanee, doo miqía. Sarai námmarifa Akaara námmarina maqee maqee óofana qáidanoo ári áqimárunara quqásee sandánau.

⁷ Qakaara námmarifa ámaaqá fírraree qímasee Suraa máqa máaqaki fímarú áatata sandée fífiufanóo aadána máqa máaqá qámbaanai nammári káqikaafa ururée márúqoo Karaambáiqá angíroo fannóo Qakaara námmarina paqúrimmasee qí-

maminoo qinau. ⁸Qakaara námmari, Sarai námmarina aináinira mánaaqa, anée yáindari fee ánidanee maaqóoqari yaí fée fídanee. Miqí qufanóo Qakaara námmarifa qinau, qeeqá rakísirana Sarai námmarina áaqu rufíee sandáidaqa.

⁹Angiroo fannóo minára iriséenoo maaqí qímasee qímaminau, dóo fíndi fínana aneenná rakísira ánaasee márinnai kafáa anirandée óonureenana miná aináinira manaqáikia. ¹⁰Angiroo fannóo kafáa qímaminoo qinau. Qínée moómoo ásumu aní ámianaqa sía amana ásaana rifáranoo.

¹¹Maqee aní áranandaki faiqí rínóo anée akoonaiqí máqeennaránoo anée miná áuqu Isamaeera nées qia.

Karaambáiqua fánnoo anée aupúranakiqari miná áaramasee fáaqa rúannana írinara minára mi faiqína áuqu Isamaeera neé qia.

¹²Mi faiqífa káasau fáiniara foorá máriannoo.

Mifa aiqámausa namuqáakamma nímaqáinaqa misá faqa narí namuqáakamma ámaqeefaranoo.

Mifá narí áinaina rakéemasee áaduma máriannoo.

¹³Qakaara námmarifa narí kai qímirinoo qinau. Qínée kúqaa fee Ánutuna qáfamásee fée sía kúqirai káqi márídee qímannimianauree. Miqí qímasee miná qí-mamu karaambaiqánara níqafee marí Anutu fee qinau. ¹⁴Miqóoqari misá mi nam-mari dikaandána áuqu réeqa káqi márira Anutufa qini qíqafai námmari díkaanda fée qiqau. Mi nammari dikaandáfa Kadeesa máqusa dínni Beereeda máqusa dínni qámbaana márínau.

¹⁵Qakaara námmarifa kafáa anirandee óonureenoo faiqí maqasoofanóo Abaram-mafa miná áuqu Isamaeera nées qinau. ¹⁶Mi aukuanná Abarammafa 86 áukuana faqaafa márufanóo miná faiqí kambíqanau.

Ánutufa Isaraee máqannaasara nifaaqa áti aukírafa moodáanaki kára ufa kooroo ímarífa márídanoo.

17 Abarammáfa máriufanoo 99 áukuana marasoofanóo Karaambáiqua miná áfusa kooroo máfi qímaminau. Qínée aiqáma áfeeka faqáa Ánutusa márí-daqa. Anée aiqáma kári qiní ufa qaindúsidana andeeqára áinaina kaí áuqaa. ²Qínée aní faqa qeeqá moodáanaki kára úfa qímasee anísaaqari asumu moómoo kambíqa nímaqanaura.

³Abarammafa mi ufána iriséenoo óorindari maqásaa mapámufufanóo Anutufa maaqí qímasee qímaminau. ⁴Qínée maa moodaanaki kira ufána aní faqa qídaqa. Qínée kúqaa qímá afeekaikídaqa. Anée moómoo máqannaasa nínaakufa márínaranoo. ⁵Doo maqee aní áuqu Abarammáfa márina maqee fúka áuqu ámiqa. Abaraqaammánee qianaúra. Qínee aní moómoo máqannaa nínaakufaika máisáan-nanara ani áuqu Abaraqaammánee qianaúra. ⁶Qínée aní faiqi asumu moómoo ámianaqa misákiqari akaqáusa karaambáiqua márífara. Aní ásaifaqausa moómoo márídaqa moómoo máqannaa márífaranoo. ⁷Qínée qeeqá qíma afeekaikíra úfa aní faqa aní ásaifaqausa náaru kambíqainausa faqa qíafánnana náaru márira móo-daanaki kára úfara foorá rakísianaúra. Qínee aní faqa aní ásaifaqausa Ánutusa máríanaúra. ⁸Anee asaqíraa fáira foorá maa maqánasaa máriannana qínee ani faqa aní ásaífáqausa faqa nímiánaúra. Nímiánanoo aiqáma Kannaana máqa máaqa fánnoo aní ásaífáqausaindi kámmínoo náaru náaru márínaqa qínee misá Ánutusa máríanaúra.

Abarammána fúka áuqu.

⁹ Miqí qímaseenoo Ánutufa kaifáa Abaraqaammána qímaminoo qinau. Anée faqa eedóo qímasee qíní qíma afeekai kára úfamau aneenná ásaífaqausa náaru kambíqainausa faqa fuaqa. ¹⁰ Anée fáqa aní ásaífaqausamara faqa aiqáma eedoo qímasee akoonaiqí faiqiuqa nifaaqa áti aukúàqa. ¹¹⁻¹² Maaqóoqari aiqáma akoonaiqí fáiqiuqa maqasáifanoo 8 fáasaana áiqaramáfinaa nifaaqa áti aukúaa. Aináinira fáiqiuqa ínniki máriasa faiqi námu faqa níanaindaraasa feefaurúmna quqáqaafaqa ínniki máriasa faiqi námu faqa nifaaqa áti aukúaa. Miqímmásaifanoo mifá qínée faqa ínnée faqa moodáanaki kírana uqannífiqaannoo. ¹³ Aiqáma uqanna nifaaqa áti aukúaa. Aukúsaifanóo mifá ínni nifaaqái qíní moodáanaki kára úfa náaruara márianínnanara koorooíannoo. ¹⁴ Ínniki qári akoonaiqí moó fánnoo sía afaaqa áti aukínafa márínaqa sía qíní faiqí ánaaseeki máriannoo fée qianáura. Mifa qíní qíma afeekaikára úfamau sía fínara sía ínniki máriani.

¹⁵ Kafáa Ánutufa Abaraqaammána qímaminoo qinau, sía aneenná ánaaqara Sarai námmarinée qiá. Maqee miná áuqa Saráqa námmarifa máriannoo. ¹⁶ Qínée Saráqa námmarina ámiqi ámiqi máisáananoo faiqi akoonaiqí aní maqa ámiannoo. Mifá moómoo máqannaasa nínoofa márínaqa mina faiqi námukiqari akaqáusa karaambáiqauqa márifaranoo.

¹⁷ Abaraqaammáfa mi ufána iriséenoo maqásaa mapámu fínoo naanaidara qídanoo qinau. Amanée 100 áukuana márara fásiqa fánnoo faiqí máqáannoo fée Saráqa námmarifa faqa 90 áukuana márarafa amanée faiqí máqáannoo fée. ¹⁸ Miqí qímaseenoo Abaraqaammáfa Ánutuna qímaminoo qinau. Náqaa sáina Isamaeerafa qíní aináina máráaqaana ifanéè.

¹⁹ Miqí qufanóo Ánutufa qímaminoo qinau. Aní ánaaqa Saráqa námmarifa aní faiqí akoonaiqí maqasáinaná miná áuqu Isakee neé qiá. (Maasá ufakíqari Isakeena áuqu naanaidara qíranee qímaqoofanoo.) Qínée aní faqa moodáanaki kára úfa quqáunafa Isakeenasáa faqa minásáaqari náaru náaru kambíqainausasaa faqa máriannoo. ²⁰ Isamaeerana fáqa anée qíanandee, miná faqa ámiqi ámiqi íanáura. Miná faiqi námu moómoo uqanna kambíqeefara. Akoonaiqíuqa qísauku qára taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda 12 marasée úriqararausa márífara. Miná sáaqari kambíqáinausa firaa maqannaa márifaranoo. ²¹ Moó áukuana maa quqoonnánasaa kai Saráqa námmarifa aní faiqí Isakeena máqannoo. Qínée qeeqá moodáanaki kára úfa minásaa quqáqaana máriannoo. ²² Ánutufa aiqáma maa ufána Abaraqaammána qímamiséenoo doo quqásee fínau.

²³ Fífufanóo Abaraqaammáfa Ánutuna ufa máu fínoo mi faasaanná kaí narí faqa narí ámaaku Isamaeerana fáqa narí aináinira fáiqiuqa faqa narí aináiniranaki márída maqaqoó fáiqisa fáqa aiqáma nifaaqa áti aukínau. ²⁴⁻²⁵ Abaraqaammáfa 99 áukuana márinoon narí afaaqa áti ateeeká áqinau. Isamaeerafa 13 áukuana marasoofanóo miná afaaqa áti ateeeká áqinau. ²⁶⁻²⁷ Moodáa fáasaana kaí Abaraqaammáfa fáqa narí ámaaku Isamaeerafa fáqa narí aináinira fáiqiuqa aiqáma nifaaqa áti ateeekáqau.

Ánutufa Abaraqaammána faiqí ámirara qíma afeekaíku ufana.

18 Abaraqaammáfa Mámareena arookása atukakí súani qámgaanai aiqaiqái ufanóo narí úiqaana máqa kooqíki óoqu faaqée márufanoo karaambáiqu maaqímmasee miná áfúsaa kooroo inau. ² Óoqufaaqee márufaaqa faiqí qaaramóo

námu ánufanoo Abaraqaammáfa níqáfamaséenoo nári óosana máreenoo fíndimee-
qeenoo misá ánuqoo sandée óonuréenoo óorindari maqásaa kummáramá fínoo qí-
mannimínoo qínáu.

³ Óo úriqararausa, qínée ínni dadaaqírausa márídaqa sía qíní áidaaqa ráaqa. ⁴ Qi-
nee qíanaqa nammári mínisaifaqa ínneeqa níku nammári úqu séeqa maa saqarína
atukakí adooaaqa. ⁵ Qínee akaqá nárana nímiana námaseeqa afeeka mara máreeqa
fuaqa. Qínee ínni dadaaqianéera maaqóo ániafanoo. Innee maí ánianannái qíní dúqu
uqéeraafanoo. Minára eedoo qífaqa nárana nímia. Miqí qufaqá misá qiqau. Dúfi dúfi
doo nímína naanée qiqau.

⁶ Abaraqaammáfa iriséenoo úiqa maaqaki sandéenoo óonureenoo Saráqa nám-
marina qímaminau. Anee kái kaqí parauáqa ámiqirana moodáa beeka marasée
féemu suqá.

⁷ Miqí qímaseenoo ráudamaki sandéenoo burimakáu máruqoo óonureenoo buri-
makáu ánaaqi ámiqirana amaqí qumooqu kírana mara rumbá máreenoo nári
aináinira fáiqi amisooфанó kai káqi ufanoo arusée suqánau. ⁸ Abaraqaammáfa buri-
makáu náamma anoona fáqa náamma anoona fadaméena fáqa féemu faqa buri-
makáu suqárana faqa mara máree míní nímufaqa naqau. Abaraqaammáfa saqári
atukakí misá faqa márídanoo nárana nímufaqa naqau.

⁹ Misa námaseeqa Abaraqaammána maaqi qímasee iraqau. Aní ánaaqa Saráqa
námmarifa yái fée márinoos fée qufanóo mifá qínau. Máà úiqaana máqaki márídanoos
fee qínau.

¹⁰ Miqí qufanóo misákiqari moó fánnoo qínau. Moó áukuana maa quqoonnánasaa
kai qínee kafáa aniráananoo aní ánaaqa Saráqa námmarifa akoonaiqí fáiqi máqaan-
noo. Miqí qímarufánnoo Saráqa námmarifa úiqaana máqa kooqíki mi fasiqána
ánaaqiannai óoqu faaqée ídanoo írimarínau. ¹¹ Miqí qufanoo Saráqa námmarisa
Abaraqaamása asooqá uqanna márufanoo Saráqa námmarifa faqa faiqi máqara
aukuana óoqai taikánau. ¹² Saráqa námmarifa minára iriséenoo nári kai náanaidara
qídanoo qínau. Qínée faqa qeeqá náuraiqindiri asooqá marida. Náqimmasee fee
qeeqá qífaaqi faqa aaná fuanáuree.

¹³ Miqúfanoo karaambáiqi Abaraqaammána qímaminoo qínau. Náqaa fée ifanóo
fee Saráqa námmarifa naanaidara qínoo fee. Maana qínee asooqá márídaqa
náqimándeefaiqi máqaanauree qínoo fee. ¹⁴ Nána áinainee moó áinaina Yáaweefa
sía amana áuqaannoo fee mifá amaná aiqáma áinaina áuqaannoo. Qínée ánoona ufa
qídaqa, moó áukuana maa quqoonnásaa qínée kafáa aniráananoo Saráqa námmarifa
akoonaiqí fáiqi máqaannoo.

¹⁵ Saráqa námmarifa miná iriséenoo rufia máreennoo únna qímasee qádo qínau,
Qínée sía naanaidara qíqa. Miqí qufanóo misá úriqararafa Karaambáiqi qímaminoo
qínau. Anée naanaidara qíanaqa íriqa.

Karaambáiqi Soodooma máqusa áruanínnanara qínau.

¹⁶⁻¹⁷ Mi fasiqa qaaramoo namúsa Abaraqaammána faqa óoqu fíufaqa Soodooma
máqusai qáfee máruqoo múqunnisoofanoo Karaambáiqi nári kai qímasee írinau.
Qínée áuqararee qúnna áinaina sía Abaraqaammána umeeráma ámaqaanaura.
¹⁸ Miná saaqari kambíqáinausa firaa maqannaá márifaranoos. Aiqáma máqannaasa
Abaraqaammána sáaqaraanannai ámiqi ámiqimma nímaqaanaura. ¹⁹ Abaraqaam-
máfa nári faiqi námu fáqa misásaaqari kambíqainaúsara faqa andeeqára óosanamau

kai fuaqéera fuki faaki fanifeera rusandeesámummasee máraqiafana. Misa miqí faqa qínee qíma afeekaikíafanna áinainausa aiqáma miqímma nisaanaura.

²⁰ Miqí qímiriséenoo Yáaweefa Abaraqaammána akooqóo kooroommásee qímaminau. Soodoomma máqusanaasa fáqa Koomoora máqusanaasa fáqa mandá óosana fíqaranoo márifaqa akaqáusa minára níkoo uqanná qaifaqá qímaqimiafaqa íriqa.

²¹ Qínee óoqureeqa mi fasiqa anaaseesá mi oosanná áuqee márjana qáfaanaura kúqaa fee únna fee márídanoo fee.

²² Mi qaaramoo fasiqa namúsakiqari qaara qánda Soodoomma máqusai óoqu fímarufanoo Karaambáíqa Abaraqaammána faqa márinau. ²³ Abaraqaammáfa Karaambáíqa óorinni óonu réenoo irámirinoo qinau. Kúqaa fee anee andeeqárausa fáqa áaqee márjasa fáqa aiqámee nárú taikéennaree. ²⁴ Qaara fasiqa níku nísauku taikásee qíní qísauku qára taikásee 50 andeeqárausa mi maqusánaki márifana anee aiqámee nárú taikéennaree. Kafaa 50 andeeqárausa márifana mi maqusána asumu quqéennaree. ²⁵ Sía amana andeeqárausa faqa mandáikirausa faqa moodáanaki nárinnaranoo. Mífá sía andeeqánnoo márídanoo. Andeeqárausa faqa áaqee márjasa faqa sía amana moodáa óosana kai níminnaranoo. Aiqáma maa maqánasaa márjasa siaasa márjanafa andeeqára óosana kai máraa.

²⁶ Karaambáíqa Abaraqaammána ufa iriséenoo qímaminau. Qínee qaara fasiqa níku nísauku taikásee qíní qísauku qára taikásee 50 andeeqárausa mi maqusánaki paqúriqa sía mi maqusána kurídanaura.

²⁷ Abaraqaammáfa miná iriséenoo kafáa qímaminau. Óo karaambáíqa qínee qífaqa quqásee aní qímamunna ufana mi numooná minní qísaa. Qínee faiqí faiqí márídaqa áaqámámmasee ani faqa moómoo kári ufa qídaqa. ²⁸ Amanée 50 sía márifana 45 kai andeeqárausa márifana moodáannai qísauku 5 minakí sía márinnanara irisée nárinnaree. Karaambáíqa nárí qímaminoo qinau. 45 andeeqárausa mi maqusánaki márifaqa sía kuridi taikáanaura.

²⁹ Abaraqaammáfa miná iriséenoo kafáa qímaminau. Óo karaambáíqa qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 andeeqárausa márífana aiqáma nárinnaree. Karaambáíqa miná iriséenoo qímaminau. Qínee qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 andeeqárausa paqúriqa mi maqusána sía kurídanaura.

³⁰ Abaraqaammáfa iriséenoo kafáa Karaambáíqa qímaminau. Qínee kaifáa aní qímamánana anée sía qíníara áanoo qia. Moodáa fásiqa áiku ásauku taikásee qíní qísauku qara taikásee 30 andeeqárausa márifana náqaa fee innáree. Yáaweefa iriséenoo qinau. Qínee 30 andeeqárausa paqúriqa sía miqíanaura.

³¹ Abaraqaammáfa kafáa qímaminau. Qínee qífaqa quqásee ani faqa moómoo ufa qímarúnna mi numooná minní qísaa. Mi maqusánaki moodáa fasiqa 20 kai márifana náqaa fee innáree. Karaambáíqa iriséenoo qinau. Qínee 20 andeeqárausa paqúriqa sía mi maqusána kurídanaura.

³² Abaraqaammáfa kaifáa qinau. Óo karaambáíqa sía áanoo qia. Qínee moó úfa kafáa qianáura. 10 andeeqárausa paqúrimásee náqi fée innáree. Miqí qufanóo Karaambáíqa qinau. Qínee qísauku qara 10 kai andeeqárausa paqúri mándee sía kurídi nímaqaaanaura.

³³ Karaambáíqa Abaraqaammána faqa ufa qímaseenoo dóo óoqu finau. Óoqu fúfanoo Abraqaammáfa quqásee anirandée ámaaqaa finau.

Soodoomma faqa Koomoora faqa mandá óosanna máraqau.

19 Abaraqaammáfa múqunnisoo qangirooqandá Soodoomma máqusai óoquiree maqúsa kooqíki qáfoofanoo Róotafa miqóo óoqu faaqée márinau. Máridanoo Róotafa miqandá nínдаfeenoo máqeenoo óonu miqandá nóorinni óorindari maqásaa rupáitama fufanóo maaqí qímasee qímanniminau. ²Óo qíní úriqarara qanda qínee ínniqara dadaaqírara máridaqa. Ínnee qára qíní máaqaki anirée níku nammári uqusée qíní máaqaki faiqaaqa. Faiqée dúna kanánaana fíndi fínaqa ínneeqa finnanai fuaqa. Miqí qímasoofaqa miqandá qádo qída qiqau. Sáina maa qandá maqúsa qámбаana faiqaanáura.

³Róotafa sandanáinái qimaseenoo ufaqá miqandá miná fáqa máaqaki kéeqaaqu. Óoru roofanóo Róotafa narí aináinira fáiquqara qufaqá misá ooruku anoona sía qái féemuna faqa ámiqira nárana faqa suqásee nímufaqa naqau. ⁴Námaseeqa faiqárára ímarufaqa mi maqusánaasa faiqí kumaaráa náuraiqi aiqáma anirée Róotana máaqa fuseemmá datí mámbufaqa Róotana maaqí qímasee áraqau. ⁵Mi faiqi qandá fáasai aní máaqaki kéeqaa qanda yái fee máridaquee. Anée miqandá maasá qíminaa mi qandá mandá óosana nímia.

⁶Róotafa misá ufa iriséenoo ráuda máfinoo narí ánaaqianaindari kooqí ititásee qímánníminau. ⁷Qínée qádo qíra ufa ínni qímannimidaqa. Sía uqanná maa manda oosanná máraaqa. ⁸Íriaqa, qeeqá qíraamuna qaara qánda sía faiqí fáqa núaqánda ínni nimisánaqa ínneeqa íriranannai kai máraaqa. Maa fasiqa qandá qíní máaqaki ani raafaqá áqoondi kámmaqauna máriafaqa qínee ámiqimmasee miqandásaa rakísidaqa.

⁹Miqí qímasee qímannimisooofaqa misa aiqáma maaqí qiqau. Anée moó máqannaafa maasáki ani márianafa. Yáfee qífanée anee maasára qádo qídanee. Anée nímáaráa. Sía nímáaráinaqa sía aní áqoondiqara kai mandáikamma nímáqaanaura, aní fáqa fíraqóo mandáikamma ámaqánaura. Miqí qímaseeqa misa Róotana afeeqá áquseeqa miná kooqí rufádáairara iqau.

¹⁰Máaqakiqári Róotana áqoondiqara Róotana qumu rarisámeeqee máaqaki áqusee kooqí ititáqau. ¹¹Ititáseeqa mi fasiqáusa madáanai márusa aiqáma nífu qimbásoofaqa kooqíara randóosia minnísàqau.

Róotafa Soodoomma máqusakiqari fínau.

¹²Minní soofaqá Róotana áqoondi qára íramiriqa qiqau. Máà anée márianna maqusánaki aní áti akaqáusa máridee. Kái káqi aneenná áraamuqmaaka faqa áiraamaku óondamara faqa aneenná átfuqa faqa aiqáma nífiqee moosáa fua. ¹³Maasá maa maqusána damunámma áquanaura. Karaambáiqqa maa maqusánakina óosana óosana mandáinaina kambíqáifanoo mi ufána iriséenoo maaqandá diqiqaifaqá maa maqusána kurídirara qúmidaqa.

¹⁴Róotafa iriséenoo narí áraamuna qara nifaaqi qárára qútaaqámaqoo fásiqa qánda fáqa qímanniminau. Doo ánifaqa ínnisaimbaqa moótinai fúaqqa. Ánutufa maa maqusána damúnirara qínoo. Miqí qufaqá miná áiraamaku qara sía íriqau. Quteéti qídanoo mifoo qímasee káqi máriqau.

¹⁵Iáqoo faqa kanánaana angirooqára Róotana kafáa fuki faakí qiqau. Dóo kái káqinana aneenná ánaaqa fáqa aneenná áraamuna qara fáqa nífiqee fúa. Ínnee faqa maa maqusána námu faqa kurídifaara.

¹⁶ Róotafa iriséenoo óonáuqee anauqee ímarufánoo miná áqoondiqara miná ásauku faqa miná ánaaqa ásauku faqa miná áraamunaqara fáqa qumáree rarisámeeqee aanái ubeekaqáu. Yáaweefa Róotanara ámuqusufanóo miqínau. ¹⁷ Níffqa quqásoofanóo angiroo moó fánnoo qímanniminoo qínau. Ínnee sandámáfuaqa kúqifaara. Fídaqá sía quandáfi qáfaaqa. Afaasásaa faqa sía kásooiaqa. Ínnee kúqifaara, áaqanai sandée óoru fúafa.

¹⁸ Róotafa iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Sía aneenná qíannannai diiqáa. ¹⁹ Anée firaqóo qínara ámuqusifana qíní kúqíranakinaana máraananoo. Áaqána níanai márifaqa minní fímaríananoo mí nariráfa qíní fáqa dárinaqa kúquanoora.

²⁰ Anée káqikaa máqusa muqúnni qáfaidanee. Mífa adeedí márifaqa amanée qínee minní sandáanauree. Káqikaa máqusa uqanná márídanoo qínée minní óonureeqa asumu máríanaura.

²¹ Miqí qímasoofanóo angiroo moó fánnoo qímaminau. Dóo amaná qínee minára eedóo qídaqá. Sía qínée mí maqusána kurídanaura. ²² Dóo kái káqi sandáa. Anée óonu ráinaqa miqóo qeeqá qúnna áinaina áuqaanaura. Róotafa mí maqusánara káqikaa máqusee qunára mísa mí maqusána áuqu Sooara fée qídaqá.

Karaambáiqua Soodoomma máqusa faqa Koomoora máqusa faqa kurídinau.

²³ Mí kananaanná súani afu maqee úrí márufanoo Róotafa Sooara máqusai óonu ranau. ²⁴ Oonuroofanóo Karaambáiqua idá námu faqa koorootaqásàaqári qéemari idánara foorá írana námufaqa quqásoofanoo aakuara foorá Soodoomma máqusasaa fáqa Koomoora máqusasaa fáqa áqufinau. ²⁵ Áqufinoo mí arumúnaki máru maqusáusa faqa aiqáma faiqí ánaasee faqa ándanda faqa náru taikánau. ²⁶ Róotana ánaaqa narí afaaqi fáqa sandée fídanoo óonu quandáfinoo áfu máqeenoo doo miqóo ooruku kámmafi kísaaqa saqáriara foorá rakíqanoo márínanu.

²⁷ Moó kánanaana Abaraqaammáfa fíndimeeqeenoo Karaambáiqua fáqa ufa quqóo óoqu finau. ²⁸ Miqóoqari Abaraqaammáfa mara muamí qáfoofanoo Soodoomma fáqa Koomoora fáqa mí afaasánasaa máru maqusásusaki idá muna fannoo firaafa uqanná óoru fúfanoo qáfanau.

²⁹ Ánutufa mí afaasánasáa máru maqusáusa faqa máqa maaqá faqa kurídidanoo Abaraqaammánara iriséenoo Róotafa máriu maqúsaua náridanoo Róotana kái maréeqee kaqínni quqánau.

Mooabana fáqa Amooná faqa níku nísauku kambíqoo ufafa.

³⁰ Róotafa Sooara máqusara rufiaséenoo narí áraamuna qara nífiqeenoo ámuqu námusaa óoni áamara márúnaqi óoru márínanu. ³¹ Máriuфанóo miná áraamuna in-daarúqaafa ínaaqianaana maaqí qímasee qímaminau. Dóo maasá qíkoofa asooqá márídanoo. Sía maa saqánna aníndiri marasée faiqí mara qímifaqa máqara fásiquauqa márídaqa. Aiqáma faiqí áuqeeu óosanafa sía anindíríki márídanoo. ³² Doo áninaqa aníndiri uáinna námári áuquseeqa nári níkoona ámíànanóo móómoo námaseenoo fúru fárinaqa aníndírí miná fáqa sakasée faiqáa. Miqí másaifanóo aníndiri níkoofa aníndiri faiqí mara qíminaqa aníndiri faiqí námu fíndífíqa máriaqa.

³³ Miqí qímaseeqa mí eendánaki miqandá uáinna námári móómoo nári níkoona amisoofanóo néeneeséenoo fúrufara másoofanóo ánaasaafa náaree narí ákoona fáqa sakasée faiqanau. Uáinna námári fánnoo miná fúru fára másoofanoo narí áraamuna áuqoo áinainara sía írinau.

³⁴ Kanánaana ánsaafa narí áuna qímaminoo qinau. Fáasái eendáki qinée qeeqá qíkoona faqa sakasée faiqéeqa. Doo fáfaa eendáki aníndiri uáinna moómoo kaifáa ámiananóo námaseenoo fúru fárinana aneé faqa miná sakasée faiqáa. Miqímasee aníndiri qeeqá qíkoona faiqí máqasaana faiqí asumu káqi máriaqa. ³⁵ Miqí qímasee doo mi eendánaki miqandá uáinna námmaryi moómoo nári níkoona amisoofanóo fúru fárammá soofanóo áuna fannoo narí ákoona faqa sakaséenoo faiqanau. Róotafa uáinna námmaryi námseenoo fúru fáridanoo narí áraamuna áuqoo áinainara sía írinau.

³⁶ Miqímmasee Róotana áraamuna qára nári níkoona faqa faiqoonánnai nímuaqu qáikiqau. ³⁷ Miqímasee márufanoo indaarúqaa áraamana fannoo faiqí akoonaiqí maqaséenoo miná áuqu Mooaba neé qinau. Máriu fanoo Mooabafa fíndifinoo Mooaba máqannaasa níkoofaikamminóo márinau. ³⁸ Áuna fannoo mifá fáqa faiqí akoonaiqí maqaséenoo miná áuqu Beenaami feé qinau. Máriu fanóo Beenaamifa fíndifinoo Amoonaa máqannaasa níkoofaikamminóo márinau.

Abaraqaammána faqa Abimeereekána faqa ufa.

20 Abaraqaammáfa Mámareena máqusa minní séenoo Neekeefa máqa máaqak-ina óoqu finau. Mifa Kadeesa máqusa dínna Sura máqausa dínna qám-baana óoqu márinau. Marikínoo kafáa Keeraara máqusaki óoqu márinau. ² Keeraara máqusaki káqi márídanoo Abaraqaammáfa narí ánaaqara Saráqa námmaryinara qíní dáuna féé qinau. Keeraara máqanna karaambáiqu miná áuqu Abimeereekáfa márinau. Mifá Abaraqaammána ufa iriséenoo Saráqa námmaryinara miná áuna féé qímaseenoo narí aináinira fáiquqa níqíqoofaqá Saráqa námmaryina maréeqeeqa Abimeereekána ámiqau.

³ Miqóo márufanoo Ánutufa Abimeereekána qainá sáa kooroo qímasee qímaminau. Anée kúqinnaránoo maa anaaseená aneé máraannana moó fásiqa ánaaqara márídanoo.

⁴ Abimeereekáfa Saráqa námmaryina sía sakasée faiqanau. Minára iriséenoo Ánutuna qímaminoo qinau. Óo karaambáiqu qinee andeeqárausa márídaqa anee qíní faqa qíní faiqí ánaasee fáqee nárínnaree. ⁵ Abaraqaammáfa narí kai Saráqa námmaryinara qíní dáuna fee qifaqá qinée íriqa. Kafa maa anaaseefá faqa narí afaaqiara qínnoo qíní qífasaa fee qinoo. Miqí qifaqá qinee mina írunanoo qíní dáakirafa qí-maqiminoos sía áaqarafa aníki máriannoo fee qifaqá máraunanoo sía áaqarafa qíníki márídanoo.

⁶ Ánutufa iriséenoo kafáa qainásaa qímaminoo qinau. Eeóo qinée íridaqa kuqáa aní aakirafa qímamifana andeeqáananoo. Qinée kai aní qumee rafáaqafúnana anée sía qíní mandáikamma qímaqeenana mi anaaseená faqa sakasée faiqáananoo. ⁷ Dóo fíndi fínana mi fasiqána ánaaqara kaifáa narí afaaqinnái aiqáinanóo fúani. Abaraqaammáfa qíní tamummáqara fásiqa márídanoo. Mifá aníara innaaru qínaqa iriséeqa síamma aní áruanauranoo. Anée sía mi anaaseená aiqáinaqá aní faqa aní máqannaasa faqa aiqáma náruanauranoo.

⁸ Abimeereekáfa miná iriseenoo Kanánaana eendái fíndifinoo narí máqanna úriqararansa náaramáseenoo Karaambáiqu qu úfana qímannimisoofoqá firaa qóo rufiaqau. ⁹ Abimeereekáfa kafáa Abaraqaammána áaramáseenoo irámirinau. Anée nána óosanee maasá qíminánee. Nána mandá áinainee maasá aní ámunanee anee

qiní faqa qini qíku qísauku faqa fíraa úmmaara qíminanee. Sía áuqaaqaa íra óosana maasá qímiananoo. ¹⁰ Nána írirafee márifanee maaqínanee.

¹¹ Abaraqaammáfa miná iriséenoo maaqí qímasee Abimeereekána qímaminoo qinau. Qinée maaqí qímasee qímiriqa maa maqannáasa sía Ánutunara rufíqee mári-afaqa qiní daruséeqa qiní qínaaqa máree foo qímaseeqa miqí qíqa. ¹² Qiní qí-naaqa kúqaa qiní dáuna máridanoo qiní qíkoona áraamuna máridanoo moó ánaasee faiqí máriafaqaa maraqáunafa máridanoo. ¹³ Ánutufa qiníara aneenná akoona maqúsa minnísee anaamurinni núannee qufaqá qinee Saráqa námmarina qímamiqa maaqí qiqíafana. Anee qiníara qiní úriqarara fee qínana qiníara qiní qífasaa fee qia.

¹⁴ Miqí qufanóo iriséenoo Abimeereekáfa Saráqa námmarina kafáa Abaraqaam-mána áminau. Mikarí mifa sipsípauqa faqa burimakauqa faqa aináinira mánaaqa kúmaaraauqa faqa Abaraqaammána áminau. ¹⁵ Amiséenoo maaqí qímasee qímam-inau. Qiní maqa máaqa máridanoo. Aneenná kai áidinnaqoo mária.

¹⁶ Miqí qímaseenoo quandá fínoo Saráqa námmarina maaqí qímaseenoo qímam-inau. Dóo aní áfasaana siruáa munnimma wan tauséenna 1000 ámiqa, maa um-maaráfa taikáinaqa aní faqa máriasa aní áaqarana sía máriifoo qiaqéera. Kafáa aiqá-mausa aníara sía mandóosana áuqee foo qiaqa.

¹⁷⁻¹⁸ Yáaweefa Saráqa námmarinaki kambíqoonara iriséenoo Abimeereekána, na áiku ásaukukinaa ánaaseeuqa faiqí máqara áana ititásoofaqa faiqí máqarara sía amanáikiqau. Miqíqa márufanoo Abaraqaammáfa Abimeereekánara Ánutufinnai in-naaru qufanóo Ánutufa Abimeereekána faqa narí ánaaqa faqa narí aináinira má-naaqauqa faqa misá aurírana taikannisooafaqá kafa faiqí máqarana amanáikiqau.

Isakeena máqoo ufafa.

21 Karaambáiqá narí qímaqoondee ínoo Saráqa námmarina ámiqí ámiqimma ámaqanau. ² Miqímmasoofanóo Abaraqaammáfa náuraiqí márufanoo Saráqa námmarifa ámuuqa qáikino Abaraqaammána faiqí Ánutufa qímaqooqoo máqanau. ³ Maqasoofanóo Abaraqaammáfa miná áuqu Isakeeneé qinau. ⁴ Áuqu rámaséenoo qísauku dínni taikásee dínni ani qaaramoó maraséenoo 8 faasaana áiqaramá fufanóo Abaraqaammáfa Ánutufa qímamúndee ínoo Isakeena afaaqa áti ateeeká áqinau. ⁵ Abaraqaammáfa uan handeeréeta 100 áukuana faqáafa márufanoo Isakeena máqanau.

⁶ Saráqa námmarifa Isakeena maqaséenoo maaqí qinau. Ánutufa asasírana faqa naanaidara qírana faqa qíminoo. Aiqámausa minára írinausa qiní faqa naanaidara qífáranoo. ⁷ Miqí qímaseenoo Saráqa námmarifa maaqí qinau. Yáfee moó fánnoo Abaraqaammána qímaminoo Saráqa námmarifa narí faiqí maqasée amana náamma ámiannoo fee qíannoo fée, sía amana moó fánnoo miqí qíannoo. Miqí qímariafaqa qinee asooqá námuki Abaraqaammána faiqí akoonaiqí máqeeqa. ⁸ Isakeefa áaqoo írinoo náamma minnísoo fáasaana Abaraqaammáfa qoomáqa firaqóo suqánanau.

Abaraqaammáfa Qakaarana faqa Isamaeerana faqa niqiqoo ufafa.

⁹ Miqímmasée máriufanoo moó kári Isipa máqannaa ánaasee Akaara námmarina ámaaku fannoo Saráqa námmarina ámaaku Isaakeena faqa sararí márinau. ¹⁰ Sararí-marufanoo Saráqa námmarifa miná qáfamaseenoo Abaraqaammána qímaminoo qinau. Maa ainainira manaaqána fáqa narí faiqí fáqa niqáinaqa fuaqa. Maa anaaseená faiqí fannóo sía aní qumíasana qiní faiqí máraree qínnana máraannoo.

¹¹ Isamaeeráfa faqa Abaraqaammána faiqì márúnara Abaraqaammáfa mi ufána írufanoo aundurá ummaara ranau. ¹² Miqúfanoo Ánutufa Abaraqaammána qímaminoo qinau. Sía faiqì ánaaqi qísanoosára ámuqusiani. Anée Saráqa námmarifa qímamindee ía. Isakeena sáaqari kai qinee qíma afeekaikíafannandée ínoo moómoo asumu kambíqeeфарánnoo. ¹³ Aní aináinira ánaasee faiqì fáqa qinée dadaaqíananoo moómoo faiqì maqasáinaqa moó máqannaasara foorá marifaranoo. Mifá faqa aní faiqì kái márídanoo.

¹⁴ Abaraqaammáfa mi ufána iriséenoo moó kánanaana findifinoo féemu áafaqa faqa aandáu apata táquki nammári sakaséenoo Akaara námmarina uqáruma amiséenoo faiqì áakuamaqáseenoo aiganau. Akaara námmarifa narí ámaaku áfíqeenoo Beeraseeba máqa máaqaki aadána máqa máaqaki óoqu márídanoo óonuree anirée ída márínanau.

¹⁵ Aandáu apata táqukinaa námmaryi aiqáma taikáfufanóo Akaara námmarifa narí faiqì káqikaa sáqari atukakí áisanau. ¹⁶ Aisáseenoo káqikaaqóo kísaaqasaa óonu óoqufaqee ídanoo narí kaí qímírinau. Qínée sía amana qeeqá faiqì kúqirana qáfaanau-ranoo. Miqí qímaseenoo miqóo óoqufaaqée márídanoo ikí ráqee márínanau.

¹⁷ Miqí márufanoo Ánutufa mi faiqína ikí ráqarana írufanoo innaarúnaindari Ánutuna angíroo moó fánnoo Akaara námmarina qímaminoo qinau. Akaara námmaryi anée nánaree ummaara márídanee. Sía rufíaa. Aní ámaaku ikí ráqarana Ánutufa dóo írinoo. ¹⁸ Dóo fíndi fínana óonu faiqì rafúsusee ámiqi ámiqia. Qínée miná sáaqari kambíqainausa firaa maqannaasaiká mánnisaanaura.

¹⁹ Miqí qímaseenoo Ánutufa Akaara námmarina áfu maqa ámufanoo nammári mádika qáfanau. Qáfamaseenoo aandáu apata táqu mara máreenoo óoqu saka narí faiqì ámufanoo nanau.

²⁰ Ánutufa Isamaeerána rakísi ámaqee márufanoo innooqánau. Innooqáfufanóo mifa Paraana aadána máqa maaqáki márídanoo uaqárana akoofása márínanau.

²¹ Paraana aadána máqa máaqaki márufanóo miná ánoofa Isipa máqusaindaraa mánaaqa mara áminau.

Abaraqaammafa Abimeereekána faqa moodáanaki kára úfa qinau.

²² Mi karí Abimeereekáfa Pikoorana narí rákira fásiquauqa uriqararana áfíqeenoo Abaraqaammáfa máruqoo óonu réeqa maaqí qímasee qímamiqa qiqau. Anée aiqáma áinaina áuqaannánaki Ánutufa dadaaqídanoo. ²³ Doo maqee Ánutuna áfusaa qíma afeekaikámmásee qíní faqa qíní faiqì námu faqa qíní sáaqari náaru kambíqainausa faqa sía mandáikamma nímaqaa. Qínée aní ámiqimma ámaqáqiafana anée faqa miqí kai ínana qíma afeekaikámmásee qíní faqa maa maqa maaqána anee máríanna maqa maaqána fáqa ámiqimma qímaqaa.

²⁴ Abaraqaammáfa minára iriséenoo qímaminau. Qínée miqímmianauree qímasee qíma afeekaikínau.

²⁵ Miqí qímaseenoo Abaraqaammáfa Abimeereekána óori kándara úfakiqari qímaminau. Aní aináinira fáiqiuqa qíní nammári mádika rákirara máseeqa máreea.

²⁶ Abimeereekáfa iriséenoo qímaminau, Qóo qinée sía miná írídaqa, yáfee miqínoo fee. Anée minára sía qíma qímunaqa sía íríqiafana. Maqee kái írídaqa.

²⁷ Abaraqaammáfa minára iriséenoo burimakáuqa faqa sipsípauqa faqa marée-qee Abimeereekána áminau. Amisée miqandá moodáanaki kiquá. ²⁸ Abaraqaammáfa sipsípa ánaaqiuqa dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 náadumasaa rainá

quqánau. ²⁹ Abimeereekáfa miná qáfamáseenoo Abaraqaammána irámirinau. Anee nánaree miqídanee.

³⁰ Miqí qímasee iroofanóo Abaraqaammáfa qinau. Anée maanáuqa máraà. Anée márainnanannóo qiníara maa nammari dikaandána indu fínaufoo qinnáranoo.

³¹ Misá miqóo qíma afeekaiká máseeqa mi maqusána áuqureeqa Beeraseeba fée qiqau.

³² Miqanda Beeraseeba máqa máaqaki moodáanaki kúra úfa qímasoofanoo Abimeereekáfa narí rákira fásiqauqa úriqararana Pikoorasandíri narí maqúsai Firistia máqa máaqai fiqau. ³³ Miqandá fufanóo Abaraqaammáfa tamarisika sáqari Beeraseeba máqusai úmmaquseenoo náaru náaru márira Káraambaiqa Ánutunara innaaru qímarinau. ³⁴ Mi kamúqoo Abaraqaammáfa kísaqasaa Firistia máqa máaqakina márinau.

Ánutufa Abaraqaammánara aneenná ámaaku Isakeena tatúfirana suqá qímiannee qu úfafa.

22 Máriiufanoo Ánutufa Abaraqaammána amanammásee qáfaanee qímasee innaarúnaindari áaramasee qinau. Óo Abaraqaama qufanóo Abaraqaammáfa qinau qinée maaqóo márídaqa. Miqí qufanoo Ánutufa qímaminau.

² Aneenná ámaaku Isakeena aní ámaaku moodáa, káaqa ámuqusa ímariannana áfiqeenana Mooria máqa máaqai óoru ráinaqa qinee áaqana moó uqafíqánaura. Anée mi aaqannáasaa aneenná ámaaku arusée qini tatúfirana suqá qímia.

³ Miqí qímasoofanoo kanánaana fíndifinoo narí dookísaa idá rufáriséenoo minásaa quqáseenoo narí aináini marú faiqi qandá faqa narí ámaaku Isakeena fáqa nífiqeenoo fíndimeeqee Ánutufa qímàmúnnai finau. ⁴ Qaara afuru aanái fí faiqau. Qaaramoó kufanóo Ánutufa qímaqoo áaqannafa níanasaa márufanoo qáfanau. ⁵ Qáfamaseenoo Abaraqaammáfa narí aináini máru faiqi qandá qímanniminoo qínau. Ínnee qara maaqóo márída doonkísaa rakísiaqa. Qeeqá qímaakundíri miqóo óoru Ánutunara innaaru qímasee ínnee qara iannái qúmuanura.

⁶ Miqí qímaseenoo Abaraqaammáfa tatúfirana suqáaninna ídana maréeqeenoo Isakeenasáa soofanóo mároofanoo narí idá qéemaruna ákuru mándeenoo miná qumáreenoo musúka faqa qumáreenoo doo narí faiqi áfiqeenoo Ánutufa qímaqoo áaqanna kaaqa óoru fína. ⁷ Aanái óoru fímarufanoo Isakeefa narí ákoona áaramaseenoo qinau, Qípoo qufanóo Abaraqaammáfa foó qímasee qinau. Nánaree qídanee qufanoo Isakeefá qinau. Qinée qáfaunana anee idáti faqa idá rúmbarana faqa máree fímarinanoo, yáafée tatúfirana suqéefandínna sípsipafa márídanoo fee.

⁸ Abaraqaammáfa maaqí qímasee narí ámaaku qímaminau. Ánutufa narí kaí sip-sípa ánaaqi moodáa qímínaqa tatúfirana suqámianaura. Miqí qímaseeqa miqandá moodaanaki óoru fíqau.

⁹ Miqandá Ánutufa qímaqoo áaqannasaa óoru réeqa Abaraqaammáfa óoniuqa maréeqee áaku aakummáseenoo idá miná ámuuqa quqáseenoo narí faiqi Isakeena ruúmbee qeenoo rafúsu idásaa rusína. ¹⁰ Rusíseenoo musúka qumáreenoo narí faiqi kuqá arusaanéera inau. ¹¹ Karaambáiqi angiroo innaarúnaindari áaramaseenoo qinau, Abaraqaamma, Abaraqaamma, miqí qufanóo Abaraqaammáfa qinau. Qinée máa márídaqee qufanoo Karaambáiqi qinau. ¹² Sía faiqi arua, sía mandáikamma ámaqaa. Sía aneenná ása ukukoo aneenná faiqi árua. Dóo maqé qinée íridaqa anee

Ánutuna ufa qaindúsidana miná ufa áfaqee máriananoo. Anée aneenná ámaakuara aneenná ámuqusa uqannára sía qádo qíananoo eedóo kaí qíananoo.

¹³ Miqí qufanóo Abaraqaammáfa uqéeráfinoo qáfoofanoo ándandaki sípsipa ákoona saqári ánaaqiki aanai rutáqusee márufanoo qáfanau. Qáfamaseenoo Abaraqaammáfa narí ámaaku ámaaq máqeenoo sípsipa ákoona aruséenoo Ánutuna tatúfirana suqá áminau. ¹⁴ Miqóoqari Abaraqaammáfa mi aqaanná áuqu reenoo, Karaambáiqá nímira áaqanee qinau. Minára maqee mindáraasa maaqí qídaqa, Yáaweefa narí áaqanasaa nímidanoo fee qídaqa.

¹⁵ Karaambáiqá angiroo innaarúnaindari kaifáa Abaraqaammána áaramaseenoo qinau. ¹⁶ Karaambáiqá aníara maqí qídanoo. Qínée qeeqá dúqusaa qíma afeekaikam-másee qídaqa. Qínee fíraaqóo aní ámiqimma ámaqaanaura. Aneé aneenná ámaaku moodáa sía qádo qíannanara qínee miqíanaura. ¹⁷ Qínee kúqaa qíma afeekaikám-masee anísaa aní aruakínausa aní áiku ásauku innaarúnai fásaura foorá moómoo márifaranoo núkudara foorá aní ámianauranoo. Aní áiku ásauku namuqáa rafáaqa fúsee misá aináina máree márifaranoo. ¹⁸ Aiqáma máqannaasa qíníara aní áiku ásauku ámiqi ámiqimma nímaaqaafánandee másee maasá fáqa ámiqi ámiqimma qímaqaannee qífaranoo. Anee qíní aakápara ufa qaindúsuannánara miqíqa.

¹⁹ Abaraqaammáfa miqóoqari narí faiqi Isakeesandíri narí aináinira fáiqi qára qúmi nífiqee narí máru máqusanai Beeraseeba máqusai óoqu márínau.

Naqoorana áiku ásauku núqu.

²⁰ Máriiufanoo Abaraqaammáfa irufanoo Mirikaa námmarifa Naqoorana Abaraqaammána ákaqa faiqi qísauku dínni taikásee dínni óonu qaarammoó marasée 8 máqee fóo qiqau. ²¹ Usafa indaarúqaafa Busafa miná ánaaqiannaafa márínau, miná ánaaqiannaafa Keemueerafa mifá Arammána ákoofa márínau. ²²⁻²³ Miná ánaaqiannaafa Keeseedafa márínau, miná ánaaqiannaafa Qasoorafa márínau, mina ánaaqiannaafa Piradasafa márínau miná ánaaqiannaafa Didarafa márínau, misá nínaaqiannaafa Beetueerafa márínau. Mifa Reebeeka námmarina ákoofa márínau. Mirikaa námmarifa mi faiqi námusa Naqoorana Abaraqaammána ákaqasaa máqanau. ²⁴ Reumma námmarifa Naqoorana ínaaqiannaa ánaasee fánnoo Teebana faqa Kaqammána faqa Taqasana faqa Maakaana faqa máqanau.

Saráqa nammarifa kúqufanoo Abaraqaammáfa ákundara máqa feefaurú ufafa.

23 Saráqa námmarifa 127 áukuana marasée kúqinau. ² Kannaana máqa máaqaki soofaarí márínau.

³ Abaraqaammáfa narí ánaqa kúqirana máfi quqásee Qeetana áiku ásauku máruqoo óonureenoo maaqí qímasee íramirinoo qinau. ⁴ Qínée moó máqannaasa ínni qámbaana ani márídaqa. Amanée qíní maqá moó qímifaqa feefaurú nimiséeqa qeeqá qínaaqa minakí ákundaanáuree.

⁵ Qeetana áiku ásuku irisée Abaraqaammána qímamiqa qiqau. ⁶ Anee maasá ufa íria, maasa aní qáfaunana anée afeeka rakisirafá márianafa máriananoo. Aneenná ánaqa maasá ámiqira mádikaki ákundaa. Maasa aiqámausa mi madikánaki ákundanarara asasídaqa.

⁷ Miqí qufanóo Abaraqaammáfa misá nóorinni kummá rámafinoo qímanniminoo qinau. ⁸⁻⁹ Ínnee eedóo qiafaqá amanée ínnee Eefaroon, Sooqarana ámaaku íramir-

ifánoo ínna nífusaa Makapeera máqa máaqaki narí anaadóo átinni óoni áamara márina qíminaaq feefaurú amana kái amiséeqee mi maqa maaqána qeeqáindi kám-másee qeeqá qíku qísauku níkundee márianauree.

¹⁰ Eefaroofa narí Qeetana áiku ásauku faqa faandaamura kooqíki ufa suqíranaki máridanoo iriséenoo aiqámausa irámirufanoo Abaraqaammána qímaminoo qinau.

¹¹ Óo úriqararafa íria, qinee aiqáma mi maqána faqa óoni áamara minakí márina faqa aní ámianauree. Maaqóo qeeqá faiqi ánaasee nífusaa aní ámianana aneenná ánaaq minakí ákunda.

¹² Miqí qufanóo Abaraqaammáfa Qeetana áiku ásauku nóorinni kummá rámafino Eefaroona aiqámausa íriaqee firaqóo qímaminoo qinau. ¹³ Amanée qinée irámiriananée írinnaree. Qinée mi maqána átisaa aiqáma feefaurianauree. Qinee feefaurú ámianana anee eedóo qímasee márinaqa qinee qeeqá qinaaq miqóo ákundaanáura.

¹⁴ Eefaroonáfa minára iriséenoo maaqí qímasee Abaraqaammána qímaminoo. ¹⁵ Óo úriqararafa, maqá feefaurú 400 siruáa máridanoo, mi feefauruna maasá qeeqá qámabana náqa fée másee rainánauree. Anee aneenná ánaaq káqi minakí ákunda. ¹⁶ Abaraqaammáfa iriséenoo eedóo qímaseenoo sikéera maraséenoo 400 qummaara ainaina dínni quqáseenoo siruáa dínni quqásoofanóo amana kái ufanóo áminau. Eefaroonáfa aiqámausa narí máqannaasa Qeetana áiku ásauku nífusaa qufanóo iriséenoo miqí kai minau. Nári sikéera qummaara amana kái Eefaroona áminau.

¹⁷ Miqímmasee Abaraqaammáfa Eefaroona aiqáma áinaina Makapeeraa máqa máaqaki súani óosana qáannai Mámmareena maqúsa adeedí maruna feefaurúm-masoofanoo Abaraqaammánaindi kinau. Mi feefauriráfa maqá faqa óoni áamara minakí máruna faqa aiqáma sáqariuqa mi maqána átisaa máru saqarísa faqa aiqáma moodáanaki rafáaqafinau. ¹⁸ Aiqa Qeetana áiku ásauku miqóo suqíranaki máriusa mi maqa maaqánara Abaraqaammánaindi fée qiqu. ¹⁹ Miqímmaseenoo Abaraqaammáfa narí ánaaq Saráqa námmarina mi ooni aamáranaki Kannaana máqa máaqaki ákundanau. ²⁰ Miqímmasoofanoo mi maqáfa faqa óoni áamara minakí máruqa Qeetana áiku ásaunkundi máriufa Abaraqaammánaindi kufanóo mi maqána níkundara máqaikinau.

Isakeena ánaaq mara ámu ufafa.

24 Doo Abaraqaammáfa káaq náuráiqi márinau. Karaambáiq Abaraqaammáfa aiqáma áuqoo áinainna ámiqi ámiqimma ámaqee márinau. ² Abaraqaammáfa nári óosana maraséenoo nári aináiniranasaa kísaaqasaa rakísi marúna áaramaseenoo qímaminoo qinau. Anee aneenná ásauku qífundana ámeemaanai áusúsee afeekaiká másee qíma afeekaiká. ³ Qinee aníara Karaambáiq innaarúna faqa maqá faqa áuqu Ánutuna áuqusaa qíma afeekaikámasee sía qiní qímaaku Kannaana máqanna ánaasee mara ámiannee qídaqa. ⁴ Anee qinée kambíqaafanna máqusanai óonuree qiní átikinaa mánaaq mara máree Isakeena múqu ámià.

⁵ Miqí qímasoofanoo mi rakisiráfa maaqí qinau. Dóo amaná, óoru ráanaqa mindáaraa mánaaq iráifanoo narí máqa máqa minnísee maí qúmirara ititínaqa amanée qinee aní ámaaku aiqáananoo anée qúmunna máqa máqaanai óoru fúannoo fée.

⁶ Miqí qufanóo Abaraqaammáfa qinau. Óo sía uqanná anee qiní qímaaku aiqáinanoo minní óorufuani. ⁷ Yáaweefa innaarúnaindaraa Anutúfa qeeqa qíkoona maqúsaindaraana faqa qeeqá ainaina maqásaaqaraana faqa mara máreenoo maa maqa maaqánasaa quqáqoosa márídaqa. Mifa qíma afeekaikámmasee qiní fáqa qiní qíku qísauku fáqa maa maqa maaqána nímianauree qinau. Mifa narí angíroo aiqainanoo aní áfunni finana óoru qiní qímaaku ánaaqa áfiqee qúmi naránnoo. ⁸ Mindáraa mánaaqa fánnoo sía maí qúmíraa qínana miqóo kaí qíma afeekaiká máqaanna ufánakiqari idukúananoo. Qiní qímaaku sía minní áfiqee óoru fùà. ⁹ Miqí qíma-soofanóo mi ainainira fasiqáfa narí ásauku Abaraqaammána nari úriqararana áfundana ámeemaanai quqáseenoo qinau, doo qinée anee qianandee ianáura.

¹⁰ Miqí qímaseenoo ráudama kínoo Abaraqaammána kamméera, qóosa fooqána, miná qísauku qára maraséenoo narí úriqararana aináina ámiqirana kaí maraséenoo kamméerasaa quqáseenoo máreenoo finau. Abaraqaammána ákaqa Náqoorafa Mesopotamia máqusai súani dínna átaaqeeni márúnnai óoru finau. ¹¹ Aanái faiqanóo fífiu fanóo eenée márufanoo ánaaseeuqa nammári sákee márúqoo óonu ranau. Óonuree qáfoofanóo maqúsa adeedí nammári sákee márúqoo óonu réenoo miqóo narí kamméerauqa quqásoofaqa máríqau.

¹² Narí kamméerauqa quqáseenoo mi fasiqáfa Yáaweenara innaaru qínoo qinau. Óo Ánutu qiní úriqararana Abaraqaammána Ánutufa anée qiní faqa márídana maqee qiní dadaaqíà. Anée qiní úriqararana Abaraqaammána faqa qíma afeekaiká máqoonafa maqee ánoonaikiani. ¹³ Qinée nammári sákee máríana aaqá adeedí márúnaqa, ánaaseeuqa nammári aní sákee máríafaqa márídaqa. ¹⁴ Moó mánaaqa aniráinaqa qínee maaqí qímasee qímamianauree. Amanée aneenná táquki nammári saka qíminaqa naanáuree. Mifá qiníara námasainaqa aní kamméerauqa faqa nímianauree qínna nara minára aneenná aináinira fáiqi Isakeena útaaqama ámaqaqaanafee qianáura. Mi ainaináfa kambíqainaqa anee qiní úriqararanasaa qíma afeekaikunna úfanara írianauree.

¹⁵ Mifa miqí qímasee innaaru qímarufanoo moó mánaaqa Reebeeka námmarifa nammári táqu ákumáaqa aku máree aniranau. Mifa Abaraqaammána ákaqa Náqoorana faqa miná ánaaqa Mirikaa námmarina faqa faiqi Betueerana áraamuna marínoo. ¹⁶ Miná óori áfiri ámiqi ámiqi írafa sía áuqu márúfa aniroofanóo qáfoofanoo óoqu nammári saka máree úrinau.

¹⁷ Ururoofanóo Abaraqaammána aináinasaa rakísira fásíqá fánnoo mi fúnnai sandée óonureenoo maaqí qímasee qímaminau. Amanée aneenná táqukinaa nám-mari kákikaana qiní qíminaqee naanáuree.

¹⁸ Miqí qufanóo mi manaaqáfa qinau, eedó faiqí fíraafá, dóo náà qímaseenoo nammári táqu afíqú quqásoofanóo dóo nanau.

¹⁹ Námasoofanóo mi manaaqáfa narí kaí qinau. Qinée nammári moó fáqa sakasée aní kamméerauqa nímii sánaqa náma sáifanoo nímuaqu íannoo. ²⁰ Miqí qímaseenoo narí nammári táqu kái káqi difáaniki adíaseenoo sandéenoo óoqu moó fáqa saka máreenoo múru adía soofaqa kamméerauqa naqau. ²¹ Kamméerauqa nammári ními márufanoo Abaraqaammána aináinira fásíqa fánnoo íreedaa kai kásooínoo márídanoo qáfaidanoo maaqí qímírinau. Dóo fèè Yáaweefa qínee kísaaqasaa ánunanara ánoonai kídanoo fèè.

²² Kamméerauqa nammári néeneesee nímuaqummásee márufanoo Abaraqaammána aináinira fásíqa fánnoo kóorannai áuqira qímmusa mi manaaqána aikikí

qusamáqaseenoo kafa kóorannái áuqira ísaaqama qaaraqánda ásaúkuki usamáqaseenoo irámirinoo qinau. ²³ Aneé yána áraamunee máridanee amanée qiní qímaqimia. Amanée maasá námu aneenná ákoona máaqa kina nífiqee fínaqee faiganaúree.

²⁴ Reebeeka námmarifa miná iriséenoo narí qímaminoo qinau. Qíní qíkoofa Beetueeráfa Náqoorana faqa Mirikaa námmarina faqa faiqí máridanoo. ²⁵ Maasá máaqa nárana amaná máridanoo aní faqa ániasa fáqa aní kamméerauqa faqa nárana máaqa faqa nímifaránoo.

²⁶ Míqí qímasoofanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa iriséenoo maqásaa óorindarí mapámu finoo Karaambáiqua narí úriqararana Abaraqaammána Anutuna amooqídanoo maaqí qinau. ²⁷ Óo Ánutu Abaraqaammána Ánutufa, anée ámiqí ámiqí uqanná míananoo. Anée Abaraqaammána ámiqí ámiqí ímariannanara sía taikéenoo káqí fídanoo. Karaambáiqua fánnoo qíní úriqararana átiyuqa iannái andeeqásee qífiqee áninoo.

²⁸ Míqí qímasee innaaru qímasoofanóo Reebeeka námmarifa sandeenoo narí ánoona máaqai óonureenoo aiquáma mi ufáusa qímaminau. ²⁹⁻³⁰ Reebeeka námmarina áfasaafa Rábanafa Reebeeka námmarina ufa iriséenoo kóorannai áuqira qímmusa qusamáqóona faqa kóorannai áuqira ísaaqamá qusamáqóona faqa qáfamaséenoo ráudamaku fánnoo óoquréenoo nammári sákee máru madikána áfainni qáfoofanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa miqóo nammári áfainni narí kamméerauqa naaqá kíkíqinoo márinau. ³¹ Márufanoo qáfamáseenoo qímaminóo qinau. Qíní faqa áninaqa máaqai fua. Karaambáiqua fánnoo aní ámiqí ámiqimma ámaqee márifa máriananoo. Nánaree anee maaqóo maridanee. Qinee aní faiqára máaqa dóo deedaqammásee aní kamméerauqa márirana faqa deedaqíqa.

³² Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo miná iriséenoo narí faqa márusa faqa narí kamméerauqa faqa nífiqeenoo doo máaqai finau. Máaqai óonu roofanóo Rábanafa kamméera saaqáraa qúmaara mara maqásaa quqáséenoo nárana nammári nimiséenoo Abaraqaammána faiqí námu nammari nímufauqa níku nammári úqiquau. ³³ Níku nammári uqu soofanóo Rabanafa nárana níminau. Nímufánnoo Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo qádò qímasee qinau. Sía qinée káqí naanáura. Qinée qírraree qúnna úfana qíma nimiséeqa miqóo naanáura. Rabanafa minára iriséenoo qinau. Doo qínaqa maasa írià.

³⁴ Míqí qímasoofanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa qíma níminoo qinau. Qinée Abaraqaammána aináinira fásiqa márídaqa. ³⁵ Karaambáiqua firaqóo qíní úriqararana ámiqí ámiqimma ámaqaseenoo aináina faqáfáikamma ámaqeenoo. Karaambáiqua sipsípauqa fáqa burimakáuqa faqa siruáa fáqa kóora fáqa aináinira fásiquauqa fáqa mánaaqauqa fáqa kamméerauqa fáqa doonkíuqa fáqa moómoo áminoo. ³⁶ Qíní úriqararana ánaqa Saráqa námmarifa asooqásaa faiqí akoonaiqí maqasoofanóo qíní úriqararafa narí aiquáma áinaina miná kai áminoo. ³⁷ Qíní úriqararafa qífaqa qinee afeeka ufannái qíma afeekaikámmaseeqa mina aamúaqira úfa qaindúsuauree qíafananoo qinau. Anée maqóo qáraasa Kannaana máqannaa kínaa ánaasee sía uqanná maréeqee qíní qímaaku ámia. ³⁸ Anée óoru qini qíkoona máqannaasaki qíní átikinaa mánaaqá mara máree múqusee qíní faiqí ámia.

³⁹ Qinée mi ufána iriséeqa narí maaqí qímaseeqa qímamiqa. Mi manaqáfa sía qíní faqa qúminaqa náqaa fée íanauree.

⁴⁰ Qúnanoo mifá qínnoo, qinee Karaambáíqa ufa aiqáma kári áfaqee márúnausa márídaqa, mifá narí angíroo aiqáinanoo aní faqa fídanoo dadaaqínanoo ánoona kambíqaannoo. Anee qíní faiqí ánaaqa qíní máqannaasakinaana qíní qíkoona átiki-naana máreennaranoo. ⁴¹ Moodáa áana kái anée idukínna áanafa márídanoo. Óoru ráínaqa misa mánaaqa moó sía qímífanoo aní qíma afeekaikírafa taikáinanana idukíra fásíqaiqinnáranoo.

⁴² Qínée Abaraqaammána mi ufána iriséeqa nammári díkaanda máriqoo ururée maaqí qímasee innaaru qíqa. Óo Karaambáíqa qíní úriqararana Abaraqaammána Ánutufa máríananoo, qínée áuqaunna áinainna ánoona kambíqaani. ⁴³ Qínée nammári díkaanda máriqoo máríanaura. Máríananoo mánaaqa moó fánnoo nammári sákarara aniráínaqa qínée nammáriara innaaru qianáura. ⁴⁴ Mifa eedóo qímaseenoo qíní faqa qíní kamméerauqa faqa nammári nímínanoo mifá anée qíní úriqararana ámaaku útaaqaama ámaqaqaanafa máríannoo. ⁴⁵ Qínée qíreedaa kai innaaru qímarunanoo Reebeeka námmarífa maqúsaindari nammári táqu áku-maaqa akumáreenoo áiqareenoo nammári sákararee qímasee fifaqa qinee maaqí qímasee qímamiqa. Amanée anee nammári qímína naanáuree. ⁴⁶ Miqí qúnanoo mifá kái káqi narí nammári táqu ákumáaqa qáraana afaimmá quqáseenoo qínnoo. Námasainaqá ani kamméerauqa faqa nímíanaura. Miqí qifaqá qinee ná-masaunanóo mifá kamméerauqa faqa nímifaqa néea. ⁴⁷ Námaséeqa qínée maaqí qímasee irámíriqa ani ákoofa yáfee, qúnanoo mifá qímaqimínoo qínnoo. Qíní qíkoofa Beetueeráfa Náqoorasa Mirikaa námmarísa faiqí márídanoo. Qínée mi ufána iriséeqa kóorannai áuqira qímmusa usuámaqaseeqa kafa kóora ísaqaama ásaukuki usuámaqeeqa. ⁴⁸ Usuámaqaseeqa dóorindari maqásaa kummárama fifaqá qeeqá úriqararana Abaraqaammána karaambáíqa Ánutuna amooqíqa. Mifá qíní qífiqama-reenoo andeeqásee qíní úriqararana atíuqa iannái múrusaifaqa qinee misá níraa-muna qeeqá uriqararana ámaaku ánaaqa máríainnana paqúriqa. ⁴⁹ Dóo maqee uqanná Rabanna anée qíma qímínaqa íria. Anee qíní úriqararana andeeqá ámaqara-ree qínana qíma qímía. Anee sía andeeqá ámaqararee qínana minára faqa qíma qímínaqa qinee qeeqá ianná áinainara óonu máfi írianaura. ⁵⁰ Rábanafa fáqa miná ákoofa Beetueeráfa faqa narí qímamiqa qiqau. Maa ufáfa Karaambáíqinaindari ani márifaqa maasá náqífee másee minára ufa qináuree. ⁵¹ Máa Reebeeka námmarífa márínoo. Áfiqamaree fúa. Múnusainanoo mifá aní úriqararana ámaaku ánaaqai-ki-noo, Karaambáíqa narí qindée íani.

⁵² Abaraqaammána aináinira fásíqa mi ufána iriséenoo óorindari maqásaa áqufi-noo Karaambáíqa amooqímamaqánau. ⁵³ Amooqímaseenoo fíndifínoo qamunna faqa sirúaa faqa kóora faqa firaa feefauru áqímaru oonísa Reebeeka námmarína áminau. Mifá firaa munnimma áqímaru ainaináusa miná áfasaana faqa miná ánoona faqa nímínanau. ⁵⁴ Nimi séenoo narí fáqa ánusa sáimbaqa nárana fáqa nammári faqa neenee séeqa faiqaqau. Faiqée iáqoofanoo kanánaana Abaraqaammána aináinira fásíqa Reebeeka námmarína áfasaana faqa ánoona faqa qíma nímínanau. Amanée qinee maqee qeeqá firaa fínnai fuanáuree. ⁵⁵ Miqí qufaqá miqandá qiqau, sáina Reebeeka námmarífa maasá faqa moodaa amaanaki fée, qísauku qára taikáseenoo áfuru fée faiqéenoo fuani.

⁵⁶ Miqí qufanóo Abaraqaammána aináinira fásíqa fánnoo qinau. Doo sía maasá rafáaqa fúa. Doo qínée maqéé fídaqa. Karaambáíqa fánnoo qínée kísaaqasaa ánunna sáikana ánoona dóo kambíqasaifaqa qáfamáseeqa sáinaqa qeeqá úriqarara fínnái

fúa. ⁵⁷ Miqandá minára iriséeqa qímamiqa qiqau. Sáina Reebeeka námmarina áaramásee qífanoo náqaa fee qíannoofee. ⁵⁸ Miqí qímaseeqa Reebeeka námmarina áaramaseeqa irámiriqa qiqau. Anée maa fasiqána faqa maqee fée finnáree. Miqí qufanóo doo maqéé fuanáuree qinau.

⁵⁹ Misa mi ufána iriséeqa Reebeeka námmarifa fáqa minásaa rakísi marú anaaseefá fáqa Abaraqaammána aináinira fásiqa fáqa miná fáqa ánusa faqa doo niqiqoofaqá fiqau. ⁶⁰ Reebeeka námmarifa firarufaqa maa ufánannoo miná afaaqóoqa qiqau. Óo maasá qísooki aníkíqari aruakínausa moómoo uqanná firaaqóo uqanná kambíqéefara aní áiku ásauku márinausa namuqáa nárí nifaqaaqa mándaída misá maqa máaqa námu fáqa misá aináina fáqa máree márifáranoo.

⁶¹ Miqí qímasee afaaqóoqa qímasoofanóo Reebeeka námmarifa fáqa aináinira mánaaquuqa faqa kamméerasaa akaréé fufaqa Abaraqaammána aináinira fásiqa námu faqa fiqau.

⁶² Isakeefa Neekeefa máqa máaqakiqari aadána máqa máaqai nammári díkaanda máruqoo óoqu márinau. Mi nammari díkaandána áuqu káqi márirafa qiní qíqafaidanoo fée qímariqau. Mifá Kannaana máqa máaqa qáannai súani áfu dínni átaaQEENNI márinau. ⁶³ Miqóo márídanoo Isakeefa moó éenoonnai aatáta nídanoo uqéera fufanóo mirínni qáfoofanóo kamméerauqa qúmiqau. ⁶⁴ Reebeeka námmarifa kamméera saaqári uqéera fínoo Isakeena qáfanau. Reebeeka námmarifa qáfamaséenoo narí kamméera saaqári maqásaa áqufinau. ⁶⁵ Áqufufanoo Abaraqaammána aináinira fáiqi irámirinau. Yá fasiqá fée maasá únannai ánidanoo fée. Miqí qufanoo Abaraqaammána aináinira fásiqa qinau. Qiní úriqararafa ánidanoommi qufanóo Reebeeka námmarifa nárí óosana máreenoo qamunna máfi óorisaa ititánau.

⁶⁶ Isakeefa uru paqúrimmasoofanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo aiqáma áinaina áuqoonara Isakeena qímaminau. ⁶⁷ Qínamisoofanóo Isakeefa Reebeeka námmarina maréeqeenoo narí máaqaki Saráqa nammarifa máriunaki quqásoofanóo miná ánaaqai kinóo márufanoo Isakeefa Rebeeka námmarinara áidi márufanoo mi aidiráfa Isakeefa narí ánoofa kúqunara ámuqusiufa doo asooanau.

Abaraqaammáfa moó ánaaseesaa faiqi máqoo ufafa.

(1Stori 1:32-33)

25 Abaraqaammáfa ánaasee moó máranau. Miná áuqu Keeturaa námmarifa márinau. ² Minásaa faiqi moómoo máqanau. Faiqi mòó indaarúqaana áuqu Simaramafá márinau miná ánaaqianáafa Yookasanafá márinau miná ánaaqianáafa Meedanafá márinau miná ánaaqianaafa Midianaafa márinau. Miná ánaaqianaafa Isabakafá márinau nínaaqianaafa uqanna Suaafá márinau. ³ Indaarúqaana ánaaqianaafa Yookasanafá mifá Seebabana faqa Deedana fáqa níkoofa márinau. Deedana áiku ásuku Asuraa máqannaasa faqa Reetusimma máqannaasa faqa Reummimma máqannaasa faqa máríqau. ⁴ Midiana ámaaku indaarúqaa faiqi Eefaafá márinau, miná ánaaqianaafa Eefeerafá márinau, misá nínaaqianaafa Qannookafá márinau misá nínaaqianaafa Abidafá márinau, misá nínaaqianaafa uqanná Eeradaafá márinau. Minamúsa Abaraqaammána ánaaq Keeturaa námmarina saaqari kambíqaraua máríqau.

⁵ Abaraqaammáfa narí aiqáma áinaina Isakeena kái áminau. ⁶ Amiséenoo narí káqi márídanoo moó ánaasee faiqi námu faqa ámiqira áinaina óosana óosana

Abaraqaammáfa káqi nimiséenoo Isakeefa máruqooqari súani óosana qáannai máqa máaqai nánai niiqoofaqá mitínai óonu máriqau.

Abaraqaammáfa kuqufuafa ákundoo úfafa.

⁷⁻⁸ Abaraqaammáfa asooqáqeenoo kúqinau. ¹⁷⁵ áukuana marasée kúqinau. ⁹ Kuqufuafa miná ámaaku qára Isakeesa Isamaeerasa miqandá nárì níkoona irí mara máree Makapeeraa máqa máaqaki Mamaree máqusa súani óosana qáannai óoni áamaraki ákundaqau. Mi maqána Eefarona Sooqarana ámaaku Heetana áiku ásaukundi feefaurummáqoonaki Abaraqaammána ákundaqau. ¹⁰ Abaraqaammáfa káqi máridanoo Qeetana áiku ásauku feefaurú máqoonakina Saráqa námmarina faqa Abaraqaammána faqa níkundaqau. ¹¹ Abaraqaammáfa kuqufufanó miná ámaaku Isakeena Ánutufa ámiqi ámiqi ímarinau. Isakeefa káqi márira námmaryi dikaanda qiní qíqafaidanoo fee qímaru nammari dikaandána aaqá márinau.

Isamaeerána áiku ásauku núqu.

(1Stori 1:28-31)

¹² Qakaara námmaryifa Saráqa námmaryina aináinira mánaafa Isipa máqannaa mánaafa márufa mifá Abaraqaammána ámaaku Isamaeerána máqoofa márinau.

¹³⁻¹⁵ Isamaeerána faiqi námu maaqímmiqa máriqau. Indaarúqaafa Neebaiootafá márinau, miná ánaaqianaafa Keedarafá márinau, misá nínaaqianaafa Adabeerafá márinau, misá nínaaqianaafa Mibasamafá márinau, misá nínaaqianaafa Misam-mafá márinau, misá nínaaqianaafa Dúmmaafa márinau, misá nínaaqianaafa Masafá márinau, misá nínaaqianaafa Qadadáfa márinau, misá nínaaqianaafa Teemafá márinau, misá nínaaqianaafa Yeetarafá márinau, misá nínaaqianaafa Nafisafá márinau, misá nínaaqianaafa uqanná Keedeemafá márinau. ¹⁶ Misa qísaukuqara taikásee qíkunnoqu qaara marasée máqannaasa níkausaikiqa máriqau. Miqíqa márídaqa náriqa núqu náriqa máqusa faqa náriqa úiqaana máqusa faqa qafaafau-rée máriqau. ¹⁷ Isamaeeráfa 137 áukuana maraséenoo kúqinau. ¹⁸ Isamaeerána áiku ásauku Isipa máqusaindari súani óosana qáannai Sura máqa máqa faqa, Qafiraa máqa máqa faqa qámbaana Asiria máqa máaqai fímaruqoo máriqau. Misá Abaraqaamána áiku ásauku akaqáusa máruqooqari náaduma máriqau.

Eesáusa Yookooboosa máqoo ufafa.

¹⁹ Moó ufa Abaraqaammána ámaaku Isakeena ufá máridanoo.

²⁰ Isakeefa qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 áukuana maraséenoo Beetueerána áraamuna Reebeeka námmaryina máranau. Rábannana ásookina máranau. Beetueeráfa Arameeannaindáraafa Meesooopootamia máqa máaqaki ani márinau.

²¹ Reebeeka námmaryifa sía faiqi máqanau áafanaasee márinau. Isakeefa minára iriséenoo Yáaweenara innaaru qímarinau. Yáaweefa miná ufa iriséenoo dadaaq-ufanóo Reebeeka námmaryifa ámuuqu qáikinau. ²² Ámuuqu qáikufanóo faiqi qaara qánda miná áranandaki márídaqa ráki máriqau. Ráki márufanoo Reebeeka námmaryifa qinau, maa ainaináfa nánaree qiníki kambíqaidanoo fee qímaseenoo karaambáiqunnai óonuree ánoonufa qímamianifeera innaaru qínau. ²³ Innaaru qufanóo Yáaweefa qímaminoo qinau.

Qaara maqannaasá aní áranandaki márídaqa.

Anée nariara nariara rairai qimariasa níkoqanda máqeennaránoo.

Moó fánnoo moó úriqarara afeeka faqáafa márianno.

Ákaqa fannoo áfasaana rafáaqa fúaninafa máriannoo.

²⁴ Reebeeka námmarina faiqi máqarafa aniroofanóo qaara qánda máqanau. ²⁵ Indaarúqaana afaaqa káaqa taatuqée árinoo márínau, miná afaaqasása asausí ánaaqi márínau. Miná áuqu Eesáu née qiqau. (Miná áuqu óosana asausí fee qiqau).

²⁶ Ínaaqianaafa indaarúqaana áiku átaa rakisisimmá úqirafa qúminau. Minára miná áuqu Yakooboo neé qiqau. (Miná áuqu óosana áiku átaa fée qiqau.) Isakeefa qaaramoó fásiqa níku nísauku taikáséenoo 60 áukuana maraséenoo miqandá máqanau.

Eesáufa narí indaarúqaa fáiqi aináina miná ákaqa áminau.

²⁷ Miqandá innooqáfufaqá Eesáufa uaqárana akoofása márídanoo sía óoqu márufa káqi níranara áidimárufa márínau. Miqi márufanoo Yakooboofa sía miqi márínau. Fífirafa márídanoo maqúsasaa márufa márínau. ²⁸ Isakeefa Eesáunara áidi márínau. Mifá aandáu arusoofanóo née márúnara minára áidi márínau. Reebeeka námmarifa Yakooboonara rímarínau. ²⁹ Moó kári Yakooboofa nárana suqásee áuqee márufanoo miná áfasaafa nándaki níniiufa áararoofanoo aniréenoo qínau.

³⁰ Anee taatuqée nárana áuqee máriannana doo miná mara qíminaqa náa dáarandée márifaqee qínau. Miqi qímasoofaqá misa minára iriséeqa Eesaunara Eedooomé qímariqau. Mi auqúna óosana taatuqée fée qímariqau.

³¹ Yakooboofa iriséenoo qínau, anínidiri qíkoofa anée indaarúqaa fáiqi mári-
ananoo ani afaaqóoqa qíma ámaqée márína qíminaqa nárana ani ámianauranoo.

³² Eesáufa qínau. Sáà qinée dáararai faqa kúqua qáammidaqa qiní mi ainaináusa sía qiní dadaaqífaranoo.

³³ Yakooboofa iriséenoo qínau, aneenná ufa qímá afeekaiká mándee qímínaqa qí-
nee nárana aní ámianaura. Qímasoofanóo Eesáufa Yakooboonara qímá afeekaíka mándee indaarú miná ákoofa qútaaqama ámaqoo ainainná ámiraree qínau.

³⁴ Miqi qíma afeekaiká másoofanóo Yakooboofa quandá fufanóo féemu faqa nára áinaina faqa nammári fáqa Eesáuna ámufanoo námasee doo finau. Miqi máseenoo Eesáufa narí indaarúqaa fáiqi márúnara ákoqoofanóo narí ákaqa amisée quqásee finau.

Isakeefa Keeraa máqa máaqai faqa Beeraseeba máqa máaqai faqa máriu úfafa.

26 Abaraqaammáfa máru aukuaná aandaróo firaafá nárufanoo Abaraqaam-
máfa Isipa máqa máaqai óoqu finau. Kafáa miná ámaaku Isakeefa máru aukuaná aandaróo nárufanoo Isakeefa Keeraa máqusai Abimeereekána maqúsai finau. Abimeereekáfa Firistia máqannaasa úriqararafa Keeraa máqusai márúnnai finau. ² Isakeefa Keeraa máqusai óonu márufanoo Karaambáiqi maaqi qímasee qí-
maminoo qínau. Aneé sía Isipa máqa máaqai óoqu fúa. Maaqóo qinée aníara mári-
annee qúnnaqoo kai mária. ³ Maaqóo kai márínaqa qinée aní faqa márída ámiqi ámiqida dadaaqianáura. Maa maqa maaqána fáqa anísaa ani aruakínáusa fáqa nímianaura. Qinée minára Abaraqaammána ufa qíma afeekaiká másee ámianau-
roo qíafannana doo aní fáqa qíma afeekaikíqa ámianauranoo. ⁴ Qínee anísaa ani aru-
akí kambíqainausa fásaura foorá moómoo ámianaura. Qinée maa maqa maaqána misá nímianaura. Aiqáma máqannaasa anirée maaqi qímasee innaaru qífaranoo. Óo

Ánutu anée Isakeena áiku ásauku ámiqi ámiqimma nímaqoonandee ínana maasá fáqa ámiqi ámiqimma qímaqaa. ⁵ Abaraqaammáfa aní ákoofa qíní sándufa faqa aamúaqira úfa faqa áfaqee márúnara qínee aní ámiqi ámiqimma ámaqanaura. ⁶ Isakeefa Ánutuna mi ufána iriséenoo eedóo qímaseenoo Keeraa máqusai máridanoo Isipa máqa máaqai sía óoqu finau.

⁷ Keeraa máqannaa fásiquaqa miná ánaaqara irámirufanoo Isakeefa qíní qísooki fee qinau. Isakeefa narí ánaaqa Reebeekaa námmarifa óori ámiqirafa márufanoo qíní darúsée qini qínaaqa máreefoo qímaseenoo rufia máreenoo qíní qísooki fee qinau.

⁸ Isakeefa káqi kaaqóo márino moó kári narí ánaaqa Reebeeka námmarina faqa mádaanaí óoqu faaqee narísaa narísaa mundiqa márufanoo mi maqan-náasa úriqararafa narí máaqaki óoqufaaqee máridanoo qáfanau. ⁹ Qáfamaseenoo Abimeereekáfa Isakeena áaramáseenoo qinau. Maa anaaseefá aní ánaaqa uqanná máridanoo. Anée nánaree qíní qísooki fee qínanee. Isakeefa qinau. Qíní qínaaqa fee qánaqa dárifoora miqí qíqa.

¹⁰ Abimeereekáfa iriséenoo qinau. Anee maasá náqaa fée máqimaqéene. Qíní máqannaa moó fánnoo aní ánaaqa sakasée faiqaifaná anee mi ummaarána maasá qímianaiqíni.

¹¹ Miqí qímaseenoo narí máqannaasa aiqáma náarama quqáseenoo maaqí qímasee qíma níminau. Yáfee maa fasiqánee miná ánaaqee mandáikamma nímaqai faqa qínée kuqá kai miná áruanauránoo.

¹² Mi aukuanáí Isakeefa nárana úmmaqusoofanoo kambíqafufanoo ámiqim-masee ánoona máfufanoo unakíra áukuana moómoo uqanná unakínau. Karaambáíqa ámiqi ámiqimma ámaqasee dadaaqunára miqínau. ¹³ Karaambáíqa dadaaq-ufanóo miná aináina rairaáufanoo káaqa aináina faqáafa márínau. ¹⁴ Mifa moómoo sipsípa faqa burimakáu faqa aináinira fáiqua faqa márúnara Firistia máqannaasa níranaqee márínau. ¹⁵ Óoqai Abaraqaammáfa káqi máridanoo indufúqoo námmary díkaandausa Firistia máqannaasa aiqáma rafáaqa fíqau.

¹⁶ Moó kári Abimeereekáfa Isakeena aiqáma áinaina tia qáfamaséenoo rufia séenoo qímaminau. Doo anée maasá úridaaqarana máriananoo. Anee maasá maqa máaqa quqásee moósaa fua. ¹⁷ Isakeefa mi ufána iriséenoo mi maqa maaqána minníseenoo narí úiqaana máaqa Keeraa nóopunduki usakásee miqóo kísaaqasaa márínau.

¹⁸ Miqóo óoqu Isakeefa narí ákoona nammári mádikauqa Firistia máqannaa rafáaqa fúqoona paqúrimmaseenoo kafáa indufúseenoo narí ákoofa áuquroo áuquna kaí kaifáa áuquranau.

¹⁹ Isakeena aináini marú fásiquasa mi arumúnaki fúka madika induffu faqá nam-mári paqúriqau. ²⁰ Paqúri másoofaqa Keeraa máqannaa sipsípasaa rakísi márusa mi nammarína qáfamásee Isakeena sipsípa rakísirausa fáqa rákirarida qíqau. Maa nammarifa maasáindi máridanoo. Miqí qufanóo Isakeefa mi nammari madikána áuqu Tínoorira námmary mádiqee qinau. ²¹ Miqí qímasoofaqa miná aináinira fásiqa namu kafáa moó indufíqau. Keeraa máqannaasa minára fáqa miqí kaí iqau. Isakeefa miná iriséenoo minára fáqa níranaqara námmary fée kaí qinau. ²² Miqí qímaseenoo kafáa quqásee moosáa óonureenoo miqí kaí mínoo moó námmary mádika indufínau. Miqóo minára sía tínoo taanóo rírafa márufanoo mi nammari madikána áuqureenoo nifaaqa quqásee mána mánira námmary mádiqee qinau. Maqé Karaambáíqa fán-

noo mána mánirana maasá qímifaqa márídaqa maaqóo aiqáma áinaina másaananoo rairaáianoo.

²³ Doo miqóo máriufoano miqóo minní séenoo Beeraseeba máqa máaqai fí-nau. ²⁴ Miqóo márufano moó éendaki akooqóo Karaambáiqu maaqí qímasee qí-maminau. Qinée aní ákoono Abaraqaammána Ánutusa márídaqa. Sía anee rufía rufiaqia. Qinée aní fáqa nídaqa. Qeeqá aináinira fásiqa Abaraqaammána faqa qíma afeekaikíafannanara iriséeqa aní ámiqi ámiqi ianáura anísaa ani aruakínausa moó-moo kambíqeeffaranoo.

²⁵ Isakeefa Karaambáiqu mi ufána iriséenoo óoninnai qaindá áuquseenoo Karaam-báiqu aandáu tatúfirana minásaa suqá amiséenoo innaaru qinau. Miqóo Isakeeefa narí úiqana máqa burimakáu apatannóo usakáseenoo márínau. Minakí máridanoo narí aináinira fásiquaqa níiqoofaqá moó námmaryi mádika indufíqau.

Isakeesa Abimeereekása eedóo qímasee moodáanakiku úfafa.

²⁶ Abimeereekáfa Keeraa máqa máaqaindari Ausafatana narí irirana ámimaru fasiqána faqa narí sundiauqa úriqararana Pikoarana faqa Isakeena qáfararee qí-masee Beeraseeba máqusai ániqau.

²⁷ Aniroofano Isakeefa irámirino qinau. Náqi fée qifaqée qiníara níkoqoofaqa diiqámasoosa márunnannai kafáa ánidanee. ²⁸ Miqí qufano Abimeereekáfa fáqa miná faqa ánusa qiqau. Karaambáiqu aní faqa márínara maqee maasá írídaqa. Ani fáqa maasá faqa qámbaana kúqaa qíma afeekaikírafa márianifeera írídaqa. ²⁹ Maasá aníara qíma afeekaikámmasee sía maasá mandáikamma qímaqaannee qídaqa. Maasá sía aní mandáikamma ámaqaafannandee ínana maasá faqa sía mandáikamma qímaqaa. Maasá aní ámiqi ámiqimma áisaafanana anee asooáranaki finau. Maqee akooqóo uqanná Karaambáiqu fánnoo aní ámiqi ámiqimma ámaqaidanoo.

³⁰ Miqí qímasoofano Isakeefa qoomáqa deedaqinau. Deedaqammásoofaqa misa nárana námaseeqa faiqaqau. ³¹ Kanánaana fíndi fufaqa narí qímami narí qí-mamimma afeekaikámmasee firaa ufannái qíma afeekaikamma rafáaqafiqau. Miqím-maseenoo Isakeefa nímandara úfa qímasoofaqa áqoondi kámmasee quqásee fiqau.

³² Doo mi faasaanná Isakeena aináinira fásiqa námu nammári mádika indufú qoonáki nammári paqúrimmásee Isakeena qímamiqá qiqau. Dóo maasa nammári páquriqa. ³³ Miqí qímasee qímamufano Isakeefa mi nammari madikánara qíma afeekaikíra mádíkee qinau. Miqí qimaseenoo nárí ufakíqari Beeráseeba máqusa fee qímasee áuqu ranau.

Eesáufa ánaamuru ánaaseeqara mároo ufafa.

³⁴ Isakeena faiqi indaarúqaafa miná áuqu Eesáufa márínau. Mifá qaara fasiqa áiku ásauku taikásee 40 áukuana maraséenoo Qeetaa máqannaa ánaaseeqara máránau. Moo ánaasee áuqu Yuditi námmaryina Beerina áraamuna máránau. Moó ánaasee áuqu Baseemata námmaryina Eeroona áramuna máránau. ³⁵ Miqandá nári ní-naakuquqara Isakeesa Reebeeka námmaryisa sukáqara óosana nímufoqa níkoqanau.

Yakooboofa Eesáuna afaaqóoqa úmmuuru ufafa.

27 Isakeefa máriufoano doo asooqáqoofano áfu mandáikinau. Máriufoano moó kári narí indaarúqaa fáiqi Eesáuna áaroofano Eesáufa foó qinau.

²Fóo qímasoofanóo Isakeefa Eesáuna qímaminoo qinau. Doo qinée asooqá márida, qeeqá kúqira áukuana sía qáfáida, minára ani qímamiqa. ³⁻⁴Aneenná durú féefa máreenana nándaki aandáu aru máree qiní dídi márína míni suqá qíminaaq námsseeqa ani afaaqóoqa qímamaqáseeqa kúqua.

⁵⁻⁶Isakeefa Eesáuna faqa ufa qíqiisoofanóo Reebeeka námmarifa iriséenoo qáfoofanoo Eesáufa nándakinai uaqárara fufanóo quandá fufanóo Yakooboona qumée kai qímaminoo qinau. ⁷Dóo maqee aní ákoofa Eesáuna maaqí qímasee qímaminoo, anée aandáu arumáree míni suqá qíminaaq qinée námasee Karaambáiqua áfusaa aní afaaqóoqa amisée kúqua. ⁸Qiní qímaaku doo anée qiní ufa írisee qinée qíanandee ía. ⁹Aneé doo fúa óonu mimmi ánaaqiqa márianakinaana afaaqa faqáana qaaraqánda míni sáinaqa qinée aní ákoona áidi márína suqá sáanana múnú ámià. ¹⁰Múnú áminano námaseenoo narí afaaqóoqa amiséenoo kúquani.

¹¹Yakooboofa iriséenoo narí ánoona qímaminoo qinau. Qiní qífasaafa asausí faqáafa máridanoo asausí aadaikí marífa máridanoo. Qiní qífaaqa qisausí sía máridanoo umooqu kámmidanoo. ¹²Ábee qini qíkoofa qiní qífaaqa dúqama qáfamaseenoo íriannoo. Qiníara qíkaru qídanoo fee qíannoo. Míqíqa qinée rairaiqírana qeeqá qífaaqá qífaaqóoqara foorá mara quqáanaura.

¹³Miná ánoofa mi ufána iriséenoo qinau. Aní áqira úfa fánnoo qinísaa kaí márianoo, sía anee minára írià, sandéenana óonu mimmi ánaaqi káqi máree míni qímia.

¹⁴Míqí qíma soofanóo Yaakooboofa eedóo qímasee mara máree míni soofanóo miná ánoofa maraséenoo narí afaaqí Isakeena áidira nárana suqánu. ¹⁵Reebeeka námmarifa aandáu suqáseenoo Eesáuna ámiqira qámunna narí máaqaki quqáqoona maraséenoo Yakooboona afisú ámaqanau. ¹⁶Afisú ámaqaseenoo mimmi ánaaqi apata qumáreenoo Yakooboona áfaarinni faqa ásauku faqa asausí sía máruqoo afisú ámaqanau. ¹⁷Míqí mándeenoo mi adiafaaira naranná féemu námu faqa suqáqoona ámufanoo narí ákoo funnái máree finau.

¹⁸Óonuréenoo narí ákoona maaqí qímasee qímaminoo. Qípoo dóo qinee aniréeqa, qufanóo Isakeefa qinau. Qiní faiqi námukiqari anee yáfee máridanee qinau.

¹⁹Yakooboofa qinau. Qinée aní indaarúqaa fáiqi Eesáusa márídaqa. Doo anée aandáura qíannana arusée suqámaree aniréeqa doo anee fíndi fínana námasee qífaaqóoqa qímia. ²⁰Míqí qufanoo Isakeefa qinau. Óo qiní qímaaku anee náqaa fee máseenanee kái káqi paqúrinanee qufanóo Yakoobofa qinau. Karaambáiqua aní Ánut-ufa qiní dadaaqí paqúrimma qímino.

²¹Isakeefa minára iriséenoo Yakoobona áaramaseenoo qinau. Anée qiní daaqá adeedí ani ráinaqa qinée aní áuqama qáfàa. Kuqáa anee Eesáu fee máridanee.

²²Míqí qufanóo Yakooboofa narí ákoona óorinni óonu kíkíqamma fufanóo Isakeefa áuqama qáfamaséenoo qinau. Qinée írunanoo anée ufa qíanáfa aní Yakooboona áunda máridanoo aní ásauku áuqamásee qáfaunanoo Eesáuna ásauku máridanoo. ²³⁻²⁴Yakooboofa mimmi asausí afisúqoofanóo Eesauna ásaukuara foorá asausí ánaaqi márufanoo Isakeefa sía irinau. Isakeefa narí afaaqóoqa miná ámirammáseenoo kaifáa irámirinoo qinau. Anée kúqaa Eesáu fee máridanee. Míqí qufanóo Yakooboofa qinau. Eeóò qinée Eesáusa márídaqa.

²⁵Míqí qufanóo Isakeefa qinau. Doo aneenná aandáu míni qíminaaq námaseeqa afaaqóoqa qímamaqaanaura. Yakooboofa írinoo aandáu aina fáqa úainna nammari faqa míni ámufanoo nanau. ²⁶Námaseenoo Yakooboona maaqí qímasee qímaminoo qinau. Qiní qímaaku maaqóo adeedí ani réenana qiní qímooqaa. ²⁷Qufanóo

Yakooboofa adeedí aaqá ani réenoo narí ákoona ámooquee márufanoo ándanda únda afaaqaindári ufanoo udiráma qáfamaseenoo maaqí qímasee afaaqóoqa qinau. Qíní qímaaku afaaqái ámiqira únda fannoo Karaambáiqá afaaqóoqa qímamaqáqai máqana áfundara foorá ídanoo.

²⁸ Ánutufa innaarúnaindaraa qífi fáramu quqásainanoo aní maqá áinoo ainoom-máseenoo moómoo nárana ámiani.

²⁹ Moó ánaamuru márinausa aní ainaínira fáiqi kámmambi fáranoo.

Máaqanna máaqanna máriasa misá aní ani qáfeeqa nóorindari maqásaa kummáree fáranoo.

Anée aneenná ákaqaafasáauqa firaafái kiná márinnaranoo.

Aní ánoona faiqi námu aní ani qáfeeqa nóorindari maqásaa kummáree fáranoo.

Moó fánnoo aní áqinafa mi ufáfa naríki kaí máriannoo.

Moó fánnoo aní ámiqi amiqimma ámaqainafa naríki faqa máriani.

Eesáufa narí ákoona afaaqóoqara qíiaqee qu ufafa.

³⁰ Miqí qímasee Isakeefa Yakooboona afaaqóoqa qímami soofanóo Yakooboofa narí ákoona máaqakiqári ráudamakúfanoo díndanai fufanóo dóo Eesáufa díndanai uaqánoo níniiufa aniranau. ³¹ Eesáufa aniréenoo ádiafaa íra áandau áina suqá máreenoo narí ákoofuqóo óonu réenoo qinau. Qípoo dóo fíndi fínana námasee qí-faaqóoqa qímia.

³² Miná ákoofa qinau. Anee yáfee. Miqí qufanóo mifá qinau. Qínée Eesáusa in-daarúqaa fáiqi márídaqa.

³³ Isakeefa minára iriséenoo bóo qímasee tautú máseenoo áindiri áindiri ímaru-fanoo qinau. Yáfee moó fánnoo aandáu arusée míní qímifaqa, námasaunana anee aniraananoo. Qínee námaseeqa dóo qeeqá taikára áfaaqooqa qímamaqásaaunanoo náaru náaru mináindi máriannoo.

³⁴ Eesáufa miná iriséenoo firaaqóo aundurái sukáqoofanóo qinau. Óo qípoo qíní faqa qífaaqóoqa qímia. ³⁵ Qufanóo Isakeefa qinau. Aní ákaqa fannoo qíkaru qí-maseenoo dóo aní afaaqóoqa máree fífinoo.

³⁶ Eesáufa minára írufanoo Yaakooboona árana qoofanóo qinau. Óo miná áuqu Yakooboofa márídanoo narí áuqu mau káimbino qíní aináina qaara karí qíní qíkaru qímasee máreenoo. Indaarú mifá qínée indaarúqaa fáiqi úriqararansa máraani qíafanna áinaina mároofa maqee miqí kai ínoo qíní qífaaqóoqa qírana dóo máree finoo. Miqí qímaseeno Eesáufa narí ákoona qímaminoo qinau. Anée afaaqóoqa sia fee qíní faqa qíseenanee.

³⁷ Miqí qufanóo Isakeefa qinau. Doo qínee aní úriqararafa márianífee áfaaqooqa amiséeqa. Kaifa miná áinaina miná aináinira fáiqi kiaqée afaaqooqa faqa ámiqa. Qínee óosana óosana nárana fáqa nammári faqa ámiqa. Qíní qímaaku, maqee sía moó áinaina márínaqa aní ámianauranoo.

³⁸ Eesáufa narí ákoona kafáa kafáa ikí ráqaidanoo iranau. Moodáa áfaaqooqa márínee áminanee sía fee moó qíní faqa qímínnaree. ³⁹ Isakeefa minára írinoo maaqí qímasee Eesáuna qímaminau.

Sía innaarúnaindaraa qífi faramu aníndi máriannoo.

Sía áinoo faqáa máqa aníndi máriannoo.

⁴⁰ Anee durú sáamu uqéerasaidana aneenná ámiqira márirana paqúrinnaranoo.

Miqídana anée aneenná ákaqa aináinira fáiqikina máriinana rakéemmaki áaduma finnáranoo.

Isakeefa Yakooboona Qaraana máqusai aqiqoo úfafa.

⁴¹ Yakooboofa Eesáuna afaaqóoqa máree fífufanoo Eesáufa narí ákaqara ákoo qáidanoo fídiqaammí márinau. Miqí márufanoo maaqí qímasee narí kai óonu máfi íriséenoo qinau. Káqi kaaqóo maasá qíkoofa kuqu fínaqa soofaara taikáseeqa mikarí qeeqá qíkaqa kuqámma áruanaura.

⁴² Reebeeka námmarifa mi ufána iriséenoo Yakooboona áaramaseenoo aaqu qimamaqeenoo qinau. Íria aní áfasaafa Eesáufa afaaqóoqara qímammareenoo aní áruannoo. ⁴³ Qíní faiqi qinee qímamíanandee ía. Anée quqásee sandéenana Qaraana máqusai qíní qísookifa aní anaufá Rábannafa márinnai fúa. ⁴⁴ Anée óoru miqóo márinnanoo aní áfasaana árana qárafa asooáinana qúmua. ⁴⁵ Anee miná mandáikamma ámaqaannanara qaunúsainaga qinée akaqáusa niiqáanaqa aní óoru áfiqee qúmuaqa. Qinée qíkoo ínneeqara moodáafa kúqiranara írunanoo qaifaqa doo quqásee fúa.

Isakeefa Yakooboona aiqoofanoo Rábana funnai óoru finau.

⁴⁶ Miqandá nínóofa Reebeeka námmarifa óonu réenoo narí afaaqi Isakeena qí-maminoo qinau. Qinée maa Qeeta maqannaa anaasee qandára Eesáuna ánaaqa qarara qíkoo uqanna fídiqáammidaqa. Yakooboofa Qeeta máqannaa ánaasee maaqírana moó máraininga qinee kúquanauranoo.

28 Isakeefa minára iriséenoo Yakooboona áaramaseenoo ámandaidanoo qinau. Óo Yakooboo sía uqanná Kannaana máqannaa ánaasee máraa. ² Dóo fíndi finana óoru fua. Aneenná ánaakuna Beetueerana maqa máaqa Meesopootamia máqa máaqaki óoruree aneenná anauná Rábannana áraamuna máraa. ³ Aiqáma áfeeka faqáa Ánutufa aní faqa aní ánaaqa faqa ámiqi ámiqimma nímagaaseenoo moómoo fáiqi nímisainana anee moómoo máqannaasa níkoofa márinnara. ⁴ Ánutufa Abaraqaammána ámiqi ámiqimma ámaqoondee ínoo aní faqa ámiqi ámiqimma áisáinana anee aneenná márianna maqa maaqána Ánutufa Abaraqaammána amiqoonákinaa qumíasana máraa. ⁵ Miqí qímaseenoo Isakeefa Yakooboona aiqoofanóo fíndifinoo Meesopootamia máqa máaqai Rabanafa Beetueerána ámaaku Arameea máqannaafa Reebeekaa námmarina ásookifa márunnai óorufinau. Rebeekaa námmarifa Yakooboosa Eesáusa nínóofa márinau.

Eesáufa ánaasee moó máranau.

⁶ Isakeefa Yakooboona afaaqóoqa amiséenoo Meesopootamia máqa máaqai ánaasee máraanifeera aqiqoonara Eesaufa írinau. Isakeefa afaaqóoqa Yakooboona amiséenoo Kannaana máqanna ánaasee sía máraannee qunára faqa írinau. ⁷ Yakooboofa narí ánaukoo ufa irisée Meesopootamia máqa máaqai funára faqa Eesáufa írinau. ⁸ Isakeefa Kannaana máqannaa ánaaseera ákooqee márunnara Eesaufa írinau. ⁹ Iriséenoo Isamaeeráfa Abaraqaammána ámaaku márunnai óonuree miná áraamuna áuqu Maqarata námmarina máranau. Maqarata námmarina ásookifa Neebaiootáfa márinnau.

Yakooboofa Beeteeree máqa máaqaki óoni qunu rúmasee faiqaqée qainínau.

¹⁰ Kaifa Yakooboofa Beeraseeba máqusaindari Qaraana máqusai fírasee qímasee faiqanóo óoru fímarinai. ¹¹ Fímarufanoo eendúfanoo moósaa úiqaana araséeno faiqanau. Faiqárinoo óoni firaaná marasée qunú rúmasee miqóo faiqanau. ¹² Faiqáqee ídanoo qainá moó inau. Aaná kísaaqa maqásaaqari innaarúnai óoru márufanoo angiroouqá mimaú óoruree qumurée ímariqau. ¹³ Karaambáíqa Yákooboona áakaarinni kíkíqinoo máridanoo maaqí qímasee qímaminai. Qinée Karaambáíqa máridaqa, aní ánaakuna Abaraqaamána Ánutusa máridaqa, aní ákoona Isakeena fáqa Ánutusa máridaqa. Qinée maa maqa maaqána anée faiqáannana aní faqa aní áiku ásauku faqa nímianaura. ¹⁴ Aní áiku ásauku anísaa aní aruakínausa faqa núkudara foorá maa maqánasaa márifaranoo. Misá miqóoqari kambíqamaree súani óosana qáannai finanoo aramáreenoo kéeqee mári qaannai finanoo dínni dínni ataaqéenni finanoo miqí mámbi amana kái márifaranoo. Aní faqa aní áiku ásaukuaróo qíqa aiqáma máqannaasa ámiqimmá nímaqaanaura. ¹⁵ Karaambáíqa kafáa qímaminoo qinai. Íria, qinée aní faqa máridaqa aiqámai fínnannai anísaa rakísianaura. Rakísidaqa kaifáa aní maréeqee maa maqánasaa quqáanaura. Qínee sía aní minnísaanaura, qínee qeeqá qíma afeekaikíafanna úfafa ánoona kambíqainaqa quqáanaura.

¹⁶ Miqí qímsoofanoo Yakooboofa tautínoo fíndifinoo qinai. Karaambáíqa maaqóo máridanoo. Mífa maaqóo márinará qínee sía íridaqa. ¹⁷ Yakooboofa Ánutuna ufa iriséeno rufía rufía ídanoo qinai. Maa maqa maaqáfa dáaquqara máqa máqaa máridanoo. Abee Ánutuna máaqa máriannoo innaarúnai fímaria kooqífa uqanná máriannoo.

¹⁸ Kanánaana Yakooboofa fíndifinoo narí óoni qunu qumáreenoo daaqoo áuqaanífee qímasee maqásaa rakíqaseenoo Ánutunaindi fee qímasee oorífa fá-dameena akuámaqánau. ¹⁹ Akuámaqaseenoo mi maqánara Beeteera fée qinai. (Mi auqúna óosana Ánutuna máaqa fee qinai.) Óoqai miqóora misa Rusa máqusa fée qímaríqau.

²⁰⁻²¹ Yakooboofa mi maqána áuqu rámaseenoo Karaambáíqara qíma áfeekaiki-noo qinai. Qinée fímarianana anee qíní faqa márida qínísaa rakísidana nárana faqa qamunna fáqa qíminaqa qínee ámiqimmáseeqa qeeqá qíkoona máaqai qumu ráanana anee qíní Ánutufa márinnaranoo. ²² Maa daaqoo auqara oonína rakíqaunnana aní náaru amooqí fándínnaqoo máriannoo. Anée aiqáma áinaina qíminaqa qínee qísaukuqarakinaana aninná ámianaura.

Yakooboofa Rábanana máaqai óoruranau.

29 Miqí qímaseenoo innaaru qímaseenoo Yakooboofa súani óosana qáannai máriasa, misá máqa máaqai óonu ranau. ² Óonureenoo qáfoofanoo nammári mádika qúsau sáqanna márufanoo qaaramoóki sipsípauqa mi nammari madikána áfainni faiqaqéeufaqa misásaa rakísirausa miqóo rakísímariqau. Sipsípauqa mi madikánakinaa nammari néemariqau. Fíraa ooninnóo mi madikána rafáaqafúqoofanoo márínai. ³ Sipsípauqa aiqáma moodáa qoo aniroofaqá sipsípasaa rakísirausa mi oonína quanda quandammá áqusee nammári nimiséa kaifáa mi oonína quanda quandammá máfi rafáaqafi máriqau.

⁴Yakooboofa sipsípasaa rakísi marúsa óonu nínfafeenoo qinau. Qini qíkaqaafasaa, ínnee yáindaraasee márídaqee. Misá qiqau, maasá Qaraana máqusaindaraasa márídaqa.

⁵Yakooboofa iriséenoo qinau. Ínnee Náqoorana ánaiqi Rábannanara íridee qufaqá misá qiqau. Eeó maasá minára íridaqa.

⁶Miqí qufanóo Yakooboofa qinau. Rábannafa ámiqisaa fèè márídanoo fèè. Misá qiqau. Eeó ámiqisaa márídanoo. Miná qáfaa, dóo miná áraamuna Raseera nám-marifa miná sipsípauqa nífiqee ánidanoo.

⁷Yakooboofa misá sipsípa óosana qáfeenoo qinau. Ínnee náqiffee ifaqée sipsípa súani qámbara mara quqáqaafaqee márídee. Dauní nammári nimiséeqa mara quqásaifaqá misa fída qúsaú néesa nifaaqa máraaqa.

⁸Mi maqannáasa iriséeqa qiqau. Maasá sía miqíanaura. Aiqáma sipsípa maaqóo aniráifaqa óoni quanda quandammá áqusee nammári nímifaranoo.

⁹Yakooboofa misá fáqa ufa qímarufanoo Raseera námmarifa narí ákoona Rábanna sipsípauqa nífiqee aniranau. ¹⁰Yakooboofa narí ánoona Reebeeka námmarina ásookina áraamuna qáfamaseenoo Rábanna sipsípa faqa qáfamaseenoo fíndifinoo nammári mádikaki rafáaqafúqoo óonina quanda quandammá máfi quqáseenoo Raseera námmarina sipsípauqa nammári nímínau. ¹¹Nammári nimiséenoo Raseera námmarina óoriki ámooqaidanoo asasírafa firaafa minakí márufanoo ikí ráqanau. ¹²Ikí ráqaséenoo Raseera námmarina qímaminoo qinau. Qinée aní ákoona áti Reebeeka námmarina ámaaku márídaqa. Raseera námmarifa miná ufa iriséenoo sandéenoo óonuree narí ákoona qímaminau.

¹³Rábannafa narí ánaui Yakooboona ufa iriséenoo sandéenoo óonu máfi káqaramma qumáreenoo ámooqáseenoo sukudaakútamásee áfiqeenoo narí máaqai áninau. Miqóo óonu márídanoo Yakooboofa Rábanna aiqáma áinaina kambíqoonara qímaminau. ¹⁴Rábannafa iriséenoo maaqí qímasee qímaminoo qinau. Anee qini moodáa fidíka márianano. Miqí qímasoofanóo Yakooboofa moodáa úqoon miná faqa miqóo márínau.

Yakooboofa Rábannana áraamuna qara máraree qímasee miná aináina ímarínau.

¹⁵Rábannafa maaqí qímaseenoo Yakooboona qímaminoo qinau. Kúqaa anée qini qinauqí márianano, sía fífaui qini aináina kai innáranoo. Maqee óosana araséeqa feefaurú ámiqambuanaura. Aní náqiffee mandee feefaurú ámianauree.

¹⁶Rábanna áraamuna qára qaaraqánda máríqau, indaarúqaafa Reea námmarifa márínau. ¹⁷Reea námmarifa indaarúqaafa ámiqira óori áfiri faqáafa márínau. Raseera námmarifa miná faqa arusée káaqa ámiqirafa uqanna márínau. ¹⁸Yakooboona írirafa Raseera námmarinara kai íri marúfa márínau. Minára iriséenoo Yakooboofa Rábannana narí aináini márúna ákiiqara qímaminoo qinau. Amanée qinée Raseera námmarina máraanaurée. Anee eedóo qínaqa qinee miná ákiiqara qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 áukuana aní aináina ianáura.

¹⁹Qufanóo Rábannafa qímaminau. Qinee amaná aní ámianaura, moó óosana nímiranara qíkooqaidano. Dóo anée qini fáqa márídana aináinia. ²⁰Rábannafa miqí qímasoofanóo Yakooboofa Raseera námmarina máraree qímaseenoo qísauku dínni taikáseenoo dínni ani qaara maraséenoo 7 áukuana miná aináina máisee

márinau. Yakooboofa Raseera námmarinara áidi márufanoo mi aukuanna namúfa qaaramoó fáasaanara foorá áiqaranau. ²¹ Dínni taikásee dínni ani qaara marasee 7 áukuana taikásoofanoo Yakooboofa Rábanna qímaminoo qinau. Dóo qini mánaaqa qímiraree qunná áukuanafa áiqareenoo. Doo Raseera námmarina qíminaaqá máraa. ²² Rábannafa eedóo qímaseenoo narí áraamuna amundáida oomáqa sakasée aiquáma náaroofaqa ani naqau. ²³ Mi eendánaki Rábannafa narí áraamuna indaarúqaana Reea námmarina qumée Yakooboona máaqaki quqásoofanoo Yakooboofa áuna Raseera námmarifa mifoo qímaseenoo miná faqa sakasée faiqanau. ²⁴ Rábannafa miqóo qáraasa óosana máreeno narí aináinira mánaaqa móo mináúqu Siripaa námmarina maréeqee narí áraamuna Reea námmarina aináina máisáani-feera áminau. ²⁵ Iáqoofanoo fíndifinoo Yakooboofa qáfamaseenoo, boo Reea nám-mari fee qinau. Yakooboofa Rábanna funnai óonureenoo áqinoo qinau. Anée náqiffee ífane qiní miqímma qímaqeenée. Qinée Raseera námmarina márararee qímasee aní aináina máiséeqa. Aneé nánaree qiní qíkaru qínanee. ²⁶ Rábannafa qinau. Maasá maaqóo qáraasa óosana sía miqínoo máridanoo. Indaarúqaana náaree amundáseeqa ínaaqiannáana kásooqqee inaaqíanna amundáidaqa. ²⁷ Anée Reea námmarina fáqa káqi márinnanoo miná oomáqirafa 7 fáasaana máriannoo. Taikáinaqa miqóo kafáa Raseera námmarina faqa ámianaura. Ámianana miqóoqari miná ákiiqara anée óosana araséenana kaifáa dínni taikásee dínni ani qaara marasee 7 áukuana qiní aináina innáranoo. ²⁸ Yakooboofa minára iriseenoo eedóo qímaseenoo Reea nám-marina fáqa máriufanoo qoomáqa nárana taikóofanoo Rábannafa narí áraamuna Raseera námmarina faqa áminau. ²⁹ Kafaa Rábannafa narí aináinira mánaaqa miná áuqu Biriqaa námmarina maréeqeenoo Raseera námmarina aináinianífeera áminau. ³⁰ Ámufanoo Yakooboofa Raseera námmarina fáqa sakasée faiqanau. Yakooboofa Raseera námmarinara áidi márufanoo Reea námmarinara sía ámiqimma áidi márinnau. Miqídanoo Rábannana aináiniranaki kafáa qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 áukuanaki márinnau.

Yakooboona faiqi námu ufa.

³¹ Yakooboona írirafa Raseera námmarinasaa kaí mundínoo márúnara Reea nám-marinara ákoo akáa mímárinau. Miqí márúnara Karaambáiqá qáfeenoo dadaaq-ufanóo Reea námmarifa ámuuqu qáikinai. ³² Reea námmarifa ámuuqu qáikinoo máriiufanóo faiqi akoonaiqí máqanau. Maqaséenoo qinau. Karaambáiqá qiníara qí-mudádo qinára qiní qifaaqi fannóo maqee qinísaa atooqéenoo fee qianáura. Mi írirána iriséenoo mi faiqína áuqu Reeubeená fée qinau.

³³ Reea námmarifa marikínoo kaifáa ámuuqu qáikinoo máriiufanóo faiqi akoon-aiqí móo máqanau. Maqaséenoo qinau. Qiní qifaaqi qiní ámeesuqi márinnara Karaambáiqá írinoo qiníara qimudádo qímaseenoo maa faiqína qíminoo. Minára miná áuqu Simeeooná fée qinau.

³⁴ Reea námmarifa marikínoo kafáa ámuuqu qáikinoo máriiufanoo faiqi akoon-aiqí móo maqaséenoo qinau. Dóo maqee uqanná qiní qifaaqi fannóo dóo qinísaa atooqáannoo, qinée qaaramoó akoonaiqi maqaséeqa. Minára iriséeqa mi faiqína áuqu Reefi née qíqa.

³⁵ Reea námmarifa marikínoo kaifáa ámuuqu qáikinoo máriiufanóo faiqi akoon-aiqí móo máqanau. Maqaséenoo qinau dóo maqee qinée Karaambáiqá amooqídaqa,

maa faiqína áuqu Yúda fee qídaqa. Reea námmarifa Yúdana kaí maqaséeno mi kamúqoo kísaaqasaa márinau.

30 Raseera námmarifa narí ánaaana faiqi námu nínadafeeno Yakooboona áqino qinau. Anée faiqi sía qiní mara qímianaqa qinee káqi márianabaqa kúquanauranoo.

²Yakooboofa minára írufanoo árana qoofanó qinau. Qinee Ánutusau márídau. Ánutufa kai aní ititá ámaqaidanoo.

³Miqí qímasoofanó Raseera námmarifa qinau. Máa qiní aináini márí manaaqáfa Biriqaa námmarifa márino qinée miná aní ámiqa. Anée miná fáqa faiqéenana faiqi mara ámia. Áminanoo faiqi maqasáinanoo qiníndi kámmianoo. Miqímasee qinée faqa faiqi ánausa márianaura. (Mi aukuaná mi maqannáasa óosana miqí márusa máríqau.) ⁴Raseera námmarifa miqí qímasee narí aináini marú manaaqána miná áuqu Biriqaa námmarina Yakooboona amisooofanó miná faqa sakasée faiqanau. ⁵Miqímmasooofanoo Biriqaa námmarifa ámuau qáikinoo máríiufanoo Yakoboona faiqi akoonaiqi máqanau. ⁶Maqasoofanó Raseera námmarifa qáfamaseenoo qinau. Doo maqee Ánutufa qiní óosanara andeqára óosana fee qímasee qiní innaaru qírana iriséeno dóo akoonaiqi qíminoo. Miqí qímaseenoo Raseera námmarifa mi faiqína áuqu Danna neé qinau.

⁷Mi manaaqáfa Biriqaa námmarifa marikínoo kaifáa ámuau qáikinoo máríiufanó akoonaiqi móo máqanau. ⁸Raseera námmarifa miná qáfamaseenoo qinau. Qinée qeeqá qínasaana faqa firaaqóo rairai qímasee qinée úriaaqareeqee qímaseenoo mi faiqína áuqu Napatari feé qinau.

⁹Reea námmarifa faiqi máqarana taikáseenoo narí aináini marú manaaqána áuqu Siripaa námmarina narí áfaaqi Yakooboona mara áminau. ¹⁰Ámufanoo minásaa faiqi akoonaiqi móo máqanau. ¹¹Reea námmarifa qáfamasee qinau. Óo qiní ámiqimma qisáinara mi faiqína áuqu Kadafa neé qinau.

¹²Siripaa námmarifa marikínoo kafa akoonaiqi móo Yakooboona faiqi máqanau. ¹³Reea námmarifa miná fáqa naríara maraséeno qinau. Dóo qinee firaaqóo asasídaqa. Maqee ánaaseeuqa qiníara asasírafee qímasee dúqu reefáranoo. Minára iriséeno mi faiqína áuqu Aseera feé qinau.

¹⁴Reea námmarina ámaaku Reeubeenáfa sakumma néemaru kamúqoo ándanda kinai nídano faiqi máqee marú andandána qaqama paqúrinau. Mi aqamána áuqu mandareeka márinau. Miná paqúrimáseenoo mara máreenoo míni narí ánoona Reea námmarina áminau. Raseera námmarifa miná qáfamaseenoo Reea námmarina qímaminoo qinau. Amanée mandareeka qaqama akaqána qiní faqa qíminnaree.

¹⁵Miqí qufanó Reea námmarifa narí qímaminoo qinau. Anée qiní qifaaqi marasáanafa kaifaa qiní qímaaku mandareeka qaqama márararee fée qídane. Miqí qufanó Raseera námmarifa qinau. Aní ámaaku márí mandareekána qaqama qiní qíminaqa dóo Yakooboona aní ámiananoo aní fáqa faiqáannoo.

¹⁶Eenée márufanoo Yakooboofa aináinaindari aniroofanó Reea námmarifa aanái óonu áfiqeenoo ánidano qímaminau. Doo qinée mandareeka qaqama Raseera námmarina ámiqa. Mifá miná ákiiqara maqee éendaki aníara qiní faqa faiqáannee qino. Miqí qufanó Yakooboofa eedóo qímasee Reea námmarina fáqa sakasée faiqanau.

¹⁷Ánutufa Reeaana innaaruqirána iriséeno dadaaqufanó Reea námmarifa kafáa ámuau qáikinoo faiqi akoonaiqi máqanau. Moodáannai qísauku námu

Yakooboonasáa máqanau. ¹⁸Reea námmarifa maqaséenoo qinau. Qinée qeeqá aináinirá mánaaqa qeeqá qifaaqi ámiafánnanara maa faiqína Ánutufa qiní qíminoo. Mifa minára iriséenoo mi faiqína áuqu Isakaraneé qinau.

¹⁹Reea námmarifa marikínoo kafáa ámuuqu qáikinoo akoonaiqí moo máqanau. Dínni ani moodáa maraséenoo Yakooboonasaa máqanau. ²⁰Maqaséenoo qinau. Ánutufa idaaqíra áinaina káqi qíminoo. Maqee dínni qísauku taikásee dínni ani moodáa 6 máraunannara qiní qifaaqi qiníara áidiannoo. Mifa minára iriséenoo mi faiqína áuqu Seeburuna fée qinau.

²¹Miná ánaaqianna Reea námmarifa mánaaqa maqaséenoo Dinnaa námmari fée qinau.

²²Miqóoqari Ánutufa Raseera námmarina innaaru qírana iriséenoo dadaaqufanóo faiqi máqarana amanafkinau. ²³Mifá ámuuquqáika máfufanoo faiqi akoonaiqí maqaséenoo qinau. Ánutufa qiní qisaurírana taikéenoo qiní faiqi akoonaiqí qíminoo. ²⁴Raseera námmarifa minára iriséenoo qinau. Karaambáiqu qiní faiqi moó akoonaiqí qímiani. Miqí qímaseenoo mi faiqína áuqu Yóoseefaa née qinau.

Yakooboofa Rábannana faqa miná aináini márúnara ufaqu úfafa.

²⁵Raseera námmarifa Yóoseefaana maqasoó kámuqoo Yakooboofa Rábanna maaqí qímasee qímaminoo qinau. Anée amanée qiní quqásainaqá qeeqá máaqai fúa. ²⁶Qinée aní aináinammásauana qímianna anaaseesá nári faiqi námu faqa qíminaa máree fúa. Qinée ámiqimmásee aní aináina íunnnanara anée minára íri máríananoo.

²⁷Rábannafa minára iriséenoo qinau. Qíní afunee fánnoo aníara qíma qímifaqa iriséeqa anée qiní faqa márúnnau Ánutufa qiní aináina ámiqi ámiqifanóo firaa qóo kambíqafino máridanoo. ²⁸Qinée minára íridaqa anée aneenná feefaurúra qínaqa qinée aní ámianaúra. ²⁹Yakooboofa miná iriséenoo kafáa qímaminau. Anée qiní aináinirana óosana ámiqimmasee írimariananoo. Qinée aní aandáù ainasáa rakísi máriafananoo qiní rakísirana ameemaanai márida moómoo kambíqee irairáá ímariquau. ³⁰Qinée ániafanna kári aní aináina óodaa kái márínau. Qinée maaqóo aní máridaqa aní aináina aiqámai áuqaunanoo Ánutufa dadaaqifanóo firaanáikino máridanoo. Qinée maqee qeeqáree qíanna áinainausa máraanaúra.

³¹Miqí qíma soofanóo Rábannafa írinoo narí qímaminau. Dóo anee qíananoo náqífee másee feefaurú aní ámianauree. Miqí qufanóo Yakooboofá qinau. Sía anée feefaurú munnimma aina qiní qímià. Qeeqá qíannana kai qímià. Qinée káqi ani sipsípasaa rakísi máríana qiní maa iriránara anee eedóo qínaqa aní sipsípasaa rakísianaúra. ³²Qinée maqee ani sipsípauqa máriannai óonuree aiqáma takóosa takóosira sipsípauqa faqa mimmi miqíranauqa faqa sipsípa ánaaqi rudúqariranaúqa faqa máraanaúra. Mi feerúnara kai qiní dídidanoo. ³³Qinée andeeqásee máraanaúra anée kásooaaqee aneenná óonu réenana qáfaà. Éekara árira sipsípa qiníndiki márínana éekara fée dundúqarira mimmi fée qiníndiki márínana qiníara qúmuara mi-aano qíà.

³⁴Rábannafa miná iriséenoo asasa mándee qinau. Eeóo maasá anée qíanandeem-mianaúra. ³⁵Mi faasaanná qumeé kai mimmi ákoona takóosa takóosa íranauqa faqa mimmi ánaasee miqíranauqa faqa éekarasai rundúqasai írana faqa rundúqarira sipsípauqa faqa moodáanaki quqáseenoo narí faiqi námuara qufaqá misásaa rakísiquau. ³⁶Rábannafa Yakooboona máraandoo qímasee narí mimmi sipsípa mara máreenoo narí faiqi námusaa quqásoofaqa níana qaaramoó áfuru aanái faiqée

óonuráaqa irannai munu quqásee rakísi máriqau. Máree fífufanoo Yakooboofa akaqá sipsípauqa máfisoosásaa kaí rakísi márinau.

³⁷ Rábanna sipsípasaa maqúsai rakísida máridanoo saqári amimiuqá atekáseenoo moodaá mau apata ruatá áquseenoo éekara ári márutinaí quandáseenoo sipsípa nammári née marúqoo rakíqanau. ³⁸ Sipsípa mimmi nammári náidaqa miqóo ani ráidaqa náafeeqaambaaqaa rímaríqau. Yakooboofa mi saqarísa sipsípauqa difáaniki nammári neemarúqoo rakíqaoofanoo marufaqa sipsípauqa nammári nárara aniréeqa mi saqarína qáfaidaqa ákoonauqa ánaasee náafeeqaambaaqaa riaqéera rakífanau. ³⁹ Mimmíuqaindi miqóo miná qafaidaqa ákoonauqa ánaasee náafeeqásoofaqa ákarakauríra ánaaqiuqa máqau. ⁴⁰ Yakooboofa sipsípauqa nífiqeenoo ákarakauríra mimmíuqa máruqoo múnusaina sipsípa ákoonauqa ákarakauríra qáfaidaqa ánaasee sipsípa náafeeqasáifaqa miqírana máqaaqera nífiqee finau. Miqí márunannoo Yakooboofa ákarakauríra ánaaqiuqa naríndiki maréeqaida áaduma quqee márufanoo móomookí márinau. ⁴¹ Nifaaqauqá fáqaa sipsípa faqa mímmi faqa náafee qaambaaqaa rírara ufanoo Yakooboofa mi saqari asaanáusa maréeqee nammári néemaruqoo rakíqeesoofaqa minakíafa nídaqa náafeeqee máriqau. ⁴² Nímudaani ánaaqi ummooqúkiqa nusá náafeeqara rufanóo Yakooboofa sía mi saqarísa rakíqanau. Miqímásee máru fanoo Rabananaindi ámudaani ánaaqi ummooqukírafauqa kaí márufanoo Yakoobooinai nifaaqauqá faqáasa ámiqirausá kaí máriqau. ⁴³ Mi oosannánannai Yakooboofa móomoo ákinaina faqáafa márinau. Miná sipsípa mimmi móomoo uqanna máriqau. Miná aináinira fasiqauqa faqa ánaaseeuqa fáqa kamméerauqa faqa doonkíuqa fáqa móomoo qumbiqáqa máriqau.

Yakooboofa Rabanna sía qímamirai sandóo ufafa.

31 Yakooboofa írufaqa Rabanna faiqi námu misá Yakooboona aináina móomoo qáfamaséeqa áqidaqa qiqau. Yakooboofa maasá qíkoonaindi aiqáma maréeqee narínni quqéenoo. Yáindaraanee maa firaa qumiasanná máreenoo fee. Maasá qíkoonaindi kaí máreenoo. ² Yakooboofa mi ufána iriséenoo quandá fufanóo Rabanna óori qáfoofanóo sía óoqai úndee óori runínoo márufanoo qáfanau.

³ Mi kamúqoo Karaambáíqa Yakooboona qímaminoo qinau. Dóo fíndi fínana aneenná ákoona faqa aneenná áinaina maqái fúà. Anée fínaqa qinée aní faqa márianaura.

⁴ Yakooboofa mi ufána iriséenoo sipsípa rakísi marúnnaindari Raseera námmarina fáqa Reea námmarina fáqa náaroofaqá óonu roofanóo qíma níminau. ⁵ Óoqai ínni níkoona óori sía runínoo máriufa maqee óori runífaqa qáfaidaqa. Sía qiníara ámiqi ámiqidanoo. Miqímmi márifaqa qiní qíkoona Ánutufa qiní faqa maríufa máridanoo. ⁶ Ínneeqara írimariafanoo, qinée qeeqá afeekannái ínni níkoona aináini máriqiafana. ⁷ Miqí máriafanano mifa qiní qíkaru qímaseenoo qísauku qára 10 kari qiní feefaurú quandaqándino. Miqí márifanoo Ánutufa qifanóo sía qiní mandáikamma qímaqeenoo. ⁸ Ínni níkoona aináina íafannana feefaurú miná sipsípa nifaaqa takóosa takóosa írana kaí mi aukuaná máqee márufaqa qinee maréeqee qeeqáindiki quqée máriqiafana. Ínni níkoofa qiní feefaurúra nifaaqa ákara kau rírausa kaí máraannee qufaqá miná sipsípauqa mi aukuaná miqí ránaufa kái máqee márufaqa maréeqee qeeqára qeeqáindiki quqée máriqiafana. ⁹ Miqímma sáafananoo Ánutufa ínni níkoona aandaú aina maréeqeenoo qiníndiki kaí quqáqiseenoo.

¹⁰ Mimmí sipsípa náriqa áraraike máru ananáná qiné qainá qáfaafananoo mimmí ákoonauqa ánaaseeuqa náafeeqée márufafa qáfaqiafana. Mi akoonáusa aiqáma ákarakàu rírausa fáqa nifaaqa takóosa takóosa írausa fáqa ánaasee náafeeqee máríqau. ¹¹ Qiné qainásaa qáfaafananoo Ánutuna angíroo moó fánnoo qiní dáa-roofafa qínee foó qiqíafana. ¹² Foó qíafananoo qinau. Qáfaa máa nifaaqa takóosa takóosira ákoonauqa náafeeqaidaqa. Qiné Rábanafa aní mandáikamma ámaqee márína qáfamasee qúnanoo maa ainaináfa kambíqaidano. ¹³ Qiné óoqai Bee-teera máqa máaqai aní áfusaa koorooíafanna Anutusa máridaqa. Miqóo anée áaqoo áuqara óoni rakíqasee oorífa fádameena minásaa adíasee qiníara qíma afeekáikinau. Doo maqee indáammamaree aneenná maqúsai anirandée anee kambíqoonna máqanasaa fúa. ¹⁴ Raseera námmarisa Reea námmarisa qímannimi soofaqá Yakoo-boona ufa iriséeqa qímamiqau. Sía maasá qíkoona qumíasana aina káqi márínaqa maasá máraanaura. ¹⁵ Mifá maaqandára ánaamuruara foorá mídano. Doo mifá maaqandásaa feefaurú mara máreenoo doo naríki kai taikéeno. ¹⁶ Ánutufa maaqandá qíkoona kinaana maréeqee maaqandá fáqa maaqanda faiqi námu fáqa nímifanoo maasáindi kámmínoo máridano. Anutufa aní qímamíndee ía.

¹⁷ Yakooboofa misá ufa iriséeno narí ákoona maqái Kannaana máqasaa fírra deedaqinau. Mifa narí ánaaqmaaka fáqa narí faiqi námu fáqa kamméerauqa sáa quqásee óoqu mari fufanó finau. ¹⁸ Yakooboofa narí mimmí sipsípa doonkí kamméera aiqáma Meesooopootamia máqusai márída mároo áinaináusa aiqáma maréeqee óorinni quqáseenoo dóo narí ínaaqianna Kannaana máqa máaqai finau.

¹⁹ Rábannafa narí sipsípa asausí moosáa óonu aukírra fífufano Raseera nám-marífa narí ákoona máaqaki kéeqa fufanó narí ákoona afunee áinaina máaqaki quqáqoonna qumee kaí mara máreenoo kukéeqa máreenoo Yakoo-boona fáqa sía qímamirái dóo mara máreenoo narí afaaqi fáqa finau. ²⁰ Yakooboofa Rábannana ákaru qímasee sía qímamirái quqásee finau. ²¹ Yakooboofa narí aináina námu fáqa máreenoo kái káqi ufanó finau. Fífii ufanó Eeufarateesa nám-mari taqa máreenoo dínni áfainni óonu ranau. Doo miqóoqari Kiriata áaqana qáannai óori ubeekámafi finau.

Rábannafa Yakoo-boona áfaqefu úfafa.

²² Qaarammoó fáasaana áiqaróofano Yakoo-boofa sandóonara Rábanna qímamiqau. ²³ Rábannafa minára iriséeno narí áiku ásauku aiqáma nífiqee Yakoo-boona ánaaqiana áfaqee finau. Dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 áfuru aanái fí faiqéeno áfaqee fínoo óonu Yakoo-boona paqúrinau. Kiriata áaqana moó ámuauq námusaa paqúrinau. ²⁴ Rábannafa aanái faiqaqée ufanó mi eendánaki Ánutufa qainá áfunnáreenoo qímaminau. Anée sía Yakoo-boona mandá úfa ámià.

²⁵ Yakoo-boofa áaqanasaa narí úiqaana máqa usakáseenoo márufano Rábannafa narí áinaina faqa óonu réeno mifá faqa narí úiqaana máqa Kiriata ámuauq námusaa usakánu. ²⁶ Usakáseenoo Rábannafa óonu réeno Yakoo-boona qímamínoo qinau. Náqi fée ifanée qiní qíkaru qímaseenee qiní qíraamuqmáaka rákiranakíará foorá rarisámammaree sandéene. ²⁷ Náqi fee ifanée sía qíma qímirái qíkaru qímasee qumee quqásee sandéene. Anée qiní qíma qímínaqau qínee idí námu faqa asasírana námu faqa píripúnna fáqa dukaanaá fáqa áridaqa aiqáni. ²⁸ Anée sía qiní qíma qímianaqa qeeqá qínaiqi mara fáqa qeeqá qíraamúna qara fáqa nímooqa sáanana nífiqee ániqaana. Anee fúrufaríra áinaina áuqaananoo. ²⁹ Qínee aní mandáikamma

ámaqara afeeka márifaqa márúnanoo eenda éendaki aní ákoona Ánutufa qiní rafáaqafu seenoo qinoo. Anée sía uqanná Yakooboona mandáika mámaqaa qifaqá sía mandáikámma ámaqaanauara. ³⁰ Qinee írídaqa anée aneenná ákoona maqa máaqara óonu máfi íriananoo aundurá dapkifaná qiní qísee sandáananoo. Náqaa fée ifanée qiní máaqaki rakísi maría anutúsa úmmuara mámaree áninanee.

³¹ Yakooboofa iriséenoo qímaminoo qinau. Qinée aníara narí áraamuna qára raffaandoo qímasee rufíasee sandéeqa. ³² Aní máaqaki rakísi máría anutúsa márainnana paqúrimmáseenana kúqa áruà. Doo qiní qiku qísauku nífusaa qiní aináina moodáa moodáa mara quqáseenana aneenná aináina paqúrimmasee máraà. Yakooboofa Raseera námmarifa nari ákoona Rábannana únnaqira anutusa úmmuarunara sía írirai miqí qinau.

³³ Rábannafa Yakooboona úiqaana máqaki kéeqa fufanóo randóosia sía paqúrinau. Miqóoqari Rábannafa Reea námmariná úiqaana máqaki kéeqafi randóosia. Kafáa miqóoqari aináinira mánaaqaqara úiqaana máaqaki faqa kéeqafi randásee sía paqúrinau. Miqóoqari Rábannafa Raseera námmarina úiqaana máaqaki kéeqafinoo randánau. ³⁴ Raseera námmarifa Rábannana máaqasaa rakisi máru anutusa maréeqeenoo kamméera sariríqa máaqaki quqáqoona uqéeraséenoo minakí kukéeqaséenoo minásaa óoqu faaqee márínau. Rábannafa Raseera námmarina úiqaana máqakí aiqáma áinainaki randásee qáfoofanóo sía márínau.

³⁵ Rábannafa randéemárufanoo Raseera námmarifa narí ákoona qímaminoo qinau. Óo qípoo sía qinée fíndi fúanana sía qiní díqia. Qinée qímaaqai qáfaidaqa sía fíndi fídaqa. Miqi qufanoo Rábannafa aiqáma ainainaki randoosia sía paqúrinau.

³⁶ Sía paqúrufanoo Yakoobofa amambainá qímasee áano qídanoo qinau. Qinée nána áaqaranee máree fée. Nána sándufée rukíasaunana áranakaifanée qiníara randámaree qúmidanee. ³⁷ Anée qiní áinainaki randéese dóo fée aneenná aináina paqúrinanee. Doo miná maréeqeenana aneenná faiqi námu nífusaa faqa qiní faiqi námu nífusaa faqa quqásee ufa qída qáfaa, yáfee andeeqéenoo fee.

³⁸ Qinée moodáa fásiqa áiku ásauku taikásee 20 áukuana aní aináina ímariqíafana. Mi kamúqoo aní sipsípa aní mimmi sía moó fánnoo dapi máqee máriqau, ámiqi kaí mímaríqau. Sía aní sipsípa ákoona moó arusée naqíafana. ³⁹ Káasau fáini aní sipsípa arusoofaqá qinée miná ámudaani apata síamma aní uqaffíqee máriqíafana qeeqáindi kái moó maréeqee miná ámaaqa máqeeqa aníndiki quqée máriqíafana. Úmmuara fásiqa eendáki fee fáasaana fée úmmuara másoofana anée qiníara qunaqá qinée qeeqáindi maréeqee aníndiki quqée mári qiafana. ⁴⁰ Qinée moómoo kári aní aináina ímariafananoo súani dárinoo eendáki suara dárinoo miqí márúfaqa sía faiqée máriqiafana. Miqídaqa aní aináinasáa rakísi máriqiafana. ⁴¹ Yakooboofa qímamidano qinau. Qinée moodáa fásiqa áiku ásauku taikásee 20 áukuana aní aináini máriafánausa márída. Qísauku qára taikásee qíkunooqu qaara fáqa qaara fáqa marasée 14 áukuana aní áraamuna qara márarara aní aináiníàafánausa máridaqa. Dínni taikásee dínni óonu moodáa marasée 6 áukuana aní sipsípa mimmi márarara kaifáa aináini qíafana. Miqí máriafanana anee qísauku qára taikásee 10 kári anée qiní feefaurúara qíkaru maakarú qímarínau. ⁴² Abaraqaammána Ánutufa qiní qíkoona Isakeena Ánutufa sía qiní dadaaqínanau anée qiníara káqi sámu fúà qínaqau qinee káqi sámu finí. Ánutufa qiní ummaara faqa qiní kadáapirirana fáqa qíqafamaséenoo eendá éendaki narí ufa írirana aní áminoo.

Yakooboosa Rábannasa moodáanakíkù úfafa.

⁴³ Rábannafa Yakooboona mi ufána iriséenoo qinau. Máà aní ánaaqa qára qiní qíraamuna qára márídaqa máà aní faiqi námu qiní qínaiqi mára márídaqa máà aní sipsípa qiníndi uqanná márídanoo, máà aiqáma áinaina anée márana núanafa aiqáma áinaina maaqóo márifa qiníndi kai márídanoo. Qinee sía amana qeeqá qíraamuna qára faqa qínaiqi mára faqa rafáaqa fúanaura. ⁴⁴ Dóo maqee aní faqa moodáanaki ufa qirara deedaqídaqa. Aníndiri óoni áaku aakummásaanano mifa maasá moodáanaki kára úfara dāaqoo áuqaannoo.

⁴⁵ Yakooboofa minára iriséenoo eedóo qímaseenoo óoni firaatiá qumáree kúradama séenoo dāaqoo áuqara óoni fée qinau. ⁴⁶ Miqímmaseenoo Yakooboofa narí aináinira fáiquqara qufaqá óoni moómoo suqúsee áaku aaku iqau. Miqímmasee mi ooni aaku aaku irána áakaarínni óoqumarifi nárana naqau. ⁴⁷ Námaseeqa Rábannafa mi oonísa áuqureenoo Yageer Sahadutaa fée qímasee narí ufakíqari áuqu rámasoofanoo Yakooboofa narí ufakíqari Gareeda fée qinau. (Mi nuqúna óosana dāaqoo áuqara óoni fee qímasee nári ufakíqari áuquraqau.) ⁴⁸ Rábannafa Yakooboona qí-maminoo qinau. Maa ooni aaku aaku iráfa aníndiri dāaqoo áuqarafa máriannoo. Minára mi maqusána auqu Gareeda fée qianaúra. ⁴⁹ Rábannafa kafáa maaqí qinau. Karaambáiqá fannoo maaqandá dáraanianano miná áfu fánnoo maasásaa máriani. Miqí qímaseenoo mi maqusána áuqureenoo Misipaa fée qinau. ⁵⁰ Rábannafa maaqí qinau. Anee qini qíraamuna qára mandáikamma nímaqeennaree moó ánaasee fée máreennaree, qinee sía minára íriananoo Ánutufa aníndirisaa rakísidanoo. ⁵¹ Máaqoo qinee óoni áaku aaku máqaunano aníndiri qara qámbaana márídanoo. Maaqóo dāaqoo áuqara ooni rakíqarafa faqa márídanoo. ⁵² Maa ooni aaku aaku iráfa faqa rakiqaráfa faqa aníndiri dāaqoo áuqarafa márídanoo. Qinée sía miná fíaaqaree aní áruanaúra. Anée faqa sía miná áiaaqaree qiní dárúa. ⁵³ Abaraqaammána Ánutufa faqa Náqoorana Ánutufa faqa maasá qámbaana andeeqá qísaannoo. Rábannafa miqí qufanóo Yakooboofa qinau. Qini qíkoofa Isakeefa innaaru qímamaqee mári Anutuna áuqusaa qímasee áfaqaanauree qímasee qíma afeekaíkinau. ⁵⁴ Miqí qímaseenoo Yakooboofa aandáu aruséenoo mi aaqannásaa Ánutuna aandáu tatúfusee suqáminau. Suqá amiséenoo Yakooboofa narí áiku ásauku náaramásoofaqá moodáaqoo óoqu mari fufaqá mi aandauná átaraasa naqau. Námasee mi aaqannásaa faiqaqau. ⁵⁵ Kanánaana fíndifufanoo Rábannafa narí ánaiqimara faqa áraamuna qara faqa nímoofa námasee nímandamásee ámaaqá finau.

Yakooboofa Eesáuna óori qáfarara deedaqu úfafa.

32 Yakooboofa miqóoqari fíndi fufanóo narí ánaukoo unnái aanái fímaru fánnoo Ánutuna angiroouqa aanái ani paqúriqau. ² Yakooboofa nín-dafamaséenoo qinau. Maa maqa maaqáfa Ánutuna úiqaana máqusa márídanoo. Miqí qímasee mi maqusána áuqureenoo Maqannaimméé qinau.

³ Yakooboofa narí faiqi námu qaaramoó ufa máree narí áfasaafa Eesáu funnái fuaqeera niiqoofaqá Eedoomma máqa máaqai fiqau. ⁴ Miqóo qiní qífasaana paqúrimmásee qini maa ufána qímamiaqa. Qinée Yakooboosa aní aináinira fáiqi maaqí qímasee ani Eesáuna qiní úriqararana qímamidaqa. Qinee Rábannana faqa márídaqa ánrara másaídaqa máriifaqá maqee ánídaqa. ⁵ Qinee burimmakáu faqa doonkíuqa faqa sipsípa faqa mimmíuqa faqa aináinira fáiquqara faqa faqáasa mári-

daqa. Qinee aníara ufa quqáidaqa qiní úriqararafa qini maa ufáfa aní asooáma-maqaanífeera qídaqa.

⁶Ufa márefu fásiquasa óonu randée anirée Yakooboona maaqí qímasee qí-mamiqa qiqau. Dóo maasa aní áfasaana qímamisáunanoo mifá narí aináinira fásiquaqa foo handaréeta 400 námu faqa maasá ínaaqianna ánidanoo.

⁷Yakooboofa mi ufána írufanoo áaququqoofanóo móómoo írirana máranau. Miqúfanoo narí sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa faqa kamméer-auqa faqa qaarakí rainá quqánau. ⁸Maaqí qímasee qímirinau. Eesáufa aniréenoó móó úsiranaki nárinaqa móó úsiranakiqari amaná sandéefaranoo. ⁹Miqímmasee Yakooboofa maaqí qímasee innaaru qinau. Óo Ánutu, qini qínaakuna Abaraqaam-mána Ánutufa qiní qikoona Isakeena Ánutufa qiní innaaru íria. Karaambáiqua anée qiní qíma qímiananoo aneenná maqa máaqai aneenná áinainiannai fínaqa qinée aiquáma áinaina andeeqá áisaanauranoo fee qinau. ¹⁰Óo Ánutu anée qiní ámiqi ámiqimma qísarana faqa aní mapukíra dádaaqiranara faqa írunanoo úriqaráifaqa qinee óorudupíqa maridaqa. Qinee óoqai Yóoradanna nammari qeeqá sáunu kaí úqirausa táqaqiafana doo maqéé qinee qaaraki rainárausa faqa ánidaqa. ¹¹Qinee qeeqá qífasaana Eesáuna ásaukukinaana asumu mara quqáqisaanneera innaaru qí-daqa. Qinee minára ruffaídaqa. Mifa aniréenoó maasá faiqí ánaasee faqa aiquáma dárú taikáandoora ruffaídaqa. ¹²Anée maaqí qímasee qiníara qíma afeekaíkinau. Aní aiquáma áinaina andeeqámma áisaanauranoo fee qinau. Aní móómoo faiqi asumu ámianaqa sía amana móó fannoo ásaana rúannoo, núkudara foorá sía kásoo uqanná márifaranoo fée qinau.

¹³Yákooboofa miqí qímaseenoo innaaru qímaseenoo mi eendánaki miqóo faiqéenoó iáqoofanoo narí aandáu Eesáuna ámiraree qímasee rainá quqánau. ¹⁴Mifá mimmí ánaasee 200 faqa mimmí ákoona 20 faqa sipsípa ánaasee 200 faqa sip-sípa ákoona 20 fáqa rainá áaduma quqánau. ¹⁵Miqímmaseenoo kaifáa kamméera ánaasee 30 fáqa nárí ánaaqi náamma néemarusá fáqa burimakáu ánaasee 40 faqa ákoona 10 fáqa doonkí ánaasee 20 faqa ákoona 10 fáqa rainá quqánau. ¹⁶Yákooboofa raíneeqeenoo aandáu óosana óosana náadu náadu kaí quqáseenoo narí aináini máru faiqísa moodáa moodaa máreeqeenoo mináuqasaa rakísiaqeera quqá-nau. Quqáseenoo maaqí qímasee qímanniminoo qinau. Ínnee qini qífunni fídaqa adaaráika másaídaqa níana niana márídaqa fuaqa.

¹⁷⁻¹⁸Miqí qímáseenoo Yakooboofa indaarúfu faiqina qímaminoo qinau. Qiní qí-fasaafa Eesáufa paqúri máseenoo iráinana yáfee aní úriqararafa márídanoo fee yáifée anée fídanee yána aandáuqee anée máree fídanee, qínana anee maaqí qímasee narí qímamia. Maa aináusa aní aináinira fáiqi Yakoobooonaindí márídanoo. Mifa narí úriqararana Eesáuna ámiannee qímasee quqásaifaqa máree ánidaqa. Yákooboofa narí ínaaqianna ánidanoo mifoo qia.

¹⁹Yakooboofa indaarú fu faiqina qímamundee kái mínoo miná ánaaqiana fusá fáqa miqí kaimmásee qímanniminau. Ínnee Eesáuna paqúrimmasee miqí kaimmásee qímamiaqa. ²⁰Ínnee maaqí qiaqa. Eeóo aní aináinira fáiqi Yakooboofa ínaaqianna ánidanoo mifoo qiaqa. Yakooboofa narí kai óonu máfi írinoo qinau. Qinée maa ainaináusa ámiannanannoo miná írirana quandásaananoo qiníara ámiqi ámiqiani. Qinee miná paqúrimásaananoo aqbee mifá qiní numoóo minníqisaannoo. ²¹Eesáuna ámaqoo áinainausa indaarú fífufanoo doo narí miqóo mi uiaqana maqusánaki faiqanau.

**Yakooboofa Peenieera máqa máaqai angiroo
faqa narí qumáree narí qumáree qu úfafa.**

²² Mi eenda amuqúsánai Yakooboofa fíndi fufanóo narí ánaaqa qara fáqa narí aináinira ánaasee qandá fáqa narí faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée 11 nífiqamáreenoo Yabooka námmari fitaqamáreenoo muqú áfainai múnú nísanau. ²³ Múnusee níqámasoofaqa fufanoo narí aiqáma áandauqa faqa mara quqásoofaqa misá faqa táqaqau. ²⁴ Taqá nímaqaseenoo naríaraa dinni áfainni káqi márínau. Márufanoo faiqi moó fánnoo aniréenoo áitata fufanóo Yakooboona qumáranau. Uaqéeidanoo narí rúdammíqi narí rúdammíqi ídamárufanoo iáqarafa adeedí ranau. ²⁵ Sía mi fasiqáfa Yakoboona úraaqaránau. Miqí usíanoo ásauku sámú Yakooboona úpisuna áranaiqi árinau. Miqúbaqa Yakooboona úpisuna árufanoo ámuðaaní ootúparafa aikátamáfufanoo raqee ráaqee inóo ninau. ²⁶ Iáqoofanoo mi fasiqáfa Yakooboona qímaminau. Doo qiní quqásainaqa fúa, doo iáqarafa adeedí reenoo. Yakooboofa iriséenoo qináu. Sía aní quqáanaura. Anée qiní qífaaqóoqa qíma qímaqásainaqa quqáanaura.

²⁷ Mi fasiqáfa Yakooboona qímaminoo qináu. Aní áuqu yáfee. Aneenná áuqu ráinaqa íria. Yakooboofa qináu. Qiní dúqu Yákooboosa márídaqa.

²⁸ Miqí qufanoo mi fasiqáfa qináu. Maqee maaqóoqari Yakooboofa taikáannoo aní áuqu Isaraeeráfa márinnaranoo. Anée Ánutuna fáqa faiqi faqa áitatáfi qumáaraanannoo úriqararafa máríanaqa minára aní áuqu Isaraeerá fée qídaqa.

²⁹ Miqí qímasoofanóo Yakooboofa mi fasiqána qímaminoo qináu. Aneenná áuqu qímaqímia. Miqú qufanóo mi fasiqáfa qináu. Nánaree anee qiní dúqu írirara íráidanee. Miqí qímaseenoo Yakooboona afaqóoqa qímama qáseenoo doo quqáseenoo finau. ³⁰ Mi fasiqáfa fifufanóo Yákooboofa qináu. Qinée Ánutuna óori qáfamáseeqa sía kúqiqa káqi márídee qímaseenoo miqóo áuqureenoo Peenieera fée qináu. ³¹ Súani afu ururoofanóo Yakooboofa Peenieera máqa quqáseenoo úpisuna áidafi márufanoo réetaa réetaa qinóo finau. ³² Miqooqari óosana arasée Isaraee máqannaasa sía aandáu úpisunakinaa ámaqi néemariqau. Maqee fáqa sía náídaqa. Ánutuna angiroo fannóo Yakooboona úpisunaki árunara íridaqa sía náídaqa.

Yakooboofa Eesáuna paqúrinau.

33 Yakooboofa qáfoofanoo Eesáufa 400 fasiqa faqa áninau. Yakooboofa miná qáfamáseenoo narí faiqi námu raínásee Reea námmarina faqa Ráseera námmarina faqa aináinira ánaasee qaaraqánda faqa níminau. ² Nímiséenoo indaarú narí aináinira ánaasee qára faqa nári faiqi námu faqa níiqoofaqá fiqau. Misá nínaaqianna Reea námmarífa narí faiqi námu fáqa finau. Ínaaqianna uqanna Raseera námmarífa narí faiqi Yóoseefaana fáqa finau. ³ Yakooboofa misá nóorinni indaarú finau. Óonu réenoo dinni taikásee dinni óonu qaara marasée kári maqásaa mapáminoo fífiufanoo narí áfasaafa máruqoo óonuranau.

⁴ Eesáufa Yakooboona óori qáfamaséenoo sandámámmáreenoo ani káqaramma qumáraseenoo ámoqánanau. Miqandá aiqáma qára qíkí ráqaqau. ⁵ Qíkí raqaséenoo Eesáufa quandá fufanóo Yakooboona faiqi ánaasee níndafamaséenoo qináu. Máà aní faqa ániasa yáusee márídee. Qufanóo Yakooboofa qináu. Oo úriqararafa maa faiqi anaaseesánnoo Anutufa qiní ámiqi ámiqimma qímaqeenoo.

⁶Miqí qímarufanoo Yakooboona aináinira ánaaseeqara nárí faiqi námu faqa Eesáuna óorisaa ani ninuka túqu náumoo amisée reendeéniquau. ⁷Miqandá ní-naaqianna Reea námmarifa nárí faiqi námu fáqa aniréenoo miqínau. Miná ánaaqianna uqanna Raseera námmarifa nárí faiqi Yooseefaana fáqa aniréenoo miqíkai inau. ⁸Miqíma soofanóo Eesáufa Yakooboona maaqí qímasee qímaminau. Fáasai qáfaunna áandausa óosana náqaa fee inóo máridano fee qufanóo Yakooboofá qínau. Aní áqoondikiraree qímasee káqi aní ámidaqa.

⁹Miqí qufanoo Eesaua nárí qímaminoo qínau. Qíníndi moómoo máridano aneenáindi aneenná kai máraà.

¹⁰Miqí qufanóo Yakooboofa qínau. Qínée aní áqoondikiqa ámunna áinainausa káqi máraa. Anee qíní káqa áqoondi kíannanara qínee aní óori Ánutuna óoriará foorá qáfaidaqa. ¹¹Qínee aní ámiraree qímasee máree ánunna ainainausa máraa. Anutufa qíní ámiqi ámiqimma qíseeno qíní dídimari aiqáma ainaináusa qíminoo. Yákooboofa máraanifeera afeekaikí márufanoo Eesáufa máranau.

¹²Eesáufa Yakooboona qímaminau. Doo uqéeraina aníndiri fúà qínée aní óorinni fúanana anée qíní qínaaqianna ánià.

¹³Qufanóo Yakooboofa qínau. Óo qíní úriqararafa anée írià, qíní faiqi námu ummooqúkiqa máriafaqa qínee sipsípa faqa misá ánaaqiuqara faqa íridaqa. Misá moodáa fáasaana rarisáqa fímarianaqa aiqáma áandáuqa kúqifaranoo. ¹⁴Anée indaarú fínaqa qínee aní áfaqee kásooaaqee qeeqá aandáuqa faqa faiqi námu faqa fífiinaqa Eedoomma máqa máaqaki aní paqúrianauranoo.

¹⁵Miqí qufanóo Eesáufa qínau. Dóo amaná qíní faiqi námu akaqáusa aní dadaaqí fífáranoo. Qufanoo Yakooboofá qáoo qínoo qínau. Qínee aní áqoondikúnnanara minára kaí firaa ainainée qídaqa. Doo amaná qeeqá kai fuanáuranoo.

¹⁶Eesáufa mi ufána iriséenoo doo mi faasaanná kaí anirandée nárí maqa máaqai Eedoomma máqa máaqai finau. ¹⁷Miqúfanoo Yakooboofa Sukoota máqa máaqai óonureenoo nárí máqa faqa nárí aandáu auqaaná faqa usakánau. Minára mi maqusána áuqureenoo Sukoota fee qínau.

¹⁸Yakooboofa Meesooopotamía máqa máqaqindari óonurandee ámiqimmaseenoo Kannaana máqa máaqai Seekeemma máqusaki aniréenoo nárí úiqaana máqa mi maqusána adeedí usakánau. ¹⁹Usakáseenoo Yakooboofa mi maqána Amoorana Seekeemana ákoona áiku ásauku unnái wan handareeta 100 siruáa múnnimmanoo feefaurínau. ²⁰Feefaurú máseenoo tatúfirana suqára qáinda áuquseenoo mi kaqikaa maqusána áuqureenoo Eeraa fée qínau. Mi auqúna óosana Isaraee máqannaasa Ánutu fée qínau.

Seekeemafa Dinnaa námmarina mandáikámma ámaqanau.

34 Moó kári Dinnaa námmarifa Yakooboosa Reea námmarisa niraamuna fannoo Dinnaa námmarifa Kanna máqannaa ánaaseeuqa nínadafàanée qímaseenoo finau. ²Seekeemafa Amoorana ámaaku Qifina áiku ásaukukinaafa mi maqa maaqánakinaasa úriqararafa Dinnaa námmarina aanai paqúrimaseenoo risanau. ³Mifá qáfoofanoo Dinnaa námmarifa káqa ámiqirafa márufanoo ámuqusa mandáikufanoo ámiqira úfannoo mi manaaqána ámuqusa reendeénianée qímasee ámiqira ufauqa qínau. ⁴Seekeemafa nárí ákoona Qamoorana qímaminau. Anée maa manaaqána feefaurúmna qíminaa qínaaqara máraà.

⁵ Yakooboofa narí áraamuna Dinnaa námmarina rarisoonára iriséenoo kásoo inóo márinau. Narí faiqí námu narí aandáusaa rakísi marúsa nánai márufanoo nífeesi márinau.

⁶ Seekeemmana ákoofa Ammoorafa Yakooboona faqa ufa qírara finau. ⁷ Oonuroofaqá kai Yakooboona faiqi námu andaúsaa rakísiusa aniraqau. Misá Dinnaa námmarina rarisoonára írufanoo sía faiqí áuqaaqaa íra áinaina márufafa káaqa níranaqeenoo nífai sándurinau. Seekeemmafa Yakooboona áraamuna rarisoonánnoo Isaraee máqannaasa núqu mara máree qúminau.

⁸ Qamoorafa maaqí qímasee Yakooboona qímamínau. Qíní qímaaku Seekeemmana írirafa aní áraamunara firaqóo áqufifaqa aní qímamidaqa. Amanéè mina máraannoo fee. ⁹ Sáinaqa maasá moodáanaki kára ufa qímasáanaqa káqi aní máqanna faqa qíní máqanna faqa káqi narí máree narí máree iaqa. ¹⁰ Miqí mán-daanaqa ínnée maa maqánasaa márídaqa káqi dapi maa maqa maaqánaki óonuree anirée ídaqa maqá ákausa máriaqa. ¹¹ Seekeemmafa Dinnaa námmarina ákoona faqa ásooqmaaka faqa qímannimino qinau. Ínnée qíní dídi máríndee másaifaqa ínni nídi marí áinaina nímianaúra. ¹² Ínni nídi marí áinainnara qímaqimifaqa nímianaúra. Fíraa feefauruara qífaqa nímianaúra. Ínnée qíníara miná máraannee qímasee ínnée írífandinna áinainná kai nímianaúra.

¹³ Miqí qímasoofafa Yakooboona faiqí námu nárí nísookina rarisoonára iriséeqa ákaru qíra úfa Seekeemmana faqa miná ákoona Amoorana faqa qímannímiqau. ¹⁴ Maaqí qímasee qímamíqau. Maasá sía amana qeeqá dáuna nifaaqa áti sía aukírausa nímianaúra. Miqíqa maasa firaqóo qisaurúanoora. ¹⁵ Ínnée maasá daanna réeqa ínnéeqa faiqi námu nifaaqa áti aukúsaifaqa minára kaí maasá eedóo qianáuranoo. ¹⁶ Miqímmásaifaqa maasá ínniara eedóo qímasee ínni faqa narí máree nari máree ífaranoo. Maasa ínni qámbaana márídaqa ínni faqa moodáa máqanna márianauranoo. ¹⁷ Ínnée sía mi ufánara eedóo qímasee nifaaqa áti ateeakíifaqa maasá qeeqá dáuna áfiqámaree doo fuanáúra.

¹⁸ Mi ufáusara Qamoorafa faqa miná ámaaku Seekeemmafa faqa iriséeqa amanée qiqau. ¹⁹ Seekeemmafa kái káqi uqanná inoo misá qímamúndee inau. Mífa Yakooboona áraamunara áidi márúnara miqínau. Seekeemmafa narí áiku ásaukukiqari káaqa úriqararafa márinau. ²⁰ Amoorafa narí ámaaku Seekeemmasandíri ufa súqimaru máqusanasaa faandaura kooqíki óonuree nárí maqúsánaki márusa maaqí qímasee qímanniminu. ²¹ Maa fasiqáusa áqoondiuqa márídaqa. Sáifaqá maa maqánasaa márídaqa mána mána iqá nuaqa. Maa maqáfa firaafá márídanoo. Misá faqa amaná márífaranoo. Maasá misá níraamuqmaaka máraanaqa misá faqa maasáindi máreefaranoo. ²² Maa fasiqáusa maasá qámbaana márírara eedóo qídaqa moodáa máríranaki máríranara eedóo qídaqa. Maasa misá naanna réeqa qeeqá faiqi námu akoonaiqíuqa nifaaqa áti ateeakáqeera qídaqa. ²³ Maasá miqíànaqa misáki sipsípa burimakáu aina márífa maasáindi kámmiannoo. Ánifaqa eedóo qíanaqa maasá qám-baana máriaqa.

²⁴ Aiqáma mi maqúsánakinaasa Qamoorana fáqa Seekeemmana fáqa ufa iriséeqa eedóo qímasee aiqáma akoonaiqí qísakoosa nifaaqa áti aukú áiqiqau.

²⁵ Qaarammoó fáasaana áiqaroofafa nifaaqa áti aukúqoosa firaqóo nammúana nídafí márufafa Yakooboona ámaaku qára Simeeoonafa fáqa Rééfífa fáqa miqandá Dinnaa námmarina ásooki qanda nárí faaqaaná qara mara máree umeé kaí Seekeemma máqusai óoru réeqara aiqáma faiqí kumaaráa náru taikáqau. ²⁶ Qamoorana

fáqa Seekeemmana fáqa narusée Dinnaa námmarina Seekeemmana máaqakinaana áfiqamaree doo quqásee fiqau. ²⁷ Narusoofaqa Yakooboona faiqi námu akaqáusa ínaaqianna óonu réeqa nári nísookina rarisooná ákiiqara mi maqusánakina aiqáma ainaina máraqau. ²⁸ Misá sipsípauqa fáqa burimmakáuqa faqa doonkiúqa faqa aiqáma áinaina mi maqusánaki márúna faqa mi maqusána átiqara máru ainaináusa aiqáma máraqau. ²⁹ Misá aiqáma ámiqira áinaina kaí máraqau. Aiqáma faiqi ánaasee faqa máraqau. Aiqáma máaqakinaa áinainauqa faqa máree fiqau.

³⁰ Yakooboofa míqunara írinoo Simeeoonná fáqa Réefina fáqa maaqí qímasee qímanniminai. Ínneeqara qiní ummaaraki quqáqisáafanoo. Kanna máqannaasa fáqa Peerisaa máqannaasa faqa aiqáma maa maqa maaqánaki máriasa qiníara fídiqáam-mífaranoo. Qiní faiqí sía moómoo máriafaqa, misa aiqáma moodáanaki anirée qiní dáriqa aiqáma maasá faiqí ánaasee kurídi nímaqeeffaranoo. ³¹ Yakooboofa miqí qufaqa miqandá narí qímamíqa qiqau. Maasá sía qeeqá qísookína quqáqaanaqa aanásaa ánaaseerá foora káqi máraqa nifáranoo.

Ánutufa Beeteera máqusaki Yakooboona ámiqira áfaaqooqa áminau.

35 Mi fasannái Ánutufa Yakooboona qímaminoo qinau. Anée doo fíndi fí-nana Beeteera máqa máaqaki óonu mária. Anée aneenná áfasaana Eesáunara rufiasee sandóonaqa aní áfusaa kooroo íafanna Anutusa tatúfirana suqáqimira qáinda miqóo óonuree áuqa.

² Yakooboofa iriséenoo narí áiku ásauku faqa narí fáqa márúsa faqa qíman-nímínoo qinau. Moó máqannaasa únnaqira ánutusa uaqéeianáúqa mara áuqaqa. Mara áquseeqa ínneeqa nífaaqa ánukamásee ámiqira qámunna afisúaq. ³ Maasá maaqóoqari quqásee Beeteera máqa máaqai óonureeqa qiní ummaara áukuana dadaaqí mári Ánutuna qinée aiqáma átinai núnanoo qiní faqa mári Anutuna tatúfirana suqára qáinda áuquanauranoo. ⁴ Miqí qímasoofaqa misá aiqámausa iriséeqa náriqa moósaaqaraa únnaqira ánutusa máraqa nuná faqa náaqooki quqée máru fid-inaanúna faqa Yakooboona ámufanoo umáreenoo Seekeemma máqusaki arookása aaqá maqá indufúsee minakí ákundanau. ⁵ Ákundamáseenoo Yakooboofa faqa nari faiqi námu faqa doo quqásee fufanóo firaa rufiarafa mi saqánna máru maqusáusaki máru fasiqáusa rafáaqafúfaqa sía nífaqasee náriqau.

⁶ Yakooboofa aiqáma narí faiqi námu faqa fífiufanoo Rusa máqusa kí Kannaana maqa máaqaki óonuranau. Maqee mi maqusána áuqu Beeteera fée qídaqa. ⁷ Mifa miqóo óonureenoo tatúfirana suqára óoni qáinda áuquseenoo mi maqusánaki Ánut-ufa uáinaina afaafau réenoo Beeteera fée qinau. Yakooboofa óoqai narí áfasaanara rufiasee sandéenoo miqóo aniroofanóo Ánutufa miqóo miná áfusaa koorooquqóo márúnara áuqureenoo Beeteera fée qinau.

⁸ Miqí qímasee miqóo márufanoo Reebeeka námmarina aináinira mánaaqa Dee-booraa námmarifa kuqufufaqa arookása ámeemaanai súani afu ataaqée qáannai Beeteera máqusa dínni átinai ákundaqau. Ákundamásee mi maqusána áuqureenoo ikíraqara sáqari fée qiqau.

⁹ Yakooboofa Meesoopootamia máqa máaqaindari óonu randée áni márufanoo Ánutufa kaifáa miná áfunni kooroommáfufanoo ámiqira áfaaqooqa qímamaqanau.

¹⁰ Miqímmáseenoo Ánutufa qímaminai. Aní áuqu Yakooboofa máridanoo, maqee maaqóoqari óosana arasée Isaraeeráfa márinnaranoo. Miqí qímaseenoo Ánutufa miná áuqureenoo Isaraeeránee qinau.

¹¹ Miqí qímaseenoo Ánutufa kafáa Yakooboona maaqí qímasee qímamínau. Qinée aiqáma áfeeka faqáa Ánutusa márídaqa qímamídaqa. Anee moómoo fáiqi fáqaafa mária. Akaqá máqannaasa aní áiku ásaukukiqari márifarano. Anee karaambáiqauqa nínaakufa márinnarano. ¹² Qinée Abaraqaammána fáqa Isakeena fáqa nímiafánna máqa máaqana aní fáqa aní áiku ásauku kásooqaqee kambíqáinausa faqa nímiana. ¹³ Ánutufa miqí qímaseenoo Yakooboona qímamiséenoo doo quqáseenoo finau.

¹⁴ Yakooboofa mi maqusána Ánutufa qímamuqoo miqóo óoni marasée dáaqoo áuqaanífee qímaseenoo rakíqaseenoo úainna námmani qumáreenoo mi oonína adíá ámaqaseenoo oorifa fádameena faqa adíanau. ¹⁵ Miqímasee mi maqusána áuqu Beeteera fée qinau.

Ráseera námmarifa eeraqánu ufafa.

¹⁶ Yakooboofa narí faiqi námu faqa Beeteera máqusa quqásee Eefarataa máqsai fuanée qímasee aanái fímarufano Raseera námmarina faiqi máqarafa árinau. Árufanoo firaqóo uqanna aupúranau. ¹⁷ Raseera námmarina áidafirafa káaqa mandáika uqanná ufanóo miná dadaaqí marú ánaaseefa qinau. Raseera sía rufíaa, moó ákoonaiqi máqaananoo. ¹⁸ Maqaséenoo Ráseera námmarifa doo kúqiraridano áannà taikée márufano mi faiqína áuqureenoo Beenooni feé qinau. Miná ákoofa áuqu réenoo Beensaminná fee qinau.

¹⁹ Ráseera námmarifa kuqufufaqá Eefarataa máqsai fímaru aannána áfainni ákundaqau. Maqee miqóo Eefarataa máqsara Beeteereeqeemma máqusa fee qídaq. ²⁰ Yakooboofa áaqoo auqaanifeera óoni miqóo rakíqanau. Maqee káqi mi oonífa Raseera námmarina mádika máriuqoo márídano mi madikánara koorooidano.

²¹ Miqóoqari Isaraeráfa fíndifino moó máqa máaqai Eedeera kísaaqa óoni máqa usakáqoon dínni átinni narí úíqaana máqa usakánau.

Yakooboona faiqi námu núqu.

(1Stori 2:1-2)

²² Isaraerafa mi maqa maaqánaki márufano Reeubeennáfa narí ákoona ánaaqa Biriqaa námmarina narí aináinira mánaaqa maraqooná sakasée faiqanau. Isaraerafa mi ufána írufano árana qanau.

Isaraerana faiqi námu qísauku qára taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 máríqau. ²³ Reea námmarina faiqi námu maaqímmiqa máríqau. Reeubeennáfa indaarúqaafa Yakooboona óoqa faiqi márínau. Miná ánaaqianaafa Simeeoonáfa faqa Rééfífa faqa Yúdafa faqa Isakaarafa faqa Seeburunafa faqa máríqau. ²⁴ Ráseera námmarina faiqi námu Yóoseefaasa Beensaminnása máríqau. ²⁵ Raseera námmarina aináinira mánaaqa Biriqaa námmarina faiqi námu Dannaafa faqa Napatarífa faqa máríqau. ²⁶ Reea námmarina aináinira mánaaqa Siripaa námmarina faiqí námu Kadafa fáqa Aseerafa fáqa máríqau. Mi faiqi namúsa aiqáma Meesopotamia máqa máaqai kambíqaqau.

Isakeefa kúqu ufafa.

²⁷ Yakooboofa narí ákoofa Isakeefa unnái finau, Mámareena máqusaki Qeeboorona máqusa aaqá Abaraqaammáfa faqa Isakeefa faqa máriuqoo finau.

²⁸Isakeefa 180 áukuana máranau. ²⁹Maraséenoo kuqufufaqá miná faiqi qára Eesáusa Yakoooboosa ákundaqau.

Eesáuna áiku ásauku núqu.

(1Stori 1:34-37)

36 Eesáuna áiku ásauku márusa maaqímmiqa máriqau. Miná moó áuqa Ee-doomma fée qímariquau.

²Eesáufa Kannaana máqannaa ánaaseeuqa máranau. Indaarú mároo anaaseená áuqu Adaa námmarifa márinau. Mifá Qeeta máqannaa fásiqa Eeroona áraamuna máranau. Miná ánaaqiana mároo anaaseená áuqu Ooqooribammaa námmarifa máranau. Mifá Qifita máqannaa fásiqa Sibeeoona ámaaku Annaana námarina áraamuna máranau. ³Miná ánaaqianna mároo anaaseena áuqu Baseemata námmarifa márinau. Mifá Isamaeerana áraamuna Neebaiootana ásookifa márinau.

⁴Eesáuna indaarúqaa ánaasee Adaa námmarifa faiqi Eerifasana máqanau. Moó ánaasee Baseemata námmarifa Reeueerána máqanau. ⁵Moó ánaasee áuqu Ooqooribammaa námmarifa Yeeusana fáqa Yaramana fáqa Kooraana fáqa máqanau. Eesáuna mi faiqi namúsa miqímmasee Kannaana máqasaa kambíaqau.

⁶Eesáufa narí ánaaqmaaka faqa narí faiqi námu faqa narí áraamuqmáaka faqa aiqáma miná máaqaki máriusa faqa aiqáma narí aandáuqa faqa aiqáma narí qumíasana Kannaana maqúsai máridanoo maraqooná aiqáma mara maréenoo Yakoooboofa máruqoo qári níanasaa moó máqa máaqai finau. ⁷Eesáufa faqa Yakoo-boofa faqa máru maqáfa sía amana misá dadaaqíaqaa qufaqá Eesáufa quqásee moósaa finau. Misá káaqa moómoo áandau áinaina márufafa minára sía amana moodáanaki máriqau. ⁸Eesáufa Eedoomma máqa máaqakina ámuauqu námusaa márinau.

⁹Eesáuna áiku ásauku maaqímmiqa máriqau. Misá Eedoomma máqannaasa ní-naakusa márinau.

¹⁰⁻¹³Eesáuna ánaaqa Adaa námmarina ámaaku moodáa Eerifasafa márinau. Eerifasafa moodáannai qísauku faiqi máqanau. Teemmanafa fáqa Oommarafa fáqa Seefoofa fáqa Katammafa fáqa Keenasafa fáqa máriqau. Moó ánaasee Timinaa námmarinasaa moodáa akoonaiqí Amareekána máqanau. Eesáuna moó ánaasee Baseemata námmarifa akoonaiqí moodáa Reeueerana máqanau. Reeueeráfa qaara fáqa qaara fáqa faiqi akoonaiqí máqanau. Naqatana fáqa Seeraana fáqa Sammaana fáqa Misaana fáqa máqanau. ¹⁴Eesáuna moó ánaasee Ooqooribammaa námmarifa Anaana áraamuna márinau. Anaafa Sibeeoona ámaaku márinau. Mi anaaseefá faiqi qaaramoo máqanau. Yeeusana fáqa Yarammana fáqa Kooraana fáqa máqanau.

¹⁵⁻¹⁶Miqímmasee Eesáunakiqari aruakí kambíqarausa máriqau. Eesáuna óoqa fáiqi Eerifasafá maa maqannáasa nínaakufa márinau. Teemanaa máqannaasa faqa Oomaraa máqannaasa faqa Seefoo máqannaasa faqa Keenasaa máqannaasa faqa Koora máqannaasa faqa Katamaa máqannaasa faqa Amareeka máqannaasa faqa nínaakufa márinau. Misa aiqámausa Eesáuna ánaaqa Adaa námmarinakiqari kambíqarausa máriqau. ¹⁷Eesáuna ámaaku Reeueerafa maaqímmasee máqannaasá ní-naakufa márinau. Naqataa máqannaasa faqa Seeraa máqannaasa faqa Sammaa máqannaasa faqa Misaa máqannaasa faqa nínaakufa márinau. Aiqáma misáuqa Eesáuna ánaaqa Baseemata námmarinasáaqari kambíqarausa máriqau. ¹⁸Kaifaa maa maqannaasá Eesáuna ánaaqa Ooqooribamma námmarina áraamuna Annaa

námmarinasáaqari kambíqau. Yeeusa máqannaasa faqa Yaramma máqannaasa faqa Koora máqannaasa faqa máriqau. ¹⁹ Aiqáma mi maqannáasa Eesáunakiqari kambíqau máriqau.

Seeirana áiku ásauku núqu.

(1 Stori 1:38-42)

²⁰⁻²¹ Eedoomma máqannaasa miqóo márídaqa rainásee qaara maqannaasaikám-míqa máriqau. Misá nínaakufa Seirafa Qoora máqannaafa márúfaqa mínásaa aru-akí maaqímmásee kambíqau. Rootanafa fáqa Soobarafa fáqa Sibeeoonafa fáqa Annaafa fáqa Disoonafa fáqa Eeseerafa fáqa Disanafa fáqa minamúsa Eedoomma máqannaasa nínaakusa máriqau. ²² Rootanafa Qoorina óosana faqa Qeemmana óosana faqa nínaakufa márínau. (Rootanana áuna Timínaa námmarifa márínau.) ²³ Soobarafa Arafana óosana faqa Manaqatana óosana faqa Eebarana óosana fáqa Seefoona óosana fáqa Oonamana óosana fáqa nínaakufa máriqau. ²⁴ Sibeeoon-náfa ákoonaiqí qaaraqánda máqanau. Miqandá núqu Aíaafa fáqa Anaafa fáqa máriqau. (Anaafa narí ákoonana Sibeeoonana doonkíuqa maréenoo ándanda naaqéera káasau máqa máaqaki múnusoofaqa néemarufanoo rakísidanoo idá qéemaru nam-marífa maqákiqari ururée maruna paqúrinau.) ²⁵⁻²⁶ Anaafa Disoona faqa miná áuna Ooqooriba námmarina faqa níkoofa márínau. Disoonafa Qeemadana óosana fáqa Eesabana óosana fáqa Itarana óosana fáqa Keerana óosana fáqa nínaakufa márínau. ²⁷ Eeseerafa Biriqana óosana fáqa Saafana óosana fáqa Akana óosana fáqa nínaakufa márínau. ²⁸ Disanafa Usana óosana fáqa Arana óosana fáqa ní-naakufa márínau. ²⁹⁻³⁰ Maaqímmasee Qooranasáaqari kambíqoo máqannaasa Eedoomma máqa máaqaki máriqau. Rootanana máqannaa faqa Soobara máqannaa faqa Sibeeoona máqannaa faqa Annaa máqannaa faqa Disoona máqannaa faqa Eeseera máqannaa faqa Disana máqannaa faqa máriqau.

Eedooma máqannaa káraambaiqa núqu.

(1 Stori 1:43-54)

³¹ Isaraee máqannaa karaambáiqá sía máru kámuqoo maa fasiqáusa Eedoomma máqa máaqaki karaambáiqauqa máriqau. ³² Eedoomma máqannaasa indaarú rakísi nímaqoo karaambáiqána áuqu Beerafa márínau. Beeorana ámaaku márínau. Mífa Dinabaa máqusanaasa karaambáiqá márínau. ³³ Beerafa kúqufanoo Seeraana ámaaku Yoobabafa karaambáiqá márínau. Mífá Boosaraa máqusanaafa márínau. ³⁴ Yoobabafa kúqufanoo Qusamafa Teemana máqa máaqakinaafa karaambáiqáik-inau. ³⁵ Qusamafa kuqufufanóo Beedadana ámaaku Adadáfa karaambáiqáikinau. Mífá Midianna máqannaasa Mooaba máqa máaqaki náru nífaqaqa máseenoo Adadáfa Afitaa máqusaki karaambáiqá márínau. ³⁶ Adadáfa kuqufufanóo Samarafa karaambáiqáikinau. Mífá Masareekaa máqusakínaafa márínau. ³⁷ Samarafa kuqufufanóo Saurafa Reeqooboota máqusakiqari Eeufarateesa námmary adeedí már-ufa karaambáiqáikinau. ³⁸ Saurafa kuqufufanóo miqóoqari Akaboonana ámaaku Baaraqanafa karaambáiqá márínau. ³⁹ Baaraqanafa kuqufufanóo Qadarafa karaam-báiqáikinau. Mífa Pau máqusanaasa karaambáiqá márínau. Miná ánaaqa áuqu Mee-qeetabeera námmarifa Maatareeda námmarina áraamuna márínau. Maatareeda námmarifa Meesaqabana ánaiqi márínau.

⁴⁰⁻⁴³ Eesáufa Eedoomma máqa máaqakina máru maqusáusa kínaasa nínaak-
ufa márínau. Timina máqannaasa fáqa Arafaa máqannaasa fáqa Yeeteeta máqan-
naasa fáqa Ooqooribammaa máqannaasa fáqa Eeraa máqannaasa fáqa Pinoona
máqannaasa fáqa Keenasa máqannaasa fáqa Teemana máqannaasa fáqa Mibasara
máqannaasa fáqa Makadieera máqannaasa fáqa Iramma máqannaasa fáqa nínaak-
ufa máriqau. Misá máru maqusáusa náriqa nínaakusa núqu nifaafaú rámaqoofaqa
márínau.

Yóoseefaana faqa miná áfasausamara faqa úfa.

37 Yakoooboofa narí ákoofa Isakeefa máriu maqa maaqána Kannaana máqa
máaqaki miqóo kaí márínau.

² Maa ufáfa Yakoooboona faiqi námu ufa márídanoo. Yóoseefaafa kumaaráa mári-
danoo qísauku qára taikásee qíku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 17
áukuana faqáafa márídanoo narí áfasausa faqa sipsípauqasáa faqa mimímúqasáa
faqa rakísimarínau. Narí ákoona aináinira ánaasee qara Biriqaa námmarisa Siri-
paa námmarisa faiqi námu fáqa nídanoo rakísi márínau. Miná áfasausamara mandá
óosana áuqoonara narí ákoona qímami márínau.

³ Yakoooboofa aiqáma narí faiqi námuara áidimaruna úraaqaramáseenoo
Yóoseefaana áidi márínau. Mifá asooqá námuki máqoonara káaqa minára áidi
márínau. Mifá kísaaqa qamunna kisaqa ásauku faqáana áuqu áminau. ⁴ Miná
áfasausamara qáfoofanoo misá níkoofa Yóoseefaana áidi márúfa úriqaranoo
márúfaqa misá firaaqóo uqanná naundurá mandáiki márúfaqa miná faqa ufa
qímariqau.

⁵ Moó éendaki Yóoseefaafa qainámmaseenoo qáfanau. Minára narí áfasausa mára
qímanimufaqa firaaqóo uqanná fídiqaamma ámaqaqau. ⁶ Yóoseefaafa maaqí qí-
masee narí áfasausamara qímanniminai. Qíní maa qainnána íriaqa. ⁷ Maasa aiqá-
mausa qáfúqaki márídaqa ráisa fooqáairana atekásee rumbásee narísaa narísaa
mundíqauanoo innindi fannoo maqásaa áqufifanoo qíníndi fannoo andeeqasee
kikíqinoo máriino. Innindi fannoo qíníndi óosanaki áqufifanoó fíqu fíqumma
datímmafinoó ámmuqu namu rambáqaki óosanai qúminoo.

⁸ Miqí qímasoofaqá miná áfasausamára áqíqa qíqau. Kásooaaqee anee karaam-
báiqaika máfi maasa rakísiquimaqeenaree. Miqí qímaseeqa mifa qáinunara faqa
misára qunára faqa iriséeqa firaaqóo fídiqaamma ámaqaqau. ⁹ Moó kári mifa kafáa
qainá máseenoo narí áfasausamara qíma níminai. Ínnee íriaqa qínee qainá moóm-
miqa. Qínee qáfaunanoo súani fáqa uqooná fáqa qísaukuqára taikásee qíkunni óoqu
moodáa marasée 11 fásau námu faqa qíní dáumooki anirée ninuka túqu náumoo
amisée máriaafaqa níqafeeqa.

¹⁰ Mifa narí ákoona faqa mi qainufána qímamufanoo miná ákoofa áqino qinau.
Náqaa íra qáina fee ínanee. Anee aneenná ánoonara faqa aneenná áfasausa márara
faqa qíníara faqa aní áramandunnai ninuka tuqú náumoo amisée máriaqee fée qí-
dane. ¹¹ Yóoseefaana áfasausa mara nári nikaqara nírana qéemarinai. Miqí máru-
fanoo miná ákoofa aiqáma ufara káqi kai írimarinai.

Yóoseefaana Midianna máqannaasa nimisé feefaurú mároo ufafa.

¹² Moó kári Yóoseefaana áfasausa mára nári níkoona sipsípa mara máree See-
keemma máqusai karása naaqéera nífiqee fiqau. ¹³ Óonu márufanoo Yakoooboofa

Yóoseefaana qímaminoo qinau. Aní áfasausa mára Seekeemma máqusai máriannai fúà. Miqí qufanóo Yóoseefaafa qinau. Qinee fírra deedaqídaqa.

¹⁴ Miná ákoofa maaqí qímasee qímamínau. Anee óonureenana qáfaa. Aní áfasausa mára káqi fée máridafee. Aandáuqa faqa ámiqíqa fée máridee. Níndafamásee aniréenana qímaqimia. Miná ákoofa Heebooroono nóopundukiqari aiqoofanóo finau. Yóoseefaafa doo findifufanoo fífiufanoo Seekeemma máqusai óonuranau.

¹⁵ Óonureenoo narí áfasausa márarara randánnoo nídanoo óonuree anirée inóo nufanoo faiqí moó fánnoo qáfamasee miná irámirinoo qinau. Anee nánaree randáidanee.

¹⁶ Miqí qufanoo Yóoseefaafa qinau. Qinee qeeqa qífasausa mara sipsípasaa rakísi maríasara randáidaqa. Amanée anée misá máriannaira qíní qíma qíminnaree.

¹⁷ Miqí qufanóo mi fasiqáfa qinau. Misá dóo quqásee fiqau. Misá Dootana máqa máaqai fírraree qufaqá íriqiafana. Yóoseefaafa mi ufána iriséenoo narí áfasausa ní-naaqíanna fífiufanoo Dootana máqa máaqai misá óonu paqúrínau. ¹⁸ Mifá níanai áni márufafa miná áfasausamara qáfamaseeqa miná árirara tipúndaariqau.

¹⁹ Misa maaqí qímasee narí qímami narí qímami qímariqau. Dóo qáininóo nifá ánidanoo. ²⁰ Ánifaqa miná aruseeqa miná írí maréeqee maa sooráusaki moóki áqua. Miqímmáseeqa maasá minára káasau áandau áriífoo qianáura. Maasá miqímmasáananoo miná qainá fánnoo náqaa fee íannoo.

²¹ Reeubenáfa misá ufa iriséenoo Yóoseefaana saa ititáidanoo qinau. ²² Káqi maa kaasau maqa maaqánaki maa nammari madikánaki áqua. Sía áidaafirana ámia. Mifa miqí qímasee narí kai qimiriséenoo qumee áfiqamaree narí ákoofunnai múnú áis-arara miqí qinau.

²³ Yóoseefaafa narí áfasausamára máruqoo ururoofaqá qumárasee miná kisaqaqá qámunna kisaqaqá ásauku faqáana raipáqíqau. ²⁴ Miqímmaseeqa nammári aadána usufú mádikanaki áqíqau.

²⁵ Áquseeqa miqóo óoqu faqée nárana náidaqa tautúmmasee qáfoofaqa Isamaeerána áiku ásauku ániqau. Misá Kireeata máqa máaqaindari Isipa máqa maaqai fímaríqau. Misá adíafaa ímarufafa néemarú ainainná faqa áfundimarusaqári anoonnána faqa mara kamméerasaa quqéese Isipa máqannaasa feefauríaqeera máree fiqau. ²⁶ Yúdafa narí ákaqaa fasáauqa qímanniminoo qinau. Ínni sáimbaqa qeeqá qíkaqa árusée miná fidíka rafáaqafusee nána dadaaqíranee máraanauree. ²⁷ Ánifaqa Isamaeerana áiku ásauku mää aniraasá nímianaqa feefaurí qímiaqa. Mifa maasá qíkaqa máridanoo maasá moodáa fidíka márínara sía miná áidaafirana ámia. Miqí qufaqá misa eedóo qíqau.

²⁸ Eedóo qímarufafa Mídianna máqusanaasa aináina feefaurí márusa aniroofaqá misa nárí níkaqa Yóoseefaana madikakínaana qubáqeeqee misá nimisoofaqá sirúaa múnnimma moodáa fásiqa áiku ásauku taikásee 20 nimisée doo Yóoseefaana máree Isipa máqa maaqai fiqau.

²⁹ Misá Yóoseefaana nímuna Reeubenafa sía qáfanau. Mifá aniréenoo madikakí óoqu qáfoofanoo sía márufanoo narí qamunna anaqáana qinau. ³⁰ Miqímmaseenoo Reeubennáfa narí ákaqaafasaaunaqaa unnái óonuree qímanniminou. Yóoseefaafa sía máridanoo qínée náqi fee íanáuree.

³¹ Miqí qufaqá misá mimmí arusée Yóoseefaana kisaqaqá qámmunna miná fidíkaki raaraa iqau. ³² Miqímmasee misa mi qammunnána mara máree nárí níkoofun-

nai óonuree qímamiqau. Maasa maa qamunnána moosáa paqúriqa, qáfaa, aní ámaakundi fée máridanoo fée.

³³Yakooboofa mi qamunnána qáfamaseenoo qinau. Qíní qímaaku qamunna máridanoo. Káasau áandau fánnoo qíní faiqí Yooseefaana arusée rakéekaammáseenoo fée qinau.

³⁴Miqí qímaseenoo Yakooboofa narí qamunna anáqana qíiseenoo soofaara qámunna afisúseenoo kísaaqasaa narí faiqiara soofaarída márinau. ³⁵Márufafa miná faiqí námu fáqa áraamuqmaaka fáqa aniréeqa nári níkoona aundurá reendeénira ufa qufanó misá níkoofa qádo qídanoo qinau. Qínee qeeqá faiqiara ikí ráqaqa fúannaqbaqa kúqiqa kúqirausa máriannai fuanáura.

³⁶Yakooboofa miqí márufafa Midianna máqannaasa Yooseefaana áfiqamaree Isípa máqa máaqai Póotifaana aináinira fáiqi kíanífeera amiséeqa feefaurú máraqau. Isípa máqannaa kínna máaqasaa rakisi márusakiqari Pootifaafa úriqarara óofísaa márufafa ámiqau.

Tamaara námmarífa Yúdana ákaru qinau.

38 Mi aukuanná Yúdafa narí áinaina minníseenoo Qiraana faqa Aduramma máqusai óoqu márinau. ²Miqóo Yúdafa Kannaana máqannaa fásiqa Suana áraamuna qáfamasee máranau. ³Máriufanoo mi anaaseefá ámuuqu qáikinoo akoonaiqí maqasoofanóo Yúdafa miná áuqu Eraa feé qinau. ⁴Kafaa máriufanoo mi anaaseefá ámuuqu qáikinoo faiqí moó maqaséenoo miná áuqu reenoo Oonaneé qinau. ⁵Kaifáa ámuuqu qáikinoo akoonaiqí moó maqaséeeo miná áuqu Seeraa feé qinau. Yúdafa Keesiba máqusai márufanoo miná ánaaqa fannoo Seeraana máqanau.

⁶Yúdafa narí indarúqaa faiqí áuqu Erafa innooqá fufanóo ánaasee Tammaara námmarina mára áminau. ⁷Eerana márirafa Karaambáiqá áfusaa mandáika uqanná ufanóo kuqá árinau.

⁸Kúqufanoo Yúdafa miná ákaqa Oonana qímaminoo qinau. Anee maasá óosana máreenana aneenná áfasaana ánaaqa faqa aaná fínanoo faiqí maqasainanóo aní áfasaana áuqu sía taikáani. ⁹Oonanafa miná iriseenoo maaqí qímirinau. Qínée faiqí maqasáananoo sía qíníndi kíandoo qímaseenoo narí áfasaana ánaaqa faqa aaná nídanoo káqinni kai nammári adfee marínau. Narí áfasaana faiqí asumu sía máriani-feera miqí márinau. ¹⁰Oonanafa mi oosanná mároofanoo Karaambáiqá qáfoofanóo mandáika uqanna ufanóo miná kuqámma árinau.

¹¹Kuqufufanóo Yúdafa narí ánaakuqu Tammaara námmarina qímaminoo qinau. Aneenná ákoona maqa máaqai óonu adeedaana kái márínaqa Seeraafa innooqá fínaqa miná fáqa aní kaí ámianaura. Seeraafa faqa narí áfasaaqanda undée ínóo mi anaaseená marasée kúquandoora miná ákoofa miqíqinau. Miqí qufanóo Tammaara námmarífa narí ákoona máaqai finau.

¹²Máriufanoo Yúdana ánaaqa Suana áraamuna kúqinau. Kuqufufanóo soofaara taikáseeo Yúdafa narí áqoondi Aduramma máqusanaana miná áuqu Qiraana fáqa Timinaa máqusai narí sipsípa asausí aukímaruna níqafarara óoru finau.

¹³Faiqí moó fánnoo Tammaara námmarina qímaminau. Aní ánaakuqu Timinaa máqusai narí sipsípa asausí atekárara óoru fídanoo fee qinau. ¹⁴Tammaara námmarífa mi ufána iriséenoo adeedaana márida afisú qamunnana raipáquséenoo moó qámunna afisúmareenoo narí óori káqikaa qamunnannái ititáseenoo Eenaimma

máqusaki fimaru áannanasaa óoqufaaqée márinau. Tammaara námmarifa Seeraafa innooqánoo márifanoo sía qímiannoo fee qímasee miqínau.

¹⁵ Yúdafa ani qáfoofanoo qamunnannái óori rafáaqafusee márufanoo dapi máraqa nua ánaaseefá mifoo qinau. ¹⁶ Miqí qímaseenoo aaná áfainni mi anaaseefá márufanoo óonuree qímaminau. Aní rarisáma sáana miná ákiiqara náqumma féefauru fée márídanoo fée. Yúdafa mi anaaseenára sía narí ánaakuqu fée qímasee miqí qinau. Miqíqufanoo mi anaaseefá qinau. Miná ákiiqara nanée qíminnaree.

¹⁷ Miqí qufanóo Yúdafa qinau. Qínee mimmi móo timmusa aní ámaqaanura. Miqí qufanóo mi anaaseefá qinau. Anée móo áinaina qímiqaina uaqéeiana kásooaqee mimmi qíminna kari aninná ámianaaura.

¹⁸ Miqí qufanóo Yúdafa qinau. Nána áinainee ámianauree. Miqí qufanóo mi anaaseefá qinau. Aneenná ásaukukinaa ísaagama faqa aneenná sáunu faqa qímia. Miqí qufanóo Yúdafa mináquqa amiséeno mi anaaseená faqa aaná númasoofanoo ámuauqa qáikinau. ¹⁹ Tamaara námmarifa findi fufanóo nari maqúsai óonureenoo dapi anaasee máraqanu qámunna raipáqusee adeedaana qámunna kaifáa afisínau.

²⁰ Yúdafa narí qáqoondi Qiraanasáa mimmi ánaaqi timmusa quqáseenoo múnú mi anaaseená amisée narí aináina uaqéeuna óonu míni qímiannee qufanóo óonu randóosiaa sía mi anaaseená paqúrinau. ²¹ Mifa óonureenoo Eenaimma máqusanaa fásiquaqa íramirino qinau. Yáiffee dapi máraqanua ánaaseefa maa aannána áfainni óoqufaaqéeiufa márídanoo fée. Miqí qufaqá misá qiqau. Sía maa maqúsánaki dapi máraqanua ánaaseefa márídanoo.

²² Miqí qufanóo mi fásiqáfa kafáa anirandéenoo Yúda funnái óonureenoo qímaminau. Óo qínée sía mi manaaqána paqúriqa. Mi maqúsánakinaa fásiquaqa faqa qíqa, sía óoqaindari maasá maqúsaki dapi máraqanua ánaaseesa márída míaafoo qía.

²³ Miqí qufanóo Yúdafa qinau. Sáina mi anaaseefá mi áinaináusa uaqée iani. Faiqí maasára naanaidara qifóora qíkoqaidanoo. Minára qínee mi anaaseená feefaurú ámirara qúnana anée óonuree sía paqúrianano.

²⁴ Qaarammóo qúqoona áiqaramáfufanoo Yúdana qímamiqa qiqau. Aní ánaakuqu fannoo dapi máraqanua ánaaseesara foorá númaseenoo maqee mifa ámuauqa qáikinoo márídanoo. Yúdafa mi ufána iriséenoo qinau. Mi anaaseená máree múnusee idárasaifanoo qáani.

²⁵ Misá áfiqee fimarufanoo narí ánaakuqu Yúdanara ufa quqánau. Qínée maa ainaináusa faqáa fásiqua faiqi úqa faqa márídaqa. Qafamásee íria, yána aináinauqee márídanoo fée. Maa qisaaqamáfa fáqa miná sánda fáqa sáunú fáqa yánaindi fée márídanoo fee.

²⁶ Yúdafa qáfamáseenoo qinau. Maa anaaseefá andeeqánoo márídanoo. Qínée kai áaqeeqa. Qínee qeeqá qímaaku Seeraana ámiaqaana. Miqí qímaseenoo Yúdafa sía kaifáa mi anaaseená faqa aaná finau.

²⁷ Mi anaaseená faiqi máqarafa aniroofaqa qáféeqa qiqau. Maa anaaseefa qaara faiqi máqaannoo fee qiqau. ²⁸ Faiqi máqarara aupúree márufaqa moo fánnoo náaree ásauku quqásoo qumuroofanoo mina innaammuna áfeesu ánaaseefa ásauku qumáraseenoo taatuqée sánda rumbáseenoo qinau. Maafá indaarúqaafa márídanoo.

²⁹ Miqí qímasoofanóo ásauku raqándaamma mároofanóo móo káiqeena náaree máqanau. Maqasoofanóo innaamunái áfeesu ánaaseefa qinau. Anée náqaa fée ifané káqinnaindari anée náaree qúmidanee. Minára miná áuquréenoo Peereesaneé qinau.

³⁰ Miná ínaaqianna miná ákaqa taatuqée sánda ásaukusaa rumbárana máqanau. Maqaséenoo miná áuqu Séeraa feé qinau.

Pootifaana ánaaqa faqa Yóoseefaana faqa ufa.

39 Isamaeerana áiku ásauku Yóoseefaana áfiqamaree Isipa máqa máaqai múqusoofanóo Isipa máqannaa karaambáiqu Fáraoonaa sundíauqa rakísirafa Póotifaafa Yóoseefaana feefaurínau. Póotifaafa Fáraoofa máruqoo rakísi máru sundiasá úriqararafa márínau.

² Karaambáiqu Yóoseefaana faqa márídanoo dadaaqí márufanoo aiqáma áinaina áuqoofanóo ánoona kai kambíqee márínau. Mifá narí Isipa máqannaa úriqararana máaqaki márínau. ³ Póotifaafa qáfoofanoo karaambáiqu Yóoseefaana faqa márídanoo aiqáma áinaina áuqoofa ánoona kambíqee márínau. ⁴ Póotifaafa Yóoseefaana arasammáseenoo úriqarara áinainira fáíqikámmaqoofanoo márínau. Miqím-maseenoo mifa Yóoseefaana maréeqee narí máaqasaa faqa narí aiqáma áinainasaa rakísirafáikamma qoofanóo márínau. ⁵ Miqóoqari Yóoseefaanaaróo kai qídanoo karaambáiqu fánnoo Isipa máqannaasa máaqakinaa áiqama áinaina faqa Póotifaana máaqakinaa áinaina faqa miná maqákinaa nára áinaina faqa ámiqi ámiqimma ní-maqee márínau. ⁶ Póotifaafa mána mána kaimmí márínau. Sía narí aináinara írimarínau, náránara kaí írimarínau. Yóoseefaafa ámudaani tíafa ámiqirafa uqanna máriau.

⁷ Káqi kaaqóo márínnoo mina úriqararana ánaaqa fannoo Yóoseefaanaaróo áidufanoo qímaminau, anirée qiní faqa faiqáa.

⁸ Miqí qufanóo Yóoseefaafa qádo qímaseenoo qímaminoo qináu. Qiní úriqararafa sía máaqaki quqáqai áinainausara íridanoo. Qinée márúnanoo sía íridanoo. Mifa narí aiqáma áinainasaa qiní quqáqai faqa rakísidaqa. ⁹ Qínee maa maaqánaki rakísira áfeeka mifá uaqéeindée kai másee uaqée idafa. Mifa sía moo áinaina qiní kukéeqa qímaqa qaifanoo márídanoo aiqáma áinaina qimiqaifanóo, aní kaí sía qimiqaifanoo. Náqi fée mándee fée qinée maa manda oosanná áuqamásee fee Ánutuna mandáikamma ámaqaanauree. ¹⁰ Póotifaana ánaaqa fannóo aiqáma faasaana Yóoseefaana qiní faqa faiqáannee qímarufanoo Yóoseefaafa sía miná faqa faiqanau.

¹¹ Moó fáasaana Yóoseefaafa naríaraa máaqaki aináina áuqànóo nufanóo sía moó áinainira fáiqi minakí márínau. ¹² Naríaraa márufanoo mi anaaseefá miná siúta aní qumáreenoo qináu. Doo ánia. Anirée qiní sakasée faiqáa. Miqi qímaseenoo Yóoseefaana siútandauru qumároofanóo mifa narí siúta kai raipáqueeqee miná ásaukuki quqáseenoo rafúdamakufánnoo mádaanai sandánau.

¹³⁻¹⁵ Mádaanai sandóofanóo Póotifaana ánaaqa fánnoo qáfamaseenoo narí máaqaki aináini marú faiqisa náaramaséenoo qináu. Ínnée maaná qáfafaqa. Maa Qeeburu máqannaa fasiqána qiní qifaaqi fannóo máaqaki míniquaifa maasá mandáikamma qíma qáidanoo. Mifa qiní rarisára rifaqá qinée firaaqóo fáafa rúnanoo mifa narí siúta qiní daaqá quqásee sandéenoo.

¹⁶ Mifá miqí qímasee qímannimiséenoo mi siutána káqi uaqéeufannoo Yóoseefaana úriqararafa aniranau. ¹⁷ Aniroofanóo mi ufána kaí qímaminau. Maa Qeeburu maqannaa anainira faiqína anée míniquaanáfa qiní máaqaki kéeqafi qiní faqa mandá óosana áuqarara inoo. ¹⁸ Miqífaqa qínee fáafa rúnanoo narí siúta qiní daaqá raipáqu quqásee mádaanai sandéenoo.

19-20 Yóoseefaana úriqararafa miná írufanoo áranaqoofanoo Yóoseefaana qumáreeqee úriqararausa rumbára fásiquauqa márunki quqánau. Quqásoofanoo minakí márinau. ²¹Márufanoo karaambáiqua Yóoseefaana faqa márídanoo dadaaqída ámiqi ámiqimma ámaqee márufanoo karabúsasaa rakísi márufa Yóoseefaana qáfamáseenoo asasinau. ²²Karabúsasaa rakísi marúfa Yóoseefaana maréeqee karabúsauqasaa rakísiranaika minau. Miqímmasoofanóo Yóoseefaafa karabúsa máaqaki aiquáma ainaina áuqee márúna rakísirafa márinau. ²³Karabúsasaa rakísirafa Yóoseefaafa rakísi máru áinainausara sía ámiqimmasee íridanoo. Sía rakísi márinau. Karaambáiqua fánnoo Yóoseefaana faqa márúnara aiquáma áinaina mifa áuqoofa anoona kai kambíqee márinau.

Yóoseefaafa karafúsaki marusa qainúna kooroo qímaru ufafa.

40 Káqikaagóo márinoo Isipa máqannaa karaambáiqua úainna ànoona tatímaru fásiquafa faqa miná féemu suqée márúfa faqa náriqa úriqararana mandáikamma ámaqaqau. ²Mandáikamma ámaqasoofanoo mi qandára áranaqoofanoo narí sundíauqara qufaqá qumáraqau. ³Qumáraseeqa sundíauqa úriqararana karabúsa máqaki Yóoseefaafa máru maqánaki quqánau. ⁴Mi qandá kísaaqasaa karabúsaki márufanoo karabúsasaa rakísirafa qufanóo Yóoseefaafa misásaa rakísi márinau.

⁵Miqóo karabúsaki márídaqa moó éendaki úainna tátu márúfa faqa féemu suqée márúfa faqa qáiniqau. Úainna tátu márúfa miná qáina óosana áaduma márinau. Féemu suqée márúfa miná qáina óosana áaduma márinau.

⁶Mi kananaanná miqandá nóori runúsee márufanoo Yóoseefaafa ani nínđafeenoo irámirinoo qinau. ⁷Ínnéeqara nánaree káaqa moómoo írira írída márídee. ⁸Qufaqá miqannđá qiqau. Maaqandá qáina máqaqee ídaqa qáina óosana qímannimi márifa sía márifaqa maaqandá minára óonu máfi írída márídaqa. Yóoseefaafa miqandá ufa iriséenoo qíma nímínau. Ánutufa kai qainá óosana qímannimirana nímídanoo. Ínnéeqa qáina qíma qímifaqa íría. ⁹Miqí qímasoofanóo Fáraona úainna námmani tátu marú fásiquáfa narí qainá maaqí qímasee Yóoseefaana qímaminau. Qínée qáfaunanoo úainna sánda qíní dóorinni márifaqa qáfeeqa. ¹⁰Qaarammoó ásaana minásaa márifaqa qáfeeqa. Ámanee ifaqá qáfaunanoo áfuféenaarifaqá qáfaunanoo qaqama irafí akuqéenoo. ¹¹Qínée karaambáiqua Fáraona káafa uaqéidaqa akuqámafina minakí anoona tatiisée múnú ámiqa.

¹²Yóoseefaafa miná iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Sánda qaarammoó ásaana qáfaannana miná amana qaaramoó fáasaana márinnara. ¹³Qaaramoó fáasaana taikáinanoo Fáraofa aní idukú áisainana kafáa aneenná saikáki finnáranoo. Ánee óoqai miná úainna tátira fáiqi márídana miná úainna káafa ámiunnándeé ínana kaifáa áminnaranoo. ¹⁴Anee miqimma fínana qíníara qimudáoo qímasee karaambáiqua Fáraona qímaminanoo qíní dadaaqínnoo idukú qísaani. ¹⁵Misa óoqai qíní Qeeburu máqusaindaraana úmmuara mámaree ániqau. Qínée maaqóo Isipa máqa máaqaki márída sía moó mándá óosana máreeqa. Misa fífau qíní karabúsaki quqáqaafaqa márídaqa.

¹⁶Féemu suqée márúfa narí aqòónnana qainá óosana qímamuna írufanoo ámiqufanoo Yóoseefaana qímaminoo qinau. Qínée faqa moó qáinammíqa. Qínée qaarammoó féemu dífaani qumbiqárana qíkíiaaqa akuaqée ídaqa qáfeeqa.

¹⁷ Meeráqooqaraa dífaaniki óosana óosana féemu áinaina úriqararanaindi mári-fanoo ufiniuqá née máriafaqa qáfeeqa.

¹⁸ Yóoseefaafa miná qainá óosana iriséenoo maaqí qímasee narí qímaminau. Qaarammoó dífaani qáfaanafa qaarammoó fáasaana máridanoo. ¹⁹ Qaaramoó fáasaana amana mina qaaramoó féemu dífaani márifana qáfaananoo. Qaaramoó fáasaana áiqaráinanoo Fáraofa aní ani qumáreenoo múnusee ánuka atekásee aní irí saqárisaa dirisáinaqa ufiniuqá aní amaqí neefáranoo.

²⁰ Miqíqimasee qíma nímisoofanó miqóoqari mi qaaramoo faasaanná áiqar-roofanoo mikarí Fáraona máqoo aukuanafa aniroofanó nárana firaqóo suqáseenoo narí aináinasaa rakísi márusa nímínau. Mifá narí úainna tátí márúna faqa féemu suqée máru fásiqana faqa idukúmaree míni narí aináinasaa rakísi márusa nífusaa quqánau. ²¹ Idukúseenoo úainna tátí máru fásiqana maréeqee óoqai máreeu sáikanaki kafáa quqásoofanó úainna tátímarinai. ²² Féemu suqée márúna idukúseenoo anuka atekásoofaqa sándannai miná qirí saqárisaa díriqau. Aiqáma áinaina Yóoseefaana ufamáu andeeqáseenoo mimáu kaímbinai.

²³ Úainna tátí márufa kafáa Fáraona aináinidanoo Yóoseefaanara síamma írinai. Qaunúsee márínai.

Yóoseefaafa Fáraona qainá óosana koorooú úfafa.

41 Qaara aukuana áiqaróofanoo moó éendaki Isipa máqannaa karaambáiqua Fáraofa moó qáina maaqímmasee qáfee feé qinai. ² Qineé Niru namm-mári áfainni kikíqíqa márída qáfaunanoo qísauku dínni taikásee dinni ani qaara marasée 7 búrimakau nifaaqa faqáasa ururéeqa ándanda née máriafaqa qáfeeqa. ³ Néemarufafa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 nímudaani ánaaqi nammárikíqari ururéeqa indaarú qáasa naaqá nammári áfainni kikíqamma fuafaqa qáfeeqa. ⁴ Nímudaani ánaaqiqa nifaaqa faqáasa aiqáma nambíqama saafaqá qáfeeqa. Mi ainaináusa qainásaa qáfamáseenoo karaambáiqua Fáraofa tautí fíndifinai.

⁵ Mifa kaifáa áfuki qaunduarufanó faifufanó moo qáininai. Sakumma moodáa óosana sáa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 íranoo márufa aiqáma ánoona qumbi qumbiqírafa márufanoo qáfanai. ⁶ Kafáa miná ánaaqianna moó qáina qáfoofanoo dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée 7 sakumma moodáa óosanasaa íranoo márínai. Ánoona síaifa nárana maaqína kínaafa mandáikirafa sía ánoona márufa, úfai fánnoo raudáqoo fára foorá márufanoo fífaú ákee kai márínai. ⁷ Ánoona siai sakummáfa quándáku fánnoo ánoona faqáa sakumma aiqáma námasanai. Mi qainná máseenoo Fáraofa tautí findi fufanó Bóo moó qáinnammi-daqee qinai.

⁸ Mi kananaanná Fáraofa fíndi fufanó moómoo írirana mároosia Isipa máqannaa írirana faqáasa faqa afunee fásiqauqa faqa náaranai. Náaramaseenoo nari qáinnuna qímanimufaqa sía moó fánnoo amana miná óosana narí qímamiqau.

⁹ Minára tutu qídaqa randée márufanoo Fáraona úainna tátí máru fasiqáfa Yóoseefaanara iriséenoo Fáraona qímaminoo qinai. Óo karaambáiqua maqee kái qeeqá fúrufariafánna óosanna óonu máfi iriséeqa kooroommásee qímamidaqa. ¹⁰ Óoqai anée áanoo qímaseenana qiní fáqa féemu suqée marúna fáqa aneenná sundía rakísirana máaqaki quqáqisanai. ¹¹ Moó éendaki maaqandá qainá qíqiafana. Mi qaina qandá náadu naadú óosana faqáa qáina qíqau. ¹² Minakína Qeeburu

máqannaa kumaaraá moó fánnoo, sundía rakísirana Póotifaana aináinira fáiqi már-
ufa maasá faqa márínau. Maasá qeeqá qainá qímamíafananoo mifá miná óosana
maasá qímaqimínau. ¹³ Mifá qundée kaímmínau. Anee qíní saikáki kaifáa mara
quqáqiseenana féemu suqée márúna dírinau.

¹⁴ Fáraoofo mi ufána iriséenoo niqíqoofofa Yóoseefaana karabúsa kínaana aaqee
uqanná áfiqee ániqau. Mifa óosau suqaséenoo narí qamunna fúka afisúmareenoo
Faraona áfusaa aníranau.

¹⁵ Aníroofanóo Fáraoofo qímamínau. Qínée qainámmásaunaqa sía moó fánnoo
miná óosana qímaqímia faqa íriqa. Anée qainá óosana kooroo qímarianafa márian-
nana qímaqímíafaqa áaraidaqa.

¹⁶ Miqí qufanoo Yóoseefaafa qínau. Óo qíní úriqararafa ámiqirafa qínée qeeqá
kai sía amanaíkanáúranoo. Ánutufa kaí qainá óosana qímannimírana qímínaqa
qímamíanaura.

¹⁷ Miqí qímasoofanóo Fáraoofo narí qainá óosana Yóoseefaana maaqí qímasee
qímamínau. Qainúnnana qínée Niru nammári áfainni kikíqíqa márídaqa qáfeeqa.

¹⁸ Qáfaunanoo burimakáu nifaaqa faqáasa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara
marasée 7 nammárikíqari ururéeqa ándanda néemariafaqa níqafeeqa. ¹⁹ Misá ní-
naaqianna miqí kaimmáseeqa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée
7 misá nimana kái nímudaani ánaaqi ururéeqa kikíqamma fuafaqá nínđafeeqa.
Miqíra mandáikira burimakauqa sía óoqai Isipa máqa máaqaki moótinai máriafaqa
qáfeeqa. ²⁰ Nímudaani ánaaqi burimakauqa nifaaqa faqáasa námataikéa. ²¹ Nam-
bíqamaseeqa sía moó fánnoo nifaaqa maréa, óoqai máriúndee kai miqá máriafaqa
qáfeeqa. Nínđafamáseeqa tautí findi fiqa.

²² Qínée moó qáina faqa másee qáfaunanoo dínni qísauku taikásee dínni óonu
qaara maraséenoo 7 sakuma aiqáma qumbi qumbiqírafa moodáa sáqarisaa márifaqa
qáfeeqa. ²³ Miná ánaaqianna qáfaunanoo kafáa moó sákuma sáqarisaa dínni qísauku
taikásee dínni óonu qaara maraséenoo 7 íranoo márifaqa qáfeeqa. Mifá ánoona
síaifa úfai úqinoos raudá quqáqai fára foorá márifaqa qáfeeqa. ²⁴ Íra fifaqá qáfa-
unanoo ánoonna síaifa indaarú íraina ánoona sakumma nambíqamasaafaqá qáfeeqa.
Qinee mi qainnána afunee fásiquaqa qíma nímunaqa sía moó fánnoo miná óosana
qímaqímia.

²⁵ Yóoseefaafa miná qainá ufa iriséenoo Faraona qímamínoo qínau. Anée
qainíannana óosana moodáara qaaraqánda qáina íananoo. Ánutufa áuqaanínna
áinainnana qainásaa aní qímamínoo. ²⁶ Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara
marasée 7 burimakáu afaqa faqáana qáfaannana óosana dínni qísauku taikásee
dínni óonu qaara marasée 7 aukuaana qáfaananoo. Sakumma dínni qísauku taikasee
dínni óonu qaara marasée 7 sakuma ánoona qumbi qumbiqírana faqa qáfaanafa
mifá faqa miqíkai ínoo dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasee 7 áukuana
máridanoo. Mi qaina qandá óosana moodáa máridanoo. ²⁷ Dínni qísauku taikásee
dínni óonu qaara marasée 7 burimakau nímudaani ánaaqi nammárikí ururaasá faqa
dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 sakuma ánoona síaina qáfaan-
nana óosana 7 aukuanaki aandaroo firaafá máriannoo.

²⁸ Qínée qímamúnandee kaimmíannoo. Ánutufa narí áuqaanínannana aní
uqafíqeenoo. ²⁹ Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 áukuana Isipa
máqa máaqaki nárana firaagóo rairaa íannoo. ³⁰ Miná ánaaqianna kafáa miqí kai
ínoo dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 áukuana aandaróo náruan-

noo. Mi aandroonáki mi rairaaíra narannára qaunífaranoo. Aandroo fannóo maqa máaqa mandáika uqanna másaannoo. ³¹ Mi aandroo aukuanáí faiqí ánaasee dóo rairaaíra áukuanara qaunú uqannáséefáranoo. Aandroo firaafá mandáika uqanná írafa máríanínnanara miqífaranoo. ³² Anee kaifáa kaifáa qainíannana óosana Ánut-ufa mi ainainná kásooaaqee kúqaa miqíannoo.

³³ Minára anee aneenná máqannaasakína moó qáfamaseenana írirana faqáa fásiqa mara quqásainanóo mifá Isipa máqa máaqaasáa rakísiani. ³⁴ Anee akaqá rákisirausa quqásainaqa moodaannai qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 rairaaíra áukuanakina óosana óosana nárana moodáannai qísauku námu kínaana moodáa moodáa mara afeediaqa. ³⁵ Anée qímanniminaqa aiqáma nárana rairaaíra áukuanakinaana suqú quqáaqa. Anée afeeka ufa nimisáinaqa nárana maqúsa maqúsaki suqú quqásee minásáa rakísiaqa. ³⁶ Mi narannáfa dínni qísauku taikasee dínni oonu qaara marasee 7 áukuana aandaróo firaafa ánianínnanaki mi afeediránakínaana néefaranoo. Miqídaqa sía faiqí ánaasee kúqífaranoo.

Yóoseefaafa Isipa máqannaasa úriqararafaikinau.

³⁷ Fáraoofa fáqa narí úriqararaura fáqa Yóoseefaana íriranara eedóo qiqau.

³⁸ Miqí qímaseenoo Fáraoofa qímanniminoo qinau. Maasá sía amana moó fásiqa Yóoseefaana úraaqararana paqúrianaura, Ánutuna maraquna minakí márifa márínara saífanoo mifá kai máriani.

³⁹ Miqí qímaseenoo Fáraoofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Ánutufa kai maa aiqamá aínainná aní uqafíqeenoo. Anee aiqámausa úrinnaaqara másee firaa írirana faqáafa akooqóo máríananoo. ⁴⁰ Qinée aní quqásaanana qiní maqa máaqaasaa rakísinnaranoo. Aiqáma qiní faiqí ánaasee aní ufa máu kai fifáranoo. Aní afeeka fannoo qiní áfeeka ámeemaanai máriannoo.

⁴¹ Miqí qímaseenoo Fáraoofa kafáa Yóoseefaana qímaminau. Qinée maqee aní maréeqee Isipa máqannaasa úriqararafái kámmiqa. ⁴² Miqí qímaseenoo Fáraoofa narí ásauku ámuakakinaa rínna firaa uriqararaura rínna márúna radúku Yóoseefaana ásaukuki quqánu. (Yóoseefaafa mi rinnánannai péennakina raaraa máseenoo papiqasáa atooqásoofaqá máaqanna máaqanna miná qáfeeqa Fáraoona rínna ákara fee qímaseeqa káaqa rufíeqa mi papiqána sáaqaraa ufara eedóo kaí qímariqau.) Fáraoofa ámiqira qámunna afisú ámaqaseenoo kóorannai áuqira kukukakana faqa rufu ámaqanau.

⁴³ Miqímmásoofanoo Fáraoofa úriqararaura nífiqanoo nu qoosa karána Fáraoofa Yóoseefaana ámisooofanoo minásaa rakísira súndiauqa miná áfunni fídaqa maaqí qímasee fáaqaridaqa qiqau. Amaaraaqa amaaraaqa. Mi oosannánannai Yóoseefaana aiqáma Isipa máqannaasa úriqararanaikinau. ⁴⁴ Fáraoofa kafáa Yóoseefaana maaqí qímasee qímaminau. Qinée úriqararaura Fáraoosa qímamidaqa. Sía amana Isipa máqannaa fásiqa moó fánnoo narí áidirannannai moó áinaina áuqaannoo. Mifa anísaa naaree iráannoo. ⁴⁵ Miqí qímaseenoo Fáraoofa Yóoseefaana fúka áuqu réenoo Safeenata Paneeané qinau. Miqí qímasee mifa Yóoseefaana ánaasee áminau. Mi anaaseená áuqu Aseenata námmarifa Pootifeerana áraamuna márínau. Pootifeerafa Qeerioopoorisa máqusanaasa súani áfuara innaaru qímarusa aanáiqikirafa márínau.

⁴⁶ Yóoseefaafa moodáa fásiqa faqa moó fásiqa ásaukuqara taikásee 30 áukuana marasée Fáraoona aináinirana óosana áranau. Óosana araséenoo Fáraoona áiseenoo Isipi máqa máaqaki óonuree anirée ídanoo aiqáma átinai nímarínau. ⁴⁷ Qísauku

dínni taikásee dínni ani qaara marasée áukuanaki Isipa máqa máaqaki nárana moómoo kambíqafi rairáá inau. ⁴⁸ Mi aukuanna namúnakinaa nárana irairáá una Yóoseefaafa maréeqeenoo maqúsakiaqa afeedinau. Mi moodaa moodaa maqusánaki mi maqusána fiqú fíquino máru máqanakinaa náranna marasée mi maqusánaki áfeedinau. ⁴⁹ Mi naranáusa unakíisoofanoo ooruku námmani áfaiqaraa núkudara foorá moómoo uqanna márufanoo Yóoseefaafa ásaana rusía minnísanau.

⁵⁰ Aandaróo aukuaná sía áni márufanoo Yóoseefaana ánaqa Aseenata námmarifa akoonaiqí qaara qandá máqanau. ⁵¹ Maqasoofanoo Yóoseefaafa qinau. Ánutufa qiní dadaaqifaqá qeeqá aupúrarana faqa qeeqá kíkoona átiara íriranara faqa auníqa. Miqí qímaseenoo mifa narí indaarúqaa faiqí áuqureenoo Mannasee neé qinau. ⁵² Kafaá Yóoseefaafa akoonaiqí móo maqaséenoo qinau. Ánutufa maa maqa maaqánaki qinée aupúrarana máree márunnanaki faiqí qímínoo. Miqí qímaseenoo mifa narí inaaqian-naa faiqí áuqureenoo Eefaraimmánee qinau. ⁵³ Qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasee 7 aukuanaki nárana irairaa ímarufaqa Isipa máqannaasa asasíufa taikánau. ⁵⁴ Yóoseefaafa undée kai ínoo qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée irairáá íra áukuana áiqaróofanoo aandaróo kambíqanau. Aiqáma máqa máaqaki aandaróo nárinau. Isipa maqa máaqaki kaí nárana káqi márínoo. ⁵⁵ Mári-ufanoo Isipa máqa máaqaki faqa aandaróo nárufaqa faiqí ánaasee Fáraao funnáí óonuree nárannara fáaqarida innaaru qufanóo mifá qinau. Ínnee Yóoseefaa finnaí óonu ráifanoo mifá innandée innandée kaí iqa. ⁵⁶ Aandaróo firaafá Isipa máqa máaqaki aiqáma átinai firaqóo nárufanoo Yóoseefaafa aiqáma afeedíra maqauqa atúqasoofaqa Isipa máqannaasa nárana feefaurí máríqau. ⁵⁷ Aiqáma máqa máaqaki máru fásíqa ánaaseesa aandaróo firaafá náru faqa aiqáma átinaindari nárana feefaurírara Yóoseefaa funnáí Isipa máqa máaqaki ániqau.

Yóoseefaana áfasausamara nárana feefaurírara Isipa máqusai óoqu fú ufafa.

42 Yakooboofa Isipa máqa máaqai nárana moómoo márúnara narí faiqí námu qímanniminóo qinau. Ínnee náqaa fée ifaqée nárana minní óoqu máraaqaana márídee. ² Isipa máqa máaqai nárana márídanoo mifoo qiafaqá íriqa. Miqóo óo-qureeqa akaqá nárana feefaurúmna máree múrusaifafa námasee sía kúqua.

³ Miqí qufaqa Yóoseefaana áfasausa mára móo ánaasee faiqí námu qísauku qára taikásee márusa nárana feefaurírara Isipa máqa máaqai óoqu fíqau. ⁴ Yakooboofa Yóoseefaana ákaqa uqanná Beensaminná sía aiganáu. Móo áinaina miná afaaqái kambíqaandoo qímasee rufíasee sía aiganáu. ⁵ Aandaróo firaafá Kanna máqa máaqaki nári marúnara Yakooboona faiqí námu faqa moómoosa faqa nárana feefaurírara óoqu fíqau.

⁶ Yóoseefaafa Isipa máqa máaqakinaasa úriqararafa márídanoo aiqáma máqa máaqakinaasa feefauríaqee qímasee quqáqoofaqa feefaurí máríqau. Yóoseefaana áfasausa mára óoquree Yóoseena oorinni nóorindari maqásaa kummáraqau. ⁷ Yóoseefaafa narí áfasausa mára nóori nínadafoofanóo Yóoseefaana írirafa kambíqanau. Kambí qoofanóo sía misára íridanoora foorá áranaiqi íramirínoo qinau. Ínnee yáindarifée ándee. Qufaqa misá qíqau. Maasa Kannaana máqusaindari nárana feefau rírara qúmidaqa.

⁸ Miqí qufanóo Yóoseefaafa misára íri márufaqa miná áfasausa mára minára sía íri máríqau. ⁹ Yóoseefaana írirafa kambíqa fufanóo mifa óoqai narí faiqí sáa qáinunara óonu máfi írinau. Ínnee nipuráaa fásíqauqa máriaafaqa nínadafaida. Ínnee

maí qumurée maasá aandaróo dárifaqa ummooqúkída mandáiki márúnausa qumu qíqafarree qímasee qúmuafanoo.

¹⁰ Miqí qufaqá misá maaqí qímasee narí qímamiqau. Óo úriqararafa sía maasa miqíanaura. Maasa aní aináinira fáiqiara foorá nárana feefaurírara qúmidaqa.

¹¹ Maasá moodáa fásíqa faiqí námu kaí márídaqa. Maasá kúqaa ufá kài qímarúnausa márídaqa. Úriqararafa maasa sía nipuráara fásíqau márídaqau.

¹² Miqí qímasoofanóo Yóoseefaafa náriqa qíma niminoo qinau. Ínnee únna qímariafanoo. Maasá maqa máaqa mandáikinoos sía afeekaíkinoo márína qáfarara qúmuafanoo.

¹³ Misá mi ufána iriséeqa kafáa narí qímamiqa qiqau. Úriqararafa, maasa aiqáma qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 márídaqa. Kanna máqa máaqaki moodáa fásíqa faiqí námu máriafannanakíqari moodáafa kúqinau. Maasá nínaaqiannaafa maasá níkoona faqa maqúsai káqi márídanoo.

¹⁴ Yóoseefaafa miná íriseenoo kafáa qíma níminoo qinau. Doó qinée qídaqa, ínnee nipuráara fásíqauqa máriafanoo. ¹⁵ Qinée maaqímmasee ínni nimanammásee qáfaanaura. Qinée Fáraoona áuqusaa ínni qíma nímidada sía ínnee óoru fifáranoo maaqóo márífanoo ínni níkaqa qumuráinaqa óorufifaránoo. ¹⁶ Ínnikiqari moó fánnoo óoru ínneeqa níkaqa áfiqee qúmuafa. Ínnee akaqáusa sundíauqa faqa márifaqa ínnisaa rakísi márifaqa maasá ínnee qía ufána qímasee qáfamasaana óorufifaranoos. Ínnee únna qífaqa kuqáa Fáraoona áuqusa qímannimidaqa ínnee nipuráara fásíqa márífaranoos. ¹⁷ Miqí qímasee Yóoseefaafa qufaqá misáuqa rumbéeqee karabúsa máqaki quqásoofaqa qaaramoó fáasaana máríqau.

¹⁸ Qaaramoó fáasaanasaa marisoofanóo Yóoseefaafa maaqí qímasee qíma níminau. Qinée Ánutunara rufíee márúnna fásíqausa márídaqa. Ínnee qini ufa máu fíqa ámiqimmasee márífaranoos. ¹⁹ Ínniara kúqaa qíra fásíqauqee qiaqéera ínnikiqari moodáafa ínnee mária karabusánaki márínaqa ínnee akaqáusa nárana feefaurí máqaana múru ínneeqa faiqí ánaasee nímiqafa náaqa. ²⁰ Ínnee óoruree ínneeqa níkaqa ínaaqianaana áfiqeeqa qúmuafa. Qumu ráifaqa qinée ínniara kúqaa úfa kai qímarisee qímasee sía kuqá náruanaura. Miqí qufaqá misa aiqámausa miná ufara eedóo qiqau.

²¹ Eedóo qímasee narí qímami narí qímami qíqáu. Ínnisaimbaqa kúqaa qeeqá qíkaqa mandáikamma ámaqa qiafana. Mífa firaa ummaarakí márídanoo dadaaqi-aqée qímarufaqa ínnisaimbaqa sía íriqiafana. Minára maasa maqee maa ummaaránaki márídaqa.

²² Reeubenáfa misá ufa iriséenoo maaqí qínoo qinau. Qinée qádo qíafana ínnee sía íriqau. Mífa kúquna ákiiqara maasa maqee ummaará márídaqa. ²³ Yóoseefaafa misá qímaru ufána umeé kaí írimarinau, miqí marúnara misa sía íriqau. Misá Yóoseefaana faqa ufa qianée qímasee qímarufanoo moó fásíqa fánnoo misá ufa quandée márínau. ²⁴ Yóoseefaafa misá ufa iriséenoo quqásee umeenní óonureenoo ikíraqa séenoo óonu randée áninau. Ikí ráqarafa taikóofanoo ufaqírana amanaíku-fanoo óonu randée áninau. Aniréenoo misákina Simeeoonnána qumárasee misa nífusaa rumbánau.

Yóoseefaana áfasausa qumumáree Kannaana máqusai óoru fú ufafa.

²⁵ Yóoseefaafa narí aináinira faiqiuqa qímannimufaqa nárana miná áfasausamara uqá umbiqáseeqa misa múnnimma kaifáa náriqa uqá adíanai uqárumasee ními-

aqa, aanái fída neefándinna nárana faqa nímiaqa qufaqá eedóo qímasee miqímma nímiqau. ²⁶ Miná áfasausa mára feefaurúmmásóo náranna náriqa doonkísaa quqásee máree óoru fíqau.

²⁷ Yóoseefaana áfasausa mára nárana nári doonkísaa quqásee máree fífii ufaqá eendúfaqa aanái úiqaana arasée faiqárára ímarufanoo miná áfasaafa moofánnoo narí doonkí nárana ámirara narí uqá óoraqasee qáfoofanoo miná munnimma uqá adíanai márufanoo qáfanau. ²⁸ Qáfamasee narí áinaina náaramaseenoo qinau. Ínnee anirée qáfaaqa qiní munnimma kaifáa qiqá qímiafanoo qiní uqáki márídanoo. Miqí qufaqá misa nímuqusa mandáikufaqa ruffaídaqa qiqau. Ánutufa maasá náqaa féemma qímaqeenoo fée maaqínoo fée.

²⁹ Miqí qímasee faiqaqée máriufaqa iáqoo kanánaana nári níkoofa Yakooboofa márunnai Kannaá máqusai óoruree aiqáma mi ainaináusa kambíqoonara qí-mamiqau. ³⁰ Isipa máqannaa karaambáiqua fánnoo ánoo qíra úfa kaí maasá qíma qímaqeenoo. Mífa maasára ínnee qiní maqa máaqaki nídaqa nipurée máriafanoo fee qímasee rairai qínoo. ³¹ Miqí qífaqá maasa maaqí qímasee narí qímamiqa. Óo maasa sía nipuráara fásiquau márídaqau. Maasá kuqaa ufa qímarunausa márídaqa. ³² Maasa moodáa fásiqa faiqi námu qísauku qára taikásee qíkunnóoqu qaara marasée 12 márídaqa. Maasá qíkaqa moó fánnoo narí ákoona fáqa Kannaana máqusai márídanoo, moó fánnoo kúqinau.

³³ Maasa miqí qímasee qímamiafanóo mífa miná iriséenoo qinoo, qinée maaqí másee ínni nimanída qáfaanauree qinoo. Ínnikiqari moodáafa qiní faqa márínaqa ínnee akaqáusa sakumma aina máree múru faiqí ánaasee nímiaqa. ³⁴ Nímiséeqa nárana taikáinaqa kafáa qúmiqa ínneeqa níkaqa fáqa áfiqee qúmuaqa. Muqusaifaqa qinée miná qáfamaseeqa ínniara kúqaa sía nipuráara fásiquaqee kúqaa úfakai qí-mariasee qímaseeqa ínni faiqí idukú nímiánaqa ínnee maqee maqee nárana aina feefaurída óoruree qumurée qiqá nuaqee qinoo. Misá miqí qímasee nári níkoona qímamiqau.

³⁵ Qímamiséeqa nári uqáuqa idukúsee óoraqasee qáfoofanoo aiqámausa munnimma káqi márínau. Misa qáfamasee nári níkoona Yakooboona faqa ruffiaqau. ³⁶ Yakooboofa ruffaídanoo maaqí qímasee narí faiqí námu níqinau. Ínnee qiní faiqí námu mandáika máqímaqée máriafanoo. Yóoseefaafa doo taiká fufaqa, Símeoonáfa faqa taiká fífaqá kafáa ínnee Beensaminnána faqa áfiqee fíraree qídee. Qinée ummaarakí kaí márídaqa.

³⁷ Reeubeenáfa nári ákoona ufa iriséenoo maaqí qímasee narí ákoona qímaminau. Óo qípoo, qinée Beensaminnána rakísianaúra. Qinée sía miná áfiqee ururáana miná ákiqara qiní qímaaku qára náruà. Anée qiní qísaukukí quqásáinaqa qinée ámiqi másee áfiqaqa níniinaqa áfiqee úruanaúra.

³⁸ Miqí qímasoofanóo Yakooboofa qinau. Qiní qímaaku sía uqanna ínni faqa fúan-noo. Miná áfasaafa dóo kuqu fufaqa mífa naríaraa márídanoo. Aanái mandáinaina paqúrínaqa qinée maaqírausa asooqá ínni mi ummaaráfa dárínaqa kúquanoora.

**Yóoseefaana áfasausamara Beensaminna uru áfiqee
kaifáa Isipa máqa máaqai óoqu fú ufafa.**

43

Kannaana máqa máaqaki aandaróo firaafá nárinoo mandáika uqanná inau. ² Isipa máqa máaqai feefaurúmmamaree múrusoo náranna Yakooboona áiku

ásauku náma taikásoofanóo Yakooboofa narí faiqi námu qímanniminau. Kaifáa óo-
quree káqikaa nárana feefaurúmma múrusaifaqa náà.

³ Míqi qímasoofanóo Yúdafa qinau. Mindáaraa úriqararafa maasá óori runúsee qí-
maqimifaqa íriqa. Ínnee ínneeqa níkaqa sía áfiqee qúmiqa sía qiní qífusaa nífára-
noo fée qínoo. ⁴ Anée qiní qíkaqara eedóo qínaqa maasá áfiqee óoquree aní nárana
feefaurianaúra. ⁵ Anée sía eedóo qínanoo maasá qíkaqa sía óoqu fínaqa sía amana
fífau óoqu fúanaúra. Mi maqannáasa úriqararafa qínoo ínni níkaqa sía qúminaqa
sía qiní qífusaa nífáranoo fee qínoo. ⁶ Yakooboofa mi ufána iriséenoo qinau. Ínnee
nánaree moómoo úmmaara qiní qímidee mi uriqararána qímamiqa maasá qíkaqa
máridanoo fee qífee.

⁷ Misa iriséeqa kafáa qímamiqa qiqau. Mi uriqararáfa maasára fáqa maasá faiqi
ánaaseera fáqa ireenoo. Ínni níkoofa káqi fée máridanoo fee qínoo. Kafaa ínni níkaqa
moó máridanoo fée qínoo. Míqi qímasee maasá iraiifaqa qímamiqa. Maasá náqaa fée
másee maasá qíkaqa áfiqee qúmuaqee qianínannara írianauree. Sía maasa íriqa.

⁸ Míqi qímasee Yúdafa narí ákoona maaqí qímasee qímaminau. Qípoo anée maasá
qíkaqa qiní qísaukuki quqásáinaqa maasá doo fíndifi óoqu fúanauranoo. Míqi-
naqa maasá sía dáara ráinaqa kúqunauranoo. ⁹ Qínée qeeqá márirana miná ámaaqá
máqaanaúra. Anee minára qiní kíkiaqa úsua. Qínee sía áfiqee andeeqásee anée ían-
nannai úriqa qínee aní nífairirana máraanaúra. ¹⁰ Maasá sía aní faqa kísaaqasaa ufa
qífau, maasá amana qaara kari óoquree ururée únaiqini.

¹¹ Míqi qufanóo misá níkoofa qímanniminau. Doo amaná ínneeqa miqíqa miqífaqa.
Ínnee maa maqa maaqána kínaana ámiqira áinaina ínneeqa uqaki rúmammareéqa
kaqí ními maría ainainnára foorá múqu mi maqannáasa úriqararana ámiaqa. Saqári
anoona qóodaa faqa ookasaasá anoona qóodaa faqa adíafaa ímari saqari qaqamána
anoona faqa oofauna fooqáa íra áinaina anoona faqa kasá fooqána anoona faqa
máree ooqu fúafa. ¹² Ínnee moómoo munnimma qaara kari afaqámaree óoqu fúafa.
Ínnee óoqai munnimma ínni uqa adíanai márufafa qáfaqau. Abee, áaqamasee
munnimma ínni uqáki kafáa quqaqau. ¹³ Ínneeqa níkaqa áfiqee óoqurandee kai
káqi úruafa. ¹⁴ Aiqáma afeeka faqáa Ánutufa dadaaqínanoo mi fasiqáfa ínniara
qimudádo qíani. Qimudádo qímaseenoo Beensaminna faqa ínni nikaqa moó faqa
kafáa nímiani. Qínee qiní faiqi námu kakasífanoo doo sáina kakasíani.

¹⁵ Míqi qímasoofaqa Yakooboona faiqi námu mi saqari anoonáusa faqa
munnimma moómoo qaara karí mára máree Isipa máqa máaqai Beensaminna
fáqa áfiqeeqa óoqu fiqau. Miqoo misá Yóoseefaafa máruqoo óoqu kíkíqa mambu-
fanoo Yóoseefaafa misá nín-dafanau. ¹⁶ Yóoseefaafa Beensaminna qáfamaseenoo narí
máaqakinaa aináinasaa rakísi marú fasiqána qímaminoo qinau. Anee maa fasiqáusa
nífiqéenana qiní máaqaki múnu quqáa. Misá súani qám-baana qiní faqa nárana
neefáranoo. Anee aandáu aruséenana deedaqía.

¹⁷ Aináinira fáiqi fánnoo mifá qímamundee ínoo misáuqa nífiqee Yóoseefaana
máaqaki múnu quqána. ¹⁸ Yóoseefaana máaqai nífiqee múnu quqá-rara fímarufafa
misá ruffiidaqa óonumafi írimariqau. Indaarú nárana feefauríafanna mún-nimmana
maasá mara máreeqa qímaaqai múrusee mi munnimmana maasá uqáki paqúriafan-
ana ákiiqara maasá maí qifiqee ánidanoo. Misá kái káqi maasá darusée maasá
doonkíuqa marasáifaqa maasá misá aináinira fáiqikianaúra.

¹⁹ Misa miqí qímiriseeqa miná ainainásaa rakísi marú faiqína máaqa kooqíki
óonuree qímamiqau. ²⁰ Óo úriqarara amanée maasa ufa írinnaree. Óoqai maasa

qeeqá máaqaindari maí qumurée nárana feefauru iqíafana. ²¹ Maasá maí feefaurú mámaree óoru fíiufaqa aanái óoru faiqárara úiqaana arasée maasá qeeqá sakuma úqa sánda idukúsee qáfaafánanoo maasá aiqámausa áquafanna munnimmafa aiqáma maasa uqáuqa adíanai márínau. ²² Maasá mi munnimmána fábaqa maasá qeeqáindi moó fáqa fíqaramasee nárana feefaurírara máree qúmidaqa. Yáfee moó fánnoo maasá uqákiaqa maasá nárana feefauríafánna múnnimmana kafáa uqárinau fee.

²³ Miqí qímasoofanoo Yóoseefaana aináinasaa rakisi máru faiqífa iriséeno qinau. Doo ínnée nifaaqa quqáaqa. Sía rufía rufía iqa. Ínni Ánutufa ínni níkoona Ánutufa mifá kai ínni munnimma ínni uqáki rinau. Doo qínee ínni munnimma máreeqa. Mifá miqí qímaseeno Simeeonna karabúsaki márúna idukú éequeeno misáki quqánu.

²⁴ Quqáseenoo misá nífiqa máreenoo Yóoseefaana máaqaki múnu quqáseenoo nammári nímufaqa nflu nammári uqusée máriqau. Misá doonkíuqa faqa nárana nímufaqa naqau. ²⁵ Miqímasee misá nári máree qúmu ainaináusa Yóoseefaafa suani qámabaana aniráinaqa ámiraree qímasee deedaqíqau. Yóoseefaafa súani qámabaana ínni faqa nárana naanáuranoo fee qímasee qímannimunara irisée deedaqíqau. ²⁶ Yóoseefaafa máaqai aniroofaqá misa nári máaqaindari máree qúmu ainaináusa mara máree máaqaki mifá márunnai óoruree mina óorinni nóorindari maqásaa áqufíqau. ²⁷ Miqímmásoofanoo Yóoseefaafa misára ámiqi fée másee máridee qímasee irámirínau. Ínneeqa níkoona náurairiara qíma qímufaqa íriafanafa maqee káqi fée máridanoo fée.

²⁸ Qufaqa misá iriséeqa qíqau. Eeód aní uréeqara áinainira fáiqi maasá qíkoofa káqi máridanoo. Miqí qímaseeqa misá kafáa Yóoseefaana óorínni nóorindari maqásaa áqufíqau.

²⁹ Miqímmasoofanoo Yóoseefaafa narí ákaqa Beensaminná qáfamaseeno qinau. Maaná ínneeqa níkaqara qíma qímufaqa íriafanafee. Qímaseeno Yóoseefaafa qinau. Qíní qímaaku Ánutufa aní ámiqi ámiqimma ámaqani. ³⁰ Miqí qímaseeno kái káqi fíndifufanoo quqásee finau. Miná ámuqusa fíraaqóo narí ákaqara mandáikufanoo finau. Yóoseefaafa misá nífusaa ikí ráqaaqaa ufanoo quqásee narí faiqée máru rúmmanai óonuree ikí ráqanau.

³¹ Ikí ráqeeseenoo nammárinnnai aukunu nammári uquséeno narí aukunu afeekaiká mándeenoo dóo misúnnai qumuréeno narí suqée marúna qímaminau. Dóo nárana rakíqannee qinau.

³² Miqí qufanóo suqée marúfa nárana náadu náadu rakíqanau. Yóoseefaana áaduma téeboorasáa rakíqa ámaqanau. Kafaa miná áfasausa mara náaduma téeboorasáa rakíqa nímaqanau. Isipa máqannaasa minaki née márúsa náaduma moo téeboorasáa rakíqa nímaqanau. Isipa máqannaasa Qeeburu máqannaasa fáqa nárana nárara níkoqee márúsa márúnara náadu náadu naqau. ³³ Yóoseefaafa narí nárana suqée marú faiqína qumeé kai qímamufanoo mi faiqífa misá nífasaana indaarú mara óoqu mara ámaqaseeno miná ánaaqiannaana miná múqufi óoqu mara ámaqasee miqímmámaree ínaaqiana níkaqa fannoo átinni óoqu márínau. Misá nári óoqufaaqéeuna qáfamasee tautúmasee narí qáfee narí qáfee iqa. ³⁴ Yóoseefaafa narí qufanóo miná difáanikinaa nárana maréeqaida misá píritakiaqa quqá máreenoo Beensaminnaíndiki fíqaramásee moodáannai qísauku 5 kari nárana quqánu. Quqásoofaqa nárana faqa úainna námmari faqa néeneesoofanóo doo nifaaqa idukú fufaqa qufaina qíqa asasiqau.

Yóoseefaafa narí káafara randóo ufaa.

44 Námasoofanóo Yóoseefaafa narí máaqakinaa áinainasaa rakísi marú fasiqána qímaminoo qinau. Anée misá uqá maraséenana minakíaqá nárana uqá rúma qumbiqásainaqa máree fuaqa. Moó úqa sía apeeqúniani. Amana kái márínaqa máree fuaqa. Misá munnimma fáqa nárana feefauriana náriqa uqá adíanai rúmasainaqa máree óoru fuaqa. ²Miqídana ínaaqiannaana uqákina narí munnimma nárana feefaurína námufaqa qiní siruáa kaafa faqa miná uqá adíanai rua. Miqí qímasoofanóo mifá qímamúndee inau.

³Kanáanaa kéekoo qufaqá dóo misá narí doonkíuqa námufaqa niqiqoofaqá óorufiqau. ⁴Doo máreeqa káqi kaaqóo maqúsa quqásee níanai fufanoo Yóoseefaafa narí aináinasaa rakísi marú faiqína aiqéenoo qinau. Anée kái káqi misá nínnaaqianna fúà fídana óonu misá rafáaqafusee maaqí qímasee qímannimia. Ínnee náqi fée ifaqée qinée ámiqimma nímaqaunnana ákiiqara mandáikamma qímaqee fée. Miqí qímasee qímannímia. ⁵Nánaree ínnee qiní úriqararana káafa qúmmuari fée, mifa minaki kai nammári néemarina. Mifa minakí afunee qáfeemari káafana qúmmuariafanoo, ínnee mandá áinaina uqanna áuqaafanoo fee qia.

⁶Miqí qímasoofanoo miná aináinira fáiqi fánnoo iriséenoo nífaqee finau. Misá óonu paqúri mándeenoo Yóoseefaana ufa kái misá qímanníminau. ⁷Qíman-nimisooofaqá misá qiqau. Óo úriqararafa maasá aní ufa óosanara randáidaqa. Sía uqanna maasáki maaqíra mánda óosana máridanoo. ⁸Maasá óoqai indaarú nárana feefauríafánna múninnimmafa maasá uqáki márúna miná maasá sía qúmmuariqa miná Kannaana maqúsaindari mara máree kafáa múqu aní ámiqa. Maasa miqí marú-nausa máridaqa náqi máseeqee áni úriqararana máaqakinaa siruáa faqa kóora faqa máraanauree. ⁹Anée maasá uqá kíaqá randásee qáfa. Yána uqákífee mi ainaináfa máriannoo fée doo mifá kaí kúquannoo, maasá aní aináinira fáiqi kámambi márianaura.

¹⁰Yóoseefaana aináinira fásiqa fánnoo misá ufa iriséenoo qíma níminau. Dóo amaná ínni ufa máu kai fuanáura. Yá fasiqána uqáki fée márínafa mifá kaí qiní aináinira fáiqi máriannoo. Ínnee aiqáma nímaaqá fifáranoo.

¹¹Miqí qímasoofaqá misa kái káqi nári uqáuqa afiqú maqásaa quqásee idukíqau. ¹²Yóoseefaana aináinasaa rakísirafa indaarúqáanaindi náaree qáfamaséenoo miqóo-qáraanaindiki miqóo qáfamaséenoo kafa miqóo qáraanaindiki qáfamaseenoo miqí kai mámaree aiqámausa uqákiaqa ámiqimmasee qáfanóo finau. Miqí máma-reenoo misá nínnaaqiannána Beensamminá uqáki qáfoofanoo káafa mináki márínau. ¹³Beensaminnána uqáki paqúri másoofaqa miná áfasausa mára aiqámausa nímuqus-ufaqa nári qamunna aiqámausa rakéekaa iqau. Miqóoqari nári aináina doonkísaa quqásee óonu quándakufaqa maqúsai ániqau.

¹⁴Yúdafa narí áuna ákaqa faqa Yóoseefaana máaqai óonuree qáfoofanoo Yóoseefaafa káqi máaqaki márínau. Márufaqa misa aniréeqa nóorindari maqásaa áqufiqau. ¹⁵Áqufuma fufanoo Yóoseefaafa qinau. Ínnee náqi fée ífee. Ínnee sía fée íridee, qinée maaqíra úriqararaura qeeqá afuneennóo ínni úmmuarirana paqúrira-nara, sía fée írifee.

¹⁶Miqí qímasoofanóo Yúdafa qinau. Óo úriqararafa maasá nána ufa fée aní qí-mamianaúree. Maasa náqi mándee fée maasá qeeqá andeeqáranara qianáuree. Anee maasá kíkíqa qúsímáriannana náqimmásee fée qáoó qianáuree. Ánutufa maasá

áaqarana koorooínoo. Sía káafa máraífa kai aní aináinira fáiqi máriannoo, maasá aiqámausa aní aináinira faiqi márianaura.

¹⁷ Miqí qímasoofanoo Yóoseefaafa náriqa qímanniminoo qinau. Óo sía uqanna qínee miqíanauranoo. Káafa máraífa kai qíní aináinira fáiqi kíannoo. Ínnee akaqáusa nímaaqá óoruree íneeqa níkoona qímamiaqa.

Yudafa Beensaminna ámaaqá máqarariu úfafa.

¹⁸ Yúdafa Yóoseefaafa máruqoo óorureenoo qímaminoo qinau. Óo úriqararafa, anee qíníara eedóo qínaqa aní faqa qífaaqa quqásee ufa qíà. Anee sía qíníara áanoo qíà. Anée Fáraona miqírafa máriananoo, úriqararafa máriananoo. ¹⁹ Óo úriqararafa, óoqai maasa umuráafanana anée maasá irámirinana ínni níkoofa máridanoo fée ínni níkaqa máridanoo fée qinau. ²⁰ Miqí qunaqa maasa maaqí qímasee aninná qímamiqíafana. Maasá qíkoofa asooqá máridanoo. Maasá qíkaqa faqa máridanoo. Mífa asooqá námuki mi faiqína máqeenoo. Mi faiqína áfasaafa kuqufufanóo naríaraa márifanoo maasá qíkoofa káaqa minára ámuqusidanoo.

²¹ Maasá miqí qímasee indaarú aní qímamiqíafana. Úriqararafa anée maasára áfiqee múqusaífaqa qáfaanee qinau. ²² Miqí qunaqá maasa maaqí qímasee aninná qímamiqíafana. Óo mi faiqífa sía amana narí ákoona quqáannoo. Mína faiqi fannóo miqínanoo miná ákoofa kúquannoo fee qiqíafana. ²³ Maasa miqí qímasee aní qímamiqíafana anée maaqí qinau. Ínnee ínneeqa níkaqa sía áfiqee qúmiqa sía qíní qífusaa ánifaranoo fee qinau. ²⁴ Maasá aní ufa iriséeqa qeeqá qíkoo finnáí óonuree anée qunná úfana qímamiqíafana.

²⁵ Qímamíseeqa máriafananóo maasá qíkoofa maasára kaifáa óoqu nárana feefauríaqee qiqau. ²⁶ Miqí qufaqá maasá maaqí qímasee narí qímamiqíafana. Maasá qíkaqa óoqu fínaqa maasá óoqu fúanaura. Sía maasá qeeqáaraa úriqararana áfusaa óoqu fúanaura.

²⁷ Miqí qufanóo maasá qíkoofa maaqí qímasee maasá qíma qíminau. Ínnee írimariafanoo qíní qínaqa Raseera nammariífa qíní faiqi qaaraqánda kai máqanau. ²⁸ Moó fannoo fifufaqa qínée minára káasau áandau fánnoo qíní faiqi arusée rakéekaamma námaseefoo qiqíafana. Mí fasannáí sía kafáa miná qáfeeqa. Dóo mífá taikáfinau. ²⁹ Ínnee maaná qínée únnannaindaraana áfiqee fífanoo moó áinaina miná afaaqáí kambíqáinaqa qíní minára qimudáðo qírafa asooqá márunnaqoo qíní dárúannoo fée qinau.

³⁰ Yúdafa Yóoseefaana kaifaa qímamidanoo qinau. Maasá qeeqá qíkaqa quqáseeqa óonuráananoo maasá qíkoofa maasá qíqafamaseenoo dóo narí faiqíara ámuqusinanoo kúquannoo. ³¹ Maasá níkoona ámuqusirafa fíraqáo maa faiqínaki máridanoo. Mífa ásooqa uqanná máridanoo maasá maaqáamma sáananoo mí ummaaráfa miná kuqá áruannoo. ³² Qínée qeeqá níkoona maaqí qímasee qímami qíafana. Qínée qeeqá qíkaqa ákiiqara ummaara máraanauree qiqíafana. Qínée sía miná áfiqee úriqa aní nífairira úfa qínée máraanauránnoo fée qiqíafana.

³³ Miqí qímasee qínée qeeqá níkoona qímamiqíafana. Maqee qínée qeeqá qíkaqa ámaaqá máqeeqa aní aináinira faiqi kíananoo qíní qíkaqa fannoo narí áfasausa faqa óoru fúannoo. ³⁴ Qínée náqimmasee fée maa faiqífa sía qíní faqa óoru fínaqa qeeqáara qeeqá qíkoo finnai óoru fúanauree. Qíní qíkoofa mandá ummaara márainaqá qáfaananoo sía ámiqiannoo, mandáikammíannoo.

Yóoseefaafa nariara koorooú úfafa.

45 Yóoseefaana aundurá dapíkufanoo narí aináinira fásiquauqa nífusaa ikíraqararusía minnísee sía amanaíkufanoo niqí qámasoofaqa mádaanai fiqau. Fífufanoo Yóoseefaafa narí áinaina faqa kai máridanoo qímanniminau. Qínée ínni níkaqa Yóoseefaasa máridaqa. ²Yóoseefaafa fíraaqóo ikí ráqaida qufaqá Isipa máqannaasa mádaanai máridaqa iriséeqa óonu Fáraoona qímamiqau.

³Yóoseefaafa narí áfasausa mára maaqí qímasee qímanniminau. Qínée maaná Yóoseefaasa máridaa. Kúqaa fee qíní qíkoofoa káqi fee máridanoo fèè. Miqí qufaqá miná áfasausa mára tautú máseeqa náaquoofoafa sía ufa qiqau. ⁴Yóoseefaafa kafáa qímanniminoo qinau. Dóo ínnée qíní daaqá ániáqee qufaqá misá miná aaqá aniroofanóo kafáa qímanniminoo qinau. Qínée ínni níkaqa máriafanaqa ínnée feefaurúra mámaree qíní quqásoofaqa qíní qífíqamaree Isipa máqa máaqaki aináinira fáiqi kámma qísau. ⁵Dóo maqee ínnée sía qíní qímu oosannára ínnéeqa kíkíqúsifanoo nímuqusiani. Ánutufa kai qíní diiqoofoaqá ínnée kúqi fóora indaarúnni kámma nímaqasee ínni dadaaqianéera qufaqá qúmiqiafana. ⁶Fíraa aandaroo nárirafa maa maqánasaa qaara aukuaana marasée áiqaráifanóo moodáannai qísauku áukuana káqi máridanoo. Mi kamúqoo fúka nárana úmmaqirafa faqa unakírafa faqa sía máriannoo. ⁷Ánutufá kai qíní maréeqee ínni indaarúnni kámma saifaqa ínni asumu marasáinaqa sía kúquaqeera, mi mookira oosannánánai kúqaa mifa ínni faqa ínni níku nísauku faqa marasáinaqa asumu márifaranoo.

⁸Minára sía ínnée fáu qíní diiqoofoaqá maa maqa maaqánaki ani máridaqa. Ánutufa diiqoofoafa ani máridaqa. Mifá kai qíní maréeqee Fáraoona oofisáauqa úriqarausaikammá qaifaqá máridaqa. Miqímmasaifaqá qínée miná aiqáma máqa máaqasaa rakísirausa máridaqa. Aiqáma Isipa máqa máaqasaa rakísirausa máridaqa. ⁹Ínnée kái káqi qíní qíkoo finnái óoruree aní ámaaku Yóoseefaafa maaqí qínoofee qímasee qímamiaqa. Ánutufa qíní maréeqeenoo aiqáma Isipa máqa máaqasaa rakísira faiká máqaifaqa máridaqa. Sía kísaaqasaa mária, kái káqi qínée únnannai qúmua. ¹⁰Anée fáqa aneenná faiqi námu fáqa aneenná ánaiqi mára faqa ínnéeqa sipsípa faqa ínnéeqa mimmíuqa faqa ínnéeqa burimakáu fáqa ínnéeqa aiqáma áinaina fáqa indáa mámaree qumuráifaqa Kooseena máqa nímianaqa qíní daaqá máriaqa. ¹¹Ínnée Kooseena máqa máaqaki ínnisaa rakísianaaura. Moodáannai qísauku áukuana káqi máridanoo, mi aukuaana namúnaki aandaroo ída máriannoo. Ínnée faqa íneeqa faiqí ánaasee faqa ínnéeqa aandáuqa faqa náraráina kúqifoora qíkooqaiganoo.

¹²Yóoseefaafa kaifáa narí áfasausa mára qíma nímidanoo qinau. Ínnée nífu maqasée qíní qíqafaaqa sía moósáu máridau qínée Yóoseefaasá uqanna máridaqa. Dóo qíní qíkqaqa Beensaminnáfa mifá fáqa qíní qíqafaani. ¹³Qínée Isipa máqasaa fíraaqóo úriqararausa márúnnanara qíní qíkoona qímamiaqa. Aiqáma áinaina qáfaanara faqa qímamiaqa. Qímamiséeqa doo dauní dauní áfiqee maí qúmuaqa.

¹⁴Miqí qímaseenoo narí ákaqa Beensaminna óonu máfi anukakí dífaa dífáamma qumáreenoo ikí ráqoofanóo Beensaminnafa fáqa ikí raqanau. ¹⁵Yóoseefaafa quandáku fánoo narí áfasausa mára aiqámausa nímoqáseenoo náiki ráqanau. Náiki ráqasoofaqá miná áfasausa mára miná fáqa ufa qiqau.

¹⁶Isipa máqannaasa misá miqí unára óonu Fáraoona qímamisoofanóo Fáraoofa faqa miná úriqararausa fáqa iriséeqa asasámmiqau. ¹⁷Fáraoofa Yóoseefaana maaqí

qímasee qímaminoo qinau. Aneé maaqí qímasee aneenná áfasausa qímannimi-naqa nári ummaara doonkísaa mara quqásáifaqa máree Kannaana máqusai óoru fúàqa. ¹⁸ Miqóo oorureeqa nári níkoona faqa nári faiqí ánaasee fáqa nífiqee maí qúmuaqa. Qumuraífaqa Isipa máqa máaqaki qáfamasee ámiqira máqa nímianaqa miqóo nárana fíqaranoo moómoo márínaqa márifaranoo.

¹⁹ Fáraoofa kafáa Yóoseefaana qímaminau. Anee qínée ufa qúnnana qímannim-ináqa Isipa máqusaindaraa qóosa rarisée marí karáusa fáqa daraiwáa fáqa mara máree óoru fúafa. Minakína nári nínaaqmaaka faqa nári faiqí ánaaqiuqa faqa nári níkoona faqa mara quqásai óoqu marifíqa qúmuaqa. ²⁰ Misá sía nári umíasana aina máfi quqásee qúminnana óonu máfi íriaqa. Isipa máqa máaqa ámiqirafa aiqáma misáindikámmianno.

²¹ Yakooboona ámaaku mára Fáraoofa qímannimundee kái iqau. Yóoseefaafa Fáraoona ufa iriséenoo qóosa rarisée marú karáusa mara quqásoofaqá darai-wáa námu fáqa aatáta neefándinna nárana fáqa nímufaqa máree óoru fíqau.

²² Yóoseefaafa nári áfasausa mára qamunna moodáa kai moodáa kai nimana nimana kái níminau. Beensaminná moodáanai qísauku qámunna fáqa siruáa munnimma 300 faqa áminau. ²³ Yóoseefaafa Isipa máqannaa ámiqira áinaina suqúséenoo qísauku qára taikásee doonkísaa óorufusasaa ámaqoofaqa mara máree múru miná ákoona ámiqau. Kafáa aatáta qúmídanoo náaninna nárana sákumana fáqa féemu fáqa nárana óosana óosana fáqa ánaasee dóonki qísauku qára taikáseesáa óorufusasaa quqásoofaqá máree óoru fíqau. ²⁴ Yóoseefaafa nári áfasausa mára Kannaana máqusai níqámasoofaqa fufanóo qíma níminoo qinau. Ínnee aatáta fídaqa sía qínfara qímasaida nári áqi nári áqiqa fuaqa.

²⁵ Misa Isipa máqa máaqa quqásee nímaafa nári níkoofa Yakooboofa márúnai Kannaana máqa máaqai óoru fíqau. ²⁶ Ooruree nari níkoona qímamiqau. Yóoseefaafa sía kúqinoó káqi márídanoo, misa miqí qímasee nári níkoona qímamiqau. Mifa Isipa máqannaa aiqámausa úriqarafa márídanoo fée qiqau. Yakoo-boofa mi ufána írufanoo ámuqusa káqinnaindari ufanóo misá ufara sía kúqaa fée qinau. ²⁷ Yóoseefaafa qímannimu ufáusa nári níkoona qímami márufanoo Yakoo-boofa qáfoofanoo qóosa rarisée marú karáusa Yóoseefaafa quqásoosa Yakooboona áfiqee Isipa máqa máaqai óoqu fírra ururaqáu. Yakoo-boofa mi karáusa qáfoofanoo aundurá idukínau. ²⁸ Idukúfanoo qinau. Qíní qímaaku Yóoseefaafa káqi márídanoo. (Qínee káqi márídaqa óoqu miná qáfarafa mífá kai aiqáma áinaina arusée úriqararafa márídanoo.) Qínée óoqu miná qáfamasee kúquanauree qinau.

Yakooboofa nári áiku ásauku faqa Isipa máqusai óoqu fú ufafa.

46

Yakooboofa nári aináina indáái máreenoo Beeraseeba máqusai óoquireenoo miqóo nári ákoona Isakeena Ánutuna aandáu tatúfirana súqaminau.

² Miqóo eendáki faiqaqée ufanóo Ánutufa qainásaa áfu náreenoo qinau. Yakooboos Yakooboos qufanóo Yakooboofa foó qímaseenoo qinau qínée maaqóo márídaqa.

³ Qufanóo Ánutufa qímaminoo qinau. Qínée Ánutusa aní ákoona Ánutusa márídaqa. Anée sía Isipa máqasaa óoqu fírranara rufíaa. Mi maqánasaa óoqu márínaqa aní áiku ásauku firaa maqanaasaikámma nísaanaura. ⁴ Qínée aní fáqa Isipa máqasaa óoqu fúanaura. Yóoseefaafa aní faqa Isipa máqa máaqaki márínana márínana kúqinnaranoo. Máriinaqa kásooaqee kafáa ani áiku ásauku maréeqee kafáa Kannaana máqasaa quqánaura.

⁵Beeraseeba máqusa Yakooboofa quqásee Kannaana máqa máaqai óoqufinau. Miná faiqi námu Yakooboona faqa nári faiqi ánaaqiúqa faqa nári nínaaqmaaka faqa máreeqee qóosa rarisée marú karána Isipa máqannaa karaambáiqu Fáraoofa nímaqoonasaa quqásee nífiqee óoqufiqau. ⁶Misa nári aandáu áina faqa náriqa umíasana faqa Kanna máqasaa marídaqa maqéeiunaúqa aiqáma máree óoqu fiqau. Yakooboofa narí áiku ásauku aiqáma nífiqee óoqu finau. ⁷Yakooboofa narí faiqi námu fáqa narí ánaiqi mára akoonaiqíuqa fáqa narí áraamuqmaaka faqa narí ánaiqi mára mánaaqauqa faqa aiqáma nífiqee óoqu finau.

⁸Yakooboona faiqi námu Isipa máqasaa óoqu fúsa maaqí miqá máriqau. Yakooboona óoqa fáiqu Reeubeenáfa márinau. ⁹Reeubeena faiqi námu Qanookafa fáqa Parufa fáqa Qeeseeroonafa faqa Karamifa faqa máriqau. ¹⁰Siméeona faiqi námu Yeemueerafa faqa Yaminafa faqa Ooqadafa faqa Yakifa faqa Sooqarafa faqa máriqau, misa aiqámausa moodáa ánaasee faiqi námu máriqau. Moó ánaasee faiqi Saurafa márinau. Miná ánoofa Kannaana máqannaa ánaasee márinau.

¹¹Réefina faiqi námu Keerasoonafa faqa Kooqafa faqa Meerarifa faqa máriqau.

¹²Yudaana faiqi námu Seeraafa faqa Peereesafa faqa Siraafa faqa máriqau. Yudaana faiqi qaaraqánda Eerafa faqa Oonanafa faqa máriiufafa Oonanafa Kannaana máqasaa kúqinau. Peereesana faiqi qára Qeesaroonafa fáqa Qamurafa fáqa máriqau.

¹³Isakarana faiqi námu Toorafa faqa Puaafa faqa Yasubafa faqa Simaroonafa faqa máriqau.

¹⁴Seeburuna faiqi námu Seereedafa faqa Eeroonafa faqa Yareerafa faqa mariqau.

¹⁵Miqímmaseenoo Reeaa námmarifa Yakooboona faiqi námu Meesapotamia máqsai máridanoo máqanau. Mánaaqa moodáa áuqu Dinnaa námmarifa miná fáqa miqóo máqanau. Doo Reeaa námmarina faiqi námu mánaaqa akoonaiqí aiqámausa 33 máriqau.

¹⁶Kadana faiqi námu Seefoonaa faqa Qakifa faqa Sunifa faqa Eesaboonafa faqa Eerifa faqa Aroodifa faqa Areerifa faqa máriqau. ¹⁷Aseerana faiqi námu Iminaafa fáqa Isauaafa fáqa Isififa fáqa Beeriaafa fáqa misá nísookifa Seera námmarifa faqa máriqau. Beeriaana ámaaku qára Qeebeerafa faqa Marakieerafa fáqa máriqau. ¹⁸Dóo miqímmasee Yakooboona áiku ásauku 16 nári aináinira mánaaqa Rábanafa Reeaa námmarina ámunu Siripaa námmarinasaa máqanau.

¹⁹Yakooboona ánaaqa Raseera nammarifa faiqi qaaraqánda máqanau. Yóoseefaafa faqa Beensaminnafa faqa máriqau. ²⁰Yóoseefaana faiqíqára qaaraqánda Isipa máqasaa kambíqau. Miqandá núqu Mannaseefa fáqa Eefaraimmafa fáqa máriqau. Miqandá nínoofa Aseenata námmarifa márinau. Aseenata nammarina ákoona áuqu Pootifeeráfa márinau. Mi fasiqáfa Qeerioporisa máqannaa amaana máqasaa rakísi marúfa márinau.

²¹Beenasaminna faiqi námu maaqímmiqa máriqau. Beerafa fáqa Beekeerafa fáqa Asabeerafa fáqa Keerafa fáqa Naamanafa fáqa Eeqífa fáqa Roosafa fáqa Mupimafa fáqa Qupimafa fáqa Aratafa fáqa máriqau. ²²Dóo miqímmasee 14 Yakooboona áiku ásauku Raseera námmarinasaa qari kambíqau. (Rabanafa Biriqaa námmarina narí aináinira mánaaqa Ráseera námmarina narí áraamuna ámufanoo mifá maréeqeenoo narí afaaqi Yakooboona ámufanoo faiqi maaqí mándee máqanau.) ²³Biriqaa námmarina indarúqaa faiqi Dannafá márinau. Dannana faiqi moodáa márinau miná áuqu Qusimafá márinau. ²⁴Biriqaa nammarina faiqi moó Nafatarifá márinau. Nafa-

tarina faiqi námu maaqí miqá máriqau. Yaqaseerafa fáqa Kunifa fáqa Yeeseerafa fáqa Sireemafa fáqa máriqau. ²⁵ Dóo miqímmasee Yakoooboona áiku ásauku 7 narí aináinira manáaqa Rabanafa Raseera námmarina ámunasaa Biriqaa námmarinasaa máqanau.

²⁶ Yakoooboona áiku ásauku uqanna Isipa máqasaa óoqufusaa aiqáma moodáanaki 66 máriqau. Misá nínaakuqmaaka sía nísanariqa. ²⁷ Yóoseefaana faiqi qára Isipa máqasaa kambíqaqau. Miqandá fáqa Yóoseefaana fáqa Yakoooboona faqa moodáanaki ootúpamásee 70 fásiqa óoqu fíqau.

Yakoooboofa narí áiku ásauku faqa Isipa máqusai máru ufafa.

²⁸ Yakoooboofa Yúdana aiqoofanóo indaarú óoqu Yóoseefaana qímaminanoo Kooseena máqasaa misá paqúriani féera aiquanáu. ²⁹ Yóoseefaana narí qóosa rarisée marú karánaki akaráma fufanóo Kooseena máqa máaqai narí ákoona paqúrirara finau. Óonu paqúrimmaseenoo Yóoseefaana narí ákoona anukakí óonu mafi káqaramma umáreenoo kísaaqasaa ikí ráqee márínau.

³⁰ Ikí ráqee márufanoo Yakoooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Dóo qinée kúqiraridaqa qinée maqee aní qáfeeqa anée sía kúqina máriana káqi máriana.

³¹ Yóoseefaana ikí raqaséenoo narí áfasausa mára fáqa narí ákoona áiku ásauku aiqáma fáqa qímaminoo qinau. Qinée Fáraoofa máriqoo óoruree ínniara qímamianaúra. Qíní qíkoofa fáqa qíní qífasausa fáqa Kannaana máqusaindari qinée márunnannai qumuréaa foo qianáura. ³² Qinée ínniara sipsípasaa rakísi máriasa máridaqa náriqa sipsípa faqa burimakáu faqa náriqa aiqáma áinaina faqa máree qumiaa foo qímasee qímamianaúra. ³³ Qinée miqí qímasee qímamisáananoo Fáraoofa ínni náaramásee ínnee aináini márianara iráinaqá maaqí qímasee qímamiaqa. ³⁴ Óo maasá úriqararafa maasá qikeekú qikaaku óoqai sipsípa kai rakísi marúsa márufafa maasá fáqa maqee minásaa kai rakísidaqa. Ínnee miqí qímasee Fáraoona qímamifánoo mifá Kooseena máqa ínni nímiannoo. Isipa máqannaasa sipsípa rakísiranara níkoou uqanná qáidanoo. Minára ínni náaduma sáa Kooseena máqa nímiannoo.

47 Yóoseefaana narí áfasausa moodáannai qísauku námu nífiqeenoo Fáraoo fuqóo óoru finau. Óorureenoo qímaminoo qinau. Óo Fáraoo qíní qíkoofa fáqa qíní qífasausa fáqa Kannaana máqusaindari nári sipsípa burimakáu aiqáma faqa nári aináina faqa máree qúmidaqa. Maqee misa Kooseena máqasaa qumu márídaqa. ² Miqí qímasee narí áfasausa mára Fáraoona óorinni múrusoofanoo níqafanau.

³ Fáraoofa Yóoseefaana ufa iriséenoo miná áfasausa mára irámirinoo qinau. Ínnee nána áinaini máriasee. Miqí qufaqá misá iriséeqa qiqau. Úriqararafa, maasa sipsípasaa rakísira áinaina ímarunausa márídaqa. Maasá qikeekú qikaakú áuqeeu sáikana kaí maasá faqa márídaqa. ⁴ Aandaróo firaafá uqanná Kannaana máqasaa dárifanoo maasá sipsípauqa nára ándanda sía márifaqa maasa maa maqa maaqánaki márírara úmidaqa. Amanée eedóo qírana qíminaa maasa Kooseena máqa máaqaki márianauree.

⁵ Fáraoofa misá ufa iriséenoo Yóoseefaana qímaminoo qinau. Doo aní ákoofa faqa aní áfasausa fáqa aní faqa máríraree qídee. ⁶ Isipa máqa máqa misáindi márídanoo. Sáinaqa Kooseena máqa máaqaki máriaqa. Kooseena máqa máqa ámiqirafa márídanoo. Aní áfasausa kínaana moó qáfainanoo sipsípa burimakáu ámiqi mándee rakísi marínnana miná maréeqeenana quqásáinanoo mifá qíní sipsípa burimakáusaa rakísiani.

⁷ Miqí qímasoofanoo Yóoseefaafa narí ákoona áfiqeenoo Fáraoo fuqóo mínisoofanóo Yakooboofa miqóo aniréenoo Fáraoonaa afaaqóoqa qímama qánau. ⁸ Miqí qímasoofanóo Fáraoofa Yakooboona áukuana irámirinau. Aní áukuana náqummee máridanoo fée qufanóo Yakooboofá qinau. ⁹ Qinée 130 áukuana kai maa maqánasaa máridaqa. Sía kísaaqasaa fáu qinee moómoo úmmaara paqúriqa. Qiní qikeekú qikaakú kísaaqasaa uqanná máriqau. Misá áukuana fannoo qiní áukuana fíaaqaranoo máridanoo. ¹⁰ Yakooboofa miqí qímaseenoo kafáa Fáraoonaa afaaqóoqa qímama qáseenoo dóo ráudamaki finau.

¹¹ Yóoseefaafa narí áfasausa mára fáqa narí ákoona fáqa Fáraoofa uqóo Isipa máqa máqaki Rameeseesa máqusa aqa soofaqá máriqau. ¹² Miqíqa miqóo márufanoo Yóoseefaafa narí ákoona faqa narí áfasausa mára faqa narí ákoona áiku ásauku márusa faqa káaqa ánaaqi fáiquqa faqa nárana ními márinau.

Aandaroo firaafá Isipa máqannaasa náru ufáfa.

¹³ Aandaróo firaafá uqanná ímarufanoo sía uqanná aiqáma tinaí nárana márinau. Isipa máqanna fásiqa ánaasee faqa Kannaana máqanna fásiqa ánaasee faqa náara-roofaqa ummooquká iqá nímaríqau. ¹⁴ Misá nárana feefaurí márufanoo Yóoseefaafa mi munnimmána mara máree Fáraoofa máruqoo múnusee miná ámi márinau. ¹⁵ Isipa máqannaasa fáqa Kannaana máqanaasa fáqa nárana feefaurída aiqáma narí munnimma taikáqau. Miqí máseeqa Isipa máqannaasa aniréeqa Yóoseefaana qí-mamíqá qiqau. Maasá munnimma dóo taikáseeqa anée sía maasá áfu kai qíqafaa kúquana fáara nárana níminaqa náa. Sía maasá nárana qíminaqa maasa aní áfusaa kúquanaura.

¹⁶ Misá miqí qufanóo Yóoseefaafa maaqí qímasee náriqa qímanniminau. Ínni munnimma taikáinaqa ínneeqa aandáu aina máree míni qímidaga nárana miná áki-iqara máraaqa. ¹⁷ Miqí qufaqá misá náriqa aandáu aina Yóoseefaana míni ámufofanoo misá qóosauqa faqa sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa faqa doonkíuqa faqa miná ákiqara nárana nímmarinau. Dóo mi aukuaná misa nári aandáu aina ákiqara Yóoseefaafa nárana ními marínau.

¹⁸ Mi aukuaná taikóofaqá kafáa moó áukuana Yóoseefaa fuqóo aniréeqa maaqí qímasee qímamiqau. Maasá náqi fée mándee moó áinaina aní áfusaa kukéeqaanau-ree, sía. Dóo maasá munnimma taiká fífaqá maasá aandáu aina faqa aníndika kai mámbifaqa káqi máridaqa. Sía aní ámira áinaina moó márifaqa. Maasá qíqá qífaaqa fáqa maasá maqá faqa kaí maasáki máridanoo. ¹⁹ Maasá aní áfusaa kúquaqa mí-daqa doo sáina maasá qeeqá faiqi fáqa maqá fáqa miná kai amisáidaqa feefaurí marasáidaqa nárana náa. Miqímmaseeqa maasá qeeqá fáqa Fáraoonaa anáinira faiqi kákai iqá mária. Maasá moodáa ainainará kai íridaqa. Nárana faqa nárana asumu faqa níminaqa maasá qúmumaqa. Nárana qúmumaquseeqa maasá sía kúqua.

²⁰ Yóoseefaafa misá ufa iriséenoo aiqáma Isipa máqa máqa máqa feefaurúmma Fáraoonaa áminau. Aiqáma Isipa máqannaasa aandaróo firaafá uqanná nárana náriqa maqá amisée feefaurí marasée minánnoo nárana feefaurúmma néemaru-fanoo aiqáma máqa máqa Fáraonaindika minóo máarinau. ²¹ Miqí márufanoo Yóoseefaafa Isipa máqa máqa dínna átindari dínna átinna márusa maréeqee aináinira fáiqika kai másanau. ²² Isipa máqanna amaana máqasaa rakísiraua maqá kaí Yóoseefaafa sía feefaurínau. Fáraoofa maqee maqee munnimma ními márufaga nárana feefaurúmmásaida néemárufaga sía misá maqá feefauríqau.

²³ Yóoseefaafa faiqí ánaasee qímannimino qinau. Dóo ínnée qáfaiidee qínée maqee ínni faqa ínniqa maqá faqa feefaurúmma Fáraona ámiqa. Maqee nárana asumu nímianaqa ínnéeqa maqá Fáraona ámu maqánaki kafáa qúmmaquaqa. ²⁴ Nárana ánoona mámbinaqa moodáaqoo unakú quqáseeqa aiqáma moodáannai qísaukukinaana moodáa moodáa Fáraona amisee akaqána ínnéeqa faiqí ánaaseera faqa asumuara faqa quqáaqa.

²⁵ Faiqí ánaasee Yóoseefaana maaqí qímasee qímamiqa qiqau. Óo Yóoseefaafa anée aneenná kaí maasá mandá ainainasaa ititá qísaanano. Anée kai maasá ámiqimma qísaanano. Úriqararafa maasá amaná Fáraona aináinira fáiqi márianaura.

²⁶ Miqóo qári Yóoseefaafa afeeka sánda ufa quqánau. Mi sanda ufána óosana maaqí minóo máridano. Aiqáma Isipa máqa máaqakinaa nárana unakúsee moodáannai qísauku kínaana moodáa Fáraona ámiaqa. Mi ufáfa maqee káqi afeekaíkinoo máridano. Amaana máqasaa rakísi marúsa maqá kaí sía Faraon-aindikino márinau.

Yakooboofa ínaaqianna moodáa úfa irámirinau.

²⁷ Isaraee máqannaasa Isipa máqasaa Kooseena máqa máaqaki máriqau. Miqóo máridaqa moómoo áinaina faqáasa márufano misá faiqí námu faqa moómoo kambíqau. ²⁸ Yakooboofa qísauku qára taikáseenoo qíku dínni taikáseenoo dínni óonu qaara maraséenoo 17 áukuana Isipa máqasaa márinau. Miná áukuana aiqáma moodáanaki 147 áukuana marasée kúqinau. ²⁹ Miná kúqirafa adeedí ráma fufanóo Yakooboofa Yóoseefaana áaramaséenoo qímaminau. Anée aneenná ásauku qiní qífundana ámeemaanai quqáséenana sía Isipa máqasaa ákundaanáuranoofee qímasee qímafeekaikia. ³⁰ Qini qiqá qíkausea mára níkundoonaki qíkundaa. Qini Isipa máqasaaqari mara máree misá níkundooqoo qíkundaa. MIqí qufanóo Yóoseefaafa narí qímaminoo qinau. Anée qíanandee mianáura.

³¹ Yóoseefaafa narí ákoona ufa iriséenoo eedóo qufanóo miná ákoofa qinau. Saa sía káqi eedóo qíà, kúqaa qíma afeekaí kínana eedóo qíà. Miqí qímasoofanóo kúqaa Yóoseefaafa eedóo qíma afeekaí kínau. Qíma afeekai kámmasooofanóo Yakoo-boofa narí qaarísaa óoqu marifí Ánutunara dúfi dúfi qinau. Innaaru qímasoofanóo Yóoseefaafa narí aináinai finau.

Yakooboofa Eefaraimána faqa Mannaseena faqa nifaaqóoqaqu úfafa.

48 Káqikaqóo mári kufaqá misa Yóoseefaana qímamiqau. Aní ákoofa dóo ámiqimma aurídanoo. Yóoseefaafa mi ufána iriséenoo narí ámaaku qára Mannaaseesa Eefaraimasa nínidiqueenoo narí ákoofunnái óoqu finau. ² Misa Yakoo-boona qímamiqau aní amaaku Yóoseefaafa aní qáfarara qúmidano fee qufanóo Yakooboofa afeekaikámmasee fíndi fufanóo narí qaarísaa óoqu marínanu.

³ Óoqu mari fufanóo Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Óoqai qínée Kannaana máqa máaqaki núafannana kínai Rusa máqa máaqaki máriafánano Ánut-ufa aiqáma áfeeka faqáafa akooqoo kooroommá fufanóo qiní qífaaqóoqa qíma qí-maqanau. ⁴ Mífa maaqí qímasee qiní qíma qíminau. Qínée moómoo faiqí asumu ámiana anísaaqári ani aruakínausa moómoo máqannaasaika mifáranoo. Qinée maa maqána aní álku ásauku nímianano naaru naaru misáindika minóo máriannoo.

⁵ Aní ámaaku qára Isipa máqasaa kambíqara qánda qinée Kannaana máqasaa káqi márúnaqa kambíqaa qanda Mannaseesa Eefaraimasa qíní faiqi qára Reeubeenása Simeeoonasara foorá márifaranoo. ⁶ Anée akaqá faiqi námu maqa sáinausa misá aníndika mámbi márifara. Misá nárí nífasa qanda Mannaseesa Eefaraimasakínaa qúmiasana ainaina máree fáranoo. ⁷ Qinée aní ánoona Raseera námmarinara írqi miqí qídaqa. Mifá qíní firaa qímudao qíranaki Kannaana máqa máaqaki kúqinau. Qinée Meesapootamia máqa máaqaindari ani máríafananoo aanái Eefarataa máqusa aaqá kúqinau. Qinée miná írí Eefarata máqusai fímaru aanná áfainni ákundaqiafana. (Maqee Eefarataa máqusara Béedeeree máqusee qídaqa)

⁸ Yakooboofa miqí qímaseenoo Yóoseefaana ámaaku qára nínfafeenoo qinau. Maaqandá yána faiqi qáree.

⁹ Qufanóo Yóoseefaafa qinau. Qíní faiqi qára Ánutufa Isipa máqasaa máríafananoo qímu qandá márídaqa. Yakooboofa mi ufána iriséenoo qinau. Dóo miqandá nífiqee maí qinée únnaqoo adeedí mínisáinaqa nifaaqóoqa qíma nímaqaa. ¹⁰ Yakoo-boofa náuraiqi márúnara sía ámiqímmasee áfu máqee marínau. Yóoseefaafa narí ámaakuqara mínisoofanoo óonu máfi káqaramma qumáreenoo nímóoqánau.

¹¹ Nímooqa námasee Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Qínee sía kaifáa ani qáfaanauree qúnanoo Ánutufa kaí qifaqá aní faiqi námu níqafaidaqa.

¹² Miqí qímasoofanóo Yóoseefaafa narí ákoona áfundana sáaqaraana narí faiqi qára qumáreeqeenoo narí ákoona áfunni óorindari maqásaa áqufinau. ¹³ Yóoseefaafa narí ákoona áfusaa kummáráma fufanoo Eefaraimmana mara múnú Yakooboona ásaakai quqáseenoo Mannaseena miná ásaukuannai quqánau. ¹⁴ Quqásoofanóo Yakooboofa ásauku qára fíqaree áiqaree mámbufanoo ákáqa Eefaraimana sáa ásauku uqannái quqéenoo áfasaana Mannaseena sáa ásaakai ásauku quqánau.

¹⁵ Miqí mándeenoo Yóoseefaana afaaqóoqa qímamaqeenoo qinau.

Qíní qíkausa mára Abaraqaammána faqa Isakeena faqa níkoofa Ánutufa maa faiqísa ámiqi ámiqimma nímaqaa. Qíní qífiqamaree maaqoo maqee míníqai faqa márúnna Ánutúfa misá ámiqi ámiqimma nímaqaa. ¹⁶ Qíní óosana óosana má-dainaina kínaana ititá qímaqoo qangiroófa misá ámiqi ámiqimma nímaqaa.

Qíní dúqu faqa qíní qikooqandá Abaraqaammasa Isakeesa núqu faqa maa faiqi qandásaa máríani.

Miqandá móómoo fáiqi maqasáifanoo móómoo miqandá kíqari kambíqafi máríaqaa.

¹⁷ Yóoseefaafa narí ákoona ásauku qáfoofanoo aundurá mandái kufanóo narí ákoona ásauku qumáreenoo áfasaanasaa ásaakai ásauku quqáqoona maréeqee ákaqasaa quqásee ákaqasaa ásaukuannai ásauku quqáqoona maréeqee áfasaanasaa quqárara qinau. ¹⁸ Óo qípoo anée sía andeeqáananoo indaarúqaafa maí márídanoo aneenná ásauku uqannái ásauku miná ákiiqasaa quqáqaana.

¹⁹ Miqí qufanóo miná ákoofa qádo qída qinau. Qíní qímaaku qinée írídaqa miqí-daqa. Indaarúqaafa mifá fáqa miná áiku ásauku móómoo márifaranoo. Ínaaqian-náana áiku ásaukuqaa firaa afeeka maqannaáquanna márifaranoo narí áfasaana óoraqaránoo máríannoo. ²⁰ Miqí qímaseenoo mi faasaanná nifaaqóoqa qíma ní-maqeenoo qinau.

Isaraee máqannaasa nifaaqóoqa qíqa anísaa qímasaida qifáranoo.

Misá maaqí qifáranoo Anutufa Eefaraimmana fáqa Mannaseena undéemma ámaqaani. Miqúnannai Yakooboofa Eefaraimmana uqérasee Mannaseena rafáqa fína. ²¹ Miqí qímaseenoo Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau.

Qinée kúqirara mídaqa Ánutufa aní faqa máridanoo aní áfiqee aninná akeekú akaakú maqásaa óoru fúannoo. ²² Seekeemma máqa máaqa ámiqirafa máridanoo. Qinée óoqai qeeqá durú feefannóo Amoorá máqannaasa faqa rakusée máraafanna máqana aní ámianaúra sía aní ákaqaa fasáauqa nímianaúra.

Yakooboofa narí áiku ásauku taikára qafaqooqa qímannimu ufafa.

49 Yakooboofa narí faiqí námu náaramaséenoo qíma níminau. Ínnee aiqáma maaqóo aniráifaqa kásooaaqee ínni kína kambíqaaninna áinainara qíma nímiana íriaqa.

² Ínnee qíní Yakooboosa faiqi námu ínnee qíní fíqu fíqu mámbifaqa ínneeqa níkausa qíní Isaraeerasa ufa íriaqa. ³ Reeubeenáfa anée qíní óoqa fáiqi máriananoo. Anée qíní afeeka indaarúqaafa máriananoo.

Anée aiqáma qíní faiqí námu kíqari úriqararafa káaqa afeekaikí márianafa máriananoo. ⁴ Anée nammári áufindee ímarianafa káaqa afeekaikí márianafa máriananoo.

Anée sía úriqarana márinnaranoo.

Anée qíní qaarísaa qíní aináinira ánaasee sakasée faiqáannanara miqínnaranoo.

⁵ Simeeoonása Réefisa ínnee qára moodáa fídika máriafanoo.

Ínnee qára ínneeqa rákira dúru sáamunnoo faiqí mandáikamma nímaqaqau. ⁶ Qíní írirafa sía misá kukéeqara úfaki ootúpanoo máridanoo.

Qinée sía miqandá ufa suqíranaki márianaúra.

Misá nírana qoofaqa faiqí ánaasee narusée miqóoqari nasurídaqa burimakáu ákoonauqa náununu ateeakáqau. ⁷ Ínniqara áannoo qíranasaa níqirafa máriannoo.

Ínnee káqi fífau nárí márianara minára níqirafa máriannoo.

Isaraée máqa máaqakína ínniqara faiqi námu fúrufaramambuaqa.

⁸ Yakooboofa miqandá nifaaqóoqa qímaseenoo quandáfinoo Yúdana afaaqóoqa qinau.

Yúda, aní ákaqaafasaa aní amooqífára.

Anée aneenná namuqáa ninukasáa réenana rafáaqa fínafa máriananoo.

Aní ákoona faiqi námu aní óorinni niqoori sáunu áreefaranoo. ⁹ Yúda anée kásau áandaúra foorá faiqí nárí márianafa máriananoo.

Anée firaa kaasau ainainá máriana, anée aandáu arusée námasee faiqaqée ínanoo moó fánnoo sía aní áfauriannoo, rufíannoo. ¹⁰ Yúdafa karaambaíqa durú feefa uaqéeiannoo.

Minásaa ani aruakínausa úriqaraqa márídaqa rakísi nímaqeefaranoo.

Mifa úriqarara áuqu marasée rakísi nimaqanoo fífiinoo Siroo máqusaki óonuraannoo.

Miqóo máridanoo aiqáma máqannaasa miná ámeemaanai márifanoo rakísinnimaqaannoo.

miná áiku óosana márídaqa miná ufa máu kai fífáranoo. ¹¹ Mifa narí doonkí timmusa úainna sándasaa rumbéenoo.

Úainnauqakíqari káaqa ámiqiranasaa rumbéenoo.

Mifa narí qamunna fídíka árira úainna anoonakí nammáruqinoo. ¹² Mifa úainna née-marifanoo miná áfu fídíkandanda inóo márifanoo mimmí náamma anoona née-marifanoo áfai éekara áridanoo.

¹³ Miqí qímasee Yúdana qímamiséenoo Seeburunana quandáfi afaaqóoqa qinau. Seeburuna, anée ooruku námmari áfainni márinaránoo. Sípauqaindi nammáriara rufiasee aní mandaaqásee márifara. Aní maqa máaqa óosu Sidoona máqa máaqa áti raqúru áminoo máriannoo.

¹⁴ Miqí qímasee Seeburuna qímamiséenoo Yakooboofa quandá fínoo Isakaana afaaqóoqa qinau. Isakaa anée afeeka doonkiara foorá máfinana nárana úqauqa ámuuaqa faiqaqéeia.

Yóoseefaafa narí ákaqaa fasáauqa áqoondikira úfa níminau.

¹⁵ Isakaafa idooára máqusa qáfoofanoo ámiqinoo márufanoo kummárama fufanóo ataufakaáqa firaa ummaara quqásee máranoo nímarinau. Mifa aináinira fáiqiara foorá aináiniannoo.

¹⁶ Yakooboofa Isakaana qímamiséenoo quandáfinoo Dannaana afaaqóoqa qinau. Dannaafa nari máqannaasa úriqararafa máriannoo.

Misa Isaraee máqannaa foorá márifaranoo. ¹⁷ Anée ukadiqara foorá aaná áfainni márinaranoo qóosa fannoo aatáta fínana áiku raqúraminanoo maqásaa áqufinanoo faiqí minásaa márina afiqú áqusainanoo ánaaqiannaindari áqufuaní.

¹⁸ Yakooboofa Dannaanara miqí qímaseenoo Ánutunara innaaru qínoo qinau. Óo Yáawee qinée aní dadaaqíranara áfeesidaa.

¹⁹ Miqí qímaseenoo Kadannana afaaqóoqa qinau. Kada nipuráara fásiquaqa aní árifaranoo.

Miqífana anée quándaki náriqa nífaqee finnáranoo.

²⁰ Miqí qímaseenoo Yakooboofa Aseeranara qinau. Aní maqa máaqaki nárana moómoo ámiqirafa kaí máriannoo. Anée kínná ámi máriandee íra nárana kaí néemarinnaranoo.

²¹ Napatari anée káasau áandaura fooqáana márídana aneenná áidiranasaa sandána núu.

Anée ámiqira fáiqi moómoo máqeennaranoo.

²² Yóoseefaafa anée irumu miqírafa márídana nammári áfainni kambíqafi aqama moómoo íreennaranoo. ²³ Aní namuqáa nimudáanaí qímasee nári durú feefannóo aní árírara áfaqeefaranoo. ²⁴ Miqífanoo Yóoseefaana durú fánnoo sía paruparuqíannoo típu kaí qinóo máriannoo. Yakooboona Ánutufa aiqáma áfeeka faqáafa miná afeeka áminanoo miná ásauku fannóo afeekaikíannoo. Mi Anutúfa Isaraee máqannaasa rakísirafa misá afeeka kukeeqara maqusá márídanoo. ²⁵ Aní ákoona Ánutufa aní dadaaqíannoo.

Aiqáma áfeeka faqáa Ánutufa aní ámiqi ámiqiani.

Innaarúnaindaraa áakunnoo aní ámiqi ámiqimma ámaqaannoo.

Maqákiqari ururáinna námmarifa aní ámiqi ámiqirana ámiani.

Aní burimakáu aandáu faqa faiqi ánaaqiuqa faqa ámiqi ámiqimma nímaqaani.

²⁶ Moómoo táatúqeenauqa faqa sákummauqannoo faqa aní ámiqi ámiqimma ámaqaani.

Óoqeenaa áaqanasáaqaraa ámiqi ámiqirafa áni ámiqi ámiqiannoo.

Náaruara márira áaqanasáaqaraa ámiqi ámiqirafa aní ámiqimma ámaqaani.

Óosana óosana áinaina qinee qúnna ámiqi ámiqirafa aní Yóoseefaanasaa máriannoo.

Anée aneenná áfasausa kiqari úriqararafa márinnanasa mi ainaináusa anísaa máriannoo.

²⁷ Miqí qímasee Yóoseefaana qímamisée quandáfinoo Beensaminná qímaminau. Beensaminna anée káasau fáiniara foorá márinaránnoo. Anée kanánaana faqa eendímarinana faqa aandáu arusée neennáranoo.

²⁸ Dóo miqímásee Yakoooboofa narí faiqi námu indaarúqaana sáa óosana araséenoo aiqáma máfi nifaaqóoqa qímasanau. Miqímásoofaqa misa qísauku qára taikásee qíkunooqu qaara marasée óosana faiqi námu Isaraée máqanna máriqau.

Yakoooboofa kuqufuafaqá ákundoo ufafa.

²⁹ Yakoooboofa nifaaqóoqa qímannimaqaseenoo maaqí qímasee narí faiqi námu qímaníminau. Qinée káqi kaaqóo kúqiqa qeeqá qikeekú qikaakú márianaki óonu ootúpaanaura. Innee sía maaqóo qíkundaqa. Óoqi Abaraqaammáfa níkundara maqá feefaurú máqoofa márídanoo. Qeeta máqanna Eefaroonaa máqaki qíní qíkausa níkundoonaki qíní faqa qíkundaqa. ³⁰ Kannaana máqa máaqaki Makapeera máqusa Mámareena máqusa súani áfu óosana qáanai márídanoo. Abaraqaammáfa Eefaroon-afa unnái mi maqána feefaurúmmaseenoo níkundana. ³¹ Miqóo misa Abaraqaam-mána faqa miná ánaqa Saráqa námmmarina faqa níkundaqau. Minakíkaí Isakeena faqa miná ánaqa Reebeeka námmarina faqa níkundaqau. Qinee minakí inni nínoona Reeaa námmarina ákundeeqa. ³² Mi maqána faqa minakínaa óoni áamara faqa Qeeta máqannaasa unnái feefauriqia. Qíní minakí qíkundaqa. ³³ Yakoooboofa narí faiqi námu qímannimi taikásee áiku raqándaammasee doo kúqinoo narí akeekú akaakú unnái finau.

Yóoseefaafa narí áfasausamara asooára ufa qímannimu ufafa.

50 Yakoooboofa kuqu fufanóo Yóoseefaafa aundurá mandáikufanóo narí ákoona qírísaa rofeebáaqa mámbufanóo narí ákoona óori ámooqueenoo qíkí ráqanau. ² Qíkí raqaséenoo Yóoseefaafa Isipa máqanna óosana máreenoo tutáqausa qímannímufaqa aniréeqa sía kái káqi mandáikianifeera marasínna óosana óosana akuámaqee máriqau. ³ Misa Isipa máqannaasa óosana maraséeqa qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 faasaanasáa marasínna Yakoooboona qírí akuámaqau. Isipa máqanna qaaramóo fásiqa faqa qísaukuqara taikásee 70 fáasaanasáa Yakoo-boonara ikí ráqaida soofaarí máriqau. ⁴ Soofaarírana taikásoofanóo Yóoseefaafa Fáraoonaa aaqá márusa úriqararasa qímannimino qinau. Innee maa ufána mara máree múnú karaambáiqá Fáraoonaa qímamiaqa. ⁵ Qíní qíkoofa kúqirara ídanoo qíma afeekaikámmasee qíní qíma qíminoo qinau. Qinée kúquanana qíní qírí mara máree Kannaana máqa máaqaki óoni áamara deedaqammá qáafannanaki qíkunda. Minára amanée qinée óorureeqa qeeqá qíkoona minakí ákundamaséeqa qúmuanauree.

⁶ Minára Fáraoofa irisée qímaminau. Doo óoruree aneenná qíma afeekaíkiandee ínana aneenná ákoona ákundamasee qúmua. ⁷ Yóoseefaafa narí ákoona ákundarara óorufuafa Fáraoonaa aaqá úriqararasa márusa faqa Faraoona kóota írimarusa úriqararasa faqa Isipa máqannaasa indaarúnniki ímaru fasiqáusa faqa Yóoseefaana faqa óoru fíqau. ⁸ Miná áiku ásauku faqa miná áfasausa mára faqa miná ákoona áiku ásauku akaqáusa faqa aiqámausa Yóoseefaana faqa óoru fíqau. Misá aandáu faqa faiqi ánaaqiuqa faqa káqi kaí Kooseena máqa máaqaki máriqau. ⁹ Akaqáusa qóosasaa óoru fíqau. Akaqáusa qóosa rariséemarú karánaki óoru fíqau. Yóoseefaana fáqa faiqí tatúfufaqa óoru fíqau.

¹⁰ Misa aiqámausa súani óosana qáanai Yóoradana námmani áfainni sakuma faqa ráisa adiugá mara qáqimaru maqusánasaa óoruree misa firaaqóo kísaaqasaa soofaariqau. Yóoseefaafa narí ákoonara qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fáasaana soofaarinau. ¹¹ Kannaana máqusanaasa miqóo márusa ikí ráqoona qáfamásee qiqau. Níndafaaqa Isipa máqannaa firaaqóo fáaqa rúmasaida ikí ráqaida. Miqí qímaseeqa misa mi maqusána áuqu Abeera Misaraima fée qímariqau. Mi auqúna óosana Isipa máqannaa soofaaríra máqusa fée qiqau.

¹² Yakooboona faiqi námu nári níkoofa qímannimundee iqau. ¹³ Misa nári níkoona qirí mara máree Kannaana máqa máaqai óoruree Makapeeraa máqa máaqaki Mámaree máqusa súani óosana qáannai márufafa miqóo óoni ámaraki ákundaqau. Qeeta máqanaa fásiqa mina áuqu Eefaroona Abaraqaammáfa feefaurí máqoon-aki quqáqau. ¹⁴ Yóoseefaafa narí ákoona ákundamaséenoo narí fáqa fusá narí ákaqaafasaaúqa fáqa moosá fáqa kafáa anirandée Isipa máqusai fiqau.

Yóoseefaafa narí akaqaa fasáauqa áqoondikira ufa níminau.

¹⁵ Yóoseefaana ákaqaa fasáauqa misá níkoofa kuqufufaqá Yóoseefaana rufíeeqa narí qímami narí qímami qiqau. Óoqai maasa Yóoseefaana mandáika mámaqaafánausa márida. Miná ákiiqara íannoofee. ¹⁶ Misa miqí qímaseeqa Yóoseefaa funnáí ufa quqáseeqa maaqí qímasee qímamiqau. ¹⁷ Óo Yóoseefaa maasá qíkoofa kúqiraridanoo aníara maaqí qímasee maasá qímaqiminau. Yóoseefaa aní ákaqaafasaa aní mandáika mámaqoonara qaunúmmasaa síamma íria. Misá aní mandáika mámaqoonara dóo qinée mi ufána óosana íriqa. Maasá qíkoofa miqí qunára minára maasa aní qímamidaqa. Ani akoona Ánutuna aináinira fáiqiúqa maasa aní mandáikamma ámaqaafánna númoona minní qísaa. Miqí qufanóo Yóoseefaafa minára iriséenoo ikí ráqanau.

¹⁸ Miná ákaqaa fasáauqa minára iriséeqa aniréeqa náriqa Yóoseefaana óorinni maqásaa kummárama fufaqá qiqau. Maasa aní aináinira fáiqi kákai mámbi márianaura.

¹⁹ Yóoseefaafa iriséenoo qinau. Ínnee sía qiníara rufíaaqa. Sía qinée qeeqá qifaaqa Ánutuna ámaqa máqaanaura. ²⁰ Kúqaa ínnee qiní mandáikamma qímaqaaneera tipúndaarufanoo Ánutufa miná mara quandásoofanoo ámiqinau. Moómoo maqee káqi máriasa márirana dadaaqánifeera miqína. ²¹ Sía rufíaaqa. Qinée ínni fáqa ínni faiqi ánaasee faqa nárana nímida rakísi nímaqaanaura. Miqí qímasee Yóoseefaafa narí áinaina nifaaqa quqáaqeera qíma níminau.

Yóoseefaafa kúqu ufafa.

²² Miqóo Yóoseefaafa Isipa máqannai narí áinaina fáqa káqi márinau. ²³ Mifá wan handeréeta faqa qísauku qára faqa 110 maraséenoo kúqinau. Yóoseefaafa miqóo máridanoo narí ámaaku Eefaraimmana faiqi fáqa qáfana. Yóoseefaafa narí ánaiqi fáqa narí afaqnáusa faqa níndafana. Yóoseefaafa Mannaaseena faiqi Makirana faiqi námu narí afaqnáusa marasée firinau. ²⁴ Kúqiraridanoo Yóoseefaafa maaqí qímasee narí áinaina qímáníminau. Qinée kúqirarammidaqa. Qinée kuqu fúananoo Ánutufa ín-nisaa rakísidanoo ínni indaarúnnikinaqa ooqai Abaraqaammána fáqa Isakeena fáqa Yakooboona fáqa qíma afeekaíka mándee nimiqoo máqanasaa ínni nínidqamaree miqóo múnu quqáannoo. ²⁵ Yóoseefaafa minára kaí kafáa qímáníminau. Ánut-ufa ínni nífiqee fínaqa qiní qímudaani fáqa mara máreeqa miqóo múnu madikáma

qísaaqa. Ínnee minára qíma afeekaí kífaqa qinee íria. Misá irisée qíma afeekaikám-masoofanóo Yóoseefaafa kúqinau.

²⁶ Yóoseefaafa Isipa máqa máaqaki márídanoo wan handeeréeta faqa qisauku qara faqa 110 áukuana maraséenoo kúqinau. Kuqufufaqa misa sía kái káqi putaá íanifeera mi marasinná aku ámaqaseeqa bukísaki quqáqoofanoo márinau.

Rafúdoo Akarafa

Isipa máqannaasa Isaraee máqannaasa mandáikamma nímaqaqau.

1 Yakooboona ámaaku óondamara misá faqa Isipa máqusai óoqu fúsa misá nuqu maaqímminoo máridanoo. ² Reeubeenáfa faqa Simeeonáfa faqa Réefifa faqa Yúdafa faqa ³⁻⁴ Isakarafa fáqa Seeburunafa fáqa Beensamináfa faqa Dánnaafa faqa Napatarifa fáqa Kadaafa faqa Áseerafa faqa minamúsa faqa misá faiqínámu faqa nári níkoona nínaakuna faqa Isipa máqa máaqaki óoqu fiqau. ⁵ Moodáanaki ruqáuiqa óoqu fúsà qaaramóo fásiqa níku nísauku taikásee moó fásiqa ásaukuqará kai taikásee 70 Isipa máqa máaqaki óoqu maríqau. Yóoseefaafa óoqai miqóo máruqoo márinau.

⁶⁻⁷ Miqóo máriiufaqa Yóoseefaafa faqa narí áfasausamara faqa aiqáma mi aki- iqáusa kuqu taikáfufaqa misá faiqi námu níku nísauku findifufaqa faiqi moómoo uqanna maqasoofaqa kambíqau. Kambíqafiqa Isipa máqa máqa umbiqámma áqiqa máriqau. ⁸ Faraoofa Isipa máqanna rakísirafa kuqufufanóo kísaaqasaa mári- noo fúka moó Faraofa kambíqanau. Mifá Yóoseefaanara faqa aandaroo áukuana rakísiunara faqa miná áiku ásaukuara faqa sía írinau. ⁹ Faraoofa narí máqan- naasa qímannimino qinau. Isaraee máqannaasa moómoo uqanna maqa máqa umbíafa máriafaqa maasá úridaaqaramáseeqa maasá rafáaqafu qímaqéefaara. ¹⁰ Rákirafa kambíqainaqa misá maasá namuqáa faqa moodáanaki kámmafi maasá darusée quqásee sandée foora. Ínni saimbaqa náqífee mándee óonumafi irisée misá rafáaqafúsaanaqee misá sía moómoo kambíqeefaree.

¹¹ Miqí qímasoofaqa Isipa máqannaasa Isaraee máqannaasa karafúsa saika nímiqau. Afeeka rakisirausá misásaa rakísi maríqau. Isaraee máqannaasa karafúsaki máridaqa qaara maqusa áuqíqau. Moó máqusa áuqu Pitoona máqusa áuqusee moo máqusa áuqu Raqamaseesa máqusa áuqíqau. Mi maqusa qandá nárana afeedímaru maqusa qanda máriqau. Qafee máqannai kai máqa usakéemaríqau. ¹² Isipa máqan- naasa Isaraee máqanna kafáa kafáa ummaara nímufaqa moómoo kambíqafiqa maqa máqa qumbíqau. Isipa máqanna misá níndafeeqa káqa rufífee máriqau. ¹³ Miqúnara sía moómoo asumu kambíqaaqee fíraa kadaapí uqanná misá ní- muaqa quqásoofaqa misá mandá márira máriqau. ¹⁴ Isipa máqannaasa qufaqa Is- araee máqanna qafee máqa qumáree ausírira óoniará foora moómoo áuquseeqa minánnai máqa usakéeqa kafaá áfuqaki áinaina faqa ímaríqau. Miqí márufaqa sía Isipa máqannaasa misára qimudádo qímaríqau.

¹⁵ Faraoofa mi kadaapirírana Isaraee máqanna nimiséenoo quandáfinoo Isa- ree máqanna ánaasee qaaraqánda Sifaraa námmarisa Puua námmarisa inaamu- naí fusásaa rakísímaru anaasee qanda qímanniminau. ¹⁶ Ínnee qara innaamunaí fí- daqara dadaaqíqa faiqí maqaséeqa akoonaiqí aiqáma aaqee uqanná rutúkuqa, mánaaqa kai káqi máriaqa. ¹⁷ Mi anaaseeqandá Faraoona ufa iriséeqara Ánutuna ufara rufíaseeqa sía akoonaiqíuqa nári maríqau, káqi máriqau. ¹⁸ Faraoofa akoonaiqí moómoo kambíqoofanoo níndafamáseenoo innaamunaí nífiqaganu ánaaseeqanda náaramáseenoo níqinoo qinau. Ínnee qara náqaafee ifaqée sía akoonaiqí náridee qiní ufa rukíáafanoo. ¹⁹ Miqandá miná ufa iriséeqa qíqau. Heeburu ánaasee sía Isipa ánaasee naannaráidaqa misá káqi káqi faiqi máqaidaqa. Maaqandá óonu ráunaqa fáasai faiqi maqaqaafaqá óonu níndafaidaqa.

²⁰ Ánutufa mi anaaseeqandá óosana nínfamáseenoo ámiqi ámiqimasooafaqá Isaraee máqannaasa moómoo kambíqafiqa afeeka maqanna máriqau. ²¹ Miqandá Ánutunara ruffoofano miná ákiiqara Ánutufa miqandá faqa faiqi asumu níminau.

²² Faraoofa misá nínfafeenoo narí máqanna Isipa máqanna aiquámausa náaramáseenoo ufa afeeka ufa qímanniminau. Heeburu ánaasee akoonaiqí maqasáifafa innée miná maréeqee nammári firaaná Niru námmariki áqusaifafa kúquaqa. Aiqáma kúquaqeera mánaaquqa kai káqi máriaqeera qinau. Miqí qímasooafaq miqímmi maríqau.

Misa sía Mooseena fáiqi ánaaqi áriqau.

2 Mi kamúqoo mi aukuaná Réefina átikiqari kumaaráa moó fannoo findi finoo mánaqa Réefina óosanakí máranau. ² Maraséenoo faiqí moó akoonaiqí maqaséenoo miná ánoofa qáfoofanoo ámiqira faiqi márufanoo Isipa máqannaasa árífoo qímaseenoo qaaramoó qúqoonasaa kukéeqa ámaqáqoofanoo márinau. ³ Qaaramoó qúqooná áiqaróofanoo faiqi ánaaqi káqikaqóo áaqoo írufanoo miná ánoofa akoofa rafáaqafirara óonumafi írusia miná ánoofa fúraa ámanee úqa kísaaqa difaanará foorá áuqinau. Mifá koorootáqa qumáreenoo fúraa úqamau sía nammári ruqíqaki kéeqáanifeera akinau. Uqá áuquseenoo miná ánoofa faiqi ánaaqi uqáki rúmaseenoo fúraa moómoo nammári ámmáusái márúnaki kukéeqaqoofanoo minakí márinau. ⁴ Nammárikí márufanoo mi faiqína ánasaa nánaindari kukéeqanoo máridanoo rakísí márinau. Nánee kambíqaannoo qímasaidanoo rakísí marínau.

⁵ Fáraona áraamuna nammári áuqaaneera narí rakísímaru manaaqáusa faqa mi nammarínai qúminau. Mifá nammári áuqaidanoo fúraaki qáfoofanoo uqá márinau. Márufanoo qáfamaseenoo narí aináini maru manaaqána qímamufanoo mi uqána nammárikinaana máranau. ⁶ Marasoofanoo Fáraona áraamuna ásaukukinaana maraséenoo uqá óo raqásee faiqi ánaaqi qáfanau. Faiqi ánaaqi ikíraqoofanoo miná írufanoo ámuqusufanoo qinau. Maafá Heeburu máqannaasa faiqí akoonaiqí máridanoo fee qinau. ⁷ Mifá miqí qímarufanoo mi faiqi anaqína ánasaa aniréenoo Faraoona áraamuna maaqí qímasee qímaminau. Amanée Heeburu ánaasee moó óoru áfiqee múqusaananó fée náamma ámiannoo fee. ⁸ Faraoona áraamuna eedóo qufanóo mi faiqi anaqína ánasaa óoru nárí nínnoona uqanna áfiqee qúminau. ⁹ Qumuroofanoo Fáraona áraamuna fannoo maaqí qímaseenoo mi anaaseená qímaminau. Anée maa faiqi anaqína náamma ámidana rakísí márinaqa qinée maqee maqee feefaurú aní ámi maríanauranoo. Mi anaaseefá eedóo qímaseenoo narí faiqi ánaaqi uqanna narí máaqai múnú qaqée ídanoo rakísí marínau. ¹⁰ Mi faiqi anaqífa káqi kaaqóo innooqáfufanoo narí ánoofa áfiqeenoo Faraoona áraamuna máruqoo mínisoofanoo narí faiqi kámámbinau. Fúka ánoofa áuqu rarara maaqí qinau. Qinée nammárikinaana máraunnaana áuqu Mooseeneé qianaura.

Mooseefa Midianna máqusai sandánau.

¹¹ Máriiufanoo Mooseefa innooqáfufanoo moó kári narí máqanna Isaraee máqannaasa óonu nínfafoofaqa fira kaaapi rímaríqau. Isipa máqanna moó fánnoo Heeburu máqanna Mooseena aqóónna árimarufanoo Mooseefa qáfanau. ¹² Áranaqoofanoo faiqíara dínni dínni múnú áfu máqee míni afu maqee ufanóo faiqí sía márufanoo Isipa máqanna fásiqa Mooseefa kuqá aruséenoo miná irí núkuda afaqáseenoo minakí kukéeqasee ákundanau.

¹³ Iqáqoofanóo kanánaana rafúdamakufanoo Mooseefa narí máqannaa nín-dafara kafáa finau. Óonuree nín-dafoofaqa Heeburu fásiqa qaaraqánda rákíqau. Mooseefa aqóónnana árimaruna qímaminoo qinau. Anée náqaafee ifané aneenná aqóónnana óosana síainaki fifau áridanee. ¹⁴ Miqí qufanóo áru fásiqafa qinau. Yáfee aníara karaambáíqee qifané anée maasá ufa irisée andeeqáidanee. Eendá anée Isipa máqannaa áruanafa kafáa maqee qíní faqa dárínnaree qufanóo Mooseefa taútinau. Tautúmandee qinau. Dóo eendá árunnanara aiqáma kooróomminoo máridanoom-mifoo qímaseenoo rufianau.

¹⁵ Fáraoofa minára iriséenoo Mooseena kuqá áruaneera ufanóo Mooseefa minára rufiamareenoo Isipa máqa máaqa quqásee Midianna máqa máaqai níanai sandánu. ¹⁶ Sandee óonureenoo nammári mádika áfaisaa óoqu márínau. Midianna máqannaa amaana máqaki aanáiqikirana miná áuqu Yeetaroona áraamuqmaaka dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 máriqau. Mooseefa nammári madika áfaisaa márufafa mi manaaqáusa nárí níkoona sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa nammári saka nímianee qímasee aniraqau. ¹⁷ Faiqí akaqáusa nárí sipsípasaa rakísimarúsa mi manaaqáusa niqíqoofaqá anirandée fufaqá misá nárí sipsípa naaree nammári nímianeera qufanóo Mooseefa fíndifinoo misára qádo qímaseenoo mánaaqauqa ná-roofaqá aniroofanóo Mooseefa narí kai misá sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa nam-mári saka nímínau.

¹⁸ Mi manaaqáusa sipsípauqa nammári néeneesoofaqá nífiqee máaqai fiqau. Óonu roofanóo misá níkoofa irámirinoo qinau. Ínnee náqífee ifaqée maqee fáasaanasaa ánidee. ¹⁹ Miqí qufaqá misá qiqau. Isipa máqannaa fasiqa moó fánnoo faiqí sipsí-pasaa rakísi máriasa óonu raafanóo misára qádo qímaseenoo maasá sipsípauqa narí kai nammári saka qumáree nímiisaifaqá dauní anidaqa. ²⁰ Misá níkoofa miná írinoo qinau. Mi-fasiqáfa yáífee máridanoo fee. Nánaree ínnee minní áisee ánidee. Dóo sandée óonu áfiqai fanoo nárana ani náani. Miqí qímasoofaqa óonu Mooseena áfiqee ániqau. ²¹ Yeetaroofa Mooseenara qíní faqa máriannee qufanóo eedóo qímasee márínau. Márufanoo Yeetaroofa narí áraamuna Sipooraa námmarína Mooseena ámu-fanoo máránau. ²² Maraséenoo faiqi akoonaiqí máqanau. Maqaséenoo Mooseefa narí faiqi áuqureenoo qínée ánaamuru maqusaki márídee qímaseenoo Keerasoommá née qinau.

²³ Mooseefa miqóo moómoo áukuanaki márufanoo Isipa máqanna karaam-báíqa Fáraoofa kúqinau. Kuqufufaqa Isaraee máqannaasa Isipa máqannaasa afeeka rumbarana ámeemaanai káqi kai ánnadannada qídaqa márídaqa Ánutufinnai dadaaqíanifeera innaaru qímariqau. Misá innaaru qírafa Ánutufinnai ooru finau. ²⁴ Ánutufa misá qikí ráqarana iriséenoo Abarahaamána faqa Isakeena faqa Yakoo-boona faqa moodáanaki kúra ufa qímaqoofa misá faiqínámu faqa dadaaqíanifeera óonu máfi írinau. ²⁵ Ánutufa misá mandáinainaki márufanoo misára óonu máfi íru-fanoo ámuqusinau.

Ánutufa Mooseena áaranau.

3 Moó kári Mooseefa narí áiraamaku Yeetaroona Midianna máqannaa amaana máqaki aanáiqi kírafa márúna sipsípasaa faqa mimmísaa faqa rakísi márínau. Moó kári Mooseefa narí áiraamaku sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa nífiqa máreenoo aadána máqa máaqa fíqareenoo Hooreeba náaquqara áaqanasaa múruqoofaqa ándanda néemarufanoo rakísi márínau. ² Miqí márufanoo Ánutuna qangiroo Mooseena

áfusaa tautúmma amaqáseenoo kooroomáfinoo saqári amimikíqari idáuru kambíqanau. Mooseefa miná qáfoofanoo idáuru firaafá qáidanoo sía mi saqári amimína qanau. ³ Mooseefa miná qáfamaseenoo moó áinainammifoo sáina aaqá óonuree qáfaa, nánaree saqári amimi sía qáidanoo fee qímasee aaqá finau.

⁴ Mooseefa quándakinoo aaqá óonu roofanóo Ánutufa minakíqari Mooseena áaraidanoo qináu. Moosee Moosee qináu. Mooseefa iriséenoo foó qímaseenoo qináu. Qinée máa máridaqa. ⁵ Miqí qímasoofanoo Ánutufa kafáa qímaminau Moosee sía anée adeedí ánia. Aneenná áiku ánaamu raipáqusee miqóo maría. Náaquqara maqa maaqa márinara aneenná áiku ánaamu màra áqua. ⁶ Miqí qímaseenoo Ánutufa kafáa qímaminau. Qinée aní ákoona Ánutusa máridaqa. Abarahaamána fáqa Isakeena fáqa Yakooboona fáqa Ánutusa máridaqa. Mooseefa mi ufána iriséenoo Ánutuna qáfaanoo qímaseenoo rufiaseenoo óorisaa ititánau.

⁷ Ánutufa kaifáa Mooseena qímaminoo qináu. Qíní faiqí ánaasee Isaraee máqannaasa Isipa máqasaa firaá aupurarana ními máriafaqa níndafaidaqa. Misá qíníara maasá afeeka rakísira rakísi máriasa nísaukukinaana rafía quqáannee qímasee qíní dáaree máriafaqa írídaqa. Qinée misá aiqáma áupurarana máree márianara írídaqa. ⁸ Qinée innaarúnaindari qumurée Isipa maqánnaasa nísaukukinaana maréeqee firaá máqa máqa áinoo faqáa máqa aiqáma ainaina rairaa ímariqoo quqánaura. Mi maqánasaa Kannaana máqannaasa fáqa Heeta máqannaasa faqa Amoorá máqannaasa faqa Peerisita máqannaasa faqa Hifita máqannaasa faqa Yeebusa máqannaasa faqa misáuqa máriaqoo quqánnisaanaura. ⁹ Isipa máqannaa Heeburu máqannaa radámi máriafaqa misá qíkí ráqee máriafa dóo qíní dáaqoosaa rifaqa níqafaidaqa. ¹⁰ Qinée aní Isipa máqannaa karaambáiqá Fáraoo finnai aiqáanana óonureenana qíní faiqí ánaasee indaarúnna kámma nímaqainaqa Fáraoona maqa máaqakiqari quqásee ániaqa.

¹¹ Mooseefa mi ufána iriséenoo Ánutunara qádo qídanoo qináu. Akasáa qinée maaqírausa náqímaseeqee Fáraoo finnai óonuree fee Isaraee máqannaasa Isipa máqa máaqaki máriana nífiqaanaúree. ¹² Ánutufa iriséenoo qináu. Qinée aníafaqa márianana anee Isaraee máqannaasa Isipa máqasaa qaraana nífiqamaree maa aqaannásaa anirée qíní qimoo qífaranoo. Miqínna oosanafa qinée aní aiqáafannanara kooroo íannoo.

¹³ Mooseefa iriséenoo kafáa Ánutuna qímaminoo qináu. Anée qíní diqiqáanáqa qinée Isaraee máqannaa ínnannai óonu réeqa maaqí qianáura. Ínni nísaifaqausa nínaakusa Ánutufa qíní diqiqaifaqá ínni qímannimirara ánídaqa. Miqí qíanaqa misá maaqí qímasee qíní ireefáranoo. Miná áuqu yáfee máridanoo fee qífaqa qínee náqifee qímasee qímannimianauree. ¹⁴ Ánutufa iriséenoo Mooseena qímaminoo qináu. Qinée qeeqá márúnausa qídaqa. Anee maaqí qímasee qímannimia. Náriara qinée qeeqá márúnausee qímarifa diqiqaifaqá ínni iannai ánídaqa. ¹⁵ Maaqí qímasee kafáa moó fáqa qímannimia. Ínni níkausa Abarahaammána fáqa Isakeena fáqa Yakooboona fáqa Ánutusa Yáaweese máridaqa aní Isaraee máqannaa iannái aní aiqíqáidaqa. Qíní mi duqúfa náaruara máriannoo. Kásooaqee kambíqainausa qíní mi duqúna reefáranoo. ¹⁶ Ánutufa kaifáa Mooseena qímaminoo qináu. Anée óoquree Isaraee máqannaa úriqararausa súqusee maaqí qímasee qímannimia. Yáaweefa inni nínaakusa Abarahaammána fáqa Isakeena fáqa Yakooboona fáqa Ánutusa qíní qífusaa kooroo máfinoo qímaqiminoo. Misá qímannimia, qinée misá iannái anirée qáfaunaqa Isipa máqannaasa qumaara moómoo nímimariafaqa qáfaidaqa. ¹⁷ Qinée

Isipa máqa máaqakinaana máraanauree qímasee írídaqa. Misá fíraa aupurarana kí-naana nífiéeqee áinoo faqaa máqasaa irairaa ída réemindéemiri máriqoo Kannaa máqasaa faqa Heeta máqasaa faqa Amooraa máqasaa faqa Peerisita máqasaa faqa Hifita máqasaa faqa Yeebusa máqasaa faqa quqánnisaanaura.

¹⁸ Moosee anée Isaraee máqannaasa mi ufána qímanniminaqa írifara. Ánee Ísaraee maqannaa úriqararausa faqa nífiqamareenana Isipa máqannaa karaambáiqu mární-nai óonuree maaqí qímasee qímamia. Maasá Heeburu máqannaasa Yáaweefa maasá Ánutufa maasá qífusaa kooroo máfinoo qímanniminoo. Maqee anée maasára eedóo qínaqa qaaramoó fáasaana aadána máqa máaqaki óonuree maasá Yáaweena maasá Ánutuna tatúfirana suqá ámianee qía. ¹⁹ Qínée írídaqa anée qímaminanoo Isipa máqannaa karaambáiqu fánnoo sía ínni níiqáinaqa fífáranoo. Qínée miná áidafirana ámiananoo miqóo ínni níiqáannoo. ²⁰ Qínee qeeqá afeekannái Isipa máqannaasa óosana óosana náaquqara áinainannai fitíqnarana nímianaaura. Nímiananóo Fáraoofa miqóo ínni idukúannoo.

²¹ Qínée Isipa máqannaasa ínniara náaquqarana nímianaqa ínnée Isipa máqasaaqari sía káqi fífáranoo. Aináina nímifaqa máree fífáranoo. ²² Ínnée fírarifaqa ínni nínnaaqmaaka Isipa máqannaa ánaaseeuqa nári naaqá mária ánaaseesa faqa náriqa máaqaki máriasara faqa qífaqa qamunna faqa kóora faqa siruáa faqa nifaaqa áuqi maria ainaináusa faqa nímifaqa ínnéeqa faiqi námu níraamuqmaaka Isipa máqannaa ámiqira qámunna ainainá kai afisúnnímaqai faqa máree fuaqa. Miqínnaanannai ínnée Isipa máqannaasa aináina máree fíara foorá ifáranoo.

Ánutufa Mooseena óosana óosana kúdifaanna áuqaani féera afeeka áminau.

4 Mooseefa Ánutuna ufa iriséenoo kaifáa irámirinoo qinau. Misá Isaraee máqanna sía qíní ufa qaindúsia, sía qíní ufa íría qíníara únna fee qímasee Yáaweefa sía aní áfusaa kooroo ifaná únna qiaanoo qífaqa qínee náqífee íanáuree. Náqífee íanaqee misá qíní óosana qáfee fee kúqaa fee qífáree. ² Miqí qufanoo Ánutufa qinau. Aní ásaukuki anee nánee úqirafa nídanee, qufanóo Mooseefa qinau. Sáunu úqirausa nídaqee qinau. ³ Ánutufa iriséenoo qinau. Dóo miná maqásaa áqua qufanóo maqásaa áqusoofanóo mi saunúfa sakáni kambíqa fufanoo Mooseefa miná qáfamaseenoo rufíasee sandánu. ⁴ Ánutufa kafáa qímaminoo qinau. Aneenná ásaukunnai mara miamí ámeesa qúmaraa qufanoo qumároofanoo kafáa ásaukuki sáunù kámmafinau. ⁵ Miqóoqari Yáaweefa Mooseena qímaminau. Anée óoqu Isaraee máqannaa nífusaa miqínaqa misá qíníara Abarahaamána faqa Isakeena faqa Yakooboona fáqa misá Yáaweefa misá Ánutufa kúqaa aní afusaa kooroo ífífo qífáranoo.

⁶ Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminau. Anée aneenná siútaki ásauku upeekáa. Miqí qufanoo Mooseefa miqímminau. Ásauku upeekáaseenoo radúkusee qáfoofanóo ásaukumau aiquama namúandáundau inóo márufanoo qáfanau. ⁷ Ánutufa kafáa qinau aneenná ásauku kafáa upeekáa qufanóo upeekáaseenoo radúkuseenoo qáfoofanoo ásauku máu namúandáundau írafa sía marínau. Dínniara foorá kai marínau. ⁸ Ánutufa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. Anée indaarú sáunù uqannífiqaina sía írifana innaaqiana ásauku uqannífiqáinaqa íríaqa. ⁹ Misá aní mi ainaina qandá qáfamasee sía aní ufa írifana anée Niru námmaryi saka qumáreenana aadána máqasaa adíásainanoo fidíka kai mandífínaqa qáfaqa.

¹⁰ Mooseefa Yáaweena ufa iriséenoo qímaminau. Óo Yáawee sía qíní diiqáa. Qínee óoqaindari sía ámiqimmasee faiqí nífusaa ufa qúnausa márídaqa. Maqee anée qíní qímá qímiannaqooqari sía mifa qíní maréeqee ufa qímarunausaikkammá qiseenoo. Qínee sía ufa qúnausa ufara mammá qímarunausa márídaqa. ¹¹ Miqí qufanoo Ánut- ufa Mooseena qímaminoo qinau. Yáfee nífauru nímidanoo fee. Yáfee sía ufa qíasaika faqa náaqoo qaunírausaika faqa mánnisaidanoo fee. Yáfee nífu máqarana faqa nífu dímbarana faqa nímidanoo fee. Qínée Yáaweesea kaí miqídaqa. ¹² Moosee anée doo fúa. Qínée aní ufa dadaaqi aakápaananá qinnáranoo.

¹³ Mooseefa kaifáa Yáaweena qímaminoo qinau. Óo Yáawee anée moó aqiqáinanoo fúani. ¹⁴ Yáaweefa miná iriséenoo áranaqoofanóo qinau. Dóo amaná aní áfasaafa Áaroonafa Reefina átikinaafa andeeqásee ufa qímarifa márifaqa qínee íridaqa. Mifá maqee aníara randánnoo ánidanoo. Mifá aní paqúrimándeé asasiánnnoo. ¹⁵ Anée miná qímaminanoo mifá misá qímannimiani. Qínée ínniqára dadaaqíanaqa ufa qímannimifaranoo. Qínée ínneeqára ifándinna áinaina qímannimianaqa áuqee- faranoo. ¹⁶ Ánutufa kafáa Mooseena qímaminau. Áaroonafa aní ufa maréeqee faiqí ánaasee qímannimíánnnoo. Mifá ani óora foorá márínana anée miná Ánutufara foorá márídana mifá áuqaanínna áinaina anee aakápeennáranoo. ¹⁷ Anée aneenná sáunú faqa úqirafa fúa. Minánnai óosana óosana ainaina faiqí sía amana áuqaaqaa ira áinaina áuqeennaranoo.

Mooseefa Isipa máqusai kafáa anirandée finau.

¹⁸ Mooseefa Yáaweena ufa iriséenoo narí áiraamaku Yeetaroo funnáí óonureenoo qímaminoo qinau. Amanée qínée Isipa máqusai kafáa anirandée óonuree qeeqá áinaina níqafaanauree. Misá káqi fee márídee doo fee kúqia. Miqíqufanoo Yeetaroofa iriséenoo eedóo qímasee aiqanau.

¹⁹ Mooseefa Midianna máqa máaqai káqi márufanoo Ánutufa kafáa qímaminoo qinau. Dóo fíndi fínana kafáa Isipa máqusai fúa. Aní árirari marúsa dóo kúqia.

²⁰ Mooseefa irisée eedóo qímaseenoo narí ánaaqa faqa faiqí námu faqa maréeqee doonkísaa quqáseenoo finau. Ánutufa máree fúannee qu sáununa faqa máree finau.

²¹ Ánutufa Mooseena qímaminoo qinau. Anée Isipa máqa máaqai óonureenana misá karaambáika áfusaa faiqí sía amana áuqaaqáa íra áinaina qínee ámiáfanna áfeekanannoo áuqaa. Miqí márínaqa qínee Fáraona kaukaata qíra írirana ámi- ananoo sía eedóo qínaqa Isaraee máqannaasa fifáranoo. ²² Anée maaqí qímaseenana Fáraona qímamia. Yáaweefa maaqí qídanoo. Isaraee máqannaasa qíní óoqa faiqiará foorá márídammiaafoo qia. ²³ Qínée aní qímamídaqa. Anée qíní óoqa faiqi- uqa Isaraee máqannaasa quqásainaqa misá óonuree qíní qímooqiaqa, qúnana anee qádo qínaqa doo maqee aní óoqa faiqí áruanaura.

²⁴ Mooseefa narí faiqí ánaasee faqa fídanoo eendúfanoo aanaí faiqanau. Eendáki Ánutufa aniréenoo Mooseena kuqá árirara ínau. ²⁵ Miqufanoo Mooseena ánaaqa Sipooraa námmarifa óoni raiqárana qumáreenoo narí ámaaku afaaqa áti aukúseenoo minánnnoo Mooseena áiku áuqamáseenoo maqásaa quqánau. Quqáseenoo qinau. Anee qini qifaaqi fidíka ánaaqi fasiqa máriananoo fee qinau. ²⁶ Miqimmásoofanoo Yáaweefa Mooseena sía árinau.

²⁷ Miqí qímarufanoo Yáaweefa Áaroonaa qímaminoo qinau. Anée aadána máqa máaqai fídana Mooseena paqúria. Áaroonafa eedóo qímasee Ánutuna náaquqara áaqanai óoru Mooseena paqúrinau. Paqúrimasee ámoqqa nanau. ²⁸ Ámóoqá-

soofanoo Mooseefa Isipa máqa máaqái fúanifeera Yáaweefa qímamuna faqa óosana óosana áinainara faqa Áaroonaa qímaminau. Yáaweefa faiqí sía amana áuqaaqaa íra áinaina áuqánee quná faqa Áaroonaa qímaminau. ²⁹ Mooseesa Áaroonasa Isipa máqa máaqái óoqureeqa Isaraee máqannaa faiqí firaasá náarama quqáqau. ³⁰ Quqáseeqa Yáaweefa Mooseena qímamu ufáusa aiqáma Áaroonafa qímannimisooofanoo Mooseefa faiqí sía amana áuqaaqaa íra áinainauqa misá nífusaa áuqanau. ³¹ Isaraee máqannaasa Áaroonaa mi ufána iriséeqa kúqaa mifoo qiqau. Misá Yáaweefa misá unnai ánunara náriqa firaa aupuraranara irisée kummá rámafufauqa innaaru qiqau.

Mooseesa Áaroonasa Isipa máqannaasa kínna óonu qáfaqau.

5 Innaaru qímasooofaqa Mooseesa Áaroonasa Fáraoo funnái óonuree qímamiqa qiqau. Óo Fáraoo, Yáaweefa maasá Isaraee máqannaa Ánutufa aníara maaqí qinoo. Anée qiní faiqi námu idukúsainaqa aadána máqa máaqaki óonureeqa oomáqa mándee qiníara innaaru qídaqa qimooqiaqee qinoo. ² Fáraoofa miqandá ufa iriséenoo qinau. Yáaweefa yáfee. Nánaree mina ufara eedóo qímasee Isaraee máqannaasa niqáanaa fífáree. Sía qinée Yáaweenara íridaqa. Mínara qinee sía uqanna Isaraee máqannaasa niqaanáura.

³ Mooseesa Áaroonáa kafáa Fáraoonaa qímamiqa qiqau. Maasá Heeburu máqannaasa Ánutufa maasá qífusaa koorooinoo. Anee maasára eedóo qínaqa qaaramoó fáasaana aadána máqa máaqaki óonuree Yáaweena maasá Ánutuna tatúfirana suqá ámianaura. Maasa sía miqíananóo mifa firaa manda auriranannái fee firaa dári-ranannai fee maasá aiqáma dárúannoo. ⁴ Fáraoofa iriséenoo Mooseesa Áaroonasa qímanniminoo qinau, ínneeqara nánaree faiqí ánaasee qiní aináini máriasa nífiqee fuafaqee minnísee fídee. Sáina kafáa anirandée aináiniranaki fuaqa. ⁵ Ínnee Isaraee máqannaasa maqee moómoo kámmafi qiní aináinirana minnísararee fée qídafee.

⁶ Mi faasaaná kai Fáraoofa Isipa máqannaa karabusasaa rakísi márusa faqa Isaraee máqannaa niqóónausasaa rakísi márusa faqa qímanninoo qinau. ⁷ Ínnee maqee sía kafáa uíta asaki ateeekásee Isaraee máqannaa nímifaqa minánnoo máaqa usakee maría simmeerána áuquaqa. Sáí faqá nári kai máraaqa. ⁸ Maraseeqa sía óorudupi masee áuquaqa. Aiqáma kári áuqi máriana amana kái áuquaqa. Misá kudikí maríasa márídaqa qiníara maasá idukúsáinaqa maasa óonuree Yáaweena nári Ánutuna tatúfirana suqá ámianee qídaqa. ⁹ Miqí qídaqifaqa ínnee firaa kadaapi nímifaqa misa óonauqee anauqee ídaqa Mooseesa Áaroonasa qínna únnufausa sía íriaqa.

¹⁰ Miqí qufaqa karabúsasaa rakísi márusa faqa Isaraee máqannaasa nári niqóónausasaa rakísi marusa óonuree maaqí qímasee Isaraee máqannaasa qímannimiqa. Fáraoofa maasára sía uíta asaki rarakú míni nímiaqee qídanoo. ¹¹ Mifa ínniara ínneeqá kai minakínai randásee máree míniseeqa óoqai áuqiu simmeerana amana kái áuquaqee qinoo. ¹² Miqí qufaqa misa Isipa máqa máaqaki aiqámatinai nídaqa uíta asaki randásee suqímáriqau. ¹³ Isipa máqannaa karabúsasaa rakísi márusa fuki faakí qídaqa qiqau. Ínnee óoqai maasá uíta asaki nímiafana áuqeeundee másee miná amana kai simméera áuquaqa. ¹⁴ Miqí qímaseeqa karabúsasaa rakísi maru Isipa maqannaa fasiqáusa Isaraee máqannaasa nári niqóónausasaa rakísiaqeéra mara quqáqoosa naruséeqa qiqau. Ínnee nánaree simméera óoqai áuqiuna amana sía áuqídee.

¹⁵ Qufaqa Isaraee máqannaa rakísirausa Fáraoo funnaí óonuree qímamiqa qiqau. Oo úriqararafa. Anee náqaa fee ifanée maasá maaqímma qímaqaidanee. ¹⁶ Misá sía uíta asaki nimiséeqa káqi maasára simméera áuquaqee qídaq. Miná sára maasá dária. Sía maasá óosanasáa fau. Ínneeqa óosanasaa fifau miqíafanoo.

¹⁷ Fáraoofa iriséenoo qímanniminau. Ínnee kudikí maríasa aináiniranara níkóo-qaifaqa qíníara maasá idukúqísainaqa Yáaweenaa tatúfirana súqamianee qímárafanoo. ¹⁸ Dóo káqi káqi anirandée ínneeqa aináinai fuaqa. Misá sía ínni uíta asaki nímifaranoo. Ínneeqa kai uíta asaki maree míniseeqa óoqai íundée kai moómoo simmeera áuquaq. Dóo fuaqa.

¹⁹ Isaraee máqannaasa nári niqóónausasaa rakísi marúsa Fáraoofa óoqai áuqi-undee kai másee áuquaqee qunára irisée doo maasa ummaaraki márídee qiqau. ²⁰ Fáraoo funnaindari quqásee ánídaq Mooseesa Ároonasa misá nífeesidaqa már-ufaqa ani paqúriqau. ²¹ Ani paqúrimmasee qímannimiqa qiqau. Yáaweefa ínniqara óosana qáfamáseenoo miná ákiiqara nímiannoo. Ínneeqara óosana arasaafanóo minásaara Fáraoofa narí rakísirausa faqa maasá dáruanoo. Ínneeqará Fáraoofa maasá dáruanifeera andaana rúmasaafanóo dáruanoo.

Mooseefa aundurá ummaara roofanóo Ánutu funnai anunú rinau.

²² Mooseefa misá úfa iriséenoo quándakufánnoo óonureenoo Yáaweenara innaaru qinau. Óo Yáawee, anée náqaafee ifanée Isaraee máqannaa mää mandáikána mán-nimaqidanee. Anée náqi fee ifanée qíní maí diiqéenee. ²³ Qínée Fáraoo funnai óonureeqa ani ufa qímamíafanna qooqari Fáraoofa Isaraee máqannaasa mandáika kai mánnímaqaidanoo. Anée sía uqanna dadaaqíra kári máriananoo.

6 Yáaweefa Mooseena ufa iriséenoo qímaminau. Amaná dóo anée maqee qíní óosana qáfeennáranoo. Qínee Fáraoona afeekaikámmasee qímamiananoo qíní faiqí ánaasee idukúsainaqa fifáranoo. Sía káqi idukúannoo qínée qíananoo idukúseenoo fuki faakí qínaqa miná maqásaaqari quqásee fifáranoo.

Ánutufa kafáa Mooseena áaranau.

² Ánutufa kafáa Mooseena qímaminóo qinau. Qínée Yáaweesa márídaqa. ³ Qínée Abarahaamána faqa Isakeena fáqa Yakooboona fáqa misá nífusaa aiqáma áfeeka faqáa Ánutusa qeeqá dúqu kooroo iqíafana. Qínee sía qeeqá fúka náaquqara dúqu Yáaweese qírana qímannimi qíafana. ⁴ Qínée qeeqá moodáanaki kira ufa misá faqa qídaq Kannaana máqa máqa misá nímíraaree qíma afeekaikíqíafana. Misá minakí asaqráa fáira foora máriunaki quqánnisaanuranoo fee qíqíafana. ⁵ Qínee maqee Isaraee máqannaasa Isipa máqanaasa karafúsaki márídaqa aupúrida annada annada ímaríanara iriséeqa qínee qeeqá moodáanaki kira ufara óonu máfi írqa.

⁶ Moosee anée Isaraee máqannaasa maaqí qímasee qíní ufa qímannimia, qínée Yáaweesa márídaqa. Ínnee Isipa máqannaa rumbáranaki máríana qínée ínni idúkee-gee asumu máríranaki quqánnisáanura. Qínée afeeka qisaukunnái mandá áupurarana Isipa máqannaasasáa quqáanura. Quqáseeqa ínni Isaraee máqannaasa asumu máraanura. ⁷ Qínee ínni qeeqá faiqí ánaaseekammáseeqa qínee ínni Ánutusa máríanura. Qínée ínni Isipa máqannaa karabúsa kínaana idukú nísanaqa miqóo ínnee qíní Anutusara írífaranoo. ⁸ Qínee ínni nífeegee kúqaa qíma afeekaikámmasee Abarahaammána faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa nímianauree qíafannaqoo quqánnisáanura. Qínee ínni nímíananoo mi maqáfa ínnindi kámmiannoo. Qínée

Yáaweesa qídaqa. ⁹ Mooseefa Isaraee máqannaasa qíma nímufaqa misa sía miná ufa írìqau. Misá firaa ummaara máree márufa mifá misá náaqoo nífú fúrufára másoofaqa sía írìqau.

¹⁰ Ánutufa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. ¹¹ Anée Isipa máqannaa karaambáíqa Fáraoo finnai óonuree Isaraee máqannaasara qímamia. Misá karafúsaki máriana idukúsaina fuaqa. ¹² Mooseefa mi ufána iriséenoo Yáaweena qímaminoo qinau. Isaraee máqannaasa rirímma sía qíní ufa írì náqaa fee másee Fáraoofa írìannoo fee. Qínée ufa qírara mammá qímarunaua márìdaqa. ¹³ Yáaweefa Mooseena faqa Ároona faqa qímánníminoo qinau. Ínneeqara Isaraee máqannaasa faqa Fáraoona faqa maaqí qímasee qímánnímiyaqa, qínée aní Mooseenara Isaraee máqannaasa Isipa máqa máaqaindaraana nífiqee fúannee qúnnaanara qímánnímia.

Mosseesa Ároonasa níku nísauku núqu.

¹⁴ Yakooboona indaarúqaa faiqi Reeubeenáfa qaara faqa qaara faqa 4 faiqi máqanau. Misá núqu Hanookafa faqa Paruafa faqa Heesaroonaa faqa Karamifa faqa minamúsa márìqau. Misá nárì nifaafaurára máqa máaqakina márusa nínaakusa mára márìqau. ¹⁵ Simeeoonafa qísauku dínni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáiqi máqanau. Misá núqu Yeemueerafa faqa Yaminafa faqa Ooqadafa faqa Yakinafa faqa Sooqarafa faqa Sauroofa faqa márìqau. Sauroona ánoofa Kannaa ánaasee márìnau. Misa nárì nifaafau rára máqa máaqakina márusa nínaakusa mára márìqau. ¹⁶ Réefifa qaara moó fáiqi máqanau. Misá núqu Keerasoonafa faqa Kooqatafa faqa Meerarifa faqa márìqau. Misá níkoofa Réefifa 137 aukuaana maraséenoo kúqinau. Misa nárì nifaafaurára máqa máaqakina márusa nínaakusa mara márìqau. ¹⁷ Keerasoonafa qaara faiqi máqanau. Miqandá nuqu Ribinifa faqa Simeeifa faqa márìqau. Miqandásaaqari moómoo kambíaqau. ¹⁸ Kooqatafa qaara faqa qaara faqa 4 fáiqi máqanau. Misá núqu Amarammafa faqa Isaqaranafa faqa Heebooroonafa faqa Usieerafa faqa márìqau. Misá níkoofa Kooqatafa 133 aukuaana marasée kúqinau. ¹⁹ Meerarifa qaara faiqí máqanau. Miqandá núqu Maqarifa faqa Musaqifa faqa márìqau. Reefina faiqi námu ánaiqi mara miqímmiya márìqau.

²⁰ Amarammafa narí ákoona áuna narí amaamúna Yookebeeda námmarina maraséenoo Ároona faqa Mooseena faqa máqanau. Amarammafa 137 aukuaana maraséenoo kúqinau. ²¹ Isaqarafa qaaramoó fáiqi máqanau. Misá núqu Kooraafa faqa Neefeekafa faqa Sikirifa faqa márìqau. ²² Usieerafa faqa qaaramoó fáiqi máqanau. Misá núqu Misaerafa faqa Erasafanafa faqa Sitirifa faqa márìqau. ²³ Ároonafa Aminadafana áraamuna Nasoonaa ásookina Eeriseepa námmarina maraséenoo minásaa Nadabana faqa Abiquna faqa Eeriasarana faqa Itamarana faqa máqanau. ²⁴ Kooraafa qaaramoó fáiqi máqanau. Misá núqu Asirafa faqa Eerakanafa faqa Abiasafa faqa márìqau. Misá Kooraanasaa ani aruakí kambíqainausa nínaakusa mara márìqau. ²⁵ Ároona ámaaku Eeriasarafa Putieerana áraamuna maraséenoo Finneasana máqanau. Miqímmásee doo Réefinakiqari ani aruakí faiqí óosana óosana márìqau.

²⁶ Yáaweefa Ároonasa Mooseesara kái qufaqa Isaraee máqannaasa Isipa máqannaasa rumbárana kínaana nífiqá maree ániaqee qímaqoo qanda márìqau. ²⁷ Miqandá kai Isipa máqannaa karaambáíqa Fáraoona Isaraee máqannaasa idukúanifeera qímamìqau.

Yáaweefa Mooseena faqa Áaroona faqa ufa nímínau.

²⁸ Yáaweefa Isipa máqa máaqaki maaqí qímasee Mooseena qímaminau. ²⁹ Qínée Yáaweesa márídaqa. Anée Isipa máqanna káaraambaiqa Fáraona aiqáma qínée qúnufana qímamía. ³⁰ Mooseefa iriséenoo Ánutuna qímaminoo qinau. Qínée ufa qírara mammá qímarunausa márídaqa. Fáraoofa náqífee másee qiní ufa íriannoo fee.

7 Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. Qínée aní aiqáanana anée Fáraona áfusaa Ánutufara foorá márinnaranoo Áaronafa aní áfasaafa aní tamummáqara fásiqara foorá máriannoo. ² Qínée aiqáma ufa qímamunnana anée Áaroona qímaminoo mifá Fáraona qímaminanoo Isaraee máqannaasa Isipa máqa máaqaki rum-báqa márñana idukúsainaqa mi maqa maaqána quqásee fuaqa. ³ Ínneevara Fáraona qímami márifaqa qínée kaukaata qímasee qáoo qíra írirana ámiananoo sía ínniqára ufa íriannoo. Qínée moómoo náaquqara áinaina Isipa máqa máaqai áuqáanano sía ínni ufa íriannoo. ⁴ Qínée firaa aupurarana uqanná Isipa máqannaasa nimiséee qeeqá faiqí ánaasee aiqáma faiqí óosaa indaarúnni kiqa nífiqee fuanáura. ⁵ Qínee Isipa máqannaasa naruséeqa Isaraee máqannaasa misá maqa máaqaki márñana nífiqée fúánaqa Isipa máqannaasa qínée kaí Yáaweesa márunnanara misa írifaranoo.

⁶ Mooseesa Áaronasa Yáaweena ufa iriséeqa dóo miqímmiqau. ⁷ Mooseefa Fáraona fáqa ufa quú kári Mooseefa 80 aukwana faqáafa márufanoo Áaronafa 83 áukuana faqáafa marínau.

Áaroona sáunù.

⁸ Yáaweefa Mooseesa Áaronasa qímanniminoo qinau. ⁹ Fáraoofa ínni qárara moó náaquqara áinaina áuqamásaifaqa kúqaa ánoonèe qianée qínaqa Moosee anée Áaroona qímaminanoo mifá narí ásaukukinaa sáunù maqásaa Fáraona áfusaa áqu-sainanoo sakánikiani.

¹⁰ Mooseesa Áaronasa Fáraoo funnáí óonuree Yáaweefa qímannímundee qiqau. Áaronafa narí sáunù Fáraona faqa miná úriqarara fásiqauqa faqa nífusaa áqusoofanoo sakáni kinau. ¹¹ Fáraoofa miná qáfamaseenoo narí írirana faqáa fásiqauqa faqa narí afunee fásiqauqa faqa náaroofaqa aniréeqa narí afuneennóo Áaronafa áuqòo ainaina áuqau. ¹² Mi afunee fásiqáusa faqa náriqa sáunù maqásaa áqusoofanóo sakánikinau. Sakáni kámafufanóo Áaroona sáunù fannoo misáindi nambíqamásanau. ¹³ Fáraoofa miná qáfamaseenoo Yáaweefa qundée ínoo kaukaata qíra írirafa káqi minakí márufanoo sía Mooseesa Áaronasa ufa írinau.

Mandáinaina Isipa máqannaasaki kambíqanau.

¹⁴ Sía írufanoo Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. Fáraoofa káaqa kaukaata qíra írirafa minakí márifanoo idukirara ákóoqaidanoo. ¹⁵ Dúna kanánaana Fáraoofa Niru nammári áuqarara óoqufínaqa ínneevara miná minní óoqu paqúri-qa. Sakániki márí saunúna faqa mara máree nammári áfainni óoqu márída minára rakísiaqa. ¹⁶ Paqúri máseeqa maaqí qímasee qímamiaqa. Yáaweefa Heeburu máqanna-Ánutufa maaqandá diqiqaifaqá Isaraee máqannaasa anée idukúsainaqa aadána máqa máaqai óonuréeqa qiníara innaaru qiaqée qifaqa aní qímamidaqa. Anee sía íri máríananoo. ¹⁷ Maqee Yáaweefa aníara maaqí qídanoo. Anee qínée áuqáanna ainaina qáfamasee anee qiníara Yáawee fée qímasee írinnaranoo. Anée qáfáinaqa

qinéé nammari ámuauq maa saunúnannoo rukámu ámiananoo nammári fannoo fidíkaika míannoo. ¹⁸ Miqínannoo noodáanna minakínaafauqa aiqáma kuqu taikáinanoo nammári faqa mandá únda ínaqa Isipa máqannaasa sía amana mi nammarína neefáranoo. ¹⁹ Yáaweefa Mooseena kafáa qímaminoo qinau. Anée Áaroona maaqí qímasee qímaminanoo narí saunú qumáree aiqáma námmaryuqa faqa oorákinaa námmaryuqa faqa ákámmandira námmaryuqa faqa aiqáma námmaryi ámuumaqa uqéeraani. Nammari fánnoo aiqáma fidíkaika kaí máfuannoo. Aiqáma Isipa máqa máaqakinaa námmaryuqaki fidíka kaí máriannoo. Difáaniki faqa afeekí faqa sakaqáinafa faqa kaí fidíka áruannoo.

²⁰ Mooseesa Áaronasa Yáaweefa qímá nímúndee iqau. Fáraona faqa miná úriqarara rákísiraua faqa nífusaa Áaronafa narí saunú uqéraseenoo nammári ámuauqa árufannoo aiqáma mi nammárisa fidíka kaí árinau. ²¹ Noodáanna aiqáma námmaryikinaafa kuqu taikáfufannoo nammári káaqa mandá úndúfaqa Isipa máqannaasa sía mi nammarísa née máriqau. Aiqáma Isipa máqa máaqakinaa námmaryuqaki fidíka kaí árinoo márinau.

²² Fáraona afunee fásiquauqa náriqa afuneennóo Áaronafa undée iqau. Miqúfanóo Fáraoofa Yáaweefa qundée inoo kaukaata qínnoo Mooseesa Áaronasa ufa sía írinau. ²³ Fáraoofa miná qáfamáseenoo narí máaqai óonureenoo sía mi ainaináusara írinau. ²⁴ Isipa máqannaasa nammáriara randóosia Niru námmaryi áfaiqara núkuda indufúsaida ámiqira námmaryi sakasáidaqa néemariqau. Ánoona nammari mandáiki-noo márunara sía néemariqau. ²⁵ Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fáasaana nammári káqi fidíka árinoo márinau.

Eeqamoosauqá kambíqauqau.

8 Yáaweefa kafáa Mooseesa Áaronasa qímanniminoo qinau. Ínneeqara Fáraoo finnaí óonuree maaqí qímasee qímamiaqa. Yáaweefa aníara maaqí qídanoo. Anée qiní qíku qísauku idukúsainaqa misá qiníara innaaru qídaqqa qimooqiaqée qinoo. ² Anée qádo qínaqa qinéé eeqamoosa moómoora qànaqa aniréeqa aní maqa máaqa qumbíqeeffaranoo. ³ Niru nammáriki faqa eeqamoosa kái qumbíáqa mári-faranoo miqóoqari anée kóoti maríanna firaa maaqánaki fáqa kéeqeefaranoo. Anée faiqée máriannanaki fáqa kéeqeefara. Aní qaarí qamunnasáa fáqa qumbíqeeffaranoo. Aní faiqí firasá fáqa aní máqannaasa fáqa misá óonidaki faqa afeekí fáqa qumbíqee-fara. ⁴ Eeqamoosa fannóo ururéenoo aní fáqa aní aináinirausasa rakísi máriasa fáqa aní máqannaasa faqa nifaaqai akareefáranoo. Miqí qufanóo Fáraoofa sía mi ufána írinau.

⁵ Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminau. Anée Áaroona maaqí qímasee qímamia. Dóo aneenná saunú uqéraseenana aiqáma nammári fáqa oorákinaa námmaryi fáqa áká mándira námmaryuqa fáqa uqéera uqafíqasainanoo eeqamoosa fannóo moómoo ururéenoo Isipa máqa máaqa rafáaqa fúani.

⁶ Áaronafa Mooseena ufa iriséenoo saunú uqéraseenoo aiqáma námmaryuqa nimummaqa uqéeranau. Uqéerasoofannoo eeqamoosauqá moómoo nammáriqari ururéeqa maqa máaqa rafáaqa fiqau. ⁷ Isipa máqannaafa afunee fásiquauqa misá faqa nári afunee áuqusoofannoo eeqamoosa moómoo nammáriqari Isipa máqa máaqaki qumbíqauqau.

⁸ Fáraoofa eeqamoosara ákooqoofannoo Mooseena fáqa Áaroona fáqa náaramásee qímanníminau. Ínneeqara óonu Yáaweenara innaaru qímasaifanóo kafáa eeqamoosa

niiqáani. Éeqamoosa aiqáma niiqámásainaqa qinee Isaraee máqannaa karabúsakinaana idukúsaanaqa óonureeqa Yáaweena aandáu tatúfirana suqá ámiaqa.

⁹ Mooseefa Fáraona ufa iriséenoo qímaminau. Qinee ínniara innaaru qírara asasámmidaqa. Aneenná kai yáiree fee innaaru qíannee qínaqa qinée aníara faqa aní aináinirausasa rakísirausara faqa aní máqannaara faqa innaaru qianáura. Mi faasaanná kai ínni máaqakiaqa qari eeqamoosauqa quqásee Niru námmariki kai óoqu márifarannoo.

¹⁰ Fáraoofa iriséenoo dúna kai innaaru qíannee qufanoo Mooseefa iriséenoo qímaminau. Anée qíanandee íanáura. Miqíánana anee miná qáfamaseenana sía móo maqásaa anutufa Yáaweena maasá Ánutuna fooqáafa márídanoo fee qímasee írin-naranoo. ¹¹ Aníki faqa aní aináiniranasaa rakísirausaki faqa aní máqannaasaki faqa mária eeqamoosáusa taiká fúannoo. Sía uqanna moodaa faqa káqi máriannoo. Niru nammárikiki kai márifaránnoo.

¹² Mooseefa fáqa Ároonafa faqa Fáraona máaqakiqari ráudeeqa óonuroofanóo Mooseefa Yáawee funnáí eeqamoosa Fáraona faqa narí máqannaasaki faqa quqáqoona taiká nísanifeera innaaru qinau. ¹³ Yáaweefa Mooseefa iroóndee inau. Aiqáma máaqakinaa eeqamoosauqa faqa máaqa naambeeqá qara máru eeqamoosáusa faqa máaqa saqama atiqara marusa faqa aiqáma qufaqá kuqu taikáqau. ¹⁴ Isipa máqannaasa mi eeqamoosáusa kúqiranaufa maréeqáida moodáanaki quqéesoofaqa putaa íqa aiqáma maqá máaqaki putaa úndi marínau. ¹⁵ Eeqamoosa kuqu taikáfufanóo Fáraoofa qáfamaseenoo Yáaweefa qundée inóo kaukaata qímaseenoo sía Mooseena faqa Ároona faqa úfa írinau.

Aakúkauqa kambíqauqa.

¹⁶ Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. Ároona maaqí qímasee qímamia. Ároona anée aneenná sáunù qumáree maqá rupéemma áminanoo kookooma fannoo qúandaki aakúkáikamafi Isipa máqa máaqaki umbiqáani. ¹⁷ Ároonafa narí sáunù sámú kookooma rupéema ámufanoo aiqáma Isipa máqa máaqakinaa kóokoomma fannoo aakúkáikinau. Mifa faiqí ánaasee faqa aandáuqa faqa nifaaqasása qumbiáqa márída ukaqá ními máriqau. ¹⁸ Isipa máqannaa afunee fásiqauqa Ároona óosana qáfamaseeqa misá fáqa narí afuneennái aakúka amanammásee qáfaanee qímasee amanufanoo sía ufaqa minnísaqau. Minnísoofaqa aakúkauqa aiqáma átinai amanaikíqa máriqau.

¹⁹ Afunee fásiqauqa Fáraona qímamiqa qiqau. Ánutufa maa ainainá áuqaidanoo. Fáraoofa misá ufa iriseénoo Ánutufa qundée inoo kaukaata qímasee Mooseesa Ároonasa ufa sía írinau.

Faufáariuqa kambíqauqa.

²⁰ Yáaweefa Mooseena kafáa qímaminoo qinau. Dúna kanánaana uqanna Fáraoofa nammári áuqarara óoqu fúannoo. Anée kanánaana fíndifinana óoquireenana paqúrimasee maaqí qímasee qiní ufa qímamia. Fáraoo Yáaweefa aníara maa ufána qinoo. Anée qiní qíku qísauku idukúsainaqa qiní qimoo qiaqée qinoo. ²¹ Qinee aní aaqu qímáma qáidaqa anee sía idukínaqa qinee aní faqa aní aináiniranasáa rakísirausa faqa aní máqannaasa faqa faufáarinnóo aupúrarana nímianaúra. Isipa máqannaasa máaqauqaki faufári kai qumbíqaannoo. Aiqáma misá máqa maaqa faqa rafaqa fuannoo.

²² Miqí máfinaqa qinee Kooseena máqa máaqaki qiní faiqí ánaasee máriasasaa ititásána sía faufáari íannoo. Qinee miqíàanana anee qiní Yáaweesara mi maqa maaqánaki máridanoo fee qinnáranoo. ²³ Qinee aní faiqí ánaasee faqa qeeqá faiqí ánaasee fáqa rainánaana. Mi rainaráfa náaquqara áinaina dúna kambíqaannoo.

²⁴ Kanánaana Yáaweefa qufaqá faufáari moómoo uqanna núkudara forá aniréeqa Fáraona ufa írira máaqaki faqa miná aináiniranasaa rakísi márusa máaqakiaqa faqa aiqáma Isipa máqa máaqaki faufáari fánnoo mandáika uqanna másanau.

²⁵ Miqímmásoofanoo Fáraofa Mooseesa Áaronasa náaramáseenoo qímannim-inau. Ínnee maaqóo Isipa máqa máaqaki moó átinai ínneeqa Ánutuna tatúfirana suqásee innaaru qiaqa.

²⁶ Mooseefa narí qímaminoo qinau. Maasá sía amana miqíanaura. Isipa máqannaasa Yáaweena maasá Ánutuna tatúfirana suqá ámiranara níkoqáandoora. Maasá maa aandaúsannoo tatúfirana suqárafa Isipa máqannaasa níkoqarana nímianaqa maasá qíqáfamaseeqa óonisamu maasá kuqá dárifoor. ²⁷ Maasá qaaramoó fáasaana aadána máqa máaqaki óonuree aandaú tatúfirana Yáaweena maasá Ánutuna narí qímannimúndèe kái íqa suqá ámianaura.

²⁸ Fáraofa iriséenoo qinau. Dóo amaná ínnee aadána máqa máaqái óonu máridaqa aandaú tatúfirana suqásee Yáaweena ínneeqa Ánutuna ámiaqa. Sía níanai fuaqa, adeedí máridaqa innaaru qídaqa qiníara faqa innaaru qiaqa.

²⁹ Mooseefa Fáraona úfa iriséenoo qímaminau. Aní máaqakiqari ráudeeqa qumuréeqa innaaru qianaura. Dúna kanánaana faufáari taikáannoo. Aní máaqaki fáqa aní aináiniranasaa rakísiraua máaqaki fáqa aní máqannaasa máaqáki faqa dúna kanánaana taikáannoo. Fáraoo sía kaifáa únna qímaseenana qádo qia. Isaraee máqannaasa Yáaweena tatúfirana suqámiranara sía kafáa qádo qia. ³⁰ Miqí qímaseenoo Mooseefa Fáraona máaqaki áiseenoo ráudamáfinoo Yáaweenara innaaru qinau. ³¹ Yáaweefa Mooseena írara ufa iriséenoo faufáari Fáraona máaqakinaana faqa miná aináiniranasaa rakísi márusa máaqakinaana faqa miná máqannaasa máaqakinaana faqa aiqáma taikánnisanau. Sía moodáa faufáari káqi márínau. ³² Miqí márufanoo Fáraofa kafáa kaukaata qímaseenoo sía Isaraee máqannaasa idukúsoofaqa fiqau.

Isipa máqannaasa fírimaru aandaúsá kúqiaqau.

9 Ánutufa kaifáa Mooseena qímaminau. Anée Fáraoo finnaí óonureenána maaqí qímaseenana qímamia. Oo Fáraoo, Yáaweefa Heeburu máqanna Ánutufa aníara maaqí qídanoo. Anée qiní qíku qísauku idukúsainaqa qiníara innaaru qímaseeqa qimooqiaqee qinoo. ²⁻³ Anée kaifáa qádo qímasee Isaraee máqannaasa sía idukínaqa, qinée mandá áuriranara qíananoo aní aandaú qóosauqa faqa doonkíuqa faqa kaméerauqa faqa burimakáuqa faqa sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa mi aurírana nímianaauranoo. ⁴ Qinée aandaú rainánaauranoo Isipa máqanna aadáu aurírana nímianaauranoo. Isaraee máqannaasaindi sía aurírana nímianaqa sía misáindi kúquannoo.

⁵ Qinée Yáaweesa dúna fáasaana miqíanauranoo fee qídaqa. ⁶ Iáqoo kanánaana Yáaweefa narí qundée inau. Isipa máqannaasa aandaú aiqáma kúqu taikáqau. Isaraee máqannaasa aandaú sía moó kúqinau. Káqi maríqau. ⁷ Fáraofa minára iriséenoo narí máqannaasa niqiquofaqa óonu qáfamásee anirée Fáraona qí-

mamiqau. Isaraee máqannaasa aandaù sía uqanna moodáafa kúqino. Miqí qufanoo Faraoofa kaukaata qímasee sía Isaraee máqannaasa idukúsoofaqa fiqau.

Isipa máqannaasa nifaaqai abeemáuqa kambíqanau.

⁸ Yáaweefa kafáa Mooseena faqa Áaroona faqa qímannimino qinau. Moosee anée danda qoodaa ásaukunoo afaqámaree Fáraona óorinni óonuree innaarúnai áqua. ⁹ Miqímmásáinanoo mi dandáfa kookoomara foóra aiqáma Isipa máqa máaqakinai áqufínoo aandaùqa faqa faiqí ánaasee faqa nibeemá náruani. Naru finoo radíqinoo namúana firaafá kambíqani.

¹⁰ Mooseefa faqa Áaroona faqa Yáaweena ufa iriséeqa dandá afaqámaree Fárao funnái fiqau. Faraona óorinni óonu kíkífa máfufaqa Mooseefa mi dandána innaarúnai áqinau. Áqusoofanoo maqásaa áqufínoo mi dandáfa aandaùqa faqa faiqí ánaasee faqa abeemá nímínu. Nimisoofanóo mifa radíqinoo namúana firaafa nárí márínau.

¹¹ Isipa máqannaafunee fásíqauqa sía amana Mooseena áfusaa ánrana amanaífiqau. Misá faqa aiqáma Isipa máqannaafundée kai ínoo abeemá nárí márúnara sía Mooseefa máruqoo ániqau. ¹² Miqufanóo Yáaweefa qufanóo Fáraofa kaukaata qímasee Yáaweefa qundee ínoo sía Mooseesa Áaronasa ufa írínau.

Firaa aaku faqa pupúsamu faqa áqufínau.

¹³ Yáaweefa miná qáfamaseenoo kafáa Mooseena qímaminoo qinau. Ínnee qara dúna kanánaana fíndífiqa óonureeqa Fáraona maaqí qímasee qímamiaqa. Heeburu máqannaaf maasá Ánutufa Yáaweefa aníara maaqí qídanoo. Anée qíní faiqí ánaasee idukúsainaqa misa qíní qimooqíaqee qídanoo. ¹⁴ Anée sía miqínaqa mi karí qínée sía aní aináiniranasa rakísirausa faqa aní máqannaasa faqa kaí náru-anauranoo, aní faqa aupúrarana ámianauranoo. Miqíanana anee írinnaranoo, sía moó fannoo qíní daanna rarafa aiqáma máqa máaqaki máridanoo. ¹⁵ Qínée aní faqa aní máqannaasa faqa mandá áuriranannai amaná náru taikáunaiqini. ¹⁶ Qínee ínni qeeqá afeeka uqannífiqarara ínni minní nísauanaqa káqi márianara qini áfeeka dúqu aiqáma máqa máaqaki dáraaniannoo. ¹⁷ Fáraoo, anée káqi kai ramoo rámaa ídana sía qíní faiqí ánaasee idukúsánaqa fídammia. ¹⁸ Dúna súani áfu máa maqee márína amanasaa ururáinaqa qínee qíananoo aaku firaafá pupú sámú námufaqa áqufuanoo. Miqíra pupú sámú Isipa máqannaasa óoqai faqa maqee máriaqooqari faqa sía qáfoo áinainafa maqee kái kambíqáannoo. ¹⁹ Dóo aneenná máqannaasa qímannimínaqa náriqa aandaùqa faqa aiqáma áinaina mádaanai mári ainaináusa faqa marée- qee máaqaki quqáaqa. ²⁰ Mádaanai márínna áandausásaa faqa faiqí ánaaseesaa faqa firaa pupusamu áqufínoo kuqá náruannoo. ²¹ Akaqáusa Yáaweena ufa irisée níkóo- qoosa misá náriqa aináinira fásíqauqa faqa náriqa aandaùqa faqa káqi mádaanai quqáqooofaqa máríqau.

²² Íaqóofanoo Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. Aneenná ásauku innaarúnai uqéeraa. Uqéerasainanoo pupú samu aiqáma Isipa máqa máaqakinaa fásíqa ánaaseesaa faqa aandaúqasaa faqa aiqáma áfuqakinaa naranauqasaa faqa áqufuaní. ²³ Miqí qufanoo Mooseefa narí sáunú innaarúnai uqéerasoofanoo Yáaweefa innaarúnai qírana fáqa aakuasaa faqa pupúsamu faqa quqásoofanoo maqásaa qúminau. ²⁴ Yáaweefa aaku faqa pupú samu faqa quqáseenoo aakuasáara qufanóo aiqáma átinai úqi márínau. Óoqai Isipa máqannaasa miqírana sía qáfaqau. Mi karí kai firaafá uqanna kambíqooofaqa qáfaqau. ²⁵ Pupú samu fánnoo aiqáma Isipa máqannaaf maqú-

sai quqáqoo áinainausa faqa aiqáma faiqí ánaasee faqa aandáuqa faqa nárínau. Mifá aiqáma áfuqakinaa nárana faqa saqári qaqama née márúnausa faqa itairí aqinau. ²⁶ Kooseena máqa máaqaki Isaraee máqanaasa máruqoo kái pupú samu sía áqufínoo nárínau.

²⁷ Fáraoofa miná qáfamaseenoo Mooseena faqa Áaroona faqa náaramáseenoo qímánnimínau. Maqee qínée áaqamámma séeqa. Yáaweefa andeeqárafa márídanoo. Qínée faqa qeeqá máqannaasa faqa áaqee márúnausa márídaqa. ²⁸ Ínnee qara óonuree Yáaweenara innaaru qiaqa. Maasa innaarúnai qíranara faqa pupú sámua faqa qíkoo uqanna qéenoo. Qínée ínni idukúsaanaqa fifáranoo fee qímasee qíma afeekaikídaqa. Ínnee sía maaqóo kísaaqasaa márifaranoo.

²⁹ Miqí qufanoo Mooseefa qímáminau. Qínée aní maqúsa naambeéqai óonureeqa qísauku Yáawee finnai uqéerasee innaaru qíananoo innaarúnai qírafa faqa pupú samu faqa taikáannoo. Miqímmásaanana anée maa maqa maaqánara Yáaweenaindi fee qímasee írinnaranoo. ³⁰ Qínée íridaqa anée faqa aní aináiniranasaa rakísirausa faqa sía Yáaweenana maasá Ánutunara rufíee máríafanoo.

³¹ Mi karí Isipa maqannaasa reepaa fáqa ráisa fooqáa íra áinaina baari fáqa mandáikinai. Baarí fánnoo akuqámáfufanoo reepaa qaqama írarara deedaqa máfufanoo pupú sámú fánnoo áqufínoo mandáika másanau. ³² Sía moodáa uíta fánnoo mandáikinai. Mifa ínaaqíanna úmmaqirafa márídanoo maqee úri marúnara sía mifá mandáikinai.

³³ Mooseefa Fáraoona máaqakiqari ráudeenoo naambeéqai qumuréennoo ásauku innaarúnai uqéerasee Yáaweenara innaaru qinau. Innaaru qufanóo innaarúnai qírafa faqa pupú sámú faqa aaku fáqa aiqáma taikánau. ³⁴ Taikáfufanoo Fáraoofa qáfamaseenoo kafáa áaqanau. Mifá faqa narí aináiniranasaa rakísi márusa faqa káqi kai kaukaataqíqá áni maríqau. ³⁵ Óoqai Yáaweefa Mooseena qímámúndee kai ínoo Fáraoofa kaukaata qímaseenoo sía Isaraee máqannaasa idukúsoofaqá fiqau.

Pándaaqauqa moómoo kambíqau.

10 Yáaweefa kafáa Mooseena qímáminoo qinau. Anée kafáa Fáraoo finnaí fúa. Qínée Fáraoona faqa miná aináiniranasaa rakísirausa faqa kaukaataqíra ír-rana nimiséeqa qeeqá faiqí sía áuqaaqaa íra áinaina misá qámbaana áuqarara miqíanaura. ² Ínnee ínneeqa faiqi námu fáqa nínaiqimara faqa, qínée Isipa máqannaasa faiqí sía áuqaaqaa íra áinainannai misá mara fúrufáirausaika mánnimaqaafánnanara qímánnimia. Ínnee aiqámausa qíní Yáaweesara írifaranoo. ³ Mooseefa faqa Áaroonafa faqa Fáraoo funnáí óonuree maaqí qímasee qímamiqa qiqau. Yáaweefa Qeeburu máqannaasa Ánutufa aníara maaqí qídanoo. Kísaaqasaa fee anee qádo qídanee sía fee aneenná áuqu mara máree múqufísee qíní qímeemaanai márinnaree. Anée qíní faiqí ánaasee idukúsainaqa óonureeqa qíníara innaaru qiaqee qídanoo.

⁴ Anée káqi kai qáoo qímarinaqa qínée dúna pándaaqa moómoo mara quqásaanaqa aní máqa máaqaki qumbiqáannoo fee qínoo. ⁵ Pándaaqa moómoo uqanna kambíqafi maqá ititáfinaqa sía maqá qáfeefáranoo. Pupúsamu fánnoo nárídanoo máfísaí ándandausa aiqáma náma taikéefaranoo. Saqári máfísaínáuqa faqa neefáranoo. ⁶ Mi pandaaqáusa aní ufa írira máaqaki faqa aní aináiniranasáa rakísi máríasa máaqakiaqa faqa aní máqannaasa máaqakiaqa faqa qumbiqéefaranoo. Aní akeekú akaakú máruqooqari faqa maqee anée máríannaqooqari faqa sía qáfaa ái-

nainafa mandáinaina uqanna máriannoo. Miqí qímaseenoo Mooseefa ráudamaki finau.

⁷ Fáraona aináinirana sáa rakísi márusa Fáraona qímamiqa qiqau. Maa fasiqáfa Mooseefa kisaagasaa maasá ummaara qímidanoo. Isaraee máqannaa idukúsainaqa óonuree nári Ánutuna Yáaweenara innaaru qiaqa. Anée sía fée qáfaidanee Isipa máqa máaqa doo mandáikidanoo.

⁸ Miqí qufaqá Mooseesa Ároonasa nífiqee Fáraoofa máruqoo mínisoofanó Fáraoofa qímanniminoo qinau. Ínnee óonureeqa ínni Ánutuna Yáaweenara innaaru qiaqa. Ínneeqa fíranara faqa ámiqi másee qímaqímifaqa íria. Yáuyáusee fífaranoo fee.

⁹ Miqí qufanó Mooseefa narí qímaminoo qinau. Maasá aiqámausa fuanáuranoo. Maasá qeeqá faiqi asooqá faqa fuanáuranoo. Maasá qeeqá sipsípauqa faqa mimmfuqa faqa burimakáuqa faqa aiqáma óonuree Yáaweenaa oomáqa suqámianauranoo.

¹⁰ Miqí qufanó Fáraoofa qinau. Qínée Yáaweenaa áuqu rámasee qeeqá qimana aiqámasee maaqí qídaqa. Qínée sía eedóo qíánaqa ínnee ínneeqa faiqí ánaasee nífiqee fífaranoo. Ínnee akooqóo maasa mandáikamma qímaqarara típundaara máqaqee miqí máriafanoo. ¹¹ Minára qínee ínniara faiqí kai óonureeqa ínnee íri maríandee Yáaweenara innaaru qímaseeqa amooqiaqa. Miqí qímasee narí sundíauqara qufaqá Mooseesa Ároonasa níqoofaqa ráudee fiqau. ¹² Yáaweefa miná qáfamaseenoo Mooseena qímaminoo qinau. Aneenná ásauku Isipa máqa máaqa ámummaqa uqéerasáinaqa pándaaquqa ániaqa. Aniréeqa misá Isipa máqannaasa nárana amanee aiqáma naaqa. Pupú samu áridanoo máfisoona námataikáaqa.

¹³ Mooseefa iriséenoo narí sáunù uqéerasoofanoo Yáaweefa úfaira qufanoo súani óosanaindari mi faasaanná faqa mi eendánaki faqa úqinau. Kanánaana úfai fánnoo pándaaquqa moómoo máree úrinau.

¹⁴ Pándaaqa moómoo núkudara foorá ururéeqa aiqáma Isipa maqá máaqaki amanaíkika máriqau. Moómoo indaarú ooqbíqasee úrufaqa kafa ináaqiana akaqáusa ooqbíqasee úrufaqa, miqí kai másaida moómoosa uru maqa máaqa qumbíaqau. Ooqai sía miqírana qáfaqau, náaru faqa sía qáfeefaranoo. ¹⁵ Mi pándaaqáusa aiqáma maqá rafáaqafúsoofanoo sía maqá áti faqa kooroo inau. Maqá faqa kaí kudima árinoo márinau. Pupú sámú fánnoo áridanoo máfisoó ándándáusa faqa aiqáma saqári qaqama faqa námasaqau. Sía saqári ámanee árira áinaina, saqárisaa faqa úmmaqira áináinasáa faqa Isipa máqa máaqaki márinau.

¹⁶ Fáraoofa Mooseesa Ároonasara ániaqee qufaqá aniroofanó qímanniminai. Qínée Yáaweenaa ínni Ánutuna faqa ínni faqa mandáikamma nímaqeeqa. ¹⁷ Ínneeqa qiní áaqarana ákiiqara kafa maqee kái minní qísaaqa. Minní qíseeqa Yáaweenaa ínneeqa Ánutufinnai innaaru qífanoo maa kuquaqa ira aupurarána mara áqu qísani.

¹⁸ Mooseefa iriséenoo ráudamaku fánnoo óonureenoo Yáawee funnai innaaru qinau. ¹⁹ Yáaweefa qufanó úfai fánnoo súani áfu óosana qáannaindari úriufa mara quandásee súani áfu kéeqée márunnaindari afeeka ufai uqanná úqinoo aiqáma pándaaquqa fuaqá Taatuqée óoruku námmarinni áqinau. Sía uqanna moodáa pándaaqa Isipa máqa máaqaki káqi márinau. ²⁰ Yáaweefa qufanó Fáraoofa kaukaata qímasee sía Isaraee máqannaasa idukúsoofaqá fiqau.

Asukuna firaafá nárinau.

²¹ Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. Anée aneenná ásauku innaarúnai uqéerasainanoo asukuna fannóo aiqáma Isipa máqa máaqa rafáaqa fuani. Asukuna firaafá misá nifaaqái atooqánnoo máridanoorá foorá inóo máriannoo. ²² Mooseefa narí ásauku innaarúnai uqéerasoofanoo Isipa máqa máaqa asukuna firaafá qaaramoó fáasaana ititánnimaqánau. ²³ Isipa máqannáasa mi karí sía narí qáfee narí qáfee ímariqau. Sía aaná nímariqau, máaqaki kai máriqau. Isaraee máqannaasa máruqoo kai káaqa qée márufafa márinau.

²⁴ Fáraofa Mooseena áaramáseenoo qímaminau. Aneenná máqannaasa faqa dóo óonureeqa Yáaweena innaaru qímaseeqa amooqiaqa. Ínnee ínneeqa faiqi ánaasee faqa aiqáma nífiqee fuaqa. Ínneeqa aandáuqa maaqóo quqásee ínneeqa kai fuaqa. ²⁵ Miqí qímasoofanoo Mooseefa qinau. Maasá náriqa aandáuqa faqa máree óonureeqa Yáaweena maasá Ánutuna tatúfirana suqá ámianaura. ²⁶ Maasá qeeqá aandáuqa máree fuanáura. Sía moodáa maaqóo káqi máfi quqáanaura. Maasá qeeqá kai nána áandau fee aruséeqa Yáaweena maasá Ánutuna tatúfirana suqá ámianaurree. Maasá maqee sía íridaqa. Miqóo óonuree írianaura. Nána áandaunnóo fée tatúfirana suqáanaúree.

²⁷ Yáaweefa qufanóo Fáraofa kaukaata qíra írirana maraséenoo ititammaséenoo Isaraee máqannaasá sía idukínau. ²⁸ Miqí qímaseenoo Fáraofa Mooseena qímaminau. Dóo qinée qáfee máriana qíní qífusaaqari fífua. Qinée sía kaifáa aní qáfaanaura. Aní qáfaanana kúqinnaranoo. ²⁹ Mooseefa miná ufa iriséenoo Faraona qímaminau. Anée kúqaa qíananoo. Anée sía kafáa qíní qíqafeennaranoo.

Akoonaiqí óoqa faiqiuqa kúquaqqee qiqau.

11 Miqí qímasoofanoo Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. Qinée moodáa ummaará kai Isipa máqannaasa karaambáiq faqa miná máqannaasa faqa nímianaura. Miqímmasáananoo mifa ínna idukúsáinaqa fifáranoo. Kuqáa uqanna mifa sía reendenásaa ínna níiqáannoo. Kaukaata qídanoo níiqáannoo. ² Moosee anée aneenná maqannaasa maaqí qímasee qímannimia. Misá aiqáma Isipa máqannaasa nári naaqá máriasa írámirifaqa nifaaqa áuqi maría áinainna siruáannoo faqa kóorannoo faqa áuqirana nímiaqa. ³ Yáaweefa qufaqa Isipa máqannaasa Isaraee máqannaasara úriqararausee qiqau. Isipa máqannaas Fáraona aináiniranasaa rakísi márusa faqa aiqáma faiqí ánaasee faqa Mooseenara káaqa úriqarara fée qímasee aináina nímiraree qiqau.

⁴ Mooseefa Yáaweena mi ufana iriséenoo óonu Faraona qímaminoo qinau. Yáaweefa aníara maaqí qínnoo. Eendámúqusai uqanna qinée Isipa máqa máaqaki nuanáura. ⁵ Isipa máqannaas akoonaiqí óoqa fáiqiuqa aiqáma kúqifaranoo. Aní Faraona faiqi aní ámaaqá máqáaninnana sáaqari óosana arasee miqóoqaraasa óoqa fáiqiuqa faqa káaqa uréeqarausa óoqa faiqiuqa faqa aiqáma naru taikáannoo. Aiqáma burimmakáuqa óoqa ánaaqiuqa faqa kúqifaranoo. ⁶ Aiqáma Isipa máqa máaqaki ikífáfau qírafa firaafa máriannoo. Óoqai sía miqíra ikí ráqarafa márinau. Kásooqaqqee faqa sía miqíra qíkíraqarafa máriannoo. ⁷ Miqí márifanoo sía uqanna fainí fánnoo Isaraee máqannaasa faqa misá aandáuqa faqa nínrafeenoo káu káu qíánnnoo. Miqínana anee qinée Yáaweena Isaraee máqannaasa faqa Isipa máqannaasa faqa rainée márunnanara írinnaranoo. ⁸ Mooseefa kafáa Faraona qí-

mamidanoo qinau. Aní aináiniranasaa rakísi maríasa aiqámausa qinée íannannai aniréeqa qíní dóorinni niqoori sáunú arafíqa qíníara doo aneenná máqannaasa ní-fíqee fúánnée qifáranoo. Miqí qífaqa qínee doo fuanáuranoo. Mooseefa miqí qímasee áranaqoofanoo áanoomáseenoo ráudanau.

⁹Ráudamáfufanoo Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. Fáraoofa aní ufa sía uqanna íriannoo. Miqí márínaqa qínee faiqí sía áuqaacaqá íra áinaina moó faqa moó faqa áuqaanaura. ¹⁰Mooseefa faqa Áaroonafa faqa Fáraoona óorisaa mi oosana oosanna áinainna áuqoofanóo mifa sía írinau. Yáaweefa qufanóo kaukaata qíra íri-rana maraséenoos sía niqíqoofaqa miná maqa máaqakiqari fíqau.

Áinnaaqarara qóomaqa óosana arasée naqau.

12 Mooseena faqa Áaroonafa faqa Isipa máqa máaqaki Yáaweefa kafáa qí-manniminoo qinau. ²Ínnée aiqáma áukuanaki maa quqoonnára maasá in-daarúqaa qúqoonna fée qifáranoo. ³Ánutufa Mooseena qímaminoo qinau. Aiqáma Isaraee máqanna maa ufána qímannimia. Maa quqoonnása qísaukuqara taikásee fáasaanasáa moodáa moodáa fásiqa óonu sipsípa ánaaqi fée mimmi ánaaqi fée nárí máaqaki maríasa naaqéera máraaqa. ⁴Mi maqánakinaasa óodaa márídaqa sía mi andaúna náma taikáaqáa ínaqa misá naaqá márínausa náaramásee misá faqa amana rainásee naaqa. Faiqí ánaasee nimana nimana kái aukúsee níminaqa náifanoo taikáni. ⁵Ínnée sipsípa ánaaqi fée mimmi ánaaqi fée ákoona kai moodáa áukuana marasáinnana, sía moó nammúana faqa aurírana faqa márinnana máraaqa. ⁶Mi quqoonnása qísaukuqara taikásee qíkunni qaara faqa qaara faqa marasée 14 faasaana eenée márínaqa kai aiqáma Isaraee máqannaasa mi andaúsa áruaqa. ⁷Sipsípa arusáifaqa miná fidíka sakaseeqa máaqa kooqíuqa dínni dínni áfáimau faqa mirínni auní ríranasaa faqa ákuuqa. Ínnée mi andaúsa neefándinna máaqana kooqí aku ámaqaqa. ⁸Mi eendánaki kai mi andauná amaqí idásaa kasooqammásee sukáqée mári adasána námufaqa naaqa. Sía innooqée mari pauraqána áqira béreeta suqásee sipsípa amaqí námufaqa naaqa. ⁹Sía fúka naaqa. Nammárikí faqa sía suqásee naaqa. Idáki kai ákiiqa faqa áiku faqa árada faqa suqásee naaqa. ¹⁰Eendáki miná aiqáma taikáaqa. Miná átaraasa sía kanánaana káqi máriani, idá qarasáinanoo taikáni. ¹¹Ínnée maaqímmasee mi andauná naaqa. Amunnandá máraseeqa níku ánaamu afisúseeqa, sáunú nísaukuki qumáreeqa doo káqi káqi naaqa. Námasseeqa maaqóoqari ínnée mi narannára Yáaweefa áinnaaqaróo nárana fée qiaqa.

¹²Mi eendánaki qínee Isipa máqa máqa aiqámai óonuree anirée ídaqa aiqáma óoqá ákoonaiqi faqa óoqasaa andáu ákoonauqa máqarana faqa kuqá náruanaura. Qínée Yáaweesa Isipa máqannaasa únna anutusa faqa aupúrarana nímanaura. ¹³Fidíka kooqí áfaisaa aku ámaqarafa mifá kai ínnée mária maaqána koorooíannoo. Qínée Isipa máqanna aiqáma náríqà fídaqa ínni máaqa kooqísaa fidíka qáfamasee áinaaqaráanaura sía ínni náruanaura.

¹⁴Ínnée mi faasaanná amaana qóomaqa fáasaanara foorá márínaqa qínée Yáaweesa áuqaafánna ainainara náaqoo áuqáinaqa irisée asafáranoo. Ínnée aiqáma kari mi faasaannára asafáranoo.

Pauráqa sía quqára bereeta néemaru firaa faasaanáfa.

¹⁵Yáaweefa kaifáa maaqí qinau. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fáasaana innooqée mari pauraqána áuqaa béreeta sía naaqa. Sía pauraqa áqira

beréeta kaí naaqa. Oomaqá indaarúqaa fáasaana ínnéeqa máaqakiaqa aiqáma innooqée marí pauraqána mara áqusaqa. Oomáqaki faiqí moó fannoo innooqée marí pauraqána áqira beréeta náinna fasiqanara sía Isaraee máqannaa fée qiaqa. ¹⁶ Oomáqa indaarúqaa faasaana faqa qoomáqa taikára fáasaanara faqa náaquqara fáasaanee qímasee suqúfi innaaru qiaqa. Sía moó áináinirafa mi faasaana qandásaa máriani. Nárana deedaqírafa kai máriani.

¹⁷ Ínnee miqímmasee qoomáqa náida máriaqa. Mi faasaanná qinée ínni faiqí óosana faiqí óosana Isipa máqa máqaíndaraana nífiqee ániqiafana. Ínnee aiqáma kári mi faasaannásaa qoomáqa sákeera foorá mi faasaannára asasiaqa. ¹⁸ Indaarúqaa quqoonasaa 14 faasaanasaa eenée márinaqa óosana arasée fíffinaqa mi quqoonána 21 faasaanasaa ínnee sía innooqée mári pauraqána áqira bereeta naaqa. ¹⁹ Ínnee 7 faasaana qoomáqa nára fáasaana innooqée mári pauraqáfa sía ínni máaqakiaqa máriani. Ínnikiqari faiqí moó fánnoo fée moó ánaamuru ani márina fée innooqée marí pauraqána áqira béreeta náinaqa ínnee sía minára Isaraee máqannaa fée qiaqa. ²⁰ Ínnee yáì yáì fee márídaqa sía innooqée mári pauraqána áqira béreeta kai naaqa.

Indaarúqaa áinnáaqarara qóomaqa.

²¹ Ánutufa Mooseena mi ufána qímamisoofano Mooseefa Isaraee máqannaasa úriqararasa qímannimino qinau. Ínnee moodáa moodaa sipsípa ákoona fée mimmi ákoona timmusa fée ínneeqa faiqí ánaasee nimana kái mara mínisee aruséeqa áinnaaqaróo qoomaqána suqásee náidaqa asasiaqa. ²² Aandáu aruséeqa fidíka difáaniki sákaaqa. Ínnee hisoopa sáqari ámanee raudásee minánnoo fidíka difaaniki raaraammásee kooqí áfai dínni dínni faqa mirínni faqa ákuaqa. Akuséeqa ínnee sía ráudaqa, máaqaki kái márifanoo iáqáani. ²³ Fáfaa eendáki Yáaweefa Isipa máqannaasa óoqa fáiqi nárínò fidanoo ínni kooqí mirínni faqa dínni dínni faqa fidíka qáfamaseenoo nárínò nímári qangiroonára qínanoo sía mi maqánaki kéeqáannoo.

²⁴ Ínnee faqa ínneeqa faiqí námu faqa náaru náaru maaqí kaí iqá fuaqa. ²⁵ Ínnee Yáaweefa qíma afeekaikámasee nímiraree qímaqoo máqannaasa óonureeqa maaqímmiqa fuaqa. ²⁶ Kásooaqee ínni faiqí námu mi qoomáqana qáfamaseeqa miná óosanara iráifaqa ínnee maaqí qímasee qímannimiaqa. ²⁷ Maa qoomaqáfa Yáaweefa áinnaaqaróo qoomaqáfa márídanoo fée qímasee qímannimiaqa. Óoqai mifá Isipa máqa máaqaki maasá áinnaaqareenoo Isipa máqannaasa óoqa fáiqiqa nárínnoo maasá sía dárinau foo qiaqa. Mooseefa miqí qímasoofaqa Isaraee máqannaasa iriséeqa aiqáma kummá rámafi Ánutunara susúiqau. ²⁸ Susúmmaseeqa misá daráanimáfiqa Yáaweefa Mooseesa Áaroonasa nímu ufa maú fíqa aiqáma áinaina andeeqásee deedaqíqau.

Isipa máqannaasa akoonáiqi óoqa fáiqiqa kúqiqau.

²⁹ Mi eendánaki kai eendá ámuqasai Yáaweefa Isipa máqannaa óoqa akoonaiqíuqa nárinau. Fáraoona ámaaku narí ákoona aináina máraaninnana sáaqari óosana arasée rumbáranaki máriasa faiqí námu faqa aiqáma nárinau. Aandáu ánaaqiqa ákoona óoqasaa máqaranauqa faqa Yáaweefa nárinau. ³⁰ Narusoofaqa mi eendánaki Fáraoofa faqa narí aináinasaa rakísi márusa faqa aiqáma Isipa máqannaasa faqa

aiqáma tautí fíndifiqau. Ikí fáafau qírafa firaafá Isipa máqa máaqaki márinau. Sía moó máqaki káqi máriqau, aiqáma máaqaki kúqirafa márúnara ikí raqée máriqau.

³¹ Mi eendánaki kaí Fáraoofa Mooseena faqa Áaroona faqa náaramáseenoo qímaniminai. Ínneeqa faqa ínneeqa máqannaasa Isaraee máqannaasa faqa qiní maqa máaqakiqari quqáseeqa ínneeqa qiannái óonureeqa Yáaweena amooqiaqa. ³² Ínneeqa sipsípauqa faqa mimmiuqa faqa burimakáuqa faqa doo fuaqa nání. Óonureeqa qiní faqa ámiqi ámiqimma qímaqáaniféera innaaru qiaqa. ³³ Isipa máqanna faiqí ánaasee misá faqa Isaraee máqannaasa niqíqéeqa qiqau. Ínnee kái káqi fuaqa. Ínnee káqi márifaqa maasá aiqáma kuqu taikáanóora. Ínnee doo fuaqa. ³⁴ Miqí qímasoofaqa Isaraee máqannaasa innooqée máru pauraqána sía áqira béreeta sía suqárana difáaniki qamunnasaa kukúqamma quqásee níqumáaqa akumáree fiqau. ³⁵ Isaraee máqannaasa Mooseefa qundée kai íqa Isipa máqanna nifaqa áuqimaru ainainára siruáara faqa kóorara faqa qamunnaara faqa iraqau. ³⁶ Yáaweefa qufaqa Isipa máqannaasa Isaraee máqannaasara úriqararausee qímasee misá iróo áinainna káqi nímiqau. Miqúnannai Isaraee máqannaasa Isipa máqanna faiqáma ainaina máree fiqau.

Isaraee máqannaasa Isipa máqa máaqa minnísee fiqau.

³⁷ Isaraee máqannaasa sandéeqa Ramaseesa máqusa quqásee Sakoota máqusai fiqau. Misá nambáqa maaqímminoo márinau, 600,000 faiqí kaí máriqau, sía faiqí ánaasee nísana riqau. ³⁸ Moómoo maqúsanaasa Isipa máqa máqaki ani márusa misá faqa nári burimakáuqa faqa sipsípauqa faqa mimmiuqa faqa máree fiqau. ³⁹ Misá aanái fidaqa fúka bereeta innooqée mari pauraqána sía áqirana máree funá suqá naqau. Isipa máqannaasa Isaraee máqannaasa nífaqasoonara áaqmùríqa beréeta innooqée maru pauraqána sía áqirana máree fiqau.

⁴⁰ Isaraee máqannaasa 430 aukuaana Isipá máqa máaqaki máriqau. ⁴¹ 430 aukuaana taikárana námu faqa faiqí aiqáma óosana Yáaweena áiku ásauku Isaraee máqannaasa Isipa máqa máaqa quqásee fiqau. ⁴² Eendáki Yáaweefa Isaraee máqannaasa qumée rakísidanoo nífiqee finau. Aiqáma áukuanaki mi eendiránara kaí Yáaweenaindi fée qímasee innaaru qídaqa rakísi máriqau.

Áinnàaqaróo oomaqána suqára náakáparufa.

⁴³ Yáaweefa Mooseena faqa Áaroona faqa qíma níminai. Áinnàaqaraafánna óomaqana suqára náakapara úfa maaqímminoo máriannoo. Moó máqanaindari ani márinfafa sía amana mi oomaqána náannoo. ⁴⁴ Ínneeqa munnimmannái feefaurúm-máqoo áinainira fásiqausa fáinándùqu sáifaqa misá amaná neefáranoo. ⁴⁵ Úfáasu ani máriasa faqa feefauruara aináini máriasa faqa sía neefáranoo. ⁴⁶ Aiqáma mi aanda naranná deedaqía máqanaki kai náma taikáaqa. Sía uqanna mádaanai máree fuaqa. Sía aandáu ámudaani itairíafa. ⁴⁷ Aiqáma Isaraee máqannaasa mi oomaqánara asasiaqa. ⁴⁸ Sía fáinanduqira fásiqa fannoo sía amana náannoo. Ánámuru fásiqa ínna qámabaana márinfafa áinnàaqaróo oomaqánara asasídanoo Yáaweena áuqu uqéerararée qínaqa ínnee miná máaqaki máriasa akoonaiqíuqa fáinanduqu sáifaqa misá faqa mi oomaqánara asasiaqa. Miqí másaifanoo mifa Isaraee máqannaasaki kambíqara fára foorá márídanoo mifá faqa oomáqa náranaki máriani. ⁴⁹ Ínnee faqa moó máqanna inniki aní márinfafa faqa moodáa sánda máu kai fuaqa.

⁵⁰ Yáaweefa Mooseesa Áaroonasa qíma nímundee Isaraee máqannaasa iqau. ⁵¹ Mi faasaanná Yáaweefa Isaraeerana áiku ásauku Isipa máqasaa qaraana nífiqee finau.

Isaraee máqannaasa akoonaiqí óoqa fáiquqara Yáaweena ámiqau.

13 Yáaweefa Mooseena qímaminau. ² Ínnee aiqáma akoonaiqí óoqa fáiquqa qiní kai qímia. Aiqáma Isaraee máqanna óoqa faiquqa faqa aiqáma aandáu óoqásaa maqarana ákoonauqa faqa qiníndi márinara qiní qímiaqa.

Innooqée marú pauraqána sía áqira béreeta suqoo oomaqáfa.

³ Mooseefa Isaraee máqannaasa qíma nímínó qinau. Ínnee maa faasaannára íri-aqa. Ínnee karabúsakiqari maa faasaanná Yáaweefa narí afeekannóo nífiqee ánunara innooqée marí pauraqána áqira béreeta sía naaqa. ⁴ Ínnee maqee Abiba qúqoona indaarúqaa fáasaana márifaqa Isipa máqa máqa quqásee áni máriafano. ⁵ Yáaweefa ínni nikeekú nikaakú faqa óori kándamasee qíma afeekaiká másee Kannaana máqa máqa fáqa Heeta máqa máqa fáqa Amoorá máqa máqa fáqa Hifita máqa máqa fáqa Yeebusa máqa máqa fáqa misá maqa máqa ínni nimiraree qinau. Mifa ínni nífiqeenoo áinoo faqáa máqa aináina rairaá ímariqoo múnú sáinaqa ínnee aiqáma áukuana indaarúqaa qúqoonasaa maa oomaqána sakasee náidaqa asasi-aqa. ⁶ Dínni taikásee dínni ani qaara qánda marasée 7 fáasaana innooqée marí pauraqána sía áqira bereeta naaqa. Ínnee miqímmáseeqa náidaqa mi 7 faasaanáfa taikáinaqa miqóo ínnee Yáaweenara úriqarara fee qímasee firaa oomaqa sakasée naaqa. ⁷ Dínni qisauku taikásee dínni ani qaara qánda marasée 7 fáasaana innooqée marí pauraqána sía áqira bereeta kai naaqa. Mi kamúqoo ínni máaqaki fáqa ínni maqa máaqaki fáqa innooqée marí pauraqána faqa innooqée mári pauraqána áqira béreeta faqa sía uqanna máriani. ⁸ Mi oomaqána náinna kari ínneeqa faiqi námu maaqí qímasee qímannimiaqa. Maasá Isipa máqa máqaqakinána Yáaweefa nífiqee ánunara maa oomaqána sakasée náidaqee qiaqa. ⁹ Mooseefa kafáa Isaraee máqanna qímannimidano qinau. Maa oomaqána nárafa ínni náaqoo áuqaannoo. Nísaukuki sánda rumbéera foorá faqa níqinaqa rumbéera foorá inóo máridano, mifa ínni náaqoo áuqainaqa ínnee Yáaweena sándufa qírana faqa miná ufa ásaana rúmasee írirana faqa náaqoo áuqaannoo. Yáaweefa narí afeekannóo ínni Isipa máqa máqaqindaraana nífiqee ánunara miqífaqa. ¹⁰ Aiqáma áukuanaaki maa faasaanná maa oomaqána sakasee náidaqa asasi-aqa.

Akoonaiqí óoqa fáiquqa.

¹¹ Yáaweefa óoqai ínni faqa ínni nikeekú nikaakú faqa nímirara qíma afeekaikám-masee Kannaana máqa máqa nímianauree qímaqoonnai nífiqee fúannoo. ¹² Mifa ínni mi maqána nímínaqa ínnee óoqá fáiqi akoonaiqíuqa Yáaweena amiaqa. Aiqáma áandau óoqasaa máqarana ákoonauqa Yáaweenaindi máriani. ¹³ Doonkí óoqasáa máqarana ánaaqi minísee sipsípa ánaaqi moodáa maraséeqa doonkí ánaaqi ámaqa maqasáifano doonki ánaaqi káqi máriannoo. Ínnee sía moó áandaunnai doonkí ánaaqi ámaqa máqaani qímasee doonkí ánaaqiqa ninuka qumáree kurídiqa. Ínnee ínneeqa óoqa faiquqa faqa Yáaweenaindikino márina kafa ínneeqa feefauriaqa. ¹⁴ Kásooqagee ínni faiqi námu mi suqanara oosannára ínni iráifaqa ínnee maaqí qímasee qímannimiaqa. Yáaweefa narí firaa afeekannóo maasá Isipa máqa máqaqai rumbáranakinána qífiqee áninau foo qiaqa. ¹⁵ Fáraoofa kaukaata qímasee

sía maasá idukíraree qufanóo Yáaweefa óoqa fáiquqa akoonaiqíuqa Isipa máqa maaqakináana aiqáma nárinau. Aiqáma áandau ákooná óoqasaa máqaranauqa faqa nárinau. Minára maasá aiqáma óoqasaa máqara áandau Yáaweena tatúfirana suqá amiséeqa nári faiqi námu kafáa máraidaqa. ¹⁶ Maa oomaqána nárafa maasá dáaqoo áuqaannoo. Nisauku sánda rumbéera foorá faqa níqinaaqa rumbéera foorá inóo márídanoo, mifa maasá dáaqoo áuqainaqa Yáaweefa maasá Isipa máqa máaqain-daraana narí firaa afeekannóo nífiqee ánunara írianaura.

Ánutufa qasurukí faqa idáuruki faqa márídanoo misá nífiqee fináu.

¹⁷ Fáraoofa Isaraee máqannaa idukúsoofaqa fimárfufanoo Ánutufa Firistianní qúsa aatata sía nífiqee finau. Isaraee máqannaasa Firistia maqannaasa faqa rákíqa anirandée kaifáa Isipa máqa máaqai fifóo qímaseenoo nífiqee moo áatata finau.

¹⁸ Minára iriséenoo Ánutufa misá nífiqeenoo aadána máqa máaqai fíquinoo taatuqée námmari fimarunnai nífiqee fíquinau. Fídaqa Isaraee máqannaasa rákira áinaina deedaqa múqiraua fiqau. ¹⁹ Óoqai Yóoseefaafa káqi márídanoo maaqí qímaseenoo Isaraee máqannaasara qufaqá nóori kándamasee miná ámudaani máree fírrara qíma afeekaíkiqau. Yóoseefaafa maaqí qímasee qímanniminu. Kásooqaqee Ánutufa ínni nífiqee fínaqa ínni qíní qímudaani faqa maa maqusánakinaana máree fuaqa. Mooseefa minára iriséenoo Yóoseefaana ámudaani faqa maréenoo finau.

²⁰ Isaraee máqannaasa Sakoota máqusakiqari fifiufaqa aadána máqa máqa átinni Eetama máqusai óonuree miqóo úiqana máquuqa usakásee faiqaqau. ²¹ Yáaweefa fáasaana oonnámuki márufanoo oonámu fánnoo nífiqee fimarinau. Eendáki mifa idáùruki márufanoo idáùru fannoo káqa qámannimaqee márufaqa eendáki faqa fáasaana faqa káqi kai fimariqau. ²² Aiqáma faasaana oonnámu misá nóorinni fimarinau. Aiqáma eendaki idáùru faqa miqíkai ímarinau.

Misa Taatuqée óoruku námmari táqaqau.

14 Yáaweefa Mooseena qímanínoo qinau. ² Anee Isaraee máqannaasa qímannimínaqa misa óonurandee quándaki Píqaqiroota máqusa óorinni Mikadoora máqusa dínni taatuqee óoruku nammarí dínni miná qámbaana Baa Seefoona máqusa aaqa úiqana máquuqa usakáqa. ³ Fáraoofa maaqí qímasee íriannoo, Isaraee máqannaasa aadána máqa máaqaki fírrana rufíqaidaqa maqa máaqaki óonuree anirée idámmiaafoo qíannoo. ⁴ Qínée Yáaweesa kaukaata qira írirana Fáraoona ámi-ananóo mifa ínni nínaaqiana nífaqee fúannoo. Qínée Fáraoona fáqa miná rákira fásiquaqa faqa úrinnaaqararanannái firaa dúqu máraanaura. Miqímmásaanaqa Isipa máqannaasa qíní Yáaweesara írifáranoo. Miqí qímasoofaqa Isaraee máqannaasa Yáaweena ufa máu fíqa anirandée fiqau.

⁵ Isipa máqannaa karaambáiq Fáraoofa narí aináiniranasaa rakísirausa fáqa Isaraee máqannaa quqásee funára kaifáa óonu máfi írufanoo sía andeeqóofanoo qinau. Maasá nána fúrufaree qímarunaqee Isaraee máqannaasa idukúaki quqásee fídaqee. Maasá Isaraee máqannaasa quqásaafaqá fuafanóo yáfee maasá aináinira fáiqi kíannoo fee. ⁶ Miqí qímasoofanóo Fáraoofa narí qóosa rarisée máru rakira karána faqa narí rákira fásiquaqa fáqa deedaqinau. ⁷ Fáraoofa qóosa rarisée maru rakira karáusa ámiqiranaquqa kai sikis handaréeta 600 fáqa Isipa máqa máaqaki máru qoosa karáusa faqa minásaa rakísi márusa faqa mara quqásoofaqa Isaraee máqannaasa nífaqee fiqau. ⁸ Yáaweefa kaukaataqíra írirana Fáraoona Isipa máqan-

naa úriqararana ámufanoo Isaraee máqannaasa idukúakiqa fídaqa nàsuriqá fímarufanoo Fáraofa nífaqee finau. ⁹ Isipa máqannaa súdiauqa náriqa qóosauqa faqa nári qóosa rarisée maru karáusa faqa daraiwáauqa faqa Isaraee máqannaasa nífaqeeqa Taatuqée ooruku námmani aaqá Piqaqiroota maqúsa dinni Baaraseefoona máqusa dinni qámbaana úiqaana máqa usakásee márufafa óonu paqúriqau.

¹⁰ Óonuroofaqá Isaraee máqannaasa Fáraona faqá miná rákira fásiquaqa faqa níqafamáseeqa tautúmáseeqa rufiidaqa Yáaweefa dadaaqiáníféera fáaqariqau. ¹¹ Fáaqaridaqa Mooseena qímamiqa qiqau. Isipa máqasaa madika sía amanaikífanee anée maasá qífiqeenanee maa aadana maqa maaqánaki kúquaneera áninanee. Anée maasá Isipa máqa máaqakinaana qífiqee ánianafa quandáfina qáfaa. ¹² Óoqai maasá aní ufa qímamiqifana maasá Isipa máqa máaqaki káqi márídaqa maa ainaináfa kambíqaannoo fee qíqáfana. Maasá ani qímamiqifana sáina maasá káqi Isipa máqannaasa aináinira fáiqi kíqa márianee qíqáfana. Miqóo márídaqa misá aináinira fáiqikirafa ámiqirafa máriqini anée maa aadana maqa maaqánai fífaú qífiqee mínisàanáqa kúquanaura.

¹³ Mooseefa misá ufa iriséenoo qímanniminoó qinau. Ínnee sía ruffáaqa, káqi nímatautásee márídaqa Yáaweefa ínnee asumu máriaqeera ititá nímaqáinaqa qáfeefaranoo. Maqéé ínnee Isipa máqannaa ámiqimasee nínadafaaqa. Ínnee maaqóoqari sía kafáa nínadafeefaranoo. ¹⁴ Yáaweefa ínnee rákirana nímaaqa maqa fínoo misá sáimbaqa rákuannoo. Miqínaqa ínnee sía moó áinaina áuqaaqa, káqi kaí máriaqa.

¹⁵ Miqi qímasoofanóo Yáaweefa Mooseena qímaminau. Anée nánaree qiníara dadaaqiánnnee qímasee fáaqaridane. Anee Isaraee máqannaasa qímanniminaqa nóori mundúqáannai fuaqa. ¹⁶ Anee aneenná sáunù nammári ámuumaqa uqéeráa. Miqímma sáinaqa nammári rainá fínaqa Isaraee máqannaaa amaná aadána máqasaa táqaaqa. ¹⁷ Qinee Yáaweesa Isipa máqannaasara qánaqa káaqa fíraaqóo kaukaataqíra írirana marasée Isaraee máqanna nínaaqiánna nífaqee fífáranoo. Qinée Fáraona faqa miná sundíauqa faqa miná qóosa rarisée mári karáusa faqa daraiwáauqa faqa rákirana úrinnaaqararanannai fíraa duqu máraanaura. ¹⁸ Qinée misá úrinnaaqaramá sánaqa misá qiníara Yáawee fee qifáranoo.

¹⁹ Ánutuna qangiroo fannóo Isaraee máqannaasa nóorinni máriuafa áiqareenoo nínaaqiánnai finau. Oonnámu faqa miqí kai ínnoo áiqaree nínaaqiánnai finau. ²⁰ Mi oonamúfa Isipa máqannaasa dínnei Isaraee máqannaasa dínnei qámbaana márínau. Mi oonamúfa Isipa máqannaasa asukuna nimisée Isaraee máqannaa káaqa qámanimaqánau. Miqínnoo márufafa mi eendánaki Isipa máqannaasa faqa Isaraee máqannaasa faqa sía narí aaqá narí aaqá fíqau.

²¹ Mooseefa ásauku nammári amummaqa uqéerasoofanoo Yáaweefa súani áfu úrimarúnnaindaraa afeeka ufainnóo ooruku námmani rainánau. Mi ufaifá mi eendánaki úqidanoo máriuafanóo ooruku námmani rainásoofanoo aadána máqa koorooinau. Miqímmáfufanoo nammári rainánau. ²² Miqímmáfufafa Isaraee máqannaasa ooruku námmani qámbaana aadána máqasaa táqaaqa. Dínnei dínnei nammári fannoo safásara foorá inóo márufafa fíqau.

²³ Isipa máqannaasa misá níqafamaseeqa misá nínaaqianna nífaqeeqa nammári qámbaanai óoquraqau. Isipa máqannaasa náriqa qóosauqa faqa náriqa qóosa rarisée maru karáusa faqa náriqa daraiwáauqa faqa Isaraee máqannaasa nífaqee námmariki óoqu raqau. ²⁴ Ílqaróoka Yáaweefa oonnámukiqari fáqa idáurukíqari fáqa Isipa máqannaasa nínadafamáseenoo mapáraa írana niminau. ²⁵ Yáaweefa qufanóo qóosa

rarisee maru karáusa misá níku utúsamafufaqa fírara fíraaqóo anuqí máriqau. Miqú-faqa Isipa máqannaasa qiqau. Yáaweefa Isaraee máqannaasa sáaroo qínnoo maasá dárídanoo. Máraifaqa quqásee fúà.

²⁶ Miqímasoofanoo Yáaweefa Mooseena qímaminau. Aneenná ásauku nammári amummaqa uqéerasainanoo kafáa nammári fánnoo qúminoo Isipa máqanna nári qóosa rarisee maru karáusa faqa daraiwaaufa faqa rafáaqa fuani. ²⁷ Mooseefa iriséenoo ásauku nammári amummaqa uqéeranau. Miqímmá soofanóo iáqarooka nammári fánnoo kafáa ónurandeenoo óoqai máriundée kai máfinau. Isipa máqanna sandéeqa fuanéera qufanoo Yáaweefa misá maréeqee nammáriki áqinau. ²⁸ Nammári fánnoo kafáa qúminoo Fáraooná rákira fásiquaqa fáqa qóosa kára fáqa daraiwáaqa fáqa aiqáma Isaraee máqannaasa nífaqee nammáriki óoqúroosa aiqáma rafáaqa finau. Sía uqanna moodáafa káqi márinau.

²⁹ Isaraee máqanna ooruku námmani qámbaana aadána máqasaa táqaqau. Nam-mári dínni dínni safásara foorá inóo márúfaqa fiqau. ³⁰ Mi fáasaanná Yáaweefa Isaraee máqannaasa Isipa máqannaasa nísaukukinaana máranau. Marasoofaqá Isaraee máqannaasa quandáfi níqafóofaqa Isipa máqanna nammári áfaiqara kúqiquee-qee máriqau. ³¹ Isaraee máqannaasa Yáaweena moó áinaina afeeka eeraarirana rákiranaki Isipa máqannaasa úrinnaaqaróonara írufanoo náaquuofaqa nári saqárikirana Yáaweenasaa fáqa miná aináinira fáiqi Mooseenasáa fáqa mundíqau.

Mooseena Idí.

15 Mi karí Mooseefa fáqa Isaraee máqanna fáqa maaqí qímasee Yáaweena amooqíra idí raqau.

Qinée Yáaweenara idí raanáuranoo.

Mifa rákiranaki úriqàrainara miqíanaura.

Mifá qóosauqa fáqa qóosasaa márusa fáqa ooruku nammáriki mara áqinara idí raanáura. ² Yáaweefa qíní afeeka ititárafa márídanoo.

Mifá qíní asumu maróofa márídanoo.

Mifa qini Ánutufa márifaqa qínee miná amooqianáura.

Qini qíkoona Ánutunafa márifaqa qínee miná afeekara idí raanáura. ³ Yáaweefa áfeeka rákira fasiqá márídanoo.

Miná áuqu Yáaweefa márídanoo. ⁴ Mifá Isipa máqanna súndiauqa faqa misá qóosa karauqa faqa rafúsu ooruku námmariki áqinoo.

Miná úriqarara súndiauqa Taatuqée Óoruku Námmariki ukúqneea. ⁵ Ooruku nám-mari farúma fánnoo misá rafáaqa fúsaifaqa misa óoniara foorá meemaqóo maqásaa óoqu márídaqa.

⁶ Óo Yáawee aní ásauku uqannai ásauku fánnoo náaquqara afeeka márídanoo.

Mi asaukúfa namuqáa naruséenoo utitíqeenoo. ⁷ Anéenna fíraa uriqararanannai aneenná namuqáa rafúsu áquanano.

Ani áanoo qírafa idá dudáaqasaaqari qéera foora mánnimaqaananoo. ⁸ Anee óoruku námmani fuaqásáanánnoo nammári mandi máreenoo áaqanara foorá óoru finoo.

Nammári dínni dínni innooqá maree safásara foora óoru finoo.

Nammári dínni dínni rainá fufanóo maqá meemáqoo afeekaiká minoo.

⁹ Namuqáauqa maaqí qiqau.

Maasá misá nífaqasee qumáraanauranoo.

Misá qumáraseeqa misá ámiqíra áinaina maasá dídimarína aiqáma máraanaura.

Maasa qeeqá rákira páipanannai naruséeqa misá aiqáma áinaina mararee qia.
¹⁰ Miqí qiafaná anée Yáaweefa moodáannai áidoo fuaqásáanánnoo Isipa máqannaasa ukúqneea.

Miqímma saifaqá misá óniara foorá firaa difukunakí óoqu fíá. ¹¹ Yáawee, yáfee únna ánutusakiqari aní fooqáafa máridanoo fee. Sía moó fannoo.

Yáfee aní amana máridanoo káaqa náaquqara ándeeqarafa máridanoo fee.

Yáfee faiqí sía amana áuqaqaa íra áinaina faqa áfeeka áinaina anée ímarianánde masee áuqaannoo fee. ¹² Aneenná ásauku uqannannai uqéerá sáananoo maqá fannoo namuqáa nambíqeenoo.

¹³ Anéenna qíma afeekaíranasaa mapukúsee máridana faiqí ánaasee mandáinainaki máriusa nífiqa maree fímariananoo.

Aneenná afeekannóo misá indaarúnni kámma nímaqa maree aneenná náaquqara ándeeqara máqasaa quqánni séennaranoo. ¹⁴ Ánaamuru minára írifanoo náaquqéenoo náindiri ráannoo,

Firistia máqannaasa íriafanoo mapáraairafá misá qumáreenoo. ¹⁵ Idooma máqanna karambáiqua fáqa íriafanoo náaquqeenoo.

Mooapa máqanna afeeka fasiqauqá faqa náindiri ráidanoo.

Kannaana máqannaasa afeeka faqa nammári kídanoo. ¹⁶ Máparaa írafa faqa firaa rufiarafa faqa misakí máridanoo.

Misá ani Yáaweena afeeka qáfamasee náaquqai faqa káqi muqúríqa máriafaqa aní faiqí ánaasee karabúsakinaana idukú sáanausa misá nífusaa fíqaráidaqa. ¹⁷ Anee misá nífiqa maree aneenná áaqanasaa múnuséenana asumu ainainara foorá úmmaqa sáananoo.

Anee Yáaweefa aneennára utáaqamá qaanná maqusánaki múnusáanánnoo.

Amaana máqa aneenná usakáqaanna maqusánaki múnusáanánnoo. ¹⁸ Anée Yáaweefa náaru náaru úriqarara kárambáiqa márinnaránnoo.

Miriamma námmarina idí.

¹⁹ Isaraee máqannaasa óoruku námmaryi qámbaana aadána máqasaa táqáqau. Fítaqafufaqá Isipa máqannaasa qóosa kára faqa nári qóosauqa faqa nári daraiwáauqa faqa mi ooruku nammarínaki óoqu roofanóo Yáaweefa kaifáa nammáriara qufanóo qúminoo misá rafáaqa finau. ²⁰ Áarooná ánasaafa Miriama námmaryifa Ánutuna tamummáqara ánaasee márufa márínau.

Isipa máqannaasa nammárikí kúqutaiká fufanoo dukaanaá qumáreenoo áridanoo idí ranau.

Ánaasee aiqáma qáfamaseeqa nári dukaanaa maree miná faqa óonuree áridaqa níqoori ráqee máriqau. ²¹ Miriamma námmaryifa maaqí qímasee idí ranau.

Yáaweenara idí ráaqa.

Mifá rákirana firaaqóo úraaqareenoo,

mifá qóosauqa faqa qóosasaa nímaryasa faqa ooruku nammárikí rafúsu aqinoo.

Sukáqee marí nammaryifa.

²² Mooseefa Isaraee máqanna taatuqée óoruku námmaryindaraana nífiqeenoo Suraa aadána máqa máaqaki quqánau. Qaaramoo fáasaanasaa aadána máqa máaqaki fídaqa sía nammári paqúriqau. ²³ Misá Maraa máqa máaqaki óonureeqa nammári moó paqúrimasee noofanoo suká nárufaqa sía naqau. Minára mi maqa

maaána áuqu Maraa fée qiqau. Mi auqúna óosana sukáqee mári fee qiqau. ²⁴Isaraee máqannaasa Mooseena áanoo qímamaqáidaqa qiqau. Maasá nána námmani fee naanáuree.

²⁵Mooseefa iriséenoo afeekaiká máseenoo Yáaweenara innaaru qinau. Innaaru qufanó Yáaweeffa Mooseena saqári moo uqaffiqóofano Mooseefa mi saqarína namáriki áqusoofano nammári ámiqinau. Miqóo Yáaweeffa narí sánda ufa mi mau fuaqéera nimiséenoo miqóo misa nimana másee qáfanau. ²⁶Yáaweeffa qímannimino qinau. Ínnee qiní ufa qaidúsiqa qinée andeeqára áinainee qímarunnana áuqeeqa kafáa qiní sánda ufa mau fífaqa qinee sía mandá áupurarana Isipa máqannaa nímiáfánnandee íqa ínni nímiánaura. Qinée Yáaweesea ínni aurírana taikánnísee márunausta máridaqa.

²⁷Miqóoqari Isaraee máqannaasa fífiuufaqa Eerimma máqa máaqaki óonuraqau. Miqóo qísaukuqara taikásee qíkunni ooqu qaara marasée 12 nammari maqákiqari ururée máruna faqa fásaafana fooqáa íra saqari moómoo 70 márinau. Miqóo namári áfainni misa úiqaana máqa usakásee máriqau.

Isaraee máqannaasa mannaa faqa ufini faqa mara naqau.

16 Isaraee máqannaasa Isipa máqa maaqáindari quqásee ánuqooqari ínaaqíanna quqoona 15 fáasaanasaa Sinái áaqana dínni Eerimma máqa máaqaki dínni qámbara Sinnaa aadána máqa máaqaki óonuraqau. ²Misa aiqámausa aadána maqa maaqai funára Mooseesa Áaroonasa kaukaata qímannimaqasee qiqau. ³Maasá Isipa máqa máaqaki máriáfánnaqoo Yáaweeffa dárúaqaana. Miqóo maasa máridaqa aandaù faqa akaqá nárana maasá dídi máruna maasá qimana kái néemariqíafana. Ínnee qara miqóoqaraana maasá qífiqeeqeeqa maa aadana maqa maaqánaki quqásaafaqa aandaroo dárinaqa kuqu taikánaura.

⁴Yáaweeffa misá úfa iriséenoo Mooseena qímaminoo qinau. Qinée maqee ínni aiqámausa náranara qíánanoo innaarúnaindari aakuara foorá áqufina mára neefáranoo. Faasaambáasaana nárana quqásaanaqa faiqí ánaasee ráudamáfiqa moodáa faasaana amanakái máree márifaranoo. Qinée miqímmasee misá nimanamásee qáfaanaura. Misá qiní ufa írifaree sía fee írifaree. ⁵Moodáannai qisauku taikásee dínni ani moodáa marasée 6 faasaana qaara eenda nárana amanasáa mara deedaqammá quqáaqa. ⁶Mooseesa Áaroonasa Isaraee máqannaa aiqáma suqúsee qímannimiqa qiqau. Maqee eenée márinaqa ínnee Yáaweenara Isipa máqa máaqáindari nífiqee ánunara írifaranoo. ⁷Kanáanaana ínnee Yáaweeffa maasáki máridanoo dároo dáraa ida káaqa qéemarína qáfeefaranoo. Ínnee minára áanoo qímariana dóo mifá írinoo. Ínnee sía maaqandá ráu qímariáfano fáu. Maaqandá faiqí faiqí kai máridaqa miná naakápurufa máu fidaqa miná kai qímannimidaqa. ⁸Mooseefa kafáa qímannimino qinau. Eendínanoo Yáaweeffa aandaù níminaqa neefáranoo. Kanánaana beréeta fooqáana ínni nimana kái nímiannoo. Ínnee miná firaqóo áanoo qímariánara miqíannoo. Ínnee maasára áanoo qímariana sía maasárau miqí máriafano, Yáaweenara áanoo qímaríafano.

⁹Mooseefa Áaroonaa qímaminoo qinau. Anée Isaraee máqannaa aiqáma qíma níminaqa Yáaweenaa óorinni ani kíkíqiaqa. Mifá misá aanoqíra ufa írinara miqíqiaqa.

¹⁰Áaroofa faiqí ánaasee ufa qímannimi márúfaqa quandáfi aadána máqa máaqai qáfoofano onámuki Yáaweenaa dároo dáraa íra káaqa qárafa kooroóinau.

¹¹ Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. ¹² Qinee Isaraee máqannaa áanoos qíra ufa dóo íriqa. Maaqí qímasee qímannimia fáfaa eendínoos mammandí márinaqa misa aandaù nímiánaura dúna kanánaana uqanna beréeta fooqána nári nárana nimana kái nímiánaura. Nímisánaqa ínnée qíní Yáaweesa ínnéeqa Ánutusara írifaranoo.

¹³ Miqí qímasoofanoo eendí márufanoo áfidauqa moómoo qaqamáridaqa anirámeeqee úiqaana máqusa amanaíkiqau. Kanánaana qífífaramu úiqaana máqa aiquáma fíqu fíqu inóo márinau. ¹⁴ Qífífaramu taikáfufanoo adamanná áinaina káqikaafauqa aadána máqa mau márinau. Mi áinaináfa pupúsámuara foorá káqikaafauqa márinau. ¹⁵ Isaraee máqannaasa miná qáfamaseeqa miná óosanara randéeqa narí qímami narí qímamiqa qiqau. Maana nána áinaina fée máridanoo fee qiqau. Miqí qufanóo Mooseefa maaqí qímasee qímanniminau. Yáaweefa nárana naaqéera nímidannoo. ¹⁶ Yáaweefa maaqí qímasee qímanniminau. Ínnée ínnéeqa faiqí ánaasee faqa ínnéeqa nimana kái máraaqa. Ínnéeqa máaqaki máriasa nimana nimana kái susufínna qumbiqá quqáaqa. ¹⁷ Isaraee máqannaa irisée miqímmiqau. Akaqáusa moómoo mároofaqa akaqáusa qóodaa máraaqa.

¹⁸ Aiquámausa suqúsee narí amaní narí amaní másee qáfoofanoo akaqáusa moómoo suqúfanoo akaqáusa óodaa suqíqau. Moómoo suqúsa námasoofanóo nímuuqumminau. Óodaa suqúsa misá faqa námasoofanoo nímuuqu kaimminau. Aiquámausa nári nimana kái suqíqau. ¹⁹ Mooseefa qímanniminoo qinau. Sía átarasaa dúna nárarée qímasee quqáaqa. Aiquáma naaqa.

²⁰ Miqí qufaqá akaqáusa Mooseena ufa rukíasee dúna kanánaana nárarée qímasee quqásoofanoo putaá úndufanoo qimí kai qumbiqóofanoo Mooseefa áranaqoofanoo áanoomannímaqanau.

²¹ Aiquáma kanánaana nári nimana kái suqúsaidá néemariqau. Kaqi máfisoofauqa súani ururéenoo idídiufanoo nammári nammárimma taikánau. ²² Dínni ani moodáa marasée 6 fáasaanasaa qaara kari suqárana amana kái máraaqa. Miqí másoofaqa Isaraee máqannaasa úriqararasa anirée mi áinainnára Mooseena qímamiqau. ²³ Mooseefa iriseenoo moó ufa maaqí qímasee qímanniminau. Dúna Yáaweena náaquara idooara fáasaana máriannoo. Mi faasaanná mináindi máriannoo. Ínnée nána áinainée suqáree qínnana maqée suqáaqa. Káqi márinna nárana áaduma quqáqai fanoo márinaqa dúna suqá naaqa.

²⁴ Misá Mooseefa qímannimúndee íqa dúnaindi káqi máaqaki quqáqau. Iqáqoofaqa qáfoofanoo sía putaa inoo qimí márinau ámiqinoo márinau. ²⁵ Mooseefa minára qímanniminoo qinau. Dóo maqee miná naaqa. Maqee Sabáta idooára fáasaana Yáaweenaindi máridanoo. Minára ínnée fúka nárana úiqaana máqusa naambeeáqara márarafa sía máriannoo. ²⁶ Ínnée qísauku dínni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáasaana nárana suqú quqáaqa. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fáasaana idooára faasaana márinaqa sía miqóo nárana máriannoo.

²⁷ Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 faasaanasaa akaqáusa nárana suqúanee qímasee óonu qáfoofanoo sía márinau. ²⁸ Ánutufa miná qáfamasee Mooseena qímaminau. Ínnée kísaagasaa fée qíní ufa rukíaidaqa sía qíní sánda ufa áfaqéefarè. ²⁹ Ínnée íriqa. Qinee Yáaweesa idooára fáasaana nímiqa. Miqúnna-nara qinee dínni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáasaanasaa qinee qaara faasaana nárana amana kái nímiánaura. Aiquámausa mi faasaanná ínnéeqa mári-aqoo kai máriaqa, sía kásiqa. ³⁰ Faiqí ánaasee minára iriséeqa dínni ani qaara marasée 7 fáasaanáikufaqa sía áináini máriqau. ³¹ Isaraee máqannaasa mi narannára

mannaa fée qímariquau. Mifa ooorórána qaqama fooqáafa éekara árirafa márínau. Miná námasoofanoo miná adíafaa írafa ookasaasá ánoonannái áuqira biskítara foorá ímarínau. ³² Mooseefa Yáaweena úfa iriséenoo maaqí qímasee qímannimínau. Yáaweefa ínniara maaqí qídanoo, qínée mannaa nímmunnana akaqána afeekí mara quqáqai márínaqa ínneeqa nínaiqimara nikaekú nikaakú uqannífiqaidaqa maaqí qímasee qímannimiaqa. Yáaweefa Isipa máqasaaqari maasá aadána máqasaa nífiqee aniréenoo qímufafa náafannanee qímasee uqannífiqaaqa.

³³ Miqí qímasee qímannimiseenoo Mooseefa Ároona qímaminau. Anée qafee moó mara máree mannaa súqeeqee Ánutuna áfusaa quqásainaqa kásooaqee kambíqáin-
ausa qáfaaqa.

³⁴ Yáaweefa Mooseena qímamúndee ínoo Ároonafa mi naranná mara máreenoo moodáanaki kíra bóokisa aaqá quqásoofanoo márínau. ³⁵ Isaraee máqannaasa 40 áukuanaki mannaa néemariquau. Mi naranná naqá fifiufafa Kannaana máqasaa náriqa máriraree quqóo óonuraquau. ³⁶ Mi karí misa ummaara amana másee qáfee márufa qaaraqánda márínau. Moó fannoo moodáa káqikaa susufínna amana márínau. Moo fannoo qísaukuqara 10 káqikáa súsufinauqa amana márínau.

Óonikiqari nammári qúminau.

(Namba 20:1-13)

17 Yáaweena ufa mau fíqa Isaraee máqannaasa Sinnaa aadána máqa máaqak-
iqari quqásee fiquau. Fídaqa misa maqúsa maqusa faiqaqá fímariquau. Misa Reefidimma máqa máaqaki nammári sía márúqoo óonu máriqau. ² Sía márufafa misa Mooseenara kaukaata qídaqa qiquau. Anée nammári nímina naanée qufanóo Mooseefa qímannimínoo qinau. Ínnée nánaree qiní áanoo qíma qímaqáidee. Nána-
ree ínnée Yáaweena amanammásee qáfaídee.

³ Isaraee máqannaasa nammáriara káaqa nídufafa Mooseena káqi kai áanoo qí-
mamaqee máriqau. Misa maaqí qiquau. Nánaree anee maasa Isipa máqa máaqain-
daraana qífiqee míni sáananoo fee nammáriara dídírafa maasá faqa maasá faiqi
námu faqa maasá aandáuqa námufafa kuqá dárúannoo fee.

⁴ Miqí qufanóo Mooseefa afeekai kámmaseenoo Yáaweenara innaaru qídanoo
qinau. Óo Yáawee qínée maa fasiqa anaaseesá náqifeemma nímaqánauree. Misá
qúsasaa óonisamu qiní dárifaranoo. ⁵ Yáaweefa Mooseena qímamínoo qinau.
Moosee anée Isaraee máqannaasa úriqararausa nífiqee indaarú fua. Óoqai anee
Niru nammári árunna saununa faqa máree fua. ⁶ Qínée Sinai áaqanasaa ínni
nóorinni óonisaa kíkíqíqa márianaura. Aneenná sáunù samu óoni arusáinanoo nam-
mári minakíqari qúminaqa faiqí ánaasee naaqa. Miqí qufanoo Mooseefa Isaraee
maqanna úriqararausa nífusaa miqímandoofanoo nammári qúminau. ⁷ Misá mi
maqa maqána áuqu qaara auqú raquau. Masaa fáqa Meeribaa fáqée qiquau. Mi auqu
qandá óosana amana másee qáfarafa faqa áanoo qírafa fáqee qiquau. Áanoo qídaqa
qiquau. Yáaweefa maasá faqa márídanoo fee sía fee márídanoo fee. Misa mi ufánan-
nai Yáaweena amana másee qáfaquau.

Isaraee máqannaasa Amareeka máqannaasa faqa rákiquau.

⁸ Isaraee máqanna Reefidimma máqa máaqai márufafa Amareekana áiku ásauku
aniréeqa misá náriqau. ⁹ Mooseefa misá nídafamásee Yoosuaana qímamínoo qinau.
Anée akaqá fásiquauqa mara quqásainaqa dúna kananaana Amareekana áiku

ásauku faqa óonu rákúaq. Qinee áaqanasaa Ánutufa márana núannèe qímasee qí-maqimu saunúna uqusée kíkíqíqá márianaura. ¹⁰ Yoosuaafa eedóo qímasee kaná-naana iqáqoofanoo dóo Amareekana áiku ásauku faqa rákirara nífiqee finau. Fufafa Mooseefa fáqa Áaroonafa fáqa Hurafa faqa áaqanai óoru fiqau. ¹¹ Mooseefa áaqanasaa kíkíqamámbofanoo ásaukuqara uqéerasoofaqa Isaraee máqannaasa rákiranaki afeekaíkiqau. Kafáa narí ásauku múqufisoofaqá Amareekana áiku ásauku rákiranaki afeekaíkiqau. ¹² Mooseena ásauku anudá qoofaqa Áaroonasa Hurasa óoni ufiqisoofanoo Mooseefa minásaa óoqu marifufanóo Áaroonasa Hurasa Mooseena ásaukuqara uaqéufanoo kísaaqasaa márufanoo súani kéeqanau. ¹³ Miqímmasee uaqéunara Yoosuaafa fáqa narí rákira fásiquaqa fáqa Amareekana áiku ásauku ámiqímmasee naruqaraasiqau.

¹⁴ Miqímmásoofanoo Yáaweefa Mooseena qímaminau. Anée papiqakí maa rakiránara ákararumma quqáa. Miqínoo márínaqa káqi íriqa nuaqa. Yoosuaana qímamia. Qínée Yáaweesa Amareekana áiku ásauku kurídi taikásanaura. ¹⁵ Rákirafa taikáfufanoo Mooseefa óoniqqa qumáreenoo mi maqa maaqánaki qaindá áuquseenoo mi qaindána áuqureenoo Yáaweefa qiní rákira sáqari fée qímasee mi qaindána áuquranau. ¹⁶ Mooseefa kafáa qinau. Ínnee Yáaweena rákira saqari uqéeraaqa. Yáaweefa káqi kai Amareekana áiku ásauku faqa naaruara rákida máriannoo.

Yéetooroofa Mooseena ani qáfanau.

18 Yeetaroofa Midianna máqannaasa aanáiqikirafa Mooseena áiráamaku márínau. Aiqáma áinaina Anutufa Mooseena faqa Isaraee máqannaasa faqa dadaaqí márúnara faqa Isipa máqa máaqakinaana nífiqee ánunara faqa Yeetaroofa írinau.

² Iriséenoo mifá faqa Mooseena ánaaqa Sipooraa námmarina maqúsai quqásee ánuna afiqee áninau. ³ Miná faiqiqara Keerasoommana faqa Eerieesarana faqa nífiqee áninau. Mooseefa maaqí qinau. Qinee ánaamuru máqa máaqaki asaqráafai ani márídee qimasee narí ámaaku áuqureenoo Keerasoommaneé qinau. ⁴ Mooseena ínaaqíanaa faiqi áuqu Eerieeseerafa márínau. Miná ánoofa maqasoofanóo Mooseefa qinau. Qiní qíkoona Ánutufa qiní dadaaqínoo Fáraoonaa durú féea óokinaana qiní ititáqisáinaree qinoo miná áuqu Eerieesaraneé qinau.

⁵ Yeetaroofa Mooseena ánaaqa faqa miná faiqi qára faqa nífiqeenoo aadána máqa máaqaki náaquqara áaqana aaqá Mooseefa úiqaana maqa usakásee máruqoo aniranau. ⁶ Yeetaroofa Moosenara ufa quqáidanoo qinau. Óonuree maaqí qímasee qí-mamífaqa. Aní áiraamaku faqa aní faiqi ánaasee faqa ánidammiaafoo qíà.

⁷ Mooseefa mi ufána iriséenoo narí áiraamaku óonu aanái paqúrimáseenoo miná óorinni aqoori sáunú arafufanóo miná ámooqá nanau. Miqí másoofaqa nári máríranara narí irée narí irée máseeqa doo Moosena úiqaana maqaki kéeqaqau. ⁸ Minakí óoru márídanoo Mooseefa narí áiraamaku óosana óosana aupúrarana Yáaweefa Fáraoonaa faqa Isipa máqannaasa faqa nimiseenoo Isaraee máqannaasa mároonara qímaminau. Mifa Isaraee máqannaasa aanái ánídaqa moómoo ummaara máree márufanoo Yáaweefa dadaaqunára faqa qímamínau. ⁹ Yeetaroofa mi aiqama ufána iriseenoo asasinau. ¹⁰ Asasammáseenoo qinau. Yáaweefa Faraoonaa ásaukukinaana faqa Isipa máqannaasa nísaukukinaana máráinara miná ámooqí. Yáaweefa narí faiqi ánaasee rumbárana kínaana idukúnara miná amooqí. ¹¹ Doo maqée qinee íridaqa, Yáaweefa aiqáma únna anutusa úrinnaaqararafa márídanoo. Isipa máqan-

naasa ínni mandáikamma nímaqee márufanoo ínni idaaqámma nísoonannai mifa aiqáma únna anutusa úrinnaaqararafa márídanoo. ¹² Miqí qímaseenoo Yeetaroofta aandaù marasée aruséenoo múduka idá aiqáma qáma taikára tátufirana Ánutuna suqá áminau. Kafáa mifa akaqá tátufirana faqa Ánutuna suqá áminau. Áaroonafa fáqa Isaraee máqannaa úriqararawsa faqa aniréeqa Mooseena áiraamaku faqa Ánutuna amooqídaqa mi naaquqara qoomaqána naqau.

Misa akaqá síaasa mara quqáqau.

(Lo 1:9-18)

¹³ Iáqoo kanánaana Mooseefa fíndifinoo narí máqannaa qámgaanai óonureenoo misá kóotauqa írinau. Kanánaana óosana arasée kóotinoo fíffí ufanoo eendá kai másanau. ¹⁴ Yeetaroofta Mooseena kadáapirana qáfamaseenoo maaqí qímaseenoo Mooseena qímaminau. Anée nánaree aneennáaraa maa saikáusa áuqidanee. Faiqí ánaasee kanánaana kóotirara ani márída rakísi maríafanóo eendídanoo.

¹⁵ Mooseefa iriseenoo qímaminoo qinau. Qínée miqíànaqa faiqí ánaasee qínée únannai anirée Ánutuna ádiranara írifaranoo. ¹⁶ Qaara fasiqa qára ufa raináida narí áfu máu narí áfu máu máseeqa qínée únannai aniraafaqa qínée andeeqái fásiqanara maafá andeeqée foo qímaseeqa Ánutuna sánda ufa naakápaidaqa.

¹⁷ Yeetaroofta Mooseena qímaminoo qinau. Anee sía andeeqée máríananoo. ¹⁸ Anée miqídana aneenná afeeka taikáinaqa maa fasiqa anaaseesá faqa miqí kai ifáranoo. Aneennáaraa sía amanaikí máríananoo. ¹⁹ Anée maqee qíní ufa íria. Qínee ámiqira áakapara úfa aní ámianaura. Anee írinanoo Ánutufa aní faqa márída dadaaqíannoo. Anee andeeqáseenana Ánutuna áfusaa aanáiqikina márídana faiqí anaasee ummaara Ánutuna qímami máríananoo. ²⁰ Anée Ánutuna sánda ufa qímannimisee andeeqára márírana óosana naamúa qímasee misa ifándinna áinainara faqa qímannimia. ²¹ Qíma nímiseenana anee miná ámúaaqa írirana fáqaa fásiquauqa mara quqásainaqa Isaraee máqannaasa úriqararawsaikiqa máríaqa. Akaqáusa wan tauséenna 1000 fásiqa ánaaseesaa rakísifaqa akaqáusa wan handareetasaa 100 rakísifaqa akaqáusa fíftísaa 50 rakísifaqa akaqáusa teennasaa 10 rakísiaqa. Misá Ánutunara ruffee máríasaa márídaqa misa andeeqára óosana faqáasa márídaqa sía umeé raaqée múnnimma máree márínausa máríaqa. ²² Mi fasiqáusa aiqáma kari faiqí ánaasee kóota ufa írimarinausa máríaqa. Moo áfeeka ainaina fíraa ainaina kambíqafinaqa máree miní aní ámífana anée miná andeeqáa. Káqikaa ainaina narí kai andeeqáqa. Misá miqímandee aní qummaara rainá máraifanoo aní afaqa au-fadáani. ²³ Ánutufa eedóo qínana qíní ufa máu fínana sía kudoosaápeennáranoo. Miqínaqa maa fasiqa anaaseesá áanoo qírafa taikáfinaqa quqásee nímaaqa fífaranoo.

²⁴ Mooseefa Yeetaroonaa ufa iriséenoo mi máu kai finau. ²⁵ Mooseefa írirana faqaasa Isaraee máqannaasa kínaana mara quqásoofaqa úriqararawsaikiqau. 1,000 fásiqasaa rakísirausa faqa 100 fásiqasaa rakísirausa faqa 50 fásiqasaa rakísirausa faqa 10 fásiqasaa rakísirausa faqa mara quqásoofaqa rakísimariqau. ²⁶ Misá aiqáma kári síasara foorá náaruara mariqau. Márídaqa káqikaa kóotauqa misá andeeqée máriqau. Fíraa kootá Moosee funnáí máree fímariqau.

²⁷ Miqímmásee Mooseefa Yeetaroonaa ámándàma soofanóo ámaaqa finau.

Isaraee máqannaasa Sinái áaqana áikunni ani máriqau.

19¹⁻² Isaraee máqannaasa Isipa máqa máaqakiqari Reefidimma máqa máaqaki ani máriufaqa miqóoqari qaaramoó úqoona indaarúqáa fáasaanasaa Reefidimma máqa máaqaindari Sinái aadána máqa máaqai óonu máriqau. Miqóo misa Sinái áaqana áikunni úiqaana máqa usakásee máriqau.

³ Mooseefa miqóoqari Sinái áaqanasaa Ánutuna faqa ufa qíraree qímasee óoru finau. Yáaweefa áaqana sáaqari Mooseena áaramaseenoo qímaminau. Anée Yakoo-boona áiku ásauku Isaraee máqannaasa maaqí qímasee qímannimia. ⁴ Ínnee qiní óosana qáfee máriafanoo. Qinée Isipa máqannaa nárunnana ínnee qáfaafanoo. Qinée ínni quqauumu ánaaqiara foorá itáteeqeeqa qíqóosasáa quqásèeqa uqéereeqe qeeqá márunnannai quqáqunaqa máriafanoo. ⁵ Ínnee qiní ufa irisèeqa qiní moodáanaki kíra ufa mau fíqa qiní faiqí ánaasee márifaránoo. Aiqáma maa maqa maaqáfa faqa faiqí ánaasee faqa qiníndi kai márídaqa ínnee qinée qeeqára útaaqama qáunausa máriafanoo. ⁶ Ínnee qiníndi uqanna márídaqa qiní aanáiqi kírausa máriafanoo.

⁷ Mooseefa irisée óoquireenoo Isaree máqanaa úriqararausa suqúseenoo aiqáma Yáaweefa qímamu ufána qímanniminai. ⁸ Faiqí ánaasee Yáaweena ufa irisèeqa aiqá-mausa moodáa kari nóo raqá máree qiqau. Yáaweefa aiqáma ufa qínnana maasá írianaurée qiqau. Miqí qufanóo Mooseefa misá ufa iriséenoo Yáaweena qímaminai.

⁹ Yáaweefa misá úfa iriséenoo Mooseena qímaminoo qinau. Qinée ámatooki árira óonnamukiqari anée íannánnai qumurée aní faqa ufa qíanaqa faiqí ánaasee irisèeqa miqóoqari áni ufara kúqaa fee qifaránoo. Miqí qímasoofanoo Mooseefa faiqí ánaasee quú ufana Yáaweena qímaminai.

¹⁰ Qímamisoofanoo Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. Anée kafáa óoquiree faiqí ánaasee maaqí qímasee qímannimia. Misá aiqáma maqee faqa dúna faqa nári qamunna nammári uqusée nári nifaaqa ánukamasee qiní qimooqírrara deedaqiaqa. ¹¹ Deeda qímarifaqa dúna káqi mári mooná qinee Sinái áaqanasaa qumuráanaqa aiqáma faiqí ánaasee qiní qíqafeefaránoo. ¹² Anée áaqana ameemaanai fíqu fíqumma óosumma sáinaqa sía faiqí ánaasee mina fíaaqaráqa. Miqímmáseenana qímanniminaqa sía áaqanaí óoru fuaqa, sía uqanna miná aaqá fuaqa. Minásaa áiku ráinafa kúquannoo. ¹³ Ínnee miqínna fasiqana sía uqanna nísaukunnai áruqa, óoni sámú fee feefannái fee kúqa áruqa. Maa ufána faiqí faqa aandaúra faqa qídaqa. Miqínna fásiqa fée aandaú fée kúquannoo. Ukeena fuaqáifaqá kaí faiqí ánaasee áaqana áikunni óoru fuaqa.

¹⁴ Mooseefa áaqanaindari qumuréenoo faiqí ánaasee Yáaweenara deedaqa másee amooqiaqéera qímanniminai. Miqí qufaqá faiqí ánaasee náriqa qamunna nammári úqiqau. ¹⁵ Miqí márufanoo Mooseefa qímanninai. Dúna káqi mári mooná deedaqiaqa. Maqee óosana arasée sía ánaasee sakasée faiqaaqa.

¹⁶ Qaara afuru faisoofoanóo qaaramoókufanoo kanánaana áaqanasaa ukeena firaaná fuaqáraná námu fáqa qámatooki kira óonnamu námu fáqa aakuasáa in-naarúnai námu faqa ufaqa faiqí ánaasee úiqaana máqaki máriusa aiqáma náindiriri roofaqá rufíaqau. ¹⁷ Mooseefa faiqí ánaasee aiqáma úiqaana máqakinaana ní-fiqeenoo Yáaweena paqúrirara áaqana áikunni óonu kíkíqino márínau. ¹⁸ Yáaweefa idáuruki qari Sinái áaqanasaa qumu márúnara idá muna fannoo áaqana aiqáma rafáaqafínoo márínau. Mi munáfa fíraa ida múnara foorá óoru fúfaqa faiqí ánaasee

qáfoofanoo firaaqóo náindiri ranau. ¹⁹Ukeena feendúndáanài qímarinau. Miqí qímarufanoo Mooseefa Yáaweena qímamufanoo Yáaweefa kafáa innaarúnai dárara qíranakiqari narí qímaminau. ²⁰Yáaweefa Sínei áaqanasaa qumuréenoo Mooseena áaroofanoó óorufinau. ²¹Óoru roofanoó Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. Anée óoquree faiqí ánaasee qímanniminaqa sía óosu áiaaqaree qiní qíqafarara áni-aqa. Misá miqíqa moómoosa kúqifaranoo.

²²Aanáiqikirausa faqa qiní daaqá ániàní qímasee ánukamafiqa áni-aqa. Sía miqí-faqa misá aupúrarana nímianaúra. ²³Mooseefa Yáaweena úfa iriséenoo qímaminoo qinau. Faiqí ánaasee sía amana Sínei áaqanasaa úrifaranoo. Anée aneenná kai maasa daakápama séenana náaquqara áaqana fíqu fíqumma amusá arasáánaqa sía úrifaranoo.

²⁴Yáaweefa iriséenoo Mooseena qímaminau. Óoqureenana Áaroona faqa áfiqee úrua. Qiní aanáiqikirausa faqa faiqí ánaasee faqa sía qiní qíqafararee qímasee amusá rapéemmásee úruaqa. Miqífaqa qinee misá ummaara nímianaúra.

²⁵Mooseefa iriséenoo óoqureenoo faiqí ánaasee aiqáma Yáaweefa quú úfana qímanniminau.

Ánutuna qísauku qára sándufa.

(Lo 5:1-21)

20 Ánutufa maaqi qinoo. ²Qinée Yáaweese ínni Ánutusa márídaqa. Qinée Isipa máqasaa rumbáranaki márúna ínni maréeqee maí quqáafanausa márídaqa. ³Ínnee sía moó ánutuna amooqiaqa, qiní kai qimooqiaqa. ⁴Ínnee sia innaarúnai mári ainainausa faqa maqásaa mári ainainausa faqa nammáriki mári ainainausa faqa nimana áuqusee maasá anutufee qiaqa. ⁵Minára sía moó áinaina amana áuqirana óorinni mapámufida innaaru qídaqa amooqiaqa. Qinée Yáaweese ínni Ánutusa márunnanara sía mi ainaináusa nimooqiaqa. Qinee sía uqanna moó ánutunara qíananoo qiní qímaqa máqaannoo. Faiqí qiníara fídiaqaa inausa aupúrarana ními-ananoo misásaa faqa misá faiqi námu sáa faqa misá nínaiqimara sáa faqa nísáifaqausa sáa faqa máriannoo. ⁶Moómoosa qiníara rídaqa qiní sánda ufa mau fínausa qinée misá faiqi námu kásooaqee núkudara foora kambíqáinausa qeeqá dídirana uqannífiqaanaúra. ⁷Ínnee sía qiní dúqunnai mandá óosana áuqaqa. Qinee Yáaweese ínni Ánutusa qiní dúqa fífaú faafau ínausa aupúrarana nímianaúra. ⁸Ínnee Sabáta fáasaanara náaquqara fáasaanee qímasee íriqa fuaqa. ⁹Dínni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáasaana ínni aináinira fáasaana máriani. ¹⁰Dínni ani qaara marasée 7 fáasaanasaa qiní Yáaweese adooára faasaana márídanoo. Mi faasaannásaa sía uqanna moodáafa faqa aináiniani. Ínnee faqa ínni faiqi námu faqa ínni aináinira faiqíuqa faqa ínni aandáuqa faqa ánaamuru ínniki ani máriasa faqa sía uqanna aináiniaqa. ¹¹Dínni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáasaana qinée Yáaweese innaarúna faqa maqá faqa ooruku námmaryi faqa mináuqaki mári ainaináusa faqa áuqí qíafana. Dínni ani qaara marasée 7 fáasaanasáa qinée qidooa qíafana. Minára qinée Yáaweese Sabáta fáasaana afaaqóoqa qímasee náaquqara fáasaanee qídaqa. ¹²Ínneeqa nínausa níkausara qeeráiridaqa misá ufa qaindúsuqa. Ínnee miqíqa qinée nímianna máqanasaa kisaqasaa márifaranoo. ¹³Ínnee sía faiqí ánaasee núqu qímasee náruaqa. ¹⁴Ínnee faiqí ánaasee sia narí úmmuari narí úmuariaqa. ¹⁵Ínnee sía mooná aináina úmuariaqa. ¹⁶Ínnee sía akaqúsara únna qímasee misá kíkíqa ususée ufa nímia. ¹⁷Sía mooná maaqa umíasanara ámuqusiani. Sía

mooná ánaaqara amukáani miná aináinira fasiqa anaaseera faqa misa aandáu ainainara faqa miná aiqáma ainainara faqa sía amukáani.

Faiqí ánaasee Ánutunara ruffiaqau.

(Lo 5:22-23)

¹⁸ Faiqí ánaasee aiqáma innaarúnai qírana faqa aakuasáa faqa ukeena firaaná faqa áaqanasaa idámuna namu faqa qáfoofanoo náindirí reenoo náaquqoofaqa níanasaa márída qáfee máriqau. ¹⁹ Miqí másee misá ruffiasee Mooseena qímamiqa qiqau. Ánutufa maasá qímaqiminaqa maasá irisée kúquanóora ruffaidaqa anée kai maasá qímaqiminaqa íria.

²⁰ Mooseefa iriséeno qímanniminai. Ínnee sía ruffaaqa Ánutufa ínni nimanamásee qáfáinaqa aiqáma kari minára ruffiasee miná ameemaanai márídaqa numóo ainaina sía áuqaaqeera. ²¹ Miqí qímasoofaqa faiqí ánaasee níanai márufanoo Mooseefa kái Ánutufa asukuna árira óonamuki márúna aaqá finau.

Aidaraindáraa sándufa.

²² Yáaweefa Isaraee máqannaasa qímannímianifeera maaqí qímaseeno Mooseena qímaminai. Qínée innaarúnaindari ínni faqa ufa qímarunaqa ínnee ínneeqa nífunnai miná qáfaafanoo. ²³ Ínnee sía siruáannai faqa kóorannai faqa únna ánutuna amana áuqusee qíní Yáaweesa faqbaqa másee amooqiaqa.

²⁴ Ínnee maqánnai qaindá áuqusee minásaa ínneeqa sipsípa faqa burimakáu faqa míniseeqa idá qáma taikára tátufirana suqásai faqa faiqí anaasee qíní faqa moodáanaki kiaqa. Ai qáma máqusa ínnee qíní qimooqiaqéera utáaqama qáunna máqusanaki óonureeqa miqí faqa qínee ínnee iannai qumurée ámiqí ámiqimma ní-maqaanura. ²⁵ Ínnee óoninnai qíní aidara áuqiraree qímasee sía faiqí rukámuqaa óoninannai áuquaqa. Ínnee faiqí rukámuqaa óoninannai áuquseeqa minásaa tátufirana suqá qímira faqa sía amanaikíannoo. ²⁶ Ínnee sía áidara áuqusee minní àkarára írirsu áuquaqa. Ínnee miqíqa umeé nífaaqa kooroo ífáqa qáfeefoora.

Fífaú aináinira fáiqi kiqa máriasasaa rakísira óosana.

(Lo 15:12-18)

21 Ánutufa Mooseena qímaminoo qinau. Anée maa sandufána Isaraee máqannaasa qímannimi. ² Ínnee Heeburu máqannaasa aináinira faiqí munnimmannái feefaurúmasaifanoo mifá ínni faqa moodáannai taikásee dínni ani moodáa 6 marasée áukuana aináina másainaqa dínni ani qaaraikínaqa 7 dóo quqásai fanoo káqi fúani. Idukínnana ákiqara sía feefauríani. ³ Mifá adeedaaná márídanoo ani aináinira fáiqikinoo máriínafa ámaaqa fírarinoo sía ánaasee máree fúannoo. Kafaa ánaasee faqáfa ínni aináinira fáiqi kinóo máriínafa ámaaqa finoo amaná narí ánaaqa áfiqée fúannoo. ⁴ Miná feefaurú miná rakísíifa ánaasee áminanoo mifá faiqí maqaséeno máriinanoo miná aukuana taikáinanoo ánaasee faqa faiqí faqa miqóo quqáseno káqisamu ámaaqa fuani. Mi anaaseená faqa miná faiqí faqa rakísiranaindi kai márifaranoo.

⁵ Aináinira fásiqa fannoo narí faiqí ánaaseera ámuqusinanoo sía amana uqáanau-ree qímaseeno ⁶ qínée qeeqá rakísiranara dídimarifaqa qímaseeno sía qínée taikásee fuanáura káqi rumbáranaki márianauree qímasainanoo miná rakísirafa miná qumáreenoo amaana máaqaki múnuseeno qúka qumáreenoo kooqí mám-

maaqaí áaqoo ruqíani. Ruqíasainanoo mi fasiqáfa náaruara aináinira fáiqi mári-inanoo miqóo kúquanoo.

⁷Faiqí moó fannoo narí áraamuna aináinira mánaaqaikianífeera amisáinanoo sía aináinira fásiquaqa idukú nísandee másee idukúsaina fúannoo. ⁸Mi manaaqána aináina faqaafa feefaurú méeqéenoo narí aináiniranaki quqásee qínaaqara máraanauree qímasee máriinoo ákooqaifanoo sía mareenoo. Miqínannái mi manaaqána mandáikama ámaqaseenoo sía ánaamuru nimisé feefaurú máraannoo. Narí ákoofoa kai kaifáa feefauríannoo. ⁹Faiqí moó fánnoo narí faiqi ámiraree qímaseenoo aináinira mánaaqa feefaurú máseenoo narí áraamunara foora rakísiani. ¹⁰Faiqí moó fannoo ánaasee faqaafa moó maraséenoo indaarúqaana nárana faqa qamunna faqa miná aináina dadaaqírana faqa sía minnísani, óoqai fúndée kaí íani. ¹¹Mi fasiqáfa indaarúqaana sía mi ainaináusa andeeeqá ámaqeenoo mi fasiqáfa mi anaaseená aiqáinanoo finanoo sía feefaurú máraannoo.

Rákirana andeeqára sándufa.

¹²Faiqí moó fannoo moó fásiqa kuqárusáinaqa narí faqa kaí kuqáruaqa. ¹³Faiqí moó fannoo sía moó fásiqa áuqu qímasee árinafa mifá amaná qinée ínni útaaqama nimaqa qáunna máqusanaki kéeqafinoo asumu máriannoo. ¹⁴Yáfee moó fánnoo moónara áranaqainanoo áuqu qímasee árinafa mifa faqa kúquani. Qíní aidaraí mifá óonu kukéeqafi asumu márianauree qínaqa ínnée mindáraana rarisámasee kuqá áruaqa. ¹⁵Yáfee moó fánnoo narí ánoona ákoona nárinaqa ínnée miná kuqá áruaqa.

¹⁶Faiqí moó fánnoo moó fásiqa mareeqeenoo narí aináinira fáiqi kée íannoo fee moó átinai nimisé feefaurú fée márinnana kuqá áruaqa.

¹⁷Yáfee moó fánnoo narí ánoona ákoona mandá úfa qímannimaqáinnana miná kuqámma áruaqa.

¹⁸⁻¹⁹Faiqí misá tínoorammmáree fídaqa faiqí moó fánnoo mooná óoni samu fée sáamu samu fée arusáinanoo sía kúqirai aurída máriinanoo fíndifinoo nímari-naqa ínnée miná akiiqara ári fásiqana sía aupúrarana ámiaqa. Árinna fásiqafa narí qaarísaa máriinanoo fíndifinoo mádaanaí sáunúsaa óoquree ururée írana amanaikí-nanoo ári fásiqafa miná feefaurú auríranaki márínna fáasaana amana kái feefaurú amisée minásaa rakísi márinanoo fíndi fuani. ²⁰Faiqí moó fannoo narí feefaurúm-máqai aináinira fasiqa nee mánaaqa nee sáamu qumáree arusáinanoo aaqee kúqi-naqa ínnée miná ákiiqara narí faqa moó áupurarana ámiaqa. ²¹Mi ainainira fasiqá née manaaqá née sía aaqee kúqirai moodáa éenda fée qaara eenda fée káqi mári-inanoo kúqinaqa ínnée sía miná úriqararafa miná árinna ákiiqara ámiaqa. Narí aináinira fáiqiara aupúrama ámaqáífa narí áriranasaa ititéenoo.

²²Faiqí rákinnanaki moó fásiqa fánnoo ámuuqu faqáa ánaasee arusáinanoo kúqira fáiqi maqaséenoo miná ánoofa káqi márinanoo mi anaaseená afaaqi fannóo nána féeffaururee íráinanoo mi fasiqáfa feefauríannoo. Síasaauqa eedóo qínna féeffauruná kai ámiannoo. ²³Mi anaaseefá moó áupurarana márainaqa miná árinna fásiqana faqa mi áupuraranná kai ámiaqa. Kuqá árinaqa narí faqa kuqá áruaqa. ²⁴Nífu dimbá-sainaqa narí áfu faqa dimbáaqa. Nífaí itairísainaqa narí áfai faqa itairíafa. Nísauku raudásáinaqa narí ásauku faqa raudáaqa. Niku itairísáinaqa narí áiku faqa itairíafa. ²⁵Idatí raqúru níminaqa narí faqa idatí raqúru ámiaqa. Kaakadi nárinaqa narí faqa kaakadi áruaqa. Sáamu nárinaqa narí faqa sáamu áruaqa.

²⁶ Faiqí moó fannoo narí aináinira mánaaqa fée fásiqa fée arumáreenoo áfu qimbáseenoo miná ákiiqara idukúsee aiqáinanoo ámaaqá fuani. ²⁷ Kafaa mifá narí aináinira fásiqa fée mánaaqa fée arumáree áfai itairíseenoo miná ákiiqara idukúsee aiqáinanoo ámaaqá fuani.

Burimakáu fannoo áaqama sáinnana andeeqára ufa.

²⁸ Burimakáu ákoona fánnoo faiqí fée ánaasee fée kuqá narusáinaqa óoni samu mi burimakau akoonná kuqá aruséeqa miná amaqí sía naaqa. Mi burimakau akooná arusáifanoo mína ákoona aupúrarana ámirafa sía máriannoo. ²⁹ Mi burimakau akoonnáfa óoqai faiqí narí márfi máridanoo kafáa moo fásiqa kuqá árinaqa miná ákoofa sía quqúsaki mara quqáinanoo kafaá nárínaqa miná ákiiqara óoni samu mi burimakauuná kuqá aruséeqa miná ákoona faqa kuqá áruaqa. ³⁰ Kúqina ákiiqara áqira feefaurúra óoqai áuqu rámaqaana amana kái áquseenoo narí kúqiranasaa ititáannoo. ³¹ Burimakau ákoona moó fannoo mánaaqa fee akoonaiqí fee narusáinaqa ínnee óoqai qímaqaqa ufa máu kai fuaqa. ³² Burimakáu ákoona moó fannoo aináinira kúmaaraa fée mánaaqee narusáinaqa mi burimakauuná ákoofa aináinira fáiqi úriqararana firaa feefaurú ámiannoo.

³³⁻³⁴ Faiqí moó fannoo madika indufúseenoo rafáaqafu qáinanoo moó fánnoo óonu miná rafáqaamma sáinanoo burimakáu fée doonkí fée minakí áqufíqa kúqifanoo, madika áfu rafaqáa ifá mi aandauná ákiiqara feefaurú máseenoo naríara mi aandauná máraannoo. Faiqí moó fánnoo madika indufúsee sía rafáaqa fínanoo aandáùqa minakí áqufíqa kúqifanoo mi fasiqáfa aandáù ákoona feefaurú amiséenoo naríara mi aandauná máraannoo. ³⁵ Moo fásiqa burimakáu ákoona fannoo mooná burimakáu ákoona arusáinaqa burimákau ákooqanda káqi mári burimakauuna máreeqee moosáa quqásee feefaurú marasée miqandá mi munnimmána raináqaraasa mándee kúqira búrimakau qámbaana aukúqaraasa másee moó fannoo dínni márníana moó fannoo dínni máraaqa. ³⁶ Mi burimakau akoonáfa óoqai narí máru burimakaufa márnífanoo miná ákoofa sía quqúsaki quqáinanoo mooná burimakáu kuqá arusáinanoo miná ákiiqara moó káqi mári burimakauuná amiséenoo kúqirana naríara máraannoo.

Áaqarana andeeqára sándufa.

22 Faiqí moó fánnoo burimakáu fée sipsípa fée qúmмуara mámaree múnú mooná amisée feefaurú márníana fée arusáina fée mi fasiqáfa moodáa burimakau ákiiqara moodáannai qísauku burimakáu mina ámiannoo. Moodáa sipsipa qúmмуarínnana ákiiqara qaara faqa qaara fáqa sipsípa ámiannoo.

²⁻⁴ Mi fasiqáfa narí qúmмуarirana ákiiqara feefauríannoo. Moó áinaina sía márnínaqa mi fasiqána maréeqee moó máqannaa nimisée miná feefauru maréeqee mifá qúmмуarina ákiiqara nímiaqa. Mi fasiqáfa burimakáu fée doonkí fée sipsípa fée maraqáinafa káqi riri márnínanoo qaaraqánda miná ákiiqara nímiani. Eendákinai qúmмуarira fásiqa fánnoo máaqa ruiqásee kéeqainaqa miná qumárasee kuqá árusáinafa sía mina ákiiqara ufa máraannoo. Fáasaana miqí márnínaqa kuqá árinna fásiqafa miná ákiiqara ufa máraannoo.

⁵ Faiqí moó fannoo narí burimakáu fee sipsípa fee ándanda née márníana sía ámiqimmásee rakísinanoo mooná áfuqaki kéeqafi nárana náinanóo miná ákiiqara nárana faqaana narí áfuqakináana ámiqirana kai unakú máree munu ámiannoo.

⁶ Faiqí moó fánnoo narí áfuaki idá arasáinanóo qámammareenoo mooná áfuqa géenoo nárana unakú quqáqáinnana qámasáinanoo miná ákiiqara idárai fásiqafa miná ámiannoo.

⁷ Faiqí moó fánnoo munnimma moó fásiqasaa quqásaina márinnanoo moó fásiqa fánnoo qúmmuari márinqa paqúri másaifanoo miná ákiaqara qaara kari feefaurú ámiannoo. ⁸ Qúmmuari fásiqana ínnée sía paquríqa munnimmasáa rakísii fásiqana áfiqamaree innaaru qímaria maqusánaki múnusee iráifanoo mifa narí amana aiqámásee kúqaa sía qínée máree fée qíànnoo. ⁹ Aiqáma áinainara áanooqiranaki burimakáura faqa doonkífuqara faqa sipsípauqa faqa qamunnara faqa akaqá áinainara faqa qíníndi kài fée qímasee áanoo qínna fásiqa qanda nífiqámaree innaaru qímariaqoo nífiqee ániaqa. Ánutufa yánaree únnaqiifoo qínafa mifá miná ákiiqara qaara karí feefaurú ámiannoo. ¹⁰ Faiqí moó fannóo mooná doonkí fee burimakáu fée sipsípa fée moó áandau fée rakísi márinnanoo moó áandau fánnoo kúqinoo fée nána áfaaqee mandáikinanoo fée namuqáa fée mara máraafanoo moó fásiqa fánnoo sía mináfuqa qáfeenoo. ¹¹ Mi aandausa sáa rakísirafa innaaru qímariaqoo óonureenoo amana aqiqámáseenoo qínée sía uqanna mi aandausá úmmuari fée qíani. Mi aandausá sía úmmuarifánnoo aandaú ákoofa minára amanámmifoo qímasee sía miná ákiiqara rakísiinafinnai feefaurú máraannoo. ¹² Kúqaa mi fásiqáfa úmmuarinoo mifá aandaú ákoona miná ákiiqara feefaurú ámiannoo. ¹³ Káasau fáini mi aandauná arunéennoo fée miná rakísi mári fásiqafa miná asausífee ámudaani fee mara miná ákoona uqafíqáseenoo sía miná ákiiqara feefauríannoo.

¹⁴ Faiqí moó fánnoo mooná aandaú akaqá áinainirana dadaaqíanifeera marasáinanoo kúquanoo fée ámudaani itairínnoo fée mi aandauná ákoofa uqanna sía márinnanoo úfaasu márai fásiqafa feefauríannoo. ¹⁵ Mi aandauná ákoofa uqanna miná áfusaa miqífanoo sía miná ákiiqara feefaurú aandaú ákoona ámiannoo. Ufaasú feefaurú másaafanoo aináinirana dadaaqí mári aandaufá kúquanoo fée ámudaani itairíannoo fée feefaurú máqaifa miqíannoo.

Akaqá sándufauqa.

¹⁶ Faiqí moó fánnoo mánaaqa moó faiqí moó sía útáaqama ámaqarana sararammá ámaqaseenoo mi fásiqáfa márarara miná ákoona feefaurú amiséenoo marasáinanoo miná ánaaqaikinoo máriannoo. ¹⁷ Mi manaaqána ákoofa mi fásiqánara ákooqáinanoo sía narí áraamuna máraannee qínanoo mi fásiqáfa fúka mánaaqa feefaurí máriana amana kài miná ákoona ámiannoo.

¹⁸ Áukainaina máraqanua ánaaseesa kuqá náruaqa.

¹⁹ Faiqí moó fánnoo aandaú ámuuqa akaráinnana miná kuqá áruaqa.

²⁰ Qíní Yáaweesa kai aandaú tatúfirana suqá qímiaqa. Moó únnaqira ánutuna tatúfirana suqá áminnana kuqá áruaqa.

²¹ Ínnée óoqai Isípa maqasaa ánaamuru márúnaki mandáinainaki márunnara irisée sía ánaamuru ínniki márinausa mandáikammá nímaqaaqa.

²² Ínnée adeedaana ánaasee fee fíaiqi fáiqi fee sía mandáikamma nímaqáaqa. ²³ Ínnée miqífaqa misá qíní dáaraifaqa qínée Yáaweesa írianaura. ²⁴ Qíní qírana qáinaqa rákiranaki ínni kuqá náruanaura. Narusáanaqa ínni nínaaqmaaka adeedaana mári-faqa ínni faiqi námu fíaiqi márifarannoo.

²⁵ Ínniki qari qini Yáaweesa faiqí ánaasee moó fánnoo munnimmara sárau ímárinana úfaasu munnimma áminana sía úfaasu múnnimma nímmariasa náanna ráaqa.

Misa nimiséeqa nárindi ákiiqara maraséeqa aabaa fáqa maráidaqa. Ínnee innee-qáindi akiqará kai máraaqa. ²⁶Ínnikiqari faiqí moó fánnoo aní aináina ufaasú maraséenoo kafáa ámianauree qímasee narí suara síúta amiséenoo minánnoo narí ámianinna áinainara kóroo ídanoo kúqaa ámianauree qídanoo. Miqí qínana anee súani áfu sía kéeqanoo márinana miná suara síuta kái káqi narí ámia. ²⁷Mi suara siutáfa tootooqírana ámianifeera quqáqaina marifanoo nánnee moo áinaina ákúsee faiqáannoo. Anee sía áminanoo suara árinanoo qínée únnannai innaaru qínaqa qínee miná ufa írianaura. Qínée káaqa faiqíara qimudáðo qímarunausa márídaqa miqíanaura.

²⁸Innee sía qíní Ánutusara mandá úfa qiaqa. Ínniqa rakísirausara faqa sía miqí qiaqa.

²⁹Ínnee fúka nárana afíàna néeqa sakuma fáqa uáinna faqa oorífa fadameena faqa ínneeqa óoqa fáiqi faqa qíní Ánutusa náaree qímiaqa. ³⁰Ínneeqa burimakáu sipsípa óoqásaa maqarana ákoonauqa dínni taikáseenoo dínni óonu qaara marasée 7 faasaana narí ánoona faqa máríséenoo dínni óonu qaaramoó 8 fáasaanaikínaqa miná arusée tatúfirana suqá qímiaqa.

³¹Ínnee qíní faiqí ánaasee márianara káasau faíni fannoo aru quqáqainna áandauna amaqí sía suqásee naaqa. Fainí mara nímifaqa naaqa.

Isaraee máqannaasa andeeqára óosana áuqaaqa.

23 Ínnee aatáta qáraa únna ufa iriséeqa sía mooná múnú qímamia. Ínnee sía áaqee mári fásiqana únna úfannái miná dadaaqiaqa.

²Kóotaki óonureeqa moómoosa únna ufa qífana anée sía misá dadaaqia. Misa ufakí kíkíqa máfi andeeqára ufa mara fúrufarifana sía misá dadaaqia. ³Kudi fasiqa moó fánnoo kóotaki kíkíqa máfinana sía kudi márinnana roo qímasee dadaaqia. Andeeqára nara kai qiaqa.

⁴Ínnee ínneeqa namuqáa burimakáu fee doonkí fee fúrufariqa nífaqa ínnee qá-famáseeqa máree narí ákoona múnú ámiaqa. ⁵Mi fasiqána doonkí fannoo ummaara mara máree fídanoo aanái sáamurinoos márínaqa ínnee óonu qáfee sía fíaaqaráaqa dadaaqí uqéera aisaqa.

⁶Kudi fásiqa fannóo kóotaki márínaqa ínnee sía minára mandá fasiqee qímasee andeeqára oosana sía miná ámiaqa. ⁷Ínnee sía únna qímasee kóotaki aqoónnana kíkiqa úsua. Sía andeeqárausa numóo síáisá fíffau kúqiranaki mara quqánnisaa. Qínée Ánutusa mi manda ainainná áuqáinnana kuqá áruanauranoo.

⁸Moó fánnoo maqándanai kóotaki minásáa roo qíannee munnimma áminana sía uqanna máraa. Miqíra múninima fánnoo faiqí nífu dimbarausaikamma sáifaqa sía andeeqárana qáfaiadaqa. Andeeqára fásiqa faqa mara fúrufaramma áisaidanoo.

⁹Ínnee óoqai Isípa maqasaa márídaqa ánaamuru áupurarana qáfeeusa mári-afanoo minára ínnee sía quandáfi ánaamuru ínnei faqa márínausa mandáikammá nímaqaqa.

Qísauku dínnei taikásee dínnei ani qaara marasée 7 áukuanara faqa sabátara faqa qíra sándufa.

¹⁰Ínneeqa maqá úmmaqu née maría maqánaki minakí dínnei qísauku taikásee dínnei ani moodáa marasée 6 aukuana úmmaqusaiadaqa unakúsaiadaqa naaqa.

¹¹Miqíqa fífi ínaqa qísauku dínnei taikásee dínnei ani qaara marasée 7 áukuanasaa

sáifanoo maqá fánnoo idooáani. Mi maqánasaa moo áinaina kambíqáinnana sía unakú naaqa. Kudi fásiquaqa miná naaqa. Misá náidaqa andaanauqa máfi sáinnana káasau áandauqa naaqa. Ínneeqa uáinna áfuqa faqa oorífa sáqari faqa miqí kai iqa.

¹² Ínnee moodáannai qísauku taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáasaana aináiniyaqa. Aináiniya fifi ínaqa dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fáasaanasaa sía aináiniyaqa. Ínni aináinira fáiquaqa faqa ánaamuru ínni aináini márinausa faqa ínni aandáuqa faqa aiqáma idooaqa.

¹³ Qínée Yáaweesa aiqáma ufa qímarúnnana iriaqa. Ínnee maa amaana ufáusa ámiqimasee irimáree fuaqa. Sía únna ánutusara innaaru qiaqa. Sía uqanna misá nuqu raaqa.

Qaaramoó úriqarara fáasaana amaana qíra fáasaana.

(Rafúdo 34:18-26, Lo 16:1-17)

¹⁴ Aiqáma áukuanaki qaarammoó kári oomáqa sakasée náidaqa qíní Ánutusara innaaruqiaqa.

¹⁵ Ínnee Isipa máqa máaqaindari ánu quqoonnána Abiba qúqoonasáa qínée qíman-nimíafannandee íqa innooqée mári pauraqána sía áqira beréeta náidaqa asasiaqa. Mi oomaqánaki 7 fáasaanasáa sía innooqée mari pauraqána áqira bereeta náaqa. Ínnee qíní qimooqíraa qímasee sía káqi ániaqa. Qíní tatúfirana suqára áinaina faqa máree ániaqa.

¹⁶ Fúkakinaana unakúsee óomaqa sakasée asasídaqa námaseeqa ínneeqa nárana úmmaquqaana óosanarasee unakú naaqa. Saqári aqama akuqáinaqa ínnee miná tiqísee auqaánai márídaqa moó óomaqa sakasée náida asasiaqa.

¹⁷ Aiqáma aukuaana mi qaaramoo oomaqíránakina aiqáma Isaraee máqanna fásiquaqa aniréeqa qíní Yáaweesa ínneeqa Ánutusa qimooqiaqa.

¹⁸ Ínnee aandáunnoo qíní tatúfirana suqá qímiraree qímasee sía innooqée mari pauraqána áqira beréeta námu fáqa moodáanaki suqáaqa. Tatúfira áandau fadaméena fánnoo sía faiqée kanánaana káqi máriani aaqee kái aiqáma idáki áqu-saifanoo qáma taikáfuani.

¹⁹ Aiqáma aukuaana ínnee fúkakinaa nárana unakú maree qíní Yáaweesa ínneeqa Ánutusa amaana máqaki máree ániaqa. Ínnee sipsípa ánaaqi fée mimmí ánaaqi fée arusée sía narí ánoona náamma anoonannai suqáaqa.

Ánutufa Isaraee máqannaasa naamúaqira ufa faqa qíma afeekaikíra úfa faqa níminau.

²⁰ Ánutufa kafáa qinau. Qínée qeeqá kai qeeqá Qangiroo aqíqáananoo mifá qumurée ínni indaarú níkidanoo ínnisaa rakísi márínaqa qínee ínni deedaqammá nísafanna máqa máaqanaki fifáranoo. ²¹ Ínnee mi qangiroofá qínnandee iqa. Sía miná ufa rukíaaqa. Qínee miná aiqáunanóo qumu márínara sía miná ufa rukíaaqa. Mifá sía ínni mandá óosana ákiiqara nífáuaannoo. ²² Ínnee miná ufa irisée andeeqásee qínée qúnnufa mau kai fifaqa qínée ínni namuqáuqa faqa rákuanaura. ²³ Qíní qangiroo fannoo ínni indaarú níkínoo nífiqee Amoorá máqa máqa faqa Heeta máqa máqa faqa Perisita máqa máqa faqa Kannaana máqa máqa faqa Hifitana máqa máqa faqa Yeebusa máqa máqaki máriasa faqa nárú taikáseenoo ínni miqóo quqánnisaannoo. ²⁴ Ínnee miqóo óonu márídaqa sía misá únna qíra anutusara niqoori sáunu arafí innaaru qiaqa. Sía misá innaarú qímariandee iqa. Ínnee misá

únna ánutusa túri taari máseeqa óoni rakíaaqèe minára innaaru qímariana raudáandamméeqee áqusaaga. ²⁵ Ínnee qiní Yáaweesea ínneeqa Ánutusa qimooqífaqa qinée nárana faqa nammári faqa ínni nimiséeqa ínni auríranauqa mara áqunnisáanaura. ²⁶ Ínnee Yáaweena kai amooqífaqa sía ánaaseeuqa eedáda faiqi máqee faranoo. Sía móó áafa ánaasee máriannoo. Ínnee sía dauní kúqifara, kísaaqasaa márifaranoo.

²⁷ Qinée ínni nífiqee fidaqa ínni namuqáa qiníara rufíarana nimiséeqa ínni faqa rákinausa fúrufarirana nímianaura. Nimiséeqa qíanaqa ínni namuqáauqa quqásee sandéefara. ²⁸ Qinée ukaqá nímimari doodaanína ínni namuqáaki quqásana ukaqá nímínaqa náaqoo nífu fúrufarináqa sandée faránnoo. Ínnee fímarifaqa qinée Hífitá máqannaasa faqa Kannaana máqannaasa faqa Heeta máqannaasa faqa nífaqasáanaqa ínnee miqóo óonu márifaranoo. ²⁹ Qinée sía moodáa aukuanaki ínni namuqáa rapatutumá áquanaura. Qinée miqímmá sáananoo naakundúka máfinaqa káasau áandauga moómoo mi maqa maaqánaki márídaqa ínni nárífoora. ³⁰ Qínee misára qíanaqa misá moodáa kai qaara kái ídaqa taikáfifaqa ínnee moómoo kámmafi amana mi maqa maaqána máree faránnoo.

³¹ Qinée ínni óosu maaqímasee óosumma nísanaura. Dínni taatuqéee námmani máriannoo. Dínni Fíristia ooruku námmani máriannoo, dínni aadána máqa máqa máriannoo, dínni Eeufarateesa námmani máriannoo. Qínee ínni afeeka nímianaqa ínnee mi maqa maaqánaki fímarifaqa qínee ínni namuqáa rapatutu iqá fímaríanaqa ínnee misá maqa máqa máreefaranoo. ³² Ínnee sía uqanna misá ufara eedóo qímasee moodáanaki kára úfa qiaqa. Misá únna ánutusara faqa sía uqanna moodáanaki kíaqa. ³³ Mí maqannáasa sía ínni maqa máaqaki máriaqa. Ínnee miqífaqa misá ínni maréeqee qiní numóokamma qímaqara tínai quqéefaranoo. Ínnee misá únna ánutusa nimooqífanoo mífá ínni ninuka úfanara foora fufínoo máriannoo.

Yáaweefa Isaraee máqannaasa faqa moodáanaki kinau.

24 Ánutufa aiqáma úfauqa Mooseena qímamíseenoo kafáa maaqí qinau. Moosee anée faqa Áaroona faqa Nadabana faqa Abiquna faqa Isaraee máqanna rakísirausa 70 úriqararausa faqa nífiqa maree ururéeqa níanasaa kummáramáfinaqa qiníara innaaru qídaqa qimooqiaqa. ² Moosee anée kai adeedí ánia. Sía akaqá rakísirausa qiní daaqa ániaqa. Faiqí ánaasee faqa sía uqanna áaqanai úruaqa.

³ Mooseefa óoquireenoo faiqí ánaasee Yáaweena sándufa aiqáma qíman-nimisoofaqá misá maaqí qímasee moodáa kari nóo raqámaree qiqau. Yáaweefa qindée íqa maasá aiqáma áinaina áuqaanaura. ⁴ Miqí qímasoofanoo Mooseefa Yáaweena sándaufa aiqáma ákara rinau. Ákara rúmaseenoo kanánaana iáqoofanoo áaqana áikunni aandáu tutúfira qáinda áuqinau. Áuquseenoo óoni qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 óoni maraséenoo qaindá fíqu fíqumma Isaraeena faiqi námu nimana kái rakíqánau. ⁵ Rakíqaseenoo kumaaráauqa qíman-nimufaqa burimakáu arusée munu Ánutuna tatúfirana suqáqau. Mí tatufira andaúna Isaraee máqannaasa faqa Ánutuna faqa moodáanaki suqíra tatufiranée qiqau. ⁶ Misá arusoofanoo Mooseefa burimakáu fidíka akaqána difáaníkiaqa sakaséenoo káqi márúna qumárenoo aidarái rurúfinau. ⁷ Rurúfa máseenoo Ákíiseenoo Mooseefa Ánutufa moodáanaki kára ufa qímaqoo bukana ákara rúmáqoona máree fíndifínoo aiqáma minakínaa úfa ásaana rúmasee fíraaqóo faiqí ánaasee qímanniminau. Misá iriséeqa qiqau. Maasá Yáaweena mí sandaufána aiqáma irisée áfaqánaura.

⁸Mooseefa misá úfa iriséenoo difáanikinaa fidika káqi máruna indakú faiqí ánaasee kíaqa áqidanoo qinau. Ánutufa maa sanda ufáusa nímuqooqari maa fidikáfa Ánutufa ínni faqa moodáanákí kuná afeekaikámmá nímaqaidanoo.

⁹Miqí qímaseenoo Mooseefa Áaroono faqa Nadabana faqa Abiqufana faqa Isaraee máqanaa úriqararasa 70 faqa nífiqeenoo áaqanasaa óorufinau. ¹⁰Óorureeqa miqóo misá Isaraee máqannaa Ánutuna qáfaqau. Miná áiku ámeemaanai innaarúna kudimandára foorá íra óoniua miná auqu safiree fée qimaru oonísa ausirírafáuqa márinau. ¹¹Misa Ánutuna qáfoofanoo sía misá nárinau. Misá miqóo moodáanaki suqúfu faqá nárana nammári naqau.

Mooseefa Sinái áaqana sáa óoru fínau

¹²Misá námasoofanoo Ánutufa Mooseena qímaminau. Anée áaqanai qinée márunnannai úrua. Ururáinaqa qinée qeeqá sándufa anée faiqí ánaasee naakápáanneera qaara oonisáa ákara rúma ámíñaura.

¹³Mooseefa miná iriséenoo narí dadaaqímaruna Yoosuaana faqa deedaqammá séeqa Mooseefa áaqanai Yáaweefa márunnai óoru fínau. ¹⁴Óoru fídanoo Mooseefa Isaraee máqannaa úriqararasa maaqí qímasee qímanniminau. Ínnée maaqóo úiqaana máqusaki márídaqa maaqandá qífeesiaqa. Áaroonafa faqa Hurafa faqa ínni faqa maaqóo márifarano. Akaqáusaki ufa rainárafa kambíqáinaqa miqandá andeeqá nímaqeefarano.

¹⁵Miqí qímasee qímannimiséenoo Mooseefa áaqanai óorufufanoo qasuru fánnoo áaqana rafáaqa finau. ¹⁶Yáaweefa káaqa qárafa áaqana aaqá qumuroonára Sínái áaqana saa qasuru qúminau. Isaraee máqannaasa mi kaaqa qaranná qáfoofanóo áaqanasaa firaa ida qéera foorá qímarinau. Dínni ani moodáa marasée 6 faasaanná qasuru fannoo áaqana rafáaqa fínnoo márinau. Dínni ani qaara qánda marasée 7 fáasaanna Yáaweefa qasurukíqari Mooseenara maí úruanneé qinau. ¹⁷Faiqí ánaasee afaasásaa márusa áaqana qáfeeqa náaquqara kúdifaannámmíífoo qiqau. Ánutuna káaqa qárafa áaqana saa firaaqóo idáùruara foorá ímarinau. ¹⁸Mooseefa áaqanai óoru fídanoo qasurukí kéeqàkufanoo áaqanasa óoru qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 eendáki faqa fáasaana faqa márinau.

Faiqí ánaasee Ánutuna náaquqara úiqaana máqa usakára áinainauqa ámiaqa.

(Rafúdoo 35:4-9)

25 Mi aaqannánasaa Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. ²Anée Isaraee máqannaasa qímanniminaqa misa óosana óosana ainaina qíní qímiani qínana qímiaqa. Faiqí ánaasee qíní qímirara nídinaqa mínisáinna ainaina anée mara quqáa. ³⁻⁵Maa ainaináusa maree áñifaránno. Kóora faqa siruáa faqa booroosá faqa ámiqira qámunna faqa dirindáasi ákira sipsípa ásausi faqa pánnoona ákira sipsípa ásausi faqa faéena ákira sipsípa ásausi faqa mimmi ásausínnai áuqira qámunna faqa sipsípa ákoona apatasáa faéena ákirana faqa ooruku námmariki mári firaa noodaaná apata faqa akasia sáqari ámiqira sáqari faqa máree mínisaifana mara quqáa. ⁶Qóoma qumbí maría fadameenná faqa aanáiqikirasa áki maria óosana óosana fadameenná faqa moó pauraqa idá arasaafanóo múninoo ámiqira áfundi marí pauraqána faqa míni ámiaqa. ⁷Firaa feefaurú áqi maría óonisa faqa aká ámiqira óoniua faqa aanáiqikirasa eefooda qámunnasaa faqa nímuqusasaa rumbée márianasaa faqa atooqáaqa.

⁸ Isaraee máqannaasa qímanniminaqa qíní náaquqara uíqaana maqa usakásáifaqa qínée misá qámbaanai márianaura. ⁹ Ínnee úíqaana maqá faqa minakínaa áiqama áinaina faqa qínée naakápáunandee miqi kai másee áuquuqa.

Ínnee moodáanaki kúra bukísa áuquuqa.

(Rafúdo 37:1-9)

¹⁰ Ínnee akasia sáqari marasée minánnai moodáanaki kira bookísa áuquuqa. Mina kísaqa 110 centimetres amana auquuqa. Miná qusándanai faqa miná kúradarafa faqa amana amana kái 66 centimetres amana auquuqa. ¹¹ Ínnee ámiqira kóora marasée túrimmásaí ausi rúmafinaqa minánnai kai bookísa adísáa faqa aundurái faqa ititáaqa. Mi bookísana áfaimau kóorannai ámatookika masee rafáaqa-fuaqa. ¹² Ínnee kóorannai qaindúsi fandínnana ámaqa qaara faqa qaara faqa 4 áuqusee aíquama áikusaa quqáaqa. Dínni áikusaa qaara qánda dínni áikusaa qaara qánda quqáaqa. ¹³ Akasia sáqari qaindúsi fandínnana qanda kóora túrimandee ausirúma qumáree minánnai kukúqiaqa. ¹⁴ Kukúqa máseeqa dínni dínni ámaqa áuquqainnanaki áusúaqa. ¹⁵ Miqímmáseeqa sía radúkúuqa, sáifanoo miqínnoo máriani. ¹⁶ Miqímma sáifaqa kásooaqee qaara oonisáa qeeqá sánda ufa ákara rúma nímíànaqá minakí quqáaqa.

¹⁷ Bukísa áfu faqa Kóorannai kai áuquuqa. Miná kísaqa 110 centimetres amana máriani. Miná qusa 66 centimetres amana máriani. ¹⁸ Ínnee kóoraa túrimmaseeqa bukísa afu áuquseeqa minánnai kai dínni dínni qangiroo qaara qánda nimana áuquuqa. ¹⁹ Áfu dínni átinni moó qángiroo amana áuqusee dínni moó qángiroo amana áuquuqa. Áfu fáqa mi qangiroo qandá nimana faqa moodáa kóorannai kai áuquuqa. ²⁰ Mi qangiroo qánda bukísa áfusaa quqásaiifaqa nóori narí qáfee narí qáfee iaqa. Miqandá níqoosa uqéerasaifanoo bookísa áfusaa ititánnoo máriani. ²¹ Qaara oonísaa sánda ufa márina mi bukisánaki quqásee áfu rafáaqa-fuaqa. ²² Qínée inni faqa miqóo moodáanakika máfiqa bukísa áfusaa qaara qangiroo qámbaana máridaqa qeeqá sánda ufa inni Isaraee máqannaasa nímianaura.

Ínnee aiku faqaa teebóora áuqusee Yáaweena áminna feemuna miqóo quqáaqa.

(Rafúdo 37:10-16)

²³ Ínnee akasia sáqarinnoo teebóora áuquuqa. Miná kísaqa 88 centimetres máriani. Miná qúsandanai 44 centimetres miná kurádarafa 66 centimetres máriani. ²⁴ Ínnee ámiqira kóora marasée túrimmásaifanoo ausirúma fínaqa minánnai teebóora rafáaqa fúsee kafáa moónnái teebóora átiqara fíqu fíqumma ráfáaqa fuaqa. ²⁵ Ínnee teebóora átiqara fíqu fíqumma 8 centimetres amana ititásee miná áfaimau kóorannai rafáaqa fuaqa. ²⁶ Ínnee kóorannai qaindúsifandínnana ámaqa 4 áuqusee teebóora áiqama áiku námusaa quqáaqa. ²⁷ Teebóora áfái ameemaanan-danai qaindúsirana ámaqa áuquuqa. ²⁸ Qaindúsifandínnana saqári qanda akasia saqári atekásee kóorannai miná kukú iaqa. ²⁹ Ámiqira kóorannai kai teebóorasaa quqeefandínnana pirita kaafáusa faqa kísaqa káfauqa faqa úainna adíara pirita uqnaurírana faqa áuquuqa. ³⁰ Qíní qímifandinna béreetana mi teebóoránasaa quqáqaiifanoo aíquama kári qíní moodáanaki kúra bukísa aaqá máriani.

Ínnee qóoma qumbífindínna áikana áuquaqa.

(Rafúdoo 37:17-24)

³¹ Ínnee qóoma qumbífindínna áikana ámiqira kóorannai áuquà. Ínnee kóora túri-iseeqa minánnai kai qóoma áika óosana faqa adaká faqa ásaanaqu faqa áuquaqa. Mi asaanáusa sáa mi kooránannái kaí taatuqée aqama áfufeenári marindee máseeqa áquusaifanoo káafara foorá afisú ámaqánoo máriani. ³² Mi qooma aikáusa qísauku dínni taíkasee dínni ani moodáa marasée 6 máriani. Dínni qaaramoó dínni qaaramoó máriani. ³³ Aiqáma mi asaana namúna atimau kóorannai taatuqée aqama áfufeenari marindee másee afaqa áuquaqa. Mi afufeenaariráfa téeqnóorina aqamara foorá márufafa mi asaana namúna sáa áuquaqa. ³⁴ Miná adakásaa qaara fáqa qaara fáqa 4 sáa taatuqée aqama téeqnóorina aqamara foorá áuquaqa. ³⁵ Moodáa aqama indaarúqaa ásaana qara ameemaanai máriani. Kafa miná múrufi ásaana qara áméemáanai moó aqama máriani. Kafa miná múrufi ásaana qara áméemáanai moó máriani. ³⁶ Ámiqira kóora túriiseeqa minánnai kaí óosana faqa ásaanaqu faqa áfufeenáarirana faqa áuquàqa.

³⁷ Miqímmáseenana dínni taikásee dínni ani qaara qánda marasée 7 qóoma áuqusee mi asaanáusa áti mau quqáa. Quqáseenana mara quandásáinanoo mi qoomáusa káaqa qárafa sía káqinni fúani. Máaqa aundurái kai káaqa qáni. ³⁸ Miná úfaqa faqa futuffita faqa ámiqira kóorannai kái áuquaqa. ³⁹ Qóoma quqára áika ámiqira kóorannai 35 kilogram ummaara amana kái marasée áuquaqa. ⁴⁰ Moosee qinée áaqanasaa aní qímamúnandee aiqáma áinaina miqíkaimmásee andeeqásee áuqua.

Ínnee Ánutuna úiqaana máqa usakáaqa.

(Rafúdoo 36:8-38)

26 Ínnee qiní náaquqara úiqaana máqasaa ákifandínna qamunna kísaaqa maaqímásee áuquaqa. Sipsípa asausí dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana faqa sufusée ámiqira qamunna áuqusee áqoosa faqáa áandau amana áuqusee minásaa atooqásee akúniaqa. Miqímmásee mináuqannai ínnee qísaukuqára taikásee 10 firaa qamunna áuqusee moodáanaki akúniaqa. ² Mi aiqama qamunnáusa amana amana kái 12 metre kísaaqa miná qúsa 2 metre máriani. ³ Mi qamunnáusa moodáannai qísauku 5 marasée moodáanaki ootúpamásee akúniaqa. Dínni qísauku taikásee 5 faqa miqí kai iqa. ⁴ Miqímmáséeqa mi qamunna qandá átiqara dirindáasi árira qámunnannái anaanu áuqusee moodáanaki ootúpaaqa. ⁵ Firaa qámunna átimáu anaanu 50 áuquaqa. Moó qámunna faqa miqí kai íqa moó qámunna sáaqaraa ánaanuu amummaqa kái áuquaqa. ⁶ Kóora qumáree túrimánde qúsa táfara foorá saaeemá qumáree dínni dínni anaanuki upeekásaiifanoo mi qamunna qandá moodáara foó inóo máriani.

⁷ Úiqaana máqa sáa ákira qámunna firaaná mimmi asausínnai 11 áuquaqa. ⁸ Ínnee aiqáma moodáa karirana kai áuquaqa. Miná kísaaqa 13 metres amana máriani. Miná qúsa fannoo 2 metres amana máriani. ⁹ Mi qamunnáusa moodáannai qísauku taikásee 5 qamunna akunúsáinanoo moodáa qámunnai kái máfuani. Kafáa moodáannai qísauku taikásee dínni ani moodáa marasée 6 narísaa narísaa akunísaifanoo firaafaikíani. Miqímma fínaqa úiqaana máqa kooqíndaraana múrufi tukáanda quqáaqa. ¹⁰ Qamunna átimau anaanu 50 akúniaqa. Moó átimau faqa

miná ámunmaqa kái akuniaqa. ¹¹Booróosannai táfara foorá áti saaeemmásee 50 áuqusee minánnoo dínni dínni anaanuki áususee ootúpamá saífanoo moodáa qamunnara foorá máriani. ¹²Mi firaa qamunnána úiqaana máaqa akuamáqa saífanoo mina áti fíqaramasee akúnirafa urúanatinai naambeéqai qúmíqàránnoo máriani. ¹³Aabaa akúnira qámunna fánnoo úiqaana máqa ati fíqaree áiqaree inóo máriani. Dínni dínni amana amana kái 50 centimetre kái máriani. ¹⁴Miná taikásee miná ámuuaqa qaara qánda faqa áuquaqa. Moó sipsípa ákoona apata faéena ákiranannai áuquaqa. Áuquseeqa moó ooruku námmarikinaa áandau kúara fooqáa írana apattanái áuquseeqa minánnoo meeráqoo ámuuaqa akuqa.

¹⁵Ínnee akasia sáqarinnai kai náaquqara úiqaana máqa átuna áuqusee kúradaaqa. ¹⁶Maaqí mándee máaqa atuna áuquaqa. Saqári dínni dínni kurádarafa 4 metres máriani. Miná ausana qúsa 66 centimetres amana kái auní ruaqa. ¹⁷Aiqáma átuna maqáki rakíqaranara irisée áti óoqiqaara másee ateeekáaqa. Aiqáma máaqa átuna miqí kai másee ateeekáaqa. ¹⁸Ínnee súani áfu átaaqéenni south kúsaaqándanai máaqa átuna 20 narísaa narísaa apámandee kúradaaqa. ¹⁹Máaqa átuna óosana sía maqáki káqi rakíáaqa. Siruáannai ámaaqa áuqusee minakí máaqa átuna kúradaaqa. Siruáannai 40 máaqa átuna óosana ámaaqa áuqusee minakí kúradaaqa. ²⁰Úiqaana máqa súani dínni ataaqeenni north kúsaaqándanai máaqa átuna 20 narísaa narísaa apámandee kúradaaqa. ²¹Máaqa átuna sía maqáki káqi rakíáaqa. Siruáannai 40 ámaaqa áuqusee minakí máaqa átuna kúradaaqa. ²²Súani kéeqee marí qaannai (west) úiqaana máaqa urúanatinai máaqa atuna dínni qísauku taikásee dínni ani moodáa marasée 6 narísaa narísaa apamandee áuquaqa. ²³Máaqa dínni dínni munu raqáranaki kafáa qaaraqánda áuqusee kúradaaqa. ²⁴Raudáranaki máaqa átuna óosanaki apámmasee kurádama saífanoo ámiqimasee narísaa narísaa apínoo máriani. Máaqa átuna rakíqaraná óosanaki rumbá atukarasee miqí kai mámaree mirínni múrufisaaqa. Dínni dínni munu raqáranaki miqí kaimmiaqa. ²⁵Miqímmaseeqa máaqa atuna 8 óosanaki siruáannai qaaraqánda qaaraqánda ámaaqa áuqusaifanoo 16 máriani. ²⁶⁻²⁷Ínnee qauníri fandínnana akasia sáqari 15 máraaqa. Úiqaana maqa ataaqée dínni dínni faqa urúanai faqa fáifa faifannoo auní rúmasaifanóo máaqa atukaramá qumáraani. ²⁸Mi maaqa atunná qámbaana aunírira sáqari fanoo máaqa amana kái dínni dínni áti máriani. ²⁹Máaqa atuna aiqáma kóorannai kai rafáaqa fuaqa. Máaqa átuna mau aiqáma kóorannai kai anaanu mámaree fuaqa. Aunirifándinna saqárisa faqa kóorannoo rafáaqafúsee mi anaanúsaki áusuaqa. ³⁰Dóo Moosee qiní úiqaana máqa áaqanasaa qínée qímamíafánandee másee usakáa. ³¹Ínnee sipsípa asausi dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana faqa sufusée minánnai ámiqira qámunna áuquaqa. Miqímmasee mi qamunnána sáa qangiroo qáqoosa faqáana amana áuquaqa. ³²Akasia sáqari qaara fáqa qaara fáqa 4 marasée kóorannai aiqáma rafáaqa fúsee miná átisaa mirínni qamunna dírifándinna ámaaqa áuquaqa. Miqímmasee miná kúradee fandínnana ámaaqa 4 óosanaki siruáannai áuqusee minakí kúradaaqa. Káaqa náaquqara óosirana ititáanifeera kúradaaqa. ³³Miqímmaseeqa mi qamunnána ámaaqa áuqúqaanasaa dirisáifanoo ámaaqa áuqirana ámeemaanai qamunna áti óorèeqánnoo máriani. Miqímmasáifanoo mi qamunnána ititárafa ataufaka ámeemaanai óorèeqánnoo máriani. Mi qamunnáfa ititáranaki moodáanaki kúra búkisaki qaara oonísaa sándufa márina quqáaqa. Mi qamunnáfa náaquqara óosirana faqa káaqa náaquqara óosirana faqa raináannoo. ³⁴Moodáanaki kúra bukisa káaqa náaquqara óosirana quqásee kóo-

rannai miná áfu áuqusee rafáaqa fuaqa, nífauara áfu minásaa rafaqa fuaqa. Dírira qamunna fánnoo rainá nimaqaidanoo kooqí kinaa óosiranara náaquqara maqa fee qímásee kukéeqara óosiranara úriqaramásee náaquqara máqa fee qíafa. ³⁵ Tee-bóora maréeqee náaquqara óosirana maaqóo óonumafi kooqíki súani afu dínna átaaqee qáannai (north) máfi quqáaqa. Qóoma saqári suani afu dínna átaaqee qaannai (south) máfi quqáaqa. ³⁶ Úiqaana máqa kooqíki ititée fandínna qamunnana sipsípa ásausi dirindáasi ákirana faqa pánnóona ákirana fáqa faéena ákiranannái faqa marasée áuquqa. Óosana óosana sándannái mooká máakira áinainauqa mi qamunnánasaa áuquqa. ³⁷ Mi qamunnána dírifandínnana moodáannai qísauku 5 akasia sáqari marasee kóorannai miná átimau rafáaqafusee qamunna dírifandínnana anaanu áuqusee quqáaqa. Miqímmasee booróosannai moodáannai qísauku 5 átuna óosana ámaqa áuqusee minakí kúradaqa.

Ínnee aandáu tatúfi fandinna qáindána áuquqa.

(Rafúdoo 38:1-7)

27 Ínnee akasia sáqari marasée minánnoo tatúfirana suqára qainda áuquqa. Miná kísaaqandanai faqa qúsandanai faqa amana amana kai mariani 2.2 metres. Maqásaaqari úirafa qaara faqa qaara faqa áiku 4 amana 1.3 metres máriani. ² Miná qaara fáqa qaara faqa átisaa aanaira foorá áuqinoo máriani. Tatúfira qáinda moodáa saqari fannoo kai átimau faqa qámbaanai faqa aanai faqa moodáa saqarinnaí kai áuqusaifanoo máriani. Mi aiqama ainaináusa booróosannai rafáaqa fuaqa. ³ Mi tatúfirána suqéemaria qaindanásaa suqée maría ainainausa booróosannai kai áuquqa. Fadaméena dándaki áqufínnana afaqée maría futufitáusa faqa savóorauqa faqa uqnauríra píritauqa faqa táfa fooqáa írana áti saaée irana faqa idá áuni afaqée maría futufitáusa faqa aiqáma booróosannai kai áuquqa. ⁴ Ínnee fukaa ásaana booróosannai áuqusee booróosannai kai ánaanau faqa áuqusee qaara faqa qaara faqa átinna quqáaqa. ⁵ Mi fukaa asaanáfa tatúfira bukisa aundurái kasaaqafí óoqeeqánoo qámbaanai máriani. ⁶ Akasia sáqari tatúfira qáinda qáindusi fandínnana qaaraqandá maraséeqa booróosannai miqandá rafáaqafuqa. ⁷ Mi qáindána máree fuaqée qíafa kái mi saqari qandá dínna dínna anaanukí áususai faqa máree fuaqa. ⁸ Tatúfira qainda indooíra sáqarinnaí kai aundurá fáqaana áuquqa. Qínée áaqanasaa aní uqafíqaa fánandee másee áuquqa.

Ínnee Yáaweena úiqaana máqa fíqu fíqu dápu rakíaaqa.

(Rafúdoo 38:9-20)

⁹ Ínnee ámiqira sánda sufusée áuquqaa qámunnannannoo úiqaana máqasaa quqúsara foorá áuqu ititáaqa. Súani afu dínna átaaqeenni South miná kísaaqa 44 metres máriani. ¹⁰ Mi qamunnána dírifandínnana booróosannai dapu 20 áuqusee mina kúradee fandínnana ámaqa miqí kai másee 20 áuqusee siruáannai táfara foorá mina amana kái áuqusee auníri fandinna sáqarina faqa minánnai kái áuquqa. ¹¹ Súani afu dínna átaaqeenni iandee kái iqa dínna átaaqeenni faqa miqí kái fáqa.

¹² Súani kéeqee marí qaannai dapu qúsandanai 22 metres máriani. Miná dapu sáqari 10 faqa miná ámaqa áuqirafa faqa 10 kái máriani. ¹³ Kafaa súani óosana qaannai kooqí máru tinai fáqa urúanai inóo márina amana kai 22 metres máriani. ¹⁴⁻¹⁵ Súani óosana qáannai East kooqí máriani. Mi kooqína dínna dínna díri fandínnana

qámunnafa 6.6 metres máriani. Mi kooqína dínni dínni qaarammoo dápu faqa mina ámaaqqa faqa dínni dínni qaarammoó kai máriani.

¹⁶ Kooqíki dírira qámunna 9 metres kísaaqa ámiqira sípasipa asausi dirindáasianda faqa pánnoonanda faqa faéenanda fáqa marasée mi qamunnánasaa óosana óosana ámiqira ákara ruaqa. Mi qamunnána quqée fandínna saqarina qaara fáqa qaara fáqa 4 máriani. Miná rakíqee fandínnana qaará faqa qaara fáqa ki miná ámaaqqa áuquqa. ¹⁷ Aiqáma dapu fíqu fíqu qírafa siruáannai rafáaqa fúqaa saqárinasaa ootúpanóo máriani. Minásaa qamunna díri fandínnana táfara foo íranauqa siruáannai áuquqa. Mi saqarísa rakíqee fandínnana ámaaqauqa booróosannai áuquqa. ¹⁸ Quqúsa afuqai kísaaqa kamu 44 metres máriani. Miná qúsa kamu 22 metres máriani. Quqúsasaa dírira qámunna miná óorufirafa 2.2 metres maqásaaqari óorufuannoo. Mi qamunnána ámiqira qamunna káqikaa sándannai súfirafa afeeka máriani. Miná dapu óosanaki booróosannai amaaqa áuqirafa maqáki máriani. ¹⁹ Úiqaana maqaki óosana óosana aináinira áinainauqa aiqáma booróosannai áuqirafáuqa kai máriani. Úiqaana maqa áti mau ápupuka árifandínna aikausa booróosannai kai áuquqa. Úiqaana máqa dapu rakíqárana qumáranífee qímasee ápupuka áqoosai faqa afuqai faqa arifandínafa aiqáma booróosannai áuqira ápupuka kai máriani.

Qóomauqasaa rakísira saika.

(Aandíqirana 24:1-4)

²⁰ Moosee anée Isaraee máqannaasa qímanniminaqa oorifá sáqari qaqamakínaa fádameena ámiqirana kai mínisaifana aiqáma éendirana minánnoo qóoma qumbiá. ²¹ Áaroonafa narí faiqi námu faqa qiní Anutusa náaquqara úiqaana máqaki moodáanaki kára búkisa ititée mária qamunna náaquqara óosiranaki qóomauqa quqáaqa. Miqóo qiní qífusaa eendí márinaqa qumbísaifanoo qámammareenoo iáqarana kai raqúru ámiani. Maa naamuaqira ufána Isaraee máqannaasa faqa misáasaa ani arua kínausa faqa náaru náaru áfaqaqa.

Ínnee aanáiqi kúrausa qamunna áuquqa.

(Rafúdoo 39:1-7)

28 Yáaweefa kaifáa Mooseena qímaminoo qinau. Anée aneenná áfasaana faqa miná faiqi námu Nadabana faqa Abiuna faqa Eeriasana faqa náara másee Itammarana faqa Isaraee máqannaasa kinaana rainá náaduma quqásainaqa qiní aanáiqi kúra sáika máraaqa. ² Aneenná áfasaana Áaroonaa misákina úriqarara áanaiqikira qamunna auqu ámia. Miqímmásáinanoo mi qamunnáfa ámiqirana faqa úriqararausee qírana faqa ámiani. ³ Moosee anée Áaroonaa qamunna akúnifándinna fásiqausa írirana fíqararausa qinée írirana nimiqáunaua misá kai suqúsee qímanniminaqa miná qamunna akúniaqa. Akunúsáifanóo miná afisúsee miqóoqari qiní aanáiqikira sáika máraani. ⁴ Anee qímanníminaqa nímuqusasaa rúfi mária ainainná faqa eefooda qámunna faqa kísaaqa qamunna áikusaa faqa ititéemari qamunnána faqa ákara faqáa síuta faqa ákiiqa rafáaqa fímari qámunna faqa áránándáuqanna rumbárana faqa minamúna áuquqa. Misá miqímmaseeqa úriqarara áanaiqikira qámunna aní áfasaana faqa miná faiqi námu faqa áuqu nimisáifaqa misa qiní aanáiqi kúra saika máraaqa. ⁵ Akúnirana akoofasáuqaindi sipsípa ásausí dirindáasi ákirana faqa pánnoonaa ákirana faqa faéena ákirana faqa kóora títitanda faqa ámiqira

tíritanda faqa mi ainaináusannai aanáiqikirausa qamunna áuquaqa. ⁶ Misá sipsípa asausi dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana faqa kóora tíritanda faqa ámiqira tíritanda faqa aiqáma mi ainaináusannai eefooda qámunna áuquuseeqa minásaa óosana óosana ákara ruaqa.

⁷ Eefooda qámunna anaanu qaaraqandá áururusaa áakandíaninnana áuqusee eefooda qámunnasaa dínni dínni rumbáaqa. ⁸ Miná ooíqanda íaninnana ámiqira qámunnannai eefooda qámunna áuquandee kai masee áuquaqa. Mifa eefooda qámunnasaa ákunirafa máriani. ⁹ Eefooda anaanusáa ákumáaqa óoni qaaraqanda pupúooni marasée dínni anaanusáa móo dínni anaanusáa móo quqásee Yakoo-boona faiqi námu qísauku qara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée núqu mi ooni qandásaa ákara ruaqa. ¹⁰ Dínni pupú óonisaa dínni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 núqu akara ruani, dínni pupú óonisaa miqíkai mándee 6 ákara ruani. Aiqáma narí kambíqoona amana kái núqu ákara ruaqa. ¹¹ Óonisaa ákara rírana akoofása márina áfiqasaifanoo mifá qaara oonisaa Yakoo-boona faiqi námu núqu ákara rúani. Ákara rúmaseeenoo mi ooni qandá kóora qámbaana quqásainanoo atukaránoo máriani. ¹² Miqímmásee áururusaa eefooda qámunna áakandamma-sainanoo Yakoo-boona faiqi námu qísauku qaara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 Isaraee máqannaasa kíkiqusinoo máriani. Miqímásaifanoo Áaroon-afa misá núqu narí aururusáa máranoo nímarinaqa qínée Yáaweese qeeqá faiqí ánaaseera aiqáma kári írianaura. ¹³⁻¹⁴ Áururusaa qaara ooni atukaramma qumáree mári kóoranasaa qaara qánda ámiqira kóora sáinanda súfirana móo áti móo óonisaa móo áti móo óonisaa ootúpaaqa.

Ínnee aanáiqi kírausa úriqararana ámuqusa sáaqaraa qámunna áuquaqa.

(Rafúdo 39:8-21)

¹⁵ Ínnee nímuqusa sáa rúfí márjana aanáiqikirausa áuqu nimisáifaqa minánnoo misá Ánutuna íriranara áidiranara írifaranoo. Eefooda qámunna áuqu áinainausan-noo kai áuquuseeqa moodáa karira akara kai ruaqa. ¹⁶ Qámbaana tukáandasaifanoo aiqáma áti amana amana kái 22 centimetres máriani. ¹⁷ Ínnee óoni ámiqirana firaa feefauru áqi márjana kai marasée qaara faqa qaara faqaki mi qamunnánasáa pádiaqa. Índaarúqaa pádiranaki móo óoni áuqu rubi faqa móo óoni toopasa faqa móo óoni ganeeta faqa minamúna pádiaqa. ¹⁸ Miná ánaaqiannáa pádiranaki móo óoni áuqu eemeerara faqa móo óoni safairee fáqa móo óoni daimánna faqa minamúnannai pádiaqa. ¹⁹ Miná ánaaqiannaa pádiranaki móo óoni áuqu teerakoosa faqa móo óoni agatee faqa móo óoni áuqu ameeetisa faqa minamúnannai pádiaqa. ²⁰ Miná ánaaqiannaa pádiranaki móo óoni áuqu beerira faqa móo óoni kanírianna faqa móo óoni yasapaa faqa minamúnannai pádiaqa. Mi oonísa kóorandannai ámuqusa sáa ititánnoo mári qamunnanasáa isooqa áraaqa. ²¹ Mi oonisa moodáa moodáa óoni fan-noo Yakoo-boona faiqi námu qísauku qara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 Isaraee máqannaasa kíkíqa úsinoo máriani.

²² Ínnee nímuqusasaa ruffirana anaanu ámiqira kóorannai áuqira sánda séenan-dara foorá áuquuseeqa afundásee dínni dínni átisaa qusuaqa. ²³ Kóorannai anaanu qaaraqandá áuqusee ámuqusa sáa rufinna qamunnana mirínni átisaaqara qusúaa. ²⁴ Qaara qánda séennanda kóorannoo afundáranannai mi anaanu qandáki qusuaqa. ²⁵ Mi sandána áti qárannei áururusaa kóorandannai ooni isooqa aruqaanáki ootúpaaqa. Miqímásaifanoo áururusaa eefooda qámunnasaa rumbaaqa. ²⁶ Kafáa ní-

muqusa saa rufí mariana anaanu qaara qánda kóorannai áuqusee aunduráindari áti saa mi anaanúna rumbásaifanoo eefooda qámunna mámmaaqai máriani. ²⁷ Kafáa qaaraqánda ánaanu kóorannai áuqusee áfunni qumu mári eefooda qamunnána saa aqaasanaí ámiqira qámunnannai súfirana ooí qándianinnana aaqá rumbáaqa. ²⁸ Ní-muqusa sáa díri mária qamunnana sáa anaanukí dirindáasiandannái súfira sanda qusuakí eefooda qamunna sáaqaraa ánaanuki qususée rumbáaqa. Miqímasaifanoo ámuqusa saa ititára qamunna sía kási kásiani. ²⁹ Áaroonáfa náaquqara máaqaki kée-qafinoo mi qamunnána Isaraee máqannaasa núqu ákara rírana afisúsáinaqa qinée Yáaweesa aiqáma kári qeeqá faiqí ánaaseera íranauranoo. ³⁰ Ámuqusaa ititára qamunna raqándaamasee uqára foora akunúsai máriani. Mi uqánaki óoni qaaraqánda miqandá núqu Urimma fáqa Tumimma fáqa Áaroonafa mi uqánaki uqárumásee qini úiqaana maqáki ániani. Miqírárée qímaseenoo aiqáma kári nímuqusa saa díri mária qamunnána rufu máree aniréenoo mifá qiní írana iriséenoo Isaraee máqannaasa qímannímiannoo.

Akaqá áanaikikirausa qamunna áuquaqa.

(Rafúdoo 39:22-31)

³¹ Ínnee eefooda qámunna meeáqoo qáraana áuqirara dirindáasi ákira sípsipa asausinnái kái áuquaqa. ³² Anuka ámaaqa áuquaqa. Qamunna raqándaammásee akunúsaifanoo anuka upeekáina sía anaqíani. ³³⁻³⁴ Miná átimau raqándaammásee akunúseeqa saqári aqama faqa káqikaa bíru kóorannai áuqirana faqa miná átimau qusúqa. Dirindáasi ákira sípsipa ásausinnai faqa pánnoona ákiranannai faqa faéena ákiranannai faqa mi saqri aqamána amana áuquaqa. Áuquseeqa mi saqari aqamaná faqa kóorannai áuqira biru faqa qamunna átimau moó máfi quqée moó máfi quqée iaqa. ³⁵ Áaroonafa aanáikikira sáika áuqararee qímasee mi qamunnána afisúani. Mifá náaquqara máaqaki qinée umeé marúnnana qífusaa áninanoo fée quqásee fínanoo fée mi bírúsa narísaa narísaa áriqa ufa qífanoo Áaroonafa sía kuqúannoo.

³⁶ Ínnee ámiqira kóora marasée áqiníàndìrana áuqusee miná sáa ákara rúmaasee Yáaweena aináinira fáiqi fée qiaqa. ³⁷ Ákiiqa ánaamu qúsirana áqini sáa quqásee dirindáasíàndannoo rumbáaqa. ³⁸ Áaroonafa miná áqináaqa rumbásainaqa qinée Yáaweesa aiqáma Isaraee máqannaasa áaduma qiní qímiraree qínna áinainausara eedóo qímasee máránaura. Misá akaqá áaqarana áuqamasee qímifaqa qinee Áaroonna mi aqiniandiránara irisée sía minní sàanáura. Káqi máraanaura.

³⁹ Ínnee ámiqira sánda sufuséeqa Áaroonna siúta áuqusee miná ákiiqa ánaamu faqa áuqusee minánnoo kai áranandáuqa rumbárana faqa áuquseeqa mínásaa óosana óosana ákarannoo afaaqa áuquaqa. ⁴⁰ Áaroonna faiqi námu siútauqa faqa níránandáuqanna rumbée máriana faqa níkkiiqa ánaamu faqa káaqa ámiqiranáuqa áuqu nímiaqa. ⁴¹ Moosee anée maa qamunnáusa mara máree aneenná áfasaana Áaroonna narí faiqi námu fáqa afisú nímaqaa. Oorifa fádameena misá níkkiiqa ámoon-dunna adía nímaqasee náaduma mara quqásee mi saikána nímia. Miqímmásáinaqa misá qiní aanáikikira sáika máraaqa. ⁴² Ínnee qúsa kárausisa nooíqakiqari nífúndana sáa óoqéeqárana áuqu nímiaqa. Miqímmásaifaqa misá sía nári nifaaqa kooroo iaqéera. ⁴³ Áaroonafa narí faiqi námu faqa qinée umee márunnanaki qiní úiqaana máqaki kéeqafinoo qiní qaindásaa náaquqara qóo aanáikikira áinaina áuqararee qímasee aiqáma kári mi karausisána afisúqa. Miqíqa sía nári nifaaqa kooroo íqa sía

kúqifaranoo. Maa ufáfa Áaroona faqa miná sáa ani aruakínausa sáa faqa náaruara máriannoo.

Aanáiqi kúrausa fúkasaa mara quqásee náamuaqira ufa.

(Aanáiqikirana 8:1-36)

29 Maaqímmasee Áaroona faqa miná faiqi námu faqa náaduma mara quqá-saifaqa qiní saikáki aanáiqikirausa máriaqa. Ínnee burimakáu ákoona tim-musa faqa sipsípa ákoona qaaraqánda dínee teeroo síaina kai máree ániaqa. ²Ámiqira parauaqa qaindirírana innooqée marí pauraqána sía áqirana oorifa fá-dameennanai suqáaqa. Akaqána sía oorifa fádameennannai suqáaqa. Akaqána ausiríra feemu áquusee oorifa fádameéna akusée suqáaqa. ³Mi ainaináusa nafisaa ámanee uqá fooqáa íranaki rúmaseeqa ínnee burimakáu ákoonannóo faqa sipsípa ákoona qaara qándannoo qiní tatúfirana suqá qímiraree qímasee mi ainaináusa námufaqa qímiaqa. ⁴Moosee anée Áaroona narí faiqi námu faqa nífiqamaree qi-nee umee márúnna uíqaana maqa kooqíki mínisee qímannimináqa ámiqímmasee nammári áuqaqa. ⁵Miqímmasai faná anee úriqarara áanaiqikira qamunna Áaroona afisúamaqa. Siúta faqa kisaqa qamunna áiku ataa dukúnirana faqa eefooda qá-munna meeáqoo afisírana faqa miná ámuuqa eefooda faqa nímuqusa sáa rúfi mária qamunnána faqa nooiqándí maríana faqa aiqáma mi ainaináusannóo afisú ámaqaqa. ⁶Níkiiqa ánaamu afisú ámaqásee náaquqara kooroo íra fee qímasee rumbáa. Maaqí qímasee minásaa ákara ruaqa. Yáaweena saikáki márifee qímasee ákara ruaqa. ⁷Rumbá ámaqasee Yáaweenaindi fee qímasee útáaqama ámaqara fadameena ákiiqaqa adíaaqa. ⁸Anee Áaroona faiqi námu nífiqa quqásaina mi siutáusa afisúqa. ⁹Níranandáuqanna rumbée maríana rumbásee níkiqa ánaamu faqa afisú nímaqaqa. Miqímmaseeqa Áaroona fáqa miná faiqi námu fáqa mi saikána nímia. Misá faqa misá sáa aniaruakínausa qiní aanáiqikira saikaki náaru náaru márifaranoo.

¹⁰Moosee anée Áaroona narí faiqi námu faqa qamunna afisú nímaqasainaqa buri-makáu ákoona timmusa mara qinée umeé márúnna uíqaana maaqána kooqínni mínisaifana Áaroona narí faiqi námu faqa qímanniminaqa miná ákiiqasaa nísauku quqáaqa. ¹¹Míniseeqa mi burimakau akoonnána qinee umeé márúnna náaquqara uíqaana maqána kooqíki áruqa. ¹²Aruséeqa miná fidíka marasée aneenná ásauku ámuksáa raarammásee qaidara qaara fáqa qaara fáqa átisaa aanái fooqáa íranasaa ákua. Miqímmasee akaqá fidika káqi márinauqa mara máree qaidara qáinda óosanaki adíaaqa. ¹³Miqímmasee kafáa áradanda sáaqaraa áinoo aiqáma máraqa. Mina ánaama faqa miná atakísa qara faqa áinoo minásaa márina faqa ámaandamoona sáaqaraa károo károona faqa marasée tatúfira qaindásaa quqásee suqá qímia. ¹⁴Burimakáu ákoona amaqí faqa apata faqa árada faqa ínneeqa naambeéqai áqoosai idá arasáifanoo qáani. Mifá aanáiqikirausa numóo maráqu níseenoo taiká nímaqáannoo.

¹⁵Sipsípa ákoona moodáa marasée Áaroona faqa miná faiqi námu faqa qíman-miniminaqa nísauku miná ákiiqa sáa quqáaqa. ¹⁶Miqímmásaifana miná arusée miná fidíka marasée qáidara qaara fáqa qaara fáqa átinni mi fidikána adíaa. ¹⁷Miqímmasee mi sipsipa akoonnána káqikaana káqikaana aukú quqásee miná aunduráin-daraa áinaina faqa áikuqara faqa nammári uqusée mináuqa maréeqee mi sipsí-pana ákiiqaqa akaqá áukíranauqa námufaqa quqáaqa. ¹⁸Mi sipsipa akoonná aiqáma

áfaaqa qaidarái quqásee qiní tatufiranara foorá idá araaqa. Miná áfúndara qinee asasianáura.

¹⁹ Miná idá arasee sipsípa ákoona moó aanáiqikíra saíkaki quqée máriana mára mínisainanoo Áaroonafa narí faiqi námu faqa miná ákiiqasaa nísauku quqáaqa. Quqásaafana árua. ²⁰ Aruséenana miná fidíka aféeriqiséenana Áaroonana narí faiqi námu faqa nísauku uqannai náaqoosaa akusee nísauku uqannai nísauku akoonnánasaa ákusee, nísauku uqannai níku akoonnána sáa faqa ákúia. Akusée fidíka káqi márina qumáree qaidara qaara fáqa qaara fáqa átinni adía aquáaqa. ²¹ Qaindásaaqaraa fidíka akáqana qumáree níkiqaki áki maría fádameena námu faqa marasée Áaroonana narí faiqi námu faqa nifaaqái faqa qámunnasaa faqa rurúfida akunnímaqaqa. Miqí másaifaqa Áaroonafa narí faiqi námu faqa misá fúka qamunna faqa qiníndi kiani.

²² Mi sipsipána áinoo ámeesa sáa qáraana faqa audurákinaa afaaqa sáa qáraa áinoo faqa ánnama áti ámiqirana faqa qaara atakisa miná sáa áinoo márina faqa ásauku uqannái áfundana faqa ateeka áqua. ²³ Qiní qímia náfisa ámanee uqána kinaana óosana óosana nárana moodáa moodáa máraaqa. Oorifa fádameenannai suqárana moodáa faqa moó sía oorifa fádameenannoo suqárana moodáa faqa ausírira féemu moodáa faqa márâa. ²⁴ Mi naranáusa Áaroonana fáqa miná faiqi námu faqa nísaukuki quqásáinaqa úriqarara káqi nímira qiní Ánutusaindi fée qiaqa. ²⁵ Miqí máseenana kafáa nísaukukinaana maréeqeenana qaindásaa sipsípa ákoona aukú quqáaana ámuuaqa quqásee idá arasáifanoo qáani. Qiní qímira naranara foorá idá áraaqa. Miná áfundara qinée asasianáura. ²⁶ Moosee anée mi sipsipa akoonnána marasée qiní Yáaweese qífu sáa uqéerasee qiní Yáaweese úriqarara qímira áinainee qímasee aneenná mi andauná náa.

²⁷ Ínnee faiqí aanáiqi kírausaikámma nímaqararee qímasee qiní qímia naranákinaana sipsípa ákoona áméemméeqána marasée qiní qífu sáa uqéeraseeqa miná ásaukuqànnai áfundána uqaqífiqáaqa. Miqímmáseeqana mi andauná aanáiqikirausa náqa. ²⁸ Mi ufáfa qiní ufa márinaqa náaruara náaruara qiní faiqí ánaasee qiní faqa moodáanaki suqíra tátufirana suqáaqa. Mi andauná áméemméeqana faqa ásaukuqannai áfundana faqa aanáiqikirausaindi máriani. Faiqí ánaasee qiní Yáaweese káqi qímira áinaina miqímminoo máriannoo.

²⁹ Áaroonafa kúqinaqa miná úriqarara aanáiqikira qamunna miná faiqi námu máraaqa. Mi saikána óosana árainna fáasaana mi qamunnána afisúsaiifaqa fadaméena níkiqa ámoondunna adíaaqa. ³⁰ Áaroonana ámaaku narí ákoona ámaqa máqainafa úiqaana máqaki qinée umeé márunnannaki kéeqáfinoo náaquqara óosiranaki aináiniraree qímaseenoo mi uriqarara qaanaiqikira qamunnána afisúsee moodáannai qísauku taikásee dínni ani qaara marasée 7 fáasaana sáa mi naaquqara oosiránaki aináiniani.

³¹ Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. Anée Áaroonana faqa miná faiqi námu faqa níkiqa ámoodúnna fadaméena adíá nímaqáidana suqéenna sipsipa akoonnána ámeemméeqana faqa ásaukuqannai áfundana faqa marasée qiní náaquqara óosiranaki afeekí quqásee nammári námufaqa suqáaqa. ³² Qinée umeé márunna uíqaana maqána kooqíki miná naaqa. Nafisa amanée uqaki káqi mári feemúsa námu faqa náqa. ³³ Misá námasáifana aanáiqikira saíkaki kéeqarana fadaméena níkiqa ámoondúnna adíasáinánóo misá numóo ákiiqara minínnisárafá máriannoo. Mi narannáfa náaquqarafa márinara aanáiqikirausa kaí náqa. ³⁴ Akaqá

áandau faqa féemu faqa nímuquinaqa sía náifándinnana kanánaana káqi márinaqa idá araséeqa minakí áqusaifanoo ámiqimmásee qáma taikáani. Mi naranáfa náaquqarafa márínara sía naqa.

³⁵ Áaroonafa narí faiqi námu faqa aanáiqikira sáika óosana árainna qooqari qinee aní aamúá qúnandee íqa moodáannai qísauku taikásee dínni ani qaara marasée 7 faasaaná uqanná kaí mi ainaináusa áuqaqa. ³⁶ Mi moodaa moodaa faasaanásaa anee burimakáu ákoona tatúfirana suqá qíminanoo aiqáma númoo taikáannoo. Miqínanoo qíní qaidara fannóo ánukarafa máriannoo. Miqímmáfinana oorífa fádameena qaidarasáa adíasainanoo náaquqanoo máriani. ³⁷ Aiqáma kari moodáannai qísauku taikásee dínni ani qaara marasée fáasaana sáa miqía. Miqínanoo qíní qaidara fannóo káaqa uqanna náaquqarafa máriannoo. Moó fánnoo fée moó áinaina fée miná áuqáinafa miná náaquqara áfeeka fánnoo áruannoo.

Aiqáma fáasaana tatúfirana suqára óosana.

(Namba 28:1-8)

³⁸ Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. Ínnee sipsípa ánaaqi qaaraqandá moodáa aukuaana márara qánda marasée qaidaraí tatufirana suqáaqa. Náaru náaru aiqáma fáasaana miqí kaimmiaqa. ³⁹ Moó sípsipa kanánaana tatúfuqa moó eendímarina tatúfuqa. ⁴⁰ Kanánaana suqáinna sipsipána námu fáqa ámiqira sakumannoo qaindiríra párauqa miná ummaara fannoo 1 kilogramme óodaa námu faqa ámiqira óorífa fádameena námu faqa quandásee suqá qímia. Uáinna námmari óodaa 1 litre amana kai qinée Ánutusa naannána adíaaqa. ⁴¹ Eendí márínaqa suqáinna tátufirana kanánaana suqáandee kai íqa sakuma qaindiríranannoo faqa oorífa fádameenannoo faqa uáinna námmarinnoo faqa suqáaqa. Mifá qíní Yáaweesa qímira nárana máridanoo. Miná áfunda fánnoo qíní asasírana qímidanoo.

⁴² Náaru náaru kásooaaqee maa tatufira suqárafa qinée umeé márúnna úíqaana máqa kooqiki qíní qífu sáa tatúfu qímiaqa. Miqífaqa miqóo qinee ínnee qeeqá faiqí ánaasee faqa moodáanaki márídaqa ufa qíma nímianaúra. ⁴³ Miqóo qinee Isaraee máqannaasa faqa máriananoo qinee umeé márúnna máaqanakiqari dároo daraa íra káaqa qárafa mi saqanná náaquqáinaqa sía faiqí ánaasee káíqeesa miqóo fífáranoo.

⁴⁴ Qinée qeeqá úíqaana maqa faqa qaidara faqa náaquqara faika másaanaúra. Qinee Áaroonafa narí faiqi námu faqa qíní aináinirausa máriafaqa náaduma misá aanáiqikira sáikaki quqáanaúra. ⁴⁵ Qinée Isaraee máqannaasa qámbaana márídaqa misá Ánutusa márianaúra. ⁴⁶ Misá qíní Yáaweesa náriqa Ánutusa Isipa máqa máaqaindaraana nífiqee ániafannanara íri márifaqa qinee misá qámbaana márianaúra. Qinee Yáaweesa misá Ánutusa márianaúra.

Ámiqira úndimari idá munána suqára qainda áuqaqa.

(Rafúdoo 37:25-28)

30 Yáaweefa kaifáa Mooseena qímaminoo qinau. Moosee ínnee akasia sáqari marasée ámiqira áfundi marí ida munána arée fandínna qáidarana áuqaqa. ² Mi qaidaráfa dínni dínni amana kái máriani. Miná kísaaqandanai 45 centimetres máriani. Miná qúsandanai miqí kai ínnoo 45 centimetres máriani. Maqá sáaqari óoru fírafa 90 centimetres máriani. Miná qaara faqa qaara faqa áti moodáa sáqarinnoo kai burimakáu áanaira foorá áuqaqa. ³ Miná áfu faqa aanai fooqáana faqa ataaqéeqara faqa ámiqira kóorannai kai rafáaqafúsee kóorannai miná fíqu fíqumma

áuquaqa. ⁴ Kóorannai qaara qánda ánaanuu áuqusee dínni moó dínni moó quqá-saifanoo qaindúsi fàndínna sáqarina atukarammá qúmáraani. ⁵ Mi qaindusira saqari qandá akasia sáqarinnai áuqusee kóorannai rafáaqa fúàqa. ⁶ Mi qaidárana mara máree náaquqara oosirana dínni qíní moodáanaki kára búkisa márína óorinni quqáaqa. Miqóo qínée ínna faqa moodáanaki kianúra.

⁷ Aiqáma kánanaana Aroonafa qóomauqa andeeqárára aniréenoó mifá miná sáa ámiqira adiafaa íra afundí márína suqáani. ⁸ Mifá kaifáa eendí márinnanoo qóomauqa qumbiseenoó ámiqira adiafaa ímari afundána ímarína suqáani. Mi oosanáfa náaru náaru sía uqanna taikáannoo káqi kai máriannoo. ⁹ Ínnee sía moó mi qaidarána saa qínee qádo qíma qáunna áfundirana suqáaqa. Aandáù tatúfiranée sakuma qaindiríra tátufiranee uáinna nammari adíasee suqára tatúfiranee sía minásaa suqáaqa. ¹⁰ Aiqáma áukuana moodáa faasaaná kai Ároonafa mi qaidaránasaa ainaininnanoo qíní qifusaa ámiqiannoo.

Yáaweena úiqaana maqánara takisa áqira oosana.

¹¹ Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminau. ¹² Moosee anée Isaraee máqannaasa núqu marasáinaqa moodáa moodáa fasiqa náriqa máriranara qíní feefauru qími-aqa. Miqímmásee núqu máree márínaqa moó úmmaara sía misa saa áqufuan-noo. ¹³ Aiqáma núqu ákaraki márisa úriqararasa auqu rámaqaa múninnimmana amana kái quqáaqa. Aiqámausa mi feefaurúna áqiqa qíní qímira áinaina qími-faránoo. ¹⁴ Faiqí moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee 20 áukuana faqáasa faqa miná fíqarara áukuana faqáasa miqímmásee qini feefaurú qímiaqa. ¹⁵ Misá náriqa márirana maaqímmásee feefauríqa. Aináina faqáasa sía fíqaramasee áqifaranoo. Aináina síaisa sía óorudupi másee áqifaranoo. Áiqáma amana amana kái áqifaranoo. ¹⁶ Mi munnimmána Isaraee máqannásiannai marasée qínee umeé márúnna uíqaana maaqáfa mandáikinana minánnoo itípia. Misá náriqa máriranara mi takisána áqusáifaqa qínee misá saa ititá nímaqaranara írianaura.

Booróosannai firaa difaani áuquaqa.

¹⁷ Yáaweefa Mooseena maaqí qímasee kafáa qímamínau. ¹⁸ Moosee anée nam-mári áuqeemaría difaanína firaaná áuqua. Booróosannai áuqusee miná áiku faqa booróosannai kai áuqua. Auqúsee nammári minakí adíasee qíní úiqaana máaqa dínni márínana qaidara dínni márínana qámbara quqáa. ¹⁹ Áaroona faqa narí faiqi námu faqa minakí níku nísauku nammári úqimarifaranoo. ²⁰ Misá qíní ufa súqira máaqaki kéeqaanee qímasee níku nísauku minakí máfi nammári uqusée qíní qími-fandínna nárana qaidarasáa suqá qímiaqa. Miqíqa sía kúqifaranoo. ²¹ Misá nári níku nísauku nammári uquséeqa sía kuqífáranoo. Maa sanda ufána Ároonafa narí faiqi námu faqa kásooqaqee misá sáa aniaruakínausa faqa maa sanda ufána áfaqée fáranoo.

Aanaíqi kírása útaaqara fádameena áuquaqa.

²² Yáaweefa kaifáa Mooseena qímaminoo qinau. ²³ Moosee anée makáqa anoona moómoo 6 kilograms faqa isaaqa anoona moómoo 3 kilograms faqa ámiqira úndi mari innupína anoona moómoo 3 kilograms faqa máraa. ²⁴ Saadápu moómoo 6 kilograms faqa máràa. Aiqáma áinaina úiqaana máqa sikéera amana kái mári-ani. Oorifa fádameena 4 litres amana minakí adíaaqa. ²⁵ Mi náaquqara fádameena

Yáaweenaindi fee qímasee níkiqa ámoondunna adíee fandínnana áuqusee ámiqira áfundi marína námufaqa quandaáqa. ²⁶ Anée mi fadameenáusa áuqu máree qíní úiqaana máqasaa akuséenana qíní moodaanaki kára ufa mári bookisánasaa fáqa ákua. ²⁷ Áiku faqáa téeboora faqa minasáa qaraa ainainauqa faqa qóoma sáqari faqa minásaa qáaraa áinaináuqa faqa ámiqira áfundi mári pauraqána idá qée marí qaidarána faqa akuámaqáa. ²⁸ Tatúfirana suqée mafia qaidarána faqa minásaaqaraa ainaináuqa faqa akuámaqásee nammári dífaani faqa miná áiku faqa akuámaqáa. ²⁹ Miqímmásee mi ainaináusa áaduma sáa mara quqásainanoo káaqa náaquqanoo máriani. Moó fánnoo fée moó áinainee mi ainaináusa áuqáinafa mi ainaináusa náaquqara áfeeka fánnoo náruannoo. ³⁰ Miqimmasee Áarooná narí faiqi námu faqa mi fadameenná aku nímaqa sáinaqa qíní aanáiqikira sáikaki máriaqa. ³¹ Moosee anée Isaraee máqannaasa maaqí qímasee qímannimía. Maa náaquqara fadameenná níkiqa ámoondúnna adíee fandínnana qíní aináiniranaki náaru náaru quqáaqa. ³² Maa fadameennáfa sía káiqee fasiqa adíannímaqee máriafa márídanoo. Ínnee sía moó fádameena miqírana áuquqaqa. Mifá náaquqara áinaina márínara ínnee minára náaquqara fee qímasee eeráiriaqa. ³³ Yáfee moó fannoo maa fadameennára foorá áuqusee mooná ákiiaaqa adíainafa qíní faiqí ánaaseekí sía máriannoo.

Ámiqira úndimari munána áuqimaria pauraqána óosana.

³⁴ Yáaweefa kaifáa Mooseena qíminoo qinau. Moosee anée óosana óosana ámiqira úndi mári pauraqána sitakatee páuraqa fáqa oonikaa páuraqa fáqa karabanumma páuraqa faqa ámiqira makáqa anoona faqa aiqáma amana amana kái máráa. ³⁵ Maraséenana ámiqira áfúndi márifaqa nifaaqái áki maríanara foora áuqamásee idá arasáinanoo qéenoó ámiqira muna afundiani. Ooruku fáqa óodaa quqásainanoo ámiqinoo náaquqara faikíani. ³⁶ Anee mina átiuqa maraséenana kaadá ríriisáinanoo kookoomaiká máfinana mara máree qínee umeé márúnna máqanaki múruseenana moodáanaki kára búkísa óorinni quqáa. Mi ámiqira undána imarínara káaqa náaquara fee iaqa. ³⁷ Ínnee sía moó miqíra áfudimarinnana áuquqaqa. Ínnee minára náaquqara andeeqára áinaina Yáaweenaindi fée qiaqa. ³⁸ Yáfee moó fánnoo miqírana ámiqira undi márína afaaqái ákiraree qímasee áuqinafa sía qíní faiqí ánaaseeki máriannoo.

Yáaweefa úiqaana máqa kínaa áinaina áuqifandinna fásiqausa mara quqánau.

(Rafúdoó 35:30-36:1)

31 Yáaweefa kafáa Mooseena qímaminoo qinau. ² Moosee qínée ínniki-naana Beesareerana útáaqéeqa. Mifá Urina ámaaku Hurana ánáiqi Yúdana óosanakináafa márídanoo. ³ Qínée qeeqá maraquna afeeka áaku amaquéeqa. Qínée írirana faqa aiqáma aináinirana akoofasaikíra sáika ámiqa. Aiqáma ámiqira áinaina áuqirana akoofasaikírana faqa ámiqa. ⁴ Mifá kóorannoo faqa siruáannoo faqa booróosannai faqa óonu máfi irisáidanoo óosana óosana ainaina akoofásauqa ákara rímaria írirana faqa áuquani féera ámiqa. ⁵ Qínée firaa feefauru áqi mária óonina ateeqára óosana faqa saqárinnaí aináina amana áuqirana akoofásáikirana faqa Basareerana ámiqa. ⁶ Qínée moó fásiqa Ooqooriabana Áqisamakana ámaaku Dánana oosanakinaana mara quqásaananoo Beesareerana faqa aináiniannoo. Qínée akaqáusa faqa firaa írirana óosana óosana ainaina áuqirana akoofásáikirana nímiqa. Miqímma sánaqa misa qínée qímannimianna áiqama áinainna áuquaqueera. ⁷ Qínée

umee márúnna uiqaana maaqana faqa moodaanaki kira bukisa faqa mina afu numóo taikánnísarana faqa aiqáma úiqáana máqakinaa áinainauqa faqa áuquaqa. ⁸ Tee-bóora faqa minásaa mári áinainausa faqa rámma dírirana ámiqira kóorannóo áuqirana faqa minásaa mári áiqama áinainausa faqa ámiqira áfúndi mári tatufirána suqára qáindá faqa áuquaqa. ⁹ Tatúfirana suqée mária qaindána faqa miná suqée mária ainaináusa faqa níku nísauku nammári úqimaríà difaanína fáqa miná óosana faqa áuquaqa. ¹⁰ Misa ámiqira qámunnaufa Áaroona faqa miná faiqi námundi faqa aanáiqi kíra sáikaki máridaqa afisífandinnana faqa áuquaqa. ¹¹ Qíníndi fée qímasee akunnímaqee fandínna fádameenna faqa adíafaa íra ámiqira áfundimarina náaquara óosiranakinaana faqa áuqua. Misá áuqidaqa qínée qúnandee kaimaseeqa auquaqa.

Sabáta idooára fáasaana márídanoo.

¹² Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. ¹³ Moosee anée maaqí qímasee Isaraee máqannaa qímannimia. Sabata qíní idooára fáasaana ámiqimándeé íreedakai mári-aqa. Mi faasaanáfa qíní faqa ínni faqa qámbaana náaru náaru márídanoo qínée Yáaweesa ínni mara qeeqá faiqí ánaasee kúnnanara quqannífiqaannoo.

¹⁴ Ínnee qíní idooára faasaana náaquqarafa márínara íreeda kai máriaqa. Faiqí moó fannoo sía íreeda márírai mi faasaanna ainaininnana kuqá áruaqa. ¹⁵ Qísauku dínni taikásee dínni moodáa marasee 6 fáasaana ínnee ínneeqa aináiniaqa. Qísauku dínni ani qaara marasée 7 fáasaana fíraa idooara fáasaana qíní náaquqara fáasaana márídanoo. Yáfee mi faasaanna aináininnana ínnee miná kuqá áruaqa. ¹⁶ Isaraee máqannaasa ínnee faqa qínée faqa moodáanaki kúnnanara mi faasaanáfa uqannífiqaani. ¹⁷ Mi fáasaanáfa ínni Isaraee máqannaa faqa qini faqa náaru náaru áqoondikírana koorooí mári faasaanáfa máriannoo. Qínée Yáaweesa dinni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáasaanasaa maqá faqa innaarúna faqa áuqusee dínni ani qaara márasee 7 faasaana aináinirana quqásee idooáafannanara mi faasaanáfa idooára fáasaana máriannoo.

¹⁸ Ánutufa aiqáma ufa Mooseena Sinai áaqanasaa qímami taikáseenoo qaara ooni ausiríranasaa Ánutufa narí ásaukunnai sánda ufa ákara rúmaqoona áminau.

Faiqí ánaasee kóorannai burimakáu ákoona ánaaqi aúqiquau.

(Lo 9:6-29)

32 Mooseefa áaqanai kísaaqasaa óoru márúfaqa Isaraee máqanna faiqí ánaasee Áaroonafa máruqoo suqúmáree anirée Áaroona maaqí qímasee qímamiqau. Maa fasiqáfa maasa Isipa máqa máaqaindari qífiqee ánuqa náqaafee ímari fáqee maasa sía íridaqa. Mínára anee moó ánutuna áuqusainanoo maasa indaarún-níkamma nímaqqaani.

² Áaroonafa misá úfa iriséenoo qinau. Ínneeqa faiqí ánaasee náaqookinaa kóora faqa fidináanu faqa tatúseeqa míni qímiyaqa. ³ Miqí qufaqá aiqáma faiqí ánaasee nári náaqookinaana radúku máree mini Ároona ámiqau. ⁴ Amisoofanóo Áaroonafa miná qumáreenoo idánnai tasírisiri mándeeno maqasaa burimakáu ákoona ánaaqi amana áuqu qoonaki adíasoofanoo burimakáu amana áuqinau. Áuquseenoo paipánannai mina átiyuqa andeeqánu. Miqímmásoofaqa faiqí ánaasee qiquau. Isaraee máqannaasa maafá maasá Ánutufa marídanoo. Maafá kai maasá Isipa máqannaindari nínidíqee ánuqa márídanoo.

⁵ Áaroonafa misá úfa iriséeno burimakáu akoona amana auqirana aaqá tatúfira qáinda áuquseenoo faiqí ánaasee qímannimino qinau. Dúna aiqáma suqúmaree aniráifaqa oomáqa sakasée náidaqa Yáaweena áuqa uqéeraa. ⁶ Miqí qímasoofaqa iáqoo kanánaana faiqí ánaasee akaqá áandau mara máree mínisee qaindásaa tatúfirana faqa Yáaweena faqa moodáanaki kára tátufirana faqa suqáqau. Suqámiseeqa óoqu mariffqa afeeka nammári faqa nárana faqa námaseeqa fíndiffqa ánaaseeuqa faqa mandá óosana máraqau.

⁷ Yáaweefa misá nínfafeenoo Mooseena qímmainau. Anée kái kái óoqufúà. Faiqí ánaasee anée Isípa máqanaindari nífiqee ánianáusa qiní minnísee áaqara óosana máraidammia. ⁸ Misá doo qinée fuaqée qímasee naamúaqiafána aana minnísee. Misa kóorannai burimakáu ákoona ánaaqi amana áuqusee mina tatúfirana suqámiseeqa minára innaaru qídaqa. Misá maaqí qídaqa Isaraee máqanaasa maasa Ánutufa maafá maasa Isípa máqanaindari nífiqee ánufa máridanoofee qídaqa.

⁹ Minára qinée Yáaweesa Isaraee maqannaasa kaaqa ramoo rámaa ímariafaqa iridaqa. ¹⁰ Dóo firaqoo qiní qírana qaiifaqa misá kúridi taikasaanaura. Anée sía qiníara qádo qia. Miqímmáseeqa aní faqa anísaa ani aruakínausa faqa kai ámiqi ámiqimma nísanaqa firaa maqannaa márifaranoo.

¹¹ Mooseefa írinoo Yáaweena áano qíranara innaarukíqari qádo qídanoo qinau. Óo Yáawee nánaree anee aneenná faiqí ánaaseera árana qáidanoo fee. Anée firaa afeekannái misá Isípa máqanaindari nífiqee ánianafa náqaaifanée áano qíma nímaqaidanee. ¹² Anée miqínaqa Isípa máqannaasa aníara nári kai qímirisee Isaraee máqannaasa nífiqee áaqana áikunni múnusee nárú taikárara nífiqee fíifoo qifáara. Sía árana qáani aneenná árana qára írirana quandásee sía ummaara aneenná faiqí ánaasee nímia. ¹³ Anée aneenná aináinira fáiquqa Abarahammána faqa Isakeena faqa Yákooboona faqa kúqaa qíma áfeekaikíra ufa qunnanara óonumafi íria. Anée misára fásaura foorá máfifaqa qinée qíma afeekaikíafanna máqa máaqana ínni ními-anauree qinau. Nimisáananoo mi maqa maaqáfa ínnindikámmino náaru náaru máriannoo fee qinau. ¹⁴ Mooseefa miqí qufanó Yáaweefa narí aranaqara írirana quandásee sía ummaara narí faiqí ánaasee níminau.

¹⁵ Yáaweefa Mooseena qaara oonisáa ákara rúmamufanoo máreenoo áaqanaindari afaásai narí máqannaa márunnai óoqu finau. Ausírira ooniqandásaa Ánutufa sánda úfa dínni dínni ákara rúmaqoona úqirafa óoqu finau. ¹⁶ Ánutufa narí kai mi oonína áuquseenoo minásaa sánda úfa ákara rinau.

¹⁷ Yoosuafa írufaqa faiqí ánaasee náriqa úiqaana máqusakiqari fáaqa fúsee qída qufanoo íriseenoo Mooseena qíma minoo qinau. Qinée rákidaqia úfana írídaqa. ¹⁸ Miqí qufanó Mooseefá qinau. Sía qufóona rira úfa fau máridanoo fau. Sía qikí fáafau qírufa fau máridanoo. Idí rárana kai írídaqa.

¹⁹ Mooseefa úiqaana máqusa adeedí óoqureenoo nínfafoofaqa burimakáu ánaaqi amana áuqirana faiqí ánaasee fusákidaqa idí rée maríqau. Miqí márufanoo Mooseefa nínfafoofanoo áranaqoofanoo ákara ríra óoniqara áaqana áikunni maqásaa áqusoofaqá miqandá rukámiqau. ²⁰ Mooseefa áranaqoofanoo burimakáu ánaaqi amana áuqirana qumáreeqeenoo idáki áqusoofanoo tasírisírinau. Tasírisiri máseenoo andaana rúmeeqee nammáriki áqusee naaqée qufaqá Isaraee maqannaasa mi nammárina naqau.

²¹ Miqímandeenoo Mooseefa quándakufanoo Áaroona qímaminau. Maa fasiqa anaaseesá aní naqí fée mámaqaafanee anée maa manda firaa aaqarana misá nifaqái quqéenee.

²² Miqí qufanóo Áaroonafa Mooseena qímaminau. Óo qiní úriqararafa anée sía qiníara áano qia. Anée maa fasiqa anaaseesa óosana írimariananoo. Misá káaqa mandóosana áuqarara sandanainai qimariasa márídaqa. ²³ Misá qiniara maaqí qia. Maasa maa fasiqáfa Mooseefa maasá Isipa máqa máqa mindaraana qífíqee ánunaki kambiqai ainainnara sía írídaqa. Anée moó ánutuna áuqu sáinanoo maasá indaarún-níkámma qímaqaani. ²⁴ Miqí qiafaqa qínée qímannimiqa kóora faqaasa qímiaqee qúnaqa uaqée íasa akaqána qímia. Qímiafaqa idáki áqusaunanoo burimakáu ánaaqi kambíqeenoo.

²⁵ Mooseefa qafoofaqa Ároonafa eedóo qufaqa faiqí anaasee náriqa namuqáa nífusaa óosana óosana mandá óosana mároofaqa namuqáa misára uteétiqia. ²⁶ Minára Mooseefa arana qoofanoo uiqaana maqusa kooqiki kikiqamma fufanoo maaqí qimasee nammeera qinau. Aiqamausa yafee Yáaweena ndi kiani qínafa maaqóo ániqa. Miqí qufaqá aiqáma Reefina áiku ásauku kai suqúmaree miqóo ani miná fíqu fíqumma fíqau.

²⁷ Aniroofanoo Mooseefa maaqí qímasee qímanniminau. Isaraeerána Ánutufa Yáaweefa maaqí qímasee aiqámausa ínni naakapaidanoo mifá ínneeqa rákira pái-pana mara máree ínni uiqaana maqusa dínni kooqíndari dínni kóoqinni óonuree anirée ídaqa únna ánutuna amana áuqi máriana akiiqara ínneeqa níkaqaafasaaqu faqa ínneeqa níqoondiuqa faqa ínni naaqa máriasa faqa aiqáma kúqa naru taikáaqa. ²⁸ Miqí qufaqa Réefina áiku ásauku eedóo qímasee mi faasaanná 3,000 fásiqa náriqau. ²⁹ Narusoofanóo Mooseefa kafáa qímanniminau. Ínni ínneeqa faiqí ná-mufaqa ínneeqa níkaqa fasaaqu faqa nárúanara ínni Yáaweena aanáiqikirausai kika máriafanoo. Miqí máriafanoo Yáaweefa narí ámiqí ámiqirana ínni níminoo.

³⁰ Iáqoofanoo kanánaana Mooseefa faiqí ánaasee qíma níminau. Ínni firaa manda aaqarana marasaafaqa aqbee qínée áaqanai kaifáa óoruree ínniara Yáaweena írámiriananoo ínni áaqarana ákiiqara minnínísaannoo fee. ³¹ Miqí qímaseenoo Mooseefa Yáawe funnai áaqanai óoruree qímaminoo qinau. Maa fasiqa anaaseesá firaa mándá áaqarara marasée únna qíra ánutuna kóorannai áuqusee minára innaaru qíqííáfanoo. ³² Ámanee misá aaqarana akiiqara minnínísaana. Sía minníníseenana qiní dúqu ani faiqí anaasee faqa ani bukaki akararinoo marina kái rukáa.

³³ Yáaweefa iriséenoo qinau. Sía káiqeesa núqu qeeqá búkakinaana rukáanura. Qini ufa rukíee máriasa núqukai rukáanura. ³⁴ Dóo óonuree faiqí ánaasee nífiqamaree qinee qímamíafanna maqa maaqánai fua. Anee iria, qini qangiroo fannoo ínni indaarúnni kámma nímaqaannoo. Mi fasiqa anaaseesá áaqarana ákiiqara ummaara nímianna áukuanafa ánidanoo. ³⁵ Miqí qímaseenoo Yáaweefa mandá áurirana mi fasiqa anaaseesá níminau. Misá Áaroonara qufanóo kóorannai burimakáu ákoona ánaaqi áuqunara miqínau.

**Yáaweefa Isaraee máqannaasara Sinái áaqana áikunni
máruna minnínísee fuaqéera qímanniminau.**

33 Yáaweefa maaqí qímasee Mooseena qímaminoo qinau. Anée faqa Isipa máqa máqa mindari nífiqee ánianna fásiqa ánaaseesa faqa maa maqána quqásee qinée qíma afeekaikámmasee Abarahaamána faqa Isakeena faqa Yákooboona faqa

misásaa ani aruakí kambíqainausa faqa nímiraree qíafanna máqanasaa fua. ²Qínee qeeqá angíroo aiquéananoo ínni nífu úqí márínaqa fímarífaqa qínee Kannaa máqannaasa faqa Amooraa máqannaasa faqa Heeta máqannaasa faqa Peerisa máqannaasa faqa Hífita máqannaasa faqa Yeebusa máqannaasa faqa náru nífáqaaqaa íanaura. ³Ínnée áínoo faqaa maqásaa aináína úmmaqusaa fanoo réemindèemíri mari maqánasaa fífáranoo. Qínee qeeqá sia ínni faqa fuanáura. Ínnée ramoórámaa ímariasa máriafafa qínee ínni faqa fídaqaa aanái ínni náruanoora.

⁴Isaraee máqanna Yáaweena mi ufána iriséeqa nífaaqa áuqíra áínaina aiquéa raipáqu quqásee soofará máridara foorá máfiqau. ⁵Yáaweefa maa ainainá áuqaqéera qímannimufafa miqíqau. Maaqí qímasee Yáaweefa Mooseena qímaminau. Ínnée káaqa ramoórámaa ímariasa máriafano. Qínee ínni faqa maqee fíqa ínni kurídi nímaqáunaiqini. Doo maqee ínnéeqa nífaaqa áuqírana raipáqu quqásee káqí márífaqa qínee ínni náqaafee mánnimaqáannanara óonumafi írianaura. ⁶Miqí qímasoofafa Sinai áaqana quqásee fídaqaa Isaraee máqannaasa sía nári nífaaqa áuqírana afísíqau.

Yáaweefa Mooseena fáqa ufa qímaru uíqaana maqáfa.

⁷Isaraee máqannaasa náriqa uíqaana máaquauqa usakásoofano. Mooseefa náaquqara uíqaana máaqa naambeéqai níanasaa usakánau. Usakásee miná áuqreenoo Yáaweefa umeé mári uíqaana maaqá fée qinau. Faiqí ánaasee moó fánnoo Yáaweena íriana íriane qímasee mi maaqána kooqínni fímaríqau. ⁸Mooseefa nári uíqaana máaqai fufaqá faiqí ánaasee nári uíqaana máqa kooqíki-aqa kíkíqamafi qáfee máru fanoo kéeqanau. ⁹Mooseefa uíqaana maaqaki kéeqafufano asuru qumuréenoo mi kooqínaki márufano Yáaweefa minakíqari Mooseena fáqa ufa qímarinau. ¹⁰Asuru uíqaana maqa kooqíki qumu kásoo inoo márufafa faiqí ánaasee miná qáfamasee ninuka túqu náumoo amisée Yáaweena ámoóqí maríqau. ¹¹Yáaweefa Mooseena faqa nári óori nári óori qáfáida ufa qímarinau, faiqí nári áqooní faqa ufa qímarindee inau. Ufa taikáseenoo Mooseefa anirandée faiqí ánaasee máru uíqaana maaqánai finau. Kumaaráa moó miná dadaaqí márufa Yóosuafa Nunnaana ámaaku náaquqara uíqaana máaqaki káqí márínau.

Yáaweefa nári faiqí ánaasee faqa márianauree qímasee qima afeekaikinau.

¹²Mooseefa Yáaweena qímaminoo qinau. Óo Yáawe kúqaa anée qíníara maa fasiqa anaaseesá indaarúnnikamma nímaqainafa mi maqánasaa fuaqée qinau. Anée sía qíní faqa fídanoo qíní dadaaqíannina fásíqanara qímaqíminano. Anee qíníara ámiqímmasee íridana qíníara asasídaqee qínanoo. ¹³Anée kúqaa qíníara miqídana anee qímíriannana qímaqíminafa qínee aní aináiníranaki márídqa maqee maqee ani asasammá ámaqáanaura. Anée maanára faqa íria, maa maqannáasa aní faiqí ánaasee anée útáaqama qáanausa márídafa.

¹⁴Yáaweefa miná iriséenoo Mooseena qímaminau. Qínee aní faqa fídaqaa adooárana ínni nímiánaura.

¹⁵Mooseefa iriséenoo Yáaweena qímaminoo qinau. Anée sía maasá faqa fínana sía maasá maaqóoqari diqíqáa. ¹⁶Anee sía maasá faqa fínaqa náqaafee másee akaqáusa anee qíníara faqa aneenná faiqí ánaaseera faqa rímaríannanara írífaranoo fee. Anée maasáki márínaqa maa maqa maaqána kínaasakíqari náaduma moó kírausa márianaura.

¹⁷ Yáaweefa Mooseena mi ufána iriséenoo qímaminau. Dóo anée qíanandee káim-mianáura. Qinee ámiqimmasee aníara írimarúnnanara faqa aníara asasí marúnna-nara faqa miqíanaura.

¹⁸ Mooseefa mi ufána iriséenoo kaifáa Yáaweena irámirinoo qinau. Amanée aneenná óori dáaroo dáraa irana uqaqífiqásainaqa qáfaanauree qufanóo Yáaweefa qinau.

¹⁹ Amaná qinée qeeqá ámiqira aréenarana quqásaananoo ani áiaaqaree áfunni fúanno. Qinée aní áfusaa qeeqá náaquqara dúquara koorooianáura. Qinée Yáaweesa qeeqá nífaularana faqa qeeqá qimudáoo qírana faqa qinee útaaqama qáunausa nímiánaura. ²⁰ Moosee anée qíní dóori sía qáfeenaranoo moó fan-noo qíní qíqafainafa sía amana káqi máriannoo kúquannoo. ²¹ Moosee anée qíní dáakaarinni óonisaa kikiqína mária. ²² Qíní dóori aréenarafa fínaqa qinée ani óoni afoo íranaki quqáseeqa qeeqá qísauku anísaa ititáseeqa fíqaramafíqa qísauku máraanaura. ²³ Qinée qísauku mara máraanana anee qíní itaufaka kái qíqafa. Sía dóori qíqafeennaranoo.

Mooseefa kafáa ínaaqianna sándufa máranau.

Lo 10:1-5

34 Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau. Moosee anée maa aaqannásaaqari óoquree óoni ausiqára ateeekásee máree úrua. Anée indaarúqaa qanda amana kái ateeekásee máree úrua. Múrusainaqa indaarú rukamúnnánasaa ákara rúafannu-fana kafáa ákara rúanaura. ² Anée maqee deedaqamáqai márinana dúna kanánaana eendái mara máree Sinái áaqanasaa ururée qíní paqúria. ³ Faiqí moó fánnoo sía aní faqa úruannoo. Sía uqanna moó fannoo áaqanai fee áaqana aaqá fee máriani. Sía misá burimakáu sipsípa faqa áaqana aikunni ándanda naqa.

⁴ Mooseefa iriséenoo óoni ausirírana qaara qánda ateeekámaree kanánaana Yáaweefa qímamundee ínoo Sinai áaqanai óorufinau. ⁵ Yáaweefa asurukína qumuréenoo Mooseena faqa kikiqá máfinoo narí áuquara koorooínnoo qinée Yáaweese qinau. ⁶ Yáaweefa Mooseena óorinni fíqaree óonuree maaqí qímasee firaqóo qinau. Qinée Yáaweesa máridaqa. Qinee qímuqusirana faqa qimudádo qírana faqa umbiqárausa máridaqa. Qinée sía kái káqi áanooqunausa máridaqa, qinee káaqa faiqí anaaseera qímuqusi márúnausa máridaqa, qinée óoqai márúnaqóo kai márúnausa máridaqa. ⁷ Qinée qeeqá qima afeekaikíra ufa kásooaqee núkudara foora kambiqáinausara qíma qáafanna ufana káqi kai íridqa, numóo faqa mandá óosana ákiiqara faqa minnínisaanaura. Qinee numóo áuqainna fásiqa ánaaseesa faiqi námu faqa miná ánaiqi mara faqa miná ásáifaqausa faqa afaqnáusa faqa sía sía náruanaura, narúanaura.

⁸ Mooseefa mi ufáusa iriséenoo kái káqi maqásaa óorindari mapámufufanoo Yáaweena amooqinau. ⁹ Amooqídanoo maaqí qímasee Yáaweena qímaminau. Yáawee anée kúqaa uqanna qíníara asasídana qinee aníara maasá faqa fúanneera iráidaqa. Maa fasiqa anaaseesá ramoórámaa ídaqa anee maasá numóo ákiiqara min-níqiseenana maasára aneenná faiqí ánaasee fée qia.

Ánutufa faiqí ánaasee faqa kafáa moodáanaki kináu.

(Rafúdoó 23:14-19, Lo 7:1-5, 16:1-17)

¹⁰ Yáaweefa Mooseena qimaminoo qinau. Maqee qinée Isaraee máqannaasa faqa moodáanakikira ufa qídaqa. Qinée misá nífusaa firaa ainainauqa sía maa maqánasaa moó átinai faqa moó máqannaa qámbaana faqa áuqaafánna áinainausa áuqaanaura. Aiqama faiqí ánaasee qinée Yáaweesa firaa áinaina áuqaanaqa qá-faifanoo náaquqaannoo. Ínni dadaaqianifeera miqíanaura. ¹¹ Qinée maqee qíman-nimianna sandufana ámiqimasee irisée mimaú fuaqa. Qinée Amoorá máqannaa faqa Kannaana máqannaa faqa Heeta máqannaa faqa Peerisa máqannaa faqa Hifita máqannaa faqa Yeebusa máqannaa faqa ínni nóorinni fidaqa misá nífaqasaana fifáranoo. ¹² Ínnee fúka maqasaa óonuree sía mi maqannáasa faqa káqikaa ainaina rée firaa ainaina rée sía misá faqa moodáanaki kára ufa qiaqa. Misá ufaanara foora fufúsáifaqa ínnee minakí árífoora, minara qeeráiríafa. ¹³ Misá tatúfirana suqée maría qaidarána misá óoni atekárana rakíaaqee maasá náaquqara ánutunee qí-mariana ínnee miná rukámu áquaqa misá saqári ateká rakíqasee maasá ánaasee ánutufa Aseeraafee qímariana mináufa faqa atekaateékamma áqusaqa. ¹⁴ Ínnee sía moó únna ánutunara innaaru qiaqa. Qinée Yáaweesa únna ánutufa qiní qímaafa máqaranara rairái qímarunausa máridaqa.

¹⁵ Ínnee fúka máqasaa óonuree sía uqanna misá faqa moó áinainara moodáanaki kára ufa qiaqa. Misá náriqa únna ánutuna innaaru qídaqa tatúfirana suqámi mári-ana inniara naaqée qífaqa nee fóora. ¹⁶ Ínni faiqi námu mi anaamuru anaaseesá maraséeqa qiní minnísee moó únna qíra ánutusara innaaru qifóora. Mi oosanáfa qiní qífusaa dapi nuá ánaaseesara foorá máridaqa.

¹⁷ Ínnee sía moó áinaina tasírisiri másee únna ánutuna amana áuqusee minára innaaru qiaqa.

¹⁸ Óoqai ínnee Abiba qúqoonasaa Isipa máqasaaqari ánusa máriafanoo. Minára Abiba qúqoona aniráinaqa maqee maqee ínnee sía yís mári féemuna oomáqa sakasée maqee maqee naaqa. Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 fáasaana mi oomaqána sakasée naaqa. Isípa máqasaaqari ánu quqoonáfa márinara miqíafa. ¹⁹ Aiqáma áinaina óoqásáa ánaaqi qiníndi máridanoo. Ínnikina óoqásáa akoon-aiqí máqainafa faqa aiqáma máaqeena áandauqa óoqasaa ákoona máqainafa faqa qiníndi kai máriannoo. ²⁰ Ínnee ínni doonki ánaaqi óoqásaa máqarafa káqi márian-ifee qímasee sipsípa ánaaqi miná ámaafa maqasée tatúfirana suqá qímiaqa. Ínnee sía miqíqa miná anuka kurídíafa. Ínnee aiqama ínneeqa óoqa fáiqiufa feefauru má-saifaqa kafáa inniqáindi kíaqa. Sía moó fannoo tátufirana suqára áinaina sía úqirafa qiní Yáaweesa qífusaa ániannoo.

²¹ Dínni taikásee dínni ani moodáa marasee 6 fáasaanasaa ínni aináinira fáasaana maridanoo. Dínni ani qaara marasée 7 fáasaanasáa sía aináiniaqa. Úmaqíra ákuanée aqíra ákuanee aniráinaqa sía mi faasaanná aináiniaqa, idooaqa.

²² Ínnee unakírana óosana arasée miqóo áfíana nára óomaqa suqáafa. Ínnee asumu aiqu quqára óomaqa faqa sakasée náidaqa miná áuqu réeqa asumu aiqu quqára óomaqa fee qiaqa. ²³ Moodáa ákuanaki qaarammoó kári aiqáma Isaraee máqannaasa moodáaqoo suqúfi qiní Yáaweesa Isaraee máqannaasa Ánutusa qí-mooqiaqa. ²⁴ Qínee ánaamuru ínnee fínnatinai nífaqaseeqa misá maqa máafa ínni nímisee ínni mi maqa maaqána firaanáikamma nísanaafa ínnee aiqáma ákuaná

qaaramoó kári moodáaqoo suqúfi ínneeqa Ánutusa qiní Yáaweesa qífusaa márifanoo sía moó ánaamuru anirée ínni maqa máaqa máreefaranoo.

²⁵ Ínnee aandáu arusée tatúfirana suqá qímiraree qímasee sía innooqéemári pau-raqána námufaqa féemu suqáaqa. Áinnaaqarara óomaqaki arusáinna aandáuana átarasaa fánnoo sía akaqáfa káqi márinnanoo faiqée iaqáani.

²⁶ Aiqáma áukuana indaarúqaa nárana áfiàna náraree qínnana Yáaweena náree máree múnú ámiaqa. Ínnee sía mimmi fée sipsípafee arusée narí ánoona náamma ánoonannái suqáaqa.

²⁷ Yáaweefa mi ufánara Mooseena qímaminoo qinau. Anée aiqáma maa ufáusa ákara rúa. Maa ufáusa qinée aní fáqa Isaraee máqannaasa faqa moodáanaki qímá afeekai kámma qáunna ufana óosana márídanoo. ²⁸ Miqí qímasoofanoo Mooseefa áaqanasaa Yáaweena faqa kisaasaa márínanoo. Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 fáasaana fáqa eendáki fáqa nammári faqa nárana faqa sía neemarinau. Yáaweena moodáanaki kára sánda ufa óoni qárasaa ákara rinau.

Mooseefa Sinái áaqanaindari qúminau.

²⁹ Mooseefa Sinái áaqanaindari Yáaweena sánda ufa ákara ríra óoniqara úqirafa qúminau. Mifá Yáaweena faqa ufá qíqiunara miná óori áfiri dároo dáraa ímarufanoo narí sía minára írinau. ³⁰ Áaroonafa Isaraee máqannaasa faqa Mooseena óori áfiri dároo dáraa ímaruna qáfamaseeqa ruffaída níanasaa máríqau. ³¹ Mooseefa misá nínfamáseenoo Áaroonaa faqa faiqí firaasá faqa náarama quqásoofaqa aiqáma aniroofanóo ufa qíma nímínau. ³² Adeedí aniroofanóo Yáaweefa Sinái áaqanasaa aiqáma sandufa Mooseena qímamu ufána qímanníminau.

³³ Mooseefa qímanními taikáseenoo károo károonaikíra qamunna qumáree óorisaa rafáaqafinau. Miná óori qáfee ruffeefoora miqínau. ³⁴ Mooseefa áqoosai káqikaa uiqaana maqaki kéeqafinoo qamunna uturúquseenoo Yáaweena fáqa ufa qímárinau. Qímaseenoo mádaanaí ráudamafinoo faiqí ánaasee Yáaweefa qímamu ufana qíma nímínau. ³⁵ Qíma ními márufaqa misá miná óori qafoofanóo dároo dáraa ufanóo Mooseefa narí óorisaa qámunannai ititáseenoo qíma ními taikáseenoo quándaki Yáaweena faqa ufa qírraree qímasee úiqaana máaqaki kéeqafinoo kaifáa qamunna uturúqinau.

Idooára fáasaanara qíra sándufa

35 Mooseefa Isaraee máqannaa faiqí ánaasee aiqáma suqúseenoo qíma nímínau. Yáaweefa ínniara maa ufamaú fuaqée qídanoo. ² Qísauku dínni taikásee dínni ani moodáa marasée 6 fáasaanasaa aináiniaqée qinoo. Dínni ani qaaraikínoo 7 qiní firaa naaquqara idooara faasaana máríannoo. Faiqí moó fannoo mi faasaanná aináininaqa ínnee miná kuqá áruaqa. ³ Ínnee sía Sabáta faasaannásaa ínneeqa máaqaki suqá naaqa.

Mooseefa Yáaweena úiqaana máqa usakára ainaina ámiaqee qínau.

(Rafúdoo 25:1-9)

⁴ Mooseefa Isaraee máqannaa aiqáma kafáa maaqí qímasee qímanníminau. Yáaweefa maaqí qímasee naamúa qídanoo. ⁵ Ínnee Ánutuna ámiraree qímasee nífaaqa asasínausa kóora faqa siruáa faqa booróosa faqa máree ániaqa. ⁶ Ámiqira qámunna faqa sipsípa asausí dirindási ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena

ákirana faqa mimmi asausinnai áuqira qamunna faqa máree aniaqa. ⁷Sipsípa ákoona apata faéena ákirana faqa ooruku námmarikinaa áandau apata faqa akasia sáqari fáqa máree ániaqa. ⁸Qóoma qumbí maría fadameena faqa ámiqira afundi mári ainainná andaana rírana idáki adíasaafanoo adíafaa íra úndi márína faqa mi ainainná kai níkiqqa amoondunna adíee maría fadameenáki quqárra faqa máree ániaqa. ⁹Pupú óoniúqa faqa akaqá ámiqira óoniúqa faqa aanáiqi kírausa úriqararusa afisí maría eefooda qámunnánasaa faqa ámuqusasaa ititára qámunna sáa faqa quqéefandínna óonisa máree ániaqa.

Mooseefa Ánutuna úiqaana máqa kínaa áinaina áuquaqeera qímanniminai.

(Rafúdoo 39:32-43)

¹⁰Ínni kiqari óosana óosana áinaina áuqarana akoofásauqa kai aniréeqa Yáaweena úiqaana máaqaki aináina mifá naamúa qímaqaimau kai áuqaqa. ¹¹Misá úiqaana máqa fáqa miná rafáaqafi maría qamunnána faqa miná anaanu faqa mi maqána usakára átunauqa faqa aunírira sáqari faqa óosuki faqa kooqíki faqa rakíqee fandínna saqárisa faqa saqári maqáki rakíqarana ámaaqa áuqirana faqa áuqaqa. ¹²Moodáanaki kíra bookísa faqa miná qaindúsira sáqari qára fáqa miná áfu faqa minásaa ititara qamunná faqa áuqaqa. ¹³Áiku faqáa qáinda faqa miná aindúsira sáqari qára faqa minásaa quqée maría ainainná fáqa auqaqa, Ánutuna ámifandínna feemuna faqa úqaqa. ¹⁴Qóoma sáqari fáqa miná qóomauqa faqa miná óosana óosana ainaina faqa miná qéemari fadameenná faqa áuqaqa. ¹⁵Áfundi márína andaana rírana suqée maría qaidarána faqa miná qaindúsi maría saqari qandá faqa faiqí níkiqqa ámoondúnna adíeemaria fadameenná fáqa áfundimarína andaana rírana faqa úiqaana máqa kooqí qamunna fáqa auqaqa. ¹⁶Aandáu tatúfirana suqée maría qaidarána faqa miná fukaá ásaana booróosannai áuqirana fáqa miná qaindúsira sáqari qara faqa miná óosana óosana áinaina faqa nammári áuqara dífaani fáqa miná óosana faqa áuqaqa. ¹⁷Dapusáa díri maría qamunnána fáqa dapu sáqari fáqa saqári kurádee maríana óosana ámaaqa áuqiranáúqa faqa dapu kooqíki kéeqee maría qámunnana fáqa auqaqa. ¹⁸Kafáa dapu fáqa úiqaana máqa apúpúkáuqa faqa miná rumbée maría sánda aináiná faqa áuqaqa. ¹⁹Áaroona idaaqíra qámunna faqa miná faiqi námu qamunna faqa úiqaana máaqaki náaquara óosiranaki aanáiqikira sáika máraidaqa afisífandínna qamunnana faqa mi aiqama ainainná áuqaqa.

Faiqí ánaasee Yáawee finnai óosana óosana aináina máree ániqau.

²⁰Mooseefa mi ufána qíma nímisoofaqá faiqí ánaasee irisée dáraaniqau. ²¹Nifaaqa asasusá mi ainaináusa Yáaweena míni amisoofaqá mi ainaináusannai Yáaweena úiqaana máqa usakáqau. Yáaweena amooqífandínna áinainausa faqa aanáiqikirausa afisífandínna qamunnáusa áuqífandínna ainaináusa faqa máree ániqau. ²²Faiqí ánaasee Yáaweena ámirara nídímarusa misá kai nifaaqa áuqimaru ainaináusa níkiqqa asausí rumbée marú pinnána faqa náaqoo kinaa fídinaanu faqa nísaukuki quqée maru isaaqamána faqa ninukakí rúfi maru kukukakána faqa óosana óosana ainaina nifaaqa áuqi márúna kóorannai áuqiránáúqa míni Yáaweena ámidee qíqa míni quqáqau. ²³Akaqáusa ámiqira qámunna maqéeusa faqa sipsípa asausi dirindási ákiranee pánnoona ákiranee faéena ákiranee maqéeusa faqa mimmi asausinnai áuqira qámunna maqéeusa faqa sipsípa ákoona apata faéena ákirana maqéeusa faqa ooruku

námmariki máru aandauná apata maqéeusa fáqa máree ániqau. ²⁴ Siruáa fáqa booróosa faqa Yáaweena ámirara amanaíkusa máree ániqau. Akaqáusa akasia sáqari Yáaweena úiqaana máqa usakárana amana maqéeusa marée ániqau. ²⁵ Akoofása anaaseeuqa óosana óosana ámiqira sánda sipsípa asausinnai dirindásianda faqa fáeenanda faqa pánnoona áriranda faqa súfirana míni quqáqau. ²⁶ Misa mimmí asausínnai faqa súfimariquau. ²⁷ Faiqí firaasá aanáiqikirausa úriqarana qamunnasáa faqa ámuqusasaa faqa quqáaqeera faráafana óoniuga faqa firaa feefaura áqimaru ámiqira oonísa faqa máree ániqau. ²⁸ Kafaa misá adíafaa ímaru ainaináusa óosana óosana faqa qóoma qumbí marú fadameennána faqa níkiqa ámoondunna adíee marú fadameennana faqa adíafaa íra áfudimarú ainaina aindirirána idáki téeqim-masoofanoo adíafaa íra áfundí marúna faqa máree ániqau. ²⁹ Isaraee máqannaasa faiqí ánaasee Yáaweena ámirara nídimarusa Yáaweefa Mooseenara áuqaanifeera aakápoo áinainausa máree ániqau.

Yáaweena úiqaana maqa usakáaqeera mara quqánau.

(Rafúdoo 31:1-11)

³⁰ Mooseefa kaifáa Isaraee máqanna maaqí qímasee qíma niminau. Yáaweefa faiqí moó miná áuqu Beesareerana Urina ámaaku Hurana ánaiqi Yúdana átikínaana mara quqéenoo. ³¹ Yáaweefa Beesareerána aiqáma ámiqira ainaina áuqaanifeera narí maraquana afeeka umbiqá ámaqeenoo. Aiqáma áinaina áuqirana akoofásaiki-rana faqa amanaikírana faqa óosana óosana áinaina amana áuqira írirana faqa ámi-noo. ³² Yáaweefa Beesareerána óonu máfi irisée áuqara írirana amisaiфанoo mifa kóorannai faqa siruáannai faqa boróosannai faqa óosana óosana áinaina áuqirana akoofása máridanoo auquannoo. ³³ Kafáa mifa ámiqira óoni ateekeemariá irirana faqa kóorannai mi oonína quqárana ámaaqa áuqira írirana faqa saqárisaa óosana óosana ainaina amana áuqira írirana faqa amiqaifanóo áuqáannoo. ³⁴ Ooqooriabana Aqisamakana ámaaku Dannana óosanakinaana fáqa Yáaweefa ínniki quqáqaifanoo mifá faqa Beesareerána dadaaqíanifeera máridanoo. Yáaweefa miqandá akaqáusa uqannífiqáaqee írirana faqa níminoo. ³⁵ Yáaweefa óosana óosana áinaina nísaukun-nai áuqarana akoofásaikirana nimiquaifaqá máridaqa. Óonisaa ákararirana faqa óosana óosana ámiqira ákara ríra írirana faqa ámiqira qámunna afundára írirana faqa sipsípa asausí dirindaasi ákiranannoo faqa pánnoona ákiranannoo faqa faéena ákiranannoo faa akaqá qamunna áuqira írirana faqa níminoo. Nimisaifaqá miqandá óosana óosana áinaina áuqira írirana akoofása qára máridaqa.

36 Mooseefa Isaraee máqannaasa qíma nímidanoo qinau. Beesareerána fáqa Ooqooriabana fáqa miqandá dadaaqí marúsa óosana óosana áinaina áuqi-rana akoofásaikira írirana Yáaweefa nimiquosá aiqáma áinaina Yáaweefa naamúa qundée kai másee náaquqara uqaana máqa áuqaqa.

Faiqí ánaasee moómoo áinaina máree ániqau.

² Miqí qímaseenoo Mooseefa Beesareerána fáqa Ooqooriabana fáqa Yáaweefa aiqáma áinaina áuqira irirana akoofásaikírana nímmaru fasiqausa faqa náarama quqáseenoo qímanniminu. Doo ínnée óosana arasée áuqaqa. ³ Isaraee máqan-naasa Yáaweena ámideequú áinainausa míni soo fanóo Mooseefa mi ainainira fasiqáusa nímuфаа áuqimariquau. Faiqí ánaasee eedóo qímasaida aiqáma kanánaana Ánutuna ámidee quú áinainausa káqikai máridaqa Mooseefunnái múnú quqée

maríqau. ⁴Náaquqara máqa usakée márusa moómoo ainaina qáfamasee náriqa aináinirana mínisee Moosee finnaí óonuree qímamiqa qiqau. ⁵Faiqí ánaasee moómoo áinaina aabaa fáqa máree ánidammia. Yáaweefa maasára áuqaaqee qímaqaina amana mínisee aabaa fáqa mínisaafannoo káqi fifau máriannoo.

⁶Mooseefa miná iriséenoo ufa quqásoofaqá aiqámausa qímannímiqa qiqau. Faiqí ánaasee sía moó fannoo kafaa moó áinaina náaquqara úiqaana máqa usakáaqeera máree ániqa. Miqí qímasee qimanímufafa faiqí ánaasee miná iriséeqa sía kafáa máree ániqau. ⁷Indaarú míni qoo áinainausa aiqáma áinaina taikárana amana fáqa fíqaramásee aabaa faqa máree ániqau.

Misa Ánutuna úiqaana máqa usakáqau.

(Rafúdoo 26:1-37)

⁸Írirana káaqa fíqararusa kai indaarúqaa qamunna úiqaana máqasaa ákirana áuqiqau. Sipsípa asausí dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana faqa sufusée ámiqira qamúnna áquusee áqoosa faqáa áandau amana áquusee mínasaa atooqasee akúniquau. Miqímmáseeqa mináquqannái qísaukuqara taikásee 10 firaa qamunna áquusee moodáanaki akúniquau. ⁹Mi aiqama qamunnáusa amana amana kai 12 metres kísaaqa miná qúsa 2 metres máriani. ¹⁰Mi qamunnáusa moodáannai qísauku 5 marasee ootúpamásee akúniquau. Dinní qísauku taikásee 5 faqa miqíkai iqu. ¹¹Miqímmáseeqa mi qamunna qandá átiqara dirindáasi árira qámunnannai anaanu áquúsee moodáanaki ootúpaqau. ¹²Firaa qamunna áti máu anaanu 50 áuqiqau. Moó qámunna faqa miqí kai íqa moó qámunna sáa qaraa anaanu amummaqa kai auqíqau. ¹³Kóora qumáree túrimmandee qúsa táfara foorá saaeemmá qumáree dínni dínni anaanuki upeekásoofanoo mi qamunna qandá moodáaraa foo inóo márinau.

¹⁴Úiqaana máqasaa ákira qamunna firaaná mimmí asausínnai 11 áuqiqau. ¹⁵Misá aiqáma moodáa kárirana kai auqiqau. Mina kísaaqa 13 metres amana márianoo miná qúsa fannoo 2 metres amaná márinau. ¹⁶Mi qamunnáusa moodáannai qísauku taikásee 5 qamunna akunúsoofanoo moodáa qamunnaika máfinau. Kafaa moodáannai qísauku taikásee dinni ani moodáa marasee 6 narísaa narísaa akunúsoofanoo firaanáikinau. ¹⁷Qamunna átimau anaanu 50 akúniquau. Moo átimau faqa mina amummaqa kái akúniquau. ¹⁸Booróosannai táfara foorá áti saaeemmásee 50 áquusee minánnoo dínni dínni anaanuki áususee ootúpamásoofanoo moodáa qámunnara foorá márinau. ¹⁹Kafáa misá úiqaana maqa akuámaqara qámunna sipsípa akoona apata faéena ákiranannai moó áuqiqau. Ínaaqianna amúaaqa ákirana ooruku nám-marikinaa áandau apatannái áuqirafa márinau.

²⁰Misá akasia sáqarinnai kai náaquqara úiqaana máqa átuna áquusee kurádaqau. ²¹Maaqí mándee máaqa átuna áuqiqau. Saqári dínni dínni kurádarafa 4 metres márinau. Miná ausana qúsa 66 centimetres amana kái áuniriquau. ²²Aiqáma atuna maqáki rakíqaranara irisée áti óoqiaramásee ateeakáqau. Aiqáma máaqa atuna miqí kaimásee ateeakáqau. ²³Misá súani áfu ataaqéenni south kísaaqandanai máaqa átuna 20 narísaa narísaa apámandee kurádaqau. ²⁴Máaqa atuna óosana sía maqáki káqi rakíaqau. Siruaannai ámaaqa áquusee minakí kurádaqau. ²⁵Misá uiqaana máqa súani dinni ataaqéenni north kísaaqandanai máaqa atuna 20 narísaa narísaa apámandee kúradáqau. ²⁶Máaqa atuna sía maqáki káqi rakíaqau. Siruáannai 40 ámaaqa áquusee minakí máaqa atuna kúradáqau. ²⁷Súani kéeqeemari qaannai west úiqaana

máqa urúanatinai máaqa átuna dínni qísauku taikásee dínni ani moodáa marasée 6 narísaa narísaa apámandee áuqiquau. ²⁸ Máaqa dínni dínni munu raqáranaki kafáa qaaraqánda áuqusee kuradaaqa. ²⁹ Raudáranaki máaqa átuna óosanaki apámmasee kurádama soofanoo ámiqimasee narísaa narísaa apínoo márínau. Máaqa átuna rakíqarana óosanaki rumbá atukarasée miqí kai mámaree mirínni múrufi saqau. Dínni dínni munu raqáranaki miqí kaimmiqau. ³⁰ Miqímmaseeqa máaqa átuna 8 óosanaki siruáannai qaaraqánda qaaraqánda ámaaqa áuqusoofanoo 16 márínau.

³¹⁻³² Misá aunírifandinnana akasia sáqari 15 máraqau. Úiqaana maqa dínni dínni ataaqée faqa urúanai faqa fáifa faifannóo aunirúmasoofanoo máaqa atukárama qumáranau. ³³ Mi maaqa atunná aunírira saqari fánnoo máaqa amana kái dínni dínni ati márínau. ³⁴ Máaqa atuna aiqáma kóorannai kai rafáaqa fiqau. Máaqa átu-namau aiqáma kóorannai kai anaanu mámaree fiqau. Aunírifandinna saqárisa faqa kóorannoo mi anaanusáki rafáaqa fiqau.

³⁵ Misá sipsípa asausi dirindáasi ákirana faqa pánnóona ákirana faqa faéena áki-rana faqa sufusée minánnái ámiqira qamunna áuqiquau. Miqímmasee mi qamunná-nasaa angiroo níqoosa faqaasa nimana áuqiquau. ³⁶ Mi qamunnána dírianee qí-masee qaara fáqa qaara fáqa 4 átuna akasia sáqari ateeekásee kóorannai rafáaqa-fusee kúradadau. Mina atimau kóorannai qamunna dírifandínna anaanusa áuqiquau. Mi saqárisa óosanaki siruánnai ámaaqa áuqusee minakífaqa kúradadau. ³⁷ Úiqaana máqa kooqíki ititéefandínna qamunnana sipsípa ásausí dirindáasi ákirana fáqa pán-noona ákirana fáqa faéena ákiranannai faqa marasée kooqíki dírifandinna ámiqira qamunna áuqiquau. Óosana óosana sándannái mooká máakira áinainauqa mi qamunnánasaa áuqiquau. ³⁸ Mi qamunnána dírifandinnana moodáannai qísauku 5 aka-sia sáqari marasée kóorannai mina átimau rafáaqaqafusee qamunna dírifandínna anaanu áuqusee quqáqau. Mi atunnána qumáranifeera kóorannai saqári kukúqamasee átimau auníríqau. Miqímmasee booróosannai moodáannai qísauku 5 atuna óosana ámaaqa áuqusee minakí kúradadau.

Ínnée moodáanaki kúra ufa mári bóokisana áuquaqa.

(Rafúdoo 25:10-22)

37 Beesareerafa narí dadaaqí márusa faqa akasia sáqari marasee minánnai moodáanaki kúra bookisa áuqiquau. Miná kísaaqa 110 centimetres áuqiquau. Miná qúsándanai faqa miná kúradarafa faqa amana amana kái 66 centimetres amana áuqiquau. ² Misá ámiqira koora marasée túrimmasoofanoo ausirúmafufaqa minánnái kai bookísa adísáa faqa aundurái faqa ititaqau. Mi bookísana áfaimau kóorannai ámatookika másee rafáaqaqifiqau. ³ Misá kóorannai qaindúsi fandínnana ámaaqa qaara faqa qaara faqa 4 áuqusee aiqáma áikusaa quqáqau. Dínni áikusaa qaara qánda dínni áikusaa qaara qánda quqáqau. ⁴ Misá akasia sáqari qaindúsi fandínna qanda kóora túrimmandee ausirúma qumáree minánnai kukúqiquau. ⁵ Kukúqam-maseeqa dínni dínni ámaaqa áuquqoonaki áusiquau.

⁶ Bookísa afu faqa kóorannai kai áuqiquau. Miná kísaaqa 110 centimetres amana márínau, miná qúsa 66 centimetres amana márínau. ⁷ Misá kóora túrimáseenoo bookísa áfu áuquseeqa minánnai kai dínni dínni qangiroo qaaraqánda nimana áuqiquau. ⁸ Afu dínni átinni moó qángiroo amana áuqusee dínni moó qangiroo amana áuqiquau. Áfu faqa mi qangiroo qandá nimana faqa moodáa kóorannai kái áuqiquau.

⁹ Mi qangiroo qandá bookísa áfusaa quqásoofaqa nóori narí qáfee narí qáfee iqá máriqau. Miqandá níqoosa uqéerasoofanoo bookísa áfusaa ititánoo márinau.

**Misá áiku faqaa teeboora áuqusee Yáaweena
ámiraree qu féemuna miqóo quqáqau.**

(Rafúdo 25:23-30)

¹⁰ Beesareeráfa akasia sáqarinnoo teebóora áuqináu. Miná kísaaqa 88 centimetres márináu. Miná qúsa 44 centimetres márináu. Miná kúradarafa 66 centimetres márináu. ¹¹ Mifá ámiqira kóora marasée túrimmasoofanoo ausirúma fufanoo minánnai teebóora rafáaqa fúsee kafáa moonnáí teebóora átiqara fíqu fíqumma rafáaqa fináu. ¹² Mifá teebóora átiqara fíqu fíqumma 8 centimetres amana ititásee miná áfaimau kóorannai rafáaqa fíqau. ¹³ Mifá kóorannai qaindúsi-fandínnana ámaqa 4 áuqusee teebóora aiquáa áiku námusaa quqánau. ¹⁴ Teebóora áfai ameemaanandanai qaindúsirana amaaqa áuqináu. Mifa mi anaanúsa áfai ameemaanai ququseenoo atukaránau. Atukarasáinaqa aindúsira sáqari minakí áusúaqeera atukuránau. ¹⁵ Mifá akasia sáqari qaindúsifandinna qanda kóorannai kukúqináu. ¹⁶ Mifá ámiqira kóorannái kai teebóorasaa quqéefandinna pírita kaafáusa faqa kísaaqa káafauqa faqa Yáaweena ámifandinna úainna adíara pírita uqnaurírana faqa áuqiqau.

Misa qóoma qumbífindinna aikána áuqiqau.

(Rafúdo 25:31-40)

¹⁷ Misá qóoma qumbira áika ámiqira kóorannai auqíqau. Misá kóora túriiseeqa minánnai kai qooma qumbíra aika óosana faqa adaká faqa ásaanauqa faqa áuqiqau. Mi asaanáusa saa mi kooránannai kai taatuqée áqama áfufeenári maríndee máseeqa káafara foorá afisú ámaqáqau. ¹⁸ Mi qóoma aikáusa qísauku dínni taikásee dínni áni moodáa marasée 6 márináu. Dínni qaaramoó dínni qaaramoó márináu. ¹⁹ Aiquáa mi asaana namúna átimáu kóorannai taatuqée áqama áfufeenári maríndee másee afaaqa áuqiqau. Mi afufeenaariráfa téeqnóorina aqamara foorá márufafa mi asaana namúna sáa áuqiqau. ²⁰ Miná adaká sáa qaara faqa qaara faqa 4 saa taatuqée áqama téeqnóorina aqamara foorá áuqiqau. ²¹ Moodáa aqama indaarúqaa ásaana qara ámeemaanai márináu, kafa miná múrufi ásaana qara ámeemaanai moó áqama márináu. Kafa miná múrufi ásaana qara ámeemaanai moó márináu. ²² Ámiqira koora turiiseeqa minánnai kai qóoma óosana faqa ásaanauqa faqa áfufeenaarirana faqa áuqiqau.

²³ Misá ámiqira koorannai qóomauqa dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 qóoma áuquseeqa mi asaanáusa átimau quqáqau. Miná úfaqaa faqa dandá afaqée máriana faqa áuqiqau. ²⁴ Qóoma quqára áika ámiqira kóorannai 34 kilogram umaara amana kái marasée áuqiqau.

Ámiqira úndimari munána suqára qáinda áuqiqau.

(Rafúdo 30:1-5)

²⁵ Misá akasia sáqari marasée ámiqira afundí mari ida munána áreefandinna aidarána áuqiqau. Mi aidaráfa dínni dínni amana kái márináu. Miná kísaaqandanai 45 centimetres márináu. Miná qúsandanai miqí kai ínoo 45 centimetres márináu. Maqásaa qari óoru fírafa 90 centimetres márináu. Miná qára qaara faqa qaara

faqa ati moodáa sáqarinnái kai burimakáu aanairá foorá auqiquau. ²⁶ Miná áfu faqa aanai fooqáana faqa ataaqée qara faqa ámiqira kóorannái kai rafáaqafúsee kóorannai miná fíqu fíqumma áuqiquau. ²⁷ Kóorannai qaaraqánda anaanu áuqusee dínni moó dínni moó quqásoofanóo qaindúsifandína sáqarina atukarammá qumáranau. ²⁸ Mi qaindusira saqari qandá akasia sáqarinnai áuqusee kóorannai rafáaqafiquau. ²⁹ Misá náaquqara fadameenna Yáaweenaindi fee qímasee nikiiqa ámoondunna adíee fandínnana áuqiquau. Idáki quqásaafanoo adíafaa íra úndimari pauraqára ámiqira úndimari fadameennará foorá áuqiquau.

Misá fadaméena faqa pauraqa faqa ámiqira ída múnna úndianiféera áuqiquau.

(Rafúdoo 27:1-8)

38 Beesareerafa akasia sáqari marasée minánnai tatúfirana suqára qáinda áuqinau. Miná kísaaqandanai faqa qúsandanai faqa amana amanakai 2.2 metres márinau. Maqá sáaqari kúradarafa qaara faqa qaara faqa 4 amana 1.3 metres márinau. ² Miná qaara faqa qaara faqa 4 átisaa aanairá foorá áuququofanoo márinau. Tatúfira qáinda moodaa saqari fánnoo kai átimau faqa qámbaanai faqa aanai faqa moodáa sáqarinnai kai áuququofanoo márinau. Mi aiquama ainaináusa booróosannai rafáaqa finau. ³ Mi tatufirána suqée maría qaindánasaa suqée maría ainaináusa booróosannai kai auqinau. Dandá afaqára fútufitauqa faqa savóorauqa faqa uqnauríra píritauqa faqa táfa fooqáa irana áti saae írana faqa idá qáuni afaqée mária futufitáusa faqa aiquama booróosannai kai áuqinau. ⁴ Mifá fukaasána booróosannai áuquseenoo tatúfira bookisa aundurái kasaaqái óoqeeqásee qám-baanai quqánu. ⁵ Tatúfira qáinda átiqara anaanu qaara fáqa qaara fáqa 4 áuquseeqa bookisa átiuqasaa rumbáquau. Misá aindúsi fandínna sáqari qáinda upeekáaqeera rumbáquau. ⁶ Mifá akasia sáqari tatúfira qáinda aindúsifandínnana qaaraqánda maraséenoo booróosannai miqandá rafáaqafinau. ⁷ Mifá akasia sáqari marasée anaanu áuquqoonaki áusinau. Tatúfira qáinda indooíra saqarinnai kai aundurá faqaana áuqinau.

Firaa pirita nammári áuqèe fándinnana áuqinau.

(Rafúdoo 30:18)

⁸ Uíqaana máqa kooqíki dadaaqí maru ánaaseesa náriqa booróosannai áuquqoo tánukana Beesareerána ámufanoo minánnai nammári áuqara difaanína faqa miná óosana faqa áuqinau.

Yáaweena úiqaana máqa dapú áuqu fíqu fíqu iqau.

(Rafúdoo 27:9-19)

⁹ Ámiqira sanda sufusée áuquqaa qámunnanannóo úiqaana máqasaa quqúsara foorá áuqu itítanau. Súani áfu dínni ataaqeenni (south) miná kisaaga fánnoo 44 metres márinau. ¹⁰ Mi qamunnána dírifandínnana booróosannái dapu 20 áuqusee mina kúradeefandínnana ámaaqa miqí kai másee 20 áuquseeqa siruáannai táfara foorá miná amana kái áuqusee aunírifandínnna sáqarina faqa minánnai kai áuqiquau. ¹¹ Súani áfu dinní ataaqeenni undée kai íqa dínni ataaqeenni faqa miqí kai miqáu.

¹² Súani kéeqee marú qáannai dapu qúsandanai miná kisaaga 22 metres márinau. Miná dapu sáqari 10 faqa mina ámaaqa áuqirafa faqa 10 kaí márinau. Qamunna dírifandínnana táfarafoo íranauqa faqa aunírifandínnna sáqarisa faqa siruáannai kai

áuqiquau. ¹³ Súani óosana qaannai kooqí márutinaí aqa urúanai inóo márúna amana kai 22 metres márínau. ¹⁴⁻¹⁵ Mi kooqína dínnei dínnei dírifandínna qamunnafa 6.6 metres márínau. Mi kooqína dínnei dínnei qaaramoó dapu faqa miná ámaaqa faqa dínnei dínnei qaaramoó faqa miná ámaaqa faqa márínau. ¹⁶ Aiqáma qamunna dapusaa dírinoo márúfa ámiqira qámunna kai áuqirafa márínau. ¹⁷ Aiqáma dapu fíqu fíqu írafa siruáannai rafáaqa fúqaa saqárinasaa ootúpanoo márínau. Minásaa qamunna dírifandínnana táfara foo íranauqa siruáannai kai áuqiquau. Miná dapu átimau faqa siruáannai kai rafáaqa fíqau. Mi saqarísa rakíqee fandínnana amaaquauqaa booróosannai áuqiquau.

¹⁸ Kooqísaa ititára qámunna ámiqirafa márínau. Misá sipsípa asausi dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirannáí faqa sufusée mi qamunnana áuqiquau. Áuquseeqa ámiqira sándannai óosana óosana ainaina amana áuqiquau. Mi qamunnána kísaaqa fannoo 9 metres márínau. Miná qúsa fannoo 2.2 metres márínau. Mi kooqína qámunna dapu rakíqarana amana kái márínau. ¹⁹ Misá mi qamunnána dapu sáqari qaara faqa qaara faqa kooqíki rakíqaranasaa díriqau. Mi dapúsa óosanaki booróosannai amaaqa áuqusee minakí rakíqau. Mi dapúsa áti rafaafirana faqa auní rúmaqàa saqárisaa faqa táfara foorá íranauqa faqa siruáannai kai áuqiquau. ²⁰ Úiqaana máqa átimau apúpuka árifandínna áikausa booróosannai kai áuqiquau. Úiqaana máqa dapu rakíqarana qumáranífee qímasee apúpuka áqoosai faqa áfuqai faqa aruqaafá aiqáma booróosannai áuqira apupuka kai márínau.

Misá kóora faqa siruáa faqa booróosa faqa marasée Yáaweena úiqaana máqaki minánnai aináini máriqau.

²¹ Yáaweena úiqaana máqaki qaara oonisáa qísaukuqara 10 sánda úfa ákara rírafa márínau. Mi maqánaki aináini marúna kóora faqa siruáa faqa booróosa faqa márínau. Aanáiqikirana Áaroona ámaaku Itamarafa Reefina áiku ásauku qímannimi márúfaqa misa mi kooraa ainaináusa ásaana rúmasee ákara rímariqau. ²² Beesareerafa Urina ámaaku Hurana ánaiqi Yudana áti márúfa mifá aiqáma ainaina Yáaweefa Mooseena qímámúndèe kái másee áuqinau. ²³ Miná dadaaqí márúfa Ooqooriabafa márínau. Mifá Aasamakana ámaaku Dannana áti márínau. Mifá óonisaa óosana óosana áinaina amana áuqi marúfa márínau. Mifá sipsípa asausí dirindáasi ákirannáí faqa pánnoona ákirannáí faqa faéena ákirannai faqa ámiqira sánda sufusee ámiqira qamunna áuqimarúfa márínau. Kafa mifá óosana óosaná ainaina amana áuqirana akóofása márínau. ²⁴ Aiqáma kóorauqa náaquqara úiqaana máqa usakárara Yáaweena ámidee qufá miná ummaara úiqaana máqakináa áinainauqa amana másee qáfee máru sikeerána amana 998 kilogram máree ániqau.

²⁵⁻²⁶ Aiqáma fásiquauqa 20 aukuaana faqáasa núqu marasoofaqa misá nambáqa 603, 550 fásiquauqa takísa munnimma áqi máriqau. Mi takisána áqusoofaqa mi siruaaná qumáree úiqaana maqa síkeerasáa diriséeqa qáfoofanóo 3,430 kilograms márínau. ²⁷ Máaqa atuna óosana ámaaqa áuqirafa 100 márínau. Mi siruáana moodáanaki ásaana rúmasoofanoo 3,400 kilograms márínau. Náaquqara úiqaana máqaki qamunna díri marú sáqarisa rakíqarana ámaaqa faqa máaqa átuna rakíqarana ámaaqa aiqáma moodáa moodaa 34 kilograms kai márínau. ²⁸ Miqím-máseeqa akaqá síruaa 30 kilograms amana káqi márúnanoo aunírira sáqari faqa átuna rakíqarana áti máu faqa qamunna dírirana táfara foo írana faqa áuqiquau.

²⁹Yáaweena ámu booroosána umaara fannoo 2,425 kilograms márínau. ³⁰Mi booroosánannai Yáaweena úiqaana maqa kooqíki saqári rakíqarana ámaaqauqa áuqiquau. Aandáu tatúfira qáinda fáqa miná fukaa ásáana fáqa minakí suqée marí áinainausa fáqa minánnai kai áuqinau. ³¹Dapu sáqari rakíqarana ámaaqauqa faqa kooqí saqári rakíqarana ámaaqauqa faqa úiqaana máaqa apupukauqa faqa dapu fíqu fíqu írana apúpukauqa faqa aiqáma mi booroosánannai kai áuqiquau.

Aanáiqi kírása qamunna áuqiquau.

(Rafúdo 28:1-14)

39 Misá sipsípa asausí dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana faqa marasée aanáiqikírausa náaquqara ósiranaki aináiniaqéera ámiqira qámunna áuqiquau. Áaroona aanáiqikíra qámunna faqa Yáaweefa Mooseena qímamúndee másee áuqiquau.

²Misa sipsípa ásausí dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana faqa kóora sánda faqa sufuséeqa eefooda qámunna áuqiquau. ³Misa koorá túriisoofanoo adamanáika máfufaqa tiritándara foorá aukíiseeqa sipsípa asausí dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana námu faqa sufuséeqa ámiqira qámunna áuqiquau. ⁴Eefooda qámunna anaanu qaaraqánda fánnoo áurusaa áakandiánínnana áuqusee éefooda qamunnasaa dínni dínni rumbáqau. ⁵Miná oóiqanda faninnana ámiqira qámunnannai eefooda qámunna áuqundee kai másee áuqiquau. Mifá eefooda qamunnasaa akúnirafa márínau. Yáaweefa Mooseena qímamúndee kai íqau.

⁶Eefooda anaanusáa ákumáaqa óoni qaaraqánda pupú óoni marasée dínni ánaanúsaa moó dínni ánaanúsaa moó quqásee Yakooboona faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée núqu mi ooni qandásaa ákara riqau. ⁷Miqím-masee áururusáa eefooda qámunna áakandammásoofanoo Yakooboona faiqi námu qísaukuqara taikasee qíkunni óoqu qaara marasée 12 Isaraee máqannaasa kíkíqa úsinoo márínau.

Nímuqusasáa rumbára qámunna áuqiquau.

(Rafúdo 28:15-30)

⁸Eefooda qámunna áuqu ainaináusanoo kai ámuqusasaa rumbára qámunna áuquseeqa moodáa kárira ákara kai riqau. ⁹Mi qamunnána tukáandasoofanoo aiqáma áti amana amana kái 22 centimetres márínau. ¹⁰Misá óoni ámiqirana firaa feefauru áqimaríana kai marasée qaara faqa qaara faqaki mi qamunnánasaa padíqau. Indaarúqaa pádiranaki moó óoni áuqu rubi fáqa moó óoni toopasa faqa moó óoni ganeeta faqa minamúna padíqau. ¹¹Miná ánaaqianna padiranaki moo óoni áuqu eemeerara faqa moó óoni auqu safairee faqa moó óoni auqu daimánna faqa minamúnannai padíqau. ¹²Miqandá múqufi padiranaki moó óoni áuqu teer-akoisa faqa moó óoni áuqu agatee faqa moó óoni áuqu ameeetisa faqa minamúnannai padíqau. ¹³Ínaaqiana átimau padiranaki moo óoni áuqu beerira faqa moó óoni áuqu kanirianna faqa moó óoni áuqu yasapaa faqa minamúnannai padíqau. Mi oonísa kóorandannai ámuqusasaa máru qamunnanasáa isooqa áraqau. ¹⁴Mi oonísa moodaa moodáa óoni fannoo Yakooboona faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 Isaraee máqannaasa kíkíqa úsinoo márínau.

¹⁵ Misá nímuqusasaa rumbárana ánaanu ámiqira koorannai áuqira sándannai séenándara foorá áuquseeqa moodáanaki quqásee afundásee dínni dínni áti saa qusíqau. ¹⁶ Kóorannai anaanu qaara qánda áuqusee ámuqusasaa rúfuaninna qámunnana mirínni átisaa qara qúsíqau. ¹⁷ Qaaraqánda séenanda kóorannoo afundáranannai mi anaanu qandáki qusíqau. ¹⁸ Mi sandána áti qárannai áurusaa kóorandannai óoni isooqa aruqaanáki ootúpaaqa. Miqímmasoofanoo áurusaa eefooda qámunnasaa rumbánau. ¹⁹ Kafáa nímuqusasaa ruffimariana anaanu qaara qánda kóorannai áuqusee aunduráindari átisaa mi anaanúna rumbásoofanoo eefooda qámunna mámmaaqai márínau. ²⁰ Kafáa qaaraqánda ánaanu kóorannai áuqusee áfunni qumu máru eefooda qamunnánasaa aqaasanái ámiqira qámunnannai súfirana ooíqandi márúna áakaariqara rumbáqau. ²¹ Nímuqusasaa diri maría qamunnánasaa anaanukí dirindáasiandannai súfira sánda usuakí eefooda qámunnasáa qaraa anaanuki ususée rumbáqau. Miqimmásoofanoo ámuqusasaa ititára qamunna sía kási kásínau. Yáaweefa Mooseena qimamúndee kái iqau.

Ínnee akaqá qámunna aanáiqi kírausaindi auquaqa.

(Rafúdoo 28:31-43)

²² Misá eefooda qámunna meeáqoo qáraana áuqirara dirindáasi ákira sípsipa ásausinnai kai qamunna kísaaqa áuqíqau. ²³ Misá anuka ámaaqa áuqíqau. Qamunna raqándaammásee akunúsoofanoo anuka upeekóofanoo sía anaqínau. ²⁴⁻²⁶ Mina áti máu raqándaammásee akunúseeqa saqári aqama faqa káqikaa biru kóorannai áuqirana faqa mina átimau qusíqau. Dirindáasi ákira sípsipa ásausi faqa pánnoona ákiranannai faqa faéena ákiranannai mi saqari aqamána amana áuqíqau. Áuquseeqa mi saqari aqamána aqa kóorannai áuqira biru faqa qamunna átimau moó máfi quqée moó máfi quqée iqau.

²⁷⁻²⁹ Misá sípsipa asusí dirindáasi ákirana faqa pánnoona ákirana faqa faéena ákirana faqa tiríta uqanna namu faqa sufusée Áaroona narí faiqínámu siútauqa faqa Áaroona úriqarara qata faqa miná faiqínámu káqikaa qatauqa faqa áuqíqau. Áuqusée ooíqanda íaninnana minánnai kai áuquseeqa óosana óosana ákarannoo afaaqa áuqíqau. Miqímmaseeqa misá tarausísa tiríta uqannánnai áuqíqau. Yáaweefa Mooseena qimamúndee kai íqa aiqáma áinaina áuqíqau.

³⁰ Misá ámiqira kóorannai níqinaaqa rumbéemaru doodapaanínara foorá áuqusee minásaa Ánutunaindi fee qímasee ákara ríqau. ³¹ Misá doodapáani dirindáasiandannai áuqirana marasée qátasaa quqásee akúniqau. Yáaweefa Mooseena qimamúndee kái iqau.

Dóo aíquama sáika taikanau.

(Rafúdoo 35:10-19)

³² Miqímasee Yáaweena úiqaana maqá taikáqau. Isaraeena áiku ásauku Yáaweefa Mooseena qimamúndee kaí aiqáma ainaina iqau. ³³ Misa úiqaana maqa faqa miná rafáaqa fímaria qamunnana faqa miná anaanu faqa mi maqána úsakara átunauqa faqa aunírira sáqari faqa óosuki faqa kooqíki faqa rakíqee fandínna saqárisa faqa saqári maqáki rakíqarana ámaaqa áuqirana faqa maree Móoseefa márunnai múnú quqáqau. ³⁴ Sipsípa ákoona ápata faéena ákirana minánnai úiqaana máaqasaa ákirana fáqa ooruku námmarikinaa áandau apata úiqaana máqasaa ákirana fáqa káaqa náaquqara óosiranaki ititára qámunna fáqa máree múnú quqáqau. ³⁵ Misá

moodáaniki kára bókisa qaara óoni minakí márúna faqa miná áfu faqa miná qaindúsira saqari qara fáqa máree múnú Mooseefa unnái quqáqau.³⁶ Misá áiku faqáa qáindá faqa minásaa mári ainaináusa faqa Anutuna áfusaa quqára feemu faqa maree múnú quqáqau.³⁷ Misá ámiqira kóorannai áuqira qóoma sáqari faqa miná qóomauqa faqa mina óosana óosana áinainauqa faqa mi qoomáusa fadaméena faqa máree munu quqáqau.³⁸ Kóorannai áuqira áidara faqa Yáaweenaindi fee qí-masee útaaqama ámaqasee adía nímaqee maría fadameenná faqa áfundi marí pauraqána faqa úiquana máqaki kooqí ititára qámunna faqa máree munu quqáqau.³⁹ Booróosannai áuqira áidara faqa mina fukaa ásaana booróosannai áuqirana faqa mina qaindúsira sáqari qára faqa miná óosana óosana áinaina faqa nammári adiee maría difaanína faqa miná óosana faqa maree muna Mooseefa unnái quqáqau.⁴⁰ Dapu qamunna faqa dapu fáqa dapu óosana ámaaqá áuqirana faqa dapu kooqí qamunna faqa dapu sánda faqa apúpuka faqa aiqáma áinaina náaquqara úiquana máaqa aundurái áuqee maría ainaináusa faqa máree múnú Mooseena uqafíqáqau.⁴¹ Mináuqa múnú uqafíqaseeqa Áaroona náaquqara qámunna faqa narí faiqí ná-mundi faqa náaquqara máqaki aináinidaqa afisífandínna qamunnana ámiqirana múnú Mooseena uqafíqáqau.

⁴² Isaree máqannaasa Yáaweefa Mooseena qímamúndee kai másee aiqáma áinaina áuqaqau.⁴³ Mooseefa aiqáma áinaina aikuqu másee qáfamaseenoo Yáaweenana íri-rana máu kai auqeeaafoo qímaseenoo ámiqi ámiqimma nímaqanau.

Úiquana máqa usakásee Yáaweenana útaaqama ámaqaqa.

40 Yáaweefa Mooseena qímaminoo qinau.² Indaarúqaa qúqoonasaa indaarúqaa faasaana ínné qíní náaquqara úiquana máqa óosana arasée usakáqa.³ Moodáanaki kára bookisaki qísaukuqara taikasee 10 sánda úfa márúna káaqa náaquqara óosiranaki quqásee ititée fandínnana firaa qamunna marasée minásaa ititaqa.⁴ Áikufaqaa qáinda marée mini quqáseeqa minásaa aináinifándinna ainain-
ausa minásaa míní quqáqa. Qóoma sáqari faqa míní quqáseeqa miná qóomauqa miná ati mau quqáqa.⁵ Quqáseeqa kóorannai áuqira áidara ámiqira áfundi marí pauraqána suqée márúana maréeqee maamíqoo óosiranaki moodáanaki kára bók-
isa ámummaqa quqáqa. Quqáseeqa kooqíki ititée maría qamunnána maraséeqa kooqíki díriaqa.

⁶ Qáidara firaa aandaú tatúfirana suqée mariana úiquana máaqa kooqí amum-
maqa quqúsaki quqáqa.⁷ Kafáa nammári difaani maréeqee máaqa kooqí dínni firaa qaidara dínni qámbaana quqásee nammári adía umbiqáqa.⁸ Quqúsa dapu úiquana
maaqa aru fíqu fíqumma datímasee kooqíki qamunna díriaqa.

⁹ Yáaweefa Mooseena kafáa qímaminoo qinau. Qíní náaquqara fadameena
maraséenana úiquana máaqa faqa minakínaa áiqama áinaina qíní útaaqama qí-
maqaranasaa rurúfá másainanoo náaquqanoo márúani.¹⁰ Miqímmáseenana firaa
aidara aandaú tatúfirana suqée márúana faqa minásaa qáraa áinainauqasaa faqa mi
fadameenná rurúfa másainanoo káaqa náaquqanoo márúani.¹¹ Nammári dífaanisaa
faqa miná óosanasaa faqa miqí kai iqa.

¹² Miqí másee Áaroona narí faiqí námu faqa nífiqamaree úiquana máqa
kooqíki múnusáinaqa nammári áuqaqa.¹³ Áuqamásaifana aanáiqikirusa qa-
munna marasée Áaroona afisú ámaqasee qíní útaaqama qímaqara fadaméena
akiiqa ámoondunna rurúfammásáinanoo náaquqanoo márúdanoo qíní aanáiqikira

sáikaki máriani. ¹⁴ Miná faiqi námu nífiqee míniseenana aanáiqikirausa qamunna afisú nímaqaa. ¹⁵ Miqí máseenana Áaroona íanandee ínana miná faiqi námu faqa fadaméena níkiíqa ámoondúnna rurúfamma nímaqaa. Miqímmasáinaqa qiní aanáiqikira sáikaki máriaqa. Mi fadameenafa misá náaruara qiní aanáiqikira sáikaki márirana nímiannoo. ¹⁶ Móoseefa aiqáma áinaina Yáaweefa qímamúndee kai másee áuqanau.

¹⁷ Isipa máqa máqa kíqari ánuhari moo áukuana áiqaróofaqa moo áukuana indaarúqaa úqoona miná indaarúqaa fáasaanasaa Yáaweena náaquqara úiqaana máqa usakáqau. ¹⁸ Mooseefa qufaqá úiqaana máqa átuna ámaaqauqa maqáki quqáseeqa máqa atuna minakífaqa kurádamasee ausana auní rúmasee kooqíndanai átuna faqa rakíaqau. ¹⁹ Rakíqaseeqa indaarúqaa qamunna qairí akuséeqa miná ámuuaqa qaaramoó miná rafaqaafuanífeera qairí ákíqau. Yáaweena ufamáu kaimbiqau.

²⁰ Mooseefa sánda ufa ákararira óoniqara bookísaki quqáseenoo miná aindúsira áikaqara anaanukí upeekáseenoo miná nífauara afu rafáaqafinau.

²¹ Rafáaqafúseenoo mi bookísána maréeqeenoo úiqaana máqaki quqáseenoo qamunna qumáreenoo dirisoofanoo minásaa ititá ámaqanau. Yáaweena ufamáu kai miqínau.

²² Mooseefa áiku faqaa teeboora maréeqeenoo náaquqara óosiranaki súani áfu dínni átaaqeeni North quqánau. ²³ Quqáseenoo mi teebooránasaa Yáaweena ámiraree qù féemuna quqáqoofanoo márinau. Yáaweena ufamáu kai finau.

²⁴ Miqí máseenoo Mooseefa qóoma saqari úiqaana máqaki súani afu dínni átaaqeeni (South) máqa atuna mámmaaqai quqánau. Dínni táatatai áiku faqaa teeboora quqásee dínni táatatai qóoma sáqari quqánau. ²⁵ Yáaweefa qúmi máru úiqaana maqánaki qóoma sáqari quqásee qumbísoofanoo qanau. Yáaweefa qí-mamúndee kai inau. ²⁶ Miqí máseenoo Mooseefa kóorannai áuqira qáidara marée-qeenoo úiqaana máqa maamiqóo óosiranaki ititáqoo qámunnana aaqá quqánau.

²⁷ Quqáseenoo mifá ámiqira áfundimaruna andaana rírana quqáseenoo idáranau. Yáaweena úfamau kai finau. ²⁸ Mifá úiqaana máqa kooqíki qámunna dírinau.

²⁹ Diriséenoo tatúfirana suqée máru qaidarána úiqaana máqa kooqí amummaqa mádaanai quqánau. Quqáseenoo Mooseefa aandáu tatúfirana faqa sakuma fooqáa írana qaindi rírana faqa tatúfinau. Yáaweena ufamáu kai miqínau.

³⁰ Miqí máseenoo Mooseefa nammári dífaani madáanai qaidara mianní máru-fanoo úiqaana máqa kooqí murúnni márufanoo qámbaana quqánau. Quqáseenoo nammári minakí adía qumbiqánau. ³¹ Mi nammarínaki Mooseefa faqa Áaroonafa narí faiqi námu faqa mi nammarínaki níku nísauku nammári úqi máriqau. ³² Misa úiqaana máqaki kéeqararee qímasee fée tatúfira qáidara aaqá fíraree qímasee fée mi nammarínaki níku nísauku nammári uqusée fímariqau. Yáaweena ufamáu kai miqí máriqau.

³³ Miqímma taikáseeqa Mooseefa qufaqá úiqaana maqa faqa firaa qaidara faqa quqúsa dapu fífu fíqumma rakíaqau. Rakíqaseeqa dapu kooqíki faqa qámunna ititáqau. Miqímmásee misa Mooseena faqa aiqáma áinainirana taikáqau.

Qasuru fannóo Ánutuna úiqaana máqa ákiiqa ámummaqa márinau.*(Namba 9:15-23)*

³⁴ Miqí másoofanoo qasuru fannoo úiqaana máqa dukúnimámbufanoo Yáaweena káaqa qára dároo dáraa írafa úiqaana máqaki qumbiqá finau. ³⁵ Miqímmáfunara Mooseefa sía úiqaana máqa kéeqanau.

³⁶ Qasuru fannoo uqéeree fukári kai Isaraee máqannaasa nárì úiqaana máqa faqa Yáaweena úiqaana máqa faqa aiqáma áinaina faqa tatu máree fiqau. ³⁷ Qasuru fannóo káqi miqoo márufaqa misá faqa káqi miqóo máriqau. ³⁸ Isaraee máqannaasa fída márufanoo qasuru fannoo aiqáma fáasaana Yáaweena úiqaana máqa ákiiqa márinau. Aiqáma eendaki idáuruara foorá miná ákiiqa márufaqa qáfee máriqau. Miqínoo márufaqa fífiuufaqa Yáaweefa nímiraree qu máqa máaqanaki óonu ráqau.

MATAIOO

Yísuna ámiqira fasaasa ufa Mataioofa ákara rinau.

Yísuna akeekú akaakú márusa.

(Ruka 3:23-38)

1 Maa-akaráfa Ánutuna ásauku mundírana Abarahaamana áti Yísunara qídanoo. Karaambáiqá Dafidina áti máridanoo. Miná akeekú akaakú miná óosana maaqímminoo máridanoo.

² Abarahaamafa Isakeena ákoofa márínau. Isakeefa Yakooboona ákoofa márínau. Yakooboofa Yudana faqa miná ákaqaafasaa faqa níkoofa márínau. ³ Yudafa faqa Peereesana faqa Seeraana faqa níkoofa márínau. Miqandá nínóofa Tamaafa márínau. Peereesáfa Qeeseeroona ákoofa márínau. Qeeseeroonafa Aramana ákoofa márínau. ⁴ Aramafa Aminadafana ákoofa márínau. Aminadafa Naasooná ákoofa márínau. Naasoofa Saramooná ákoofa márínau. ⁵ Saramoonafa Boosina ákoofa márínau. Boosina ánoofa Raqabafa márínau. Boosifa Oobeetana ákoofa márínau. Oobeetana ánoofa Rusioofa márínau. Oobeetafa Yeeseena ákoofa márínau. ⁶ Yeeseefa karaambáiqá Dafidina ákoofa márínau. Dafidifa Sooroomooná ákoofa márínau. Sooroomooná ánoofa Quriana ánaafa Dafidifa raffaqaofa márínau. ⁷ Sooroomoonafa Reeqaoboosana ákoofa márínau. Reeqaoboosana Abisaana ákoofa márínau. Abisaafa Asaana ákoofa márínau. ⁸ Asaafa Yeeqaosafatana ákoofa márínau. Yeeqaosafatana Yooramana ákoofa márínau.

Yooramafa Usiana ákoofa márínau. ⁹ Usiafa Yootamana ákoofa márínau. Yootamafa Aqasana ákoofa márínau. Aqasafa Qeeseekiana ákoofa márínau. ¹⁰ Qeeseekiana Manaseena ákoofa márínau. Manaseefa Amooná ákoofa márínau. Amoofo Yoosiana ákoofa márínau. ¹¹ Yoosiafa Yeekooniaana faqa miná ákaqaafasaa faqa misá níkoofa márínau. Babiroonia karaambáiqá fannoo narí maqúsaindari aniréeno narí sundíauqa qímannimufafa Yuda máqannaasa akaqáusa náru taikéeno akaqáusa Babiroonia máqa máaqai nífiqasee karabusaki quqásoofaqa Yeekooniaana faqa miná ákaqaafasaa faqa karabúsa márúnaki kambíqaqa. ¹² Babiroonia máqusaindaraa karabusa taikáseeqa narí maqúsai aniréeno Yeekooniaafa Seearatieena máqanau. Seearatieefa Seerubaabeerana ákoofa márínau. ¹³ Seerubaabeerafa Abiutana ákoofa márínau. Abiutafa Eeriakimana ákoofa márínau. Eeriakimafa Asoorana ákoofa márínau. ¹⁴ Asoorafa Sadookana ákoofa márínau. Sadookafa Aakimana ákoofa márínau. Aakimafa Eeriudana ákoofa márínau. ¹⁵ Eeriudafa Eeriasarana ákoofa márínau. Eeriasarafa Matana ákoofa márínau. Matanafa Yakooboona ákoofa márínau. (Mi-Yakooboofá moó marínau.) ¹⁶ Yakooboofa Yooseefaana ákoofa márínau. Yooseefaana Máriana afaaqi márínau. Máriafa Ánutuna ásauku mundírana Yísuna ánoofa márínau.

¹⁷ Maaqímmasee Abarahaanasaaqari qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara faqa qaara faqa marasée óosana kambíqafufanoo Dafidinaki ootúpanoo máridanoo. Dafidifa misá Isaraee máqannaasa karaambáiqá márínau. Karaambáiqá Dafidinasaqari óonu arufufanoo miqí kai ínoo qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara

faqa qaara faqa marasée óosana kambíqafufanoo minakíqari Babiroonia káraambaiqa fannoo karabúsa máreenoo nárinoo inau. Babiroonia káraambaiqa karabúsa óosana raqúramifufanoo miqóoqari kafáa miqíkai ínoo qísaukuqara taikásee qíku qaara faqa qaara faqa óoqu marasée óosana kambíqafufanoo misáki Ánutuna ásauku mundírafa ootúpa máfi kambíqanau.

(Yísufa kambíqoo áukuana faiqí ánaasee síara irannímimarufa maaqímminoo márinau. Kumaaráa mánaaqa nínausa níkausa útaaqama nímaqaqoofaqa márída naríara naríara níanasaa ruffasee máríqau. Miqíqqa márídaqa mánaaqa faqa akoonaiqí faqa innooqáfufaqa misá nínausa níkausa nárana suqásee náídaqa susúmasee dóo firaaqóo kooroomásoofaqa miqandá káqi náadu náadu máríqau. Miqímmá-sooqóoqari dóo moodáa aukuaana áiqaramáfufanoo dóo moo áukuanasaa amúndeeqee faiqí faqa moodáanaki quqásoofaqa máríqau. Yooseefaasa Máriasa miqímmasee firaaqóo kooroomásoofaqa náadu náadu márúnakina Ánutuna maraquannái Yísufa Máriana áranandaki kambíqanau.)

Yísufa kambíqoo ufafa.

(Ruka 2:1-7)

¹⁸ Óoqai Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa miná máqoo ufafa maaqímminoo márídanoo. Miná ánoofa Máriafa faqa miná áqoonafa Yooseefaafa faqa qútaaqama ámaqarafa máríqau. Miqandá náadu náadu máríqau. Miqínoo márídanoo Máriafa ámuquqáikinau. Ánutuna káaqa aréenara maraquna fannoo Máriana áranandakina ánoonaikufanoo ámuquqáikinau.

¹⁹ Yooseefaafa andeeqára faiqi Ánutuna ufa írimarufa marinau. Sía Máriana mifá faiqi mara áminau. Minára iriséenoo Yooseefaafa Márianara ámuqusufanoo ufa firaaná qíqa Mooseena sándufamau fíqa Máriana árifoo qímasee qumée kai minnísararee qinau. ²⁰ Miqí qímaseenoo Yooseefaafa irisée fímarufanoo karaambáiqa qangiroo fannoo qainásaa akooqóo qímaminau. Yooseefa, anée Dafidina mi-oosanáfa márídanoo. Anée aneenná áqoonnanara sía rufía, sía qúmuarimari manaaqafa márídanoo mifá ámuququaiqi ainainafa Ánutuna káaqa aréenara maraquna fannoo quqásaifanoo ánoonaikinoo. Sía minnísaa káqi máraa. ²¹ Máriafa mári ínanoo faiqi akoonaiqí máqaannoo. Maqasáinana anée miná áuqu Yísunee qía. Miná áuqu óosana maaqímminoo máríannoo. Fúrufariranakinaana qumbáqi uqéerannísaaninafa máríannoo. Mifá kásooqaqee narí máqannaasa náriqa mandáinaina númookinaana qumbáeeqeenoo ámiqiraqoo quqáannoo. Minára anée Yísu née qía.

²² Qangiroo miqí qufanoo óoqai Ánutufa tamummáqara fasiqa qímannimu ufafa ánoonaikinau. Mi-tamummaqara fasiqáfa maaqí qímasee qímaqoofa.

²³ Mánaaqa moó fannoo mári ínanoo ámuququáikiannoo. Ámuququáikinoo faiqi máqaannoo. Miná áuqu Imanueera née qifáranoo.

Mi-auqúna oosana maasá ufakiqari maaqímminoo márídanoo. Ánutufa dóo maqee maasá faqa márídanoo.

²⁴ Miqí qímasoofanoo qainásaa Yooseefaana áfunni ároofanoo tautínoo fíndifinoo karaambáiqa qangiroo ufa kái máranau. Minára misá amúndeeqee narí afaaqi ámu-fanoo dóo narí ánaukoo máaqaki mara quqánau. ²⁵ Mara quqáseenoo ámuququaiqu kamuqoo sía ámeesaaqusinoo ninau, káqi márínanau. Miqí márufanoo Máriafa narí ámaaku maqasoofanoo Yooseefaafa miná áuqu Yísu née qinau.

Súani óosanaindari ánu fasiqausa.

2 Eeroodeefa rakísamaru aukuanai Yísufa Yuda máqa maaqaki moo máqusaki Beetareeqeemma máqusai kambíqanau. Yísufa kambíqoofaqa írirana faqaasa fásau ásaana rímarusa, fásau ásaana rúmasoofanoo uqannífiqoofaqa súani afu óosana qáanaindari níanaindari faiqaqá ániufaqa Yeerusareenni ániqau. Misá anirée Yeerusaree máqannaasa irámmiriqa qiqau. ² Ínni Yuda máqannaa karaambáikaikianinafa kambíqaina, yámaqusanaki fee máridanoo fee maasá qeeqá maqúsai níanai máridaqa narí karaambáika máqooqoo fásau irafufaqa qáfamáseeqa mi-faiqínara dúfi dúfi qímamaqarara ánídaqa.

³ Miqí qufanoo rakísirafa Eeroodeefa mi-ufána iriséenoo maa-fuka karaambaiqáfa qiní maqa máqa máraandoo qímaseenoo áranaqoofanoo taútinau. Tautúmasoofaqa Yeerusaree máqannaasa misá aiqáma náaquqanau. Misá Eeroodeenara ruffaqa. Fúka karaambaiqa namufaqa maasá faqa dárúandoo qímasoofanoo náaquqanau.

⁴ Eeroodeefa tautúmáseenoo aiqáma amaana máqasaa rakísimarusa misá úriqararúsai kai Ánutuna sándufara írimarusa faqa aiqáma suqú quqáseenoo irámmirino qinau. Tamummáqarusa ákarakinaana yámaqusanai fee Ánutuna ásauku mundírafa kambíqaannoo fee qufaqa misá qiqau. ⁵ Yuda máqa máqa Beetareeqeemma máqusaki kambíqaannoo. Ánutuna tamummáqara fasiqa óoqai maaqí qímasee qímaqoofa Beetareeqeema máqusara ákara rúmaqoofa máridanoo.

⁶ Ínni Yuda máqannaaki káqikaa maqusa áuqu Beetareeqeemma máridanoo ká-sooqaqee áuqu firaa maqusa úriqarara maqusa máriannoo.

Mi-kaqikaa maqusánakiqari karaambáika firaafá kambíqafinoo máriannoo.

Mifá qiní Ánutuna faiqí ánaasee Isaraee máqannaasa rakísinnimaqáannoo.

Mi-ufána Ánutuna tamummáqara fasiqa qímaseenoo ákara rinau.

⁷ Eeroodeefa mi-ufána iriséenoo fásau ásaana rímarusa qumeé náaramma quqáseenoo irámmirino qinau. Mi-fasauná ínni indaarú qáfoofanoo kambíqoo kamuqoo miná óosanara idaaqamásee andeeqásee qímaqimiaqee qinau.

⁸ Irámmiriséenoo misá niqíqáidanoo únna qímaseenoo qímanniminoo qinau. Ínni Beetareeqeemma máqusai óonu mi-faiqínara ámiqiuqanna másee randásee paqúrimásee óonurandee anirée qiní faqa qímaqimifaqa qinée faqa miqí kai íqa óonu amooqianáura. ⁹ Mifá miqí qufaqa misá fíndimeeqee Beetareeqeemma máqusai fiqau. Aanái fímarufanoo fásau fannoo aaná amummaqa uqannífiqanau. Mi-fasaufá misá náriqa maqúsai súani óosanaindari máridaqa qáfoo fásau kai mi-fasaufá kai nífiqanoo fífiufanoo faiqi ánaaqi máruqoo miná amummaqa kásoo inoo márínau. ¹⁰ Misá mi-fasaufá faiqi ánaaqi máruqoo kásoo inoo márufafa qáfamáseeqa nímuqusa idaaqufaqa nímudaani itairí fufaqa susúmamaqau. ¹¹ Misá óonureeqa máaqaki kéeqafufaqa faiqi ánaaqi káqikaaqóo afeekaikinoo narí ánoona Máriana faqa márufafa íreedaa ruffa ruffa ídaqa óoru kéeqafi qáfaqau. Mi-fasiqáusa náaquqoofaqa óoqumarifufaqa nóorindari maqásaa kummára máfufaqa amooqíma-maqaida susúmamaqau. Misá Yísunara amooqímaseeqa karaambáika nímimaru ainaina minámmamiquau. Sía káiqueesa nímimaruna Yísuna ámiqau. Ámiqira ainaina idukúsee kóora munnimma aabaá kai ámiqau. Kaifáa áfundimaru saqari anoona makáqa anoona fooqána misá miná faqa aabaá ámiqau nári maqúsai firaa feefaurummámaree ánuna máree míni aabaá ámiqau. Kaifáa moo sáqari anoona áfundi márúna faqa, mandéefana anoona fooqáafa miqí kai íqa aabaá miná ámiqau.

¹² Miqímmasee márufanoo qainá nífu nároofaqa Eeroodeefa márinnai sía kafáa anirandée fuaqa. Ánutufa miqí qufaqa misá moo áatata qumeé nímaafa fiqau.

Eeroodeena ásaúkukiqari Isipa máqusai sandánau.

¹³ Fásau ásaana rímarusa misá fufanoo Ánutuna qangiroo moó fannoo Yooseefaana qainásaa áfunnáreenoo qinau. Eeroodeefa faiqi ánaaqiara randásee rutúkirara qídaqinoo. Anée faiqi qísanoosa nífiqeenana Beetareeqeemma máqusara rufiasee Isipa máqusai óonu márínaqa kásooqaqee qinée qíanana óoqurandee úrua.

¹⁴ Miqí qufanoo Yooseefaafa fíndifinoo eendámuqasai faiqi qísanoosa nífiqeenoo sandéeno Isipa máqannai óoquree márínau. ¹⁵ Eeroodeefa káqi márufanoo minní márínau. Maaqí qímasee Ánutuna óoqeenáa ufa narí tamummáqara fasiqasaa qí-maqoofa ánoona kambíqanau. Maaqí qímasee mi-fasiqáfa qinau. Qinée qeeqá qí-maaku Isipa máqanaindaraana áraanauranoo qinau.

Eeroodeefa faiqiuqáindi rutúkinau.

¹⁶ Eeroodeefa fásau ásaana rímarusa nífeesida márúsonianoo ákaru qímasee moo áatata fífufanoo Eeroodeefa minára írinoo áranaqeenoo sía káiufanoo narí firisuaiqáuqa niqiquofaqa misá Beetareeqeemma máqusa faqa dínnei dínnei márusa faqa akoonaiqí ánaaqi kai aiqáma rutúku taikánau. Eeroodeefa fásau ásaana rímarusara mi-fasaunára irámmirusara minára óonu máfi iriséeno faiqi náridaqa Yí-suna faqa áruaqeera mináramma írinau. Minára irisée qaara aukuaana márarausa faqa qámbaana aukuaana márarausa faqa ánaaqi maqee máqarausa faqa minára iriséeno akoonaiqí kai aiqáma rutúku taikánau. ¹⁷ Faiqi ánaaqi aiqáma rutúku taikásoofanoo Ánutuna tamummáqara fasiqa áuqu Yeereemaia miná ufa ánoona kambíqanau. Mifá qinau.

¹⁸ Ínnee íriaqa, Ramma máqusai ánaaseeuqa ufa ánoona kambíqaannoo. Ikífaafau faqa fáaqa fúsee faqa máriannoo. (Yuda máqannaa anaaseera Raseerana áraamummaakee qímariquau.)

Raseerana áraamummaaka nári faiqi ánaaqiara ikíraqeefara moosá anirée núqa máseeqa idaaqídaaqa máseeqa misára dóo taikáaqee qífaqa síamma írifara.

Misá nímuqusa mandáiki márifaqa miqíqa márídaqa misá faiqiuqáindi sía máriafaqa miqídaqa.

Tamummáqara fasiqa ufa miqí qímasee ákara rinau.

Isipa máqusaindari óonurandee áninau.

¹⁹ Yooseefaafa Isipa máqusai káqi márufanoo Eeroodeefa kuqufufanoo Ánutuna qangiroo moó fannoo Yooseefaana qainásaa áfunnáreenoo akoqóo qímaminau.

²⁰ Fíndifi dóo fúa. Faiqi qísanoosa nífiqee kaifáa Isaraee máqusai óoru fúa. Óo-qai faiqi áríraru fasiqafa dóo kúqinoo. ²¹ Miqí qufanoo Yooseefaafa írinoo faiqi qísanoosa nífiqeenoo kaifáa anirandéeno Isaraee máqasaa óoru finau.

(Isaraee firaa maqa maaqa márúnaki minakí dínnei atinai Yuda máqa máaqa márínau.)

²² Yuda máqasaa óonureeno Eeroodeena miná ámaaku áuqu Aakeerausifa dóo mifá narí ákoona aináina afapíta qumáreenoo rakísirafa márínau. Yooseefaafa minára iriséeno ruffee márínau. Qainásaa áfunnároofanoo Isaraee máqa máaqa dínnatinni Kariree máqa máaqaki óonu márínau. ²³ Miqóo káqikaa maqusai Nasa-

reeteenní náaruara márinau. Miqí qunára Ánutuna óoqai máru tamummaqara fasiqauqa misá ufa kambíqanau. Yísufa sía kambíqoo kamuqoo óoqai maaqí qímasee minára ákara riqau.

Misá minára Nasareetee fasiqa fee qifáranoo fee qiqau.

Yoohaneefa nammári nímimarufa qímannimi ufana.

(Mareekoo 1:1-8; Ruka 3:1-18; Yoohanee 1:19-28)

3 Yísufa kumaaráa márufanoo mi-fasannái Yoohaneefa nammári nímimarufa kooroomáfinoo afeekaikámaseenoo Ánutuna ufa faiqí ánaasee maqúsa maqusa qímannimino ninau. Yuda máqannaasa aadána máqannai faiqí óodaa márunnai Yoohaneefa miqóo óonureenoo qímannímímarinau. ²Mifá maaqí qímasee fuki faakí qídanoo qímannímímarinau. Ánutuna quqúsa qúsasaa ínnisaa ititáfuannoo. Minára ínnee aiquámausa ínneeqa mandáinainara quqásee quandáfina Ánutufinnai nóori ubeekaaqa. ³Yoohaneefa miqí qímasee qímannímímarufanoo óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqa Eesaia mifá qímaqoo ufafa ánoona Yoohaneenakí kambíqanau. Mifá maaqí qímasee ákara rinau.

Faiqí moó fannoo faiqí sía márunnaindari aadána máqannaindari ufa fíffí qímasee faiqí ánaasee maaqí qímasee qímannimidanoo.

Karaambáiqua ániñifeera miná aaná afisúaq. Aaná eendírana andeeqásaisanoo karaambáiqua fúani.

Miqí qímasee ákara rinau.

⁴Mi-fasiqáfa Yoohaneefa qamunna sía ámiqirana afisímarinau. Aadaiká aadaikírafa kamméera kísaaqa asausínnai áuqirana afisírafa nímarinau. Tamummáqara fasiqa naanna rámasee miqímmasee márinau.

(Kamméera fannoo firaa aandau qóosara foora máridanoo. Asausí kísaaqandauqa márúna miná marasée sufusee qamunna áuquqaqee afisímáriqau.)

Yoohaneefa aandáu apatannái qamunandá rafáaqafu rumbánau. Miná nárana sía nárana uqanna. Ookasaasá ánoona faqa káasau oofaafana faqa miná áuqu pándaaqa oofaafana miná kai néemarinau. ⁵Misá Yeerusaree máqusanaasa faqa Yuda áfumakinaasa faqa Yooradanna námmaryí dínni dínni afainni márúsa faqa aiquáma Yoohaneefa márúqoo súqíqa márída Yoohaneena ufa írimariqau. ⁶Súqumaraidaqa misá nári mandáinainara akoopoomáseeqa minnísarara kooroo qímarufanoo Yoohaneefa nammárikí rafúsu ooqu marinnímaqasee márúfaqa rúmannimaqoofaqa nammárikíqari fíndifiqau.

⁷Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Sadikai ámaana ufa qímariasa misá faqa nammári márarára aniroofanoo Yoohaneefa níqidanoo qímanniminai. Ínnee sakáni faiqí ukadiqa faiqí námúara foora nári náriranara ruffámaree sandée máriafanoo. Yáfee ínnee qumée aaquqímannimaqáifaqee ínnee Ánutuna áranaqaranara ruffámareeqa únna qímasee nammári rúmannimaqaannanara qínísaa mandaaqéefaree.

⁸Ínnee kúqaa naundurá quandárasee márídaqee. Únna qímariafanoo. Andeeqára óosana máraifaqa qáféeqa ínniara kúqaa naundurá quandárasee qianáura. ⁹Yoohaneefa kaifáa qímanniminai. Ínnee ínneeqara maasá Abarahaana áiku ásauku máridaqee sía Ánutufa dáruannoo fee qímariasa. Maasára ámiqirasee qímariasee qímariafanoo. Miqí qímariya ufana sía qiaqa. Qíní ufa íriaqa Ánutufa máa fífau óoniuqara qínanoo amaná Abarahaana áiku ásauku kambíqeeqafanoo. Nánaree ínnee fífau maasá Abarahaana áiku ásauku márídee qída fee. Fífau faafau ufa dapi ufa

qímariafanoo. ¹⁰ Dóo Ánutuna saasúnara foora saqári átuka ateevárara rauqíaqee ídanoo. Sía naundurá quandáinausa Ánutufa nárirafa qúsandaannoo. Yásaqari fee sía andeeqásee qaqamma írainafa kudi saqari Ánutufa miná ateeká idáraannoo.

¹¹⁻¹² Kúqaa qinée Yoohaneesa nammári kai ínni rúmannimaqaida. Ínniqa mandáinaina minnísee Ánutuna ufamau fíranara koorooíanifeera fífaa nammári kai rúmannimaqaida. Kásooqaqee qíní qínaaqiannai moó fannoo kambíqaannoo. Mifá qíní úridaaqaraannoo. Qinée óoreeqárausa miná ámeemaanai márianaura. Náqimmásee fee qinée miná dadaaqianáuree mifá firaafá qíní faqa úridaaqararafa máridanoo. Mifá sía fífaa nammárinna kai ínni óoqumarínimaqaannoo. Mifá Ánutuna káaqa aréenara maraquana ínni náakunnimaqaannoo. Mifá kudimakírana idáqaanifeera idánnai faqa ínni rúmannimaqaannoo Yoohaneefa oofáafana kíkíqa úsuna maa-maqánasaaqaraasara qídanoo qinau. Ínnee Yísuna ásaukuki faiqí ánaasee oofáafanara foora dóo máridaqa. Káqíkaaqqóo utitíqamanniseenoo miná adi fuaqá áquanoo. Ánoona narí maréeqeenoo narí máaqaki quqáseenoo ánaaqmaara mandóosana máree maríasa idáraannoo. Idá firaaná sía dimbéemari idanaki áraannoo.

Yísufa nammári mároo ufafa.

(Mareekoo 1:9-11; Ruka 3:21-22)

¹³ Mi-fasannái Yísufa Karidaiaandári qumuréenoo Yooradanna námmani afainni Yoohaneefa nammári rúnamaqaanifeera qúminau. ¹⁴ Qumuroofanoo Yoohaneefa sáa qímaseenoo Yísuna qímaminau. Qinée aní nammári rúnamaqaananoo síamma amanaikíannoo. Anée qíní rúmaqimaqainanoo amana máriannoo.

¹⁵ Miqí qufanoo Yísufa maaqí qímasee qímaminoo qinau. Maqee káqi rúmaqi-maqaa, Ánutuna ufamau kai fidaqa maaqandá andeeqáanauranoo. Miqí qufanoo Yoohaneefa írinoo eedóo qímaseenoo Yísuna nammáriki ukúqnamáseenoo mara uqéeranau.

¹⁶ Yoohaneefa Yísuna nammáriki óoqumari ámaqasoofanoo nammárikiqari fíndifufanoo mi-karí kai innaarúna rakéufufanoo Ánutuna náaquqara andeeqára máraquna fannoo Yoohaneefa qáfoofanoo nakipurúnara foora mámbufanoo qumuréenoo Yísunasaa quqánau. ¹⁷ Quqámáfufanoo innaarúnaindaraa ufa maaqí qímaseenoo akooqóo Yísunara qinau. Maa-fasiqáfa káaqa qíní qímuqusira qímaaku márifaqa minára qíní qímuqusa asooaifaqa susúidaqa.

Sadannafa Yísuna amanáfafa.

(Mareekoo 1:12-13; Ruka 4:1-13)

4 Miqóoqari nammári mara máreenoo Ánutuna maraquana fannoo Yísuna rarisámeeqeenoo fífaa saqanna aadána máqasaa óonikinai quqásoofanoo márínau. Sía fífaufau. Áfaannauqa firaafá amanammásee qáfaanifeera quqásoofanoo márínau. Óonu márufanoo áfaannauqa firaafá Yísuna amanammásee qáfaanee qímaseenoo aniréenoo maaqí qímaseenoo amanammásee qáfanau. ² Yísufa sía nárana márufanoo, qaara fasiqa níku nísauku taikásee eendá faqa fáasaana faqa áiqaróofanoo áararanau. Miqímmasee fáasaana taikóofanoo firaqqóo áararoofanoo kudoosaápanau. ³ Kudoosaápee márufanoo áfaannauqa firaafá mandáinainara amanammásee qáfarara aniréenoo Yísuna qímaminoo qinau. Anée kúqaa Ánutuna ámaaku mári inána maaqí qímasee kooroo ínaqa qáfaa, maa-onísara qínanoo féemu kámambinana náinanoo ámuuqu ínaqa qáfaa. ⁴ Yísufa iriséenoo áfaan-

nauqa firaaná qímaminau. Ánutuna ákarakina minára maaqímminoo máridanoo. Faiqí nárana kai miná kai námasee sía amaná márífara. Ánutuna óokinaa ufa ná-mufaqa námaseeqa néeqa amaná márífaranoo. Qínée miná Ánutuna ufamau kai fuanáura. Aní ufa síamma írianaura.

⁵ Miqí qufanoo áfaannauqa firaafá Yísuna áfiqeenoo Yeerusareenní amaana máqa, Isaraee máqannaa náaquqara firaa amaana máqa meeráqoo sandáaqai márúna miná ataufakaaqá faakána kísaaqa atisaa múru quqásee qímaminau. ⁶ Kúqaa anée Ánutuna faiqi fee sía fee. Kúqaa Ánutuna faiqi mári inána maaqóoqari rafúsakinana maqásaa meemái áqufinaqa aiqámausa aní qáfaaqa Ánutuna ákara moó minára maaqímminoo máridanoo.

Ánutufa narí qangiroouqa niqíqáinaqa misá nísauku qufíqisaifana minásaa áqufinaqa rafúsifaranoo, sía óonisaa áiku rupáurinnaranoo.

Minára anée maaqóoqari rafúsaki áqufinaqa misá aní dadaaqífana sía maqásaa árinnnaranoo. Faiqí ánaasee qáfamásee kúqaa anée Ánutuna ásauku mundíra fee qifáranoo.

⁷ Áfaannauqa firaafá miqí qímasoofanoo Yísufa qímaminau. Ánutuna ákara kafáa maaqímminoo máridanoo.

Anée aneenná karaambáiqá Ánutuna sía amanammásee qáfeennaranoo. Sía uqanna.

⁸ Yísufa miqí qímasoofanoo áfaannauqa firaafá miná iriséenoo káqi afeekaiká-maseenoo Yísuna kafáa áfiqamareenoo áaqana kísaaqasaa áfiqee múruseenoo aiqáma maqa maaqa maqúsa maqusa misá nári aréenaranaki márúna Yísuna uqafíqaseenoo qímaminoo qinau. ⁹ Anée maqásaa óorindari rupáitamafinana qiní Ánutusara foora qimooqínaqa qínée maa-aiqama ainainná uqafíqasaunnana aní kaimmámianaúra.

¹⁰ Yísufa mi-ufána iriséenoo kaifáa qímaminoo qinau. Sadanna see máree fúa. Anée íria. Ánutuna ákara moó maaqímminoo máridanoo. Ínnee ínneeqá Ánutuna kai amooqiaqa. Karaambáiqá Ánutufa mifá qínnandee kai iaqa. Qínée miná ufa káimma írianaura.

¹¹ Yísufa miqí qímasoofanoo Sadannafa quqásee finau. Fufanóo qangiroouqa Yísufinnai qumuréeqa nárana aina ámidaqa ámiqi ámiqiqau.

Yísufa narí saika óosana ároo ufafa.

(Mareekoo 1:14-15; Ruka 4:14-15)

¹² Mi-kamusaqá rakísirafa Eeroodeefa Yoohaneena nammári rúmannimaqee márúna karabúsakina rumbá quqánau. Yísufa minára iriséenoo Karidaia máqu-sai finau. Miqóo óonureenoo káqikaa maqusa moo áuqu narí maqúsai Nasa-reete, miqóo óonu márúna. ¹³ Káqikaaqóo miqóo márúnoo quqáseenoo Kapeer-anauma máqusai Karidaia fárúma átinni mi-maqúsánai óoqu márúna. Kapeer-anauma máqusai Seepuruna máqa máaqa faqa Napatari máqa máaqa faqa miqóo Kapeeranauma máqusa máridanoo. ¹⁴ Yísufa Kapeeranauma máqusai óoqu máru-fanoo Ánutuna tamummáqara fasiqa áuqu Eesaia, miná óoqeenáa ufa ánoona kam-bíqanau. ¹⁵⁻¹⁶ Mifá qinau.

Seepuruna máqa máaqaqi máriasa faqa Yooradanna nammari dínnafai máriasa faqa farúma dínni, ooruku nammari dínni qámbaana maqa máaqaqi mári-asa faqa Kariree máqa maaqaqi ánaamuru óosana óosana máriasa faqa ínnee aiqáma faiqí ánaasee asukunakí máriasa maqee káaqa qárana qáfeefaranoo.

Kúqiranakiara foora asukunaki máriasa ínniki maqee káaqa qárafa radíqifinoo máriannoo.

Tamummáqara fasiqa miqí qinau.

¹⁷ Yísufa Kapeeranauma máqusai óoqu máridanoo maa-ufána óosana arasée faiqí ánaasee maaqímmasee qímannimímarinau. Innaarúna ququsa adeedíranoo máridanoommi, ínnée ínneeqa mandáinainara maqee kái aupúree quándakiqa Ánutuna óorinni nóori quandáaqa.

Noodáanna máree márusa náaroo ufafa.

(Mareekoo 1:16-20; Ruka 5:1-11)

¹⁸ Yísufa Kapeeranauma máqusai máridanoo moo fáasaana Kariree fáruma áfaiqara fídanoo qaara fasiqa narí qísafasaasa paqúrinau. Miqandá núqu Pee-tooroosa Andurusa máriqau. Miqandá firaa pateeuqa nammáriki áqimariqau. Misá noodáanna kai árimarusa máriqau. Misá aináina dóo mi-ainainná faqaasa máriqau.

¹⁹ Yísufa miqandá paqúrimásee qímanniminoo qinau. Ínneeqara qiní faqa ániqa. Ínneeqara maqee maqee noodáanna máree máriaqanda máriafanoo qiní faqa aniréeqa faiqí noodáannara foora maréeqee Ánutuna quqúsaki quqéefaranoo. ²⁰ Miqandá mi-ufána iriséeqa nári pateeuqá ainaina faqa quqásee fíndimeeqee Yísuna faqa fiqau.

²¹ Yísufa miqandá nífiqeenoo miqóoqari farúma áfaiqara fídanoo mooqára nári qísafasaasa paqúrinau. Miqandá núqu Yameesa Yoohaneesa miqandá níkoona áuqu Seebeedi. Sía nammári nímmaru Yoohaneefa márinau, miná amaráfa márinau. Miqandá nári níkoona faqa kanúqaki óoqumaridaqa fáfaa eendáki nári pateeuqa nammáriki áqusee noodáanna maráanee qídaqa deedaqímaríqau. Misáuqa faqa noodáanna ainainirana faqaasa máriqau. ²² Yísufa náaramásoofaqa miqandá fíndif-ufaqa nári kanúqa faqa nári níkoona faqa minnísee Yísuna faqa fiqau.

Káirree máqannaasa aurírausa andeeqánnisoo ufafa.

(Ruka 6:17-19)

²³ Mifá Karidaia máqa máaqa aiqáma fíqu fíqu inoo nídanoo innaarúna ququsara fúka ufa qímanniminoo ninau. Aurímarusa faqa óosana óosana ainaina máree márusa faqa teeroouqée márusa faqa idaaqamánnimaqee márianu. ²⁴ Miqí máru-fanoo miná áuqu aiqámai daráaninau. Siria máqannaasa faqa aiqáma íriqau. Iriséeqa ámiqi márusa misá aiqáma óosana oosana aurirana maree marúsa faqa káaqa nídafi marúsa faqa faiqí fuéena naundurái kéeqeemarusa faqa fuséenasana nári marúsa faqa níku nísauku aadánusi márusa faqa aiqáma Yísufinnai máraida múnú quqée márufanoo Yísufa andeeqánnisee márinau. ²⁵ Mifá maqúsa maqusa fímarufaqa faiqí ánaasee moómoo suqúmaree miná faqa fímaríqau. Karidaia máqa máaqaindaraasa faqa qísaukuqara taikásee maqusa márunki márusa faqa Yeerusaree máqannaasa faqa Yuda máqa máaqa afumáki márusa faqa Yooradanna námmaryi dínnafai márusa faqa suqú maree miná faqa fiqau.

Ámuaqunamusaa máridanoo qímannimu ufafa.

5 ¹⁻² Mi-fasannái mi-aukuanná Yísufa faiqí ánaasee moómoosa narí faqa fímarusa níqafamáseenoo qufaqa káqikaa ámuaqunamusaa óoru narí faiqi námufaqa faiqí ánaasee faqa fíqu fíqumma óoqu marífufanoo ufa máa qímaria amaana ufana qímanniminau.

Ánoona asasirafa.

(Ruka 6:20-23)

³ Faiqí moó fannoo naríara qínée qeeqára sía amanaikídee qímasee dadaaqí marífa dadaaqínaqa minánnai kai andeeqásee márianauree qímarífa mífá uqanna ánoona asasiranaki márídanoo. Innaarúna ququsara Ánutufa ámianínnanara asasídanoo.

⁴ Nóori runúsee soofarí maríasara foora márífa narí áaqaranara faqa faiqí ánaaseera faqa irisée óori runúsee márífa mífá uqanna ánoona asasiranaki mári-annoo. Ánutufa ámiqí ámiqirana ámianínnanara asasídanoo.

⁵ Reendení maríasa misá uqanna ánoona asasiranaki márífaranoo. Ánutufa narí innaarúnai qúmiasana nímianínnanara asasídaqa.

⁶ Faiqí ánaasee andeeqásee Ánutuna íriranamau firaa íriranara aiqáma írirana arusée úriqarara íriranee qímasee mi-maú fímariasa misá uqanna ánoona asasiranaki márídaqa. Ánutufa misá dadaaqínaqa mi-maú kai fífaranoo. Minára asasídaqa.

⁷ Niqoónausara qimudáqo qímasee nífauee máriasa misá uqanna ánoona asasiranaki márídaqa. Ánutufa misára faqa qimudáqo qímasee nífauama nímaqaaninnanara asasídaqa.

⁸ Ánaaqi faiqiara foora nisakadiki sía ikairí márísa misá uqanna ánoona asasiranaki márídaqa. Ánutufa narí óori faqa narí márírana faqa uqannífíqaaninnanara asasídaqa.

⁹ Tínoo taanóo rirana uqéeraafaqa asooárana nímida faafaa qímariasa misá uqanna ánoona asasiranaki márífaranoo. Ánutufa misára qíní faiqí námu fee qíaninnanara asasídaqa.

¹⁰ Ánutuna íriranamau firana akiaqara nárinausa misá firaa asasiranaki márífaranoo. Ánutufa narí innaarúna ququsa nímianínnanara asasídaqa.

¹¹ Faiqí ánaasee qíní dúqu saara ínniara fídiaqaaidaqa nárídaqa mandáikamán-nimaqaaidaqa óosana óosana mandáinainara ínniara únna qímarífaranoo. Miqífaqa ínnée ánoona asasiranaki máriaqa. ¹² Qíní ufa saara árirana ákiaqara Ánutufa innaarúnnai firaa feefaurutia quqánnimaqaifanoo márídanoo. Minára irisée sía nóori runúqa, firaaqóo asasiaqa. Sía ínni kai nárírafa márídanoo. Óoqai Ánutuna tamum-máqara fasiqauqa faqa miqí kaimmídaqa nárímaríqau.

Ooruku anoona faqa káaqa qárana faqa mi-ufáfa.

(Mareekoo 9:50; Ruka 14:34-35)

¹³ Qínée sía fífau ínni maa-ufána qímannimídaqa. Ínnée qíní ufa írimariasa maa-maqa maaqánasaa oorukuara foora máríafanoo faiqí ánaasee aiqáma adíafaamán-nimaqaanifeera. Ínnée qíní maa-ufána rukíaiifaqa faiqí ánaasee yái fee adíafaairana paqúrifaree. Ooruku indéemariasa ámiqira ooruku indasée máaqaki quqáidaqa. Mandá ooruku indasée qáfaafanoo mandáikifaqa dóo áqusaafanoo madaapeekám-midanoo. Ínnée qíní maa-ufána rukíeeqa mandá oorukuara foora márífa, mandá oorukuara foora madaapeekí áqusaifaqa márífa.

¹⁴ Ínnée qíní ufa írimariasa maa-maqa maaqánasaa qóomara foora máríafanoo. Maqúsa moó fannoo áaqanasaa márídanoo faiqí ánaasee aiqámausa arumundári qáfaaqa sía kukéeqanoo márídanoo, akooqóo márídanoo. Ínnée qóomara foora miqíkai íqa, káaqa qáidaqa akooqóo máríafanoo, qáidaqa arumukí faqa káaqa qéemariafanoo. ¹⁵ Faiqí moó fannoo rambi qumbíseenoo sía kukéeqarannai quqáani,

uqéeraraqoo quqáqainanoo aiqáma máaqakinaasa faqa káaqa qámannimaqaanoo. ¹⁶ Ínnee miqí kai íqa rambi fooqána niqoónausaki káaqa qámannimaqaifaqa misá ínni andeeqáranara qáfamásee quandáfinaqa ínneeqa innaarúnnai níkoonara susúiaqeera.

Mooseena sándufa kooroou úfafa.

¹⁷ Ínnee íriaqa. Mooseena sándufa írimariafa faqa níkoona tamummáqara fásiquauqa ufa írimariana faqa, sía miná rukíararau qúmida. Mi-ufáfa ánoonaikianifeera qínée qúmidaqa. ¹⁸ Simaí, qíní ufa íriaqa innaaarúna faqa maqá faqa firaa ainaina márídanoo. Mooseena sándufa faqa firaa ufa márídanoo sía dauní taikáannoo. Áti faqa káqikaafa faqa sía uqanna taikáannoo káqi uqanna máríannoo. Mooseena sándufa fífi inoo ánoonaikinnaqoo miqóo innaarúna faqa maqá faqa misándufána faqa dóo miqóo kai taikáannoo. ¹⁹ Faiqí moó fannoo Mooseena sándufa aiqáma múduka uqéeraidanoo áti kai rukíainafa faiqí moó aakápeenoo anée faqa miqíannee qínafa mifá innaarúna máqusa uréeqarafa máríannoo. Faiqí moó fannoo Mooseena sándufamau fídanoo naakápainafa mifá innaarúna maqusa úriqararafa máríannoo. ²⁰ Ínnee íriaqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa misá írirafa sía andeeqánoo márídanoo sía uqanna innaarúnnai fífáranoo. Ínnee faqa ínneeqa andeeqára óosana misá nimana kái óoreeqáqa márídaqá sía amaná innaarúnai fífáranoo. Ínni andeeqára márirafa misáindi firaaqóo óorinaaqaramásee márínaqa ínnee amaná innaarúna ququsaki fífáranoo.

Áanóo íranara Yísufa qímannimu ufafa.

²¹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Maasá Yuda máqannaasa qikeeku qikaaku ufa maaqímminoo márídanoo. Sía ínnee faiqí náruannee qímasee kuqá náruaqa. Yá fee faiqí moó fannoo faiqí náruannee qímasee kuqánnárinafa kóotai márídana ufa máreennaranoo. ²² Mi-ufáfa miqímminoo márifaqa qínée minára maaqí qídaqa. Yá fee faiqí moó fannoo sía firaa ainaina káifau kóota márídanooofau, fífau narí ákaqaafasaa áanóo ínafa maqúsai kóotaki ufa máraannoo. Yá fee faiqí moó fannoo fífau narí ákaqara fúrufarammidanoommifoo qínafa mifá firaa kootaki márídanoo ufa máraannoo. Yá fee faiqí moó fannoo fífau narí ákaqara mandá ufa qíma-maqainafa karaambáiqua márínannai óonuraina aní idáki mara áquandoora. ²³ Yísufa moó ufa qímanniminau. Ínnee ínneeqa Ánutuna ámira ainaina aandáu fee óoni fee nána ainaina fee Ánutuna ámianauree qímasee amaana máqaki múnuseeqa ínniqa níkeekú nikaakú Mooseena sándufa áfaqaidee qímasee ímarundee íqa, Ánutuna ámianee qímaseenana aneenná ákaqaafasaa faqa aní áqiranara irisée sía káqi Ánutuna ámiaqa. ²⁴ Aandáu aina miná quqáseeqa óonurandee ínneeqa níkaqaafasaa faqa moodáaqoo ufa qímaseeqa reendenámma fínaqa dóo miqóo kai aandáu aina Ánutuna qaindásaa quqáa.

²⁵ Yísufa moo úfa maaqí qímasee qímannimidanoo qinau. Faiqí moó fannoo aníara mandáikamaqimaqaannee qímasee aní kóotai áfiqee fínana aanái múnú dauní andeeqá taikéenana áqoondikia. Sía andeeqá taikáinanoo aní maréeqeenoo kíapana múnú ámiannoo. ²⁶ Mifá ani maréeqee firisuaiqá áminanoo aní rumbáannoo. Simaí, qíní ufa íriaqa. Anée rumbáranaki márínanoo aní numóo akiaqa aiqáma uqanna taikáfinana mi-karí kai misá aní idukú aiséefaránoo.

Faiqí ánaasee úmmuarira ufa.

²⁷ Maasá Yuda máqannaasa qikeekú ufa maaqímmínoo máridanoo. Ínnee sía moo fásíqa ánaaqa úmmuariaqa. Mi-ufáfa miqímmínoo márifaqa qínée minára maaqí qí-daqa. ²⁸ Faiqí moó fannoo sía ánaasee máreennara káqi afu kai qáfainnara áaqoo kai óonu máfi írinnanara minára Ánutufa dóo úmmuarammiaanoo qíannoo. ²⁹ Aneenná ásauku uqannai áfu áaqoo fannoo aaná andeeqásee márínanookáqi rúnna aní marée-qeenoo káqi rúnna mara ubeekáidanoo quqámaqainnana mandá áinaina maráanee qínana mi-aqoo afúna aunúsee dimbása. Moodáa afu aqoo taikáfinanoo aiqáma afaaqa káqi márínanoo idaaqámmiannoo. Aiqáma afaaqa Ánutufa idáki áqusainanoo mandá máríannoo. ³⁰ Aneenná ásauku uqannai ásauku fannoo aaná andeeqásee márífanoo káqirunna aní maréeqeenoo káqirunna mara quqámaqeenoo mandáinaina maráanee qínana mi-asaukúna ateeqá áqua. Moodáa afaaqa áti taikáfinanoo aiqáma afaaqa káqi márínanoo idaaqámmiannoo. Aiqáma afaaqa Ánutufa idáki áqusainanoo mandá máríannoo.

Faiqí ánaasee minnísara ufa.

(Mataioo 19:9; Mareekoo 10:11-12; Ruka 16:18)

³¹ Maasá Yuda máqannaasa qikeekú qikaakú ufa maaqímmínoo máridanoo. Faiqí moó fannoo narí ánaaqa minnísanauree qímasee sía fífau minnísannoo. Papiqasáa maa-anaaseefá qíní qínaaqa máríuna dóo minnísееqqa miqí qímaseenoo mi-papiqánasaa ákara rúmeeqeenoo mi-anaaseená ámiannoo. Amiséenoo dóo aqiqáannoo. ³² Mi-ufáfa miqímmínoo máridanoo, qínée Yísusa minára maaqí qídaqa. Faiqí moó fannoo narí ánaaqa aqiqée maríana sía úmmuari mari anaaseena ámiqimari anaaseena fífau aqiqée marífa mi-fasiqáfa narí ánaaqa maréeqeenoo úmmuarianaki quqáidanoo. Quqásaifanoo faiqí moó fannoo mi-anaaseená máraifa mifá faqa úmmuarammidanoo.

Ufa rukíarana faqa nimana aqiqáranara faqa mi-ufáfa.

³³ Maasá Yuda máqannaasa qikeekú qikaakú ufa maaqímmínoo máridanoo. Faiqí moó fannoo Ánutuna áfusaa aináiniani qínafa kúqaa mi-ainainná ía. Sía Ánutuna áfusaa únna qía. ³⁴ Mi-ufáfa miqímmínoo máridanoo, qínée minára maaqí qídaqa. Sía Ánutuna áfusaa ufa afeekaikámandee ásauku uqéeraaqa. Sía mi-oosanná áraaqa. ³⁵ Sía innaarúnaira qímasee amana aqiqáa. Miqóo Ánutufa ufaqíra qáari miqóo ufíqinoo máridanoo. Sía maa-maqa maaqánara qímasee nimana aqiqaaqa. Maa-maqa maaqánakina Ánutufa áiku rámaqai maqa maaqafa márídanoo, náaquqáni sía nimana aqiqaaqa. ³⁶ Sía Yeerusareera qímasee nimana aqiqáaqa. Yeerusaree firaa karaambaiqa Ánutuna maqúsa márídanoo, qímasaida qímariana minnísaaqa. Ínneeqa níkiqa kíkíqa ususaida nimana aqiqée maríana sía miqífaqa. Ínnee amanée ínneeqá kai moó fannoo éekara níkiqa áuqida fee moó fannoo dundúqarira níkiqa áuqida fee, sía amaná áuqifara. Ánutufa kaimmáúqinau. Náaquqaani sía nimana aqiqaaqa. ³⁷ Minára ínnee eedóo qiaqeera eedóo kai qiaqa. Ínnee qáoo qiaqeera andeeqásee qáoo kai qiaqa. Anée moo áinaina kíkíqa úsinana aneenná ámuqusa óokiqari mandáinaina márínakiqari moo áinaina kíkíqa ususée únna qiananoo.

Ákiaqara ákiaqara qíra ufa.

(Ruka 6:29-30)

³⁸ Óoqeenáa Mooseena sándufa maaqí qímaqoofa márída qínée írídaqa. Faiqí moó fannoo mooná afu dimbáqai faqa, faiqí firaasá ufa qímasee miná áru fasiqana narí áfu dimbéefara. Kafáa moó fannoo ásaúkusu mu moo óori árifanoo áfai rufidifaqa faiqí firaasá ufa qímasee áru fasiqana narí áfai rufidifaranoo. ³⁹ Mi-ufáfa miqímminoo márídanoo, qínée Yísusa minára maaqí qídaqa. Moó fannoo mandáikammamaqainana anée sía kaifáa quandáfi narí mandáikammamaqáa. Moó fannoo aní aapaasa árinana sía áanóo ía, sía qáoo qía, dínni faqa kai quandásainanoo dínni faqa áruani. ⁴⁰ Faiqí moó fannoo kóotai aní áfiqee múnuseenoo kóotammamaqáseenoo aní siuta raipáqu márinnana sía óori runúa, moó faqa ámiqirana raipáueeqee káqi aabaá miná faqa ámia. ⁴¹ Faiqí moó fannoo qafee faqáa fee sundía fee kíapa fee aníara qiní faqa qiní aináina faqa sía feefaurú ámianaúra káqi qífíqeenana moo máqusai múnúqisáannee qínana anée óori quqáseenana sía feefaurúara iriséenana óori runúa, mi-maqusána fíaaqaree moo máqusai eedóo qímasee múnaisaa. ⁴² Faiqí moó fannoo munnimma fée qamunna fée qínana káqi ámia. Sía qáoo qía. Faiqí moó fannoo aní moo áinaina úfaasu qímiannee qínana sía qáoo qía, káqimmámia.

Namuqáara sía fídiaqaaiani, nímúqusiani.

(Ruka 6:27-28, 32-36)

⁴³ Misá ufa maaqínnoo márúna írídaqa. Ínneeqa níqoondia ra nímúqusaki nídi ani. Ínneeqa namuqáara fídiaqaamiani. Misá ufa miqímminoo márifaqa minára qínée írídaqa maaqí qídaqa. ⁴⁴ Ínneeqa namuqáara faqa nímúqusaki nídiani. Ínnee qiní ufa írínausa miná saara nárifaqa misára faqa quandáfi innaaru qiaqa. Ánut-ufa misá ámiqi ámiqianifeera innaaru qímannisaaqa. ⁴⁵ Miqíqqa kai Ánutufara foora márifaranoo. Mifá Ánutufa miqíranara kai mifá qífanoo súani fannoo aiqámausa Ánutuna namuqáaki máriasa faqa áqoondiki máriasa faqa aiqámatinai káaqa qámannimaqaidanoo. Miqíranara kai Ánutufa qífanoo aaku rídanoo andeeqárausa faqa sía andeeqárausa faqa aináina úmmaqusaafanoo kambíqa nímaqaidanoo. ⁴⁶ Ínnee ínni nídinausa kai nídinaqa ínnee náqimmásee Ánutufa miná ákiaqara maasá feefaurú qímiannoo fee qífáree. Sía nímiannoo. Ínnee miqínnaqa únna qíra takisa máree maríasa naanna réemariasa máriafanoo. ⁴⁷ Ínnee ínni nídirausara kai nídiraqa amana amana kái máriafanoo. Ínnee sía ánaamuru úrinaaqaraida. Misá faqa narí áidi narí áidirana amana amana kai máriafaqa minára qínée ínni qímannimíqa. Ínni namuqáara faqa nímúqusaki nídiani sía áqoondiará kai nídiani. ⁴⁸ Ínni innaarúnnai níkoofa andeeqárana fíqararafa márídanoo. Sía namuqáa fee qídanoo, sía maaná qiní qíqoondi fee qídanoo aiqámausa ámiqi ámiqimannimaqáidanoo. Ínnee faqa miqí kai íqa miná aanna raaqéera qídaqa.

Ámuqusinana qumeé nímira ufa.

6 Yísufa narí faiqi námufaqa faiqí ánaasee faqa maaqí qímaseenoo qímannimino qinau. Ínnee qiní ufa írimariasa Ánutunara iriséeqa moo ámaana saika fee aqoónausa dadaaqíra fee miná áuqarara sía aiqámausa nífusaa áuqaaqa. Kukéeqasee reendeenámasee áuqaaqa. Aiqámausa nífusaa mi-ainainná áuqainafa minára faiqí ánaasee aiqámausa qíqafaaqeera miqínnaranoo. Miqínana Ánutufa síamma innaarú-

nai miná ákiaqara aní feefaurú ámaqaannoo. Qumeé kai aiqáma ainaina narí Ánutuna áfusaa kai dadaaqínanoo Ánutufa dóo narí qáfaida miná ákiaqara aní feefaurú innaarúnai quqámmamaqáannoo.

²Qaaraikí máriasa misá moo ámiqira ainaina dadaaqínoo aqoónausee Ánutunee nímiani qímaseenoo maqúsa qámbaana óonuree ukeena fuaqásee faiqí ánaasee nífusaa dadaaqínaqa qíqafamáseeqa qimooqiaqéera qímariasa dóo náriqa miqóo taikáida miqídaqa. Ínnee sía misá naanna raaqa. ³Ínnee moo ámiqira ainaina dadaaqámmámianeera qumeé kai maqándanai ámia, faiqí nífusaa qáfee foora. ⁴Qumeé kai ámimarinanoo ínni níkoofa aiqáma qumee áinaina qáfee márifa miná ákiaqara aní feefaurú quqámmamaqáannoo.

Innaaru qíra ufa óosana iroo úfafa.

(Ruka 11:2-4)

⁵Ínnee innaaru qídaqa misá qaaraikí máriasa naanna sía raaqa. Misá amaana máqaki kíkíqamáfidaqa qímariasa maqúsa qámbaanai kíkíqama fídaqa qímariasa innaaru qídaqa. Faiqí ánaasee aiqáma qíqafaaqee qídaqa miqídaqa. Qínée ánoona ufa uqanna ínni qímannimidaqa. Dóo misá miqána ákiaqara dóo faiqí nimooqírana kai máraidaqa. Miqóo taikáida miqídaqa. ⁶Ínnee innaaru qídaqa ínneeqa máaqaki ínneeqa kai kéeqafinana kooqí ititáseenana qumeé kai ínneeqa níkoonara innaaru qífanoo, aiqáma ainaina kukéeqarana faqa qáfee márifa aní qáfamáseenoo miná ákiaqara ámaqaannoo.

⁷Ínnee innaaru qídaqa ánaamuru máriasa naanna sía raaqa. Misá sía ufara randáidaqa ufa fannoo úrirara kai úrirara kai qídaqa. Misá Ánutufa maasára ámiqimmásee íránífeera qímasaida miqídaqa. ⁸Misá naanna sía raaqa. Ínni níkoofa sía ínnee írámmiriaoqoo kai íridanoo. Óoqai mífá írimarifa márídanoo. Minára fífau ufa úrirara kai úrirara kai qídaqa sía innaaru qiaqa. ⁹Ínnee innaaru qírara maaqí qímasee innaaru qiaqa.

Óo innaarúnai qíkoofa faiqí ánaasee aiqáma aní áuquara úriqaramásee náaquqáani.

¹⁰Aní innaarúnai quqúsa maa-maqánasaa kambíqaani, innaarúnai aní áiku ásauku máriasa aní íriranamau kai andeeqásee fímariasa márídaqa maasá maa-maqánasaa qaraasa misá naanna rámassee mi-íriranámau kai fuaqaana.

¹¹Anée maqee fáasaana maasá qímanasaa nárana qímia.

¹²Akaqúsa maasá mandá ainaina qímimariana maasá minnísaanana miqíkai ínana anée faqa maasá mandá ainaina ákiaqara maráqu qisa.

¹³Sía anée maasá rarisámeeqeenana afeeka nimaniraqoo quqáqisaa. Mandá fasiqa ásaukuki márúnnana anée Ánutufa uqéereeqee káqinni ámiqiraqoo quqáqisaa.

¹⁴Yísufa mi-ufánara kaifáa maaqí qímasee qímanniminoos qinau. Ínnee ínneeqa niqoónausa faqa ánaamuru faqa mandá óosana ákiaqara minínnisaifanoo innaarúnai níkoofa ínni mandá óosana ákiaqara faqa minnísaannoo. ¹⁵Ínnee ínneeqa niqoónausa faqa ánaamuru faqa mandá ainaina sía minínnisaifanoo ínni níkoofa miqí kai ínoo sía ínnindi faqa mara áqunnisaannoo.

Áararéé márína innaaru qíra oosana mi-ufáfa.

¹⁶Ínnee nárana minnísee náararéé márínaqa innaaru qídaqa qaaraikímariasa naanna sía raaqa. Misá nárana minnísee innaaru qiaqéera nóori runúsee dooná ákiseeqa márídaqa faiqí ánaasee sía nárana náidammiafoo qiaqéera miqídaqa. Qínée

ánoona ufa uqanna ínni qímannimidaga. Misá miqóo kai taikáida miqídaqa. ¹⁷⁻¹⁸ Ínnee nárana minnísee innaaru qiaqéera sía miqí iqa. Ínnee nammári áuqamásee qamunna ámiqirana afisúsee níkiaqa áuqamáseeqa naanaidara qídana faiqí ánaasee aní qáfamásee maaqí qifara, maafá sía nárana minnísaidanoo innaaru qídanoo miqí qiaqéera miqínnaranoo. Ánutufa kai ínni níkoofa aiqáma qumeendáara ainaina faqa qáfée márifa mifá kai qáfamásee miná ákiaqara anímmamaqáannoo.

Óosana óosana qumiasana innaarúnai kai afeedíra ufa.

(Ruka 12:33-34)

¹⁹ Ínnee maa-maqa maaqánasaa sía aiqáma qumiasana óosana óosana maréeqee quqáseeqa afeediaqa. Taafí áruani, átauku áruani, qooqoosá aukúani, ummuara fasiqa anirée ummuara máreefaara. ²⁰ Innaarúnai kai qumiasana óosana óosana afeedí íseenana miqóo márinnanoo sía taafí áruannoo sía qooqoosá aukúannoo sía úmmuara fasiqa máreefara ámiqira qóo káqi máriannoo. ²¹ Ínni írirafa ínni nímuqusa ínniqa qumiasana máriqoo kai miqóo kai írirafa máriannoo. Minára innaarúnai kai qumiasana afeediaqéera qídaqa. Ínni írirafa miqóo kai máriannoo.

Áfu afaaqa qóomarafoora márídanoo.

(Ruka 11:34-36)

²²⁻²³ Faiqí nífiriki níqafeemarifa afaaqa káaqa qárafa márídanoo narí aináinara sía tatamáqifa káqi páapaa ídanoo nímimarifa. Faiqí moó fannoo óori ákooqarafa narí aináina káaqa tatamáqimarifa márídanoo. Ínni nóori nífu miqífaqa ínnee asukunakínai máríafanoo.

Nifaaqasáaqaraa ainainara indee indee írana qáoo qíra ufa.

(Ruka 16:13; 12:22-31)

²⁴ Moodáa fasiqa fannoo sía amana qaara rakísiraqanda moodáa kari aináinamán-nimaqáannoo. Mifá indaarúqaa rakísiranara ákooqaannoo moo rákisiranara áidianoo. Sía miqínoo mifá moo rákisiranasaa atooqáannoo moo rákisirana minnísaanoo. Ínnee miqí kai iqa máríafaqa sía amana Ánutunara faqa maqásaa qumíasanara faqa moodáanaki sía amana aináinammá nimaqéennaranoo.

²⁵ Minára qinée qímannimidaga. Ínnee sía ínneeqa káqi máríranara nímuqusiqa. Ínni nárana néemariana faqa nammári néemariana faqa qamunna afisímárianara faqa sía minára yái fee maráanau yái fee maráanau qiaqa. Qamunna nárana óorudupirafa márínara sía minára írinanoo umaara ráani. Anée sía kúqimariananoo káqi máriannanara minára kai asasiaqa. Aneenná káqi máriannanara miná ákiaqara firaa ainaina márídanoo nárana faqa nammári faqa qamunna faqa óorudupirafa márídanoo. ²⁶ Ínnee káaqa qamunna náránara rímaríasa qinée nínfafaidaqa. Qufini sía nárana úmmaqidaqa sía aiqídaqa, sía afeedídaqa, káqi nárana náidaqa. Ánutufa misá nímidanoo. Ánutufa ufini rírímma káqikaa ainaina dapi ainaina nárana níminóo inani. Ínnee faiqí firaa ainainá máríafanoo úriqaraqa máríafanoo ínni faqa nímiannoo. ²⁷ Amanée anée aneenná kúqirana ámuqusiranannai aneenná márírana fírarísámasee kísaaqasaa márinnaree. Sía amana. Dóo nánaree fífau náránara umaara ráidanoo fee.

²⁸ Nánaree fífau qamunnara yái fee maráanau yái fee maráanau qídanee. Ínnee nándaki káasau taatuqée tamookeena qáfamásee minára íriaqa sía aináinidaqa

sía qamunna akunúsee afisídaqa. Ánutufa taatuqée qamunnara foora afisúa-maqáidanoo. ²⁹Óoqai Sooroomoonáfa mifá ámiqira qamunna qáueesa réemaru qamunnana afisímarúfa, kóora ainaina faqa afisímarúfa, sía mifá maa-kaasau taatuqeená áfufeenaara ímaríndee sía miná qamunna úriqararafa márínau, miná qamunna uréeqarafa márínau, dóo sáa qamunnara ummaara ráranara dóo min-nísaaqa. ³⁰Káasau qúsau ainaina Ánutufa qamunnará foora nímidanoo. Sía miná kísaaqasaa márira ainainau nímidanoofau. Maqee kásidanoo dúna ateeekásee idá araseefándinna ainainafa márídanoo. Ínnee faiqí sía miqírausa. Ínnee kísaaqasaa ínni áukuana márífara. Ánutufa qúsau ainaina rirímma qamunna nímidanoo ínni faiqí fíqaramásee nímiannoo. Ínnee faiqí qamunna ainara kái nímuqusimaríana Ánutunara káqikaaqoo kai írirana Ánutunasaa rusí maríafanoo, áaqaida miqímaríafanoo.

³¹Ínnee sía nimukáina maaqíafa nána qamunnee afisúanauree nána náraneé naanáuree, nána nammári fee naanáuree. Sía miqí qiaqa. ³²Ánutuna ufa sía írimari-asa misá miqí qídaqa. Ínnee sía misá naanna raaqa. Ínnee ínni innaarúnai nkoonara kai íriaqa. Mifá fáasai ínni nárana ínni qamunna ainainara fáasamma íridanoo. ³³Ínnee Ánutuna quqúsara faqa ínni andeeqárafa Ánutuna andeeqára fára foora márínau mi-iriráfa kai márínanoo níqinaaqa mara quqáseeqa fífanoo maasá nárana aina faqa qamunna ainaina faqa Ánutufa qímiannoo. ³⁴Minára qínée ínni qíman-nimidaqa maqee kái íriaqa. Dúna fáasaana ainainara sía írinanoo ummaara ráani. Dúna narí kai narí aqáma kambíqaaninna ainainara rakísiannoo. Faasaambáasaana maqee áinainara kai íriaqa fuaqa qídaqa.

Niqoónausa fífaú nimaníra óosanara qáoo qíra ufa.

(Ruka 6:37-38, 41-42)

7 Yísufa qinau sía ínneeqa niqoónausa áaqaranara maqee maqee misá níqiaqa. Anée miqínanoo Ánutufa miqí kai ínoo aní áaqaranara aní faqa áqiannoo. ²Anée mi-aikána kai raqúru níminaqa Ánutufa mi-aikánannai kai aní faqa raqúru ámian-noo. Anée nána áqira ufa faiqí ánaasee akaqáusa níminanoo Ánutufa mi-ufánannai kai anínna rafáaqafu amaqáannoo. ³Anée nánaree aneenná ákaqaafasaa áfuki saqári árai márífanee ufa qídanee. Mee aní áfuki múduka saqari akatia márínara anée sía fee íridanee. ⁴Aneenná ákaqaafasara nána óosana máraidanee maí aniráinaqa mee aní áfuki saqari árai márína mara áquanee qídanee. Aneenná áfuki fíraa saqari akatía márínara síamma írí máríananoo. ⁵Qaaraiquí máríanafa mandáiki máríanafa. Aneenná naaree aneenná áfukina mee fíraa saqari akatía márína mara áquseenana andeeqáseenana áfu maqaséenana miqóo quandáfinana aneenná ákaqaafasaa áfuki káqikaa saqari arai márínnana mara áqinanoo andeeqára oosana máriannoo.

⁶Ínnee ámiqira nárana fainí nímidée. Sía ními-mariáfanoo. Fainí sía mi-amiqira naranná áminnanara íriannoo ámina námaseenoo káqi quandáfinoo ani ukaqá ámi-annoo. Aneenná afaaqa áuqira ainaina kúarauqa nímidée, sía ními máríafanoo rakéekaamminoo dooná rámasaannoo. Miqí kai másee ínnee fúrufarira fasiqa anaasee írimari ainainna sía nímiaqa. Sía írifaranoo. Fainí kúara rakéekaa inoo dooná rámasaani.

Sárauqimaria ainainara innaaru qínanoo ámiannoo mi-ufáfa.

(Ruka 11:9-13)

⁷ Anée aináinara sárauqinana Ánutunara innaaru qínanoo aní ámiannoo. Aináinara sárauqinana Ánutufinnai randáinanoo mifá uqafíqani. Aináinara sárauqinana Ánutuna kooqí árinanoo mifá kooqí rafáqaamásee aní ámiani. ⁸ Aiqáma iréemari-asa máreefaranoo. Randéemariasa paqúrifaranoo. Kooqí árimarífa mifá kai kooqí paqúrino maaqaki kéeqafino irai áinaina máraannoo. ⁹⁻¹⁰ Ínnee faiqí níkausa qímannimidaqa ínneeqa nímaaku aníara náranara innaaru qífaqa óoni nímfaree. Sía óoni nímfifaranoo ínneeqa nímaaku noodáannara innaaru qífaqa amanée ínnee mandá sakani nímfaree. Sía sakáni nímfifaranoo. ¹¹ Ínnee mandá óosana máree máriasa máriafanoo ínneeqa faiqí námu innaaru qiafaqa ámiqira ainainá kai nímmariafanoo. Innaarúnai níkoofa ámiqirafa uqanna máridanoo minára innaaru qímarinausa minára narí firaqóo ámiqirana amana kái ámiqira ainaina kai nímiannoo.

¹² Anée nána óosanarée áididanoo fee faiqí ánaasee aní ámfaree, anée ámiqira oosana kai qímia qee qímariananoo. Dóo anée náaree miqíra ámiqira oosanná kai faiqí ánaasee maqee maqee káqi nímia. Mooseena sándufa faqa tamummáqarausa ufa faqa misá ufa ánoona mi-ufánaki kooroo ínoo máridanoo.

Tiqeera kooqiara faqa fira kooqiara faqa minára qírafa.

(Ruka 13:24)

¹³ Ínnee innaarúna aatata fíqa tiqeera kooqiki kéeqafi fuaqa. Idáki fímaria kooqifa firaafá máridanoo. Mi-aanáfa faqa firaafá kai máridanoo. Níanasaa máfi áqirafa firaqóo máridanoo. Faiqí ánaasee moómoosa maqee maqee miqóo fímariaqoo máridanoo. ¹⁴ Káqi márira kooqi tiqeeraíkinoo máridanoo, mi-aanáfa faqa tiqeeraíkinoo máridanoo, afeeka aatatá máridanoo. Faiqí ánaasee moodáa moodaa mi-tiqeera kooqína paqúrida fímariafa máridanoo. Ínnee miqóo kai fuaqa.

Únna amaana ufa qímariasa óosana qíra ufa.

(Ruka 6:43-44)

¹⁵ Ínnee únna qíra amaana ufa qímannimira fasiqauqara eeráiríafa. Misá máaqeena faini reendeeníra faini apata afisírafa aniráannoo, minára rufíaaqa. Aundurái káasau faini miqírafa máridanoo. Ukaqá nímiandoora minára rufíaaqa. ¹⁶ Maaqímmasee misá óosana íriaqa. Náqimmásee saqári qáfararee. Anée óonurée-nana qaqamma kái qáfaa. Moo sáqari qáfainanoo qaqamma íranoo márinara ámiqira fee qínnananoo. Moo sáqari fannoo ámiqira amanee máridanoo qaqamma síaífa, adusá máridanoo. Únna amaana ufa qímannimimaria fasiqausara miqí kai inoo saqári kíkiqa úsirafa máridanoo. Kamúkamuna qaqamma fannoo amuka faqáa sándasaa íranoo márinanee díqinnaree. Sía miqóo íranoo máriannoo. Faafísa qaqamma fannoo réereeroondáanasaa íranoo márinanee tiqínnaree. Sía miqóo íranoo máriananoo. ¹⁷ Ámiqira saqari fannoo ámiqira qaqamma kai íraidanoo. Miná dínni mandá saqari fannoo mandá qaqamma kai íraidanoo. ¹⁸ Ámiqira saqari fannoo sía amana mandá qaqamma íraannoo. Kafáa miná dínni mandá saqari fannoo sía amana ámiqirana íraannoo. ¹⁹ Saqári moó fannoo mandá qaqamma adusá íraífaqa ateeká idáridaqa. ²⁰ Amaana ufa qímannimimaria fasiqausa saqáriara foora máriannoo.

Minára qinée inni qímannimida. Amaana ufa qímannimimaria fasiqausa naaqá óonuree misá márinna óosana nímarinna oosana qáfaa. Qáfamásee andeeqée mari fasiqanara ámiqira amaana ufa qímari fee qiaqa. Miná dínni áaqee mari fasiqanara mandá amaana ufa qímari fee qiaqa.

Fífau Yísunara karaambáíqee qímariana.

(Ruka 13:25-27)

²¹ Yísufa kafáa maaqí qímasee qímanniminau. Faiqí fífau misá nóokiari qíníara karaambáíqee karaambáíqee qímariasa sía innaarúna ququsaki fífáranoo. Qíní innaarúnai qíkoona íriranamau fímariasa misá kai innaarúna ququsaki kéeqee faranoo. ²² Innaarúnai kéeqeemaria aukuanafa kambíqafinaqa moómoosa maaqí qímasee qímaqimifaranoo. Óo karaambáíqa karaambáíqa. Maasá maqásaa márídaqa aníara maasá aní amaana ufa qímannimiaafanausa márídaqa. Maasá fúeenasana áruna aní áuqu rámasaída innaaru qímasee mara áqunniséunausa márídaqa. Maasá miqí máríafanausa márídaqa. Dóo maasá aní áuqu rámaséeqa moómoo fíraa afeeka ainaina áuqimariafanausa márídaqa, dóo anée minára irisée maasá faqa innaarúna ququsaki mara quqáqisaa. ²³ Misá miqí qífaqa qinée maaqí qímasee misá nífusaa qímannimianauro. Qinée sía uqanna ínniara írimariafanausa. Dóo qíní qífusaaqari fuaqa. Ínni oosana eendaándirafa márídanoo. Dóo fuaqa.

Qaara maqara quandára ufa.

(Ruka 6:47-49)

²⁴ Faiqí moó fannoo qíní dóokinaa ufa iriséenoo sanafáunaana anoona qinée qí-maqaunamáu kai andeeqásee fímarifa, mifá nána ainaina fooqáa fee márídanoo fee. Mifá ámiqirafa írira fasiqa fooqáafa márídanoo. Narí máaqa átuna meemái óoniki mapukúsee arusaifá márídanoo. ²⁵ Mi-maqáfa márífanoo aaku fíraafá ríri ifanoo nammári máaqa ameemaanai taatarúnna mandi máree óoqufinoo úfai fíraafá úqinoo sía mi-maqána rapée ínoo. Óoniki máaqa usakáqoonara sía rapéeinau. Faiqí moó fannoo qíní ufa írimarifa mi-maqána ákoofara foora máríannoo. ²⁶ Faiqí moó fannoo maa-ufána máa qinée qúnnufana qíní dóokinaana iriséenoo minnísee márifa mifá núkudasaa máaqa usakéemari fasiqafára foora márídanoo. ²⁷ Mi-maqáfa márífanoo aaku fíraafá ríri ifanoo nammári áufinoo máaqa ameemaanai taatarúnna mándinoo óoqufinoo úfai fíraafá úqinoo máaqa árinoo rapéepaa ínoo maqásaa pauta qífanoo maqá rakéemáseenoo áqufinoo. Qíní ufa irisée minnísee réereeroondána arakana auféena faiqí máríasa mi-maqána ákoofara foora márífaranoo.

Yísufa naríaraa Ánutufara foora qímannimi ufafa.

²⁸ Yísufa mi-ufáusa qímaqoosa faiqí ánaasee moómoosa írufanoo náaquqée máru-faqa qiqau. ²⁹ Maa-fasiqáfa sía maasá uqannífíqee mari fasiqausara foora márídanoo. Maafá naríara Ánutufara foora márídee qídanoo qímannimidanoo.

Yísufa károora árimaru fasiqana andeeqánau.

(Mareekoo 1:40-45; Ruka 5:12-16)

8 Yísufa ámuuqu namusaa faiqí ánaasee ufa qímannimiseenoo qumuroofaqa faiqí ánaasee moómoo aniréeqa Yísuna faqa ánaaqiana rumbárausa fímaríqau. ² Fímarufanoo faiqí moó fannoo károora árimarufa Yísuna óorinni ani mapámufufanoo

Yísuna qímaminau, óo maasá rakísirafa aní afeeka amaná márídanoo qinée minára íridaqa. Aneenná írirafa eedóo qímaseenana qíní károora rukáqisaa.

³ Yísufa mi-ufánara iriséenoo narí ásauku minásaa mundúseenoo asasammásee qinau. Eedóo dóo qíananoo amaná qiqá írirafa eedóo qídanoo rukámmaisáanaura.

Miqí qímasoofanoo miqóo kai miná károora taikánau. ⁴ Miná károora taikásoofanoo Yísufa qímaminau. Simái sía uqanna moodáa fasiqa qímamia. Fíndifinana múnua amaana máqasaa aanáiqikirana aneenná afaaqa károora árimaruna uqafiqainanoo aikuqumásainana Mooseefa ufa qímaqoomau ainaina mara máree amaana máqaki qaindásaa suqárana tatúfinana Ánutuna ámia. Faiqí ánaasee qáfamásee dóo miná károora taikéefoo qímasee sía aníara eeráiriaqera.

(Óoqai Mooseefa károora nárinausa sía maqúsai ániaqee qímaqoofa. Ándandakinai kai nuaqée qímaqoofa. Faiqí moó fannoo narí károora taikáseenoo amaana máqaki ani kíkíqamafufanoo amaana máqasaa rakísirausa qáfamásoofanoo dóo maqúsai fuannée qufanoo dóo kaifáa maqúsai finau. Káqikaa ainaina amaana máqaki Ánutunara dúfi dúfi qímasee nimiséenoo dóo maqúsai kaifáa finau.)

Roomma máqannaa Saidéena aináinira faiqi andeeqóo ufafa.

(Ruka 7:1-10)

⁵ Yísufa miqóoqari Kapeeranauma máqusai finau. Miqóo óonu márufanoo Roomma máqannaa sundía saidéena moó fannoo Yísu finnai aniréenoo dadaaqíranara irámmirinau. ⁶ Óo rakísirafa qíní aináinira fasiqa máaqaki faiqaqée aurímari-faqa, minára aní qímamidaqa. Mifá áiku ásauku pipisaaqá usufifanoo kúqiara foora inoo márifaqa. Aurírafa firaafá árimarifaqa, aupúree márifaqa. Amanée anée qíní aináinira fasiqa idaaqamáqisaa.

⁷ Miqí qímasoofanoo Yísufa qinau. Amaná qinée minní óonureeqa idaaqám-mianaura. ⁸ Roomma máqannaa sundía saidéena fannoo Yísuna fíndifinoo miná máaqai fíranara iriséenoo qáoo qinau. Sía fúa. Sía qíní mandá maaqaki anée kéeqaanneera. Qinée ánaamuru fasiqa óoreeqárausa márídaqa. Anée qíní úriqararafa qíní máaqaki kéeqafinaqa qisaurúanóora. ⁹ Qíní úriqarara sundíauqa moómoosa máriafaqa qinée misá nímeemaanai márídaqa misá ufamau fídaqa. Qinée akaqá sundíauqa rakísirausa márídaqa. Qinée ufa kái moorá fúannee qímarunanoo mifá dóo fídanoo. Moorá ufannai kái qímamímarunanoo mi-ainainná áuqaidanoo. Anée Yísufa faqa maqásaa ainaina faqa aurírana óosana óosana ainaina faqa úriqararafa márianaqa qímamidaqa. Minára anée miqóoqari kai márídana ufannai kai aurírafa taikáannee qínanoo qíní aináinira fasiqa aurírafa taikáannoo.

¹⁰ Yísufa mi-ufána iriséenoo tautúfanoo áaquqoofanoo faiqí ánaasee miná faqa rumbárausa fífíusa qímanniminau. Qíní ufa íriaqa. Maa-Roomma maqannaa fasiqáfa firaaqóo qíní saqárikidanoo qinée Isaraee máqannaasaki qeeqá maqannaasaki máqusa máqusa nídaqa sía moó maaqíra ámiqira fasiqa paqúriqa, ánaamuru márídanoommi. ¹¹ Kaifáa minára qianáura qíní ufa íriaqa. Súani óosanaindari faqa ámuqundari faqa níanaindari faiqí ánaasee moómoo ánaamuru anirée innaarúna ququsaki kéeqafi Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa óoqumarifi Ánutuna qoomáqa sakasée neefáranoo. ¹² Máa Isaraee máqannaasa innée Abarahaamana áiku ásauku márúnausa káqi innaarúnai kéeqaanauree qímariasa maqee sía kéeqeeqefaranoo Ánutufa inni nífaqeeqeenoo mádaanai asukunakí áqunnisaannoo. Miqóo innée níranaqainaqa firaaqóo fáaqa quqásee nífai sandúrifaranoo. ¹³ Miqí qí-

maseenoo Yísufa faiqí ánaasee qímanniminoo quandáfinoo sundía saidéena qímaminau. Dóo aneenná máaqai fúa. Aneenná írirana qínísaa rusísaannanara dóo aní aináinira faiqi andeeqáfinoo. Dóo anirandée ámaaqá fúa.

Miqí qímasoofanoo mi-kamúqoo kai mi-aurira fasiqáfa moosáa máriuufa dóo fíndifinau.

Yísufa faiqí ánaasee moómoo andeeqánnimaqóo ufafa.

(Mareekoo 1:29-34; Ruka 4:38-41)

¹⁴ Yísufa miqóoqari Peetooroona máaqai finau. Óonuree qáfoofanoo Peetooroona áiraamaku ánaasee aurímarinau. Afaaqá idídi márufanoo aurída faiqaqée márufanoo. ¹⁵ Yísufa miná qáfeenoo ásauku qumáranau. Ásauku qumároofanoo aurírafa taikánau. Taikáfufanoo mi-anaaseefá aaqee fíndifinoo nárana aina Yísuna áminau.

¹⁶ Mi-eenoonná mi-maqusánaasa nári aurímarusa faqa fuéenaikímarusa moómoosa faqa nífiqee Yísufinnai minní quqée máriqau. Minní quqásoofanoo Yísufa ufannai fuéena níqiqoofaqa quqásee fiqau. Aurísa Yísufa misá aurírana faqa taikánisanau. ¹⁷ Taikáseenoo óoqeenaa tamummáqara fasiqa moo áuqu Eesaia miná ufa ánoona kambíqanau. Mifá óoqai Yísufa sía kambíqooqoo maaqí qímaseenoo Yísunara ákara rinau.

Mifá maasá auríranara faqa maasá kudoosaáparana faqa mara áquannoo. Maasá auríra ummaara narí kai miná uqéera qumáraannoo.

Miqí qímasee ákara ríneu.

Yísuna faqa fifandínausara maa-ufána qinau.

(Ruka 9:57-62)

¹⁸ Moo fáasaana nammári afainni márufafa faiqí ánaasee aiqáma suqú maree Yísuna qáfaanee qímasee ani márida qáfee máriqau. Yísufa faiqí ánaasee moómoo tatúsee ánimarufanoo níndafeenoo narí faiqi námu qímanniminau. Dóo uqéeraaqá dóo ínni saimbaqa kanúqaki kéeqafi nammáriki fítaqa máree muqáfainai níanai fída ínnisaimbaqá kai máriaqa. ¹⁹ Misá fíndifi uqéeree marufanoo faiqí moó fanoo Mooseena sándufa írimarufa Yísufuqoo aniréenoo qímaminoo qinau. Óo qiní karaambáiqá anée yátinai fee maqúsa maqusa fínaqa qinée faqa aní faqa fuanáura, sía minnísaanau.

²⁰ Miqí qufanoo Yísufa narí maaqí qímasee qímaminau. Anée qiníara ámiqira máaqaki faiqée mári fee qídanee qiní faqa fírarée qídanee. Káasau fainiuqa óonaa-marai faiqée máriasa márídaqa ufiniuqa ánaamuki faiqéemariasa márídaqa. Qinée faiqí nímaaku yái fee qeeqá qíkiaqa rúmasee fee faiqaanáuree sía faiqára qóo márísá márídaqa. Dóo qiní faqa finnáree.

²¹ Miqí qímasoofanoo Yísuna faiqi námukiqari moó fanoo aniréenoo qinau. Qinée aní faqa fuanáura káqíkaa qóo mariséeqa qiní qíkoofa kúqirarammi mári-faqa. Mifá kuqufínaqa akúndamásee aní faqa fuanáura. Amanée qinée miqíanauree. ²² Yísufa miná ufa iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Maqee uqanna qiní faqa ánia. Náaruara kúqiranaki fifándinausa misá kai nári níqoónnana ákundeefaranoo.

Yísufa úfai faqa nammári faqa qágo qufanoo taikánau.

(Mareekoo 4:35-41; Ruka 8:22-25)

²³⁻²⁴ Yísufa miqí qímaseenoo kanúqaki akarámafufafa miná faiqi námu miná ánaaqiana akaraqau. Akarámafufafa kanúqaki nammári ámuqumau fimarufanoo Yísufa minakí afaafa umooqúkufanoo faifufanoo nammári qámbaanai óonuroofanoo úfai firaafá úqinoo nammári ámakaurinoo kanúqa aundurái kéeqanau. Kanúqa téeqi taaqufafa Yísuna faiqi námu miná qáfamásee kanúqa námu-fafa nammárika ukúqnaana qímasee káafa rufiaqau. Yísufa sía minára írinau mána mána faiaqáee marínau. ²⁵ Miná faiqinámu rufiamaree Yísufinnai óonuree áfau-ramásee fáafa rídaqa qímamiqau. Óo maasá karaambáiqi maasá nammárika ukúqnaidaqa kúqirarammidaqa. Anée maasá qumáree qumbaqqinnisaa.

²⁶ Yísufa misá ufa iriséenoo qímanniminai. Óo káafa innée fífaufufafaa maríasa. Sía qínisaa írirana rusímariasa máriafanoo. Miqí qímaseenoo fíndifufanoo úfai faqa nammáriara faqa qáoo qufanoo nammári faqa úfai faqa kásoomáfinoo dái qímafinau. ²⁷ Miqí qufafa úfai faqa nammári faqa firaqáoo úqiufa kásoomáfufafa miná faiqinámu náaquqoofafa qiqau. Maa-fasiqáfa náqira fee máridanoo fee. Úfai faqa nammári faqa miná ufa irisée eedóo qídaqa.

Faiqí aunduráindaraa áfaannauqa niqiqoofafa kúarauqa naundurái kéeqau.

(Mareekoo 5:1-20; Ruka 8:26-39)

²⁸ Miqóoqari nammári dínnaafainai níanai Kadareenee máqa máafa múnú kanúqa fannoo raqúraminau. Maqásaa áqufufafa mi-maqusánaindari faiqí qaaraqánda ániqau. Fáafasaaq fuéena miqandá naundurái máruqanda, faiqí madikée márunnai máruqanda, faiqí ánaasee aiqáma miqandára rufíee máruqanda máriqau. Faiqí nárímaruqanda máriqau. Faiqí ánaasee miqandá máruqoo sía fímarusa, káafa miqandára rufíee maríqau. ²⁹ Miqandá Yísufunnai aniroofanoo naundurákiqari áfaannauqa fannoo maaqí qímasee fáafa rúmasee Yísuna qímamiqau. Anée Ánutuna ámaaku márianafa anée nánaree ánidanee anée nánaree maasá soodáaidanee anée nánaree káqiqoo kasaaqái aniréenanee maasá idáki áquqiséennaree.

³⁰⁻³¹ Káqikaqáoo níanai akoosaqa kúarauqa éemani náida moómoosa misaqá náidaqa máriqau. Áfaannauqa faiqí naundurákiqari kúarauqara Yísuna qímamiqau. Anée maasá diqíqínaqa amanée kúarauqaki kéeqaanauree. ³² Miqí qufanoo Yísufa qinoo. Eéoo amaná, dóo innée misáki kéeqafuafa. Yísufa niqiqooná iriséeqa aiqá-mausa mi-fasiqaqandá naunduráindari rafúdamakufafa dóo kúarauqaki kéeqafiqau. Kéeqafufafa kúarauqaindi múnari mínari ufaqa ámeemai sandée óoqu fíqa nammári farúmaki bururú qufafa áqufufafa aiqáma kúqu taikáqau.

³³ Kúarasaa rakísímaru fasiqausa miná qáfamáseeqa náaquqoofafa quqásee sandámaqaraasíqa maqúsai kaimbiqau. Maqúsai aniréeqa Yísunara faqa áfaanna naundurái kéeqeemaru faiqi qandara faqa kúarauqara faqa faiqí ánaasee aiqáma qímannimiqau. ³⁴ Misá iriséeqa mi-maqusánaasa faiqí ánaasee aiqáma tatúfafa nammárafainni Yísufuqoo óoqureeqa Yísuna qáfamáseeqa qiqau. Dóo maasá maqa máaqaki sía ánia. Dóo sée moosáa fúa. Maasá aníara rufiidaqa.

Yísufa áiku ásauku pipisaaqá usirana andeeqá áisanau.

(Mareekoo 2:1-12; Ruka 5:17-26)

9 Miqí qufanoo Yísufa narí faiqi námufaqa sípaki kafáa kéeqafufanoo nam-márikí ffiufanoo narí maqúsai Kapeeranauma námmari ámuuqumau óonurana. ² Óonuroofaqa faiqí mi-maqúsanaindari moo áuruna áiku ásauku pipisaaqá usufufanoo márúna aindúsu maréeqa Yísufuqoo máree ániqau. Misá írirafa Yísunaki márúnara Yísufa miná qáfamáseenoo quandáfinoo auríra faiqi qímaminau. Sía ruffaqa ruffaqa ia. Afaaqa quqáa. Dóo qínée aní mandáinaina numóo minnáiséeqa.

³ Mooseena sándufa írimarusa miqóo márúsa mi-ufána iriséeqa maaqí qímasee narí qímami narí qímami qiqau. Maafá naríara Ánutusa márídee qídanoo. Akasáa. Maasá faiqí firaasá faiqí miqí qiasa kuqá narí marúnausa márídaqa.

⁴ Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo maaqí qímasee qímanniminau. Náqi fee qifaqee mi-manda írirána ínnéeqa nitikúraki máraqa nídee. ⁵ Ínnée qíníara maa-fasiqáfa sía numóo taikárana amana fee qídee. Qínée moó firaa afeekainaina ínni nífusaa íananoo ánoona kambíqainaqa qáfamáseeqa qíníara kúqaa faiqí numóo taikárana amanámmifoo qifaranoo sía kambíqainaqa únnammifoo qiaqa. ⁶ Ánut-ufa kúqaa uqanna numóo taikárana qíní qíminoo. Miqí qímaseenoo quandáfinoo pipisaaqá qusirana qímaminoo qinau. Aneenná qaindásaqari fíndifínana aneenná qaarí qamunna raqándaammámareenana dóo akumáree ámaaqa fúa. ⁷ Miqí qufanoo mi-aurira fasiqáfa fíndimaqee narí ámaaqaí dóo finau. ⁸ Faiqí ánaasee misá miná qáfamáseeqa nímínaandi ráqeeqa nisausí kambíqoofaqa nímudaani qumooquká-mambufaqa miqóo Ánutufa narí áfeeka Yísuna ámunara minára óonumafi irisée amooqídaqa asasíqau.

Mataioona áaroofanoo Yísuna faqa finau.

(Mareekoo 2:13-17; Ruka 5:27-32)

⁹ Yísufa miqóoqari moosáa fímarufanoo faiqí moó fannoo miná áuqu Mataioo narí oopísaki márufanoo Yísufa qáfanau. Mi-oopísána takísa áqimaru oopisanaki márínau. Takísa máree marú fasiqausa úmmuari márúsa misá moómoo maraséeqa akaqána náriara quqásee dínni ati kaamána ámimariqau. Minára faiqí ánaasee káaqa níkoqee márínau. Mataioofa mi-munnimma ainainná máree marúfa márínau. Yísufa Mataioona qáfeenoo áaramáseenoo qinau. Dóo qíní faqa ánia. Mataioofa Yísuna ufa iriséenoo fíndimeeqeenoo miná faqa finau.

¹⁰ Yísufa marikínoo Mataioona máaqai miná faqa nárana nárara finau. Yísufa narí faiqi námufaqa miná máaqaki óoqumarifi nárana néemarufaqa faiqí maqúsa maqúsa munnimma takísa máraqanusa faqa óosana óosana mandáinaina máraqanusáuqa faqa Mataioona faqa ani óoqumarifufaqa nárana naqau. ¹¹ Óoqumarifufaqa nárana née márufanoo Farisai ámaana ufa qímarusauqa aniráma qáfamásee Yísuna faiqi námu qumeé náaramasee qímannimiqau. Náqi fee qifanóo fee ínni rakísirafa mandá fasiqauqa faqa úmmuariqanuasa faqa náidanoo fee.

¹² Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo maaqí qímaseenoo nári qímanniminau. Sía ámiqirausa tutáqa finnai fídaqa aurímariasa kai tutáqa finnai fídaqa. Maa-namúsa aurúasara foora márídaqa qínée tutáqusara foora márídaqa. ¹³ Ínnée tamummáqara fasiqa ákara ánoonara óonu randásee qáfaaqa. Mifá maaqí qímasee ákara rinau. Qínée Ánutusa sía tatúfira aandau aina fee óosana óosana ainaina fee

qímiranara dídidanoo, faiqí ánaasee naríara naríara nímuqusifaqa nífauee mári-
ana mináuqara qiní dídidanoo, Ánutufa miqí qímaqoofaqa qinée Yísusa mimaú fí-
daqa maaqí qídaqa. Sía qinée andeeqée maríasa náarararee qímasee qúmu mári-
daqa ínnée mandá fasiqa ánaasee fee qímasee nífaqee maríasa misá Ánutufinnai
ubeekaaqeera náarararee qímasee qúmuafanausa márídaqa.

Náarara márídaqa innaaruqíra oosanara irámmiriqau.

(Mareekoo 2:18-22; Ruka 5:33-39)

¹⁴⁻¹⁵ Mi-kamusaqá Yoohaneefa nammári nímimaruna faiqinámu Yísufinnai
aniréeqa irámmiriqa qiqau. Maasá Yoohaneefa nammári nímimarina faiqi námufaqa
Farisai ámaana ufa írimariasa misá faiqi námufaqa nári náana minníseeqa náararé
márfiqa Ánutunara innaaru qídaqa. Aní faiqi námu náqi fee ifaqee sía miqídee
káqi náana náídee qufanoo Yísufa iriséenoo qímanniminau. Amundára fasiqa faqa
áqoondi namufaqa maqúsai ani márínaqa náqímasee náararée márínee káqi mári-
faree, sía miqífaranoo asasammásee náana suqásee neefáranoo. Minára qiní faiqi
námu qiní faqa amundára fasiqara fooqáasa márídaqa asasammásee qiní faqa ná-
daqa márídaqa. Káqikaa qóo mi-anaaseená afaaqi qiní rumbámaree múnu darusái-
faqa mi-karí kúqaa nímuqusa mandáikinaqa náararée márínaqa innaaru qifáranoo.
Yísufa Yoohaneena faiqi námu káqi qímannimidanoo qinau.

¹⁶ Óoqeenáa qamunna anaqínoo márína fúka qamunna áti qumáree sía náuraa
qamunnasaa akunírafa márídanoo. Fúka qamunna áti fannoo náuraa qamunna dóo
firaqóo anaqíannoo.

(Yísufa maqásaa máru aukuaana misá uáinna nammari tatísee aandáu apatannái
auqira taquki adíasee kísaaqasaa máaqaki quqasoofanoo márínau. Marikínoo ámiqi-
noo márufaqa miná mara máree maqee maqee néemariqau. Uáinna nammari misá
maqee maqee née maru nammarifa márínau. Mifá aandáu apatannai auqira taquara
qufaqa, maasá qeeqá ufakiqari táqu uqannée qídaqa.)

¹⁷ Yáfee faiqí moó fannoo náuraa tunda taqu maraséenoo fee fúka nammari
adíaannoo fee. Sía miqíannoo. Ruqía fínanoo aiqáma nammari qúmiqaráandoora.
Fúka taqu andásee fúka nammari minakí adíasainanoo miná amaná máriannoo.

(Yísufa narí fúka ufa fúka taquara faqa qamunnara faqa miná kíkíqa úsinau. Fari-
sai ámaana ufa faqa Yoohaneena amaana ufa faqa amaná márídanoo óoreeqánoo
márídanoo. Qiní fúka ufa úriqararafa márídanoo. Misáindi sía amaná qiníndi fabaqa
írafa máriannoo.)

Yuda máqannaa úriqararana áraamuna andeeqáísánau.

Kísaaqandaika ímaru anaasee Yísuna qamunna ati áuqanau.

(Mareekoo 5:21-43; Ruka 8:40-56)

¹⁸ Yísufa Yoohaneena faiqi námu ufa qímannimi márufanoo amaana máqasaa
rakísirafa moó fannoo Yísufinnai aniréenoo óorindari mapámufufanoo Yísuna qí-
maminau. Dóo qiní qíraamuna maqee uqanna dóo kúqinoo. Anée aniréenana
aneenná ásauku minásaa mundúsainanoo mifá fíndifuani. ¹⁹ Miqí qufanoo Yísufa
fíndifinoo narí faiqi námufaqa miná faqa finau.

²⁰ Fímarufanoo ánaasee moó fannoo ánaaqianaindari óonureenoo miná qamunna
áti íreedaa áuqanau. Mi-anaaseefá kísaaqándaikufa qísaukuqara taikásee qíkunni
óoqu qaaraqánda áukuana marasoofa márínau. ²¹ Mi-anaaseefá narí kai qímmirinau.

Qinée óonuree miná qamunna átikai umeé áuqamásaananoo qiní fidíka taikáano. Miqí qímasoofa márídanoo óonuree miná ánaaqianaindari faiqí anaaseeki-aqa qumeé óonuree miná qamunna áti kai íreedá áuqaanau. ²² Miná qamunna áuqamásoofanoo Yísufa quandáfinoo qáfamáseenoo qinau. Qiní qíraamuna sía rufíá afaaqa quqásee mária anée aneenná írírana qinísaa rusíranannai kai aní aurírafa dóo taikéeno, mifá kai. Miqí qímasoofanoo miqóo kai mi-anaaseená aurírafa taikánau.

²³ Taikáfufanoo Yísufa miqóoqari fífíufanoo amaana máqasaa rakísirana máaqa márúnnai miná áraamuna kúqinoó máru maqanaki óonureeno faiqí ánaasee móomooa tutuqídaqa ikífaafau qídaqa ufíreena aina fuaqáídaqa ikí ráqeemarufanoo Yísufa óonu nínđafanau. ²⁴ Óonurama nínđafeeno qímánniminai. Dóo ráudamaki fuaqa, aiqáma fífainiaqa maa-manaaqáfa sía kúqinoofau faiqaqée ídanoo. Miqí qímaseeno quandára ufa qímánnimisoofaqa misá quandáfíqa naanaidara uteéti qídaqa qiqau. Únna qía. Dóo kúqinoó márídanoo. ²⁵ Yísufa misá aiqáma niqíqámaseeno miná máaqaki kéeqafino mi-manaaqána ásauku qumároofanoo dóo fíndifinau. ²⁶ Miqóoqari aiqáma maqúsa maqúsa fíqu fíqu iqá márusa Yísufa mi-manaaqána fíndífumásoo ufafa aiqámai daráanufaqa íríqau.

Nífu qimbáraqanda andeeqánnisanau.

²⁷ Mi-manaaqáfa fíndífufanoo Yísufa moosáa fímarufanoo faiqí qaaraqánda nífu dimbáraqanda ánaaqiana fídaqa fáaqariqa fída qiqau. Óo Dafídina ati anée maaqandá qíqafainanoo aní ámuqusinana maaqandá dadaaqia.

²⁸ Yísufa máaqaki kéeqafufaqa mi-fasiqaqandá miná ánaaqiana kéeqaqau. Kéeqafufanoo Yísufa irámmirino qinau. Ínnee qara qiní afeekara nánee fee qídee. Ínniqara nífu andeeqáranara qiníara amaneefée fee qímasee ánídee, sía amanaikíannoo fee qídee qufaqa miqandá qiqau. Eeóo maaqandá aníara amanafée qídaqa.

²⁹ Yísufa mi-ufána iriséeno qímánniminai. Ínnee qara qiníara amanafée qianara miqí qianara sía nipátiani andeeqánnisaanau.

³⁰ Miqí qufanoo mikarí kai miqandá nífu andeeqánnisanau. Miqandá nífu maqa-soofanoo Yísufa maaqí qímasee qímánniminai. Nimambainá qímaseeno qíman-niminai. Dóo ínnee qara sía uqanna faiqí ánaasee akaqáusa qímánnimiaqa. Maa-ufána kukéeqammasaaqa.

³¹ Miqandá mi-ufána iriséeqa minúfa rukíasee maqúsai óonureeqara faiqí ánaasee aiqáma atinai qímánnimiqaniquau.

Ufa ititárana ufa rakéemma aisánau.

³² Miqandá fufanoo mi-maqúsanaasa moo fásiqa áfíqee ániqau. Ufa sía qímaruna áanna apeeqúnirana áfaanna faqa miná aundurái márúna áfíqee ániqau.

³³ Mínisooofanoo Yísufa miná aundurákinaa áfaanna aqíqámasooofanoo áfaanna fan-noo ráudamákufoanoo mi-fasiqáfa ufa andeeqásee qinau. Miqíufafa faiqí ánaasee miná qáfamásee nímudaani qumooqúkámáfino nifaqa sía qumároofaqa miná qáféeqa qiqau. Isarae máqannaa sía óoqai maa-ainaináfa márúna, maqee kái.

³⁴ Miqí qufaqa Farisai ámaana ufa írimarusa minára kaukaata qímaseeqa qiqau. Yísufa áfaannauqa firaanánnai faiqí naundurákinaa áfaannauqa niqíqáidanoo.

Maqúsa maqusa nídanoo Ánutuna quqúsara qímanniminau.

³⁵ Miqóoqari Yísufa maqúsa maqusa káqikaa maqusa firaa maqusa amaana ufa innaarúna ququsaki fímaria ufana qímannimínooninau. Káqikaa aurirana faqa firaa aurirana faqa andeeqánnisánoonínau. ³⁶ Yísufa faiqí ánaasee nínfamáseenoo firaqóo ámuqusufanoo qinau. Bóo faiqí ánaasee sía rakísirafa márísá, kaqi fífau tia márídaqa. Sipsípauqa fooqáasa rakísirana síaisa maa-fasiqa anaaseesá márídaqa. Káasau fainiara foora márída, áukuana áukuana sía ámiqimmásee márída, mi-manda kaasau fainínara rufíaqa rufíaqa káimmídaqa, áukuana aukuana miqí kaimmída márída, dadaaqírana síaisa rakísirana síaisa márídaqa.

³⁷ Yísufa mi-ufána qímaseenoo quandáfinoo maaqí qímaseenoo ufa qinau. Dóo áfuqakinaa nárana tatafínoo rairaaínoo márídanoo. Dadaaqí aiqíra fasiqa sía amanaikí máriafaqa. ³⁸ Minára ínnée súana ákoofinnai innaaru qiaqa. Innaaru qí-fanoo Ánutufa aiqífandínausa nímínaqa dadaaqíqa súana aiqúaqeera. Dadaaqí-faqa innaarúnai ufa qímannimifaqa innaarúna ququsaki fuaqéera súana kíkiqa usuqoofanoo márídanoo.

Qísaukuqara taikásee qíku qaaraqánda marasée náaramámmareembinau.

(Mareekoo 3:13-19; Ruka 6:12-16)

10 Yísufa narí faiqínámu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda náaramma quqáseenoo Ánutuna afeeka nímufaqa faiqí ánaasee naunduráki máru afaannáusa faqa misá aurírana óosana óosana faqa teeroouqée marúsa faqa aiqáma áiqaraanífee qímasee afeeka nímínau. ² Miná faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni qaaraqánda óoqu marasée misá núqu maaqímmasee máríqau. Indaarú Simoona miná áuqu moó Peetooroofa faqa miná ákaqa Andurufa faqa moo fásiqa Yameesafa faqa miná ákaqa Yoohaneefa faqa miqandá níkoofa Seebeedífa márínau. ³⁻⁴ Moo fásiqa Firipífa faqa moo fásiqa Paatooroomaiufa faqa, moo fásiqa Toomasífa faqa moo fásiqa Mataioofa faqa mifá takísá máree marúfa faqa moo fásiqa Yameesana amaráfa mifá Arifaiusana ámaaku faqa moo fásiqa Tadiusafa faqa, moo fásiqa Simoonafa sía indaarúqaa Simoonafa miná amaráfa (mifá nári Isaraee máqannaa nári kaamánaikiaqeera qímaru fásiqafa) mifá faqa moo fásiqa Yudasífa faqa, mifá Keerioota máqusaindaraafa mifá kai Yísunara qumeé queeqáaninafa márídanoo.

Yísufa niqiqoofaqa maqúsa maqusa qímannimiqa fiqau.

(Mareekoo 6:7-13; Ruka 9:1-6)

⁵ Maa-namúsa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda marasée Yísufa Isaraee máqa máaqaki minakína niqíqéeno qímanniminau. Ánaamuru maqúsai sía fuaqa. Samaria máqusai faqa sía fuaqa. ⁶ Isaraee máqannaaki kai fuaqa. Misá sipsípara foora fífau faafau qiqánuasa misáki kai fuaqa. ⁷ Ínnée fídaqa maaqí qímasee qímannimiqa. Innaarúnai quqúsa fannoo adeedíranoo márídanoo. ⁸ Miqí qímasee qímannimiseeqa misá aurírana taikánnisaaqa misá kúqirausa fíndifumánnisaaqa károora faqaasa rukánnisaaqa áfaanna naunduráki márísá áfaqannisaaqa. Sía ínnée feefaurúmmasee máraasa. Káqi máraasa. Dóo miqí kai íqa káqi nímí-aqa. ⁹ Munnimma sía áakauqaki rúa. Káqi fúa. ¹⁰ Sía uqá tafu máree fúa. Sía qaara siuta máraaqa. Sía níku ánaamu máraaqa. Sía sáunu máraaqa. Aináinira faiqiuqa

aináinidaqa minakínaa nárana marasée náidaqa. Minára innée aináini maríafanoo minakínaana naaqa. Sía nárana ainaina máree innée faqa fuaqa. Káqi samu fuaqa.

¹¹ Innée moo máqusai óonureeqa irámmiríafa yáfasiqa fee amana máridanoo maasá miná faqa márianauree qiaqa. Misá qímannimifaqa mi-maqúsanaki márinna kamuqoo mi-fasiqána faqa kai máriaqa. ¹² Mi-fasiqána máaqaki kéeqafinana qí-mamia. Ánutuna ámiqi ámiqira asooárafa inni faqa máriani. ¹³ Mi-maqánakinaasa ámiqi ámiqifana aní ufa sáinanoo misá faqa máriani. Sía ámiqi ámiqifana aneenná afaaqóoqa qíra ufa óonurandee máree ánia. ¹⁴ Yámaqusanai fee yámaqannaaki fee sía inni ufa irisée sía inni ámiqi ámiqifafa innée mi-maqúsánakiqari ráudamaki fíqa kookooma afaqá qumáree nínaamarasee fuaqa. ¹⁵ Qínée mi-maqúsanaasara ánoona ufa qímannimidaqa. Numóo aukwana áninaqa inni ufa sía írifandíinna maqusanaasa Ánutufa náridanoo sía nífauaannoo firaaqóo náruannoo. Soodooma máqusa faqa Koomooru máqusa faqa misá náridanoo káqikaaqoo nífauaannoo nárirafa óoreeqánoo máriannoo.

Yísuna ufasaara nárirana faqa rumbárana faqa kambíqaani fee ufa.

(Mareekoo 13:9-13; Ruka 12:12-17)

¹⁶ Íriaqa, qínée inni niqiqáanaqa innée sipsípara foora káasau faini qámbaana inni niqiqáidaqa. Faiqí óodaa maríafanoo faiqí moómoosa inni narusée náaqaamidammia. Minára innée sakáni máasoo aanna réeqa reendenámasee nuaqa. Nakipurúnara foora káqi múquriqa márída, reendenámmida máriaqa. ¹⁷ Innée qíní ufa máraqa nídaqa faiqíara rufíaaqa. Misá qíní ufasaara innikinaana akaqáusa mara máree Kansóora márinnannai múnú quqásee inniara mandá fasiqa fee qímaseenoo kóotamannímaqéefara. Akaqáusa amaana máqaki inniara Ánutuna ufa rukíee márifaqee qímasee sándasamu moómoo kari inni nífaqa ateekeéfaranoo. ¹⁸ Misá inni akaqáusa kíapafinnai máree fifáranoo, mandáikammida ufa rukíee márifaqee únna qímasee nífiqee kíapafinnai fifáranoo, karaambáíqa márinnai kóotara inni máree fifáranoo. Qíní dúqusaara miqífaranoo. Misá óosana oosana mandáinaina qíní ufa taikáanifeera miqímannímaqéefaranoo. Ánutufa qumeé misá faqa ánaamuru máríasa faqa qíníara íriaqeera miqímannímaqannoo. ¹⁹ Misá inni rumbámaree nári máríannai nífiqee fífaqa náqi fee qianáu náqi fee qianáu sía qiaqa. Mi-karí kai qíní qíkoona máraquna fannoo qímannimína ufana mi-ufána kai qímannimíafa. ²⁰ Nána ufa fee innée miqóo qifáree sía innindi inni níkoona maraquna fannoo innikiqari ufa qíannoo.

²¹ Misá inniara qínísaa atooáranara fídiaqáammífaranoo. Nári níkaqaafasauqa kúquaqueera narí uqeeqée narí uqeeqée ifáranoo. Nári qísakoosa faqa narí uqeeqée narí uqeeqée ifáranoo. Faiqiuqáindi quandásee nári nínausa níkausa kúquaqueera uqeeqéefaranoo. ²² Qíní dúquara aiqámausa inni fídiaqaamá nímaqaannoo. Yáfa yáfee káqi máraqa fífi íqa taikára aukwana paqúrínausa, qínée mikarí misá qumára asumu máríranaki quqánaura. ²³ Misá inni moo máqusaki nárifaqa innée moo máqusai sandéeqa qíníara miqóo qímannimíafa. Qínée ánoona ufa qímannimíafa. Innée Isaraee máqusa máqusa aiqáma qíníara qímannimimaríafa sía aiqáma qímannimi taikáinnaqoo qínée faiqí nímaaku kaifáa innaarúnaindari qúmuanaura.

²⁴ Faiqí moó fannoo sía narí uqannífiqee maria fasiqana amana máridanoo sía miná úriqararafa máridanoo uréeqarafa máridanoo. Aináinira fasiqa faqa sía miná rakísirana úriqaránoo máridanoo uréeqánoo máridanoo. ²⁵ Faiqí qínée úriqararaura

ufa qímannimi márunausa daruséeqa miqí kaimmíqa qiní faiqi námu qiní urée-qarausa ínni nárifaranoo. Faiqí misá rakísirana arusée miná faiqi námufafa miqí kai íqa nárifara. Misá níkoonara áfaannee qímasee faiqi námudara faqa miqí kai íqa áfaannee qifáranoo. Misá mi-manda ainainná óosana óosana qiní qímifara, miqí kai íqa ínni faqa nímfáranoo.

Sía nifaaqa árimariasara rufíaaqee ufafa.

(Ruka 12:2-7)

²⁶ Minára sía misára rufíaaqa. Aiqáma ainaina maqee rafáaqafinoo márifa ká-sooqaqee Ánutufa innaarúnai aiqáma kooroo íannoo. Aiqáma kukéeqara ainaina faqa kásooqaqee Ánutufa aiqámausa nífusaa kooroo íannoo. Minára sía maqee faiqí ánaasee ínniara mandúfa qifandínnanara rufíaaqa. ²⁷ Qinée asukunáí kukée-qafi qímannimunnana mi-ufána fáasaana paasóosamásee qímannimiaqa. Núpínúpi qímasee qímannimunnana fíndi fíqa mi-ufána fífi qímasee fíraaqóo qímannimiaqa. Sía faiqíara rufíaaqa. ²⁸ Faiqí nipata kuqá nárifandinausa sía misára rufíaaqa. Misá ínni naunduráindaraa nimana sía amana kuqá nárifaranoo. Moó fannoo Ánutufa ínni nipata faqa nimana faqa amaná idáki kuqá nárirana amanakí marífa minára kai rufíaaqa. Faiqí nipata kái nárifandínnanara sía rufíaaqa. ²⁹ Mandá ufini rírímma moómoo máridanoo. Káqikaa ainaina fífaú ainaina máridanoo. Miná feefauru sía máridanoo. Mi-kaqikaa ufinífa sía fífaufau maqásaa áqufidanoofau, innaarúnai níkoofa írimarifanoo maqásaa áqufidanoo. ³⁰ Ínnee sía fífaú rufíaaqa. Ínni níkiaqa asaúsi rírímma Ánutufa nísana rúmaqaisa máriafanoo. ³¹ Minára sía rufíaaqa. Ínni feefaurú úriqaránnoo máridanoo. Dapi ufini feefaurú sía máridanoo.

Yísunara faiqí nífusaa kooroo ímaríasara qinau.

(Ruka 12:8-9)

³² Yáfa yáfee qiní Yísusara faiqí nífusaa sía rufíeenoo qinée Yísunaindi fee qínafa qinée minára innaarúnai qíkoona áfusaa qiníndi fee qianáura. ³³ Yáfa yáfee qiníara faiqí ánaasee nífusaa asaurúsee sía qinée Yísunaindi fee qímasee kukéeqainafa qinée minára faqa innaarúnai qíkoona áfusaa kukéeqamma amaqánaura.

Asoóarafa sía máriannoo áanóo írafa máriannoo.

(Ruka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ínnee qiníara tínoorirana asooárana mara máree maasá maqásaa fasiqa anaasee qímiannoo fee qída fee. Qinée sía tínoorirana asooárarau qúmidaú durú fee-fara qúmidaqa. ³⁵ Faiqi námu nári níkoonara ámeesa úqiranara qúmidaqa. Fúka ánaaseeuqa nári nínoonara ámeesa úqiranara qúmidaqa. Fúka anaaseeuqa nári ní-naakuquara nímeesa úqiranara qúmidaqa. ³⁶ Narí faqa moodáa maqaki máriasa narí mi-fasiqána fíraa namuqáa márifaranoo.

³⁷ Yáfa yáfee miná ánoona ákoonara fíraaqóo áididanoo fee qiníara óoreeqara fee qídanoo fee, mifá sía qiní qímanasaa, sía amana qiní faqa fífáranoo. Yáfa yáfee miná ámaaku faqa áraamuna faqa fíraaqóo áididanoo fee qiníara óoreeqara fee, mifá faqa sía qiní qímanasaa sía amana qiní faqa fífáranoo. ³⁸ Kásooqaqee misá aunírira saqarisaa qiní dárifaranoo. Yáfee qiní ufasaara qiní dáríranaki paasóosamándeé fúanínafa, mifá qiní qímanasaa máriannoo, qiní faqa fúannoo. Faiqí ánaasee moó fannoo qinée kúquannanaki rufíasee sía fínafa, mifá sía qiní qímanasaa mári-

annoo sía qiní faqa fúannoo. ³⁹Faiqí ánaasee moó fannoo narí káqi máriranara tatamáqamándeeno rakísi qumárainafa mi-mariráfa kai kukupámaki áqufuannoo. Faiqí ánaasee moó fannoo qiníara iriséeno narí maqee márirana áquanínafa narí maqee márirana máraannoo.

Niqóónausara nímuqusímariana ákiaqara Ánutufa quqánnimaqaannoo.

(Mareekoo 9:41)

⁴⁰Faiqí ánaasee yáfee moó fannoo ínni dadaaqínafa mifá qiní faqa qíqoondikí-danoo. Qiní dadaaqínafa qiní qíkoona qiní diqiqooná miná faqa áqoondikídanoo. ⁴¹Faiqí ánaasee yáfee moó ámaana ufa nímmimarinna fasiqanara óo Ánutuna ufa qímannimímari fee qímaseeno dadaaqínafa Ánutufa amaana ufa nímmimarina aki-aqara innaarúnai feefaurú ámiannoo. Faiqí ánaasee yáfee moó fannoo andeeqára fasiqara óo andeeqára fasiqa mári fee qímasee dadaaqínafa Ánutufa minára andee-qára fasiqa miná feefaurú innaarúnai ámaqaannoo. ⁴²Faiqí ánaasee yáfee moó fannoo maa-faiqi anaaqísa asooára nammari néemariana níminaqa qínísaa atooémari-asa minára irisée ámiqi ámiqimmásee níminaqa, kúqaa ánoona ufa qímannimidaqa, mifá sía uqanna miná ákiaqara sía máraannoo. Ánutufa ámiannoo.

Yoohaneefa nammári nímmimarufa nári faiqi námu Yísufinnai niqiqanáu.

(Ruka 7:18-35)

11 Yísufa miná faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda marasée mi-ufána óosana óosana qímannimiseeno miqóoqari misá maqúsa maqusa nídanoo qímannimímarinau.

²Yoohaneefa nammári nímmimarufa karabúsaki máridanoo ásauku mundírana óosana óosana írinau. Iriséeno ámiqimmásee írianau qímaseeno narí faiqi námu Yísufinnai niqiqanáu. ³Yoohaneena faiqi námu Yísufa máruqoo óonuree irám-miriqa qiqau. Anée óoqai tamummáqara fasiqa kambíqaannoo fee qímaqoofa anée mifée máridanee. Anée Ánutuna ásauku mundíra fee máridanee. Maasá moorée áfeesianáuree. ⁴Qímasoofano Yísufa qinau. Maaqóo ínnée animáriaqoo aináina áuqaunnaana faqa ufa qímannimunnana faqa minára kai óonuree Yooha-neena qímamifano mifá qiníara íriannoo. ⁵Nífu dimbárausa maqannísaidaqa, níku eendírausa ámiqimmánnisaunaqa nídaqa. Károora nárimariasa rukánnisaidaqa. Náaqoo aunírausa ufa íridaqa. Kúqimariasa fíndifumánnisaidaqa. Kudi fásiqauqa qínée ámiqira fúka ufa innaarúnai ququsa ufa misá qímannimidaqa. Mi-ufána óonuree Yoohaneena qímamifano mifá qiníara íriannoo. ⁶Moó fannoo sía qiníara qaara irirana írimarifa mifá asasímarifa máriannoo. Qínísaa míkimmáki márifa sía asasíannoo. Mi-ufána faqa Yoohaneena qímamiaqa.

⁷Yoohaneena faiqi námu fífufano Yísufa faiqí ánaasee Yoohaneenara qímannim-inau. Fífau máqa maaqa káasau aadána maqa maaqa ínnée Yoohaneena qáfarara fíqa ínnée nána qáfararee fíqee iqau. Fífau ándanda kásinaree fíqee iqau. Sía uqanna minára fiqau. ⁸Ínnée nána qáfararee ándandai fíqee iqau. Faiqí ámiqira qamunna afisímarina miná qáfararee fee qímasee fíqee iqau. Óo sía uqanna minára fiqau. Miqírausa sía káasau maqa maaqaki márídaqa karaambáiqi máaqaki ámiqiranaki márídaqa. ⁹Nána qáfararee ínnée fíqee iqau. Ánutuna tamummáqara fasiqa qáfararee fee qímasee fíqee iqau. Kúqaa Yoohaneefa Ánutuna tamummáqara fasiqafa már-ufa óoqu qáfaqau. Sía misá kai, Yoohaneefa tamummáqarausa úriqaramásee tamum-

máqarafa márifaqa ínnée qáfaafanoo. ¹⁰ Óoqeenáa ákara minára kai qídanoo. Mi-akaránaki Ánutufa maaqí qímasee Yoohaneenara qídanoo.

Íriaqa. Qínée qíní ufa máree marínnana aní Ánutuna ásauku mundírana aní óorinni aqíqaanáuranoo mifá aní aaná ani óorinni afisúmaree fínana anée mi-maú fúanneera.

¹¹ Ákarakinaa ufa miqí qínoo márínara qínée Yísusa ánoona ufa qímannimidaqa. Ánaasee faiqiuqáindi moómoo márídaqa. Yánaasee fee Yoohaneena úriqararana máqanoofée inau. Sía moó fannoo miná úriqararana máqanau. Innaarúna ququsa máriasa uréeqarasa misá kai Yoohaneena úriqararasa márídaqa. ¹² Qínée ánoona ufa qímannimidaqa. Yoohaneefa nammári nímimari ákuanaindari faiqí ánaasee rákiranannoo maqúsa máree maríandee miqí kaimásee nímudaanai qímasee innaarúna ququsaki kéeqarara qímasee innaarúna ququsa máree maríasa márídaqa. ¹³ Ánutuna óoqeenáa tamummáqemaruru fasiqausa faqa Mooseena sándufa faqa misá óoqai óosana arasée kásooqaqee kambíqaaninnanara tamummaqasee fifiufanoo Yoohaneenasaa taikáqau. ¹⁴ Misá Eeriaafa ánrirammifoo qufanoo dóo Yoohaneefa mifá ani márídanoo, ínnée mi-ufánara nídinaqee írifaree sía fee nídinaqee sía írifara. ¹⁵ Áaqoo fáinafa íriaqa, sía áaqoo fáinafa sía íriaqa.

¹⁶ Maqee márúnausa nánara foora márídaqee fee qianáuree. Misá maqúsaki faiqi uqáindiara foora márídaqa. Misá moosára maaqí qímasee naráqi naráqi qídaqa. ¹⁷ Maasá ukeena fuaqáunaqa ínnée faqa sía dadaaqí idí rée maríafanoo. Kaifáa maasá quandáfíqa ikí ánai fakíki ráunaqa sía miná faqa dadaaqí maríafanoo. Ínnée dapikámmi maríafanoo. ¹⁸ Misá miqí qímasee miqí qiafaqa qínée Yísusa minára maaqí qídaqa. Máa maqee márúnausaki miqímminoo márídanoo. Yoohaneefa aniréenoo uáinna nammari faqa nárana uqanna faqa sía nanau, dapi narana kái noofaqa ínnée minára áfaanna kéeqafifanoo miqídanoommifoo qiqau. ¹⁹ Qínée faiqí nímaaku aniréeqa nárana faqa nammári faqa náunaqa ínnée qíníara mandá fasiqa márída, káaqa néemarífa, káaqa nammári néemarífa, káaqa úmmuarimaria takísa munnimma máreemariasa niqíqéemariasa áqoondiki márífa, mandóosana máreemariasa áqoondiki márífa. Ínnée qíníara miqi qímaríafaqa qínée minára maaqí qídaqa. Yoohaneefa nammári nímimarífa faqa qínée faqa maaqandá Ánutuna íríra-mau andeeqásee fímarunanoo miná ánoona koorooídanoo. Ínnée maqee máriasak-iqari sía ínni ufa fannóo ánoonaikídanoo, qaaraikámmida miqímaríafanoo.

Qaara maqusanaasa sía ufa írímarunara níqinau.

(Ruka 10:13-15)

²⁰ Mifá miqí qímaseenoo mi-maqusa maqusána misáki nímarufaqa misákina aurírana andeeqánnisánoo nídanoo fíraa naaquqara ainaina fíraa ainaina áuqeemaru-faqa qáfeemariqau. Qáfamasee irisée sía naundurá quandáqau. Mi-maqusa maqusána maaqí qímasee Yísufa núqu rámasee níqinau. ²¹ Koorasinna máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa qínée ínniara qimudáqo qídaqa ínni nárirafa fíraafá máríannoo. Beetasaida máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa ínniara faqa qimudáqo qídaqa. Ínni nárirafa faqa fíraafá máríannoo. Taia máqusa faqa Sidoonna maqusa faqa ánaamuru aamína máriasa qínée misákina miqímandee faiqí sía amanaikí maría ainaina misákina áuqaanaqáu naundurá dauní quandáiqini. Misá dandá dooná nifaaqai níkiaqaki akuséeqa nári mandóosanara ikíraqasée minníseefau dauní quandásee qíní ufamau finí. ²² Qínée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Fi-

raa numoo aukuana aniráinanoo Ánutufa Taia máqusanaasa faqa Sidoonna máqusanaasa faqa náridanoo káqikaaqoo áfauáanno. Ínnee Koorasinna maqusanaasa faqa Beetasaida máqusanaasa faqa sía áfauáanno firaaqóo ínni náruannoo. ²³ Kapeeranaumma máqusanaasa ínnee ínneeqara úriqarausee qímasee ínni maqusara faqa únna qímasee innaarúna amana kái máridee qímarias. Kásooqaqee Ánutufa aní mindári rarisámmeeqeenoo idáki áqunnisaannoo. Soodooma máqusanaasa mandóosana máree marufanoo Ánutufa nárinau. Qínée Soodooma máqusaki faiqí sía amanaikí marí ainaina ínni Kapeeranaumma máqusaki áuqafánandee íananóofau maqee mi-maqusáfa káqi máriqini. ²⁴ Firaa koota aukuana Soodooma máqusanaasa nárirafa máriannoo káqikaaqoo rauqí nímaqaannoo. Kapeeranaumma máqusanaasa ínni nárirafa firaatiá uqanna sía rauqí nímaqaannoo. Qínée ínniki máridaqa qínée qúnnufana sía írimarianara ínni nárirafa firaafá máriannoo.

Naundurá asooárana faqa idooárana faqa nímiree qinau.

(Ruka 10:21-22)

²⁵ Mikarí Yísufa innaaru qímasee qinau. Qíní qíkoofa, maa-maqána faqa innaarúna faqa rakísirafa dúfi dúfi aní ufa qínée maqee maqee maa-ufána qímannimímarunannara írirana faqaasa nífusaa rafáaqafunniséenana káiqeesa nífusaa kooroo mánnimaqee mariananoo. ²⁶ Eedóo dúfi dúfi anée qíní qíkoofa aní áidirafa miqímminoo máridanoo.

²⁷ Aiqáma ainaina qíní qíkoofa qíminau. Yáfa yáfee ámaakuara íridanoo fee sía moó fannoo. Ákoofa kai minára íridanoo. Yáfa yáfee ákoonara íridanoo fee, sía moó fannoo ámaaku kai minára íridanoo ámaaku fannoo narí kai irisée uqannífiqarusa misá minánnai qíní qíkoonara íridaqa. ²⁸ Aiqáma kadáapiri máriasa faqa naudurá qumaara firaaná máree máriasa faqa, qínée únnannai aniráifaqa qínée naundurá idooárana nímianauranoo.

²⁹ Qíní qumaara qáinda dínni qumáree nífaariki rusísee qíní dóokinaa ufa máraaqa. Qínée reendenírausa qímuqusa múqufi ubíqarusa máridaqa ínnee qíní ufa óosana marasáifaqa naundurá asooárana adooárana nímianaura. ³⁰ Qíní qumaara qáinda síamma ákumu áruannoo sía qumaara márinara asooárana adooárana paqúrifaranoo.

Nári amaanasáa Yísuna faiqi námu sakuma ruqóosasee naqau.

(Mareekoo 2:23-28; Ruka 6:1-5)

12 Mi-aukuanná moo Sáriríqasaa Yuda máqannaasa amaana fáasaanasaa Yísufa narí faiqi námu faqa maqúsamau sakuma qúqusa qámbaanai fímarufanoo miná faiqi námu náararée márusa nári óosana marasée sakuma ruqóosasee rafárisee fúka naqá fímaríqau. Miqúnara sía úmmuarammidammiafoo qímaríqau, aiqámausa nári sándamau fída miqímmi máriqau. ² Farisai ámaana ufa qímarusa misá nínđafamásee Yísuna ufa ámianneera ufa quandásee qímamiqa qíqau. Qáfaa aní faiqi námu Sariríqa sándufa rukíaidaqa nárana unakúnaidaqa Mooseefa minára qáoo qinau. Náqi fee ifaqée miqí fee.

³⁻⁴ Yísufa iriséenoo qinau. Ínnee áaqaida miqí qímariafanoo Dafidina ákara sía fee ásaanari fee. Mifá faqa miná faiqi námufaqa náararoofaqa misá Ánutuna amaana máaqaki Nooba máqusai márunki kéeqafufaqa amusárara feemu Ánutuna ámimaru feemuna naqau. Misá miqí mándee sándufa rukíaqau. Mi-feemúna Ánutuna máaqaki

rakísirausa kai naaqée qímaru feemuna marasée naqau. Ínnee sía fee miná ásaanari fee. ⁵ Ínnee óoqeenáa sándufa moo sía fee ásaanari fee. Ánutuna máaqaki aanáiqikí máriasa misá Sariríqa sándufa maqee maqee rukíaidaqa amaana máqaki aináinidaqa máriasa numóo síaisa márídaqa miqíidaqa. ⁶ Qinéemma ufa qímannimidaqa. Qinée Ánutuna amaana máqa úriqararausa maaqóo márídaqa. Misá qiní ufa irisée sakuma ruqóosasee náifanoo amaná máriannoo. ⁷ Ákara moo máaqimminoo márídanoo. Qinée Ánutusa ínniara ínneeqa niqoónausara nímuqusinaqa nifáuaaqa minára qiní dídiannoo. Qaindásaa maqee maqee aandáu tatúfirana qímiranara qiní qíkooqaidanoo.

Mi-akarána miqí qímasoofaqa qinée Yísusa maaqí qídaqa ínnee mi-akarána óosanara írifaqau qeeqá faiqi námuara nárarée márínara ínnee nímuqusifaqau sía níqini. ⁸ Qinée faiqí nímaaku amaana fáasaana faqa miná sándufausa faqa úriqararausa márídaqa. Qinée amaana fáasaana sándufa sía rukíaaqee qúnaqa sía rukíaidaqa. Qinée qúnaqa náidaqa numóo sía márídanoo.

Nári amaanasaa ásauku súfirana andeeqánau.

(Mareekoo 3:1-6; Ruka 6:6-11)

⁹ (Mooseena sándufa nári amaana Sariríqa sía káqikaqóo aináiniqee qinau. Yísuna áukuana misá mi-maú kai fímariquau.) Yísufa sakumara qímannimiseenoo miqóoqari Yísufa misá faqa misá amaana máqaki kéeqanau. ¹⁰ Minakí ásauku súfirafa misá faqa kéeqafi márínau. Farisai ámaana ufa írímarusa mi-asauku sufiránara Yísuna írámmiríqa qiqau. Maasá amaana Sariríqa sándufa amanée amaana Sariríqasaa faiqí moó fannoo mandáikirana andeeqánauree áaqaida miqánauree. Misá Yísunara eedóo qínaqa Mooseena sándufa rukíaidanoo fee qímasee qumárasee áruanee qímaseeqa miqí qiqau.

¹¹ Yísufa minára iriséenoo qímanniminau. Sariríqasaa firira aandau madikakí áqufifaqa ínnee umbaqídee sía fee umbaqídee. Sía amaana irisée káqi umbaqí máriafanoo. ¹² Nána fannoo fee úriqaranoo márídanoo fee. Aandáu fee faiqí fée. Aandáu sía úriqaranoo márídanoo, faiqí kai úriqaranoo márídanoo. Minára maasá sándufa fannoo mandáiki marífa aurímarífa Sariríqa amaanasaa ámiqi ámiqimán-nimaqarana amaná márídanoo qídanoo. Miqí qímaseenoo ásauku súfirana qímmínau. Ásauku úqua. ¹³ Miqí qufanoo mi-fasiqáfa ásauku úqinau. Uqusoofanoo ásauku ámiqinau, dínni asaukuara foora ámiqinau. ¹⁴ Farisai amaana ufa qímarusa qáfamáseeqa misá áanóomandee ráudamáfufaqa súqufi narí qímami narí qímami qiqau. Náqimmánde maasá Yísuna áruanauree qímaríqau.

Ánutufa rusadeesámumasee mároo fasiqanara qídanoo.

¹⁵ Yísufa mi-ufána iriséenoo fíndimeeqee moosáa finau. Faiqí ánaasee aiqáma miná faqa fufanoo aurímarusa mandáikimarusa aiqáma andeeqánnisanau. ¹⁶ Andeeqánniseenoo áranaiqi qímaseenoo qímanniminau. Qumeé uqannándaqa kukeé uqanná saaqa sía qinée andeeqásaunnaara kooroo qiaqa. ¹⁷ Miqí qímasoofanoo tamummáqara fasiqa Eesaia miná ufa ánoona kambíqanau. ¹⁸ Mifá óoqai maaqí qímasee Yísunara ákara rinau.

Qáfaa, qiní dadaaqíra faiqi, qinée miná útaaqamamaqáunafa. Qinée minára qímuqusidanoo qiní daundurá minára asasídanoo. Qiní máraquna miná áaku-

fuannoo. Mifá ánaamuru máriasa faqa kíapausara foora andeeqánnisaannoo. Sía Isaraee máqannaa kai.

¹⁹ Mifá sía dapi ufa óosana óosana firaaqóo qíannoo. Sía fáaqa rúmasaida qíannoo. Maqúsaindari sía miná ufa írifaranoo.

²⁰ Mifá eendíra saka sía ramoorámaa mámaree raudáannoo. Amannáikiasa mandáinaina rafáaqa fímarinara sía mifá áanóommasee qímannimifa fíffmandee reen-deenámandee naakápee márifa. Mifá miqímmámaree reendenámamaree fíffínanoo numóo aukuaana raqúramiseenoo miqóomma úriqaraannoo.

²¹ Minakí maqúsa maqusa ánaamuru máriasa minakí dóo írirana rusifaranoo.

Eesaiafa miqí qímasee Yísufa sía qúmu máru aukuaana Yísunara ákara rúmaqoofa márídanoo.

Únnaqimáseeqa Beeraseeburánannai áfaanna áfaqaidee qiqau.

(Mareekoo 3:20-30; Ruka 11:14-23)

²² Faiqí moo fáafasaaqa aundurái márufanoo áfu dimbéeqeenoo ufa faqa sía qímaruna faiqí ánaasee áfíeeqa Yísufinnai mínisoofanoo andeeqánau. Andeeqasoofanoo mi-fasiqáfa áfu máqeenoo ufa qinau. ²³ Faiqí ánaasee aiqáma qáfamásee náaquqoofaqa qiqau. Maanáree maasá áfeesi márúnafa mifée. Dafidina átikiqari fíndifuanina fee qímaqoofa dóo maaná mifée.

²⁴ Farisai ámaana ufa qímarusa mi-ufána iriséeqa qiqau. Maafá áfaanna rakísirana Beeraseebura minánnai áfaanna faiqí naunduráki márína aqiqáidanoo.

²⁵ Yísufa misá ufa iriséenoo qímanniminu. Moo máqusanaasa fúrufariqa rainá rainírausa, dóo mi-maqa maaqáfa dapikámmiannoo. Moodáa óosana máriasa mi-oosanáusa rainárainíqa maqásaa áqufifaranoo. ²⁶ Sía Sadannafa narí kai quandáki narí aqiqáannoo. Miqídanoo nari rainéenoofau miná afeeka fannoo maqásaa áqufiquini. Miqínanoo náqimmásee miná áiku ásauku afeekaikámandee márifaree. Sía afeekaikífara fúrufariqa dapikámmifaranoo. ²⁷ Ínnee Farisai ámaana ufa qímariasa ínni faiqínámu Sadannanannai fee áfaanna aqiqáida fee Ánutunannai fee áfaanna aqiqáida fee. Ánutunannai kai áfaanna aqiqéemáriefanoo. Ínni faiqi námu miqíqanannai ínni mandá ufa qáoo qídanoo. Qínée Beeraseeburánannai quandáfi áfaanna nári niquónausa niqíqáananoo síammamanaikíannoo. Qínée Ánutuna maraqunannai kai áfaanna aqiqéeqa. ²⁸ Qínée Ánutuna maraqunannai áfaanna aqiqáananoo dóo Ánutuna ámiqira quqúsa fannoo dóo ínnisaa radiqíseenoo ititánnimaqeenoo.

²⁹ Náqimánde moó fannoo Sadanna máaqakinaa ainaina indáa íraree. Máaqa ákoona náaree rumbásee miná aináina indáa ía. Maa-aaqoo afu furufarirána máaqa ákoona dóo qínée rumbáseeqa mi-maqánakinaana dóo qínée máreeqa.

³⁰ Faiqí moó fannoo sía qíní qíqoondi márirafa mi-fasiqáfa qíní namuqáa márídanoo. Sía qíní dadaaqída óonu súqu ani suqu ímarifa maréeqaida áquraaruki márifa márídanoo. Miqí kai ínoo faiqí moó fannoo innaarúna ququsara sía faiqí ánaasee suqú quqáinafa, mifá fúrufarammida nífaqanoo nídanoo. Qínée suqú quqáunafa ínnee Farisai ámaana ufa írimariasa fúrufaramida nífaqee máríafanoo. ³¹ Misá Yísunara Sadannanannai áfaanna niqíqéefoo qunára, Yísufa minára iriséenoo qímannimidanoo qinau. Óosana óosana mandá márírana faqa mandá ufa faqa Ánutufa amaná miná numóo faiqí minínnisaannoo narí maraqunara áqirana minára kai sía minínnisaannoo. ³² Ánutuna máraquna áqira ufa miná ákiaqara Ánutufa sía minín-

nisaannoo. Maa-kamusaqá mārira aukuaana faqa náaru kamusaqa mārira aukuaana faqa sía uqanna amaná Ánutufa miná ákiaqara minínnisaannoo. Qínée faiqí ní-maakuara díqira ufara minára Ánutufa amaná minínnisaannoo.

Faiqí ufa fannoo naundurákinaa óosana kooroo ídanoo.

(Ruka 6:43-45)

³³ Saqári ámiqirafa máridanoo miná qaqamma faqa ámiqirafa kai máridanoo. Saqári mandáikirafa máridanoo miná qaqamma faqa mandáikirafa kai máridanoo. Saqári qaqamma fannoo kai saqári ánoona kooroo ídanoo. Miqí kai íqa ínni Farisai ámaana ufa qímariasa ínni mandá ufa óosana mandá saqari qaqamara foora máridanoo. ³⁴ Ínnee sakáni faiqí miqírausa ínni naundurá mandámuqanóo máridanoo. Ínni naundurái moómoo ainaina mārínakiqari ufa úridanoo. Minára náqi fee mándee ínni naundurákiqari ámiqira ufa úruannoo fee. Sía amana miqírafa. Faiqí áfauru fannoo narí ámuqusaki mári ainainara kai ufa qídanoo. ³⁵ Ámiqira fasiqa miná ámuqusa qumíasanakiqari ámiqira ainaina máree úridanoo. Mandá fasiqa miná ámuqusa óokiqari mandáinaina óosana óosana kambíqaidanoo.

³⁶ Qínée qímannimidaqa numóo áukuana aniráinaqa faiqí misá náriqa aiqáma dapi ufa óosana óosana Ánutuna áfusaa kooroommásaifanoo minára ufa qíannoo. ³⁷ Maqee mārira aukuaana óokinaa ufa Ánutufa íridanoo. Numóo aukuaana aniráinanoo ínni maqee māría aukuaana ufa fannoo ínni maréeqeenoo ámiqiranaki fee quqáannoo fee Ánutuna náriranaki fee mara quqáannoo fee.

Yísunara misá faiqí sía amana áuqaaqaa ira ainaina áuqaina qáfaa.

(Mareekoo 8:11-12; Ruka 11:29-32)

³⁸ Miqí qímasoofaqa Mooseena sándufa írimarusa faqa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa misá Yísuna ákaru qíraree qímasee qímamiqau. Ufasaa rakísirafa anée moo áinainara qínanoo mookínaqa maasá miná qáfeeqa aníara kúqaa Ánutuna ásauku mundíra fee qianúra.

³⁹ Yísufa quandáfi qímanniminau. Ínnee maqee māríasaa mandá óosana máree maríasaa Ánutunara níkoqai faqa minnísee maríasaa ínnee kai moo áinainara qífanoo kambíqaina qáfaanee qídaqa. Sía qínée moo fúka ainaina áuqaana qáfeefara. Náuraa ainaina Yoonaafa tamummáqara fasiqa óoqai firaa noodaanna áranandaki mārúnara foora miqírana maqee qáfeefaranoo. ⁴⁰ Yoonaafa firaa noodaanna áranandaki qaaramoo fáasaana faqa eendáki faqa mārínau. Miqí kai íqa qínée faiqí nímaaku qaaramoo fáasaana faqa qaaramoo éendaki faqa maqá aundurái madikakí māríanaura. ⁴¹ Nineefa máqusa mārusa numóo áukuana aniráinaqa misá fíndifi ínni maqee māríasaa níqifaranoo. Misá Yoonaana ufa iriséeqa nári mandáinaina maqásaa quqásee quandáfufaqa Ánutuna áfusaa reendeenámmiqau, maqee qínée Yoonaana úriqararusa ínniki mārídaqa ínnee sía ínneeqa mandáinaina minínsaídaqa minára misá ínni níqifaranoo. ⁴² Seebaa máqusaindari ánaasee rakísirafa moó fannoo numóo aukuaana aniráinanoo mifá faqa Nineefa máqusanaasa faqa fíndifiqa maqee māríasaa níqifaranoo. Mifá nánaindari Sooroomoonaa miná írirana íriannee qímasee áninau. Maqee qínée Sooroomoonaa úriqararusa animáridaqa ínnee sía qíní ufa írimariafanoo, minásaara mi-anaasee rakisiráfa numóo aukuaana aniráinanoo ínni níqiannoo.

**Faiqí naundurákinaa áfaanna óonu aqoónausa
nífiqamareenoo kaiqáa ani kéeqanau.**

(Ruka 11:24-26)

⁴³ Máa maqee máriasa kaifáa maaqímminoo máriannoo. Ínnee mandá fáafasaaqa faiqí naunduráki márifara foora márifara. Mi-faafasaaqáfa mi-fasiqána aundurákiqari ráudamakinoo fífi ínoo fíqu fíqu inoo aadána maqa maaqa óombura maqa maaqaki aakaaqakí adooáranara randáisianoo fíqu fíqu ímarinau. ⁴⁴ Fíqu fíqu ídanoo sía paqúrinoo narí kai óonumafi iriséenoo qinau. Qínée qeeqá óoqeenáa maaqaki kaifáa kéeqaanaura. Qínée qeeqá óoqai máriafanna fasiqana aunduráki kafáa kéeqaanaura. Míqí qímaseenoo mi-fasiqá finnai aniréenoo qáfanau. Fí-fau maaqara foora márídanoo, damúnammínnoo márídanoo, rapééiranaki ititánnoo márídanoo aiqáma ainaina andeeqánnoo márídanoo. ⁴⁵ Mifá miná qáfamáseenoo óonureenooáfaanna moodánnai qísauku dínni óonu qaaraqánda maraséenoo narí mandá oosana úriqararausa kai nífiqee aniréenoo mi-fasiqána aunduráki aiqáma kéeqafufaqa minakí máríqau. Mi-fisiqána ínaaqiana mandá márirafa fíqaramáseenoo firaaqóo mandáikinoo márínanau. Óoqai mi-fasiqáfa moodáa mandá faafasaaqa máru aukuana káqikaaqóo mandáinainaki márínanau. Ínnee maqee mandá márira maríasa miqíkai mándee márífaranoo.

Narí ufa írimarusara qíní qínausa qíkaqaafasaa fee qinau.

(Mareekoo 3:31-35; Ruka 8:19-21)

⁴⁶⁻⁴⁷ Yísufa miqíkaimmásee faiqí ánaasee ufa qímannimi márufaqa Yísuna narí ánoofa faqa miná ákaqaafasaaufa faqa anirée naambeéqai kíkíqamafufaqa qímami-ane qufanoo faiqí móo fannoo miná irisée máaqaki óonu Yísuna qímaminau. ⁴⁸ Mifá iriséenoo mi-fasiqána qímaminau. Náqi fee ifanee anée qíní qínoofa faqa qíní qíkaqaafasaaufa faqa mádaanai máriaafo qínanee. ⁴⁹ Máa máriaa qímaseenoo narí faiqí námu ásauku mundínnoo qinau. Maaqáimee máriasa misá qíní qíkaqaafasaa qíní qínausara foora márídaqa. ⁵⁰ Faiqí ánaasee yáusee innaarúnai qíní qíkoona íriranau fímariasa misá kai qíní qíkaqa faqa qíní dáuna faqa qíní qínausa faqa márídaqa.

Qaqama aaqásoofanóo kambíqoonara qinau.

(Mareekoo 4:1-9; Ruka 8:4-8)

13 Mi-faasaanná Yísufa mi-maqánakiqari ráudamakufanoo firaa taatarunna áfainni óoqu réenoo miqóo óoqu marínanau. ² Óoqu marífufaqa faiqí ánaasee fífau andandara foora ruqúfu áqufi ititáfufanoo mifá kanúqaki akarámáfinoo óoqu marífínoo minakíqari qímannimufaqa faiqí ánaasee nammári afainni márídaqa miná ufa írimariqau. ³ Mifá kanuqakiqari óosana óosana quandára ufa qímanniminau. Mifá maaqí qinau. Faiqí móo fannoo Yuda máqannaafa nári óosana maraséenoo raisa fooqána úmmaqirara maqá rúmaqoonaki qaqama káqi aaqée márínanau. ⁴ Mi-fasiqáfa aaqée márufanoo qaqamma akaqáfa aanásaa níku rée máruqoo faqa áaqamaki áqufufanoo ufiniuqa anirée miná kai naqau káqindaraana sía naqau. ⁵ Akaqáfa áaqamaki óonisaa áqufinau. Maqá sía moómoo márufanoo maqá tootooqí marúnara dauní kambíqanau. ⁶ Kambíqafufanoo súani ururéenoo arusoofanóo maqá éeraqoo márufanoo atuka sía meemái kéeqoonara súani árufanoo aadánusino kúqinau. ⁷ Akaqáfa amuka faqáa ainaina márúnaki áqufufanoo amuka faqáa ainaina fannoo

ururéenoo rafáaqafinoo arusanáu. ⁸ Akaqáfa ámiqira maqasaa áqufufanoo qaqamma moómoo íranau. Akaqáfa ururéenoo qámbaana írara íranau. Akaqáfa ururéenoo óo-daa íranau. ⁹ Áaqóo faqaafa írinana anée kai andeeqásee íria.

Yísufa narí quandára ufa óosana narí faiqi námu qímanniminau.

(Mareekoo 4:10-12; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Yísuna faiqi námu miná ufa iriséeqa máriufaqa mífúnnai aniréeqa írammiriquau. Náqaaiíanée quandára ufa kai qímannimidanee, akooqóo kooroomásee qímannimiaqaana. ¹¹ Yísufa iriséenoo qinau, ínee innaarúna maqusa qumeé írirana íriaqeera, misá sía íriaqeera quandára ufa qímannimidaqa. ¹² Faiqí ánaasee moó fannoo innaarúna maqusa írirana írinanoo Ánutufa moó faqa miná ámifanoo mináindi moómoo kámmiannoo, faiqí ánaasee moó fannoo innaarúna maqusa írirana síaífa moodáa márinnana Ánutufa miná aiqáma máree fínanoo káqisamu máriannoo. ¹³ Misá nífu máqaidaqa sía qáfaidaqa, misá náaqoo márifaqa sía íridaqa, minára qínée quandára ufa qímannimidaqa sía íriaqeera qímannimidaqa. ¹⁴ Misára tamummáqara fasiqa Eesaia miná ufa ánoona kúqaa kambíqeenoo. Minára qímasee ákara rúmaqoona ánoona kambíqanau. Mifá minára maaqí qímasee qinau.

Kúqaa ínee náaqoonnai qíní ufa iriséeqa naunduráki sía írifaranoo. Kúqaa ínee nífunnoo qínée áuqee márúnna ainaina tatáqafi qáfamáseeqa náaqoonnai síamma írifaranoo. ¹⁵ Maa-maqannaasá nímuqusa kudoosaápanoo máridanoo. Misá náaqoo aunínoo máridanoo, misá nári nífu nári tautásee márídaqa. Misá nífunnai qáfamásee írifoora misá náaqoonnai írifoora. Misá naundurá íri-araasifóora. Misá quandáfinaqa qínée íanánnai ánifaqa qínée misá ámiqianóora.

Tamummáqara fasiqa ufa miqímminoo máridanoo. ¹⁶ Ínee qíní faiqi námu íneeqa nífu qáfee máriana ínniqá náaqoo írimariasa márianara asasiaqa, íneeqa kai qáfaidaqa, íneeqa asasíranaki máriafanoo íneeqa qíní ufa óosana íridaqa. ¹⁷ Qínée ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Tamummáqara fasiqauqa faqa reendeenírafa andeeqára fasiqauqa faqa misá óoqai márídaqa ínee maqee maqee qáfeemarianara káaqa nímuqusufaqa minára qáfaaqaa kaimmásee sía qáfaqau. Misá ínee maqee qíní ufa írimariana káaqa nímuqusifaqa íriraree qímasee íriaqaa kai qímariqau. Sía íriqau.

Yísufa aaqée maru qaqamara óosana kooroo inau.

(Mareekoo 4:13-20; Ruka 8:11-15)

¹⁸ Qaqamma aaqée marí fasiqana quandára ufa óosana irisáifaqa qímannimi-anaura. ¹⁹ Moó fannoo qíní quqúsakinaa ufa iriséenoo sía írinoo mánoo manaa ímarifa, qaqamma miná ámuqusaki kakasammásaifanoo mandá faiqi fannoo animáree fífinoo. Maafá qaqamma fooqána aanásaa kukupée marifanoo síara fooramidano. ²⁰⁻²¹ Óonisaa kukupanóo márifa miná óosana maaqímminoo máridanoo. Misá Ánutuna ufa irisáidaqa asasammásee mi-ufána máraifanoo sía átuka misáki ámiqimmásee áusinoo káqi meeráqoo rusínoo máridanoo, qúsasaa qímasee minnísaidaqa. Mi-ufánasaara nárirafa kambíqaiifaqa misá quqásee fuaniqianá sáamuridaqa. ²² Amuka fáqaanaki áqufu qaqammafa moo fásiqara foora máridanoo. Mifá Ánutuna ufa írinoo maqásaa kadáapirirana faqa káaqa aináinara munnim-mara ámuqusirana faqa mi-ainaináfa mi-ufána anukakí kukúqinoo sía qaqamma íraidanoo, sía ánoona kambíqaidano. ²³ Qaqamma ámiqira maqasaa kakasínoo

moo fásiqara foora márídanoo. Mifá mi-ufána íridanoo óosana ámiqimandee íridanoo. Mifá kúqaa qaqammara foora íraidanoo. Moo úriqararafa ámiqimma qaqamma irafínoo irairaámmidanoo. Moo qámbaanai márifa narí amanasáa íraidanoo. Moó uréeqarafa miqí kaimídanoo narí amanasáa íraidanoo.

Namuqáa mooná áfuqaki mandá qaqama aaqée márúnara qinau.

²⁴ Quandára ufa moo Yísufa faiqí ánaasee nóorinni mara quqánau. Mandá oosana máree márúsara faqa ámiqira oosana máree márúsara faqa misáuqara quandásee qí-manniminai. Innaarúna máqusai faiqí moorá foora márídanoo. Mifá narí quqúsaki ámiqira qaqamma úmmaqinau. ²⁵ Faiqí misá faiqaqéufanoo miná namuqáa fan-noo aniréenoo kukúra asumu sakuma máruqoo úmmaquseenoo finau. ²⁶ Sakuma ururéenoo úri rupípoosufaqa kukúra faqa qáfaqau. ²⁷ Miná dadaaqíra faiqiuqa quqúsa ákoona óonu qímamida qiqau. Rakísirafa, anée kúqaa fee aní ámiqira qaqamma kaifée úmmaqinee. Nánaindari fee kukúra kambíqaidanoo fee. ²⁸⁻²⁹ Mifá iriséenoo qinau. Imboo namuqáa fannoo kai úmmaqinoo. Qímasoofaqa miná faiqi námu qiqau. Amanée maasá óonuree rarákuanauree qímasoofanoo mifá qinau. Sía ínnée kukúra rarákuaqa, sakuma faqa rarákifoora. ³⁰ Sáina káqi máríani. Miqandá moodáa kárammiqa máríafaqa. Aiqáma akuqámafinaqa qínée qímannimianaqa ín-nee kukúra indaarú ateká rumbásee idá áraaqeera. Ínaaqiana sakuma atekásee qiní máaqaki quqáaqa.

Yísufa káqikaa qaqama kíkíqammusinau.

(Mareekoo 4:30-32; Ruka 13:18-19)

³¹ Yísufa moo quándára ufa misá nóorinni quqánau. Innaarúna ququsaki fifán-dinausa qúmini qaqama miqírausa márídaqa. Faiqí miná qaqama narí quqúsaki úmmaqinau. ³² Miná qaqama káqikaana uqanna márídanoo. Mifá ururéenoo qám-baanai óorufínoo firaa saqariara foora aiqáma aakaaqakínaa andanda úriqararafa márídanoo. Miqínoo máríafaqa ufiniúqaindi aniréeqa miná ásaanai ánaamu usakáidaqa.

Yísufa ooruku anoona kíkíqammusinau.

(Ruka 13:20-21)

³³ Mifá quandára ufa moó qímanniminai, Ánutuna ufa aiqámai daráaniranara qímanniminai. Innaarúna ququsaki fímaríasa ooruku anoonara forá márídanoo. Ánaasee miná marasée féemuki adíasaafanoo aiqáma ati qáidanoo.

Yísuna ufa miná kíkíqa usira ufa oosana.

(Mareekoo 4:33-34)

³⁴ Maa-ufána faiqí ánaasee móomoo márufanoo Yísufa quandára ufakiqari kai qí-manniminai. ³⁵ Yísufa maaqí qímannimisooofanoo óoqeenáa tamummaqara fasiqa miná ufa ánoona mikarí kambíqanau. Tamummáqara fasiqa qinau.

Qínée dóo raqásee quandára ufa kai qianáura. Maqá quqóo aukwana kukéeqoo ufana kukéeqanoo máriifa qínée mi-ufána maqee quandára ufakiqari kooroo qímannimianaura.

Tamummáqara fasiqa ufa miqí qímaqoo ufafa márídanoo.

Yísufa mandá qaqama kikiqa usira ufa óosana kooroo inau.

³⁶ Yísufa faiqí ánaasee qímannimiseenoo minníseenoo máaqaki kéeqanau. Miná faiqí námu mifúnnai óonureeqa qiqau. Kukúrara quandára ufa qímanniminaqa íriaqa.

³⁷ Miqí qufanoo mifá qinau. Faiqí nímaaku qinée ámiqira qaqamma úmmaqi márúnausa márídaqa. ³⁸ Quqúsaki maa-maqánasaa máriasa márídaqa. Ámiqira qaqamma karaambáiqá áiku ásauku máriasa márídaqa. Kukúra mandá faiqí miná áiku ásauku máriasa márídaqa. ³⁹ Namuqáa kukúra úmmaqinafa Sadannafa kai márídanoo. Sakuma atekára áukuana, máa maqee márira kamuqoo taikára aukuaana márídanoo. Sakuma atekára fásiquaqa misá qangiroouqa márídaqa. ⁴⁰ Kukúra atekásee rumbéeqee idáki áqifanoo taikára áukuana miqímminoo máriannoo. ⁴¹⁻⁴² Mi-aukuanná qinée faiqí nímaaku qeeqá qangiroouqa niqíqánaqa misá Ánutuna quqúsakinaana mandá fíndi fira fíndi fímariasa narí óosana uqanní-fiqanoonifa faqa mandá óosana máriasa faqa maramáree auru firaafá ímarinnanaki minakí áqifaranoo. Miqóo faiqí misá qikíndaqéefara nífai riqífaranoo. ⁴³ Miqóoqari andeeqárausa súaniara foora kaimmifáranoo. Innaarúnnai nári níkoona maqúsaki márídaqa káaqa qeefáranoo. Náaqoo faqaasa máriafanoo ínneeqá kai andeeqásee íriaqa.

Kóorakinaa maqa feefauríra ufa quandára ufa.

⁴⁴ Innaarúna ququsaki kéeqeemaria ufafa kóora miqírafa maqáki kukéeqanoo márídanoo. Faiqí moó fannoo paqúrimásee qáfeenoo kaifáa kukéeqaannoo. Kukée-qaseenoo asasammáseenoo narí aináina óosana óosana akaqáusa nimiséenoo miná ákiaqara munnimma maraséenoo quándaki kóora mari maqa maaqana feefaurúm-masee mi-koorána indufúannoo.

Óonda feefaurímaruna quandára ufa.

⁴⁵ Kafáa innaarúna ququsaki kéeqeemaria ufafa faiqí moorá foora márídanoo. Mi-fasiqáfa kóora aina feefaurímarifa kóorara maqúsamau randánoo nídanoo. ⁴⁶ Óonda firaa feefaurímaria oondana paqúrimáseenoo narí aináina aiqáma moosá nimiséenoo minásaaqaraa munnimma maraséenoo naríara mi-firaa oondána máraannoo.

Noodáanna réemaria rainára quandára ufa.

⁴⁷ Kaifáa Yísufa minára qinau. Innaarúna maqusa pateerée mária uqára foora márídanoo. Misá mi-pateeuqána nammáriki rámasee noodáanna óosana óosana minakí uqáridanoo. ⁴⁸ Pateeuqá qumbiqáfifaqa uqéereeqee áfainni quqáidaqa. Quqáseeqa misá óoqu marífíqa ámiqira noodáanna taquki mara upeekásee mandá noodáanna mara téeqímmáqidaqa. ⁴⁹ Maa-marira aukuanná taikáfinanoo miqímminoo máriannoo. Qangiroouqá rafúdamafíqa mandá oosana máree maríasa faqa ámiqira oosana máree maríasa faqa rainéefara. ⁵⁰ Misá mandáikirausa idá firaa auru mara áqifara, minakí ikí ráqaidaqa nífai riqífara.

Óoqeenáa ánoona ufa faqa fúka ufa faqa miná akoofásara qinau.

⁵¹ Miqí qímaseenoo Yísufa narí faiqi námu irámmirinau. Ínnee maa-ufána óosana írída fee. Miqí qufaqa misá eedóo qiqau. ⁵² Yísufa iriséenoo kaifáa maaqí qímasee qímanniminau. Mooseena sándufa írimari fasiqafa moó fannoo Ánutuna quqúsaki máríranara írimarífa márídanoo mifá faiqí firaafára foora márídanoo narí máaqakiqari óoqeenáa ámiqira irirana faqa fúka ámiqira irirana faqa marasée aní uqafíqanoo.

Nasareetee máqannaasa Yísunara níkooganau.

(Mareekoo 6:1-6; Ruka 4:16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Yísufa maa-quandara ufáusa taikáseenoo mi-maqúsana minníseenoo narí maqúsai uqanna óonureenoo misá amaana máqaki kéeqafino qímanniminau. Misá miná ufa irisooфанoo náaquuofaqa qiqau. Yái fee maa-fasiqáfa maa-irirana faqa maa-idaaqammannisarána faqa írinoo fee. ⁵⁵ Maa-fasiqáfa kámundaa ámaaku márídanoo. Miná ánoofa Máriafa maasá faqa maaqóoqaraafa márídanoo. Miná ákaqaafasaa Yameesana amaráfa faqa Yooseefaana narí ákoona amaráfa faqa, Simoonafa faqa, Yudasina amaráfa faqa maasá faqa márídaqa. ⁵⁶ Miná ásooqmaakamara faqa káqi misá maaqóo márídaqa. Maa-fasiqáfa yái fee maa-amiqira irirána máreenoo fee. Maasá minára qíkooidanoo.

⁵⁷ Miqí qímasoofaqa misá minára óonumafi irisée ooímariqau. Yísufa misá ufa iriséenoo qímanniminau. Tamummáqara fasiqa maqúsa máqusa miná fídanoo faiqí anaasee minára náaquaiifaqa ufa íríaqaa kai ídaqa. Narí maqúsanaasa uqanna faqa narí áinaina faqa sía írífara níkoo níkáa ifáranoo. ⁵⁸ Yísufa miqí qímasoofaqa misá sía minakí írirana rusíqoonara Yísufa sía moómoo firaa ainaina náaquqara ainaina miqóo áuqinau.

Eeroodeefa Yoohaneena ákiaqa túqinau.

(Mareekoo 6:14-29; Ruka 9:7-9)

14 Mi-aukuanná Eeroodeefa Karidaia máqannaa úriqararafa firaafá márínanau. Roomma máqannaa kiapana ameemaanai uréeqánoo márída rakísinoo márínanau. Faiqí ánaasee misá Yísuna amooqímmamaree ánuфанoo Eeroodeefa írinoo narí áiku ásauku maaqí qímasee qímanniminau. ² Maafá Yísufa Yoohaneefa nam-mári nímmimarufa kúqiranakiqari fíndifino Yísunaikinoo márídanoo, maa-afeeka firaa ainainná áuqaidaqinoo fee qinau.

³⁻⁴ Eeroodeefa narí ákaqa ánaaqa áuqu Eeroodia námmarina mároofa mi-anaaseefá qufanoo iriséenoo Yoohaneena rumbéeqeenoo karafúsaki quqásooфанoo márínanau. Yoohaneefa Eeroodeena narí ákaqa ánaaqa Eeroodia námmarina mároonara áqinoo qinau. Anée sándufa rukíeenana mi-anaaseená máraananoo. Miqí qufanoo mi-ufánara áranaqooфанoo Eeroodia námmarina ufara karafúsaki rumbá quqánu. ⁵ Eeroodeefa Yoohaneenara kuqáruani qínaqa faiqí ánaasee minára írifoora. Misá aiqáma Yoohaneenara Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qufanoo Eeroodeefa minára óonumafi iriséenoo minára rufíeenoo sía árinau minnísee káqi rumbánu.

⁶ Eeroodeena máqoo aukuanafa kindáaramambufanoo miqóo faiqí ánaasee suqú maree oomáqammánee máriqau. Eeroodia námmarina áraamuna fannoo sukúráki

máridanoo áaduma idi ráma akoofása quqámaqoofa máridanoo qoomáqammánee márúna qámgaanai faiqí ánaasee nífusaa fíndifi idí ranau. Eeroodeefa mi-manaraqáfa idí roona qáfoofanoo káaqa ámiqi ámiqinau. ⁷ Afaaqa ámiqi ámiqufanoo narí amana aqiqéenoo mi-manaraqána qímaminoo qinau. Anée nánaree áidinana qímaqiminaqa qínee minákaimmámianaúra idí ráannana ákiaqara ámianaúra.

⁸ Mi-manaraqáfa Eeroodeena ufa iriséenoo sandéenoo narí ánoona Eeroodia nám-marina óonu qímamisoofanoo írinau. Yoohaneefa Eeroodeena faqa mi-anaaseená faqa níqunara mi-manaraqána ánoofa áranagee márufanoo máriufa mári máridanoo narí áraamuna fannoo óonuree narí ánoona qímamufanoo miná ánoofa mi-karí Yoohaneena árira irirana paqúrinau. Óo dóo maqee mifá qiní díqufa kúquannoo. Míqí qímaseenoo Eeroodia námmarifa narí áraamuna qímaminau. Anée óonuree qínanoo Eeroodeefa Yoohaneena ákiaqa ituqú pirítasaqa saka ámiani qufanoo mi-manaraqáfa mi-ufána iriséenoo ani randéenoo Eeroodeefinnai óonureenoo narí ánoona ufa kai qímaminau.

⁹⁻¹⁰ Eeroodeefa mi-ufána irisoofanoo aundurá mandáikinau. Faiqí ánaasee nífusaa qeeqá qimana aqiqámasaunnnara óonumafi íriqa qisauríanoo qímaseenoo eedóo kai qinau. Eedóo qímasee narí firisuaiqáuqa niqiqanáu, óonuree Yoohaneena ákiaqa túqumaree miná ámiaqee qufaqa firisuaiqáuqa misá iriséeqa karáfúsa máaqaki kée-qafiqa Yoohaneena ákiaqa túqiquau. ¹¹ (Mi-maqannáasa miná fidíka maqásaa áqu-fuandoo qímaseeqa pirítaki sákaqau sía nárarau miqíqau. Káqi fífau fidíka áqu-fuandoo qímasee miqíqau.) Yoohaneena ákiaqa misá túqu pirítasaqa sakamáree mi-manaraqána miná ámiqau. Amisoofanoo mifá máree múnu narí ánoona áminau. ¹² Yoohaneena faiqinámu mifá kúqunara íriqa ani karáfúsa maqakinaana ani miná irí mara máreeqa múnu madikaqau. Madikámaseeqa misá Yísufunnai óonureeqa mi-ufána qímamiqau.

Yísufa féemu faqa noodáanna faqa moómoosa níminau.

(Mareekoo 6:30-44; Ruka 9:10-17; Yoohanee 6:1-14)

¹³ Yísufa mi-ufána Yoohanee árunara iriséenoo ummaararoofanoo nammáriki óoquree kanúqaki narí faiqi námufaqa akarámafufanoo nariára faiqí sía máruti-nai finau. Faiqí ánaasee Yísuna sípa fannoo nammáriki fimarufaqa qáfamásee faiqí ánaasee maqúsa máqusa tatúfufaqa maqámau áfaindanai miqóombiqau. ¹⁴ Yísufa kanúqakiqari maqásaa áqufínoo nínadafoofaqa moómoosa ani márufanoo. Óonureenoo misára ámuqusufanoo misáki aurímarusa aurírana taikánnisanau.

¹⁵ Eendí márufaqa miná faiqinámu miná ufa írimarusa aniréeqa Yísuna qímamiqau. Maa-maqa maaqánaki faiqí síai maqa maaqaki, súani dóo kéeqidanoo. Anée faiqí ánaasee niqiqáinaqa maqúsa máqusa nárana feefaurúmasee námasee faiqaaqa. ¹⁶ Yísufa iriséenoo maaqí qímasee narí faiqi námú qímanniminau. Ínnee fífau niqiqeefáara. Ínneeqá kai nárana nímiaqa.

¹⁷ Míqí qímasoofaqa misá qíqau. Maasáki féemu rumbárafa moodáannai qísauku kai máridanoo. Noodáanna qaaraqánda kai máridanoo. ¹⁸ Yísufa iriséenoo qinau. Dóo miná kai qiní qímiaqa.

¹⁹ Míqí qímaseenoo faiqí ánaasee aiqáma qímanniminau. Aiqáma andanda ra-soonóokammásee óoqumariaqa.

Míqí qímaseenoo mifá féemu moodáannai qísaukunamu faqa noodáanna qaaraqánda faqa qumáreenoo innaarúnnai óori uqéraseenoo Ánutunara dúfi dúfi

qímaseenoo féemu ruqí ruqímáseenoo narí ufa írimarusa nísaukuki quqásoofaqa misá qumáreeqa faiqí ánaasee nímiqau. ²⁰ Faiqí ánaasee aiqáma námasoofaqa ní-muaqufaqa Yísuna ufa írimarusa uqá qumáreeqa misá óoqu marúqoo fíqu fíqu ídaqa nárana andaanauqá uqáriqau. Qísaukuqara taikásee qíkunni qaaraqánda uqa qumbiqásee máraqau. ²¹ Mi-naranná noosá faiqí kai óoni sáqari máqusa mandá samu múquiqua máriqau. Fáifa tauséenna máriqau. Ánaasee faqa faiqi faqa ootúpa máfufafaq máaqa máaqa qumbíqa maqíqau.

Yísufa nammári ámuauqumau áiku rámasee finau.

(Mareekoo 6:45-52; Yoohanee 6:15-21)

²² Námasoofanoo Yísufa narí ufa írimarusa níqiqéenoo qinau. Ínnee sípaki qiní dóorinni nammári dínni afainni fimarifaqa qinée faiqí ánaasee níqiqámasee kásoo fuanáura. ²³ Mifá faiqí ánaasee níqiqámaseenoo naríara áaqanai innaaru qíraree qí-masee akarámafinoo innaaru qinau. Mi-eendánaki áaqanai naríaraa márinau. ²⁴ Yísufa áaqanai márufafa miná faiqi námu sípaki farúma qámbaanai óonuroofanoo úfai firaafá nóorindari úqinoo nammári ámakaurínoo miná ufa írimarusa sípaki kadáapirida fimariquau.

²⁵ Iqáqarafa qúsaramáfufanoo Yísufa nammári ámuauqumau áiku rámammaree misá unnái finau. ²⁶⁻²⁷ Nammári ámuauqumau fímarufafa miná faiqi námu qáfamásee áfaanna fee qímaseeqa káaqa ruffamaree fáaqariqau. Yísufa iriséenoo qí-manniminai. Sía ruffíaaqa. Ínneeqa nímuqusa ubíqaaqa. Qinée máridaqa. ²⁸ Pee-tooroofa Yísuna ufa iriséenoo qinau. Karaambáiqu kúqaa anée máridana qínaqa anée íanánnai nammári ámuauqumau qinée faqa fuanáura. ²⁹ Yísufa iriséenoo qinau. Dóo ánia. Peetooroofa iriséenoo sípakiqari ráudamakufanoo nammári ámuauqumau Yísufunnai finau. ³⁰ Fímarufanoo úfai firaafá úqufanoo ruffamareenoo dóo nammáriki ukúqnanau. Nammáriki ukúqnaidanoo fáaqarumaseenoo Yísuna áaraidanoo qinau. Karaambáiqu qiní qumáara. ³¹ Yísufa iriséenoo dauní miná ásauku qumáreenoo qinau. Anée nánaree qaara aundura írinanee. Anée sía qinísaa írirana rusí máriananoo.

³² Miqí qímaseenoo miqandá sípaki akaraqau. Ákaramafufanoo úfai taikánau. ³³ Sípaki káqi márusa misá miná qáfamáseeqa náaquqoofaqa Yísuna óorinni aniréeqa nóorindari mapámufufafa Yísuna amooqíqa qiqau. Kúqaa anée Ánutuna ámaaku máriananoo qiqau.

Keenesareeta máqannaasa aurírausa andeeqánnisanau.

(Mareekoo 6:53-56)

³⁴ Misá sípaki nammári dínni afainni táqakufafa Keenesareetee máqusai óonu raqau. ³⁵ Mi-maqusánaa fásiquafa óonuree miná óori qáfamáseeqa maafá auríasa andeeqée márifa qímaseeqa ufa quqásoofanoo máaqa máaqa maqúsa maqúsa ufa finau. Aurímarusa aiqáma súqeeqeeqa Yísufunnai quqáqau. ³⁶ Aurímarusa misá aniréeqa maasá moómoosa márida Yísufa sía maasá aiqáma andeeqáqísáandoora qamunna átikai amanée maasá káqi áuqaananoo aurírafa taikáannoo fee qufanoo Yísufa eedóo qímasoofaqa miná qamunna áti áuqamásoosa aurírafa aiqáma taikéenoo ámiqi uqannammannísanau.

Sía nísaaquirai nárana noonára ufa kambíqanau.

(Mareekoo 7:1-13)

15 Farisai ámaana qímarusa faqa Mooseena sándufa írimarusa faqa Yeerusa-reendári Yísufa máruqoo irámmiriqau. ²Nánaree aní faiqi námu óoqeenaasa faiqí firaasá sándufa rukíee fee sía nárana nísaaquusee née fee.

³Yísufa iriséenoo qímanniminau. Ínnee faqa nánaree Ánutuna sándufa rukíasee fee ínneeqa sándufa kai afeekaikídee. ⁴Ánutufa maa-sandufána quqánau. Ínneeqa nínausa níkausara asasamándeé ámiqidaqa misá núqu uqéeraaqa. Kaifáa moó quqánau, faiqí moó fannoo narí ánoona ákoonara mandá ufa qínanoo arusáina kúquanoo. ⁵Ánutufa mifá miqí qímasoofaqa ínnee maaqí qímasee mi-ufána moomáu fímariafanoo. Faiqí moó fannoo miná ánoofa akoofa sárauida mandáikida ámiqiannee qínna sandufanara dóo qínée Ánutuna amiséeqa sía aní amaná ámianaúra. Miqí qímaria fasiqa ánaaseesara ínnee dóo andeeqáidammiafoo qímariafanoo mifá narí ánoofa ákoonaa sía dadaaqíanifeera qídaqa áaqee máriafanoo. ⁶Miqí kai mándeé fífaú ínniqa ufa fannoo Ánutuna sándufa árimariafanoo. ⁷Ínnee káaqa ufa qímannimisaida maqándanai mandá oosana máraqanuasa. Ánutuna tamummáqara fasiqa Eesaia, kúqaa uqanna ínniara qímasee ákara rinau. Mifá maaqí qínau.

⁸Maa-maqannaa fasiqa anaaseesá nífauru fannoo kai únnaqimasee qiní duqu uqéereemariasa, nímuqusa káqinni ubeekárausa máriafanoo. ⁹Misá faiqí qímaria sándufana qumáree únnaqimásee Ánutuna sándufammifoo qímaseeqa faiqí ánaasee naamúaqídaqa. Miqí qímasaídaqa Ánutunara innaaru qífanoo síammíriannoo.

Tamummáqara fasiqa Eesaiaafa ínniara miqí qímasee ákara rinau.

Nóoki qari úrimari mandufafa faiqí putaammánnimaqaidanoo.

(Mareekoo 7:14-23)

¹⁰Miqí qímaseenoo Yísufa faiqí ánaasee aiqáma náaramáseenoo qímanniminau. Farisai ámaana ufa qímariasa nári faiqi námuara sía nísaaquusee néeeáfoo qunára qímanniminau. Íriaqa, ínnee maa-ufána óosana íriaqa. ¹¹Nóoki fímarí náranaínainafa sía faiqí putaammánnimaqaidanoo. Nóoki qari úrimari mandufafa mifá faiqí putaammánnimaqaidanoo.

¹²Miqí qímasoofaqa miná faiqi námu aniréeqa qímamiqau. Sía fee íridanee. Fari-sai ámaana ufa qímariasa misá aní ufa iriséeqa nóori runídammia.

¹³Misá miqí qufanoo Yísufa qímanniminau. Aiqáma ainaina innaarúnai qíkoofa sía úmmaqu ainaina moó fannoo qúmmaquqaifanoo Ánutufa rarákuannoo. Sía mis-ára rufíaaqa, Ánutufa rarákuannoo. ¹⁴Sáina misá káqi máriaqa. Misá nífu qimbárausa nísaadaki máriasa. Áfu qimbárafa kai áfu qimbárana ásaadákinoó fífi inoo aiqámaqara kai madikakí áqufifarannoo.

¹⁵Peeteeroofa qínau. Maa-quandara ufána qíannana qímaqiminaqa írianaúra.

¹⁶Yísufa iriséenoo qímaminau. Aneenná faqa írirana síai fee máridanee. ¹⁷Aiqáma ainaina óoki quqásaanannoo áranandaki óoquireenoo úmiqaree fímarinara sía fee íridanee. ¹⁸Aiqáma óoki qari úrimari mandufafa ámuqusakiqari úridanoo. Mi-mandufáusa kai faiqí ánaasee putaammánnimaqaidanoo. Mi-ufánara qídaqa. ¹⁹⁻²⁰Ámuqusakiqari mandá írirana faqa faiqí nárirana faqa mooná ánaasee máree maríafa faqa mánaaqa kumaara rarisée maríafa faqa úmmuari maríafa faqa fí-

fau ákaru qímasee quandásee qímariafa faqa aqoónnanara mandúfaqiranara faqa mifáuqa kai faiqí putaammánnimaqaidanoo. Sía nísaaqumáseeqa nárana néemari-afa sía mifá faiqí ánaasee putaammánnimaqaidanoo.

**Ánaasee moó fannoo narí áraamunara andeeqáqisaaniffee
qímaseenoo sandanáinai qímarinau.**

(Mareekoo 7:24-30)

²¹ Yísufa miqóoqari Taia máqa máaqa faqa Sidoonna máqa maaqa faqa máruti-nai finau. ²² Miqóoqari Kannaana máqannaa ánaasee fannoo ánaamuru ánaasee aniréenoo Yísuna qímaminau. Anée Dafidina áti karaambáiqá máriananoo. Anée qiníara ámuqusiani. Qíní qíraamuna ooqéena áakinoos márifafa ooqéena fannoo maqee maqee qíní qíraamuna mara fúrufari marifaqa aurírana ámimarifaqa minára aní qímamidaqa.

²³ Yísufa iriséenoo sía írinoora foora káqi finau. Miná faiqi námu aniréeqa Yísuna fukifaakí qiqau. Anée miná aqíqáa maqee maqee mifá maasára fáaqari márifanoo qíkooqaidanoo. ²⁴ Misá maaqí qímasoofanoo Yísufa qímanniminau. Dapikámam-bíqa Isaraee máqannaa sipsípara foora máriasa, misára kai dadaaqíra qúmidaqa.

²⁵ Qímasoofanoo mi-anaaseefá miná óorinni ani óoqumarifufanoo qikí ráqaida qí-maminau. Karaambáiqá anée qíní dadaaqí.

²⁶ Yísufa iriséenoo qímaminoo qinau. Kamaá suqásee faiqiuqáindi nímiraree qí-masee sía quándaki fainí nímia, sía mi-oosanáfa miqínnoo máridanoo.

²⁷ Qímasoofanoo mi-anaaseefá qinau. Kúqaa qíananoo. Kúqaa aní dadaaqíra ainaina Isaraee máqannaasaindi máridanoo. Kúqaa qinée moo máqannaasa fainíara foora máridaqa. Anée írta, fainí fannoo narí ákoofa kamaá náida kakasamásaina andaana súqunaidaqa. Anée andaana kái qíminanoo qíní qíraamuna dadaaqíani.

²⁸ Yísufa mi-ufána iriséenoo qímaminau. Imboo maa-anaaseégo Anée qínísaa ír-rana rusírana firaafá márianafa. Anée aneenná ínnainaina mifá kai kambíqaannoo. Miqí qímasoofanoo mi-anaaseená áraamuna mi-karí kai níanai márunnai ooqéena taikásoofanoo mi-manaraqáfa ámiqinoo márinau.

Yísufa moómoo aurírausa andeeqánnisanau.

²⁹ Yísufa miqóoqari fíndimeeqeenoo Kariree námmary áfaiqara óoru fínoo áaqanai akaranau. Akarámafufanoo óoqu márinau. ³⁰ Faiqí ánaasee qáfamásee moómoosa miná áfaqee óoru fiqau. Misá níku árirutímarusa faqa misá nífu qimbárausa faqa níku eendírausa faqa sía ufa qúsa faqa óosana óosana teeroomáree márusa faqa máree óorureeqa Yísuna áikusafa quqásoofanoo mifá aqíqama misá aurírana andeeqá taikánnisanau. ³¹ Faiqí ánaasee miná qáfamáseeqa náaquqanau. Sía ufa qúsa ufa qufafa níqafamáseeqa árirutímarusa nímarufaqa níqafamáseeqa nífu qimbárausa faqa nífu maqasoofafa níqafamáseeqa maa-faiqi anaaseesá óoqai mandáikimarusa maqee ámiqíqa márídaqa misá níqafamáseeqa náaquqoofafa misá aqíqama Isaraee máqannaa Ánutunara asasiqáu.

Faiqí ánaasee kafáa moómoosa nárana níminau.

(Mareekoo 8:1-10)

³² Yísufa narí faiqi námu náaramásee qímanniminau. Qínée máa mária fasiqa anaaseesára qímuqusifaqa nárana sía márifaqa qaaramoó fáasaana máriaasa. Qítkoo misá fífau niqíqárara aanái kudoosaápee fóora.

³³ Miná faiqínámu iriséeqa qímamiqau. Yáqoo fee nárana márinaqee misá ními-anauree ándandakinai márifaqa moómoosa máriafaqa.

³⁴ Yísufa iriséenoo írámmirinau. Náquma féemu fee ínnée maqée ídee qufaqa misá qíqau. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée féemu márifaqa noodáanna faqa káqikaafa qaaraqánda márifaqa.

³⁵ Mifá iriséenoo faiqí ánaasee aqáama maqásaa óoqumariaqee qufaqa óoqu maríqau. ³⁶ Óoqu márífufanoo Yísufa féemu dínni qísauku taikáseenoo dínni ani qaaraqánda maraséenoo (7) mi-feemúna faqa noondáana faqa maraséenoo Ánutuna dúfi dúfi qímaseenoo ruqí ruqí máseenoo narí faiqi námu nísaukuki quqásoofaqa qumáreeqa faiqí ánaasee nímiqau. ³⁷ Faiqí ánaasee noofanoo nímuquqinau. Nímuquqámambufaqa Yísuna faiqi námu andaanaúqá súqeeqee uqáki ríqau. Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée uqá (7) qumbíqau. ³⁸ Faiqí néemarusá óoni saqári áuqíqa foo tauséena (4,000) máríqau. Ánaasee faqa faiqi faqa ootú-pamáfufanoo meeráqoo máríqau. ³⁹ Yísufa misá niqíqámaseenoo sípaki kéeqafínoo Makadana moo máqusanai finau.

Yísufa faiqí sía amana áuqaaqaa ira ainainara qáoo qinau.

(Mareekoo 8:11-13; Ruka 12:54-56)

16 Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Sadikai ámaana ufa írimarusa faqa misá Yísunara kúqaa Ánutuna ámaaku fee márídanoo fee qianéera unéemaana qímasee amanammásee qáfaaneera qíqau. Fíraa ainaina mookíra ainaina innaarúnaindaraa ainaina uqaqífiqasainaqa qáfamásee kúqaa aníara Ánutuna faiqi fée qianáuranoo.

² Yísufa minára iriséenoo qímanniminau. Eendífanoo innaarúna taatuqéendifaqa dúna ufídaannoommífoo qídaqa qímaríafanoo. ³ Iqáqáifanoo kanánaana asukuna árifaqa aakú rírarammífoo qímaríafanoo. Ínnée innaarúna qáfáidaqa írimaríafanoo maqee maa-aukuanná qínée márúnna aukuna ínnée miná qáfamásee sía írimaríafanoo. Ínnée nánaree miqí qímaríafaqee. ⁴ Mandáinaina máreemariasa faqa maqee maqee ínnéeqa Ánutuna minnísee maríasa miqí mariasa innaarúnaindaraa ainaina faiqí sía amanaikí maria ainaina áuqamásee uqaqífiqainaqa aníara kúqaa mindáraa fee qianáuree qímaríafanoo. Qínée fúka innaarúnaindaraa ainaina sía uqannífiqaanaura. Náuraafa óoqai kúqu fasiqafa Yoonaanaindi mifá kai káqi márídanoo mifá qaaramoó fáasaana faqa qaaramoó éendaki faqa noodáanna firaaná áranandaki máríqau. Mi-ufána qímaseenoo quqásee finau.

(Yísufa narí kuqufínoo qaaramoó éenda faqa fáasaana faqa madikakí máríanínna-nara quandáseenoo miqí qinau.)

Únna ufara mandá ooruku anoonara foora eeráiriaqa.

(Mareekoo 8:14-21)

⁵ Yísufa narí faiqi námufaqa nammári farúma dínnafavinni kanúqaki óonu raqau. Miná faiqi námu féemuara randóosia qiqau. Óo dóo aunúsee káqi sámú ániqa.

⁶ Míqí qímasoofanoo Yísufa qímanniminau. Ínnee Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Sadikai ámaana ufa írimariasa faqa misá atíqee mari ooruku anoonara foora ruffeeqa eeráiriaqa.

⁷ Misá iriséeqa narí qímami narí qímamimasee qiqau. Óo maasá féemuara randáunoo mifá ooruku anoonara qídaqinoo.

⁸ Yísufa mi-ufána iriséenoo qímanniminau. Ínnee qínísaa írirana rusírana sía amaná máridanoo. Ínnee nánaree sía féemu máraanara narí qímami narí qímami qídee. ⁹ Ínnee sía fee íridee. Moodáannai qísauku (5) feemu faqa fáifa tauséena (5,000) fasiqa noonára, dóo aunídee sía fee íridee. Mi-karí náquma átaraasa uqá fee riqau. ¹⁰ Kafáa moo kári moodáannai qísauku taikásee dínna óonu qaaramarasee (7) féemu faqa foo tauséena (4,000) fasiqa faqa noonára dóo ínnee miná faqa aunídee sía fee íridee. Mi-karí náquma átaraasa uqá fee riqau. ¹¹ Ínnee nánaree sía qíní óosanara íridee, sía qínée féemuara qúnaqa. Farisai ámaana ufa írimariasa faqa Sadikai ámaana ufa qímariasa faqa misá mandá oosanara ruffaaqee qímasee ooruku anoonara qíqa.

¹² Misá mi-ufána iriséeqa mi-ufa oosanná dóo náaqooki íriqau. Mifá sía ooruku anoonara eeráiriranara qinau. Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Sadikai ámaana ufa qímariasa faqa misá mandá írirana uqannífiqaranara quandásee ooruku anoona kíkíqa úsinau.

Peetooroofa Ánutuna ásauku mundíranara koorooinau.

(Mareekoo 8:27-30; Ruka 9:18-21)

¹³ Yísufa Seeseeria Firipai máqa máaqaki óorureenoo narí faiqi námu irám-mirinau. Faiqí misá faiqí nímaaku qíníara nána fasiqee fee qídee.

¹⁴ Misá iriséeqa qímamiqau. Moó fannoo aníara Yoohaneefa nammári nímimar-ufa kúqiranakiqari fíndifinoo márifa máridanoommifoo qídaqa. Moó fannoo tamum-máqara fasiqa Eeriaa fee qídaqa. Moó fannoo tamummáqara fasiqa Yeerimaiaa fee qídaqa. Moó fannoo Ánutuna tamummáqara fásiquaqakiqari moó fannoo fee qídaqa.

¹⁵⁻¹⁶ Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo narí faiqi námu irámmánnimaqanau. Ínnee qíníara yáfasiqanee fee qídee qímasoofanoo Simoona moo áuqu Peetooroofa Yísuna qímaminau. Anée óoqai Ánutuna ásauku mundírafa máríananoo anée káqi márira Ánutuna ámaaku máríananoo.

¹⁷ Yísufa iriséenoo narí qímaminau. Óo Simoona Yoonaana amarána ámaaku, maqásaa fasiqa sía míqí qímasee aní qímamiaqini. Innaarúnai qíní qíkoofa mifá kai aní áaqoosaa rínoo. Minára anée asasímarianafa máríananoo aní qímaminoo.

¹⁸ Qínée aní qímamidaqa. Anée Peetooroofa aní áuqu óosana óonifa máríananoo. Qíní qíkoofa qíníara uqafiqainasaa mi-ufáfa firaa ooníara foora márínara qínée mi-firaa oonínasaa qíní amaana máqa usakáanura. Qíní saqárikí máríasa qumáreeqa qeeqá amaana maqáikamandaanáura. Mi-oonínasaa qíní máqa usakáanura. Kúqirafa sía amana mi-amaana maqána rafáaqa fúannoo. ¹⁹ Peetooroofa, qínée innaarúna kóoqi atúasee kéeqeemariana kíqa ánoonara foora aní ámíanura. Anée

maa-maqánasaa moo áinainara anée iriséenana mandáikammi ifoo qínaqa qinée faqa innaarúnnai miqí kai íqa mandáikammiifoo qianáura. Anée ámiqi ifoo qínaqa qinée faqa innaarúnai miqí kai íqa ámiqimmi ifoo qianáura.

²⁰ Miqí qímaseenoo Yísufa narí faiqinámu qímanniminau. Afeekaikámasee qumeé uqannándaqa. Qinée óoqai Ánutuna ásauku mundíra fasiqa márúnausa minára sía moosá qímannimiaqa, kukéeqaaqa.

Yísufa narí kúquanínnanara kooroo inau.

(Mareekoo 8:31–9:1; Ruka 9:22-27)

²¹ Mi-karí óosanarasée miqóoqari narí kúquanínnanara qímannimi máree finau. Mifá Yeerusareenni óoru fíranara faqa qímanniminau. Faiqí firaasá faqa amaana máqasaa rakísímarusa faqa Mooseena sándufa uqannífiqee márúsa faqa misá firaa dínée miqóo narí Yísuna ámiranara qímanniminau. Kúqáriranara faqa qaaramoo fáasaana fíndi fúanínnanara faqa qímanniminau.

²² Peetooroofa maa-ufána iriséenoo Yísuna káqinni maréeqee quqáseenoo áaqooki qáoo qínoo qímaminau. Óo karaambáiq, sáa. Aní kúqíranara Ánutufa qáoo qíannoo maa-ainaináusa síamma aní árifaranoo. ²³ Yísufa iriséenoo quandáseenoo Peetooroona qímaminau. Sadanna sée marée fúa, qínaaqiannai áiqaree fúa anísaa qíkuamaki áqufuanóora. Anée sía Ánutuna írirana máree máríanafa, fífau faiqí írirana máree maríanafa.

²⁴ Qinée aunírira saqarisaa kúquanaura. Faiqí ánaasee moó fannoo qíní íriranamau fínafa miqí kai íannoo. Narí márira ainaina maí uturúqu quqáseenoo qiqá dúqusaara qiqá ufasaara, qiqá daanna rámassee káqi kúqariranaki kéeqaani. ²⁵ Moó fannoo narí káqi máríranara tatamáqianinafa narí káqi márírana taikáannoo. Moó fannoo qíníara narí maaqóo márírana minnísainafa mifá narí káqi márírana kásooqaqee paqúriannoo. ²⁶ Faiqí moó fannoo aiqáma maqa maaqa naríara maraséenoo aiqáma minakí mari ainaina naríara kai afapíte marífa kúqinoo narí aunduráindaraafa kurídiranaki fínanoo narí úriqaraidanoo fee. Óo sía uqanna úriqaraidanoo. Kúqíranakíqari mi-fasiqáfa nána feefauru Ánutuna amiseenoo kaifáa narí aináinannoo fee narí aunduráindaraana idákinaana kaifáa máraannoo fee. Sía amana máraannoo. ²⁷ Minára qinée faiqí nímaaku qúmuanaura, qíní qangiroo námufaqa qíní qíkoona káaqa aréenaranaki qúmuanaura, aiqáma faiqí ánaasee misá saika áuqee maríana ákiaqara nímírra qúmuanaura. ²⁸ Kúqaa ánoona ufa qinée qímannimidaqa ínnikíqari faiqí qaaramoó sía kúqirai káqi márífaqa qinée faiqí nímaaku qeeqá innaarúna ququsa úriqarara ququsa namufaqa ínni nífusaa qúmuanaura.

Áaqanasaa Yísuna afaaqa mookínoo káaqa qámaqinau.

(Mareekoo 9:2-13; Ruka 9:28-36)

17 Miqí qímaseenoo qísauku dínni taikáseenoo dínni óonu moodáa marasée fáasaana taikáseenoo Yísufa Peetooroona faqa Yameesana faqa miná ákaqa Yoohaneena faqa minamúsa nífiqeenoo áaqanai náriaraa náadumai óoru fiqau. ² Miqóo misá óoru roofanoo Yísufa moó afaaqa ámiqira afaaqa máranau miná áfiri súaniara foora káaqa ámaqinau miná qamunna faqa éekara aruáqinau nífu qáfoofanoo nífu faqa dáróodáara inau.

³Miqí másoofanoo óoqai taikáseeqa Ánutuna faqa innaarúnai máruqanda Mooseefa faqa Eeriaafa faqa akooqóo maqásaa misá nífusaa aniréeqa Yísuna faqa ufa qiqau.

⁴Peetooroofa qáfamásee Yísuna qímaminau. Karaambáiq, dúfi dúfi anée maasá qífiquee adíafaa írannai maí úruananoo. Anée qínaqa káqikaa úíqaana maqa qaaramoó áuquanaura. Aníndi moó, Mooseenaindí moó, Eeriaanaindí moó. ⁵Pee-tooroofa káqi qímarufanoo káaqa qárana asuru fannoo aiqáma rafáaqa finau. Ufa moó, asurukíqari Yísunara qímanniminau. Maafá qiní qímaaku qiní káaqa minára qímuqusidanoo. Qiní dídirafa minásaa máridanoo, miná ufa íriaqa.

⁶Yísuna faiqi námu mi-ufána iriséeqa káaqa ruffeeqa nóorindari maqásaa áqufiquau. ⁷Maqásaa mapámiqa márufanoo Yísufa aniréenoo ásauku misásaa mundínoo qinai. Fíndi fuaqa sía rufíaaqa. ⁸Miqí qufaqa misá káqi kaaqóo uqéeraf-ufaua múrufi Yísuna kai qáfaqu sía faiqí moó márínau.

⁹Misá miqóoqari Yísuna saimbaqa áaqanaindari qúmimarufanoo Yísufa maaqí qí-masee afeekaikámasee qímanniminau. Ínnee áaqanasaa mee qáfaa aináina sía ínnee moosá qímannimiaqa. Qínée faiqí nímaaku kúqiranakiqari fíndi fúanaqa miqóo kai qímannímiqa.

¹⁰⁻¹¹Miqí qímasoofaqa miná faiqi námu iráida qiquau. Maasá Mooseena sándufa uqannífiquee maríasa óoqeenáa tamummaqara fasiqauqa akara ásaanarumasee moo fásiqara Eeriaana aanna rée márifa Ánutuna ásauku mundírana áfunni ániannoo fee qídaqa. Misá yáfasiqanaree miqí qídee qufanoo Yísufa qímanniminoo qinai. Misá kuqáa qídaqa. Eeriaana aanna rée márifa ásauku mundírausa qiní qífunni aiqáma ainaina andeeqáanifeera indaarú ániannoo. ¹²Qínée qímannimidaqa, íriaqa. Kuqáa Eeriaana aanna rée márifa qiní qífunni dóo áninoo. Aniroofaqa misá minára sía írirai narí íriranannai kai dapikámásoofanoo kúqinai. Miqí kai mándee qínée faiqí nímaaku káqikaqóo misásaa farindámaki áqufuanaura.

¹³Miqí qímasoofaqa miná faiqi námu iriséeqa Yísufa Yoohaneefa nammári ními-marunara Eeriaana kíkiqa ususéenoo qídaqinoo qiquau.

Yísufa qumuréenoo kumaaráa aunduráki áfaanna márúna áfaqanau.

(Mareekoo 9:14-29; Ruka 9:37-43a)

¹⁴Misá áaqanaindari qumuréeqa faiqí ánaasee súqiqa máruqoo qumuroofanoo faiqí moó fannoo Yísuna óorinni rufíaidanoo ani aqoori sáunara fínoo tootoonasaa óoqu márifínoo qikí ráqaidanoora foora Yísuna qímaminau. ¹⁵Óo karaambáiq, qiní qímaakuara ámuqusinana dadaaqía. Mifá fuséenasana árimarifaqa ámiqimmásee aurí marifaqa. Maqee maqee káqi idáki áqufidanoo maqee maqee nammáriki áqufidanoo. ¹⁶Qínée qeeqá qímaaku áfiqeeqa aní faiqi námu máriaqoo múnusaunaqa sía amaná misá mi-aurirána taikáafaqa, minára aní qímamidaqa.

¹⁷Yísufa miná iriséenoo aqamausa qímanniminau. Ínnee qiní ufasaa írirana rusírafa síaisa máriafanoo káaqa foombóo rímariasa máriafanoo. Qínée kísaaqasaa ínniki márúnaqa ínnee sía dauní írimariafaqa. Kísaaqasaa fee ubíqafi ínni mandá oosana ummaara máraqa fuanáuree. Sée mi-kumaaraaná máree maí ániaqa qufaqa miqímmiquau. ¹⁸Yísufa mi-afaannána aqiqoofanoo fufanoo mi-kumaaraaná mi-karí kai miqóo kai andeeqá aisánau.

¹⁹Yísuna faiqi námu káqikaqóo marikíqa óonurandee qumeé kai aniréeqa Yísuna qímamiquau. Maasá nánaree áfaanna aqíqáunanoo fee sía fínoo fee. ²⁰Yísufa qinai.

Ínnee qínísaa írirana rusírafa káqikaafa márínara kai miqíafanoo. Qínée kúqaa ánoona ufa qímannimidaqa. Ínneeqa írirana rusírafa maqána qaqama miqírafa káqikaafa márínau maa-aaqannára qífanooofau meeqái fini. Ínnee miqí márifaqau aigáma ainaina amanámmifoo qíni. ²¹ (-)

Yísufa kafáa narí kúquanínnaara qímanniminau.

(Mareekoo 9:30-32; Ruka 9:43b-45)

²² Yísuna faiqi námu Kariree máqa máaqai moodáarunna moodáasaa súqiqa máridaqa nímarufanoo Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Faiqí nísaukuara qínée faiqí nímaaku fuanáura. ²³ Misá qíní kuqá dárifaqa qaaramoo fáasaana káqi máriqa fíndi fuanáura. Miqí qímasoofaqa Yísuna faiqi námu minára óonumafi írufanoo nímuqusa mandáikinau.

Amaana máqa takisa nímmariana noodáanna óokinaana marasée níminau.

²⁴⁻²⁵ Misá Kapeeranaumma máqusa óonuroofaqa amaana máqa takisa máree marúsa misá Yísunara nisaurúseeqa Peetooroofa máruqoo óonuree iráidaqa qiqau. Aní firaafá amaana máqa takisa sía fee áqidanoo fee qímasoofanoo Peetooroofa eéóo áqidanoo qinau.

Miqí qímaseenoo káqikaaqoo máaqaki kéeqoofanoo Yísufa miná moo áuqu rá-masee qímaminoo qinau. Simoonaa maa-maqánasaaqaraasa misá óosana maaqímmi-noo máridanoo. Moo máqannaasa namuqáa afeekaikámasee nárirammásaida namuqáandi kai fee takísa márida fee, nárindi nári maqannaasaindi fee kai máraidee qufanoo Peetooroofa miná iriséenoo qinau. ²⁶ Namuqáandi kai máridaqa. Narí maqannaasa úriqararasa máriafanoo sía uqanna misáki máraidanoo.

Yísufa iriséenoo qinau. Kúqaa qiananoo, miqí márifaqa úriqararasa níku nísauku nifaaqa quqásee máridaqa. Maasá úriqararana Ánutuna áiku ásauku márúnausa márida. Nánaree fífaa Ánutuna amaana máqa takísianauree. ²⁷ Sía níminaqa maasára nóori rúnifoora. Sáina anée táfa mara máree nammáriki óoquiree áquseenana indaarúqaa noodáanna rarisámaseenana óo raqáseenana qáfaa. Moodáa munnimma minakí máriannoo. Anée qíníara faqa aneennára faqa mi-munnimmána maréeqeena amaana máqa takisa máree maríasa níminanoo ufa taikáni.

Faiqi ánaaqiara foo reendeénirafa innaarúna ququsaki úriqararafa máriannoo.

(Mareekoo 9:33-37; Ruka 9:46-48)

18 Mi-aukuanná miná faiqi námu Yísufuqoo anirée irámmirida qiqau. Innaarúna ququsaki yáfee úriqararafa máridanoo fee. ² Mifá iriséenoo faiqi ánaaqi moó miqóo márúna áaroofanoo aniroofanoo maréeqeenoo narí faiqi námu qámbaanai quqáseenoo qímanniminau. ³ Qínée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimida. Ínnee sía óonu quándakinaqa sía kafáa ánaaqi ánaaqi kámmafinaqa innaarúna ququsaki sía fifáranoo. ⁴ Moó fannoo narí kai maa-kaqikaa faiqíara foora fífimandeenoo márínafa mifá innaarúna ququsaki úriqararafa máriannoo. ⁵ Yáfee moó fannoo qíní ufara iriséenoo quandáfinoo faiqi ánaaqi maaqáairana asasammásee áqoondikinafa miná faqa qíní faqa miqí kai ínoo qíqoondikiannoo.

**Yísuna mandaaqásaannanakinaana faiqi
ánaaqi mandáinainaki quqásainafa numóo máriannoo.**

(Mareekoo 9:42-48; Ruka 17:1-2)

⁶ Faiqí moó fannoo qinísaa atooqée marí kaqikaa faiqina mandóosana uqafíqainanoo mi-faiqífa sáamurinanoo, mi-fasiqána mi-mandoosanná uqafíqeemari fasiqana miná numóo úriqaránoo máriannoo mandáinainaki márídanoo. Fáasai mi-fasiqáfa óni firaatiá qumáreenoo narí anukaki ususéeno nammáriki áqufínoo narí kai narí áriinoofau narí numóo órudupínoo máriqini. Mi-faiqi anaaqína mandá oosanna uqafíqainanóo mi-numoofá firaafá máriannoo. ⁷ Maa-maqánasaa mandá ainaina moómoo minakí máriannoo. Mi-manda ainainná áukuana áukuana sía taikáannoo káqi máriannoo, faiqí mara quqáidanoo. Minára numóo firaatia mári ifoo qídaqa qimudáoo qídaqa. Mandáinaina óosana óonu rarisáinafa mi-fasiqánaki faqa firaa numoo tiá mári ifoo qídaqa. Minára qinée qimudáoo qídaqa.

⁸ Aní ásauku fannoo fee, áiku fannoo fee aní ani rarisámeeqeenoo mandá oosanaki quqéemarinnana miná ateká áqua. Áiku ásauku síainafa márira maqaki kéeqafinana amaná márinnaranoo. Aneenná áiku ásaukuara ámuqusinana káqi mandá oosana marasée mári inafa mifá náaruara márira idaki rafúseeqee áqusainafa sía amana márinnaranoo. Mandáikamminnaranoo. ⁹ Aní áfu aaqoo fannoo fee aní rarisámeeqee mandá óosanaki quqáidanoo fee miná díqi áqua. Anée moodáa afu aaqoo faqa káqi máriranaki kéeqarafa amaná márinnaranoo. Aiqáma afu aaqooqara káqi márídanoo aní rafúseeqee idáki áqusainana sía andeeqéennaranoo. Mandáikamminnaranoo.

Sipsípa ánaaqi auíanoo mári quandára ufa.

(Ruka 15:3-7)

¹⁰ Ínnee aufariaqa. Sía uqanna faiqi ánaaqi moó fannoo maaqírafa ákoo uqanaqáni. Ínnee mi-oosannára eeráiriaqa. Minára qímannimianaúra. Innaarúna maqusai qangiroouqa maqásaaqaraa faiqi ánaaqi misá náadu náadu rakísinni-maqara qangiroouqa qiní innaarúnaindaraa qíkoona óorisaa kíkíqidaqa nári faiqi ánaaqi maa-maqánasaaqaraasa rakísinnimaqaranara Ánutuna qímamidaqa miná óorisaa márídaqa. ¹¹ (-) ¹² Ínnee maaqíanna ufana nána íránanee írifaree. Faiqí moó miná sipsípa moómoo márída moodáannai qísauku fasiqa arusée márufanoo misákiqari moodáa kai auíanau. Misásaa rakísi maru fasiqafa aiqáma sipsípa anusáa súqu quqáseenoo misákiqari moodáa auíanoo márúnara randárara finau. Qinée kúqaa ufee qída fee. Kúqaa, aiqáma sipsípasaa rakísi mari fasiqausa miqífaranoo. ¹³ Mi-fasiqáfa mi-sipsípána paqúrimáseenoo káaqa minára asasíannoo. Moómoo sía auíanoo máriasara mána mániannoo. ¹⁴ Miqí kai mándee qiní innaarúnai qikoofa faiqi ánaaqi moó kurídiranara ákooqaidanoo. Aiqáma uqanna káqi náaruara máríranara innaarúnai níkoofa áidídanoo.

Aní ákaqaafasaa aní mandáikammamaqaina ufafa.

¹⁵ Aní aqoónafa aní mandáika mamaqáinana anée mi-fínnai óonuree narí mandóosanara qímamia. Inneeqára kai máríaqa sía moó fannoo mariani. Mifá aní ufa irisáinana dóo anée aneenná aqoónnana kafáa áqoondikina márinnaranoo.

¹⁶ Mifá aní ufa sía írinana anée Mooseena sándufamau fínana faiqí qaara fee moodáa fee nífiqeenana aqoónna finnai fúa. Misá maasá faqa aní mandáinaina qáfee fee qí-aqéera, aní dadaaqiaqéera aní ufa ánoonaikianifeera. ¹⁷ Mifá misá ufa faqa sía írinana amaana máqaki kéeqeemariasa qímannimiaqa. Amaana máqaki kéeqeemariasa ufa sía írífaqa aamína máqannaara foora mámaqaq sía miná faqa ufa qía, mandá tákisa máree mária fasiqausára foora fidiaqaa mámaqa.

Moo áinainara Ánutunara innaaru qínanoo ámiannoo.

¹⁸ Qínée ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Ínnee maa-maqánasaa moo áinainara iriséenana mandáikammífoo qiafaqa qínée faqa innaarúnai miqí kai íqa mandáikammífoo qianáura. Ínnee ámiqimmífoo qiafaqa qínée faqa innaarúnai miqí kai íqa ámiqimmífoo qianáura. ¹⁹ Qínée kaifáa moo úfa qímannimidaqa. Qaara fasiqa maa-maqánasaa maqásaaqaraa nána aináinaree moodáaqoo naundurá quqásee iráifanoo innaarúnai qíní qíkoofa mi-ainainná nímiannoo. ²⁰ Yái fee qaaraqánda fee qaaramoó fee qíní dúquara iriséeqa súqiqa misá qámbaanai qeeqá faqa qumeé márídaqa ínniki márída dadaaqianáura.

Mandáinainira faiqira quandára ufa.

²¹ Qímasoofanoo Peetooroofa aniréenoo qinau. Óo karaambáiqu náquma kari fee qíní qiqoónafa mandá óosana qíminaqee miná ákiaqara mínnáisaanauree. Moodáa qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée kári fee mínnáisaanauree.

²² Yísufa qímaminoo qinau. Sía moodáa qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée kari fee qídaqa. Moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqua óonu moodáannai qísauku taikásee fasiqa áiku ásauku miqúmma kari aqoónnana mandá óosana ákiaqara minnáisaaneera qídaqa. Fíqaramásee moómoo kari minnáisaaneera qídaqa.

²³ Minára qínée moo úfa qímamianaura. Innaarúna maqusa maaqímminoo máridanoo. Fíraa rakisirafa moó márinau. Mi-rakisiráfa narí dadaaqí maru fasiqausa súqusee úfaasu nímiáfanna munnimmana andeeqánauree qímasee súqinau. ²⁴ Súqusee iréemarufanoo misákiqari moó fannoo narí karaambáiqu munnimma moómoo fíqaramásee naríara fíraa munnimma moómoo rafáaqafinau. ²⁵ Mi-fasiqáfa sía amana narí karaambáiqu ámufanoo narí faiqi námu qímanniminu. Moosá miná ánaaqa faqa faiqi námufaqa nimisée ínnee minásaaqaraa feefauru maréeqee qími-aqa, mi-munnimmána ákiaqariani. ²⁶ Mi-fasiqáfa iriséenoo ámuqusufanoo óorindari maqásaa rupáita máfufanoo qíkí ráqaidanoo iranau. Óo qíní karaambáiqu, qíníara kásooínaqa qínée aiqáma aní munnimma ámianaura. ²⁷ Miná karaambáiqu iriséenoo ámuqusufanoo miná áika tatúseenoo idukúseenoo quqáisanau.

²⁸ Mi-dadaaqira fasiqáfa ráudamakufanoo maqúsai óoquireenoo aqoónna dadaaqira fasiqa qáfeenoo anukakí qumáreenoo qinau. Qínée munnimma káqikaana ámiáfannana káqi káqi mara qímia. ²⁹⁻³⁰ Miqí qufanoo miná dadaaqímaru fasiqafa maqásaa áqufínoo reendeenámandee qinau. Óo qíníara kásoo ínaqa qínée aní munnimma ámianauree qímasoofanoo miná aqoónafa afeekaikámáseenoo mi-fasiqána karafúsaki quqánau. Qíní káqikaa munnimma qíminaqa idukúanee qinau. ³¹ Karafúsaki quqásoofaqa miná aqoónausa qáfoofanoo nímuqusa káaqa mandáikufaqa misá nári karaambáiqinnai óonuree aiqáma mifá áuqoo óosana óosanara qímamiqau. ³² Karaambáiqu fannoo iriséenoo

miná dadaaqíra fasiqa áaramáseenoo qímaminau. Anée mandá dadaaqira fasiqa máriananoo. Anée qíní reendenámasee qíma qímianaqa aní áika aiqáma tatú áiqqa. ³³Náqaa fee ifanee sía fee anée miqíkai ínana aneenná aqoónnanara ámuqusinanee. Qínée aníara miqúnandee iaqaana. ³⁴Miqí qímaseenoo áranaqoofanoo árira maqaki quqásee qinau. Misá miqóo aní áriisaifana kaifáa qíní firaa munnimma qíminaqa idukúanaura.

³⁵Yísufa mi-ufána qímaseenoo narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee faqa sía ínneeqa niqoónausa ínneeqa naunduránnoo misá níkiaqara mi-aikána sía tatíqa aunífanoo qíní innaarúnai qíkoofa faqa miqí kai ínoo ínni áika sía tatúannoo.

Yísufa faiqí ánaasee naríara naríara minnísaranara qímanniminau.

(Mareekoo 10:1-12)

19 Yísufa maa-ufáusa taikáseenoo Kariree máqa máaqa minníseenoo Yudeea máqa máaqai óoqu finoo Yooradanna námmary dínny afainni márínau. ²Miqóo óonu márufafa faiqí ánaasee moómoo áfaqee óonu roofanoo misá aurírana taikánnisanau.

³Farisai ámaana ufa qímarusa misá miqóo aniréeqa Yísuna ueeqásee amanam-másee qáfararee qímasee qímamiqa qiqau. Amanée faiqí fannoo óosana óosana ainainara qímaseenoo narí ánaaqa minnísaannoo fee, Mooseena sándufa rukíaseenoo fee miqíannoo fee.

⁴Yísufa iriséenoo qinau. Sía fee ínnee Mooseena ákara ásaanaridee. Óosana árooqooqari Ánutufa óosana araséenoo misá áuqinau. Faiqí faqa ánaasee faqa óosana naraseenoo áuqinau. Sía fee ínnee mi-akaránara íridee. ⁵Ánutufa minára maaqí qinau, qínée óosana árooqooqari faiqí faqa ánaasee faqa áuquafannanara faiqí narí ánoona ákoona minnísee narí ánaaqa faqa moodáanakikííannoo. Miqóo náriqa miqandá moodáa márifarano. ⁶Yísufa minára kaifáa qímanniminau. Miqandá sía qaaraqánda márifaqa moodáa amaqiara foora márifarano. Ánutufa moodáanaki áquminafa sía uqanna faiqí idukúafa.

⁷Farisai ámaana ufa qímariasa miná iriséeqa qiqau. Mooseefa sándufa ákara rúma quqáqoofa márída. Minnísara papiqa ákara rúmeeqee ánaasee amisée aqiqáa. Mooseefa miqí qímaqaiifana Yísu anée náqi fee qídanee.

⁸Yísufa iriséenoo qinau. Ínni írirana mandáikinara ínni nímuqusa sía amaqi márifa afeekaíkinoo ámatooki márínara minára kai Mooseefa ákooqee márufanoo ínneeqa nínaaqara minnísaaqee qinau. Indaarú kúradoo aukuaana sía miqínnoo márínau. Miqóo Ánutufa miqandára apíqa máríaqee qinau.

⁹Qínée qímannimidaqa, faiqí yáfee narí ánaaqa sía úmmuarimari anaaseena andeeqára ánaasee káqi minníseenoo moo ánaasee márainafa, mi-fasiqáfa qúmuarammidano.

¹⁰Miná faiqi námu aniréeqa qímamidaqa qiqau. Faiqí ánaasee miqíqa márídaqa amaná faiqí náriqá kai márídaqa adeedaana máríaqaana. Maasá andeeqáidee sía fee andeeqáidee.

¹¹Yísufa misá ufa iriséenoo qímanniminau. Faiqí aiqáma máa ínni ufa sía amaná máraaqeera. Ánutufa miqíannee qínausa misá kai adeedaana amaná márífara, sía aiqáma miqífaqa. ¹²Nífaandama itírausa misá máqookari kai nífaandama síaisa misá sía amaná ánaasee máraaqeera. Kaifáa akaqáusa nífaandama itírausa faiqí kai

nífaandama itinnímaqasoosa márídaqa. Misá faqa sía amana ánaasee máraaqeera. Kaifáa ánaasee síaisa moó, misá innaarúna maqusara kai irisée náriqá kai ánaasee síaisa márídaqa. Andeeqásee márianauree qímasee Ánutunara kai irisée miqídaqa. Misá faqa sía amana ánaasee máraaqeera. Yáfee mi-sandufána amaná márínafa mifá kai máraani.

Yísufa faiqi ánaaqiuqa nifaaqóoqa qinau.

(Mareekoo 10:13-16; Ruka 18:15-17)

¹³⁻¹⁴ Misá faiqi ánaasee, nári faiqi ánaaqiuqa moómoo nífiqee Yísufuqoo ániqau. Yísunara miná ásauku misásaa mundúseenoo innaaru qíanifeera nífiqee ániqau. Yísuna faiqi námu faiqi ánaasee nári faiqi ánaaqi faráfara qíaafoo qímasee níqíqá-masoofanoo Yísufa qinau. Sáifaqa máree ániqa. Sía rafáaqafunnisaaqa. Innaarúna máqusa miqírausaindi márídanoo. ¹⁵ Miqí qímaseenoo narí ásauku misásaa níkiaaqa mundúseenoo nifaaqóoqa qímaseenoo findimeeqeenoo moosáa finau.

Aináinafaqa kumaaraa innaarúna áanara iranau.

(Mareekoo 10:17-31; Ruka 18:18-30)

¹⁶ Faiqí moó fannoo Yísufinnai aniréenoo qímamídanoo qinau. Qufasaa rakísirafa nána ámiqira saika áuqamamaqáananoo fee Ánutufa innaarúnai náaruara márírana qímiannoo fee.

¹⁷ Yísufa iriséenoo qímaminau. Anée náqaa ifanee qiníara ámiqira ainainara iráidanee. Moodáafa kai Ánutufa mifá kai ámiqirafa márídanoo. Sía moo ámiqirafa márídanoo. Anée náaruara máríranaki kéeqararee qídanee. Dóo amaná, anée Mooseena sándufa ásaana rúmasee mi-maú kai fúa.

¹⁸ Miqí qímasoofanoo mi-fasiqáfa iráidanoo qinau. Nána sándufee maráanauree. Yísufa qímaminoo qinau. Ínnee sía kuqá náruaqa, sía faiqí ánaasee úmmuariaqa, sía aináina úmmuariaqa sía kóotaki moosára únna ufa qiaqa. ¹⁹ Aneenná ánoona ákoona núqu uqéeraidana nímuqusa idaaqámmánnisaa. Anée aneennára ámuqusianandee kái ínana aqoónausara ámuqusiani.

²⁰ Mi-kumaaraafá iriséenoo qinau. Anée qíanandee mi-sandufáusa dóo aigáma maraqáunaua márídaqa. Nána saika fee moó faqa qínée áuqamásaanoo fee Ánutufa náaruara márírana qímiannoo fee.

²¹ Yísufa iriséenoo qímaminau. Anée innaarúnai átisaa kai máríananoo. Anée aigáma máraannee qímaseenana aneenná qumíasana aigáma mara máreenana moo átinai nimiséenana feefaurú maraséenana kudifásiqauqa nimisáinanoo aní qumíasana aní áfeesara innaarúnai máríannoo. Miqínana dóo ánia, qiní faqa fúa.

²² Mi-kumaaraafá mi-ufána iriséenoo óori ákooqamáseenoo finau. Narí aináina moómoo márúnara minára óonumafi iriséenoo óori ákooqamáseenoo finau.

²³ Mifá fifufanoo Yísufa narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminu. Kúqaa ufa ánoona ufa qínée qímannimídaqa. Faiqí moó fannoo aináina faqaafa innaarúna maqa maaqaki kéeqaaneera anúqinnara mammáqammínáranoo. ²⁴ Qínée kafáa qianáura. Amanée qóosa fannoo úka áamarai kéeqaannoo fee. Sía amana fúannoo titiqíannoo. Dóo miqí kai másee aináina faqaa fasiqa innaarúna kóoqiki kéeqarara anúquannoo.

²⁵ Miná faiqi námu mi-ufána íriqa tautíqa qiqau. Aní ufa miqínnoo márínanoo fee, yáfee moó fannoo amaná innaarúnnai óoru fúannoo fee sía amana fúannoo. ²⁶ Yís-

ufa quandáfinoo misá nári níndafamásee qímannimínau. Faiqíki maa-ainainnáfa sía amaná máridanoo. Ánutufa aiqáma ainaina amaná máriifa máridanoo.

²⁷ Peetooroofa iriséenoo qímaminoo qínau. Maasá qíqafa. Maasá aiqáma ainaina quqásaunaua aní faqa fidaqa. Minára Ánutufa nána ainainee maasá qímiannoo fee.

²⁸ Yísufa iriséenoo misá qímannimínau. Qínée kúqaa ánoona ufa inni qímannimidaqa. Fúka maqa maaqa Ánutufa kásooqagee áuqusainaqa qínée faiqí nímaaku qiní firaa kaaqa qara uffirira qáarisaa, qaarí uffiqisee minásaa óoqu mari fínaqa faiqí ánaaseesaa rakísi márianaqa innée qiní faqa fímariasa innée qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée nári uffirira qaarisaa qiní faqa óoqu marififáranoo. Innée miqóoqari Isaraee máqannaa qíkunni óoqu qaara marasée óosana Yakooboona faiqí námu átikiqari kambíqaraua misá níku nísaukusaa rakísifaranoo. ²⁹ Yáfee móó fannoo qiní dúquara iriséenoo narí máaqa faqa narí ákaqaafasauqa faqa narí ásooqmaaka faqa narí ánoona ákoona faqa narí faiqí faqa narí saqamáinaina faqa aiqáma minnísainaqa sía miná ákiaqara kai ámianauro. Fífa faqa ámianauro innaarúnai náaruara márirana faqa ámianauro. ³⁰ Moómoosa maqee úriqararaua máriasa misá innaarúnnai óoruree uréeqaraua márifaranoo. Moómoosa maqee uréeqaraua máriasa misá innaarúnai óoruree úriqararaua márifaranoo.

Aináina faqaafa áfaaramáseenoo aináinira faiqiuqa nímu quandára ufana.

20 Minára Yísufa qímannimínau. Ánufufa innaarúnai máriasa maaqí qímasee rakísinnisaidanoo maaqóo úriqararaua miqóo uréeqaraua márifaranoo kafáa maaqóo uréeqaraua miqóo úriqararaua márifaranoo. Qínée miná rakísira óosana aináina faqaa fasiqa kíkiqa úsuanaura. Íriaqa. Faiqí aináina faqaafa móó fannoo faiqí uáinna qaqama úmmaqimaru fasiqafa móó fannoo narí uáinna qaqama akuqanóo márufanoo iqáqoofanoo ráudamafinoo maqúsai qumuréenoo narí uáinna qaqama díqi márusara randánau. Moodáa súanisaa aináinímaru fasiqausara úfaasu aináinimariasara randánau. (Mi-aukuanná misá óosana maaqímminoo márínau. Qaqama akuqámafufanoo mi-ainainná ákoofa kanánaana maqúsai óonureenoo akaqáusa qímannimínau. Innée qiní qaqama tiqí qímifaqa maqee fáasaanara kai eendí marinaqa moodáa faasaanara mi-munnimmána kai nímianauro.) ² Mi-fasiqáfa paqúrimandeenoo aináinira fasiqauqa faqa úfaasu ainainímarúnana ákiaqara mi-munnimmánara ufa qímariqau. Ufa qíqíséeqa andeeqáseeqa dóo narí aináini márunnai níqiqoofaqa fiqau. Misá moodáa faasaana aináiniuna ákiaqara moodáa munnimma deenariasee qímarusa minára andeeqáseeqa aináinai fiqau. Kanánaana sáarisufa námufafa aináinai fímariqau.

³ Súani káqikaaqóo ururéenoo kéekooqufanoo aináina faqaa fasiqa fannoo maqúsai kafáa óonureenoo níndafoofaqa faiqí móómoosa kai óoqu faaqée iqau.

⁴ Níndafamáseenoo qímannimínau. Innée faqa qiní uáinna ququsaki fífaqa fáfaa eenáinaqa inni aináinirana ákiaqara kái nímianauro. Qímannímisoofaqa eedóo qímasee fiqau. ⁵ Súani qámbaanai aináina faqaafa kaifáa maqúsai óonureenoo akaqáusa qímannímisoofaqa misá faqa aináinirannai fiqau. Súani afu muqúnna mara ubeekoofanoo kafáa óonureenoo kaifáa miqí kai másee akaqáusa qímannímisoofaqa misá faqa fiqau.

⁶ Eenóofanoo mi-fasiqáfa kafáa maqúsai óonuree níndafoofaqa faiqí akaqáusa káqi óoqufaaqee márufanoo níndafeenoo qínau. Náqaa fee ifaqée innée káqi kai maa-faasaanná máriafanoo, dóo eenéenoommi. ⁷ Misá iriséeqa qiqau. Faiqí móó fannoo

sía qifaqa maasá maréeqa káqi márídaqa. Miqí qímamufanoo mifá misá faqa narí aináinai nífiqee finau.

⁸Eendúfanoo mi-fasiqáfa narí rakísira fasiqa áaramáseenoo qinau. Anée maqee aináiniasa nífiqee míniseenana aináiniaana ákiaqara feefaurú nímia. Ínaaqianna fímariasa misá indaarú nímia. Misá nífunni fímariasa misá nínaaqianna nímia. Kaifáa súani qámbaanaikifaqa fuasá misá nínaaqianna nímia. Súani kéekooqifaqa fuasá misá nínaaqianna nímia. Maqee iqáqai faqa fuasá misá nínaaqianna uqanna nímiaqee qímasoofanoo miqímminau. ⁹Eenéemaru ínaaqianna fuasá misá aniroofanoo deenariasa múnnimma moodáa moodáa níminau. Miqí kai másee aiqá-mausa níminau. ¹⁰Maqee iqáqoo fímarusa miná qáfamasee misá náriara fíraaqóo márara qiqu. Misá aniroofanoo rakísirafa moodáa deenariasa múnnimma kái níminau. ¹¹Misá maraséeqa nóori runíqa náundaufa náundaufa qídaqiqu. ¹²Maasá maqee iqáqai faqa óonu márídaqa aináini márúnanoo súani dári márifaqa kadáapiridaqa qídaqa. Minára maasá munnimma moómoo qímia. Eené márifaqa fuasá misá aináina ímariana amaná óonu dúpimásee nímia. ¹³Aináina faqaafa iriséeno qí-manniminau. Qíní qíqoondiqa sía qinée fúrufaramánnisaida nímidaqa. Andeeqásee nímidaqa. Fáasai kanánaana ínnée faqa qinée faqa andeeqáqauana ínnée moodáa deenariasee qianá kai dóo miná kai nímidaqa. ¹⁴Dóo ínnée miná kai máraaqa, ínnée-qáindi uqanna dóo máree fuaqa. Qinée indaarú maqee iqáqai fuasá faqa ínaaqiana eenéemari fuasá faqa qeeqá kai irisée amana amana kái nimiqáuna. ¹⁵Munnimma qíníndi uqanna márifaqa nímidaqa. Sía moonáindifau. Qeeqá kai iriséeqa amaná áfaaramma nímaqaanaura. Ínnée qíní áfaariranara mináree ínni níkoo qaidanoo fee. ¹⁶Yísufa minára narí faiqi námu qímanniminau. Miqí kai másee Ánutuna quqúsaki indaarú fímariasa misá nári aináinirana ákiaqara marasée uréeqarausara fooqíara márifarano. Nínaaqianna fímariasa miqí kai másee nári ákiaqara máreefarano misá úriqararausara foora márifarano. Aiqámausa amana amana kái máreefarano.

Yísufa qaaramoókufanoo narí kúquaninnanara qímanniminau.

(Mareekoo 10:32-34; Ruka 18:31-34)

¹⁷Yísufa Yeerusaree máqusai óorufinau. Óoru fídanoo narí faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée faiqi námu faqa óoru finau. Faiqí ánaasee aaná ititáfufanoo Yísufa narí faiqi námu nífiqeenoo faiqí ánaasee írífoo qí-maseenoo aanáfaiqara fídanoo narí faiqi námu qímanniminau.

¹⁸Maaqí qímasee qímanniminau. Ínnée íriaqa. Maasá Yeerusareenni óoru fí-daqa, óoruraanoo faiqí moó fannoo munnimmarammámareenoo qíníara uqee-qásainaqa amaana máqasaa rakísirausa faqa Mooseena sándufa írimariasa faqa qíní qumaréefarano. Misá qíní qumáreeqee kúqiranaki quqáqimaqee farano. ¹⁹Misá qíní qumáreeqee Roomma máqannaasa kíapafa faqa narí sundíauqa faqa qíní mara nímifara. Misá qíníara naanaidara qídaqa uteéti qídaqa qíníara amaráu qídaqa rái-tasaa qáinna atee ká rumbéeqoo sámunannai ámiqimandee dárídaqa qífaaqa radíqi-saifano fidíka qúmuannoo. Miqímmáseeqa misá qíní mara máree aunírira saqarisaa quqáseeqa pírimma darusáifaqa kúqanaura. Kúqiranaki qaaramoó faasaana máriqa dóo fíndi fuanáura.

Yameesa Yoohaneesa nínoofa Yísuna írammirinau.

(Mareekoo 10:35-45)

²⁰ Seebeedina ámaakuqara Yameesa Yoohaneesa miqandá nínoofa Yísuna faqa fímarufanoo miqóo aniréenoo asaurídanoo reendenídanoo káqikaa ainainara qianéera qinau.

²¹ Yísufa iriséenoo qinau. Nána ainainee aní ámianauree qímasoofanoo mi-anaaseefá qinau. Amanée anée fíraa karaambaiqaikínana qíní faiqiqára máree-queenana aneenná aaqá moó fannoo dínni moó fannoo dínni quqásainaqara mi-qandá aní faqa karaambaiqaikiqa márifaqa mi-qandá núqu uqéeranoo máriani.

Miqí qímasoofanoo Yísufa maaqí qímaseenoo narí qímaminau. ²² Anée iráanna-nara mi-oosannára síammíri máriananoo minárammiridaqa.

Miqí qímaseenoo mi-fasiqaqánda maaqí qímasee írammirinau. Qinée mandá nam-mari naannánara qíqa ínneeqara faqa amanée námasee ínneeqara qíní faqa nipatara aupúreefaree.

Mi-qandá iriséeqa qiqau. Eedóo maa-qandá amaná naanáura.

²³ Yísufa iriséenoo qímanniminau. Kúqaa ínneeqara qinée náanna nammarina neefáranoo minára qinée íridaqa. Qíní daaqá quqánnimaqeefandinnanara sía qíní saika sía qíníndi, qíní qíkoofa mifá kai mi-ainainná faqaafa márídanoo. Kásooqaqee qinée innaarúnai karaambaiqaikianaqa yá fásiganaree qíní qíkoofa qíní daaqá mári-ane qínafa mifá kai qíní daaqá máriannoo. Óoqai qíní qíkoofa narí kai irisée qí-maquoosa kai misá kai qíní daaqá quqánnimaqaannoo.

²⁴ Qísaukuqara taikásee fasiqa káqi márusa mi-ufána írufanoo miqandára níraanaqanau.

²⁵ Yísufa minára iriséenoo aiqáma náarama quqáseenoo qímanniminau. Ánaa-muru máriasa nári karaambaiqauqa nári áanoonnai káiqeese rakísinnimaqasaifaqa nári úriqararausa ámiqimmásee misá úriaaqaramannimaqaidaqa. Nári faiqí fí-raafá ufa nimisaifaqá sía áuqaafanoo náridanoo. Ufa nímifaqa misá káqi aináina áuqemáriasa. Ánaamuru máriasa miqímmida márídaqa. ²⁶ Ínniki sía miqínnoo mári-anifeera qídaqa. Yáfasiqa fee ínni karaambaiqaikiraree qínafa mifá ínni aináinira faiqi kámambinoo máriannoo. ²⁷ Yáfasiqa fee ínni úriqararafa máríraree qínafa mifá ínni dadaaqíra saika máree márínafa máriani. ²⁸ Ínnee qíní daanna raaqa ínnee qíní qíqafaaqa. Qinée faiqí nímaaku firaasá márídaqa, sía faiqí ánaasee qíní aináinam-máqísáaqeerau qúmidau. Qinée ínni uréeqarausa ínni aináinammánnímaqararee qí-masee qúmiqa. Qeeqá kúqiranannai moómoosa áaqarana ákiaqara idukíraree qí-masee minára faqa qúmiqa. Minára ínnee narínni narínni qíní daanna raaqa.

Yísufa qaaraqánda nífu qimbáraqanda andeeqánnisánau.

(Mareekoo 10:46-52; Ruka 18:35-43)

²⁹ Misá Yeerikoo máqusakiqari fíndifufaqa Yeerusarenni óoru fímarufanoo faiqí ánaasee moómoosa miná faqa fímaríqau. ³⁰ Aaná áfainni qaara fasiqaqara nífu dim-báraqanda óoqu faaqee márufanoo. Yísufa moómoosa faqa mi-aatatá fímarufaqa miqandá misá níkufa iriséeqa Yísunara fáaqa rúmasee naméera qiqau. Óo, Dafidina áti márianafa maasá mandáikiqa márída maasára aní ámuqusinana dadaaqá.

³¹ Miqí qímasee fáaqa rúmasee naméera qufaqa faiqí ánaasee aiqáma miqandá áanóo ímasee nimambainá qímasee qáoo qiqau. Nimambainá qímasoofaqa miqandá

síammíriqau firaqáo uqanna naméera qiqau. Óo Dafidina ámaaku faiqí firaafá maasára aní ámuqusinana dadaaqía. ³² Yísufa misá máruqoo óoru kásoomáfinoo irámma nímaqanau. Náqi fee inniqara mánnisánauree.

³³ Qímasoofaqa miqandá qiqau. Faiqí firaafá anée maaqandá qífu maqannímia.

³⁴ Miqí qímasoofanoo Yísuna káaqa ámuqusufanoo ásauku nífusaa mundínau. Míkarí kai misá nífu maqasoofaqá miqandá Yísuna faqa fiqau.

Yísufa doonkísaa Yeerusaree máqusai óoru finau.

(Mareekoo 11:1-11; Ruka 19:28-40; Yoohanee 12:12-19)

21 Misá Yeerusaree máqusa adeedí rámasoofanoo káqikaa maqusa moo áuqu Beetapaisa mi-maqusáfa áaqanasaa máridanoo, mi-aaqanná áuqu Oorifa áaqana, miqóo óorureenoo narí faiqínámukiqari qaaraqánda náaramáseenoo qí-manniminau. ² Inneeqara káqikaa maqusaki óonureeqa muqútinaí mi-maqusánaki doonkí máridanoo, narí ánaaqindíri máridanoo óonureeqara miqandá ninukakí sánda rumbáqoona idukúseeqa miqandá nífiqeeqa ániqa. ³⁻⁴ Faiqí moó fannoo ínni iráinaqa maaqí qímasee qímamiaqa. Karaambáíqa maa-doonkiqandá máraannee qí-faqa maaqandá máraidaqa. Miqí qímasee qímamifanoo mífá máree fuaqée qíannoo. Mí-ufána qufanoo óoqeenáa tamummaqara fasiqa ufa ánoona kambíaanifeera miqí qinau. ⁵ Mí-tamummaqara fasiqáfa óoqai Yísufa sía márukamuqoo maaqí qímasee papiqaki ákara rinau.

Sioonna máqusanaasa maa-ufána qímannímiaqa. Ínni karaambáíqa ínni iannai úridanoommi. Reendeenámásee doonkísaa úridanoommi doonkí ánaaqi ákoonasaa óoqu marífinoo úridanoommi.

Tamummáqara fasiqa ákara miqímminoo máridanoo.

⁶ Yísuna faiqíqára Yísufa qímaqoo doonkína narí faiqi faqa nífiqee Yísufinnai fiqau. ⁷ Nífiqee múnusoofaqá nári qamunna doonkí ánaaqi ataufakaaqá uffiqisoofanoo Yísufa minásaa óoqumarifufanoo Yeerusareenni óoru finau. ⁸ Faiqí ánaasee nári karaambáíqa miqí mándaída ánianinna oosana marasée misá qamunna qumáreeqa aatáta uffiqimarufaqa akaqáusa saqári ásaana ámanee námufaqaana ateká ufiqí máree fiqau. Doonkí fannoo mí-maú fúanifeera miqíqau. ⁹ Faiqí ánaasee moómoo indaarú fufanoo ánaaqiana ánuфанoo mífá qámbaanambinau. Misá aiqáma Yísunara fífi fáaqariqa kaanina máreeqa maaqí qímasee idí rámamamaqau. Anée Dafidina áti márianafa Ánutufa aní ámiqi ámiqimaisaani. Ánutufa qufanóo anímárfi Ánutufa aní ámiqi ámiqiani. Innaarúnai márinausa faqa aní ámiqi ámiqiaqa. Miqímmamareenoo Yeerusaree máqusaki Yísufa óoru kéeqanau.

¹⁰⁻¹¹ Yísufa Yeerusaree máqusai óoruroofaqa faiqí ánaasee mí-maqannáasa tutuqída qiqau. Maaná yáfee qufaqa miná faqa óoru fúsa qiqau, óoqeenáa ákara tamummáqara fasiqa maaná qinau maaná mífá máridanoo. Miná áuqu Yísufa Nasareetee máqusaindaraa fasiqa máridanoo. Nasareetee máqusai Kariree máqa máaqaki márifa máridanoo.

Amaana máqaki kéeqafinoo mandáinainauqa niqiqanáu.

(Mareekoo 11:15-19; Ruka 19:45-48; Yoohanee 2:13-22)

¹² Yísufa Yeerusareenni óorureenoo Yeerusaree firaa amaana máqaki kéeqanau. Kéeqafufanoo aiqámai aiqúqinau. Aináina nímiidaqa feefaurú máree marúsa faqa munnimma nímiidaqa aináina máree márusa faqa Yísufa nínafa másee aiqáma

rapatutu méeeqeenoo nífaqasoofaqa fiqau. Káqi munnimma qumáreeqee amaana máqasaa munnimma kafáa nímimarusa Yísufa misá nínđafamáseenoo misá qaindá munnimma námufaqa téeqimma quqánu. Ánutuna qaindásaa tatúfira nakipurúna míni nimisáida munnimma máree marúsa faqa misá aináina faqa téeqimma quqánu. ¹³ Miqídanoo maaqí qímasee qímannimainau, óoqeenáa ufa maa-amaana maqánara Ánutufa maaqí qímasee ákara rúmaqoofa máridanoo. Qini máaqa faiqí ánaasee qiniara innaaruqíra máqa márianifee qímaqoofa máridanoo. Ánutufa miqí qímaqoofaqa ínnée úmmuarira maaqa aannándaafanoo innaaru qíra máaqa mara quándeeqee úmmuarira maqáikamandaafanoo.

¹⁴ Yísufa amaana máqaki káqi márufaqa nífu dimbárausa faqa náununu apíri-rausa faqa Yísufa máruqoo anirée márufanoo nífu maqanníseenoo níku andee-qánnimaqeenoo ímarináu. ¹⁵ Miqí márufaqa faiquqáindi anikéeqafufaqa Yísunara maaqí qímasee idí raqau. Dafidina áti Ánutu anée ámiqi ámiqimmánda. ¹⁶ Amaana máqasaa rakísi marúsa misá Yísuna qáfoofanoo, faiqí ánaasee ámiqi ámiqim-mánníseenoo faiquqáindi idí rámamaqóofanoo minára írufanoo níranaganau. Níranagoofaqa Yísuna qímamida qiqau. Anée maa-idína íridanee, sía fee íridanee. Miqí qufanoo Yísufa iriséenoo náriqa qímannimainau. Eeóo qinée íridaqa, óoqeenáa ákara ufa sía fee ínnée faqa íridee. Mifá maaqí qinau. Anée faiqi ánaaqiqa nári nímariasa faqa sakasée máriasa faqa nári nóokiqari ánoona nimooqira ufa úridanoo.

Sía fee ínnée mi-ufána íridee. ¹⁷ Mifá miqí qímaseenoo misá faqa Yeerusaree máqusa faqa minníseenoo Beetani máqusai óoqu faiqanau.

Yísufa faafísa fooqáa saqari áqufanoo aadánúsinau.

(Mareekoo 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Iqáqoofanoo aatáta óoqurandee kafáa Yeerusaree máqusai úrimarufanoo áararanau. ¹⁹ Áararoofanoo aaná afainni saqári misá née maría saqári faafísa fooqáana qáfamáseenoo qaqamara randóofanoo sía márinau, ámanee kai márinau. Qáfamáseenoo fífa saqari maaqí qímasee áqinau. Náaru náaru síamma anísaa qaqama íraani. Miqí qufanoo mikarí kai mi-saqarífa aadánúsinau. ²⁰ Miná faiqinámu miná qáfamásoofanoo náaquqoofaqa qiqau. Náqi fee mándee káqi káqi mándee aadánúsino fee.

²¹ Yísufa minára iriséenoo qímannimainau. Qinée ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Ínnée Ánutunasaa írirana rusíseeqa minára moodáa írirafa márínaqa ínnée sía óonumafi írifanoo sía qaara írirafa márinanoo, maa-faafísana qúnnandee kai íqa ínnée faqa miqí kai ifáranoo firaa ainaina faqa ínnée miqífaranoo. Maa-firaa aaqana oorífa áaqanara faqa qífanoo uqéerakinanoo ooruku námmariki áqufuannoo. ²² Kaifáa anée nánainainaree Ánutunara iráidanee anée aneenná írirana Ánutunasaa rusísainafa márínana anée moo áinainara innaaru qínanoo mifá mi-ainainná kai aní ámiannoo.

Yísunara yáfee aní aqiqéenoo fee qímasee irámmirinau.

(Mareekoo 11:27-33; Ruka 20:1-8)

²³ Miqí qímannimiseenoo mifá Yeerusareenní óoru finau. Óorureenoo amaana máqaki kafáa kéeqanau. Kéeqafino faiqí ánaasee qímannimámarufanoo amaana máqasaa rakísimarusa faqa Yuda máqannaasa faiqí firaasá faqa aniréeqa maaqí qí-

masee quandásee Yísuna irámmiriquau. Yá fásiqa fee aníara qifanee maasá aináina maa-amaana maqánakinaa téeqi taaqi máqi nánee. Yáfee aní dadaaqifanee anée faiqí ánaasee faqa andeeqánnimaqáidanee.

²⁴ Misá miqí qímasoofanoo Yísufa náriqa qímanniminau. Qínée inni moodáa ufa iránaqa innée miná óosana qímaqimifaqa qínée faqa innée qiní iraanára qiní diqiqoo óosanara inni qímannimianauro. ²⁵ Yísufa maaqí qímasee irámmannimaqanau. Yoohaneefa nammári nímimarufa faiqí ánaasee moómoo rúmannimaqarana Ánutuna ufamau fee rúmannimaqeenoo fee faiqí moo úfamau fee rúmannimaqeenoo fee innée minára nánee fee qídee.

Misá minára quandáfufaqa Yísunara íriandoo qímasee náundaindari narí qímami narí qímami qiquau. Maasá Yoohaneena nammári nímiranara Ánutuna ufamau fímaru fee qífanoo Yísufa maasára nánaree innée miná íriaqaanna sía íriqau. Miqí qíandoora. ²⁶ Kafáa maasá Yoohaneena nammári nímimari fasiqanara faiqí ufamau fímaru fee qíanaqa faiqí ánaasee afeeka ufa maasá qímiqa dárifoora, Yoohaneenara Ánutuna kúqaa tamummáqara fasiqee qímariasa máriaafaqa maasá dárifoora.

²⁷ Misá miqí qímaseeqa quandásee akooqóo Yísuna qímamiqa qiquau. Sía maasá aní irárufa íridaqa. Yísufa minára iriséenoo qímanniminau. Qínée iráunnaara sía innée kooroomásee qiní qímaqimifaqa qínée faqa innée iraanára qiní diqiqoonára sía kooroomásee inni qímannimianauro.

Faiqí moó mina ámaakuqandara quandárufa.

²⁸⁻²⁹ Yísufa maa-ufána kafáa faiqí firaasá faqa amaana máqasaa rakísimarusa faqa quandásee qímanniminau. Qínée moo úfa inni qímannimianaqa innée irisée mi-oosanná qiní qímaqimiaqa. Faiqí moó márinau, miná ámaaku qaaraqánda máriqau. Mi-fasiqáfa narí ámaaku indaarúqaa faiqí qímaminau. Qiní uáinna qaqama áfuqaki áqufinana aináinia qímasoofanoo indaarúqaa faiqí fannoo qáoo qímaseenoo minísee máriufanoo kafáa óonumafi iriséenoo dóo aináinai finau.

³⁰ Miná ákoofa qufanoo qáoo qufanoo quandáfufanoo ínaaqianaa faiqí qímaminau. Anée fúa, aináinai fúa. Miqí qufanoo mifá eedóo kai qímasee aanái óonureenoo óonumafi iriséenoo minnísanau. ³¹ Mi-fasiqaqandá indaarúqaa fee ínaaqianaa fee nári níkoona ufa aindúsinoo fee qífaqa qínée írianaura.

Misá iriséeqa qiquau. Indaarúqaafa mifá narí ákoona ufa aindúsinau ínnaaqíanaafa sía aindúsinau.

Yísufa minára iriséenoo maaqí qímasee misára akooqóo qímanniminau. Miqí kaimmáseeqa káaqa faiqí máraqanua anaaseesa faqa úmmuarira takisa munnimma máree máriasa faqa misáuqa Ánutuna ufara eedóo qímasaídaqa inni indaarú kámannisee Ánutuna quqúsaki kéeqaidaqa. ³² Yoohaneefa nammári nímimarufa ínniara amaana máqasaa rakísirausara ínniqa mandáinaina nínnaaqiannai quqásee nímeesuqusee nóori Ánutufinnai nóori ubeekáaqa. Yoohaneefa miqí qímaseenoo inni qímannimisooafaqa innée síamma íriafanoo úmmuarira takisa munnimma máree máriasa faqa káaqa faiqí máraqanua anaaseesa faqa misá kaimma Yoohaneena ufa irisée Ánutufinnai quandáfíqa andeeqásee fiqau. Kaifáa innée amaana máqasaa rakísirausa misá andeeqásee fuana níkoofaifaqa Ánutufinnai nóori ubeekáranara qáoo qímasee miná ufara níkoofaifaqa innéeqa qímaqamau kai fímariafanoo.

Uáinna qaqamasaa úfaasu rakísimariasa quandára ufa.

(Mareekoo 12:1-12; Ruka 20:9-19)

³³ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo kafáa moo úfa quandáfufanoo maaqí qí-masee qímanniminau.

(Yísufa náriqa munnimma máree maru saikanara irisée uáinna sanda úmmaqirana kíkíqa ususéenoo narí árifandinnanara qímanniminau. Maaqóo maasá sía uáinna saikara írídaqa. Maasá munnimma máree maria saikafa koofí kai márínara Yísuna uáinna kíkíqira ufara maasá quandásee koofí kíkíqa usúanaura.)

Yísufa qímanniminoo qínau. Íriaqa, faiqí moó fannoo aináinafaqaafa quqúsa áuquseenoo koofí asumu úmmaquseenoo nári óosana maraséenoo koofí qám-baanai qaindá afeeka meeráqoo sandáaqai áuquseenoo minní márídanoo úmmuarira fasiqara káasau aandau ainainara rakísiaqeera qaindá áuqínau. Koofí nammáruqi mária difaani firaaná faqa áuqínau. Koofí innooqáfufanoo miná ákoofa rakísira fasiqausa qúfaasu níminoo qínau. Ínnee qíní koofísaa rakísíqisee márifaqa qínée qám-baanai óosusaanaqa ínnee dándanai rafárisee nimiséeqa óoni máraaqa dín-danai rafárisee nimiséeqa óoni mára qíní qímaqaaqa qínée moosáa fúanauree qí-masee moosáa finau. ³⁴ Aiqáma koofí ánoona máfufanoo aináina ákoofa níanain-dari narí aináinira faiqiuqa niqíqéenoo qínau. Ínnee óoquree qíní óosukinaa koofí qíní óondaraana tiqísee máree míni qímiaqa. ³⁵ Miná aináinira faiqiuqa óoquroofaqa quqúsasaa rakísimarusa mandóosana marasée misá náriqau. Moo sámú sámú áriqau moo óoni samu áriqau moó kuqá áriqau. ³⁶ Aináina ákoofa minára iriséenoo moómoo niqíqámasee qímanniminau. Ínnee óoqu qíní óondaraa koofí iti qímaree míni qímiaqa qufaqa misá óoquroofaqa kaifáa nárínau.

³⁷⁻³⁸ Koofí ákoofa náqi fee másee qíanaqee qíní koofí máreefaree minára íru-sianoo. Ínaaqiana uqanna narí ámaaku uqannara iriséenoo qímaminau. Anée óoqu máree míni qímia. Misá aníara rufíaaqeera qímasoofanoo miná ámaaku óoqu roofaqa quqúsasaa rakísimarufa faqa miná áiku ásauku faqa miná ámaaku qáfamasee qiqau. Maafá maa-kooffina ákoona ámaaku aniréenoo márari miná faqa kuqárusaa, fáfaa mifá maa-maqána máraandoora miná arusée maasá kai máraanaura. ³⁹ Misá miqí qímaseeqa mi-faiqína qumáreeqa rariséeqa áqoosai múnusee kúqamma áriqau. Yísufa narí árifandinnanara qídanoo koofí ákoona ámaakuara qínoo.

⁴⁰ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo amaana máqasaa rakísirausa irámmirinoos qínau. Quqúsa ákoofa miqóo óoqurainna kari náqi fee másee aináinira rakísirausara fannoo fee. ⁴¹ Misá minára iriséeqa qiqau. Mifá qumuréenoo mi-fasiqáusa rairai qímannímaqqeenoo áanóo ímannímaqqeenoo kuqánnáruannoo. Kafáa randáseenoo moo ámiqira fasiqa mara quqásainanoos mifá quqúsasaa andeeqásee rakísiannoos. Qaqama íreenoo akuqáinna kari, quqúsa ákoofa narí óosaaqaraanara narí qínóo maramáree míni qímia qínanoos tiqísee mara máree múnú ámiannoos. ⁴² Misá miqí qímasoofanoo Yísufa miná iriséenoo misá narí árifandinnanara iriséenoo kafáa quandáseenoo náriqa qímanniminau. Óoqqeenáa ákara maaqí qímasee qímaqoofa márída.

Faandaamura áuqi mária fasiqausa sabéena moo márasée qáfamásee mandáikíra fee qímasee minnísaqau, moó fáandaamura áuqimarusa mi-sabeenná kai mara

máree ámiqira fee qímaseeqa faandaamura afeekaikámma umáaraaninnana rakíaqau. Bóo qáfaaqa, Ánutufa ámiqira ainaina áuquseenoo.

Óoqeenáa ákara miqímminoo máridanoo sía fee ínnée ásaana rídee. Dóo aunídee.

⁴³ Miqí kai ínoo Ánutufa narí quqúsa ínni Isaraee máqannaakinaana mara máree moo máqannaaki quqásai faqa mi-maqannáasa ámiqimmásee Ánutuna ufamau fifáranoo. [⁴⁴ Maa-ufána 44 qúsa kamu sía óoqeenáa papiqaki márúnara sía maaqóo ákara ríqa.]

⁴⁵⁻⁴⁶ Amaana máqasaa rakísimarusa faqa Farisai ámaana ufa írimarusa faqa iriséeqa maasára quandáidanoommifoo qímaseeqa níranagee marufaqa Yísunara rumbára ufa qímaríqau. Faiqí ánaasee moómoosa miná aaqá márufaqa misá minára Ánutuna tamummáqara fasiqa máridanoo maasá minára rumbánaqa faiqí ánaasee maasá dífiqa tutuqí fóora. Miqí qímasee minnísee sía Yísuna rumbáqau.

Faiqí úriqararafa narí ámaaku amundára qóomaqa quandára ufa.

(Ruka 14:15-24)

22 Yísufa kafáa faiqí ánaasee qímanniminau. Quandára ufa kai maaqí qímasee qímanniminau. ² Ánutufa narí quqúsakinaasara maaqí qímasee rakísidanoo. Fíraa karaambaiqa moó kíkiqa úsuanaura. Mi-fíraa karaambaiqáfa miná ámaaku amundáree qímasee fíraa qoomaqa suqánau. ³ Suqáseenoo narí faiqi námu niqíqéenoo qinau. Maqúsa maqusa fífainiqa eendá qímannimunausa nífiqee mínisaifaqa nárana naaqa. Qímasoofaqa fífainiqa. Faiqí óonu náaramásoofaqa misá qáoo qímasee minnísaqau. ⁴ Karaambáiqua fannoo miná iriséenoo kafáa akaqáusa niqíqéenoo qinau. Eendá qímannimunausa ínnée óonu nífiqaaqa. Nárana faqa óosana óosana aandau faqa óonidakinaana faqa dóo aiqúaaqa. Káqi káqi iaaqa. Dóo aiqáma deedaqínnoo máridanoo.

⁵ Qímannimunausa máqusa máqusa máriasa qímannimisoofaqa iriséeqa naanaidara qímasee minnísaqau. Moó fannoo narí aináinnai finau. Moó fannoo narí burimakáu quqúsa áuqiraree qímasee finau. Moó fannoo narí situáqai finau. ⁶ Moo máqusanaasa miná faiqinámu sáamu samu náriqau, mandá óosana nímiqau, kuqá náriqau. ⁷ Karaambáiqua fannoo minára iriséenoo narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminau. Ínnée fíndifuaqa, maqúsa máqusa qíní faiqi námu nárimariasa aiqáma naru taikásee misá máaqa idáraaqa miqí qufaqa misá miqímimiqa.

⁸ Miqímmasee aniroofanoo karaambáiqua qímanniminau. Amundárana qoomáqa deedaqínnoo márida. Faiqí ánaasee qínée indaarú náaraunaqa misá óosana sía andeeqánnoo márifaqa sía ánia. ⁹ Dóo ínnée kaifáa fuaqa. Aaná kindooraki máriasa faqa aaná fímaríasa faqa úiqaana máriasa eendá sía qímannimunausa kai nífiqee áni-aqa. ¹⁰ Miná faiqi námu minára iriséeqa faiqíara randárara fífainiqa. Ámiqirausa faqa mandáikirausa faqa paqúrínausa misá nífiqee áni-aqa. Miqí qufaqa misá fiqau. Miqí kai íqa karaambáiqua maqúsai faiqí ánaasee qumbíqaq máriqau. (Mi-aukuanná amundára qóomaqa sakaséenoo amundára qamunna kooqíkinaana maraséenoo ní-mufaqa afisúsee kéeqafufaqa neemáriqau.)

¹¹ Faiqí ánaasee mi-qoomaqánaki óoqu márífufanoo karaambáiqua fannoo aniréenoo faiqí ánaasee nímandanoo fídanoo óonu qáfoofanoo moó fannoo sía karaambáiqua qamunna afisírafa kooqísaa ámu qamunna sía afisírafa káqi óoqu márínau. ¹² Óonurama qáfeenoo qinau. Qíní qíqoondi, náqi fee ifanee sía qínée qamunna kooqíki qamunna ámunnnana sía afisínanee. Náqi fee ifanee sía amundára

gamunna afisínanee. Nánaree fifau óoqu márinanee. Miqí qufanoo mi-fasiqáfa káqi kásoomáfinau, sía ufa qinau. ¹³ Minára karaambáiqfa fannoo qáfamáseenoo áranaqoofanoo quandáfinoo narí faiqi námu qímanniminau. Ínnee sánda qumáree maaná áiku ásauku ruúmbeegee áqoosai asukunáí áquaqa. Áqoosai minní asukunáí áqusaifanoo minní óoqumaridanoo ikí ráqaidanoo áfai riqídanoo aupúraidanoo máriani. Aiqáma áqoosai máriasa miqí kaimmídaqa. ¹⁴ Yísufa mi-ufána maaqí qímasee rafáaqafinoo qinau. Ánutufa moómoo náaramásaiifaqa. Misá aniráifanoo Ánutufa misákinaana moodáa kai moodáa kai naríara máraidanoo. Moómoosa sía amanaikídaqa.

Takísa munnimma kaamána nímira ufa.

(Mareekoo 12:13-17; Ruka 20:20-26)

¹⁵ Yísufa mi-ufána faiqí ánaasee qímannimisooafa Farisai ámaana ufa írimarusa narí faiqi námu náaramáseeqa súqu quqáseenoo Yísuna rumbára ufa maaqí qímasee óonumafi írimariqau. Maasá irárufara fuseemmásee umáraanaura, óosana óosana ufara miná irámmirifanoo mifá moó káqikaa ufa mandá ufa qínaqa dóo miqóo tautúmandee rumbáanauree qiqau. ¹⁶ Miqí qímaseeqa misá narí faiqi námu faqa Eeroodeena áqoondi máriasa faqa moodáanaki Yísufinnai óonu réeqa únna qímasee ámiqira aqoondira foora máfufaqa nóori quqásee reendenámaseeqa maaqí qímasee irámmiriqu. Óo ufasaa rakísirafa, anée andeeqára ufa qímarianafa, sía ún-nufa qímarianafa anée sía moonára ámiqira fee qímasee ámiqira ufa qímamianafa, sía moonára mandáikira fee qímasee mandúfa qímamianafa, aiqámaqara ánoona ufa kai qímannimíarianafa andeeqárafa máriananoo. ¹⁷ Maasá iráanana anée iriséenana miná óosana maasá qímaqimia. Maasá maqee maqee Roomma máqannaa kaamána takísa munnimma ámimarunausa márídaqa. Maasá miqídaqa Mooseena sándufa rukíaidee sía fee rukíaidee.

¹⁸ Misá Yísuna ufa iriséeqa miná rumbáneera qufanoo Yísufa narí fáasai misá mandóosana iriséenoo maaqí qímasee níqinoo qinau. Ínnee qaara ufa qímariasa máriafanoo mandáiki máriasa máriafanoo. Faiqí ánaasee ínnee naamúa qímasee quandáfi mandóosana máree maríasa máriafanoo. ínnee nánaree fifau qiní qífusaa ititáidee qinée ínnei nín-dafaida. ¹⁹ Ínneeqa takísa munnimma míni qiní qími-faqa qáfaa. Miqí qímasooafaqa misá takísa munnimma marasée ámiqau. ²⁰ Misá takísa munnimma ámufanoo Yísufa mi-munnimmána maraséenoo ámiqi máseenoo aikuqumáseenoo qinau. Maanása yána óori amanée márídanoo fee. Yána áuqu fee miná amana ámeemaanai ákara rínóo márídanoo fee qufaqa misá qiqau. ²¹ Roomma máqannaa rakísirafa miná áuqu Sisaa miná amana faqa miná áuqu faqa márídanoo. Miqí qufanoo Yísufa qímanniminau. Dóo Sisaana áuqu minásaa ákara rínóo márínara mináindi uqanna márídanoo dóo narí aináina dóo narí ámiaqa amisée quandáfiqa Ánutuna aináina dóo miná faqa narí ámiaqa. ²² Miqí qufaqa misá tautúmaseeqa mi-ufána óosanara randásee quqásee fiqau.

Kúqiranakiqari fíndifuanninanara iraqau.

(Mareekoo 12:18-27; Ruka 20:27-40)

²³ Mi-faasaanná Sadikai ámaana ufa írimarusa aniréeqa Yísuna irámmiriqu. Misá maaqí qímasee qímarusa. Faiqí kúqidanoo sía minakíqari fíndifídanoo, ákun-damásaafanoo dóo minakí taikáidanoo. Sadikai ámaana ufa írimarusa miqíqa

márunara maaqí qímasee Yísuna irámmiriquau. ²⁴ Óo maasá uqannífiqara fasiqa. Mooseefa maaqí qímasee faiqíara ákara rinau. Faiqí moó fannoo faiqi sía máqarai kúqinanoo miná ákaqa fannoo miná ánaaqa máraannoo. Maraséenoo minásaa faiqi maqasáinafa fíndifinoo indaarúqaa ákoona qumíasana maraséenoo miná maqa máaqaki fúannoo. Mooseefa miqímmasee maasára ákara rúmaqoona máridanoo anée minára írinaqa maasá moo úfa aní qímamianauro. ²⁵ Faiqí moó fannoo qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée faiqi námu maqasoofanoo indaarúqaafa innooqáfinoo ánaaseesaa amundásoofanoo sía faiqi máqarai kúqinau. Kuqufufanoo miná ánaaqianaafa mi-anaaseená kai kafaá máranau. ²⁶ Mifá faqa mi-anaaseená maraséenoo sía faiqi máqarai kúqinau. Kuqufufanoo misá nínaaqianaafa mi-anaaseená kai maraséenoo sía faiqi máqarai kúqinau. Miqí kai ínoo fífiufanoo faiqí qísauku dínni aiqáma taikásee dínni óonu qaara maraséenoo mi-anaaseenásaa sía faiqi máqarai kúqiquau. ²⁷ Kúqufanoo mi-anaaseefá faqa kúqinau. ²⁸ Aiqáma fasiqa ánaasee kúqiranakiqari fíndifira aukuaana fíndifífanoo mi-fasiqáusa faqa mi-anaaseefá faqa fíndifífanoo yána ánaaqee márianoo fee. Qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée mi-anaaseená mároosa máriqau. Yána ánaaqee mi-anaaseefá márianoo fee.

²⁹ Yísufa mi-ufána iriséenoo níqidanoo qímanniminau. Ínnee Sadikai ámaana ufa írimariasa áaqee máriafanoo. Ínnee óoqeenáa tamummaqarausa ákarakinaa ufa faqa Ánutuna afeeka faqa sía irisáidaqa áaqee máriafanoo. ³⁰ Aiqáma fíndifífanóina áukuana fíndifíqa faiqí afaaqa faqa ánaasee afaaqa faqa taikáannoo aiqámaqara amanamana kai qangiroorá foora kai afeeka márifaranoo. Qangirooquqa sía faiqí faqa anaasee faqara foora márifaranoo mookírausa idaaqírausa máridaqa faiqí ánaasee kuqufíqa innaarúnai óorureeqa qangiroorá foora máfiqa sía amana narí maree narí maree ifáranoo.

(Óoqai Abarahaafa faqa Isakeefa faqa Yakooboofa faqa maa-maqánasaa máru kamuqoo Ánutuna ufamau fímarunara Ánutufa naríaraa minamúsara Ánutusée qinau. Minamúsa kuqufíqa fíndifíqa dóo Ánutuna faqa innaarúnai óoru máriqau. Innaarúnai Ánutuna faqa kísaaqasaa márikufanoo Ánutuna tamummáqara fasiqa moó fannoo Ánutuna ufa minamúsara quná iriséenoo ákara rínoo qinau. Qínée minamúsa Ánutusa máridaquee qinau.)

³¹ Yísufa mi-tamummaqarána áufakiana iriséenoo Sadikai ámaana ufa qímariasa kaifáa maaqí qímaseenoo qímanniminoo qinau. Ínnee áaqamasee kúqiranakiqari sía fíndifiraree qíasa. Minára Ánutufa ínni qímannimiqoona sía fee ínnee mi-akarána ásaana rída fee. ³² Mifá kuqufusá fíndifí miná faqa márianara maaqí qinau. Qínée Abarahaana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa misá Ánutusa qínée márúnausa máridaqa. Ánutufa sía óoqai misá maaqóo máru kamuqoo misá Ánutusa máriafanaqee qinau. Óoqai kuqufusá dóo fíndifíqa Ánutuna faqa maqee márianara mi-ufana misá Ánutusa márúnausa máridaquee qinau. Minára Abarahaana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa sía misára kúqíqa máriaafoo qíaq. Káqi Ánutuna faqa innaarúnai máridammiafoo qíaq. Ánutufa sía kúqírausa Ánutufa máridanoo. Káqi máriasa misá Ánutufa máridanoo. Ínnee minára sía fee ásaana rúmasee írída fee.

³³ Minára faiqí moómoosa iriséeqa mi-ufánara ánoona ufa fee qímasoofanoo náaquqanau.

Aiqáma sándufakiqari úriqarara sándufa kooroo inau.

(Mareekoo 12:28-34; Ruka 10:25-28)

³⁴ Yísufa Sadikai ámaana ufa írimarusa ufa arusoofaqa Farisai ámaana ufa írimarusa minára iriséeqa minára ufa súquseeqa aniréeqa Yísuna irámmirianee qiqau.

³⁵ Misákiqari sándufa óosana írimaru fasiqafa aniréenoo Yísuna amanammásee qáfaanee qímasee ufa quqánu. ³⁶ Faiqí uqannífiqee marianna fasiqafa, Mooseena sándufa óosana óosana máridanoo. Nána sándufafée aiqáma sándufa narusée úrinaaqaaranoo máridanoo fee.

³⁷ Yísufa iriséenoo qinau. Úriqarara ufa maaqáamminoo máridanoo. Ínni faakána Ánutufa ínnée minára ínnéeqa nímuqusa nimana irirana múdukannoo minára nídinaqa minára ruaqa. ³⁸ Mi-ufáfa aiqámufausa úrinaaqaaranoo máridanoo. ³⁹ Miná ánaaqiana miná fooqáafa maaqímminoo máridanoo. Ínnée ínnéeqa nipatasaa ámiqimmásee rakísidaqa rímariafanoo dóo ínnée miqí kai íqa niqóónausara faqa rakísidaqa ruaqanani. ⁴⁰ Mi-ufaqandásaa aiqáma ufa óosana óosana mi-qandásaa mundídanoo. Óoqai Mooseena sándufa faqa Ánutuna tamummáqarausa ufa faqa mi-qandásaa faakána fooqáafa máridanoo mi-qandásaa mundínoo máridanoo.

Ásauku mundírafa Dafidina áti márúnara qímanniminau.

(Mareekoo 12:35-37; Ruka 20:41-44)

⁴¹ Farisai ámaana ufa írimarusa miqóo súqíqa márufanoo, Yísufa misá níkiaaqa maa-ufána qinau. ⁴² Óoqai ásauku mundíranara ínnée minára nánee fee qída fee. Yána áti fee qídee. Miqí qímasoofaqa misá qiqau. ⁴³ Dafidina áti fee qídaqa qufanoo Yísufa iriséenoo quandáfinoo misá qímanniminoo qinau. Ínnée kúqaa Dafidinara Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qímariafanoo Ánutuna maraquna fannoo Dafidina áakufufanoo maaqí qímasee ákara rinau.

⁴⁴ Ánutufa maaqí qímasee qíní karaambáíqa qímaminau. Anée qíní Ánutusa qísauku uqannai qíní daaqá óoqumarifi márínaqa qínée aní namuqáauqa náru taikáseeqa aní áramandunna quqásaanana mária. Miqí qímasee Dafidífa ákara rinau.

⁴⁵ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo kaifáa maaqí qímasee irámmirinau, Dafidífa Ánutuna ásauku mundíranara qíní karaambáíqa fee qunára náqimmásee ásauku mundírafa moodáanaki Dafidina karaambáíqa faqa miná áti faqa máriannoo. Dafidífa andeeqáidanoo fee ínnée fee andeeqáidaqee aiqámaqara ínnée andeeqáidee.

⁴⁶ Yísufa mi-ufána qímannimufaqa sía mi-ufána áti ráqeeqee narí qímamiqau. Miqóoqari nisaurúsee sía kaifáa moo úfa Yísunara irámmiriqau.

Mooseena sándufa akoofásauqa mandóosanara eeráiriaqee qinau.

(Mareekoo 12:38-39; Ruka 11:43, 46; 20:45-46)

23 Miqí kukári Yísufa narí faiqi námufaqa faiqí ánaasee moómoo faqa maaqí qímasee qímanniminau. ²⁻³ Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa qímannimiranara qutáaqamánnimaqarausa márida. Ínnée minára misá ufa ámiqimandee iriséeqa mi-maú kai andeeqásee fídaqa misá iandée kai sía iaqa. Misá nóokiari faiqí ánaasee aaná quqannífiqaidaqa quandáfi moomáu fímariana mi-maú ínnée sía fuaqa. ⁴ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa misá amusúfa moómoo fi-

raa qumaarara fooqfara árapeeda aruéeqeenoo faiqí ánaasee nímidanoo náriara sía káqikaagóo nári nísauku amukannoo dadaaqídaqa misá iandée ínnée sía miqí iaqá.

(Mi-aukuanná Isaraee máqannaasa Mooseena sándufamau fidaqa qísaaqamara foora ususéeqa minakí Mooseena sándufa papiqasáa ákara rúmasee úmmauruara foora ususée nuagée ímariqau. Náriqa qamunna átisaa faqa fáakasaa peepéenaana áuquandee másee usúqirausa nímariqau. Káqi qeesa faqa aiqámausa faqa miqí-mandee nímariqau. Farisai ámaana ufa qímarusa firaatiá áuqusee qíqafaaqee qí-masee qísaaqamasaa faqa qamunnasaa faqa firaatiá áuqu úqirausa nímariqau. Miqí marúnara Yísufa maaqí qímasee níqinoo qínau.)

⁵ Misá faiqí aiqámausa nífusaa aiqáma ainaina áuquaidanoo fífau tasimiramándaida áuqaidaqa. Qísaaqama firaana ususée Mooseena sándufa ákara minakí usuqirausa nídaqa qamunna kísaaqamáseeqa faiqí nífusaa tasimiramándaida fidaqa. ⁶ Faiqí qoomáqa sakasée náidaqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa misá ámiqira qóo kai óoqu marífidaqa náidaqa. Amaana máqaki faqa ámiqira qóo kai faiqí nífusaa óoqu máridaqa faiqí ánaasee qíqafaaqee qímasee miqímmidaqa. ⁷ Faiqí ánaasee súqidaqa makéeti marúnakina narí ánuafaqa uqéera qáfeeqa, Óo maasá faiqí firaafá anée fee ánidanee miqí qufanoo narí fífau sumoo súmmidanoo. Misá aatáta fidaqa maqúsa máqusa nímarufaqa faiqí misá nínđafeeqa, óo maasá ufasaa rakísirafa misá miqí qunára káaqa nídufaqa asasámmidaqa. Misá iandée ínnée sía miqí iaqá. ⁸ Faiqí ánaasee ínniara maasá uqannífiqara fasiqa fee qífaqa qáoo qímasee qiaqa. Ínnisaimbaqa amanamana kái máridee qiaqa óoreeqárausa níkaqaafasaa kai máridee qiaqa. Ánutufa kai ínnisaimbaqa uqannífiqara fasiqa máridanoo fee qiaqa. ⁹ Miqí kai íqa sía maqásaaqaraasara qíkoo fee qímasee nímandaaqa. Innaarúnai Ánutunara ínnisaimbaqa aiqámausa qíkoo fée kai qiaqa. Miqíqa ínnée amanaiká kaimmifáranoo. ¹⁰ Ínni saimbaqaki sía moonára karaambáiqee qiaqa minára minnísaaqa. Ínni karaambáiqá moodáa Ánutuna ásauku mundírafa mifá kai máridanoo. ¹¹ Moó fannoo ínniki úriqararafa márínafa narí kai eedóo qímaseenoo misá dadaaqíra aináinira fasiqa máriannoo. ¹² Faiqí ánaasee náriara úriqararausee qímariasa Ánutufa misá farindámaki sáamuriqa nisaúranaki quqáannoo. Faiqí ánaasee naríara óorudupirausee qímariasa misá faakánaikamannimaqaannoo.

Mooseena sándufa akoofásauqa aaraikíra ufa óosanara níqínau.

(Mareekoo 12:40; Ruka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ Yísufa kaifáa misá qímanniminoo qínau. Ínnée Farisai ámaana ufa qímariasa faqa ínnée Mooseena sándufa akoofásauqa faqa ínni nárirafa firaafá márínara qínée óonumafi íriqa qimudágo qídaqa. Ínnée faiqí amaana ufa qímannimisaidaqa maqándanai ínnéeqa káqi úmmuari máriasa. Faiqí ánaasee akaqáusa innaarúna ququsaki kéeqarariafaqa ínnée rafáaqafunnimaqaida ínnée faqa sía keeqéefaranoo. ¹⁴ (-)

¹⁵ Ínni nárirana firaafá márínara minára qínée firaagóo qimudágo qídaqa. Ínnée amaana úfa qímannimisaidaqa maqándanai mandáinaina óosana óosana máree maríana. Ínnée mandóosana máree maríasa. Ínnée maqúsa máqusa faiqíara randáidaqa ínni ufa íriaqaáinnana miná paqúrimásee ínnéeqa ufa óosana qímamisafanoo írinoo mi-fasiqána mandóosana ínni mandóosana úrqaqaranoo máridanoo.

¹⁶ Nífu dimbárausa maasá aaná uqannífiqee márunausee qímasee ínnée faqa nífu dimbárausa kai máríafanoo. Ínni nárirana firaafá márínara ínniara firaagóo

qimudáoo qídaqa. Ínnee maaqí qímasee áaqamásee qímariasa. Faiqí moó fan-
 noo narí amana Yeerusaree ámaana máqasaa qímasee aqíqámasee moo áinaina
 áuqararee qínafa mífá fífaufá fee qímasee, síamma áuqaannoo. Ínnee minára áaqee
 máriafanoo. Faiqí moó fannoo narí amana amaana máqaki kóora márínanaki aqíqá-
 masee moo áinaina áuqararee qínafa kóora úriqarara ainaina márifaqee qímasee
 káqi áuqaannoo, sía minnísannoo. Minára faqa ínnee áaqee foo qímariasa. ¹⁷ Ín-
 nee nífu qimbárausa márídaqa fúrufari máriafanoo. Ínnee amaana máqakinaa kóo-
 rara úriqarara ainainee qímariafa áaqee máriafanoo. Kóora fee amaana máqa fee
 úriqarara máridanoo fee. Amaana maqa náaquqara amaana máqa márínara fí-
 faufá kóora minakí márifa náaquqarafa máridanoo. Anée amaana máqasaa qímasee
 aneenná amana aqíqáinafa káqi áuqa náaquqarafa amaana máqa máridanoo. ¹⁸ Ín-
 nee kaifáa maaqí qímasee áaqamásee qímariasa. Faiqí moó fannoo amaana máqaki-
 naa qaindásaa qímasee narí amana aqíqámasee moo áinainara áuqararee qínafa káqi
 fífaufá dapi qaindá fee qímasee sía áuqaannoo. Faiqí moó fannoo amaana máqak-
 inaa qaindásaa quqéemarinanaki narí amana aqíqámasee moo áinaina áuqararee
 qínafa kúqaa mi-ainainná áuqaannoo. Ínnee miqí qídaqa áaqee máriafanoo. ¹⁹ Ín-
 nee nífu dimbárausa náaqoo nífu fúrufariraua miqí qímariafanoo. Qíní ufa íriaqa.
 Nána ainainee úriqarara máridanoo fee qaindá fee minásaa Ánutuna ámianinna
 ainaina quqéemaria fee úriqarara máridanoo fee. Ínnee qaindásaa Ánutuna ámida
 quqée marí ainainara úriqarara fee qímariana áaqee máriafanoo. Qaindá náaquqara
 ainaina márínara minásaa quqée marí ainainafa faqa náaquqaidanoo. Minára qaindá
 úriqarara máridanoo. Anée amaana máqakinaa qáindasaa aneenná amana aqíqá-
 masee moo áinaina áuqararee qínano mífá kúqaa aní afaaqa rumbásannoo. Ínnee
 áaqaida sía rumbáidanoo fee qímariafanoo. ²⁰ Faiqí moó fannoo amaana máqakinaa
 qáindasaa narí amana aqíqáinafa sía fífaufá qaindá kai qídanoo. Aiqáma ainaina
 qaindásaa márinnanara faqa minára faqa qídanoo. ²¹ Faiqí moó fannoo Yeerusa-
 ree amaana máqaki narí amana aqíqáinafa sía fífaufá amaana máqara kaifáufá qí-
 danoofau. Mi-amaana maqánaki márifa Ánutunara faqa qídanoo. ²² Faiqí moó fan-
 noo innaarúnai narí amana aqíqéemarinafa sía innaarúnaira kai qídanoo. Ánutuna
 maqusa máridanoo. Miqóo Ánutufa karaambáiqua qaarí ufíqiraqoo óoqu marifi mári-
 danoo náaquqara maqusa máridanoo, sía fífaufá maqusa Ánutufa narí mári maqusafa
 máridanoo.

²³ Ínnee Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa
 inni Ánutufa nárirana firaaná qínée qimudáoo qímannimaqaidaqa. Ínnee faiqí
 ánaasee uqannífiqaidaqa kafáa quandáfi maqándanai máreemariasa. Ínnee ínneeqa
 qáfuqakinaana óosana óosana adiafaaira ainaina, káqikaa fífaufá ainaina maqee
 maqee raíneegee áti Ánutuna ámimariasa, ínnee mi-kaqikaa ainainná fífaufá múnari
 mínarida, firaa ainaina Mooseena sándufakinaa ánoona ainaina ínnee minnísaidaqa.
 Andeeqára óosanara faqa faiqí ánaaseera nímudao qíra óosana faqa ánoona ufa kai
 qíra óosanara faqa mi-firaa akooqooqaraa ainainná ina ínnee minnísaidaqa. Ínnee
 mi-firaa ainainnatia námufaqa íaqaana, káqikaa ainaina námufaqa íaqaana. ²⁴ Ín-
 nee nífu dimbárausa nísauku qumáree aaná uqannífiqaidee qímariasa, ínnee faqa
 nífu dimbárausa máriafanoo. Ínnee káqikaa fífaufá ainainara fífaufá múnari mínari-
 daqa nammariki núnuka fooqáafa márifaqa náandoo qímasee mara áquuseqa kaifáa
 quandáfifaqa firaa ainaina akooqóo ainaina qóosara foora firaa aandau tia sía írirai
 káqi nambíqee máriasa.

²⁵ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa ínni Ánutuna nárirana firaafá márifaqa minára qinée ínniara qimudáoo qídaqa. Ínni márirana káafara foora márídanoo, ínnée káafara foora adisáa kai findaukárausa aunduráki madaapeé úsiraua máriafanoo. Ínnée faiqí náriranannai misá aináina máree máriafanoo. Ínnée ínneeqa fanandíranannai minánnai ínneeqara káaqa moó-moo ainaina afaqá úsimárianara ínni naunduráki madaapeé úsiraua máriafanoo.

²⁶ Farisai ámaana ufa qímariasa nífu dimbárausa kai máriafanoo. Ínnée náaree káafa aunduráira foora findaukámasée máriaqaana. Miqí qímasaifaqau aiqáma káafa aundurá faqa adisáa faqa findaukárausa máriaqaana. Ínnée sía miqíafaqa.

²⁷ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa ínni nárirana firaafá márifaqa qinée ínniara qimudáoo qídaqa. Ínnée faiqí madikará fooqáana máriafanoo aunírira saqariara fooqáana apatasáa ámiqira qumisa akusaafaqá faiqí misá miná qáfamásee bóo ámiqira fee qídaqa. Ínnée miqí máriafanoo faiqí nífusaa ámiqiraua máriafanoo ínni naundurá madikakí faiqí putaaínoo nímudaani fannoo mandáikinoo márídanoo, kudi makírana óosana óosana ínniki márídanoo. ²⁸ Ínnée miqírausa máriaafaqai faiqí ínni níqafamásee maasáuqa andee-qárausa máridammiafoo qídaqa ínneeqa naundurái sía qáfee máriafanoo, naunduráki putaaínoo márídanoo, maqándanai máree maría óosana faqa ufa rukíarana óosana faqa dóo áfai ráqaramminoo márídanoo.

Mooseena sándufa akoofásauqa náruaninnanara koorooínau.

(Ruka 11:47-51)

²⁹ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa papiqa ákara rímariasa faqa ínni nárirana firaafá márídanoo minára qinée ínniara qimudáoo qídaqa. Ínni níkeekú níkaakú nísaifaqausa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa narusée níkundaqau. Kaifáa ínnée misá faiqi námu quandáfifaqa misá madikámaquoosa rukíseeqa qumisá qumáree saqárisaa fee óonisaa fee maqee maqee akusée ámiqimariafanoo. Ínnée ákidaqa maaqí qímasee qímariafanoo. ³⁰ Maasá qikeekú qikaakú máru aukuaana máridaqaqau sía maasá tamummáqara fasiqa náruafanaiqini misá fidíka sía máriqini. ³¹ Óo ínnée miqí qídaqa ínneeqa níkeekú níkaakú Ánutuna tamummáqara faiqi náriusa misá faiqinámu márídee qímariafanoo. ³² Dóo amaná, ínneeqa níkeekú níkaakú naanna raaqanáni. Misá mároo mandáinaina ínnée firaanáikammásaaqanáni. ³³ Ínnée sakáni faiqi námu máriafanoo ukadiqa faiqi námu máriafanoo Ánutufa ínni idáki áqiraree qinoo. Ínnée náqi fee másee umbáqaki fifáree. Sía amana miqífaranoo.

³⁴⁻³⁵ Yísufa kafáa Farisai ámaana ufa qímarusa qímanniminai. Qinée tamummáqara fásiquauqa faqa Ánutuna ufa írimariasa faqa Ánutuna ufa uqannífiqee mariasa faqa qinée márúnnannai máriasa ínnée iannai níqigaanáura. Ínnée misá níndafamáseeqa akaqáusa aunírira saqarisaa nárífaranoo. Akaqáusa ínnée ínni amaana máqaki ráitasa qáinna atee kásaida rumbéeqoo sámúnnannai nitaufakaaqá náriísaifanoo fidíka radíqinoo qúmuanoo. Akaqáusa maqúsa maqusa nífaqasaifaqa sandéefaranoo misá fidíka faqa ínni níkeekú níkaakú nárusa misá fidíka faqa ínniki márianifeera, óoqai indaarú Abeerana fidíka fifau káqinni adíanau. Miqóoqari ánidanoo moó-moosa fidíka fifausaqa adíanoo aní ifanoo Seekariaafa Barakiana ámaaku Yeerusa-ree ámaana máqaki Ánutuna náaquqara oosirana dínni márufanoo dínni qaindá márufanoo, mi-qambaanná fifau arusoofanoo kúqinau. Mi-kamusaqá fidíka moó-moo fifau adíanoo márídanoo. ³⁶ Mi-fidikáfa ínniki kai máriannoo ínni níkeekú

nikaakú nísaifaqausa misá máru kamuqoo numóo fífau faiqí náriu númoofa ínnée maa-kamu saqá máriasaki mi-numoofá ínniki qumaara rámafuannoo.

Yísufa Yeerusaree máqannaasara ámuqusímarinau.

(Ruka 13:34-35)

³⁷ Óo Yeerusaree Yeerusaree firaa maqusa aníki máriasa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa nárusa máriafanoo. Ánutufa faiqí faiqí niqiqoosa óoni sáamu nárimarusa. Moómoo kari sía ásaanarida qinée kookooráanara fooqíara qíqoosa qairísee Yeerusareenni faiqí námu máfi sákaanee rúnaqa misá rukífee máriasa. ³⁸ Dóo miná áki-aqara kásooqaqee ínniqa maqusa faqa amaana máqa faqa sía faiqí mári maqa maaqafa naakundú maqa maaqafa máriannoo. ³⁹ Ínnée qiní ufa íriaqa. Dóo sía kafáa qiní qíqafeefaranoo. Ínnée náaru kásooqaqee qiníara, Óo ámiqirafa Ánutu-nakinaafa maasáki qúmidanoo fee qifaranoo. Mi-aukuanná kai kafáa ínnée qiní qíqafeefaranoo.

Yísufa Yeerusaree ámaana maqa rapée íaninnanara qímanniminau.

(Mareekoo 13:1-2; Ruka 21:5-6)

24 Yísufa Yeerusareenni náaquqara amaana maqakiqari ráudamákufanoo moosáa fímarufafa miná faiqi námu Yeerusaree ámaana maqa óoni maqa minakínaa ámiqira usakara usakáqoona óosana óosana uqafíqee máriqau. ² Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo qímanniminau. Ínnée maa-onínannai afeeka usakara usakáqoona qáfaidee, ínnée qiní ufa íriaqa. Káqikaaqoo sía uqanna maa-oniuqá áaku aaku írafa maqee márindee íannoo sía moodáa káqi máriannoo aiqáma qumbaquí áquseefaranoo. Miqí qímasee quqásee moosáa nífiqee finau.

Kásooqaqee kambíqaaninna deedeepa óosanara qímanniminau.

(Mareekoo 13:3-13; Ruka 21:7-19)

³ Yísufa Oorifa áaqanasaa óoru óoqu márífufafa miná faiqi námu óorureeqa nariáara márufafa óoru írámmiriquau. Anée fáasai amaana máqara qíannana yáiree fee miqíannoo fee. Maasá anée qúmira aukuaana nána ainainee qáfamásee fee óo Yísufa qúmira aukuaana dóo adeedí réenoo fee qianáuree. Maasá maa-aukuanná náqi fee ínaqee maasá miqóo qáfee fee máa márúnna aukuanáfa taikáannoo fee qianáuree.

⁴⁻⁵ Yísufa iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau. Ínnée ruffaaqa moó fannoo únna ufa ínni qímannimisee káqi runna mara quqáni. Moómoosa aniréeqa únna qímasee maasá ásauku mundírausa márídee qifáranoo. Faiqí ánaasee moómoosa misá ufa iriséeqa eedóo qímaseeqa fífaqa rarisámeeqee káqitinaí ubeekéefáranoo. ⁶ Ínnée níanaindaraa rakira ufa írifaranoo adeedí ráinnaqoo rákirana tutuqírana ínnée írifaranoo. Mi-ufána iriséeqa síamma qiníara qúmira aukuaana dóo áiqarée foo qiaqa. Rákirafa kúqaa maqúsa maqusa kambíaanifeera qídaqa. Maa-marira aukuanáfa sía dauní taikáannoo káqikaaqoo kísaaqasaa máriannoo. ⁷ Maqúsa maqusa firaa maqusa faqa káqikaa maqusa faqa fíndifinaqa narári narári ífaránnoo. Maqúsa maqúsa aandaróo náruannoo maqúsa maqúsa maqá kásiannoo. ⁸ Mi-ainaináusa mandáukuana óorisaa kai máriannoo kásooqaqee firaafá máriannoo.

⁹ Miná ánaaqiana faiqí ánaasee maqúsa maqúsa ínniara Yísuna faiqi námu fee qí-masaida fídiaqaamannimaqeeefaranoo. Aiqáma maa-maqa maaqánaki máriasa ínni nídafirana nimisée ínni kuqánnarifaranoo. ¹⁰ Moómoosa miná qáfamásee ruffasee

qiní Yísusaki máriasa quqásee minníseefaranoo. Moómoosa narí ueeqée narí ueeqée qifáranoo narí ákooqee narí ákooqee ifáranoo. ¹¹ Faiqí moómoo misá nariara Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qímaríasa misá findifíqa faiqí ánaasee qumáreeqee káqitinai ubeekéefaranoo. ¹² Aiqáma ainaina qúmuarirana óosana óosana deedéepirana óosana óosana kambíqafinoo qumbiqéenoo maqa máaqa amana kai máriannoo. Miqí kai inoo moómoosa nariara nariara ámuqusirana minníseeqa quandáfinaqa narí ueeqée narí ueeqée ifáranoo. ¹³ Yáfa uqannee narí ákoona faiqi uqanna mi-manda aukuanáa aiqáma ainaina kambíqainanaki finnaaqara máseenoo fífi ínanoo taikára kooqi uqanna raqúramisáinafa miná ákoofa Ánutufa qumáreeqeenoo asumu máriranaki quqáannoo. ¹⁴ Maa-amiqira fasaasa ufána qiní innaarúna ququsa ufa maqúsa maqusa faiqí ánaasee aiqáma qímannimisaiqaqa misá aiqáma irisáifanoo mi-kamúqoo taikára aukuaana ániannoo.

**Káaqa fídiaqaa ímari mandá ainainara Yeerusaree ámaana
máqaki kambíqaaninnanara aaquqímannimaqanau.**

(Mareekoo 13:14-23; Ruka 21:20-24)

¹⁵⁻¹⁶ Misá káaqa fídiaqaa ímaria mandá ainaina qumáreeqeeqa Yeerusaree náaquqara amaana maqákina quqásaiqaqa Ánutuna tamummáqara fasiqa áuqu Danieerafa mifá minára ákara rinau. Ínnee miná ásaana rúmasee ámiqimmásee íriaqa. Misá mi-mandainainná quqásaiqaqa ínnee Yuda máqa máaqaki máriasa quqásee sandámaqaraasamásee áaqana aaqana daráaniaqa. ¹⁷ Faiqí maqúsasaa máriasa sía narí máaqaki kéeqafinaqa nári aináina máreefaranoo náriara kai quqásee sandéefaranoo. ¹⁸ Áfuqaki máriasa sía narí uqáinara randásee máraaqa. Káqi quqásee sandáaqa. ¹⁹ Nímuaqu uqáfaqaa anaaseeuqa faiqi ánaaqi faqaasa faqa misá mi-aukuanná mandáikammifáranoo. Náqimmasee ámiqimmásee sandéefaree. ²⁰ Ínnee maaqí qímasee innaaru qiaqa. Óo Ánutufa sía mi-sandara aukuanáfa amaanasáa kambíqaani. Aaku áukuana faqa sía kambíqaani. ²¹ Yísufa mi-aukuannára qímanniminoo qinau. Mi-manda aukuanáfa áninna aukuaana aupúrarana ínaakufa kambíqaannoo. Óoqai aupúrrara aukuaana faqa kásooqaqee aupúrrara aukuaana faqa sía mi-manda aupurarána amana máriannoo, óoreeqánnoo máriannoo mifá úriqaránoo firaqóo rafáaqafusee máriannoo. ²² Dóo Ánutufa mi-manda aupurara aukuanáa dóo qúsa máriannoo fee qinau. Sía qusáikinanoo faiqí ánaasee sía amana káqi márifara, aiqáma kúqifara. Ánutufa narí qútaaqamaqoosara narí ufamau fimariasara írinoo, misá sía kúquaqeera qúsa kamu rámannisaannoo.

²³ Mi-aukuanná faiqí moó fannoo ínniara maí qáfaaqa Ánutuna ásauku mundírafa miqínni mari mirínni mari fee qínana síamma íriaqa, miná únnaqiannoo. ²⁴ Mi-aukuanná únna nísauku mundiraua faqa únnaqi maría tamummaqira fasiqausa faqa moómoo kambíqeefaranoo. Misáuqaindi áninna aukuaana misá qaini qáiniqira ainaina mookíra ainaina náaquqara ainaina áuqamásee uqannífikasainaqa Ánutuna qutáaqamásee miná ufamáu fimariasaa níkaru qímasaana qiníndi kiaqeera miqífaranoo. ²⁵ Yísufa mi-aukuannára mi-unna fasiqáusara maaqí qímasee narí faiqi námu qímanniminau. Ínnee mi-aukuannára óonumafi íriaqa, eeráiríiaqa rufíiaqa. Dóo maqee kámu dóo kooroománnimaqaunnana íriaqa.

²⁶ Faiqí moó fannoo maaqí qímaseenoo aní qímaminoo. Ásauku mundírafa aadána máqusa máridanoo, qínana síamma óonu qáfaaqa mínnimasaaqa, únna qídanoo. Faiqí moó fannoo ásauku mundírafa maaqóo kukéeqanoo mári ifoo qínana sía

uqanna óonu qáfa. Anée minára únna qiifoo qia. ²⁷Qinée faiqí nímaaku sía kukéeqasee qúmuanaura. Aakuasáara foorá aiqámai innaarúfa rakéemámaree fí-faininanoo qinée faiqí nímaaku miqírafa tautúmásee kaifáa qúmuanaura, aiqáma qíqafaqeera.

²⁸Aandáu kúqinoo máridanoo áfundifaqa meemóonauqa sía minníseefara kúqaa uqanna dauní uqanna qumuréeqa mi-aandaúna náidaqa.

(Qiní ufa írimariasá máqusa maqusa yátinai fee márifaree sía qiníara randéefaranoo. Qinée qúmidaqa misá márifandinaqoo qeeqá kai irisée tautumasee akooqóo qumurée misá uqéeraanaura.)

Faiqí nímaaku innaarúnaindari qúmuaninnanara qimanniminai.

(Mareekoo 13:24-27; Ruka 21:25-28)

²⁹Nimoosau maasáu ira áukuana mi-aukuanná taikásainanoo súani qimbáfinanoo asukuna áruannoo. Quqoona faqa asukuna aruamaqáannoo. Fásau aiqáma innaarúnaindari kakasámmifaranoo. Fásau faqa quqoona faqa máruqoo óoqeenáa márírafa rapikamáfuannoo. ³⁰Mi-kamú qóo qinée qúmuanna kari innaarúnai moo kíra ainaina uqannífiqara ainaina quqásanaqa miná náaree qáfaiqa qúmuanaura. Faiqí ánaasee aiqáma maqásaa fasiqa anaasee aiqáma qáfamáseeqa nisaurúsee ikífaafau qímarifaranoo. Mi-karí qinée asuruki qeeqá káaqa qárananamú faqa qeeqá afeeka firaaná faqa qúmuanafa faiqí ánaasee maqúsa maqusa aiqáma qiní qíqafamásee qiníara rufíasee ikíraqeefaranoo. ³¹Mi-karí qinée ukeena firaa qóo fuaqáanaqa qiní qangiroouqa daráanifara, aiqáma maa-maqa maaqána afaaqasása qiní qíku qísauku qinée qutáaqama nímaqaafanausa súqeeqeeqa moodáa saqa qinée máríannanai súqu quqéefaranoo.

Saqári amanee ámmuni quandára ufa.

(Mareekoo 13:28-31; Ruka 21:29-33)

³²Yísufa kaifáa minára qímanniminoo qinau. Ínnee faafísa ámmuni márína qáfafa sía káqinni ámmunidanoo, narí áukuana nárana áukuana ámmunidanoo. ³³Aiqáma ainaina qinée qímannimiqaunandee faafísa fooqáafa aiqáma ainaina kambíqainaqa dóo qinée kaifáa qúmira áukuana adeedí áfaisaammífoo qiaqa. ³⁴Maqee máría fasiqa anaaseesá akaqáusa káqi márídaqa aiqáma ainaina qinée qímannimi-afannandée kai ínoo kambíqaannoo. ³⁵Innaarúna faqa innaarúnakinaa ainaina faqa maqá faqa maqásaaqaraa ainaina faqa aiqáma taikáfuannoo. Qiní dóokinnaafa sía taikárana amana náaru náaru ánoona uqanna máríannoo miqí kaimminoo máríannoo.

Sía moó fannoo mifá qúmuaninna faasaanara íridanoo.

(Mareekoo 13:32-37; Ruka 17:26-30, 34-36)

³⁶Qinée qúmira áukuane qinée qúmira fáasaanee sía uqanna faiqí moó fannoo írimariafanoo. Innaarúnai qangiroouqa faqa Ánutuna ámaaku qinée faqa síamma íridaqa, qiní qíkoofa narí kaimma qinée qúmira aukuanara íridanoo. ³⁷Qinée faiqí nímaaku qúmira aukuan Nooana áukuana fooqáasa máríannaura. ³⁸Nammári sámú náruna ataufakái miná maaríqoo faiqí ánaasee qoomáqandauru úqi máríqau. Miqída faiqí ánaasee narámundée narámundée idá máríqau. Misá miqímmámaree fubaqa Nooana firaa sipaki kéeqeemaru faasaana misá miqíkaimmímariqau.

³⁹ Misá mána mána ídaqa ámiqi ámiqidaqa márufanoo nammári radíqinoo óoqi misá fatíkaneenoo óoqufinau. Qínée qúmuanna aukuana miqúmifáranoo. Mána mána ímarifaqa káqi qínée tautúmánnimaqaanaura. ⁴⁰ Mi-karí moodáa afuqaki qaara fasiqa aináinímarifaranoo qínée tautúmánnimaqasee moó qumáree innaarúnai óoru fúanaura moó quqásaanáura. ⁴¹ Qaara anaasee saná qaindi rímárifafa qínée tautúmánnimaqasee moó qumáree innaarúnai ooruu fúanaura moó quqásaanaura. ⁴² Minára qínée ínnei qímannimidaqa. Deedaqída máriaqa. Sía káqi máriaqa. Qínée ínnei karaambáiqua qúmira aukuanara sía írimariafanoo. Minára ínnee deedaqiaqéera qídaqa. ⁴³ Úmmuari mari fasiqafa máaqa kooqi atúaseenoo aináina úmmuaramám-maree fídanoo. Máaqa ákoofa mifá úmmuarira aukuana iriséenoofau rakísini. Sía irisáifanoo tautúmámmamaqasee dóo úmmuaramám-maree fífinoo. ⁴⁴ Ínnee minára iriséeqa rakísida máriaqa. Ínnee qiníara faiqí nímaaku sía qúmírammifoo qímasee mánoo manaa ímarifaqa qínée tautúmásee qúmuanaura.

Andeeqásee aináinasaa rakísimari fasiqanara quandára ufa.

(Ruka 12:41-48)

⁴⁵ Aináini máriasasaa rakísirafa ámiqira fasiqa óosana maaqímminoo márídanoo. Miná firaafá minára qinoo. Anée qiní aináinira faiqiuqasaa rakísida nárana ainaina andeeqásee ámiqimmásee nimiséee rakísi márínaqa qínée moosáa fuanáura. ⁴⁶ Mi-ainainira fasiqáusasaa rakísirafa narí firaaná ufamau andeeqásee fímarinanoo miná firaafá aní páqurinanoo sía miná áfusaa asaurúannoo asasíannoo. ⁴⁷ Íriaqa qínée ánoona qímamidaqa mi-fasiqána firaafá miná andeeqárana qáfamáseenoo, narí aiqáma ainainasaa rakísira saika miná ámiannoo. ⁴⁸⁻⁴⁹ Aináini máriasasaa rakísirafa moo mánda fasiqa narí firaafá moosáa fínanoo mifá minára sía dauní ániannoo fee qímasee narí aináinira faiqi námu sía ámiqimmásee nárana níminoo, misá nárinoo misá kaukaata qímannimaqaidanoo quandáfinanoo naríaraa qoomáqanduquseenoo faiqí akaqáusa náaramáseenoo misáuqa faqa námafínoo afeeka nammari moómoo misá saimbaqa námafídanoo fúrufaramma qáfeenoo. ⁵⁰ Miqí márínanoo sía rakísi márinna aukuana miná firaafá tautúmámmamaqaseenoo aniráma qáfeenoo arusée ateehá ateehámma áqusaannoo. ⁵¹ Mi-manda ainainira fasiqáfa qaarakí máriaa ná-mufaqa mandáinainaki máriannoo. Mifá miqóo misá faqa márídanoo ikífaafau qí-daqa nífai riqídaqa márífaranoo. Qínée Yísusa qúmira áukuana miqímminoo márí-annoo. Tautúmánnimaqaanaura.

Qísaukuqara taikásee mánaaqauqa misára quandára ufa.

25 (Yísufa máru aukuana mánaaqa moó amundáree qímasee káqi áqoon-nanaikammáqoo fasiqafa miná áqoonafa narí maqúsai káqi márufanoo mi-fasiqáfa narí akoona maqusai naríara máaqa usaká taikáseenoo narí áqoonnana maqúsai tautúmánnimaqararee qímasee óonureenoo narí ánaaqa áfiqeenoo dóo narí máaqai áfiqee finau. Misá óosana miqínoo márúnara Yísufa iriséeno maa-ufána qímannimau.)

¹ Qínée qúmuanna aukuana aniráinanoo innaarúna ququsa maaqímminoo márí-annoo. Qísaukuqara taikásee mánaaqa máríqau. Misá nári rambi úqirausa maqúsasaa asukuna rakísi márufanoo amundára fasiqa ánuafaqa misá faqa firaa maqaki nárana náani qímasee áfeesímariqau. ²⁻³ Moodáannai qísaukunamu fúru-fari marúsa márídaqa nári rambi kái uqusée márída áfeesímariqau. ⁴ Moodáannai

qísaukunamu írirana faqaasa rambi faqa minakí adíee maria nammarina faqa uqusée máridaqa áfeesímariquau. ⁵ Amundára fasiqa sía dauní áni marufafa, áfeesímarufano nífuki aunduarúfaqa mandáiki máriqau.

⁶ Eendá ámuqusaikufanoo faiqí moó fannoo fíffí qímaseenoo qímanniminau. Dóo amundárafa áni ifoo. ⁷ Dóo deedaqiaqée qufaqa, mi-manaaqáusa fíndifufaqa qóoma quúmbeegee rambisáa muqúrusoofanoo qanau. ⁸ Rambi nammári síaisa quandáfíqa nammári faqaasara innaaru qiqau. Maasá faqa adía qímia, maasá qóoma qimbáfí-faqa nammári sía márifaqa. ⁹ Nammári faqaasa misá qáoó qímasee qiqau. Sía amana ínni adía nímianaúra ínni adía nimiséeqa maasá faqa randáanoora ínnée sandéeqa sutuáqai óonu feefauríafa. Miqí qufaqa misá eedóo qímasee sutuáqai nammári-ara fiqau. ¹⁰ Misá fufanoo amundára fasiqa írirana faqaasa máruqoo aniréenoo ái misá nífiqeenoo firaa maqaki kéeqaaqau. Kéeqafufaqa misá kooqí ititáseeqa nárana néemariqau.

¹¹ Néemarufafa fúrufari maru manaaqausa aniréeqa náaraqau. Óo karaambáiqu kooqí atuásainaqa maasá faqa kéeqafi naanáura. ¹² Miqí qufanoo mifá iriséenoo qímanniminau. Sía qínée ínniara íridaqa ínnée yái máriaasee, dóo sée fuaqa dóo kooqí ititáseeqa. ¹³ Yísufa mánaaqauqa kíkíqa qususéenoo narí faiqi namu qímanniminau. Ínnée sía qínée qúmira aukuanara írimariafanoo sía deedaqifoora. Minára ínni qímannimidaqa ínnée íridaqa qínfara rakísiaqa.

Qaaramoo áinainira fasiqauqa misá quandára ufa.

(Ruka 19:11-27)

¹⁴ Mi-ufána taikáseenoo Yísufa innaarúna ququsara moo úfa kíkíqa úsinoo qinau. Innaarúna ququsa maaqímminoo máridanoo. Aináina faqaafa moo átinai fuani qímaseenoo narí aináinira fasiqauqa súquseenoo úfaasu narí aináina faqa maqa máaqa faqa misásaa quqaseenoo rakísiaqee qinau. ¹⁵ Moo fásiqa narí aináinirana amana moodáannai qísauku koondaa amanee firaaná áminau. Moo fásiqa narí aináinirana amana qaaraqánda kóondaa amanee óorudupirana áminau. Moo fásiqa óorudupimasee narí aináinirana amana moodáa koondaa amanee amiséenoo qímanniminau. Ínnée maa-munnimmána qumáreeqa minánnai ínnéeqa aináinirana uqéeraaqanani. Kásooqaqee aniráanaqa miná ánoona munnimma faqa miná áti munnimma faqa qímiannee qímasee moo sáa finau. ¹⁶ Moodáannai qísauku koondaa amanee qumároofa minánnai aiqáma ainainirana nimisáidanoo nímimarufanoo dínni qísauku amanee mi-ainainiránasaa aniranau. Moodáanakikufanoo qísukuqara amanee marasée márinau. ¹⁷ Qaara koondaa amanee mároofa miqí kai ínoo kafáa qaara faqa qaara faqa aniranau. ¹⁸ Moodáa koondaa amanee mároofa mifá síamma aináininau. Mifá madika indufúseenoo munnimma minakí quqásee kukéeqasanau sía furufarianifeera idaaqínóo márianifeera kukéeqanau.

¹⁹ Náaru kásooqaqee misá rakísirafa aniréenoo náaramáseenoo munnimma óosana óosanara irámmirinau. ²⁰ Moodáannai qísauku koondaa mároofa aniréenoo narí rakísirana maaqí qímasee qímaminau. Óo qíní rakísirafa anée moodáannai qísauku koondaa kai qímunna. Minánnai aináinammásauanoo dínni qísauku faqa miná áti munnimma faqa aniraiafaqa dóo qísaukuqara anímmamidaqa.

²¹ Miná rakísirafa minára iriséenoo dóo qímaseenoo írinau. Iriséenoo maaqí qímasee narí aináinira fasiqa qímaminau. Óo anée ámiqira fásiqa óori runúseenana aináini márianafa andeeqára fásiqa uqanna, anée káqikaa ainainasáa faqa andee-

qásee rakís Marianafa máriananoo. Minára qinée firaa ainaina aiqáma ainainasáa rakísirana anísaa kai quqáanaura. Sía anée káqi aináinira faiqifau márinnandia. Anée qíní faiqiara foora márinnaranoo. Anée faqa qinée faqa moodáanaki asasírausa márianaura.

²² Miqí qímasoofanoo qaara koondaa amanee mároofa aniréenoo narí rakísirana maaqí qímasee qímaminau. Óo rakísirafa anée qaara amanee qímunaqa minánnai aináinammásaunanoo qaara faqa qaara fáqaikamáfifaqa, dóo anímmamíqa. ²³ Narí rakísirafa miná ufa iriséenoo qímaminau. Óo anée faqa ámiqira fasiqa óori runúsee aináini márianafa andeeqára fasiqa uqanna, anée káqikaa ainainasaa faqa andeeqásee rakísi márianafa máriananoo. Minára qinée firaa ainaina aiqáma ainainasaa rakísirana anísaa kai quqáanaura. Sía anée káqi aináinira fasiqafau márinnandia. Anée qíní faiqiara foora márinnaranoo.

²⁴ Miqí qímasoofanoo moodáa koondaa amanee mároofa aniréenoo narí rakísirana maaqí qímasee qímaminau. Óo rakísirafa qinée aní óosana íridaqa. Káaqa anée munnimmara rímarianaqa qinée qáfamáqaunau. ²⁵ Qinée aní koondáa amaneennái aináinammásaunanoo aní munnimma fúrufariandoo qímasee minára ruffasee madika indufúseeqa minakí quqáqaunanoo máriina dóo miná kai anámíqa.

²⁶ Miná rakísirafa miná ufa iriséenoo raiqásee qímaminau. Anée mandá fasiqa uqanna máriananoo, kudi uqanna áarara márianafa máriananoo. Anée qíníara káaqa munnimmara rímariana fee qínanee. ²⁷ Anée qíní óosana miqínoo márínana anée qíní munnimma náqaa fee ifanee qíní munnimma béenaki quqáqaana. Anée béenaki quqásainanoofau qíní munnimma faqa áti munnimma faqa márínau qeeqá marani. Anée madikakí kai ákundoonnanara kudi uqanna máriananoo.

²⁸ Rakísirafa miqí qímaseenoo aináinimaru fasiqa namúsa qímanniminau. Ínnee miná moodáa koondaa amanee maréeqee qísaukuqara máreemari fasiqana miná ámiaqa. ²⁹ Moó fannoo aináina uaqée ínnana moó faqa ámifanoo rairáa ínoo máriani. Aináina sfáinnana sía akaqá ainaina ámifara, minakí óodaa márinnana miná raffia máraifanoo káqi máriani. ³⁰ Dóo maa-manda kudi fasiqána rarisámeeqeenoo mádaanai asukunakí áqusaqa. Mi-asukunánaki máridanoo ikíraqaidanoo áfai riqídanoo máriani.

Taikára faasaana ufa írira faasaana mi-ufána.

³¹ Qinée faiqí nímaaku qúmuanna kari qeeqá rakísira áfeeka namufaqa qeeqá qan-giroo námufaqa maa-maqánasaa qúmuanaura. Qumuréeqa ufaqíra qári ámiqira qaari ufiqisee éekara ariranasaa óoqu marífinaqa maqásaaqaraasa ufa irisée andeeqánnimaqáanaura. ³² Qinée óoqumari fúanaqa maqúsa maqusa aiqáma súqeeqee qeeqá dóorisaa quqásee nínfafeeqa qeeqá íriranannai ínni rainánnimaqaanaura. Qinée sipsípasaa rakísirausa fooqáasa márída. Misá sipsípa raínee qeeqee áaduma quqáidaqa mimmí raínee qeeqee áaduma quqáidaqa. Qinée qúmuanna aukuanna qinée miqíanaura. ³³ Qinée sipsípa fooqáasa raínee qeeqee qísauku uqannai quqáanaura. Mimmí fooqáasa qísaaqai raínee qeeqee quqáanaura.

³⁴ Raínannimaqaseeqa qinée firaa karaambaiqa quandáfinaqa qísauku uqannaindaraasa maaqí qímasee qímannimianaura. Qíní qíkoona ámaakummara máriasa áni-aqa aniréeqa áiqaré miná ámiqira ququsaki kéeqafi máriaqa. Óoqai maa-maqa maaqáfa sía márufanoo mi-ququsána ínniara quqáqoofa máridanoo. ³⁵ Qíní dáaroofaqa nárana qímusa máriafanoo. Qíní nammáriara dídimarufaqa nammári qí-

musa máriafanoo. Qínée ánaamuru fooqáasa máriafana ínnée qíní áqoondikiusa máriafanoo. ³⁶Qínée káqisamu máriafana ínnée qamunna qímusa máriafanoo. Qínée aurímariafana ínnée anirée qíní qíqafee sukudaakútiqa, qimudáoo qímaqi-maqééusa máriafanoo. Qínée karafúsaki máriafana ínnée qíní úndara aniréeqa áí-aaée qímaqimaqóosa máriafanoo. Qínée minára iriséeqa ínniara Ánutuna ámiqira ququsaki fuaqée qídaqa.

³⁷Miqí qínaqa misá qísauku uqannaindaraasa maaqí qímasee ufa qíní qímaqimifaranoo. Óo karaambáíqa miná anée fee yáiree fee aní áararée márufaqee nárana ámiqiafana. Nammáriara áidufaqa yáiree fee aní ámiqiafana. Maasá sía aní qá-faiafana. ³⁸Yáiree fee anée ánaamuru fooqáafa márunaqee aní áqoondikiqiafana. Yákari fee káqisamu márunaqa qamunna aní ámiafannanara qídane. ³⁹Yáiree fee aurímarunaqee maasá óonu aní qáfaiafana. Yákari fee anée karafúsaki márunaqee maasá óonu aní qáfaiafana. Anée qínaqa maasá íriaqa. ⁴⁰Qínée misá ufa iriséeqa quandáfiqa kooroo qímannimianauro, máa qíní qíkaqaafasauqa misáki uréeqaraura ínnée misá ámiqimmánnimaqaidaqa qíní faqa ámiqimmaqimaqee marúsa mári-afanoo minára ámiqira ququsaki kéeqaqeeera qímannimidaqa.

⁴¹Qínée misá qímannimiseeqa quandáfinaqa qísaaqaindaraasa maaqí qímasee qí-mannianauro. Ínnée Ánutuna áqira ufa ínnisaa márisa ínnée idáki áqufuaqa. Ánutufa Sadannanara faqa narí mandá qangiroouqa faqa áfaannauqa faqa idá áqufuanifeera áuquqoofa márídanoo náaru náaru qéemari idafa sía qimbéemari idafa, ínnée mi-nakí áqufuaqa. ⁴²Qíní dáararée márufana nárana qáoo qímasee sía qímusa mári-afanoo. Qíní nammáriara dídufaqa qáoo qímasee sía qímusa máriafanoo. ⁴³Qínée ánaamuru fooqáasa máriafana ínnée qíní áqoondikiranara qáoo qusa máriafanoo. Qínée káqisamu máriafana, qáoo qímasee sía qíní qamunandá qímusa máriafanoo. Qínée aurída máriafana ínnée sía óonu qíní qíqafóosa máriafanoo.

⁴⁴Qínée miqí qímasee misá qímannímianaqa misá quandásee maaqí qímasee qíní qímaqimifaranoo. Óo karaambáíqa yákari fee nárana áararanóofée inau nammári-ara áidinóo fee inau. Yáiree fee ánaamuru fooqáafa márunaqee káqi samu mári-nee inau. Yáiree fee aurímarinee inau. Yáiree fee anée karafúsaki márinee inau. Anée yákari fee miqúnaqee maasá sía ámiqi ámiqiafana. Anée qínaqa maasá íri-anauro. ⁴⁵Qínée misá ufa iriséeqa maaqí qímasee kooroommásee qímannímianauro. Máa qíní qíkaqaafasauqa misáki uréeqaraura sía ínnée ámiqimmannimaqaidaqa qáoo qunára mi-fasannái qíní faqa sía ámiqimmaqimaqoonara, qáoo qunára minára qínée ínniara idáki fuaqée qídaqa. ⁴⁶Miqí qímasaina misá náaru náaru náriranaki kéeqafina márifaranoo. Andeeqée maríasa misá náaru náaru náriranaki kéeqafi márifaranoo.

Yísuna áriraree qímasee ufa tipúndaaríqau.

(*Mareekoo 14:1-2; Ruka 22:1-2; Yoohanee 11:45-53*)

26 Yísufa maa-ufána óosana óosana qímannimi taikáseenoo maaqí qímasee narí faiqinámu qímanniminau. ²Qaara faasaana taikáinanoo maasá Yeerusa-ree máqusai óoruree áinnaaqarara qóomaqa sakasee naanáura. Ánutufa maasá qifaqnáusa qikeekú qikaakú Isipa máqa máaqai márufanoo sía nárinau áin-naaqaramásee Isipa máqannaasa kai nárinau. Minára maasá Yeerusaree máqusai óoruree áfaarurumánaanauro. Miqóo faiqí moó fannoo qíní uqeeqáinaqa aunírira saqarisaa pírimmannoo qíní dárifaranoo. ³Yísufa mi-ufána narí faiqí námu qíman-

nimímarufaqa amaana máqasaa rakísimarusa faqa Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa moo átinai Kaiafasána máaqaki ufa súqidaqa Yísuna árira ufa súqidaqa qím-miriqau. ⁴Íreeda qumeé kai Yísuna qumáree áriraree qímmirimariqau. ⁵Maaqóo Yeerusaree máqusai áinnaaqara qóomaqa suqá néemarinnana qámbaana sía Yísuna qumáraanura. Faiqí ánaasee moómoo súqiqa máriasa qíqafamáseeqa ufa firaaná qídaqa tutu qifoora.

Ánaasee moó fannoo Yísuna fadameena adíamaqánau.

(Mareekoo 14:3-9; Yoohanee 12:1-8)

⁶Mi-karí Yísufa Beetani máqusai Simoona amaráfa károora árimarufanoo Yísufa taikáisoona miná faqa náidanoo miná máaqaki márinau. ⁷Máridanoo Yísufa mis-áúqa faqa nárana néemarufanoo ánaasee moó fannoo mifá máru máqanaki kée-qafinoo firaa munnimma áqimaru fadameena idaaqíra taqukinaana ámiqira áfundimaruna Yísufa nárana née marufanoo ákiaqa ámoondunna kaqi adíamaqanau. ⁸Yísuna faiqi námu miná qáfeeqa tautúfanoo níranaqoofaqa qiqau. Maa-fifau faafau ira anaaseefá náqi fee ifanee fífaunni rairaaínanee. ⁹Náqi fee ifanee munnimma fáinausa nimiséenana miná ákiaqara firaa munnimma maraséenana kudi fasiqa anaaseeuqa nímiqaana. ¹⁰Yísufa misá ufa iriséenoo quandáfinoo narí faiqi námu qáoó qímannimaqaidanoo qinau. Nánaree mi-anaaseenára qáoó qída fee. Qifaaqa idaaqa uqannámmáqimaqaanifeera adíaqimaqeenoo. ¹¹Ínniki kudi fasiqa anaaseeuqa náaru náaru márifandia. Ínnee amaná moómoo kari misá ámiqi ámiqifaranoo qinée sía kísaaqasaa ínniki márianaura, káqikaa qóo fuanáura minára mifá qiní adíaqimaqeenoo. ¹²Qiní qifaaqa madikakí fúaninnanara minára mifá maasá faiqí kúqirana oosana máreenoo qiní qifaaqa kúquaninnanara deedaqídanoo fadaméena adíaqimaqeenoo. ¹³Mi-anaaseenára Yísufa kaifáa qímanniminau. Náaru náaru maqúsa maqúsa máaqa máaqa máá qinée márúnna kamuqooqaraa ufa, ámiqira ufa, faiqí ánaasee qímannimidaqa maa-anaaseenára fadaméena adíaqimaqóona sía aunífara miná faqa qímannimifaranoo. Minára faqa qímannimidaqa sía faafaa qiaqa, sía qáoó qiaqa.

Yudasífa munnimmara rúmammareenoo Yísuna uqeeqáraree qinau.

(Mareekoo 14:10-11; Ruka 22:3-6)

¹⁴Yudasí Keerioota máqusaindaraafa, Yísuna faiqi námuki márufa, mi-fasannái amaana máqasaa rakísi márusunnai óorureenoo irámmirinoos qinau. ¹⁵Ínnee náqi fee mándee feefaurú qímifaqee Yísunara ueeqánauree. Irámmirisoofaqa misá óoni ámiqau. Moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee miqí mándee óoni ámiqau. ¹⁶Miqóoqari faasaambáasaana Yudasífa Yísuna qumeé misá nísaukuki quqáanifeera apurée márinau. Fíqu fáiqu fídanoo apuranóo nímarinau.

Áinnaaqarara qóomaqa sakasée naqau.

(Mareekoo 14:12-21; Ruka 22:7-14, 21-23; Yoohanee 13:21-30)

¹⁷Yuda máqannaasa misá aiqáma Yeerusaree máqusai súqumaree Ánutuna qan-gi-roo misá níkeekú nikaakú áinnaaqarara qóomaqa áfaarurumasaida qaaramóo fáasaana mi-feemúna néemariqau. Ooruku síai feemuara fooqána néemariqau. Mi-indaaru faasaanná Yísuna faiqi námu Yísufuqoo aniréeqa irámmiriqau. Yá maqanaki

fee maasá Ánutuna qangiroo áinaaqaróo áfaarurira náranna ooruku síai feemu suqáanauree.

¹⁸ Yísufa iriséenoo qímanniminau. Ínnee Yeerusaree máqusai óorureeqa muqúti-nai moo fásiqa óonu paqúrimásee maaqí qímasee qímamiaqa. Ufasaa rakísira fasiqa aní máaqaki áinnaaqarara qóomaqa suqásee náannoo. Narí aukuaana adeedíraifanoo aní máaqaki narí faiqínámu faqa nárana naanée qinoo. Miqí qímasee qímamifanoo narí máaqa ínni nímiani. ¹⁹ Miná faiqi námu iriséeqa miqímimiqau, miqóo óoru qoomáqirara deeda iqau.

²⁰ Mi-eendánaki Yísufa faqa narí faiqi namufaqa mi-maqánaki óoqu márifufaqa eendáki nárana néemariqau. ²¹ Misá néemarufanoo Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Qinée ánoona ufa ínni qímannimidaqa ínnikiqari faiqí moó fannoo qiní ueeqáaninafa márídanoo.

²² Misá minára irisooofanoo suara náakinau. Suara náakufaqa moodáa moodáa Yísuna irámmiriqa qiqau. Moó fannoo Yísu qinée fee mi-ufána qífee. Moó fannoo miqí qínnoo qinée fee qífee. Miqí qímasee aiqámausa Yísuna irámmiriqau. ²³ Yísufa iriséenoo kaifáa náriqa qímanniminau. Ínnikiqari moó fannoo maa-difaanínakina ásauku áqusee mara néemarifa qiní ueeqáannoo. ²⁴ Tamummáqara fasiqauqa ákara fannoo qiníara faiqí nímaakuara dóo kúquani fee qínnoo márídanoo. Kúqaa qinée káqikaa qóo kúquanaura ueeqásainaqa kúquanaura. Qiní ueeqáaninna fasiqafa kúqaa maaqí qímasee naríara íriannoo. Nánaree qiní qínnoofa qiní maqaqísoofaqee márídee. Qiní numóo firaafá márídanoo fee qíannoo. ²⁵ Miqí qímasooofanoo Yudasifa Yísunara irámmirinoo qinau. Óo qiní qafee faqáafa qiníaree ueeqée foo qídanee qímasooofanoo Yísufa qinau. Aneenná kai qíananoo.

Yísufa áafaqa óosana arasée noo úfafa.

(Mareekoo 14:22-26; Ruka 22:14-20; 1 Koorinti 11:23-25)

²⁶ Misá née márufanoo Yísufa féemu maraséenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo ruqíruqí máseenoo narí faiqi námu nímínoo qinau. Maaná marasée naaqa. Maaná qiní qifaaqa qimaqí kíkiqúsira feemu márídanoo. ²⁷ Nimiséenoo uáinna nammari mara máreenoo miqóoqaraasa maqee maqee néemaru nammarina Yísufa mi-uainna kaafána uáinna minakí qumbíqarana maraséenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo narí faiqi námu nímínoo qinau. Ínnee aiqáma maanáki marasée naaqa. ²⁸ Maa-uainnáfa qiní fidíka kíkiqúsira uainna nammári márídanoo. Qiní fidíkanai uqanna Ánutufa moómoosa numóo aunúnnisaanifeera máa qiní fidíka ráannoo. Maaná qiní fidíka fannoo Ánutuna naríara faqa faiqí ánaaseera faqa nóori runíranaki márúnara fúkasaa moodáanaki kira ufa mapúkueeqeenoo dóo rafáaqafusai fidíkafa márídanoo. ²⁹ Ínnee íriaqa. Qinée ánoona ufa uqanna ínni qímannimidaqa. Sía máa márúnna aukuaana maa-uainnána kaifáa naanáura. Kásooqaqee qiní qíkoona quqúsaki innaarúnai ínnee faqa qinée faqa moodáanaki márídaqa fúka uainnara foora qúqufiqa naanáura. ³⁰ Yísufa miqí qímasee qímannimisooafaqa misá námaseeqa Ánutunara idí rámaseeqa ráudamakufaqa asukunái Oorifa áaqanai óoru fiqau.

Yísufa Peetooroofa qáoo qíaninnanara qinau.

(Mareekoo 14:27-31; Ruka 22:31-34; Yoohanee 13:36-38)

³¹ Miqóo óoru máridanoo Yísufa narí faiqi námu qímanniminau. Fáfaa eendáki qíní qumáraifandínnanara ínnée rufíasee quqásee sandéefaranoo. Ánutuna tamum-máqara fasiqa óoqai minára maaqí qímaqoofa máridanoo.

Ánutufa sipsípa rakísirana árinaqa sipsípa aiqáma quqásee fúrufarifaranoo qí-maqoofa máridanoo.

³² Yísufa minára kaifáa qímanniminau. Qínée kúqiranakiqari fíndimeeqee Kariree máqusai ínni nífunni fuanáura. Ínnée qíní qínaaqiana óonuraifaqa miqóo ínni nínđafaanaura. ³³ Yísufa ínnée quqásee fúrufarifandia foo qímaqoona Peetooroofa minára iriséenoo qinau. Qínée sía sandáanaura. Misá aiqáma quqásee sandáifaqa qínée sía sandáanaura, aní faqa apámma fuanáura. ³⁴ Yísufa mi-ufána iriséenoo qí-maminau. Fáfaa eendáki kookoorána sía ufa qínana anée qaaramookínana iráifana qínfara sía qínée miná qáfaiđee qinnáranoo. Miqí qínanoo kookoorána ufa qíannoo.

³⁵ Peetooroofa minára iriséenoo qinau. Qáoo, sía qínée aníara sía qáfaiđee qianáura aní faqa kúquanaura. Yísuna faiqi námufaqa misá aiqáma miqí kai qiqau.

Yísufa Keetaseemane saqamaki innaaru qinau.

(Mareekoo 14:32-42; Ruka 22:39-46)

³⁶ Miqóoqari Yísufa nínđiqeenoo saqamaí asukunakí finau. Mi-saqamána áuqu Keetaseemane saqama márinau. Miqóo mifá narí faiqi námuara óoqumarifi rakísia-ae qímaseenoo naríaraa káqikaa qóo fínoo naríaraa innaaru qíraree qinau. ³⁷ Qímaseenoo mifá Peetooroona faqa Seebeedina ámaakuqara Yameesa Yoohaneesa minamúsa faqa káqikaa qóo saqamaki nífiqamaree fídanoo narí kúquanínnanara írimarufanoo aundurá mandáikimarufanoo ákoo akaa ímarufanoo miqí marinau. ³⁸ Miqídanoo minamúsa qímanniminau. Ínnée maaqóo saqama qámbaanai márída nífu máqaidaqa qínísaa faqa rakísi qímaqaaqa. Qíní qíkoofa qíní minnqísainnanara firaa qóo qímuqusímarifaqa, mi-qímuqusiráfa dáruanoo fee qídaqa. ³⁹ Miqí qímaseenoo mifá káqikaa qóo naríara óonu óorindari mi-saqamánaki maqásaa áqu-fufanoo innaaru qínoo qinau. Óo qíní qíkoofa amanée anée sía qíní minnqísainaqqee sía kúquanauree. Sía qeeqá dídiranara íridaqa aní áidiranara dídidanoo, anée qínaqa kúquanaura.

⁴⁰ Miqí qímasee innaaru qímaseenoo dóo fíndifinoo qaaramoo námu máruqoo aniréenoo nínđafaofanoo misá nísuku káaqa faiqaqau. Ani nínđafamáseenoo Peetooroná áaramáseenoo qinau. Peetooroo anée sía fee káqikaa qóo qínfara rakísianee. ⁴¹ Rakísidana innaaru qídana mária sía káqi mária. Aneenná íriranannai kai qíní dadaaqí maríanafa, aneenná uqanna sía amanaikí máriananoo miqí márífana kudoosaápee máríanaqa qáfaiđafa.

⁴² Miqí qímaseenoo Yísufa kaifáa káqikaa qóo óonureenoo innaaru qínoo qinau. Óo qíní qíkoofa anée amanée sía kúquana nammarina qímínnaree anée sía minnqí-sainaqqee sía kúquanauree. Sía qeeqá írirannanfa qíđau anée qínandee, qínaqa miqímmiqa kúquanaura. ⁴³ Miqí qímaseenoo kaifáa narí faiqi námu unnái óonu nínđafaofaqa misá kafáa nísuku faiqée mariqau. Misá nífuki aundurá marufaqa faiqaqqee mariqau.

⁴⁴ Níndafamáseenoo ani quándakufanoo kafáa óonureenoo kafáa qaaramookínoo innaaru qinau. Indaarú qundée kai kaifáa miqí kai ínoo innaaru qinau. ⁴⁵ Innaaru qímaseenoo fíndimeeqeenoo narí faiqi námu máruqoo aniréenoo níndafeenoo qí-mannimínaui. Ínnee faiqaqée marídee idooáídee. Qíní maréeqee mandá óosana marree mariasa nísaukuki quqáaninna eendírafa dóo aniréenoo. ⁴⁶ Dóo fíndifi qáfáaqa. Qíní ueeqée mari fasiqafa dóo ani máridanoo.

Misá Yísuna qumáraqau.

(Mareekoo 14:43-50; Ruka 22:47-53; Yoohanee 18:3-12)

⁴⁷ Mi-karí kai mi-ufána qímarufanoo eendúfanoo asukunai narí faiqi námuk-iqari faiqí moo áuqu Yudasifa áninau. Faiqí moómoo miná saimbaqa durú feefa sáamu faaqaaná indáaíi máree aniraqau. Yuda máqannaasa faiqí firaasá rakísir-ausea niqiquofaqa Yudasina faqa aniraqau. ⁴⁸ Fáasai Yudasifa qímannímiseenoo ínnee asukunai áaqee foora qínée óonuree ámooqaanaqa qáfeeqa ínnee miná kai qumáraaqa. ⁴⁹ Dóo máqeeufanoo Yísufuqoo óonu réenoo óo qíní qafee faqáafee qí-maseenoo Yudasifa Yísuna ámooqanau.

⁵⁰ Miqí márufanoo Yísufa maaqí qímasee qímaminau. Óo qíní qíqoondi anée nánaree áninanee. Miqí qímasoofaqa faiqí Yudasina faqa ánusa anirée dóo Yísuna ámiqimmásee rakisisimmá qumáraqau. ⁵¹ Qumáree marufanoo Yísuna faiqi námuk-iqari moó fannoo náriqa rákira kisaqa paipana moó qumáreenoo náriraree qí-maseenoo moo fásiqa áaqoo díndanai aiqáma ateeqa áqinau. Amaana máqasaa rakísirana aináinira faiqi miná áaqoo ateeqánau.

⁵² Yísufa miná qáfamaseenoo qinau. Dóo rákira paipana quqáa. Aiqáma rákira ainainannai nárímariasa minánnai kai nári nárífaranoo. Minára rákira paipána quqáa sáina qíní kai dárúqa. ⁵³ Qínée qeeqá qíkoonara iráananoo qangiroouqá núkudara foora qíminaaqadaaqífaqa sía kúqunaura. Anée minára sía fee íridanee. Dóo aneenná rákira paipana quqásaa. ⁵⁴ Qíní qíkoofa narí qangiroouqa qíminaaqadaaqífaqa náqi fee másee qínée kúquananoo Ánutuna tamummáqara fasiqa ufa kambíqaannoo fee.

⁵⁵ Yísufa miqí qímasee narí faiqiara qáoo qímaseenoo quandáfinoo narí qumáree márúsa qímannimínoo qinau. Qínée maqee maqee ínni amaana máqaki qíman-nímímaríafannaqoo ínnee mi-karí miqóo qíní qumáraaqaana. Maqee eendáki ínnee qumeé kai durú sáamu namufafa qíní qumáree máriafanoo. Qínée qúmuari marúna fasiqausara foo márúnaqa ínnee asukunakí qíní qumáree máriafanoo. ⁵⁶ Misá mi-oosana oosana ainainná Yísunara amisoofanoo óoqeenaa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa ufa ánoona kambíqanau. Yudasina faqa ánusa Yísuna qumároofaqa miná faiqi námu aiqáma miná qáfamasee quqásee daráaniqa sandáqau.

Kaiafasána máaqaki misáuqa Yísuna irée máriqau.

(Mareekoo 14:53-65; Ruka 22:54-55, 63-71; Yoohanee 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Sandámáfufaqa Yísuna qumáree márúsa káqi qumáreeqa Kaiafasána maqúsai máree fiqau. Kaiafasáfa amaana máqasaa rakísirafa firaafá márúnnai máree fiqau. Yuda máqannaasa faiqí firaasá misá faqa Kaiafasána máaqaki fáasai súqímaruqoo miqóo máree fiqau. ⁵⁸ Misá Yísuna áfiqee fímarufanoo Peetooroofa nínaaqianna rufíeenoo asukunai nífaaqmee nífaaqmee inóo finau. Misá Kaiafasána máaqaki Yísuna áfiqee kéeqafufanoo Peetooroofa naambeéqai áadumasaa sundíauqa saimbaqa

óoqumarifi máridanoo Yísunara íridanoo ímarinau. Misá árifaree náqi fee ifáree rumbéefaree, miqí qídanoo níndafee márinau.

⁵⁹ Miqí márufafa amaana máqasaa rakísimarusa firaasáuqa faqa Yuda máqannaa kasóorauqa faqa miqóo súqiqa márída únna ufara randée maríqau. Miqídaqa qiqau. Yá fasiqa fee moo úfa óosana arasáinaqee miná máree fee múnú kíapana qímami-fanoo fee áruannoo fee.

(Mooseena sándufa maaqí qímaqoofa, moodáa fasiqa fannoo qínufafa sía ánoon-aikiannoo. Qaara fasiqa fannoo kíkíqamafi qínafa mifá ánoonaikiannoo. Misá minára iriséeqa faiqí qaaraqánda mi-ufána qífaqa Yísuna áriraree qiqau.)

⁶⁰ Faiqí moómoosa márídaqa únna ufa óosana óosana qímariqau. Miqídaqa Yísuna ufara randée maríqau. ⁶¹ Randée márufanoo qaara fasiqa moodáa ufa andeéquau. Miqandá maaqí qímasee qímannimiqau. Yísufa maaqí qímasee qufaqa maaqandá íriqiafana. Qínée Ánutuna amaana máqa Yeerusaree náaquqara amaana maqa aiqáma rambáiri áqusee qaaramoo fáasaana amaná qínée kaifáa usakánauree qufaqa íriafannaqanda márídaqa.

⁶² Amaana máqasaa aanáiqíkírausa misá úriqararafa mi-ufána iriséenoo fíndifínoo Yísuna áaramáseenoo írámmirinau. Anée miqandá ufa íridanee. Miqandá kúqaa fee qída fee. ⁶³ Miqí qímasoofanoo Yísufa káqi kásooínoo márinau. Amaana máqasaa aanáiqíkírausa misá úriqararafa Yísuna qáfamaseenoo narí áfusaa qímaminoo qinau. Kúqaa maaqandá Ánutuna áfusaa márúnausa márída. Anée ánoona ufa kai qíní qí-maqimia. Kúqaa fee anée Ánutuna ásauku mundírafa uqannee márídanee, Ánutuna ámaaku uqannee márídanee.

⁶⁴ Miqí qímasoofanoo Yísufa qinau. Anée qíníara qíannana, qíní ufa íria, máa maqee ínnée qíní qíqafee mariafanoo. Kásooqaquee sía maa-qírausau márianau qíqafeefarau. Úriqararana Ánutuna ásauku uqannai miná aaqá óoqumarifi mári-anaura, mári ínaqa kásooqaquee asurukína qúmúanaura. Ínnée miqímaseeqa qíní faiqí nímaaku qíqafeefaranoo. ⁶⁵⁻⁶⁶ Amaana máqasaa rakísimarusa firaafá Yísufa miqí qufanoo írufanoo níranaqee márúsa óosana maraséenoo narí qamunna parara qínnoo anaqí áquseenoo aiqáma súqiqa márúsa dárara qímasee qímanniminoo qinau. Dóo ínnée aiqámausa miná mandá ufa íridee. Naríara Ánutuna ámaaku fee qínnoo íridee. Sía maasá kafáa árira ufara randánaura. Dóo aneenná qímánnímianaqa ínnée minára nánee fee qídaqee. Misá aiqámausa dóo kúquanífee ufa kái qíma afeekaíkiqau.

⁶⁷ Misá mi-ufána qímaseeqa Yísuna óorinni aniréeqa níqaara fidiámaqaqau. Fidiá-maqaseeqa asukunakíqari misá nísauku samu óori áridaqa qiqau. ⁶⁸ Anée tamum-máqara fasiqa mári ínana aneenná kai tamummaqasée qínaga íria, yáfee aní árinoo fee.

Peetooroofa Yísunara qáo ufa.

(Mareekoo 14:66-72; Ruka 22:56-62; Yoohanee 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Amaana máqasaa rakísimarusa úriqararafa Kaiafasafa narí máaqa aináinirafa firaafá márúnara aináinira mánaaqauqa akaqáusa nífiqa quqásooafaqa aináinimariqau. Peetooroofa áadumai sukínni óoqufaaqéufanoo aináinira mánaaqa moó fannoo Peetooroona paqúrimáseenoo qímaminoo qinau. Anée faqa mi-kariree fasiqána Yísuna faqa nímarianafa máriananoo.

⁷⁰⁻⁷¹ Miqí qufanoo, Peetooroofa iriséenoo aiqámausa nífusaa mi-manaaqána qí-maminoo qinau. Sía aní ufa óosana írídaqa. Qínée sía miná faqa núnausee qí-maseenoo naambeéqai quqúsa kooqí márunnai óoquroofanoo mánaaqa moó fannoo kooqísaa rakísimarufa qáfeenoo miqóo márusa qímanniminau. Maa-fasiqáfa Yísuna Nasareeteendaraana faqa márifaqa qáfee marúnafa.

⁷² Peetooroofa mi-ufána iriséenoo kaukaata qímasee qáoo qínoo qinau. Sía qínée mi-fasiqánara írídaqa. ⁷³ Kafáa káqikaa qóo marikámasoofaqa faiqí miqóo márusa aniréeqa Peetooroona qímamíqa qiqau. Kúqaa anée mi-fasiqána faiqí námuki mári-anano. Anée faqa mifá faqa kúqaa moodáa ufa qímariaqanda máriafanoo.

⁷⁴ Peetooroofa mi-ufána iriséenoo kaukaata qímaseenoo dárara qímaseenoo níqi-noo qinau. Sía uqanna qínée mi-fasiqánara írídaqa. Nánaree únna qída fee. Miqí qí-masoofanoo kookooráana ufa qinau. ⁷⁵ Kookooráana ufa qímasoofanoo Peetooroofa Yísufa ufa qímamunara írinau. Yísufa qinoo. Qaaramoo kári aní iráifana anée qínfara sía fee qínanoo kookooráana ufa qíannoo. Peetooroofa mi-ufánara óonumafi iriséenoo óo dóo Yísuna ufa qiníara qífa ánoona koorooínoo, qímaseenoo ráudamak-ufanoo asaurúseenoo firaqóo ikíraqa máreenoo finau.

Yísuna áfiqammaree Piratoofúnnai fiqau.

(Mareekoo 15:1; Ruka 23:1-2; Yoohanee 18:28-32)

27 Mi-eendánaki iqáqoofaqa amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararausa faqa Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa súqusee Yísuna arira ufa qiqau. ² Árira ufa andeeqáseeqa únna qímasee fifau sáinanda qumárasee Yísuna ásauku rum-bámaree Roomma máqannaa kíapafa Piratoofa márunnai áfiqee fiqau. (Firaqóo mandóosana máraidanoo úriaqee márufa márufaqara foora sáinandannai rumbá-maree áfiqee kíapafinnai fiqau.)

Yudasifa narí ataakíroo ufana.

(Niqiqoosa 1:18-19)

³ Piratoo finnai máree fírarí márufanoo Yudasifa Yísufa kúquaninnanara íru-fanoo narí afaaqakina ákooqoofanoo Yísuna ákiaqara munnimma amaana máqasaa rakísimarusa faqa faiqí firaasá faqa márunnai Yudasifa moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee óoni máreenoo kafáa nímiraree qí-maseenoo qinau. ⁴ Óo qínée fúrufáramáseeqa. Andeeqára fasiqara asakadikí sía ikairí márínara kúquanifeera qínée dapikámandeeqa óosana áraunannara. Minára qínée kafáa ínna munnimma nímidafa. Miqí qufaqa misá qiqau. Anée kai qíanaqa maasá ámiqa, aneenná kai minára íría. ⁵ Miqí qufanoo Yudasina aundurá dapiku-fanoo munnimma máreenoo amaana máqakina áranaiqi téeqimmáquseenoo sandá-nau. Sandéufanoo moosáa narí sánda anukakí ataakíreenoo dóo kúqinau.

⁶ Amaana máqasaa rakísimarusa Yudasina munnimma maraséeqa mináramma ufa qímariaqau. Maasá maa-munnimmána sía amaana máqaki quqáanaura, Mooseena sándufa miqímminoo máridanoo, fidíka munnimma márifaqa. ⁷ Misá minára ufa qíqi andeeqáseeqa mi-munnimmána qumáreeqee nammári sakasée née maru qafeena áuqimaru fasiqana káqikaa maqa maaqa mináindi feefauríqau. Amiséé náriara mi-maqána maraséeqa misá moo máqannaasa maasáki kúqifaqa mi-maqánaki níkun-daanée qímasee máraqau. ⁸ Minára miqímasooqóoqari mi-maqánara fidíka máqa fee qímariaqau.

⁹⁻¹⁰ Miqímaseeqa óoqeenáa tamummáqara fasiqa moó miná áuqu Yeereemaia miná óoqeenáa ufa ánoona kafáa maqee kambíqanau. Mifá maaqí qímasee ákara rínoo qinau.

Isaraee máqannaasa faiqí ákiaqara munnimma maraséeqa qafee áuqimaru fasiqana maqa máaqa feefaurúmasee máreefara. Moo fásiqa taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee áqusee máreefara. Qinée Ánutuna ufa irisée máraunaqa misá miqíqau. Yeereemaiaafa óoqai ákara rúmaqoo úfafa miqínoo márúfaqa sía írirai misá mi-maú kai fídaqa mi-maqána máraqau.

Piratoofa Yísuna iroo úfafa.

(Mareekoo 15:2-5; Ruka 23:3-5; Yoohanee 18:33-38)

¹¹ Misáúsai máree fíqau. Yísufa Piratoona kóota maqaki kíkíqinoo márufanoo Piratoofa aniréenoo Yísuna irámmirinoos qinau. Anée kúqaa Yuda máqannaa karaambáiqá fee máridanee. Miqí qufanoo Yísufa anée qíannana qinée miqímmiqa máridaqee qinau. ¹² Amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararausa faqa Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa minára iriséeqa Yísunara ufa óosana óosana qídaqa kíapana qímami máriqau. Miqí qímarufanoo sía Yísufa ufa qímarinau, káqi kásoo inoo márínau. ¹³ Piratoofa minára miná qáfamáseenoo qímaminau. Misá óosana óosana ufa aníara qímariafana anée náqi fee ímarifanee sía ufa qídanee. ¹⁴ Miqí qímarufanoo Yísufa sía uqanna misá ufa itairíseenoo rukíana. Ufa sía qinau káqi kásoo inoo márufanoo kíapafa qáfeenoo áaquqoofanoo qáfanau.

Piratoofa ínnée Yísuna áruaqee qu úfafa.

(Mareekoo 15:6-15; Ruka 23:13-25; Yoohanee 18:39-19:16)

¹⁵ Mi-kamusaqá kíapausa faiqí ánaasee Ánutuna qangiroo áinnaaqarara qóomaqa néemarufanoo karafúsa fasiqa moó ídukúsoofaqa minára faqa asasiaqéera. Kíapausa óosana mi-oosanná maqee maqee miqímmimariqau. ¹⁶ Mi-karí faiqí moó fannoo karafúsaki márínau. Miná áuqu Barabasífa. Sía kai fífaufau miná karafúsa quqáqau. Faiqí akooqóoqaraafa áuqufaqaafa márúfa karafúsinau. ¹⁷ Piratoofa minára faqa iriséenoo Yuda máqannaasa miqóo súqiqa márúsa náaramásoofaqa súqumaree moodáaqoo aniroofanoo qímanniminoos qinau. Qinée maa-karí Barabasínee idukúnauree, Yísuna ínni karaambáiqee idukúanauree. ¹⁸ Yuda máqannaasa úriqararausa Yísunara sía ánoona márúnara fífa miná áfairíqa nímarusa márúnara Piratoofa misá miqí qímaruna íridanoos Yísunara idukúanee qinau.

¹⁹ Piratoofa ufa írira maqaki óoqumarífi márufanoo narí ánaaqa fannoo narí máaqakíqari pásá ákara rúmaseenoo moó fásiqasaa quqásoofanoo mínisoofanoo Piratoofa ásaana rúmaseenoo qáfanau. Narí ánaaqa fannoo qinoos. Sía Yísuna árua. Ásauku raqándaamásee íreedá maria. Qainá dáaquqara qaina qíní qífunnareenoo. Mi-andeeqara fasiqánara qainámmáqaunanoo daunduráki mandáiki márifaqa. Sía anée miná áruanee qímasee ákara rinau.

²⁰ Amaana máqasaa aanáiqikirausa faqa Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa Piratoofa Yísuna idukíraaree quná iriséeqa quandáfufaqa faiqí ánaasee fukífaakí qíqa Piratoona qímamiaqeera qíqau. Barabasina kái idukúani Yísufa kúquani. ²¹ Piratoofa kaifáa faiqí ánaasee aiqáma irámmirinoos qinau. Miqandákina yánee qinée idukúanauree. Miqí qímasoofaqa misá aiqáma qíqau. Barabasina kái idukúa.

²² Piratoofa minára iriséenoo kaifáa qímanniminoos qinau. Qínée Barabasina idukíqa ásauku mundírana Yísunara nánee fee qianáuree. Qímasoofaqa misá aiqá-mausa aunírira saqarisaa áruanee qiqau. ²³ Piratoofa kaifáa misá irámmirinoos qinau. Nána mandáinainee márinaqee qínée áruanauree qímasoofaqa misá aiqámausa dárara qímasee qiqau. Aunírira saqarisaa árua. ²⁴ Misá ufa firaagóo qídaqa tutuqí-marufanoo Piratoofa misá sía qiní ufa íriafaqámmu qímaseenoo qafee maraséenoo nammári saka uqéera máreenoo misá nífusaa quqáseenoo ásauku nammári úqinoos qinau. Maa-fasiqána áruannanara dóo qísauku nammári úqíqa. Miná fidíka sía qiní qísakadikí máriani. Dóo ínnikina máriannoo dóo.

²⁵ Miqí qímasoofaqa faiqí ánaasee moodáa kari fáaqa quqásee qímamiqau. Dóo miná fidíka maasáki faqa maasá faiqi námuki faqa máriannoo. ²⁶ Piratoofa minára iriséenoo Barabasina idukúeeqeenoo níminoos Yísuna maréeeqeenoo narí sundíauqa nímufoqa misá miqóo náriqa maqusasaa quqásee ráitasaa qáinna rumbéeqoo samuna ataufakaagá aru ummooqúkámaseeqa dóo áfiqee aunírira saqarisaa áriraree qímasee deedaqiqau.

Sundíauqa Yísuna amukafaqáa qa fee afisúamaqáqau.

(Mareekoo 15:16-20; Yoohanee 19:2-3)

²⁷⁻²⁹ Piratoona sundíauqa miqóo naambeéqai Yísuna áriíseeqa kafáa anirandée kíapana máaqaki múnuseeqa aiqáma sundíauqa niqóónausa náaroofaqa moodáaqoo aniréeqa máridaqa Yísuna qamunna raipáqusee moó qámunna Roomma máqannaa sundia qamunna taatuqée qamunna afisúamaqásee saatúnanda fooqána maraséeqa saaeemmá qumáree Roomma máqannaa rakísirana qafeera foora saaeemmá qumáree Yísuna ákiaqasaa áranaiqi afisú amaqóofanoo ákiaqa tapóoqaanifeera miqíqau. Afisú ámaqaseeqa Roomma káraambaiqa qunaaná fooqána Yísuna ásauku uqannai quqamáqaseeqa nóorindari fatáafimafufaqa ataasátaasa qídaqa qiqau. Óo Yuda máqannaa karaambáíqa. Maasá úriqararafa. ³⁰ Miqí qímaseeqa firaagóo átaasa átaasa qídaqa misá níqaara fidamaqáseeqa miná qunaaná ásaukuki naana raffia qumáree ákiaqakinai áriqau. ³¹ Ataasátaasa qíqi ámaqaseeqa miná taikáseeqa taatuqée qamunna kaifáa raipáquseeqa kafáa narí qamunna afisú amaqáseeqa aunírira saqarisaa árifandinaqoo áfiqee fiqau.

Yísuna aunírira saqarisaa áriqau.

(Mareekoo 15:21-32; Ruka 23:26-43; Yoohanee 19:17-27)

³² Áfiqammaree aanái fídaqa sundíauqa Sireenee máqusanaindaraa fasiqa miná áuqu Simoona amarána moó Símoona aanái paqúrufaqa misá nári óosana maréeqa nári faaqaaná uqafiqaseeqa Yísuna aunírira saqari aku ámaqeeqa afeekaikámasee qiqau. Máree maasá faqa ánia. Miqí qufanoo misá faaqaanára rufíamareenoo Yísuna aunírira saqari akumáree finau. ³³ Yísuna áfiqee fífiufaqa Koorookata máqa máaqaki óoru fiqau. Koorookata mi-ufána óosana faiqí ákiaqa amudaani aaqana máridanoo.

³⁴⁻³⁵ Sundíauqa miqóo óorureeqa misá uáinna nammariki sukáqeemaru saqari anoona afaaqa irí quqáanifeera uáinna nammariki adíaseeqa Yísunara maaná marasée náannee qufanoo Yísufa áfaurusaa kai quqáseenoo qumboommásee qáfeenoo minníseenoo sía noofaqa misá miná qumárasee aunírira saqarisaa rúm-mamaqasee pirímma aruatukarasée uqéera rakíqaseeqa miná qamunnandá fáasai raipáqu quqáqoona qumáree káatara foora sararamándeeqa dóo náriara náriara mi-

qamunnáusa máraqau. ³⁶ Qamunna mara taikáseeqa misá óoqu márífufaqa rakísi-mariqau. ³⁷ Misá Yísuna ákira ufa raufíqira saqarisaa ákara rúmaseeqa Yísuna ákí-
aqai aunírira saqarisaa quqáseeqa pirímmannai áriqau. Maaqí qímasee ákara ríqau.
Maa-fasiqáfa Yuda máqannaa karaambáiqá márídanoo fee qinau. ³⁸ Moo qúmuarí-
maru fasiqana Yísuna dínni atinni narí aunírira saqarisaa pirímmannoo aruséeqa
uqéera rakíqau. Kafáa moo qúmuari márúna narí aunírira saqarisaa Yísuna dínni
atínai pirímmannoo aruséeqa uqéera rakíqau.

³⁹ Faiqí ánaasee miná aaqá fíqaree áiqaree ímarusa misá Yísuna múrufi qá-
faidaqa ataasátaasa ídaqa qufóonaridaqa qiqau. Anée fee amaana máqa moodáa
faasaana rapéemásee qaaramoo fáasaana kafáa usakáraree qímariana fee. ⁴⁰ Anée
kúqaa fee Ánutuna ámaaku márídanee. Miná ámaaku márídana aneenná kai tatúak-
inana qúminaqa maasá aníara kúqaa Ánutuna ámaaku fee qianáura. ⁴¹ Amaana
máqasaa aanáiqikirausa úriqararawsa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa
Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa misáauqa faqa miqí kai másee ataasátaasidaqa
qufóonaridaqa qiqau. ⁴² Maafá faiqí ánaasee maréeqee Ánutuna asumu máríranaki
mara quqánnisáannee qímarífa naríara sía amanaikínoo. Kúqaa fee anée Isaraee
máqannaa karaambáiqee márídanee. Kúqaa miqínana anée karaambáiqá márídana
maqee maqásaa tatúaki áqufinaqa maasá aníara kúqaa karaambáiqee qianáura.
⁴³ Mifá naríara Ánutuna ámaaku fee qímarífa Ánutunasaa afaaqa quqárafá márí-
fanoo Ánutufa minára íridanoo fee sía fee íridanoo fee. Íridanoofau qumuréenoo
miná dadaaqínoofau asumu máríranaki quqáni. ⁴⁴ Qúmuari maru fasiqaqanda dínni
dínni narí aunírira saqarisaa máruqanda miqí kai qímaseeqa Yísuna ataasá ataasa
qímamaqee máríqau.

Yísufa kúqu ufafa.

(Mareekoo 15:33-41; Ruka 23:44-49; Yoohanee 19:28-30)

⁴⁵ Mi-faasaanná kai asukuna firaafá aiqáma maqa maaqa ititánnimaqanau. Súani
afu ururéenoo úriufanoo miná ákíaqá amummaqa qámabaanai ururoofanóo asukuna
arunnímaqanau. Súani muqúnni qubeekoofanoo asukuna taikóofanoo súani fannoo
kafáa káaqa qanau. ⁴⁶ Súani afu muqúnni qubeekoofanoo asukuna káqi márufanoo
Yísufa firaa kari fáaqarinoo qinau narí ufakiqari qinau. Eeri eri rama sabakatani.
Miná óosana maaqímminoo márídanoo. Qíní Ánutu, qíní Ánutu, náqi fee ifanee
anée qíníara minníseenee. ⁴⁷⁻⁴⁸ Miqí qufaqa faiqí ánaasee mi-saqá márúsa Eeri-
aana áaraidanoommi foo qímasoofanoo moó fannoo paadura au fooqána atee-
mareenoo maará máaqanufasiqausa mandá uainna nammariki raaramáseenoo
áika maraséenoo qundaqíseenoo minakí rutaqúseenoo mara múru Yísuna óoki
aakúamaqánau. Qumbífiqamma náanifeera áfaurusaa quqásoofanoo qumbífiqamma
nanau. ⁴⁹ Miqí marufaqa akaqáusa qiqau. Saa. Eeriaafa qumuréenoo dadaaqíannoo
fee. Káqi kásooiqa márída qáfaaqa. ⁵⁰ Mi-karí Yísufa firaa kari fáaqa quqáseenoo
kúquqaraasinau.

⁵¹ Mifá kúqufanoo aaqee kái Yeerusaree amaana máqakina ititáqoo qamunnafa
náaquqara maqasaa ititáqoo qamunnafa miríndari aiqáma raaqúmareenoo múqufi
áqinau. Firaafá maqá kásinau, firaa ooniuaqa afoo áfaainau. ⁵² Faiqí madika faqa
óo raqánau. Óo raqásoofanoo óoqai kúqusa Ánutuna ufa írimaru fasiqa anaaseesa
maqee kúqiranakiqari fíndifumáfí miqóo máríqau. ⁵³ Yísuna kúqiranakiqari fíndif-

ufaqa mi-kuqiráusa akooqóo Yeerusaree máqusai óonuroofaqa faiqí ánaasee moó-moosa nínafaqau.

⁵⁴ Maará máaqanu fasiqausa Yísunasaa rakísidaqa óoqumari fufaqa rakísiusa asukuna qoofaqa maqá kásufaqa qáfamásoofaqa nímuqusufaqa káaqa rufíaqau. Ruffeemarufaqa qiqau. Óo kúqaa uqanna maafá Ánutuna ámaaku uqanna mári-ifa kúqino. ⁵⁵ Yísufa aunírara saqarisaa márufaqa Kariree máqa máaqaindaraa ánaaseeuqa ururée Yísunara dadaaqiannée qímasee úru anaaseesa níanai uru kíkíqiqa márída qáfee mariqau. ⁵⁶ Misákiqari Yísuna ánoona amaráqanda máriqau, moo ámarafa Makadara máqusaindaraafa faqa moo ámarafa qaara kumaaraaqara Yooseefaasa Yameesasa nínóofa faqa (Maa-Yooseefaafá sía Yísuna ákoofau miná amaráfá kumaaráa márínau.) moo ánaasee Seebeedina ánaaqa faqa mi-anaaseesá faqa miqóo ani kíkíqiqa márídaqa Yísuna kúqirana qáfee máriqau.

Yísuna óoni áamaraki ákundoo ufaa.

(Mareekoo 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoohanee 19:38-42)

(Yísuna aukuana narí maqannaasa maaqímmasee madika indufúsaida kuqufusá níkundee máriqau. Misá óoni firaaná kasaaqa áamara áuquseeqa minakí kéeqa-fufaqa dínni dínni moómoo aamara auqiiseeqa kúqusa minakíaqa náadu náadu níkundee máriqau. Moodáa kai moo kári ákundeeqa miná áfunda taikóofanoo kaifáa moó fannoo kuqufaqa miqíkai ímariqau. Sía moodáa karifau níkundee máriqau. Moo kári moó kari níkundee máriqau.)

⁵⁷ Mi-eenoonnáí Aramatia máqusanaafa Yooseefaana amarána mifá faiqí firaaafá aináina faqaafa. Mifá Yísuna ufa írira faiqi kámmafinoo kukéeqanoo már-ufa márínau. ⁵⁸ Mifá Piratoona oopísai óonureenoo Yísuna írira óonureenoo Piratoona irámmirínau. Amanée Yísuna irí qinée marasée fee ákundaanáuree qufanoo Piratoofa írinoo narí maará máaqanu fasiqausa qímanniminoo qínau. Ín-nee maa-fasiqána Yísuna irí mara ámifanoo ákundaani. ⁵⁹ Yooseefaana amaráfá iriséenoo óorureenoo Yísuna irí aunírirasaa aruqooná tatúseenoo fúka qamunnasaa kukúqínau. ⁶⁰ Kukúqamáseenoo Yuda máqannaasa óosana maréenoo narí óoni áamarakina quqánau. Yooseefaafa naríara kúquana misá qíní irí minakí ákundamáqísáaqeera óoni áamara áuquqoonaki Yísuna irí minakí quqánau. Quqáseenoo firaa ooni quanda quandamméeqee áamarasaa ititáqau. ⁶¹ Miqí márufaqa ánaaseeqara óonaamara adeedí óoqu márída qáfee máriqau. Miqandá núqu moodáa núq-ufaqaqanda Mariana amaráqanda kai máruqanda máriqau. Miqandá madikée már-ufaqa óoqumarida qáfeeufaqa eendúfaqa maqusai fiqau.

Firisuaiqáuqa Yísuna madikasáa rakísíu ufaa.

⁶² Yuda máqannaasa nárana ainaina deedaqamáqoo faasaana taikóofaqa mi-eenoonnáí amaana máqasaa aanáiqikirusa úriqararausaa faqa Farisai ámaana ufa írimarusaa faqa súqufufaqa rumbárausa Piratoo fínnai narí oopísai óorureeqa irámmiriqa qiqau. ⁶³ Óo ámiqirafa mi-unna fasiqáfa káqi márídanoo qaaramoó fáasaana máríqa fíndífuaqee qino. ⁶⁴ Amanée aneenná maará fasiqausa niqíqáinaqa óoni áamarasáa qaaramoó fáasaana rakísiaqa. Miná faiqi námu ani qúmmuarammeeqee quqáseeqa únna qifoora. Dóo fíndimmeeqee Ánutufínnai fiífoo qímasee faiqí ánaasee únna qímasee qímannimi foora. Indaarú únnaqímarifa márífaqa minára Yí-

suná faiqi námu kafáa únnufa qífanoo mi-ufáfa firaafáikiandoora. Minára aní qí-mamidaqa misá rakísiaqeera.

⁶⁵ Piratoofa minára iriséenoo quandáfinoo áanóomasee qímanniminau. Ínnee qíní Roomma máqannaa rakísimaria maará fasiqausa máraaqa. Misá kai ámiqim-másee rakísiaqa. ⁶⁶ Miqí qufaqa amaana máqasaa aanáiqikirausa óoni áamara máruqoo óonureeqa qíma ainaina qumáree óoni kooqísaa faqa kooqí áfainni faqa atukaraséeqa ititáqau. Moó fannoo mi-ooni kooqína mara áquqaifaqa qáfaanee qíqa mi-qimána quqáqau. Miqímaseeqa maará fasiqausa miqóo quqásee amaana máqasaa aanáiqikirausa dóo nímaaqa fiqau.

Yísufa kúqiranakiqari fíndifu ufafa.

(Mareekoo 16:1-10; Ruka 24:1-12; Yoohanee 20:1-10)

28 Náriqa amaana fáasaana sariríqa taikóofanoo iqáqoo kanánaana amaanasáa eendái qaara anaaseeqanda moodáa núqu faqaaqanda Máriana amaráqanda miqandá sía Yísuna anooqanda moó fannoo Makadana máqusaindaraafa moó fannoo moo máqusaindaraafa miqandá Yísuna ákundoo óoni áamara qáfaanee qímasee fiqau. ² Óonuree qáfoofanoo miqóo kai maqá firaafá kásufanoo innaarúnaindari Ánutuna qangiroo moó fannoo qumuréenoo óoni kooqí ititáqoona quanda quandamméeqeenoo káqini quqáseenoo narí minásaa óoqu márifi márínau. ³ Miná óori áfiri aakuasáa idáuru miqírafa márínau. Miná qamunna káaqa eekara káaqa qárafa márínau. ⁴ Maará fasiqausa rakísiusa Ánutuna qangiroo qáfeeqa káaqa rufíaseeqa aiqáma náindiri roofaqa nóorindari maqásaa kúqiara foora mámbiqau.

⁵ Maqásaa nóorindari faiqaqéufanoo qangiroo fannoo ánaasee óonuroosa maaqí qímasee qímanniminoo qinau. Ínnee sía rufía rufíaqiaqa. Ínnee Yísuna aunírira saqarisaa pirímmannoo aruqaanára randáidaqa qinée íridaqa. ⁶ Káqi márídanoo ínni qímannimi undéemminoo márídanoo. Sía maaqóo márídanoo. Dóo kúqiranakiqari fíndifinoo dóo finoo. Ínnee maí aniréeqa mifá máríiqoo qáfaaqa. Sía márídanoo. ⁷ Ínnee qáfamaseeqa sandée óonu miná faiqinámu maaqí qímaseeqa qímannimiaqa. Yísufa kúqiranakiqari fíndifinoo dóo Karíree máqa máaqai ínni nóorinni fídanoo ínnee miqóo qáfeefaranoo miqóo máríannoo. Dóo mi-ufána kai ínni qímannimíqa dóo fuaqa. ⁸ Ánaaseeqandá qangiroo qáfeeqa miná ufa iriséeqa káaqa náaquqanau. Yísunara kúqiranakiqari fíndifu ufana írufanoo naundurái asasínoo náaquqoofaqa mi-anaaseeqandá miná faiqi námu ufa qímannimíanee qímasee fídaqa.

⁹ Yísufa aanái mi-anaaseeqandá tautúmmánnimaqasee kíkíqinoo márída nímandanau. Miqí qímasee qímannimisooafaqa misá náaquqoofaqa miná áiku qumáree nóorindari maqásaa faifufaqa qimudáqo qídaqa amooqíra ufa qímamíqau. ¹⁰ Miqí márufanoo Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee sía rufíaaqa. Sandée óonu qíní faiqi námu qímannimífaqa Karíree máqusai óoru fíqa miqóo qíqafeefaranoo.

Yísuna madikasáa rakísiusa fíndifunara qumeéraqau.

¹¹ Mi-anaaseesá Yísuna ufa iriséeqa fiqau. Misá fímarufaqa maará fasiqausa óoni áamaraki rakísimarusa misá faqa rufíaseeqa kúqiara foora íqa máríusa fíndimeeqee Yeerusaree máqusai óonureeqa amaana máqasaa aanáiqikirausa aiqáma ufa qímannimíqau. Qangiroora óoni kooqí ititárana rafáqaanara qímannimíqau.

¹² Amaana máqasaa aanáiqikirausa misá Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa súqufufaqa minára ufa qímasee íriqau. Ufa qíqí andeeqáseeqa misá mi-maara fasiqáusa

náaramáseeqa munnimma firaatiá uqanna nimiséeqa maaqí qímasee qímannimiqau. ¹³ Faiqí ánaasee ínniara Yísunara iráifaqa ínnée maaqí qímasee qímannimiqau. Maasá eendákina káaqa faiqaqéeyunaqa Yísuna faiqi námu aniréeqa óoni kooqi atúaseeqa Yísuna irí qaindúsu maréeqa dóo kukéeqamaseeqa. Miqí mándaafafa iqáqai faqa ámaaqá kai qáfeeqa. ¹⁴ Miqí qímasee qímannimiqau. Kíapafa firaafá Piratoofa mifá irisáinaqa maasá óonureeqa andeeqáanaura sía mifá ínni náruannoo. ¹⁵ Mi-maara fasiqáusa misá eedóo qímaseeqa munnimma mara máree miqí qímasee faiqí ánaasee qímannimi maree fiqau. Yuda máqannaa faiqí ánaasee mi-ufána kai Yísunara qímariqau.

Yísufa narí faiqi námu nífusaa kooroo inau.

(Mareekoo 16:14-18; Ruka 24:36-49; Yoohanee 20:19-23; Niqiqoosa 1:6-8)

¹⁶ Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée Kariree máqa máaqai fiqau. Yísufa káqi márídanoo mi-aaqannára qímannimiqoonara mi-aaqannásaa óoru fiqau. ¹⁷ Miqóo óorureeqa Yísuna qáfeeqa reendeenámasee amooqíra ufa qímamiqau. Moodáa moodáa qaara irirana íri mariqau. Mifée, yáfee, áfaanna fee. ¹⁸ Miná faiqi námu miqóo óoru miqíqa márufanoo Yísufa adeedí aniréenoo maaqí qímasee qímanniminau. Innaarúna faqa maqá faqa firaa uriqararana Ánutufa qiní qíminoo. Moó fannoo sía qiní úriqarafa máriannoo. Dóo qinée kai. ¹⁹ Ínnée minára irisée maqúsa maqusa aiqáma daráani máfiqa qímannimifaqa misá faqa qiní qíku qísauku kámmafi máriaqeera. Misá qiní qíku qísauku kámmafi márifaqa ínnée misá nammári áuqamánnamaqaaqa. Nammári áuqamánnamaqaseeqa maaqí qímasee qiaqa. Ákoona faqa ámaaku faqa Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna faqa misá núqusaa nammári áuqamánnamaqaidaqa. Ínnée Yísuna áiku ásauku kámmafuanára minára mapukúnnimaqáanifeera nammári áuqamánnamaqaidaqa. Dóo miqí qiaqa. ²⁰ Aiqáma ufa qímannimifannana misá faqa mi-ufána aiqámausa uqanna qímannimifaqa iriséeqa mi-ufána qumáraaqeera, mi-ufánamau kai fuaqa. Ínnée maqúsa maqúsa fifaqa qinée faqa qumeé ínni faqa fuanáura. Ínnée miqí márifaqa qinée qumeé kai ínni faqa nuanáura. Sía ínni minínnisaanaura kásoo innaarúna faqa maqá faqa taikára aukuaana ínniqa saimbaqa moodáanaki kianáura.

MAREEKOO

Yísuna ámiqira fasaasa ufa Mareekoo ákara rinau.

Yoohaneefa nammári nímimarufa Yísuna aaná afisúfa.

(Mataioo 3:1-2; Ruka 3:1-18; Yoohanee 1:19-28)

1 Maa-akaráfa ásauku mundírana Yísunara Ánutuna ámaakuara ámiqira fasaasa ufa qídanoo. ² Ánutuna óoqeenáa tamummáqara fasiqa áuqu Eesaiaafa Yoohaneefa nammári nímárunara maaqi qímaseenoo ákara rínau. Íriaqa qínée qíní ufa máree marínnana qíní Ánutusa qísauku mundírana aní óorinni aqíqáananoo fídanoo aní aaná afisúannoo. ³ Aadána maqa maaqákiqari moó fannoo maaqí qímasee fí fí qínnoo fáaqaridanoo faiqí ánaasee qímamidanoo. Ínnee karaambáiqua fúaninna aanna afisúaq, andeeqára qóo kai karaambáiqua núani.

⁴ Mí-tamummaqara fasiqána ufamaú kai maaqímasee óosana áraqau. Yoohaneefa nammári ními marufa aadána maqa maaqákiqari fíndifínoo faiqí ánaasee nammári rúmánnimaqaidanoo maa-ufána qímannimínau. Ínneeqa mandáinainakiqari quándaki nammári marasáifanoo Ánutufa ínni mandáinaina ákiaqara minínniseenoo sía náruannoo. ⁵ Yudeea máqa maaqaki márusa faqa Yeerusaree máqusaki márusa faqa mi-saqá márusa moómoosa Yoohaneefa márunnai Yooradanna námmani áfainni márunnai óoqu réeqa nári mandáinainara kooroomásoofanoo Yoohaneefa Yooradana námmariki mara quqásee kéeqamannimaqasee uqéerasoofaqa fíndifiqa miqóoqari fífainiqau.

⁶ Yoohaneefa sía ámiqira qamunna afisínau tamummáqara fasiqa naanna rá-masee aadaíka aadaíkirafa, kaméera asausínnai áuqira qamunna afisúsee aandáu ap-atannai áuqira pikapa qamunna rafáaqafuseenoo márínau. (Kaméera qóosa fooqáa ira aandau márídanoo.) Yoohaneena nárana naafaa óofaafana náriqa minára pándaaqa oofaafanee qímaruna faqa ookasaasá anoona faqa kai née márínau. ⁷ Yoohaneefa maaqí qímasee faiqí ánaasee qímannimínoo qínau. Qíní qínáaqiannai kambíqaaninnafa qíní fíraaqóo úriqararafa máriannoo. Qínée Yoohaneesa kásooqaqee kambíqaaninna fasiqana miná káaqa uréeqarausea márídaqa. Náqimasee fee qínée miná dadaaqianáuree uréeqara ainainira fasiqauqákiqari uréeqararausea márídaqa sía amana miná dadaaqianáura. ⁸ Qínée nammárinna kai túpamannimaqáidaqa mífá náaquqara máraqunannai ínni túpamannimaqásaannoo.

Yísufa nammári maróofa. Sadanafa Yísuna amanufá.

(Mataioo 3:13–4:11; Ruka 3:21–22; 4:1–13)

⁹ Yoohaneefa miqímasee káqíkaaqqóo maríkufanóo Yísufa Kariree máqa maaqákiqari Nasareetee máqusaindari Yoohaneefa máruqoo óoquroofanoo Yooradana nám-mariki Yísuna námmariki túpamamaqanau. ¹⁰ Yísufa námmarikiqari fíndifínoo qáfoofanoo innaarúna rakéemafufanoo Ánutuna maraquna fannoo nakipurúnara foora Yísunasaa qumu quqánau. ¹¹ Quqámáfufanoo innaarúnaindaraa ufa moó maaqí qímasee Yísunara qínau. Anée qiqáindi uqanna qímuqusira qímaaku márianafa qínée aníara ámiqimasee qíqaara raidanoo. ¹² Dóo miqóoqari uqanna Ánutuna maraquna fannoo Yísuna aqíqéenoo aadána máqa máaqaki káasau máqa máaqaki sía faiqi

márunnai níanai fúannee qufanoo finau. ¹³Mifá miqóo óonu máridanoo qaara fasiqa níku nísauku faasaana marisoofanóo Sadannafa aniréenoo mandá óosana máraaniffee qímaseenoo amanamásee qáfoosianoo. Káasau aandaufa miqóo máru-fanoo Yísufa márikufanoo áararoofanoo kudoosaápoofaqa qangirooúqá qumuréeqa dadaaqiqau.

Yísufa aaqee éera síammaa faiqi námu nífiqanau.

(Mataioo 4:12-22; Ruka 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴Yuda máqannaasa karaambáiqá Eeroodeefa Yoohaneena nammári nímimaruna karafúsaki rumbásoofanoo miqóoqari Yísufa Kariree máqa maaqaki óonuree faiqí ánaasee Ánutuna ámiqira fasaasa ufa qímannimida maaqí qímasee qímannimi marí-nau. ¹⁵Andeeqára kamu dóo ani máridanoo Ánutuna rakísira ququsa dóo adeedí ranóo máridanoo. Ínnee ínneeqa mandáinainakiqari quándakinaqa ámiqira fasaasa ufa irisée ínni írirana mínásaa rusíafa.

¹⁶Moo kári Yísufa nammári farúmma firaana Kariree máqa maaqaki máru nam-marina áfaimau fídanoo noodáanna mi-nammarínaki máree marú fasiqaqanda nári qísafasaasa nínafanau. Miqandá nári óosana máraidaqa firaa pateeuqa nammáriki áqusaida noodáannauqá rúmafi márufaqa máree máriqau. Moo fásiqa áuqu Simoon-afa márínau, miná ákaqa miná faqa márúna áuqu Andurufa márínau.

¹⁷⁻¹⁸Yísufa miqandá nínafamásee qímanniminoo qínau, ínneeqara qíní faqa aniráifaqa faiqí ánaasee noodáannara foora maréeqee Ánutuna quqúsaki quqée-faranoo fee qufaqa miqandá nári pateeuqa miqóo quqásee Yísuna faqa fiqau. ¹⁹Yísufa miqóoqari káqikaaqoo nammári áfaiqara fídanoo qaaraqánda qísafasáasa paqúrinau, miqandá Seebeedina ámaakuqara máriqau. Miqandá núqu Yameesana faqa narí ákaqa Yoohaneesandíri máriqau. Sía nammári nímimaru Yoohaneefa márínau, miná amaráfa márínau. Miqandá nári kanúqaki óoqu márídaqa fáfaa eendáki nári pateeuqá nammáriki áqusee noodáanna máraanee qídaqa deedaqí maríqau. ²⁰Yísufa miqandá níqafamasee náaroofaqa nári nikoona Seebeedina faqa narí aináinímarúsa faqa quqánniseeqara Yísuna fí áfaqee fiqau.

Yísufa faiqí aundurái áfaanna áfaqanau.

(Ruka 4:31-37)

²¹Minamúsa Yísuna faqa fí fiufaqa Kapeeranaumma máqusai óonu raqau. Yuda máqannaasa amaana saríriqa sabatee qímarunasaa Yísufa náriqa amaana máaqaki kéeqafinoó faiqí ánaasee amaana ufara naakápanau. ²²Miná ufa írimarusa firaaqóo náaquqanau. Sía Mooseena sándufa akoofásauqara foora qímanniminau, narí Ánut-ufara foora qímannisoofanoo náaquqanau.

²³⁻²⁴Yísufa qímannimí marúfanoo faiqí moó aundurái fáafasaaqa márúfa amaana máqaki kéeqafi fáafa quqásee Yísuna qímaminau, Yísu anée Nasareetee máqu-sanaafa anée nánaree maasá soodáaqidanee, anée maasá daru taikáreee ánidanee, qínée aníara íridaqa anée Ánutuna náaquqara ufa máree maríanafa máríananoo. ²⁵⁻²⁶Yísufa miná aundurákináa áfaanna amambainá qímasee qímaminau anée ufaséenana mi-fasiqánakiqari rafúdamaki fúa, qufanoo mi-faafasaaqáfa mi-fasiqána qumáree udámudámi firaaqóo másee firaa kari aqnaakínakiqari fáafa quqáseenoo rafúdamaki sandánau. ²⁷Faiqí ánaasee miná qáfamasoofanoo náaquqoofaqa narí qímami narí qímamiqa qiqau. Maa-fasiqáfa Yísufa nánée máridanoo, nána fúka

naakaparufa qínoo fee. Maa-fasiqáfa narí Ánutufára foora narí afeeka ufannái káasau afaannauqa qímannimifaqa eedóo kai qímasee rafúdamaki fíqa. ²⁸ Miqíu-nara Kariree máqa maaqaki Yísuna áufakiana fannoo káqi káqi ufanoo aiqámai dáraaninau.

Yísufa óosana óosana aurirana taikánnisanau.

(Mataioo 8:14-17; Ruka 4:38-41)

²⁹ Misá mi-amaana maqánakiqari rafúdamakufaqa Simoonasa Andurusa máaqaki fiqau. Yameesa Yoohaneesa misá faqa fiqau. Yoohaneefa nammári nímimaruna amaráfa Yísuna áiku ásaukukírafa márufa misá faqa finau. ³⁰ Simoonasa áiraamaku ánaasee áidafi márufanoo afaaqa idídi márufanoo faiqaqée marínau. Yísufa máaqaki kéeqafufaqa mi-anaaseenára Yísuna qímamiqau. ³¹ Yísufa iriséenoo mifá márunnai óonureenoo ásauku qumáreenoo uqéeroofanoo miná afaaqa idídiufa taikóofanoo aaqee fíndifinoo nárana aináina nímínau.

³² Eenéemarufanoo súani kéeqoofanoo miqóo márusa nári faiqí ánaasee aurí marúsa faqa fuéena fáafasaaqa márusa faqa aiqáma nífiqee ³³ Yísufinnai mínisoofanoo aiqáma mi-maqusánaki márusa mi-maqannáasa ani mara úqusee miqóo súqi máriqau. ³⁴ Yísufa moómoo aurirana óosana óosana aurirana andee-qánniseenoo fáafasaaqa márusa moómoosa miqímma quqánnimufaqa rafúdamaki sandáqau. Misákina fáafasaaqauqa Yísufa Ánutuna ámaaku márúnara irisée kooroo íandoo qímasoofanoo Yísufa misá ufara qáoo qufaqa sía ufa qirai káqi rafúdamakidaqa sandáqau.

Yísufa Kariree máqa maaqaki nímarinau.

(Ruka 4:42-44)

³⁵ Mi-eendánaki faiqée kanánaana uqanna eendái Yísufa fíndifinoo máaqakiqari ráudamakinoo maqúsai óoqureenoo óoqiqaqee faiqí sía máru maqa maaqanai óonu márídanoo Ánutunara innaaru qímarinau. ³⁶⁻³⁸ Simoonafa faqa miná áqoondiuqa faqa randáqa nída Yísuna paqúrimasee qímamiqa qiqau, aiqámausa aníara randáidaqee qufanoo Yísufa qinau, maasá maa-maqa maaqánaki maqúsa maqúsa moo máqusai fuanáuranoo. Ánutufa misáuqaki faqa qímannimianee qímasee diqiqaisa márídaqa. ³⁹ Miqí qímaseenoo Yísufa Kariree máqa maaqaki óonuree anirée ídanoo nári amaana máaqakiaqa kéeqafida qímannimidanoo naundurái fáafasaaqa márusa níqiqée márufafa rafúdamakida fímariqau.

Yísufa károora árimaru fasiqana ruúkaisánau.

(Mataioo 8:1-4; Ruka 5:12-16)

⁴⁰ Mandá namuana károora ári maru fasiqáfa moó fannoo Yísuna óorini aqoori sáunara fufanoo firaaqóo innaaru qínoo qinau. Óo karaambáiqá anée áidinana qíní károora dárímarina rukáqisaina taikáni. (Mi-aukuanná misá mi-auriránara firaaqóo rufíasee miná nárímarusa náadumasaa níanasaa quqée máriqau.) ⁴¹⁻⁴² Yísufa mi-fasiqána qáfoofanoo ámuqusa mandáikufanoo ásauku uqérasee miná afaaqasáa mundúseenoo qinau, eéoo qíní dídidanoo dóo rukáfua qufanoo dóo miqóo uqanna aaqee miqí qímarufanoo károora ruká taikánau.

⁴³⁻⁴⁴ Ruká taikáfufanoo Yísufa amambainá qímasee qímaminau, aníki kai taikáfuani, sía moo fásiqa qímamia. Anée andeeqásee amaana máaqaki mári aanaiqiki-

rana uqafiqasainanoo aní afaaqa károora árimarina aikuqummáseenoo aníara ánuكانoo máriaanoo qíannoo. Miqí qínana anée károora nári marísa taikárausa aandaú tatúfirana Mooseena sándufamau fídana Ánutuna tatúfirana suqá amia. Suqámisáinaqa aiqámausa aní károora rukárana qáfamasee sía aníara eeráiriaqeera. Miqí qímasee Yísufa mi-fasiqána aqiqoofanoo finau. ⁴⁵ Mi-fasiqáfa károora taikáfufa sía Yísuna ufa irisée umeé ranau miqóoqari fídanoo aiqámai qímanniminoo finau. Firaagóo qímannimunara Yísufa moómoosa ititóonara sía faiqíki amana márínau áadumai sía faiqí márunnai márufafa faiqí ánaasee aiqámaindari mifá márunnai fímariaquau.

Yísufa áiku ásauku pipisaaqá úsirana andeéqaisánau.

(Mataioo 9:1-8; Ruka 5:17-26)

2 ¹⁻² Qaaraqánda fee qaaramoó fáasaanee áiqaróofanoo Yísufa narí maqúsai Kapeeranaumma maqusai aniréenoo narí máaqaki kéeqafufafa faiqí ánaasee minára iriséeqa mi-maqánaki moómoo kéeqee qumbíqafufanoo kooqíki faqa naam-beéqai faqa qumbíqafufufanoo Yísufa máaqaki márídanoo Ánutuna ufa qímannimi márínau. ³ Qímannimimarufafa faiqí qaara faqa qaara faqa moó fasiqa áiku ásauku kúqirana qaindúsumaree miná áinaina faqa anirée Yísuna uqafiqáanee ru-fafa faiqí ititáfufafa kéeqarara anuqúsia misá máaqamau akarámáfíqa. ⁴ Yísuna áki-aqa amummaqa nári eeféeda máaqa asaana rapéemandeeqa mi-fasiqána narí qaindá namufafa minakí upeekásee quíqa quíqa ufanoo meemái Yísuna aaqá quqáquau.

⁵ Misá írirafa firaagóo Yísunasaa atooqóonara Yísufa qáfamasee áiku ásauku kúqirana qímaminoo qinau. Qíní qímaaku aní mandáinaina ákiaqa minnáísáidaqa. ⁶ Mooseena sándufa akoofásauqa miqóo óoqumarifí írufanoo níkoqoofafa nári naunduráki óonu máfi íriqa qíqau. ⁷ Maa-fasiqáfa náqifeemásee únna qí-masee paasóosídanoo Ánutuna ámaaqa máqaidanoo fee mi-ufána qídanoo fee. Sía faiqí moó fannoo amana faiqí mandáinaina taikánnisaannoo Ánutufa kai amana miqíannoo. ⁸ Miqí qímasoofanoo Yísufa aaqee uqanna misá naundurákinaana iriséenoo quándaki qímanniminau. Ínnee náqi fee qífaqée ínneeqa náaqookinaana mi-mandufána qídee. ⁹⁻¹⁰ Qínée maa-fasiqánara mandáinaina númoo minnáísáidee qúnnana ínnee qínfara sía amanaikíaanoo fee qídee, qínée faiqí nímaaku maa-maqánasaa márídaqa faiqí mandáinaina taikárana qíní afeeka márínara kooroommá nímaqaanaura maa-firaa afeeka ainainánnai kooroommá nímaqaanaura qínée maa-fasiqánara aneenná qaindásaqari fíndifinana mi-qaindánara maree ámaaqa fua qánaqa qínée mandáinaina taikánnisaana afeeka qáfefara. Miqí qímannimiseenoo quándaki mi-aiku asauku kuqirána qímaminoo qinau. ¹¹ Aní qímamídaqa anée fíndifinana aneenná qainda mara máree ámaaqa doo fúa.

¹² Miqí qímasoofanoo aiqámausa nífusaqari mi-fasiqáfa fíndifinoo narí qainda mara qumáreenoo dóo ámaaqa káqi káqi finau. Misá qáfamasoofanoo firaagóo náaquoofafa Ánutuna amooqídaqa qíqau. Maasá sía uqanna maaqíra áinaina qá-faunasa márídaqa.

Yísufa Reefina áfíqanau.

(Mataioo 9:9-13; Ruka 5:27-32)

¹³ Yísufa kafáa anirandée Karíree firaa farumma máruqoo fufafa faiqí ánaasee moómoo miná áfaqee óonuroofanoo Ánutuna ufa qímannimimarínau. ¹⁴ Mifá mi-

saqá óonuree anirée ídanoo faiqí moó narí máqannaasa takísa munnimma marée-queenoo Roomma máqanna nímimaruna paqúrinau. Mi-fasiqána áuqu Reefifa miná ákoofa Arafaiusafa márinau. Reefifa narí oopísaki óoqumarifi márufanoo Yísufa miná qáfamasee anirée qímaminoo qinau. Anée qiní faqa fua qufanoo, Reefifa iriséenoo aaqee findifinoo Yísuna faqa finau.

¹⁵ Yísufa marikínoo moo kári Reefina máaqaki kéeqafi nárana née márufanoo mandá óosana máree márusa faqa takísa munnimma máree márusa faqa Yísuna faqa nímarsa misákiqari akaqáusa Yísufa narí faiqinámu faqa Reefina máaqaki óoqu marifi nárana née maríqau. ¹⁶ Mooseena sándufa akoofásauqa Farisai ámaana ufa qímarusa aniráma qáfamaseeqa Yísufa mandá óosana máree maríasa faqa takísa munnimma máree maríasa faqa náidanoo fee qímasee Yísuna faiqi námu umeé írammiriqa qiqau. Náqaa fee qifanóo fee takísa munnimma máree maríasa faqa mandá óosana máree maríasa faqa nárana náidanoo fee asaurírana sía fee márifanoo. ¹⁷ Miqí qufanoo Yísufa misá ufa irisée qímanniminai. Faiqí ánaasee ámiqimasee máriafaqa sía tutáqausiannai fidaqa, aurímaríasa kai tutáqa fínnai fidaqa. Sía qinée andeeqárausa náararara qúmuafanausa márídaqa, faiqí ánaasee ínnée mandá oosana máree maríasee qímasee nífaqee maríasa misára Ánutufinnai ubeekaaqéera náaraaqeera qinée qúmuafanausa márídaqa.

Nárana áuramásee innaaru qufá.

(Mataioo 9:14-17; Ruka 5:33-39)

¹⁸ Moo kári Yoohaneefa nammári nímimarúna áiku ásauku faqa Farisai ámaana ufa qímarusa níku nísauku faqa Ánutufa maasá ufa írianífee qímasee nárana márufafa miná minníseeqa náararée márufafa innaaru sáika kai qímariqau. Akaqáusa Yísufunnai óonuree írammiriqau, náqi fee qifaqee aní áiku ásauku sía misá naanna ráida Yoohaneena áiku ásauku faqa Farisai ámaana ufa qímariasa níku nísauku faqa nárana sía narai náararee maríafa innaaru qídaqa, aní áiku ásauku nánaree sía miqídee qufanoo ¹⁹ Yísufa qímanniminoo qinau, nimundára qóomaqa sakasée náidaqa suqímaríasa náararee márídee miqídee. Oo sía uqanna miqífara. Amundára fásiqa miqóo márídaqa asasíra faasaana máríafaqa nárana náida márídaqa. ²⁰ Ká-sooqaqee moo áukuana misá amundára fásiqa qiní misákinaana rumbámaree múnu darusáifaqa mi-karí qiní qíku qísauku nárana minníseeqa náarara márídaqa innaaruqífaranoo.

²¹ (Yísufa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Yoohaneena nammári máreemarúsa faqa misára óoqeenáa Mooseena sándufa nári níku nísauku qímannimimarúnakinara kíkiqususee qamunnara faqa úainna nammariara faqa miná kíkiquammúsinau. Kafáa narí qúmu fuka ufana narí faqa nímarsa qímannimunara fúka uainna faqa fúka qamunna faqa kíkiqusinoo maaqí qímasee qímanniminai.)

Sía faiqí moó fannoo fúka qamunna ati atekárana marasée náuraa qamunnasaa ititáanee qímasee akunúannoo. Miqínanoo fúka qamunna ati fannoo óoqeenáa qamunna afauqáqarafa rakéeinoo firaqóo anaqíannoo. ²² Yáfee faiqí moó fannoo náuraa tunda taqu maraséenoo fee fúka nammari adíaannoo fee. Sía miqíannoo. Ruqía fínanoo aiqáma nammari qúmiqaráandoora. Fúka taqu andásee fúka nammari minakí adíasainanoo miná amaná máriannoo.

(Yísufa maqásaa máru aukuanna misá uáinna nammari tatisée aandáu apatannái áuqira táquki adíasee kísaaqasaa máaqaki quqásoofanoo márinau. Marikínoo ámiqi-

noo márufafa miná mara máree maqee maqee néemariqau. Uáinna nammari misá maqee maqee née marú nammarifafa márinau. Mifá aandáu apatannai áuqira taquara qufaqa, maasá qeeqa ufakiqari táqu uqannée qídaqa.)

Sabátasaa sakuma ruqóosa noofá.

(Mataioo 12:1-8; Ruka 6:1-5)

²³⁻²⁴ Yísufa moó faasaana Sariríqasaa Yuda máqannaasa amaana fáasaana narí faiqi námufafa maqúsamau nídanoo sakuma úmmaquqoo ququsanaki fídanoo miná faiqi námu fí sakuma rasáufú maree naqáfufanoo Farisai ámaana ufa qímarusa nínfamásee Yísuna qímamiqau. Aní faiqi námu Mooseena sándufa, Sariríqa sándufa rukíaidaqa sakuma ruqóosaidaqa aináinidaqa.

²⁵⁻²⁶ Yísufa miná iriséeno quandáfi maaqí qímasee qímannimianau. Ínnee Dafidina óosana sía fee ínnee ásaana rídee. Óoqai Saurooofa miná árirarufanoo sandéeno áararée márufanoo Ánutuna amaana máqaki Nooba máqusai márúnaki kéeqafino Ánutuna ámimarú feemúna marasée námasee akaqána marasée narí faiqi námufafa nímufafa naqau. Mooseena sándufa rukíasee nanau, aanáiqikirausa kai née maría feemúna márufanoo sándufa rukíasee káqiquefa nanau. Mí-aukuanná Abiatarafa aanáiqikirausa úriqararafa márinau. Ínnee moómoo kari miná ásaana rímarifafa miná óosana ínnee sía fee minára íridee. ²⁷ Ánutufa narínaindari faiqí dadaaqí mari ainainee qímasee Sariríqa amaana fáasaana áuqeeqeenoo faiqí níminau. Sía káqinaindari Sariríqa amaana fáasaanara irisée faiqí áuqeeqeenoo amaana fáasaana áminau. ²⁸ Minára qinée faiqí nímaaku amaana fáasaana faqa miná sándufausa faqa úriqararausa márúnausa márídaqa qinée misára naaqée qúnaqa náidaqa miqí marifanoo sía numóo máriannoo.

Yísufa ásauku sufirana andeeqóofa.

(Mataioo 12:9-14; Ruka 6:6-11)

3 Yísufa moó faasaana kafáa mi-amaana maqánaki kéeqafi qáfoofanoo faiqí moó ásauku súfirafa faiqí ánaasee moómoo námufafa kéeqafi márinau. ² Akaqá fásiqa ánaasee Yísunara ufa qianée qímasee ámaarusidaqa ásauku súfirana faqa Yísuna faqa ámiqimasee nínfa fee máriqau. Yísufa Sariríqasaa fee faiqí ásauku súfirana andeeqáannoo fee Mooseena sándufa rukíaanoo fee qídaqa qáfee máriqau. ³⁻⁴ Yísufa amaana máqaki faiqí ánaasee amaana ufa qímannimidanoo ásauku súfirana áaramásee qínau anée maí anirée aiqámausa nífusaa kíkíqia qímaseenoo quándaki faiqí ánaasee írammirinoo qínau. Mooseena sándufa Sariríqa faasaana sándufa fanoo maasára náqi fee qídanoo maasá minásaa faiqí anaasee dadaaqafée ianaúree kurídianaúree maasá faiqí márirana asumufée marannímianauree kurídi taikánní-maqaanauree miqí qufaqa misá sía ufa qiqau káqi kásoomáfíqau.

⁵ Yísufa miná qáfamasee raiqára óori maraséeno faiqí ánaasee aiqáma múnú nindá fee míni nindá fee máseenoo misá áaqarana afeeka irirana nindáfa másoofanoo misára ámuqusinau. Ámuqusufanoo mi-asauku sufira fasiqána qímaminoo qínau aneenná ásauku ratutáa qufanoo ásauku ratutásoofanoo miná ásauku ámiqinau. ⁶ Farisai ámaana ufa qímarusa minakí márusa qáfamáseeqa amaana máqakiqari ráuda mákufafa Eeroodeena ufa írimarusa faqa suqúfufafa Yísuna árira ufa qímariqau.

Yísufa kanúqakiqari aiqáma máqannaasa ufa qímanniminau.

⁷⁻⁸ Miqóoqari Yísufa Kariree fárumba firaa farumba tia márunnai óoqufufaqa faiqí ánaasee moómoosa áfaqa máree óoqu fiqau. Akaqáusa Kariree máqa maaqakiqari ániqau, akaqáusa Yudee máqa maaqakiqari ániqau akaqáusa Yeerusa-ree máqusakiqari ániqau akaqáusa Idumee máqa maaqakiqari ániqau akaqáusa Yooradana námmari dínnaí áfainni márusa ániqau, akaqáusa Tíree máqusakiqari faqa Sidoonna máqusakiqari faqa misaqá márusa faqa ániqau. Dóo mi-fasiqa anaaseesá moómoosuqanna tatúfufaqa Yísufa ímaru ainainausara iriséeqa qáfararee qímasee ani suqíqau. Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna áuqaidaqa radámuaqaammímaríqau.

⁹⁻¹⁰ Yísufa misakínaana moómoo aurímarusa andeeqánnisíee marúnara faiqí ánaasee aiqáma óosana óosana aurírana máraqanusa nísaukukoo Yísuna áuqaananoo maasá aurírana taikáanifee qímasaida Yísuna áuqaidaqa radámuaqaa ímaríqau. Yísufa minára iriséenoo narí faiqínámu qímanniminau ínnee kanúqa rarisáma daaqá nammárika quqáaqa misá qíní radámifaqa kanúaki akaránaqa sía radámuaqa qufaqa misá miqímmíqau. ¹¹⁻¹² Faiqí ánaasee fáafasaaqa naunduráki márusa Yísuna qáfamásoofaqa naunduraki máru fáafasaaqausa fáasai misá Yísuna qáfamaseeqa fáaqa quqásee koorooíqa qíqau. Anée Ánutuna ámaaku máriana fee qufanóo Yísufa nimambainá qímasee qáoo qínnoo qinau sía ínnee áfaannauqa qíníara kooroo iqa.

Yísufa qíkuni ooqu qaara marasée fasiqa narí faiqi námukiaqeera máranau.

(Mataioo 10:1-4; Ruka 6:12-16)

¹³⁻¹⁴ Mi-fasannái Yísufa ámuuqa namusa óorureenoo narí áiku ásauku máriane qímarusa náara másoofaqa aniroofanoo Yísufa misakínaana qísaukuqara faqa qíku ooqu qaara marasée núqu réenoo qíní faqa máriaqee qímasee núqu réenoo niqíqoo fásiquasee qímasee qímanniminoo qinau, qínée ínnaara rusandeesámumásee máreeqa qínée ínna niqíqánaqa maqúsa maqusa nídaqa qímannimiaqa. ¹⁵ Faiqí ánaasee fáafasaaqa naunduráki márina aqíqee marúnna afeekana nímianaqa aqíqee-faranoo. ¹⁶⁻¹⁷ Maanamúsa Yísufa rusandeesámumandee máranau.

Simoono Yísufa moo áuqundanau Peetooroneé qímasee rusandeesámumandee miná faqa narí faiqi námuki quqánau.

Seebeedina ámaakuqara Yameesafa faqa narí ákaqa Yoohaneena faqa miqandá Yísufa moo núquranau Booaneeraqeesafa mi-nuqúna óosana innaarúnai qímarina fooqáaqandee qímasee miqandá faqa rusandeesámumásee narí faiqi námuki quqánau.

¹⁸ Andurufa faqa

Firipífa faqa

Baratooromeeufa faqa

Mataioofa faqa

Toomasífa faqa

moo Yámeesafa Arafaiusana ámaaku márúna faqa

Tadeeusafa faqa

moo Símoonafa nári kaamánnaikiaqeera qímarúfa.

¹⁹ Yudasífa Keeríoota máqusaindaraafa Yísunara kásooqaqee uqeeqáaninafa miná faqa misáuqa faqa maréeqeenoo narí faiqi námuki quqánau.

Beeraseeburanannai áfaanna aqíqáídee qíqau.

(Mataioo 12:22-32; Ruka 11:14-23; 12:10)

²⁰ Miqóoqari Yísufa narí máaqai Kapeeranaumma máqusai máaqaki kéeqafufafa faiqí ánaasee moómoo uqanna máaqaki ani umbíqafufanoo nárana naani quná minníseenoo narí faiqí námufafa sía nanau. ²¹ Faiqí ánaasee Yísunara dóo fúru-fara mándeeaafoo qufaqá miná átiuqa níranaqoofafa Yísuna óonu rarisée ánrara deedaqíqau.

²² Mooseena sándufa akoofásauqa akaqáusa Yeerusaree máqusaindari qúmusa Yísunara maaqí qímasee qímariqau. Mifá áfaannauqa úriqararafa Beeraseeburafa miná aundurái márifa máridanoo fee qíqau. Akaqáusa Yísunara áfaanna úriqararasa afeeka ámimaríafanoo minánnai áfaannauqa níqíqáidanoo fee qímariqau. ²³ Yísufa minára iriséenoo faiqí ánaasee náaramma quqásoofafa aniroofanoo moo áinaina kíkíqa ususéenoo quandára ufa kai qímanniminoo qínau. Náqimasee Sadannafa quándaki Sadannana aqíqáannoo fee sía amanaikíannoo. ²⁴ Moó máqannaasa narínni narínni rákíqa rakeekaa íqa dóo mi-maqannáasa taikée kuridífaranoo. ²⁵ Moodáa oosana moodaa maaqaki máriasa rakuakíqa dóo misá faqa taikéefaranoo. ²⁶ Sadannafa narí quqúsakinaasa faqa miqíkai ínoo rakuakínanoo sía amana kísaaqasaa máriannoo moodáa moodáa ínoo taikáannoo.

²⁷ Úmmuarimari fasiqafa náqimandee afeeka fasiqa máaqa rapéemaseenoo miná aináina úmmuariannoo fee sía amanaikíannoo. Mi-ummuari mari fasiqáfa aniréenoo sánda qumáreenoo mi-afeeka fasiqána rumbá quqáseeno miqóo miná máaqaki kéeqafi miná aináina úmmuariannoo. Qínée Ánutuna afeekannái Sadannana rumbá quqáseeqa miná áfaannauqa faiqí nauduráki máriasa níqíqáidaqa. (v 30) Misá mandá óosana máree maru afaanna Yísuna aunduráki márúnara Yísufa mi-ufána qínau.

²⁸ Maa-ainainára kai íriaqa sía aunúqa. Faiqí ánaasee óosana óosana mandáinaina faqa óosana óosana mandá ufa qírana faqa moómoo kari qímariana faqa Ánutufa mináuqa ákíaqara amaná minínnisaannoo. ²⁹ Moó fannoo Ánutuna náaquqara máraqunara mandá ufa qínanoo Ánutufa miná ákíaqara sía uqanna minnáisáannoo mi-ufána qímarífa náaru náaru fímaria idánaki áaqarana marasaifanoo sía uqanna Ánutufa minnáisáannoo. ³⁰ (-)

Ánutuna ufamau fímaríasa qíní áinaina márídaqa.

(Mataioo 12:46-50; Ruka 8:19-21)

³¹ Yísufa miqída máaqaki ufa qímannimimárufanoo miná ákaqaafasaa miná ánoona saimbaqa naambeéqai ani kíkíqíqa márídaqa Yísuna qímamíaneerufanoo sía amanaikufafa faiqí moó aqíqée óonu Yísuna qímaminanoo ániani fee qíqau. ³²⁻³⁵ Máaqaki Yísuna fíqu fíqíqíqa óoqu mariqa márusa mi-ufána irisée qímamíqau aní ánoofa faqa aní ákaqaafasaa faqa mádaanai márídaqa ani áaréeeaa foo qufanoo Yísufa iriséenoo miqóo márusa irámmirinoos qínau. Yáfee qíní qínnoo fee yáfee qíní qíkaqaafasaa fee qímaseenoo narí faqa márusa múnu nínnda fee míni nínnda fee máseenoo qínau. Qáfaaqa, maaqóo qíní qínausa qíní qíkaqaafasaa márídaqa, qíní qíkoona íriranamau fímaríasa misá kai qíní qíkaqaafasaa qíní dáuna qíkaqa qíní qínausa márídaqa.

Qaqama aaqée mári ufaa.

(Mataioo 13:1-9; Ruka 8:4-8)

4 Yísufa kaifáa Kariree námmari áfainni óoqu márídanoo Ánutuna ufa miqóo suqí marúsa qímannimi marínau. Faiqí ánaasee moómoo miná ufa íriraree qímasee aiqáma aniréeqa Yísuna ititásoonara mifá kanúqaki akarámáfufanoo nammáriki áfiqa quqáqoofanoo múnú kásoomásee márídanoo minakíqari nammári áfaisaa faiqí ánaasee márusa Ánutuna fasáasa ufa qímannímimarínau. ² Yísufa sía akooqóo qímanniminau, quandára ufakíqari qímannímidanoo maaqí qímasee qímanniminau.

³ Ínnee ámiqimmasee íriaqa faiqí moó fannoo maasá Yuda máqannaasa óosana máreenoo maqá rúmaseenoo ráisa fooqáana úmmaqírarara miná qaqama marasée minaki aaqásoofanoo ururanau. ⁴ Mifá miqóo aaqáidanoo akaqá qaqama fannoo aatáta níku rée máriaqoo faqa áqufufafa ufiniufa anirée miná kai námasaqau. ⁵⁻⁶ Akaqá qaqama óoni meemái maqáki márufanoo minásaa maqá óodaa márúnasaa aaqásoofafa sía moómoo maqa márúnara maqá tootooqí marúnara dauní ururámafi márufanoo súani firaafá qoofanoo miná atuka sía meemái kéeqoonara súani árufanoo aadánusinau. ⁷ Aaqásoofanoo akaqá qaqama amuka faqáafa márúnaki áaqamakinoo áqufinoo kambíqafufanoo amuka faqáa ainaina fannoo miná arusaifanoo mandáikinoo márída sía qaqama íreenoo. ⁸ Akaqá qaqama fannoo ámiqira maqasaa áqufufanoo maqákiqari ururéenoo kambíqafinoo dóo qaqama íreenoo, akaqáfa óodaa íreenoo akaqáfa ámiqimasee íreenoo akaqáfa fíqaramasee íreenoo.

⁹ Yísufa mi-ufána qímannimidanoo maaqí qinau. Ínnee náaqoofaqaasa kai maa-ufána qímannimunnana íriaqa.

Yísufa quandárufa qímanniminau.

(Mataioo 13:10-17; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Qímannisoofafa fufaqá Yísufa naríaraa márufafa akaqáusa miná faiqí námu qísauku qara taikásee qíkunni ooqu qaara márarausa faqa anirée quandára ufa óosana iroofanoo qímannímino qínau. ¹¹ Ánutufa narí quqúsakinaa qumeé írirana qímannimianne qímasaifafa qímannímidafa akaqáusa áqoosai máriasa quandára ufa kai qímannímunaqa íridafa. ¹² Tamummáqara fásiquaqa misára maaqí qímasee ákara ríqau. Misá maqee maqee qáfaidaqa sía qáfeefaranoo.

Misá iriqaraasamásee síamma írifaranoo. Misá írifau Ánutufinnai ubeekáma fifánoofau misá mandáinaina ákiaqara minnínisani.

Minára qinée Yísusa quandára ufa kai qímannímidafa.

Qaqama aaqára ufa óosana kooroofá.

(Mataioo 13:18-23; Ruka 8:11-15)

¹³ Yísufa narí faiqí námufafa faiqí akaqáusa faqa qaqama aaqáranara irám-mirufanoo maaqí qímaseenoo akooqóo kooroomásee qímanníminau. Ínnee sía fee mi-quandara ufána óosana íridee. Ínnee sía miná íriqa náqi fee mándee aiqáma quandára ufa írifaree. ¹⁴ Qaqama aaqée marí fasiqafa Ánutuna ufa qaqamara foora aaqáidanoo. ¹⁵ Moo kári akaqá ufa faiqí naundúraki aanásaara foora aaqásaafanoo íriaafanoo Sadannáfa ufiniara foora miná aaqee uqanna aakúeeqee áqidanoo. ¹⁶⁻¹⁷ Akaqá fasiqa ánaasee naunduráki óoni maqásaara foora qaqama fannoo áqufidanoora foorá mi-ufána irisée asasamásee marasaafanoo sía meemái

ánoona óoqu fínara sía kísaaqasaa márídanoo, mi-ufána saara ummaara fee, ári-ranee, kambíqafifaqa dauní minnísaidadaqa. ¹⁸⁻¹⁹ Akaqá fasiqa ánaasee amuka faqáa ainainaki aaqée mária qaqamara fooqána márídaqa. Misá Ánutuna ufa iriséeqa maaqóo mária ummaara kadáapirirafa faqa munnimmara rímariafa faqa óosana óosana ainainara rímariafa faqa mi-ufáusa kai Ánutuna ufa radámusaifanoo sía qaqama íraidanoo. ²⁰ Akaqá fásiqa ánaasee ámiqira maqasaa aaqée mária fara foora márídaqa, misá Ánutuna ufa irisée máraanara qaqammara foora íraidanoo akaqáfa óodaa íraidanoo akaqáfa ámiqímásee íraidanoo akaqáfa fíqaramasee íraidanoo.

Qóoma qumbírana quandárana kíkíqa usirafa.

(Ruka 8:16-18)

²¹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Faiqí moó fannoo qóoma qumbímaree dí-faani ameemaanai sía minní quqáidanoo béeta ameemaanai sía minní quqáidanoo akooqóo quqáqafanoo káaqa qáanifeera. ²² Miqíkaimmásee kásooqaqee aiqáma kukéeqee marí ainaina óosana óosana Ánutufa maréeqee akooqóo quqáannoo aiqáma rafáaqa fímari ainaina faqa akooqóo quqáannoo. ²³ Ínnee náaqoo faqaasa íriaqa.

²⁴ Yísufa kafáa maaqí qímasee qímanníminau, ínnee náaqoo írimari ufanara ámiqimandee rakísiaqa. Anée nána ufa fee faiqí ánaasee níminanoo Ánutufa mi-ufánannai kai aninná rafáaqa fú amaqáannoo sía aneenná qínana amana káifau ani rafáaqafulámaqaannoofau fíqaramasee aní rafáaqafulámaqaáannoo. ²⁵ Faiqí moo áinaina uqaqée márinnana moo fáqa Ánutufa ámiannoo. Faiqí moó fannoo aináina síainnana káqikaa ainaina márinnana Ánutufa mara márainanoo káqi sámú uqanna máriannoo.

Qaqama narí kai kambíqarana kíkíqa usirafa.

²⁶ Yísufa kaifáa qímanniminoo qinau. Ánutuna quqúsa maqásaa fasiqa anaaseeki sía akooqóo kambíqaidanoo kukéeqanoo mári ifa kambíqeenoo akooroo ídanoo, mifá faiqí moó fannoo narí áfuqaki qaqama aaqáidanoora foora kambíqaidanoo. ²⁷ Mi-fasiqáfa qaqama aaqásee eendáki faiqéenoo fáasaana narí aináinai óonuree anirée miqí márifanoo dóo qaqama aaqáqaiifa dóo kambíqafinoo. Mi-fasiqáfa sía kambíqarana óosana írifanoo narí kai dóo kambíqafinoo. ²⁸ Maqá fannoo náamma ámifanoo kambíqafinoo qaqama íraidanoo. Indaarú úmmaqusainanoo radíqifinoo áfumu kambíqafinoo dóo ururéenoo áfufeenaarinoo dóo qaqama íreenoo qaqama ánoona kambíqaidanoo. ²⁹ Qaqama akuqámafifanoo mi-fasiqáfa paipána qumáree ateká maree múnú máaqaki quqáidanoo.

Qúmini qaqamara foorá radíqifinoo firaafáikidanoo.

(Mataioo 13:31-32, 34; Ruka 13:18-19)

³⁰ Yísufa káqi qímannimidanoo moo quándara ufa qímannímidanoo irámmirinoos qinau. Ánutuna maqásaa ququsakina faiqí ánaasee máriasa nánara fooree márídee. Nana quandára ufannai fee kooroo ianáuree. ³¹⁻³² Qinee maaqí qímasee qímannimi-anaura, qúmini qaqama fooqána káqikaana faiqí moó fannoo miná maramáreenoo úmmaqusainanoo kambíqafinoo firaa tia saqáriara foora aiqáma aakaqaqáinaa andanda úriqararafa márídanoo. Miná ásaana firaanáikinanoos ufini anirée miná ásaana auqaánai ánaamu usakáidaqa.

³³ Yísufa narí ufa óosana oosana quandára ufakiqari faiqí ánaasee narí írirana amana kái qímannímínuu. ³⁴ Sía sía quandára ufakiqari qímannímínuu quandára ufakiqari kai qímanními marínuu. Mifá narí faiqí námufaqa náaduma márúnnai mínni mi-quandara ufána óosana kooroommánímínuu, maqee maqee miqímími márínuu.

Yísufa ufannái úfai ámakaura taikánau.

(Mataioo 8:23-27; Ruka 8:22-25)

³⁵ Mi-faasaanná eenóofanoo Yísufa narí faiqí námu qímannimínoo qínau. Dóo ánífaqa sípaki akarámáfinaqa Kariree fárummaki fítaqamareeqa muqáfainni níanai fuaqa. ³⁶ Misá eedóo qímasee faiqí ánaasee minnísee Yísufa óoqu marúnaki akarámáfufaqa Yísuna áfiqee farúmaki fiqau, akaqáusa máriqa kanúqaki misá sáimbaqa fiqau. ³⁷ Misá farúma qámbaanai fímarufanoo úfai fíraafá úqinoo nammári ámakaurufanoo sípaki nammári téeqinoo qumbíqararínau. ³⁸ Yísufa kanúqa átinni ákiaqa qunúsaa rúmasee faiqaqéufafa miná faiqí námu rufíasee anirée áfaurida qiqau ufasáa rakísirafa fíndífua maasá kaqí kaaqóo nammárika ukúqnaidaqa kúqiraramidaqa anée sía fee maasára íridanee. ³⁹ Yísufa fíndífinoo úfaira doo sáa qímasee nammáriara ámakaura dóo taikáa qufanoo úfai úqirafa taikéeno nammári ámakaurirafa taikáfinoo dóo fíraaqóo dái qímáfínau. ⁴⁰⁻⁴¹ Dái qímáfufanoo Yísufa quándakino nari faiqí námu níqidanoo qímannimínoo qínau Ínnée nánaree ruffaídee. Ínnée qíní saqárikirafa síaisee máridee qufaqa misá fíraaqóo rufíasee náaquqoofafa narí qímami narí qímami qiqau. Maa-fasiqáfa nánée, sía faiqí faqa áfaannauqa faqa kai miná ufara eedóo qídaqa, úfai faqa nammári faqa miná ufara eedóo kai qídaqa.

Faiqí aunduraindaraa áfaannauqa kúara aundurai kéeqaqau.

(Mataioo 8:28-34; Ruka 8:26-39)

5 Dóo miqóoqari kanúqa fannoo Kariree fárummaki fífiufanoo nammári dínafai níanai Keerasa máqannaasa maqa máaqa múnú raquru áminau. ² Yísufa kanúqakiqari maqásaa áqufufanoo faiqí moo fáafasaaqa aunduráki márufa Yísufinnai aniranau. ³⁻⁵ Mi-fasiqána máqannaasa faiqí írí mara máraida óoni áamarai ákundee máriqau. Mi-fasiqáfa mi-ooni aamaránaki faiqée marúfa márínau. Moómoo kari misá miná qumáreeqa sáinandannai miná áiku ásauku rumbá quqásoofanoo afeekaikámándeeno ásaukusaqaraa sáinanda rakéemma áquseeno áiku rumbáqoo sáinanda túrí mándee miná rakéemma áqusoofafa sía amana miná qumáree maríqau. Miná afeeka úriqaranoo márúnara misá sía amanaikíqa minnísoofanoo faiqí madikámaqoonakiaqa faqa áaqana áaqanakiaqa faqa fáaqa quqánnoo nídanoo óonisamu qumáraidanoo narí afaqa aateekánoonufa márínau.

⁶⁻⁷ Yísufa kanúqakiqari aniroofanoo mi-fasiqáfa óoni aamaraki níanaindari Yísuna qáfamaseeno sandée aniréeno Yísuna óorinni aqoori sáunara fínoo óorindari fíraa kari fáaqa quqáseenoo Yísuna áaramáseenoo qínau. Óo Yísufa anée fíraaqóo úriqarara Ánutuna ámaaku máriananoo. Anée nánaree maasá soodáa qídanee. Qínée afeekaikámánde aní qímamidaqa. Anée Ánutunara irisée sía qíní dárúa. ⁸ Mi-fasiqáfa sía fífau miqí qínau. Yísufa miná aundurákináa afaannara anée mandá áfaanna maa-fasiqána aundurákiqari rafúdamaki fúa qunára mi-fasiqáfa miqí qínau. ⁹ Yísufa miná ufa iriséeno irámmirínau aní áuqu yáfee qufanoo mi-fasiqána aun-

duráindari áfaanna fannoo qinau. Maasá moómoosa qúsidaqa márunnanara maasá dúqu qúsirausee qídaqa.

¹⁰⁻¹³ Miqí qímasoofanoo áfaannauqa faqaa fasiqa fannoo narí aundurákinaa afaannauqara kafáa kafáa Yísuna qímaminau. Sía maa-maqa maaqánakiqari misá niqiqáa. Miqí qímaseenoo Yísuna qímamimarufanoo. Mi-nammarína áfainni ámeemai adeedí kúara moómoo andanda néemariqau. Mi-fasiqána aundurákimari áfaannauqa kúarauqara Yísunara afeekaíkíqa qiqau maasá díqiqannee qímasee diqíqínaqa kúarauqa naunduráki fúa qufanoo Yísufa dóo fuaqée qufaqa mi-afaannáusa mi-fasiqána aundurákiqari rafúdamakufafa kúarauqa naunduráki kée-qaqau. Kúarauqa naunduráki kéeqoofafa mi-ameemánaindari sandámáqaraasufafa farúmmaki bururú qufaqa aiqáma kuqu taikáqau. Mi-kuaráusa tu tauséenna (2,000) kúara máriqau óoní saqári áuqíqa máriqau núkudara foora máriqau.

¹⁴⁻¹⁵ Mi-kuarásusaa rakísi marú fasiqausa mi-kuaráusa nindafamásee quqásee sandámáqaraasamásee maqúsai márusa faqa uíqaana maaqakiaqa márusa faqa qímannimiqa. Qímannimisooafa aiqáma qáfararee qímasee anirée qáfoofanoo moómoo áfaanna aundurái máriu fasiqafa andeeqásee qamunna afisúsee írirona marasée miqóo óoqumari fí márufafa ani qáfoofanoo náaquqee náindirí ranau. ¹⁶⁻¹⁷ Fáasai máriusa Yísufa áfaanna niqiqoona faqa kúara nammárikí áqufunara faqa qáfoosa misá maqúsaindari aniroosa aiqáma ainainara qímannimisooafa misá iriséeqa Yísunara rufáseeqa mifínnai óoquree kafáa kafáa irámmiridaqa qiqau maasá maqa máaqakiqari amanée anée finnáree qiqau.

¹⁸ Yísufa eedóo qímasee kanúaki akarémárufanoo áfaanna aundurái máriu fasiqafa Yísunara afeekaikámáseenoo irámmirino qinau amanée qínée aní faqa funáuree qímasee fuki faakí qinau. ¹⁹ Yísufa irisée qáoo qímasee qímaminoo qinau. Anée aneenná máaqai anirandée óonureenana aneenná ánoona ákoona átiuqa qínée karaambáiqi aní firaqóo dadaaqúnnanara faqa firaqóo aníara ámuqusunnara faqa qímannimia. ²⁰ Miqí qímasoofanoo anirandée narí maqa máaqai óonuree qísaukuqara taikásee máqusanaasee qímarusa aiqáma qímannimimáree fíqu fíqu qídanoo Yísufa dadaaqunara qímanniminoo nímarinau. Aiqaúmausa mi-ufána írimarusa firaqóo náaquqoofafa náindirí roofafa óo kúqaa fee miqínno fee qiqau.

**Kísaaqandaikimaru ánaaseena andeeqánau. Yísufa
qufanoo Iairusana áraamuna fíndifinau.**

(Mataioo 9:18-26; Ruka 8:40-56)

²¹ Yísufa miqóoqari kanúqaki akarámáfufanoo nammári taqamáree díndanai kafáannai finau. Miqóo óonuroofafa faiqí ánaasee moómoosa Yísuna ani mara ititásaqu. ²² Mi-maqúsánaki amaana máqasaa rakísimaru fasiqafa miná áuqu Iairusafa aniréenoo Yísuna óorini maqásaa áqufufanoo afeekaikámandee fuki faakí qinoo irámmirinau. ²³⁻²⁴ Qíní qíraamuna káqikaa qiraamuna aurímarifaqa amanée anée aniréenana aneenná ásauku minásaa quqásainanoo fíndifuni kúquandooru qufanoo Yísufa miná faqa fíndifi finau. Fímarufafa moómoosa titiqímáfufafa fídanoo misá rusadeesámumandee fímarinau.

²⁵⁻²⁶ Miqóo misáki ánaasee moo márinau. Qísaukuqara taikásee qíkuni óoqu qaara marasée aukwana kísaaqandaikimaru anaaseefa márinau, mífá moómoo tutáqusunnai fímarufanoo sía andeeqóofanoo firaa teeroo quqáranakí márinau. Mi-anaaseefá tutáqusunnai narí munnimma maqee maqee áqii taikásoofanoo sía miná aurírafa

taikánau maqee maqee firaanáikinau. ²⁷⁻²⁹ Mi-anaaseefá Yísuna afeekara iriséenoo faiqí ánaaseekiaqa qumeé miná ánaaqiannai óonuree maaqí qímasee írinau, qínée óonuree miná qamunna kái áuqamasáananoo miná afeeka fannoo qiní aurírana taikáqísáannoo.

Miqí qímasee faiqí ánaasee titiqímafufanoo ánaaqianaindari misákiaqa rusan-deesámumándeeno aní miná qamunna áti kai áuqamásoofanoo narí aundurák-iqari fidíka réereeufta taikánau, narí aurírafa taikáranara narí írinau. ³⁰⁻³¹ Yís-ufa narí faiqí andeeqára afeeka narísaaqari funára iriséenoo faiqí ánaasee qám-baanai quandáfi írámmirinau yáfee qiní qamunna áuqeenoo fee qufaqa narí faiqí námú qímamiqa qiqau, moómoosa aní ititáfuanakina nánaree anee yáfee qiní qamunna áuqee foo qídanee moómoosa ititáfuanaki fímarinano. ³² Yísufa sía misá ufa írinau káqí randée marínau. ³³ Mi-anaaseefá narí aurírafa taikóonara iriséenoo áindirireenoo áaquqoofanoo Yísuna áikuki óorindari aní kummáramáf-ufanoo aiqáma ánoona ufa kai qímaminau. ³⁴⁻³⁵ Yísufa iriséenoo qímaminoo qinau Óo qiní qíraamuna aneenná írirana qínísaa rusímarianafa mifá kai aní andeeqéeno dóo asooáranaki fúa aní aurírafa dóo taikéeno.

Miqí qímarufanoo Iairusána máaqaki márusa anirée Iairusána qímamiqau sía ufasáa rakísirana kadáapi árua dóo aní áraamuna kuqufíno. ³⁶⁻³⁷ Yísufa sía misá ufa írinau. Iairusána qímaminoo qinau, Sía rufíaa, qínísaa kai aneenná írirana mundúa qímasoofaqa aiqáma miná faqa ániusa aiqáma Iairusana máaqaki kéeqarar-ufanoo Yísufa qáoo qímaseenoo narí faqa Peetooroona faqa Yameesafa faqa miná ákaqa Yoohaneefa faqa dóo minamúsa kai Iairusána faqa nífiqamareenoo Iairusána máaqaki óoru fíqau. ³⁸⁻³⁹ Misá Iairusána máaqai óonuroofanoo Yísufa faiqí ánaasee ikífaafau qírana faqa fáaqa fuísee qírana faqa múnari mínari qírana faqa nín-dá-famáseenoo máaqaki kéeqafínoo qímanniminoo qinau. Nánaree múnari minári ída fee qikíraqáidee maa-faiqífa sía kúqinoo máridanoo faiqaqée ídanoo.

⁴⁰ Misá minára irisée Yísunara naanaidara qímasee uteéti qufanoo Yísufa aiqáma níqíqámáseenoo faiqí ánaukoo faqa miná áiku ásauku qaaramoo faqa mánaaqa kúqi-raqoo nífiqee kéeqanau. ⁴¹⁻⁴² Yísufa mi-kuqira manaaqána ásauku qumáreenoo nári ufakíqari káqikaa manaaqa qínée aní qímamidaqa dóo fíndi fúa qímasoofanoo mifá aaqee fíndifínoo dóo nináu. Minakí márusa miná qáfamasoofanoo náaquqeenoo náindiri ranau. Mi-manaaqáfa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara aukuaana marasoo mánaaqafa márúnara náaquqanau. ⁴³ Yísufa afeekaikámasee qímannim-inau ínnée maa-manaaqána andeeqáqaunnufana umeéraqee qímasee quándaki má-naaqara qinau maa-manaaqána nárana ámifanoo náani qímasoofaqa miqímimiqau.

Yísufa narí maqúsai Nasareeteenní namummáqanau.

(Mataioo 13:53-58; Ruka 4:16-30)

6 Yísufa mi-manaaqána mara fíndifummáseenoo miqóoqari fíndifínoo narí maqú-sai Nasareetinní finau, narí faiqí námufaqa miná faqa fíqau. ² Nasareetee máqu-sai Yuda máqannaa márúnara náriqa amaana Sariríqasaa amaana máqaki kéeqa-fufanoo Yísufa Ánutuna ufa qímanními márufaqa misá irisée tautúmasee qiqau. Maafá maa-amiqira iriranná yái fee máreenoo fee, yáfee maa-irirána áminoo fee náqímásee faiqí sía áuquaqaa ira ainaina áuqidanoo fee. ³ Maasáki kámundaa mári-ifa mifá kai máridanoo, miná ánoofa Máriafa máridanoo maaqóoqaraa ánaasee faiqí máridanoo, miná ákaqaafasaaqaa Yameesana amaráfa faqa Yooseesa faqa Yudasina

amaráfa faqa Simoona amaráfa faqa maaqóoqaraasa márifanoo Yísufa misákinaafa márídanoo. Miná ásooqmaaka faqa maaqóokai márídaqa. Misá minára miqí qímasee níkoo fee qiqau.

⁴ Yísufa miná iriséenoo maaqí qímasee qímannimínanau. Tamummáqara fasiqa moó fannoo máqusa maqúsa fídanoo qímannimínaqa misá iriséeqa miná ufara kúqaa fee qifáranoo narí máqannaasa faqa narí áinaina faqa narí moodáa fasiqa ánaasee faiqi faqa miná ufa síamma írifaranoo. ⁵⁻⁶ Yísufa narí máqannaasara miqímmidammia foo qímasee sía amana moo fásiqa ánaasee mandáikirausa andeeqánnimaqararee qinau. Qaaramoó aurúsasaa kai ásauku quqásoofaqa fíndifiqau. Narí máqannaasa narí írirana sía minásaa mundúnara irisée firaqóo taútinau.

Yísufa narí faiqi námu níqiqoofaqa qímannimíqau.

(Mataioo 10:5-15; Ruka 9:1-6)

Yísufa miqóo narí maqúsai Nasareeteendári dínni dínni fíqu fíqumma márusa misá qímannimímarínanau. ⁷⁻⁹ Qímannimiseenoo narí faiqi námu náarama quqáseenoo mandá áfaanna faiqí ánaasee naundurái márusa misá níqiqára afeeka nimiséenoo qaaraqánda qapámandee qaaraqánda qapámandeenoo qímannimínoo qinau, Sía moo áinaina máree fuaqa sáunu kai qara máree fuaqa, féemu faqa uqá faqa munnimma faqa sía máree fuaqa, níku ánaamu afisúmareeqa siuta moodáa afisúmaree sía aabaá moó máraaqa. ¹⁰ Ínnee maqúsa maqusa fídaqa moo máqusaki óonu ráifanoo mara quqáinna maaqanaki quqásaina sía namummáqaga nuaqa minakí kai faiqáida nuaqa, minakíqari moo máqusa fíqa fuaqa. ¹¹⁻¹² Ínnee moo máqusai fífaqa misá sía ínni mara quqéeqa sía ínni ufa írifafa ínnee fídaqa kookoomma afaqá nínaamarasee fuaqa. Ínnee miqíqa Ánutuna náruaninnanara misá aaquqímánnimaqéefaranoo. Yísufa miqí qímaseenoo níqiqoofaqa maqúsa maqúsa fídaqa faiqí anaaseera nári mandáinainara nímeesuquaqeera qímannimíqau fíqau. ¹³ Qímannimídaqa moómoosa naunduráki áfaanna fáafasaaqa márusa níqiqámánnimi máru-faqa rafúdamakida fímariqau. Miqíqa fídaqa aurúsa níkiaaqa sáuna fadameenara fooqáana adíasoofaqa fíndifi máriqau.

Eeroodeefa Yoohanee nammári nímmimaruna ákiqa tuqínanau.

(Mataioo 14:1-12; Ruka 9:7-9)

¹⁴⁻¹⁵ Yísuna áufakiana ufa fannoo aiqáma atinai dáraanimámbunara Eeroodeefa mi-ufána faqa iriséenoo taútinau. Akaqáusa Yísunara Yoohaneefa nammári nímmimarufa kúqiranakiqari fíndifinoo firaa ainaina áuqeemarí fee qufaqa akaqáusa Yísunara Eeriaafa óoqeenaa tamummaqara fasiqa mifá kaifáa kambíqanoo márídanoo fee qufaqa akaqáusa óoqeenaa tamummaqara fásiqa fooqáafa kambíqanoo márídanoo fée qiqau.

¹⁶ Eeroodeefa mi-ufáusa iriseenoo narí qinau, Qínée óoqai Yoohaneena nammári nímmimaruna anuka ateeakásaafanafa mifá kai kúqiranakiqari ánida qinoo.

¹⁷ Óoqai Eeroodeefa narí kai qímannimufaqa sundíauqa Yoohaneena nammári nímmimaruna rumbámaree karabúsa máaqaki quqáseeqa firaa sáinanda qumáreeqa rumbá quqásoofanoo márínanau. Eeroodeefa sía fífau Yoohaneena maréeqee rumbáranaki quqánnau. ¹⁸ Yoohaneefa nammári nímmimarufa maqee maqee ánaasee qúmmuarunasaara áqunara rumbá quqánnau. Eeroodeefa narí ákaqa Fíripina ánaaqa Eeroodia námmarina káqi narí afaaqi faqa márufanoo qúmmuarunara Yoohaneefa

qímaminoo qinau Anée aneenná ákaqa ánaaqa Eeroodia námmarina qúmmuaraminana máraananoo Ánutuna ufa rukíasee miqíananoo. ¹⁹Eeroodia námmarifa Yoohaneena ufa irisoofoano afaaqái káqi ati qanóo márufanoo márídanoo miná áriranara randée márufanoo Eroodeefa qáoo qufanoo sía árinau. ²⁰Eroodeefa Yoohaneenara írirana andeeqára qíkairi síai fasiqa fee qímasee minára rufíaseenoo karafúsaki séenoo ititásoofanoo sía Eeroodia námmarifa árinau. Eroodeefa maqee maqee Yoohaneena faqa ufa qíranara áidi márufanoo maqee maqee Yoohaneena áaramasee ufa qímamimarinau. Yoohaneena ufa fannoo Eroodeefa maqee maqee Yoohaneena faqa ufa qufanoo Yoohaneena ufa fannoo Eroodeena raqúrámufanoo áqu ufafa afaaqái ati qanóo marúnara síamma írimarinau káqi maqee maqee Yoohaneena karabúsaki márúnna áaramasáida ufa narí qímami narí qímami qímariqau.

²¹Dóo ánaasee Eeroodia námmarifa rakísinoo fífiufanoo áruaninna faasaana paqúrinau. Mi-fasaanná faiqí Eroodeefa Eeroodia námmarina afaaqi narí ánoofa narí maqóo faasaannara iriseenoo qoomáqa firaaná suqáseenoo kaamánna úriqararaua faqa sundíauqa úriqararaua faqa Kariree máqa maaqaki faiqí firaasá faqa náaramasoofaqa aniréeqa née maríqau.

²²⁻²⁵Misá née márufanoo ánaasee Eeroodia námmarina áraamuna fannoo aniréenoo misá nóorinni idí ámiqirana ráidanoo aqoori ráqee marínau. Aqoori ráqee marufaqa misá írufanoo adíafaa qufanoo Eroodeefa qoomáqa nímiufa mi-manaaqána áaramásee aiqámausa nífusaa qímaminau, aní ámiqira idi akiaqara nána ainainee qínaqee ámianauree qinau. Sía kai ufa kái qinau narí amana náaree aqiqámáseenoo qímaminau, Anée nána ainainarée áidídanoo fee anée qínaqa mi-ainainná aní ámianauree. Anée Kariree máqa maaqa dínna rakísianee qínaqa qínée qámbaana óosusee dínna aní ámianana anée misásaa rakísia qufanoo narí ánoofinai óonureenoo qinau, nánaree qímamianauree qufanóo miná ánoofa maqee Yoohaneefa nammári ními marífa kúquanífee qímasee Eroodeenara qíkaru qíandoo qímaseenoo ákiaqa tupúmma maree mínisaifaqa qeeqá qifunnoo miná qáfamasee kúqaa kúqiifoo qianáuree qímasee narí áraamuna qímaminau. Yoohaneefa nammári nímimarina miná anuka ateká maree miná ákiaqa míni qímiaqeera kai qía qufanoo miná áraamuna fannoo anirandéenoo sandée óonureenoo Eroodeena qímaminoo afeekaikámánde qímaminau anée maqee uqanna Yoohaneefa nammári nímimarina anuka tuqúsee fidíka máaqamau íandoora qímasee saqári difaaniki ákiaqa quqásee míni qímiannee qufanoo Eroodeefa firaaqóo uqanna ákooqamáfinau. ²⁶⁻²⁸Ákooqoofanoo sía amana qáoo qinau. Aiqámausa nífusaa narí amana aqiqámásoonara asaurúseenoo narí sundía moó áqiqoofanoo karafúsa márúnaki óonureenoo Yoohaneena anuka atekáseenoo saqári difaaniki miná ákiaqa quqáseenoo máree míni Eeroodia námmarina áraamuna ámufanoo mifá maréeqeenoo narí ánoona áminau.

²⁹Yoohaneefa nammári nímimaruna faiqi námu mifá kúqunara irisée ani miná írí máree múnu ákundaqau.

Yísufa féemu namufaqa noodáanna faqa nímufa.

(Mataioo 14:13-21; Ruka 9:10-17; Yoohanee 6:1-14)

³⁰Yísufa narí faiqi námu niqiqoofaqa maqúsa maqúsa nídaqa qímannimunara faqa áuqoonara faqa Yísuna míni qímamiqau. ³¹⁻³²Qímamimarúfaqa faiqí ánaasee moómoosa anirée qumbíqafunara nárana nárafa sía amanaíkufanoo Yísufa narí

faiqi námu maaqí qímasee qímanniminau. Ániaqa ínnisaimbaqa faiqí sía máriannai óonuree idooáaqa. Miqí qímaseenoo narí faiqi námufaqa nammári áfainni óoquree kanúqaki akarámafufaqa nammári ámuuqumau fiqau.

³³ Faiqí ánaasee moómoosa nín-dafamáseeqa óo Yísufammi foo qímasee nári maqúsaki nári maqúsakiqari óonu maree ani máreeufaqa Yísuna kanúqa fannoo múnú maqánamu raqúru ámufanoo nín-dafoofaqa faiqí ánaasee moómoosa fáa-sai áfainni qúsi maríqau. ³⁴ Yísufa kanúqakiqari maqásaa áqufínoo faiqí ánaasee moómoo nín-dafamásoofanoo fíraaqóo ámuqusufanoo qinau. Óo maaqóo máriasa sipsípa aandaúrafoora rakísirafa síaisa máriafanoo fee qímaseenoo Ánutuna ufa óosana óosana ainainara qímanniminau. ³⁵⁻³⁸ Eenóofaqa Yísuna faiqi námu Yísuna qímamiqau, dóo eendídanoo anée niqíqáinaqa káqikaa maqusakiaqa nárana feefauríqa maaqóo faiqí síaiqoo máridanoo fee qufanoo Yísufa qinau ínneeqá kai nárana nímiaqa qufaqa misá qiqau, maasá sía amanaíkianaura maasá moómoo óoni máreeqa óonu moómoo féemu feefaurúmasee mínisee nímianaqa náifanoo sía amanaikíannoo, maasá sía amanaikídaqa qufanoo Yísufa qinau. Ínni féemu náqum-mee máridanoo óonu qáfafaqa qufaqa misá óonu qáfamaseeqa anirée qímamiqau, maasá féemu moodáanai qísaukunamu, noodáanna qaaraqánda faqa máridanoo fée qufanoo

³⁹⁻⁴⁰ Yísufa qímanniminoo qinau. Ínnee faiqí ánaaseera qífaqa misá rainá rainámáfinaga náadu náadu ruúbaku fínaqa qúsau rasoonóokamasee óoqumari máree fuaqa qufaqa faiqí ánaasee eedóo qímasee ruúbakiranakiqari padímamb-ufaqa óoqu marifiqau. Akaqá ruúbakiranakiqari wan handareeta máriqau akaqá ruúbakiranakiqari qaara fasiqa níku nísauku taikásee qísaukuqara taikásee fasiqa ánaasee máriqau. ⁴¹⁻⁴² Óoqu marifufanoo Yísufa mi-moodaannai qísauku feemúna qumáree noodáannaqara faqa qumáree sandáaqai óori uqéerasee Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo mi-feemúna ruqí ruqí mándeenoo narí faiqi námu nísaukuki quqásoofaqa faiqí ánaasee óoqu máriranakiaqa nimi máree fímaríqau. Yísufa miqíqai ínoo noodáanna faqa ruqí ruqí mánnimufaqa miná faqa nimi máree fufaqa noofanoo nímuaqufaqa akaqána káqi quqáqau. ⁴³ Yísuna faiqi námu miná átaraasa qumáree qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée uqá qumbiqáqau. ⁴⁴ Minaranná née marúsa faifa tauséenna fasiqa máriqau, ánaasee faqa faiqiuqáindi faqa máriqau. Óoni saqári áuqusee moómoo uqanna máriunara faifa tauséenna fee qínnoo máridanoo.

Yísufa nammári ámuuqumau finau.

(Mataioo 14:22-23; Yoohanee 6:15-21)

⁴⁵ Yísuna faiqi námu nárana átaraasa mara mároofanoo Yísufa narí faiqi námuaara afeekaikámánde fuki faakí qínnoo niqíqoofaqa misá miná áfunni kanúqaki akará-mafi Beetasaida máqusai nammári dínni afainni fiqau. ⁴⁶ Misá fímarufanoo Yísufa faiqí ánaasee niqíqámásoofaqa fufanoo mifá narí faiqi námu nímanda máseenoo naríaraa ámuuqunamusaa óoru máridanoo Ánutunara innaaru qímarinau.

⁴⁷⁻⁴⁹ Eendúfanoo Yísuna faiqi námu kanúqaki nammári qámbaanai nímaru-fanoo Yísufa naríaraa maqásaa máridanoo misá nín-dafoofanoo úfai fannoo misá nóorindari ánidanoo kanúqa mara fúrufarimarufaqa púrannai púridaqa kadáapindi maríqau. Ínaaqiana kookoorána ufaqí marú kamuqoo Yísufa misúnnai fídanoo nammári ámuuqumau áiku rámasee finau. Mifá kanúqakinaasa fínnaaqaréera foora

fímarufaqa Yísuna faiqi námu áfaanna fee qímasee rufíasee fáaqariqau. ⁵⁰⁻⁵¹ Misá fáaqarumasoofoano Yísufa qímanniminoo qinau. Sía mapáaraa iaqa nifaaqa quqásee kásooiaqa qinéemma ánidaqa. Yísufa miqí qímaseenoo misá faqa kanúqaki akará-mafufanoo misáki óoqumari fufanoo úfai fannoo taikáfinau. Taikáfufaqa Yísuna faiqi námu mapáaraa íqa naundurá faqa fúrufariqau. ⁵² Yísufa moodáanai qísauku féemu ruqí ruqí mándee nímufaqa noofanoo amanaíkunara miná faiqi námu sía miná ánoonara andeeqásee írusa márídaqa nammári ámuuqumau ánunara faqa sia íriqau.

Yísufa Keenesareeta máqusanaasa aurírana taikánnisanau.

(Mataioo 14:34-36)

⁵³⁻⁵⁵ Misá miqóoqari kanúqaki nammári ámuuqumau fíqa munu maqá raqúrám-ufaqa fítaqá maréeqa máfi kanúqa qusúseeqa dóo Keenesareeta máqa maaqam-mifoo qímaseeqa kanúqakiqari áqufíqa maqásaa óorufufaqa misaqá márusa miqóo-qaraasa Yísufammifoo qímaseeqa sandéeqa máqusa maqusa qímannimufaqa náriqa aurímarusa qaarísa rumbá márídaqa yátinnai fee Yísufa fúannoo fee qímasaida aurímaríasa qaarísaa rumbá márídaqa Yísuna óorinni míni quqée maríqau.

⁵⁶ Yísufa yá maqusanai fee yá táunnaki fee yá aináini marúnaki fee finau nári aurímarusa nífiqa márídaqa mifá funnái múnú makéetaki firaa saqa márúnaki quqásee Yísunara nári nímuqusa óokiari firaaqóo qímamiqau. Maasá sía kadáapi ámirara qímamídaqa aurímaríasa aní qamunna áti kai áuqamásaida fíndifíra qí-daqee qufanoo Yísufa eedóo qufaqa miná qamunna áuqee marúsa ámiqi mándee fíndifi maríqau.

Yísufa Farisai ámaana ufa qímarusa níqinau.

(Mataioo 15:1-9)

7 ¹⁻² Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa faiqí ánaasee nárana náraree qímasaida nísauku nammári úqídaqa miqí fee maaqí fee qímasaídaqa fífaú sándufa óosana óosana quqée maríasa máríqau. Misá Yeerusaree máqusaindari qumurée ani mara Yísuna úqufufaqa nín-dafoofaqa Yísuna faiqi námu nárana néemariqau sía Farisai ámaana ufa qímarusa nísauku nammári úqirainni káqi née maríqau.

³ Farisái amaana ufa írimarusa faqa Yuda máqannaa aiqámausa faqa nári ní-naaku nitaatóosa naanna ráídaqa aiqáma kari nísaaqusaida nárana née maríqau, sía nísaaqusee sía nárana née maríqau. ⁴ Makéetaki máree marú ainaina nam-mári uqusée suqásee née maríqau, misá sía minára kaifau miqí qímaríqau óosana óosana ainainara miqí qímaríqau. Misá káafauqa faqa susufínaufa faqa dísaufa faqa faiqára qáari faqa nísauku faqa miqímasee maaqímasee nammári úquaqee qímaru-faqa miqíqa fídaqa ákeekamásaida miqí máríqau.

⁵⁻⁶ Farisái amaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa káaqa firaaqóo mináuqara fuki faakí qímarusa márúnaki Yísuna faiqi námu sía nísaaquqirai káqi nárana noofaqa qáfamasee Yísuna áqiqa qíqau. Náqee fee qífaqee aní faiqi námu maasá qíkeekú qíkaakú óosana minnísee sía nísaaquqirai káqi nárana naída fee qufanoo Yísufa qímanniminoo qínaú. Óoqeenaa tamummáqara fasiqa Esaiaafa andeeqásee ínniara tamummaqaséenoo ínniara mandá qaara irirana máree máriasee qinau.

Mifá ínniara maaqí qímasee Ánutuna ufa ákara rinau. Maa-fasiqa anaaseesá ní-fauru fannoo kai únnaqímasee qiní dúqu uqéeree máriasa, nímusa káqinni ubeekárausa

máriafanoo.

⁷ Misá faiqí qímaria sándufana qumáree únnaqímasee Ánutuna sándufammifoo qímasee faiqí ánaasee naamúaqidaqa. Miqí qímasaídaqa Ánutunara innaaru qí-fanoo síammiriannoo.

⁸ Yísufa mi-tamummaqara fasiqána ufa qímannimiseenoo narí maaqí qímasee qí-manniminau. Ínnee Ánutuna ufa máfi quqáseeqa faiqí aaquqíra ufamau kai fímari-asa máriafanoo.

⁹ Ínnee ínneeqa káaqa iriqaraasámándeé íriranannai ínneeqa faiqí faiqi ufa faiqí ánaasee qímannimianee qímaseeqa Ánutuna ufa maréeqee nínnaaqiannai quqáseeqa.

¹⁰ Mooseefa Ánutuna ufa qímannimidanoo maaqí qímasee qímanniminau. Ínneeqa nínaukooora asasammándeé ámiqida misá núqu uqéeraaqa. Faiqí moó fannoo narí ánoona ákoonara mandá ufa qínnana mi-fasiqána kuqámmarusaaqa. ¹¹⁻¹³ Ínnee minára maqee maaqí qímasee áaqee maríafanoo faiqí moó fannoo narí ánoona ákoonaa dadaaqímarina nímianauree qímasee kafáa óonu máfi irisée sía nímidanoo amaana máqaki quqásee Ánutuna ámidee qímaria fasiqanara sía áaqaida andee-qáidee qímariafanoo. Miqídaqa Ánutuna ufa máfi quqáseeqa ínneeqa ufa kái uqéeree máriafanoo. Dóo ínnee Farisai amaana ufa qímariasa miqíra áaqara ainaina moó-moo uqéeree máriafanoo.

Faiqí naunduráindaraafa faiqí putaa ídanoo.

(Mataioo 15:10-20)

¹⁴ Yísufa miqí qímaseenoo Farisai ámaana ufa qímarusa niqiséenoo miqóo faiqí ánaasee moómoo márusa kafáa náaramáseenoo ániaqee qufaqa aniroofanoo qí-manniminoo qinau. Ínnee aiqámausa qiní ufa irisée ámiqimmasee iriaraasiaqa.

¹⁵ Sía moo áinaina fannoo faiqí ánaasee óoki námasainanoo mifá maaqínaki putaammá amaqaánnoo faiqí ánaasee naunduráindari úrimari manda ufafa mifá faiqí putaammá nimaqáidanoo. ¹⁶ Ínnee náaqoo faqaasá kai náaqoo íriani.

¹⁷ Dóo miqóoqari Yísufa narí faiqi námu faqa faiqí ánaasee minínniseenoo máaqaki kéeqafufaqa miná faiqi námu óoruree mi-ufána qímannimunna oosana iraqa. ¹⁸⁻¹⁹ Iroofanoo Yísufa qímanniminau. Ínni írirafa faiqí ánaasee írirafa óorudupiraua máriafanoo. Sía fee ínnee mi-ufa oosanná íri fee sía moo áinaina óoki quqásaanano aundurái óoqufí marífa sía mifá faiqí putaammá nimaqaannoo, sía aunduráki óoqureenoo ámuqusakifau kéeqaidanoofau sía miqídanoo áranandaki óo-qureenoo úmiqaraidanoo. Mi-ufána qunánnai Yísufa aiqáma náranara idaaqíra fee kai qinau.

²⁰ Yísufa minára kafáa narí faiqi námu qímannímidanoo qinau. Faiqí narí naundurákiqari úrimari manda ufafa kai faiqí putaammá nimaqaidanoo. ²¹⁻²³ Faiqí aunduráki ámuqusa óokiqari mandá írirafa kambíqaidanoo faiqí rarisámeeqeenoo mandáinaina máraranaki quqánnisáidanoo, mifá kai rarisámeeqeenoo áaqaranaki faqa aináina úmmuariranaki faqa faiqí kuqá náriranaki faqa faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuariranaki faqa moosá aináinara rírana faqa óosana óosana mandóosana faqa nári níkaruqirana faqa nári nifaaqa kooroo írana faqa naríara naríara rairai qírana faqa naríara naríara múnúqi míníqirana faqa narí afaaqa

amooqírana faqa fúrufarira óosana faqa mifáuqaindi faiqí naundurákiqari ururée marífa mifáuqa kai faiqí ánaasee putaammá nímaqaidanoo.

Yísufa aamína maqannaa anaasee áraamuna fíndifufa.

(Mataioo 15:21-28)

²⁴⁻²⁵ Yísufa mi-maqa maaqána minníseenoo moo máqa maaqa Tíree máqa maaqaki óonureenoo moo máqaki faiqí ánaasee maqee maqee qínée fúnnaanai ánunannai ititée maríafaqa sía qíqafaagee qímasee qumeé íreedá kéeqanau. Sía mifá amana kukéeqaranaki márínau. Ánaasee moó fannoo narí áraamuna aundurái qooqéena fáafasaaqa márufanoo Yísufa aní márúnara iriséenoo anirée Yísuna ámuqusa óokiari dadaaqíranara dadaaqínanoo fíndifuanifeera miná áikuki maqásaa rúmafinau. ²⁶ Mi-anaaseefá Siria máqa maaqakiqari Fooeenisia máqusaki kambíqarafa ánaamuru ánaasee márufa aniréenoo Yísunara qíní qíraamuna aundurái márí qooqeenaa fáafasaaqa aqíqáinanoo rafúdamaki fúani fee qufanoo Yísufa qímaminoo qínau. ²⁷ Maasá Isaraee máqannaa Ánutuna faiqí námuara foora máríasaa misá náaree nárana nímírafa andeeqánnoo márídanoo. Faiqíuqáindi nárana marasée fainíuqa áqu níminafa sía andeeqánnoo márídanoo fée qufanoo mi-anaaseefá qínau. ²⁸ Óo maa-fasiqa faiqíuqáindi náidaqa átaraasa fainíuqa anirée néemariasaa márídaqa. Kúqaa qínée ánaamuru fainíara foora márídaqa átaraasará kai qínée innaaru qídaqa. ²⁹⁻³⁰ Míqí qufanoo Yísufa qímaminoo qínau anée mi-ufána qíannana áki-aqara dóo aní máaqai fúa. Dóo aní faiqí aunduráindari dóo fáafasaaqa rafúdamaki fínoo qufanoo mi-anaaseefá narí máaqai óonuree qáfoofanoo dóo miná áraamuna qaarísa faiqaqée márufanoo kúqaa fáafasaaqa rafúdamaki fífinau.

Yísufa áaqoo aunírana andeeqánau.

³¹⁻³² Míqóoqari Yísufa Tíree máqa maaqaki minníseenoo Sidoona máqusai kéeqafi fíqummákufanoo Karíree fárumma áfainni óoqu ranau. Óoqu fídanoo qísaukuqara taikásee máqusa misaqá márusa fínnaaqareenoo fímarufaqa akaqáusa faiqí moó áaqoo aunírana ufa qírara mammáqi marúna áfiqamaree míni Yísufa márúqoo míni quqásee áranaiqi qímamíqau. Anée maa-fasiqánasaa aneenná ásauku mundúsainanoo andeeqáni. ³³⁻³⁴ Míqí qímasoofanoo Yísufa mi-fasiqána maréeqeenoo faiqí ánaasee moómoo márúnara iriséenoo káqi átinai quqáseenoo narí ásauku ámuqa faiqí áaqoo aamarai upeekáseenoo qáqaara fídiséenoo mi-fasiqána ámaakiri ásaukunnaí áuqamáseenoo óori innaarúnai uqéraseenoo núpi núpi qímaseenoo narí ufakíqari qímaminoo qínau eefafata maasá ufakíqari dóo ruíqaannee qínau. ³⁵ Míqí qímasoofanoo aaqee kái miná áaqoo ititárafa ruqíafufanoo miná ámaakiri rumbárafa idukúfufanoo andeeqásee ufa qínau. ³⁶ Ufa qímasoofanoo Yísufa aiqá-mausa áranaiqi qímanniminoo qínau, sía maanára moosá qímannímiaqa qínau. Yísufa kafáa kafáa qáoó qímarufaqa misá moó faqa moó faqa qímannímiaqa fímaríqau. ³⁷ Aiqámausa mi-fasiqána andeeqónara írufanoo náaquqamasoofaqa maaqí qíqau. Dóo qáfaaqa mifá ámiqimándeé idaaqamándeé aiqáma ainaina óosana óosana aurirana andeeqáidanoo. Mifá náaqoo auní maríasaa faqa andeeqánnisaidanoo ufa sía qíasa faqa ufa qírana nímidanoo.

Yísufa kaifáa féemu ruísee nímufa.

(Mataioo 15:32-39)

8 Yísufa Kariree námmani áfainni káqikaaoqoo óoqu marikúfaqa faiqí ánaasee suqúmaree miqóo ani Yísufa máruqoo usufufanoo ufa qímannimimárufanoo qaaramoo fáasaanaikufanoo misá nárana taikáfufanoo Yísufa narí faiqi námu náarama qímanniminoo qinau. ²Qinée maa-fasiqa anaaseesára qímuqusámmidaqa qaaramoo fáasaana qiní faqa máriafanoo maqee dóo nárana misáindi sía máridanoo. ³⁻⁵Qinée sía nárana nímirai káqi niqiqáanaqa fídaqa aanái kudoosaápee fóora, akaqáusa nánaindari ani máridaqa qufaqa miná faiqi námu irámmiriqa qiqau. Maa-aadana maqa maaqánaki máridaqa yái fee nárana paqúrimandee máa moómoo fasiqa anaaseesa nimana nímianauree qufanoo Yísufa irámmirinoo qinau ínni féemu náqummee máridanoo fee qufaqa misá moodáannai qísauku dínni ani qaara marasée féemu máridanoo fée qiqau.

⁶⁻⁷Yísufa faiqí ánaaseera maqásaa aiqáma óoqu máriaqee qufaqa aiqáma óoqu marifufanoo mi-feemúna dínni qísauku taikáseenoo dínni ani qaaraqánda marasée féemu (7) maraséeno Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo ruqí ruqí máseenoo narí faiqi námu nísaukuki quqásoofaqa aiqáma fasiqa ánaasee amana kái nimimáree fiqau. Noodáanna káqikaanáuqa akaqána marasée dúfi dúfi qímaseenoo miná faqa narí faiqi námu nimisoofaqa nímiqau. ⁸Aiqámausa néeneesoofanoo nímuaqum-minau. Foo tauséenna (4,000) fasiqa anaasee núkudara foora miqóo máriusa nímuaqu inau. ⁹⁻¹⁰Misá námammaree sooná átaraasa Yísuna faiqi námu dínni taikásee dínni ani qaaraqánda (7) marasée uqá rúmasoofanoo Yísufa faiqí ánaasee niqiqoofaqa daráanimambufanoo Yísufa narí faiqi námufaqa sípaki akarámafufanoo nammári ámuqaumau moo máqa maaqai Daramanuta máqa maaqai finau.

Innaarúnai firaa ainaina uqaqífikaanee qírufa.

(Mataioo 16:1-4)

¹¹Miqóo Farisai ámaana ufa qímarusa Yísuna faqa raiqára ufa óosana áraqau. Misá Yísuna ufaanara foora fufúsee áruanifeera qímasee Yísunara faiqí sía áuqaqaa ira ainaina áuqamásainaqa maasá aníara kúqaa Ánutuna faiqífée qianáura. ¹²Miqí qímasoofanoo Yísufa narí aundurái qímiridanoo qinau. Akasáa yáiree fee ínni mandá oosana taikáannoo fee, qímaseenoo akooqóo qímanniminoo qinau, nánaree maqee máriasa mookíra ainainara maqee maqee fíndifinaqa qáfaanee qída fee, dóo qinée qímannimidaqa sía qinée miqímandee Ánutuna afeekara kooroomásee uqannífikaanauranoo.

Ooruku anoona kíkíqa úsiranara rufíaaqa.

(Mataioo 16:5-12)

¹³⁻¹⁴Miqí qímasee Yísufa kanúqaki akarámafinoo Kariree nammári ámuqaumau dínni afainai fídaqa káqi kaaqóo nammári qámbaana óonuree miná faiqi námu áafaqara aunúsoonara moodáa féemu kai márufaqa áiaaee qiqau. ¹⁵⁻¹⁶Yísufa náranara áiaaee qunára iriséenoo moo áinaina kíkíqa ususéenoo qímanniminau, Ínnee ámiqimmasee auforiaqa, Farisai amaana ufa qímariasa faqa Eeroodeena faqa mináuqa féemu ooruku ati qáranara rufíeeqa auforiaqée qufaqa miná faiqi námu iriséeqa tautúmasee narí qímami narí qímamiqa qiqau maasá áafaqa sía máree ánun-

nanara mi-ufánara Yísufa qídaqinoo fee qiqau. ¹⁷ Yísufa fáasai misá ufa iriséeno qímannimino qinau. Ínnee nánaree áafaqa sía márínara narí qímami narí qímami qídee Ínnee sía fee írídaqee. Ínni írírafa káqi fee ummaara ráidanoo fee ¹⁸ Ínnee nífu faqaasa sía fee qáfaidee. ínnee náaqoo faqaasa sía fee írídee. ¹⁹ Qínée moodáannai qísauku (5) féemu ruqí ruqímmasee faifa tauséenna (5,000) fasiqa anaasee ními-afannanara sía fee ínnee náaqooki óonumafi írídee, ínnee mi-karí náqumma uqée átaraasa uqáriqee iqau, qufaqa misá qiqau qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée (12) uqá ríqiafana. ²⁰ Miqí qímasoofanoo Yísufa kafáa írámmirino qinau kafáa qínée dínni taikásee dínni ani qaara marasée (7) féemu ruqí ruqímmasee foo tauséena fasiqa (4,000) sía kásoo fasiqa moómoo fasiqa uqanna nímiáfanaqa náqumma uqée miná átaraasa riqée iqau qufaqa misá qiqau dínni taikásee dínni ani qaara marasée (7) uqá ríqiafana. ²¹ Miqí qímasoofanoo Yísufa qímannimino qinau. Ínnee miná qafamásee sía fee qíní afeekara írídee. Moodáa féemu márifa dóo miná mandée nímiána amanáikámmianno.

Beetasaida maqannaa Yísufa áfu maqaisánau.

²²⁻²⁵ Misá Beetasaida máqusai aniroofaqa faiqí moo áfu dimbárana áfiqee aniréeqa Yísuna áaramáseeqa qiqau, amanée áfu dimbárana áuqainanoo fee áfu máqaanno fee qufanoo Yísufa mi-afu dimbara fasiqána ásauku qumáreenoo rarisámeeqeenoo maqúsa áqoosai quqáseenoo áqaara áfuki fidiséeno ásaukuqara minásaa rusíseenoo írámmiridanoo qinau, anée akaqá ainaina qáfaidane qufanoo mi-fasiqáfa óori uqéraseeno qinau faiqí qíní qífusaa saqáriara foora nídaqee qufanoo Yísufa kafáa narí ásaukuqara miná áfusaa quqásoofanoo mi-fasiqáfa áfu maqasoofanoo miná áfu ámiqufanoo aiqáma ainaina ámiqimasee qáfanau. ²⁶ Yísufa qímaminau dóo aneenná máaqai fúa sía maqúsaí faiqí ánaasee moómoo máriaqoo fúa káqinni ándandandanai fúa qufanoo dóo finau.

Peetooroofa Yísunara Ánutuna ásauku mundíra fee qinau.

(Mataioo 16:13-20; Ruka 9:18-21)

²⁷⁻²⁸ Yísufa narí faiqí námu faqa miqóoqari Seesaree Firipi máqusa, miná maqa máaqaki máru máqusanakiaqa finau. Aanái fídanoo narí faiqí námu iranau, ínnee írí-aqa faiqí ánaasee qíníara yá fasiqanee fee qídee qufaqa misá qiqau akaqáusa aníara Yoohaneefa nammári ními marí fee qídaqa akaqáusa aníara óoqeenáa tamum-maqara fasiqa Eeriaa fée qídaqa, akaqáusa aníara óoqeenaa tamummaqarausakiqari moó fannoo kúqiranakiqari fíndifino máridanoo fee qídaqa. ²⁹ Miqí qufanoo Yísufa náriara qinau ínnee qíníara nánée fee qídee qufanoo Peetooroofa qinau anée Ánutuna ásauku mundírafa máriananoo. ³⁰ Miqí qufanoo Yísufa afeekaikámánde qímanniminau. Dóo kúqaa uqanna qíananoo. Sía ínnee minára qíníara akaqáusa qímannimiaqa, umeéndaqa.

Yísufa narí kúquaninnanara qímanniminau.

(Mataioo 16:21-28; Ruka 9:22-27)

³¹ Miqí quqóoqari narí kúquaninnanara óosana arasée narí faiqí námu qímannimidanoo maaqí qinau. Qínée faiqí nímaaku firaa aupurarana máraanaura. Faiqí firaasá aanáiqikirausa úriqararaura faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa misá qíní minníqisee níkooqaanno. Misá qíní kuqá darusáifanoo qaaramoo fáasaana áiqarái-

nanoo Ánutufa mara qiní findifumáqisaannoo. ³²⁻³³ Yísufa akooqóo uqanna narí kúqiranara qímannimunara Peetooroofa írufanoo ákooqoonara Yísuna maréeqee áaduma quqáseenoo qáoo qunára Yísufa quándaki narí faiqinámu nínadafamáseenoo Peetooroona áqinoo qinau. Óo Peetooroo anée Sadannafa anée sée fúa, aní írirafa faiqíndi márídanoo sía Ánutunaindi.

³⁴ Miqí qímaseenoo narí faiqinámu faqa náarama quqáseenoo qímanniminoo qinau, moó fannoo qiní faqa fuani qínafa narí maaqóo máríranara minníseenoo qiní ufa sáara qiní daanna rámasee eedóo qímasee kúqiranaki fúannoo. ³⁵ Moó fannoo narí márírana ámiqimasee rakísianee qínafa mifá narí márírana kakasiannoo moó fannoo qiní sáara qiní ámiqira fasaasa ufa sáara kúqarínafa mifá narí márírana asumu máraannoo. ³⁶ Moó fannoo aiqáma máqa maaqa rakísiranatia kámmafinanoo naríara minakínaa aiqáma ainaina maraséenoo narí aunduráindaraana kurídiranaki finoo nána uréeqara fasiqa máríannoo sía úriqararafa máríannoo. ³⁷ Faiqí ánaasee kuquffifaqa nána maqasaa taikáaninna ainaina Ánutuna amisée naundurákinaana kurídiranakinaana maréeqee asumu máríranakina quqáannoo fee sía amana kaifáa máraannoo. ³⁸ Faiqí anaasee moó fannoo máa maqee mária manda aukuanasaa qiníara faqa qiní ufara faqa faiqí nífusaa asaurúsee níkooqainausa qinée faiqí nímaaku qeeqá qíkoonaa aréenarana namufaqa náaquqara andeeqara qangiroouqa faqa innaarúnaindari qumuréeqa mi-fasiqa anaaseesára faqa qisaurúsee qíkooqaannoo.

9 Yísufa káqi qímannimidanoo maa-ufána faqa qímanniminoo qinau, ínnée íri-aqa ínnée maaqóo máríasakiqari akaqáusa sía kúqirai káqi márína kamuqoo Ánutuna quqúsa afeekaikámánde qúmirana ínnée miná qáfeefaranoo. Sía taikára faasaanara qídaqa káqi kasaqaíndari qúmiranara qídaqa.

Áaqanasaa Yísufa innaarúna áfiri máránau.

(Mataioo 17:1-13; Ruka 9:28-36)

² Dóo miqóoqari dínni qísauku taikásee dínni ani moodáa marasée áfuru faiqéenoo dóo findimeeqeenoo Yísufa Peetooroona faqa Yameesana faqa Yoohaneena faqa dóo minamúsa faqa áaqana kísaaqasaa nífiqamaree óorureenoo áadumasaa sía faiqí máruqoo óorureenoo miqóo misá nífusaa Yísuna afaaqa qamunna moo kámmafinau.

³ Miná qamunna aiqáma dupúqa aruáqufufanoo aiqáma éekara aruáqufufanoo nífu faqa dároo dáraa inau. Sía maqásaaqaraa fasiqa amana qamunna miqímandeeqa nammári uqusáifanoo éekara arinoo dupúqara foo aruáquannoo. ⁴ Eeriaasa faqa Mooseesa faqa óoqai tamummáqara fasiqaqanda márídaqa kúqiqa óoru fúqanda miqóo áaqanasaa Yísuna faiqinámu nífusaa kooroomáfufaqa Yísuna faqa ufa qímarufaqa Yísuna faiqinámu nínadafaqau. ⁵⁻⁷ Nínadafaidaqa firaqóo mapáaraida ruffaaidaqa ufa qíranara randée márufanoo Peetooroofa Yísuna áaramáseenoo qinau Óo ufasáa rakísira maasá maaqóo márúnanoo ámiqimminoo amanée maasá maaqóo úqiqaana maqa qaaramoo áuquanauree, aníara moo Móoseenara moo Éerianara moo úsakánauree. Ruffaqa ruffaqidanoo ufa qíranara randóosia miqí qinau. Miqí qímasoofanoo asuru fannoo aniréenoo aiqáma misá dukúnimaqasoofanoo asurukíqari ufa moó kambíqeenoo maaqí qinau. Maafá qiní qímuqusira qímaaku márifa, ínnée miná ufa kái íriaqa. ⁸ Yísuna faiqinámu mi-ufána iriséeqa káqi káqi miqóo múnú randée míni randée ufano, sía faiqí miqóo márufanoo Yísufa kai miqóo misá faqa márínau.

⁹Mi-ainaináfa taikóofaqa misá Yísuna saimbaqa mi-aaqannásaaqari óoqu fí-marufanoo Yísufa maaqí qímasee afeekaikámánde qímannimínau. Ínnee meerái áaqanasaa qáfaanara óoquree sía uqanna qímannimiaqa. Qínée faiqí nímaaku kúqí-ranakiqari fíndi fúannaqoo miqóo kai qímannimiaqa. ¹⁰⁻¹¹Mi-faiqinamúsa eedóo qímasee sía qímannimiqau, Yísufa kúqíranakiqari fíndifuaninnara minára kai narí qímami narí qímami umeé kai qímariqau. Misá miqí qídaqa Yísuna irámiriqa qiqau, Mooseena sándufa akoofásauqa minakiqari maaqí qídaqa. Faiqí moó fannoo Eeriaafarafo qíra fasiqa mifá náaree fíndifumáfinanoo miqóoqari Ánutuna ásauku mundírafa kambíqaannoo fee qídaqa. Misá miqí qídaqa nánee fee qídee miqí qídee qufanoo Yísufa maaqí qímasee qímanniminoo qinau. ¹²⁻¹³Kúqaa Eeriaafará foo kambíqafinoo ásauku mundírausa qínée ániannanara deedaqínnoo. Dóo qínée ínni qímannimidaqa. Dóo Eeriaafara foó moo áuqu Yoohaneefa nammári nímimarufa dóo óoqai kambíqafi márufaqa faiqí ánaasee akaqáusa sía írirai tamummáqarausa ufamáu fíqa nári mandá nídíranakóo maréeqee miná kúqarusauqa. Qínée kafáa ínnimma irámmirianaaura tamummáqara fasiqauqa nánaree misá faiqí nímaakuara aupúrarana firaaná amiséeqa maréeqee áquseefaree.

Yísufa kumaaráa aundurái áfaanna aqíqanau.

(Mataioo 17:14-21; Ruka 9:37-43)

¹⁴Misá miqí qímammaree áaqanasaaqari óoqu fíufaqa Yísuna faiqí námu akaqáusa sía óoru fúsa máruqoo óoqu paqúrimasee faiqí ánaasee moómoosa súqí-marufaqa óoqu nínafaqau. Mooseena sándufasaa rakísimarusa akaqáusa miqóo faqa márídaqa Yísuna faiqí námu faqa ufa rainée maríqau. ¹⁵Faiqí ánaasee Yísuna qáfamásee tautúmasee sandée mifúnnai óonureeqa ámandaqau. ¹⁶⁻¹⁷Yísufa aniréenoo narí faiqí námu qímanniminoo qinau, nána ufaree ínnee Mooseena sándufasaa rakísi maríasa faqa ufa raináidee qufanoo faiqí moó fannoo faiqí ánaaseeqi qari Yísuna qímaminau. Qínée qeeqá qímaaku áfiqee anée íanannai ánídaqa. Mandá afaanna fannoo miná aunduráki kéeqafi márifanoo síamma ufa qídanoo. ¹⁸Mi-afaannáfa mi-faiqína árifanoo maqásaa kuqakí kuqakí áqufifanoo áiku ásauku pipisaaqá qusufifanoo ámaaqini datímambifanoo óoki qari qáqara kai aniráidanoo. Qínée aní faiqí námu maaqóo máriasara áfaanna áfaaaqee qúnaqa misá miqíafanoo sía amanaikífaqa aní qímamidaqa.

¹⁹⁻²⁰Yísufa iriséenoo aiqáma faiqí ánaasee qímannimínau. Ínni firaaoóo uqanna sía írirana qínísaa rusímarifanoo qínée kísaaqasaa fee ínni mandá fúrufarira ummaara dadaaqiqá nuanáuree. Mi-kumaaraaná áfiqamaree maí ániaqa qufaqa misá mi-kumaaraaná áfiqee múnusoofanoo minakínaa áfaanna fannoo Yísuna qáfamaseenoo mi-kumaaraaná maréeqeenoo fúseenasana áaku amaqáseenoo maqásaa rutúku quqássoofanoo mi-kumaaraafá maqásaa áqufínoo quanda qáandi marufanoo qáqara óoki qari ururáma téeqinau. ²¹Yísufa miná ákoona irámmirínoo qinau maafá kísaaqasaa maaqínnoo mári fee qufanoo miná ákoofa qinau Eeóo faiqí ánaaqisaaqari miqí marínau. ²²Moómoo kari mi-afaannáfa miná kúqarúanee qímaseenoo idáki fee nammáriki fee káqi mara áqi marúfa márídanoo. Anée amanaikínana maasára ámuqusinana dadaaqía. ²³Yísufa iriséenoo qinau sía qíníara amanaikíannee qía aneenná kai qínísaa írirana rusíranara kai íria. Faiqí Ánutunasaa írirana rusímarifa aiqáma ainaina amanaikámmiannoo.

²⁴⁻²⁶ Mi-kumaaraaná ákoofa miná iriséenoo fáaqa quqáseenoo Yísuna qímaminoo qinau eeóo qínée anísaa írirana rusímarunausa márídaqa sía amanaikídaqa anée dadaaqía qufanoo Yísufa faiqí ánaasee díndari díndari ani usufufanoo nínđafeenoo misá qiní ititáqimaqéefoo qímaseenoo mi-kumaaraaná aundurákinaa áfaanna amambainá qímamiseenoo qinau. Qínée aní qímamídaqa mi-kumaaraaná aundurák-iqari rafúdamaki sandámáfinana sía uqanna kafáa ani kéeqaa qufanoo mi-afaannáfa fáaqa quqáseenoo firaa fuseena sana mi-kumaaraaná áaku amaqáseenoo maqásaa rutúku quqáseenoo dóo ráudamaki sandámáfufanoo mi-kumaaraafá kúqiara foora maqásaa rúmafufanoo áiku ásauku pipisaaqá qususéenoo kúqiara foora mámbinau. Miqí mámbuafa faiqí ani qáfee dóo kúqiifoo qiqau. ²⁷ Miqí qufanoo Yísufa miná ásauku qumároofanoo dóo fíndi finau.

²⁸⁻²⁹ Miqóoqari Yísufa moo máqaki kéeqafuafa miná faiqi námu kukéeqasee anirée irámmiríqa qiqau. Maasá nánaree mi-kumaaraaná aundurákinaa áfaanna aqíqárara anúqi fee qufanoo Yísufa qinau Ánutunara innaaruqírafa kai miqíra áfaan-nauqa niqíqáina fifáranoo sía moo áinainannái niqíqeefáranoo.

Yísufa narí kúquaninnanara qímanniminau.

(Mataioo 17:22-23; Ruka 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Misá mi-maqusánaindari quqásee Kariree máqa maaqaki narí faiqi námu faqa faiqí ánaasee sía íriaqee qímasee narí faiqi námu óosana óosana ufa qímannimi-ani qímaseenoo fídanoo Kariree máqa maaqakiaqa fídanoo qímanniminoo finau. Mifá maaqí qímasee qímanniminau. Faiqí misá qiní faiqí nímaaku qumáreeqee faiqí nísaukuki quqáqisáifaqa misá qiní kuqá darusáifanoo qaaramoo fáasaana áiqarái-nanoo Ánutufa kúqiranakiqari qiní mara fíndifumáqisaannoo. ³² Miná faiqi námu mi-ufána iriséeqa sía miná óosanara íriqau irámmirirana faqa sía irámmiríqau rufíasee káqi máriqau.

Yísuna faiqi námu yáfee maasáki úriqararafa márídanoo fee.

(Mataioo 18:1-5; Ruka 9:46-48)

³³⁻³⁴ Misá Kapeeranaumma máqusai aniréeqa máaqaki kéeqafufanoo Yísufa narí faiqi námu irámmirinoos qinau. Maasá aanái ánimarunaqa ínnee nána raiqára úfee qífee misá nisaurúsee sía qímamiqau. Misá nárikiqari yáfee úriqararafa márían-noo qímasee minára raiqéeqa nisaurúsee sía Yísuna ufa qímamiqau. ³⁵ Yísufa óoqu marifínoo narí faiqi námu aiqáma náaramasee maí ániaqee qímasee maaqí qí-masee qímanniminau. Faiqí moó fannoo maqásaa máriasaki úriqararafaikínafa mifá narí kai uréeqaranaki fúannoo mifá aiqámausa dadaaqídanoo ámiqira saika faqa níkoqeemari saikána faqa dadaaqíannoo. ³⁶ Yísufa miqí qímaseenoo faiqi ánaaqi moodáa maréeqee misá nóorinni kíkíqamaseenoo ásaukunnai miná káqaramma qumáreenoo qímanniminoo qinau. ³⁷ Faiqí ánaasee moó fannoo maaqíra káqikaa faiqi qiní ufara irisée óonu asasamásee áqoondikínafa sía írirainni qiní Yísusa faqa qíqoondikídanoo. Yáfee moó fannoo qiní óonu qífiqainafa sía qiní kai qífiqaannoo qiní diqíqoona faqa óonu áfiqaidanoo.

Moó fannoo Yísuna áuqusaa áfaanna aqiqanau.

(Ruka 9:49-50)

³⁸ Yoohaneefa Yísuna qímaminoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa faiqí moó fannoo moosáa mandá fáafasaaqa naundurái máriasa aní áuqusaa qímasee niqiqéemaru qáfaqiafana, mifá sía maasáki nímarufa márúnara qáoo qiqiafana. ³⁹ Yísufa miná iriséenoo maaqí qinau sía minára qáoo qía. Mifá qiní dúqusaa moo fíraa ainaina áuqamáseenoo sía amana quándaki qiní díqiannoo. ⁴⁰ Maasá aaná ititée maríasa maasá namuqáa márídaqa. Sía maasá aaná ititée maríasa sía namuqáa márídaqa maasá qifeeqáree maríasa márídaqa minára sía mi-fasiqánara qáoo qía. ⁴¹ Ínnee maa-ufána íríaqa Ínnee nammáriara nídínaqa innaaru qífanoo faiqí moó fannoo ínniara ásauku mundírana faiqí námu máriafanoo fee qímaseenoo nammári ínni níminanoo Ánutufa miná akiaqara mi-fasiqána innaarúnai qúqamaqáannoo.

Káqi rúnna maréeqee quqárafa miná ákiaqara úriqararafa.

(Mataioo 18:6-9; Ruka 17:1-2)

⁴² Miqí qímaseenoo Yísufa mi-kaqikaa faiqína fáasai misá noórinni kíkíqunara kafáa qímanniminoo qinau, maaqíra káqikaa faiqí írirana qínísaa rusímarinafa moó fannoo miná mandóosana uqafíqainafa mi-fasiqáfa Ánutuna fíraa aqurararana ámeemaanai maríannoo. Misá miqínna fasiqana qumáree fíraa oonitia anukakí quqásee rumbásee afeeqá ámifanoo ooruku námmariki áqufinoo kúqinoo óonu dúpira árirafa maríannoo. Káqikaa faiqí qínísaaqaraa írirana moosáa ubeekée marínafa fíraa arirafa maríannoo. ⁴³ Anínna ásauku fannoo anirarisámeeqeenoo mandóosanaki ubeekée marína miná ateká áqua. Moodáa ásauku faqaafa náaru asumu máriranaki fírafa amaná márídanoo. Aiqáma ásaukuqara faqaafa náaru náaru sía qimbéemari idánaki fírafa mandáikirafa márídanoo. [⁴⁴ Miqóo náaru náaru kadiaru sía kúqídanoo káqi márídanoo idá faqa sía dimbée marífa káqi qáida maríannoo.] ⁴⁵ Aninná áiku fannoo aní rarisámeeqeenoo mandóosanaki ubeekáinnana mi-aikúna ateká áqua. Anée moodáa áiku faqaafa náaru asumu máriranaki fírafa amaná mária. Aiqáma áikuqara faqaafa idáki áqufirafa sía andeeqánoo máriani. [⁴⁶ Mi-idánaki faiqí néemaria kadiarusa sía kúqídaqa idá fannoo faqa sía qimbáidanoo.] ⁴⁷ Aninná áfu áaqoo fannoo aní maréeqee Ánutuna ufamáu fíranakiqari káqinni ubeekée marína miná imbásaa. Anée moodáa áfu áaqoo faqaafa Ánutuna quqúsaki kéeqarana amaná mária. Qaara afu áaqoo faqáafa idáki áqufirafa sía andeeqánoo máriani. ⁴⁸ Miqóo faiqí néemaria kadiarusa náaru náaru sía kúqídaqa idá faqa náaru náaru sía dimbáida káqi qáida márídanoo. ⁴⁹ Ánutufa idá qumáreenoo nimanamánde qáfarana ooruku anoonara foora aiqáma qúsasaa adía nimaqáinaqa Ánutuna ufasáa mapukúfi máriaqeera nimaníannoo. ⁵⁰ Ooruku ámiqira ainaina márídanoo miná adíafaa irafa taikáfinanoo náqimmásee adíafaairana máraannoo fee sía amanaikíannoo. Ínnee ínneeqa naunduráki narínni narínni ooruku faqáasara foora márídaqa narínni narínni asooáranaki máriaqa.

Faiqí ánaasee naríara naríara minnísarana qáoo qírafa.

(Mataioo 19:1-12; Ruka 16:18)

10 Yísufa máriu maqusana minníseenoo Yudeeaa máqa maaqaki óoqu fína. Yooradanna nammári taqamáreenoo dínni afainni fufafa faiqí ánaasee moó-

moosa mifá máruqoo aniroofanoo narí óosana maraséenoo óoqu marifínoo Ánutuna fasáasa ufa qímannimímarínau.

² Farisai ámaana ufa qímarusa akaqáusa Yísufa máruqoo anirée ufaanará foora fufúsee Yísunara minakí áruanifeera maaqí qímasee nárikai narí qimami narí qí-mami qiqau, Maasá faiqí narí ánaaqa minnísarana írámmirifánnoo Yísufa minára áaqara ufa qínaqa miná ummárasee áruanara. Miqí qímasee akooqóo Yísuna qímamiqau, Óo Yísu maasá Mooseena sándufa faiqí moó fannoo narí ánaaqa minnísaranara eedóo qídanoo fee sía fee eedóo qídanoo. ³⁻⁴ Miqí qufanoo Yís-ufa iriséenoo irára úfa kai qímanniminoo qinau Mooseefa minára nána aaquqíra ufa qímanniminoo fee qufaqa misá qiqau, Mooseefa nári nínnaaqmaaka aqíqára papiqa ákara rúmeeqee nimiséeqa niqíqaqée qídanoo. ⁵ Yísufa miná iriséenoo maaqí qímasee qímanniminoo Mooseefa ínni írirafa mandafkinara ínni nímuqusa sía amaqí marífa óoni miqírafa ámatooki márúnara iriséenoo ákoo akaa máseenoo ínniara ínneeqa nínnaaqmaaka minnísaaqée qinau. ⁶⁻⁸ Óoqai indaarú Ánutufa aiqáma ainaina áuqu quqáqoo aukwana sía miqínoo márínau. Miqóo ákee faqaana faqa áfaamu faqaana faqa áuqu quqánau, miqí máqoonara kai faiqí aiqáma narí ánoofa ákoona minniseenoo narí ánaaqasaa atooqáfinanoo moodáafaikamambi márifarano minára sía kafáa misá qaaraikámambi márifarano moodáafaikamambi márifarano. ⁹ Miqínoo márínara Ánutufa atooqáqoo ainaina sía uqanna faiqí rakéeiaqa.

¹⁰ Yísufa máaqaki kéeqafufaqa miná faiqi námu anirée ánaasee minnísaranara qunára iroofanoo mifá qímanniminoo qinau. ¹¹ Faiqí moó fannoo narí ánaaqa minnisee moo ánaasee márainafa mi-indaaruaqaa anaaseena mandaikámmaqaenoo narí mi-fasiqáfa úmmuariranaki máriannoo. ¹² Miqí kai ínoo ánaasee moó fannoo narí afaaqi minnisee moo fásiqa márainafa úmmuarirana máreenoo miqíannoo.

Yísufa faiqiuqáindi nifaaqóoqa qinau.

(Mataioo 19:13-15; Ruka 18:15-17)

¹³ Faiqí ánaasee akaqáusa nári faiqi ánaaqiuqa nífiqee Yísufa narí ásauku faiqi níkiqasaa quqásee nifaaqóoqa nímiánifeera nífiqee aniroofaqa Yísuna faiqi námu misá farafára qifóo qímasee níqíqau. ¹⁴ Yísufa míquna qáfamaseenoo narí faiqi námu áanóommasee qímanniminau. Sáina faiqi ánaaqiuqa qínée márúnannai ániaqa. Sía misára qáoo qiaqa Ánutuna quqúsa miqírausaindi márínara sía qáoo qiaqa. ¹⁵ Ínnee maa-ainainnára kai irisée sía aunúqa, faiqí ánaasee moó fannoo sía káqikaa faiqi naanna rámassee Ánutuna quqúsa márainafa náaru náaru máríranaki sía uqanna kée-qeefarano. ¹⁶ Yísufa miqí qímasee narí faiqi námu qímannimiseenoo faiqi ánaaqi-uqa óonumafi arípimma qumáreenoo aiqámausasaa ásauku quqáseenoo nifaaqóoqa qinau.

Aináina faqaa kumaaraa Yísuna faqa ufa qinau.

(Mataioo 19:16-30; Ruka 18:18-30)

¹⁷ Yísufa moosáa fídanoo aanái fímarufanoo faiqí moó fannoo áfaqanoo fífiufanoo aanái óonu Yísuna paqúrimandeenoo miná óorinni óonu aqoori sáunara fufanoo qímaminau Óo ámiqira andeeqára ufasaa rakísirafa nána kadáapi fee Ánutuna rúmamaqaananoo fee náaru márírana qímiannoo fee. ¹⁸ Miqí qufanoo Yís-ufa qinau anée nánaree qíníara ámiqira fee qídanee. Sía moo ándeeqarafa márídanoo Ánutufá kai andeeqárafa márídanoo. ¹⁹ Anée Mooseena sándufa írimari-

ananoo mi-sandufáfa maaqí qídanoo sía anée faiqí ánaasee moodáa faqa kúqarúa sía ánaasee úmmuaria sía aináina úmmuaria sía siásinnai óonu moonára únnufa qía, sía moosá aináinara ámuqusinana únnaqímásee máraa, aneenná ánoofa ákoonara ámiqimasee ufa qímasee misá núqu uqéeraa. ²⁰ Miqí qímasoofanoo mi-fasiqáfa Yísuna qímaminoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa qínée óoqai faiqísaa mi-ufána íriisee mi-maú fímarunausa máridaqa.

^{21–22} Mi-fasiqáfa miqí qufanoo Yísufa minára áidufanoo andeeqásee mi-fasiqána óori qáfamásee qinau. Anée moodáa ainainará kai sía áuqaananoo. Anée aneenná aináina aiqáma marasée faiqí akaqáusa nimisé minásaa munnimma maraséenana kudi fásiqausa nimisáinanoo aní qumíasana aní áfeesara innaarúnai máriannoo, miqínana dóo ánia, dóo qiní faqa anirée fúa qufanoo mi-fasiqáfa miná iriséenoo narí moómoo aináina márúnara ámuqusufanoo óori runúsee finau.

²³ Mifá fufanoo Yísufa quándakinoo narí faiqí námu qímanniminoo qinau, aináina moómoo faqaasa Ánutuna quqúsaki kéeqaranara anúqifaranoo. ²⁴ Yísuna faiqí námu aináina faqaasa innaarúnai fifáranoo fee qíqiusa mi-ufána iriséeqa taútufanoo Yísufa kafáa qímanniminoo qinau. Óo qiní faiqí námu Ánutuna quqúsaki kéeqaranara kadápiri mariafa máridanoo. ²⁵ Kaméera qoosa fooqáa aandau úka áamarai kéeqarara anuqúannoo, aináina faqaasa Ánutuna quqúsaki kéeqaranara fíqaramásee ánuqaa máreefaranoo. ²⁶ Yísuna faiqí námu miná irisée firaaqóo tautúmafufaqa náaquoofaqa narí qímami narí qímamiqau, Aináina faqaasa sía innaarunai fifaqa yáfee asumu máriranaki fúannoo fee sía moó fannoo amanaikíannoo. ²⁷ Yísufa miná iriséenoo andeeqásee misá nóori qáfamaseenoo qímanniminoo qinau. Mi-ainainná sía faiqí amanaikímari ainaináfa máridanoo Ánutufa kai amaná aiqáma ainaina amanaikí marífa máridanoo.

²⁸ Peetooroofa miná iriséenoo Yísuna qímaminau. Qáfa, maasá aiqáma ainaina quqáseeqa káqi sámu uqanna aní faqa fídaqa qufanoo Yísufa narí qímaminoo qinau. ^{29–30} Kúqaa qíananoo, qinée maa-ainainnáfa faqa qímannimidaqa moó fannoo qiníara faqa qiní ámiqira fasaasufara faqa narí máaqa fee narí ákaqaafasaa fee narí ásookinee narí ánoonee narí ákoonee narí faiqí námu fee narí maqa máaqa fee mináuqa minnísainafa mifá maqee mária kamuqoo moómoo máraannoo. Máaquauqa faqa ákaqaafasauqa faqa ásoommaaka faqa ánausa faqa faiqí námu faqa maqa máaqa faqa moómoo fíqaramásee firaaqóo máraannoo, qiní ufasáara árirana faqa máraannoo. Maqee kámu miqímasee máraannoo náaru ánianínna kamuqoo náaru asumu márirana faqa máraannoo. ³¹ Maqee mária kamuqoo moómoo úriqararaura kásooqaqee innaarúnai uréeqaraura márifarano. Maqee mária kamuqoo moómoo uréeqaraura misá kásooqaqee innaarúnai úriqararausaikifarano.

Yísufa kaiqáa narí kúquaninnanara qímanniminau.

(Mataioo 20:17-19; Ruka 18:31-34)

³² Yísufa narí faiqí námu faqa Yeerusareenni óoru fídanoo indaarú fufaqa miná faiqí námu miná ánaaqiana óoru fídaqa Yeerusareenni faiqí firaasá Yísuna áriraree qímaru ufana nári iriaqéeida ruffa ruffiammiqa óoru fímaríqau. Faiqí ánaasee nám-ufaqa óoru fúsa misá faqa nimukée marufaqa óoru fíqau. Óoru fídanoo narí faiqí námu qísaukuqara taikásee qíkunni ooqu qaara márarausa náaduma mara quqásee naríki kambíqaaninna oosannara narí kúquaninnanara qímanniminoo qinau. ³³ Ínnee íriaqa maasá Yeerusaree máqusai óoru ráanaqa faiqí misá faiqí nímaaku qiní

qumáreeqeeqa amaana máqasaa aanáiqikirausa úriqararausea faqa Mooseena sánd-ufa akoofásauqa faqa misáuqa nísaukuki qiní quqéefaranoo. Misáuqa qiníara ufa qí-maseeqa kúqiranaki qiní mara quqáseeqa miqóoqari maréeqee ánaamuru nísaukuki quqéefaranoo. ³⁴ Ánaamuru qiní mara quqáseeqa ataasa átaasa qíma qímaqaidaqa níqaara qiní qifaaqái fidisáida qiní qummairí qíma qásaida, uaiáqa samu qumáree qiní firaagóo qiní qifaaqa ateekeése kuaqá dárifaranoo. Qaaramoo fáasaana áiqarái-nanoo Ánutufa qiní mara findi fúannoo.

Seebeedina ámaakuqara innaarúnai úriqarara qiqau.

(Mataioo 20:20-28)

³⁵⁻³⁷ Seebeedina ámaakuqara Yameesasa Yoohaneesa Yísufa máruqoo aniréeqa qiqau. Óo ufasáa rakísirafa moodáa ainaina maasá aníara qímiannee qianáuree qufanoo Yísufa nana ainainee qufaqa misá qiqau, anée aneenná aréenarana in-naarúna ququsaki kéeqafina aneenná qaarísaa óoqumari fínaqa maaqandá aní aaqá moó fannoo dínni moó fannoo dínni amanée aní aaqá uqanna aní afaaqasáa aqoondi kámmafi fee maaqandá faqa úriqararauseaikiqa márianauree, qufanoo Yísufa qíman-niminoo qinau. ³⁸ Ínnee ínneeqa iraa áinainara sía írimariafanoo fífau faafaummi maríafanoo. Qinée mandá nammari naannána ínnee faqa amanée neefáree. Qinée kúqira nammariki rúanaqa ínnee faqee amanée rifáree qufaqa miqandá qiqau amaná maaqandá ruanáuree qufanoo ³⁹ Yísufa qinau Ínneeqara kúqaa qiní mandá kúqira nammari neefáranoo, qiní kúqira nammari rúmaqimáqeeefandinnana ínneeqara faqa rifáranoo. ⁴⁰ Qiní daaqá uqanna qiní qifaaqasáa qiqoondi innaarúna ququsaki dínni dínni óoqu marirafa sía qiníndi, Ánutufa akaqáusaree qímasee deedaqamáqoosa mifá kai misá nímiannoo.

⁴¹ Yameesasa Yoohaneesa mi-ufána óoru Yísunara iroonára akaqáusa qísaukuqara fasiqa miná iriséeqa miqandára áanóo iqau. ⁴² Yísufa miná iriséenoo aiqámausa náarama narí unnái quqáseenoo qímanniminai, ínnee maa-maqásaaqaraasa óosana írimariafanoo faiqí misára úriqararausee qímariasa nári áanóonnai faiqí ánaasee káiqaesara rakísi nímaqee maríasa. Misá úriqararausea uréeqarausea ámiqimmásee misá úriaaqaramánnimaqaidaqa. ⁴³ Misá óosana miqímminoo máridanoo Ínniki sía miqínnoo máriannoo, Ínniki moó fannoo úriqararafaikíraee qímarífa mifá aiqámausa dadaaqídanoo ámiqira saika faqa níkoqeemari saikána faqa dadaaqámannaqee marífa máriannoo. ⁴⁴ Ínnikiqari moó fannoo narí kai indaarú níkiaqaikíanée qínafa mifá narí kai eedóo qímasee aiqámausa dadaaqíra karabusa saikí marífara foora aiqámausa dadaaqídanoo miqí marífa máriannoo. ⁴⁵ Ínnee qiní qíqafaqa, qinée faiqí nímaaku sía faiqí ánaasee qiní aináina máqimaqáaqeerau qúmuafanausau máridaqa, qinée faiqí ánaasee moómoosa aináinammánnimaqaseeqa misá Ánutuna náriranakiqari feefauríraee qímasee qeeqá márirana misára kúqiranaki quqárra qúmidaqa.

Yeerikoo máqannaa áfu qimbárana andeeqánau.

(Mataioo 20:29-34; Ruka 18:35-43)

⁴⁶ Yeerikoo máqusa Yooradanna námmari dínni afainni afaasásaa máridanoo. Yí-sufa Yeerusaree máqusai óoru fidanoo fíquakufanoo Yeerikoo máqusai aniranau. Miqóoqari findifi narí faiqí námufaqa faiqí ánaasee moómoosa faqa óoru fída maqúsa átinni aanásaa óoru qáfoofanoo aanái faiqí moo áfu qimbárana miná áuqu

Baratimaeusafa Timaeusana ámaaku fannoo nári oosana marasée miqímarusa aanásaa máridanoo faiqí ánaasee fiqaree áiqaree ímarusara nárana máree maría munnimmara innaaru qímarufa márínau.

⁴⁷⁻⁵⁰ Mi-afu imbara fasiqáfa Yísunara Nasareeteendáaraa fásiqa ánimáriifoo qufanoo kafáa kafáa fáaqa quqásaida namméera maaqí qímasaida namméera qímarínau. Óo Yísufa Dafidina áti márianafa anée qíníara írinanoo ámuqusinana dadaaqía qufaqa moómoosa miná áqíqa qíqau dóo ufasáa farafára qía qufanoo mi-fasiqáfa misá quná írinoo sía minnísanau misá áqurareeqee fíraaqóo ambufúamufanoo fíraaqóo fáaqa quqáidanoo maaqí qínau, Óo Yísufa Dafidina áti márianafa anée qíníara írinanoo ámuqusinana dadaaqía. Yísufa miná iriséenoo aanásaa kásoomámbinoo qínau áraaifanoo ániáni qufaqa misá qímamiqa qíqau. Dóo asasía Yísufa aníara ániannee qídanoo qufanoo áfu qimbárafa miná iriséenoo narí qamunna akuqooná mi-saqqanná afaqqímma áquseenoo dóo findi finoo Yísufinnai finau. ⁵¹⁻⁵² Óonuroofanoo Yísufa írammirinoo qínau. Anée qíníara náqimáqisaanífee fee qínanee qufanoo áfu qimbárafa qínau. Óo ufasáa rakísirafa anée kaifáa qífu maqa qísaanneera qídaqa qufanoo Yísufa qímaminoo qínau. Dóo fúa aní aundurá qínísaa rusírafa dóo aní andeeqámaqánnoo maridanoo. Miqí qufanoo dóo aaqee uqanna mi-fasiqána áfu qimbárafa maqafufanoo dóo Yísuna faqa aanái finau.

Yísufa doonkísaa Yeerusaree máqusai óoru fínau.

(Mataioo 21:1-11; Ruka 19:28-40; Yoohanee 12:12-19)

11 Yísufa narí faiqí námufaqa faiqí ánaasee faqa Yeerusaree máqusa aaqá óoruree qaara káqíkaa maqusa núqu Beetapaisa faqa Beetani faqa mi-maqusa qandá naaqá óoruree Oorifa áaqana aaqá óoru raqau. Óorureenoo narí faiqí námukinaana qaaraqánda Yísufa narí niqíqéenoo indaarú fuaqée qímasee qímannimínau. ² Ínneeqara fimaría maqusafa márínaki óonureeqa fúka doonkí ákoona áfaandama ítirana saqárisaa sándannai anukakí qusúsee saqárisaa qusúqaafanoo márína paqúrifaranoo. Sía faiqí moó fannoo miná ataufakasáa óoqu marifí fía káqí máridanoo, ínnée miná sánda idukúsee mi-doonkína máree ániaqa. ³ Faiqí moó fannoo ínniqárara náqí fee ída fee miqída fee qífaqa ínneeqara maaqí qímasee qímami-aqa, maasá úriqararafa maa-doonkína saika máridanoo taikásainanoo aaqee uqanna múqu nímiannoo fee qífaqa ani máraidaqa.

⁴⁻⁵ Yísufa miqí qímasee qímannimufaqa miqandá óonuree qáfoofanoo doonkí ákoona áfaandama ítirana paqúriqau, mifá maqúsasaa moo máaqa kooqíki mári saqarinasaa qusúqoofanoo márínau. Miqandá óonu qáfée idukí márufanoo akaqáusa maqúsasaa márusa anirée qíqau, ⁶ Náqiraree máraidee qufaqa miqandá Yísuna ufa kái qímannimufaqa dóo máree fuaqée qíqau. ⁷ Miqandá mi-doonkína mara máree Yísufuqoo míniseeqa nári óosana marasée nári qamunna miná ataufakaaqa uffíqisoofanoo Yísufa mínásaa óoqu marifínoo Yeerusareenni óoru fínau. ⁸⁻⁹ Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna qáfamaseeqa nári karaambáíqa ímaru oosanna máreeqa nári siuta raipáqueeqee aanásaa uffíqimarufaqa akaqáusa saqári ásaana ámanee namufaqaana dínni dínni anaadóokina saqári ateekeeqee aanásaa uffíqisoofanoo mi-maú doonkí fannoo finau. Fímarufaqa moómoosa ínaaqiannai faqa óorinni faqa fídaqa maaqí qímasee fáaqaridaqa asasídaqa qíqau Ánutuna fíraaqóo amooqí-aqa. ¹⁰ Maasá qíkoona Dafidina quqúsaki máríaninna karaambaiqana Ánutufa

ámiqi ámiqiani. Karaambáíqa Ánutuna áuqusaa Yísufa úridanoo. Ánutuna firaaqóo amooqiaqa.

¹¹ Miqí qídaqa áfiaqa óoru fiufaqa Yeerusaree táunnaki kéeqafufanoo Yísufa misá amaana máqa firaanáki kéeqafufanoo aiqáma ainaina aiquqíiseenoo dóo rafúdamakufanoo dóo eendídanoommifoo qímaseenoo narí faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée nífiqamareenoo kafáa Beetani máqusai óoqu finau.

Yísufa faafísa fooqáa saqari áqinau.

(Mataioo 21:18-19)

¹²⁻¹³ Misá faiqée iqáqoofaqa Beetani máqusaindari Yísufa Yeerusareenni óoru fídanoo áararoofanoo Yísufa qáfoofanoo faafísa fooqáa ira saqari níanai márufanoo qaqama íranoo fee márínoo sía fee márínoo qímaseenoo aaqá óonuree qáfoofanoo ámanee kai márufanoo qaqama íree marú aukuaana sía márúnara sía iranau. ¹⁴ Yísufa miná qáfamaseenoo mi-faafísána áqinau anée maqee maaqóoqari náaru náaru anísaaqaraana sía faiqí moó fannoo aní qaqama náannoo. Miqí qu úfana Yísuna faiqi námu íriqau.

Yísufa amaana máqaki makéeti marúsa niqíqanau.

(Mataioo 21:13-17; Ruka 19:45-48; Yoohanee 2:13-22)

¹⁵ Misá kafáa Yeerusaree máqusai óoru kéeqafufanoo Yísufa misá amaana máqa fíqu fíqumma quqúsa áuquqoonaki kéeqafufanoo minakí faiqí úmmuari marú makéeti marúsa óoru rapatutumméeqeenoo nífaqasoofaqa rafúdamaki fífainiqau. Minakí márusa faiqí ánaasee káqi munnimma marasáida amaana máqakinaa munnimma faiqí ánaasee nimisáidaqa minásaa qaraana áti munnimma ookáa mándee úmmuaramásee máraaneera miqí maríqau. Yísufa misá qaindáuqa faqa misá munnimma minásaa quqáqoonáuqa faqa aiqáma óoru qumáree téeqi taaqímaseenoo nakipurúna faiqí ánaasee bisinísaiki marúsa faqa misá óoqumari marú siaqausa faqa maréeqee téeqi taaqi máqinau. ¹⁶ Akaqáusa ummaara máree maríasa amaana máqa fíqu fíqu áuqira ququsa fíruqíaki fímarusa faqa qáo qufaqa minakí sía fíqau.

¹⁷ Miqímmáseenoo Yísufa quándakinoo miqóo márusa maaqí qímasee qímaniminoo qinau. Óoqeenaa tamummaqara fasiqauqa ákaraki Ánutufa maa-maqánara maaqí qímasee qímaqoofa márídanoo. Qínée faiqí ánaasee qíní máaqara innaaru qíra maqa fee qiaqée qídaqa. Ánutufa miqí qímaqoofaqa qínée mimaú maaqí qídaqa, ínnee maqee maríasa maa-amaana maqána qumáreeqa úmmuari maríasa kukéeqara máqaikammi máriafanoo.

¹⁸ Amaana máqakina aanáiqikirausa úriqararausa faqa Mooseena sándufa iriqaraasí marúsa faqa Yísufa miqí qunára áanoomasee iriséeqa Yísuna kúqarira aanara randée maríqau. Faiqí ánaasee múduka uqanna moómoosa Yísuna ufa írufanoo náaquqoonara aanáiqikirausa Yísunara rufíee marúnara áriranara randáqau.

¹⁹ Mi-eenaaniannái Yísufa Yeerusaree máqusasaaqari narí faiqi námu nífiqee moosáa finau.

Faafisa fooqáaira saqari aadánusinau.

(Mataioo 21:20-22)

²⁰ Faiqée iqáqoofaqa fidaqa misá kafáa mi-faafisána fooqáaira saqari aaqá fidaqa qáfoofanoo ámmuqundari aiqáma múqufi óosana amisée aiqáma aadánusinoó márinau. ²¹⁻²² Peetooroofa miná qáfamásee tautúmasee Yísufa mi-saqarína áqunara iriséenoo Yísuna áaramáseenoo qímaminoo qinau. Óo ufasáa rakísirafa anée qáfaa anée aqísáananoo dóo kúqinoó márinoó qufanoo Yísufa narí faiqi námu qímanniminoó qinau. ²³ Ínnee maa-ufána irisée sía aunúaqá ínni írirafa Ánutunasaa rusínoó márinaqa ínnee qífandínna ainainara kúqaa kambíqaannoo fee qíqa sía naunduráki qaara irirana írídaqa ínnee maa-amuaqunamúnara rafáuruaki ooruku námmariki áqufua qífanoo Ánutufa kúqaa aníara miqíannoo. ²⁴ Minára qinée ínni maa-ufána faqa qímannimidaqa ínnee moo áinainara innaaru qídaqa ínni írirafa dóo máreera foora miqíunoo qímasee írirana Ánutunasaa rusísaifanoo aiqáma innaaru qímariana Ánutufa ínni nímiannoo. ²⁵⁻²⁶ Ínnee ínneeqa mandóosana Ánutunara minníqísaannee innaaru qídaqa ínni mandáikamannímaqáasa misá ummaara aníki márina minísee aunúsaifanoo ínni innaarúnai níkoofa ínni mandá óosana ákiaqara faqa minínisaani. [Ínni niqóónausa ínni mandáikamannímaqai faqa ínni miná irisée sía miná minnísee káqi irimáree fífanoo Ánutufa faqa ínnindi faqa miqí kaimmíannoo.]

Yísunara yáfee qífanée afeekaíkidanee qiqau.

(Mataioo 21:23-27; Ruka 20:1-8)

²⁷ Yísufa kafáa narí faiqi námu faqa Yeerusareenni óorureenoo firaa amaana maqa fíqu fíqura ququsaki kéeqafinoó nímarufaqa minakínaana aanáiqíkirusa úriqararusa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa anirée irámmiríqa qiqau. ²⁸ Óo Yísu anée maa-maqánaki bisínisaiki maríasa nífaqasaana fuanára anée úriqarara fee márídane miqídanee. Yáfee aníara qífanée maanakí máriasa nífaqeenee qufanoo Yísufa nári qímanniminoó qinau. ²⁹ Qinée faqa ínniara modáa ufa irámannimaqaanura. Ínnee qímaqimifaqa qíníara iraaúfana faqa qímannimianauranoo. ³⁰ Yoohaneefa nammári nímiimarufa yáfee minára nammári nímiianee qufanoo nímiarinau, Ánutu fee faiqí fee qufanoo nímiarinau. ³¹ Yísufa miqí qímasoofaqa narínni narínni raiqára ufa narí qímami narí qímami qiqau. Maasá náqi fee qianáuree. Maasá Yoohaneenara Ánutufa qímamiifoo qíananoo mifá maasára nána-ree ínnee Yoohaneena ufara Ánutuna ufa fée qímasee mi-maú fúaqana miqídee qíandoora. ³²⁻³³ Maasá Yoohaneenara faiqí kai qímamiaafoo qíanaqa faiqí ánaasee káqi qeesa maasá dárifoora misá Yoohaneenara Ánutuna tamummáqara fásiqee qímariafa márifaqee qímasee Yísuna qímamiqa qiqau, maasá sía aní ufa ánoona írída fee qiqau. Miqí qímasoofanoo Yísufa kafáa nári qímanniminu, Dóo amaná ínnee qíníndiara sía qímaqimíafaqa qinée faqa ínnee qíníara yáfee qímaminoo fee qianára sía qímannimianura.

Aináinasaa mandá rakisira rakísunara quandára ufa.

(Mataioo 21:33-46; Ruka 20:9-19)

12 Yísufa miqí qímaseenoo quandára ufakiqari qímanniminoos qinau. (Yísufa Yuda máqannaasa mandóosana qímanniminnaree qímasee nári munnimma máree maríanara uáinna qaqamara qímanniminau. Maasákina sía uáinna qaqama máridanoo koofí kai márínara miná kíkiqusuanaura.)

Faiqí moó fannoo koofí asumu úmmaquseenoo quqúsa áuqu ititáseenoo koofí nammári úqimaria difaaninai firaaná áuquseenoo kísaaqa qainda áuquseenoo au-faríra fasiqa fannoo mi-qaindánasaa akarámáfifanoo máridanoo rakísida aufarí-danoo. Mi-saikáfa taikáifanoo quqúsa ákoofa moo máqusai níannai firaree qí-maseenoo akaqá fásiquauqasaa narí koofí ququsa níqíqámáseenoo maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee qiní koofí ququsa rakísidaqa qaqama írainna aukuaana ín-nee akaqána ínneeqara máreeqa qiní koofí akausa akaqána qímiaqee qímasee dóo quqásee moosáa finau. ²⁻³ Koofí qaqama tíqi marú aukuaana aniroofanoo koofí ákoofa narí aináinira faiqi níanaindari aqiquoofanoo aniréenoo koofí ququsasaa rakísi marúsa qímanniminau. Ínnee úriqararana óondaraa koofí qaqama diqísee qímia qufaqa misá mandóosana marasée miná qumáree sáamu sámu ári ári-iseeqa aqiquoofanoo kafáannai anirandée káqisamu finau. ⁴ Káqi sámu óonuroofanoo áfuqakoona qáfamásee moo áinainira fasiqa aqiquoofanoo kafáa áninau. Aniroofaqa miná faqa miqí kai mándee áriisee sáamu qumáree ákiaqa rukámusee miná afaaqasáa asaurírana mara ámufofanoo anirandée máree narí ákoofinnai finau. ⁵ Óonuroofanoo qáfeenoo moó aqiquoofanoo aniroofaqa miná kuqámmariqau. Quqúsa ákoofa miná iriséenoo akaqáusa kafáa níqiqanau. Aniroofaqa akaqáusa kaakadí náriqau akaqáusa kuqá náriqau. ⁶ Mi-fasiqána aináinira faiqiuqa dóo taiká-soofanoo narí ámaaku uqanna dóo moodáa narí ámuqusimarufa mifá kai káqi marí-nau. Quqúsa akoofa maaqí qinau misá qiní qímaakuara iriséeqa rufíasee koofí ámi-faranoo qímaseenoo miná aqiqanau. ⁷⁻⁸ Miná ámaaku fannoo óonuroofaqa kooffisaa rakísi marúsa miná qáfamásee maaqí qímasee narí qímami narí qímami qiqau, maafá quqúsa ákoona ámaaku máridanoo dóo ániaqa ánifaqa arusáananoo maa-ququsáfa maasáindi kai máríani qímasee miná ámaaku qumáreeqa kúqaruséeqa rafúseeqee quqúsa áqoosai áqusaqau.

⁹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau, mi-ququsána ákoofa anirée náqi fee íannoo fee mifá anirée mi-manda fasiqáusa kuqá naruséenoo andeeqára fásiquauqasaa mi-ququsána mara quqásee kafáa anirandée fúannoo. ¹⁰ Ínnee maaqóo máríasa tamum-máqara fasiqauqa ákara sía fee ínnee ásaana rídee misá maaqí qímasee qiníara qí-daqa sabéena kíkiqususéeqa maaqí qímasee ákara riqau.

Faandaamura áuqimaria fasiqausa sabéena moó marasée qáfamásee mandá saqari fee qímasee áqusoofanoo Ánutufa miná kai úrinnaaqarara fee qímasee faaká-naikinoos máridanoo.

¹¹ Karaambáiqi minnísoo sabéena marasée faakánaikinau. Óo ámiqira faakana máridanoo.

¹² Yuda máqannaasa Yísuna mi-ufána iriséeqa óo maasára quandáidaqinoos mandá koofí ququsasaa rakísirausara maasára qídaqinoos qímasee áanóommasee Yísufa mifá maasára ámiqira sabeena áqusoosa márídee qídaqinoos, qímasee Yísuna rum-bára ufa qídaqa faiqí ánaaseera rufíasee Yísuna minnísee moosáa fiqau.

Takísa munnimmara iroofanoo qímanniminau.

(Mataioo 22:15-22; Ruka 20:20-26)

¹³ Farisai ámaana ufa qímarusa akaqáusa faqa Eeroodeena ufa írimarusa akaqáusa faqa anirée irárufara fuseé ianée qímasee qímamiqa qiqau. ¹⁴ Óo ufasáa rakísirafa maasá aníara andeeqára ufa qímarianna fasiqa fee qídaqa sía anée faiqí ufara eeráiramásee misíannai fímarianafa, anée sía faiqí nínđafamáseenana miqímmiafafee maaqímmiafafee qímarianafa máriananoo anée Ánutuna ánoona ufamau fíranara paasóosimarianafa máriananoo. Dóo anée maasá qímaqimia maasá Roomma máqannaa úriqararana takísa munnimma áukuana aukuaana ámidaqa. Mooseena sándufamau fee fídee miqídee, áaqaidee miqídee. Maasá áquanauree sía fee áquanauree qufanoo Yísufa misá ákaru qira oosana qáfamaseenoo qímanniminoo qinau, ¹⁵⁻¹⁷ Ínnee nánaree qiní fuseé írara ídee siruáa munnimma moo marasáifaqa qáfaa qufaqa misá siruáa munnimma moo máree mini uqafíqau. Mifá qáfamaseenoo qinau, yána óori amana faqa yána áuqu amana fafee maa-munnimmánasaa ákara rinoo máridanoo fée qufaqa misá qiqau. Roomma máqannaa úriqararanaindi máridanoo fee qufanoo Yísufa qinau, dóo amaná qiafanóo miná áuqu faqa miná óori faqa maa-munnimmánasaa máridanoo sía moo náindi máridanoo naríndi uqanna akoorooídanoo minára dóo naríndi máridanoo dóo mifá qímiafee qínaqa miná ámi-aqa Ánutunaindi faqa dóo narí Ánutuna faqa ámiaqa qufaqa misá miná iriséeqa kúqaa qímaseeqa fíraaqóo Yísunara náaquqee márínau.

Kúqiranakiqari fíndifiranara iroofanoo qímanniminau.

(Mataioo 22:23-33; Ruka 20:27-40)

¹⁸ Sadikai ámaana ufa qímarusa akaqáusa Yísufinnai aniraqau. Sadikai ámaana ufa qímarusa faiqí ánaasee kuqufíqa sía fíndi fifandiafoo putaámmifandiafoo qímarusa máriqau. Miqí qímarunara misáuqa akaqáusa Yísufinnai anirée irámmirida qiqau, ¹⁹ Óo ufasáa rakísirafa Mooseefa maa-sandufána ákara rinoo qinau, faiqí moó fannoo ánaasee maraséenoo sía faiqi máqarai kuquffinanoo miná ákaqa fannoo mi-anaaseená maraséenoo faiqi maqasáinanoo fíndifinoo indaarú ákoofa kúquna qumiasana saqamasáa rakísiannoo. ²⁰ Moo áukuana moo fásiqa faiqi námu qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée maríqau. Nífasaafa ánaasee marasée sía faiqi máqarai kúqinau. ²¹ Kuqufufanóo miná ánaaqianaafa mi-anaaseená marasée mifá faqa sía faiqi máqarai kúqinau. Miqandá nínnaaqianaafa kafáa mi-anaaseená marasée miqíkai ínoo sía faiqi máqarai kúqinau. ²² Kafáa miqóoqaraasa miná marasáida kúqi kúqi taikáfufanoo dóo mi-anaaseefá faqa dóo kúqinau. ²³ Dóo kúqirausa fíndifíndínni aukuaana mi-faasaannásaa aiqáma dínni taikásee dínni ani qaara marasée mi-anaaseená afaammaaká márídaqa yánaindikee íannoo fee qufanoo.

²⁴ Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee fíraaqóo áaqee maríasa ínneeqa áaqee maríana óosana íridee sía fee íridee. Ínnee maanáa áaqee maríafanoo, tamummáqarausa ákarakinaa ufa faqa Ánutuna afeeka faqa sía írimarianara áaqee maríafanoo. ²⁵ Faiqí ánaasee fíndifíndínni aukuanna sía misá faiqí ánaasee naanna rámasee narí máree narí máree mándee márífaranoo. Faiqí afaaqa faqa ánaasee afaaqa faqa taikáseenoo qangiroorá foora mámbiqa idaaqírausa márífaranoo. ²⁶ Kúqirausa fíndifíranara sía fee ínnee Mooseena sándufa ásaana rúmasee íridee. Mooseefa óoqai sipsípasaa rakísi marú aukuannai moo áinaina minakí qá-

foofanoo idá fannoo sasámimiki qéemarufanoo qáfamáseenoo óoruroofanoo Ánut-
ufa minakíqari óoqai kúqusara Mooseena qímaminoo qinau.

Qinée Ánutusa máridaqa Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa Ánu-
tusa máridaqa.

Ákarakinaa ufa óoqai kuqufusára miqí qinoo márínara sía fee ínnée ámiqimandee
ásaana rídee. ²⁷ Mi-ufána óosana maaqímminoo márídanoo Abarahaamafa faqa
Isakeena faqa Yakooboona faqa óoqai kuqufusára Ánutufa mi-ufánannoo misá naun-
duráindaraanara sía taikée foo káqi máridaqa qíní faqa máriafoo qídanoo, qinée
misá Ánutusa márídee qídanoo. Náqimasee kaaqa taikáfuasa misá Ánutusa márídee
qíannoo fee. Sía amana miqí qíannoo. Káqi máriasa Ánutusa márídee qídanoo.
Minára ínnée Sadikái ámaana ufa qímariasa firaqóo uqanna áaqaidaqa kúqimari-
asara káqa taikámbiaafoo sía fíndifídammia foo qímariafanoo.

Sánda ufakinaana úriqarara sánda ufa qara kooroo inau.

(Mataioo 22:34-40; Ruka 10:25-28)

²⁸ Mooseena sándufa uqannífiqee marífa moó fannoo Yísufa Sadikái ámaana ufa
qímariasa faqa ufaqí márufanoo Mooseena sándufa akoofása fannoo fáasai írinau.
Yísufa Sadikái ámaana ufa qímarusa narí úfannai misá ufa ámiqimasee rafáaqa-
fusoona qáfamaseenoo óo ámiqira fee qímaseenoo narí faqa moo úfa Yísuna
qímamianauree qímaseenoo qímaminau. Óo Yísu Mooseena sándufa moómoo kí-
naana nána sánda úfee úriqaranoo márídanoo fee qufanoo Yísufa qinau, ²⁹ Maa-
ufáfa aiqámausa úrinnaaqararafa márídanoo. Isaraee máqannaasa íriaqa Karaam-
báiqa maasá Ánutufa moodáa Karaambáiqa naríaraa márídanoo. ³⁰ Ínnée faiqí faiqí
ínnéeqa karaambáiqa ínnéeqa Ánutunara ínnéeqa nímuqusa nimana nitukúra íri-
rana afeeka múdukannoo Ánutunara nídidaqa ruaqa. Mi-ufáfa úriqararafa mári-
danoo. ³¹ Miná ánaaqianaafa maaqímminoo márídanoo. Anée aneenná aqoónnanara
aninná afaaqara foora áidíndee áidiani. Sía sándufa moó miqandá úriqaranoo mári-
danoo miqandá kai.

³² Mi-fasiqáfa Mooseena sándufa akoofása fannoo Yísuna mi-ufána iriséenoo
qinau. Óo ufasáa rakísirafa ámiqimandee andeeqásee qíananoo anée qíanandee
kúqaa karaambáiqa mifá kai Ánutufa márídanoo, sía moo Ánutufa márídanoo mifá
kai márídanoo. ³³ Minára narí ámuqusa aiqámannai faqa narí írirana aiqámannai
faqa narí afeeka aiqámannai faqa Ánutunara áidiani, narí aqoónnanara faqa narí
afaaqara foora áidíndee áidiani. Mi-ufa qandánnai fínanoo úriqararafa máriannoo,
tatúfira aandau qaindásaa Ánutuna súqamirafa faqa óosana óosana ainaina ámi-
mariafa faqa óorudupirafa máriannoo. ³⁴ Yísufa mi-fasiqána ufa iriséenoo óo írirana
faqaa fasiqa fee qímasee qímaminoo qinau. Anée Ánutuna quqúsa adeedírana átisaa
máriananoo. Miqóoqari Yísunara náaquqoofaqa sía moo úfa iraqau.

**Náqimaseenóo fee ásauku mundírafa Dafidina ámaaku faqa
miná karaambáiqa faqa máriannoo fee.**

(Mataioo 22:41-46; Ruka 20:41-44)

³⁵ Yísufa Yeerusaree firaa amaana maqaki faiqí ánaasee amaana ufa qímannim-
idanoo moo áinainara irámmirinoon qinau. Mooseena sándufa akoofásauqa ásauku
mundíranara Dafidina áti márídanoo fee qímariafaqa qinée minára, náqimándee

Dafidina ati máriannoo fee qídaqa. ³⁶ Ánutuna náaquqara andeeqara maraquana fannoo Dafidina dadaaqufanoo maaqí qímasee ákara rinau.

Firaa karaambaiqa fannoo qiní karaambáiqara maaqí qímasee qímaminau. Anée maaqóo qiní Ánutusa qiní daaqá qiní qísauku uqannai óoqu marifínaqa aní namuqáauqa nárueeqee aní áramandunnai quqánaura.

³⁷ Dafidifa mi-akaránaki ásauku mundíranara qiní karaambáiqee qinau, náqi fee másee Dafidina karaambáiqqa faqa miná áti faqa aiqámaqara moodáa karinóo máriannoo fee. Ínnee minára írída náqi fee qídee.

Yísufa sándufa akoofásauqa óosana kooroomándee níqinau.

(Mataioo 23:1-36; Ruka 20:45-47)

³⁸ Faiqí ánaasee moómoo uqanna anirée asasamándee Yísuna ufa íríquau. Yísufa ufa qímannimidano maaqí qímasee moo úfa qímanniminu. Ínnee Mooseena sándufa akoofásauqa misá mandóosanara aufaríaqa. Misá kísaaqa qamunna afisúseeqa maqúsamau fee makéetaki fee nímarifaqa faiqí ánaasee ámiqimandee nímandarannara randáqa nídaqa kísaaqa qamunna afisúqiraua nídaqa. ³⁹ Misá amaana máqaki kéeqafidaqa náadumasaa ámiqira siaqasaa óoqumari maríasa márídaqa, oomáqaki faqa ámiqira qóo kai óoqumari maríasa márídaqa. ⁴⁰ Misá adeedaana anaaseeuqara faiqí síaisa márifaqee qímasaida misá máaqa maqusa saqama noopúndu maqá aiqáma úmmuaramásee umárasee quándakiqa faiqí nífusaa faiqí qíqafaqee qímasee kísaaqasaa innaaru qímariasa márídaqa. Miná ákiaqara misá nárirafa náaru fíqaramásee máriannoo.

Adeedaana anaasee narí káqikaa munnimma Ánutunara quqánau.

(Ruka 21:1-4)

⁴¹⁻⁴² Yeerusaree firaa amaana maqakinaa difaani moó márufafa faiqí ánaasee minakí Ánutuna ámidee qímasaida munnimma minakí áqi maríqau. Yísufa mi-difaanína aaqá óoqumarifi rakísi márufafa faiqí ánaasee minakí munnimma moómoo áqi maríqau. Aináina faqaasa anirée nári munnimma moómoo minakí áqíqau, miqóo adeedaana anaasee moó áinaina síaifa kudi anaasee fannoo aniréeno nari munnimma qaaraqánda idáqara munnimma ataaqána fooqána mi-difaanínaki áqinau. Mi-munnimmaqandá fannoo moodáa tooeeaa amana kái óodaa uqanna márínau. ⁴³⁻⁴⁴ Yísufa narí faiqi námu náarama moodáaqoo quqásee qímannimino qinau. Qínée mi-kudi anaaseenára qímannimianaura, mifá aiqámausa úrinnaaqaramásee munnimma áqino. Akaqáusa nári moómoo munnimmakínaana áti áti áqia, maa-kudi anaaseefá aináina síaifa márifa narí aiqáma munnimma nárana aina feefauríanee qi múnnimmana faqa aiqáma áqino. Minára qínée mi-anaaseenára firaaqóo aiqámausa naruséeno áqino qídaqa.

Yeerusaree amaana máqa rapée íaninnanara qinau.

(Mataioo 24:1-2; Ruka 21:5-6)

13 Yísufa amaana máqakiqari rafúdamaki fufanoo miná faiqi námukiqari moó fannoo Yísuna qímaminoo qinau. Óo ufasáa rakísirafa maa-maqána qáfafa, ámiqira ooninnai áuquqaa máqafa márídano. ² Yísufa irisée qímaminoo qinau. Ínnee maa-firaa amiqira maaqána usakárana qáfaiidee, kásooqaqee aiqáma

rapéepaamma fúrufaramámbuannoo sía moo óoni narí ámuuaqa narí ámuuaqa maqee márindee ínoo máriannoo.

Yísuna ufa írimarusara níkoqaranara qínau.

(Mataioo 24:3-14; Ruka 21:7-19)

³ Yísufa Yeerusaree firaa amaana maqáqiqari ráudamaki Oorifa áaqana amaana máqa adeedí márufanoo miqóo óoru óoqu marínau. Óoqu marífufaqa miná faiqi námukiqari Peetooroofa faqa Yameesafa faqa Yoohaneefa faqa Andurufa faqa minámúsa qumeé kukéeqaku narí máruqoo anirée qímamiqau. ⁴⁻⁵ Óo Yísu anée amaana máqa rapée íaninnanara anée qíannana yáiree fee amaana maqa rapéepaa íannoo fee nána ainaina kambíqafina qáfee fee óo dóo miná rapéeia aukuanafa adeedí rée foo qianáuree qufanoo Yísufa minára naamúaqira ufa óosana arasée qímanniminai. Ínnee augarída máriaqa, sía moó fannoo ínni níkaruqiani. ⁶ Moómoosa anirée náriara únnaqímásee moó fannoo qínée ásauku mundírausee qifanoo moó fannoo aniréenoo qínée ásauku mundírausee qímasee moómoosa misá níkaruqifaranoo. ⁷ Ínnee rákira dáambeenda adeedí íriqa níanai márinaru ufa kai íriqa sía múnari mínari fúrufari iaqa. Miqíra ainaina kúqaa kambíqaannoo, kambíqafinaqa sía taikára aukuaana áiqarée foo qiaqa. ⁸ Moo máqannaasa níanaindari anirée moo máqannaasa faqa rákifaranoo, moo káraambaiqa fannoo adeedíqari ani mára moo káraambaiqa áruannoo. Maqá kásirafa aiqámai máriannoo aandaroo faqa márianoo. Mi-ainaináusa mandá márira aurirana óorisaa kai máriannoo ánaasee faiqi máqarara innaamunai aupúraandéemmiannoo.

⁹ Ínnee qíní ufa írimariasa augarída máriaqa, faiqí misá poorísa ufa qímannimifaqa ínni ruúmbeeqee kóotaki quqéefaranoo. Misá ínni maréeqee amaana máqaki quqásee sáamusamu nárifaranoo. Ínnee qíní ámiqira fasaasa ufa qímannimíaqeera qíní ufasáara karaambáiquaqa faqa faiqí firaasá rakísiraua faqa nífusaa ínnee kíkíqifaranoo. ¹⁰ Qíní ámiqira fasaasa ufa aiqáma máqannaasaki náaree kooroo inóo márinaroo taikárafa ínaaqíanna kambíqaannoo. ¹¹ Misá ínni rumbásee maréeqee kóotaki quqásainaqa ínnee sía náqi fee qianau náqi fee qianau náaree qiaqa. Kóota kambíqafina Ánutufa qímannimu ufana miná kai qímannimíaqaa. Aní óokinaa ufa sía aníndi máriannoo Ánutuna náaquqara maraquana fannoo narí ufa ínni níminaa miná kai qifáranoo. ¹² Faiqí misá nári níkaqaafasaa ufa maréeqee kúqiranaki quqéefaranoo. Faiqí misá nári níku nísauku faqa maréeqee kúqiranaki quqéefaranoo faiqiuqáindi quándakiqa nári nínausa níkausa maréeqee kúqiranaki quqéefaranoo. ¹³ Aiqáma máqannaasa ínniara Yísunaindi fee qímasee fídiaqaa mánnimaqéefaranoo. Ínnee minakí márídaqa fídaqa qíní uaqée ida fífi ínafa kúqira fee Yísufa qúmira áukuane paqúrinafa asumu márirana máraannoo.

Yeerusaree máqusai nárirafa kambíqaaninnanara qínau.

(Mataioo 24:15-28; Ruka 21:20-24)

¹⁴ Kásooqagee ínnee náaquqara fídiaqaámari mandainaina qáfeefaranoo mifá sía máriaqaa íraqoo Yeerusaree amaana máqaki kíkíqinoo márína qáfeefaranoo. Ínnee maa-ufána ásaana rímaríasa mi-ufána óosana ámiqimandee íriqa. Minaaquqara mandainaináfa kíkíqa mámbinaqa ínnee Yudeeaa máqa maaqaki máriasa quqásee áaqana áaqana sandámáfuaqa. ¹⁵ Mi-kamúqoo faiqí moó fannoo máaqa kooqí óorisaa máriinafa mi-ainaináfa kambíqafinana sía aneenná aináina máaqaki

máraanee qía dóo miqóoqari afiaki sandáa. ¹⁶ Faiqí moó fannoo áfuqaki mári-inana sía máaqai anirée aneenná qamunna ákauqa máraanee qía dóo miqóoqari kai quqásee quqúsa rakéemandee sandáa. ¹⁷ Mi-manda aukuaná nímuuqa uqá faqaa ánaaseeuqa faqa faiqí ánaaqi faqaasa faqa mandáiki marífaranoo sandáranara anúqifaranoo. ¹⁸ Ínnee maaqí qímasee innaaru qiaqa Óo Ánutu sía mi-manda aukuanáfa suara áukuana kambíqaani qiaqa sandáranara anúqi foora. ¹⁹ Mi-manda aukuanáfa aniráinaqa aiqámausa aupúranaki firaanáki marífaranoo. Óoqai in-daarú Ánutufa aiqáma ainaina áuqunakiqari káqiqaa aupurarafa óosana óosana márinau, maqee faqa miqíkai ídanoo káqiqaa aupurarafa máridanoo. Kásooqaqee firaafá uqanna kambíqaannoo. Mifá taikáinna kari sía miqírafa kambíqaannoo. ²⁰ Mi-manda aupurara aukuaná Ánutufa qúsandaannoo, sía qúsarainanoo aiqáma kuqu taikée foora. Ánutufa narí rusandeesámumásee maróosara iriséenoo mi-aukuaná qúsaramánnisáannoo.

²¹ Mi-manda aukuaná faiqí moó fannoo ínniara maí qáfaaqa, ásauku mundírafa mai márinoo moó fannoo ásauku mundírafa muanní márinoo qínnana sía mi-fasiqána ufa íriaqa miná únnaqidanoo. ²² Únnaqimaría ásauku mundírausa faqa únnaqi mária tamummaqara fasiqáusa faqa miqíra aukuaana moómoo kambíqeefaranoo. Misá Ánutuna rusandeesámumandee maraqoo fasiqa anaaseesa níkaru qiani qímaseenoo náaquqara ainaina faqa sía faiqí amanaikímari ainaina faqa áuqusaifanoo kambíqaannoo. Mi-ainainánnai níkaruqiani qímasaifanoo sía amanaikífanoo. ²³ Qinée ínniqa qíní faiqi námu mi-ainainná sía kambíooqoo qímannimiqa minára aufarída kai máriaqa.

Yísufa narí innaarúnaindari qúmuarínnanara qímanniminau.

(Mataioo 24:29-31; Ruka 21:25-28)

²⁴⁻²⁵ Mi-manda aupurara aukuanáfa taikáfinoo asukuna fannoo súani áruanoo aiqámai asukuna kai arufúannoo quqoona faqa sía kafáa káaqa qáannoo fasáuqa faqa inaarúnaindari aiqáma kapikeefáranoo. Innaarúnai fásau faqa quqoona faqa nímarí aanafa dapikámmafuannoo. ²⁶ Miqóo qinée faiqí nímaaku asurukí kooroo íanáura, qinée firaa afeeka námufaqa firaa areenarana námufaqa minakí kooroo íanáura. ²⁷ Mi-karí qinée qeeqá qangiroouqa niqíqánaqa misá aiqáma máqa maaqa áti átinni óonuree anirée mándeeqa Ánutuna rusandeesámumandee mároosa maramáree qinée márianannai nífiqee ánifaranoo.

Narí qúmmuarínnanara saqári ámmuni kikiqa úsinau.

(Mataioo 24:32-35; Ruka 21:29-33)

²⁸ Yísufa káqi qímannimidanoo narí faiqi námu qímanniminoo qinau. Ínnee faafísa fooqáa ira saqari qáfamasee miná óosanara íriaqa, mi-saqarífa ámmuni mámbinaqa ínnee minára saika áukuane qifáranoo. ²⁹ Ínnee miqí kai másee mi-oosana oosana ainainnára qúnafa kambíqainaqa taikára aukuaana adeedí áfaisaammi foo qiaqa. ³⁰ Ínnee maaná faqa irisée sía aunúqa maa-ainainnáusara aiqáma qúnafa máa maqee mária fasiqa anaaseesa akaqáusa káqi mária kamuqoo kambíqaannoo. ³¹ Innaarúna faqa maqá faqa aiqáma fatikámafi áqusaannoo qíní dóokinnaa ufa fannoo kai náaru náaru sía taikáannoo, káqi maríannoo.

Narí qúmmuanínnanara áfu máqaida rakísianee qinau.

(Mataioo 24:36-44)

³² Mi-taikara aukuanáfa ánianínnanara sía moó fannoo íridanoo mi-faasaannára faqa súani yáqoo kamuqoo márinanoo fee kambíqaannoo fee, innaarúnaindaraa qangiroouqa faqa qinée Ánutuna ámaaku faqa síamma íridaqa qíní qíkoofoa narí kai miná íridanoo. Ínnee mi-faasaannára sía írimariafanoo. ³³ Ínnee minára aufarídaqa rakísidaqa qáfaaqa. ³⁴ Mi-faasaanná faiqí moorá foora aináina faqaafára foora máriannoo. Mi-fasiqáfa narí aináinirana óosana óosana narí aináinira faiqí-uqa áadu áadu nísaukuki quáseenoo eendáki aufaríra fasiqa qímaminoo anée aiqáma ainainasaa ámiqimasee rakísia qinée moosáa fídaqa qímasee finau. ³⁵ Ínnee miqíkai mándee ámiqimandee aufarída máriaqa. Ínni úriqararafa kaiqáa ánianínnanara sía íri maríafanoo mifá eendáki ániannoo fee eendá ámuqusai fee maqee káari máqarana namufaqee aniráannoo fee súani maqee ururáinanoo fee aniráannoo fee. ³⁶ Mifá tautúmmámaqasee aináinímarinna kamuqoo faiqaqée ínnanaki qumuráinana mandáikamminnaranoo. ³⁷ Minára maqee qinée ínni qímannimidaqa aiqámausa qímannimidaqa ínnee aiqámausara aufariaqée qídaqa qinée qúmíranara rakísida máriaqa.

Yísuna áriraree qímasee tipúndaarímaria.

(Mataioo 26:1-5; Ruka 22:1-2; Yoohanee 11:45-53)

14 Yuda máqannaasa firaa qoomaqa suqárara qaaraqánda áinnaaqarara qoomaqana faqa ooruku síai feemu qoomaqana faqa suqárafa adeedí rámafinau. Qaara faasaana káqi máriqa qaaramoókufanoo qoomáqa suqárafa qúsaramáfufafa suqáqau. Mi-qoomaqáfa adeedí rámafufafa aanáiqikirausa úriqarararafa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa suqúfufafa maasá náqimásee qumeé faiqí ánaasee sía írifaqee Yísuna umárasee áruanauree qiqau. ² Misá qiqau maasá sía qoomáqaki Yísuna áruanaura faiqí ánaasee áanóo mándee maasá faqa dári foora.

Áfundimaru fadameena Yísuna ákiaqa adíanau.

(Mataioo 26:6-13; Yoohanee 12:1-8)

³ Yísufa Beetani máqusai Yeerusaree máqusa adeedí marufafa mandá namuana károora árimaru fasiqana máaqaki márinau. Mi-fasiqána áuqu Simoona amaráfa márinau. Yísufa miná károora rukásoofanoo ámiqimasee márinau. Yísufa mi-maqánaki nárana née márufanoo ánaasee moó mi-maqánaki kéeqanau. Mifá ámiqira áfundi maru fadameenna, moo sánda mináuqu narada miná atuka rarákusee fadaméena tatiqoofá áfundimarúna firaa munnimma áqimaria fadameenna misandána anoona kai káaqa ámiqirafa márúna miná idaaqíra ooninnai andína fooqáana áuquqoonaki máru fadameenna úqirafa Yísufa máru maqanaki kéeqafinoo mi-fadameena taqúna óosaa raudáseenoo mi-fadameennána Yísuna ákiaqa ámoon-dunnaaqa adíanau.

⁴⁻⁵ Faiqí ánaasee akaqáusa miqóo máriusa mi-anaaseená qáfamásee áanóommasee narí qímami narí qímami qiqau, nánaree maa-fadameenná ámiqira afúndi marínna fífau rairaa ínoo fee. Mifá mi-fadameenná maréeqee moo fásiqa amiséenoofau tiri handaréeta munnimma maraséenoofau kudi fásiqa anaasee nímini. Miqí qímasee afeekaikámánde mi-anaaseená áqiqau. ⁶ Yísufa mi-ufána iriséeno qinau, Séé ín-

nee minnísaaga, nánaree ínnée fífau mi-anaaseená áqidee. Mífá ámiqira idaaqira ainaina adía qímaqeenoo. ⁷ Kudi fasiqa anaasee náaru náaru ínniki moómoo mári-faranoo, ínnée ínneeqá kai óonu máfi irisée mi-kudi fasiqa anaaseesá dadaaqi-aqa, qínée sía kísaaqasaa márianaura. ⁸ Maa-anaaseefá káqikaaqoo narí amanasaa qíní dadaaqínoo. Mífá mi-fadameenná qíní qíkundarana óorisaa qíní írisaa adíaqi-maqéeno. ⁹ Maa-ainainnára qímannimianaqa íriaqa sía aunúaq, maa-amiqira fasaasa ufána faiqí ánaasee aiqáma maa-maqána afaaqasása fídaqa qímannimidaqa maa-anaaseefá maqee fadaméena qíní adía qímaqainara qímannimifaqa sía maa-anaaseenára aunífaranoo.

Yudasifa Yísuna ueeqáaninna munnimmana máranau.

(Mataioo 26:14-16; Ruka 22:3-6)

¹⁰ Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée faiqi námu misákiqari moó fannoo miná áuqu Yudasifa Isakarioota máqusaindaraafa Yísuna maréeqee misá nísaukuki quqáree qímaseenoo ráudamaki aanáiqikirausa úriqararausunnai qumeé kukéeqaki finau. ¹¹ Misá Yudasina ufa iriséeqa asasamásee munnimma ámiraree qufanoo Yudasifa miqóoqari Yísuna ueeqáaninna faasaanara rakísinau.

Yísufa narí faiqi námukinaana ueeqáaninnanara qumeé kai qímannimisee rafáaqafinau.

(Mataioo 26:17-25; Ruka 22:7-14, 21-23; Yoohanee 13:21-30)

¹² Yuda máqannaasa ooruku síai feemu qoomaqa aniroofaqa misá áinnaaqarara sipsípa ánaaqiuqa áruaninna faasaanasaa Yísuna faiqi námu anirée Yísuna irám-miriqau, Maasá yámaqanaki yátinai fee áinnaaqarara qoomaqa deedaqianáuree qufanoo Yísufa maaqí qímasee naamúaqinau ¹³⁻¹⁴ Ínnée Yeerusaree máqusai óorureeqa qáfaifanoo faiqí moó fannoo qafeekí nammári qumbiqásee aku máree fínaqa miná faqa fínaqa mífá kéeqainna maqanaki miná faqa mi-maqánaki kée-qaaqa. Kéeqafiqa mi-maqána ákoona maaqí qímasee irámmiriaqa, Ufasáa rakísirafa aníara maaqí qinoo, moo rúmma qínée faqa qeeqá faiqi námu faqa áinnaaqarara qoomaqa naanná rúmrafa yái fee máridanoo fee qifanoo qínaqamma íriaqa. ¹⁵ Mifasiqáfa firaa rumma máaqa meeráqóo máru rummana firaa rummana nárana quqée maru qáindafa faqa óoqumari maru siaqausa faqa deedaqíra rumma ínni uqanní-fiqanoo. Ínnée minakí aiqáma ainaina maasára deedaqammá qímaqaaqa qufaqa miqandá ¹⁶ Yeerusaree máqusai óoruree Yísuna ufa ánoona kai kambíqafufaqa mi-maú kai fiqau.

¹⁷⁻¹⁸ Mi-eenoonnáí Yísufa narí faiqi námu faqa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée faiqi námu faqa óoru kéeqafi née maríqau. Née márufanoo Yís-ufa maaqí qímasee narí faiqi námu qímanniminau, Qínée maa-ainainnára qíman-nimianaورانoo, ínnikiqari moó fannoo qíníara ueeqáaninafa qíní faqa náidanoo. ¹⁹ Miná faiqi námu miná irisooфанoo misá naundurá fúrufarufaqa náadu náadu Yísuna irámmiri maríqau, moó fannoo qinoo anée qíníaree qínanee qínée fee qífee moó fannoo moó fannoo miqí kai qímaríqau. ²⁰ Yísufa misá irárufa iriséenoo qinau, Ínnikiqari qísauku taikásee qíkunni óoqu qaara márarausakiqari máa qíní dífaaniki-naana ásauku áqusee féemu marasée née márifa mífá kai qíníara ueeqáanoo. ²¹ Qínée faiqí nímaaku tamummáqarausa ákara ufamáu qínée kúquanaura qíní uee-

qáaninna fasiqana numóo firaafá máriannoo. Mi-fasiqáfa sía kambíqainanoofau amana márini.

Yísufa áafaqa néemariana óosana áranau.

(Mataioo 26:26-30; Ruka 22:15-20; 1 Koorinti 11:23-25)

²² Misá óoqumarifi nées márufanoo Yísufa náriqa maqee maqee néemaru féemuna moó marasée dúfi dúfi qímaseenoo ruqí ruqí máseenoo narí faiqi námu níminoo maaqí qímanniminau. Ínnee maaná marasée naaqa, qíní qimaqí kíkiquisira feemu márídanoo. ²³ Miqí qímaseenoo kaafa moó maqee maqee nées marú uáinna nam-marína márúna maraséenoo minára Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo narí faiqi námu nímu faqa aiqámausa miná qumáree minakínaana naqau. Yísufa narí faiqi námu mi-uainna nammarína nímidanoo maaqí qímasee qímanniminau, ²⁴ Maafá qíní fidíka kíkiquisira námmarifa moómoosa adíannímaqéefandinafa márídanoo, qíní fidíka maafá Ánutuna faqa faiqi ánaasee faqa moodáanakikira ufa mapukúnnímaqáaninafa maa-fidikáfa márídanoo. ²⁵ Qínée qímannimidaqa sía kafáa uáinna maaqóo maqásaa naanáuranoo Ánutuna quqúsaki innaarúnai óoru fídaqa fúka uáinna ámiqirana naanáuranoo. ²⁶ Miqí qímaseeqa misá moo ámaana idi rámaseeqa máaqakiqari ráudamaki asukunakí fíqa Oorifa áaqana ameemaanai óoru maríqau.

Peetooroofa Yísunara sía qáfaidee qíanínnanara kooroo ináu.

(Mataioo 26:31-35; Ruka 22:31-34; Yoohanee 13:36-38)

²⁷ Misá miqóo óonuroofanoo Yísufa qímanniminoo qinau. Tamummáqarausa ákara ufa fannoo maaqí qímasee qíníara qídanoo, Ánutufa sipsípa rakísirana arusáifaqa miná sipasípauqaindi miqóoqari quqásee dáraanifaranoo.

(Minára ínni qímannimidaqa ínnee qíní quqáqisee aiqáma sandámáfífaranoo.)

²⁸ Qínée kúqiranakiqari findífiqa ínni nóorinni Kariree máqa maaqai fuanáuranoo.

²⁹⁻³⁰ Peetooroofa Yísuna ufa iriséenoo qinau, Qínée sía uqanna aní minnísanaura. Aiqámausa aní minnísai faqa qínée sía minnísanauree qufanoo Yísufa narí qí-maminoo qinau. Óo Peetooroo anée íria, Fáfaa eendáki iráifana anée qaaramoo kári qíníara síamma íri fee qinnáranoo. Miqí mándainanoo kookoorána qaara kári ufa qíannoo. ³¹ Peetooroofa miná iriséenoo Yísuna afeekaikámánde qímmaminoo qinau, Qínée sía uqanna aníara sía íridee qianáura aní faqa kúquanaura. Miqí qímasoofaqa aiqáma Yísuna faiqi námu miqí kai qiqau.

Yísufa narí kúquaninnanara ummaara árufanoo saqamakí innaaru qinau.

(Mataioo 26:36-46; Ruka 22:39-46)

³²⁻³³ Miqóoqari misá Keeseemanee máqa maaqaki Oorifa áaqana ameemaanai márúnaki asukunakí aniroofanoo Yísufa narí faiqi námu qímanniminoo qinau. Ínnee maaqóo óoqu marífi márifaqa qínée saqamakí óorureeqa innaaru qianáuree qímaseenoo minamúsara ínnee káqi maaqóo márifaqa maa-namúsa kai qíní faqa óoru fúafa. Miqí qímaseenoo mifá Peetooroona faqa Yameesana faqa Yoohaneena faqa nífiqeenoo saqamaí óoru fídanoo narí afaaqasáa quqéefandínna ainainara íri-marufanoo firaqóo ámuqusimarufanoo aundurá fífa ufa faafau ufanóo minamúsa qímanniminoo qinau. ³⁴ Qíní qímuqusaki qímuqusirafa firaqóo márídanoo mi-qímuqusiráfa dáruannoo fee qídaqa ínnee maaqóo márídaqa rakísiaqa.

³⁵ Miqí qímasee Yísufa káqikaaqoo óonureenoo narí kai maqásaa áqufinoo narí afaaqái ánianínna aupúranara sía kéeqaanifee qímasee maa-innaarúna qinau. ³⁶ Óo qiní qíkoofa qiní qíkoofa, anée aiqáma ainaina amanaikímarianafa mári-ananoo, qinée mandá nammari naannánara anée qínísaaqaraana maréeqee káqinni áqusa. Sía qeeqá dídiranara íria, aneenná áidínna ainaina kai qífaaqái quqáa.

³⁷⁻³⁸ Yísufa miqí qímasee innaaru qímaseenoo kafáannai anirée narí faiqi námu qaaramoo márunnai anirée nínfafoofaqa misá nísuku káaqa faiqaqéeqau. Yísufa Peetooroona moo áuqu Simoona áuqamásee qímaminau Simoona anée faiqaqée ída-nee anée sía fee amana qúsasaa kai áfu tautásee rakíinnaree. Ínnee aufarídaqá in-naaru qída máriaqa ínnee miqídaqa sía nimaníranaki áqufifaranoo, ínni írírafa kai afeeka márifaqa ínneeqa uqanna kudoosaápee máriafanoo.

³⁹⁻⁴⁰ Yísufa miqí qímasee qímannimiseenoo kafáa anirandéenoo indaarú qundée kai ínoo innaaru qinau. Innaaru qímaseenoo óonu nínfafoofaqa miná faiqi námu kafáa nísuku faiqaqéeqau misá nífú fannoo ummaararéenoo sía fíndi fúaqaa ufaqá fíndifi Yísuna kafáa qáfamaseeqa nári faiqáranara nisaaurúsee ufara randáqau.

⁴¹ Yísufa kafáa óonu innaaru qímasee aniréenoo narí faiqi námu qímanniminoos qinau. Ínnee káqi fee faiqáidee káqi fée idooáidee. Dóo sáa dóo aupúrara aukuaana dóo aniréenoo, dóo qáfaaqa mandá óosana máree maríasa nísaukuki ueeqáaninna fasiqafa qiní mara quqáannoo. ⁴² Dóo fíndi fífaqa fúa. Dóo qáfaaqa qiní ueeqée mári fasiqáfa dóo ánidanoo.

Misá Yísuna qumáraqau.

(Mataioo 26:47-56; Ruka 22:47-53; Yoohanee 18:3-12)

⁴³ Yísufa káqi misá faqa ufa qímarufanoo Yísuna faiqi námukiqari qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara máraranakiqari miná áuqu Yudasífa aniranau. Amaana máqa aanáiqikirausa úriqararasa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Yuda máqannaasa faiqí firaasá faqa maqúsai káqi márídaqa faiqí moómoo Yudasína faqa níqíqoofaqa rákira duru sáamu qumáreeqa Yudasína faqa asukunaki ániqau. ⁴⁴ Fáa-sai Yudasífa qímanniminau, asukunaki ínnee áaqee foora qinée óonureeqa mifasiqána ámoobaanamma qáfaaqa, mee ínnee randéemaria fasiqana ámoobaanaura. Ínnee miná rumbámaree ámiqimandee rakísisee máree fuaqa.

⁴⁵ Yudasífa aniréenoo Yísufinnai óonureenoo óo ufasáa rakísira fee qímasee ámoobaanau. ⁴⁶ Ámooqóofaqa miná faqa ánusa miná qáfamaseeqa qumárasee rumbámaree ámiqimmásee rakísi qumára maree máree fíqau. ⁴⁷ Faiqí moó fannoo miqóo kíkíqinoo máriufa miná qáfamáseenoo narí rákira paipana qumáreenoo náríraree qímaseenoo moo fásiqa aanáiqikirausa úriqararana aináinira faiqi áaqoo ateeaká áqusanau. Yísufa qímanniminoos qinau. ⁴⁸ Ínnee qiníara mandáikamán-nimaqéemari fasiqa fee qímasee durú sáamu indáaiqa anirée qiní qumáraidee. ⁴⁹ Faasaambáasaana moómoo kari akooqóo amaana máqaki kéeqaidaqa faiqí ánaasee ufa qímannimímarúnausa márídaqa náqaa ínnee miqóo qiní qumáraaqana máriaasee. Tamummáqara fasiqauqa ákara anoona dóo mimaú kambíqaani. Dóo qiní qumáree fuaqa. ⁵⁰ Yísuna faiqi námu miná qáfamásee quándaki miqóoqari sandámaqaraasamámbiqau.

⁵¹⁻⁵² Misá Yísuna mara máree fufanoo moo kúmaaraa fannoo qamunna kái narí áfaaqa ititáseenoo misá nínaaqiana fímarufaqa misá miná qáfamasee miná faqa rum-

báanee qímasee qumárararufanoo mi-kumaaraafá máfi narí qamunna rakéemma áquseenoo káqisamu sandámáqaraasámminau.

Misá Yísuna ufa suqíranaki quqásee iraqau.

(Mataioo 26:57-68; Ruka 22:54-55, 63-71; Yoohanee 18:13-14, 19-24)

⁵³ Misá Yísuna mara máreeqa aanáiqikirausa úriqararana máaqaki quqáqau. Mi-maqánaki aanáiqikirausa úriqararansa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa minakí fáasai eendáki suqíqa máriqau. ⁵⁴ Peetooroofa misá nínaaqiana nínasaa qumeé óonureenoo aanáiqikirausa úriqararana máaqa naambeéqai óoru kéeqafinoo rakísimaru fasiqausa faqa idá aaqá óoqu marifí qaaní marínau. ⁵⁵ Aanáiqikirausa úriqararansa máaqaki máridaqa Yísuna kúqáruaneera miná ummaarara randóosia sía paqúriqau.

(Mooseena sándufa maaqí qímaqoofa, moodáa fasiqa fannoo qínufafa sía ánoon-aikiannoo. Qaara fasiqa fannoo kíkíqamafi qínafa mifá ánoonaiikiannoo. Misá minára iriséeqa faiqí qaaraqanda mi-ufána qífaqa Yísuna áriraree qiqau.)

⁵⁶ Moómoosa anirée Yísunara únnufa qufanoo sía misá ufa fannoo moodáa kárinoo márínau. Misá ufa fannoo náadu náadu qufanoo sía amanáikinoo márínau.

⁵⁷⁻⁵⁹ Miqóo akaqáusa fíndi fufaqa Yísunara únnufa maaqí qímasee qiqau, mifá maaqí qímasee qífaqa maasá íriqa qínée firaa amaana maqa faiqí usakáqoona aiqáma rapéepamma áquseeqa qaaramoo fáasaana áiqaráinaqa sía faiqí nísaukun-nai usakáqaairana usakásaanauree qífaqa íriqa qufaqa misáuqa faqa sía amana amana kái mi-ufána qiqau.

⁶⁰⁻⁶² Misá miqí qímasoofanoo aanáiqikirausa misá úriqararafa aiqámausa nífusaa fíndifinoo Yísuna iranau. Misá ufa óosana óosana aníara qiafaná aní ufa sía fee márídanoo fee qínaqa íriqa qufanoo Yísufa sía ufa qinau, káqi kásooinoo márínau, Miqí másoofanoo aanáiqikirausa misá úriqararafa qímaminau, anée kúqaa fee Ánutuna ásauku mundírafa márídanee, anée kúqaa Ánutuna ámaaku amooqímaria fee márídanee qufanoo Yísufa qinau eeóo qínée miná ámaaku márúnausa máridaqa, kásooqaqee ínnée qíní faiqí nímaaku qíqafeefaranoo, qínée úriqararana Ánutuna aaqá ásauku uqannai óoqufaaqee maríana qíqafeefaranoo mári inaqa kásooqaqee innaarúnaindari asuru námufaqa qúmúanaqa mikamúqoo faqa ínnée qíní qíqafeefaranoo. ⁶³⁻⁶⁴ Aanáiqikirausa úriqararafa miná iriséenoo áanóommaseenoo narí qamunna parara qíma quqáseenoo qinau, maasá fífaufaiqí ufara randáidaqa, dóo miná mandá ufa íriafanoo ínnée minára náqi fee qídee qufaqa misá aiqáma qiqau mifá mandá óosana fíqararafa márídanoo naríara Ánutuna ámaaku fee qídanoo, kúqíranaki kai fúani.

⁶⁵ Miqí qímasoofaqa akaqáusa Yísuna níqaara fida ámaqaseeqa qamunnannai áfu ruúbamaqáseeqa nísaukusamu óori aruséeqa iraqau, miná yáfee aní árinoo fee qínaqa íria. Miqí qímasoofaqa minásaa rakísimaru maará fasiqausa miná mara máreeqa nísaukusamu óori áriqau.

Peetooroofa Yísuna sía qáfaidee qinau.

(Mataioo 26:69-75; Ruka 22:56-62; Yoohanee 18:15-18, 25-27)

⁶⁶⁻⁶⁷ Misá máaqaki Yísuna árira ufa qímarufanoo Peetooroofa máaqa kooqínni sundíauqa faqa idáki óoqufaaqee ufanóo aanáiqikirausa úriqararana aináini-maru manaaqafa anirée Peetooroona miqóo idá qaaní márufanoo qáfamaseenoo

mi-manaaqáfa miná óori aikuqummáseenoo qímaminoo qinau anée Nasaree-teendáraafa Yísuna faqa núanafa máriananoo. ⁶⁸Peetooroofa miná iriséenoo qáoo qínoo qinau, qínée sía minára íridaqa sía anée qíánnufana óosana íridaquee qímaseenoo findufumákufanoo mi-maaqána quqúsa kóoqi márunnai fufanoo kookooráana ufa qinau.

⁶⁹⁻⁷⁰Ufa qufanoo mi-ainainira manaaqáfa Peetooroona kafáa óoqu qáfamaseenoo miqóo márusa qímanniminai Ínnee maaná qáfaaqa Yísuna faqa nímarifa máridanoo fee qufanoo Peetooroofa kaifáa qáoo qinau. Káqikaaqoo marikúfaqa miqóo mi-fasiqáusa márusa Peetooroona afeekaikámasee qímamiqa qiqau. Anée Yísuna faiqi námu márianafa máriananoo, anée náqi fee mándee qáoo qídanee, aní ufa fanoo aní kooroomámaqáifaqa íridaqa, anée Yísuna maqannaafa Karíree máqannaa márianafa máriananoo. ⁷¹⁻⁷²Peetooroofa miná irisée narí amana aqíqámásee qinau, qínée sía ánoona ufa qímamiananoo Ánutufa dárui. Qínée anée qíánnanara sía uqanna minára íridaquee qufanoo miqí quqóo kai kookooráana kafáa ufa qinau. Peetooroofa miná ufa irisoo fanoo áaqoo ruqíanau Yísufa maaqí qímaqoo úfanara óonumáfi írinau. Fáfaa eendáki anée qaaramoo kári qiníara sía fee qínanoo kookooráana qaara kari ufaqíannoo. Peetooroofa miná iriséenoo asaurúseenoo ikíraqámaree quqásee finau.

Misá Yísuna qumáree múnú Piratoona ufakí quqáqau.

(Mataioo 27:1-2, 11-14; Ruka 23:1-5; Yoohanee 18:28-38)

15 (Óoqai Mooseena sándufa fannoo sía asukunai ufa óosana óosana qínnufafa sía ánoona kambíqaannoo fee qímaqoofa márufafa misá miná rukíaseeqa asukunai ufa qiqau.)

¹Iqáqoo kanánaana aanáiqikirausa misá úriqararaura faqa Yuda máqannaasa faiqi firaasá faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa aiqáma úriqararaura faqa maasá asukunai qínnufafa sía ánoonaikidanoo fee qímaseeqa iqáqoofaqa Yísuna káqi káqi ufa suqúseeqa náriqa Yísuna árifandinna úfana kaifáa andeeqáseeqa. Misá ufa andeeqáseeqa Yísuna mara máree sáinandannai rumbámareeqa áfiqa máreeqa Roomma máqanna kiapana Piratoona ámiqau. ²Amisoofanoo Piratoofa Yísuna irámmirinau. Anée kúqaa fee Yuda máqannaa karaambáiqaa fee máridanee qufanoo Yísufa qinau anée qíanandeeqqíqa márídaqa. ³Aanáiqikirausa úriqararaura anirée moómoo únnufa Yísunara qímariqau. ⁴⁻⁵Piratoofa miná iriséenoo Yísuna kafáa irámmirinoo qinoo, misá moómoo mandáinainara aníara qídaqa, aní ufa sía fee márifanee anée sía fee qinnáree qufanoo Yísufa sía ufa qufanoo Piratoona áaquqanau.

Misá Yísuna Piratoona kóotaki quqáqau.

(Mataioo 27:15-26; Ruka 23:13-25; Yoohanee 18:39-19:16)

⁶⁻⁷Áukuana áukuana aiqáma aukuana Piratoofa áinnaaqarara qoomaqa sáara moo ádiafaaira ainaina Yuda máqannaasa nímbianauree qímasee rumbáranakinaana moó idukú níminau. Nári nídimárana uqanna idukúnníminau. ⁸Mi-aukuanná Yísuna ufa írimaria faasaana faiqí ánaasee moómoo Piratoona oopísaki anirée qiqau. Anée óoqai áukuana aukuanasaa faiqí moó idukúsee qímariannana maqee maa-aukuanna faqa moó idukúsee qímia. Karafusa márina moó idukú qímianee qíma-

saida farafára ímariqau. ⁹ Piratoofa qinau, Amanée qinée Yuda máqanna karambáíqa Yísuna idukú níminauree qinau.

¹⁰ Piratoofa aanáiqikirausa úriqararausa sía ánoona márúnara fífaú rairai qídaqa Yísuna maréeqee Piratoona ámunara írinau. Minára kai Piratoona amanée qinée Yísuna idukú níminanuree qinau. ¹¹ Aanáiqikirausa minára iriséeqa faiqí ánaasee fuki faakí qufaqa misá Barabasinara idukú nímiannee qíqau. Mi-áukuanná faiqí moo áuqu Barabasífa karabúsaki márínau. Mifá akaqáusa sáimbaqa rákiranaki faiqí moo kuqánnarusoofoqa karafúsaki quqáqau. ¹²⁻¹⁵ Misá Barabasinara qufanoo Piratoofa kafáa aiqámausa qímanniminoo qinau. Yuda máqannaasa karambáíqa qímariana minára náqi fee íanáuree qufaqa misá moómoosa kafáa fáaqa quqásee qímamiqa qíqau, pírimmannai aunírira saqarisaa áruannee qufanoo Piratoofa misá írámmirino qinau mifá nána mandá oosana máraífaqee áruanuree qufaqa misá fíraqóo uqanna fáaqa quqásee qíqau, pírimmannai aunírira saqarisaa áruaqee qufanoo Piratoofa faiqí ánaasee moómoosa nídirana nímiannee qímaseenoo Barabasinara idukú nímiséenoo Piratoofa narí maará fasiqauqa nímisée maasá Roomma máqannaasa óosana marasée ráitasaa qainna rumbéeqoo samu miná ataufakaaqa aru umooqukamásee áfiqamareeqa múru aunírira saqarisaa pírimmannoo áruaqee qinau.

Amuka faqáa qafee áuqusee afisúamaqáqau.

(Mataioo 27:27-31; Yoohanee 19:2-3)

¹⁶⁻¹⁸ Piratoofa miqí qímasoofoqa sundíauqa iriséeqa Yísuna áfiqamareeqa kóota maqakiqari rafúdamakufafa miqóo Piratoona fíraa ámiqira maqa naambeéqai ráitasaa qainna rumbéeqoo sámuna Yísuna ataufakaaqa áru umooqukámaseeqa ataasá átaasa náaree qímasee fáfaa aunírira saqarisaa áruanuree qímasee kíapana fíraa maaqa naambeéqai múnusee aiqáma sundíauqa náaramasoofoqa aniréeqa qamunna moó maará fasiqa misá qamunna taatuqée árirana afisúamaqásee amuka faqáa sánda saatúnanda fooqána mara máree karambáíqa qafee fee qímasee Yísuna ákiaqa áranaiqi afisúamaqásee nísauku níqinaaqa quqásee kíapana ámandee máriandee mándee ámandamásee qímamiqau, Óo Yuda máqanna karambáíqa sía dauní kúqinnaranoo kísaaqasaa márinnaranoo. ¹⁹ Miqí qídaqa sasámimi atekárasamu qumáree miná ákiaqa rupéemma ámidafa fíraqóo ataasá átaasidaqa miná afaaqai níqara fidiámaqasee miná óorinni níqoori sáunarafufafa ataasá átaasa qímaríqau. ²⁰ Misá ataasá átaasa qírana taikáfufafa misá saasáakoona árira qamunna raipáqusee narí qamunna afisúamaqásee aunírira saqarisaa fírimmannai árifandinnaqoo áfiqee fíqau.

Misá Yísuna áfiqee Koorookata áaqanai fíqau.

(Mataioo 27:32-44; Ruka 23:26-43; Yoohanee 19:17-27)

²¹ Maqúsai ári iseeqa Yísuna dóo áfiqee fímarufanoo kudoosaápeenoo narí aunírira saqari sía amanáikufafa maará fasiqauqa faiqí moó narí máaqaindari aniroona aanái paqúrimasee miná áuqu Simoonaa amaráfa. Sía Yísuna faiqi námukinaafau miná amaráfa moó fannoo mifá Sireenee máqusaindaraafa Areekasandeerana faqa Rufusana faqa níkoofa márínau. Sundíauqa minára Yísuna aunírira saqari aku máree fúa qímasee árirarufanoo mifá misá faaqaanara rufíasee aku máree finau.

²² Miqímasee misá Yísuna áfiqa maree fifi ufaqá Koorookata ámuuqunamusaa áfiqee fiqau. Mi-maqa maaqána áuqu faiqí níkiqa ámudaani fée qiqau. ²³ Yísuna miqóo múnu quqásee uáinna nammari marasée moo márasinna minakí quqásee minára náanneera fuki faakí qufanoo qáoó qímasee sía nanau.

(Mi-marasinnána nári ufakíqari meerafée qímariqau. Mi-marasinnáfa náma-sainaqa sía afaaqa áidafuanifeera ámufofanoo áidafirana máraanee qímaseenoo sía mi-marasinná nanau.)

²⁴ Marasínnara qáoó qímasoofaqa misá miná qumáree aunírira saqarisaa rúm-mamaqasee pírimmannai aruséeqa uqéereeqeqa rakíaqau. Rakíaseeqa miná qamunnauqa fáasai raipáqu quqáqoona mara máree káatara foora sararamánde yáfee máraannoo yáfee máraannoo qímasaída máraqau. ²⁵ Súani maqee ururoofaqa naina kiróoka aunírira saqarisaa áriqau. ²⁶ Yísuna áriira oosana rauffiqira saqarisaa ákara rúmasee aunírira saqari ákiaqai aiqáma qáfaaqeera atukáraqau. Maaqí másee ákara rinau. Maa-fasiqáfa Yuda máqannaasa karaambáiqá máridanoommi qímasee ákararinau. ²⁷ Maará fasiqauqa karafúsakinaana faiqí mandáikámanni-maqee máruqanda ruúmba quqáqoona minakíqari mara máree Yísuna aaqá mínisee náriqa auníriranasa arusee Yísunaindi qámbaanai rakíqasee miqandá aunírirana dínni dínni rakíaqau. [²⁸ Miqímasoofanoo óoqeenaa tamummaqara fasiqauqa ákara ánoona kambíqanau, misá qiqau, misá miná maréeqee mandá óosana máree maríasaki quqéefaranoo.]

²⁹ Yísufa aunírira saqarisaa dírinoo márufafa faiqí ánaasee moómoosa fiqaree áiqaree ídaqa qufóonarídaqa ataasá átaasa qímasee mandá ufa qída qiqau, anée maasá firaa amaana máqa rapéemasee qaaramoo faasaana kafáa usakéennaree. ³⁰⁻³¹ Amaná maqee aneenná kai tatúakinana maqásaa áqufinana asumu mária qímaru faqa aanáiqikirausa úriqararausa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa ataasá átaasa qídaqa narí qímami narí qímami qiqau, Mifá moómoosa asumu mári-rana nímírarimarifa naríara sía asumu máriannoo. ³² Dóo maqee Ánutuna ásauku mundírafa maasá Isaraee máqannaasa karaambáiqá auníriranasaqari tatúaki áqu-finaqa maasá írirana minásaa rusísee kúqaa Ánutuna ámaaku fee qianáura. Mandá fasiqaqara dínni dínni nári saqárisaa áruaqanda miqandá faqa Yísunara ataasá átaasa qímariqau.

Yísufa kúqinau.

(Mataioo 27:45-56; Ruka 23:44-49; Yoohanee 19:28-30)

³³ Súani qámbaana ákiaqa ámummaqa ururoofanoo mi-maqa maaqána aiqá-mai asukuna rafáaqafinau. Súani afu safásasaa mundúfanoo asukuna taikáfufanoo kafáa súani qanau. ³⁴⁻³⁶ Asukuna taikárarímarufanoo Yísufa fáaqa rúmasee Eeburu ufakíqari qinau Eeri Eeri rama sabakatani maasá ufakíqari qiní Ánutu qiní Ánutu, náqaa fee ifané qiní minní qíseenee qímasoofaqa akaqá fasiqa ánaasee miqóo márusa mandírira iriséeqa qiqau, Dóo íriqa mifá Eeriana áaraidáqino qufanoo faiqí moó fannoo Yísuna aunírira saqari atukaki sandée óonureenoo paadura au fooqána maraséenoo maará fasiqauqa nári maqee maqee néemaru uainna nammarinaki raaramáseenoo áika maraséenoo minásaa rutáquseenoo Yísuna nammári náanifee qímasee uqéereeqee Yísuna áfaurusaa quqásoofanoo qumbiffqamma námasoofanoo ámu fasiqafa qinau, Dóo maasá rakísia, Eeriaafa aniréenoo aunírira

saqarisaaqaraana tatúannoo fee sía fee tatúannoo. ³⁷ Yísufa mi-nammarína qumb-iffíqamma námaseenoo firaa kari fáaqa rúmaseenoo dóo kuquaraasináu.

³⁸ Kúqufanoo aaqee kái Yeerusaree firaa amaana maqakinaa qamunna díri-rafa ámmuqundari qámbaaná kai raaqúmaree múqufi áqusanau. Mi-qamunnáfa náaquqara máaqaasaa ititára qamunna márínau. Minaki faiqí sía kéeqeemaria maqa márínau. Áukuana aukuana Ánutuna aanáiqikirausa úriqararafa kai minakí sipsípa ánaaqa fidíka mara máree mi-maqánaki raaraa ímarínau. Dóo maqee qamunna anaqínóo márifaqa faiqí ánaasee Ánutuna aaqá fímaria aaná ititée márifa dóo maqee atúannoo márídanoo. ³⁹ Maará fasiqauqa úriqararafa aunírira saqarisaa rakísi-marufa Yísufa fáa qaruna faqa kúquna faqa qáfamáseenoo áaquqoofanoo qínau, kúqaa maa-fasiqáfa Ánutuna ámaaku márídanoo. ⁴⁰ Yísufa aunírira saqarisaa már-ufaqa ánaasee akaqáusa miqóo márídaqa níanasaa márídaqa rakísi maríqau. Mis-ákiqari Saroomeeffa faqa Mariana amaráfa Makadara máqusaindari ánuufa faqa, Máríana moo ámarana faqa mifá kumaaráa Yameesa Yooseesa nínoofa márufa márínau. ⁴¹ Mi-anaaseenamúsa Kariree máqusaindari Yísuna dadaaqímarusa miná faqa áfaqaqa ániusa maríqau. Sía misá kai, moómoo ánaaseeuqa faqa Yísuna faqa Yeerusaree máqusai aniroosá ani márída aunírira saqarisaa rakísi maríqau.

Yísuna óoni áamarai ákundaqau.

(Mataioo 27:57-61; Ruka 23:50-56; Yoohanee 19:38-42)

(Yísuna áukuana narí máqannaasa maaqímmasee madika indufúsaida kuqufusá níkundee maríqau. Misá óoni firaaná kasaaqa áamara áuquuseeqa minakí kéeqa-fufaqa dínni dínni moómoo aamara áuqíiseeqa kúqusa minakíafa náadu náadu níkundee maríqau. Moodáa kai moo kári ákundeeqa miná áfunda taikóofanoo kaifáa moó fannoo kúqufaqa miqíkai ímaríqau. Sía moodáa karifau níkundee maríqau. Moo kári moó kari níkundee maríqau.)

⁴² Yísufa kuqufufanóo súani dúpufanoo Arimatee máqusaindaraafa miná áuqu Yooseefaana amaráfa aniranau. ⁴³⁻⁴⁵ Mi-fasiqáfa Yuda máqanna ufa suqíranaki kéeqeemarúfa márínau, aiqámausa minára káaqa andeeqára fasiqa fee qímarufa márínau, maqee maqee Ánutuna quqúsa innaarúnaindari maqásaa kambíqaaninanara rakísi marúfa márínau. Yísufa kúqu faasaana sabáta deedaqíra fáasaanee qímarunasaa Yooseefaafa Yísuna irí dúna sabáta faasaana aunírira saqarisaa káqi dírinoo máriandoo qímaseenoo aniréenoo paasóosamasee Piratoona máaqaki káqi kéeqa fínoo Yísuna iríara qufanoo Piratoofa Yísufa dauní kúqunara tautúmasee maará fasiqauqa misá úriqararana áaramaseenoo iranau. Yísufa kísaaqasaa fee kúqinoo fee qímaseenoo mi-sundianá ufa iriséenoo Yooseefaanaara dóo máraanee qufanoo ⁴⁶ Yooseefaafa ráudamaki qamunna firaaná moó feefaurúmámaree óonuree Yísuna irí saqárisaaqaraana tatú quqáseenoo qamunnasaa kukúqa mándee aku máreenoo óoni áamara áuquqoo madikanaki Yísuna irí quqáseenoo óoni firaaná quanda quandamméeqeenoo óoni aamarasaa ititánau. ⁴⁷ Máríana amaráfa Makadara máqusaindaraa anaaseefa faqa Máríana moo ámarafa faqa Yooseesana ánoofa miqóo rakísida irí quqáranara qáfee maríqau.

Ánaaseeuqa madikakí óonu qáfaqau.

(Mataioo 28:1-8; Ruka 24:1-12; Yoohanee 20:1-10)

16 Yísuna irí káqi óoni aamaraki márufafa Máriana amaráfa Makadara máqu-saindaraafa faqa Máriana moó ámarafa Yameesana ánoofa faqa moo ánaasee Saroomesa faqa Sabata faasaana áiqaróofaqa kúqimariasaa akunnímaqee maría marasinna feefaurúmámaree Yísuna irisaa ákuanee qímasee mi-eendánaki deedaqiquau.

² Kanánaana iqáqoofanoo súani maqee ururoofaqa mi-anaaseesá Yísuna ákúndoo óoni áamaranaki fiqau. ³⁻⁴ Aanái fidaqa misá narí qímami narí qímami qiqau, firaa oonitia fannoo óoni áamara ititánnoo márifaqa yáfee dadaaqínaqee umbaqí quqásee fee marasínna aku ámaqeefaree qímasee óonu qáfoofanoo óoni fáasai quanda quandamméeqee máfi áquqoofanoo márínau. ⁵ Misá óoni qáfamasee óoni áamaraki kéeqafi qáfoofanoo ásauku uqannai kumaaráa moó fannoo qamunna éekara ari-rana afisúsee óoqu marifufaqa qáfamasee tautúmasee káaqa rufiaqau. ⁶⁻⁷ Tautúmasee ruffoofanoo mi-kumaaraafá qímanniminoo qinau sía tautúmasee ruffaqa. Ínnee Yísu Nasareetee máqusaindaraana aunírira saqarisaa pírimmannai áruanara randée maríafanoo, mifá sía maaqóo márídanoo fíndi finoo márídanoo. Dóo qáfafaqa, maaqóo misá mina irí quqéaa. Dóo fuaqa maa-ufána narí faiqi námufaqa Peetooroona faqa qímannimiaqa. Yísufa ínni nóorinni Kariiree máqa maaqai finoo, ínnee miqóo óonureeqa narí qundée kai íqa miná qáfeefaranoo.

⁸ Mi-anaaseeuqa miná iriséeqa óoni áamarakiqari rafúdamakufaqa sandámáqaraasammiquau. Káaqa ruffarana faqa náindiri roofaqa sandáqau. Misá maqúsai óonureeqa káaqa ruffasee sía moosá qímannimiqau. ⁹ Yuda máqannaasa Sariríqara amaanasáa fee qímasee amaanasáara indaarúqaa faasaanee qímariquau. Mi-indaaruaqa faasaanna sandóo anaasee namusa ánu faasaanasaa Máriafa Makadara máqusaindaraafa náaree Yísufa fíndifuna qáfanau. Óoqai Yísufa káqi máru kamuqoo fáafasaaqa narí ánoona amarána mi-Mariána aunduráki fáafasaaqa qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée márufanoo Yísufa káqi máruqoo miná aunduráindaraa faafasaaqa niqíqoofaqa rafúdamaki sandámáfiqau. Yísufa mi-anaaseená áfusaa narí kúqiranakiqari fíndifuna indaarú kooroo inau. ¹⁰ Yísufa mi-anaaseená áfusaa kooroomámbunara Yísuna áiku ásauku óonu maaqí qímasee qímanniminau, ¹¹ Yísufa kúqiranakiqari fíndifinoo márifaqa qínée qáfeeqee qufaqa misá káqi minára soofaarídaqa ikíraqée máruqoo márufafa mi-anaaseenára únna qíifoo qiqau.

**Yísufa kúqiranakiqari fíndifinoo narí faiqi
námukiqari qaaraqánda kooroo inau.**

(Ruka 24:13-35)

¹²⁻¹³ Yísufa kafáa moo óosana maraséenoo narí faiqi námukina qaaraqánda ní-fusaa kooroo ináu. Miqandá Yeerusaree máqusaindari moo máqusa káqikaa maqu-sai fímarufanoo Yísufa aanái nífusaa kooroomámbufaqa miqandá óonurandee anirée Yísuna áiku ásauku qímannimufaqa únna fée qiqau.

Yísufa narí faiqínámuki kooroo inau.

(Mataioo 28:16-20; Ruka 24:36-49; Yoohanee 20:19-23; Niqiqoosa 1:6-8)

¹⁴Yísufa miná ínaaqiana narí faiqí námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa márarausa nárana née márufanoo kooroo ináu. Kooroomáfinoo misá miná qáfee marúsa únna fee qunára níqinoo qináu, ínni írirafa ufa rukíee márísa márí-afanoo sía qíqafee máríasa ufara ínnée írimariafanoo.

¹⁵Yísufa miqí qímasee qímannimiseenoo kafáa maaqí qímasee qímanniminau. Ín-nee maa-maqa maaqána afaaqasáa aiqáma maqannaa iannái uqanna óonureeqa qiní ámiqira fasaasa ufa qímannimiaqa ¹⁶Qinísaa írirana rusímariasa írirana rusí-
daqa nammári máree maríasa misá innaarúnai náaru márira asumu máreefaranoo. Qinísaa sía írirana rusímariasa misá náríranaki fifáranoo. ¹⁷Qinísaa írirana rusí-
mariasa maa-afeeka ainainná misáki márínaqa qáfeefaranoo, misá faiqí naundurák-
inaa fáafasaaqa qiní dúqusaa niqíqeefáranoo misá moo máqannaasa ufa sía nári íri maríanakiqari qifáranoo. ¹⁸Faiqí kuqánnarímari sakanífa ukaqánnimisáinaqa sía mandáikifaranoo. Misá ufaaqa námasee sía kúqifaranoo. Misá nári nísauku aurí-
mariasasaa rusísaifaqa findi fifáranoo.

Yísufa innaarúnai óoru fu ufafa.

(Ruka 24:50-53; Niqiqoosa 1:9-11)

¹⁹Yísufa narí faiqí námu faqa ufa qíqisoofanoo Ánutufa miná uqéereeqeenoo in-
naarúnai narí aaqá ásauku uqannai quqásoofanoo miqóo óoqu marínau. ²⁰Yísufa
innaarúnai óoru fúfaqa miná faiqí námu aiqámai fifainídaqa Yísuna ámiqira fasaasa
ufa qímannimiqa niqau. Misá miqí márufanoo Karaambáiq aumeé dadaaquadanoo
faiqí ánaasee misá ufara kúqaa fee qiaqéera faiqí sía áuqaaqaa ira afeeka nímufaqa
áuqoofanoo ánoona kambíqee márínau.

RUKA

Yísuna ámiqira fásaasa ufa Rukaafa ákara rinau.

Rukaafa ákara óosana áranau.

1 ¹⁻² Óo maa-fasiqa Tioofirusa maasáki Yísunasaaqari kambíqoo ainainara moó-moo fasiqauqa amanamásee ákara riqau, Yísufa kambíqooqooqari minára qí-mannimimarusa misá qímannimufaqa ákara riqau. ³ Óo Tioofirusa qinée Rukaasa Yísufa kambíqooqooqari mifá níniunara randóorandaamásee ámiqimasee iriséeqa qinée faqa padímasee ákara ruanáuree qímaseeqa ákara rúmamaqaidaqa. ⁴ Anée kúqaa ánoona ufa tia írianneera ákara rúmamaqaidaqa.

Yoothane nammári ními marúna máqaaninna ufafa.

⁵ Mi-ufána óosana maaqímminoo márínau, Eeroodeefa Yudeeaa máqa maaqaki karaambáiqua máru kamuqoo Yísufa kambíqanau, mi-aukuanná Yeerusaree amaana máqasaa rakísirafa moó miná áuqu Seekariafa márínau. Amaana máqasaa rakísi marúsa faiqí óosana óosanakiqari maríqau, núqufaqaasa maríqau, Seekariafa Abi-aana óosanakiqari márínau. Miná ánaaqa Aaroona akeekú akaakú miná áuqu Eerisabeeta námmarifa márínau. ⁶ Mi-qafaqiqandá Seekariafa Eerisabeetasa andeeqásee Ánutuna ufamáu fímaruqanda maríqau. Aiqáma karaambáiqua Ánutuna aaquqíra ufa faqa naamúaqira ufa faqa mi-maú fímaruqanda maríqau. ⁷ Eerisabeeta námmarifa áafanaasee márúnara miqandá asooqáqeeqa faiqi síaiqanda maríqau.

⁸ Moo kári narí saika faasaana Seekariafa Yeerusaree amaana máqaki kéeqafinoo narí amaana máqasaa rakísira saika Ánutuna áfusaa miná saika qímari fee qímarufanoo máree márínau. Amaana máqasaa rakísi marúsa misákiqari yáfee ámiqira unda ímari nammarína amaana máqaki suqéemaria qaindanasaa suqáannoo fee qímasee masísa rutúkiara foorammásee Seekariana uqannífiqasoofofanoo fíndifinoo mi-amiqira undána ímaru nammarínaki idá qumbíaramásoofanoo qéemarufaqa mikarí faiqí ánaasee moómoo amaana máqa naambeéqai maqúsai suqúfufaqa innaaru qímaríqau. Ámiqira unda ímari nammarína qumbíaramásaafanoo qáidanoo miná múna fannoo faiqí ánaasee innaaru qímaríafa mi-ida munnára foora óoru fídanoo Ánutuna aiki ambúfídanoo misá innaaru koorooídanoo.

⁹⁻¹¹ Seekariafa mi-nammarínaki idá qumbí marufaqa faiqí ánaasee mádaanai innaaru qímarufanoo Seekariafa naríaraa amaana máqaki márífanoo mi-nammarífa qéemarú qaindana aaqá Karaambáiqua Ánutuna qangiroo moó fannoo miqóo kai kambíqafufanoo Seekariafa miqóo márufanoo qáfanau.

¹²⁻¹³ Seekariafa miná qáfeenoo tautínoo rufíanau. Tatáqanoo márufanoo mi-qangiroofá Seekariana qímaminoo qínau. Seekaria sía rufíaa, Ánutufa aní innaaru qírana írinoo ani ánaaqa Eerisabeetana dadaaqínanoo aní ámaaku máqaannoo, Maqasáinana anée miná áuqu Yoothaneeneé qía. ¹⁴ Mi-faiqína maqasáinaqa aní faqa moómoosa asasífaranoo. ¹⁵ Ánutufa minára ámiqira fasiqa áuqufaqaa fee qíannoo, uáinna nammári fée afeeka námmaryi fée sía náannoo miná máqainnaqooqari Ánutuna náaquqara maraquna fannoo áakufi máriannoo. ¹⁶ Mifá Isaraee máqannaa moómoosa Ánutuna ufa minnísee káqirunna fímaríasa kafáa náarameeqee náriqa

karaambáíqá Ánutuna áramandunnai quqáannoo. ¹⁷ Mifá Ánutuna ufa marasée qí-mannimimarifa mifá maqásaa fasiqa úriqararafa afeeka Ánutuna tamummáqara fasiqa óoqai márúna Eeriaana fooqáafa afeeka máriannoo. Mifá faiqi níkausamara faiqi minnísee fúrufari maríasa quándakina nári faiqi námuara nímuqusinaqa moodáanaki kifáranoo. Ufa rukíee maríasa faqa maréeqeenoo andeeqée maríasa máriranaki quqáannoo. Miqí márifanoo mi-fasiqáfa faiqí ánaasee maréeqee karaambáíqá qúmíranaki amanaikíanno.

¹⁸ Mi-qangiroofá miqí qufanoo Seekariana áaquqoofanoo mi-qangirooná qí-maminoo qinau, náqimásee mi-ainaináfa kambíqaannoo fee, Sía amana, qínée náurái qí márídaqa, qíní qínaqa faqa asooqá márídanoo. ¹⁹ Mi-qangiroofá miná ufa iriséenoo quandáfi qímaminoo qinau, Qínée Kabarieerasa márídaqa Ánutuna áfusaa kíkí iqa márúnausa márídaqa. Mifá kai qíní diqíqai faqa maa-amiqira ufána aní faiqí asumu faiqi ánaaqi máqeemaria faasaana kambíqaannoo fee qúnana sía íriananoo. ²⁰ Anée qíní ufa sía íriannana ákiaqara aní ufa akía fínana máriinana máa qíma-munna ainaináfa kooroomáfinanoo aní ufa rakéeiannoo.

²¹ Seekariafa faqa qangiroo faqa Yeerusaree amaana máqaki mi-ufána narí qímami narí qímamídaqa márúfaqa faiqí ánaasee maqúsai Seekarianara kísaaqasaa áfeesida marúsia qiqau nánaree kísaaqasaa amaana máaqaki márídanoo fee qímarufanoo Seekariafa amaana máqakiqari ráudeenoo qímannimirara óo raqóofanoo sía aman-ufanoo ásaukunoo qímanniminai. ²² Faiqí ánaasee miná ufa akíafuna qáfamasee óo amaana máqaki Ánutuna kooroo írana moó qáfeenoo fee qiqau.

²³ Miqóoqari Seekariafa amaana máqaki aináinirana taikásoofanoo moó fannoo miná ámaaqaki aniroofanoo Seekariafa dóo ámaaqá finau. ²⁴ Miqóo márufanoo miná ánaqa Eerisabeeta námmarifa ámuauq uqáikufanoo moodáannai qísauku qúqoonasaa máaqaki kai márínai. ²⁵ Eerisabeeta námmarifa qinau, dóo maqee Ánutufa faiqí ánaasee nífusaa qínée kísaaqasaa marunna sía faiqi máqaunna qísauri-rana taikáqiseenoo.

Kabarieeráfa Yísuna máqaanínannara kooroo ináu.

²⁶ Eerisabeeta námmarifa ámuauq uqáikinoos márufanoo dínni taikásee dínni ani moodáa quqoonaa áiqaróofanoo Ánutufa narí qangiroo moo áuqu Kabarieer-ana aqíqoofanoo Kariree máqa maaqaki káqikaa maqusa Nasareetee máqusai óo-qufinai. ²⁷ Mifá mánaqa uqanna ufa qímamiraree qímaseenoo óoqufinai. Mi-manaaqána áuqu Máriafa. Yooseefaafa karaambáíqá Dafidina áti máraanifeera útaaqaama amaqáqoofanoo máru manaaqana Mariana qímamiraree qímasee óoqu-finai. ²⁸ Mi-qangiroofá Máriafa máruqoo aniréenoo ámandeenoo qinau. Asooárafá aníki máriani, karaambáíqá aní faqa kukéeqanoo márídanoo dadaaqídanoo dóo fíraaqóo aní ámiqi ámiqinoos. ²⁹ Máriafa miná ufa iriséenoo tautínoos miná ufa ánoonara fíraaqóo randánu. ³⁰ Miqúfanoo qangiroo fannoo qímaminoo qinau, Óo Maria sía ruffaa dóo Ánutufa narí áfaarirana anísaa quqéenoo. ³¹ Anée ámuauq uqáikinana akoonaiqí maqaséenana miná áuqu Yísunee qinnáranoo. ³²⁻³³ Mifá úriqararafaikínaqa misá minára fíraaqóo úriqarara Ánutuna ámaaku fee qífáranoo. Karaambáíqá Ánutufa Yísuna maréeqeenoo miná akeekú akaakú Dafidina aanna rámassee úriqarara karaambaiqaikíannoos. Yakooboona átiuqa Isaraee máqan-naasa náaru náaru misá karaambáíqaikianoos, náaru náaru sía taikáannoo miqínoos máriannoo.

³⁴ Máriafa mi-qangirooná ufa iriséenoo qinau, Qinée mánaaqa uqanna márídaqa náqimásee anée qíanandee faiqi máqaanauree. ³⁵ Qangiroo fannoo iriséenoo qímaminoo qinau, Ánutuna náaquqara andeeqara maraquana fannoo aní áakufinanoo Ánutuna afeeka anísaa máriannoo, minára misá mi-naaquqara faiqi anaaqínara Ánutuna ámaaku fee qifáranoo. ^{36–37} Mária aneenná ati Eerisabeetanara íria asooqá faiqi máqarana sía amana márifa dóo maqee dínni taikásee dínni ani moodáa quqoona aundurái ámuuqu uqáikinoo márídanoo, minára rirímma miqínnoo Ánutu- ufa sía moodáa ainaina sía amanaikíannoo dóo aníara faqa qúnnana amanaikían- noo. ³⁸ Máriafa qangiroo ufa iriséenoo qímaminoo qinau. Qinée Ánutuna ufamáu fímarunausa márídaqa anée qíánna ainaináfa amaná qiníki kambíqaannoo, miqí qufanoo qangiroo fannoo quqásee finau.

Máriafa Eerisabeeta námmarifa márunnai fu úfafa.

³⁹ Máriafa miqóo káqikaaqoo márinoo únnaaqa mámmareenoo Nasareetee máqu- saindari Yudeeaa máqamaaqai Seekariana maqúsai kísaaqasaa faiqanóo fífiufanoo óorureenoo ⁴⁰ Seekariana máaqaki kéeqafinoo Eerisabeeta námmarina ámandanau. ⁴¹ Eerisabeeta námmarifa Máriana ámandarana írufanoo miná áranandakinaa faiqi fannoo kásinau. Kásufanoo Ánutuna náaquqara maraquana fannoo Eerisabeetana áakufufanoo narí Máriana ámuuqu uqáikianinnanara sía írufanoo maraquana fan- noo miná qímamufanoo fíraaqóo Máriana qímaminoo qinau. ⁴² Aiqáma ánaaseekina Ánutuna fíraaqóo ámiqi ámiqi íaninafa máríananoo, anée máqeenna faiqi anaaqina Ánutufa ámiqi ámiqi íaninafa máriannoo. ⁴³ Óo qiní karaambáiqu ánoofa úriqararafa nánaree anée qiní qíqafarara áninanee qinée óorudupirausa márídaqa. ⁴⁴ Anée qiní qimándaanánnoo qiní faiqi qíranandakiqari asasínnoo kooripóo inoo. ⁴⁵ Karaambáiqu aní qímamu ufana irisée kúqaa fee qímasee íriannana ákiaqara mifá aní ámiqi ámiqiannoo.

Máriana asasíra ufa.

^{46–47} Máriafa mi-ufána iriséenoo asasammáseenoo qinau, Qiní qímuqusa karaambáiqu amooqídanoo, qiní daunduráindari Ánutunara asasídanoo innaarúnai asumu márirana qímimarifammi. ^{48–49} Qinée óorudupimasee miná ufa írmarunausa márúnanoo káqi qiníara írinoo, fíraa afeeka faqáa Ánutufa fíraa ainaina qiníki qinára, maaqóoqari aiqáma maqásaa fasiqa anaasee qiníara ámiqi ámiqi qifáranoo. Mifá náaquqara andeeqara áuqu faqaafa márídanoo, miná ufara rufíee maríasa ní- fauarana nímidanoo. ⁵⁰ Maqee máriasa faqa miqóo kambíqainausa faqa náaru kambíqainausa faqa ní- fauarana nímiannoo. ⁵¹ Narí ámudaanaiqimari asaukuna uqéeraseenoo áanoo ímaria fasiqa anaaseesa nári fíranaira írmariasa ráurukámasanau. ⁵² Mifá úriqaree maría karaambaiqáusa qumára múqufi quqáseenoo uréeqarausa qumáree uqéeranau. ⁵³ Mifá náararee maríasa ámiqira nárana ainaina nímuuqu mánnimaqaseenoo moó- moo nárana faqaasa káqisamu fuaqéera niqiqanau.

⁵⁴ Mifá maasá Isaraee máqannaa nikeekú nikaakú ufa qímannimuna ánoonaikammannímaqanau,

Mifá narí aináinira faiqi Isaraee máqannaasa dadaaqinau.

⁵⁵ Abarahaamanara faqa iriséenoo ámuqusufanoo dadaaqínoo miná áiku ásauku faqa náaru náaru dadaaqiannoo.

⁵⁶ Máriafa mi-ufána qímaseenoo qíma taikáseenoo qaarammoo qúqoona miqóo Eerisabeeta námmarina faqa márinoo quqásee narí maqúsai Nasareeteenní finau.

Nammári nímimaru Yoothaneena maqóo ufafa.

⁵⁷ Máriafa narí maqúsai fufanoo Eerisabeeta námmarifa marikínoo innaamunai óonureenoo akoonaiqí máqanau. ⁵⁸ Maqasoofanóo miná maqúsanaasa faqa miná áinaina faqa iriséeqa óo Ánutufa maa-asooqána ámiqi ámiqi ínoo fee qímasee miná faqa asasíqau.

⁵⁹ Maqasoofanóo mi-faiqífa moodáa amaana marasoofaqá misá aniréeqa Yuda máqannaasa óosana máreeqa nári fáinanduidaqa nipata aukúannee qímasee mi-faiqi anaaqína apata aukúsee narí ákoona amaránaikíraee qímasee aniusufiqau. ⁶⁰ Miqí qufanoo miná ánoofa Eerisabeeta námmarifa qinau, sía narí ákoona amaránaikíaqaa miná áuqu Yoothaneefa máriannoo. ^{61–63} Misá iriséeqa qiqau, Óo aní átiuqaki sía mi-nuqúfa márídanoo, náqímásee fee miná áuqu raanáuree qímaseeqa faiqi ánaaqi ákoona Seekariana ufa akíarana nísaukunoo irámirufanoo Seekariafa papiqa faqa kirifi faqa ásaukunoo qímiaqee qufaqa ámufanoo maa-faiqína áuqu Yoothaneefa máriannoo fee qímasee ákara rinau. Ákara rúmasoofaqa aiqámausa qáfamasee taútiqau. ^{64–65} Miqímáseenoo Seekariana ufa akíarafa rakéinau. Rakéemafufanoo Ánutuna amooqíra ufa aiqámausa nífusaa qímarufaqa aiqámausa qáfamasee rufíeeqa niquóonausa qímannimufanoo miqóoqari aiqámai Yudeeaa áaqana maqa maaqaki dáraaninau. ⁶⁶ Aiqáma mi-ufána írusa mi-faiqi anaaqínara innooqáfinoo nána firaa saikee máraanno fee qímasee randáqau, karaambáiqaa afeeka minakí akooqóo mári-faqa qáfaiadaqa.

Seekariana maraquana áakufufanoo ufa qímanniminau.

⁶⁷ Seekariana ufa rakéemafufanoo Ánutuna náaquqara maraquana fannoo miná áakufufanoo tamummaqaséenoo ufa qinau.

⁶⁸ Isaraee máqannaa Ánutufa aniréenoo narí faiqí ánaasee idukúnnisainara minára karaambáiqara dúfi dúfi qianáura.

⁶⁹ Mifá ámudaanai qímasee asumu máraaninnana narí aináinira faiqi Dafidina átik-iqari uqéereeqeenoo.

⁷⁰ Minára óoqai narí náaquqara tamummáqara fasiqauqannai maasá maa-ainainnára qímanniminau.

⁷¹ Mifá maasá namuqáasaa ititánnimaqasee aiqáma maasára fídiaqaa ímariasa afeeka rafáaqa fúannoo.

^{72–75} Mifá narí qímaqoo úfanara írionauree qeeqá náaquqara moodaanaki kira ufa iriséeqa mimau dadaaqianáuree qinau.

Mifá óori runúsee Abarahaamana qímaminau, minakí mifá maasá namuqáa nísaukukinaana maréeqee paasóosiranaki quqáqisáinaqa maasá káqi márianna kamuqoo miná náaquqara andeeqara fasiqa anaasee máriannanara qímaminau.

⁷⁶ Óo qíní faiqi ánaaqi misá aníara firaa uriqarara Anutuna tamummáqara fasiqa fee qifáranoo.

Anée karaambáíqa áfunni fídana miná aaná afisínnaranoo.

⁷⁷⁻⁷⁹ Ánutufa maasára ámuqusi marífa nífauee marífa máridanoo maasá innaarúnai márira asumu márarafa dóo súani qámannimaqéénóora foora ínoo máridanoo innaarúnaindari maasá kúqiranakiqara foora asukunakí

máriasasaa qáannoo maasá asooára aatata níku raannánara qáannoo.

Qíní faiqi minára anée karaambáíqa faiqí ánaasee qímannimia, náriqa mandáinaina ikairi karaambáíqinnai máree aniráifanoo minínnísaannoo, minánnai Ánutufa innaarúnai asumu márirana nímiannoo, Seekariafa dóo mi-tamummaqara ufána taikánau.

⁸⁰ Seekariafa Eerisabeeta námmarisa faiqi ánaaqi fannoo innooqéénoo úriqarara maraquna faqaafa fíndifinau, Isaraee máqannaa nífusaa kíkíqiranara deedaqídanoo kumaarásaa káasau máqa maaqáki kai márinau.

Yísufa kambíqoo ufafa.

(Mataioo 1:18-25)

2 (Mi-aukuanná Roomma máqannaasa aiqáma ánaamuru rafáaqafusee misá kai máaqanna máaqanna káqikaa kiapausaikámmafi rakísi nímaqee maríqau, aiqáma káqikaa kiapausa úriqarara kiapafa Roomma máqusai máridanoo miqóoqari mifá aiqámai rakísi nímaqee márinau.)

¹ Mi-aukuanná mi-uriqarara kiapána áuqu Aukustusafa márufafa miná ásauku ámeemaanai aiqáma ánaamuru máríqau, Aukustusafa narí ásauku ámeemaanai márúsara náriqa níkeekú nikaakú maqúsaki suqúfiqa Roomma máqanna kiapana papiqaki núqu ákararuanée qufafa miqímmitau. ² Roomma máqannaasa indaarú núqu mároo kari Kiriniusáfa Siria máqa maaqaki káqikaa kiapafa márinau. ³ Aiqáma máqannaasa Aukustusana ufa iriséeqa andeeqásee náriqa níkeekú nikaakú maqúsai núqu máraaqeera súqi maríqau.

⁴ Yooseefaafa óoqeenaa Isaraee máqanna karaambáíqa Dafidina áti márufa Kariree máqa maaqakiqari káqikaa maqúsa Nasareetee márufa miqóoqari Yudeeaa máqa maaqaki káqikaa máqusa Beetareeqeemma máqusai Dafidífa máriu maqusanaki áuqu máraanifeera óoqu fína. ⁵ Máriafa Yooseefaana útaaqama amaqarafa ámuqu uqáfaqa máridanoo Yooseefaana faqa óoqufinau. ⁶ Miqandá óoqu Beetareeqeemma máqusai óoquroofanoo Máriafa innaamunai fírafa kambíqoofanoo narí óoqa faiqi akoonaiqí maaqímaseenoo máqanau. ⁷ Miqandá Beetareeqeemma máqusai óoquree faiqára máaqara randóosia faiqí ánaasee moómoo suqúfufafa aiqámaki qumbiqáfunara burimakáu faiqée marú maqana qáfamaseenoo Máriafa narí faiqi minakí máqanau, maqaséenoo suara áruandoo qímaseenoo qamunna kísaaqa anaqíranannai kukúqammeeqeenoo burimakáu dífaaniki faiqámaqanau.

Qangiroouqá sipsípasaa rakísimarusa kooroománnimiqau.

⁸⁻⁹ Mi-eendánaki faiqí akaqáusa maqúsa dínni átinai náriqa sipsípasaa rakísida márufanoo karaambáíqa qangiroo misá máruqoo kooroomáfufanoo karaambáíqa káaqa qárafa qóomara foora misá máruqoo rupannoo ufaqá firaqóo rufíooofanoo mi-qangiroofá qímannimino qinau. ¹⁰ Sía rufíaaqa, ámiqira fasaasa ufa aiqáma maqa maaqakinaasa firaa asasira ufatia qímannimirara qumidaqa. ¹¹ Maqee éendaki,

inni innaarúnai máreefandinnana asumu máraaninafa Ánutuna ásauku mundírafa karaambáiq faannoo Dafidina máqusaki kambíqeenoo. ¹² Maaqímasee paqúriqa mifámmifoo qiaqa, burimakáu faiqéemaria maqanaki faiqi ánaaqi miná ánoofa qamunna kísaaqa anaqíranannai kukúqammeeqeenoo burimakáu nárana ámimaru difaaniki faiqáma amaqáqai fanoo innée óonuree qáfeefaranoo.

¹³ Miqí qufaqa innaarúnaindaraa qangiroo moómoosa uqanna tautúmasee kooroomáfufaqa Ánutunara asasíra idi ráidaqa maaqí qiqau.

¹⁴ Innaarúnai sandáaqaindaraa Ánutuna amooqírana ámia, maqásaaqaraasakiqari Ánutufa áidimarísaki naundurá asooárafa misáki máriani.

¹⁵⁻¹⁸ Qangiroouqa mi-idína rámasseeqa innaarúnai óorufufaqa sipsípasaa rakísir-
ausa narí qímami narí qímamiqa qiqau, dóo máree Beetareeqeemma máqusai óonuree karaambáiq faannoo qímannimi ainainara qáfaa, qímasee sandée óonuree Yooseefaana faqa Máriana faqa faiqi ánaaqi burimakáuqa difaaniki faiqaqée marúna faqa paqúriqau, paqúrimasee Yooseefaasa Mariasa qangiroo maa-faiqínara qíman-
nimu úfana qímannimufaqa akaqáusa mi-ufána áti írimarusa írufanoo náaquqanau.

¹⁹ Máriafa mi-ufána iriséenoo aundurá quqáseenoo minára firaqóo íridanoo randá-
nau. ²⁰ Sipsípasaa rakísirausa anirandée fídaqa náriqa írunara faqa qáfoonara faqa qangiroo ufamáu fíqa paqúrunara faqa asasíra idi raqau.

Yísuna fáinanduqú ufafa.

²¹ Dínni taikásee dínni ani qaaramoó fáasaana áiqaróofaqa Yuda máqannaasa nári fáinanduqira óosana marasée akoonaiqi ánaaqi afaaqa áti aukú áqusee áuqu raqau. Misá Yísuna faqa miqíraree qímasee miqímasee áuqu rararée qiqau, sía káqi áuqu raqau, Máriafa káqi márúkamuuqoo qangiroo faannoo qímamu áuquna Yísunee qiqau.

Amaana máqaki Yísuna asai néeqa aandáu tatúfunaqau.

²² Óoqai Mooseena sándufa akara maaqí qímasee qímarinau. Aiqáma ánaasee faiqi maqasée innaamuna únda táqafufaqa amaana máqai óoruraida Ánutuna aandáu tatúfirana suqá ámiaqee qiqau. Aiqáma óoqa faiqi akoonaiquíqara faqa karaambáiq útaaqaama amaqásee amaana máqaki múru ámiaqee qinau. ²³⁻²⁴ Máriana afaaqái in-
naamuna únda taikáfufanoo Yooseefaasa Máriasa Ánutuna sándufamau fídaqa Ánu-
tuna aandáu tatúfirana sía amanaiquífaqa kudi fásiquaqa tatúfirana qaara nakipuruna maramáree Yeerusaree amaana máqaki óoruree Máriana tatúfirana súqamísee mi-
karí kai faiqi ánaaqi Ánutuna ámiraree qímasee óoruree kéeqau.

²⁵ Moo náuraiqi áuqu Simeeoonafa mi-aukuanná Yeerusaree máqusai amaana máqaki aináinímarúfa máridanoo káaqa Ánutuna ufara rímarufa Isaraee máqan-
naa asumu máraaninnanara áfeesara márinau. ²⁶ Ánutuna náaquqara marauna fan-
noo miná áakufufanoo qímaminau. Anée karaambáiq Ánutuna ásauku mundírafa kambíqainana anée qáfamaseenana kúqinnaranoo, sía káqi kúqinnaranoo. ²⁷ Moo fáasaana mi-maraqunáfa Simeeoonaa aakápoofanoo amaana máqaki kéeqanau, mi-karí kai Yooseefaasa Mariasa Yísuna rafúsu maree amaana máqaki kée-
qafiqa Mooseena ufamáu fíraree qímasee kéeqau. ²⁸ Kéeqafufanoo Simeeoonafa aniréenoo mi-faiqína rafúsuseenoo Ánutunara asasíra ufa qínoo qinau.

²⁹ Óo karaambáiq maqee anée qímaqimunna ufafa ánoona kambíqeenoo maqee amaná qínée aní aináinira faiqi márúnausa asooáranaki kúquanaura.

³⁰⁻³¹ Maqee qiní qífu fannoo maqásaaqaraasa asumu máraaninnana qáfeenoo maasá asumu máraaninnana anée aiqáma maqannaa qáfaaqeera deedaqíannana qiní qífu dóo qáfeenoo.

³² Mifá aní maqannaa Isaraee máqannaasa aní aréenarana nímianinafa márídanoo, qóomara foora qéenoo ánaamuru aní aaná uqannífiqaaninafa márifaqa qeeqá qífunnai qafeeqa.

³³ Yísuna ánaukoo Simeeoona ufa iriséeqa tautíqa narí qáfee narí qáfee iqau.

³⁴⁻³⁵ Simeeoonafa Yísuna afaaqóoqa qíra ufa qímamiseenoo quándaki miná ánoona Mariana qímaminoo qinau.

Ánutufa maa-faiqi anaqína narí kambíqaaninna ainaina uqannífiqaanifeera uqéereeqeenoo quqéenoo.

Moómoo Isaraee máqannaasa miná qáfamasee níkoqai faqa máaniki áqu fifáranoo kaifáa moómoosa miná qáfamasee fíndifiqa asumu márirana máreefaranoo.

Akaqáusa miná qáfamasee níkoq qai faqa minára áqira ufa qímasaifanoo dóo minán-nai nári naunduráindaraa mandá irirana kooroo íannoo.

³⁶⁻³⁷ Mi-faasaanná ánaasee asooqá moó miná áuqu Anaa námmarifa Yakooboona ámaaku Aseerana átiqiyari kambíqarana Fanueerána áraamuna márinau. Mifá má-naaqasaaqari faiqí marasée dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée aukuana márinoo miná áfaaqi kuqufufanóo miqóoqari aukuana qaara faqa qaara faqa fasiqa arusée moo fásiqa qaara faqa qaara faqa moómoo aukuana adeedaana márinau. Mifá amaana máqakiqari sía ráudee finau, eendáki fáasaana minakí kai márídanoo Ánutuna amooqíra ufa qímamidanoo áarara márídanoo innaaru qímarinau. ³⁸ Simeeoonafa Máriana qímamímarúfanoo Anaa námmarifa aniréenoo Yísunara Ánutunai dúfi dúfi qímasee dóo miqóoqari mi-faiqi anaqína Ánutufa asumu márirana nímianinafa ani márídanoo fee qímasee aiqáma Yeerusaree máqannaasaki akaqáusa Ánutuna asumu márirana áfeesimaríasa qímanniminoo nínau.

Nasareetee kaifaa ani máríqau.

³⁹ Yooseefaasa Máriasa Yeerusaree amaana máqaki aiqáma Karaambáiqá sándufa taikásee Kariree máqa maaqai nári maqusa Nasareetee máqusai anirandée fiqau.

⁴⁰ Miqóo márufanoo Yísufa innooqéenoo narí nídanoo ámudaani afeekaíkfufanoo Ánutuna ámiqi ámiqirafa minásaa márufanoo írirana fíqararafa márinau.

Yísufa amaana máqaki márufaqa randáqau.

⁴¹ Óoqai Isaraee máqannaasa Isipa máqasaa mandáinainaki márufanoo Ánutufa narí qangiroo moó aqiqoofanoo Isaraee máqannaa áinnaaqareenoo Isipa máqannaa óoqa faiqi aiqáma naru taikánau. Isaraee máqannaasa minára irisée miqóoqari áukuana aukúana áinnaaqarara qoomaqa sakasáidaqa néemariqau. Áukuana áukuana Yísuna ánoofa ákoofauqa Yeerusaree máqusai óoruree áinnaaqarara qoomaqa sakasée néemariqau. ⁴² Yísufa (12) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée aukuana marasoofaqa miná ánaukoo Isaraee máqannaasa óosana márararee qímasee miná faqa áfiqeeqa Yeerusaree máqusai óoru fíqau. ⁴³ Misá miqóo óoruree moómoo áfuru faiqáidaqa qoomáqa sakasée néemariqau. Qoomáqa taikáseeqa miqandá Yooseefaasa Máriasa narí aqoónausa faqa Yísunara dóo fíifoo qímasee fíndimaqee náriqa máqusai fiqau. Yísufa Yeerusaree máqusai káqi máriufanoo amaana máqaki kafáa kéeqanau. ⁴⁴ Yísuna ánaukoo moodáa faasaana fímar-

ufanoo eenóofaqa nári áinainaki faqa niqoónausaki faqa Yísunara randée maríqau. ⁴⁵ Randóosia sía márufafa kafáa anirandée Yeerusaree máqusai randáreee qímasee óoru fíqau.

⁴⁶ Qaara fáasaana miqóo randáqa níniufaqa qaaramoo fáasaana amaana máqaki kéeqafi paqúriqau, mifá Yuda máqannaasa amaana ufa akoofásauqa faqa minakí márídanoo misá ufa iriséenoo quandáfi óosana óosana ufara misásaa irámmiri márínanau.

⁴⁷ Írammiri marufafa miqóo márusa óo írírana fíqararafammifoo qímasee rufíqau. ⁴⁸ Miná ánaukoo qáfeeqa tautíqa qíqau, maaqandá qímaaku anée nánaree maaqandá mandáikamma qímaqeenanee aní ákoosandiri qímuqúsimarífaqa aníara randáqa níniífaqa paqúriqa. ⁴⁹ Yísufa iriséenoo qínau, óo ínneeqara sía fee írídee qínée náqímásee moosáa máríanauree sía amana, qínée qeeqá qíkoona máaqaki kai máríanausa márídaqa. Ínneeqara minára íríaqana. ⁵⁰ Míqí qufaqa miqandá sía mi-ufána óosana íríqau.

⁵¹ Míqóoqari Yísufa narí ánaukoo faqa Nasareetee máqusai óoqu márídanoo narí ánoona ákoona ufa ámeemaanai márufanoo miná ánoofa Máríafa mi-ufáusa aundurái kai írídanoo márínanau. ⁵² Yísufa miqóo márufanoo miná írírafa faqa ámudaani faqa innooqée márufanoo Ánutufa faqa faiqí ánaasee faqa Yísunara nídi márínanau.

Nammári nímiru Yoohaneefa Ánutuna ufa qímanniminau.

(Mataioo 3:1-12; Mareekoo 1:1-8; Yoohanee 1:19-28)

3 Tibeeriusafa Roomma máqannaasa firaa kiapafa (15) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáannai qiku taikásee aukuaana máru kamuqoo mi-fasannái Yudeeaa máqannaasa káqikaa kiapafa qaara auqu faqáafa márínanau, Poontiusafa moo áuqu Piratoofa márínanau, Mi-fasannái Karíree máqannaasa káqikaa kiapafa Eeroodeefa márínanau, Itureea máqannaasa faqa Tarakoonitisa máqannaasa faqa misá káqikaa kiapafa Firipina amaráfa Eeroodeena ákaqa márínanau, Abireenee máqannaasa káqikaa kiapafa Risaniasafa márínanau. ² Yeerusaree máqusai Ánutuna aanáiqíkíraqanda Annasafa faqa Kaiafasafa faqa maríqau. Mi-aukuanná Seekariana ámaaku Yoohaneefa káasau aadána maqa maaqaki márufanoo Ánutuna ufa fanoo Yoohaneena áakufufanoo fíndifínoo Yooradanna námmary áfaiqara márúsaki óonuree anirée ídanoo Ánutuna ufa faiqí ánaasee qímannimínoo nídanoo qínau. ³ Ínneeqa mandá márírana minnísee Ánutufinnai ubeekáífaqa nammári rúma ní-maqaanaura miqí másaifanoo Ánutufa ínni mandáínaina minínnisee sía náruanoo. ⁴ Yoohaneefa náuraa tamummaqara fasiqa ákara rúmaqoona ufamáu fínoo miqí márínanau, mi-tamummaqara fasiqáfa maaqí qímasee ákara rínanau.

Káasau maqa maaqakiqari faiqí moó maaqí qímasee namméera qídanoo faiqí ánaasee qímannídanoo karaambáíqa ánianínna aanna afisúaqqa miná aaná eendaándirana andeeqáa.

⁵ Arumukíranaki maqá apaurú quqáina qumbíqaani ámuuqunamu faqa áaqana faqa apaurínanoo afaasáikiani.

⁶ Eendaándira aana aiqáma andeeqáa mandáikíranaki ánukamásaina raununukáani miqímasaífaqa aiqáma anaamuru Ánutufa asumu máraanínna qáfeefaranoo.

⁷ Míqí qímasee tamummáqara fasiqa óoqai qímasee ákararínanau. Faiqí ánaasee moómoosa uqanna Yoohanee fínnai Yooradana námmary márínnai ooqureeqa nammári márírara óoqu fíqau. Yoohaneefa rúmannimaqararee qímaseenoo misá

níkaruqiranara irisée qímannimidanoo qinau, Ínnee ukadiqa faiqinámuara foora Ánutufa náriranara rufíasee ínneeqa mandá oosanakiqari kambaarámasee asúkaki qinée márúnaqoo anirée fee únna qímasee nammári márararee qídee. Ánutuna áanoo irana ínnisaa áqufuaninafa yáfee ínni aaquqímánnimaqáifaaqee minakíqari sandée qinée únnaqoo anirée nammári nímírarúnnana mandaaqáídee. ⁸ Ínnee maasá Abarahaamana átiúqa márúnausa márídee qímasaida Ánutufa asumu márírana káqi qímianífee qímariafanoo, áaqaida miqí qímariafanoo. Ínneeqa mandóosana minísee andeeqára oosana máraifaqa qáfeeqa ínniara kúqaa naundurá quandárasee qímasee ámiqira saqari qaqamará foora íraidaqee qianáura. Ínnee fíffau Abarahaamana áti fee qímariasa, mifá fíffau ainaina márídanoo, íriaqa Ánutufa amaná qífanoo máa fíffau ooniúqasaaqari faiqikámmafi Abarahaamana átiúqasaa amaná ootúpaqa máríannoo. Ínnee Abarahaamara áti fee qímariana fíffau ufa kái qímariafanoo. ⁹ Ánutufa saasúnara foora atekárana dóo rauqísee márídanoo, sía naundurá quandáinausa Ánutufa nárirafa qúsandaannoo aiqámausa saqáriara foora sía ámiqira qaqama íraifanoo ateká idáki áquannoo.

¹⁰ Faiqí ánaasee Yoohaneena aaquqíra ufa iriséeqa qiqau. ¹¹ Óo Yoohanee maasá aní ufara náqi fee íanáuree qufanoo Yoohaneefa qímannimino qinau, qaara siuta faqáafa siuta síaina moó ámia nárana faqaafa rainásee nárana síaina ámia.

¹² Roomma máqannaa takísa munnimma máree maríasa faqa Yoohaneefa márúnnai aniréeqa irámíriqau, óo ufasáa rakísirafa maasá náqi fee íanáuree qufanoo Yoohaneefa qinau. ¹³ Ínnee andeeqásee takísa munnimmá kai máraaqa sía qúmмуari-rana ootúpamásee máraaqa. ¹⁴ Miqí qímasee qímannimisooafa Roomma máqannaa sundíauqa anirée irámíriqau, maasá faqa náqi fee íanáuree anée maasára nánee fee qinnáree qufanoo Yoohaneefa qinau, Ínnee sía áanoó iranannai moosá munnimma qúmмуariaqa, sía únnufannai kóotamasee moosá munnimma aina qúmмуariaqa. Ínneeqa saika ákiqara feefaurú marasée sía minára mandá ufa qímasee ninunú ru-aqa. Minára amana fée qímasee nifaaqa quqáaqa.

¹⁵ Faiqí ánaasee moómoosa Isaraee máqannaasa Yoohaneenara iriséeqa qiqau, óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa Ánutuna ásauku mundírafa kambíqaan-noommifoo qímaqoofa mifée qímasee misá naundurá uqéeraqau. ¹⁶ Yoohaneefa minára iriséenoo qímannimino qinau, qinée fíffau nammárinnaí ínni rúmánni-maqaidaqa, moó fannoo firaqóo qiní úriqararafa ániannoo, náqimasee fee qinée miná dadaaqianáuree. Qinée fíffau ainainará foora máríanaura, mifá káaqa úri-daqaqaramásee úriqararafa máríannoo. Mifá Ánutuna maraqunannái faqa idánnai faqa rúmánnimaqaannoo. ¹⁷ Maraqunannái rúmánnimaqarafa faqa kudimakírana qaanínna idánnai rúmánnimaqarafa faqa minára oofáafana anoona faqa ánaaq-maara faqa kíkíqa úsidanoo. Mifá faiqí ánaasee oofáafanara foora ásaukunoo utitíqa máseenoo ánaaqmaara fúafa áquseenoo ánoona mara máaqaki quqéenoo ánaaqmaara idá firaafa sía dimbéemari idanaki áraannoo.

¹⁸ Yoohaneefa ámiqira fasaasa ufa faiqí ánaasee qímannimidanoo óosana óosana úfannai misá fuki faakí qímarinau, Ánutuna ufamáu fuaqéera qímannimimárinau. ¹⁹⁻²⁰ Karíree máqa maaqaki káqíkaa kiapafa Eeroodeefa narí ákaqa ánaaqa miná áuqu Eeroodiasa námmarina úmmuara maraséenoo óosana óosana mandainaina faqa máree marína. Yoohaneefa Eeroodiasa námmarina mároonara qáoo qufanoo Eeroodeefa narí mandáinaina óosana fannoo úriqaroonara Yoohaneena rum-báranaki quqánu.

Yoohaneefa Yísuna nammári rúmamaqánu.

(Mataioo 3:13-17; Mareekoo 1:9-11)

²¹⁻²² Yoohaneefa káqi máru aukuna faiqí ánaasee moómoosa nammári máreesoofanoo Yísufa faqa aniroofanoo Yoohaneefa miná faqa nammárikí mara kée-qaseenoo Yísufa nammárikíqari fíndifínoo innaaru qímarufanoo innaarúna rakée-mafufanoo Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna fannoo nakipurúnaikámmafinoo Yísunasaa áqufufanoo innaarúnaindari ufa moó kambíqeenoo qínau. Anée qíní qímuqusímarianna qímaakufa máriananoo fíraqóo aníara dídidanoo.

Yísuna akeeku akaakú núqu.

(Mataioo 1:1-17)

²³ Yísufa (30) qíní qíku qísauku taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee aukuna maraséenoo narí saika óosana áranau. Aiqáma fasiqa ánaasee sía miná óosana írirai minára Yooseefaana ámaaku fee qímariqau. Yooseefaafa Eerina ámaaku márínau.

²⁴⁻²⁶ Eerifa Matatana ámaaku márínau.

Matatafa Reefina ámaaku márínau.

Reefifa Meerakina ámaaku márínau.

Meerakifa Yanaina ámaaku márínau.

Yanaifa moó Yooseefaana ámaaku márínau.

Yooseefaafa Matataiasana ámaaku márínau.

Matataiasafa Amoosana ámaaku márínau.

Amoosafa Naqummana ámaaku márínau.

Naqummafa Eesirina ámaaku márínau.

Eesirifa Nakaina ámaaku márínau.

Nakaifa Maatana ámaaku márínau.

Maatafa moó Matataiasana ámaaku márínau.

Matataiasafa Seemeena ámaaku márínau.

Seemeenafa Yooseekana ámaaku márínau.

Yooseekafa Yoodana ámaaku márínau.

Yoodafa Yooannana ámaaku márínau.

²⁷ Yooannafa Reesana ámaaku márínau.

Reesafa Seerubabeerana ámaaku márínau.

Seerubabeerafa Seearatieerana ámaaku márínau.

Seearatieerafa Neerina ámaaku márínau.

²⁸ Neerifa Meerakina ámaaku márínau.

Meerakifa Adina ámaaku márínau.

Adifa Koosamana ámaaku márínau.

Koosamafa Eeramadamana ámaaku márínau.

²⁹ Eeramadamafa Yoosana amarána ámaaku márínau.

Yoosuafa Eerieeseerana ámaaku márínau.

Eerieeseerafa Yoorimana ámaaku márínau.

Yoorimafa Matatana amarána ámaaku márínau.

Matatafa Reefina amarána ámaaku márínau.

Reefifa Simeeoona amarána ámaaku márínau.

³⁰ Simeeoonafa Yudana amarána ámaaku márínau.

Yudafa Yooseefaana amarána ámaaku márinau.

Yooseefaafa Yoonamana ámaaku márinau.

Yoonamafa Eeriakimana ámaaku márinau.

³¹ Eeriakimafa Meereena ámaaku márinau.

Meereenafa Meennana ámaaku márinau. Meennafa moó Matatana ámaaku márinau.

Matatafa Natannana ámaaku márinau.

Natannafa Dafidina ámaaku márinau.

³² Dafidifa Yeeseena ámaaku márinau.

Yeeseefa Oobeedana ámaaku márinau.

Oobeedafa Boasina ámaaku márinau.

Boasifa Seeraana amarána ámaaku márinau.

Seeraafa Naasooná ámaaku márinau.

Naasoofa Aminadabana ámaaku márinau.

Aminadabafa Adimina ámaaku márinau.

³³ Adiminafa Aranina ámaaku márinau.

Aranifa Qeesaroona ámaaku márinau.

Qeesaroofa Peereesana ámaaku márinau.

Peereesafa Yudana ámaaku márinau.

³⁴ Yudafa Yakooboona ámaaku márinau.

Yakooboofa Isakeena ámaaku márinau.

Isakeefa Abarahaamana ámaaku márinau.

Abarahaamafa Teeraana ámaaku márinau.

Teeraafa Naqoorana ámaaku márinau.

Naqoorafa Seerukana ámaaku márinau.

³⁵ Seerukafa Reeuna ámaaku márinau.

Reeufa Peereekana ámaaku márinau.

Peereekanafa Eebeerana ámaaku márinau.

Eebeerafa Seeraana ámaaku márinau.

Seeraafa Kainnana amarána ámaaku márinau.

³⁶ Kainnafa Arafadana ámaaku márinau.

Arafadafa Seemana ámaaku márinau.

Seemanafa Nooana ámaaku márinau.

Nooafa Rameekana amarána ámaaku márinau.

Rameekafa Meetuseerana ámaaku márinau.

³⁷ Meetuseerafa Eenookana ámaaku márinau.

Eenookafa Yareedana ámaaku márinau.

Yareedafa Maqarareena ámaaku márinau.

Maqarareefa moó Kainnana ámaaku márinau.

Kainnafa Eenoosana ámaaku márinau.

³⁸ Eenoosafa Seetana ámaaku márinau. Seetafa Adamana ámaaku márinau.

Adamafa Ánutuna ámaaku márinau.

(Ánutufa narí kambíqarafa márinau.)

Sadannafa Yísuna amanufá

(Mataioo 4:1-11; Mareekoo 1:12-13)

4 Yoohaneefa Yísuna nammárika túpamasoofanoo findifufanoo Ánutuna an-deeqára náaquqara marauna Yísunaki qumbíqafufanoo mi-maraqunáfa Yísuna rarisámeeqeenoo káasau aadana maqa maaqaki quqássoofanoo miqóo áfaannauqa firaafá qaara fasiqa níku nísauku taikásee faasaana Yísunara mandáinainaki áaqaranaki fúanifee qímaseenoo maará maqaséenoo amanamásee qáfoosianoo. ²Qaara fasiqa níku nísauku taikásee faasaana mi-karí Yísufa nárana sía nanau, mi-moomoo faasaanafa áiqaróofanoo Yísuna firaaqóo áararanau.

³Firaqóo áararoofanoo áfaannauqa firaafá miná qáfamásee Yísuna qímaminoo qinau. Anée kúqaa Ánutuna ámaaku máridana mee aaqá marí oonísara qínaqa féemu kámmafinana náa. ⁴Yísufa iriséenoo qímaminau, Ánutuna ákarakinaa ufa maaqí qínoo máridanoo faiqí sía nárana kai námasee amana máriannoo. Ánutuna ufamáu fímariafa mifá kai náránara foora máridanoo, qinée sía aní ufamau fíqa óoniara qíananoo féemu kiannoo.

⁵Miqí qufanoo áfaannauqa firaafa Yísuna uqéraseenoo maa-maqa maaqá-nasaqaraana aiqáma karaambáiquaqa faqa misá quqúsakinaasa faqa dauní uqafíqaseenoo qímaminoo qinau. ⁶Maa-aiqama afeeka ainainá faqásaa maqásaa faqa misá fira qumiasana faqa Ánutufa qíní qimiqaifanoo qíníndi máridanoo, qeeqá kai irisée moo fásiqa amaná ámianaura. ⁷Anée qíní dóorinni aqoori sáunarafi deendeénamafi qíní Ánutusara foora qimooqínaqa maa-aiqama adiafaa ira qumiasaná aiqáma aní ámianaura. ⁸Yísufa miná ufa iriséenoo kaifáa qímaminoo qinau, Ánutuna ákarakinaa ufa maaqí qídanoo, anée karaambáiqua aneenná Ánutuna kai amooqímasee miná aináina kaimmamaqaa. Minára irisée sía aní ufamáu fuanáura.

⁹Miqí qufanoo áfaannauqa firaafá kafáa Yísuna qumáreeqeenoo Yeerusaree firaamaana máqa ataufakai faakána kísaaqa atisaa quqáseenoo qímaminoo qinau, anée Ánutuna ámaaku máridana maaqóoqari rafúsaki meemái maqásaa áqufua sía miná ámaaku máridana sía áqufua. ¹⁰Ánutuna ákarakinaa ufa fannoo minára maaqí qídanoo Ánutufa narí qangiroouqa niqíqáinaqa anísaa rakísifaranoo. ¹¹Kafáa moo ákaraki maaqí qídanoo misá nári nísaukunnoo qumáraifana sía óonisaa anée áiku rupáurinanoo áidafuannoo. ¹²Yísufa qáfeenoo iriséenoo áfaannauqa firaaná qímaminoo qinau, Ánutuna ákarakinaa ufa fannoo minára maaqí qídanoo anée sía karaambáiqua aneenná Ánutuna amanamásee qáfaannee qídanoo. Minára irisée sía maaqóoqari áqufuanaura. ¹³Áfaannauqa firaafá aiqáma káridanoo Yísuna ákari maqaséenoo, Yísuna máfi quqáseenoo minnáiseenoo dóo finau.

Yísufa Ánutuna ufa qímannimirana óosana áranau.

(Mataioo 4:12-17; Mareekoo 1:14-15)

¹⁴Yísufa Kariree máqa maaqai kafáa aniroofanoo Ánutuna náaquqara marauna fannoo miná faqa afeekaikámasee máridanoo dadaaqunara, miná áufakiana fannoo Kariree máqa maaqaki aiqámai dáraaninau. ¹⁵Yísufa misá amaana máqaki-aqa maqúsa maqúsa fíqu fíqu inoo nídanoo qímannimámarúfaqa aiqámausa miná amooqí maríqau.

Nasareetee amaana máqaki amaana ufa qímanniminai.

(Mataioo 13:53-58; Mareekoo 6:1-6)

¹⁶⁻¹⁷ Yísufa Kariree máqa maaqaki níniufanoo Nasareetee máqusai narí ánaaqisaa máriu maqusanaki óonureenoo Isaraee máqannaasa amaana Sariríqasaa narí óosana maraséenoo amaana máqaki kéeqanau. Kéeqafinoo Ánutuna ufa ásaanariraree qímaseenoo findifufafa misá Ánutuna tamummáqara fasiqa Eesaiaana náuraa ákara ámifanoo airiseenoo maa-ufána paqúrimasee ásaanarinai.

(Óoqai misá papiqa ákara rúmasee qaara aikasáa kukúqa máqoona Yísufa dúku dukumásee minaki maa-ufána paqúrimasee ásaana rinai.)

¹⁸⁻¹⁹ Karaambáiqi maraquna fannoo qiní dáakinoo máridanoo, mifá kudi fasiqauqa ámiqira fasaasa ufa qímannimiannee qímasee ásauku qinísaa mundínai,

rumbáqa maríasa idukúaki fuaqéera qiní diqiqanau,
nífú dimbárausa faqa nífú maqannísaaneera faqa qiní diqiqanau,
moo máqannaasa ani mara moó maqannaasa aupurarana nímimariana minakínaana idukúaneera faqa qiní diqiqanau,

karaambáiqi narí máqannaasa mandáinainakinaasa máraaninna aukuanara qíman-nimirara qiní diqiqai faqa ani máridaqa.

²⁰ Yísufa mi-ufána ásaana rúmasee papiqa qaara aikannóo kukúqamasee rakísi marú fasiqana amiséenoo ufa qímannimirara qímasee óoqu marínai, mi-amaana maqánaki Nasareetee máqusai márusa aiqámausa nífú Yísuna kai tatáqa fiqau. ²¹ Yísufa maqee ásaana rúmasee qímannimi ufanasáaqaraana qímanniminoo qinai, maa-ufána ákarakinaana ásaana rúmasee qímannimímarúna miná ánoona dóo maqee uqanna kambíqeenoo. ²² Misá miná adíafaaira ufausa iriséeqa tautúmasee narí qímami narí qímami qiqau, maafá Yooseefaana ámaaku kai máridanoo fee qímasee níkoqanau.

²³ Yísufa irisée qímanniminoo qinai, ínnée óoqeenáasa naamúaqira ufa qímaqim-iqa maaqí qifáranoo óo tutáqafa anée aneenná aurírana aneenná marasínnanai kai aneenná aurírana taikáa kafáa qiníara maaqí qifáranoo anée Kapeeranaumma máqusai óosana óosana ainaina faiqí sía amanaikí marí ainaina áuqaananara maasá írídaqa maqee aneenná maqúsaki maasá qífusaa mi-ainainná áuqaa. ²⁴ Qinée minára maaqí qímasee ínni qímannimidaqa, Ánutuna tamummáqara fasiqauqa sía moó fannoo narí maqúsanaasa nífusaa úriqarara fasiqa máriannoo moo máqusanaasa minára úriqarara fasiqa fee qímasee miná ufa írifaranoo. ²⁵ Ínnée qiní ufa íríaqa óoqai Eeriaafa máru aukuaana qaaramoo áukuana faqa (6) qísauku dínni taikásee dínni ani moodáa marasée quqoona faqa aakú sía uqanna rufanoo aandaroo firaafá aiqámai narí marínai, ²⁶ Mi-aukuanná Isaraee máqannaa adeedaana ánaasee moómoo márufanoo sía misá dadaaqinai Sidoona máqa maaqaki Sareefata máqusaki máru ánaamuru adeedaana anaaseená kai Ánutufa Eeriaana aqioofanoo dadaaqinai, ²⁷ Ánutuna tamummáqara fasiqa Eerisaafa máru aukuaana narí máqannaasa Isaraee máqa maaqaki károora narí márusa moómoo máriqau, Eerisaafa sía misá károora taikan-nisanai, ánaamuru Siria máqusanaasa úriqararana áuqu Naamana miná károora kai taikamaqánai. Ínnée qiníara sía tamummáqara fasiqa fee qímariafanoo qiníara níkoqee máriafanoo qinée faqa miqí kai íqa qeeqá maqúsanaasa ínni sía amana dadaaqianúra.

28-30 Misá Nasareetee máqusai amaana máqaki márusa mi-ufána iriséeqa áanoomasee Yísuna rarisámammaree Nasareetee máru áaqanasaa áfiqeeqa rarisáqá óoruree ámeemai áquaneerufanoo kúquani fee qímasoofanoo Yísufa misá qámbaana káqi fiqareenoo narí saikái finau.

Kapeeranaumma máqusai faiqí aundurákinaa áfaanna aqiqanau.

(Mareekoo 1:21-28)

³¹ Yísufa Kariree máqa maaqaki Kapeeranauma máqusai óoqureenoo Sariríqasaa amaana máqaki faiqí ánaasee Ánutunara naamúaqinai. ³² Miná ufa írimariasaa miná ufara náaquqanau, mifá narí Ánutufara foora márídanoo qímannimufaqa dóo tautíqa minára nídinai. ³³ Qímannimi marúfanoo mi-amaana maqánaki faiqí moo kásau afaanna aunduráki márufa Yísuna ufa irisée firaa kari fáaqa rú-masee qímaminoo qinai. ³⁴ Óo Yísufa Nasareetee máqusanaafa anée nánaree maasá soodáa qídanee, maasá daru taikáraree ánidanee qínée aníara íridaqa anée Ánutuna náaquqara ufa máree máríanaafa máríananoo. ³⁵ Yísufa iriséenoo amambainá qímaseenoo qinai, anée ufaséenana mi-fasiqána aundurákiqari ráudamaki sée fua, miqí qufanoo mi-afaannáfa aiqámausa nífusaa mi-fasiqána maqásaa máfi áqusee sandéenoo sía aupúrarana áminai. ³⁶ Aiqaámausa miná qáfeeqa tautúmasee narí qímami narí qímami qíqa qiqau, maa-fasiqána ufa nána ufa fee márídanoo narí Ánutufara foora afeekufannái kásau afaanna qímannimifaqa eedóo kai qímasee ráudee sandáafanoo náaquqaidanoo. ³⁷ Miqóoqari mi-ufána múnuqi míniqui ufanóo aiqámai dáraaninai.

Yísufa óosana óosana aurirana andeeqánnisanau.

(Mataioo 8:14-17; Mareekoo 1:29-34)

³⁸ Yísufa amaana máqakiqari ráudamaki Simoona máaqaki kéeqanau. (Simoon-afa Yísuna ufa írira fasiqa miná faqa nímarufa márínanai.) Simoona miná áiraamaku ánaasee aurí marufanoo afaaqa firaaqóo idídímarufaqa minára Yísuna qímamiquai. ³⁹ Mifá iriséenoo miná qaarí aaqá óonureenoo mi-auriránara qáoo qufanoo taikóofanoo mi-anaaseefá aaqee fíndifinoo nárana deedaqamásee níminai.

⁴⁰ Súani afu kéeqoofanoo asooáa asooáa ímarufaqa mi-maqusánaasa náriqa níqoondiuqa auríra fasiqa anaaseeuqa máraida mínisee márufanoo Yísufa ásauku aiqámausa nifaaqái quqásoofanoo aurírafa taikánai. ⁴¹ Áfaannauqa faqa níqiqée márufaqa moómoosa naunduráindari ráudamaki fáaqa faqa sandáidaqa qiqau, anée Ánutuna ámaaku máríananoo fee qufanoo Yísufa miqóoqari qáoo qínnoo sía ufa qiaqée qinai, mi-afaannáusa Yísuna Ánutuna ásauku mundírafa márúnara írimarusa márúnara, minára mifá misá nimambainá qinai, ínnee ufaséeqa qufaqa misá sandámafiquai.

Yísufa Yudeeaa máqa maaqai qímanniminoo ninai.

(Mareekoo 1:35-39)

⁴² Mi-eendánaki Yísufa faiqée iqáqoofanoo kanánaana mi-maqusánakiqari fíndi-maqee faiqí sía márúnnai Ánutu finnái innaaru qírara finai, faiqí ánaasee fíndifi minára yái fee fínnoo fee qímasee randámaree óonu paqúrimasee sía moosáa fúannee qufanoo Yísufa qímanniminoo qinai. ⁴³ Qínée Ánutuna innaarúna ququsakinaa fasaasa ufa sía maaqóo kai qímannimirara, Ánutufa qiníara aiqámai qímanními-

annee qímasee diqíqámaqoosa máridaqa. ⁴⁴ Miqí qímaseenoo mifá Yudeeaa máqa maaqai óoqureenoo aiqáma máqusakiaqa fífainidanoo Ánutuna quqúsara qíman-nimi marínau.

Yísufa narí indaarúqaa faiqí námu nífiqanau.

(Mataioo 4:18-22; Mareekoo 1:16-20)

5 Moo kári Yísufa Keeneesareeta fárumma áfainni kíkíqinoo máridanoo Ánutuna ufa qímannimi marúfaqa faiqí ánaasee moómoosa anirée írirara narí futeeqée narí futeeqée ímariquau, ²⁻³ Noodáanna réemaru fasiqanda náriqa noodáanna réemaru kanúqanda máfi nammári áfainni quqásee náriqa pateeuqá máreeqa moosáa óonu máridaqa akuní maríqau, Yísufa faiqí ánaasee moómoosa níqafaidanoo kanúqa qáfamaseenoo Simoonaindiki akarámafinoo qímamufaqa káqi kaaqóo afeeqóofanoo nammári ámuauqasaa óonuroofanoo Yísufa minakí óoqumarifinoo faiqí ánaasee aiqá-mausa miná óorinni ani usufufanoo naamúia qímarinau.

⁴ Ufa qímannimi taikáseenoo Yísufa Simoona qímaminoo qinau, kanúqa máree farúmmaki óonuree pateeuqá rámasee noodáanna umbaqa. ⁵ Miqí qufanoo Simoon-afa qinoo akasáa maasá úriqararafa, maasá maqee éendaki nammáriki patee moómoo kari rámasee sía uqanna moodáa noodáanna máreeqa anée qíanna-nara kaifáa raanáura. ⁶ Misá náriqa pateeuqá nammáriki rámasoofanoo noodáanna moómoo mi-pateeuqánaki umbíqafinoo pateeuqá rakéekaa inau. ⁷ Miqúfaqa misá qáféeqa moo kánuqaki márusara nísauku áqufaqa misá anirée dadaaqíqa noodáanna maréeqee kanúqaki umbíqasoofanoo kanúqaqara faqa nammáriki ukúqnaaqaa ímariquau. ⁸ Simoona moo áuqu Peetooroofa miná qáfamasee Yísunara ruffeenoo miná óorinni aqoori sáunarafinoo qinau, óo karaambáiqá sía qiní faqa mária qiné mandáinaina máree marúnausa máridaqa. ⁹ Yoohaneefa faqa Yameesafa faqa miqandá Seebeedeena ámaakuqara miqandá Simoona dadaaqídaqa noodáanna réemaruqanda máridaqa noodáanna moómoo rámasoona qáfoofanoo náaquqanau. ¹⁰ Náaququofanoo Yísufa Simoona qímaminau, anée sía rufíaa maaqóoqari anée sía noodáanna réemarinnaranoo anée faiqí ánaasee kai Ánutuna quqúsaki pateeuqákiaara foora mara quqée márinnaranoo. ¹¹ Miqóoqari misá náriqa kanúqa rarisámeeqee áfainni quqásee náriqa noodáanna saika máree marúna aiqáma ainaina minnísee Yísuna faqa fiqau.

Yísufa károora árimaru fasiqana andeeqánau.

(Mataioo 8:1-4; Mareekoo 1:40-45)

¹² Moo kári Yísufa moo máqusai márufanoo károora aiqáma afaaqai árimaru fasiqafa moó fannoo aniréenoo maqásaa áqufinoo írámmirinoos qinau, óo maa-fasiqa aní áidirafa qínana amaná anée qiní károora rukáqimaqeennaranoo. ¹³ Yísufa iriséenoo narí ásauku uqéerasee minásaa mundúseenoo qinau, Eeóo qiní írirafa aní dadaaqírasee qídaqa, dóo rukáfinana mária qufanoo aaqee kái miná károora ruká-finau. ¹⁴ Yísufa mi-fasiqána amambainá qímaseenoo qinau, anée sía maa-ainainnára moóna qímamia andeeqásee amaana máqaki aanáiqikirana aaqá óonu ráinanoo mifá aní afaaqa aikuqumáseenoo aníara ánuكانoo máriaanoo qíannoo, miqí qínana anée károora nárimarisa taikárausa aandáu tatúfirana Mooseena sándufamau fídana Ánutuna suqámia, miqímasainaqa aiqámausa aní ánuكانana qáfamasee sía aníara eeraírifaranoo. ¹⁵ Minára Yísuna afeeka áufakiana sía taikánau, firaaqóo fífainufaqa

faiqí ánaasee moómoosa suqú maree Yísufunnai aniréeqa miná ufa írufanoo misá aurírafa taikáanifeera ániqau. ¹⁶ Yísufa moodáakari moodáakari faiqí sía máruqoo óonureenoo Ánutunara kísaaqasaa innaaru qímarinau.

Yísufa áiku ásauku pipisaaqá úsirana andeeqánu.

(Mataioo 9:1-8; Mareekoo 2:1-12)

¹⁷ Moo fáasaana Yísuna moo máaqaki máridanoo faiqí ánaasee Ánutunara naamúaqida márufanoo Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufasaa rakísiraa faqa mi-maqánaki óoqu mariffa írimariqau, Kariree máqa maaqakiqari faqa Yudeeaa máqa maaqakiqari faqa Yeerusaree máqusaindari faqa moómoosa ani márídaqa íri mariqau. Aurírana taikara afeeka karaambaiqa Ánutufinnaindari Yísunasaa márufanoo aurúsa andeeqánnimaqee marínau. ¹⁸⁻¹⁹ Yísufa máaqaki qí-mannimí marúfaqa faiqí ánaasee akaqáusa nári niqoónnana áiku ásauku pipisaaqá qusírana qaindúsu maree anirée máaqaki kéeqafi Yísuna aaqá quqárraree qímasee qáfoofanoo faiqí ánaasee moómoosa ititáfufaqa sía amanaikíqa, quándaki naam-maráaqa akarámafufaqa namúdi rainásee mi-fasiqána narí qaindásaa quqásee sánda quíqa quíqa ufanoo máaqaki faiqí ánaasee qámabaana Yísuna aaqá quqáqau.

²⁰ Yísufa misá írirana narísaa firaqóo mundúnara iriséenoo mi-pipisaaqa qusira fasiqána qímaminoo qinau, qiní qíqoondi aní mandáinaina numoo dóo minnáisaidafa. ²¹ Miqí qufaqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai amaana ufa qímarusa faqa náriqa naunduráindari kai qídaqa qiqau, maa-fífa fasiqáfa únnaqi másaidanoo narí ufannoo Ánutuna ámaqa máqaidanoo faiqí sía amana mooná mandáinaina numoo taikárana amana máridanoo Ánutufa kai amaná miqíannoo. ²² Yísufa misá naunduráindaraa ufa iriséenoo qímanniminoo qinau, ínnée náqi fee qífaqee mi-mandirirána ínnéeqa naunduráki íridee. ²³⁻²⁴ Qinée maa-fasiqánara aní mandáinaina numoo minnáisaidée qúnnana ínnée qiníara sía amanaikíaanoo fee qídee qinée faiqí nímaaku maa-maqánasaa márídaqa faiqí áaqarana aki-aqara minínnisara afeeka faqaasa márúnausa márínara maa-fíraa afeeka ainainannái kooroománnimaqáanaura qinée maa-fasiqánara aneenná qaindásaaqari fíndi-finana mi-qaindána máree ámaqa fúa qíananoo miqínaqa qiní mandáinaina numoo minnáisara afeeka qáfeefara. Miqí qímannimiseenoo quándaki mi-aiku asauku kuqirána qímaminoo qinau. Dóo fíndifi aneenná qaarí máreenana ámaqa fúa. ²⁵ Miqí qufanoo mi-fasiqáfa fíndifinoo aiqámausa nífusaa narí faiqée marú qaarina máreenoo Ánutunara dúfi dúfi qímammareenoo ámaqa finau.

²⁶ Aiqámausa minakí márúsa miná qáfamasee firaqóo tautíqa maaqí qímasee Ánutuna asasiqau, maqee fáasaana maasá maa-fasiqána qáfaunanoo nifaaqa qumooqukínoo.

Yísufa Reefina áfiqanau.

(Mataioo 9:9-13; Mareekoo 2:13-17)

²⁷⁻²⁸ Miqóoqari Yísufa ráudamaki moosáa fídanoo Roomma máqannaa kiapana takísa munnimma máree marú kuskusáfa miná áuqu Reefina amaráfa narí oopísaki márufanoo Yísufa miná qáfamaseenoo qímaminoo qinau, anirée qiní faqa fúa qufanoo Reefifa fíndifinoo aiqáma ainaina minníseenoo miná faqa finau.

²⁹ Moo kári Reefifa Yísuna nárana suúqamiraree qímaseenoo Yísuna faqa narí aqoónausa takísa munnimma máree márúsa faqa faiqí ánaasee akaqáusa faqa náara-

masoofaqa miná máaqaki aniréeqa firaa qoomaqa sakasée née máriqau. ³⁰Née-marufanoo Farisai amaana ufa qímarusa faqa nári niqoónausa Mooseena sánd-ufa akoofásauqa faqa Yísuna faiqi námu níqiqa qiqau, ínnée nánaree úmmuara takisa munnimma máree maríasa faqa mandá óosana máree maríasa faqa nárana nammári náidee, nisaurúqa. ³¹Yísufa miná iriséenoo qímanniminoo qinau, ámiqimaria fasiqa anaaseesa sía tutáqafinnai fídaqa, aurímariasa kai tutáqafinnai fídaqa. ³²Qinée sía ámiqimaria fasiqa ánaaseesara náriqa mandáinaina minnísee Ánutufinnai ubeekaaqéera qumu máridaqa, ínnée mandá fasiqa ánaasee fee qímasee nífaqee maríasa misára kai Ánutufinnai ubeekaaqéera náarararee qímasee qínée qúmuafanausa máridaqa.

Náararee marú innaaruqíra oosanara iraqau.

(Mataioo 9:14-17; Mareekoo 2:18-22)

³³Akaqáusa Yísuna qímamiqa qiqau, Yoohaneefa nammári nímimaruna ufa írimariasa moómoo kari nárana máridanoo miná minnísee náarara innaaru qídaqa, Farisai ámaana ufa qímariasa misá ufa írimariasa faqa miqídaqa aní ufa írimariasa sía uqanna miqídaqa, nárana nammári náida máridaqa. ³⁴Yísufa iriséenoo qímanniminau, mánaaqa amundára qoomaqaqi suqímaria fasiqa anaaseesara náarara máriaqee qífaqa sía aní ufa írifaranoo amundára fasiqa márínara qoomáqa sakasée neefáranoo. ³⁵Misá mi-anaaseená afaaqi qíní rumbámaree múnu darusáifaqa mikarí kúqaa nímuqusa mandáikinaqa nárana minnísee náarara innaaru qifáranoo. (Yísufa narí kúquaninnanara mánaaqa amundárana afaaqi kíkiqa úsinau. Yísufa narí kúqinanoo miná faiqi námu nímuqusa mandáikinaqa náarara máridaqa innaaru qifáranoo fee qinau.)

³⁶Yísufa moo qúandara ufa qímanniminau, faiqí náuraa siuta akunírara sía amana fúka qamunnasaaqaraa ati anaqísee minásaa akunúannoo miqínanoo náuraa qamunna faqa fúka qamunna faqa mandáikiandoora, miná náuraa qamunna máridanoo minnísaa. (Náuraa qamunnara Yísufa Mooseena sándufara miná kíkiqa ususée qímanniminau. Fúka qamunnara narí fúka ufara qinau.)

³⁷(Yísufa maqásaa máru aukuaana misá uáinna nammari tatisée aandáu apatannai áuqira taquki adíasee kísaaqasaa maqáki quqásoofanoo márínau. Marikínoo ámiqinoo márufaqa miná mara máree maqee maqee néemariqau. Uáinna nammari misá maqee maqee née marú nammarifa márínau. Mifá aandáu apatannai áuqira taquara qufaqa, maasá qeeqá ufakíqari táqu uqannee qídaqa.)

Yísufa minára iriséenoo quandára ufa moó qímanniminau, faiqí fúka nammari sía amana náuraa taquki adíaanoo, rukámufinanoo aiqáma nammari rairaa íandoora. ³⁸Fúka nammari fúka taquki adíainanoo amanaikíannoo. ³⁹Faiqí náuraa uainna nammari námasee sía amana fúka uainna nammari náannoo. (Yísufa faiqí ánaaseera Mooseena sándufa óoqeenaa uainnara foora miná akoofása máriaafaqa qíní ufa fúka uainnara foora márifaqa níkoqeefáranoo.) Óoqeenana adíafaairafa úriqaranoo máridanoo fúka adíafaairafa óorudupinoo máridanoo.

Amaanasáa sakuma ruqóosoo ufa.

(Mataioo 12:1-8; Mareekoo 2:23-28)

6 Moo kári Yuda máqannaasa Sariríqa amaanasáa Yísufa narí faiqi námu-faqa maqúsamau nídanoo sakuma úmmaqiranaki fímarufaqa miná faiqi námu-

sakuma ruqóosasee rafárisaídaqa néemariqau. ²⁻⁴ Farisai ámaana ufa írimarusa máridaqa níqafeeqa níqidaqa qímannimiqau, ínnée nánaree Mooseena sándufa rukíaidee maasá amaana Sariríqasaa aináinidee qufanoo Yísufa qímanniminoo qinau. Ínnée sía fee karaambáiqu Dafidina óosana íridee mifá áararoofanoo Mooseena sándufa rukíasee Ánutuna náaquqara amaana máqaki kéeqafinoo Ánutuna ámaqee máru féemuna mara námaseenoo narí faiqi námufaqa akaqána máree múqu níminau, Mooseena sándufaki mi-feemúnara káqiqaesaa sía naaqée qídanoo aanáiqikirausa kai naaqée qu feemufa márinau. ⁵ Yísufa misá qímanniminoo qinau, qínée faiqí nímaaku uqanna amaana fáasaana faqa miná sándufáiqua faqa miná úriqararusa máridaqa. Qínée qeeqá faiqi námuara sakuma ruqóosa naaqée qíana amaná misá neefáranoo.

Yísufa ásauku pipisaaqá usirana amaanasaa andeeqóo ufafa.

(Mataioo 12:9-14; Mareekoo 3:1-6)

⁶ Moo kári Isaraee máqannaasa Sariríqa amaanasáa faasaana moo máqusai amaana máqaki kéeqafi Ánutuna ufa qímannimi márufanoo faiqí moo ásauku uqannai ásauku káraaduqarafa faiqí ánaasee faqa márídanoo Yísuna ufa írimarinau. ⁷ Mooseena sándufasaa rakísirausa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa misá faqa máridaqa Yísuna árirara aikuqí maríqau, mi-fasiqána ásauku káraaduqarana andeeqásainaqa Mooseena sándufa rukíasee saikídanoo fee qímasee unéemaana qímasee miná rumbárara qímarufanoo.

⁸ Yísufa misá naundurákinaa mandá irirana iriséenoo mi-asauku karaaduqarána áaramaseenoo qinau, anée fíndifi maí anirée aiqámausa nífusaa kíkíqia qufanoo miqímmínau. ⁹ Kíkíqa máfufanoo Yísufa misá qímanniminau, qínée moodáa ainainara ínni irámmirianaúra, ínnisaimbaqa sándufa Sariríqa amaana náqi fee qídanoo, maasára faiqí dadaaqiaqée qídanoo fee faiqí kurídiaqee qídanoo fee, maasá faiqí máriaqeera asumu mara nímaqaanauree faiqí sía máriaqeera náru taikánnimaqaanauree. ¹⁰ Miqí qímasee Yísufa aiqámausa nífuki nífuki ídanoo mi-fasiqána ásauku káraaduqarana qímaminoo qinau, anée aneenná ásauku úqua qufanoo mi-fasiqáfa miqífano miná ásauku ámiqinau. ¹¹ Ámiqufanoo farisai amaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa írimarusa faqa firaqóo áanoo qímasee Yísuna unémaana qímasee áriranara randáqau.

Yísufa qíkunni ooqu qaara marasée fasiqa nífiqanau.

(Mataioo 10:1-4; Mareekoo 3:13-19)

¹² Mi-fasannái Yísufa innaaru qírara ámuuqu námusa óoruree mi-eendánaki innaaru saíka ímarufanoo iqáqanau. ¹³ Iqáqoofanoo misáki rusandeesámumasee (12) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée fasiqa nífiqaseenoo misá núqu níqíqára fasiqauqee qinau. ¹⁴ Misá núqu moo Símoonafa moo áuqu Peetooroofa faqa miná ákaqa Andurufa faqa Yameesafa faqa Yoohaneefa faqa Firipifa faqa Baratooroomeeufa faqa, ¹⁵ Mataioofa faqa Toomasifa faqa moó Yameesafa Arafaiusana ámaaku faqa Simoona amaráfa káqa nári kaamánnaara rímarufa faqa Yudasina amaráfa Yameesana ámaaku faqa moo Yúdasifa ¹⁶ Keerioota máqusaindaraafa kásooqaqee Yísuna uqeeqáaninafa faqa máriqau.

Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna áfaqee fiqau.

(Mataioo 4:23-25)

¹⁷ Yísufa misá nífiqa quqáseenoo niqíqára fásiquaqee qímaseenoo miná ufa íri-marusa moómoosa faqa ámuuqu námusaaqari qumuréenoo afaásai márufafa faiqí ánaasee moómoosa ani máriqau. ¹⁸ Yísuna ufa íriananoo aurírafa taikáaniffee qímasee Yudeeaa máqa maaqaindari faqa Yeerusaree máqusaindari faqa Tíree máqusaindari faqa Sidoona máqusaindari faqa moómoosa anirée usufufanoo Yísufa ufa qímannimidanoo aurírana taikánnisee marínau. Fáafasaaqa naundurái márusauqa aniroofanoo áfaqa níseemarinau. ¹⁹ Ánutuna afeeka fannoo Yísuna afaaqaindari fídanoo faiqí ánaasee andeeqánnísee márufafa aiqámausa nísaukunnei Yísuna afaaqa áuqamasoofanoo aurírafa taikánau.

Yísufa asasírana óosana uqannífiqanau.

(Mataioo 5:1-12)

²⁰ Yísufa narí faiqí námu nínadafamásee qímanniminoo qinau.

Ínnee kudimáriasa Ánutufa firaa asasirana ínni nímidanoo Ánutuna innaarúna ququsa ínnindi máridanoommi.

²¹ Ínnee maqée aandaroo narí marísa Ánutufa asasírana ínni nímidanoo Ánutufa ínni nímuuqirana nímiannoommi.

Ínnee maqee ikíráqee maríasa Ánutufa firaa asasírana nímidanoo, Ánutufa naanaidara qírana ínni nímiannoo.

²² Faiqí akaqáusa faiqí nímaaku uqanna qinísaara ínniara fídiqaa íqa nífeeqéeqa aasaandaana úfa faqa óosana óosana mandá ufauqa faqa ínni qíma nímifanoo Ánutufa firaa asasirana ínni nímiannoommi.

²³ Misá miqímmannímiqáífaqa ínnee minára asasammáseeqa idí ráidaqa nasuríafa, miná ákiaqara innaarúnai firaa qumiasana ínnindi afeedíranaki máridanoommi, maasá qikeekú qikaakú óoqai máru tamummaqara fasiqara mi-manda oosanná nímiiusa maqee faqa miqí kai íqa ínni faqa nímifaranoo.

Yísufa nóori runíra oosanara qinau.

²⁴ Ínnee maqee qumíasana faqaasa máriasa ínni aupúrarafa firaafá máriannoo, ínnee adíafaaira márírafa dóo áiqaráannoo.

²⁵ Ínnee maqee nímuuqu ímariasa ínni aupúrarafa firaafá máriannoo, ínni aandaroo náruannoo, ínnee maqee naanaidara qímaríasa ínni aupúrarafa firaafá máriannoo, ínnee nóori runírafa faqa qikífáafau qírafa faqa máriannoo.

²⁶ Faiqí ánaasee aiqámausa ínni ámiqi ámiqira ufa qímannimi maríasa faqa nímoqí máriasa faqa ínni aupúrarana firaaná Ánutufa nímiannoo óoqai maasá qikeekú qikaakú únnaqira tamummáqara fasiqauqara miqí kai ídaqa nímoqímarufanoo Ánutufa aupúrarana níminau.

Yísufa ínneeqa namuqáara nímuqusinaqa ruaqa.

(Mataioo 5:38-48; 7:12)

²⁷ Ínnee qiní ufa írimariasa qímannimidaqa ínnee ínneeqa namuqáara nímuqusi márínaqa misára ruaqa, ínniara níkoofee maríasa ámiqimmassee misára ámiqi ámiqimmannímaqaqa. ²⁸ Ínni níquraree maríasa misá nímoqíra ufa qímannimi-

aqá inni mandáikamma nímaqee maríasara Ánutufa idaaqamánisaanifeera innaaru qiaqa. ²⁹ Moó fannoo aní aapaasa árinana dínni faqa quandásainanoo áruani, faiqí moó fannoo aní sakéta máree fínana síuta faqa miná ámia, ³⁰ Faiqí moó fannoo nána ainainaree aní íramirinana anée miná ámia, moó fannoo aní aináina úmuaramámáree fínana sía kafáa óonu máraa. ³¹ Anée nána óosanaree áididanoo fee faiqí ánaasee aní ámfifaree, anée ámiqira oosana kai qímiaqee qímariananoo. Dóo anée náaree misá aní ámira áidira óosana kai faiqí ánaasee maqee maqee káqi nímia.

³² Faiqí ánaasee aníara áidimariasara kai nídinanoo nánaree fífau Ánutunara miná ákiaqara qíní qímiannoo fee, sía aní ámiannoo mandá óosana máree maríasa naanna réemariananoo misá miqímmidaqa naríara naríara nídidanoo. ³³ Aní ámiqi ámiqi ímariasara kai ámiqi ámiqinanoo Ánutufa miná ákiaqara sía aní ámiannoo, mandá óosana máree maríasa naanna réemariananoo misá miqí kai ídaqa naríara naríara ámiqi ámiqidaqa. ³⁴ Aní ámimariasara kai aináina nímínanoo Ánutufa miná ákiaqara sía aní ámiannoo, anée miqínana sía manda óosana máree maríasa úrinnaaqa réenaranoo misá kásooqaqee miná ákiaqara miná amana kai qímiaqee qímasee nímínanoo. ³⁵ Ínnee sía misá naanna raaqa, ínneeqa namuqáara nímuqusi marinaqa misá ámiqimmannímaqaqa úfaasu ainainara innaaru qímariasara nimiséeqa sía miná ákiaqara nífu máqaqa ínnee miqídaqa firaa uriqarara Ánutuna faiqí námu márífaranoo miná ákiaqara firaa qumiasana Ánutufa inni nímaqaannoo. Ánutufa miqí marífa mandá oosana máree maríasa faqa minára auní maríasa faqa ámiqi ámiqimmán-nimaqee marífa márídanoo, ínnee miná aanna raaqa. ³⁶ Ínni níkoofa aiqámausara ámuqusi marífanoo nífauaidanoo ínnee faqa miqí kai íqa faiqí ánaaseera nímuqusi-naqa nífauaqa.

Yísufa nímuqusiranara faqa áfaariranara faqa qinau.

(Mataioo 7:1-5)

³⁷ Ínnee niqoónausa sía níqurara ufa nímiaqa miqífanoo Ánutufa inni faqa sía niquraraannoo, ínneeqa niqoónausa kaukaata sía qímannímaqaqa miqífanoo Ánutufa inniara faqa sía kaukaata qíannoo, ínnee ínneeqa niqoónausa inni mandáikamma nímaqee maríana minnísaiфанoo Ánutufa innindi faqa minnísaaannoo. ³⁸ Ínnee faiqí ánaasee káqi nímífanoo Ánutufa inni faqa káqi nímíannoo, mifá firaaqóo qumbiqásee rairaamásee inni nímíannoo, ínnee faiqí ánaasee nímínnandée kai máseenoo Ánutufa inni faqa nímíannoo. Anée faiqí ánaasee nímira oosana Ánutufa qáfamasee mi-nimira oosanamaú kai inni nímíannoo.

³⁹ Yísufa quandára ufa moó máaqi qímasee faiqí ánaasee qímannimínanoo, áfu dimbárafa sía amana aqoónnana áfu dimbárafana ásaadakinoo aaná fúannoo, áfiqee fuani innana aiqámaqara madikakí áqufifaranoo. ⁴⁰ Ákara máqaki kéeqeeemari ku-maaraafa sía amana narí uqafíqee marína úraaqaráannoo, ákara maaqaki kéeqarafa taikáseenoo mi-karí narí uqafíqeeemari fasiqana amanasáa máriannoo.

⁴¹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau, anée nánaree aneenná ákaqaafasaa áfuki márí saqari araífa márífanee ufa qídanee. Mee aní áfuki múduka saqari akatia márínara anée sía íridanee. ⁴² Anée náqímásee aneenná ákaqaafasaa maí aniráinaqa mee ani áfuki saqári árai márína maráquanaúree qídanee, aní áfuki múduka saqari akatia márídanoo anée níkaru qímarianafa aneenná áfuki náaree firaa saqari akatia márína maráquuseenana andeeqásee áfu máqeenana aneenná ákaqaafasaa

áfuki káqikaa saqari arai márina mara áqua. (Ínnée sía moó fannoo mandá ainaina márainaqa áquraraaqa maqásaa fasiqa ánaasee aiqámausa ínnisaimbaqaindi firaa saqari akatiara foora máriganoo.)

Yísufa andeeqára oosanara saqári qaqama kíkiqua úsinau.

(Mataioo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Ámiqira saqari fannoo sía mandá qaqama íraannoo, kafáa miná dínni mandá saqari fannoo sía ámiqira qaqama íraannoo. ⁴⁴ Saqári qaqama fannoo saqári óosanara koorooínana anée írinnaranoo aiqáma saqari qaqama irafínoo óosanara koorooídanoo. Anée náqi fee másee réereeroondaana sándasaaqaraana faafísa qaqama tiqínnaree sía minásaa íraannoo. Kaifáa náqi fee másee kaakúna sándasaa kamúkamuna qaqama tiqínnaree sía minásaa íraannoo. ⁴⁵ Faiqí faqa saqári faqa moodáa karidaqa ámiqira fasiqa fannoo narí ámuqusakinaa ámiqira afeedíranakiqari ámiqira ufa qímannimiannoo, mandá fasiqa fannoo narí mandá-muqusa afeedíranakinaana mandá ufa qímannimiannoo, faiqí narí ámuqusakimári ainainará kai ufa qídanoo.

Yísufa narí ufamau fímarusara máaqa kíkiqua úsinau.

(Mataioo 7:24-27)

⁴⁶⁻⁴⁷ Ínnée nánaree qíní Yísunara karaambáiquee karaambáiquee qídaqa qíní ufa sía írída fee, faiqí moó fannoo qínée márúnnanai aniréeno qíní ufa írimarífa miná óosana maaqímminoo marída. ⁴⁸ Mi-fasiqáfa máaqa akoona fooqáafa máriganoo, mi-fasiqáfa maqá ámiqimasee meemaqóo indufúseenoo faakána óonisaa mundúseenoo minásaa máaqa afeekaikámasee usakánau, nammári áufínoo mi-maaqána árufanoo sía kásinau, faakána ámiqimasee afeekaikínoo márínau. ⁴⁹ Faiqí moó fannoo qíní ufa iriséeno mimaú sía fínafa moo máqa ákoofara foo máriganoo mi-furufarífa fasiqáfa aandá maqasaa máaqa usakéeno sía faakána afeekaikínau, nammári áufínoo mi-maaqána árufanoo rafáuraki maqásaa áqufínoo firaaqóo kúrusinau.

Saidéena aináinira faiqi Yísufa andeeqánau.

(Mataioo 8:5-13)

7 Yísufa mi-ufáusa aiqáma faiqí ánaasee qímannimiseeno fíndimaqee Kapeer-anaumma máqusai finau. ² Óoquroofanoo Roomma máqannaa sundíauqa úriqararana aináinira fasiqa káaqa áidi marú fasiqafa kúqira aurira aurímarínau. ³ Sundía úriqararafa Yísufa ánunara iriséeno Yuda máqannaa úriqararasa niqíqéeno qínau. ⁴⁻⁵ Ínnée óonuree Yísuna irámiriaqa mífá amanée maí anirée qíní aináinira fasiqa andeeqáannoo fee qufaqa misá Yísufinnai óonuree reendeenámasee fuki faakí qiqau, maasá diqíqáfíasiqa Roomma máqannaa fasiqa káaqa maasá Yuda máqannaara rímarífa amaana máqa maasá usakáqímufa aní dadaaqírana amana márífa amanée dadaaqinnáree.

⁶⁻⁷ Yísufa misá ufa iriséeno eedóo qímaseeno misá faqa sundía máaqai finau, aatáta fífiufanoo máaqa adeedí rámasoofanoo mi-fasiqáfa narí áqoondíuqa niqíqéeno qínau, ínnée óonuree maaqí qímasee Yísuna qímamiaqa, óo úriqararafa anée fífau áiku rúrína maí áni maríananoo, nánaree anée firaa úriqararafa maí anirée qíní mandá máaqaki kéeqafínaqa qisaurúanoora, qínée aní áfusaa fíranara

faqa sía amanaikídaqa qinée óorudupirausa máridaqa. ⁸Qiní úriqarara sundiauca moómoosa máriafaqa qinée misá nímeemaanai máridaqa misá ufamáu fídaqa, qiní qímeemaanai moómoo sundiauca faqa máriafaqa qinée moonára fúannee qúnanoo fídanoo moonára ániannee qúnanoo ánidanoo qeeqá aináinira fasiqara maa-ainainná áuqaa qúnanoo áuqaidanoo, anée Yísufa úriqararafa máriananoo anée miqóoqari kai aurírafa taikáannee qínanoo qiní aináinira fasiqa fannoo fíndifuari. ⁹Misá mi-ufána Yísuna qímamufanoo tautúmaseenoo faiqí ánaasee moómoosa miná faqa ánusa quándaki qímanniminau. Maa-Roomma maqannaa fasiqáfa firaaqóo qiní saqárikidanoo Isaraee máqannaa qeeqá máqannaasa maqúsa maqusa nídaqa sía miqíra ámiqira fasiqa qáfeeqa, ánaamuru máridanoommi. ¹⁰Miqí qufaqa mis-áuqaindi niqíqoosa anirandée náriqa úriqararana máaqaki kéeqafi qáfoofanoo mi-fasiqána aináinira fasiqa fíndifinoo ámiqimasee márinau.

Yísufa adeedaana ánaasee ámaaku kúqiranakinaana mara fíndifinau.

¹¹⁻¹²Marikínoo Yísufa moo máqusai miná áuqu Nainna máqusai narí faiqí ná-mufaqa faiqí ánaasee moómoosa miná faqa finau, maqúsa naambeéqai óonuree qáfoofaqa mi-maqusánaasa faiqí kúqirana qaindúsu máree ákundarara ikífáafauna faqa ániqau, adeedaana ánaasee ámaaku moodáa márufa kuqufufaqá faiqí ánaasee moómoosa faqa miná ánoofa faqa ákundarara máree ánufanoo Yísufa níqafóofanoo firaaqóo ámuqusufanoo miná ánoona qímaminóo qinau. Sía ikíraqaaqee qí-maseenoo ásaukunoo óonu mi-qaindána áuqoofaqa máree ániusa kásoomáfufanoo Yísufa kúqira kumaaraa qímaminau. ¹³Óo maa-kumaaraa qinée aní qímamidaqa dóo fíndifua qufanoo mi-kuqira kumaaraafa rútaqinoo fíndifinoo ufa qinau. ¹⁴⁻¹⁶Yí-sufa miná áfiqamareenoo narí ánoofinnai múnaisóofaqa faiqí ánaasee firaaqóo náaquoofaqa Ánutuna amooqídaqa qiqau. Úriqarara tamummaqara fasiqa dóo maasáki akooqóo kooroomáfinoo máridanoo fee qufaqa akaqáusa maaqí qiqau. Ánutufa dóo narí máqannaasa óoqai qímaqoo dadaaqíaninafa dóo ani máridanoo. ¹⁷Mi-ufána Yísuna áufakiana fannoo miqóoqari Yudeeaa máqa maaqaki máriasaki faqa miná átiqara máriasaki faqa fífaininau.

Nammári nímimaru Yoohaneena faiqí námu Yísuna irámmiriqau.

(Mataioo 11:2-19)

¹⁸Yoohaneefa nammári nímimaruna faiqí námu Yísuna náaquqara áufakiana Yoohaneena qímamufanoo iriséenoo narí aináinira faiqí qaaraqánda náaramasee qí-manniminoos qinau. ¹⁹Ínneeqara karaambáiqinnai óonuree maaqí qímasee irámiri-aqa Qinée ánianínnanara qíafanafa anée mifée máridanee moonáree rakísianau-ree, miqí qímasee qímannimisee niqíqoofaqa miqandá Yísufinnai óonuree irámiriqa qiqau. ²⁰⁻²¹Yoohaneefa nammári nímimarufa maasá diqíqai faqa aní iráidaqa mifá ásauku mundírafa ániannoommifoo qímaqoofa anée mifée máridanee moonáree maasá rakísianauree qufanoo, Yísufa mikarí faiqí ánaasee moómoosa aurímarusa faqa óosana óosana teeroo máree marúsa faqa fáafasaaqa naundurái márusa faqa nífu dimbárausa faqa andeeqánníseenoo Yoohaneena faiqíqára qímannimi-noo qinau. ²²Ínneeqara Yoohaneefinnai anirandée óonuree maqee maaqóo qá-faída mária ainaina qinée Yísusa áuqaunnaana qímamiaqa, nífu dimbárausa maqánníseeqa níku eendírausa andeeqánnísaunaqa nídaqa karoora nárimarisa rukánníseeqa náaqoo aunírausa ruiqánníseeqa kúqirausa fíndifumánníseeqa, kudi

fásiqa anaaseeuqa ámiqira fasaasa ufa innaarúnaira qímannimiqa mi-ainaináusara óonuree aiqáma Yoohaneena qímamifanoo mifá qiníara írriannoo, óoqai ánraree qímaqoosa dóo misámma ani márídaqa. ²³ Maa-ufána faqa qímamiaqa, qiníara sía qaara írira írriariasa Ánutufa asasírana nímiannoo.

²⁴ Miqí qufaqa miqandá irisée fufanoo Yísufa faiqí ánaasee moómoosa miqóo máriusa qímanniminoo qinau, Yoohaneefa nammári nímmimarufa káasau aadána maqa maaqanaki márufafa innée miná ufa írriaree qímasee nána ainaina qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau, fífa andanda úfai fannoo kásimarina qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau. Yoohaneefa sía miqímarifa márinau. ²⁵ Innée nána qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau, faiqí moó ámiqira qámunna afisímarina qáfararee fee qímasee óoqu fí fee iqau. Yoohaneefa sía miqímarifa, ámiqira qámunna afisímarisa sía káasau maqa maaqaki márídaqa úrriqarara karaambáíqa máaqaki márídaqa. ²⁶ Innée Ánutuna tamummáqara fasiqa qáfararee fee qímasee óoqu fíqau. Eeóo innée tamummáqara fasiqa óoqu qáfaqau, sía káqi tamummáqara fasiqafau óoqu qáfaqau, tamummáqara fasiqauqa úrriqararafa márúnara óonu qáfaqau. ²⁷ Óoqeennáa ákaraki Yoohaneenara maaqí qímasee ákara rínoo márídanoo.

Íriaqa, qínée qiní ufa qímannimianinafa aní óorinni aqíqáananoo aní óorinni fídanoo aní aaná afisúannoo.

²⁸ Yoohaneenara miqí qímaqoofaqa qínée Yísusa minára maaqí qídaqa maa-maqánasaa kambíqoosakiqari mifá úrriqaranoo márifa márídanoo, miná dínna innaarúna ququsaki máríasa uréeqarasa misá Yoohaneena úrriqararasa márídaqa.

²⁹ Faiqí ánaasee káíqeesa faqa úmmuarimari takisa munnimmana máree maríasa faqa Yísuna ufa Yoohaneenara quná ámiqimasee írriqau, misá óoqai Ánutuna andeeqára ufamau fídaqa, Yoohaneefinnai nammári máree marúsa márídaqa Yísuna ufa ámiqimasee írriqau. ³⁰ Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Mooseena sándufasaa rakísirasa faqa misára Ánutufa andeeqára aana naamúa qufaqa misá rukíasee sía Yoohaneena nammári mároosa márídaqa Yísuna ufa faqa sía írriqau.

³¹⁻³² Yísufa misára iriséenoo maaqí qímasee faiqí ánaasee qímanniminoo qinau, maa-fasannái máríasa nána fooqáasee márídee, misá faiqiuqa maqúsa qámbaanai sararída maríasa fooqáasa márídaqa misá maaqí qímasee narí áqi narí áqídaqa maasá asasíra idi ráunaqa innée sía dadaaqí idí rée maríafanoo maasá quándaki qikí ánai fakíki ráunaqa innée miná faqa sía dadaaqiafanoo innée fúrufari maríasa máríafanoo. ³³ Yoohaneefa nammári nímmimarufa aniréenoo uáinna nammari sía nanau nárana uqanna faqa sía nanau. Ookasaasá anoona faqa pándaqa oofáafana faqa kai noofaqa innée minára qáfamasee áfaanna aundurái kéeqafifanoo miqídanoom-mifoo qiqau. ³⁴ Qínée faiqí nímaaku uqanna anirée uáinna nammari faqa nárana faqa náunaqa innée qiníara maa-fasiqána qáfaa káaqa nárana nammári namufaqa néemarifa márídanoo, úmmuarimaria takisa munnimma máree maríasa faqa maasá qíkooqai faqa niqíqée maríasa faqa níqoondiki márifa márídanoo qiníara miqí marí fee qímariafanoo. ³⁵ Írriana faqaasa írriana ufa kái qímariafaqa innée ufa qaara ufa qímariasa máríanara innée írriana síaisa máríafanoo.

Yísuna áikusaa fadameena adíanau.

³⁶ Farisai ámaana ufa írriamarufa moó fannoo nárana suqáseenoo Yísuna áaramásee anirée qiní máaqaki nárana náannee qufanoo Yísufa eedóo qímaseenoo miná máaqaki kéeqafinoo óoqu marifínoo nárana néemarinau. (Mi-aukuanná mi-

maqusánaasa nárana quqée marú qaindana qámbaana márufaq misá miná fíqu fíqumma taatáta áfuru faiqaqée ídaqa nárana née maríqau. Níku uquséeqa faiqaqée née maríqau.) ³⁷ Mi-maqusánakiqari moo ánaasee kísaaqasaa mandáinaina máree marúfa Yísufa Farisai ámaana ufa írimaruna máaqaki nárana néemarunaki márufanoo mi-anaaseefá minára iriséenoo ámiqira afundimaru fadameenna idaaqíra taquki máruna máreenoo minakí aniréenoo Yísuna ánaaqiannai aniréenoo mifá áiku uquqoonnai kíkíqinau. ³⁸ Kíkíqammafinoo qíkíraqée márufanoo miná aukunu fanoo Yísuna áikusaa áqufufanoo narí ákiaqa asausí kísaaqannai miná áikusáaqaraa áukunu rukáseenoo miná áiku ámooqaseenoo áfundi marú fadameena mi-taqúnakinaana miná áikusaa adíanau. ³⁹ Farisai ámaana ufa írimarufa Yísuna áa-roofa miná qáfamaseenoo narí aundurái kai Yísunara maaqí qímasee qímmirínau, maa-fasiqáfa kúqaa Ánutuna tamummáqara fasiqa márídanoofau maa-anaaseefá miná áiku ámooqáinara íriqini, mifá kísaaqasaa mandá óosana máree marúnara iriséenooofau qáoo qíni.

⁴⁰ Yísufa miná írirana iriséenoo miná áaramásee qímaminoo qinau, Simoona qínée moo áinainara aní qímamidaqa, Simoonafa iriséenoo qinau, eeóo ufasáa rakísir-afa dóo qínaqa íria qufanoo Yísufa qinau, faiqí moó fannoo moómoo munnimma faqaafa márídanoo maqee maqee úfaasu munnimma akaqáusa nimisáidanoo miná ákiaqara faqa aabaá faqa máree marífa márínau. Mi-fasiqáfa faiqí qaaraqánda úfaasu munnimma níminau. ⁴¹ Moo fásiqa 500 munnimma moómoo áminau, kafáa moo fásiqa 50 munnimma óodaa kai áminau, nímufaqa máraqa níniufaq áukuana áiqaramáfufaq kaifáa mi-munnimmána narí ámiraree qímasee sía amanaíkufanoo mi-munnimmána akoofa iriséenoo miqandára ámuqusufanoo miná ákiaqara sía máránau minnísanau. ⁴² Simoona anée miqandára nánee fee qídanee miqandákiqari yáfee firaaqóo mi-munnimmána ákoonara áidiannoo fee firaa munnimma aabaá mároo fee káqikaa munnimma aabaá mároo fee.

⁴³ Simoonafa miná iriséenoo Yísuna qímaminoo qinau, ábee firaa munnimma aabaá mároofa mifá kai minára áidiannoo fee qufanoo Yísufa qinau, anée andeeqásee qíananoo qímaseenoo quandáfi mi-manda anaaseéfinnai óori ubeekámáseenoo qinau, Simoona anée maa-anaaseená qáfaidanee, qínée ánoona ufa aní qímamidaqa maa-anaaseená firaa mandainaina ákiaqara dóo minnísauannara kooroofanoo firaaqóo qínfara áidimarifanoo ámiqi ámiqimmáqimaqaidanoo káqikaa aaqarana ákiaqara minní áisainafa minní áisainanoo mi-kaqikaa aaqara fasiqáfa káqikaa qóo minní aisáinna fasiqanara áidiannoo.

⁴⁴ Qínée aní máaqaki aniráunnana anée sía maasá óosana máreenana nammárin-nai qíku nammári úquanano, maa-anaaseéfa narí aukununnái qíní qíku nam-mári uquséenoo narí ákiaqa asausí kísaaqannai rukéenoo. ⁴⁵ Qínée aní máaqaki aniráunnana anée sía maasá óosana máreenana qímooqaananoo maa-anaaseefá anirée qíní qíku qímooqáifa márídanoo. ⁴⁶ Qínée aniráunnana anée sía maasá óosana máreenana makáqa ánoona qíkiaqaki adíaanano maa-anaaseefá ámiqira áfundimaru makáqa anoonná qíní qíkusaa adíai fanoo qíkusaa adíaqimaqeenoo. ⁴⁷ Aní káqikaa mandainaina ákiaqara sía rukáananoo sía qíníara áidinana sía ámiqi ámiqimma qímaqaanano maa-anaaseená firaa mandainaina tia rukáunanoo fi-raaqóo qíníara áidifanoo ámiqi ámiqimmáqimaqaidanoo. ⁴⁸ Yísufa miqí qímaseenoo quandáfi mi-anaaseená qímaminoo qinau, Óo ánaasee aní mandáinaina ákiaqara

árirana dóo qinée minní áiseeqa qufaqa akaqáusa miqóo máriusa náriqa naundurái qímíriqau.

⁴⁹ Maaná yáfasíqa fee naríara faiqí mandáinaina ákiaqara árirana minnísee marú-nausee qídanoo fee. ⁵⁰ Yísufa mi-anaaseená kafáa qímaminoo qinau, óo maa-anaasee anée aneenná aunduráindari qínísaa rusímarianafa mífá kai aní innaarúnai márira asumu áminoo dóo asooáranaki fúa.

Ánaaseeuqa Yísuna dadaaqíqau.

8 Káqikaqóo marikínoo Yísufa káqikaa maqusakiaqa faqa fíraa maqusakiaqa faqa óonuree anirée inóo nídanoo Ánutuna innaarúna ququsara ámiqira fasaasa ufa qímanniminooninau. Miná faiqí námu qísaukuqara taikásee qíkunnóoqu qaara marasée fasiqa faqa ánaasee akaqáusa faqa miná faqa fíqau. ² Sía fífau ánaaseeuqa miná faqa fíqau. Yísufa aurírana taikánnisóosa faqa fáafasaaqa faqaasa maraqún-nisóo anaaseesá kai miná faqa fídaqa náriqa nárana faqa munnimma faqa minánnai Yísuna faqa miná faiqí námufaqa fídaqa dadaaqímariqau. ³ Mi-anaaseesá núqu Yísuna ánoona amaráfa Máriafa Makadara máqusaindaraafa Yísufa miná aunduráki-naana dínni qísauku taikásee dínni ani qaaraqánda fáafasaaqa nífaqoofa faqa moo ánaasee Eeroodeena máaqasaa rakísirana Tusaana ánaaqa miná áuqu Yooanna nám-marífa faqa moo ánaasee Susaanna nám-marífa faqa moómoo ánaaseeuqa miná faqa fíqau.

Qaqama aaqée marúna kíkíqa úsirana.

(Mataioo 13:1-9; Mareekoo 4:1-9)

⁴ Yísufa fímarufaqa faiqí ánaasee aqámaindari moómoosa ani usufufanoo Yísufa quandára ufa qímanniminooninau.

⁵ Ínnee ámiqimasee íriaqa faiqí moó fannoo maasá Yuda máqannaasa óosana máreenoo maqá rúmaseenoo ráisa fooqáana úmmaqirara miná qaqama marasée minakí aaqásoofanoo ururanau. Mífá miqóo aaqáidanoo akaqá qaqama fannoo aatáta níku rée máriaqoo faqa áqufufafaqafu anirée miná kai námasaqau.

⁶ Akaqáfa óoni ámuuaqa maqá óodaa márúnasaa áqufufanoo kambíqeenoo dauní aadánusinau, maqá afeekasáa nammári síainasaa kambíqeenoo aadánusinau.

⁷ Akaqáfa réereeroondaana márúnaki áqufufanoo réereeroondaana namufaqa kambíqoofanoo réereeroondaana fannoo rafáaqafu fufanoo aadánusinau. ⁸ Akaqáfa ámiqira maqasaa áqufínoo fíraafá kambíqeenoo qaqama moómoo uqanna íranau, Yísufa kafáa qímanniminooninau, náaqoo faqaasa ámiqimasee qíní ufa íriaqa.

(Mi-aukuanná mi-maqannáasa káqikaa ainaina qaqama ráisa fooqáana née-mariqau, miná áuqu uíta, misá maqá rúmasee nísaukunnoo mi-qaqamána afaqá qumárida aaqásoofanoo kambíqee márínau, qaqama irafufaqa ateeekámaree múnusee aindirímasee féemu uqusáidaqa néemariqau. Misáindi uíta, ráisa fooqáafa maasáindi sakuma márídanoo.)

Yísufa quandára ufa faiqí ánaasee qímanniminai.

(Mataioo 13:10-17; Mareekoo 4:10-12)

⁹ Yísufa faiqí ánaasee qímannimufaqa miná faiqí námu náriqa kai íramiríqa qíqau, sakuma fooqáana qaqamara quandára ufa qímannimiannana miná óosana maasá sía íridaqa qímaqimínaqa íria. ¹⁰ Yísufa iriséenooninau, Ánutuna quqúsakinaa qumee

írirana Ánutufa ínniara qímannimianee qinau, faiqí ánaasee sía kooroomásee qímannimia quandásee qímanníminaaq nífu qáfamasee sía paqúrifara náaqoonnai irisée sía naundurái quqéefara.

Qaqama aaqée marú úfana óosana kooroo ináu.

(Mataioo 13:18-23; Mareekoo 4:13-20)

¹¹ Ráisa fooqáana qaqamasáa quandára ufa óosana maaqímminoo máridanoo, ráisa fooqáana qaqama Ánutuna ufa máridanoo. ¹² Ráisa qaqama níku réemari-aqoo áqufifa maaqímmidanoo, Ánutuna ufa irisaafanoo mandá afaanna fannoo misá naunduráindaraana ufiniaráfoo ani námammaree fífaqa qiní saqárikirana faqa asumu máriranasa faqa ititáanifeera. ¹³ Ráisa qaqama óoni ámuuaqa maqásaa áqufifa maaqímmidanoo, faiqí ánaasee akaqáusa Ánutuna ufa irisée sía naundurái meemáqóo iriaraasídaqa aaqee kái irisée nimanamásee qáfara aukwana kambíqafi-faqa misá minnísaidaga. ¹⁴ Ráisa qaqama amuka faqáa ainainaki áqufifa maaqímmidanoo, faiqí ánaasee akaqáusa Ánutuna ufa iriséeqa maqásaa adíafaaimari ainainara faqa óosana óosana qumiasana faqa munnimma máree maríana faqa ummaara nári-mari ainaina faqa amuka faqáa ainainara foora minásaa kukúqammafinoo radámifanoo adusá qaqama íraidanoo. ¹⁵ Ráisa qaqama ámiqira maqásaa áqufifa maaqímmidanoo, faiqí ánaasee akaqáusa Ánutuna ufa irisée qumáreeqa nári ámiqira ní-muqusaki ufa irisée eedóo qíranaki quqásee minakí máqeeiafanoo máriifa qaqama íraidanoo. Faiqí moó fannoo Ánutuna ufa iriséeno faiqí ánaasee qímannimidanoo nári márirana faqa kooroo ímarifa qaqama íraidanoo.

Yísufa quandára ufa qóoma kíkíqa úsinau.

(Mareekoo 4:21-25)

¹⁶⁻¹⁷ Yísufa kafáa qímannimidanoo qinau, faiqí moó fannoo qóoma qumbíseenoo sía dífaaninnai rafáaqa fúannoo, sía béeta ameemaanai quqáidanoo, faiqí ánaasee miná máaqaki kéeqafiqa ámiqimasee qáfaaqee qímasee qaindásaa díridanoo. Ká-sooqaqee faqa aiqáma kukéeqara ainaina Ánutufa kooroo íannoo aiqáma rafáaqafira ainaina faqa Ánutufa paqúrimasee maréeqee akooqóo quqáannoo. ¹⁸ Ínnee Ánutuna ufa írimariasa ámiqimasee irisée máraaqa aiqáma káqikaa írirainaina faqaasa Ánutufa moó faqa nímiannoo, írirainaina síaisa áti márína Ánutufa raffíqa mara márínaqa káqí márífaranoo. Ínnee minára Ánutuna ufa iriséeqa rakísi qumáraqa.

Yísufa narí ánoona uqanna kíkíqammusinau.

(Mataioo 12:46-50; Mareekoo 3:31-35)

¹⁹ Yísufa miqóo faiqí ánaasee qímannimimarufaqa miná ánoofa faqa miná áinaina faqa anirée Yísuna faqa ufa qíraree qímasee qáfoofanoo faiqí ánaasee moómoo máaqaki umbíqafufaqa sía amana kéeqaqau. ²⁰ Faiqí moó fannoo miná qáfamasee Yísuna qímaminau, aní ánoofa faqa aní ákaqaafasaaufa faqa misá aní faqa ufa qíra-ree qímasee mádaanai kíkíqíqa máridammia. ²¹ Yísufa miná iriséeno aiqámausa qímanníminau, Ánutuna ufa irisée eedóo qímasee mi-maú fímariasa misá qiní qí-naukoo qíkaqaafasaa uqanna máriafanoo.

Yísufa nammári faqa úfai faqa qáoo qufanoo kásoomminau.

(Mataioo 8:23-27; Mareekoo 4:35-41)

²² Moo kári Yísufa narí faiqi námufafa nammári áfainni noodáanna réemaru kanuqánaki akarámafinoo qímanniminau, ínnisaimbaqa maa-nammarína múqu áfainai níanai fuanáura miqí qufafa misáufa áikannai fúrufanoo kanúqa fanoo finau. ²³ Misá fímarufanoo Yísufa kanúqaki faiqaqée marínau, faiqaqée márufanoo úfai firaafá úqufanoo nammári ámakaurinoo nammári fannoo kanúqaki qumbiqéenoo ukúqnaaqaa ufaqá ruffee maríqau. ²⁴ Yísuna faiqi námu Yísufinnai óonuree áfauriqa qíqau, óo úriqararafa, úriqararafa, maasá dóo ukúqnaidaqa kúqirarammidaqee qufanoo Yísufa fíndifinoo úfaira faqa nammáriara faqa qáoo qufanoo kásooinoo firaaqóo dái qímafinau.

²⁵ Miqí qímaseenoo Yísufa quandáfi narí faiqi námu níqinoo qinau, ínnee qini saqárikirana yái fee quqée fee sía márifaqa ruffee máriafanoo qufafa misá aiquá-mausa náaquqoofafa ruffaidaqa narí qímami narí qímami qídaqa qíqau. Maaná yá-fasiqa fee máriganoo mifá úfaira faqa nammári ámakauriranara faqa qímannimifaqa miná ufa irisée eedóo qímasee kásoomáfia.

Faiqí aundurákinaa áfaannauqa kúaraki fíqau.

(Mataioo 8:28-34; Mareekoo 5:1-20)

²⁶ Misá miqóoqari kanúqaki nammári ámuuqumau fífiufafa muqáfainai níanai Keerasa máqannaasa máruqoo óonuraquraminau, mi-maqannáasa Kariree máqa maaqa dínni átinai maríqau. ²⁷ Yísufa kanúqakiqari maqásaa áqufufanoo faiqí moó fannoo fáafasaaqa miná aundurái márufa aniranau, mi-fasiqáfa kísaaqasaa káqisamu nímarinai, sía narí máaqai márufa faiqí mádikai márufa aniranau. ²⁸⁻²⁹ Faiqí ánaasee moómoo kari sáinnadannai mi-fasiqána áiku ásauku rumbá-soofanoo fáafasaaqa fannoo mi-fasiqána afeekaikufanoo mi-sainandána rakeema-soofanoo sandéenoo káasau aadána maqa maaqai fímarinai. Mi-fasiqáfa Yísuna qáfamasoofanoo fáafasaaqa afaanna miná aundurái márufa fáaqarinai. Yísufa mi-faafasaaqána aqíqáaninnanara iriséenoo fáafa rúmasee Yísuna óorinni maqásaa áqufinoo áranaiqi qímaminai, Yísu anée firaaqóo úriqarara Ánutuna ámaaku mári-ananoo anée nánaree maasá soodáa ídane, qínée firaaqóo aní iráidaqa, sía qini ambufúqua. ³⁰ Yísufa mi-faafasaaqána irámirinoo qínau, aní áuqu yáfee qufanoo mi-faafasaaqáfa qinau, maasá moómoosa maa-fasiqána aundurái márúnausa márúnnanara maasá dúqu qúsirausee qídaqa.

³¹⁻³³ Miqí qímasee Yísuna áranaiqi irámiriqa qíqau, anée sía maasá idáki niqíqáa qímasee qáfoofanoo ámeemai kúarauqa ándanda náidaqa márufafa Yísunara afeekaikíqa qíqau amanée maasá kúarauqa naundurái kéeqaanauree qufanoo Yísufa dóo fuaqée qufafa mi-fasiqána aundurákiqari ráudamaki kúarauqa naunduráki kée-qafufafa mi-kuaráusa tautúmaki ámeemaindari sandáqa nammári áfainni óoquree rafúsaki nammárikí áqufíqa ukúqnamáfíqa kuqu taikáqau.

³⁴ Kúarasaa rakísimarusa miná qáfeeqa sandée óoruree maqúsai márusa faqa uíqaana máaqakiaqa márusa faqa qímannimiqa fíqau. ³⁵ Faiqí ánaasee moómoosa maasá faqa qáfararee qímasee Yísufinnai nammári áfainni sandée óoqu fíqau, óoquree qáfoofanoo fáafasaaqauqa aundurákiqari fífu fasiqafa írirana maraséenoo qamunna rumbáseenoo Yísuna áikuki óoqufaaqee márufafa qáfoofanoo

náaquqanau. ³⁶⁻³⁷ Keerakeeseenee máqannaasa maqúsauqakiqari moómoosa suqú-maree aniroofanoo Yísufa fáafasaaqauqa niqiqoofaqa qáfeeusa misáuqa qíman-nimufaqa iriséeqa firaqóo náaquqoofaqa Yísuna íreeda kai íreeda kai fuki faakí qida irámmiríqa qíqau, amanée anée maaqóoqari moosáa finnáree qufanoo Yísufa kanúqaki akarámafinoo mootínai finau. ³⁸⁻³⁹ Yísufa fírarufanoo fáafasaaqa aundurái máriu fasiqafa Yísuna áranaiqi irámmirínoo qinau, amanée qínée aní faqa fuanáuree qímasee fuki faakí qufanoo Yísufa miná aqíqéeno qinau, aneenná máaqai óonuree Ánutufa aní andeeqáinara misá qímannímia miqí qufanoo mi-fasiqáfa narí maqúsai óonureenoo Yísufa miná andeeqóonara aiqámai qímannimínoo ninau.

Kísaaqandaikimaru anaaseefa Yísuna qamunna áuqanau.

(Mataioo 9:18-26; Mareekoo 5:21-43)

⁴⁰⁻⁴² Yísufa anirandée kafáannai óonuroofaqa faiqí ánaasee moómoosa minára rakísida máriusa asasammásee Yísuna áfiqaqau, Yísufa kanúqakiqari maqái áquf-ufanoo miqóo amaana máqasaa rakísirafa miná áuqu Iairusafa aniréeno Yísuna áikuki maqásaa áqufínoo áranaiqi irámmirínoo qinau, amanée anée qíní máaqai anirée dadaaqía, qíní qíraamuna moodáa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara aukuaana kái marasaifá kúqiraridanoo. Yísufa eedóo qímasee fímarufaqa faiqí ánaasee moómoosa fídaqa narí afeeqée narí afeeqée ídaqa Yísuna faqa fiqau.

⁴³ Ánaasee moó fannoo qísauku taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda áukuana kísaaqándaikí marúfa tutáqausa moómoosa feefaurú másaida máreemaru marasinna ámufanoo sía taikánau, miqí márufanoo miná munnimma taikáfufanoo káqi marí-nau. ⁴⁴ Yísufa faiqí ánaasee námufaqa fímarufanoo mi-anaaseefá Yísuna ánaaqian-nai moómoosa ititáfúnakiaqa anirée qumeé kai miná qamunna áti qumeé áuqamá-soofanoo miná kísaaqándaikirafa aaqee uqanna taikánau. ⁴⁵ Yísufa irámmirínoo qinau, yáfee qíní dúqeenoo fee qufaqa aiqámausa qáoo qufanoo Peetooroofá qinau, úriqararafa faiqí ánaasee moómoosa aní áfeeqáidammia qufanoo Yísufa kafáa qinau, ⁴⁶ Moó fannoo qíní dúqáifanoo faiqí andeeqára afeeka qíníkiqari fífaqa íriqam-munani qinau. ⁴⁷ Miqí qufanoo mi-anaaseeefa óo dóo qíní qíqafeenóommífoo qí-maseenoo áindirí áindirí ufanóo Yísuna áikuki maqásaa áqufínoo aiqámausa nífusaa narí auríranara faqa miná qamunna áuqoonara faqa aurírafa aaqee kái taikóonara faqa kooroo inau. ⁴⁸ Yísufa miná ufa iriséenoo qinau, óo qíní qíraamuna anée írirana qínísaa rusíannanara aní aurírafa taikéenoo, dóo asooáranaki fúa.

Yísufa Iairusana áraamuna andeeqánau.

⁴⁹ Yísufa miqí qímasee mi-anaaseená qímmamarufanoo amaana maqasaa rakísir-ana máaqaindari faiqí moó fannoo aniréeno Iairusana qímmaminau, anée Yísuna sía kadáapi ámia, aní áraamuna dóo kuqufínoo. ⁵⁰ Yísufa miná iriséenoo Yáiru-sana qímmaminau Iairusa anée sía rufíaa, qínísaa kai aní írirana mundínanoo aní áraamuna amanaikíannoo. ⁵¹ Yísufa Yáirusana máaqai óonureenoo aiqámausa kée-qararufanoo qáoo qímaseenoo Peetooroonaa faqa Yoohaneena faqa Yameesana faqa mi-manaaqána ánoona ákoona faqa minamúsa kai nífiqeenoo máaqaki kéeqanau. ⁵²⁻⁵³ Kéeqafufanoo níqafoofaqa mi-maqánaki moómoosa máridaqa ikífaafau qímar-ufanoo Yísufa qímannimínoo, Sía ikiráqaaqa mánaaqa sía kúqínoo faiqaqée mári-danoo qufaqa aiqámausa mi-manaaqánara kúqaa kúqínoo fee qímasee Yísunara naanaidaraqíqa uteetí qíqau. ⁵⁴ Yísufa mi-manaaqáfa rinóo márunnai óonureenoo

miná ásauku qumáreenoo qímaminau, qiní qíraamuna fíndi fúa. ⁵⁵ Miqí qufanoo aunduráindaraafa óonurandee ani kéeqafufanoo aaqee uqanna fíndifufanoo Yísufa miná ánaukoo qímanniminoo qinau, nárana aní áraamuna ámiaqee qufaqa ámu-fanoo nanau. ⁵⁶ Miná ánaukoo firaaqóo náaquqoofanoo Yísufa qímanniminau. Sía uqanna maa-ainainnára moóna qímamiaqa, kukéeqaaqa.

Yísufa narí faiqi námu niqiqoofaqa innaarúnaira qímannimiqa.

(Mataioo 10:5-15; Mareekoo 6:7-13)

9 Yísufa narí faiqi námu (12) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée náarama moodáaqoo quqáseenoo Ánutuna afeeka fáafasaaqa áfaqara afeeka faqa aurírana oosana taikára afeeka faqa níminau. ²⁻³ Nimiséenoo máaqanna máaqanna niqiqámáseenoo qímanniminau, ínnee Ánutuna innaarúna ququsara faiqí ánaasee qímannimidaqa misá aurírana taiká nimaqáaqa, ínnee sía moo áinaina máree fuaqa sáunu faqa áakauqa faqa nárana faqa munnimma faqa aabaá qá-munna faqa sía máree fuaqa káqi fuaqa. ⁴ Maqúsaki óonuraifaqa moó fannoo áqoondi kámannisainaqa miná máaqaki kai maríqi minakíqari kai fuaqa. ⁵ Yá-maqusanaasee ínniara qáoo qífaqa Ánutufa náruaninnanara aaquqímannimaqasee kookoomma afaqá nínaamarasee fuaqa. ⁶ Yísuna faiqi námu máqusa maqusa fídaqa ámiqira fasaasa ufa faiqí ánaasee qímannimisáidaqa aiqámai aurúsa faqa taikán-nisee maríqau.

Eeroodeefa Yísunara Yoohaneefeé qinau.

(Mataioo 14:1-12; Mareekoo 6:14-29)

⁷ Eeroodeefa Kariree máqa maaqaki úriqarara kiapafa mi-ainainnára iriséenoo firaaqóo randéenoo fúrufarinau. Akaqáusa qiqau, Yoohaneefa nammári ními-marufa Eeroodeefa arusoofa kúqiranakiqari fíndifinoo mi-naaquqara ainainná áuqaidanoommi foo qufanoo Eeroodeefa mi-ufána iriséenoo randánau. ⁸ Óoqeenaa tamummaqara fasiqauqakiqari Eeriaa fee moó fannoo fee kafáa fíndi fínoo fee akaqáusa qufanoo Eeroodeefa qinau, ⁹ Yoohaneefa nammári nímmimaruna ákiaqa qínée atekásaaфананoo kúqinoo máridanoo. Maa-fasiqáfa Yísuna óosana óosana ainainara írídaqa miná yáfee máridanoo. Miqí qímaseenoo Eeroodeefa Yísuna qá-farara randánau.

Yísufa noodáanna faqa féemu faqa moómoosa níminau.

(Mataioo 14:13-21; Mareekoo 6:30-44; Yoohanee 6:1-14)

¹⁰ Yísuna faiqi námu máqusa maqúsa níniufaqa aniréeqa náriqa nídaqa áuqoo ainainara Yísuna qímamíqau. Yísufa misá nífiqeenoo faiqí sía márunnai Beetasaida máqusa aaqá fiqau. ¹¹ Faiqí ánaasee moómoosa iriséeqa áfaqee minní óonu paqúriqau. Yísufa misá náaramaseenoo Ánutuna innaarúna ququsara qíman-nímiseenoo misáki aurúsa andeéqannisánau.

¹² Eenóofaqa Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda marasée anirée Yísuna qímamidaqa qiqau, anée faiqí ánaasee niqiqáinaqa máqusa maqúsa úiqaana maqakiaqa fifainídaqa nárana feefaurúmasee naaqa, maaná faiqí sía máriasaaq máridaqa. ¹³ Miqí qufanoo Yísufa qímanniminau, ínneeqá kai nárana nímiifaqa naaqa, qufaqa misá qiqau, Maasá féemu moodáannai qisauku faqa noodáanna qaaraqánda faqa máqeeidaqa, faiqí ánaasee moómoosa uqanna mári-

daqa amanée maasá situáqai óonuree nárana moómoo feerauríanauree. ¹⁴⁻¹⁵ Miqí qufanoo Yísufa narí faiqí námu qímanniminoo, ínnée faiqí ánaasee qímannimifaqa rainá rainá máfi qaara faqa qaara faqa fasiqa níku nísauku taikásee qísaukuqara faqa (50) moosáqa óoqu maríafa kafáa qaara faqa qaara faqa fasiqa níku nísauku taikásee qísaukuqara faqa (50) moosáqa óoqu maríafa miqí kai máfi óoqumari máree fuaqa qufaqa miná faiqí námu qímannimufaqa faiqí ánaasee miqí máfi óoqumári máree fiqau. Misákiqari faiqí kai (5,000) faifa tauséenna máriqau, óoni saqári áuqiqa maríqau. ¹⁶ Óoqu mári fufanoo Yísufa féemu moodáannai qísauku faqa noodáanna qaaraqánda faqa qumáreenoo innaarúnai óori uqéeraseenoo Ánutufinnai dúfi dúfi qímasee ásaukunoo féemu faqa noodáanna faqa ruqí ruqímasee narí faiqí námusaa soofaqa misá qumáreeqa faiqí ánaasee nímiqau. ¹⁷ Nímufaqa noofanoo nímuaqufaqa átaraasa minnísoofaqa Yísuna faiqí námu mináquqa suqúsee uqáki rufanoo qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda (12) uqá qumbíqanau.

Peetooroofa Yísunara Ánutuna ásauku mundíranara qinau. Yísufa narí kúquaninnanara qímanniminau.

(Mataioo 16:13-28; Mareekoo 8:27-9:1)

¹⁸⁻¹⁹ Moo kári Yísufa naríaraa óonuree innaaru qímarufaqa miná faiqí námu óonuroofanoo irámmirino qinau, faiqí ánaasee qiníara nána fasiqa fee qídee qufaqa misá qiqau, akaqáusa Yoohaneefa nammári nímimarufa kúqiranakiqari fíndifínoo fee qídaqa, akaqáusa aníara óoqai kuqufufá Eeriaafa fíndifínoo fee qídaqa, akaqáusa Ánutuna óoqeenaa tamummaqara fasiqauqakiqari moó fannoo kúqiranakiqari fíndi fínoo fee qídaqa. ²⁰⁻²² Yísufa miná iriséeno irámmirino qinau misá miqí qíafaqa ínnée qiníara nánée fee qídee qufanoo Peetooroofa qinau, anée Ánutuna ásauku mundírafa máriananoommi qufanoo Yísufa áranaiqi qímanniminau ínnée mi-ufána sía moo fásiqa qímamiaqa qínée faiqí nímaaku uqanna márúnausa márianaqa faiqí firaasá faqa Ánutuna aanáiqikirausa úriqararausa faqa Mooseena sándufasaa rakísirausa faqa firaa aupurarana qimiséeqa qiníara níkoqamásee kuqá darusáifaqa qaaramóó fáasaana áiqaráinanoo Ánutufa qiní mara fíndifu másee káqi márirana qímiannoo.

²³ Yísufa quándaki aiqámausa qímannimidano qinau, faiqí moó fannoo qiní faqa fírafee qímasee qiní ufamáu fínafa narí márirana minníseenoo faasaambáasaana qiní ufasáara kuqá dáriranara amanaikídee qínafa qiní faqa fídanooora foora qiní ufamau fúannoo. ²⁴ Qínée minára maaqí qímasee qímannimidaqa. Faiqí moó fannoo qinísara kúqiranara ámuqusi márinnanoo narí márirana afeedí inafa mifá narí márirana kakasíannoo. Moó fannoo qiníara narí márirana maaqóo minní-sainafa narí márirana asumu máraannoo. ²⁵ Faiqí moó fannoo maa-maqánasaa úriqararafaikámafínoo aiqáma ainaina maqée ídanoo mári inafa marikínoo kúqinoo narí aunduráindaraana kurídiranaki fínanoo mi-qumiasanáfa fífau kadáapírumasee mároofa máriannoo. ²⁶ Faiqí ánaasee moó fannoo qiníara faqa qiní ufara faqa faiqí nífusaa asaurusee ákooqainafa márínaqa qínée faiqí nímaaku náaru inaarúnaindari qeeqá aréenarana faqa qeeqá qíkoona aréenarana faqa náaquqara andeeqara qangiroouqa faqa misá aréenarana faqa mináquqa namufaqa qumuréeqa mi-fasiqa anaaseesara faqa qisaurúsee qíkooqaannoo. ²⁷ Ínnée maa-ainainnára faqa íriaqa ínnée maqee máríasakiqari akaqáusa sía kúqirai káqimarifanoo Ánutuna innaarúnaindaraa ququsa qáfeefaranoo.

Áaqanasaa Yísufa innaarúna áfiri mارانau.

(Mataioo 17:1-8; Mareekoo 9:2-8)

²⁸ Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo dínni qísauku taikásee dínni ani qaaramoó fáasaana áiqaróofanoo Yísufa Peetooroona faqa Yoohaneena faqa Yameesana faqa nífiqeenoo moo áaqanai innaaru qírara óoru fíqau. Yísufa nariáaraa innaaru qímar-ufafa miná faiqi námu káqi faiqaqée ufanoo. ²⁹⁻³¹ Yísufa miqóo innaaru qídanoo moo óori áfiri mároofanoo miná qamunna káaqa éekara rinoo nífu dároodaraa inau. Qaara fasiqa tautúmaki kooroomáfufafa Yísuna faqa ufa qímaríqau. Miqandá Mooseesa Eeriaasa óoqai kúquqanda tautúmaki miqóo maqásaa misá nífusaa innaarúna áreenaranaki kooroomáfíqa Yísufa qúsasaa Ánutuna ufamau fínoo Yeerusa-ree máqusai kúquaninnanara Yísuna faqa ufa qímaríqau. ³² Peetooroofa narí faqa máruqanda faqa faiqaqée máriufofanoo fíndífiqa Yísuna káaqa qárana faqa mi-fasiqaqandá faqa níqa fee máriqau.

³³ Mi-fasiqaqandá Yísuna áisée fírarufanoo Peetooroofa narí óosana sía írirai Yísuna qímaminoo qinau. Ufasáa rakísirafa, maasá maaqóo márúnanoo ámiqidanoo. Maasá qaaramoo úiqaana máaqa maaqóo usakáanaura, aníara moó Mooseenara moó Eeriaanara moó usakáanaura. ³⁴⁻³⁵ Peetooroofa káqi ufa qímarufanoo oonámu fannoo aniréenoo misá ititánnimaqásoofofa rufíaqau. Ruffíofanoo oonámukiqari ufa moó maaqí qinau. Maaná qíní qímaaku márídanoo qínée rusandeesámumasee máraafanafa, ínnée miná ufa kai íriaqa. ³⁶ Mi-ufáfa taikáfufanoo misá qáfoofanoo Yísufa nariáaraa kai miqóo márínanau. Miqóoqari Yísuna faiqi námu miqóo máriusa mi-ainainná qáfoonara sía uqanna kooroo íqáu. Káaqa umeeráqau.

Yísufa kumaaráa aundurai áfaanna márúna aqíqanau.

(Mataioo 17:14-18; Mareekoo 9:14-27)

³⁷⁻³⁸ Faiqée iqáqoofofa minamása áaqanasaaqari óoquroofofa faiqí ánaasee moómoosa Yísuna ani paqúrimasoofanoo misákiqari faiqí moó fannoo fáaqa rúmasee Yísuna qímaminoo qinau. Ufasáa rakísirafa qínée qeeqá qímuqusannai aní irámmiridaqa anée aniréenana qíní qímaaku moodáa kai maqaqáunnana qáfaa. ³⁹⁻⁴⁰ Fáafasaaqa moó fannoo maqee maqee fáaqa rúmasee miná áakufifanoo rafúsee-qee maqásaa áqusaifanoo teendaaróoni márífanoo óokiari qáqara faka fakídanoo, maqee maqee miqídanoo sía adooáidanoo. Qínée aní faiqi námu maaqóo máriasasaa qeeqá qímuqusannai irámmirunaqa amaniafanoo sía amana áfaqeea. ⁴¹⁻⁴² Yísufa iriséenoo qímaminau, ínnée qíní ufara sía ánoonee qímariasa káqi rúnna fímariasa máriafanoo. Qínée kísaaqasaa fee ínni faqa márianauree kísaaqasaa fee ínni ummaarará foora akuaqée íanáuree. Miqí qímasee mi-fasiqána qímaminau, aneenná ámaaku máree maí ánia qufanoo mi-kumaaraafá áni márufanoo fáafasaaqa fannoo miná arurutúkueeqeenoo maqásaa áqusoofanoo teendaaróonino qáqara faka fakínanau. Yísufa mi-faafasaaqána amambainá qufanoo fífufanoo Yísufa mi-faiqína andeeqáseenoo narí ákoona kafáa áminau. ⁴³ Faiqí ánaasee miná qáfamasee Ánutuna náaquqara afeeka qáfamasee rufíaqau.

Yísufa narí kúquaninnanara kafáa qímanniminau.

(Mataioo 17:22-23; Mareekoo 9:30-32, 44-45)

⁴⁴⁻⁴⁵ Faiqí ánaasee Yísufa áuqoo áinainara náaquqoofaqa narí qímami narí qímami másoofanoo, Yísufa quándaki narí faiqi námu qímanniminoo qinau, ínnée máa qímannimianaga sía aunúaga ámiqimasee íriaga. Qínée faiqí nímaaku uqanna Ánutufa qíní maréeqee faiqí faiqi nísaukuki quqáqisáinaqa dárifaranoo fee qufaqa sía mi-ufána óosana íriqau, Ánutufa misá írirana ititásoofaqa sía íriqau, Yísuna irám-mirianee rusía minnísaqau.

Yísuna faiqi námuki yáfee úriqararafa márídanoo fee qiqau.

(Mataioo 18:1-5; Mareekoo 9:33-37)

⁴⁶ Moo kári Yísuna faiqi námu maasákiqari yáfee úriqararafa márídanoo qímasee narínni narínni ufa raináqau. ⁴⁷⁻⁴⁸ Yísufa naríkai misá ufa iriséenoó ákooqoofanoo faiqí ánaaqi moó maraséenoó narí aaqá kíkíqamasee miná kíkíqa ususéenoó narí faiqi námu qímanniminau. Yáfee moó fannoo qíníara irisée maa-kaqikaa faiqína óonudupirana óonu asasammásee ámiqi ámiqimma áisainafa qíní uqanna qíqoondikídanoó, kafáa yáfee moó fannoo qíní óonu asasammásee qíqoondikínafa qíní diqiqoona Ánutuna áqoondikídanoó. Ínnikiqari óorudupirafa mifá ínni úriqararafa márídanoó.

Moó fannoo Yísuna áuqusaa fáafasaaqa aqiqanau.

(Mareekoo 9:38-40)

⁴⁹ Yoohaneefa mi-ufána ákiaqara Yísuna qímaminoo qinau. Óo maasá úriqararafa, ínnau moo fásiqa fannoo moosáa aní áuqunnai mandá fáafasaaqa faiqí aundurákinaana aqiqée marufaqa maasá qáfamasee qáoo qiqíafana, mifá sía maasá faqa nímarunara qáoo qiqíafana. ⁵⁰ Yísufa miná iriséenoó qímaminau sía minára qáoo qiqíafa, sía namuqáa márídanoofau miqíni maasá qíqoondi márídanoó miqídanoó.

Moó Samaria máqannaasa Yísunara moósa fúannee qiqau.

⁵¹ Yísufa Kariree máqa maaqaki níniufanoo innaarúnnai óorufuaninna aukuana adeedí roofanoo Yeerusareenni óori quandánu. ⁵² Samaria máqa maaqaki faiqanóo fídanoo faiqí akaqáusa níqiqoofaqa indaarú Samaria moo máqusaki faiqáaninnanara deedaqiaqeera qímannimirara níqiqanau. ⁵³ Óonuree mi-maqusánaasa qímannimufaqa misá qiqau maasá namuqáa maqúsai Yeerusaree máqusai fídanoo fee qímasee qáoo sía maaqóo faiqáannee qiqau. ⁵⁴⁻⁵⁶ Miná faiqiqára Yameesasa Yoohaneesa miqandá minára iriséeqa níranaqoofaqa Yísuna qímamiqau, Karaambáiqá amanée maasá innaarúnaidaraa ídara qínanoó qumurée misá qáma taikáannoo fee qufanoo Yísufa quándaki miqandá nimambainá qímasee qáoo qímaseenoó áiqareenoó moo máqusai finau.

Yísufa naríara qinau, qínée qínaamu síaisee qinau.

(Mataioo 8:19-22)

⁵⁷ Misá aanái fímarufanoo faiqí moó fannoo Yísuna qímaminoo qinau. Anée yái fee maqúsa maqúsa fínaqa qínée aní faqa fuanáura. ⁵⁸⁻⁶⁰ Yísufa iriséenoó qímaminoo qinau. Káasau fainiuqa óonaamarai faiqáasa márídaqa ufiniuqá faqa

nínaamu faqaasa márídaqa, qinée faiqí nímaaku yái fee qeeqá qíkíaqá rúmasee fee faiqaanáuree, faiqára máqa síaisa márídaqa, qiní faqa finnáree. Miqí qímasee qímamiseenoo Yísufa fídanoo moo fásiqa áaranau, anée anirée qiní faqa fúannee qufanoo mi-fasiqáfa qinoo qiní qíkoofoa kúqirarammi márifaqa mifá kuqufínaqa ákundamasee aní faqa fuanáura amanée qinée miqíanáuree qufanoo Yísufa qinau. Sáina náaruara kúqiranaki fifándinausá kai náriqa kúqinausa níkundaaqa. Anée Ánutuna quqúsaki kéeqara ufa faiqí ánaasee qímannimínanua. ⁶¹ Faiqí moó fannoo Yísuna qímaminau úriqararafa qinée aní faqa fírarídaqa qeeqá maqúsai náaree óonuree qeeqá qíkaqaafasaa nímanda másee ánianauree qufanoo Yísufa qímaminau. ⁶² Faiqí moó fannoo sáunu qumáreenoo nandí áumuru arumáree múnu kasaqaí quqémarífa miqímária fasiqausa sía amaná innaarúna ququsa sáika amaná máreefaránoo.

Yísufa narí fúaninna máqusa máqusanai niqiqoofaqa fiqau.

10 ¹⁻² Marikínoo Yísufa faiqí moómoosa rusandeesámumaseenoo qaara kái qaara kái niqiqéenoo máaqanna máaqanna Yísufa narí fúaníninnannai indaarú fuaqéera niqiqámáseenoo qímanniminau áfuqakinaa nandí aiqí maríanara foora tatafínoo rairaaínoo márídanoo moómoo fasiqa anaasee márídaqa aiqú innaarúnai quqéemaríaasa óodaa márídaqa. Ínnee súana ákoofinnai innaaru qífanoo aiqífándínausa níminaqa dadaaqíqa súana aiqúaqeera. ³ Dóo fuaqa, qinée qiní sipsípa ánaaqi káaqa reendenímariasa káasau faini qámbaanai ínni niqiqáídaqa. ⁴ Ínnee afunee úqa áakauqa fee níku ánaamu fee sía máree fuaqa, aanái fídaqa faiqí sía nímandaaqa. Ínnee maqúsai óonuree faiqí moóna máaqaki kéeqarara maaqí qiaqa Ánutuna asooárafa maa-maqánaki máriani. ⁵⁻⁶ Asooáranara rímari fasiqafa minakí márínana aní afaaqóoqa qírana minásaa máriani, sía asooáranara rímari fasiqafa minakí márínana anée afaaqóoqa qíra ufa qímamiannana kafáa máraa. ⁷ Ínnee maqúsa maqusa fídaqa yáqoo máaqaki fee kéeqafíqa minakí márídaqa mifá níminna nárana nammarína káqi naaqa. Ínnee ínniqa saika ímari fasiqana kadáapirirana ákiaqara ámimaríafanoo, dóo ínnee faqa saika fasiqauqa máriafanoo, misá nárana nímifaqa káqi naaqa ínni kadáapirirana ákiaqara márídanoo. Sía aiqáma maaqakíaqá kéeqafída naqá nuaqa, moodáa máaqaki kai máriaqa. ⁸⁻⁹ Ínnee maqúsa maqusa óonuraifaqa misá ínni níqoondikídaqa nárana nammári nímifaqa káqi naaqa, námasee mi-maqusánakina aurínausa andeeqánnimaqasee maaqí qímasee qímannimiaqa. Ánutuna innaarúna ququsa fannoo ínni rafúsu quqárirara adeedí ranóo márídanoo. ¹⁰ Ínnee moo máqusaki óonuraifaqa misá sía ínni ámiqi ámiqimánnimaqaiifaqa ínnee maqúsa qámbaanai márídaqa maaqí qímasee qímannimiaqa. ¹¹ Ínni maqúsa kookoomma fannoo maasá qifaaqaí atooqáfífaqa maasá rukéeqee ínniqa nifaaqaí áqíqa, maa-ufána ámiqimasee íriaqa Ánutuna innaarúna ququsa fannoo ínni naaqá ani márifaqa minnísaafanoo. ¹² Qíní faiqí námu qinée Yísusa ínni qímannimídaqa kásooqaqee Ánutufa faiqí ánaasee ufa írira faasaana aniráinanoo ínnee kookoomma nímaqaqoosa Ánutufa sía rauqí nimaqáánnoo Soodooma máqusanaasa mandá óosana máree marúna ákiaqara Ánutufa káqikaqaqoo rauqí nimaqáánnoo kookoomma akunímaqaasa sía rauqí nimaqáánnoo, kuqá narúannoo.

Yísufa qaara maqusanaasa niqiqanau.

(Mataioo 11:20-24)

¹³⁻¹⁴ Óo Koorasinna máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa qinée ínniara qimudáoo qídaqa ínni nárirafa firaafá máriannoo. Beetasaida máqannaasa maqúsa máaqa námufaqa ínni nárirafa faqa firaafá máriannoo. Tíree máqusanaasa faqa Sidoona máqusanaasa faqa ánaamuru aamína máriasa qinée mi-maquesaqandáki faiqí sía amanaikímari ainaina moó misáki áuqaanaqau misá dauní dauni irisée-qau misá dooná dandá kookoomma afaqá náriqa nifaaqái akusée ikífaafau qífau náriqa mandá ósana minnísee dauní quandásee qiní ufamáu finí. Kooroosinna máqusanaasa faqa Beetasaida máqusanaasa faqa ínniki moómoo náaquqemari ainaina áuqaafannaqa sía ínneeqa mandá ósana minnísaqau. Fíraa ufa írira aukuaana aniráinanoo Ánutufa Tíree máqusanaasa faqa Sidoona máqusanaasa faqa nárídanoo káqikaaqoo nífauaannoo. Ínnee Kooroosinna máqusanaasa faqa Beetasaida máqusanaasa faqa sía nífauaannoo firaaqóo ínni náruannoo. ¹⁵ Kapeeranaumma máqusanaasa ínniara faqa qianáura ínneeqa nifaaqara mara máree úri-mariana ínni maqúsara faqa únnaqimásee innaarúna maqusa fooqáa fee qímari-afanoo miná akiaqara Ánutufa ínni maqúsa námufaqa mindári rarisámeeqeenoo idáki áqumisaannoo.

¹⁶ Yísufa quandáfi narí faiqi námu qímanniminoo qinau. Yá fasiqa ánaasee fee ínni ufa írianinafa qiní ufa uqanna íriannoo. Yá fasiqa ánaasee fee ínni ufa rukíainafa qiní futeeqáannoo, yá fasiqa ánaasee fee qiní ufa sía írinafa qiní diqiqainá Ánutuna futeeqáannoo.

Sía áfaannauqara asasiaqa innaarúnai fíffandínnanara asasiaqa.

¹⁷⁻¹⁹ Yísufa niqiqoo fásiquasa maqúsa maqusa níniufaqa aniréeqa firaaqóo asasamásee Yísuna qímamiquau. Óo karaambáiq faqa ainaina fáafasaaq maasá aní áuqu rámassee niqíqáunaqa dóo faiqí naunduráindari ráudamaki sandéea. Yísufa irisée qímanniminau eéoo qinée Sadanna qáfeeqa mifá innaarúnaindari aakuasáara foora maqásaa áqufinau. Ínnee íriaqa qinée afeeka ínni nímunaqa sakánisaa fee fárukasaa fee níku rámasaifanoo sía ukaqá nímiannoo ínni namuqáa Sadannana ósana ósana afeeka fannoo sía ínni náruannoo. ²⁰ Dóo miqínnoo márifaqa máa ánoona áinaina qímannimidaqa, fáafasaaqa ínni ufa irisée eedóo qímarianara sía minára asasiaqa máa-ainainnára asasiaqa, ínni núqu innaarúna ququsaki mári pa-piqanaki ákararinoo márídanoo, minára kai asasiaqa.

Írirana faqaasa ititannimaqásee káiqeesa kooroo ináu.

(Mataioo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Yísufa mi-ufána qímannimisoo fanoo Ánutuna náaquqara maraquina fannoo Yísuna asasírana ámufanoo Ánutunara maaqí qímasee innaaru qinau. Óo qiní qíkoofa innaarúna faqa maa-maqána faqa karaambáiqa dúfi dúfi anée qinée maqee maqee qímannimunnufana írirana faqaasa nífusaa rafáaqafunniseenana írirana síaisa qiní faiqi námu kooroománnimaqee máriananoo. Eéoo qiní qíkoofa aneenná áidirafa miqímminoo márídanoo. ²²⁻²³ Yísufa káqi innaaru qídanoo narí ákoona qímmamínu, qiní qíkoofa aiqáma ainaina qiní kai qimiqaifá márídanoo, faiqí moó fannoo sía aní ámaakura ámiqimasee íridanoo anée qiní qíkoofa kai ámiqimasee qiníara írimar-

iananoo kafáa faiqí moó fannoo sía qiní qíkoonara íridanoo ámaaku fannóo kai aníara íridanoo qinée qeeqákai irisée quqannífiqee márunausa faqa aníara írifaranoo. Miqí qídanoo innaaru qímasee quandáfi narí faiqí námu umeenní qímanniminau. Ínni aiqáma ámiqira ainaina faiqí sía amanaikímari ainainauqa uqannífiqau-naqa qáfamasaafanoo ínni asasírafa firaafá márídanoo. ²⁴ Qinée ínni qímannimidaqa óoqai tamummáqara fasiqauqa faqa karaambáiqauqa faqa ínnée maqee qáfeemaria ainainausa faiqí sía amanaikímaria ainainausa faqa qáfaaqaa ímarufaqa sía qáfaqau, misá ínnée maqee qiní ufa írimaria ufausa íriaqaa ímarufaqa sía íriqau.

Aiqáma sandufauqa úriqararanara qímanniminau.

²⁵⁻²⁶ Yísufa miqí qímarufanoo Mooseena sándufa akoofása fannoo aniréeno Yísuna ákari maqararee qímasee qímaminoo qinau. Ufasáa rakísirafa qinée nána saika fee marasée náaru náaru máríranaki fuanáuree qufanoo Yísufa qímaminau, óoqai tamummáqara fasiqauqa ákarakinaa ufa anée ásaana rúmasee nána ufa fee írinanee. ²⁷ Mi-fasiqáfa iriséeno Yísuna qímaminau, maa-ufána ásaana riqa, ínnée ínnéeqa nímuqusa nimana afeeka faqa írirana faqa mi-tianá aiqámannai írirannai faqa karaambáiqaa Ánutunara nídímarinaqa nímuqusiani. Kafáa maaqí qímasee moo ásaana riqa anée aneenná aqoónausara aninná afaaqara foora misára áidínoo ámuqusiani. ²⁸ Yísufa mi-ufána iriséeno mi-fasiqána qímaminau, dóo aní ufa ánoona márídanoo mi-ufamaú kai fídana náaru náaru márírana paqúrinnaranoo.

²⁹⁻³⁰ Mi-ufána Yísuna qímamufa mi-fasiqána Mooseena sándufa akoofása asaurírana amiséeno naríara andeeqáranaki máríanauree qímaseenoo narí amoo qímaseenoo Yísuna kafáa irámmirinau. Yáfee qiní qiqoónafa márídanoo fee qufanoo Yísufa qímaminau faiqí moó fannoo Yeerusareendari Yeerikoo máqusai óoqu fímarufanoo úmmuarimaria fasiqausa aanái miná paqúrimasee dóo áru quqásee miná afaaqa áinaina máree fífufanoo kúqiara foora miqóo rínoo márínanau. ³¹ Mi-faasaanná amaana máqasaa aanáiqikírafa mi-aatatá óoqu fídanoo aru quqáqoo fasiqana qáfeenoo dínni aana áfaindaqa fíqa ránau. ³² Miqí kai ínoo amaana máqaki aináinímarífa moó Reefina áti fannoo mi-aatatá óoqu fídanoo óoqurama qáfamasee dínni aana áfaindanai óoqiaaqaree finau.

³³⁻³⁴ Miná ánaaqiana faiqí moó fannoo Isaraee máqannaasa namuqáa márúfa Samaria máqannaafa mi-aatatá óoqu fídanoo aru quqáqoo fasiqana misá namuqáa Isaraee máqannaana qáfamaseenoo firaqóo ámuqusufanoo uáinna nam-mari faqa fadaméena faqa miná áfaaqa ateekáranaki akuséeno banísannai rum-báseenoo mi-fasiqána raúseeqeenoo narí doonkísaa quqáseenoo áfiqeenoo maqúsai óonureenoo pasindíafa máaqaki quqáseenoo minakí márídanoo rakísi márínanau. ³⁵ Faiqée iqáqoofanoo mi-fasiqáfa máaqasaa rakísirana qaaraqánda munnimma amiséeno qímaminau anée maa-munnimmána maraséenana maanása rakísimarínanoo munnimma sía amanaikínaqa aniréeqa moó faqa aní ámíanauree qímaseenoo quqásee finau.

³⁶⁻³⁷ Yísufa mi-ufána Reefina áti máru fasiqana qímamíseenoo irámmirinau yáfee áru fasiqana aqoónafa márídanoo fee qufanoo Reefina áti fannoo qinau, minára ámuqusimari fasiqafá kai, qufanoo Yísufa qinau dóo anée faqa fídana miqíkai ía.

Maratafa moómoo nárana suqéenoo óonu áuqee aní áuqee kaukaata qínau.

³⁸ Miqóoqari Yísufa narí faiqi námu faqa fídanoo moo máqusai óonuroofanoo ánaasee moó miná áuqu Maratafa Yísuna áfiqeenoo narí máaqaki múnuseenoo ámiqi ámiqimamaqanau. ³⁹ Maratana ánsaafa Yísuna ánoona amaráfa Máriafa mífá faqa márídanoo Yísufa Ánutuna ufa qímannimimarufanoo Máriafa Yísuna aaqá óoqufaaqeéídanoo miná ufa írimarinau. ^{40–41} Yísufa faqa miná faiqi námufaqa márúnara Maratafa naríaraa nárana suqéenoo deedaqínoo ímarufanoo aundurá dapikúfanoo Yísuna qímaminau karaambáiqá qiní qínasaafa aiqáma saika kadáapi qiní kai qíminoo sía fee minára íridanee, qímaminanoo anirée dadaaqíani qufanoo Yísufa qímaminau óo Marata, Marata, aní óosana óosana narana suqáranara ámuqusimarífanoo aundurá dapiki márífana áaqee maríananoo. ⁴² Anée moodáa nárana suqáaqaana mífá amanaikínoo márídanoo aní ánsaafa Máriafa andeeqára ainaina máreenoo Ánutuna ufa reendeénamafínoo íridanoo, qinée sía mi-ainainná minásaaqaraana rafiaanaura.

Yísufa innaaru firaana uqannífiqanau.

(Mataioo 6:9-13; 7:7-11)

11 ^{1–2} Moo kári Yísufa moo átinai márídanoo innaaru qímarufanoo miná faiqi námukiqari moó fannoo óonureenoo qímaminau, Karaambáiqá Yoohaneefa nammári ními marúfa narí faiqi námu innaaru qíra óosana uqannífiqoondee ínana anée faqa maasá uqannífiqaa qufanoo Yísufa eedóo qímasee qinai, ínnée innaaru qírara maaqí qímasee qiaqanáni.

Qípoo aní áuqu náaquqarafa úriqararafa máríani,
Aní innaarúnai ququsa maa-maqánasaa kambíqaani

^{3–4} Maasá maqee maqee naanná nárana qímia.

Aiqámausa mandá oosana maasá ními faqa miná ákiaqara minínnisaidaqa minára anée maasá naanna rámasee miná amana kái maasá mandá ainaina akiaqara minní qísaa,

Anée sía maasá maréeqeenana afeeka nimaniranaki quqánnisaa.

^{5–6} Miqí qímaseenoo Yísufa kafáa narí faiqi námu qímanniminai faiqí moó fannoo eendá ámuqusai narí áqoondeí máaqai óonuree qímamiannoo, Óo qiní qíqoondeí anée qaaramoó féemu qíminaqa qinée máree múnú qeeqá qíqoondeí ámia, mífá níanaindari aní márífanoo qiní nárana sía márifaqa. ⁷ Miqí qínanoo miná áqoondeí fannoo maaqí qíannoo Óo náqimásee fíndi fuanáuree faiqi ánaasee námufaqa faiaqáqée idaqa kooqí ititánnoo márídanoo. ⁸ Mi-fasiqáfa náqi fee íannoo nárana ámiranara ákooqidanoo miná áqoondeí máríannínnara faqa sía amana fíndifi mara ámiannoo. Anée faqa aní áqoondeí márínana sía asaurínnaranoo fuki faakí qímarinanoo aní fuki faaki qírana taikáanifeera fíndifi mara ámiannoo.

⁹ Qinée minára irisée ínni qímannimidaqa ínnée faqa miqíkai íqa Ánutunara innaaru qífanoo ínnée sárauínna ainaina ínni nímiannoo, ínnée Ánutufinnai randéeqa ánoona paqúrifara ínnée Ánutuna kooqí árífanoo atúasee nímiannoo. ¹⁰ Aiqáma innaaru qímariasa máreefaranoo randée maríasa paqúrifaranoo kooqísaa kúkusimariasa kúkusifanoo atúaanoo. ¹¹ Qinée faiqi níkausa ínni qímannimidaqa ínnéeqa nímaaku noodáannara qífaqa mandá sákani ními faree, sía ními fara noodáanna ními fara. ¹² Misá kookooráana áruuara qífaqa ínnée fáruka ními faree sía ními fara. ¹³ Ín-

nee mandá óosana máree maríasa márifanoo ínneeqa faiqí námu innaaru qiafaqa ámiqira ainaina kái nímimariafanoo. Innaarúnai níkoofa ámiqirafa uqanna márídanoo minára innaaru qímarinausa minára firaaqóo ámiqirana amana kái narí náaquqara andeeqara maraquana nímiannoo.

Beeraseeburánannai áfaanna aqíqárana óosana qímanniminau.

(Mataioo 12:22-30; Mareekoo 3:20-27)

¹⁴⁻¹⁵ Moo kári Yísufa faiqí aundurákinaa fáafasaaqa aqíqárara imarufanoo, mi-faafasaaqáfa mi-faiqína ufa rafáaqafufanoo sía ufa qímarinau. Yísufa fáafasaaqa aqíqámásoofanoo mi-fasiqáfa ufa qinau. Faiqí ánaasee miná qáfamasee náaquqoofaqa ruffasee akaqáusa Yísuna áqidaqa qiqau, áfaannauqa úriqararafa miná áuqu Beeraseeburafa afeeka Yísuna ámifanoo quándaki fáafasaaqa nífaqaidanoo. ¹⁶ Akaqáusa miná ueeqáraree qímasee qiqau Yísunara faiqí sía amanaikímari ainaina áquusainaqa maasá aníara kúqaa Ánutufinaindari qúmu fee qianúra. ¹⁷⁻¹⁸ Yísufa fáasai misá naundurákinaa írirana iriséenoo narí áfaannauqa afeekannái fáafasaaqa aqíqoonára ákooqoofanoo níqinoo qinau. Moo máqannaasa náriqa maqannaasa faqa óonu rakée ani rakéemafi rákidaqa sía kísaaqasaa márífara, dauní kúqifaranoo. Moodáa maqaki máriasa faqa óonu rakée ani rakée íqa qúsasaa moodáa moodáa mákidaqa fúrufarifaranoo. Sadannana quqúsakinaasa miqíkai íqa óonu rakée ani rakéemafiqá náqimásee afeekaikifaree. Ínnee qiníara áfaannauqa úriqararana miná áuqu Beeraseeburanannai fáafasaaqa aqíqéenoo fee qímasaida únna qímariafanoo. ¹⁹ Qinée minánnai fáafasaaqa nífaqanaaqa ínnee yánee áuqu rámasaídaqa fáafasaaqa nífaqáidee, ínnee sía Beeraseeburana áuqu rámassee miqí maríafanoo ínnee andeeqásee Ánutuna áuqu rámassee áfaanna nífaqee marífanoo. Miqí maríanara ínniqa fáafasaaqa nífaqee máriafa ínni ufa fannoo qiní díqira ufa qímariana ateeqáidanoo. ²⁰ Qinée sía Beeraseeburana afeekannáifau fáafasaaqa nífaqáidau Ánutuna náaquqara afeekannái nífaqee márúnausa márúnnanara akooqóo márídanoo. Miqí marúnnanara Ánutuna quqúsa ínniki dóo animárinara kooroo ídanoo.

²¹⁻²² Afeeka fasiqa Sadannafa ámudaanaiqi marífa durú sáamu deedaqamásee márífanoo miná aiqáma ainaina ámiqinoo máriannoo, sía moó fannoo úmmuarianoo. Afeeka fasiqa Sadannana úriqararafa uqanna qinée Yísusa aniréeqa mi-fasiqána radámuseeqa miná faakána durú sáamu ainaina maréeqeeqa qeeqá qíku qísauku nímianauranoo. ²³ Faiqí moó fannoo sía qiní qiqoondi márínafa qiní namuqáa márídanoo sía qiní dadaaqída óonu suqú ani suqú ímarífa, máreeqáida áquraaruki marífa márídanoo.

**Afaanna narí aqoónausa nífiqeenoo narí
márúnaki kéeqarana kíkíqa úsinoo márída.**

(Mataioo 12:43-45)

²⁴⁻²⁶ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Mandá fáafasaaqa faiqí aundurák-
iqari máaqakiqariara foora ráudee aadána máqa máaqa óombura maqa maaqaki
aakaaqakí óonuree anirée inoo nídanoo adooáranara randáisianoo maaqí qí-
masee óonumafi írinoo qinau sáinaqa qinée qeeqá quqásee ániafanna fasiqana
aunduráki kafáa fúa, qímaseenoo óonuree qáfoofanoo mi-fasiqána aunduráki
máaqara foora damúninoo márídanoo andeeqánnoo márufanoo qáfamasee ooóo

qímasee kafáa óonurandee ani aqoónna fáafasaaquqa aiqámausa misá mandáinaina úriqararaura kai dínni qísauku taikásee dínni ani qaaraqánda marasée (7) nífiqamareenoo mi-fasiqána aunduráki kéeqafi maríqau. Márufanoo óoqai moodáa fáafasaaqa márufanoo mi-fasiqáfa káqikaaqoo mandáinainaki márínau, maqee firaaqóo mandáikuqanna ínno márídanoo.

Ánutuna ufamau fímariasa ánoona asasírausa márídaqa.

²⁷ Yísufa mi-ufána qímannimufanoo ánaasee moó fannoo faiqí ánaasee qám-baanaindari fíndifi qímaminoo qínau. Aní maqaséenoo náamma ámimari anaaseefa aníara ámiqira qímaaku fee qímaseenoo firaaqóo asasíra ánaasee márídanoo. ²⁸ Míqí qufanoo Yísufa quandáfi mi-ufána qáoo qínno qínau, ábee Ánutuna ufa irisée mi-maú fímariasa misá kai firaaqóo asasírausa márídaqa.

Yísufa narí kúquaninnanara Yoonnaana kíkíqa usináu.

(Mataioo 12:38-42)

²⁹ Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna rafúsu quqárumáfufanoo Yísufa káqi qíman-niminoo qínau, Máa maqee áukuana mária fasiqa anaaseesa firaaqóo mandá óosana máree maríasa misá Ánutufinnaindari qíníara faiqí sía amanaikímari ainaina áuquanaqa kúqaa Ánutufinnaindari ánífeeqianaura fífau míqí qímariasa misá mi-iriráfa mandá óosana nímidanoo. ³⁰ Sía innaarúnai kooroo íra ainaina fúka uqan-nífiqaanaura náuraafa Yoonaanaindi mífá kai káqi márídanoo, Yoonaafa óoqai Ni-neefee máqusanaasa Ánutuna ufa kooroománniminai, míqí kai íqa qínée faiqí nímaaku uqanna maqee máriasa Ánutuna ufa kooroománnimaqaanaura. ³¹ Ká-sooqaqee náaru Ánutufa faiqí ánaasee ufa írira fáasaanasaa Seebaa máqannaasa úriqarara ánaasee fannoo fíndifi máa maqee máriasa ínno níquraraannoo. Mi-anaaseefá níanaindari Sooroomoonnana írirana faqaa ufa íriraree qímasee áninai. Dóo maqee fáasaana qínée Sooroomoonnana úriqararaura animáridaqa ínnee sía qíní ufa írimariafanoo minásaara mi-anaaseefá ínno níquraraannoo. ³² Kásooqaqee náaru Ánutufa faiqí ánaasee ufa írira fáasaanasaa Nineefee máqusanaasa fíndifi maqee máriasa ínno níqurareefaranoo, misá óoqai Yoonaanakíqari Ánutuna ufa iriséeqa náriqa mandá ainaina maqásaa quqásee Ánutuna áfusaa reendenámmiqau. Maqee qínée Yoonaana úriqararaura animárunaqa ínnee sía qíní ufa írimariafanoo minásaara Nineefee máqusanaasa ínno níqura réefaranoo.

Yísufa rambiara quandára ufa kafáa qímanniminai.

(Mataioo 5:15; 6:22-23)

³³ Yísufa káqi qímannimidanoo qínau, faiqí moó fannoo qóoma qumbísee dí-faaninnai sía rafáaqafuannoo akooqóo quqásainanoo káaqa qéemarínaqa faiqí ánaasee máaqaki kéeqafi ámiqimasee qáfaaqee qímasee akooqóo quqáidanoo. ³⁴ Anée páapaaira óosana faqaafa máriananoo áfu aundurá káaqa qárafa márifa máriananoo. Anée tatamáqira óosana faqaafa márianánnoo áfu aundurá asukuna ári-noo márídanoo. ³⁵⁻³⁶ Ínneeqá kai minára rakísiaqa ínno nífu naundurá káaqa qárana tatamáqira oosana fannoo rafáaqafuandoora, ínno nífu naunduráki tatamáqira óosana káqikaafa faqa sía márínaqa ínno naundurái márifa faqa ínnee nímaria óosana faqa káaqa aréenaannoo.

Yísufa Farisai ámaana ufa qímarusa niqíqanau.

(Mataioo 23:1-36; Mareekoo 12:38-40)

³⁷ Yísufa ufa qímannimi taikásoofanoo Farisai ámaana ufa qímarufa Yísunara anirée qíní máaqaki óonuree nárana náannee qufanoo eedóo qímasee miná máaqaki miná faqa óonuree óoqu marífi nárana nanau. ³⁸ Farisai ámaana ufa qímarufa Yísuna óosana qáfamasee tautínoo qinau, maa-fasiqáfa sía maasá óosana máreenoo ásaquirai náidanoo káqi náidanoo ufa rukíee marífa máridanoo. ³⁹ Karaambáiqai narí kai miná írirana iriséenoo qímaminoo qinau, Qíní ufa íria, ínnée Farisai ámaana qímariasa ínni márirana piríta káafa fooqáafa máriafaqa adísáa kai findaukéee maríafanoo aunduráki faiqí nárirana faqa mandáinaina óosana óosana faqa ikairí faqa ínni naundurá qumbiqánoo máridanoo. ⁴⁰ Ínnée fúrufari maríafanoo ínnée Ánutunara piríta káafa adi kái áuqimarífee fee qídee aundurá sía áuqífee fee qídee mifá aundurá faqa áuqusee qáfee marífa máridanoo ⁴¹ Ínnée ínneeqa naundurá ánukamásaifanoo ínni nifaaqa aiqáma ánukanoo máriannoo.

⁴² Óo Farisai ámaana ufamau fímariasa ínni nárírafa firaafá máriannoo, ínnée ínneeqara maasá Ánutuna ufamáu fídaqa áfuqakinaana óosana óosana adíafaaira ainaina rainásee akaqána Ánutuna ámidaqee qímasee quándaki andeeqára márirana faqa Ánutunara ríranara faqa minnísee maríasa máriafanoo.

⁴³ Óo Farisai ámaana ufa qímariasa ínni nárírafa firaafá máriannoo ínni mandóosana maaqímminoo máridanoo. Ínnée amaana máaqaki kéeqaidaqa nóorisaa óoqu máriranara firaaqóo rímariasa máriafanoo, ínnée makéetakiaqa fímariafaqa faiqí ánaasee ínni nóoriara rufíasee ámiqímásee nímmandaranara rímariasa máriafanoo. ⁴⁴ Ínni náríranara írifanoo náaquqaani, ínnée faiqí madika sía qáfoosara foora máriafanoo faiqí sía qáfarai káqi mi-maú fídaqa ínniara ámiqira fasiqafee qímasaídaqa ínni naunduráki putaa íranara sía írimariasa.

⁴⁵ Yísufa miqí qufanoo Mooseena sándufa akoofása moó fannoo qímaminoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa anée mi-ufánannai maasá faqa mandáikammá qímaqaananoo.

⁴⁶ Yísufa iriséenoo miná faqa qímaminoo, ínnée Mooseena sándufasaa rakísirausa ínni nárírafa faqa firaafá máridanoo náaquqaani. Ínnée ínneeqa faiqí faiqi maqásaa sánda úfana óosana óosanannai niqoónausa ummaara nárímari ummaarana faiqí ánaasee nífaariki nimiséee sía káqikaaqóo dadaaqídaqa ínneeqa nísauku amuka faqa sía quqásee minánnai ummaara káqikaaqóo dadaaqí maríasa máriafanoo. ⁴⁷ Ínneeqa náríranara írifanoo náaquqaani, ínni níkausa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa kuqá narusée níkundee márufafa, ínnée misá faiqi námu óonuree ínni níkausamara náriusa mádikasaa ámiqira óoni fee saqári fee taatuqée andanda faqa úmmaqi maríasa máriafanoo. ⁴⁸ Ínnée ínneeqa níkausa mandóosanara ámiqira oosane qímasee miqí maríafanoo misá tamummáqara fasiqauqa narusoofa ínnée misá madikai ámiqi ámiqímáriasa máriafanoo. ⁴⁹ Ánutufa minára iriséenoo narí íriranannai maaufána qinau, qíní tamummáqara fasiqauqa faqa qíní ufa mara nímimariasa faqa Isaraee máqannaasa máriannai niqíqáifaqa misá akaqáusa kuqá narusée akaqáusa aupúrarana nímifaranoo. ⁵⁰ Óoqai Abeerana áriranasaaqari náriqa ániifaqa Seekariana áriranasaa náaquqara amaana maqaki tatúfira qainda dínni náaquqara oosirafa dínni qámabaana Seekariana áriqau. ⁵¹ Mi-aiqama kuqannarirána ákiaqara qínée aiqáma maréeqee maqee máriasasaa quqánaura.

⁵² Ínnee Mooseena sándufa akoofásauqa ínni nárirafa firaafá márinará náaquqaani, ínnee innaarúnai fímaria irirafa kooqí kígara foora ínneeqá rafáaqafusee sía atúasee kéeqefaranoo faiqí ánaasee mi-kooqínaki kéeqarara ímariafaqa ínnee rafáaqafi maríasa máriafanoo.

⁵³ Yísufa mi-maqusána minnísoofaqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana ufa qímariasa faqa Yísuna áriraree qímasee óosana óosana úfannai ufaanará foora fufi maríqau. ⁵⁴ Misá áranaiqi óosana óosana ainainara irámmiriana áaqainaqa rumbánauree qímariqau.

Yísufa aaquqíra ufa faqa poodúqara ufa faqa qímannimínau.

(Mataioo 10:26-27)

12 Mi-karí faiqí ánaasee moómoosa uqanna Yísufinnai ani suqúfufaqa narísaa narísaa faqa níku rée maríqau. Yísufa ufa qímannimiraree qímaseenoo nari faiqi námu náaree qímanniminoo qinau. Ínnee Farisai ámaana ufa qímariasa misá atiqéemari ooruku anoonara foora rufíeeqa eeráiriaqa misá ooruku maaqímimidanoo misá faiqí ánaasee amaana ufa qímannimisaida náriqa maqándanai mandáinaina máraidaqa misá miqímaria ooruku anoonara foora ínnee eeráiriaqee qídaqa. ² Aiqáma rafáaqafira ainaina kásooqaqee Ánutufa aiquúsaina akooqóo máriannoo aiqáma kukéeqara ainaina faqa kásooqaqee kooroomáfinoo akooqóo máriannoo. Farisai ámaana ufa qímariasa qaaraikírana faqa kooroo íannoo. ³ Ínni faqa qímannimidaqa ínnee asukunakí faiqí ánaasee qímannimira ufa kásooqaqee Ánutufa aiquámausa nífusaa fáasaana kooroo ínaqa írifaranoo. Nána ufa fee máaqaki mooná áaqooki qímaminna úfana máaqa ataufakaaqara foora miqóoqari fí fí qímasee aiquámausa qímannimifaranoo.

Sía nifaaqa árimariasara rufíaaqee ufafa.

(Mataioo 10:28-31)

⁴ Qíní qíqoondiuqa ínni qímannimidaqa ínni nipata kái kuqá narusée miqóoqari moo mándainaina sía amana níminausara misára sía ínnee ruffaaqa. ⁵ Ínnee ruffeefandínnanara qímannimiana qíní ufa íriaqa, Ánutunara ínnee ruffaaqa. Mifá amaná ínni nipata naruséenoo naunduráindaraa nimana faqa amaná maréeqeenoo idáki áqirana amanakí marífa, eeóo qinée minára qímannimidaqa minára kai ínnee ruffaaqa.

⁶ Káqikaa ufini rirímma fífau ainaina sía feefaurú ímariafa márídanoo, mi-fífau ainainnára Ánutufa sía moodáa aunídanoo aiquámausara íridanoo rakísídanoo. ⁷ Ínni níkiaqa asausí faqa Ánutufa aiquámara íridanoo nísana rúmaqaisa máriafanoo ufini faqa ínni níkiaqa asausí faqa fífau ainaina márífanoo rakísídanoo ínnee firaatiá ánoona ainaina máriafanoo ínni feefaurú úriqaranoo márídanoo ámiqimasee ínnisaa rakísíannoo, minára sía ruffa ruffaiaqa.

Yísunara faiqí nífusaa kooroo ímariasara qinau.

(Mataioo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Qinée maanára faqa ínni qímannimidaqa yáfasiqa ánaasee fee moó fannoo faiqí ánaasee nífusaa paasóosamasee naríara qinée Yísunaindi fee qínafa qinée faiqí nímaaku mi-fasiqa anaaseesára Ánutuna qangiroouqa nífusaa misára faqa qíníndi fee qianáura. ⁹ Yáfasiqa ánaasee fee moó fannoo faiqí ánaasee nífusaa asaurúsee sía

qinéé Yísunaindi fee qínafa qinéé faiqí nímaaku mi-fasiqa anaaseenára Ánutuna gangiroouqa nífusaa minára faqa sía qiníndi fee qianáura.

¹⁰ Faiqí ánaasee moó fannoo faiqí nímaaku qiní mandá ufa qímaqiminafa qinéé mi-ufána ákiaqara minnáísáanaura. Faiqí ánaasee moó fannoo Ánutuna náaquara máraqunara mandá ufa qínafa Ánutufa sía miná minnáísáannoo.

^{11–12} Kásooqaqee misá qiní ufasaara inni qiní ufa írimariasa rumbámaree amaana máaqaki fee siaasinnai fee náriqa úriqarara finnái fee múnusaifaqa inni ufa íriraree qífaqa inneeqa nifaaqa ititára ufara faqa qímannimira ufara faqa sía randáaqa. Ánutuna náaquara maraquina fannoo qímanniminna úfana miqóo kai inni naakápannoo.

Yísufa maaqóo aináina afeedíranara qáoo qinau.

¹³ Faiqí moó fannoo faiqí ánaasee qámgaanaindari fíndifinoó Yísuna qímaminoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa maaqandá qíkoofa narí aináina maaqandásaa quqásee kúqifanoo qiní qífasaafa náríara máraidanoo anée qiní qífasaana qímaminanoo andeeqásee rainá qímiani. ¹⁴ Yísufa miná ufa iriséenoo qímaminau, óo maa-fasiqa yáfee qiníara síása saika máraannee qínaqee qinéé inniqara aináina raináanau-ree. ¹⁵ Miqí qímaseenoo quandáfi faiqí ánaasee minára qímanniminoo qinau, innee aiqáma ainainara fanandíranara eeráiriaqa. Faiqí ánoona márírafa sía qumíasanasaa mundínoo márídanoommi. ¹⁶ Yísufa káqi qímannimidanoo maa-ufána quandára ufa qímanniminau. Faiqí moó fannoo moómoo ququsa faqaafa nárana ámiqimasee moómoo kambíqanau, mi-fasiqáfa miná qáfamaseenoo narí kai qímirinoo qinau. ¹⁷ Qiní nárana moómoo uqanna márifaqa yái fee quqánauree qímasee qímmiriseenoo qinau. ¹⁸ Qinéé maaqíanaura, nárana unakú quqásee afeedímaria maaqáfa káqikaafa márifaqa qinéé miná rapéemasee firaaná usakáanaura. ¹⁹ Usakáseeqa qeeqá nárana faqa qumíasana faqa minakí quqáseeqa qeeqáraa maaqí qianáura, Óo qinéé maqee ámiqíranaki márídaqa, qiní ámiqíra ainaina moómoo aukuana amanaikínoo márídanoo, qinéé nárana nammári námasee ámiqimasee aufadáranaki máríanaura. ²⁰ Miqí qufanoo Ánutufa mi-fasiqánara maaqí qinau, anée fúrufari máríanafa maqee éendaki anée kúqinanoo aní márírafa taikáannoo. Miqóoqari yáfee aní firaa qumi-asana máraannoo fee.

²¹ Yísufa mi-ufána rafáaqafinoó qinau, maqásaa moómoo ainaina súqimariasa in-naarúnai náaru náaru márírana síaisa mi-fasiqána aanna ráida moómoo ainaina fífau súqidaqa fúrufaridaqa.

Qamunnara náránara sía indeé indee ída mária.

(Mataioo 6:25-34)

²² Yísufa narí faiqí námu káqi qímannimidanoo qinau, qinéé fáasai qímannimunna úfanara irisée maaqí qídaqa innee káqi márira naranara sía nímuqusiani inneeqa nifaaqái afisímaria qamunнанara faqa sía nímuqusiani. ²³ Inni márírafa úriqarara ainaina márídanoo nárana óorudupirafa márídanoo. Inni nifaaqa úriqarara ainaina márídanoo qamunna óorudupirafa márídanoo. ²⁴ Kaammesá qáfaaqa mifá sía nárana asumu úmmaqidanoo sía nárana aiqífa sía máaqa usakásee minakí afeedífá, Ánutufa kai nárana misá nímidanoo. Innee sía ufiniara fooráu máríafanoo úriqarara ainaina máríafanoo inni faqa nímiannoo. ²⁵ Innikiqari moó fannoo narí kúqíranara ámuqusiranannai amanée narí márírana fírarísámasee kísaaqasaa máríannoo fee, sía

amanaikínaranoo. ²⁶ Ínnee mi-kaqikaa ainainnára sía amanaikíqa nánaree nánarana qamunnara nímuqusidanoo fee.

²⁷ Ínnee nándaki káasau taatuqée tamookeena qáfamasee minára íriaqa, mifá sía aináinidanoo sía narí qamunna akunúsee afisídanoo qínée minára qímannimidaqa óoqai karaambáiqá Dafidina ámaaku Sooroomoonafa káaqa aináina faqa munnimma faqa moómoo máree marúfa sía tamookeená amanasáa márínau miná qamunna ámiqirafa uqanna sía tamookeená qamunnara foora idaaqírafa márínau, óorudupirafa márínau. ²⁸ Káasau úsau Ánutufa kai misá qamunnara foora nímidanoo maqee kásidanoo dúna atEEKásee idá áreemaria ainainafa márídanoo. Ánutufa misá nímidanoo sía fee firaa ainaina tia ínni faqa nímiannoo fee, nímiannoo. Ínnee Ánutuna mandaaqárafa káqikaafa kai márídanoo, fífau nárana qamunnara nímuqusi maríafanoo. ²⁹ Minára irisée maasá nána nárana fee nammári fee maqee maqee naanáuree qímasee minára sía nímuqusiani. ³⁰ Maa-maqánasaa Ánutuna ufa sía írimariasaa misá mi-ainainásusara kai maqee maqee randáidaqa, ínni níkoofa ínni nárana qamunna aináinara fáasai íridanoo nímiannoo. ³¹ Ínnee Ánutuna quqúsakinaa márírana írirana níqiniandamásee mi-maú fíranara náaree írifanoo Ánutufa ínni márira ainaina nímiannoo.

Óosana óosana qumiasana innaarúnai kai afeedíra ufa.

(Mataioo 6:19-21)

³² Óo ínnee qiní faiqi námu, ínnee qiní aandáu ánaaqi fírimariasara foora máríafanoo sía ruffaaqa ínni innaarúnai níkoofa asasamásee innaarúna quqúsa ínni nímiraree qídanoo. ³³ Ínnee ínneeqa qumíasana moosá nimiséee feefaurú maraséeqa kudi fasiqa anaasee nimiséeqa, mi-andeeqaránannai ínnee sía afauqáqaaninna munnimmaraa foora maraséeqa afeediaqa ínneeqa aiqáma qumiasana innaarúnai kai afeediaqa, miqóo sía óorudupiannoo sía úmmuara fasiqa fannoo máraannoo sía qooqoosá aukúanno. ³⁴ Ínni qumíasana máríqoo kai miqóo kai ínni nímuqusa ubeekanóo máríannoo. Innaarúnai kai qumíasana afeediaqa.

Yísufa qúmíranara aambeembeesídaqa mária.

³⁵ Ínnee deedaqíqá máriaqeera qímannimidaqa, ínneeqa qamunna atukarasée nooíqandamaseera foora qóoma qumbínoo márídanoo foora deedaqíqá máríaqá. ³⁶ Ínnee aináina faqaana aináinira faiqíara foora deedaqíqá máríaqá. Misá úriqararafa amundára qoomaqara fífínoo mindári óonurandee ánianínnanara rakísida márifara, mifá aniréenoo kooqí árinaqa dauni atúasaifanoo kéeqaannoo, ínnee misá naanna rámasee deedaqíqá máríaqá. ³⁷ Ámiqimásee áfeesimaríasaa asasifáranoo misá úriqararafa aniréenoo ámiqimásee aináiní maríasee qímaseenoo narí qamunanda atukaramáseenoo nárana suqáseenoo rakíqa nímiannoo. ³⁸ Misá úriqararafa eendá ámuqusai fee iqáqarooka fee aniráinaqa ámiqimasee rakísi ínausa fíraaqóo asasifáranoo. ³⁹ Ínnee maa-ufána faqa íriaqa, máaqa akoofa úmmuarira fasiqa ánianínnanara iriséenoofau rakísinanoofoau sía kooqí rakéemasee aináina máríaqini. ⁴⁰ Qínée ínni faqa qímannimidaqa, ínnee faqa deedaqíqá máríaqá, qínée faiqí nímaaku ínnee sía qiníara ániannoo fee qímarifandinna kamuqoo aniraanáura.

Qinée rainárara qúmuafanausa márídaqa.

(Mataioo 24:45-51)

⁴¹ Yísufa miqí qufanoo Peetooroofa qinau. Óo karaambáiqu anée mi-quandara ufána aiquámausaree qídanee maasára kai fee qídanee. ⁴² Karaambáiqu fannoo iriséenoo aináinímaru fasiqana kíkiqusinoo qímaminau, aináina faqaana aináinira faiqi írirana faqaafa andeeqásee rakísimarifa márinau. ⁴³ Aináina faqaafa mi-andeeqara ainainira fasiqánara qímaminau anée qiní máaqakinaa ainainasaa rakísisee aináinira faiqiuqa nárana aandáu andeeqásee nímiannee qímaseenoo moosáa finau. ⁴⁴ Mi-ainainira fasiqáfa narí úriqararafa ánianínna kamuqoo andeeqásee márídanoo firaqóo asáíannoo. Qinée Yísusa qímannimiana íriaqa, mi-ainainná faqaafa narí ámiqira ainainira fasiqa andeeqárana qáfamasee ámiqira fasiqa fee qímaseenoo narí aiquáma ainainatiasaa rakísiranaikámmama qáannoo. ⁴⁵⁻⁴⁶ Moo kári aináina faqaafa narí aináinira fasiqara qiní aináinasaa rakísi márínaqa namummáqarara fuanée qímasee fifanóo mi-ainainira fasiqáfa quándaki nárana faqa afeeka nammari faqa néeneeseenoo fúrufarinoo narí aqóónna ainainira fasiqa anaaseeuqa nárinoo fúrufarinoo nímarinanoo miná úriqararafa sía ániannoommifoo qímaru kamuqoo sía írirai mána mána ímarinanoo aniráma qáfeenoo ufa rukíee maríasa nári máríandée-maseenoo miná ateeaká ateeakámasaannoo.

⁴⁷ Aináinira faiqi fannoo narí úriqararana ufa iriséenoo sía fíndifinoo miná ufamáu fínafa miqínna fasiqana sáamu sámu ámudaani tureeráumásaannoo. ⁴⁸ Aináinira faiqi moo fánnoo narí úriqararana ufa sía írirai áruaninna manda ainaina máríainanoo miná árirafa aufadárafa máríannoo, maqásaa fasiqauqa moómoo ainaina ámimari fasiqanara minásaaqari moómoo ainaina máreefaranoo, Ánut-ufa faqa miqílkai íannoo, maqásaa fasiqauqa úriqarara ainaina ámimari fasiqanara minásaaqari úriqarara ainaina aabaá faqa máreefaranoo, Ánutufa faqa miqílkai íannoo.

Qinée rainárara qúmuafanausa márídaqa.

(Mataioo 10:34-36)

⁴⁹ Yísufa faiqí ánaasee qímannimidanoo qinau. Qinée maa-maqánasaa máríasaki idára foora ufa raiqéeqa namuqáakirana óosana áraanauree qímasee qúmiqiafana, dóo fáasai idá arasáananoo qáida máríaqaana. ⁵⁰ Qinée kúqira mandá námmari-ara foora marasée naanáura, miná áfeesara márúnanoo qífaaqa rumbánnoo márídanoo. ⁵¹ Ínnee qiníara tínoorimárianaki maa-asooárana mara máree maqásaa fasiqa ánaasee nímiannee fee qída fee, sía uqanna miqíanaura, qinée maqásaa fasiqa anaasee ufa rainárana nímirara qúmidaqa. ⁵² Maaqóoqari qiní ufasára moodáa máaqaki moodáanai qísauku márínausa raináki qaarammoó dínni fíqa namuqáakifara qaaraqánda miqílkai íqa dínni fíqa namuqáakifara. ⁵³ Qíní ufasára níkausa nári faiqi námu namuqáakammá nímaqeefara kafáa dínni kumaaráuqa nári níkausa namuqáakammá nímaqeefaranoo. Nínausa nári níraamuqmaaka namuqáakammá nímaqeefara kafáa dínni fúka anaaseeuqa nári nínausa namuqáakammá nímaqeefaranoo. Ánaaseeuqa náriqa nínaakuqmaaka faqa raináfi namuqáakammá nímaqeefara kafáa dínni fúka anaaseeuqa nári nínaakuqmaaka ánaaseeuqa namuqáakammá nímaqeefaranoo.

Ínnee qínée kambíqaua kámunara sía írimariafanoo.

(Mataioo 16:2-3)

⁵⁴ Yísufa faiqí ánaasee qímannimidanoo qinau, ínnee aaku qoonnámu súani kée-qeemari qaannaindari úrinaqa qáfeeqa óo aaku rúannoo fee qífanoo dóo aaku rúannoo. ⁵⁵ Maarooosa ookéesa úfai úqifaqa ínnee minára aiquaiqímari aukuannee qímariafanoo dóo kúqaa qímariafanoo. ⁵⁶ Ínnee mandáikirausa qaara irirana máree maríasa, ínnee innaarúna faqa maqá faqa qáfamasee andeeqásee kambíqaaninna ainainara andeeqásee íri maríafanoo, maqee qínée qúmimarúnna kamuqoora nána-ree sía íridee qída fee.

Aní kóotai áfiqee fímari fasiqana faqa dauní miná faqa moodáa ufa qía.

(Mataioo 5:25-26)

⁵⁷ Ínnee sía ínneeqá kai andeeqára ufa irisée mi-maú fuafanoo nánaree miqídee. ⁵⁸ Faiqí moó fannoo aní áfiqeenoo kóotai fínana anée aanái fídana mi-ufána aanái taikáaqee qía, sía miqínanoo mi-fasiqáfa aní áfiqeenoo síáasa áminanoo mifá marée-qeenoo foorísa áminanoo mifá maréeqeenoo rumbáranaki quqáannoo. ⁵⁹ Anée minakí márinanoo aní mandáinaina ákiaqara taikáfinana mi-karí kai ráudeennáranoo. (Ínnee minára irisée qínée qumu márunna kamuqoo ínneeqa mandáinainara qiní faqa ufa qídaqa mi-ufána andeeqá taikáaqa, sía miqíqa Ánutufinnai fifáranoo.)

Ínnee sía quandáfi Ánutufinnai ubeekéeqa kurídifara.

13 Mi-fasannái faiqí ánaasee akaqáusa aniréeqa Yísuna qímamiqa qiqau, akaqá Kariree máqannaasa Ánutuna tatúfira aandau suqá ámimáruvanoo Piratoofa narí sundíauqa niqiqoofaqa aniréeqa misá naru taikáqau. Miqímasoofanoo aandáu fidika faqa faiqí fídika faqa moodáanaki qúminau. ² Yísufa mi-ufána iriséenoo qímanniminoo qinau, ínnee mi-Kariree maqannaasá akaqáusa kúquanara nári máqannaasa úrinnaaqaramásee mandá óosana mároona ákiaqara kúqiaa foo fee qída fee. ³ Sía minárau kúqiaa, qínée minára ínni qímannimidaqa, Ínnee faqa ínneeqa mandá óosana minnísee Ánutufinnai ubeekaaqa, sía miqíqa ínnee faqa miqí kai íqa kúqifaranoo. ⁴ Qínée Yeerusaree máqusanaasara faqa qímannimidaqa, miqóo óoni maqa kísaaqa Sirooamma óoni maqa fée qímariana fannoo rapéemaki áqufínoo faiqí (18) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu dínni taikásee dínni ani qaaramoó marasée fasiqa kuqá nárinau. Ínnee mi-fasiqásara Yeerusaree máriasa nári niqóonausa mandá óosana úrinnaaqaramásee mároona ákiaqara kúqiaa foo fee qída fee. ⁵ Sía minárau kúqiaa, Qínée ínni qímannimidaqa, ínnee sía ínneeqa mandá óosana minnísee Ánutufinnai ubeekéeqa ínnee faqa miqí kai ifáranoo.

Faafísa fooqáa saqáriara quandára ufa qinau.

(Ánutufa sía mandá oosana ákiaqara aaqee uqanna nárídanoo, kísaaqasaa náaraidanoo maí andeeqára aatata ániaqee qídanoo, sía írifanoo miqóo náruannoo.)

⁶ Yísufa kafáa maa-quandara ufána qímanniminoo qinau, faiqí moó fannoo narí áfuqaki faafísara foora qaqama tíqisaidaqa néemaria saqarífa márinau, moo fáasaana mi-fasiqáfa miná qaqama tíqi náraree qímasee óonuree qáfoofanoo sía qaqama íroofanoo óori runúseenoo narí aináinira fasiqa qímaminoo qinau, ⁷ Qínée qaarammoo áukuana maa-saqarína qáfaunanoo sía qaqama íreenoo mifá fifau maqa

áinoo náidanoo dóo ateehá áqua qufanoo mi-ainainira fasiqáfa qinau. ⁸ Sáina káqi márínaqa moodáa aukuaana qinée miná atukakí oorá indufúsee madaapeé quqásee miqóo qáfaanee qinau. ⁹ Sía írainaqa mi-karí kai ateehá áquanaura.

Ataufaka anidíra anaasee Yísufa andeéqaisánau.

¹⁰⁻¹¹ Moo Sáririqa Yuda máqannaasa amaana qímaru faasaana Yísufa ufa súqira maqakí kéeqafi Ánutuna ufa qímannimimarufanoo moo ánaasee fannoo fáafasaaqa miná aunduráki márufanoo (18) qísaukuqara taikásee qíku dínni taikásee dínni óonu qaaramoó marasée aukuaana kummáranoo kai márufa ataufaka rakísirara sía amanaikímarufa miqóo amaana máqaki ani márínau. ¹² Yísufa mi-anaaseená qáfamasee áaramaseenoo qímaminoo qinau. Óo maa-anaasee dóo aneenná teeroo quqáranakiqari ámiqina mária. ¹³ Miqí qímaseenoo Yísufa narí ásauku minásaa quqásoofanoo aaqee kái ataufaka rakísufanoo fíndifinoo Ánutunara dúfi dúfi qímarínau. ¹⁴ Amaana máqasaa rakísi marúfa miná qáfamaseenoo Yísufa amaanasáa mi-anaaseená andeéqóonara áanóommaseenoo faiqí ánaasee qímannimínau. Mooseena sándufaki maasára 6 faasaana aináiniaqée qinau, dóo ínnée mi-karí kai anirée ínneeqa aurírana taikáaqa, maasá amaanasáa sía aurírana taikáaqa.

¹⁵ Miqí qufanóo karaambáiqqa fannoo quandáfi qímaminoo qinau, ínnée únna qímasaídaqa qaaraikí maríasa, amaanasáa ínnée ínneeqa mimmí burimakáu sip-sípa ainaina nífiqaidaqa nammárinni múqusee maríafaqa nammári náídaqa. ¹⁶ Maa-anaaseefá Abarahaamana áti márifanoo Sadannafa kísaaqasaa (18) aukuaana karabúsaki quqáqai fanoo aupúranaki márína, burimakáu mimmí sipsípa úriqarara ainaina fee márídanoo fee miná kai amaanasáa idukírafa andeéqánnoo márídanoo fee. ¹⁷ Miqí qufaqa Yísuna áqi marúsa mi-ufána iriséeqa nisaurí marufaqa faiqí ánaasee kái qeesa Yísufa óosana óosana ámiqira ainaina áuqoonara asasímaríqau.

Qúmini fooqáa saqari qaqama quandára ufa.

(Mataioo 13:31-32; Mareekoo 4:30-32)

¹⁸ Yísufa faiqí ánaasee qímanniminoos qinau, Ánutuna maqásaa ququsaki faiqí ánaasee máriasa nána ainaina fooqáa fee márídanoo fee, qinée minára nána kíkiqee úsuanauree. ¹⁹ Qinée maaqí qímasee miná kíkiqúsua naura. Mifá qúmini qaqama fooqáafa máríannoo, faiqí moó fannoo qaqama mara máreenoo narí quqúsaki úmmaqusáinanoo firaafá saqáriara foora kambíqafinanoo ufiniuqá miná ásaanasaa nínaamu usakéefaranoo. Ánutuna quqúsaki kéeqafuasa miqídaqa mi-saqarína fooqána auqaánai idooáídaqa.

Ooruku anoona ati qéemarína quandára ufa.

(Mataioo 13:33)

²⁰ Yísufa kafáa qímanniminoos qinau, qinée Ánutuna innaarína ququsaki kéeqafuasa nána ainaina kíkiqqa úsuanauree, misá ooruku anoona fooqáasa márídanoo. ²¹ Ánaasee moó fannoo saná qaindi anasée ooruku anoona minakí adíasainanoo aiqámai ámiqimasee ati qáanno.

Ínnee tiqeera kooqiki kéeqaaqa.

(Mataioo 7:13-14, 21-23)

²² Yísufa Yeerusaree máqusai óorufidanoo káqikaa maqusauqakiaqa Ánutuna ufa qímanniminoo óorufinau. ²³ Óoru fímarufanoo faiqí moó fannoo irámmirinoo qinau, Óo úriqararafa faiqí ánaasee moodáa kai moodáa kai innaarúnai asumu máriranaki kéeqeefaree, qufanoo Yísufa qímaminau. ²⁴ Anée tiqeera kooqiki afeekaikámasee amanammásee kéeqaa, qinée minára qímannimidaqa íriaqa, faiqí ánaasee moómoo amanídaqa sía amana kéeqeefaranoo.

²⁵ Mi-maqána ákoofa fíndifinoo kooqí atukarasáinaqa misá madáanaindari kooqí áridaqa maaqí qifáranoo, kooqí atúaqisáinaqa kéeqaanee qífanoo máaqa ákoofa maaqí qímasee qímannimiannoo. ²⁶ Ínnee yáindaraasee qinée ínniara sía íridaqa qínaqa misá maaqí qifara, anée maasá maqusái Ánutuna ufa qímannimimarianafa máriananoo maasá aní faqa nárana nammári née marúnausa máridaqa maasára írimarianafa máriananoo. ²⁷ Máaqa akoofa miná iriséenoo kafáa qímannimianoo, ínnee yáindaraasee márídee, ínnee mandá óosana máree maríasá máriafanoo ínnee qíní daaqá máriaqooqari moosáa fífuaqa. Yísufa mi-ufánannai innaarúna kooqí kíkíqa úsinoo kafáa maa-ufána miqóo márusa qímanniminau. ²⁸ Qinée ínniara maqee máríasara qídaqa kásooqaqee ínnee Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa aiqámausa faqa Ánutuna innaarúna ququsaki márifaqa ínnee maqee qíní faqa nárana nammári née marínausa áqoosai máridaqa níqafamásee ínnee firaqóo nífai sandúrinaqa ikíráqeefaranoo. ²⁹ Faiqí ánaasee súani óosanaindari faqa ámuqundari faqa dínni dínni ataaqéendari faqa anirée Ánutuna innaarúna ququsaki óoqu marifí moodáanaki miná qoomáqa sakasée neefáranoo. ³⁰ Mi-karí maqee maqásaa ínaaqianna máríasaa mi-karí misá úriqararaura márifaranoo, maqee áukuana úriqaraqa márínausa mi-karí uréeqararaura márifaranoo.

Yísufa Eeroodeenara káasau faini fee qinau.

³¹ Mi-karí Farisai ámaana ufa qímarusa Yísufinnai anirée qímamiqa qiqau, anée maaqóoqari fíndimmaqee moosáa fúa, karaambáíqa Eeroodeefa aní kúqa áriraree qínoommi. ³² Yísufa iriséenoo qinau. Eeroodeefa faiqí níkaruqimasaida ueeqásaida nárímarifa márídanoo ínnee maaqí qímasee qíníara qímamiaqa, qinée maqee faqa dúna faqa faiqí ánaasee naunduráki fáafasaaqa nífaqeeqa aurínausa andeeqánnisee ianáura, moóna qeeqá saika taikáanaura, miqí qímasee Eeroodeena qímamiaqa. ³³ Maqee fí fí ínaqa dúna faqa fí fí íqa Yeerusaree máqusai óoruraanaura Ánutuna tamummáqara fasiqauqa aiqáma Yeerusaree máqusaki kai narusée márúfaqa kúqi maríqau, qinée nánaree minakíqari radúkaki moosáa kúquanauree sía amana, qinée faqa Yeerusaree máqusaki kai óonuraanaqa misá nárundee kai másee qíní faqa dárifaranoo.

Yísufa Yeerusaree máqannaasara qímudáoo qinau.

(Mataioo 23:37-39)

³⁴ Óo Yeerusaree, Yeerusaree ínnee Ánutuna tamummáqara fasiqauqa kuqá narusée mifá niqiqoosa óonisamu qumáree nárímaríasaa. Qinée moómoo kari aní faiqí ánaasee marasée kookooráanara foora sákarara ímarunaqa ínnee qáoqi-

afanoo. ³⁵ Dóo qúsasaa ínni maqúsa faqa amaana maqa faqa faiqí ánaasee sía mári-fanoo naakundú máriannoo, qinée kúqaa ínni qímannimidaqa ínnée maaqóoqari sía kafáa qíní qíqafeefaranoo kásooqaqee ínnée qíníara maafá karaambáiq aqíqái-fanoo ánidanoo fee Ánutufa miná ámiqí ámiqianinafa qímasaidaqa mi-karí kai qíní qíqafeefaranoo.

Yísufa autura árimaru fasiqana sabátasaa andeeqánau.

14 Yuda máqannaasa amaana fáasaana moo Sáririqa Farisai ámaana ufa qí-marusa misá úriqararana máaqaki Yísufa miná faqa nárana náraree qímasee kéeqafufaqa aqoónna Farisai amaana ufa qímarusa Yísuna qumárararee qímasee ámiqímásee apurée maríqau. ² Yísufa mi-maqánaki óoqu marífufanoo aurímarú fasiqafa afaqa autura ári marú fasiqafa Yísuna óorinni márínau. ³ Yísufa miná qáfamasee miqóo márusa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa miqóo márusa faqa írámmirino qinau, Qinée ínni íráidaqa Mooseena sándufa fannoo ínni amaanasáa fáasaana faiqí aurínausa andeeqáranara eedóo qí-danoo fee, qáoo qídanoo fee. ⁴ Misá mi-ufána iriséeqa sía ufa qíqau, káqí Yísuna kai tatáqaqa maríqau, miqíqá márufanoo Yísufa mi-aurira fasiqána qumáreenoo miná aurírana taiká amaqáseenoo aqíqoofanoo mifá fufanoo quandáfi miqóo márusa qímanniminau. ⁵ Yáfee moó fannoo ínnikiqari miná ámaaku fee burimakáu fee madikakí áqufínoo márínanoo amaanasáammífoo qímasee sía fee qumbaquíannoo fee. Sía uqanna amaana irisée minnísee fara káqí minakínaana qumbaquíaranoo. Dóo qinée faqa maa-aurira fasiqána madikakínaanara foora amaanasáa qumbaquíara foo ídaqa sía áaqaidaqa. ⁶ Misá Yísuna ufa irisée kúqaammífoo qímasee ufa qírara írusia sía ufa qíqau.

Sía ámiqira qoo náaree óoqumaria.

⁷ Mi-Farisai amaana qímarufa nárana firaqóo suqáseenoo moómoosa náaroofaqa miná máaqaki aní kéeqafufaqa ámiqiraqoo óoqu mariranara randée márufanoo Yísufa níqafamásee misá aiqámausara qinau ufa sée qíní ufa íriaqa qímaseenoo akooqóo ufa maaqí qímasee qímanniminau. ⁸ Faiqí moó fannoo amundára qoomaqa suqásee aní áarainana óonu reenána sía aaqee óonuree ámiqiraqóo kai óoqu mária. ⁹ Aní úriqararafa aniráinanoo qoomáqa ákoofa aní qáfeenoo aqíqámasee úriqarara fasiqara miqóo óoqu maríannee qínana anée asauríranaki márídana mandáiki-raqoo kai óoqu márinnaranoo. ¹⁰ Ínnée sía ámiqira qóora randáaqa, faiqí moó fan-noo ínni náarainaqaa maaqímmiaqa, Ínnée miná qoomáqaki kéeqafíqa káiqeesa óo-qumari máriaqoo kai óoqumariaqa, Qoomáqa ákoofa aniráma aní qáfeenoo aníara óo qíní qíqoondi maí ururée ámiqiraqoo óoqumaria, Miqí qínana anée aiqámausa nífusaa úriqararafaikínana asasinnáranoo. ¹¹ Náriqá kai qinée úriqararausee qímari-asa Ánutufa nísauríranaki quqáannoo, náriqá kai qinée uréeqararausee qímariasa Ánutufa misá úriqararanaki quqáannoo.

¹² Miqí qímasee Yísufa quándaki miná áaroo fasiqana qímaminoo qinau, anée qoomáqa suqáseenana sía aneenná áqoondiuqa faqa ákaqaafasaa faqa aneenná ái-naina faqa aneenná aináinafaqa áqoondiuqa faqa misáuqa sía náaraa. Anée misá náarainaqaa misá faqa miqí kai íqa aní faqa áaramásee amana kái ámifaranoo. ¹³ Anée qoomáqa suqáseenana kudi fasiqauqa faqa níku nísauku mandáikirausa faqa árirutíqa nímariasa faqa nífu dímbárausa faqa misáuqa kai náarama quqásainanoo

Ánutufa miná ákiaqara inni ámiqi ámiqi íannoo. ¹⁴ Misá sía amana kafáa miná ákiaqara aní ámifaranoo minára kásooqaqee Ánutufa ámiqira óosana máreemaria fasiqa anaaseesa kúqiranakiqari mara findifu máseenoo mi-karí miná ákiaqara aní faqa ámiannoo.

Qoomáqa sákararee qímasee mandáikirausa náara.

(Mataioo 22:1-10)

¹⁵ Faiqí moó fannoo mi-qoomaqánaki márídanoo Yísuna ufa iriséenoo qímaminau, Ánutuna innaarúna ququsaki kéeqafi minakí nárana née maríasa firaaqóo asasifáranoo. ¹⁶ Yísufa miná ufa iriséenoo kafáa quandára ufa qímaminau, faiqí moó fannoo qoomáqa firaaná suqárara deedaqamáseenoo faiqí ánaasee moómoosa náaranau. ¹⁷ Suqáidanoo narí aináinira faiqi aqiqéenoo anée fíqu fíqu ídana faiqí ánaasee qinée náaraunau nífíqee mínisainaqa qoomáqa naaqa dóo aiqáma ainaina deedaqinóo márídanoo. ¹⁸ Miná aináinira faiqi fannoo qímanniminoo nufanoo moó fannoo qinau, Qinée maqá dóo feefaurúmaqaqee ídaqa miná qáfarara fídaqa sía amana fuanáura.

¹⁹ Miqí qufanoo moó fannoo qinau, qinée qísaukuqara (10) purimakáu ummaara rarisée marína feefaurúmaqaqee ídaqa miná amanamásee qáfarara fídaqa sía amana fuanáura.

²⁰ Miqí qufanoo moó fannoo qinau, qinée maqee kái ánaasee amundá qimiqaafaqa sía amana fuanáuree qufanoo aináinira faiqi fannoo misá ufa iriséenoo narí firaafinnai óonuree qímaminau. Mifá iriséenoo firaaqóo áanóommaseenoo qímaminau. ²¹ Anée dauní dauni sandéenana firaa aatata faqa káqikaa aatata faqa maqúsa qámbaanai faqa óonureenana kudi fásiqa anaasee faqa mátaammátaakíqa nímariasa faqa nífú dimbárausa faqa árirutíqa nímariasa faqa mandáikirausa aiqáma nífíqee qíní qoomáqai ánia qufanoo miná aináinira faiqi fannoo miqímminau. Misá nífíqee míni quqáseenoo narí firaafinnai óonureenoo qímaminau. ²² Dóo aní ufamáu fíqa nífiqamaree míni quqásaunanoo nárana moómoo márídanoo faiqí ánaasee sía amanaikídammia qufanóo qoomáqa ákoofa qinau. ²³ Dóo fíndimmaqee óonuree níanai áfuqakiaqa máriasa nífiqamaree qíní qoomáqa amana kái mínisainaqa naaqanáni. ²⁴ Innau, eendá náarauna sía ániasa sía uqanna qíní nárana káqikaaqóo nífaurusaa quqéefaranoo.

Yísuna ufara kúqiraree qímarusa kai miná faiqi námu kifáranoo.

(Mataioo 10:37-38)

²⁵ Yísufa moosáa fímarufaqa faiqí ánaasee moómoosa miná faqa fídaqa maasá faqa Yísuna faiqi námukiraree qufanoo Yísufa quandáfi qímanniminau. ²⁶ Faiqí moó fannoo qíní faqa fírarree qínna fasiqafa narí ánoona ákoona faqa faiqi ánaasee faqa narí ákaqaafasaa faqa ásoommaaka faqa naríara faqa fídiaqaa máseenooora foomáseenoo qíní faqa ánianí. ²⁷ Faiqí moó fannoo qíní ufasáara sía eedóo qímasee narí aunírira saqari akumáreenóora foora sía eedóo qímasee qíní ufasáara kúqiranaki fínafa sía mifá amana qíní faiqi námuki kéeqaannoo. ²⁸ Faiqí moó fannoo máaqa usakáraree qímaseenoo máaqa usakára ainainauqara náaree ámiqimásee írinanoo sía amanaikína sía usakáani. ²⁹ Mifá máaqa atuna faqa faakána faqa kai rakíqasainanoo aiqáma ainaina sía amanaikína miná aqoónaua qáfamasee naanaidara qímasee maaqí qifóora. ³⁰ Maa-fasiqáfa máaqa usakárana óosana araséenoo máfi

taikárana sía amanaikínoo. ³¹⁻³²Namuqáa karaambáiqá moó fannoo narí rákira fasiqauqa moómoosa faqa anirée náriranara iriséenoo maaqóo qaraa karaambaiqa fannoo miná moómoo rákira fasiqauqara iriséenoo naríndi óodaa márínara íri-noo amanaikée ianáuree sía amanaikée ianáuree sía amanaikínaqa náríra ímari karaambaiqána faqa óoqumari fí ufa qímasee reendéeniananóo asooárafa máriani. ³³Miqí qímaseenoo Yísufa minára qímannimínau, miqí kai másee ínnée faqa qíní faqa fíranara ámiqímasee íríaraasámaseeqa ínnéeqa aiqáma ainaina minníseeqa qíní faqa ániqa. Sía miqíqa sía amana qíní faiqi námukifaranoo.

Ínnée ínnéeqa aináina minníseeqa qíní faiqi námukiaqa.

(Mataioo 5:13; Mareekoo 9:50)

³⁴Miqí qímaseenoo Yísufa kafáa maa-ufána qímannimínau, ínnée ooruku indée maríana sía adíafaa ínaqa náqi fee másee kafáa adíafaairana quqéennaree, sía amanaikínnaránoo. ³⁵Sía adíafaa ínna ooruku ándanda atukakí téeqimasainanoo mi-andandáfa faqa mandáikammianoo. Ínnée káqinni áquaqaana. Mandáinaina márídanoo. Ínnée qíní faqa fifandínausa sía ámiqímasee mi-kadaapi oosanná íri-rainni káqi fírrarianara qáoo qídaqa kasaaqái kudoosaápee márífanoo máaqa us-akáaninafa máaqa faakána rakíasainaqa sía amanaíki foora, ínnée ooruku adíafaa síaina aanna ree foora káqinni áqua nóora. Ínnée náaqoofaqaasa mi-ufána íriaqa.

Mandá óosana máree marúsa suqúsee Yísuna ufa íríqau.

(Mataioo 18:12-14)

15 Moo kári úmmuarira takisa munnimma máree marúsa faqa Yuda máqan-naasa níkoosée márúfaqa nífaqasoosa faqa Yísufunnai aniréeqa miná ufa íríraree qímasee miná aaqá aní úsimariqau. ²Farisai amaana ufa qímarusa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa misá níqafamásee nóori runúsee muqúriqa márídaqa náundaufa náundaufa qídaqa qiqau. Maa-fasiqáfa Yísufa maasá nífaqa-soosa aníraafanoo misá faqa ámiqi ámiqi ídanoo, sía miqíkai ídanoo misá faqa nárana náídanoo miqídanoo.

³Yísufa misá ufa iriséenoo quandára ufa moó maaqí qímasee qímannimínau. ⁴Faiqi moó fannoo moodáannai qísauku fasiqa namu níku nísauku taikásee (100) sipsípa rakísi márínanoo moodáafa kai auíá máfínanoo náqi fee íannoo, mi-fasiqáfa aiqáma sipsípa káqi quqáseenoo moodáara randáannoo. ⁵⁻⁶Randánoo níni ínoo paqúrimaseenoo asasamáseenoo rafúsu akumáreenoo míni maqúsai quqáseenoo narí aqoónausa náaramasee qímannimiannoo, anirée qíní faqa asasi-aqée qíannoo. Aiqáma sipsípasaa rakísimari fasiqausa miqífaranoo. ⁷Innaarúnai máríasaa mi-fasiqána aanna reefáranoo moómoo (99) andeeqára fasiqa anaaseera sía asasífaranoo moodáafa fúrufarídanoo mandáinaina máránnoo níni ínafa quándaki Ánutufinnai ubeekáinnanara minára fíraaqóo asasífaranoo. ⁸Moo ánaasee fannoo qísaukuqara taikásee siruáa munnimma fíraaná maqée ínanoo moodáafa máaqaki fúrufaramáfinanoo mi-anaaseefá náqi fee íannoo, mi-anaaseefá qóoma qumbísee damuná maraséenoo máaqaki aiqámai damúnídanoo aiqáma átínai ámiqímasee randánoo ní nì ínanoo paqúrimaseenoo máraannoo. ⁹Maraséenoo narí aqoónausa faqa áqoondíuqa faqa náaramaseenoo qímannimiannoo. Ínnée anirée qíní faqa asasi-aqa, qíní siruáa munnimma fúrufaramámbina dóo paqúriqa. ¹⁰Qínée qímannim-idaqa, Ánutuna qangírouqá mi-anaaseená aanna reefáranoo moodáafa mandái-

naina máranoo ní nì ínafa quándaki Ánutufinnai ubeekáinaqa minára firaaqóo asasifáranoo.

Auífanoo nu kúmaaraaná quandára ufa.

¹¹ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Faiqí moó fannoo qaara faiqi faqáafa márinau, ínaaqiannaafa narí ákoona qímaminoo qinau. ¹² Óo qípoo kúqiraridaneé aneenná aiqáma ainaina rainásee maaqandá qíminnaree dóo maqee kái rainásee qíminaqa máree fúannee qufanoo miná ákoofa eedóo qímaseenoo narí aiqáma ainaina rainásee miqandá níminau. ¹³ Nimisoofanoo indaarúqaafa káqi máqee inau ínaaqiannaafa naríndi makéeta máseeno munnimma kái mara máreenoo dóo quqáseenoo níana maqusai óonu reenoo fúrufariranaki márídanoo narí munnimma aiqáma fífaunni áqu taikánau. ¹⁴ Áqu taikásoofanoo mi-aukuanná aandaroo firaafá mi-maqa maaqánaki aiqámatinai narí márufanoo mi-fasiqána munnimma faqa nárana faqa sía márufanoo áararéé marínau. ¹⁵ Mifá mi-maqusánakinaa fasiqasaa atooqáfufanoo mi-fasiqáfa miná aqiqéenoo anée qiní kúarauqasaa rakísiannee qímasee nárana sía ámufofanoo áararéé márufanoo mi-kuaráusasaa rakísidanoo kúarauqa kúnda nímidanoo nariara faqa náraree qímasee írufanoo sía Yuda máqannaasa née marúnee qímasee asaurúseenoo minníseenoo áarara márinau.

¹⁶ Miqí márufanoo mi-fasiqána írifa kambíqoofanoo narí kai qímirinoo qinau. ¹⁷ Óo qiní qíkoona aináinira faiqiuqa misá náriqa nimana kái nárana néemariafaqa qinéé maaqóo dáarara márídaqa kúqiraridaqa. ¹⁸ Qinéé fíndifi qeeqá qíkoofinnai óonureeqa maaqí qímasee qímamianauro óo qípoo qinéé Ánutuna ufa faqa aní ufa faqa rukíee marúnausa márídaqa. ¹⁹ Qinéé sía amana aní ámaakuara foora márianaura, amanée aní aináinira faiqi kámmafi márianauree.

²⁰ Miqí qímaseenoo mi-fasiqáfa fíndifinoo aanái áqufufanoo narí ákoofinnai finau, aanái meeáqoo ani márufanoo miná ákoofa maqúsasaaqari mara meeqá qáfamaseenoo ámuqusufanoo sandéenoo óonu mara narí ámaaku arípimma qumáreenoo ámoqanau. ²¹ Miqúfanoo miná ámaaku fannoo maaqí qímasee narí ákoona qímamidanoo reendeéninau. Qinéé Ánutuna ufa faqa aní ufa faqa rukíee márúnausa márídaqa sía maqee amana aní ámaaku márianaura. ²² Miná ákoofa quandáfi narí aináinira faiqiuqa náaramaseenoo qímanniminoo qinau, sía aináinira fasiqa qamunna ainaina ámia, qiní qímaaku márianifeera qamunna ainaina kái ámia, dauní dauni ámiqira qamunna mara máreeqa míni afisúamaqáaqa, rínna faqa ásaukuki upeekásee áiku ánaamu faqa afisúamaqáaqa. ²³ Miqímáseeqa óonu ámiqira burimakáu ánaaqi áinoo faqaana arusée deedaqamásee qoomáqa suqáaqa. ²⁴ Qiní faiqi maafá kúqi nóora foora máfifa káqi márídanoo aniréenoo auíqanoo máriífa aniréenoo. Miqí qufaqa qoomáqa sakasee néemariqau.

²⁵ Miqí márufanoo indaarúqaa ámaaku fannoo súanai máriufa maqúsa naambeéqai aniréenoo piripúnna ufa faqa idí faqa írinoo narí ákoona aináinira faiqi moó áaramásee irámmirinau. ²⁶ Miná náqi fee qídaqia qufanoo mifá qímaminau. ²⁷ Aní ákaqa fannoo narí ákoona máaqaki aniraifanoo aní ákoofa minára qiní faiqi dóo andeeqásee ani márídanoo fee qímasee purimakáu ánaaqi ámiqirana aruséenoo suqásee áfaaru rídanoo. ²⁸ Indaarúqaa ámaaku fannoo mi-ufána iriséenoo áanóom-maseenoo márúfaqa áaroofanoo ititináu. Ititammáseenoo márufanoo miná ákoofa qumurúseenoo áaranau, anirée máaqaki kéeqaa qufanoo mifá qinau. ²⁹ Íria qinéé moómoo aukuaana karabusara foora aní aináiní marúnausa márídaqa sía moodáa

kari aní ufa rukíaunausa, anée miqí márúnana nána ainainee qíminanee sía buri-makáu ánaaqi ámiqira ainaina aruséenana sía fifau mimmi ánaaqi qímianaqa arusée qeeqá qíqoondiuqa faqa qoomáqa sakasée náunausa. ³⁰ Aní mandá faiqi fannoo aní aiqama aináina mara máreenoo múnu dapi máraqanua anaaseesasaa áqu taikáseenoo, aniraifana anée purimakáu ánaaqi ámiqirana arusée suqásee ámi-ananoo. ³¹ Miqí qufanoo miná ákoofa qímaminoo qinau, óo qiní faiqi anée aiqáma kari qiní faqa máriananoo aiqáma ainaina aníndi máridanoo anée aneenná aináinaki aináiní maríananoo. ³² Aní ákaqa fannoo kúqi nóora foora ínoo máriifa káqi máridanoo auíqanoo máriifa aniraifaqa minára maqee maasá qoomáqa sakasée asasídaqa náunanoo amanaikínoo. Yísufa miqí qímaseenoo kafáa maaqí qímasee qímannimínoo. Dóo maa-ufána ánoona fásai qúnnana maaqímminoo máridanoo. Innaarú-nai máriasa mi-kumaaraaná ákoona aanna reefáranoo. Moómoo andeeqára fasiqa ánaaseera sía asasifáranoo, moodáafa mandáinaina máranoo ní nī ínoo quándaki Ánutufinnai ubeekáinnanara asasifáranoo.

Írirana faqaa mandá ainainira faiqi miná quandára ufa.

16 Yísufa narí faiqi námu qímanniminoos qinau, faiqí moó fannoo aináina faqaafa narí aináinasaa rakísianinnana moó maréeqee quqásooafaqa misá mi-fasiqána aináina faqaana qímamiqau. ² Aináinasaa rakísirafa aní munnimma fifau rairaa ídanoo fee qufanoo aináina faqaafa mi-fasiqána áareenoo anée munnimma áqi maríannana ámiqi másee papiqasáa ákara rúmasee qíminaqa qáfamasee aní aqiqaanáura anée sía kafáa aináinasaa rakísinnaranoo. ³ Miqí qufanoo miná aináinasaa rakísi marúfa narí kai qímirinoo qinau, qiní úriqararafa qiní diqíqarara qí-marifaqa nána ainainee íanáuree qinée afeeka síaisa máridaqa madika induffrana sía amanaikídaqa kudi fasiqa máridaqa qiqoónausiannai nárana innaaru qíranara qisaurídaqa sía amana mi-oosanná máraanura. ⁴ Dóo íridaqa qiní qíqoondi moó-moosaikíaqeera maa-saikána taikásee misíannai firara maaqímminanura. ⁵ Qinée qeeqá úriqararana faqa bisínisaikida márusara moó déedeeppianauree qímaseenoo maaqímminau. ⁶⁻⁷ Mifá moo fásiqa áaramásee írámmirinau, anée qiní úriqararana úfaasu munnimma náqummee maqée ídane qufanoo mifá qinau, qinée moodáannai qísauku fasiqa níku nísauku taikásee (100) firaa tinna oorifa fadaméena (sáuna anoona fooqána) miná ákiqara sía ámiqiafana, káqi maqée ídaqa, miqí qufanoo aináinasaa rakísirafa qímaminau, anée qaara fasiqa níku nísauku taikásee qiní qísaukuqara taikásee (50) munnimma kái qíminaqa aní munnimma ákiqara taikéenoo fee qímasee búkaki atekáanauree qímaseenoo kafáa moóna áaramásee írámmirinoo qinau, anée qiní úriqararana úfaasu munnimma náqummee maqée ídane qufanoo mifá qinau, qinée moodáannai qísauku fasiqa níku nísauku taikásee (100) ráisa beeka ákiqara sía ámiqiafana káqi maqée ídaqa, miqí qufanoo aináinasaa rakísirafa qímaminau, anée qaara faqa qaara faqa fasiqa níku nísauku taikásee (80) ákiqara kai qíminaqa aní munnimma ákiqara taikéenoo fee qímasee búkaki atekáanauree qinau, míqunannai mi-fasiqáfa narí firaana ákaru qíranannai misá áqoondikinau.

⁸ Aináina faqaafa miná únnaqira óosana qáfamaseenoo óo írirana faqaa fee qinau, minára Yísufa qímannimidanoo qinau, maa-maqánasaaqaraa fasiqa ánaaseeuqa náriqa munnimma ainaina máree maríana írirana faqaasa máriafanoo Ánutuna ufa

qóomasaa andeeqásee nímariasa írirana óorudupirausa sía misá írirana amanasáa márídaqa.

⁹Qinée ínni qímannimidaqa, maa-maqánasaaqaraasa nári afeeka iriranannái káaqa afeekaikámasee maaqóo máriranara íridaqa munnimma aina afeedídaqa. Ínnee faqa misá naanna rámasee káaqa afeekaikámasee náaru márira afeedira ainainakiara múnari mínari másee ínneeqa maaqóoqaraa mandá munnimmannai sárau imaríasa dadaaqíqa innaarúnai asumu máriranaki moómoo ainaina afeediaqa.

¹⁰Yáfee moó fannoo káqikaa fífaú ainainasáa ámiqimásee rakísinafa firaa ainainatiasáa faqa ámiqimásee rakísiannoo, yáfee moó fannoo káqikaa ainainara únnaqi marífa firaa ainainatiará faqa únna qíannoo. ¹¹Anée maa-maqánasaaqaraa munnimma qumiasana fúrufaramasee rakísinanoo náqi fee másee innaarúnai fínanoo Ánutufa innaarúnai mári firaa qumiasana munnimma anísaa quqásee rakísiannee qíannoo fee. ¹²Anée moóna aináina fúrufara másee rakísinanoo yáfee aníndi amisée rakísiannee qíannoo fee.

¹³Aináinira fasiqa moó fannoo sía amana qaara rakísiraqanda moodáa kari aináinammannimaqaannoo, sía amana. Mifá indaarúqaanara ákooqaannoo moó rakísiriranara áidiannoo. Mifá moó rakísiranasa a tooqéenoó inaaqianaana minnísaannoo, miqí kai íqa ínnee faqa Ánutunara faqa maqásaa qumíasanara faqa moodáanaki sía amana aináinammannimáqeennaranoo.

Farisai amaaná ufa qímarusa munnimmara runára níqinau.

(Mataioo 11:12-13; 5:31-32; Mareekoo 10:11-12)

¹⁴Farisai ámaana ufa qímarusa mi-ufána iriséeqa misá káaqa munnimmara rímarusa márídaqa Yísunara uteéti qímariquau. ¹⁵Yísufa iriséenoó qímanniminai, ínnee ínneeqá kai maqásaa fasiqauqa nífusaa andeeqárausee qímaríasa máriafanoo, Ánutufa ínni naunduráki qáfee márifa maqásaa fasiqauqa ámiqira ainainee qímarianara Ánutufa mandáinainee qídanoo.

¹⁶Mooseena sándufa faqa tamummáqara fasiqauqa ákarakinaa ufa faqa óosana árooqooqari misá ufa afeeka fannoo aiqámausa rafáaqafusee fí fí ínoo Yoohaneefa nammári nímimaru áukuanna míni raquramíqoo taikánau. Miqóoqari innaarúna ququsakinaana Ánutuna ámiqira fasaasaa ufa fannoo kai misá qímanniminoo fífini márifaqa aiqámausa innaarúna ququsaki nímudaanai qímasaida kéeqararidaqa.

¹⁷Innaarúna faqa maqá faqa tautúmaki taikárafa amaná máriannoo, Mooseena sándufa faqa tamummáqara fasiqauqa ufa faqa káqikaa ati kái sía amana taikáannoo afeeká máriannoo.

¹⁸Faiqí moó fannoo narí ánaaqa minnísee moo ánaasee márainafa qúmмуarimari fasiqafa máriannoo, faiqí moó fannoo minnísaína ánaaseena márainafa mifá faqa qúmмуarimari fasiqafa máriannoo.

Aináinafaqaafa faqa aináina síaifasiqafa faqa miqandára quandára ufa.

¹⁹Yísufa Farisai ámaana ufa qímarusa óosana káaqa munnimmara qamunna ámiqiranara rímarusa márúnara iriséenoó maa-ufána qímanniminoo qinau, faiqí moó fannoo aináina fíqararafa márídanoo moómoo munnimma áqimaria qamunnána kai afisímarífa márídanoo, aiqáma kari ámiqiranaki kai márínau. ²⁰Kudi fásiqa moó fannoo miná áuqu Rasarusana amaráfa afaaqa namúana ánaaqi maqee maqee aináina faqaana kooqíki ani ráidanoo miná nárana átaraasa tidáamarai

áqufuna suqú náraree qímasee ani máridanoo mandáinainaki márufanoo fainíuqa aniréeqa miná namúana umboomásoofanoo márinoo kúqinau. ²¹ Mi-kudi fasiqáfa kuqufuqaq qangiroouqá miná áfiqa maree innaarúnai Abarahaamana aaqá quqá-soofanoo firaa qoomáqa sakasée néemarinau.

²²⁻²³ Aináina faqaa fasiqa faqa kuqufuqaq ákundamasoofanoo idáki finau. (Mi-idána áuqu Aadeesáa idá fée qídaqa, kúqimariasa maqa máaqa taikára áukuanara áfeesimaria idafa máridanoo fee qídaqa.) Aináina faqaafa firaa aupuraranaki máridanoo áfu múrufi maqaséenoo níanai Abarahaamana faqa Rasarusana amarána faqa ámiqiranaki óoqufaaqee márufanoo níqafanau. ²⁴ Níqafamásee namméeera qímaseenoo qinau, óo qiní qíkoofa Abarahaama anée Rasarusana qímaminanoo narí ásauku amukannái nammárikí raaraamásee máree múqu qiní qímaakiri qífaurusaa quqásainanoo asooáni qinée idáki firaa aupuraranaki márídaqa.

²⁵⁻²⁶ Abarahaamafa iriséenoo qímaminau, óo qiní qímaaku anée maqásaa márúnna kamuqoo ámiqira ainainaki márúnanoo Rasarusafa mandáinainaki márínau, maqee Rasarusafa maaqóo asasíranaki márínana anée aupúrananaki máríananoo, innisaimbaqa qámbaanai máani firaafá máridanoo, maaqóo márín-
ausa sía amana minní fífáranoo mindári faqa sía amana maí ánifaranoo. ²⁷⁻²⁸ Aináina faqaafa Abarahaamana ufa iriséenoo qímaminau, qinée fifímásee aní qímamídaqa, amanée anée Rasarusana aqíqáinanoo qiní qíkoona máaqai óorureenoo qiní qíkaqaafasaaauqa moodáanai qísauku (5) máridammia, misá aaquqímánnimaqainafa sía maa-aupurara maqusánaki ániaqa. ²⁹ Abarahaamafa iriséenoo qímaminau, Mooseena ákara faqa tamummáqara fasiqauqa ákara faqa aní ákaqaafasaaauqa aaquqímánnimiqaídanoo misá minakí kai íriaqa. ³⁰ Aináina faqaafa mi-ufána iriséenoo Abarahaamana qímaminau, óo qiní qíkoofa Abarahaama, mi-akaráfa sía amanaikídanoo moó fannoo kúqiranakiqari fíndifinoo qímannimínaqa misá náriqa mandá óosana minnísee sía maa-aupurara maqusánaki ánifaranoo. ³¹ Abarahaamafa qinau, aní ákaqaafasaaauqa Mooseena faqa tamummáqara fasiqauqa ufa faqa sía íriqa kúqiranakiqari fíndi fínna fasiqana ufa faqa sía írifaranoo.

**Faiqi ánaaqi Yísuna ufamáu fímarina maréeqee
káqi rúnna ubeekée maríana mi-ufána.**

(Mataioo 18:6-7, 21-22; Mareekoo 9:42)

17 ¹⁻² Moo kári Yísufa narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminau. Faiqí ánaasee mandóosanaki mara quqánnimaqéefandinausa kúqaa uqanna kambíqeefaranoo mi-manda oosanná uqéerainna fasiqana árirafa firaqóo uqanna mári-
ifoo qídaqa qimudáoo qídaqa. Ooruku námmariki faiqí rafúsu áqirafa firaa oon-
isanda rumbáseeqa anukakí usúsee minakí áqirafa káqikaa aupurara máriannoo,
mi-fasiqáfa qiní ufa írimari káqikaa faiqina áfiqasee mandá áana uqafíqainafa miná
árirafa firaafá uqanna máriannoo. ³ Minára ínnée ámiqimásee ínnéeqa máríranasaa
rakísiaqa. Aní ákaqa fannoo mandá óosana márínana anée qáoo qínanoo mifá aun-
durá quandásee andeeqáraqoo fínana anée miná mandá oosanara sía kafáa áqia.
⁴ Mifá dínni taikásee dínni ani qaaraqánda (7) kari aní mandáikámmamaqásee quán-
dakinoo aníara qiní mandáinaina minnísaannee qínana eedóo qímasee minnísa.

Maasá anísaa naundurá mundírana afeekaikiaqa.

⁵ Yísufa niqiqoo fásiqua minára Yísuna qímamiqa qiqau, óo karaambáiqua maasá daunduránnai anísaa mundírana firaanáikamaqisaa qufanoo karaambáiqua fannoo maaqí qinau. ⁶ Ínnee qinísaa mundírana sía márídanoora foora márídanoo káqikaa ainaina maqána qaqama miqírafa káqikaafa kai márinaqau, ínnee minánnai firaa ainaina áuqini. Ínnee firaa saqari keefáadiara foora aneenná kai rafáuru ákinana ooruku nammáriki áqufi kambíqaannee qífanoo mifá eedóo qímasee miqíni. Ínnee qinísaa mundírana síara foora márídanoo sía amanafkifáranoo.

Ínnee ínneeqara maasá aináinira faiqi fee qiaqa.

⁷ Yísufa nári miqóo qaraasa óosanara iriséenoo ufa qímannimidanoo qinau, Ín-nikiqari moó fannoo miná aináinira fasiqa fannoo aní áfuqai aináinfinoo fee fíri-maria aandausaa fee rakísfinanoo fee eendímarinanoo aniráinana anée sía minára káqi káqi anirée aneenná nárana náannee qinnáranoo. ⁸ Maaqí qinnáranoo, anée nárana suqárara afisímia qamunnana afisúsee qiní nárana suqásainaqa qinée nárana faqa nammári faqa námasaanana anée ínaaqianna suqásee aneennára náa. ⁹ Aní aináinira faiqi fannoo aní ufamau fínana anée sía minára dúfi dúfi qinnáranoo mi-fasiqáfa faqa dúfi dúfi qíra ufara sía randáannoo narí feefaurú saikée qinnáranoo. ¹⁰ Ínnee faqa miqíkai íqa miná aanna raaqa, aiqáma qinée Yísusa qímannimunna úfana áfaqaqa fí fí íqa máfi taikásee sía qiní dúfi dúfi qíra ufara randáaqa, maaqí qiaqa maasá fífaú aináinira fasiqauqa márídaqa feefaurú márarara foora aináiní marú-nausa márídaqa.

Qísaukuqara taikásee (10) károora nári márusa ufa.

¹¹⁻¹³ Yísufa Yeerusaree máqusai firara Kariree máqa maaqa dínni márufanoo Samaria máqa maaqa dínni márufanoo Yísufa qámbaanai fidanoo moo máqusaki fíraree qímasai fímarufanoo károora nárimaru fasiqausa qísaukuqara taikásee (10) károora nári maríasa naannaréeqa náadumasaqa kíkiquammafiqa namméera qímasee Yísuna qímamiqa qiqau, óo Yísu maasá úriqararafa anée maasára ámuđaqani.

¹⁴⁻¹⁶ Yísufa misá níqafamásee qímanniminau, ínnee amaana máaqaki Ánutuna aanáiqiki maríasa ínneeqa nifaaqa óoruree uqannífiqai faqa ínnei nifaaqa aiqum-máseenoo ínniara ánukarausee qifáranoo, miqí qínaqa ínnee aiqámausa nífusaa ánukaqa márídee qifáranoo. Miqí qufaqa misá eedóo qímasee aanái fímarufanoo misá károora taikáfufaqa náriqa nifaaqa qáfamaseeqa fufanoo moodáafa quándaki firaqóo Ánutunara dúfi dúfi qímammaree aniréenoo Yísuna áikuki maqásaa áqu-fufanoo Yísunara dúfi dúfi qímamaqánau, mi-fasiqáfa Yuda máqannaa namuqáa, Samaria máqannaa márinau. ¹⁷⁻¹⁸ Yísufa mi-fasiqána asasírana iriséenoo miqóo márusa qímanniminau. Qísaukuqara fasiqa károora nári marísa rukánniseeqa, dínni taikásee dínnei ani qaara faqa qaara faqa marasée fasiqauqa yái fee fíaa, sía fee misá faqa anirée Ánutunara dúfi dúfi qifáree sía Yuda máqannaasa ánia Samaria máqannaafá kai anirée dúfi dúfi qídanoo. ¹⁹ Miqí qímasee Yísufa mi-fasiqána qímaminau, dóo fíndifi fúa, anée qiní saqárikannanannai kai ámiqiananoo.

Ánutuna ququsa sía akooqóo márína.

(Mataioo 24:23-28, 37-41)

²⁰⁻²¹ Farisai ámaana ufa qímarusa Yísuna irámiriqa qiqau, Ánutuna quqúsa yáiree fee maqásaa kambíqafinoo faiqí ánaaseesaa Ánutufa rakísiannoo fee qufanoo Yísufa qímanniminau, Ánutuna quqúsa fannoo sía akooqóo ainainara foora kambíqaannoo, sía moó fannoo maaqí qíannoo dóo qáfaa maaqóo kambíqeenoo dóo qáfaa meequí kambíqeenoo Ánutuna quqúsa fannoo ínnei naundurái mári ainainafa márídanoo.

²² Miqóo Yísufa narí faiqí námu qímanniminau, kásooqaqee ínnee qínée áni-anna fáasaanasaa qáfaaqaa ídaqa sía qáfeefaranoo. ²³ Akaqáusa qíní quqúsa kambíqaaninnanara maaqí qífáranoo, meerái qáfaa miqóo márídanoo, maamínnei qáfaa minní márídanoo misá miqí qífaqa síamma óonu qáfaaqaa. ²⁴ Qíní quqúsa sía qumeé kambíqaannoo aakuasáa úqinanoo innaarúna aiqáma átinai káaqa qámaquannoo, qínée faiqí nímaaku qúmuanna fáasaana aakuasáa aanna rámassee qúmuanaqa tautúmaki aiqámai dáraaninaqa qíqafeefara. ²⁵ Maqee máriasa firaa aupurarana qimisée diqíqéefaranoo. ²⁶ Qínée faiqí nímaaku qúmuanna fáasaanafa Nooana ákuanara fooqáafa máríannoo. ²⁷ Mi-aukuanná faiqí ánaasee idóo faakóo ídaqa mánaqa amundáidaqa nárana nammári náidaqa mána mána ímarufanoo Nooafa narí sípa firaanáki kéeqafufanóo nammári fannoo tautúmánnimaqaseenoo faiqí ánaasee aiqáma naru taikánau. ²⁸⁻²⁹ Qínée qúmuanna fáasaana Rootana ákuanara foora máríannoo, mi-aukuanná faiqí ánaasee aiqámausa sía Rootana ufa íriqau nárana nammári náidaqa makéetidaqa feefaurú narámi narámi ídaqa máaqa usakéeqa súana úmmaqíqa mána mána ídaqa márufanoo Rootafa Soodooma máqusak-íqari fíndimaqee sandóofanoo innaarúnaindari idáuru fasafasímarufa qumuréenoo aiqáma náru taikánau. ³⁰ Qínée faiqí nímaaku qúmira fáasaana maqásaa fasiqa ánaasee mi-furufara irirána máree márifaqa tautúmasee qúmuanaura.

³¹ Mi-faasaanná akaqáusa náriqa kooqíki máríinausa sía naamukí kéeqafi aináina indáaifaranoo, miqí kaimmásee akaqáusa anaadóonni máríinausa sía maqúsai anirée nári aináina máreefaranoo. ³² Rootana ánaaqa fannoo asumu márírannei sandánnoo fídanoo óonu kásoo máfinoo quandáfi ánaaqiannai áfu máqaidanoo kúqinau. ³³ Yáfee moó fannoo narí máríranara ámuqusinafa miná márírafa taikáan-
³⁴ noo, yáfee moó fannoo narí márírana minnísainafa miná márírana máraannoo. ³⁴ Qínée qímannimidaqa, mi-eendánaki faiqí qaaraqánda moodáanaki faiqaqée márifaqa qínée tautúmasee moó innaarúnai uqéerasee moó minnísanaura. ³⁵ Ánaasee qaaraqánda saná aindi ánee márífanoo tautúmasee moó máreenoo moó minnísannoo. [³⁶ Faiqí qaaraqánda anaadóoki márifaqa tautúmasee moó máreenoo moó minnísannoo.] ³⁷ Yísuna faiqí námu miná ufa iriséeqa irámiriqa qiqau, yátinai fee anée qíánna ainainafa kambíqaannoo fee qufanoo Yísufa quandára ufa qíman-
nininu, aandáu kúqinoo máríqoo kai quqau mu moómoosa minakí úsidaqa.

(Qíní ufa írimariasa yái yái fee márídaqa sía qíníara randéefaranoo. Qínée qúmiqa ínnee márífandinnaqoo irisée akooqóo tautúmasee qumurée ínnei uqéeraanaura.)

Ánaasee maqee maqee síáasa qimamímarú quandara ufana.

18 Yísufa narí faiqí námuara sía níkoo níkáa másee innaaru qíranara minnísaaqee maqee maqee afeekaikámasee innaaru qiaqéera quandára ufa qímanniminau.

²Moo máqusaki siáasa márínau, mifá mandá fasiqa márídanoo sía Ánutu-nara áaquqamásee andeeqára siaasa saika máránau, sía faiqí ánaaseera ámuqusa ímarínau. ³Mi-maqusánaki kai adeedaana anaasee moó márínau, miná afaaqi kuqu-fufá naríaraa kadáapiriranaki márínau, mifá maqee maqee siásinnáí óonuraídanoo sandanáinai qímarínau, óo siaasa anée dadaaqínana qíní mandáikamáqimaqée maríasara qáoo qía. ⁴Siáasa fannoo kísaaqasaa mi-adeedaana anaaseená ufa írinoo fídanoo narí kai qímírinoo qínau, Qínée sía Ánutunara rufíqáunausa faiqí ánaaseera sía qímuqusímarisa márídaqa. ⁵Maa-anaaseefá narí aináina úmmuari maríafanoo narí aináinara qíní dárúaqamminoo sáina dadaaqíananoo taikáani.

⁶Karaambáíqa Yísufa mi-manda fasiqánara narí faiqi námu qímannimino qínau, Ínnee mi-manda siaasána ufa írida fee. ⁷Ánutufa sía miqí marífa, ámiqirafa márídanoo mifá narí faiqí ánaasee eendáki fáasaana misá ikíraqárana iriséenoo sía anuqúannoo qínée qímannimida dauní dauni dadaaqíannoo. ⁸Minára sía in-naaruqíranara níkoo níkáa másee minnísaaqa, afeekaikámasee innaaru qiaqa, qínée faiqí nímaaku kafáa qumurée qáfaanaqa faiqí ánaasee Ánutuna saqárikídaqa in-naaru káqi fee ída márífaree sía fee ída márífaree.

Narí amooqímaruna faqa narí reendeénimarufa faqa miqandúfa.

⁹Faiqí ánaasee akaqáusa náriara andeeqárasee qímasaídaqa níqoónausara mandáikiraúsee qímasaídaqa fídiaqaa ímarianara Yísufa níqafamásee maa-quandara ufána qímannimínau. ¹⁰Faiqí qaaraqánda Yeerusaree máqusai náaquqara amaana máaqaki innaaru qíraree qímasee kéeqaqau, moó fannoo Farisai amaana ufa qímarufa moó fannoo qúmmuarira takisa munnimma máree marúfa miqandá kéeqaqau. ¹¹⁻¹²Farisai amaana ufa qímarufa innaaru qíraree qímaseenoo narí kai narí amoo qídanoo qínau, óo Ánutuna qínée sía aináinara rímarunausa márídaqa sía únna ufa qúnausa sía ánaasee qúmmuarunausa sía aiqámausa naanna ráunausa márídaqa. Óo dúfi dúfi sía maa-umuarira takisa munnimmána máree márína aanna ráunausa márídaqa, aiqáma amaana aundurái qaara faasaaana nárana minnísee dáarara innaaru qímarunausa márídaqa qeeqá munnimma aiqáma rainásee dínni qísauku taikásee dínni ani qaara faqa qaara faqa (9) munnimma qeeqáraa máraídaqa moodáa munnimma aní ámídaqa, oo Ánutu dúfi dúfi qínée miqí márúnausa márídaqa. ¹³Úmmuarira takisa munnimma máree marúfa innaaru qírara fíraaqoo asaurí-danoo áadumasaa kíkiqammafínoo sía innaarúnai óori uqéereenoo kummáramafí-noo narí áaqaranara áiaaée qídanoo ásauku róotee rootee kídanoo narí áaqaranara asauríseenoo qínau, óo Ánutufa qínée áaqee márúnausa márídaqa anée qíníara ámuqusia.

¹⁴Yísufa mi-fasiqaqandára narí faiqi námu qímannimino qínau, úmmuarira tak-isa munnimma máree márúna mandáinaina Ánutufa taiká aisóofanoo andeeqásee finau, Farisai ámaana ufa qímarufa sía andeeqánau káqi finau, naríara úriqararausee qímariasa Ánutufa asauríranaki quqáannoo, naríara uréeqararausee qímariasa Ánut-ufa úriqararanai kámanimaqáannoo.

Yísufa faiqi ánaaqíuqa nifaaqóoqa qínau.

(Mataioo 19:13-15; Mareekoo 10:13-16)

¹⁵Faiqí ánaasee akaqáusa náriqa faiqi námu nífiqamaree Yísufinnai múnusaana misá nifaaqái narí ásauku quqásee nifaaqóoqa qímannimaqaanifeera nífiqee ániqau.

Aniroofaqa Yísuna faiqi námu misá farafára qifoo qímasee níqiquau. ¹⁶ Yísufa misá níqira ufa iriséenoo qáoo qímasee faiqiuqáindi náaraifaqa maí ániaqee qímasee narí ufa írimariasa qímanniminau, faiqi ánaaqiuqa sía rafáaqa fuaqa, saífaqa maí ániaqa Ánutuna quqúsa miqírausaindi máridanoo. ¹⁷ Ínnee maanára kai irisée sía aunúqa yáfee moó fannoo sía káqikaa faiqi naanna rámasee Ánutuna quqúsa márainafa sía uqanna minakí kéeqaannoo, faiqi ánaaqi naanna rámasee Ánutuna quqúsa márainausa misá kai minakí kéeqefaranoo.

Qumíasana faqaafa náaru máriranara iranau.

(Mataioo 19:16-30; Mareekoo 10:17-31)

¹⁸⁻¹⁹ Moo kári Yuda máqannaasa úriqararausakiqari moó fannoo Yísuna írammirinoo qinau, Óo ufasáa rakísirafa andeqárafa nána saikee áuqamamaqáananoo fee Ánutufa náaru náaru márirana qímiannoo fee qufanoo Yísufa qinau, anée nána-ree qiníara andeqára fee qídanee sía moó fannoo andeqárafa máridanoo Ánutufa kai andeqárafa máridanoo. ²⁰ Anée sándufa ákara írimariananoo mimaú finana maaqímmia anée sía ánaasee úmmuaria, anée sía faiqí ánaasee kuqánnárua anée sía aináina úmmuaria anée sía únna ufa qía aneenná ánoona ákoonara áidimarinarana miqandá núqu uqéeraidana ámiqimasee rakísinnimaqaa qufanoo mifasiqáfa iriséenoo qinau. ²¹ Qínée mi-ufáusa kumaarásaqari aiqáma mi-ufamaú fúafanausa márídaqa. ²² Yísufa iriséenoo qímaminau, moodáa ainainá kai anée sía amanaikíanano anée aneenná qumíasana moómoo márina makéetámasee munnimma maraséenana kudi fásiqa ánaaseeuqa nimisáinanoo aní qumíasana aní áfeesara innaarúnai máriani, miqímaseenana anée qiní faqa ánia. ²³ Qufanoo mifasiqáfa iriséenoo miná qumíasana moómoo márúnara firaaqóo óori runúsee finau.

²⁴ Yísufa miná óori runírana qáfamaseenoo qímanniminau, qumíasana moómoo faqaasa Ánutuna quqúsaki kéeqarara firaaqóo anúqidaqa. ²⁵ Qóosa fannoo úkáamaraki ruqíqaki fírafa sía amanaikíannoo, qumíasana moómoo faqaafa innaarúna ququsaki firara miqí kai ínoo sía amanaikíannoo. ²⁶⁻²⁷ Miqóo márusa mi-ufána irisée tautúmasee Yísuna íramiriqa qiquau, anée qíanandee aináina faqaasa sía innaarúnai fífaqa yáfee moó fannoo innaarúnai asumu máriranaki amana kéeqaannoo fee sía moó fannoo amanaikíannoo, qufanoo Yísufa qinau, maqásaa fásiqa ánaasee sía amanaikímaria ainaina Ánutufa amanaikí marífa máridanoo.

²⁸ Peetooroofa iriséenoo Yísuna qímaminau, maasá qeeqá maqúsaina minnísee aní faqa nídaqa anée maasára náqi fee qídanee. ²⁹⁻³⁰ Yísufa qímanniminau, qínée maaufána aní qímamidaqa, moó fannoo narí máaqa fee narí ánaaqa fee ákaqaafasaa fee narí ánoona ákoonee narí faiqi námu fee Ánutuna quqúsa saikaramámaree minní-sainafa mifá maqee mária kamuqoo aabaá faqa máraannoo kásooqaqee ánianínna aukuaana náaru asumu márirana máraannoo.

Yísufa narí kúquaninnanara qímanniminau.

(Mataioo 20:17-19; Mareekoo 10:32-34)

³¹ Yísufa narí faiqi námu nífiqamaree áadumai óonureenoo qímanniminau, Ínnee íriaqa ínnisaimbaqa Yeerusareenni óoru fídaqa, miqóo márianaqa óoqai máriu tamummáqara fasiqauqa faiqí nímaaku qiníara ákara rúmaqoo ufafa ánoonaikíanoo. ³² Qiní máqannaasa qiní maréeqee ánaamuru nísaukuki quqáqisáifaqa qiníara ataasá átaasa ufa faqa mandá ufa faqa qídaqa níqaara fidi qímaqeeqefaranoo. ³³ Misá

qiní uaiáqa samu firaagóo qifaaqa ateeekáseeqa múnú kuqá dárifaranoo, darusáifanoo qaarammoo fáasaana áiqaráinanoo Ánutufa qiní mara fíndifuma qímaqaanoo. ³⁴ Yísuna faiqí námu mi-ufána iriséeqa sía minára íriqau. Mi-ufána ánoona Ánutufa kukéeqamá nímaqaqafaqa sía íriqau.

Áfu qimbárana Yísufa áfu maqáisanau.

(Mataioo 20:29-34; Mareekoo 10:46-52)

³⁵ Yísufa faiqí ánaasee moómoosa faqa Yeerikoo máqusaki fíraree qímaseenoo aanásaa fimarufanoo naambeéqai aaná áfainni faiqí moó áfu qimbárafa óoq-ufaaqee máridanoo faiqí ánaasee fíqaree áiqaree ímarufanoo nárana mara née marú munnimmanara innaaru qímarufa márínau. ³⁶ Mifá faiqí ánaasee moómoosa fíqaree márufanoo níku ái iriséenoo irámirinoo qinau, maaná nána ainainee kambíqaidanoo fee qufaqa misá qiqau. ³⁷ Yísufa Nasareetee máqusaindaraafa dóo áiqaráidanoommi-foo qufanoó mi-fasiqáfa iriséenoo fáaqa rúmasee qinau. ³⁸ Óo Yísu Dafidina áti mári-anafa anée qiníara ámuqusinana qiní dadaaqía. ³⁹ Faiqí ánaasee indaarú fusá miná fáaqarirana irisée miná áqiqa qiqau, anée ufasáa qufanoo mifá firaagóo fí fí qímasee qinau, óo Dafidina áti márianafa anée qiníara ámuqusinana dadaaqía qufanoo.

⁴⁰ Yísufa kásoomáfinoo mi-fasiqána máree maí ániaqee qufaqa áfiqamaree míni Yísuna aaqá quqásoofanoo Yísufa irámirinau, ⁴¹ Anée qiníara náqimma ájsánauree qídanee qufanoo mi-fasiqáfa qinau. Óo úriqararafa anée qiní qífu maqaqísaanneera qídaqá qufanoo ⁴² Yísufa qímaminau, dóo aneenná áfu írirana qinísaa rusíanananoo ámiqianano.

⁴³ Miqí qímarufanoo aaqee kái mi-fasiqána áfu ámiqimáfufanoo Yísuna faqa fí-danoo Ánutunara dúfi dúfi qímammaree finau. Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna faqa fífiíusa miná qáfamasee misá faqa Ánutuna amooqímamaqáqau.

Sakiusana úfa.

19 ¹⁻² Yísufa Yeerikoo máqusamau fíqaree márufanoo faiqí moó úmmuarira takisa munnimma máree marúsa úriqararafa firaa qumiasana faqáafa miná áuqu Sakiusafa Yeerikoo máqusaki márínau. ³⁻⁴ Mifá Yísuna qáfarara kíkíqufanoo sía amanaíkinau, qúsa fasiqa máridanoo faiqí ánaasee ititáfunara sía qáfaanau-ree qímaseenoo faiqí ánaasee fínnaaqareenoo sandéenoo Yísufa fúaninna aan-nai óonureenoo saqáriki akarámafinoo rakísi márínau. ⁵ Yísufa saqári atukaki óonureenoo múrufi áfu maqaséenoo Sakiusana qáfamasee qímaminoo qinau, Sak-iusa dauní dauni qumuráinaqa maqee aní máaqaki óonuree aní faqa máríanaura. ⁶ Sakiusafa maqái qumuréenoo firaagóo asasamáseenoo Yísuna áfiqeenoo narí máaqai múnusoofanoo márínau.

⁷ Yísufa miná máaqaki márufaqa faiqí ánaasee aiqámausa nóori runúsee ninunúri-daqa qiqau, maa-fasiqáfa mandá oosana máreemari fasiqana máaqaki kéeqafinoo adooáidanoo. ⁸ Sakiusafa narí máaqaki máridanoo fíndifinoo karaambáiqá Yísuna qímaminau Óo úriqararafa qiní ufa íria, qinée qeeqá aiqáma qumiasana qámbaana rainásee dínni kudi fásiqa ánaasee nímbíanaura, qinée faiqí ánaasee níkaru qímasee misá munnimma úmmuarira takisa máraafannana ákiaqara kafáa nimiséa aabaá qaara faqa qaara faqa kari nímbíanaura. ⁹ Yísufa irisée qímaminau, maqee fáasaana náaru náaru asumu márírafa aní máaqaki ani máridanoo anée faqa Abarahaamana

áti máriananoo. ¹⁰Qinée faiqí nímaaku miqíqa auíqqa nuasára randásee nífiqa quqásee asumu márirana nímiree qímasee qumu máridaqa.

Yísufa aináinira munnimma kíkíqa usuqoofá.

(Mataio 25:14-30)

¹¹Sakiusana máaqaki máriusa Yísufa Sakiusana qímamu úfana iriséeqa miná faqa Yeerusaree máqusai óoru fidaqa maaqí qímasee únna qímasee qiqau. Ánutuna in-naarúna quqúsa maqee uqanna maqásaa Yeerusaree máqusai kambíqaannoo fee qímarufanoo Yísufa misá áaqara irirana iriséenoo qímannimainau. ¹²⁻¹³Faiqí moó fannoo úriqarafa máridanoo níana maqusai firaa karaambaiqa márinnai óonu-raananoo óoru dúpira karaambaiqa qafee qíminaqa qeeqá quqúsakinaasa rakísinnimaqaanee qímaseenoo fíraridanoo narí aináinira faiqíuqa qísaukuqara taikásee (10) náaramasee kóora munnimma náadu náadu nimiséenoo qímannimainau, qinée óonu marianna kamuqoo ínnee maa-munnimmánannai aináiní marífaqa aniréeqa máraanaura.

¹⁴⁻¹⁶Mi-fasiqáfa fufaqa miná máqannaasa minára fídiaqaa ímarusa faiqí moó aqíqéeqa anée ínaaqiana óonuree firaa karaambaiqa qímamia mifá maasá rakísi qímaqaranara maasá qíkooqaidanoo, miqí qímasee qímamiseenoo óonurandee ani márifanoo mi-uriqarara fasiqáfa karaambáíqa qafee mara máreenoo óonurandee aniréenoo narí aináinira faiqíuqa munnimma nímusá náaramaseenoo qímannimainau, ínnee maí aniréeqa qíní munnimmannái saikíaanara qíma qimiaqa qufanoo in-daarúqaafa aniréenoo qímaminau. Anée moodáa kóora munnimma qímunaqa qinée minánnai aináina máseeqa qísaukuqara taikásee munnimma máreeqa dóo ámiadaqa máraa. ¹⁷Miqí qufanoo miná úriqararafa qímaminau. Óo ámiqirafa anée ámiqira ainainímarianafa máriananoo anée káqikaa ainaina ámiqímásee rakísiannana aki-aqara qinée qísaukuqara taikásee maqusa aní ámianana misásaa rakísinanaranoo.

¹⁸⁻¹⁹Mifá fufanoo miná ánaaqiannaafa aniréenoo úriqararana qímaminau, óo úriqararafa anée moodáa munnimma qímunaqa qinée minánnai aináinamásee moodáannai qísauku munnimma máreeqa dóo anínna ámiadaqa máraa, qufanoo miná úriqararafa qináu, anée aneenná saika ákiaqara moodáannai qísauku maqusai rakísinanaranoo.

²⁰Aináinira faiqí moó fannoo aniréenoo úriqararana qímaminau. Óo úriqararafa anée moodáa munnimma qímunnana káqi máridanoo qinée miná kai anínna ámi-daqa qinée qamunnasaa sakasée raqándaamma kukéeqaqaunnana anínna ámi-daqa qinée sía minánnai aináiniqa anée afeeka fasiqa márianaqa aníara rufíeeqa káqi quqáqaunnana. ²¹Anée sía aneenná aináina máree márianafa anée sía úm-maqira ainaina aiqímarianafa moosáindi úmmuari márianafa. ²²⁻²⁴Miqí qufanoo miná úriqararafa qímaminau, anée mandáinainímaríanna fasiqafa máriananoo, qinée anínna ufasámu anínna áruanaura, anée qíníara afeeka fasiqa fee qímari-anausa qinée moosáindi úmmuari márunausa moosá úmmaquqaana aiqí márunausa máridaqa anée miqí qímarianafa nánaree sía qíní munnimma maréeqee béenaki quqéenánee anée miqímasaanaqa qinée anirée qeeqá munnimma faqa miná áti faqa máraunaiqini qímasee úriqarara fasiqa fannoo miqóo márusa qímannimainau, ínnee miná moodáa munnimma mara máree qísaukuqara taikásee munnimma maqéeina múnu ámiaqa qufaqa misá qiqau. ²⁵Óo úriqararafa mifá moómoo faqaafa máridanoo qufanoo mifá qináu.

²⁶Qinée ánoona ufa qímannimiana íriaqa, aiqáma aináina moómoo faqáasa moó faqa ootúpama nímifara, ainaina síainaindi óodaa maqéeina rafíqeefaranoo. ²⁷Maqee qíníara fídiaqaa ímariasa qíníara sía mífá maasá rakísirafa márianífee qí-mariasa maréeqee qíní qífusaa quqásee kuqá náruaqa.

(Maa-ufána Yísufa naríara quandásee qímaqoofa máridanoo, narí úriqarara karaambáíqa kásooqaqee márianinnanara mi-ufána qinau. Yísufa sía aaqee uqanna Isaraee máqannaasa úriqararafaikíannoo kásooqaqee innaarúnaindari qumuréenoo maasá saikí márunnana qáfamaseenoo miná ákiaqara maasá qimiséenoo quandáfi minára fídiaqaa ímariasa naru taikáannoo.)

Yísufa doonkisaa Yeerusareenni óoru fínau.

(Mataioo 21:1-11; Mareekoo 11:1-11; Yoothane 12:12-19)

²⁸Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo naríaraa moómoosa nóorinni indaarú Yeerusaree máqusai óoru fínau. ²⁹Beetapaisa máqusa faqa Beetani maqúsa faqa mi-maqusa qandá moodáaqoo máruqanda Yeerusaree aaqá máriqau, Yísufa óoru fídanoo mi-maqusa qandá adeedí rámaseenoo narí faiqi námukiqari qaaraqánda náaramasee qímanniminau. ³⁰Ínneeqa nóorinni mári maqusanaki óorureeqa maqúsai fíruqíaki óorureeqa doonkí ánaaqi ásaandaru quqáqaana, faiqí sía minásaa óoqu máriana paqúrimasee miná idukú máree múqu qímiaqa. ³¹Faiqí moó fannoo ín-niqárara nánaree idukídee qínaqa maaqí qímasee qímamiaqa, maasá úriqararafa minásaa aináinirara qídanoo.

³²⁻³³Miqí qufaqa miqandá óorureeqa Yísuna ufamáu kai fíqa paqúrimasee idukí márufanoo mi-doonkína ákausa níqafamásee irámmiriqa qiqau, ínneeqara náqiraree idukídee qufaqa miqandá qiqau. ³⁴Maasá úriqararafa minásaa aináinirara qifaqa idukídaqa qímasee idukúmaree Yísufinnai múnuseeqa náriqa qamunna minásaa uffíqisee ³⁵Yísuna dadaaqufanoo minásaa óoqu marifínoo Yeerusaree máqusai óoru fínau.

³⁶Aatáta óoru fímarufaqa faiqí ánaasee karaambáíqa miqí mándaida áfíqee marúndeemásee náriqa siuta raipáqusaida aatáta uffíqisoofanoo doonkí fannoo mi-maú óoru fínau. ³⁷Yeerusaree máqusa adeedí rámaseenoo Oorifa áaqanai óoru fímáriaqooqari Yísuna faiqi námu faqa faiqí ánaasee moómoosa faqa Yísufa aiqáma ainaina firaa ainaina áuqee márufaqa qáfeeusa firaqóo kaanina máreeqa Ánutuna amooqídaqa minára dúfi dúfi qídaqa qiqau. ³⁸Karaambáíqa ufara ánimari úriqararana Ánutufa ámiqi ámiqi íani. Innaarúnai asooárafa máriani. Ánutuna amooqírafa faqa máriani.

³⁹Farisai amaana ufa qímarusa faiqí ánaaseekiaqa fídaqa faiqí ánaasee amooqíra ufa iriséeqa Yísuna qímamiqa qiqau. Ufasáa rakísirafa aneenná faiqi námuara qáoo qínaqa ufa saaqa qufanoo ⁴⁰Yísufa qímanniminau, Qinée qáoo qíanaqa tamum-máqara fasiqauqa ákara misá miqífandiafoo qímaqoona misá ufa taikáinanoo maa-aatatá mári óonisaa faiqíara foora kaanina máreefaranoo.

Yísufa Yeerusaree máqusara qimudáoo qinau.

⁴¹Yísufa Yeerusaree máqusa adeedí rámaseenoo mi-maqusánara faqa faiqí ánaasee minakí máriasara faqa ikíraqanau. ⁴²Misá kurídifandinanara iriséenoo ikíraqeenoo qinau, Óo Yeerusaree anée maqee asooáranaki márinna oosanara íriaqaana, dóo maqee anée sía amana qáfeennaranoo. ⁴³Qúsasaa aní namuqáa

aniréeqa maará maqaséeqa aní aaná kóoqi ititáseeqa aní faandaamurasaa saqári kúradamáseeqa minásaa akará máfiqa maqúsai áqufifaranoo. ⁴⁴ Misá aní maqúsa faqa faiqí ánaasee faqa aiqáma naru taikáseeqa óoni maqa moómoo márína rapéepaamáseefaranoo, sía moo óoni narísaa narísaa máriannoo. Qínée márúnna kamuqoo Ánutuna ínni asumu márírana nímíralee qífaqa ínnee sía írirai mána mána ímariánara ínni nárírafa kambíqannoo.

Yísufa amaana máqaki feefaurímarusa niqíqanau.

(Mataioo 21:12-17; Mareekoo 11:15-19; Yoohanee 2:13-22)

⁴⁵ Yísufa Yeerusaree máqusaki óorureenoo misá náaquqara amaana maqaki kée-qafínoo minakí úmmuaríra bisínísa áuqee marúsa rapatutumméeeqee quqáseenoo qí-mannimínanau. ⁴⁶ Ánutuna tamummáqara fasiqauqa óoqeenaa ákaraki maa-maqánara maaqí qímaqoofa márídanoo. Ánutufa qínau maa-maqáfa qíní maaqa márídanoo, qínée minára innaaruqíra maaqa máriannoo fee qídaqa. Ánutufa miqí qímaqoofaqa qínée mi-maú fídaqa maaqí qídaqa, ínnee mi-amaana maqána qumáreeqa úmmuari-maria fasiqausa kukéeqara máqaikamáqaafanoo márídanoo. Miqí qímaseenoo Yís-ufa niqíqanau.

⁴⁷ Miqóoqari Yísufa maqee maqee mi-amaana maqánaki faiqí ánaasee naamúa qínau. ⁴⁸ Miqí márúfaqa mi-amaana maqánaki aanáiqíkírausa faqa Mooseena sánd-ufa akoofásauqa faqa faiqí fíraasáuqa faqa Yísuna kúqaríra aanara randóofanoo sía amanaíkuqafa, faiqí ánaasee aiqámausa maqee maqee Yísuna ufasáa kai naundurá quqáseeqa moodáa ufa sía írianoo qímasee káaqa írimariqau.

Rakísírausa Yísuna iraqau, yáfee qífanée maaqínanee.

(Mataioo 21:23-27; Mareekoo 11:27-33)

20 Moo kári Yísufa faiqí ánaasee mi-amaana maqánaki Ánutuna ámiqíra fasaasa ufa faiqí ánaaseeuqa qímannimimarufafa amaana máqasaa aanáiqíkírausa misá úríqararausa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa suqúmaree Yísufinnai anirée íramíríqa qíqau. ² Anée maa-maqánaki bisínísaika ímariasa nífaqaannana faqa aiqáma óosana óosana ainaina áuqimariannana faqa yána ufaree miqídanee yáfee miqíánnée qínnoo fee. ³⁻⁵ Yísufa misá ufa iriséeno qímannimínoo qínau, Qínée faqa ínnisaa moo úfara írammíríanaura, Yoohaneefa nammári nímíani-feera aqíqárana yáindari fee áninoo fee Ánutufinnaindari fee áninoo fee maqásaa fasiqakíqari fee áninoo fee qufaqa misá narínni narínni ufa rainéeqa qíqau, maasá Ánutufinnaindari fee qífanoo Yísufa maaqí qíannoo ínnee nánaree sía miná ufa íri fee qíannoo. ⁶ Maasá Yoohaneenara maqásaa fasiqakíqari fee qíanaqa faiqí ánaasee Ánutuna tamummáqara fasiqa fee qímasee óonisamu maasá kuqá dárífoora. ⁷ Misá miqí qímasee qumeé maqándanai qí qíséeqa quandáfi akooqóo Yísuna qímamiqa qíqau, Yoohaneena aqíqoo fásíqanara maasá sía íridaquee qíqau. ⁸ Yísufa iriséeno miná ákiaqara qímannimínanau, qínée yána ufasáa maa-ainainná áuqaidee minára faqa sía ínni qímannimíanaura.

Yísufa mandáinainira faiqí kíkíqammusinau.

(Mataioo 21:33-36; Mareekoo 12:1-12)

(Yísuna aukuaana narí maqannaasa munnimma sáika máraaqee qímasee uáinna sanda úmmaquseeqa miná qaqama tíqisee ánoona tatisáidaqa minásaa munnimma

máree maríqau. Mi-oosannára maasá sía íridaqa kooffi óosana maasá íridaqa. Miná aanna rámaseeqa kooffisaa maasá munnimma maráidaqa. Maa-ufána Yísufa uáinna kíkiqusuqoona mifá maasáki sía márínara maasá minára kooffi fee qídaqa.)

⁹ Miqóo Yísufa faiqí ánaasee quandára ufa moó maaqí qímasee qímannimínau. Faiqí moó fannoo kooffi asumu moómoo úmmaquseenoo maríkufafaqá narí máqan-naasa akaqáusa úfaasu nimiséee qímannimínau. Ínnee qíní kooffisaa rakísiquisee márifaqa qínée qámabaanai óosusee ínni dínni qeeqáara dínni máraanaura. Mi-ququsána ákoofa miqí qímannimiseenoo dóo nánai óonureenoo kísaaqasaa márínau. ¹⁰ Kooffi qaqama akuqée marú kamuqoo mi-ququsána ákoofa nánaindari aináinira faiqi moo áqiqueenoo qínau, anée óonuree qíní kooffi qaqamasaa rakísimariasara qínáqa qíqá óosaaqaraana qímaqaifana máree ánia míni qímia qímasee aqíqoofanoo óonuroofaqa mi-ququsánasaa rakísimarusa mandóosana maraséeqa mi-ainainira fasiqána qumáreeqa unnaaná samu áriisee aqíqoofanoo káqisamu anirandée finau.

¹¹ Quqúsa ákoofa miná qáfamaseenoo kafáa moo fásíqa aqíqoofanoo óonuroofaqa quqúsasaa rakísimarusa miqí kai íqa miná faqa ári iseeqa mandáikammamáqásee asaurírana amiséeqa aqíqoofanoo káqisamu anirandée finau. ¹² Quqúsa ákoofa miná qáfamaseenoo kafáa aináinira faiqi moó aqíqoofanoo óonu roofaqa misá miná faqa áriiseeqa rarisáma áqíqau. ¹³ Quqúsa ákoofa miná qáfamasee anunúru-maseenoo qínau, qínée náqi fee íanáuree, qínée qeeqá dídira qímaaku aqíqáananoo óonu ráinaqa minára rufíasee kooffi qaqama ámifaranoo. ¹⁴ Miqí qímaseenoo narí ámaaku aqíqoofanoo óonu roofaqa misá qáfamasee narí qímami narí qímami qíqau, maafá quqúsa ákoona ámaaku márídanoo, dóo máree miná kuqá arusáananoo maa-ququsáfa ínnisaimbaqaindi máríani.

¹⁵ Miqí qímaseeqa misá miná rafúseeqee áqoosai áquseeqa kuqá áriqau, Yísufa mi-ufána qímannimiseenoo kafáa qímannimínau qínau, miná ámaaku arusáifanoo mi-ququsána ákoofa náqaa fee íannoo. ¹⁶ Mifá sía káqi maríannoo óonu reenoo mi-fasiqáusa kúqa naruséenoo ámiqira fasiqauqaindi mi-ququsána nímian-noo. Faiqí ánaasee mi-ufána írufanoo náaquqoofaqa qíqau, óo mi-mandoosannáfa sía kambíqaani.

¹⁷ Yísufa iriséenoo misá níqafamáseenoo qínau, tamummáqara fasiqauqaindi ufa ákara maaqí qínnoo márídanoo, minóosanara randásee qáfafaqa mi-mandoosannára kai qídanoo, mifá maaqí qídanoo. Faandaamura áuqi maríasa sabéena moó marasée qáfamasee mandá sabeena fee qímasee áqusoofanoo Ánutufa mi-sabeennána quándaki ámiqira afeeka faakana fee qímaseenoo úriqarara faakánaikinoo máríani-feera rakíanau. Mi-tamummaqara fasiqáfa qíníara miqí qímaqoofaqa qínée minára maaqí qídaqa yáfee moó fannoo mi-sabeennánasaa túruqinanoo mi-sabeennáfa mi-fasiqána ateeqaatéekamásananoo kúquanoo.

¹⁸ Mi-sabeena samúfa moonásaa áqufínoo kuqá arusáinanoo kookoomaikámafuannoo.

Sisaafa takísa munnimmara innaaru qínana káqi ámia.

(Mataioo 22:15-22; Mareekoo 12:13-17)

¹⁹ Mooseena sándufa írimarusa faqa amaana máqasaa aanáiqikirausa faqa Yísufa maasára mi-ufána qídanoo fee qímasee miqóo kai qumáree rumbáraree qímasee faiqí ánaaseera rufíasee káqi kásoomáfiqa miná qumáranara rakísi maríqau.

²⁰ Rakísidaqa faiqí akaqáusa feefaurú nimiséeqa qímannimíqau, ínnee óonuree

ámiqira fasiqauqara foora óosana óosana ufara iráifanoo áaqara ufa qínaqa maasá ruúmbeeqee Roomma máqannaa kiapana ásaukuki quqáanaura.

²¹ Miqí qufaqa mi-fasiqáusa óonuree Yísuna maaqí qímasee qímamiqau, Óo ufasáa rakísirafa aní ufara írídaqa aní naamúaqira ufa andeeqásaidana qíma nímimari-anafa máriananoo anée sía faiqí nifaaqa níqafamásee óosana óosana ufa qímar-ianafa, anée Ánutuna aanái fímaria ufana ánoona kai qímarianafa máriananoo. ²² Anée maa-ainainnára qímaqimia maasá maqee maqee takísa munnimma Roomma máqannaa úriqararana ámídaqa, maasá Mooseena sándufa rukíadaqee miqídee qufanoo, ²³ Yísufa misá ueeqáranara iriséenoo qímannimainau. ²⁴ Ínnee maasá siruáa munnimma móo mara uqaqífiqaaqa qufaqa uqaffiqau, Yísufa qáfamasee qinau, yá fasiqana óori amanee maanása máridanoo fee yána áuqu fee maanása ákara ri-noo máridanoo fee qufaqa misá qiqau. ²⁵ Roomma máqannaa úriqararanaindi fee qufanoo Yísufa qinau, faiqí móo fannoo sía mooná aináinasaa narí áuqu akara rí-danoo aináina faqaafa narí aináinasaa narí áuqu kai quqáidanoo maa-munnimmána Roomma máqannaa karaambáiqaindi máridanoo miná amana faqa miná áuqu faqa maanása máridanoo dóo mifá qímiannee qínaqa ínnee naríndi narí kai ámiaqa kaifáa Ánutunaindi faqa narí kai ámiaqa. ²⁶ Misá miná ufa írufanoo náaquqoofaqa káqi kásoomáfiqu, sía miqóo faiqí nífusaa ufannái kai ueeqásee qumárararee qiqau.

Yísufa kúqiranakiqari fíndifínausara qangiroora foó márífara.

(Mataioo 22:23-33; Mareekoo 12:18-27)

²⁷ Sadikai ámaana ufa qímarusa faiqí kúqiranakiqari sía fíndififaranoo fee qí-marusa máríqau. Miqíqa márúnara misákiqari akaqáusa Yísufinnai aniréeqa uee-qáraree qímasee irámiriqa qiqau. ²⁸ Óo ufasáa rakísirafa Mooseena sándufa fannoo maaqí qímasee maasá qímaqimidanoo. Faiqí móo fannoo sía faiqí máqarai kúqi-fanoo miná ákaqa fannoo miná ánaqa maraséenoo faiqi maqasáinanoo indaarúqaa fasiqa qumíasana máraannoo. ²⁹⁻³⁰ Mooseefa miqí qímaqoofaqa minára maasá aní iráídaqa. Moodáa fasiqa faiqi námu dínni qísauku taikásee dínni óonu qaaraqánda (7) máríqau, indaarúqaafa ánaasee marasée sía faiqi máqarai kuqufufanóo miná ánaaqiannaafa mi-anaaseená maraséenoo dóo mifá faqa sía faiqi máqarai kúqinau. ³¹ Miná ánaaqiannaafa miqíkaimásee mi-anaaseená maraséenoo kúqinau. ³² Miqóo-qari mi-oosanáusa aiqámausa mi-anaaseenása sía faiqi máqarai kuqutaikáqau, ínaaqiannaafa uqanna mi-anaaseená faqa kúqinau. ³³ Óo Yísu faiqí ánaasee kúqi-ranakiqari fíndififandinna faasaana mi-anaaseefá yá fasiqana ánaqa fee máriannoo fee, mi-oosanáusa aiqáma mi-anaaseená kai máraqau.

³⁴ Yísufa iriséenoo qímannimainau, maqee máriaqoo maa-aukuanná kai faiqí ánaasee narí maree narí máree ídaqa. ³⁵ Ánutufa faiqí anaasee qiní faqa innaarúnai amanaikí maríasee qímariasa kúqiranakiqari mara fíndifu mánnimaqásee innarú-nai quqásai faqa sía kúqifaranoo náaru márífandínausa márínara sía narí máree narí máree ifáranoo. ³⁶ Misá faiqí nifaaqa faqa ánaasee nifaaqa faqa taikáseenoo qan-giroora fooqáasa indáaqírausa máridaqa kúqiranakiqari fíndifi maríasa márianara Ánutuna ámaakuqmara máridaqa. ³⁷ Mooseefa faqa akooqóo faiqí ánaasee kúqi-ranakiqari fíndifi máriranara qímannimainau, óoqai Mooseefa káasau maqa maaqaki márufanoo sasámimiki idá qée márufanoo Mooseefa óonu qáfamasoofanoo Ánut-ufa minákiqari óoqai kúqusara Mooseena qímaminau, Qinée Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa misá Ánutusa máridaqee qufanoo Mooseefa mi-

ufána iriséenoo kásooqaqee ákara rinau. ³⁸ Ánutufa sía káaqa kúqi maríasa níkoofau márídanoofau Ánutufa káqi máriasa faqa kúqiranakiqari fíndifi miná faqa máriasa níkoofa márídanoo. Ánutufa kuqufusára faqa káqi máriasara faqa káqi máriaafoo qí-danoo. Minára Ánutufa Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakoooboona faqa nikoo fee qídanoo minamúsa óoqai kúqusa kúqiranakiqari fíndifi qíní faqa máriaafoo qí-masee mi-ufána qinau. Qínée Yísusa minára ínni qímannimidaqa, kúqiranakiqari sía sía fíndifídammia, fíndifidaqa. ³⁹ Mooseena sándufa akoofásauqa akaqáusa mi-ufána iriséeqa Yísuna amooqíqa qiqau, Óo ufasáa rakísirafa ámiqira ufa qíananoo. ⁴⁰ Misá kafáa miqóoqari Yísuna irámmiriranara ruffasee káqi kásooiqau.

Náqimásee Dafidifa narí átiara qíní karaambáiqee qíannoo.

(Mataioo 22:41-46; Mareekoo 12:35-37)

⁴¹ Kásoomáfufanoo Yísufa misásaa ufa moorá irámirinoo qinau. Tamummáqara fasiqauqa ákara fannoo Ánutuna ásauku mundíranara kásooqaqee kambíqafínoo Dafidína átiqari kambíqaannoo fee qídanoo mifá náqi fee másee andeeqáannoo fee. ⁴² Dafidifa narí idí papiqaki minára maaqí qímasee ákara rinau.

Karaambáiqqa Ánutufa qíní karaambáiqqa maaqí qímasee qímaminau. Anée anirée qíní daaqá qíní qísauku uqannai óoqumaria.

⁴³ Maaqóo márínaqa qínée aní namuqáa maréeqee aní áramandunnai quqásaanana anée misásaa rakísia.

⁴⁴ Dafidifa mi-idi papiqánaki Ánutuna ásauku mundíranara qíní karaambáiqee qí-danoo minára iriséeqa iráidaqa, Ánutuna ásauku mundírafa náqi fee másee Dafidína karaambáiqqa faqa miná áti faqa aiqámaqara moodáa kari nóo máriannoo fee.

Yísufa Mooseena sánda akoofásuqara qaaraikí maríasee qinau.

(Mataioo 23:1-36; Mareekoo 12:38-40)

⁴⁵ Yísufa mi-ufána qímannimímarufafa faiqí ánaasee moómoo íri marufanoo Yísufa misá nífusaa quandáfinoo narí faiqi námu qímanniminau, ⁴⁶ Ínnee Mooseena sándufa akoofásauqara rakísi márifaqa aniráifaqa misá óosanara aufaridaqa eeráirí-aqa misá qamunna ámiqirana kísaaqa afisúsee faiqí nífumau nasurídaqa aatáta fee faiqí suqíranaki fee faiqí ánaasee misá reendeénamasee nímandaranara rímarí-asa márídaqa, misá amaana máqaki fee qoomáqanduqíranaki fee faiqí ánaasee nóorisaa kai óoqu marifí nári nifaaqa mara máree úrimariasa márídaqa. ⁴⁷ Misá faiqí ánaasee nífusaa kísaaqasaa innaarú qídaqa maqándanai adeedaana ánaasee saqama fee maqá fee máaqa fee úmmuari maríasa máriaafanoo miná ákiaqara nári-rafa fiqaramásee máriannoo.

Adeedaana ánaasee ataaqána munnimma áqinau.

(Mareekoo 12:41-44)

21 ¹⁻³ Yísufa Yeerusaree firaa amaana maqaki márídanoo nínadafoofafa faiqí ánaasee Ánutuna átaaka munnimma quqée maríqau. Aináina moómoo faqaasa firaa munnimma áqimarufanoo qáfee márufanoo misákiqari adeedaana ánaasee moó fannoo aináina síaifa kudi uqanna márufa aniréenoo idáqarana ataaqána munnimma qaaraqánda káqikaana áqusoofanoo Yísufa qáfamaseenoo narí faiqi námu qímanniminoo qinau, Óo ínnee qáfaaqa, maa-kudi adeedaana anaaseefá aiqámausa úrinnaaqara máseenoo mi-anaaseefá áqinooi. ⁴ Aináina faqaasa nári

munnimma moómoo márúnakinaana qumáree áqíqa, maa-adeedaana anaaseefá káaqa kudi uqanna márifa narí nárana feerauríra munnimma aiqáma uqanna moodáa márína dóo áqinoo miqínara qinée úrinnaaqaramasee áqinoommifoo qídaqa.

Yeerusaree máqusa fúrufarianinnanara Yísufa qinau.

(Mataioo 24:1-2; Mareekoo 13:1-2)

⁵ Yísufa narí faiqi námu faqa Yeerusaree firaa amaana máaqaki nímarufaqa misá aiqáma ainaina firaa ainaina Ánutuna ámimaru ainainausa faqa ámiqira ooninnai usakáqoona mináuqa qáfaqa nídaqa narí qímami narí qímami qímaríqau. ⁶ Miqí qímarufanoo Yísufa qímanniminoo qinau, Ínnee maa-amiqira ainaináusa qáfaidee, moo áukuana aniráinanoo moómoosa aniréeqa maa-oonísa áaku aaku írana aiqáma rapéemmeeqee maqásaa kai áqifaranoo sía moo óoni moonásaa áakinoos maqee márindee ínoo máriannoo, aiqáma maqásaa kaimmáqufuanoo.

Taikáaninna aukuanara Yísufa qímanniminau.

(Mataioo 24:3-14; Mareekoo 13:3-13)

⁷⁻⁹ Miqí qufaqa Yísuna faiqi námu irámmiríqa qíqau, Óo ufasáa rakísirafa yáiree fee mi-ainaináfa kambíqaannoo fee, nána ainainee mi-aukuanná kooroo íra ainaina qáfamasee fee óo mi-ainainná kambíqaannoo fee qianáuree.

Miqí qufanoo Yísufa qímanniminoo qinau. Ínnee ámiqimandee aikuqíqaqa, moó fannoo níkaru qíandoo qímasee minásaa rakísíafa. Moómoosa aniréeqa qinée ásauku mundírausa Yísusee qífáranoo, akaqáusa dóo Ánutuna aukúana ani máriifoo qífáranoo. Ínnee miná irisée sía mi-maú fuaqa. Ínnee firaa rakiranara faqa maqúsa maqa máaqa furufarirana faqa qáfamasee sía minára rufíafaqa sía minára íríafaqa sía dóo maqá taikárafa aniréefoo qíafa, miqíra ainaina mi-oosana oosanáfa náaree kambíqaaninnanara síamma rufíafaqa. ¹⁰⁻¹¹ Moo máqannaasa fíndifi moo máqannaafa faqa rákifaranoo, moo káraambaiqa fíndifi moo káraambaiqa faqa rákúannoo maqá kásirafa firafá moómoo náaquqarafa kambíqaannoo aandaroo áurírana óosana óosana maqá afaaqasáa kambíqaannoo náaquqara ainaina faqa maqá taikáaninna ainaina kudifaanara foo asurukíqari kooroo íannoo.

¹²⁻¹³ Misá ínni náaree qíní ufasáara ruúmbeegee aupúranaki quqéefaranoo. Misá qíní ufasáara ínni maréeqee firaa úriqararausa nífusaa faqa káqíkaka úriqararausa nífusaa faqa quqásaiifaqa mi-karí ínni ufa qímannimimari aukuaana máriannoo. ¹⁴ Misá miqíafaqa ínnee maaqí qíafa óo maqee misá faqa ámiqira fasaasa ufa Yísunara qímannimianauree qíafa. Misá ínni mara máree úriqararausa nífusaa quqásaiifaqa sía ínnee minára óonumafi irisée firaaqóo náqí fee qianáu náqí fee qianáu qíafa. ¹⁵ Mi-karí qinée qeeqá kai qumée dadaaqíanaqa ínnee írírana faqaasa ufara foora qímannimíafaqa ínni namuqáakíqari moó fannoo sía amana ínni ufa rukíasee qáoo qíafa. ¹⁶ Mi-aukuanná qíní ufasáara ínniqa nínausa níkausee ínniqa níkaqaafasaa fee ínni áti fee ínni níqoondi fee misá ínni unéemaana qímasee maréeqee kúqiranaki quqannimaqéefaranoo. ¹⁷⁻¹⁸ Qíníafa aiqámausa ínni fídiqaa mánnimaqéefaranoo. Miqí máríafaqa minakí fímarifanoo ínni níkiqafa asaúsí sía moodáa fannoo kakasíannoo Ánutufa ínni nífaaqasáa faqa rakísíannoo. ¹⁹ Ínnee mi-mandainainákí márídaqa sía áquraranara rufíasee qíní dúqu minnísaaqa, káqí finnanannai kai ínni márírana afeedifaranoo.

**Rákira fasiqauqa Yeerusaree máqusa
fuseémásaifaqa áaqana aaqana akareéfara.**

(Mataioo 24:15-21; Mareekoo 13:14-19)

²⁰⁻²¹ Ínnee moo máqannaa rákira fasiqauqa moómoosa aniréeqa Yeerusaree máqusa puseemáfifaqa ínnee írirana maaqí qiaqa óo maqee Yeerusaree máqusa taikárafa aniréenoo fee qímasee Yudeeaa máqa maaqaki máriasa áaqanáaqana akaréeqa sandéefaranoo, máqusai márinausa qáfeeqa quqásee sandéefaranoo, aináinai fínausa sía kafáa maqúsai ánifaranoo, dóo mindári kai sandéefaranoo. ²² Ánutuna óoqeenaa tamummaqara fasiqauqa ufa ánoona kambíqaanifeera Ánutufa nárimari aukuana kambíqanoo máridanoo fee qiaqa. ²³ Mi-aukuanná nímuaqu uqafaqaa anaaseeuqa náaquqaranaki mandáinainaki márifaranoo, sandáranara anúqifaranoo faiqi ánaaqifaqaa anaaseeuqa miqífkaimásee náaquqaranaki kadáapiriranaki márifaranoo. Ánutuna áranaqarafa maa-maqa maaqánaki márianara náaquqarafa aupúrarafa firaaqóo máriannoo. ²⁴ Moo máqannaasa sundíauqa aniréeqa maa-maqaannáasa aseemannái naruséeqa akaqáusa ruúmbeegee aiqáma maqa maaqai quqásaiifaqa daráanimámbifaqa Ánutunara sía írimariasa anirée Yeerusaree máqusa maqee maqee níkunoo radámuseefaranoo Ánutufa qumeé eedóo qíra aukuana kai miqífaranoo Ánutufa taikáannee qínaqa dóo miqóo taikéefaranoo.

Yísufa narí qúmuanínnanara óosana kooroo ináu.

(Mataioo 24:29-31; Mareekoo 13:24-27)

²⁵⁻²⁶ Mi-aukuanná súanafusaa faqa quqoona fásau nífusaa faqa maqá taikára ainaina kudifaanna kooroo írafa kooroománnimaqásaanaqa qáfeefaranoo. Mi-aukuanná maqásaa fasiqa ánaasee aiqáma máqannaasa ooruku námmani ufa qíranara faqa firaa nammani ámakauriranara faqa irisée rufíaseeqa maa-maqa maaqána afaaqasáa kambíqaaninna aupuraranara faqa áfeesidaqa ruffaqa ruffaqa ídaqa kúquaqaqaa ímarina márifara. Quqoona fásau máriqoo óoqai mári márirafa fúrufaramámbino mo kámakínaqa miná qáfaifanoo maqásaa kambíqaaninna mandáinainara áfeesidaqa ruffaqa ruffaqa ídaqa nári nímuqusa kúqifaqa kúqifaranoo. ²⁷⁻²⁸ Mi-ainaináusa óosana arasée kooroomámbinaqa ínnee fíndiffqa nínuka uqéerasee qáfaaqa ínnei innaarúnai asumu márirafa adeedí rámafuannoo. Mi-karí qínée faiqi nímaaku innaarúnaindari asurukí firaa afeeka faqa firaa areenarana faqa kooroomámbi qúmuanaura.

Yísufa narí qúmuaninnanara faafísa kíkiqa úsinau.

(Mataioo 24:32-35; Mareekoo 13:28-31)

²⁹⁻³⁰ Yísufa mi-ufána qímaseenoo maa-quandara ufána qímanniminai, ínnee faafísa faqa aiqáma saqari faqa ámmuni faqa qáfeeqa óo dóo áukuana anirée foo qímariafanoo. ³¹ Ínnee miqífkai íqa maa-qímannimuna ainainafa kooroo mámbinaqa maaqí qiaqa, óo Ánutuna innaarúna ququsa adeedí rámafíifoo qiaqa. ³²⁻³³ Dóo ínnee maa-ufána faqa íriaqa maaqóo máriasa káqi márifanoo mi-aiqama ainaináusa kambíqeeefaranoo. Maqá faqa innaarúna faqa dóo aiqáma taikáfuannoo qiqá dóokinai ufa sía taikáannoo káqi mariannoo.

Yísufa narí qúmuaninnanara indeé indeeida máriaqee qinau.

³⁴ Ínnee minára irisée ínneeqa máriranara rakísiaqa. Ínni aauqímánnimaqaidaqa. Sía maqee maqee qoomáqamásaida náidaqa sía nammári námasee fúrufariaqa sía maaqóo mária ummaarana faqa minára kai mámmaree fímarifaqa qinée in-naarúnaindari qúmira aukuaana tautúma nímaqáanaafaara. ³⁵ Mi-faasaanná maa-maqa maaqána afaaqasása mária fasiqa anaaseesa tautúma nímaqáanaqa ufaanará foora náruanauranoo. ³⁶ Ínnee maqee maqee augarída maridaqa innaaru qímasaida máriaqa. Ínnee ínneeqa afeeka afeekaikámásee qímannimúnna mandainainausaki afeekaikámándeé fíqaree qíní faiqí nímaaku qífusaa ámiqimandee kíkíqiaqeera innaaru qiaqéera qídaqa. ³⁷ Mi-fasannái Yísufa faasaambáasaana firaa amaana maqaki faiqí ánaasee minakí qímannimiiseenoo eenóofanoo rafúdamákufanoo Oorifa áaqanasaa akará máfufanoo miqóo faiqanau. ³⁸ Aiqáma kanánaana faiqí ánaasee aiqáma suqúmaree firaa amaana maqaki Yísuna ufa írianee qímasaida kée-qee maríqau.

Yudasifa Yísuna ueeqáaninna munnimmana máranau.

(Mataioo 26:1-5; Mareekoo 14:1-2; Yoohanee 11:45-53)

22 Yísufa miqí márufanoo qoomáqa Yuda máqannaasa firaa qoomáqa áin-naaqarara qoomáqa adeedí ranau. Mi-qoomaqána áuqu moó sía ooruku qai féemuna qoomáqa née ímaríqau. (Mi-qoomaqánaki moómoo fasiqa ánaasee áukuana aukuaana suqúmareeqa Yeerusareenni mi-qoomaqána suqá née maríqau.) ² Amaana maqasaa aanáiqikirausa misá úriqararausa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Yísuna kuqá áriranara qumeé randée marufaqa faiqí ánaasee Yí-sunara ámiqira fasiqee qufaqa minára rufíeeqa sía áriqau.

Yudasifa munnimmara qufíqamareenoo Yísuna ueeqáraree qinau.

(Mataioo 26:14-16; Mareekoo 14:10-11)

³⁻⁵ Misá miqída randée márufanoo Yudasifa Keerioota máqusaindaraafa Yísuna faiqí námukina qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée misáki marúfa, miná aunduráki kai Sadannafa kéeqafufanoo qumeé óonureenoo amaana máqasaa aanáiqikirausa úriqararausa faqa amaana máqasaa rakísirausa faqa qumeé súqinau. Yísuna ueeqá nímianninnanara moodáanaki ufa qímannimímarufaqa unéemaana munnimma ámifandinnanara qímamiqau. ⁶ Yudasifa eedóo qímaseenoo miqóoqari faiqí ánaasee nífusaa qumeé rámaseenoo kukéeqaseenoo Yísuna misá nísaukuki quqáraree qímasee ueeqárara randánau.

Áinnaaqarara qoomaqa deedaqíqau.

(Mataioo 26:17-25; Mareekoo 14:12-21; Yoohanee 13:21-30)

⁷⁻⁸ Sía ooruku qái féemuna néemaru faasaana áinnaaqarara qoomaqa sipsípa ánaaqi áru faasaanasaa Yísufa Peetooroona faqa Yoohaneena faqa niqíqámásee qímannimino qinau. Ínnee qara Yeerusaree máqusai óoruree maasára faqa áin-naaqarara qoomaqa deedaqífaqa óoru naanáura. ⁹⁻¹² Miqí qufaqa miqandá qíqau yái fee yá maqanaki fee maaqandá deedaqíanauree qufanoo Yísufa qinau, dóo ámiqimasee íriaqa, ínnee qara Yeerusaree máqusaki óoruree fídaqa qáfai fanoo nammári qafee máree kéeqainnanaki kéeqafi mi-maqána ákoona maaqí qí-

masee qímamia ufasáa rakísirafa aníara maaqí qinoo, moo rúmma qinée faqa qíní faiqinámu faqa áinnaaqarara qoomaqa naanná rúmrafa yái fee máridanoo fée qifanoo qínamma íriaqa. Miqí qímasee qímamifanoo miná sandáaqai moo rúm-maki uqannífiqainaqa minakí deedaqamásaifaqa ínnisaimbaqa fáfaa éendaki minakí naanáura. ¹³ Miqandá iriséeqa Yeerusaree máqusai óorureeqa Yísufa qímaqoondee kai mi-fasiqána faqa máaqa akoona faqa nínadafamáseeqa Yísufa qundée kai máseeqa aiqáma ainaina deedaqamáqaafanoo.

Yísufa áafaqa óosana áranau.

(Mataioo 26:26-30; Mareekoo 14:22-26; 1 Koorinti 11:23-25)

¹⁴ Dóo eendúfaqa Yísufa narí faiqi námu faqa kéeqafufaqa qaindá firaaná fíqu fíqumma óoqu marifiqau. (Nári óosana marasée aiqámausa qainda fíqu fíqumma fufaqa nísataa sáunu áreefufaqa áinnaaqarara aafaqa naqau.) ¹⁵ Misá miqí mámbufanoo Yísufa narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminu. Maa-ainaaqarara qoomaqána ínni faqa nárara firaqóo dídidanoo aupúrarana óorisaa máridaqa. ¹⁶ Qinée sía maqee ínni faqa kafáa naanáura, Ánutuna innaarúna ququsa kambíqafinaqa maa-ainaaqarara qoomaqána ánoona óosana uqanna kambíqafinaqa miqóo kafáa naanáura.

¹⁷⁻¹⁸ Miqí qímaseenoo Yísufa firaqa kaafa maraséenoo náriqa maqee maqee née-maru uainna nammarina umbíqarana narí faiqi námu níminoo qinau, Maaná maraséeqa námataikáaqa qinée ánoona ufa qímannimidaqa, qinée sía kafáa maqee ínni faqa naanáura, Ánutuna quqúsa kambíqafinaqa mi-karí miqóo innaarúnai naanáura.

¹⁹ Miqí qímaseenoo féemu moó maraseénoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo ruqí ruqí máseenoo narí faiqi námu níminoo qinau. Maa-feemúfa qíní qífaaqa kíkiqisira feemufa máridanoo kúqiranaki ínniara quqánnimaqánaura. Ínnee maqee maqee náidaqa qíníara náaqoo íridaqa naaqa. ²⁰ Námasoofanoo Yísufa miqí kai ínoo uáinna adiara nafisa maraséenoo narí faiqi námu nimiséenoo qinau. Maanafisánakinaa nammari qíní fidíka máridanoo. Ánutufa ínniara nóori runíranaki márunara narí fúka moodáanaki kúra ufa quqáidanoo, qíní fidíka ínni adíannímaqaranaki máridanoo.

²¹ Yísufa kafáa qímanniminoo qinau ínnee dóo qáfaaqa maa-qaindána fíqu fíqu íranaki ínniki qíníara ueeqée marífa máridanoo. ²² Ánutufa óoqai qumáú kai qinée faiqí nímaaku kúquanaura, qíní ueeqéemari fasiqafa firaqa numoo mínásaa áqufuanoo. ²³ Yísufa miqí qímasoofaqa miná faiqi námu narí irée narí irée qiqau yáfee miqíannoo yáfee miqíannoo, qiqau.

Yísuna faiqi námukiqari yáfee maasá úriqararafa máriannoo fee qiqau.

²⁴⁻²⁵ Miqídaqa maaqí qiqau, yáfee maasáki úriqararafa máriannoo fee mi-ufána qídaqa raiqára ufa qiqau, miqí qímarufanoo Yísufa qímanniminoo qinau, maa-maqánasaaqaraa karaambáiqauqa nári máqannaasa úrinaaqara máseenoo fífau naríara faiqí ánaasee dadaaqí marúnausee qídanoo. ²⁶ Ínnee, qíní faiqi námuki sía mi-oošanáfa máriannoo, ínniki úriqararafa ínnaaqianaafara foora máriannoo, ínniqa karaambáiqqa fannoo ínni aináinira faiqíara foora máriannoo. ²⁷ Yáfee úriqaranoo máridanoo fee, qoomáqaki óoqumarifi néemari fasiqa fee, nárana rakíqasee ními-mari fásiqa fee úriqaranoo máridanoo fee. Nárana rakíqasee nímmarífa mífá kai

úriqarara fásiqa márídanoo, dóo qinée nárana nammári rakíqasee nímimarunausa márídaqa sía inni rafáaqafu nímaqasee úriqararaisaíkidaqa inni aináinira faiqíara foo márídaqa inni dadaaqídaqa. Dóo ínnée qiní daanna raaqa.

²⁸ Ínnée qiní faiqi námu qiní moómoo ummaara kadáapirirana dadaaqí maríasa máríafanoo. ²⁹ Dóo miná ákiaqara qiní qíkoofa qiníara úriqarara karaambaiqee qí-maríndee kai íqa qinée faqa inniara qinée qeeqá karaambáíqa ququsaki kéeqafinaqa nárana faqa nammári faqa inniara qiní sáimbaqa neefándiafoo qídaqa. ³⁰ Miqóo ínnée qiní faiqi námu Isaraee máqannaa ufa írira qaindasaa óoqu marífi qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée Yakooboona faiqi námu átikiqari kambíqarausa Isaraee máqannaasa misásaa ínnée andeeqéefaranoo.

Peetooroofa Yísunara qáoo qíaninnanara kooroo ináu.

(Mataioo 26:31-35; Mareekoo 14:27-31; Yoohanee 13:36-38)

³¹ Miqí qímaseenoo Yísufa Simoona moo áuqa Peetooroona qímaminoo qinau. Simoona anée qiní ufa írira, Sadannafa aníara sandanáinai qídanoo ani marée-geenoo narí mandá ququsaki quqáraree qídanoo aní rarisámasee amanamásee qáfaidanoo. ³² Óo Simoona qinée aníara innaaru qímaseeqa anée qiní saqárikirafa sía taikáni. Anée káqirunna óonureenana óonu quándakinana aneenná ákaqaafasaaquqa poodúamánnisaa, qufanoo Peetooroofa qinau. ³³⁻³⁴ Óo karaambáíqa anée rumbáranaki fée kúqiranaki fee fínaqa qinée faqa minakí fuanáuree qufanoo Yísufa qímaminoo qinau Óo Peetooroo qinée ánoonufa aní qímamidaqa fáfaa eendámuqusai anée qaaramoo kári qiníara asaurúsee sía qiníara Yísusara íridee qínanoo dóo miqóo kai kookoorána ufa qíannoo.

Misá rákira paipana mara máree Oorifa áaqanasaa óoru fíqau.

³⁵⁻³⁶ Yísufa miqí qímaseenoo quandáfufanoo aqáma qímanniminoo qinau, Óoqai qinée inni niqíqámásaafanaqa ínnée munnimma fee rusáka fee níku ánaamu fee sía máree fíqau, ínnée mi-karí moo áinainara sárau fee iqau qufaqa misá qíqau, Óo sía moodáa ainainara sárauqímariáfanausa márídaqee qufanoo Yísufa qímanniminoo qinau, munnimma páusa márina miná maqee máraaqa rusáka márina miná maqee máraaqa, rákira paipana síainafa narí asausí faqaa siuta moóna amisée miná ákiaqara rákira paipana máraaqa. ³⁷ Qinée maa-ufána faqa qímannimidaqa. Ánutuna tamummáqara fasiqauqa qiníara akara rúmaqoofa dóo maqee kambíqaidanoo. Dóo maa-akaráfa faqa kambíqaannoo. Misá qiníara maaqí qídaqa misá miná mara máree mandá óosana máree maríasa námufaqa áruannee qídaqa. ³⁸ Miqí qímasoofaqa Yísuna faiqi námu maaqí qímasee qímamiqau, Óo karaambáíqa qáfaa, rákira paipana qaaraqánda maaqóo márídanoo fee qufanoo Yísufa qinau dóo ufa quqásee uqéeraaqa.

Yísufa innaaru qídaqa.

(Mataioo 26:36-46; Mareekoo 14:32-42)

³⁹ Yísufa miqí qímaseenoo dóo narí faiqi námu faqa fíndifinoo narí maqee maqee fímaruqoo Oorifa áaqanasaa óoru fína. ⁴⁰ Óorureenoo narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminoo, ínnée maaqóo márídaqa innaaru qídaqa sía mandá nímaniranaki kéeqaqa. ⁴¹⁻⁴² Miqí qímaseenoo mifá fíqareenoo aambaaka áqinoora foora naríaraa fíqaree Ánutunara aqoori sáunara fínoo narí kúqirafa adeedí roofanoo

minára innaaru qínoo qinau, Óo qiní qíkoofa anée eedóo qínaqa qinée mandá nam-mari naannána mara áqusainaqa sía náa, sía qeeqá íriranamau fuanáura, anínna íriranamáu kai fuanáura.^[43-44] Miqí qímaseenoo Yísufa afeekaikámándeet innaaru qímasoofanoo tooqaamu fannoo fidíkara foora áqinaaqa aniréenoo maqái áqufufanoo kúquaqaamminau. Áqufufanoo innaarúnaindari qangiroo moó fannoo akooqóo qumuréenoo afeeka ámufanoo afeekaikínau.]

⁴⁵⁻⁴⁶ Yísufa miqí qímasee innaaru qímaseenoo fíndifinoo narí faiqi námu qaaramoo márunnai óonu nínadafoofaqa nímudaani rúmafufaqa nísuku káaqa faiqaqée maríqau. Yísufa óonu nínadafamáseenoo qímanniminoo qinau, Ínnee náqaa fee ifaqée faiqáidee fíndi fíqa innaaru qiaqa, mandá nímaníranaki áqufífaara.

Yísuna umároo ufafa.

(Mataioo 26:47-56; Mareekoo 14:43-50; Yoohanee 18:3-11)

⁴⁷⁻⁵⁰ Yísufa miqí qímaseenoo narí faiqi námu qímannimimarufanoo misákiqari Yudasifa faiqí moómoo asukunai nífiqeenoo aniréenoo Yísuna ámoqara rufanoo Yísufa qímaminau, Yudasi qiní faiqí nímaakuara qímooqaranannai fee ueeqáidaneet qufaqa Yísuna faiqi námu Yísuna qumárararufanoo qáfamasee Óo karaambáiqua maasá rákira paipanannoo náruanauree qímasoofanoo misákiqari moó fannoo Yísufa qu úfana sía írirai rákira paipana qumáreenoo mooná akiaqa áaqamakufanóo ásauku uqannai áaqoo ateehá áqinau. Mi-fasiqáfa amaana máaqaki aanáiqikirausa úriqararana uqanna aináinímaruna áaqoo ateehá áqinau. ⁵¹ Ateekásoofanoo Yísufa qáfamaseenoo qinau, Dóo amaná, dóo sáa qímasee mi-fasiqána áaqoo áuqamasoofanoo andeeqámma ámaqanau.

⁵²⁻⁵³ Andeeqáseenoo Yísufa quándakinoo, aanáiqikirausa úriqararaura faqa amaana maqasaa úriqararaura faqa misá poorísauqa faqa faiqí firaasá faqa aiqáma Yudasina faqa ánusa aiqáma qímanniminoo qinau, nánaree ínnee rákira paipana sáamu indáammamareeqa mandá óosana máreemari fasiqanara foora qiníara qumárarara ánídee, qinée faasaambáasaana ínnei faqa firaa amaana maqaki márúnausa márúnaqa ínnee sía miqóo qumárarai. Dóo maqee ééndaki innindi faqa asukunakí nímari afaanausaindi faqa maa-eendáfa innindi mandóosana máraaninafa márídanoo.

Peetooroofa Yísunara qáoo qu úfafa.

(Mataioo 26:57-58, 69-75; Mareekoo 14:53-54, 66-72; Yoohanee 18:12-18, 25-27)

⁵⁴⁻⁵⁵ Miqí qímasoofaqa misá miná qumáreeqa áfiqa maree aanáiqikirausa úriqararana máaqaki quqáqau. Misá Yísuna máree fufanoo Peetooroofa rufíasee ínaaqiana nífaamme nífaammee inóo fífiufanoo Yísuna quqóo maaqána naambeéqai faiqí akaqáusa idárasee aaní márufanoo mífá minakí óonuree aanínau. ⁵⁶ Aaní márufanoo mi-maqánaki aináinímarú manaaqafa anirée andeeqásee Peetooroona óori qáfamaseenoo óo maafá Yísuna faqa nímarifammi qímaseenoo quandáfinoo miqóo márúsa qímanniminau, maa-fasiqáfa Yísuna faqa márifa márídanoo miná faqa qumáaraqa. ⁵⁷ Peetooroofa iriséenoo qáoo qínoo qinau, Óo maa-manaaqa sía qinée minára íridaqa. ⁵⁸⁻⁶⁰ Káqikaaqoo maríkufanoo faiqí moó fannoo qáfamaseenoo qinau anée Yísuna faiqinámuki máriana fee qufanoo Peetooroofa qáoo qímaseenoo qinau. Óo maa-fasiqa qinée sía minakínaasau márídaufanoo kaifáa maríkufanoo faiqí moó fannoo aniréenoo afeekaikámándeet innaaru. Maa-fasiqáfa kúqaa Yísuna

faqa márifa, Kariree máqannaa moodáa máqannaafa márídanoo fee qufanoo Peetooroofa qímaminoo qinau, Óo maa-fasiqa sía aní ufa ánoonara írídaqa. Miqí qímarufanoo kai kookooráana ufa qinau.

⁶¹⁻⁶² Ufa qufanoo Yísufa narí máruqooqari máaqakiqari quandáfi Peetooroona qáfoofanoo Yísuna narí Peetooroonara anée maqee éendaki qaaramoo kári qiníara sía írídee qínanoo kookooraaana ufa qíannoo qímaqoona kookooraaana ufa qufanoo Peetooroofa iriséenoo firaqóo asaurúseenoo ráuda mákufannoo aundurái sukáqoofanoo firaqóo ikíraqa máree finau.

Yísuna umároosa ataasa átaasa ímaríqau.

(Mataioo 26:67-68; Mareekoo 14:65)

⁶³⁻⁶⁵ Mi-eendánaki Yísunasaa rakísi marúsa ataasa átaasa qímasaida ári maríqau. Árídaqa qamunna qumáree miná áfusaa ititásee áriqa qiqau, yáfee aní áridanoo fee qiqau. Misá óosana óosana mandá ufa faqa qímamaqée maríqau.

Yuda máqannaa úriqararawsa Yísuna ufa íríqau.

(Mataioo 26:59-66; Mareekoo 14:55-64; Yoohanee 18:19-24)

⁶⁶⁻⁶⁸ Iqáqoo kanánaana Yuda máqannaasa úriqararawsa faqa aanáiqikirausa úriqararawsa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa moodáanaki suqúfufaqa Yísuna maréeqee misá suqíranaki quqáseeqa irámmiriqa qiqau, anée maasá qímaqimia, kúqaa anée Ánutuna ásauku mundíra fee márídane qufanoo mifá qinau qínée qímannimianaqa sía ínnée qiní ufa írífara qínée faqa moo úfara ínni iránaqa sía qímaqimifaranoo. ⁶⁹ Dóo maqee maaqóoqari qínée faiqí nímaaku úriqarara Ánutuna ásauku uqannai miná aaqá óoqu marifí máríanauree qufaqa misá aiqámausa qiqau. ⁷⁰⁻⁷¹ Dóo kúqaa fee anée Ánutuna ámaaku fee márídane qufanoo Yísufa qinau Ínnée qímariandee qímarunaasee qufaqa misá qiqau, dóo maqee maaqóoqari sía maa-fasiqána mandá ufa írímarusara randáanaura, dóo maqee uqanna narí óokinaa manda ufa maasá dáaqooki kéeqaiifaqa íríqa.

Misá Yísuna áfiqee Piratoona kóotaki quqáqau.

(Mataioo 27:1-2, 11-14; Mareekoo 15:1-5; Yoohanee 18:28-38)

23 ¹⁻² Miqí qímasoofaqa misá aiqáma fíndifíqa Yísuna áfiqeeqa Roomma máqannaa kiapafa Piratoofunnai áfiqee múnusee Yísuna árira ufa maaqí qímasee qímamiqau, Maa-fasiqáfa faiqí ánaasee káqi rúnna mara quqée márifa Roomma máqannaa karaambáíqa takísa munnimma sía áquaqee qímarífa naríara únnaqímáseenoo Ánutuna ásauku mundírafa qeeqáaraa karaambáíqa márídee qímarífaqa irisée áfiqee ánídaqa. ³ Piratoofa misá ufa iriséenoo quandáfi Yísuna qáfamaseenoo irámmirinoo qinau, Kúqaa fee anée maa-maqannáasa karaambáíqa márídane qufanoo Yísufa qinau, anée dóo qímaríananoo. ⁴ Piratoofa miná iriséenoo kafáa aanáiqikirausa misá úriqararawsa faqa faiqí ánaasee moómoosa faqa qímanniminoo qinau. Qínée maa-fasiqánaki qáfauna sía miná ummaara márifaqa írídaqa. ⁵ Yuda máqannaasa miná iriséeqa afeekaikámásee Piratoona qímamiqa qiqau, mifá qímannimu úfanannai rákirana uqéeraidanoo, mifá Kariree máqa maaqaindari óosana arasée mindári ánuqa aiqáma Yudeeaa máqa maaqaki miqímmamaree anífuqa maqee maasáki Yeerusaree maqúsai aniréenoo miqíkai ídanoo.

Misá Yísuna áfiqee Eeroodeena kóotaki quqáqau.

⁶⁻⁷ Piratoofa miná iriséenoo qinau, kúqaa fee maa-fasiqáfa Kariree máqannaa fee ánidanoo fee qufaqa misá eedóo qufanoo Piratoofa óo Eeroodeena quqúsak-iqari ani máridanoo qímaseenoo Eeroodeefa maa-karí Yeerusareenni animárinoo qímaseenoo Yísuna aqiqoofanoo miná sundíauqa áfiqee Eeroodeefunnái fiqau. ⁸ Eeroodeefa Yísuna qáfamáse asasinau. Óoqai kísaaqasaa Yísuna áufakianá kai íri-ufa kísaaqasaa miná qáfaanéerufa, sáina kásooqaqee sía faiqí amanaikímari ainaina qiní qífusaa áuqainaqa qinéé faqa qáfaa, qímasee Yísuna qáfamasee asasinau. ⁹⁻¹⁰ Yísufa óonuroofanoo Eeroodeefa óosana óosana ainainara iroofanoo sía ufa qinau, káqi marínau. Amaana máqasaa aanáiqikirausa faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Eeroodeena aaqá aniréeqa únna ufa afeekaikámánde Yísunara Eeroodeena qí-mamíqau. ¹¹ Eeroodeefa faqa narí sundíauqa faqa ataasa átaasa qímasee mandúfa qímamaqáqau. Misá ataasa átaasa qímamaqaidaqa karaambáiqu qamunna afisúa-maqásee áfiqee Piratoofinnái kafáa anirandée finau. ¹² Óoqai Piratoosa Eeroodeesa namuqáaqara máriuqanda mi-karí Yísuna aqiqoofanoo Eeroodeefinnai fu kámuqoo miqandá naráqoondi naráqoondi kíqau.

Misá kafáa Yísuna Piratoona kóotaki quqáqau.

(Mataioo 27:15-26; Mareekoo 15:6-15; Yoohanee 18:39–19:16)

¹³⁻¹⁴ Yísuna kaifáa áfiqee anirandéeqa Piratoofinnai óonuroofanoo Piratoofa aanáiqikirausa úriqararaura faqa faiqí firaasá faqa faiqí ánaasee moómoosa faqa náarama quqáseenoo qímanniminai, ínnée maa-fasiqána áfiqee qinéé únannai ániana, faiqí ánaasee káqirunna mara ubeekée márifaqee qímasee áfiqee aníana qímannimidaqa, qinéé ínni nífusaa óosana óosana ainainara írámmirunanoo mandá oosana oosanara qianá sía paqúriqa. ¹⁵⁻¹⁶ Eeroodeefa faqa íramásee qá-faifanoo sía mandáinaina minakí márifanoo kaifáa aqiqáifanoo áninoo, qinéé faqa minára maa-fasiqánara sía moo númoo minakí máridanoo fee qídaqa, minára qinéé sundíauqara ákumbau ákumbau áuqira uaiáqa samu qumáree ámiqimma firaaqóo ári ári ísaifaqa idukúanee qídaqa. [¹⁷ Piratoofa narí óosana máreenoo áinnaaqarara qoomaqaki aiqáma aukuna karabúsaki moo márúna idukú nimiséenoo kafáa maa-aukuanná Yísunara miqí kai íanáuree qímasee mi-ufána qinau.] ¹⁸ Faiqí ánaasee minára iriséeqa aiqámausa fáaqa rúmasee qiqau. Miná kúqáruaqa, Barabasina kai idukú qímia. ¹⁹ Barabasifa Yeerusaree máqusaki rákirana uqéeroonara faiqí kuqá nárúnara faqa karabúsa máriufa márínau, minára idukúaqee qiqau. ²⁰⁻²¹ Piratoofa Yísuna idukúaqeera faiqí ánaasee kafáa náaroofaqa misá irisée fáaqa quqásee qiqau. Mi-fasiqána aunírira saqari sáa árua, aunírira saqari márinnai fúani. ²² Piratoofa kafáa qaaramoo kínoo qímanniminai. Maa-fasiqáfa nána mandá óosana máreenoo fee. Qinéé sía kúqira ainaina minakí paqúriqa, ²³⁻²⁵ Qinéé ákumbau ákumbau áuqira uaiáqa sámua firaaqóo arusée idukúanauree qufaqa faiqí ánaasee firaaqóo fáaqa quqásee qiqau. Yísuna aunírira saqarisaa pirímmannai áruannee qímaru-fanoo misá ufa fannoo Piratoona rafáaqafusoofanoo Yísuna áruaqeera eedóo qí-maseenoo Barabasina idukínau. Barabasifa rákiranara faqa faiqí nárúnara faqa rum-báranaki márúna idukínoo Yísuna maréeqee misá nári íriranamau fuaqée qímasee narí sundíauqa nímufaqa dóo árirara, máree fiqau.

Yísuna áfiqee Koorookata áaqanai fimarufaqa ánaaseeuqa ikíraqóofa.

(Mataioo 27:32-44; Mareekoo 15:21-32; Yoohanee 19:17-27)

²⁶ Misá árirara máree fidaqa faiqí moo áuqu Simoona amaráfa mifá nánaindari áni marúfa Sireenee máqusaindaraafa mindári Yeerusaree máqusa aatáta ánimaru-faqa sundíauqa paqúri mándee miná áranaiqi qumáreeqa Yísuna aunírira saqari aku ámaqoofanoo Yísuna ánaaqiana máree finau. Sía amana mi-fasiqáfa qáoo qiannoo misá faaqaana qáfeenoo kúqiranara ruffasee áruaqaaufanoo kaqi eedóo qímasee dóo máranau.

(Yísuna faiqi námukiqari Peetooroofa márufa miná moo áuqu Simoonafa sía mifáu Yísuna aunírirana aku máranau, miná amaráfa moo fásiqa fannoo Sireenee máqu-saindaraafa aku máranau.)

²⁷⁻²⁸ Sundíauqa Yísuna áfiqa maree fimarufanoo Yeerusareendaraa ánaaseeuqa Yísuna ufa írimarusa moómoosa miná ánaaqiana oobíqasee ikífáaqa quqásee ikíraqaqa fimariquau. Miqí mámaree fimarufanoo Yísufa quandáfi nínnda fee ká-soomámbinoo qímanniminai. Sía qiníara ikíraqáaqa ínneeqara faqa ínneeqa faiqi námuara faqa ikíraqaqa. ²⁹ Kásooqaqee náaru ánianínna aukuanafa innisaa firaa nárirafa aupúrarafa máriannoo. Faiqi síaisa ámiqirafa márifarano. Faiqi ánaaqi síaisa sía náamma nímimariasaa misá ámiqimásee aufadámasee sandéefarano fee qifáranoo, faiqi faqáasa qumaara réeqa mandá kúqira kúqifarano. ³⁰ Mi-firaa nariráfa kambíqafinaqa áaqana ámeemaanai óonuree áaqana qímamiqa anée maasá rafáaqafusainaqa kuqufúananoo sía maa-mandainaináfa dárufani fee qifándinausa. ³¹ Ínnee íriaqa, Roomma máqannaasa maqee qinée sía áaqee márunausa, fúka saqáriara foo márunausa, maaqí mándee darusáifaqa kásooqaqee Yuda máqannaasa mandá óosana áaqarafa firaatiá márinará inaakuna mandá nárirafa Roomma máqannaasa inni nárifarano, minára qinée qímannimidaqa ínnee ínneeqara kai íkíraqáaqa. ³² Sundíauqa mandáinaina máree marúqanda qaaraqánda Yísuna faqa moodáakari náriraree qímasee miqandá Yísuna faqa nífiqee fiqau. ³³ Nífiqee fífiu-faqa káqikaa ámuuqa námusaa faiqí nímudaani fee qímaruqoo múnuseeqa Yísuna pírimmannai aunírira saqarisaa aruséeqa uqéereeqeeqa kúradaqau, faiqí mandá óosana máree maruqanda ásauku uqannai áakaarinni moó narí auníriranasaarusée uqéereeqee kúradaqau. Ásaqaaitinnai moó miqíkaimásee narí auníriranasaaruséeqa. ³⁴ Misá Yísuna árimarufanoo Yísufa innaaru qínoo qinau, Óo qiní qíkoofa misá mandáinaina qiní qímimariana minnínnisaa sía miná ákiaqara ía, misá nári ímar-ianara sía íridaqa. Sundíauqa Yísuna aruséeqa káatara foora sararamáseeqa miná qamunna rainá rainísee máraqau.

Misá Yísuna ataasa ataasa qiqau.

³⁵ Miqí márufaqa faiqí ánaasee kíkíqiqa máfufaqa qáfaidaqa misá úriqararausa Yísuna ataasá átaasa narí qímami narí qímami qiqau, Óo maa-fasiqáfa faiqí ánaasee asumu nímimari fee qímarifa maaná mifée dóo maqee aneennárasa asumu márainna qáfa. Mifá Ánutuna ásauku mundírafa rusandeesámu mándee mároofa márídanoofau dóo maqee naríara asumu máraiini. ³⁶⁻³⁷ Sundíauqa faqa ataasa átaasa qímamaqásee Yísuna uáinna nammari ámianee qímasee qiqau, anée kúqaa Yuda máqannaa karaambáiqqa márídana minásaaqari asumu mária. ³⁸ Yísuna aunírira

sagarisaa ákiaqai ákara moo ákara rinoo márinau, maaqí qímasee ákara rinoo márinau, maa-fasiqáfa Yuda máqannaa karaambáiqá márídanoo.

Qúmuarímaru fasiqáfa Yísuna faqa innaarúnai fúanínna úfana qinau.

³⁹⁻⁴¹ Mandá ainaina máree marúqanda nári aunírinasaa Yísuna aaqá máridaqa moó fannoo maaqí qímasee Yísuna áqinau, kúqaa fee anée Ánutuna ásauku mundíra fee márídaneé dóo amana anée aneenná faqa maaqandá faqa mara áquqi-sainaqa asumu mária, qufanoo moó fannoo narí aunírira sagarisaaqari miná áqinoo qinau. Qúsasaa anée faqa mifá faqa Ánutuna áfusaa kíkíqifara anée sía fee Ánutuna ruffaidaneé mi-manda ufána qínanee dóo maasá namu Roomma máqannaa moodáa ufa ámeemaanai márídaqa, maqee kúquanaura. Maaqandá kúqirafa andee-qánoo márídanoo, aníndiri qeeqá ummaarara kúquanaura maa-fasiqáfa mandáinaina síaifa kúquannoo. ⁴²⁻⁴³ Míqí qímaseenoo mi-fasiqáfa quándaki Yísuna qímaminoo qinau, Óo Yísu, anée aneenná quqúsaki karaambáiqaikinana sía qiníara aunúa, írria, qufanoo Yísufa qímaminoo qinau, Dóo aní qímamidaqa maqee fáasaana anée qiní faqa innaarúnai márinnaranoo.

Yísuna kúqira ufa.

(Mataioo 27:45-56; Mareekoo 15:33-41; Yoohanee 19:28-30)

⁴⁴ Súani qámbaanai ákiaqa amummaqa súani qárafa taikáfufanoo aiqáma maqa maaqai asukuna árufanoo súani áfu fannoo amannauná árufufanoo asukuna taikáfufanoo súanifannoo kafáa qanau. ⁴⁵ Asukuna káqi márufanoo Yeerusaree náaquqara amaana maqaki ititára qamunna firaafá qámbaana narí kai anaqínau. ⁴⁶ Yísufa faqa miqóo kai firaa kari fáaqa quqásee qínno qinau, Óo qípoo qeeqá qimana aní ásaukuki quqéeqa qímasee dóo káaqa kúqinau. ⁴⁷ Sundíauqa rakísirafa miqóo márídanoo mi-aiqama ainaina qáfamaseenoo Ánutuna amooqídanoo qinau, Óo maa-fasiqáfa ámiqira fasiqa máriifa kúqinoo. ⁴⁸ Faiqí ánaasee moómoosa ani qáfaida máriusa Yísufa kúquna qáfamáseeqa anirandée nímaaqai fidaqa nímuqusí marúfaqa ikífáfau iqá fidaqa mandáikammiqu. ⁴⁹ Moómoosa Yísunara ámiqi mándee írimarusa faqa ánaaseeuqa Kariree máqa maaqaindari Yísuna faqa ánusa faqa sía dauní fífainíqau káqi márída nínai márída qáfee maríqau.

Yísuna ákundoo ufafa.

(Mataioo 27:57-61; Mareekoo 15:42-47; Yoohanee 19:38-42)

⁵⁰ Faiqí moó Arimateea máqusaindaraafa Yeerusareenni animárufa miná áuqu Yooseefaafa, sía Yísuna ákoofau, miná amaráfa. ⁵¹⁻⁵³ Mifá ámiqira fasiqa káaqa andeeqára fasiqa, Ánutuna quqúsa innaarúnaindari maqásaa kambíqaaninnanara áfeesara márufa márinau. Mifá Yuda máqannaa ufa suqíranaki kéeqeemarúfa Yísuna árirara qufanoo qáoo qímarufa márinau. Yísufa kúqufanoo mi-fasiqáfa andeeqásee Piratoona oopísaki kéeqafinoo irámmirinoo qinau, amanée qinée Yísuna irí mara quqánauree qufanoo Piratoofa irisée eedóo qinau.

(Yísuna áukuana narí máqannaasa maaqímase madika indufúsaida kuqufusá níkundee maríqau. Misá óoni firaaná kasaafa áamara áuquseeqa minakí kéeqa-fufaqa dínni dínni moómoo aamara áuqíiseeqa kúqusa minakíafa náadu náadu níkundee maríqau. Moodaa kai moo kári ákundeeqa miná afunda taikóofanoo kaifáa

moó fannoo kúqufaqa miqí kai ímariqau; Sía moodáa karifau níkundee maríqau. Moo kári moo kári níkundee maríqau.)

Piratoofa eedóo qufanoo narí ákoona amaráfa óonuree Yísuna irí aunírira saqarisaagaraana maraséenoo qamunnannái kukúqamáseenoo mara máree óoni áa-mara indufírafa fúka márunki sía moó minakí ákunderafa márunki minakí Yísuna irí quqánu. ⁵⁴ Mooseena sándufa faiqí aunírira saqarisaa dírirara amaana fáasaana qáoo qínnoo márunka mi-eenonnái náriqa amaana fáasaana adeedí ranóo márufanoo dauní dauní Yísuna irí maréeqeenoo óoni aamaraki quqánu.

⁵⁵⁻⁵⁶ Karireendáara ánaaseeuqa Yísuna faqa ánuša Yooseefaana amarána faqa óoni aamaraki quqémarufafa qáfamáseeqa óonurandee anirée nári óosana máreeqa nári marasínna fadaméena óosana óosana Yísuna irisaa aku ámaqarara anirandée óonu deedaqíqau. Sariríqasaa misá Mooseena sándufamau fíqa nári amaana fee qímasee adooaqáu.

Yísufa fíndimaqee fifufafa fífau mádikakai qáfoo ufafa.

(Mataioo 28:1-10; Mareekoo 16:1-8; Yoohanee 20:1-10)

24 Mi-anaaseesá nári máqannaasa amaana fáasaana Sariríqa adooámáseeqa faiqée dúna kanánaana maasá amaanasáa kanánaana eendái mi-fadameenná marasínna ainaina deedaqamáqoona máreeqa Yísuna ákundoo óonina áamaraki kéeqarara fíqau. ²⁻⁵ Óonureeqa qáfoofanoo narí kai óoni firaatiá kooqísaa ititáqoofa quanda quandamméeqee káqinni quqáqoofafa qáfamaseeqa káqi kéeqafi Yísuna iríara randóosia qáfoofanoo sía márufafa káqi kíkíqíqa márídaqa náqi fee ianáura náqi fee ianáuree qídaqa tautú másee qáfoofanoo qaara fasiqa káaqa aréenee marú qamunna afisíra qánda misá naaqá kambíqafíqa kíkíqíqau. Kíkíqamáfufafa nínfafeeqa qífu qáfaano qímaseeqa nínuka tuqú náumoo amisoofafa mi-faiqíqandá qímannimiqa qíqau, ínnée nánaree fíndifimari fasiqanara kúqirausakí-qa randáidee. ⁶⁻⁷ Mifá sía maaqóo márídano, mifá fíndifino dóo mifá fífinoo márídano. Mifá óoqai Kariree máqa maaqaki márídano ínni qímannimímarufafa ínnée íriusa sía fee íridee minára randáidee. Mifá maaqí qímasee ínni qíman-nimína, qínée faiqí nímaaku qíní maréeqee mandá fasiqa nísaukuki quqéefara-noo. Quqásaiqafa aunírira saqarisaa pírimmannai darusáifano qaarano fáasaana ínnoo Ánutufa qíní uqéera qísaanno fee qufaqa ínnée sía irusée. ⁸⁻⁹ Miqí qí-masee qímannimufafa misá Yísuna ufara iriséeqa óonurandee maqúsai aniréeqa Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée marúsa faqa faiqí ánaasee akaqáusa faqa mi-ainaina óoni áamaraki óonu qáfoonara qí-mannimiqa. ¹⁰⁻¹¹ Mi-anaaseesá núqu Máriana amaráfa Makadara máqusaindaraafa faqa, Yooannafa faqa Mariana amaráfa moó Yameesana ánoofa faqa akaqáusa mi-ainaináusara Yísuna faiqi námu qímannimufafa fúrufarufa maasá qímaqimi-afoo qímasee sía ámiqímásee íriqau. ¹² Peetooroofa misá úfa iriséenoo fíndimeeqee quqásee sandéenoo óoni aamaraki kummáramáfufano mara meerá qáfoofano Yí-suna irí kukúqu qamunnafa kái minakí márufano qáfamaseenoo óonurandee aatáta narí ámaaqai fídanoo mináuqaindiara írinoo finau.

Eemausa máqusai fímaru aanáki Yísufa páqurinau.

(Mareekoo 16:12-13)

¹³⁻¹⁴ Mi-faasaannákai Yísuna faiqi námukiqari Yeerusareendari Eemausa máqusai fídaqara Yísuna arusoofanoo sía madikakí márúnara narí qímami narí qímami qíqa fiqau. ¹⁵⁻¹⁶ Miqí qiqá fídaqara narí qímami narí qímami qímarufanoo Yísufa narí uqanna aniréenoo miqandá faqa fímarufafa miqandá qáfamasee sía náaqoo írinau. ¹⁷⁻²⁰ Yísufa qímanniminoo qinau, ínneeqara aatáta fídaqara nánaree narí qímami narí qímami qiqá fídee qufafa miqandá irisée kásoomámbufafa nóori runúsee moó fannoo Kareeoopasafa Yísuna qímaminoo qinau, maa-eenda ufána Yeerusa-ree máqusai ufa firaafá kambíqaina anée kai fee sía írinee qufanoo Yísufa qinau, nána ainainee kambíqeenoo fee qufafa miqandá qiqau Yísuna Nasareetee máqu-saindaana árunara maaqandá qídaqara. Mi-fasiqáfa Ánutuna tamummáqara fasiqa márufafa Ánutufa faqa faiqí ánaasee faqa miná ufara faqa mifá áuqoo ainainara faqa úriqararafa afeeka fée qímarufa márufafa maasá aanáiqikirausa úriqararafa faqa maasá faiqí firaasá faqa Roomma máqannaara áruaqee qufafa aunírira saqarisaa pírimmannai áriqau. ²¹ Mi-fasiqáfa maasá Isaraee máqannaa karaambáiqi Roomma máqannaa nísaukukinaana maasá qumáaraaninna fee qídaqara asasímariafannana már-ufafa kuqá áriqau, Maqee fáasaanaqari mifá kúquqoo qaaramoókifafa márídaqa. ²²⁻²⁴ Maasáiqari ánaasee akaqáusa narí ákundoo óoni áamaranai óonu qáfaafanoo sía miná írí mári qáfeeqa nífu pisipasa mándoofafa qangiroo kái qáfaafanoo qí-manniminoo qinoo Yísufa kúqiranaki fíndifinoo qiafaqa maasáiqari akaqáusa óoni aamarai óonu qáfaiifanoo ánaasee indée kai ínno Yísuna kai sía qáfeeqa.

²⁵ Yísufa miqí quná iriséenoo kafáa miqandá maaqí qímasee qímanniminau. Óo fúrufarira qanda máriafanoo Ínnee sía dauní Ánutuna tamummáqara fasiqa ufa írí mariafanoo káaqa ínneeqara anúqi maríafanoo. ²⁶⁻²⁷ Ánutuna tamummáqara fasiqauqa ásauku mundíranara mi-oosana oosana aupurararána marasée miqóoqari narí aréenaranaki kéeqaannoo fee qímaoofanoo náqimasee fee sía kambíqarara, kambíqaannoo. Miqí qímaseenoo Yísufa Mooseena sándufa ákarakinaanasaa óosana araséenoo tamummáqara fasiqa aiqáma ákarakinaana naríara ákara rúmaqoonara miqandá qímanniminoo aatáta fímarinau. ²⁸ Miqínnoo ufa qínnoo fífiufanoo Eemausa máqusa adeedí rámaseenoo Yísufa káqi fínoora foora ufaqá miqandá rafáaqa fí-daqara qiqau. ²⁹ Dóo súani kéeqaifanoo asukunaikídanoo anée maasá faqa ani mária qufanoo Yísufa eedóo qímasee misá faqa óonu márinau. ³⁰⁻³¹ Miqánda nárana deedaqí isee óoqu márifi naanéerufanoo Yísufa féemu maraséenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo ruqí ruqí máseenoo nímufafa misá írirafa misá nífu faqa kam-bíqoofafa óo Yísufammifoo qufanoo Yísufa dóo miqóoqari taikáfinau. ³² Taiká-fufafa miqandá narí qímami narí qímamiqa qiqau maaqandá aanái áni marú-nanoo mifá maaqandá faqa ánidanoo ákarakinaana maaqandá qímaqimímar-i-fanoo maaqandá daundurái idára foora qámafi qimbáfi ímarifaqa maaqandá sía minára íríqau. ³³ Miqí qímaseenoo miqandá aaqee quqásee Yeerusareenni kafáa fiqau. ³⁴⁻³⁵ Óonureeqa miqandá Yísuna faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée marúsa akaqáusa námufafa moodáaqoo márúnaki miqandá óonureeqa miná faiqi námu qímannimiqa qiqau. Dóo karaambáiqi kúqiranakiqari fíndífinoo Simoonafa dóo qáfeenoo qufafa miqandá náriqa aanái fí paqúri funára

faqa féemu marasée ruqí ruqí mándee nímufanoo nífu faqa náaqoo faqa írunara nári qímannimiqaau.

Yísufa narí faiqi námu kooroománnimaqanau.

(Mataioo 28:16-20; Mareekoo 16:14-18; Yoohanee 20:19-23; Niqiqoosa 1:6-8)

³⁶⁻³⁷ Miqandá nári qáfoonara qímannimímarufanoo karaambáiqá narí uqanna tautúmánnimaqasee nífusaa kíkiqamambinoo qinau, ínnikina asooárafa máriani qufaqa aiqámausa tautúmándeé áfaannee qímasee firaaqóo ruftaqau. ³⁸⁻³⁹ Yísufa nínđafamáseenoo qímanniminau. Náqi fee ifaqée qaara irirafa ínni náaqoosaa rinoo fee qiní qísauku faqa qíku faqa pirímma dárúqoona qáfaaqa qínée qeeqá uqanna máridaqa. Ínnee anirée qiní dúqamásee qáfaaqa qimaqí faqa qímudaani faqa káqi máridanoo áfaanna fannoo síá miqírafa máridanoo. ⁴⁰⁻⁴³ Miqí qímasoofaqa firaaqóo asasamásee óo dóo kúqaa narímmifoo qímasee kafáa áfaannasaaqari ani máridanoo fee qímasaida quqásaida ruffee maríqau. Miqí márufanoo Yísufa uqannífiqararee qí-maseenoo írámmirinoo qinau ínni nárana moó márínaqa qímifaqa náa qufaqa misá noodáanna áfaqa maréeqee ámufanoo aiqámausa nífusaa qumáree nanau.

⁴⁴ Námaséenoo maaqí qímasee qímanniminau qínée ínni faqa káqi máridaqa maa-dariránara kúqiranara fíndifiranara qímannimiaafanausa máridaqa. Mooseena sán-dufa faqa tamummáqara fasiqauqa ufa faqa Dafidina idí ákaraki faqa qiníara ákara rúmaqoo ufafa náqímásee síá kambíqararee dóo miná ánoona kambíqarana qá-faafanoo. ⁴⁵⁻⁴⁷ Miqí qímasee Yísufa misa tamummáqara fasiqa óoqeenaa ákara íri-aqeera misá írirana quandáseenoo qímanniminoo qinau maaqímmínnoo ákara óosana máridanoo, Ánutuna ásauku mundírafa aupúrarana maraséenoo qaaramoo fáasaana márínnoo kúqiranakiqari fíndifínnoo miqóoqari Yísuna ufa írimariasa faiqí ánaasee fuki faakí qímasee qímannimímarifaqa nári mandáinainara níkoqamáseeqa Ánutufinnai quándaki nári mandáinaina ákiaqara ásauku mundírana áuquara qí-mamifanoo minníninnisaani, miqíqa ufa qímannimirafa faqa mandáinaina min-nísarafa faqa Yeerusaree máqusai óosana araséenoo aiqáma maqa maaqai qíman-nimirafa dáraanianno. ⁴⁸ Ínnee qiní qíqoondiuqa mi-ainaináusa qáfee marúsa mári-afanoo. ⁴⁹ Qiní qíkoofa Ánutufa narí maraquna afeeka nímimari maraquna ínni nímiraree qímasoona qeeqá kai óorureeqa níqíqánaqa qumurée ínni afeekaikámán-nimaqáannoo. Ínnee síá Yeerusaree máqusa minnísaaqa maaqóo kai márifanoo náakufinaqa fífainiaqa.

Yísufa innaarúnai óoru fu ufafa.

(Mareekoo 16:19-20; Niqiqoosa 1:9-11)

⁵⁰⁻⁵¹ Yísufa narí faiqi námu faqa narí áqoondiuqa faqa Yeerusaree máqusaindari nífiqeenoo Beetani máqusa amummaqa óonureenoo narí ásaukuqara uqéeraseenoo nifaaqóoqa qímannimaqaidanoo narí faiqi námu minníniseenoo uqéerakinoo innaarú-nai óoru fínau. ⁵²⁻⁵³ Miqóo márusa miná qáfamásee Ánutuna amooqímasee quán-daki nímuqusaki asasírafa qumbíqafufaqa Yeerusareenni kafáa óonu máridaqa faasaambáasaana náaquqara amaana maqaki kéeqafidaqa Ánutunara dúfi dúfi qí-mamaqée maríqau.

YOOHANEE

Amiqira Fasaasa Ufa Yoohaneefa Akararinau.

Náaru náaru márira ufa.

1 Óoqai maa-maqa maaqáfa sía márúnakinai Ánutuna afeeka ufara foora Yísufa márínau. Mi-afeeka ufara foorá Yísufa Ánutuna faqa márínau. Mi-afeeka ufáfa Ánutufa kai márínau. ² Óosana ároonakina mi-ufáfara foora Yísufa Ánutuna faqa márufa márínau. ³ Mi-ufánannai Yísunannai aiqáma ainaina kambíqaoofanoo márídanoo. Sía moo áinaina sía minánnai kambíqanau. Aiqáma ainaina miná Yísunannai kai kambíqanau. ⁴ Aiqáma kambíqoo ainaina miná Yísunasaaqaraa márírana maraséenoo dóo márídanoo. Mi-mariráfa maa-maqánasaaqaraa fasiqa ánaasee naundurái qóomara foora aurau rímarífa márídanoo. ⁵ Mi-aurau riráfa asukunakí qáidanoo. Mi-aurau rira qoomána asukuna fannoo sía amana qumáree rafáaqa fúannoo.

⁶ Ánutufa qumeé dadaaqufanoo maqásaa fasiqa moo námmaryi nímimaru Yoohaneefa kambíqafufanoo Ánutufa qíní saikákí fúannee qufanoo narí saikákí ani márínau. ⁷ Yoohaneefa kooroo írafa animárinau. Mi-qoomána Yísunara kooroo írafa áninau. Aiqáma fasiqa ánaasee miná ufa irisée Yísunara kúqaa ánoonee qiaqéera áninau. ⁸ Mifá Yoohaneefa sía mi-qoomáfau márínau. Káqi mi-qoománara kooroo íanifeera animárinau. ⁹ Ánutuna ufa fannoo Yísufa ánoona aurau rirafa márínau. Mi-aurau riráfa faiqí aiqámausa naunduráki qéemarufa márídanoo maqásaa faiqí ánaaqi kámmafinoo maa-maqa maaqánaki qúminau.

¹⁰ Mifá maa-maqa maaqánaki ani márínau. Ánutufa mi-ufána Yísunannai maa-maqa maaqánakinaa fasiqa ánaasee áuqu quqásoofanoo misáki akooqóo qumu már-ufafa sía minára íriqau. ¹¹ Mifá narí áuqu maqa maaqanaki aniroofaqa miná máqannaasa minakí máriasa miná maréeqee áqusee minnísaqau. ¹² Akaqáusa asasammásee maróosa Ánutuna ufa Yísufa misára innée Ánutuna faiqi kámambi máriaqee qíra ufa níminau. Minára kúqaa Ánutunee qímasee naundurá ánimarusa miná faiqi kámambi máriaqee qíra úfa níminau. ¹³ Ánutuna faiqi miqímariasa kambíqafi máriasa sía maa-maqa maaqánaki máriasakiqari kambíqaqau. Sía faiqí faiqi ímaríandeefau máfi kambíqaqau. Sía faiqí nári íriranannaifau Ánutuna faiqi kámmafi kambíqaqau. Ánutuna íriranannai kai kambíqafufaqa miná faiqi námukiqau.

¹⁴ Mi-ufáfa Ánutuna ánoona ufa Yísufa faiqí faiqi kámambinoos maasáki qumu márínau. Qumumárufaqa miná áfeeka eeraarirana maasá miná faiqi námu kúqaa qáfaqau. Mifá narí ákoona ámaaku moodáa márúnara narí ákoonasaaqaraa áfeeka eeraarirana faqa káqi áfaarirana faqa kúqaa ánoona úfa qírana faqa maraséenoo qumbiqánoo márúna qáfaqau. ¹⁵ Yoohaneefa nammári nímimarufa minára Yísunara kooroo inau. Mifá maaqí qímasee faiqí ánaasee qímanniminoos qinau. Óoqai qínée qímannimiqia. Moó fannoo qíní qínaaqianna ániannoo. Qínée kambíqaafannaqoo mifá óoqai máriufa márifaqa qíní úriqarara fee qíafanafa maaná Yísufa mifá márídanoo. Yoohaneefa miqí qímaseenoo minára qímanniminau.

¹⁶ Yísufa maaqóo qumu márídanoo narísaaqaraa ámiqi ámiqirana ámuuaqa ámuuaqa moómoo maasá aiqámausa qímufaqa máreemariqiafana. ¹⁷ Ánutufa

Mooseenannái narí sándufa narí amusúfa maasá qíminau. Ásauku mundírana Yísunannai narí káqi asasamándee nímirufa faqa kúqaa ánoona ufa qírana faqa maasá qíminau. ¹⁸ Sía moó fannoo Ánutuna qáfee marúfa márínau. Narí ámaaku moodáa narí ákoona ámuqusa uqanna mifá kai narí ákoona faqa márída qáfamaseenoo maa-maqánasaa maasá qímannimirara qúminau.

Yoothaneefa nammári nímimaru ufafa.

(Mataioo 3:1-12; Mareekoo 1:1-8; Ruka 3:1-18)

¹⁹ Yoothaneefa Yísunara kooroo qu úfafa maaqímasee animárinau. Yuda máqan-naasa amaana máqa aanáiqikirausa faqa amaana máqaki dapi saika máree marúsa misára Reefina áiku ásauku fee qímarusa misá faqa Yeerusareenni suqúfufaqa ufa qímaseeqa faiqí akaqáusa nifeeqásee niqíqoofaqa Yoothaneenara irárara óoqufiqau. Yoothaneefa nammári nímimarufunnai Yooradanna námmarinni óoqureeqa maaqí qímasee iraqau.

Óo Yoothane, Ánutuna tamummáqara fasiqauqa kambíqaaninna tamummaqara fasiqanara ákara rúmaqoofa anée maaná mifée yáfee. ²⁰ Yoothaneefa misá ufa iriséenoo sía káqi úfa qinau akooqóo kooroo qímasee qímanniminau. Qinée sía ásauku mundírausau márída. ²¹ Misá minára iriséeqa kafáa iraqau. Anée Eeriaafée márídane. Maasá qímaqimia. Miqí qufanoo Yoothaneefa qinau sía qinée misáu. Miqí qufaqa misá iraqau. Anée mi-tamummaqara fasiqánara ákara rúmaqoo fee márídane.

Miqí qufanoo Yoothaneefa sía fee qinau. ²² Sía fee qímasoofaqa misá quándaki qiqau. Maasá niqíqaasá nána ufa fee aníara qímannimianauree. Anée yáfee. Anée aneennára náqi fee qídanee. ²³ Yoothaneefa misá ufa iriséenoo maaqí qímaseenoo qímanniminau. Ánutuna tamummáqara fasiqa Eesaiaafa óoqai maaqí qímasee qiníara ákara rinau.

Qinée karaambáiqara namméera qímasee qímannimira fasiqausa márídaqa. Káasau máqa maaqakiqari maaqí qímasee namméeraqidaqa. Ínnee karaambáiqara ánianínna aanna andeeqáseeqa afisúqa.

²⁴ Yeerusareendari niqíqoosa misá Farisai ámaana ufa qímarusa misá miná iriséeqa kafáa irámmiriqu. ²⁵ Óo Yoothane, anée sía ásauku mundírafa márídana. Anée sía Eeriafa márídana sía anée mi-tamummaqara fasiqáfa márídana. Anée sía misá márídana náqi fee ídane nammáriki kéeqannimaqaidane. ²⁶ Yoothaneefa misá ufa iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau. Qinée nammáriki faiqí ánaasee kéeqannimaqaidaqa. Ínni qámbaanai moó fannoo márídanoo ínnee minára sía írimari-afanoo. ²⁷ Mifá qiní qínaaqíanna ánianínafa qiní úriqararafa máriannoo. Náqimasee fee qinée miná dadaaqianáuree. Qinée kúqaa óoreeqararausa uqanna márídaqa.

²⁸ Yoothaneefa Yooradanna námmariki Beetani máqusai dínni afainni nammáriki kéeqannimaqéemarufaqa misá anirée miqí qímaseemma irée maríqau.

Ánutufa auíqaanínna sipsipa anaaqina ufa.

²⁹ Iqáqoofanoo kanánaana Yísufa Yoothaneefunnai óoqu fímarufanoo Yoothaneefa qáfeenoo narí faqa márusa maaqí qímasee qímanniminoo qinau. Ínnee qáfafaqa maa-fasiqáfa Ánutufa nifaueemari aandaú ánaaqi narí qaindásaa kúquaninna aandaufa maasá aiqámausa maa-maqánasaaqaraasa mandáinaina minánnai maraqúqiseenoo Ánutufa dárira ufa ateeqáqisaaninafa márídanoo. ³⁰ Eendá qinée minára maaqí qú-

nafa maafá qínée sía máriafanna kamuqoo márúnara qíní úriqararafa márídanoo qíní qínaaqianna kambíqafi aniráannoo qúnafa maaná mifá márídanoo. ³¹ Qínée minára sía írimariafanausa márídaqa. Isaraee máqannaa nífusaa kooroo qiaqéera nammári áuqamánnimaqaqa ánídaqa.

³² Yoohaneefa maaqí qímasee Yísunara qinau. Qínée Ánutuna maraquna qá-faunano mifá nakipurúnaikámambino innaarúnaindari qumuréenoo Yísunasaa quqéenoo. ³³ Qínée qeeqá kai ásauku mundíranara sía amana mifée qianáura. Maa-saikánara diqiqoofa Ánutufa maaqí qímasee qímaqiminu. Anée faiqí moó qá-fainano qíní maraquna fannoo akooqóo minásaa mundúfinnanara minára faiqí ánaasee qíní náaquara maraqunannái rúmannimaqáanina fee qinnáranoo. ³⁴ Maafá Ánutufa rusandeesámu másee mároofa narí ámaaku uqanna márídanoo. Qínée qeeqá qífunnai qáfeeqa inni kooroománnimaqaídaqa.

Yísufa indaarú óoqasaa nífiqoo faiqi namusa.

³⁵ Kanánaana iqáqoofano Yoohaneefa nammári áfainni narí ufa írimaru fasiqa qandá faqa márufano Yísufa áiqaránu. ³⁶ Áiqaróofano Yoohaneefa ámiqi mándee aikuqummáseenoo qinau. Ínnee maaná qáfaaqa Ánutuna aandáu ánaaqiara foora qaindásaa maasára kúquaninafa áiqaqaidano. ³⁷ Yoohaneena ufa írimarúqanda mi-ufána irisée Yísuna dóo áfaqee fiqau. ³⁸ Áfaqee fímarufano Yísufa quandáfi nínfafeenoo qinau. Ínnee qara nánaree qíní qífáqee ánídee qufaqa miqandá qiqau. Ufasáa rakísira anée yái fee márídanee. ³⁹ Yísufa iriséenoo qímanniminu dóo anirée qáfaaqa qufaqa miqandá miná faqa óonu miná máaqa qáfamasee eenáanianna óonu qáfamaseeqa miná faqa káqi kaaqóo máríqau.

⁴⁰ Mi-fasiqaqandá Yísuna máaqa óonu qáfamasee miná faqa máruqanda miqandákiqari moó fannoo Andurufa márínu. Mifá Simoonaa moo áuqu Pee-tooroona ákaqa márínu. ⁴¹ Andurufa naráfasaana Simoonaa moo áuqu Peetooroona káqi káqi paqúrimaseenoo qímaminoo qinau. Maasá Ánutuna ásauku mundíra fasiqa kambíqaannoo fee qímaqoofa dóo maasá paqúriqa qímaseenoo miná áfiqammaree Yísufinnai finau. ⁴² Óonuroofano Yísufa Simoonaa aikuqummáseenoo qinau. Anée Yoohaneena ámaaku Simoonafa márínanoo. Qínée aníara Keefasaneé qianáuree qinau. Mi-auqú oosanná óoni fee qínnoo márídanoo.

Yísufa Firipina faqa Natanaeerana faqa náaroo ufafa.

⁴³ Moo kánanaana Yísufa Karíree máqamaaqai fuanéera aanái Firipina paqúrimandeenoo qímaminoo qinau. Dóo Firipi qíní faqa dóo ániannee qinau. ⁴⁴ Firipifa faqa Andurufa faqa Peetooroona faqa Beetasáida máqusaindari moodáa maqusanaasa máríqau. ⁴⁵ Firipifa Natanaeeranara randásee paqúrimaseenoo qímaminu. Mooseefa Ánutuna sándufasaa faqa tamummáqara fasiqausa faqa kambíqaaninna fasiqanara óoqai ákara rúmaqoona maasá paqúriqa. Mifá Yísufa Yooseefaana ámaaku Nasareetee máqusaindaraafa márídanoo. ⁴⁶ Natanaeerafa qinau, Akasáa náqímasee ámiqira ainaina Nasareetee máqusaindari kambíqararee, sía kambíqaannoo. Miqí qufanoo Firipifa qinau anirée dóo óonu qáfa.

⁴⁷ Firipifa miná áfiqeenoo óonu roofano Yísufa Natanaeerana qáfamaseenoo qímaminoo qinau. Óo maafá Isaraee máqannaa faiqí uqanna ánídanoo. Sía qúnna úfa minakí márífa andeeqárafai kai márífa márídanoo. ⁴⁸ Natanaeerafa minára iriséenoo tautúmaseenoo maaqí qímasee Yísuna qímaminu, anée náqi fee másee qíníara íri-

danee. Yísufa iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Natanaeera fáasai Firipifa sía aní paqúriqoo anée aneenná maqúsai aneenná faafísa atukaki níanai márianaqa qinée aní aundurákinaa óosana fáasai qáfeeqa. ⁴⁹ Natanaeerafa iriséenoo tautúmakufoano qinau. Ufasáa rakísirafa anée Ánutuna ámaaku márianafa. Anée Isaraee máqannaa karaambáíqa márianafa máriananoo. ⁵⁰ Miqí qímasoofano Yísufa qinau. Qinée fáasai faafísa atukaki máriana qáfaunnaara minára qúnnaara anée mináree qíníara Ánutuna ámaaku fee qídanee. Qíní ufa íria. Maqee káqikaqoo uqafíqauana qáfaanoo. Kásooqaqee ánoona firaqóo uqánníqaaana. ⁵¹ Miqí qímasee miná faqa márusa qímanniminoo qinau. Qinée ánoona ufa qímannimidaqa kásooqaqee ínnée innaarúnai kudimandá rakée ínaqa qáfaifano qangiroouqá faiqí nímaaku qíní qímummaqa óoraini qímaini ímarífaqa nínđafeefarano.

Kannaana máqusai faiqí faqa ánaasee faqa nimundóo ufafa.

2 ¹⁻² Qaara faasaaná áiqaroofano Kanna máqusai Kariree máqa maaqaki moó máqusaki mánaqa amundárafa márínau. Yísuna ánoofa Máriafa miqoomaqánaki dadaaqídanoo márínau. Qoomáqa suqóosa Yísuna faqa narí faiqí námu faqa náaroofaqa fiqau. ³ Mi-maqannáasa óosana maaqímmínnoo máridanoo. Mánaqa nimundáree qímasaídaqa nárana faqa uáinna nammari nári maqee maqee née maría nammari faqa námammaree múnusaida nimundée máriqau. Miqoomaqánaki uáinna nammari námammaree kasaaqa múnú taikásoofano Máriafa narí ámaaku Yísuna qímaminoo qinau. Qíní qímaaku dóo uáinna nammari taikánoo máridanoo. ⁴ Yísufa mi-ufána iriséenoo narí áfeeke kooroománnimaqaaninnanara iriséenoo qímaminoo qinau. Óo qinnaqéefoo nánaree anée qíní iráídanee. Kásooqaqee qinée fira ainainá óosana óosana faiqí sía áuqee maría áuqanaura anée maqee kasaaqá qímariananoo. ⁵ Yísuna ánoofa miná iriséenoo quandáfinoo qoomáqa dadaaqímaru fasiqausa mara quqáqoosa maaqí qímasee Yísunara qímanniminau. Nána ainainaree maafá qínaqa mífá qínandée kai iaqa.

⁶ Mi-maqánaki óoni qafee firaafáua dínni qísauku taikásee dínni ani moodáa marasée márínau. Yuda máqannaasa nári ímarúdeemásee minakína námmari marasée nísaaqumásaida nárana néemariqau. Aiqáma ooni qafee tintarámma miqírafa firaafáua márínau. Nammári moómoo saka adíee marúsauqa máriqau. ⁷ Yísufa qoomáqa suqára faiqiuqa mara quqáqoosa qímanniminoo qinau. Ínnée nammári sakasée maa-ooni qafeesáki adíee márífanoo áfaisaa kai úruani. Yísufa miqí qímasoofaqa misá aiqáma mi-ooni qafeesáki saka adífoofano áfaisaa qumbiqáqau. ⁸ Saka adífa qumbiqásoofano Yísufa qímanniminoo qinau. Ínnée minakínaana sakamáree qoomáqasaa rakísimarina ámífanoo námasee qáfaani. ⁹ Miqí qímasoofaqa misá miqímmiqau. Qoomáqasaa rakísirafa mi-nammari faqa uáinnáikamáfuna óosana síamma írinau. Qoomáqa suqéemaru aináinira fasiqausa misá kai íriqau. Qoomáqasaa rakísirafa námasee qáfoofano amundóo ánaaseena afaaqi áaramáseenoo qinau. ¹⁰ Aiqáma qoomáqa suqée maríasa ámiqira uáinna náaree inđaarú nímiafaqa náidaqa. Néeneesaafaqa ínaaqianna mandá uainna nímidaqa. Anée sía miqíananoo ámiqira uainna uqanná kai ínaaqianna nímiananoo.

¹¹ Miqínoo Kariree máqa maaqaki Kannaana máqusai Yísufa narí saika óosana araseenoo faiqí sía áuqoo ainaina ámiqira oosana áuqamásoofaqa faiqí ánaasee qáfaqau. Mífá mi-karí narí áfeeke firaaná uqannífiqoofaqa miná ufa írimaru fasiqausa Yísunara kúqaa Ánutuna ámiqira áfeeke uqannífiqee marí fee qiqau.

¹² Miqóoqari Yísufa narí ánoona faqa narí ákaqaafasaa faqa narí ufa írimarusa faqa Kapeeranaumma máqusai óoqu fíqau. Miqóo óoquiree qaaramoo fáasaana káqi márínau.

Yísufa Yeerusaree náaquqara ámaana máqaki kéeqoo ufafa.

(Mataioo 21:12-13; Mareekoo 11:15-17; Ruka 19:45-46)

(Óoqai Ánutuna qangiroo moó fannoo Isaraee máqannaasa áinnaaqareenoo Isipa máqannaasa óoqa faiqiuqa kuqá nárufaqa Isaraee máqannaasa quqásee sandáqau.)

¹³ Isaraee máqannaasa mi-ainnaaqarara qoomaqa suqárara deedaqufanoo Yísufa minní Yeerusaree máqusai óoru fínau. ¹⁴ Óorureenoo Yísufa náaquqara amaana maqaki kéeqafinoo óonurama nínadafoofaqa faiqi mi-naambeeqánai márida Ánutuna tatúfirana suqáraree qídaqa burimakáu sipsípa nakipurúna narínni narínni feefaurímariquau. Miqídaqa firaa munnimma máridaqa qúmmuaraikámmimáriquau. Faiqi ánaasee kaamánna munnimma mara máree múnú nímufaqa misá náaquqara maqakinaa munnimma nári nímimariquau. Miná faqa amaana máqasaa rakísir- ausa nári faqa qúmmuaraikámmimariquau. ¹⁵ Yísufa aniráma nínadafeenoo sánda kukúqamma qumáreenoo mi-samúna burimakáu sipsípa faiqi náru nífaqaaufaqa quqásee sandáqau. Munnimma kukúqimarú qaindáusa ani qumáreenoo téeqi máqusoofanoo mi-munnimáusa maqándanandánamminau. ¹⁶ Miná miqímáseeno nakipurúna feefaurú máree marúsa maaqí qímasee qímannimínau. Maa-ufínísa maanakínaana maanakíqari kai dóo máree fífuaqa, sía máriaqa. Qíní qíkoona máaqa maa-maqáfa máridanoo. Ínnee sía miná marasée dapi feefaurira maqá fee qiaqa.

¹⁷ Miqí qímasoofaqa Yísuna faqa nímarusa óoqeenaa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa ákarakinaa ufara óonumafi irisée qiqau. Aní máaqara qiqá dídirafa idára foora qáidanoo fee qiqau. Yísuna faiqi námu minára íriqa maaqí qiqau. Óoqeenaa ufa ánoona dóo maqee Yísunaki kambíqeenoo fee qiqau.

¹⁸ Yísufa aandaúqa amaana máqa naambeeqaindaraana niqíqámasoofaqa Yuda máqannaa úriqararausa quandáfi Yísuna áqidaqa qiqau. Anée kúqaa karaambáiqá máridana faiqí sía amana áuqeemaria ainaina firaa ainaina moó uqaqífíqainaqa maasá kúqaa aníara karaambáiqammifoo qianáura. ¹⁹ Yísufa mi-ufána iriséenoo qínau. Amaná, ínnee maa-amaana maqána rapéemasai faqa qínée qaaramoo fáasaana kafáa uqéera kúradaanura. ²⁰ Yuda máqannaasa úriqararauasa minára iriséeqa qiqau. Akasáa maa-maqána óoninnai áuqimariafa firafá máridanoo. Maasá qikeekú qikaakú (46) qaara fasiqa níku nísauku taikásee dínni taikásee dínni ani moodáa marasée áukuana aundurái maa-afeeka maqána áuquqoofa máridanoo. Anée náqimásee qaaramoo fáasaana uqéera kúradarara qídanee. ²¹ Yísufa sía náaquqara maqara írinau. Narí afaaqara Ánutuna náaquqara maqa fée qufaqa misá sía íriqau. ²² Yísuna faiqi námu faqa sía aaqee mi-ufána óosana íriqau. Kásooqaqee Yísufa kúqiranakiqari fíndifufaqa miqóo Yísuna ufa irisée miqóo ánoonara óonumafi íriqau. Miqóo faqa misá tamummáqara fasiqa ákarara faqa Yísunara faqa kúqaa fee qiqau.

Yísufa aqáma fasiqa naundurái nínadafoo ufafa.

²³ Mi-fasannái áinnaaqarara qoomaqa kamuqoo Yísufa Yeerusareenni márufaqa moómoosa miná sía faiqí amana áuqeemaria ainaina qáfamasee kúqaa Ánutuna ásauku mundíra fee qímariquau. Maa-fasiqáfa Ánutuna áfeeka eeraarirana

kooroo ímarifa máridanoo fee qímaríqau. ²⁴Yísufa minára írinoo sía misáki paasóosamandee afaaqa quqánau. Mifá faiqí naunduráki írufanoo sía amanaíku-fanoo. ²⁵Sía moó fannoo faiqí naundurákinaana qímamíqau. Narí kai ámiqimandee aiqámausa naundurá mandírirana níqafamaseenoo misáki sía afaaqa quqánau.

Yísufa Nikoodeemusanandíri ufaqu úfafa.

3 Farisai ámaana ufa qímarusaki faiqí moo áuqu Nikoodeemusafa Yuda máqan-naasa úriqararafa moó fannoo márínau. ²Mi-fasiqáfa moo éenda asukunakí kukéeqakufanoo Yísufa máruqoo aniréenoo qímaminoo qínau. Óo ufasáa rakísirafa anée Ánutufinaindari ánianafa ufasáa rakísirafa máríanaqa maasá minára íridaqa. Sía fífau fasiqa naríkai qínanoo faiqí teeroo ainaina aaqee taikáannoo, anée íanandee qíananoo taikáannoo. Ánutufinaindari ánianafa máríannanara mi-afeeka ainaina áuqimarianafa maasá íridaqa. Anée nánufa fee maasá qímaqiminnaree.

³Yísufa iriséenoo narí qímaminoo qínau. Qínée ánoona ufa aní qímamianaura. Faiqí Ánutufinaindari kafáa fúkasaa ánaaqi ánaaqi kámafinausa kai Ánutuna quqúsaki kéeqeefaranoo. Káqi márínausa sía amana fífáranoo.

⁴Nikoodeemusafa mi-ufána iriséenoo kafáa Yísuna irámmirinoos qínau. Náqimásee faiqí firaafá kafáa ánaaqi kamámbinoos fee, narí ánoona áranandaki kéeqafinanoo fee kafáa máqaannoo fée. Yísu sía amana, sía minára qímariananoo.

⁵Yísufa iriséenoo qímaminoo qínau. Qínée ánoona ufa aní qímamidaqa. Faiqí káqimarinausa sía uqanna Ánutuna quqúsaki kéeqeefaranoo. Ánaasee áranandaki kambíqainausa quandáfi Ánutuna maraqunannái faqa fúkasaa ánaaqi kámafinausa kai Ánutuna quqúsaki kéeqeefaranoo. ⁶Faiqí nímaqífaqaasa quándaki nímaqí-faqaasa máqeefaranoo. Ánutuna maraquna fannoo quándaki maraquna faqaasa Ánutunara írirana faqaasa máqaannoo. ⁷Qínée aníara kafáa fúkasaa ánaaqikinana kambíqaannee qúnana sía anée minára irisée tautía. ⁸Úfai óosana íria. Yáindari ánidanoo fee. Yái fee fídanoo fee. Narí íriranamau fífaná anée ufa kái írimariananoo. Ánutuna maraqunannái faiqí moó fúkasaa ánaaqi kírausa miqí kai ídaqa. Anée sía miná óosana qáfeennaranoo.

⁹Nikoodeemusafa mi-ufána iriséenoo Yísuna qímaminau. Náqimásee maa-ainainnáfa anée qíanandee íannoo fee. Sía qínée minára íridaqa.

¹⁰Yísufa iriséenoo maaqí qímasee narí qímaminau. Anée Isaraee máqannaa rakísirafa firaafá moó fannoo máríanaafa máríananoo anée náqimaseenee maa-ufána óosana sía íridanee. ^{11–13}Qínée kaifáa ánoona ufa aní qímamidaqa. Maasá írunna úfana kai aní qímamidaqa. Maasá qáfee marúnna ainainará kai ínni qímannimi-afaqa ínnikina moó fannoo sía maasá ufa írimariafanoo. Sía moó fannoo innaarúnai óoru fímariasa márídaqa. Qínée faiqí nímaaku kai innaarúnaindari qúmuafanausa mindáraa ainainara írida márídaqa. Qínée maa-maqánasaaqaraa ainainara aní qímamianana sía írinana náqimásee innaarúnai ainainara qímamianana írinnee.

^{14–15}Yísufa kafáa Nikoodeemusana qímamidanoos qínau. Óoqai aadána máqa maaqaki sakáníuqaindi Isaraee máqannaasa moómoo ukaqánnimisooafa kúqi-mariqau. Mooseefá miná qáfamasee koopáa saunu náaree áuquseenoo miná ánaaqianna minánnai kai sakáni áuquseenoo mi-saunúnasaa kukúkukuqamaseenoo dóo uqéerasooafa kúqirarimarusa miná qáfamaseeqa sía kúqíqau fíndifiqau. Qíní faiqí nímaaku miqí kai másee qíní darusée aunírira saqarisaa uqéera quqéefaranoo. Qínée miqóo airíqa máríanaqa aiqámausa qíní qíqafamasee írirana qínísaa rusírausa

Ánutufa narí náaru márirana nimíannoo. ¹⁶ Ánutufa maa-maqánasaa máriasara ámuqusa firaqoo qunára narí ámaaku moodáa uqanna ámiqirana maqásaaqaraasa nímuna miná saqárikinausa sía kurídiranaki fifáranoo Ánutuna náaru máriranaki fuaqéera narí ámaaku níminau. ¹⁷ Ánutufa sía maa-maqánasaaqaraa fasiqa ánaasee narí ufa firaanáki mara áquanifeerau narí ámaaku maa-maqánasaa quqánnisánau. Mifá faiqí ánaasee náriranakinana qumbáqeeqee náaru asumu máriranaki quqán-nisaanifeera Yísuna quqánau.

¹⁸ Maqásaa fasiqa ánaasee Ánutuna faiqí námukinausa miná saqárikinausa Ánutuna nárirafa sía misásaa máridanoo. Sía Ánutuna faiqí námukinausa sía miná saqárikinausa dóo óoqai Ánutuna nárirafa misásaa máridanoo. Misá Ánutuna moodáa faiqíara sía misá nári írirana mínasaa rusírai Ánutuna nárirafa mináarakai dóo misásaa máridanoo. ¹⁹ Ánutuna náriira óosana maaqímminoo máridanoo. Ánutuna káaqa qára qoomara foora Yísufa maa-maqánasaa dóo ani máridanoo. Faiqí nári óosana mandáinaina máree marífanoo minára írinoo káaqa qára qoomara Yísunara ákooqafanoo asukunara rídanoo. ²⁰ Faiqí moó fannoo mandáinaina máree marífa mifá káaqa qáranara fídiaqaa ímarífa sía fáasaana kooroo íannoo. Narí mandá óosana kooroo qianóo qímasee asukunakí káqi máridanoo. ²¹ Yáfa yáfee moó fannoo ánoona óosana márainafa mifá súanisaa qóoma máriqoo áninafa narí Ánutuna ufamáu fímari oosanna akooqóo kooroo íanifeera akoosaqá ánidanoo.

Yísufa Yoohaneena nammári nímimaruna faqa ufaqu úfafa.

²² Mi-aukuannái Yísufa narí faiqí námufáqa Yudeeaa máqa maaqáki óoquee marikínoo Yísufa qufaqa miná faiqí námú faiqí ánaasee nammáriki kéeqamán-nimaqee maríqau. ²³ Yoohaneefa nammári nímimarufa mifá fáqa mi-aukuanná moosáa faiqí ánaasee nammáriki kéeqamánnimaqee marínau. Mifá Saarimma máqusa aaqá Aeenona námmariki kéeqamánnimaqee marínau. Miqóo nammári moómoo mándinoo márúnara faiqí ánaasee moómoo suqíqa márufanoo Yoohaneefa nammári áuqamánnimaqee marínau. ²⁴ Yoohaneefa mi-kamúqoo káqi máru kamuqoo nammáriki kéeqamánnimaqee marínau. Eeroodeefa sía karabúsaki quqóo kamúqoo miqí marínau.

²⁵ Yoohaneena faiqí námú faqa Yuda máqannaa fasiqa moó fannoo faqa Yuda máqannaa nammári kéeqannimaqee máru óosannara ufa raináqau. ²⁶ Miqídaqa Yoohanee funnáí óonuree qímamiqa qíqau. Óo ufasáa rakísirafa. Óoqai anée Yooradanna námmaryi dínni afainni qímannimuna fasiqafa Yísufa dóo Yeerusa-reendári qumuréenoo faiqí ánaasee nammári áuqamánnimaqee marífaqa minní faiqí ánaasee moómoo fídaqa.

²⁷ Yoohaneefa miná iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau. Sía moó fannoo káqi íannoo. Ánutufa áminafa kai miqíannoo. ²⁸ Ínnée mi-fasiqánara qiní ufa qíafannanara írimariusa máriafanoo. Qinée minára maaqí qíafanafa. Qinée sía ásauku mundírausa máridaqa. Qinée miná óorinni ániafanausa kai máridaqa. ²⁹ Áqoondi fannoo amundára fasiqa aaqá máridanoo miná ufa iriséenoo asasídanoo. Narí áqoondi ánaasee máree marínara asasídanoo. Qinée Yoohaneesa Yísunara iriséeqa asasídaqa. Mifá amundára fasiqara foora marífaqa qinée miná áqoondiaara foora máridaqa miná ufa iriséeqa qiní asasírafa firaafá máridanoo. ³⁰ Mifá maqee maa-fasannái úriqararafaikámambi maríannoo. Qinée qeeqá óorudupiraisaikámambi maríanaura.

Innaarúnaidari qúmu fasiqana ufa.

(Yoohaneefa nammári nímimarufa mi-ufána Yísunara qímasoofanoo maa-papiqána ákara rímarufa miná amaráfa Yísuna faiqi námukinaa moó Yoohaneefa narí amarána ufa iriséenoo ákara rúmaseenoo kafáa narí ufa Yísunara maaqí qímasee ákara rinoo qinau.)

³¹ Miríndari qúmifa mifá aiqámausa úriqararafa máridanoo. Maa-maqánasaa qaraafa maa-maqánasaa qaraanara kai qídanoo. Innaarúnaidari qúmifa mifá aiqámausa úriqararafa máridanoo. ³² Yísufa innaarúnaidari qúmifa minní máridanoo mindáara ainainara narí áfu qáfainara narí áaqoo írinara qímannimimarifaqa sía írimariafanoo. ³³ Mi-ainainná qímannimina irisée kúqaa ánoonee qímasee márainna fasiqa ánaaseesa Ánutunara kúqaa fee qímaríasa márídaqa. ³⁴ Ánutufa innaarúnaidari aqíqámasaifa Ánutuna óokinaa ufa kái qímannimidanoo Ánutufa narí maraquna múduka amiqaifanoo miqídanoo. ³⁵ Yísuna ákoofa Ánutufa narí ámaakuara ámuqusifanoo minára rídanoo aiqáma ainaina miná áramandun-nai quqáidanoo. ³⁶ Ánutuna ámaaku ufa irisée mara miná saqárikinafa dóo mifá Ánutuna náaru márírana marasée minakí máridanoo. Ánutuna ámaaku ufa irisée rukíainafa Ánutuna firaqóo áanooqirafa minásaa náaru máriannoo.

Yísufa Samaria máqannaa ánaasee faqa ufaqu úfafa.

4 Faiqí ánaasee moómoosa Yísufunnai fímariafanoo nammárikí kéeqamánni-maqee marínau. ²⁻³ Yísufa sía narífau kéeqamánnimaqee marínau. Miná faiqi námu miná ufasáa kai kéeqamánnimaqee maríqau. Yísufunnai moómoosa fímarufanoo Yoohanee funnai moodáa moodáa kai fímaríqau. Farisai amaana ufa qímarusa mi-ufána iriséeqa múnucu míniquira ufa uqéeraaqaa ufanóo Yísufa iriséenoo Yudeeaa máqa maaqa mmínníseenoo Karíree máqa maaqaki kafáa finau. ⁴ Yudeeaa máqa maaqa minnísee Karíree máqa maaqaki fídanoo Samaria máqa maaqa namuqáa márúna qámbaanai óonuranau.

⁵ Miqóo fídanoo Yísufa moo máqusa áuqu Sikara mi-maqusána paqúrinau. Óoqai Yakooboofa miqóo máridanoo nammári sía márufanoo madika indufúseenoo minakínaa námari néeneeufanoo narí ámaaku Yooseefaana ámu nammarifá marínau. Meemái uqanna indufú maree nammári paqúrinau. Sikara máqusa mi-nammari madikána aaqá marínau. ⁶ Yísufa kísaaqa aatata fífi isoofanoo ámudaani rufanoo miqóo Yakooboona nammári mádika paqúrimaseenoo miná áfainni óoqu marínau. Súani qámbaanaíkfufanoo madika áfainni óoqu marínau.

⁷ Yísufa óoqu marífi márufanoo Samaria ánaasee moó fannoo Yakooboona madikakí nammári sákarara óoqu finau. Óoquree nammári madikakí sákeemarfufanoo Yísufa innaaruqínoo qinau. Maa-anaasee anée nammári qíní qímina náa. ⁸⁻⁹ Yísuna faiqi námu nárana feefauríree qímasee maqúsai óorufufanoo Yísufa naríaraa mi-nammarfina áfainni óoqufaaqee márída qáfoofanoo mi-anaaseefá nammári sákararee qímasee qúminau. Qumuroofanoo Yísufa nammáriara qufanoo mi-samaria maqannaa anaaseefá tautínoo qinau.

¹⁰ Akasáa Yuda máqannaafammia. Sía Yuda máqannaasa Samaria máqannaasa kaafa pirítaki náidammia. Qínée Samaria máqannaa márídaqammu. Anée náqi fee qídanee nammáriara qíníara innaaru qídanee. Yísufa minára iriséenoo maaqí qímasee narí qímaminau. Anée Ánutuna nímira ainainara fáqa qíníara fáqa íri-

marinafa márídanoau qiníara iráinaqau náaru márira námmani aní ámini. ¹¹ Mi-anaaseefá mi-ufána iriséenoo kafáa qímaminoo qinau. Óo maa-fasiqa aní nam-márianandaana faqa nammári rarisára sánda fáqa sía márídanoou. Maa-madikáfa meemái kísaaqasaa márídanoou. Anée qíanandee yáindaraanee náaru márira nám-mari maréennaree. ¹² Maasá qísaiqafa Yakooboofa óoqai maa-madikána maasá indufú qisóona márifaqa maasá sakáidaqa. Narí fáqa narí faiqí námu fáqa narí sip-sípauqa faqa maa-madikánakinaa námmani néeneeusa máriqau. Anée aneennáraa Yakooboona úriqarausee qídanee.

¹³ Yísufa mi-ufána iriséenoo kafáa qímaminoo qinau. Aiqámausa maa-madikánakinaa námmani námasaifanoou kaifáa kaifáa sakasáida néemarifaranoou. Qinée nímianna námmarina náifandinausa sía kaifáa nammáriara nídiannoo. ¹⁴ Qinée nímianna námmarina námasainafa miná aunduráindari náaru márira námmani maqee maqee úridanoou náaru márirana ámiannoo.

¹⁵ Mi-anaaseefá mi-ufána iriséenoo Yísuna qímaminoo qinau. Maa-fasiqa maqee kái mi-nammarína qímina námasaananoou taikáfinaqa sía maqee maqee qumu nam-mári saka, íreedá mária.

¹⁶ Yísufa mi-ufána iriséenoo maaqí qímasee mi-anaaseená qímaminau. Anée óoru aneenná afaaqi áfiqee qúmua.

¹⁷ Miqí qufanoou mi-anaaseefá qinau, qinée faiqí síaisa márídaqa.

¹⁸ Miqí qufanoou Yísufa kafáa qímaminoo qinau. Óo dóo anée óoqai moodánnai qísauku fásiqa mároonafa máriananoou. Maqee maraqáanna fasiqafa sía aní afaaqifáu márídanoou mooná afaaqi márídanoou. Anée kúqaa ánoona ufa kái qímaqimiananoou.

¹⁹ Mi-anaaseefá mi-ufána iriséenoo tautúmaseenoo qinau Bóo anée Ánutuna tamummáqara fasiqa máriananoou qinée qáfaidaqa. ²⁰ Maasá Samaria máqannaasa maa-aaqannásaa Ánutunara innaaru qídaqa amooqídaqa. Ínnee Yuda máqannaasa Yeerusarenniara Ánutuna amooqímaria maqusa fée qídaqa. ^{21–22} Mi-anaaseefá miqí qufanoou Yísufa qímaminoo qinau. Ínnee Samaria máqannaasa fífaú amooqí maríafanoou sía minára írimariafannoo. Maasá Yuda máqannaasa Ánutuna amooqí-marianara írimarunausa márídaqa. Ánutufa Yuda máqannaannai aiqáma ánaamuru Ánutuna náriranakinaana uqéereeqeenoo narí áqoondikiranaki quqánnisáannoo. Óo maa-anaasee ámiqimasee qiní ufa íria. Qúsasaa ánira aukuaana faiqí ánaasee sía maa-aaqannásaa fee Yeerusarenni fee Ánutunara innaaru qifáranoo, fífaú aiqámatinai qiní qíkoona amooqifáranoo. ²³ Qúsasaa ánira aukuaana dóo maqee animáridanoou, faiqí ánaasee kúqaa ánoona Ánutuna amooqímariasa kúqaa nári maraquna námu-faqa kúqaa ánoona ufa námufaqa amooqifáranoo. Ánutufa miqíasara kai naríara qimooqídammiafoou qímaseenoo áididanoou. ²⁴ Ánutufa maraquna óosana faqaafa márídanoou. Minára Ánutuna amooqímariasa nári maraqunannái faqa nári nímuqusa óokiqari faqa Ánutuna amooqifáranoo.

²⁵ Yísufa mi-ufána mi-anaaseená qímamufanoou mi-anaaseefá quandáfinoo Yísuna maaqí qímasee qímaminau. Ánutuna ásauku mundírafa mifá qumuréenoo aiqáma ainainara maasá qímaqiminaqa írianaura, qinée íridaqa. ²⁶ Miqí qufanoou Yísufa qinau. Qinée misá márídaqa. Qinée aní fáqa ufa qímarunausa misá márídaqa.

²⁷ Yísufa miqí qímarufanoou dóo miná faiqí námu Sikara máqusaindari qumuraqáu. Qumurée qáfoofanoou Yísufa Samaria ánaasee faqa ufa qímarufaqa tautúmaseeqa qumeékai qáfee maríqau. Misá Yísunara nánaree randáidanee miná fáqa ufa qídanee qianéerusia minnísau.

²⁸ Yísuna faiqi námu maqúsaindari qúmufanoo mi-anaaseefá narí nammárianá miqóo quqáseenoo káqisamu maqúsai óoruree narí máqannaa akaqáusa qímannimino qinau. ²⁹ Ínnee qumuráifaqa múqusaanaqa qáfaaqa. Óoqai aiqáma ainaina qinée máree mariafanna ainainara kooroo ifaqa írúnna fasiqafa Ánutuna ásauku mundíra fee máridanoo fee. Dóo maí qumurée qáfaaqa. ³⁰ Misá miná irisée dóo nári maqúsaindari óoqu Yísuna qáfararee qímasee óoqu fíqau.

^{31–32} Mi-anaaseefá maqúsai óorufufaqa Yísuna faiqi námu Yísuna qímamiqau ufasáa rakísira dóo nárana náa qufanoo mifá náriqa qímanniminau. Qíní nárana moó máridanoo ínnee minára sía írimariafanoo.

^{33–34} Miqí qufaqa misá narí qímami narí qímami qíqau. Moó fannoo nárana miná áminoo fee qufanoo Yísufa qinau. Qíní nárana nárafa qíní diqíqoonná Ánutuna ufamáu fírafa máridanoo. Miná saika taikárafa qíní nárana marídanoo.

³⁵ Ínnee maaqí qímariafanoo. Quqoona qaara fáqa qaara faqa áiqaráinaqa súana aiqúanauree qídaqa. Qinée minára maaqí qídaqa. Ínnee óonu áfuqaki qáfaaqa dóo maqee nárana anaá máridanoo. Aiqíra áukuana dóo ani máridanoo.

(Yísufa miqóoqaraa fasiqa ánaasee Ánutuna ufa qímannimifaqa írifandinnanara aiqírana kíkiqusinoo máridanoo.)

³⁶ Yísufa minára kaifáa narí faiqinámu qímannimino qinau. Faiqí moó fannoo nárana aiqímarifa mifá miná ákiaqara máraidanoo. Náranara foora faiqí ánaasee súqueeqeenoo innaarúnai quqásainaqa náaruara márirana máraaqeera. Misá náaruara márirana marasáifanoo úmmaqimarifa faqa aiqímarifa faqa moodáanaki asasífaranoo. ³⁷ Maasá ufakíqari maaqí qídaqa. Moó fannoo úmmaqidanoo moó fannoo aiqídanoo. ³⁸ Qinée Yísusa ínniara faiqí ánaasee aiqúaqeera foora innaarúnaanai ubeekaaqéera niqíqéeqa. Mi-afuqánaki ínnee sía miná úmmaqimariafanoo. Akaqá fasiqa ánaasee Ánutuna náaru márira asumu mi-afuqánaki úmmaquqoofaqa ínnee káqi unakúsee misá kadáapsíaa ínnee fífau faiqí ánaasee maréeqee náaru máriranaki quqánnisáafaqa fífau feefaurú máreefaranoo.

³⁹ Yísufa narí faiqi námu faqa ufa qímarufanoo mi-Samaria anaaseefá narí maqúsai óorureenoo aqoónausa maaqí qímasee Yísunara qímanniminau. Mifá qinée óoqai máraafanna ainainara qímaqimifaqa íriqa. Miqí qufaqa mi-maqannáasa moómoosa Yísunara kúqaa Ánutuna ásauku mundíra fee qíqau. ⁴⁰ Miqí qímasee óoquireeqa Yísunara maasá fáqa ani márianneera afeekaiká mándee fuki faakí qímasoofanoo Yísufa misá fáqa qaara fáasaana márínau.

^{41–42} Miqóo moómoosa Yísuna óokinaa ufa iriséeqa kúqaa ánoonee qímasee quandáfufaqa mi-anaaseená qímamiqa qíqau. Dóo maqee maasá sía aní ufara káifáu ánoonee qífarau. Narí óokinaa ufa iriséeqa minára kúqaa aiqáma maa-maqa maaqá-nakinaasa mandáindainakinaana maréeqee asumu máriranaki quqánnisaanína fee qídaqa.

Yísufa úriqarara fasiqa faiqi andeéqaisóo ufafa.

⁴³ Yísufa Sikaa máqannaa faqa qaara fáasaana márínoo quqáseenoo Kariree máqa maaqai narí maqa maaqai finau. ⁴⁴ Yísufa narí maqa máaqara maaqí qinau. Tamum-máqara fasiqa maqúsa maqusa fídanoo faiqí ánaasee minára áaquqaifanoo miná ufa íriaqaáifaranoo. Narí miná maqúsanaasa níkoo níkáa másee sía minúfa írifaranoo. ⁴⁵ Yísufa Kariree máqa maaqai óonuroofaqa miqóoqaraasa qáfamaseeqa asasídaqamma minúfa íriqau. Kariree máqannaasa akaqáusa fáqa Yeerusaree máqusai

óorureeqa áinaaqarara qoomaqaki miqóo Yísuna qáfamaqoosa faiqí sía áuqaaqaa ira ainaina áuqusoofaqa qáfamaseeqa óorurandee qumu márufanoo Yísufa Kariree máqa maaqai qumuroofaqa asasamásee uru áfiqee múquseeqa faiqí ánaasee ámiqimaseeqa minúfa íriqau.

⁴⁶ Yísufa Kariree máqa maaqakinaa káqikaa máqusa áuqu Kannaana máqusai óo-qai nári uáinna nammari taikáfufanoo nammárinnaí áuqu maqusanaki óonuranau. Mi-maqusánaki faiqí firaafá úriqararafa moó márinau. Miná ámaaku kúqira aurira aurídanoo Kapeeranaumma máqusai máridanoo kúqirari marínanau. ⁴⁷ Mi-fasiqáfa Yísunara Yudeeaa máqa maaqaindari Kariree máqa maaqaki animárunara iriséeno miqóo óonureeno Yísuna írámmirino qinau. Óo ufasáa rakísirafa amanée anée qiní faqa Kapeeranaumma máqusai óonuree qiní qímaaku kúqira aurira aurímarina andeeqáqisaa. ⁴⁸ Yísufa miná iriséeno maaqí qímaseeno narí qímaminau. Ínniki sía moó fannoo qiníara káqi kúqaa fee qímasee qiníkina írifaranoo. Ínnee firaa ainaina faiqí sía amana áuqaaqaa ira ainaina áuqamásaanaqa qáfeeqa kai qiníkina írifaranoo.

⁴⁹ Mi-uriqarara fasiqáfa minára iriséeno qinau. Óo qiní karaambáiq qiní faiqí kúqirarammidanoo dóo qiní faqa ánia.

⁵⁰⁻⁵¹ Yísufa iriséeno maaqí qímasee qímaminoo qinau. Dóo fíndifi fúa aní maqúsai dóo aní ámaaku fíndifuannoo. Mi-fasiqáfa mi-ufána iriséeno dóo kúqaa fee qímasee dóo quqáseeno quándakufanoo aatáta fídanoo qáfoofaqa mi-uriqarara fasiqána saika faiqiuqa aanái ani paqúrimandee qímamiqa qiqau. Dóo aní ámaaku fíndifino, sía kúquanoo.

⁵² Miná ákoofa miná iriséeno fíndifuna óosanara írámmirufaqa misá qiqau. Eendá súani qámbaana máriifanoo miqínna qúmifanoo dóo aní faiqí afaaqa dóo asooéeno. ⁵³ Miná ákoofa Yísunara óonumafi iriséeno qinau. Óo mi-kamú qóo kai aní faiqí fíndifuannoo fee qífaqa írunna qóo kai dóo fíndifino. Dóo mi-uriqarara fasiqáfa narí faiqí ánaasee faqa narí áiku ásauku faqa Yísunara kúqaa Ánutuna ámaaku fée qímasee kúqaa miná saqárikiau.

⁵⁴ Dóo Yísufa qaara kari Yudeeaa máqa maaqaindari aniréeno Kariree máqasaa qaara ainaina firaa ainaina kooroomásoofaqa qáfaqau.

Yísufa farúmma áfainni faiqí moó andeéqaisóo ufafa.

5 Yísufa Kariree máqamaaqai káqikaaqóo márinoo dóo miqóoqari fíndimaqeenoo Yuda máqannaasa amaanara qoomáqirafa firaafá kambíqaaninnanara qufanoo Yísufa irisée minní óoru fínanau. ² Yeeruseree máqusa faandaamura kooqí sip-sípa kooqí fée qímarufa márinau. Mi-kooqína aaqá nammári fárumma firaafa márinau. Mi-farummána áfainni aaná fíqu ímarunnai qaindairá moodáanai qísauku qaindaira márinau. Mi-farummána áuqu Beetasata fárummee qímariqau. ³ Mi-qaindairána ámeemaanai auqaánai aurírana óosana óosana máree marúsa misá miná ámeemaanai óoqumari marée mi-farummána áfaiqara fíqummámbi máríqau. [⁴ Karaambáiq qangiroo moó fannoo inaarúnaindari narí kai iriséeno moodáa kari moodáa kari áqufufanoo mi-nammarína áuqeesoofanoo indaarú mi-nammarínaki kéeqoofa mifá kéeqafufanoo narí aurírana taikásee fímarinau. Miqí márúnara misá aurímarusa moómoosa Beetasata námmani áfainni rakísida maríqau.] ⁵ Faiqí moó kísaaqasaa aurímarufa misáki márinau. Moo fásiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee dínni áiku taikásee dínni óonu

qaaramoó marasée (38) aukuana dinee uqée marúfa márínau. ⁶ Yísufa mi-fasiqána qáfoofanoo maqásaa faiqaqée ufanoo Óo kísaaqasaa aurímari fee qímaseenoo mi-fasiqána maaqí qímasee irámmirinau. Anée fíndifirara áididanoo fee.

⁷ Mi-dinee fasiqáfa miná iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Óo rakísirafa, Ánutuna qangiroo maa-nammarína áuqamásaifaqa yáfee qíní maréeqee minakí quqáanoo fee qinée anúqí márúnaqa moó fannoo kai káqí káqí áqufida taikásaida fídaqa.

⁸ Yísufa miná iriséenoo quándaki qímaminoo qinau. Dóo fíndi finana aneenná qaarí raqándaamamareena dóo fúa. ⁹ Dóo mi-fasiqáfa aaqee uqanná dóo mi-karí kai dóo fíndi finoo narí qaarí maramáree finau. Mi-faasaanná Yísufa andeeqásoo fáasaana Yuda máqannaasa Sariríqa misá amaana fáasaana márínau.

¹⁰ Yuda máqannaasa úriqararasa mi-fasiqána aurímaruna qáfamasee áqiqua qiquau. Maaná amaana fáasaana márídanoo maasá sándufa rukíeenana aneenná qaarí áakai máqeenana nánaree sándufa rukíaidanee.

¹¹ Mi-fasiqáfa qinau, qíní andeeqáqísaiqa aneenná qaarí raqándaamamaree fúannee qífaqa qeeqá qaarí dáakai maqa máree fídaqa.

¹²⁻¹³ Misá miná iriséeqa irámmiriqau. Yáfee aníara aneenná qaarí raqándaainana fúannee qifanée mi-fasiqáfa sía Yísuna áuqu írinau. Faiqí ánaasee moómoo márufanoo misáki kukéeqafufanoo mi-fasiqáfa sía ámiqimasee qáfanau.

¹⁴ Kásooqaqee marikínoo amaana máqaki mi-fasiqána paqúrimandee Yísufa maaqí qímaseenoo qímaminau. Dóo fee maqee qáfeenee Dóo fíndifuananoo dóo maqee aneenná mandáinaina mínimasaa. Sía miqínanoo kafáa mandáinaina firaafá uqanna anísaa áqufuanoo.

¹⁵ Mi-fasiqáfa miná iriséenoo óonuree Yuda máqannaa rakísirasa paqúrimaseenoo qímanniminoo qinau. Yísufa kai qíní ámiqí mándaifaqa fíndi fíqa.

¹⁶ Rakísirasa miná iriséeqa dóo miqóoqari Yísuna árira úfa qímariqau. Yuda máqannaa amaana fáasaana andeeqaisóonara árirariqau. ¹⁷ Yísufa miná iriséenoo rakísirasa maaqí qímasee qímanniminau. Qíní qíkoofa sía moo fáasaana minnísaidanoo aiqáma fáasaana aináinidanoo. Qinée fáqa miqíkaimmianáuranoo.

¹⁸ Yuda máqannaasa mi-ufána iriséeqa dóo kuqá áriraree qiquau. Misá Yísunara amaana fáasaana sándufa rukiásaifaqee qímariqau. Sía minára kai mifá Ánutunara narí ákoo fee qunára minára fáqa árirari maríqau. Mifá Ánutunara qíní qíkoo fee qunára misá nánaree maqásaa fasiqa fannoo únna qídana Ánutuna amanakái márídee qídanee qímasee árirariqau.

Ánutufa narí ámaaku Yísuna aiqáma ainaina afeeka ámu ufafa.

¹⁹ Yísufa kafáa qímanniminau. Qinée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Qinée sía moo áinaina qeeqáara áuqaidaqa qeeqá qíkoonaa qáfamasee mifá indéekai ídaqa. Ákoofoa moo áinaina áuqaifanoo ámaaku miqíkaimmídanoo. ²⁰ Qíní qíkoofa narí ámaaku qíníara káaqa ámuqusifanoo minára qíníara rídanoo narí aiqáma ainaina áuqaina qíní faqa kai uqaqífíqaidanoo. Maqee maa-fasiqáfa firaa teeroo márídanoo áukuana áukuana apatara aupúree márífanoo qíní qíkoofa dadaaqifaqa andeeqásaua ínnée miná qáfee fee. Kasóoqaqee qíní qíkoofa fíraa áinaina dadaaqínaqa áuqaanaqa qáfee tautífanoo náaquqeenoo nímudaani faqa kai qumooqukámasaannoo. ²¹ Qíní qíkoofa kúqira fásiquaqa fíndifumánnisaidanoo. Qinée fáqa miqíkai íqa qeeqá dídiranannoo kai káqí márirana akaqáusa nímiana. ²² Qíní qíkoofa sía maa-maqánasaqaraasa mandúfa irisée andeeqánnisaannoo. Narí

ámaaku qiní qimiqaifaqá qeeqá qíkoona Ánutuna íriramau misá mandá ufa andeeqánnisaanura. ²³ Aiqámausa qiní qíkoona Ánutunara náaquqaanifeera miqínau. Qíníara náaquqaindée kai íqa qiní qíkoonara náaquqaanifeera miqínau. Faiqí moó fannoo moóna ámaaku sía miná áqoondikinafa miná ákoona fáqa miqíkai ínana miqandá qísakoosa sía niqoondikinnaranoo.

²⁴ Yísufa Yuda máqannaa rakísiraua káqi qímannimidanoo qinau. Qinée kúqaa ánoona ufa ínna qímannimidaqa faiqí moó fannoo qiní ufa irisée qiní diqíqámaqoona saqárikinafa mifá dóo náaru máriranaki márídanoo. Miqínna fasiqafa sía Ánutuna árirufaki máriannoo. Ánutuna nárirana dóo máq maqee áiqaaqareenoo káqi máriranaki dóo kéeqanoo márídanoo. ²⁵ Qinée ánoona ufa ínna qímannimidaqa. Moo áukuana dóo adeedí ranoo márída dóo animáridanoo maa-maqánasaa káqi márídaqa Ánutuna náriranaki máriusa kuqufusá Ánutuna ámaaku qínaga iriséeqa dóo nárírafa áinaaqaráinaqa káqi máriranaki kéeqefaranoo. ²⁶ Káqi márira óosana qiní qíkoonaki kai márifanoo faiqí ánaasee nímídanoo. Miqíkai ínno narámaaku qiní faqa kai káqi márira nímira óosana dóo qiní qimiqaísá márídaqa. ²⁷ Mifá Ánutufa narí ámaakuara faiqí nímaaku fee qímasee faiqí ánaasee mandáinaina andeeqánnisarana narí ámaaku qinísáa quqáqaisa márídaqa. ²⁸ Ínnee qiní mi-ufána irisée sía taútiaga. Kásooqaqee moo áukuana aniráinaqa aiqáma madikakí kúqiraua máriasa misá faqa Ánutuna ámaaku qiní ufa iriséeqa madikakíqari fíndi fifáranoo. ²⁹ Akaqáusa andeeqára oosana máree marúsa fíndifi káqi máriranaki fifaranoo. Akaqáusa mandá oosana máree marúsa misá fíndi fíqa Ánutuna ufa firaanáki áqufifaranoo.

Yísuna óosana akoorouu úfafa.

³⁰ Yísufa káqi qímannimidanoo qinau. Sía qeeqáara moo áinainianura. Ánutufa dadaaqínaqa faiqí ánaasee ufa irisée andeeqánnisaanura. Sía qeeqá íriranamau afeekaikámandee fídaqa. Qiní qíkoofa qiní diqíqámaqaimáu kai fídaqa.

³¹ Qinée qeeqáara ufa qímannimianaqa síamma írifaranoo naríkai qídaqinoo únna qidaqiífoo qifáranoo. ³²⁻³³ Ánutufa qiní dadaaqímarífa márídanoo mifá ánoona úfa kai qíníara qímarífa márídanoo, sía qeeqá kai qianáura mifá dadaaqíannoo. Ínnee Yuda máqannaa rakísiraua ufa ánoona íriannee qímasee faiqí niqíqaiqa Yoothaneefa nammári nímimarífunnai óoquree íriqau. ³⁴ Qinée sía maqásaa fasiqa moó qiní dadaaqíranara randáidaqa Yoothaneenara qídaqa. Ínnee náaru máriranaki fuaqée qímasee maa-ufána qímannimidaqa. ³⁵ Yoothaneefa nammári nímimarífa qóomara fooqána márino káqa qáidanoo rupannoo ináu. Ínnee miná káqa qáranaki qúsasaa kai kéeqafíqa asasída maríqau. ³⁶ Yoothaneefa nammári nímimaruna ufa ánoona máru fanoo qiníndi mináindi arusée úriqaranoo márídanoo. Qinée anirée faiqí sía amana áuquaqaa ira ainaina qiní qíkoofa qímuna áuqaga fímarunna ainainna fannoo qiní dúqu firaqáo uqéeraanoo. Uqéerainaqa qáfamásee qíníara Ánutufinaindari qúmu fee qifáranoo. ³⁷ Sía qinée áuqee márúnafa kai qiní dúqu uqéeraidanoo. Qiní qíkoofa qiní diqíqámaqaiqa mifá fáqa qíníara ufa qídanoo dadaaqídanoo. Ínnee Yuda máqannaa úriqararaua óoqaindari sía miná ufa írimari-afanoo. Ínnee sía miná áfiri qáfaanara sía uqanna miná íriranamau fíranara írimariafanoo. ³⁸ Ínnee qiní qíkoofa diqíqoonara sía miná írimariafanoo minára ín-niki sía miná ufa márídanoo. ³⁹ Ínnee Mooseena sándufa faqa Ánutuna tamum-máqara fasiqauqa ákarakinaa ufa ásaana rídaqa náaru márira aanara randáidaqa

mi-sandufáfa kai qiníara qímannimimarifaqa sía írimariafanoo. ⁴⁰ Ínnee minára íridaqa sía qinée únnannai anirée náaru márirana máree maríafanoo.

⁴¹ Yísufa Yuda máqannaa rakísirausa káqi qímannimidanoo qinau. Qinée sía ínni naanna ráida faiqí qimooqiaqée qírainainara randáidaqa. ⁴² Qinée ínni írirana ámiqimasee íridaqa níqafauna ínni naundurá nímuqusaki Ánutunara rírafa sía máridanoo. ⁴³ Qíní qíkoofa Ánutufa qíní diqíqoofaqa qumu márúnaqa sía ínnee qiníara irisée asasamásee qífiqee animáriafanoo. Moó fannoo kásooqaqee narí mandá áidiranafaqaafa aniráinaqa ínnee miná asasamásee óonu áfiqee ánifaranoo. ⁴⁴ Ínnee káaqa narámooqírana narámooqíranara rídaqa Ánutuna amooqíranara sía rímari-fanoo. ⁴⁵ Ínnee qiníaree quandáfinoo Ánutufinnai maasá dárira ufa qiannoofee fee qídee sía qianáura. Mooseefa mifá kai ínniara nímaarusirufa qíannoo. Ínnee maasá minásaa kai mundímaríasee qímariafanoo. ⁴⁶ Ínnee Mooseena sándufa fífau ásaana rímari-fanoo miná ufa íridaqau qiníara írini, qiníara ákara rúmaqoofa máridanoo. ⁴⁷ Ínnee miná ufa rirímma sía írimariafanoo náqimasee qíní ufa írifaree. Sía amana írifaranoo.

Yísufa faifa tauséenna fasiqa nárana nímu ufafa.

(Mataioo 14:13-21; Mareekoo 6:30-44; Ruka 9:10-17)

6 Yísufa Yuda máqannaa rakísirausa mi-ufána qímannimiseenoo miqóoqari Kariree firaa farumma dínni afainni finau. Mi-farummána áuqu moó márinau, Tibeeriasa fárummee qíqau. ² Faiqí ánaasee Yísufa ámiqi ámiqiunara aurímarusa fíndifunara iriséeqa moómoosa uqanna áfaqee fiqau. ³ Yísufa nammári áfainni káqikaa ámu-aqunamusaa narí faiqi námu fáqa óoruree óoqumarinau.

(Óoqai Isaraee máqannaa níkeekú níkaakú Isipa máqannaa karafúsaki márufanoo Mooseefa qufaqa sipsípa ánaaqiuqa arusée miná fidíkauqa tatíiseeqa nári kooqímau raaraamásoofanoo Ánutuna qangiroo fannoo nárirara aniréenoo fidíka qáfamasee áinaaqareenno Isipa máqannaasa kai óoqa faiqiuqa nárinau. Miqóoqari Isaraee máqannaasa óosana arasée Ánutuna qangiroo áinaaqaroo qoomaqána sakasáida néemariqau.)

⁴ Mi-aina-aqarara qoomaqána Yeerusaree máqusai qúsasaa kambíqararee qímarufanoo mi-fasannái Yísufa Kariree nám-mari áfainni márinau. ⁵ Yísufa níndafoofaqa faiqí ánaasee moómoo narí márúnnai ámu-aqunamusaa úrimarufanoo nínda-feenoo Fíripina írámmirino qinau. Yísufa fáasai Fíripifa íaninnanara iriséenoo Fíripina káqi amanamásee qáfarara maaqí qímasee iranau. Fíripí faiqí ánaasee moómoo níanaindari úri maríafaqa yái fee misá nárana feefaurú mándee ními-nauree. ⁶ (-)

⁷ Fíripifa mi-ufána iriséenoo maaqí qímasee qímaminoo qinau. Faiqí ánaasee múduka moómoo máriaafaqa moómoo óoni maramáree óonu féemu moómoo feefaurú mámaree mínisaifanoo sía misá nimana máriannoo. Moodáa moodáakai námasee náarara fífaranoo.

⁸ Yísuna faiqi námukiqari moó mina áuqu Andurufa, Simoona moó áuqu Pee-tooroona ákaqa márufa mifá miná iriséenoo qinau. ⁹ Kumaaráa moó káqikaafa maí máridanoo narí sakuma féemu moodáanai qísauku fáqa noodáanna qaaraqánda fáqa uaqée ídanoo. Amanée miná maréennaree. Óodaa sía amanaikíannoo.

¹⁰ Yísufa miná iriséenoo qinau. Ínnee faiqí ánaasee qímannimifáqa qúsau ra-sooqnóokamasee óoqumaríafaqa. Qúsau moómoo misaqá márinau. Faiqí ánaasee

miná iriséeqa aiquáma óoqumariqau. Faifa tauséenna fasiqa maríqau. Óoni saqárimma áuqiqa máriqau. ¹¹ Óoqu marifufanoo Yísufa mi-kumaaraaná sakuma féemu qumáreenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo dóo ruqí ruqímmeeqeenoo faiqí ánaasee níminau. Noodáanna qaara fáqa míqikaimásee níminau. Nimisoofaqa námasoofanoo aiquáma nímuauqau inau. ¹² Aiquáma nímuauqumásoofanoo Yísufa narí faiqí námu qímanniminoo qinau. Átaraasa maréeqee uqá ruaqa sía káqikaana rairaaíani. ¹³ Misá irisée eedóo qímasee átaraasa rúmasee ásaana rúmasee qísaukuqara taikásee qíkunni ooqu qaaraqánda marasée uqá qumbiqánoo márinau. Mi-ataraasána moodáanaí qísauku sakuma féemusaaraqaraana uqáriqau.

¹⁴ Mi-fasiqa anaaseesá miná qáfoofanoo sía faiqí undéeufanoo náaquqanau. Náaquqamasoofaqa qiqau óoqai tamummáqara fasiqauqa moo támummáqara fasiqa kambíqaaninnanara ákara rúmaoofa dóo maaná narímma animáridanoo. ¹⁵ Yísufa misá írirana iriséenoo misá afeekaikámasee qiní qumáreeqee maa-maqána sáaqaaraa karaambáiquaika máqimaqée foora qímasee quqáseenoo dóo naríaraa quqásee áaqanai óoruree miqóo márinau.

Yísufa nammári ámuauqumau fu ufaa.

(Mataioo 14:22-23; Mareekoo 6:45-52)

¹⁶⁻¹⁷ Yísufa áaqanai fufaqa mi-eendánaki sía kafáa qúmuna miná faiqí námu Kariree námmary áfainni óoqureeqa sípaki akarámafiqa námmary dínni afainai Kapeeranaumma máqusai nammári ámuauqumau fítaqáree qiqau. ¹⁸⁻¹⁹ Misá kanúqaki fidaqa áikannai nammári ruakáírísaidaqa fímarufaqa qaara maqusa fíaaqarana amanasáa káiqaaqoo kísaaqasaa óonuroofanoo úfai firaafá úqinoo námmary faqa misá kanúqa faqa ámakaurinau. Ámakaurufaqa qáfoofanoo Yísufa naríaraa misúnnai kanúqaaqa animárinau námmary ámuauqumau áiku rámasaida áninau. Misá miná qáfamasee tautúmasee káaqa náaquqoofaqa ruffiaqau. ²⁰ Ruffioofanoo Yísufa nínfafeenoo qinau. Sía ruffiaqa, qinée máridaqa. ²¹ Misá Yísuna maréeqee sípaki quqásee fíraaree qu máqusanai aaqee kái dauní óonuraqau.

Faiqí ánaasee Yísunara randóo ufaa.

²² Yísufa nímu feemuna noosá nímuqoo kai faiaqau. Kanánaana iqáqoofaqa fíndifi sípara randóosia moodáakai miqóo máruna. ²³⁻²⁴ Yísuna faiqinámu moo kánuqaki fufaqa Yísunara sía misá fáqa fíifoo qímasee Tibeeriasa máqusai maqee maqee nímaru kanuqáusa aniroofaqa dóo minánuqaki akarámáfufaqa Kapeeranaumma máqusai Yísunara randárra minánuqaki fiqau.

Yísufa naríara náaru náaru náranara foo máriranara qímaqoo ufaa.

²⁵ Misá Kariree námmary fítaqee múqu áfainai óonureeqa Yísuna paqúrimasee maaqí qiqau. Óo ufasáa rakísirafa anée yáiree fee maí aniréenee.

²⁶ Yísufa iriséenoo quándaki qímanniminoo qinau. Qinée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Qinée qeeqá afeeka uqannífiqaunna nánee sía minára kai irisée qiníara randáidaqa. Ínnee féemu námasaafanoo nímuauquino maqee qúmiqaraanínna ainainara ínnee minára kai qiníara randée maríafanoo. Yísufa kaifáa quandáfufanoo qímanniminoo qinau. ²⁷ Ínnee sía dauní putaa íra náranara aináiniaqa. Náaru márirana nímira náranara minára aináiniaqa. Qinée maa-naranná qinée faiqí nímaaku ínni nímianaúra. Qiní qíkoofa Ánutufa qiníara áidimarifanoo

narí aiquáma ainaina qiní dáaku qímaqasaina ínni amaná mi-naaru marira naranná nímianaurea.

²⁸ Misá minára iriséeqa Yísuna irámmiriqa qiqau. Nánee qímasee Ánutuna aináinianauree.

²⁹ Yísufa iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee maaqímasee Ánutuna aináinamaisaaqa. Narí aiquáinna fasiqana miná saqárikika minásaa naundurá rusíaaqa. Ánutuna aináinirafa miqímminoo márídanoo.

³⁰ Misá mi-ufána iriséeqa kaifáa irámmiriqa qiqau. Anée nána moo áinaina firaa ainaina áuqainaqa maasá qáfamasee aníara kúqaa Ánutuna ásauku mundíra fee qianáuree anée nána ainanee áuqinnaree. ³¹ Maasá qísaifaqausa aadána máqa maaqaki pupúsamuara foora áqufuna nárana néemariqau. Mooseena ákara minára maaqí qinau. Innaarúnaidaraa féemu nárana mifá níminau foo qinau.

³² Miqí qímasoofanoo Yísufa kafáa qímanniminoo qinau. Mooseefa máru áukuanna pupúsamuara foo íra nárana sía mifáu nímimarinau. Ánutufa innaarúnaindari nímimarinau. Sía ánoona nárana nímimarinau. Dóo maa-aukuanná qinée qumu márúnaqoo qinísaaqari ánoona náranara foora ínni nímídanoo. ³³ Ánutufa nímunnaranna innaarúnaindari qumu márídanoo maa-maqánasaa máriasa náaruara márirana nímídanoo.

³⁴ Mi-fasiqa anaaseesá iriséeqa qiqau mi-feemúna náaru náaru maasá qíminaqa náa.

³⁵ Yísufa kaifáa qímanniminau. Qinée káqi márira nímira nárana márúnausa máridaqa. Faiqí moó fannoo qinée márúnnai aniréenoo qiní saqárikinafa mifá sía kafáa náranara foora áararáannoo sía kafáa nammáriara foora áidiannoo. ³⁶ Fáasai ínni qímannimundee kai ínnee ímaríafanoo ínnee qiní qíqafaidaqa sía ánoonee qímasee qinísaa naundurá rusímariafanoo. ³⁷ Qiní qíkoofa eedóo qíra írirana níminausa misá qinée únnannai nári naundurá ubeekámáqimaqéefaranoo. Miqí máriasa qinée íanánnai animáriasa sía niqíqánaqa fifáranoo. ³⁸ Qinée qeeqá qíkoona írirana-mau innaarúnaindari sía qinée qeeqá qúmiqa, qipaqaená ufara miná aináinirara qúmiqa minára qinée sía mooná aqíqáananoo fúannoo. ³⁹ Miná aináina áuqarafa maaqínoo márina qiní qíminau. Aiquáma qiní qíkoofa qiní qútaaqama qímaqaqaisá kai sía moó fannoo káqinni fúannoo. Aiquáma uqanna taikára fáasaana qinée misá uqéereeqee qeeqá náaru máriranaki quqáanaura. ⁴⁰ Qiní qíkoofa maaná rídanoo. Miná ámaaku qíqafee máriasa minásaa írirana rusímariasa mi-kamuqóo kai náaru márirana márefaranoo. Taikára fáasaana qinée misá uqéereeqee náaru máriranaki quqánnisáanaura.

⁴¹ Yuda máqannaasa úriqararausa mi-fasiqa anaaseesáki máriasa misá Yísuna ufa irisée mifá naríaraa innaarúnaindari qúmuafanausa márídee qídanoo. Miqí qímasee dapi dápi ufa qímariqau. ⁴² Misá maaqí qiqau maafá Yísufa Yooseefaana ámaaku márídanoo. Miná ánausa ákausara maasá íridaqa. Náqi fee qídanoo fee naríara innaarúnaindaraasee qídanoo fee. Akooqóoqaraafa márídanoo.

⁴³ Yísufa iriséenoo qinau sía ínnee narínni narínni qiníara mandá ufa qiaqa. ⁴⁴ Sía faiqí moó fannoo káqi qinée íanánnai ánifaranoo. Qiní qíkoofa rarisámeeqee quqáinna fasiqa ánaaseesa misá kai qiní naundurá ubeekáma qímaqéefaranoo. Misá miqífaqa taikára fáasaana misá uqéereeqee náaru máriranaki quqánnisaanaura. ⁴⁵ Óoqai tamummáqara fasiqa maaqí qímasee ákara riqau. Ánutufa aiquámausa naamúaqira ufa qímannimiannoo. Qinée mi-ufána íridaqa maaqí qímasee

inni qímannimidaqa. Aiqámausa qiní qíkoona ufa iriséeqa miná aamúa qíra ufa íri-mariasa qinée ianánnai ánídaqa. ⁴⁶ Sía moó fannoo qiní qíkoona qáfeenoo. Ánutu-finaindari qúmufa kai mifá kai qiní qíkoona qáfeenoo.

⁴⁷ Qinée ánoona ufa uqanna qímannimidaqa faiqí moó fannoo írirana qinísaa rusímarinafa náaru márirana dóo máreenoo. ⁴⁸ Qinée káqi márira feemuara foora márúnausa márídaqa. ⁴⁹ Óoqai inni níkeekú nikaakú Mooseena faqa káasau maqa maaqákina nímaru aukuanna innaarúnaindaraa féemu mináuqa manna fée qí-mariqau. Mi-feemúfa úfaasu máfífindinna feemuna námasaída kísaaqasaa moómoo aukuna máriuafa káqi kúqimariqau. ⁵⁰ Máa qinée káqi márira feemuara foora máridee qímarúnausa faiqí námasee sía kúqífindinna feemusa márídaqa. ⁵¹ Qinée káqi márira féemu innaarúnaindari qumu márúnausa márídaqa. Faiqí ánaasee moó fannoo qinée ámianna feemuna námasainafa náaru náaru máriannoo. Qinée ními-anna feemufa qiní qimaqí máridanoo. Maa-maqa maaqána afaaqasása máriasa káqi máriaqeera nímidaga.

⁵² Yísufa miqí qímasoofaqa Yuda máqannaasa narí áfumau narí áfumau ánoo qídaqa qiqau. Náqimásee maa-fasiqáfa narí amaqí maasá qíminaga naanáuree qí-daqqino fee.

⁵³ Yísufa iriséeno qímannimino qinau. Qinée kúqaa ánoona ufa qímannimidaqa. Ínnee qiní faiqí nímaaku qimaqí fidíka sía náifanoo sía káqi márirafa inniki márian-noo. ⁵⁴ Moo fásiqa ánaasee fannoo qiní qimaqí faqa qiní fidíka faqa námasainafa náaru márirana dóo máreenoo, márníara taikára faasaana miná uqéeraanaura. ⁵⁵ Qiní qimaqí nárana uqanna máridanoo qiní fidíka nammári uqanna máridanoo. ⁵⁶ Faiqí ánaasee moó fannoo qiní qimaqí fidíka néemarifa qiníki máridanoo qinée minakí faqa márídaqa. ⁵⁷ Qiní qíkoofa Ánutufa káqi márira óosana faqaafa qiní diqíqoofaqa maaqóo márídaqa minásaaqaraa márirana máraidaqa. Miqí kai ínoo qiní námasainafa qinísaaqaraa márirana máraannoo. ⁵⁸ Dóo qinée innaarúnaindaraa nárana foora márídaqa. Sía inni nísaifaqausa néemaru náranausara foora máridaqa. Misá miná námasee máriiqa aiqáma faiqí faiqi óosanamau fíqa kúqimariqau. Maa-naranná námaseeqa náaru náaru káqi márifaranoo.

⁵⁹ Yísufa mi-ufána Kapeeranaumma máqusai ufa suqíra maqaki qímanniminau.

Náaru náaru máriranaki fífindinna ufausa ákiaqa.

⁶⁰ Yísuna faiqi námu akaqáusa mi-ufána iriséeqa qiqau. Óo yáfee maa-ufána amana íriannoo fee. Irisée sía áuqaaqaa ira úfa máridanoo.

⁶¹ Misá miqí qímasee nóori runúsee randóofanoo Yísufa narí kai iriséeno qí-mannimino qinau. Ínnee qiní ámiqira afeeka ufara ruffasee qiní minnísararee qídee. ⁶² Qinée kafáa uqéeree qúmuafannannai óoru fúanaqa innée miná qáfamasee náqi fee ífaree. Mi-karí qiní ufara kúqaa ánoonee qímasee fíraaqóo ruffeefara-noo. ⁶³ Amaqíara qúnnana amaqí fífaa ainaina máridanoo sía miná naaqée qíqa maraquna fannoo kai ánoona máridanoo mifá káqi márirana nímidanoo. Qinée qeeqá dóokinaa ufa qímannimimarunafa mifá maraquna máridanoo káqi mári-rana ánoona máridanoo. ⁶⁴ Dóo qinée akooqóo kooroomásee qímannimunaqa innée akaqáusa síamma írimariafanoo. Yísufa narí faiqi námu óosana fáasai írinau. Mis-áki akaqáusa miná ufa sía írusa fáasai Yísufa nínafanau. Misáki moodáa fannoo ueeqáaninnana fáasai qáfanau. ⁶⁵ Yísufa minára maa-ufána átiki kafáa qímannim-

inau. Qinée minára fáasai qúnnana sía amana moó fannoo narí kai qinée ianánnai ániannoo. Qiní qíkoofa dadaaqínanoo kai qinée ianánnai ániannoo.

⁶⁶ Miqí qímasoofaqa Yísuna faiqi námu moómoo Yísuna minnísee sía kafáa miná fáqa fírara qiqau. ⁶⁷ Yísufa míquna nínafamásee quandáfi narí faiqi námu (12) qísaukuqara taikásee qíkunnoo óoqu qaara marasée faiqi námu maaqí qímasee qímannimino qinau. Ínnee faqa misá naanna reefáree qiní minníqiseeqa fífáree.

⁶⁸ Simoona moo áuqu Peetooroofa miná iriséenoo Yísuna qímaminoo qinau. Óo karaambáíqa aní minnísee yánasaa fee atooqánauree. Náaru márirana nímira úfa anée kai márananuanano. ⁶⁹ Dóo maqee maasá aníara kúqaa ánoonee qídaqa aníara Ánutufinaindari náaquqarafa márifoo qídaqa.

⁷⁰ Yísufa iriséenoo kafáa qímannimino qinau qinée qeeqá kai qísaukuqara taikásee qíkuqara marasée fasiqa náarauna qiní faqa nímariafano. Moó fannoo ín-niki áfaanna márídano. ⁷¹ Yísufa áfaannee quná Yudasina narí qumeé qímírinau. Yudasifa Keerioota máqusanaafa moo fásiqa Simoona ámaaku márínau. Yudasifa Yísuna (12) qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée faiqínámu misáki márufa márínau. Kásooqaqee mi-fasiqáfa Yísuna uqeeqásainaqa aunírira saqarisaa árifandinanara Yísufa minára óonu mafi iriséenoo áfaanna fée qinau.

Yísufa narí áinaina faqa ufaqu úfafa.

7 Miqóoqari Yísufa Kariree máqa maaqaki nímarínau. Sía Yudeeaa máqa maaqai finau. Yuda máqannaasa miqóo miná árira ufa qímarunara sía finau.

(Óoqai Isaraee máqannaasa Isipa máqusaindari qaara fasiqa níku nísauku taikásee áukuana nífuru faiqaqá úqiqaana maaqaki fímarufano. Ánutufa innaarúnai márídano narí afeekannái Isaraee máqannaasa maqásaaqaraasa qumeé dadaaqídanoo aandaú nárana nímimarufaqa naqáfimariqau. Káasau maqa maaqai níni íysa óonu randée nári maqásaa Isaraee máqasaa animáridaqa áukuana áukuana Yeerusa-reenni suqúfidaqa úqiqaanarasaida faiqéunara iriséeqa minára áfaarurumánaida nári naambeéqa nári naambeéqa úqiqaana maqa usakásaida dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasáida (7) faasaana minakí faiqáida qoomáqa sakasáida námasaida minára susú ímariqau.)

² Yuda máqannaasa qoomáqa firaafá úqiqaana maqa qoomáqa adeedí roofaqa Yísuna ákaqaafasaa Yísuna qímamiqa qiqau. ³ Máa Kariree máqa maaqa minníseenana Yudeeaa máqa maaqaki fúa. Óonurainaqa miqóo aní úfa írimariasaa fíraa ainaina áuqee máriannana misá fáqa uqannífiqaa. ⁴ Faiqí moó fannoo narí áuqu uqéeraanee qímasee sía moo áinaina áuqee maríana kukéeqaidano aqáma ainaina kooroomásainaqa aqámausa miná qáfaqa, anée faqa miqíqaana. [⁵ Yísuna ákaqaafasaa sía Yísunara írimariqau. Fífau maqasaa fasiqa fee qímariqau.]

⁶⁻⁷ Yísufa iriséenoo qímannimino qinau. Qiní ánoona aukuaana sía adeedí ránoo márídano. Ínnee faiqí faiqí aqáma fáasaanara maasá áukuane qímariasaa márifaano. Maa-maqa maaqánasaaqaraasa sía ínniara fídiaqaaidano. Qiníara kai fídiaqaaidano. Qinée maqee maqee misá mandá ainainara kooroománnimaqáunaqa minára kai qiníara fídiaqaamáqimaqee maríafano. ⁸ Yísufa narí ákaqaafasaa káqi qímannimínau. Ínnee kai Yeerusa-reenni óoru fúafa. Qinée sía mi-qoomaqánara ínni naanna rée akooqóo óoru fúanauara qiní ánoona aukuaana sía qusá ráidano. ⁹ Yísufa miqí qímaseenoo miqóo Kariree máqa maaqaki káqi márínau.

Yísufa uíqaaana maqaki qoomáqa néemaru ufafa.

¹⁰ Miná ákaqaafasaa Yeerusaree qoomáqai óoru fúfanoo Yísufa ínaaqianna qumeé moo áatata óoru finau. ¹¹ Yeerusaree máqusa qoomáqaki Yuda máqannaa rakísir-
ausa Yísunara randóosia narí qímami narí qímami qídaqa qiqau. Mifá yái fee mári-
noo fee.

¹² Qímasoofaqa faiqí ánaasee Yísuna áufakiana qumeé narí qímami narí qímami
qímariqau. Akaqáusa Yísunara ámiqira fasiqee qímariqau. Akaqáusa faiqí ánaasee
níkaru qímari fee qímariqau. ¹³ Sía moó fannoo Yísunara akoqóo qímariqau. Narí
Yuda máqannaa úriqararausara rufíasee qumeé kai qímariqau.

¹⁴ Qoomáqa taikárara ímarufanoo Yísufa Yeerusaree amaana máqaki kéeqafinoo
faiqí ánaasee ufa qímannimínanau. ¹⁵ Yuda máqannaa faiqí firaasá miná qáfamasee
firaqóo tautíqa qiqau. Maa-fasiqáfa sía sukúraki kéeqeemarifa. Náqi fee mándeenoo
fira irirana íridanoo fee.

¹⁶ Yísufa minára iriséenoo aiqámausa qímannimínoo qinau. Qínée qímannimíra
ufa sía qeeqáindi máridanoo qíní diqiqoofa Ánutufa miná ufa qímannimídaqa.

¹⁷ Qíní ufa Ánutunaindi fee qínée qeeqá fee qídee. Faiqí moó fannoo Ánutuna íri-
ranamau fírarimarifa qíní ufara Ánutufa fee qíannoo. ¹⁸ Faiqí moó fannoo narí ufa
káí qídanoo narí auqu kai uqeeraidanoo. Faiqí moó fannoo narí aqíqáinna fasiqana
áuqu uqéerararee qímarifa mifá kúqaa ufa qídanoo, sía níkaruqirafa minakí mári-
danoo. ¹⁹ Mooseefa sándufa ákara rúmaqoona ínni nímufaqa ínnée miná qumáree
mi-maú fímarunausee qímasaídaqa fífa ufa qídaqa ínniki moó fannoo sía mi-maú fí-
mariafanoo. Ínnée moo máu fídaqa qíní kuqá dáríra qímariafanoo.

²⁰ Yísufa miqí qímasoofaqa misá aiqáma maaqí qímasee narí qímamiqau. Aní aun-
duráki áfaanna márifana anée miqí qímariananoo. Yáfee moó fannoo aní kúqáruan-
noo fee sía moó fannoo.

²¹ Miqí qímasoofanoo Yísufa maaqí qímasee nári qímannimínanau. Qínée faiqí sía
áuqaaqaa íra ainainna moodáa áuqaunaqa ínnée aiqáma taútiafanoo. ²² Mooseefa
faiqí ánaaqiuqa nípata aukímarunara fáinanduqu nísaaqee qímarinau, ínnée minára
irisée maasá amaana Sariríqasaa míqimariafanoo. Sía Mooseefáu mi-oosanná
áranau. Narí akeekú akaakúndi máreenoo miqí qinau. ²³ Ínnée Mooseena sándufa
rukíaanoo qímasee faiqí ánaaqiuqa maasá amaana Sariríqasaa fáinanduqídaqa ni-
pata aukímariafanoo ínnée amaana Sariríqasaa káqi faiqí nípata aukídaqa nánaree
Sariríqasaa aurímari fasiqana idaaqamásaunnaana ínnée áano qída fee. ²⁴ Ínnée
fífa dapi iriranasáa faiqí ufa nímimarifanoo miná minnísaaqa. Kúqaa ánoona íri-
ranannai kai faiqí andeeqáaqa.

Faiqí ánaasee Yísunara ásauku mundíra fée qímasee iroo ufafa.

²⁵ Yeerusaree máqusanaasa Yísuna qáfamasee miná ufa íriqa maaqí qiqau. Maaná
misá kúqariraree qídaqa. ²⁶ Qáfaa mifá faiqí qámbaana faiqí nífusaa kíkíqamambi
ufa qímannimimarifaqa sía misá miná qumáraannee qídaqa. Ábee maasá úriqara-
rausa faqa minára kúqaa Ánutuna ásauku mundírafee fée qídee. ²⁷ Ánutuna ásauku
mundírana óosana maasá síamma írianaura. Káqi tautúmannimaqaannoo. Maasá
maa-fasiqána óosana íridaqa, Nasareeteendáraafa máridanoo.

²⁸ Yísufa fira amaana máqaki faiqí ánaasee qímannimidanoo mi-ufána iriséenoo
maa qímasee firaqóo qímannimínanau. Kúqaa fee ínnée qíníara íridee. Qínée yáin-

daraasee márunaqee ínnée kúqaa qiníara írída fee. Sía qinée qeeqá kai animáridaqa qiní diqiquaifa mifá kúqaa ánoona márídanoo. Ínnée kúqaa minára sía írimaríafanoo. ²⁹ Qinée minára írídaqa qinée mindári qúmuafanausa mifá qiní diqiquoofaqa qumumáridaqa.

³⁰ Yuda máqannaa úriqararausa mi-ufána irisée qumárararee qímasoosa minísaqau. Yísuna kúqira aukuaana sía adeedí roofanoo Ánutufa qumeé misá ititán-nisoonara minnísaqau. ³¹ Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna kúqaa Ánutuna ásauku mundíra fee qiquau. Misá maaqí qímasee narí qímami narí qímami qídaqa qiquau. Ásauku mundírafa aniréenoo náqi fee mándeenoo maa-fasiqána úraaqaráinanóo fee moómoo faiqí dadaaqímari firaa ainainna uqannífiqaannoo fee. Sía amana. Dóo maaná mifá uqanna márídanoo.

**Amaana máqasaa rakísímarusa nári firisuaiqáuqa
Yísuna rumbáaqeera niqiqoo úfafa.**

³² Faiqí ánaasee miqí qímasee narí qímami narí qímami qímarufaqa Farisai ámaana úfa qímarusa iriséeqa tautúmasee amaana máqasaa rakísímarusunnai óonuree qímánnimiqa qiquau. Qímánnimisoofaqa misá amaana máqasaa rakísímaru poorisaua qímánnimiqa. Ínnée óoru Yísuna rumbásee máree ániaqa. ³³ Misá óonuroofanoo Yísufa maaqí qímasee faiqí ánaasee qímánnimimarinau. Qinée qúsasaa ínni faqa márianaura. Quqáseeqa qúsasaa qiní diqiquóófinnai fuanáura. ³⁴ Ínnée qiníara randée sía paqúrifaranoo qinée fúanannai sía ínnée amana fifáranoo.

³⁵ Yuda máqannaa úriqararausa mi-ufána iriséeqa narí qímami narí qímami qiquau. Mifá yái fee fínaqa maasá sía amana fuanáuree. Mifá ánaamuru Kirisa máqannaa máriannai fee fúannoo fee. Yuda máqannaasa miqóo máriasa faqa márídaqa Kirisa máqannaasa narí ufa qímánnimiraree fídanoo fee qída qinóo fee. ³⁶ Mifá qinoo ínnée qiníara randásee sía paqúrifaranoo. Qinée fúanannai ínnée sía fifáranoo. Miná ufóosana sía maasá írídaqa.

Arumufáqaa námáriara foo qúmirarakai ímarina miná ufa.

³⁷⁻³⁸ Úqiquaana maqa qoomáqa taikára fáasaana úriqarara fáasaanee qiquau. Mi-faasaanná Yísufa fíndifinoo faiqí ánaasee firaa kari qímánniminai. Yáfasiqa ánaasee fée nammáriara áidídanoo fee qinée íannaqoo nammári uqanna ani náa Ánutuna tamummáqara fasiqa moó óoqai maaqí qímasee ákara rinai. Káqi márirana nímira námári misá nímuqusa óokiari ururée fúannoo fée qinau. Yáfasiqa ánaasee fée qiníara kúqaa ánoonee qínafa misá nímuqusa óokiari mi-nammárfá ururée fúannoo. ³⁹ Yísufa nammáriara quná Ánutuna maraqunara nammári kíkíqa úsinai. Kásóoqaqee Yísunara kúqaa Ánutuna faiqi fée qifándinausa misá mi-maraqunná máreefaranoo. Mi-aukuanná Yísufa káqi máru áukuanna sía maraquna nímírafá márínai. Yísufa kúqiranakiqari fíndifinanoo afaqa aréenainanoo miqóo narí afeeka maraquna nímiannoo fée qinau.

Faiqí ánaasee miná Yísunara ufa rainóo ufafa.

⁴⁰ Faiqí ánaasee Yísuna ufa iriséeqa qiquau. Maafá Ánutuna tamummáqara fasiqa kambíqaannoo fee qufá maafá mifá márídanoo. ⁴¹ Akaqáusa minára maafá Ánutuna ásauku mundíra fee qiquau. Akaqáusa maaqí qímasee fúrufaramásee qiquau. Ánutuna ásauku mundírafa sía Karíree máqusakiqari kambíqaannoo. ⁴² Tamummáqara fasiqa

akara minára Ánutuna ásauku mundírafa Dafidina áti máriannoo. Dafidina óo-
qeenáa máqusaki Beetareeqemma miqóo kambíqaannoo fee qiqau. ⁴³ Faiqí ánaasee
misá raináfufaqa akaqáusa moo úfa qufaqa akaqáusa moo úfa qufaqa qímariquau.
⁴⁴ Akaqáusa dóo Yísuna qumárasee rumbáannee qímasee sía qumáree rumbáqau.

Yuda máqannaa faiqí firaasá Yísunara sía Ánutuna faiqi fée qu úfafa.

⁴⁵ Amaana máqasaa rakísira póorisauqa Yísuna ufa káqi irisée amaana máqasaa
rakísirausa faqa Farisai ámaana úfa qímariasa fáqa máruqoo óonuroofaqa iráidaqa
qiqau. Náqaa fee ifaqée sía rumbásee máree ánídee.

⁴⁶ Poorísauqa qiqau, sía moo fásiqa ufa fannoo maa-fasiqána aanna ráidanoo.

⁴⁷⁻⁴⁸ Farisai ámaana úfa qímarusa miná iriséeqa níqidaqa qiqau. Dóo mi-fasiqáfa
ínni faqa níkaruqínoo fee. Maasá úriqararausakiqari moó fannoo miná ufa íri-
noo fee. Farisai ámaana úfa qímarifa moó fannoo írinoo fee. Sía uqanna íria.
Maasá Mooseena sándufa írimarunausa márídaqa. ⁴⁹ Maaqóoqaraasa káqiquee fasiqa
anaasee Mooseena sándufa sía írianara Yísunara ánoonee qídaqa. Ánutuna áqira úfa
misásaa márídanoo.

⁵⁰ Nikoodeemusafa mifá fáqa misáki márínau. Mifá óoqai qumeé Yísufinnai fimar-
ufa márínau. ⁵¹ Mifá misá Yísuna áqira úfa iriséeno Yísuna sáaroo qínau. Mooseena
sándufa maaqímminoo márídanoo. Sía fífau faiqí moó árirafa márídanoo. Miná ufa
náaree irisée miná mandáinaina márínaqa minára qímasee áruananoo amana mári-
annoo qínau.

⁵²⁻⁵³ Misá mi-ufána iriséeqa Nikoodeemusana áqidaqa qiqau. Anée fáqa Kariree
máqannaa fee márídanee. Anée tamummáqara fasiqauqa ákarauqakiaqa ásaanaru-
masee íria. Sía moo támummáqarafa Kariree máqasaa kambíqaannoo. Miqí qímasee
aiqáma dáraani mámbufanoo Yísufa amaana máqakiqari ráudamakufanoo Oorifa
áaqanai óorufínau.

Ánaasee moó fannoo úmmuarimaruna paqúru ufafa.

8 ^[1-2] Oorifa áaqanai káqimma óoru faiqéeno iquéofanoo Yísufa Yeerusaree fi-
raa amaana maqaki kaifáa óoquree kéeqafufaqa faiqí ánaasee moómoosa suqú-
fufaqa miná fíqu fíqumma márufanoo óoqumarifi Ánutuna ufa qímannimimarínau.
³ Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Farisai ámaana úfa qímarusa faqa ánaasee
moo fásiqa qúmmuari márúfaqa aaqee óonu qáfamasee qumáree dóo máree ániqau.
Yísufa máruqoo míni quqáseeqa maaqí qímasee qímamiqau.

⁴ Óo ufasáa rakísira maa-anaaseefá qúmmuari marífaqa maasá qáfamasee
qumáree ánídaqa. ⁵ Mooseena sándufa miqíasara óonisamú kai náriqa níní íqa kuqá
narusaaqée qínnoo márídanoo. Anée minára nána ufée qídanee.

⁶ Misá mi-ufánannai puteera foora fufídaqa qiqau. Yísufa áruanifeera qíma-
sáida miqí márufanoo Yísufa narí iriséeno fífau kummaramafufanoo ásaunkun-
noo maqá ákara rínau. ⁷ Mifá maqá fífau ákara rímarufaqa misá fuki faakí qí-
daqa mi-anaaseená óonisamu áruanauree sía fee áruanauree rítidaqa iréemariqau.
Káqikaaqoo marikínoo Yísufa fíndifi qímannimínau. Yáfee ínniki moó fannoo
numóo síainafa mifá kai óonisamu indaarú áunaa atufínoo maa-anaaseená áruan-
noo fee. ⁸⁻⁹ Yísufa miqí qímaseeno káfáa kummáramáfínoo maqá ákara rímarufaqa
dóo misá moodáa kai qaara kái ídaqa nári áaqaranara nisaurúsee fíndimeeqaida
dóo fífainimariqau. Faiqí firaasa náaree fufaqa káfáa miqóo óorudupirausa fufaqa

kumaaráa ínaaqianna dóo fífiquau. Misá fífufanoo mi-anaaseefá kai miqóo kíkíqinoo márinau. ¹⁰ Yísufa findifinoo mi-anaaseená irámmirinau, misá yái fee fífee. Sía fee moó fannoo aní kúqira ufa ámianinafa márídanoo fee. Aiqáma fífee.

¹¹ Mi-anaaseefá qinau. Óo rakísira sía kúqira ufa moó fannoo qímimarifa márídanoo. Yísufa iriséenoo qinau. Dóo qinée fáqa sía kúqira ufa aní ámianaúra. Dóo fúa, sía kafáa mandá óosana máraa.]

Yísufa maa-maqa maaqánaki qóomara foora qu úfafa.

¹² Moo kári Yísufa Yeerusaree ámaana máqaki faiqí ánaasee maaqí qímasee qímanniminau. Qinée maqásaaqaraasa qóoma márídaqa. Yáfasiqa ánaaseesa qiní fáqa fínausa misá káqi márira qooma máreefaranoo sía uqanna asukunakí fífaranoo.

¹³ Farisai ámaana úfa qímarusa miná iriséeqa qímamiqa qiquau. Anée aneennára kai ufa qídana aneenná áuqu uqéeree máríananoo. Miqíanna ufafa sía ánoonaikídanoo. Fífau ufa kái qímariananoo.

¹⁴ Yísufa miná iriséenoo qinau. Kúqaa qinée qeeqáaraa ufa qídaqa. Qinée miqí qídaqa ánoona ufa kai qídaqa. Qinée qeeqá kambíqafi ániafannanara írídaqa qeeqá fuannánara írídaqa. Ínnee sía qinée kambíqaafannanara írimariafanoo. ¹⁵ Ínnee faiqí faiqi ufa irisée dapi iriranannái faiqí ánaasee rainánnimaqee maríafanoo. Sía qinée moo fásiqa ánaaseera rainánnimaqée marúnausa márídaqa. ¹⁶ Qinée akaqásusara rainánnimaqaidau andeeqásee rainánnisaunaiqini. Sía qeeqáraafau márídaquau ufa nímidaquau. Qeeqá qíkoofa qiní diqíqamaqoona faqa márídaqa dadaaqí marífaqa ufa qímannimidaqa. ¹⁷ Ínni sándufa ákara ufa moó maaqímminoo márídanoo. Qaara fasiqa moo áinaina nári nífunnai qáfamasee múnú kooroo qímasaifaqa aiqámausa minára ánoona ufa fee qífaranoo. ¹⁸ Qinée qeeqáaraa ufa qídaqa qiní qíkoofa qiní diqíqoofa mifá fáqa qiní dadaaqifaqa ánoona ufa tia qímannimidaqa.

¹⁹ Miqí qímasoofaqa Farisai ámaana úfa qímarusa maaqí qímasee irámmiriquau. Aní ákoofa yái fee márídanoo aní dadaaqídanoo fee qufanoo Yísufa qinau. Ínnee qiníara fáqa qiní qíkoonara fáqa sía írimariafanoo. Ínnee qiníara írífau qiní qíkoonara fáqa írini. Ínnee sía maaqandára írimariafanoo.

²⁰ Yísufa maa-ufáusa Yeerusaree firaa amaana máqaki qímannimimarínau. Mi-amaana maqánaki óosirafa moó márinau. Amaana máqaki quqée marú munnimma difaanífa minakí márufanoo mi-oosiránaki Yísufa márídanoo mi-ufáusa qímanniminau. Misá Yísuna qumáraanee qímasee sía qumáraquau. Sía miná kúqira áukuana adeedí ranoo márúnara Ánutufa qumeé rafáaqafusoofaqa sía qumáraquau.

Yísufa qinau, qinée fuanánnai ínnee sía fífaranoo qímaqoo ufafa.

²¹ Moo kári Yísufa maaqí qímasee Yuda máqannaa úriqararausa qímanniminau. Qinée moosáa fúanaqa qiníara randáinaisia ínneeqa mandáinainaki kúqifaranoo. Qinée fúannaqoo ínnee sía amana fífaranoo.

²² Yuda máqannaasa úriqararausa mi-ufána iriséeqa narí qímami narí qímami qiquau. Mifá maasára sía narí innái fuaqéera qídaqinoo. Maasá sía miná ufa írídaqa. Mifá narí fee narí áruannoo fee miqí qídanoo fee.

²³ Yísufa iriséenoo qímanniminau. Ínnee maindáraasa máríafanoo qinée miríndaraasa márídaqa. Ínnee maa-maqánasaaqaraasa máríafanoo qinée sía maa-maqánasaaqaraasau máríadau. ²⁴ Qinée minára qúnnaa ínnee ínneeqa mandái-

nainaki kúqifaranoo. Ínnee sía qinée márunnanara ánoonee qímariafanoo minára kúqaa ínnee ínneeqa mandáinainaki kurídifaranoo.

²⁵ Misá úriqararausa miná iriséeqa qiqau. Anée yáfee márídane qufanoo Yísufa qinau. Indaarú qímannimianausa misá kai márídaqa. ²⁶ Qinée moómoo ainainara ínniara qímannimianaura. Qíní diqíqámaoofa mifá ánoona ufa kai qímarifa mifí-naindaraana kai ínni maa-maqánasaa máriasa qímannimidaqa.

²⁷ Yísufa narí ákoona áufakiana qímannimimarufaqa síamma írimariqau. Minára Yísufa kaifáa maaqí qímasee qímanniminau. ²⁸ Kásooqaqee ínnee qíní faiqí nímaaku uqéereeqee aunírira saqarisaa quqáqísáseeqa mikamúqoo qinée máriaafannanara írifaranoo. Qíní qíkoofa qímaqimíqoo úfana kai ínni qímannimidaqa. Mi-karí ínnee minára faqa ámiqimasee írifaranoo. ²⁹ Qíní diqíqoofa qíní fáqa márídano. Qinée miná áidira oosanamau kai fídaqa minára sía minníqisaifaqau qeeqáraafau máridaqau. Mifá qíní fáqa márídano. ³⁰ Faiqí ánaasee moómoosa mi-ufána iriséeqa Óo kúqaa mifá Ánutuna ásauku mundíra fee qímasee minásaa mundíqau.

Rumbárausara faqa idukírausara faqa qímaqoo ufafa.

³¹ Yísufa minára iriséeno qímanniminau. Ínnee qíní ufa qímannimunnana irisée mi-maú maqee maqee fífaqa kúqaa qíní faiqi námu márifaranoo. ³² Ínnee kúqaa ánoona ufa kái írifaranoo. Ánoona ufa fannoo ínniqa mandáinainakiqari ínni idukúanno.

³³ Misá mi-ufána iriséeqa qiqau. Maasá Abarahaamana áti márídaqa, sía mooná rumbáranaki márídaqa. Nánaree anée maasára idukúaqee qídane.

³⁴ Miqí qufanoo Yísufa kafáa qímannimino qinau. Qinée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Faiqí moó fannoo mandóosana máree marífa mi-manda oosanáfa miná rumbáqaiqa márídano. ³⁵ Faiqí moó fannoo mooná aináina ínoo óosana oosana ainaina naríndiara foora ínoo. Kásooqaqee dóo aináiní taikáseenoo mi-aigama ainainná narí amiséeno dóo káqisamu fúanno. Mi-ainainná faqaana faiqi fannoo sía amana taikáanno káqi narí akoona ámaaku márianno káqi narí ákoona ámaqa maqa fínoo miná qumíasana maraséeno sía aináinira faiqi naanna réeno taikáanno, káqi miqóo márianno. ³⁶ Qinée Ánutuna ámaaku márídaqa. Qinée ínniqa mandá oosanakiqari idukúsaanaqa ínnee kúqaa idukíqa márifaranoo. ³⁷ Ínnee Abarahaamana áti máriafaqa qinée minára fídaqa sía ínnee miná aanna réemari-afaqa, qíní ufa sía márararee qídaqa qíní dáriraree qímariafanoo. Abarahaamafa sía miqí márufa minára ínnee sía Abarahaamana faiqi námu uqanna máriafanoo.

³⁸ Qíní qíkoofa qíní uqaqífiqoona kai ínni qímannimidaqa. Ínnee miná minníseeqa ínneeqa níkoona moó Sadannana ufa írimariafanoo. ³⁹ Misá mi-ufána iriséeqa maaqí qiqau. Maasá qíkoofa Abarahaamafa márídano. Yísufa minára qinau. Ínnee Abarahaamána faiqi námu márídaqau miná ufamáu fini. ⁴⁰ Qinée qeeqá qíkoonasaaqaraa ufa kái ínni qímannimimarunaqa ínnee quandáfíqa qíní dárirara qímariafanoo. Abarahaamafa sía mi-oosanná márana. ⁴¹ Ínnee ínneeqa níkoona uqanna óosana máraidaqa miqí maríafanoo. Misá mi-ufána iriséeqa qiqau. Maasá sía qúmмуara faiqifau márídaqau. Maasá moodáa fásiqa faiqi Ánutufa narí uqanna maasá qíkoofa márídano.

⁴² Yísufa misá ufa iriséeno maaqí qímasee qímanniminau. Ánutufa ínni níkoofa márinaqau kúqaa ínnee qíníara rini. Qinée Ánutufinaindari maaqóo qumumáridaqa. Qinée sía qeeqáfau qúmíqau mifá diqíqoofaqa qúmíqafana. ⁴³ Ínnee náqaa

fee ifaqée sía qíní ufa óosana íridee. Ínnee qíní ufa íriafanoo níkoofaidanoo miqí-daqa sía írimariafanoo. ⁴⁴ Áfaanna níkoofa Sadannafa máridanoo. Ínnee miná faiqí námu máridaqa miná aanna rée maríafanoo. Óoqaindari faiqí kuqánnárimarufa máridanoo. Sía ánoonufakifau mapukínoo máridanoofau. Anoona ufa sía uqanna minakí márifa máridanoo. Mifá únna ufa qínoo narí óosanamau kai fídanoo. Mifá únna ufa qímarifa máridanoo únna ufa qímariasa níkoofa máridanoo. ⁴⁵ Qínée kúqaa ánoona ufa kai qímannimi marúnnanara ínnee sía írimariafanoo. ⁴⁶ Qíní mandá óosana moodáa máridanoo fee sía fee máridanoo. Ínnee qáfee qiqá qímaqimiaqa. Qínée kúqaa ánoona úfa kai ínni qímannimunaa náqi fee ifaqée ínnee sía minára ánoonee qídee. ⁴⁷ Ánutufa dadaaqifaqa miná faiqí námu áraamummaakaikímariása kai Ánutuna ufa írifaranoo. Ínnee sía Ánutunaindaraasau máriafanoofau sía qíní ufa írimariafanoo.

Yísufa Abarahaamanara qímannimu ufafa.

⁴⁸ Yuda máqannaa úriqararausa Yísuna ufa iriséeqa áqiqa qiqau. Anée mandá Samaria maqannaa máriananoo áfaanna moó aní aunduráki márifa máriananoo. Maasá kúqaa fee qídee, sía fee.

⁴⁹ Yísufa iriséenoo qinau. Áfaanna sía qíníki máridanoo. Qínée qeeqá qíkoona áuqu uqéeraidaqa ínnee qíní dúqu maqásaa quqéemaríafanoo. ⁵⁰ Qínée sía qeeqá dúqu uqéeraranara randáidaqa. Moó fannoo qíní dúqu uqéerarafa máridanoo. Ínnee qíní dúqu maqásaa quqéemaríafanoo Ánutufa kai qíní dadaaqínoo ínni rafáaqa fúannoo. ⁵¹ Yáfasiqa ánaasee fée qíní dóokinaa ufa irisée máraininga mifá sía kúquanoo náaru máriannoo.

⁵² Yuda máqannaa úriqararausa mi-ufána iriséeqa qiqau. Dóo maasá aní óosana iriséeqa anée kúqaa áfaanna faqaafa máriananoo, Abarahaamafa maasá qíkoofa dóo óoqai kúqinau. Ánutuna tamummáqara fasiqauqa dóo kúqiquau. Anée náqi fee másee maa-ufána qídanee qíní ufa írimariasa sía kúqifaree qídanee. ⁵³ Maasá qíkoofa Abarahaamafa kúqinau. Anée miná úriqarara fee máridanee qídanee. Ánutuna tamummáqara fasiqauqa maqásaa fasiqauqa kuqufufaná anée aneennáraa náqira fasiqee márídee qídanee. ⁵⁴ Miqí qímasoofanoo Yísufa qímanniminau. Qínée qeeqá dúqu fífa uqéerasaana sía ánoonaikiannoo, fífa máriannoo. Qíní qíkoofa Ánutufa qíní dúqu uqéeraidanoo dadaaqídanoo, ínnee únna qímasee minára maasá Ánutunee qímariafanoo. ⁵⁵ Ínnee óoqaindari sía miná áuqu írimariafanoo. Qínée miná áuqu íridaqa. Qínée minára sía íridau ínni naanna réemarunausa únna ufa qímarunausee qíní. Qínée qeeqá qíkoonara íridaqa miná ufamáu fímarunausa márídaqa. ⁵⁶ Ínni níkoofa Abarahaamafa óoqai káqi máridanoo qínée maqee marúnnanara káaqa qáfafaqaa ímarufa máríinau. Dóo qíqafamaseenoo asasinu. ⁵⁷ Yuda máqannaa úriqararausa mi-ufána iriséeqa maaqí qiqau. Anée kumaaráa máriananoo. Anée náqímásee Abarahaamana qáfanée inau, óoqai máríufa máridanoo. ⁵⁸ Yísufa minára maaqí qímasee qímanniminoo qinau. Abarahaamafa sía kambíqoo áukuanna qínée máa márúnausa mikamúqoo máríqiafana. ⁵⁹ Yuda máqannaasa miná iriséeqa óo maa-fasiqáfa naríara Yaawee fee qídaqinoo qímasee áanoomasee óonisamu qumáree áru-aneerufanoo mifá kukéeqakinoo amaana máqakiqari ráudamaki moosáa finau.

Yísufa innaamunaindári áfu qimbárana áfu maqáísóo ufafa.

9 Yísufa aatáta fídanoo moo fásiqa miná ánoofa innaamunái áfu dimbárana maqaqooná qáfanau.

(Mi-aukuanná nífu níku mandáikirausauqa maí máriandee sía amana aináinamásee náaqaa ímariqau. Fáasaana kaqí márída nárana feefauríra munnimmara íréemarufaqa nímimarufaqa marasáida néemariqau misá núqu irámásaida néemariasee qíqau.)

² Yísuna faiqinámu mi-afu qimbarána qáfamasee Yísuna irámmiriqa qíqau. Óo ufasáa rakísirafa maa-fasiqáfa yána mandáinainasaa fee maaqínoo áfu dimbánoo márídanoo fee. Narí ákoona ánoona mandáinainasaa fee naríndisaa fee miqínoo márídanoo fee.

³ Yísufa iriséeno qímannimino qinau. Sía narí ánoona ákoonasaa qaraanau, sía naríndisafau áfu dimbánoo márídanoofau. Ánutuna afeeka kasirana qínkíqari kooroo íanifeera miná áfu dimbánoo márídanoo. ⁴ Qíní diqíqoofa qíní qimíqoo áinainirana sía amana asukunakí áuqaanura maasá fáasaana áuqaanura. Dóo káqíkaaqoo eendínaqa sía miqóo faiqí moó fannoo áuqaanno. ⁵ Qinée maa-maqa maaqánaki márídaqa misá qóoma márídaqa, káaqa qámannimaqaanura.

⁶ Miqí qímasee Yísufa maqásaa áqaara fidaqúseenoo ásaukukoo doonáikamáseenoo áfu dimbára fasiqa áfusaa akuséeno qímmamino qinau. ⁷ Dóo fúa. Dóo óonu Sirooamma fárummaki aneenná óori áfuakai rúquannee qinau. Sirooamma fárumma áuqu óosana niqíqámáqai fárumma fee qínoo márínau. Mi-afu qimbara fasiqáfa eedóo qímasee óonu narí óori áfuakai rúqufanoo áfu aiqámaqara ámiqímasee qoofanoo óonu quándakufanoo sandée kafáa áninau.

⁸ Mi-fasiqána aqóónausa miná qáfamasee moómoosa miná qáfeemarúsa miná qáfamasee qíqau. Maa-fasiqáfa maaqóo márídanoo nárana munnimmara íréemari fasiqa fee mífée.

⁹ Akaqáusa dóo mifá kai fee qíqau, akaqáusa moó fannoo miná fooqáa fee qíqau. Mi-fasiqáfa narí irisée qinau. Qinée qífu dimbárausa maaqóo marúnausa márídaqa.

¹⁰ Misá miná iriséeqa iraqau. Náqímasee áfu máqeenee qufanoo mifá qinau.

¹¹ Faiqí moó miná áuqu Yísufa qáqaara fídiséeno doonáikamaseeno qíní qífuki akuséeno dóo fúa Sirooamma fárummaki óori nammári úqua qufaqa miqí qífaqa nammári uqusáunano dóo qífu máqeenoo.

¹² Miqí qímaasoofaqa misá qíqau. Miqímasaifa yái fee fínoo fee qufanoo mifá sía qínée írída fee qinau.

Farisai ámaana qímarusa Yísufa áfu qimbárana áfu maqáísoonara randóo ufafa.

¹³ Miqí qímasoofaqa misá mi-fasiqána áfiqeeqa Farisai ámaana úfa qímarusa uqanífíqanau. ¹⁴ Mi-faasaanná Yísufa mi-fasiqána áfu máqoo faasaana misá amaana Sariríqa márúnara Farisai ámaana úfa qímarusa márunnai áfiqee fíqau. ¹⁵ Farisai ámaana úfa qímarusa mi-fasiqána áfu máqoonara iroofanoo qinau. Mifá dooná qíní qífusaa akusaifaqá dóori nammári úqunanoo qífu máqeenoo.

¹⁶ Farisai ámaana úfa qímariasa akaqáusa Yísunara maaqí qíqau. Maa-fasiqána áfu máqaifa sía Ánutunaindarifau amaanasáa aináinímarifa mandá fasiqa márídanoo.

Akaqáusa miná iriséeqa qiqau. Náqimasee mandáinaina máree marínafa maa-firaa ainainná ámiqira ainaina áuqararee sía amana fée qímasee mi-ufánannai raináqau.

¹⁷ Miqí qímasee Farisai ámaana úfa qímarusa áfu dimbárana irámmiriqa qiqau. Anée mi-fasiqána aní áfu máqainaree qídanee. Anée minára nána úfee qídanee. Áfu dimbárana miná iriséenoo qinau. Mifá Ánutuna tamummáqara fasiqa máridanoo fee qinau.

¹⁸⁻²⁰ Yuda máqannaasa úriqararause miná iriséeqa maaqí qiqau. Maaná sía áfu dimbáfau moo fásiqa máridanoo qímaseeqa misá miná ánoona ákoona náaramasee irámmiriqa qiqau. Maa-fasiqáfa ínniqara faiqí fee. Kúqaa fee anée miná maqóonna kari áfu dimbáranee máqanau. Náqimasee maqee áfu máqeenoo fee qufaqa miná ánoofa ákoofa úriqararause amaana máqaki kéeqemariana qáoo qímaqiseefoo qímasee rufíeeqa qímannimiqa qiqau. Maa-fasiqáfa maasá qímaaku máridanoo maasá minára íridaqa. Óoqai ánaaqisaa innaamunai miqírana máqaafanafa máridanoo maasá minára fáqa íridaqa. ²¹ Miná áfu máqainara yáfasiqa fée miná áfu máqeenoo fee síamma íridaqa faiqí máridanoo irámmirifanoo qímannimiannoo. ²² Yuda máqannaasa úriqararause Yísunara fáasa maaqí qímaríqau. Faiqí moó fannoo Yísunara Ánutuna ásauku mundíra fee qínnana maasá amaana máqakíqari aqíqáananoo ráudamaki áqoosai finoo sía kaifáa kéeqaannoo. ²³ Mi-ufánara afu dimbárana ánoofa ákoofa dóo faiqímmifoo narí iraaqée qiqau. Misára rufíasee miqí qiqau.

²⁴ Yuda máqannaasa úriqararause miná iriséeqa áfu dimbárana kafáa áaramasee qiqau. Anée Ánutuna áfusaa kúqaa ánoona úfa kai maasá qímannimia. Aní áfu máqaifa mifá mandáinaina máree marífa máridanoo.

²⁵ Áfu dimbárana miná iriséenoo qímanniminai. Mi-fasiqáfa mandáinaina máree marí fee sía qínée miná óosana íridaqa. Moodáa ainainará kai qínée íridaqa qínée qífu dimbárausa máriafanausa maqee qíní qífu máqee márifaqa márídaqa minára kai qínée ámiqimasee íridaqa.

²⁶ Misá miná iriséeqa kaifáa irámmiriqa qiqau. Mi-fasiqáfa nána ainainee áuqu ámifanoo aní áfu máqeenoo fee.

²⁷ Áfu qimbárana níqinoo qinau. Dóo fáasai qímannimisáunaqa sía írimariafanoo. Nánaree ínnée kaifáa qíana írifaree ínnée faqee miná faiqínámukífaree.

²⁸ Misá miná iriséeqa áanoomasee miná áqíqa qiqau. Anée mi-fasiqána ufa írimarianafa máriananoo. Maasá Mooseena ufa írimarunausa márídaqa. ²⁹ Ánutufa Mooseenannái maasá qímaqimufaqa maasá íridaqa. Mi-fasiqáfa Yísunara maasá sía miná óosanara íridaqa.

³⁰ Áfu dimbárana miná iriséenoo níqinoo qinau. Ínnée moo írirana máree máriafanoo mifá qíní qífu maqaqísaifaqa ínnée nánaree mi-fasiqánara yáindari fee ánidanoo fee qídee. ³¹ Ánutufa sía mandá óosana máree maríasa dadaaqídanoo. Faiqí ánaasee minára rímaríasa miná úfa írimaríasa misá kai Ánutufa dadaaqídanoo. ³² Óoqai óosana ároo aukuanasáaqari sía faiqí moó fannoo áfu dimbárana nífu maqannísanau, maqee kái. ³³ Maa-fasiqáfa sía Ánutufinaindari áninaqau náqimandee maa-firaa ainainná áuqararee, síamma amanaikíannoo.

³⁴ Yuda máqannaasa úriqararause miná iriséeqa qímamiqa qiqau. Anée mandáinainaki kambíqoonafa mandóosanaki fíndifuanafa dóo sée fífuannee qímaseeqa misá amaana máqakíqari aqíqoofanoo ráudamaki finau, sía kafáa ánianifeera dóo atekáqau.

Faiqí naundurá nífú qimbáranara Yísufa qímaqoo ufafa.

³⁵ Misá áfu qimbárana aqiqoonára Yísufa iriséenoo paqúrimasee irámmirinau. Anée faiqí nímaakuara Ánutuna ásauku mundíra fee fee qídanee minásaa írirana rusídanee.

³⁶ Mi-fasiqáfa Yísuna sía qáfoofa máridanoo maaqí qinau. Dóo miná uqaqí-fiqainaqa minára ánoonee qímasee minásaa atooqáanaura.

³⁷ Yísufa qinau dóo anée qáfaananoo dóo miná fáqa ufa qímariananoo.

³⁸ Mi-fasiqáfa miná iriséenoo qinau. Óo Karaambáíqa aníara kúqaa Ánutuna ámaaku fee qídaqa qeeqá qímuqusa írirana aníki rusídaqa qímuqusannoo aní amooqímamaqaidaqa. Miqí qímaseenoo mi-fasiqáfa Yísuna óorinni maqásaa kum-máramáfinoo amooqinau.

³⁹ Yísufa miná qáfamasee miqóo marúsa qímanniminoo qinau. Qinée maa-maqánasaaqarasaa rainánnimaqarara qúmuafanausa márídaqa. Qinée nífú dim-bárausa máqaaneera qúmuafanausa nífú máqarausa dimbáaneera qúmuafanausa márídaqa.

⁴⁰ Farisai ámaana úfa írimarusa miqóo márusa miná iriséeqa irámiriqa qiqau anée maasára faqee nífú dimbárausee qídanee. ⁴¹ Yísufa qinau. Ínni nífú dimbánoo márinaqau ínni numóo sía márini ínnée únna qímasee maasá qífu káqi márifaqee qímaríanara ínni numóo káqi máridanoo nífú dimbárausara foora máriafanoo.

10 (Yuda máqannaasa fíri marú aandaufa sipsípa márinau. Misá akaqána arusáida néemarufa márinau. Moómoo rakísidaqa asausí aukúsaidaqa minánnai qamunnaina áuqimariqau. Sipsípa reendeénimarufa sía ánoo ímarufa márinau. Anée miná asausí aukídanee miná kúqarínanoo fee sía ufa qíannoo káqi muqúrinoo máriannoo. Mi-aukuanná sipsípasaa rakísimarufa nífunni fufaqa aiqáma sipsípa miná áfaqee fiqau. Isaraee máqannaasa sipsípa káqi miqídaqa. Misásaa rakísimarifa indaarú fifaqá sipsípauqa miná ánaaqianna fídaqa.

Sipsípasaa rakísirafa óoni moómoo marasée áaku aaku máseenoo quqúsa áuqusee eendáki sipsípa minakí quqásee kooqísaa narí faiqáidanoo. Káasau faini fee qúm-muarimari fasiqa fee arunáandoora rakísidanoo. Sipsípa níkoofa núqu rámaqaisá kai márídaqa. Kanánaana fíndifinoo núqu raifaqá kai aniréeqa ándandara randáidaqa.

Sipsípa rakísimariasa nári sipsípara rídaqa rakísidaqa nári sipsípasaara kúqifarano. Sipsípauqa fáqa nári rakísimariasa ufa írídaqa minára rídaqa. Akaqáusa moodáanaki óoni ququsa áuqusee minakí nári sipsípa aiqáma eendáki quqásaafanóo faiqí moó fannoo kooqísaa rakísidanoo. Kanánaana iqáqai fanoo sipsípasaa rakísirafa moó fannoo aniraifano kooqísaa rakísirafa atúasaifano sipsípa ákoofa narí sipsípa núqu rámasaifaqa narí sipsípauqa kai íríqa ráudamaki ándanda nárara fídaqa.)

Sipsípa faiqée maríana miná kíkiqusira úfa.

¹ Yísufa kafáa miqóoqaraasaa qímannimidanoo sipsípara qínoo faiqíara qinau. Qinée ánoona ufa qímannimidaqa. Faiqí moó fannoo sía sipsípa ququsa kooqiki kéeqeemarifa káqinaindari quqúsasaa akaréemarifa mifá qúmmuarimari fasiqafa máriannoo. ² Sipsípa kooqiki kéeqee márifa mifá sipsípasaa rakísimarifa máridanoo. ³ Sipsípa níkoofa moó fannoo aniráinanoo kooqísaa rakísirafa kooqí atúasaifano sipsípa ákoofa narí sipsípa núqu rámasee náarainaqa miná ufa iriséeqa ráudamaki narí fáqa nífiqainaqa ándanda nárara fífarano. ⁴ Sipsípauqa nári rakísimarina ufa

íriqa ráudee qúmuraifanoo mifá indaarú fifaqá misá miná ánaaqianna fídaq. ⁵ Sipsípa sía moo fásiqa áfaqee fifáranoo miná ufa irisée moó fannoo fée qímasee sandéefaranoo.

⁶ Yísufa mi-quandara ufána qímannimufaqa síamma íriqau.

Yísufa ámiqira sipsípasaa rakísirafa mi-ufáfa.

⁷ Minára iriséenoo kafáa kooroomásee qímanniminoo qinau. Qínée kúqaa ánoona ufa qímannimidaqa qínée qeeqá kai sipsípa kooqí márídaqa. ⁸ Óoqai qíní dóorini indaarú ánuša qúmmuari marú fásiqausá kai animáriqau. Sipsípauqa sía misá ufa íriqau. ⁹ Qínée Ánutuna quqúsa kóoqi márídaqa yáfasiqa ánaaseefée kooqisaarafoo qínísaa kéeqee marínafa Ánutufa mi-fasiqanaaseesá kúqiranakiaana marasée in-naarúna asumu máriranaki quqáannoo. Mi-fasiqanaaseesá Ánutuna quqúsaki sipsípara foora kéeqee ráudeeida nárana néemarifaranoo. ¹⁰ Qúmmuarimari fasiqafa qúmmuaramásaina taikáanifeera fifau faafau qúmmuarianifeera faqa kuqánnáru-anifeera faqa kurídinnimaqaanifeera faqa ániannoo. Qínée faiqí ánaasee asumu márirana nímianeera ánidaqa. Sía káqi dapi máriranarau qídau. Asumu márirana ámiqirana moó faqa moó faqa rairaaírana nímirara miná kai nímiraree qímasee qúmidaqa.

¹¹ Qínée sipsipasaa ámiqimasee rakísimarunausa márídaqa. Sipsipasaa ámiqimasee rakísimarifa narí sipsípasaara kúquannoo. ¹² Feefaurúara aináinímarifa sía miqíannoo káasau faini aniráinanoo ruffasee sandáannoo. Sandámafinanoo káasau faini aniréenoo sipsípa qumárainafa dáraanifaranoo. ¹³ Feefaurúara aináinímarifa sía sipsípara ámuqusiannoo feefaurúara kai rakísidanoo. ¹⁴ Qínée sipsípasaa ámiqira rakísirauša márídaqa. Qíní qíkoofa qíníara íridanoo. Qínée miqí kai íqa qeeqá qíkoonara faqa íridaqa. ¹⁵ Miqí kai íqa qeeqá sipsípara íridaqa misá fáqa qíníara faqa íridaqa. Qínée qeeqá sipsípasaara amaná kúquanauree qídafa. ¹⁶ Sía maaqóoqaraasá kai qíní quqúsaki maríaqeera. Qíní quqúsa fannoo moómoo maqusanaasaki fáqa máridanoo. Minakínaasauqa fáqa nífiqa quqáanaura. Misá faqa qíní ufa irisée eedóo qifáranoo. Miqóo moodáanaki márifaranoo moodáa rakísirafa misásaa máriannoo.

¹⁷ Qeeqá sipsípara qímuqusina qeeqá márirana misá nímaaqa maqaséeqa kúqirínaki quqásee kaifáa qeeqá márirana minakíqari máraanaura. Qínée miqírraree qún-nanara qíní qíkoofa qíníara rídanoo asasídanoo. ¹⁸ Sía moó fannoo narí afeekannái qíní márirana máraannoo. Qínée qeeqákai qeeqáara irisée qeeqá márirana kúqiranaki quqáanaura. Qíní qíkoofa qínaqa qeeqá márirana kúqiranaki quqárraree qímasee quqáanaura. Quqásee kafáa márararee qímasee maráanauranoo. Qíní qíkoofa miqí qímasee ufa qímaqimifaqa íridaqa.

¹⁹⁻²⁰ Yuda máqannaasa miqóoqaraasa Yísuna mi-ufána iriséeqa raináfufaqa akaqáusa qiqau. Maa-fasiqána audurái áfaanna márídanoo, márífanoo dapi dapi ufa qídanoo, nánaree ínnée miná ufa íridee.

²¹ Miqí qímasoofaqa akaqáusa misá qímannimiqa qiqau. Akasáa áfaanna aunduráki marínafa sía maa-fasiqáfa indéemasee ufa qíannoo. Áfaanna fannoo amanée áfu dimbárana maqáiseenoo fee sía amanaikíannoo.

Yuda máqannaasa Yísuna minnísoo úfafa.

²² Mookári Yuda máqannaasa Yeerusaree máqusai suqúfufaqa amaana máqara qoomáqammásaida néemariqau. (Óoqai namuqáa amaana máqaki míni madaapeé

quqásoofaqa miná ánuкамáquseeqa dóo miqóoqari áukuana aukuana ánuкаa qoomaqaqee qímasaida sakasáida néemariqau.) Suara áukuana mi-qoomaqána ímaríqau Yeerusaree máqusai. ²³⁻²⁴ Yísufa Yeerusaree máqusai óorureenoo amaana máqa átisaa tidá áuquqoonasaa aakuara rufiasee minakí nímarinau. (Faiqí ánaasee moómoo aaku suarara rufiaseeqa minakí kai máriqau.) Amaana máqa átimau tidásaa kísaaqa firaqóo máríнау. Yísufa Sooroomoona amarána máaqa atimau tidásaa nímarufaqa Yuda máqannaa úriqararasa ititáseeqa irámmiríqau qíqau. Anée sía quandaqándia, ámiqimandee akooromásee maasá qímaqimia, kúqaa fee Ánutuna ásauku mundíra fee márídanee.

²⁵ Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Dóo qímannimuna síamma írimaríafanoo. Qínée moómoo qeeqá qíkoofinaindaraa ainaina áuquseeqa minánnoo ínni uqannífiqaunasa márídaqa. ²⁶ Ínnee sía qínée fírimarunna aandau sipsípauqau máríafanoofau minára sía qíníara ánoonee qímaríafanoo. ²⁷ Qíní sipsípauqa qíní ufa íridaqa qínée misára fáqa íridaqa, misá minára aiqáma qíní faqa fídaqa. ²⁸ Qínée náaru náaru márírana nímidaqa sía kúqifaranoo. Sía amana moó fannoo qíní qísaukukinaana rafíeefaranoo. ²⁹ Qíní qíkoofa qíní sipsípauqa qímufa aiqámausa úriqararafa márídanoo, sía moó fannoo miná ásaukukinaana rafíeefaranoo. ³⁰ Qíní qíkoofa fáqa qínée fáqa moodáa márúnnanara sía amana rafíeefaranoo.

³¹ Yuda máqannaasa mi-ufána iriséeqa áanoomasee óonisamu qumáree Yísuna árirarufanoo qinau. ³² Qínée moómoo ámiqira ainaina áuqaidaqa qíní qíkoofa qímu ainaina áuqaidaqa ínnee nána ámiqira ainainara irisée fee minásaara óonisamu qíní dáríra qídee.

³³ Yuda máqannaa úriqararasa miná iriséeqa kafáa áranaiqí qímamiqa qíqau. Sía ámiqira dadaaqíra ainaina áuqaananarau árirarídaу. Aneenáraa Ánutuna mandáikammámaqaidana anée aneennáraa maqásaa fasiqa máríanafa anée Ánut-ufaikina máríannanara árirarídaqa.

³⁴ Yísufa miná iriséenoo qinau. Ínni sándufa ákaraki Ánutufa qinau. Ínnee faiqí faiqí Ánutunaikammida máríafanoo. ³⁵ Sándufa andeeqánoo márídanoo náaru náaru sía áaqee maríafanoo, ínnisaimbaqa minára íridaqa. Ánutufa narí ufa misásaa quqáseenoo misára Ánutu fee qinau. ³⁶ Ánutufa qíní maraseenoo maa-maqa maaqá-naki diqíqámaqoonaki márídaqa. Qínée qeeqáraa Ánutuna ámaaku fée qúnnanara náqimasee fee minánnai Ánutuna mandáikamma amaqánauree sía amanaikíánnoo. ³⁷ Qínée qíní qíkoofa áuqamáqai ainaina áuqaanaqa qáfamasee kúqaa ánoonammí-foo qiaqaana. Qíní qíkoofa sía áuqamáqai ainainna áuqaanaqa qáfamasee únnam-mífoo qiaqaana. ³⁸ Ínnee qeeqáraa ufa qúnnanara únna fee qímasaida qínée faiqí sía áuqaqaa ira ainainna áuqaanaqa qáfamasee qíníara kúqaa ánoona fee qímasee kúqaa miná ákoofa minakí márínara miqídanoo fee qiaqaana kaifáa mifá faqa naríki márínara miqídanoo fee qiaqaana.

³⁹ Yísufa miqí qímasoofaqa misá qumáraaneerufanoo káqimbinau.

⁴⁰ Yísufa Yooradanna námmarínni óoquireenoo óoqitaqa máreenoo óoqai Yooha-neefa márídanoo nammári nímiuqoo miqóo óoqu máríнау. ⁴¹ Faiqí ánaasee moó-moosa suqúfufaqa Yísufa máruqoo márídaqa narí qímami narí qímami maaqí qíqau. Yoohaneefa nammári nímimarufa sía moo áinaina firaa ainaina áuqanau. Yoohaneefa maa-fasiqánara qufá dóo aiqámainaina ánoonaikídanoo. ⁴² Miqóo faiqí ánaasee moómoosa Yísunara kúqaa Ánutuna faiqí fée qímasee miná saqárikíqau.

Rasarusafa kúqu ufafa.

11 Faiqí moo áuqu Rasarusafa mífá Beetani máqusaindaraafa aurída marí-nau. Rasarusafa narí ásookiqanda Máriana amarána faqa Maratana faqa misá Beetani máqusaindaraasa máriqau. ²Máriafa maafá kásooqaqee ámiqira áfundimaru fadameena Yísuna áikusaa adíaseenoo narí ákiqa asausí kísaaqan-nai rukáaninafa maaná mi-Mariáfa márídanoo. Sía Yísuna ánoofau miná ámarafa márínanau. ³Mi-Mariána áfasaafa Rasarusafa kúqira aurira mároofaqa miná ásooki-qanda qáfamaseeqa faiqí moó aiqéeqa anée Yísuna óoqu áfiqee úruannee qufanoo ooqu fínau. Mífá maaqí qínau aní afaaqasáa áqoondi Rasarusafa kúqira aurirana márídanoo.

⁴Yísufa mi-ufána iriséenoo narí faiqi námu qímanniminau. Rasarusafa aurída márídanoo. Sía kúqiranaki fírrau Rasarusafa mi-aurirána márídanooofau miná auríranannai Ánutufa narí ámaaku qíní dúqu uqéeraanifeera mi-aurirána márídanoo.

⁵Yísufa miqandá qísanasaasa faqa misá nísookinara fáqa káaqa misára rímarinau. Yísuna afaaqasáa áqoondi márúnara rímarinau. ⁶Rasarusana auríranara iriséenoo sía dauní finau qaara afuru faiqanau. ⁷Qaara afuru faiqée iqáqoofanoo narí faiqi námu qímanniminau. Uqéeraifaqa ínnisaimbaqa kafáa qumurandée Yudeea máqa maaqai Rasarusafa aurída qina óoru qáfa.

⁸Miqí qufaqa misá tautúmánde maaqí qiqau, Óo ufasáa rakísirafa ínnau kai Yuda máqannaa úriqararasa óonisamu aní árirara qufaná kafáa fee miqóo fidanee.

⁹Yísufa iriséenoo qínau, iqáqai fanoo kai súani ururéenoo káaqa qáidanoo. Faiqí miqí máríqoo nídaqa sía sáamuridaqa. Misá maa-maqánasaa káaqa qárafa márí-faqa qáfáida sía sáamuridaqa. ¹⁰Faiqí moó fannoo asukunái nídanoo óonisaa áikua-maki sáamurídanoo, sía káaqa qárafa minakí márínara miqídanoo Ánutufa qí fáasaana óoru fíqa sía sáamuruanaura káaqa qéemarína óoru fúanaura. ¹¹Yísufa maaqí qímasee qímanniminau. Rasarusafa maasá qíqoondi dóo faiqaqée ifaqá qínée óorureeqa afáurianaaura.

¹²Miná faiqi námu miná iriséeqa qiqau. Óo karaambáiqfa mífá fífau faiqaqée ídanoo fíndifuannoo ámiqirafa.

¹³Yísufa kúqiranara faiqéefoo qímasoofaqa misá sía íriqau. ¹⁴Minára Yísufa kooroo qímasee qínau. Rasarusafa dóo kuquaraasinóo márídanoo. ¹⁵Dúfi dúfi sía qínée miqóo márídaqa ínniara íridaqa kásooqaqee Ánutuna afeeka qáféeqa kúqaa qíníara Ánutuna ámaaku fée qífaranoo dóo uqéeraifaqa fúa Rasarusáfinnai.

¹⁶Toomasina áuqu qaara auqu márínau. Moo áuqu Toomasífa moo áuqu Qaaraqánda máqara fee qímariqau. Toomasífa Yísufa Yudeeaa máqa maaqai óoru fíranara iriséenoo qínau. Dóo uqéeraifaqa maasá ufasáa rakísirana fáqa Yeerusareenni óorureeqa moodáanaki kúquanauree qímasoofaqa misá aiqáma Yísuna faqa Yooradanna námmarindari óoru fíqau.

Yísufa kúqiranakiqari fíndifirana faqa káqi márirana faqa faqaafa márídanoo mi-ufáfa.

¹⁷Narí Yísufa iriséenoo Beetani máqusai óoruroofaqa qímamiqau Rasarusafa dóo ínnau kuqufufaqá akúndamáqaafanoo qaara faqa qaara faqa eendá madikakí faiqaqée ídanoo. ¹⁸Beetani máqusa Yeerusaree aaqá uqanna márídanoo. (Beetani máqusa Ubandéenara foora márída Yeerusaree máqusa Faarúmmaaqairá foora

márinau.) ¹⁹ Yeerusaree adeedí márúnara moómoo mindáraasa qumurée Maratasa Mariasa dadaaqí ikífáafau qída rooípee maríqau. Nári nífasaafa Rasarusafa kúqunara ikíraqée maríqau.

²⁰ Maratafa Yísufa áni qu úfana iriséenoo ráudamakufanoo óonu áfiqaidanoo minára qímamirara fufanoo Máriafa káqi máaqaki márinau. ²¹ Maratafa Yísuna qáfamasee qímaminoo qinau, Óo Karaambáiqua anée aniráinanooofau sía qiní qí-fasaafa kúqiqini. Qaara fáqa qaara fáqa fáasaana dóo kuqufifaqá akúndamasee márídaqa. ²² Miqínoo márifaqa márídaqa, aneenná kai maqee nána ainainaree Ánutufinnai nána ainainaree innaaru qínanoo aní ámiannoo.

²³ Maratafa narí ásookifa kúqunara íridanoo miqí qímasee qímaminau. Yísufa irisée qímaminoo qinau, Ánutufa aní áfasaana kaifáa mara fíndifumaiseenoo káqi márirana ámiannoo.

²⁴ Maratafa miná iriséenoo qinau maa-maqa maaqáfa taikára fáasaana Ánutufa qiní qísookina uqéerasee káqi márirana ámiannoo qinée minára íridaqa.

²⁵ Yísufa qímaminau, kúqiranakiqari mara fíndifirafa qiníki márídanoo. Káqi márirana márirafa qiníki márídanoo. Yáfasiqa ánaasee fée qiní saqárikino kúqino káqi maríannoo kúqiranakiqari fíndifirafa qiníki márínara káqi maríannoo. ²⁶ Yáfasiqa ánaasee fée káqi márídanoo qiní saqárikino náaru sía kúquanoo káqi márí-rana márirafa qiníki márínara náaru náaru sía kúquanoo. Marata anée minára kúqaa fee qídanee.

²⁷ Maratafa iriséenoo qinau, eeóo karaambáiqua anée óoqai maa-maqa maaqá-naki qúmuaneera ásauku mundírafa Ánutuna ámaaku uqanna máríanafa máríanaqa qinée minára kúqaa íridaqa.

Yísufa ikíraqoo ufafa.

²⁸ Maratafa miqí qímaseenoo quándaki maqúsaí óonureenoo qumeé kai Mári-ana áaramasee qímaminau. Ufasáa rakísirafa ánidanoo aní áaraidanoo. ²⁹ Mári-afa mi-ufána iriséenoo káqi káqi fíndimeeqee káqi únnaqufanoo óonu áfiqarara finau. ³⁰ Yísufa sía maqúsaí áninau. Aanái Maratafa paqúruqoo miqóo kai káqi márínau. ³¹ Máriafa ráudamaki káqi únnaqufanoo fufaqa Yuda máqannaasaa miná faqa máriusa miná qáfamasee minára madikaí ikíraqárara fídanoommifoo qímasee áfaqee fiqau.

³² Máriafa Yísufa márunnai óonu qáfeenoo óorindari maqásaa áqufinoo ufa qí-maminau. Óo karaambáiqua anée animáriananoofau sía qiní qífasaafa kúqiqini.

³³ Yísufa Máriana ikíraqarana qáfoofanoo ámuqusufanoo Yeerusaree máqannaasa faqa ikíraqoona qáfoofanoo ámuqusinoo miná aunduráki mandáikinau.

³⁴ Miqímasee Yísufa irámmirino qinau. Ínnee yái fee Rasarusana ákundee fee qufaqa misá qiqau Karaambáiqua dóo maí anirée qáfa. ³⁵ Miqí qufanoo Yísufa faqa ikíraqanau. ³⁶ Yeerusaree máqusanaasa miqóo máriusa miná ikíraqarana qáfeeqa qiqau. Óo qáfa mifá minára káaqa rímarifa ikíraqaidanoo. ³⁷ Miqí qufaqa akaqáusa níqira ufa qiqau. Mifá nífu dimbárausa ámiqimannisee marífa nánaree Rasarusana qáoo qínanoo sía kúquaqaana.

Yísufa Rasarusana kúqiranakinaana uqéeroo ufafa.

³⁸ Yísufa narí kai misá miqí qu úfanara ákooqoofanoo narí aunduráki mandáiku-fanoo mi-ufánara áiaqée qímaseenoo madikaí óonuranau. Rasarusana irí óoni áma-

raki quqásee óoni firaatiá qumáree ititáqoofanoo márinau. ³⁹ Yísufa qímanniminoo qinau. Ínnée maa-oonína rafáqaameeqeeqa quanda quandammá áquaqa. Miqí qíma-soofaqa Maratafa Rasarusana áuna qinau, Óo karaambáiqqa mifá qaara fáqa qaara fáqa áfuru faififá márifaqa afúnda mandáikammimarifaqa.

⁴⁰ Yísufa iriséenoo qímaminau. Qinée fáasai qíamunnana anée qiní saqárikinaana anée Ánutuna afeeka eeraarirana qáfeennaranoo. ⁴¹ Misá miná iriséeqa óoni firaatiá afeéqeeqee máfi quqásoofanoo Yísufa narí óori uqéeraseenoo Ánutunara akooqóo innaaru qínoo qinau, Óo qiní qíkoofoa dúfi dúfi anée qiní ufa írimarianafa máriananoo. ⁴² Anée maqee maqee qiní innaaru qírana írimarianafa márianaqa. Maaqóo máriasa íriaqeera innaaru qídaqa. Maaqóo máriasa anée qiní diqíqamaqoonnana íriaqeera innaaru qídaqa. ⁴³ Yísufa miqí qímaseenoo innaaru qímaseenoo firaa kari kúqirana áareenoo qinau. Rasarusana minakíqari ráuda. ⁴⁴ Miqí qímasoofanoo qamunna afaaqa kukúqamaqoofa káqi márufanoo Rasarusafa fíndifinoo ráudee qumuranau. Miná ákiaqa faqa qamunna rumbáqoonarirandee qumuranau. Yísufa qímanniminoo qinau. Dóo qamunna idukúsaifanoo fúani, qímasoofaqa miqímandoofanoo andeeqásoofanoo finau.

Yísuna árirara tipúndaaru úfafa.

(Mataioo 26:1-5; Mareekoo 14:1-2; Ruka 22:1-2)

⁴⁵ Yeerusaree máqusanaasa moómoosa Rasarusanara ikiráqeeusa misá Yísufa Rasarusana fíndifumasoonaa qáfeeqa kúqaa Ánutuna faiqi fée qímasee minásaa mundíqa maríqau. ⁴⁶ Misákiqari akaqáusa Farisai ámaana ufa qímarusa nímaaqaqi Yeerusareenni óoruree Yísufa Rasarusana fíndifunara níranagarufa qímannimiqau. ⁴⁷ Misá miná iriséeqa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa amaana máqasaa rakísimarusa faqa aiqáma faiqí firaasá rakísirausa faqa moodáa qoo suqúfi ufa qídaqa qiqau. Maasá náqi fee másee miná Yísuna rafáaqafuanauree. Maa-fasiqáfa Yísufa moómoo firaa ainaina náaquqara ainaina áuqaidanoo. ⁴⁸ Maasá miná áfauaídaqa faiqí ánaasee maasá minnísee minásaa kai atooqéefoora. Miqífanoo Roomma máqannaa sundíauqa aniréeqa maasá faiqí ánaasee faqa dárú taikáídaqa maasá náaquqara amaana maqa faqa rapéepaamma áqifaranoo. Miqífaqa maasá Yuda máqannaa kurídiánaura.

⁴⁹ Misákina úriqararana áuqu Kaiafasafa mifá qímanniminoo qinau. Ínniki moó fannoo sía írirana fáisa máriafanoo. ⁵⁰ Faiqí ánaasee maasá aiqáma kúquanoora moodáa fannoo aiqámausara kúqifaqa amaná maasá ámiqimandee máriánaura. [⁵¹⁻⁵² Kaiafasafa sía narí kaifau mi-ufána qímanniminau. Ánutufa qímunara kai mi-ufána qímanniminau. Kaiafasafa Yísunara Yuda máqannaasa nkíaqara kúquannoo Ánutuna faiqi námu miná ufa írimarinausara faqa moodáa íri-ranasaa máriaqeera kúquannoo fée qinau.]

⁵³ Dóo mi-faasaannásaaqari Yuda máqannaa úriqararausa Yísuna árirara ufa óosanaree deedaqíqau. ⁵⁴ Yísufa miná iriséenoo miqóoqari sía Yudeeaa máqa maaqaki akooqóo nímarinau. Maqúsa moo áuqu Eefaraimma máqusai narí faiqi námufaqa óoqu marínau. Eefaraimma aadána máqa maaqa átisaa márinau.

⁵⁵ Yísufa Eefaraimma máqa maaqaki márufanoo Yuda máqannaa qoomáqa firaa qoomaqa áinnaaqarara qoomaqa adeedí ranau. Áukuana aukúana Yuda máqannaa óosana áinnaaqarara qoomaqa adeedí ramáfufaqa faiqí ánaasee aiqáma suqúmaree miqóo Yeerusaree máqusai óoruraidaqa nári mandáinaina findaukéé maríqau.

Áukuana aukúana miqímariqau. ⁵⁶ (-) ⁵⁷ Amaana máqasaa rakísimarusa faqa Fari-sai ámaana ufa qímarusa faqa Yísunara faiqí ánaasee qímannimiqau. Ínnee nínnaabaqa Yísuna paqúrimasee dadí óonurandee míní qímaqimifaqa maasá miná qumáranaura. (v 56) Faiqí ánaasee firaa amaana maqáki Yeerusareenni suqúfu-faqa Yísunara randáidaqa maaqí qímasee narí qímami narí qímami qiqau. Yísufa firaa qoomaqaki aniféeráannoo sía fee aniráannoo. Ínnee minára nána íríree írídee.

**Beetani máqusai ánaasee moó fannoo Yísuna áikusaa
ámiqira afúndimaru fadameena adía amaqóo ufafa.**

(Mataioo 26:6-13; Mareekoo 14:3-9)

12 Mi-ainnaaqarara qoomaqáfa Yeerusaree máqusai adeedí reenoo dínni qísauku taikásee dínni ani moodáa faasaana áiqaqáinanoo mi-qoomaqáfa kambíqarara ímarufanoo Yísufa Beetani máqusai óonuranau. Yísufa Rasarusana kúqiranakinaana fíndifu maqusanaki aniranau. ² Yísufa aniroofaqa (Rasarusana mara fíndifunara iriséeqa miná ákiaqara qoomáqa firaaná suqásee náida amíqau.) Maratafa qoomáqa sákeeqaida nímimarufanoo Rasarusafa Yísuna faqa óoqumarifi nárana nanau.

(Misá óosana maaqímminoo márínau. Misá qaindásaa fífandírifiqa nísataa sáunarasáida níku uqusáida néemarusáa márída miqímandee néemariqau.) ³ Néemaru-fanoo Rasarusana ásookífa Máriafa Yísuna ánoona amaráfa fadaméena táqu firaaná firaa feefauru áqusáida máreemaruna qumáreenoo ámiqira afúndimaru fadameena miná áuqu narada fadameena Yísuna áikumau adía amaqánau. Adía amaqáseenoo narí ákiaqa asaúsí kísaaqa qumáreenoo minánnai utitíqanau. Miqí-masoofanoo áfunda firaafá misá máru maqanaki qumbíqanau. ⁴ Yísuna faiqi ná-muqíqari moó fannoo miná áuqu Yudasífa Keeríoota máqannaafa Yísuna uee-qáaninna fasiqafa márínau. Mi-fasiqáfa Yudasífa ámiqira afúndimaru fadameena moómoo qáfamaseenoo maaqí qínau. ⁵ Maa-fadameenná firaa feefauru máreemaria fadameenafa. Nánaree fífau adíeenée. Sáina márínana qumífasana faqaana amiséee-nana moómoo munnimma 300 maraaqaana. Maraséenana kudi fasiqa anaaseeuqa káqi nímiaqaana. (Mi-aukuanná Yuda máqannaasa Mooseena ufa qaindúsídaqa kudi fasiqauqá aqáma ainaina dadaaqíqa nímimariqau.) ⁶ Yudasífa sía kudi fásíqara íri-marufa káqi fífau ufa márúnara miqí qínau. Mifá úmmuarimarufa márínau Yísuna faiqi námu páusakinaana káqi úmmuarimarufa mifá márídanoo miqí qínau.

⁷ Yísufa miná iriséeenoo narí maaqí qímasee qímaminau. Márianara sía miqí qía. Sáina miqíani. Áfundi fadameenna átaa káqi márína qínée kúquanano qíní qífaaqái akuqímaqaani. ⁸ Anée kudi fasiqa anaaseeuqara qíanandee. Kudi fasiqa ánaaseeuqa náaru náaru ínniki márifarano. Qínée sía kísaaqasaa márianaura qúsasaa taikáanaura. Sáina fadaméena adíaqimaqaani.

Rasarusana árirara tipúndaaru úfafa.

⁹ Yísufa Beetani máqusai animárufaqa Yeerusaree máqusaindari moómoosa qá-farara óoqu fíqau. Kúqiranakiqari fíndifuna Rasarusana faqa qáfararee qímasee óoqu fíqau. ¹⁰⁻¹¹ Faiqí ánaasee moómoosa Yeerusareendari Yísunasaa atooqáidaqa moómoo óoqu fíqau. Miqíufafa amaana máqasaa rakísimarusa oommásee qiqau. Rasarusafa kúqiranakiqari fíndifunara irisée misá Yísunasaa atooqárára óoqu fimar-ifaqa sáina Rasarusana faqa áruanauree qímasee deedaqíqau.

Yísufa Karaambáiqua íundée toonkísaa Yeerusaree máqusai kéeqoo ufafa.

(Mataioo 21:1-11; Mareekoo 11:1-11; Ruka 19:28-40)

¹² Faiqí ánaasee áinnaaqarara oomáqara maqúsa maqusaindari Yeerusaree máqusai suqúsee máriusa Yísufa aanái úrufaqa áfiqarara moómoosa óoqu fíqau. ¹³ Óoqu áfiqarara óoqu fidaqa koopéena ámanee fooqáana moómoo atEEKámaree óoqu fíqau. (Misá náriqa qímiríqa Yísunara maaqí qíqau. Óoqai Ánutuna ásauku mundírafa kambíqanoo márifa úridanoo. Mifá maasá qiqá karaambáiquaikirara úridanoo.) Misá óoqu fidaqa maaqí qímasee firaa kari fáaqariqau. Ánutuna amooqía miná áuqu uqéeraa. Ánutufa qufanoo kambíqarafa úridanoo, Ánutufa miná ámiqi ámiqiani, Ánutufa Isaraee máqannaa Karaambáiqua ámiqi ámiqiani.

¹⁴ Yísufa doonkí moó maqee innooqée marúnnasaa paqúrimasee minásaa akará-mafi óoqumari fínoo Yeerusareenni óoru fínau. Miqíuna óoqai tamummáqara fasiqa ákara rúmaqoomau óoru fínau. ¹⁵ Yeerusaree máqusa moo áuqu Sioona máqusee qimarinau. Minára óoqeenaa tamummaqara fasiqafa maaqí qímasee ákara rínau. Ínnee Sioona máqusanaasa sía rufíaaqa. Ínni karaambáiqua ínnee iannai úridanoommi, doonkísaa óoqu marifí úridanoo.

¹⁶ Yísuna faiqi námu faiqí ánaasee qámabaana Yísuna faqa óoru fíqau. Misá tamummáqara fasiqa ákara írídaqa ánoonara sía írídaqa fíqau. Kásooqaqee Yísufa kúqiranakiqari fíndifufaqa misá óonumafi iriséeqa qíqau. Maasá óoqai ákara rúmaqoomau Yísuna faqa Yeerusareenni óoru fíqiafana.

¹⁷ Yísufa Rasarusana áaroofanoo fíndifuna qáféeusa Yeerusaree máqusaki suqíqa márusa Rasarusanara qímannimiqau. ¹⁸ Faiqí ánaasee moómoo mi-ufána iriséeqa maaqí qíqau. Firaa ainaina áuqeemarina óoqu áfiqamaree úruaqee qímasee óoqu áfíqee úriqau. ¹⁹ Farisai ámaana ufa qímarusa oomásee maaqí qíqau. Qáfaa dóo maasá kadíqaidaqa faiqí ánaasee mínnikai quandáidaqa.

Kirisa máqannaasa Yísuna qáfararee qu úfafa.

²⁰ Yeerusareenni áinaaqarara qoomaqara súqimarusakí Kirisa máqannaasa níanai nári maqúsaindari ánusa faqa miqóo Yuda máqannaasa faqa animáriqau. Misá faqa Ánutuna qoomáqa sakasée námasee Ánutuna amooqíraree qímasee animáriqau.

²¹ Kirisa máqannaasa anirée Firipina irámmiríqa qíqau. Óo maa-fasiqa, Yísuna qáfararee qídaqa amanée maasá qífíqee fínaqa qáfaanauree. Firipifa Beetasáida máqusaindaraafa Kariree máqa maaqakinaafa márufa.

²² Firipifa Anduruna paqúrimasee misándiri Yísufuqoo óonuree Kirisa máqannaasara qímamíqau. ²³ Yísufa misára iriséenoo qímanniminoo qínau. Ánutufa faiqí nímaaku qíní dúqu firaaqóo uqéerara áukuana dóo animáridanoo. Sía máa maqee ímariasa ímariandeefau máseenoofoau qíní dúqu uqéeraannoofau. Qíní firaa aupurara kuqiranannai qíní dúqu uqéerainanoo aréenaannoo. ²⁴ Qínée ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Nandí asumu naríaraa káqi márídanoo áaduma márídanoo. (Yísufa narí kúqiranara qídanoo nandí asumu kíkiqa úsinau.) Mifá maqáki úmmaqu-saifanoo putaa ínanoo moómoo kambíqaannoo sía naríraa máriannoo. ²⁵ Yáfasiqa anaasee fee maaqóo narí máríranara rímarifa nandí asumuára foora sía kafáa kambíqaannoo mifá narí márírana kukupáannoo. Yáfasiqa anaasee fee maaqóo maa-maqánasaa narí máríranara ákooqainafa maqáki úmmaqusainanoo narí márírana afeedíiseenoo náaru márírana máraannoo. ²⁶ Ínnee Kirisa máqannaasa qímannimia.

Yáfasiqa ánaasee fee qiní aináinira faiqikiraree qímaseenoo aufadéemarifa mifá narí maaqóo márirana quqásee qiní faqa fínafa qinée fúannannai mifá faqa miqóo óonu marida qiní dadaaqiánnoo. Yáfasiqa ánaasee fee qiní dúqu uqéeraannoo miná áuqu faqa qiní qíkoofa uqéeraannoo.

Yísufa narí kúquaninna úfana qímannimu ufafa.

²⁷ Yísufa Yeerusareenni óorufidanoo narí aaqá márusa qímanniminau. Maqee qiní daundura fífaufau faafau ínoo márifaqa nána úfee qianáuree. Qinée náqimasee qeeqá qíkoonara qíana qiní kúqiranara qáoo qíánnoo fee. Qinée firaa aupurarana marasée máa márundanee fúka kúquanauree qímasee qúmuafanausa márídaqa dóo qúsasaa márídaqa náqimasee qáoo qíraree sía qáoo qianáura. ²⁸ Miqí qímasee narí aaqá márusa qímannimiseenoo Yísufa quandáfinoo narí ákoonara Ánutunara innaaru qínnoo qinau. Óo qípoo, aneenná áuqu amooqírana uqéeraa. Miqí qímasoofanoo Ánutuna ufa inaarúnaindari qúminoo qinau. Dóo qinée qeeqá dúqu amooqírana uqéereeqa dóo kafáa uqéeraanauree qinau.

²⁹ Miqí qímasoofaqa faiqí ánaasee moómoo Yísuna faqa Yeerusareenni óoru fímarusa mi-ufána iriséeqa qiqau. Innaarúnai qíífoo qufaqa akaqáusa qiqau. Qangiroo moó fannoo miná faqa ufa qídanoommi.

³⁰ Yísufa misá ufa iriséenoo qímanniminoo qinau. Sía qinífarau qídaqinoo ínniara qídaqinoo. ³¹ Dóo maqee Ánutufa maa-maqa maaqánakinaasa qiní dárifandínnanara narí áanooqira ufa nímiannoo. Dóo maqee maa-maqa maaqánaki úriqararafa Sadannafa taikáannoo. ³² Qíní daruséeqa auníriranasa quqáseeqa maqáki rakíqasee uqéeraqisaifaqa maqásaa aiqámatinaindaraasa suqú moodáaqoo qeeqá daaqa quqánaura. ³³ Miqíqímasee Yísufa narí kúquaninna óosana qímanniminau.

³⁴ Qímannimufaqa misá qiqau. Maasá sánda ákarakinaa ufa ásauku mundíranara náaru náaru máriannoo fee qídaqa. Anée faiqí nímaaku aunírira saqarisaa kúqiraree qímariannana, náqi fee qídanee miqí qídanee. Faiqí nímaakuara anée qíanafa yáfee mifá márídanoo fee.

³⁵ Miqí qímasoofanoo Yísufa miná iriséenoo qinau. Káaqa qárafa ínniki qúsasaa máriannoo. Káaqa qárafa máriqoo mi-kaaqa qaranásaa kai máriaqa. Miqímmasee márifanoo asukuna fannoo sía rafáaqafuannoo. Asukunakí nímarifa sía aaná qáfaidanoo káqimbidanoo. ³⁶ Káaqa qárafa máriqoo ínnée minára ríqa ánoonee qímasee mi-maú fuaqa miqíqa ínnée káaqa qáranafaqaasa máriaqa.

Yuda máqannaa faiqí firaasá Yísunara sía Ánutuna faiqí fée qu úfafa.

Miqí qínnoo qímannimiseenoo nariáaraa moosáa finau. Miqóo óonu kukéeqanau. ³⁷ Yísufa óosana óosana firaa ainaina faiqí ánaasee nífusaa áuqeeamarinau. Sía misá minára óonumafi íriqau. ³⁸ Óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqa moo áuqu Eesaia mifá misá óosanara ákara rúmaqoofa márídanoo. Mifá maaqí qímasee ákara rinau. Óo karaambáiq, yáfee moó fannoo maasá ufa írinoofeeinau sía moó fannoo.

Karaambáiq narí afeeka yáu yáusee uqannífiqoofaqee ánoonee qídee. Sía moó fannoo kúqaa fee qinau.

³⁹ Miqí qímasee óoqai ákara rúmaqoofa márufaqa umímmaqidaqa sía Yísunara ánoonee qiqau. Eesaiaafa misára kaifáa maaqí qímasee ákara rúmaqoofa márídanoo.

⁴⁰ Ánutufa misá nífu dimbáqaifaqa máridaqa. Mifá misá nitikúra ititáquqaifaqa máriaqeera. Misá nífu sía qáfaaqeera misá náaqoo sía íriaqeera. Qinée únnannai faqa sía quandáfifaqa sía ámiqimannisáaqeera.

⁴¹ Eesaiaafa sía fífaufau maa-ufána qímasee ákara rúmaqoofau máridanoofau. Mifá óoqaindari Yísufa sía kambíqooqoo áfu pisipasamáfinoo Yísuna afeeka eeraarirana qáfaidanoo ákara rímarufa máridanoo.

⁴² Kúqaa moómoosa Ánutuna tamummáqarausa ufamáu fídaqa Yísunara sía íriqau. Miqídaqa Yuda máqannaa úriqararausa akaqáusa moómoosa Ánutuna tamummáqarausa ufamáu fídaqa Yísunara sía íriqau. Miqídaqa Yuda máqannaa úriqararausa akaqáusa kukéeqasee Yísunara íri maríqau. Farisai ámaana ufa qímarusa amaana máqakiqari maasá diqíqamasai faqa sía kaifáa kéeqaanauroo qíma-saida qumeerée maríqau. ⁴³ Misá sía Ánutuna áfusaa eedóo qíranara rímaríqau. Faiqí nífusaa eedóo qíranara kai káaqa rímarunara Yísunara kukéeqee maríqau.

Taikára áukuana Yísuna ufa fannoo faiqí ánaasee rainánimaqara ufa qímariannoo.

⁴⁴ Yísufa kafáa moo kári faiqí ánaasee qímanniminoos qinau. Yáfasiqa ánaasee qiní saqárikidanoo fee. Mifá sía qiní kai, qiní diqíqámaqoona miná faqa saqárikidanoo. ⁴⁵ Yáfasiqa ánaasee fee qiní qíqafaidanoo fee mifá qiní diqíqámaqoona miná faqa qáfaidanoo. ⁴⁶ Qinée káaqa qárausa maa-maqa maaqánaki animáridaqa. Qíníki máriasa sía asukunakí máriaqeera animáridaqa. ⁴⁷ Yáfee moó fannoo qiní ufa irisée sía áuqainnana sía qinée qeeqá ufa ámianaura. Sía qinée dóori runíra ufa nímira-ree qímasee qúmuafanausa máridaqa. Qinée faiqí ánaasee Ánutuna nífairiranakinana qumárasee asumu márirana nímianeera qúmuafanausa máridaqa. ⁴⁸ Yáfee moó fannoo qiní minnísainafa qinée ufa qímarunnana minnísainaqa sía qeeqá ufa miná ámianaura. Kásoo taikára fáasaana Ánutufa qiní dóokinaa ufa maqee qíman-nimimarunnana maraséenoo minánnoo náruannoo. ⁴⁹ Qinée sía qeeqá írirannannai ufa qímannimidaqa qiní diqíqámaqoona qiní qíkoona uqaqífiqoo ainainá kai qímannimidaqa uqannífiqaidaqa. ⁵⁰ Qinée qeeqá qíkoona ufa íridaqa miná ufa fannoo kai náaru náaru márirana nímidanoo. Qinée minára íridaqa qeeqá qíkoona ufa kái qímannimidaqa.

Yísufa narí faiqí námu níku namári uqu ufafa.

13 Ánutuna áinnaaqarara qoomaqa adeedí ramáfufanoo Yísufa maa-maqána quqásee dóo narí ákoofinai fírafa adeedí réemarufanoo minára Yísufa írimarinau. Maa-maqa maaqánakinaasa narísaa atooqéemariasara ámuqusufanoo rídanoo káqi misára áidimarufanoo fídanoo kasaaqái múnú kúqinau.

² Yísufa nárana eendáki sakasáida narí faiqí námufaqa néemarinau. Yudasifa Kee-rioota máqusaindaraafa indaarúqaa Simoona amarána ámaaku mifá Yísuna faiqí námufaqa miqóo márufa fáasai Sadannafa miná dadaaqufanoo Yísunara ueeqáraree qídanoo deedaqímarinai. ³ Ánutufa aiqáma afeeka innaarúna faqa maqá faqa Yísuna áramandunnai quqáqoofanoo márufanoo Yísufa miná írida marínau. Narí Ánutufinaindari qúmufa íridanoo marínau. Narí kaifáa Ánutufinnai óoru fírafa adeedí ranóo márufanoo minára faqa írida marínau. ⁴⁻⁵ Yísufa narí faiqí námufaqa nárana námaseenoo fíndifinoo narí siuta raipáqusee táura qumáreenoo narí áranandáuqanna

rumbáseenoo dífaani maraséenoo nammári minakí adíaseenoo narí faiqi námu níku nammáruqusaidanoo táurannai rukánnimaqéemarinau.

(Yísufa máru aukuana miná máqannaa ósana maaqímminoo márínau. Faiqí moó fannoo moo máqusaindari narí áqoondi qáfararee qímasee ani miná máaqaki kéeqa-finanoo máaqa akoofa mi-fasiqána qáfeenoo narí aináinira fasiqa uréeqarana áaramasee qímaminoo anée maa-fasiqána áiku nammáruquseenana táura qumáree rukásainanoo óoqumariani. Mi-oosanna níku nammáruqira saika sía úriqararausa máree maríqau uréeqarausa faaqu fásiqa fooqáasa miqímariqau.)

⁶ Yísufa Simoona moo áuqu Peetooroona áiku nammáruqirarufanoo Simoona moo áuqu Peetooroofa qínau. Óo Karaambáiqua kúqaa fee anée qíní qíku nammáruqiraree qídane. Sía miqía, anée úriqararafa máriananoo.

⁷ Yísufa qínau, Eéoo nammári úquanaura anée maqee sía qíní óosana írimariananoo kásooqaquee írinnaranoo.

⁸ Peetooroofa qínau, anée maasá úriqararafa máriananoo náaru náaru sía uqanna qíní mandá qíku nammáruqua.

Yísufa miná iriséenoo qínau. Qinée aní áiku sía nammári úquanana maaqóoqari anée sía qíní faiqikínnaranoo.

⁹ Simoona moo áuqu Peetooroofa mi-ufána iriséenoo qínau. Óo karaambáiqua sía qíku kai nammáruqua qísauku faqa qíkiaqa faqa aiqáma nammári úqua.

¹⁰ Yísufa miná iriséenoo qínau. Faiqí nammári áuqeemáriasa aiqáma nifaaqa ámiqinoo máridanoo níku kai dooná kookoomma ákinoo máridanoo. Ínnee aiqáma ámiqia máriafanoo moodáa fannoo mandáikino márifafa qáfidaqa. ¹¹ Yísufa fáasai narí ueeqée marúna qáfaidanoo miqí qínau. Ínni nifaaqa aiqáma nammári úqinoo máridanoo. Moodáa fannoo kai sía nammári áuqara fee qínau. Narí ueeqáaninnanara iriséenoo miqí qínau.

¹² Yísufa narí faiqi námu níku nammári úquseenoo kafáa narí siuta afisúmaree kafáa misá faqa óoqumari fínoo qímanniminoo qínau. Qinée ínni níku nammári úqunnnara íridee sía fee íridee. ¹³ Dóo maqee miná nammári úqunnnana óosana kooroo íanáura. Ínnee qíníara ufasáa rakísira fee karaambáiquee qímariafanoo. Dóo miná kúqaa qímariafanoo qinée miqírausa máridaqa. ¹⁴ Qinée ínni ufasáa rakísirausa ínni karaambáiqua máridaqa uréeqarausa saika máreemariana misá naanna ráidaqa ínni níku nammári úqidaqa ínnee miqí kai íqa qíní daanna réeqa uréeqara fasiqa anaaseera foora narí dadaaqí narí dadaaqíqa. ¹⁵ Qinée uqannífiqaunnana qáfeeqa qinée únandee kai iaqanani. ¹⁶ Qinée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Aináinira fasiqa fannoo sía narí rakísirana úriqararafa máridanoo. Ufa máree fímarí fasiqafa sía aqíqéemarina úraaqararafa máridanoo. ¹⁷ Ínnee maqee maa-ufána ánoona náaqooki írimariafanoo. Ínnee maa-ufána irisée áuqaifanoo asasírafa máriannoo.

¹⁸ Yísufa kaifáa narí faiqi námu maaqí qímasee qímanniminau. Ánutuna tamum-máqara fasiqauqa óoqeenaa ákara óosana maaqímminoo máridanoo. Ínnikiqari moodáa fannoo qíní nárana qíní faqa néemarífa mifá qíní namuqáakinoo áranaiqi dáruanoo.

Maa-akarána óosana ínniki kambíqaannoo, sía ínni aiqámara qídaqa. Qinée óonu maréeqee qeeqáindikamaqaunaua máriafanoo moodáa fannoo kai. ¹⁹ Qinée maqeesáa qímannimidaqa sía kambíqai kamuqoo qímannimidaqa. Kambíqainaqa ínnee qíníara írifaranoo. Qinée qeeqáaraa ufa qúnausa dóo misáki máridaqa.

²⁰ Qínée ánoona ufa kúqaa qímannimidaqa. Faiqí ánaasee moó fannoo qínée ínni niqíqámáqaanausa níqoondikinafa qíní faqa qíqoondikidanoo. Faiqí ánaasee moó fannoo qíní qíqoondikammáqimaqáinafa qíní diqíqámaqoona faqa kai áqoondikidanoo.

Yísufa narí uqeeqéefandinna úfana kooroo u úfafa.

(Mataioo 26:20-25; Mareekoo 14:17-21; Ruka 22:21-23)

²¹ Yísufa minára qímanniminsoofanoo narí aunduráki óonumafi írufanoo ámuqusufanoo kafáa kooroomásee qímanniminau. Qínée ánoona ufa qímannimidaqa ínni níqíqari moó fannoo qíníara ueeqáannoo.

²² Yísuna faiqi námu mi-ufána iriséeqa tautúmakufaqa narí qáfee narí qáfee ídaqa randáqau. ²³ Yísuna afaaqasáa aqoondi fannoo miná aaqá óoqumarifi márínau. ²⁴ Simoona moo áuqu Peetooroofa mi-fasiqána áuqamaseenoo qínau anée karaambáíqa irámmirisee íría. Yáfasiqanaree qídanoo fee yáfee aní ueeqáannoo fee.

²⁵ Miqí qufanoo mi-fasiqáfa Yísuna aaqá fírambáqafufanoo maqándanai irámmirínau Karaambáíqa yáfee aní ueeqáannoo fee. ²⁶ Yísufa qínau, qínée féemu rakéemandeeqa sáuna anoona fooqáanaki raaraamándeé ámianana qáfa. Mifá kai qíní ueeqáannoo. Miqí qímasee Yísufa féemu rakéemaseenoo sáuna anoona fooqáanaki raaraaméeqeenoo Yudasifa Keerioota máqannaa Simoona amarána ámaaku áminau. ²⁷ Yudasifa mi-feemúna qumárasee námasoofanoo dóo Sadannafa miná aundurái kéeqanau. Miqúfanoo Yísufa Yudasina qímaminoo qínau. Dóo anée aneenná ínna ainaina dóo dauní dauní ía. ²⁸ Miqóo márusa sía Yísuna ufa óosana íríquau. ²⁹ Yudasifa Yísuna faiqi námu munnimmasáa rakísimarufa márufanoo Yísufa aqíqoofaqa misá nárana aina fí fí máraanifeera aqíqée foo qíqau. Kudi fásíqauqa munnimma nímiannoo fee qíqau.

³⁰ Yudasifa mi-feemúna mara námaseenoo fíndimeeqeenoo aaqee kái eendáki ráudamaki finau.

Yísufa fúka aaquqíra úfa qímannimu ufafa.

³¹ Yudasifa fufanoo Yísufa kaifáa narí faiqi námu qímanniminoo qínau. Dóo maqee faiqí nímaaku qíní ámiqí ámiqira afeeka eeraarirafa dóo kooroo inóo márídanoo.

³² Ánutuna áfeeka eeraarirafa qínísaa kooroo inóo márídanoo, Ánutufa narí uqanna quándaki qíní qífaaqa fíraaqóo aréenaannoo, qúsasaa maqee uqanná miqíannoo.

³³ Qíní faiqi námu sía kísaaqasaa ínniki máríanaura. Yuda máqannaa qímannimíafannandee kai ínni qímannimidaqa. Ínnee qíníara randée sía paqúrifaranoo. Qínée fúannaqoo sía ínnee amana fífáranao. ³⁴ Dóo maqee qínée fúka aaquqíra ufa qímannimidaqa. Ínnee naríara naríara nímuqusidaqa naríara naríara ruaqa. Qínée ínniara qímuqusufaqa ínniara rímaríqia ínnee faqa qíní daanna raaqa naríara naríara ruaqa.

³⁵ Ínnee naríara naríara rímarífaqa aqíqámausa ínni nínđafeeqa ínniara bóo Yísuna faiqi námu miqídammiafoo qíqau.

Yísufa Peetooroofa naríara qáoó qíanínna úfana koorooúfafa.

(Mataioo 26:31-35; Mareekoo 14:27-31; Ruka 22:31-34)

³⁶ Yísufa miqí qímasoofanoo Simoona moo áuqu Peetooroofa irámmirínau, Óo Karaambáíqa anée yái fee fínaqee maasá sía aní faqa fuanáuree.

Yísufa iriséenoo qinau, Qínée maqee fúanannai anée sía amana qiní faqa finnáranoo, kásooqaqee anée qiní faqa finnáranoo.

³⁷ Simoona moo áuqu Peetooroofa iriséenoo qímaminau, Karaambáiqu anée náqi náqee qínée sía aní faqa fuanáuree. Qínée aníara kúquanauranoo. ³⁸ Yísufa mi-ufána iriséenoo qímaminoo qinau, Kúqaa fee anée maqee qiníara kúqinnaree, qínée ánoona ufa aní qímamidaqa fáfaa eendáki kookooráana sía ufa qínnakamuqoo anée kúqiranara rufiaseenana qaaramoo kári qiníara sía qáfaunausee qínanoo kookooráana ufa qíannoo.

Yísufa naríara narí ákoofa márinnai fímaria aanausa qínée márídee qu úfafa.

14 Yísufa miqí qímaseenoo aiqáma qímanniminoo qinau. Ínnee sía nimukée márínaqa mapáraaiaqa. Ínnee Ánutuna saqáriki máríafanoo dóo qiní faqa saqárikaqa. ² Qiní qíkoona innaarúna máqusaki moómoo maqa narí aqa narí aqa márídanoo. Qínée maindári óoruree ínnee óoru fífandinna maqana áuqirara óoru fídaqa. Minára qínée kúqaa ánoona ufa kai ínni qímannimidaqa. Sía ánoona márínaqau sía qímannimunaiqini. Kuqáa ánoona márifaqa qímannimidaqa. ³ Qínée innaarúnai óorureeqa ínnee óoru fífandinna máqusana deedaqamásee qumu nífiqee minní múrunnisáanaura. Ínnee qiní faqa máríaqeera miqíanaura. ⁴ Ínnee qínée márunnannai fímaria aanara írímariafanoo.

⁵ Toomasifa mi-ufána iriséenoo qinau, Anée fímariananara maasá sía fíridaqa. Náqimasee fee mi-aannára írianauree.

⁶ Yísufa iriséenoo maaqí qímaseenoo qímaminoo qinau, qínée mi-aanáusa márídaqa. Qínée kúqaa ánoona úfa márídaqa. Náaru náaru márírafa qiníki márídanoo qínée misá márídaqa. Sía moó fannoo káqi qiní qíkoofinnai fídanoo qinímau kai fífáranoo. ⁷ Ínnee qiníara írifau qiní qíkoonara faqa írini. Maqee máríaqooqari qiní qíkoonara íriqa qiní qíkoona qáfee máríafanoo.

⁸ Fíripifa mi-ufána iriséenoo Yísuna qímaminoo qinau, Óo karaambáiqu aneenná ákoona uqaqífiqainaqa qáfamasee dóo fee qianáura.

⁹ Yísufa miná iriséenoo ákooqoofanoo raiqáseenoo qinau. Fíripí qínée kísaaqasaa ínni faqa máríafanausa márúnana anée sía írirana írímariananoo. Yáfasiqa ánaasee fee qiní qíqafainafa dóo qiní qíkoona qáfaidanoo. Anée nánaree qiníara aneenná ákoona uqaqífiqaannee qínanee. ¹⁰ Fíripí anée sía fee qiní ufara ánoonee qídanee. Qínée qipaqaenáki faqa márídaqa mífá qiníki faqa márídanoo sía fee anée mi-ufána fídanee. Yísufa kafáa narí faiqí námu aiqáma qímanniminoo qinau. Qínée ínni ufa qímannimimarunafa sía qeeqá daundurákinaana qímannimidaqa. Qiní qíkoofa qiníki márífa narí írirana iriséenoo qifaqa narí qimáu kai fídaqa qímannimidaqa. ¹¹ Ínnee maa-ufána irisée ánoonee qiaqa. Qínée qeeqá qíkoonaki márídaqa mífá qiníki faqa márídanoo. Ínnee qiní ufara sía fee qímasee qínée áuqaannainaina faiqí sía áuqaqaa ira ainaina nífunnoo qáfamasee Ánutufa miná faqa márídanoo fée qiaqa. ¹² Qínée ánoona ufa qímannimidaqa faiqí ánaasee moó fannoo qiní saqárikinafa qínée íanandee íannoo. Qínée qeeqá qíkoofinnai fuannánara qiní saqárikinafa sía qiní daanna kái ráannoo qiní saika úraaqáranoo máríannoo. Miná óosana maaqímminoo márídanoo. ¹³ Ínnee innaaru qídaqa qiní dúqusaa qímasee innaaru qífaqa nímianaura. Sía moo áinaina sía nímianaura innaaru qífaqa nímianaura. Qiní qíkoona afaaqa aréenarafa qinísaaqari faqa aréenaanifeera nímianauura. ¹⁴ Ínnee qiní dúqusaa qímasee innaaru qífaqa qínée mi-ainainná miqímannisaanauranoo.

Yísufa náaquqara maraquana nímiraree qu úfafa.

¹⁵ Yísufa narí faiqi námu káqi qímannimidanoo qinau. Ínnee qíníara ríqa qínée qímannimíafánnufana andeeqásee qumáreefaranoo. Sía qíníara ríqa sía qínée qíafannufana qumáreefaranoo. ¹⁶ Qínée ínni minnísee óoru fíqa qeeqá qíkoona írámmiriananoo Ánutuna dadaaqíra afeeka maraquana nímiannoo. Mifá kúqaa ánoona ufa qíróosana maraquana qumu máriannoo, mi-maraqunáfa náaru náaru ínni faqa máriannoo. ¹⁷ Maa-maqánasaa máriasa sía qíní Yísusa mandaaqée marínausa sía amana mi-maraqunná máreefaranoo. Misá sía miná qáfaidaqa sía minára írimari-afanoo minára sía máreefaranoo. Mifá ínni faqa mapukúsee máridanoo kúqaa ínni naundurái ánoona máriannoo. Mifá ínni faqa márifaqa ínnee mi-maraqunná óosana írimariafanoo.

¹⁸ Qínée sía ínni minínnisaanura qínée óorureeqa Ánutuna maraquana aqíqáananoo qumurée ínni faqa márída dadaaqíannoo. ¹⁹ Káqíkaaqqoo maa-maqánasaaqaraa írirana faqaasa sía qíní qíqafeefaranoo. Ínnee kai qíní qíqafeefaranoo. Qínée káqi márirausa márídaqa minára ínnee káqi márirana máreefaranoo. ²⁰ Qínée qeeqá qíkoonaki márídaqa kafáa ínnee qíníki máriafanoo qínée ínniki márídaqa. Ánutuna maraquana qúmuanínna fáasaana mi-faasaanná mi-ufána óosana ámiqimandee írifaranoo.

²¹ Yáfasiqa anaasee fee qínée qímannimíafanna úfana irisée máree marífindinausa misá kai qíníara rífindinausa márífara. Qíníara rímarina fasiqa anaaseesara qíní qíkoofa misára faqa rúannoo qínée faqa mi-fasiqa anaaseesára ruanáura qeeqáindi ánoona afeeka uqannífiqaanura.

²² Yudasina amaráfa Yísuna írámmirinoo qinau, Óo Karaambáíqa náqimaseenanee anée maasá qífusaa kai kooroo innáree maa-maqa maaqánasaaqaraa írirana faqaasa nífusaa kukéeqararee qídanee.

²³ Yísufa iriséenoo qinau. Yáfasiqa ánaasee fee qíníara rímarinafa qíní ufa máree mári fasiqa anaaseefa mifá qíníara rímarifa mariannoo. Miqínna fasiqa anaaseena qíní qíkoofa Ánutufa minára faqa rúannoo. Mifá faqa qínée faqa mi-fasiqa anaaseesá ínnannai óonuree umeé miná faqa márianaura, miqímáseeqa maasá ínni nífusaa kai koorooianáura. Maqásaaqaraa írirana faqaasa nífusaa kukéeqaanura. ²⁴ Yáfasiqa ánaaseesee sía qíníara rínausa misá qíní ufa sía írifara. Qínée qímannimíra ufa ínnee írimariafanoo, sía qíníndi máridanoo, qíní qíkoofa qíní diqíqamaqainaindi mináindi máridanoo.

²⁵ Qínée maa-ufáusa ínni faqa káqi márídaqa qímannimídaqa. ²⁶ Ínni fúka dadaaqírafa náaquqara maraquana qíní qíkoofa kásooqaqee nímianinnafa mifá aiqáma ainainara qímannimiannoo. Qínée faqa aiqáma ufa qímannimíafannana mifá minára ínni náaqoo áuqainaqa óonumafi írifaranoo.

²⁷ Qínée naundurá asooárana ínni nímídaqa. Qínée qíníki mári naundurá asooárana ínni nímídaqa. Maa-maqánasaa máriasa sía misá naanna rámasee ínni nímída. Ámiqimandee qeeqá asooárana nímianaura. Sía ínni naundurá rapíkíani sía ruffaqa ruffaiaqa. ²⁸ Qínée maqee maaqóoqari kafáa óoru fúanaura óorureeqa marikíqa óorurandee qumureeqa ínni faqa márianaura. Sía qínée óoru fúannanara ínnee minára ruffaqa. Ínnee kúqaa qíníara rídau qínée qeeqá qíkoofinnai fuannánara susúmmaqimaqani. Qíní qíkoofa qíní úriqararafa máridanoo minára susúmmaqimaqani. ²⁹ Qínée maqee sía kambíqana kámuqoo aiqáma áinainara qí-

mannimidaqa. Kambíqafinaqa ínnée qiníara íriaqeera qímannimidaqa. ³⁰Qinée sía amana ínni faqa kísaaqasaa ufa qianáura. Maa-maqánasaa rakísirafa Sadannafa dóo ánidanoo qiní afeeka fannoo miná afeeka úraaqáranoo máridanoo. ³¹Maa-maqánasaaqaraasa qinée qeeqá qíkoonara rímarunnana minára íriaqeera miná ufamáu andeeqásee fidaqa qinée qeeqá kai irisée Sadanna ásauku ámeemaanai óonuree kúquanaura. Miqí qímaseenoo Yísufa narí faiqi námuara dóo uqéeraifaqa maaqóoqari moosáa fuanée qímasee uqéereenoo moosáa finau.

Yísufa naríara qinée uáinna sanda ánoonanda márídee qu úfafa.

15 Yísufa fídanoo maa-ufána narí faiqi námu qímanniminau. Qinée sáunara foora qinée márúnna saqarisa márídaqa. Qíní qíkoofa sáuna saqamasáa rakísimarifa márídanoo. ²Qíní qíkoofa Ánutufa mi-sauna saqarína sía írainanoo ateeqá idaráannoo. Íreemari oosanna ámiqimandee íraani fee qímasee ánukamá-saidanoo ámiqimasee rakísidanoo. ³Qinée qímannimimarunnufana ínnée irisée máraifanoo dóo ínni mandáinaina rukánnisáifaqa ánuqaraqoo máriafanoo. ⁴Ínnée saqári ásaanara foora qínísaa áriqa máríaqa. Ínnée sía qínísaa áriqa márídaqa sía qíní ámiqira márira nírana máreefaranoo.

⁵Qinée saqári ánoona márídaqa. Ínnée ásaana miqírausa máriafanoo sía ánoonasaa arufínafa sía sáuna íraannoo. Qíníki márínausa qinée faqa misáki mári-ananoo sáunara foora moómoo íreefaranoo. Ínnée ínnéeqáara márínausa kudí mári-faranoo qíní faqa márínausa sáuna ámiqimasee íreemarifaranoo. Ínnée minára iriséeqa ámiqimasee qínísaa atooqáifaqa qinée faqa ínniki márianaura. ⁶Faiqí moó fannoo sía qíníki márínafa sáuna asaana miqírafa aadánusidanoo márínanoo sáunasaa rakísimarifa ásaana qáfamasee aadánusinausa aqáma ateeqásee suqéeqeenoo idáki áqusainanoo qámataikaannoo. ⁷Ínnée qíníki márírara kai ídaqa márifaqa qinée qímannimunna ufafa ínniki márírara kai ímarínaqa ínnée nána ainainaree qiníara íráifaqa nímianaura. ⁸Ínnée andeeqára márírana qaqammara foora moómoo íraifanoo minánnai qíní qíkoonaa ámiqira afeeka eeraarira areenarana kooroománni-maqaannoo. Miqíuqanna íqa qíní faiqínámukammafífáranoo. ⁹Qíní qíkoofa qiníara firaqóo rídanoo qinée faqa miqíkai íqa ínniara fíraa qóo rídaqa dóo sía ínnée moó fannoo minakíqari afáki fuaqa. Káqi kai qíní dídiranaki máríaqa. ¹⁰Ínnée qinée qímannimuna úfana irisée qumáreeqa qíní dídiranaki márifaranoo. Qinée míqikaimásee qeeqá qíkoonaa ufa iriséeqa qumáreeqa miná ádiranaki márídaqa.

¹¹Qinée sía káqi qímannimidaqa qíní susúirafa ínniki márianifeera ínni susúirafa ánoonaikianifeera qímannimidaqa. ¹²Qinée ufa moó aaquqíra ufa qímanni-anaura íriaqa Ínnée qíní daanna rámassee naríara naríara rídaqa nídiani. ¹³Faiqí moó fannoo narí áqoondi ámaaqaa maqasée kúqinna fasiqafa miná ádirafa aqáma nídírana arusée úriqaramáqaraasa uqanna inóo máriannoo. ¹⁴Maqee maqee qíní aaquqíra ufa irisée mi-maú fímariasa misá kai qíní qíqoondiuqa márídaqa. ¹⁵Qinée sía maaqóoqari ínniara qíní aináinira faiqí fée qianáura. Rakísirafa narí fúanínna-nara faqa áuqaaninnanara faqa máraaninnanara faqa sía aináinira faiqiuqa qíman-nimidanoo miqímmianauree maaqímmianuree qídanoo narí kai. Aináiniaqée ufa kai qímannimidanoo. Qinée sía fífau saikíra faiqi fee qídaqa ínniara qíní qíqoondi fee qímasaídaqa qinée qíní qíkoofa áuqaaninna saika úfanara aqáma ínni kooroomán-nimidaqa. ¹⁶Sía ínnée qíní rusandeesámumandee qíní qumáraafanoo. Qinée náaree ínniara rusandeesámumandee ínni qumáreeqa. Ínni márírafa nírafa qíní daanna rá-

masee máriaqeera qiníndikiaqeera qímasee ínni máreeqa. Mi-marira oosanáfa sía putaa íannoo afeeka kái mariannoo. Ínnee minára irisée nána sárauímari ainainaree qiní qíkooфинnai innaaru qímasee qiní dúqusaa innaaru qímasaifanoo nímiannoo. ¹⁷ Dóo qeeqá aaquqíra ufa maaqí qímasee qímannimidaqa. Ínnee naríara naríara rídaqa nídiaqa.

**Maa-maqánasaaqaraasa Yísuna ufa írimarinausa
fídiaqaamannimaqee fandínnanara qímaqoo ufafa.**

¹⁸ Maa-maqánasaaqaraasa ínniara fídiaqaammifáranoo maanára íriaqa indaarú qiní Yísusara fídiaqaaiasa máriafanoo ínnindi ínaaqianna fídiaqaairafa máriannoo. ¹⁹ Ínnee qiní faiqí námu maa-maqa maaqánasaaqaraasa faqa moodáa írirana faqaasa márifaqau misá ínniara maasáindi fee qímaseefau ínniara rini. Qinée ínni maa-maqa maaqánakinaasa rusandeesámumasee qumáraqaunausa máriafaqa maqee sía misáindi márianara minára kaukaata qímannimaqaidaqa. ²⁰ Maa-ufána qímannimunnana kaifáa íriaqa aináinira fasiqa sía narí rakísirana úriqararafa márídanoo. Misá qiní ínni rakísirana dáriqa quándaki ínni faqa qiní ufa írimariasa faqa nárifaranoo, misá qiní ufa íriqa quándaki ínni ufa faqa írifaranoo. ²¹ Ínnee qiníndi márianara óosana óosana mandainaina maa-maqánasaaqaraasa ínni nímfífanoo. Misá sía qiní diqiqoonára Ánutunara íridaqa miqífanoo. ²² Qinée maa-maqánasaaqaraasa mandáinainara sía kooroománnimaqáananooofau sía misá mandá numoo máríqini. Dóo qinée misá mandóosanara kooroomásee misá qímannimiqáuna íridaqa Ánutuna nárira ufa ámeemaanai márídaqa sía amana únnufannai miná ititéefaranoo, nárirafa káqi náruannoo. ²³ Faiqí moó fannoo qiníara fídiaqaammídanoo qiní qíkoonara faqa fídiaqaammídanoo. ²⁴ Qinée misá nífusaa faiqí sía áuqaqaa ira ainaina áuqaafánana sía maqásaa fasiqa moó fannoo mi-ainainná áuqoofanoo ánoona kambíqanau. Qinée sía miqímáseeqa mi-ainainná áuqaananóofau misá numóo sía máríqini. Qinée óosana óosana ainaina áuqaunaqa misá sía ámiqimasee maaqandá qísakoosara íri-
rai maaqandára fídiaqamaqimaqaidaqa. ²⁵ Mooseena sándufa óoqai misára ákara rúmaqoofa márídanoo. Mifá maaqí qímasee ákara rinau. Misá káqi fíffau miqídaqa qiníara fídiaqaaida márífara.

Ánutuna ufa miqínnoo márídanoo náqimasee moosáa fífáree. Minára misá qiníara fídiaqaaidaqa.

²⁶ Yísufa káqi narí faiqí námu qímannimídanoo qinau. Qinée óoru fúananoo fúka dadaaqírafa qúmuannoo. Mifá kúqaa ánoona ufa qíra óosana maraquana máriannoo qiní qíkooфинnaindaraafa máriannoo. Qinée qeeqá qíkooфинnaindaraana aqiqáananoo qumuréenoo mifá qiníara qímannimiannoo. ²⁷ Mifá ínni náakinaqa ínnee faqa qiníara ufa qifáranoo. Ínnee óosanakiqari qiní faqa níniaasa márídaqa qiníara ufa qifáranoo.

16 Ínnee aanái fíqa níku rupáuraki sáamuriqa qiní minnísee foora minára naamúa qímarunausa márídaqa. ² Kásooqaqee faiqí misá náriqa amaana máqakiqarifée ufa suqíra maqakiqarifée áanóommasee ínni niqiqueefáranoo. Kásooqaqee náriqa áaqamasee kúqaa Ánutuna dadaaqídee qíqa ínni kuqá nárifaranoo. ³ Misá qiní qíkoonaa Ánutunara faqa qiníara faqa sía íridaqa miqífanoo. ⁴ Maqee maa-kamúqoo qinée márúnnaqoo maa-ainainnáusara qímannimímariana írimari-
fanoo kásooqaqee kambíqainaqa ínneeqa náaqoonnai óonumafi íriaqeera qídaqa.

Qinée indaarú sía qímannimiqa qinée ínni faqa káqi márídaqara qíqa sía qímannimíafanausa qinée qúsasaa fírarídaqa qímannimídaqa.

**Náaquqara maraquana fannoo qumuréenoo
áuqaaninna ainainara kooroo qímaqoo ufafa.**

⁵Maqee qíní qíkoofa qíní diqíqámaqoonnai óoru fírarídaqa ínnikiqari moó fannoo sía qíní íráidanoo anée yái fee fídanee miqídanee. ⁶Dóo qinée fírra ínni qímannimunaqa ínni naundurá qumaara ráifaqa nóori runúsee máríafanoo. ⁷Qinée ánoona ufa qímannimídaqa qinée óoru fúanaqa ínnée ámiqiranaki máríaqeera óoru fúanaura. Qinée sía óoru fúananoo fúka dadaaqírafa sía qumurée ínni dadaaqíannoo. Qinée óoruree fúka dadaaqírana aqíqáananoo qumu ínni faqa márídanoo dadaaqíannoo. ⁸Fúka dadaaqírafa qumu márídanoo ínni maqásaaqaraasa írirana áaqaidanoo fee qíannoo ínni andeeqáranara faqa mandá oosanara faqa Ánutuna nárira ufa nímianinnanara faqa áaqee maríafanóommifoo qímasee qímannimiannoo. ⁹Maqásaa fasiqauqa qíníara sía írifaqee qídaqa minára nári mandá óosanara ámiqira oosana fee qímasaídaqa áaqáidaqa. ¹⁰Qinée qeeqá qíkoofinai óoru fírarídaqa maqásaaqaraasa sía kaifáa qíní qíqafeefaranoo, minára fúka dadaaqírafa maqásaaqaraasa andeeqára oosanara áaqee maríafanoo fee qíannoo. ¹¹Maa-maqánasaaqaraa rakísirana aakaaqaindáraa fasiqa dóo Ánutuna árira ufa dóo mi-manda fasiqánasaa márídanoo. Minára Ánutuna nárira ufa fannoo maa-maqánasaaqaraa fasiqa ánaaseesaa faqa márídanoo minára faqa misá sía andeeqásee íridaqa áaqáidaqa.

¹²Qinée moómoo ainainara qímannimianaqa qumaara ráinaqa síamma írifaranoo. ¹³Miqímarianara kúqaa ánoona ufa qíra maraquana fannoo qumuréenoo ínni maréeqeenoo ánoona úfa máríranaki mara quqáannoo. Sía mi-maraqunáfa narí kai ufa qímannimiannoo qíní dóokinaana kai írinoo ínni qímannimiannoo. Mifá kásooqaqee kambíqaaninna ainainara tamummaqasée iriséenoo ínni qímannimiannoo. ¹⁴Mifá qíní írira ufa maréeqee ínni nímínaqa minánnai qíní Yísuna asasírana qímimarífaranoo. ¹⁵Qíní qíkoona Ánutuna aináina aqáma qíníndi kai márídanoo. Minára qinée ínni maaná qímannimiqa kafáa qímannimídaqa. Qinée qeeqá írirana marasée ánoona ufa qíra maraquana qímamiananoo mifá quándaki ínni qímannimiannoo.

Nóori runíra ufa faqa asasíra ufa faqa qímaqoo úfafa.

¹⁶Yísufa narí faiqínámu káqi qímannimidanoo qinau. Káqikaaqoo ínnée sía qíní qíqafeefaranoo káqikaaqoo marikíqa kaifáa qíní qíqafeefaranoo. ¹⁷Yísuna faiqi námu miná irisée akaqáusa maaqí qiqau. Maa-ufána nánaree qídanoo fee. Mifá naríara káqikaa qóo sía qíní qíqafeefaranoo fee qídanoo. Kaifáa káqikaaqoo marikíqa qíní qíqafeefaranoo fee qídanoo. Kaifáa naríara qeeqá qíkoofinai fírraree qídaqee qídaqinoo. ¹⁸Mifá káqikaa qóo fee qídaqinoo mi-ufána óosanara maasá randáidaqa. Maasá sía miná ufa óosanara íridaqa náqi fee qídaqinoo fee.

¹⁹Yísufa misá randáranara irisée maaqí qímasee qímanniminou. Qinée qíqa. Káqikaaqoo sía qíní qíqafeefaranoo. Káqikaaqoo marikíqa qíní qíqafeefaranoo. Ínnée mináree narí qímami narí qímami qídee. ²⁰Qinée ánoona ufa qímannimianaura. Qinée kúquanna kamuqoo ínnée ikífaafau qifáranoo. Ínnée miqímariáfafa maqásaaqaraasa qíníara sía írimariasa susúifaranoo. Ínnée nóori runúsee márífarana

noo qinée kúqiranakiqari fíndi fúanaqa kafáa mi-noori runirána minnísee quándakinaqa asasífaranoo. ²¹ Ánaasee moó fannoo ámuauqu uqafaqa máridanoo óori runúsee máridanoo, dóo aupúrarafa ádafirafa minakí márinara miqídanoo. Miqídanoo máriifanoo faiqi maqasaifanoo dóo aupúrarafa faqa ádafirafa faqa taikéefoo qímaseenoo dóo qíní faiqi kambíqaifaqee qímasee ádafiranara aunúsee asasídanoo. ²² Ínnee miná aanna reefáranoo. Maqee kámuqoo nóori runúsee márifaranoo. Kásooqaqee qíní qíqafamasaifanoo miqóo ínni nímuqusaki asasírafa firaqóo qumbiqánnoo máriannoo. Mi-asasirána sía moó fannoo máreemaría asasírafa máriannoo. Afeeka asasírafa ámiqirafa káqi máriannoo.

²³ Qinée kúqiranakiqari fíndifíqa qeeqá qíkoofinnai óoru maríanaqa ínnee sía kafáa qíníara moo áinainara írámimirifaranoo. Qinée ánoona ufa qímánnimidaqa. Ínnee qíníara faiqi námu máridee qímasee qíní qíkoona írámimirifanoo iráifandinna ainaina óosana óosana nímiannoo. ²⁴ Máa mária kamu sía moo áinainara qíníara áqoondi fee qímasee Ánutufinnai innaaru qímariananoo. Írámimiriaqa. Írámimirifanoo nímiáni. Ínnee asasírafa ánoonaikianifeera Ánutufa nímiannoo.

Yísuna ufa írimariasa maa-maqanáasa márirana úriqararanara qímaqoo ufafa.

²⁵ Qinée kukéeqara úfannai ínni qímánnimimariafannana. Qúsasaa sía qinée kukéeqaanaura kooroománde qeeqá qíkoona Ánutunara akooqóo qímánnimianaúra. ²⁶ Mi-faasaanna aniráinaqa qíní dúqusaa Ánutunara innaaru qífaranoo. Ínnee innaaru qífaqa qinée sía qeeqá qíkoona áfusaa óonuree mi-ainainnára ínni fífau dadaaqianúra. ²⁷ Qíní qíkoofa narí kai ínniara áidimarifanoo iráifandinna ainaina eedóo qímasee nímmiannoo. Ínnee qíníara nídimarinaqa Ánutuna faiqi fée qífanoo ínniara faqa Ánutufa ádidanoo iráifandinna ainaina nímiannoo. ²⁸ Qinée qeeqá qíkoofinaindari maqásaa qúmuafanausa máridaqa dóo maqásaa taikéeqa qeeqá qíkoofinai óoru fúanaúra.

²⁹ Yísuna faiqi námu mi-ufána iriséeqa qíqau. Dóo íria, dóo maqee maasá kooroomásee qímaqimimariananoo. ³⁰ Dóo maqee maasá aníara aqáma ainaina írimarianá fee qídaqa. Anée ufa qíananoo moó fannoo sía aní dadaaqímarifana aneennáraa kai qímánnimimarianaqa maasá minára irisée kúqaa aníara Ánutufinaindari qúmi fee qídaqa.

³¹ Yísufa mi-ufána iriséenoo kafáa qímánniminau. Dóo ínnee maqee fée iriqaraasídee. ³² Dóo moo áukuana adeedí ranóo máridanoo misá kai ínni mara fúrufaramánnimaqeeffaranoo. Ínnee ínneeqa máaqa máaqa dáraanimambifaqa qinée qeeqákai márianaúra. Sía qinée káaqa qeeqáráa máridaqa. Qíní qíkoofa qíní faqa máridanoo. ³³ Ínnee qínísaa atooáqa marífindinnannai asooáranaki márifaranoo. Maa-maqánasaaqaraa írirana máreemariasa aupúrarana óosana óosana nímianninnara maa-ufána qímánnimidaqa. Sía rufíafa rufíafiaqa dóo qinée maa-maqánasaaqarasa dóo rafáaqafuseeqa, minára káqi paasóosiaqa.

Yísufa narí faiqi námuara Ánutunara rakísinnimaqaannee qu ufafa.

17 Yísufa mi-ufáusa narí faiqi námu qímánniminau. Qímánnimiseenoo óori innaarúnai uqéeraseenoo narí ákoona Ánutuna innaaruqínoo qinau. Óo qípoo dóo qíní kúqira aukuana adeedí ranóo máridanoo. Anée aneenná ámaaku qíní qífaqa aréenarana qímia. Qinée kafáa quándaki kaifáa anínna ámianeera qímia. ² Óo Ánutu, anée aqámausa rakísianneera afeeka eeraarira maraquna qíníki

quqáqaanánoo. Anée faiqí ánaasee qumeé rarisámeeqaidana qímimariannana qinée misá náaru náaru márirana nímianeera mi-afeekána qímiqaananoo márídanoo. ³Náaru náaru marirafa maaqímminoo márídanoo. Maqásaa fasiqa ánaasee misá aní moodáa kúqaa Ánutunara irisée mi-iriranamaú fírafa kafáa qíní Yísusa aní ásauku mundírausara anée diqiqoonásusara míqikaimásee irisée mi-iriranamaú fírafa, mífá kai náaru náaru márirafa márídanoo. ⁴Qinée maa-maqánasaaqaraasa dóo aní áfaaqa aréenarana uqannífiqeeqa. Anée aináinirana qímiannana dóo qinée taikáseeqa. ⁵Óo qípoo qíní maréeqeenana aneenná márianaqoo mara quqáqisee qífaaqa aréenarana qímia. Óoqai óosana ároo aukuanna maa-maqa maaqáfa sía márúnaki qífaaqa aréenarana qímunna miná kai kafáa qímia.

⁶Anée maa-fasiqáusa qíní faiqí námu maqásaaqaraasakinaana qímimarianaqa aníara kooroománnimiqa. Misá aníndi márídaqa. Anée misá qímimarianafa mári-ananoo. Misá aní ufa irisée eedóo qímiasa márídaqa. ⁷Dóo maqee misá qíní aiqáma ainaina anísaaqaraana dóo íriqa. ⁸Anée qímunna úfana qímannimunaqa irisée dóo máreea. Qinée aníkiqari qúmuafannanara faqa misá kúqaa fee qídaqa. Anée qíní diqiqoonnánara faqa ánoonee qídaqa.

⁹Qinée anée íanannai misára dadaqíaneera innaaru qídaqa, sía káqiqueesa maqásaaqaraasarau innaaru qídaqau. Anée qímianásusara kai aníndi márídaqara innaaru qídaqa. ¹⁰Óo qípoo qíní aiqáma ainaina aníndi márídanoo. Kafáa aní aiqáma ainaina qíníndi márídanoo. Qíní qífaaqa aréenarafa qíní faiqí námusaaqari kooroo ídanoo. ¹¹Dóo maqee qinée anée máriannaqoo óoru fírarídaqa dóo qinée maa-maqánasaa taikásee minní óoru fúanauranoo. Misá káqi maa-maqánasaa márífaranoo. Óo náaquqara qíkoofa. Aní áuqu afeeka eeraarirana misásaa ititánnimaqaani. Anée mi-auqúna afeeka eeraarirana qíní qímunafa mífá misásaa ititáni. Ititánnimaqasaanaqa maaqandá daanna rámassee moodáanakikiqa máriaqeera. ¹²Aní áuqu afeeka eeraarirana qímiannana minánnai maa-kamúqoo misá faqa márídaqa ámiqimandee qeeqá faiqí námu rakísídaqa márúnaqa márídaqa. Qinée misá ititánnimaqeeqa, sía moó fannoo dapikíaqeera. Máaniki fímari fasiqafa Yudasífa mífá kai dapikínoo márídanoo. Sía káqi dapikínoo, aní óoqeenaa ákara anoona kooroo íanifeera dapikínoo. ¹³Dóo qinée anée íanannai óoru fírarídaqa. Qinée maaqóo káqi márúnnaqoo ufa óosana óosana qímannimídaqa qímannimianaqa misá nímuqusakina asasírafa qumbiqánoo márianifeera qímannimídaqa. ¹⁴Qinée aní áufakiana qeeqá faiqí námu qímannimunaqa qímannimíafaqa maa-maqánasaaqaraasa akaqáusa sía qíní ufa írimariasaa misá iriséeqa qíní faiqí námu fídiaqaaman-nimaqaidaqa. Qíní faiqí námu aní ufa irisée maqásaaqaraasakinaa íriranara níkoqaidanoo innaarúnaindaraa írirana marasaafaqa maqásaaqaraasa minára misá fídiaqaamannimaqaidanoo. Misá qíní daanna ráídaqa sía maaqóoqaraasau márídaú. ¹⁵Óo qípoo qinée aníara sía qíní faiqínámu maréeqee moosáa quqáanneera qídaqa. Maaqóo maqásaa máriaqoo kai rakísianeera qímamídaqa, aakaqaaindáraa fasiqa fannoo misá qumáraandoora qímamídaqa. ¹⁶Qinée sía maa-maqánasaaqaraasaindi márídaqa, misá faqa qíní daanna réeqa sía maa-maqánasaaqaraasaindiara foora márídaqa. ¹⁷Óo qípoo aneenná ánoona ufannái misá maréeqee aneenáindikia. Aní ufa fannoo andeeqára ufa ánoona márídanoo. ¹⁸Anée qíní maqásaa diqiqoonnána qinée faqa miqíkai íqa quándaki misá máaqanna máaqanna niqíqáídaqa. ¹⁹Qinée misároo qíqa qeeqá qífaaqa aní ámídaqa. Misá faqa nári márirana nírana kúqaa aníndi fee qiaqéera miqídaqa aníndi máriaqeera miqídaqa.

²⁰ Sía qinée qeeqá faiqi námu máa máriasara kaifau innaaru qídaú, máaqanna máaqanna aiquámai misá ufa irisée qiníara írifandinausa misára faqa innaaru qídaqa. ²¹ Anée faqa qinée faqa moodáanaki márunandee misá faqa maaqandá faqa moodáanaki máriaqeera innaaru qídaqa. ²² Maa-maqánasaaqaraasa miná qáfamaseeqa qiníara óo kúqaa innaarúnaindaraa fee qiaqéera. Anée qifaaqa áreenara eeraarirana qímiannana qinée miná maramáree misá faqa nímunaqa misá aníndiri qísakoosa daanna réeqa moodáanaki máriaqeera. ²³ Qinée misáki márianneera anée qiníki mária, miqímasainaqa kúqaa uqanna moodáanaki máriaqa. Miqímasaanaqa maa-maqánasaaqaraasa níqafamasee Óo kúqaa Ánutufa Yísuna aqiqanau fóo qiaqéera, narí ámaaku Yísunara faqa miná faiqi námuara faqa amanaana kái ámuqusinoo áididanoommifoo qiaqéera.

²⁴ Yísufa káqi narí ákoonara innaaru qídanoo qinau. Óo qípoo, máa qiní faiqi námu anée qímunausa kásooqaqee qiní faqa máriaqoo kai máriaqeera dídifafa innaaru qídaqa. Óoqai maa-maqa maaqána sía máru aukunna anée qiníara áidunara anée qifaaqa aréenara eeraarirana qímunna qiní faiqi námu kásooqaqee mári íqa óorureeqa qáfaaqeera innaaru qídaqa. ²⁵ Óo andeeqára qíkoofa maa-maqánasaaqaraasa aní ufa sía írimariaa sía aníara íridaqa. Qinée kai aníara íridaqa máa qiní faiqi námu anée qiní diqíqamaqoonnana misá íridaqa. ²⁶ Anée qiníara ámuqusidana áidimarina qiní faiqi námu naundurái faqa márianifeera qímasee aníara maqee kooroo qímasaida qímannimiaafanausa maqee kafáa kafáa qímannimianaura. Maqee qinée faqa misá naundurái márianinnana innaaru qídaqa.

Yísuna qumároo ufafa.

(Mataioo 26:47-56; Mareekoo 14:43-50; Ruka 22:47-53)

18 Yísufa miqí qímasee innaaru qímaseenoo narí faiqi námu asukunai Yeerusa-ree máqusaindari nífiqeenoo Kidaroona nóopundu fitaqéenoo dínni afainni saqamakína auqaaná ándanda úmmaqiranaki idooáree qímasee narí faiqi námu faqa óonu marínau. ²⁻³ Óoqai moómoo kari Yísufa Yeerusaree máqusaindari fímaruqoo fiqau. Yudasifa minní fímarunara írimarufa máridanoo Yísuna ueeqáaninafa mi-saqamánara faqa írimarufa miqóo fínoo fee qímasee sundíauqa faqa amaana máqasaa rakísimaria firisuaiqáuqa faqa Yudasifa eendáki nífiqee finau. Misá úriqararausea faqa, Farisai ámaana ufa qímarusa faqa níqiqoofaqa sáamu faaqaaná indáaiqa asukuna márufaqa qóoma qumároofanoo Yudasifa mi-saqamánaki Yísuna qumáraqee qímaseenoo nífiqee finau. ⁴ Yísufa aiquáma ainaina naríki kambiqaanínnaana írimarufa márufaqa misá óonuroofanoo Yísufa misá nóorinni aniréenoo iranau. Ínnee yáfasiqanaree randáidee, qufaqa misá qiqau.

⁵ Yísuna Nasareetee máqannaanara randáidaqa qufanoo Yísufa qinau. Máa qinée misá márídaqa. Yudasifa Yísuna ueeqáaninafa misáki kíkíqinoo marínau. ⁶ Yísufa miqí qímasee naríara kooroomásoonara misá tautúmasee rufíaseeqa nínaaqianaindari óonurandeeqa maqásaa áqufiqau. ⁷ Yísufa kafáa írámmirinoo qinau, ínnee yánaree randáidee qufaqa misá qiqau Yísuna Nasareetee máqannaanara randáidaqa.

⁸ Miqí qufanoo Yísufa kafáa qinau dóo qinée kooroo íqa maana misá márídaqa. Ínnee qiníara kai randéeaafanoo, máa qiní faiqi námu máriaa minnísaifaqa fuaqa. ⁹ Yísufa narí innaaru qímaru ufafa ánoona kambíqaanifeera mi-ufána qímannimianau. Mifá maaqí qímasee fáasasaa innaaru qinau. Óo qípoo aiquámausa anée qími-

marinausa sía misákiqari moó fannoo fúrufarianifeera. Fáasasaa mi-innaarunná qinau dóo maqee miná ánoona kambíqaina misá minnísee qiní kai máraaqee qinau.

¹⁰ Simoona moo áuqu Peetooroofa misá sáamu faaqaaná qáfamaseenoo dárifoo qímaseenoo mifá narí rákira paipana kísaaqa qumáreenoo amaana máqasaa rakísirana aináinira faiqi áaqamasee ásauku uqannai áaqoo aiqáma atufú áqinau. Mi-ainainira fasiqána áuqu Marakusafa márinau. ¹¹ Yísufa miná qáfeenoo Peetooroona qímaminoo qinau. Saa, aneenná paipána narí ánaamuki upeekáa. Qiní qíkoofa mandá námmari náannee qímaqoosa anée qiníara sía náannee fee qídanee. Qínée naanáura.

Yísufa Annasana óorini kíkíqu ufafa.

¹² Yísufa miqí qímasoofaqa Roomma máqannaa sundíauqa faqa misá úriqararafa faqa Yuda máqannaa firisuaiqáúqa faqa aniréeqa Yísuna qumáreeqa sándannai ásauku rumbásee áfiqeeqa. ¹³ Kaiafasana máaqaki quqáqau. Kaiafasafa mi-aukuannái amaana máqasaa Ánutuna aanáiqiki márusa úriqararafa márinau. Annasafa Kaiafasana áiraamaku miná máaqaki márúnaki múnu minakí quqásoofanoo Annasafa ufa indaarú írinau. ¹⁴ Óoqai Kaiafasafa naríkai tamummaqaséenoo Yuda máqannaasa qímanniminoo qinau Yuda máqannaasa maasákina moodáa fannoo maasá aiqámausa misá níkiqara kúqinaqa ámiqianauree qinau. Miná máaqaki Yísuna quqásoofanoo Annasafa náaree miná ufa írinau.

Peetooroofa Yísunara sía qinée qáfaidee qu úfafa.

(Mataioo 26:69-70; Mareekoo 14:66-68; Ruka 22:55-57)

¹⁵ Misá Yísuna rumbámaree fufanoo Simoona moo áuqu Peetooroofa faqa Yísuna faiqi námukiqari faiqí moó fannoo faqa misá nínaaqiana nífaqee fiqau. ¹⁶ Misá Yísuna áfiqee amaana máqasaa aanáiqikirana máaqaki kéeqoofanoo nífaqee ánu fasiqafa amaana máqasaa aanáiqikirana áqoondi máridanoo káqi mi-maaqánaki kéeqanau. Misá Yísuna áfiqee mi-maaqánaki múnuseeqa mi-sandána idukúseeqa káqi quqásoofanoo márinau. Peetooroofa maqúsai kooqí áfainni áqoosai márinau. Nífaqee ánu fasiqafa kafáa ráudamakinoo kooqísaa rakísimaru manaaqana qímamufanoo kooqí atúasoofanoo Peetooroofa faqa kéeqanau. Kéeqafufanoo máaqa kooqí adeedí óoru máridanoo qáfeemaríau. ¹⁷ Maqúsa kóoqisaa rakísiu manaaqafa Peetooroona qáfamaseenoo irámmirinoo qinau. Anée Yísuna áqoondi fee qufanoo Peetooroofa qáoo qímasee sía fee qinau.

¹⁸ Suara nárufaqa aináinímaru fasiqausa faqa firisuaiqáúqa faqa Kaiafasana máaqa kooqínni maqúsa sáqanna idárasee fíqu fíqumma idá tóokusíqa márufanoo Peetooroofa misáki óonu kéeqafinoo idá qaaní maríau.

Annasafa Yísuna irámmiru ufafa.

(Mataioo 26:59-66; Mareekoo 14:55-64; Ruka 22:66-71)

¹⁹ Amaana máqasaa Ánutuna aanáiqiki márusa úriqararafa Annasafa mifá Yísuna faiqi námudara faqa Yísufa faiqí ánaasee qímannimira ufausara faqa mi-ufánarátamma Annasafa máaqaki Yísuna irée maríau. ²⁰ Yísufa miná ufa iriséenoo maaqí qímasee Annasana qímaminau. Qinée faiqí ánaasee moómoo súqimaruqoo kai ufa qímannimariqia. Suqíra máaqaki fee náaquara amaana máqaki fee faiqí ánaasee moodáaqoo súqiraqoo fee miqóo kai qinée naamúaqira ufa aiqáma ufa qímannim-

imariqia. Sía qinée moo úfa kukéeqaranaki qímannimiqlafana. (Ínnee áaqamasee qíní kukéeqaranaki irámaqímaqéemariafanoo.) ²¹ Annasa anée nánaree qíní iráidanee. Qíní ufa írimariasa irámmirinaqa qímamiaqa. Misá qíní ufa óosana írídaqa. ²² Miqí qímasoofanoo poorísa moó fannoo ásaukusamu Yísuna óori árinoo qinau. Anée nánaree amaana máqasaa rakísirana miqí qímasee qímamidanee. ²³⁻²⁴ Miqí qímasoofanoo Yísufa qímaminoo qinau. Qinée áaqara ufa moó qíanana maaqóo máriasa aiqáma kooroomásee qímannimia. Qinée andeeqára ufa qúnнанara nánaree qíní dáridanee. Miqí qímasoofanoo Annasafa qinau, ínnee maaná kafáa rumbáma-ree Kaiafasafinnai áfiqee fuaqa. Kaiafasafa amaana máqasaa Ánutuna aanáiqikirafa márufaqa mifá máruqoo moo máaqaki minní Yísuna áfiqee fiqau.

Peetooroofa kaifáa Yísunara sía qinée qáfaidee qu úfafa.

(Mataioo 26:71-75; Mareekoo 14:69-72; Ruka 22:58-62)

²⁵ Peetooroofa naambeéqai káqi idá qaanímarufanoo faiqí moó fannoo miná irámirinau. Anée Yísuna faiqi námukiqari márianafee kúqaa fee. Miqí qufanoo Peetooroofa sía fee qinau.

²⁶ Amaana máqasaa aanáiqikirana aináinira faiqi Peetooroofa Marakusana áaqoo ateejóona miná áti fannoo Peetooroona qáfamaseenoo qímaminau. Fáasai anée saqamaí Yísuna faqa márianaga aní qáfaunasa.

²⁷ Peetooroofa miná iriséenoo kafáa qáoo kai qinau. Qáoo qímasoofanoo kookooráana ufa qinau.

Yísufa Piratoona óorinni kíkiqu ufafa.

(Mataioo 27:1-2, 11-14; Mareekoo 15:1-5; Ruka 23:1-5)

²⁸ Kanánaana iqáqoofanoo sáarisufa námufaqa misá Yísuna Kaiafasana máaqakinaana áfiqee Roomma máqannaa kiapana máaqaki múnú quqáqau. Yuda máqannaasaa sía kiapana máaqaki kéeqaqau. Dúna iqáqainaqa maasá Ánutuna qangiroo áinnaaqarara qoomáqa naannáqoo féé qímasee kíapafa moo máqannaafa máru- faqa afaaqasáaqaraa aísóora maasá qífaaqasáa áqufinaqa qífaqa mandáikinaqa sía naannóo qímasee ruffee sía miná máaqaki kéeqaqau, káqi naambeéqai mádaanai kai máriqau. ²⁹ Roomma máqannaa kiapafa Piratoofa misá nínfafeenoo ráuda máfufanoo Yísunara irámmirinau. Ínnee nánaree fee qímasaidee maa-fasiqánara ufa qídee.

³⁰ Yuda máqannaasa iriséeqa qiqau, mifá sía mandá óosana márainaqa sía máree míní aní ámiaqini.

³¹ Miqí qufanoo Piratoofa qímannimino qinau, ínnee ínneeqá kai ínneeqa sánd-ufamau miná maramáree fuaqa. Yuda máqannaasa miná iriséeqa qiqau, maasá sánd-ufa fannoo maaqínna fasiqausa kuqánnaruqee qínoo máridanoo. Aunírira saqarisaa faiqí náriranara ínnee Roomma máqannaasa maasára qáoo qímasaídaqa ínneeqá kai miqí maríafanoo. Minára maasá Yísuna Piratoo anísaa quqáídaqa. ³² Indaarú Yísufa narí kúqiranara narí faiqi námú qímannimuna miná ánoona maqee kambíqeenoo.

³³ Piratoofa misá ufa iriséenoo narí kóota maqaki kaifáa kéeqeenoo Yísunara maí úruannee qímasoofanoo Yísufa Piratoona kóota maqaki kéeqafufanoo Piratoofa Yísuna irámmirinau. Kúqaa fee anée Yuda máqannaasa Karaambáiqee máridanee.

³⁴ Yísufa iriséenoo qímaminoo qinau. Anée aneenná kai fee mi-ufána qídanee moó fannoo aní qímamifanee qídanee.

³⁵ Piratoofa minára Yísuna qímaminoo qinau. Anée qiníara Yuda máqannaa fee qímaqimidanee. Sía qínee ínni óosana írídaqa. Aní máqannaasa Ánutuna aanáiqiki-rausa úriqararausa misá kai qiní máaqaki quqásaaana máriananoo. Anée nána mandóosana máraanáqee miqí fee.

³⁶ Yísufa qinau, qiní quqúsa sía maa-maqa maaqánasaaqaraa quqúsa máridanoo. Qíní quqúsa maa-maqánasaa márinaqau qiní faiqinámu rákifaqau qiní maréeqeefau idukúqisani. Sía qiní quqúsa maa-maqánasaaqaraafa máridanoo.

³⁷ Piratoofa miná iriséenoo kafáa Yísuna írámmirino qinau, Kúqaa fee anée karaambáíqa moó máridanee. Yísufa miná irisée maaqí qinau. Anée qíanandee kúqaa qínée Karaambáíqa máridaqa. Kúqaa ánoona ufa kai qímannimirara qínée maa-maqánasaa kambíqafi máridaqa. Kúqaa ánoona ufara randéemaria fasiqa anaaseesa misá qiní ufa írídaqa.

³⁸ Piratoofa miná iriséenoo maaqí qinau, kúqaa ánoona ufa qírafa mifá nánee máridanoo. Miqí qímaseenoo Piraatoofa ráudamakufanoo Yuda máqannaasa náaramasee maaqí qímasee qímanniminai. Maa-fasiqánaki sía ákira ainaina moo mári-faqa írídaqa.

Piratoofa Yísuna árifandinna úfana eedóo qu úfafa.

(Mataioo 27:15-31; Mareekoo 15:6-20; Ruka 23:13-25)

³⁹⁻⁴⁰ Piratoofa káqi qímannimidanoo qinau. Áukuana aukúana Ánutuna qan-giroo áinnaaqarara qoomaqa faasaana qiní rumbáranaki máriasa áukuana aukúana moodáakai moodáakai karabúsakinaana idukú nímimarunausa máridaqa. Maa-aukuanná Yuda máqannaa karaambáíqa idukúnnimianauree qufaqa firaa kari fáaqaumasee qímamiqa qiqau, sía maaná idukúa. Barabasina kái idukúa. Barabasifa faiqí nárinoo rákinoo ímarifa karabúsaki máridanoo. Miná kai idukúa.

(Roomma máqannaasa faiqí nárirana oosana maaqímmينو márinau. Sándá moó-moo sáamu átisaa qusí íqoona márufanoo mi-sandána átinni arooqá aandáu amudaani rukámirana raíqáranauqa qusúsee rumbáqoosamuna mi-samúnannai aiqá-mausa rumbóosa nárimaruna. Misamúna náaree Yísuna ári isoofanoo ínaaqianna Piratoofa narí máaqaki mara quqásee miná ufara iranau.)

19 Piratoofa Yuda máqannaasa ufa irisée Yísuna maréeqee narí sundía níminoo qímanniminai. Ínnee sáamu átisaa sándá qusíranannai afaaqa túrii umooqukámasee qufafa eedóo qímasee miqóo kai miqíqau. ² Afaaqa túrii qumooqukámaseeqa saatúnanda fooqána aukúseeqa saaeemmá qumáree kukúqamasee Yísuna karaambáíqa qafee fée qímasee afisúamaqau. Qafee afisúsee misá saasáakoona ákira qamunna sundía qamunna fée qímasee afisúamaqau. ³ Sundíauqa náriqa sundía qamunna afisúamaqáseeqa aniréeqa ataasá átaasa qíma-maqée maaqí qiqau. Yuda máqannaa karaambáíqa afeeká anée máriana sía dauní kúqua miqídaqa ataasá átaasa qímariqau. Miqí qímasee misá nísaukusamu óori áriqau.

⁴ Misá miqí isoofanoo Piratoofa ráudamakufanoo narí naambeéqai Yuda máqannaa moómoo márunnai qumuréenoo qinau. Qínée Yísuna maréeqee ínni nífusaa quqánaura. Kúqira ainaina sía moó minakí márifaqa qínée qáfaidaqa. ⁵ Miqí qíma-soofanoo Yísufa saatúnanda qafee afisírafa saasáakoona ákira qámunanda rumbárafá ráudamaki misá nífusaa kíkíqinau. Piratoofa aiqáma náaramasee qímanniminai. Ínnee qáfafaqa. Dóo mi-fasiqáfa máridanoo.

⁶ Amaana máqasaa Ánutuna aanáiqikirausa úriqararausa faqa misá poorísauqa faqa Yísuna qáfamasee firaakarí fáaqariqa qiqau, aunírira saqarisaa pirímma áruaqee qídaqa moómoo kari qímariqau. Piratoofa miná iriséenoo maaqí qímasee qímanniminai. Dóo ínnéeqá kai mara máree aunírira saqarisaa pirímmannai áruaqa. Qínée miná qáfaunanoo sía moo númoo minaki márifaqa qáfaidaqa.

⁷ Yuda máqannaasa Piratoona ufa iriséeqa maaqí qímasee qímamiqau. Maasá sándufa maaqínna fasiqafa kúquannoo fee qídaqa. Mifá naríara Ánutuna ámaaku fee qímarifa márifaqa miná ákiaqara arusáifanoo kúquannoo.

⁸ Piratoofa Yísunara Ánutuna ámaaku márídanoommi qímaseenoo firaqóo ruffianau. ⁹ Mifá kaifáa Yísuna áfiqeenoo narí máaqaki óorureenoo írammirinau. Anée yáindari ánuna fee qímaseenoo iroofanóo Yísufa sía ufa qímaminai. ¹⁰ Piratoofa miná qáfamasee Yísuna kaifáa qímaminoo qinau. Anée sía fee qíní qímaqiminnaree. Fírímmanai aunírira saqarisaa árira áanóo qíníndi márídanoo. Aní idukíra áanóo írafa qíníndi márídanoo. Anée sía fee minára íridanee.

¹¹ Yísufa miná iriséenoo maaqí qímasee Piratoona qímaminai. Anée qíníara áanóo fánnana sía aneennáfau, Ánutufa qínára kai maqee aní ufa ámeemaanai quqáqisáifaqa márídaqa. Qínée minára maaqí qídaqa, qíní qumáreeqee aní ásaukuki quqéemaríaas misá numóo firaafá márídanoo aníndi káqikaafa.

¹² Piratoofa Yísuna ufa iriséenoo firaqóo miná aunduráki Yísuna idukíraree qímasee írinau. Yuda máqannaasa miná iriséeqa firaqóo fáaqarumasee qiqau. Anée maa-fasiqána idukínaqa maasá aníara Roomma máqannaa karaambáiqinnai óonureeqa qímamianaura. Faiqí moó fannoo naríaraa karaambáiqee qímarifa Roomma máqannaa karaambáiqi namuqáa máriannoo. ¹³ Piratoofa misá ufa iriséenoo Yísuna áfiqee mádaanai ufa írimaru qaindanasaa óoqumarifinoo ufa írimaru qaindana aaqá óoni ausírifa moómoo máruqoo qumu óoqumarifi ufa írimarinau. Yuda máqannaasa minára Kabatee qímariqau. Maasá ufakíqari óoni padíranee qídaqa.

¹⁴ Dúna Ánutuna qangiroo áinnaaqarara qoomaqa suqárafa mariannoo. Maqee súani qámbaana márufanoo Piratoofa ufa írira qaindasaa óoqumarifi Yuda máqannaa qímanniminai. Dóo maafá ínni karaambáiqi maaqóo márídanoo.

¹⁵ Misá irisée fáaqa quqásee kuqáriraree kai qiqau. Aunírira saqarisaa fírímmanai áriraree qiqau. Piratoofa miná iriséenoo Yísuna áriraree qusá qímanniminoo qinau. Ínnée kúqaa ínnéeqa karaambáiqi aunírira saqarisaa pirímmannai áriraree fee qídee. Miqí qufaqa amaana máqasaa Ánutuna aanáiqikirausa úriqararausa Piratoona ufa irisée fáaqa quqásee qiqau, maa-fasiqáfa sía maasá karaambáiqi márídanoo. Maasá karaambáiqi Roomma máqannaa karaambáiqi moodáa márídanoo miná áuqu Sisaafa.

¹⁶ Piratoofa miná iriséenoo Yuda máqannaasa nísaukuki Yísuna quqánu. Ínnéeqa máree múnusaifaqa sundíauqa aunírira saqarisaa pirímmannai áruaqa. Miqí qímasoofaqa misá Yísuna máree fiqau.

Misá Yísuna pirímmannai aunírira saqarisaa áru ufafa.

(Mataioo 27:32-44; Mareekoo 15:21-32; Ruka 23:26-43)

¹⁷ Yísufa Yeerusaree máqusaindari narí aunírira saqari akumáree fímarinau. ¹⁸ Fífiufanoo Eeburu ufakíqari faiqí níkiaqa amudaani fée qímaru amuaqunamusaa Koorookata ámuqaqunamusaa óoruree aunírira saqari maqái rúmasee minásaa

Yísuna mara airísee firímmannai Yísuna narí aunírira saqarisaa áruqapíriqau. Aruséeqa faiqí qaaraqánda mandainaina máraqanuqanda miqandá faqa nári aunírira saqarisaa dínni dínni naruaqapíriqau. Naruséeqa uqéereeqeeqa maqá áamara áuquqoonaki rakíqau. Qaaraqánda dínni dínni Yísuna qámbaanai rakíqau. ¹⁹ Piratoofa moo raufiqíra saqarisaa ufa ákara rúmeeqeenoo narí rákira fasiqa moó ámufanoo óorureenoo Yísuna ákiaqa aunírira saqarisaa pirímmannai árinau. Miná ákara óosana maaqímmínoo márínau.

Maa-fasiqáfa Yísufa Nasareeteendaraafa Yuda máqannaasa karaambáiqua márídanoo.

²⁰ Yísuna áru maqa maaqáfa Yeerusaree aaqá adeedí márúfaqa faiqí ánaasee moómoo miná ákara qáfáida ásaana rímaríqau. Mi-akaráfa Yuda máqannaasa ufa moo áuqu Eeburu ufakíqari faqa Roomma máqannaasa ufa moo áuqu Ratínna ufakíqari faqa Kirisa máqannaasa ufakíqari faqa ákara rinoo márúfaqa ásaana rímaríqau. ²¹ Yuda máqannaasa amaana máqasaa Ánutuna aanáiqikírausa úriqararaisa mi-akarána ásaana rúmasee Piratoona maqúsai óorureeqa maaqí qímasee áqara ufa qímamíqau, sáa sía Yuda máqannaasa karaambáiqua fee qímasee ákara rua. Káqi narí kai Yuda máqannaasa karaambáiquee qímari fee qímasee ákara ruaqaana.

²² Piratoofa irisée maaqí qímasee kaukaataqímasee qímanníminau. Qínée ákara rúnafa dóo sáina mifá kai máríani.

²³⁻²⁴ Roomma máqannaasa sundía qaara faqa qaara faqa Yísuna aunírira saqarisaa aruséeqa miná qamunna anaqí anaqí íseeqa nimana kái raináqau. Yuda máqannaasa kísaaqa qamunna moodáa afisírana sía áfu aina márúfa márúfaqa káqi uqára foora ámiqímasee áuqirafa márúfaqa sundíauqa miná qáféeqa dóo ámiqirafa márífaqa sía anaqía, káqi káatara foora sararamásee úriqaráinafa máraani. Miqí qímasoofanoo óoqeenaa tamummaqaraisa akara ánoona mi-karí kambíqanau. Mi-oqeenaa akaráfa minára maaqí qímaqoofa.

Mísá qíní qamunna rainá rainámasee náriara náriara máreefaranoo. Kísaaqa qamunna moodáa miná sararamásee máreefaranoo.

²⁵ Yísufa aunírira saqarisaa kúqirarífanoo miná aunírira saqari atukaki miná ánoofa faqa narí áuna qíní qínoona faqa moo ánaasee Karoopasana ánaaqa Mariana amaráfa Mariafa faqa moo ánaasee Makadara máqusaindaraa Mariana amaráfa Mariafa faqa minamúsa miqóo kíkíqíqa máríqau. (Qaaramoo ánaasee Máríana amaráusa kíkíqíqa máríqau.) ²⁶ Miríndari Yísufa qáfoofanoo narí Yísuna faiqi ná-mukíqari narí afaaqasáa áqoondi faqa qaaramoo ánaasee miná ánoona amaráusa faqa kíkíqíqa máríqau. Yísufa kúqirarídanoo narí ánoona qáfamaseenoo qímamínoo qínau. Óo qinnaqéefoo maa-fasiqáfa Yoohaneefa aní ámaaku máríannoo qínée kúquananoo anísaa rakísiani.

²⁷ Miqí qímaseenoo Yísufa quándakínoo narí afaaqasáa áqoondi maaqí qímasee qímamínanau. Maafá aní ánoofaikínoo márínana qínée kúquanana anée minásaa rakísia. Dóo miqóoqari mi-fasiqáfa Yísuna ánoona áfiqeenoo narí máaqaki soofanoo márínau.

Yísufa kúqu ufafa.

(Mataioo 27:45-56; Mareekoo 15:33-41; Ruka 23:44-49)

²⁸ Yísufa nariara írufanoo aiqáma ainaina dóo maqee ánoonaikufanoo moodáa óoqeenáa ákara nammáriara qímaqoofa mifá kai sía ánoona kambíqaifaqee qímasee minára maaqí qinau.

²⁹⁻³⁰ Qínée nammáriara dídimarifaqee qufanoo miqóo uáinna nammari taqu sundíauqa misá mandá uainna nammari sukáqee marú nammarifa miqóo márúna faiqí moó fannoo eeqaufooqáana ateeekásee minakí raaramásee qisoopa sáqari ásaana undáqiseenoo minásaa rutáqueeqee mara múru Yísuna áfaurusaa mundúsoofanoo qumbifíqia námaseenoo qinau. Dóo qiní aináinirafa taikéenoo qímasee aunírira saqarisaa anuka rooraiqínoo dóo kúquqaraasinau.

Faaqaana atóofeesáqaanda Yísuna aqaasanaki raqúramu ufafa.

³¹ Kuqufufanóo Yuda máqannaasa úriqararausa Piratoofa narí máaqai márúnnai óonuree maaqí qímasee qímamiqau. Dúna sabáta náaquqara sabáta máriannoo. Maqee kái aunírira saqarisaa máriasa níku itairísaana dauní kuquffífaqa níkundamásee dúna ámiqimandee sabáta máraanaura. ³² Piratoofa eedóo qufaqa sundíauqa óonureeqa Yísuna aaqá dínni márúnnai áiku itairísee moo dínni márúna Yísuna faqa kúquna áiku itairísaqau. ³³ Yísuna áiku itairíanee qímasee qáfoofanoo dóo káaqa kúqinoo márúfaqa sía áiku itairíqau. ³⁴ Sundía moó fannoo faaqaana qumáreenoo Yísuna aqaasanásaa raqúraminau. Raqúru ámufoofanoo fidíka faqa nam-mári faqa minakíqari aniranau. ³⁵ Aniroofanoo mi-ainainná qáfee marúfa minára ákara rinau. Mifá narí ufara kúqaa ánoonee qídanoo ínnee faqa kúqaa ánoonee qiaqéera ákara rinau. Yoohaneefa áfaqanoo nídanoo miqáa máaqaa ímarufanoo qáfeemarináu. (Yoohaneefa maa-akarána ákara rúmaseenoo narí áuqu sía kooroo íraree qímaseenoo maa-akaránaki nariara Yísuna afaaqasáa aqoondi márídee qinau.) ³⁶ Maa-ainainnáusa Yísuna árunara óoqeenáa ákara ánoonaikianifeera kambíqanau. Mi-ooqeenaa akaráfa maaqí qímaqoofa márídanoo.

Sía miná ámudaani moó fannoo raqáannoo. Sía uqanna moodáa raqáannoo. Miqí qímaqoo ufafa ánoonaikufaqa sía miná áiku raqáqau.

³⁷ Óoqeenaa ákara moó maaqímmínoo márídanoo.

Faiqí moó fannoo faaqaanánnaí ásauku mundírana raqúramisáinaqa faiqí ánaasee kíkíqamambinaqa qáfeefaranoo.

Mi-ufáfa faqa aunírira saqarisaa kambíqanau.

Yísuna ákundoo ufafa.

(Mataioo 27:57-61; Mareekoo 15:42-47; Ruka 23:50-56)

³⁸ Sundíauqa Yísuna raqúramisoofofano Yooseefaana amaráfa Arimatea máqu-saindaraafa Piratoona máaqai óonureenoo Yísuna írí aunírira saqarisaaqaraanara innaaru qinau. Mi-Yooseefaafá Yísuna ufa írimarufa márídanoo narí aundurái kai iriséenoo sía faiqí nífusaa kooroo ináu, káqi márínanau. Yuda máqannaa úriqararausa írífoo qímasee rufíamaree kukéeqakufanoo Yísuna íríara Piratoofunnai naríaraa óonureenoo innaaru qinau. Amanée qíminaqa máree múnu ákundaanáuree qinau. Miqí qufanoo Piratoofa eedóo qímaseenoo aqíqoofanoo Yooseefaafa Yísuna írí aunírira saqarisaaqaraana tatúmareenoo finau. ³⁹ Nikoodeemusafa óoqai indaarú

asukunakí Yísuna faqa ufa qíqíufa márídanoo mifá Yooseefaana dadaaqinau. ⁴⁰ Mifá faiqí akunnímaqasaida níkundee marú marasinna moómoo uqanna maraséeno qamunnasaa adíeseeno minánnai Yísuna afaaqa kukúqíqau. Miqandá nári máqannaasa óosana maraséeqa kukúqamasee ákundaqau. ⁴¹ Yísuna áruqoo miná aaqá saqama márínanau.

(Yísuna aukuana narí maqannaasa maaqímasee madika indufúsaida kuqufusá níkundee maríqau. Misá óoni firaaná kasaqa áamara áuquseeqa minakí kéeqafufaqa dínni dínni moómoo aamara áuqíiseeqa kúqusa minakíafa náadu náadu níkundee maríqau. Moodáa kai moo kári ákundeeqa miná afunda taikóofano kaifáa moó fannoo kúqufaqa miqíkai ímaríqau. Sía moodáa karífa níkundee maríqau. Moo kári moo kári níkundee maríqau.)

⁴² Mi-saqamánaki óoni áamara fúka márúnaki sía moó ákundoonaki. Mi-ooni amaráfa adeedí márufaqa dúna maasá Yuda máqannaasa sabáta náaquarafa máríannoo qímasee káqi káqi ufaqa Yísuna írí óoni áamaraki múnú ákundaqau.

Yísufa findímaqqe fifufaqa fífau mádikakai qáfoo ufafa.

(Mataioo 28:1-8; Mareekoo 16:1-8; Ruka 24:1-12)

20 Ákundamasoofaqa máríiqa amaanasáa kanánaana eendái Mariana amaráfa Makadara máqusaindaraafa Yísuna óoni áamaraki ákundamaqoona qáfaanee qímasee finau. Óonuree qáfoofano miná áamaraki ititáqoo oonina firaaná maréeqee káqinni quqáqoofano márída qáfanau. ² Máriafa miná qáfamaseeno anirandéeno sandéeno óonureeno Simoona moo áuqu Peetooroona faqa Yísuna afaaqasáa áqoondi qíní faqa qímannimino qinau. Misá Karaambáíqa írí óoni áamarakinaana mara máree moosáa fífí. Sía maasá qáfeeqa.

³ Yísuna faiqi námukiqari Peetooroofa faqa qínée Yoohaneesa faqa miná iriséeqa qáfaanee qímasee sandáqíafana. ⁴ Maaqandá sandáídaqa qínée Yoohaneesa káaqa sandéeqa Yísuna madika kooqínni óonuraqíafana. ⁵ Qínée sía kéeqaqíafana káqi óonu márídaqa áamaraki qáfeemariáfana. Miqóo márídaqa Yísuna kukúqamaqoo qámunnana miná kai qáfee máríqafana. ⁶ Simoona moo áuqu Peetooroofa áidaaqareeno káqi óonaamarai kéeqanau. Mifá Yísuna kukúqamaqoo qamunna miqóo quqáqoona qáfamaseeno. ⁷ Miná ákiaqa rumbáqoo qámunnana uturúqeeqeenoo áaduma kukúameeqee quqáqoofano márínanau. ⁸ Qínée Yoohaneesa Peetooroona ánaaqiana kéeqafi qáfamaseeqa dóo kúqaa fíndíffífoo qíqíafana. ⁹ Yísufa kúqíranakíqari fíndífuannina ákaranara sía ámiqimandee íríqíafana. Mána mánam-mímaríqíafana.] ¹⁰ Maaqandá qáfamasee dóo nímaaqqa anirandée fiqíafana.

Yísufa Makadara máqanna ánaasee kooroomámaqoo ufafa.

(Mataioo 28:9-10; Mareekoo 16:9-11)

¹¹⁻¹² Máriana amaráfa Makadara máqusaindaraafa nínaaqiana kafáa óoni áamara kooqínni óonu kíkíqinoo márída ikíraqée márínanau. Miqídanoo óoni áamaraki kummáramáfi qáfoofano qaara qangirooqara éekara qámunna afísíraqanda moó fannoo Yísuna ákiaqa máruqoo óoqufaaqee márufano moó fannoo Yísuna áiku máruqoo óoqufaaqee márufano nínadafanau.

¹³ Níndafoofaqa miqandá qíqau. Óo maa-anaasee anée nánaree ikíraqáidanee. Máriana amaráfa qinau. Misá qíní karaambáíqa mara máraafaqa sía misá quqáqoona íridaqa ikíraqáidaqa.

¹⁴ Mariana amaráfa miqí qímaseenoo quándaki qáfoofanoo Yísufa miná ánaaqian-nai kíkíqinoo márufanoo mifá sía Yísunee qinau. ¹⁵ Yísufa maaqí qímasee Mári-ana amarána qímaminoo qinau, Óo maa-anaasee anée nánaree ikíraqáidanee, yána-ree randáidanee. Máriana amaráfa Yísunara maa-saqamánasaa rakísirafammifoo qímasee qímaminoo qinau, Óo maa-fasiqa anée yái fee irí maanakínaana mara quqéenee. Anée qímaqiminaqa qinée miná maramáree fúa.

¹⁶ Yísufa miná iriséenoo miná áuqu rámasenoo qinau, Mária, qufanoo Mariana amaráfa tautúmna quándaki qáfeenoo Óo ufasáa rakísirafée qinau. Eeburu máqannaasa ufakíqari qinau, Rabooni, maasá ufakíqari ufasáa rakísira fee qinau.

¹⁷ Miqí qímasoofanoo Yísufa qinau, sía qeeqá qíkoofinnai óoru fíqa minára anée sía qiní qífaaqa qumárra. Anée óonuree qiní qíkaqaafasaaqqa qímannimia. Qinée qeeqá qíkoofinnai faqa ínni níkoofinnai faqa qeeqá Ánutufinnai faqa ínni Ánutufinnai faqa óoru fídaqa. ¹⁸ Máriana amaráfa miná iriséenoo sandée óonureenoo miná faiqi námu maaqí qímisee qímanniminou. Dóo qinée karaambáiqu qáfaunanoo mifá mi-ufána qiní qímaqiminoo.

Yísufa narí faiqi námu kooroománnimaqóo ufafa.

(Mataioo 28:16-20; Mareekoo 16:14-18; Ruka 24:36-49)

¹⁹ Mi-faasaanná mi-eendánaki Yísuna faiqi námu maasá moo máaqaki kéeqafu-faqa Yuda máqannaasa dóo Yísuna áriqa maasá faqa dárifoo qímasee maasá mis-ára rufíasee kooqí ámiqimasee ititásee márufanoo Yísufa tautúmánnimaqeenoo maasá qámbaanai kooroomáfinoo qímanniminoo qinau. Sía rufíaaqa asooárafa ínniki máriani. ²⁰⁻²¹ Miqí qímaseenoo Yísufa narí ásauku áqumusáa pirimma áruna kai fidíka réemaruna uqannífiqeenoo aqaasanasáa faaqaana raqúru ámuna afaaqa ateeqáqoonaa faqa uqannífiqoofaqa maasá qáfamasee dóo kúqiranakíqari fíndifua-nanoo fee qímasee káaqamma asasiqáfana Yísufa kafáa qímanniminoo qinau, ínni sía mapárra iaa asooárafa ínniki máriani. Qiní qíkoofa maa-maqánasaa qiní diqíqá-maqoosa qinée miqíkai íqa ínnée máaqanna máaqanna qiní ufa qímannimíaqeera ínni faqa niqíqáidaqa. ²² Miqí qímaseenoo Yísufa áidoo maasá fuaqáqimaqaseenoo qinau dóo ínnée náaquqara Ánutuna maraquna máraaqa. ²³ Ínnée faiqí mandáinaina numoo minínnisaifanoo Ánutufa faqa minínnisaannoo. Sía minínnisaifanoo Ánutufa faqa sía minínnisaannoo.

Yísufa Toomasina kooroomámaqoo ufafa.

²⁴ Yísuna faiqi námukíqari Toomasífa mifá qaara qapírafa maqaqoofá márufa moosáa mi-eendánaki márídanoo sía Yísufa tautúmasee maasáki kooroo uná sía mifá qáfanau. ²⁵ Maasá Yísuna qáfaafanausa Toomasina qímamiqaqiafana maasá Karaambáiqu qáfaunausa márídaqa. Miqí qufanoo Toomasífa qinau, ínnée únna qímariafanoo qinée miná ásauskusaagaraa pirimma áamaraki fidíka réemarinaki áuqama qáfeeqa miná aqaasanasáaqaraana faqa áuqama qáfeeqa kúqaa fee qianáura sía áuqama qáfeeqa únna fée qianáura.

²⁶ Mi-amaanáfa áiqaróofanoo moo ámaana eendáki maasá Yísuna faiqi námu faqa Toomasina faqa máaqaki kéeqafi kooqí mundúsee ititásee Yuda máqannaasa maasá dári foo qímasee máriqiafana. Márufanoo Yísufa kafáa maasáki kambíqanau. Aniréenoo qinau, sía rufíaaqa asooárafa ínniki máriani. ²⁷ Miqí qímaseenoo quándaki Toomasina qímaminoo qinau, aneenná ásauku qiní qísauku áqumusáa maaqóo

quqásee pirímma aamara áuqamma qáfa. Aneenná ásauku qiní qíqaasanasáa faqa quqásee áuqama qáfa, aneenná mapáraairana taikáa, kúqaa fee kai qía.

²⁸ Toomasifa miná qáfamaseenoo qinau. Qiní karaambáiq qiní Ánutufa. ²⁹ Yísufa kafáa Toomasina qímaminoo qinau. Anée qiní qíqafamaseenana kai qiníara kúqaa fee qídane. Akaqáusa sía qiní qíqafaidaqa qiní ufara kúqaa fee qífanoo Ánutuna asasírafa misásaa máriannoo.

Maapapiqánaki ákara óosana kooroo qu úfafa.

³⁰ Yísufa moómoo firaa ainaina narí faiqi námu nífusaa kooroomásoofaqa sía maa-papiqánasaa ákara ríqa. Akaqána kai ákara ríqa. ³¹ Maa-ainainnáusara ákara rú-maseeqa innéeqa Yísunara kúqaa ásauku mundíra fee qímasee Ánutuna ámaaku fee qímasee mi-iriránannai miná áuqunnai innée náaru náaru márirana máraaqeera ákara rúmannimaqeeqa.

Yísufa narí faiqi námu qísauku dínni taikásee dínni qaaraqánda marasée misá nífusaa kooroománnimaqóo ufafa.

21 Ínaaqiana moo kári Yísufa kooroomámbufaqa maasá miná faiqi námu qá-faqau. Tibeeriasa námmari mándirana áfainni maaqímandee kooroománde uqannífiqanau. ² Simoona moo áuqu Peetooroofa faqa Toomasifa qaara qapírafa faqa Natanaeerafa Kannaana máqusa Kariree máqa maaqaindaraafa qiní qíkoona Seebeedeena ámaakuqara faqa moodáanaki máriqiafana.

³ Márufanoo Simoona moo áuqu Peetooroofa naríaraa qinée noodáanna pateer-aanáuree qufaqa maasá aní faqa fuanáuree qímasee miná faqa fiqíafana. Maasá miqí qímasee kanúqaki akarámafi nammári qámbaanai óonuree pateeuqá quqásaida uqéerasaida qáfeemarúfanoo iqáqanau. Sía uqanna moodáa noodáanna uqárinau.

⁴⁻⁵ Kanánaana súani maqee ururoofanoo Yísufa nammári áfainni kíkíqinoo máru-faqa maasá sía minára irisée Yísu fee qiqau. Yísufa maasá namméera qímasee qíman-mininau, Óo kumaaráuqa noodáanna máraidee qufaqa maasá qiqau, sía uqanna moodáa máraidaqa.

⁶ Yísufa iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau, innée nísauku uqannai pateeuqá quqáseeqa noodáanna paqúrifaranoo. Misá miná iriséeqa náriqa firaa pateeuqá nísaukuqannaindari áqusoofanoo noodáanna moómoo minakí qumbíqafufaqa rarisárara anuqímariqiafana. ⁷ Yísuna afaaqasáa aqoondi qinée Yoohaneesa Pee-tooroona qímamiqa qiqíafana Karaambáiq múqufa maasá qímaqimifa mári-danoo. Simoona moo áuqu Peetooroofa miná iriséenoo narí qamunna quqáqoona qumáreenoo áranandáuqanna rumbámareenoo nammáriki óoqurama áqufufanoo immápamamaree Yísufunnai finau. ⁸⁻⁹ Maasá Yísuna faiqi námu kanúqaki káqimari-aafanausa pateeuqáki noodáanna qumbiqánoo márufaqa rarisáqá ániufaqa áfainni aniréeqa. Maasá sía níanai márufaqa aambaaka maaqóoqari áqimariana amanasáa márufaqa miqóo óonureeqa maasá sípakiqari maqásaa áqufufaqa miqóo idáraqoona qáfaafannaqoo idárasee noodáanna suqáida féemu káqi quqáqoofaqa qáfaqiafana. ¹⁰ Yísufa maasá qímanniminau, noodáanna maqee máree ánianakinaana akaqána máree ániaqa.

¹¹ Simoona moo áuqu Peetooroofa sípaki akarámafinoo noodáanna pateeuqá rarisáma maqásaa quqánau. Quqásoofaqa maasá noodáanna ásaana rúmasee (153) moómoo uqanna firafá kai márufanoo sía pateeuqá rakéeinu. ¹² Yísufa maasá narí

faiqi námu náaranau, dóo anirée nárana naaqa. Maasá minára yáfee qiannéerusia. Dóo karaambáiqu akooqóo máridanoo qímasee sía iraqau, káqimbiquafana. ¹³ Maasá aniráafananoo Yísufa féemu faqa noodáanna faqa maréeqee nímínuu.

¹⁴ Yísufa kúqiranakiqari findifuqooqari qaara kari maasá narí faiqi námu kooroománnimaqanau. Dóo qaaramoókufanoo noodáanna qumbaquíra fáasaanasaa fee qímasee kooroo ináu.

Yísufa Peetooroona faqa ufa qu úfafa.

¹⁵ Maasá miqóo námasaafananoo Yísufa Simoona moo áuqu Peetooroona qímaminoo qinau, Simoona, Yoohaneena amarána ámaaku, anée qiníara aneenná ámuqusakiqari fee ádidanoo fee qiní faiqi námu qiníara nídimarina aní qiníara ádirafa úrinnaaqaranoo fee máridanoo fee. Peetooroofa iriséenoo maaqí qímasee qímaminoo qinau, eéoo Karaambáiqu qinée aníara dídidanoo anée minára írimariananoo. Yísufa iriséenoo kaifáa qímaminoo qinau, anée qiní faiqi námusaa asumu aandaura foorá naranara foorá nímia.

¹⁶ Miqí qímaseenoo Yísufa kaifáa Simoona moo áuqu Peetooroona qímaminoo qinau. Simoona Yoohaneena amarána ámaaku, kúqaa fee anée qiníara aneenná ámuqusakiqari fee ádidanoo fee. Simoona moo áuqu Peetooroofa qinau, Eéoo Karaambáiqu aníara dídimarifana anée minára írimariananoo. Miqí qímasoofanoo Yísufa qinau, anée qiní ufa írimariasasipsípara foorá rakísininimaqaa. ¹⁷ Miqí qímasee Yísufa qaaramoókufanoo Peetooroona irámmirinoos qinau, Simoona Yoohaneena amarána ámaaku kúqaa fee anée qiníara áidinoos fee. Peetooroofa Yísufa qaaramoo kári iroonára aundurá rapíkufanoo maaqí qímasee qímaminu, Óo Karaambáiqu anée aiquáa ainainara írimarianafa qinée aníara dídimarinarana anée írimariananoo. Yísufa iriséenoo qinau, anée qiní ufa írimariasasaa naranara foorá nímia. ¹⁸ Qinée ánoona ufa kai aní qímamidaqa. Anée kumaaráa máridana qamunandá anée rumbásee aneenná ádiranasaa nímariananoo, kásooqaqee anée náuraiqi quqáinanoo faiqí moó fannoo aní ásauku dínna dínna ratútasee rumbásee áfiqee sía fúaqaanai aní ákooqainnannai kúqinnanara áfiqee fúannoo. ¹⁹ Yísufa mi-ufánannai Peetooroofa aunírira saqarisaa kúquaninnana Peetooroofa mi-kúqiránaki afaaqa aréenarana Ánutuna ámiannoo. Yísufa Peetooroona qímami taikáseenoo mifá findifi fidanoo Peetooroonara dóo anée qiní qínaaqíanna ániannee qímasee indaarú Yísufa finau.

Yísufa narí afaaqasáa áqoondi faqa ufa qu úfafa.

²⁰ Peetooroofa Yísuna faqa fidanoo quándaki Yísuna afaaqasáa áqoondi qiní Yoohaneesa qíqafanau. Óoqai Yudasifa ueeqóo eendanaki nárana néemarufanoo Yísuna aaqá márufa ueeqáaninnanara iroo fásiqafa qinée Yoohaneesa mi-fásiqáfa Peetooroona ánaaqiana fímariafananoo. ²¹ Peetooroona Yísuna iráidanoo qinau, Óo Karaambáiqu maa-fásiqáfa Yoohaneefa náqifeemásee kúquannoo fee.

²² Yísufa qímaminoo qinau, Peetooroo sía mi-fásiqána aináinirafa aní saikafau maridanoofau, qiníndi máridanoo. Qinée mi-fásiqánara sía dauní kúqua, kásooqaqee qinée kafáa qúmuanna aukwana aní paqúrianauree qíqananóofau miqímmiqini. Peetooroo sía aní saika máridanoo. Aní saika maafá máridanoo. Anée qiní faqa fúannee qídaqa. ²³ Yísufa miqí qímasoofaqa miná faiqi námu maaqí qímasee qiní Yoohaneenara narí qímami narí qímami áaqamasee qiqau. Óo mi-fásiqáfa

Yoothaneefa sía kúquannoo afeeka fée máriannoo. Yísufa sía minára sía kúquannoo fée qinau. Yísufa maaqí qinau, qinée mi-fasiqánara káqi márinaqa qinée qúmuanna aukuanne qumu paqúriananoofau miqímimi qini misaikána sía aníndi, qiníndi fée qinau.

²⁴ Mi-fasiqáfa maa-ainainna ufána qídaqa ákara rímarunausa márídaqa. Maasá miná ufara kúqaa fee qímasee írídaqa.

Maa-papiqánakinaa ákara rafáaqafu ufafa.

²⁵ Yísufa kúqaa moómoo ainaina áuqinau, sía maa-akaranákinaana kaifau áuqinau. Maasá sía Yísufa áuqoo ainaina aiqáma ákara ríqa. Papiqa maa-maqa maaqána qumbíqaandoora, óodaa kai ákara ríqa.

YÍSUFÁ NIQIQOO FÁSIQAUSA

*Yísufa narí faiqinámu Yuda máqasaaqari
niqiqoofaqa dáraanimafufaqa áuqoo ainainafa.*

1 Óo qiní qífasaafa Teeoofirusafa, Yísufa indaarú narí saika óosana araséenoo miqóoqari miná ufa óosana óosana faqa mifá áuqu ainaina faqa Ánutufa maréeqee innaarúnai quqóonara faqa qinée indaarúqaa papiqaki qinée Rukaasa ákara rúmamaqaafanafa márídanoo. Maqee maanáki dínnatinnai fúka akara rúma-maqaidaqa. ² Ánutufa Yísuna maréeqee innaarúnai quqóo kamúqoo mi-indaaruaa akarána taikáqiafana. Yísufa káqi márídanoo Ánutuna náaquqara máraqunnannai narí rusandeesámumasee mároo fasiqausa naamúaqira ufa óosana óosana qíman-niminai. ³ Yísufa narí kúqiranakiqari findifinoo miqóoqari qaara fasiqa níku nísauku taikásee faasaana márídanoo narí faiqi námu máruqoo moómoo kari kooroomám-binoo misá faqa ufa qídanoo Ánutuna innaarúna ququsakinaa máriranara ufa qí-mannimimarinai. Miqímandeenoo narí kúqiranakiqari findifinoo akooqóo márira-nara uqannífiquanau. ⁴ Mi-fasannái mi-kamúqoo miná faiqi námu miná ufa írimarusa moodáanaki suqúfufanoo Yísufa misá faqa márídanoo maaqí qímasee ufa qímannim-inai. Qinée innaarúnai óoru fúanaqa ínnée maa-maqusána Yeerusaree máqusa sía quqásee fífainiaqa káqi maríaq. Qíní qíkoofa moó afeeka nímianinnanara qinée qí-mannimifannana minára maaqóo kai márída rakísiaqa. ⁵ Yoohaneefa nammári rú-mannimaqee márifa káqi fífau nammari uqannaki moómoosa rúmannimaqee marí-nau. Ánutufa qúsasaa ánoona ainainaki narí náaquqara andeeqara máraqunnaki inni rúmannimaqaannoo.

Yísufa innaarúnai óoru fínau.

⁶ Yísuna afaaqasáa áqoondiuqa miná faqa nímarusa misára niqiqoo fásiquasee qí-mariqau. (Yísufa máru aukuanua Roomma máqannaa kaamánna faqa sundíauqa faqa rakísinnimaqee márufanoo Yuda máqannaasa níkooganau. Náqimásee Roomma máqannaa niqíqamásee fee maasá qeeqá rakísianáuree qímariaq.)

Minára Yísuna afaaqasáa áqoondiuqa Yísuna faqa suqúfiqa írámmiríqa qíqau. Óo Karaambáíqa maa-aukuannée yáiree fee anée Roomma máqannaa kaamánna aqíqamáseenee Isaraee máqannaa maasá nári kaamánna quqéennaree. ⁷ Yísufa mi-ufána iriséenoo qímannimino qínau. Óosana óosana ainaina náaru kam-bíqaaninna aukuanua sía ínnindifau márídanoo. Qíní qíkoofa narí afeeka rakísir-ana quqáseenoo, sía ínniara íriaqee qínau. ⁸ Maanára kai íriaqee qínau, qíní qíkoona náaquqara andeeqara maraquna fannoo qumurée inni náakufinaqa ínnée qíní qíqafara fasiqauqa qíníara aqámai qímannimímarée fífáranoo Yeerusaree máqusaki máríasá faqa Yudeeaa máqa maaqaki máríasaki faqa Samaria máqa maaqaki máríasaki faqa níanai aqáma atinnai máríasaki faqa qíní qíqafara fasiqauqa qíníara kooroo ífaranoo. ⁹ Yísufa miqí qímaseenoo misá nífusaa miqóoqari Ánutufa kukée-qaranakiqari Yísuna akooqóo uqéerasoofanoo innaarúnai óorufimarufanoo asuru fannoo qumu dukúnimaseenoo misá nífusaa kai qumu áfiqee óoru fínau.

¹⁰ Misá miqóokai tatáaqa márufanoo qaara fasiqa éekara qamunna afisíraqanda miqóo misáki dadí findifufafaqára kíkíqíqau. ¹¹ Miqandá maaqí qímasee aqámausa

qímannimiqau. Óo Kariree máqannaasa Ínnee nánaree innaarúnai nóori uqéerasee tatáaqa márídee, ínnee fífaui miqí maríafano. Ánutufa Yísuna maqee ínni ní-fusaa uqéereeqeenoo innaarúnai múru quqéenoo dóo Yísufa maqee innaarúnai óoru fíndee kai miqíkai ínoo kásooqaqee kafáa qúmuannoo.

Mataiasafa Yudasina amana kambíqanau.

¹² Miqandá miqí qímasoofaqa Yísuna faiqi námu quqásee Oorifa áaqanasaqaqari Yeerusaree máqusai kafáa óoqu kéeqaqau. Oorifa áaqana sía níanai márídanoo.

(Moodáa kirometera maaqíraqoo márídanoo dínni Qufoórai miqíraqoo Yeerusa-ree máqusa márídanoo.)

¹³ Misá kafáa Yeerusaree máqusaki kéeqafíqa maqee maqee náriqá kai súqi-maru maqanaki kéeqaqau. Maarínni sandáaqai rúmmaki suqíqau. Misá núqu Pee-tooroofa faqa Yoohaneefa faqa narí áfasaafa Yameesafa faqa Peetooroona ákaqa Andurufa faqa Firipífa faqa Toomasífa faqa Baratooroomeeufa faqa Mataioofa faqa Yameesana amaráfa Arafaeusana ámaaku faqa Simoona amaráfa moó misá minára náriqa kaamánaikíaqeera sandanáinai qímaru fee qímariqau. Mifá faqa moó Yu-dasina amaráfa faqa mifá Yameesana ámaaku. ¹⁴ Minamúsa ánaasee namufaqa Yí-suna ánoona Mariana faqa Yísuna ákaqaafasáa namufaqa maqee maqee suqúfida moodáa naundurasáa fídaqá innaaru qímarusa máríqau.

¹⁵ Qaaramoo fáasaana áiqaróofaqa Yísuna ufa írimarusa suqúfufaqa ufa suqírara qíqau. Misá nísaaanaríafa maaqínoo márídanoo. Qísauku dínni taikásee dínni ani moodáa marasée fasiqa níku nísauku taikásee fasiqa ánaasee súqimaríqau. Misá súqimarufano Peetooroofa misákiqari fíndifínoo maaqí qímasee qímannimíau. ¹⁶ Óo qíní qiqóónausa. Óoqeenaa ákara ánoona maasáki dóo ánoonaikinoo Yu-dasífa sundía maréeqeenoo soofaqa Yísuna árunara ánoonaikinoo. Óoqai náaquqara andeeqara maraquna fannoo Dafidína qímamífanoo Yudasínara ákara rúmaqoofa dóo maqee miná ánoona maasáki kambíqeenoo. ¹⁷ Yísufa Yudasina rusandeesámu-mandee maasá faqa aináiníanifeera maréeqee maasáki quqásoofanoo márínau.

[¹⁸ Yudasífa Yísuna qumáraseenoo Yuda máqannaasa nísaukuki quqásoofaqa misá miná ákiqara feefaurú ámiqau. Ámufano mifá mi-feefaurúna mara máreenoo moo máqa feefaurúmandeenoo miqóo sáamurufanoo ámuuqu radíqufanoo árana kukupá-mafufanoo kúqínau. ¹⁹ Yeerusaree máqannaasa minára iriséeqa mi-maqánara fidíka máqa máaqee qídaqá. Yeerusaree máqannaasa nári ufakíqari mi-maqánara Akeer-adama fée qídaqá.] ²⁰ Dafidífa narí idí papiqaki maaqí qímasee Yudasínara óoqai Yudasífa sía kambíqooqoo maaqí qímasee ákara rinau.

Miná maqa máqa káqi maríannoo

Moó fannoo sía amana minakí márínnaranoo.

Kafáa Dafidífa moosáa maaqí qímasee Yudasínara ákara rinau.

Moó fannoo miná amanasáa fíndifínafa miná ámaqá maqafí maríannoo.

²¹⁻²² Peetooroofa Dafidína óoqeenaa ufa kíkíqa úsuseenoo maaqí qímasee narí aqóónausa miqóo suqíqa márusa qímannimidano qínau. Maasáki qísaukuqara taikásee qíku nooqu qaara marasée máríafanausa márídaqa. Yudasífa dóo kúqi-noo moó fannoo miná ámaqaki kambíqaa. Sía kai fífaui fasiqa fannoo miqíannoo. Óoqai óosanaree Yoohanee nammári nímimarufa márúnaki máru fasiqafa miqóo-qari Yísuna faqa maasá faqa fífufanoo Karaambáíqa Yísufa innaarúnai óoru fúna írufa miná qáfoo fasiqafá kai Yudasina ámaqaki kambíqaannoo. ²³ Peetooroofa

miqí qímasoofaqa misá qaara fasiqa útaaqau. Miqandá núqu Yooseefaana amaráfa faqa Matiasafa faqa Yooseefaana amaráfa moo áuqu Barasabasifa kafáa moo áuqu Yustusafa márínau. ²⁴⁻²⁵ Miqóo súqimarusa miqandá núqurama quqáseeqa minée máraanau maanée máraanau qídaqa Ánutunara maaqí qímasee innaaru qímaríqau. Óo Karaambáíqa Yudasifa aní ufa írimariasaki máriífa dóo narí mandá nammari ná-maseenoo narí sánda árinoo márídanoo. Óo Karaambáíqa maasá qaaraqánda marée-qee quqáseeqa, anée miqandákinaana yáfasiqa fee aní áidídanoo fee Yudasina áikuki kambíqaannoo fee. Anée aiqáma fasiqa naundurái írimarianafa minára maasá uqaqí-fíqa. ²⁶ Miqí qímasee innaaru qímaseeqa masísa quandéera foora ufanóo Matiasana uqannífiqanau. Uqannífiqasoofaqa Matiasana maréeqee Yudasina áikukina mara quqáqau.

Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna qumurée náakinau.

2 (Óoqai Sinái áaqanasaa Ánutufa Mooseena aamúa qímaqoo suqírafa márínau. Yuda máqannaasa faqa Yuda máqannaa ánaamuruki óonu márusa faqa áukuana aukúana mi-fasannái suqíra qóomaqammándaída Yeerusareenni suqú maree ururée néemariqau. Misá mi-qoomaqánara aiqú quqára qoomaqa fee qíqau. Ánutufa narí sándufa Sinái áaqanasaa Mooseena ámu úfanara faqa mi-qoomaqána sakasée ná-maseeqa nári ufakíqari Peendeekoossee qímaríqau.)

¹ Yísufa innaarúnai óorufu kamuqoo miná faiqi námu moómoo Peendeekoosa qóomaqira fáasaanasaa misá aiqáma Yeerusaree máqusai moodáa máaqaki náriqá kai kéeqafimáíqau. ² Márufanoo káqi káqi ufanóo innaarúnaindari firaa ufai úqi-danoora foora qumuréenoo mi-maqánaki qumbiqá áqinau. ³ Úqimarufanoo idáuru miqírafa qumuréenoo rainá rainámaki aiqámausa níkiaaqa áqufufaqa qáfaqau. ⁴ Idáuru miqírafa Yísuna ufa íri marúsasaa áqufufanoo Ánutuna náaquqara andee-qara maraquna náakufufaqa naundurá qumbiqánoo márínau. Qumbiqáfinoo Ánu-tuna maraquna fannoo ánoonaikufaqa moo máqannaa ufa nári sía írimaru ufausa qímaríqau.

⁵ Mi-fasannái Yuda máqannaasa káaqa Ánutunara rímarusa ánaamurunni dáraaniqa máriusa óonurandee aniréeqa Yeerusaree máqusai qoomáqa suqánarara qúsímaríqau. ⁶ Yeerusareenni súqimarusa úfai úqira ufa iriséeqa moómoosa Yísuna faiqi námu máruqoo suqíqa máriqau. Ánaamurukiqari ani márusa Yísuna faiqi námu ufa iriséeqa akasáa qeeqá maqannaa ufa qídee qímasoofanoo náaquqanau. ⁷ Náaquqoofaqa randéeqa narí qímami narí qímami qíqau, Máa ufa qímaria fasiqausa Karíree máqannaasa kai márídaqa. ⁸ Misá maasá ufakíqari andeeqásee kai qída qiafaqa íridaqa. Náqi fee mándee maasá ufa íridee, sía maasá maqúsai mári-aasa maasá ufauqá qídaqa. Maasá moómoo maqa maaqaindari ánunaua márídaqa. ⁹ Maasá akaqáusa Paratia máqusaindari ánunaua.

Akaqáusa Meedia máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Eeramma máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Meesopootamia máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Yudeeaa máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Kapadoosia máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Poontiusa máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Asia máqa maaqaindari ánunaua.

¹⁰ Akaqáusa Firikia máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Pamafiria máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Isipa máqusaindari faqa,

Ribia máqa maaqa Sireenee aaqá máriasakiqari faqa ániqa.

Akaqáusa Roomma máqusaindari ánunaua.

¹¹ Yuda máqannaasa faqa ánaamuru Yuda amaana ufa írimariasas faqa ánunaua.

Akaqáusa Kareetee máqa maaqaindari ánunaua.

Akaqáusa Arabia máqa maaqaindari ániqa.

Maasá moómoo maqúsaindari dáadu dáadu ufa qímarunaua ani máridaqa nári ufakíqari andeeqásee qíafaqa íridaqa. Misá Ánutuna firaa ainaina áuqunara qí-afaqa íridaqa. ¹² Misá aiqáma náaquqeenoo naundurá dapíkufaqa narí qímami narí qímami qíqau. Maaná nána oosanee kambíqaidanoo maaqídanoo fee. Maasá miná óosanara randáidaqa. ¹³ Akaqáusa Yísuna faiqínámuara naakada qíqau. Maa-fasiqáusa nammári moómoo néeneesee fúrufarida fifau faafau aiqáma máqanna ufa qídaqa sía misá ufa íriaqa.

Peetooroofa fíndifinoo ámiqimasee aiqámausa qímanniminau.

¹⁴ Peetooroofa miná iriséenoo Yísuna faiqi námusaimbaqa qísaukuqara taikásee qíku nooqu qaara marasée qírausasaimbaqa fíndifufanoo firaaqóo namméera qí-masee maaqí qímasee suqíqa marúsa qímanniminau. Qíní máqanna Yuda máqannaasa ínnée aiqáma Yeerusareenni ani máriasas qíní ufa íriaqa. Qínée maqee qímannimianaua ámiqimandee íriaqa. ¹⁵ Maa-fasiqáusa sía nammárfau námasee fúr-ufaridau. Ínnée qáfafa kanánaana máridanoo súani maqee ururáidanoo. Minára sía amana nammárfau námaqaaqee miqídafau ia. ¹⁶ Maa-amiqira fuka ainaináfa kambíqaina Ánutuna tamummáqara fasiqa Yooerafa óoqai ákara rúmaqoofa miná ánoona dóo maqee ínni nífusaa kambíqeenoo. Yooerafa maaqí qímasee óoqai ákara rúmaqoofa.

¹⁷ Ánutufa qinau, Taikáinna fáasaana maa-ainainná quqánaura.

Qínée qeeqá marauna faiqí aiqámausa nifaaqái nammáriara foora téeqimannimaqánaura.

Mi-afeekánannai ínni faiqínámu níraamuqmaaka náaru kambíqaaninna ainainara maqee qímasainanoo náaru kambíqaannoo.

Ínni kumaaráuqa faqa qainá ánoona qainá qáfeefaranoo.

Faiqí asooqá náuraasa qainá misá nífunni áreefaranoo.

¹⁸ Mi-fasannái qínée Ánutusa káiqeesa aináinímariasas faiqí faqa ánaaseeuqa faqa nifaaqasáa qíní marauna adíama nímaqasaanaqa misá tamummáqeeefaranoo.

¹⁹ Qínée mirínni innaarúnai moo áinaina óosana óosana uqannífiqasaanaqa maqásaaqari qáfeefaranoo.

Maa-maqánasaa moo náaquqara firaa ainaina áuqusaanaqa qáfamasee qíní afeeka óosana qáfeefaranoo.

Fidíka faqa idá faqa idá muna firaa ná faqa máriannoo.

²⁰ Asukuna fannoo súani afu áruannoo.

Fidíka andandirafa quqoona ititáannoo.

Karaambáiq faqa kaaqa qara faasaana radíqisee qumuráannee qínna kamuqoo maa-ainainnáusa kambíqaannoo.

²¹ Mi-fasannái yáfa yáfee Karaambáiq áuquara fífímasee áarée maríasas misá kai Karaambáiq asumu máreefaranoo.

Yooeerafa mi-ufáusa ákara rúmaqoofa márídanoo.

²² Peetooroofa Yooeerana ufa qímannimiseenoo maaqí qímasee aiqámausa suqíqa marúsa qímanniminau. Ínnee Isaraee máqannaa fasiqauqa aiqáma qiní ufa írí-aqa. Ánutufa Yísuna Nasareetee máqannaana narí ásauku mundírana ínni nífusaa útaaqaamáqoofa márídanoo. Ánutufa dadaaqufanoo Yísufa faiqí ínni qámbaanai márídanoo ínni nífusaa afeeka ainaina faqa náaquqara ainaina faqa uqannífiqara ainainauqa faqa áuqusoofanoo minánnai ínnee Yísunara innaarúnaindáraa fee qí-aqéera uqannífiqanau. ²³ Ánutufa fáasai iriqaraasamáseenoo narí ámaaku maqásaa máriasa nísaukuki quqásanaqa misá miná árífaranoo fee qímaseenoo misá miqím-masee maaqímmasee áruaqee qímasee narí qímiriqoomáu kai fuaqéera qímaseenoo ínni nísaukuki Yísuna quqásooafaqa sía írirai mifá aamúa qímaqoomáu kai fí-daqa miná mara máree kuqámmariqau. Ínnee miná qumáree mandá óosana máree marú fasiqausa nimisoofaqa misá qumáreeqa aunírira saqarisaa pirímmannai aru-soofanoo kúqinai. ²⁴⁻²⁵ Kuqufufanóo Ánutufa sía minnísanau, kúqiranakinaana uqéera quqánau, kúqira aupuraranakinaana rakéemaseenoo uqéera quqánau. Kúqi-rana úriqararafa márúnara kúqirafa sía ámiqimasee amana kísaaqasaa qumáraan-noo Dafidífa minára maaqí qímasee ákara rúmasoofanoo márídanoo.

Karaambáíqa qiní qífusaa faasaambáasaana márufaqa qáfeemariqia.

Mifá qiní daaqá qiní qísauku uqannai márínara sía qinée ruffaanaura.

²⁶ Qinée minára írunanoo qiní ufa asasírafa kai márídanoo qeeqá daunduráki asasírafa qumbiqánnoo márídanoo.

Qiní qifaaqa faqa sía mapáraa íannoo, Karaambáíqa áfeesídanoo asasíannoo.

²⁷ Anée sía qiní qimana kúqiranaki minníqiseennara qifaaqa quqáidaqa sía mapáraa íanáura.

Aneenná náaquqara andeeqara fasiqa afaaqa madikakí ákundamasainana anée qáoo qínanoo miná amaqí sía putaa íannoo.

²⁸ Anée káqi márira aana dóo uqaqífiqeennaranoo.

Anée qiní faqa máriranannai qiní daundurái asasírana qumbíqa qímínnaranoo.

²⁹ Peetooroofa Dafidína ufa qímannimiseenoo maaqí qímasee narí qímannim-inau. Óo qiní qiqoónausa íriaqa. Dafidífa sía naríarau ákara rinau, narí áti Yí-sunara ákara rinau. Dafidífa maasá qikeekú qikaakú márifaqa minára ínnee ámiqi-masee íridaqa maríanara qifaaqa quqásee ámiqimasee maaqí qímasee qímannimi-anaura. Dafidífa kuqufufafaqá ákundaqau. Miná madika káqi márídanoo maasá faqa.

³⁰ Dafidífa Ánutuna tamummáqara fasiqa márufa márínau. Ánutufa maaqí qíma afeekaikámandee qímaminau. Qinée Ánutusa, anátikiqari kásooqaqee moo ámi-ananoo Karaambáíqaikiannoo, aní aanna réenoo karaambáíqaikiannoo. ³¹ Dafidífa Ánutufa kásooqaqee áuquaninna ainainara iriséenoo naráti ásauku mundírafa kúqi-ranakiqari fíndifuanínnanara maaqí qímasee ákara rinau.

Ánutufa sía suqírausa máríanaki minnínnisaannoo.

Sía miná amaqí putaa íannoo.

³² Ánutufa Dafidína ufamáu máa Yísuna kúqiranakinaana fíndifumásaiifaqa maasá maqee ínni nífusaa kíkíqimariasaa miná qáfeemarúsa márídaqa. ³³ Ánutufa Yísuna uqéereeqeenoo narí aqaq ásauku uqannai quqáseenoo narí náaquqara maraquna óoqai útaaqa ámamaqoona Yísuna ámifanoo mifá kafáa quándakinoo maasá adíama qímaqaiifaqa máa maqee kambíqeemari ainaina ínnisaimbaqa qáfaiidaqa. ³⁴ Dafidífa

sía innaarúnai óoru fínau narí áti Yísufa óoru fúnara maaqí qímasee ákara rinoo qínau.

Ánutufa qiní Karaambáíqa qiní atiara maaqí qímasee qímaminoo qínau. ³⁵ Anée qiní daaqá óoqu marifínaqa qinée aní namuqáa maréeqee aní áramandunnai quqásaanana anée rafáaqafusaa.

³⁶ Minára ínnée aiqáma Isaraee máqannaasa maa-ainainnára aiqáma ámiqímasee íríaqera qídaqa. Máa Yísuna ínnée aunírira saqarisaa áruna Ánutufa miná kai maréeqeenoo Karaambáíqa ásauku mundíranai kámandáifanoo máridanoo.

³⁷ Miqóo suqúfi máriasa aiqámausa mi-ufána iriséeqa Óo maasá fíraaqóo áaqeeqa qímasoofanoo naundurá dapíkufafa Peetooroona faqa Yísuna faiqi námu faqa írámmíríqa qíqau. Óo qiqoónausa náqi fee maasá ianáuree. ³⁸ Peetooroofa iriséenoo qímánniminoo qínau. Ínni aiqámausa uqanna ínnéeqa mandáinaina nímeesa uqusée Yísuna ásauku mundíranaki kéeqafíqa nammári rúmannimaqaaqa. Miqí mándaifanoo Ánutufa ínni mandáinainara minnínnisaannoo narí náaquqara andeeqara maraquna ínni nímiannoo. Sía feefaurú qírafa káqi nímírafa máridanoo. ³⁹ Ánutuna óoqai qíma afeekaikamáqoonara narí maraquna ínni faqa ínni níku nísaukuara faqa ánaamuru máriasa faqa aiqáma Ánutufa náarainafa ániannee qínausa faqa narí maraquna nímiánauroo qínau.

⁴⁰ Peetooroofa mi-ufáusa faqa ufa óosana óosana ufa faqa miqóo súqímarusa aaquqímánnimaqaidanoo qímánniminou. Máa maqee máriasa mandóosanara nárirara qúmuannoo ínni faqa náruani rufíasee Yísuna saqárikaiaqa. ⁴¹ Miqí qímasoofaqa mi-suanínasaakai faiqí ánaasee moómoosa Peetooroona ufara kúqaa ánoonee qímasee Yísunaindi kámambi nammári máraqau. Qaaramoo tauséenna fasiqa ánaasee mi-suanínasaa kai nammári marasée Yísuna faiqi námuki atooqáqau. ⁴² Miqóo miqímandee nammári mároosa Yísuna afaaqasáa indaarúqaa faiqi námu ufa maqee maqee irisée mi-maú fímariqau. Misá maqee maqee Yísuna faiqi námu faqa moodáanaki kámambi máridaqa moodáa maqaki náriqa nárana suqáqoonaa ná-maseeqa Yísuna áafaqa námaseeqa ráudamaki fíraa amaana máqaki kéeqa fídaqa Ánutunara innaaru qímariqau.

Yísuna faiqi námu ámiqímasee moodáanaki máríranara qímariqau.

⁴³ Yísuna afaaqasáa faiqi námu moo núqu Yísufa níqiqoo fásíqausee qímariqau. Ánutufa Yísufa níqiqoo fásíqausannai sía amana faiqí áuqaaqaa ira ainaina náaquqara ainaina áuqusoofaqa faiqí ánaasee qáfamasee Ánutuna afeekara fíraa ainainée qímaseeqa náaquqanau. ⁴⁴ Yísuna ufa írimarusa aiqámausa faasaambáasaana moodáanaki márida áqoondikai máriqau. Misá miqídaqa nári qumíasana narí ámi narí ámi ímariqau. ⁴⁵ Misá maqá faqa nári aináina óosana óosana faqa mootínai nimisée feefaurú marasée náriki faiqí akaqáusa aináina síaisa márusa misá sárau ímaru ainaina dóo nímiqimariqau. ^{46–47} Faasaambáasaana Yeerusaree náaquqara ámaana máqaki kéeqafida innaaru qímariqau. Nári máaqakiaqa faqa maqee maqee suqúfida nárana néemariqau. Misá áfaaramasee nárana náida nimisée moodáanaki suqúsee náidaqa Ánutunara asasídaqa dúfi dúfi qídaqa aiqáma faiqí ánaasee ámiqi ámiqímánnimaqaranara irisée asasímaríqau. Maqee maqee faiqí ánaasee akaqáusa misá faqa Yísunara kúqaa ánoonee qímariasa Ánutufa qumeé misá maréeqee óoqeenasaa faqa moodáanaki kámánnimaqaidanoo.

Peetooroosa Yoohaneesa áiku mandáikirana andeeqáisaqau.

3 Misá miqí márufanoo moo fáasaana Peetooroosa Yoohaneesa Yeerusaree náaquara amaana maqaki innaaru qírara óoru fíqau. Yeerusaree máqannaasa eenéemarufaqa amaana máqaki kéeqafi innaaru qímaríqau. ²Peetooroosa Yoohaneesa eenéemaru innaaru qíraree qímasee kooqíki óoru kéeqafi faiqí moó qáfau. Óoqai maqasoonákiqari áiku mandáikirafa sía aináinirana amana máru-faqa narátíuqa aindúsumaraidaqa maqee maqee amaana máqa kooqíki quqásee márufanoo miqóo máridanoo munnimmara innaaru qímarufaqa akaqáusa moodáa moodáa ámimariqau. Qimudáoo qusá qaaraqánda amisoofanoo minánnai nárana feefaurúmna néemarinau. Amaana máqa kooqíuqa moómoo márínau. Núqufaqa kooqíuqa máriqau. Mi-fasiqána quqée marú kooqinara ámiqira kooqí fee qímaríqau. ³Mi-aiku mandáikiráfa mi-amiqira kooqínaki óoqu marífufanoo Peetooroosa Yoohaneesa minakí kéeqafufanoo mi-fasiqáfa miqandára munnimmara qímiaqee qínau. ⁴⁻⁵Innaaru qufaqa miqandá mi-fasiqána óoriki qáfamaseeqa Peetooroofa qínau. Anée maaqandá dóoriki qíqafaa qufanoo mífá aináina qímidaqiaafoo qímaseenoo miqandá nóoriki nínadafanau. ⁶Nínadafamásoofanoo Peetooroofa kafáa qímaminoo qínau. Sía qínée munnimma márísa márídaqa. Qínée moodáa ainaina márísa miná kai aní ámianaura. Yísufa ásauku mundírafa Nasareetee máqusaindaraafa qíní qímuna miná aní ámídaqa miná áuqusaa aní qímamídaqa anée fíndimeeqee fúa.

⁷Peetooroofa miqí qídanoo mi-fasiqána ásauku uqannai ásauku qumáreenoo dadaaqufanoo aaqee uqanna miná áiku faqa miná áiku aummeena faqa afeekaikufanoo rútaqinoo fíndifumakufanoo óonuree anirée inau. ⁸Miqímakufanoo Peetooroosa Yoohaneesa faqa amaana máqaki kéeqaidanoo Ánutunara susúqira idi ráidanoo rafúsaki rafúsaki ídanoo nídanoo kéeqeemárinau.

⁹⁻¹⁰Faiqí ánaasee miqóo moómoosa máríusa mi-fasiqána qáfamaseeqa miná nírana faqa Ánutunara susúqira idi rárana faqa qáfamaseeqa qíqau, Óo ámiqira kooqíki óoqufaaqee munnimmara innaaru qímari fasiqafa dóo fíndifinoo ámiqimasee nídanoo. Miqí qímasee taútufanoo náaquuofaqa miná andeeqára oosanara randáqau.

Peetooroofa mi-fasiqána andeeqaisóo oosanara qímanniminau.

¹¹Mi-fasiqáfa Yoohaneesa Peetooroosa fíraqóo dúfi dúfi qímaseenoo miqandá qumáreenoo miqandá faqa máaqa tidá átimau Sooroomoonaindi fee qímaru maqana átimau ákaraqau. Faiqí ánaasee moómoosa miná qáfamasee sandéeqa óonu mitaimaí rafúsu uqárumasee miná qáfeemarúfanoo náaquqanau.

¹²Peetooroofa moómoosa nínadafamásee maaqí qímasee qímanniminau. Isaraee máqannaa fasiqauqa. Ínnee maa-ainainná qáfamasee nánaree tautíqa maasá tatáqaidée. Ínnee maasára náriqa afeekannái fee náriqa andeeqáranannai fee maa-fasiqána fíndifumaseeaafoo qídee. Óo sía uqanna. ¹³⁻¹⁶Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa misá Ánutufa maasá qikeekú qikaakú Ánutufa maa-fasiqána uqéereeqeenoo narí áfaaqa aréenarana narí aináinira faiqi Yísuna ámífa márídanoo. Ínnee miná maréeqee maasá faiqí firaasá nímufaqa misá maréeqee Piratoona ámu-faqa ínnee miqóo áruaqee qíqau. Piratoofa idukíraree qufaqa ínnee afeekaikámasee áruaqee qíqau. Yísufa mífá áaduma ámiqimandee andeeqárafa uqanna márufafa ínnee faiqí nárímarunara Piratoonara idukú qimiséenana Yísunara káqi kúquanífee

qusá. Ínnee miqí qímasee asumu márira óosana faqaana arusaqau. Ánutufa miná kúqiranakinaana uqéera quqásoona maasá qáfeemarúnausa márídaqa. Máa Yísuna áuqu afeeka fannóo kai maa-fasiqána afeeka ámifanoo fíndifinoo nídanoo. Ínnee maqee qáfeemaria ainaina Yísuna áuqu faqa narí áuqusaa írirana rusíranannai faqa kambíqeenoo. Yísunasaa írirana rusíranannai maa-fasiqána andeeqásai fanoo aiqá-mausa nífusaa fíndimeeqee nídanoo.

¹⁷Qiní qiqóónausa ínnee faqa ínni faiqí firaasá faqa sía írirana íríqa Yísuna áriqau. ¹⁸Óoqai uqanna Ánutufa narí tamummáqara fasiqauqa ufannái narí ásauku mundíranara kásooqaqee aupúraannoo fee qímaqoona dóo ínni nísaukuki quqá-soofaqa miná ufa ánoonaikíqa Yísuna áriqau. ¹⁹⁻²⁰Ínnee minára irisée ínneeqa mandáinainara nímeesuqusee Ánutufinnai nóori ubeekáifanoo ínni mandáinaina numoo rukánnisainaaq innaarúnaindaraa asooárana Karaambáíqa áfusaqaraana ínni nímiannoo. Óoqai Ánutufa ínniara iriséenoo narí ásauku mundírana Yísuna máreenoo kaifáa kásooqaqee ínnee iannai aqíqáinanoo qúmuannoo. ²¹Mifá Yísufa ásauku mundírafa káqí innaarúnai máriannoo. Kásooqaqee Ánutufa aiqáma ainaina fúka kambíqaaninna aukuanannai mi-kamúqoo Ánutuna tamummáqara fasiqauqa óo-qai qímaqoomáu kai ásauku mundírafa kafáa qúmuannoo. ²²Óoqai Mooseefa maaqí qímasee qímaqoofa márídanoo.

Karaambáíqa ínni Ánutufa ínni tamummáqara fasiqa moó nímiannoo. Qiní Mooseesa daanna réenoo ínnikiqari kai moó fannoo kambíqaannoo. Kambíqainaaq ínnee miná ufara eedóo kai qiaqa. ²³Ínnikiqari moó fannoo sía mi-tamummaqara fasiqána ufa írífanoo faiqí ánaaseekinaana qumáree káqinní quqásee miqóo kuqáruannoo.

Peetooroofa Mooseena ufa miqí qímannimiseenoo naríara quandáfinoo maaqí qinau. ²⁴Óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa moómoo márúfaqa náaru kambíqaaninna ainainara tamummaqasée ákara ríqau. Misakínaana moo támummaqara fasiqa Samueerafa faqa márufanoo, narí faqa naránaaqiana kambíqoosa faqa moodáa kari ufa qunánnai máa maqee kambíqemari ainainara kooroo inau. ²⁵Ánutufa narí tamummáqaranauqannai maasá qikeekú qikaakú qíma afeekaikírana óosana óosana nimiqoofa márídanoo. Sía misára kaifau quqánu. Maasá faqa náida qímidanoo. Ánutufa maaqí qímaseenoo Abarahaamánasaa qíma afeekaikínnoo qinau.

Aní áiku ásauku misánnai maa-maqa maaqánaki maamaqánasaaqaraasa misánnai ámiqí ámiqimánnisaanura.

²⁶Miqí qímasee Ánutufa Abarahaamana faqa qímafeekaífunara írínnoo narí aináinira faiqí Yísuna mara máreenoo ínni maqanníminau. Aiqáma maqásaaqaraasakina ínniki náaree quqásee ínneeqa mandáinaina nímeesuqaqeeera ámiqí ámiqirana faqa nímiannifeera.

Peetooroosa Yoohaneesa Kansóorauqa nífusaa kíkíqamáfufafa mi-ufánara irámmiríqau.

4 Peetooroosa Yoohaneesa faiqí ánaasee miqí qímasee Sooroomoonaa tidá átinní fíraa amaana maqaki márúna qímannimimarúfaqa amaana máqasaa aanáiqiki-rausa faqa amaana máqa poorísauqa faqa Sadikai ámaana ufa írímarusa faqa aniréeqa írímaríqau. ²⁻³Peetooroosa Yoohaneesa Yísufa kúqiranakíqari fíndifunara faqa faiqí ánaasee faqa fíndifíndínnanara faqa ámiqimasee faiqí ánaasee qíman-

nimimarufaqa Yuda máqannaa rakísirausa anirée iriséeqa tautúmaseeqa qiqau, faiqí ánaasee Yísuna kúqiranakiqari fíndifunara iriséeqa maasá dári foora qímaseeqa áanoomasee Peetooroosa Yoohaneesa ruúmbeegee karabúsa maqaki quqáqau. Eenéemarufaqa dóo súani átisaa márufanoo dúna ufa írianee qímasee maréegee karafúsaki quqáqau. ⁴Faiqí ánaasee moómoosa sía rakísirausa ufara eedóo qiqau. Peetooroona ufa iriséeqa moómoosa uqanna Yísunasaa írirana rusísoosa minásaa atooqáqau. Faifa tauséenna núkudara foora ira fasiqa ánaasee mi-karí minásaa atooqáqau.

⁵Faiqée iqáqoo kanánaana Isaraee máqannaa faiqí úriqararaura faqa faiqí firaasá faqa Mooseena sándufa akoofásauqa faqa Yeerusaree máqusaki ufa súqimaru maqanaki súqimariqau. ⁶Annasafa aanáiqikirausa úriqarafa faqa Kaiafasafa faqa Annasana áiku ásauku faqa indaarúqaa Yoohaneena amarána faqa Areekasandee-afa faqa misá aiqáma Yuda máqannaa faiqí firaasá faqa miqóo súqimariqau. ⁷Misá miqandá Yísufa niqiqoo fásiqaqanda karafúsakinaana maréegee nári nóorinni quqáqoofaqa áanóo ímasee irámmiridaqa qiqau. Ínneeqara náqi mándaafanoo fee áiku mandáikirafa fíndifinoo fee. Nána afeekannái fee miqí fee, yá fasiqana úfa fee íri fee maaqí fee.

⁸Peetooroofa náaquqara maraquna minakí qumbíqafunara fíndifinoo paasóosamandee maaqí qímasee misá qímanniminau. Óo maa-fasiqáusa faiqí firaasá faqa rakísirausa faqa qíní ufa íriaqa. ⁹Ínnee maasá áiku mandáikirana dadaaqí fíndifumásaunannara ínnee mináree maasá iraídee. ¹⁰Ínnee faqa Isaraee máqannaasa aiqáma írifaqa miná óosana qímannimianaaura. Maa-fasiqáfa kísaaqasaa áiku mandáikinoos márufa márifaqa maqee ámiqirafa inni nífusaa kíkíqinoos márídanoo. Yísufa Ánutuna ásauku mundírafa Nasareeteendáraa fasiqa ínnee aunníra saqarisaa pírimmannai arusoofanoo Ánutufa miná kúqiranakinaana uqéera quqásoofa miná áuqu afeekannái maa-fasiqáfa fíndifinoo márídanoo. ¹¹Tammumáqara fasiqa ákara Yísunara maaqí qímasee ákara rúmaqoofa márídanoo.

Ínnee máaqa usakéemarusa faakánara fídiaqaamasee tatú áqusoofa Nári kai sabéena afeeka faakana fannoo fíndifinoo rakíqanoo márídanoo.

Tammumáqara fasiqa ufa miqímasee Yísunara ákara rúmaqoona ínnee sía íri-rai mi-maú kai fídaqa miná arusoofanoo narí fíndifinoo márídanoo. (Mi-aukuanná óoninnai kai usakée maríqau. Maasá sabéenannai máaqa usakée marúna márifaqa óoniarra sabéena kíkiqusidaqa.) ¹²Innaarúnai fírana Yísuna moodáa naríaraa minánnai kai innaarúnai fírafa márídanoo. Ánutufa sía moo fásiqa maa-maqánasaa quqáseenoo minánnai innaarúnai óoru fúaqee qinau. Sía uqanna, Yísufa kai.

¹³Miqóo súqimarusa faiqí firaasá Peetooroosa Yoohaneesa ufa irisooofanoo náaquqoofaqa tautúmaseeqa qiqau maaqandá sía sukúraki kéeqeemaruqanda káqi márúqanda márídaqa káaqa paasóosamandee ufa qímariqanda márídaqa Yísuna faqa nímariqanda miqídammi foo qiqau. ¹⁴Faiqí áiku mandáikirafa miqóo Peetooroona faqa Yoohaneena faqa ámiqimasee kíkíqinoos márufaqa faiqí ufa qímarusa miná qáfeeqa náqi fee qímasee qáoo qianau qímasee ufara randéemariqau. ¹⁵Mirakisiráusa súqimarusa Peetooroosa Yoohaneesa niqíqámásoofaqa moosáa fufaqa nári miqóo márídaqa narínni narínni ufa qímariqau. ¹⁶Misá maaqí qiqau, Maasá maa-fasiqaqandára náqímasee fee miqandára qáoo qianáuree. Yeerusaree máqu-sanaasa faqa ánaamuru misáki ani máríasaa faqa aiqáma máa moo áinaina fi-

raa ainaina áuqunara írídaqa maasá faqa sía amana mi-ufánara qáoo qianáura akooqóo márifaqa. ¹⁷Maasá miqandá sía káqi idukúanauranoo aaquqímanni-maqasee idukúanaura maasá miqandá náaramaseeqa qumeéraqée qianáura maa-ufána sía fífaianifeera qianáura maaqóo kai káaqa taikáanifee qianáura. ¹⁸Miqí qímasee misá Yoohaneesa Peetooroosa náaramaseeqa qáoo qiqau. Sía uqanna Yísuna áuquara faqa miná ufara faqa sía kafáa kooroo qiaqa. Qumeé uqanna raaqée qiqau.

¹⁹Peetooroosa Yoohaneesa misá úfa iriséeqa qiqau. Ínnee ínneeqa kai Ánutuna áfusaa andeeqára ainainara írimariasa máriafanoo. Maaqandá ínni ufamáu fee fuanáuree miná ufamáu fee fuanáuree. Maasá ínni ufamáu sía fuanáura Ánutuna ufamáu fuanáura. ²⁰Maasá Yísunara qáfee marúnna ainainara dáaqoo íri marúnna ainainara náqi fee másee kukéeqaanauree sía kukéeqaqaa ira ainaina máridanoo.

²¹Miqí qímasoofaqa miqóo súqimaru rakísiraua afeekaikámánde qáoo qímasee idukíqu. Misá náqimánde miqandá náriraree, sía amana. Faiqí ánaasee aiqáma qáfamaseeqa Ánutunara asasídaqa idí réemariqau. ²²Mi-moo ainainná áuqaisóo fasiqafa áiku mandáikirafa sía kumaaráafau qaara fasiqa níku nísauku taikásee aukuaana áiqaróofaqa andeeqáqau, faiqí firaaná andeeqóonara asasídaqa minára idí réemariqau.

Yísuna faiqi námu suqúfiqa paasóosiranara Ánutunai innaaru qímariqau.

²³Misá miqandá idukúsoofaqa Peetooroosa Yoohaneesa nári níqoondunnai Yísuna ufa írimarusa márunnai fídaqa faiqí firaasá faqa rakísiraua faqa misá qáoo qírufa oosana oosanara qímannimiqau. ²⁴⁻²⁶Miqóo márusa irisée aiqámausa moodáanaki Ánutunara asasamánde innaaru qíqa qiqau. Óo Karaambáiq, Anée innaarúna faqa maqá faqa ooruku námmari faqa minakí mári ainaina óosana óosana faqa quqóonafa máriananoo. Anée aneenná náaquqara andeeqara maraqunannái aneenná aináinira faiqi Dafidinannai aní namuqára qímannimiqoonnana Dafidifa óoqai minára maaqí qímasee ákara rinau.

Náqi fee qídee ánaamuru áanóo ídee,

Náqi fee qídee faiqí ánaasee únnamaanná qídee,

Maa-maqánasaa karaambáiqauqa írirana deedaqídaqa.

Rakísiraua suqúfi Ánutuna faqa narí ásauku mundírana faqa kurídiraree qídaqa.

Dafidifa miqí qímasee aní Ánutuna namuqára ákara rinau.

²⁷Kúqaa maa-maqusánai Yeerusareenni Eeroodeesa Piraatoosa ánaamuru faqa Isarae máqannaa faqa suqúfifaqa Ánutufa aní áaduma ámiqira ainainira faiqi aní ásauku mundírana áriraree qiqau. ²⁸Anée óoqeenana aneenná afeekannái aneenná íriranannai kambíqaaninnanara qunáfa misá sía írirai anée qímaqoonna ufamau kai deedaqamánde áriqau. ²⁹Óo Karaambáiq misá maasára sía faiqí ánaasee aníara qímannimianee qía. Anée misá aaquqírufa maasá qímaqimimari-fana anée faqa íriananoo. Anée maasá dadaaqínaqa maasá aní aináinira fasiqausa paasóosamandee Yísunara faiqí ánaasee qímannimianaqa íriaqeera. ³⁰Óo Ánutu aneenná ásauku maasá qífaaqai quqáseenana aneenná náaquqara faiqi Yísuna áuqunnai maasá náaquqara ainaina faqa faiqí aurínausa andeeqánnisarana faqa áuqusaanaqa qáfamasee aníara ánoonee qífáranoo. ³¹Misá miqí qímasee innaaru qímasoofanoo misá máru maqafa faqa kásinau. Kásunakina Ánutuna náaquqara

maraquna fannoo miqóo márusa naunduráki qumbíqafunara paasóosamandee Ánutuna ufa faiqí ánaasee qímannimimariqau.

Yísuna ufa írimarusa nári aináina narámi narámi ímariqau.

³² Yísuna ufa írimarusa moodáa írinasaa moodáa naundurasáa máriqau. Sía moó fannoo moo áinainara qiníndi fée qinau. Káqi aiqáma ainaina aiqámausaindi fée qinóo márinau. ³³ Yísuna afaaqasáa áqoondi namu ámiqimandee afeekaiká uqannámánde Yísufa kúqiranakiqari findifuna áufakiana qímannimimariqau. Miqímarunara Ánutufa dadaaqufaqa misá naríara naríara ámiqi ámiqidaqa áfaarimárufaqa faiqí ánaasee misára ámiqimáriasee qídaqa eedóo qímariqau. ³⁴⁻³⁵ Sía moó fannoo misáki nárainaina sárauímarufa márinau. Faiqí akaqáusa maqá fee máaqa fee moosá nimiséa minásaa feefaurú maraséeqa Yísufa niqiqoo fásiqausa nímufaqa misá míniseeqa rainá rainámasee sárauímarusa nimana kái nímimariqau.

³⁶ Miqí márufanoo faiqí moo áuqu Yooseefaafa Yísuna ákoona amaráfa mifá óoqeenaa fasiqa Yakoooboona ámaaku Reefina níanasaaqaraa ati márinau. Mifá Sipurusa áfumaki kambíqoofa márinau. Yísufa niqiqoo fáiqi namusa mi-fasiqánara moo áuqu Baranabasi feé qímariqau. Mi-auqúna óosana faiqí ánaasee poodúqara fasiqee qímariqau. ³⁷ Baranabasifa narí maqá moóna amiséenoo minásaa feefaurú maraséenoo Yísufa niqiqoo fásiqausa nímufaqa misá nárana máreemaría munnimmana síaisa qumáree rainásee nímiqau.

Ananiasafa faqa Safiraa námmarifa faqa nári munnimmara únna qímasee kúqiqau.

5 ¹⁻² Yísuna ufa íri marúsakiqari faiqí moo áuqu Ananiasafa márinau. Miná ánaaqa áuqu Safiraa námmarifa márinau. Ananiasafa narí maqá moosá nimiséenoo feefaurú minásaa maraséenoo naríaraa qumeé dínni rainá quqáseenoo dínni máreenoo Yísuna faiqi námu niqiqoosa nímida maaqí qímasee únna ufa qinau, aiqáma munnimma nímidaqee qinau. Narí ánaaqandira moodáa ufa qímasee miqí qinau.

³ Ánutufa dadaaqufanóo Peetooroofa fáasai iriséenoo mi-munnimmána qáfamaseenoo qinau Ananiasa nánaree anée eedóo qíananoo fee Sadannafa aní ámuqusa qumáraifanee únna ufa qídanee. Anée Ánutuna náaquqara maraquna únna ufa qímamiananoo aneenná munnimma áti únna qímaseenana kukéeqasaanánara. ⁴ Mi-maqáfa aníndi máruna nímunanoo kafáa mi-munnimmáfa aníndi kai márídanoo. Anée aneennára munnimma áti rafáaqafinanoo amaná andeeqánoo márídanoo. Aneenná áaqeenana anée únna ufa qímasee aiqáma ními fee qíannana, nánaree aneenná aunduráki mandáinainara írinanee. Anée sía faiqífau únna ufa qímannimiananoofau. Ánutuna únna ufa qímamiananoo. ⁵ Ananiasafa mi-ufána írinoo dóo miqóokai tautúmasee kúqinau. Moómoosa mi-ufána íriqa káaqa rufíqau. ⁶ Kumaaráuqa mi-maqánaki kéeqafufaqa qamunannái Ananiasana íri kukúqamamaree mara máree maqáki ákundaqau.

⁷ Káqikaaqoo márinoos Ananiasana ánaaqa Safiraa námmarifa Peetooroofa máru maqanaki ururéenoo sía narí afaaqi kúqunara írinau. ⁸ Máaqaki uuroofanoo Peetooroofa íramaseenoo qinau. Kúqaa fee aní maqásaa munnimma aní afaaqi aiqámee qíminoo fee. Miqí qufanoo Safiraa námmarifa mifá faqa kai únna qínóo qinau eéoo aiqáma uqanna ínna nímínoo. ⁹ Peetooroofa miná iriséenoo qinau. Náqaa fee ifané

aneenná afaaqi faqa moodáa ufa qímasee fee únna qímasee Ánutuna maraquana amanídanee. Miqíannanara dóo kumaaráuqa uru márídaqa. Aní afaaqi dóo maqee kuqufifaqá dóo múqu ákundamaseeqa anée faqa maqee kúqinaqa miqóo miná aaqá ákundeefara.

¹⁰ Miqí qímasoofanoo Safiraa námmarifa Peetooroona áikunni dóo tautúmasee kúqinau. Mi-kumaaraasá miqóo ururéeqa uru miná qáfeeqa mara máreeqa narí afaaqi aaqá kai ákundaqau. ¹¹ Miqímasoofaqa Yísuna faiqi námu faqa akaqáusa namufafa minára íruiufanoo káaqa náaquqee márinau.

Yísuna faiqi námu faiqi ánaasee ámiqimánnisaqau.

¹² Yísuna afaaqasáa aqoondiufa niqiqoo fásiquasa misá moómoo ainaina mookíra mookíra ainaina faiqi dadaaqíra ainaina kai áuqimarufaqa misá qáfeemariqau. Yísuna ufa írimarusa moodáaqoo náaquqara amaana maqa aaqá Sooroomoona tidá átinni maqee maqee innaaru qírara súqimariqau. Sooroomoona tidá atinni kísaaqa márúnara faiqi moómoo súqimariqau.

(Sooroomoonafa óoqai kuqufinau. Yeerusaree amaana máqakina miná áuqu quqáqoo tidá átinni káqi márufafa minakí kéeqafi qúsimaríqau.)

¹³ Yeerusaree máqusanaasa faiqi ánaasee káiqeesa Yísuna ufa írimarúsara ámiqirausee qímasaídaqa Yuda máqannaa úriqararausara ruffasáida maasá faqa dári foo qímasee sía Yísuna ufa írimarusunna misá máruqoo animáriqau. ¹⁴ Faiqi faqa ánaasee faqa moómoosa faasaambáasaana Yísunasaa írirana rusísoosa sía úriqararausara ruffaqau nifaaqa quqáseeqa niqiqoo fásiquasasaa atooqáfi nímaríqau. ¹⁵ Yísufa niqiqoo fásiquasa moómoo faiqi dadaaqíra ainaina áuqee márufafa faiqi ánaasee miná qáfamasee náriqa máaqakiaqa faiqi aurúsa faqa mandáikusa faqa dinee quqoosa faqa qaindúsumaree aanásaa qaarí qamunna ufíqiseeqa miqóo quqée mariqau. Miqímasoofanoo Peetooroofa aatáta fímarufanoo miná amana fannoo misá mandaaqóofaqa aurírafa teeroo taikáni fee qímasee míni quqée máriqau. Peetooroofa moómoo andeeqánnisaidanoo óonauqee ánauqee maasáindi sía amanaikíandoora qímasee aanásaa quqée mariqau. ¹⁶ Faiqi ánaasee Yeerusaree dínni dínni márufafa nári aurí marúsa faqa fuéenaikí marúsa faqa nífíqaida niqiqoosá máruqoo quqásoofaqa aiqáma uqanna idaaqamánnisee mariqau.

Amaana máqasaa rakísirausa Yísuna faiqi námu unnaanásamu náriqau.

¹⁷ Amaana máqasaa aanáiqikirafa úriqararafa Sadikai ámaana ufa qímarufa narí aqoónausa faqa Yísufa niqiqoo fásiquasa áuqu ainainara káaqa rairaa qídaqa misá maaqí qiqau faiqi ánaasee maasá minnísee misíannai atooqáídaqa. Sáinaqa maasá misá rumbáanaura. ¹⁸ Miqí qímaseeqa misá Yísuna faiqi námu niqiqoo fásiquasa maréeqee karabúsaki quqáqau.

¹⁹ Miqímasoofanoo eendákina Ánutuna qangiroo moó fannoo qumuréenoo íreedaa karabúsa kooqí atúaseenoo niqiqoo fásiquasa aiqáma maréeqeenoo mádaanai quqánu. ²⁰ Quqáseenoo maaqí qímasee qímanniminau. Ínnee fáfaa iqáqainaqa náaquqara firaa amaana maqaki kéeqafi kikíqiaqa. Miqí mámbiqa maa-fuka mariránara Yísuna ufamáu fíranara faiqi ánaasee naamúaqimannimiaqa. ²¹ Niqiqoo fásiquasa iriséeqa eedóo qímasee iqáqoofaqa amaana máqaki kéeqafuafaqa faiqi ánaasee Yísuna fasáasa qímannimíqau. Qímannimímarufanoo amaana máqasaa rakísirafa aanáiqiki márufa mifá faiqi firaasá kanasóorauqa faqa moómoo aiqáma

suqú quqáseenoo Yísuna faiqi námu karabúsaki káqi máriaa foo qímasee amaana máqasaa rakísi marú poorísausa niqíqéenoo ínnée karabúsakinaasa Yísuna faiqi námu niqíqoo fásiquauqa idukúsee nífiqee úruaqa. ²² Poorísa karabúsa maaqai óo- quree randásee qáfoofanoo sía máriqau. Óoqurandee kansóorauqa suqímarunaki kéeqafinoo qímanniminau. ²³ Maasá karafúsa máaqaki óoquree ámiqímasee qá- faunanoo kooqí ámiqímandee mundínoo máriinoo kooqíki mária poorísáusa faqa kíkíqíqa márídaqa rakísidaqa. Maasá kooqí atúasee qáfaunanoo sía faiqí moó fannoo minakí márídanoo. ²⁴ Amaana máqa poorísauqa rakísirafa faqa aanáiqiki márusa faqa miná iriséeqa misára óonu máfi iriséeqa randáqau. ²⁵ Misá miqímasee randée márufanoo faiqí moó fannoo aniréenoo qímanniminau. Ínnée íríaqa eendá karabúsa máaqaki quqáasa misá amaana máqaki kíkíqíqa márídaqa faiqí ánaasee naamúaqira ufa qímannimidaqa.

²⁶ Miqí qímasoofaqa poorísa rakísirafa narí poorísauqa faqa amaana máqaki óonuree óonu íreedá kai niqíqoo fásiquauqa amaana máqakinaana nífiqee ániqau. Áranaiqi óonu misá nífiqee ánianauqa faiqí ánaasee minakí márusa óonisamu ain- nasámu qumáree dárífoo qímasee íreedá kai óonu nífiqee ániqau.

²⁷ Nífiqamaree mini súqímaru kansoorauqa nífusaa kíkíqamasaqau. Amaana máqasaa aanáiqiki márusa úriqararafa misá mara quqásee qímanniminau. ²⁸ Maasá ámiqímandee andeeqásee ínni qímannimunaqa sía mi-fasiqáfa Yísufa kúqunara qí- mannimiaqee qúnaqa dóo ínnée maasá ufa rukíaseeqa aiqáma qímannimiafaqa. Ín- nee Yeerusaree máqannaasa aiqáma qímannimisaafaqa misá aiqámausa quándakíqa mi-fasiqána áruana ákiaqara miná numóo maasáki quqáree qímariafaqa. ²⁹ Pee- tooroofa mi-ufána iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau. Ínni faiqí ufamáu sía fuanáura. Maasá Ánutuna ufamáu kai fídaqa faiqí ánaasee qímannimianaara. ³⁰ Ín- nee Yísuna aunírira saqarisaa pírimmannai kuqárusoofanoo maasá qikeekú qikaakú misá Ánutufa miná kúqiranakinaana mara fíndifumasooofanoo márídanoo. ³¹ Ánut- ufa miqóoqaraana maréeqeenoo narí aaqá innaarúnai quqásoofanoo maasá Isaraee máqanna rakísirana faqa asumu máreemarina faqa márídanoo. Ánutufa Isaraee máqannaara nári mandáinainara nímeesuqusee rukáaqeera miqínau. ³² Ánutuna ufa irisée mi-maú fímariasa Ánutufa narí náaquqara andeeqara maraquna káqi misá nímidanoo. Mi-naaquqara andeeqara maraqunná faqa maasá faqa Yísuna fíndifuna qáfaafanausa márídaqa qímannimidaqa.

^{33–34} Ufa súqímarusa faiqí firaasá misá Peetooroona ufa iriséeqa firaá aanoom- máseeqa náruaneera ufanóo misákiqari moó fannoo Mooseena sándufa akoofása fasiqa miná áuqu Kamarieerafa faiqí ánaasee minára káaqa írirana faqaa fée qí- mariqau. Mi-fasiqáfa ufa súqímarunakiqari fíndifinoo nárirana qáoo qímaseenoo maasá nári kai ufa qianáuree qímasee Yísuna faiqi námu niqíqooofaqa moosáa fiqau. ³⁵ Misá fufanoo Kamarieerafa ufa súqímarusa maaqí qímasee qímanniminau.

Isaraee máqanna fasiqauqa ínnée íríaqa. Maa-fasiqáusa sía aaqee nárirariaqa iriséeqa miqóo andeeqáqa. Moómoo ufa rukíee máriasa maasáki máriusa márufauqa ínnée misá óosana írimarusa máriafanoo. ³⁶ Óoqai faiqí moo áuqu Teeudasafa mifá naríaraa firaasée qímasoofaqa 400 (foo handareeta) fasiqa moómoo fasiqa minásaa atooqáqau. Rákiranaki mi-fasiqáfa taikóofaqa miná áiku ásauku miqóoqari dáraani- mambufanoo taikánau. ³⁷ Miqóoqari Roomma máqannaasa aiqámausa núqu márúo aukuaana faiqí moo áuqu Yudasifa Yudasina amaráfa Kariree máqannaafa mifá faiqí moómoo maraséenoo Roomma máqanna kaamánna qíkooqifaqee qímasee mis-

ákinaana rakéeianauree qímaseenoo, rákiranaki kúqufaqa miná áiku ásauku miqóo-qari dáraanimambiqau. ³⁸ Kafáa maqeera ínni qímannimidaqa. Sía maa-fasiqáusa náruaqa. Sáifaqa káqi maríafa. Misá úfa misá márirafa misá nírafa fífau faiqí ufa márinoon nári kai taikáani. ³⁹ Ánutuna ufa márinoon ínnisaimbaqa sía miná amana rafáaqa fúanaura. Ínnée Ánutuna faqa rákifoora.

⁴⁰ Misá aiqámausa Kamarieerana ufa iriséeqa mi-maúkaimbiqau. Misá Yísuna faiqí námu kafáa náaroofaqa aniroofaqa Yísuna áufakiana qímannimiranara qáoo qímasee unnaaná sámoo móomoo kari náriiseeqa idukúsoofaqa fiqau. ⁴¹ Yísufa niqiqoo fásiquasa nídafimarufaqa fídaqa sía nóori runíqau asasámmiqau. Misá Yísuna áruandeemásee maasá faqa dáruafanoon Ánutufa minánnai maasá maréeqeenoo Yísuna amanakái mundúsaifaqa minára maasá asasídaqa. Yísunasaara maasá dáruafafaq asasídaqa. ⁴² Miqóoqari Yísufa niqiqoo fásiquasa sía taikéeqa faasaambáasaana firaa amaana máqaki faqa máaqakiaqa faqa Yísuna ásauku mundírana Yísuna áufakina ámiqira fasaasa ufa suqúsaida qímannimimariqau.

**Dínni qísauku taikásee dínni qaaraqánda ani
marasée fasiqa Yísuna faiqínámu dadaaqíqau.**

6 Miqóoqari káqikaqoo kísaaqasaa márídaqa faiqí ánaasee móomoo uqanna Yísuna ufasáa atooqáqau. Misákiqari Kirisa ufa qímaru Yuda máqannaasa faqa nári Yuda máqannaasa faqa tínoo taanóo rida máríqau. Niqiqoo fásiquasa maqee maqee munnimma rainásee sárauímarsa nímidafa Kirisa ufa írimarsa nári adeedaana ánaaseeqa sía andeeqásee munnimma nímunara ufa qíqau. Maqee maqee munnimma rainásee nímunara ufa qíqau. ² Qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée Yísufa niqiqoo fásiquasa óoqeenaasa Yísuna ufa írimarsa aiqáma suqúsee qímannimíqa qíqau. Maasá Ánutuna ufa qímannimíra saika minísee quándaki munnimma rainá nímirra saika máraraafa sía andeeqánoo máríanoon. ³ Óo maasá qíqoónausa ínniki qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée fasiqara randáaqa. Írirana faqaasa, andeeqára fasiqausa Ánutuna náaaquqara maraquna qumbíqaraúsá kai mara míni qímífaqa maasá munnimma rainára saíka misásaa quqáanaura. ⁴ Maasá qeeqá Ánutuna ufa nímirana faqa innaaru qírana faqa mi-moodaa saikána maasáindi máríanoon. ⁵ Aiqámausa mi-ufána iriséeqa ámiqira fee qímaseeqa nári rusandeesámumandeeqa qísauku dínni taikásee dínni qaara marasée fasiqa quqásau. Misá núqu moo fásiqa áuqu Sateefeenafa fíraaqóo Yísunasaa írirana rusímari fasiqafa náaaquqara andeeqara maraquna qumbíqárafá már-ufa márínanu. Moo fásiqa áuqu Fíripafa, moo fásiqa áuqu Parookoorusafa, moo fásiqa áuqu Nikanoorafá, moo fásiqa áuqu Timoonafa moo fásiqa áuqu Parameenasafa moo fásiqa áuqu Nikoorausífa Antiooka máqusaindaraafa ánaamuru fasiqa misáki animárufa márínanu. ⁶ Miqímándeefásiqa namu máree míni niqiqoo fásiquasa naaqá míni quqásoofoqa misá innaaru qímasee nísauku níkiaaqa quqáseeqa nífaaqóoqa qímasoofoqa náriqa saika munnimma rainée marú saikánai fufaqa niqiqoo fásiquasa nári saika Ánutuna ufa qímannimíra saikái fiqau. ⁷ Miqímándeefanoon dóo Ánutuna ufa aiqámai dáraanínau. Yeerusaree máqusai Ánutuna ufa írimarsa móomoo kámambíqa fímaríqau. Amaana máqasaa aanáiqíkírausa faqa móomoo Yísuna ufara kúqaa ánoonee qímasee mínásaa atooqée maríqau.

Sateefeenana rumbóo ufana.

⁸ Sateefeenafa náaquara andeeqara maraquana fannoo minákí qumbíqafu-nara Ánutufa firaqóo dadaaqufanoo faiqí ánaaseeki óosana óosana ámiqimán-nimaqara ainaina náaquqee marú ainaina faiqí ánaaseeki áuqee márufafa qáfeemariqau. ⁹ Yuda máqannaasa Yeerusaree máqusaki akaqáusa áaduma sukúráki kéeqeemariasá náriara maasá aufadára irirana faqaasee qímariqau. Misá akaqáusa Yuda máqannaasa Sireenee máqa maaqaindari mi-sukuránaki kéeqeemariqau akaqáusa Areekasandiria máqusaindari ani kéeqeemariqau. Akaqá Yuda máqannaasa káiqaesa Sirisia máqusaindari ánusa faqa akaqáusa Asia máqannaindari ánusa faqa moodáaqoo suqúfufafa Sateefeenana ufara qáoo qímasee ufa rainée mariqau. ¹⁰ Ánutuna maraquana fannoo Sateefeenana ufa írira dadaaqunára sía miná ufa rafáaqafirana amana. ¹¹ Mi-aufadara irira fasiqáusa miná qáfamaseeqa mináfasaasa qímaseeqa qumeé firaa munnimma áuqusee úmmuarira fasiqausa nímiqa qiqau. Sateefeenara ínnee únna ufa óosana óosana uqéeraaqa qufaqa misá Sateefeenana únna qímasee maaqí qiqau. Mifá Mooseena sándufara faqa Ánutuna ufara faqa qáoo qídaqá qifaqa maasá írídaqa.

¹² Míqunara faiqí ánaasee faqa faiqí firaasá faqa Mooseena sándufa írimarusa faqa níranapoofaqa áanoomasee Sateefeenana óonu qumáreeqa amaana máqa rakísir-ausea ufa súqimarunakina míni quqáqau. ¹³ Quqásoofaqa únna ufa qímaru fasiqausa nífiqee aniroofaqa maaqí qímasee Sateefeenara únna qiqau. Maa-fasiqáfa maasá náaquqara amaana maqara faqa Mooseena sándufara faqa maqee maqee mandá ufa qímarifa márídanoo. ¹⁴ Mifá maaqí qufaqa maasá íriafanafa márídanoo. Mifá maaqí qinau. Máa Yísufa Nasareetee máqusaindaraafa maa-amaana maqána rapéepamma áqusee Mooseena sándufa óosana óosana maasá qímu úfana maréeqee áadumai quqásainaqa maasá moomáu fuanóo qídaqá. ¹⁵ Aiqámausa suqíqamárunakiqari nóori Sateefeenana funnai kai ubeekámafi qáfaqau. Miná óori aiki qangiroo óoriara foora káaqa qéemarufafa qáfaqau.

Sateefeenafa faiqí firaasá aiqámausa qímannimu ufafa.

7 Amaana máqasaa aanáiqikirafa úriqararafa Sateefeenana írammamaqeenoo qinau. Maa-ufána kúqaa ánoonee qídaqia.

²⁻³ Sateefeenafa misá aiqámausa qímanniminoo qinau. Óo qiní qíkausa qí-fasausa qiní ufa íríaqa. Óoqai Abarahaamafa sía Qarana máqa maaqai óorufunaki káqi Meesoopootamía máqusai márufanoo Ánutufa kooroomámbinoo qímaminau. Aneenná áiku ásauku faqa aneenná maqa máaqa faqa minníseenana qínée aamúa qíanna máqanasaa fúa. ⁴ Abarahaamafa miná iriséenoo eedóo qímasee Karadeea máqa maaqa minníseenoo Qarana máqusai óorureenoo miqóo márínau. Abara-haamana ákoofa miqóo kuqufufanóo Ánutufa qufanoo Abarahaamafa máa maasá márúnna maqa maaqanaki Yuda máqa maaqai áninau. ⁵ Ánutufa mi-aukuanná sía maa-maqa maaqána áminau. Sía káqikaaqoo faqa áminau. Káqi kásooqaqee qíma afeekaikámasee aní faqa aní áiku ásauku aní átiyuqa nímiánauree qinau. Qíma afeekaikíra áukuana Abarahaamana faiqi síaifa márufanoo miná áiku ásaukuara qí-maminau. ⁶ Ánutufa maaqí qímasee qímaminau. Aní áiku ásauku ánaamuru maqúsaí karafúsaki márífaranoo, (400) foo handaréeta aukuaana kísaaqa aukuaana karafúsaki márífaranoo. Mi-anaamurúsa firaa ummaara mandá saika aní áiku ásauku ními-

marifaranoo. ⁷ Miqí márifaqa qinée Ánutusa mi-anaamurúsa náruanauree qinau. Naruséeqa aní áiku ásauku Isaraee máqannaasa nífeegee maa-maqa maaqánaki quqásaanaqa márídaqa maa-maqa maaqánakiqari Isaraee máqa maaqakiqari qiní Ánutusa qimooqifáranoo. ⁸ Miqóoqari Ánutufa nári fáinánduqira óosana Abarahaamana uqafíqanau. Abarahaamafa minára irisooqóo Isakeena ánoofa maqasoofanóo dínni qísauku taikásee dínni ani qaaramoó marasée faasaana áiqaróofanoo miná ákoofa miná fáinanduqinau. Isakeefa faiqí kámafinoo Yakooboona maqaséenoo dóo miná faqa fáinanduqinau. Yakooboofa faiqí kámambinoo qísaukuqara taikásee qíku qaaraqánda óoqu maraséenoo faiqi námu maasá qikeekú maqaséenoo misá faqa fáinanduqu nímaqanau.

⁹⁻¹⁰ Yakooboona faiqi námu nári níkaqa Yooseefaana rairai qímamaqásee qumáraseeqa ruúmbeeqéeqa Midianna máqannaa nimiséeqa feefaurú munnimma marasoofaqa Midianna máqannaasa áfiqamaree Isipi máqannaasa munnimmara múqu nímiqau. Miqóo Yooseefaafa karafúsaki márufanoo Ánutufa dadaaqunara aiqáma kadáapirirana óosana óosanaki fidanoo andeeqásee fímarinau. Yooseefaafa Isipa máqannaa karaambáiqá Faraoona óorisaa kíkiqamafuafanoo Ánutufa Yooseefaana írirana faqa miná afaqa óori faqa ámiqirana áminau. Faraoofa Yooseefaana andeeqára fásiqee qímasee maréeqeenoo narí maqa máaqa faqa Isipa máqa maaqa aiqáma faqa narí aiqáma ainainasaa mináuqasaa Yooseefaana anée rakísiannee qinau. ¹¹ Miqóo aandaroo firaafá Isipa máqannaasa faqa Kannaana máqannaasa moo áuqu Isaraee máqannaasa faqa nárinau. Maasá qikeekú qikaakú nánanara randée maríqau. ¹² Isipa máqusai sakuma moómoo márufanoo Yakooboofa Yooseefaana ákoofa Yooseefaana sía uqanna írirai nánanara kai iriséenoo narí faiqi námu maasá qikeekú qikaakú niqiqoofaqa indaarú óoquree sakuma maraséeqa nári níkaqa Yooseefaana qáfamasee sía miná óoriara íriqau. ¹³ Ínnaaqianna óoqu fú kari Yooseefaafa narí áfasausanamuara naríara kooroománniminau. Miqímasoofanoo Faraoofa faqa Yooseefaana áiku ásaukuara miqóo írinau. ¹⁴ Isipa máqusaindari Yooseefaafa narí ákoofa Kannaana máqa maaqaki márúna ufa quqásoofanoo aiqámausa Isipa máqusai óoqu fíqau. Qaaramoo fásiqa níku nísauku taikásee moo fásiqa qísaukuqara taikásee moodáanai qíku óoqu marasée fásiqa ánaasee Isipa máqusai óoqu fíqau. ¹⁵ Yakooboofa Isipa máqusai óoqu marínoo káqikaaqoo marikínoo kúqinau. Miná faiqi námu maasá qikeekú qikaakú miqóo mari máree fíqa kúqíqau. ¹⁶ Misá kuqufíqa niqoónausa misá írí mara máreeqa nári maqa maaqa Kannaana máqa maaqai Seekeema máqusa aaqá níkundee maríqau. Óoqai Abarahaamafa munnimmannái Qamoorana áiku ásauku feefaurú ámiqoonáki mi-maqa maaqánaki misá írí níkundee maríqau Sateefeenaafa káqi ufa suqúnakiaqa ufa qímannimínoo ninau.

¹⁷ Ánutufa óoqai Abarahaamana Kannaana máqa ámiraree qímasee qíma afeekaikámásoofanoo dóo miná áiku ásauku ámira áukuana adeedí roofanoo maasá qikeekú qikaakú Isipa máqasaa moómoo kámambíqa fímaríqau. ¹⁸ Misá miqíqá márídaqa moómoo márufanoo Isipa máqannaasa karaambáiqá moó kambíqanau. Mifá Yooseefaafa aandaroo áukuana Isipa máqannaasa firaqóo dadaaqí márúnara sía írimarufanoo Isipa máqannaasa karaambáiqá kambíqanau. ¹⁹ Mi-fuka karaambaiqáfa mináuqu Faraoofa maasá qikeekú qikaakú níkaru qímasee firaqóo mandáikamannimaqee marínau. Mi-karaambaiqáfa qufaqa maasá qikeekú qikaakú nári faiqi ánaaqi maqasée máaqakiqari áqusee márufaqa kúqi maríqau. ²⁰⁻²¹ Miqímaru aukuna

Mooseefa kambíqanau. Mifá faiqi ánaaqi ámiqirafa kambíqanau. Miná ánaukoo qaaramoo qúqoonasaa narí máaqaki rakísiisee káqinni ándandai quqásoofanoo Faraoona áraamuna paqúrimasee naríara maraséenoo narí ámaakuara foora firinau. ²² Fírimarufaqa Isipa máqannaasa írirana aiqáma qímamisoofanoo írinoo innooqáfi-noo írirana faqaafa márídanoo aiqáma ainaina óosana óosana uqéeree marúfa márídanoo afeeka ufa qímarufa márínanu.

²³ Mooseefa qaara fasiqa níku nísauku aukuaana maraséenoo faiqí firaafáikamafinoon narí máqannaa Isaraee máqannaa miqóo Isipa máqannaa karabúsaki márusa níqafaanee qímasee finau. ²⁴ Misáki nídanoon nín-dafoofanoo Isipa máqannaa móo fannoo Isaraee máqannaa narí aqóónnana mandáikammamaqóofanoo Mooseefa narí máqannaana dadaaqianée qímasee mi-Isipa maqannaa fasiqána kuqámmarinau. ²⁵ Isaraee máqannaasa qíní qíqafamaseeqa óo Ánutufa maa-fasiqánannai maasá maqee Isipa máqannaa karabúsaki máriasa idukúannoo fee qímasee qíní Mooseesara nídianifeera. Sía Isaraee máqannaa miná íriqau. Mána mánammí-mariqau. ²⁶ Faiqée iqáqoofanoo kanánaana Mooseefa narí máqannaa Isaraee máqannaa nín-dafaida qáfoofanoo Isaraee máqannaa qaaraqánda moodáa maqannaqanda rákimariqau. Rákimarufanoo Mooseefa soodáa qianée qímaseenoo qinau. Ínnee-qara moodáa máqannaa máriafanoo nánaree rákidee. ²⁷⁻²⁸ Isaraee máqannaa narí aqóónnana árimarufa Mooseena afeeqáseenoo áqinoon qinau. Yáfee aníara maasá karaambáiqá ufa írimari fee qínoo fee. Eendá anée Isipa máqannaa kúqarúanafa miqí kai ínana qíní faqa dárinnaree. ²⁹ Mooseefa mi-ufána iriséenoo dóo kooroo qínóo márídanoo Faraoofa miná ákiaqara qíní faqa dárúandoo qímasee ruffíasee quqásee sandéenoo Midianna máqa maaqai níanai óonu kísaaqasaa marikínoo ánaasee marasée qaara faiqi máqanau.

³⁰ Miqóo óonu márídanoo qaara fasiqa níku nísauku taikásee aukuaana móómoo aukuaana áiqaróofanoo Mooseefa faiqí firaafá márufanoo Ánutuna qangiroo móo fannoo qumeé sasámimiki idáqee marúnakiqari ufa kái Mooseena qímamufanoo írinau. Sinai áaqana aaqá aadána maqa maaqai qée márínanu. ³¹ Mooseefa tautú-masee mi-idaurúna qáfanau. Aaqá óonuroofanoo idáurúkiqari Ánutufa ufa móo qímaminoo qinau. ³² Óo Moosee qínée aní ánaakuna ásaifaqana Abarahaamafa faqa Isakeefa faqa Yakooboofa faqa misá Ánutusa márídaqa. Mooseefa Ánutuna ufa iriséenoo áindiri áindiri ufanóo qáfarara faqa eeráira eeráirinau. Miqí márufanoo Ánutufa kafáa qímaminoo qinau. ³³ Aneenná áiku ánaamu uturúqu quqáa. Maa-maqáfa náaquqara maqa maaqa márídanoo. Aní áiku ánaamu maa-maqána putaáídanoo. ³⁴ Anée qíní Ánutusa ufa íria. Qínée qíní faiqi námu Isarae máqannaasa Isipa máqasaa máriasa misá mandáinainaki máriana faqa misá aupúrarana faqa qáfamasee misá qikíraqárana iriséeqa qumu misá nífiqáannanara irisée aní qímamidaqa. Dóo fíndifi fúa aní aqíqáidaqa Isipa máqusai kafáannai fúa.

³⁵ Sateefeenafa káqi suqúnakiaqa ufa qímanniminoo nídanoon qinau. Isaraee máqannaasa narí máqannaara Mooseenara ákooqoofanoo níanai afeeqáqidaqa qiqau. Yáfee aníara maasá Karaambáiqá ufa írimari fee qínoo fee qiqau. Ánut-ufa narí qangiroo sasámimiki idá qéemarúna aqíqoofanoo mi-Mooseená dadaaq-ufanóo narí máqannaasa Isipa máqannaa nísaukukiqari rafía qumáraseenoo moo máqasaa rakísinnimaqee márínanu. ³⁶ Mifá narí máqannaa Isipa máqa maaqaki-naana ámiqimasee nífiqeeqeenoo Sinai aadána maqa maaqaki finau. Nífiqee fídanoo Isipa máqa maaqaki faqa Taatuqée námmariki faqa aadána maqa maaqasaa

faqa moo kámaakira óosana óosana ainaina uqannífiqanoo fímarinau. Qaara fasiqa níku nísauku taikásee áukuana kísaaqasaa miqímminoo fímarinau. ³⁷ Maa-Mooseefá Ánutuna tamummáqara fasiqa kásooqatee kambíqaaninnanara maaqí qínoo qí-manniminau. Ánutufa narí tamummáqara fasiqa moó ínni nímiannoo. Mifá qínée Mooseesara foora ínniqakiqari kambíqafi máriannoo, ínni dadaaqíannoo. ³⁸ Maa-fasiqáfa Mooseefa aadána maqa maaqaki Isaraee máqannaasa oobíqasee fímarunaki Mooseefa misá sáimbaqa fímarinau. Misá Sinai áaqana aaqá márufanoo misá faqa nímarinau. Qangiroo fannoo Mooseena faqa áaqanasaa ufa qímarinau. Mooseefa kai Ánutuna náaru márira ufa iriséenoo maasá qímaqimimarinau.

³⁹ Maasá qikeekú qikaakú Mooseena ufa sía íriqa rukí áquseeqa Mooseena máfi áqusee kafáa Isipa máqasaa fuanéera qímariqu. ⁴⁰ Mooseefa Sinai áaqanasaa óoru márufafa misá Mooseena áfasaana Aaroona áaramáseeqa qiqu. Mi-fasiqáfa Mooseefa maasá qífiqee ánifa yái fee fínoo fee. Anée Ánutuna fooqáaira ainaina áuqusainanoo mifá maasá indaarú fída aaná uqannífiqaina fúa. ⁴¹ Aaroonafa misá ufa iriséenoo mi-fasannái kai burimakáu ánaaqi kóorannai áuqusoofaqa minára maasá Ánutu fee qímasee innaaru qímasee qoomáqamasee tatúfirana súqamisee nári nísaukunoo áuquqoonara asasamásee qoomáqa sakasee naqau. ⁴² Ánutufa mi-manda oosanná qáfeenoo misá márunnai ámeesa uquséenoo qinau. Sáina misá in-naarúaindaraa fífaú fásau ainara innaaru qiaqée qímasee minínnisanau. Miqí qí-masoofanoo tamummáqara fasiqa ufa kooroo inau. Tamummáqara fasiqa maaqí qí-masee ákara rinau.

Óo Isaraee máqannaasa

Ínnee qaara fasiqa níku nísauku taikásee áukuana kísaaqasaa aadána máqasaa níni-unara sía qiníarau innaaru qiqu. Únna innaaru qímariqu. Sía qiníarau tatúfira aandáu suqáqau.

⁴³ Sía ínnee qiní náaquqara úqigaana maqa máree fímarunara írimariafanoo. Ínnee moo únna ánutuna mináuqu Moorookanara únna qímasee irimáree fídaqa únna qímasee qiní kíkiqu úsimaríafanoo. Ínnee ínneeqa moo únna Ánutuna mináuqu Reefanna fee qímariafanoo. Miná fásau innaarúnai márídanoo miná amana ínneeqa nísaukunoo áuqufa maqásaa mári Reefanafa márifaqa ínnee minára innaaru qímariafanoo. Miqíana ákiaqara qinée Anutusa dóo ínni futeéqeeqee Babiroonia máqa maaqa meemái misá nísaukuki quqánaura.

Tamummáqara fasiqa ufa miqí qínoo márúna miná kooroo qinau.

⁴⁴ Satefeenafa ufa suqúnaki kai qímanniminooninau. Óoqai maasá qikeekú qikaakú aadána maqasaa nídaqa Ánutuna sándufa qímannimira úqigaana maqa mis-áki márinau. Mi-uqigaana maqáfa Ánutufa Mooseena qímamúndee kai mi-uqigaana maqána usakée máriqau. ⁴⁵ Miná maaríqoo áukuana maasá qikeekú qikaakú taiká-fufafa misá faiqi námu fíndifufafa mi-uqigaana maqána káqi máraqa nímariqu. Ánutufa Yoosuana dadaaqufanoo Isaraee máqannaa maasá qikeekú qikaakú faqa mi-uqigaana maqána faqa maréeqee Kannaana máqa maaqai óoqureeqa naru ní-faqaseeqa nári úqigaana maqa miqóo usakáqau. Miqóo marikínoo Dafidífa kambíqafinoo karaambáikaikinau. ⁴⁶ Ánutufa Dafidína andeeqára óosana qáfamaseenoo minára rufanoo Dafidífa Ánutunara irámmirinooninau. Óo Yakooboona Ánutu, aní máaqa úqigaana maqa kai márídanoo. Amanée qinée aní afeeka máaqa usakáqaananee minakí márinnaree. ⁴⁷ Ánutufa sía Dafidínara qinau. Miná ámaaku Sooroomoonara qufanoo mifá afeeka maqa usakána.

⁴⁸ Ínnee aiqáma íriaqa firaaoóo uqanna úriqarara Ánutufa máridanoo. Sía amana faiqí nísaukunoo usakára maqaki amana máriannoo. Tamummáqara fasiqa Ánutuna ufa minára maaqí qímaoofa máridanoo fee qinau.

⁴⁹ Innaarúnai qiní máaqa máridanoo qinée rakísinimaqara maqusa máridanoo. Maqásaa ínnee máriafa qiní qíku réemarunafa káqikaa ainaina fífaú ainaina máridanoo.

Ínnee nána maqee qiníara usakéefaree. Qiní qimana idooára máqusa yái fee máridanoo fee.

⁵⁰ Aiqáma máaqa áuqimaria ainaina qeeqá kai áuquafanausa máridaqa.

⁵¹ Sateefeenafa tamummáqara fasiqa ufa qímannimiseenoo níqidanoo qinau. Ínnee maaqóo súqimariasaa qiní ufa íriaqa. Ínnee aamína fasiqa miqírausa máriafanoo óoni máriafanoo náaqoo aunírausa sía Ánutuna ufa írimariafanoo. Ínneeqa níkeekú nikaakú nínaakusa miqírausa máriafanoo Ánutuna maraquna fannoo ínniki árirarí-marifaqa ínneeqa qáoo qímariasaa máriafanoo. ⁵² Ínni níkeekú náaku sía moodáa tamummáqara fasiqa sía mandáikamannimaqanau. Aiqáma mandáikamánnimaqee maríqau. Óoqai Ánutuna andeeqára ainainira faiqí Yísunara kooroo ímaru tamummaqara fasiqauqa faqa nári maríqau. Dóo maqee faqa ínnee miná uqanna ueeqásee kuqá nári maríasa máriafanoo. ⁵³ Ínnee Ánutuna sándufa qangiroo ásaukukinaana máree maríasa sía minara írimariafanoo káqirunna fímariafanoo.

Faiqí firaasá Sateefeenana ufa irisée óonisamu áriqau.

⁵⁴ Miqí qímasoofaqa faiqí súqimarusa miná Sateefeena ufa írufanoo minára níranaqeenoo nífai sandúrinau. ⁵⁵ Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna Sateefeena áaku funara óori uqéeraseenoo qáfoofanoo innaarúna rakéeufanoo Ánutuna káaqa qárana áfaaqa áreenarana akooqóo márufanoo qáfanau. Yísufa Ánutuna aaqá miná ásauku uqannai kiiqíqinoo márufanoo qáfanau. ⁵⁶ Sateefeenafa qáfaidanoo náaramaseenoo qinau. Ínnee qáfaaqa innaarúna rakéemambifaqa faiqí nímaaku Ánutuna aaqá ásauku uqannai kiiqíqinoo márifaqa qáfaidaqa.

⁵⁷⁻⁵⁸ Misá miqóo márusa aiqámausa miná iriséeqa írianoo qímasee firaakarí fáaqa rúmaseeqa nísauku náaqoo áamara upeekáseeqa aiqámausa fíndimeeqee sandéeqa Sateefeena qumáreeqa rarisámammareeqa miná rafúsu qumáree áqoosai áqíqau. Áqoosai áquseeqa fáasai kóotaki Sateefeenara únna qímarusa misá kai óonisamu óonu qumáree aní qumáree ufaqá mi-samúna miná árimariqau. Misá nári siuta qamunna nísauku rakísi qumáraandoo qímaseeqa raipáqueeqee moo kúmaaraa Sauroona áikusaa áqusee Sateefeena árimariqau. ⁵⁹ Misá óonisamu árimarufanoo Sateefeenafa karaambáiqa innaaru qímasee fáaqa rídanoo qinau. Óo Karaambáiqa Yísufa qinée kúquanana anée qiní qimana qumáreeqee aneenná márianannai quqáa.

⁶⁰ Miqí qímaseenoo Sateefeenafa aqoorisáa óorindari kummáramáfufanoo firaakari fáaqa quqéenoo qinau. Óo karaambáiqa misá mandáinaina qímiana sía misáki mi-numoofá máriani, anée aunúsaa. Dóo miqí qídanoo kúqinau. Sauroofa misá qamunnasaa qímmuarifoora rakísidanoo Sateefeena árunara eedóo qímasee márinau.

Sauroofa Yísuna ufa qímarusa nárinoo ninau.

8 Mi-faasaanná kai óosana araséenoo Yeerusaree máqusaki amaanasáa rakísi-marusa úriqararawsa Yísuna ufa írimarusaki nárunnifaqaairana uqéeraqau. Yísuna afaaqasáa áqoondiuqa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara márarausara

niqiqoo fásiqausee qímariquau. Miqímandee fasiqa Yeerusareenni káqi máriqau. Káiqeesa moómoosa rufiasee miqóoqari dáraaniqau. Akaqáusa Yudeeaa máqa maaqai fíqa akaqáusa Samaria máqa maaqai sandáqau. ² Ánutunara írimarusa andeeqárausa akaqáusa Sateefeena írí ani máreeqa múnú ákundamáseeqa fíraaqóo uqanna ikíraqaséeqa soofaarí maríqau.

³ Miqóoqari Sauroofa óosana áreenoo Yísuna ufa taikáani fee qímaseenoo Yísuna ufa írimarusa nárirara áanóommasee mandá ufa qídanoo rairai qímarinau. Miqídanoo maqúsasaa óorureenoo aiqáma máaqakiaqa kéeqafidanoo Yísuna ufasáara náriraramasaidanoo nísauku qumáraidanoo maqámau rarisáidanoo múnú karafúsa máaqaki quqéemarínau. Sía faiqí kai ánaasee faqa qumáree rarisámeeqaidanoo karafúsa máqaki quqéemarínau.

Firipifa Samaria máqa maaqaki Yísuna ufa qímannimimarinau.

⁴ Miqúfaqa Yísuna ufa írimarusa miná irisée miqóoqari quqásee moo máqusa moo máqusa dáraaniqa máriqau. Míqunnai fidaqa Yísuna áufakiana qímannimimariquau.

⁵ Firipifa Yeerusaree máqusaindari sandóonaindari ánaamuru máqannaasaki óoqu fínoo Samaria máqannaasa fíraa maqusai óoqureenoo Ánutuna ásauku mundíra fasiqara Yísunara qímanniminau. ⁶ Samaria máqannaasa moómoosa Firipina ufa andeeqásee íriqau. Mifá moo áinaina faiqí dadaaqímari ainaina áuqamásoofaqa miná qáfamaseeqa ámiqimmasee miná ufa írimariqau. ⁷ Firipifa qufanoo áfaanauqa faiqí naunduráki márusauqa fáaqarumasee rafúdamaki sandée maríqau. Káqi níku nísauku úqiranauqa faqa árirutí marúsa faqa andeeqánnisee marínau. ⁸ Miqím-masoofaqa Samaria máqannaasa fíraaqóo asasímariquau.

⁹⁻¹⁰ Mi-maqusánaana áuqu moó Simoonaa amaráfa mifá Samaria máqannaafa márinau. Mifá afuneé ainaina faqaa fasiqa márinau. Moómoo áukuana afuneén-nai narí máqannaasa uqannífiqasoofaqa misá miná qáfamasoofanoo náaquqee marinau. Simoonafa miqímarunara náríara úriqararausee qímasoofaqa aiqáma tia uqanna minára kúqaa írirana faqaa fee qímasee minára káaqa rímariquau. Miqídaqaa miná máqannaasa minára Ánutunaindaraa fíraa afeekainaineé qímariquau. ¹¹ Mifá kísaaqasaa narí afuneén-nai narí máqannaá únna qímasee qímannimisooofaqa káaqa miná ufa írimariqau. ¹² Miqí márufanoo Firipifa qumuréenoo Ánutuna quqúsara ámiqira fasaasa ufa faqa Yísuna Ánutuna ásauku mundíranara qímannim-uqa faiqí ánaasee iriséeqa kúqaa fee qímasee miná qumáraqau. Qumároofanoo nammári rúmannimaqee marínau. Faiqí faqa ánaasee faqa rúmannimaqee marínau. ¹³ Simoonafa narí faqa Yísunara iriséenoo kúqaa fee qímaseenoo nammári máranau. Nammári maraséenoo Simoonafa Firipina aaqá márídanoo miná faqa óonuree anirée imarinau. Firipifa óosana oosana fíraa ainaina faiqí sía áuqaaqaa ira ainaina faiqí ánaasee dadaaqímaria ainaina áuqufanoo Simoonafa miná qáfoofanoo áaquqoofanoo márinau.

¹⁴ Yísuna afaaqasáa áqoondiuqa moo núqu niqiqoo fásiqausa misá Yeerusaree máqusai márídaqa Samaria máqannaasara Ánutuna ufara írida fee qímasee Pee-tooroonaa faqa Yoohaneena faqa niqíqamasooofaqa Yeerusaree máqusaindari Samaria máqannaasunnai óoqufiqau. ¹⁵ Óoqureeqa Samaria máqannaá Yísuna áufakiana fúkasaa írimarusara innaaru qímariquau. Náaquqara andeeqara maraquna fan-noo misá faqa náakuanifeera qímasee innaaru qímariquau. ¹⁶ Samaria máqannaasa Karaambáiq Yísuna áuqusaa kai nammári maraséeqa sía náaquqara andeeqara

maraquna máraqau. Minára náaquqara maraquana fannoo sía misáki márinau. ¹⁷ Pee-tooroosa Yoohaneesa minára iriséeqa innaaru qímasee misá faiqí ánaasee níkumu qumáree mapukúnnimaqásoofanoo náaquqara andeeqara maraquana náakimarinau.

¹⁸⁻²⁰ Simoonafa afunee fasiqa fannoo miqandá óosana nín-dafamásee qinée faqa marasée miqíanee qímaseenoo munnimma maraséenoo Peetooroosa Yoohaneesa nímianaqa náaquqara maraquana qímifaqa qeeqá maqannaa miqímannisaanee qí-masoofanoo Peetooroofa maaqí qímasee áqinoo qinau. Anée anée faqa aneenná munnimma námufaqa idá áqufua. Anée Ánutuna káqi nímira ainainara feefaurú qíannanara minára aneenná munnimma námufaqa idá áqufua. ²¹ Maasá fúnnaqoo anée sía maasá faqa moodáa rúnna fúananoo. Aní írirafa aní ámuqusaki Ánutufa qáfaiфанoo sía andeeqánoo márídanoo. ²² Anée aneenná mandá íriranakiqari quán-dakinana Ánutunara innaaru qínanoo máq aní maa-manda írirána ákiaqara min-náisaani. ²³ Qinée aní aundurái óosana qáfaidaqa túka amaneera foora sukáqarafa márídanoo. Anínna mandáinaina fannoo náaqanara foora aní rumbánoo márídanoo. ²⁴ Simoonafa mi-ufána iriséenoo tautúmaseenoo Peetooroosa Yoohaneesa minára qí-manniminoos qinau. Óo ínneeqara amanée ínneeqara Ánutunara innaaru qífanoo sía mandáinaina óosana óosana ínnée qíandée sía qínísaa kambíqaani.

²⁵ Peetooroosa Yoohaneesa Karaambáiqá áufakiana qímannimiseenoo qumu-randée Yeerusareenni kafáa óoru fíqau. Óoru fídaqara Samaria máqusa káqikaa káqikaa maqusakiaqa Yísuna ámiqira fasaasa ufa qímannimímarée óoru fíqau.

Firipifa Eetioopia máqannaa úriqararana Yísuna ufa qímaminau.

²⁶⁻²⁷ Ánutuna qangiroo moó fannoo Firipina qímaminoo qinau. Anée dóo deedaqía. Aaná moó Yeerusaree máqusaindari aadána maqa maaqa aana fannoo qám-baana fídanoo Kaasa máqusai óoqu fímari aana. Anée óonuree mi-aannára randásee paqúria. Dóo uqéeraa qufanoo Firipifa miná iriséenoo deedaqí imaree dóo miqóo finau. Firipifa fífiufanoo mi-aanná paqúrimaseenoo Eetioopia máqusain-daraa fásiqa moó mi-aannái fímarufanoo paqúrinau. Mi-Eetioopia maqusánaa fasiqa dúndúqarirafa márinau. Narí máqannaa anaasee rakísirana úriqararana munnimma aina rakísimarufa úriqararafa márinau.

(Afaandama ítirafa márinau. Óoqai uqanna ánaasee rakísirausa úriqararausa akaqáusa nári aináina dadaaqímarusa nífaandama ítimariqau. Maqee sía mi-oosanáfa márídanoo. Óoqai uqanna márinau.)

²⁸ Eetioopia máqannaa ánaasee rakísirana áuqu Kandaseenám-marifa márinau. Minásaa rakísimaru fasiqafa áfaandama ítirafa káaqa Ánutunara rímaru fasiqafa, mífá Yeerusaree máqusai narí qóosa rarisée marú karanaki Yeerusareenni óoru Ánutunara innaaru qímaseenoo óoru randéenoo ámaaqai qúmimarufano Firipifa paqúrinau.

²⁹ Náaquqara andeeqara maraquana fannoo Firipina qímaminoo qinau. Anée miná kára fímariqoo óonuraina qáfaa. Eetioopia fásiqafa narí qóosa rarisée marú karanaki fídanoo óoqai tamummáqara fasiqa Eesaiaafa ákara rúmaqoona ásaana rinoo fímarinau. ³⁰ Fímarufanoo Firipifa sandée óonureenoo miná kara ásaunkun-nai qumáreenoo mi-karána úqirafa ákaariqara sandánnoo fídanoo iriséenoo irám-mirinau. Óo maa-fasiqa, anée ásaana rímarianana óosana íridanee sía fee írida-nee. ³¹ Miqí qufanoo mi-Eetioopia fasiqáfa qinau. Moó fannoo kooroo ínaqau irini síammiridaqa. Miqí qímasee Firipinara qíní faqa uru óoqumariannee qímasoofanoo

Firipifa miná qóosa rarisée marú karanaki káqi fímarufanoo akarámáfufanoo mi-fasiqána aaqá óoqumarinau. ³² Mi-Eetioopia fasiqáfa Eesaiaana maa-akarána ásaana rímarinau.

Misá miná qumáreeqee sipsípa aandáura foora maréeqee áriranaki quqáqau.

Misá sipsípa ánaaqi asausí aukímarufanoo sía dúdeepeenoo fáaqarimarifa máridanoo sipsípa ánaaqi qúmmaarumuaa fooqána ári márufanoo kái mumúqida marínau.

Ánutuna sipsípa ánaaqi árimarufanoo mumúqida marínau. Sía moodáakari ufa qínoo fáaqarinau. ³³ Misá firaqóo asaurána ámiqau. Miná andeeqára ufa síamma íriqau. Dóo mifá naríaraa kuqufinau.

Miná ánaiqi miná áiku ásauku sía máriafa máridanoo sía minára ufa qifáranoo. Dóo narí kai márufa dóo kúqinau.

³⁴⁻³⁵ Mi-Eetioopia fasiqáfa mi-ufána ásaana rúmaseenoo Firipina írámmirinau. Tamummáqara fasiqa fannoo kúqu úfana qímaruna naríaree qímarinau fee moonáree qímarinau fee, qínaqa íria qufanoo Firipifa mi-tamummaqara fasiqána ufasáa óosana araséenoo miqóoqari finau. Miqóoqari finoo Yísuna ámiqira fasaasa ufa qímaminau. ³⁶ Dóo miqí qída narí qímami narí qímami aatáta óoqu fídanoo Firipina qímaminau. Dóo maaná nammári adeedí máridanoo. Amanée anée Yísuna áuqusaa qiní nammárika kéeqaqimaqéennaree. [³⁷ Firipifa mi-ufána iriséenoo qinau. Anée aneenná ámuqusa óokiari Yísunara kúqaa ánoonee qánaqa amaná aní kéeqamaqánaura. Mi-Eetioopia fasiqáfa qinau. Qinée Ánutuna ásauku mundíranara Yísunara kúqaa Ánutuna faiqífée qídaqaa. Anée káqi kéeqaqimaqaa.]

³⁸ Miqí qímasoofanoo qóosa rarisée marú karana daraiuaana qímamifanoo kára rafáaqafusoofaqa Firipifa faqa mi-Eetioopia fasiqáfa úriqararafa faqa nammári qámbaanai óoquireenoo Firipifa mi-fasiqána qumáreeqeenoo nammárika kéeqamaqásaanau. Kéeqamaqaseenoo ásauku qumáreenoo uqéerasanau. ³⁹ Miqandá nammárikigari áfainni uru akarámafufanoo Ánutuna maraquna fannoo Firipina áfiqamaróofanoo sía miqóo miná faqa marínau. Mi-eetioopia fasiqáfa úriqararafa sía kafáa Firipina qáfanau, asasamándeeno narí káraki akarámafufanoo dóo ámaaqaa finau. ⁴⁰ Ánutuna maraquna fannoo Firipina maréeqeenoo Asadooda máqusai múnú quqásoofanoo miqóoqari Yísuna ámiqira fasaasa ufa qímanniminoo maqúsa maqusa fífiufanoo Seesareea máqusai finau.

Sauroofa Damasakusa máqusai fímarufanoo káaqa qárafa rafáaqa finau.

9 Yísuna faiqi námu miná ufa qímannimiqa nímarufaqa minásaara Sauroofa firaqóo áanóo ídanoo nárirara rumbárara qídamarinau. Miqídanoo Sauroofa amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararana óonu qímaminoo qinau. ² Anée papiqa ákara rúmaqiminaqa qinée Damasakusa máqusai óoruree Yuda máqannaa ufa súqinnanaki kéeqafi Yísuna aatáta fímariasa paqúrimasee sía faiqí kai faiqí faqa ánaasee faqa rumbámaree Yeerusaree máqusai karáfúsaki múqu quqánauree qímasoofanoo eedóo qímaseenoo mi-eedoo qira papiqána ákara rumamínau.

³ Sauroofa Damasakusa máqusai mi-papiqána úqirafa fídanoo narí sundía namufaqa fídanoo Damasakusa máqusa adeedí rámasoofanoo innaarúnaindari káaqa qárana amanandá fannoo tautúmma amaqáseenoo Sauroona fíqu fíqumáfinau.

⁴ Sauroofa káaqa rufíaseenoo maqásaa áqufumafufanoo írufanoo innaarúnaindaraa ufa móo qinau Sauroo Sauroo anée nánaree qiní dáridanee. ⁵ Miqí qufanoo Sauroofa

maaquí qinau. Óo Karaambáíqa anée yáfee márídane qufanoo maaquí qímasee qí-maminau. Qinée Yísusa anée qíní dárímarianausa márídaqa. ⁶ Dóo maqásaaqari fín-difinana fúa maqúsaki óoru ráinanoo miqóo móo fannoo márídanoo, mifá aní aanára aamúa qínana fúa. ⁷ Sauroona faqa fusá sundíauqa Sauroofa maqásaa áqufufaqa qáfamasee innaarúnaindaraa ufa iriséeqa sía moo áinaina qáfoofanoo náaquqoofaqa nímúqusamafufaqa sía ufa qiqau káqi kásoomámbíqau. ⁸ Sauroofa maqásaaqari fín-difufanoo áfu dimbáfufanoo sía moo áinaina qáfanau. Miná sundíauqa miná ásauku qumáree rarisámeeqee Damasakusa máqusai quqáqau. ⁹ Sauroofa narí áfu dim-bóonara faqa innaarúnaindaraa ufa írúnara faqa írufanoo aundurá mandáikufanoo qaaramoo fáasaana sía nárana nanau sía nammári nanau sía áfu máqanau.

¹⁰⁻¹¹ Damasakusa máqusai Yísuna ufa írimarufa móo fannoo márínau. Miná áuqu Ananiasafa márínau. (Sía Yeerusaree maqannaa Ananiasafau. Damasakusa maqu-saindaraafa miná amaráfa.) Mi-fasannái qainá Ananiasana áfunnáranau. Karaambáíqa fannoo mi-qainnáki Ananiasana áaroofanoo qinau. Ananiasa qufanoo Ananiasafa qinau Óo Karaambáíqa máa qinée márídaqa qufanoo Karaambáíqa maaquí qímasee qímaminau. Ananiasa dóo deedaquí fúa. Anée andeeqára aatatee qímar-iana mi-maú óonuree Yudasina máaqara randásee qáfa. (Sía Yísuna ueeqóofau. Damasakusa máqusaindaraafa miná amaráfa.) Miná máaqaki Tarasusa máqusaindaraafa Sauroofa márídanoo. ¹² Dóo mifá qainámaseenoo márídanoo. Mifá aní Ananiasana qáfeenoo márídanoo. Qainásaa qáfaifana anée óonureenana miná áki-aqasa ásauku mundúseenana miná áfu máqarana ámíananoo irisée innaaru qídanoo márídanoo.

¹³ Ananiasafa mi-ufána iriséenoo rufíaseenoo qinau. Óo Karaambáíqa faiqi móo-moosa mi-fasiqánara qíní qímaqimíafaqa írídaqa. Mifá Yeerusaree máqusai aní áiku ásauku anúfa írímariasa mandóosana máránnoo nifa márídanoo. ¹⁴ Mifá Yeerusaree ámaana máaqa aanáiqikirausa misá úriqararana papiqa maramáree Damasakusa máqusai maasá aníara innaaru qímariasara rumbámaree Yeerusareenni óoqu fúa-nee qímasee úrifa márídanoo. ¹⁵ Karaambáíqa miná ufa iriséenoo Ananiasana qí-maminoo qinau. Sía anée minára rufíaa anée káqi fúa. Qinée mi-fasiqánara ru-sandeesámumandee máreeqa. Mifá qíní aináinira faiqi kámambi máriannoo. Mifá qíní dúqura qíní dáufakiana ánaamuru máqannaasa faqa nári karaambáíqauqa faqa Isaraee máqannaasa faqa qímanniminoo núannoo. ¹⁶ Qinée qeeqá oosana uqafíqaanura. Qíní ufasáara kásooqaqee árirana faqa dinee faqa máraannoo.

¹⁷ Ananiasafa mi-ufána iriséenoo máaqa paqúrimandee qáfoofanoo Sauroofa minákí márufanoo kéeqafinoo ásauku miná ákiasaa mundúseenoo qinau. Sauroo qíní qíkaqaafasaa Karaambáíqa Yísufa narí uqanna anée aanái úridana anée qá-faananoo mifá kai qíní qímaqimíafaqa anée íanannai ánídaqa. Áfu kafáa máqaaneera faqa náaquqara andeeqara maraquna aníki qumbíqaaninnanara faqa diqíqaiifaqa ánídaqa. ¹⁸ Ananiasafa miqí qímasoofanoo Sauroona áfusaa ititánnoo máriufa saqári apata fooqáafa rafóomakufanoo maqái áqufufanoo dóo miná áfu máqanau. Áfu maqáfufanoo nammáriki kéeqammamaqanau. ¹⁹ Kéeqamma amaqássoofanoo Sauroofa nárana námaseenoo dóo afaaqa ámiqufanoo Yísuna faiqi námu faqa qaaramoo fáasaana Damasakusa máqusai márídanoo misá dadaaqinau.

²⁰ (Damasakusa máqusanaasa misá moo únna Ánutunara qímarusa máriqau.) Yuda máqannaa akaqáusa mi-maqusánaki faqa máriqau. Minákí márídaqa náad-uma amaana máqa usakásee minákí kéeqafi Mooseena sándufa ásaana rúmasaídaqa

ánoona Ánutunara innaaru qídaqa Yísunara sía íriqau. Sauroofa fíndifínoo andeeqáseenoo Yuda máqannaa amaana maqaki kéeqafínoo Yísunara kúqaa Ánutuna ámaaku fee qínoo naamúaquafaq qíqau. ²¹ Irisoofanoo náaquqoofaqa qíqau. Maa-fasiqáfa Yeerusaree máqusaki Yísuna áiku ásauku nárínoonufa márídanoo, miqóoqari aanáiqikirausa úriqararana papiqa ákara rúmasoofanoo máreenoo maasá máqusai úrufa Yísuna ufa írimarusa rumbámaree Yeerusareenni múqu quqáanee qufa máa mi-fasiqáfa ani márídanoo Yísuna ufara uqéeraanauree qídaqínoo. Misá Sauroonara náqaa fee fanóo fee qaara iriranamáu fídaqínoo qímasee misá miufána qíqau. ²² Sauroofa faasaambáasaana andeeqáseenoo faiqí ánaasee Yísunara qímannimidanoo narí írirana faqa maqee maqee firaanáikinau. Mifá Yísufa kúqaa Ánutuna ásauku mundírafa márídanoo fee qímaseenoo quándakínoo óoqeenaa tamummaqara fasiqauqa ákarakinaana ámiqímasee akooqóo kooroomásee uqannífiqoofaqa qáfeeqa misá írirafa dapíkufafa misá qaara iriranamáu fiqau.

²³ Sauroofa moómoo fáasaana Yísuna ufa qímannimimarufaqa Yuda máqannaa miqóo Damasakusa máqusanaasa misá Yísuna ufara nkooqeemarufaqa áanoomasee moodáanaki suqúfiqa Sauroona árira ufa qíqau. ²⁴ Damasakusa máqusa óoni faandaamura firaafá ititánoo márínau. Kooqíki kai fímaríqau. Yuda máqannaasa Sauroonara kooqíki rakísimaríqau. Eendáki faqa fáasaana faqa rakísimarufanoo miqóo óonuraina qumárasee áruanauree qídaqa rakísimaríqau. Moó fanoo Sauroona áqoondi misá ufa írínoo Sauroona kooroo qímasee qímaminau.

(Mi-maqúsanasaa faandaamura fíqu fíquinoo márufaqa mi-faandaamurána áfuqaindari máaqa mi-faandaamuránasaa rusísaida usakée maríqau. Sauroona áqoondi máaqa faqa minakí márufanoo mi-maqáfa faandaamura atisaa káqikaaqoo ruqíanoo márínau. Faiqí minakí kéeqarana amana márínau. Áqoosaindari sía amana ánífara. Áfuqaindari amana fífara.)

²⁵ Sauroona áqoondíuqa miná ufa írimarusa eendáki qumeé Sauroona maréeqeeqa faandaamura áfuqaki máru maqanakiqari meerái mi-ruqíaranákiqari firaa afeeka uqaki rúmaseeqa mi-aamaránaki ruqíeeqee maamínni quqáseeqa sánda quíqa quíqa ufanóo óoqufiufanoo maqásaa óoqureenoo uqéekakufanoo quqásee Yeerusareenni sandée fídanoo faiqanóo óorufiufanoo óoruranau.

Sauroofa Yeerusaree máqusai óoru fínau.

²⁶ Yeerusareenni óorureenoo Yísuna áiku ásauku márúnaki óonu kéeqafufanoo dadaaqinéerufaqa misá miná qáfeeqa maasá dárímarí fee qímasee ruffíasee dáraaniqau. Mifá Yísuna ufara dóo írida fee qufaqa misá minára únna qímaseenoo maasá qumáraandoo qímasee ruffíasee sandáqau. ²⁷ Baranabasífa aniréeno Sauroona dadaaqínoo aniqumáreeqeenoo Yísuna afaaqasáa áqoondíuqa niqíqoo fásiqausee qímarusaki quqánau. Baranabasífa Sauroonara aanái óoru fímarufanoo karaambáíqa Yísufa miná áfusaa kooroo inóo qu úfana faqa qímanniminau. Sauroofa Damasakusa máqusaki Yísuna áufakiana afeekaikámánde andeeqásee qímannimuna minára faqa qímannimisoofaqa kúqaa fee qíqau. ²⁸ Miqóoqari Sauroofa Yísuna faiqi námu faqa Yeerusaree máqusai márínau. Miqóo márídanoo paasóosamandeenoo Karaambáíqa áufakiana misaqá márusa qímannimínoo ninau. ²⁹ Kirisa máqannaasa ufa qímaru Yuda máqannaasa Mooseena sándufa qímarusa írirana faqaasa Yeerusareenni animárufanoo Sauroofa Yísunara misásaimbaqa narí qímami narí qímami qídaqa afeekaikímariqau. ³⁰ Miqídaqa misá áanoomasee Sauroona ári-

rarufaqa Yísuna faiqi námu miná iriséeqa Sauroona maréeqee Seesareea máqusai quqásoofanoo dóo miqóoqari naríaraa Tarasusa máqusai narí máqusai finau.

³¹ Dóo miqóoqari Yísuna ufa írimarusa Yudeeaa máqa maaqaki márusa faqa Kariree máqa maaqaki márusa faqa Samaria máqa maaqaki márusa faqa asooáranaki máríqau. Faiqí ánaasee moómoosa Yísuna ufara eedóoqimasee minásaa atooáqau. Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna fannoo dadaaqunara misá nimana mapukínau. Misá aiqámausa Karaambáiqara náaquqoofaqa miná ufamáu fímaríqau.

Peetooroofa Rida máqusaindaraa fasiqa áiku mandáikirana andeéqaisanau.

³² Mi-aukuanná Peetooroofa aiqáma atinnai Ánutuna faiqi námu márusa fíqu fíqu níndafee marínau. Moo kári Rida máqusai Yísuna faiqi námu níndafarara óoqufinau. ³³ Miqóo faiqí moo áuqu Aeeniasafa áiku ásauku káqi úqirafa dóo miqóo náaruara faikáisee márufa márínau. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaaramoo marasée áukuana márínau. ³⁴ Peetooroofa mi-fasiqána qáfamaseenoo qímaminoo qínau. Aeeniasa Yísufa ásauku mundírafa aní ámiqimaisaidanoo. Dóo anée fíndifinana qaarí raqándaaia. Miqí qímasoofanoo Aeeniasafa fíndifinoo qaarí raqándaaínau. ³⁵ Rida máqusanaasa faqa Saroonaa máqusanaasa faqa aiqámausa aní miná úqufufaqa qáfamasee Óo qímasee quándaki Karaambáiqasaa kai atooqáfíqau.

³⁶ Moo máqusa áuqu Yoopa mi-maqusáfa Rida máqusa aaqá márídanoo. Yoopa máqusai anaasee moó miná áuqu Tabitaa námmarifa márídanoo. Yísuna ufa írimarufa márínau. Kirisa ufakíqari mi-anaaseená áuqu Doorakasa námmarifa márínau. Mi-auqúna óosana aandaú fee qímaríqau. Mi-anaaseefá káaqa kudi fasiqa anaasee áfaarida nímimarufa aiqáma kari maqee maqee misá nímimarufa márínau.

³⁷ Miqímarufa márídanoo aurírana marasée kúqínau. (Misá máaqaki tidá moó maqásaa márínau kafáa tidá moó sandáaqai afeekaíkirafa márufanoo minásaa faiqée maríqau. Óoninnai irirasú áuquqoonasaa akarámafufaqa sandáaqai tidá afeeka áuquqoonnai óoru fíqau.) Tabitaa námmarifa kuqufufaqa ánaaseeuqa miná írí marasée nammári rúmamaqásee sandáaqai tidásaa quqásee kásooqaqee ákundaree qímasee quqáqau. ³⁸ Yoopa máqusa faqa Rida máqusa faqa naráaqa naráaqa adeedí maríqau. Yoopa máqannaa Yísuna áiku ásauku Peetooroofa Rida máqusai qumumárufaqa iriséeqa qaara fasiqa niqiqoofaqa qíqau. Óo Peetooroo maasá únannai káqi káqi qúmua.

³⁹ Peetooroofa eedóo qímasee deedaqamámaree miqandá faqa óoqu finau. Yoopa máqusai óoquroofaqa miná áfiqee máaqaki mirínni sandáaqa tidásaa múruquqásoofanoo nínđafamáseenoo adeedaana ánaasee moómoosa ikíraqéeusa fíndufufaqa Peetooroonaa úqusee mi-anaaseefá áuqu nimu siutana faqa asausí faqaa siuta faqa áuqu nimúna Peetooroonaa uqafíqaida ikíraqée maríqau.

⁴⁰ Peetooroofa miná íriiseenoo aiqáma sufáfaqa áqusoofaqa mádaanai óoqufíqau. Óoqufufanoo Peetooroofa tidásaa aqoorisáunara fufanoo Ánutunara innaaru qínau. Innaaru qíqiseenoo Tabitaa námmarina írí márútinai quandáfínoo qínau. Tabitaa námmaryi dóo anée fíndífua. Miqí qímaseenoo Tabitaafa áfu maqaseénoo Peetooroonaa qáfamaseenoo rútaqínoo fíndifínau. ⁴¹ Peetooroofa miná ásauku qumáreenoo dadaaqí fíndifumásanau. Fíndifumásoofanoo Peetooroofa Yísuna ufa írimarusa faqa adeedaana anaaseeuqa faqa náaramasee uqannífiqanau. ⁴² Doorakasa námmarina fíndifumásoo úfana Yoopa máqusai aiqámai dáraanufaqa íriqa moómoosa karaambáiqara kúqaa fee qímasee minásaa mundíqau.

⁴³ Peetooroofa moómoo fáasaana Yoopa máqusai márínau. Peetooroona moo áuqu Simoonafa márínau. Mifá Yoopa máqusai moo fásiqa narí amarána Simoon miná faqa márínau. Simoonafa sipsípa burimakáu mimí minamúsa narusáidanoo ni-pata asukúsaidanoo áurumma afeekaikámasaidanoo nimisáidanoo feefaurú máree marínau.

Kooraneeriusafa qainámasee Peetooroonara qufaqa áfiqau.

10 Mi-aukuanná mi-fasanná Seesareea máqusai faiqí moó úriqararafa miná áuqu Kooraneeriusafa márínau. Mifá Roomma máqannaa ammí kiateenna márínau. Narí faqa narí sundíauqa faqa Itari máqannaa sundía fee qímariquau. ² Kooraneeriusafa káaqa Ánutunara rímaru fasiqafa márínau narí faqa narí faiqí ánaasee faqa Ánutunara innaru qímarusa máriqau. Mifá Yuda máqannaa kudi fasiqauqá maqee maqee dadaaqídanoo nárana áinaina nímimarufa márínau. ³⁻⁴ Moo fáasaana máriufanoo eenóofanoo Kooraneeriusana áfu kai pisipasamándooofanoo Ánutuna qangiroo moó ámiqimandee qáfanau. Qangiroo mifá máaqaki aniréenoo áuquramasee áaranau Kooraneeriusa qufanoo tautúmándeeno ruffaseenoo miná kai tatáqafino qinau. Óo qiní úriqararafa nánaree randáidanee. Qangiroo miná iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Ánutufa aní innaruqírana faqa anée kudi fasiqauqara qimudáoo qímariannanara faqa qáfaidanoo íridanoo aníara áididanoo. ⁵⁻⁶ Kooraneeriusa anée faiqí akaqáusa niqiqáinaqa Yoopa máqusai óoqu fútaqa faiqí moó óoqu afiqáa. Miná áuqu Simoon moo áuqu Peetooroofa ooruku námmani áfaiqaannai faiqí moó aandáu apata áurimari fasiqana narí amarána Simoon faqa márídanoo.

⁷⁻⁸ Qangiroo fannoo miqí qímasee qímamisee dóo finau. Dóo fufanoo Koora-neeriusafa miná ufamáu finoo narí máaqai aináinimaru faiqiganda faqa narí sundía moó faqa Ánutuna ufa írimaruna narí uréeqarana náaramasee qangiroo qu úfana qímannimiseenoo Yoopa máqusai niqiqoofaqa Peetooroona áfiqarara óoqu fíqau.

(Miqóoqaraasa máaqa usakásaidaqa máaqa tidá áaku aakummásee qaaramoo tída márínau. Maqásaa moo tída márínau, miná maaríqoo moo tída márínau. Meeráqoo máaqa ataufakaaqa moo tída ánnuara foo áuquqoonasaa óoqumarifi asooárana faqa suara faqa máreemarufa márínau.)

⁹ Kooraneeriusana sundía faqa aináinira faiqigara faqa Yoopa máqusai fidaqa aanái fí faiqée fímarufanoo súani qámbaanañkinau. Mi-karí Peetooroofa súani qám-baanai máaqa ataufakaaqa innaru qianée qímasee óorufinau. ¹⁰ Peetooroofa in-naaru qímarufanoo áararoofanoo misá nárana suqée márufanoo áfu pisipasamán-dooofanoo moo áinaina qáfanau. ¹¹⁻¹² Innaarúna rakéemambufanoo séera firaaná dínni dínni sánda qusúqoona mi-seeránaki aandáu sakáni ufini óosana óosana mi-nakí uqárumaseenoo innaarúnaindari mi-seera sandána quqa ququaufanoo. ¹³⁻¹⁴ Pee-tooroona aaqá qumuroofanoo innaarúnaindaraa ufa moó maaqí qínnoo qímaminau, Peetooroo fíndifina maa-seeránakinaa aandausa narusée náa, qufanoo Peetooroofa qáfamaseenoo qinau. Óo Karaambáiqi akasáa. Maasá Yuda máqannaasa sía nées-maru ainainafa kai márídanoo. Sía ánukarafauqa márídanoo. Sía qinée amana naanáura. ¹⁵ Miqí qímasoofanoo innaarúnaindaraa ufa moó maaqí qímasee qímam-inau. Ánutufa ánukamaqai ainainara sía sía ánukara fee qía. ¹⁶ Maa-ainainnára qaaramoo kári qufanoo sía írufanoo kafáa qumu aiqáma rarisámeeqee innaarúnai kafáannai quqánu.

¹⁷Peetooroofa mi-qainna óosanara randée márufanoo aundurá mandáikinau. Randée márufanoo Kooraneeriusana faiqi námu Yoopa máqusai anirée Simoona máaqa paqúrimasee kooqísaa anirée namméera qiqau. ¹⁸⁻¹⁹Simoona moo áuqu Peetooroofa maí márídanoo fee qufanoo, Peetooroofa máaqa ataufakaaqá káqi márídanoo qainá óosanara randéemarufanoo Ánutuna marauna fannoo qímaminau. Anée íria. Qaaramoo fásiqa aníara randáidaqa. ²⁰Anée fíndifi óoqi deedaqínana misá faqa fúa. Sía óonumafi íria káqi afaaqa quqásee fúa. Qínée misá niqíqáunausa aní áfiqarara ánídaqa. ²¹⁻²²Peetooroofa óoqueenoo qímanniminau. Ínnee qíníara randée maríasa maaná misá márídaqa. Ínnee nánaree qíníara randáidee qufaqa misá qiqau, Roomma máqannaa sundía kiatéena maasá úriqararafa miná áuqu Kooraneeriusafa maasá diqíqai faqa ánídaqa. Mifá andeeqára fásiqa Ánutuna amooqímarífa ámiqira fásiqa márídanoo. Yuda máqannaa aiaqma káqa minára rímaríafa márídanoo. Ánutuna qangiroo moó fannoo aníara óonu afíqee narí máaqakiara aniráinaqa ufa moó qímamianee qífaqa ánídaqa. ²³Peetooroofa misá ufa iriséenoo maréeqee máaqaki quqásoofaqa faiqéenoo iqáqoofanoo Peetooroofa faqa Yoopa máqannaa qaaramoó namu Yísuna ufa írimarusa Kooraneeriusana faiqi námu faqa fíqau.

²⁴Minamúsa fífiufaqa aanái fífaíqee fífiufaqa Seesareea máqusa óonuraqau. Kooraneeriusafa narí átiufa narí ákaqaafasáa faqa narí máaqaki suqú quqásoofaqa márídaqa Peetooroona áfeesimariqau. ²⁵⁻²⁶Peetooroofa Kooraneeriusana kooqíki óonuree kéeqararufanoo Kooraneeriusafa rafúdamakufanoo miná áikuki qúmi maree óorindari rúmafinoo Ánutufara foo miqímaseenoo innaaru qíramee qufanoo Peetooroofa miná ásauku qumáree uqéereenoo qinau, Dóo fíndífua, qínée faqa sía Ánutusa márídaqa faiqí faiqi márídaqa.

²⁷Peetooroofa Kooraneeriusana qímamidanoo máaqaki kéeqanau. Kéeqafi qáfoofanoo faiqí ánaasee ánaamuru moómoosa minakí máríqau. Minakí óoruree misá faqa maaqí qímasee qímanniminau. ²⁸Ínnee aiaqmausa maasá Yuda máqannaa óosana írimariafanoo. Maasá Yuda máqannaa ánaamuru máaqaki sía uqanna kéeqafi misá faqa áqoondiki maríasa. Maasá amaana ufa minára fíraaqóo qáoo qínoo márídanoo. Sía ánukarausee qídaqa. Dóo maqee Ánutufa qíníara sía moo ánaamuruara sía ánu kara fee qímasee rufíaa, káqi áqoondi kíannee qídanoo. ²⁹Qínée miná ufa irisáunnana anée qíníara ániannee qíanaqa qínée sía ínniara rufíeeqa káqi ániqa. Anée nánaree qíní dáareenane.

³⁰Kooraneeriusafa miná iriséenoo qinau. Ínnau qínée qeeqá máaqaki eenéemarufafa innaaru qímariafananoo faiqí moó fannoo miná qamunna káqa aréenara qámunna faqaafa qíní qífusaa kíkíqamambino qímaqíminau. ³¹Kooraneeriusa Ánutufa aní innaaruqírana írinoo aní kudi fásiqauqá qímudáoo qímasee dadaaqímariannanara írinoo qáfeenoo aníara ádidano. ³²Dóo anée faiqí niqíqáinaqa Yoopa máqusai fuaqa. Faiqí miqóo miná áuqu uqanna Simoona moo áuqu Peetooroofa márídanoo. Mifá narí amarána Simoona faqa aandáu apata áurimari fásiqana faqa márídanoo, ooruku námmari afai qaannai miná máaqa márídanoo fee qinau. ³³Qínée mi-ufána iriséeqa aaqee uqanna aníara óonu afíqee ániaqee qíqa. Anée ámiqimminana andeeqásee ánianano. Dóo maasá aiaqma maa-maqánaki óoqumarífi márúnanoo dóo Ánutufa qíqafaidano. Karaambáiqá aní qímami úfana írianeera ánídaqa.

Peetooroofa Kooraneeriusana áiku ásauku qímanniminau.

³⁴ Kooraneeriusafa miqí qímasee Peetooroona qímamisoofanoo mifá maaqí qímasee misá qímanniminau. Dóo qínée maqee maa-ainainná óosanara írídaqa. Ánutufa sía maasá Yuda máqannaasara kai áididanoo kúqaa aiqáma máqannaasa amana mana kái iaqéera áididanoo. ³⁵ Aiqámausa Ánutunara náaquqee márinaqa andeeqára óosana máraidaqa miqímarifandínausara qiníndi fee qíannoo. Aiqáma maqusanaasa amanamana kái iaqéera qídanoo. ³⁶ Ánutufa Isaraee máqannaa ámiqira fasaasa ufa asooára ufa ásauku mundírana Yísunannai qímanniminau. Mifá aiqáma maqannaa Karaambáiq. ³⁷ Yudeeaa máqa maaqai firaqóo kambíqoo ainainara Yoothaneefa nammári nímimaru aukwana óosanaraseenoo kambíqanoo máridanoo. Kariree máqa maaqaki óosanaraseenoo miqóoqari aiqáma Yudeeaa máqa máaqakina fífaininau. Ínnee maaqóo máriasa minára Yísunara dóo írimariafanoo.

³⁸ Ánutufa narí náaquqara maraquuna Yísuna Nasareetee máqusaindaraanasaa adíamaqásoofanoo Ánutuna afeeka máreenoo aiqámai óonuree anirée ínoo qimudáoo qínoo Sadannana áuraarai máriusa qumáreenoo aurímarusa faqa káqi márusa faqa aiqámausa idaaqamánnisanau. Ánutufa qumeé miná faqa nídanoo dadaaqufanoo mi-oosanna oosanna ainainná áuqeemarinau. Ínnee minára faqa dóo írimariafanoo. ³⁹ Yuda máqannaa máqusa faqa Yeerusaree máqusaki faqa Yísuna áuqoo ainaina qinée faqa akaqáusa faqa qífunnai qáfaafanausa máridaqa. Misá miná mara máree pirímmannai aunírira saqarisaa áriqau. ⁴⁰ Qaaramoo fáasaana áiqaróofanoo Ánutufa kúqiranakinaana miná uqéera fíndifinau. Fíndifinoo maasá qífusaa kooroomámbinau. ⁴¹ Sía aiqámausa nífusaa kooroo inau. Ánutufa maasá rusandeesámumandee mároosa maasá qífusaa kai kooroo ináu. Ánutufa kúqiranakiqari uqéerasoofaqa maasá miná faqa nárana nammári náafanausa máridaqa.

⁴² Mikamúqoo maaqí qímasee maasá naamúaqinoo qinau. Ínnee qiníara maaná faiqí ánaasee nóori kándamasee qímannimiaqa. Ánutufa qiní Yísusara káqi máriasa faqa kúqirausa faqa misá rainásee idáki fee innaarúnai fee quqánnisáanausee qinau. Minára faqa ínni aiqámausa máa maqee máriasa faqa qímannimidaqa. ⁴³ Peetooroofa mi-ufána Kooraneeriusana áiku ásauku qímannimiseenoo maaqí qinau. Ánutuna tamummáqara fasiqausa aiqáma Yísunara qídaqa ákara rímariquau. Maaqí qímariquau. Aiqámausa miná saqárikinausa Ánutufa miná áuqu afeekannái misá mandáinaina numoo minínnisaannoo.

Ánutuna maraquuna fannoo Kooraneeriusana áiku ásauku náakinau.

⁴⁴ Peetooroofa miqí qímarufanoo Ánutuna náaquqara andeeqara maraquuna fannoo innaarúnaindari qumuréenoo aiqámausa Peetooroona ufa írimarusasaa rafáaqa-fumannimaqanau. ⁴⁵ (-) ⁴⁶ Maraquuna fannoo náakufufaqa dadaaqufaqa moo máqannaa ufa sía írimaru ufausa qímariquau. Ánutuna firaanáikiranara faqa firaqóo amooqímariquau. (v 45) Yuda máqannaasa qaaramoonámu Peetooroona faqa Yoopa máqusaindari qúmusa mi-ainainná qáfamaseeqa náaquqoofaqa qiqau. Óo Ánutufa narí náaquqara maraquuna ánaamuru faqa nímidanoo. Sía Yuda máqannaasa kái nímidanoo.

⁴⁷ Peetooroofa míquna níndafamaseenoo Yuda máqannaasa narí faqa ánusa qímanniminoos qinau. Maa-fasiqáusa Ánutuna náaquqara andeeqára maraquuna dóo máreea, maasá Yuda máqannaasa íafanandeemmiafanoo. Yáfasiqa fee moó fannoo

nammári nímiranara qáoo qíannoo fee sía amana moó fannoo qáoo qíannoo. Dóo nímia. ⁴⁸ Miqí qímasoofaqa Ánutuna ásauku mundírana Yísuna áuqusaa nammári máraqau. Miqímasoofanoo Kooraneeriusafa asasídanoo Peetooroonara káqikaaqóo máriannee qufanoo eedóo qímaseenoo misá faqa qaaramoo fáasaana márínau.

**Peetooroofa Kooraneeriusana qímamufanara
narí aqoónausa Yeerusareenni óoru qímanniminau.**

11 (Isaraee máqannaasa aiqáma Ánutuna ufara maasáindi fée kai qímariquau. Ánaamuru máriasara sía misáindi máridanoo fee qímariquau. Ánaamuru-ara sía ánukarafauqa márínara sía misá máaqaki kéeqaa, sía misá nárana naaqée qímariquau.)

¹ Yísufa niqiqoo fásiqausa Yeerusareenni márusa faqa Yísuna ufa írimarusa Yudeeaa máqa maaqai márusa faqa ánaamuru márusa misá faqa Ánutuna ufa máreeaa foó qiquau. ² Peetooroofa Seesareea máqusaindari Kooraneeriusana maqúsaindari Yeerusareenni óoru fúfaqa miqóoqaraasa Yuda máqannaasa Yísuna ufa írimarusa Mooseena sándufara rímarusa misá aiqáma Peetooroona áqidaqa qiquau. ³ Anée ánaamuru máaqaki misá faqa máriaanafa misá faqa néeneeanafa animáriananoo. Sía Yuda maqannaa fáinanduqiraua faqa máriaananoo. Náqaa fee ifanée miqínanee. Maasá Yuda máqannaasa sándufa rukíeenana miqíananoo. ⁴ Peetooroofa miná iriséenoo óosanaindari aiqáma ainainara qímanniminoo qinau.

⁵⁻⁶ Firaa seera moó dínni atinai moó dínni atinai qaara faqa qaara faqa átinai sánda rumbánoo márufanoo innaarúnaindari moó fannoo mi-sandáusa quaqée ídanoo quqáaqáa ímarufanoo qíní daaqá quqásoofaqa minakínaa ainaina ámiqimasee qáfaqiafana. ⁷⁻⁹ Innaarúnaindaraa ufa moó qímaqiminoo qinau. Peetooroo dóo fíndifi arusée náa qufaqa qínée maaqí qíqa. Óo Karaambáiqua sía uqanna. Sía sía ánu kara aandau qínée moó néemariqia. Maqee maaná sía naanáuree qímasaunanoo innaarúnaindaraafa qinoo, Ánutufa maa-ainainnára ánu karafauqa máridanoo fée qímasaifana anée sía minára sía ánu kara fee qía. ¹⁰ Mi-ainainnára qaaramoo kári qáoo qúnanoo dóo qumu rarisáma innaarúnai quqéenoo.

¹¹ Miqí márúnanoo kai Seesareea máqusaindari qaaramoó fásiqa niqíqaasá anirée qínée márúna maqana kooqíki anirée qíníara randéeeaa. ¹² Ánutuna maraquana fannoo qíníara káqi rakémasee misá faqa fúannee qinoo. Máq máriasa qíkaqaafasaa qísauku dínni taikásee dínni ani moodáa marasée qíní faqa Seesareea máqusai óoqu fíqau. Maasá aiqáma óoquiree Kooraneeriusana máaqaki kéeqaquau. ¹³ Kéeqafufanoo Kooraneeriusafa Ánutuna qangiroo qáfoonara maasá qímaqimínau. Mi-qangiroofá miná máaqaki kíkíqamambi qímaminoo qinau. Kooraneeriusa anée faiqí akaqáusa niqíqáinaqa Yoopa máqusai óoquiree faiqí moó miná áuqu uqanna Simoonaa moo áuqu Peetooroo miná óoqu áfiqee úruaqa. ¹⁴ Mifá ururéenoo ufa qímannimisáinaqa anée faqa aní áiku ásauku faqa innaarúna asumu márírana oosana írifaranoo fée qinau. ¹⁵ Mi-qangiroofá fufanoo Kooraneeriusafa narí aináinira faiqiuqa aqíqoofaqa qíní qífiqee Kooraneeriusana máaqaki quqáqísóofaqa qínée Peetooroosa ufa qímannimirara óosana arasáunanoo náaquqara andeeqara maraquana fannoo óoqai indaarú maasá dáakinoo máriufa maasá undée Kooraneeriusana máaqaki máriasa náakinau. ¹⁶ Miqí márúfaqa qínée óonumafi iriséeqa Karaambáiqua maasá faqa maasáki máridanoo maasá qímaqiminoo qinau. Yoohaneefa nammáriki kéeqannimaqidanoo kásooqaqee qínée maraqunaki kéeqannimaqaanaua qufaqa íriafannana. Qínée mi-

ufána iriséeqa Kooraneeriusana máaqaki náakirana qáfamaseeqa iriséeqa minára inni qímannimidaqa. ¹⁷ Maasá Yísuna ásauku mundírana saqárikiafanoo Ánutufa narí káqi nímira ainaina narí náaquqara andeeqara maraquana maasá qíminau. Miqí kai másee Seesareea máqusai ánaamuru faqa káqi nímínoo. Qínée yáusee márídee Ánutunara qáo qianáuree. Sía amana.

¹⁸ Yeerusaree máqannaa Yísuna ufa írimarusa mi-ufána iriséeqa dóo ufa Pee-tooroona áqimaruna taikásee quándaki Ánutunara asasídaqa qiqau. Óo Ánutufa ánaamuru naundurá quandárana faqa náaru náaru márírana faqa dóo misá faqa nímínoo. Sía maasá Yuda máqannaasaindi kaifau. Miqí qúfanoo mi-ufáfa dóo taikánau.

Antiooka máqusaindaraasa Yísuna ufa írimarusa mi-ufána.

¹⁹ Mi-ufa suqírana sía kambíqooqoo Sateefeenana árukari dóo miqóoqari Yísuna ufa írimarusa quqásee ánaamuru máaqa máaqa dáraanimámبيقau. Akaqáusa Fooeenisia máqa maaqai fiqau. Akaqáusa Antiooka máqusai fiqau. Akaqáusa Sipurusa máqa maaqai fiqau. (Sipurusa ooruku námmani qámbaanai ámuuaqunamu máridanoo. Faiqí ánaasee moómoo miqóo máriqau.) Miqímasee ánaamuru máqusa márufafa Yuda máqannaa misáki animárusa misákai Yísunara qímannimimariqau. ²⁰ Akaqáusa Sipurusa máqannaasa faqa Sireenee máqannaasa faqa Antiooka máqusai óonu márídaqa ánaamuru márusa ásauku mundírana Yísuna ámiqira fasaasa ufa ánaamuru qímannimimariqau. ²¹ Karaambáiq afeeka dadaaqúnara Antiooka máqannaasa ánaamuru moómoosa uqanna Karaambáiq ufa asasamásee íríqa aiqámausa minásaa kaimma atooqáqau.

²² Antiooka máqannaa ufa fannoo Yeerusareenni óoruroofafa misá irisée Baranabasina aqiqoofanoo Antiooka máqusai óoqu fínav. ²³ Óoquireenoo níqafamáseenoo asasínoo qímannimidanoo qinau. Ínnee ínneeqa nímuqusa óokiari kúqaa karaambáiqasaa mundúfuaqa náaru náaru miqóokai nóori runúseeqa fuaqa. ²⁴ Baranabasifa andeeqára fasiqa márínau. Náaquqara andeeqara maraquana minakí qumbiqárafa márufa. Yísunasaa káaqa mundírafa márínau. Mi-fasannái faiqí ánaasee Antiooka máqusanaasa moómoo karaambáiqasaa atooqéemariqau.

²⁵ Baranabasifa Antiooka máqusaindari Tarasusa máqusai óoruree Sauroonara randárara fínav. ²⁶ Paqúrimaseenoo áfiqeenoo Antiooka máqusai animáridaqa faiqí ánaasee moómoo Ánutuna fasáasa ufa qímannimimariqau. Moodáa aukwana miqóo máraqau. Antiooka máqannaasa miqóoqari óosana araséeqa Yísuna ufa írimarusara fúka núqu Kristianne qímaríqau. (Maasá ufakíqari ásauku mundírana áiku ásauku kámambíqa máríasee qímaríqau.)

²⁷ Mi-aukuanná Yeerusaree máqusaindari fúka tamummaqara fasiqauqa Antiooka máqusai óoqu fíqau. ²⁸ Miqóo márídaqa misákiqari moo fásiqa áuqu Akabusafa fíndifínoo Ánutuna maraquannai maaqí qímasee qímannimínoo qinau. Kásooqaqee aandaroo aiqáma máqa maaqaki náruannoo. (Kásooqaqee Karaudiusafa Roomma máqannaa úriqarara kiapafa máru aukwana mi-aandaroofá kambíqafínoo nárínau.) ²⁹⁻³⁰ Antiooka máqannaa Yísuna áiku ásauku nári niqóónausa Yudeeaa máqusai márusa aandaroo nárunara dadaaqiaqéera qiqau. Aiqámausa nári nimana nimana kái munnimma qumáree Baranabasina faqa Sauroona faqa nímuqafa Yudeeaa máqa maaqai nímíra óoru fíqau.

Eeroodeefa Yameesana kuqáruuseena Yoohaneena karabúsaki quqánau.

12 Mi-aukuannái mi-fasannái Eeroodeefa Yudeeaa máqa maaqai faqa Kariiree máqa maaqai faqa Peereea máqa maaqai faqa Samaria máqa maaqai faqa misá kiapafa firaafá Eeroodeefa máridanoo Yísuna ufa írimarusa nári-rana óosana arasée nárimarinau. ²Eeroodeefa Yoohaneena áfasaana Yameesana qumáree rumbáseenoo rákinoo nu páipanannai anuka ateehá áqino qumámarinai. Yuda máqannaasa Yísuna ufara níkoqeeamarusa míqunna qáfamasee asasámmiqau. ³Minára asasufanóo Eeroodeefa miqíaqoo fee qímasaida kafáa miqíanauree qímaseenoo Peetooroona faqa qumárararee qímarinai. Ooruku síai feemu qoomaqunaki Peetooroona maaqímasee qumáranau.

⁴Yameesana arúséenoo Eeroodeefa kafáa miqóoqari ooruku síai feemu qoomaqunaki Peetooroona qumáraseenoo ruúmbeeqeenoo karafúsa maqaki quqá-soofaqa sundíauqa moómoo rakísimariqau. Qísaukuqara taikásee qíku dínnei taikásee dínnei aní moodáa marasée sundíauqa eendáki faqa fáasaana faqa rakísimariqau. Áinnaaqarara qoomaqa taikáfinaqa miná maaríqoo aiqámausa nífusaa áru-anauree qinai. ⁵Yísuna ufa írimarusa minára iriséeqa Ánutunara maqee maqee firaaqóo Ánutunara innaaru qímariqau. Peetooroona sía áruanifeera miqímariqau.

**Qangiroo eendáki qumuréenoo Peetooroona
karafúsakinaana maréeqeenoo káqinni quqánau.**

⁶Moo fáasaana Eeroodeefa dúna iqáqaranasaa faiqí nífusaa Peetooroona áfiqaseeqa faiqí nífusaa áruanauree qímasoofanoo mi-eendánakina Peetooroofa sandáandoo qímaseenoo firaa sainanda qaaraqándannai rumbáseenoo karabúsa maqaki quqánau. Sundía qaaraqánda minásaa rakísimarufanoo Peetooroofa miqandá dínnei dínnei qámbaanai faiganau. Moó fannoo Peetooroona dínnei asauku namu faqa narí ásauku namufaqa moo sáinanda rumbánau. Kafáa dínnei ásauku namufaqa moo súndia ásauku namufaqa moo sáinandannai rumbánau. Akaqá sundíauqa kooqíki rakísimariqau.

⁷Mi-eendána qámbaanai miqíqa márufanoo karafúsa maaqaki qangiroo moo kíkíqinoo márufannoo káaqa qárafa firaafá qéemarufanoo qangiroo fannoo Peetooroona áfaurinoo fíndifua qufanoo tautúmma uqéera qáfoofanoo sáinanda ásaukuqarasaaqaraa sáinanda narí kai idukúaki maqásaa áqufiqu. ⁸Áqufufanoo qímaminai, aneenná pikápa atukarasée aneenná áiku ánaamu upekásee rumbásee aneenná asaúsí faqaa siuta afisúmaree fíndifi dóo qiní faqa ánia.

⁹Peetooroofa miná iriséenoo aiqáma ainaina mifá undée undeemámareenoo dóo miná faqa maqúsai ráudanau. Peetooroofa qangiroo faqa fídanoo qainásaa miqídee qinai. ¹⁰Misá kooqí áfaisaa rakísimaruqoo qumuréenoo qúminnaaqareenoo dóo miqóo mádaanai márúsakiaqa qumuréenoo dóo miqóo firaa kooqí qáinnannai ititára kooqíki mádaanai kooqíki qumuroofanoo naríkai mi-qainna kooqífa atúafufanoo miqandá maqúsai ráudamaki fíqau. Aatáta óoqufidaqa káqikaaqoo kísaaqasaa óo-qufimarufanoo qangiroo fannoo máfi aisáseenoo tautúmakino qumárafufanoo Peetooroofa naríaraa kai kíkíqinoo márinai.

¹¹Dóo narí kai kíkíqinoo máridanoo narí aundurannái kai írinoo qinai. Dóo qiné qumásee óonumafi íridaqa sía qaináu. Ánutuna qangiroo fannoo qiní maréeqee Eeroodeena ásaakukinaana maréeqee karafúsakinaana idukúeeqeenoo mádaanai

quqéenoo. Yuda máqannaasa qiníara kúquanifeera asasíaanákinaana maréeqee káqinni quqáqiseenoo.

¹²⁻¹⁵ Miqí qímaseenoo Peetooroofa narí márianinnanara iriséenoo Yoohaneena amaráfa moo áuqu Marakafa miná ánoona Mariana amarána máaqai finau. Sía Yísuna ánoofau miná ánoona amarána miná máaqai finau. Yísuna ufa írimarusa moómoosa suqíqa márída Peetooroofa sía kúquanifeera innaaru qímarufanoo Peetooroofa mádaanaí anirée asukunai kooqí árinau. Árimarufanoo aináini marú manaaqafa miná áuqu Roodanammariifa kooqí atúararee qímasee óoquroofanoo Peetooroofa faandaamura kóoqiki áqoosaindari kooqí árinoo kooqí atúanee qufanoo mi-manaaqáfa Peetooroona ufa kái iriséenoo firaqóo asasamáseenoo sía kooqí atúanaú, káqi quqasee sandéenoo faiqí márunnai sandée óorureenoo qímanniminai. Óo Peetooroofa mádaanaí kíkíqinoo márídanoo fee qufaqa misá qiqau sáa anée fúrufarida qíra sáa mifá karabúsaki márídanoo.

Miqí qufanoo Rooda námmarifa asasídanoo kooripóo kooripóo qídanoo qíman-nimufaqa misá qiqau. Sáa miná amana miná qangiroo márídanoo fee qiqau. (Óoqai mi-kamúqoo Yuda máqannaasa nári faiqí ánaasee faiqi námu maí márufanoo misá qangiroo innaarúnaindaraasa rakísi nimaqee maríafaqee qímaríqau.) ¹⁶ Misá miqí qídaqá narí qímami narí qímami marúfanoo Peetooroofa káqi áqoosai márídanoo kooqí árimarinau. Miqídaqá qumu kooqí atúasee Peetooroona qáfoofanoo káaqa náaquqanau. ¹⁷ Peetooroofa ururée ásaukunnai misá ufara qáoo qímaseenoo Ánut-ufa narí karabúsakinaana mároo úfana qímannimiseenoo moó Yameesana faqa narí áiku ásauku Yísuna ufa írimarusa faqa qímannimiaqee qímasee úriqaree Eeroodeefa maaqóo paqúrimasee dárúandoo qímasee moosáa kukéeqarannai finau.

¹⁸ Iqáqoofaqa kanánaana Peetooroonasaa sundíauqa rakísíusa qáfoofanoo sía már-ufaqa firaqóo tutuqída randée maríqau. ¹⁹ Eeroodeefa minára iriséenoo randáaqee qufaqa randáqanusia sía paqúriqau. Eeroodeena áranaqoofanoo narí sundíauqa rakísíusa minára iréeseenoo aiqáma misá náru taikánaú. Miqóoqari Eeroodeefa Yudeeaa máqa maaqaindari Seesareea máqusai óoqu marínaú.

Eeroodeefa kúqu úfana.

²⁰ Tíree máqusanaasa faqa Sidoona máqusanaasa faqa mi-maqusaqandá Eeroodeena quqúsaki márídaqa Eeroodeena maqásaaqaraa nárana marasáida néemariqau. Nári maqá mandáikunara miqí maríqau. Eeroodeefa mi-maqusaqandá rairai qíman-nimaqée márufafa misá nánanara irisée maasá nánanara fímarunna aana ititaandoo qímasee moodáanaki suqúfufaqa Eeroodeena faqa asooára ufa qianée qímasee qúmíqau. Óoqureeqa Eeroodeena máaqasaa rakísímaru fasiqana miná áuqu Baratusa miná áqoondikamásee munnimmaina amisée anée maasára ámiqira ufa kai óoquree qímami marinaqa maasá ínnaaqiana óoquree miná faqa ufa qianáuree qímasee miná ánaaqiana óoqureeqa Eeroodeena faqa ufa qiqau. ²¹ Ufa qu fáasaana Eeroodeefa narí kiapausa qammunna ámiqirana afisúseenoo ámiqira siaqa kiapausaindi miná múqu quqásee minásaa márída ufa qímannimimarinau. ²² Ufa qíman-nimisoofaqa mi-maqusánaaqanda fífaú únna qídaqá amooqídaqá fáaqa quqásaida qímaríqau. Maa-fasiqáfa Eeroodeefa sía faiqí faiqífaú moo ánutufa márídanoo.

²³ Miqí qímarufanoo Ánutuna qangiroo fannoo qumeé Eeroodeena kuqámmarusanau Eeroodeefa misá amooqíra ufa irisée sía qáoo qímasee Ánutuna amooqiaqée

qíra ufa sía qímannimuna ákiaqara dóo miná kuqámmarinau. Miná aundurái qimí moómoo néeneesoofano kúqinai.

²⁴ Eeroodeefa káqi máru aukuaana Yísuna ufa taikáanifee qímasaidano miná ufa írimariusa nárino rumbéeno ímarinai. Ánutuna ufa fannoo sía taikéeno sía káqi máruqoo kai márínai. Firaqóo dáraanino dóo fifaininai.

²⁵ Baranabasifa faqa Sauroofa faqa Antiooka máqusanaasa Yísuna ufa írimariusa munnimma áqusoona múru Yeerusaree maqannaasa nimisé Yeerusaree máqu-saindari kafáa ururandée Antiooka máqusai kafáa óoqu fíqau. Miqandá moo kú-maaraa qaara auqufáqaana moo áuqu Yoohaneena amaráfa moo áuqu Maraka mi-kumaaraaná faqa áfiqee Antiooka máqusai óoqu fíqau.

Baranabasisa Sauroosa Yísuna ufa qímannimirara niqiqoofaqa fíqau.

13 Antiooka máqusai Yísuna ufa írimarusaki Ánutuna tamummáqara fasiqa akaqáusa máríqau. Ánutuna ufara qímannimimarusa akaqáusa máríqau. Misá núqu Baranabasifa faqa Simeeonara dundúqarira fee qímarufa faqa máríqau. Rukiusafa Sireenee máqusaindaraafa moó fannoo márínai. Manaeenafa Eeroodeefa narí máaqaki fírimarufa moó fannoo márínai. Sauroofa faqa márínai. ²⁻³ Minamúsa moodáanaki márufaqa márídaqa qúsasaa nárana minnísee náarara márídaqa Ánutunara innaaru kái qída máríqau. Miqí márufano naaquqara andeeqara maraquna fannoo qímanniminoo qinai. Ínnee Baranabasina faqa Sauroona faqa mara quqásai náaduma quqásai faqa miqandá náaduma qinée moo sáika nímianaurano qufaqa misá mi-ufána irisée sía nárana narai káqi innaaru qímaríqau. Innaaru qímasee Sauroona faqa Baranabasina faqa nísauku misásaa quqásee dóo niqíqau.

Baranabasisa Sauroosa Sipurusa qáfumaki fíqau.

⁴ Baranabasifa faqa Sauroofa faqa náaquqara maraquna fannoo niqiqoofaqa Seereeusia máqusai óoquree sípaki akarámafufaqa Sipurusa máqa maaqai fíqau.

(Sipurusa máqannaasa ánaamuru náaduma ufa qímarusa máríqau. Yuda máqanna akaqáusa misáki óonu máríqau. Baranabasifa mindáraa Yuda máqannaafa márídano narí máaqai finau.)

⁵ Sípa fannoo Sipurusa máqusa moo áuqu Saramisa máqusai múnú quqásoofaqa miqandá sípakiqari maqásaa áqufufaqa Yuda máqanna miqóo márusa ufa suqíra máqaki kéeqafufaqa Ánutuna fasáasa qíra ufa miqóo Yuda máqannaasa qímannimariqau. Mi-kumaaraafá moó fannoo misá faqa fufá Yoohaneena amaráfa moo áuqu Marakafa mifá faqa dadaaqídanoo qímannimimarinau.

⁶ Sipurusa máqa maaqa ooruku námmaryi fíqu fíqu inoo márufano fíraa afuma márufaqa faiqí ánaasee maqúsa moómoo márínai. Sauroona faqa Baranabasi faqa, misá Saramisa máqusaindari maqámau fífiufaqa mi-maqa maaqána dínnyi ati Paafoosa mi-maqusánai fíqau. Mi-maqusánaki afunee fásiqa moó paqúriqau Yuda máqannaafa márufa márínai. Miná áuqu Barayisunee qímaríqau. Mifá naríara tamummáqara fasiqa fée qímarufa únna qírafa márínai. ⁷⁻⁸ Mi-maqa maaqánaki máru kiapana áuqu qaara auqu faqáafa márínai. Moo áuqu Seerakiusafa moo áuqu Paurusafa márufano úriqarara kiapafa márufano mi-afunee fasiqáfa miná áqoondi márínai. Mi-kiapáfa írirana faqaafa márufa mifá Baranabasina faqa Sauroona faqa náaramasee qinai. Anirée Ánutuna ufa qífaqa íria qufano afunee fásiqa fannoo

minásaa ititéemarinau. Kiapafa sía Yísunara írianifeera miqí márínau. Mi-afunee fasiqána moo áuqu Kirisa ufakiqari Eerimasa márínau.

⁹ Sauroona moo áuqu Paurooneé qímariqau. Pauroofa Eerimasana rafáaqafiranara qáfamasoofanoo náaquqara maraquna fannoo áakufunanoo afunee fásiqa óoriki qáfamaseenoo qímaminau. ¹⁰ Anée Sadannana ámaaku márianafa máriananoo anée aiqáma ainaina andeeqára ainaina namuqáa márianafa máriananoo. Anée mandáinaina níkaru qíra ainaina aníki qumbiqánnoo márifa máriananoo. Anée maqee maqee Ánutuna kúqaa ánoonufa qumáreenana uíqaa íqamméeqeenana nímimarianna fasiqafa máriananoo. ¹¹ Dóo maqee Ánutuna ásauku fannoo aní rafáaqá fúananoo. Aní áfuqara dimbáfinana sía súani káaqá qáraná qáfeennaranoo. Miqí qímasoofanoo áfu aiqámaqara dimbánu asukuna arufufanoo miqóo míki mákamminau. Yáfee qíní qísauku qumáreenoo aaná uqaqífiqaanoofée qínau.

¹² Kiapafa mi-fasiqána áfu dimbáraná qáfamaseenoo Karaambáiqá fasáasa ufa irisoofofanoo áaquqoofanoo kúqaa ánoona fee qímasee írinau.

Baranabasisa Sauroosa Antiooka máqusa amarána maqúsai fiqa Yísuna ufa qímannimiqau.

¹³ Pauroofa narí aqoónausa faqa Paatoosa máqusaindari maqámau ooruku nám-mari áfainni óoqureenoo sípaki akará máfufanoo nammári amuaqumau Pamafiria máqa maaqaki Peeraka máqusai mi-sipánaki finau. Miqóo óonureenoo Yoohanee moo áuqu Marakafa ákooqoofanoo quqáseenoo Yeerusareenni anirandée kafáa moo sípaki finau.

¹⁴ Baranabasisa faqa Pauroosa faqa Peereeka máqusaindari Pisidia máqa maaqai moó Antiooka máru máqusai maqámau fiqau. Miqóo óonuree marikíqa Yuda máqannaa misáki animárusa ufa suqíra maqaki kéeqafi óoqumariqau. Sariríqasaa nári amaanasáa kéeqafi óoqu maríqau. ¹⁵ Yuda máqannaa amaana máqasaa rakísir-
ausa Mooseena sándufa faqa tamummáqara fasiqauqa ufa faqa ásaana rúmaseeqa Baranabasina faqa Pauroona faqa qáfamasee qímannimidaqa qiqau. Óo maasá qíkaqaafasaa ínneeqara aamúa qíra ufa ínنيqaraki márinqa faiqí ánaasee qímannimifaqa maasá íriaqa. ¹⁶ Pauroofa fíndifínoo ásaukunnai misá rafáaqá fínoo qínau. Dóo qínée qímannimianaúra. Miqí qímaseenoo fíndifi maaqí qímasee qímannim-
inau. Óo qíní qiqoónausa Isaraee máqannaa faqa ánaamuru máriasaa faqa maa-
maqánaki Ánutunara innaaru qímariasaa qíní ufa íriaqa.

¹⁷⁻¹⁸ Isaraee máqannaasa Ánutufa maasá qikeekú qíkaakú rusandeesámuman-
deenoo nári maqusa minnísee Isipa máqa maaqai óoqureeqa faiqí asumu áreeqa
moómoosa kambíqau. Ánutufa narí afeekannái nífiqeeqeenoo aadána máqasaa
quqáseenoo qaara fasiqa níku nísauku taikásee aukuanasaa misá faiqí ánaasee
qummaara Ánutuna árufanoo sía nárínau, faiqiara foó áakuseenoo rakísi ní-
maqeemarinau. ¹⁹⁻²⁰ Miqóoqari Kannaana máqa maaqaki márusa qísauku taikásee
dínni ani qaara marasée máqannaasa náru taikáseenoo Isaraee máqannaa mi-
maqána Anutufa nimisoofaqa 450 aukuaana kísaaqasaa moómoo aukuaana minakí
máriqau. Dóo miqóoqari faiqí ánaasee rakísiaqeera Ánutufa faiqí moómoo saika má-
fufaqa márídaqa rakísinnimaqee maríqau. Misá maríkufanoo tamummáqara fasiqa
Samueerafa kambíqanau. Siásaiuqa fífiufaqa dóo Samueeranasaa múnú taikánau
dóo miqóoqari tamummáqara fasiqauqa máriqau. ²¹ Maasá qikeekú qíkaakú moo
káraambaiqaikammásainaqa maasáki máriani fee qufanoo Ánutufa Beesaminna áti

Sauroona amarána Kisana ámaaku miná níminau. Sauroona amaráfa qaara fasiqa níku nísauku taikásee áukuana rakísinnimaqée márínau.

²² Ánutufa miná máfi afeeqásee Dafidina karaambáiquaikinau. Karaambáiquaikamáseenoo Ánutufa maaqí qímasee Dafidinara qinau. Dafidifa Yeeseena ámaaku márifa qinée minara dídidanoo. Mifá qíní íriranamau fímarifa márídanoo náaru miqílkai ínoo qíní íriramau fúannoo. ²³ Dafidina áti moó fannoo Yísuna Ánutufa maréeqeenoo Isaraee máqannaa asumu máree maríanninara quqánau. Narí tamummáqara ufamáu kai Yísuna quqánau. ²⁴ Yísufa anirée qímannimira aukuaana adeedí roofanoo Yoohaneefa nammári nímimarufa aiqáma Isaraee máqannaasa maaqí qímasee qímanniminu. Ínneeqa mandáinaina minnísee Ánutunai ubeekámafiqa miná ufa irisée nammári marasée máriaqa. ²⁵ Yoohaneefa nammári nímimarufa miná saika áukuana taikáidanoo maaqí qímasee faiqí ánaasee qímanniminu. Ínnee qíní yáfasiqanee fee qídaqee. Sía qinée ínnee áfeesimaria fasiqausau márídanoo. Dóo mifá qíní qínáaqíanna qúsasaa aniráannoo. Mifá andeeqárafa máríannoo. Qinée miná uréeqarasa uqanna márídaqa, sía amana miná káqikaaqoo dadaaqianáura.

²⁶ Óo qíní qiqóónausa Abarahaamana akeekú akaakú máriasa ánaamurundari anirée innaaru qímariasa faqa Ánutufa maasá qumáaraaninna úfana qiqáki quqéeno. ²⁷ Yeerusaree máqusanaasa tamummáqara fasiqa ufa ásaana rúmasee sía miná óosana ámiqimandee irisée Yísuna qáfamasee sía maasá asumu qumáaraaninna fee qímasee tamummáqara fasiqa ufamáu Yísuna árirariqau. ²⁸⁻²⁹ Misá miná árirufara randóosia Piratoofunnái áfiqee múnusoofanoo qufaqa áriqau. Aruséeqa tamummáqara fasiqa ufa undée undée kaimma taikáseeqa dóo miná írí aunírira saqarisaa qaraana tatúsee dóo ákundaqau. ³⁰ Qaaramoo súanisaa márínoo Ánutufa miná kafáa mara fíndifinau. ³¹ Fíndifumasooafaqai faiqí ánaasee moómoosa káqi máru kamuqooraa miná faqa Kariree máqa maaqaindari Yeerusareenni nídaqa qáfamaqoosa fíndi funa qáfamaseeqa mifá fíndifunara Isaraee máqannaa qímannimidaqa kooroo ídaqa.

³² Maasá mi-amiqira fasaasa ufána maí anirée ínni qímannimirara ánidaqa. Óoqai maasá qikeekú qikaakú qíma afeekaikámáqoona ánoona kúqiranakinaana uqéera fíndi finannai maasá kooroomáqiminoo. ³³ Dafidina idí ákara fíraa kamu 2 Ánutuna ufara maaqí qinau.

Anée qíní qímaaku máríannoo

Maqee qinée aní ákausaikidaqa.

³⁴ Kafáa Ánutufa Yísunara kúqiranakiqari fíndifuaninnanara faqa sía putaaíanninannara faqa maaqí qinau.

Qinée óosana óosana náaquqara ámiqi ámiqirana Dafidinasaa qíma afeekaikámáqaafannana miná anísaa quqáanaura.

³⁵ Minára Ánutufa kafáa maaqí qídanoo.

Anée aneenná káaqa andeeqára fasiqa sía miná amaqí putaa írana amaqéennaranoo.

³⁶ Dafidifa narí máru aukuannai Ánutuna aináinirafa márínoo dóo kúqinau. Kuqufufaqá miná írí maréeqee narí akeekú akaakú márunaki ákundaqau. Miqí-masoofofanoo amaqí putaa ínau. ³⁷ Moó fannoo kúqiranakinaana Ánutufa mara fíndifumásainafa miná amaqí sía putaa íannoo. Dafidifa minára ákara rúmaqoofa márídanoo.

³⁸⁻³⁹ Máa qiní qíkaqaafasaa Antiooka máqusai máriasa maa-ufána ámiqimandee íriaqa Ínnindi máridanoo. Ínni numóo árirana minnínisarafa Yísufa máridanoo minára márifaqa maasá ínni qímannimidaqa. Mooseena sándufa sía faiqí ánaasee amana nári mandáinaina sándara foora rumbánnimaqáqoofa sía amana idukífaranoo. Aiqámatia Yísunara írirana rusíranannai kai minánnai kai ínni numóo áki-aqa taikánnisaannoo ínni mandáinaina sándara foora rumbárana idukúnnisaannoo. ⁴⁰ Ínnee maqee ámiqimandee rakísiaqa óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqa moó fannoo aaquqímannimaqáqoofa ínnisaa kambíqaandoora. Mifá maaqí qímasee ákara rúmasee qinau.

⁴¹ Ínnee íriaqa, ínni kúqaa náruaninna ainainara qímannimiafaqa ínnee máfi uteéti qímasaidaga amaráu qímariasa. Mi-ainainná ínni nífusaa kambíqainaqa qáfamasee tautúmasee kúqifaranoo. Ínnee mária kamuqoo qinée moo áinaina firaa ainaina áuqusaananoo moó fannoo minára qímanniminaqa ínnee minára únna fée qifáranoo.

(Pauroofa mi-tamummaqara fasiqána ufannái aaquqímanniminoo qinau. Ínnee maqee óoqeenáasa naana rúmasee Ánutuna ufara únna fée qifoora. Ínnee maqee áukuana Yísunara únna fee qifoora.)

⁴² Pauroosa Baranabasisa Antiooka máqusai ufa suqíra maqakiqari ráudoofaqa faiqí ánaasee maaqí qímasee qímannimiqa. Amanée ínneeqara kafáa óonurandee moó Saririqa kafáa anirée qímannimiaqa. ⁴³⁻⁴⁴ Eedóo qímasee miqandá fufaqa Yuda máqannaa faiqí ánaasee moómoosa faqa ánaamuru Yuda máqannaa amaana ufa írimarusa misá faqa miqandá nífaqee fímariaqau. Mi-niqiqoo fasiqaqandá mi-fasiqa anaaseesá fuki faakí qímasee qímannimiqa. Ínnee maqee maqee Ánutuna káqi nímiranaki máriaqee qímasee marikínoo moó Saririqasaa Yuda máqannaa amaana máqaki kéeqafufaqa mi-maqusánaasa aiqáma Ánutuna ufa íriraree qímasee kéeqaqau.

⁴⁵ Yuda máqannaasa moómoo ánaamuru nínđafamaseeqa misá naundurái kaukaataqírafa qumbíqafufaqa Pauroona ufa rukíaidaqa mandá ufa sukúfa kai qímariaqau.

⁴⁶ Pauroosa Baranabasisa miná iriséeqa paasóosamandee ufa qímannimiqa. Ánutufa narí ufara Yuda máqannaasa náaree qímannimiaqee qímaqoona dóo ínni qímannimiqáunaqa ínnee minára qáoo qímasee ititée maríafanoo. Ínnee ínnee-qara sía amana náaru náaru márirana maráanauree qídaqee miqídaqa ititéemari-afanoo. Ínnee miqíanara ínni minníseeqa quándaki ánaamuru qímannimianauro. ⁴⁷ Karaambáiq a fannoo maasá maa-ufána qímaqimifaqa maí ánídaqa ánaamuru qímannimianauro.

Qinée ínni niqiqéeqa ánaamurukiaqa qóomaikiaqeera káaqa qáranara qímannimia. Aiqáma ánaamuru maqa máaqaki máriasa ínnee misá innaarúnai fímaria aannanara qímannimiaqeera niqiqáidaqa.

⁴⁸ Miqóo ánaamuru márusa mi-ufána iriséeqa asasammáseeqa karaambáiq fasáasa ufara dúfi dúfi qídaqa ámiqira ufa fee qímariaqau. Misákina Ánutufa rusaandesámumandoosa dóo Yísuna saqárikaqa náaru máriranaki kéeqaranara óosana áraqau.

⁴⁹ Miqímasoofanoo miqóoqari misaqá dínni dínni márusakina dóo karaambáiq ufa fannoo dáraaninau. ⁵⁰⁻⁵¹ Yuda máqannaasa míquna qáfamaseeqa ánoomaseeqa mi-maqusánaí faiqí firaasáuqa faqa ánaamurukina Yuda máqannaa amaana ufa

írimaru ánaasee úriqararausa faqa nírana fundákusoofaqa Baranabasina faqa Pauroona faqa maréeqee áqoosai áqusaqau. Áqusoofaqa miqandá fíndifufaqa kookoomma afaqá qumáreeqa misá nínaamu araséeqa quqásee Antiooka máqu-saindari Ikooniumma máqusai fiqau. ⁵² Miqandá fufaqa mi-maqusánaasa Antiooka máqusanaasa Yísuna ufa írimarusa náaquqara maraquna fannoo náakinoo qumbíqafufaqa asasímariquau.

Baranabasisa Sauroosa Ikooniumma máqusai fiqau.

14 Pauroosa Baranabasisa Ikooniumma máqusai óonuroofanoo Antiooka máqu-sai kambíqoo ainainafa miná amana kái Ikooniumma máqusai faqa kambíqanau. Miqandá Yuda máqannaa amaana máqaki kéeqaaqau. Kéeqafíqa ámiqimasee qímannimunara Yuda máqannaasa faqa ánaamuru márusa faqa moómoo uqanna Yísunasaa mundíqau. ² Yuda máqannaa akaqáusa ufa rukíaseeqa ánaamuru qímannimidaqa ueeqásoofaqa iriséeqa misá faqa Pauroosa Baranabasisa ufara mandá ufa fee qímaseeqa ufa rukíaqau. ³ Míqunara miqandá kísaaqasaa mi-maqusánaki márídaqa paasóosamandee karaambáíqa dadaaqunara afeeka nímu-faqa faiqí sía áuqaaqaa ira ainaina faiqí ánaasee dadaaqí marú ainaina óosana óosana áqusoofaqa faiqí ánaasee qáfeeqa tautúmasee qiqau. Óo kúqaa uqanna miqandákina karaambáíqa káqi nímira ufa kúqaa ánoona márídanoo fée qiqau. ⁴ Mi-maqusánaasa qámbaana raináqau. Raináfíqa akaqáfa Yuda máqannaasasaa atooqáqau. Akaqáfa niqiqoo fásiquasasaa atooqáqau.

⁵⁻⁶ Ánaamuru ufa rukíee márusa faqa Yuda máqannaasa faqa nári faiqí firaasá faqa moodáanaki suqúfufaqa ufa qí qísee óonisamu Pauroosa Baranabasisa náru-ane qufanoo moó fannoo aaquqímannimaqoofaqa miqandá mi-ufána iriséeqa quqáseeqa rufíamareeqa Rikaoonia máqa maaqai sandáqau. Rikaoonia máqa maaqaki maqúsauqa moómoo márufaqa qaara maqusa moodáaqoo máruqanda moo máqusa áuqu Ristara, moo máqusa áuqu Deerabee márufaqa dóo miqandá Ristara máqusai náaree fiqau. ⁷ Miqóo óonu márídaqa Ristara máqusaki faqa Deerabee máqusaki faqa misaqá máru maqusausakiaqa faqa ámiqira fasaasa ufa misá faqa qímannimimariqau.

⁸ Ristara máqusaki faiqí moo áiku mandáikirafa márínau. Maqóokari mikamúqooqari miqínnoo márufa márínau, sía aaná nufa. ⁹⁻¹⁰ Mi-fasiqáfa Pauroona ufa káaqa írimarufanoo Pauroofa óonurama qáfanau. Qáfamasee maaqí qímírinau. Maa-fasiqána írirafa Yísunasaa rusínoo márifa amanaikírafa márídanoo amaná fíndifuanoo qímaseenoo mi-fasiqána óori qáfamaseenoo fíraa kari maaqí qímasee qí-maminoo qínau. Anée fíndifua. Andeeqáseenana rútaqina fíndi fúa. Miqí qufanoo mi-fasiqáfa rútaqi fíndifínoo dóo maqúsamau óonuree anirée inau.

¹¹ Faiqí ánaasee miná qáfamaseeqa fáaqa fuísee qídaqa tutuqídaqa nári ufakíqari Rikaoonia ufakíqari maaqí qiqau. Ánutuqanda faiqikámambi dóo maasáki qumu márídaqa nídaqa, Yísufa niqiqoo fásiquaqandara Ánutuqandee qiqau. ¹² Mi-maqusánaasa Ánutufara foo únnaqira anutuqanda nimana áuquqoofa misáki máríqau. Moó fannoo uréeqarafa ufa akoofása miná áuqu Eerameesáfa márínau. Mi-maqusánaasa áiku mandáikirafa fíndifirana qáfamaseeqa Pauroosa Baranabasisara maasá ánutuqanda qumu márídammia foo qímasee Baranabasinara anée maasá úriqarara ánutufa aní áuqu Seeusaneé qiqau. Pauroonara anée ufa akoofása márídana maasá uréeqara ánutufa aní áuqu Eerameesaneé qiqau.

13-16 Misá firaa Ánutuna Seeusana amaana máqa mi-maqusána naambeéqai márinau. Mi-amaana maqánasaa aanáiqikirafa Baranabasisa Pauroosa níqafamáseenoo tatúfira aandau suqásee nimiséa innaaru qiaqée qímaseenoo burimakáu ákoonauqa rarisámammaree mínisee miná anukakí kukúqamma quqásee rarisámammareeqa faandaamura kóoqiki múnusoofaqa faiqí ánaasee aiqáma suqúsee aniroofanoo Baranabasisa Pauroosa misá tatúfirana suqáqimidee qímasoofanoo níkoqoofanoo kakéenna qáoo qiqau. Kakéenna qáoo qufaqa sía írufafa miqandá nári qamunna qumáree rakéemmaqusee faiqíki óonuree anirée fáaqa quqásee qímannimiqau. Maaqandá faiqí faiqí máridaqa. Ínni fooqáasa máridaqa, sía ánutusa máridaqa. Maasá ánoona Ánutuna ámiqira fasaasa ufa qímannimirara ánídaqa. Ínnee máa maaqána fifau dapi ainaina máridanoo miná minnísee quándakinaqa káqi márira Ánutunara íríaqeeira ánídaqa. Mi-kaqi marira Anutúfa mifá kai innaarúna faqa maqá faqa ooruku námmari faqa minakímari ainaina óosana óosana faqa áuqu quqánau. Óoqai mifá faiqí ánaaseera ínneeqa mandá íriramau káqi fuaqée qímarinau. 17-18 Mi-kaqi marira Anutúfa innaarúnaindaraa aaku faqa nárana óosana óosana narí áukuanasaa moo nárana narí áukuanasaa moo nárana nímmarifa máridanoo. Ínnee miná qáfamaseeqa ínnee faqa maraséeqa minára kai asasímariafanoo. Mi-ainainná miqímarianannai narí márina kooroománnimidanoo. Ínnee miná qáfeeqa minára kai asasífaqa. Faiqí ánaasee mi-ufána iriséeqa káqikaaqoo indee indee qídaqa kafáa káqikaaqoo mara mara rídaqa tatúfira aandau nímiianeera qímariquau.

19 Antiooka máqusa amaráfa Pisidia máqa maaqaki moó Antiooka máqusa márinau. Mindáraa Yuda maqannaa akaqáusa faqa Ikooniumma máqusaindari akaqáusa faqa moodáanaki suqúfufaqa Ristara máqusai óonureeqa miqóoqaraasa faqa ufa qí qiséeqa Pauroona qumáreeqa maqámau rarisáqá fífiufaqa faandaamura áqoosai áquseeqa óonisamu suqú qumáree misamúna Pauroona árimariqau. 20 Dóo kúqinoommifoo qímasee quqásee fufanoo Pauroofa Yísunara ufa qímannimimar-ufaqa Yísuna ufa írimarusa miná aaqá aníffiqu fíqu mámbufanoo Pauroofa narí kai misá qámbaanai fíndifinoó dóo quqásee maqúsai kafáa kéeqanau. Iqáqoofanoo kanánaana Pauroosa Baranabasisa fíndimaqee Deerabeera máqusai fiqau.

Baranabasisa Sauroosa oonurandeeqara Antiooka máqusa uqannai ániqau.

21 Miqóo Deerabeera máqusai óonu máridanoo ámiqira fasaasa ufa qímannimi marúfaqa moómoosa Yísuna áiku ásauku kámambiqau. Deerabeera máqusanaindari Pauroosa Baranabasisa óonurandee anirée kafáa Ristara máqusai óonisamu áru maqusanai kafáa ani káqikaaqoo marikíqa quqásee Ikooniumma máqusai kafáa óoqu fíqau. Miqóo faqa káqikaaqoo máriqa quqásee Pisidia máqa maaqaki moó Antiooka máqusai kafáa fiqau.

22 Mi-maqusásakiaqa nídaqa Yísuna ufa írimarusa fuki faakí qímaseeqa qiqau. Ínnee Yísuna ufasáa mundúfiqa kúqaa ánoonaikiaqa. Maasá aiqáma moómoo mandáinainaki máraqa kadáapiriqa fífi íqa Ánutuna quqúsaki kéeqaanauree qídaqa. Minára ínnee faqa sía minnísaaqa káqikai fuaqa. 23 Aiqáma maqusakiaqa nídaqa Pauroosa Baranabasisa Yísuna ufa írimariasakinaana qumáreeqaida rakísiraisaikimariqau. Quqásaida nárana minnísee innaarukái qiaqée qímasaida maqee náriqa fúkasaa karaambáiqasaa írirana rusímariasara misára rakísiaqee qímasee quqáqau.

²⁴ Pauroosa Baranabasisa Pisidia máqa maaqaki óonuree anirée máseeqa Pamafiria máqa maaqai kafáa anirandée fiqau. ²⁵ Miqóo miqandá Peeraka máqusai Yísuna fasáasa ufa qímannimiseeqa ooruku námmarinni Ataria máqusai óoqu fiqau. ²⁶ Ataria máqusaindari sípaki akarámufafa Antiooka máqusai kafáa fiqau. Óoqai indaarú Antiooka máqusai óosana áraqau. Miqóo Yísuna áiku ásauku miqandá raíneegee Ánutuna ásaúkuki quqásoofaqa Ínneeqara karaambáiqua ufa máraqa nu-aqée qímasoofaqa mi-saikána máraqa nímariquau.

²⁷ Baranabasisa Pauroosa Antiooka máqusai aniréeqa Yísuna ufa íri marúsa aiqáma suqú quqáseenoo Ánutufa miqandánnai aiqáma ainaina naamúaqinoo uqan-nífiqeenoo qímaseenoo Ánutufa miqandánnai ánaamuru kooqí atúasoofaqa misá faqa Yísunara fridaqa. ²⁸ Miqí qímannimiseeqa miqóo Antiooka máqusai kísaaqasaa máriqau.

**Pauroosa Baranabasisa Yeerusareenni óoruree
Yísuna áiku ásauku irámmirara óoru fiqau.**

15 Yudeeaa máqa maaqakinaasa Yísuna ufa írimarusa akaqáusa Antiooka máqusai óoqureeqa Yísuna ufa írimarusara maaqí qímasee únna qídaqa naamúa qiqau. Ínnee Yísuna ufamáu kai fidaqa sía Mooseena sándamau fímariafanoo sía fáinanduqirausa sía innaarúnai asumu máreefaranoo fee qiqau. ² Pauroosa Baranabasisa mi-Yudeea máqannaa fasiqáusara qáoo qímasee mi-ufánara firaaqóo ufa qí qísee ufa raináqau. Miqí qímaseeqa misá moodáa ufa qímaseeqa qiqau Pauroosa Baranabasisa akaqáusa maaqóoqaraasa sáimbaqa Yeerusareenni óoru fúafa. Óorureeqa Yísuna afaaqasáa áqoondiuqa qímannimifaqa maa-ufánara náqaa náqaa fee qífaqa óorurandee qumurée qífaqa íria.

³ Antiooka máqusanaasa Yísuna ufa írimarusa misá niqiqámasoofaqa Yeerusareenni óoru fidaqa óoriqaree Fooeenisia máqa maaqai faqa Samaria máqa maaqai faqa Pauroosa Baranabasisa náriqa níniunara faqa ánaamuru moómoosa quándaki Ánutufinnai ubeekoonára faqa qímannimiqa fímariquau. Yísuna ufa írimarusa minára iriséeqa firaaqóo asasiqau.

⁴ Yeerusareenni minamúsa óoruroofaqa Yísuna ufa írimarusa miqóo márusa faqa nári faiqí firaasá faqa Yísuna afaaqasáa áqoondiuqa minamúsa óoqu nífiqeegee quqásoofaqa márídaqa Baranabasisa Pauroosa nári níniuna óosana óosana aamína máqannaa moómoosa Yísunasaa atooqéeuna mi-fasaasáusa qímannimimariqau.

⁵ Farisai ámaana ufa qímarusa akaqáusa Yísuna ufa irisée miná áiku ásauku faqa miqóo Yeerusareenni máriqau. Misá faqa Baranabasisa faqa Pauroona faqa ufa irisée fíndifiqa maaqí qiqau. Ánaamuru máriasa Yísuna ufara eedóo qídaqa sía káqi mári-aqa maasá Yuda máqannaa fáinanduquséeqa Mooseena sándamau fidaqa innaarúna aana máreefaranoo.

⁶ Yísuna faiqi námu niqiqoo fásiquasa moómoosa misá faiqí firaasá faqa minára iriséeqa moodáanaki suqúfufaqa ufa qímariquau.

⁷ Kísaaqasaa mi-ufána qída maríqau. Miqí márufanoo nín-dafoosia Peetooroofa fíndifi maaqí qímasee qímannimino mi-ufána rafáaqafinau. Qíní qíkaqaafasaa Ánutufa sía maasá kaifau, ánaamuru faqa ámiqira fasaasa ufa irisée eedóo qiaqée qímaseenoo ínnikinaana qíní qumáreenoo, anée óosana aréenana ánaamuru qímannimia qufaqa miqímmiqafana. ⁸ Ánutufa faiqí aiqáma nímuqusa naundurá írimarifa márídanoo. Mifá ánaamuruara faqa eedóo qímaseenoo náaquqara maraquana maasá

undée miqí kai ínoo misá faqa níminau. ⁹ Sía maasá faqa misá faqa rainéenoofau qinau, amanamana kái fee qímasee misá mandáinaina numoo náriqa Yísuna saqárikiranannai míninnisanau. ¹⁰ Ánutufa miqímmaqaifaqa ínnee nánaree firaa qumaara maréeqee fífa u misá nífaariki quqáidee. Mooseena sándufa qaaraikino márdanoo ámiqirafa faqa ummaara nímarifa faqa márínara maasá qikeekú qikaakú maasá faqa qumaara táfirana sía amanaikí máriafanausa máridaqa. ¹¹ Ínnee sía miqífaqa. Maasá Yísuna saqárikamásoofanoo Karaambáíqa Yísufa narí áfaariranannai maasá útaaqeenoo. Ánaamuru miqí kai másaafanoo dóo misá faqa miqíkaimminoo útaaqamánimaqeenoo.

¹² Peetooroofa miqí qímasoofaqa aiqáma dáimámbi írimarufanoo Baranabasisa Pauroosa nári níniunara óosana óosana qímannimufaqa íriqau. Miqandá ánaamurukiaqa nímarufanoo Ánutufa miqandánnai faiqí sía áuqaqaa ira ainaina áqusoofaqa faiqí ánaasee qáfoonara mi-ufána miqóo Yeerusareenni súqimariasas qímannimimariqau. ¹³ Baranabasisa Pauroosa ufa taikásoofanoo Yameesafa fíndifínoo ufa móo qímanniminau. Óo qiní qíkaqaafasaa qiní ufa íriaqa. ¹⁴ Ánutufa ánaamuruara ámuqusufanoo misákinaana akaqáusa maréeqeenoo naríara naríndikiaqeera máránau. Mi-ainainna óosanara Peetooroofa fáasai maasá dóo qímaqiminoo. ¹⁵ Dóo miqúnaki óoqai tamummáqara fasiqa ákara kooroo ináu. Minára maaqí qímaqoona. ¹⁶ Qiné kásooqaqee kafáa qúmuanauree qinau.

Qumuréeqa Dafidína áiku ásauku máaqa rapéeiara foo ínoo márifaqa kafáa qumurée usakánaura.

Miná maqúsa úrisinoo márifaqa miná faqa rukánaura.

¹⁷ Miqíanaqa máaqanna máaqanna karaambáíqara randáaqeera.

Aiqáma máqannaasa náaraanausa qiní ufara ánifaranoo.

¹⁸ Qiné karaambáíqa óoqai maa-ufáusa kooroo qáfanausa máridaqa.

¹⁹ Yameesafa mi-tamummaqara ufána qímannimiseenoo naríara qinau. Qiné maa-ainainnára írunafa maaqímminoo márdanoo. Ánaamuru máriasa moo máqannaasa quándaki Ánutufinnai ubeekéemariasas sía kadáapi fífa u ruanáura. ²⁰ Sía misá miqífaqa maasá ákara kai rúmeeqee misá nímiánaura. Akaqá ufa maa-ufáusa kai uqannífiqaanaura. Faiqí móo fannoo nárana maraséeno moo únnaqira Ánutunara innaaru qímasee áminana miqíra nárana sía naaqa. Faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuarinnanara sía miná máraaqa. Aandáu móo anukakí ataakírarana fidíka káqi maaqínaki márinnana síamma naaqa. Fidíka káqinni tati áqusee amaqí kai naaqa, fidíka sía miná naaqa. Dóo miqí kai qímasee qímannimiaqa. ²¹ Aiqa máaqanna máaqanna máriasa aiqáma Sariríqa Yuda máqannaa amaana máqakina Mooseena sándufa óoqaindari áukuana aukúana ánaamuru ásaana rúmasaídaqa qímannimariafaqa Mooseena sándufa óosana óosana amaná írifaranoo. Maasá miqí kai íqa ánoona ainaina kai qímannimianaúra.

Yísufa niqiqoo fásiqausa pásas ákara rúmmeeqee maqúsa maqusa nímaqanaú.

²² Yísuna ufa írimarusa aiqáma Yeerusaree máqusakinaasa Yísuna faiqi námu niqiqoosa faqa faiqí firaasá faqa Yameesana ufa irisée eedóo qímaseeqa qiqau. Maasá qeeqákina akaqáusa suqúmareeqa Baranabasina faqa Pauroona faqa Antiooka máqusa niqíqáifaqa óoqureeqa mi-ufána qímannimiaqeera. Miqí qímaseeqa faiqí moo áuqu Yudasifa miná moo áuqu Barasabasi miná faqa Sirasina faqa mara quqáqau. Aiqa mausa miqandára ámiqira fasiqa andeeqáraqandee qímarusa

máriqau. Misá miqandá maréeqee Sauroosa Baranabasisa nimiséeqa papiqa ákara rúmeeqee nímiqau.

²³ Mi-papiqánaki ufa maaqímminoo márinau.

Ínnee Antiooka máqannaa faqa Siria máqannaa faqa Sirisia máqannaa faqa sía ínnee Yuda máqannaafau máriafanoo, ánaamuru míni maqaqoosá máriafanoo maasá Yísuna faiqi námu mifá niqiqoosa faqa faiqí firaasá faqa maasá ínni níkaqaafasaa nífasausamara ínni nímandaidaqa. ²⁴ Maasákiqari faiqí akaqáusa nári kai ínnee unnáí óoqureeqa fáinanduqira ufa faqa Yuda máqannaasa sándufa óosana óosana faqa qímannimufaqa iriséeqa qaara írirana máraqau. Sía maasá niqiqáafanau óoqu fiqau. Nári írirannai óoqu fiqau. ²⁵ Maasá mínára iriséeqa moodáanaki suqúfiqa ufa qí-maseeqa Baranabasisa faqa Pauroona faqa qaara fasiqa mara quqásafaqa miqandá faqa ínnee iannai óoqufifaranoo. Minamúsa ínni ufa qímannimiaqeera. ²⁶ Baranabasisa Pauroosa sía kúqiranara ruffeemariasaa kái paasóosamasee Karaambáiqua Yísuna ásauku mundírafa miná saiká uqéeree maríasa márídaqa. ²⁷ Maasá indaarúqaa Yudasina amarána faqa Sirasina faqa ínnee iannai niqiqáanaqa óoqureeqa papiqakinaa ufa nóokiari qímannimifaqa íriaqa. ²⁸ Ánutuna náaquqara maraquna fannoo maasá faqa moodáa karákaimmídanoo. Sía maasá moómoo sándufa ínnisaa quqáanaura. Maa-qaaramoo sandufána kai ínnisaa quqáanaura. Maa-qaaramoo firaa ufa namúna kai ínni nímiánaura. ²⁹ Faiqí moó fannoo nárana maraséenoo narí moo únnaqira ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo ínni níminafa sía miná naaqa minnísaqa. Ínnee aiqáma aandau fidíka sía naaqa. Ataakiráa aandau sía miná amaqí naaqa. Faiqí ánaasee narínni narínni úmmuarirana sía máraaqa. Ínnee máa qinée qúnnainaina sía máreeqa ámiqiranaki márifarano. Dóo maa-ufána taikéenoo.

³⁰⁻³¹ Yísuna faiqi námu Yeerusaree márusa mi-akarána rúmeeqee ufa máree marúsa nímuufaqa máreeqa Antiooka máqusai óoqu fiqau. Antiooka máqusai óoqureeqa Yísuna ufa írimarusa suqúseeqa papiqakinaa ufa ásaana rufaqa írufanoo ámiqikaimminau. Miná iriséeqa firaaqóo asasamaseeqa qiqau. Maa-ufáfa maasá poodúqara ufa márídanoo fee qiqau. ³² Yísuna ufa írimarusa naríara naríara qíkaqaafasaa fee kai qímaríqau. Yudasina amaráfa faqa Sirasafa faqa Ánutuna tamummáqara fasiqaqara máruqanda. Miqandá kísaaqasaa nári níkaqaafasaa faqa márídaqa poodúqara ufa faqa qímannimimariqau. ³³ Yeerusareendari qúmusa márí-ufaqa Antiooka máqannaa Yísuna ufa írimarusa susúmmasee nímandamásoofaqa Yeerusareenni kafáannai óoru fiqau. ³⁴ (-) ³⁵ Pauroosa Baranabasisa miqandá sía Yeerusaree máqusai óoru fiqau káqíkaaqqoo kísaaqasaa Antiooka máqusai máriqau. Miqandá faqa akaqáusa namufaqa karaambáiqua ufa óosana óosana ufa ásaana rú-masee naamúfa qímannimimariqau.

Pauroosa Baranabasisa rainákiqa náadu náadu fiqau.

³⁶ Máriufanoo Pauroofa Baranabasisa qímaminoo qinau. Dóo fíndifinaqa aníndiri óoqai níniaafannakinai máaqanna máaqanna nídaqa níuqífa.

³⁷ Baranabasisa eedóo qímaseenoo Yoohanee amarána moo áuqu Maraka kafáa áfiqararee qímasoofanoo Pauroofa qáoo qinau. ³⁸ Óoqai maasá faqa fínoo Pamafiria máqusindari óonurandee ánufa sáina káqi máríani. Sía maasá faqa aiqá-mai nínoo kasaaqáindari óonurandee ánufa. ³⁹ Miqí qínoo Baranabasisandíri ufa raináqau. Ufa rainásee rakéemaki náadu náadu fiqau. Baranabasisa Marakana áfiqamaree sípaki akarámufufanoo Sipurusa áfumai narí maqá máaqai finau. ⁴⁰ An-

tiooka máqannaa níkaqaafasaa márusa Pauroosa Sirasisa mara quqásee innaaru qímasee qiqau. Ánutuna áfaarirafa ínneeqara Ánutuna saika máree márifanoo ín-niqara rakísinnimaqaani.

⁴¹ Qímasoofaqa miqandá Siria máqa maaqaki faqa Sirisia máqa maaqaki faqa óonuree anirée ídaqa Yísuna ufa írimarusa afeekaiká mánnimaqee maríqau.

Pauroosa Sirasisa Timootina áfiqasee nímaríqau.

16 Pauroosa miqóoqari Deerabee máqusai faqa Ristara máqusai faqa finau. Mi-maquesa qandá narí aaga narí aaga adeedí márínau. Miqóo Pauroofa Yísuna ufa írimaru kumaaraana moó paqúrinau. Miná áuqu Timootifa. Miná ánoofa Yuda máqannaa ánaasee márínau miná ákoofa Kirisa máqusaindaraafa ánaa-muru márínau. ² Ristara máqusai níkaqaafasaa márusa faqa Ikooniumma máqusai níkaqaafasaa márusa faqa aiqáma Timootinara ámiqira kumaaraa fée qímaríqau.

(Yuda máqannaasa aiqáma Mooseena sándufamáu fídaqa Isaraee máqannaa fee qiaqeera fáinanduqímaríqau. Míqunara fáinandammuídee qímaríqau.)

³ Pauroofa Yísuna ufa maquesa maquesa qímannimiraree qímaseenoo Timooti aniráinaqa ínnisaimbaqa fídaqa Yísuna ufa qímannimiqa fíqu fiquia. Misáqá fíqu fíqumma márusa Yuda máqannaasa aiqáma Timootina ákoonara ánaamurufée qída írimarusa máríqau. Pauroofa Yuda máqannaasa Timootinara qáoo qífoo qímasee Yuda máqannaasa fáinanduquamaqaseeqa áfiqee fímaríqau.

⁴⁻⁵ Misá maqúsakiaqa óonuree anirée máseeqa Yeerusareenni máru níqiqoo fásiqausa faqa faiqí firaasá faqa misá sándufa suqúseeqa papiqasáa ákara rúmaqoona mi-ufána qímannimidaqa qiqau. Ínnee sía Yuda máqannaasa sándufa óosana óosana irisée qumaara náruani. Yísuna faiqi námu níqiqámaqoo fasiqausa misá sándufauqa minamúna kai rakísi qumáraqee qufaqa miqímmimaríqau. Miqí márufanoo maqúsa maqúsa Yísuna ufa írimarusa afeekaikámánde mapukúsee máríqau. Faiqí moó-moosa faasaambáasaana iriséeqa dóo misásaa atooáqau.

Pauroofa qainásaa Maseedoonia fásiqa ufa írinau.

⁶ Pauroosa Sirasisa miqóoqari Firikia máqa maaqaki faqa Karatia máqa maaqaki faqa óonuree anirée ídaqa qímannimimaríqau. Miqóoqari misá Asia máqa maaqai fuanéerufanoo náaquqara maraquna fannoo misá rafáaqafusoofaqa óonurandaqau. Sía minakí qímannimianneera miqínau. ⁷⁻⁸ Misá miqóoqari Misia máqa maaqaindari oosirana fíaaqaree Bitinia máqa maaqa fíraree qufanoo Yísuna maraquna fannoo rafáaqafufaqa óoorurandee Misia máqa maaqa qámbaanai ái aikátee Tarooasa máqusai ooruku námmani átinni máríqau. ⁹ Misá miqóo Tarooasa máqusaki márufanoo Pauroona qainá áfu náranau. Qainákí Maseedoonia máqannaa fasiqa qáfanau. Mi-fasiqáfa Pauroona fuki faakí qídaqa qainásaa áaramásee qinau. Anée maí Maseedoonia máqa maaqai anirée maasá dadaaqía.

¹⁰ Miqí qufanoo Pauroofa maasá qímaqimufaqa maasá minára Ánutufa maasá Maseedoonia máqa maaqai ámiqira fasaasa ufa qímannimiaqeera qídaqi qímasee dóo deedaqíafannana.

Firipi máqusai Ridia námmarifa Yísuna ufa írinau.

¹¹ Maasá Tarooasa máqusaindari sípaki akarámafi andeeqásee Samootarakee máqusai óonuraafannana iqáqoofanoo kanánaana Neeapoorisa máqusai Maseedoo-

nia máqa maaqaki máru maqusana mi-sipánaki fiqíafana. ¹² Miqóo maasá sípakiqari maqásaa áqufufaqa Firipi máqusai adeedí marú maqusai maqámau fiqíafana. Firipi máqusa Maseedoonia máqa máaqakinaa maqusáuqa moómoo márínau. Aiqáma maqusauqa aruséeno Firipi máqusa mifá úriqarara máqusa firaafá márínau. Roomma máqannaa kiapausa kaamánna firaa taunna márínau. Roomma máqannaa sundíauqa kiapausa faiqí ánaasee miqóo moómoo ani máríqau.

¹³ Moómoo taunnakiaqa Yuda máqannaasa miqóo asaíqí ani márusa nári amaana máqa usakée maríqau. Akaqá táunnakiaqa sía usakée maríqau. Sariríqasaa Yuda máqannaasa ráudamakufaqa nammári áfainni óoqu óoqumarifufaqa miqóo naríaraa amaana qímasaidaqa óoqu randée maqúsai úrimaríqau. Maasá Firipi máqusai ani marikámmasee Yuda máqannaasa innaru qírana óosana iriséeqa Sariríqasaa Firipi máqusaindari ráudamakiaqa nammári áfainni Yuda máqannaasara óoqu randáqiafana. Paqúrimasee Yuda maqannaa ánaaseeuqa kai márufafa misá faqa óoqu marifí ufa qímannimiqaifana. ¹⁴ Mi-anaaseesákiqari moó fannoo miná áuqu Ridia námmarifa sía Yuda máqannaasa anaasee Tiatira máqannaasa anaasee márínau. Mifá qamunnasaa ákimaru qumisána mi-ainainíranaki máru anaaseefa márídanoo Yuda máqannaasa amaana ufa qímarufa márínau. Pánnoona arira qumisa aináiníranaki márufa márídanoo firaa munnimma áqimaru ainainasaa rakísimaru anaaseefa márínau. Mi-anaaseefá Ánutunara rímarufa márínau. Ánutufa kukéeqasee dadaaqunara Pauroona ufa ámiqimasee írinau. ¹⁵ Mi-anaaseefá faqa miná máaqaki akaqáusa márusa faqa iriséeqa nammári máraqau. Nammári maraséeno maaqí qí-masee sandanáinai qídanoo maasá qímaqiminai. Ínnee qiníara kúqaa Karaambáiqqa saqárikidanoo fee qímasee ínnee aiqámausa qiní máaqaki ani ámiqimasee máriaqee qufaqa dóo maasá miqímmiqaifana.

Pauroosa Sirasisa mánaaqa aundurákinna fáafasaaqa aqiqanau.

¹⁶ Moo fáasaana kafáa innaru qírarée qímasee nammári áfainni óoqufimaríafananoo moo mánaaqa fannoo maasá aanái paqúrinai. Mi-manaaqáfa fáafasaaqa áakimarufa márufanoo mi-faafasaaqáfa dadaaqufanoo mi-manaaqáfa kásooqaqee kambíqaaninna ainainara maqee maqee tamummaqaséeno dóo mifá quqóo kai miná ánoona kambíqee márínau. Moómoosa mi-manaaqá funnai óonureeqa qí-mamidaqa qiqau. Feefaurúmasaifana maasáki kásooqaqee kambíqaaninna ainainara akooroomásee qímanniminaqa miná akiaqara feefaurú ámianauree qufaqa mi-manaaqánasaa rakísimarusa miqí qufaqa firaa munnimma áuqu ramásaida máree maríqau. ¹⁷ Maasá Pauroona faqa fufanoo mi-manaaqáfa maasá faqa fímarínau. Fídanoo fáafasaaqa dadaaqufanoo firaa kari fáaqarumaseenoo maaqí qímasee narí tamummaqasée misaqanná márusa aiqámausa qímanniminai. Maa-fasiqa namúsa firaa Anutuna úriqararana saiká faiqi namu márídaqa innaarúnai fímarí aana uqan-nífiqarara ani máríasaa márídaqa. ¹⁸ Faasaambáasaana moómoo kari mi-ufána qí-manniminoo nímarínau.

Miqí márufanoo Pauroofa qáfoofanoo ákooqoofanoo quándaki minakínaa fáafasaaqa qímamino qinau. Yísufa Ánutuna ásauku mundírafa qímaqimifaqa qí-mamidaqa anée maa-manaaqána aunduráindari rafúdamaki fúa.

Miqí qufanoo miqóokai mi-faafasaaqáfa ráudamaki sandánau.

Mi-maqannáasa Pauroosa Sirasisa rumbáqau.

¹⁹ Mi-manaaqána rakísirausa miná qáfamasee bóo qímasee náqimásee maasá minásaaqaraana munnimma firaaná maránauree. Miqí qímasee ánoomasee Pauroona faqa Sirasina faqa qumáreeqa rarisámammaree kiapana oopísaki quqáqau. Mi-oopisáfa sía káqinni márinau, makéeta qámbaanai márufafa misá Pauroosa Sirasisa rarisámasee mi-oopisánaki quqásee aiqáma kiapausa náaramasee únna qímasee qiqau. ²⁰ Maa-fasiqa qandá Yuda máqannaaqanda maasá táunnaki aniréeqa mandáinaina óosana óosana uqéeraidaqa. ²¹ Misá nári sándufa qímaqimíafafa káqi rúnna kai ubeekámaqimaqaidaqa. Maasá Roomma máqannaa sándufa ámeemaanai máridaqa nánaree káqi rúnna ubeekámaqimaqaida fee.

²² Faiqí ánaasee aiqáma minára kúqaa kúqaa qufaqa kiapausa iriséeqa níranaqoofaqa Pauroosa Sirasisa qamunna uturúqusee miqandá mara quqásee sundíauqa qímannimufafa unnaná sámu náruaqee qufaqa ámiqimandee firaaqóo náriqau. ²³ Naruséeqa karabúsa maqaki quqásee minásaa rakísimaruna qímamiqau. ²⁴ Anée ámiqimasee maaqandá rumbáa qufanoo mifá karabúsa qámbaana oosiranaki quqáseenoo níku nísauku saqári mammaaqai quqásee rumbánau. (Miqandá quqásee sandáifanoo misásaa rakísiinafa mifá kúquanoo. Karabúsa rakísirafa narí kúqiranara ruffáseenoo ámiqimasee ummárasee rumbánau.)

²⁵ Eendámuqusai Pauroosa Sirasisa nifaaga nídafimarufafa aupúraidaqa sía mi-aupurarannára íriqau káqi innaaru qídaqa Ánutunara amooqídaqa minásaa asasíra idi réemarufafa karabúsauqaindi moómoosa írimariqau. ²⁶ Miqí márufanoo firaaqóo tautúmafufanoo maqá ínaakufa kási kásinau. Mi-maqáfa kásinoo karabúsa maqa faqa aiqáma kási kásimma quqásoofanoo karabúsa kooqíuqa nárikai atúafufanoo karabúsa rumbéeqoo sáinandausa faqa narí kai idukúakidanoo narí kai maqásaa áqufinau. ^{27–28} Karabúsa rakísirafa káaqa kai tíqinoo máriufa tautínnoo fíndifinoo qáfoofanoo karabúsa kooqí atúanoo márufanoo qáfeenoo Óo aiqáma karabúsa fasiqa dóo sandámambi misá miqíana akiaqara firaasáuqa qiní dárifoora sáina qeeqá kai qeeqá darusée kúquanee qímaseenoo narí rákimaru paipana qumáreenoo minánnai narí raqúru ámianeerufanoo Pauroofa rumbára máqakiqari miná qáfamaseenoo firaakarí fáaqa rúmasee qímaminau. Sía anée aneenná asumu kurídia, maasá aiqáma káqi máridaqa.

²⁹ Karabúsa rakísirafa miná iriséenoo qóomara naméeraqufaqa qóoma qumbí ámfufanoo qumáreenoo sandéenoo rumbára maqaki Pauroosa Sirasisa kúqaa ánoonaufa qímariaqandee qímasee áaquqeenoo áindiriroofanoo miqandá níkyukina óoqi máreenoo maqásaa áqufinau. ³⁰ Miqóoqari fíndifinoo miqandá mi-maqánakinaana nífiqeenoo mádaanai óoquireenoo írámmirinoo qinau. Ínneeqara qiní náqimsaifaqee innaarúnai asumu márianauree.

³¹ Miqí qufaqa miqandá qiqau karaambáiqqa Yísunasaa mundúseenana dóo minakí kéeqaa. Miqínana innaarúnai asumu márinnaranoo. Anée faqa aní máaqaki máriasa faqa miqínaqa miqífaqa.

³² Miqí qímasee Karaambáiqqa ufa óosana óosana mi-fasiqána faqa miná máaqaki márusa faqa qímannimiqau. ³³ Karabúsasaa rakísirafa miqandá ufa íri iseenoo mi-eendamuqusánaki Pauroona faqa Sirasina faqa maramáreenoo sáamu náriiqoona nammárinnaí fidíka áuqeeseenoo narí faqa narí áiku ásauku faqa aiqámausa amaana námmari máraqau. ³⁴ Miqóoqari karabúsa rakísirafa Pauroona faqa Sirasina faqa

nífíqee narí máaqaki múrusee nárana nimisoofaqa naqau. Karabúsasaa rakísimar-
ufa narí áiku ásauku faqa dóo maqee Ánutunaki kéeqafuafanoo maasáki asasírafa
úriqaranoo máridanoo fee qiqau.

³⁵ Iqáqoofanoo kanánaana Roomma máqannaa kiapafa poorísa niqiqoofaqa Ínnee
óonuree qifanoo karabúsasaa rakísírafa eendá rumbáqaiqanda idukísainaqa fuaqa.

³⁶ Karabúsasaa rakísírafa miná iriséenoo Pauroona qímaminoo qinau. Maasá kia-
paua aní faqa Sirasina faqa idukúaqee qiafaqa dóo ínneeqara amanámmi dóo fuaqa.
Káqi íreedá kai ámiqimasee fuaqa.

³⁷ Miqí qufanoo Pauroofa miná iriséenoo maaqí qímasee Poorísa qímannimainau.
Maaqandá Roomma máqannaasa quqúsaki márunausa máridaqa. Misá náriqa sán-
dufa rukíasa. Sía andeeqásee maaqandá fuanáura. Íria, káqi fífaú sía ufa íri-
ranaki aiqámausa nífusaa maaqandá dáriisee karabúsaki maaqandá quqáanna-
nara. Dóo maqee fée misá maaqandára íreedá kukéeqaki qumeé fuaqée qída fee,
sía fuanáura. Misá náriqá kai akooqóo anirée maaqandá idukúsaifaqa fuanáura.

³⁸ Poorísa mi-ufána máree múnú kiapaua qímannimufaqa iriséeqa Roomma máqan-
naa quqúsaki máruqandara iriséeqa Roomma máqannaa firaa kiapafa minára
iriséenoo maasá dárúandoo qímasee káaqa ruffiaqau. ³⁹ Ruffiaseeqa misá karabúsa
máqaki óonureeqa Pauroosa Sirasisa qimudáoo qímasee reendeenámasee nífíee-
qeenoo mádaanaí quqásee qímannimiqa. Dóo ínneeqara ráudamakiqa Firipi máqu-
saindari moosáa fuaqa.

⁴⁰ Miqí qímasoofaqa Pauroosa Sirasisa eedóo qímasee ráudamaki Ridia námma-
rina máaqaki kéeqaqau. Miqóo misá Yísuna ufa írimarusa paqúrimasee poodúqara
ufa óosana óosana qímannimiseeqa dóo quqásee moosáa fiqau.

Pauroosa Sirasisa Teesaroonika máqusai fiqau.

17 Pauroosa Sirasisa Firipi máqusaindari fíndifi fídaqa Ambipoorisa máqusa
faqa Apooroonia máqusa faqa fí aikáteeqa Teesaroonika máqusai óonuraqau.
Mi-maqusánaki Yuda máqannaa amaana máqa márinau. ² Pauroofa naróosana
máreenoo minakí kéeqafinoo misá faqa ufa qinau. Tamummáqara fasiqauqa ákarak-
inaana ásaana rúmaseenoo minakínaa ufa qímannimufaqa narí qímami narí qí-
mami qímariqau. Qaaramoo Sáririqasaa miqímarinau. ³ Pauroofa tamummáqara
ufakinaana qumáreenoo ásauku mundírafa aupúramasee kúqunara faqa Ánutufa
miná kafáa mara fíndifunara faqa qímannimimarinau. Miqídanoo Pauroofa qíman-
niminoo qinau Maa-fasiqáfa Yísufa qínée qímannimunafa mifá kai óoqai Ánutuna
ásauku mundírafa máridanoo. ⁴ Yuda máqannaa iriséeqa akaqáusa Pauroofunnai
fiqau. Kirisa máqannaasa Ánutunara rímarusa moómoosa iriséeqa misá faqa mis-
ásaa atooqáqau. Úriqarara ánaaseeuqa moómoosa faqa iriséeqa kúqaa fee qímasee
misá faqa atooqáqau.

⁵⁻⁷ Yuda máqannaa akaqáusa níkoqee márusa rairai qímasee ánaamuru moó-
moo nífiqaidanoommífoo qímasee mandá fasiqauqa kudi fasiqauqa náaramásoofaqa
moodáanaki suqúfiqa táunna qámbaanaí óonuree anirée másee áanáo firaaná uqéer-
aqau. Misá suqúfufaqa Yasoona máaqa óonu upukámaseeqa Pauroosa Sirasisara
máridammiafoo qímasee rapéemasee nínดาfoo faqa sía márufaqa Yasoona faqa Yí-
suna ufa írimarusa akaqáusa kai mi-maqánakinaana paqúrimásee maqámau rarisée
kiapausunnai múnuseeqa maaqí qiqau. Nínafa maa-fasiqáusa aiqáma maqusa
maqusa mandúfa uqéeraqa níniaasa ifaqa maa-maqusánaki faqa aniraafanoo Ya-

soonafa maréeqeenoo narí máaqaki quqásaifaqa faiqéeqa. Misá maasá Roomma máqannaa karaambáíqa sándufa aiqáma rukíaidaqa misá maasá Roomma máqannaa karaambáíqa mináuqu Sisaana arusée narí karaambáíqa moó miná áuqu Yísufa miná áuqu uqéeraidaqa miqídaqa.

⁸ Miqí qímasoofaqa faiqí ánaasee aiqámausa kiapausa faqa mi-fuka karaambaiqáfa kambíqafinanoo maasá Roomma máqannaa qeeqá karaambáíqa namufaqa dáruidoo qímasee firaagóo taútiqau. ⁹ Kiapausa Yasooná sámibaqa Yísuna ufa írimarusa faqa aiqáma munnimmara qufaqa nimisoofaqa idukíqau.

Pauroosa Sirasisa Beereea máqusai fiqau.

¹⁰ Yísuna ufa írimarusa márufanoo eendúfaqa Pauroosa Sirasisa nífiqa quqásoofaqa asukunai Beereea máqusai fiqau. Mi-maqusánai óonureeqa Yuda máqannaasa amaana máqaki kéeqau. ¹¹ Beereea máqusanaasa sía Teesaroonika máqannaa naanna rée marúsa misá írirana írimarusa máriqau. Misá faasaambáasaana afeekaikámánde karambáíqa fasáasa ufa íriqau. Misá tamummáqara fasiqauqa ufa ákarakinaana randásee qáfee maríqau Pauroona ufara kúqaa ánoonee sía fee ánoonee qímasee ákarakinaa ufauqára randáqau. ¹² Miqídaqa Yuda máqannaasa faqa Kirisa máqannaasa faiqí firaasá moómoo faqa Kirisa máqannaa ánaaseeuqa moómoo faqa misá aiqáma Yísunara kúqaa ánoonee qímasee írimariqau. ¹³⁻¹⁴ Teesaroonikai máru Yuda máqannaasa minára iriséeqa Beereea máqusai óonuree faiqí ánaasee aiqáma nírana fundákusoofaqa Yísuna ufa írimarusa faiqí firaasá nífasausaikirausa Pauroona umeé aqiqoofanoo ooruku námmani áfainni finau. Sirasifa faqa Timootifa faqa káqi miqóo máriqau. ¹⁵ Pauroona áfiqee fusá Ateensa máqusai múnú aiséeqa óonurandee aniréeqa Sirasisa Timootisa qímannimiqa qiqau. Pauroofa ínniqara náaraidanoo dóo Ateensa máqusai fuaqa.

Pauroofa Ateensa máqusai finau.

¹⁶ Pauroofa Ateensa máqusai Timootisa Siraasisa nífeesidanoo nínadafoofaqa Ateensa máqusanaasa maqánnai faqa óoninnai faqa saqárinnoo faqa óosana óosana ainaina nimana áuqusee maasá Ánutu fee qímasee innaaru qímaríqau. Pauroofa miná qáfamasoofanoo ákooqanau. ¹⁷ Firaagóo ákooqoofanoo ákooqeenoo apátufanoo Yuda máqannaa amaana máqaki kéeqafufanoo Yuda máqannaasa faqa ánaamuru minakí anikéeqeemarusá faqa Yísunara ufa qímarinau. Maqúsa qámbaanai faqa faiqí ánaasee faqa aiqámai ufa qínóo ninau.

¹⁸ Ateensa máqusai írirana fíqararausa maqee maqee súqida márúnaki súqimariqau. Óosana óosana sukúráki kéeqeusa Ateensa máqusai maqee maqee súqimariqau. Eepikurianna sukúra tisáauqa moó íriranamau fímariasa faqa Sitookika sukúra tisáauqa misá moo íriranamau fímariasa faqa Pauroona ufa átikai iriséeqa nóori uqéraseeqa Pauroonara maaqí qímasee uteéti qídaqa qiqau. Maa-íriranná síai fasiqafa narí afaaqa fífau amooqída nána úfee qídanoo fee. Akaqáusa maaqí qiqau. Mifá ánaamuru Ánutusara qídanoo. Pauroofa Yísufa kúqiranakiqari fíndifunara qímannimufaqa misá tautúmasee dapi ufa qídaqa uteéti qímaríqau. ¹⁹ Misá miqí qímasee Pauroona áfiqamaree firaa akara maaqa miná áuqu Areeoopakusa mi-maqánaki fiqau. Firaa írirana faqáasa kai minakí súqimarunaki áfiqee fiqau. Minakí suqúseeqa Pauroonara irámmiriqa qiqau. Anée fúka ufa qímannimianaga maasá miná írirara súqidaqa. ²⁰ Mi-ufána qíannanaki maasá akaqáinnainara randái-

daqa. [21 Ateensa máqusanaasa faqa ánaamuru animárusa faqa óosana óosana fúka írirana írianee qídaqa minára kai irimáree fímariquau. Misá minára Pauroona irám-mirí maríqau.]

22 Pauroofa miná iriséenoo misá nóorinni fíndifinoo qímanniminoo qinau. Óo ínnée Ateensa máqusanaasa qinée maí ánidaqa ínni óosanara qáfaidaqa íridaqa káaqa ínnée Ánutuna óosana óosana ainainannái nimana áuquseeqa maasá Ánutusee qímasaídaqa innaaru qiqánuasa. 23 Qinée ínni maqúsai óonuree anirée níniíqa ínneeqa aandáu arusée tatúfimari qaindausa qáfeeqa. Ínnée moómoo Ánutusara óosana óosana innaaru qímariasa máriafaqa qinée qáfeeqa. Aiqáma qáindaquasaa mi-anutúsa núqu ákara rinoo márifaqa qáfeeqa. Mooqáindasaa ákara kai rinoo márifaqa qáfeeqa. Sía maasá írunna Anutunee qímasee ákara kai rúmaqaafaqa qáfeeqa. Mee ínnée sía írimaria Ánutuna minára innaaru qímarianara miná áuqu óosana koorooianáura.

24 Ánutufa innaarúna faqa maqá faqa aundurákinaa ainaina márina mináuqa áuqu Ánutufa márídanoo. Mifá innaarúna faqa maqá faqa áuqufa mi-ainainná karaambáíqa márídanoo. Sía faiqí nísaukunnai áuqueeqee amaana máqaki quqáqaafau márídanoofau. 25 Mifá narí kai náanna faqa márirana faqa faiqí faiqi nímimarifa márídanoo. Mifá nána ainainaree sárauúmarifa márinaqee maasá qeeqá íriranan-nai kadáapirumeeqee ámianauree, sía amana. Aiqáma ainaina narí kai áuquqoofa kai márídanoo. 26 Mifá kai moodáa fasiqa áuquqoonasaaqari kai aiqáma máqannaa kambíqa márídaqa. Mifá naríkai óosana ároonakiqari aiqáma ánaamuru quqán-nisáqoosa kai márídaqa. Mifá qufaqa misá márirana óosumma nímaqóonakiaqa kai marimáree fímariafanoo. 27 Sía fifau, óoqai Ánutufa miqínau. Asukunakí márídaqa Ánutunara míkimmakidaqa randáidaqa paqúrinafa paqúriaqee qímaqoona miqí-maqoona miqí maríafanoo. Sía Ánutufa faiqí níanai márifa márídanoo. Faiqí naaqá márídanoo. 28 Miná máriranaki kásiranaki maasá márídaqa. Ínni ufasáa rakísirausa misá faqa minára maaqí qímariafanoo maasá faqa miná faiqi námu kai márídaqee qídaqa.

29 Misá miqí qímaqoona qinée minára minakína ookáamasee qinée maaqí qídaqa. Maasá Ánutuna faiqi námu márídaqa náqimásee maasá quándakina qeeqá qíkoona amana kóorannai siruáannai óoninnai miná ámmemmee rianáuree. Sía andeeqánoo márídanoo.

30 Óoqai faiqí misá Ánutunara randáidaqa asukunakínai míkímaki ánidaqa máríqau. Ánutufa mi-kamúqoora dóo aunúseenoo sía misá fúrufarirana ákiaqara nárinau maqee maa-kamúqoo aiqáma ánaamuru nári mandáinainakiqari quándak-íqa Ánutufinai ubeekaaqée qídanoo. 31 Mifá aiqáma máqannaasa moodáa fáasaana ufa irisée narí andeeqáranannai andeeqánnisáannoo. Dóo mifá útaaqamáqaiфанoo mi-faasaannáfa márídanoo. Ufa írimari fasiqafa faqa útáaqamaqaiфа márídanoo. Mi-ufána írimari fasiqana Ánutufa kúqiranakinaana mara fíndifunannai kooroo inóo márídanoo.

32 Írirana faqaasa súqimarusa kúqiranakiqari fíndifunara qímannimufaqa akaqáusa naanaidara qímaríqau. Akaqáusa kafáa moo kári írianee qíqau. 33 Miqí qímasoofanoo Pauroofa ráudamakinoo finau. 34 Fufanoo faiqí akaqáusa minásaa atooqáfi miná ufa írimariqau. Moo fásiqa áuqu Dioonisiusafa ufa suqíra maqa Areeoopakusa súqira máqaki kéeqee marúfa márinau. Ánaasee moo áuqu

Damariasa námmarifa mifá faqa faiqí ánaasee akaqáusa misá faqa Pauroona ufara kúqaa fee qímasee minásaa atooqáqau.

Pauroofa Ateensa máqusaindari Koorinti maqusai finau.

18 Pauroofa Sirasina faqa Timootina faqa nífeesu sianoo Ateensa máqusa quqáseenoo Koorinti máqusai finau. ² Koorinti máqusai qíqoo adeedí márufanoo óonureenoo faiqí moó paqúrinau. Miná áuqu Akuiraafa márínau. Akuiraafa Poontiusa máqa maaqai kambíqoofa Itari máqa maaqai óonu márínau. (Itari máqa maaqaki Roomma máqasaa firaa kiapafa miqóo márufanoo miná maqúsa márínau.) Itari máqa maaqai márufanoo firaa kiapafa mináququ Karaudiusafa Yuda máqannaa aiqáma asaqúnnimaqasoofa quqásee dáraaniqau. Akuiraafa Yuda máqannaa márufanoo asaqúsoofanoo narí ánaaqa Pírisira námmani sándiri Koorinti máqusai finau. ³ Óonu márufanoo Pauroofa miná paqúrimaseenoo miná faqa márídanoo dadaaqídanoo burimakáu apatannái úqikaana máqa usakée márínau. Akuiraasa Pauroosa mi-ainainnirána akoofásaqara márída usakéemariqau.

⁴ Pauroofa aiqáma kari Sariríqasaa Yuda máqannaa ufa suqíra máaqaki kéeqafídanoo naamúaqira ufa Yísunara qímannimimarinau. Yuda máqannaa faqa Kirisa máqannaa faqa qímannimimarinau.

⁵ Sirasisa Timootisa Maseedoonia máqusaindari aniroofanoo Pauroofa sía Sariríqaa kai aiqáma faasaambáasaana Ánutuna ásauku mundírana Yísunara Yuda máqannaasa naamúaqimannimimarinau.

⁶ Miqímarufanoo níqooqoofa Yuda máqannaa Pauroona mandúfa sukúfa qí-mamaqáqau. Miqí qufanoo Pauroofa rútaqi fíndifínoo dóo narí ásaunkunai narí afaaqáindaraa kookoomma aisoora fatíkeegee Yuda máqannaa nínaamu áranau. Ínneeqámma dapikírana óosana áraafanoo. Qínée ámiqirannai ínni mara quqáunaqa ínneeqá kai mandáatata fímariafanoo dóo ínnindi kai, sía qíníndifau márídanoo. Dóo maqee maaqóoqari dóo qínée ínni Yuda máqannaa minnísee ánaamuru qímannimianauro.

⁷ Pauroofa miqí qímaseenoo misá minníseenoo ánaamuru fasiqa máaqaki óonu márínau. Mi-fasiqána áuqu Titiusa moo áuqu Yusatusafa márídanoo miná máqa Yuda máqannaa ufa suqíra máqa adeedí márufanoo Pauroofa minakí márínau. Titiusafa moo áuqu Yusatusafa Ánutunara innaaru qímaru fasiqafa ánaamuru márídanoo Yuda máqannaasa amaana ufa írifa maqee Yísuna ufa írimarufa márufanoo Pauroofa miná faqa óonu márínau. ⁸ Yuda máqannaa ufa suqíra maqasaa rakísirafa mináququ Kírisipusafa márídanoo Yísuna ufara kúqaa fee qímarufa narí faiqí ánaasee faqa Koorinti máqannaasa moómoosa faqa kúqaa fee qímasee nammári máraqau.

⁹ Pauroofa moo éendaki faiqaqée ufanoo qainásaa maaqímasee áfunnaranauro. Qaináki Ánutufa Pauroona qímaminoo qinau. Pauroo sía anée maaqóoqaraasara ruffaa. Anée káqi ufa qída mária. Sía anée minnísa. ¹⁰ Qínée aní faqa kukéeqai márídaqa dadaaqídaqa. Maa-Koorinti maqusánakina faiqí ánaasee moómoo qíníndi márídaqa qínée aní namuqáaki máriasa rafáaqa fúanaqa sía misá áidafirana aní ámifaranoo. ¹¹ Pauroofa miná iriséenoo afaaqa quqásee miqóo márínau. Márídanoo Ánutuna ufa qímannimimarinau. Miqídanoo áukuana moodáa maraséenoo moo áukuana qámbaanasaa fínoo taikánauro.

¹²⁻¹³ Pauroofa miqóo Koorinti máqusai káqi márufanoo Kirisa máqasaa rakísimaru kiapafa taikáfufanoo Roomma máqannaa kiapafa firaaíkirafa moo fúka kiapafa

aqiqoofanoo óoqeenaana ámaaqaki animárinau. Mi-kiapána áuqu Karioofa márinau. Miqóo mária Yuda máqannaasa Pauroona namuqáa fúka kiapafa animáriqoo fee qímasee Pauroona qumáree rariséeqa fúka kiapafinai múnuseeqa maaqí qímasee únna qímasee qímamiqau. Kiapa, maa-fasiqáfa maasára Roomma máqannaa sánd-ufa rukíaranaki maasá qifeeqáidanoo. Mifá maasára ínneeqa náaruqaa oosana miníseeqa maqee qiní fúka oosana qímannimunnana mi-maú fidaqa Ánutunara in-naaru qiaqée qídanoo ufa rukíaranaki maasá qifeeqáidanoo.

¹⁴ Miqí qufanoo Pauroofa ufa qianéerufanoo Karioofa Yuda máqannaasa maaqí qímasee qímanniminai. Maa-ufána sía sándufa rukíarafa máridanoo sía moo mándainaina máraidanoo. Miqínoo márinaqau ínnei ufa andeeqáseefau írini. ¹⁵ Maa-ufána fifau ufa kái óosana óosana ufa faqa núqu faqa ínnei sándufa kái máridanoo. Qínée miqíra fifau ainaina sía qínée írianaura ínneeqa kai.

¹⁶⁻¹⁷ Miqí qímaseenoo kiapafa áanoomasee fukifaakíufafa kóota maqakiqari Yuda máqannaasa ráudamakufafa miqóoqaraasa, Yuda máqannaa amaana máqasaa rakísirana miná áuqu Soosateeneesana qumára maree míni kiapana kooqíki quqásee unnaanásamu firaaqóo uqafíqau. Karioofa miná qáfoofanoo ákooqoofanoo sía minára írinoo mána mánamminau.

Pauroofa Koorinti máqusaindari Antiooka máqusai sípaki finau.

¹⁸ Miqóoqari Pauroofa Koorinti máqusai faiqí firaasá nífasausaikirausa misá sám-baqa káqikaaqoo kísaaqasaa márinau. Koorinti máqusai káqí máridanoo miníseenoo miná dínatinni Keenakareea máqusai óonu mi-maqusánaki máridanoo Yuda máqannaa naanna raanée qímaseenoo moo áinainara qíma afeekaikáman-deenoo ákiaqa maqánamu faqa indufú áquseenoo quqáseenoo sípaki akarámafufanoo Pírisira námmarina faqa Akuirana faqa miqandá qísafaaqi faqa Siria máqa maaqai finau. ¹⁹⁻²¹ Sípa fannoo ooruku námmaryi taqamáreenoo Siria máqa maaqai fídanoo Efeesusa máqusai náaree óonuranau. Óonureenoo Pauroofa Yuda máqannaa ufa suqíra máqaki kéeqafufanoo Yísunara naamúaqimasoofofa misá qiqau anée kísaaqasaa máridana maasá qímaqimia qufanoo Pauroofa maaqí qímasee narí qímanniminai. Ánutufa qíníara kafáa ániannee qínannara kafáa óonurandee áni-anaura. Miqí qímaseenoo Pírisira námmarina faqa Akuirana faqa miqóo Efeesusa máqusai quqánniséenoo sípaki akarámafufanoo Isaraee máqa maaqai Seesareea máqusai finau.

²² Sípa fannoo Pauroona áfíqee Seesareea máqusai múnaisóofanoo afíuqákufanoo maqámau Yeerusareenni óoru finau. Óorureenoo narí Yísuna ufa írimariasa narí ákaqaafasaakirausa nínadafeenoo káqikaaqoo misá faqa márinoo óonurandee Antiooka máqusai indaarú máriunnai kafáa finau. ²³ Antiooka máqusai káqikaaqoo márinoo kafáa fíndifinoo Karatia máqa maaqaki faqa Fírikia máqa maaqaki faqa óonuree aniréenoo Yísuna ufa írimarusa poodúqara ufa qímanniminoo nufaqa Yísuna ufara afeekaíkiqau.

Apoooroosáfa Efeesusa máqusai Yísuna ufa írimarusa dadaaqinau,

²⁴ Yuda máqannaa fasiqa moo áuqu Apoooroosafa Areekasandiria máqusai kambíqoofa mi-fasiqáfa Efeesusa máqusai ani márinau. Mifá ámiqimandee káqa ufa qímarufa. Mooseena sándufara faqa tamummáqara ufa ákara faqa káqa mi-ufáusa ámiqimandee írimarufa márinau. ²⁵ Yísuna ufa írimarusa mi-fasiqána Yísuna ufa

ámiqimasee qímamisoofanoo írimarufa márínau. Mifá maqee maqee andeeqásee Yísunara faiqí ánaasee qímannimidanoo káaqa fuki faakí qímarufa márínau. Mifá óoqai Yoohaneefa nammári nímimaru nammarína mároofa Yísuna nammáriara sía írinau. ²⁶ Apooroosáfa mifá Efeesusa máqusai aniréenoo Yuda máqanna ufa suqíra maqaki paasóosamandaída qímannimimarufanoo Akuirafa faqa Pírisira námmarifa faqa miná ufa iriséeqa nári máaqaki mara quqáseeqa andeeqásee Ánutuna aanára máriranara Apooroosána aamúa qímariqau.

²⁷ Apooroosafa Kírisa máqa maaqai fíraree qímasoofaqa Efeesusa máqusannaasa Yísuna ufa írimarusa miná ákaqaafasaakírausa dadaaqíra ufa pásaki maaqí qímasee ákarariqau. Ínnee Kírisa máqannaasa ínnee ámiqimasee maa-fasiqána óonu áfiqee-qee quqáaqa. Miqímasee ákara rúmmamufanoo máreefinau. Kírisa máqa maaqai márídanoo Apooroosafa Yísuna ufa írimarusa fíraaqóo dadaaqínau moómoosa Ánut-ufa kukéeqasee dadaaqufaqa Yísunara irisée minásaa mundímariqau. Miqírausa Apooroosafa dadaaqímarínau. ²⁸ Yuda máqannaasa faqa akooqóo maqúsa qam-baanai Apooroosafa óori runúseenoo Yuda máqannaasa Yísunara afeekaikámasee qímannimufafa moómoosa Yísunara dóo kúqaa ánoonee qímariqau. Apooroosáfa Mooseena sándufakinaana tamummáqara fasiqa ákarakinaana Ánutuna ásauku mundírafa kúqaa Yísufa márínara uqannífiqasoofaqa moómoosa íriqa kúqaa Yísufa Ánutuna ásauku mundíra fee qímariqau. Apooroosáfa mi-maqusánaki márídanoo Yísuna ufa írimarusa poodúqamánnimaqanau.

Pauroofa Efeesusa máqusai Yísunara ámiqimasee qímanniminau.

19 Apooroosafa Koorinti máqusai márufanoo Pauroofa Asia máqa maaqai aniréenoo maqúsa maqúsa maqámau óonuree anirée Yísuna áufakiana qí-manniminoo nínau. Miqídanoo Efeesusa fíraa taunnakina óoqu fínau. Óoquireenoo Yísuna ufa írimarusa akaqáusa paqúrimasee irámmirino qínau. ² Ínnee indaarú Yísunasaa mundíqau, mi-karí náaquqara andeeqara maraquna máraqeeiqau. Misá mi-ufána iriséeqa qíqau. Maasá sía náaquqara máraqunara íridaqa. Márídanoo fee sía fee márídanoo fee, sía maasá minára íridaqa. ³ Pauroofa minára iriséenoo kaifáa irámmirino qínau. Ínnee indaarú nána nammari fee máraqau. Qufaqa misá qíqau. Maasá Yoohaneefa nammári nímimaruna nammarína máraafanausa mári-daqa. ⁴ Pauroofa miná iriséenoo maaqí qímasee qímanniminau. Yoohaneena nam-mári fannoo nári mandáinainasaaqari quandée marífa márídanoo. Yoohaneefa nam-mári nímimarufa káqi máru aukwana Isaraee máqannaasa maaqí qímasee qíman-niminoo qínau. Qíní qínnaaqíanna kambíqainna fasiqafa minásaa kúqaa mundú-fuaqa. Yoohaneefa miqí qínoo Yísunara qínau.

⁵ Mi-Efeesusa maqannaasá Pauroona mi-ufána iriséeqa dóo Karaambáiqá Yísuna nammári máraqau. ⁶ Nammári marasoofanoo Pauroofa misásaa ásauku mundú-soofanoo náaquqara maraquna fannoo misá náakufufaqa ánaamuru ufa sía írimaru úfána qímariqau. Misá Ánutuna ufara faqa qímariqau.

⁷⁻⁸ Miqí qímarusa qísauku taikásee qíkunni óoqu qaara marasée Efeesusa máqan-naa ufa óosana qímarusa máriqau. Náaquqara maraquna fannoo misáki áqufufanoo Pauroofa márídanoo qaaramoo qúqoonasaa Yuda máqannaasa Efeesusa máqusai ani misá faqa máriasa nári náaduma ufa suqíra maqaki kéeqafi paasóosamasee Ánutuna quqúsara naamúaqimannimimarínau. ⁹ Akaqáusa Pauroona ufa iriséeqa karaambáiqá Yísuna ufamáu fíranara níkoqoofaqa sukúfa mandá ufa kai aiqámatia

qiquau. Pauroofa miqí quná iriséenoo Yísuna ufa írimarusa narí ákaqaafasaakírausa nífiqamareenoo misá Yuda máqannaasa rakéemma quqáseenoo ráudamaku fanoo mi-taunnánaki kai moo úfa suqíra maqaki kéeqanau, mi-ufa suqíra maqána akoofa mináquq Tiranusafa márínau. Aiqáma faasaambáasaana Pauroofa mi-ufa suqíra maqánaki faiqí ánaasee nífiqamareenoo minakí múrusaidanoo Yísuna áufakiana narí qímami narí qímami qímariqau.

¹⁰ Pauroofa miqímammaree fímarufanoo qaara aukuaana áiqaróonara Asia máqa maaqaki márusa Yuda máqanna faqa Asia máqanna faqa misaqá márusa faqa aiqáma Karaambáiqua ufa íriqau.

**Faiqí naunduráki máru faafasaaqána aqiqoosákai
nárí isoo faqa quqásee sandáqau.**

¹¹ Ánutufa Pauroonakinaana faiqí sía amana áuqaqaa ira ainaina faiqí ní-faqa andeeqée maríana náaquqara ainaina misá nífusaa áuqusoofaqa qáfeeqa Yísunara kúqaa ánoona fee qiquau. ¹² Faiqí ánaasee aurímarusa níkaqaafasaa Pauroona ankísa fee qamunna fée ani mara máree aurímarusa nímufoano aurírafa taikée márínau, fáafasaaqá náakirafa rafúdamaki sandéemarinau. ¹³ Yuda máqannaasa akaqáusa misá faqa fáafasaaqá náakimarusa níqiqéemarusa máriqau. Miqí qímasee ánoomasee Pauroona faqa Sirasina faqa qumáreeqa rarisámammaree kiapana oopísaki quqáqau. Mi-oopisáfa sía káqinni márínau, makéeta qámbaanai máru-ufaqa misá Pauroosa Sirasina rarisámasee mi-oopisánaki quqásee aiqáma kiapausa náaramasee únna qímasee qiquau. Moodáa fasiqa faiqínámu qísauku dínni taikásee dínni ani qaraqánda marasée fáafasaaqá níqiqée marusa máriqau.

¹⁴⁻¹⁵ Misá níkoona áuqu Sikeefaafa márínau Yuda máqannaasa Ánutuna aanáiqikírausa úriqararafa márínau. Mi-fasiqána faiqi námu Pauroona óosana qáfeeqa maasá faqa miná óosana amanamásee qáfaanauree qímaseeqa, faiqí moó fáafasaaqá áakimaruna óonuree áuqamáseeqa qiquau. Anée Yísuna áuqu Pauroofa qí-mannimimarina irisée anée ráudamaki sée fífua qufanoo fáafasaaqá fannoo maaqí qímasee narí mi-fasiqána aunduráindari misá qímanniminai. Ee, máa, qínée Yísunara íridaqa Pauroonara faqa íridaqa ínnee yáu yáusee máridee qínée sía ínnaire íridaqa. ¹⁶ Miqí qímaseenoo faiqí narí áqoondiki máru fasiqana dadaaqufanoo fíndifinoo firaqóo uqanna misá nárí nárí iseenoo misá qamunna anaqí mároofaqa káqisamu máaqakiqari rafúdamaki quqásee sandáqau.

¹⁷ Efeesusa máqusa márusa faqa Yuda máqanna animárusa faqa mi-ufána irisoofoano káaqa náaquqoofaqa Karaambáiqua Yísuna áuqu firaqóo uqéeraqau. ¹⁸ Yísuna ufa írimarusa míquna iriséeqa Pauroofunnai suqúmaree aniréeqa náriqa mandáinaina óosana óosana kooroo iqáu. ¹⁹ Yísuna ufa írimarusakiqari áukainaina mandáinaina afunee áinaina máraqa nusáuqa náriqa mandá ufa ákaraki quqáqoona moodáanaki suqúseeqa aiqámausa nífusaa firaqóo idáraqau. Idáqoo papíqana feefaurímaruna moodáanaki ásaana rúmasoofanoo maaqímminai. Fira munnimma tia (K50,000) áqimaruna idáraqau.

²⁰ Dóo miqímasoofanoo Karaambáiqua ufa aiqáma atinai dáraanimambufanoo dóo afeekaikámáfinoo atukaramáfinai.

Deemeetiriusafa Efeesusa máqusai firaaqóo tutuqírana uqéeranau.

²¹ Mi-ainainná taikásoofanoo miná maaríqoo Pauroofa qinau. Qinée maaqóo-qari Maseedoonia máqa maaqai faqa Kirisa máqa maaqai faqa óonuree anirée-maseeqa Yeerusareenni kafáa óoru fúanaura. Miqóo óoru márídaqa Roomma máqusa óonu qáfaanaura. ²² Miqí qímaseenoo Pauroofa Timootina faqa Eerasat-usana faqa niqiqoofaqa Maseedoonia máqa maaqai indaarú fiqau. Pauroofa Asia máqa maaqai káqi máriufanoo nínaaqiana finau.

²³ Efeesusa máqusai káqi márufanoo moo mándáinaina Karaambáiqá ufamáu fímarusaki kambíqanau. Mi-aukuanná misá Yísuna ufara Karaambáiqá aaná fee qímaríqau.

²⁴ Asia máqannaasa nári moo únna ánutunara ánaasee ánutufa márínau foo qí-mariqau. Mi-anaaseená áuqu Arateemisa námmarifa márínau. Mi-anaasee anutúna amana Efeesusa máqusa firaa amaana maqakí márínau. Óoninnai áuqira amaana máqa firatiá ámiqirafa uqanna márínau. Efeesusa máqusai faiqí moo áuqu Deemeetiriusafa márídanoo mi-amaana maqána qáfaidanoo miná amana kái siruáauqa maraséenoo idáki tasírisirimáseenoo moómoo káqikaanáuqa áuqíiseenoo faiqí ánaasee nímufafa feefaurúmmasaídaqa máraídaqa nári máaqaki múnú quqá-saídaqa innaaru qímaríqau. Deemeetiriusafa siruáa áuqimarusa úriqararafa máru-fafa misá aiqáma mi-saikánannai munnimma máree maríqau. ²⁵ Deemeetiriusafa siruáa áuqimarusa náarama moodáanaki quqáseenoo qímanniminoo qinau.

Óo maa-fasiqáusa maasá saikásaqari munnimma kambíqaidanoo. ²⁶ Ínnee mi-fasiqána Pauroonara írídaqa miná óosana írimariafanoo. Maasá qísaukunnai áuqi-marunnnanara sía Ánutufa uqannee qídanoo. Mifá Efeesusa maa-maqusánaki faqa Asia máqa maaqaki aiqámai faqa Yísunara qímannimifaqa misá kúqaa fee qímasee maasá Arateemisa námmarina minnísaidafa. ²⁷ Miqídaqa maasá saiká munnimma máree marúnnana qúsasaa mandáikiannoo. Maasá úriqarara anaasee anutuna Ara-teemisa námmarina amaana máqa faqa mandáikiannoo. Maasá ánutufa Arateemisa námmarifa mifá faqa uréeqaannoo. Asia máqannaasa faqa aiqáma máqannaasa faqa Arateemisa námmarinara innaaru qímariana dóo taikéefaranoo.

²⁸ Faiqí ánaasee mi-ufána irisooofanoo níranaqoofaqa firaaqóo fáaqa fuísee qí-maseeqa qiqau. Efeesusa máqanna Arateemisa námmarifa firatiá úriqararafa márídanoofée qiqau. ²⁹ Mi-ufáfa aiqáma atinnai dáraanufafa faiqí ánaasee suqú fiqa dadaaqiaqée qímasee Maseedooniandaraaqanda Pauroona áqoondiqara Kaiu-sana faqa Aristarakusana faqa Pauroona faqa Efeesusa máqusai animáruqanda qumáreeqara rarisámammaree sandéeqa firaa ufa suqira maqaki kéeqafi minakí mi-fasiqaqandá quqáqau.

³⁰⁻³¹ Pauroofa misá nínadafamaseenoo minakí kéeqaaneerufaqa Yísuna ufa íri-marusa miná rafáaqafusaqau. Asia máqa maaqaki márusa úriqararausa Pauroona áqoondiuqa ufa moonásaa quqásoofanoo míni qímaminoo qinau anée sía minakí kéeqaa, kúqinafaara. ³² Faiqí ánaasee moómoo uqanna firaa ufa súqimaru maqanaki kéeqafufaqa firaaqóo fáaqa fuísee qímaríqau. Akaqáusa moó fáaqariqau akaqáusa moo áinaina fáaqariqau. Múduka tia nánaree maasá fífaú fáaqarida fee qímasee síamma íríqau, káqi fífaú fáaqarimaríqau. ³³⁻³⁴ Yuda máqannaasa Areekasandeera-nara anée fíndifi qímannimianee qufaqa faiqí ánaasee miná qáfamaseeqa óo mífée mandá fasiqa márífaqee mináree fáaqa fuísee qíqi ífee. Areekasandeerafa fíndifinoo

ásaukunnoo ufa rafáaqafinoo qáoo qímasoofaqa misá aiqáma miná qáfamasee Yuda máqannaa moo ánutunafaqaa fee qímasee fáaqa rída qiqau. Efeesusa máqannaa Arateemisa námmarifa úriqarara Ánutufa márídanoo. Misá mi-ufána kai firaaqóo fáaqa fuísee qídaqa mári máríufaqa kísaaqasaa uqanna fáaqa quqáida máríqau.

³⁵ Efeesusa máqusa úriqararafa moó fannoo rafáaqafinoo miqínnoo fubaqa rafáaqafuseenoo qímanniminau.

Efeesusa máqannaa fasiqauqa qíní ufa íriaqa. Efeesusa máqusa Arateemisa námmarifa rakísimari maqusafa márídanoo. Sía moó fannoo minára qáoo qínnoo márídanoo. Miná náaquqara óoni innaarúnaindari áqufuna maasá miná faqa miná amaana máqa faqa rakísidaqa. ³⁶ Sía moó fannoo amana mi-ainainnára qáoo qíannoo. Minára ínnée dóo asooaaqa sía fúrufaramasee moo áinaina áuqaaqa. ³⁷ Maa-fasiqa qandá ínnée maramáree ániana sía moo ámaana maqakinaana qúmmuari máríaqanda sía maasá ánaasee ánutunara moo úfa qía. Nánaree fífau nífiqee áni fee. ³⁸ Deemeetiriusafa faqa narí moodáa saika faqaasa faqa moo fásiqa ufa ámiraree qínanoo maasá ufa írira suqírafa márídanoo ufa andeeqée maría fasiqausa miqóo márídaqa misá miqóokai nári ufa andeeqáaqa. ³⁹ Ufa andeeqée maríasa sía amanaikífanoo faiqí ánaasee ufa suqírafa narí qánaa kai ufa suqúaaqa. ⁴⁰ Roomma máqannaasa máa fífau tutuqírana iriséeqa maasá díqifaara, misá maasára iráifaqa nána ufa fée qímannimianuree sía ufa óosana márídanoo.

⁴¹ Miqí qímaseenoo aiqámausa niqiqoofaqa fífainiqau.

Pauroofa Maseedoonia máqa maaqai faqa Akaia máqa maaqai faqa finau.

20 Efeesusa máqusaki firaa tutuqirafa taikóofanoo Pauroofa Yísuna ufa írimarusa suqú quqáseenoo poodúqara ufa qímannimiseenoo nímandamáseenoo dóo quqásee Maseedoonia máqa maaqai finau.

² Maseedoonia máqa maaqaki óonuree anirée ídanoo Yísuna ufa írimarusa poodúqara ufa maqee maqee qímannimimarinau. Miqóo qaraasa poodúqamánnimaqaseenoo quqásee Kirisa máqa maaqai óoquireenoo miqóoqari moo qúqoonaa máranau. ³ Pauroofa Kirisa máqa maaqaindari sípaki akarámafufanoo Asia máqa maaqai fírraree qufaqa Yuda máqannaasa irisée miná árirarufanoo moó fannoo iriséenoo Pauroona qímamufanoo ruffaseenoo kafáa Maseedoonia máqa maaqakinai fíqummákufanoo Tarooasa máqusai fírraree qinau. ⁴ Soopateerafa Piriqusana ámaaku Beereea máqusaindaraafa Pauroona faqa finau. Aristarakusafa faqa Seekundurafa faqa Maseedoonia máqannaqaanda Pauroona faqa fiqau. Deerabee máqusaindaraafa Kaiusafa faqa finau. Tikikusafa faqa Tarooofimusafa faqa Asia máqannaqaanda Timootifa faqa minamúsa Pauroona faqa fiqau. ⁵ Minamúsa indaarú sípaki akarámafufafa Tarooasa máqusai óonu márída maasára qífeesimariqau.

⁶ Maasá Firipi máqusai ooruku síai feemu qoomáqamasee námammaree Tarooasa máqusai Pauroona faqa fiqíafana. Maasá moodáannai qísauku áfuru sípaki faiqée fífiufaqa Tarooasa máqusai óonuree maasára qífeesimarúsa óonu paqúriqíafana. Miqóo Tarooasa máqusai maasá aiqámausa qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée fáasaana máríqíafana.

**Pauroofa Tarooasa máqusai eendáki Yísuna ufa
qimannimimarufanoo kumaaráa áqufinau.**

⁷⁻⁸ Sariríqa eendáki maasá faqa Yísuna ufa írimarusa aiquámausa faqa moo máaqaki suqúfiqa Yísunara áfaarurira nárana naqau. Pauroofa kanánaana fuanée qu éendanaki kísaaqasaa qimannimimarinau. Mi-maqánaki tidá moó maqásaa márinoó kafáa tidá moó sandáaqai áuquqoofa márídanoo eeféeda mirínni ákinoo márídanoo. Mi-maqánaki suqímarunaki eendáki qóoma moómoo qéemarinau.

⁹ Faiqí ánaasee sandáaqai tidásaa súqimarufanoo Pauroofa mi-eenda amuqúsánaki ufa kísaaqasaa qímarufanoo kumaaráa moó fannoo uindúáqa párangasaa akarámáfi-noo óoqufaaqeida ufa írimarinau. Mi-kumaaraaná áuqu Eeutikusafa márinau. Pau-roofa kísaaqasaa ufa qímarufanoo Eeutikusafa áfu aunduarúfanoo káaqa faifínoo sía ufa íridanoo uindúaqasaaqari aunduaramáqufanoo sáamurinoó maqásaa pau-taqínoo áqufinau. Áqufufaqa misá óoqu miná uqéerasee qáfoofanoo dóo káaqa kúqi-noo márinau.

¹⁰ Pauroofa óoqurama mi-kumaaraana ámuuaqa áakufufanoo óonumafi káqaramma qumáreenoo qinau sía qísee qufoo qiaqa káqi márídanoo. ¹¹⁻¹² Miqí qímasoofaqa misá qumurandée óoruree Yísunara áfaaruruma naqau. Áfaaruruma námasoofanoo Pauroofa kafáa qímanniminoó fífiufanoo iqáqoofanoo quqásee Asoosaa máqusai maqámau finau. Fufaqa misá mi-kumaaraaná dóo kási márúfaqa áfiqamaree máaqaki múnú quqássoofanoo misá nifaaqa asasínoo ámiqi ámiqinau.

Pauroofa Efeesusa máqusanaasa náaroofaqa aniroofanoo naamúaqinau.

¹³ Maasá Pauroona faqa nímarusa Pauroona mi-maqusánai áiséeqa fáasai sí-paki akarámáfiifaqa Tarooasa máqusaindari Asoosaa máqusai nammári ámuuqumau fíquakifaqa miqóo óonureeqa Pauroona áfiqarara fíqummákufaqa fiqíafana. Pau-roofa náríaraa faiqí ánaasee qímannimisee kanánaana maqámau Asoosaa máqusa óonuree ínni faqa sípaki fuanáuranoo maasára qímasoofaqa maasá miqíqau.

¹⁴ Maasá sípa fannoo Asoosaa máqusai óonuroofaqa Pauroona fí afiqéeqa Mi-tireena máqusai fiqíafana. ¹⁵ Miqóoqari fíndimeeqee sípaki fífiufaqa kanánaana Kioosa máqusai óonu raqíafana. Óonu miqóo máriqa quqáseeqa kafáa eendáki sí-paki fífiufaqa kanánaana Samoosa máqusai óonu raqíafana. Dóo miqóoqari fíqaree eendáki sípaki fífiufaqa kanánaana Mireetusa máqusai óonu raqíafana. ¹⁶ Pau-roofa sía Asia máqa maaqai kísaaqasaa kásooiraree qinau. Sía Efeesusa máqusai kásooqianee qímasee fíqaree Yeerusareenni káqi káqi fíraree qímasee miqóo Peen-deekoosa qoomaqa náraree qímasee káqi fíqarararee qinau.

Pauroofa Efeesusa máqannaasa naamúa qufá.

¹⁷ Sípa fannoo Mireetusa máqusai óonuroofanoo Pauroofa moo fásiqasaa ufa quqáseenoo anée maqámau óonuree Efeesusa máqusanaasa Yísuna ufa írimariasa qiní qíkaqaafasaakiraua rakísiraua maí qumu Mireetusa máqusai qumu irisáifaqa fuanáuree qufanoo finau. ¹⁸⁻¹⁹ Efeesusa máqusanaasa mi-ufána iriséeqa Mireetusa máqusai óoquroofanoo Pauroofa maaqí qímasee qímanniminoó qinau.

Óoqai indaarú qinée Asia máqa maaqai óosana arasáafannaqooqari ínnee qiní óosana qáfeemarúsa máriafanoo qinée reendeenámandee ínniki Ánutuna saika faiqi márídaqa ínniki saikímáriqafana. Yuda máqannaasa misá qiní qímaarusiran-

nai qikíraqárana faqa daukunu rárana faqa ínniki saikí máriafannanara qiní qími-mariqau. ²⁰Qinée ínniqa máaqakiaqa faqa maqúsa qámbaana faqa Yísunara qí-mannimímaríafanausa máridaqa. Qímannimidaqa sía moo dádaaqíra ufa qeeqá daundurái sía káqi máridanoo aiqáma qímannimiqiafana. ²¹Qinée Yuda máqan-naa faqa ánaamuru faqa amanamana kái dóori runúsee qímannimimariqiafana. Ínniqa mandáinainara rufíasee quándakinaqa Ánutufinnai nóori ubeekámáseeqa Karaambáiq Yísuna ásauku mundírana saqárikiaqa. Miqí qímasee auuqímánni-maqée máriqiafana. Ínnee minára faqa írimariasa máriafanoo.

²²Dó maqee qinée Yeerusareenni óorufidaqa nána ainainee qínki kambíqaan-noo fee, sía qinée miná íridaqa. ²³Qinée maqúsa maqúsa nímarunano náaquqara maraquana fannoo miqóoqaraasa qímannimisooafa misá quándaki qiní qímaqimu-faqa. Anée Yeerusareenni óoru ráinaqa rumbárana faqa qiní qífaaqái iftíqnárana faqa qímifaranoo fee qímarinau. ²⁴Qinée minára iriséeqa qeeqá máriranara fifau ainainee qímaseeqa Karaambáiq Yísufa qímu saikánara miná taikárara kai kúqaa ánoonee qídaqa qeeqá máriranara síamma íridaqa. Ánutuna áfaarira ámiqira fasaasa ufa faiqí ánaasee kooroománnimírana miná kai Yísufa qímu saikafa máridanoo.

²⁵Qinée ínnikiaqa Ánutuna quqúsaki márira firaanara qímannimiqi níni-aafanausa márida. Maqee sía ínnee kafáa qiní dóori qíqafeefaranoo. ²⁶Dó qinée maqee maa-suanínasaa dóori runúsee ínni qímannimidaqa. Ínnikiqari moó fan-noo Yísuna ufara dapikínafa naríndikai máriannoo sía qiníndi. ²⁷Ánutuna írirana aiqáma uqanna qímannimiseeqa sía káqikaana qeeqá qumáreeqa aiqáma nimiseeqa. ²⁸Ínnee faiqí ánaasee Yísuna ufa íri maríasasaa rakísimariasa máriafanoo. Ínnee asumu aandaaurá fooqána rakísimariasa máriafanoo Ínnee ínneeqa márirana ámiqi-masee rakísiinaqa ínneeqa asumu fírra aandaura foora ámiqimasee faiqí ánaasee rakísiaqa. Ánutuna náaquqara andeeqara maraquana fannoo ínni nísaukuki rakísir-ana quqáranara ámiqimasee rakísiaqa. Ánutufa narí ámaaku uqanna fidíkanai maqee maa maqánasaa adíaseenoo minánnai Yísuna ufa írimariasa feefaurúm-maseenoo dóo naríndikino, ínnee mi-asumu aandauná fíridaqa reendeenámánde rakísiaqa.

²⁹Qinée fúanaqa káasau fainiara foora káaqa áfaidee maríasa anirée asumu aan-dau sía rauqí nímaqeefaranoo káqi naruneefáranoo. ³⁰Ínniqa rakísirausakinaana akaqáusa únnufa qímasee ínneeqa níkaqaafasaa maréeqee káqirunna ubeekéefára. ³¹Ínnee ámiqimasee mi-ainainnára rakísiaqa. Qinée qaaramoo áukuana fáasaana eendáki daukunu réemarufaqa ínni aiqáma ámiqimasee naamúa qímaríafanausa máridaqa.

³²Dó qinée maqee Ánutuna ásaukuki miná áfaarira ufaki mara ínni quqéeqa. Mi-ufána afeeka fannoo amaná ínnisaa rakísinnimaqidano afeekaskirana nimiséenoo ínni maréeqeenoo Yísunaindikiaqa máriasaki misá sáimbaqa ookámaseenoo Yís-ufa misá nímira sáqama qumiasana mirínni innaarúnai ínni faqa misá faqa ními-annoo. ³³Qinée ínniki máridaqa sía qinée moóna ámiqira qamunnafée siruáa fee akaqáinainafée sía qiní qímuqusímarusa máridaqa. ³⁴Qinée máa qeeqá qísaukunai aináina másaidaqa nárana máreemaria munnimmana marasáidaqa qiqá faqa nusá rakísinnimaqidaqa maasá sía ínnindi máraqiafana. Ínnee minára ámiqimasee íri-marifanoo. ³⁵Qinée únandee kadáapíriranannai mandáikimarusa ámiqi ámiqiafana Yísufa minára maaqí qinau. Ámiqira ásasirafa sía aináina máree maríanakifau mári-

danoofau. Aináina dadaaqírana nímiranaki ánoona asasírafa minakí máridanoo. Ínnee sía aunúaq moosá dadaaqírra kai iaqa.

³⁶ Pauroofa mi-ufána qímannimino maqásaa niqoori sáunaraaqee qufaqa aiqá-mausa miqímafufanoo Ánutunara innaaru qinau. ³⁷ Innaaru qímasoofaqa aiqámausa ikíraqeeqa Pauroona óonumafi káqaramma qumáreeqa ámooqau. ³⁸ Pauroofa sía qiní kafáa qíqafeefaree qunára firaqóo nóori kándeeka ikíraqau. Misá miqídaq Pauroona áfiqeeqeeqa sípaki quqáqau.

Pauroofa Mireetusa máqusaindari quqásee Yeerusareenni finau.

21 Pauroofa maasá faqa sípaki akarámafufaqa maasá Efeesusa máqannaasara nimudáooqidaqa nímándamáseeqa dóo máfi rakéemma quqásee sípaki fiqíafana. Maasá andeeqásee fifiufaqa Kóosa maqusai óonu kásoommasee miqóo faiqéeqa. Iqáqoofanoo kanánaana kafáa fifiufaqa Roodeesa máqa maaqai óonuree káqi fiqaréeqa Patara máqusai fiqíafana. ² Patara máqusai maasá sípa moó paqúrimasee Fooenisia fímaru sipana paqúrimasee minakí akarámafi fiqau. ³⁻⁴ Patara máqusaindari fifiufaqa Sipurusa áfuma qáfamaseeqa miná áikundanai ffaikáteeqa andeeqásee Siria máqa maaqai fiqíafana. Siria máqa maaqai fídaq misá maaummaara ainainná Tíree máqusai quqáaqee quná fídaq dóo mi-Tíree maqúsana paqúrimásee miqóo kásooiqau. Miqóo sípa máree fu úmmarana minakínaana maréeqee maqásaa quqemarufafaqa maasá Tíree máqusai Yísuna ufa írimarusara randásee paqúrimasee amaana moodáa misá faqa máriqia. Misá faqa márufafa miqóo-qaraasa maraquna fannoo qímannimufaqa Pauroonara sía Yeerusareenni óoru fúannee qímaríqau.

⁵⁻⁶ Dóo misá faqa marikíqa fíndifi sípaki ániafanaqa faiqí ánaasee faqa nári faiqi námufafa moómoosa anirée ooruku námmani áfainni óondaanisaa niqoori sáunara-fufaqa innaaru qímasoofaqa misá nímándamáseeqa sípaki akarámafufaqa misá nári maqúsai óoru fiqau.

⁷ Sípaki Tíree máqusaindari maasá Tooreemaisa máqusai óonu raqíafana. Miqóo óonuree Yísuna ufa írimarusa miqóo márusa níqafamasee moodáa fáasaana misá faqa máriqíafana. ⁸ Miqóoqari sípaki fíqa kanánaana Seesareea máqusai óonu raqíafana. Óonureeqa Fíripina máqa máru qaannai óoru miná faqa máriqíafana. Fíripifa Yísuna fasáasa qímannimino nufá márínav. Óoqai Yeerusareenni máru-fafa niqiqoo fásiquasaki máridanoo miná maréeqee quqásoofanoo qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée marúsaki máridanoo munnimmaina rainá ními-marufafa máriufa Fíripifa márínav. ⁹ Fíripina áraamuna qaara faqa qaara faqa mánaaqa máriqau. Ánutuna maraquna fannoo mi-manaaqáusa náakufufaqa Ánutuna ufa faiqi ánaasee qímannimirana akoofásaikiqa márídaqa qímannimimariqau.

¹⁰ Maasá Fíripina faqa qaaramoo fáasaana máríafananoo Yudeeaa támummaqara fasiqa moó fannoo miná áuqu Akabusafa Yudeeaa máqa maaqaindari qumuranáu.

¹¹ Mifá maasúnnai aniréenoo Pauroona pikápandauru ani qumáreenoo minánnai narí áiku ásauku kukúqamma rumbáseenoo qinau. Ánutuna náaquqara maraquna fannoo maaqí qímasee qídanoo. Maa-pikapána ákoofa Yeerusareenni óoru ráinaqa maaqímmasee ruúmbeegee ánaamuru nímfaranoo. ¹² Maasá mi-ufána iriséeqa maasá aiqáma miqóo máríafanausa afeekaikámaseeqa sía uqanna Yeerusareenni óorufuani árífaranoo fee qíqíafana. ¹³ Pauroofa mi-ufána iriséenoo qinau. Ínnee nánaree miqímasee ikíraqaídee miqí qíafanoo qiní qímuqusa mandáikammaqi-

maqaidee. Qínée Yeerusareenni óoru ráanaqa Karaambáíqa Yísunara qíní rum-bárana faqa qíní dárirana faqa dóo qínée sía ruffaídaqa minára deedaqammá úqi-rausa nídaqa.

¹⁴ Pauroofa miqí qímasoofaqa maasá qáooqirana minníseeqa maasá faqa Ánutuna írimau kai fídaqa sía ititáanaura sái kai fúanifee qíqíafana.

¹⁵ Maasá miqóo Seesareea máqusai káqíkaaqqóo máriqa maasá qeeqá aináina deedaqamámaree Yeerusareenni maqámau óoru fíqíafana. ¹⁶ Seesareea máqusain-dari maasá qíkaqaafasaa kírása akaqáusa maasá faqa óoru fíqau. Misá maasá óoruree márianna maqana uqaqíqarara maasá faqa óoru fíqau. Maasá Masoona máaqaki márifaree qíqau. Masoonafa óoqai indaarú Yísuna ufa írimarufa márúfaqa Sipurusa máqusaindaraafa márínau.

Pauroofa Yeerusaree máqusai márídanoo Yameesana faqa ufa qínau.

¹⁷ Maasá Yeerusareenni óoruraafannanoo Yísuna áiku ásauku qumu ámiqi ámiqi-mandee qumu qífíqee óoru fíqau.

¹⁸⁻¹⁹ Maasá miqóo óoru faíqáaafananoo iqáqoofanoo Pauroofa Yameesana qáfarara finau. Yísuna ufa írimarusa aiqáma miqóo márufanoo Pauroofa nímamamáseenoo narí ánaamuru máaqa máaqa nímárufanoo Ánutufa narí Pauroonannai aiqáma ainaina áuqeeunara qímannimínau.

²⁰ Misá aiqámausa Pauroona ufa iriséeqa Ánutunara aiqámausa dúfi dúfi qímasee asasiqau. Asamámasee Pauroona qímamiqa qíqau. Óo maasá áti, maaqóo Yuda máqannaasa Yeerusareenni máriasa misá fasáasa ufa qímamianaúra. Yuda máqannaasa moómoo tauséenna dóo Yeerusareenníara rídaqa. Misá Mooseena sándufasáa káaqa minára faqa Yísunara faqa rídaqa. (Yuda máqannaasa Mooseena sándufa íridaqa maasá fáinanduqiranee qídaqa.) ²¹⁻²² Pauroo misá aníara maaqí qídaqa, anée ánaamuru maqúsa máqusa nídana Yuda máqannaa minakíafa máriasauqa anée mis-ára Mooseena sándufa minníseeqa maasá fáinanduqirana minnísaaqée qímarianna-nara Yuda máqannaa óosana minnísaaqée qídanoommifoo qídaqíafaqa maasá íridaqa. Aníara Yeerusareenni ániifoo qíafa misá aníara iriséeqa áanóo qífaranoo. ²³ Minára iriséeqa maasá qímamiannaqóo kai fúa. Maaqóo qaara faqa qaara faqa fasiqa márídaqa. Misá maasá Yuda máqannaa óosana marasée dóo qíma afeekaiká-masee níkiqa maqá namúfaqa indufú áqíranara nísauku uqéeraseeqa Ánutuna áfusaa qíma afeekaikámandee márídaqa. ²⁴ Misá firaa amaana máqaki kéeqafi nári ánaamuru mandáinaina nipatasáa márína rukáseenana anée misá faqa kéeqafi aneenáindi faqa rukásainanoo Ánutuna áfusaa ánukanoo márinnaranoo. Findauká-masee anée aneenná munnimma faqa misá munnimma faqa áqua. Áqusaifana anée minamúsa faqa nári níkiqa asausí maqánamu faqa indufú áquaqa. Miqí másainaqa aiqámausa aní qáfamaseeqa anée Mooseena sándufa rukíarana aníara qunára únna qíaafoo qíaqéera. Misá aníara kúqaa Mooseena sándufamau fímarífa márídanoo qí-aqéera aní áruannee qínausa sía aní árífara. ²⁵ Yísuna ufa írimarusa úriqararaura Yameesana máaqaki Pauroonara qímaseeqa maaqí qíqau. Maasá ánaamuruqa mári-asa Yísuna áiku ásauku kámambuasa pása ákara rúmasee maaqí qímasee qíman-nimiqa. Ínnée nárana moo únna anutunaree áfaannaree misára dúfi dúfi qímariana miná minnísaaqa. Aandáu fidíka faqa sía naaqa. Ufaanakí áríra aandáu fidíkana qúsinoo márína miná faqa minnísaaqa faíqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuari-mariana faqa minnísaaqa.

²⁶ Pauroofa misá ufa iriséenoo qaara faqa qaara faqa fasiqa namu nífiqamareenoo iqáqoofanoo kanánaana amaana máqaki kéeqafinoo misá sáimbaqa Mooseena sánd-ufa andeeqásee fínoo ánaamuru mandáinaina narí apatasáa márúna rukánau. Miqí-maseenoo Pauroofa amaana máqaki kéeqafinoo Ánutuna aanáiqikirausa qímannim-inau. Qísauku moodáannai taikásee dínni ani qaaraqánda marasée fáasaana maasá qífaaqasáa mandáinaina ánukee maríanaura. Miná maaríqoo miná taikásaanaqa miná maaríqoo miqóo ínnée aanáiqikirausa aandáu aruséeqa Ánutunara tatúfirana suqáifanoo maasá rukásaunnana taikáani.

Pauroofa amaana máqaki Yeerusareenni márúfaqa qumáree árirariqau.

²⁷ Pauroofa mi-fasiqa namúsa faqa amaana máqaki dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée fáasaana amaana máqaki márínoo taikóoqookari Asia máqasaa Yuda máqannaa márúsa amaana máqaki Pauroona qáfamasee aiqámausa nírana fundákuseeqa fáaqa fuísee qíqa Pauroona kári qufaqa aniqumáraseeqa qíqau. ²⁸ Is-araee máqannaa fasiqauqa anidadaaqíqa. Maa-fasiqáfa máaqa máaqa maqúsa maqusa nídanoo únnaqi nóo nifa márídanoo. Isaraee máqannaara mandá ufa qí-marífa, Mooseena sándufara qáoo qímarífa maa-amaana maqánara faqa ufa mandá qímarífa márídanoo. Dóo mifá maqee ánaamuru máree maa-amaana maqánaki mini quqásaifanoo dóo maa-amaana maqáfa putaa ínoo márídanoo.

²⁹ Misá Efeesusa máqannaa ánaamuru fasiqa Taroofimúsana Pauroona faqa má-daanai maqúsai márúfaqa qáfamasee miná faqa amaana máqaki mári ifoo qímasee sía qáfarainni fáaqa rúmasee Pauroona árirara qíqau. ³⁰ Mi-ufáfa amaana máqak-iqari radíqífufanoo dínni dínni dáraaninau. Aiqáma dídari dídari moodáanaki aniréeqa Pauroona amaana máqakiqari qumáree maqámau rarisámeeqee kooqínni áqusoofaqa amaana máqasaa aanáiqikirausa amaana máqaki mandáikiandoo qí-masee káqi káqi ufaqá amaana máqa kooqí ititásaqu. Faiqí ánaasee moómoosa usu-fufaqa Pauroona sáamu uqafíqee maríqau. Kuqá áruanee qímasaida miqí maríqau.

^{31–32} Moó fannoo sandée óonureenoo Roomma máqannaa saidéena qímaminoo qinau Yeerusaree máqannaasa aiqáma suqíqa tínoorírafa fíraafá márídanoo fee qí-masoofanoo Saidéena fannoo narí sundíauqa namúfaqa sandámaqaraasinoo misá úsi marúnakina anirámasoofaqa Pauroona áriuna minnísee náriara kai rakéeiqau. ^{33–34} Saidéena fannoo Pauroofuqoo aniréenoo ani miná qumáraseenoo narí sundíara qaara sainandannái rumbáanee qímaseenoo áriusa írammirinau. Maa-fasiqáfa nána ainaina mandáinainee maraqaifaqée ínnée árii fee qufaqa moó fannoo moo úfa qufanoo moó fannoo moo úfa qufanoo Roomma máqannaa Saidéena dídari dín-dari ufa fífaufau faafau ufa kái qufanoo Saidéena fannoo sía ufa ánoona írínoo Pau-roona máreenoo narí quqúsaki múnú quqásoofanoo márínoo. ^{35–36} Roomma máqan-naa sundíauqa Pauroona áfiqee fímarúfaqa Yuda máqannaasa ánoomaseeqa Pau-roona kooqí aaqá óoruroofaqa áruanneerufaqa sundíauqa miná aindúsueeqeeqa uqéereeqeeqa maarínni quqúsa qámbaanai quqáqau. Faiqí ánaasee sandée fídaqa Pauroonara dóo kúqarua kúqarua qímariqau.

Pauroofa narí úfannai narí afaaqasáa ititánau.

^{37–38} Sundíauqa nári quqúsaki quqáanneerufanoo Pauroofa Saidéena írammirinoo qinau. Amanée faiqí ánaasee qímannimianauree qufanoo Saidéena fannoo tautú-maseenoo qinau. Óo anée Kírísa máqannaasa ufa írímariana fee. Anée sía mi-

Isipa máqannaa fásiqa óoqai foo tauséenna (4000) nipuráaraa fasiqauqa nífiqamaree aadána máqasaa quqóona fee.

Miqí qufanoo Pauroofa qáoo qímasee qinau. ³⁹Qinée Yuda máqannaa máridaqa. Qinée Sirisia máqa maaqaki Tarasusa máqusai úriqarara maqusai kambíqaraura máridaqa. Amanée qinée faiqí ánaasee qímannimia. ⁴⁰Saidéena fannoo miná iriséenoo eedóo qufanoo Pauroofa kooqí írirasusaa akarámáfufanoo ásaukunnai misá ufa quná qáoo qímasoofaqa misá miná iriséeqa kásoomáfufanoo Pauroofa nári Yuda máqannaasa ufakíqari qímanniminoo qinau.

22 Pauroofa nári máqannaasa qímannidanoo nári afaaqasáa ititéenoo maaqí qímasee qímanniminau. Óo maa-fasiqáusa qiní qíkaqaafasaa qiní qíkausamara. Ínnee qiní ufa irisáifaqa qeeqá írirana nímia. ²Qaara auqu, moo áuqu Heeburu máqannaa ufa moo auqu Yuda máqannaa ufa márínau. Misá Pauroonara Heeburu máqannaa ufa nári ufa qídaqinoo fee qímasee aiqáma dáí qímafiqau. Miqímambufanoo Pauroofa qímanniminoo qinau.

³Qinée Yuda máqannaa fásiqa máridaqa Sirisia máqa maaqaki Tarasusa máqusai kambíqaafanausa máridaqa. Óoqai qinée kumaarásaa máridaqa maa-maqusánaki Yeerusaree máqusaki Kamarieerana sukúraki kísaaqasaa máriaafanausa máridaqa. Qinée Kamarieerana sukúraki máridaqa maasá qikeekú qíkaakú sánd-ufo ámiqímasee aiqáma iriaraasíafanausa máridaqa. Ínnee maqee Ánutunara afeekaikámánde minára rímariafaqa qinée maqee nínđafaidafaqa. Qinée ínni naannaréereeaafanausa máridaqa. ⁴Óoqai Yísunasaa atooqéemarusa kuqá kai nári máriafánausa máridaqa. Qinée faiqí faqa ánaasee faqa rumbásee karabúsaki áqimarifanausa máridaqa. ⁵Amaana máqasaa aanáiqikirausa misá úriqararafa mifá qiní ufa ánoona íridanoo. Amaana máqa kansóorauqa faqa qiní ufara kúqaa fee qifáranoo. Misá kai pásaa ákara rúmasee Damasakusa máqusai mária Yuda máqannaasa níminannee qufaqa qinée mi-pasána maramáree Damasakusa máqusai óoru Yísuna ufa írimarusa rumbámaree nífiqee múqu Yeerusareenni quqáneera óoru fúafanausa máridaqa.

Pauroofa nári Yísuna qáfoonara qímanniminau.

(Niqiqoosa 9:1-19; 26:12-18)

⁶⁻⁹Qinée mi-pasána mara máree Damasakusa máqusa adeedí rámasaafananoo súani qámbaana márufanoo innaarúnaindari idáuru káaqa qárafa qumuréenoo qiní fíqu fíqumma aiqáma rafáaqafuqisoofaqa qinée maqásaa áqufíqiafana. Innaarúnaindari ufa moó qufaqa íriqia. Sauroo Sauroo anée nánaree qiní dáriraridanee qufaqa qinée Óo Karaambáíqa anée yáfee qíafananoo mifá qinau. Qinée Yísuna Nasareeteendaraasa máridaqa. Anée dárunausa máridaqa. Miná ufa fannoo miqí qímasee qiní qímaqimufaqa qiní faqa fímarusa káaqa qárana qáfaqau ufa sía íriqau.

¹⁰Qinée miná irámmiriqa qíqíafana Óo Karaambáíqa qinée náqi fee íanáuree qíafananoo Karaambáíqa innaarúnaindari qinau. Anée fíndifinana Damasakusa máqusaki fúa. Miqóo óonu ráinanoo faiqí moó fannoo Ánutufa qinára aní qímmiani. ¹¹Káaqa qarana fannoo qiní qífu dímásóofaqa qiní faqa fusá qísauku qumároofaqa Damasakusa máqusai fíqíafana.

¹²Damasakusa máqusaki faiqí moo áuqu Ananiasa Mooseena sándufamau fímar-ufo Yuda máqannaa miqóo márusa minára andeeqára fasiqa fée qímarufa.

¹³ Mifá qinée máriafannaqoo anikikíqamámbufanoo Óo Sauroo, qíní qíkaqa, anée áfu máqaa, qufanoo kai qífu maqasée miná qáfaqiafana. ¹⁴ Maasá qikeekú qikaakú Ánutufa aníara rusandeesámumandee aníara miná íriranamau fuannéera miná aináinira faiqi andeeqárana Yísuna qáfaanneera miná Yísuna ufa írianeera qinoo. ¹⁵ Pauroo anée Yísuna áfunnai qáfoonafa máriananoo minára áfu qáfoonnanara aiqámausa qímannimia áaqoo írunnara aiqámausa qímannimia. ¹⁶ Nánaree káqi márídane dóo fíndifinana nammári máraa. Yísuna áaramásee írammirinanoo aní mandáinaina rukáannoo.

¹⁷⁻¹⁸ Ananiasafa miqí qímasoofaqa qinée Damasakusa máqusaindari maaqóo Yeerusarenni aní márídaqa amaana máqaki innaaru qímariafananoo qífu kai pisipasamánde Karaambáiqua akooqóo qímaqiminoo qinau. Dóo káqi káqi maa-Yeerusaree maqusáindari quqásee moosáa fúa. Anée maaqóoqaraasa qínfara qí-manniminaqa sía írifaqa. ¹⁹ Miqí qímaqoofaqa qinée maaqí qímamiqia. Óo Karaambáiqua qinée aní ufa írimarusa ufa suqíra maaqakiaqa kéeqafida rarisámasee nári-isee karabúsaki quqée máriafanausa márídaqa. Maaqóoqaraasa minára ámiqimasee qíní óosana írídaqa. ²⁰ Misá Seeteefeena árimarufaqa qinée faqa miqóo márídaqa dúfiaree áridee qímasee árimaru fasiqausa qamunnasaa rakísi máriafanausa márídaqa. ²¹ Karaambáiqua qíní mi-ufána iriséenoo qímaqiminoo qinau. Dóo anée fíndifua maaqóoqari ánaamuru nánai máriasaki aní aqiqáidaqa.

²² Pauroofa Yeerusaree máqannaasa narí sáamu uqafíqee marúsa qímannimidanoo ánaamuru núquroofaqa misá miná iriséeqa ánoomaseeqa fífaufau faafau ufa qíqa fáaqa quqásee mi-ufána qíma rukíaqau. Misá maaqí qíqau dóo máree múnusee miná áru áquaqa. Miná márirafa sía amana márídanoo. ²³ Miqí qídaqa Yuda máqannaasa fáaqa rúmaseeqa níranaqoofaqa nári qamunna qumáreeqa minánnai rutáti-daqa kookoomma afáqeeqee miná ánaamu raqau.

²⁴ Roomma máqannaa kiatéenna fannoo narí sundíauqa maaqí qímasee qíman-mininau, ínnée maa-fasiqána ínnéeqa quqúsaki quqásee uaiáqa samu áriisaifanoo narí mandáinaina kooroo íani. Yuda máqannaa fáaqaaruana óosana kooroo íani.

(Roomma máqannaasa máqa maaqai kambíqoosa mi-ququsánaki márúnausee qímarunara sía moo súndia fee firisuaiqá fee amana kai rumbárana, árirana sía amana miná rumbéefaree árifaree. Moo máqannaasa Roomma máqannaasa rakísinnimaqee maríasa káqi rumbéefaree káqi árifaree. Moo máqannaafa firaa feefaurúmasee Roomma máqannaasa quqúsaki kéeqafifanoo mi-sandufána miná afaaqasáa ititáannoo.)

²⁵ Sundíauqa Pauroona rumbásoofanoo uaiáqasamu árirara deedaqufanoo Pauroofa kubóora qímaminoo qinau Ínnée amanée Roomma máqannaa quqúsakinaa fasiqa árifaree, sía amana árifaree kóotaki qíní úfa sía ámiqimasee rainásee íriafanoo káqi fífaufau dárirari maríafanoo. ²⁶⁻²⁷ Kubóora fannoo iriséenoo Saidéena óonu qí-mamidanoo qinau. Anée sía mi-fasiqána árua. Roomma máqannaa quqúsakinaafa márídanoo, qufanoo, Saidéena iriseenoo ruffeenoo Pauroo finnái óonuree iranau. Kúqaa fee anée Roomma máqannaa quqúsakinaa fee márídane. Pauroofa eedóo qinau. ²⁸ Saidéena kaifáa qinau. Qinée firaa munnimma áquseeqa Rooma máqannaa quqúsaki fúafanausa márídaqee qufanoo Pauroofa qinau. Sía qinée munnimma áquafánausa márídaqa qíní qíkoofa minakí márúnara qinée Roomma máqannaa ququsaki kambíqarausa márídaqa.

²⁹ Sundíauqa mi-ufána iriséeqa nísauku raqándaa mámarau. Saidéena faqa mi-ufána iriséenoo Óo qinée Roomma máqannaa sándufa rukíasee sía ufa írirainni sáinandannai rumbáafanausee qímasee qíní úriqararafa minára irisee qíní faqa dáruan-doo qímasee naríara ruffianau.

Pauroofa Yuda máqannaasa úriqararausa nífusaa kíkíqinau.

³⁰ Saidéena fannoo Yuda máqannaasa firaaqóo amoosáu máqaranara óosana íria-nee qímasee iqáqoofanoo kanánaana Pauroona sáinanda idukúseenoo amaana máqa aanáiqiki márusa úriqararausa faqa misá kansóorauqa faqa nárama quqáseenoo Pauroona maréeqee misá nóorinni quqána.

23 Saidéena fannoo Pauroona maréeqeenoo misáki quqásoofanoo misá nóori andeeqásee nínfamásee qímanniminau. Qíní máqooqooqari sía mandáinaina fannoo qíní qumáraidanoo Ánutuna áfusaa máridaqa.

² Aanáiqikirausa misá úriqararafa Ananiasafa miná iriséenoo Pauroona aaqá márusara nísaukusamu óori itairí ámifanoo únna ufa taikáani qufanoo aaqá mári-ufa óori rukáminau. ³ Árufanoo Pauroofa Ananiasana kafáa qímaminau. Ánutufa aní faqa áruannoo anée qaaraikí maríanafa máriananoo. Anée qíní ufa iriséenana Mooseena sándufa qaannai qíní qimaní maríananoo Mooseena sándufa faiqí sía ufa írirai sía áruannee qímarifana anée Mooseena sándufa ámmuqundari fídana mi-fasiqánara qíní dáruannee qímariananoo.

⁴ Pauroofa miqí qímasoofanoo Pauroona aaqá márusa qiqau. Anée nánaree Ánu-tuna aanáiqikirausa misá úriqararana mandá ufa qímamidanee qufanoo Pauroofa qinau. ⁵ Óo qíní qíkaqaafasaa mifá aanáiqikirausa úriqararanara síamma íridaqa. Tamummáqara ákara fannoo maaqí qinoo máridanoo Ínnee sía ínneeqa máqannaasa úriqararausa mandá ufa qímannimaqaaqa.

⁶ Miqí qímasee qímannimidanoo miqóo suqíusa nínfaaidanoo naríkai óonumafi írinau, máa suqímariasa qaarasáa fímariasa naríara naríara rairai qímariaganda, dínni máriasa Farisai ámaana ufa qímariasa máridaqa dínni máriasa Sadikai ámaana ufa qímariasa máriafanoo. Minára iriséenoo kaifáa firaa kari qímanniminoo qinau. Óo qíní qíkaqaafasaa qíní qíkoofa Farisai ámaana ufa qímarufa máriafa qinée faqa minakí qídaqa. Faiqí moó kúqiranaki fíndifunara qinée minára kai maa-kootánaki máridaqa.

⁷ Miqí qímasoofaqa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa Sadikai ámaana ufa qímarusa faqa ufa raináqau. ⁸ Sadikai ámaana ufa qímarusa sía kúqirausa fíndifidammiafoo qímarusa qangiroorá faqa sía máridanoo fee qímarusa faiqí nimana faqa sía máridanoo fee qímariquau. Farisai amaana ufa qímarusa mi-ainainanamúnara kúqaa máridanoo fee qímarusa máriqau.

⁹ Misá Pauroofa Farisai ámaana qunára iriséeqa súqidaqa miqóo kai firaaqóo narí áqi narí áqimariqau. Farisai ámaana ufa qímarusa sándufa akoofásauqa fíndifiqa afeekaikámánde maaqí qiqau. Maasá sía moo mándainaina maa-fasiqa ánasaa máriafaqa paqúriqa. Qangiroofée amanafée qímamifanoo fee maaqí qídanoo fee.

¹⁰ Miqí qímasoofaqa Sadikai ámaana ufa qímarusa faqa Farisai ámaana ufa qímarusa faqa firaaqóo ufa rainárafa kambíqinau. Miqí márufanoo Roomma máqannaa Saidéena fannoo narí sundíauqa qímanniminoo, ínnee Pauroona maréeqee ínneeqa quqúsaki quqásaaqa, misá miná qámbaana rammísiseefaara, qufaqa misá nári sundía quqúsaki quqásee rakísimariqau.

¹¹ Miqí qímasoofanoo mi-eendánaki Karaambáiqu qangiroo moó fannoo qumuréenoo Pauroona óorisaa akooqóo kíkíqinoo máridanoo ufa qímaminoo qinau. Pauroo sía ruffaa, paasóosia, anée maaqóo Yeerusareenni qíníara kooroo qíanandee Roomma máqusai miqíkai innáranoo. Qangiroo miqí qímaseenoo Pauroona qímamisoofanoo taikánau.

Yuda máqannaa akaqáusa Pauroona árirara ueeqóo ufana.

¹² Iqáqoo kanánaana Yuda máqannaa akaqáusa Pauroona árira ufa narí qímami narí qímami suqíqau. Ufa andeeqáseeqa qíma afeekaikámásee nammári faqa nárana faqa áuramásee Pauroona áruanee qíqau. Aruséeqa mi-karí kai nárana nammári naanée qíqau. ¹³ Qaara fasiqa níku nísauku taikásee Yuda máqannaa fásiqua kai nárana áuramásee Pauroona áriraree qíqau. ¹⁴ Áuramáseeqa misá nári amaana máqa aanáiqikirausa faqa úriqararusa faqa unnái óonuree qímannimiqa qíqau. Maasá nárana áuramásee Pauroona aruséeqa ínnaaqiana nárana naanáuranoo. ¹⁵ Ínnee faqa kansóorauqa faqa Roomma máqannaa Saidéena maaqí qímasee uaqée iaqa anée Pauroona mara máree kansóorauqa máaqaki quqásainaqa maasá Yuda máqannaasa ámiqimasee Pauroona óosana írianaura. Ínnee miqí qífanoo Saidéena fannoo áfiqee fínaqa maasá aanái maará maqaséeqa Pauroona áruanaura.

¹⁶ Miqí qímarufanoo Pauroona anauqi miná áuna faiqi fannoo qumeé iriséenoo sundía quqúsaki kéeqafinoo Pauroona qímaminau. ¹⁷⁻¹⁹ Pauroofa narí árifandinna úfana iriséenoo kubóora qímaminau. Anée maa-kumaaraaná áfiqamaree Saidéenin-nai múnusainanoo ufa qímamiani. Miqí qufanoo kubóora fannoo áfiqeenoo Saidéennunai múnú quqáseenoo qinau Pauroofa qíníara maa-kumaaraaná áfiqee múnusainanoo moo úfa qímamianiffee qífaqa áfiqee ánídaqa qufanoo Saidéena fannoo mi-kumaaraaná áfiqeenoo umeenní múnuseenoo irámmirinau. Nána ufaree ánidanee.

²⁰ Miqí qufanoo mi-kumaaraafá qímaminau. Yuda máqannaasa dúna Pauroonara ámiqimandee miná ufa óosana íriraree qía. Misá aníara áfiqee múnú quqárammi-foo qídaqa. ²¹ Anée sía misá ufa íria, qaara fasiqa níku nísauku taikásee fasiqa aanái maará maqáfíqa Pauroona árirara qía. Misá qíma afeekaikámándeeka dóo nárana áuramáseeqa aruséeqa náraree qía. Dóo misá maqee deedaqídaqa aní ufarámma áfeesida mária. ²² Saidéena fannoo miná iriséenoo maaqí qímasee narí qímaminau. Anée maa-ufána qíní qímaqimiannanara sía moó qímamia sáina aníkikai máriani. Miqí qímaseenoo mi-saideennáfa mi-kumaaraaná aqíqanau.

Roomma máqannaa sundía fannoo Pauroona Seesareea máqusai aqíqanau.

²³⁻²⁵ Aqíqámáseenoo Saidéena fannoo quándakinoo qaara kubóoraqanda mara quqáseenoo qímanniminu. Ínnee qara maaqímandee sundíauqa deedaqíqa. Sundía maqámau fífindinausa qísaukuqara fasiqa níku nísauku taikásee fásíqa (200) minamúsa deedaqíqa. Qóosasaa akarámafi fífindinausa qaaramoo níku nísauku taikásee moo fásíqa ásaukuqara taikásee fásíqa (70) faqa qóosauqa faqa deedaqíqa. Qísaukuqara fasiqa níku nísauku taikásee (200) faqaana faqaasa maqámau fífindinausa faqa deedaqíqa. Dóo maqee eendákina dóo Seesareea máqusai Pauroona áfiqee óoqu fúaqa. Qaaramoo qóosa deedaqíqa Pauroofa fúaninnana. Ínnee andeeqásee maasá firaa kiapafa Feerisafa márinnai Seesareea máqusai Pauroona áfiqee fuqa. Miqí qímasoofaqa misá miná iriséeqa deedaqíqau.

26-28 Miqí qímaseenoo Saidéena fannoo Feerisana maaqí qímasee Pauroonara pásaki ámaqanau. Óo maasá ámiqira kiapafa Feerisafa, Qinée Karadiusasa moo dúqu Risiasasa aní ámandaidaqa. Yuda máqannaasa maa-fasiqána qumáree áriraree qiafaqa qinée minára Roomma máqanna quqúsakinaa fee qímasee óoqu rafíaeqee qeeqá sundíauqa quqúsaki quqéeqa. ²⁹ Qinée misá miná amoosáu máqaana oosana randéeqa misá kansóorakina quqásaunanoo sía rumbárafafa árira ainaina mári-faqa Yuda máqanna nári óosana máridanoo miqíannái kai miná árirara qídaqa. ³⁰ Misá qumeé maará maqasée miná árirara qiafanóo moó fannoo qumeé qímaqimifaqa anée íanannai aqíqáidaqa. Qinée miná amoosáu máqaasara aní áfusaa ínee faqa mifá faqa andeeqáaqeera qídaqa.

³¹ Saidéena fannoo mi-ufána ákara rúmaseeqa sundíauqa nimisoofaqa Pauroona áfiqeeqa qóosasa akarámafufaqa mi-eendánaki Antipatiriasa máqusai óoqu fíqau. ³² Iqáqoofanoo kanánaana níkmaw fusá óoqurandee Yeerusareenni úriqau. Qóosasa fusá Pauroona áfiqeeqa Seesareea máqusai óoqu fíqau. ³³ Misá Seesareea máqusai óoquree Saidéena papiqánu faqa Pauroona faqa firaa Kiapana ámiqau. ³⁴ Firaa kiapafa mi-papiqána ásaana rúmaseenoo Pauroona irámmirinau anée yáindaraa fée qufanoo mifá qinau. Qinée Sirisia máqasaa kambíqaafanausa máridaqa. ³⁵ Firaa Kiapafa mi-ufána iriséenoo Pauroona qímaminau. Aní amoosáu máqaasa qumuráifaqa aní ufa írianaura. Miqí qímaseenoo poorísa qímaminoo qinau. Maa-fasiqána maréeqee Eeroodeena firaa maaqaki quqásaifanoo márinaqa eendáki fáasaana rakísiaqa.

Ananiasafa Seesareea máqusai óoquree Pauroona árirufa qinau.

24 Pauroofa moodáannai qísauku namu faasaana nári ufa áfeesara márufanoo dóo amaana máqa aanáiqikirausa misá úriqararafa Ananiasafa Yuda máqanna faiqí firaasá faqa moo fásiqa Roomma máqanna sándufa faqa ufóosana faqa ámiqimasee írimarufa miná áuqu Teeraturusafa misá aqámausa Seesareea máqusai Yeerusaree máqusaindari óoqu fíqau.

² Óoqureeqa firaa kiapana áfusaa Pauroona amoosáu máqoo úfana qímamíqau. Misá Teeraturusana áaroofanoo firaa kiapana áfusaa kíkíqamambino maaqí qímasee Pauroonara qinau.

Óo Feerisafa anée idaaqírafafa ámiqirafa uqanna márianano. Anée aneenná íri-rannai maasá rakísimariannanara maasá ámiqimandee máridaqa. Anée fúka sándufa moómoo quqáidana maasára ámiqimasee máriaqee miqímarianano. ³ Maasá maqee maqee aní írirana qumáreeqa dúfi dúfi qídaqa. ⁴ Qinée kísaaqasaa ufa qíananoo ufa áukuana áiqaráandoora qúsasaa qídaqa. Amanée anée maasá ufa kákikaana íria. ⁵ Maa-fasiqána mandá óosana fannoo sabéena aada miqírafafa maasá raqúru qímimarifaqa fatáidaqa. Pauroofa aqáma maqusa maqusa fídanoo Yuda máqannaasa nírana fundákinoo nídano. Nasareetee máqusanaa fásiqa írirana úriqararafa máridano. ⁶⁻⁷ Sía minára kaifau, maa-fasiqáfa Pauroofa maasá náaquqara amaana máqa Yeerusareenni putaaifaqa maasá miná qumáreeqa maasá sándufannái andeeqee márúnanoo Roomma máqanna Saidéena fannoo firaa aanoo iranannái maasá qísaukukinaana rafíeenoo. ⁸ Saidéena fannoo miná áuqu Risiasafa maasára aní áfusaara mi-kootána andeeqáaqee qifaqa qumu qímamidaqa. Anée maa-fasiqána irámmirinanoo mifá maasá ufa ánoona qíannoo.

⁹ Teeraturusafa miqí qufafa Yuda máqannaasa aqáma kúqaa ánoonee qíqau.

Pauroofa Feerisana óorisaa narí afaaqasáa ititánau

¹⁰ Firaa kiapafa Teeraturusana ufa iriséenoo dóo Pauroona ásaukunnai áaranau. Dóo anée findifi aneenná ufa qía qufanoo Pauroofa findifi Feerisana qímaminoo qináu.

Óo Feerisafa anée kisaasasaa qiní máqannaa Yuda máqannaa ufa andeeqée mári-anafa máriannanara qinée dúfi dúfi aní áfusaa qídaqa. ¹¹ Innaunni kai qinée Yeerusa-ree máqusai Ánutunara innaaru qírarree qímasee óoru fíqiafana. ¹² Qinée amaana máqaki sía áanóo ufa móo qímannimiqiafana. Faiqí nírana sía qinée fundákiqiafana. Amaana máqaki fée nári faiqí suqúnaki fée sía qinée Yuda máqannaasa nírana fundákunaqa misá qíqafeeaa. ¹³ Misá maqee ani máriasa qiní qimoosáu máqee maríana sía miná ánoona paqúrimasee kooroo ífana írinnaranoo. ¹⁴ Qinée moodáa ainainara kai kooroomásee aní qímamianaura. Qinée maa-fuka aatatamaú fídaqa minánnaikai maasá qikeekú qikaakú Ánutunara innaaru qídaqa. Mi-aannára Yuda máqannaasa mi-aannára káqirunna fíaanoo qídaqa qiní qimoosáu máqaidaqa dáriraridaqa. Qinée Mooseena sándufa ákara aiqáma írídaqa mi-maú fídaqa tamummáqara fasiqauqa ákara faqa írídaqa mi-maú fídaqa. ¹⁵ Máa Yuda máqannaasa faqa qinée faqa maasá moodáa íriranamau fídaqa kásooqaqee Ánutufa aiqáma fasiqauqa andeeqárausa faqa mandáikirausa faqa kúqiranakinaasa faqa mara findifumánniseenoo misá ufa írinnanoo. ¹⁶ Qinée Pauroosa Yuda máqannaasa naanna ráida moodáa ainainara afeekaikídaqa, Ánutuna áfusaa faqa faiqí nífusaa faqa aiqáma kari mandóosana máraaqáa ímarifaqa eeráiridaqa sía mi-mandoosanná ummaaráfa qiní dáakuanifeera aufadára marauna kai aiqámausa nífusaa qiní dáakuanifeera.

¹⁷⁻¹⁹ Pauroofa Feerisana káqi qímamidanoo qináu. Qinée móómoo anaamuru maqusai níniifaqa móómoo áukuana maraséeqa qinée munnimma maramáree Yeerusaree máqusai óoruree qeeqá máqannaasa nímiree qímasee aandáu tatúfirana suqásee Ánutuna ámiraree qímasee amaana máqaki kéeqafi máriqiafana. Sía móomoosa faqa máriqia, sía áanóo iranaki máriqia ámiqimasee máriafananoo Asia máqannaa Yuda máqannaasa mi-maqánaki qiní qíqafamaseeqa únnaqimásee maa-manda oosanná uqéeraqau. Misá kai maí qumuréeqa aní áfusaa qiní qimoosáu máqoo úfana qiaqaana. ²⁰ Qinée Yeerusaree máqannaa kansóora nífusaa kíkíqiafannana máa qumu máriasa máridaqa qiní ufa íríqau. Misá qiní mandá óosana kooroo íqaana. ²¹ Qinée kansóorauqa nífusaa kíkíqamafufaqa moodáa ufa kái qinée qíafanaqa misá qiní dárirariqau. Kúqiranakiqari findififandiafoo qíafannanara qiní dárirariqau.

²²⁻²³ Feerisafa Yísuna aanara írimarufa máridanoo Pauroona ufa iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Anée káqi márinanoo Saidéena Risiasafa qumuráinaqa aní ufa andeeqáanaura. Miqí qímaseenoo mi-kootána rafáaqa fínnoo Poorísa qímaminoo qináu, Anée Pauroona áfíqeeqee rumbáranaki quqásee rakísia. Miná qímaminoo qináu, Anée Pauroona rakísimarinaqa miná áqoondi fee ákaqaafasaa fee káqi aniréeqa miná faqa ufa qiaqa nárana ámiaqa sía qáo qía.

Feerisafa faqa narí ánaaqa Durusira námmarifa faqa Pauroona ufa írufanoo náaquqanau.

²⁴ Feerisana ánaaqa miná áuqu Durusi námmarifa Yuda máqannaa ánaasee márinau. Qaaramoo fáasaana áiqaróofanoo Feerisafa narí ánaaqandiri aniréenoo

Pauroona áaramásee ásauku mundírana Yísuna ufara iroofanoo ámiqimandee qíminau.

²⁵ Pauroofa faiqí ánaasee aiqámausa andeeqásee níróosanara faqa mandóosana fannoo díndari óonu rarisée anirarisée ífaqa minníseeqa maasá qiqá qímanara iriséeqa mi-maú kai fíranara faqa óonumafi irisée minnísaaninnánara Ánutuna kóota firaafá márianinnanara faqa qímamimarufanoo Feerisafa narí mandóosana firaanara iriséenoó Ánutunara rufíammaree qáoo qinau. Sáina káqimarinaqa saiká sía márinaqa aniráanana qímaqimia. ²⁶ Feerisafa Pauroonara narí qumeé kai qímirinoó qinau. Pauroofa munnimma qíminaqa idukúanauree qímaseenoó maqee maqee karabúsakinaana áaramásaida ufaqímarufanoo Pauroofa sía ámufoanoó káqi karabúsaki márinau.

²⁷ Miqí márufanoó qaara aukuaana áiqaróofanoó Roomma máqanna kípafa Feerisanara anée moosáa fínanoo moo kípafa aní ámaqa máqaannoó. Feerisafa minára iriséenoó Yuda máqannaasa maaqóo qaraasa qínfara misá níqoondi fee qíaqéera Pauroona narí máqaqa uqannakinaana mara máree karabúsaki rumbáseenoó quqásee fufanoó fúka kípafa Poorakiusafa moo áuqu Feestusafa mifá aniréenoó Pauroona rumbáranaki paqúrinau.

Fúka kípafa Feestusafa kafáa Pauroona ufa írinau.

25 Fúka kípafa Feestusafa qaaramoo éenda faiqéenoó Seesareea máqusaindari Yeerusaree máqusai óori quqárra óoru fínau. ²⁻³ Yeerusareenni óoru már-ufaqa amaana máqasaa aanáiqikirausa firaasá faqa Yuda máqannaasa faiqí firaasá faqa Pauroona ufa óosana amoosáu máqeeunara qímamiqau. Miqí qímasee maaqí qímasee Feestusana qímamiqau, Óo maasá kípafa amanée anée Pauroona maréeqee Yeerusareenni quqásainaqa ufa írianauree. Misá aanái maará maqasée áruanneera quandásee miqí qímasee qímamiqau. ⁴ Feestusafa misá ufa iriséenoó qinau. Pauroofa Seesareea máqusai karabúsaki márídanoo. Qínée qúsasaa óoqu fúanaura. ⁵ Ínni faiqí firaasá qíní faqa óoquraifaqa miqóokai Pauroona nána mandóosana maraqáinaqa misá qífaqa qínée írianaura.

⁶⁻⁷ Feestusafa miqí qímaseenoó qísaukuqara taikásee áfuru faiqéenoó dóo Seesareea máqusai kaifáa ururandée óoqu fínau. Iqáqoofanoó kanánaana ufa írimaruna máaqaki kéeqafi narí qaindasáa óoqu marífinoo Pauroona áaroofanoó aniroofaqa Yeerusaree máqannaasa Pauroona fíqu fíqu mámbufaqa mandúfa uqanna óosana óosana Pauroonara qímasee sía miná ánoona paqúriqau. ⁸ Misá taikóofanoó Pauroofa narí óosanara Feestusana qímaminau. Óo fíraa kípafa qínée sía Yuda máqannaasa sándufa rukíeeqa. Sía náaquqara amaana máqa putaa mánniseeqa maasá Roomma máqanna fíraa Kípana sándufa sía rukíeeqa.

⁹ Feestusafa miná iriséenoó nariara Yuda máqanna áqoondikianee qímaseenoó Pauroona írammirinoó qinau. Amanée anée Yeerusareenni óorureenana Yuda máqanna faqa qíní qífusaa misá aní amoosáu máqeeaanara andeeqéennaree. ¹⁰⁻¹¹ Pauroofa miná iriséenoó Feestusana qímaminau. Maa-ufa irimaria maqáfa sía aníndi kai Roomma máqanna firaaná ufa írira maqa maaqóo márídanoo miná sándufa maaqóora qídanoo maaqóo andeeqáaqaana. Qínée sía Yuda máqanna mandáikamannisaunasa márídaqa anée mi-ufána ámiqimasee írimariananoó. Qínée moo sándufa rukíaaanaqau moo mándainaina áuqeefau sía qínée kúqíranara rufíunaqini. Misá qíní qimooosáu máqara ufa óosana sía márídanoo sía móó fan-

noo qiní maréeqee misá nísaukuki quqáannoo. Qínée Roomma máqusai mári kiana pana firaaná mináuqu Sisaanasaa miná áfusaa óonuree qianáura.

¹² Miqí qímasoofanoo Feestusafa quándaki narí ufa írimarusa faqa ufa qí qíseenoo Pauroona qímaminoo qinau. Anée Sisaana áfusaa ufa andeeqáraree qíananoo. Anée Sisaana áfusaa ufa andeeqáraree qíánnanara, dóo qinée aqíqáanana minní finnáranoo.

Karaambáiqá Akaripafa faqa Beeranisa námmarifa faqa Pauroona ufa íriqau.

(Mi-aukuaná Seesareea máqusaindari sípaki akarámafufaqa fífiufaqa Itari máqa maaqai Roomma máqusai fímariqau.)

¹³ Ufa taikáseenoo Pauroofa karabúsaki máridanoo sípa áfeesara márinau. Maríku-fanoo moo kíapafa narí ánasaasandiri fúka kiana áuqu Akaripaafa márufa ánninau, miná ánasaana áuqu Beeranisa námmarifa márinau. ¹⁴ Miqandá ani maríku-fanoo Feestusafa Pauroona ufa óosana óosana qímaminoo qinau.

Indaarú máriu kiapafa Feerisafa maaqóo márufanoo moo fásiqa karabúsa máru-faqa karabúsa rumbáqoofa káqi máridanoo. ¹⁵ Qinée Yeerusareenni óonuraafanaqa amaana máqa aanáiqikirausa misá úriqararasa faqa faiqí firaasá faqa mi-fasiqánara mandúfa óosana óosana qímaqimisee miná áruannee qiqau. ¹⁶ Qinée miná iriséeqa Roomma máqannaasa sánda sífa miqínoo máridanoo. Narí amoosáu máqainnanara sífa fífaú nímianaqa árifara. Maasá Roomma máqannaasa sándamau fídaqa miqandá moodáaqoo kíkíqamambi ufa dínni dínni andeeqásee iriséeqa miqóo áaqarana márinaqa nímianaqa árifara sífa márinaqa sífa nímianauranoo. ¹⁷⁻¹⁹ Misá maí Seesareea máqusai qumuraafaqa qinée sífa fúrufariqa iqáqai faqa kanánaana mi-fasiqána karabúsakinaana áaraafananoo aniroofaqa miná amoosáu máqoosa fíndifiqa dapi dapi ufa qiqau. Qinée minára moo áinaina mandáikammánimaqee foora írunanoo sífa márifaqa. Misá nári amaana sándufara kai íridaqa maaná amoosáu máqaidaqa árirara qídaqa. Misá faiqí moó miná áuqu Yísufa minára kúqinau foo qiafanóo Pauroofa minára dóo fíndifiifoo qifaqa miná sáara miná árirara qídaqa.

²⁰⁻²¹ Miqí qiafaqa qinée Pauroonara amanée aní faqa Yeerusareenni áfiqee múrusaanaqa mi-ufána qiní qífusaa andeeqéefaree qúnanoo Pauroofa Sisaana áfusaa iráree qímaseenoo maaqóo qinée rumbáranaki máriiqa kásooqaqee Sisaa finnái qeeqá ufa miná áfusaa andeeqáraree qifaqa eedóo qímasaunanoo káqi karabúsaki máridanoo. ²² Akaripaafa Feestusana ufa iriséenoo qinau amanée qinée miná ufa írianauree. Miqí qufanoo Feestusafa qinau, Óo amaná dúna kanánaana íria.

²³ Iqáqoofanoo kanánaana Akaripa faqa narí ánasaana Beeranisa námmarifa faqa anirée foo qímasee miqóoqaraasa faiqí firaasá faqa sundíauqa faqa nam-mári áuqamásee nifaaqa ánuukamásee ámiqira ainaina nifaaqa nifaaqa úiseeqa aiqáma anirée padí máfufanoo mi-qambaanná miqandá rafúdamakufaqa ufa írimaru maqanaki kéeqaqau. Kéeqafufanoo Feestusafa sundía moó aqiqoofanoo Pauroona karabúsa maqakinaana áfiqee míni quqánau.

²⁴⁻²⁵ Quqásoofanoo Feestusafa aiqáma maaqí qímasee qímanniminu, Óo Karaambáiqá Akaripa ínnée aiqámausa maaqóo ani máriasa qiní ufa íria. Maa-fasiqánara ufa qídaqa. Yuda máqannaasa maaqóoqaraasa faqa Yeerusaree máriasa faqa aiqáma maa-fasiqána amoosáu máqee maríafanoo. Misá minára kúquanifeera firaqóo fáaqa quqáida márídaqa. Qinée miná iriséeqa kuqánnáruaninna ainainara randáuna sífa máridanoo naríkai Roomma máqusanaa firaaná miná áuqu Sisaana

áuquraifaqa qinée dóo amana fée qíqa. ²⁶ Qinée miná aqiqéeqa nána ufa fée pásak-ina akará rúmamiana máree fúannoo fee, sía márifaqa, randáunaisia. Qinée minára miná maréeqee inni nífusaa maaqóo quqéeqa Karaambáiqá Akaripa aní faqa áfusaa quqásaanana anée miná ufa irisée qímaqiminaqa qinée miná ufa óosana irisée akará rúmma firaa Kiapana Sisaana amaqáanaura. ²⁷ Náqi fee mándee qinée fífau aqiqáanauree. Qinée Yuda máqannaasa Pauroona amoosáu máqee mariaa úfana andeeqásee akooqóo papiqasáa ákara rúmasaanano andeeqáannoo.

Pauroofa Akaripána faqa Beeranisa námmarina faqa nífusaa ufa qinau.

26 Karaambáiqá Akaripaafa iriséenoo quándaki Pauroona qímaminau, Aneenná ufa qínaqa íria. Pauroofa miná iriséenoo ásauku uqéeraseenoo maaqí qí-masee narúfa qínóonunara qinau.

² Óo Karaambáiqá Akaripa, aní áfusaa ufa qíannanara dúfi dúfi qídaqa. Yuda máqannaasa qimoosáu máqee mária úfana qímamianaura. ³ Anée Yuda máqannaá máriana faqa misá óosana óosana ufa qímariana faqa anée írimarianafa márianaqa qinée minára aní ufa qímamirara dúfi dúfi fee qídaqa. Amanée anée qiní ufa íria. Aiqáma Yuda máqannaasa qinée kumaarásaaqari fíndifuafannana írimariafanoo.

⁴ Qinée sía káqi nímarunausau máridau qeeqá maqúsaki faqa Yeerusaree máqusaki faqa máriafanausa márunaqa Yuda máqannaá minára faqa íridaqa. ⁵ Qinée Farisai ámaana ufa qímariafanausa márunaqa Yuda máqannaasa misá minára íridaqa qumeé ráidaqa. Farisai ámaana ufa qímariasa misá káaqa Ánu-tuna ufara afeekaíkimariasa máridaqa. ⁶⁻⁸ Qinée náaru kásooqaqee kambíqaaninna ainainara irimáree fidaqa. Óoqai Ánutufa maasá qikeekú qikaakúsaa qímafeekaíku-nara qiní máqannaasa eendáki faqa fáasaana faqa Ánutunara innaaru qídaqa mári-daqa. Kásooqaqee kambíqaaninna ainainara Ánutufa qímafeekaíkunara maasá ir-imáree fidaqa. Mi-ainaináfa ínaaqiana kambíqaaninnanara minára Yuda máqan-naasa qiní qimoosáu máqaidaqa. Mi-ainaináfa Ánutufa kúqiranakinaana mara fíndi-fira ainaina miná máridanoo. Yuda máqannaasa nánaree sía íridee únna fee qídee.

⁹ Óoqai qinée faqa Yísuna Nasareetee máqusaindaraana áuqu taikáaniffee qímasee qaini qáiniqa ímariqiafana. ¹⁰ Minára Yeerusaree máqusai óoruree aanáiqikirausa misá úriqararana ufa irisée Ánutuna faiqi námu moómoo rumbánnisee máriafanausa máridaqa. Miqímaqoosa akaqáusa nárufaqa qinée faqa dúfi dúfi ámiqimmiaafoo qíafanausa máridaqa. ¹¹ Qinée Yuda máqannaá ufa suqíra máaqaki kéeqafufaqa Yísuna ufasáara nárímariafanausa máridaqa. Misá qumáreeqa Yísuna ufara min-nísaqee qímasee nárímariaqiafana. Qinée misá minára firaaqóo áanoomaseeqa moo máqusai nánai fímariafanausa máridaqa.

Pauroofa narí Yísuna ufa íru oosannara qímanniminau.

(Niqiqoosa 9:19; 22:6-16)

¹²⁻¹³ Qinée Yeerusareenni óoruree aanáiqikirausa misá úriqararana pása mara máreeqa Damasakusa máqusai óoruree Yísuna ufa írimarusa rumbárara óoru fímaria-fananoo súani qámgaanai innaarúnaindari idáuru miqírafá súaniara foora firaatiá qiní faqa fusá aiqáma rafáaqafusanau.

¹⁴ Miqímasoofaqa maqásaa áqufuafananoo minakíqari ufa moó Heeburu úfakiqari maaqí qinau. Sauroo Sauroo anée nánaree qiní dárina nídanee. Qinée faaqaanánai aní káqikaqoo aní áfaaqai mundúnara anée aneenná kai faaqaana áaru poodúqaani

qíannana arumáaraanoo firaqóo áidafidanoo. ¹⁵Qinée miqí qufaqa irámmiriqa qíqíafana. Óo Karaambáíqa anée yáfee qíafananoo mifá qinau.

Qinée Yísusa anée dárunausa máridaqa. ¹⁶Dóo anée fíndifinana fúa. Qinée aníara qíní aináinira faiqikianneera aní áfusaa kooroo íqa. Anée maqee qáfaannanara faqa kásooqaqee kambíqaaninnanara faqa aiqámai qímannimianeera aní áfusaa kooroo ídaqa. ¹⁷Qinée Yuda máqannaasaki faqa ánaamuru máqannaasaki faqa aní aqíqaanáura. Misá aní árírarifaqa rafáaqa fuanáuranoo. ¹⁸Anée misá nífu maqan-nímaqeera foora asukunakínaana maréeqeenana káaqa qáranaki quqánnisáaneera, anée misá Sadannana rafáaqafirnakinaana maréeqee Ánutunaindi kíanneera, misá qíní saqárikiranannai misá numóo taikánnisaananoo Ánutufa narí rusandeesámu-masainausaki quqásainaqa misá faqa minakí márífaranoo.

Pauroofa narí qímannimu ufana óosannara Akaripána qímaminau.

¹⁹Óo Karaambáíqa Akaripa qinée aanásaa qífu pisipasamándai innaarúnain-daraa ainaina qáfaafanna ainaina sía mi-ufána rukíafafanausa máridaqa. ²⁰Indaarú Damasakusa máqusai óosana arasée Ánutuna fasáasa ufa qímannimiqaafana. Miqóo-qari Yeerusaree máqusai faqa Yudeeaa máqa maaqai faqa ánaamuru márusa faqa qímannimidaqa maaqí qímasee qímannimiqa. Ínneeqa mandá nírana márirana nímeesquusee quándakina Ánutufinai ubeekámafifaqa Ánutufinnai márirana nírana marasáinaqa kúqaa Ánutuna aanai ubeekámafiaafoo qiaqéera. ²¹Minára kai qinée Yeerusaree náaquqara amaana maqaki márunaqa dáríraridaqa. ²²Ánutufa qíní dadaaqímarinara maqee ínni nífusaa kíkíqíqa márídaqa úríqararausa faqa uréeqarausa faqa nífusaa Yísunara koorománnimidaqa. Óoqai tamummáqara fasiqauqa faqa Mooseefa faqa qímarundee kaimmídaqa misá maaqímmiqau. Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa teeroo firaaná máreeufanoo kúqinoo mi-kuqiránakiqari fíndifinoo fíndifirana indaarú níkamánnisaannoo. ²³Miqínnanannai ásauku mundírana Yuda máqannaa faqa ánaamuru máqannaa faqa maa-anutúna ufa fannoo qóomara fooqáana dóo ínnikina dóo aniréenoo. Misá miqí qímaqoona márifaqa qinée faqa minára kai qídaqa.

²⁴Pauroofa miqí qímasee naríara ufa qímarufanoo Feestusafa quándakufanoo fáaqa quqáseenoo qímaminau. Akasáa dóo anée fúrufarammiananoo. Aní írirana firaafá aní mandáinainaki afeéqamifana áqufuananoo.

²⁵Pauroofa miná iriséenoo maaqí qímasee qímaminau Óo Feestusa úríqararafa, qinée sía fúrufarau qídau miqídau. Nóori runúsee kúqaa ánoonainaina qímaria úfana qídaqa. ²⁶Óo Karaambáíqa Akaripa qinée aní áfusaa paasóosamasee maa-ainainnára kooroo ídaqa anée sía sía írimarianafa máríananoo, írimarianafa máríananoo. Anée maa-ainainná qáfaidana óonumafi írimarianafa máríananoo. Sía kukéeqaranaki maa-ainainnáfa márifa akooqóo márifa márídanoo. ²⁷Óo Karaambáíqa Akaripa anée tamummáqarausa ufa irisée kúqaa ánoona fee qídanee anée miqí qímarianaqa qinée íridaqa.

²⁸Akaripaafa mi-ufána iriséenoo Pauroona qímaminoo qinau. Anée maa-qusa ufá-nannoo qíníara Yísuna faiqíkí quqée fee qídanee.

²⁹Pauroofa miná iriséenoo Akaripaana qímaminoo qinau. Qúsa ufa fee kísaaqa ufa fee sía qinée minára íridaqa. Qinée aníara faqa maa-qóo márídaqa qíní ufa íri-mariasara faqa innaaru qídaqa aiqámausara qinée ímarunandee íqa Yísuna saqari kiaqéera qídaqa, sáinandannoo rumbáqimaqarafa kai sía.

³⁰⁻³¹ Pauroofa miqí qufaqa Akaripaafa faqa firaa kiapafa faqa Beeranisa nám-marifa faqa fíndimeeqee ráudamaki fiqau. Fídaqa narí qímami narí qímami maaqí qiqau. Maa-fasiqáfa sía karabúsa ainaina qáfeemarífa sía kuqánnarira ainaina qáfeemarífa máridanoo. ³² Akaripaafa minára maaqí qinau Pauroofa narí sía Sisaana áuqureenoo fau dóo idukíqini, Sisaana áuquramaseenoo sáina minni fúani.

Pauroofa káqi rumbáranaki máridanoo Roomma máqusai sípaki finau.

27 (Itari firaa maqusa áuqu Roomma. Miqóo kiapafa firaafá márinau. Miná áuqu Sisaafa Roomma máqannaa kiapausa úriqararafa firaafá márinau. Pauroofa Roomma máqusai Sisaa finnái firaree qufanoo Feestusafa karabúsaki quqásee minni fímaru sipanara áfeesimarinau.)

¹ Sípa Itari máqusai fímaru sipafa moó fannoo aniroofanoo Feestusafa narí sundíauqara ufaqá misáuqa Pauroona faqa karabúsa akaqáusa faqa mi-sipánasaa quqánu. Saidéena áuqu Yuriusafa narí sundíauqa namufaqa mi-sipánaki Pauroona sáimbaqa nífiqee finau. Mi-saideenná áiku ásaikuara Augustoona ammi suqíra fée qímariqau.

² Maasá Pauroona faqa fuanná sípafa Adaramitiuma máqusaindaraa sípa márinau. Mi-sipáfa narí qumaara áinaina deedaqamáseenoo Asia máqa maaqandanaí fíra-ree qufaqa dóo maasá akarámafuafananoo qífiqee finau. Faiqí moó Aristarakusafa Maseedoonia máqa maaqaindaraafa Teesaroonika máqusaindaraafa dóo maasá faqa finau. ³ Fífiufaqa eendáki faqa fímaruqau. Iqáqoofanoo Sidoona máqusai óonu-raqau. Saidéena Yuriusafa reendeénidanoo Pauroona ámiqimasee qímaminau. Anée Sidoona máqusai aní áqoondiufa márifana misá faqa óonu faiqáinaqa náranaina ámifana sípaki akarámafi máree fua qufanoo dóo miqímminau.

⁴ Sidoona máqusai máriqa sípaki akarámafufaqa fufanoo úfai káqinaindari ánu-ufanoo sípa sía andeeqásee fúaqaauafaqa Sipurusa áfuma qaannai óoru fíqumaki fiqáfana. ⁵ Maasá Sirisia máqa maaqaikundanai fífiufaqa Risia máqa maaqaki fíraa taunna áuqu Miraa miqóo óonuraqiafana. ⁶ Óonuroofanoo Saidéena fannoo sípa moó paqúrinau. Areekasandiria máqusaindaraa sípa Itari máqa maaqai fímaru sipafa márufanoo Saidéena maasá aqáma mara quqásoofaqa fiqau.

⁷⁻⁸ Miraa máqusaindari moómoo faasaana eendáki mi-sipánaki anúqíqa fímaruqau. Fídaqa Nidusa máqusa amummaqa óonuraafananoo úfai káqinaindari áimaree ánuafaqa quándakufaqa ooruku námmani ámuuqumau Kareetee áfuma óo-quree miná auqaánai sía úfai úqunnai mindánai fiqáfana. Miqóo Saramoonee máqa iroosá óorikiraqoo fíqummákufaqa anuqúseeqa Raseea máqusa amummaqa óonu-raqau. Óonuree firaa farumma qáfamasee minakí kiatéenna fannoo narí sípa máree minakí kéeqafi márufanoo úfai faqa ooruku námmani faqa sía árinau. Míqunara mífarummána áuqu mandaaqá fárummee qiqau.

⁹ Úfai fannoo káqinaindari ánuafaqa maasá kisaasasaa miqóo márídaqa Itarinní fuanée qu áukuana taikánu. Ánutuna faqa moodáanaki qoomáqa suqáani qu áukua-nafa dóo áinnaaqaramáfino sía amana fifaranoo. Pauroofa miná qáfeenoo maaqí qí-masee naamúaqinau. ¹⁰ Óo maa-fasiqáusa maasá maaqóoqari fúananoo mandáikam-miannoo. Sípa faqa sípakinaa qumiasana faqa maasá faqa kurídi taikáanau. ¹¹ Saidéena fannoo sía Pauroona ufa írinau sípa ákoona faqa kiatéenna faqa misá ufa kai írinau. ¹² Misá máru farummafa sía kisaasasaa qaaramoo qúqoona amana márufaqee qímasee sáina maasá sípaki moo fárumma Kareetee máqa maaqain-

daraa farumma moó miná áuqu Finisa miqóo amanamásee qáfaanaura. Miqóo fúaninna farummafa ámiqirafa márifaqa úfai sía ani márunnai ámiqimasee mandaáqai kísaaqasaa máríannee qiqau. Aiqámausa eedóo qufaqa moodáa moodáa maramarariqau.

Sípaki fímarufanoo úfai faqa aakú faqa nárínau.

¹³⁻¹⁴ Misá Finisa fárummaki fuanée qufanoo úfai fannoo mitínai ubeekoofaqá misá asasamáseeqa ankáqa óoqu rarisámeeqee sípaki quqásee Kareetee máqa mám-maaqandanai fiqau. Misá fímarufanoo fímarunaindari úfai firaa tiá uqanna maqá-mau áninau. ¹⁵ Mi-ufaiáfá sípa óoru árufaqa mara ubeekoofanóo sía amanaikufanoo quqáseeqa úfai namufaqa káqi fiqau. ¹⁶⁻¹⁷ Sípa fannoo káqikaa máqanamu miná áuqu Kauda miná fíqumarufaqa miná mandaáqa márídaqa káqikaa kanúqa sándannai rarisée márúna kadáapi rúmeeqee sípasaa ámuuqundari fatáafimamaqásee rumbáqau. Misá sípa nammári kási kásinoo qámbaana afoóíandoora qímasee sánda firaaná qumárida qámbaana qámbaana rumbée maríqau. Misá úfai fannoo fúafa áminanoo Ribia máqasaa áruandoo qímasee séera sandáaqai márúna idukúeeqeeqa sípaki quqásee dóo kaqi úfai namufaqa fiqau.

¹⁸⁻¹⁹ Úfai firaafá úqinoo nammári ámakaurufanoo sípa téeqi taaqufaqa ruffasee sípa ummaara márídanoo ukúqnaandoo qímasee sípakinaa ummaara aiqáma nammáriki áqusoofanoo sípa fannoo aufadanau. Iqáqoofanoo kanánaana kai sípa ummaara ráidanoo qímasee minakínaa ainaina óosana óosana aiqáma maréeqee ooruku námmariki áqusaqau. ²⁰ Moómoo eendaki fáasaana sía súani fásau qáfaqau minára misá fíranara randóosia. Úfai firaafá uqanna úqimarufaqa maasá qeeqá márí-rafa dóo taikéefoo qíafannana.

²¹⁻²³ Sípakinaasa moómoo éendaki fáasaana sía nárana néemariqau, náarara kai máríqau. Minára Pauroofa misá qámbaanai fíndifinoo qímanniminoo qinau. Ínnee qiní ufa íriaqaana Kareetee máqusaki kai máríaqaana. Miqímaseefau sípakinaa ainaina firaa feefauru áqimariana sía áqunaiqini káqi máríqini. Dóo maqee qinée ínni fuki faaki qídaqa dóo paasóosiaqa. Sía ínneeqa moodáa kúqifaranoo, sípa kai kúquanoo. Qinée Ánutunaindi márídaqa miná aináinira faiqi márídaqa. Eendá éendaki Ánutuna qangiroo moó fannoo qinée márúnannai anirée qímaqimini-
noo qinau. ²⁴ Pauroo sía ruffaa, anée kúqaa Roomma máqannaa firaa kiapana óorisaa kíkíqinnaranoo. Ánutufa narí ámiqira óosana uqéereeqeenoo aiqáma sípakimárisa aní áminoo, sía moó fannoo kúquanoo. ²⁵ Dóo maa-faiqisá sía nímuqusa tíakiaqa, paasóosiaqa. Ánutufa qímaqimindee kai íannoo. Qinée miná irisée miná saqárikidaqa. ²⁶ Káqikaa qóo úfai fannoo maasá sípa maramáree káqikaa maqanamu raqúramiannoo.

²⁷⁻²⁸ Maasá qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara faqa qaara faqa éendaki fáasaana Meediteeraneana ooruku námmary ámuuqumau fímarufaqa booskúrauqa óonumafi íri iseeqa eendá ámuqusai Óo maasá moo máqa maaqa adeedí aniréeqa qímaseeqa sánda kísaaqa marasée ummaararoó áinaina miná átisaa qusúsee nammáriki áqusee qáfaqau. Nammári 120 amana meemái farúma difukúnaki márufaqa qáfaqau. Kafaa moosáa óonuree kafáa áquseeqa qáfaqau. Nammári 90 amana káqikaa faruma ausaanáikiranaki kai márínau. ²⁹ Booskúrauqa miná qáfamasee eendáki óonisaa áruani qímaseeqa sípa áraqeemusáaqari qaara faqa qaara faqa qankáqa quqásoofanoo maqá qumároofaqa misá iqáqaranara innaaru

qímariqau. ^{30–32}Booskúrauqa maasá sípa óorinni qankáqa quqáidee únna qímasee kanúqa maréeqeeqa nammáriki quqásee minakí áqufi quqásee sandáneera ímarufanoo Pauroofa qáfamasee Saidéena faqa sundíauqa faqa qímanniminoo qinau booskúrauqa sía márifaqa ínnisaimbaqa aiqáma kúquanauranoo. Booskúrauqa kanúqaki quqásee fídamia qufanoo sundíauqa kanúqa sánda ateékamufanoo kanúqa nammáriki pautaqí áqufínoo káqisamu finau.

³³Iqáqarara káarimaqóofanoo Pauroofa fuki faakí qídanoo qinau. Ínnee qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara faqa qaara faqa eendáki fáasaana sía née maríasa máriafanoo. Kísaqa kamusaqa ínnee sía moodáa ainaina naafanoo.

³⁴Qínée ínni fuki faakí qídaqa dóo nárana marasée námasee sía kúqua. Sía ínniki moó fannoo abandíakaannoo. Ínnee káqi rumbáqa márifaranoo.

^{35–36}Pauroofa miqí qímaseenoo féemu maraséenoo ruqí ruqímaseenoo innaaru qímaseenoo noofaqa tautúmma qáfeeqa ámiqimmi ifoo qímaseeqa maasá faqa aiqámausa naqau. ³⁷Maasá mi-sipánaki márusa nísaaanarirafa maaqímminoo márínau 276 fasiqa moómoo uqanna máríqau. ³⁸Aiqáma námasee nímuaqu mámbuafaqa ráisa fooqáaira nárana miná áuqu uíta misá miná maréeqee ooruku námmariki téeqima-soofanoo sípa aufadanau.

Sípa fannoo Marata maqá múnú raqúru ámufofanoo sípa rakéekaa inau.

³⁹Iqáqoo kanánaana maqá áfaisaa márídaqa yámaqa maaqanai fee márída fee qída sía írimariqau. Booskúrauqu qáfoofanoo nammári múqufi rainée marúqoo óonureeqa dínni káqi óoqu fímarunna minníseeqa dínni fárumma óonu mándi marúnaki kéeqararee qímasee amanamánde qáfaanee qíqau. ⁴⁰Miqí qímasee ankáqa sánda atekásoofanoo aiqáma nammáriki áqufiqau. Sípa sitíqa ainaina rafáaqa fímaru sandana aukúsoofanoo akaqáusa miná áti qumáróofanoo séera sípa óorisaa uqéerasoofanoo úfai fannoo miná árinoo rariséenoo óorindari fínoo mi-farummánaki kéeqafíqa maqá raqúramianee qíqau. ⁴¹Sípa fuanéera máseenoo áaqamakufanoo núkuda raqúraminoo óorindari utúsamafi kásóoinoo márínau. Áraqeemu nammári fannoo fíraaqóo áridanoo rukákamumásanau.

^{42–44}Sundíauqa karabúsa fasiqauqara nammári ámuqumau fímariasa quqásee sandée foo qímasee aiqáma nárú taikáaneerufanoo Saidéena fannoo Pauroonara ámuqusufanoo qáoo qímaseenoo qinau. Nammári ámuqumau fímariasa sípasaaqari nammáriki áqufi nammári amuaqumau máqee fuaqa. Sía nammári ámuqumau fímariasa sípa rufádaairana áti aina qumáreeqa minásaa óoqu marifi fuaqa. Dóo maasá miqímandeeqa aiqámausa maqásaa fiqau.

Marata máqusanaasa ámiqimasee rakísinnimaqau.

28 Maasá aiqáma nammárikiqari áfainni akarámufuafa qáfaafana aiqáma ámiqimandee máríqiafana. Miqóoqaraasa iroofaqa mi-maqána áuqu Marata fee qíqau. ²Marata máqannaasa maasá ámiqi ámiqimaqísaqau. Aaku rufaqa suara dárufaqa misá idáraseeqa mara quqáseeqa maasá qíqoondikiqau.

³Pauroofa idá ásaída maramáreenoo idáki áqusoofanoo sakáni minakí kukéeqanoo máríufa ásauku aakúsee miqóo dírinoo márínau. ⁴Marata máqannaasa miná qáfeeqa maaqí qímasee únna ufa qíqau, maa-fasiqáfa faiqí nárímarífa márífanoo. Misá nimana fannoo mi-sakanína aundurái kéeqafífanoo naráridanoo. Ooruku nám-

mariki sía kúqunara sakáni fannoo miná áridanoo. ⁵Pauroofa ásauku rutátufanoo sakáni idáki áqufufanoo Pauroofa sía aurínau.

⁶Marata máqannaasa miná qáfamasee qiqau káqi kásooiqa márídaqa qáfa mífá innooqáannoo fee maqásaa áqufinoo kúquannoo fee qímasee kísaaqasaa fífau qáfee maríqau.

⁷Pauroofa sía kúqufaqa misá minára moo ánutu fée qiqau. Maasá sípa maqásaa raqúru ámuqoo karaambáiqu áuqu Pubariusafa miná áfuqa anaadóo aaqá raqúram-inau. Pubariusafa Marata máqannaasa karaambáiqu márínau. Mífá maasá qumu qí-fiqeenoo múrusoofaqa qaaramoo fáasaana miná faqa máríqiafana. ⁸Pubariusana ákoofa aurínoo márínau. Miná aurírafa afaaqa idídídanoo áratootooki márínau. Pau-roofa minára iriséenoo miná máaqaki kéeqafinoo innaaru qímaseenoo narí ásauku miná afaaqasáa mundúsoofanoo aurírafa taikánau.

⁹Miqímasoofaqa qáfamaseeqa mi-maqaannáasa mi-saqanná márusa nári au-rírausauqa náakídaqa mínisee márufanoo aurírana taikánnisee marínau.

Marata máqa maaqaindari moo sípaki Roomma máqusai fiqau.

¹⁰⁻¹¹Maasá qaaramoo qúqoona Marata máqasaa máríqiafana maasá sípa moó miná áuqu Moodáa Karira Anutuqanda maasá miná paqúriqiafana. Areekasandiria máqannaasa sípa fannoo Itari fímaru sipafa úfaira rufíasee Marata máqasaa fáasai ani kukéeqanoo márínau. Maasá mi-sipánaki akarámufuafanaqa Marata máqan-naasa nárana faqa óosana óosana ainaina faqa aanásaa naaqée qímasee quqá-soofaqa maasá máreeqa Itari máqa maaqai fiqíafana. ¹²Fífiufaqa Sisiri áfuma firaan-náí óonuree firaa taunnaki Sirakusee máqusai raqúramisee qaaramoo áfuru miqóo faiqaqíafana.

¹³Dóo miqóoqari sípaki nammári ámuqaumau fífiufaqa Itari máqa maaqa áti-saa firaa taunna Reekiumma máqusai kásooiqaíafana. Iqáqoo kanánaana úfai maasá ínaaqianaindari úqinoo séera fuaqóofanoo dadaaqufaqa káqi káqiufaqa qaara faasaana kái Puteeóori máqusai sípa kásooinau. Puteeóori máqusa Roomma máqusa Kaamánna máqusai márínau. Aiqáma sípauqa Puteeóori máqusasaa múnú afiqúsee márufaqa maqámau Roomma máqusai fímaríqau. ¹⁴Puteeóori máqusaki Yísuna ufa írimarusa paqúrimasee misá faqa moodáa amaana máríqiafana. Dóo miqóoqari an-deeqásee Roomma máqusa andeeqásee maqámau fiqíafana.

¹⁵Roomma máqusai Yísuna ufa írimarusa akaqáusa márusa óoqai Pauroofa áni-marunara iriséeqa aanái káqikaa máqusa Apiusana makéeta faqa qaaramoo pásindi-aqa maqa máqusa faqa máruqoo Yísuna ufa írimarusa qumu qífíqee Roomma máqu-sai óoru fíqau. Pauroofa misá nínadafoofanoo ámuqusaki idaaqufanoo Ánutunara dúfi dúfi qímasee dóo misá faqa Roomma máqusai óorufinau.

Pauroofa Roomma máqusai kísaaqasaa máru ufana.

¹⁶Maasá Roomma máqusai óoruroofanoo Kiapafa Pauroonara áaduma moo máqaki márínanoo sundífa kai rakísianífee qinau.

¹⁷Pauroofa mi-maqánaki qaaramoo áfuru faiqéenoo Roomma máqusai máru Yuda máqannaasa úriqararausa náaramasoofaqa suqúmaree Pauroona máaqaki aniroofanoo Pauroofa ufa qímanniminoo qinau.

Óo qiní qíkaqaafasaa, sía qinée moo áinaina qeeqá máqannaasaindi máreeqa sía maasá qeeqá qikeekú qikaakú sándúfa rukíaaafanausa márídaqa Yeerusaree

máqannaasa qiní ruúmbeeqeeqa Roomma máqannaa nímia. ¹⁸⁻¹⁹ Kiapausa Seesareea máqusai qiní mandáinainara randóosia sía moo kúqira ainaina qiníki márínau. Minára misá qiní idukúanee qufaqa Yuda máqannaa afeekaikámándeé áanoó ufaqa qinéé quándaki Sisaana áuqureeqa sía qeeqá máqannaasa ufa nímiraree qímaseefau maa-ufána óosana áreefau náriqá kai. ²⁰ Minára qinéé ínnei qímannimi-aneera náaraida. Ánutuna ásauku mundírafa ánianínannara Isaraee máqannaasa írimáree fídaqa minára kai qiní qísauku maa-sainandáfa rumbánoo máridanoó. ²¹⁻²² Yuda máqannaa úriqararautaa mi-ufána iriséeqa Pauroona qímamiqa qiqau. Maasá sía Yudeeaa máqannaa ufa moó aníara íriqa, sía moó fannoo pásá ákara rúma aníara maasá qímaqeenoo. Sía moó fannoo mindári anirée aníara mandá ufa qía. Maa-fuka ufána Yísunara aiqáma maqa maaqaki máriasa níkoo fee qídaqa, maasá minára aní ufa írianaaree qídaqa.

²³ Míqí qímaseeqa moo súaniara útaaqaamásoofanoó mi-faasaannásaa Yuda máqannaa moómoo anirée Pauroona máaqaki kéeqafufanoó Pauroofa Ánutuna quqúsa ufara naamúa qímarínau. Kanánaana óosana araséenoó eendírana paqúrinau. Pauroofa tamummáqara fasiqausa ákarakinaa ufa faqa Mooseena sándufa faqa minakínaanannai Yísunara naamúa qínau. ²⁴ Akaqáusa Pauroona ufa irisée kúqaa ánoonee qímasee íriqau. Akaqáusa sía íriqau. ²⁵ Pauroofa miná qáfamaseenoó qímanniminoó qínau. Ánutuna náaquqara maraquna fannoo tamummáqara fasiqa Eesaiaana óoqai áakufinoó dadaaqufanoó ínnei níkeekú níkaakú náaru kambíqaaninna ainainara qímanniminu. ²⁶ Mifá maaqí qínau.

Eesaiaa anée óonureena Isaraee máqannaasa maaqí qímasee qiní ufa qímannimia. Ínnee kísaaqasaa qiní Ánutusa ufa íridaqa sía ufa írifaranoo. Ínnee kísaaqasaa qiní ufa nífunnai qáfee márifanoó sía miná ánoona paqúrifaranoo.

²⁷ Ínnee maa-maqannáasa nitikúra ummaarándanóo márídanoó óoni miqírafa márídanoó. Misá náriqa náaqoo nísaukunnei ititéemariasaa márídaqa. Misá nárikai nári nífu dimbéemariasaa márídaqa. Misá nári nífunnai qáfeefoora náaqoonnei írifoora nitikúrannai óonumafi írifoora. Misá qiní Ánutu finnái quandéefoora, qinéé misá ámiqimánnisaannoora.

²⁸⁻²⁹ Pauroofa miqímasee qímannimiseenoó maa-ufánannai rafáaqafinoó qínau. Ánutufa ínnei maa-ufána íriaqee qínau. Dóo Ánutuna faiqí maréeqee narí asumu máriranaki quqéemaru ufafa dóo ánaamuru máaqa máaqai dáraaninoó. Misá írifara ínnee sía írimariafanoo. Míqí qímasoofaqa Yuda máqannaasa Pauroona máaqakiqari ráudamaki fídaqa narínni narínni ufa raináqa fiqau. ³⁰⁻³¹ Pauroofa máru maqana úfaasu maqaki márínau maqee maqee munnimma áqusaida márínau. Qaara aukwana mi-maqánaki márufaqa moómoosa anirée márufanoó náarama quqásaidanoó Ánutuna quqúsara qímannidanoó Karaambáiqqa Yísufa ásauku mundíranara faqa paasóosamasee naamúa qímarínau. Sía moó fannoo qáoó qímarínau. Eedóo kai qímaríqau.

ROOMMA

Pauroofa Roomma maqanna ákaranímaqoo ufafa.

1 Qinée Pauroosa Ánutuna ásauku mundírana Yísufa mara firiqai fáiqisa márídaqa miná aináina dadaaqímaruna faiqisa márídaqa. Ánutufa qiní maqásaa fasiqa Ánutufa faiqí ánaaseekinaana rusandeesámumasee narí ámiqira fasaasa ufara qí-mannimianne qímaqoosa márídaqa.

² Mi-amiqira fasaasa ufána náaru kambíqaaninnanara Ánutufa óoqai uqanna narí tamummáqara fasiqauqa narí óokiqrari qímannimisooafa quandáfíqa faiqí ánaasee qímannimisee quándakiqa náaquqara ákaraki quqáqoofa márídanoo. ³⁻⁴ Mi-amiqira fasaasa ufána narí ámaaku narí ásauku mundírana Yísunara maasá karaambáiqara qídanoo. Mifá Dafidinakíqrari kambíqoonara maasá maqásaa fasiqee qídaqa. Ánut-ufa narí firaa afeekannái kúqiranakinaana Yísuna mara fíndifumáseenoo minán-nai uqannífíqasoofaqa iriséeqa misá minára Ánutuna ámaaku innaarúnaindaraafa náaquqarafée qídaqa. ⁵ Yísuna minánnai Ánutufa qiní ámiqi ámiqino qímannimira fasiqaikámambi márídana aiqáma máqanna náarama mínisee Yísuna ámiqira fasaasa ufa qímannimisáinaqa iriséeqa mi-maú fíqa Yísuna áuqu uqéeraaqeera qiníara qímaqoosa márídaqa. ⁶ Aiqáma máqannaasara qídaqa inni Roomma máqan-naasara faqa qídaqa Ánutufa inniara narí ásauku mundírana Yísunaindi kiaqéera qímaqoofa márídanoo.

⁷ Ánutufa inni Roomma máqannaasara faqa náarameeqeenoo qiní qíku qísauku ki-aqéera qímaqoosa máriafaqa. Qinée Pauroosa minára iriséeqa inni ákara rúmanni-maqaunafa márídanoo. Ánutufa maasá qíkoofa faqa narí ásauku mundírana Yísuna maasá karaambáiq faqa narí ámiqi ámiqira oosana faqa narí aundurá asooárana faqa inni nímiani.

Pauroofa Roomma máqannaasara Ánutu finnái dúfi dúfi qídanoo.

⁸ Maa-ufánannai inni qímannimiranara qianáura Ánutuna ásauku mundírana minánnai qinée Pauroosa inni Roomma máqannaasara Ánutu finnái dúfi dúfi qíma-maqaidaqa. Aiqáma máqannaasara inni Yísuna saqárikiranara írimarifaqa minára qinée Pauroosa innaaru qímamaqaidaqa dúfi dúfi qídaqa. ⁹ Qinée aiqáma kari maqee maqee inni Roomma máqannaasara íridaqa Ánutufinnai maqee maqee in-naaru qímarunannara minára Ánutufa íridanoo. Qinée qeeqá qímuqusa óokiqrari qeeqá írirannannai Ánutunara eedóo qíra dadaaqíra ainainíranakina márídaqa. Mári-daqa narí ámaaku ámiqira fasaasa ufa faiqí ánaasee qímannimidaqa. Qinée inniara Roomma máqannaai faiqí ánaaseera innaaru qídee qúnanoo Ánutufa kúqaa fee qían-noo. ¹⁰ Qinée óoqaindari inni maqúsai óonuree inni nín-dafarara írida márúnnanara maqee Ánutufa qiní dadaaqínaqa inni maqúsai óonu maríannanara minára faqa in-naaru qídaqa.

¹¹ Qinée firaaqóo inni nín-dafarara qídaqa innaarúnaindaraa ámiqi ámiqirana moó inni náida nímianaqa inni Ánutunaki afeekaikámáfi máriaqeera íridaqa. ¹² Qinée minára maaqí qídaqa qinée faqa inni faqa narí dadaaqí narí dadaaqírara inni Yísuna saqárikírana faqa qinée faqa Yísuna saqárikírana faqa narí dadaaqí narí dadaaqíafa.

¹³ Ínnee Roomma máqannaasa maa-ufána íriaqa. Qínée ínni maqúsai moómoo kari firari máriafananoo moo áinaina rafáaqafinau. Qínée moómoo maqusanaasaki sía Yuda máqannaasaki nímariafanausa miqídaqa misákinaana óonu rarisámeeqee Yísunaki quqéemarunausa ínniki faqa óoqaindari miqíanee qídaqa. ¹⁴ Aamína máqannaa faqa írirana faqaasa faqa áikara foora daruqoofanoo márídanoo. Misá aiqáma Yísunufa qímannimianaqa írifanoo mi-aikána dárirafa tatínoo qífaaqa au-fadáannoo. ¹⁵ Mi-aikána tatíranara irisée qínée ínni Roomma máqannaasa faqa Ánutuna ámiqira fasaasa ufa qímannimiraree qídaqa.

Ánutuna afeeka ufa asumu máríranaki quqánnisée marífa.

¹⁶ Ánutuna ámiqira fasaasa ufa Ánutufa faiqí maréeqee asumu máríranaki quqémari afeekafa márídanoo minánnai Yuda máqannaa naaree ánaamuru máriasa ínaaqiana irisée mi-maú fínausa Ánutufa asumu maréeqee quqáannoo. Minára qínée mi-amiqira fasaasa ufánaki qeeqá daundurá firaqóo mara quqáidaqa. ¹⁷ Ánutufa faiqí ánaasee áaqeemaríasa narí namuqáaki máriasa sía naruséenoo maréeqeenoo narí áqoondikídanoo narí ámiqira fasaasa ufa minára kooroo ídanoo. Maasá Yísuna saqárikirana mifá kai Ánutunara áqoondikirana nímidanoo. Óoqeenáa tamummaqara fasiqauqa ákara minára maaqí qínoo márídanoo. Faiqí ánaasee Ánutuna saqárikiranannai miná áqoondikinausa misá kai náaru náaru márírana máreefaranoo.

Faiqí faiqí mandóosana fannoo Ánutufa náríranaki quqánnisáidanoo.

¹⁸ Faiqí ánaasee mandáinaina faqa kudimakírana faqa miqandá Ánutuna ánoona ufa rafáaqafifaqa sía írída márídaqa, minára Ánutuna ánoo qirana nárirafa inaarúnaindari akooqóo misásaa qumu márídanoo. ¹⁹ Maanára Ánutufa misá nárídanoo. Faiqí faiqí Ánutunara írimari ainaináfa akooqóo márídanoo. Ánutufa narí kai uqan-nífiqasoofanoo márifaqa sía írimariafanoo.

²⁰ Óoqai Ánutufa maa-maqa maaqána áuquqooqari miná kukéeqarana idaaqírana faqa miná náaru náaru márira afeeka faqa innaarúnaindaraa andeeqára márírana faqa narí áuqu quqóo ainaináki akooqóo márufa márídanoo. Faiqí faiqí Ánutufa áuqu quqóo ainaináki qáfamasee sía Ánutunara írída fee qífáranoo. Miqí qímasaídaqa únna qímarífanoo Ánutufa mi-ufána sía íríannoo káqi náruannoo. ²¹ Misá Ánutunara írídaqa sía minára dúfi dúfi qídaqa, kafáa sía miná áuqu uqéeraídaqa. Misá quándaki nári írirafa firaqóo fúrufaríranakí kai márídaqa misá nitikúra fífau márídanoo asukuna kái qumbiqánoo márídanoo. ²² Misá náriara írirana faqaasee qímasaída únna qímasaídaqa fúrufaríranaki márídaqa. ²³ Misá Ánutuna náaru náaru márira areenarana máfi quqásee Ánutuna innaaruqírana faqa amooqírana faqa máfi quqásee fífau faiqí faiqí amanáuqirana faqa ufini amanáuqirana faqa aandáu amanáuqirana faqa ámuauqundari maqámau nímarina amanáuqirana faqa marasée maasá Ánutu fee qímassee minára innaaru qídaqa amooqídaqa.

²⁴ Faiqí misá nári fúrufarirafa miqínoo firaafá márífanoo Ánutufa misá maréeqeenoo náriqa nímuqusimari mandainainaki quqásaiifaqa faiqí narínni narínni ira ainainara nisaúrira ainaina kai márídaqa. ²⁵ Misá Ánutuna ánoona ufa maréeqee káqinni quqáseeqa únna ufa maréeqee nífusaa quqásee minára kúqaa fee qídaqa. Náaru náaru amooqímaria Ánutuna aiqáma ainaina áuqu quqóo Ánutunara

minnísee quándaki Ánutufa áuqu quqóo ainainára fífaú ainainara innaaru qímasee maasá Ánutu fee qímasee mi-maú fídaqa.

²⁶ Ánutufa faiqí ánaasee nári mandá níranara qáfamásaifanoo ákooqaifanoo káqi minakí nifeeqáidanoo. Minára ánaaseeuqa faqa nári nifaaqmaaka minnísee andeeqára oosana minnísee narínni narínni óosana óosana mandá márírana máraidaqa. ²⁷ Faiqí miqí kai íqa nári nínaaqmaaka faqa ámiqira oosana minnísee naríara naríara rídaqa idára foo qíara nítakuqidanoo. Faiqí misá narínni narínni nisaúrira ainaina maraséeqa miná ákiaqara nári nifaaqasáa aurírana áidaírana marasée aupúraidaqa.

²⁸⁻³¹ Faiqí ánaasee Ánutuna ánoona ufara níkoqqaifanoo Ánutufa misá marée-geenoo mandáinainakina sía fúaqa ira mandainainakina quqásaiifaqa minakí fídaqa. Miqíanara maa-manda ainaina oosana oosanáfa qumbíqaidanoo, mandá óosana faqa, káaqa aináinara rímarina faqa naríara naríara fídiaqaa ímariana faqa naríara naríara rairai qírana faqa faiqí kuqánnarirana faqa narí áfumau narí áfumau irafa faqa nári ueeqée narí ueeqée ímariana faqa mandá óosana óosana faqa naríara naríara múnuqi míniqi ímariana faqa misá Ánutunara fídiaqaa ímariana faqa kaukaata qímariana faqa nári nifaaqa nimooqírana faqa naríara kai fíraaqóo ufaqi márina faqa maqee maqee mandóosanara randéemariana faqa nári nínaukoo ufa rukíee máriana faqa sía nári andeeqáramau fíranara úriqararanee qímariasas, faqa náriqa qímannimira ufa rukíee máriana faqa sía nári níkaqaafasara ámuqusirana faqa mi-manda ainainnáusaki fímariasas máridaqa. ³² Ánutufa minakí fímariasas kúqíranaki fímariasas foo qída qífaqa íridaqa káqi minakí fídaqa. Sía minákaifau miqí-dau fíraa manda oosana marasée akaqáusa mi-mandainainakí dadaaqímariasas misára faqa eedóo qímaseeqa asasídaqa.

Aiqámausa Ánutufa nárira ufa ámeemaanai máridaqa.

2 Óo qiní qiqoondi sía anée akaqásusara áaqeeaafoo qínana anée faqa mi-aaqarána máree máríanafa máríananoo. Anée faqa náqimásee Ánutuna árirana eeráirinnaree, Anée akaqásusara miqínana anée faqa mi-manda oosanná kai máree máríananoo anínna qáoo qíra ufa fannoo anínna áruannoo. ² Faiqí ánaasee mi-manda oosanná máree márífanoo Ánutufa kai misára nárira ufa qíannoo. Ánutufa sía áaqaidanoo andeeqáidanoo misá nárira ufa ámeemaanai quqánnisáannoo. ³ Qíní qiqoondi anée sía amana akaqásusara qáoo qinnáranoo, anée qáoo qídee qídana aneenná faqa minakí fímarianafa máríananoo. Anée miqí máríannanara náqimandeenee Ánutuna áriranara eeráirinnaree, sía amana eeráirinnaranoo. ⁴ Ínniara Ánutufa aneenná mandáinainakiqari mífínnai ubeekkeefándinannara reendeenámasee rakísidanoo márídanoo. Ínnee minára Ánutufa reendeénira oosana máríanara ínnee minára fúrufarira oosana fee fée qímaseeqee káqi mi-mandoosannákí márida fee. Ánutufa ínniara reendeénira oosana fannoo sía fúrufarira oosanaufau márídanooofau. Ínneeqa mandáinaina minnísee quándaki narínnai ubeekaaqée qímari oosanafa márídanoo ínnee sía fee minára íridaqaee.

⁵ Ínni náaqooki óoni ititánoo márifaqara foora sía ufa írimariafanoo. Miqíanara Ánutuna andeeqára ufa faqa mandáinaina ákiaqara nárira ufa faqa kooroo ínna fáasaana mi-karí ínniqa mandáinaina fannoo ínniqa nárira ufa fíraaqóo úriqaramáfuannoo. ⁶ Mi-faasaanná Ánutufa aiqáma fasiqa ánaasee nári máree mariana aki-aqara kai nímiannoo. ⁷⁻⁸ Akaqá fasiqa ánaasee ámiqira oosana kai máraqa nídaqa innaarúnai aréenarana faqa innaarúnai núqu uqéerarana faqa náaru náaru márira-

nara faqa randáidaqa. Miqí máriasa Ánutufa náaru márirana nímiannoo. Akaqáusa nári nifaaqara kai rídaqa andeeqárana futeeqáidaqa áaqaranaki kai fídaqa. Misásaa Ánutufa narí áanoo qirana faqa narí áranaraqana faqa nammáriara foora adíannimaqáannoo. ⁹⁻¹⁰ Nídafirana faqa aupúranara faqa Ánutufa aiqáma mandóosana máree maríasa misá nímiannoo. Yuda máqannaasa naaree nimiséenoo ínnaaqiana ánaamuruqa nímiannoo. Ánutufa miqí kai ínnoo aiqáma andeeqara oosana máree maríasa nimooqírana faqa núqu uqéerarana faqa nímuqusaki asooárana faqa nímiannoo. Yuda máqannaasa náaree nimiséé ínnaaqianna ánaamuru máriasa nímiannoo. ¹¹ Miqímasee Ánutufa aiqáma máqannaara amana kái nári máree maríana ákiaqara nímimarifa máridanoo nímiannoo.

¹² Ánutufa narí sándufa Mooseena qímamufanoo mifá quandásee Yuda máqannaasa qímannimisooafa misá mi-sandufána qumárasee márusa márídaqa, misá mandóosana máraifanoo Ánutufa Mooseena sándufannai misá qumáree náruannoo. Ánaamuru máriasa Ánutufa Mooseena ámu sanda úfana sía miná ameemaanai márídaqa káqinni márídaqa, misá mandáinaina oosanara minní káqinni márinannai náruannoo. ¹³ Sía Mooseena sándufa náaqoonnai írimariana sía mináu Ánutufa naráfusaa andeeqáranaki faiqí ánaasee quqáidanoofau, mi-sandufána marasée ímariana andeeqásee áuqee márianannai kai Ánutufa narí andeeqáranaki quqánnisáannoo.

¹⁴⁻¹⁵ Misá Yuda máqannaasa Mooseena sándufa máree maríasa márídaqa ánaamuru máriasa Mooseena sándufa síaisa máriasa márídaqa misá nári írirannai Mooseena sándufara sía írirai káqi mi-maú fídaqa, dóo Ánutuna ufamáu fímaríasa márídaqa. Mi-oosanáfa Ánutuna sándufa naunduráki ákara rinoo márifaqara foora kooroo ífaqa miqídaqa. Ánaamuru máriasa Ánutuna ufa sía írimariasa náriqá kai moo óosanara mandá oosanee qímasee moo óosanara ámiqira oosanee qímasee qímaríafa mifá kai Ánutuna sándufa óoqai kukéeqasee quqáqoofa naundurákiqari kooroo ídanoo. ¹⁶ Kásooqaqee ánianínna faasaana Ánutufa narí ásauku mundírana Yísunannai faiqí ánaasee aiqáma naunduráki kukéeqarana kooroomáseenoo rainánnimaqaannoo, Qinée Pauroosa Ánutuna ámiqira fasaasufa faiqí ánaasee qímannimíqa nídaqa minára qímannimídaqa.

Yuda máqannaasa Mooseena sándufa afeekaíkidaqa.

¹⁷⁻²⁰ Ínnee Yuda máqannaara qídaqa anée Yuda máqannaa máriananoo anée Mooseena sándufa saqáriki márianafa máriananoo, anée Ánutunara fífaú írídee qímasee fíraqóo ufa qídana aneenná áuqu uqéeree márianafa máriananoo, anée Ánutuna andeeqára aanara írimarianafa máriananoo. Anée Mooseena sándufakinaana ámiqira aanara faqa mandá aanara faqa rainásee írimarianafa máriananoo, anée aneennára nífu dimbárausa aana uqannífiqee marúnausee qímarianafa máriananoo, anée aneennára asukunakí máriasa misá qóoma márídee qímarianafa máriananoo, anée aneennára fúrufarírausa írirana nímimarunausa qímarianafa máriananoo faiqí-uqáindi ámiqira aana uqannífiqee marúnausee qímarianafa máriananoo. Anée Mooseena sándufa minakíqari aiqáma írirana faqa ánoona ufara faqa qinée írida fee qímarianafa máriananoo.

²¹ Dóo qinée aníara qianáura, anée uqannífiqee márianafa máriananoo, nánaree sía aneennára faqa miná máreenee. Anée misára sía úmmuariaqee qímaseenana dóo aneenná úmmuari márianafa máriananoo.

²² Anée misára sía faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuari iaqée qídana, anée faqa sía fee úmmuaridanee. Óoninnai saqárinnaí únna qíra Ánutunara foora miná amana áuqimarianara fídiqaa ímariantanoo fee anée fee mi-unnaqira anutúna amaana máqakina kéeqafida minakínaa ámiqira ainainara fífau ainainee qímaseenane káqi máraidanee.

²³ Anée aneennára Ánutuna sándufa qumáree marúnausee qídana aneenná áuqu firaqóo uqéree marínafa, anéefée Ánutuna ufa rukíaseenane asauríana ámi-danee. ²⁴ Óoqeenaa tamummaqarausa ákarakina ínniara maaqí qídanoo. Ánaa-muru ínni Yuda máqanna mandóosana qáfamasee quándaki Ánutunara mandá ufa qídaqa.

²⁵ Ínnee Yuda máqannaasa ínneeqára fáinanduqirausee qídaqa miqíanara Ánutuna faiqi námufee qímariafanoo. Qínée Pauroosa minára maa-ufána qídaqa. Ínnee miqí maríasa Mooseena sándufamau ámiqimandee fídaqa ínni fáinanduqirafa ámiqira ainaina máriannoo, miná ufa rukíaseeqa fífau nipata aukírafa, sía Ánutuna faiqi námú máriafanoo aamína ánaamuaara foora márifaranoo. ²⁶ Aamína ánaamuru máriasa sía Yuda máqannaasa fáinanduqimarusa misá nári kai sía irirai Mooseena sándufamau andeeqáramau fímarifanoo Ánutufa miná qáfamaseenoo Yuda máqannaara foora máriaafoo qíannoo.

²⁷ Ánaamuru máriasa sía Yuda máqannaasa fáinanduqimarusa misá andeeqáseeqá Ánutuna ufamáu fífaqa ínnee Yuda máqanna fáinanduqímarusa Mooseena sándufa ínni ufakíqari ákara rirana rukíasaifanoo ánaamuru aamína máqanna nári andeeqárafa ínni Yuda máqannaasa máriranara mandáinainee qíannoo. ²⁸ Yáfee Yuda máqanna uqanna Ánutuna áiku ásauku uqanna máridanoo fee, apatasáa kooroo írafa mífée ánoona máridanoo fee. Ánutuna ufamáu fímariasa mi fee ánoona máridanoo fee. ²⁹ Sía apatasáafau ánoona máridanoo naundurá nímuqusakiqari Ánutuna ufamáu fímariasa misá ánoona máridanoo fáinanduqirausara foora máridaqa. Sía Mooseena sándufa írirana írirafa mífáu Ánutuna áiku ásauku kámanni-maqaidanoofau. Ánutuna maraquna naundurái saikisa misá kai Yuda máqanna uqannára foora Ánutuna áiku ásauku máridaqa. Miqífandinna fasiqausa sía faiqí nimooqíranafau máraidau, Ánutuna amooqíranara rídaqa randásee máridaqa.

3 Qínée minára irámmirisee qímannimianaura Yuda máqannaasa ánaamuru úrin-naaqaraqa máridee káqi fífau fee miqíqá márida fee. Misá fáinanduqirausa misée ánaamuru úrinnaaqaráidee káqi fífau fee miqí qída fee.

² Óo sía fífau miqí qídaqa misá úriqarafa firaafá máridanoo. Dóo qínée óosarasee maaqí qímasee qímannimianaura, Ánutufa narí ufa Yuda máqannaasasaa quqáqoofanoo márinau. ³ Akaqáusa sía narísaa quqáqoonara irisée andeeqáramau fíqa rukíasee káqi rúnnambiqau. Ánutufa misá fúrufarirana qáfamaseenoo qínée faqa misá qíma afeekaikámma nímiáfanna ufana qínée faqa misá naanna réeqa rukíanauree qianáuree.

⁴ Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Óo sía uqanna Ánutufa mi-mandoosanná máraannoo ánoona ufa kai qímarifa máridanoo. Faiqí ánaasee únufu kai qímariasa kai máriafanoo sía Ánutufa miqíannoo andeeqásee ánoona kai qíannoo. Óoqeenaa ákara Ánutunara maaqí qínóo máridanoo.

Aní óokinaa ufara aiqámausa ánoona ufa fée qifáranoo. Misá aní ufara amanamándeé írifanoo ánoonakammíannoo.

Dafidina ákarakinaa ufa Ánutunara miqímminoo máridanoo.

⁵ Misá faiqí faiqi únna qímasee maaqí qímasee Ánutuna andeeqáranara qí-daqa. Maasá faiqí faiqi qiqá áaqarafa quándaki Ánutuna andeeqáranara mara máree koorooméeqeenoo uqéerainaaqaa maasá qeeqá áaqaranara ámiqira ainainee qianáuree. Miqóoqari maasá maaqí qianáura mandáinaina ákiaqara maasá Ánut-ufa dárinaqaa maasá maaqí qianáura Ánutufa áaqaidanoo dáridanoo fee qianáura. ⁶ Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Óo sía uqanna Ánutufa áaqaidanoo. Ánutufa sía uqanna áaqaidanoo, narí andeeqárafa márinarana maasá andeeqáqisáannoo miná andeeqárafa sía márinaranoofau sía amana maasá aiqáma máqannaasa ufa iriseenoo andeeqaisáiqini.

⁷ Misá faiqí faiqi únna qímasee maaqí qímasee Ánutuna ánoona ufara qídaqa, maasá qiqá únna ufa fannoo Ánutuna ánoona ufa kooroomáfi uqéerainanoo qiqá únna ufa ámiqirafa máridanoo nánaree Ánutufa qiqá únna ufa ákiaqara qiqá dár-annoo fee. ⁸ Qinée mi-manda ufánara eedóo qíanaqau maaqí qiaqíni, Dóo áni-aqa maasá mandá márirana uqéeraseeqa minánnai ámiqira márirana kambíqasaa-nee qiaqa. Mi-manda ufána uqéereemaria fasiqausa Ánutufa misá mara máreenoo nári náriranaki quqáannoo. Sía áaqaidanoo miqídanoo, andeeqáidanoo miqídanoo. Mi-aqara ufána qímariasa qíní Pauroosara faqa únna qímasee Pauroofa maasára mandá márirana uqéerasee minánnai ámiqira márirana kambíqaanifeera qímasee minánnai qíní díqidaqa áaqee maríafanoo.

Aiqámausa nári mandáinaina ámeemaanai márídaqa.

⁹ Dóo qinée kafáa Pauroosa minára maaqí qímasee iráidaqa, Ánutufa maasá Yuda máqannaasee, ánaamuru máriasee, úriqaraida fee qídanoo amana amana kái fee márídee qídanoo. Qinée Pauroosa óo sía moo úriqarara fee qídanoo dóo qinée fáasai qímannimiqa sía moó fannoo úriqararafa máriaafoo qídaqa ánaamuru faqa maasá Yuda máqannaasa faqa nári mandáinaina ámeemaanai uréeqaqa máriaafoo qídaqa. ¹⁰⁻¹¹ Óoqeenáa tamummaqara fasiqausa ákara minára maaqí qínnoo máridanoo.

Aiqáma maa-maqa maaqánaki máriasakiqari moodáa fasiqa sía uqanna andeeqárafa márídanoo, aiqámausa miqírausa kai márídaqa. Misákiqari sía moodáa fasiqa Ánutuna aanára randáidanoo.

¹² Aiqaqa fasiqa ánaasee uqanna Ánutuna áfusaaqari quándaki káqi rúnnaamma ubeekámásee áaqaranaki fímariafanoo. Sía moodáa fannoo ámiqira óosana máraidaqa sía uqanna.

¹³ Misá nóo áamara faiqí mádikara foora óo raqánnoo márifaqa faiqí kurídidaqa. Misá ufa fannoo sakáni ukaqá

nímiranara foora ínoo márídanoo faiqí kuqánnaruqaa úfa kai qímariasa.

¹⁴ Misá nóokiari sukúfa kai qídaqa níquraree maríasa.

¹⁵ Misá dauní faiqí kuqánnarirana aupúraranana nímmariasa.

¹⁶ Miqí maríasa fímaríaqoo kai fáaqa fuísee qírana faqa aiqáma ainaina kuridi káaridiqa túri taariqa fídaqa.

¹⁷⁻¹⁸ Misá sía asooára aana qáfeeqa sía Ánutunara náaquqaranara írmariasa márídaqa.

Óoqeenaa tamummaqara fasiqauqa akara Yuda máqannaara faqa ánaamuru mári-asaara faqa amana amana kai miqí maríasee qímaqoofa márídanoo.

¹⁹ Mooseena sándufakina miná ámeemaanai máriasara qídanoo qímarifaqa maasá minára írídaqa. Faiqí ánaasee aiqáma maa-maqannáasa náriara andeeqárausee qí-

maria úfana óosana óosanaúqa aruséeqa aiquámausa maréeqee Ánutuna náríra ufa ámeemaanai quáaqeera Mooseena sándufu ani máridanoo.²⁰ Sía faiqí ánaasee moó fannoo Mooseena sándufannái andeeqára fasiqaikámambi Ánutuna áfusaa márianoo. Sía minárau Mooseena sándufu ani máridanoofau. Faiqí ánaasee maasá áaqee marúnausee qiaqéera Mooseena sándufu ani máridanoo.

Ánutuna áfusaa andeeqásee mārīrafa kooroo inóo mārīdanoo.

²¹ Dóo maqee kámuqoo Ánutuna áfusaa andeeqáfi mārīra oosana dóo kooroo inóo mārīdanoo. Sía Mooseena sándufarau qídaú, áaduma moo úfara qídaqá. Mooseena sándufu faqa tamummáqaraura ufa faqa dóo minára kooroomásee maaqímminoo mārīdanoo.²²⁻²³ Faiqí ánaasee narí Ánutuna ásauku mundírana saqárikiranannái Ánutufa maréeqee narí áfusaa andeeqáranaki quqáidanoo. Aiquámausa ásauku mundírana Yísuna ufa irisée minásaa rusímáriasa miqí qímariasa aiquáma maqannaasa Ánutufa maréeqee narí áfusaa andeeqáranaki quqáidanoo sía rainá rainfannoo.²⁴ Aiquáma maqannaa fasiqa ánaasee áaqoonara Ánutuna innaarúna asumu mārīranasaaqari nánai mārīafanoo minára Ánutufa narí áfaariranakiqari káqi nímira ainaina narí ásauku mundírana Yísunannai misá maréeqeenoo narí áfusaa andeeqáranaki quqánniséenoo narí mandáinainakinaana idukúnnisanau.

²⁵ Ánutufa Yísunannai faiqí ánaasee mandáinaina ákiaqara minínnisaaninafa kambíqaanifee qímasee Yísuna aqiqámasee nímufaqa aunírira saqarisaa áriqau. Mifasiqa anaaseesá náriqa Ánutuna andeeqáranaki sía amanaikíqa Yísuna saqárikidaqa. Minakí kéeqaranannai Ánutufa misá mandáinaina taikánnisaidanoo. Ánutufa narí andeeqára oosana kooroo íanifeera qímaseenoo narí ásauku mundírana aunírira saqarisaa quqáseenoo minánnai faiqí ánaasee mandáinaina ákiaqara narí mārānau. Óoqai máru aukuaana Ánutufa faiqí ánaasee sía mandáinainara nárimarinau kísaaqasaa kásooinoo mārīda nífauee marínau.²⁶ Maqee mārī aukuaana dauní ufa qímasee andeeqánnisaidanoo narí andeeqárana kooroo íanifeera faiqí ánaasee maréeqee narí áfusaa innaarúna andeeqáranaki quqáidanoo. Ánutufa Yísuna maréeqeenoo aunírira saqarisaa aruséenoo minánnai maasá mandáinaina taikáqisanau. Miqíranannai Ánutufa qaara ainaina kooroo ídanoo, narí andeeqárana faqa Yísuna ufasáa írirana rusísee mi-maú fímariasa maréeqee narí áfusaa andeeqáranaki quqánnisarana faqa kooroo ídanoo.

²⁷ Yuda máqannaasa Mooseena sándufamau fídaqá náriara andeeqárausa mārīdee qímasee nári nipatara nimooqída mārīdaqá. Sía sándufu miqínnoo mārīdanoo Ánutuna ufasáa írirana mundínnoo mārīfa narí miná mandaaqée marínafa mifá kai andeeqárafa mārīdanoo. Mifá kai Ánutuna innaarúna andeeqáranaki quqáqísaidanoo.²⁸ Minára maasá maaqí qídaqá Yísuna saqárikiranannai kai Ánutuna innaarúna andeeqáranaki kéeqafi mārīannoo, sía Mooseena sándufamau fínnanannai innaarúna andeeqáranaki kéeqefaranoo.²⁹ Ánutufa Yuda máqannaa Ánutufa kai fee mārīdanoo, ánaamuru mārīasa Ánutufa faqa mārīdanoo fee. Dóo Yuda máqannaa faqa ánaamuru aiquámausa faqa Ánutufa mārīdanoo.

³⁰ Ánutufa moodáa mārīdanoo, moodáamau fímarifa mārīdanoo. Yuda máqannaasa Yísuna saqárikiranannai Ánutufa maréeqeenoo narí áfusaa andeeqáranaki quqánnisáannoo ánaamuru faqa narí áfusaa andeeqáranaki quqánnisáannoo anaamuru mārīasa faqa miqí kai másee Yísuna saqárikinnanannai narí andeeqáranaki quqáannoo.³¹ Míqunannai maasá Yísuna saqárikidaqa sía minánnai Mooseena

sándufa maréeqee áqidaqa, sía miqídaqa maasá minánnai Mooseena sándufa uqéeraidaqa mi-maú fidaqa, minára mi-sandufána ánoona paqúridaqa.

Abarahaamafa Ánutunasaa narí írirana rusínau.

4¹⁻³ Ínnee Roomma máqannaasaki Yuda máqannaa akaqáusa máridaqa. Maasá Yuda máqannaa qikeekú qikaakú Abarahaamafa náqaafeeinau. Mifá andeeqára máriranannai fee Ánutuna áfusaa andeeqárafa máridanooféeinau. Sía minánnaifau miqínau Abarahaamafa miqínoo máridanoofau Ánutuna áfusaa narí andeeqáranara asasini. Sía amana narí ásasírafa márínau, Mooseena ákarakinaa ufa minára maaqí qínoo máridanoo.

Ánutufa Abarahaamánara qinau anée moómoosa níkausaikina márinnaranoo.

Miqí qunára Abarahaamafa iriséenoó óo kúqaa kambíqaannoo fee qímasee narí írirana Ánutuna mi-ufánasaa rusíseenoó afaaqa quqásee kísaaqasaa rakísi márínau. Ánutufa miná qáfamaseenoó Abarahaamanara óo Abarahaamafa qiní ufasáa aní írirana rusímarianafa máriananoó andeeqárafa máriananoó fee qinau, minára Abarahaamafa sía narí andeeqáranara narásasírafa márínau.

⁴⁻⁵ Faiqí moó fannoo moo fásiqa aináinamá isáinanoo aináina ákoofa miná feefaurú ámiannoo. Áminanoó sía káqi fífau qímiifoo qíannoo, narí miná aináina kadáapirina ákiaqara áminoo. Faiqí moó fannoo sía narí kadáapiriranasaa andeeqáranara máraidanoó káqi narí írirana Ánutuna ufasáa mundímarina Ánutufa miqí marí fasiqana káqi maréeqeenoo narí áfusaa andeeqáranaki quqáidanoo. Ánutufa faiqí faiqi áaqee maríasara andeeqárasee qímarifa máridanoó faiqí ánaaseeuqa sía náriqa kadáapirifa, káqi mi-ufánasaa nári írirana rusísainna fasiqa anaaseesa Ánutufa narí andeeqáranaki mara quqánnisáannoo. ⁶ Ánutufa áaqee marú fasiqa anaaseesa sía nárínau, misára andeeqára fasiqa anaaseera foora káqi maréeqee narí andeeqáranaki quqánau. Dafidifa minára maaqí qímasee ákara rinau.

⁷ Ánutufa mandáinaina ákiaqara minínnisoo fasiqa anaaseesá firaqóo asasídaqa.

Nári mandáinaina Ánutufa rafáaqafusoonara asasídaqa.

⁸ Ánutufa nári mandáinaina ákiaqara sía irisée náruannoo, miná ákiaqara aunúsee sía kafáa minára ufa qíannoo. Miqíra fasiqa anaaseeuqa minára irisée asasídaqa. Dóo Dafidifa miqímmasee ákara rinau.

⁹ Dafidifa mi-asasiráusara Yuda máqannaasará kai fee fée qinau. Sía miqínoo máridanoó. Ánaamuru máriasa faqa asasifándia foo qinau. Qinée Pauroosa fáasai Mooseena ákarakinaana Abarahaamanara qúnafa maaqímmينو máridanoó. Abarahaamafa Ánutuna ufa irisée narí írirana minásaa rusísoonara Ánutufa minára kai irisée miná maréeqeenoo narí ándeeqáranaki quqánau. ¹⁰⁻¹¹ Yáiree fee Ánutufa narí andeeqaranaki quqánoo fee inau. Abarahaamana fáinanduqu sooqóo fee miqínau sía fáinanduquafoo fee miqínau. Sía fáinanduqira qoo mi-fasannái maréeqee quqánau. Abarahaamáfa Ánutuna ufasáa narí írirana rusísoonara Ánutufa maréeqeenoo narí andeeqáranaki quqáseenoo miná kooroo íanifeera Abarahaamanara fáinanduquanee qufanoo miqínau. Miqí kai ínoo Abarahaamafa aiquáma Ánutuna ufasáa írirana rusíranannai Ánutuna andeeqáranaki kéeqee marúsa níkoofaikinoó márínau. Miqí kai ínoo sía fáinanduqirausa nári írirana Ánutuna ufasáa rusísoosa Abarahaamáfa misá níkoofaikinau.

¹² Sía fáinanduqirausa faqa fáinanduqirausa faqa níkoofaikinoó márínau. Fáinanduqirausa Yuda máqannaasa sía minára irisée Ánutuna andeeqáranaki kéeqaidaqa,

misá nári nikeekú nikaakú Abarahaamafa máriundée kai íqa sía nári fáinanduqirana iriséeqa nári írirana Ánutuna ufasáa rusísoosa Ánutuna andeeqáranaki kéeqee-faranoo. Abarahaamafa sía fáinanduqiraqoo nári írirana Ánutuna ufasáa rusínau. Maqee fáinanduqirafa mifá máriundéemmiqa.

**Abarahaamafa nári írirana Ánutuna sáa
rusísoonara qíma afeekaikírana máranau.**

¹³ Ánutufa maa-maqa maaqánara Abarahaamafa nári áiku ásauku sáimbaqa maqa máaqa fee qínoo qímafeekaikínau. Sía Abarahaamafa Ánutuna sándufamau andee-qásee finoofau miná akiaqara maqa máaqa qíma afeekaikírana máranooqáuinau. Mifá Ánutufa ufasáa nári írirana rusísoonara minára kai Ánutufa miná maréeqeenoo nári áfusaa andeeqáranaki quqáseenoo maqára qímafeekaikínau. ¹⁴ Ánutufa nári nímianinna ainaina Kannaana máqa maaqa faqa asumu márirana faqa nári sánd-ufamau kadáapirumasee fímariasa kai nímianinoofau faiqí nári írirafa miná ufasáa mundírafa fífau kámambuannoo Ánutuna ufa qíma afeekaikíra ufa faqa fífau máridanoo sía dadaaqiannoo. ¹⁵ Sándufa fannoo Ánutuna áranaqarana maréeqeenoo faiqísaa quqáidanoo. Sándufa márinnagoo kai sándufa rukíarafa máriannoo. Sándufa sía márinnagoo miná rukíarafa faqa sía miqóo máriannoo.

¹⁶ Qínée Pauroosa Abarahaamanara kafáa qídaqa. Ánutufa nímianinna ainainara Kannaana máqa maaqa faqa asumu márirana faqa qíma afeekaikírafa Abarahaamafa Ánutuna ufasáa írirana rusísoona minásaa mundínoo máridanoo. Miqíunara Ánutufa nímianinna ainaina maa-maqána faqa asuma márifandínnana faqa Abarahaamana nári áiku ásauku faqa misásaa óonu aruakínausa faqa káqi nímira ainainara foora máriannoo. Sía Ánutuna ufaki kadáapirumasee fímariasaindí kai mi-ainaináusa márifaranoo Abarahaamána aanna rée maríasa, Ánutuna ufasáa káqi írirana rusímariasa misáindí faqa mi-ainaináusa máriannoo. Maasá Ánutuna ufasáa rusímariasa níkoofa Abarahaamafa máridanoo. Maasá miná aanna rée maríasa kai miná áiku ásauku máridaqa.

¹⁷ Ánutuna óoqeenaa ákara minára faqa maaqí qínoo máridanoo. Qínée aní Abarahaamana maréeqeeqa moómoo máqannaasa níkoofaikíaneera quqéeqa.

Dóo maasá mi-ufána iriséeqa maaqímmidaqa, Abarahaamafa nári írirana rusísoo Ánutufa nári qímafeekaikúnara ánoonee qídanoo. Mi-Anutúfa kúqirausakinaana maréeqee káqi máriranaki quqée marífa máridanoo miná úfa fannoo qufanoo sía máru ainaináfa kambíqanau. ¹⁸ Abarahaamafa náuraiqi kúqiara foora ínoo máru-fanoo Ánutufa moómoo maqannaa níkoofaikíaneera qímamufanoo Abarahaamafa miná ufasáa írirana rusíseenoo sía asasíaqaa íraqoo asasammáseenoo áfeesinau. Minára mifá kúqaa moómoo maqannaa níkoofaikamámbinau.

Óoqeenaa ákara minára maaqímmínoo máridanoo.

Anísaa aniaruakínausa moómoo márifaranoo.

¹⁹ Ánutufa mi-ufána Abarahaamana qímamu aukuaana kúqirana adeedí rámasee wan handeeréeta aukuaana adeedí rámasee márinoo nári ánaaqa Saraqana faqa faiqi máqara áukuana óoqai uqanna taikáfufanoo márúnara ámiqimasee iriséeno, Ánutufa faiqi ánaaqiara qímamunara iriséeno sía Ánutuna ufa afaimmá quqánau, káqi miná írirafa miná ufasáa írirana rusísee kúqaa kambíqaannoo fee qímaseenoo márinau. ²⁰ Abarahaamafa nári Ánutunasaa nári írirana rusíqoofa sía quqásee finau,

sía mifá Ánutuna ufara qaara aundura írinau. Abarahaamafa narí írirana Ánutunasaa rusísoofanoo quándakinoo Abarahaamana afeeka ámufanoo faiqí kambíqaaninnanara Ánutunara asasinau. ^{21–22} Ánutufa qímamu úfanara Abarahaamafa afeekaikámandeenoo Ánutunara kúqaa afeeka márídanoo qímiannoo fee qímasee asasinau. Ánutufa Abarahaamana mi-írirána qáfamaseenoo dóo minára Abarahaamana maréeqeenoo andeeqára fasiqa fee qinau, Abarahaamafa narí írirana Ánutunasaa rusísoonara minára andeeqárafée qinau.

^{23–24} Andeeqára fee qu úfafa sía Abarahaamanara kaifau miqí qímasee ákara rinau, maasára faqa ákara rinau. Maasá Karaambáiqqa Yísufa kúqiranakinaana uqéeroonasaa írirana rusímarinau maasára faqa ákara rinau. Maasá Ánutufa maréeqeenoo andeeqára fasiqa ánaasee kíaninausa maasárammákara rinau. ²⁵ Ánutufa Yísuna maréeqeenoo maasá áaqee marúnnanara faiqí nísaukuki nimisoofaqa kúqaríqau. Maasá Ánutuna áfusaa andeeqárausa máríaqee qímasee kúqiranakinaana Yísuna uqéeranau.

Ánutuna áfusaa andeeqáranaki márírafa.

5 Maasá qeeqá írirana Ánutunasaa rusíseeqqa máríanara dóo maqee sía Ánutuna áranaqaranaki áanóo iranaki márídaqqa Ánutufa narí andeeqáranaki quqáqisóofaqa minára dóo maqee miná asooáranaki ámiqíranaki márídaqqa. Ánutuna ásauku mundírana maasá karaambáiqqa Yísufa minánnai kai mi-asooáranaki márídaqqa. ² Yísufa maasára kúqiranannai faqa maasá qeeqá Yísuna ufasáa írirana rusísaunnnannai faqa Yísufa maasá maréeqee Ánutuna káqi áfaaríranaki quqásai faqa maasá maqee minakí kikíqíqqa márídaqqa. Minakí márídaqqa, kásooqaqee innaarúnai aréenarana náida qímiannoo minára íridaqa asasídaqqa áfeesídaqqa susúídaqqa.

³ Sía minára kai asasídaqqa maqee máríanaki ummaara oosana oosanakina márídaqqa minakí faqa asasídaqqa. Mandáinaina ummaara dárinaqa mi-ummaaráfa sía ámiqímasee dárúannoo minásaaqari afeeka marasée sía dauní Ánutuna ufamáu fírrana kudoosaápaanau. ⁴ Maasá óosana óosana ummaarakina sía umooqúkída káqi fímaríananoo Ánutufa miná qíqafamaseenoo eedóo qíannoo. Miná eedóo qíra ufa fannoo quándaki maasá qifeeqárainaqqa maasá Ánutuna narí aréenarana qímiannanara asasamásee áfeesídaqqa márídaqqa. ⁵ Mi-asasírána áfeesírafa sía qísaurírana qímiannoo Ánutufa narí náaquqara maraquna káqi qímimarífa márídanoo. Ánutufa narí náaquqara maraqunannái maasá naunduráki nammáriara foora narí áidirana maasá naunduráki adíaqimaqeenoo narí aréenarana náida qímiannoo.

⁶ Óoqai maasá Ánutuna andeeqáranara sía amanaikíqqa óorudupíqqa máríafananoo Ánutuna andeeqára áukuanasaa Yísufa maasá mandóosana máree máríafanausara maasára kuqunnímaqanau. ⁷ Faiqí moó fannoo sía moo fásiqara qimudáoo qímasee miná ámaaqqa maqasée fíffau kúquannoo, ábee sía fee faiqí moó fannoo moo fásiqara ámiqíra fasiqara qimudáoo qímasee miná ámaaqqa maqasée kúquannoo fee. ⁸ Yísufa sía maasára ámiqírausee qímaseenoo maasá qímaaqqa maqaséenoo kúqinau. Maasá qeeqá mandáinainaki káqi máríafananoo ásauku mundírafa maasára kuqunnímaqanau. Míqunannai Ánutufa narí káaqqa maasára ámuqísirana áidirana kooroomáseenoo maasá uqaqífiqanau. ⁹ Ásauku mundírafa maasá mandáinaina naríara máreenoo kúqinoo narí fidíka téeqinoo maasá mandáinaina ákiaqara taikóonannoo Ánutufa minánnai maasá daundurákinaana maréeqee narí andeeqáranaki innaarúna mara quqáqísánau. Ánutufa miná kúqiranara

irisée taikára fáasaana narí áranaqaranakinaana kúqaa uqanna asumu maréeqeenoo quqáqisáannoo.

¹⁰ Maasá Ánutuna namuqáa márufanoo mifá narí ámaaku maasá mandáinaina ári-rana mároonara iriséenoo miná kúqiranannai áqoondi kámma quqáqisáifaqa máridaqa. Ásauku mundírafa kúqunannai Ánutuna áqoondi kámambi máridaqa kafáa Yísuna káqi máriranannai mifá taikára aukuaana Ánutuna áranaqaranakinaana kúqaa uqanna maasá miná áqoondiuqa maréeqee ásumu máriranaki quqáqisáannoo. ¹¹ Sía miná kai, Ánutufa maasá áqoondi kámma qímaqoonara irisée Ánutunara dúfi dúfi qídaqa asasídaqa. Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa maasá karaambáiqqa minánnai maasá Ánutuna áqoondi kíqa asasídaqa.

Adamanasáaqaraafa kúqirafa Yísunasaqaraafa fíndifirafa.

¹² Óoqai indaarú moodáa fasiqasáaqaraafa Adamanasáaqaraafa maa-maqa maaqánaki áaqarafa áninau. Dóo mi-aaqarána ákiaqara kúqirafa moodáa kari ani márínau. Moodáa fasiqa Adamanasáaqari aiqáma maa-maqána afaaqasáa mária fasiqa anaaseesa mifá áaqoona ákiaqara misásaa faqa kúqirafa rafáaqa fínoo márufa márídanoo. ¹³ Aiqámausa áaqoonara rafáaqafinoo márídanoo Mooseena sándufa sía ani márúkamuqoo áaqarafa dóo ani márufa márídanoo. Mi-aukuanná mi-fasannái sándufa ákara rirana sía márúnara Ánutufa sía misá rukíaranara írinau. ¹⁴ Indaarúqaa fasiqa Adamana sáaqari mi-kamusaqá kúqirafa ániufanoo míni Mooseena raqúraminai. Mi-kamusaqá misá áaqarana Ánutufa sía írinai, kúqirafa káqi kai aiqáma máqannaa káqi kai rafáaqafunnimaqanoos márínau. Sía aiqámausa Adamana aanna rámasée Ánutuna óokinaa ufa rukíaqau. Náriki moo áaqarafa káqi márúnara kúqirafa káqi kai rafáaqafunnimaqanoos márínau. Adamafa kásooqaqee kambíqaanina fasiqana Yísuna kíkiqusirafa márínau.

¹⁵ Miqandá sía amana amana kái máridaqa Ánutuna káqi nímira ainaina Yísufa sía Adamana áaqarafara foora márídanoo, mifá áaduma márídanoo. Dínni kúqaa faiqí moómoosa mi-moodaa fasiqána Adamana áaqaranaki kúqiqu. Miná dínni Ánutuna káqi áfaarirafa Adamana áaqarana úraaqáranoo márídanoo. Ánutuna káqi nímira náaru márirafa moómoosa nímufa moodáa fasiqannai áfaaramandee náaru márirana nímufa mifá faqa Adamana áaqarana úraaqárarafa márídanoo. Mi-moodaa fasiqáfa Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa márídanoo.

¹⁶ Ánutufa áfaaramandee náaru márirana nímianinnafa moodáa fasiqa Adamana miná áaqarana úraaqáranoo márídanoo. Mi-ooreeqarána faqa mi-uriqaráfa faqa miqandá rainárafa maaqímmínoo márídanoo, dínni mi-moodaa fasiqána narí moodáa kari áaqamásoona ákiaqara Ánutufa nímaarusira ufa quqáqoofa márídanoo miná dínni faiqí ánaasee moómoosaki áaqarafa kambíqafi marufanoo Ánutufa sía minára nárinai, káqi narí áfaarínoo nímínoo qinai, dóo andeeqárausa máríafanoo nímaarusira ufa dóo taikéenoo fee qinai. ¹⁷ Qínée kúqaa ánoona ufa qíman-nimianaura. Kúqaa moodáa fasiqa faiqi Adamana miná áaqarana ákiaqara kúqirafa kambíqeenoo aiqáma maa-maqa maaqána afaaqasáa máriasa kúqirafa óosana araséenoo mandá rakisira rakisinnimaqaidanoo márifa márídanoo. Mi-ufána dínni kúqaa moodáa fasiqasáaqaraa aináinirafa ásauku mundírafa Yísufa miná aináinirafa Adamana úraaqáranoo márídanoo. Faiqí ánaasee Ánutuna rairaaíra áfaarirana faqa miná káqi nímira andeeqáranafa faqa máree maríasa misá Yísufa ásauku mundíranan-

nai sía Adamana kúqiranaki márifaranoo innaarúnai káqi máriranaki afeekafkirusa márifaranoo.

¹⁸ Dínni moodáa fasiqa Adamana óosana maaqímminoo márídanoo, mi-moodaa fasiqána áaqaranasaa faiqí ánaasee aiqámausa kúqira ufa ámeemaanai márídaqa. Miná dínni miqí kai másee moo fásiqa Yísuna moodáa kari andeeqáina akiaqara kúqira ufakinaana idukúeeqeenoo káqi máriranaki quqáidanoo. ¹⁹ Dínni moodáa fasiqa ufa rukíarana ákiaqara faiqí ánaasee moómoo áaqaranaki áqufiquau. Miná dínni miqí kai másee moodáa fasiqa Yísufa Ánutuna ufamáu fírana ákiaqara moómoo fasiqa ánaasee Ánutuna andeeqárausaiqiqa márifaranoo. Minára qínée Pau-roosa qíqa, (Yísufa óoqeenaa Adamana kíkiqusirafa márínau foo qídaqa.)

(Mooseefa sía kambíqoo kamuqoo miná sándufa sía márufanoo faiqí ánaasee nári mandáinainara mána mána ímariquau.)

²⁰ Ánutufa narí sándufa nímaarusira ufa Mooseenasáa nímufaqa nári mandáinainara írufanoo firaanáikinau, miqínoo firaanáikianífeera Ánutufa áminau. Faiqí ánaasee mandáinaina firaaqóo óoru fímarufanoo Ánutuna áfaarirafa miná áakaarinni óoraqareenoo óoriqaranoo márínau. ²¹ Dínni áaqarafa kúqiranannai aiqáma maasá rafáaqa fídanoo miná dínni miqí kai másee Ánutuna áfaarirafa Yísuna andeeqáranannai maasá rakísiquímaqaidanoo qífíqeeqeenoo innaarúna asumu máríranaki quqáqísáidanoo. Ánutuna ásauku mundírana maasá karaambáiqua Yísunannai qífíqeeqee quqáidanoo.

Mandáinainakiqari kúqiara foorámmídaqa.

6 Ánutufa narí áfaarirana maasá qímunara minára náqi fee qianáuree. Maasá maaqí qímasee áaqamasee qianáuree, maasá mandáinaina áaqaranaki káqi máríananoo Ánutufa miná minnísaina áfaarirafa firaanáikee íannoo fee qianáuree. ² Óo sía uqanna maasá miqí qianáura Yísufa aunírira saqarisaa kúqinau, maasá miná faqa kúqiira foora íqa márúnnanara maqee mária mandáinainakiqari kúqiira foora íqa márídaqa. Náqimásee maqee mári mandainainaki fuanáuree dóo kúqiara foora íqa márídaqa.

³ Ínnee maa-ainainnára ámiqimasee íridee sía fee íridee. Maasá Ásauku mundírana Yísuna áuqusaa nammári máraafannaqoo maasá Yísuna sáimbaqa narí kúqiranaki kéeqeeqa nammári miná kíkiqua ususéeqa máreeqa. ⁴⁻⁵ Maasá nammári máraafannannannai maasá Yísuna namufaqa qíkundeera foora íqa narí kúqirana náida qímidanoora foora qínoo, miná ákoofa narí káaqa aréenara afeekannái narí ásauku mundírana kúqiranakinaana mara fíndifuna, maasá miqí kai másee maasá fúka máríranaki máriaqeera qínoo maasá kúqiranakiqariara foora fíndifumáqisanau. Maasá Yísuna faqa kúqiqa moodáanaki kámmídaqa miqíkaimasee miná faqa fíndi fíqa miná moodáa káqi máríranaki máríanaura. ⁶ Maasá maa-ainainná írídaqa, maasá mandá márira nírana ámeemaanai márídaqa. Dóo maasá minakíqari idukúanifeera Ánutufa maasá maréeqeenoo ásauku mundírana faqa aunírira saqarisaa kuqánnarinau. Maasá sía kaifáa óoqeenáa márírana máraqa nuaqéerau miqínau. ⁷ Miqínoo márifaqa maasá minára maaqí qídaqa, faiqí moó fannoo kúqinanoo miná mandá márira nírana miná afaaqasáaqaraafa idukúannoo sía kafáa amana minakí núannoo. Maasá Yísunasaimbaqa kúquafannanara miqí qídaqa. ⁸ Maasá Yísuna faqa kúqiranaki kéeqaafanausee qídaqa maasá miná faqa fíndifi máríraree qídaqa.

⁹Maasá ásauku mundíranara dóo kúqiranakiqari fíndifinoo sía kafáa kúquanoo míqunara kúqirana afeeka sía kaifáa rafáaqafuannoo fee qídaqa. ¹⁰Miná kúqirafa mandáinaina ákiaqara árirafa moodáa kari kúqunara sía kaifáa maa-maqánasaaqaraa mandáinaina fannoo miná rafáaqafuannoo. Dóo maasá mandáinaina miná rafaafirana faqa, kúqirana faqa dóo taikéenoo. Dóo maqee fíndififa miná márirafa Ánutuna faqa máridanoo. ¹¹Ínnee mi-irirána marasée maaqímandee írĩaqa. Maasá mandáinainaki márídaqa kuqufíqa dóo sía minakí márídaqa maasá faqa kúqirausa márídaqa dóo maqee ásauku mundírana Yísuna faqa kúqiranakiqari fíndi fíqa miná faqa Ánutuna káqi máriranaki márídaqee qídaqa.

¹²Minára maqee mandá márira nírana fannoo sía maasá qífaaqa rakísiquimaqaanoo, qáoo qiaqa. Sía maasá faiqí faiqi mandá nídíranamau fuaqa. ¹³Mandá óosana moó ínni qumárainafa sía ínniqa nífafaqa minakína eedóo qímassee quqáaqa. Sía miqíafa maaqíafa, ínnee kúqiranakiqari fíndifi maríasara foora aiqáma nifafaqa eedóo qímassee Ánutuna áramandunnai rúmafifanoo miná ínni nifafaqa maréeqeenoo narí andeeqára saikáki quqáanifeera miná áramandunnai ínneeqa nifafaqa quqáaqa. ¹⁴Maqee ínnee sía Mooseena sándufa nímaarusira ufa ámeemaanai máriafanoo ínnee Ánutuna áfaarirana ámeemaanai máriafanoo minára mandáinaina fannoo sía ínni rafáafa fúannoo.

Andeeqára oosanaki rumbáqa márídaqa.

¹⁵Maasá sía Mooseena sándufa nímaarusira ufa ámeemaanai márídaqa Ánutuna mandáinaina minnísara áfaarirana ámeemaanai márídaqara qiqá mandá óosanaki káqi qífaaqa quqásee máraanauree. Óo sía uqanna. ¹⁶Ínnee maanára írídaqa maasá Yuda máqannaa óoqeenaa óosana írimariafanoo, maasá akaqáusa karafúsara foora moo fásiqa qeeqá qífaaqa amisée miná aináina áuqamaisaídaqa. Yáfasiqanee aináina máisáanauree, mi-fasiqána qeeqá qífaaqa miná áramandunnai quqásaanano mifá qiní rakísi qimaqainafa miná ufara eedóo kai qianúra. Qínée mandá oosanara faqa Ánutuna ufa íriranara faqa miqandára qídaqa. Ínneeqa nifafaqa mara máree mandá oosana ámeemaanai quqásaifanoo ínni maréeqeenoo kúqiranaki quqánnisáannoo, miqóoqari miná dínni Ánutunai ubeekámafi minúfara eedóo qímasaifanoo mifá narí andeeqáranaki quqánnisáannoo.

¹⁷⁻¹⁸Óo Ánutunara dúfi dúfi qiaqa. Ínnee óoqai mandáinaina ufa ámeemaanai márusa máriafanoo maqee ínnee ínneeqa aiqámausa naunduránnai qínée Pau-roosa qímannimuna naamúaqira anoona ufa ámeemaanai máriafanoo minára ínnee mandá rumbáranaki márufanoo Ánutufa idukúnnisoofafa miná andeeqára rumbáranaki fuafanoo. ¹⁹Ínneeqa faiqí faiqi sía afeeka írírana faqaasa máriasa máriafaqa qínée Pauroosa káqi maa-ufána ínneeqa írimariana amana kái qímannimi-anaqa írĩaqee qímannimidaqa. Óoqai ínnee ínneeqa nifafaqa faiqí faqa ánaasee faqa naríara naríara fanandírana faqa óosana óosana mandainaina faqa moó faqa moó faqa áaku aakummáfifaqa máriafanoo miná áramandunnai kai ínneeqa nifafaqa quqásaafanóo dóo maqee miqí kai íqa ínneeqa nifafaqa aiqáma andeeqára oosanamau fímaríana áramandunnai quqásee máqeeidaqa náaquqara andeeqara máriranaki máriaqee.

²⁰Óoqai ínnee mandá oosana rumbáranaki márídaqa sía andeeqára ummaara ámeemaanai máriqau sía minára írimariafanoo. ²¹Mi-manda ummaráfa óoqai máriunara maqee nisaurí maríafanoo. Ínnee mi-mandainaináki márídaqa minakíqari

nánee moo ámiqira ainaina máreeusee. Maqee minára iriséeqa óoqai máraafanainainara nisaurírainaina máraqiafanoo qídaqa. Mi-manda oosana maú fífiúfa kúqiranai kai ubeekée marí nau. ²²Dóo maqee ínnée mandáinainakiqari idukíqa máriafanoo Ánutuna rumbáranaki kéeqafi máriafanoo. Dóo ínnée miqíunara ínni márirafa aigáma dóo mináindi kákai máfi máriinaqa taikára aukuaana innaarúnai márirana ínni nímiannoo. ²³Dínni mandá óosana fannoo narí aináinímariasa náarama quqáseenoo narí aináinirana ákiaqara feefaurú nímidanoo mi-feefaurúfa kúqirafa kai márídanoo. Kafáa miná dínni Ánutuna káqi nímira ainaina innaarúnai náaru márirafa sía aináinirana akiaqara márídanoo, miná ásauku mundírafa maasá karaambáiqqa Yísufa miná faqa moodáanaki kiqa márídaqa miná namufaqa innaarúnai náaru márirana káqi nímirafa máriannoo.

Mandóosanakiqari maqee Yísuna findifiranaki márídaqa.

7 Óo qiní qíkaqaafasaa Roomma máqannaa máriasa qinée Pauroosa maqee ufa qímannimirara ínnée ámiqimasee írimaru úfana qímannianaura. Faiqí ánaasee sándufa faqa Mooseena sándufa faqa faiqí ánaasee kúqíqa mi-sandufána sía írifaranoo. Káqi máru kamuqoo misá miná irisée miná ámeemaanai márídaqa. ²Nimundára fasiqa anaaseera foora sánda ufa ámeemaanai márídaqa. Mi-anaaseená afaaqi káqi márínanoo mi-anaaseefá narí afaaqindíri sánda ufa ámeemaanai márídanoo narí afaaqisáa atooqánnoo máriannoo, afaaqi kuqu fínanoo miná ánaaqa fannoo káqi fífaú máriannoo sía sándufa ámeemaanai máriannoo sía narí afaaqisáa atooáannoo. ³Mi-anaaseená afaaqi káqi márínanoo quándaki moo fásiqa márínnanara qúmmuarimari anaasee fee qifáranoo. Miná afaaqi kuqufínanoo sándufasaaqaraafa dóo idukínoo márídanoo, quándakinoo moo fásiqa márínnanara sía minára úmmuarimari anaasee fee qifáranoo.

⁴Dóo ínnée qiní qíkaqaafasaa ínnée faqa Mooseena sándufa ámeemaanai máriasa dóo ínnisaimbaqa qífaaqa fannoo Yísuna sáimbaqa kúqinau. Dóo mi-kuqiránakiqari miná Yísuna namufaqa findífiqa mináindikíqa Ánutuna aináiniranaki andeeqásee ánoona ainaina ímarinakina máriaqeera máriafanoo. ⁵Óoqai maasá qeeqá faiqí faiqí íriranamau mánoo manaa íqa fímariafananoo Mooseena sándufa aniréenoó maasá mandá oosana afáurammeeqee mara uqéera kíkíqa máseenoo quándakinoo maréeqeenoo kúqirana ámeemaanai quqáqisánau. Minára Mooseena sándufa nímaarusira ufa fannoo maasá karafúsara foora rumbáqimaqanau.

⁶Dóo maqee íriaqa, maasá Yísuna faqa kúqíara foora íqá márídaqa maasá karafúsa rumbáqa máríanasaaqari idukúaki márídaqa sía kafáa óoqeenaa máríranaki fuanáura. Maasá Mooseena sándufamau fúannana mífá maasá mandáinaina mara uqéera quqáannoo minára mi-maú sía fuanáura, fúkamaú Ánutuna maraquna aatata fuanáura.

Sándufa fannoo paqúrimma qímífaqa qeeqá mandáinaina káqi márídaqa.

⁷Minára maasá Mooseena sándufara mandáinainafée qianáuree. Óo sía miqínoo márídanoo. Mooseena sándufa ínnée moosá aináinara sía nímuqusianífee qídanoo sía miqínoo márínaqa qinée moosá aináinara qímuqusímarína miná áaqee unóo qunára sía irini mána mána kaimmúnaiqini. Minára Mooseena sándufakinaafa dóo kooroománde mandáinainara qímaqimífaqa qisauríqa. ⁸Mooseena sándufa fannoo moosá aináinara sía nímuqusiaqee qinoo márífanoo qiní mandá írirafa

irisée quándakinoo firaagóo moosá aináinara ámuqusidanoo. Minára sándufa sía máru kamuqoo mandóosanara óonumafi irirafa kúqinoo márufafa mána mána ímariafannana.

⁹⁻¹⁰ Mooseena sándufa sía máru aukuana sía faiqí ánaasee nárufafa sía kúqira foora ímariquau káqi márídaqara foora ímariquau. Mooseena sándufa nímaarusira ufa kambíqafufafa misá naundurái mandá óosana uqéera níminoo nárinau. Miqí-mandaifanoo Ánutuna káqi márira nímira ufa fannoo kúqirana kai níminoo. ¹¹ Misá naunduráki mári mandainaina fannoo misá náríra rakísinoó márifanoo Ánutuna sándufa aniraifanoo miná qumáreenoo minánnai misá naru quqéenoo.

¹² Mooseena sándufa faqa Ánutuna naamúaqira ufa faqa andeeqárafa náaquarafa ámiqirafa márídanoo. ¹³ Ámiqira ainaina fannoo fee misá kuqá nárínoo fee qianáuree. Óo sía miqínoo márídanoo. Misá naundurákinaa mandáinaina fannoo kai ámiqira ainaina mara máreenoo minánnai misá nárínoo. Miqí mándainanoo misá naundurákinaa ánoona mandáinaina akooqóo kooroo íanifeera miqínoo. Dóo mi-mandainaináfa Mooseena sándufa sáaqari innooqéenoo firaanáikinoo márídanoo.

Maasá qiqá daunduráindaraa írirafa óonu rarisee ani rarisee idanoo.

¹⁴ Qinée Mooseena sándufara kúqaa innaarúnaindaraa ainainee qídaqa. Qíní daundurákinaa mandainaina fannoo aináinira fasiqara foora qíní feefaurúmmeeqeenoo naráramandunna quqáqisáqaisa miná rumbára saikáki márídaqa. ¹⁵ Qinée mi-saikánaki márídaqa qeeqá áuqee marúnna saikóosanara faqa sía íridaqa. Qinée ámiqira oosanara dídimarina márararee qídaqa sía máraidaqa. Qinée dapi mandá óosana fídiagaaira oosana kai máraidaqa. ¹⁶ Qíní írirafa qíkooqémari mandoosanna máraidaqa Mooseena sándufa fannoo qíníara áaqee máriifoo qímasaifanoo qíní írirafa faqa miná írirafa faqa moodáaqoo apínoo márifaqa. Óo Mooseena sándufara ánoona máriifoo qídaqa.

¹⁷ Miqídaqa sía qeeqá maraqunafáu mi-manda oosanná máraidau. Mandáinaina fannoo qíní daundurái márifa mifá qíní qifeeqáraifaqa mi-manda ainainná máraidaqa. ¹⁸ Qeeqá daundurákinaafa ámiqira oosanna máraannee qifaqa qíní írirafa anúqidanoo sía amanaikídanoo. Miná íridaqa maaqí qídaqa qiqá faiqí faiqí qímuqusaki ámiqiroosanna sía minakí márifanoo fee qídaqa. ¹⁹ Ámiqiroosanna áuqararee qímasaidaqa miqóoqari quándakifaqa qíkooqémari mandoosanná kai áuqaidaqa. ²⁰ Qinée qíní qíkooqémari mandainaina áuqaananoo sía qeeqáfau áuqaidau qíní daundurákinaa mandáinaina fannoo miná áuqaidanoo.

²¹ Qinée ámiqira ainaina íraree qúnanoo mandáinaina kai qíní dóorinni aniraifaqa miná kaimma áuqaidaqa. Mi-sandáfa kai qíní daundurái írirana qímidanoo. ²²⁻²³ Qíní qímuqusa óokina Ánutuna sándufara asasídanoo qiqá qifaaqáki mári manda ainaina mifá kai qíní raíneequeenoo narí rumbáranaki quqáidanoo. ²⁴ Qiqá mandá qifaaqa fannoo qiqá daundurá maréeqeenoo kúqiranaki quqáidanoo. Óo qinée nánaree káaqa mandáinainaki márídee firaagóo dóori runídee. Qeeqá qifaaqa qimana námufafa kúqiranaki fúananoo yáfee anirée minakínaana qíní qimana maréeqee káqi náaru máriranaki quqáqisáannoo fee.

²⁵ Óo dúfi dúfi Ánutufa narí ásauku mundírana Yísuna maasá karaambáiqannai qíní maréeqeenoo náaru máriranaki quqáqisáannoo. Dóo maqee qinée minára maaqí qídaqa. Qíní márirafa maaqímminoo márídanoo qeeqá qímuqusa daundurákinaa

írirafa Yísunannai kai Ánutuna sándufamau fídaqa qeeqá faiqí faiqí mandá nírana márirana mandáinaina sándamau fídaqa.

**Ánutuna maraquana fannoo maasá daunduráki
dadaaqifaqa andeeqásee márídaqa.**

8¹⁻² Maasá Ánutuna ásauku mundírana Yísuna faqa moodáanaki márifanoo Ánutuna maraquana fannoo káqi márirana níminoo kúqirana mandá sánda faqa mandá óosana faqa minakí márunnana idukúqisaifaqa márídaqa. Minára maqee ásauku mundírana Yísuna faqa moodáanaki máriasa sía Ánutuna kúqira ufa ámeemaanai márídaqa.

³ Mooseena sándufa nímaarusira ufa sía amana maasá uqéereeqeenoo maasá faiqí faiqí maasá márirafa kudoosaápaunanoo minára sía maasá uqéeraqiseenoo. Mooseena sándufa kadíqoofanoo miqóo Ánutufa moo óosanannai ánoonaikinau. Mifá narí ámaaku aqiqoonánnai maasá faiqí faiqí naundurákinaa mandainaina árinau. Yísufa faiqí faiqí naundurákinaa manda ainaina maráquanifeera narí faiqí faiqí fooqáanaikámasee aqiqoofanoo qúminau.

⁴ Maasákiqari akaqáusa sía faiqí faiqí íriranamau fímariasa Ánutuna maraquana sándufamau fímariasa maasára Ánutufa qíqafeenoo sía maasá andeeqárafa Mooseena sándufa amana óoru márídanoo, óoreeqanoo márídanoo. Ánutufa miná qáfamaseenoo maasá andeeqárafa Mooseena sándufa amana kai óoru fúqánífee qí-masee narí ámaaku aqiqoofanoo qúminau. ⁵ Faiqí faiqí naundurákinaa mandá íriranamau fímariasa nári naundurákinaa írirafa náriqa rafáaqafunnisáifaqa mi-maú fídaqa. Ánutuna maraquana ufamáu fímariasa maraquana áidimari ainainafa misá nitikúraki kéeqafi rakísi qumáraifaqa mi-maú fídaqa.

⁶ Faiqí faiqí nídinari manda ainaináfa aní átikuraki rakísinana kúqirannai ubeekanóo márídanoo kafáa miná dínni Ánutuna maraquana fannoo narí áidirafa aní átikuraki rakísinana mifá aní maréeqeenoo káqi máriranaki faqa asooáranaki faqa ubeekáma amaqaánnoo. ⁷ Faiqí faiqí mandá nídirafa nitikúraki rakísimarisa Ánutuna namuqáakammiqa márídaqa, sía Ánutuna sándufamau fídaqa, fídaqu sía amanaíkiqini. ⁸ Nári faiqí faiqí íriranamau fímariasa sía amana Ánutuna áidiramau fifáranoo.

⁹ Ínnee Roomma máqusai máriasa qiní qíkaqaafasaaquq innee sía miqímariasa Ánutuna maraquana fannoo ínnikina márifaqa innee sía faiqí íriranamau fímariasa máriafanoo innee maraquana ufamáu fímariasa máriafanoo. Ásauku mundírana maraquana síaifa sía mináindi márídanoo.

¹⁰ Ásauku mundírafa ínni naundurái namummáqainaqa miná maraquana fannoo ínni nifaaqa mandáinaina fannoo nárinoo márinnana sía minára íridanoo qáfaidanoo Yísuna kúqiranara iriséenoo káqi márirana ínni nimana káqi nímidanoo.

¹¹ Ánutuna maraquana fannoo Yísufa kúqiranakinaana maráfíndifinau. Yísuna mara fíndifu maraquanáfa kai ínni faiqí nifaaqa kúqíqa márifanoo kásooqaqee mi-kuqirána uqéereeqeenoo káqi márirana nímiannoo, narí maraquana ínniki márinnannái miqíannoo.

¹² Óo qiní qíkaqaafasaaquq maasá moo úmmaara ámeemaanai márídaqa maasá faiqí faiqí mandá nídirana ámeemaanai sía márídaqa. Yísuna maraquana úmmaara ámeemaanai márídaqa. ¹³ Ínnee maqee faiqí faiqí íriranamau fíqa dóo kúqifaranoo. Ánutuna maraquana ufa irisée minánnai innee inneeqa mandá óosana kúqaruséeqa

ínnee sía kúqifaranoo káqi márifaranoo. ¹⁴ Ánutuna maraquna fannoo nífiqee fímarisa Ánutuna faiqi námu márídaqa. ¹⁵ Ánutufa narí nímimari maraqunafa sía ínni mandá rumbáranaki quqáseenoo ruffíarana nímiannoo, mifá sía miqídanoo maaqímmiannoo ínni maréeqeenoo ínni Ánutuna faiqi námu kámmasainaqa miná afeekannái kai qifaaqa quqásee maasá Ánutunara maasá qíkoonée qídaqa. ¹⁶ Ánutuna maraquna fannoo anirée maasá qeeqá maraquna minásaa ootúpamásaanna-nara maasá maraquna qímamida maaqí qídanoo ínnée Ánutuna faiqi námu mári-afanoo fee qídanoo.

¹⁷ Ánutufa narí faiqí ánaaseera ámiqi amiqira áinaina afeeda máqimaqáina maasá miná faiqi námu máríanara minára maasá mifá innaarúnai quqánnimaqáqai qumisasana kásooqaqee máraanaura. Ánutufa narí ásauku mundírana ámaqaqai qumisasana faqa márídanoo mifá miná faqa maasá mirínni innaarúnai náida qímiannoo. Maqee mária aukuaana ásauku mundírana kúqira aupurarana dadaaqí máraananoo innaarúnai miná káaqa aréenarana faqa náida qímiannoo.

Maasá aupúrananaki márídaqa Yísuna káaqa qárana áfeesida márídaqa.

¹⁸ Maqee mári aukuaana Yísuna kúqu aupurarana dadaaqí márínafa faqa maasá óosana oosana ummaara máríannana faqa káqikaafa márídanoo, kásooqaqee innaarúnai narí aréenarana náida qímianínafa qáfaananoo firaafá uqanna máríannoo sía maqee aupúrananara qianáura fífaa ainainara foora márídanoo.

¹⁹ Ánutufa áuqu quqóo ainaináusa innaarúnaindaraana faqa maqásaaqaraana faqa mi-ainaináusa aiqáma moodáanaki káaqa aupúranana márídaqa Ánutuna faiqi námu faiqí faiqi misá kúqiranakiqari fíndifíranara áfeesidaqa. Misá káaqa firaaqóo minára áfeesida márídaqa. Maasá Ánutuna faiqi námu sáimbaqa putaa íranakiqari idukúaqee qímasee káaqa áfeesidaqa. ²⁰ Innaarúnai faqa maqásaa faqa mári ainaináfa aiqáma putaa ínoo mandáikinoo rakéeinoo madaapeekámmidanoo. Sía narí kai miqídanoo Ánutufa narí qímaqoomáu fídanoo miqídanoo. Ánutufa mináúqa faqa faiqí nárira ufa ámeemaanai quqáqoosa márídaqa madaapeekídaqa. Mi-putaaira mariráfa qumaarándanoo márídanoo miná aufadára ufa faqa márídanoo maaqímmínoo márídanoo. ²¹ Aiqáma mári ainainafa narí putaa kíqari kásooqaqee idukúfuannoo. Idukúfínoo Ánutuna faiqi námu nári idukíranaki faqa idaaqíra aréenaranaki faqa kéeqafi moodáanaki márifaranoo.

²² Óosanasaqari aiqáma Ánutufa áuquqoo ainainafa ánaasee inaamúnai aupúrida ikíraqée máríanara foora maqee putaa írafa ummaarándanoo márídanoo. ²³ Sía áuquqoo ainainafa kai aupúridanoo maasá faqa qeeqá faiqí faiqi mandá márira nírana aupúranana aupúridaqa, kásooqaqee Ánutufa firaq qumisasana maasá innaarúnai qímiannoo, maqee óosana arasée nímira ainaina narí maraquna nimiqoosá márídaqa. Maasá Ánutunara áfeesidaqa aupúridaqa mifá maasá aiqáma qipatasáa márírana íriranakinaana idukúsainaqa narí faiqi námu kámambiqá innaarúna ququsaki máriaqeera minára qeeqá faiqí faiqi mandá márira nírana aupúrananara aupúrida áfeesida márídaqa.

²⁴ Maasá Yísunasaa írirana rusíseeqa minára asasammásee áfeesidaqa minánnai innaarúna asumu márírana máreeqa. Asasamánde áfeesimaría ainaináfa aniráinaqa qáfamasee maasá sía áfeesianaura. Sía moó fannoo narí qáfeemari ainainara áfeesidanoo, dóo ani márídanoo. ²⁵ Maasá sía qafaa ainaina kambíqaannoommifoo qídaqa ubiqáfi reendenámandee asasamásee áfeesidaqa.

²⁶ Miqíkai ínoo Ánutuna maraquuna fannoo aniréenoo maasá Yísuna saqárikirana kudoosaápee máriasa dadaaqídanoo. Maasá nána innaaru fee qianáuree qímasaídaqa nána ainaina kíkiqususáidaqee innaaru qianáuree qímarufanoo Ánutuna maraquuna fannoo maasá óoreeqara innaaru qírana qáfeenoo innaarúnai óoru maasára Ánutunai firaaqóo dadaaqídanoo pisoopísoo mándee innaaru qídanoo, faiqí faiqí ufa sía amanaikífanoo ammaqásaidanoo firaaqóo Ánutufinnai maasára innaaru qídanoo. ²⁷ Ánutuna maraquuna fannoo Ánutuna faiqí ánaaseera Ánutunnai firaaqóo pisoopísoo mandee innaaru qídanoo, sía fífau, Ánutuna íriramau kai misára innaaru qídanoo. Ánutufa faiqí nímuqusaki mári ainainara fáasai qáfee máriřa maraquuna ireefándinna ainainara faqa fáasai ířidanoo moodáa ířirana mářinara maraquuna maasára ířémari ainainara ířidanoo.

²⁸ Maasá maa-iriranná ířidaqa faiqí faiqíkinaana narí asumu mářiaqeera qímasee narí rusandeesámumandee mároosa Ánutunara nídímářisara Ánutufa misásaa rakísidanoo óosana oosana ummaara mandainainna misásaa quqéemarina misá dadaaqída fee qídanoo misásaa quqáidanoo. ²⁹ Ánutufa faiqí faiqíkinaana rusandeesámumandee mároosa sía fífauřa mářanau. Misá narí ámaaku Yísunaikámambi mífara foora mářiaqeera misá rusandeesámumasee maréeqeenoo útaaqamánnimaqásoofaqa mářiqau. Miqímasainanoo Ánutuna ámaaku fannoo moómoosa maqásaaqaraasa miná ákaqaafasaara foora mářidaqa mífá misá óoqu faiqí nířasaafara foorá mářinoo mářianifeera útaaqamma ámaqanau. ³⁰ Ánutufa narí maraqoosá náaramasoofaqa aniroofanoo maréeqeenoo narí mářiranaki quqánau. Ánutufa sía fífau náarama quqánau, náaramasee narí áfusaa andeeqářanaki quqánau, minakí quqáseenoo innaarúnai káaqa aréenarana faqa náida níminau.

Sía moo áinaina maasá Yísunasaqaraana amana rakée íannoo.

³¹ Maasá maa-ufána aiqáma irisée Ánutunara náqi fee qianáuree. Ánutufa maasá dadaaqímarířa mářinanoo yáfee maasá amana rafáaqa fúannoo. Sía amana moó fannoo maasa amana rafáaqa fúannoo. ³² Ánutufa sía narí ámaakuara ířinau káqi maasára qimudáoo qímasee kúqířanaki quqánau. Mífá narí ámaaku uqanna rirímma káqi qíminau nána ainainee moo áinaina sía qímiannoo, aiqáma ainaina káqi ářaarida qímiannoo.

³³ Yáfee Ánutufa rusandeesámumasee mároo řasiqa ánaaseera mandáinainara qímammaree nířairiannoo fee sía moó fannoo miqíannoo Ánutufa narí uqanna misára mandáinaina řáiřee qídanoo.

³⁴ Yáfee moó fannoo miná faiqi námu kúqířa ufa nímiannoo fee. Sía moó fannoo amana miqíannoo. Ánutuna ářauku mundířafa Yísufa dóo kuqufufanóo Ánutufa kúqířanakinaana mara říndífumářee káqi mářiranaki quqásaiřanoo dóo maqee Ánutuna aaqá ářauku uqannai mářidanoo maasára Ánutuna óorisaa innaaru qídanoo.

³⁵ Yáfee moó fannoo ářauku mundířana ámuqusířanakinaana maasá rakéemasee káqinni quqáannoo fee. Sía uqanna moó fannoo amanaikíannoo. Amanée mandáinaina óosana óosana fannoo miná ámuqusířanakinaana rakée íannoo fee qímuqusimari ummaara fee amanée Yísuna ámuqusířanakinaana rakée íannoo fee Yísuna uřasára nářirafa mífée amana rakée íannoo fee. Ářarée mářinee amanée rakée íannoo fee kudikířa fee rakée íanno fee ářiranara deedaqířafa amanée rakée íannoo fee kúqířafa amanée miná ámuqusířanakinaana rakée íannoo fee. Sía moo áinaina amana rakée íannoo. ³⁶ Tamummáqara řasiqa ákaraki minára maaqi qídanoo.

Maasá Ánutuna ufamáu fímariasa faasaambáasaana aiqáma kari Ánutunasaara dáriranara eeráiridaqa. Ánutuna ufa síaisa misá maasá kúqiranaki fímari sipsipausara foora maasá máaqimma qídaqa, kuqá dáriraridaqa.

³⁷ Tamummáqara fasiqauqa miqí qímaqoofaqa qinée Pauroosa mi-aiqama ainainásara qinée maaqí qídaqa. Sía moo mánda ainaina fannoo Yísufa maasára ámuqusiranakinaana ani mara rakée íannoo mi-mandainaina oosanna oosannáfa maasá dárirari marifánnoo mi-dariranná sía rafáaqafuannoo. Maasára ámuqusimarifa ásauku mundírafa maasá maréeqee úriqararanaki quqáqaisa márídaqa.

³⁸ Qinée Pauroosa maa-ainainnára ámiqimandee mapukúsee írídaqa, sía moo ínnaarunaindaraa rakísira fee moo áfeeka fee maqee mári ainainá fée kásooqagee kambíqaaninna ainainá fée kúqa dáriranee káqi máriranee. ³⁹ Innaarúnai mári ainainá fée maa-maqánasaa mári ainainá fée, Ánutufa áuqu quqáqoo ainainakiqari sía amana moo áinaina fannoo Ánutuna ámuqusiranakinaana ani qumáree rakee íannoo. Ánutuna ásauku mundirafa Yísufa maasá karaambáíqa fannoo maasá maréeqeenoo minakí quqáqaisa márídaqa sía moo áinaina fannoo minakínaana ani qumáree rakée íannoo.

Pauroofa Isaraee máqannaasara qimudáoo qídanoo náiki ráqeenoo qímanimu ufafa.

9 Qinée Pauroosa ánoona ufa kai qímannimidaqa. Qinée ásauku mundíranaindi márídaqa sía únna ufa qímarunausa márídaqa. Qíní dáakirafa Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna fannoo mifá rakísimarifaqa sía qinée únna ufa qianáura. Qinée qeeqá máqannaasa Isaraee máqannaara qímannimianaúra. ² Misára firaqóo qímuqusímarifaqa qikíraqáidaqa qeeqá máqannaasa qeeqá moodáa qimaqi moodáa fidika rainárausara miqídaqa. Misá Yísunara sía fee qímasee árunara óonumafi íríqa ikíraqáidaqa. ³ Misá Isaraee máqannaasa ásauku mundíranasáaqaraana rakéemmiqa márídaqa. Ánutuna nárira ufa ámeemaanai márianara qinée rakéemaseeqa minní misá nímaaqa maqánaqa misá áiqaree ásauku mundíranasaa atooqáfiqa náaru káqi máriranaki máriaqaana.

⁴ Misá Isaraee máqannaasa Ánutufa aiqáma máqannaasakinaana rusandeesámumandee Isaraee máqannaa mároosa máriafanoo, Ánutufa misá maréeqeenoo narí faiqinámukamasee narí aréenarana rainá nimíqoosá máriafanoo. Ánutufa narí moodáanaki kára ufa óosana óosana moómoo nimiséenoo narí sándufa faqa Mooseenasáa quqásoona faqa níminau, misá Ánutuna amooqírafa ánoonamau fímariasa, misá Ánutuna qíma afeekaikíra ufa moómoo máree marísa. ⁵ Misá óoqeenáasa faiqí núqufaqaasa Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa misáuqa faiqi námu níku nísauku máriasa, misá ásauku mundírafa mi-maqannáasaki qumu kambíqafufaqa moodáa maqannaa márusa márídaqa. Ánutufa aiqámausara rakísidanoo, náaru náaru miná amooqiaqa. Kúqaa.

⁶ Qinée Isaraee máqannaasara irisée sía Ánutuna qíma afeekaikíra ufara kadíqee foo qídaqa. Ánutufa sía aiqáma Isaraee máqannaasa rusandeesámumandee narí faiqi námu máriaqee qímasee máranau. ⁷ Abarahaamana áiku ásauku átiuqa faqa sía aiqáma Ánutuna áiku ásaúkikiqau. Minára qídaqa, Ánutufa maaqí qímasee Abarahaamana qímaminau. Aní faiqi námukinaana Isakeena áiku ásauku kai aní áiku ásauku fee qianáura. ⁸ Mi-ufána Ánutuna qímamira ufara qinée maaqí qídaqa. Abarahaamana dapi anaasee Qakaarana káqi fífaú mároona faiqi námu sía Abara-

haamana áiku ásauku fee qinoo máridanoo. Ánutufa qíma afeekaikíranannai máqoo faiqina miná áiku ásaukuara Abarahaamana áiku ásauku ánoona uqannee qídaqa. ⁹ Ánutuna qíma afeekaikíra ufa maaqímminoo márínau. Qínée qeeqá andeeqára aukuana anirée Saraqana dadaaqíananoo faiqi máqaannoo.

¹⁰ Sía mifá kai, maaná faqa Reebeekanara faqa qímannimianaúra, Reebeekafa qaara faiqifaqáafa márínau, miqandá níkoofa maasá qikeekú qikaakú Isakeefa márínau. ¹¹⁻¹² Reebeekafa faiqi máqaaninnaqanda mi-faiqiqandá núqu indaarúqaa faiqi auqu Eesaufa máriannoo fée qínau. Miná ínnaaqianna máqaaninna faiqina auqu Yakoobooneé qínau. Miqandá sía kambíqaraqoo Ánutufa indaarúqaa faiqiara ínnaaqiánaa faiqi miná aináinamma aísáaninna fee qimasee afaaqóoqa qínau. Sía miqandá kambíqaaq máridaqu mandóosana fee ámiqira oosana fee máraidammifoo qímaseenoo fúu mi-ufána quqánau. Ánutufa moodáa mároo oosanafa Ánutufa miqandára afaaqóoqa quná sía náriqaqara óosanasaarau afaaqóoqa qínau, narí írirana ádiranasaa mundúanifeera indaarúqaa Eesaufa quándaki ínnaaqianaana miná aináina máisáannoo fee qínau. ¹³ Óoqeenaa ákarakinaa ufa maaqímminoo minára máridanoo.

Qínée Yakooboona dídidanoo Eesaunara qíkooqaidanoo fee qínau.

¹⁴⁻¹⁵ Miqandára irisée Ánutunara náqi fee qianáuree Ánutunara sía andeeqée foo qianáuree. Óo sía uqanna miqí qianáura andeeqánnoo márifa Ánutufa maaqí qímasee Mooseena qímaminau.

Qínée qeeqá írirannai kai faiqí ánaasee akaqáusa narusée akaqáusa nífauaanaúra, qeeqá írirannai kai

akaqásara qímuqusianaqa marasée ámiqi ámiqianaúra.

¹⁶ Minára aiqáma ainaina sía faiqí nídiranasaa mundínoo máridanoo Ánutuna ámuqusiranasaa mundínoo máridanoo. ¹⁷ Óoqeenaa ákaraki Mooseefa Faraona maaqí qímasee qímaminau.

Qínée Ánutusa aní Faraona maréeqee Isipa máqannaa karaambáikaikianneera quqáqiafana, qínée Ánutusa aní Fáraoofa qiní ufa rukíoonara aní kúqaruanaúra. Minánnai qínée qeeqá afeeka faqa qeeqá dúqu faqa aiqáma máqa maaqa afaaqasáa máriasa íriaqee qímasee aní quqáqiafana.

¹⁸ Dóo maqee maasá mi-ufána iriséeqa Ánutunara maaqí qídaqa. Ánutufa narí kai irisée akaqásara ámuqusifanoo ámiqi ámiqimmidanoo kafáa Ánutufa narí kai iriséenoo akaqáusa ufa rukíara oosana nímidanoo.

Ánutufa maqá qafeera foora maasá áuquqisanau.

¹⁹ Ínnee miná iriséeqa quándaki maaqí qímasee áaqamasee qiní qímaqimifaranoo. Aní ufa miqínoo márínaqa maasá mandóosana máraananoo náqimasee Ánutufa maasára áaqee maríasee qíannoo fee. Náqimásee maasá Ánutufa áuquqisoo mandóosanara iriséeqa rakéemaki ámiqira oosanamau fuanáuree. ²⁰ Qínée miná iriséeqa maaqí qímasee aní qímamianaúra, Ánutufa aníara áaqee máriaanoo qímasee áfairirana anée yáfee máridanee quándaki narí qímaminnaree anée káqikaafa máriananoo. Qafee áuqiranara íria. Faiqí moó fannoo maqá maraséenoo qafee áuqimarifanoo mi-qafeefá sía quándakinoo mi-fasiqánara áqidanoo anée nánaree qiní maaqímmasee áuqidanee, sía qafee fannóo miqí qídanoo. ²¹ Mi-fasiqáfa qafee áuqimarifa narí írirannai kai maqá qumáree túri iseenoo atakúseenoo mi-maqána rainásee akaqána qumáreenoo narí írirannai kai ámiqirana ákara rirana áuqi-

danoo kafáa miná dínni ati quqáqoona rainá qumáreenoo narí írirannanai kai moo káqi dapi qafee kai áuqidanoo.

²² Ánutufa miqíkai máseeno maasá áuquqimaqánau. Maasáki akaqáusa mandá qafeera foora maasá akaqáusa áuquqimaqáseenoo idáki fifándinausee qídanoo. Sía aaqee kái minára náruannoo náaru kásooqaqee miná ákiaqara náruannoo. Kísaaqasaa narí áanoo irana rafáaqafusee mári inanoo náaru náruannoo. Miqóo narí áanóonnai faqa narí afeekannái faqa miqóo mandóosana máree maríasa kurídi nimaqáannoo. ²³ Kafáa miná dínni ámiqira qafeera foora kásooqaqee maasá miná káaqa áreenarana máreefandínausa akaqáusa áuquqisanau, miná ámuqusa maasá ubeekanoo marísa maasásaa kai miná idaaqíra moómoo aréenarafa kooroo íanifeera maasásaa nammáriara foora narí aréenarana adíannimaqánau.

²⁴ Dóo maasá dáaree maríasa dóo misá kai dóo máa máridaqa sía Yuda máqannaasakiqari kaifáu, ánaamurukiqari faqa Ánutufa dáaree marísa máridaqa. ²⁵ Óoqai tamummáqara fasiqa moo áuqu Qooseeaafa mifá minára maaqí qímaqoofa.

Sía qeeqá máqannaasa náarama quqásee qiní faiqi ánaasee fee qianáura.

Qiní qíkooqemari máqannaasara qinée quándaki misára qiní dídimariasee qianáura.

²⁶ Akaqásara ínnée sía qiní faiqi námu fee qímaria maqusakinaasa dóo qímaria maqusanaasará kai misára káqi márira Ánutuna faiqi námu fee qifáranoo.

Dóo Qooseeaana ufa miqínoo máridanoo.

²⁷ Isaiaafa Isaraee máqannaara maaqí qímasee ákara rinau.

Isaraee máqannaasa núkuda moómoora foora iqá máriafanoo misákinaana Ánutufa óodaa kai maréeqeenoo asumu máriranaki quqáannoo. ²⁸ Mi-aukuanná mi-karí Ánutufa dauní dauni mandáinaina ákiaqara marasée aiqáma maqannaasa minánnai náruannoo Ánutufa faiqi ánaaseera kísaaqasaa nífeesida máriranasa dóo taikéefoo qímasee aiqámausa tautúmasee náruannoo. Minára Isaraee máqannaasa óodaa kai Ánutuna saqárikamándainanoo óodaa kai asumu máriranaki mara quqáannoo.

²⁹ Isaiaafa kafáa Isaraee máqannaara maaqí qímasee ákara rinau.

Karaambáiqá úriqararafa sía maasá áti óodaa mara quqásainanóofau Soodooma máqusa faqa Koomoora

máqusa faqa naanna rámaseenoofau aiqáma taikásani, dáridanoo óodaa máfi quqásoosa qaaramoó máridaqa.

Isaraee máqannaasa Yísunasaa faandí óoniara foo farindámaki áqu fiqau.

³⁰ Dóo minára maasá náqi fee qianáuree. Maaná kai qianáura. Ánaamuru máriasa sía Ánutuna áfusaa andeeqáranaki kéeqararee qídaqa sía amaní maríasa dóo misá narí írirana Yísunasaa rusísee minánnai miná andeeqáranaki kéeqafi máridaqa. ³¹ Misá miqíqa márifanoo Ánutufa rusandeesámumasee mároo fasiqanaaseesa Isaraee máqannaasaa misá Mooseena sándufakiaqa randásee mi-iriránannai Ánutuna andeeqáranaki fuanáuree qídaqa aaná sía minakí márinarana sía írirai múnari mínaridaqa áaqamaki káqi rúnnambiqau. ³² Náqi fee mándee sía paqúriqau. Misá Ánutufinnai fírana nári kadáapiriranasaa kai mundínoo máridanoo sía saqárikirafa minásaa mundínoo máridanoo. Misá ánoona aana Yísunamau fímarianara qáo qímasee Yísunara óonisaara foora níku ámaki sámuriqau. ³³ Óoqeenaa tamummaqara fasiqa ákarauqa mi-onínara maaqí qiqau.

Qinée Ánutusa mi-oonína Sioona máqusai quqáqanaqa faiqí ánaasee mi-oonínasaa níku rupáurifaranoo. Faandí óoni miqírana qinée mi-oonína quqásaanaqa minásaa farindámaki sáamurifaranoo. Moó fannoo narí írirana minásaa rusíqainafa sía kadóoparáannoo.

Tamummáqarausa Yísunara miqímmasee óoqai ákara ríqau.

10 Óo qíní qíkaqaafasaaqu Roomma máqusai máriasa. Qeeqá qímuqusa óokiqari qeeqá máqannaasa Isaraee máqannaasara Yísufinnai anirée miná asumu márirana máraaqeera firaqóo qímuqusidanoo. Qinée Pauroosa misára Ánutufinnai firaqóo innaaru qídaq. ² Misá Ánutunara ádiranaki kéeqaranara rírafa firaqóo márifaqa qinée nındafaunaqa sía ánoona íriranamau fida Ánutunara rídaq, káqi rúnnambidaqa. ³ Misá Ánutufa faiqí maréeqeenoo narí áfusaa andeeqára oosanaki quqáranara sía írimariafaqa náriqa kai nári fíroosana náriqá kai uqéerasee mi-maú fídaq, sía Ánutuna andeeqáranaki fímaria óosana iriséeqa sía miná ámeemaanai kéeqaidaqa.

⁴ Ánutuna ásauku mundírafa Mooseena sándufamau Ánutuna andeeqáranaki amanímariana áru taikéenoo narí Yísunasaa náaqoo rusímariasaa kai Ánutuna andeeqáranaki kéeqaidaqa.

Asumu márira ufa sía níanai márídanoo, daaqá márídanoo.

⁵ Ánutuna andeeqára oosanaki faiqí finára maaqí qímasee Mooseefa ákara rinau. Faiqí moó fannoo ánaaqisaa fíndifunakiqari andeeqásee Mooseena sándufamau fídanoo sía moo kári áaqainafa ámiqisaa fínafa kúqinoo innaarúna asumu márírana máraannoo. ⁶⁻⁷ Kafáa miná dínnei ásauku mundírana saqárikiranannai asumu márírafa maaqímmínoo márídanoo. Mooseefa kafáa minára maaqí qídanoo. Ínnee Mooseena sándufamau fímariasa fífau firaqóo múnari múnari maríasa innaarúnai asumu máríranaki fíraee qímariasa. Ínnee innaarúnai óoruree ásauku mundíranara randásee paqúrimasee áfiqee qumu dadaaqíanífee qímariana fífau sía amanaikímari ainainara fífau kadáapírumasee máree maríafanoo. Ásauku mundírafa dóo qumu márínoo. Ínnee fífau máqa ámeemaanai óoqu kéeqafi ásauku mundíranara paqúrimandee áfiqee múrusaifanoo mífá dadaaqíanífee qímariafanoo fífau sía amanaikímari ainainara fífau kadáapíri maríafanoo. Ásauku mundírafa dóo kúqíranakiqari fíndifínoo márídanoo.

⁸ Ákara fannoo maasá ínni qímannimira ufara maaqí qídanoo. Ánutuna qímannimira ufa ínni naaqá márídanoo ínni nífaurusaa márídanoo ínni nímuqusaki márídanoo. Miqímmasee Mooseefa maasá faiqí ánaasee qímannimimari úfanara Yísunasaa írirana mundíranara qídanoo. ⁹ Maaqí qímasee qímannimidaqa, anée aneenná áfaurunnai Yísufa kúqaa karaambáiqá márídanoo fee qímasee, aneenná ámuqusa óokiqari kúqaa Ánutufa Yísuna kúqíranakinaana uqéeranau foo qímasainanoo Ánutufa narí asumu máríranaki aní mara quqáannoo.

¹⁰ Maasá qeeqá qímuqusannai Ánutuna andeeqáranaki fídaq qeeqá qífaurunnai miná kooroo íranannai Ánutuna asumu máríranaki fídaq. ¹¹ Tamummáqarausa ufa minára maaqí qídanoo.

Ánutunasaa írirana rusírafa sía mi-rusíranarau kadóoparáannoo.

¹² Mi-ufána aiqámausara qídanoo Yuda máqanna faqa ánaamuru faqa sía rainárafa márídanoo Ánutufa aiqámausa narí áarée maríasa dadaaqírafa márídanoo. Aiqámausa amana amana kái Ánutufa narí áarée maríasa firaqóo naundurá márí-

rana ámiqi ámiqimánnimaqáannoo. ¹³ Tamummáqara fasiqa ákarakinaafa minára maaqí qídanoo.

Aiqámausa karaambáiqu dadaaqíanifeera áaréemariasa misá Ánutuna asumu mári-ranaki fífáranoo.

¹⁴ Náqimásee faiqí ánaasee karaambáiqara sía írirana minásaa rusímarinausa áareefaree sía amana áareefaranoo. Sía karaambáiqara írimariasa náqimánde fee írirana minásaa rusífaree. Moó fannoo óonu qímanniminaqa írifaranoo sía óonuree qímannimifaqa sía írifaranoo. ¹⁵ Náqi fee máseenoo fee moó fannoo óonu qímannimiannoo fee moo áfeeqáseeqa miná áti uaqéefanoo amaná óonu máridanoo qímannimiannoo. Tamummáqara fasiqa minára maaqí qímasee ákara rúmaqoofa máridanoo.

Ámiqira fasaasa ufa máree ánimariasa ánirafa ámiqirafa máridanoo.

Tamummáqara fasiqa miqí qímaqoofa máridanoo.

¹⁶⁻¹⁷ Misá ámiqira fasaasa ufa míni qímannimisooafaqa sía aiqámausa íriqau akaqáusa kai íriqau. Eesaiaafa minára maaqí qímasee ákara rinau. Óo karaambáiqu maasá qímannimira ufa yáusee íriaa, akaqáusa moodáa kai íriaa. Eesaiaafa miqí qímasooafa qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Faiqí ánaasee sía fífau káqi Yísuna saqárikidaqa, miná áufakiana náaree irisée miqóo Yísuna saqárikidaqa, Yísuna áufakiana sía fífau náaqooki kambíqaannoo, faiqí qímannimiafanoo náaqooki kambíqafifaqa saqárikidaqa.

¹⁸ Qinée Pauroosa minára iráidaqa Yuda máqannaasa óoqaindari sía fee Ánutuna ufa írideeaa. Eeóo kúqaa misá íriaa, ákarakinaafa misára maaqí qídanoo.

Misá úfa fannoo aiqáma maqa afaaqásasa Yuda máqannaa fímaruqoo dáraaninau.

Misá ufa fannoo maqá dínni dínni ati múnú ráquraminau.

¹⁹ Qinée Pauroosa kafáa iráidaqa, Isaraee máqannaa Ánutuna ufa íriqee iqau sía fee íriqau. Mooseena óoqai ákarakinaa ufa dauní qímaqimida maaqí qídanoo.

Qinée Ánutusa qumeé Isaraee máqannaasa naundurái saíkiafanaqa fífau moo máqannaasara Ánutuna ufa íridammiafoo qímasaídaqa rairai qímannimaqaidaqa. Qinée Ánutusa qumeé fuki faakí qúnaqa fúrufárra máqannaasa qíní ufa irisáifaqa qíní faiqi námu Yuda máqannaasa miná qáfamasee mi-maqannáasara rairai qímasee dóo mi-rairai qiránannai nári faqa qíní úfa írifaranoo.

²⁰ Mooseefa miqí qímasoofanoo Eesaiaafa áranaiqi kooroomásee mi-furufarira maqannáasa ánaamuruara maaqí qinau.

Qinée eedóo qímasaunaqa sía qíníara randéemaria fasiqa anaaseesa qíní Ánutusa paqúriqa. Sía qíní dáaree maríasa nífusaa qinée óonu kíkíqíqa.

²¹ Miqí qímaseenoo Isaraee máqannaasara maaqí qinau.

Qinée faasaambáasaana ínni rafúsira rúnaqa ínnee ufa rukíeeqa káqirunna fímaria máqannaasa máridaqa rafúsiranara ruffee maríafanoo.

Ánutufa Isaraee máqannaa asumu máriaqeera akaqáusa kai máraannoo.

11 ¹⁻² Qinée Pauroosa kafáa Isaraee máqannaara iráidaqa, kúqaa fee Ánutufa Isaraee máqannaasara qáoo qímasee minínnisanau. Óo sía uqanna minnisanau. Qinée Pauroosa Isaraee máqannaa faqa máridaqa qinée Abarahaamana áiku ásauku marúnausa máridaqa, qinée Yakooboona ámaaku Beesaminna áti máridaqa márunnanara Ánutufa sía narí Isaraee máqannaara qáoo qímasee minnisanau. Óoqai óosa-

naraseenoo maa-maqa maaqánakina rusandeesámumandee maróosa máriafanoo. Óoqeenaa tamummaqarausa ákarakinaana Eeriaafa Isaraee máqannaasara nífairidanoo níqidanoo afeekaikámánde Ánutunara innaaru qínoo qinau.

³ Óo karaambáiq Isaraee máqannaasa aní ufara minníseeqa fúrufariqa aní tamummáqara fasiqauqa kuqá náruseeqa aní aandáu tatúfira óoni qáindauqa rapéepamma áqiqa. Qínée Eeriaasa qeeqáara kai aní ufamáu fímarunaqa misá minára irisée qíní faqa kuqá dáriraree qímariafaqa aní qímamidaqa.

⁴ Eeriaafa miqí qímasoofanoo Ánutufa qímaminoo qinau,

Óo sía aneennára kai qíní ufamáu fímarianafa máriananoo. Qínée qísauku dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda tauséenna fasiqa anaasee moómoosa uqanna útaaqamáqauusa máridaqa sía únna Ánutuna Baaranara innaaru qímariasa qíníara kai innaaru qímariasa máridaqa.

⁵ Eeriaana áukuana miqínoo márínau maqee áukuana Isaraee máqannaasaki miqímminoo márídanoo, Ánutufa misákinaana akaqáusa útaaqamásoofanoo narí ámuqusiranannai útaaqamásoosa máridaqa. ⁶ Minamúsa Ánutufa sía misá nírana márirana óosana qáfamasee ámiqira fee qímasee útaaqamannimaqanau, narí ámuqusiranannai kai misá útaaqamánnimaqanau. Ánutufa faiqí útaaqamánnimaqara oosana fannoo misá nímariana misá máríranasaa múndinoo márínanoofau sía ánoona ámuqusiranasa múndinoo márini, minásaa kai múndinoo márídanoo.

⁷ Isaraee máqannaasara nánee fee qianáuree, maaqí qianáura, Isaraee máqannaasakinaana akaqáusa Ánutufa útaaqamánnimaqáqoosa kai Ánutufa náaroo úfana irisée mifínnai fiqau. Aiqáma tia náaqooki óoni ititárausa máridaqa sía nári randée marú aanna paqúriqau. ⁸ Tamummáqara fásiquasa misára maaqí qiqau.

Ánutufa nímuqusaki faqa nitikúraki faqa ummaararárana nimisoofaqa mikamúqooqari aunduarídaqa kudoosaápaida máridaqa nífu qáfaida sía qáfaidaqa, náaqooki faqa sía íridanoo.

⁹ Dafidifa faqa maaqí qímasee misára ákara rinau.

Misá qoomáqa sakasée óoqu marífífanoo namuqáa aniréeqa misá ititáannoo. Misá miqóo kurídiqa nári mandáinaina ákiaqara máreefara. ¹⁰ Misá sía qáfaaqee qímasee Ánutufa misá nífusaa ititáannoo. Nári ummaara fannoo aiqáma kari nári nitaufakaaqa máriraiká kai ídanoo nitaufaka saaeémminoo márídanoo.

Miqímasee Dafidifa misára ákararinau.

¹¹ Qínée Pauroosa Isaraee máqannaara maaqí qímasee iráidaqa, Yuda máqannaasa Yísunasaa farindámaki sáamuriqa kurídiranaki taikáranaki áqufíqee iqau. Sía uqanna miqíqau. Isaraee máqannaá áaqoonara Ánutuna asumu márírafa ánaamurusaa áqufinau, Yuda máqannaasa ánaamuruara rairaiqiaqéera miqínau. ¹² Yuda máqannaasa áqaranara Ánutuna firaa amiqi amiqirana ánaamuru aiqáma maqa afaaqasása máriasa níminau. Yuda máqannaasasáaqaraana ánaamuru amiqi amiqirana máraqau, kásooqaqee taikára áukuana Yuda máqannaasa Ánutufa aiqáma maréeqeenoo ánaamuru nímuna ákiaqara firaa amiqi amiqiranaki úriqararanaki Yuda máqannaasa quqáannoo.

**Ánutufa Isaraee máqannaasa minníseenoo
ánaamuru aniréeqa Ánutuna áqoondikiqau.**

¹³ Qínée Pauroosa Yuda máqannaara ínni qímannimiseeqa kafáa maqee ínniara ánaamuru qímannimidaqa, Ánutufa ánaamuru qímannimiranara diqiqoosá mári-

daqa ínniki aináinímarúnnanara asasídaqa. ¹⁴Ánaamuru qímannimí marúnaqa Yuda máqannaa ínniara Ánutuna ufara íridammiafoo qímasee rairai qímasee misá faqa irisée írirana mi-ufánasaa rusíaqeera asasídaqa. ¹⁵Yuda máqannaasa Ánut-ufa minínnísoofaqa ánaamuru anirée Ánutuna áqoondikiqau. Kásooqaqee Ánutufa quándaki Yuda máqannaa kafáa máranaqa kúqiranakiqari findiflara foora ifáranoo.

¹⁶Maasá Yuda máqannaasa Ánutuna ámira ainainara maaqí qídaqa. Ínnee féemu adíana kai ráqeeqee Ánutuna ámifanoo mi-feemúfa aiqáma mináindikakaimminóo márianoo, kafáa ínnee saqári óosana ámifanoo mi-saqarífa mináindikai márianoo. ¹⁷⁻¹⁸Dóo qinée mi-iriranamaú fídaqa minára maaqí qídaqa. Oorifa saqári asumu sáunara foora márídanoo. Asumu saqári ámmuqu akaqáfa raqánoo márífanoo káasau oorifa saqári ásaana ráqeeqee minakína míni ookáamandee ummaqú-sainanoo minakíqari kambíqaannoo. Ínnee ánaamuruara káasau oorifara foora máríafanoo. Yuda máqannaasa oorifa saqári asumu óosana márídaqa. Ánutufa ínni ánaamuru máríasa káasau oorifa ásaanara foora asumu oorifa minakí ookáamasai fanoo kambíqafifaqa ínnee maqee Yuda máqannaa akaqáusa faqa misáindi óosana ámiqi ámiqiranasaaqaraana animáree máríafanoo. Ínnee ánaamuru máríasa asumu oorifa ámmuqu raqáranaki ínnee ookáairausa máríafanoo, sía misára raqára ásaanara fídi-aqaa iaqa. Ínnee náqimaseeqee nóori uqéraseeqa ínnee qara ámiqirausee qídee ínnee ámmuqu máríafanoo, sía ámmuqu fanoo saqári óosana poodúqaidanoo, óosana fanoo ámmuqu poondúqaidanoo, minára sía ínnee óosana máríasara Yuda máqannaasara fídiaqaa iaqa.

¹⁹Ínnee minára irisée maaqí qifáranoo Ánutufa maasá ánaamuara iriséenoo asumu saqári ámmuqu raqáfufanoo maasára kai íridanoo fee qifáranoo. ²⁰Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa Ínnee dóo kúqaa qiafanóo, Ánutufa Isaraee máqannaa sía írirana miná ufasáa rusímarufanoo aadána ásaanara foora ráqanau, ínnee írirana miná ufasáa rusímarunara ínni maréeqee minakí ookáa inau. Ínnee minára irisée sía nóori uqéeraaqa, ruffaaqa.

²¹Ánutufa mi-saqarína naríndi Yuda máqannaasara sía ámuqusinau sía Yísunara irisoonara káqi atekánau ínnee faqa ruffaaqa káqinni faqa atekáannoo, káasaum-mia. ²²Maanára ámiqimasee íria sía aunúaa Ánutufa narí qaara oosana maaqím-minoo márídanoo miná dínni káaqa faiqí anaaseera ámuqusirafa márídanoo kafáa miná dínni mandá ainainara áanoo irafa márídanoo. Mifá mandáinainaki sáamuri-mariasara áanoo irafa kai márídanoo, ínnee káqi miná áfaariranaki maqee maqee fímarifanoo mifá ínni nífaumáseenoo ámiqi ámiqiannoo, minnísai fanoo ínni faqa Yuda máqannaara foora aadána asaanara foora ínni raudá áqusaannoo. ²³Yuda máqannaasa náriqa dapi nírana minnísee quándaki kafáa aniráifanoo Ánutufa misá qumáree nári nímaaqaki kafáa ookáa íannoo, Ánutufa miná faqa amanaikámiannoo.

²⁴Asumu saqári ásaana atekásee narí ámaaqakina ookáamandainanoo dauní ururáannoo, mi-oosanáfa sía kadáapirirafa márídanoo. Káasau saqári ásaana atekásee asumu máraqa nua oosanaki ookáa ínanoo sía dauní dauni kambíqaannoo kadáapiruannoo. Minára irisée Ánutufa Yuda máqannaasa oorifa saqári ásaana foora raqáqa máríasa amana maréeqee narí ámaaqakina kaifáa ookáa ínoo sía kadáapiruannoo. Ínnee ánaamuru máríasa káasau oorifa saqáriara foora máríafanoo asumu saqarikína ínnee ookáamaqifaqa máríafanoo. Ínnee sía Ánutufa kafáa Yuda máqannaa ookáa íanínnanara sía amaneé qiaqa, dóo Ánutufa amaná sía kadáapi márídanoo, káqimma ookáa íannoo.

**Ánutufa ánaamuru náaree marasée miqóo
Yuda máqannaa naundurá quandáannoo.**

²⁵ Óo qíní qíkaqaafasaauqa moo kúkeeqara ufa ínniara íriaqeera qímannimi-anaura, ínnée maa-ufána iriséeqa ínnéeqa nóori uqéerarana mara maqáruseeqa miqóoqari reendeenámandee márifaranoo. Mi-anoona ufáfa maaqímmínnoo máridanoo. Isaraee máqannaasa náaqooki óoni ititárafa sía náaruara miqínnoo márian-
noo. Ánutufa qínnoo ánaamuru márinausakiqari qínée qeeqá qíafanausa misá kái Yísufinnai írirana ubeekáifaqa Yuda máqannaa náaqooki óoni ititárana tatúsaanaqa misá faqa ánifaranoo. ²⁶ Maaqímmasee aiqáma Isaraee máqannaasa Ánutuna asumu márirana máreefaranoo. Tamummáqara fasiqauqa maa-ufamaú máreefaranoo.

Asumu máree máriifa Sioona máqusai moo áuqu Yeerusaree mi-maqusánaindari anirée asumu márirana nímiannoo. Mifá Yakooboona áiku ásauku miná átiuqa máriasa mandáinaina aiqáma rukánnisaannoo.

²⁷ Mi-karí qínée Ánutusa Yuda máqannaasa áaqarana ákiaqara mara áqunniseeqa qínée Ánutusa qeeqá moodáanakikirafa ufa Abarahaamana faqa Isakeena faqa Yakooboona faqa ufa qíafannana mi-karí mi-ufána ánoona dóo ánoonaikiannoo.

Tamummáqarausa ufa miqínnoo márinara qínée Pauroosa maaqí qídaqa.

²⁸ Yuda máqannaasa Yísuna ámiqira fasaasa ufa minnísoonara Ánutuna úfaasu namuqáa kámmiqa máridaqa. Sía fífau, ínni ánaamuru máriasara iriséenoo Ánut-
ufa miqímmá nímaqasoofaqa miqídaqa. Ánutufa Abarahaamana Isakeena Yakoo-
boonara iriséenoo, aiqáma ánaamurukinaana rusandeesámumandee mároonara iriséenoo misásaa aruakínausa misá ámiqi ámiqimma nímaqoonara iriséenoo Is-
araee máqannaasara qíní qíqoondi fée qídanoo. ²⁹ Ánutufa narí rusandeesámumasee máree maríasara faqa narí ámiqi ámiqimma nímaqée maríasara faqa sía qaara iri-
ranaikídanoo andeeqáidanoo sía káaqa Isaraee máqannaa namuqáakinoo, úfaasu kai.

³⁰ Ínnée ánaamuru márusa óoqai ufa rukílee marúsa máriafanoo dóo maqee Yuda máqannaasa ufa rukíoonara faqa ínnée miná ufa írunara Ánutuna nífauarana máree maríasara máriafanoo. ³¹ Miqí kaimmásee ínnée ánaamuru Ánutuna nífauarana máree máriafanoo Yuda máqannaasa faqa Ánutuna nífauarana máraaqeera ufa rukíaranaki quqásoofaqa máriafanoo. ³² Ánutufa aiqáma maqannaasa narí nífauara óosana uqannífiqaanifeera aiqáma maqannaasa ufa rukíarana ámeemaanai mara quqásoofaqa Ánutuna nífauarana oosana qáfaaqeera.

Pauroofa Ánutuna amooqu úfafa.

³³ Óo Ánutuna írirafa aináina fáifa firaqóo máridanoo. Miná írirafa faqa áuqarafa faqa firaqóo farúmmara foorá meemái unaurínoo máridanoo. Miná naamúaqira ufa óosana yáfee miná íriannoo fee, sía amanaikídaqa. Miná nírana yáfee íriannoo fee.

³⁴ Tamummáqara fasiqauqa minára maaqí qiqau.

Yáfee karaambáiqá írirana fáasai íriannoo fee yáfee fuki faakí íannoo fee.

³⁵ Yáfee moo áinainara qufíqeenoo qímianifee qímasee ámiannoo fee. Sía moó fan-
noo amanaikíannoo.

Dóo tamummáqara fasiqa ufa miqímmínnoo máridanoo qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa.

³⁶ Náqimásee moó fannoo Ánutuna moo áinaina ámiannoo fee narí kai aiqáma ainaina áuqufa mináindi kai máridanoo. Aiqáma ainaina minásaa qaraafa kai afeekaikinoo máridanoo. Aiqáma aréenarafa náaru náaru Ánutunaindi kai márianoo. Kúqaa.

Pauroofa andeeqásee nírana máriranara naamúaqinau.

12 Óo qiní qíkaqaafasaaauqa, Ánutufa inniara ámuqusirana faqa ámiqi ámiqirana faqa firaqóo márinara afeekaikámandee qeeqá qímuqusa óokiari inni qímannimidaqa innée inneeqa márirana nipata aandáu tatúfiranara foora Ánutuna ámiaqa, Ánutuna ufamáu fidaqa miná áidira ainaina andeeqásee márirana miná miná ámiaqa. Miqíqa inniqa Ánutunara innaarú qírafa amooqírafa ánoonaikiannoo. ² Minára irisée maaqímmiaqa sía maa-maqa maaqánasaa máriasa naanna raaqa. Innée eedóo qífanoo Ánutufa inni nitikúra ámiqimmasee firaqóo quandánniseenoo naunduráki nírana faqa quandánnisaannoo. Innée miqímmaseeqa Ánutuna írirana faqa Ánutuna áidirana faqa ámiqiranee qímariana faqa idaaqíranee qímariana faqa ámiqimandee írifaranoo.

³ Qinée Pauroosa Ánutufa áfaarida nímimari ainainara irisée maaqí qídaqa. Innée sía inneeqara ámiqirausee qímasee firaqóo inneeqa nimooqiaqa innée andeeqásee reendeenamaseeqa inneeqa nimana kái írirana íriaqa. Aiqámausa náriara qídaqa Ánutufa faiqí ánaasee dadaaqíra nímirana irisée miná amana kái náriqa kai íriaqa, sía nóori uqérasee inneeqara firaqóo írirana faqaasee qiaqa.

⁴ Maasá qipata moómoo ati ootúpanoo máridanoo. Mi-ootupara atísa náadu náadu ainaina quqée maríasa máridaqa. ⁵ Maasá miqírausa máridaqa ásauku mundíranasaa ootúpaqa márúnausa moómoosa náadu náadu nipata átiara foora máriasa moodáa qipatará foora máfiqa Yísunaindi máridaqa narísaa narísaa atooáqa máridaqa narísaa narísaa mundíqa máriaqeera.

⁶ Minára maasá aiqámausa irisée naríara naríara áadu áadu akoofásaiki márinna ainaina marasée minánnai Ánutufa nímuna akoofásaikirana amana kai minánnai kai aiqámausa narí dadaaqí narí dadaaqíqa. Anée Ánutunaindaraa ufa irisée faiqí ánaasee ufa qímannimí maríanafa máridana, Ánutufa narí saqárikirana ámuna miná amana kái qímannimia. ⁷ Anée dadaaqímarianafo akoofása máridana dóo misá dadaaqía. Anée ufa akoofása máridana dóo miná áti qímannimia. ⁸ Anée reendeená-mandee fuki faakí qírana akoofása máridana dóo miqímmia. Faiqí ánaasee moó fannoo narí akaqá nímira ainaina akaqáusa rainá nímidanoo sía ákoo akaa ída nímia, óori ináa ináa ida nímia. Anée faiqí ánaasee rakísi maríanafa máridana anée faqa éer-aaramasee aináinia. Faiqí ánaaseera qimudáoo qímasee dadaaqí maríasa sía níkoo níkaa mándeeqa miqía, asasammáandee óori ináa ináa idána dadaaqíqa.

⁹ Inniki naríara naríara nímuqusirafa inniqa nímuqusannai kai naríara naríara nímuqusiaqa. Innée aiqáma mandá máriranara fídiaqaamasee ámiqira máriranái kai rakisisimmá qumáraaqa.

¹⁰ Innée aiqáma ásauku mundírana mandaaqáqa máriasa minára irisée naríara naríara qíkaqaafasaa fee qímasee naríara naríara nifaaqasáa aqoondiára foora naríara naríara andeeqásee rídaqa asasiaqa. Inneeqa niqoónnanara maasá úriqararane qímasee maqee maqee miná áuqu kooroo qía.

¹¹ Innée inneeqa óosana óosana aináiniranaki máridaqa nímudaanai qímaseeqa kadáapiruaqa sía kudoosaápaaqa. Innika nímuqusaki karaambáiqara nídirafa

qumbiqánoo márinaqa miná aináinammídee qídaqa asasamánde mi-kadaapína ríqa fuaqa.

¹² Ínnee Yísufa qúmuanínnaara áfeesidaqa asasídaqa kai máriaqa, maqee mária kadáapirira ummaarafa rafáaqafinaqa naundurá asooámásee kásooqaqee ubiqáfíqa reendeenámasee káqi kai minakí fuaqa, maqee maqee ínnee aiqámausara faqa aiqáma ainainara faqa innaaru qímannisaaqa.

¹³ Ínnee niqóónausa Yísuna ufa írimariasa nána ainainaree sárau ímariasa ínnee-qáindi misá faqa rainásee náida nímiaqa. Sía qáfee márinna ánaamurufa faqa aniráina ámiqi ámiqimánde máqa áminano tootooqíranaki fúani.

¹⁴ Faiqí ánaasee akaqáusa Yísuna ufasáara nárí níqífaqa ínnee quándakinaqa sía minára íriaqa ámiqi ámiqira afaaqooqá kai qímannisaaqa, sía níquraraqa ámiqi ámiqima nísaaqa.

¹⁵ Faiqí ánaasee akaqáusa asasífaqa ínnee faqa dadaaqíqa asasífaqa. Faiqí ánaasee akaqáusa ummaara nárínaqa ikíraqáífaqa ínnee faqa dadaaqíqa ikíraqáaqa.

¹⁶ Aiqáma narínni narínni márídaqa moodáanaki kiqa márídaqa áqoondikidaqa máriaqa. Sía ínnee ínnee qara úriqararausee ámiqira usee qímasee nóori uqéeraqa. Káqi qeesa óoreeqararausa faqa áqoondi kiaqa. Sía misá óoreeqararausara nóori runúsee nóori uqéeraqa.

¹⁷ Moo fásiqa ánaasee fannoo aní mandáikammámaqainana sía anée miná ákiqara miná mandáikammamaqa, aiqáma fasiqanaasee ámiqira oosanee qímariana, mi-oosanná amanamásee mi-oosana máu kai fuaqa.

¹⁸ Anée aiqáma fasiqa ánaasee faqa asooáranaki kai máriaqa, misá sía amanaikí-fana aneennákai kafáa kafáa amanída qáfaa.

¹⁹ Moó fannoo aní árinoo mandáikammamaqáinana sía anée miná ákiqara árua, Taikára áukuana Ánutuna áanoo irafa minásaa máriannoo fee qímasee miqóo minísaa. Tamummáqara fasiqa ákara minára maaqí qínoo máridanoo.

Karaambáíqa maaqí qínoo qínée mandáinaina ákiqara nímianaura, aní árífaqa qeeqá kai miná ákiqara qianáura.

²⁰ Kafa moó fannoo maaqí qínoo.

Aní namuqáa fannoo áararée márínana nárana káqi ámia.

Nammáriara mifá áidinana káqi ámia. Anée miqínana aneenná ámiqira iriranannai asauríana miná áminnarano.

Qínée Pauroosa minára mi-tamummaqara fasiqána ufamáu fuaqéera qímannimidaqa.

²¹ Faiqí ánaasee mandáinaina fannoo sía ínna rafáaqa fuani, ínnee qara ámiqira oosannai misá mandóosana rafáaqafuaqa.

Aiqáma úriqararausa Ánutufa kai quqáqoosa márídaqa.

13 Aiqáma kaamánauqa faqa úriqararausa faqa Ánutufa kai quqáidanoo. Sía moó fannoo narí kambíqaidanoo, Ánutufa eedóo qínara kai kambíqafi márídaqa. Minára irisée ínnee aiqámausa misá ufamáu kai fuaqa. ² Faiqí ánaasee moó fannoo kaamánauqa ufa rukíee márínafa Ánutufa quqáqai fasiqausa ufa rukíee máriafa márinnarannoo. Ánutufa quqáqoo fasiqausa ufa rukíainafa mi-fasiqáusa sáaqaraa áanóo irana aneenná kai maréeqeena aneenná áfaariki rusímarianano.

³ Mandá oosana máree maríasa kai kaamánna rakísirausara rufíaaqa, ámiqira oosana máreemariasa sía misára rufíaaqa. Anée kaamánna fasiqa fee úriqarara

fee misá nífusaa mána mána kai íraree fee qídanee dóo amaná andeeqára oosana marasée miqía. Miqínanoo mifá amooqíra ufa kai aní ámiannoo. ⁴ Kaamánna úriqararafa Ánutuna saikíra fasiqa máridanoo aní ámiqimmásee márianneera aináinidanoo, anée mandá oosana máreenana minára rufíaa miná ákiaqara aní ári-rasamu dóo ásaukuki uaqéeidanoo. Mifá mandóosana máree maríasasaa Ánutuna áanóo irana maréeqeenoo misásaa quqéemarífa máridanoo.

⁵ Ínnee minára irisée úriqararausa ufara aiqáma eedóo eedóo kai qiaqa, sía Ánutuna áanóo iranara kai iriséeqa eedóo qiaqa, aneenná áakiranara andeeqánnoo mári-faqee qímasee eedóo qiaqa.

⁶ Kaamánna fasiqauqee kansóorauqee úriqararausee, misá aiqáma Ánutuna aináiniranaki máridaqa faiqí ánaasee andeeqánnisaida máridaqa minára ínneeqa takísa munnimma nímirana eedóo qímasee nímiaqa, minánnoo aináinidammia. ⁷ Ínneeqa takísa munnimma aiqáma áquaqa, káqikaa takísa kansóra takísa faqa kaamánna firaa takísa faqa áquaqa, aiqáma úriqararausara ámiqira fasiqee qímasee misá nóorinni ruffaqa ruffaqa ídaqa fuaqa.

Naríara naríara ámiqira oosana kai máraaqee qírufa.

⁸ Sía moóna ummaara ámeemaanai kéeqana mária aufadáranaki kai mária. Moodáa ummaara ámeemaanaki kai kéeqqa máriaqa. Naríara naríara nídímárinaqa mi-moodaa ummaaránaki kai kéeqqa máriaqa. Faiqí ánaasee moó fannoo narí aqóonna fasiqanaaseera ámuqusinanoo Mooseena sándufa dóo qumáreenoo mi-sandufána ánoona paqúrinoo kooroo ídanoo.

⁹ Mooseena sándufakinaafa akaqáfa maaqímminoo máridanoo.

Sía faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuariaqa.

Faiqí faqa ánaasee faqa faiqi faqa sía kuqánnaruqa misá fidíka sía ruqíaaqa.

Sía narí aináina narí aináina úmmuariaqa.

Sía mooná aináinara ámuqusinana márara áaqoo íria. Mi-sandufáusa faqa akaqá sándufauqa faqa moodáa ufa fannoo mi-sandufáusa aiqáma rafáaqafinoo máridanoo mi-moodaa ufáfa maaqímminoo máridanoo.

Anée aneennára ámuqusi márianandee máseenana mi-ámuqusiráfa kai aqóonnana ámuqusiani. Mi-ufáfa aiqáma sándufa aruséenoo mifá ánoonaikidanoo. ¹⁰ Faiqí ánaasee moó fannoo aqóonna fasiqa anaaseera ámuqusi marínafa náqimáseenoo moóna mandáikammamaqáannoo fee, sía miqíannoo. Minára qinée qíqa, aqóonnana ámuqusi marífa aiqáma Mooseena sándufamau fimarífa máridanoo.

¹¹ Ínnee mi-fasiqána aanna raaqa. Dóo maa-aukuanná iqáqara áukuana máridanoo faiqáranakiqari findifíra aukuaana dóo ani máridanoo. Óoqai ínnee ínneeqa írirana Yísuna ufasáa rusísoofa dóo áni ániifanoo dóo ínneeqa asumu márira aukuaana dóo adeedí ramásee ani máridanoo. Minára faiqáranakiqari findi fira aukuanee qídaqa.

¹² Dóo asukuna taikárarídanoo, iqáqarafa qúsasaa ániannoo, maasá asukunakí nímariáfanna manda oosanna oosanna máfi taikáseeqa fáasaana ámiqira oosana ámiqira márirana durú feefara foora indáamma qumaráaqa. ¹³ Maasá fáasaanasaa nídara foora aiqámausa nífusaa andeeqárausaikakai mámbi máriaqa. Sía mandáinaina máraani qímasee moodáanaki suqúaaqa. Sía nammári námasee fúrufariaqa, sía faiqí faqa ánaasee faqa narínni narínni úmmuariaqa. Faiqí faqa ánaasee faqa sía narí áfaaqa narí áfaaqa kooroo iaqa. Sía rakúaaqa, sía naríara naríara rairai qiaqa. ¹⁴ Ínnee ínneeqa faiqí faiqi mandá iriranamau fidaqa fanandímariana min-

níseeqa mi-aanáusa óonu ititée ani ititeemmá átukaraseeqa quándaki Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa maasá karaambáiqqa miná andeeqáranaki fímariana miná qumáreeqa mi-duru saamúnannai maasá faiqí faiqí mandá márirana mandá nírana faqa rákuaqa.

Únna Ánutunara dúfi dúfi qímaria nárana ufafa.

14 Qinée Pauroosa Roomma máqusanaasa Yísuna ufa írimariasaa qíman-nimidaqa. Ínnikina óosana óosana fasiqa ánaasee máriafanoo. Akaqáusa afeekaikámásee Yísuna mandaaqáqa márídaqa írirana minásaa kai mundúsee fímariasa márídaqa, akaqáusa írirafa sía Yísunasaa mapukímariasa mi-fasiqáusa írirafa óorudupiraua márídaqa. Ínnee sía ámiqira írirana faqaasa kai mara máree ínni suqíranaki quqáaqa írirana óorudúpiraua faqa maréeqee káqi moodáanaki quqáaqa. Sía misá moo íriranara rairaiqiaqéera maréeqee quqáaqa. Misá faqa Yísuna ufa írimariasaa máriafaqa káqi quqánnisáaqa.

(Óoqai Pauroofa máru aukuanana aandáu aruséeqa únna Ánutunara túmunnai áuqira afaannara dúfi dúfi qímaseeqa makéetimaríqau. Yísuna ufa írimarusa námasaifanoo únna Ánutuna maraquana kafáa dáakuandoo qímasee ruffeemariqau.)

² Faiqí moó fannoo narí íriranannai sía minára íridanoo kai aiqáma nárana aandau náidanoo, sía Ánutuna ufa rukíaida miqídanoo. Faiqí moó fannoo írirana óorudupirafa aandáu námasee qeeqá írirana kurídanoo qímasee nárana kai náidanoo. ³ Ínnikina aiqáma aandau nárana néemarifa sía quándaki aandáu sía náinnanara fídi-aqaamásee qinée qeeqáraa ani úriqararausee sía qía, Kafáa aandáu sía náinnafa sía quándaki káqi néemarinara qáoo qímannisaaqa.

⁴ Ínnee aiqámausa Yísuna aináinimariasaa máriafanoo. Ínnee náqi fee mándee moo fásiqa aináinirana áqifaree. Mi-fasiqáfa moó fásiqa Yísuna aináinirafa márídanoo, miná úriqararafa kai miná óosana irisée mara uqéereeqee narí andeeqáranana amanakái kíkíqammaisáannoo karaambáiqqa fannoo amana miná dadaaqínanoo ánoonaikiannoo.

⁵ Faiqí moó fannoo moo fáasaanara úriqarara faasaanee qídanoo. Faiqí moó fannoo aiqáma faasaanara amanamana kái fee qídanoo. Aiqámausa náadu náadu nári írirana mapukúsee irisée dóo mi-maú fuaqa. ⁶ Moó fannoo moo fáasaanara úriqarara faasaanee qímarifa karaambáiqqa áuqu uqéeraidanoo miqí qídanoo. Moó fannoo aiqáma aandáu nárana néemarifa karaambáiqqa áuqu uqéeraidee qídanoo miqídanoo, Ánutunara dúfi dúfi qídee qída néemarifa miqídanoo. Akaqá ainaina sía néemari fasiqafa mifá faqa minánnai Ánutuna áuqu uqéeraidee qídanoo miqídanoo, Ánutunara dúfi dúfi qída sía néemarifa miqídanoo.

⁷⁻⁸ Maasá qeeqá máríranaki márídaqa sía qeeqá qeeqá rakísida márídaqa, maasá kúqirana faqa sía qeeqá rakísidaqa karaambáiqqa fannoo kai rakísídanoo, maasá káqi márídaqa karaambáiqqa aináiniranaki márídaqa maasá kúqíqa karaambáiqaindi márídaqa mifínnai fídaqa. Dóo qinée minára kooroo ídaqa maasá káqi márídee kúqídee karaambáiqaindi márídaqa. ⁹ Ásauku mundírafa kúqiraua faqa káqi maríasa faqa karaambáiqqa máríanifeera auníriranasaa kúqinoo minakíqari fíndífinau. ¹⁰ Qinée Pauroosa minára irisée iráidaqa. Anée yáfee márídanee aqoónnana óosana qáfamaseenee áqinanee. Anée yáfee márídanee aqoónnanara ákooqaidanoo fee. Maasá aiqámausa Ánutuna áfusaa kíkíqammafuananoo mifá maasá óosana qá-

fammaseenoo rainá qimaqaannoo, minára sía aqoónnana aqisée ákooqaani, anée uréeqarafa máriananoo.

¹¹ Óoqeenaa tamummaqara fasiqausa minára maaqí qídaqa.

Ánutufa qinau. Qinée káqi márira Ánutusa úriqararausa márunnanara qiní ufa ámiqimasee íriaqa. Aiqámausa qiní dóorisaa nóorindari áqufiqa qimooqifáranoo. Aiqámausa qínfara Ánutu fee qifáranoo.

¹² Dóo qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Maasá aiqámausa qeeqá nírana, márirana, qírana Ánutuna áfusaa kooroo ianáura. Minára íridaqa aqoónnanara íreedaa kai qíaqa.

**Aní ákaqaafasaa fannoo anée ímarianna
ainainasaa farindámaki sáamuruandoo qía.**

¹³ Náríara náríara íreedaa kai márída sía múnuiqí míníqi qídaqa sía áaqara ufa náríara náríara qíaqa, sía maasá miqííqa, maaqííqa, maasá Yísuna ufa íri-marunausakina márídaqa moo áinaina máraananoo qiní qiqoónafa qíqafamaseenoo dóo narí faqa máreenoo áaqaranaki áqufinaqa dóo qinée mi-ainainnára sía máraanaura ruffaanaura. ¹⁴ Qinée Pauroosa Karaambáíqa Yísunasaa atooáqa marún-nanannai aiqáma naranara á nukara fee kai qímasee náidaqa. Faiqí ánaasee moó fannoo moo áinainara sía á nukara fee qínafa miná ámuqusakinaafa mi-ainainnára ruffaanoo.

¹⁵⁻¹⁶ Anée moo nárana ámiqira nárane qímasee námasainanoo aní ákaqaafasaa aní qáfamaseenoo mifá faqa néenoo minásaa farindámakinoo moo mándainainaki áqufinana anée miná afaasuaa qíananoo mifá mandáinaina numooki áqufinoo. Anée miqínana sía aneenná ákaqaafasaara ámuqusinana dadaaqíananoo. Ásauku mundírafa ákaqaafasaara minára faqa kúqinau anée nánaree fífaú ámiqira nárana néemarianannoo mandóosanaki quqéenee. Anée miqínaqa faiqí ánaasee aní óosana óosana naranara káqi nifaaqa quqásee neefándinnanara mandóosanee qifáranoo.

¹⁷⁻¹⁸ Ánutuna quqúsaki máriasa maasá nírana márirana sía nárana nammárisaafau mundínoo máridanoofau. Ánutuna náaquqara maraquna nímimari ainainausa andeeqárana faqa asooárana faqa asasírana faqa minamúsasaa maasá márirana nírana mundínoo máridanoo. Faiqí ánaasee moó fannoo ásauku mundírana aináinidanoo narí ákaqaafasaauqara ámuqusimarifanoo dadaaqínoo rakísinanoo Ánutuna amooqírafa faqa faiqí faiqí eedóo qírana faqa máraannoo.

¹⁹ Maasá minára irisée Yísuna áiku ásaukuki nídaqa maasáki asooárana faqa narí áfeekaikí narí áfeekaikíqa Ánutuna ufamáu fuaqée qímasee mi-maú fuaqa. ²⁰ Ánut-ufa maasá moómoosa Yísuna moodáanaki quqáqoofaqa maasá sía miná kurídiqa fúr-ufariaqa. Aiqáma nárana amana née máriafa máridanoo maasá moo ámiqira nárana námasaanannoo maasá qíkaqaafasaa moó fannoo qíqafamasee quándaki áaqaranaki áqufinanoo maasá mi-naranná náunnanara áaqarafa máridanoo fee qianáura.

²¹ Andeeqásee nímariaanafa maaqímmínnoo máridanoo akaqá nárana nammári fee námasaanannoo qiní qíkaqaafasaa moó fannoo fee qiní qíqafamaseenoo minásaa áiku ámakinanoo kurídiranaki áqufundoora mi-narana nammarína nárana ruffaanaura. Nána ainainasaa fee qiní qíkaqaafasaa áiku ámaki kurídiranaki áqufuanoo fee qímasee mi-ainainára ruffaanaura.

²² Anínna írirafa nárana nammáriara sía faiqí ánaaseeki kooroománde minásaa áanóo irafa raiqárafa kambíqaani Ánutusandiri kái kukéeqasee íriaqa. Faiqí moó fannoo nárana nammári nainára miná áakirafa sía qáoo qínafa mifá ámiqira fasiqa asasíranaki máriannoo. ²³ Kafáa mi-fasiqáfa moo áinaina námaseenoo óonumafi íridanoo Ánutufa minára andeeqéefoo qíannoo fee sía andeeqéefoo qíannoo fee qímasee qaara aundura írirafa mi-fasiqáfa mi-narana nammárína námásainnanara Ánutufa áaqee foo qíannoo, sía Yísuna saqárikiranara irisée néenoo írirana fúru-faramánde néenoo, miqínanara Ánutufa áaqeenoo fee qíannoo. Maasá moo áinainana andeeqára fee máriannoo fee áaqara fee máriannoo qímasee qaara daundura irisée káqi óonu qumárainafa áaqarafa máridanoo.

Sía aneenná áidiramau fúa.

15 Maasá Yísuna saqárikiranaki afeekaíki maríasa quándaki uréeqarausa qumaara dínna ati dadaaqí akumáara, sía maasá qeeqá dídiranamau kai fúa. ² Maasá náadu náadu qeeqá qíkaqaafasaa narí Yísuna saqárikirana dadaaqíananoo afeekaíkiani. Sía aneennára íria, aneenná ákaqaafasaa ámiqi ámiqianifeera minára irisée dadaaqía. ³ Ásauku mundírafa rirímma, sía narí áidiramau fínoo, narí ákoona Ánutuna áidiramau fínoo tamummáqara fasiqa minára maaqí qímasee ákara rinau. Faiqí ánaasee Ánutuna áqira ufa mandúfa qímarifa qínísaa áqufínoo.

Tamummáqara fasiqa mi-ufána qímasee ákara rinau.

⁴ Aiqáma tamummaqara fasiqauqa ákarakinaa ufa sía fífau ákara ríqau maasá naamúaqidee qímasee ákara ríqau, maasá mi-akaránakinaa ufa dadaaqídaqa fuki faakí qírana faqa ubiqáfi márirana faqa marasée miqandánnai Yísunara asasam-másee áfeesirana máraaqeera ákara ríqau. ⁵⁻⁶ Ánutufa ubiqáfi márirana ákoofa faqa dadaaqíra fuki faakí qírana ákoofa faqa máridanoo. Miqí mári Ánutufa ínni dadaaqí-naqa ínnée ásauku mundírana Yísuna aanna rámaseeqa ínnikina sía áanóo irafa máriannoo moodáa írirafa máriannoo. Moodáa írirafa ínnikina márínaqa aiqámausa moodáa ufa kai qímasee ásauku mundírana maasá karaambáiqá Yísuna ákoona Ánutuna amooqiaqa.

Ánaamuru misá Isaraee máqannaa faqa Ánutunara dúfi dúfi qifáranoo.

⁷⁻⁹ Ásauku mundírafa ínni qumáronara irisée ínnée naríara naríara áqoondiki-faqa faiqí ánaasee ínni níndafamásee ámiqira oosana máraidammiafoo qímaseeqa ínni Ánutuna amooqiaqéera. Ánutufa narí qímaqoo ufamáu fúanífee qímasee ásauku mundírafa Yuda máqannaa mara fírira faiqíara foora aináinammánnimaqara faiqi kámambinoo márínau. Ánutufa Abarahaamana áiku ásauku faqa qíma afeekaikámmasoonara kambíqaanifeera qímasoofanoo ásauku mundírafa Yuda máqannaasa aináinammánnimaqara faiqi kámambinuu. Ánaamuru máriasa aniréeqa Ánutufa misára ámuqusufanoo nífauaranara faqa Ánutuna áuqu uqéerasee amooqiaqéera ásauku mundírafa minára faqa Yuda máqannaasa aináinammánnimaqara faiqi kinau. Tamummáqarausa ákarakinaana minára maaqí qínau.

Qínée ánaamuru namufaqa márídaqa misá sáimbaqa aníara dúfi dúfi qianáura.

Miqóoqari ánaqu uqéeraseeqa idí ráida aní amooqianáura.

¹⁰ Tamummáqarausa ákarakinaafa moó maaqí qídanoo.

Ínnée ánaamuru máriasa Ánutufa útaaqama nímaqee márísá Yuda máqannaasa sáimbaqa dúfi dúfi qímasee asasíaqá.

¹¹ Moo támummáqarafa maaqí qinau.

Aiqáma ánaamuru máriasa karaambáíqa amooqiaqa.

Aiqáma maqannaasa firaqóo miná amooqiaqa.

¹² Kafáa moo támummaqarafa maaqí qinau.

Yeeseena áтики моó kambíqaannoo, mifá findifinoo ánaamuru rakísiannoo, misá quándaki nári írirana minakí rusífaranoo.

Tamummaqarausa úfa Yísunara miqímmiqau.

¹³ Ánutufa maasá innaarúnaira áfeesirana óosanafaqaafa máridanoo, mifá kai ínnee miná saqárikiranannai aiqáma asasírana faqa asooárana faqa innikina qumbíqannimaqaannoo, Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna afeeka fannoo ínni dadaaqínanoo innaarúnaira asasammásee áfeesirafa mi-asasiráfa qumbiqéenoo téeqiannoo.

Pauroofa afeeka ufa Roomma máqannaasa ákara rúmannimaqoonara qinau.

¹⁴ Óo qiní qíkaqaafasaaquqa qinée Pauroosa ínni Roomma máqusai máriasara qídaqa. Qinée ínniara ámiqirafa faqa írirana faqa qumbiqárausee qídaqa ínnee Roomma máqusanaasa ámiqira írirana narí uqafíqee narí uqafíqee qímariasa amana máriafanoo.

¹⁵ Ínnee miqí márifaqa qinée maa-pasánakina sía reendeenámandee ínni náaqoo áuqeeqa óosana oosana ainainara ínni náaqoo firaqóo áuqeeqa. ¹⁶ Ánutufa ámiqira ainainirana qiní qíminau. Qinée ásauku mundírana Yísuna saikáki quqáqisáifaqa márídaqa ánaamuru qímannimiranaki márídaqa.

(Mooseena úqíqaana maaqakina Ánutuna aanáiqikira fasiqauqa sipsípa ánaaqi ámiqiraná kai faiqí ánaaseendi mara máree míni óoninnai áuqira qaindásaa quqásee arusée aandáu tatúfirana Ánutuna suqá ámimariqau.)

Qinée ánaamuru faqa Ánutuna faqa aanáiqikirausara foora márunnanara maa-akaránaki afeeka ufa ínni nímiqa, káqi qeesa márifaqau sía afeeka ufa qímannimini íreeda kai qímannimini ínni aanáiqikirausa márídaqara afeeka ufa qímannimidaqa. Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna fannoo ánaamuru máriasara Ánutunaindi fee qímasee misáuqa márirana nírana Ánutuna áidirana amana kái máriaqeera minára kai Ánutunai aanáiqikirausaikidaqa márídaqa. ¹⁷ Qinée ásauku mundírana Yísunasaa moodáanaki kámambi márídaqa maqásaa mi-saikánaki márúnanoo dídimarifaqa asasídaqa. ¹⁸⁻¹⁹ Ásauku mundírafa náaquqara maraquna qímifanoo dadaaqífaqa qeeqá úfannai faqa qeeqá kadáapiriranannai faqa sía faiqí máraaqaa ira ainainannái faqa mináuqannai qinée ánaamuru Ánutuna ufa qímannimariafanaqa íriqa mi-maú fídaqa, ásauku mundírafa dadaaqinára firaqóo qifaaqa quqásee afeekaikámánde qímannimianaura. Qinée miqídaqa ámiqira fasaasa ufa ásauku mundíranara aiqáma ufatia qímannimiqa Yeerusaree máqusa dínni Iririkumma máqusa dínni mi-qambaana saqanná máriasa aiqámausa qímannimimaree fífainídaqa.

²⁰ Ásauku mundírana áufakiana sía írimariasa kai qímannimiqa, qeeqá ufa moóna ufa ámuuaqa rusíanoora sáina sía írimariasa kai qímannimia, óoqai indaarú dóo qinée mi-iriramaú fídaqa. Mi-maú fídaqa tamummáqara fasiqa ufamáu fídee qídaqa.

²¹ Óoqai mi-tamummaqara fasiqána ufa minára maaqí qinoo máridanoo.

Sía minára qímannimusa miná qáfeefaranoo.

Sía írusa minára náaqoo írifaranoo.

Pauroofa Roomma máqusai firaree qímasee qímaqoo ufaa.

²²⁻²⁴ Qínée Pauroosa moómoo kari ínni Roomma máqusai fuanéerunanoo óosana óosana aináinirafa rafáaqafufaqa dóo maqee maa-saqá sáika taikásee moómoo aukuana ínnée iannai fuanée qímarunausa dóo maqee qúsasaa firaridaqa. Qínée Sipeena máqusai fidaqa ínni Roomma máqusanaasa faqa namummáqeeqa ínni faqa asasammásee marikámmásaanaqa ínnée Sipeena máqusai fuannána qíku áuqirana dadaaqiaqée qídaqa.

²⁵ Ínni maqúsai fuani qúnausa dóo maqee Yeerusaree máqusai fuanáura óonureeqa óonurandee áiqareeqa ínni maqúsai fuanáuranoo. Yeerusaree máqusai óoru fidaqa miqóo Ánutuna ufa írimariasa dadaaqianáura. ²⁶ Maseedoonia máqa maaqakinaasa faqa Kirisa máqa maaqakinaasa faqa Yísuna ufa írimariasa náriqa munnimma aiqámausa rúaummásafaqa Yeerusarenni Ánutuna ufa írimarusa aináina náránara sárauirausa mi-munnimmána nímiraree qímasee qínísaa saafaqa máree óoru firarammidaqa. ²⁷ Maseedoonia máqa maaqaki máriasa faqa Kirisa máqa maaqaki máriasa faqa náriqá kai rúaummásée Yeerusaree máqusanaasa nímiraree qídaqa, sía qínéefau qiqau. Indaarú Yuda máqannaasa nári innaarúinai fíra ámiqira ufa Yísuna ufara ánaamuru náida nimisoonara mi-aikána nárinoo márína mi-aikána tatíqa maqásaa ámiqi ámiqira ainainara munnimma nímifaranoo. Ánaamuru máriasa miqíafaana andeeqára oosana máridanoo.

²⁸ Qínée maaqóoqaraasa suqúseeqa nímira munnimma máreeqa Yeerusaree máqannaasa aiqáma uqanna munnimma nimiséeqa óorurandeeqa ínni Roomma máqannaa faqa qumu márídaqa asasídaqa ámiqidaqa márianaura, dóo marikíqa Sipeena máqa maaqaki óonuree misá faqa Yísunara qímannimianauranoo. ²⁹ Qínée ínni Roomma máqannaa iannai óonuree maa-ainainnára íridaqa. Qínée ásauku mundírana afaaqóoqa qíranasaa fidaqa miná ámiqi ámiqirana ínni nímianaura.

³⁰ Óo qíní qíkaqaafasaa qínée Pauroosa afeekaikámasee ínni qímannimidaqa. Ínnée qíníara Ánutufinnai innaaru qíranannai qíní dadaaqiaqa, Ínneeqa nímuqusa óokiari afeekaikámánde qíníara innaaruqiaqa. Ínnée faqa qínée faqa ásauku mundírafa Yísufa maasá karaambáiq minásaa atooqáfi márúnausa márídaqa minára irisée qíníara innaaru qiaqa. Ánutuna náaquqara andeeqara maraquana fannoo naríara náriara nímuqusirana maasá firaqóo qímuna ínnée minára faqa iriséeqa qíníara innaaru qiaqa.

³¹ Qínée maindári Yeerusarenni óoruree misá nímiraree qia múnnimmana nímianaqa Ánutuna ufa írimariasa minára asasiaqéera innaaru qiaqa. Miqóo Yeerusarenni qínée márianaqa ínnée Ánutunara innaaru qímaqimaqáqa Yeerusarenni máriasa Ánutuna ufa sía írimariasa qíní dárírammidammia. Ínnée misára innaaru qiaqa qíní sía dárúaqee innaaru qiaqa. ³² Qínée Yeerusaree máqusaindari ámiqimandee óorurandee qumuráananoo Ánutufa qínnanara ínni Roomma máqannaasa faqa káqikaqóo idooámaseeqa asasammáseeqa áiqaree fuanáura. ³³ Ánutufa maasá asooára óosana fannoo ínni aiqáma Roomma máqannaa faqa máríani. Kúqaa.

Pauroofa narí áqoondiuqa nímандаidanoo.

16 Óo qíní qíqoondiuqa Roomma máqusai máriasa ánaasee moó fannoo Keenakareea máqusai Yísuna ufa írimariasa dadaaqímari anaaseefa maasá nisookífa miná áuqu Fooeebee námmarífa qúsasaa ínnée iannai Roomma máqu-

sai fúannoo. ²Mifá andeeqára ánaasee márinoo óonurainaqá ínnée Ánutuna faiqi námu naanna rámassee karaambáiqá ufa írimari anaasee fee qímasee ámiqimandee qumáree rakísidaqa mi-anaaseefá moo áinaina ummaara moo bísinisa Roomma máqusai áuqainaqá ínnée káqi dadaaqiaqa. Mi-anaaseefá moómoo fásiqa ánaasee dadaaqírafa qiní faqa dadaaqírafa qíqoondi márídanoo.

³⁻⁴Ínni Roomma máqusai mária fasiqa anaaseeqandá, ánaasee áuqu Pirisikaa námmarifa márídanoo afaaqi áuqu Akuiraa mi-qafaqíqandá qiní dadaaqírana nári kúqiranara paasóosamandee moómoo kari nímeekearanaki fídaqa qiní dadaaqímari-asa márídaqa, ásauku mundírana Yísuna aináinirana dadaaqi máríaqanda márídaqa. Sía qiní kai dadaaqímariqanda aiqáma ánaamuru Yísuna ufara suqúfi qímariasa misá faqa dadaaqímariqanda máríanara misá faqa qínée faqa miqandára dúfi dúfi qídaqa. Qínée maa-pasánaki mi-qafaqísa nímandaida.

⁵Mi-qafaqísa máaqaki Yísuna ufara suqúfi qímariasa amaana máqa sía márínara suqúfida qímariasa misá faqa maa-pasánaki nímandaidaqa. Qiní qifaaqasáa qíqoondi áuqu Eepaeeneetusafa aiqáma Asia máqannaakina indaarú ásauku mundírana áqoondikufa, qínée maa-pasánaki miná faqa ámandaidaqa.

⁶Moo ánaasee áuqu Maria námmarifa (sía Yísuna ánoofau miná amaráfa) firaaqóo ínni Roomma máqusanaasara kadáapirufa márídanoo qínée miná faqa ámandaidaqa.

⁷Qiní máqannaa Yuda máqannaa fásiqa ánaasee qiní faqa karabúsaki máruqanda núqu Andaroonikusafa faqa Iunia námmarifa faqa mi-qafaqísa náaree Yísuna saqáriki máruqanda márídaqa qínée ínnaaqianna. Yísufa niqíqoo fásiqausa ámiqimandee miqandára íri maríqau. Qínée miqandára faqa maa-pasánaki nímandaidaqa.

⁸Qiní qifaaqasáa qíqoondi moo áuqu Ampariatusafa mifá faqa maasá faqa karaambáiqá ufaki maasá faqa moodáanaki máriuufa ínni faqa márifaqa miná faqa maa-akaránakiqari ámandaidaqa.

⁹Ásauku mundírana aináiniranakina maasá faqa moodáanaki máriuufa. Urabanusana faqa ínni faqa márína ámandaidaqa, Qiní qifaaqasáa qíqoondi moó áuqu Sarakisafa ínni faqa márína ámandaidaqa.

¹⁰Apeeresana faqa ámandaidaqa, mifá áukuana áukuana ásauku mundíranasaa atooqáfinoo miná aináinirana faakánaikirafa márifa. Aristoooburusana faqa miná áiku ásauku faqa nímandaidaqa.

¹¹Qiní qíqoónna Yuda máqannaa Eeroodioonana miná faqa ámandaidaqa. Narakisúsána narí áiku ásaukukiqari Yísuna ufa íri maríasa nímandaidaqa.

¹²Ánaasee qaaraqánda ásauku mundírana aináiniranaki máru ánaaseeqanda núqu Tirifae námmarifa faqa Tirifoosa námmarifa faqa miqandá faqa nímandaidaqa. Ánaasee moó qiní qifaaqasáa qíqoondi Karaambáiqá saika firaaqóo uqanna máree marífa miná áuqu Peerasisa námmarina faqa ámandaidaqa.

¹³Karaambáiqá saikáki máríasakiqari ámiqirafa miná áuqu Rufusáfa miná ánoofa faqa qínée faqa miná ámaakuara foora márunnanara miqandá qísanoosara nímandaidaqa.

¹⁴Maa-fasiqa namúsa núqu raanáura. Asinakaritusafa faqa Fareekoonafa faqa Qeerameesafa faqa Pataroobasafa faqa Qeeramasafa faqa minamúsa faqa aiqáma Yísuna ufa írimariasa faqa misá nímandaidaqa.

¹⁵ Firoorookusáfa faqa Iuriafa faqa Neereeusafa narí ásookisandiri faqa Oorimpasáfa faqa aiqáma Ánutuna ufa írimariasfa faqa misá faqa máriasfa faqa nímандаidaqa.

¹⁶ Ínnee suqídaqa naríara naríara níkaqafasara foora narí sukukée narí sukukée iaqa. Aiqáma maqúsa maqusa ásauku mundírana ufara suqúfi qímariasfa misá faqa ínni Roomma máqannaa nímандаidaqa.

Akaqáusa rainée máriasfa mi-ufánara eeráiriaqa.

¹⁷ Óo qiní qíkaqaafasauqa qeeqá qímuqusa óokiqara afeekaikámandee ínni qímannimidaqa. Akaqáusa rainára ufa óosana aréemarisara eeráiriaqa. Misá Yísuna saqárikí maríasfa akaqáusa kurídi nímaqaidaqa ínnee mároo andeeqara ufana ateeekáidaqa, misára rufíasee nínai máriaqa. ¹⁸ Miqí maríasfa sífa maasá karaambáiqfa ásauku mundírana aináinau ídau, misá narí nídimari mandáinainara kai randáida íridaqa. Misá narí nimaníra ufannái faqa narí nífaurunnai kai susúmannimaqaranannái faqa ámiqira fasiqa anaasee íriranara unéemaana qídaqa. ¹⁹ Aiqáma máqannaasfa ínni Roomma máqannaasara íridaqa ínnee Yísunasaa atooáqa márianara írimarifaqa qinée faqa íridaqa asasídaqa. Qinée ínniara óosana óosana ámiqira oosana akoofásauqa máriaqee qídaqa, óosana óosana mandóosanara aamínaikiaqee qídaqa. ²⁰ Ánutufa maasá asooárana óosana faqaafa qúsasaa Sadannana ínni níku ámeemaanairá foora maréeqeenoo quqásee radámusaannoo. Karaambáiqfa Yísuna áfaarirafa ínni faqa máriannoo.

²¹ Maaqóo qiní faqa máriasfa narí nímandarana ínni nímidafa misá núqu Timotifa qiní moodáa ainainirana dadaaqí marífa ínni nímандаidanoo Rukiusáfa faqa Iasoonáfa faqa Soosipateeráfa faqa misá aiqámausa qiní maqannaa Yuda máqannaa máriasfa misá faqa ínni nímандаidaqa.

²² Qinée Teeratusáusa Pauroona óokinaana íridaqa maa-pasána ákara rímarunausa máridaqa, maqee qinée faqa Yísuna ufa írimarunausa máridaqa ínni nímандаidaqa.

²³ Yísuna ufara suqúfi qímariasfa Kaiusana máaqaki maqee maqee súqidaqa, qinée Pauroosa faqa miná máaqaki márunanoo mi-fasiqáfa Kaiusafa ínni Roomma máqannaasfa nímандаidanoo. Qeeqá maqee márunna maqúsanaasa munnimma kansóora munnimma rakísimarífa miná áuqu Eerasatusafa faqa maasá qíkaqaafasaa Kuaratusafa faqa ínni nímандаidaqa. ²⁴ Maasá karaambáiqfa ásauku mundírafa Yísufa miná áfaarinoo káqi nímira oosana ínni aiqámausa faqa máriani.

Ufáti taikárufa

²⁵ Dóo maasá Ánutuna aréenarana ámia, Óoqai óosana aróonakiqari kukéeqara ánoona ufa Isaraee máqannaasfa faqa ánaamuru máqannaasfa faqa Ánutufa asumu máriranaki quqáaninna ufana kukéeqanoo máriufa maqee Yísunaki koorooínnoo máridanoo. Mi-kooroo ira ufáfa ínni Yísuna saqárikí máriana minakí ínni amaná mapukú nimaqáannoo. Ámiqira fasaasa ufa ásauku mundírana Yísunara qinée qímannimiqa núnnana, ínni Yísuna saqárikirana mi-ufánasaa mundínoo máridanoo. Amaná Ánutufa ínni Yísunaki saqárikirana mapukúsee quqánnisáano. ²⁶ Óoqai mi-kukeeqara anoona ufáfa maqee náaru náaru márira Ánutufa ufa qufanoo mi-kukeeqara ufáfa aiqámausákina akoosaqá kooroomáfifanoo márifaqa qáfaidaqa íridaqa. Ánutufa ufa qufanoo Yísufa sífa kambíqooqoo tamummára fásiquauqa Yísuna

aufakiana kooroo iqau. Maqee faqa aiqáma máqannaa qímannimiafaqa mi-ufánasaa írirafa rusífifaqa íridaqa eedóo qímasee mi-maú fuaqéera.

²⁷ Moodaa mári Ánutufa naríaraa aiqáma ainainara írimarifa, miná ásauku mundírana Yísunannai náaru náaru aréénarafa mináindi máriani. Kuqaa.

1 KOORINTI

Pauroofa Koorinti máqanna ákararumannimaqoo úfafa.

1 Qinée Pauroosa maa-pasána ákara rúmannimaqaidaqa Ánutufa narí íriranan-nai qiní maqásaa fasiqa dáaramáseenoo narí ásauku mundírana Yísufa niqiqoo fásiqausaki qiní quqáqoosa márídaqa maa-pasána ákara rúmannimaqaidaqa. Maasá qíkaqaafasaa Soosateeneesafa maa-pasánaki mifá faqa qinée faqa níanaindari ínni nímandaídaqa.

² Ínnee Koorinti máqusai Ánutuna ufara suqímariasa ákara rúmannimaqaidaqa Ánutufa ínniara narí áiku ásauku máriaqeera útaaqamáqaisa máriafanoo, ínnee miná ásauku mundírana Yísunasaa atooqáanara Ánutunaindi kámmiqa máriafanoo, Ánutufa narí faiqi námu máriaqeera narí innai fuaqéera ínni náareenoo, sía ínnee kai mináindi máriafanoo, aiqáma máqanaa maasá karaambáíqa ásauku mundírana Yísuna áaree maríasa misá faqa ínnee faqa mináindi máriafanoo. Yísufa misá faqa maasá faqa karaambáíqa márídanoo.

³ Maasá qíkoofa Ánutufa faqa maasá karaambáíqa ásauku mundírafa Yísufa faqa miqandá káqi áfaarirana faqa naundurá asooárana faqa ínni Koorinti máqannaasa nímiani.

Pauroofa Roomma máqannaasara dúfi dúfi qídanoo.

⁴ Ánutufa ínnee miná ásauku mundírana Yísuna saqárikianara narí áfaarirana ínni nímínoo. ⁵ Ínnee Yísunaki márianara Ánutufa óosana óosana ámiqira ufa qírana faqa óosana óosana ámiqira irirana faqa mi-ainainaqandá moómoo nímunara qinée Pauroosa minára íriqa qeeqá Ánutunara ínniara maqee maqee dúfi dúfi qídaq. ⁶⁻⁷ Ínnee maasá karaambáíqa ásauku mundírana Yísunara innaarúnaindaraafa kooroo íranara áfeesimáriafanoo ásauku mundírana ámiqi ámiqirana aufakiana ínni naunduráki mapukúsee márínara Ánutufa moómoo narí dadaaqí narí dadaaqírana akoofá-saikírana nímínu. ⁸ Ánutufa máq máriaqooqari ámiqimmandee rakísínoo fífi ínaqa sía kasaaqái kurídifaranoo taikára aukuana andeeqásee paqúrifaranoo. Miqúnara mi-karí maasá karaambáíqa ásauku mundírana Yísufa qúmira faasaana Ánutufa maasá niuqummásee moo áaqarana sía paqúriannoo.

⁹ Ánutufa ínniara narí ámaaku narí ásauku mundírana maasá karaambáíqa Yísuna faqa áqoondikiaqeera ínni náarée marífa márínara sía ínni níkaruqímasee kasaaqái minínnisaannoo ínnee minásaa nifaaqa quqéemariafa márídanoo.

Pauroofa misáki raiqáranara áaqée maríafanoo fee qinau.

¹⁰ Qíní qíkaqaafasaa Koorinti máqanna máriasa, maasá karaambáíqa ásauku mundírafa Yísufa ínni qímannimira saiká qímunara irisée ínni reendeenámandee kai qímannimidaqa, ínneeqa sía rainá rainída fúrufariaqee qímasee moodáa ufa qímasee moodáanaki máriaqa kúqaa uqanna moodáanaki máriasa márídaqa moodáa irirana faqa moodáannai fírana faqa máriaqa. ¹¹ Moo ánaasee áuqu Karooeena námmar-ifa miná áiku ásauku ínnikina mandá ainaina, raiqára ainaina qáfamasee akooqóo qímaqimíafaqa íriqa.

¹² Misá akooqóo qímaqimiafaqa dóo qinée akooqóo ínni qímannimianauro. Ínniki náadu náadu mooná ufa íriqa mooná ufa íriqa ufa moó qímariana qámbaanai raiqárafa áaqarafa máridanoo. Moó fannoo qinée Pauroona áiku ásauku márúnausee qiafanoo moó fannoo qinée Apooroosana áiku ásauku márúnausee qiafanoo moó fannoo Peetooroona áiku ásauku márúnausee qiafanoo moó fannoo ásauku mundírana áiku ásauku máridee qímasaida miqíra raiqára ufa áaqarafa máridanoo. ¹³ Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa ásauku mundírafa narí apata aukú moodáa moodáa máqaisee máridee sía aukáakinoo márúnara ínnée faqa sía rakéekaa iaqa. Qinée Pauroosée ínniara aunírira saqarisaa kúqi fee qíqáfana. Sía kúquafannanara sía qíní kíkiquusuaqa. Ínnée nammári máraqau qíní Pauroosa dúqusaa fee nammári mároosée máridee. Ásauku mundírana áuqusaa qímasee nammári mároonara miná áiku ásauku kai máriaqa.

¹⁴ Qinée sía ínnikina nammári moómoo rúmannaqiaqafana minára Ánutunara dúfi dúfi qídaqa. ¹⁵⁻¹⁶ Qinée Kirisipusana faqa Kaiusana faqa nammári rúmannaqiaafannana. Dóo dáaqoo írifafa Sateefanasana faqa narí áiku ásauku faqa ínamusá kai nammárikí keeqannimaqiaqafana. Akaqáusa faqee nammárikí keeqannimaqiafanee dóo maqee aunúsee sía íridaqa, minára sía moó fannoo qíníara áiku ásauku kámmambi nammári máreeunoo qifáranoo. ¹⁷ Ásauku mundírafa sía qíníara nammárikí keeqannimaqaannee qímasee diqíqéenoo ámiqira fasaasa ufa qímannimiannee qímasee qíní diqíqéenoo sía faiqí faiqí íriranamau qímannimiannee qínoofau qíní diqíqéenoofau. Qinée faiqí faiqí íriranamau qímannimiqa ásauku mundírafa auníriranasaa kúqu afeeka ufana uréeqanoo márína sía írifoora.

**Ánutuna írifafa áadumamaumbidanoo,
maqásaa fasiqa írifafa moomáu fídanoo.**

¹⁸ Ásauku mundírafa aunírira saqarisaa kúqu ufana kurídiranaki fímaríasa irisée fúrufarira ufa fée qídaqa. Maasá asumu máríranaki fímaríasa sía miqí qídaqa miufánara Ánutuna afeeka miufánara kai mári ifoo qídaqa. ¹⁹ Óoqai tamummáqara fasiqauqa minára maaqí qímasee ákara ríqau. Írirana faqaasa Ánutunara sía írimaría irirana qinée qeeqá Ánutusa kurídynnimaqaanaura. Aiqáma firaa irirana írimaríaasa aiqáma misá maa-maqánasaaqaraa írirana rukásaanauranoo.

Tamummáqarausa ufa óosana miqímínoo máridanoo. ²⁰ Qinée Pauroosa minára kafáa maaqí qídaqa. Írirana faqaasa íriranara minára náqi fee qianáuree. Úriqarara sukuraki kéeqee maríasara náqi fee qianáuree. Maa-maqa maaqánasaaqaraa ufa akoofásauqa íriranara náqi fee qianáuree. Misára maaqí qianáura, dóo Ánutufa óoqai uqannífiqaoofa kooroo ínoo máridanoo qímaqimínoo. Maa-maqa maaqánaki-naasa írifafa Ánutunara fúrufarirafa máridanoo.

²¹ Ánutufa narí firaa iriranaki máridanoo quándakinoo sía misá nári írirananai qíníara íriaqee qímaseenoo faiqí áuqu quqánau. Miqóoqari maasára Yísuna áufakiana qímannimifaqa, misá minára fúrufarira ufa qímaríafa, qímannimifaqa iriséeqa misá írirana minásaa rusímaríasa asumu márírana Ánutufa nímianífee qínau. ²² Yuda máqannaasa faiqí sía amana áuqaaqaa íra ainaina uqaqífiqasainaqa aní ufara kúqaa fee qírarée qímaríasa. Ánaamuru Kírisa máqannaasa firaa iriranakí-naa irirana qímaqimifaqa kúqaa fee qianáuranoo. ²³ Maasá sía mi-maqannaaqandá naanna ráidaqa, maasá ásauku mundírafa aunírira saqarisaa kúqunara minára kai

qímannimíafaqa Yuda máqannaasa miná irisée áanoo qíafaqa ánaamuru irisée fúrufarira úfee qímaríafanoo. ²⁴ Ánutufa útaaqamánmímaqáisa mi-ufána iriséeqa Yuda máqannaasakíqari faqa ánaamurukíqari faqa mi-ufánara ásauku mundírana kúqírafa Ánutuna fíraa írirana faqa miná úríqarara afeeka faqa márídanoo fee qídaqa.

²⁵ Anée Ánutuna írirana iriséenana minára fúrufarammí ifoo qínanoo Ánutuna mi-íriráfa faiqí írirana úrinaaqaranoo márídanoo. Anée Ánutuna moo áinainara sía afeeka ainainámmífoo qínanoo Ánutuna mi-sia afeeka ainaináfa faiqí afeeka úrinaaqaranoo márídanoo.

²⁶ Óo Koorinti máqannaasa, maanára náaqooki íriafa inni Ánutufa náaroo áukuanna Yísuna saqárikú aukuanafa innée mi-karí írirana faqaasa moómoosee máríqee iqau. Faiqí faiqí írirana faqáasa sía moómoo inniki máríqau. Faiqí faiqí afeeka faqáasa sía moómoo inniki máríqau, sía faiqí úríqararasa moómoo inniki máríqau. ²⁷ Ánutufa faiqí faiqí írirana faqaasa nísauríranakí quqáannee qímasee misákiafa fúrufarí maríasee qímaríasa Ánutufa mi-furufaríra fasiqa anaaseesára faqa nári írirana faqa qumáreenoo minára qíní ámiqíra írirana faqaasee qídanoo. Ánutufa maqásaaqaraa afeeka faqaasa nísaurúaqee qímasee faiqí faiqí akaqásusara sía afeekée qímaríasa Ánutufa mi-sia afeeka fasiqa anaaseesá faqa nári írirana námufafa qumáreenoo minára qíní afeeka faqáasee qínau. ²⁸ Ánutufa faiqí faiqí úríqarara fasiqa anaasee fee qímaríasa kurí dianífeera misá níkoóqee maría fasiqa anaaseesee qímaríasa faqa misá fídiaqaa ímaría fasiqa anaaseesee qímaríasa faqa nári írirana námufafa misákinaana naríara rusandeesámumasee qumáreenoo úríqarara ainainee qídanoo. ²⁹ Míqúnara sía faiqí moó fannoo Ánutuna óorisaa narí írirana amooqíannoo.

³⁰⁻³¹ Ánutufa inni maréeqeenoo ásauku mundírana Yísunasaa atooqáseenoo ásauku mundírana qumáreenoo maasá íriranee qímaseenoo maasá maréeqeenoo narí andeqáranakí qíseenoo narí áiku ásauku uqannáikammaqímaaqeenoo maasá mandá áinainakinaana idukúqisoofafa márúnnanara maasá tamummáqara fasiqa ufamáu kai fuannánara minára maaqí qímasee mífá ákararínau.

Faiqí moó fannoo nána ainainaree moo áinaina amooqíanáree qímasee sía narí amooqírana uqéeraani karaambáiqara kai amooqíani.

Ásauku mundírafa auníríranasaa kúqunara minára kai qímannimínau.

2 Óo qíní qíkaqaafasaaúqa qínée Pauroosa Koorinti máqusai óonuree Ánutuna ánoona ufa sía óoqai írirana faqaasa ufannái faqa sía úríqarara írirannai faqa qímannimíqíafana. ² Qínée qeeqá maaqí qímasee qímíríqa, qínée Koorinti máqannaasa qímannimídaqa qeeqá írirana aunísee ásauku mundírana Yísunara kai qímannimíanaura, mífá auníríranasaa kúqunara fíraaqóo qímannimíanauree qíqa. ³⁻⁴ Qínée minára iriséeqa innée iannái óonureeqa qeeqá ummooqúkíranara iriséeqa máparaa ídaqa dáindirí rée marínaqa sía faiqí faiqí írirana faqaasa ufa faqa náufakiana faqa Yísunara qímannimíafannana. Qímannimí maríafananoo Ánutuna maraquna afeeka fannoo ámiqímasee qíní ufa ánoona uqannífiqanau. ⁵ Innée minára íriqa innéeqa Yísuna saqárikíranara sía írirana faqaasa íriranasaa fau mundínoo márínau. Ánutuna afeekasáa mundínoo márídanoo.

Ánutuna maraquna fannoo Pauroona dadaaqufanoo qímanniminau.

⁶Qinée sía faiqí írirana marasée aiqámausa qímannimidaqa, akaqáusa Ánutuna firaqóo mapukúsee írimariasa kúqaa qinée írira ufa misá qímannimidaqa. Sía maa-maqánasaaqaraasa íriranau misá qímannimidau, sía maa-maqánasaa rakísimari afeekáusa íriranau qímannimidau dóo misá afeeka taikáidanoo. ⁷Qinée qímannimi marunna írirafa Ánutuna óoqai kukéeqara írirana innaarúnai asumu ními-marina qímannimidaqa mi-írirána faiqí sía nífu qáfaafa. Maa-maqa maaqáfa sía máru kamuqoo Ánutufa mi-írirána útaaqamáseenoo minánnai maasá narí aréenaranaki innaarúna ququsaki kéeqaaqeera útaaqanau. Qinée mi-írirána misá qímannimidaqa. ⁸Óoqai maa-maqa maaqánasaa rakísiraua sía mi-írirána íriqau. Íriqau innaarúna aréenaranakinaa karaambáiqua sía qumáreefau aunírira saqarisaa árini. ⁹Óoqai tamummáqara fasiqa minára maaqí qímasee ákara rínau.

Faiqí sía qáfee maru ainainnara sía íri maru ainainnara sía faiqí móo fannoo minára kambíqaannoo fee qímaru ainainnara, miqíra ainaina kai Ánutufa deedaqam-máseenoo naríara rímariasa kai nímiannoo.

¹⁰Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Maasá ínni sáimbaqa Roomma máqanaasa námufaqa Ánutufa narí maraqunannai narí óoqai kukéeqara írirana qíminau. Ánutuna maraquna fannoo aiqáma ainainnara randásee aikuqummásee qáfaidanoo. Sía akooqóo ainaina kai qáfaidanoo Ánutufa náaru kambíqaaninna kukéeqara ainaina farúmara foora unaurínoo márina miná faqa aikuqummásee írimarifa márúnara Ánutufa narí óoqai kukéeqaqoo írirana ínni sáimbaqa qíminau. ¹¹Faiqí naundurákinaa maraquna fannoo mi-fasiqána aundurákinaa írirana aiqáma íridanoo. Miqí kai ínoo Ánutuna maraquna fannoo Ánutuna aundurákinaa ainainnara aiqáma íridanoo. ¹²Ínni sáimbaqa sía maa-maqa maaqánasaaqaraa maraquna mároosa márídaqa. Ínni sáimbaqa Ánutufa niqiqoo máraquna mároosa márídaqa Ánutufa minánnai innaarúnai asumu máreemariana faqa minásaaqaraa naundurá adífaairana faqa níminau.

¹³Qinée minára irisée maaqí qímasee qímannimidaqa, maasá sía faiqí írirana uqannífiqee maría íriranau qímannimidau, Ánutuna maraquna maasá uqaqífiqoo ufana ínni qímannimidaqa. Maasá innaarúnaindaraa ainainnara Ánutuna maraquna mároo fasiqa anaaseesa qímannimidaqa mi-ufána kai ínni qímannimidaqa. ¹⁴Ánutuna maraquna síai fasiqa anaaseesa sía amana Ánutuna maraquna faiqí ánaasee dadaaqímari afeekana ními-marina sía amana máreefaranoo. Misá mi-ainainná qáfamaseeqa sía minára íridaqa fúrufara ainainnee qídaqa. Sía miná óosana íridaqa maraquna máree maríasa kai amaná miná óosana aikuqummáseeqa írifaranoo. ¹⁵Maraquna máree maría fasiqanaaseesa innaarúnaindaraa ufa aina aiqáma rainá rainá másee írimarifarano. Maraquna síaisa káiqeesea sía amana maraquna faqaasa máree maríana óosana írifaranoo. ¹⁶Óoqeenáa tamummaqara fasiqa minára maaqí qímasee ákara rínau.

Yáfee móo fannoo Karaambáiqua íriranakinaana íriannoo fee. Yáfee móo fannoo Karaambáiqua aamúaqira ufa amaná ámiannoo fee, sía amana móo fannoo miqíannoo.

Tamummáqara fasiqa ufara qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Sía moo fannoo amana aamúaqira ufa Ánutuna ámiannoo mifá ními-marifa márinnara. Maasá kai ásauku mundírana írirana dóo máreeqa.

Aiqámausa Ánutunaindi kai márídaqa.

3 Óo Koorinti máqannaasa qiní qíkaqaafasaa óoqai qinée ínni maqúsai mári-aafanausa, ínnée sía maraquna faqaasara foora faiqí faiqí íriranamau fímarufaqa qinée sía maraquna íriramau ínni qímannimiqaifana. Ínni írirafa maa-maqa maaqá-nasaaqaraa írirafa ínniki márínara Yísuna saqárikiranaki ínnée sía faiqíara foora máríafanoo faiqí ánaaqiara foora aamína máríafanoo. ² Ínnée sía faiqíara foora máríafanoo faiqí ánaaqiara írirana fooqáasa márufaqa qinée sía nárana uqanna nímiqui-afana náammara foora ínni nímiquafana, ínnée nárana uqanna sía amanaíkufaqa nínúqiafana. Dóo maqee áukuana faqa sía amana ínnée nárana náaqaa ínoo márí-danoo. ³ Ínnée maa-maqa maaqánasaaqaraasa naanna rée maríasa áaqaida miqí-marífanoo, ínnée naríara naríara rairai qídaqa ufa rainée máríannáí maa-maqa maaqánasaaqaraasa naanna rée maríana áaqarafa kooroo ídanoo. ⁴ Ínnikiqari Koor-inti máqusanaa Yísuna ufara suqímaríasakiqari moó fannoo qinée Pauroona áiku ásauku márída miná ufamau fída fee qídanoo kafáa moó fannoo qinée Apooroosana áiku ásauku márída miná ufamau fídee qímasaida áaqaida miqí qímaríafanoo sía fee mi-oosanáfa ínnikina maqásaaqaraasa naanna rée maríana kooroo ídanoo fee. Dóo kooroo ídanoo.

⁵ Apooroosa faqa Pauroosa faqa maaqandá úriqararaqandee márídee sía úriqararaqanda márísa márídaqa. Maaqandá fífau Ánutuna aináinira fasiqaqara kai márídaqa, ínni rarisámeeqee Yísuna saqárikiranaki quqée maríaqanda kai márídaqa. Maaqandá karaambáíqa saiká áadu áadu nímimarunnaqanda kai márídaqa.

⁶ Qinée Koorinti máqusai ínni íriranaki qaqqammara foora aaqásaafricanoo Apooroosafa anirée nammáriara foora adíasoofanoo Ánutufa kambíqarana áminau. ⁷ Aaqée mari fasiqafa faqa nammári adíee mari fasiqafa faqa kái fífau márídanoo, Ánutufa kambíqarana ámufa mífá ánoona márídanoo.

⁸⁻⁹ Aaqée mari fasiqana saiká faqa nammári adíee marí fasiqana saiká faqa amana amana kái márídanoo. Ánutufa náadu náadu narí aináini marína ákiaqara feefaurú kásooqaqee nímiannoo. Maaqandá moodáanaki Ánutuna aináiniranaki márídaqa aináinidaqa ínnée áfuqa qámbaanai Ánutuna aináinirafa máríafanoo. Qinée Pau-roosa moo áinaina kíkiqa úsuanaura, ínnée Koorinti máqannaasa Ánutuna máaqa máríafanoo. ¹⁰ Ánutufa máaqa usakée maría iriranna qiní qímusa márídaqa máaqa usakárana akoofása qinée faakána faqa máaqa atuna faqa arusáunanoo moó fan-noo asáanidanoo. Qinée andeeqásee máaqa atuna arusáunanoo moó fannoo sía fí-fau máaqa asáaniannoo andeeqée mari fasiqafa íreedaa ámiqimaseenoo kai máaqa asáaniannoo. ¹¹ Ánutufa narí ásauku mundírana Yísuna dóo moodáa faakana narí máaqaki rakíqeenoo, sía amana moo fáakana rákiarafa máriannoo dóo mífá kai máríannoo. ¹² Óosana óosana máaqa usakée maríasara foora márídaqa akaqáusa ámiqimasee faiqí ánaasee dadaaqídaqa mapukú nímaqaidaqa, akaqáusa sía ámiqi-masee mapukú nímaqaidaqa moó fannoo kóora fooqáa íranannai máaqa ásaan-imarifa ámiqirafa máaqa ásaanimarifa márídanoo, moó fannoo miná óorudupi-rana siruáannai máaqa ásaanimarifa márídanoo. Moó fannoo miná óorudupirana firaa munnimma áqimaria ooníannai ásaanimarifa márídanoo. Moó fannoo miná óorudupirana saqárinnaí ásaanimarifa márídanoo. Moó fannoo miná óorudupi-rafa eeféedannai máaqa ásaanimarifa márídanoo. Moó fannoo misá óorudupi-rafa fíáarúnnai máaqa ásaanimarifa márídanoo. Ínni Koorinti máqanna Yísunara

qímannimiqa máaqa atuna rakíqannimaqaannee qíafanausa máriafanoo máaqa ásaana ímariasara qúnnana misá miqóoqari ínnikina ookáamandee máaqa ásaana foora moó faqa moó faqa qídaqa. ¹³ Ásauku mundírafa qúmuainna aukuanai máaqa ásaanira óosana aiqámausa nífusaa kooroo íannoo. Mi-faasaannána Ánutuna idá fannoo aiqáma fasiqa aináinirana qámafinoo kooroo íannoo. Mi-idáfa aiqámausa aináinirana amanamándainanoo miná ánoona kooroo íannoo. ¹⁴ Faiqí moó fannoo máaqa atunasáa ookáamandee usakée marína idá sía qáma taikásainanoo Ánut- ufa miná qáfamaseenoo mi-fasiqánara ámiqimmandee usakée foo qímasee feefaurú ámiannoo. ¹⁵ Faiqí moó fannoo mandáinainannai usakée marína, idá qáma taiká- sainanoo sía feefaurú ámiannoo. Mi-fasiqáfa mifá káqisámu innaarunai asumu mári- ranaki fúannoo máaqakiqari ráudamakinoo idáuru ánaaqi aináina sía úqirafa káqi sandáannoo.

¹⁶ Ínnee maaná íridee sía fee íridee ínnee Yísuna ufara suqímariasa Ánutuna amaana máqara foora máriafanoo, Ánutuna maraquna fannoo narí máaqara foora ínniki máridanoo. ¹⁷ Moó fannoo Yísuna ufa suqímarinanaki misá raiqára úfee óosana óosana mandá ufa níminaaq raindáanifánoo Ánutuna máaqara foora rapée ínanoo Ánutufa mi-fasiqána kurídisaannoo. Ánutuna amaana máqa náaquqarafa ánukarafa máridanoo ínnee misá mi-maqáfa máriafanoo.

¹⁸ Sía moó fannoo narí narí ákaru qíannoo. Ínniki moó fannoo naríara maqásaa fasiqaki írirana faqasee qímarifa narí maqásaa írirana amooídanoo sía ánoona írirana fáifa, mi-fasiqáfa naríara uréeqafinoo reendenámafinanoo miqóo amaná ánoona írirana óosana áraannoo. ¹⁹ Maqásaa fasiqauqa íriranee qímariana Ánut- ufa minára fúrufara qídammiafoo qídanoo. Óoqeenáa tamummaqara fasiqa minára maaqí qímasee ákara rínau.

Ánutufa írirana faqaasa qumáree nári firaa íriranaki ufaanakíara foora náridanoo.

²⁰ Tamummáqarafa moó fannoo minára maaqí qímasee ákara rínau.

Karaambáiq fafau írirana faqaasa íriranara fífau ainaina máridanoo fee qídanoo.

²¹⁻²³ Ínnee Koorinti máqannaasa minára irisée sía moó fannoo faiqí íri- rafa áfeekainainara irisée amooqíannoo. Ínnee Koorinti máqanna Yísuna ufara suqímariasa káaqa rakéekaamásee akaqáusa Pauroosanaindifée qídaqa akaqáusa Apooroosainai fee qídaqa akaqáusa Peetooroonaini fee qídaqa áaqaida miqí qí- mariafanoo. Ínnee sía misáindi máriafanoo misá ínnindi máridaqa. Aiqaama maa- ainainná ínni dadaaqí marí ainainausa máridanoo. Pauroona faqa Apooroosana faqa Peetooroona faqa maa-maqa maaqáfa faqa káqi márirana faqa kúqirana faqa maqee máriana faqa náaru márinna faqa aiqáma maa-ainaináusa ínni dadaaqí marí ainainausa máridaqa ínnee ásauku mundíranaindi máriafanoo kafáa ásauku mundírafa Ánutunaindi máridanoo. Ínnee minára irisée fífau ámmuqundari qídaqa Pauroonaindi fee Apooroosainai fee Peetooroonaindi fee qímariafanoo Ánutu- naindi máridammia.

Pauroofa naríara ásauku mundírana aináinira fasiqee qínau.

4 Ínnee Koorinti máqannaasa maasára maaqí qiaqa. Ásauku mundírafa Yísufa maasá miná aináinira faiqiuqa Ánutuna óoqai kukéeqara ánoona ufara rakísi- aqee qímaqoosa máridaqa. ² Aináina faqaafa narí aináinasaa rakísi marí fasiqa- nara akooqóo andeeqára fasiqa kái máraannoo. Narí aináinasaa ámiqimasee rakísi marína kai narí ufa írimari faiqíná kai mara quqáannoo. (Qinée Pauroosa Ánu-

tuna rakísira faiqiara foora márídaqa. Qínée ínniki aináinídaqa qeeqá írirana qeeqá úriqararasaa rusísee ínniki aináini máriqíafana.)

³Qínée ínniki aináini marunaqa ínnée qíní aináinirana amanífaqa sía ínni qimaníranara írianaura úriqararafa Ánutuna ufa kái írianaura maqásaa fasiqa moó fannoo íriranannai qíní aináinirana amanífaqa qeeqá úriqararana miná ufara kái írianaura. Qínée qeeqá faqa qeeqá aináinirana andeeqáida fee sía fee andeeqáida fee qímasee sía qeeqá írirana írianaura qíní aináinirana andeeqée mari uriqararafa kái miná írirana kái írianaura. ⁴Ínnée qíníara qiafanoo qíqá dáakirafa sía ummaara dárífaqa káqimbídaqa. Qíní dáakirafa qíní dárínoo fee sía fee dárínoo sía qíníara andeeqára ainainira fee qídanoofau Karaambáiqua mífá kai qíní saikára íridanoo ufa qíannoo. ⁵Ínnée minára irisée sía maasára kasaaqaíndari ufa qí-aqa. Karaambáiqua innaarúnaindari qúminna faasaaná kai taikára ufa qímannimirafa máriannoo. Mi-karí karaambáiqua sía óoqai akooqóo máriu irirana kukéeqara írirana óosana óosana írirana minakínaana uqéereeqeenoo aiqámausa nífusaa kooroomán-nimaqaannoo. Aiqáma fasiqa anaasee naundurákinaa óosana áuqeefandiannana deedaqírana akooqóo aiqámausa nífusaa mara quqásainaqa qáfeefaranoo. Mi-karí aiqáma fasiqa anaasee nári maqásaa andeeqára nírana márírana amana kái Ánutuna amooqírana máreefaranoo. Mi-karí Ánutufa maasá saiká óosana aikuqum-másee minára ufa qíannoo. Maasá miná ufamáu fímariafanausa márunnanara ínnée sía ufannái maasá saiká kasaaqaíndari áruaqa.

⁶Óo qíní qíkaqaafasaa máriasa ínnée aiqámausa andeeqásee Ánutuna ákara ufamau fuaqée qímasee Apooroosasandiri maaqandá kíkikususee qímannimiaqeera maaqandá qímannimíranara qíqa. Ánutuna ufa ínni indaarúnnikamma nímaqee maríasara sía moorá ámiqira fee qímasee moorá mandá fee qímasee rairaiqíafa sía miqíafa. ⁷Ínniki akaqáusa náriara úriqararausee qímariana únna qímaríasa máríafanoo. Yáfee mi-uriqararána níminoo fee, Ínniki márí ainainna aiqáma Ánutufa kai níminau. Ínnée minára íriaqa, náqaa fee qífaqée qeeqá kai máraafanausa fíraaqóo úriqaraqa márídee qídee. Ánutufá kai aiqáma ainaina níminau.

⁸Ínnée Koorinti máqannaasa únna qímasee aiqáma ainaina máraafanausee qímariafanoo, ínnée ínneqara únna qímasee aináina faqaasee qímariafanoo, dóo ínnée únna qímasee karaambáiqara foora máríafaqa maasá sía. Ínnée Koorinti máqannaasa karaambáiqua máríafaana. Ínnée kúqaa karaambáiqua máríafaqu maasá maqee mandáinainaki márunnana taikáseefau ínni faqa kúqaa karaambáiquaikiqi márini.

⁹Maasá Yísufa níqiqoo fásiquasa Ánutufa uréeqarana nimíqoosámmia foo qímasee qeeqá kai óonu máfi íridaqa nimíqáifaqa maasá minakí márídaqa. Maasá namuqáa nísaukukíara foora máríanaqa aiqámausa faiqí faqa qangíroo faqa nífusaa ataasá átaasa qídaqa dárífindínausa miqírausa maasá márídaqa. ¹⁰Maasá níqiqoo fásiquasa ásauku mundírana ufasáara fúrufarirausee qímariafaqa ínnée Koorinti máqanna Yísuna ufara suqímaríasa ásauku mundírana ufakína ínnée ínneqara írirana faqaasee qímariafanoo. Maasá Yísuna ufa qímannimi marunausa kudoosaápeera foora únna ínnée nímdaanai qídaqa afeeka máríafanoo. Maasá faiqí nífusaa fídiaqaa ímaríasara foora márídaqa ínnée misá nífusaa úriqararaura máríafanoo. ¹¹Maasá Yísufa níqiqoo fásiquasa óoqai faqa maqee márunnana faqa dáara ráidanoo nammáriara sía amanaikídanoo maasá mandá qámunna rakéekaa írana afísídaqa, misá maqee maqee unnaanásamu óonisamu sámusamu maasá dárídaqa maasá máaqa síaisa káqi maqúsamau faiqaqá nídaqa. ¹²Maasá qeeqá

kadáapiriranannai tooqaamu dárírananai minánnai aináinamasee náidaqa. Faiqi maasá díquraraafaqa maasá ámiqi ámiqimmannimaqaidaqa. Misá mandáikamáqi-maqaafaqa maasá káqi kai miná máraqa fidaqa. ¹³ Misá mandúfa maasára qiafaqa maasá ámiqira ufa kai misá qímannimidaqa. Maasá maa-maqa maaqánakinaasa madaapeerá foora márídaqa óoqai miqíqa ániusa maqee faqa aiqáma máqannaasa madaapeé áqi maría madikara foora márísa márídaqa.

¹⁴ Qínée Pauroosa ínni Koorinti máqusanaasa sía nisaurírana nímiaqeera mi-ufána qímannimisee ákara rídaqa, qeeqá qímuqusa qeeqá faiqi námu máriaafaqa foora naamúa qidaqa. ¹⁵ Ínnee ásauku mundírana ufamau fidaqa ínni ufasáa rakísir-ausa fuki faakí qímaríasa núkudara foora máriaafaqa qínée moodáa ínni níkausara foora márídaqa. Óoqai indaarú qínée ámiqira fasaasa ufa máree anirée ínni Koorinti máqannaasa nímiafanaqa irisée ásauku mundírana Yísuna ufamau fímariafaqa miqíafannanara ínniqa níkausaikiqa márídaqa.

¹⁶ Qínée minára irisée qeeqá qímuqusa óokiari reendeenámandee ínni qímannimidaqa ínnee ínni níkausa qíní daanna raaqa. ¹⁷ Ínnee qíní daanna raanée qímasee Timootina aqíáananoo ínnee iannái fúannoo. Maaqandá karaambáiqá aináiniranaki márídaqa mifá qíní qímuqusa andeeqára qímaakuara foora márídanoo. Mifá ínnee iannái óonuree qíní fúka márírana ásauku mundírana Yísunaki márira óosana qímannimiannoo. Aiqáma maqusa maqusa nídaqa Yísuna ufa írimaríasa suqúsaida naamúaqímáqaafannana Timootifa mi-ufána ínni náaqoo áuqaannoo.

¹⁸ Ínnikiqari akaqáusa qíní Pauroosara sía kafáa maí anirée maasá qíqafaannoo qífoo qímasee nóori uqéerarausa nímariafanoo. ¹⁹ Karaambáiqá eedóo qínaqa ínnee iannái óonu nínafaanaura. Óonureeqa ínnikina nóori uqéeree maríasa sía misá náriara firaa ufa qínnanara óonu qáfaanaura misá áuqi maría ainainna kai márínaqa qáfaanaura. Ánutuna afeeka misáki márínaqa áuqeemarinna kai qáfaanaura Ánutuna afeeka sía misáki mári ifoo qídaqa. ²⁰ Ánutuna innaarúnai ququsaki fímariana maa-maqánasaa márírana sía fifau ufasáa mundínoo márídanoo Ánutuna afeeka dadaaqínnoo áuqíranasaa mundínoo márídanoo. ²¹ Óo Koorinti máqannaasa Yísuna ufa írimaríasa áaqeemariana ínneeqá kai íriaqa, unnaanásamuara foora úqirausee ánianaree ínniara qímuqúsirana faqa reendeénirana faqa miqandée úqirausee ánianaree. Ínneeqá kai irisée ínneeqá márírana andeeqásee máriaqa.

Yísuna ufara suqímarunakina mandóosana kambíqanau.

5 Óo Koorinti máqanna Yísuna ufara suqímaríasa ínni ufa moo íriqa firaa manda oosana ínniki márifa aamína maqannaasa firaaqóo mandóosana máree maríasa faqa sía máree maría óosana máreenoo ínniki Yísuna ufa írimaríasaki moó fanoo narí ánoona aqoónnana narí ákoona ánaaqa máreenoo. ² Mi-ainaináfa ínniki márifaqa náqi fee mándee nóori uqéerasee ínneeqa nifaqa amooqídee minára ínnee nisaurúqa, ínni naunduráki soofaarákinoo máríani, mi-fasiqána ínneeqáki-naana náqiraree káqi márídanoo, ínnee suqímaríanakiqari mi-fasiqána aqíqaaqa. ³ Qínée qeeqára qianáura kúqaa qínée moosáa níanai márída qíní maraquna ínni faqa márídanoo miqóo márifaqa karaambáiqá Yísuna áuqusaa dóo mandóosana márái fasiqana aqíqára ufa qíqa qínée ínni faqa márídaqara foora dóo aqíqára ufa qíqa.

⁴⁻⁵ Ínnee moodáanaki suqímarífanoo qíní maraquna faqa ínni sáimbaqa suqúanoo, Karaambáiqá Yísuna afeeka miqóo maasá faqa márínaqa ínnee mi-manda

fasiqána maréeqee ínni suqíranakiqari aqiqáifanoo mi-aiqaránannai Sadannana ámi-fanoo miná apata kurídananoo karaambáíqa qúminna faasaana miná aunduráki-naana kai asumu máraannoo.

⁶ Óo Koorinti máqusanaasa ínnée ínneeqara káaqa andeeqárausee qímasaida ínni nóori uqéerara óosana sía andeeqánnoo máridanoo. Ínnée maa-ooqeenaa ufána íri-daqa maaqímminoo máridanoo. Nárana moodáa qoo suqú quqásainanoo káqikaafa moodáa putaa ínanoo aiqámafa minásaaqaraana putaa íannoo. ⁷ Ínneeqákinaana mi-manda fasiqána maráqusaifanoo aiqáma andeeqánnoo máriani. Miqóo ínnée ámiqira naranara foora máriafa. Mi-manda fasiqána aqiqáranara qídaqa óoqai Mooseena áukuana áinnaaqarara qóomaqa márúna kíkiqususee sipsípa ánaaqi Ánu-tuna suqá ámisée náriqa ooruku fooqáa íra ainaina náriqa máaqakinaana aiqáma dóo maráquseeqa áinnaaqarara qoomáqa sakasée néemariqau. Dóo maqee mária áukuana ásauku mundírana aunírira saqarisaa sipsípa ánaaqiara foora dóo kuqá arusée Ánutuna amisaafanoo dóo maasá mandóosana taikáqiseenoo maasá mári-rana faqa andeeqá qiseenoo maasá putaaíra óosana taikáqisáifanoo áidaaqareenoo minára maasá áidaaqarara qoomáqa deedaqinóo márifoo qídaqa.

(Isaraee máqannaasa óoqai áinnaaqarara qóomaki ooruku síai feemu kai née-mariqau. Maasá ooruku moó maqee máridanoo misáindi moó marinau.)

⁸ Dóo maqee maasá áinnaaqarara qóomaqara foora suqúfi naannána suqúfi ooruku síai feemuara foora naanáura. Náranaki mári oorukufa mandá óosanara faqa faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuari ímariana faqa kíkiqusidanoo. Ooruku síai feemu kíkiqusumariafa Yísuna ufamáu fídaqa nisakadikí ikairí sía márirana faqa ánoona ufa qímariana faqa minára qídanoo. Maasá putaaíra óosana taikáqisoofaqa maqee ámiqira naranara foora putaaíra óosana faqa áaqara oosana faqa taikásee nisakadikí ikairí síaisa ánoona ufa qímariasaa naanna rámafi márianaura.

⁹ Qínée Pauroosa óoqai ínni Koorinti máqannaasa Yísuna ufara suqímarusa pása ákara rúmannimaqaafannana. Mi-pasánaki ínniara faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuari maríasa faqa sía áqoondikamannimaqararee qímasee misára eeráiri-aqee qímasee ákara rúmannimaqafiafana. ¹⁰ Ínnée akaqáusa qiní mi-ufána irisée áaqaafanoo maqee qinée qíafannufana kafáa kooroo íanáura. Ínnée Koorinti máqu-sanaasaki sía Yísuna ufa írimariasaa kai máridaqa aamínauqaindi faqa moómoosa máridaqa. Qinée sía ínniara aamína fasiqa anaasee narí úmmuari narí úmmuariqa nímaria fasiqa anaaseeuqa faqa káaqa aináinara rímaria fasiqa anaaseesa faqa únna ufa qímasaida úmmuari maría fasiqa anaaseeuqa faqa túmunnai áuqi maría afaan-nára innaaruu qímaria fasiqanaaseeuqa faqa sía mi-aiqama ainainná máree maríasara eeráiriaqee qíqa, ínnée eeráiriani qínnana moómoosa maa-maqa maaqánasaa mári-anara fásauki fee quqoonasáa fee óoru atooqáfi foora. ¹¹ Sía qinée miqí qiqíafana maaqí qiqíafana. Ínniki moó fannoo naríara Yísuna ufa írimarinafa ínni níkaqaafasaa máridee qínafa faiqí ánaasee úmmuari marí fee káaqa aináinara rímarí fee túmunnai áuqira afaannara innaaruu qímari fee mandúfa qídanoo faiqí ánaasee níqi marí fee nammári námasee fúrufari marí fee únna qímasaida úmmuari marí fee miqíra fasiqa ánaaseera Yísuna ufa íri márianaki mária fasiqa anaaseesára eeráiridaqa misá faqa sía óoqu marifi nárana naaqa, misásaaqaraafa ínnisaa áqufuandoora.

¹²⁻¹³ Yísuna ufa sía írimariasaa áqoosai máriasaa sía nárira ufa qinée nímmianaura mi-saikáfa sía qiní saika máridanoo. Ánutufa kai misá nárira ufa nímiannoo. Ín-neeqá kai ínneeqa níkaqaafasaa kímariana Yísuna ufara suqímariasaa áaqaiqa ufa

nímirafa ínnindi máriannoo. Óoqai tamummáqara fasiqa moó fannoo minára maaqí qímasee ákara rínau.

Ínniqa suqíranakiqari mandóosana máree marína áaduma mara quqáaqee

qufaqa qínée Pauroosa minára ínniki mandóosana máree mari fasiqana aqiqaqéee qídaqa.

Yísuna ufa írimarusa káqiqee síaasinnai fímaríqau.

6 Ínnee Koorinti máqannaa Yísuna ufa írimaríasa ínneeqa níkaqaafasaa kímariana mara máree káiqee síaasinnai mara máree fímaríafanoo. Ínneeqákiqari aneenná ákaqaafasaa kímariannana faqa ufa rainéenana, Yísunara sía írimarinna síaasi finnai sía máree fúa, sía uqanna miqíafa áaqaida miqí maríafanoo. Ánutuna ufa írimaríasa kai miná andeeqáaqána.

² Kásooqaqee Yísufa qúmuaninna aukuaana maqee máriaqoo Ánutuna faiqi námu mi-aukuanná aiqáma maa-maqa maaqánakinaasa síaasiuqa márífaranoo sía fee minára ínnee íridee. Mi-aukuanná ínnee Yísuna ufa írimaríasa aiqáma maa-maqa maaqánasaaqaraasa áaqarana óosana óosana aaqarana andeeqánniséefaranoo, dóo maqee ínni ufa suqíranaki áaqarana marasáifaqa aiqáma maa-maqa maaqánasaaqaraasa andeeqánniséefandinausa máríafanoo ínneeqá kai amaná andeeqéefaranoo. ³ Mi-aukuanná maasá síaasa márídaqa qangiroo ufa faqa írianaura, sía fee ínnee minára íridee. Dóo maasá miqídaqa maqee márúnna aukuaana áaqarana marasáifaqa amaná írianaura. ⁴ Ínnee miqí maríana ínniki moó mandúfa kambíqafinaqa ínnee miná maréeqee áqoosai máríasa nímifaree. ⁵ Nisaurúafa, sía fee ínni Yísuna ufara suqíranaki moodáa ufa andeeqáarana akoofása márídanoo fee, ínniki márídanoo sía fee mi-fasiqáfa amaná ufa rainée maríaqanda ufa andeeqáannoo fee márídanoo amaná andeeqánniséefannoo. ⁶ Ínnee Yísuna ufara íri maríasa sía andeeqánniséefannoo, ínneeqa níkaqaafasaa kímariasa mara máree sía Ánutuna ufa íriasaki quqée maríafanoo áaqaida miqí maríafanoo.

⁷ Ínniki kóota ufa márínaqa káqi síaasinnai máree fímaríafa ínnee Yísuna ufamau fímariana mínasaaqari aikátamaki káqinni áqufuanara kooroo ídanoo. Yísuna ufa írimaríafa moó fanoo mandúfa áminana káqi íriaqaana Yísuna ufa moó fannoo írimaríafa aní aináina úmmuarinnana káqi minnísaaqaana. ⁸ Ínni sía andeeqásee márídaqa káqi máree maríafanoo narínni narínni áaqamannimaqee maríafanoo narínni narínni aináinamma úmmuaramásaidaqa síaasinnai máree fídaqa, ínnee káiqeesa miqímannimaqee márífanooofau mífá faqa áaqarafa márini, ínneeqa níkaqaafasaa kímariasa kai miqímmannimaqee maríafanoo fíraaqóo áaqaida miqímaríafanoo.

Mandóosana máree maríasa sía uqanna innaarúnai fífáranoo.

⁹⁻¹⁰ Ánutufa narí quqúsaki náaru márírana sía mandóosana máree maríasa nímiannoo sía fee ínnee minára íridee. Ínnee sía ínneeqa níkaruqímasee mandóosana máraqa nídaqa innaarúnai fíraree qiaqa. Dapi máraqa nua fasiqa anaaseesa faqa túmunnai áuqira afaannara innaaru qímariasa faqa mooná afaaqi ánaaqa narí úmmuari narí úmmuari maríasa faqa faiqí ánaasee aqoónna fasiqa anaasee áafeeqaidanoo mi-oosanná máree maríasa faqa aináina úmmuari maríasa faqa káaqa aináinara rímaríasa faqa nammári námasaida maqee maqee fúrufari máríasa faqa mandá ufa qímariasa faqa únna qímasaida úmmuari maríasa faqa mi-oosanáusa máraqa nuasá faqa sía uqanna Ánutuna innaarúna ququsaki kéeqeeffaranoo. ¹¹ Koor-

inti máqannaasa ínnée akaqáusa miqí marusa márufanoo ínni mi-manda ainaináfa dóo rukánoo márídanoo, nári nifaaqara Ánutuna ámídee qímariasa máriafanoo. Ásauku mundírafa Yísufa maasá karaambáiqá minásaa rusíranannai faqa Ánutuna náaquqara andeeqara maraqunannai faqa miqandánnai ínnée Ánutuna áfúsaa andeeqáranaki máriafanoo.

Ínni nifaaqa fannoo Ánutuna amooqíranaki andeeqáranaki máriani.

¹² Moó fannoo naríara maaqí qíannoo qínée amaná márídaqa aiqáma ainaina mandáinainee qímariana faqa amaná máraanaura, anée miqí qíanaqa qínée minára maaqí qídaqa kúqaa anée aiqáma ainaina máreennaranoo moómoo ainaina sía aní dadaaqíannoo aní kurídiannoo. Qínée qiqá írira faqa maaqí qímasee qímmirídaqa qínée akooqóo márída aiqáma ainaina amaná máraanauree qímmirídaqa qínée minára maaqí qianáura. Moo mándainaina fannoo qíní maréeqee narí márínaki quqáqisáifanoo mi-maraqunáfa dáakufuandoora ruffee sía miná máraanaura. ¹³ Faiqí moó fannoo ánaasee úmmuarianeera qímasee miná kíkíqa maaqí qímasee usúannoo nárana fannoo áranatumundí márídanoo. Kafáa árana fannoo náranaíndi márídanoo. Mi-ufána sáaqari mifá únna qímasee maaqí qímasee ookáa íannoo, ánaasee faiqíndi márifaqa káqi máraanauree qíannoo. Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa Ánutufa nárana faqa árananda faqa naríndi naríndi quqásoofa kásooqaqee miqandá kurídiannoo maasá faiqí qifaaqa sía úmmuariranaindi márídanoo Karaambáiqaindi andeeqáranaindi márídanoo kafáa karaambáiqá maasá qipatasáa rakísíqi-maqeenoo ámiqimmaqimaqidanoo andeeqára márírana nímimarífa márínara andeeqára oosana kai máraaqa.

¹⁴ Ánutufa narí afeekannái maasá karaambáiqá kúqíranakinaana uqéera quqóofa mifá kai maasá qifaaqa faqa kúqíranakinaana uqéera quqáaninnanara ínniqa nifaaqaki andeeqára óosana kai máraaqa.

¹⁵ Ínniqa nifaaqa ásauku mundírana afaaqa átiyuqa márídanoo. Amanée ásauku mundírana afaaqa áti maréeqee dapi máraqa nua ánaaseena afaaqasáa quqáanauree óo sía uqanna amana miqíanaura. ¹⁶ Faiqí moó fannoo narí afaaqa máreenoo dapi máraqa nua ánaasee finnai finanoo mi-fasiqána afaaqa fannoo mi-anaaseená afaaqandíri moodáanaki atooqáfuannoo. Óo ínnée sía minára írimariafanoo. Óo-qeenáa akara minára maaqí qímasee akooqóo qídanoo

Miqandá moodáa nifaaqaikámambi máruqanda márífaranoo.

¹⁷ Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa moó fannoo karaambáiqasaa apámambi márínafa karaambáiqá ámuqusandíri moodáanaki apáínoo máríannoo.

¹⁸ Faiqí ánaasee narúmmuari narúmmuariranara eeráiríiaqa. Moó fannoo óosana óosana mandáinaina márínafa mi-manda ainaináfa sía narí afaaqa mandáikammamaqáannoo. Faiqí moó fannoo moo ánaasee úmmuarinoo narí afaaqa uqanna mandáikammamaqidanoo. ¹⁹ Ínnée sía fee maanára írídee, ínnée dóo írimariafaqa qímannimídaqa ínni nifaaqa Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna amaana máqa miqírafa márídanoo. Ánutufa narí maraquna ínnikina quqásoofanoo márínara ínnée ínneeqa nifaaqa Ánutuna amooqíra máríranaki quqásaifanoo máriani. Ínni nifaaqa sía ínnindi márídanoo. ²⁰ Ánutunaindi máriafanoo. Mifá narí ámaakunnai firaa feefaurumásee ínni marasée naríara quqáqoosa máriafanoo minára ínnée ínniqa nifaaqa Ánutuna amooqíra máríranaki quqásaifanoo máriani.

Faiqí faqa anaasee faqa sía narí minnísee narí minnísee iaqa.

7 Ínnee Koorinti máqannaasa pásá ákara rúmasee óosana óosana ainaina qíníara irée maríafanoo. Maqee ínnee ákaraki irée maría ufana qínée ínniqa qímannimianaúra.

Ínneeqa faiqí ánaasee nimundáranara qiafaqa maaqí qímannimianaúra. Faiqí naríara adeedaana máridanoo andeeqárafa máriannoo. ² Kafáa miná átiki maaqí qianáúra. Faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuarirafa moómoo márinara aiqáma fasiqauqa nári nínáaqa máraaqa, aiqáma ánaaseeuqa nári nifaaqmaaka marasée andeeqásee máriaqa. ³ Afaaqi fannoo narí ánaaqa áidimarina ámiani miqíkai ínoo ánaasee fannoo narí afaaqi áidimarina ámiani. Aiqámaqara naríara naríara nídí-mari ainainna narí ámi narí ámi iaqa. ⁴ Ánaasee fannoo sía narí afaaqa rakísirafa máridanoo narí afaaqi fannoo miná afaaqasáa rakísidanoo, miqí kai másee faiqí fannoo sía narí afaaqara rakísirafa máridanoo narí ánaaqa fannoo miná afaaqasáa rakísidanoo minára qínee qídaqa naríara naríara nídí-mari ainainna narámi narámi iaqa. ⁵ Minára irisée sía ínnee naríara naríara qáoo qiaqa. Ánutunara kísaaqasaa ámiqimasee innaaru qiannée qímasee faiqí faqa ánaasee faqa moodáaqooqara ufa qímaseenana náquma amaanee marasée akéeká másee áurá másee máraanauree qímaseenana áadu áadu mámbinana Ánutunara kísaaqasaa innaaru qiaqa. Innaaru qímaseenana kafáa moodáanaki kiaqa kísaaqasaa áadu áadu iná máriannanara Sadannafa nimanamándee qáfaina sía afeeka márina eedóo qifoora minára kafáa moodáanaki kiaqa.

⁶ Faiqí nári nínáaqa máraránara faqa ánaasee nári nifaaqmaaka máraránara faqa qúnna sía áranaiqi afeekaikámandee qíqa káqi qímannimidaqa márararee qímaseenana dóo máraa. ⁷ Qiqá írirafa maaqímmínoo máridanoo. Aiqámausa qíní daanna rée adeedaana máriaqaana. Ánutufa narí írirananai náadu náadu márirana nímifaqa máridaqa faiqí moo ádeedaana márinanee, faiqí moo ánaasee faqaafa mári-nanee Ánutufa kai nímídanoo.

⁸ Dóo maqee mánaaqa kumaaráa uruna máriasa faqa faiqí ánaasee kuqufua faqa adeedaana máriasa faqa ínni qímannimidaqa ínnee qíní daanna rée adeedaana máriqa ámiqirafa márifaranoo. ⁹ Ínnee sía adeedaana amanaikíqa dóo amundáaqa. Ánaaseera faiqíara aní aundurái idára foora átakuqinana dóo sía amanaikínoo amundárafa idára foora átakuqirana úriqararafa máridanoo.

¹⁰ Qínée nimundárausara naamúaqira ufa qímannimianaúra sía qeeqáindifau karaambáiqaindi qímannimianaúra. Amundára anaasee moó fannoo sía amana narí afaaqi minnísarafa máridanoo. ¹¹ Minníseenoo adeedaana kái máriani. Adeedaana mári náisia quándaki narí afaaqi kái kaifáa máraannoo. Faiqí faqa miqíkai ínoo sía narí ánaaqa minnísaani.

¹² Dóo adeedaana ufa qímaseeqa dóo akaqáusa qímannimianaúra, sía karaambáiqá ufafáu qímannimianaúra qeeqá ufa qímannimianaúra. Faiqí moó fannoo Yísuna ufa írimarífa miná ánaaqa sía Yísuna ufa írimarífa máridanoo mi-anaaseefá narí afaaqi faqa ámiqimasee márinanoo sía miná afaaqí fannoo aqíqáannoo miná faqa máriannoo. ¹³ Ánaasee moó fannoo Yísuna ufa írimarinafa márinanoo miná afaaqi sía Yísuna ufa írinafa máridanoo káqi narí ánaaqa faqa ámiqimasee máridanoo mi-anaaseefá sía narí afaaqi aqíqáannoo. ¹⁴ Yísuna ufa írimari anaaseefa narí afaaqindíri moodáa fara foo máfuanara mi-anaaseefá narí afaaqi maréeqeenoo Ánu-

tuna áqoondikiranaki quqáidanoo miqídanoo. Kafáa Yísuna ufa írimari fasiqafa narí ánaaqandiri moodáa fara foora máfuanara narí ánaaqa sía amaana ufa írimarina maramáreenoo Ánutuna áqoondikiranaki quqáidanoo miqídanoo. Sía miqínoo mári-nanoofau miqandá faiqi námu aamína máqannaara foora máriaqini, maqee Ánutufa misá faqa áqoondi kíannoo.

¹⁵ Faiqí fee ánaasee fee sía Yísuna ufa írinafa narí kai minnísee fínafa amaná sáina fúani, sánda moó fannoo sía ínniara sía rakísisimmá umáraqee qídanoo. Ánutufa ínniara sía kaukaataqíranaki máriaqee qídanoo asooáranaki máriaqeera náarameeqee narí quqúsaki quqáqifaqa minára qímannimidaqa, sáifanoo fúani márinoo máriani. ¹⁶ Yísuna ufa írimari anaaseefa aní afaaqi aní faqa máridanoo mifá faqa innaarúna ásumu márirana paqúriannoo fee sía fee paqúriannoo. Kafáa Yísuna ufa írimari fasiqafa aní ánaaqa aní faqa máridanoo mifá faqa innaarúna ásumu márirana paqúriannoo fee sía fee paqúriannoo.

Ínnee Yísuna ufa íriraree qímasee á nukamuqóoqari dóo minakí kai máriaqa.

¹⁷ Qinée Pauroosa aiqáma maqusa maqusa nídaqa maa-ufána Yísuna ufara suqí-mariasa qímannimidaqa. Ínnee aiqámausa sía moo sáika áuqaaqa Karaambáíqa ínniara máriaqee ínna saikána kai máraaqa, Ánutufa ínni náaroofaqa Yísuna ufa írirara á nukamuqoo mároo saikána kai máraaqa sía moo kíaqa mi-saikánaki kai máriaqa, sía maqee moo kíaqa. ¹⁸ Yuda máqannaas fasiqa fannoo Ánutuna ufa irisée Yísufinnai aniráinafa sía míni narí Yuda máqannaasa fáinanduqirana sía asaurúani sáina káqi máriani. Ánaamuru fasiqa moó fannoo Yuda máqannaasa fáinanduqirana síaifa Ánutuna ufa irisée áninafa sía quándaki fáinanduquani sáina káqi máriani. ¹⁹ Fáinanduqira fee sía fáinanduqira fee miná fífau ainaina máriannoo. Ánutuna naamúaqira ufamau eedóo qímasee fínafa mifá ánoona máridanoo.

²⁰ Aiqaqa fasiqa Ánutufa náaroofaqa eedóo qu kámuqoo máru márirafa mifá dóo sái káqi minakí máriani.

(Pauroona áukuana akaqáusa faaqa fásiquasa nári aináinirana sía amanaikíqa aináina faqaana karabúsara foora aináina máisée máriqau. Sía feefaurú máree máriqau. Kadáapirumasee nárana faqa máaqa faqa kai máree máriqau. Misá núqu aináinira fasiqee qímariqau. Mi-aukuanná aináina faqaasa akaqáusa faqa faaqa fasiqauqa faqa Yísuna ufa íriqau. Pauroofa minára irisée maa-ufána qímanniminau.)

²¹ Ánutufa aní áaroo kámuqoo anée mooná aináinira fasiqa márúnafa sáina káqi mária, sía quqásee moosáa fúa kásooqaqee idukírafa kambíqainana miqóo kai idukúsainana fúa. ²² Faiqí moó fannoo aináinimárinafa márinanoo karaambáíqa áarainanoo mi-ainainiránaki káqi mária Karaambáíqa idukírafa fasiqara foora máriananoo. Miqíkai másee ásauku mundírafa idukírafa fasiqa áaraifanoo káqi narí aináiniranaki máriani ásauku mundírana aináinira fasiqara foora miná aináiniranaki máriananoo. ²³ Ínnee Yísuna ufa írimariasa Ánutufa fíraa feefauru áqusee ínni mároonara irisée sía moo fásiqa aináiniranakiara foora kéeqafinaqa mandóosana ufa ámeemaanai máriaqa káqi idukíqa máriara foo ídaqa Ánutuna ufamau fuaqanáni.

²⁴ Óo qíní qíkaqaafasaa ínnee aiqáma Yísuna ufa írirara á nukamuqoo márirana minakí kai máridaqa Ánutuna áqoondikiranaki maqee maqee máriaqa.

Kumaarāa mánaaqa adeedaana misá nimundáranara qídanoo.

²⁵ Dóo maqee ánaasee síaisa faqa faiqí síaisa faqa qímamianauro. Qínée Karaambáíqa ámuqusirana máree marúnausa márunnanara qíní ufa irisée minásaa mundúaq, sía qínée karaambáíqa ufara ínni qímannimidaqa qeeqá ufa qímannimidaqa.

²⁶ Ínnee Koorinti máqannaa Yísuna ufa írimariasa ínnee maqee áukuana Yísuna ufasáara firaa mandainaina náriranaki máriafaqa minára irisée qímannimidaqa, aiquáa fasiqa maqee mária mariranaki kai máriaqa. ²⁷ Aní ánaqa márídanoo fee sía miná minísaa, anée adeedaana márídanee sía ánaaseera randásee máraa. ²⁸ Anée ánaasee maraséenana sía áaqaananoo. Mánaaqa moó fannoo kumaarāa máreenoo sía áaqaannoo. Maqee mária deedeepira aukuaana Yísuna ufasáara faiqí ánaasee faqaasa firaa ummaaraki máriafanoo minára irisée ínnee maqee Koorinti máqusai mari ummaarána sía máraaqee káqi kásooiqa máriaqee qídaqa.

²⁹ Óo qíní qíkaqaafasaa qínée ufa qúnnana ánoona maaqímmínnoo márídanoo. Ínnee Koorinti máqusai ummaaraki máríanara moómoo faasaana sía káqi márífaranoo sía moómoo kari Ánutuna aináiniranaki márífaranoo. Ínnee minára irisée ánaasee faqaasa adeedaanara foora máriaqa káqi kai aináinamámaree fuaqa. ³⁰ Ínnee ikí ráqee maríasa sía ikí ráqeera foo iaqa káqi kai Ánutuna aináinirana aináiniqa fuaqa. Ínnee naanaindara qímariasa sía naanaindara qídara foo máriaqa káqi kai Ánutuna aináinirana aináiniqa fuaqa. Ínnee aináina feefaurí maríasa faqa sía aníndiara foora máríani. ³¹ Ínnee maqásaa ainaina feefaurú nimisáida aináina máree maríasa sía káqa minára afeekaíkiqa, mána mána ímariasara foora máriaqa. Maa-maqa maaqáfa maaqóo márínafa sía kísaaqasaa máriannoo. Qúsasaa taikáannoo.

³² Ínnee ummaara síaisa máriaqeera qímannimidaqa. Ánaasee síaífa karaambáíqa aináiniranara kai irimáree fídanoo karaambáíqa eedóo qíranara kai írinoo fídanoo. ³³⁻³⁴ Ánaasee faqaafa maa-maqánasaaqaraa ainainara kai irimáree fídanoo maqee maqee narí ánaqara áidimari íriramau fídanoo, qaara irirana faqaafa maqásaaqaraa irirana faqa Karaambáíqa írirana faqa minakí márídanoo. Adeedaana ánaaseeuqa faqa mánaaqauqa faqa karaambáíqa saikára kai irimáree fídaqa. Misá narí naundurá faqa nifaaqara faqa karaambáíqaindi fee kai qímasee karaambáíqa saikára kai íridaqa. Faiqífaqaa ánaasee fannoo narí afaaqi áidimari íriramau fídanoo maqásaa ainainara kai íridanoo.

³⁵ Sía qínée sándannaifau ínni rumbáidau. Maa-manda deedeepa aukuannára íridaqa. Ínni dadaaqíramee qídaqa maa-ufána qídaqa. Qínée ínniara andeeqára aatata ufamau fuaqéera kai qídaqa naakápaidaqa. Ínnee sía káqikaana rainá quqáaqeera múduka uqanna karaambáíqa saikáki máriaqeera qímannimidaqa. ³⁶ Kumaarāa mánaaqa útaaqaqaranda nimundáranara qáoo qímasee mi-kumaaraafá kafáa quándakinnoo ánaaseera áidirafa afeekaíkiqanoo mi-kumaaraafá dóo máraanauree qímaseenoo dóo amana máraannoo sía áaqaidanoofau miqídanoo. ³⁷ Faiqí moó fannoo Yísuna ufasáara náriranara irisée miqínafa sía moó fannoo qáoo qínnoo kai narí uqanna sía qíní útaaqa máqimaqarana máraanauree qínafa miná írirafa kúqaa afeekaíkináfa narí aundurákiqari ámiqimmandee qáoo qínafa sía mi-manaaqána máraannoo andeeqáidanoo miqíannoo. ³⁸ Kumaarāa narí útaaqamámaqara manaaqana márínafa andeeqáidanoo miqíannoo. Moo kúmaaraa fannoo miná narí útaaqamámaqara manaaqana sía márararee qifá mifá firaaqóomma úriqaréenoo.

³⁹ Ánaaseeuqa nári nifaaqmaaká faqa káqi márianara sía óonuree anirée iqánu-aqa. Nári nifaaqmaaká kuqufuaafa miqóo nári nídimari fasiqana amaná máree-fara. Moodáa ainaina kai máriannoo, Yísuna ufa írimarinna anaaseefa Yísuna ufa írinnaaná kai máraannoo. ⁴⁰ Mi-anaaseefá káqi adeedaana máridanoo aufadáranaki máriannoo. Qinée mi-ufána qúnnana qeeqáindi qeeqá írirana maaqí qídaqa Ánutuna maraquina fannoo dadaaqídanoo fee qídaqa.

Únna túmunnai áuqira afaannara dúfi dúfi qímasee nárana aandáura qídanoo.

8 Ínnee Koorinti máqusanaa Yísuna ufara suqímariasa únnaqira afaanna nárana iraaafaqa inni minára qímannimianauro.

(Ínni máqannaasa Yísuna ufa sía írimariasa misá túmunnai áuqira afaanna amaana maqaki aandáu arusée suqásee únnaqira afaanna amaana máqaki qoomáqa náida túmunnai áuqira afaannara dúfi dúfi qímasee anímma ámidaqee qímasee nári née-mariafaqa ínnee akaqáusa misá dadaaqídaqa mi-oosannára qiní irée maríafanoo. Ínnee Yísuna ufa írimariasa akaqásusaki náriara maasá áaqaidaqa miqíra aandau náida fee qímariafanoo, mi-aandaufá maasá daundurákinaana kurídiandoo qímasaídaqa qímiridaqa náida fee qímariafanoo. Akaqáusa náriara maasá írirana faqaasa nóori uqéerasee fifau túmunnai áuqira afaanna márifaqa káqi naanáuree qímariafanoo.)

Qinée Pauroosa minára kúqaa fee qídaqa moo írirana minásaa ookáaidaqa maaqí qídaqa. Miqíra írirafa narí áidirafa narí aundurái umbiqáfinara óori uqéeraidanoo nasurídanoo narí kai narí kurídidanoo. Moo írirafa ámiqirafa maaqí qídanoo. Faiqí naríara naríara ámuqusira írirafa mi-íriráfa sía kurídidanoo faiqí ánaasee nifeeqáreenoo poodúqaifanoo ánoonaikídanoo. ² Moó fannoo naríara aiqáma ainainara írimarunaasee qímarifa sía ánoonaikira írirana írimarífanoo Ánutufa mi-íriranára ákooqaidanoo. ³ Faiqí ánaasee moó fannoo Ánutunara áidimárifanoo Ánutufa ámiqimmandee misára íridanoo áidídanoo.

⁴ Yísuna ufa sía írimariasa túmunnai áuqira afaannara innaaru qímasee aandáu nárana néemariafaqa ínnee Yísuna ufa írimariasa mi-naranná naanára iraaafaqa qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Túmunnai áuqira afaanna óosana innisaimbaqa íridaqa mifá sía mári ainainna kíkiqusirafa máridanoo fifau ainaina kai márídanoo. Maasá moodáa Ánutufa márínara minára kai ámiqimmandee íridaqa. ⁵ Maa-maqa maaqánaki faqa innaarúnai faqa moómoo óosana óosana áfaannee qímariafa máridanoo. Mi-afaanáusa misá úriqararaura faqa Karaambáiquaqa faqa únna qímasee máridammiafoo qídaqa.

⁶⁻⁷ Sía maasá misáuqara íridaqa maasá Yísuna ufa írimariasa Ánutufa aiqámausa níkoofa moodáa kai márifaqee qídaqa, aiqáma ainaina áuqu quqóo fee qídaqa maasá mi-Anutúna aináinammaisaranara márídaqa. Sía moo káraambáiqua márídanoo maasá karaambáiqua, ásauku mundírafa Yísufa mifá kai márifaqee qídaqa. Minánnai Ánutufa sía máru ainainanna aiqáma ainaina áuquqoofa márídanoo, maasá minásaaqaraa máríranasaa márídaqa. Minára maasá aiqáma nárana amaná naanáura. Káqi nárana faqa fifau afaanna aandáu faqa aiqámaqara námasee miná néemariafa sía áaqarafa márídanoo. Moo áinaina áaqarafa maaqímminoo márídanoo. Aiqáma Yísuna ufa írimariasa sía máa qúnnanara íridaqa. Akaqáusa óo-qaindari sía Yísunara íru aukuanaindari mi-fifau afaanna amaana maqánaki maqee maqee kéeqafiqa nárana námasee mi-narannára mi-afaannánaindi fee qímaríqau, kafáa maqee faqa Yísuna ufa íridaqa sía áfaannara innaaru qídaqa káqi kéeqafi

námasaídaqa únna qímasaída afaanna márifaqee qímasaídaqa káqi mi-narannára Ánutuna namuqáandi fee qímasee bóo Ánutuna namuqáa áqoondikidaqa áaqai dee qímasaídaqa nári maraquna nári náakirafa ummaara nímifaqa maasá daunduráki putaáirana qímifaqee qídaqa. ⁸Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Sía fifau nárana fannoo maasá maréeqee Ánutuna áqoondikiannoo. Maasá sía néeqa sía Ánutuna óorudupianaúra káqi néeqa sía óoraqaaráanaúra. Nárana fifau ainaina márídanoo maasá írídaqa.

⁹Ínnee afaanna amaana máqakinaa nárana mána mána ímariasa minára eeráirí-aqa. Mi-narannára akaqáusa ruffee maríasa írirana óorudupimariasaa aní mána mána íranasaaqari arufarindámaki mandáinainaki áqufifaara. ¹⁰Anée írirana afeeka faqáafa túmunnai áuqira afaanna amaana máqaki kéeqafi mána mána mándee nárana náinanoo aní ákaqaafasaa moó fannoo írirana amannaikímarífa fúkasaa Yísuna ufa írimarífa ani qáfamaseenoo áfaanna amaana maqaki kéeqafi nárana náinanoo miná aundurákinaana akamúmmasainanoo mi-fifau afaanná finnai kaifáa minní ubeekéenoo áqoondikiandoora. ¹¹Óorudupimasee íri mari fasiqafa áfaanna nárana ruffee marí fasiqafa márídanoo. Mi-fasiqáfa áfaanna nárana mána mána mámaree néemaria fasiqausa óosana qáfamaseenoo narí faqa námaseenoo minásaa arufarindámaki kurídiranaki áqufidanoo. Fífaa kurídiranaki áqufuannoo ásauku mundírafa minára faqa kúqufammi.

¹²Ínnee mána mána írirana faqaasa ínneeqa níkaqaafasaa óorudupira írirana ári-mariafanoo, miqí márianannai ínneeqa níkaqaafasaa mandáikamánnimaqaidaqa, miqíanannai ásauku mundírana faqa mandáikammamaqée maríafanoo. ¹³Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa qinée áfaannara dúfi dúfi qíra nárana aandáu námasaananoo qiní níkaqaafasaa qiní qíqafeenoo minásaaqaraana mandáinainaki áqufinaqa qinée náaru náaru sía uqanna áfaanna aandau naanáura qiní níkaqaafasaa sía áqufuanífee qímasee sía naanáura.

Pauroofa narí kadáapisaaqaraa nárana kai néemarínau.

9Qinée Pauroosa kúqaa Yísufa diqiqoo fásiquausa márídaqa kúqaa qinée Yísuna maasá karaambáiqu qáfaafanausa márídaqa qinée sía mooná karabúsaki márídaqa qinée qeeqá íriranannoo maa-saikána márídaqa. Qinée Karaambáiqu saiká ínniki máraafannana miná ánoona ínnee Yísuna ufa uqéeraafanoo. ²Akaqáusa qiní Pauroosara sía Yísufa aqiqoo fásiquafee qímariafaqa ínnee Koorinti máqusanaasa sía qiníara miqí qímariafanoo. Ínnee Karaambáiqu ufa irisée mi-maú fímariafanoo mifá kai Yísufa qiní diqiqoonára koorooídanoo.

³Faiqí ánaasee akaqáusa qiní saikóosanara díqiafaqa maaqí qímasee qeeqásaa ititáidaqa misá qímannimidaqa. ⁴Qinée Yísuna ufa maqúsa maqusa óonuree anirée ídaqa Yísunara qímannimimarunnana ákiaqara mi-maqannáasa nárana nammári káqi qímifanoofau andeeqárafa máríqini.

⁵⁻⁶Yísuna níqiqoo fásiquausa Yísuna ákaqaafasaa ufa faqa Peetooroona faqa nári nínaaqmaaka Yísuna ufa írimaria anaaseeuqa nándiamaree misá faqa maqúsa maqusa nídaqa. Yísuna ufa qímannimiafaqa néeqa káqi nárana nímiafaqa náidaqa. Qiní Pauroosa miqífau andeeqáraqoo márini, sía miqídaqa Baranabasisandíri maaqandá kai fee aináinammásaida náidee. Maaqandá qeeqá aináinammásaida feefaurú marasáidaqa náidaqa Yísuna ufa qímannimiqanidaqa. ⁷Sundía moó fannoo fee ammi fee rákiranaki fidaqa aináinamandaída náidee sía fee. Sía uqanna

miqídaqa. Uáinna qaqamma úmmaqimari fasiqafa narí náaree díqisee námaseenoo ínaaqianna moosá nímidanoo. Sipsípasaa rakísimarifa narí kadáapiranasaa miná náamma anoona náidanoo. Dóo qínée faqa maqúsa maqusa nídaqa Yísunara qíman-nimimarunnana nárana nammári káqi qímifanoofau qeeqá kadáapi ákiaqara nani, sía miqídaqa.

⁸ Sía qínée faiqí faiqi ufamáu kai fidaqa Yísuna ufa qímannimimarunnana ákiaqara nárana nárara qímannimidaqa. ⁹ Mooseena sándufa miqínnoo márifaqa qídaqa. Mifá maaqí qímasee ákara rínoo máriganoo.

Ínneeqa sakuma maqúsasaa téeqimasee burimakáu maréeqee miqóo quqásaifanoo burimakáu fannoo óonuree anirée ídanoo áikunnai rafárimarínaqa sía miná óori arooríafa, sía miná óori rumbáaqa, saífanoo akaqána náidanoo rafáriani.

Qínée Pauróosa minára maaqí qídaqa. Ánutufa burimakáura kái fee íridanoo fee miqí qinau, maasára faqee miqí qinau. ¹⁰ Óo sía misárau miqí qinau, maasára írinoo miqí qinau. Úmmaqimarífa faqa aiqí marífa faqa minakínaana náraree qí-danoo aináinidanoo. ¹¹ Baranabasisandíri ínni Koorinti máqusanaasa naunduráki innaarúnaindaraa asumu úmmaqusaafananoo kambíqaidanoo. Sía fee maqee mi-kadaapirána ákiaqara maqásaa nárana káqi qímifaqee naanáuree. ¹² Akaqáusa ínniki káqikaqóo kadáapiri maruna ákiaqara káqi nárana nímiafaqa náidaqa, maasá fíqaramásee ínniki kadáapiri márunnana ákiaqara ínni nárana marasée náu-naiqini sía káqi marasée náidaqa. Ánutufa amanámmifoo qifaqa maasá sía miqí-daqa. Ásauku mundírana Yísuna ámiqira fasaasa ufa ínni naundurái sía kéeqaandoo qímasee dáara rárana faqa kadáapirana faqa óosana óosana saiká áuqee marúnna-nara faqa qímannimiqaifana.

¹³ Ánutuna firaa amaana maqa Yeerusaree máqusa márínaki aináini maríasa misá minakínaana náriqa nárana máraidaqa. Faiqí ánaasee sipsípa arusée aandáu tatúfu Ánutuna amaana máqaki ámimaríana minakí aináinimáriasa aanáiqiki maríasa nári-ara akaqána marasée náidaqa ínni minára ámiqimasee írimariafanoo. ¹⁴ Karaam-báíqa Yísufa miqí kai másee narí ufa qímannimi maríasara qímannimiqa fidaqa mis-ákinaana nárana marasée naaqée qinau.

¹⁵ Mi-andeeqara oosanáfa márifaqa qínée sía miqíqa maa-pasána ákara rún-nana ínni nárana sía káqi qímiaqee qídaqa ákara rúmannimaqaidaqa. Akaqáusa qíní maa-ufánara fífaui dapi ufámmifoo qifoora sía ínni nárana marasée káqi naanáura kúqiranaki fuanáura, qeeqá kadáapinnoo feefaurírafa amaná. Miqí mári-faqa Ánutuna ufamau fíqaramásee fúnnanara qeeqá qimooqídaqa. Sía moó fan-noo mi-ainainniannanara qimooqírana áruannoo. Aináinamaseeqa feefaurúmasee naanáura.

¹⁶ Kúqaa qínée Pauróosa Yísuna ámiqira fasaasa ufa óonuree anirée ídaqa qíman-nimi marúnausa márídaqa, sía miqíannanara qeeqá qimooqídaqa qeeqá dúqu uqéer-aanaura. Yísufa qímaqimunara miqídaqa. Sía miqíanaqau mandáinaina qámbaanai máriaqini. ¹⁷ Qínée qeeqá kai qímannimira saiká máreefau feefauríara qúnaiqini. Ánutufa daakápainara aináinidaqa miná ákiaqara sía feefaurúara innaaru qídaqa qímira saiká márifaqa káqi máraidaqa. ¹⁸ Qeeqá saiká ákiaqara nána feefauru fee máraidee, Ánutufa amaná kadáapi ákiaqara nárana marasée náannee qifaqa qínée sía miqídaqa ámiqira fasaasa ufa sía feefaurúara irisée káqi dídifafa qímannimúnafa mifá qíní feefaurírafa máriganoo. Káqi qímamidaqa qeeqá andeeqára kadáapiri-

rana ákiaqara sía máraida káqi qímannimira asasirafa mifá qiní ámiqira feefauru márídanoo.

¹⁹Qinéé sía moo fásiqa aináini marúnausara foora márídaqa káqi fasiqara foora márídaqa Yísufinnai moómoosa ániaqeera aiqámausa aináinira faiqi kámmambi márídaqa. ²⁰Qinéé Yuda máqannaasaki Mooseena sándufa ámeemaanai máriasaki aináinídaqa misá naanna rámafi misá márirana máraidaqa. Qinéé sía Mooseena sándufa ámeemaanai márídaqa, misá sándufa ámeemaanai máriasa moómoosa Yísuna ufara ániaqeera qinéé faqa miná ámeemaanai márídara foora náaraidaqa.

²¹Miqí kai íqa ánaamuruki aináinídaqa ánaamuru moómoosa Yísuna ufara ániaqeera ánaamuará foora Yuda máqannaasa sándufara níanasaa tatífaqa márídaqa qímannimídaqa. Miqúnnaanannai sía Ánutuna sándufa rukíaida miqídaqa. Qinéé ásauku mundírana sándufa ámeemaanai qinéé kúqaa márídaqa. ²²Qinéé Yísuna ufara sía andeeqásee saqáriki máriasaki aináinídaqa misá faqa moómoosa ániaqee qímasee misá naanna rámafi márídaqa. Qinéé óosana óosana qaini qáini qíranannai faiqi ánaasee máraanee qímasee aiqáma fasiqa anaasee naanna rámafiqa misá náaraidaqa.

²³Qinéé maa-ainainniranaki márídaqa moómoo óosana óosana ummaara káqi márídaqa qinéé faqa ínnée faqa mi-amiqira fasaasa ufánasaaqaraa naundurákina adíafaairana máraannanara miqídaqa. ²⁴Ínni maqúsai Koorinti máqusai faiqi moómoosa suqúfiqa narí ámani narí ámani sandéemariana maqee maqee kambíqee márifaqa qáfeemariafanoo. Sandée maríasaki moómoo sandáidaqa moodáa fannoo kai úrinaaqareenoo qafee máraidanoo. Ínnée faqa misá naanna rámasee Yísuna aatáta sandée fídaqa úriqarara qafee márararee qímasee sandáaqa.

²⁵Aiqáma sandée maría fasiqausa óoqaindari amanídaqa káqiqóo afeekaikámandee máríiqa sandára aukuana aniráinaqa káqi sandéefaranoo. Misá sía mikadaapiriránara íridaqa, úriqarara qáfeeroo kai qímasaida káqiqóo afeekaikámasee nimanída sandáidaqa. Misá dauní afauqáqee marí qafeenara kísaaqasaa kadáapiridaqa. Maasá misá naanna rámasee kísaaqasaa kadáapiridaqa, sía afauqáqee mari qafeenáranoofau ídau miqída, náaru náaru márira qáfeeroo qídaqa kadáapiridaqa andeeqáidaqa. ²⁶Minára iriséeqa sandéeqa taikée ániaqoo andeeqásee fídaqa. Qinéé bookséena akoofása fasiqara foora sía fíffau fáafau qísauku áqidaqa andeeqásee kai qísauku áqiara foora ídaqa. ²⁷Qeeqá qifaaqa qiní ufa ámiqimmandee íriaqeera firaaqóo qeeqá qifaaqa dáriara foora ídaqa, qeeqá qimudaani fáasasaa afeekaikídaqa. Qinéé aiqámausa náaramásee anirée bookséenara foora amaniaqée qímaseeqa qeeqá faqa amanianée qímasee óorudupiananoo Ánutufa mandá saikammiaanoo qímasee diqiqándoo qímasaidaqa fáasasaa afeekaikídaqa.

Túmunnai áuqira afaanna írianara aaquqírafa.

10 Óo Koorinti máqusanaasa qiní qíkaqaafasaaauqa óoqai Mooseefa Isipa máqu-saindari maasá Yuda máqannaasa qikeekú qikaakú nífiqee nári máaqai fiqau. Qinéé minára qímannimianaura. Misá Isipa máqusaindari sandéemarufanoo namuqáa nári foo qímasee Ánutufa qufanoo qoonnámu fannoo misá nínaaqiannai aiqámausa ititáfufafa ámiqimasee anirée Taatuqée námmari taqámareeqa fiqau.

²Mi-qoonnamúnaki faqa mi-nammarína Taatuqée námmari táqoonara amaana námmari kíkiqusidanoo faqa Mooseefa mi-nammarínaki misá aiqáma ukúqnamáseenoo uqéeraseenoo foora másoofaqa aiqámausa Mooseenaindí kámmam-

biquau. ³⁻⁴ (Misá miqóoqari káasau maqa maaqaki fímarufanoo Ánutufa aiqáma kánanaana kananaana nárana maqásaa quqásoofaqa marasáidaqa néemariqau. Namáriara nídufanoo Ánutufa Mooseenara qufanoo óonikiqari nammári qúmufaqa naqau.) Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Misá aiqámausa innaarúnaindaraana moodáa feemu naqau, aiqámausa innaarúnaindaraa nammari moodáa naqau. Minammarífa innaarúnaindaraa óonikiqariara foora qúmimarufaqa naqau. Mi-onífa ásauku mundírafa misá faqa kukéeqasee nímarufa márinau. ⁵ Misá miqíqa fídaqa sía minára írirai moómoosa uqanna mandóosana marasoofanoo Ánutufa qufaqa misá kúqufanoo misá írí fannoo mi-aadana maqa maaqánaki fúrufaramminau.

⁶⁻⁷ Mi-aiqama ainaináusa maasá aaquqímaqimaqarafa márídanoo, maasá faqa miná irisée sía misá naanna raanáura, sía mandá nídi mari ainainnara randáanauranoo sía misá naanna réeqa túmunnai áuqira afaannara faqa innaaru qianáura. Mooseena ákara minára maaqí qímasee qídanoo.

Faiqí ánaasee óoqumari fi nárana néeneesee nammári moómoo néeneesee mandídi raanáuree qímasee fíndi fíqa idí rée maríqau.

⁸ Qinée Pauroosa miqúnara qímannimianaura maasá sía misá naanna rámasee faiqí ánaasee narí úmmuara narí úmmuarianaura. Misá miqímarunara moodáa faasaana (tuenti tiri tauséena) núkudara foora téeqiqau moómoosa uqanna ráurukaqau. ⁹ Maasá sía misá naanna réeqa karaambáiqá amanamánde qáfaanauranoo. Misá akaqáusa miqímarunara sakáni fannoo nárímarufaqa kúqimariqau. ¹⁰ Ínnee sía misá naanna réeqa Ánutunara ninunúruaqa. Misá miqí marúnara kúqira qángiroo fannoo anirée moómoo nárinau.

¹¹ Mi-aiqama ainaináusa akaqáusa aaquqímannimaqáaqeera misásaa kambíqanau. Maasá maqee máriasa aaquqímaqimaqáaqeera Ánutufa qumeé dadaaqufaqa miqóoqaraafa moó fannoo ákararinau. Maasá taikára aukuaana adeedí ráinaqa márínara áaqaranara rufíaaqeera aaquqídaqa.

¹² Faiqí moó fannoo naríara qeeqá afeekaikíranannai kíkíqíqa márídee qínafa rufíaa, anée Isaraee máqannaasa naanna rámasee áqufinafaara. ¹³ Aiqáma nimanírafa ínnisaa áqufinafa aiqáma máqannaakí maqee maqee kambíqee mari ainainafa márídanoo. Ánutufa minára íridanoo narí dadaaqíra ufara kai íriannoo. Íridanoo firaa nimanirafa aniréenoo ínni úrinaaqareenoo rafáaqafínafa aniráinanoo Ánutufa afeeka níminaqa ínnée amaná mi-nimariránaki mári ínaqa miná úriaaqaré faranoo. Ánutufa ititáseenoo fímariaana uqafíqainana fí ruíqakinana finnánanoo.

¹⁴ Óo qífaaqasáa qíní qíqoondiuqa túmunnai áuqira afaannara innaaruqíranara níanasaa rufíaaqa. ¹⁵ Ínnee Koorinti máqusanaasa óoqeenáasa írirana faqaasa máríafanoo. Ínneeqá kai qíní ufa irisée óonumafi rainásee íriaqa. ¹⁶ Maasá áafaqa náidaqa káafakinaa nammariara Ánutunara dúfi dúfi qímasaídaqa mi-kaafánakinaana náidaqa ásauku mundírana fidíka náida fee qímasaídaqa maasá káqikaa feemu faqa ruqí ruqímasee náidaqa maasá ásauku mundírana amaqí náida qímífaqa náidee qídaqa mi-feemúna náidaqa. ¹⁷ Moodáa féemu kai márína maasá moómoosa ruqí ruqímasee néemarianara moodáara foora márídaqa.

¹⁸ Qeeburu máqannaasa moo núqu Isaraee máqannaasa náriqa aandáu tatúfira óosanara íriaqa. Faiqí anaasee moó fannoo aandáu maramáree Ánutuna aanáiqiki maru fasiqana amisooofanoo aandáu tatúfinoo naríara akaqána marasée néemarfufanoo aandáu ákoofa narí áiku ásauku faqa múduka nanau. Misá qiqau, maasá

Ánutuna tatúfira qáindasaa qaraana náida qímifaqa náidaqa miná faqa moodáanaki máridee qímariqau.

¹⁹ Dóo qiní ufa óosana náqi fee ínoo máridanoo fee dóo maqee mi-ufána koorooianáura. Ínni maqúsanaasa nárana maraséeqa túmunnai áuqira afaanna ámidee qímasee tatúfimariafanoo. Mi-tumunánnai áuqimaria afaannána amana sía ánoonau káqi fífaú túmu kai máridanoo. Mi-narana tatufiráfa faqa sía ánoonau, káqi nárana kai máridanoo. ²⁰ Sía Yísunara írimaria fasiqauqa mi-fífaú naranná marasée sía Ánutunau amisée dúfi dúfi qídaú, áfaannauqa nimisée dúfi dúfi qídaqa miqídaqa. Ínnee Yísuna ufa írimariasa áfaanna náida nímimaria naranara ínnee sía miná naaqéera qídaqa qíkooqaidanoo.

²¹ Ínnee karaambáiqua áafaqa náidaqa Yísuna káafakinaana nammári námasee sía amana quándakina áfaannauqa káafakinaa nammari neefáranoo, ínnee Yísuna áafaqa náidaqa karaambáiqua qaindásaaqaraa feemu námasee sía quándaki áfaannauqa qaindásaaqaraa feemu neefáranoo. ²² Ínnee Yísuna áafaqa námasee quándaki áfaannauqa áafaqa námasaifanoo karaambáiqua Yísuna qáfamaseenoo rairaiqíannoo. Ínnee Yísufa inniara rairaiqíanifee qímasaida fatá fáta ídee miqídee, ínnee maasára karaambáiqua úraaqáraidee qída fee miqídee, sía amana karaambáiqua úriqaréefaranoo fíraa nariranaki áqufifoor.

²³ Akaqáusa minára maaqí qídaqa. Maasá amaná aiqáma óosana ámiqirana faqa mandáikirana faqa mináuqa máraanauree qiafaqa qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Kúqaa aiqáma nána ainaina amaná máraanaura, sía aiqáma ainaina ámiqirafa máridanoo. Akaqáusa maaqí qídaqa aiqáma óosana amaná maasá máraanauree qiafaqa qinée minára aiqáma óosana sía faiqí ánaasee dadaaqímaria óosanafa márifanoo fee qídaqa akaqána kurídírafa máridanoo. ²⁴ Sía moó fannoo narí áidi marí ainainna narí íriranaki úriqaranoo máriani aqoónausa nídímarí ainainá kai narí íriranaki úriqaranoo máriani.

²⁵ Ínnee Koorinti máqusanaasa aandáu máree makéetai fímariana akaqáandau arusée aukúsee túmunnai áuqira afaannara dúfi dúfi qímasee makéetaki quqásaaafaqa feefaurídaqa. Akaqáandau káqi arusée aukú quqásaaafa feefaurídaqa. Ínnee Yísuna ufa írimariasa makéetaki kéeqafi ínneeqa aandáu márararee qímasee óonuree sía túmunnai áuqira afaannara dúfi dúfi qínannara íramasee eeráiríiaqa káqi mána mána máraaqa. Aninná karaambáiqua saqárikiananoo aninná áakirafa márína sía minára irisée eeráiríiaqa, káqi máraaqa. ²⁶ Óoqeenáa tamummaqara fasiqauqa ákara minára maaqí qínnoo máridanoo.

Maa-maqa maaqáfa faqa minakí aiqáma ainaina márifa faqa karaambáiqaindi kai márídanoo.

²⁷ Qinée Pauroosa minára aiqáma ainaina káqi naaqée qídaqa. Ínni Koorinti máqusanaasaki Yísunara sía írimariasa moómoo márídaqa. Misákiqari moó fannoo aníara maí anirée qiní faqa nárana náannee qínana áidinana káqi miná faqa óonuree miná faqa nárana náa. Anée mi-naranna andauná naanéera aneenná áakiranara káqi kaaqóo óonumafi írinana sía eeráiríia káqi náa. ²⁸ Anée mi-naranná naanée qínanoo moo fasiqa fannoo qímaminoo túmunnai áuqira afaannara dúfi dúfi qíra nárana márídanoo qínana anée aní qímami fasiqana áakiranara irisée sía náa. ²⁹ Sía aninná áakiranarau qídaú aní qímami fasiqana áakiranara qídaqa. Ínnikiqari moó fannoo máa qúnufana irisée maaqí qíannoo, nánaree qinée mooná áakiranara íriananoo fee

mifá qiní ititáqimaqaannoo fee. ³⁰Dóo qinée qeeqá náranara Ánutunara dúfi dúfi qímaseeqa nánaree moó fannoo anirée qiní nárana aandáura qáoo qíannoo fee.

³¹Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa Ínnee nárana nammári aiqáma ainaina néemarianara sía fee naanáuree, naanáuree, nána ainaina innáree, Ánutuna amooqíra ufa kambíqee márimau kai fuaqa. ³²Ínni márirafa káqi mána mánifaqa nínfadamaseeqa Yuda máqannaasee ánaamuru fee Yísuna ufa íri maríasee ínni níqafamasee nóori runífaara. Ínnee minára irisée mi-oosannára eeráiriaqa. ³³Ínnee qiní daanna raaqa sía qinée qeeqá dídirana qeeqá qífaqa ámiqi ámiqiranara íridaqa aiqámausara iriséeqa misá nídiranamau fídaqa, aiqámausa innaarúna ásumu máraaqeera miqídaqa.

**Amaana máqaki kéeqee maru anaaseesá
níkiaqa rumbárausa kéeqee maría ufana.**

11 Qinée ásauku mundírana Yísuna aanna ráidaqa ínnee miqíkai íqa qiní daanna raaqa.

²Óo Koorinti máqannaasa ínnee qiníara maqee maqee irisée Yísuna ufa írimari-asa sándufa qinée qímamiafanna ufamau fímarianara ínni nimooqídaqa. ³Qinée maa-moodaa ainainnára kai ínniara íriaqeera qímannimidaqa, aiqáma fasiqa nári nínaaqmaaka úrinaaqararausa máridaqa kafáa ásauku mundírafa aiqáma fasiqa úrinaaqararafa máridanoo. Ánutufa ásauku mundírana úraaqararafa máridanoo.

(Pauroofa narí máqannaa ánaasee óosanara qímaqoofa sía maasáki máridanoo. Ánaaseeuqa náriqa andeeqára óosana marasée narí nifaaqmaaká nímeemaanai óorudupi mámbunara kooroo íanifeera qamunnannai níkiaqa rumbárausa amaana máqaki kéeqee maríqau. Sía níkiaqa rumbásaidaqa kéeqee marusa nisaurírana mara nímimariqau. Úmmuari mari anaaseena paqúrimasee asaurírana máraaniffee qíma-saida ákiqa maqá namufaqa indufú áqimariqau.)

⁴Qinée Pauroosa faiqí narí ánaaqa úraaqararanara irisée maaqí qídaqa. Faiqí moó fannoo ákiqa rumbárafa amaana máqaki kéeqafi aiqámausa nífusaa innaaru qína fee Ánutuna ufa qímannimina fee ásauku mundírana asaurírana ámiannoo.

⁵Ánaasee moó fannoo amaana máqaki kéeqafi Ánutuna ufa qímannimiannoo fee innaaru qíannoo fee ákiqa sía rumbárafa mi-anaaseefá narí afaaqi asaurírana ámidanoo úmmuari mari anaaseena amanakái máridanoo, ákiqa maqá faqa indufra anaasee amana amana kái máridaqa. Sáina ákiqa qamunnannóo rumbásee amaana máqaki kéeqafinoo innaaru qíannoo fee Ánutuna ufafée qímannimiannoo fee, andeeqánoo máriani. ⁶Ánaasee moó fannoo sía ákiqa rumbárafa amaana máqaki kéeqaina sée múnusee ákiqa maqá faqa indufú áqusaa. Ánaasee ákiqa maqá faqa indufírafa asaurínoo ákiqa qamunannái rumbárafa amaana máqaki sía asaurírainni káqi kéeqaannoo. ⁷(-) ⁸Indaarú Ánutufa sía ánaaseesaa qaraana faiqí áuqinau, faiqísaaqaraana ánaasee áuqinau. ⁹Ánutufa sía ánaasee dadaaqíaniffee qímasee faiqí áuqinau, faiqíara iriséenoo ánaasee áuqinau.

(v 7) Faiqí Ánutuna amana faqa Ánutuna aréenarafa faqa minakí márifa márinarara sía ákiqa rumbárafa amaana máqaki kéeqaannoo. Ánaasee faiqí aréenarafa minakí márifa márinarara ákiqa rumbárafa máriani. ¹⁰Qangiroorá maasá qíqafaidammiaafoo qímasee nári nifaaqmaaká uréeqarausa márianara koorooíanifeera níkiaqa rumbára ánaasee amaana máqaki kéeqaaqa. ¹¹Maasá karaambáiqqa ufamáu fídaqa

maa-iriráfa kai máriani, ánaasee naríaraa áadumai márianinafa fífaú máriani, faiqí miqíkai másee áadumai márianinafa fífaú máriani.

¹²⁻¹⁵ Indaarú ánaasee faiqísaaqari kambíqanau miqíkai ínoo miqóoqari faiqí fannoo ánaaseeqiari kai kambíqaidanoo dóo mi-aiqama ainainaqandá Ánutu-nakiqarí kai kambíqanoo máridanoo. Faiqí fannoo ákiqa asausí kísaaqa márinaqa faiqí ánaasee narí kai naríara naríara irisée mandáinainee qímasee nisaúrí-faranoo. Ánaasee kísaaqa ákiqa asausífaqaanara sía miqídaqa ámiqiranee qí-daqa mi-anaaseefá minára firaqóo nasurídanoo. Ánutufa ánaasee kísaaqa ákiqa asausí ínni níkiqa paranná rafáaqafuanifeera níminau. Ínnee qá kai íríaqa, ánaasee sía ákiqa rumbara anaasee fannoo aiqámausa nífusaa amaana máqaki innaaru qírafa andeeqáidanoo fee sía fee andeeqáidanoo. Sía andeeqáidanoo. Ínnee minára írimariáfanoo.

¹⁶ Faiqí moó fannoo yáfee ufa raináani qímasainafa maa-ufána kai qímamíanaura, maasá maqóoqaraasa faqa Ánutuna ufara maqúsa maqusa suqímariasa faqa mi-ufamaú kai fidaqa sía moo óosana máraidaqa.

Karaambáiqá áafaqa néemaria naamúaqirafa.

¹⁷ Ínnee Koorinti máqusanaasa Ánutuna ufara suqídaqa sía ámiqimmandee suqí-mariáfanoo mandáinaina kai kambíqaidanoo, minára maa-ufána sía nimooqídafau qímannimidaqau. ¹⁸ Ínnee Ánutuna ufara suqídaqa rainá rainídaqa áanoqimari-afaqa qímaqimíafaqa qínée íríqa akaqánara kúqaa fee qídaqa. [¹⁹ Áaqarausa faqa andeeqárausa faqa moodáanaki marífanoo kúqaa rainárafa kambíqaannoo. Miqí-masainanoo áaqee maríasa faqa andeeqárausa faqa kooroo ifáranoo.]

(Pauroona ákara rúmannimu áukuana Yísuna ufa írimarusa sía maqee maasá ímarunandee áafaqa néemariqau, misá nári aináinirana taikásee eendáki áafaqa náraree qímasee nári nárana deedaqammámaree mara máree moodáa maqaki míni quqásee qoomáqa sakasee námasee ínaaqianna féemu marasée ruqí ruqí másee uáinna nammari misá maqee maqee néemaru nammarína námufaqa innaaru qí-masee námasee fífainí maríqau. Faiqí ánaasee óosana óosana suqíqau. Aináina faqaasa faqa kudi fasiqa faqa óosana óosana aináini maríasa faqa náriqa aináinirana taikásee eendáki anirée moodáanaki suqíqau. Akaqáusa fúrufara máseeqa nárana moómoo námataikasoonara nínnaaqiana ánusa náararanau. Akaqáusa uáinna nam-mari moómoo néeneesee sipákiqa fúrufariqau, Pauroofa minára iriséenoo maqí qímasee ákara rúmannimaqanau.)

²⁰ Ínnee Koorinti máqannaasa Karaambáiqá qoomáqa suqúfi naani qímasee ín-nee sía kúqaa suqúfi miná náraree qímaseefau ániafanóofau fúrufaridaqa náidaqa moosáindi faqa néemariáfanoo. ²¹ Akaqáusa nári máree ánia naranna sía náida ními-daqa náriqá kai naafaqa akaqáusa náarara máridaqa, akaqáusa uáinna nammari moómoo náida fúrufarida. Miqíafanoo mi-qoomaqáfa sía karaambáiqaindi mári-danoo. ²² Ínnee máaqa síaisee maqee maqee néemaría narana nammarína sía mi-nakí náidee, ínnee Ánutuna ufara suqímariasa fídiaqamma nímaqáidee miqídee, ínnee nára ainaina síaisa nisaúrírana nímiánee fee qídee miqídee. Ínnee minára irisée qíníara nána úfee qímaqimiannoo fee qídee. Ábee nimoofée qianáuree. Óo sía uqanna nimooqianáura.

²³⁻²⁴ Óoqai qínée karaambáiqá ufa irisée qímannimíafanna sándufana maqee faqa kafáa qímannimíanaura, karaambáiqá Yísufa Yudasífa ueeqóo eendanaki féemu

ásaukunnai qumáreenoo Ánutunara dúfi dúfi qímaseenoo, ruqí ruqí máseenoo maaqí qímasee narí faiqi námu qímanniminau. Maa-feemúfa qiní qimaqí kíkíqa úsinoo máridanoo ínnimma kúqíranaki quqánnimaqaanaura. Qínée kúquannanara aunífoora óonumafi íridaqa féemu maqee maqee naqáfuaqa.

²⁵ Misá mi-feemúna námaseeqa kaifáa miqóo nárana námasoofanoo Yísufa uáinna maru kaafana náriqa maqee maqee néemaru nammarína qumáreenoo maaqí qímasee qímanniminau. Maa-kaafánaki mári uainna qiní fidíka kíkúqusinoo máridanoo. Ánutufa maqásaa fasiqa anaaseera qiní faqa moodáanaki kíra ufa mári-fanoo qiní fidíka fannoo mi-ufána mapukíra fidíka máridanoo. Ínnee miná naqáfídaqa qiníara irisáidaqa naqáfuaqa. Yísuna ufa miqímínoo márifaqa qínée Pau-roosa minára maaqí qianáura. ²⁶ Máa maqee kámuqoo Karaambáíqa sía kafáa qúmi marí kamuqoo ínnee miná yákamuqoo fee maa-feemúna faqa maa-uainnána faqa naqáfídaqa ínnee Karaambáíqa kúqíranara kooroo ídaqa.

²⁷ Qínée minára irisée maaqí qídaqa faiqí moó fannoo miná óosana fúru-farira fasiqa fannoo Karaambáíqa féemu fee miná káafakinaa uainna fee fúru-fara mándee námaseenoo karaambáíqa amaqí faqa fidíka faqa mara máree fúru-fara mámaqaidanoo náannoo. ²⁸ Aiqáma fasiqa anaasee náriqá kai nári naundurá márirana írirana aikuqummásee óonumafi írirana iriséeqa féemu faqa káafakinaa uainna faqa naaqa. ²⁹ Karaambáíqa afaaqa óosana sía írimarifa káqi fífau feemu faqa uáinna faqa néemarífa Ánutufa áruaninna ufana narí náidanoo narí afaaqái máfi quqáidanoo. ³⁰ Ínnee Koorinti máqannaasa miqíanara moómoosa aurímariafanoo kudoosaápee máriafanoo akaqáusa dóo kúqíqa márídaqa. ³¹ Maasá indaarú qeeqá daundura márirana qímanammánde andeeqásee náananooofau sía Ánutuna dárira ufa ámeemaanai márúnaiqini. ³² Maa-maqánasaaqaraasa Yísuna ufa sía írimariasas kurídiranaki fidaqa maasá misá faqa fuanóora maqee kámuqoo karaambáíqa ni-uqummásee náridanoo.

³³ Qiní qíkaqaafasauqa maa-ufána iriséeqa karaambáíqa qoomáqa naani qímaseeqa qínaaqiana áninausara nífeesamásai faqa aniráífaqa dóo moodáa kari óonuree naaqa. ³⁴ Moó fannoo árararánafa aneenná máaqaki óonu námasee ánia. Miqímandee moodáanaki kéeqafifanoo Ánutuna nárira ufa fannoo sía ínnisaa máriani. Dóo qína kai qímannimiqa qínee ínnee iannái fíqa akaqá ufa qímaqimuna andeeqáanaura.

Ánutuna náaquqara andeeqara maraquuna óosana óosana dadaaqíranara qímannimidanoo.

12 Dóo maqee qínée Ánutuna náaquqara andeeqara maraquuna nímimari ainainnara qímannimianaura. Qiní qíkaqaafasauqa qínée minára ánoona ufa íri-aqee qídaqa qímannimidaqa. ² Óoqai ínnee aamína máru kamuqoo mandá fasiqa fannoo ínni rarisámeeqee sía ufa qímaru túmunannai áuqira áfaannunnai ubeekée márúfaqa miná ufa ámeemaanai fímaríqau. ³ Dóo maqee ínnee maanára írimari-fanoo Ánutuna maraquuna fannoo rakísimari fasiqafa sía amana Yísuna áqurarara ufa ámiannoo kafáa miná dínni kai Yísufa karaambáíqa máridanoo fee qímariasas Ánutuna náaquqara andeeqara maraquuna fannoo misá dadaaqínára miqí qídaqa.

⁴ Óosana óosana innaarúnaindaraa ainaina faiqí ánaasee dadaaqánifeera nímirafa márifanoo moodáa máraquna fannoo kai aiqáma mi-aiqama ainainná maqásaa fasiqa anaasee nímidanoo. ⁵ Maasá Ánutuna aináinirafa óosana óosana aináini-

rafa márídanoo moodáa karaambáiqá aináinammidaqa. ⁶ Ánutuna ufara suqímari-asa dadaaqírafa óosana óosana márídanoo moodáa Ánutufa kai aiqáma áadu áadu akoofásaikirana faiqí ánaasee nímifaqa minánnai quándaki narí dadaaqí narí dadaaqiaqéera. ⁷ Ánutufa Yísuna ufa írimariasaki aiqáma fasiqa anaasee náadu náadu narí marauna koorooíanifee afeekana nímifaqa quándaki minánnai narí dadaaqí narí dadaaqiaqéera nímídanoo.

⁸ Ánutuna marauna fannoo moo fásiqa írirana faqaana ufa qímannimimarina ámidanoo kafáa mi-maraqunáfa moo fásiqa aiqáma ainainara írirana ámidanoo. ⁹ Mi-moodaa maraqunáfa kai Yísuna mandaaqárana moo fásiqa ámidanoo, moo fásiqa mi-maraqunáfa faiqí ánaasee aurírana taikánnisara afeeka ámidanoo. ¹⁰ Ánutuna marauna fannoo faiqí sía amana áuquaqaa íra áinaina afeeka moo fásiqa ámifanoo mi-fasiqáfa afeeka ainaina áuqaidanoo, moo fásiqa Ánutuna afeeka ámifanoo Ánutuna ufa afeekaikámandee qímannimídanoo. Mi-maraqunáfa moo fásiqa afeeka ámifanoo marauna nímimariasa faqa moo únna qíra marauna nímimarinina faqa mi-fasiqáfa kai rainásee nín-dafaidanoo. Mi-maraqunáfa moo fásiqa afeeka ámifanoo ánaamura ufakíqari sía narí íri maru ufanakíqari amaana máqaki ufa qímannimídanoo. Mi-maraqunáfa kai faiqí moó afeekaikámma ámifanoo ánaamura ufakíqari narí sía íri mari ufanakíqari faiqí ánaasee qímannimisaiifanoo moo fásiqa fannoo sía mi-ufána óosana írirainni marauna fannoo kai miná qímmamifanoo mifá indée kai ídanoo miná óosana qímannimídanoo. ¹¹ Mi-oosana oosana ainainná nímmarifa moodáa marauná kai márídanoo. Mifá narí kai narí áidiramau rainá rainá mándaída áadu áadu dadaaqíra akoofásaikirana nímídanoo.

Maasá Yísuna átiki márúnausara qídanoo.

¹² Ásauku mundírana afaaqa moodáara foora márídanoo miná átiuqa moómoo márídaqa afaaqa sía rainánoo márídanoo moodáa márídanoo. ¹³ Miqíkai másee maasá aiqáma Yuda máqannaasa faqa ánaamuru moómoo máqanna maríasa faqa karabúsaki aináinimáriasa faqa idukí máriasa faqa maasá aiqáma moodáa maraqunannái nammári marasée moómoo átiuqa moodáana apataiká kai iqá máríasa Yísuna apata máriafanoo Ánutufa moodáa marauna nammáriara foora ními-faqa náunnnara miqídaqa.

¹⁴ Faiqí moó adaká sía múduka márídanoo moómoo afaaqa ootúpanoo márídanoo. ¹⁵ Mi-fasiqána áiku fannoo qínnoo sía qinée ásauku máriaqaana minára qinée sía maa-fasiqána afaaqáu márída. Qinée Pauroosa minára maaqí qíqa kúqaa áiku fannoo sía ásauku kinoo sía mi-ufána qínnanannái mooná afaaqáfkianau káqi mi-fasiqána afaaqá máriannoo. ¹⁶ Mi-fasiqána áaqoo fannoo qínnoo qinée sía maa-fasiqána áfu márúnnanara sía miná afaaqáu márída. Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa káqi mi-aaqoofá sía áfukinoos sía mi-ufána qínnanannái mooná afaaqái kíannoo káqi mi-fasiqána afaaqa máriannoo, sía sía miqíannoo. ¹⁷ Mi-fasiqána aiqáma afaaqa áfu kai márínanoofau náqi fee mándee ufa íriannoo fee. Miná afaaqa áaqoo kai márínanoofau náqi fee mándee udiráannoo fee. ¹⁸ Ánutufá kai narí iriséenoo narí áidirannai faiqí afaaqa aiqáma ainaina afaaqa quqáqoofa márídanoo. ¹⁹ Aiqáma ainaina moodáa ainainá kai márínanoofau sía faiqí afaaqa márini. ²⁰ Dóo miqínoo moómoo afaaqa átiuqa moodáa afaaqara foora ootúpanoo márídanoo.

²¹ Faiqí afaaqáindaraa áfu fannoo sía amana ásaukuara anée fúa sía qíní dadaaqí maríanna ainainafa máriananoo, sía qíannoo. Kafáa ákiqa fannoo sía áikuara anée

fúa sía qiní dadaaqí marianna ainainafa máriananoo. Sía miqí qíannoo. ²² Maasá qeeqá qifaaqa áti dauní nídafidanoo ummooqukí marí atiuqara fifau ainainee qíananoo sía márínaqa náqi fee ianáuree. ²³ Maasá qeeqá qifaaqa átiuqa uréeqara átiuee qímariana maasá misásaa firaagóo ámiqimmandee misásaa rakísidaqa. Nífu qáfaafaqa nisaúrimaria átiuqa maasá ámiqimmandee rakísidaqa qamunnannai ititáidaqa. ²⁴ Nífu qáfaafanoo nídi mári átisa sía ámiqimmandee ititáidaqa kái akooqóo máridanoo. Ánutufá kai narí írirannanai maasá qifaaqasáa átiuqa maaqímasee ootúpanau, Uréeqara átiuqa úriqarara rakisirana máraanee qímasee ootúpanau. ²⁵ Miqí maríanara sía maasá qifaaqa rainárafa máridanoo aiqáma áadu áadu qifaaqa áti fannoo nariara nariara amanamana kái ámuqusidanoo narínni rakísidanoo. ²⁶ Moodáa qifaaqa áti dídafifanoo aiqáma qifaaqa dídafidanoo, kafáa miná dínni moodáa qifaaqa amooqífanoo aiqáma qifaaqa asasídanoo.

²⁷ Qinée Pauroosa ínni Koorinti máqannaara qídaqa ínnee Yísuna ufara suqímariasa aiqáma ásauku mundírana afaaqara foora máriafaqa aiqáma miná afaaqasáa afaaq fannoo narí ámaaqqa narí ámaaqaki kai máriafanoo. ²⁸ Ínnee Yísuna ufa íridaqa nuasa suqíranaki Ánutufa miqíkai ínoo ínni faiqí ánaasee maréeqeenoo maaqímmasee quqánnisóofaqa máriafanoo. Ánutufa Yísufa niqiqoo fásiquasa ínniki úriqararausaikinau, miqóoqari misá uréeqarasa Ánutuna ufa faiqí ánaasee maqúsa maqusa qímannimimarusa faqa ínniki quqánau. Dóo misá uréeqarasa ufasáa rakísirasa maqúsaki qímannimimarusa Ánutufa ínniki quqánau. Kafáa miqóoqari faiqí ánaasee óosana óosana ainainirasa quqánau.

Akaqáusa faiqí sía amana áuquaqaa íra áinaina áuqimariasa quqánau.

Akaqáusa aurírausa andeeqée marúsa quqánau.

Akaqáusa faiqí ánaasee narí dadaaqí narí dadaaqí márusa quqánau.

Akaqáusa ufa suqírausasa ámiqimmandee rakísirasa quqánau.

Akaqáusa ánaamuru ufakíqari narí sía írimaru ufanakíqari Yísuna ufa suqíranaki qímannimimarusa Ánutufa quqánau.

²⁹ Ínnikiqari sía aiqámausa Yísufa niqiqoo fásiquasa máriafanoo, sía aiqámausa maqúsa maqusa qímannimiqanusa máridaqa. Sía aiqámausa maqúsai naamúaqira ufa qímannimimariasa máridaqa. Sía aiqámausa faiqí sía amana áuquaqaa íra ainaina áuqimariasa máridaqa. ³⁰ Sía aiqámausa aurírana taikánniseemaria fasiqausa máridaqa. Sía aiqámausa ánaamuru ufakíqari nári sía írimaria ufanakíqari qímannimimariasa máridaqa. Mi-anaamuru ufánakíqari nári sía írimari-afanoo maraquna afeeka fannoo dadaaqifaqa mi-ufána óosana sía aiqámausa írimariana kooroo ifáranoo.

³¹ Ínnee ínneeqa írirana Ánutuna afeekannái narí nímira afeeka óosana óosana faqa akoofásaikirana óosana óosana faqa misáuqakinaana úriqararana kai ummárararee qímasee afeekaíkiqa. Dóo qinée mi-firaa uriqarara oosana uqanna maaqóo kooroo ianáura.

Nariara nariara nímuqusira óosanara qídanoo.

13 Mi-firaagoo uriqarara oosaná koorooiráfa maaqímmínoo máridanoo, faiqí ánaasee aiqámausa nariara nariara úriqarara ainainee qímasee misára nímuqusirafa mifá miná máridanoo. Qinée qeeqá Ánutuna maraquna afeekannái ánaamuru moómoo máqannaa ufakíqari sía íria maria ufanakíqari faqa qangiroo ufakíqari faqa Yísuna ufara suqíranaki qímannimunanoo qeeqá qímuqusaki faiqí

ánaaseera úriqarara ainainee qímasee misára nímuqusirafa sía márifaqa qeeqá kai qeeqá firaa ufatia fíffau kámmee kámmee qídaqa.

² Ánutuna maraquana fannoo óosana óosana afeeka qíminaqa qinée qeeqá kai Ánutuna ufa ámiqimasee qímannimianaqee qinée aiqáma ainainara irisée aiqáma kukéeqara ainainara irisée fee, qinée qeeqá Yísuna saqárikirafa afeeka márinaqee áaqana moo máfi moosáa quqánauree, mi-aiqama ainaina afeekáfa qiqá daundurái afeekaíkifanoo faiqí ánaaseera úriqarara ainainee qímasee misára qímuqusirafa sía márifaqa qinée sía márídara foora márídaqa.

³ Qinée qeeqá aiqáma ainainatia maréeqee aináina síaisa káqi nímiqee qeeqá qifaaqa faqa maréeqee idáki áqunauree miqídaqa faiqí ánaaseera úriqarara ainainee qímasee misára qímuqusirafa sía qiní daundurái márifaqa mi-ainainaqandá sía qiní dadaaqianára miqídaqa.

⁴ Faiqí ánaaseera úriqarara ainainee qímasee misára qímuqusirana qinée Pau-roosa kooroo ianáura. Faiqí ánaaseera nímuqusirafa maaqímminoo máriannoo, reendenámandee ubiqáfi misá úfa írirafa máriannoo, fifímmasee faiqí ánaaseera qímannimirafa máriannoo. Faiqí ánaaseera nímuqusirafa sía rairaiqírafa márian-noo, sía naríara óori uqéerasee máriannoo, sía narí amooqírafa máriannoo. ⁵ Faiqí ánaaseera nímuqusirafa sía adi námufaqa márifa márídanoo sía naríara kai írimarifa márídanoo, sía dauní kaukaatufa qímarifa márídanoo, sía akaqáusa mandáikám-mamaqaanara irimáree fímarifa márídanoo. ⁶ Faiqí ánaaseera nímuqusirafa sía mandóosanara asasídanoo kúqaa ánoona ufa qíranara asasídanoo. ⁷ Faiqí ánaaseera nímuqusirafa sía minnísee fínanoo ákooqaidanoo, misá miná mandáikamma-maqáafanoo káqi kai irisée minní sáídanoo, faiqí ánaaseera ámiqira írirana irimáree fímarinafa faqa áaqainausakiara sía misára taikée foo qírafa faqa óosana óosana ainaina ámiafanoo reendenámambi ubíqafi káqi mi-manda oosanná fee ámiqira óosana fee káqi mara máree fímarifanoo ámuqusirafa miqímminoo márídanoo.

⁸ Faiqí ánaaseera nímuqusirafa náaru náaru márira ainaina márídanoo sía taikárafa márídanoo. Maqee kámuqoo Ánutuna maraquana akaqáusa náakífaqa ámiqimasee qímannimirafa maqee márídanoo úfaasu ainainá kai márídanoo. Akaqáusa sía nári írimaria ufana qímannimirafa márídanoo mifá faqa taikáannoo, ámiqira írirafa márídanoo márínoo áiqaráannoo. ⁹ Ánutufa maqee qímimari írirafa faqa qímimarifaqa faiqí ánaasee qímannimira ufa faqa maqee átisaa márídanoo. ¹⁰ Kásooqaqee Yísufa qúmira áukuana firaafá aniráinanoo maqee átisaa márírafa taikáfuannoo.

¹¹ Qinée Pauroosa faiqi ánaaqi máriafanna kamuqoo qiní ufa faqa qiní dídi-rafa faqa qiní írirafa faqa faiqi ánaaqindi márínau, maqee faiqí kámmambunanoo faiqi ánaaqi írirafa dóo taikáfinoo. Yísufa qúmuaninna aukuanna miqíkai íannoo.

¹² (Pauroofa máru aukuanna mandá tanuka kai márínau. Mi-manda tanukána kíkiqúsidanoo maa-ufána qinau.) Maasá tánukaki qeeqá dóori qáfáidaqa sía ámiqim-mandee qeeqá qimana qáfáidaqa. Maasá maqee qáfee marúnafa miqírana áti kai qáfáidaqa, Yísufa qúminna aukuan maasá miná faqa narí óori narí óori andeeqásee qáfaanura. Maqee márúnna írirafa áti kai márídanoo, Yísufa qúminna aukuan maasá írirafa ánoona máriannoo. Miqóo maasá írirafa Ánutufa maasára ámiqimasee írindee kai ínoo ánoona írirafa maasáki faqa máriannoo.

¹³ Dóo maqee kámuqoo maa-qaaramoo ainainná kai márídanoo. Yísunasaa íri-rana rusírana faqa náaru kambíqaaninnanara asasamándee áfeesirana faqa faiqí

ánaaseera faqa Ánutunara faqa úriqarara ainainee qímasee misára nímuqusirana minamúfa kai maqee kámuqoo káqi márídaqa misákiqari nímuqusirafa kai úriqararafa márídanoo.

Kafáa ámiqimmassee Ánutuna maraquna dadaaqíranara qídanoo.

14 Faiqí ánaaseera nímuqusirafa úriqararafa márídanoo fee qídaqa minára ínni Koorinti máqannaasa qímannimídaqa, Ínnee minára irisée faiqí ánaaseera nímuqusirafa máraanauree qímaseeqa miná márarara kai kadáapiruaqa. Ánutuna maraquna ními mari afeeka óosana óosana faqa akoofásaikirana óosana óosana faqa, mináuqa faqa ínneeqá írirana ummárararee qímasee afeekaíkiqqa. Miqídaqa faiqí ánaasee Ánutuna ufa qímannimira afeeka minára úriqarara fee qímasee firaaqóo randásee máraaqa. ²Faiqí moó fannoo narí sía írinna ánaamurusa ufakíqari qímannimimarifa sía faiqífau qímannimidanoofau Ánutuna faqa ufa qídanoo. Faiqí sía miná ufa írídaqa moosá ufa márifaqa. Mifá Ánutuna maraquna afeekannái kukéeqara ánoona ufa qídanoo. ³Faiqí moó fannoo Ánutuna maraquna fannoo dadaaqifanóo Ánutuna ufa narí ufakíqari qímannimifanoo nímuqusaki mandáikisa miná ufa íriafanoo dadaaqírana faqa poodúqarana faqa ámiqi ámiqirana faqa márídaqa. ⁴Moosá ufakíqari narí sía íri maria ufanakíqari qímannimimari fasiqafa narí kai narí dadaaqídanoo, Ánutuna ufa nári ufakíqari qímannimimarifa aiqáma Yísuna ufara suqímariasa dadaaqídanoo uqéeraídanoo.

⁵Qinée ínniara ánaamuru ufakíqari sía írianakíqari aiqámausa minakíqari ufa qiaqée qídaqa. Mi-oosanná úriqararafa maaqímminoo márídanoo Ánutuna ufa nári ufakíqari qímannimirafa Ánutuna maraquna nímmimarifa qinée ínniara minára firaaqóo qiaqée qídaqa rídaqa. Ánutuna ufa nári ufakíqari qímannimimarifa úriqararafa márídanoo, ánaamuru ufakíqari sía íria ufanakíqari qímarifa uréeqarafa márídanoo, mi-moo ufánakíqari qímarinnana faiqí moó fannoo anirée nári ufakíqari mi-ufána qímanniminanoo andeeqásee írifanoo amaná máriannoo miqímasee Yísuna ufara suqímariasa dadaaqírana máreefaranoo.

⁶Óo qiní qíkaqaafasaa kásooqaqee ínnee iannái óonureeqa ánaamuru ufakíqari qímannimisee náqimandee dadaaqianáuree. Sía dadaaqírafa máriannoo. Ánutuna maraquna fannoo aamúaqira ufa qímannimira fee, qímannimiranee, írira ufa fee Ánutuna maraquna dadaaqíra ufa qímannira fee naamúaqira ufa fee nári ufakíqari qímannimianaqa aiqámausa dadaaqírana máreefaranoo. Moosá ufakíqari sía dadaaqírana máreefaranoo.

⁷Fífau sía kási marí ainainna ufíreena faqa kookáanauru faqa piripúnna faqa márifaqa sía mináuqakíqari ámiqimmandee fuaqáídaqa minakíqari idí sía ámiqimmandee fuaqáifanoo idírainna fasiqa anaaseesa náqi fee mándee írifaree, sía írifara. ⁸Rákira karaambaiqa fannoo sía ámiqimánde kaanina uqéeraifaqa náqimandee rákirana aiqámausa uqéereefaree, sía uqéeree faranoo. ⁹Ínnee miqíkai íqa maraquna fannoo náakinaqa ánaamuru ufakíqari sía írianakíqari ufa qífaqa náqimasee aní ufa óosana írifaree sía uqanna írifaranoo. Aní ufa fannoo fífau úfaira foora úqídanoo. ¹⁰Maa-maqa maaqánakina moómoosa ufa márídanoo aiqámausakina misá ufa ánoona márídanoo. ¹¹Ánaamuru moó fannoo fíndifi nári ufakíqari qiní qímaqimifaqa qinée síamma írianaura. Qinée mi-fasiqánara ánaamuru fee qianá mifá qiníara ánaamuru fee qíannoo. ¹²Ínnee Koorinti máqannaasa káaqa Ánutuna maraquna fannoo nímmimari afeekanara kai firaaqóo rímariasa máriafanoo.

Mi-afeeka iriránakiqari maanára kai afeekaíkiya. Yísuna ufara suqímariasa misára dadaaqíqa firaqóo uqéeree maría ainainnára kai nídinaqa uqéeraaqeera qídaqa.

¹³ Faiqí moó fannoo maraqunannái ánaamuru ufakíqari qímannimidanoo narí faqa faiqí ánaasee faqa sía írifanoo kafáa Ánutunara innaaru qínanoo moo áfeeka áminanoo sía írimaria ufanakiqari qímarina ánoona irisée quandásee kooroom-másee kafáa nári ufakíqari qímanniminaqa dóo íriaqeera. ¹⁴ Marauna fannoo dadaaqínaqa sía íria ufanakiqari innaaru qínanoo qíní qimana fannoo kai kúqaa innaaru qíannoo qiqá íriraфа sía innaaru qíannoo. ¹⁵ Qínée minára náqi fee qianáuree qínée maaqímmianaуа, qínée qeeqá qimana faqa qeeqá írirannai faqa innaaru qianáura. Qínée Ánutunara idí ráidaqa qeeqá qimanannái faqa qeeqá írirannai faqa Ánutunara idí raanáura. ¹⁶ Ínnee Yísuna ufara suqímariasa suqímarifanoo moó fannoo Ánutuna marauna fannoo áakinanoo narí amana fannoo kai ánaamuru ufakíqari innaaru qínanoo moo káqiquee fasiqa fannoo ani márída íridanoo náqi-masee mifá iriséenoo Ánutunara mifá faqa eedóo qíannoo fee. Mifá sía uqanna amaná aní ufa óosanara íriannoo. ¹⁷ Aní Ánutunara dúfi dúfi qíra ufa ámiqim-masee qínanoo moo fásiqa fannoo sía ámiqimasee írinanoo aní ufa fannoo sía miná dadaaqíannoo.

¹⁸ Qínée Pauroosa maanára Ánutunara dúfi dúfi qídaqa, qínée firaqóo moó-moo kari ínni fíqaramásee ánaamuru ufakíqari dáadumai márídaqa innaaru qídaqa. ¹⁹ Yísuna ufara suqímariasaki suqídaqa qínée sía miqídaqa. Misáki márídaqa nári ufakíqari misá naamúaqianee qídaqa moodáannai qísauku ufa kái amana kái qúsa qímannimiranara dídidanoo. Moosá ufakíqari misá sía íri maría ufanakiqari kísaaqasaa qímannimianaqa sía írifoora qíkooqaidanoo.

²⁰ Óo qíní qíkaqaafasaa sía ínni íriraфа faiqi ánaaqi íriranara foora máriani, faiqi firaasá íriranara foora máriani. Óosana óosana mandainainara minára kai ínni íriraфа faiqi ánaaqindíara foora nisakadikí qíkairí síaisa máriaqa. ²¹ Tamummáqara fasiqauqa minára maaqí qímasee ákara ríqau.

Karaambáiqqa qínoo qínée maa-maqannáasa qímannimianaуа.

Qínée ánaamuru ufa qímariasa niqíqánaqa qímannimifaranoo.

Qínée ánaamuru nifaurunnai qímannimianaуа.

Qíní qíku qísauku aiqáma mi-ufána irisée níkooqainaqa sía írifaranoo.

Tamummáqara fasiqa ufa miqímminoo márifaqa qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa.

²² Qínée maraqunannái ánaamuru ufa qíranara maaqí qídaqa Yísunara sía írimariasa irisée minára kúqaa fee qiaqée qímasee náriara Ánutuna náriра ufa ámeemaanai máríanara íriaqeera mi-ufáfa márídanoo. Yísunara dóo írimariasara sía misárau márídanoo, dóo misá íridaqa. Maraуunannái Ánutuna ufa nári ufakíqari qímannimiraфа Yísuna ufa írimariasa íriaqee ainainna márídanoo, miná ufa sía írimarinaуа sía miná írifaranoo miná ánoonara randée faranoo.

²³ Yísuna ufara suqímariasa aiqáma suqúsee márídaqa aiqámaуа moodáa kari ánaamuru ufakíqari dapi dápi ufa qímarifanoo káiquee fasiqa fee aamína fasiqa fee minakí ani kéeqafíqa ínniara fúrufari maríasee qímasee sandáannoo. ²⁴ Aiqaмауа suqídaqa Ánutuna ufa nári ufakíqari narí qímami narí qímami qímarifanoo káqiquee fasiqa fee aamína fasiqa fee ínniki kéeqafinoo írinoo narí mandóosanara aundurái óonumafi íriannoo. Narí írinuufafa narí raqúru ámiannoo. ²⁵ Narí mandíriraфа aundurái kukéeqanoo márínafa aiqáma kooroomámbinanoo mifá anuka kummáram-

mafinoo Ánutuna amooqídanoo maaqí qíannoo kúqaa Ánutufa maaqóo ínni faqa máridanoo fee qíannoo.

Yísunara suqíranaki andeeqáqeera qídanoo.

²⁶ Óo qiní qíkaqaafasaa ufa, máa qinée qúnna ufana ánoona koorooianáura. Ínnee innaaru qíraree qímasee suqídaqa moó fannoo idí moo óosana áraannoo moó fannoo naamúaqira ufa óosana áraannoo, moó fannoo Ánutunaindaraa ufa irisée qímannimiannoo moó fannoo ánaamuru ufakíqari qímannimisainanoo moo fásiqa maraquana fannoo dadaaqínanoo mi-ufána ánoona kooroománnimiannoo. Aiqáma ainana Yísuna ufara suqímariasa dadaaqírafá kai máriani. ²⁷ Misá ánaamuru ufakíqari qímannimiani qímasee qaaraqánda kai fee qaaramoó kai fíndifinana moodáa moodáa fannóo kai qímannimiaqa, miqóoqari moó fannoo misá úfa ánoona nári ufakíqari kooroommásee qímannimiani. ²⁸ Yísuna ufara suqíranaki kooroofmarinna fasiqafa sía márinana sía ánaamuru ufakíqari qímannimiani. Narí kai narí aundurákiqari Ánutuna faqa ufa qínafa amaná narí kai qíani. ²⁹ Qaaraqánda fee qaaramoo fee Ánutufa ufa níminnana qífaqa aiqámausa suqímariasa irisée misá ufa rainá rainámmasee íriaqa. ³⁰ Ínni ufa suqíranaki faiqí moó fannoo óoqu marínafa Ánutunaindaraa ufa marasáinanoo ufa qímanniminna fasiqafa óoqu márinanoo mifá fíndifi qímannimiannoo.

³¹ Ínnee aiqáma amaná Ánutuna ufa qímannimiaqa moodáa kai moodáa kai fíndifidaqa amaná qímannimifaranoo, miqímandaifaqa aiqámausa misá írirana iriséeqa dadaaqírana máreefaranoo.

³² Maraquana fannoo ínni náakifaqa Ánutuna ufa qímannimirana dadaaqírana nímifaqa sía dapi dapi fúrufariaqa ínnee ínneeqá kai ínneeqa nífauru naundurásaa rakísimariasa márianara ámiqimasee rakísiaqa. ³³ Ánutufa sía maasára dapi dapi fúrufariranaki máriaqeera dáarama quqéenoo asooáranaki andeeqásee máriaqeera dáarama narí úfa íriranaki quqéenoo. Ánutuna ufara suqímariasa máaqanna máaqana moodáa óosana qímannimifanaqa máree maríafaqa ínni faqa qímannimidaqa. ³⁴ Yísuna ufara suqíranaki ánaasee sía fíndifi ufa qímannimiaqa, káqi óoqufaaqee máriaqa. Yuda máqannaasa sándufamau kai fiqa faiqí ufa ámeemaaná kai máriaqa. ³⁵ Ánaasee moo áinainara iráraree qímaseenoo sía páamma qímasee iráannoo, kásooqaqeenoo máaqaki óonureenoo narí afaaqisáa iráannoo. Yísuna ufara suqíranaki ánaasee fíndifi ufa qínafa asaurírafa máriannoo.

(Koorinti máqannaasa akaqáusa Pauroona ufara sía anoona ufa fee qímasee nári íriranamau fimarufanoo Pauroofa minára maaqí qímasee qímanniminoo qinau.)

³⁶ Óo Koorinti máqannaasa Ánutuna ufa fannoo ínnikiqari fee indaarú kambíqeenoo fee ínnee ínneeqara maasá kai máreeunoo fee qídee. ³⁷⁻³⁸ Ínnikqari moo fásiqa fannoo naríara Ánutuna tamummáqara fasiqaúsee qímaseenoo fee maraquana qímimari afeekana faqaasee qímaseenoo fee mi-fasiqáfa qinée Pauroosa ákara rúmannimunnufanara kúqaa Ánutuna naamúaqira ufa fee qínafa ánoona máriannoo. Qíní maa-ufánara sía íridee qínafa ínnee minára únna qíra fasiqa máridanoo fee qímasee miná ufa faqa sía íriaqa.

³⁹ Óo qiní qíkaqaafasaa Koorinti máqannaasa ínneeqa Ánutuna ufa faiqí ánaasee qímannimiranara máraanauree qímasee afeekaikída miná márarara kai kadáapiruaqa, akaqáusa sía írimaria ufanakiqari maraqunannái qímannimifaqa sía qáo qiaqa. ⁴⁰ Ínnee ufa suqíranaki íriranamau kai andeeqásee maqee maqee fuaqa.

Yísufa kúqiranakiqari fíndifunara koorooídanoo.

15 Óo qiní qíkaqaafasaa óoqai qinée Pauroosa Yísuna ámiqira fasaasa ufa qí-mannimíafannana, ínnée miná irisée maqéeiafanoo ínni írírafa minásaa rusí-soofa mapukínoo márinara ínni náaqoo áuqaidaqa. ² Yísuna ámiqira fasaasa ufa qí-mannimíafannana, ínnée miná rakísi mapukú qumáreeqa innaarúnai asumu mári-rana máree maríafanoo. Ábee ínnée indaarú kúqaa fee íriqee íqau únna qímasee íridee qífáara.

³ Qinée sía qinée qeeqá ufa káifau qímannimíafannanau. Yísuna áiku ásauku máriannaindari ánu ufana fíraaqóo úriqarara ufa qímannimíafannana. Mi-ufána óosana maaqímminoo máridanoo. Ásauku mundírafa tamummáqara fasiqauqa ákarakinaa ufamau fínoo maasá mandáinainara kuquqímaqanau. ⁴ Kuqufufaqá misá miná írí akúndamásoofanoo qaaramoo fáasaana márinoo tamummáqara fasiqa ákarakinaa ufamau fínoo kúqiranakiqari fíndifinau. ⁵ Fíndifufanoo Peetooroona áfusaa koorooínoo miqóoqari qísaukuqara taikáseenoo qíkunní óoqu qaaraqánda máreenoo niqíqáaninna fasiqausa aiqáma nífusaa koorooofaqa qáfaqau. ⁶ Qáfama-soofanoo miqóoqari narí ufa írimarusa fáifa handaréeta fasiqa anaesee moó-moo uqanna nífusaa moodáa kari kai kooroo inau. Misáuqakiqari akaqáusa asooqáqee kuqufufafa, moómoosa káqi márídaqa. ⁷ Miqóoqari Yísufa Yameesana áfusaa kooroomámbino miqóoqari niqíqáaninna fasiqausa nífusaa kooroomámbi-noo qímanniminau.

⁸ Ínaaqianna uqanna qiní Pauroosa qífusaa faqa koorooínáu. Qinée dáaduma uqanna moo óosanakiqari ámaneendaraasa eedádara foora máriafanausa márídaqa Yísufa qiní qífusaa kambíqoofaqa qáfaqiafana. ⁹ Qinée Yísufa niqiqoo fásiquasak-ina uréeqarausa márídaqa. Qinée Ánutuna ufara suqímariasa aupúrarana ními-afanausa márunnanara náqi fee ifaqée misá qiníara Yísufa niqiqoo fasiqafee qída fee, sía qinée misá nimana márídaqa. ¹⁰ Ánutufa sía qiní uréeqaranara írinoo káqi narí áfauaranannai qiní maréeqeenoo narí niqiqoo fásiquasaki quqáqiséenoo ufa qímannimíannee afeeka qímufanoo sía qiníki mandáikinau. Qinée aiqáma niqiqoo fásiquausa úrinaaqaaramásee faiqí ánaaseeki maqúsa maqusa kadáapiriqa, sía qeeqá kaifau miqídau Ánutufa qímu afeekáfa qiníki kásinara miqídaqa. ¹¹ Yís-ufa maasára kúqinoo fíndifunara qímannimunnufana akaqá niqiqoo fásiquausa nóok-inaanee íridee qiní dóokinaanee íridee, mi-ufána kai maasá qímannimisaafanaqa minásaa ínni írírafa rusínoo máridanoo.

Maasá kúqiranakinaana fíndifuannánara qídanoo.

¹² Maasá ásauku mundírafa kúqiranakiqari fíndifunara maasá qímannimíafanaqa ínnikiqari akaqáusa náqimasee kúqirausara sía fíndififaranoo fee qída fee. ¹³ Kúqi-rausa kásooqaqee sía kúqiranakiqari fíndifirarífánoofau ásauku mundírafa miqí kai ínoofau sía fíndifu qini. ¹⁴ Óoqai ásauku mundírafa kúqiranakiqari sía fíndi-finaqau maasá qímannimíra úfafa sía márínaqau sía qímannimúnáiqini, ínnée ín-neeqa írirana rusímari ainainafa sía máriqini. ¹⁵ Kúqirausa kúqiranakiqari sía fíndi-fifanoofau ásauku mundírafa faqa sía fíndi fiqini. Ánutunara ásauku mundírana kúqiranakiqari uqéeree foo qíafannanara kúqirausa kúqiranakiqari sía fíndififaqau maasá qímannimíafanna ufanara únna ufa fee qini. ¹⁶ Kúqirausa sía fíndi fífaqau ásauku mundírafa faqa sía fíndifiqini. ¹⁷ Ásauku mundírafa kúqiranakiqari sía fíndi-

difinaqau ínniqa saqárikirafa kai fíffau ainainara foora sía mári ainainnaki faqa ínnée ínneeqa mandáinainaki káqi aúíamakíffau fúruíammiqini. ¹⁸ Kúqirausa kúqiranakíqari sía fíndífíffau moómoosa ásauku mundíranasaa írirana rusísaida kúqimariasa sía innaarúnai finí aúíamakíffau fúrufariaqini. ¹⁹ Maasá maaqóo márúnna kámuqoorá kai irisééfau ásauku mundírana minásaa írirana rusídau, maasá mandáinaina firaafá máriqini, aiqáma máqannaasa maqá afaaqasáa máriasakíqari maasá dínee teeroo úriqaranoo máriqini.

²⁰ Ánoona ufa maaqímmínoo máridanoo. Dóo kúqaa ásauku mundírafa kúqiranakíqari fíndi finau, miná fíndífírafa maasá kúqirausa fíndífirana qíma afeekaikídanoo mapukídanoo. Dóo kúqaa máridanoo. ²¹ Óoqai indaarú moodáa fasiqannai kai kúqirana kambíqanau, miqí kai ínoo moodáa fasiqannai kúqiranakíqari fíndífírafa kambíqanau. ²² Maasá aiqáma fasiqa anaasee Adamána faiqi námu márúnnanara kúqidaqa, miqíkai ínoo ásauku mundírana faiqi námu márianara Ánutufa misá kúqiranakinaana uqéera quqáannoo. ²³ Sía dapi dápi Ánutufa kúqiranaki uqéeraannoo andeeqáseenoo mara fíndífuannoo, ásauku mundírana náaree dóo mara fíndífumáqoofanoo máridanoo miqóoqari mifá qúminna aukuaana miná áiku ásauku maréeqee fíndífumánnimaqaannoo. ²⁴ (-) ²⁵ Ánutufa narí ásauku mundírana mapukú amaqaáseenoo qímaminau. Anée aiqáma ainainasaa rakísimaaree fímarinaqa qínée Ánutusa aiqáma namuqáa áfaannainaina maréeqeeqa aní ásauku mundírana áramandunnai quqásaanana anée maqá mámmaaqai radámusainaqa kaifáa rakísianaauranoo. ²⁶ Ínaaqianna radámuaninna namuqaafa kúqirafa máridanoo miná faqa radámuannoo. (v 24) Miqóo taikárafa kambíqaannoo Ásauku mundírafa áfaannauqa úriqararausa faqa misá faiqi firaasá faqa misá afeeka fasiqauqa aiqáma maréeqeenoo narí áramandunnai quqáseenoo radámuseenoo narí quqúsakinaasa aiqámausa maréeqeenoo narí ákoona ámiannoo.

²⁷ Tamummáqara fasiqausa ákarakinaafa minára maaqímmínoo máridanoo. Ánutufa aiqáma ainaina miná áramandunnai kai quqáannoo fee qídanoo.

Tamummáqara fasiqa minára miqí qímasoofaqa qínée minára maaqí qídaqa. Ánutufa aiqáma ainaina miná áramandunnai quqáree qídanoo sía naríarau miná áramandunnai quqáreee qídaqinoofau. ²⁸ Ánutufa aiqáma ainaina maréeqeenoo ásauku mundírana rakísirana ámeemaanai quqásainanoo ásauku mundírafa miná ámaaku fannoo quándaki Ánutuna áramandunnai narí kéeqaannoo, aiqáma ainaina quqóona áramandunnai kéeqafinanoo miqóoqari Ánutufa aiqáma ainainatia uqanna úriqararafa máriannoo.

(Pauroofa máru aukuanna faiqí moó fannoo Yísuna ufa írimarufa sía nammári márarai kuqufufanoo moó fannoo qaara kari nammári máree márínau. Mifá naríara faqa kúqunara faqa máree márínau. Mí-aukuanná mí-oosannára Pauroofa qíman-nimirara maaqí qínau.)

²⁹ Ínni Koorinti máqannaasaki kúqirausara nammári máree marusara misára náqi fee qianáuree. Kúqirausa kúqiranaki sía fíndífuafaqa ínnée nánaree fíffau misáree qímasaida fíffau nammári máraidee. Ínnée yánee dadaaqídee miqídee. ³⁰ Maasára faqa íriaqa maasá Yísuna ufa sáara aiqáma faasaana moómoo kari aupúraranara nárírana eeráirana máraidaqa. ³¹ Qíní qíkaqaafasaa, qínée aiqáma faasaana kúqiranara aniráannoo qídaqa eeráridaqa. Qínée sía káiqeesa maaná koorooídaqa. Ínnée maasá karaambáiqá ásauku mundírana Yísunaki fímaríanara nimooídaqa minára kai kooroománnimidaqa.

(Pauroona aukuaana Roomma máqannaasa sía Yísuna ufa írimariasa nári óosana máraidaqa faiqí ánaasee qáfaifanoo adíafaa íanifee qímasee óoni faandamuraki faiqí faqa káasau aandau faqa mara quqásoofaqa rákimariqau. Yísuna ufa írimaru úfafa taikáanifeera mara quqásoofanoo káasau aandau naru néemarinau. Pauroofa minára iriséenoo Koorinti máqannaasa qímannimidanoo miná kíkiqusimarinau. Koorinti máqusanaasa maa-ufána qímanniminoo qínau.)

³² Qínée Pauroosa Efeesusa máqusai káasau aandaure foora márufafa misá faqa rákimariqiafana. Kúqirausa sía kúqiranakiqari fíndififaqau qínée maaqóo Efeesusa máqusai mi-fasiqáusa faqa rákidaqa nána ainainee máraanauree qímasee misá faqa rákiquiafana, fífau maaqóo mária fasiqaanaaseesa qíqafaaqee qímasee fee rákiquiafana. Óo sía miqí qiafana. Kúqaa kúqiranakiqari fíndi fuanáuree qídaqa miqí qiafana. Faiqí firaasá únna ufa moó minára maaqímmínnoo máridanoo. Dúna maasá kúquannanara maqee nárana nammári móomoo náa. Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Kúqirausa kúqiranakiqari sía fíndififaqau ánoonammifooqíni, fíndififaranoo únna qímariafanoo.

³³ Ínnee sía mi-unna ufána íriaqa, Moo ámaana ufa minára maaqí qídanoo, Mandóosana máree maría áqoondisa ínni márirana putaamánnimaqéefaranoo.

³⁴ Ínnee Koorinti máqannaasaki akaqáusa kúqirausa sía fíndifi maría ufana qímariasa ínni putaamánnimaqaifaqa ínnee misá mandóosana maraséeqa fúrufarirana máree maríafanoo. Ínnee miná minnísee kafáa andeeqára írirana marasée ínneeqa mandóosana quqásee andeeqáramau fuaqa. Ínneeqa nisaúrúqa ínnikiqari akaqáusa Ánutuna afeekara sía ámiqimasee íri márifanoo káqi meerámau írirana írimariafanoo.

Maasá kúqiranakiqari fíndifuanna qífaaqanara qídanoo.

³⁵ Ínniki moó fannoo kúqirausa fíndi fíranara maaqí qíannoo, kúqirausa dóo putaámmínnoo máridanoo náqimasee fee fíndi fífáree, nána afaaqee fíndi fúannoo fee. ³⁶ Anée fúrufarimarianafa mi-ufána qímariananoo. Anée nandí úmmaqusainanoo sía aaqee kambíqaannoo mifá putaa mámbinanoo miná uapáaqi fannoo ínaaqiana kambíqaannoo. ³⁷ Ínnee sakuma qaqama fée moo nárana qaqama fée úmmaqidaqa sía nárana faqa ámanee faqa úmmaqi maríafanoo qaqama kái úmmaqi maríafanoo. Úmmaqusaafanoo sía qaqama kai kambíqaidanoo nárana ánoona namufaqa ámanee namufaqa kambíqaiifaqa qáfee maríafanoo. ³⁸ Ánutufa narí írirananai aiqáma áadu áadu qaqama nári áadu áadu kambíqaaninnana ánoona namufaqa ámanee namufaqa nímídanoo. Ánutufa aiqáma qaqama andeeqásee narí kai ánoona ámidanoo.

³⁹ Kásimari ainaina nimaqí miqí kai ídanoo sía aiqáma moodáa nimaqi faqaasa márídaqa. Faiqí moo nímaqi faqaasa márídaqa aandáu moo nímaqi faqaasa márídaqa, ufini moo nímaqi faqaasa márídaqa, noodáanna moo nímaqi faqaasa márídaqa.

⁴⁰ Innaarúnaindaraa nifaaqa faqaasa faqa maqásaaqaraa nífaaqa faqaasa faqa áaduma márídaqa. Innaarúnaindaraa nífaaqa áreenarafa moó máridanoo maqásaa qaraasa nífaaqa áreenarafa moó máridanoo. ⁴¹ Súani afu narí áreenarafa áaduma moó máridanoo, quqooná narí áreenarafa áaduma moó máridanoo, fásau narí áreenarafa áaduma moó máridanoo, fásau misáki faqa áadu áadu áreenarafa márídaqa.

⁴² Kásooqaqee kúqirausa kúqiranakiqari fíndififanoo miqíminoo máriannoo. Faiqí ánaasee kuqufifanoo miná irí ákundee maríafa maqásaaqaraafa maqá máridanoo. Kúqiranakiqari Ánutufa uqéerasainanoo mi-afaaqáfa náaru náaru márira afaaqa máriannoo. ⁴³ Níkundee marí nifaaqafa ummooqúkídanoo mandáikídanoo, ká-sooqaqee kúqiranakiqari Ánutufa uqéerasainanoo áfu qáfainanoo idaaqírafa ámiqirafa afeeká máriannoo. ⁴⁴ Níkundee maría nifaaqafa maqásaaqaraa nifaaqa úfaasu márifa máridanoo. Ánutufa uqéerasainanoo náaru márianinna innaarúnai nifaaqa máriannoo. Maqásaa nifaaqa úfaasu nifaaqa maaqóo máriana amana kái márifa máridanoo. Mifá márinnanoo innaarúna náaruara márira nifaaqa amana kái márifa kúqaa máriannoo.

⁴⁵ Tamummáqara fasiqauqa ákara minára maaqímminoo máridanoo. Indaarúqaa fasiqa Adamafa kásimaruna áuquqoofa márínau.

Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Adamana ánaaqiannaa fasiqa Yísufa maqee márirana faqa náaru márirana faqa nímimari maraqunafa máridanoo. ⁴⁶ Sía náaru márirafa náaru kambíqaidanoo maqásaaqaraafa náaree kambíqaidanoo, miqóoqari kai náaru márirafa kambíqaidanoo. ⁴⁷ Indaarúqaa Adamafa maqásaaqaraa kookoomannái áuqirafa márínau. Ínaaqianna Adamafa Yísufa innaarúnaindari qúminau. ⁴⁸ Maqásaaqaraasa nári níkoona Adamana fooqáasa maqá nifaaqafaqaasa márídaqa. Innaarúnai fímariasa innaarúnaindaraa fasiqa Yísuna afaaqaikírausa márifarano. ⁴⁹ Maqee maasá maqánnai áuqira fasiqa afaaqa afisíqa moodáa karám-miqa márídaqa kásooqaqee maasá miqíkai másee innaarúnaindaraa fasiqa afaaqa afisúsee miqí kai íqa moodáa karákaimmianaura.

⁵⁰ Óo qiní qíkaqaafasaa qiní Pauroosa ufa ánoona maaqímminoo máridanoo. Faiqí nimaqí faqaasa faqa fidíka faqaasa faqa sía Ánutuna quqúsaki kéeqafifanoo náida nímianoo. Úfaasu maqásaa ainaina faqa sía amana náaru márirana máraannoo.

⁵¹ Ínnee ámiqimmandee íriaqa, kukéeqara ufa qímannimianaura, maasá sía aiqáma kúquanaura. Qúsasaa uqanna Ánutufa tautúmaqimaqáseenoo maasá moo kámaakamma qímaqaannoo. ⁵² Nífu tasúnduna tasúnduna káqi káqi ídanoo miqírafa kai ínaaqianna ufíreena fannoo fuaqáinanoo Ánutufa maasá moo kámaakamma qímaqaannoo. Mi-ufíreenná fuaqásainanoo kúqirausa minakíqari náaru márira nifaaqa faqaasa fíndififanoo maasá aiqáma moo kámma qímaqaannoo. ⁵³ Úfaasu maqásaa nifaaqa faqa sía káqi óoru fífarano náaru márirana náaree afisúmareeqa óoru fífarano. Káqi máriasa kúqifandinausa misá afeeka nipata náaree afisúmaree amaná innaarúnai óoru fífarano. ⁵⁴ Úfaasu maqásaaqaraa nipata faqaasa kúqifandínausa náaru márira nifaaqa sía kúqimaria nifaaqána afisúmareeqa dóo miqóo óoqeenáasa ákara ánoona kambíqaannoo. Misá maaqí qiqau.

Ánutufa dóo kúqirana aiqáma nambíqama taikáseenoo miná úraaqáranoo máridanoo.

Kúqirana rafáaqafírafa dóo taikéeno.

Kafáa moo ákarakinaa ufa minára maaqí qídanoo.

⁵⁵ Óo kúqirafa maasá rafáaqafímarianafa aní úriqarara afeeka yáifee máridanoo. Dóo taikéeno.

Óo kúqirafa aní aupúrara afeeka maasá qímimarianafa yáifee máridanoo. Dóo taikéeno.

⁵⁶ Ákara miqínoo márifaqa qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Maasá aiqámausa mandóosana fannoo kai aupúrara afeeka kuqirana ámifanoo dóo kúqi-

rafa maasá dáridanoo. Kafáa mandáinaina fannoo miná nárira afeeka Ánutuna ní-maarusira sándufakiqari kambíqaidanoo. ⁵⁷ Óo Ánutufinnai dúfi dúfi qídaqa. Maasá inni sáimbaqa karaambáiqu ásauku mundírana Yísunannai kúqirana faqa mandáinaina faqa maasá úriqaraqa márídaqa.

⁵⁸ Óo qiní qíkaqaafasaa dóo minára iriséeqa sía kási kásiaqa mapukúseeqa atukaráqa máriaqa. Karaambáiqu márirana nírana márjana maqee maqee minakí kai nóori runúsee máriaqa. Karaambáiqu márirana níranaki márjanara aiqáma saika náaru márira anoona márifa márídanoo karaambáiqu márirana nírana sía moó fannoo ánoona síaifa márídanoo. Ánoona márifa kai márídanoo.

Ánutuna ufa írimariasa sárauqinana dadaaqíranara qídanoo.

16 Óo Koorinti máqannaasa innée Yudeea máqa maaqaki Ánutuna saiká máree maríasa nárana sárauqi márjanara munnimma káqi nímiranara qiní iraaafaqa minára inni qímannimidaqa. Qinée Karatia máqa maaqaki Yísuna ufara suqímarusa qímannimiafannaqoo miqóo kai fuaqa.

² Aiqáma amaana fáasaanasaa aiqáma fasiqa anaasee akaqá munnimma áaduma rainá quqáaqa. Narí aináinirana ákiaqara munnimma firaaná márjainafa miná amana kái káqikaana quqáni káqikaana márjainafa dóo narí márjina amana kái káqikaana quqáni, qámbaana amana márjainafa dóo miná amana kái quqáni, innée aiqáma amaanasáa amaanasáa miqíkai ídaqa rainá quqéesaifanoo innooqáfi-naqa qinée inni maqúsai óonuraanna kári munnimma suqírana sía márjani dóo fáasai suqínoo márjani. ³ Innée maqee andeeqára fasiqauqa mara quqásai faqa qinée óonuráanaqa mi-munnimmána faqa pásakina ákara rúmasaanaqa misá mi-pasána faqa mi-munnimmána faqa máreeqa Yeerusareenni múru káqi nímiaqa. ⁴ Innée qiníara faqa óoru fúannee qífaqa qiní faqammóoru fífaranoo.

Pauroofa narí fúaninnanara tipúndaarídanoo qímannimidanoo.

⁵ Qinée maaqóoqari Maseedoonia máqa maaqakina óonuree anirée iqá nínii taikásee innée márjannai fuanáura. ⁶ Inní maqúsai óonureeqa káqi kaaqóo kísaaqasaa inni faqa márjanauree, áukuana áiqaramáfinaqa qámbaanasaaqaa suara áukuana qaaramoo qúqoona inni faqa márjanauree. Dóo miqóoqari moosáa fuanáura yáifee fuanáuree maqee sía íridaqa. ⁷ Karaambáiqu eedóo qínnanara káqikaqoo kísaaqasaa inni faqa márjanauree qídaqa. Miqóo inni fí inni nínadafee fíranara qídaqa.

⁸ Qinée maqee Efeesusa máqusai káqi márjanaura. Yeerusareenni Yuda máqannaasa qoomáqa suqánee maru quqoonáfa aniráinaqa qinée minásaa Efeesusa máqusaindari Maseedoonia máqa maaqaki óonuree minní óonuree anirée másee miqóoqari innée iannái Koorinti máqusai fuanáuree qídaqa. ⁹ Maqee Efeesusa máqusai maaqóo firaa saiká ánoona saika márídanoo, moómoosa qiní ufa ititée maríasa márifa faqa saikídaqa.

¹⁰ Qinée Timootinara qímannimianauree, mifá inni maqúsai óonuráinaqa innée miná ámiqi ámiqimmásai fanoo afaaqa quqáni, mifá qiní daanna rée marífa karaambáiqu aináiniranaki marífa márídanoo. ¹¹ Timootifa Yísuna ufa írimariasa qiní qíkaqaafasaaqaa sáimbaqa mootínai áiquqaki maí aniraree qímasee inni maqúsai náaree aniréeno maí qinée minára rakísi márunnannai Efeesusa máqusai ánian-

ifeera qídaqa. Ínnee Timootinara kumaaráa fee qímaseeqa sía minára níkoo níkaa iaaqá ámiqimmandee dadaaqífanoo asooáranakiqari fíndifínoo maí ániáni.

¹² Dóo maqee maasá qíkaqa Apooroosanara qianáuranoo. Qínée ínnee iannái qíkaqaafasaaúqa faqa namummáqee fíqa ánianneera qídaqa fuki faakí qúnanoo sía fídanoo ititammasée káqi máridanoo maqee sía fuanáuree sía andeeqára aukuanee qídanoo. Kásooqaqee andeeqára aukuana kambíqafinanoo fúannoo.

Pauroona taikárana ufa.

¹³ Ínni Koorinti máqusanaasa maqee maa-ufána qímannimianaúra. Ínnee maqee maqee aufárida maríaqa, ínnee Yísuna saqárikiranaki minakí mapukúfina kíkíqam-mambuaqa ínnee maqee maqee paasóosida máriaqa, afeekafíkiqa máriaqa. ¹⁴ Ínneeqa máridaqa aiqáma nírana márirana nímuqusí marínaqa narí dadaaqí narí dadaaqí qíqanuaqa.

¹⁵⁻¹⁶ Ínnee Sateefanasana faiqi ánaasee áiku ásaukuara írimariafanoo, misá Akaia máqa máaqakiqari óosanarasee Yísuna saqárikusa máriasa máridaqa. Misá Ánutuna ufa írimariasaa aináinammánniséemariasaa máridaqa, narí faiqi ánaasee faqa nári márirana minakí kai nífaaqa quqásee áuqaidaqa. Óo qíní qíkaqaafasaaúqa ínni qímannimidaqa. Miqínna fasiqana aanna réeqa miná ufamau fuaqa, akaqáusa misá dadaaqímariasaa misá ufamau faqa fuaqa.

¹⁷ Mi-fasiqáfa Sateefanasafa faqa Fooratunatusafa faqa Akaikusafa faqa misá maí aniroofaqa níndafaida asasiqíafana, misára ínni Koorinti máqusanaasa áni áni aniréera foora qufaqa asasiqíafana. ¹⁸ Misá ínni asasírana nímmaríandee kai íqa qíní qímiquau. Miqíra fasiqauqara aiqámausa íriaqaana.

¹⁹ Asia máqa maaqaki Yísuna ufara suqímariasaa misá ínni nímandaidaqa. Maaqóo Akuirafa faqa narí ánaaqa Pírisikira námmarífa faqa nári máaqaki Yísuna ufara suqímariasaa faqa ínni fíraaqóo ámiqimmánde Yísuna ufa írimariasara foora ínni nímandaidaqa. ²⁰ Maaqóo máriasa Yísuna ufa írimaria qíkaqaafasaaúqa faqa ínni nímandaidaqa. Ínnee naríara naríara níkaqafasaa fee qímasee narí ámooque narí ámooque iaaqa.

²¹ Faiqí moó fannoo qíní dóokinaana iriséeno maa-pasána ákara ríнау, maa-qusa ufána átisaa qeeqá qísaukunnaí ákara ruanáura. Qínée Pauroosa ínni nímandaidaqa.

²² Karaambáiqara sía ámuqusímarínafa áqurarara ufa mínásaa máriannoo. Nári ufakíqari maranata, maasá ufakíqari maasá karaambáiqá qúmuannee qídaqa.

²³ Karaambáiqá Yísufa narí áfaaríra óosana ínni faqa nímiáni.

²⁴ Maasá aiqámausa ásauku mundírana Yísunaki máriasara irisée qíní qímuqusírafa ínniki máriáni.

2 KOORINTI

Pauroofa Koorinti máqannaa ínaaqiannaa ufa ákara rúmannimaqóo ufafa.

1 Ánutufa qufafa qinée Pauroosa ásauku mundírana Yísufa niqiqoo fasiqau-saikamambi márúnausa márídaqa. Qinée qeeqá qíkaqaafasaa Timootisandíri maa-akarána rúmannimaqeeqa. Ínnee Koorinti máqannaa Ánutuna ufara suqímari-asa faqa aiqáma Akaia máqa maaqaki Ánutuna ufa írimariasaa faqa ínni aiqáma nímandaídaqa.

² Ánutuna ásauku mundírana maasá karaambáíqa Yísuna faqa narí ákoona Ánutuna faqa miqandá ámiqi ámiqira afaarirana faqa naundurá asooárana faqa ínniki máríani.

Pauroofa Ánutuna dúfi dúfi qímamaqaidanoo.

³ Ásauku mundírana ínnisaimbaqa karaambáíqa Yísuna akoofa Ánutufa minára maasá aiqámausa dúfi dúfi qímamaqaaqa, ínnisaimbaqara ámuqusimari qíkoofa ínnisaimbaqa qífaueemárika márídanoo, aiqáma dadaaqírafa mifínnaindari qúmi-marífa márídanoo ínnisaimbaqa miná kai dúfi dúfi qímamaqaaqa. ⁴ Ínnisaimbaqa qeeqá daundura ummaaraki márúnnana Ánutufa mi-ummaaránaki dadaaídanoo. Ínnisaimbaqa óosana óosana ummaaraki máríasaa Ánutufa ínnisaimbaqara misá dadaaqiaqée qímaseenoo ínnisaimbaqa náaree dadaaqinau. Misá dadaaqídaqa Ánutufa ínnisaimbaqa dadaaqírana qímuna miná kai maasá qumáree quándaki minánnai dadaaqídaqa. ⁵ Ásauku mundírana moómoo aupúrarana márúfaqa maasá faqa minakí márúnanoo aupúrarana maasá faqa náida qíminoo. Miqí kai ínoo ásauku mundírafa narí dadaaqírana faqa firaqóo maasá náida qímifaqa.

⁶ Maasá Yísuna ufasáara aupúrarana márídaqa sía fífaufau márídaau, ínni dadaaqírana faqa innaarúnai asumu márírana máraaqeera aupúrarana márídaqa. Ásauku mundírafa maasá dadaaqífaqa maasá minásaaqaraana qumáree ínni faqa dadaaqídaqa. Ínnee maasá mároo aupurarana maraséeqa minakí ubíqafíqa máraqa fuaqéera dadaaqídaqa. ⁷ Ínnee maasá aupúrarana áti mároondee kai íqa maasá Yísufínnaindaraa dadaaqírana ati faqa máreefaranoo. Maasá minára iriséeqa maasá írírafa ínnisaa mundínoo márídanoo sía minnísaaananoo maqásaa áqufuanoo.

⁸ Maasá Asia máqa maaqaki fíqu fíqu ímaríafananoo fíraa aupurarana qímufafa minára ínni náaqoo áuqáida qímannimídaqa. Mi-aupuraráfa firaqóo ummaara qímufafa maasá dóo maqee kúqírarammídaqee qíafannana. ⁹ Maasá misára kuqá dáríra ufa dóo qíma afeekaikíaafoo qúnaqa sía dária. Mi-qimaarusiráfa sía fífau kambíqeenoo Ánutufa qumeé dadaaqunara miqímmasoofaqa sía qinée qeeqára afeeka fasiqafée qianáura qeeqá íríranara Ánutunasaa kai mundúanifée qímaseenoo qumeé mi-qimaarusiránara kambíqaanifée qufanoo kambíqanau, kúqíranakinaana uqéeree marífa dadaaqufafa minakíqari márídaqa. ¹⁰ Mifá fíraa qimeekaranakínaana maasá uqéereeqee qísai faqa márídaqa kafáa miqí kaimmíannoo. Mifá kafáa maasá minakínaana uqéereeqeenoo quqáqísáifaqa sía rufáida minára írírafa minásaa rusínoo márídanoo. ¹¹ Miqí marínara ínnee moómoosa maasára innaaru qífanoo Ánutufa maasá ámiqi ámiqima qísainaqa moómoosa miná qáfamasee quándaki Ánutufínnai dúfi dúfi qífaranoo.

Pauroofa Koorinti máqusai fuanée qímasee tipúndaaramáseenoo minnísanau.

¹² Óo Koorinti máqannaasa maasá maqúsa maqusa nídaqa ínni faqa máriafananoo qiní dáakirafa írirafa maaqímandee qímaqimidanoo. Maasá ínni faqa máriafananoo sía faiqí írirafa maasá uqaqífiqanau. Ánutufa dadaaqufaqa nárikinaana akooqóo ánoona ufa faqa nóori runúsee áuqarafa faqa, Ánutuna áfaarira ámiqi ámiqira afeeka faqa mifáuqa kai rakísiqimaqee márifaqa ínni faqa márídaqa minára maasá irisée nasurídaqa. ¹³ Maasá ínnée ásaana rímariana faqa írimariana faqa amana kái ákara rúmannimaqaidaqa. ¹⁴ Maqee ínnée akaqáínaina ínnée sía ámiqimmasee írimari-afanoo. Mí-ainaináusara ámiqimasee íriaqeera dídídanoo. Ínnée mí-ainaináusara ámiqimasee iriséeqa, karaambáiqua Yísufa qúmuaninna faasaannasaa maasá ínniara nasurífandinnandee kai íqa ínnée maasára nasurífaranoo.

¹⁵ Qinée minára iriséeqa kúqaa kambíqannoommifoo qímasee qaara kari ínni maqúsai óonuree qaara kari idaaqámánnisararee qímasee sía fíqa. ¹⁶ Qinée maíndari Maseedoonia máqa maaqai fídaqa ínnée iannái fí nínda fee fírarree qíqa kafáa mindári ánidaqa ái nínđafararee qímaseeqa sía fíqa sía nínđafeeqa. Yudeea máqa maaqai óoru fídaqa ínni dadaaqírana máraanauree qímaseeqa ínnée iannái sía fíqa. ¹⁷ Qinée fírara qúnнанara ínnée qiníara fúrufarirafee fee qídee, ínnée qiníara narí áidiramau kai fídanoofee fee qídee qinée ínnée iannai fírara qúnнанara ínnée qiníara qaaraikí márifee fee qídee. ¹⁸ Ánutuna áfusaa márída ínnée iannai fírara sía qaara írirafa qiníki márídanoo.

¹⁹ Ásauku mundírafa Yísufa Ánutuna ámaakuara Sirasifa faqa Timootifa faqa qinée Pauroosa faqa qímannimimarúnnana sía mifá qaara írirana faqáafa máridanoo, mifá Yísufa maqásaa fasiqa maasára sía qaara ufa qímarifa eedóo kai qímarifa márídanoo. ²⁰ Mifá kai Ánutuna moómoo ufa maasára qíma afeekaiká-masee mapukírafa márídanoo. Minára faiqí ánaasee Ánutunara amooqída innaaru qídaqa ásauku mundírana Yísunannai maasá Yísuna ufa írimariasa aiqámausa eedóo qímasee ínni dadaaqídaqa. ²¹⁻²² Ánutufa narí uqanna ínni saimbaqa ásauku mundíranaki márínara dadaaqifaqa ínnisaimbaqa minára kúqaa ánoonee qídaqa. Mifá ínnisaimbaqa narí saikaki mara quqáree qímaseenoo narí ásauku ínnisaimbaqasaa mundúseenoo utáaqamaseenoo naríndi fee qímaseenoo narí náaquqara andeeqara maraquna maasá qímuqusa óoki quqáseenoo kásooqaqee innaarúnai nímira ainaina áti kai maqee uqannífiqaidanoo kásooqaqee innaarúnai ánoona firaaná nímianoo.

²³ Qinée Ánutuna áfusaa márídaqa mifá qiní qímuqusaki írimarifa márifaqa sía únna qímasee maaqí qímasee qímannimianaura. Qinée Asia máqa maaqai óonuree anirée másee ínni Koorinti máqannaasaki sía fíqa. Nisaurírana nímianoo qímasee qeeqá kai sía fíqa. ²⁴ Maasá sía ínniara miqímmasee maaqímmasee qiaqée qídaqa dóo ínnée mapukúsee Yísuna saqárikiranaki máriafanoo, ínnée sía nisaurírana máraaqeera asasíranaki máriaqeera dadaaqídaqa.

Pauroofa Koorinti máqannaasa nóori runífoo qímasee sía finau.

2 Qeeqá írirana maaqí qímasee íriqa. Sía qinée nisaurírana nímíqa misíannai kaifáa fúannee qíqa. ² Qinée nisaurírana nímiananoo yáfee quandáfi asasírana qiní qímiannoo fee sía moó fannoo asasírana qímiannoo qíqá ufasáara nóori runí-mariasa kai márídaqa aiqáma nóori runúsee márifoora.

³Minára qinée mi-pasána akará rúmannimaqeeqa. Qinée qiní asasamáqisáin-ausinnai óonureeqa nóori runírana nímianoo qímasee pása kai ákara rúmanni-maqasaanaqa ínnée ínneeqa áaqara óosana andeeqásai faqa qinée óoruraanaqa ínnée asasíranaki márifanoo ínnée qiní qifaqa faqa asasifaranoo. ⁴Qiní qímuqusa firaaqóo uqanna ínniara qímuqusifaqa ikíraqaidaqa ákara rúmannimaqeeqa, sía ínni nifaaqa rumbáanifeera ákara rúmannimaqeeqa qeeqá firaaqóo ínniara qímuqusi-nara íriaqeera ákara rúmannimaqeeqa.

**Koorinti máqusai Yísuna ufara suqímaríasaki moó fannoo firaaqóo
mandóosana mároonara Pauroofa miná
mandáinaina numóo minnísanee qinau.**

⁵Ínni Yísuna ufa írmaríasakiqari faiqí moó fannoo narí áaqaranannai ínniki moó-moosa nifaaqa rumbárana nímianau sía qifaqa rumbárana qiní qíminoo ínni nifaaqa rumbárana nimiqaifaqa qinée nisaurírana firaaná nímianoora minára sía nifaaqa rítianauranoo. ⁶⁻⁷Dóo ínnée moómoosa áaqamáqoo fasiqana Yísuna ufara suqíranakiqari aqiqámasoona árirafa dóo amanaikámambinoos dóo narí mandáinaina minníseenoo dóo ínnée miná mandáinaina ákiaqara minní áisasee idaaqá-mamaqaaqa, ínnée sía miqífanoo firaaqóo ákooqainanoo Yísuna ufa minní uqan-náseenoo káasau uqáandoora. ⁸Ínneeqa mi-fasiqánara kúqaa nímuqusianara óonu qímamifanoo íriani.

⁹Minára kai qinée mi-akarána rúmannimaqeeqa. Qinée ínniara naamúa qúnna ufana írifaree sía fee írifaree qímasee nimanamánde qáfarara pása ákara rúmanni-maqeeqa. ¹⁰Ínnée Koorinti máqanaasa mi-fasiqána mandáinaina ákiaqara minnísee moodáanaki kífaqa qinée faqa miná mandáinaina minnísee miná faqa moodáanaki kianúra. Ínnée moo mándainaina mandáikamma qímaqoonara qinée ínni minníseeqa, mikarí moo mandáikamma qímaqaaqau fee sía fee miqímma qímaqaaqau fee minára qinée ásauku mundírana áfusaa márunausa ínniara irisée minnínisaidaqa. ¹¹Maasá Sadannana mandíriranara írídaqa mífá maasá úridaaqáraandoora mandáinaina máraana akiaqara minínneeqa káfá moodáanaki kíaqa.

Pauroofa Tarooasa máqusai Titusanara óonu máfi íridanoo áfeesimarinau.

¹²Qinée Pauroosa Asia máqa maaqaki fíqu fíqu ídaqa Tarooasa máqusai óonureeqa ásauku mundírana ámiqira fasaasa ufa qímannimiraree qíafananoo Karaambáiqá fáasai kooqí atúqeenoo foo ínoo márufaaq mi-maqusánaki saiká ámiqimasee firaaqóo uqéeraqiafana. ¹³Miqóo márídaqa maasá qíkaqaafasaa Titusafa ínni maqúsaindari aní ífoo qímaseeqa randáidaqa sía paqúriafannanara qímuqusa mandáikufaaq miqóoqaraasa nímandamásee Maseedoonia máqa maaqaki minára randárara fiqíafana.

Ásauku mundíranannai maasá rákiranara foora úriqararausea márídaqa.

¹⁴Óo Ánutunara dúfi dúfi qiaqa. Ínnisaimbaqa ásauku mundírana faqa moodáanaki kámambi márídaqa minakíqari Ánutufa narí nárúnakinaana Ánutuna asumu fíriara foora ínnisaimbaqa nífiqee ásauku mundíranara kaanina maréeqa idíreeqa máree maqúsaira foora míníqaasa rákiranara foora úriqararausea márídaqa. Miqóoqari ínnisaimbaqa Ánutufa maréeqeenoo ásauku mundírana ufa ámiqira afundara foora nímiqaaq aiqáma ánaamurunni dáraaniqa qímannimiqa nídaqa.

(Óoqai Pauroona áukuana Roomma máqannaasa sundíauqa faqa misá karaambáiqua faqa namuqáa maqúsai óonureeqa misá naruséeqa misá aináina faqa faiqí kaakadi nárirausa rumbámareeqa náriqa maqúsai nífiqamaree fiqau. Náriqa maqúsa adeedí óonureeqa padí máfufaqa nári indaarú fíqa rumbáqoosa ootúpa ootúpa rumbára rumbáseeqa nífiqee nárirara maqúsa qámgaanai nárirara nífiqee fiqau. Rumbárausa nínaaqiana áfundi marú ainaina idá muqúru maréeqa fimarufanoo mi-afundáfa misá qámgaanamma áfundi márínau. Miná anaaqiana sundía firafá Karaambáiqua misá sufáfaqa máree finau. Rumbáqoosa mi-afundánara maasá kúqunna afundafa qídanoo fee qíqau. Sundíauqa faqa káiqaesa faqa mi-afundiránara ámiqira afunda fee qíqau.)

¹⁵ Pauroofa minára iriséenoo Koorinti máqannaasa náríara maaqí qímasee qímaniminai. Maasá faiqí ánaasee qámgaanai fídaqá ásauku mundírana ufa ámiqira afundara foora úqirausa nídaqá akaqáusa mi-ufána írimariasa asumu máríranaki fífáranoo, akaqáusa mi-ufána sía írimariasa kurídiranaki fífáranoo. ¹⁶ Kurídiranaki fífándinausa mi-ufána mi-afundirána udirámasee faiqí kuqá nárímaria mandá afundanafée qídaqá. Asumu máríranaki fífándinausa mi-afundána udirámasee náaru marirana máree mária afundanée qídaqá. Minára irisée nána írirana faqaa fee maa-saikána amanai kíannoo fee. ¹⁷ Maasá amaná mi-saikána máraanaura. Akaqáusa Ánutuna ufara fífau óorudupira ainainee qímasee minásaaqaraana mandá munnimma máridaqa. Miqí qímaria sía mi-saikána amaná máreefaranoo. Maasá sía misá naanna ráidaqa. Ánutufa maasá mi-saikánaki diqíqoosa márúnnanara miná áfusaara foora márídaqa ásauku mundírana aináinira faiqí márídaqa nóori runúsee faiqí ánaasee qímannimidaqa.

Pauroofa Koorinti máqannaasara narí papiqa ákarara foora máríafanoo.

3 (Óoqai Pauroona áukuana Yísuna ufara súqímaru fasiqafa mootínai suqímarun-nai firarínoo fufaqá misá ákara ruúmbeegee ámufoanoo mara máree moo átinai suqímarusunnai óonuree múnu nímufoqa misá qáféeqa miná maréeqa nári suqímarunaki quqásóofanoo márídanoo misá faqa Yísuna ufara suqímaríqau. Akaqáusa únna amaana ufa qímarusa náriqa kai únnaqira pásá ákara rúmammaree moo átinai fíqa mi-pasánannai fífau nárana máaqa ueeqásee máraqau. Pauroofa minára iriséenoo Koorinti máqannaasa maaqí qímasee qímanniminai.)

¹ Maasá sía qeeqá qímooqídaqá ánoona ufá kai qímannimidaqa. Maasá ínnee ínnanai fíqa sía akaqáusa naanna réeqa moóna ákara mara máree ínnei múnu uqan-nífiqasee ínnei faqa suqúanaura. Maasá ínnei maqúsaindari moosáa fíqa sía ínniara pásá ákara rúmaqimífaqa máree fuanáuree qianáura. ² Ínnee Koorinti máqannaasa maasá ákarara foora sía papiqasáa ákara rínoo maasá qímuqusasaa ákara ríara foora íqa máríafanoo, aiqámausa ásaana rúmasee íriaqeera ákara rínau akooqóo márídanoo. ³ Ásauku mundírafa narí úqanna mi-pasána ákara ruúmbeegee maasá qísaukuki quqásai faqa ínnei nímiqa. Sía Mooseefa máru kamuqoo íundée kai ídaqá sía kirifinnái óonisaa ákara rínoo márídanoo. Káqi márira Ánutufa narí maraqunannai faiqí faiqi maasá qímuqusasaa ákara rínoo márídanoo. ⁴ Maasá írirafa ásauku mundíranasaaqari Ánutunasaa mundínoo márínara mi-ufána qíqa.

Pauroofa maasára faqa Ánutunara faqa moodáanakikira ufara qídanoo.

⁵ Sía maasáki moó afeeka márifaqa maasá maa-saikána amaná márídaqa, maasá áfeeka Ánutufinnaindari kai qumurée maasá uqéeraidanoo. ⁶ Mifá mi-ainainirána amanaikírana qímifaqa kai narí fúka moodáanaki kira ufa mi-saikánaki márídaqa. Miná fúka moodáanaki kira ufa sía nímaarusira ufa ákara ríranasaa mundínoo máridanoo. Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna faiqí naunduráki márína minásaa mundínoo máridanoo. Mooseena sándufa ákararufa mifá kúqirana kai nímidanoo, Ánutuna maraquna fannoo káqi marirana nímidanoo.

⁷⁻⁸ Óoqai Ánutufa Sinái áaqanasaa narí sándufa Mooseena qímamidanoo qaara ooni marasée minásaa ákara rúmaminau. Ákara rúmamidanoo narí Ánutuna káaqa aréenarana kooroomámbufanoo Mooseena óori afiri faqa káaqa qámáfufaqa Isaraee máqannaasa miná óori qáfoofanoo nífu dároo dáraa ufaqa rúfiaqau. Mári-noo Mooseena óoriki káaqa qarafa kásooqaqee taikámaree múqufi taikánau. Óoqai Mooseena sándufa faiqí kúqirana nímmarífa káaqa aréenaranakina aní ufa már-ufanoo maqee kámu Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna fannoo káqi már-irana nímmarífa miná káaqa aréenarafa firaaqóo úriqararafa máridanoo. ⁹ Náirira ufa ámeemaanai quqémariafa firaa kaaqa areenaranakí aní ufa márinnanoo Ánutuna andeeqáranaki quqée marífa miná káaqa aréenarana amana kai fee máriannoo fee sía amana kai firaaqóo úriqaranoo máridanoo. ¹⁰ Maqee maasá Mooseena sándufara maaqí qídaqa. Maqee maría káaqa áreenara áinaina fannoo firaaqóo dároo dáraa ídanoo dóo náuraa areenarana rafáaqafusaifanoo dóo mifá áiqareenoo. ¹¹ Mooseena sándufa qúsasaa máru ainainafa miná áreenarafa firaafá márinnanoo náaru náaru marira ainaina aréenarafa firaaqóo úriqaranoo máridanoo.

¹²⁻¹³ Maasá mi-naaru mariráfa ánianinnanara asasamándeé áfeesidaqa paasóosamándeé Yísuna ufa qímannimidaqa. Maasá sía Mooseena aanna réeqa qamunna qummáree níkiqasaa afisúsee óorisaa aréenarana rafáaqafidaqa. Mooseefa qamunna qumáreenoo Isaraee máqannaara narí óoriki tákukandáa rímarina miná taikée marína qáfeefoo qímasee qamunna óori afisínau.

¹⁴ Mi-aukuanná Isaraee máqannaa írirafa dóo ititánnoo márufafa sía Ánutuna ufa óosana íriqau. Mi-kamúqooqari áni áni ufaqa maqee kámuqoo káqi mi-qamunnáfara foora misá írirafa ititánnoo márifaqa óoqeenáa moodaanaki kira ufa ásaana rídaqa sía miná óosana íridaqa. Faiqí ásauku mundíranasaa atooqáfinanoo kai miqóo kai mi-qamunnána fooqána rafáqaa íannoo. ¹⁵ Isaraee máqannaa dóo maqee kái Mooseena sándufa ásaana ruafanoo mi-qamunnáfa kai misá írirana ititánnimaqaidanoo. ¹⁶ Mi-qamunnána rafáqaairafa tamummáqara fasiqa ufamáu kai kambíqaidanoo. (Óo-qai Mooseefa Isaraee máqannaasa Isipa máqusaindari nífiqamaree Sinai áaqana ámeemaanai óonureenoo Ánutuna úiqaana maqa usakánau. Mooseefa mi-úiqaana maqánaki kéeqafinoo Ánutuna faqa ufa qí qíufanoo rafúdamáfufanoo maqúsai faiqí ánaasee máruqoo misá faqa ufa qírara ufannóo óoriki qáfoofanoo óori tákukándaaari marínau. Ufa takáseenoo káqinni fufannóo óoriki tákukandáarirafa íreedaa kai rukéemarinau. Faiqí ánaasee miná rukárana qáfee foo qímasee qamunna óori akuámaqee marínau. Kaifáa úiqaana maqaki Ánutuna faqa ufa qírara kéeqafinoo rafáqaa ímarinau.) Mi-tamummaqara fasiqáfa minára maaqí qinau.

Mooseefa káqinni márufanoo qamunna óori rafáaqafinoo márínau. Ánutuna úíqaana maqaki kéeqeenoo karaambáíqa innai óori ubeekéeno mi-qamunnána rafáqaa inau.

¹⁷ Ákara fannoo karaambáíqara qídanoo Ánutuna maraqunara karaambáíqee qídanoo. Karaambáíqa maraquna máriqoo sía ititárafa márídanoo idukírafa márídanoo. ¹⁸ Dóo maasá aiqámausa dóorisaa qamunna rafáqaa írausara foora márídaqara karaambáíqa káaqa qáreenarafa ínnisaimbaqa dóorisaara foora káaqa qámeeqeenoo aiqámai dároo dáraa ídanoo. Ínnisaimbaqa miqímammaree fídaqara Ánutuna maraquna fannoo ínnisaimbaqa karaambáíqa fooqánaikamma qímaqánoo fídanoo fímarifanoo ínnisaimbaqa aréenarafa firaanáikinoo fídanoo. Karaambáíqa Ánutuna maraquna saika márídanoo.

Ánutufa narí ámiqira ufa maqánnoo áuqira fasiqaki quqánau.

4 Ánutufa maasá mandóosana ákiaqara dáríraru sianoo narí nífauarana qimi-saifanoo márínara maasá namu Yísuna áufakiana qímannimíranaki quqáqisaifaqa nídaqara sía níkoonikaa ídaqara sía kudoosaápaidaqa. ² Maasá namu asukunakí nímara oosana nisauríra óosana faqa dóo maréeqee nínaaqiannai áqusee nímeesuqusée sía únnamaanna qídaqara sía níkaruqíranaki nídaqara káqí akoomau faiqí nífusaa nídaqara. Maasá Ánutuna ufa qumáree sía múnú eendí míni eendídaqara ánoona ufa qírana kai uqéereeqee akooqóo nífusaa quqáidaqa. Maasá miqí kaimmáseeqa qeeqá nírana márírana Ánutuna áfusaara foora miqí kaimmáseeqa aiqáma maqanaasa nífusaa andeeqáanaqa misá náakirafa qíqafamasee sía qáoo qífaranno.

³⁻⁴ Maasá ámiqira fasaasa ufa qímannimunaqa akaqáusa sía íriasa innaarúna aana randáidaqa auqéera foora íasá márínara náaqooki óoni ititánoo márídanoo. Mi-naaqoonáki óoni ititárausa maa-maqánasaa mandá afaanna Sadannafa misá náaqoo nífu ititáqaiifanoo Ánutufara foora moodáa karirafa ásauku mundírafa miná káaqa aréenarana ámiqira fasaasa ufa qóomara foora áninaqa misára sía qáfaaqee qímasee náaqoo nífu ititéeno. ⁵ Maasá namu sía qeeqára qídaqara faiqí ánaasee qímannimidaqa, maasá ásauku mundírana karaambáíqa Yísuna minára kai kooroománnimidaqa. Maasá namu Yísuna áuqu uqéeraidaqa Yísunara ínni qímannimidaqa ínniki rumbára fasiqara foora aináina mánnisaidaga. ⁶ Óoqai indaarú Ánutufa asukunakíqari káaqa qáranara qáani fee qufá mi-moodaa Ánutufá kai narí áreenarana maqee maasá qitikúraki qóomara foora qeenoo. Ánutuna aréenarafa narí ásauku mundírana óorisaa aréenaídanoo mi-areenarána áufakiana ínnisaimbaqa íriaqee qímasee Ánutufa ínnisaimba maasá qitikúraki qóomara foora qáidanoo.

⁷ Mi-areenarána áufakiana fíraa munnimma áqimari ainaina fára foora márifa maasáki fífaa maqánnai áuqira qáfeera foora maasáki quqáqaiifaqa sía faiqí faiqí aináinimariana amanasáa aináinidaqa, fíqararafa márúnara aináinidaqa. Ánutufa mi-fíqaramasee ainainirána naríndikai márínara akooroo íanifeera narí aréenara áufakiana maasáki fífaa maqánnai áuqimaria ainainaki quqánau. ⁸⁻⁹ Maasá Yísunara qímannimimarunaqa minára níkoovee máriasa díndari díndari fuseeídaqa sía ámiqimandee ititáafanoo Ánutufa sandára ápootaana quqásaifaqa miqóo quqásee sandéeqa maasá yáífee fuanáu yáífee fuanáu qímasee sía káaqa quqásee miníseeqa, misá maasá qíqafamaree fíqa sía Ánutufa kúqaa mínniqiseeno. Misá daru quqásaafaqa sía káaqa kúqíqa.

¹⁰ Yísuna árundee dárí dárí isoofaqá qíní qifaaqa ufaanakurú moómoo márifaqa máraqa nídaqa maaqí qídaqa. Mi-ufaana kurúnannai Yísuna márirana maasá qifaaqasáa aiqámausa nífusaa kooroo íanifeera miná kúqirafa faqa ufaanakurú fan-noo maasá qifaaqasáa márina miná kúqirana akooroo íanifeera márídanoo. ¹¹ Maasá káqi márunaqa Yísuna náaru marirana maasá faiqí faiqí qifaaqasáa koorooíanifeera miná ufasáara kúqiranaki maqee maqee fídaqa. ¹² Minára maasáki kúqirafa kásinara ínni Koorinti máqanaaki náaru marirafa kásidanoo. ¹³ Tamummáqara fasiqa minára maaqí qímasee ákara rínau.

Qinée qeeqá írirana Ánutuna ufasáa rusísaafannanara qímannimiqíafana.

Qinée Pauroosa mi-maú fídaqa qinée minára maaqí qídaqa. Maasá faqa írirana rusírafa márinaru qímannimídaqa. ¹⁴ Maasá maaná faqa írídaqa, karaambáiqqa Yísuna kúqiranakinaana uqéeroofa maasá ínnisaimbaqa Yísuna faqa uqéera narí óorisaa quqáqísáannoo. ¹⁵ Maa-aiqama ainaináusa ínni dadaaqírafa kambíqaidanoo Ánutuna áfaarirafa moómoo fasiqa anaasee iannái fifaqá iriséeqa misá dúfi Ánutunara qírafa firaqóo kambíqafinoo miná amooqírafa firaanáikiannoo.

Maasá maqee úiqaana máqakiara foora márídaqa.

¹⁶ Maasá minára iriséeqa sía kudoosaápaidaqa minnísaidaga. Maasá faiqí qifaaqa kúqaa qúmidaqa dóo kúqirannai ubeekáidaqa daundurákinaafa faasaambáasaana fúkaikákai iqá márídaqa. ¹⁷ Kúqaa maasá maqee márunnanaki úfaasu unmaara dárirafa márídanoo dóo mifá kai firaa areenarana náaru marira areenarana sía amaníaqaairana dóo káaqa firaatía qímiannoo. ¹⁸ Sía maasá maqee qáfee márúnna ainainasaa maasá írirafa mundídanoo, maasá sía qáfee márúnna ainainará kai írídaqa. Akooqóo qáfee maría ainainafa qúsasaa taikáidanoo, sía akooqóo qáfee marí ainainafa náaru náaru máriannoo.

5 Maasá maqee maa-maqánasaa márúnna qifaaqafa úiqaana maaqa miqírafa rapéemambinanoo Ánutufa innaarúnnai máaqara foora narí moó usakáannoo, náaru marira maqa usakáqisaannoo. ² Dóo maqee kámuqoo maasá qifaaqa úiqaana máaqara foora afisínnoo márifaqa márídaqa innaarúnai mári maqana afisíranara firaqóo rídaqa ikíraqaidaqa. ³ Innaarúnai mári maqana afisíqa sía káqisamu akooqóora foora márianaura. ⁴ Maasá qeeqá úiqaana máaqakiara foora qeeqá qifaaqaki márídaqa maasá qeeqá ummaara ámeemaanai márídaqa fáaqaridaqa. Maasá sía qeeqá maqásaa qifaaqa minnísararee qídaqa, maaqóo márúnna qifaaqafa káqi márinaqa náaru marira qifaaqa miná ámuuqa afisúanauree qídaqa. Miqímmá-sainanoo úfaasu márinna ainaina náaru mariranakina kéeqeenoo kukéeqafuanífeera qídaqa. ⁵ Ánutufa kai maasá deedaqamáqiseenoo mi-ainainná kambíqainaqa maasá deedaqamáseenoo innaarúnai óosana óosana aiqáma ainaina qímianninnana miná áti maqee mária kamuqoo narí maraquna qímidanoo.

⁶ Maasá maqee maqee paasóosirafa maasáki qumbíqanoo márídanoo, maaná maasá maqee írídaqa, maasá maa-úiqaana maqánaki maqee márídaqa sía karaambáiqqa máaqaki mirínni márídaqa. ⁷ Maasá maqee márúnafa sía qáfee márúnna aanafa márídanoo káqi Yísunasaa káqi mundúfi sía qáfarai fídaqa. ⁸ Paasóosirafa maasáki qumbíqanoo márídanoo maa-úiqaana maqáfa maasá qifaaqa minísee karaambáiqqa faqa narí máaqara faqa minní fírinara faqa minára kai írídaqa rídaqa. ⁹ Maasá moo úriqarara ainainara dídidanoo maaqóo máaqaki fee márídee, meerái máaqaki fee maríanauree, miná ádiramau fíranara firaqóo rí-

daqa. ¹⁰ Ásauku mundírafa ufa qíminna faasaana maasá aiqámausa miná áfusaa kíkíqianaúra. Kíkíqamámbuananoo narí kai maasá maa-maqánasaa márunnana áki-aqara ámiqira ainainee mandáinainee miná ákiaqara áadu áadu qímiannoo.

Ásauku mundíranannai maasá Ánutuna faqa moodáanaki kídaqa.

¹¹ Maasá karaambáiqara ruffíranara íridaqa faiqí ánaasee aaquqímanni-maqaidaqa. Ánutufa maasá ánoona máríranara akooqóo íridanoo ínnée Koorinti máqannaasa maasá ánoona márírana faqa ámiqimasee ábee íridee sía fee íridee. ¹² Maasá sía maa-ufánannai maasá núqu uqéeraidaqa maasá ínnée maasára nífaaqa ámiqianifeera qímannimidaqa. Akaqáusa faiqí afaaqa qáfeemarianará kai asasímariasa sía aundurákinaa ainaina asasímariasa misá maasá díqifaqa ínnée irisée mi-ufánannai rafáaqa fuaqa. ¹³ Akaqáusa maasára fúrufarírausa márídammiafoo qiafaqa, mi-furufariara foora qíranannai maasá Ánutuna áuqu uqéeraidaqa miqídaqa. Akaqáusa maasára sía fúrufarírausa andeeqárausa márídammiafoo qiafaqa mi-andeeqáranannai ínni dadaaqíqanidaqa. ¹⁴ Ásauku mundírana ámuqusirafa maasá rakísi qímaqaidanoo. Maqee maasá maanára íridaqa moodáa fasiqa fannoo aiqáma fasiqa anaaseera kuquqímaqananau, minára faqa maasá maaqí qídaqa aiqáma fasiqa anaasee mandóosana máríranakiqari kúqiara foora iqá márídaqa. ¹⁵ Mifá aiqámausara kuqunnímaqasoonara káqi máriasa minára irisée sía náriaraa kai irisée mána mána ifáranoo minára iriséeqa miná ufamau fídaqa andeeqéefaranoo. Misára irisée kuqunnímaqeenoo fíndifunara miná ufamau fídaqa andeeqásee márífaranoo.

¹⁶⁻¹⁷ Dóo maqee maaqóoqari maasá sía faiqí faiqí íríranannai faiqí ánaaseera írianauranoo maqee maaqóoqari oosanaraseeqa misára qímuqusianauranoo. Óo-qai maasá ásauku mundíranara faqa faiqí faiqí íríranannai minára íriafannana dóo maqee sía miqídaqa dóo maqee minára úriqarara fee qídaqa. Faiqí ánaasee móo fannoo ásauku mundíranaki atooqánnoo márínanoo Ánutufa mi-fasiqa anaaseená ooqeenáa mandá írírana dóo taikéenoo fúka írírana aqoónna fasiqa anaaseera ámuqusirana nímínoo. Dóo minánnai Ánutufa faiqí ánaasee fúkaikámaqai faqa márídaqa. ¹⁸ Mi-aiqama anaináusa Ánutufinaindari kai ánidanoo, maasá namuqáak-íqa máriafannana narí ásauku mundíranannai maasá maréeqeenoo narí faqa moodáanaki quqéenoo kafáa maasára ínnée quándaki faiqí ánaasee óonu marée-gee qíní faqa moodáanaki quqáaqqee qínoo. ¹⁹ Maasá qímannimira ufa maaqímmi-noo márídanoo Ánutufa narí ásauku mundíranannai aiqáma maa-maqa maaqána afaaqasáa máriasa óonu maréeqee narí áqoondikíranaki quqánau. Ánutufa faiqí ánaasee áaqarana sía qáfáida sía írida mara quqánnimiqaídanoo. Mifá narí moodáanaki kira ufa maasásaa quqáseenoo ínnée faiqí ánaasee maréeqee qíní faqa moodáanakikíranana ínni nímida fee qínoo.

²⁰ Dóo maqee maasá ásauku mundírana aanáiqíkirasara foora márídaqa maasásaaqari Ánutufa aiqámausara naméera qídanoo. Maasá ásauku mundírana ufa ínni Koorinti máqusanaasa fuki faakí qídaqa ínnée Ánutunara eedóo qífanoo mifá ínni namuqáakíranakiqari quándakínoo ínni áqoondikamma nímaqaaani. ²¹ Ánut-ufa narí andeeqáranana ínnisaimbaqa náida qímianifeera narí ámaaku qímamiseenoo maasá mandáinaina aiqáma qumáreeqeenoo minásaa quqásoofanoo miná ákiaqara kúqínoo taikánnimaqananau. Ásauku mundírafa mandóosana síaífa miqínau.

6 Qinée Pauroosa qiní faqa mária namusa maasá Ánutuna aanáiqikirausara foora márídaqa Ánutuna faqa moodáanaki aináinidaqa inni Koorinti máqannaasa fuki faakí ídaqa dóo innée Ánutuna káaqa áfaarira anoona dóo máraafanoo sía quqá-saifanoo maqásaa áqufi rairaaíani. ² Ánutufa minára maaqí qímasee tamummáqara fasiqa qímannimufaqa ákara ríqau.

Qinée qeeqá dídira áukuana innée qiníara dadaaqíaniffee qinná naméeraqirana íriqa. Qinée asumu márírana nímira aukuana inni ufa irisée dadaaqíqa.

Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Maa-kamúqoo kai Ánutuna dadaaqirana máree maría kamuqoo márídanoo. Maqee fáasaana Ánutufa innaarúna asumu ními-faqa máreemaria faasaanafa márídanoo.

³ Akaqáusa maasá inniki saikíranara áaqeeaafoo qifóora maasá qeeqá rakísidaqa inni níku nímaarusirafa máriandoo qímasee eeráiridaqa. ⁴ Maasá qeeqá aiqáma ainainaki maasá Ánutuna aináinira faiqi namu márunnanara kooroo iaqéera qímasee firaqóo reendeenámandee ummaara faqa kadáapirirana faqa tooqaamu dárirana faqa aupúrarana óosana óosana máraidaqa. ⁵ Maasá maa-namúsa dárirana faqa karabúsaki rumbáqimaqarana faqa moómoo fasiqa áanoomandee anirée dári dáriisoono faqa maqee miqídaqa. Maasá dáraree márifaqa sía faiqárana maréeqa kísaaqasaa kadáapiriri ifaqa nifaaqa ummooqúkámandee márídaqa aináinidaqa. ⁶⁻⁷ Maasá qisakadikí qikairí síaisa ámiqimandee andeeqásee márunnanannái faqa maasá íriranannai faqa reendeenámasee ubiásee máriranannai faqa qímuqusi-faqa dadaaqúnнанannai faqa maasá qeeqára Ánutuna aináinira faiqi márunnanara koorooídaqa. Maasá Ánutuna náaquqara máraqunannai faqa maasá ánoona ufá kai qímarunnanannai faqa Ánutuna afeekannái faqa maasá qeeqára Ánutuna aináinira faiqi márunnanara koorooídaqa. Andeeqára oosana nímirafa maasá durú saamuara foora márifaqa akaqáusa maasá dárufaqa misamúnannai qeeqásaa rukíqasee misá nárui qímasee misamunánnai misá nárirara foora ídaqa. ⁸ Akaqáusa maasára ámiqira ufa qídaqa akaqáusa mandá ufa qídaqa, akaqáusa maasára sukúfa qídaqa akaqáusa qimooqídaqa akaqáusa maasára únnufa qídammiafoo qímariafaqa maasá ánoona ufá kai qídaqa. ⁹ Faiqí ánaasee maasára fifau fasiqee qímariafaqa akaqáusa maasára Ánutuna ufa máraqa nuasee qímasee ámiqimmasee maasára íridaqa. Akaqáusa maasára kúqirausara foora máriaa foo qiafaqa innée qíqafaidee maasá káqi márídaqa sía kúqíqa márídaqa. Misá dárufaqa maasá sía kúqidaqa káqi márídaqa. ¹⁰ Maasá maqee maqee qifaaqa kudoosaápanoo márifaqa Ánutunara óonu máfi irisáidaqa maqee maqee asasídaqa. Maasá kudi fasiqara foora márídaqa moómoo fasiqa anaasee innaarúnai ainaina faqáasaikamannisáidaqa. Maasá maa-maqánasaa ainaina síaisa márídaqa aiqáma innaarúnaindaraa ainaina maasáindi márídanoo. Mi-aiqama ainainnánnoo maasá Ánutuna ámiqira ainainira faiququaindi márunnanara akooroídaqa.

¹¹ Óo qiní qíqoondífuqa Koorinti máqusai máriasaa. Maasá inni akooqóo kooroom-másee inni qímannimiqa qímuqusa óo raqáfimarufaqa qeeqá daunurákinaana nímuqusira írirana inni qímannimiqa. ¹² Maasá inniara sía qeeqá qímuqusa rafáaqa fúsee káqikaaqoo ummeeréeqa akooqóo aiqáma qímannimiqa innée innéeqá kai innéeqa nímuqusa mandáikámmida rafáaqafusee sía maasára nímuqusi maríafanoo. ¹³ Innée qiní faiqinámuara foora maríafaqa maqee qímannimianauro. Innée maasá daanna réeqa innée maasára nímuqusinaqa akooqóo maasá faqa ufa qiaqa.

Sía Ánutuna ufara níkoofee maríasa namufaqa moodáanaki aináiniaqa.

¹⁴Óo Koorinti máqusanaasa ínnée Yísuna ufa írimariasa faqa sía írimariasa faqa sía moodáanaki qaindúsira saqáriara foora aináiniaqa, sía amana amana kái ínni faqa fifáranoo. Náqimmásee andeeqárana faqa áaqarafa faqa náqimandee moodáanaki qaindúsu máree fifáree, sía amana. Náqimmásee káaqa qarafa faqa asukuna faqa moodáanaki máriannoo, sía amana. ¹⁵Náqimmásee ásauku mundírafa faqa kudi fasiqa Sadannafa faqa moodáa ufara eedóo qifáree sía amana, namuqáa márídanoo. Yísuna ufa írimarifa faqa sía Yísuna ufa írimarifa faqa náqimmásee fee moodáanaki kifáree. ¹⁶Náqimmásee Ánutuna amaana máqaki máriasa faqa túmunnai áuqira afaanna faqaasa faqa moodáanaki kifáree, sía amana. Maasá káqi maríra Ánutuna amaana máqara foora márídaqa. Ánutufa minára maa-anoonufána tamummáqara fasiqa qímamufanoo ákara rínau.

Qinée qeeqá máaqa misáki usakásee márianaura. Qinée misá Ánutusa márianagaq misá qíní qíku qísauku márifaranoo.

¹⁷⁻¹⁸Minára karaambáiqi maaqí qímasee qímannimidanoo.

Mandóosana máree máriasa faqa moodáa maqusaki márídaqa misá mandóosanara eeráiriaqa.

Ínnée mandáinaina máree máriasa mandóosanara ruffasee sía miná umáraaqa. Ínnée miqídaqa ánukaranaki márifaqa qinée aiqáma ainaina úriqarara karaambaiqa fannoo ínniara qiníndi fee qínaqa ínnée qíní faiqinámu qíní qíraamummaaka márifaranoo.

7 Óo qíní qíqoondúqa, mi-qimafeekaikira ufáusa tamummáqarausannai qímaqoo ufáusa maasára qinau. Minára irisée ínnisaimbaqa óosana óosana qikairí qí-faaqasáaqaraanee daunuráindaraanee aiqáma findaukámaqusee Ánutunara ruffaída dáaquqee márínaqa andeeqásee ánukaranaki máriaqa.

Pauroofa Koorinti máqannaasara asasídanoo.

²Óo Koorinti máqusanaasa qíní qíqoondúqa, ínnikinaana maasá síamma moo fásiqa mandáikamamaqáafanausa, maasá sía moo fásiqa mandóosanaki quqáafanausa maasá sía moóna rafáaqafu amaqásee mooáinaina umáraafanausa, ínnée minára nímuqusinaqa maasá umáraaqa. ³Qinée sía ínni níqirara miqídaqa óoqai qímannimíafanandee kai qídaqa qímannimídaqa. Maasá ínni Koorinti máqannaara káaqa qímuqusidanoo nídidanoo ínnisaimbaqa káqi márídee ínnisaimbaqa Yísuna ufasáara kúqi fee ínni faqa moodáanaki márianaura. ⁴Qinée ínniara kúqaa Yísuna ufa írimariasee qídaqa qinée ínniara nimooqídaqa asasídaqa. Maasá óosana óosana ummaarakí márídaqa ínniara iriséeqa paasóosídaqa asasírafa qumbíqeenoo rairaaídanoo.

(Pauroofa Koorinti máqannaasa ákara rúma Titusana ámufoanoo múnu nimísée óonurandee Pauroofinái áninau. Pauroofa Koorinti máqannaara qíní akarakinaa ufara nánee fee qíaafoo qímasee maa-ufána ákara rúmannimaqanau.)

⁵Maasá Maseedoonia máqa maaqai óonu Titusafa ínni maqúsaindari ániranara áfeesida márídaqa sía qífaaqa quqéeqa. Yísuna ufa qímannimi márúnaqa moómoosa díndari díndari aniréeqa áanooqídaqa kaukaata qímarufaqa qeeqá daun-durái ruffarafa márifaqa ínnée Koorinti máqannaasara maasá ákarakinaa ufara faqa maasára ruffeefoo qífoora qinée ruffaídaqa. ⁶Maasá miqí máriaafananoo Titusafa

inni maqúsaindari maí anirée maasá paqúrinau. Mifá ánunannai qifaaqa rumbóosa ámiqimarufa Ánutufa maasá qifaaqa ámiqinau. ⁷ Sía Titusafa ánrifa kai maasá qifaaqa ámiqinau. Mifá inni maqúsaí óonuroofaqa ínnée miná idaaqammámaqóonara qímaqimufafa firaa dufi dufi qíqa qifaaqa asasináu. Titusafa inni Koorinti máqannaasara qíní Pauroosara káaqa qáfaaqaqaa ímariasee qinau. Mifá inniara nári mandáinainara kúqaa mandáinainee qímasee nóori runúsee ámiqira qoo fidaqa qíníara mandá ufa qímariasara saaqée qímasee qíní dadaaqídaqa. Dóo mi-ufána iriséeqa qínée Pauroosa firaaqóo inniara asasídaqa.

⁸ Qínée moo ákara rúmannimaqaafanafa mi-ufáfa inni qumároofaqa ínnée miná qáfamásee ínnée nóori runúsee ínniqa mandóosana minnísaqau. Qínée iriséeqa sía inni nóori runíranara qaara daundura íríqa. Qínée inni nóori runíranara iriséeqa sía kísaaqasaa qímudaoo qíqa qúsasaa kai qímudaoo qíqa. ⁹ Dóo maqee qínée firaaqóo asasídaqa qeeqá ákara rumma inni nímiafannana minárau asasídau. Inni nifaaqa ummaara réemarifa inni mandáinainakinaana maréeqeenoo ámiqirannai ubeekainára minára qínée asasídaqa. Inni nifaaqa ummaara rárana sía inni narinoo Ánutufa miná maréenoo inni dadaaqínnoo. ¹⁰ Nifaaqa ummaara rárafa Ánutufa minánnai inni maramáreenoo faiqí nímúqusakinaana mara quándeeqeenoo innaarúna asumu máriranaki quqéemarifa mi-nifaaqa ummaara rárafa ámiqirafa máridanoo kái fifau maqásaa nifaaqa ummaara rárafa mifá kúqimariafa máridanoo. ¹¹ Qínée Pauroosa pása ákara rúmassee inni mandóosanara akooroo qíafanaqa nóori runísa máriafanoo. Inni nóori runírana Ánutufa qumáreenoo minánnai óosana óosana ámiqira oosanauqa inniki áuqinau. Maqee ínnée sía fúrufari máriafanoo nóori runúsee ámiqimandee fímariafanoo. Ínnée ínnéeqa andeeqáranara koorooíanifeera káaqa andeeqásee fímariafanoo. Ínnée mandóosanara maqee firaaqóo níkoqaidanoo. Qínée Pauroosa inniki mandóosana kíkíqúsunaqa ínnée irisée qíní Pauroosara faqa Ánutunara faqa dárí foo qímasee dauní mi-manda oosanná andeeqée máriafanoo. Ínnée qíní ákara maraséeqa qíníara nóori runída máriafanoo maqee ínnée qíníara nímúqusídaqa qíníara ámiqira írírana írímariafanoo. Ínnée firaaqóo Ánutunara faqa írímariafanoo. Maqee moó fannoo inniki mandóosana márnínaqa ínnée káqi káqi óonu qáo qímasee áfíqee máriafanoo. Óoqai qínée minára qímannimíafanaqa ínnée sía mároofanoo mi-nifaaqa ummaararárafa inni nisakadlíki sía ikairí márina kooroo ídanoo.

¹² Qínée ákaraki afeeka ufa rúmaqaafannana sía inniki áaqee mári fásiqanara qímasee ákara ríqiafana, sía narí mandáikammamaqoonara qímasee ákarariqiafanoo. Qínée Ánutuna áfusaa máridaqa, maa-ufánara ákara ríqa, ínnée maasásaa atooárana faqa rírana faqa miná firaaqá inni nífusaa akoorooíanifeera ákara ríqa.

¹³ Minára maasá Titusana ufa írunanoo nifaaqa ámiqimminoo. Sía maasá qifaaqa káifau ámiqinóofau Titusana afaaqa faqa ámiqikaimminoo. Ínnée Koorinti máqusanaasa idaaqámasoofanoo miná afaaqa inniara ámiqufaqa maasá qáfamasee asasiqíafana. ¹⁴ Qínée inniara firaaqóo inni núqu uqéereeqa Titusana qímamíafannana, ínnée miqóo kai miná amana kai máriafanoo. Titusafa nídafammáseenoo asasínoo. Maasá maqee maqee óoqai ánoona ufá kai inni qímannimi máriqiafana. Míqí kai íqa inniara Titusana qímamíafannufafa dóo ánoonaikinoo. ¹⁵ Titusafa inni maqúsaí óonuroofaqa ínnée ínnéeqa mandóosanara irisée Pauroofa ufa firaaqá qíandoo qímasee rufíaaqa rufíaaqa íranannai faqa náindiriraranannai faqa áfíeeqee ínnéeqa maqúsaí quqásee qíní ufa minásaaqaraana irisée eedóo qímasee

mároonara Titusafa qáfamaseenoo qímaqimidanoo ínniara rírafa maqee maqee firaanáikidanoo. ¹⁶Dóo maqee qínée Pauroosa miná íridaqa maaqí qídaqa. Qínée sía ínniara maqee qaara daundura márifaqa qínée qeeqá qífaaqa firaaoóo ínnisaa quqáidaqa asasídaqa.

Yísuna ufa írimariasa akaqáusa dadaaqíra oosanara qídanoo.

8 Óo Koorinti máqusai maasá qíkaqaafasaa máriasa. Yísuna ufara suqímariasa Maseedoonia máqa maaqaki máriasa Ánutuna ámiqi ámiqirafa misáki saíkinara ínnée íriaqeera qímannimidaqa. ²Firaa ummaararárafa misá kadáapi rírana nímínau. Márufanoo mi-kadaapiriráfa Yísunasaa atooqée márusa firaaoóo nimanamánde qáfanau. Misá miqíqa márídaqa minakíqari firaaoóo asasamánde náriqa munnimma áfaaramandee Yudeea máqannaasa Ánutuna ufara suqímarusa dadaaqí náida nímiqau. Misá nári kudikíranara síamma íriqau káqi nímiqau. ³Qínée maa-ainainnára ámiqimandee íridaqa qímannimidaqa, misá nári múnnimma márúnna amanakái nímiqau sía miná amana kái nímiqau kai fíqarammasee aabaa faqa nímiqau. ⁴Misá nári íriranannai anirée áranaiqi afeekaikámasee maasá irám-miriqa qiqau. Ámanee maasá faqa Yudeea máqa maaqaki Ánutuna ufara suqí-mariasa náararee máriasa maasá munnimma nímiqee dadaaqianáuree. Náriqa midadaaqiránara sía ummaara fée qiqau adíafaairana qímimarianara maasá nímianau-ree qiqau. ⁵Maasá mi-ufána iriséeqa asasamásee tautíqa óo sía mi-amiqira iriráfa kammbíqeefoo qúnaqa misáki kambíqeenoo. Maseedooni máqannaasa náriqa naundurá írirana faqa nári aináina faqa karaambáiqá náaree amisée quándaki Ánutuna íriranamau nári márírana maasá faqa qímiqau.

⁶Maseedoonia máqannaasa óosana miqínoo márínara ínnée Koorinti máqannaasa faqa miqíaqeera Titusana fuki faakí qiafanóo ínni qímannimidanoo. Óoqai Titusafa ínni faqa márídanoo Yudeea máqanna nímianínna munnimmanara óosana arasée qímannimínau. Dóo maqee Titusafa mi-nimuqusira saikána kaifáa uqéerarara fuki faakí qídaqa. ⁷Ínnée Koorinti máqannaasa óosana óosana ainaina moómoo faqaasa máriafanoo. Ínnée Ánutuna saqárikirafa faqa Ánutuna ufa qímannimirana faqa íri-rafa faqa óosana óosana dadaaqíra saika eedóo qímasee kásida uqéeree máriana faqa maasára faqa nímuqusimariana faqa mi-ainaináusa ínnindi moómoo márídanoo. Dóo maasá ínniara Yudeea máqannaasa nímiqee faqa qídaqa ínni áfaararífa minakí faqa moómoo máriani, mi-nimuqusira saikáfa máriannoo.

⁸Qínée Pauroosa sía naamúaqira ufa ínni qímannimidaqa naakápara ufa ínni qímannimidaqa. Ánaamuru dadaaqíranara naakápaidaqa minánnai ínniqa níkaqaafasara nímuqusirana nimanamánde qáfaidaqa ínni Koorinti máqannaasa nímuqusirafa Maseedoonia máqannaasa nímuqusirana amanafée márídanoo fee qímaseeqa nimanammánde qáfaidaqa. ⁹Ínnée ásauku mundírana Yísuna maasá karaambáiqá ámuqusira dadaaqíranara ámiqimandee írimariafanoo mifá innaarúnai aináinafaqaafa úriqararafa márínoo ínniara irisée maa-maqánasaa qúmu ainaina síaifara foo máfinoo márínau. Yísufa narí aináina síaifara foo íranannai innaarúnai ainaina faqaasa máriaqeera miqí marínau.

¹⁰Yudeea máqannaasa nárana feefauríra munnimma nímíranara qínée Pauroosa qíní írirafa minára maaqí qídanoo. Ínnée óoqai áiqaqóo aukuanna Yudeea máqannaasa munnimma nímírarée qímasee suqúquqóo munnimmana nárana feefaurí máraaqee qímasee suqú quqásee minnísoona maqee kaifáa uqéerasaifanoo fífi

ínanoo taikáannoo. Ínnee aiqáma maqannaasakiqari ínnee náaree iriséeqa mi-saikána óosana uqéeree maríasa máriafanoo. ¹¹ Dóo maqee fíndifíqa mi-saikána áuqai fanoo taikáni. Indaarú ínnee minára ufa suqúsee nímudaanai qímasee ufa qiqá fífiána maqee miqí kai íqa nímudaanai qímasee munnimma nímirafa taiká-fuani sía kísaaqasaa máriani. Ínnee aiqáma munnimma nimiséeqa ínnee qurídi-faara, qínée sía minárau ínni qímannimidau. Ínnee ínni munnimma aabaa márína miná nímiaqa sía márínafa sía áquaqa. ¹² Ínni munnimma amanaikínana nimisáinanoo Ánutufa naríndiara foora dúfi dúfi qíannoo. Sía amanaikínana áqusainanoo Ánutufa sía minára dúfi dúfi qíannoo. Sía amanaikínana sía áqua.

¹³⁻¹⁴ Qínée sía moo máqannaasa afaadárana nímirara ínni Koorinti máqannaa um-maara firaaná nímidaqa, sía miqídaqa. Maqee áukuana ínni nárana firaafá mári ka-muqoo nárana síaisa dadaaqiaqa, kásooqaqee moo áukuana ínnee mandáinainaki marífaqa misá ínni dadaqifáranoo. Miqídaqa aiqáma amana kái maríafa. ¹⁵ Óoqai tamummáqara fasiqauqa minára maaqí qímasee ákara ríqau, Óoqai maqásaa nárana moómoo suqímaru fasiqausa sía rairaa íqau. Maqásaa nárana óodaa suqímaru fasiqausa sía náararee marínau, nimana kái marínau.

Pauroofa Titusana faqa narí aqoónausara faqa qídanoo.

¹⁶ Qínée Pauroosa Titusana óosana qáfamasee Ánutunara dúfi dúfi qídaqa, maasá daanna ráidanoo firaqóo ínni Koorinti máqusanaasa dadaaqíraaree qídanoo. ¹⁷ Maasá minára Koorinti máqusai ínni maqúsai fuannée qúnanoo mifá sía kai eedóo kai qinoo narí íriranannai asasammáseenoo ínnee iannai kafáa fúannoo. ¹⁸ Maasá moo fásiqa faqa miná faqa aqikaanáuranoo mi-moo fasiqáfa aiqámai Yísuna ámiqira fasaasa ufa qímanniminoonufa márúnara Yísuna ufara suqímariasa minára ámiqira fasiqafee qídaqa. ¹⁹ Sía mifá kai, aiqáma Yísuna ufara suqímariasa mi-fasiqánara ínni Yuda máqannaasa nímianínna nárana feefauríra munnimmana utáaqammasee anée Koorinti máqannaasa munnimma faqa akaqá máqannaasa munnimma faqa mara máree Pauroona saimbaqa Yudea máqannaasa múru nímia. Miqínnaannai maasá nímusqisira saika marasée karaambáiqá aréenarana faqa maasá eedóo qí-masee dadaaqírana faqa kooroomámbuannoo.

²⁰ Akaqáusa raiqára ufa qífoora maasá ámiqimandee ínni moómoo áfaaramandee nímifandinna munnimmana maasá rakísianaúra. ²¹ Maasá írirafa minára maaqím-minoo márídanoo. Maasá Karaambáiqá Ánutuna áfusaa faqa maqásaa fasiqa nífusaa faqa andeeqáramau fídaqa rakísianaúra.

²² Titusana faqa moo fásiqa faqa indaarú fuaqée qiaqa maqee maasá qíkaqa moó faqa miqandásaa mara quqáanaúra miqandá faqa fúannoo, maasá moómoo kari miná amanamánde qáfaunanoo ámiqimarífa maqee maqee eedóo qímasee dadaaqímarífa márídanoo. Dóo maqee mifá ínni Koorinti máqannaasara irisée miná írirafa ínniki mundínoo márínara firaqóo asasammásee ínni faqa dadaaqían-noo. ²³ Titusafa qíní faqa moodáanaki ínniara dadaaqímarífa márídanoo. Maasá qíkaqaafasaa Titusana faqa ínnee iannai fímariaqanda márídaqa Yísuna ufara suqí-mariasa miqandá utáaqamáqaaqanda márídaqa, ásauku mundírana aréenarana máree maríaqanda márídaqa. ²⁴ Minamúsa óonu ráifaqa ínnee misára nímusqis-marínaqa rakísinnimaqaaqa. Miqínnaara Yísuna ufara maqúsa maqusa suqímarin-ausa Pauroofa Koorinti máqusanaasa nimooqíranara ánoona ufa fée qiaqéera.

**Pauroofa Koorinti máqannaara nárana máreefandinna
munnimmana suqúaqee qímaqoofa máridanoo.**

9 Ánutuna ufa írimariasa Yudeea máqannaasa munnimma nímira qianára ínee dóo írimariafanoo qinée fífaú ákara rúmannimaqeeqa. ² Ínee eedóo qímasee dadaaqímariasa máriafaqa qinée íridaqa, qinée ínni nimooqímasee Maseedoonia máqannaasa qímannimiqa. Qinée ínniara maaqí qímasee qímannimiqa, Kirisa máqa maaqaki maríasa Koorinti máqusanaasa misá náaree máa eendá áiqarái aukuaana eedóo qímasee deedaqíqau. Qinée miqí qímasee Maseedoonia máqannaasa ínni Koorinti máqannaasara qímannimíafanaqa dóo misá faqa mi-ufána irisée maasá faqa dadaaqíraree qímasee findífia akaqá maqannaasa kai sía findi fia. ³ Qinée ínniara ufa qíafannana fífaú ufá kai qianóora qeeqá qíkaqaafasaauqa maréeqee ínniki quqéeqa misá óonuree ínni munnimma suqú moodáaqoo quqáaqeera qiní ufa ánoonaikiani-feera ínniki quqáaqee qídaqa.

⁴ Qinée faqa Maseedoonia máqannaa akaqáusa qiní faqa ínni Koorinti máqusai óoquraifaqa sía deedaqíranaki maasá óoquraana ínee nisauríafaqa maasá faqa Maseedoonia máqannaasa qiní faqa óoqu fífándinausa nisaurífoora qinée ínniara qífaaqa quqásee ínniara ufa qíqa. ⁵ Qinée minára iriséeqa qeeqá qíkaqaafasaauqa niqíqá-masaunaqa indaarú óoqureeqa ínni nímifandinna munnimmara deedaqamándaifaqa qinée ínaaqianna óoquraanaqa ínee íneeqa íriranannái kai nímira óosana koorooiaqa sía qinée qímannimiana nímiaqa ínniqa nídirafa kai qínaqa káqi nímiaqa. Óoqeenáa írirafa maaqímmínoo máridanoo.

⁶ Moodáa asumu úmmaqimarífa moodáa kai aiquánnoo moómoo úmmaqimarífa moómoo aiquánnoo. Qinée Pauroosa minásaqari ínni dadaaqíra oosanara maaqí qídaqa. ⁷ Ínee minára irisée íneeqa íriranannái kai munnimma áquaqa, sía miná áqusee ufaqírafa máriani sía moonára daakápaifaqa áqi fee qía Ánutufa asasammándeé áqimari fasiqanara áididanoo minára asasammásee áquaqa. ⁸ Ínniqa nimana kái nárana máraaqee munnimma Ánutufa amaná nímiannoo sía ínni munnimma amana káifau nímiannoo aabaa faqa nímínaqa minánnai nána ainainaree dadaaqírafa kambíqaannoo fee ínee faqa amaná minánnai dadaaqiaqa. ⁹ Óoqi tamummáqara fasiqauqa minára maaqí qímasee ákara rúmaqoofa máridanoo. Ámiqira fasiqauqaindi kudi fasiqauqa áfaaridaqa nímidaqa.

Misá ámiqi ámiqirafa sía taikáannoo náaru náaru márianoo.

¹⁰ Ánutufa ínni Koorinti máqannaa faqa dadaaqámmiannoo. Mifá asumu faqa néemaria nárana faqa nímimarífa máridanoo ínni nimana asumu ínni nimisáinaqa úmmaqusaifanoo Ánutufa kambíqarana nímiannoo ínee áfaaramandee moo máqannaa nárana dadaaqífanoo ínee kafáa kafáa miqíaqee qímasee ínni Ánutufa irairaaírana nímiannoo. ¹¹ Ánutufa maqee maqee nárana aináina moómoo nímínaqa ínee miná qáfeeqa amaná maqee maqee akaqáusa dadaaqiaqa. Ínee maasásaqari dadaaqímari maqannaasa ínni dadaaqíranara quándaki Ánutunara dúfi dúfi firaaqóo qífaranoo.

¹² Ínni dadaaqíra saika fannoo sía Ánutuna ufara suqímariasa kai dadaaqídanoo Ánutunara dúfi dúfi qírana faqa óondainni námmariara foora áqufidanoo. ¹³ Ínni dadaaqíra aináinirafa ínee Ánutuna ufamau fírana kooroo íannoo. Moómoosa miná qáfammasee Ánutuna amooqífaranoo misá ínni áfaaramasee náida nímirana qáfammasee kafáa ínee ásauku mundírana fasáasa ufasáa atooqáfi mundíqa márín-

nana faqa qáfammasee sía ufá kai qímasee ánoonee qímasee Ánutuna amooqifaranoo. ¹⁴ Ínnee dadaaqímariasa ínniara nídimarinaqa ínni ámiqi ámiqiranara innaaru qifáranoo. Ánutufa moókira áfaarirana ínni nímunara Ánutufinnai ínniara nídimarinaqa ínni ámiqi ámiqiranara innaaru qifáranoo. ¹⁵ Ánutufa narí áfaarinoo maasá qímunara miná úriqararafa aiqáma ainaina arusée firaafá máridanoo minára maasá aiqámausa dúfi dúfi qímamaqáaqa.

Akaqáusa Pauroona saikára ufa qufanoo ititóo ufafa.

10 ¹⁻² Qínée Pauroosa maa-ufana reendeenámadee qímannimidaqa. Akaqáusa qiníara níanai marídanoo áanóo ufá kai qímari fee ínni faqa máridanoo reendeenídanoo fee qídaqa. Qínée miqí qianára maaqí qídaqa. Qínée ásauku mundírana ámiqi ámiqirana faqa íreedá márira oosana faqa miná áfusaa márídaqa reendeenámasee qímannimidaqa qínée ínnee iannai óonuraanaqa sía qiní qírana fundákuaqa maasára maqásaaqaraa írirana irisée qímariiaafo qímariasa amaná áanoománnimaqaanaura, sía sía amana máriannoo, amaná máriannoo.

³ Kúqaa maasá maa-maqa maaqánaki marídaqa sía minakínaa írirana marasée rákiara foora ídaqa. ⁴ Maasá rákimaria durú saamu sía maa-maqa maaqánakinaa durú saamuara qídaq. Maasá Ánutuna afeeka ufa márina minánnai durú saamuara foora rákidaqa. Minánnai maasá Sadannana faandaamura rapéepamma áqidaqa. ⁵ Maasá mi-duru saamúnannai únnufa qímariana dóo kúqaridaqa. Minánnai faqa Ánutunara kooroo íra ufara qáoo qímasee nóori uqéerasee maasá minára úriqarausee qímariasa minánnai misá faqa nárídanoo. Maasá mi-unna ufána qímariasa úriqaranoo márina Ánutuna durú sáamuara foora qumáreeqa óoru rarisámeeqee maqásaa múqufi rudámmiqi quqáidaqa. Maasá qeeqá qitikúrakinaa mandírirana aiqáma óosana óosana mandírirana rákiranannai naruséeqa aiqáma óonu qumáree ani qumáreemmeeqee karaambáiqá ásauku mundírana áramandunnai quqásainaqa qeeqá qitikúrakinaa írirana miná ufamau fuaqéera. ⁶ Ínnee Koorinti máqusanaasa miqírausa máriafanoo maasá ínni maréeqee ásauku mundírana áramandunnai quqásoofaqa miná íriranaki fímariafanoo ínnee minákiqari káqi rúnnai fífaqa qiní qírana fundákusaifaqa maasá ínni náríara fooramásee rarisámeeqee quqásanaura, sía misá qiandée reendeená kai ianáura áanóommasee qianáura.

⁷ Ínnee faiqí nífusaa akooqóo ainaina faiqí nipata kai qáfamásee eedóo qímariasa áaqee máriasa máriafanoo sía naunduráki qáfee máriasa máriafanoo. Ínniki moó fannoo ásauku mundírana aináinira fasiqee qímarifa sía naríara kai miqí marúnausee qíannoo maasára nipata mandáikiraasee qímariana maasá faqa ásauku mundírana aináinira fasiqa márídaqa. ⁸ Ásauku mundírafa maasára qínée niqiqáafanna fasiqausee qímasee mi-uriqarara afeekána qímufaqa minára firaaqóo ufa qufaqa ínnee irisée qiníara firaaqóo narí amooqímari fee qiafaqa iriséeqa sía minára qisaurídaqa, sía qiní afeeka ínni rakéemma áqirafa márídanoo ínni dadaaqírafa poodúqammánnisarafa márídanoo. ⁹ Qínée sía qeeqá pasannái ínni rufírarana nímiraree qídaqa. ¹⁰ Akaqáusa maaqí qifáranoo Pauroofa narí ákara ríranaki afeekaikámadee qímaqimidanoo, narí uqanna aniréenoo reendeenídanoo narí ufa faqa fífaú máriannoo. ¹¹ Miqí qímariasa maa-ufána íriaqa, maasá níanai márídaqa ákaraki qíanna ufafa faqa naaqáqari márída qímariannufafa faqa amana mana kái máriannoo.

¹² Miqí qímaria fasiqausa náriara úriqararausee qídaqa miqí qímariafanoo. Maasá sía miqí qímariasasaa qeeqá qímanianáura. Misá fúrufari maríasa márídaqa. Misá nánasaa fee narí amani narí amani ídee nári íriranannai kai náriqa úriqarara ainainee qímasee minánnai kai nári nimanídaqa. Sía Yísuna íriranannai narí amani narí amanídaqa. ¹³ Maasá qeeqára qianáura maasá qeeqá qimooqíra óosirana sía fíaikátaanaura miqóoqari kai óorurandanoo máriannoo. Qínée sía akaqáusa naanna rée moona óosiranaki máriasara qeeqá qimooqianáuranoo qiqá qoosúki marí-nausara kai qeeqá qimooqianáura. Ánutufa maasá saiká máree márúnna óosirana narí kai quqáqafanoo márídanoo minakí kai márídaqa ínnée faqa minakí kai maríafanoo. ¹⁴ Ínnée minakí maríanara iriséeqa ínniki óonureeqa sía fín-naaqaraidaga. Maasá ásauku mundírana ámiqira fasaasa ufa mara maréeqa sía mi-oosirána fíaikáteeqa minakí kai márídaqa ínnisaimbaqa máríqiafana.

¹⁵ Maasá Ánutufa qímu oosiranakí kai ínniki aináinidaqa, akaqáusa fíaikátam-másee aináinidaqa maasá sía misá fuaqóo fidaqa qeeqá aináiniranara qeeqá qimooqídaqa. Maasá Ánutufa qímu oosiranaki maqee maqee miqóo kai minakí kai aináinidaqa maasá ínniara maaqí qídaqa, Koorinti máqannaasaa Ánutu-nasaa atooárafa firaanáikinoo maasá saika mi-oosiránaki firaanáikiannoo. ¹⁶ Ínniki aináinirana taikásee miqóoqari kai ínni fínnaaqaréeqa moo átinai moó fan-noo sía aináinimarínaki óonuree minakí ámiqira fasaasa ufa qímannimianaura. Miqímmasee sía qínée akaqáusa naanna réeqa misá moosáa áfuqaki aináinamasee nári nimooqídaqa. Qínée sía miqíanaura qeeqára fúkasaa moo áfuqakiara foora aináinianaauranoo.

¹⁷ Óoqeenáa tamummáqara fasiqauqa minára maaqí qímasee ákara ríqau. Faiqí moó fannoo sía narí amooqírafa máríani. Karaambáiq aúquqoo ainainara kai amooqíqa.

¹⁸ Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Karaambáiq fannoo moo fásiqara ámiqira fee qínafa kai ámiqira fasiqa máriannoo, narí kai naríara ámiqira fasiqee qínafa sía ánoona márína fífaú máríannoo.

Pauroofa únna amaana ufa qímariasara aaquqímannimáqaidanoo.

11 Ínni Koorinti máqusanaasa qínée Pauroosa fúrufaramandee qímannimi-anaqa irisée sía minnísaaqa káqi minára irisée sía minnísaaqa káqi minára irisée máríaq. ² Qínée ínni Koorinti máqannaasara qeeqá qíraamunara foora maréeqéeqa ásauku mundirana utáaqamamaqaqaunanoo mináindikíqa máríaqeera minára rairaiqídaqa. Ínnée andeeqára mánaaqara foommáfiqa miná faqa máríaq. Maqásaa qaraa rairaiqíranau nímidaú. Ánutunaindaraa rairaiqírana nímidaqa. ³ Óo-qai sakáni fannoo narí káaqa írira únufannai Éeuana ákaru qundée kai ínni ír-rafa faqa íandoora. Ásauku mundíranasaa kai ínni írírafa ámiqimandee andeeqásee mundínoo mári ínanoo káqi rúnna fífóora minára qínée ínniara rufíaidaqa.

⁴ Óoqai indaarú maasá Yísunara qímannimíafanaqa. Miqóoqari maasá fúafanaqa akaqáusa ínnée unnái óonurandee ínniki anirée ínni únna amaana ufa qímannim-iqau. Akaqáusa dapi fasiqauqá aniréeqa Yísunara moómau qímannimufaqa ínnée áaqamáseeqa asasammásee misá mara quqáseeqa misá mandá ufamau fímariafanoo. Misá maraquna faqa misá únna fasaasa ufa faqa sía maasá qíafannamau qímannimi-afaqa náriara moómau qímannimíafaqa ínnée káqi maráafanoo.

⁵ Mi-unnaqira fasiqáusa náriara Yísufa niqiqoo fasiqausa úriqararausee qídaqa. Qínée Pauroosa sía misá úreeqarasau máridau misá úriqararausea máridaqa. ⁶ Misá ufa akoofásauqa máriafaqa sía qínée ámiqimandee misá naanna ráunausa mam-máqidaqa kásooqaqee ufa qímannimidaqa, íriranara ámiqimandee iriséeqa misá óorinaaqaramásee qímannimiqiafana. Maasá aqáma kari óosana óosana ufannai maasá ámiqira írirana akooqóo kooroommásee qímannimiqiafana.

⁷ Qínée sía únnaqi maría fasiqausa naanna réeqa qínée Ánutuna ámiqira fasaasa ufa ínna qímannimidaqa káqi kaaqóo miná akiaqara munnimma moodáa faqa sía uqanna máraqiafana. Ínnee Ánutuna áfusaa úriqararausea máriaqee qímasee qínée reendenámafiqa óorudupi máfifaqa qeeqá aináiniranannai qeeqá nárana ainaina mara náidaqa sía ínna nárana máreeqa. Qínée áaqaidee miqí marí qiafana. ⁸ Qínée ín-niki aináini marúnaqa moo máqannaasa Yísuna ufara suqímariasa misá nári nárana marara munnimma qímiafaqa qeeqá nárainaina minánnai máraqiafana. Qínée ínna dadaaqídaqa misá munnimma úmmuariara foora máraqiafana. ⁹ Qínée ínna mári-afanna kamuqoo qeeqá nárana munnimma sía márufaqa sía ínna munnimma moodáa marasee nárana mara naqiafana. Qíní qíkaqaafasaaqa Maseedoonia máqannaasa náriqa munnimma maréeqee qíní qimana kái qímufaqa marasée nárana mara née maríqiafana. Óoqai miqí maríafannana kafáa maqee maaqóo márunnanoqari sía ínna máraanura. Ínnee áaqarana marasáifaqa náqimmásee fee ínna áaqara ufannái andeeqánnisaanauree ínna nárana munnimma qímunara irisée qisaurúanoora. Qínée Pauroosa minára ínna qímannimidaqa.

¹⁰ Qínée ásauku mundírana ánoona ufa óorisaa máridaqa qíma afeekaíkira ufa qímannimidaqa sía uqanna ínna nárana ainaina máraanauranoo aqáma Kirisa máqa maaqaki máriasa nárana ainaina sía uqanna máraanauranoo, sía moó fannoo qíní ufa áruannoo. ¹¹ Qínée nánaree maa-ufána ínna qímannimidee. Qínée ín-niara qímuqusirana síaisee marídee maa-ufána qímannimidee. Qínée ínna qímuqusimárunnana Ánutufa dóo íridanoo.

¹² Óoqai íafánandee kai íqa maqee sía ínna nárana munnimma máraanura. Únnaqira niqiqoo fasiqausa ínna ani máriasa ínna nárana munnimma máridaqa nári-ara Pauroona aináini márina aana ráidee qímasee maasá faqa niqiqoo fasiqausa máridee qífoora sía qínée misá naanna rámasee ínna nárana munnimma máraanura. Sía qínée nári nifaqa mara máree úrimaria óosana dadaaqianáura. ¹³ Mi-fasiqáusa sía kúqaa niqiqoo fasiqausau máridau misá níkaru qíra niqiqoo fasiqausa máridaqa, náriqa aináiniranara únna ufa qímasee ásauku mundírafa ánoona niqiqoo fasiqausara foora quándakiqa misá nimammana usufíqa níkaru qídaqa. ¹⁴ Sía minára tautíafa, Sadannafa faqa miqí kai ímarífa márídanoo, miná aanandáidaqa miqídaqa, mifá káaqa qára qangiroo nimammana usufínoo márífa máríafaqa misá miná aanandáidaqa miqídaqa. ¹⁵ Sadannana aináini mária fasiqausa andeeqára fasiqauqa nimammana usufíqa aináinirafa sía firaa ainaina, nárindi márídanoo. Kásooqaqee taikára aukuaana andeeqásee mi-manda oosanná amana kái máreefaranoo.

Pauroofa Yísuna ufasáara aupúrarana máree marunara kooroo inau.

¹⁶ Qínée kafáa ínna qímannimidaqa sía moó fannoo qíníara fúrufarira fasiqee qíannoo. Ínniki únna ufa qímaria fasiqausa fúrufarirausea firaaqóo nári núqu uqéeraidaqa nári nimooqímariasa máridaqa. Ínnee qíníara fúrufarira fasiqee qíafa qínée faqa fúrufaramasee misá naanna raanáura.

¹⁷ Karaambáíqa sía maasára miqíaqee qifaqá qinée káqikaaqóo fúrufarammasee misá naannarée qeeqá qimooqíanaqa ínnée mi-unna qimaria fasiqáusa ufa íriandee íqa qiní ufa faqa íriaqeera. ¹⁸ Moómoo unna ufa qímariasa faiqí faiqí írirana marasée nári núqu uqéeraidaqa nári nimooqídaqa. Dóo qinée faqa miqímmianaura. ¹⁹ Ínnée Koorinti máqannaasa ínni írirafa firaqóo márisa máriafanoo fúrufarira fasiqauqa ufa qímariasa ínnée asasammásee misá marasée misá ufa írimariafanoo. ²⁰ Misá ínni níkaruqimasee ínni aináina úmmuari maríasa márídaqa, misá ínnikinaa úriqarausa foora márídaqa ínniara miqíafaq maaqíafaq qímariafaqa misá ufaanara foora fufúsee ínni rarisámeeqee minakí mara áridaqa. Misá náriara úriqararausee qídaqa ínniara úreeqarausee qídaqa. Misá nísaukusamu ínni nóori rukámidaqa. Misá miqí mándee ínni nímiafaqa ínnée áaqamasee káqi misá maréeqee ínnéeqa ufa suqíranaki quqásee ínnée misá ufa ámiqimmasee írimariafanoo. ²¹ Qinée Pauroosa ínnikina máriafannaqoo misá óosana máraqaana qinée qisaurídaqa qímannimidaqa qinée máparaa ímarunausa sía misá óosana máraqiafana. Ínniki únnaqira níqíqoo fasiqausa náriqa núqu uqéerasee nári nimooqídaqa qinée misá fúrufarirana amana kái qeeqá fúrufariannana qimooqíanaqa íriaqa.

²² Misá náriara sía Kirisa máqannaasa ufa kai qídaqa maasá qikeekú qikaakú Heeburu ufa qímarunausee qiafaqa qinée faqa miqí kai qímarunausa márídaqa. Misá náriara Isaraee máqannaasa Ánutuna utáaqa máqoosa márídee qiafaqa qinée faqa misá kai márídaqa. Misá náriara Abarahaamana áiku ásauku Ánutuna qíma afeekaikíra ainaina máraanausee qiafaqa, qinée faqa misá kai márídaqa. ²³ Misá náriara ásauku mundírana áiku ásauku márídee qiafaqa qinée faqa fúrufarira fasiqara foora qídaqa qinée misáki misá úriqararausee márídaqa. Qíní ásauku mundírana mi-ainainnára írunnana misáindi óoraqaaranoo márídanoo. Qinée Yísuna ufa sáara karabúsaki misá úrinnaaqarammasee moómoo kari rumbéeqa. Ráitasa munnai qífaqa ateekekéufa moómoo kari misá nárirana úrinnaaqaramasee qíní qífaqa ateeqáqau. Qinée kúqirara madikakíqari moómoo kari misá nárirana úrinnaaqaramasee fíndi fíqa. ²⁴ Moodáannai qísaukunamu kari Yuda máqannaasa ráitasa darímaríqau, moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa qísaukuqara faqa moodaannai qíku faqa dínni qíku éera kai muqu quqásee kari minánnai dáriqau. Sía moodáannai miqímandee dáriqau, moodáannai qísauku amanasáa miqímandee daru qímaqáqau. ²⁵ Roomma máqannaasa faqa qaaramoo kári miqí uqannamándee dáriqau. Moodáa kari misá óonisamu misá daru qímaqáqau. Qaaramoo kári ooruku námmariki sípaki moo máqusai Yísuna ufa qímannimirara fídaqa sípa fannoo mandáikufafa ooruku námmariki úkunnaqa máriqiafana sía kúqíqiafana. Moo kári miqí mámbufafa eendáki faqa fáasaana faqa ooruku nám-mari qámbaanai qímmápiqa áfainni ániqiafana.

²⁶ Qinée Yísuna ufa qímannimiqa nímariafanaqa moómoo aukuaana maqúsa maqúsa núafannanakina qinée moómoo kari qímeekée maríqiafana nammári áufunaki faqa nipuráara fasiqauqaki faqa Yuda máqannaasaki faqa ánaamuru máríasaki faqa firaa taunaki faqa káasau maqa maaqa óombura maqa maaqaki faqa ooruku nám-mari firaa farumaki faqa qíkaru qímaru aqoondisa faqa misáuqakina moómookari kúqirara qímeekéeqa.

²⁷ Qinée minakí fídaqa kadáapirirana faqa tooqaamu dárirana faqa máraidaqa moómoo kari sía faiqéeqa, qinée dáararee marúfaqa nammáriara dídimarufaqa nímaríqiafana, qinée moómoo kari qíní máaqa faqa nárana faqa qamunna faqa

sía márufafa káqi qísukunni faifaqá nímariafana. ²⁸ Moómoo ainaina ummaara máraqanuafannanakiqari moodáa ainainará kai qianúra. Maqúsa maqusa Yísuna ufara suqímaránara kai qinée óonumafi íriqa nídaqa. ²⁹ Moó fannoo misakíqari ummooqukínoo kudoosaápaifaqa qinée faqa miná aanna ráidaqa kudoosaápaidaqa. Moó fannoo misakíqari mandáinainaki áqufifaqa qiní daundura faqa rapíkifaqa mi-ummaarána máraidaqa.

³⁰ Qinée qeeqá qimooqífa qeeqá ummooqukíranara qimooqianúra. ³¹ Ánutufa maasá karaambáífa Yísuna akoofa náaru náaru miná áuqu ámiqi ámiqirafa kai máriani, mifá kai qiníara sía únnaqi marí fee qídanoo, íridanoo. ³² Óoqi qinée Damasakusa máqusai máriafanano misá karaambáífa miná áuqu Areetasafa narí uréeqarana aqioofanoo narí sundía námufafa maqúsa kooqiki ititáfufafa qiní qumaráanee qímasee maqúsa kooqíkaqa rakísimariqau. ³³ Qiní qíqoondúfa minára irisée káqitinai qiní maréeqee firaa pateuqaki rúmasée sánda minásaa qusúsee faandaamura meerái márufafa míriqoo qámbaanaqari káqikaa kooqi áuqiranakiqari qiní ruqíaeqeeqa quiqa quiqa qufaqa maqásaa áqufufafa quqásee sandáqiafana.

Pauroona áfu pisipasamánde uqafíqoo ufafa.

12 Qinée qeeqára qimooqíanafa sia ánoonaikiannoo, káqi fífa uqeeqá qimooqianúra. Karaambáífa qífu pisipasamándeeno kukéeqara ainaina kooroommá qímunara qímannimianaurano.

(Ánutufa Pauroona uqéereeno innaarúna quqásoofanoo innaarúna quqúsakinaa ainaina qáfoonara narí áuqu kukéeqasee Koorinti máqannaasa qímannimidanoo moo fásiqa fee qídanoo.)

² Óoqi qinée Yísuna ufa írimaru fásiqanara íriqia. Karaambáífa Ánutufa káqi kai miná uqéereeqeenoo qaara innaaruna óoraqareeno qaaramoo kíranaki Ánutufa márunki quqánu. Mifá kúqaa fee áfiqa miqóo quqánu fee inau kai áfu pisipasamáseenoo miná amana mara uqéereeqeenoo innaarúna quqánu fee inau. Qinée sía íridaqa Ánutufa kai íridanoo. ³ Qinée kafáa qímannimiqa mi-fasiqána uqéereeqeenoo innaarúnaki moó áuqu Paradisee minakí quqánu. Kúqaa fee miqínoo fee áfu kai fee pisipasínoo fee Ánutufa kai íridanoo. ⁴ Mi-fasiqána miqóo quqásoofanoo máridanoo óosana óosana ainainara írinau sía faiqí ufa amaná qímari ainaina írinau náaquqara ainainara Ánutufa qáoo qinau sía faiqí minára qímannimianne qinau. Sía faiqí qíra ainainara írinau.

⁵ Miqínna fásiqanara qinée amooqianúra sía qeeqára qimooqianúra qeeqá ummooqukiannanara qimooqianúranoo. ⁶ Qinée qeeqá qimooqífa sía fúrafarirafa máriqini kúqaa ánoona ufá kai máriqini. Qinée sía qeeqára qeeqá qimooqianúra. Faiqí ánaasee qiní dóoki qíqafamasee qiní dóokináa ufa irisée náriqá kai qiníara íriqa. Qinée qeeqá dúqu uqéeraranannai misá fífa uqeeqá qiní dúqu firaaqóo uqéere foora.

⁷ Qinée ámiqira ainaina náaquqara ámiqira ainaina qáfaafannanara qiqá dúquara firaaqóo uqéeraifaqa áaqaranaki fuanóora Ánutufa Sadannanara káqikaaqoo eedóo qufanoo qífaaqasáa moo áupurarana qimihoofanoo maqee maqee dárímariafafa sía qeeqá dúqu uqéereeqa káqi qumeé kai andeeqásee márianífee qímasaida dárímarifaqa máridaqa qídaqa. ⁸ Qinée qaaramoo kári karaambáiqinnai innaaru qíqa anée maa-aurirána maráquqisáannee qíafananoo mifá qáoo qímasee qinau. Qeeqá káqi nímira dadaaqirana ámiafanafa dóo mifá kai doo aní amaná máriannoo, qiqá afeeka fannoo kudoosaápee máriasaki ámiqi mánde kambiqaiddano. ⁹ Qinée Pau-

roosa miná iriséeqa maaqí qídaqa qinée qeeqá kudoosaápee márunnanara asasam-másee amooqídaqa. Ásauku mundírana afeeka fannoo qiní rafáaqa fúanifeera qeeqá ummooqúkiannanara amooqídaqa. ¹⁰ Ásauku mundírana ufasáara mandúfa faqa kudoosaáparana faqa kadáapirirana faqa, Yísuna ufasáara dárirana faqa tínoo taanóo rírana faqa tínaakurirana faqa qíminaaq máreeqa dóo amaná ámiqira fee qianáura. Qinée qeeqá kudoosaápee márúnna kamuqoo mi-kamúqoo kai afeekaíkidaqa.

Pauroofa narí úrinaaqarara ufa qímaqoofa.

¹¹ Qinée ínniki ani mária fasiqausa únnaqira niqiqoo fasiqausa naannaraqá márídaqa fúrufarira fasiqara foora maa-ufána qímannimidaqa. Ínnee qái kai ínni óosana fannoo qiní mara fúrufariranaki quqáqisaidano. Ínnee Koorinti máqannaasa qiníara Yísuna ánoona ufa qímaqimi marí fasiqa fee qíaaana. Ínnee ínniki ani maría únnaqira niqiqoo fasiqausara fífau únna qídaqa úriqararausee qímariafaqa misá qiníara uréeqara fasiqee qídaqa. Kúqaa qinée káqi fífau fasiqa márídau qinée sía misa uréeqarausa márúnaiqini, misá úrinaaqararausa márídaqa.

¹² Qinée kúqaa Yísufa diqiqoo fasiqausa márídaqa aiqáma ainaina kooroománnimaqee maríafanaqa qáfee maríqau. Ínnee sía írúfaqa qinée káqi reendeenámánde uqannífiqee maríqiafana. Faiqí sía amana áuqaaqaira ainaina faqa náaquqée marú ainaina faqa Ánutunara faqa kooroománnimaqee marú ainainna faqa reendeénamandee uqannífiqaafannana. Minánnai kai qinée niqíqáafanna fasiqausa márúnna-nara kooroománnimaqiafana. ¹³ Qinée maqúsa maqúsa Yísuna ufara suqímarusa faqa ínni saimbaqa faqa amana amana kái ínniki márídaqa qímannimíafannana. Sía misá ámiqimannimaqasee ínni mandáikamma nímaqasee qímaríqiafana. Moodáa ainainá kai ínniki moo kíqiafanafa mífá kai qeeqá nárana munnimma sía amanaík-ufaqa qinée sía ínni nárana munnimma irámmirisée máreeqa. Mi-moodaa ainain-nára kai írídaqa qinée áaqeefee miqí fee qídaqa. Ínnee moó áinaina ákiaqara minní qísaqa.

¹⁴ Qinée óoqai ínni maqúsai qaara kari fúafanausa kafáa maqee qaaramoo kífaqa doó qúsasaa fuanáuranoo, fídaqa sía ínni nárana munnimma ainaina máraanura. Faiqi ánaaqiuqa sía nári nínaukoo nárana munnimma ainaina nímidaga, misá kai nári faiqi námu nímidaga qinée ínni níkausara foora márídaqa qeeqá nárana munnimma aiqáma faqa qeeqá márirana faqa ínni asasammánde nímirarammi-daqa. ¹⁵ Qinée ínni níkausara foora márídaqa firaaqóo ínniara qímuqusufaqa ínnee qiní faiqíara foora quándakina firaaqóo qiníara faqa nímuqusiaqaana. Qinée kai ínniara firaaqóo qímuqusidanoo.

¹⁶ Ínnee maa-ufánara eedóo qifáranoo. Qinée ínniki márídaqa sía nárana munnimma mi-ummaarána ínni nímiqiafana. Ínnikiqari moó fannoo qiníara maaqí qíannoo Pauroofa níkaruqimásee únufannai maasá mara quqásoofaqa maasá miná ufaanakíara foora arufúananoo maasá nárana munnimma máraandoo qifóora. ¹⁷ Dóo qinée náqifeemmásee fee ínni miqí qíqiafana. Qinée maíndari qeeqá ufa máraqa nuasa niqíqáafanaqa sía ínni maqúsai óoqureeqa sía qiní dúqusaafau ínni munnimma nárana mara máreeqau múru qímifau. ¹⁸ Qinée Titusana iráafananoo eedóo qímasee ínnee unnái finau, moo fásiqa Yísuna ufa írimarufa qiní qíkaqaafasaa miná faqa aqíqáafananoo Titusana faqa finau. Ínnee minára Titusafa maasá qíkaru qímaseenoo fee maasá aináina máreefoo qída fee. Sía fee qinée Pauroosa faqa Titusafa faqa moodáa írirana maraséeqara moodáamau fímarunnanara írída fee.

¹⁹ Ínnee mi-ufána iriséeqa qiníara maaqí qifaranoo. Pauroofa narísaa faqa narí faqa márínausa faqa misásaa faqa ititáidanoo miqídanoo fee qifáranoo. Maasá sía miqíanaura, ásauku mundírafa maasára qundée kaimmídaqa. Qíní qifaaqasáa qíqoondíuqa maasá Ánutuna áfusaa márídaqa aiqáma ainaina áuqeemaría ainaina ínni dadaaqídee qídaqa áuqaidaqa.

²⁰ Qínée ínni maqúsai óonureeqa moo áinainara rufaaanaura. Ínni márirafa sía ámiqirafa óorudupirafa máriandoora qínée qídaqa. Koorinti máqannaasa ínnee qiníara mookámaseenoo qiqá qímiifoo qifóora anée sía reendeénamandee maasá qímaqiminnaranoo áanoommasee maasá qímaqimiifoo, qifoora. Qínée ínni maqúsai óonureeqa maa-ainainásara rufáidaqa, ufa raínarafa áanooqirafa márindoora naríara naríara rairaiqifóora naríara naríara idára foora qeefóora, káaqa aináinara rímariasa nárifoora, naríara naríara mandúfa qifóora múnúqi míníqira ufa qifóora narí núqu uqéerasee nimooqifóora dapi dapi qifoora. ²¹ Qínée ínnee unnái óonu ráananoo Ánutufa qíní maréeqeenoo qisauríranaki quqáannoo. Qínée ínni mandóosanaki óonureeqa ínni nífusaa ikíraqasee soofaaríara foora íqa qisaurúanoora. Ínniki moómoosa óoqaindari mandóosana marasée sía minára óonumafi irisée nisaurúsee minnísaqau. Akaqáusa faiqí faqa ánaasee faqa narí úmmuari narí úmmuarirana minánnai fúrufaridaqa akaqáusa faiqí ánaasee dapi máraqanua fasiqa anaaseesa faqa akaqáusa ufa rukíasee nári mandóosana mandá íriranamau fímariasa márifaqa sía minára óonumafi irisée nisaurúsee minnísaqau.

Pauroofa ufa taikéenoo átisaa aaquqíra ufa qímaqoona.

13 Dóo maqee qaaramoo kífaqa ínni Koorinti máqanna nín-dafarara fuanáura. Qínée óonuraanaqa moodáa fasiqa anirée ínniki mandóosanara qínnaa síamma írianaura tamummáqara fásiqa ákara ufamáu fíqa qaara fasiqafee qaaramoo fásiqafee mi-mandainainá qáfee máríanara kooroo qífaqa qínée minára ánoonee qí-masee ufa qianáura. ² Qínée óoqai indaarú ínnee unnái fiqíafana ínaaqiana kafáa fíqa maa-ainainára qímannimiqíafana, maqee moosáa márúnannaindari kafáa mi-ufána kai qímannimianaúra. Maqee óonureeqa sía qíqafánnandee íreedá qíman-nimianura, maqee sía moó fannoo qínée ufannái náriara foora qíananoo ruffaki sandáannoo. ³ Ínnee qiníara randée maríafanoo. Ásauku mundírafa Pauroonasaaqari kúqaa fee ufa qídanoo fee únna qídanoo fee qiníara qímaríafanoo. Qínée ínnee ian-nái óonuraana kari ásauku mundírafa qínísaqari qímannimirana fíraaqóo qíman-nimiannoo. Ásauku mundírafa ínni ufa íridanoo sía kudoosaápaannoo narí afeeka ínni uqannífiqaannoo. ⁴ Mifá kudoosaáparanaki aunírira saqárisaa kúqufa márifa Ánutuna afeekannái fíndufumáfino mi-afeekaikíránaki márídanoo. Maasá Yísuna faqa moodáanaki márídaqa kudoosaápaqa márídaqa maasá ínni Koorinti máqan-naasaki óonuree ufa qídaqa maasá Ánutuna afeekannái ásauku mundírana faqa kúqíranakiqari fíndífidaqara foora afeekaikámánde máridaqa qímannimianaúra.

⁵ Ínnee qá kai ínneeqa márírana nimanamánde qáfaaqa, kúqaa fee Yísuna man-daaqára óosanamau fídee. Ásauku mundírafa ínni naunduráki márifaqa ínnee minára íridee sía fee íridee ínnee káaqa uqanna kadíqaaq máridee. ⁶ Maasá ínnee iannai óonuraanaqa ínnee maasá sía kadíqaaq máridee qifáranoo. ⁷ Maasá ínniara Ánutunara innaaru qídaqa sía ínniara mandóosanaki áqufuaqee qídaqa. Sía maasá saika ínniki ánoonaikíanífee qímasaidau innaaruqídaqau, ínniara andeeqáramau fuaqée kai qímasee innaaru qímannisaidáqa. Maasá kadíqarana amaná, ínni an-

deeqáranara kai írídaqa. ⁸Sía maasá amana Ánutuna ánoona ufa ititáanaura miná dadaaqírana kai amanaikírafa máridanoo. ⁹Maasá qeeqá kudoosaápaida ínneeqa afeekaikífaqa maasá miná qáfammasee asasianáura. Ínnee ámiqimandee andeeqárausaikamambi máriaqeera innaaru qídaqa. ¹⁰Karaambáíqa afeeka úriqararana qímuna, sía ínni rapéepaamma áqira úriqararana qíminau, ínni poodúqarana qíminau. Qínée ínnee iannai óonureeqa karaambáíqa úriqararana qímuna mara máree áanoomandee ínni ufa sía nímianoo qímasee moo átinai márunaqooqari maa-akarána rúmannimaqaanaqa ínneeqá kai andeeqásee márifaqamma óonu níndafa.

¹¹Qiní qíkaqaafasaa dóo maqee ákara taikáanaura. Ínnee káaqa andeeqáranara afeekaikámasee márararee qímariasa máriafanoo, qiní ufa qúnnana ámiqimasee írí-
aqa, sía naríara naríara rairaiqiaqa, moodáanaki márídaqa asooáranaki máriaqa. Faiqí ánaaseera nímuqusirana nímimari Ánutufa faqa naundurá asooáranana nímimari Ánutufa faqa ínni faqa máriani.

¹²Ánutuna ufa írimaria fasiqa anaaseesa aiqáma ínni nímандаídaqa.

¹³⁻¹⁴Ásauku mundírafa Yísufa maasá karaambáíqa miná asasamásee dadaaqíra oosana faqa Ánutufa faiqí ánaaseera nímuqusirana faqa náaquqara andeeqara maraquna moodáanaki kírana faqa ínni aiqámausaki faqa máriani.

KARATIA

Karatia máqusanaasa Pauroofa ákara rúmannimufa máridanoo.

1 Qinée Pauroosa Yísufa diqiqoo fásiqausa máridaqa maa-pasána ákara rúmannimaqaidaqa. Sía faiqí faiqí moó fannoo qíní maréeqee Yísufa niqiqoo saikánaki quqáqoosa máridaqa, sía Ánutufa moo fásiqara qufanoo qíní mára quqánau. Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa faqa narí ákoona Ánutuna faqa Yísuna kúqiranakinaana uqéera quqóofa miqandákai qíní rafáaqafusee mara quqáqoosa máridaqa maa-saikánara qídaqa. ² Maaqóo mária níkaqaafasaasa dadaaqída inni Karatia máqannaasa nímandaidaqa, Karatia máqa maaqaki Yísuna ufara suqímariasaa inni nímandaidaqa.

³ Maasá aiqámausa qíkoofa Ánutufa faqa miná ásauku mundírafa Yísufa maasá Karaambáiqua faqa Ánutuna idaaqíra ámiqí ámiqirana faqa naundurá asooárana faqa inni nímiani.

⁴ Maasá qíkoofa Ánutufa qufanoo ásauku mundírafa iriséenoo eedóo qímaseenoo mi-maú finau maqee kámuqoo márúnna mandáinaina afeekaikiranakinaana maasá idukúaqeera naráfaaqa maasá mandáinaina ákiaqara aunírira saqárisaa paasóosamásee quqánau. ⁵ Ánutuna aréenarana faqa amooqírufa faqa náaru náaru ámimariani, dóo miqáni.

Sía moo ámiqira fasaasa ufa máridanoo moodáa kai.

⁶ Óo Karatia máqannaasa qinée inni óosanara tautúmmiqa. Ínnee dauní aaqee uqanna Ánutuna minnísaafaqa qinée minára iriséeqa tautíqa, mifá narásauku mundírana idaaqírana káqi nímiranannai inni náarama quqásoofaqa ínnee aaqee uqanná quqásee sandéeqa moo ámiqira fasaasa ufara foora randóofaqa iriséeqa tautíqa. ⁷ Sía moo ámiqira fasaasa ufa máridanoo moodáa kai máridanoo, faiqí ánaasee akaqáusa ásauku mundírana ámiqira fasaasa ufa qumáree maréeqee káqinni ubeekéeqa minánnai fúrufarirana inni nímimariafanoo.

⁸ Indaarú maasá Yísuna ámiqira fasaasa ufa inni qímannimifannana dóo maqee maasée moó fannoo fee innaarúnaindaraa qangiroo moó fannoo fee moo fúka áaqee maría fasaasa ufana qímannimufaqee Ánutuna áqurarara ufa misásaa máriannoo. ⁹ Maasá óoqai qímannimifannanasaa kafáa maqee qímannimidaqa, moó fannnnoo maasá óoqai qímannimifannana moosáa qímasee qímanniminafa mifá Ánutuna áqurarara ufa ámeemaanai máriannoo.

¹⁰ Faiqí nífusaa qeeqá qimoofée qída fee nasurída fee miqí qídaqee óo sía uqanna qinée miqíanaura. Ánutuna kúqaa eedóo qíra ufara qinée randáidaqa. Qinée faiqí nífusaa fífau nasurídaqa miqí qídafau sía ásauku mundírana aináiniranaki márini maqee maqee qíní dárirara kai qiafaqa moo áinainiranaki funáiqini.

Pauroofa Yísufa niqiqoo fasiqausaikammafi óosana ároo ufafa.

¹¹ Óo qíní qíkaqaafasaauqa qinée maa-ainainnára qímannimianaura. Qinée qímannimíanna fasaasa ufana sía faiqí áuquqoofa máridanoo. ¹² Sía faiqíkinaana qinée máreeqa, sía moó fannoo qímaqimifaqa íriqa ásauku mundírafa Yísufa narí uqanna kooroomámbi qímaqiminau.

¹³⁻¹⁴Qinée óoqai kumaaráa máriafana Yuda máqannaasa amaana úfa ámiqi-mandee firaqóo qímariafana. Qinée Yuda máqannaasa amaana úfara qeeqá qiki-aqauqa úrinnaaqaramasee mi-ainainná qíqíafana. Qinée misá úrinnaaarammásee firaqóo maasá qikeekú qikaakú óosana máraqiafana. Qinée minakí fídaqa Ánutuna ufara faqa Yísuna ufara faqa suqímarusa sía nífauaqiafana afeekaikámánde misá mandáikamma nímaqiafana. Qinée minára ámiqimandee taikáanee qídaqa mandaikamma nímaqiafana.

¹⁵Ánutufa sía qiní mandóosanara írinoon nari idaaqíra ámiqi ámiqira máriranaki márinoo qiní qínoofa sía qiní máqoo kamuqoo nari aináinira sáikaki márianifeera óoqai indaarú qiní dáarama mi-saíkanaki quqáqisoofaqa kísaaqasaa sía íríqiafana, mána mána kai qíqíafana. ¹⁶⁻¹⁷Ánutufa qiní nara nari ámiqira fasaasa ufa ánaa-muru qímannimiannee qímaseenoo Damasakusa máqusai fimariafanna aanásaa nari ámaaku qiní uqaqífíqanau. Uqaqífíqasoofaqa sía moo fásiqunnai óonureeqa Yísuna áufakiana íríqia, nari ámaaku uqaqífíqaannee qímaseenoo sía Yísufa níqíqoo fasiqusakina óoqai márusakina Yeerusareenni sía óoruree iráafanaqa qímaqimíqau. Sía qinée miqí qiafana qinée andeeqásee quándaki Arabia máqa maaqai óonu marikíqa óonu randeeqa aniréeqa kafáa Damasakusa máqusai fiqíafana. ¹⁸Yísufa indaarú kooroommáqooqooqari qaaramoo áukuana áiqarammafufaqa Yeerusaree máqusai óoruree Peetooroo funná miná qáfamasee áqoondikianáuree qímaseeqa miná faqa qaara amaana máraqiafana. ¹⁹Mi-kamúqoo sía Yísufa níqíqoo fásíqausa nínafaqiafana misakíqari Yísuna ákaqa Yameesana miná kai qáfaqiafana.

²⁰Qinée maa-akaránakinaa ufa ánoona kai qídaqa sía únna ufa qídaqa. Faiqí sía Yísuna fasáasa ufa qímaqimíqau, Yísufa nari kai qímaqiminau. Ánutuna áfusaa máridaqa ánoona ufa kai qídaqa.

²¹Qinée Yeerusareenni qaara amaana maraséeqa Siria máqa maaqaki faqa Sirisia máqa maaqaki faqa óonu kísaaqasaa máriqiafana. ²²Mi-aukuanna mi-kamúqoo Yudea máqa maaqaki máridaqa Yísuna ufara suqímarusa sía qiní qíqafaqau. ²³Akaqáusa qiní nara qímannimunara írimarusa kai máriqau. Misá maaqímandee qiní nara qímannimíqau. Maasá mandáikamma qimiqéemaru fasiqafa dóo maqee quándaki nari naru taikée marú ufana qímannimidano. ²⁴Misá mi-ufána iriséeqa Ánutufinnai qiní nara dúfi dúfi qímaríqau.

Pauroofa níqíqoo fasiqausaki sía qinée óorudupirausee qídanoo.

2 Qinée Pauroosa Siria máqa maaqaki faqa Sirisia máqa maaqaki faqa kísaaqasaa qísaukuqara taikásee qíkunni qaara faqa qaara faqa óoqu marasée aukuaana maraséeqa Baranabasina faqa Titusana faqa nífiqamareeqa Yeerusareenni óoru fíqiafana. ²Ánutufa nari maraqunannai kukéeqasee qímaqimunara óoru fíqiafana. Miqóo óoruree Yísuna ufara suqímarusa misá úriqararausa faqá kai ufa qídaqa, ánaa-muru Yísunara qímannimianfannufana óosana óosana qímannimíqiafana. Misá sía írifaqa qiní saika óoqai faqa maqee faqa sía ámiqimandee qiní dóoki íriranaki qáo qifóora minára qinée qímannimíqau.

³Qiní qíqoondi Titusafa ánaamuru Kirisa máqusaindari qiní faqa Yeerusaree máqusai óoru márufaqa Yuda máqannaasa Yísuna ufa írimarusa minára maasá sía Yuda máqannaasa naanna rámassee Titusana fáinánduquaneera qíqau, káqi mána mána ímaríqau. ⁴Faiqí akaqáusa Yuda máqannaasa únna qímasee Yísuna ufara suqímarunaasee qímasee maasáki umeé ani kéeqafufaqa Titusana qáfammasee miná

fáinánduquaqee qufaqa maasá qáoo qiqíafana. Misá nipuráaa fasiqara foora kukée-qasee maasáki ani kéeqee maríqau. Maasá Yuda máqannaasa faqa ánaamuru faqa ásauku mundírana Yísunaki márúnara sía nariara nariara ruffeeqa ámiqi mándee moodáanaki Mooseena sándufakiqari idukíara foora márúnara nipuráaa fasiqara foora minakí ani kéeqafufafa maasá maréeqee Mooseena sándufaki rumbáranakiara foora kafáa quqáneera nipuraqau. ⁵ Maasá sía misá ufara eedóo qiqíafana. Ínni ánaamuru máriasara iriséeqa sía eedóo qímasee Titusana fáinánduqiqíafana. Yísuna ámiqira fasaasa ufa ánoona ufara kai ínnée ánaamuru mapukúsee maráaqee qímasee sía misá ufa fáinánduqirufa íriqiafana.

⁶ Qínée Pauroosa Yeerusarenni ufa qímarunaki márídaqa Yísuna ufara suqí-marusaki márídaqa faiqí misára úriqarausee qímarusa faqa ufa qímarufafa íri-afanaqa sía moómau fiqau qínée fimariafannamau mi-maú kai fiqau. Qínée faiqí misára úriqarausee qíqa, Ánutufa sía faiqí nifaaqa qáfamaseenoo úriqarausee uréeqarausee qídanoo minára qínée sía úriqarausee qíqa sía uréeqarausee qíqa amana amana kái máriaa foo qímasee qeeqá ánaamuru faiqí ánaaseeki saika máree márunnana kooroomásee paasóosamánde káqi qímannimiqiafana. Qímannimi-afanaqa úriqarausee qímariasa sía qáoo qímasee moosáa fíaanoo qiqau. ⁷ Misá qiníara maaqí qiqau, óoqai Yísuna ámiqira fasaasa ufa Yuda máqannaasa qíman-nimirafa Peetooroonasaa Ánutufa quqánau, dóo maqee kámuqoo mifá ánaamuru mi-ufánakai qímannimirafa qiní Pauroonasaa quqée foo qímasee maanára faqa íri-mariqau. ⁸ Ánutuna afeeka fannóo kai Peetooroona mara quqá ámufanoo Yuda máqannaasaki fídanoo qímanniminai, miqí kai ínoo Ánutuna afeeka fannoo qiní Pauroosa maréeqeenoo ánaamurukina mara quqásoofaqa fúafannaqa minára faqa írimariqau.

⁹⁻¹⁰ Yísuna ufa írimariasa úriqararausara foora máriasa Yameesafa faqa Pee-tooroona faqa Yoohaneefa faqa qiní ufa iriséeqa maaqí qiqau. Óo kúqaa Ánutufa aní maréeqeenoo kúqaa ánaamuruki quqéenoo, anée ánaamuruki aináininaqa maasá Yuda máqannaasaki aináinianauree qímasee qiní faqa Baranabasina faqa nísauku ruqúnnaseeqa dóo fuaqée qímasee moodáa ufá kai maaqí kai qímasee qímaqim-iqau. Ínneqara Pauroosa faqa Baranabasina faqa Yudeea máqa maaqaki mária kudi fasiqausara Yísuna ufa írimariasa maqee maqee íridaqa dadaaqiaqa. Miqí qufaqa qínée iriséeqa maaqí qiqíafana, qínée minára kai afeekaífkianauranoo fee qíqa. Mi-ufa suqirána Yeerusarenni márídaqa qímaqimiqau.

Pauroofa Antiooka máqusai márídanoo Peetooroona áqinau.

¹¹ Dóo miqóoqari moo áukuana ái randóofaqa Peetooroofa Antiooka máqu-sai qínée máriafannaqoo aniroofaqa qínée aiqámausa nífusaa Peetooroona áfusaa áqiqiafana, akooqóo mifá áaqamásoonara áfusaa áqiqiafana. ¹² Yuda máqannaasa nári sándufa qíqa ánaamuru máriasa faqa sía moodáanaki misá saimbaqa nárana naanáuree qiqau. Peetooroofa Antiooka máqusai márídanoo misá Yuda máqannaasa sándufa rukíaseenoo miqóoqaraa ánaamuru Yísuna ufa írimariasee qímaseenoo maqee maqee misá saimbaqa moodáaqoo óoqu marifídanoo nárana née marína. Miqínoo márufanoo Yameesafa Yeerusaree máqusai márídanoo akaqá Yuda máqan-naasa niqiqoofaqa Antiooka máqusai óoqu fiqau. Misá óoquroofanoo Peetooroofa nínđafamaseenoo rufíamareenoo áadumai níanasaa óonu óoqu marifufanoo qím-mirino qinau. Maa-fúka Yuda maqannaasá Yeerusareendari qumuraasá qiníara sía

fáinanduqirausa faqa nárana náidanoommifoo qifóo qímasee rakéemasee áadumai óoqu marifinoo narí nárana nanau. Yuda máqannaasa Yísuna ufa írimarusa misák- iqari akaqáusa ánaamuru márusara maaqí qiqau.

¹³ Yuda máqannaasa qíkaqaafasaaqu Peetooroona faqa miqóo márusa Pee- tooroona óosana qáfamásee misá faqa miqí kai íqa Yeerusareendari qúmusara rufiamareeqa Peetooroofa óoqu márutinai óoqu marífíqa nári nárana naqau. Misá sandéeqa Baranabasina faqa fírarisámeeqee nári mandá máparaa iranaki quqá- soofanoo áadumai óoqu márifi nanau. ¹⁴ Qínée misá miqíu oosanna qáfamaseeqa maaqí qiqíafana, misá sía ámiqira fasaasa ufa ánoona ufamau andeeqásee fí- daqa eendaandámmida miqí máriafanoo, miqí qímasee Peetooroona aiquámausa nífusaa áfusaa áqiqíafana, anée Yuda máqannaafa máriananoo ánaamuru óosana marasée ánaamuru faqa moodáanaki máriananoo, anée nánaree maqee ánaamu- ruara asaurúsee rakéemasee áadumasaa óoqu márínanee. Anée miqíannana ánaa- muruara sía fee amanaikínanee miqínanee. Anée ánaamuru maréeqeenana Yuda máqannaasaki quqásainaqa innaarúnai fírana amanaikídee miqídanee.

**Yuda máqannaasa faqa ánaamuru faqa
Yísunasaaqaraana asumu máreefaranoo.**

¹⁵ Qínée miqí qímasee Peetooroona aqísée maaqí qímasee aiquámausa qíman- nimiqa. Kúqaa maasá Yuda máqannaaki kambíqarausa márídaqa. Maasá sía ánaa- muru máriasa, misá Ánutuna ufara sía irirai mána mána ímariasa. ¹⁶ Sía maasá Mooseena sándufasaaqari fíranannai Ánutuna innaarúnai fírana amanaikíranaki kéeqaanaura, ásauku mundírana Yísunasaa rusíranannai kai Ánutuna innaarúnai fírana amanaikíranaki kéeqaanaura. Sía faiqí moó fannoo Yuda máqannaasa sánd- ufannai Ánutuna innaarúnai amanaikíranaki kéeqaannoo.

¹⁷ Maasá Yuda máqannaasa Ánutuna innaarúnai amanaikíranaki kéeqararee qí- masee ásauku mundíranasaa atooqáfíqa quándakíqa bóo ánaamuru máriasa naanna rámafíqa mandóosana máree márúnausee qianáuranoo. Maasá miqídaqa ásauku mundíra fee maasá maréeqee mandáinainaki quqéenoo fee qianáuree. ¹⁸ Óo sía uqanna miqínnoo márídanoo. Qínée Pauroosa Mooseena sándufannai Ánutuna in- naarúnai amanaikíranaki kéeqaranara qáoo qímarunausa márídaqa, qínée maqee quándaki minára eedóo qíqa Mooseena sándufa rukíaanaura. ¹⁹⁻²⁰ Mooseena sándu- fara qínée maaqí qianáura dóo mifá qiní áaqarana qímaqimino darusaifaqá kúqíqa márídee qídaqa. Qínée Ánutuna saikara fíndifi minakí máriaqeera qiní darusaifaqá kúqíara foora íqa márídaqa. Ásauku mundírafa auníranasaa kúqino qínée faqa minándiri kúqíara foora íqa márídaqa dóo maqee sía qeeqáara kásida márídaqa, ásauku mundírafa qiní daundurái márínara kásida márídaqa. Qínée maa-maqee kásira márírafa Ánutuna ámaaku maqee maqee saqárikidaqa márídaqa, mifá qiníara ámuqusinoo narí márírana quqánu. ²¹ Qínée Ánutuna idaaqíra káqi nímírana qími- faqa sía qáoo qímasee minnísanaura, faiqí moó fannoo Mooseena sándufasaaqari Ánutuna innaarúnai amanaikíranaki kéeqainanara ásauku mundírafa fífa kúqinau foo qídaqa.

**Nímaarusíranara faqa Yísunasaa rusíranara
faqa Pauroofa mi-ufa qandára qídanoo.**

3¹⁻² Óo Karatia máqannasa ínnée fúrufari máriasa yáfee ínni mandírirana náaku-nimaqeenoo fee Yísunasaa rusírana afaínóo fee. Qínée Pauroosa ínni Karatia máqannaasa nífusaa ásauku mundírafa aunírira saqárisaa kúqunara ámiqimasee kooroomásee ínni nífusaa qímannímiáfanaqa ínni nífusaa kúqinoora fooqána ínnée ámiqimasee írimariafanoo, dóo máa moodáa ainainará kai írámmirianaqa qímaqímiyaqa, ínnée Mooseena sándufa máraqa nuana minánnai fee Ánutuna maraquana máraaqee iqau, Yísuna ámiqira fasaasa ufa irisée írirana minásaa rusíranannai fee Ánutuna maraquana máraaqee iqau, minásaa írirana rusíranannai kai máraqau.

³ Ínnée náqiaqóoqari fee firaa furufariranaki fí fee, ínnée Ánutuna maraquana náakusee minánnai óosana arasée andeeqásee fídaqa kafáa maqee máriaqooqari nánaree ínnée miná afaimmá quqásee faiqí faiqí íriranamau maqee maaqóoqari fídee.

⁴ Indaarú Ánutuna maraquana ínni náakufufaqa ámiqira oosana ínniki kambíqafinau dóo maqee ínnée minára fífaa ainainee fee qídaqee. Sía fee ínnée minára íri-afanoo nímuqusidanoo fee. ⁵ Ánutufa narí maraquana áfaaramasee ínni maqee maqee nímidanoo faiqí sía áuquaqa ira ainaina áuqimarifaqa ínnée qáfee maríafanoo. Ínnée Mooseena sándufamau fímarianara Ánutufa narí maraquana ínni nímidanoo fee ámiqira fasaasa ufa íriqa írirana minásaa rusímarianara Ánutufa narí maraquana ínni nímidanoo fee. Minánnai kai narí maraquana ínni nímidanoo.

⁶ Óosana ároo ufafa írirana rusímarianara maaqí qídanoo Abarahaamana áuqu rámasee miná kíkiqusinoo maaqí qídanoo. Óoqai Ánutufa Abarahaamana náuraiqi márufanoo qímaminau.

Abarahaama anée faiqi síaífa máriananoo anée moómoo maqusanaasa níkoofa márinnaranoo.

Abarahaamafa miná iriseenoo óo kúqaa kambíqaannoo qímaseenoo narí írirana Ánutuna ufasáa rusísee afaaqa quqásee márinau. Ánutufa Abarahaamafa narí írirana Ánutunasaa rusísoona qáfamaseenoo minára maaqí qínau. Óo dóo Abarahaamafa qíní Ánutufa innaarúnai fírana amana kái mári fasiqafa márídanoofée qínau.

⁷ Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqaa ínnée Karatia máqannaasa ámiqimandee maaná íriaqa. Kúqaa Yuda máqannaasa Abarahaamana maqásaaqaraa ati miná moodáa maqannaasa máriafanoo Ánutufa Abarahaamana átiara moosée qídanoo maaqí qídanoo. Abarahaamana aanna réemariasa Ánutuna ufasáa írirana rusímariasa misá kai Abarahaamana áiku ásauku ánoona uqanna márídaqa. ⁸ Ánutufa óoqai indaarú ánaamuru máqannaara nári írirana Ánutunasaa rusínausa Ánutuna innaarúnai fírana amana kéeqeefandiafoo qímasee ákara rúmaqoofa maaqí qínau.

Ánutufa aní Abarahaamanasaaqari arurukí ákinanoo aiqáma maa-maqa maaqána afaaqasáa máriasa ámiqi ámiqimma nímaqaannoo fee qímaqoofa márídanoo.

⁹ Ánutufa qufanoo Abarahaamafa mi-ufána naríara irisée dóo kúqaa fee qunára Ánutufa Abarahaamana ámiqi ámiqinau. Dóo maqee áukuana miqí kai íqa aiqáma írirana Ánutunasaa rusímariasa Abarahaamanasaaqaraa ámiqi ámiqirana Ánutufa raína nímidanoo.

¹⁰ Aiqáma maqannaasa Mooseena sándufamau fidaqa minánnai Ánutuna innaarúnai fírana amanaikídaqa kéeqaanauree qímariasa áaqamaki Ánutuna níqurararufa nímaarusirufa ámeemaanai máridaqa. ¹¹ Tamummáqara fasiqauqa ákara minára maaqí qinoo máridanoo,

Ánutunasaa írirana rusímarianannai Ánutuna innaarúnai fírana amanaikíranaki kéeqeemariasa misá kai maqee óosana arasée náaru márirana máreefaranoo.

Maasá miná irisée maa-ufánara kooroo ífoo qídaqa sía faiqí moó fannoo Mooseena sándufa márarannai Ánutuna innaarúnai amanaikíranaki kéeqaanoo. ¹² Mooseena sándufa sía Ánutuna saqárikirafa minásaa mundínoo máridanoo. Mooseena sándufa fannoo faiqí minásaa káaqa andeeqásee fírafa minásaa mundínoo máridanoo. Tamummáqarausa ákara minára maaqí qídanoo,

Mooseena sándufamau káaqa andeeqásee fímarifa kai náaru mariranaki kéeqaanoo fee qímasoofaqa maasá sía amanaikídaqa sía kéeqaanaura.

¹³ Ásauku mundírafa Mooseena sándufamau fímarisa Ánutuna níqurararufa ámeemaanai rumbáqa márúnara iriséenoo ásauku mundírafa narí kai Ánutuna níqurararufaikámambinoo maasá daaqá qumuréenoo minakí rumbáqa márusa idukúqisanau. Tamummáqara fasiqauqa ákara minára maaqíminoo máridanoo. Saqárisaa dirifí kúqimariasa aiqámausa Ánutuna níqurararufa ámeemaanai máriasa máridaquee qídanoo.

¹⁴ Ásauku mundírafa saqárisaa dirifí kúqinau. Ánutufa óoqai Abarahaamánasaaqaraa ámiqi ámiqirana ánaamuru máriasa nímianiffee qímasoofanoo ásauku mundírafa saqárisaa dirifí kúqinau. Ásauku mundírafa Yísunannai ánaamuru máriasa Ánutufa Abarahaamanasaa qíma afeekaikíra ámiqi ámiqirana misá faqa raína máreefaranoo. Maasá faqa qeeqá Yísuna saqárikiranannai Ánutufa narí marauna nímírafee quná faqa máraanaura.

Nímaarusira ufara faqa qíma afeekaikíra ufara faqa Pauroofa qídanoo.

¹⁵ Óo qiní qíkaqaafasaaauqa maasáki mári ainaina kíkiquusee qianáuranoo. Faiqí qaaraqánda moo áinainara qímasee qíma afeekaikámasee mi-ainainná papiqasáa ákara rúmasee náriqara núqu minásaa ákara rúmasee sía amana mi-ufána minnísee-fara, mi-maú kai fífáranoo.

¹⁶ Miqí kaimmásee Ánutufa narí qíma afeekaikíra ufa Abarahaamanasaa faqa miná átisaa faqa quqáseenoo ákara rínau. Óoqeenáa ákara fannoo sía narí átiuqa moómoo fasiqa anaaseera qídanoo. Mifá maaqí qídanoo, aní áti kaimma qíma afeekaikírana ámianauree qídanoo ásauku mundíranara moodáara qinau. ¹⁷ Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa Ánutufa Abarahaamana narúfa amiséenoo dóo qinée mi-maú kai fuanáureeqímasee qímafeekaikína. Miqóoqari (430 aukuana) áukuana moómoo uqanna áiqara máfufanoo Mooseena sándufa fannoo kásooqaqee ínnaaqiana kambíqafinoo sía amana Abarahaamana qímamu ufana rafáaqafuannoo káqi maríannoo. ¹⁸ Ánutufa Abarahaamánara Kannaa máqa maaqakinaa saqama námufaqa faiqi námufaqa áiku ásauku námufaqa ámiraree qímasee Ánutufa mi-maqa maaqa saqamána Abarahaamafa narí sándufamau funára sía írirai óoqai narí qíma afeekaikámmaqoo íriranasaa narí áfaarinoo áminau.

¹⁹ Maasá minára irisée Ánutufa náqiraree sándufa Mooseena áminoo fee inau. Mooseenakíqari fífiufanoo Ánutufa qíma afeekaikíra ufa qímamufa Abarahaamana áti ánoona uqanna kambíqaaninanaki Mooseena sándufa taikáannoo. Mi-qambaana

kamusaqánna áaqarana kooroománnimaqaanifeera Ánutufa mi-sandufána quqá-nau. Ánutuna qangiroouqa miná sándufa Mooseena ámufoano Mooseefa Ánutuna faqa maqásaa fasiqa faqa aanáiqikino máridano maqásaa narí aqoónausa níminau. ²⁰ Ánutufa sándufa quqéemarufa faqa faiqí ánaasee mi-ufamaú fímarias faqa márianara aanáiqikirafa Mooseefa miná qámbaana máridano. Abarahaamana qíma afeekaikírana ámuaukuanafa sía miqínoo máridano. Abarahaamafa sánd-ufamaú fírafafa sía márunara aanáiqikirafa faqa sía márinau. Ánutufa naríaraa qíma afeekaikíra ufannóo Abarahaamana qímaminau. Maasá minára úriqarara oosanee qídaqa.

Nímaarusira ufa óosanara kooroo ídanoo.

²¹ Maasá minára íridaqa Mooseena sándufa fannoo Ánutuna ufara qíma afeekaikírufa Abarahaamana ámunafa rafáaqafidano fee qianáuree. Sía amana rafáaqa fúannoo. Mooseena sándufa óosana maaqímminoo máridano. Faiqí ánaasee Mooseena sándufamaú fidaqa miná ákiaqara sía amana náaru marirana máreefara. Miqíra sándufa Ánutufa sía níminau. Níminaqau mi-sandufána máreefau innaarúnai finí. ²² Óoqeenáa ákara fannoo aiqáma maqannaasara nári mandóosana afeeka ameemaanai kurídiranaki máridaqqe qídanoo. Qínée Pauroosa minára maaqí qídaqa Yísunasaa írirana rusímarias Ánutufa narí qíma afeekaikámandee maqee óosana arasée náaru márirana nímiannoo fee qídaqa, mi-nimiráfa ásauku mundírana Yísunasaa rusímariasaa mundínoo máridano. Aiqáma ainaina nári mandóosana afeeka ámeemaanai márianara Yísunasaa írirana rusímarianannoo kai aikáquannoo.

²³ Yísuna saqárikira aukuaana sía máruqoo Mooseena sándufa fannoo miná áfeesidano maasá karabúsara foora rumbáseenoo maramáreenoo Yísuna saqárikira aukuaana kooroomámbufano minakí quqáqisanau. ²⁴ Ásauku mundírafafa qú-muaninna aukuanasaa Mooseena sándufa fannoo maasá uqannífiqara fasiqara foora márinoo maasá Yísuna saqárikiranannai Ánutuna finnai innaarúnai fírana amanaikíranaki kéeqaaqee maasá nífiqamaree ásauku mundírana aaqá múnú qisánau. ²⁵ Dóo maqee Yísunasaa rusírafafa ani máridano óoqai uqaqífiqee márufa Mooseena sándufa sía maqee rakísi nímaqaidano.

²⁶⁻²⁷ Ínnee aiqáma Yísuna saqárikiranannai ásauku mundíranaki kéeqafi maríanara Ánutuna ámaaku kámambi márianara ínnee ínneeqa nammári mároonannai ínnee ásauku mundírana andeeqára márirana qamunnara foora akumáree minakí fuaqa. ²⁸ Dóo minakíqari sía Yuda máqannaasa faqa ánaamuru faqa náaduma moo kíqa máridaqa sía karabúsa aináini maríasa faqa idukírausa faqa moo kíqa máriafano sía faiqí faqa ánaasee faqa moókíqa máriafano amana amana kái máriafano. Ínnee aiqáma ásauku mundírana Yísuna faqa moodáanaki máridaqa aiqámausa amana amana kái moodáa máriafano. ²⁹ Ínnee ásauku mundíranaindi maríanara Abarahaamana áti máriafano. Abarahaamana átiufa márianara Ánutufa Abarahaamana ámiqi ámiqirana qíma afeekaikuna mi-amiqi amiqira ainainná kásóoqqe innaarúnai inni faqa nímiannoo.

4 (Óoqai Pauroofa máru aukuaana aináina faqaasa faqa pisinísa faqaasa faqa munnimmara aináinimarias faqa kudiufá faqa máriqau. Aináina faqaasa faqa pisinísa faqaasa faqa nári aináinirana moómoo márifafa sía amanaikífaqa akaqá fasiqauqa nífiqee nári aináiniranaki quqásee miná ákiaqara munnimma nímiriqau. Moo óosana faqa misáki márinau. Kudi fasiqauqa akaqáusa káaqa

kudikí maríasa náararéé márifaqa máríanara aináina faqáasiannai óonuree iráifanoo aináina faqaafa aináina síaina karabúsara foora ira saikiranaki quqáseenoo sía feefaurú áminau. Káqi nárana faqa faiqárana faqa miná aináinirana ákiaqara amiséenoo feefaurú uqanna sía áminau. Misá minára karabúsa saika ímarusee qí-mariqau. Mi-karabusa saikánaki máru fasiqana áti miná áinaina kafáa mi-fasiqána idukíraree qímaseenoo munnimma firaatiá áqusee idukúmaree fímariqau.)

¹ Mi-ufanása ootúpammásee maa-ufána aináinafaqaafa faqa narí ámaakuara faqa qímannimiana. Faiqí moó fannoo kuqufínanoo miná faiqi miná aiqáma ainaina máraano. Miná ákoofa káqi máru kamuqoo miná faiqi sía innooqánoo márufanoo káqi narí ákoona aináinira faiqiara foora márífanoo saiká úmmaqirana dadaaqí márínara nárana aandáu ámidanoo. Narí ákoona aiqáma áinaina máraanínafa márídanoo káqi fífaú aináinira faiqiara foora narí ákoona faqa márídanoo. ² Miná faiqi kumaaráa márifaqa miná ákoona aináinira faiqiuqa mi-faiqína faqa miná ákoona aináina faqa rakísiqua fífi ifaqa miná ákoofa dóo innooqéee foo qímasaifanoo mi-faiqífa aináinasaa rakísídanoo. ³⁻⁵ Miqí kai íqa maasá sía innooqéera fooqáa íra kámuqoo maasá maa-maqa maaqánasaaqaraa írira sándufa ámeemaanai máríqiafana. Ánutufa maa-aukuanára andeeqára aukuanee qímaseenoo narí ámaaku aqiqanau. Aqíqámaseenoo maasá Mooseena sándufa ámeemaanai miná rumbáranaki máríusa minakíqari feefaurú áquseenoo idukúsoofaqa fíndifiqa Ánutuna ámaaku kámambi máríaqeera Yísufa maa-maqa maaqánasaaqaraa ánaasee áranandaki rúmafufanoo maqasoofanoo Mooseena sándufa ámeemaanai maa-maqánasaa kambíqafi márínau.

⁶ Ánutufa ínniara miná ámaaku fee qiaqéera qímaseenoo narí ámaaku maraquina ínni nímuqusaki aqíqoofanoo kéeqafi márídanoo, mi-maraqunáfa ínni dadaaqifaqa ínnée faiqi ánaaqiara fooqána Ánutunara qíní qíkoo fee qímariafanoo. ⁷ Miqínara ínnée sía maqee fífaú aináinira faiqi márífanoo, ínnée faiqí faqa ánaasee faqa kúqaa Ánutuna faiqi áraamuqmaakaikámmafi máríafanoo. Dóo márífanoo narí ámaaku ámianinnana innaarúnai márí saqamana máreefandínausa máríafanoo. Ánutufa narí kai qifaqa ínnée miná ámaaku áraamuqmaaka miná innaarúnai máreefandínausa máríafanoo.

Pauroofa Karatia máqannaasara káaqammirímarínau.

⁸ Óoqai ínnée Karatia máqa maaqaki márusa sía Ánutuna aaqá óonuree ámiqimasee írimariqau áfaanna ainaina sía Ánutunaki máru ainaina ínnée miná rumbáranaki máríusa máríqau. ⁹ Dóo maqee uqanná Ánutunara írimariafanoo, Ánutufa faqa dóo ínniara faqa íridanoo. Dóo nánaree ínnée miqóoqari kafáa quándaki kafáa mandá umooqukira kúquaqaaira maqásaa írirana innai faqa ínniqa náuraa mandá sándufa innái faqa quandée fee. Ínnée Ánutuna faiqikíranakiqari quándaki fífaú maqásaa írirana rumbáranaki fídee miqídaqee. Sáina Yísunasaa rusírafa kai máríaqana. ¹⁰ Ínnée Karatia máqannaasa káaqa Yuda máqannaasa óosana óosana sabáta fáasaanara rímariasa máríafanoo áaqaida miqí máríafanoo. Káaqa ínni moo qúqoonara náaquaiqafa Ánutunara íri maría quqooná fée qímasaida minára kai írimariasa máríafanoo. Áukuanara faqa qámbaana sáqannara faqa káaqa minára rídaqa minánnai innaarúna áana máraanauree qídaqa áaqee maríasa máríafanoo. ¹¹ Qínée Pauroosa ínniki márúnausa ínniara ruffaídaqa. Ínniki aináiniafanafa fífaunni maqásaa rairaa ídanoommi foo qídaqa.

¹² Óo qiní qíkaqaafasaa máriasa ínniara afeekaikámandee qímannimidaqa. Qinée Pauroosa Yuda máqannaasa máriaafánausa máridaqa misá óosana faqa Mooseena sándufa faqa minnísee ánaamuru naanna rámasee Yísuna saqárikámmasee miná ámeemaanaí máridaqa. Ínnee faqa miqí kai íqa qiní daanna réeqa Mooseena faqa Yuda máqannaasa faqa sándufa minnísee Yísuna kai saqárikiaqa. ¹³ Qinée aaqee indaarú ámiqira fasaasa ufa ínni qímannimifanna oosannara írimariafanoo, qinée aurída máriafannanara ínni maqa máaqaki kísaaqasaa máridaqa qímannimiqaifana.

¹⁴ Qinée aurúafanaqa qíqafee sía qiníara níkoqoofaqa qiní mandáikamáqisasee minníqisaqau. Qiní aurírafa firaqóo ínni nárufaqa minníqisaaneerusia sía minníqisaqau. Idaqa kái máqísée marúfaqa máriqiafana. Ínnee qiníara Ánutuna qangiroorá foora mári ifoo qímasee qiní qumáraqau. Ínnee ásauku mundírana Yísuna qumároondeemmíqa qiní qumárasee ámiqi ámiqimmaqisaqau. ¹⁵ Mi-fasannái ínnee firaqóo qiníara asasímariaqau, maqee náqi fee ifaqée sía miqídee. Ínni óoqai mári-ranara maaqí qídaqa ínnee firaqóo qiníara qimudáoo qímasee qiní dadaaqianée qímasee ínneeqa firaa uriqarara ainaina káqi qímuqini ínneeqa nífu faqa pitaqímee-qee káqi qiní qímuqini. ¹⁶ Dóo maqee Yísuna ánoona ufa qímannimunnannái fee qiní namuqáa kámambi máridee. Óo sía miqífanoo andeeqáannoo.

¹⁷ Akaqá fasiqa anaasee áaqee maríasa ínni faqa ani máridaqa moo únna ufa qí-mannimi maríasa ínniara únna qímasee firaqóo rídaqa ámiqi ámiqidaqa ueeqáidaqa sía ámiqira íriranarau miqídaqau, misá ínni mara máreeqa qiní Pauroosasáa qaraana rakée iaqueera miqídaqa, misá írirafa ínnee iannai ubeekanóo máriafaqa ínni íriranara nári iannái ubeekámasee misá ufa íriaqeera miqídaqa. ¹⁸ Akaqáusa ínni rarisámaseeqa ínneeqa írirana misásaa atooqára óosanafa qaaraikámmínoo máridanoo. Moo mándoosana moo ámiqira oosana maaqímmínoo máridanoo. Misá ínni rarisámasee misá mandá óosana máraaqee qíra óosanafa mandóosana máridanoo. Misá ínni rarisámasee ámiqira oosana máraaqee qíra óosanafa ámiqira oosana máridanoo. Óoqai qinée Pauroosa ínni faqa máriafanaqa ínni irirafa qinísaa atooqáfi ínnee qiníara rídaqa máriusa máriafanoo maqee níanai márúnaqa ínnee qiníara minnísee únna ufa qímariasara kai misára kai rímariafanoo. ¹⁹ Qiní faiqi námu qiní qímuqusimaria faiqi namúsa máriafanoo. Ánaasee moó fannoo faiqi ánaaqi máqaidanoo aupúraidanoo máqaidanoo. Qinée miqíkaimmásee ámiqira fásaasa ufa ínni qímannimisee ásauku mundírana andeeqára óosana márirana nírana ínniki kambíqaanifeera ínniara aupúraidaqa qímannimidaqa.

²⁰ Óo qinée maqee níanai máridaqa ínni faqa máriaqaana níanai máridaqa ínniara ámiqira irirana íriaqaana káaqa ínniara daunduráki umaara ráidanoo.

Pauroofa Abarahaamána ánaaqaqara kíkiqusúfa.

²¹ Ínnee indaarú Mooseena sándufakiqari idukúfi Yísuna ufasaa atooqáfi máriaasa maqee Mooseena sándufa ummaara ámeemaanaí múnari mínari kafáa kéeqararee qímariasaa máriafanoo. Ínnee sía fee mi-sandufána íridaqqee minaki kaifáa kéeqaidee.

²² Mifá maaqí qídanoo, Abarahaamáfa qaara faiqi máqoofa máridanoo, moo índaaruqáa faiqi anoofa aináinira ánaasee rumbárafa márínau, moo fáiqi ínaaqian-naana ánoofa idukíra ánaasee Abarahaamána ánaaqa uqanna márínau. ²³ Abarahaamana ámaaku Isamaeerafa rumbára ánaasee faiqi márínau, faiqí ánaasee ímarúndee ínoo kai faiqi máqanau. Idukíra ánaasee Saráqana faiqi áadumasaa kambíqanau

Ánutufa qíma afeekaikámasoofanoo Saráqafa qáafa anaasee asooqá márídanoo Abarahaamána faiqi máqanau.

²⁴ Mi-anaasee qandá qaara irirana kíkiqammusíqa márídaqa. Moó Qakaarafa Sinái áaqanasaa kambíqara anaasee márifa márifaqa miná faiqi námu Mooseena sándufa ámeemaanai rumbáranaki kambíqarausa márídaqa. ²⁵ Qakaarafa Arabia máqa maaqaki mári aaqanna kíkiqammusínoo márídanoo maqee mária Yeerusa-ree máqusa kíkiqa faqa úsinoo márídanoo mi-maqusána faqa mi-maqusánaki mária fasiqa anaaseesa faqa rumbáranaki Mooseena sándufa nímaarusira rumbáranaki márídaqa. ²⁶ Abarahaamána moo ánaasee Saráqafa sía rumbára ainainira anaasee, sía Mooseena sándufa rumbáranaki márifa idukúra ánaasee márifa maasá Yísunasaa rúsimariasa nínóofa uqanna márídanoo. Mifá innaarúnai fúka Yeerusaree máqusara foora Yísunasaa rúsimariasa firaa maqusa misá nínóofa uqanna márídanoo.

²⁷ Óoqeenáa ákarakinaa ídi fannoo Saráqanara maaqí qídanoo, Ínnee faiqi síai anaaseesa asasíafa, faiqi síai anaaseeuqa sía aupúrarana fáaqari-mariasa, dóo maqee ínnee asasíranara kai fáaqaruafa. Afaaqi minnísai asooqa adeedaana, nifaaqi faqaasa úraaqaramásee móomoo faiqi máqaannoo.

(Abarahaamafa Isamaeerana ánoona mifínnai óori ukeekéenoo narí ánaaqa uqanna Saráqarana máfi ámeesuqusoofanoo máríufanoo mifá faqa asooqánamuki Abarahaamána faiqi uqanna Isakeena máqanau. Minára faiqí minnísainna ánaaseefa faiqi móomoo máqeenooora foora firaaqóo asasiannoo fee qinau.)

²⁸ Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Saráqana ámaaku Isakeefa Ánutuna qíma afeekaikúra ufasaa kambíqanoo márínau, dóo maqee ínnee qiní qíkaqaafasaaui miqí kaimmásee Ánutuna ufasaa miná faiqi námu kámmambíqa máríafanoo. ²⁹ Mi-aukuanná Isakeena áukuana faiqí ánaasee undée mán-doofanoo kambíqoofa Isamaeerafa quándakinoo Ánutuna maraqunannái kambíqoona Isakeena mandáikammamaqánau, dóo maqee faqa mi-oosanáfa miqíkaimminoo márídanoo. Mooseena sándufa ámeemaanai máríasa inni aaná ititáidaqa. ³⁰ Óoqeenáa tamummáqara ákara fannoo minára maaqí qídanoo, Rumbára ánaasee faqa narí faiqi faqa aqíqámasaina moosáa fífui. Rumbára ánaasee ámaaku Isamaeerafa idukúra ánaasee ámaaku Isakeena faqa sía miná ákoona aináina moodáanaki máraani.

³¹ Dóo minára qiní qíkaqaafasaaui inniqasaimbaqa sía rumbára anaasee faiqi námu márídaqa idukúra ánaasee faiqi námu márídaqa, Yísuna idukíranaki márídaqa.

Pauroofa idukíranaki máríasara ámiqimasee rakísi qumaráaqee qufa.

5 Ásauku mundírafa Mooseena sándufakinaana idukúeeqee narí idukíranaki quqáqaiafaqa maasá minakí márídaqa, dóo minára iriséeqa idukúra fásíqara foora dóo minakí mapukúsee márídaqa sía kafáa sándufa óosana óosana rumbáranaki fíra-ree qíafa.

² Ínnee maaná íriaqa qinée Pauroosa qímannimidaqa, indaarú ínnee ásauku mundírana saqárikiau. Kafáa maqee móo fannoo inniara Yuda máqannaasa fáinanduquséeqa Yísunasaa ookáamambíqa innaarúnai fuaqée qínaqa ínnee miqífanoo Yísufa sía amana inni dadaaqíannoo fífau áinainara foora mifá márídanoo.

³ Qinée kafáa qímannimianaúra afeekaikámmasee qímannimianaúra móo fannoo inniara Yuda máqannaasa fáinánduquaqee qínaqa fáinánduquséeqa Mooseena sándufa ámeemaanai doo minakí óonuraafanoo sía Yísuna námufaqa fuaqa mi-maú

kai fuaqa. ⁴ Mooseena sándufannai Ánutuna innarúnai amanaikíranaki firaree qí-mariasa dóo Yísunasaaqaraana dóo ínneeqa ateekáseeqa máriafanoo Ánutuna káqi áfaarinoo nímiranasaqaraana áqoosai máriafanoo. ⁵ Maasá sía miqídaqa sía sándufasaa ookáaidaqa, maasá írirafa Ánutunasaa kai mundíqa márídaqa mifa narí kai maasá maréeqeenoo narí innaarúna amanaikíranaki quqáqiseenoo fee qímasee írirana minásaa kai rusísee márídaqa. Ínniqasaimbaqa Yísuna saqáriki márúnanoo Ánutuna maraquna fannoo minásaaqari maasá dadaaqifaqa maasá Ánutuna innaarúnai kéeqáannanara asasamándeé áfeesidaqa. ⁶ Maasá ásauku mundírana Yísuna faqa moodáanaki márídaqa Yuda máqannaasa fáinánduqirana faqa sía fáinánduqirana faqa miqandá fifau ainaina márídaqa. Ánoona ainaina maaqímminoo márídano. Nariara nariara úriqarara ainainee qímasee nariara nariara ámuqusirafa ínni Yísunasaa rusírana akooroo ímarifa mi-ainaináfa ánoona uqanna márídano.

⁷ Óo Karatia máqa maaqaki máriasa ínnee ámiqimasee mi-maú fímarusa máriafanoo, nánaree ínnee maqee ánoona ufa minnísee mandóosana máree fee. ⁸ Ánutufa ínni náarammeeqee Yísunaki quqée marífa mifáu ínni maréeqee káqi rúnna quqéenoofau. ⁹ Faiqí moó fannoo ádudu fooqáafa ínni qámbaanai moodáa mári ifa mifá kai aiqámausa radíqifinoo ínni nifaaqái sukáqamánnimaqaifaqa aiqámausa káqirunna fíraridaqa. ¹⁰ Qínée Pauroosa ínni Karatia máqa maaqaki máriasara andeqára áatata fíranara íridaqa, márídaqa. Maasá ínni faqa karaambáiqasaa atooáqa márirafa qíní qifaaqa quqárana qímidano, ínniara sía moó íriranamau fífarano fee qídaqa ínni mara moo áatata ubeekée marí fasiqausara qínée sía íridaqa, Ánutufa misá náruannoo fee qídaqa.

¹¹ Óo qíní qíkaqaafasaaqu qeeqára qímannimianaaurano qínée Yuda máqannaasa fáinánduqira ufa ásauku mundíranasaa ookáammásee minánnai innaarúnai firaree qímariana mi-ufána maqúsa maqusa qínée qímannimi maríanaqau misá sía maqee maqee qíní dárimaríaqini. Fáinánduqira ufa Yísunasaa ookáairafa ánoona márinoofau qínée ásauku mundírana aunírira saqarisaa árunara qímannimíanaqau sía dárugini. Yísunasaa mundírunará kai qímannimimarúnaqa íridaqa dárímáriafanoo.

(Misá mi-aukuanná fáina káfaqianda úqidee qímasaida Yúda máqannaasa maasá Ánutuna faiqi námu fee qímariqau. Nífaandama ítirausara ínni níanasaa náadumasaa máriaqee qímariqau. Pauroofa minára irisée maa-ufána qímanniminau.)

¹² Ínni Karatia máqannaasa maréeqee moó áatata quqémariasara qídaqa misá narí fáinánduqiranará kai qídaqa nári nífaandama ítírana faqa mináki ookáammaseeqa doo náadumasaqanna márídaqa sía áaqaranaki ínni fuki faakí qíma quqáaqeera.

¹³ Óo qíní qíkaqaafasaaqu ínniara qínée qianáura. Ínnee ínneeqa mandáinaina rumbáranaki máriafanoo Ánutufa minakínaana ínni náarammeeqeenoo Yísuna idukíranaki quqéeno. Doo ínnee minakí márídaqa ínni nifaaqa mandá nídímari ainainafa sía quándakinoo ínnisaa rakísidano ínni níkaruqiranannai mínni ubeekámannimaqáni. Sía miqíafaqa maaqíafa ínneeqa nariara nariara rírafa nimudáoo qírafa ínni nífiqeeqeenoo nariara nariara dadaaqíranaki quqáni. ¹⁴ Mooseena sándufa aiqámatia maa-moodaa ufánaki ánoona kambíqaidano, mi-ufáfa maaqímminoo márídano. Ínnee ínneeqa niquónausara ínniqa nifaaqára foora nídinaqa dadaaqiaqa. ¹⁵ Ínnee aandáura foora narí áidafirana narí áidafirana narí ukáqami

narí ukáqami irana narí ámi narí ámi ídaqa rufíaaqa qúsaasa ínnée narínni narínni naru taikáseefáara, minára naríara naríara nídiranara qídaqa.

**Pauroofa maqásaaqaraa írirana faqa maraquana
írirana faqa miqandára qímaqoo ufafa.**

¹⁶Qinée Pauroosa minára ínni qímannimidaqa. Sía ínnée ínniqa maqásaa íriran-nai ubeekaaqa. Ánutuna maraquana fannoo ínni náakinoos máriífa maqee maqee ínni náaqooki ámiqira oosana máraaqeera qímaseenoo mandóosanara aaquqídanoo. Ín-nee mi-ufamaú fíqa sía uqanna ínnéeqa maqásaa íriranamau fifáranoo. ¹⁷Maqásaa fasiqa anaasee maqásaa irirafa faqa Ánutuna maraquana áidimari ainainafa faqa maasá naundúráki narí maqáúruamaqee narí maqáúruamaqee ídaqa miqandá na-muqáa márianara ínnée fíralee qímariaqoo sía amana fifáranoo. Minára ínnée Ánu-tuna maraquana ufamaú fuaqa. ¹⁸Ánutuna maraquana fannoo ínni rakísifaqa ínnée sía Mooseena sándufa ámeemaanai máriafanoo.

¹⁹⁻²¹Faiqí faiqí maqásaa irirana oosana káqi akooqóo máridanoo. Miná óosana maaqímmasee koorooídanoo, faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuarirana faqa adi námufaqíra óosana óosana faqa írirana síaisa fúrufarida káqi mandáinaina máraqanuana faqa saqárinnaí únnaqira Ánutuna amana auqúsee írirana miná ámi-mariana faqa áukainaina ufaaqa áfaannainaina máraqanuana faqa, faiqí ánaasee namuqáa kírana faqa rákirana faqa rairaiqírana faqa qúsufa qímasee áanooqirana faqa, aiqáma ainaina náriará kai fatúsimariana faqa, náadu náadu rakéekaammásee náriqá kai náadu náadu suqímariana faqa, naríara naríara rairai qímariana faqa nammári námasee fúrufarirana faqa, misá suqúfifaqa óosana óosana mandóosana uqéeree mariana faqa óosana óosana mandóosana máraidaqa. Qinée óoqai aaquqí-mannimaqaafanausa kafáa maqee faqa aaquqímannimaqaidaqa, mi-oosanná máree mariasa sía uqanna Ánutuna quqúsaki kéeqeefaranoo.

²²⁻²³Ánutuna maraquana fannoo sía miqí maría mandóosanakina uqanní-fiqaidanoo. Ínnée miná ufamaú fifanoo ínni maréeqee ámiqira saqari qáqammara foorá íreefaranoo. Maa-amiqira oosanáusa íreefaranoo, naríara naríara úriqarara ainaina márídee qímasee naríara naríara rírana faqa Ánutunara asaírana faqa naunduráki asooárana faqa faiqí ánaaseera reendeeníra írirana faqa ámiqimandee dadaaqí mariana faqa áfaarirana faqa ámiqira ainaina áfaarirana faqa sía minnísee fírafa miqóokai márída áuqainna ainaina auqaida márírana faqa fisooffsoommásee ufa qírana faqa narí mandóosanara ákooqamasee andeeqásee fímarina faqa Ánutuna maraquana fannoo mi-ainaináusa kai uqannífiqaidanoo, sía moó sándufa fannoo mi-amiqira ainaináusara qáoo qíannoo. ²⁴Ásauku mundírana Yísunaindi máriasa misá náriqa faiqí faiqí írirana márírana faqa nári maqásaa írirana faqa aunírira saqarisaa Yísuna namufaqa kuqá kai áru quqée máriasa márídaqa. ²⁵Ánutuna máraquna fan-noo maqee óosana arasée náaru márírana qímimarífa márínara mifá kai maasá mári-rana nírana rakísiani.

²⁶Sía maasá qeeqára dóori uqéeraseeqa ámiqirausee qímasee qeeqá qimooqía sía naríara naríara sukúfa qía sía naríara naríara rairai qiaqa.

Pauroofa narí dadaaqi narí dadaaqiaqee qímaqoo ufafa.

6Qiní qíkaqaafasaauqa ínniki moó fannoo mandáinainaki áqufinaqa qáfeeqa Ánutuna óosanara írimariasaa miná maréeqee andeeqáranaki quqáaqa, sía

áanoomásee miqí iaqa reendeénamánde miqí iaqa anée mi-fasiqána dadaaqídana aneenná márirana faqa rakísia, anée faqa minakí áqufinafaara. ² Ínnee narí úmmaara narí úmmaara dadaaqiaqa, miqíqa ínnee ásauku mundírana sándufamáu káaqa andeeqásee fímariafano. ³ Faiqí moó fannoo uréeqarafa naríara úriqararausee qí-masee sía qínée óorudupirasa dadaaqianáuranoo fee qímarifa narí kai narí ákaruqidano miqí qídano. ⁴ Aiqáma fasiqa anaasee náriqá kai nári márirana nírana nári kai amanamásee qáfafaqa, sía moo náindisaa amanamásee qáfafaqa naríkai narí márirana áuqarana ámiqirafa márinano narí kai qáfamasee asasíannoo. ⁵ Aiqámausa nári umaara nári kai marasée quándaki aqoónausa faqa dadaaqiaqa.

⁶ Akaqá fasiqauqa Yísuna ufa ínni qímannimifaqa ínnee misá ufa írimariana akíqara quándaki nárana munnimma, máaqa, ainaina náida nímiaqa. Miqídaqa ínnee misá ummaara dadaaqifáranoo.

⁷ Ínnee sía náriqa níkaru qiaqa, sía ínnee amana Ánutuna áfusaa ititásee fúru-fariranaki quqéefaranoo, mifá maasá óosanara íridano. Anée nárana asumu úm-maqinana miná kai unakínnaranoo, anée nána mandóosana níminana anée miná kai máreennaranoo. ⁸ Faiqí moó fannoo narí faiqí faiqi mandá nídiranannai mandá maqaki úmmaquseenoo minakínaana kúqirana kai unakúannoo. Mifá Ánutuna maraquna óosana marasée Ánutuna áfuqaki úmmaquseenoo minakínaana náaru márirana kai unakúannoo. ⁹ Minára iriséeqa ámiqira máriranara sia kudoosaápeeqa minnísaaqa maasá sía minníseeqa káqi mi-maú fídaqa kásooqaqee unnakírana paqúrianaura. ¹⁰ Minára irisée maaná qímannimidaqa maasá aiqámausa ámiqira dadaaqírana dadaaqiaqa sía moodáakari kai, maqee maqee dadaaqírafa kambíqafinana dadaaqiaqa. Aiqámausa dadaaqídana niqoónausa Yísuna saqáriki máriasa firaaoóo dadaaqiaqa.

Pauroofa taikára aaquqirufa faqa nímandara ufa faqa qímaqoo ufaa.

¹¹ Dóo qínée Pauroosa moo fásiqa qímami márunano mifá ákara rídanoo dóo maqee qeeqá kai kirifi qumáree áti rafáaqafira ufa qeeqá kai firaaoóo ákara rídaqa. ¹² Ínniki nipatasáa akooqóo mári ainainará kai dárara qímasee nimooqí-mariasa náriqa nimooqiaqée qímasaídaqa ínni fáinanduqiranara sandanáinai qída miqíaqee qímariasa máridaqa. Misá sía kúqaa ánoonainainau áuqaidau fáinánduqaqee qídau, misá ásauku mundírana aunírira saqarisaa árunara qímannímifaqa miná ákiqara Yuda máqannaasa dárifoo qímasee fáinánduqira oosana Yísuna kúqiranasaa ootúpamásaifaqa Yuda máqannaasa níranaqarafa asooáifano sía dáruraqee. ¹³ Misá ínniara Yuda máqanna faínánduqira óosana máraaqee qímariasa nári sía Mooseena sándufamau fímariasa misá ínni Karatia máqannaara fáinanduqira óosanara eedóo qianára kai nári nimooqiaqéera qímasaídaqa ínni fuki faakí qídaqa.

¹⁴ Qínée qeeqára qídaqa qínée maasá karaambáiq, ásauku mundírafa, Yísufa aunírira saqarisaa kúqunara minára kai qínée uqéerasee amooqianáuranoo. Mi-auniríranasaa kúqunannai maa-maqa maaqánasaaqaraa ainaina kúqinoo mári ifoo qídaqa sía kásidano minánnai faqa qínée faqa kúqira foora qímarinausa márunano maa-maqa maaqánakinaa mandáinaina sía qíní qumáridano. ¹⁵ Fáinánduqira fee, sía fáinánduqira fee, sía mifá ánoona ainaina máridano. Ánoona ainaina faiqí ánaasee kúqaa naundurákinaafa fúkaikámambinaqa andeeqásee márirafa mifámma ánoona máridano. ¹⁶ Ínnee mi-iríranamau fímariasa qí-

mannimianaúra Ánutufa naundurái asooárana faqa Ánutufa áidira nífaularana ínniki faqa aiquáma Ánutuna faiqí ánaasee maqásaa máriasaki faqa máriani.

¹⁷ Qíní Pauroosa rafáaqafira ufa maaqímminoo máridanoo. Sía moó fannoo kafáa qíníara Yísuna ufara sía andeeqásee qímannimimari fee qífaranoo. Qinée kúqaa uqanna Yísuna karabúsa aináinira fasiqa máridaqa Yísuna ufa andeeqásee qímannimíafannana akiaqara qíní dárufa qifaaqasáa qufaanakurú ánaaqi márifa mifá qíníara kúqaa Yísunaindi fee qímasee akoorooídanoo. Misá qíní darusaafaqa mi- ufaanakurúnara Yísuna ákarara foora máridanoo, aiquámausa qíní qíqafamasee Yísunaindi fee qiaqeera.

¹⁸ Maasá karaambáíqa ásauku mundírana Yísuna áfaarirafa ínniki máriani. Kúqaa.

daarú irisée minára áfeesimariasasa maasá Ánutuna káaqa aréenaranara dúfi dúfi qídaqa.

¹³ Ínnee Efeesusa máqannaasa faqa miqíkai íqa máriafanoo. Ámiqira fasaasa ufa innaarúna ásumu márirana ními maría ufana ínnee iriséeqa kúqaa ánoonufee qufanoo Ánutufa narí náaquqara máraquna nímianni qímasoofa ínni níminoo minán-nai naríara útaaqanau. ¹⁴ Ánutuna maraquna nímirafa Ánutufa innaarúnai qími-aninna ainainnara qíma afeekaikámma útaaqamáqoofa máridanoo, mifá Ánutufa kúqaa mandáinaina ákiaqara rumbáranakinaana idukírana qímiannoo fee qímarifa máridanoo, maasá minára irisée Ánutuna kúqaa aréenaranara dúfi dúfi qídaqa.

Pauroofa Efeesusa máqannaasara innaaru qídanoo.

¹⁵⁻¹⁶ Qinée Pauroosa minára iriséeqa ínnee Efeesusa máqannaasa Karaambáiqua Yísuna saqárikiranara irisée faiqí ánaaseera Ánutuna ufa írimariasara rídaqa dadaaqídaqa minára iriséeqa íriafannaqooqari qinée Pauroosa ínniara Ánutufinnai dúfi dúfi qídaqa. Qinée maqee maqee ínniara innaaru qídaqa, maasá karaambáiqua ásauku mundírana Yísuna káaqa aréenarana ákoofa ¹⁷ Ánutufa narí maraquna ínni níminanoo mifá írirana faqa Ánutuna óosana faqa kooroománnimaqáinaqa ínnee minára íriaqeera innaaru qídaqa.

¹⁸ Ánutufa ínni náaramásee narí aréenaranara áfeesiaqee qímarianara ínnee íriaqee qímasee ínniara innaaru qímasaanaqa ínni nífu nitikúra quandásainaqa aréenaranana nímianninannara áfeesiaqeera innaaru qídaqa. Náaquqara ámiqi ámiqirafa idaaqírafa moómoo uqanna narí maqásaa fasiqa anaasee innaarúnai nímirara qíma afeekaikídanoo nímiannoo mináquqara faqa ínniara íriaqeera innaaru qídaqa. ¹⁹⁻²⁰ Maasáki miná ufasaa írirana rusímariaqooqari Ánutuna afeeka fannoo maasáki aináini marínara faqa ínnee íriaqeera qinée Pauroosa ínniara innaaru qídaqa. Ánutufa ásauku mundírana kúqiranakinaana uqéerasee innaarúnai narí aaqá narí ásauku uqannái óoqumaruqoo firaa afeeka faqa maasáki aináinimárida faqa amana amana kái moodáa firaa afeeka máridanoo.

²¹ Miqóo innaarúnai ásauku mundírafa aiqáma ainainasaa úriqaramáfi rakísidanoo, aiqáma innaarúnai úriqararasa faqa faiqí firaasá faqa afeekafaqáasa faqa karaambáiqua faqa misáuqa faqa úrinaaqaramáfi rakísidanoo. Mifá aiqáma afeeka nuqu faqáasa maa-maqa maaqánaki máriasa faqa innaarúnai máriasa faqa úrinaaqaramáfi rakísidanoo. ²² Ánutufa aiqáma ainaina maréeqeenoo ásauku mundírana áramandunnai quqáseenoo miná maréeqeenoo Yísuna ufara suqímariasasa níkiqasaa quqásai fanoo aiqáma ainaina úriqarara karaambáiqua máridanoo. ²³ Yísuna ufara suqímariasasa Yísuna adakára foora máridaqa, aiqámai máriainainafa qumbiqéemarifa narí adakáki Yísuna ufara suqímaríasaki firaqóo máridanoo.

Óoqai kúqiranaki ubeekoofaqá maqee ásumu máriranaki ubeekaqa máridaqa.

2 ¹⁻² Qinée Pauroosa sía Yuda máqannaara qídaqa ínnee ánaamuru máriasara qídaqa, óoqai ínniqa ufa rukíarana faqa áaqarana faqa miqíunna ákiaqara kúqiranaki máriusa máriqau, mi-aukuanná maa-maqa maaqána mandóosanamau kai fímariqau. Ánutuna ufa rukíee maríasa maqee rakísi marí afaannafa Ánutuna innaarúna meerái márifanoo miná ámeemaanai márína, miná ufara eedóo kai qímarusa máriqau. ³ Maasá faqa aiqámausa ánaamuru Ánutuna ufa rukíee maríasa naanna rámassee maasá qeeqá faiqí faiqi mandíriranamau fídaqa qeeqá qifaaqa

írirana áfaariqa káqi qeeqá mandá didiramau kai fiqíafana. Maasá Yuda máqannaasa ánaamuru naanna rámasee qeeqá qifaaqa áfaaramasee miná ákiaqara Ánutuna áranaqaranaki firaridaqa.

⁴⁻⁵ Ánutufa miná qáfamaseenoo maasára ámuqusirana faqa nífaurarafa faqa firaatiá márifanoo ásauku mundírana sáimbaqa maasá faqa kúqiranakinaana uqéera qiseenoo sía moo áinaina, Ánutuna áfaarirafá kai innaarúna asumu máriranaki quqánniseenoo. ⁶ Ánutufa maasá ásauku mundírana Yísunasaa atooárana qáfamaseenoo miná namufaqa kúqiranakinaana uqéeraqiseenoo Yísuna namufaqa Ánutuna innaarúna máriasasaa rakísi nímaqaqee qifaqa miqóo rakísirausaikiqa márianaura. ⁷ Sía Ánutufa fifau miqínau, narí firaa afaarirana faqa, maasá ásauku mundírana Yísunaki kéeqarana qáfamaseenoo narí firaa aidirana ámuqusirana faqa náaru kambíqainausa uqánnífiqarara miqínau. ⁸ Sía moo áinainannai Ánutufa narí áfaariranannai kai inni innaarúnai asumu máriranaki quqánnisaidanoo, ínnée Yísuna saqárikiranannai áfaaramma nímaqaidanoo. Ínni asumu nímirafa sía ínnée andeeqásee fímarianasaaafau mundídanoofau, sía ínnée ámiqira óosana marasáida kadáapiridee qímarianasaaafau mundídanoofau, Ánutuna káqi nímiranasaa kai innaarúnai asumu márirana maasá qímirana uqéereenoo.

⁹ Sía maasá qeeqá kadáapiriranannai innaarúna asumu máraanaura minára sía fifau maasá qeeqá qímooqíra ufa máriannoo. ¹⁰ Ánutufa maasá áuqufa máridanoo sía fifau maasá áuqinai, maasá ásauku mundírana Yísunasaa atooqáranasaaqari andeeqásee nírana márirana máriaqee qímasee maasá áuqinai. Dóo óoqai mi-andeeqara nírana marirána maasára deedaqammáqoofa máridanoo.

Yuda máqannaasa faqa ánaamuru faqa ásauku mundíranaki moodáanaki máridaqa.

¹¹ Yuda máqannaasa óoqaindari náriaráa kai Yuda máqannaasa fáinánduqirausa Ánutunaindi máridee qímasaida inni ánaamuruara sía maasá fáinánduqirausa márunnanara áqoosai máriasa máridee qímariqau. Misá fifau nári fáinánduqiranara qídaqa miqí qímariqau. Ínnée ánaamuru máriasa ínnée óoqai máriunara íriaqa. ¹² Ínnée Eefeesusa máqusanaasa ásauku mundíranasaaqari náaduma níanasaa máriusa máriafanoo, ínnée ánaamuru Ánutufa maqásaaqaraasaki sía rusandeesámumánde nariára mároosa máriafanoo, ánaamuru níanasaa máriusa máriafanoo. Ánutufa Yuda máqannaasa faqa moodáanakikira ufa óosana óosana qíma afeekaikíranasaa mundíqa máriusa máriafaqa ínnée ánaamuru sía minakí márusa náaduma níanasaa márusa máriafanoo. Ínnée Eefeesusa máqusanaasa maa-maqa maaqánaki máridaqa sía Ánutunara faqa moo áinainara faqa írimariqau káqi fúrufara káimmiqániqau, Ánutuna síaisa máriqau.

¹³ Dóo maqee ínnée ásauku mundírana Yísunasaa atooqána ákiaqara inni óoqaindari níanaí máriusa maqee Ánutufa inni rarisámeeqeenoo adeedí quqéenoo, ásauku mundírafa aunírira saqarisaa kúqunannai kai miqínoo. ¹⁴ Ánaamuru faqa Yuda máqannaasa faqa namuqáara foora níana niana rakée íqa máriaasa ásauku mundírafa narí kai maréeqee moodáanaki quqáseenoo asooárana maasá qíminai. Yuda máqannaasa faqa ánaamuru faqa namuqáakiqa márufanoo qámbaana faandamura ititánnoo márúna ásauku mundírafa narí afaaqannái faandaamura rakée mándoofaqa moodáanaki kiquau. ¹⁵ Mooseena sándufakina óosanóosana ainainara nímaarusirana mifá faandaamurara foorá Yuda máqannaasa faqa ánaamuru faqa

aiqámaqara rakéemaqoofaqa máriqau. Ásauku mundírafa dóo miná ruká taiká-soofaqa mi-atiqandá óonu máree ani máree ásauku mundírana faqa moodáanaki kíqa asooáranaki máridaqa.

¹⁶ Ásauku mundírafa narí aunírira saqarisaa kúqunannai Yuda máqannaa faqa ánaamuru faqa naríara naríara fídiqaa ímaruna áru taikánau, narí aunírira saqarisaa kúqunannai Yuda máqannaa faqa ánaamuru faqa rákimaruna taikáseenoo Yísufa maréeqeenoo máfi moodáanaki quqáseenoo maréeqeenoo Ánutuna áanóo-qirana taikáseenoo narí ákoona Ánutunaki asooáranaki quqánau. ¹⁷ Miqí marúnara ásauku mundírafa narí ámiqira asoora fasaasa ufa máree qumuréenoo ínnée Ánutunasaaqari níanai mária anaamurúsa faqa Yuda máqannaa Ánutuna aaqá máriasa faqa qímanniminai. ¹⁸ Maasá aiqámaqara Yuda máqannaa faqa ánaamuru faqa ásauku mundíranannai kai amaná maasá moodáa maraqunaki aniréeqa maasá qíkoona Ánutuna áfusaa kikiqianaura.

¹⁹ Óoqai ínnée moo máqannaara foora ánaamuruara foora máriasa máriafanoo dóo maqee sía miqíqa máriafanoo ínnée dóo maqee Ánutuna áiku ásauku máriasa Yuda máqannaasaki moodáa máqannaa kámmambi ínnée máriafanoo. ²⁰ Dóo maqee sía Yuda máqannaa kai, ínnée faqa máaqara foora usakáfifanoo ásauku mundírafa Yísufa narí uqanna faakána miqírafa márinanoo Yísufa niqiqoo fásiqausa faqa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa faqa máaqa atunara foora márifanoo ínnée faqa máaqa ásaanara foora misásaa faqa Yísunasaa faqa atukaramámbiqi máriafanoo. ²¹ Yísufa uqanna faakánara foora márídanoo aiqáma máaqa ásaana afapíta qumárasaifaqa afeekaíkiqa máriafanoo karaambáiqi náaquqara amaana máqara foora usakáidanoo fímaree áimaree innooqáidanoo. ²² Ínnée ánaamuru ásauku mundírana saqáriki máriasa faqa aiqámausa Yísunaki máriasa faqa Ánutufa ínni qumáree-qeenoo máaqara foora usakáseenoo narí maraqunannái mi-maqánaki ínniki mári maqafa márídanoo.

Pauroofa narí ánaamuruki saikíranara qídanoo.

3 Qínée Pauroosa minára iriséeqa ínni Eefeesusa máqannara Ánutufinnai innaaru qídaqa. Qínée ínni ánaamuruara qímannimunnana ákiaqara ásauku mundírana Yísuna rumbáranara foora Roomma máqannaasa rumbáranaki márúnausa máridaqa ínniara innaaru qídaqa. ² Ánutufa narí áfaariranannai ínni ánaamuru dadaaqi-aqée qímasee qímunara ínnée ámiqimmandee minára írimariafanoo. ³⁻⁴ Ánutufa Yísunara óoqaindari kukéeqanoo márúnara maqee áukuana qíní kooroomáqi-maqeenoo. Qínée maa-pasánaki káqikaqoo minára ínni qímannimiqa, ínnée miná ásaana rúmaseeqa íriqa qíníara ásauku mundírana kukéeqara írirana ámiqimmandee íridanoommifoo qifáranoo.

⁵ Óoqai narí kukéeqara írirana Ánutufa sía kooroo inau, dóo maqee narí maraqunannái ámiqira niqiqoo fásiqausa faqa tamummáqara fasiqauqasaa faqa qímanniminoo. ⁶ Miná kukéeqara ufa maaqímmínnoo márídanoo. Yuda máqannaasa Ánutuna ámiqi ámiqiranaki máridaqa, Yísuna ámiqira fasaasa ufa fanoo ínni ánaamuru faqa óonu maréeqeenoo Yuda máqannaa ámiqi ámiqiranaki quqánnisaidanoo. Ínnée ánaamuru máriasa maqee Yuda máqannaasa sáimbaqa moodáa nifaaqara foora máridaqa ásauku mundírana Yísunakiqari Yuda máqannaasa qíma afeekaikámmaqoofa ínnée ánaamuru misá sáimbaqa minakí márida máree maríafanoo.

⁷ Ánutufa narí afeekannái naakáparana akoofásaikirana moo qímufaqa qinée minánnai Yísuna ámiqira fasaasa ufa saikíra fáiqikiqa márídaqa. ⁸ Qinée Ánutuna áiku ásauku maqásaa fasiqaki óorudupiraua márúnanoo Ánutufa sía minára íri-noo káqi mi-naakaparána qíminoo diqíqámaqimaqeenoo ásauku mundírana, in-naarúnai nímira ámiqi ámiqira ainaina moómoo ainaina sía amana ásaana rírana amana mi-ufánara ánaamuru qímannimiranaki qíní quqáqisaifaqa márídaqa. ⁹ Ánutuna óoqai kukéeqara írirafa maqee kooroommásee faiqí ánaasee ámiqimmandee íríaqera faqa qíní minakí faqa quqáqisaifaqa márídaqa. Ánutufa aiqáma ainaina áuquqoofanoo márufa miqóoqari moómoo aukwana narí kukéeqara írirana Yísunara kísaaqasaa rafáaqaquoofanoo márínau. ¹⁰ Maqee áukuana kooroo íanifeera qímasee Yísuna ufara súqimariasa misánnai Ánutufa narí írirana quandaqándidanoo uqannífiqifaqa qáfaiada miná ámiqi ámiqiranara innaarúnai ámeemaanai máriasa misá úriqararaua faqa rakísiraua faqa maqee uqannífiqaanifeera Yísuna kooroo ídanoo.

¹¹ Ánutufa narí náaru náaru máríranaki márídanoo mi-ainainná áuquanauree qí-maqoona maqee áuqináu, narí ásauku mundírana Yísunannai mi-ainainná, narí ufara súqimariasakina narí írirana kooroo íanifeera áuqináu. ¹² Maasá Yísunasaa atooáqa máríannai faqa maasá miná saqárikiranannai faqa sía maasá nisaurída ruffaanaura, paasóosamasee Ánutuna áfusaa fuannánara mi-eedoo qiráfa maasáindi márídanoo. ¹³ Qinée Pauroosa minára irisée ínni afeekaikámandaida qímannimidaqa. Qinée Yísuna ufa qímannimunaqa misá minára fifau qíní karabúsaki quqéeqa. Ínni Efeesusa máqannaasa qinée karabúsaki márúnna aupuraranara iriséeqa sía Yísuna ufa minníseeqa kudoosaápaaqa, ínni minára maaqí qiaqa Pauroona karabúsaki máríranana maasá Efeesusa máqusanaasa ámiqimáqimaqaidanoo fee qí-masee asasiaqa.

Ínni naríara naríara nímuqusíranaki máríaqera qídanoo.

¹⁴ Qinée minára íríqa maasá qíkoona Ánutunara iriséeqa qiqoori sáunarafíqa kummára máfi ínniara qeeqá qímuqusannoo innaaru qídaqa. ¹⁵ Innaarúnai máríasa faqa maqásaa máriasa faqa aiqámatia Ánutunasaaqaraana náriqa núqu uqanna máraidaqa. ¹⁶⁻¹⁸ Mi-Anutúnara ínniara innaaru qídaqa, ásauku mundírana ínni saqárikiranannai mífá aniréenoo ínni naunduráki máaqakiara foora ani kéeqáanifeera. Mífá narí maraqunannái narí aréenarana firaanákiqari ínni naunduráki afeeka nímínaqa mapukúsee máríaqa. Qinée ínniara maaqí qídaqa innaaru qídaqa, ínni ínniqa atukara foora faqa faakánara foora faqa naríara naríara nímuqusíranaki mapukúsaaqa, ínni Efeesusa máqannaasa faqa Ánutuna áiku ásauku moo máqanna máriasa sáimbaqa afeeka márínaqa minánnai ásauku mundírana ínniara ámuqusinoó áidirana firaaná íríaqera innaaru qídaqa. Mífá ínniara ámuqusinoó áidirana miná kísaaqasaa áidirana faqa miná qúsa kamu faqa miná meerái sandáaqaira faqa miná meemái fárúmará foora máríranana faqa miná firaatíar íríaqera qinée innaaru qídaqa. ¹⁹ Eeóo ínni miná ínniara ámuqusirana firaaná íríaqera innaaru qídaqa, sía amana moó fannoo firaaqóo íríannoo, firaafá márídanoo, miná ámuqusirana firaafá márídanoo, ínni miná ámuqusirana firaaná iriséeqa Ánutuna umbiqárafá ínnikina umbiqáanifeera ínniara innaaru qídaqa.

²⁰ Ánutuna afeeka fannoo maasáki saikíranannai naunduráki ámiqi ámiqirana nímíannoo, miná naunduráki dadaaqírafa maasá sía amana minára irámasee qíminnee qianáura sía amana maasá minára íríanaura firaá ainainatiá márídanoo.

²¹ Yísuna ufara suqímariasa náriqa ásauku mundíranasaa atooáranannai Ánutuna amooqírafa maqee kámuqoo faqa náaru náaru faqa máriani.

Maasá Yísuna adaká átiara foora máridaqa.

4 Qinée Pauroosa karaambáiqua Yísuna aináini marúnnana ákiaqara Roomma máqannaa karabúsaki máridaqa. Qinée karabúsaki máridaqa inniara afeekaiká-mandee qímannimidaqa. Ánutufa inni náaramásoofaqa ínnée ásauku mundírana saqárikí márú kamuqooqari ínnéeqa nírana máriranara andeeqásee márianífee qí-masee inni náarama minakí quqéenoo. Ínnéeqa márirafa miná amanakái máriani-feera qínée qeeqá qímuqusa óokiqari afeekaikámandee qímannimidaqa.

² Sía Ánutufa quqáqoo andeeqárana minnísee moomáu fuuqa, ínnée maqee maqee sía úrinaaqaraaqa óorudupimasee máriaqa, sía ánanooiaqa, íreedá kai písoopí-soomandee máriaqa sía faiqí ánaaseera qúsa ufa qímasee ánanooiaqa kúsaaqasaa íreedá kai idaaqammánnimaqaaqa. Ínnée faiqí ánaaseera nímuqusinanoo nídimari-naqa mifá kooroo íanifee qímasee narínni narínni dadaaqífanoo mifá kooroo íani.

³ Ánutuna maraquna fannoo inni moodáanaki mara quqásaifaqa máriafanoo ín-nikina asooárafa inni moodáanaki afapíta qumáraifaqa máriafanoo ínnée miná moodáanaki márirana ámiqimasee rakísiaqa, rakée íani. ⁴ Maasá Yísuna ufa írimari-asa moodáa nifaaqara foora máridaqa, Ánutuna maraquna faqa moodáa máridanoo Ánutufa moodáa ainainara áfeesiranaki inni rarisáma quqéenoo. ⁵⁻⁶ Karaambáiqua moodáa kai máridanoo, Yísuna saqárikirafa moodáa kai máridanoo, amaana nám-mari moodáa Yísuna áuqusa kai rúmannimaqarafa máridanoo maasá aiqáma maqa maaqakinaasa níkoofa Ánutufa moodáa kai máridanoo, aiqámausa karaambáiqua mifá kai máridanoo mifá narí ufara suqímariasa aiqáma naunduráki máridanoo aiqá-mausakiaqa aináinidanoo.

⁷ Ásauku mundírafa nímira dadaaqíra afeeka maasá aiqámausa qíminau narí moó-moo dadaaqíranakinaana qíminau. Moo dádaaqíra afeeka moo fásiqa áminau, moo dádaaqíra áfeeka moo fásiqa anaasee níminau. Nimisoofaqa minánnai Yísuna saiká máraaqeera níminau. ⁸ Óoqeenáa tamummaqara fasiqa ásauku mundírafa dadaaqíra afeeka qímianínnanara maaqí qímasee ákara rínau.

Mifá rákira karaambaiqara foora máridanoo namuqáa maqúsaki ititásee misá narusée faiqí moómoo karabúsa rumbásee misá aináina faqa indáa mámaree nífiqamaree meerái narí maqúsai óorureenoo narí máqannaasa qímannimifaqa miná amooqiafanoo aináina rainá níminau.

⁹ Mi-tamummaqara fasiqána ufa kooroo írafa Yísunara maaqímminoo máridanoo.

¹⁰ Mifá narí maqúsai meerái óoru fúnara maaqí qídanoo, mifá náaree meemái maqá ámeemaanai óoqureenoo miqóoqari mifá kai innaarúna maaríni aiqáma innaaruna maarínni óorureenoo narí márirana narí áuqu amana kai márianifeera aiqáma átinai narí írirana narí áuqu amana kái quqásanau.

¹¹ Mifá káqi nímira dadaaqíra afeeka faiqí ánaasee níminau, mi-dadaaqíra afeekáfa aináinirana akoofásaikiaqee qímasee akaqáusee niqíqoo fásiqausa akoofá-saikirana níminau, akaqáusa faiqí ánaasee qímannimirana akoofásaikirana níminau, akaqáusa aamína máqannaasa qímannirana akoofásaikirana faqa paatóo saika akoofásaikirana faqa ufasáa rakísirana akoofásaikirana faqa níminau. ¹² Ánutufa sía fífaufau mi-dadaaqíra afeekána níminau, faiqí ánaasee Yísuna ufara suqímariasa Yísuna afaaqara foora afeekaikámasee máriaqeera mi-dadaaqíra afeekána óosana

óosana maasá qíminoo qinau, ínnée maa-dadaaqira afeekána marasée minánnai qiní ufara suqímariasa afeekaikámannisaagee qinau. ¹³ Maasá miqímamaree fídaqa maasá kásooqaqee moodáanaki kianúra. Ánutuna ámaakuara írirana faqaa irirana minásaa rusírana faqa miqíananannai mi-moodaanaki kiráfa amaná kambíqaanoo, mi-karí maasá faiqí firaasá íriranara foora máraanauranoo maraséeqa ásauku mundírana firaa irirana amana kái óoru mundúfuanauranoo. ¹⁴ Mi-karí maasá sía faiqí ánaaqiara foora aiqáma óosana óosana amaana ufa iriséeqa múnari mínari ianáura únna ufa qímaria fasiqausa nári níkaruqira finnai akaqáusa áaqaranaki rarisáma quqáidaqa maasá misá ufa iriséeqa sía úfaira foora aiqáma saqari udammí udammíanaura. ¹⁵ Maasá sía miqíaqqa, maaqíaqqa, naríara naríara qimudáoo qí-masee rídaqa minakí máridaqa naríara naríara sía únna qiaqa, ánoona ufa kai qídaqa maasá miqíananannái faiqí ánaaqiara foora ásauku mundírana maasá qíkiaqa amanakái innooqámaree óoru mundúfuanaura.

¹⁶ Ásauku mundírafa narí ufa ámeemaanai máriasa rakísimarifaqa misá minára maasá qíkiaqa fee qídaqa. Faiqí afaaqqa sía moodáa ainaina máridanoo óosana óosana afaaqqa áti fannoo áadu áadu ainaina akoofásaikirana moodáanaki ootúpamáfifanoo moodáa fasiqa máridanoo. Ásauku mundírafa maasá qíkiaqa márifa maasá rakísimarifaqa maasá faqa miqí kai íqa faiqí afaaqqa fooqáana áadu áadu akoofásaikirausa moodáanaki ootúpanoo márifaqa maasá qíkiaqa Yísunasa atooáqa márídaqa miná afaaqáikiqa márídaqa. Maasá aiqámausa náadu náadu náriqa saikírana andeeqásee márídaqa sía naríara naríara níkoqqaani naríara naríara rínnanannai moodáanaki innooqáfinoo ámiqimmandee kambíqafi fúannoo.

Ásauku mundíranaki máriasa asukunakínaa óosana taikáfinanoo káaqa qárafa ániiani.

¹⁷ Miqí maríanara qinée Pauroosa Karaambáiqqa áuqusaa ínni qímannimidaqa afeekaikámandee kafáa kafáa qímannimidaqa, sía Ánutunara aamína máqannaasa naanna raaqa. Misá írirafa fífaa faafaumminoo máridanoo. Ínnée andeeqásee márifaqa. ¹⁸ Misá nitikúrakínaa írirafa asukunakí máridanoo Ánutufa nímimari márírana sía misá káqikaaqoo máraidaqa ánaamuruara foora sía máraidaqa, misá káaqa írirana síaisa fúrufari maríasa nári qímaqaamáu kai fímariasa, minára kai asukunakí márídaqa. ¹⁹ Misá nisaurírana taikárausa márídaqa nári nífaaqa márírana mandóosanai kai ubeekáidaqa óosana óosana nisaurímaria ainainna sía nisaurídaqa fanandídaqa káqi umáraidaqa.

²⁰⁻²¹ Ínnée Eefeesusa máqannaasa miqíra mandóosana sía ásauku mundírana sáaqaraana íriafanoo, ínnée minára irisée Yísuna áiku ásauku kambíqafufaqa andeeqára írirana faqaasa ínni miná ánoona ufa ínni qímannimíafaqa írimariafanoo. ²² Minára ínnée ínnéeqa óoqeenáa márírana nírana fatíka áqusaaqa ínni óoqeenáa márírafa ínniqa maréeqeenoo ínniqa mandá níkaruqira nidiranaki quqásoofaqa miqóo ínnée ínnéeqá kái kurídimariafanoo. ²³ Ínni nímuqusaki mandá nidira nidimarina faqa nitikúra mandírita írimariana faqa taikásee innaarúnaindaraana fúka ámiqirafa kai máríani. ²⁴ Ínni innaarúnaindaraa fúka márírafa Ánutuna narí miqírafa máridanoo, miná ánoona ufakí andeeqásee márírana faqa Ánutuna ufa ámeemaanai márírana faqa miná amooqírana faqa mi-fuka mariráfa ánoona márídanoo, ínnée mi-marirána kai qamunnará foora afisúsee minakí máraqa nuaqa.

²⁵ Dóo minára maaqóoqari sía únna ufa kafáa máriani, taikáani, aiqáma narínni narínni ánoona ufa kai narí qímami narí qímami qiaqa, maasá aiqámausa moodáa nifaaqara foorá kai márunnanara naríndi naríndi márunnanara únna ufa sía qiaqa ánoona ufa kai qiaqa.

²⁶⁻²⁷ Aní áanooirafa kambíqafinoo sía aní rarisámeeqee mandáinainaki quqáani, anée áanoo qínana dóo mi-faasaanásaa mi-suanína kéeqarana námufaqa taikáseena faiqáa sía kísaaqasaa áanooida mária, dauní taikáa, Sadannafa minakí kéeqafinoo mandáinaina uqéeraandoora.

²⁸ Aináina úmmuari mari fasiqafa úmmuarirana taikáani, taikásee quándaki andeeqásee narí aináinamasee narí nárana námasee kudi fasiqauqa faqa náida níminaaqaa naaqa.

²⁹ Sía putaa ainaina áfunda ainainara ufa qiaqa, faiqí ánaasee poodúqamánnimaqaida dadaaqímaria ufana kai qímasaifaqa misá iriséeqa ámiqirana adíafaairana máreefaranoo.

³⁰ Mandá ufa qínanoo Ánutuna náaquara maraquna fannoo iriséenoó ákooqaanoó. Ánutuna máraquna fannoo inni faqa márifa Ánutuna ákarara foorá naríndi fée qídanoó inniki ákara rínoo máridanoó. Mi-maraquna akaráfa maaqí qímasee inniara qíma afeekaikídanoó kásooqaqee Ánutufa qínanoó Yísufa qumurée inniara qiníndi fee qímasee máraannoo.

³¹ Dóo maqee áukuana aiqáma sukáqara ufa faqa qúsufa qímasee dárara qírafa faqa naunduráki mari aanooirafa faqa fatíka áquaqa. Nariara nariara firaa kari naméera ufasáa níqimariafa faqa áquraree mariannana faqa sía kafáa máriani naundurákináa nariara nariara fídiaqaa íra írirafa faqa taikáani.

³² Sía miqíqa, maaqíqa, nariara nariara íreedá kai nímuqusa reendeénirafa faqa dadaaqírafa faqa máriani, narínni narínni mandáinaina minnísaaqa. Maasá óosana óosana ainainannái Ánutuna mandáikammamaqáafanausa márifanoó Ánutufa ásauku mundíranannai maasá dárirana minníqisanau. Dóo ínnée minára iriséeqa miná amana kai dóo inniqa niqoónausa mandáikamánnimaqarana narí minnísee narí minnísee iaqa.

Ánutufa maasára rírana ámmeemmeeríaqa káaqa qárana máraaqa.

5 ¹⁻² Ínnée Eefeesusa máqusanaasara Ánutuna ámuqusira áiku ásauku mária nara miná ámmeemmeeríaqa ásauku mundírafa maasára rínoo ámuqusinoó narí márirana maasá qímaaqa maqasée kúqiranaki quqásóofanoó tatúfira aandau suqára fára foorá Ánutuna aikiambú inau, ínnée faqa miqí kai íqa ásauku mundírafa maasára rírana ámeemmeerida nariara nariara ruaqa. Inni nariara nariara rírafa maqee maqee inniqa márirana rakísinnimaqaani.

³ Ínnée Ánutuna maqásaa áiku ásauku márianara inniki faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuari maría ufana faqa ikairí írirana faqa aináinara faqa ánaaseera faqa káaqa fanandí mariana faqa sía mi-oosanná máraaqa minára ufa qímariafa faqa dóo taikáaqa. ⁴ Ikairí putaa ufa faqa fúrufarira ufa faqa uteetí qímasee naanaindara qímaria ufana faqa aiqáma sía andeeqára ufa sía inniki amanaikínoo máridanoó Ánutuna maqásaa áiku ásauku máriaanoó. Ínnée sía miqáa miqáa iaqa, maaqíqa ínnée maqee maqee Ánutunara dúfi dúfi qírafa kai inniki máriani. ⁵ Ínnée maa-moodaa ainainnára kai ámiqimmandee íriaqa, faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuari maríasa faqa ikairí faqaasa faqa káaqa aináinara rímaríasa faqa miqáa

qíqánuasauqa, ásauku mundírana quqúsaki faqa Ánutuna quqúsaki faqa sía uqanna káqikaaqóo máreefaranoo. Káaqa aináinara rímaria óosanafa mifá moo únna ánutunara innaaru qímaria fára foora miná úfa íri maría fára foora máridanoo.

⁶ Minára moó fannoo mi-oosana oosana manda ainainnára aufadámasee ufa qímasee narí fúrufarira ufannái inni níkaruqímasee mandáinainaki fuaqée qínaqa sía uqanna ínnée miná íriafa. ⁷ Maqee maqee Ánutufa mi-manda oosannára kai qáoo qímarifaqa sía írianannai kai Ánutuna ánoo qirafa misásaa áqufidanoo. Minára qínée inni qímannimidaqa miqínna fasiqa anaaseesa sía misá faqa máriaqa, níanasaa rufiasee máriaqa. Minára qínée maaqí qímasee qímannimidaqa.

⁸ Óoqai ínnée Efeesusa máqusanaasa faqa asukunakí máriusa máriafanoo dóo maqee karaambáíqa Ánutuna faiqí ánaasee áiku ásauku kámambi máriafanoo káaqa qáрана fooqáasa máriafanoo, dóo minára iriséeqa káaqa qáranaki máriasara foora ída máriaqa. ⁹ Káaqa qárafa qáfuqakinaa ainaina ámiqi ámiqifanoo kambíqaidanoo Ánutuna káaqa qáranaki máriasa miqí kai íqa káaqa qáranaki máridaqa misáki ámiqirana faqa andeeqáрана faqa ánoona ufa qírana faqa misáki kambíqaidanoo. ¹⁰ Ínnée karaambáíqa áidi marí máriranara randásee máraaqa. (v 12) Asukunakí máriasa kukéeqaranaki máridaqa óosana óosana mandá nisauri maria ainainna máraifaqa maasá misára qisaurúanoo qímasee sía misá óosanara káqikaaqoo ufa qianáura. ¹¹ Minára ínnée fúrufarira márirana máree maríasara faqa asukunakí-naa óosana máree maríasara faqa rufiasee ínnée níanasaa máriaqa ínnée misá mandá ásukuna maréeqee aiqámausa nífusaa káaqa qára qóo quqásaiifaqa mi-manda asukunakí máriasa nisaurírana marasée minnísaaqéera. ¹² (-) ¹³ Mi-manda ainaináusa maréeqee aiqámausa nífusaa káaqa qára qóo quqásaiifanoo mi-manda ainaináusa óosana uqanna káaqa kooroomámbuannoo. ¹⁴ Aiqáma ainaina asukunakínaana maréeqe káaqa qára qóo aiqámausa nífusaa quqásaiifanoo mi-ainaináusa faqa káaqa qáranakiannoo. Minára maasá idí moó maaqí qinóo máridanoo.

Anée faiqée márianafa fíndi fúa.

Kúqiranakiqari fíndi fínanoo

ásauku mundírafa súaniara foora anísaa qáni.

¹⁵ Mi-ufáfa miqínnoo márinara ínnée Efeesusa máqannaasa ínnéeqa máriranasaa ámiqimmandee rakísiaqa. Sía aamína fasiqara foora máriaqa írirana faqaasara foora máriaqa. ¹⁶ Maa-kamuqóo mandá márira kámu márinara sía fífaú súani afu áfeesimarina káqinni áiqaráani, aiqáma faasaanara aináinira faasaanee qiaqa. ¹⁷ Minára ínnée sía fúrufariaqa Karaambáíqa ínniara fuaqée qínaqa fífandinnanara faqa áuqeefándinnanara faqa óoqai íridanoo ínnée mi-iriránara randásee paqúrimandee mi-maú afeekaikámandee fídaqa qáfaaqa.

¹⁸ Ínnée nammári námasee fúrufarirana sía máraaqa mifá inni kurídimarifa máridanoo Ánutuna maraquna fannoo kai inni náakufínoo naundurái qumbiqáfinaqa máriaqa. ¹⁹ Ínnée narí qímami narí qímamidaqa Ánutunara amooqírafa inni naundurái qumbiqáfina máridaqa Dafidina idí faqa amaana ídi faqa Ánutunara rara ídi faqa mi-idínannai narí qímami narí qímami qiaqa. ²⁰ Maasá karaambáíqa ásauku mundírana Yísuna áuqusaa maqee maqee aiqáma ainainara maasá qíkoona Ánutunara dúfi dúfi qiaqa.

Faiqí ánaaseera qídanoo.

²¹ Ínnee ásauku mundíranara náaquqee márinarara naríara naríara uréeqafi máridaqa reendeená mándee máriaqa.

²² Ínnee ánaaseeuqa faiqí nínaaqmaaka qímannimidaqa, ínnee faqa karaambáiqá áramandunnai márídaqara foora ínneeqa nifaaqmaaká ufa ámeemaanai miqímandee máriaqa. ²³ Ásauku mundírafa narí ufara suqímariasaa innaarúna asumu nímimarifa márídanoo, misá úriqararafa márídanoo, ánaasee nifaaqmaaká miqíkai íqa nári nínaaqmaaka úriqara máfi máríanara ínneeqa nifaaqmaaka nímeemaanai uréeqaaq máriaqa. ²⁴ Ásauku mundírana ufara suqímariasaa eedóo qímasee miná áramandunnai óoqu mari fídaqa máríandee kai íqa ánaaseeuqa nári nifaaqmaaká aiqáma ufa ámeemaanai máriaqa.

²⁵ Faiqí ínni faqa qímannimidaqa ínnee ánaaseeuqa nifaaqmaaká ínni qímannimidaqa, ínnee faqa ásauku mundírana aanna raaqa, Yísufa narí ufara suqímariasaa narí ánaaqara foora misára káaqa ámuqusufanoo misá náaru máriaqeera qímasee narí márírana misára kúqíranaki paasóosamandee quqánau. Ínnee ínneeqa nínaaqmakara miqí kai íqa úriqarara ainainee qímasee nímuqusinaqa ruaqa. ²⁶⁻²⁷ Fúka anaasee narí afaaqinnái fuanée qímaseenoo afaaqa ánuqamáseenoo ámiqira siara qamunna afisúmareenoo narí afaaqa ákumbau fee namúana fee qíkairí fee sífa márífanoo andeeqá mareenoo narí afaaqinnái fídanoo. Ásauku mundírafa narí ufara suqímariasaa fúka anaaseera foora nammáriara foora rúma nímaqáseenoo andeeqára ámiqíranaki faqa nifaaqa idaaqíranaki faqa maréeqeenoo narínnai ámiqíranaki quqáni fee qímaseenoo maasá narí ufannái nammáriara foora rúma qímaqásaidanoo naríara kai mara quqéenoo, minára Yísufa narí ufara suqímariasaa ámuqusufanoo narí márírana misára kúqíranaki quqánau foo qídaqa. ²⁸ Faiqí nári nínaaqmaakara miqí kai mándee nári nifaaqara foora nímuqusiani, narí ánaaqara úriqarara ainainee qímasee ámuqusímaríafa narí kai naríara faqa úriqarara ainainee qídanoo ámuqusidanoo. ²⁹⁻³⁰ Sífa moó fannoo narí afaaqara ákooqaidanoo ámiqimandee rakísídanoo nárana ámidanoo ásauku mundírafa Yísufa narí ufa suqímariasaa narí afaaqafée qímaseenoo rakísídanoo, ínnee faqa miqíkai íqa ínneeqa nínaaqmaakara qíní qifaaqa fée qímasee ámiqímasee rakísiaqa. ³¹ Óoqeenáa tamummaqara fasiqauqa ákara miná maaqímminoo márídanoo, Ánutufa qunára faiqí moó fannoo narí ánoofa ákoona minníseenoo narí ánaaqasaa atooqáfinoo miqandá moodáa kara máfífaranoo.

³² Mi-ufána maa-ainainnára kíkiqúsidanoo ánoona ámiqírafa márídanoo ásauku mundírafa faqa narí ufara suqímariasaa faqa faiqí narí ánaaqara fáqara foora ínoo márídanoo moodáa kara máfuannoo. ³³ Mi-ufána ínni faiqíara faqa qídanoo aiqáma fasiqa nári nínaaqmaakara nári nifaaqara foora nári nímuqusiani, ánaasee faqa nári nifaaqmaaká ufa ámeemaanáa eedóo qímasee máriaqa.

Faiqiuqáindiara faqa nári nínaukoora faqa qídanoo.

6 Faiqiuqáindi ínniara qídaqa, ínneeqa nínausa níkausa ufara eedóo kai qíaqaa. Ínnee Yísuna ufara suqímariasaki máríanara andeeqárafa mífá márídanoo. ² Mooseena sándufara ínnee írimariafanoo minakínaafa aaquqíra ufa qísaukuqara taikásee márídanoo. Minakínaana moo sándufa maasá mi-maú fúanoo Ánutufa moo áinaina maaqóo maa-maqánasaa maasá qímírrara qíma afeekaikámmaqoofa

maaqímminoo máridanoo, ínniqa nínausa níkausara náaquqaina misá ufamau fuaqa. ³ Fífanoo Ánutufa ínniara kísaaqasaa ínneeqa maqa máaqaki máridaqa ámiqiranaaki máriaqee qímasee maasára qímafeekaíkinau. Maasá mi-ufánara úriqarara úfee qídaqa. Dóo ínnee faiqiuáindi mi-maú fuaqa.

⁴ Faiqi níkausamara ínni qímannimidaqa sía ínneeqa faiqi fífau nírana fundákifaqa áanoo iaqa, sía miqíaqa, maaqíaqa, Yísuna ufamau ínni faiqiuqa andeeqéee andeeqásai faqa Yísuna ufasáa innooqáaqa.

Aináinímariasara faqa misá úriqararausa faqa misára qídanoo.

⁵ Qínée Pauroosa ínnee moosá ainaínímariasaa qímannimidaqa. Ínneeqa feefaurú márara saikaki kéeqafinaqa ámiqimasee miná aináinammaisaaqa. Sía nifaaqa quqásee mána mána iaqa. Ínnee náaquqee marínaqa aináina ákoona anáinammaisaaqa, ínnee ásauku mundírana aináinidee qídaqa maqásaa aináina ákoona ámiqimasee nímuqusannai aináinammáisaqa. ⁶ Sía misá eedóo qíra ufara kai irisée misá nífusaa kai aináiniaqa, ínneeqa nímuqusannai Ánutuna ufamau ásauku mundírana aináinidara foora ámiqimasee aináinamánimaqaaqa. ⁷ Sía fífau faiqi aináinamaiseera foóriaqa, karaambáiqqa aináinammidee qímasee ámiqimasee aináinamaisaa. ⁸ Ínnee miqídaqa maanára íriaqa, Karaambáiqqa aiqáma fasiqa amana amana kái nímidanoo moosá rumbára saikaki maríasee narí aináinira saikaki maríasee nári ámiqira ainainirana ákiaqara amana amana kai innaarúnai nímiannoo.

⁹ Qínée aináinímariasara ínnee ínneeqa aináina ákoona ámiqimasee aináinamaisáa qee qímaseeqa ínnee aináina ákausa faqa qímannimidaqa ínnee faqa miqíkai mándee ínniqa aináinímariasasaa ámiqimmandee rakísiaqa, ámiqimasee aináiniaqee qímasee áanoo írana faqa nárírari máriana faqa taikáaqa. Ínnee faqa maanára íriaqa, ínnee faqa ínni aináinímariasaa faqa moodáa rakísirafa innaarúnai márifa, sía mifá aináinímariasara uréeqarausee qímasee kafáa quándaki rakísi nímaqee maríasara úriqararausee qímasee qaara irirana máraidanoo, moodáa írirana marasée amana amana kai rakísi nímaqaidanoo.

Roomma máqannaa sundíara foora afaaqa ititámareena Sadannana faqa rákuaqa.

¹⁰ Maa-ufána taikára ufa maaqímminoo máridanoo, ínnee karaambáiqqa faqa máridaqa moodáanaki nímarifaqa miná firaa afeekannái ínni faqa moodáanakikirana firaaqóo afeekaikámma mapukúqa. ¹¹ Sadannafa óosana óosana narí mandá níkaru qíranannai ínni náruannoo, ínnee minára rufíasee Ánutufa níminna saqári durú saamunnannai ínneeqa nifaaqa ititáaqa. ¹² Maasá Yísuna ufa írimariasaa sía faiqí faqa rákidaqa maasá meerái Ánutuna innaarúna ámeemaanai mária mandá áfaanausa faqa rákidaqa, maa-asukunáki mária kamuqoo miríndari rákimariasaa faqa misá úriqararausa faqa misá faiqí firaasá faqa meeráindari maasá dárufaqa maasá misá faqa rákidaqa. ¹³ Ínnee minára iriséeqa Ánutufa níminna durú saamu saqariná qumáreeqa deedaqída máriaqa. Sadannafa mi-manda faasaanná nárirara aniráinaqa ínnee amanakíqa máriafanoo narí faqa áruafaqáammasee miqóo kai éeraaramásee ititáqa máriaqa, sía amana áinnaaqaráani.

¹⁴ Minára qímannimidaqa. Ínnee fíndifi deedaqída máriaqa Sadannafa ínni mandóosana nimiséee náruandoora. Roomma máqannaa sundía nifaaqa rafáaqafímariana kíkiqususee ínniara qianáuranoo. Ínneeqa fausánda níranaqumuki rumbée

maría fára foora mifá ínni ánoona ufa kai qírafa mifá máriannoo. Ínni nímuqusasaa ititée maría afeeka ainainara foora ínni andeeqára óosana máriannoo. ¹⁵ Ínni níku ititée maríafa níku ánaamuara foora mifá Ánutufa faqa mári asooara amiqira fasaasa ufa maqee maqee aamína máqannaa qímannimirafa mifá ínni níku ánaamuara foora ititárafa máriannoo. Mi-andeeqara oosannáusa marasáifanoo Sadannafa sía amana ínni náruani.

¹⁶ Ínniqa saqári ukéeqirira fára foora Yísuna saqárikirafa máridanoo. Ínnee Roomma máqannaa sundíara foora maqee maqee mi-saqarína ukéeqirisee máraqa nífanoo Sadannafa narí feefa idá muqúru qumáree ínniara óosana óosana fúrufarira irirana minánnai ínni nifaaqa náqusee náriraree qímasee áqusainaqa ínnee Yísuna saqárikiranannai miná máfi rukí áquaqa.

¹⁷ Roomma máqannaa sundíauqa rákiranaki fidaqa qafee níkiaaqa afisúsee níki-aqa rukámifoora afisímariqau. Ínneeqa níkiqaki ititée maría qafeenára foora Ánutufa innaarúnai asumu márirana nímufa máridanoo. Sadannafa ínni kurídiranaki maqee maqee mara quqárarinaqa ínnee mi-qafeená afisúsee asumu mári-aqa. Roomma máqannaa sundíauqa rákira páipana dínni dínni áfaifaqaanannai faiqí ateekeeqa raqúru nímiqa ímariqau. Ínni raiqára páipana aseema fooqáafa márina Ánutuna ufa máridanoo miná maraquna fannoo mi-ufána nímu úfafa máridanoo. Sadannafa ínni faqa rákinaqa mi-samúna qumáree miná áruaqa. ¹⁸ Ínnee mi-ainaináusa máraidaqa innaaru qídaqa maqee maqee Ánutuna dadaqíranara faqa innaaru qiaqa. Ánutuna maraquna afeekannái maqee maqee eendáki faqa fáasaana faqa Ánutuna maqásaa fasiqa anaaseera Ánutufa ámiqi ámiqimma ní-maqaanifeera innaaruqiaqa. Sía kudoosaápaaqa afeekaikámandee innaaruqiaqa. ¹⁹ Qíní Pauroosara faqa innaaru qiaqa Ánutufa óosana qímasainaqa qínée faiqí ánaasee Yísunara qímannimianauree qímasee paasóosamandee qímannimianaurea, Yísuna ámiqira fasaasa ufa oóqai kukéeqanoo márifa maqee áukuana Ánutufa faiqí ánaasee kooroománnimaqeenoo.

²⁰ Qínée Pauroosa mi-amiqira fasaasa ufána aanáiqikirausa máridaqa. Kúqaa Roomma máqanna karabúsaki máridaqa kúqaa aanáiqikirausa máridaqa. Ánutufa qíníara paasóosamandee faiqí ánaasee qímannimiannee qifaqa ínnee qíníara innaaru qífaqa paasóosamandee qímannimianaurea.

Pauroona ákara taikára ákara.

²¹ Qínée Tikikusana aqíqáananoo qíní dáufakiana ínni qímannimiannoo. Mifá maasá qímuqusi marí qíkaqaafasaafa máridanoo, karaambáiqá saikáki ámiqi ámiqira ainainímarifa maridanoo. Mifá qíní fasáasa ufa ínni qímanniminaqa ínnee qíní máriranara íriaqeera. ²² Miná qímannimianifeera aqíqaanáura ínni nímuqusa poodúqaanifeera aqíqaanáuranoo. ²³ Maasá qíkoofa Ánutufa faqa maasá karaambáiqá ásauku mundírana Yísuna faqa naunduráki asooárana faqa naríara naríara úriqarara ainainee qímasee nímuqusirana faqa Yísuna saqárikirana faqa ínni aiqáma qíní qíkaqaafasaaquqá nímiani. ²⁴ Ínnee aiqámausa maasá karaambáiqá ásauku mundírana Yísunara sía taikée maría rírana rímariasa, Ánutuna áfaarirafa ínni faqa máriani.

FIRIPI

Firipi máqusanaasa Pauroofa ákara rúmannimaqóofa.

1 Qinée Pauroosa Timootisandiri ásauku mundírana Yísuna rumbára ainainira fasiqaqara máridaqa maa-akarána rúmannimaqeeqa. Ínnee Firipi máqusai mária Ánutuna áiku ásauku mária fasiqa anaaseesa ínnee faqa ínnee ufa suqímariana rakísirausa faqa ínni niqoónausa ínni dadaaqí maríasa faqa, ínnee aiqámausa ínneeqa írirana ásauku mundírana Yísunasaa rusímariasa, ínni ákara rúmannimaqaidaqa. ²Maasá qíkoofa Ánutufa faqa miná ásauku mundírafa maasá karaambáiqua Yísufa faqa nári áfaarirana faqa nári naunduráki asooárana faqa nímiani.

Pauroofa Firipi máqannaasara innaaru qu úfafa.

³⁻⁴Qinée ínni Firipi máqannaasara dáaqoo írifaqa Ánutufinnai dúfi dúfi qímasee asasammásee ínniara innaaru qídaqa. ⁵Óoqai indaarú ínni maqúsai aniréeqa Yísuna ámiqira fasaasa ufa qímannimíafanaqa ámiqimmandee dadaaqam-mámaree áni marúfaqa nínafaafannanara ínniara dáaqoo iriséeqa Ánutunara asasammámaqaidaqa.

⁶Qinée maa-ainainnára ámiqimasee írídaqa Ánutufa ínniki ámiqira saika uqéeroofa káqi ínniki mi-saikána kai uqéeranoo fífi ínoo taikára aukuana ásauku mundírafa Yísufa qúminna faasaanna miqóo kai taikáannoo. ⁷Ánutufa narí saiká Yísunara qímannimira saiká adíafaa ímari saikána qímufaqa ínnee aiqáma minakí márida dadaaqí marúsa máriafanoo, minára ínniara asasírafa andeeqárafa kai máridanoo. Óoqai sía qinée karabúsaki máriafanna kamu qóo qinée Yísuna áufakiana faiqí ánaasee káqi nídaqa qímannimiseeqa naunduráki mapukú nísasee máriqiafana, akaqáusa minásaa ootúpeeqa áaqaranaki quqásoofaqa qinée óonuree miná ateeháafanaqa ínnee faqa dadaaqí marúsa máriqau. Dóo maqee faqa Roomma máqannaa karabúsaki máridaqa ínnee faiqí ánaasee mapukúnnisee maríana qiní dadaaqí máriasa márianara ínniara Ánutufinnai asasírafa andeeqánoo máridanoo. ⁸Ánutufa íridanoo qinée kúqaa ánoona ufa ínni qímannimidaqa. Ínniara qiní qimudáoo qírafa firaafá márína ásauku mundírana Yísuna ámuqusa óokiqari kambíqara qimudáoo qírafa máridanoo.

⁹Ínnee ámiqira oosana kai irisée máraaqee qídaqa maaqí qímasee ínniara Ánutufinnai innaaru qídaqa, Óo Ánutu Firipi máqusanaasa naríara naríara rírafa maqee maqee innooqáidanoo kambíqaani miná sía áaqara írifaqa ánoona írifaqa faqa rainásee akoofásaikira írirana faqa maasáki innooqéeno uqannífíqainaqa úriqarara aaná kai umáree fuaqéera qídaqa. ¹⁰⁻¹¹Ánutufa miqínnoo ínni dadaaqí-naqa ásauku mundírafa qúmira faasaanasaa ínnee ikairí síaisa, ufa síaisa máridaqa ásauku mundírafa nímira ámiqira ánoonakira márirafa ínniki márifanoo aiqámausa miná qáfammasee Ánutunara dúfi dúfi qímasee amooqífáranoo.

Pauroofa kúqiranee káqi máriranee ásauku mundíranaindi máríanauree qinau.

¹²Qinée Pauroosa Yísuna ufa maqúsa maqusa qímannimi marúnnana ákiaqara karabúsa rumbásaafaqa máridaqa. Náriqa qiní rumbáqaafanoo Yísuna ufa aru

rafáaqa fíraree qímasee qínée rumbáqa máruna sía misá Yísuna ufa rafáaqa fía, qíní rumbáranannai misá sía irirai miná múru poodúqaafanoo. ¹³ Qínée Roomma máqusai firaa uriqarara kiapana máaqa ámiqira maaqa aaqá rumbára maqaki máridaqa mi-firaa maqánasaa rakísi maría sundiauaqa faqa rumkátasaa faqa qínísaa faqa rakísimaria poorisáusa faqa aiqáma maaqóo máriasa faqa qínée ásauku mundírana aináinira faiqi miná ufasáara rumbáqa marunnnanara írimarusa máridaqa sía qínée moo mándoosana máraafannanara íridaqa. ¹⁴ Qíní qíkaqaafasaaauqa, maqúsa maqusa Yísuna ufa írimariasa qínée karabúsaki márunnanara iriséeqa misá paasóosirafa firaaqóo innooqámaree fídaqa faiqí ánaasee Yísunara qímannimidaqa sía rufíaidaqa.

¹⁵ Misákiqari akaqáusa naríara naríara rairaiqídaqa raiqáidaqa ásauku mundírana áuqu uqéeraidaqa, akaqáusa moómoosa sía miqídaqa ámiqira írirana íridaqa qímannimidaqa. ¹⁶ Miqí maríasa nímuqusa óokiari qíní Pauroosara rídaqa Yísunara ámiqimaseeqa faiqí ánaasee qímannimidaqa. Akaqáusa Yísuna ufara kaukaata qídaqa maréeqee káqirúnna ubeekáidaqa, Ánutufa qíníara anée minásaa ititáannee qifaqa ititáidaqa, qíní dadaaqí maríasa miqí marúnausa márunnanara irisée ámiqimandee qíníara rídaqa dadaaqídaqa. ¹⁷ Akaqáusa rairaiqídaqa qímannimi maríasa sía nímuqusa óokiariqifau ásauku mundírana saikára qímannimidau náriara nári núqu uqéerararee qímasee miqí qídaqa. Misá Yísunara miqí qímasee qímannimifaqa Roomma máqannaasa miná irisée kafáa kafáa qíní karabúsaki ámiqimma dárugaqera miqí qídaqa.

¹⁸ Qínée misá óosanara íridaqa sía firaaqóo misá óosanara óonumafi íridaqa. Qínée minára maaqí qídaqa. Akaqáusa ámiqira írirana marasée ásauku mundírana kooroo iafaqa asasídaqa, akaqáusa áaqara írirana marasée ásauku mundírana qímannimifaqa minára faqa asasídaqa, misá óosana óosana íriranannai ásauku mundíranara kooroo ída fee qídaqamma asasídaqa. Sía qínée maqee kái asasianáura náaru náaru asasianáura. ¹⁹ Ínni innaaru qírafa faqa ásauku mundírana Yísuna maraquna faqa Roomma máqannaasa qumeé dadaaqínaqa nári karabúsakinaana qíní idukú qímaqeeafanoo, qínée minára iriséeqa maqee maqee asasídaqa.

²⁰ Qeeqá qímuqusa óokinaa dídira írifa maaqímmínoo máridanoo. Qínée qeeqá saiká Ánutufa qímu saikána sía kudoosaápee minnísaanáuranoo aiqáma aukuaana faqa maqee Roomma máqannaasa karabúsaki márunnanara faqa qíníki qíní paasóosirafa qumbiqáfinaqa qeeqá Roomma máqannaasa dárifaqa kúqíranannai fee qeeqá káqi máriranannai fee qeeqá márirana aiqámannai ásauku mundírana áuqu uqéerarana qíníki máríanifeera dídidanoo. ²¹ Káqi márirafa nána ainainee máridanoo fee, qíní márirafa ásauku mundíranara kooroo ímarifa kai máridanoo, Roomma máqannaasa dárifaqa kúqíqa ámiqíranaki úriqararanaki máríauranoo fee qímasee minára dídidanoo. ²² Qínée minára íridaqa kafáa maaqí qídaqa qínée sía dárifaqa káqi márídaqa ámiqira ánoona saiká amaná máraanauree qímasee minára faqa dídidanoo. ²³ Qaara irirafa qíní daundurái máridanoo dínni dínni óonurarisée ani rarisée ímarifaqa márídaqa. Roomma máqannaasa qíní kuqá kai dárifaqa qínée maa-marirána minnísee ásauku mundírifa márinnai fírafa firaaqóo dídidanoo ámiqira ainaina máridanoo. ²⁴ Misá sía qíní dárifaqa káqi márída qínée ínni Fíripi máqannaasa dadaaqírana úriqarara ainaina máríannoo. ²⁵ Qínée minára íridaqa káqi máríanauree qídaqa. Qínée ínni faqa márídaqa ínni dadaaqíanaqa ínneeqa saqárikíranaki nídaqa ínneeqa saqárikírana fíraanáikidaqa ínni asasírafa faqa fí-

raanáikianífeera káqi márídaqa dadaaqianáura. ²⁶ Qínée Pauroosa karabúsaki máridaqa ínnée qiníara irisée asasídaqa nasunásu rída máriaqa. Misá qiní karabúsaki-naana idukífaqa ínnée iannái fúanaqa qiní qíqafamasee ásauku mundírana Yísunaki fídaqa qiníara fíqaramásee asasídaqa qimooqífáranoo.

²⁷ Misá qiní dárífaree idukífaree ínni írirana moodáa maaqímminoo máriani, ínikina narínni narínni rírafa ásauku mundírana ámiqira fasaasa ufa írimariasa misá naanna rámafi máriaqa. Ínnée miqídaqa márifaqa qínée ínni óonu nínafaanauree sía fee óonu nínafaanauree miqídaqa ínni ámiqira óosanara níanaindari írianaura, ínni írirafa Yísuna ámiqira fasaasa ufa saqárikirana faqa mi-maú fírana faqa minára kai íridaqa aigáma ínnée moodáa írirana faqa moodáa fíranamau faqa moodáanaki ruúmbakiqa márídaqa rákimariasa naanna rámassee mapukíqa márifaqa írianaura.

²⁸ Yísuna ufara namuqáaki maríasara sía ruffaqa, paasóosiaqa. Ínnée sía ruffaifaqa misá nári kurídfandínnanara írifaranoo. Ínni innaarúnai asumu márifandínnanara faqa írifaranoo. Ánutufa narí kai uqannífiqaannoo. ²⁹ Ánutufa ínni fíraaqóo adíafaairanaki quqánniseenoo ásauku mundírana aináiniranaki quqánnisaifaqa ínnée minakí márídaqa sía ínni írirana mínasaa rusíranara kaifáu ínni níminoofau miná ufasáara nídafirana máree fandínnanara faqa ínni níminoo. ³⁰ Dóo maqee ínnée Fíripi máqannaasa qiní Pauroosa rákimariasa naanna rámassee dadaaqiaqa. Óoqai ínnée qiní qíqafoonakinaa rákirafara foora faqa maqee káqi mári rakirafara foora faqa ínnée minára qíqafamasee írimariafaqa amaná maqee dadaaqiaqéera qímannimidaqa.

Ásauku mundírana reendeénirana ámmeeemmeriaqa.

2 Ínnée ásauku mundíranaki nímariafanoo ínni poodúqara afeekaikírana nímidanoo fee. Ásauku mundírafa ínniara rírana naunduráki ámiqi ámiqirana nímidanoo, ínnée Ánutuna maraquna faqa moodáanaki márídaqa quándafi naríara naríara rírana naunduráki ámiqi ámiqirana nímidanoo, ínnée Ánutuna maraquna faqa moodáanaki márídaqa quándafi naríara naríara idaaqídaaqida máriafanoo. Ínnée naríara naríara nímuqusí marífaqa idaaqídaaqida máriafanoo.

² Qínée ínni fuki faakí qídaqa afeekaikídaqa ínnée maaqímasaifaqa qínée ámiqimasee ínniara asasianáura. Ínnée moodáa írirana máraaqa, ínnée moodáa nidirana narí ámi narí ámi iafa. Ínnée moodáa ámiqira írirana faqa maraquna faqa máraaqa.

³ Sía moo áinaina qímianífee qímasee aundurái óonu máfi irisée aqoónnana óonu dadaaqiaqa. Sía mandá fífaa nífaaqa mara máree óoru fírafa máraanífee qímasee aundurái óonumafi irisée aqoónnana dadaaqiaqa, ínnée sía miqíafa, maaqíafa, narínni narínni reendeénida máriaqa. Sía anée moosára mandáikira fee qímasee aneennára ámiqira fee qía. Maqee maqee aqoónausara qiní úriqararausee qímasee qínée misá uréeqaraura márídee qiaqa.

⁴ Sía ínnée ínnéeqa aináinara kai írimáree fuaqa, niqoónausa faqa ámiqiranaki máriaqéera minára faqa iri máree fuaqa. ⁵ Ínnée ínniqa naríara naríara írirafa ásauku mundírana Yísunaindi miqírafa reendeénirafa ámiqirafa márínde kai iafa. Miná írirafa maaqímminoo márínau.

⁶ Mifá óoqaindari Ánutufara foora márufa márídanoo. Sía narí afeekannái rakirara foo mándee Ánutuna amana óoru fúanauree qínau.

⁷ Narí kai iriséenoo narí úriqararana minníseenoo uréeqara ainainira faiqi írirana marasée márínau.

Mifá faiqíara fooqáana mámbinoo faiqí afaaqakí maa-maqánasaa kooroomáfinoo márinau.

⁸ Mifá reendeénirafa márinoo Ánutuna ufara eedóo qímammaree finoo dóo kúqirana faqa eedóo qímasee kúqinau, mandá kúqirana aunírira saqarisaa kúqinau.

⁹ Ánutufa miná qáfoofanoo afaaqa asasínoo áidufanoo miná ákiaqara kúqiranaki-naana uqéereeqeenoo innaarúna maarínni úriqararanaki quqáseenoo aiqáma núqu úriqarara áuqu faqaana quqánu.

¹⁰⁻¹¹ Aiqámausa uqanna innaarúnaidaraasa faqa maqásaaqaraasa faqa maqá ámeemaanaindaraasa kúqiraua faqa Yísuna áuquara náaquqainaqa reendeenamasee niqoori sáunarafíqa aiqámausa akooqóo ásauku mundírana Yísunara maasá karaambáiquee qímasee miná ákooná Ánutuna amooqifáranoo.

Minára qinée Pauroosa inni Firipi máqannaasa qímannimidaqa inni írirafa ásauku mundírana Yísuna aanna kai réeqa naríara naríara fifimmaseeqa idaaqiaqa.

Ínnee áaqee maríasaki márídaqa andeeqárausa máriaqeera qinau.

¹² Óo qiní qíqoondiuqa Firipi máqannaasa qinée óoqai inni faqa máriafanaqa ínee qiní ufa irisée eedóo kai ímariqau. Dóo qinée maqee ínnikiqari níanai márídaqa ínee qiní ufa irisée eedóo qínafa úriqarara ainaina máriannoo ínee innaarúna asumu márirana dóo marasée maríafanoo áaqamaki sáamuruanoo qímasee ruffaqa ruffaqa írirana faqa náindiri náindirirana faqa mara máree fídaqa ánoonaikirana máreefara. ¹³ Ánutufa minára irisée inni naunduráki miná ufara eedóo qíra aidirana faqa mi-maú fíra áfeeka faqa inni naunduráki kambíqaanífeera maqee maqee aináinidanoo.

¹⁴⁻¹⁶ Ínnee maa-maqa maaqánaki eendaándirausa faqa áaqee maríasa faqa qám-baana máriafanoo Ánutuna andeeqára faiqi namu qikairí síaisa ánukarausa máriaqeera qídaqa ínee aiqáma ainainirana ídaqa sía níkoo níkaa ídaqa ninunúridaqa raiqáaqa, miqídaqa sía Ánutuna andeeqára faiqi namu márifarano. Káqi eedóo qímasee kadáapirirana máraaqa. Ínnee mi-eendaandira fasiqa anaaseesáki márídaqa inni andeeqára nírana márirana fásau innaarúnaki eendáki qéemarindee ídaqa káaqa qáida márídaqa náaru náaru márira fasaasa ufa qímannimiaqa. Ínnee miqída márifanoo ásauku mundírafa qúmuaninna faasaana qinée inniara qiní saiká ánoon-aikí ífoo qímasee asasianáura qiní kadáapi faqa tooqaamu faqa sía fífaú írairaafínoo máriannoo ánoonaikinaqa asasianáura.

¹⁷ Ínnee Yísunasaa írirana rusímariafa Ánutuna tatúfira aandau miqírafa márídanoo. Roomma máqannaasa qiní qúsasaa darusáifanoo qiní fidíka fannoo inni tatúfira aandausaara foora adía finoo aiqámaqara moodáanaki Ánutuna ámaqáifanoo eedóo qímasee asasammásee máraannoo. Misá dárifandínnanara qinée maqee asasámmidaqa qinée asasammásee qeeqá nasurírana inni faqa náida nímianaunoo. ¹⁸ Ínnee faqa miqí kai íqa asasíqa qiní asasírana dadaaqiaqa.

Pauroofa Timootinara faqa Eepafarooditusanara faqa qídanoo.

¹⁹ Qinée qúsasaa Timootina aqíqáananoo ínee Firipi máqannaa iannái fúanifee qídaqa karaambáiqá Yísufa dadaaqínaqa aqiqaanáura. Mifá ínee iannái óonuree anirée qímaqiminanoo inni ufa fannoo qiní daundurái poodúqama qimaqáannoo. ²⁰ Timootifa kái qiní daanna réenoo moodáa írirana inniara íridanoo ámiqimasee inniara ámuqusidanoo. ²¹ Máaqanna máaqanna moodáa modáa Yísuna saikára íri-

daqa. Aiqámatia sía ásauku mundírana Yísuna saikara írídaqa náriqa aináiniranara kai írídaqa. ²²Timootifa narí aináiniranara narí ámiqira oosana kooroo ífaqa ínee minára írimariafanoo mifá faqa qinée faqa náriqa qísakoosara foora márídaqa moodáanaki Yísuna ámiqira fasaasa ufa saikáki márúnausa márídaqa. ²³⁻²⁴Roomma máqannaasa qiníara náqi fee ifáree qinée minára iriséeqa ínee iannái Timootina aqiqaáanaroo fúannoo. Qini qiqá írirafa karaambáiqasaa mundínoo márídanoo mifá dadaqínaqa qini idukúsaifaqa qinée faqa ínee iannái fuanáuranoo.

²⁵Maa-akara rirána Eepafarooditusanasaa rúmasaananoo máree ínee iannái fúannoo mi-fasiqáfa qini daaqá aináinida dadaaqídanoo rákiranara foora dadaaqímarifa óoqai ínee óoqai qini dadaaqíra munnimma minásaa quqásee aqiqoofanoo maí aniréeno maí qini faqa ani márídanoo ámiqimasee qini dadaaqídanoo. ²⁶Mifá firaaqóo inniara rídanoo inni nínafaqa ídanoo ínee mifá ánunara áiaaée qunára mifá írufanoo ámuqusunara ínee iannái kaifáa fúannoo. ²⁷Kúqaa mifá firaaqóo aurínoo kúqirara ámeekamáseenoo Ánutufa minára ámuqusufanoo dadaaqufanoo fíndifinau, sía minára kaifáu ámuqusinau, qini Pauroosara faqa ámuqusufanoo Eepafarooditusana firaa auriranakínaana mara fíndifinoo firaa ikíraqarana sía qíminau. ²⁸Minára qinée ínee iannái firaaqóo aqiqaáree qídaqa, ínee miná qáfamasee asasiaqéera aqiqaídaqa ínee miqífanoo qini ikíraqarafa faqa taikáannoo. ²⁹Ínee miná qáfamaseeqa karaambáiqaki máru qikaqaafasaa fee qímasee asasam-másee miná ámiqi ámiqiaqa, ínee miqírausara aiqáma náaquqamasee dadaaqiaqa. ³⁰Qinée ásauku mundírana saikáki márúfaqa Roomma máqannaa Poorísauqa qini qumáreeqa rumbáranaki quqáqisaafaqa ínee níanai márída sía amana dadaaqufanoo Eepafarooditusafa qini daadaaqíra qímasee narí márúnara paasóosamandeenoo kúqirana ámeekeno, minára qinée miqírausara náaquqamasee dadaaqiaqée qídaqa.

Ánoona andeeqáranara qídanoo.

3 Qini ufa taikárafa maaqímminoo márídanoo. Óo qini qíkaqaafasaaauqa Karaambáiqaa asasírana firaaná inni nímiani. Óoqai qinée ákara rúmannimaqaafanna ufanara sía ruffaídaqa mi-ufáfa inni ititánnimaqee marí ufana kafáa qímannimídaqa minára maaqí qianáura. ²Ínee mandóosana máree maríasara eeráirida auforiaqa misá káasau fainiara foora márídaqa misá Yuda máqannaa óosana márída fáinánduqiranara afeekaiki maríasaa márídaqa. Misá fáinánduqirana náriqa fáina káfaqianda úqiranara ánoona ainainee qímasaídaqa miqídaqa áaqaidaqa miqídaqa, maasá kai ánoona fáina káfaqianda úqimarunausará foora máree marunausa márídaqa.

³Maasá Ánutuna maraqunannái Ánutunara innaaru qídaqa minánnai kai maasá ásauku mundírana Yísunaki márúnnanara asasídaqa, maasá sía misá naanna rá-masee nifaaqasáa akooqóo mári ainainnara ánoonee qídaqa. ⁴Akaqáusa akooqóo faiqí nífusaa mári ainainnasaa mundúsee minakí nifaaqa quqáida áaqaidaqa. Qini akooqóo qifaaqasáa amooqira ainaina moómoo márídanoo qinée minára fífaufu ainainee qídaqa minásaa mundúfiqa qifaaqa quqárafa sía máriannoo.

⁵Qini akooqóo qifaaqasáa amooqira ainaina maaqímminoo márídanoo qini Pauroosa máqooqooqari qísauku dinni ani qaara marasée qaaramoóku faasaana marasoofaqa qini fáina káfaqianduqí maríqau. Qinée Isaraee máqannaa kambíqaraura márídaqa Yakooboona ámaaku Beensaminna áti márídaqa, Qeeburu máqan-

naasa uqanna mara máqarasa máridaqa. ⁶Qinée firaqóo Yuda máqannaasa sándufamau fímariafanausa márunnana firaqóo sandanáinai qímasee Yísuna ufara suqímarusa nári mariafánausa máridaqa. Mooseena sándufannái Ánutuna andeeqárana amanaikírafa sía amanaikíannoo. Mooseena sándufannái andeeqárana márararee qímarusakiqari qinée misá úriqararasa Farisai ámaana ufa qímarunausa máriafannana.

⁷Óoqai qinée Yuda máqanna Ánutufinnai fíraree qímaru ainainausara úriqarara ainaina ánoona ainainee qímariafana dóo maqee ásauku mundíranara irisée mi-aíquama ainaináusara áaqarafa fífaú ainainee qídaqa. ⁸⁻⁹Sía mi-ainaináusara kai miqí qídaqa aíquama ainainara káaqa fífaú sía mári ainainee qímasee quándaki ánoona ainaina tia fíraa ainaina, ásauku mundírana Yísuna maasá karaambáiqara írimari-ana minára kai ánoona ainaina fee qímasee minákai qumáreeqa. Minára máraannee qímasee aíquama ainaina dóo áquseeqa ásauku mundírana máraani qímaseeqa miná faqa moodáanaki márianauree qímaseeqa aíquama ainainara fífaú madaapeé ainainee qímasee áquseeqa quándaki Yísuna qumáreeqa. Dóo maqee qinée sía qeeqá andeeqárana máraqa nídaqa sía Mooseena sándufannái mi-andeeqárana máraqa nídaqa. Qinée maqee moo ándeeqarana ásauku mundírana saqárikiafannannai Ánutufa andeeqárana qímuna miná kai maqee máraqa nídaqa. Mi-andeeqaráfa Ánutunaidari ánifa Yísuna saqárikiranasaa mundínoo mári faqa mári faqa máraqa nídaqa.

¹⁰Qinée sía moo áinainara írianauree qídaqa, ásauku mundíranara faqa Ánutufa mifá kúqiranakiqari fíndifu afeekanara faqa íriraree qídaqa. ¹¹Yísufa kúqiranaki kéeqafínoo minakíqari fíndifufa qinée faqa kúqiranakiqari fíndifíqa náaru mári-ranaki fuanée qímasee maqee kámuqoo Yísuna aupúrarana faqa mifá kúqu áidafirana faqa qinée faqa qeeqá qífaaqasáa máridaqa.

Pauroofa innaarúnai feefauru márararee qímaseenoo sandáidanoora foora qínau.

¹²Yísuna aupúrarana faqa kúqu áidafirana faqa qeeqá qífaaqasáa máree marúnana qinée sía minánnai amanaikíqa sía minánnai káaqa andeeqáidaqa. Qinée maqee maqee andeeqárana márararee qímasee sandáidara foo qíara foo ídaqa. Ásauku mundírafa Yísufa qíníara andeeqárafa márianífee qímaseenoo qíní qumáree-reenoo naríndi kámmaqaifaqa máridaqa. ¹³Óo qíní qíkaqaafasaa qinée sía ánoonáikamánde máridaqqe qídaqa, sía amana miqíanaura. Qinée maa-moodaa ainainná kaimmídaqa qinée áiqaréé ínaaqiannai mári ainainara qeeqá áaqeaaafánna ainainnara aunúmasee dóorinni mári ainainna andeeqára óosana márirana kai qífu mundúseeqa qumárararee qímasee fídaqa sandáidaqa.

¹⁴Qinée narí ámani narí ámanira sandáranara foora taikáranasaa kai dóori mundúseeqa mi-runná kai andeeqásee fídaqa miqóo feefaurú márararee qíma-saida sandáidaqa qíní feefaurú márarafa maaqímminoo maridano. Ánutufa narí ásauku mundírana Yísunannai maasá dáarama sandáranara foora quqáqiséenoo maaqóo narí andeeqára máriranaki faqa náaru márirana faqa máriaqeera qífaqa miná márarara kai sandáidara foora másee fídaqa.

¹⁵Maasá aíquama Yísuna ufa akoofásaikirausa mi-irirána kai máraqa nuaqa. Ínnikiqari akaqáusa moo írirafa márinano Ánutufa ínni minára qímannimiannoo.

¹⁶Sáina miqínoo máriani ínnisaimbaqa sía moo úfa irisée mi-maú fuanáura maasá óoqai fúafannamau kai fuanáura.

¹⁷ Óo qiní qíkaqaafasaaúqa ínnée aiqámausa qiní kai qífaqee qiní qímeemmee-riqa, maasá ínniara íriqa andeeqára aana uqannífiqaafanaqa dóo maqee ínnée akaqáusa ínnikiqari mi-maú fímariasa níqafamasee ínnée faqa nífaqee mi-maú fuaqa. ¹⁸ Qínée Pauroosa maa-ufána óoqai moómoo kari ínni qímannimíafanaqa dóo maqee daukunu rée márifaqa ínni qímannimidaqa, moómoosa ásauku mundírana kúqirana mandaaqásee andeeqára óosana marasée fímarufaqa dóo maqee quándaki mandóosana máraidaqa minánnai ásauku mundírafa aunírira saqarisaa kúqirana namuqáa kíqa miná kúqirana namuqáa kámmamaqaidaqa. ¹⁹ Míqí maríasa maaqíqa fífi íqa idáki kai fífáranoo, náriqa áaqee maría nídírafa mífá misá Ánutufara foora márídanoo, misá nísaurí maría ainainnára kai amooqímasee nóori uqéeraida nasurí-daga, misá maa-maqánasaaqaraa ainainará kai íri maríasa márídaqa.

²⁰ Ínnisaimbaqa sía miqírausa márídaqa maasá moo máqannaasara foora márí-daga innaarúna máqusanaasa márúnnanara maasá karaambáiqqa ásauku mundírana Yísuna maasá asumu márirana qímimarifaqa innaarúnaindari qúmuaninnanara asasammásee áfeesida márídaqa. ²¹ Mífá miqóo maasá ummooqúkíra máqasaaqaraa qífaaqa maréeqeenoo quandáseenoo narí káaqa aréenara afaaqa fooqáanaikammi-annoo. Mífá aiqáma ainaina maréeqeenoo narí áramandunnai quqára afeekannái maasá maqásaa qífaaqa mara quandáqísáannoo.

Pauroofa ámiqira oosanara naamúaqídanoo.

4 Óo qiní qíkaqaafasaa Firipi máqannaasa fíraaqóo ínniara qiní qímuqusifaqa ínniara daunduránnoo óonu máfi íridaqa ínniara dídidanoo. Ínnée fíraaqóo asaríana qími maríasa máríafaqa ínnée qiní moodáa fídíkara foora márída qiní asaríana qímimaríafanoo. Minára ínni qímannimidaqa Yísufa innaarúnaindari qúmuaninnanara asasammásee áfeesida máríaqeera fáasai qímannimíqa ínni márifa miqímánde káraambáiqaki mapukúsee máríafa.

² Óo ánaaseeqara Eeuoodiasa námmarífa faqa Sindikeesa námmarífa faqa ínnéeqara maqee maqee rairaiqírana minníseeqa aneenná áunannaasandíriara foora márí-dagara karaambáiqaki ámiqi ámiqímasee moodáanaki máríafa. ³ Óo qiní Firipi máqannaa qífaaqasáa qíqoondi moodáanaki qiní qífaaqasáa aináini maríanafa aní faqa qímamidaqa anée mi-anaaseeqandá andeeqásai faqa moodáanaki máríaqeera. Miqandá óoqai Yísuna fasáasa ufa maqúsa maqusa nídaqa qiní dadaaqídaqa qí-mannimi marúqanda márídaqarámmia anée miqandá andeeqánnisaa. Miqandá faqa Kareemeendána faqa aiqámausa qiní faqa moodáanaki aináinímaríasa faqa mis-áúqa aiqámausa núqu Ánutuna náaru máríranaki fímariana búkaki misáúqa núqu márídanoo.

⁴ Ínnée Karaambáiqaki máríanara maqee maqee asasída kai máríafa, kafáa qí-mannimidaqa, asasíafa.

⁵ Ínnée aiqámausa sía ramoo rámaaiafa íreedá kai nírana márírana aiqámausa nímíafa. Karaambáiqqa qúsasaa qúmuannoómmi. ⁶ Ínnéeqa óosana óosana sárauqíra ainainara sía óonumafi írífanoo nímuqusiani, ínnée Ánutunara innaaru qídaqa miqóo kai ínnéeqa sárauqi maría óosana óosana ainainara innaaruqíafa. Innaaru qídaqa Ánutunara dúfi dúfi qírana námufaqa innaaru qíafa. ⁷ Ínnée miqífanoo Ánu-tuna aundurá asooaráfa fíraa ainaina tíá márídanoo faiqí faiqí írírafa sía miná amana márídanoo, mi-asooaráfa ínni nímuqusa faqa írírana faqa ásauku mundírana Yí-sunakina máríafanoo miqóo ínni rakísinnimaqaannoo.

⁸ Óo qiní qíkaqaafasaaúqa qiní taikára ufa maaqímminoo máridanoo, ínni írira-nara qímannimidaqa, ínnee ínneeqá kai ámiqira ainainara írirafa faqa úriqarara ainaina faiqí amooqímaria ainainnara írirafa faqa mináuqara kai maqee maqee náaqoo nitikúraki ínni írirafa qumbiqáani. Kúqaa qímaria ufana faqa náaquqara amiqira ainaina faqa andeeqárana faqa ánuqara ainaina írirana faqa idaaqíra ainainara írirana faqa ámiqira oosana ainaina Ánutufa amaná íríaqaa íra ainaina faqa mi-ainaináusara kai nitikúraki qumbiqánoo máriani. ⁹ Ínnee qiní Pau-roosasáaqaraa ámiqira oosana qáfeeusa máriafanoo mináuqa maqee maqee qinée íafanandée kai iaqa. Qiní ufakínaana faqa qinée íafanandee ínafa mi-maú kai fímar-ifanoo Ánutufa naundurá asooárana nímimarífa ínni faqa núani.

Pauroofa Firipi máqannaasa munnimma ámunara dúfi dúfi qídanoo.

¹⁰ Qinée Pauroosa karaambáiqaki fídaqa maqee maqee fíraqóo ínniara óon-umafi írídaqa asísída máridaqa. Ínnee Firipi máqusanaasa óoqai nárana feefau-ríra munnimma dadaaqíqa qímiqau. Dóo miqóo kísaaqasaa marikíqa dóo maqée kafáa qiníara írídaqa dadaaqí maríafanoo. Ínnee sía qiníara káqa aunúsee mána mána ímariafaqa minára qídaqa ínneeqa maqúsaindari níanaindari dadaaqírana sía amana máree ánimariafaqa minára ínnee sía qiní dadaaqúsa máriaasa maqee kaifáa dadaaqímaríafanoo. ¹¹ Sía qinée qeeqá daunduráki ínniara minníqiseeaafoo qímasee ikíraqaídaqa, qeeqá márunnanaki márunnanara dóo márida fee qímasee qífaaqa quqáídaqa dóo mi-ainainnára akoofásaikammidaqa. ¹² Qinée sárauqiranaki márunnanara dóo akoofásaikammíqa máridaqa, rairaa írinaki márunnanara faqa akoofásaikammíqa máridaqa. Qinée mi-oosanná írídaqa dóo írimarunausa mári-daqa, qinée yái yái fee yáqoo aukuanee qímuaqu qumbiqánoo fee máridanoo fee dáararee máridee, rairaa íranaki fee máridee sárauqiranaki fee máridee mi-aqama ainaináusaki máridaqa sía múnari mínari ídaqa dóo qífaaqa quqásee máriranara akoofásaikammíqa máridaqa. ¹³ Ásauku mundírafa narí afeeka qímufaqa minánnai ámiqiranee mandáikiranee káqi máraídaqa.

¹⁴ Ínnee Firipi máqannaasa qiní dadaaqianára dúfi dúfi qídaqa. ¹⁵ Óoqai indaarú ínni maqa máaqa Maseedoonia minnísee ámiqira fasaasa ufa maqúsa maqusa qí-mannimíqa níniufaqa ínnee Firipi máqannaa Yísuna ufara suqímarusa kai sía moo máqannaasa ínneeqá kai dadaaqíusa máriafanoo. Ínneeqá kai nárana munnimma qí-mufaqa minánnai qeeqá nárana aina maraséeqa námasáida aináiniqiafana. ¹⁶ Qinée Teesaroonika máqusai máriafanaqa ínnee moómoo kari qinée mandáinainaki mári-afanaqa ínnee dadaaqídaqa nárana máree maría munnimmana qímaqee máriqau. ¹⁷ Qinée sía nárana máree maría munnimma moó faqa moó faqa máraanauree qídaqa maa-ufána qímannimidaqa, qinée ínni núquara afeedíra ainaina innaarú-nai nímaqaanífee qídaqa maaqóo munnimma qímianara qídaqa. ¹⁸ Eepafarood-itusafa ínni maqúsaindari ínni máqannaafa maqee qúnнанara ínneeqa nárana máree maría munnimmana minásaa soofanoo míni qímífaqa dóo aqáma máraun-nanara ínni qímannimidaqa dóo qiní qimana kái máridanoo fíqaramásee faqa mári-danoo. Mi-munnimmána qímaqaafa tatúfira aandau Ánutuna suqá ámi maríafára foora ámiqira áfunda aikiambú ímarifara foora Ánutufa asasammásee máree marí ainainna máridanoo.

¹⁹ Sía meerái kai ínni afeedammá nímaqaannoo maaqóo faqa ínnee sárauqi maría ainainna ínni nimana kái nímiannoo, narí innaarúnai mári qúmiasana moómoo má-

rina narí ásauku mundírana Yísunaki márina ínnée sárauqi maría narana ainainna ínni nimana kái nímiannoo. ²⁰ Maasá Ánutufa maasá qíkoofa miná amooqírafa náaru náaru máriani. Kúqaa.

Pauroofa nímandaidanoo.

²¹ Ánutuna faiqi námu miná ufa írimariasa ásauku mundírana Yísunaindi mári-asa Firipi máqannaasa ínni aiqámausa nímandaidaqa. Yísuna ufa íri maría qikaqaafasaasa qiní faqa máriasa ínni nímandaidaqa. ²² Maaqóo Ánutuna ufa íri-mariasa aiqámausa ínni Firipi máqannaasa nímandaidaqa, Roomma máqannaasa úriqarara fasiqa Sisaana máaqaki aináinímariasa misákiqari akaqáusa Yísuna ufa íri-mariasa misá faqa ínni firaqóo nímandaidaqa. ²³ Ásauku mundírana Yísuna maasá karaambáiqá áfaarirafa ínniki aiqámausaki máriani.

KOOROOSEE

Kooroosee máqusanaasa Pauroofa ákara rúmannimaqóofa.

1 ¹⁻² Ínnee Kooroosee máqannaakiqari akaqáusa Ánutuna faiqínámu máriafanoo ínnee faqa maasá faqa ásauku mundíranaki márídaqa miná úfa íridaqa moodáa fidíkara foora márídaqa ásauku mundíranasaa atooqárausa máriafanoo qínée Pauroosa qeeqá qíkaqaafasaa Timootinándíri ínni Kooroosee máqannaa nímandidaqa.

Ánutufa qufanoo ásauku mundírana Yísufa diqíqámaqai faqa faiqí faiqí márídaqa ínni nímandidaqa. Maasá qíkoofa Ánutufa narí ámaaku maasára áfaarinau mi-afaarirána faqa ínni naundurá asooárana faqa ínni nímianifeera qímannimidaqa.

Pauroofa Kooroosee máqannaasara dúfi dúfi qídanoo.

³ Maaqandá ínniara innaaru qídaqa maqee maqee maasá karaambáiqu Yísuna ásauku mundírana ákoona maa-maqánasaaqari innaaru qunáfa Ánutuna áfusaa ínniara dúfi dúfi qídaqa innaaru qímannisaidaqa. ⁴ Maaqandá ínnee Kooroosee máqannaa akaqáusa Ánutuna ásauku mundíranasaa atooqáqa márianara iriséeqa ínnee Ánutuna úfa írimaria fasiqa anaaseesa aiqámausara nídimarifaqa dadaaqí maríanara minára faqa iriséeqa Ánutuna dúfi dúfi qímamaqaidaqa. ⁵ Ánutuna ánoona ufa ámiqira fasaasa ufa faiqí moó fannoo indaarú ínni maqúsai qímannimufaqa mi-ufána náaru kambíqaaninna óosanara írimariafanoo. Ínnee náaru máreefandínna ainaina Ánutufa innaarúnai quqásee afeedídanoo. Ínnee miná innaarúnai márararee qímasee asasammásee áfeesidaqa Yísuna saqárikidaqa miná áidimariafanoo.

⁶ Ínnee indaarú Ánutufa narí ámaaku maasára áfaarinoo árunara ínnee mi-afaariránara iriséeqa kai mi-fasaasa ufána aiqáma maqa maaqai daráanidanoo naundurákináa ámiqi ámiqirana faiqí ánaaseeki kambíqaidanoo. ⁷ Eepafaraasafa maasá moodáa saikímarifa ásauku mundírana ámiqira saikímarifa qíní qímanasáa ínniki fímarufa márídanoo mifá kai mi-fasaasa ufána ínni Kooroosee máqannaasa qímannimufaqa íriqau. ⁸ Mifá ínniara Ánutuna maraquna fannoo aiqámausara áidirana ínni nímufanoo qímaqimifaqa íriqa.

Pauroofa Kooroosee máqannaasara Ánutuna íriranamau fuaqéera qímannimidanoo.

⁹ Maasá indaarú mi-ufána iriséeqa miqóoqari ínniara innaaru qídaqa. Maasá ínniara Ánutuna íriranamau fifándinnanara ínni naundurái qumbiqáanifeera innaaru qídaqa. Ánutuna maraquna fannoo ními írirana faqa íriranamau fíra írirana faqa ínni naundurái qumbiqáanifeera minára faqa innaaru qímannisaidaqa. ¹⁰ Ínnee miqí márifaqa Karaambáiqu undée kai ímarifaranoo mifá maqee maqee ínni márirafa ámiqira márira márídaqa ámiqisaa kambíqaaqeeera Ánutuna írirafa faqa firaaqóo ínniki kambíqaannoo.

¹¹ Ánutuna idaaqíra éeraarirafa minásaaqari áninna afeekafa aiqáma ínni faqa afeeka níminaqa ínnee óosana óosana mandáinaina ummaara fannoo ínnisaa kambíqainaqa ubiqafi reendeénidaqa asasammásee máraaqeeera. ¹² Ánutufa narí aréenara máqusaki innaarúnai narí nímianinna ainaina afeedímarina quqáseenoo ínnee

óoru marasée miqóo máriaqeera ínni mandáinaina dóo áfaqaseenoo ínnee minára faqa iriséeqa innaarúnai níkoonara asasammásee dúfi dúfi qímamaqaaqa. ¹³ Maasá mandá márira asukunakí márúnanoo maasá rafáaafuqisaifaqa márúnanoo Ánutufa qumáreeqeenoo narí faiqí uqanna quqúsaki quqánnisaifaqa ámiqiranaki márídaqa. ¹⁴ Mi-faiqínannai uqanna maasá mandáinaina númoo minníqiseenoo minakínaana mara idukúqiseenoo.

Yísufa Ánutunara múdukatia kooroománniminau.

¹⁵ Ánutufa kukéeqarafa márifanoo ásauku mundírafa miná ámaaku miná amammana ususéenoo márídanoo narí ákoona óori áfiri marasée miná nírana miná márírana miná maraquana maasáki dóo andeeqásee narí ákoonara kooroo ídanoo. Mi-asauku mundíráfai aiqáma ainaina Ánutufa áuquqoona úrinaaqararafa márídanoo. ¹⁶ Miná ásauku mundíranasaa Ánutufa aiqáma ainaina innaarúnai márína faqa maqásaa márína faqa akooqóo mária ainainausa faqa kukéeqara ainainauqa faqa Ánutuna ámiqira qangiroouqa faqa misá namuqáa áfaanauqa faqa nári rakísirausa faqa nári úriqararausa faqa nári faiqí firaasá faqa mi-aiqama ainaináusa ásauku mundíranannai Ánutufa áuquseenoo miná áummooki mara quqánau. Miná amooqímasee mináindikiaqeera Ánutufa minánnai áuqusee narí áminau.

¹⁷ Ásauku mundírafa sía maqee káifau márída óoqai márufa maa-maqánasaa ainaina sía máruqoo márufa márínau. Dóo maqá faqa minásaa mári ainainausa faqa innaarúna faqa minakínaa ainainauqa faqa ásauku mundíranaki kai ookáamambida márídanoo. ¹⁸ Ásauku mundírafa narí ufa írimariasasaa rakísídanoo qímannimidano. Mifá misára narí adakée qídanoo naríara misá níkiqafee qídanoo rakísinnimaqaidano. Mifá aiqáma ainaina úriqararafaikirara kúqirausa fíndifimari aana afisúfa márídanoo narí miná ufa íri maríasara narí adakée qímarisara misá kafáa minásaaqaraana aiqáma káqi márira kásirana márídaqa minára aiqáma ainaina úriqararafa márídanoo. ¹⁹ Ánutufa narí kai narí ámaakuara asasamáseenoo qíní daanna rámafi úrinaaqaramáfi máriannee qufanoo márídanoo. ²⁰ Ánutufa qufanoo narí ámaaku fannoo aiqáma ainaina maqásaa qaraana faqa innaarúnaindaraana faqa maramáreenoo narí ákoona aaqá múnú moodáaqoo quqásoofanoo áqoondikamannimaqanau. Narí ámaaku ásauku mundírafa narí fidíka adíoonannai asooárana quqásoofaqa moodáanaki kiqa márídaqa. Miqúnara ásauku mundírafa aiqáma ainaina úriqararafa márídanoo.

²¹ Óoqai indaarú ínnee Ánutuna namuqáakama amaqaqau. Ínni óosana fannoo mandá márira márufanoo ínni írífafa mandá írirana kai írimarunara Ánutufa ínni futee áquseenoo namuqáakámma nímaqanau. ²² Ínnee minní márufanoo Ánutufa maqee ínni maréeqeenoo narí aaqá quqáseenoo moodáanaki kinau. Narí ámaaku narí afaaqa uqanna kúqiranannai kai ínni moodáanaki áqoondikamannimaqanau. Ánutufa sía fífaufau miqínau. Ínni márírafa nírafa ámiqira márira ándeeqara nírá nuaqéera miqínau. Yísufa ínni maréeqeenoo Ánutuna áfusaa kooroomásainaqa ínniki sía moo nífasaasa ufa márianifeera núqu síaisa máriaqeera minára Ánutufa ínni áqoondikammannimaqanau. ²³ Óoqai indaarú Yísuna ámiqira fasaasa ufa iriséeqa náaquqarana taikáseeqa innaarúnai fírara asasída márídaqa. Miqída mi-nimuqusa idaaqirána sía kaifáa rufíarana máraaqa. Ínni írífafa maqee maqee Yísuna mapukúsee miná faakánara foo másee mundíqa mári iqa. Mi-amiqira fasaasa ufána

aiqáma máqa maaqai qímannimisoofaqa qinée Pauroosa miná rumbára faiqi máridaqa miná saiká faiqi máridaqa.

Pauroofa naríara Yísuna áiku ásuaku aináinamánnisee marí fee qídanoo.

²⁴ Qinée Yísuna áufakiana qímannimunnana minára qinée Roomma máqanna rumbáranaki máridaqa, innisáara faqa rumbáqa máridaqa. Qinée sía minára dóori runídaqa, dóori quqásee asasída máridaqa. Yísufa narí áiku óosana mári-asara aunírira saqarisaa aupúrarana máranau. Miná aupúrarana qinée faqa kée-qeeqa ookáamambiqá rumbáqa máridaqa aupúridaqa Yísunaindi fee qímasee káqi asasídaqa.

²⁵ Yísufa narí áiku óosana máriasara Ánutuna adakára foora máriaafoo qída núqu ráidanoo. Ánutufa qufaqa qinée Pauroosa mi-nidaka saikirána saikímaruna fasiqausa máridaqa inni dadaaiaqéera aiqáma maqannai óoqai Ánutuna ufa kukéeqara ufa ámiqimmandee kooroo iaqéera mi-saikánaki Ánutufa qiní quqáqisáifaqa máridaqa. ²⁶⁻²⁷ Ánutuna ufa kukéeqara ufa maaqí qínoo máridanoo. Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa inni faiqí faiqi naundurái máridanoo. Miná óosana maaqímminoo máridanoo kásooqaqee innée faqa innaarúnai óoruree Ánutuna aináina adíafaa íra ainaina miná úriqararana afaaqa aréenarana káaqa qárana máreefaranoo. Ánutuna kukéeqara ufa dóo miqínoo máridanoo. Mifá mi-ufánara maaqí qínoo. Máa qiní ámiqira kukeeqara ufa úriqarara kukeeqara ufa aiqáma máqannaasa íriaqee qiní qíku qísauku máriasa kooroománnisaanauree qínoo. Ánutuna ásauku mundírafa faiqí faiqi naundurái máriranara faqa innaarúnai miná faqa óoru máriranara faqa mi-ufaqandára óoqaindari kukéeqeeuna maqee kámuqoo dóo kooroomásee narí áiku ásauku qímanniminoo.

²⁸ Maasá maa-namúsa ásauku mundíranara aiqámausa qímannidaqa. Maasá aiqáma fasiqa ánaasee aaquqímannimaqaidaqa naamúaqidaqa ámiqira írirananai ásauku mundíranasaa atooqéemariasasía faiqi ánaaqiara foora iaqéera faiqí firaasára foora máfiqa Yísunaki mapukúsee máriaqee qímannimidaqa. ²⁹ Maanámúsakiqari qinée Pauroosa firaqóo kadáapiridaqa qímudaanaiqidaqa fuki faakí qídaqa qímannimidaqa. Sía qeeqá afeekannáifau miqídaqau Yísuna afeekannái miqídaqa faiqí firaasára foora máriaqee miqídaqa.

2 Qinée Pauroosa ínniara kadáapi rímarunnana íriaqee inni qímannimidaqa sía ínni Kooroosee máqannaara kaifáu kadáapiridaqau Raoodisee máqusanaasa akaqáusa Yísuna úfa írimariasasía innée aiqáma sía qiní dóori qíqafee maríasasía inniara kadáapiridaqa. ² Minára inni nímuqusa sía íani paasóosammásee máriaqee innée moodáanaki kámmafi naríara naríara rídaqa innée Ánutuna úfa ámiqimasee iriséeqa innée nifaaqa quqásee Ánutunaki mapukúaqee inniara kadáapirídaqa. Innée ámiqimasee Ánutuna afeeka kukeeqara ufa uqéerasee íriaqee. Mi-kukeeqara afeeka ufáfa ásauku mundírafa narí uqanna máridanoo. ³ Ásauku mundírafa Ánutufinnai fímaria írira kóoqiara foora máridanoo. Ánutuna aiqáma írifa óosana óosana adíafaaira írifa ánoona qira írifa fira qumiasanará foora Yísunaki mandaaqánnoo máridanoo. Sía maa-maqánasaaqaraa munnimma ainaina máraran íranau qída innaarúnai fímaria írirana faqa maaqóo naríara naríara nímuqusira nídiranara minára kai qídaqa. Innée faqa miná máraaqee kadáapiridaqa.

⁴ Kúqaa ánoona afeeka írirana ásauku mundíranasaa máridanoo. Qinée minára irisée maa-ufána inni qímannimidaqa. Innée rakísidaqa qáfaaqa sía moó fan-

noo innaarúnai fimaria aanara únna qímaseenoo ínnei níkaru qíandoora mifá ámiqimasee naakápainaqa kúqaammifoo qímasee fifoora qímannimidaqa. ⁵Qinée káqi maaqóo márídaqa ínnei máriranara asasamánnimaqaidaqa. Ínni márirana ámiqira márira márídaqa ufa qaindúsi maríasa máríafanoo asasamánnimaqaidaqa ínnei írirafa ásauku mundíranasaa ámiqimasee mapukínoo márínara asasamánnimaqaidaqa. Qinée Pauroosa níanai márúnanoo qíní maraquana fannoo ínnei faqa márídanoo. Qinée ínnei faqa márídaqara foora qinée maqee maqee ínniara írídaqa rakísinnimaqaidaqa.

Ásauku mundírafa aiqáma ainaina tia úriqararafa uqanna márídanoo.

⁶Ínni Kooroosee máqannaasa akaqáusa Ánutuna ásauku mundírana Yísunara maasá karaambáiquee qímasee umáraafanoo dóo ínnee maqee minásaa mundíqa márídaqa nuaqa. ⁷Ínnee saqári atukara foora mapukúsee Yísunaki máríaqa, sía rafáuraki áqufuaqa afeekaikámasee áaku aakumáfi Yísuna faakánasaa mundíqa máríaqa. Maasá qímannimíafannamau kai ínnei írirafa Yísunaki maqee maqee afeekaíkiqa. Ínni írirafa maqee maqee Ánutunara dúfi dúfi qímarífanoo ínnei naundurái qumbiqáfi irairaaíani. Ínnee miqí kai íqa Yísunasaa mundíqa márídaqa nuaqa.

⁸Ínnee ámiqimasee eeráiriaqa faiqí moó fannoo únna ufa qíra íriranannai ínnei rarisámeeqee narí áiku óosanaki quqáandoora. Miqíra fasiqa miná ufa fannoo írirana faqaa fasiqara foora ufa qíannoo. Mi-ufáfa faiqí ánaasee níkaru qíra ufa óosana síai úfafa fifau maqásaa ufa áfaanna mánika fannoo innaarúna faqa maqá faqa rakísidaqee qímari ufana. Sía ásauku mundíranasaa óosana áreemari úfafa márídanoo. Miqíra ufara ámiqimasee eeráiriaqa. ⁹Sía ásauku mundírafa fifau áfaannafau márídanoofoau. Ánutuna aiqáma afeeka márira írirafa múduka tia uqanna Yísunaki maqásaa qumu márínau. ¹⁰Ínnee minásaa márídaqa sía Yísuna márirana kai máree máríafanoo Ánutuna márirafa minakí marína miná faqa máree máríafanoo. Áfaannauqa rakísirausa úriqararausa máríafanoo faiqí moó fannoo misára ánoonee qínaqa sía misára írídaqa ruffaaqa Yísufa kai misóo máasoo úriqararafa márídanoo misá faqa maasá faqa úriqaranoo márídanoo rakísinnimaqaidanoo.

¹¹Yuda máqannaasa fáinanduqirana óosana ánaaqi faiqi akoonaiqí fáinanduqu nímaqasee misára Isaraee máqannaasaki márídaqa Ánutuna faiqínámukiaqeera qímarusa márídaqa. Qinée Pauroosa mi-oosanná kíkiqa úsídaqa maaqí qianáura. Ínnee Kooroosee máqannaasa ásauku mundírana ufa irisée sía faiqí moo nísaukukoo ínnee fáinanduqusee mináindikiaqeera qídaqa. Ásauku mundírafa ínnei faiqí faiqi márirana mandá márirana nírana aiqáma uqanna narí maráqusoofaqa mináindikíqa máríafanoo. Ásauku mundírafa maa-manda maqánasaaqaraa nifaaqa qikairí faqa uturúqu áqíara foora másoofaqa dóo miná turúqíara foora yánannai ásauku mundíranaindi kámmambi máríafanoo.

(Yuda máqannaasa óosana maaqímminoo márídanoo. Faiqí moó fannoo misá amaana máqaki kéeqararee qímaseenoo aniráinaqa misá miná qumáree nammáriki kéeqammamaqaidaqa. Kéeqammamaqaidaqa maaqí qídaqa. Maa-fasiqáfa kúqiranara foora kéeqafinoo kúqíarafoora máfinoo fíndifinoo. Dóo miqóoqari amaana máqaki maqee maqee fídaqa.)

¹²Qinée Pauroosa minára ínnei Kooroosee máqannaasara maaqí qídaqa Yísufa aunírira saqarisaa kuqufufafa ínnee nifaaqa námufafa kúqirana ámeeraaméeriqa Yísufa kúqiranakiqari fíndifufafa ínnee faqa kúqirana ámeeraaméeriranakiqari fín-

difiqa fúka márirana mara máree fíndifi maríafanoo. Ínni írirafa Yísunasaa mundúnara mi-ainainná kambíqafi márídanoo.

¹³ Ánutufa narí úfa Isaraee máqannaasa Mooseena sándufa qímanniminau. Ínnee níanai márídaqa sía Ánutuna úfa írimariafanoo ínnee faiqí faiqí máríafanoo mandá íriramau fimariafanoo. Ínnee ínneeqa írirana Yísunasaa mundúsoofanoo Ánutufa minára inniara narí ámaakusaimbaqa kúqiqua foo qídanoo kaifáa inniara narí ámaakusaimbaqa kúqiranakiqari fíndi fíqa minásaa mundúfiqa máríafanoo fee qímaseenoo maasá maqásaa mandáinaina taikáqiseenoo sía náruanauree qinau.

¹⁴ Ánutuna aauqíra úfa papiqakí márifaqa maasá miná irisée rukíasaida káqi fimariafanoo Ánutufa maasá dárira ufa sía maasásaa qinau. Ásauku mundírafa aunírira saqarisaa kúqirari márufanoo Ánutufa maasá dárira úfa óosana qímaseenoo mara máreenoo Yísuna afaaqái múnuseenoo aunírira saqarisaa pírimmannai aru atukaránu. Miqúnara Ánutufa maasára ufa síaisee qídanoo Mooseena sándufa nímaarusirafa fannoo sía amana inni náruannoo fee qídanoo. ¹⁵ Ánutuna ásauku mundírafa kuqufínoo mi-kuqiránannai áfaannauqa rakísirausa úriqararausa misá aiqáma misá afeeka qumooqúkámaseenoo aiqámausa nífusaa nisaurírana nimiséenoo ufóonarídanoo narí amooqímaseenoo márídanoo.

¹⁶ Faiqí akaqáusa inni Kooroosee máqannaasa maaqí qímasee qímannimifaqa síammíriaqa. Misá maaqí qífaqa. Ínnee Mooseena sándufa máree akaqá nárana nammári síamma naaqa. Ínnee áukuana idooáranara sía írimariafanoo fúka quqoona idooáranara faqa sía írimariafanoo Yuda máqannaasa amaanasáa idooárana miná faqa sía írimariafanoo mandáikammimaríaafanoo sía Yísuna áiku óosanaki andeeqásee maríafanoo. Misá mi-ufánannai inni rafáaqa fífaqa síamma íriaqa. ¹⁷ Mi-ainainnáusa fífa ufa nimanírafa márídanoo sía kúqaa ánoonau. Sía moo áinaina kíkíqa úsuaqa. Ásauku mundírafa mifá kúqaa ánoona uqanna márídanoo ínnee miná faqa moodáanaki ootúpamáfi máríafanoo miqóo kai máríafa.

¹⁸ Faiqí akaqáusa qummaararára ufannai inni rafáaqa fíraree qífaqa sía mi-ufána íriaqa. Misá fífa inniara únna qímasee maasá daanna réeqa káaqa nisaunaasáuríqa nuaqée qíqa misá inniara únna qímaseeqa qangiroouqára nimooqiaqée qídaqa miqí qifáranoo. Misá qainámasee náriara Ánutuna úfa iriséeqee qímasee inni rafáaqaffara. Miqíra fasiqauqa fífa nári nifaaqa nimooqí maríasa márídaqa. Misá nári mandá márirana fannoo nári uqannífiqee márifaqa miqímariafanoo. ¹⁹ Misá ásauku mundírana minníseeqa nári aatata nífiqee fíraree qídaqa mi-ufánannai inni rafáaqaffaranoo. Ásauku mundírafa maasá qíkíafa márídanoo miná adaká maasá márídaqa. Mifá maasá rakísínara ámiqímasee moodáanaki márídaqa narí dadaaqí narí dadaaqídaqa Ánutuna ufasáa innooqáfi afeekaikídaqa. Mi-fasiqáusa nári qummaarannai inni rafáaqafímariasa maasá qíkíafa Yísuna minníseeqa nári aatata fídaqa mi-ufánannai inni rafáaqafídaqa.

Maasá ásauku mundírana námufaqa kúqíqa miná námufaqa fíndifiqa.

²⁰ Ínnee Yísuna áiku óosana maríasa mifá kúqufaqa ínnee faqa ínneeqa írirana námufaqa kúqiarafao máfi máríafanoo. Dóo ínnee nánaree áfaannauqa karaambáiqua misá úfa irisée ruffaídee kúqira fasiqa fannoo sía mi-ainainásara íridanoo dóo taikánoo márídanoo dóo ínnee minára iriséeqa faiqí faiqí sándufa óosana óosanannai rafáaqafífaqa sía óoqai undée íqa eedóo qímasee mi-maú fuaqa. ²¹ Misá maa-unnufánannai inni rafáaqafídaqa. Ínnee akaqá nárana nammári sía naaqa

innaarúnai fíra áana ititéefoora. Ínnee akaqá nárainaina sía uqanna nífaurusaa quqáaqee qídaqa. Akaqá ainaina sía áuqaaqa mi-manda ainaináfa ínni náakuan-dooree qídaqa. Ínnee miqíra unna sándufa sía íriaqa. ²² Fífau maqásaaqaraa fasiqa sándufa ínni naakápaídaqa. Maasá mi-naranná námasaanoo sía níranandaki ká-sooiannoo káqi áiqaráannoo sía innaarúna áana faqa ititáannoo káqi áiqaráannoo. ²³ Ínnee mi-fasiqáusa sándufa iriséeqa únna qímasee írirana faqaasee qifáranoo. Misá maa-ufána uqéeraídaqa. Ínnee qangiroouqá nimooqiaqéera qídaqa ínnee ínneeqa nifaaqa firaa aupurarana nimiséee minánnoo innaarúnai fuaqéee qídaqa únna qímariafanoo. Mi-unna fasiqáusa mi-naamuaqira ufána sía amana maasá daundurákinaa mandá nídirana rafáaqa fúannoo, Yísuna saqárikirafa kai amaná miná rafáaqa fúannoo.

3 Ásauku mundírafa kúqiranakiqari fíndifufaqa ínnee miná faqa fíndifíqa minára íridaqa ínneeqa márira írirana innaarúnai ásauku mundírafa márinnai ubeekáida máriaqa. Miqóo Ánutufa ásauku mundírafa firaa afeeka ámufanoo miná aaqá márídanoo. ² Minára ínneeqa írirana mirínni mári ainainnasaa rusísee íridaqa maaqóo maqásaa mandá ainainara sía íriaqa. ³ Ínnee kúqirana aanaréeqa sía mandáinainara íriaqa kúqiara foora íqa máriaqa. ⁴ Ínni márirafa Yísunasaa mundínoo márifanoo mináindi fannoo Ánutunasaa mundínoo márídanoo. Ásauku mundírafa ínnee maa-maqánasaa ánoona márirafa faqa márianara mifá narí kooroomásainaqa ínnee miná namufaqa óoru ráifanoo narí afeeka káaqa qára areenarana náida nímiannoo.

Óoqeenáa márirana faqa fúka márirana faqa dóo maqee mi-ufáfa kooroo ínoo.

⁵ Ínneeqa maa-maqánasaaqaraa nifaaqa áinaina adíafaairana arusáifanoo sía ínni kaifáa mandóosana uqannífiqaani faiqí fannoo ánaasee qúmmuarimariana faqa ánaasee fannoo faiqí qúmmuarimarina taikáani. Ínneeqa nifaaqa sía kooroo iaqa. Ínnee sía ínneeqa mandóosana máraídaqa mánaaqa anaaseera indee indee qiqánu-aqa adíafaa qiqá nuqa dóo mi-iriráusa taikáfuani. Óosana óosana mandáinaina márararee qímariafa mifá faqa taikáfuani. Ínnee aiqáma ainainara nimukée marína mi-iriráfa taikáani. Ánutuna minníseeqa moo Ánutunara foora innaaru qídee qímariasa faqa aináinara rímariasa faqa moodáanaki únna aatata fímariafanoo. ⁶ Mi-ainaináusa moómoo máree maríasa Ánutuna ufa rukáida miqídaqa. ⁷ Ínnee misá faqa mi-mandirána máree marúsa máriafanoo.

⁸⁻⁹ Dóo maqee afaimmá quqáaqa. Maa-ainaináusa faqa afaimmá quqáaqa. Áanooqirana faqa kaukaataqírana faqa aqoónausa nífasaasa qírana faqa aqoónausa níquramaara rírana faqa maqee maqee faiqí fannoo ánaaseera amaráuqirana faqa ánaasee fannoo faiqíara amaráuqirana faqa únna úfa qímasaida narí áfasaasa narí áfasaasa qíra úfa faqa mi-ufáusa aiqáma afaimmá quqáaqa. ¹⁰ Mi-manda iriráusa óoqeenáa írirana márirana afaimmá quqásee fúka andeeqára márirana marasée qammunnara foora afisúaaqa. Mi-fuka marirána Ánutufa áuqusee nímuna Ánutufa kaifáa aiqáma kari fúkara foora kai mánnimidanoo. Miqínanoo maasá márirafa miná amanaiquinaa maasá minára ámiqimasee íriaqeera miqídanoo. ¹¹ Fúka mi-andeeqara marirána máree maríasa náriara úriqararausee uréeqarausee qímirirana sía minára íridaqa, Yuda máqannaafée ánaamuru fee fáinánduqirausee sía fáinánduqirausee írirana faqaasee fúka aamína máqanna fee ánoona ákoona faqaa

fee fíaiqi faiqi fee fúka andeeqára márirana máree maríasa sía mi-ufáusara írídaqa. Ásauku mundíranara kai kúqaa ánoona máridanoo fee qídaqa.

¹² Ínnee Ásauku mundíranara karaambáiquee qímaríasa. Ánutufa ínnee ru-sandeesámumaseenoo narí andeeqára mārira íriranaki quqánniseenoo ínniara rakísidanoo ámuqusidanoo. Ánutufa miqímarínaqa ínnee maa-reendenira marira ufána káqi máraaqa. Nariara nariara qimudáoo qiaqa. Ufa qírana faqa nírana faqa freedá kai qímannimiaqa. Fisoo físoo ímaríasa naannaraqá máriaqa. Reendeénamafi ubiqásee maríasa naannaraqá máriaqa.

¹³ Faiqí ánaasee ínni rítifaqa káqi irisée nímaqaqa. Ásauku mundírafa ínni mandáinaina dóo minínisanau. Ínnikiqari nariara nariara ufa qíraree qímasee ásauku mundírana aanna réeqa nariara nariara ufa qírana minnísee aunúsaa. ¹⁴ Mi-andeeqara aiqama ainainná náriqá kai sía amanaíki fanoo nariara nariara nímuqusinafa mifá mi-aiqama amiqira ainaináusa úriqararafa máridanoo moodáanaki suqú quqáseenoo adíafaa írana nímidanoo.

¹⁵ Ínnee asauku mundíranaki máriasa moodáara foora márianara nariara nariara farafára qírana minnísee ásauku mundírana asooárafa ínni naundurái rakísimarinaga moodáanaki kiqa máriaqa. Ínnee miqíaqee qímaseenoo Ánutufa ínni ru-sandeesámumasee maréeqee ásauku mundíranaki quqánau. Dóo Ánutunara faqa maqee maqee dúfi dúfi qiaqa. ¹⁶ Ásauku mundírafa nímu ufana ínnee iriséeqa maqee maqee eedóo qídaqa mi-maú kai fímarifanoo ínni naunduráki mi-adiafaairáfa qumbiqáani. Ínnee mi-maríanasaa fídaqa íriranannai kai narí andeeqée narí andeeqée iaqa. Fíraa íriranannái aiqámausa narí aaquqímamaqaina narí aaquqíma-maqaina iaqa. Ánutuna maraquna fannoo amaana ídi nímunu mi-idína maqee maqee raqá nuaqa. Idí roona áuqu Dafidífa miná idí faqa óoqeenáasa amaana ídi faqa mi-idísa maqee maqee raqá nuaqa. Raqá nídaqá Ánutunara asasídaqa dúfi dúfi qídaqa mi-idí namúsa raqá nuaqa.

¹⁷ Ínnee ínneeqara karaambáiqá Yísuna faiqi námu márídee qímasaídaqa miná aannándaídee qídaqa ufa qímariana aináinímariana andeeqásee miná kai áfaqaqa. Ínnee karaambáiqá Yísuna maa-maqánasaa koorooírausa márídaqa mifá innandee innandee kai ídaqá máriaqa aiqáma ainaina narí qínnaqóo kai fídaqa ufa qínana áuqeenana qáfeeqa miná aanna ráídee qiaqa. Sía nóori runúsee miqíaqá ínneeqa níkoona Ánutuna asasamámaqáidaqa susúmmamaqáaqa. Ánutuna ásauku mundírana minánnai Ánutufa aaná ruqíqasaifaqa asasírana Ánutuna ámiaqa.

Faiqí ánaasee, faiqi naakáparufa.

¹⁸ Faiqí nínaaqmaaka ínnee ínneeqa nífaaqmaaka óoreeáqa máriaqa. Karaambáiqá níraamummaaka miná úfa írimaria anaaseesa nári nífaammaaka óoreeáqa márídaqa andeeqásee karaambáiqá aatáta fídaqa miqímariafanoo.

¹⁹ Ánaasee nífaaqmaaká ínnee ínneeqa nínaaqmaakara rídaqa nímuqusí marínaqa sía afeeqa rakísira rakísinnimaqaqa sía sukúfa qímannimaqáaqa.

²⁰ Faiqiuqa ínniqa nínausa níkausa ufa qínnana aiqáma kari sía rukíaaqa eedóo kai qiaqa. Karaambáiqá faiqi námu ínneeqa nínausa níkausa ufara eedóo qídaqa andeeqásee karaambáiqá aatáta fídaqa miqí maríafanoo.

²¹ Ínnee nínausa níkausa ínneeqa faiqi námu sía maqee maqee nífairida níqiaqa. Miqífaqa misá quandáfi ínniara fíraaqóo fídiaqaifarano.

²² Ínnee aináinira faiqiuqa máriasa innaarúnai ínni rakísirafa márídanoo ínni saiká óosana qáfaidanoo. Ínnee maa-maqánasaaqaraa rakísirausara faqa íriaqa aiqáma kari misá ufara faqa eedóo qiaqa. Sía nári níqafainnaqóo kai andeeqásee aináiniaqa, káqiqoo káqiqoo faqa ámiqimasee aináiniqa fuaqa. Miqí kai íqa sía faiqí ánaasee nífusaa, ínni nimooqíranara kai irisée aináiniaqa. Ínnee ínneeqa nímuqusa óokiqari karaambáiqara náaquqainaqa minára irisée ámiqimasee aináiniqa fuaqa.

²³ Ínneeqa rakísirana aináinirana ínneeqa nídiranannai kai áuqaida máriaqa mi-ainainná ídaqa sía maqásaa fasiqa aináiniranee qiaqa.

²⁴ Kásooaqee maasá innaarúnai óoruraananoo minní maasá qeeqá kadáapiriri únna ákiaqara Karaambáiqara fannoo narí óoqai qímaqoo úfanasáa kai feefaurú nímiannoo. Kaifáa ínnisaimbaqa aiqáma rakísirausa aináinidaqa asasammásee áuqaaqa. Ásauku mundírafa mifá ánoona rakísirafa márídanoo miná saikákaim-mifoo qímasee sanaasamásee ámiqimasee áuqaaqa. ²⁵ Ínnee óosana óosana aináinidaqa mandáinainira aináinifanoo Ánutufa ínni ufa nímiannoo. Sía ín-niara káqi fífa ufa saiká faiqi fée qímasee minnínnisaannoo. Ínni mandáinainirana níqafamaseenoo miná amana kái ufa nímiannoo.

Pauroofa naakáparufa qímannimidanoo.

4 Ínnee faiqísaa rakísirausa ínni aináinira fasiqauqa ínnee andeeqásee amana amana kái misásaa rakísinnisaaqa. Ínnee faiqísaa rakísirausa maa-ufána íri-aqa, ínni rakísirafa innaarúnai márifa ínneeqa aináinira faiqi mandáikamánni-maqaiifanoo ínni faqa ufa nímiannoo.

² Ínnee Kooroosee máqannaa ásauku mundírana Yísuna áiku óosanaki máriasa ínnee ínneeqa aináinidaqa Ánutuna ufamau fímarianara minára Ánutuna maqee maqee innaaru qímamaqaaqa. Sía nífaurunnai kai únna innaaru qiaqa ámiqimasee naunduránnai innaaru qiaqa. Innaaru qídaqa maqee maqee Ánutunara dúfi dúfi qímamaqaaqa.

³ Ínnee innaaru qídaqa maí qiní Pauroosa sáimbaqa maaqóo rumbáqa qiní faqa máriasara faqa innaarú qímannisaaqa. Óoqai ásauku mundírafa kukéeqanoo már-ufanoo maqee kári akooroo ínoo márifanoo Ánutufa maasá dadaaqínaqa miná ufa aiqámai kooroománnimaqaannee qímaseeqa minára faqa innaaruqiaqa. Dóo qiné maqee Roomma máqannaa rumbáranaki fífa márídaqa. Ásauku mundíranara maqúsa maqusa qímannimíafannanara Roomma máqannaasa sía maasá amaana úfafau qífoo qímaseeqa qiní rumbáranaki quqáqaafaqa márídaqa. Ínnee minára iriséeqa qiníara faqa innaaruqímaqísaaqa. ⁴ Óoqai tamummáqara fasiqauqa Ánu-tuna ásauku mundíranara sía ámiqimasee írimariqau áti kai írimarufanoo maqee ká-muqoo dóo kambíqeenoo kooroo ínoo márídanoo. Ánutufa qiníara aiqáma maqusa maqusa qímannimíannee qífaqa minára ínnee qiníara innaaru qímaqísee máriaafaqa qiné miqímannisa.

⁵ Ínnee Kooroosee máqannaa Yísuna áiku óosana máriasa ínnee Yísuna ufara níkoo níkaa ímariasara faqa moodáa maqusaki máriaifanoo. Ínnee misá nífusaa reendeenámasee írirana faqaasa naanna rámasee nuaqa. Ínnee misá faqa márídaqa ínnee sía fífa nífaurunnai kai ufa qiaqa, Yísunara qímannimiraree qídaqa deedaqam-máqaiifanoo máriani, iráifaqa dauní qímannimíaaqa. ⁶ Ínnee Yísuna ufa írimariasara sía misá rauqísee qímannimíaaqa, kásooqaqee fífmásee adíafaaira ufa qímannimi-

naqa írifaranoo. Ínnee miqímarifaqa faiqí ánaasee ínni iráifaqa andeeqásee ánoona ufa kai qímannimiaqa.

Pauroofa Kooroosee máqannaa nímandoo úfafa.

⁷Qiní Pauroosa Tikikusafa qiní dáufakiana ínni qímannimiannoo Tikikusanara qiní dídídanoo mifá karaambáiqaindi márídanoo miná aináinira faiqí márídanoo ámiqimaseenoo maasá dadaaqídanoo. ⁸Qinée Tikikusana maíndari aqíqáananoo maasá dáufakiana qímanniminanoo ínni nifeeqáranoo máriannoo. ⁹Qinée Oonees-imusana faqa Tikikusana faqa miqandá ínnee máriannai niqíqaanáura. Oonees-imusafa mifá Kooroosee máqannaa márídanoo mifá faqa maasá qíkaqaafasaa ámiqirafa márífanoo maasá minára faqa nídídanoo. Miqandá maaqóo óosana óosana ainaina koorooíranara ínni qímannimifaranoo.

¹⁰Aristarakusáfa mifá faqa maí qiní faqa Roomma máqanaa rumbáranaki márídanoo nímandaidanoo. Baranabasina ákaqaafasaa uqanna Marikoofa maí márifa mifá faqa ínni nímandaidanoo. Qinée moo ákaraki Marikoonara qímannimiafanana mifá óonuráinaqa ínnee miná ámiqimasee rákísi aisáaqa.

¹¹Yusatusafa mifá faqa maí márídanoo miná áuqu moó Yísuna áuqu amaránaikirafa mifá faqa ínni nímandaidanoo. Yuda máqannaa amaana ufa írimarusa misákiqari Yusatusafa faqa Marikoofa faqa Aristarakusáfa faqa mi-namúsa kai qiní faqa moodáa karida aináinímariasa márídaqa maa-maqánasaa Ánutuna quqúsa firaafáikianifeera mi-namúsa kai maasá dadaaqídaqa. Misá miqí maríafaqa qinée rumbáranaki márúnanoo qímuqusa isooáidanoo.

¹²Eepafaraasafa ínni Kooroosee máqannaafa maí márídanoo ínni nímandaidanoo. Mifá faqa ásauku mundírana Yísuna aináinira faiqí márídanoo, mifá ínni Kooroosee máqannaasara andeeqásee Ánutuna ufa nímandakúsee irisée mi-maú andeeqásee fuaqéera afeekaikámasee innaaru qídanoo. Ínnee kooroosee máqannaasa faiqí firaasára foo máfi ámiqimasee Yísuna áiku óosanaki óoqumarifi afeekaíkíqa máríaqeera innaaru qídanoo. Ínnee miqíaqeera Eepafaraasafa ínniara maqee maqee afeekaikámasee innaarú qídanoo. ¹³Qinée Pauroosa mi-fasiqána Eepafaraasana kadáapirirana qáfaiadaqa qímannimidaqa. Sía ínni Kooroosee máqannaara kaifau qídanooofau, Raoodiseea máqannaa faqa Qieerapoorisa máqannaa faqara innaaru qímannisaidanoo.

¹⁴Rukaafa tutáqa saikímarifa maasá nídímarifa márídanoo mifá faqa ínni nímandaidanoo. Deemasafa mifá faqa ínni nímandaidanoo.

¹⁵Ínnee maa-akarána iriséeqa quandáfi Yísuna ufa írimariasa Raoodiseea máqanaa faqa nímandaaqa. Yísuna ufa írimariasa faiqí moo áuqu Nimafana máaqaki suqímariasa mi-nimandarufána maréeqeeqa misá faqa nímifaqa íriaqa. ¹⁶Maa-akara ufána ínnee Kooroosee máqannaa nímaqeeqa. Ínnee miná ásaana rúmaseeqa iriséeqa faiqí moó fannoo miná mara máreenoo múnú Raoodiseea máqannaa Yísuna ufa írimariasa qámbaraana ásaana rínaqa íriaqa irisée mée nári Raoodiseea máqannaa nímú ákarufana kaifáa mi-fasiqáfa misáindi máreenoo aniréenoo ínniqa máqannaaki ásaana rínaqa misá nímaqáunna ufana faqa íriaqa.

¹⁷Arakipusafa karaambáiqqa ufa írimarifa márídanoo. Ínnee afeekaikámasee qí-mamia. Anee sía qumooqukídana aunduaría. Afeekaikámasee áuqa. Ínnee miqí qí-maseeqa Arakipusana qímamiaqa.

¹⁸Faiqí moo fannoo ufa qúnnana ákararumásaifaqa qeeqá Pauroosa káqi qeeqá dúqu kai ákara rídaqa maa-akarána rafáaqafídaqa. Qinée ínni nímandaidaqa. Qinée Roomma máqanna karabúsaki káqi márunnanara ínnée maqee maqee innaaru qí-maqisaaqa. Ánutufa narí márirana ínni níminaqa ínnée ámiqi ámiqiaqeera nímiannoo miná máraaqa.

1 TEESAROONIKA

Teesaroonika Máqannaá Indaarú Nímu Akarafa.

1 Ínnee Teesaroonika máqannaasa Ánutunaki máriasa karaambáíqa Yísuna ásauku mundíranaki faqa máriasa, ínnee Teesaroonika máqannaasa Yísuna ufara suqímariasa qínée Pauroosa faqa Sirasífa faqa Timootífa faqa ínni ní-mandaidáqa, ákara rúmannimaqaidáqa. Ánutuna káqi nímira áfaarirana faqa asooárana narí aundurá faqa ínni faqa máriani.

Pauroofa Teesaroonika máqannaasa Ánutuna ufamau fímarunara nimooqídanoo.

² Maasá maaqóo márúnna namusa ínniara iriséeqa maqee maqee Ánutufinnai dúfi dúfi qídaqa, maqee maqee ínniara innaaru qímannimaqaidáqa.

³ Maasá ínniara maqee maqee maasá qíkoona Ánutuna áaqoo áuqaidáqa. Ínnee Yísuna saqárikidáqa miqíanara Ánutuna ufírra áinainirana maqee maqee ímariafanoo. Ínnee Ánutunara faqa faiqí ánaaseera faqa nímuqusa ímarinara Ánutufinnai kadáapiri máriafanoo. Ínnee Yísunara asasammásee áfeesira írirafa karaambáíqa ásauku mundírana Yísunaki atukaramásee maríanara mináuqara faqa maasá irisée Ánutuna áaqoo áuqaida ínniara innaaru qímannimaqaidáqa.

⁴ Teesaroonika máqusanaasa qíní qíkaqaafasaa Ánutufa ínniara ámuqusímarífa ínni rusandeesámumasee mároonara maasá íridaqa. ⁵ Maasá Yísuna áufakiana sía nóonnai káifau ínni qímannimidau, Ánutuna afeekannái faqa miná náaquqara andeeqara maraqunannái faqa qeeqá faqa mi-iriránamau fídaqa minánnai faqa ínni qímannimíafannana minára Ánutufa ínni rusandeesámunara íridaqa kúqaa fee qídaqa. Maasá ínni faqa Teesaroonika máqusai máriafana qíqafoosa máridaqa ínni dadaaqírrara andeeqáseeqa máriafanausa máridaqa ínnee minára írimariafanoo. ⁶ Ínnee maasá andeeqárrana qáfamasee karaambáíqa faqa maasá faqa andeeqárrana ámeeraaméerirana faqa maasá faqa andeeqárrana ámeeraaméeri maríafanoo, ínni máqannaasa Yísuna ufa írunara miná ákiaqara ínni aupúrarana firaqóo nímuqaa ínni sía minára íriqau náaquqara maraquna nímmaru ásasirana asasammásee karaambáíqa ufa kai mároosa. ⁷ Ínnee Teesaroonika máqannaasa miqíqa aiqáma ánaamuru Yísuna ufa írimarusa ínni andeeqára óosana uqannífiqoonara ínnee Maseedoonia máqa maaqakina márusa faqa Kirisa máqa maaqakina márusa faqa uqannífiqoosa máriafanoo.

⁸ Sía mi-maqa maaqa qandá kaifáu karaambáíqa ufa íriqau, aiqáma maqa maaqai ínnee Teesaroonika máqannaasa Ánutuna ufa írufa, mi-ufáfa aiqámai daráaninoo fí-fainínau. Maasá fífau ínniara mi-maqannáasa fíqu fíqu ídaqa qímannimíqa nímariafanaqa misá óoqai iriséeqa qímaqimíqa. ⁹ Óoqai maasá ínni Teesaroonika máqusai óonuráafanaqa ínnee maasá asasamándeé óonu qífiqasee ámiqimasee maasá ufa írunara fáasai mi-anaamurúsa írimariqau. Ínnee ínni dapi saqari Ánutunara foorá innaaru qímaruna minnísee quándaki kúqaa ánoona kási marí Ánutufinnai ubeekáranara faqa fáasai mi-anaamurúsa iriséeqa minára aiqámausa qímannimimariqau. ¹⁰ Ínnee mífúnnai ubeekámafi miná ámaaku innaarúnaindari qúmíranara áfeesu afeesirafa káqi áfeesida márúnara fáasai ánaamuru minára faqa íri-

mariqau. Ánutuna ámaaku Yísufa kúqiranakinaana mara fíndifufa, maasá Ánutufa kásooqaaqee náruaninnanakinaana Yísufa maasá asumu qumáree marífa ínnée mífá qúmuaninnanara áfeesida márúnara aiqáma ánaamuru fáasaimma irisée qímaqimíafanoo.

**Pauroofa Teesaroonika máqusai márídanoo narí
aináini marúnara qímanniminau.**

2 Óo Teesaroonika máqannaasa qíní qíkaqaafasaaúqa. Maasá namu ínni maqúsai fúafannakari sía kadíqamánnisaqiafana, ínnée minára írimariafanoo. ² Maasá namu Teesaroonika máqusai fuanéera Firipi máqusai óonuráafanaqa mandáikam-mannimaqeeqa mandá ufa qímunnara írimariafanoo. Maasá ínni maqúsai óonuraafanaqa moómoosa áanooqimannimaqoofaqa óonumafi íriafananoo Ánutufa paasóosirana nímufaqa miná ufa ínni Teesaroonika máqannaasa qímannimiqa-fana. ³ Maasá qímannimirafa faqa sía áaqaranasaa mundínoo márídanoo sía maasá mandáinaina máraannanasaa mundínoo márídanoo, sía maasá ufa ákaruqiranasaa mundínoo márídanoo. ⁴ Ánutufa maasá nimanamásee ínni qímannimiranara eedóo qímasee narí ámiqira fasaasa ufa maasásaa quqásainaqa maasá maqee maqee Ánutuna áidiramaú kai ínni qímannimidaqa. Ánutufa maasá fírana amanamásee qáfeemarífa márifaqa minára irisée andeeqásee qímannimidaqa. Sía faiqí maasá ufa irisée eedóo qiaqéerau qímannimidau. Ánutufa irisée eedóo qíaninnamau kai ínni qímannimidaqa.

⁵ Maasá Ánutuna áfusaa márídaqa sía nimooqíra ufannaifau ínni qímannimiqa-fana. Maasá Yísuna ufa qímannimidaqa sía maqándanai óosana óosana ainaina úmmuariraree qímasee Yísuna ufa firaaqóo qímannimíafanausa, andeeqéemari-fanausa ínnée minára faqa írimariafanoo. ⁶ Maasá ínni faqa márídaqa ínni fee akaqáusee sía misá nimooqíra ufara randáqiafana. ⁷ Kúqaa maasá ásauku mundírafa niquoo fasiqausa maqásaa fasiqauqa márídaqa, maasá minára irisée sía ínniara qimooqíranee, aináinee qímiaqee qímariqiafana. Nínausa faiqi ánaaqi íreeda rakísi maríandee maasá miqíkai mándee íreedá kai ínni faqa márídaqa qímannimíafanausa sía ínni moo áinaina máraqiafana. ⁸ Maasá ínni Teesaroonika máqannaasara firaaqóo nímuqusimarunnara sía Ánutunaindaraa ámiqira fasaasa ufa kai náida nímiqa, maasá qeeqá dáriranara sía rufíqarai írirana faqa qímuqusa faqa káqi márirana faqa nímiqaaida máríqiafana.

⁹ Óo qíní qíkaqaafasaa maasá ínni maqúsai ínni faqa máríafanaqa ínnée maasá óosana qáfamasee írimariafanoo. Maasá nárana máree maría saikána kadáapiriqa tooqaamu máraafana qáfaqau. Maasá Ánutufinnaindaraa ámiqira fasaasa ufa qímannimiqa fífi ínaqa ínnisaa óonu mundúanaqa ínnée maasá nárannara mámaráida miqídammiafoo qifoora fáasaana faqa eendáki faqa qeeqá kai nárana máree maría ainainirana kadáapiri máríafanaqa qáfaqau.

¹⁰ Maasá ínnée Teesaroonika máqannaa faqa máríafanna kamuqoo sía Ánutufa kai maasá márirana qáfanau, ínnée faqa qíqafoofanoo. Maasá ínni Yísunnara rímarusa faqa márídaqa maasá ánukarana faqa andeeqáranana faqa pisoopísooirana faqa sía áaqarana faqa máríafanaqa qíqafee marúsa márídaqa. ¹¹ Faiqi níkausa ámiqim-mandee faiqi rakísidaqa maasá miqí kai íqa ínni rakísimariqiafana. ¹² Maasá ínnée mandáinaina mároofaqa reendeenámma nímaqeeaaafánausa márídaqa. Ánutufa ínni náaraidanoo kásooqaaqee innaarúnai óoruree narí aréenarana faqa narí

quqúsara faqa miná faqa marasée narí faqa máriaqee qídanoo. Maasá ínniara minára iriséeqa ínnée maqee máriaqooqari Ánutuna áidiramaú kai fuaqa, minára fuki faakí qímariqiafana.

¹³ Ánutuna áufakiana maasásaa quqásoona ínni qímannimiafaqa ínnée irisée umáraqau. Ínnée minára sía faiqí ufafée qímariqau. Ánutuna ufafée qímasee umáraqau. Miqúna qáfamasee maasá Ánutunara dúfi dúfi qídaqa. Kúqaa Ánutuna ufa máridanoo ínnée miná ufa írimariasakina saikídanoo.

¹⁴ Óoqai Yuda máqannaasa nári niqóónausa ásauku mundírana Yísuna ufa írimarusa irisooná ákiaqara kadáapirirana nídafirana nímiqau. Ínnée Teesaroonika máqannaasa faqa ásauku mundírana Yísuna ufa irisoofoqa ínniqa niqóónausa níkoqoofoqa miqí undée kai íqa nídafirana aupúrarana ínni nímiqau. ¹⁵ Yuda máqannaasa óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa kuqá náriqau, kafáa maa-kamúqoo karaambáiqqa Yísuna kuqámma arusaqau. Dóo kafáa maqee maasá mandáikamma qímaqaidaqa. Misá Ánutuna áfusaa firaqóo mandáikidaqa misá káaqa faiqí nárimariasaa máridaqa. ¹⁶ Maasá Ánutuna ufa faiqí asumu márararufa ánaamuru qímannimimarunaqa misá níkoqaiifaqa maasá rafáaqafirara amanídaqa. Miqídaqa Yuda máqannaasa áaqarafa dóo firaafá úriqaranoo máridanoo, dóo maqee mandáinaina ákiaqara Ánutuna áranaqarafa dóo misásaa áqufinoo máridanoo.

Pauroofa kaifáa Teesaroonika máqusai fuanéerusia minnísanau.

¹⁷ Ánutufa misára miqí qímarifaqa qinée Pauroosa maasá qeeqára maaqí qídaqa. Yuda máqannaa nífaqasaifaqa qúsasaa maasá níanai rakéeiqa máridaqa, qifaaqa kái níanai rakéeiqa máridanoo. Maasá írirafa ínniki márifaqa fuanéera firaqóo amanúnanoo sía amanaíkifaqa káqi máridaqa. ¹⁸ Qinée Pauroosa faqa qiní faqa máriasaa Teesaroonika máqusai ínnée iannái fuanéera amanúnanoo sía ifaqa qinée qeeqá kai moómoo kari amanúnanoo Sadannafa qiní faqa ititáifaqa minníseeqa káqi Ateensa máqusai máridaqa. ¹⁹ Yísufa qúminna aukuaana ínnée Teesaroonika máqannaasa faqa ánaamuru qímanniminausa faqa ínnée ínni andeeqáranannai márifaqa qinée ínniara Yísuna áfusaa qeeqá faiqiara foora ínniara asasianáuranoo. ²⁰ Maasá qeeqá qifaaqa amooqírana faqa asasírana faqa ínniki márinarana ínnée maqee maríanara firaqóo írídaqa kumaaráa Timootina aqiqéeqa.

3 ¹⁻³ Maasá ínni Teesaroonika máqannaasara kísaaqasaa múnari mínari fírari-afanaisia dóo maqee minnísee rakéemasee Ateensa máqusai maasá namu káqi máridaqa maasá qíkaqa Timootifa maasá faqa Ánutuna saikáki marífa ámiqira fasaasa ufa ásauku mundíranara qímannimi noonífa maasá miná aqiqéeqa ínnée iannái ínni poodúaanífeera ínnée Yísuna saqárikirana dadaaqíanífeera, akaqáusa ínni nídafirana nímiifaqa sía quándaki fuaqéera Timootina ínnée iannái aqiqéeqa. Aqiqámasee maasá káqi Ateensa máqusai máridaqa. Maasá Yísuna ufasáara nárirafa máríaninnanara Ánutufa óoqai maasára minakí fuaqée qímaqoo úfafa máridanoo. Ínnée minára faqa írimariafanoo.

⁴ Maasá Teesaroonika máqusaki máridaqa ínni qímannimiqa Yísuna ufa sáara nárirafa kambíqaannoo fee qíafannana dóo mífá kambíqaidanoo ínnée minára faqa írimariafanoo. ⁵ Qinée Pauroosa minára iriséeqa ínnée iannái Timootina aqiqéeqa. Qinée ínni náufakiana sía uqanna íriqa kísaaqasaa máriranara qíkooqaiifaqa múnari mínariqa Timootina aqiqéeqa. Mífá óonureenoo Yísunasaa mundíranara írianífeera

aqiqéeqa, Sadannafa inni níkarimaqasee qáfaifanoo qiní saiká kadíqaannoo fee sía fee kadíqaannoo.

⁶Dóo maqee Timootifa óonurandee aniréenoo inni adíafaaira naufakiana qifaqa íriqa. Mifá innée Yísuna saqárikirana faqa naríara naríara nímuqusirana faqa qímaqimino. Mifá innée maasára maqee maqee írimariana faqa maasá inni níqafaqaairana amana amana kái innée maasá qíqafaqaa ímarianara Timootifa qímaqimifaqa íriqa. Óoqai maasá qifaaqa rumbánnoo márifaqa máriunausa. ⁷Innee Yísuna saqárikirafa káqi márinarara maqee iriséeqa qifaaqa asasifanoo kadáapirirana faqa aupúrarana faqa dóo aufadéenoo. ⁸Inneeqa máriranara mapukúseeqa karaambáiqua áfusaa fíndififaqa maasá qifaaqa ámiqiannoo.

⁹Dóo maqee maasá innée mapukúsee maríanara Ánutuna áfusaa dúfi dúfi qianáura. Maasá inniara Ánutuna áfusaa asasídaqa minára faqa dúfi dúfi qíma-maqaida. ¹⁰Maasá fáasaana eendáki inniara Ánutufinnai innaaru qídaqa, Ánut-ufa dadaaqínaqa inni nóori níndafamasee inneeqa Ánutuna ufamau fírana andeeqá nímfaranoo.

¹¹Maasá Ánutufa maasá qíkoofa narí uqanna, maasá karaambáiqua Yísufa faqa maasá aaná afisúsainaqa innée iannái fuanáura. ¹²Karaambáiqua fannoo innée naríara naríara rírana firaanáikamma nímaqaani, inni aiquámausara nídirafa faqa maqee maqee firaanáikiani. Maasá inniara dídirafa maqee maqee firaafáikidano. Innindi faqa miqí kai ínoo maqee maqee firaafáikiani. ¹³Miqífanoo Ánutufa inni nímuqusa mapukúsee afeekaikámannimiannoo. Ínnisaimbaqa karaambáiqua Yísufa narí áiku ásauku faqa kafáa qumuréenoo inni maréeqeenoo andeeqárausa náaquqarausaikamá nísainaqa maasá qíkoona Ánutuna áfusaa kíkíqifaranoo.

Pauroofa Teesaroonika máqanaasara Ánutuna áidiramau fuaqéera naakápaidanoo.

4 Óo Teesaroonika máqannaasa qiní qíkaqaafasaaquq qeeqá ufa maa-ufána áti qímannimianaura. Maasá inni faqa máriafanna kámuqoo Ánutuna áidiramau fíranara qímannimiafanaqa mi-maú fífiusa dóo maqee káqi mi-maú fímariafaqa qinée íridaqa. Karaambáiqua Yísufa qímaqimiqoonara dóo maqee inni fuki faakí qídaqa sía óoqai undée kai káqikaaqoo Ánutuna íriranamau fuaqa, moó faqa moó faqa afeekaikámasee mi-maú fuaqa. ²Inni faqa márianna kamuqoo Karaambáiqua Yísuna ufamau fuaqéera naamúaqira ufa óosana óosana naakápaafannana innée írimariafanoo.

³Ánutuna írirafa inniara maaqímminoo máridano. Inni andeeqára náaquqarafa márínaqa faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuarirafa sía inni rumbánnoo máriani mandáinainakiqari idukírausa naanna rámasee máriaqee qiaqa. ⁴Ánutufa inniara maaqíaqee qídanoo. Innee aiquámausa inneeqa nifaaqara náaquqara úriqarara ainainee qímasee rakísidaqa andeeqára óosana márararee qídaqa narí úmmuari narí úmmuarirana taiká uqanna fúani. ⁵Innee sía aamína máqannaasa sía Ánutunara írimariasana naanna raaqa misá mandáinaina fanandíranaki márídaqa innée sía misá naanna raaqa. ⁶Sía inniki moó fannoo miqínoo narí aqoónausee moo máqannaasee mandáikamma nímaqaani. Óoqai maasá inni qímannimiafannana maqee kafáa aaquqímannimaqaidaqa Karaambáiqua fannoo mi-umuarira oosannára nárírafa máridano. ⁷Ánutufa sía maasára narí úmmuari narí úmmuariranaki máriaqee

maasá dáarama narí quqúsaki quqéenoofau. Maasá káaqa andeeqáranaki mári-aqeera maasá dáarama quqánau.

⁸⁻⁹ Faiqí fee ánaasee fee moó fannoo máa qinée qúnnumfana minnísainafa sía faiqí ufafáu minníseefara Ánutufa narí náaquqara andeeqara maraquna níminna ufana rukíeefaranoo. Ínnee Teesaroonika máqannaasa Yísuna ufa írimariasa naríara naríara nídíranara ínnee írimariafaqa fifau qímannimidaqa. Ánutufa narí kai narí áidi narí áidíranara qímannimifaqa írimariafanoo. ¹⁰ Ínnee Teesaroonika máqu-sanaasa Yísuna ufa írimariasa Maseedoonia máqa maaqaki mária nikaqaafasaasa mi-amiqíra oosanná nimiqoosá máriafanoo. Sía maqee iandée kai káqikaaqoo naríara naríara nídiani moó faqa moó faqa firaqóo naríara naríara nídiani.

¹¹ Maasá óoqai ínni faqa máridaqa qímannimíaaafánandee kai qídaqa kafáa qí-mannimidaqa. Maa-ainainásasaa nimana mundúsaafanoo miqóo kai fuaqa. Aiqá-mausa ínneeqa aináiníranasaa ínneeqa rakísiaqa, aiqámausa ínneeqa nárana ínneeqa aináina ínneeqa kai máraaqa. ¹² Ínnee Yísuna ufa írimariasa miqí faqa miná ufara níkoqqee maríasa ínni nimooqíqa andeeqéaafoo qífaranoo. Ínnee faqa miqí-daqa sía moo áinainara sárauqinana moonásaa óonu mundúa.

Yísufa kafáa qúmuaninna úfafa.

¹³ Qiní qíkaqaafasaauqa ánoona ufa síaisa kuqufíqa sía fíndifidammiafoo qímasee ikífaafau qímariana. Ínnee faqa misá naanna reefóo qímasee kúqirausara ánoona ufa íriaqee qímasee ínni qímannimidaqa. ¹⁴ Maasá maaqí qídaqa ínni qímannimidaqa. Yísufa kuqufínoo kafáa minakíqari fíndifinau. Miqúnara maasá maaqí qí-daqa Yísuna saqáriki máriasa kuqufífanoo Ánutufa Yísuna mara fíndifundée kai ínoo misá faqa marafíndifummá nímaqaannoo. Yísufa qúmuaninna aukuaana Yísuna faqa moodáanaki máriaqeera Ánutufa marafíndifummá nímaqaannoo.

¹⁵ Karaambáíqa naamúaqímaqoo úfafa maaqímminoo márifaqa qímannimidaqa. Karaambáíqa qúmuaninna faasaanasaa maasá káqi márianausa sía kúqirausa nóorisaa óoru fúanauranoo. ¹⁶⁻¹⁷ Mi-faasaannásaa innaarúnaindari Ánutuna daambeenda firaqóo rúannoo, qangirooqua úriqararafa ufa qíannoo, Ánutuna ukeena fuaqáannoo dóo miqóo innaarúnaindari karaambáíqa narí uqanna qúmuannoo. Qumuráinaqa kúqirausa káqi máru kamuqoo ásauku mundírana saqárikida máriusa misá náaree kúqiranakíqari fíndiffaqa dóo miqóo maasá mi-karí káqi máriasa faqa kúqirausa faqa Ánutufa moodáanaki afapíta qumáreenoo uqéerannisainaqa asurukína kéeqakínaqa aanái óoru karaambáíqa paqúrimasee mi-karí miná faqa náaru náaru márianaura. ¹⁸ Miqíannanara ínnee faiqí ánaasee faiqi kuqufuafaqa nifaaqa rumbée marífaqa ikíraqee maríana mi-ufána qímannimifanoo nifaaqa aufadáani.

Yísufa tautúmasee qúmuaninnanara fáasaanara foora máriaqa.

5 ¹⁻² Mi-ainainná kambíqaaninna áukuanara maasá fifau ákara rúmasee qíman-nimianauro, óoqai dóo ínnee írimariafanoo maaqímminoo máriannoo, karaambáíqa qúmuaninna kari úmmuara fásiqara foora kukéeqakinoo qúmuannoo. ³ Faiqí ánaasee maa-aukuannára ámiqíranaki asooáranaki márídee qímasee káqi mána mánida márífanoo dóo miqóo kai rakéemasee firaa narirafa tautúmannimaqáannoo. Sía moo ámeekamasaannoo, ánaasee innaamunai fímariandee íannoo sía aupúrara sía máriannoo, máriannoo.

⁴ Ínnee Teesaroonika máqannaasa qíní qíkaqaafasaaúqa, ínnee sía asukunakíara foora nímariasa máriafanoo. Yísufa qúmira faasaana úmmuarira fasiqara foora kambíqafi naqa ínnee sía tautúmasee nisaurífaranoo. ⁵ Ínnee aiqámausa káaqa qáranaki nímariasa fáasaanara foora nímariasa máriafanoo sía maasá ínnisaimbaqa eendákíara foora nímárunausa sía asukunakíara foora nímariasara foora máridaqa. ⁶ Miqúnara maasá ínnisaimbaqa sía faiqéemariasa naanna raaqa nífú maqasée mári-aqa. Maasá ínnee faqa sía nammári néemariasa naanna rée fúrufariaqa káqi ámiqi-masee márianaura.

⁷ Eendáki faiqí ánaasee faiqáidaqa eendáki nammári námasee fúrufaridaqa. ⁸ Maasá sía miqímarunausa máridaqa káaqa qáranaindi máridaqa maasá sía nam-mári námasee fúrufariqa núaqaana káqi máriaqaana. Maasá qeeqá Yísuna saqárikirana faqa qeeqá naríara naríara rírana faqa mi-ainainaqandánnai saqári kámmandee ukée íriqa. Maasá asumu márianafa kásooqaqee kambíqaaninnanara asasídaqa rakísida máridaqa. Mi-asasira afeesiránara pateeuqára foora qíkiaqaki afisúsee rákiranakiara foora mária.

(Óoqai níkiyaqa itairírausa súani qíkiaqaki dárúandoo qímasee pateeuqá náriqa níkiyaqa itairíranasaa afisímariqau. Óoqai Yísuna aukuaana Roomma máqanna rákíra fasiqauqa áinna qafee afisúsee rákiranaki nímariqau. Aiqáma ainaina samu sía qíki-aqa dárúani fee qímasee afisíqau.)

⁹ Ánutufa sía maasá rusandeesámumasee narí áranaqaranaki quqárareefau qinau. Ásauku mundírana karaambáiqá Yísunannai asumu márirana máraaqee qímaseenoo maasá rusandeesámumasee máranau. ¹⁰ Mi-asauku mundiráfa minásaimbaqa maasára moodáanaki máriaqeera maasá dárirana qímaaqa maqasée kúqufa fíndifinoo máridanoo narí kaifáa qumuráinaqa kúqiqee káqi máridee narí faqa máriaqeera maasá qímaaqa maqasée kúqinau. ¹¹ Ínnee mi-irirána iriséeqa soofaari maríasa mi-iriránannai narí dadaaqí narí dadaaqídaqa narí amana narí amana mapukúaqá.

Pauroofa ufa taikáidanoo nímандаidanoo.

¹² Óo maasá qíkaqaafasaa maasá qeeqá qímuqusa óokiqari ínni qímannimidaqa. Ínniki Ánutuna ufa sáiki maría fasiqausa Ánutufa maréeqeenoo mi-saikánaki uqánnisóosara qídaqa, misá ínni naamúaqira ufa qímannimíafaqa ámiqira fasiqafee qímasee náaquqamasee íriqa. ¹³ Misá nári ámiqira saikara irisée fíraaqóo nóosaa qíranara rufáida misára nídíaqá. Ínnee naríara naríara nídímarinaqa asooáranaki máriaqa.

¹⁴ Qínée ínni naamúaqi maruna fasiqausa qímannimidaqa, ínni kudi fasiqauqára afeekaikámasee naakápaifaqa misá aináiniaqa, ruffee maría fasiqa anaaseesa nimana mapukúnímaqáaqa, írirana óoreeqárausa ínnee dadaaqiaqa, ínnee aiqámausa qámgaanai reendeénidaqa asooámasee qímannimiqa fuaqa. ¹⁵ Ínnee maa-ainainnára faqa rakísiaqa, moó fannoo aní mandáikammamaqáinana ákiaqara sía narí mandáikammamaqaa sía mi-oosanáfa máriani. Ínnee aiqáma kari narínni narínni ámiqira óosana kai narí ámi narí ámiaqa sía ínneeqáki kai miqíaqá. Ínnee aiqáma máqannaasaki máridaqa miqímannimímaqáaqa. Ínneeqa írirana nimana mi-amiqira oosannásaa kai quqáaqa.

¹⁶⁻¹⁸ Ínnee aiqáma kari Yísuna ufa írimariasa asasída kai máriaqa, aiqáma eendaki fáasaana innaaru qiqá fuaqa. Aiqáma ainaina tiaki Ánutunara dúfi dúfi kai qiaqa.

Ínnee mi-ufamaú fídaqa ásauku mundírana Yísunaki fídaqa Ánutufa ínniara fuaqée qímaqoomau fifáranoo.

¹⁹ Náaquqara andeeqara maraquna fannoo ínni afeeka níminaqa sía miná rafáaqa-fuaqa. ²⁰ Ánutuna maraquna fannoo faiqí dadaaqínaqa sía níkoo níkaa iaqa, ámiqimasee íriaqa. ²¹ Ínnee aiqáma amaana ufa sía káqí íriaqa aiqáma ufa aikuqummásee iriséeqa ánoona ufa kai íriaqa. ²² Óosana óosana mandainainara eeráiriaqa.

²³ Ánutufa maasá naundurái asooárana nímimarifa ínni máriranaki náaquqara andeeqara oosana firaaqóo nímiani. Mifá kai ínni aiqáma márirana nipatasáa faqa nimana faqa maraquna faqa áaqarafa sía máriani ánukarafá kai mári mári inánoo ásauku mundírafa karaambáiqqa Yísufa miqíqa márinnanaki qúmuani. ²⁴ Ínnee ínneeqa mandáinainakiqari ániaqeera náaree marífa Yísufa sía akóo akaa ímarifa maqee maqee dadaaqímarifa máriddannoora ánuqara óosana nímiannoo.

²⁵ Óo Teesaronika máqannaasa maasá qíkaqaafasaa, ínnee maasára maqee maqee innaaru qiaqa. ²⁶ Ínnee aiqáma ínneeqa níkaqaafasaa nímandaidaqa moodáa fidkara foora nímandaaqa.

²⁷ Qinée Pauroosa Karaambáiqqa ufa irisée ínniara afeekaikída qímannimida ínnee maa-papiqána maraséeqa minakínaa ákara ufa aiqáma Yísuna ufa írimariasaa ásaana rúmasee qímannimiaqa.

²⁸ Ásauku mundírana Karaambáiqqa Yísuna áfaarirafa ínniki máriani.

2 TEESAROONIKA

Teesaroonika Máqannaá Ínaaqianna Nímu Akarafa.

1 Ínnee Teesaroonika máqannaasa Ánutuna ufa írimariasa ínnee maasá qíkoona Ánutuna áiku ásauku maqásaa fasiqa anaasee máriasa Ánutuna ásauku mundírana karaambáíqa Yísunaindi faqa máriasa qínée Pauroosa ínni ákara rúman-nimaqaidaqa, qaara fasiqa Sirasisa Timootisa faqa ínni ákara rúmannimaqaidaqa.

² Innaarúnai níkoona Ánutuna faqa Ánutuna ásauku mundírana karaambáíqa Yísuna miqandá káqi nári áfaarirana faqa nári naundurá asooárana faqa ínni nímiyani.

Yísufa kafáa qumuréenoo Ánutuna ufa rukíee maríasa náruannoo.

³ Óo qiní qíkaqaafasaa ufa maasá ínniara maqee maqee Ánutufinai dúfi dúfi qí-mamaqaidaqa. Ínnee Yísuna saqárikirafa firaqóo kambíqainara iriséeqa sía minára dúfi dúfi qiana áaqaannoo. Ínniara Ánutufinnai dúfi dúfi qímarunafa andeeqáidanoo. ⁴ Ínnee Teesaroonika máqusanaasa Yísuna ufa írimarianasáara nárírana faqa óosana óosana aupúrarana faqa káqi máraqa fímariana faqa Yísuna ufa káqi íriqa fímarianara faqa iriséeqa máaqaanna máaqaanna fidaqa ínni ámiqira óosanara amaana máqaki kéeqee máriasa qímannimidaqa qeeqá qimooqídaqa.

⁵ Ánutuna andeeqára náríra ufa ánoona kásooqaqee maaqí qímasee kambíqaannoo, ínnee maqee Yísuna ufasáara aupúrarana máraqa fímariana ákiaqara kásooqaqee maaqímminoo máriannoo. Mi-aupuraráfa Ánutuna márira ququsaki kéeqarana amanaikámma nímaqaannoo. ⁶ Ánutufa narí andeeqára óosana maraséenoo ínni aupúrararana nímiariasa miná ákiaqara nári faqa aupúrarana nímiannoo, ínnee miná ufasáara aupúrarana máreemariasa asooárana nímidanoo maasá faqa nímiannoo. ⁷ Karaambáíqa Yísufa innaarúnaindari narí afeekafaqáa qángiiróo ná-mufaqa idá aurunamu faqa koorooíra fáasaana asooárana maasá nimiséenoo aupúrarana misá nímiannoo. ⁸ Miqímmandee kooroomáfinoo Yísufa Ánutunara sía írimariasa faqa maasá karaambáíqa Yísuna ámiqira fasaasa ufara níkoo níkaa ímariasa nárírana nímiannoo. ⁹ Yísufa náaru náaru taikárana misá níminaqa náaru náaru karaambáíqa máriqooqari níanai náadumasaa márídaqa sía miná aréenara afeeka qáfeefaranoo. ¹⁰ Mi-faasaannásaa Yísufa maasá faqa aiqáma narí áiku ásauku amooqírana írirara qúmuannoo, aiqáma miná ufa írimariasa náaquqarana faqa márarara qúmuannoo. ¹¹ Maasá mi-ainaináfa kambíqaaninnanara iriséeqa maqee maqee ínni Teesaroonika máqusanaasara innaaru qídaqa Ánutufa ínni naundurái naakápaifaqa miná ufamau uqéerara aatata fímariafanoo minára qídaqa. Ánutufa ínni dadaaqínaqa ínni márirafa nírafa uqéerara áana amana kái fuaqéera innaaru qídaqa. Ánutufa narí afeekannái ínnee Ánutuna ufamau fíranara ámiqiranee qímariana ánoonaikiani, ínnee miná saqárikira saika faqa ánoonaikiani. ¹² Ínnee miqífaqa aiqámausa ínni andeeqárana qáfamasee Yísuna áuqu aréenarana amooqífanoo Yísufa quandáfi ínni nimooqíannoo, Ánutufa faqa Ánutuna ásauku mundírafa karaambáíqa Yísuna faqa káqi áfaariranannai maa-ainaináfa máriannoo.

Mandá fasiqa kambíqafínoo moómoosa níkaruqiannoo.

2 Dóo maqee qínée Pauroosa Ánutuna ásauku mundírafa karaambáíqa Yísufa innaarúnaindari kafáa qúmíranara faqa maasá miná faqa moodáanaki suqú quqáranara faqa qímannimianaúra. Akaqáusa minára dóo qúmi ifoo qiafaqa ínnee minára irisée fúrufariqa múnari mínari ímariafanoo. ² Karaambáíqa qúmíra faasaanara dóo áiqaqánau foo qífaqa únna ufa qíaafoo qímasee sía dauní múnuiqí múníqira ufa irisée naundurá dapikínaqa ninunúruuqa. Yáfee moó fannoo mi-ufána qímannimínoo fee, faiqí moó fannoo áaqara ufa tamummaqasée qímannimínoo fee, amaana ufa qímannimimari fasiqafa únna qímasee qímannimínoo fee, faiqí moó fannoo únna qímasee maasára pásaki ákara rúmasee qímaqimi ifoo qínoo fee.

³ Ínnee sía moó fannoo níkaru qínna ufana íriaqa. Yísufa qúmíra faasaana sía káqi ániannoo maa-ainaináusa náaree kambíqafínoo qúmuannoo. Taikára áukuana adeedí ráinaqa aiqáma átinaindari faiqí ánaasee fíraaqóo Ánutuna ufa rukíasee náriqa aatáta fífarannoo. Mi-aukuanná maqásaa mandá fásiqa fannoo idáki fúaninafa kambíqaannoo. ⁴ Mi-manda fasiqáfa aiqáma máaqanna máaqanna náriqa Ánutunee qímaria ainainna faqa aiqáma náriqa Ánutunara innaaru qímamaqée maríana faqa kúqaa qímariana faqa únna qímariana faqa aiqáma namuqáakama nímaqeenoo qáoo qíannoo.

⁵ Qínée Pauroosa ínni Teesaroonika máqusanaasa faqa máridaqa mi-ainaináusara ínni qímannimíafannana sía íridee auní fee. ⁶ Mandóosana máree mari fasiqanara maqee mi-manda fasiqáfa faqa narí mandóosana faqa kambíqaaqaa ídanoo moo áinainara ínnee minára írimarianara maqee kári rafáaqafídanoo narí áukuanasaa mi-manda fasiqáfa kooroo íannoo. ⁷ Mi-manda fasiqána mandáinaina fannoo dóo maqee maqásaa fasiqa anaaseeki óosana arasée qumeé saikídanoo sía maqee ánoon-aikiannoo mínasaa rafáaqafímari ainaina Ánutufa uqéera márainanoo kooroo íannoo. ⁸ Kooroo ínanoo karaambáíqa Yísuna óosunda fannoo mi-manda fasiqána kúqammaarúannoo narí aréenarana kooroo íranannai faqa narí qúmíra faasaana mi-fasiqána rakéekaamásainanoo taikáannoo. ⁹ Mi-manda oosana máree mari fasiqana óosana maaqímminoo máriannoo, mifá Sadannana fíraa afeeka námufaqa aniréenoo óosana óosana ainainna faiqí sía áuqaaqaa íra ainaina faqa únna qímasee narí áuqu uqéeree marí ainaina faqa náaquqara ainaina faqa uqéerasee ánoonara foora uqannífiqaannoo. ¹⁰ Mifá óosana óosana níkaruqira mandáinaina uqannífiqainaqa náaru idáki taikéefandínausa minára kúqaa fee qímasee írifara, misá innaarúnai asumu márira anoona ufara sía nídimarifaqa sía óonu írianara miná ákiaqara taikéefaranoo.

¹¹⁻¹² Minára Ánutufa kúqaa ánoona ufara sía íri maríasa mandáinainara asasí maríasa náruaninnaqoo maréeqee quqáramee qímaseenoo moo máraquna áaqara máraquna náakunnimaqainaqa mi-maraqunáfa misá naundurái saikínaqa únna ufara kúqaa ánoona úfee qífarannoo.

Ínnee Ánutuna aréenaranaki máriaqeera rusandeesámumaseenoo máranau.

¹³ Ínnee Teesaroonika máqusanaasa sía miqímariasa karaambáíqa ínniara áidi-marisa maasá dóo ínniara maqee maqee Ánutufinnai dúfi dúfi qídaqammu. Ánutufa narí maraquna afeekannái faqa ínnee ánoona ufasáa mandaaqáranannai faqa ínni Teesaroonika máqusanaasa innaarúnai asumu márirana faqa Ánutuna narí faiqí ánaasee kámmafi máriaqeera faqa óosana árooqooqari rusandeesámumasee ínni

máraanauree qímaqoofa maqee máreenoo. ¹⁴ Sía fifau ínni máreenoo maasá ámiqira fasaasa ufa ínni qímannimíafannana minánnai ínnée Ánutuna ásauku mundírana karaambáíqa Yísuna aréenarana rainá nímírarée qímaseenoo ínni máranau. ¹⁵ Óo qíní qíkaqaafasaa qínée minára irisée qímannimídaqa maasá óoqai ínni faqa máridaqa nóokiqari qímannimíafanna anoona ufana faqa maaqóoqari pásaki ákara rúmannimíafannana mi-anoona ufána faqa ínnée mi-anoona ufánaki mapukúffínaqa afeekaikámasee kíkíqammafi nísaukuki uaqée iaqa. Sía moo únna ufa íríqa.

¹⁶⁻¹⁷ Ánutuna ásauku mundírafa karaambáíqa Yísufa faqa maasá qíkoofa Ánutufa maasára áidi marífa narí káqi áfaarira óosanakíqari náaru náaru paasóosirana faqa náaru kambíqaaninna ainainara asasammásee áfeesirana faqa nímúqanda miqandá fannoo ínni afeeka nímínaqa andeeqára nírana márirana ufaqirana máraaqa, ínni nímúqusaki sía Yísuna ufamau fíranara náaquqarafa máriani paasóosirana kai umbiqá nímiani.

Pauroofa Teesaroonika máqannaasara naríara innaaruqiaqée qinau.

3 Qínée ufa qímannimíseeqa maa-ufánannai taikánaura. Ínnée Teesaroonika máqusanaasa maasára maaqí qímasee innaaru qiaqa. Maasá karaambáíqa ufa qímannimíafanaqa ínniki ánoona kambíqoondee kai aiqáma anaamurunni miqí kai máfínoo dauní daráanínoo ánoonaikiani.

² Kafáa maaqí qímasee maasára innaaru qiaqa, Ánutufa maasá mandá fasiqauqa nísaukukinaana rafíqaani sía aiqáma máqannaasa Yísuna ufa íridammia.

³ Karaambáíqa fannoo sía miqí marífa ámiqimmasee rakísimarífa afeeka mapukirána nimiséenoo aakaaqaindáraa fasiqasaa ititánnimaqaannoo. ⁴ Karaambáíqa fannoo ínniara maasá nímuna asooárana nímídanoo ínnée maqee faqa kásooqaqee faqa sía mandá íriramau fífáranoo maasá qímannimíra ufamau kai andeeqásee fífáranoo. ⁵ Karaambáíqa fannoo Ánutunara nídírana ínni nímúqusaki quqáani. Ánutuna ufamau nímímandakúfi maqee maqee fírana Ánutuna ásauku mundírafa ínni naunduráki quqáani.

Kadáapi rúmasee ínnéeqa nárainaina máraaqee qu úfafa.

⁶ Óo maasá qíkaqaafasaa uqa maasá Ánutuna ásauku mundírana karaambáíqa Yísuna áuqu rámasee ínni náaquqama nímáqaidaqa, ínniki kudoosaápee maríasa ínnée sía misá naaqa máriaqa rufíasee níanai máriaqa misá sía maasá naamúaqira ufamau fímariasa márídaqammia. ⁷ Ínnée maasá óosana qáfeeusa máriaqano, maasá ínni faqa márídaqa sía kudoosaáparausa máríqiafana ínnée maasá óosanamáu kai fúaqaana ínnée minára írimariafanoo.

⁸ Maasá ínni faqa márídaqa sía mooná nárana máaqa márirana káqi máree máríqau, feefaurúmásaidaqa máree máríqiafana. Maasá ínni nárainaina káqi naanoo qímasee eendáki faqa fáasaana faqa kadáapi rímariafana tooqaamu darusoofaqá minarainainná ákiaqara ímaríqau. ⁹ Maasá ínniara iriséeqa miqí qiqíafana, ínnée mi-oosanná qáfamasee mi-maú kai fuaqéera kadáapiriqiafana, ínnée nárainaina káqi qímifanoofau amana kái andeeqánoo máríqini, maasá Yísuna ufa qímannimíafannana ákiaqara márini, ínnée maasá fúnnamau fuaqéera kadáapiriqiafana. ¹⁰ Maasá ínni faqa márídaqa maa-ufána qímannimíafannana kafáa kafáa qímannimídaqa, faiqí moó fannoo sía aináinífa nárana faqa sía náannoo.

¹¹ Maasá sía fífaú ínni qímannimidaqa ínniki fooróopi maríasa márianara iriséeqa qímannimidaqa misá sía náriqa aináina ímariasa káqi moosá aináina deedeépi maríasa márianara írídaqa. ¹² Ánutuna ásauku mundírana karaambáiqqa Yísuna áuqu rámasee mi-fasiqáusa fooróopi maríasa náaquqama nímaqaidaqa misá andeeqára máriramaú fídaqa náriqa nárainaina kadáapirumasee máraaqa.

¹³ Qíní qíkaqaafasaa ínnée andeeqásee nímaríasa faqa qímannimidaqa. Ínnée ínnéeqa ámiqira níra márira óosana máree maríana sía níkoó nikaamásee minnísaaqa káqi kai fuaqa. ¹⁴ Ínnée maa-akarána ásaana rímarifaqa akaqáusa mi-ufána rukíee maríasa márifaqa ínnée rufíasee níanai márifaqa misá nisaúrírana máraaqa. ¹⁵ Sía misá namuqáakama nímaqaaqa níkaqaafaasaara foora náaquqama nímaqaaqa.

Pauroofa dóo taikárufa qímaqoofa.

¹⁶ Karaambáiqqa narí kai naundurái asooárana óosana márifa aiqáma kari óosana óosana máriranaki ínni faqa naundurá asooárana nímiannoo. Karaambáiqqa ínni aiqámausa faqa máriani. ¹⁷ Faiqí moó fannoo qíní maa-ufána ákara rúmasaifaqa qínée qeeqá qísaukunnai maaqí qímasee rafáaqafídaqa. Qínée Pauroosa ínni nímandaidaqa. Ínnée maa-akaranara moonáindi fee qifoora aiqáma pápiqa ákara rúmasee qeeqá qísaukunnai rafáaqafídaqa. ¹⁸ Ánutuna ásauku mundírana karaambáiqqa Yísuna áfaarirafa ínniki máriani.

1 TIMOOTI

Timootina indaarú rúmamaqóo akarafa.

1 Óo Timooti anée kumaaráa márianafa anée qiní qímaakuara foora máriananoo. Qinée óoqai aní qímamíafannana aninná írirafa qufana Yísufinnai quandóona Ánutufa faqa narí ásauku mundírafa Yísufa faqa maasá asumu mároofa maasá minásaa mundí marunafa mífá qiní mara quqáqoosa minára ásauku mundírafa Yísufa narí aináinianeera maqásaa fasiqa diqíqoosá maa-papiqána qinée Pauroosa aní ákara rúmamaqeeqa.

² Óo Timooti maasá qíkoofa Ánutufa faqa maasá karaambáiqu ásauku mundírafa Yísufa faqa aní dadaaqiaqa, misá náriqa nífauarana aní ámiaqa. Misá aní aundurá asoóarana faqa ámiaqa.

Pauroofa únna amaana ufa qímariasara Timootina aaquqímamaqoo úfafa.

³ Óoqai qinée Maseedoonia máaqa maqai fíqa aníara Efeesusaa maqúsaki máriannee qíafannana maqee faqa miqí kai íqa miqóo máriannee qídaqa. Efeesusaa máqusaki maríasa akaqáusa fúka unna amaana qímari ufana faiqí ánaasee qíman-nimi maríasa máriafaqa minára anee qáoo qíanneera miqóo máriannee qídaqa.

⁴ Anée maaqí qímasee qáoo qía. Misá nári úriuqa minnísaaqa misá nári níkeekú nikaakú nifaqnáusa nífasaasa qímammaree kísaaqasaa fímariana minnísaaqa. Miqí qímari úfafa ufa rainárana tínoorirana kai uqéeraidanoo sía Ánutuna marírafa nírafa maasáki márina dadaaqídanoo. Ánutufa maasára maaqóo fuannáanna sía mi-manda dapi ufánannai paqúrianaura maasá nári írirana Yísunasaa rusíranannai kai fuanna áanna paqúrianaura.

⁵ Sía fífau mi-unnána qímariasara qáoo qiannée qídaqa faiqí ánaasee miqóo-qaraasa Yísunasaa rusírana sía únna qiaqa kúqaa kai qiaqa, kúqaa ánoona uqannásaa mundúsee fíqa nári nífaqa qumaararárana síaisa aufadámasee nídaqa nári naunduráki ikairí síaisa nídaqa mi-qaaramoo ainainákiqari faiqí ánaaseera nímuqusirana rírafa kambíqaidanoo. ⁶ Faiqí ánaasee akaqáusa mi-anoonna ainainákiqari quándakiqa fífau fáafau qíra ufa narí qímami narí qímami qianánnai náriqa nínaakusamarara káqi rúnna fímariafanoo. ⁷ Mi-unna amaanná qímariasa paasóosamandee nári faqa sía írimaria ainainnára faqa ufará faqa káqi paasóosamasee káqi qímannimidaqa kafáa náriara Ánutuna sándufa qímannimi márunausee qídaqa áaqaidaqa.

⁸ Ánutuna sándufa Mooseenasáqari qímannimu úfafa ámiqira ainaina máridanoo. Faiqí ánaasee miná andeeqásee írifanoo ámiqira ainaina máriannoo. ⁹⁻¹⁰ Maasá óosana óosana sándufara maaqí qímiridaqa. Sía ámiqira fasiqa anaaseerau máridau, ufa rukíee maríasara máridanoo Kaamánna ufa rukíee maríasa faqa Ánutuna síaisa faqa Ánutuna ufa rukiée maríasa faqa sía Ánutunara írimariasa maqásaa ainainara kai írimariasa nári nínausa níkausa kuqá nárimariasa faqa faiqí ánaasee kuqá nári maríasa faqa faiqí ánaasee narínni narínni qúmмуari maríasa faqa faiqí fannoo aqoónna fasiqa áafeeqara óosana faqa ánaasee fannoo aqoónna anaasee áafeeqara óosana faqa faiqí ánaaqi qúmмуari maríasa faqa únna ufa qí-mariasa faqa síaasa ufa írimarinaki máfi narí kai raqáseenoo moonára únna úfa qímariasa faqa aiqáma ánoona ufa rukíee maríasa faqa mi-aiqama mandoosanná

máraqa nuasára misára kai Ánutufa narí sándufa misá qáoo qímaseenoo quqá-soofanoo máridanoo. Misá nímaarusira sándufa quqásoofanoo máridanoo, sía mi-áaqara oosanáuqa máree maríasa kaifáu nímaarusidanooofau óosana óosana ainaina Ánutuna mapukíra ufa rukíee maríasa faqa nímaarusidanoo.

¹¹ Mee Ánutuna mapukíra ufa qúnna mifá maasá Ánutuna ámiqirana miná aréenarana kooroo ídanoo. Miná ámiqira fasaasa ufa amana kái mi-ufáfa máridanoo. Mi-fasaasa ufána Ánutufa qínísa quqásee anée Timooti qímannimianne qú ufafa máridanoo.

Pauroofa Yísunara narí mandóosanara áfauoonara dúfi dúfi qu ufafa.

¹² Qínée mi-saíkanaki nímariafananoo maasá karaambáiqu ásauku mundírafa qíní aináinirana amana kái qímunara dúfi dúfi qídaqa. Mifá qíníara mi-aináinirana amanaikámmi ífoo qímaseenoo mara quqáqaisa máridaqa minára faqa maasá karaambáiqu ásauku mundírafa Yísunara dúfi dúfi qídaqa. ¹³⁻¹⁴ Óoqai indaarú qínée Pauroosa Yísunara mandúfa qímariafanausa miná aináinimáru fasiqausa nárú nífaqáa íqa níníaaafanausa Yísuna faqa áquraraafanausa máridaqa. Ánutufa qíníara sía Yísunara íridanoo fee qímasee sía narí mandóosanara íridanoo fee qímaseenoo sía qíní dárinoo, qíní qífauamáseenoo narí áfaarirana qínísa nammárirara foora adíaseenoo mínása qeeqá írirana Yísunasaa rusírana faqa faiqí ánaaseera qímuqusirana faqa qíminau. Maasá aiquámausa ásauku mundírafa Yísunaki kéeqee maríasa mi-nimimaria ainainnaqandá Yísunasaa írirana rusírana faqa faiqí ánaaseera qímuqusirana faqa mi-qaara ainainnaqandá qíminau.

¹⁵⁻¹⁶ Maa-ufána ánoona ufa máridanoo qumáree íri maría ufafa máridanoo ásauku mundírafa Yísufa mandá óosana máree maríasa asumu máraanee qímasee qíminau. Qínée Pauroosa mi-mandoosanná úriqararansa maríafananoo Ánutufa sía qíní dárinoo qífauanau. Ásauku mundírafa Yísufa narí kásoomambi qíní qífiqaranara firaaná firaqóo koorooíanifeera mandóosana úriqararansa qíní qífauanau. Miqímaseenoo Yísufa qíní maréeqeenoo akooqóo quqásoofaqa náaru kásooqaqee Yísuna mandaaqásee náaru márirana máree maríasa qíní kíkikususaidanoo qíní mandóosana úriqaranoo márúna rirímma qífauamáseenoo minní qísanau. Ínnindi óorudupinoo máridanoo miná mandaaqásáifanoo káqi ínni faqa máraanauree qinau. Qínée minára irisée amooqíra ufa maaqí qímasee qianáura.

¹⁷ Náaru náaru mári karaambaiqafa sía kúquaninafa maasá sía miná qáfee marúnafa moodáa Ánutufa sía moó fannoo márifa úriqararana faqa aréenarana faqa náaru náaru mináindi máriannoo.

¹⁸ Óo Timooti anée qíní qímaakuara foora márianafa. Qínée maa-ufána anísaa quqáidaqa. Óoqai tamummáqara fasiqauqa qímaqoofa aní qímamira ufa mi-maú fídanoo. Aní aináinirafa andeeqára rákiara foora ímariannana qíní úfa fannoo aní durú feefará foora inóo máriannoo. ¹⁹ Ámiqira rakirana rákidana aní Yísuna saqárikirana uaqéeia, afaaqa qumaara rárana síaina miná faqa uaqéeia. Faiqí akaqáusa nári náaqoo írirafa qímannimifaqa andeeqásee fídaqa misá nári Yísuna saqárikira írirana múnú fúrufarammáseeqa kurídidaqa. ²⁰ Qaara fasiqa Qimeenaeusafa faqa Areekisandeerafa faqa miqandáqara miqí márúfaqa qínée maréeqee Sadanna ásaúkuki quqáafanaqa misá Ánutunara mandúfa qírana taikáaqeera quqáqiafana.

Pauroofa Yísuna ufara suqínnanaki maaqí qímasee innaaru qiaqée qinau.

2¹⁻² Maa-ainainná náaree aní aamúaqímamisaanana anée faqa Yísuna ufara suqímariasa faqa suqídaqa innaaru qídaqa maaqímasee innaaru qiaqa. Maa-maqánasaa faiqí ánaaseesaa rakísinnimaqee marísara misá ámiqímasee rakísinni-maqaqeeera innaaru qiaqa. Ínnee káqi qeesa reendeénamasee asooáranaki mári-aqeeera misára innaaruqiaqa. Ánutuna ufamau fídaqa andeeqára máriranaki mári-aqeeera aupúrananaki sía máriaqeeera misára innaaruqiaqa, ínnee maqee maqee aiqáma fasiqauqara faqa maa-maqánasaa firaqóo úriqararasa faqa kaamánna úriqararasa faqa Ánutuna áfusaa Ánutufa misá dadaaqíanifeera innaaruna qiaqa. Misára faqa dúfi dúfi qírana qiaqéeera qídaqa.³⁻⁴ Misára innaaru qírafa ámiqira óosana máridanoo Ánutufa maasá asumu máree marífa minára ádidanoo. Mifá aiqáma fasiqa anaasee asumu máriranaki ani máriaqeeera qídanoo ánoona ufamau fuaqéeera qídanoo misára innaaruqíra óosannara Ánutufa ádidanoo.

⁵⁻⁶ Moodáa Ánutufa kai máridanoo moodáa fannoo kai narí Ánutuna faqa faiqí ánaasee faqa mara moodáanakikamma nímaqaidanoo. Mi-fasiqáfa Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa máridanoo faiqí ánaasee óonu kafáa marasée naríki quqáanifeera narí afaaqa kúqiranaki quqánau. Maasá miná qáfamaseeqa maaqí qídaqa. Óo Ánutuna narí áukuana máridanoo. Óo mifá kúqaa aiqáma fasiqa ánaaseera asumu máriranaki máriaqeeera miqídanoo.⁷ Minára faqa qíní Pauroosa qeeqá maqúsaindari diqíqamasoofaqa qínée ánaamuru aiqáma uqannífiqaidaqa Yísunasaa írirana rusírana ánoona ufa faqa qímannimidaqa. Qínée sía únna qídaqa ánoona ufa kai qímannimidaqa.

⁸ Yísuna ufara suqímarianaki faiqífa qínée maaqí qímasee naamúaqidaqa. Aiqámai mária fasiqausa áanooqirana síaina, ufa rainárana síaina, nári nísauku ánukarasa uqérasee innaaru qímariasa nári márirana nári nírana mináuqara Ánutunaindi fee qiaqéeera, aiqáma fásiqara miqí maríasee innaaru qiaqéeera qídaqa.

⁹ Ánaaseera qínée maaqí qídaqa. Aiqáma nári nifaaqái mári síara qámunnana ámiqímasee nári nifaaqa ánaamusúsée írirana faqaasaikámambi máriaqee qídaqa. Sía káaqa firaqóo óosana óosana ainaina nifaaqa áuquaqaa.¹⁰ Niqóónausa dadaaqírafa mifá ínni nifaaqa áuqirafara foora máriani. Ánutuna úfa írimaria anaaseesa andeeqára óosana miqíminoo máridanoo.¹¹ Yísuna ufara suqímaria maqanaki kéeqaifaqa ánaasee ufa síaina reendeenámamdee Ánutuna ufa íriaqa.

¹² Yísuna ufara suqímariá maqánaki ánaaseeuqa sía kíkíqa máfiqa Ánutuna ufa qímannimiaqa. Misá sía faiqí úrinaaqaramáfi máriaqa qínée miná qáoo qídaqa misá ufa síainausa máriaqee qídaqa Yísuna ufara suqímariá maqánaki miqíaqee qídaqa.

¹³ Ánutufa Adamana náaree áuquseenoo dóo miná ínaaqianna Éeuana áuqináu.

¹⁴ Sadannafa sía faiqí ákaruqináu, ánaasee kai ákaru qímasoofanoo Ánutuna ufa rukíanau.¹⁵ Dóo maqee Ánutufa sía aiqáma ánaaseeuqa miná ákiaqara nárú taikáanoo faiqí máqaranasaa márifaranoo. Misá nári nifaaqa ámiqimmandee ánaamusúsée máridaqa Yísunasaa írirana rusíseeqa máriaqa faiqí ánaaseera ámuqusamásée máriaqa qikairí síaisa ánukarasa máriaqa. Miqídaqa nóori kándamasee máridaqa káqi márifaranoo.

Pauroofa Yísuna ufara suqímarinausasa rakísirausara naakápamáqoofa.

3 Maa-ufána ánoona ufa kai qínée Pauroosa qímannimianaúra. Faiqí moó fannoo Yísuna ufara suqímariasasaa rakísiraree qímarífa ámiqíra ainainámmiannoo.

² Yísuna ufara suqímariasasaa rakísimari papatarafa narí nírana márírana sía áaqarafa máriannoo andeeqárafa márída andeeqásee rakásiannoo. Miqímarinna fasiqafa moodáa anaasee faqaafa kai máriannoo. Mifá óori runúsee márífa máriannoo. Narí áakiranara írí marífa máriannoo. Narí qumíasana aina faqa márírana faqa andeeqásee quqéemarífa. Mi-fasiqáfa Yísuna ufara suqímariasasaa rakísiranaiki marí fasiqafa ánaamuru maqee maqee miná maqúsaki aniraafanoo ámiqí ámiqídanoo nífiqa narí máaqaki quqásaida nárana fíridanoo. Mi-fasiqáfa Ánutuna ákarakinaa ufa andeeqásee qímannimi marífa mi-oosanáusa máree marífa Yísuna ufara suqímariasasaa rakísirafa amanaikiannoo. ³ Mifá sía nammári námasee fúrufarídanoo márífa faiqí ánaasee sía narí marífa máriannoo. Mifá fífíra óosanara reen-deénira óosanara kai rímarífa máriannoo. Mi-fasiqáfa sía káaqa munnimmara rí-mari fasiqafa máriannoo. ⁴ Mifá narí faiqí ánaaseera ámiqimasee rakísinnimaqee marífa márídanoo. Mi-fasiqáfa narí faiqí námuaara qímannimífaqa eedóo qímasee reendenámandee áuqee marínausa máríafa. ⁵ Mi-fasiqáfa narí faiqí ánaasee sía ámiqimasee rakísinoó náqimaseenoo fee Yísuna ufara suqímari maqánaki kéeqee maríasasaa rakásiannoo fee.

⁶ Yísuna ufara suqímariasasaa rakísiranaiki marí fasiqafa sía fúkasaa Yísunasaa írírana rusímarina mara quqáa. Miqímari fasiqafa dauní narí óori uqéerasee narí afaaqa mara máree úridanoo amooqínoo dauní áaqaranaki áqufuandoora. Óoqai Sadannafa innaarúnai miqímarunara Ánutufa atekánau. Maa-fuka fasiqáfa Yísuna mandaaqárana miqí kai ínoo Ánutufa atekáandoora. ⁷ Yísuna ufara suqímariasasaa rakísiranaikí marí fasiqanara Yísuna ufara sía írímariasa faqa minára ámiqíra fasiqee qímaríafa máriannoo. Miqí qímarífa fasiqafa sía Sadannana nám-ufaqa moodáa madikaki áqufínoo asaurúannoo. Dóo Yísuna ufara suqímariasasaa rakísimariasi fasiqausa óosana dóo miqíminoo máríani.

Pauroofa amaanúfasaa rakísimarusa dadaaqímariasara qinau.

⁸ Dóo qínée Pauroosa amaana máqasaa rakísirausara qímasee dóo maqee misá óoreeqára dadaaqírausara qianáura. Amaanúfasaa rakísirausa dadaaqímariasara misá márírana nírana andeeqásee nóori runúsee maríasa máríafa. Misá faqa sía nammári námasee fúrufariaqa. Misá faqa sía káaqa aináinara rímarínausa máríafa. ⁹ Misá ákarakinaa Ánutuna ufa qumáreeqa mi-maú fídaqa sía nifaaqa umaararáanifeera aufadaqá máríaqeera máríafa.

¹⁰ Dadaaqímarífa fasiqausa sía káqi maréeqee dadaaqíranaki quqárafa máríafa. Misá amanamásee qáfeenana kai maréeqee dadaaqíra saikaki quqáa. ¹¹ Dadaaqí marífa fasiqausa nínaaqmaaka faqa márírana nírana andeeqásee márídaqa sía múnuci míníqi qímariasa márífaranoo. Mi-anaaseesá nóori runúsee márídaqa ánoona ufa kai qímariasa máríafa. ¹² Yísuna ufara suqímariasi amaanúfasaa rakísirausa dadaaqímarífa moodáa anaasee faqaafa máríani narí faiqí ánaasee ámiqimandee rakísi marífa mi-saikánaki máríani. ¹³ Ámiqimasee kísaaqasaa papatara sáika áuqaqa fímariasi aiqámausa nífusaa úriqararana márídaqa miqídaqa, misá ásauku mundírana Yísunasaa írírana rusírana atukarasée mapukírana márídaqa.

Ánutuna kukéeqara ufa ánoona Yísufa firaafá márídanoo.

¹⁴Qinée Pauroosa maa-papiqána ákara rídaqa qúsasaa ínni óonu nínafararee qí-daqa. ¹⁵Moo áinaina fannoo qíní rafáaqafímarifaqa márídaqa maa-papiqánakinaafa ínni Ánutuna áiku ásaukuki nírana márirana naamúaqiannoo. Ánutuna ufara suqíranaki kéeqee mariasa misá Ánutuna amaana máqara foora márídaqa. Ánutuna ánoona úfa faakána márídaqa.

¹⁶Maasá Yísuna úfa írirana ánoona óoqaindari kukéeqara úfa márifa Yísufa idaaqírafa firaafá márídanoo, sía amana moó fannoo minára qáoo qírafa.

Yísufa maqásaa fasiqa nífiri kámmafinoo koorooínáu. Ánutuna maraquana fannoo minára andeeqárafa márídanoo fee qinau. Qangirooúqá miná qáfaqau. Faiqí moó-moosa máaqanna máaqanna minára qímannimiqau. Maa-maqa maaqánaki márusa minára kúqaammifoo qiqau. Ánutufa miná maréeqeenoo innaarúnai quqáqoofanoo márídanoo.

Pauroofa kásooqaqee áaqarufa kambíqaannoo fee qímaqoo úfafa.

4 Ánutuna káaqa andeeqára maraquana fannoo kásooqaqee kambíqaaninna aukua-nara maaqí qímasee akooqóo firaqóo koorooídanoo. Mi-kamúqoo akaqáusa Yísunasaa írirana rusíranasaaqari rakéemaki únna qíra afaanna ufa írifaranoo akaqáusa áfaanna uqanna ufamau fifáranoo. ²Únna qímaria fasiqausá kai mi-unna ufáusa faiqí ánaasee Yísuna ufana suqímariasa qímannimiqa nífáranoo. Mi-unna qira fasiqáusa nári mandóosanara sía qumaara náridanoo náriqa náaqoo írirana dóo idá fannoo nárinoora foora ínoo márifaqa sía ummaara náriafaq nisaufírafa.

³Miqí maría fasiqausa únna qímasee ánaasee máraranara mandóosanee qímasee akaqá naranara mandá nárana sía naaqée qifáranoo. Ánutufa mi-oosana oosana narannára faiqí ánaasee naaqéera áuqu quqáqoofa márídanoo. Miná úfa írimariasa miná ánoona írimariasa dúfi dúfi qímasee naaqéera quqáqoofa. ⁴Ánutuna aiqáma áuqu quqáqoo ainainna aiqáma ámiqirafa kai márídanoo sía amana moo naranara mandáikira fee qianáura. Aiqáma ainaina innaaru qímasee dúfi dúfi qímasee naaqa. ⁵Ánutuna ufa faqa maasá innaaru qírana faqa mi-naranná ánukamásainanoo ámiqi-noo máriannoo, Ánutufa ámiqiranee qíannoo.

Pauroofa Timootina aakápeenoo andeeqásee fúanee qu úfafa.

⁶Óo Timooti anée ásauku mundírafa Yísuna ámiqira ainainira faiqi mári-dana miná úfa írimariasa aní ákaqaafasaaqau qíní maa-ufáusa qímannimia. Yí-sunasaa mundíra úfa faqa miná ánoona ufa faqa aní óoqai mi-ufánasaa fí-dana innooqána márianafa máriananoo. Miqídana qíní maa-ufáusa aneenná ákaqaafasaaqau qímannimia.

⁷Fífau úri qírana maa-maqánasaaqaraa úriuaqaki sía minakí áqufua níanai tatíafaqa, fífau ufa. Anée Ánutuna dadaaqídana rákiranakiara foora máriananoo minára maqee maqee áununu rakísiaara foommásee amanamásee qáfamasee afeekaikía. ⁸Maa-maqánasaaqaraa amudaani maqee maqee afeekaikámasee amanamásee qáfarana káqikaaqoo maa-maqánasaa kai amaná márídanoo aneenná aundurákinaana maqee maqee afeekaikámasee amanamásee qáfarana firaqóo ámiqirafa márídanoo, mifá maqee márirana faqa náaru márirana faqa ámidanoo. ⁹Mi-ufáfa ánoona ufa márídanoo minásaa mundímariafa márídanoo. ¹⁰Minára kai

maasá kadáapirida nímudaanai qídaqa. Maasá qiqá qímuqusakinaa írirafa káqi márira Ánutunasaa máfi mundúseeqa. Mifá aiqáma fasiqa anaasee asumu máree marífa márídanoo, miná ufasa rusímariasa kúqaa misá asumu máree marífa márídanoo.

¹¹ Mi-ufáusa ámiqimasee faiqí ánaasee naamúaqia. ¹² Óo Timooti anée kumaaráa máríananoo minára faiqí ánaasee irisée sía aní ufa írífoora maa-ufána aní qímami-daqa. Aneenná ufa faqa aneenná nírana faqa aneenná faiqí ánaaseera ámuqusirana faqa aneenná Yísuna saqárikirana faqa aneenná andeeqásee márírana faqa ámiqimasee andeeqásee akooqóo márínaqa qáfeeqa faiqí ánaasee Yísuna ufa írimariasaa aní áfaqaidaqa aní aanna raaqéera. ¹³ Óo Timooti qínée anée íanannai kásooqaqee fuanáura. Anée qíní qífeesidana maqee maqee faiqí ánaasee aiqámausa nífusaa Ánutuna ákarakinaa ufa ásaana rúmasee miná óosana kooroománnimisee mi-maú fuaqée qímasee fuki faakí qía.

¹⁴⁻¹⁵ Óoqai Yísuna ufara suqímarusasa rakísirausa aní sindímeera foora quqamáqeeqa nísauku aní afaaqái quqásee aní afaaqóoqa qíqa Ánutuna maraquna fannoo afeeka moo ámuna afeekaikámasee amanamásee qáfamasainaqa aiqámausa aníki dóo márídanoo fee qiaqa. ¹⁶ Aneenná nírana máríranasaa faqa aneenná faiqí ánaasee ufa qímannimíranasaa faqa rakísia. Qínée qímamunna ufamáu andeeqásee fínana aní nírafa márírafa andeeqásee márínana anée aneenná faqa aní ufa írimariasaa faqa asumu máreennaranoo.

Pauroofa Timootina aakápeenoo faiqí ánaasee firaasá adeedaana anaaseeuqa faqa andeeqánnisaannee qu úfafa.

5 ¹⁻² Óo Timooti anée Yísuna ufa írimariasaa faqa márídana sía faiqí firaasá ufa árua. Faiqí firaasá aní ákausara foora márífana reendeénamandee ufa qímannimia. Kumaaráauqa faqa aneenná ákaqaafasara foorá kai ufa qímannimia ánaasee firaasá faqa aneenná ánausara foora ámiqimasee kai ufa qímannimia. Mánaaqa ánaaseeuqa faqa aneenná asooqmáakara foora andeeqáseenana kai misá faqa ufa qía.

³ Adeedaana ánaaseeuqa misásaa rakísia maríasa sía márífana anée Yísuna ufara suqímariasa qímanniminaqa miqíra adeedaanauqasaa andeeqára rakísira rakísinnimaqaaqa. ⁴ Adeedaana ánaaseeuqa márífanoo nári nínaiqimara faqa faiqi námufaaqaa márífana anée qímanniminaqa misá quandáfi nári nínausa nitaatóosamara ámiqimandee rakísinnimaqaaqa. Anée miqídana maaná faqa qímannimia, misá Ánutuna ufamau fídaqa indaarúqaa ainaina mifá máriannoo. Misásaa dadaaqamánnisaidaqa nári nínaukoo kadáapi ákiaqara nímimaríafanoo. Ánutufa faqa mi-oosannára áqaara ráídanoo. ⁵ Adeedaana ánaasee moó fannoo márídanoo minásaa rakísirafa moó fannoo sía márífa mifá káaqa adeedaana uqanná márídanoo. Miqíra adeedaana narí írirafa Ánutunasaa mundírafa márídanoo eendáki fáasaana Ánutunara dúfi dúfi qídanoo márídanoo minára kai dadaaqíannee qídanoo innaaru qídanoo. ⁶ Adeedaana ánaaseeuqa óosana moo áaqaidaqa márídaqa náriqa nídímari ainainnará kai qiqánu-asauqa márídaqa misá dóo kúqíqa márídaqa miqíqa nídaqa. ⁷ Anée mi-adeedaana anaaseesára qímanniminaqa andeeqásee máriaqa múnuqi míníqi qiqáni foora.

⁸ Mi-ufána aiqámausa qímannimia. Maa-ufána faqa qímannimia. Moó fannoo Yísuna ufa írimarífa narí áiku ásauku faqa narí afaaqasáa áiku ásauku faqa nárana faqa qámunnaina faqa sía rakísinoos sía dadaaqíannai narí miqínnanannai Yí-

sufa saqárikirana narí ateekeenoo aamína fasiqa mandóosana finnaaqaramásee máreenoo miqídanoo.

⁹Óo Timooti aní Yísuna ufara suqímaríasasaa rakísirausa máriasa márídana adeedaana ánaasee asooqáúqa misá náriara náaduma ánaaseesaa rakísiranaikiqa máriaga. Sía káqiquee adeedaanauqa mi-saikánaki mara quqáa, qaara moo fásiqa níku nísauku taikásee aukuaana (60) maraqaasá adeedaanaikída asooqáqee maríasa kai mi-saikánaki quqásaina mária. Moodáa fasiqasaa amundóo adeedaanafá kai minakí máriani. ¹⁰Mi-anaaseefá óoqai áfaari marufa márinnana mifá kai minakí máriani narí faiqi námu ámiqimasee firimaru ánaaseefa márufa mifá kai máriani, ánaamuru dapi ánaamuru ámiqimandee rakísimarufa faqa Ánutuna ufa maqúsa maqusa nída qímannimimárusa faqa nárana máaqa nímimarufa óosana óosana mandáinainaki áqufimarusa dadaaqímarufa, óosana óosana ámiqira ainaina eedóo qímasaida áuqee marúfa miqí máru anaasee asooqaúsá kai rakísirausaikiqa.

(Mi-asooqa adeedaanáusa saiká Timootina áukuana maaqímmينوo márínau. Misá fúka anaasee nári nifaaqmaaká faiqi námu rakísiaqeera qímannimidaqa naakápee máríqau. Áaqamaki káqirúnna fusá andeéqeeqeenoo Ánutuna aanái ubeekée máríqau. Mandáinainaki áqufusa andeeqásee Ánutuna ufa naakápee máríqau.)

¹¹Óo Timooti sía kumaaráa adeedaana anaasee maramáree ánaasee rakísiranaikia. Kumaaráa ánaasee kaifáa faiqíara ríqa ásauku mundírana saiká nímína minnísee foora. ¹²Misá ásauku mundírana saikáki márianauree qíma afeekaikámasoona ateekéefoora. ¹³Kumaaráa adeedaana ánaasee moómoo suanisaa máaqaiki-aqa fífaú nímariafanoo aináinira áukuana áinnaaqaree márísa máriafanoo. Misá miqíqa nídaqa mandá úriqarara írirana marasée únnaufa múnúqi míníqi qiqá nídaqa sía qíaqaa ufa qiqá nídaqa. ¹⁴Óo Timooti qínée Pauroosa kumaaráa adeedaana ánaaseera maaqí qídaqa, misá andeeqásee máríaqeera. Misá kaifáa moo fásiqa marasée faiqi minásaa maqasée náriqa faiqísáa rakísida andeeqásee máríaga. Misá miqí marífanoo maasá namuqáa Yísuna ufara níkoóqee márísa maasáki randásee sía mandóosana paqúrimasee mandúfa uqéeraqa. ¹⁵Akaqá adeedaana ánaaseeuqa Ánutuna ufakíqari rakéemaki Sadannana áfaqee dóo fía.

¹⁶⁻¹⁸Yísuna ufara suqímaríasa misá rakísirausa akaqá adeedaana ánaasee náunan-náasa síaisasaa rakísifaranoo, akaqá adeedaana ánaaseera náunannáasa faqaasasaa sía rakísiraree qídaqa. Mi-adeedaanáusa nári náunannáasamara nífiqa quqásee rakísifaranoo. Miqífanoo Yísuna ufa suqímaríasasaa rakísimaria rakísirausa sía mi-umaarána máraaqeera.

Dóo adeedaana anaasee ufa taikásee kaifáa Yísuna ufara suqímaríasara qianáura. Ánutuna tamummáqara fasiqa óoqai márusa ákaraki aináini maríasara qídanoo purimakáu kíkiqusidanoo maaqí qídanoo.

Ínnee ínneeqa purimakáu mara máree ráisa adi fooqáana narí áikunnai rafárimarinaqa sía náani fee qímasee óori ánaamususaifanoo káqi núannoo, ínnee sía miqíaga akaqána náidanoo afaaga asasímarinanoo rafáriani fee qímariqau.

Mi-tamummaqara fasiqáusa ákara minára kafáa maaqí qídanoo.

Aináini marí fasiqafa narí aináinímarina ákiaqara feefaurú máraannoo fee qídanoo.

Timooti Yísuna ufara suqímaría maqanaki kéeqee maríasa miqí kai iaqéera qídaqa.

Yísuna ufara suqímaríasasaa rakísirausa ámiqimasee Ánutuna saiká uqéeree maríasa Ánutuna ufa kadáapi rúmasee ásaana rúmasee fuki faakí ímaríasa Yísuna ufara suqímaríasa sía amana kái feefaurú nímia fíqaramásee aabaara faqa nímia.

¹⁹ Faiqí moó fannoo Yísuna ufara suqímaríasasaa rakísiranara aniréenoo mirakisiránara áaqaidanoommifoo qínaqa sía mi-moodaa fasiqána ufa íriaqa, naríaraa qídaqinoo. Faiqí qaraqánda fee qaaramoó fee anirée minára qífaqa miná irisée andeeqáaqa. ²⁰ Yísuna ufara suqímaría máqanaki kéeqee marífa mandá oosana márínaqa aiqámausa nífusaa minára qáoo qídaqa ufa qiaqa. Miqímasaifaqa aiqámausa rufiasee sía miqífaranoo.

²¹ Óo Timooti qínée Pauroosa Ánutuna faqa ásauku mundírana faqa náaquqara qangiroouqa faqa misáuqa nífusaa qínée dóori kándamaseeqa ufa aní qímamíanaura. Qínée maqee maa-papiqánakinana ufa qímamunnana ámiqimmandee mi-maú kai fídana Yísuna ufara suqímaríasasaa rákírausa náriqa saiká amanakái feefaurú nimisée andeeqásee nári áaqarana aiqámausa nífusaa koorooífa. Sía moonára qíqoondifée qímasee miná áaqarana kukéeqaisaa, sía moonára áamoondi fee qímasee mináindi akooroo máisa. Aiqáma misóo máasoo moodáanaki kámmasee rakísinnimaqaa.

²² Anée sía dauní faiqí moó maréeqee Yísuna ufara suqímaríasasaa rakísira saikaki quqásee sindímeera foora quqamáqáa. Anée sía moosá mandáinainaki áqufua, aninná márírafa aninna afaqa ánukarafa kai máríani.

²³ Timooti anée áranandaki maqee maqee aurímariananoo qínée minára irisée aní qímamídaqa, anée nammári uqanná kai maqee maqee néemariananoo anée sía miná kai náa, maasá maqee maqee néemarunnana úainna nammarina reendeénimarina miná káqikaaqoo námasainanoo aurírafa taikáani.

²⁴ Faiqí akaqáusa misá mandáinaina fannoo aiqámausa nífusaa akooqóo máridanoo. Miqíra mandóosana fannoo nári nífusaa akooqóo misá rarisámeeqeenoo mandáinainaki quqáidanoo. Faiqí akaqáusa mandóosana sía dauní qáfeefara kásooqaqee akooqóo kambíqainaqa qáfeefaranoo. ²⁵ Miqí kai ínnoo ámiqira óosana fannoo aiqámausa faiqí nífusaa akooqóo máridanoo. Kukéeqara ámiqira óosana faqa sía kísaaqasaa kukéeqanoo máriannoo kásooqaqee mífá faqa akooqóo máriannoo.

6 Faiqí moó fannoo Ánutuna áuquara faqa maasá naamúaqira ufara faqa mandáinainee qifóora maa-ufána aní qímamíana anée Yísuna ufara suqímaría maqánaki kéeqee márísa qímannímia. Aináinafaqaasa maa-maqánasaa feefaurúaree qímasaida aináini máríasa anée maaqí qímasee misá naamúaqia, misá aiqáma ámiqimasee náaquqama nímaqainaqa nári rakísirausa aináinamánnimaqáaqa. ² Akaqáusa aináinafaqaasa misá faqa Yísuna ufa íri máríasa máríafaqa ínnee misá aináinira faiqí máríasa sía misára faqa moodáa írirana máree marúnausee qímasee mandufa ními-aqa. Ínnee minára iriséeqa andeeqásee fíqaramásee misá aináinamánnisaaqa. Ínnee misásaqararaa nárana qámunnaina máree máríafanoo misára faqa Yísuna ufa írimariasee qímasee maasá misára dídimariasee qímasee ámiqimasee misá aináinamánnisaaqa. Óo Timooti anée mi-ufáusa Yísuna ufara suqímaría maqánaki kéeqee máríasa naamúaqimasee fuki faakí qía.

Pauroofa únna amaanufa qímaríasara aaquqímannimaqóo úfafa.

³ Faiqí moó fannoo máa qínée qúnna ufana moo máu káqirúnna fídanoo karaambaíqa ásauku mundírana Yísuna ánoona ufara qáoo qídanoo Ánutuna mapukíra

ufa síaifa máridanoo káqirúnna ubeekáidanoo, miqí qímari fasiqafa sía moo áinaina qáfaidanoo kaqi narí afaaqa kái amooqídanoo miqídanoo. ⁴Miqí qímari fasiqafa narí mandá írirananaí káaqa káqikaa ufa óosana óosana ufara fífau raináidanoo tínoo taanóo rídanoo. Miqíra óosana fannoo faiqí ánaaseekina naríara naríara rairaiqírafa uqéeraidanoo ufa rukíarana faqa naráqi naráqira ufa faqa naríara naríara mandírirana írimariana faqa maqee maqee tínoori maría ufa rainée máriana faqa uqéeraidanoo. ⁵Faiqí akaqáusa áaqee maríasa nári nífaurunnoo únna qídaqa. Misá Ánutuna ufamáu fídaqa firaa munnimma aina maa-maqánasaa márararee qímaríasa. Miqí qímariasa ánoona ufa síaisa, írirafa taikárausa mi-ufána qídaqa.

⁶Dóo kúqaa Ánutuna ufa fannoo faiqí aináina faqaasara foora mánnisaidanoo. Faiqí moó fannoo káiqueefa Ánutuna ufa máree marífa quándaki narí maqee máree mari ainainnara dóo qíní qimana fée qímari fasiqafa aináinafaqaa fára foora máridanoo. Miqí qímarunara Ánutuna ufa fannoo aináinafaqaa fáikammamaqeera foora ídanoo. ⁷Maasá maa-maqa maaqánaki faiqi ánaaqisaa nánée máree ániqiafana káqi samu ániqiafana. Maasá maa-maqa maaqánasaaqari fíqa nánée máree fuanáuree, káqi samumbuanáura. ⁸Maasá qamunna faqa nárana faqa maasá qimana kái dóo máridanoo, dóo fee qímasee nífaaqa quqáaqa.

⁹Moómoo ainaina munnimmara randéemariasa mandá nimaniranaki áqufidaqa. Nári moómoo ainainara munnimmara rímariafa náriqa fúrufariranara nídimarífa mífá maréeqeenoo nári ufaanaki nári náridaqa. ¹⁰Munnimmara rímariafa mandáinaina óosana óosana mandáinaina óosana áreemarífa máridanoo. Akaqáusa óoqai Ánutuna ufa írimarusa munnimmara rídaqa Yísuna ufa minnísee náriqa ummaara óosana óosana marasaafanoo mi-ummaaráfa nári nímuqusa radámidanoo.

Pauroofa Timootinara ámudaanaí qímasee andeeqáramau fúannee qu úfafa.

¹¹Óo Timooti anée Ánutuna ufa írimarianafa máriananoo, anée munnimma áinainara randée maría iriranamau fímaríasara faqa mi-manda ainaináusara faqa eeráiriaqa. Ínnée nímudaanaí qímasee andeeqáranara faqa Ánutufara foora írirana faqa Yísunasaa mundírana faqa faiqí ánaaseera nímuqusirana faqa kísaaqasaa Ánutuna aanára afeekaikírana faqa faiqí ánaasee íreeda reendeénamandee kai qímannimirana faqa mi-ainaináusara nímudaanaí qímasee máraaqa. ¹²Timooti anée Yísuna ufamau fídana narí ámani narí ámaniara foora ámudaanáí qímasee rákiranakiara foora úrinaaqareenana náaru náaru márirana marasáinanoo aníndi máriani, mi-andeeqara maríra níránara Ánutufa aní áarameeqee minakí quqéenoo. Óoqai anée Yísunasaa mundúfunafa anée moómoosa nífusaa ámiqimmandee Yísunara kooroounáfa máriananoo mi-karí Ánutufa mi-amanirána aní ámufa máriananoo.

¹³⁻¹⁴Óo Timooti aiqáma ainaina áidoo nímimarína Ánutuna áfusaa faqa, Pira-toona óorisaa kooroounafa ásauku mundírana Yísuna áfusaa faqa qínée aaquí-masee qímamidaqa. Yísuna ufa ásaana rúmaseenana aiqáma eedóo qímasee máraa, mi-maú fínana aní nírafa márirafa ánukarafa sía áaqarafa máriani. Miqí kai iná fífi ínana karaambáiqua Yísufa narí qúmira áukuana paqúria. ¹⁵Ánutufa ámiqirafa moodáa rakisirafa aiqáma úriqararasa úrinaaqararafa aiqáma karaambáiquauqa karaambáiqua mífá narí kai irisée andeeqára aukuanee qímaseenoo mi-aukuanná kai Yísuna aqiqaínanoo maí kafáa kooroománnimaqaannoo. ¹⁶Ánutufa mífá kai sía faiqí undée írafa áaduma máriafa, mífá kai sía faiqí amana qáfaaqaira káaqa qáranaki

márfifa, sía moó fannoo miná qáfaida sía moó fannoo amana qáfaannoo. Miná áuqu uqéerarana faqa náaru náaru afeeka márirana faqa mináindi kai máridanoo. Kúqaa.

¹⁷ Óo Timooti anée aináinafaqaasa maaqí qímasee qímannimia. Ínnee aináinafaqaasa sía ínneeqa nifaaqa nimooqiaqa. Sía ínnee taikéemaria munnimmanasaa ínneeqa írirana mundúaq. Ínni Ánutunasáa kai ínneeqa írirana mundúaq. Mifá aiqáma ainaina áfaaramásee maasá qíqaara raanífee ainaina qímimarinasaa kai ínneeqa írirana mundúaq.

¹⁸ Óo Timooti anée aináinafaqaasa mi-ufána qímannimisee maa-ufána faqa qímannimia. Sía moómoo munnimma ainaina márarara kai íriaqa. Ínnee faiqí ánaasee dadaaqíqa ámiqira dadaaqirana dadaaqiaqa mi-dadaaqirána nímimariananaki aníki aináina moómoora foora máriannoo. Ínnee áfaariaqa ínneeqa aináina náida ními-aqa. ¹⁹ Ínnee miqíqa moómoo innaarúnai qumífasana moómoo suqúsee marasée náaru kambíqainna aukwana ínni faakánaikiannoo. Miqóo ínnee kúqaa ámiqira márirana marasée márifaranoo.

²⁰ Óo Timooti qinée moómoo fasiqa anaasee aní ásaukuki quqásaanana anée ámiqimasee afapíta qumáraa. Dapi ufa Ánutuna andeeqárufa sía minakí mári úfafa fúrufarira ufa raiqára ufa faqa akaqáusa moo áaqara ufara únna qímasee írirana faqaasa ufa fée qídaqa mi-ufáusara aiqáma anée faqa misá faqa eeráiriaqa. ²¹ Akaqáusa mi-unna irirána faqaasa ufara dóo íridaqee qínausa Yísuna ufasáa fímariaqooqari quqásee aufaidaqa. Dóo.

Ánutuna áfaarirafa ínni aiqámausaki máriani.

2 TIMOOTI

Timootina ínaaqianna rúmamaqóo akarafa.

1 Ánutuna ufasáa ásauku mundírana Yísufa narí ufara diqiqoosá maqásaa fasiqa Pauroosa márídaqa. Yísufa náaru náaru márirana qíma afeekaikámmadee qímiraree qímaqoona mifá naríki ásauku mundírana Yísunaki márídanoo maasá minakí óonu márídaqa mi-naaru marirána máraanaura.

² Óo Timooti anée qiní qifaaqasáa qímaakuara foora máríanafa qinée maa-akarána aní rúmamaqaidaqa. Maasá aiqámausa faqa aiqáma ainaina faqa níkoofa Ánutufa faqa maasá karaambáiqá ásauku mundírafa Yísufa faqa narí áfaarirana faqa ámuqusifanoo nífauarana faqa aundurái asooárana faqa aní ámiani.

Pauroofa Timootinara dúfi dúfi qídanoo poodúamamaqánau.

³ Qiní qikeekú qikaakú sía moo áinaina rafáaqaffínau Ánutuna sándufamau ámiqimasee fídaqa maqee maqee Ánutunara innaarú qímariqau. Qinée faqa miqí kai másee misá naanna rámasee maqee maqee innaarú qídaqa aníara Timootinara dúfi dúfi qídaqa. Óo Timooti aní ánoofa Eeunisa námmarifa faqa aní ataatóofa Rooisa námmarifa faqa miqandá nóori kándamasee Yísunasaa ámiqimasee mundíqa máríqau. Maqee anée faqa miqandá naanna rámasee mi-oosanná kai máree maríana qinée írídaqa qáfáidaqa. Mi-iriráfa káqi aníki márifaqa qinée írídaqa. ⁴ Qinée aní quqásee fúafannana qiníara anée ikiráqoonnanara qinée minára írídaqa qinée faqa aníara dídimarifaqa kásooqaqee aní qáfamaseeqa firaaqóo asasianáuranoo. ⁵ Qinée aníara firaaqóo eendáki faqa fáasaana faqa innaarú qímamaqaidaqa aníara dúfi dúfi qídaqa.

⁶ Minára qinée maaná qímamidaqa óoqai qinée sindímeera foora aní quqamáqaafananoo Ánutufa aní ámu afaaqooqana anée ámiqimasee rakísínana kúqua. ⁷ Ánutuna maraquna maasá qímufa sía mapáraairana ruflarana qímidanoo, miná maraquna fannoo afeekaikírana faqa faiqí ánaaseera ámuqusirana faqa qeeqá daundurái qímanasáa andeeqásee rakísirana faqa maasá qímidanoo.

⁸ Minára irisée maasá karaambáiqara sía asaurúa. Qinée Pauroosa minásaara karabúsaki márúnnanara faqa sía asaurúa káqi paasóosamasee qímannimia. Anée faqa miqí kai ínana Ánutufa afeeka amiqainá anée faqa Yísuna ámiqira fasaasa ufara káqi aupúrananaki kéeqaa.

⁹⁻¹⁰ Ánutufa maasá asumu máreenoo maasá dáaramásee maí ániannee qímasee qiní faiqí ánaasee uqanna máríafaqée qídanoo. Sía maasá óosana moo áinaina ámiqirana qáfeenoofau maasá asumu máreenoofau. Narí írirana narí áfaarirana minánnai kai miqínnoo. Óoqai maa-maqa maaqána faqa innaarúna faqa sía maru aukuanne narí mi-afaarirána maasára narí ásauku mundírana Yísunasaa quqáqoofanoo maqee maa-aukuanná maasá asumu máree marífa ásauku mundírafa Yísufa maa-maqánasaa kooroomáfinoo mi-afaarirána maasá faiqí faiqí qíminau. Ásauku mundírafa Yísufa kúqirana aru taikáseenoo narí ámiqira fasaasa ufannái káqi márirana faqa náaru náaru márirana faqa koorooínnoo márifaqa márídaqa.

¹¹⁻¹² Qinée sía fífau óosana óosana aupurarana karabúsaki márídaqau máraidau, Ánutufa diqiqoofaqa maa-maqánasaa qinée miná ufa faiqí ánaasee naamúa qídaqa

Yísuna ámiqira fasaasa ufa kooroománnimidaqa qímannimúnnanara aupúrarana qeeqá qifaaqasáa máraidaqa. Sía qinée minára qisaurídaqa. Qinée qeeqá írirana írira fasiqasaa mundúsauna máridanoo, qinée minára maaná ámiqimasee íridaqa, Yís- ufa narí afaaqóoqa qímuna sía kadíqaannoo mifá ámiqimasee dadaaqínoo fífi ínoo narí qúmira áukuana paqúriannoo. ¹³ Óo Timooti qiní kúqaa ánoona ufauqa anée karaambáiqua ufara foora miná áfaqamaree fúa. Maasá ásauku mundírana Yísunaki kéeqafi márifanoo mifá Ánutuna saqárikirana faqa faiqí ánaaseera nímuqusirana faqa maasá qímidanoo anée minakí mária. ¹⁴ Ánutufa óosana óosana ámiqira írirana anísaa quqáqoona miná náaquqara máraquna fannoo aníki márina mi-afeekánannáí mi-oosana oosana írirána ámiqimasee rakísia.

¹⁵ Óo Timooti anée maaná írimariananoo. Misá qiní Roomma máqannaa ruúm-beegee karabúsaki quqásoofaqa aiquáma Asia máqa maaqakina qiní qíqoondi- uqa qiní minnísee quqásee sandámáfiquau. Fikeerusafa faqa Qeeramookeeneesafa faqa miqandá faqa quqásee sandáqau. ¹⁶⁻¹⁷ Ooneesifoorusafa mifá kai sía qinée karabúsaki máriafannanara asaurínau. Roomma máqusai firaa taunna márufanoo qiní sía dauní paqúrinau aniréenoo qiníara fíqu fáiqu fumánde randáseenoo paqúri- mandee móomoo kari qiní dadaaqímarináu. Qinée karaambáiquara mi-fasiqána áiku ásaukuara ámiqi ámiqi mánnisáannee qídaqa. ¹⁸ Qinée karaambáiquara narí qúmira faasaanasaa mi-fasiqánara áfauaanee qídaqa innaaru qídaqa. Qinée Eefeesusa máqusai máriafananoo mi-fasiqáfa Ooneesifoorusafa firaqóo qiní dadaaqífua mári- fana anée Timooti anée minára írimariananoo.

Pauroofa Timootinara anée Yísuna ámiqira sundíara foo máriannee qinau.

2 Ánutuna áfaarirana dadaaqírana ásauku mundírana Yísunaki máriainainafa márínaqa maasá minakí máriananoo maasáindi máriannoo. Óo Timooti mi- afaarirána maraséenana minásaa mapukína mária. ² Qinée móomoo fasiqa ánaasee nífusaa ufa nímiáfannana anée faqa miná írimariananoo. Mi-ufáusa maramáreenana andeeqára fasiqauqasaa quqásainaqa misá qumáreeqa quandáfi niqóónausa faiqí ánaasee qímannimiaqeera.

³ Anée faqa ásauku mundírana Yísuna rákira faiqiara foora máridana aupúraidana anée faqa kadáapirina fúa. Timooti anée rákira fasiqa óosana íria. ⁴ Sundíauqa rákiranaki fídaqa sía káiqeesa mária márirana márídaqa náriqa aiquáma ainaina minníseeqa dóo rákira ainainará kai nóori faqa írirana minní kai ubeekámasee nári karaambáiqua áfusaa afeekaikámaseenoo rákirara kai íridaqa. Timooti anée faqa Ánutuna saikáki fídana misá naanna ráa. ⁵ Kafáa sandée maría fasiqausa óosana írimariana sía ufamáu sandéenana taikára qóo óonu kásoomafinana sía feefaurú máreennaranoo Timooti anée faqa mi-ufamáu sandéera foora amanamásee qáfa. ⁶ Sía moó fannoo fúkasaa nárana unakúsee náannoo. Nárana úmmaqi mari fasiqafa mifá kai indaarú unakúsee náannoo miná kadáapirirana ákiaqa máriannoo. Anée faqa Ánutuna saikáki kadáapirina fífi ínana náaru unakúseena suqáseenana néera foora innáranoo. ⁷ Anée mi-ufána qúnnana irisáinanoo karaambáiqua fannoo dadaaqínana mi-oosanná írinnaranoo.

⁸ Aneenná áaqooki ásauku mundírana Yísunara íria, mifá Dafidina áti kúqi- ranakiqari fíndifufa máridanoo. Miná ámiqira fasaasa ufa qinée qímannimi marún- nana miná koorooídanoo. ⁹ Qinée mi-amiqira fasaasa ufána qímannimunnanara aupúraidaga. Misá qiníara mandóosana máree marí fee qímaseeqa qiní qumáreeqa

sáinandannai rumbá quqéeqa. Kúqaa qinée sáinandannai rumbáqa márída Ánutuna ufa fannoo sía rumbánoo márídanoo káqi idukínoo márídanoo. ¹⁰ Qinée minára iriséeqa, Ánutufa rusandeesámumasee máreefandínna fasiqa anaaseesara irisée misá Yísunara íriaqeera óosana óosana mandáinaina aiqáma ainaina máraidaqa. Misá faqa asumu máriaqeera faqa náaru aréenarana máraaqeera faqa mandáinaina káqi qeeqá qipatasáa máraidaqa. Mi-asumu marirána faqa náaru aréenarana faqa ásauku mundírana Yísunaki kai márídanoo.

¹¹ Maa-ufáfa kúqaa márídanoo. Maasá Yísuna faqa kúqiqa miná faqa fíndifuanau-ranoo. ¹² Maasá miná faqa afeekaikámande fífi inaqa maasá kásooqaqee miná faqa rakísirausa márianaura. Maasá minára qáoo qíananoo mifá maasára faqa qáoo qíanoo. ¹³ Maasá miná ákaru qíananoo mifá kai amana kái andeeqásee máriannoo. Mifá sía amana narí óosana minnísee maasá mandóosanamau fúannoo, andeeqárafa kai márídanoo.

Pauroofa Timootina aakápanau, ámiqimasee aináiniannee qinau.

¹⁴ Timooti mi-ufáusa aní Yísuna ufara suqímaría maqánaki kéeqee máriasa qí-mannimidana maa-ufána faqa Ánutuna áfusaa óori kándamasee aaquqímannimaqa. Misá sía kai fífaufara tinoó taanóo ríqa rairaiqiaqa. Mi-oosanáfa sía ánoonaikidanoo faiqí ánaasee kurídi maríafa mi-oosanáfa márídanoo ¹⁵ Anée aneennára Ánutuna áfusaa anée afeekaikámandee márídana saiká máree máriananoo Ánutufa aníara maaqí qíanífeera óo maa-fasiqáfa ámiqimmandee qiní saiká uqéeraidanoo qiní ánoona úfa ámiqimasee andeeqásee qímannimimarífa sía narí saikára óonumafi írinoo asaurúanífeera.

¹⁶ Akaqáusa óoqai Yísuna ufakí máriusa óosana óosana fífaufara fífaufara ufa uqéere maríafaqa anée minára eeráiria. Ánutuna andeeqárufa sía minakí mári ufana dapi ufa narí qímami narí qímamira fee qínufana faqa fúrufarira ufara faqa anée minára rufíasee níanasaa fúa. Mi-ufáfa faiqí ánaasee Ánutufinnaindaraana maréeqee káqirúnna ubeekéemarífa márídanoo. ¹⁷⁻¹⁸ Mi-dapi ufána qímannimimariasa ufa fannoo fidíka namuanara foora fíraaqóo amaqí náidanoo fíraaqóo qáidanoo mi-dapi ufána miqí qífanoo fíraanáikíandoora. Miqíra úfa qímariasa núqu Qimeenaiusafa faqa Fireetusafa faqa miqandá ánoona úfa qímaria aana minnísee únna qímasee aiqámausa kúqiranakiqari fíndifírafa óoqai taikánoo márídanoo fee qídaqa. Miqíra ufannai Yísuna ufamau fímariasa akaqáusa níkuamánnimiafaqa sáamuridaqa.

¹⁹ Misá miqíra úfa fannoo sía amana Ánutuna ufa áruannoo, faakánara foora arufínoo sía kásiannoo. Mi-faakannásaa maa-ufána ákara rínoo márídanoo Karaambáiqi narí faiqí ánaaseera íridanoo. Yá faiqí anaasee fee naríara karaambáiqi andi fee qínafa mifá mandóosana ámeesuquseenoo andeeqára óosana máraannoo. Ánutuna úfa faakánara foora márína óosana miqí mminoo márídanoo.

²⁰ Aináina faqaasa máaqaki qafee dísa káafaina píritaina óosana óosana márídanoo. Akaqána siruáannai áuqírafa márídanoo akaqáfa kóorannai áuqírafa márídanoo akaqáfa saqárinnaí áuqírafa márídanoo akaqáfa maqánnai áuqírafa márídanoo. Akaqána ámiqira difaaniki nárana saka faiqí nímimariafa márídanoo. Akaqáusa mandáikírafá kai madaapeenní márífa márídanoo. ²¹ Faiqí moó fannoo madaapeenní márí difaanífa foora márífa narí ánuкамásainanoo aináina saka néemaria difaanífa foora ámiqírafa máriannoo. Miqínanoo miná ákoofa maréeqee ámiqira saikaki quqáannoo.

²² Nímuqusa ánu karausa maqee maqee karaambáiqá áaraidaqa dadaaqíannee qí-daqa anee misá faqa misá naanna ráidana kumaaráa mandáinainara nídiranara eeráiriaqa andeeqáranara afeekaikámasee áfaqaqa, Yísunasaa írirana rusírana faqa faiqí ánaaseera nímuqusirana faqa naunduráki asooárana faqa afeekaikámasee áfaqaqa.

²³ Fúrufarira ufa, dapi ufa rainárafa mináuqara eeráiriaqa. Miqí qímariasa aiqáma kari áanooqiranaki áqufidaqa. ²⁴ Ánutuna aináinira fasiqa fannoo sía ufa raináinanaki kéeqaani. Mifá aiqámausara reendenámandee íreedá kai qímannimiani mifá ámiqimasee íreedá kai fifimmasee Ánutuna ufa naamúaqiani. ²⁵ Mifá íreedá kai miná ufara qáoo qímariasa andeeqánnimaqáani. Mifá miqínanoo ábee Ánut-ufa dadaaqíannoo fee misá quándaki ánoona úfai ubeekkeefáranoo fee. ²⁶ Sadannafa narí ufaanaki mara árinoo narí íriranamau quqásoofaqa fímarufaqa misá ánoona ufasáa ubeekáifanoo nári íriraqa kambíqafinaqa Sadannana ufaanakíqari arurudúku fifáranoo.

Pauroofa taikára aukuanara Timootina qímaminau.

3 Óo Timooti anée maa-ufána áaqoo íria. Taikára áukuana mandá áukuana afeeka aukuanana máriannoo. ² Mi-aukuanná mi-kamúqoo faiqí náriara kai írifaranoo káaqa aináinara rímarifaranoo, náriara firaqóo ufa qímarifaranoo, firaqóo nári-ara nári nimooqímarifaranoo, misá mandúfa faiqí ánaasee qímannimi márifaranoo, misá nári nínausa níkausa ufa rukíeefaranoo, misá nímira ainainara sía dúfi dúfi qifáranoo kai máreefaranoo, sía Ánutunara írifaranoo mána mána káimmifaranoo. ³⁻⁴ Sía faiqí ánaasee reendenáma nímaqeefaranoo. Sía faiqí ánaasee nífaueefáranoo. Misá moosára múnúqi míniqifáranoo. Káaqa faiqí nárimarisa káasau fainiara foora káaqa faiqí nárimarifaranoo. Misá andeeqárausara fídiaqaammifaranoo. Misá káaqa faiqíara ueeqée maríasa misá írirana síaisa káqi minakí rakéemasee fímariasa misá káaqa nári nimooqíqa nári núqu uqéeree maríasa. Misá níqaara rée mari ainainara kai ríqa Ánutunara sía rifáranoo. ⁵ Misá amaana ufa sía írifaranoo nipatakái qumáreefaranoo, ánoona ámuqusakinaana sía qumáreefaranoo. Timooti anée miqí maríasara eeráiramánde níanai mária.

⁶ Misákiqari akaqá fasiqauqa náriqa únna amaana ufa qianéera fúrufari maría anaaseesa mandóosana máree marú anaaseesa máaqaki óonureeqa únna amaana ufa qímannimiseenoo misá afapíta qumáreenoo misá firaafáikino máriafaqa mi-irirána síai anaaseesa nári óosana óosana mandainaina nídudusaa aruqaafanoo ínnee dóo mi-maú kai fuaqée qifaqa mi-maú kai fidaqa. ⁷ Miqímari anaaseesa Ánutuna ufa ánoonara maqee maqee óosana óosana amaana ufaki randáidaqa sía ánoona paqúridaqa. ⁸ Óoqai Mooseefa Isipa máqusai Faraona ásaukukinaana Isarae máqannaasa idukúmaree fuanéera qufanoo Faraona afunee fásiqaqanda núqu Yaneesafa faqa Yambareesafa faqa miqandá Mooseena ititá amaqáqau. Máa maqee mária unna amaana ufana qímariasa misá miqandá naanna ráidaqa, Ánutuna ánoona ufa ititáidaqa. Misá Ánutuna ánoona íriranara kadíqaidaqa óorudupidaqa misá mi-iriráfa kúqiara foora inóo márídanoo sía kásidanoo. ⁹ Óoqai Mooseena áukuana Yaneesasa Yambareesasa miqandá fúrufarirana aiqámausa qáfamasee misá ufa minnísaqau. Máa maqee mária unna amaana ufana qímariasa aiqáma sía misá ufa írifara, misá fúrufarirafa akooqóo máriafaqa minníseefara akaqáusa kai írifaranoo.

Pauroofa taikára naamúaqira ufa Timootina qímaminau.

¹⁰ Óo Timooti anée sía miqí maríanafa anée qiní naamúaqira ufamáu kai fí-marianafa qiní óosana máree máríanafa qinée fímarunnaqoo kai anée fímar-iananoo qinée Yísuna ánoona ufamau fímariafannana anée qíqafoonafa mári-ananoo Ánutuna saikásaara dárufafa sía rakéemasee minníseeqa reendená-mandee káqi miqóo márúnana anée qíqafaananoo. Qinée faiqí ánaaseera qímuqusi máríafannana anée miná faqa qíqafoonafa máríananoo. Qinée kísaaqasaa Ánutuna aanára afeekaikírana anée qáfaananoo. ¹¹ Qinée Ánutuna ufasáara dárirana faqa aupúrarana faqa máreemarúnana anée qáfaananoo. Qinée Antiooka máqusa faqa lkooniumma máqusa faqa Ristara máqusa faqa mi-maqusánakiaqa fímariafanaqa misá dáriqa fímarufafa fíraaqóo aupúraqa fímariafana. Anée minára faqa írmar-iananoo. Karaambáiqqa fannoo mi-ainainnákinaana qiní asumu mara quqásoofaqa márídaqa.

¹² Aiqáma maqásaa qaraasa ásauku mundíranasaa írirana rusíseeqa miqóo-qari Ánutuna andeeqára óosana máraifaqa nárirana aupúrarana máreefaranoo. ¹³ Mandóosana máree maríasa faqa únnaqi maría fasiqausa faqa nári mandóosana máraqa fídaqa ootúpaqa fídaqa miqíqa fífi ífaqa firaanáikifaranoo. Misá akaqáusa níkaru qiafaqa kafáa misá quándaki nári faqa níkaru qifaranoo. ¹⁴ Óo Timooti anée sía misá naanna réemariananoo. Qinée Ánutuna ánoona úfa aní aamúaqíafannana ámiqimmandee qumároonnana mi-maú kai ámiqimasee fúa. Anée yánasaaqari fee Ánutunaindaraa ufa írira óosana máreenanee. Dóo miqíkaimmásee mi-fasiqáfa in-dée kai ínana náaru náaru miqí kai ía. ¹⁵ Óo Timooti anée ánaaqisaa Ánutuna náaquqara ákarakinaa ufa írmaríanafa máríananoo anée minára faqa íria sía aunúa. Mi-naaquqara akararufáfa asumu márira írirana aní ámiannoo. Mi-asumu mariráfa ásauku mundíranaki márídanoo.

¹⁶⁻¹⁷ Ánutufa qímannimufaqa ákara rúmaqoo úfafa márídanoo Ánutuna ufa qímannimimária fasiqausa miná qumáraifanoo minakínaa úfa fannoo nári naamúaqiannoo nári áaqaranara qáoo qíannoo, nári eendaándirana andeeqáannoo nári andeeqásee firana naamúaqiannoo. Miqí qímasee Ánutuna ufa qímannimimaria fasiqausa andeeqásee amanaikínaqa Ánutuna saiká óosana óosana uqéeraqa.

Pauroofa faiqí ánaasee qímannimira óosanara Timootina qímaminau.

4 Óo Timooti qinée Pauroosa Ánutuna áfusaa faqa ásauku mundírana kúqi-rausa faqa káqi máríasa faqa aaquqímannimaqee marína áfusaa faqa dóori kándamasee aní faqa aaquqímmaqaidaqa. Yísufa kaifáa kooroomáfi aiqámausa rakísianinnanara iriséeqa aní aaquqímmaqaidaqa. ² Anée Yísuna ámiqira fasaasa ufara faiqí ánaasee qímannimia, narí qánáa fee káqiqoo fee sandanáinaí qí-masee qímannimia, anée misá íriaqaa iaqée qímasee qímanniminaqa misá íriaqaa anée mandóosana máree maríasara qáoo qia, anée faiqí ánaaseera nifeeqáraidana poodúa. Anée ubiqáfi sanaasamásee faiqí ánaasee qímannimia.

³ Qúsasaa sía ánoona úfa naamúaqirana írifaranoo misá nári mandá nídimari ainainna kai áfaqee fídaqa nári náaqookinaa manda irirana naamúaqímariasa mis-áuqa kai moómoo nífiqasee ínnee mi-manda iriráusa kai qímaqimiaqee qifáranoo. ⁴ Misá ánoona ufara nímeesuqusée kai fífaú úriara kai náaqoo rammatiní ímari-asa. ⁵ Timooti misá miqímarifana anée aneenná kásoomambi ubiqáfinana misá aní

áíranee aupúranee ámimarífana káqi kai fúa. Ámiqira fasaasa ufa naamúaqira saika maqee maqee márana fúa, anée aneenná aiqáma saikaki márídana Ánutuna aináinira faiqi márídaqee qímasaidana márana fúa.

⁶Óo Timooti anée íria dóo qiní fidíka ruqíqa qímaqéefandinnafa dóo ani máridanoo. Dóo qúsasaa misá qiní dárífaqa qinée maa-mariránakiqari dóo taikásee fí-fuanáuranoo. ⁷Dóo qinée ámiqira rákiranakiara foora rakumáree úriqaramáfiara foora máfiqa. Dóo narí ámani narí ámanira sandáranaki qímudaanáqimaseeqa sandáqa anífaqa dóo taikárana paqúriqa. Qínée Ánutuna ufa faqa márirana faqa andeeqásee qumáree sandéeqa taikárana anirée paqúriqa. ⁸Dóo maqee sandáida úriqaréemariasa feefaurú qiniára deedaqinóo márídano. Karaambáíqa andeeqásee ufa nímimarifa qúmira faasaana andeeqéemariasa qafee qiní qíkíaaqa afisúannoo. Mi-karí sía qiní kai qímiannoo, moómoosa minára nídimarisa miná koorooíranara áfeesidaqa nídimarífaqa áfeesimáriasa misá faqa nímiannoo.

Pauroofa Timootina qímaminau, qiní qamunna papiqa máree míni qímia.

⁹Óo Timooti anée káqi káqi mindári anirée qíqafaa. ¹⁰Deemasafa maa-maqa maaqánakinaa ainainara káqa rídanoo qiní minníqiseenoo dóo Teesaroonika máqusai finoo Kareeseenasa dóo Karatia máqa maaqai finoo, Titusafa Daramatia máqa maaqai finoo. ¹¹Rukaafa sía rumbáranaki márifa káqi márifa mifá kai qiní faqa márídano. Anée Marikoona áfiqee mínisainano Ánutuna saiká qiní dadaaqiani. ¹²Tikikusafa qiní faqa márina qinée dóo aqíqáunanoo Efeesusa máqusai finoo. ¹³Qiní suara qamunna Tarooasa máqusai faiqí moo áuqu Karapoosána máaqaki quqáqaafannana anée áninana áimaree ánia. Qiní papiqauqa faqa qiní ákara papiqa faqa áimaree míni qímia.

¹⁴⁻¹⁵Areesandeerafa mifá qáinna faqa koopáa faqa áuqimarifa mifá narí mandóosana máreenoo qiní firaqóo mandáikamáqimaqeenoo, mifá firaqóo maasá qímannimira ufara ákooqaidano anée faqa firaqóo minára eeráiria. Ánutufa miqí-marina ákiaqara árírana miná ámiannoo.

¹⁶Qinée Roomma máqannaa kóotaki indaarú kámu máriafananoo sía moó fanoo qiní dadaaqinau aiqámausa qiní quqáqisee sandámafufaqa qeeqáara kai kóoti máriqiafana. Qinée Ánutunara sía miná ákiaqara nímiannee qídaqa. ¹⁷Misá fufanóo Karaambáíqa kai qumeé qiní poodúqee márufaqa qinée kóotaki kíkíqamafi Yísuna úfa aiqáma ámiqimasee ánaamuru aiqáma qímannimíafanaqa íriqau. Miqí-masaafananoo Ánutufa káasau aandau óokinaanára foora qiní rafíeenoo foora inau. ¹⁸Karaambáíqa fannoo óosana óosana mandáinainakinaana qiní maréeqeenoo narí innaarúna ququsaki ámiqimasee quqáqisáannoo. Miná aréenarafa náaru náaru máriani, kúqaa.

Pauroofa nímandoo úfafa.

¹⁹Anée Pirisikira námmarifa faqa narí afaaqi Akuiraana faqa nímandaa, Ooneesi-foorusafa faqa narí faiqi ánaasee faqa nímandaa. ²⁰Erasatusafa Koorinti máqusai miqóo kássooinoo márinau Tarooímusafa aurímarufaqa Mireetusa máqusaki quqáqiafana.

²¹Suara áukuana ániannoo anée náaree amanamásee qáfeenana ánia. Eeuburusafa faqa Pudeenasafa faqa Rinusafa faqa Karaudiafa faqa maaqóo mária qikaqaafasaasa faqa aiqámausa Timooti aní ámandaidaqa.

²² Karaambáíqá maraquna fannoo aní faqa máriani Ánutuna áfaarirafa inni aiqá-mausa faqa máriani.

TITUSA

Pauroofa Titusana ákara rúmamaqóo úfafa.

1 Qínée maqásaa fasiqa Pauroosa Ánutuna aináinirannai diqigoosá márídaqa. Ásauku mundírana Yísuna ufa aníndiri írimarunausa márídaqa Titusa anímma ákara rúmamaqáidaqa.

Rusandeesámumasee Ánutufa qíní qumáreeqeenoo narísaa mundímariasara mapukú nímaqaaneera qifaqa ufa nímidaqa. Ánutufa qíníara misá maréeqee Yísuna kúqaa ánoona firaa iriranaki mara quqáannee qifaqa miqídaqa. ² Mi-kuqaa iriráfa náaru náaru máriranaki fifándinnanasaa mundínoo mári írirafa márídanoo. Ánutufa sía únna qímarifa ánoona ufa qímarifa náaru márirana maasá qímiraree qinau. Óoqai maa-maqa maaqáfa sía máru kamuqoo mi-kamúqoo kásooqaqee maasá qímiraree qíma afeekaíkinau. ³ Mifá óoqai náaru márirana kásooqaqee qímiraree qunára dóo maqee maa-fasannái andeeqára aukuannee qímaqoofa miná ánoona Yísufa maa-fasannái dóo kooroo ínoo márídanoo. Ánutufa maasá mandáinainakinaana qumáree marífa firaqóo qímaqimina mi-ufána qímannimidaqa.

⁴ Titusa qínée aní qímamíafannana anée aneenná írirana Yísunaki quqónafa máríannanara qínée aníara qíní qímaaku fee qídaqa aníndiri Yísuna íriranamau fímarunnnaki kéeqee marunnnanara maa-akarána aní rúmamaqáidaqa. Yísufa ásauku mundírafa maasá asumu máree marífa márídanoo. Mifá faqa miná ákoofa Ánutufa faqa narí áfaarirana faqa narí asooárana faqa aní áaku amaqáni.

Pauroofa Titusana aináinianeera óosana aakápanau.

⁵ Qínée úfaasu Kareetee áfumaki aní Titusana máfi áiseeqa fíqa. Aníndiri miqóo márídaqa moómoo ainaina sía andeeqáranaki aní máfi áiseeqa anée miná andeeqáa. Anée maqúsa maqusa Yísuna ufa írimariasasaa rakísiraua paqúrimasee misá rakísirauaíki. Miqíanneera faqa aní máfi quqéeqa.

⁶ Qínée Pauroosa aamúaqira ufa indaarú qímamíafannana Titusa anée sía aunúa dóo miqóo kai fúa. Qínée maaqí qímasee qímamíafannana anée faqa maa-ufána qímannimínaqa misá iriséeqa máraaqa. Yísuna ufa írimariasasaa rakísiraua sía moo áaqarafa misáki máríani. Andeeqárausa kai máriaqa, moodáa anaasee faqaafa máríannoo. Miná faiqi námu Yísuna ufa írimarinausa máriaqa sía kaukaata qímarinausa máriaqa, sía ufa rukífee marínausa máriaqa. ⁷ Yísuna ufa írimariasasaa rakísiraua Ánutuna aináiniranasaa rakísiraua máríanara sía moó áaqarafa misáki máriaqeera qídaqa. Misá sía áanooqiraua máriaqa. Sía qúsasaa rákimarinausa máriaqa. Sía nammári námasee fúrufari maríasa máriaqa, sía dauní rákirana uqéerarausa máríaqqa, sía aináina munnimmara káaqa nímuqusiraua máriaqa. ⁸ Yísuna ufa írimariasasaa rakísiraua áfaarimariasaa faqa kásimariasaa faqa mi-marirána márínausa kai máriaqa. Misá andeeqáranara kai rímariasa máriaqa. Misá nári naundurá faqa nimanara faqa írimarinausa máriaqa. Misá andeeqárausa faqa ánu karausa faqa nári márirana andeeqásee marífaqa máriaqa. ⁹ Yísuna ufa írimariasasaa rakísiraua misá ámiqimasee Ánutuna ufa aníndiri qímannimíafannana irisée qumáree marínausa máriaqa. Misá Ánutuna ánoona ufannai poodúqainaqa akaqáusa áaqara ufa qínausa iriséeqa quandáfi andeeqásee nári mandá óosanara qímannimíaqqa.

¹⁰ Titusa anée saikí mariánna maqusanakinaa fasiqa anaasee moómoosa Yísuna ufa irisée quándakifaqa nóori rumbára ándaama aanna rée maríasa mári-faqa maaqandá ufa rukíasee moómoosa faqa nífiqeeqeenoo káqirunna ubeekáidaqa náriqa mandóosanara qímannimiaqee qídaqa. Yuda máqanaasa káaqa miqí maríasa máridaqa nári ufakíqari Yísuna ufasáa mundúseeqa quándaki nári faqa akaqáusa faqa nífiqamaree káaqa káqirunna ubeekée maríasa máridaqa. ¹¹ Misá ufa taikáani fee qídaqa. Misá faiqí narí ánaaqa faqa narí faiqi námufaqa maréeqeeqa munnimmará kái iriséeqa nisaurúqaana óosana óosana mandáinainaki quqéemari-asa máridaqa.

¹² Moó Kareetee máqannaa fasiqa fannoo náriqa ufa qídanoo ákara rímaru fasiqa fannoo óoqai kúqufa maaqí qímasee narí máqannaasara qímasee ákara rínau. Kareetee máqannaasa maqee maqee únna ufa qímariasa máridaqa, káaqa mandóosana máridaqa fainíara foora ímariasa máridaqa. Kudikí maríasa káaqa nárana moómoo néemariasa máridaqa.

¹³ Qinée Pauroosa minára maaqí qídaqa. Mi-fasiqáfa narí máqannaasara dóo kúqaa miqí maríasee qinau. Titusa anée faqa minára irisée kooroomásee rakéemasee nimambainá qímasee áranaiqi qímannimia. Miqí qímasainaqa Kareetee máqannaasa sía káqirúnna fuaqa Ánutunasaa saqárikirafa afeekaikámafi máridaqa ánoona ufasáaqari quándaki únna ufa qímariasa naakápaifaqa sía misá naakáparana íri-aqeera. ¹⁴ Yuda máqannaa úri ufa faqa ánoona ufa minnísee maríasa sánda ufa faqa sía íri-aqeera nimambainá qímasee qímannimianneera qímamidaqa únna ufa minnísaqéera. ¹⁵ Qikairí síaisa aiqáma ainaina qáfamaseenoo minakínaa mandá óosana sía irirai minakínaa ámiqira óosaná kai qáfamasee minára asasídanoo. Nári maraquna kúqiraua nári márirana írirana putaa írausa ánoona ufara sía fee qímasee aiqáma ainainara mandáikinoo máridanoo fee qídaqa. Misá náriara maasá Ánutunara íridaqqee qímariasa. ¹⁶ Ámiqi maríasa anirarisámeeqqee mandáki quqéemariasa misá nári nóokiqari maasá Ánutunara íridee qímasaídaqa quándaki nári áuqqee maría ainainafa moomáu fímarifaqa maasá qáfamasee únna qídammiafoo qídaqa. Faiqí ánaaseera fídiaqaaimariasa ufa rukíee maríasa mi-manda fasiqáusa máridaqa. Ámiqira saikara sía amanaikí maríasa máridaqa.

Pauroofa faiqí ánaasee firaasá naakápaqqee ufa qímanniminau.

2 Titusa dóo misára qíqa maqee aníara qianúra. Anée Ánutuna ufa amana kai qímannimidana miná márirana amana kai Kareetee máqannaa fasiqa ánaasee qímannimia.

² Faiqí firaasá maaqí qímasee qímannimia. Írirana faqaasa máriaqa, nóori kándamasee máriaqa nári naundurá nimanara óonumafi írimarinausa máriaqa. Nári Yísuna saqárikiranasaa mundúfi máriaqa. Náriara náriara úriqarara ainainee qímasee nímuqusirafa máriani. Sía típuqi maríasa naanna rámassee máriaqa reendeé-mandee ubiqásee maríasa naanna raqá máriaqa.

³⁻⁵ Ánaasee firaasá faqa miqí kai másee maaqí qímasee qímannimianaqa, misá márirana ánukara anaasee kámmambiqá máriaqa, misá moosára nífai sánduri maríana sía miqíafa, sía mandá nammarrinnai nídudusaa áruaqa. Misá fúka ánaaseeuqa ámiqira óosana uqannífiqasee naakápamásaifaqa misá nári nifaaqiara ruaqéera nári faiqi námuaara faqa ruaqéera. Misá nári naundurá nimanara íridaqa máriaqeera. Misá ánukara anaasee máriaqeera misá ámiqimmandee nári nifaaqi

faiqi námu qumíasana aináinasaa rakísirausa máriaqeera. Misá áfaaridaqa ámiqi marínausa máriaqa. Misá nári nifaaqmaaká ufara eedóo qímarinausa máriaqeera Titusa anée qímannimia. Misá miqíqa márifanoo akaqáusa ani nínđafeeqa sía Ánutuna ufara mandáinainee qiaqéera.

⁶ Titusa anée miqí kai mánđee kumaaráa faqa maa-ufána qímanniminaqa, misá faqa nári naundurá nímuqusa ámiqimasee máriaqa.

⁷ Anée aneennára faqa aiqáma ainaina ámiqimmandee márinaqa misá aní qáfeeqa miqímandee máriaqa. Anée kúqaa uqanna óori runúsee márídana misá naaká-pamásee qímannimia. ⁸ Anée mapukírufa kai qímanniminaqa sía quandáfi aníara fí-fau fáafau ufa qífoo qifáranoo. Anée mapukíra ufa qímanniminaqa aníara níkoossee maríasa aní namuqáa faqa kaukaataqíra ufa qiannéera miná óosanara randéeqa nísaurífaranoo.

⁹ Dóo aníara qíqa maqee feefaurúara aináini maríasara qianáura. Feefaurúara aináinimária fasiqausa anee maaqí qímasee qímannimia. Misá nári rakísirausa ufara sía rukíaaqa eedóo kai qiaqa. Nári rakísirausa asasiaqée áinainakaimmiaqa. Misá nári rakísirauasa ufa sía áti raqánnímiaqa. ¹⁰⁻¹¹ Misá sía nári rakísirausa aináina qúmмуariaqa. Maqee maqee ámiqira óosana kái máree máriaqa aináinira faiqiuqa andeeqásee márifanoo misásaa rakísirafa misáki afaqa quqásee máriani. Aináini maría faiqisa miqímandee ámiqimmandee márídaqa aiqámausa Ánutunara maasá innaarúnai asumu márirana nímmarifa miná naakáparanara ámiqiranee qímasee maasá faqa márararee qiaqa. Miqínoo márínara maa-kamúqoo Ánutuna áfaarirana kooróomminoo márídanoo. Minánnai aiqáma máqannaasa innaarúnai asumu márírana nímirafa dóo kooróomminoo márídanoo.

¹² Ánutuna áfaarirafa maanára daakápaidanoo. Óosana óosana ainaina sía Ánutufinnai ubeekanóo mári ainainnara minnísaaqée qídanoo. Maa-maqánasaaqaraa áinainara káaqa rímariana nímuqusirana dóo quqáaqee qídanoo. Maasá maa-maqánasaa márúnnaqoo qeeqá qímanara qeeqá daundurára iriséeqa aiqáma ainaina sía máraa qee qídanoo. Ánutuna áfaarirafa maa-maqánasaa márúnnaqoo maasá nírana márírana kúqaa kai qiaqée qídanoo. Maasá maa-maqánasaa márídaqa Ánutuna fooqáa márírana qiaqée qídanoo. ¹³ Maasá miqíqa fífi íqa Yísuna innaarúnaindari koorooíra faasaanara asasammásee maaqóo áfeesida máriaqee qídanoo. Mi-faasaanná maasá Ánutufa, maasá mandáinaina númoo arusée innaarúna asumu márírana nímmianinafa, Yísufa, Ánutuna ásauku mundírafa, firaa kaaqa qaranakiqari, qúriqaranakiqari koorooíannoo. ¹⁴ Mifá maasá kúqirana naríara maraséeno maasá sía máraaqeera maasá kúqiranaki mifá kéeqanau. Sía fífaufau kúqináu. Maasá qeeqá mandáinainakinaana maréeqeenoo maqee kámuqoo narí káaqa qára andeeqára fasiqa anaasee kámmannimaqaaneera kúqináu. Maasá mináindikupanna iaqéera, maqee mária kamuqoo ámiqira ainainá kai maasá áruqarara rímariasaikámma fuaqéera kúqináu.

¹⁵ Titusa anée mi-ainainná maqee qínée qúnna áinainna faiqí ánaasee naaká-paa. Ánutufa aní qímamínara sía rufíaa. Afeekaikámasee qímannimia. Aneenná afeekaikámambinana fuki faakí qídana ámiqira óosana andeeqára óosana máraaqeera qímannimia akaqáusa mandóosana máreefoora qáoo qía. Aníara mandá faiqi fee káqikaa faiqi fee qifoora, Ánutuna ufasáa afeekaikámafinana andeeqásee qímanniminaqa sía miqíqa.

Pauroofa Yísuna ufa írimarusa andeeqára máriranara naakápanau.

3 Titusa anée maa-ainainnára faqa maqee maqee Kareetee máqannaasa náaqoo áuqaina íriaqa. Misá kaamánna rakísirusara maasá úriqararausee qímasee eedóo kai qiaqa. Aiqáma misá ámiqira ainainiranara qífaqa kási kási kái iaqa.

² Maa-ainainnára faqa qímannimia. Misá sía mandúfa moonára qiaqa. Misá reen-deénira óosana faqa aqoondikira óosana faqa kai máraqa nuaqa. Misá aiqáma fasiqa ánaaseera reendeenámandee kai aiqáma ainaina iaqa.

³ Óoqi maasá faqa misá naanna ráidaqa, fúrufariaafanausa márídaqa, ufa ruk-íe maríafanausa márídaqa, maasá káqiruna ubeekéeaafanausa márídaqa, maasá faqa daundurákina qídudusaa árirafa qíqá qífaqa rumbéusa idukúqoosa márídaqa, maa-maqánasaa ámiqi ámiqira ainaina fannoo maasá rumbéusa maasá faqa aiqáma aukuaana qífaí sánduriaafanausa márídaqa, mooná ainaina qáfaafananoo qímuqusi-danoo qimukéusa márídaqa, maasá faqa moosá nínrafaafananoo fídiqaamma ní-maqee maríafanausa márídaqa, misá faqa maasá qíqafóofanoo miqíkai ínoo fídi-aqaamma qímaqeemariqau. ⁴ Ánutuna maasá asumu máraaninafa narí áfaarirana faqa narí ámuqusiranannai faqa akooroomáseenoo miqóo mifá maasá únnaqira mandá ainainakinaana maréeqeenoo káqinni quqánnisanau, mandá ququsaki mári-afannana. ⁵ Sía maasá ámiqira saikafáu Ánutufa qáfamaseenoo miná ákiaqarau maasá asumu máranau narí ámuqusiranannai kai maasá asumu máranau. Kaifáa ánaaqi ánaaqi kámmafirana mifá nammáriara foora maasá findaukámannisanau. Minánnai Ánutufa maasá asumu máranau.

⁶ Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna fannoo Yísunannai maasá asumu máraaninnanasáaqari maasá únnannai ánidanoo fíraaqóo maasá dáakuqimaqaidanoo. ⁷ Miqúnara Yísuna áfaariranannai kai maasá Ánutuna áfusaa andeeqárausaiqiqa márídaqa náaru náaru márirana máraidaqa, asasídaqa áfeesidaqa márídaqa.

⁸ Mi-ufána ánoona ufa kai qímamidana aninná írirafa minásaa rusímari úfafa márídanoo. Titusa qínée Pauroosa maa-ufána faqa aní qímamíqana anée Ánutuna ufa írimariasa qímannimia. Misá sía fífau fáafau úfa kai ída máríaqa. Misá aiqáma kari andeeqára ainainiranaki márídaqa áuqaqeera qímanniminaqa maqee maqee minakí kai máríaqa. Mi-ainainiráfa aiqáma fasiqa ánaasee dadaaqí marífa márí-danoo, anée miná uqéerasee afeekai. ⁹ Anée Ánutuna ufa nímidana naráfumau naráfumau qínnanaki sía minakí áqufua. Sáina áaduma máriani. Moó fannoo narí akeekú akaakú óosana oosana ufa qínafa sía anée minakí áqufuani, anée káqinni mária. Mooseena sándufasaara tínoo taanóo ríqa rákinausakina minakí faqa anée sía áqufua. Maa-ainainná áuqeemarinakina sía ánoona fáina fífau dapi ainaina áuqee márinnanaki sía minakí áqufua.

¹⁰ Ánutuna ufa qímariasakiqari moó fannoo mandóosanara sandanáinai qímarin-nana qaara kari kái aaquqíra ufa qímamia. Kafáa fée qínana dóo miná ámeesa uqamáqaa. ¹¹ Miqí marí fasiqana írirafa fúrufarirafa márídanoo. Miná mandóosana fannoo miná áaqarana koorooídanoo narí faqa narí áaqaranara faqa íridanoo.

Pauroona ákara áti rafáaqafíra ufa.

¹² Qínée Pauroosa Arateemasana fee Tikikusana fee anée máriannaqoo niqíqána aní saikásaa óonu rakísifana anée Nikoopoorisa máqusai káqi káqi fúa. Suara

úqi mari áukuana qinée Nikoopoorisa máqusa óonu márianauree qídaqa. Anée amanaikínana miqóo óonuree qíní paqúria.

¹³ Anée Kareetee máqa maaqai káqi máridana Seenaasifa írirana akoofása már-ufa faqa Apooroosifa faqa nári finnannai fífana anée faqa miqandá dadaaqía. Moo áinainara miqandá sárauqifana káqi mara nimiséé dadaaqínaqa ámiqimasee fuaqa.

¹⁴ Maasá níqoondi Kareetee máqannaauqa sía nísauku raqándaamásee máriaqeera naamúaqiaqa. Misá maqee maqee maqásaa ánoona aináinirana kási kásida niqó-nausa faqa dadaaqí márinanaki máridaqa nári ánoona ainaina áuqee maríanaki faqa máridaqa akaqáusa niqóónausa náida nímiaqeera qímannimia. Miqímasainaqa misá saiká sía fífau irairaafani ánoona kai kambíqaani.

¹⁵ Aiqámausa qíní faqa mária fasiqausa aní Titusana ámandaidaqa. Yísunasaa mundímariasa anée márianannai máriasa maasára rímariasa anée misá faqa nímandaa.

Ánutuna káqi nímirafa ínnisaa faqa máriani.

FIREEMOONA

Fireemoonna Pauroofa ákara rúmeeqee Fireemoona ámaqoo pásafa márídanoo.

(Fireemoonafa aináina faqaafa Yísuna ufa írimarufa márínanu. Mifá nári miqóo-qaraasa óosana maraséena faiqí akaqá kudi fasiqauqa feefaurúmasee narí aináiniranaki quqáqoosa máríqau. Misákiqari moó fannoo miná áuqu Ooneesimusafa máríufanoo moo déedeeepamaseenoo dárífoo qímaseenoo quqásee Roomma máqusai sandánau. Pauroofa karabúsaki Roomma máqusai márínnai finau. Óonuroofanoo Pauroofa miná paqúrimandeenoo Yísuna fasáasa ufa qímamufanoo irisooфанóo Pauroofa pása ákara rúmamisée aqiqoofanoo kafáannai Fireemoonafa narí úriqararafa márínnai finau. Pauroofa Ooneesimusana dadaaqídanoo maaqí Fireemoona ákara rúmamaqánau.)

1¹⁻² Óo Fireemoona qinée Pauroosa Yísuna saiká ufasáara Roomma máqanna karabúsaki márúnausa márídaqa Timootifa maasá qíkaqa sía rumbáranaki márifa káqi márifa qíní dadaaqífaqa aní Fireemoona pása ákara rúmamaqáidaqa.

Maasá qíqoondi moodáa ainainiranaki márínanafa Fireemoona aní faqa Yísuna ufara aní máaqaki suqí maríasa faqa maasá qísookífa Afíaa námmarífa faqa maasá Yísuna ufasáara moodáa rakíranara fooráki márifa Arakípusafa faqa inni aiqámausa ákara rúmánnimaqáidaqa.

³ Ánutufa maasá qíkoofa faqa karaambáíqa ásauku mundírafa Yísufa faqa Ánutuna áfaarirana faqa narí naundurá asooárana faqa inniki nímiani.

Pauroofa Fireemoona andeeqára óosanara amooqídanoo asasídanoo.

⁴ Óo Fireemoona qíní qíkaqa qinée aiqáma kari aníara Ánutufínnai innaaru qídaqa dúfi dúfi qídaqa. ⁵ Anée karaambáíqa Yísuna saqárikíranara faqa Ánutuna ufa íri maríasara áidimáriannanara faqa maqee maqee íridaqa aníara dúfi dúfi qídaqa.

⁶ Qinée aníara maaqí qímasee innaaru qídaqa. Maasá ásauku mundírana faqa moodáa aanna fímaríasa ámiqi ámiqírafa fíraafá márídanoo, anée maqee maqee akaqáusa faqa Yísuna ufa náida nimiséenana anée maqee maqee mi-amiqi ámiqírána ánoonara írianeera aníara innaaru qídaqa. ⁷ Óo qíní qíqoondi qinée aní óosana íriqa, anée Ánutuna ufa írimaríasara ámuqusímarífana ámiqi ámiqídana asasírana nímimáriannanara qinée minára iriséeqa qinée faqa asasírana fíraaná faqa poodúqarana faqa máreeqa.

Pauroofa Ooneesimusanara qimudáoo qímaseenoo Fireemoona ákara áminau.

⁸⁻⁹ Ásauku mundíranaki maaqandá márídaqa qinée aní áfasausa márídaqa paasóosammasee aníara andeeqára óosana máraanneera qímamíanee qídaqa sía miqíanaura naríara naríara rírafa dídimarífaqa káqimma iraanáura. Qinée Pauroosa ásauku mundírana Yísuna aanáiqíkírausa miná ufa ákiaqara Roomma máqannaasa rumbáranaki márúnausa sía qímamíanaura káqimma Ooneesimusanara iraanáura. ¹⁰ Qinée maaqóo rumbáranaki márúnanoo aní aináiníra faiqi Ooneesimusafa aníroofaqa Yísuna áufakiana qímamunano Yísuna saqárikífaqa qinée minára qíní qímaaku fee qímaseeqa miná ákausee qídaqa. Mi-fasiqánara aníara

iraanáura. ¹¹ Miná áuqu Ooneesimusafa mi-auqúna óosana maaqí qínnoo máridanoo ámiqimasee aináinira fee qínnoo máridanoo. Aní aináiniranaki sía aináinifa dóo maqee qíní aináiniranaki narí áuqu óosana uqéereenoo káaqa aináinidanoo aní aináiniranaki faqa káaqa aináiniannoo.

¹² Dóo qinée maqee anée íanannai aqiqéeqa narí faqa qeeqá qímuqusa námu-faqa aqiqáunano finoo. ¹³ Anée Fireemoonafa maaqóo máridanau qíní áqoondiuqa aniráifanau nárana aina dadaaqíni. Anée sía máriannanara Ooneesimusána rafáaqa fúanee rúnaisia anée íanannai aqiqáidaqa. ¹⁴ Sía qinée miná rafáaqaffiranannai aní dadaaqírana óonu rarisanaúra anée aneenná kai iriséenana Ooneesimusana aqiqáinanoo óonurandee qinée únnannai ániani. Anée eedóo qína kai kafáa máraanaura sía eedóo qínaqa káqi márianaura.

¹⁵ Nánaree Ooneesimusafa aní saikákiquari quqásee sandánau fee. Ánutufa qumeenní fuki faakí qufanóo fee aní saikákiquari áaqamasee quqásee maaqóo Roomma máqusai aniréenoo írirana mara máree anirandéenoo náaruara ámiqimasee aní faqa márianifeera Ánutufa qumeé miná aundurai kai saikínoofeeinau.

¹⁶ Sía maaqóoqari fifau aináiniranaki márifa máriannoo maasá qifaaqasáa qíkaqa qímuqusimarifa ásauku mundíranaki márifa máriannoo. Qinée minára úriqarara ainaina firaafée qídaqa. Dóo maqee aní aináinirana faqa aní karaambáiqaki mári akaqaafasaafa faqa márinarara aní úriqarara ainaina firaa ainainá máriannoo.

¹⁷ Óo Fireemoona anée qíníara aní faqa moodáannaana fímarunausee qínana qíníara foora Ooneesimusana óonu maréeqee kafáa aneenná saikáki quqáa. ¹⁸ Indaarú mifá aní mandáikammamaqeenoo fee mifá ani munnimma máreenoo fee miná ákiaqara qinée miná ámianaura.

¹⁹ Qinée qeeqá qísaukunnaí maa-akarána rídaqa qímamidaqa qinée Pauroosa mi-munnimmána ákiaqara aní ámianaura. Qinée fifau aní qímamida anée írimarianano. Qinée márunnanara anée márianano. (Anée óoqai idáki fímarunaqa qinée aní mareeqee káqi asumu máriranaki mara quqá amaqaafanausa márídaqa.) ²⁰ Óo qini qíkaqaafasaa karaambáiqara irisée ámiqi ámiqimmáqimaqa, anée ásauku mundíranaki márianna qikaqaafasaaná aanna rámasee Ooneesimusana kaifáa maréeqee aneenná saikáki quqáa.

²¹ Qinée maa-pasána ákara rídaqa aníara sía qinée iráunna ainainna kai qímiannoo fee qídaqa moó faqa moó faqa qímiannoo fee qídaqa. ²² Anée maa-pasánakinaa ufa irisée Ooneesimusana kafáa quqáidana máaqa deedaqía, qúsasaa Ánutufa ínni innaaru qírana irisée qíní idukúsainaqa anée ínnannai fuanáura.

Pauroofa áti rafáaqafira ufa.

²³⁻²⁴ Eepafaraasafa ásauku mundírana Yísuna ufa ákiaqara qíní faqa Roomma máqannaasa rumbáranaki márifa mifá faqa ínni nímandidanoo qíní faqa moodáannaana aináini maríasa Mareekoofa faqa Aristarakusáfa faqa Deemasafa faqa Rukaafa faqa misáuqa faqa ínni nímandidaqa. ²⁵ Ásauku mundírafa Yísufa karaambáiqara mifá káqi áfaarirafa ínni aiqámausaki máriani.

HEEBURU MÁQANNAASA

*Heeburu máqannaasa moo máqusai márusa Yísuna
ufa írimarusa qímannimira ufa qímaqoona.*

Ánutufa narí ámaakunnai misá qímanniminai.

1 Óoqai Ánutufa narí márúnara moómoo kari moómoo óosanannai faqa narí tamummáqara fasiqauqannai faqa maasá Isaraee máqanna qikeekú qikaakú narí márúnara naamúa qímannimimarínau. ²Máa maqee ínaaqianna kámu narí ámaakunnai maasá qímaqiminoo. Minánnai kai Ánutufa maqá faqa innaarúna faqa minakínaa ainainauqa faqa áuquseenoo narí ámaaku aiqámausakinaana marasée rusandeesámumasee ámianauree quná taikára áukuana aiqáma ainaina saqama aníndi kámmianoo fee qímaqoofa márídanoo.

³Mifá narí ákoona Anutunasaaqaraa aréenarana firaqóo rupannooídanoo mifá Ánutuna óori áfiri ámudaani narí ákoofara foora miná amanakái uqanna márídanoo, narí afeekufannái innaarúna faqa maqá faqa aiqáma ainaina uqéera afeekaiká-maqoofanoo márídanoo. Mifá Ánutuna ámaaku fannoo faiqí faiqi mandáinaina maqásaa qumu ánukama rukáseenoo narí ákoona aaqá innaarúnai aiqáma ainaina úriqararana ásauku uqannái óoru óoqumarinau.

Yísufa Ánutuna ámaaku uqanna qangiroo úrinnaaqararafa márídanoo.

⁴Ánutufa qangiroo firaa nuqu rámaseenoo, narí ámaaku áuqu firaa auqu misá úriqarara áuqu ranau. Miná amana kai narí ámaaku qangiroo firaqóo úrinnaaqararafa márídanoo. ⁵Ánutufa maaqí qímasee narí ámaakuara qinau. Anée qiní qímaaku máríananoo.

Maqee qinée aní ákausaikiqa márídaqa.

Ánutufa sía qangiroora mi-ufána qinau narí ámaakuara kai miqí qinau. Ánutufa narí ámaakuara moo úfa maaqí qímasee qinau.

Qinée miná ákausa máríanaura.

Mifá qiní qímaaku uqanna máríannoo.

Sía qangiroorau miqí qínoofau narí ámaaku Yísunara kai miqí qinau.

⁶⁻⁷Ánutufa narí óoqa fáiqi maa-maqa maaqánaki quqárara maaqí qinau.

Qiní qangiroouqá aiqáma miná amooqifándia foo qímasee

narí qangiroouqara Ánutufa maaqí qinau.

Ánutufa narí qangiroouqára úfaira foora áuquqai faqa márídaqa.

Mifá narí aináinira faiqi idáuru miqírana qangiroouqá áuqusaifaqa márídaqa.

⁸Ánutufa qangiroouqára miqíaqee qinau narí ámaakuara maaqí qinau.

Óo Ánutu aní ufa írira qaari náaru náaru máríannoo.

Andeeqárana namu faqa aní quqúsaki máríasa rakísida máríanafa máríananoo.

⁹Anée andeeqára óosanara rímaríanafa máríananoo. Anée mandáinainara fí-diaqaa ímaríanafa máríananoo.

Minára kai aní Ánutufa aní aqoónausakinaana rusandeesámumasee maraséenoo firaa náikamándoofa márídana asasímaríananoo.

¹⁰Ánutufa kafáa narí ámaakuara maaqí qinau.

Anée karaambáiqá máriananoo óosana ároo aukuana maa-maqa maaqána óosana arasée áuqunafa máriananoo.

Anée aneenná ásaukunnai innaarúna faqa minakí mári ainainna faqa áuqunafa mári-anafa máriananoo.

¹¹ Mi-ainaináusa dóo taikáfuannoo aneenná kai káqi márinnaranoo mi-ainaináusa óoqai máriu qamunnara

foora óoqeenáafaikámafinóo afauqáqaannoo.

¹² Aiqáma qámunna fúka mári ifanoo náuraanaikidanoo faiqí miná raqándaamma quqásee fúka ákidaqa. Maa-maqa maaqána faqa innaarúna faqa anée áuquqoon-aqa miqí kai ínoo qamunnara foora náuraanaikinana raqándaama quqásee fúka máreennaranoo.

Anée sía qamunnara foora sía náuraanaikinnáranoo anée náaru náaru márianandee kai iná márinnaranoo.

¹³ Ánutufa narí ámaakuara kafáa maaqí qinau.

Anée maaqóo qiqá daaqá qísauku uqannái óoqumari fínaqa aní namuqáa narusée óonumafi aní áramandunnai quqánaura.

Sía qangiroora miqí qinau. Narí ámaakuara kai miqí qinau. ¹⁴ Qangiroouqá náqi fee iqá márídee. Misá aiqáma maraquna kái márídaqa Ánutuna aináinira ainaina márídaqa. Mifá innaarúnaindari niqiqáinaqa faiqí ánaasee innaarúnai fifándinausa dadaaqiaqéera niqiqáidanoo.

Asumu máree fandínna ufana ámiqimmandee rakísi qumáraaqa.

2 Minára maasá ánoona ufa írimariafannufana qumáreeqa ámiqimma rakísi qumáraanauranoo. Sía miqífanoo maasá nammáriara foora áufinoo maasá máree fúandoora. ² Óoqai qangiroo qímannimu úfafa kúqaa ánoonaiki márínau. Qangiroouqá rirímma innaarúnai uréeqarausea márídaqa faiqí moó fannoo misá ufa irisée rukíasoofanoo Ánutufa miná ákiaqara nárínau.

³ Maqee innaarúnai firaafá úriqararafa maasáki ani márídanoo. Mifá maasá qumáreeqee asumu márírana qímírafee qídanoo. Maasá mi-firaa ainainnára iriséeqa minníseeqa náqi fee mándee Ánutunara rufíasee yáiffee fuanáuree. Sía amana, káqi dárírafa kai firaafá máriannoo. Karaambáiqá narí uqanna óosana arasée narí innaarúnaindaraa asumu qímíranara narí faiqi námu qímannimisooafa irisée quándaki maasá qímaqimiafaqa kúqaa fee qímasee íridaqa. ⁴ Maasá sía misá ufa kái irisée kúqaa fee qídaqa Ánutufa misá ufa dadaaqammasooafa faiqí sía amana áuqaaqaa íra ainainna firaa ainaina óosana óosana faiqí ánaasee dadaaqímaru ainainna áuqusooafa maasá miná qáfeeqa kúqaa fee qídaqa. Ánutufa narí íriranan-nai kai narí maraqunannai kai óosana óosana fasiqa anaasee dadaaqíra ákoofa-saikirana faiqí ánaasee níminau. Miqúnnannai faqa maasá innaarúnaindaraa asumu marirana qímianinnanara kúqaa fee qídaqa.

Maasá asumu qímímaruna óosanara qu úfafa.

⁵ Maasá náaru fúka ánianínna maqa maaqanara qídaqa. Ánutufa sía qangiroora ínnée minásaa rakísiaqee qinau. Faiqí faiqi maaqóo qáraasá kai minára rakísiaqee qinau. ⁶ Óoqeenáa tamummaqarausea ákara minára maaqí qídanoo.

Óo Ánutu, faiqí nánée máriafanee anée misára íridanee, káqi fífaufau fasiqara mináree aní ámuqusidanoo fee. ⁷ Anée faiqí áuqeeqeenana qangiroo ámeemaanai qúsa aukuana qúsa kamu quqáananoo.

Anée káaqa qárana faqa úriqararana faqa Karaambáiqara foora márirana nímiananoo.

Maa-maqánasaa ainaina aiqáma uqanna úriqararanaikírana Ánutufa nímiananoo.

Tamummáqara fasiqa ufa miqí qímaqoofa máridanoo.

⁸ Mi-tamummaqara fasiqána ufa maaqí qídanoo.

Ánutufa maa-maqánasaaqaraa fasiqara ínnée aiqáma ainaina úriqararaura máriaqee qínau.

Sía akaqá ainainara kaifáu qínoo. Aiqáma ainainara qínnoo. Maasá maqee qá-faídaqa sía maqásaa fasiqa faiqífáu aiqáma ainainara úriqaraidaqau. ⁹ Maasá quándaki Yísuna kai qáfaiðaqa. Ánutuna áfaariranannai kai Yísufa náaru asumu márirana qímiraree qímaseenoo maasá faiqí faiqi kúqirana narí faqa máraani qímaseenoo qangiroo nímeeemaanai qúsakamuqoo qumu máridanoo kuqunnímaqanau. Maqee mifá káaqa qára qáfee faqaafa, kúqaa firaqóo úriqararafa máridanoo. Mifá kúquna faqa aupúroona faqa miná ákiaqara innaarúnai firaafá máridanoo.

¹⁰ Ánutufa aiqáma ainaina áuqufa rakísinoo fímarifa máridanoo. Mifá aupúrarana áidafirana Yísuna afaaqasáa quqóofa sía mandá óosanau quqánau. Ámiqira óosana andeqára óosana máreenoo miqínau. Ánutufa Yísunara andeqára ánoona mári-anífeera quandáfinoo faiqí narí úriqararana náida nímianifeera aunírira saqarisaa aupúrarana Ánutufa áminau. Narí Yísufa mifá kai faiqí faiqi innaarúnai asumu máriaqee aaná afisúfa máridanoo.

¹¹ Yísufa faiqí faiqi maraséenoo nári mandáinaina findaukámaseenoo ánukaranaki quqánnisé marífa máridanoo. Mifá faqa nínukamáqaisa faqa moodáa níkoona faqaasa márianara Yísufa misára sía asaurídanoo qiní qíkaqaafasaa fee qídanoo.

¹² Yísufa minára maaqí qímaqoofa ákaraki máridanoo.

Óo Ánutu aníara qeeqá qíkaqaafasaa qímannimianauro.

Qinée faiqí suqúseeqa misá nífusaa aní amooqianáura.

¹³ Kafáa moo ákaraki maaqí qídanoo.

Qinée qeeqá írirana Ánutunasaa rusíanauro.

Kafáa moó ákaraki maaqí qídanoo.

Dóo qinée maaqóo márídaqa Ánutufa qímu faiqi anaaqisa misá saimbaqa márídaqa.

Ákarakinaa ufa miqíminoo máridanoo.

¹⁴ Yísufa maqásaa fasiqa anaaseera narí faiqi ánaaqi fee qídanoo. Mi-faiqi anaaqísa nimaqí faqaasa fidíka faqaasa maa-maqánasaaqaraasara Yísufa qídanoo. Yísufa narí uqanna qumuréenoo faiqi ánaaqi Máriana áranandaki maasá faiqí faiqi fidíka qimaqí máreenoo innooqánau. Mifá sía fífaufau miqínau. Narí kúqiranannai kúqirana rakísirana Sadannana rafáaqafúanifeera maasá qimaqí faqa fidíka faqa máranau.

¹⁵ Yísufa kúqirana rakísirafa Sadannana rafáaqafuseenoo ánaaqisaaqari kúqiranara rufíasee rumbáqa maría fasiqa anaaseesá idukúnnisáaneera kuqunnímaqanau. ¹⁶ Sía Yísufa qangiroouqá dadaaqídanoo. Faiqí faiqi dadaaqídanoo mifá akooqóo máridanoo. Moo ákara fannoo minára maaqí qídanoo.

Mifá Abarahaamana áiku ásauku dadaaqímarifa máridanoo.

¹⁷ Yísufa narí ákaqaafasaaqaa maa-maqánasaaqaraasaa dadaaqianée qímasee ámiqimmandee misára foo qíara mámbiqa ámiqimmandee misá aanáiqikianeera

miqínau. Sía fífaú Ánutuna aináinira aanaiqikirafa máriannoo maqee maqee narí ákaqaafasaa nífauee márianinafa óori runúsee miqóo kai márianinna aanaiqikira uriqararafa máriannoo. Ánutufa faiqí ánaasee mandáinaina minnísaanífeera Yísufa miqínau. ¹⁸Indaarú Yísufa aupúrarana áidafirana Sadannáfa nimanamándeé qáfarana faqa dóo amanamándeé qáfamaseenoo úriqaróofa máridanoo. Maqee minára maasá ámiqimmandee dadaaqídanoo mifá dóo miná óosana qáfoofa írufa máridanoo.

Yísufa Mooseena úraaqararafa máridanoo.

3 Qíní qíkaqaafasaa ínnisaimbaqa Karaambáiqua áiku óosana márunausa máridaqa ínnée faqa qínée faqa Ánutufa dáarama quqásai faqa ani máriasa máridaqa. Ínnée Yísuna qáfaaqa qáfai daqa óonumafi írĩaqa Ánutufa aqíqamaqoofa máridanoo. Maasá qímarunna amaana ufana aanáiqikira úriqararafa márianífeera aqíqamaqoofa máridanoo. ²Óoqai Mooseefa Ánutuna áiku ásauku Isaraee máqannaasaki aqíqama ainaina áuqeemaruna miqóo kai máridanoo óori runúsee andeeqánnoo kai márínau. Yísufa miqíkai máseenoo narí ásauku mundúsee aqíqoofa Ánutunara iriséenoo miná aináinirana andeeqáidanoo áidimarufanoo márínau.

³Faiqí misá fúka maaqa qáfamasee sía máaqa amooqídaqa faiqí máaqa usakái fasiqaná kái amooqídaqa. Miqíkai írĩa, sía Mooseena amooqiaqa. Mifá fífaú máaqa máridanoo Yísuna kai ámiqimasee firaqóo amooqiaqa. Mifá máaqa usakée marífa ánoona uqanna máridanoo. ⁴Sía máaqa moo fífaú kambíqaidanoo. Aiqáma maaqa usakéemarífa kai usakáidanoo. Ánutufa mifá aqíqama ainaina áuqeemarífa márífanoo Yísufa Ánutuna ámeemaanai máaqa usakée marífa márínara Mooseena úraaqáranoo máridanoo. ⁵Mooseefa Ánutuna áiku ásauku Isaraee máqannaasaki maqee maqee miqóo kai máridanoo óori runúseenoo andeeqánnoo kai márínau. Mifá Ánutuna aináinira faiqí máridanoo. Ánutufa qímannimianinna ainainara faiqí ánaasee qímannimimarufaqa írimariqau. ⁶Yísufa sía káqi aináinira faiqí máridanoo. Isaraee máqanaasa níkoofa ámaaku uqanna máridanoo. Mifá Ánutuna áiku ásauku maqásaa máriasa rakísinnimaqee márífa miqóo kai mi-saikánaki márífa andeeqásee misásaa rakísimarífa máridanoo. Maasá náaru náaru Yísuna saqárikídaqa minára asasídaqa paasóosídaqa miqídaqa maasá Ánutuna faiqí námu miná áiku óosana márunausa máridaqa sía miqídaqa sía miná áiku ásauku márúnaiqini.

Ánutuna ufa írimariasa idooáranara naakápaidanoo.

⁷⁻⁸Ánutuna náaquqara andeeqara maraquna fannoo maaqí qídanoo. Ínnée maqee Ánutuna ufa írĩaqa ínni sáimbaqa Isaraee máqanna nínausa níkausa óoqai aadána maqa maaqaki fídaqa ititámmasee ufa rukíoondee ínnée síammi-aqa. Misá Sinái aadána maqásaa Masaa máqasaa faqa Meeribaa máqasaa faqa nammári sía márúnara Ánutuna amanamándeé qáfai da náundaufa náundaufa qíqau.

⁹Minára Ánutufa maaqí qínau.

Ínni níkausa nínaakusa qíní qímanammásee qáfararee qímasaida múnari mínari ídaqa qíní qímaníqau.

Qaara fasiqa áiku ásauku taikásee áukuana aqíqama amiqira ainaina quqannífiqaafanaqa qáfeeqa miná minníseeqa quándaki moo áinaina kai máreemaríqau.

¹⁰Qínée minára iriséeqa qáfamaseeqa máa Isaraee máqannaara qíranaqaidanoo.

Qinée maaqí qímasee níqidaqa.

Misá írira fa fífa fáfau qídanoo áaqaidanoo.

Misá kísaaqasaa qíní faqa ánidaqa sía qíní oósana qáfeeusa. ¹¹ Qinée minára íranaqifaqa maaqí qímasee qímafeekaíkiqíafana.

Sía uqanna misá qíní faqa anusufíqa adooeefáranoo.

Ánutuna ufa miqíminoo márifaqa qinée minára maaqí qídaqa.

¹² Qíní qíkaqaafasaa uqa, ínnée ámiqimandee rakísiaqa. Moó fannoo narí mandíri-ranannai faqa narí ufa rukíee márinnannai faqa narí ámuqusaki márinnara káqi márira Ánutuna nímeesa uqamáqeefoora. ¹³ Maa-aukuannasaqá ínnisaimbaqa káqikai márídaqa maa-ainainnára rakísiaqa, faasaambáasaana narí poodúee nári poodúee ímariansa. Ínnikina moó fannoo narí mandóosana fannoo rarisámeeqee Ánutuna ufara sía írianaki quqáandoora eeráiriaqa. ¹⁴ Maasá indaarú paasóosamandee Yísuna qumáreeqa. Maqeendári maqeesáa paasóosamasee Yísuna qumáreeqa miná kai áfaqaqa fífi ínaqa taikáinna áukuana qumárainaga maasá miná faqa moodáanaki aináini marunausara foo máfiqa miná qumáraanaura.

¹⁵ Ánutuna ákara maaqí qídanoo,

Ínnée maqee Ánutuna ufa íridee sía fee íridee íriqa sía óoqai undée iaqa.

Óoqai ínni sáimbaqa nínausa níkausa aadána maqa maaqaki Ánutuna ufa iriséee áanoo qídaqa mandúfa qíma rukíasee náaqoo síaisa máriundee sía maqee ínnée miqíafa.

Ánutuna ákara miqíminoo márifaqa qinée minára maaqí qídaqa.

¹⁶ Yáu yáusee Ánutuna ufa irisée ufa rukíasee nímeesa úqiquau. Mooseefa Isipa máqanaindari nífiqee ánusa misá kai miqíqau. ¹⁷ Yáusaree qaara fasiqa níku nísauku taikásee áukuana Ánutufa áanoománnimaqaannoo fee inau. Faiqí ánaasee ufa rukíasee mandóosana máree marusa aadána maqasaa óonuree kúqu taikóosara misára kai áanoo qinau. ¹⁸ Ánutufa misára maaqí qinau, Qíní faqa anusufínausa sía uqanna qíní faqa adooeefáranoo.

Ánutufa miqí qímasoofaqa qinée minára maaqí qídaqa. Mifá yáusaree miqí qínoo fee. Mifá narúfa iriséenoo rukíee marúsara miqí qinau. ¹⁹ Maqee maasá miná qáfamasee maaqí qídaqa. Sía naundurá nímuqusa Ánutuna ufasáa rusúnara minára misá sía fúka maqa maaqaki Kannaa máqa maaqaki adooáranaki fiqau. Káqi aadána maqa maaqaki kúqiquau.

4 Maqee maa-aukuanná Ánutufa maaqí qímasee qíma afeekaikámma maasára qinau, Amaná ínnée qínísaimbaqa qíní ámiqira adooqaranaki ani kéeqafiqa qíní-saimbaqa qidoaaqée qinau. Dóo ínnisaimbaqa Ánutufa ániaqee qímaqoo úfafa taikáandoora dóo káqi máriqoo ámiqimasee rakísi qumáraqa, sía kéeqaannoo qímasee minára rufíafa maasáki moo mándainaina fannoo maasá qumárainaga maasá sía miná adooáranaki kéeqáanóora. ² Óoqai ínni sáimbaqa Isaraee máqanna nínausa níkausa Ánutuna ufa íriqau. Maasá maqee dóo írimmaseeqa ámiqira fasaasa ufa márídanoo. Indaarú misá mi-ufána iriséeqa áqummasaqau. Misá mi-ufána náaqoonnai iriséeqa sía naundurá nímuqusannai mi-ufána qumáraqau. Sía minára kúqaa fee qímasee minásaa írirana rusíqau.

³ Maasá mi-fasaasa ufána Ánutufa qímafeekaíkunara kúqaa fee qímasee minásaa rusíqa márúnnanara maasá kúqaa Ánutuna faqa kéeqaidaqa miná adooáranaki adooáida adooaanáura. Mifá minára maaqí qímasee ákaraki qinau.

Qinée Ánutusa maaqí qímasee áanoo qíma afeekaikíafannana.

Náaru náaru misá sía uqanna qiní idooáranaki qiní faqa kéeqafi idooeefáranoo.

Ánutuna ufa miqíminoo máridanoo qinée minára maaqí qídaqa. Óoqai óosana ároo aukuaana Ánutufa kúqaa aiqáma ainaina dóo áuqu taikásee adooámasee narí adooárana faqa quqánnimaqásoofaqa írirana rukíasee sía kéeqee sía íriqau. Ánutufa minára iriséenoo sía káqi fuaqée qinau, káqi mifá máridanoo sía uqanna amaná misá kéeqeefaranoo káqi kai qáfa.

⁴ Ákarakinaa ufa moo qísauku taikásee dínni ani qaara marasée fáasaanara maaqí qídanoo.

Ánutufa narí kadáapirirana óosana óosana mi-faasaanná quqásee adooanáu.

⁵ Ákarakinaa ufa moó idooáranara Ánutufa maaqí qinau.

Misá náaru náaru qinée maqa máaqa nímiannanaki, idooárana nímiannanaki sía qiní faqa kéeqafi idooeefáranoo.

Ánutuna ufa miqínnoo márifaqa qinée minára maaqí qídaqa. ⁶ Indaarú márusa misá Ánutuna ámiqira fasaasa ufa irisée sía miná idooáranaki kéeqaqau. Náriqa ufa sía írunnannai sía idooáranaki kéeqaqau. Akaqáusa Ánutuna faqa kéeqeefandinausa máríanara moo kéeqaaninna faasaana quqásee maqee kámuqoo fee qinau. ⁷ Indaarú ákuanasaaqari mi-kámúqoo sía Ánutuna ufa íriqau. Dafidifa kambíqoo aukuanai Ánutufa Dafidina qímamufanoo maaqí qímasee ákara rínau.

Maqee maa-faasaanná ínnée Ánutuna ufa iriséeqa sía ititiaqa sía mána mána írirana íriaqa.

Dafidifa mi-ufána ákara rínau.

⁸ Yoosuafa Isaraee máqannaasa nífíeeqeenoo Yooradanna námmani taqamáreenoo nári fúka maqaki idooáranaki quqánnisanau. Ánutufa sía mi-idooáranarau qinau, moorá qinau, Yoosuafa Ánutuna adooáranaki quqánnisainanoofau Ánutufa sía moo fáasaanara qini.

⁹ Mi-moo faasaanáfa káqi máridanoo, Ánutuna ufa írimaria fasiqa anaaseesa maqásaaqaraasa minakí kéeqeefaranoo. Óoqai indaarú Ánutufa aiqáma ainaina áuquseenoo qísauku dínni ani qaara maraséenoo ámiqimasee idooanáu. Miná fooqáa idooárafa káqi márínaki Ánutuna ufa íri maría fasiqanaaseesa kéeqeefaranoo. ¹⁰ Faiqí ánaasee moó fannoo Ánutufa máriqoo kéeqafínoo idooáinafa mi-fasiqa anaaseesá nári ummaara afaimmá quqáseenoo ámiqimma adooeefáranoo. Ánutufa narí kadáapirirana minníseenoo idoo oondée mi-fasiqa anaaseesá faqa miqíkai íqa nári kadáapirirana afaimmá quqáseeqa ámiqimasee adooéeqa Ánutufa undée ifáranoo. ¹¹ Minára maasá sía ufa rukíasee mánnoo manáa iqánuaqa nímudaanai qímasee Ánutuna faqa narí adooéemarinaki kéeqaqa. Sía moó fannoo maasáki ufa rukíasee ínnisaimbaqa Isaraee máqanna nínausa níkausa naanna rée káqinni áqufuaqa.

¹² Ánutuna ufa sía fífau ainaina márídanoo, áfu máqee marífa kásimarífa márídanoo. Aseema miqírafa káaqa dínni dínni firaqóo raiqárafa naundurái atekée-marífa márídanoo. Faiqí nimana faqa maraquna faqa moodáanaki márínaki miqóo faqa fímarífa. Nímudaani aqumu faqa ákikimana faqa ruqíasee miqóo faqa fímarífa márídanoo. Faiqí naunduráki faqa nímuqusaki faqa nídímarina faqa óonumafi írimariana faqa mináuaqa faqa qáfeenoo rainée márífa márídanoo.

¹³ Sía Ánutuna áfusaa moo áinaina kukéeqarana amana, sía amaná miqíannoo. Aiqáma ainaina faiqí ánaasee Ánutufa áuquqoo ainainausa kai márínara narí áfusaa akoosaqa akoqóo uqanna márídanoo. Maasá mi-Anutúna áfusaa qeeqá márúnna-nara andeeqáranara faqa áaqaranara faqa ufa qianáura.

Aiqáma aanáiqikirausakiqari Yísufa firaagóo úriqararafa.

¹⁴ Maasá aanáiqiki maría fasiqausa úriqararafa Ánutufa narí máriqoo uqanna kéeqafi máridanoo. Mi-fasiqáfa Yísufa Ánutuna ámaaku márinara maasá Ánutuna amaana ufa qumáraunnana ámiqimasee qumáraqee qídaqa. ¹⁵ Maasá aanáiqiki maría fasiqausa úriqararafa maasá daunduráki ummaararé marifaqa maasá ku-doosaápee marunnana sía sía qáfee marífa máridanoofau, qáfee marífa máridanoo. Sadannafa aiqáma ainaina amanamásaifanoo sía miná qumáraifa qáfamaqaiáf kái máridanoo, minára kai maasára qimudáoo qímasee ámuqusidanoo.

¹⁶ Minára maasá mifá dáruanínnanara faqa sía rufia rufiaqqa paasóosamasee mifá mári qaarinasaa óonu réera foora narí nífaueenoo ámuqusianinnanara faqa qímiannee qiaqa. Miqóo káqi nímiraqa káqi dadaaqírafa miqóo máridanoo. Maasá miqóo óonuraananoo Ánutuna áfauarafa ámuqusirafa maasára máriannoo. Maasá ummaara faqa sárauqirana faqa dárinnanara mifá dadaaqíannoo.

5 Maasá Heeburu máqannaasa faiqí misá aanáiqiki maru fasiqausa úriqararanara randásee paqúrimmeeqee faiqí ánaaseesaaroo qíanifeera Ánutuna aináiniranaki quqáidaqa. Miqóoqari mi-fasiqáfa faiqí ánaasee mandáinaina rukásainanoo Ánutufa sía náruaninnanara iriséenoo maqee maqee ámirainaina faqa aandáu aruséenoo Ánutuna tatúfu suqá ámirana faqa ámidanoo. ² Mi-aanaiqikira fasiqáfa faiqí faiqí máridanoo narí faqa amanná márinara faiqí ánaasee fúrufammásee áaqee maríannara ámuqusinanoo amaná dadaaqíannoo. ³ Mi-aanaiqikira fasiqáfa mifá faqa faiqí kai máridanoo áaqee marífa márinara, sía faiqí ánaaseera kai aandáu arusée tatúfidanoo narí mandáinainara faqa rukáanifeera naríara faqa Ánutuna tatúfuamidano. ⁴ Sía faiqí moó fannoo naríaraa úriqarara saikaki kéeqaanauree qímasee naríaraa aanáiqiki maríasa úriqararafa máridanoo. Ánutufa qifá kai aanáiqiki maríasa úriqararafa máridanoo. Mooseena áfasaafa Aaroonafa óoqai miqí kai inau. Ánutufa Aaroonaa áaroofanoo aanáiqikinau.

⁵ Yísufa ásauku mundírafa miqí kai másee sía narí kai naríara úriqarara aanáiqikinau. Ánutufa qunára kai miqínau. Mifá maaqí qímasee qímaminau. Anée qiní qímaaku máriananoo.

Maqee fáasaana qinée aní ákausaikammíqa márídaqa.

⁶ Miqí qímasee Ánutufa kafáa maaqí qinai.

Anée náaru náaru márinafa aanáiqikirafa máriananoo.

Anée Meerakiseedeekana átiara foora márianafa mifára foora náaru náaru márinnaranoo.

(Óoqai Meerakiseedeekafa Sareema máqusanaasa Ánutuna faqa faiqí ánaasee faqa aanáiqikirafa márínau.)

⁷ Yísufa maa-maqánasaa Keetaseemane saqamakí máridanoo aunírira saqarisaa kúquaninnanara Ánutunara innaaru qídanoo qáoo qímirinai. Innaaru qídanoo firaagóo fáaqa rúmaseenoo ikíraqaseenoo kúquaninnanara qáoo qímirinoo innaaru qinai. Ánutufa miná reendeénirana qáfamaseenoo miná aundurá Ánutufinnai ubeekáranara iriséenoo miná innaaruqírana iriséenoo dadaaqinai. ⁸ Yísufa naríara sía Ánutuna ámaaku fee qímasee mána máninai. Óosana óosana aupúrarannai Ánutuna ufara aaqee kái eedóo qíra oósana írinai. ⁹ Mifá aupúraranaikiqari ámiqiranaikamambinoo quandáfi narí ufara eedóo qímarusa náaru náaru márirana óosanaséenoo nímínai. ¹⁰ Miqímasoofanoo Ánutufa minára maaqí qinai.

Anée aanáiqiki máriasa úriqararafa márianafa máriananoo. Anée Meerakiseedeekana fooqáafaikámambinana márinnaranoo.

Ínnee faiqí írirana máraaqaana faiqí ánaaqiara foo qímariafanoo.

¹¹ Ánutuna ufa narí ámaakuara miqíminoo márifaqa qinée maa-ufána ínni qímanimidaqa. Maa-ainainná afeeka ainaina márídanoo óosana óosana ainaina faqa ínni qímannimianee qímasaunaqa ínnee anuqímariasa máriafanoo. ¹² Ínnee faqa maqee faiqí uqannífiqaqaana. Ínnee Ánutuna ákarakinaa ufa óosana ainaina faqa sía ámiqimasee íri maríafanoo. Ínnee moosá qímannimiaqaqoo sía amanaikí maríafaqa moosá ínni qímannimidaqa. Ínnee óoqai nárana uqanna náaqaana máriafanoo ínnee náamma náidara foo kaimmímariafanoo sía innooqárausara foora máriafanoo. ¹³ Náamma néemariasas faiqí ánaaqi kai máriafanoo sía ánoona ainaina mandá ainainara rainásee íriaqaamminóo márídanoo. ¹⁴ Nárana uqanna faiqí ánaasee nárana márídanoo. Misá dóo akoofása máriafanoo nímaakirisaa quqásee qáfaiidaqa mandáikinnana qáfeeqa ámiqirana qáfeeqa miqídaqa akoofása márídaqa. Ínnee faqa miqíqaana. Qinée nárana kíkiqusidaqa amaana ufa qímannimira óosana miqíminoo márídanoo. Akoofása fannoo iriséenoo raináidanoo ámiqiranara íridanoo mandáikiranara minnísaidanoo. Faiqí ánaaqi fooqáa fasiqa mifá mandáikirana faqa ámiqirana faqa káqi náannoo.

Ánutuna ufara írimariasas káqi rúnna fíranara aaquqímannimaqara ufa.

6 ¹⁻³ Maasá sía maqee márúnaqoo óosanaki kai mária, maqee dóori mundúsaan-naqoo qámgaanirá foora fúa. Yísuna ufakí óosana ainaina ánaaqi kímarunnana ínaaqiannai máfi quqásee dóo maqee óorisaa fuanáura. Maasá qeeqá fífau áaqara óosana kadáapiriranannai innaarúnai fíralee kímarunnana miná minnísееqaa Ánutunasaa mundúfuafannana dóo maasá minára írimarunafa márídanoo. Nammári nímirana faqa ásauku níkaaqa mundúsee nífaaqóoqa qírana faqa kúqiranakiqari fíndifirana faqa náaru náaru idáki fímariana faqa dóo írimariafanoo. Sía kafáa kafáa ánaaqiara foora náamma kai náidara foora óoqai íri maru ainainara kai kaifáa kaifáa minára kai íriaqa. Ánutufa dadaaqímarinaqa maasá nóorisaa fíndifinaqa indaarúara foora fídaqa maqee maqee Ánutuna ufakínaana fúka iriséeqa mi-maú fuanáura.

⁴ Ánutuna ufamau fímariasas quándaki káqinni áqufíqa náqi fee mándee aupúramásee quándakinaqa kafáa fífáree. Sía amana miqífara. Misá óoqai Ánutuna qóomasaa fímariasas, misá innaarúnaindaraa nárana náidara foora ímariasas márídaqa Ánutuna náaquqara andeeqara maraquana máreemariasas. ⁵ Misá Ánutuna ufa amanamándee qáfamasee ámiqira ainainara írimariafa márídanoo. Kásooqaqee Yísufa kafáa qúmuaninna aukuanaki kambíqaaninna afeeka átiara írimariasas márídaqa. ⁶ Misá mi-ainaináusara níkoqai faqa káqirúnna fídaqa sía amana misá kafáa aupúramásee quándakinaqa kafáa Ánutuna aanái ubeekéefáranoo. Misá miqímariasas Ánutuna ámaaku kafáa aunírira saqarisaa quqásee pírimma áridaqa miqídaqa aigámausa nífusaa asaurírana ámidaqa miqí maríafanoo.

⁷ Ánutufa maqá dadaaqídanoo aaku quqásai fanoo rídanoo maqásaa aináini maríasas dadaaqídanoo nárana minákiqari kambíqaifaqa néemariafanoo. Miqí kai másee faiqí ánaasee Ánutuna ufamau fímariasas misá Ánutufa misá ámiqi ámiqiannoo. ⁸ Nimnúru faqa mandáinaina amuka faqa mi-maqánasaa kambíqafinanoo Ánutufa qáfamaseenoo fífau maqa márídanoo, qúsasaa qinée mi-maqána

áquraraséeqa idákikai áquanauree qinau. Ánutuna ufa minnísee maríasa miqí kai másee idá kai qámataikéefaranoo.

⁹Maasá qíqoondi maasá ínniara íridaqa, ínnée sía miná ufa minnísee maríasa máriafanoo. Ínnée Ánutuna saqárikidaqa innaarúnai asumu máree maríasa máriafanoo minakínaa ámiqi ámiqirana úriqararana ínnindi miqóo nífeedammá ní-maqaqaifanoo máridanoo. ¹⁰Ánutufa sía qaaraikí marífa máridanoo, andeeqásee amana amana kái nímimarífa máridanoo. Mifá sía ínnée kadáapirinnana ákiaqara aunúannoo, íridanoo. Ínnée Ánutunara nídinara quándaki ínneeqa niquóónausa Yísuna ufa írimariasara ámiqimaseenoo nímuqusinaqa káqi dadaaqífanoo Ánutufa minára faqa sía aunídanoo, íridanoo miná ákiaqara ínni nímiasannoo. ¹¹Maasá ínniara maaqíaqeera ínniara rídaqa. Ínni Ánutunara nídírafa asasírafa kásírafa miqíqa fífi ínaqa taikáinna áukuana kai máfi taikáaqa. Ínnée miqífanoo ínni naundurákinaa nídírafa kúqaa ánoonaiannoo. ¹²Maasá ínnée kudoosaápee foora qíkooqaidanoo. Akaqáusa nári írirana Yísunasaa rusíranannai faqa ubiqásee reendenámasee mári-rana nírannannai faqa óoqai Ánutufa qíma afeekaikámmasee nímira naundurá qúmi-asana dóo máree maríafanoo. Maasá ínniara misá naanna rámasee máridaqa naundurá qúmi-asana máraaqeera qídaqa.

Ánutufa qíma afeekaikámaqoo úfafa afeeka náaruara márianinnufafa.

¹³Óoqai Ánutufa Abarahaamanasaa qíma afeekaikámmaqoona ásauku uqéraseenoo kúqaa miqíanauree qímaqoona. Sía miná úriqararafa márúnara narí ásauku uqéraseenoo yána áuqu fee raanáuree qusía narí áuqu kai rámafeekaíkinau. ¹⁴Mifá maaqí qímasee Abarahaamana qímaminoo qinau. Qínée qíma afeekaikámmasee kúqaa ámiqi ámiqianaura.

Aní áiku ásauku akeekú akaakú faiqi maqannímaqaifaqa móómoo kambíqafi maa-maqánasaa amanaikíqa márifaranoo.

¹⁵Ánutufa miqí qímasoofanoo Abarahaamafa mi-ufána ánoonara kísaaqasaa reen-deenámasee áfeesida márufanoo kásooqaqee uqanna Ánutufa qímamu ainainafa koorooináu.

¹⁶Faiqí moó fannoo qíma afeekaikíanee qímaseenoo ásauku innaarunai uqéraseenoo naríara úrinaaqarara áuqu rámaseenoo qímaafeekaikámmaseenoo dóo ufa qímaqoofa taikáidanoo. ¹⁷Ínaaqianna kambíqee maríasaki Ánutuna qíma afeekaikíra márírana ánoona máreefandínausa sía qíní Ánutusara qeeqá qíma afeekaikíranara minnísee foo qiaqera misá qíníara kúqaa uqannée qímasee qiaqéera kooroomásee sía kai fífa qímafeekaíkinau, narí áuqu faqa rámaseenoo qímafeekaíkinau.

¹⁸Dóo minára iriséeqa qaara ainaina, afeeka ainaina ínnikina káqi máriannoo sía taikáannoo. Mi-ainaina qandá moo áinaina Ánutuna qíma afeekaikírafa máridanoo. Moo áinaina Ánutuna ásauku uqéerarafa máridanoo. Mi-ainaina qandára Ánutufa sía amana únna qírafa máriannoo. Maasá Ánutuna saqárikidaqa miná asumu mári-ranaki máriasa Ánutufa maasá áranaiqi fuki faakí qídanoo maasá daikísáa márian-inna innaarúnai máríranara asasídaqa áfeesídaqa máriaqeera qídanoo.

¹⁹Maasá Yísunara asasíra áfeesirafa maasá qímuqusa sándara foora rakísiquumarainaqa mapukúfi márífara. Yísunara asasíra áfeesirafa afeeka sandara foora sía rakéirafa ámiqirafa máridanoo. Maasá maa-maqánasaa maaqóo márúnnaqooqari mi-sandáfa fírafa Ánutuna náaquqara amaana maqaki firaa ititara

gammunna tapóoqaidanoo Ánutufa innaarúnai máriqoo kukéeqara maqaki miqóo dínni áti rumbánoo máridanoo dínni áti maasá maqásaa rumbánoo maridanoo maasá atukaramáqimaqaidanoo. ²⁰ Yísufa miqóo maasásaa roo qímasee maasá dóorinni indaarú óoru fúfa máridanoo. Mifá miqóo aanáiqikirafa firaa úriqararafa náaru náaru márifa Meerakiseedeekana aanna rárafa máridanoo maasá káqi dadaaqídanoo.

Óoqai aanáiqiki maru fasiqa Meerakiseedeekanara qíra ufa.

7 Meerakiseedeekafa Sareema máqannaa karaambáiqua márinau. Innaarúnai úriqarara Ánutuna karaambáiqua aanáiqikirafa faqa márinau.

(Indaarú namuqáa karaambáiqua moómoo qumurée Soodooma máqannaasa faqa Koomoorá máqannaasa faqa misaqá márusa naruséeqa misá aináina sipsípa burimakáu faiqí ánaasee aiquáma rumbáidaqa Rootana faqa rumbámaree nífiqee fiqau. Abarahaamafa minára iriséenoo narí aináini marusa nífiqeenoo nífaqeefanoo aanái óorumara nárú nífaqaqammámareenoo óonu paqúrimaseenoo naru taikéenoo maindáraasa rumbée óoru fúsa faqa misá aináina burimakáu sipsípaina Rootana faqa máreenoo óorurandee qúminau.)

Qúmimarufanoo aanái Meerakiseedeekafa Abarahaamana paqúrimandeenoo afaaqóoqa qinau. ² Qímasoofanoo Abarahaamafa rákiranaki maraqoo áinaina raíneequeenoo káqikaana Ánutuna ámidee qímaseenoo miná aanáiqikirana Meerakiseedeekafa márufanoo áminau, Ánutunara dúfi dúfi qída fee qímasee Meerakiseedeekana káqikaana áminau. Meerakiseedeekana áuqu óosana andeeqára karaambaiqee qiqau. Miná maqúsa áuqu Sareema máqusa mi-auqúna óosana asooára máqusafée qiqau. Minára mi-fasiqáfa andeeqárana faqa asooárana faqa karaambáiqua márinau. ³ Meerakiseedeekana ánaakuna ákoona ánoona misá óosana sía maasá minára íridaqa, sía ákara rúmaqoo máridanoo. Miná máqoo áukuana faqa sía íridaqa miná kúqira áukuana faqa sía íridaqa. Miqínoo márifaqa maasá Yuda máqannaasa óosana marasée minára Ánutuna ámaakummi foo qídaqa náaru náaru márufa máridanoo fee maasá qídaqa. Mifá náaru náaru Ánutuna aanáiqikirafa már-ufa máridanoo fee qídaqa.

⁴ Dóo Meerakiseedeekana qáfaaqa, faiqí úriqararafa faiqí firaafá márufanoo Abarahaamafa maasá qikeekú qikaakú fannoo rákiranaki mároo ainainna miná áminau. Abarahaamana úriqararafa márúnara miqínoo raínaminau. ⁵ Ánutufa minára iriséenoo Reefina áiku ásauku maréequeenoo Isaraee máqannaa faqa Ánutunara faqa aanáiqikirana quqáseenoo maaqí qímasee qímanniminu. Ínnee ínneeqa níkaqaafasaa Isaraee máqanna qímannimifaqa aukuaana áukuana nári nárana ainaina káqikaana rainá nímiqee qinau. Reefina áiku ásauku Isaraee máqannaasa aanáiqikimarusa Abarahaamana áiku ásauku márídaqa. Nári niqoónausa Isaraee máqannaasa misá faqa Abarahaamana áiku ásauku kai márídaqa nári nárana ainaina rainásee káqikaana Reefina áiku ásauku nímiqau.

⁶ Abarahaamafa Ánutufa qíma afeekaikámaqoo ufana írimarufa márufanoo úriqararafa márufanoo. Meerakiseedeekafa Ánutuna aanáiqikirafa sía Reefina áti márufa máridanoo Abarahaamana úriqararafa máridanoo miná afaaqóoqa qinau. Miqí qufanoo rákiranaki maraqoo áinaina káqikaana raíneeqee miná faqa áminau. ⁷ Nifaaqóoqa qímaria fasiqausa sía mandá fasiqa fannoo nifaaqóoqa qídanoo. Faiqí úriqararafa áuqu faqaafa akooqóo márifa mifá kai nifaaqóoqa qídanoo, uréeqa-

rausa nifaaqóoqa qímannimaqaidaqa. Minára Meerakiseedeekafa Abarahaamana úriqararafa márinau. ⁸ Abarahaamana ámaaku moó miná áuqu Reefifa márinau. Reefina áiku ásauku aanáiqikirausa faiqí faiqi misá faqa kúqimariasa márídaqa niqoónausa nárana ainaina nímufafa máraqau. Meerakiseedeekáfa sía kúqirafa ákarakinaa ufa márinarana minára náaru náaru máru fee qímarufa márídanoo Abarahaamana nárana aináina ámufanoo máranau.

⁹ Indaarú Abarahaamafa narí nárana ainaina káqikaana rainásee Meerakiseedeekana áminau. ¹⁰ Reefifa mi-kamúqoo sía kambíqanau narí ákoona áranandaki márídanoo narí ákoona faqa qumeé Meerakiseedeekana áminau. Dóo maqee áukuana Meerakiseedeekana ámu fasiqana Reefina áiku ásuaku quándaki nári niqoónausunnai nárana ainaina máraidaqa.

¹¹ Mooseena sándufa faqa Ánutuna sándufa faqa miqandúfa moodáa ufa marinau. Mi-ufáfa Reefina áiku ásaukusaa aanáiqiki márusakina moodáanaki kúsinoo márídanoo aiqáma sándufa fannoo misásaaqari Isaraee máqannaasaki amanaíkinau. Reefina áiku ásauku aanáiqikira óosana fannoo faiqí anaasee Ánutuna áfusaa káaqa andeeqára ánukarana níminoofau sía moo áanaiqikirafa inaaqianna Meerakiseedeekana fooqáafa kambíqaiqini. Sía Aarona áiku ásauku Reefina áiku ásaukikiqari fúka moó quqéenoo Meerakiseedeekana miná annarée marína náaru náaru márirana Yísuna kai quqánau. ¹² Ánutufa óoqeenáa aanaiqikirausa Reefina áiku ásauku minníseenoo fúka aanaiqikirana quqárrree qídanoo óoqeenáa sándufara Mooseena sandufara faqa sía amanaikíannoo, fúka sandufa miná ámaaqaqi quqásee miqóo kai fúka aanaiqikirana quqáannoo.

¹³⁻¹⁴ Maasá karaambáiq Yísunara fúka aanaiqikiranara qídanoo fúka karaambaiqee qídanoo. Mooseefa Reefina áiku ásaukuara qufaqa aanáiqikiqau. Yísufa sía Reefina áti márinau. Yudana áti márinau. Yudana áiku ásauku moó fannoo sía aanáiqikira ainainiranaki máriqau, sía uqanna máriqau. Mooseefa faqa sía Yudana áiku ásaukuara moorá qufanoo misaikána máraqau sía uqanna qinau.

Fúka aanaiqikirafa Meerakiseedeekana fooqáafa dóo ani márídanoo.

¹⁵ Dóo fúka aanaiqikirafa kooroo írana námufafa fúka sandufa faqa aanáiqikirausa óosana faqa máriannoo. Mifá akooqóo kooroo ínoo márídanoo. Mi-fuka aanaiqikiráfa Meerakiseedeekana fooqáafa animárídanoo. ¹⁶ Isaraee máqannaa sándufa fannoo Reefina áiku ásaukuara qufaqa aanáiqikiqau. Yísufa sía faiqí faiqi sándufa ámeemaanaifau márídanoofau aanáiqikinau. Mifá náaru márifa sía taikárafa, mi-afeekáfa kai miná afeeqásoofanoo fúka aanáiqikinau. ¹⁷ Tamummáqara ákara fannoo minára maaqí qídanoo.

Anée aanáiqikirafa náaru náaru márínafa márinnaranoo, Meerakiseedeekana fooqáafa márinnaranoo.

Mi-tamummaqara ufáfa miqímínoo márídanoo. ¹⁸ Indaarúqaa sándufa oósana dóo máfi Ánutufa quqéenoo miná afeeka fannoo sía amanaikifanoo kai fífau márúnara máfi quqánau.

¹⁹ Mooseena sándufa fannoo mooná káaqa ámiqira ándeeqáranana Ánutuna áfusaa sía ámiaqaaufanoo mi-sandufána máfi quqánau. Quqáseenoo dóo maqee fúka ainaina firaqóo úriqarara ainaina Yísunara asasíra áfeesirana máree míní quqásoofaqa minánnai kai Ánutuna aaqá uqanna fuanáura.

²⁰ Dóo kafáa Ánutufa fúka aanaiqikiranara qímafeekaikinau. Óoqeenáa aanaiqikirausara sía miqínoo qímafeekaikinau. ²¹ Qímafeekaikíra ufasáa Yísufa aanáiqikirafa kambíqanau. Miqímma afeekaikíranara Ánutufa maaqí qímasee qinau. Qínée karaambáiqá Ánutusa qíma afeekaikíra ufa dóo quqéeqa.

Sía qínée qeeqá íriranannai moosáa fuanáura.

Anée náaru náaru aanáiqikirafa márinnaranoo.

²² Mi-qíma afeekaikíra ufáfa Yísuna maréeqeenoo sía óoqeenáa Ánutuna faqa faiqí faqa moodáanaki qíma afeekaikíranaki quqánau, áaduma úriqarara moodáanakikira ufa rakísirafáikamambi márínau.

²³ Yísunara moo írirafa káqí márídanoo. Indaarúqaa aanaiqikira fasiqauqa moó-moo máríqau. Misákina kuqufímarufanoo moó fannoo kai aanáiqikí máriqau. ²⁴ Yísufa sía misá naanna rée kúquannoo sía miná aanáiqikirafa moonásaa máríannoo, narí náaru náaru márínara naríki kai náaru náaru máríannoo. ²⁵ Dóo minára maqee faqa náaru faqa minánnai Ánutufa máríqoo fímarinausa Yísufa amaná maréeqee narí ákoona aqa quqáannoo. Mifá náaru náaru márínara mifá narí ákoona aqa quqáseenoo náaru náaru misára narí ákoona faqa ufa qínoo dadaaqíannoo.

²⁶ Yísufa mifá maasá aanáiqikira úriqararafa márídanoo. Maasá mandáinaina óosana óosana manda ainaina ákiaqara amana kái Yísufa márídanoo. Mifá andeeqáraná náaquarafa márídanoo. Minakí sía moo áaqarafa mandáikírafafa márídanoo. Miná mandá maqasaa máríasakinaana áadumasaa Ánutufa quqáree qímaseenoo maréeqeenoo innaarúnai uqéera úriqararanaki quqáqifanoo márídanoo. ²⁷ Yísufa maqásaa fasiqa aanáiqikirausa úriqararaura naanna sía ráídanoo. Misá maqee maqee faasaambáasaana aandáu tatúfirana nári mandáinaina taikáanifeera tatúfirana suqée mariqau. Nárinde náaree tatúfusaida quandáfi faiqí ánaasee mandáinaina númoo taikáanifeera áukuana aukuana tatúfusee Ánutuna ámi maríqau. Yísufa sía misá naanna ráídanoo, Mifá moodáa kari uqanna narí afaqa Ánutuna aru áminau. Dóo sía kafáa kafáa Ánutuna aru ámiannoo, dóo moodáa kari aru áminoo aqámausa numóo taikánau.

²⁸ Mooseena sándufa fannoo fífaú faiqí faiqí maréeqeenoo aanáiqikirausa úriqararaisaki quqánau. Ánutuna qíma afeekaikírafafa narí áuqu rámassee qíma afeekaikírafafa Mooseena sándufa náaree ani márífanoo Ánutuna mi-qímafeekaikirufáfa Mooseena sándufa rafáaqafúmaqeenoo Ánutuna ámaaku uqanna maréeqeenoo aanáiqikira úriqararanaki quqánau, náaru náaru andeeqárafafa máríannina quqánau.

Yísufa maasá aanáiqikirausaki úriqararafa márídanoo.

8 Maasá maa-ufána ákiaqa maaqímminoo márídanoo. Maasá aanáiqikira úriqararafa innaarúna úriqararana Ánutufa máríqoo miná aaqá miná ásauku uqannái márídanoo. ² Mifá sía Mooseena aanna ráídanoo sía faiqí usakáqaa úqiqaana maaqakífaú aináinidanoofau. Ánutufa usakáqoo maqana uqannakina aináinidanoo. Mi-maqánaki innaarúnai Ánutufa márí óosiranaki aanáiqikirausa úriqararana aináinirana máraidanoo.

³ Aiqáma aanaiqikira úriqararaura maqee maqee nárana aandáu arusáida Ánutuna tatúfu ámidaqa. Mooseefa mi-ainainiránaki misá quqánau. Dóo maasá aanáiqikira úriqararafa Yísufa mifá faqa Ánutuna tatúfirana ámirafa máríannoo. ⁴ Yísufa maa-maqánasaa márínanooofau sía aanáiqikiraufa máríqini. Maaqóo moómoo aanáiqikirausa aandáu Ánutuna aandáu tatúfida suqá ámidaqa. Mooseena sándufamau fí-

daqa miqídaqa. ⁵ Mi-aanaiqísa aináinirafa sía ánoona márídaqa fífau amanandá kái márídanoo. Innaarúnai mári ainaina fífau amanandá kái márídanoo. Mooseefa Sinai máqa maaqaki úqíqaana máqa usakáraree qufanoo Ánutufa maaqí qímasee qímaminóo qinau. Qínée áaqanasaa uqafíqauuna maqana amana kái andeeqásee usakáa.

⁶ Indaarú máru aanaikikirausa miqíqa márufanoo Ánutufa maqee Yísuna firaqoó úriqarara aanaikikira ainainiranaki quqánu. Ánutufa faqa faiqí faqa moodáanakikirafa Yísunaindi úriqararafa márídanoo, Mooseena moodáanakikira ufa sándufamau fíranasaa mundínoo márúnara uréeqararafa márídanoo. Yísunaindi úriqarara qima afeekaikiranasaa mundínoo márúnara úriqararafa márídanoo.

⁷ Indaarú moodáanakikirafa ánoonaikinanoofau Ánutufa sía moó mara quqáiqini.

⁸ Ánutufa Isaraee máqannaara maaqí qímasee ákaraki níqira ufa qinau.

Qínée karaambáíqa maaqí qídaqa, Dóo qúsasaa qínée fúka moodáanakikira ufa Isaraee máqanna faqa Yudana áiku ásauku faqa qianáura.

⁹ Óoqai misá nikeekú nikaakú faqa moodáanaki kára ufa quqáfannana. Sía miqífau ianáuru, moo kámmianaura.

Mi-aukuannái misá Isaraee máqanna nísauku qumáree Isipa máqasaaqari nífiqee fímariafanaqa misá qíní moodáanaki kára ufara níkoqoofaqa qíní minní qísaaqau. Minára misá qíní qímaqimufaqa qínée minníseeqa sía íriqiafana.

¹⁰ Dóo maqee óoqeenáa moodáanaki kára ufa minnísee Isaraee máqanna faqa fúka moodáanaki kára ufa maaqí qímasee quqáidaqa. Qíní fúka moodáanaki kára ufa maaqímmínoo márídanoo.

Qínée karaambáíqa qídaqa. Qínée qúsasaa qeeqá sándufa misá nitikúraki quqáanaura, quqáseeqa misá nímuqusasaa ákara rúmaqaanaqa sía aunúaqeera. Qínée misá Ánutusa máríanaura misá qíní faiqi námu márífaranoo.

¹¹ Sía moó fannoo narí aqoónnanara fuki faakí qíannoo. Sía moó fannoo narí aqoónnanara Ánutunara íriannee qíannoo. Misá aiqámausa úriqararausa faqa uréeqarara faqa qíníara írifaranoo.

¹² Qínée misá áaqainnanara nífauaanáura. Qínée misá numóora síammíríanaura aunúanaura.

¹³ Ánutufa mi-fuka moodaanaki kiránara qídanoo indaarúqaanara óoqeenáa fee qídanoo. Óoqeenaa ainaina minnísaífa dóo afauqáqeenoo qúsasaa taikáfuannoo.

Óoqeenáa amaana máqara faqa fúka amaana máqa Yísunara qínoo márídanoo.

9 (Óoqai indaarú Ánutufa narí faqa maqásaaqaraasa faqa moodáanaki kára ufa Mooseena sándufakí quqáqoofanoo márínoo maqee Yísunasaa fúka moodáanaki kára ufa quqáqai fanoo márídanoo.)

¹ Indaarúqaa moodaanaki kára ufa máru kamuqoo Ánutunara innaaruqíra sándufa óosana óosana márínau. Faiqí nísaukunnai áuqara úqíqaana maqa Ánutunara amooqímaria maaqafa faqa márínau. ² Mikamúqoo misá úqíqaana maqa usakáseeqa miná aundurái óosuseeqa, dínni óosirafa faiqí aanáikikirausa kéeqeemaru maqáfa kooqí maqa náaquqara fee qíqau. Qóomauqa faqa Ánutuna uqafíqee maru feemu faqa minásaa quqéemaru qainda faqa minakí márínau. Dínni óosirafa fíqaramásee náaquqara maqa faiqí minakí sía kéeqee máríqau.

³ Fíraa qamunna mi-oosiránasaa itítánoo márínau. Miná dínni kooqí maqa márínau. Miná dínnatinai kukéeqaranaki fíraaqóo naaquqara óosirafa mi-atínai

márinau. ⁴ Kóora áuqimaru qáindafa minakí márinau. Minásaa ámiqundímaru ainainna suqée marufa márinau. Moodáanaki kára bookisa minakí faqa márinau. Mifá kóora qannunnai ráfaaqafírafa márinau. Mi-bookisánaki kóora áuqimaru qafeefa márinau. Mi-qafee auduránaki manna fee qímaru ainainafa innaarúnain-daraa feemu quqásoofanoo Isaraee máqannaasa aadána maqa maaqaki márídaqa náararoofaqa randásee néemaru feemufa márinau. Óoqai Aaroonafa faqa Isaraee máqannaasa faiqí fíraasá faqa nári sáunu úqíqaana maqaki quqásoofanoo Aaroonaa sáunúsaa kai auqmára ururámafínoo misáindísaa sía ururanáu. Mi-saunúfa faqa moodáanaki kára bookisaki quqásoofanoo márinau. Mooseefa Sinai áaqanasaa Ánutuna moodáanaki kára ufa qaara oonísaa ákara rínu. Mi-akara rira ooniqandá faqa mi-bookisánaki faqa quqásoofanoo márinau. Mi-aiqama ainaináusa moodáanaki kára bookisa moo áuqu Ánutufa nífaurara bookisaki máriqau.

⁵ Mi-bookisána áfusaa dínni dínni Ánutuna qangiroo nimanáqara márídanoo Ánutuna aréenarana koorooímaru qangirooqanda máriqau. Miqandá níqoosaqara dínni dínni mi-qaindána dínni dínni rafáaqafínoo márinau. Mi-qambaannásaa Ánutufa faiqí ánaasee mandáinainara nífaueenoo minníseenoo ímariqoo ititáidaqa. Dóo maqee sía mi-ainaináusara qianáura.

⁶ Aanáiqikirausa maaqímasee óoqeenáa uqíqaana maqaki aináini maríqau. Aanáiqiki márusa kooqí maqaki faasaambáasaana kéeqafí nári aináinimáriqau.

⁷ Aanáiqikirausa úriqararafa fíraaqóo náaquqara maqa aunduráki áukuana áukuana moodáa karí kai mi-naaquqara maqánaki kéeqee márinau. Aiqáma aukuaana áukuana miqíkaimma moodáa faasaana kái kéeqee márinau. Mifá aandáu fídíka mara máree minakí Ánutuna ámi marínu. Nári numóora faqa faiqí ánaasee numóora faqa miná ákiaqara mi-fidikána ámi marínu. Mandáinaina sía irirai márainnana ákiaqara náruandoo qímasee miqí márinau.

⁸ Maaqíra ainainaná kai Ánutuna náaquqara maraquna fannoo maasá moo úfa qí-maqimidanoo. Minára maaqí qídanoo, kooqí maqa mifá máriannoo. Mée fíraaqóo náaquqara óosirannai sía miqóo faiqí fímariaqoo sía miqóo aaná márídanoo fee qídanoo. ⁹ Mi-kooqi maqáfa máa maqee mária kamuqoora kíkíqa úsidanoo, miná amanandá márídanoo, maaqímminoo márídanoo. Ánutuna ámi maría ainainafa faqa aandáu tatúfusee ámi maríafa faqa sía amana ámi marí fasiqana ámuqusa fíndaukámasainanoo ánoonaikiannoo. ¹⁰ Ánutuna ámi maría ainainna faqa aandáu tatúfusee ámi maríafa faqa mi-namúsa náranara faqa nammáriara faqa nammárin-nai fíndaukárana óosana óosana faqa qídaqa. Nipatasáaqaraa ainaina mi-ainaináfa úfaasu márídanoo. Ánutufa fúka ainaina quqáranara minára áfeesidanoo úfaasu márídanoo.

¹¹ Ásauku mundírafa dóo ani márídanoo. Innarúnai márira ainaina asumu faqa dóo ani márídanoo. Mi-amíqira ainaináusa aanáiqikiraufa úriqararafa ásauku mundírafa dóo ani márídanoo. Mooseena aináinimarú uqíqaana maaqafa urée-qaradfa márinau, maqee ásauku mundírafa fúka fíraa anoona uqíqaana maqaki innarúnai aináini marífa úriqararafa ánoonaa uqanna ani márídanoo. Sía faiqí nísaukunnai áuqi maría amaana maqafa márídanoo sía maa-maqa maaqánasaaqaraa áinainau márídanoofau. ¹² Ásauku mundírafa innarúna kooqi maqaki óoru kéeqakufanoo fíraaqóo náaquqaranaki óoru kéeqafínoo sía mimí fídíkafau burimakáu ánaaqi fídíkafau mandáinaina ákiaqara Ánutuna amisée kéeqanau. Nári kai nári

fīdīka qumáreenoo miqóo Ánutufa máruqoo maasára áranaqarafa taikáanifeera amiséenoo minánnai kai náaru asumu márirana maasá qímiannee qímasee máranau.

¹³ Mooseena úqiqaana máqakinaa sandufara aandáu fīdīkara maaqí qídanoo. Faiqí ánaasee mandáinaina máraasara ikairífaqaasee qímasee mimmi fīdīka faqa burimakáu ákoona fīdīka faqa ikairí faqaasa akunnímaqaidaqa mi-idánasaa dandá faqa misá nifaaqasása akusoofanoo Ánutufa misára ánukarausara foo qírausa mári-dammiafoo qídanoo.

¹⁴ Fifau aandau fīdīka fannoo rirímma faiqí ikairí fīndáukaidanoo Ánutuna ásauku mundírana fīdīkara náqi fee qianáuree. Mifá náaru náaru márira maraquana fannoo dadaaqifanóo narí uqanna ánoona tatúfirana ámiranara foora Ánutuna áminau. Miná fīdīka fannoo sía maasá ikairí kai fīndaukáannoo. Maasá qimana maraquana faqa miná faqa fīndaukáidanoo maasá mandóosana máree maríana faqa maasá kúqiranaki rarisáma quqée maríana faqa Yísuna fīdīka fannoo miná faqa fīndaukáidanoo. Miqí mándainaqa maasá amaná káqi márira Ánutuna aináinammínaura.

¹⁵ Miqímandaifanoo ásauku mundírafa Ánutufa faqa faiqí faqa moodáanaki kíra ufa fúka ufa qíma andeéqeeqeenoo quqáidanoo. Ánutufa núqu ráinausa misá anirée máraaqeera. Náaru náaru afeedímari ámiqira qúmiasana sáqama áinainara ká-sooqaqee innaarúnai máraaqeera qídanoo. Indaarúqaa moodaanaki kíra aukuaana sía amana mi-amiqira afeedíra qúmiasana saqamána máree máriqau. Misá mi-aukuanná káqi nári mandáinaina fannoo faiqí nifaaqa rumbánnoo márinau. Maqee ásauku mundírana kúqirafá dóo mi-rumbárana nímirara idukínau.

¹⁶ Faiqí moó fannoo afaaqóoqa qínafa faiqí mifá kúqinanoo miná afaaqóoqa qírafa ánoona kooroo íannoo. ¹⁷ Mi-fasiqáfa káqi márinanoo mi-ufáfa káqi miqínnoo mári-annoo kúqinanoo kai koorooíannoo. ¹⁸ Minára Mooseena moodáanaki kíra ufa fannoo aandáu kúqufanoo miqímandoofanoo dóo mi-ufána ánoona koorooínau.

¹⁹ Mooseefa indaarúqaa moodáanaki kíra ufa miná sándufa óosana óosana faiqí ánaasee qímannimiseenoo burimakáu mimmi fīdīka nammári námufaqa máreenoo náneeka amanee faqa taatuqée arira sipsip asausí faqa qumáreenoo fīdīkaki raaraammá qumáreenoo sándufa búkamau faqa faiqí ánaasee nifaaqasása faqa akuséenoo maaqí qímasee qímanniminau. ²⁰ Maa-aandauná kúqina fīdīka fannoo ínni faqa Ánutuna faqa moodáanaki kírana mapukú nímaqaidanoo, Ánutufa ínniara maa-moodaanaki kira ufamaú fuaqée qídanoo. ²¹ Miqíkai ínoo Mooseefa úqiqaana maqa afaaqasása fīdīka mi-aandau fīdīkána ákinau. Akuséenoo máaqakina Ánutu-fīnnai innaaru qímaria ainainnasaa faqa aiqáma ákinau. ²² Miqídanoo Mooseena sándufamau aandáu fīdīkannai kai aiqáma ainaina ánukee márinau. Faiqí mandáinaina faqa fīdīka téeqiranannai mi-manda ainainná ánukee márinau.

Ásauku mundírafa kúquna maasá mandáinaina maráqunnisánau.

²³ Úqiqaana maaqaki áuqeeamaru ainainafa innaarúnai maru ainainna fooqáafa miná amanandá maqásaa márinau. Ánutufa minára kai iriséenoo qufaqa misá aandáu fīdīkannai aiqáma ainaina ánukee máriqau. Ánoona ainaina innarúnai máru ánoona ainaina fīndaukárana sía aandáu fīdīka amaná máridanoo, moo úriqarara ainaina marasée árirafa kai amaná máridanoo. Ásauku mundírana árirafa mifá kai amaná máriannoo.

²⁴ Ásauku mundírafa úqiqaana maqa faiqí nísaukunnai áuqamáqoonaki innaarúnai márina fooqáanaki miqíranaki sía kéeqanau, mi-maqánaki náaquqara oósiranaki

sía kéeqanau. Mifá andeeqásee innaarúna máqa maaqaki Ánutufa máruqoo uqanna kéeqafínoo kooroomáfínoo máridanoo maasá dadaaqídanoo.

²⁵ Yuda máqanna aanáiqikirausa misá úriqararafa aandáu fídika mara máreenoo náaquqara ósiranaki kéeqee marínau, áukuana áukuana kéeqee marínau. Ásauku mundírafa sía moómoo kari narí afaaqa Ánutuna aru áminau. ²⁶ Miqíqa moómoo kari árifanoofau maqa máaqa ósana ároonakiqari aupúrida márini. Óoqeenáa áukuana taikárara adeedírama fufanóo maqee áukuana kai ásauku mundírafa moodáa kari ká kooroo máfínoo narí afaaqa Ánutuna aru amiséeno minán-nai maasá mandáinaina rukánnisanau. ²⁷ Aiqámausa moodáa kari kúquannana amana kái Yísufa moodáa kari kúqinau, aiqámausa moodáa kari kai kuqufíqa miqóoqari Ánutuna faqa ufa qíranaki fífáranoo. ²⁸ Yísufa mi-maú kai fínoo moó-moosa numóo maráqunnisaanifeera narí afaaqa tatúfírafara foora moodáannai Ánutuna aru áminau. Mifá kafáa koorooiannoo. Sía kafáa numóo úndarau qúmuan-noofau. Narí áfeesara máriasara qumurée maréeqee asumu máriranaki quqánnis-arara qúmuanoo.

10 Yuda máqanna Mooseena sándufa faqa úiqaana maqa aináina faqa innaarú-nai mári ainainna miná amanandá kai máridanoo síara foora ínoo mári-danoo. Náaru kambíqaaninna ainaina amanandá oórudupirana amanandá kái mári-danoo. Mooseena úiqaana maqaki Mooseena sándufamau fídaqqa moodáa tatúfíra ósana kai áukuana áukuana aandáu kai suqá ámu maríqau. Dóo miqídaqqa náqi-masee mi-sandufána Ánutufínnai ani máriasa ánoonáikamma nímaqaannoo fee, sía amana. ² Mooseena sándufasáa Ánutunara amooqíqa innaaru qímariasa kúqaa ánukamma nímaqasainaqau misá nári numóora nisaurírana taikáseefau márini, aandáu maqee maqee qaindásaa tatúfí maríafa faqa sía márini. ³ Áukuana aukuaana aandáu tatúfírafafa mifá faiqí ánaasee nári numóora náaqoo áuqaifaqa maqee maqee aandáu tatúfídaqqa. ⁴ Burimakáu fídika faqa mimmi fídika faqa mifá sía amana uqanna faiqí ánaasee mandáinaina númoo maráqunnisáannoo.

⁵ Miqí marúnara ásauku mundírafafa maa-maqánasaa qúmiraree qímasee maaqí qí-masee Ánutuna qímaminau.

Anée aandáu arusée qaindásaa tatúfíranara, ákooqaidanoo,

Anée faiqí qífaaqa deedaqammá qímaqáinanoo.

⁶ Anée aandáu arusée qaindásaa múduka tatúfíranara

ákooqaidanoo, numóo maráquaníinna aandau suqaranara ákooqaidanoo Yísufa miqí qímasee Ánutuna qímaminau.

⁷ Minára Yísufa maaqí qímasee kaifáa Ánutuna qímaminau.

Óo Ánutu dóo qinée maaqóo márídaqa.

Aneenná íriranannai kai qiníara ía.

Mooseena sándufakí qiníara ákara rínau. Dóo mi-maú kai

qiníara ía. Yísufa miqí qínoo.

⁸ Yísufa miqí qímaqoonara qinée ínni maaqí qímasee qímannimianaúra. Yísuna indaarúqaa ufa maaqímminoo máridanoo.

Óo Ánutu anée aandáu arusée suqá ámiranara

ákooqaidanoo sía máraaqaaidana, faiqí numóo rukáranara

aandáu qaindásaa tatúfíranara ákooqaidanoo.

Yísufa mi-aandausá tatúfimarunara írinoo sándufamau fīdaqa miqímariaafoo qí-maseenoo káqi Ánutufa minára akóo akaa ímarunara qinau.

⁹ Yísuna ínaaqianna ufa maaqí qídanoo,
Óo, Ánutu, dóo qinée maaqóo máridaqa.
Aneenná íriranannai kai qíníara ía.

Ásauku mundírafa mi-ufamaú fīdanoo. Óoqai aandáu tatúfimaruna mara áqu taikáseenoo fúka narí amaqí fīdīka miná ámaaqaki quqáseenoo maasára kuqu qí-maqanau. ¹⁰ Yísufa ásauku mundírafa Ánutuna áidíramaú kai fīdanoo narí afaaqa aandáura foora Ánutuna moodáa karí kai aru áminau. Miqúnara kai maasá numóo ikairi fīndaukama qumaqanau.

¹¹ Yuda máqannaa aanáiqikirausa faasaambáasaana aiqáma faasaana moómoo aandau tatúfimariquau. Moo fáasaana tatúfuna miqí kai ímariquau, moómoo aandau tatúfimaruna faiqí numóo rukárana amana sía márúna fīfau kadáapirida tatúfimariquau. ¹² Ásauku mundírafa sía miqínau. Mifá moodáa karí kai moodáa ámira áminau. Náaru náaru faiqí numóo taikáaninnana ákiaqara aru áminau. Aru amiséenoo innaarúnai Ánutuna aaqá miná ásauku uqannái óoru óoqumarínoo máridanoo. ¹³ Miqóo máridanoo Yísufa Ánutunara narí namuqáa maréeqee áramandunnai quqáaninnanara áfeesida máridanoo. ¹⁴ Moodáa kari aru ámiranannai Yísufa mandáinaina óoqai faqa maqee faqa rukánnimaqee mariasa náaru náaru kúqaa andeqárana níminau.

¹⁵ Ánutuna náaquqara andeqara maraquana fannoo ásauku mundírana dadaaqída maaqí qídanoo.

¹⁶ Qinée misá faqa moodáanaki kíra ufa maaqí qídaqa.
Mi-faasaannáfa qinée qeeqá qifaaqa aru ámianna
faasaanna áiqaráinaqa qeeqá sándufa misá nímuqusaki
quqásaanaqa misá mi-maú kai fīda máriaqeera.
Misá nitikúraki faqa ákara rúmasaanaqa sía uqanna
aunúaqeera.

¹⁷ Miqí qímaseenoo Ánutuna maraquana fannoo maaqí qídanoo.
Qinée maaqóoqari sía kafáa misá áaqarana faqa misá
mandáinaina ikairí faqa síamma írianaura aunúqannammá
nímaqasaanaura.

¹⁸ Maasá mi-ufána irisée minára maaqí. Ánutufa maasá mandáinaina minnísainna kamuqoo fīfau aandáu arusáida tatúfī maríafa dóo taikéennoo.

Maasá Ánutuna aaqá ániaqeera qídanoo.

¹⁹ Qíní qíkaqaafasaa Yísufa kúqinoo narí fīdīka adíoonannai maasá sía rufíaidaqa káqi mána mána nifaaqa quqásee Ánutuna náaquqara óosiranaki kéeqaanaura. ²⁰ Mifá fúka aana maasára afísínoo. Káqi márira aana Ánutunasaa ititára qámunna anaqíseenoo afísínoo, narí afaaqara qamunna kíkíqa úsidanoo. ²¹ Maasá aanáiqikírafa fīraafá mifá Ánutuna máaqasaa rakísirafa máridanoo.

²² Dóo maasá minára iriséeqa Ánutuna aaqá adeedí ániaqa. Kúqaa aneenná ámuqusakiqari Ánutunara rídana dóo Ánutuna aaqá adeedí ániaqa. Aneenná írirana mapukúsee minásaa rusírafa dóo adeedí ánia. Óoqeenáa mandáinaina aní áakirana afaimmá quqáseenana ánukarafa ánia. Aneenná afaaqa ámiqira nammarinnaira foora fīndaukámasee Ánutuna aaqá adeedí ánia.

²³ Maasá innaarúnai máriranara ásasidaqa áfeesidaqa kooroo ídaqa. Maasá mi-asasira afeesirána ámiqimmandee qumáraqa. Ánutufa narí qíma afeekaikíra ufa sía minnísaannoo mifá qumáraannoo minára ámiqimmandee rakísi qumáraqa.

²⁴ Maasá naríara naríara úriqarara ainainee qímasee nímuqusirafa máríaninna-nara fuki faakí qímasee nísaukukoo dadaaqíra dadaaqírafa kambíqaani. Narí ámiqí ámiqirana faqa fuki faakí qímasee narí dadaaqí narí dadaaqiaqa.

²⁵ Akaqáusa amaana máqaki maqee suqíranara nílooqaidanoo. Ínnee sía miqíafa maqee maqee suqúafa. Karaambáíqa qúmíra faasaanara qúsaranara irisée narí fuki faakí narí fuki faakí qímasee Ánutuna ufara suqúafa.

²⁶ Maasá Ánutuna ánoona ufa íridaqa káqi íridaqa mandáinaina máraqa fífi ínaqa moo ámiqíra ainaina Ánutuna ámimarínafa sía mi-numooná rukáannoo náaru náaru máríannoo. ²⁷ Miqínna fasiqafa náaru kambíqaaninna ufa íriranara rufíasee áfeesianno. Mi-karí mi-fasiqáfa ufa qírana iriséenoo fíraa idaqéemari idá-naki qámataikáannoo. Miqímasee Ánutuna ufara sía fee qímírasa aiqámausa minakí aupúreefaranoo. ²⁸ Mooseena sándufa máru kamuqoo faiqí moó fannoo misandufána ámeesuqirafa qaara fasiqee qaaramoo fásiqéee qáfamasee ufa qufanoo sía miná áfauee máríqau. Dóo mifá kúqimarinau.

²⁹ Faiqí moó fannoo Ánutuna ámaakuara ákooqainafa miná árirafa fíraaqóo fíqaranoo máríannoo. Mi-fasiqáfa Ánutuna moodáanaki kíra ufa fídíkara narí mi-fasiqána numóo rukásainnanara qíkoo fee qínafa faqa Ánutuna áfaari mari maraqunara faqa mandúfa qínafa, mi-fasiqána árirafa sía Mooseena aanna ráannoo, fíqaranoo máríannoo. ³⁰ Maasá Ánutunara faqa miná ufara faqa íridaqa mifá maaqí qinau. Faiqí mandáinaina ákiaqara nárirafa qiníndi márídanoo fee qinau. Mifá kaifáa maaqí qinau. Karaambáíqa narí áiku ásauku ufa irisée mandóosana márínanoo náruannoo sía márína sía náruannoo. ³¹ Mifá miqí qídanoo qínée minára maaqí qídaqa, káqi máríra Ánutuna ásaukuki áqufínafa fíraa nárirafa káaqa náaaquqéee márífa márídanoo.

³² Indaarú ínnee Ánutuna ufa íru aukuanna mi-aukuannára maqee ínni náaqoo áuqaidaqa. Mi-fasannái Ánutunara asasírafa qóomara foora káaqa qámannimaqóo-faqa qáfamasee kadáapi rúmasee nídafímarufafa Ánutuna ufamau fífiufafa sía kudoosaápaqau. ³³ Akaqá faasaana faiqí ánaasee aiqámausa nífusaa ataasá átaasa ínni qímannimaqee mandáikammá nímaqaqau. Moo kari faiqí ánaasee Yísuna ufa íri-mariasá nárí maríafaqa ínnee faqa misá ummaara dadaaqíqa akooqóo óonuree misá nísaukunnaí dadaaqíqa ámiqimma nímaqaqau. ³⁴ Ínnee karabúsaki máríasa dadaaqídaqa nárana múnú nímíranannai misá aupúrarana ínne faqa máree maríafanoo. Faiqí ánaasee anirée áanoomasee ínni máaqakinaa ainaina aiqáma animáree fífuafaqa sía ínnee minára nóori runúafanoo, ínnee asasa kái mándee maríafanoo. Ínnee ínneeqa maa-maqánasaaqaraa qúmiasanara fífaú óorudupíra ainainee qímasee innaarúnai úriqarara náaru máríra ainainara márídanoo fee qímasee sía ikíraqaafanoo, ínnee asasímaríafanoo.

³⁵⁻³⁶ Dóo maqee faqa ínneeqa paasóosirana sía quqáafa. Mifá márífanoo miná feefaurú náaru márírana nímiannoo ubiqáfi márírafa ínniki máríani. Ínnee sía ubiqáfinaqa sía amana Ánutuna íriranamau fífáranoo, sía miná qíma afeekaikíra máríra innaarúna qúmiasana máreefaranoo. ³⁷ Ánutuna ákara ubiqáfi máríranara maaqí qídanoo.

Káqíkaaqqóo qúmírafa qúsasaa qúmuannoo.

Sía kísaaqasaa fífaú máriannoo dóo qúmuannoo.

³⁸Qiní qíku qísauku andeeqárausa máriasa maqee maqee

qinísaa írirana rusísee máriqa fifi ínaqa mi-mariránara kai qiní dídiannoo. Misá minára níkoosqee márinausa misára qiní faqa qíkooqaannoo.

Ánutuna ákara maasára miqí qínnoo máridanoo. ³⁹Faiqí akaqáusa Ánutufínnai fúani qímasee fifi ífaqa aanái óonuree máparaamáki óonurandee quándaki idá áqufidaqa. Maasá sía misá naanna ráidaqa. Maasá ámiqimmandeeqa Ánutuna mandaaqáifanoo dóo Ánutufa maasá asumu máraannoo.

Ánutunasaa írirana rusímarunara qímaqoo úfafa.

11 Ánutunasaa írirana rusímarinausa misá innaarúnai kambíqaaninna ainainara asasamándee áfeesidaqa. Misá minára kúqaa ánoona máridanoo innaarúnai máraanauree qída áfeesida máridaqa. Misá sía qáfeemari ainainnara ánoonee qídaqa nifaaqa quqásee áfeesidaqa. ²Óoqa márusa miqímme máriqau. Misá Ánutunasaa írirana rusíranannai Ánutuna eedóo qírafa misáki márinau.

³Óoqai Ánutufa narí ufannái maqá faqa innaarúna faqa áquusoofanoo máridanoo. Maasá Ánutunasaa írirana rusíranannai mi-ufánara kúqaa ánoonee qídaqa. Mifá sía akooqóo máru ainainna qumáreenoo maqee qáfee marunna ainaina áuqinau.

⁴Kainafa Ánutuna tatúfírana suqá ámiraree qímaseenoo uréeqarana suqá áminau. Abeerafa Ánutunasaa írirana rusí márunanoo narí áfasaana Kainana tatúfírana úraaqáranau. Abeerafa Ánutuna saqáriki marúnara Ánutufa Abeeranara andeeqára fasiqafee qímaseenoo mifá ámu ainainara asasinau. Abeerafa óoqai kúqinoo máridanoo miná ufa fannoo káqi maasá qímaqimidanoo. Ínnee faqa miqíakai mándee Ánutuna saqárikiaqa. Miqí qídanoo Abeerafa naamúa qídanoo.

⁵Faiqí moo áuqu Eenookafa Ánutuna saqárikiranannai kai sía kuqufufanoo káqi márufanoo Ánutufa mara múru narí unnái quqánu. Misá miqóoqaraasa Eenookana írara randóosia minnísau. Ánutufa káqimma áfiqa quqánu. Ánutuna ákarakinaa ufa Eenookanara maaqí qínnoo máridanoo. Eenookafa andeeqára fasiqa márúnara qiní qíqaara rée marifaqa asasídaqa. ⁶Sía faiqí moó fannoo dapi marirana níranannai Ánutuna asasírana máraannoo, minára narí Ánutunasaa írirana rusíranannai kai miná asasírana máraannoo. Faiqí ánaasee moó fannoo fáasa Ánutunara kúqaa máridanoommifoo qímarínafa, Ánutufa narí andeeqára óosanara randéemarisa ámiqira ainaina innaarúnai nímiannoómmifoo qímarínafa mi-ufaqandá qímaria fasiqá ánaaseesá kai Ánutufínnai fífaranoo.

⁷Ánutufa kásooqaqee kambíqaaninna ainainara Nooafa sía qáfee marunara aaquqímasoofanoo Nooafa narí írirana Ánutunasaa rusímarunara irisée eedóo qímaseenoo fíraa sipa áquuseenoo narí faqa narí áiku ásauku faqa minakímme asumu márinau. Áquuseenoo Nooafa minánnai aiqámausa maa-maqánasaaqaraasa aiqáma niqiséenoo rafáaqafunnimaqanau. Noofa Ánutuna mandaaqáranannai kai Ánutufunnaindaraa andeeqarana maraséenoo asumu márinau.

⁸Abarahaamafa faqa Ánutunasaa írirana rusí marúfa márinau. Ánutufa Abarahaamana áaramaseenoo qímaminau. Anée aniráinaqa fúka maqa maaqa aníndi kíanínana uqafíqaanaura, anée miqóo fúa. Miqí qufanoo Abarahaamafa iriséenoo narí írirana Ánutunasaa rusíranannai eedóo qímasee narí maqa máaqa minnísée sía qáfee máru máqa máaqanaki káqimbinau. ⁹Abarahaamafa miqóoqari ánaamurura foora Ánutufa qíma afeekaikámmaqoo maqa maaqanaki óonu márinau, Ánutu-

nasaa írirana rusíranannai kai miqínau. Narí máaqa uqanna óoqai máruna máaqa uqannaki márínau. Mi-maqa maaqána minnísee fúka maqasaa narí faqa Yakoo-boona faqa Isakeena faqa úqiqaana máaqakí kai marusa máriqau. Aandáu apatan-nái áuqira uqiqaana maqaki máriqau. Miqandá faqa Ánutuna qíma afeekaikírana máree márusa máriqau. Miqandá faqa Ánutuna qíma afeekaikíra ufa irisée máriqau. ¹⁰ Ánutufa ámiqira máqusa náaruara márira maaqa túna rakíqasee áuqusee ámiraree qufanoo Abarahaamafa úqiqaana máaqaki márídanoo áfeesida márínau.

¹¹ Abarahaamafa narí ánaaqa Saraqanandiri asooqá náuaraiqi máriqau. Saraqana faiqi máqara kámu dóo taikáfufaqa faiqi síaiqanda máriqau. Mi-kamúqoo Ánutunasaa írirana rusímarunnannai kai óoqa faiqi Isakeena máqaqau. Óoqai Ánutuna mandaaqée marúnnannai kai faiqi máqaqau. Óoqai Ánutufa faiqi ámianauree qufaqa iriséeqa eedóo qímaseeqa nifaaqa quqásee kísaaqasaa máriuna máqaqau. ¹² Abarahaamafa kúqinoora foora ínoo márufaqa miná faiqi námu kambíqeeqa fásau núkuda miqírausa kambíqaqau.

¹³ Abarahaamafa narí faiqi námu moómoosa faqa Ánutuna mandaaqáranaki máríufaqa kúqiqau. Misá sía Ánutuna qíma afeekaikírana ánoona qáfaqau. Níanaindari-ara foora náaqoo kai irisée asasammásee kásooqaqee kúqiqau. Náriaraa óo maasá maa-maqánasaa ánaamuruara foora iqá máriafaqa asaqíraafaiqiqa márídaqee qiqau. ¹⁴ Miqíra ufa qímariasa moo máqara náriara márarara randáidaqa kooroo ídaqa miqí qídaqa. ¹⁵ Misá írirafa síá nári óoqeenaa maqa maaqai ubeekáidaqa. Miqí-naqau kafáa miqóo fuaqíni. ¹⁶ Misá úriqarara máqara innaarúnai máqara randáidaqa aní asaqíraafaira foora márídaqa. Miqí marúnara maasá Ánutu fee qíma-soofanoo sía mifá asaurínau. Fáasai innaarúna maqusa miqímariana ákiaqara nímirara deedaqínóo márídanoo.

¹⁷ Ánutufa Abarahaamana amanamánde qáfaanee qufanoo Abarahaamafa Ánutunasaa írirana rusírafa márúnara Ánutuna ufa iriséenoo eedóo kai qímaseenoo narí moodáa faiqi narí ámuqusuqanna Isakeena káqi rumbáseenoo qaindásaa quqásee árírarufanoo qáo qinau. Ánutufa faiqi aní áiku ásauku moó ámiraree qíma afeekaikámaqoonara Abarahaamana ámuna. Sía minára Abarahaamafa ámuqusufanoo narí ámaaku rafáaqa finau. Káqi eedóo kai qímasee narí faiqi áfíqeenoo árírarínau. ¹⁸ Ánutufa óoqai Abarahaamana qímamu úfafa maaqímminoo márídanoo. Aní ámaaku Isakeenasáaqari ani aruakínausa moómoo qínée qíma afeekaikíranara kambíqeefaranoo. ¹⁹ Abarahaamafa sía minára iriséenoo narí faiqiara ámuqusínau. Mifá kuqufínanoo Ánutufa uqéeraannoommifoo qímaseenoo Ánutuna ufamau árírarínau. Dóo kúqaa Abarahaamafa narí faiqi Isakeena kúqiranakinaanara foora máránau.

²⁰ Abarahaamana ámaaku Isakeefa innooqáfínoo Ánutuna ufa iriséenoo miná saqáriki marúnara quándaki Yakooboosa Eesausa náaru kambíqaaninnanara ámiqi ámiqira ainainara nifaaqóoqa qímannimaqanau.

²¹ Isakeena ámaaku Yakooboofa innooqéeno Ánutuna saqáriki marúnara quándaki Isipa máqa maaqaki kísaaqasaa márínoo kúqirarídanoo narí ámaaku Yooseefaana faiqíqára nifaaqóoqa qímannimaqanau. Narí sáunusaa áqini mundúseenoo Ánutunara innaaru qinau.

²² Yakooboona ámaaku Yooseefaafa faqa Ánutuna saqáriki marúnara kúqirarídanoo Isarae máqannasa Isipa máqasaaqari moosáa fífándinnanara qímannimídanoo qímannimínau. Moosáa fíqa qíní qimudaani faqa máree fuaqa.

²³ Mooseena ánaukoo misá faqa Ánutuna saqáriki márusa márídaqa sía Faraoonara rufiasee miná ufa rukíasee Mooseena maqasée káaqa idaaqíra faiqi anaaqimmifoo qímasee qaaramoo qúqoonasaa kukéeqaqoofanoo márínoo nammári áfainni kukéeqasoofanoo Faraoona áraamuna paqúrimaseenoo narí faiqiara foora fírinau.

²⁴ Mooseefa faqa innooqéenoo Ánutuna mandaaqára fasiqa márínau. Minára mifá faiqí kámmambínoo Faraoona áraamuna faiqikíranara ákooqoofanoo Isipa máqusanaasa minnísanau. ²⁵ Mifá Faraoona máaqaki máriasa nári óosana óosana adíafaaira írira ainainee qímarunara mandáinainee qímasee minnísee Ánutuna faiqi námu Isaraee máqannaasa faqa aupúraanauree qímasee misá faqa fíinai. ²⁶ Mooseena áfu fannoo innaarúnai qumíasana aináinasaa áfu mundúseenoo minára kai rímarufa márufanoo Isipa máqannaasa munnimma aináina óosana óosana minnímmasana. Mooseefa Isipa máqannaasa faqa nári áaqara adíafaairanaki kéeqarara ákooqoofanoo misá minnísee ásauku mundírana kásooqaqee kambíqaaninanara irisée mi-aupuráranaki kéeqeera foo máfinai Isararee máqannaasa misá aupúrananaki dadaaqínoo kéeqanau.

²⁷⁻²⁸ Mooseefa Ánutuna mandaaqárafa marunara náneeka fooqáa saqári amanee maramáree sipsípa fídíkaki raaraammá qumáree máaqa kooqímau akusoofanoo gangiroouqa faiqi nárímarufa qumuréenoo miná qáfamaseenoo Isaraee máqannaai faiqi nífauamáseenoo sía nárínau. Isipa máqannaai faiqiuqa kai nárínau. Mooseefa narí Ánutuna mandaaqáranannai minára iriséenoo áinnaaqarara óosana kúradanau. Mooseefa Ánutuna mandaaqárafa márídanoo miqínau. Minára kai Mooseefa Faraoona áanooqíranara sía rufianau paasóosamandee Isaraee máqannaai Isipa máqasaa márusakinaana nífiqee finai. Nífiqee fímarufaqa misá dapi ufa qímarufanoo Mooseefa kafáa oónurandee ániranara qáoo qímasee nífiqee fímarínau, Ánutufa miná óorinni akooqóo márídanooora foora qufanoo andeeqásee nífiqee fímarínau.

²⁹ Isaraee máqannaasa Ánutuna mandaaqáranannai Taatuqée námmari fannoo qámbaana rainéenoo aadánusufufaqa aadána máqasaara foora táqaqau. Isipa máqannaasa misá náruannee qímasee misá nínaaqiana nammári qámbaana aadána maqasaa óonu roofanoo nammári fannoo óonu máree ani máree máseenoo aiqáma narutaikánau.

³⁰ Isaraee máqannaai Ánutuna mandaaqáranannai Yeerikoo máqusa óoni faandaa-mura rakéemasee óoru raméeqáqee áqufiqa náriqau. Misá qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée fáasaana mi-faandaamurána fíqu fíqu másoofanoo mi-faandaamurána rapéemasooafaqa óorureeqa áqufiqa náriqau. ³¹ Yeerikoo máqusaindaraa ánaasee dapi máraqanu ánaaseefa miná áuqu Raqaba námmarifa mifá faqa Ánutuna mandaaqáranannai sía narí máqannaasa faqa kúqínau. Mi-anaaseefá Isaraee máqannaai nipurárai fasiqaqara ámiqimmandee nárana aina níminoo narí máaqa ataufakaaqá kukéeqannisanau. Maanára mi-anaaseefá nárana aina níminoo, nári máqannaasa nárídaqa qíní faqa dári foo qímasee kukéeqannisanau. Minára mi-anaaseefá sía Ánutuna ufa rukíee marúsa faqa kúqínau. Káqi asumu márínau.

³² Moómoosara sía qianáura ákara kísaaqáikiandoora. Akaqáusa maaqímasee máriafaqa Kideeonafa faqa Barakafa faqa Samasoonafa faqa Yeefataafa faqa Dafidifa faqa Samueerafa faqa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa moómoosa faqa misára minníseeqa misá ufara sía ufa qianáura. ³³ Ánutuna saqárikiranannai akaqáusa

akaqá máqannaasa maqúsa maqúsa nárú taikáseeqa úriqaraqa máriqau. Akaqáusa Ánutuna saqárikiranannai kai andeeqára qóo fiqa Ánutuna qíma afeekaikíra asumu márirana faqa innaarúnaindari qúmiasana kúqiqa óoru máraqau. Faiqí akaqáusa káasau kusinara foora firaafá miná áuqu raióona misá márunaki namuqáauqa nárurangi fee qímasee rafúseeqee maramaaqínni raióona márunaki áqufufanoo Ánutufa mi-aandauná óori rafáaqafusoofaqa sía náriqau. Misá mi-kaasau kusinára áuqu raióonee qímaríqau. ³⁴ Faiqí akaqáusa Ánutuna ufa íri maríasa namuqáa nísaukuki soofaqa misá maréeqee idá firaaná arasée minakí áqunnisoofaqa misá Ánutuna saqárikiranannoo mi-idána imbásee sía kúqiqa. Namuqáa fannoo aseemannái akaqáusa náruaneerufaqa Ánutuna saqárikiranannai quqásee sandáqau.

Faiqí akaqáusa sía afeekaikíra Ánutuna saqárikiranannai afeekaikámasee moómoo máqannaa rákira fasiqauqa aiqáma nárú taikásee náriaraa káqi máriqau. ³⁵ Ánaasee akaqáusa nári faiqí námu kuqufufaqa Ánutuna saqárikiranannai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa mara findifumásoofaqa máriqau. Faiqí akaqásara namuqáa innée Ánutunara minnísaiifaqa maasá sía inni nárúanaura, sía inni ataasá átaasa qímasaida nifaaqa rakée ianáuranoo fee qufaqa Ánutuna saqárikiqa miná minnísaranara qáoo qufaqa ataasá átaasa ídaqa nárímaríqau. Kúqu fasiqausa maaqí qíqau Ánutufa maasá qumáreeqeenoo úriqarara máriranaki quqáanifeera márída sáina kúqua. ³⁶ Faiqí akaqáusa Ánutuna ufamau fimaríasa minásaara ataasá átaasa ufa qímaruna máree maríqau. Mandóosana máree maríasa akaqáusa qumáraseeqa nári sánda qáinnainaina átisa rumbáqoo sándasamu kaifáa kaifaa nárídaqa nifaaqa ateekaateekamma ummooqukí maríqau. Akaqáusa sáinandannai rumbámaree karabúsaki quqéemariqau.

³⁷ Misá akaqáusa Ánutuna ufasáara maramáree oónisamu kuqá náriqau. Misá akaqáusa qumáree kéedainnai qambaana tuqú raqáqau. Misá akaqáusa qumáree aseemannái nári maríqau. Ánutuna ufamau fimarusa minásaara nárímaríafaqa akaqáusa rufiasee nári máaqa minnísee qamunnara randéeqa mimmí apata fee sipsípa apata fee mináuqa afisúsaidaga munnimma aináina síaisa náríranara rufiasee káqi dapi nímariqau. Faiqí ánaasee fifau narúsáida mandóosana mandóosana nímimariqau.

³⁸ Maa-maqánasaaqaraa írirana faqaasa marirafa mandáikámmínnoo márídanoo óorudupínnoo márídanoo Ánutuna ufa írimarusa nárúnnifaqaa úfaqa misá sandóosa misá írirafa úrinaaqaranoo márídanoo. Innaarúnai fifandinnanara úrinaaqaraqa máriasa márídaqa. Minára misá kukéeqaga nídaqa mandá maqa maaqaki áaqana maqa maaqaki óoni áamaraki maqá áamaraki kéeqafi rafúdamáki iqá nídaqa maaqóoqaraasa náríranara rufiáidaqa.

³⁹ Mi-fasiqa anaaseesá moodáanaki suqúfi márídara foora iqá márídaqa ufa qídaqa. Misá aiqámausa Ánutuna saqáriki márianannai núqufaqasaa márídaqa, misá maa-maqánasaa márídaqa sía Ánutuna qíma afeekaikíra ainaina afeeka ainaina máreeqa. ⁴⁰ Ánutufa maasára moo fíraa írirana íridanoo. Indaarúqaasa maasá qífeesammídaqa. Sía misá náriara ánoonaikifaranoo. Misá faqa maasá faqa moodáa kari innaarúnai máreefandía foo qídanoo.

Ínnée nífu Yísunasaa mundúsee miqóo kai fuaqa.

12 Indaarú márusa Ánutuna saqárikíusauqaindi maqee maasá qíqafáidaqara foora márídaqa. Maasá maa-marirána misá nífusaa narí ámani narí ámani

iqá máridanoo sandéera foora ídaqa. Maasá indaarúqaasa nífusaa narí ámani narí ámanidaqa sandáidaqa moómoosa nífu qíqafaranara iriséeqa qinée úriqararau-saikianée qímasee aiqáma ainaina qumaararai áinainnara foora maasá mandáinaina ámiqimasee maasá rakísi qumáree marína afaíeeqee maqásaa quqásee dóo óori runúsee dóo óori mundúqaannana kai raqúramisée dóo miqóo kai sandá máqaraasámmasee fúa.

² Óosana árooqooqari fífi ínaqa maasá saqárikirafa Yísufa kai máridanoo minásaa kai nífu mundúsee fúa. Yísufa maa-maqánasaa máridanoo aunírira saqarisaa ári-rara qufanoo sía rufíasee minnísanau. Sía uqanna minnísanau. Kásooqaqee kúqiranakíqari fíndifi innaarúnai ququsaki Ánutuna aaqá márianinnanara iriséenoo mi-asasíránra iriséenoo aunírira saqarisaa kúqiranara asauríranara síamma írinau fí-fau ainainee qímasee káqi finau. Dóo minára maqee Ánutufa máriqoo miná aaqá ásaukuqannai óoqumarífi máridanoo.

³ Dóo maasá Yísuna aupúrananara íriaqa. Moómoo mandá fasiqa anaasee Yísunara fídiaqaa ímarufanoo sía kaukaata qinau káqi mi-umaarána mara máree fí-marinau. Maasá mi-oosannára iriséeqa sía nifaaqa kudoosaápamásee Yísuna aanái ubeekáranara minnísaqa. ⁴ Mandáinaina fannoo maasá maqee maqee dárímarífaqa miná faqa quándaki rákuqaammidaqa. Mi-rakírafa sía ínni fídíka ruqíeenoo káqi maríafanoo káqi fuaqa, sía minára kudoosaápaaqa. ⁵ Ánutufa ínni narí faiqi námuara poodúara ufa qímannímúsa aunídee sía fee aunídee. Ánutuna ákaraki minára maaqí qímaseenoo ánoonufa ákara ridanoo.

Qiní qímaaku, Ánutufa ummaara óosana óosanannai áriara foora aní ínana sía minára rufíaa ámiqimasee íria. Aní óosana uqafíqaidanoo ámiqiraqoo fúanneera miqídanoo. Mífá aníara qáoo qínana sía anée minára kudoosaápaa sía óori runúa.

⁶ Karaambáíqa fannoo miná ámuqusi márísa kai nárídanooora foora ídanoo. Naríara qiní faiqi fée qísá kai nárídanooora foora ídanoo.

Ákarakinaa ufa miqíminoo márífaqa qinée minára maaqí qídaqa.

⁷ Aneenná áidafira ummaarara qiní qíkoofa Ánutufa dáríara foo qídanoo fee qía. Aneenná áidafiranaaupúranannai Ánutunara miná ámaaku dárídanoo fee qía. Aiqáma faiqi níkausa áikannai qumáree nári faiqi námu mandóosana ákiaqara nárí-daqa. Aiqámausa nári faiqi namu mandóosana ákiaqara nárídaqa. ⁸ Ínnee Ánutuna fiqi námu faqa sía árírana máreenana sía miná faiqi márinnaranoo, dapi faiqi márinnaranoo.

⁹ Maa-maqánasaa maasá qíkoofa áikannai qumárasee mandóosana ákiaqara dárí-faqa maasá minára rufíaidaqa miná aaqá márídaqa. Innaarúnai qíkoofa miqí kai másee dáríara foora ínaqa fíraqóo miná aaqá márídaqa náaru náaru máríanaura.

¹⁰ Maa-maqánasaaqaraa qíkausa nári írirannanai maasá andeeqá qímaqaidaqa áikannai qumáree dárídaqa. Ánutufa maasá andeeqára óosana máraaqeera óosana óosana ummaarannai maasá dáríara foora ídanoo. Mífá narí andeeqáraná náida qímíralee qídanoo maasá dárídanoo. ¹¹ Ánutufa maasá ummaarannái dáríara foo ífaqa maasá sía minára asasídaqa dóori runídaqa dóo maasá miqóo qeeqá mandáinaina ákiaqara dárírana taikásee andeeqásee márírana asooárana máraidaqa asasídaqa.

Óosana óosana naakáparafa faqa aaquqírafa faqa mári úfafa.

¹² Ínnee nísauku kudoosaápaifaqa raqándaamásee maríasa nísauku uqúsee afeekaíkiyaqa. Áiku aqoori qumooqúkí mariannana indindí mariannana minnísee mapukúfinana áiku rámaseenana kíkíqia. ¹³ Ínnee andeeqára aatata kai fífanoo áiku árinafa unufúannoo. Unufínana andeeqásee finnáranoo. Anée mandá áatata áfiqee fínanoo anáiku firaqóo mandáikiannoo. Anée andeeqára qóo áfiqee fínanoo aní áiku áidafimarífa taikáfinanoo andeeqásee anée finnáranoo.

¹⁴ Ínnee aiqámausa máriasa námufaqa ámiqimmandee asooáranaki márirana amaniyaqa. Ínni máriranakina ámiqirafa andeeqárafa kai máriyaqa. Sía miqíqa karaambáiqia sía qáfeefaranoo. ¹⁵ Ínnee ámiqimmandee rakísia, ínnee Ánutuna áfaariranaki fuanákiqari quándaki káqinni ubeekée foora. Ínnee ámiqimmandee rakísiaqa sía moó fannoo ínniki saakunánanda ínniki kambíqafinoo aiqámausa sukáqarana ními-ani. ¹⁶ Ínnee rakísiaqa. Sía ínniki moó fannoo Esáuna aanna raaqa. Mifá andeeqárana minnísee Ánutuna ufa rukíasee moodáa náranannai kai áfasaafa narí qumíasana narí ákaqa dóo áminau. ¹⁷ Amiséenoo miqóo kásooqaqee aupúranau. Aupúreenoo narí ákoo finnai aniréenoo afaaqóoqara qufanoo miná ákoofa qinau. Sía, dóo aní ákaqa ámiqa qufanoo Eesáufa ikiráqoofanoo aukunu qúmimarufanoo rándoo rándoo sianoo sía paqúrinau, dóo taikámbinau. Ínnee sía Eesauna aanna raaqa sía andeeqárana minnísaqa.

¹⁸ Maqee áukuana ínnee sía Isaraee máqannaasa naanna ráidaqa. Maa-maqánasaa Sinái áaqana ámeemaanai Ánutuna ufa íriqau. Ínnee innaarúnai mári Sinái áaqanara foora máridaqa Ánutuna áfusaa kíkíqíqa máriafanoo. Óoqai Isaraee máqannaasa Sinái áaqana ámeemaanai aniréeqa sía ufa kái nífu qáfoona mi-aqaannásaa idá firaafá qoofaqa qáfoona oonámu námufaqa aakuasáa námufaqa asukuna námufaqa rafáaqafufaqa aiqámausa qáfamaseeqa ruffiaqau. ¹⁹ Miqúnakina ukeena qunáki faiqí ufa moó íriqau. Íriqa ruffasee qiqau. Maasá sía moo káqikaa ufa írianaura, maasá dāaquqaiifaqa ruffeeqa. ²⁰ Mi-ufána qídanoo maaqí qinau. Faiqí moó fannoo fee aandáu fee maa-aqaanná áuqamásaifaqa óonisamu qumáree kuqámma arusaaqa. Misá mi-ufána írufanoo káaqa náaquqoofaqa mápáraaiqau. ²¹ Mooseefa faqa Sinái áaqanasaa kambíqoo ainainna qáfamasoofanoo káaqa áaquqoofanoo áindirí áindirufanoo qinau. Qínée faqa qáfaunanoo káaqa dāaquqeenoo dáindirí reenoo.

²² Mi-aukuanná Isaraee máqannaasa mi-naaquqara ainainná nífu qáfamasoofanoo nífaqa rámasoofaqa ruffiaqau. Maqee ínnee sía miqíranaki ániifaqa ani máridaqa. Ínnee Sioona áaqana uqanna káqi márira Ánutuna maqúsaki ani máriafanoo. Innaarúnai márira Yeerusaree máqusa qangiroo moómoo ándandara foora márianaki ínnee ani máriafanoo. ²³ Ínnee Ánutuna óoqa faiqi innaarúnai búkaki ákara rírausa kai káaqa firaqóo súqimarianaki asasímarianaki ani máriafanoo. Ínnee Ánutufiqóo ari máriafanoo. Mifá aiqámausa ufa irisée andeeqánnisée marífa máridanoo. Andeeqára fasiqa kuqufusá innaarúnai óoruree ánoonáikamámbiqa ínnee misá nímana námufaqa andeeqáranaki asasíranaki ani máriafanoo. ²⁴ Óoqai Kainafa narí ákaqa Abeerana árufanoo miná fidíka téeqinau. Abeerana fidíka fannoo Ánutunara qíní fidíka ákiaqara anée qíannee qídanoo. Maqee ínnee Yísuna fidíka Abeerana óoriqararana téeqiraqoo ani máriafanoo. Yísuna fidíka fannoo Ánutunara maasá numóo ákiaqara minníqisaannee qídanoo úriqaranoo máridanoo. Ínnee maqee fúka moodáanaki kíra ufa quqée maríanaki Yísunaki ani máriafanoo.

²⁵ Minára innée Yísuna ufa sía sía íriaqa. Ámiqimmandee rakísimaree íriaqa. Óoqai Mooseefa maa-maqánasaaqaraafa qímannimimarufaqa sía íridaqa kúqimariqau. Maqee innaarúnaindaraa fasiqa ufa rukíaanafa anée yáifée finnáree miná ári-ranakiqari rukíasee náqi fee innáree. ²⁶ Óoqai Mooseefa máru aukuaana Ánutufa qufanoo Sinái áaqanasaa maqá kásinau. Ánutufa minára maaqí qímafeekaíkinau. Qínée óoqai maqá kásiáfannana, kafáa qínée sía maqá kai kásianaúra. Innaarúna faqa kásianaúranoo. ²⁷ Miqúnnara maasá maaqí qídaqa íridaqa Ánutufa narí aiqáma ainaina áuqu quqáqoona kafáa aiqáma kásimmáseenoo dóo mara áqu taikáannoo. Sía kásimari ainainafa mifá kai káqi máriannoo.

²⁸ Dóo maasá sía kásira quqúsaki máridaqa minára maasá susúia. Maasá minára quándakiqa Ánutuna áidiramaú kai narí amooqía. Óori kándamasee rufiaqa ruffaqa qíranannai narí amooqía. ²⁹ Maasá Ánutufa sía fífaú ainaina máridanoo. Idá qámataikánnimaqée marífa máridanoo, minára áaqara óosanara rufíaaqa, aní faqa idá qamataikáandoora.

Ánutuna áidiramaú fíra naakaparufa.

13 Innée ásauku mundíranaki márianara naríara naríara moodáa fasiqa ánaasee faiqiara foora úriqarara ainainee qímasee sía fífaú nóonnoo kai nímuqusí marínaqa naríara naríara ruaqa ásaukunnoo áuqaidana naríara naríara ruaqa. Miqí kai ída sía taikáaqa. ² Ánaamuru sía óori qáfainna maqannaana ámiqi mándee nárana ámiqa máaqa ámiaqa. Akaqáusa miqídaqa sía irirai qangiroo ámiqi ámiqiqu. ³ Innée karabúsaki máriasara misá faqa karabúsaki máridara foora ámiqimmandee rakísinnimaqaaqa. Ásauku mundírana ufasára aupúree maríasa sía aunúaq. Innée misá faqa moodáanaki aupúranara foora nímuqusí marínaqa rakísinnimaqaaqa.

⁴ Innée aiqámausa faiqí ánaasee nimundáranara úriqarara ainainee qiaqa. Faiqí áneesee áqumummásainafa sía moonáindi quándaki qumáara. Aiqaúmausa innéeqá nammári kai néeqa andeeqásee máriaqa. Faiqí ánaasee dapi narí máree narí máree qiqá nuasa faqa qúmmuariqa nuasá faqa Ánutufa ufa iriséenoo náruannoo.

⁵ Inni írirafa márirafa munnimma áinainara sía káaqa rída máriaqa, maqee máree marífa ainainnara dóo amana márídee qímasee afaaqa quqásee mária. Ánutufa minára maaqí qinau.

Qínée sía inni minnísee moosáa fuanáura. Inni faqa náaru márianauree qinau minára afaaqa quqásee mária.

⁶ Maasá mi-ufána iriséeqa paasóosamaseeqa máridaqa maaqí qianáura. Karaambáiq. Maasá dadaaqímarífa máridanoo. Minára maasá sía rufíanaúra, Náqimasee maa-maqánasaa qaraasa maasá dárífaree. Sía amana dárífaranoo.

⁷ Óoqai indaarú Ánutuna ufa qímannimusara sía aunúaq. Misá ámiqi máriranara faqa misá kúqiranara faqa misá Ánutuna saqárikiranara faqa iriséeqa misá nímeer-aameerá kai ída máriaqa. ⁸ Yísufa ásauku mundírafa sía minakí óosana óosana írirafa márífa. Eendá faqa maqee faqa náaru náaru faqa amanamana kái andeeqára írira óosana márífa máridanoo. Innée faqa miqíaqa. ⁹ Akaqáusa Ánutuna ufara óosana óosana írirana uqéeraidaqa. Innée sía misá naanna réeqa óonuree aniréeaiqa. Ánutuna áfaariranara mi-iriráfa kai inni nimana mapukú nímaqainaqa máriaqa, mifá

andeeqárafa ámiqirafa máridanoo. Óosana óosana sándufa moo nárana néeqa moo nárana sía néeqa mi-ufána qímaqoonannai sía ínnéeqa nimana mapukúsee mári-faranoo, mi-ufána mároosa sía mi-ufáfa misá nimana mapukú nímaqanau, sía misá dadaaqinau minára ínnée Ánutuna áfaariranara íriaqa.

¹⁰ Óoqai Yuda máqanna aanáiqikirausa Ánutuna úqíqaana maqa rakísimarusa Ánutuna ufamau fidaqa qaindásaa qaraa aandau tatúfirana suqée marúna akaqána marasée naqau. Maasá aandáu tatúfi maría qaindára foora moo máridanoo. Óoqeenáa uqíqaana máqakinaasa sía amana minásaaqaraana marasée nooqíni.

¹¹ Óoqeenáa uqíqaana maqaki moodáa faasaana moodáanaki kára faasaanasaa misá úriqararafa aandáu fidíka maréenoó firaa naaquqara maaqaki óonureenoó qaindásaa téeqimáseenoo ráudamaki mi-aandauná apata ámudaani amaquí aiqáma sía naqau, mara máreeqa faiqí naambeéqai múnú idá áree mariqau.

¹² Miná amanakái Yísufa Yeerusaree máqusa naambeéqai kúqinau. Narí fidíkanai faiqí ánaasee mandáinaina findaukámannisáanifeera miqínau. ¹³ Maasá faqa Yísuna dadaaqíqa óoqeenáa máqa naambeéqaira foora Yísufa máriqoo miná asaurirana dadaaqí máraanuranoo. ¹⁴ Maasá kásooqaqee uqanna maa-maqánasaa sía máridanoo. Maasá kásooqaqee kambíqaaninna máqusara innaarúnaindaraanara rakísidaqa. ¹⁵ Dóo minára maqee maasá maa-maqánasaa máridaqa Yísunannai Ánutuna dúfi dúfi qímamaqaidaqa. Maasá aandáu tatúfirana fooqáafa dúfi dúfi qírafa máridanoo. Maasá Ánutunara kúqaa ánoonnee qímaria noonákiqari minára dúfi dúfi qírafa maqee maqee kambíqaidanoo. ¹⁶ Maa-ainainná faqa sía aunúqa, narí ámiqi narí ámiqiaqa, ínnéeqa aináina ínnée íriranannoo kai raíneeqee niqoónausa narí ámi narí ámiaqa. Ánutufa miqíra ainainara ámiqira tatufira aandauro foora máridanoo fee qídanoo qáqara ráidanoo.

¹⁷ Ínnée ínnéeqa úriqararausa qínnandée kai iaqa. Misá Ánutuna saiká máraidaqa ínni nimanara maqee maqee rakísidaqa. Ánutufa kásooqaqee misá ínnisaa rakísiranara iráannoo. Ínnée misá ufara eedóo qífaqa misá asasammásee mi-ainainnámifáranoo. Ínnée misá ufa rukíai faqa misá nifaaqa qumooqukídaqa níkoo níkáa ifáranoo. Misá níkoo níkáa ídaqa sía ínni dadaaqífaranoo.

¹⁸ Ínnée maasára maqee maqee innaaru qiaqa. Maasá qimana sía moo áinainara íridaqa andeeqáraqóo kai fíranara rídaqa ínni qímannimidaqa. Ínnée minára maasára faqa innaaru qiaqa. ¹⁹ Qínée qeeqára faqa ínni qímannimidaqa. Ínnée qíníara faqa innaaru qífanoo Ánutufa qíní dadaa qínaqa ínnée ínnannai káqi káqi fúa.

Ánutufa ámiqi ámiqimma nímaqaanínnufana.

²⁰ Náaru náaru moodáanaki kírana Yísufa ásauku mundírafa kúqíranannai miná fidíkanai dóo mapukúseenoo máridanoo. Ánutufa miná kúqíranakinaana uqéree-geenoo faiqí ánaasee rakísirana firaanáikamáqaifanoo máridanoo. Narí kúqíranannai faiqí ánaaseesaa rakísirafa máridanoo. ²¹ Ánutufa asooárana faqaafa ínnée miná íriranamau fifándinna oosana akoofásai kirana ínni níminaqa fuaqéera. Ánutufa ásauku mundíranannai maasá faqa maréeegeenoo narí áidira óosanaki narí íriranamau fíranaki quqánnisáani. Aiqáma amooqírafa faqa káqa aréenarafa faqa ásauku mundíranaindi náaru náaru máriannoo. Kúqaa.

Áti ufa.

²² Óo qíní qíkaqaafasaa ínnée maa-ufána ámiqimasee ásaana ruaqa. Dadaaqíra ufa máridanoo sía kísaaqa ákara ríqa minára qímannimidaqa. ²³ Qínée maa-ainainnára faqa qímannimidaqa. Maasá qíkaqa Timootifa dóo Roomma máqannaa karabúsaki Yísuna ufasáara rumbáqoofa idukínoo máridanoo. Mifá dauní dauní maí aniráinaqa áfíqee ínnée márinnáqoo óonureeqa maaqandá ínni níqafaanaura.

²⁴ Ínnée maasá qímandarana ínni úriqararasa faqa aiqáma Ánutuna ufa íri-mariasa faqa qímannimiaqa. Itari máqannaasa maaqóoqaraasaki máriasa ínni níkaqaafasaa máriasa ínni nímandaidaqa.

²⁵ Ánutuna áfaarirafa ínni faqa máriani.

YAMEESA

Yameesafa daráanimariasa ákara rúmannimaqanau.

1 Ánutuna áiku ásauku máaqa máaqa darániqa máriasa qinée Yameesasa inni nímandaidaqa. Qinée Ánutuna eedóo qíra rumbara saikara foora márúnna fasiqausa máridaqa. Ásauku mundírana Yísuna maasá karaambáiq miná faqa eedóo qíra rumbara ainainira fasiqara foora máridaqa nímandaidaqa.

Nimaníra ainaina faqa íriranara innaaruqírana faqa mi-ufána qímaqoona.

²⁻³ Qíní qíkaqaafasaa uqa óosana óosana ummaara ainaina nimanamásee qá-farafa innisaa áqufinaqa sía minára máparaaífaqa dúfi dúfi qímasee Ánutufa sía minánnai dárídanoo, afeekaikáma qimaqaidanoo qímidanoo fee qímasee asasiaqa. Mi-nimanira ainaináfa inni firaqóo nárínaqa inni Ánutuna saqárikirafa káqi kai márinnanoo inni mi-saqarikiráfa mifá inniki sabéenara foora afeekaikámasee mári-aqeera máriannoo. ⁴ Innée miqíqa máridaqa Ánutuna ufamau kísaaqasaa fímari-fanoo inni márirafa nírafa múduka káqi máriaqa sía káqikaqo sía amanaikíafa káqi amana kái múduka márianifeera miqíqa máriaqa. ⁵ Inniki akaqáusa írirafa sía amanaikínausa Ánutunai innaaru qífanoo nímiyani. Ánutufa páapaa ímarifa ámiqi-masee írirana káqi nímirarifa márídanoo.

⁶ Innée íriranara innaaru qídaqa sía óonumafi qaara irira íriaqa, óonumafi qaara irira írimariasa úfaira foora úqimariafanoo. ⁷⁻⁸ Miqínna fasiqausa sía karaam-báiqaindaraana aundurái dadaaqírana máreefaranoo misá yáifée fuanau yáifée fua-nau qínausa sía moo áinaina máreefaranoo.

Aináina faqaasara faqa kudifasiqauqara faqa qímaqoo úfafa.

⁹ Innée Yísuna ufara suqímariasaki Ánutuna saqáriki máriafanoo innikinaana kudi fasiqauqa nisaúrmariasa Ánutufa inni mara uqéerasee innarúnai fuaqée qí-maqainara nóori uqéerasee asasiaqa. Inniki aináina faqaasa kookúna qaqamara foora úfai fuaqá áqusainaqa taikáfifaranoo. ¹⁰⁻¹¹ Súani qéenoo firaqóo aiquaiqí-nanoo kookúna aadánusinanoo áfufeenaarirana kakasínanoo áfu qáfainanoo ámiqi ámiqirafa taikáfuannoo. Miqí kai ínoo aináina faqaasa óonauqee aní áuqee ídaqa miqídaqa dóo taikéefaranoo. Miqúnara Ánutufa aináina faqaasa sandáaqaindaraana maréeqee maqásaa quqásainaqa misá faqa kudifasiqauqá faqa asasiaqa.

Nimaníranaki andeeqásee káqikai fímariasara qímaqoo úfafa.

¹² Faiqí akaqáusa nimanamásee qáfee marí ainainafa kísaaqasaa nárímarifaqa Ánutuna faqa káqikai fídaqa miqímaria fasiqa anaaseesa ámiqiranaki máriasa máriadaqa. Miqínna fasiqa anaaseesa mi-nimanirána taikásaifanoo Ánutufa óoqai qíma afeekaikíra feefauru náaru márirana nímiannoo narí Ánutunara rímariasa kai nímiannoo. ¹³ Nimaníra ainaina fannoo faiqí ánaasee moó nífaaqasaa áqufi-nanoo sía Ánutunaindari maa-mandainaináfa ániannoo fee qímasee óonumafi íri-annoo. Mandáinaina fannoo sía amana Ánutuna amanamásee qáfaannoo Ánutufa faqa sía moo mándainainannai nimanamásee qáfaannoo, sía miqídanoo. ¹⁴ Faiqí ánaasee nári mandáinainara nídírafa nári rarisámeeqeenoo nári ufaanakí nárídanoo.

¹⁵ Nári mi-manda nidiráfa innooqéenoó radíqififanóo mandóosana kambíqaidanoo. Mandóosana kambíqeenoo innoqáfinoo kúqiranaki áqufidanoo.

¹⁶⁻¹⁷ Óo qiní qíkaqaafasaa maa-maqa maaqánaki máriasa, sía Sadannafa níkaru qínnana íriaqa. Aiqáma ámiqira nímira ainaina idaaqírana káqi nimira afeeka ainaina innaarúnaindari qúmídanoo. Ánutufa innaarúnaindaraa qóomauqaindi áuquqoofáua mindári mi-amiqira ainaináusa qúmídanoo. Ánutufa sía súani quqoonará foora óonuree anirée ifa moodáamau kai fímarifa. ¹⁸ Ánutufa narí íri-ranannai kai narí ánoona ufannai kai maasá narí fúkasaa ánaaqi ánaaqikiranaki quqáqiséenoo maasá narí ufini aandáu aiqáma ainaina úriqararausaikámafi mári-aqera áuquqisanau.

Ánutuna ufa sía náaqoo kai íriaqa nísaukunnoo qumáraqa.

¹⁹ Óo qiní dídimarí qíkaqaafasaaúqá maa-ufána náaqoonnoo íriaqa. Ínnee dauni moónufa irisée kásooqaqee aneenná ufa qiaqa, sía qúsufa qímasee ánooqiaqa.

²⁰ Faiqí ánaasee ánooqirafa sía Ánutuna andeeqára oosana dadaaqí uqéeraidanoo.

²¹ Ínnee ínneeqa aiqáma mandá kudimakira oosana faqa mandá nira oosana faqa fatíka áqusee máriaqa. Ínnee ínneeqa afeeka minnísee Ánutuna áramandunnai madoodoonaqá máriaqa, máridaqa Ánutufa narí ufa ínni nímuqusaki quqéemarina máraqa. Mi-ufánanoo ínni asumu máraannoo.

²² Sía ánutuna ufa náaqoo kai irisée minnísee óo qinée. Ánutuna ufa írimarunausee qiaqa. Miqí qídaqa náriqa níkaru qídaqa. Náaqoo iriséeqa nísaukukoo qumáraqa.

²³⁻²⁴ Ánutuna ufa irisée sía qumáree marífa tánukaki qáfee marí fasiqafara foora máridanoo moodáannai qáfamaseenoo quándaki óori káqinni ubeekáidanoo narí óori qáfai óosanara aunímarifa. Ánutuna ufa irisée sía qumáree marífa miqírafa máridanoo. ²⁵ Ánutuna idaaqíra aaquqíra ufa faiqí nifaaqa idukírafa máridanoo. Faiqí ánaasee moó fannoo maqee maqee ámiqimmandee minakí qáfee marífa sía káqi fífaufai irisée aunímarifa irisée qumáree marífa mi-fasiqáfa nána ainainee áuqainanoo Ánutufa dadaaqínoo ámiqi ámiqimmiannoo.

²⁶ Faiqí ánaasee moó fannoo naríara Ánutuna ufa írimarunausee qímasaidanoo sía narí áfauruara ámaakiriara óonumafi íridanoo káqi óosana óosana mandufa úri-rara kai qímarifa mi-fasiqáfa Ánutuna saqárikirafa sía máridanoo káqi fífaufai máridanoo narí áfauru fannoo narí ákaru qídanoo. ²⁷ Maasá qíkoofa Ánutufa maa-qaramoo ainaináusa máraanara kúqaa ánoona qiní saqárikirausammiafoo qídanoo. Moo óosana fíaiqi faiqi rakísirana faqa moo óosana adeedaana ánaaseeuqa náriqa aupúrraranaki máriasa rakísirafa faqa moo óosana maa-manda maqa maaqánakina mandóosanauqa qífaaqafí áqufuanoo qímasee eeráirinafa faqa mi-ainainna namúna máree maríasara kúqaa ánoona qiní saqáriki maríasee qídanoo.

Qamunna afaaqáinainara sía faiqí rainá amana kái ámiqi ámiqia.

2 Qiní qíkaqaafasaa máriasa. Ásauku mundírafa Yísufa maasá karaambáiqá Ánu-tuna káaqa qárana úriqararafa máridanoo. Ínnee miná ufa íridaqa sía faiqí ámiqira nifaaqa qáfainnanara ámiqira qamunna qáfainnanara rainásee amiqira fasiqa fee qímasee minára ámiqi ámiqia, kafáa sía mooná afaaqara mandá fasiqa fee qímasee minára ákoo akaa iaqa.

²⁻⁴ Ínnee amaana máqaki suqúfi kéeqaifanoo moo fásiqa aináina faqaafa ámiqira afaaq qamunna afisírafa ásaukuki rínna márinafa kéeqaannoo moo fásiqa qamunna

anáqanáqirafa kéeqaannoo, ínnée ámiqira afaaqa qamunna faqaanara ámiqira fee qímasee ámiqira qóo mara quqásai fanoo óoqu máriannoo mandá afaaqa qamunna faqaanara káqi kíkíannee qífanoo káqi kíkíqinoo mariannoo fee maqásaa fee óoqu máriannoo fee. Ínnée miqídaqa mandá íriannannai faiqí rainée maríafanoo.

⁵Qiní qíkaqaafasaa máriasa qiní ufa íriaqa. Ánutufa aináina síaisara rusandeesá-mumandeenoo qáfamaseenoo qumáreeqeenoo narí saqáriki máriasaki úriqararanaki máriaqeera narí innaarúna qúqusa máraaqeera aináina síaisa útaaqamánnisaidanoo. Ánutufa fáasa naríara rímariasara níqafamasee qíma afeekaikámmasee innaarúna maqa maaqa nímírafee qímaqoofa máridanoo. ⁶⁻⁷Ánutufa miqímasee aináina síaisa uqéeraifaqa ínnéeqa ufannái rainánnímaqidaqa únnaqimásee misára maqásaa óoqu máriaqee qímariafanoo. Yáfa yáfee ínni Yísuna ufa írimariasara maréeqee ufakí síasinnai quqáida fee, aináina faqaasa kai miqídaqa ínnée áaqaidaqa misára ámiqira qóo óoqu maríaqee qímariafanoo. Ánutufa ínniara narí ámaakundi fee qímaqoofa márifaqa aináina faqaasá kai miqíasara mandá fasiqee qídaqa Yísuna úriqararana áquraraidaqa fídiaqaammámaqaidaqa.

⁸⁻⁹Ánutuna quqúsakinaa ufa maaqí qímasee ákara rínoo máridanoo, ínnéeqa niquóonausara ínniqa nifaaqará foora nídianinani. Ínnée mi-ufánamau fídaqa andeeqásee fífáranoo. Ínnée faiqí nifaaqa qamunna qáfamasee rainée máriana mandóosana máreemariafanoo miqímarianara Ánutuna sándufa fannoo ínni rafáaqafídanoo. ¹⁰Faiqí moó fannoo Ánutuna sándufa aiqáma qumáree márínafa moodáa kai áaqamasainafa mifá Mooseena sándufa rukíee marífa máridanoo. ¹¹Ánutufa qinau sía ínnée faiqí ánaasee narí qúmмуari narí qúmмуari iaqanáni. Mifá kai ínnée sía faiqí ánaasee kuqá náruaqee qinau. Anée sía ánaasee qúmмуari-nana kafáa quándaki faiqí árinana Ánutuna sándufa rukíee maríanafa máriananoo.

¹²Ánutuna sándufa sía faiqí rumbée marífa máridanoo faiqí idukí marífa máridanoo Ánutufa mi-sandufánasaa kásooqaqee ínni ufa íriannoo minára mandáinainakiqari idukíra kasiqa naanna rámasee andeeqásee máridaqa ufa qiaqa. ¹³Ínnée ínnéeqa niquóonausara sía nímuqusirana nímífanoo Ánutufa faqa ínniara faqa sía ámuqusirana nímíannoo. Nárika niquóonausara nímuqusidaqa dadaaqímariasa sía Ánutuna ufara ruffeefaranoo, ámiqimasee márifarannoo.

Yísuna saqárikirana fífaufannoo faqa ásaukunnoo qumáranannai faqa mifá raináidanoo.

¹⁴Qiní qíkaqaafasaa máriasa, faiqí ánaasee moó fannoo naríara Yísuna saqáriki márúnausee qídanoo sía narí márírana akooroo ídanoo mi-fasiqána saqárikirafa fífaufannoo. Miqí mándee saqárikinafa amanée náaru náaru márírana ámiannoo fee, sía amana ámiannoo. ¹⁵⁻¹⁶Qinée minára íridaqa moo áinaina kíkíqa úsuanaura. Ínni níkaqaafasaa fee nísooqmaakee kúqaa sárauqimariasara qídaqa misá ínnée innannai anirée náranaree qamunnarée innaaru qífaqa ínnée sía nímiqa fífaufannoo nifaurukoo kai maaqí qía Ánutufa ínni ámiqi ámiqiannoo ínnée óonu qamunna afisúsai fanoo ínni nifaaqa tootoo qínaqa nárana suqásee naaqa. Miqíra ufa sía ánoona máridanoo fífaufannoo ufa maridanoo. Anée káqi kásinana nipatasáa sárauqi maría ainainna andeeqásee nímiqaana. ¹⁷Yísuna saqárikirafa miqí kaimmínoo máridanoo fífaufannoo ákaqaafasara anée óonu qammunna afisúsee nárana náa. Miqíra ufa sía ákaqaafasaa dadaaídanoo. Miqí kai ínoo fífaufannoo Yí-

suná saqárikidee qínafa sía ásaunkunno Ánutuna ufa qumárasee ínafa márínana aní Yísuna saqárikirafa kúqinoo máridanoo.

¹⁸ Faiqí ánaasee moó fannoo minára qíannoo, anée Yísuna saqárikirana qumáree maríanafa máríananoo qinée qísaukunnaí Ánutuna ufa qumáree marúnausa máridaqa. Qinée Yameesasa minára maaqí qídaqa. Qinée náqimasee aní Yísuna saqárikirana qáfaanáuree ásaunkunno qumárarafa sía márínafa sía qáfaanura. Qinée Yameesasa qeeqá Yísuna saqárikirana qísaukunnaí qumárarana miqíqa inni uqan-nífiqaanura. ¹⁹ Anée fee aneennáaraa kái fee Ánutufa moodáa mári fee qímasee mi-iriránannai kai anée ámiqiranaki márídee qídanee. Óo amana innée áfaanauqa ufa moodáamau áamasee qímaríasa máriafanoo. Áfaannauqa faqa Ánutunara moodáa mári fee qídaqa náriqa mandáinaina ákiqara nárifandínnanara íri-afanoo náaquaidanoo náindirí ráidanoo. ²⁰ Óo fúrufaríra fasiqa ánaasee ásaunkunnaí dadaaqí qumárarafa sía máridanoo Yísuna saqárikirafa narí kai miqóo márída fífaú ainainara foora máridanoo. Qinée mi-oosannára kafáa koorooianúra.

²¹ Maasá qífaqnáfa Abarahaamafa náqimaseenoo fee Ánutuna faqa moodáanaki kináu. Narí ásaunkunnaí narí faiqí Isakeena qumáreeqeenoo qaindásaa tatúfira aandaú suqá ámianeera quqóonannai Ánutuna faqa moodáanaki kináu. ²² Sía fee innée íridee. Abarahaamafa narí Ánutuna saqárikirana faqa narí ásaunkunnaí qumárarana faqa miqandánnoo narí dadaaqí narí dadaaqináu. Narí ásaunkunnaí qumárarafa narí saqárikirana dadaaqufanoo ánoonaikínnoo ámiqináu. ²³ Minára ákarakina kúqaa maaqí qináu, Abarahaamafa Ánutuna aamúaqira ufa irisée kúqaa fee qímasee saqárikufanoo Ánutufa miná qáfamaseenoo óo andeeqára fasiqa máreenoo qináu. Miqí qímaseenoo Ánutufa Abarahaamanara qíní qíqoondi fee qináu. ²⁴ Dóo innée Abarahaamana óosana qáfamasee íriaqa, faiqí sía narí saqárikiranannai kaifau Ánutuna faqa moodáanaki kídanoofau ásaunkunnaí qumáranannai faqa moodáanaki kídanoo.

²⁵ Yeerikoo ánaasee moó Raqaba námmarífa dapi nuánaaseefa márínáu. Mifá miqí kai ínnoo narí ásaunkunnaí qumárasee íranannai Ánutuna faqa moodáanaki kínáu. Mifá Ánutunara irisée Yuda máqannaa qaaraqánda nipuráaraa fasiqaqara narí máaqaki mara kukéeqaseenoo kafáa maréeqeenoo moo áatata quqásoofaqa fíqau. ²⁶ Maa-ufáusa áti minára maaqí qínnoo máridanoo. Faiqí amana sía márínanoo apata kái dóo írí máridanoo kúqinoo máriannoo. Ánutuna saqárikirafa naríaraa máridanoo miqínnoo máridanoo ásaunku qumárasee ínafa sía márínara dóo kúqinoo máridanoo.

Maasá qífauru idáti miqírafa minára qímaqoofa.

3 ¹⁻² Qíní qíkaqaafasaa Yísuna ufara suqímaríasakiqari innikiqari sía moómoosa ufasáa rakísirausaikiqa máriaqa. Maasá ufasáa rakísirausa afeeka ufa Ánutufa kásooqaqee qímiannoo, káqi qeesa óorudupinoo nímiannoo. Maasá aiqáma áaqeemariasa márídaqa. Faiqí ánaasee moó fannoo narí óoki qari sía áaqainafa dóo mifá ánoona paqúrimaseenoo dóo narí afaaqa áinaina márírana faqa andeeqásee rakísida máriannoo. ³⁻⁴ Maasá qáinnannai qóosa óoki aakú ama qáseeqa miná úqi-rausa fídaqa quanda quanda ímarífanoo aatáta fídanoo. Sípa minára faqa íriaqa fíraa ainaina tíá máridanoo ooruku námmariki fídanoo úfai fíraafá fuaqée márífanoo fídanoo minakí mári kiateenafa káqikaa sitiaqa quandée marífanoo fídanoo.

⁵Maasá qífauru rirímma káqikaa ainaina máridanoo firaa ufa tiá rirímma uqéeraidanoo. Káqi idátiaa foora firaa qusau nanda utaurídanoo. ⁶Maasá qífauru idáti miqírafa máridanoo narí máriqooqari aiqáma mandáinaina óosana óosana aiqáma maasá qífaaqasása daráanidanoo. Mi-idatífa Sadanna idáti qumbísee quándakinoo maasá aiqáma márirana nírana qumbíqaraidanoo.

⁷Faiqí óoqai faqa maqee faqa amaná káasau ainaina óosana óosana aandaufee ufini fee noodáanna fee maqámau nímari ainainnee fírifanoo reendeéniannoo.

⁸Nári nífauru kai faiqí óoqaindari sía reendeénimariafa máridanoo. Sía amana faiqí rafáaqafrana amana máridanoo sukúfa minakí qumbiqánnoo máridanoo. ⁹Maasá minakíqari maasá qíkoona maasá karaambáiqara minakíqari dúfi dúfi qídaqa kafáa quándaki Ánutufa narí amana kái maasá qiqoónausa áuquqoosa níquraraidaqa.

¹⁰Dúfi dúfi qírafa faqa níqurararafa faqa moodáa dookiqari kaímma ururáidanoo. Óo qiní qíkaafasaa máriasa mi-ainaináfa sía andeeqánnoo máridanoo. ¹¹Maqákiqari ururée mari nammarifa sía moodáa aamaraindari sukáqee marífa faqa ámiqimarifa faqa ururáidanoo. ¹²Sía faafisa námufaqa keefáadi íraannoo. Sía kamúkamuna sánda fannoo faafisa íraannoo. Sía ooruku námmary fannoo faqa nammári uqanna fabaqa íannoo. Maasá nífauru fannoo kai qaaraikídanoo.

(Maaqóo misá saqári sía máriafa káqi maaqóoqaraa saqári áuquraidaqa. Faafisa maaqóoqaraasaindi Yuda máqannaasaindi miná fooqáafa asumu faafis máridanoo. Keefáadiara oorifa sáqari fee qímariqau. Kamúkamúnara kareepa fee qímariqau.)

Sandáaqaindaraa írirana faqa maqásaaqaraa írirana faqa mi-írirannára qímaqoo úfafa.

¹³Ínniki moó fannoo nariara írirana faqaasee aiqáma ufa óosanara írimarunausee qímariifa dóo mi-fasiqáfa narí ámiqira máriranannai faqa ámiqira qumáranannai faqa reendeénirana námufaqa narí írirana námufaqa koorooíanifeera.

¹⁴Anee aneenná ámuqusa óokiqari sukáqarafa faqa rairaiqírafa faqa aináinara káaqa rírafa faqa úrinana anée únna qímariananoo sía aneenná íriranara úriqarar fee qía. ¹⁵Mi-íriráfa sía innaarúnainadari qúmidanoo maa-maqa maaqánasaaqaraafa máridanoo sía innaarúnaindaraafa, áfaannaindi máridanoo. ¹⁶Rairaiqírafa faqa óonititée anititée írafa faqa máriqoo miqóo dapi marirafa faqa mandáinaina óosana óosana faqa máriqoo máridanoo.

¹⁷Innaarúnaindaraa írirafa indaarúqaafa sía ikairí fáifa ámiqirafa mifá náaree indaarú dóo miná miqóoqari asooárana nímirafa faqa fisoo físooirafa faqa aiqámausara áqoondikirana faqa miqímarifa faiqíara qimudáoo qírafa qumbiqánnoo máridanoo mi-innaarunaindaraa íriráfa mifá ámiqira narana unakúseenoo áfaaridanoorá foora ámiqira óosana nímimarifa mifá sía qaara ufa qírafa máriifa. Miná márirana faqa sía qaaraikinoos máridanoo. Innaarúnaindaraa írirafa miqíminoo máridanoo. ¹⁸Asooémariasaa nári ámiqira márirana qaqamara fooqíara asooáranaki úmmaqusaafanoo minakíqari ámiqimmandee andeeqárafa kambíqaidanoo.

Ínnée aináinara qóofana qéemariafa sía Ánutunasaaqaraa írirafau máridanoo.

4Ínniki rákirafa faqa tínoorirafa faqa máriifa yáindari fee kambíqaidanoo fee. Ínniqa naundurákinaa amiqira ainainara rírana faqa mandáinainara rírana faqa óosana óosana ainainara naunduráki qóofana qáidaqa rákidanoo. ²Ínnée akaqáinainara rúmammareeqa sía amana máraanura moonáindi máridanoo qíma-

saidaqa faiqí narusée máraidaqa. Ínnee akaqáínainara nimukée márifaqa sía amana máraanauree qímasee ufa raináidaqa rákimariafanoo. Ínneeqa rímaria ámiqira ainainara Ánutunara sía iréeqa sía máree maríafanoo. ³Ínnee Ánutunara iráifanoo ínni mandá íriranara íridammunoo qímaseenoo sía nímidanoo. Ínnee ínneeqa ní-faaqaróo qíra nídirafa márifaqa mi-nidiránasaa taikáanifeera Ánutunara iréemari-afanoo sía nímidanoo.

⁴Ínnee úmmuari mari anaaseena aanna ráidaqa ínnee maanára sía fee íridee, ínnee Ánutuna áqoondi fee qímasaida maa-maqa maaqánasaaqaraasa aináina áqoondikidaqa Ánutuna namuqáaki maríafanoo sía fee minára íridee. Faiqí ánaasee moó fannoo maa-maqa maaqánakínaa ainaina áqoondikiannnee qímaseenoo minára kai ínoo Ánutuna namuqáakidanoo. ⁵Ánutuna tamummáqara fasiqa ákara moó maaqí qímasee ánoonufa qídanoo, Ánutufa maasáki quqóo maraqunafa maasára naríndi kai fee qímaseenoo rairaiqídanoo fee qímaseenoo ákara rínau. ⁶Sía rairaiqírana kai Ánutufa sía qaara irirana íriaqeera mináindika kai iaqéera maqee maqee dadaaqírana qímidanoo. Ánutuna ákara minára kaifáa maaqí qídanoo, Ánutufa nári núqu uqéeraida nári nimooqímariasa rafáaqafídanoo qáoo qídanoo kafáa quándaki reendeení maríasa áfaarimariana faqa fisoo físoo ímariana faqa nímidanoo.

⁷Ínnee mi-ufána irisée ínneeqa afeekaikírana minnísee Ánutuna áramandunnai óoqumariaqa. Miqí mámbiqa Sadannana naakáparana rafáaqafusee qáoo qífanoo sandáani. ⁸Ánutufa márinnai aaqí ánifanoo mifá quándaki ínni naaqa ániannoo. Ínnee mandóosana máree maríasa ínneeqa ikairí nísaukusaa márina nammári úquaqa. Ínnee qaara ufa qímarisa ínneeqa naundurá ánukaaqa. ⁹Ínneeqa naanaindara qírana minnísee ikiráqaaqa ínnee ínneeqa asasírana minníseeqa nóori runúqa, ínnee nóori kándamasee ikiráqeeqa ikífaafau iaqa. ¹⁰Miqídaqa Ánutuna áfusa uréeqafifanoo Ánutufa ínni uqéeraani.

Yísuna ufa írimariasa sía narí áquraree narí áquraree qiaqa.

¹¹Qiní qíkaqaafasaa sía narínni narínni naráquraree naráquraree qiaqa. Faiqí ánaasee moó fannoo narí ákaqaafasaa áqurarara ufa qínafa Ánutuna sándufa áqí-danoo miná úriqararafaikámmidanoo. Anée ánutuna sándufa áqinana anée sía mi-ufána ámeemaanai máríanafa anée mi-ufána úriqararausee qímariannoo. ¹²Ánut-ufa kai sándufa nímmimarífa sándufa úriqararafa márídanoo. Mifá narí kai faiqí asumu áraannoo fee narí kai náru taikáannoo fee. Ínnee yáusee márída fee ínneeqa níkaqaafasaa níqida fee úrinaaqaraidee.

Dúna mooná áuqaanínna ainainnara sía ínneeqa nimooqiaqa.

¹³Ínnee maaqí qímariafanoo. Maqee fee dúna fee qínée moo máqasaa óonureeqa bisinísamásee fee saikámasee fee firaa narana úmmaquseeqa moo áukuana nárana moómoo áfuqai márínaqa miná ákiaqara munnimma moómoo máraanaura. Ínnee miqí qímariasa qiní ufa íriaqa. ¹⁴Ínnee sía dúna faasaana kambíqaaninnanara íri-mariafanoo. Ínnee nári nimooqídaqa sanapaarúna miqírausa maqa máaqa ititái qáfauna dauní rakée ídanoo. ¹⁵Ínnee minára irisée dúna moonára maaqí qiaqa Karaambáiqá írirafa miqínnoo márínaqa maasá miqíanauree maaqíanauree qíqaana. Miná írirafa sía miqínnoo márínaqa sía miná máraanaura. ¹⁶Ínnee sía miqí qímari-afanoo maaqí qímariafanoo ínnee ínneeqa nifaaqa nimooqímariafanoo firaaqóo ín-

neeqa núqu uqéeree maríafanoo. Miqí maría úfafa áaqeemariafa márídanoo. ¹⁷ Dóo qínée maqee andeeqára aana uqannífiqeeqa sía mi-maú fíqa áaqeefaranoo.

Aináina faqaasa aaquqímannimaqoo úfafa.

5 Dóo ínnée káaqa fíraaqóo aináinafaqaasa qímannimidaqa qíní ufa íriaqa. Ínnée dínée quqáida nóori runímariafa qúsasaa ínnisaa áqufuanoo áqufuaninnanara írisée ikíráqaaqa, ikíráqeeqa ikífaafau iaqa.

²⁻³ Ínni moómoo ainaina dóo putaammá taikéenoo ínni qamunna ámiqirana dóo qooqoosá qumúra néenée taikáseenoo ínni kóora munnimma moómoo faqa siuráa moómoo faqa dóo taafi aiqáma aru fínoo mi-taafi ariráfa quándaki ínni mandóosana kooroo fnoo ínni nimaqí idá kai qámataikáannoo. Ínnée máa maqee kámuqoo taikáinna kamuqoo moómoo munnimma ainaina afeedí maríafanoo ámuuaqa ámuuaqa faqa rusímariafanoo. ⁴ Ínneeqa munnimmara nímusinaqa aináinira faiquqa feefaurú sía andeeqásee nímimariafanoo. Misá minára fáaqari maríafaqa ínnée sía fee minára írídee. Misá ínniara feefaurúrara fáaqarirafa mifá fíraaqóo óoru fímarifanoo karaambáiqá Ánutufa úriqararafa innaarúnai máríqoo óoru fífanoo íridanoo. ⁵ Ínnée maa-maqánasaa mária kamuqoo aiqáma ainainna ámiqiranaiki faqa nári nídímarí ainaina moómoo máree maríanaki faqa máríafanoo. Ráki-rafa ánidanoo aní aqoónausa kuqá nárímaríafanoo ínnée ínneeqa nifaaqa afeedí-daqa nárana moómoo náidaqa náinooki máríafanoo. ⁶ Ínnée moómoo munnimma faqaasa ínnée andeeqára fasiqauqa únnufannai kóotaki náríra ufa nimiséeqa kuqá nárí maríafaqa misá sía amana qáoo qiafaqa ínnée káqi nárúafaqa kúqidaqa.

Karaambáiqá kafáa qúmíranara ubiqáfi márída áfeesara máríafa.

⁷ Óo qíní qíkaqaafasaa Yísuna ufa írimaríasa, karaambáiqá kafáa qúmíranara ubiqáfi kásoomambi márída áfeesara máríafa. Quqúsa ákoofa nárana úmmaqusee sía múnari mínari ídanoo ubiqáfi márídanoo moómoo nárana úmmaquqaina kambíqaranara ubiqáfi áfeesida márídanoo mifá aaku áfeesara márídanoo aaku maqásaa qúminanoo nárana kambíqaannoo. ⁸ Ínnée miqí kai íqa karaambáiqá qúmuannina nara áfeesiaqa, mifá qúsasaa qúmuannoo minára ínneeqa nimana mapukúsee márí-daqa ubiqáfi áfeesiaqa.

⁹ Óo qíní qíkaqaafasaa sía naríara naríara múnuiqí míníqiaqa, miqífanoo Ánutufa faqa ínni faqa ufa nímíannoo. Maasá ufa andeeqáaninafa Ánutufa adeedíranoo márídanoo maasáki kéeqarara deedaqída márídanoo. Minára naríara naríara sía múnuiqí míníqiaqa. ¹⁰ Qíní qíkaqaafasauqa ínnée óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa óosana írimariafanoo. Miqóo mikamúqoo márusa óosana óosana nárírana nímufauqa misá qáfeeqa ubiqáfiqá kásoomambi máraqau. Ínnée misá naanna raaqa nárífaqa miqíafa. ¹¹ Ánutuna tamummáqara fasiqausa ubiqáfi mároonara ámiqira fasiqauqee qídaqa. Ínnée Yoobannara írimariafanoo, kísaaqasaa ubiqáfi máríunara miná aanna raaqa. Yoobanna áidafirafa taikóofanoo miná aináinira faiquqa faqa úfai faqa maqá kásirana faqa miná aináina mara fúrufarammásee taikáqoofanoo Ánutufa quándaki fíraaqóo ámiqi ámiqi máisánau. Karaambáiqá Ánutufa ámuqusirana faqa nífauarana faqa qumbiqárafa márúnara ámiqi ámiqi máisánau.

¹² Qíní qíkaqaafasaa qíní ufa ákiaqa maafá márídanoo. Sía ínneeqa nimana niqíqáida ufa qiaqa sía innaarúnai nísauku uqéerasaída ufa qiaqa sía moo áinaina

kíkiquusaida ufa qiaqa. Ínnee andeeqásee eedóo kai qiaqa andeeqásee qáo kai qiaqa. Ínnee sía miqífanoo Ánutuna ufa ínnisaa áqufuandoora.

¹³ Ínnikiqari moó fannoo mandáinainaki máridanoo fee Anutunara innaaruqíani. Moó fannoo asasídanoo Ánutuna amooqíra ídi ráani. ¹⁴ Ínnikiqari moó fannoo aurídanoo aurímaria fasiqa anaaseesa amaana máqasaa rakísirausa náaraifaqa misá anirée mi-fasiqa anaaseená auríranara innaaru qímasee sáuna anoona fooqáana ákiaqa ámoondunna karaambáíqa áquusaa qímasee adíeefaranoo. ¹⁵ Misá naundurá Yísunasaa mundúsee innaaru qídaqa mi-innaaruqiráfa auríra fasiqa anaasee mara fíndifuannoo. Karaambáíqa fannoo marafíndifídanoo miná áaqarafa mári-nanoo karambáíqa minnísaannoo. ¹⁶ Ínni naríara naríara mandá írira írimariannana akooroomáseenana naríara naríara ámiqiaqa. Ínni aurírana taikáanifeera naríara naríara innaaru qiaqa. Andeeqára fasiqa innaaruqirafa afeeka ainainá máridanoo. ¹⁷ Eeriana óosana rirímma maasára foora faiqí faiqi Ánutuna tamummáqara fasiqa fannoo, mifá afeekaikámandee aaku sía rúanifeera innaaru qímasoofanoo qaara faqa qaara faqa áukuana faqa moo áti faqa aaku sía rínau. ¹⁸ Kafáa innaaru qímasoofanoo inaarúnaindari aaku maqásaa qúmufannoo nárana kambíqanau. ¹⁹⁻²⁰ Qiní qíkaqaafasaa ínnikiqari moó fannoo ánoona ufara minnísee káqirúnna mandáinainaki fínanoo moó fannoo andeeqára fasiqa fannoo óonu miná qumáreeqeenoo ámiqira aanai ubeekáinafa mi-fasiqáfa mandóosana márai fasiqana maraquna kúqiranakinaana uqéreeqeenoo káqi máriraqoo quqáannoo. Mi-andeeqara fasiqáfa miqínannai móomoo mándoosana ákiaqara faqa Ánutuna áfusaa rafáaqafu áisas-eenoo áminau.

1 PEETOOROO

Peetooroofa indaarú ákara rúmannimu úfafa.

1 Qínée Peetooroosa Ánutuna ásauku mundírafa Yísufa narí faiqi námukiqari maa-maqánasaa diqíqamaqai fasiqausa maa-ufána inni ákara rúmannimaqaidaqa.

Ínnee Ánutufa inni rusandeesámumasee qumároo fasiqa anaaseesa máriafanoo. Ínnee maaqóoqari asaqúakida Isaraee máqa maaqakiqari daráanimáfusa Poontusa máqa maaqaki fusá faqa Karatia máqa maaqaki fusá faqa Kapadoosia máqasaa fusá faqa Asia máqasaa fusá faqa Pitinia máqa maaqaki fusá faqa inni aiqá-mausa maa-akarána rúmannimaqaidaqa. ²Maasá qíkoofa Ánutufa maqee maa-karí narí íaninnanara iriséenoo inni rusandeesámumaqoosa máriafanoo. Sía fifaufau rusandeesámuinuu.

Ásauku mundírana Yísuna fidíkannei findaukárausaikiaqeera faqa Yísuna ufara eedóo qímasee mi-maú fuaqéera faqa Yísuna maraqunannái káaqa andeeqára fasiqa anaasee kámmafi máriaqeera inni rusandeesámumasee máranau. Ánutuna áfaarí-rafa faqa asooárana faqa inni naundurái qumbiqáfinoo irairaámmínoo máriani.

Náaru kambíqaaninna ainainara asasammásee áfeesiranara qídanoo.

³Karaambáiqqa Yísufa Ánutuna ásauku mundírana ákoonara Ánutunara maasá aiqámausa dúfi dúfi qímamaqaidaqa. Maasá áaqarana ákiaqara nífauarafa fí-raafá márinara narí ásauku mundírafa kúqiranakiqari fíndifínoo fúkasaa ánaaqi kámmafi márirana maasá paqúrimma qíminau. Náaru kambíqaaninnanara maqee asásiqa dóo mi-mariráfa maasá qumbiqáqímaqaidanoo. ⁴Ámiqi Ámiqira ainaina Ánutufa narí áiku ásauku maasáree qímasee innaarúnai rafáaqafimari ainaina maasá miná márararee qídaqa maasá minásaa kai qífu mundúsee fídaqa. Mi-amiqi amiqira ainaináusa Ánutufa inniara innaarúnai quqáqaqee rakísídanoo sía putaa ímariqoo sía náuraanaiki máriqoo sía taikéemariqoo máridanoo inniara rakísí-danoo. ⁵Mi-ainaináusa innindi máridanoo Ánutuna afeeka fannoo ínneeqa Yísuna mandaaqáranannai inni faqa mara afeedammá nímaqée maríasa mi-ainaináusa ín-nindi máridanoo. Ínnee taikáinna áukuana innaarúnai fíndifi óoru fíranara áfeesara maríafanoo Ánutuna afeeka fannoo innisaa rakísídanoo.

⁶Máa maqee mária kamuqoo óosana óosana inni nimanírafa aupúrarafa márianno (Ánutufa qínanoo márianno) minára ínnee káqi kaaqóo nóori runíranaki márifara-noo. Mi-nimanira ainainnásusara iriséeqa asasiaqa. ⁷Mi-nimanira ainaináusa inni Yísuna saqárikirana nimanídanoo ánoonaiकिनoo márianifeera koorooídanoo. Faiqí maa-maqánasaa máriasa kóora mífá ínaaqianna kásooqaqee taikéemari ainainafa qumáreeqa idáki quqásee tasírisiri másaida apaapú aiqáma uqanna áiqarée mári-fanoo narí idaaqírafa kai suqúfífaqa dóo minára ámiqiranee qídaqa. Dóo inniara Ánutufa miqíkai ínoo nimaníranaki quqéemarinara inni Yísuna saqárikirafa sabée-nara foora márianifeera inni idákiara foora nimanídanoo. Ínni Yísuna saqárikirana mi-nimaniránaki fíqa afeekaíkiqa márinafa sía fífau kóora munnimma ínaaqianna taikée mari ainainna kíkíqa úsirafau máriannoofau káaqa uqanna úriqarara ainaina máriannoo. Ínnee Yísuna saqárikirana afeekaíkiqa márifanoo ásauku mundírafa Yí-

sufa innaarúnaindari koorooínna faasaana ínnée amooqíra ufa faqa aréenarafa faqa uqéerarana faqa mi-karí níminafa máreefaranoo.

⁸ Ínnée sía Yísuna qáfoosa káqi nímuqusí marífaqa minára ríríiaasa. Ínnée sía Yísuna qáfoosa káqi ínnéeqa írírafa minásaa rusímariasa máriafanoo miná ufamau fífíiaasa. Miqímarianara ínnée fíraaqóo káaqa aréenarana námufafa asasímariafanoo. Mi-asasíránara faiqí sía amana minára ufa qífáranoo úríqararafa máridanoo. ⁹ Sía fífífaufu asasídaqa máriafanoo Ínnée ínnéeqa Yísuna saqárikirana ánoona ínni nimana qumáreeqeenoo innaarúnai asumu máriranaki quqáranara asasídaqa máriafanoo.

¹⁰ Óoqai Ánutuna tamummáqara fasiqauqa máa ínni nimana asumu máriranaki mara quqáaninnanara írisée fíraaqóo ámiqímasee queeqáaeeqamásee randáqau. Misáqau káqi tamummaqasée kásooqaqee Ánutufa misá mandáínaina minnínnisee ámiqi ámiqira afeeka innaarúnai máreefandínna ainaina káqi nímianninnanara óonumafi írisée ákara rúmasee mi-ufána ánoonara randáqau. ¹¹ Misá Ánutunara yáiree fee miqíannoo fee náqimasaifanoo fee miqíannoo fee yá fasiqanannái fee miqíannoo fee qímasee randáidaqa óonumafi íriqau. Ásauku mundírana maraquna fannoo mi-tamummaqara fasiqáusa náakufufafa máa maqee áukuanara faqa ásauku mundírafa fíraa aupurarana máraaninnanara faqa miná taikáranaki fíraa areenarana máraaninnanara faqa akooroomásee ákara ríqau. Óoqai sía kambíqoo kamuqoo ákara rúma-soofanoo máridanoo.

¹² Ánutufa sía mi-tamummaqara fasiqáusa máru kamuqoorau qímannimínau. Maa maqee mária kamuqooru ínniara qímannimufafa írisée ákara rúmaqoofa máridanoo. Mi-tamummaqara fasiqáusa minára íridaqa aináiniqau. Misá máa maqee ínnée írimaría anoona ufanara minára qímasee ákara ríqau. Mi-anonufána tamummáqara fasiqauqa óoqai ákara rúmaqoofa dóo máa maqee mária aukuanu ámiqira fasaasa ufa Yísunara qímannimíariasa dóo qímannimisaafafa írimariafanoo. Ánutuna náaquqara maraquna fannoo dadaaqífaqa ínni maqúsa maqúsa máriasa daráan-imámbífaqa qímannimíafaqa írimariafanoo. Tamummáqara fasiqauqa óoqai ákara rúmaqoo ánoona ufausa miná maqee írimariafanoo innaarunaindaraa qángiroouqa mi-ufána misá íriafanoo íriaqaa kai ímarífaqa fíraaqóo Ánutufa Yísuna maa-maqánasaa arusée áfíqoonara randáidaqa. Maasá faqa maa-maqánasaa márunausa faqa sía mi-ainainnána amana máridaqa.

Yísuna ufamau fímariasa káaqa andeeqásee máriaqa.

¹³ Ínnéeqa nitikúrakinaa írirana deedaqammásee máriaqa. Ásauku mundírafa Yísufa koorooínna aukuanu ámiqi ámiqirana nímiannoo. Ínnéeqa naundurái írirana mi-amiqi ámiqiránasaa mundúqaraasamáseeqa máridaqa rakísidaqa aufarídaqa máriaqa. ¹⁴⁻¹⁵ Ínnée Ánutuna ufara eedóo kai qímasee qumáraaqa. Óoqai ínnée aamína máru kamusaqa máridaqa mandá nídimaru ainainna sía maqee kámu kafáa miná mara ootúpaaqa, ínnée aiqáma márirana andeeqásee máriaqa, Ánutufa ínni náarée marífa káaqa andeeqárafa máridanoo mífá indée kai íqa káaqa andeeqáqa máriaqa. ¹⁶ Óoqeenáa Ánutuna tamummáqarausa ufa minára maaqímminoo máridanoo.

Ánutufa qínóo qínée káaqa andeeqárausa máridaqa qíqa ínnée faqa miqí kai másee káaqa andeeqárausaikida máriaqa.

Tamummáqarausa ufa miqíminoo márufafa ákara rúmaqoofa máridanoo.

¹⁷ Ánutufa faiqí ánaasee aiqámausa írirana qáfee marífa márídanoo. Sía mandá írirana iriséeno moó dádaaqammámaqeenoo moó firaaqóo mandáikamamaqaidanoo nári máraana amana kái andeeqásee nímidanoo. Miqí marí Ánutunara innaaru qídaqa maasá qíkoo fee qídaqa máa máriaqoo nóori runúsee márídaqa áaqara-nara ruffaídaqa máriaqa. ¹⁸ Ínni nikeekú nikaakú fifau fáafau mandírirana maqée-una minakínaana ínni idukúsee maréeqee quqásainara miná ákiaqara firaa ainaina márídanoo ínnée írimariafanoo. Mi-feefauriráfa sía kóora siruáa miqírafa márídanoo mifá taikée marífa márídanoo. ¹⁹ Ínni idukírana ákiaqara feefaurú firafá fíqararafa ásauku mundírana fidíka márídanoo. Sía teeroo námuana fáina káaqa ámiqirana Ánutuna aandáu tatúfimaruna fooqáana ámiqirana miná kúqiranannai maasá idukínau. Maasá nikeekú nikaakú mandíriranakinaana idukínau. ²⁰ Óoqai in-daarú Ánutufa sía maa-maqa maaqána áuqiraqoo ásauku mundírana káqi útaaqama nímaqaqoofanoo márinoo máa maqee taikára kámu maasáki dóo kooroo ínoo maasára aunírira saqarisaa kúqufanoo ²¹ Ánutufa miná kúqiranakinaana uqéereeqeenoo aréenaranaki quqánau. Ínnée minánnai Yísunannai Ánutunasaa mundíqa máríafanoo kafáa minánnai kai ínneeqa írirana minásaa rusírana faqa náaru in-naarúnai kambíqaaninna ainainara nídírana faqa minásaa ootúpanoo márídanoo.

²² Maqee ínnée Ánutuna ánoona ufa irisée máraafanoo mi-ufánannai ínni nínukama findaukámaseenoo. Ínnée ínneeqa niqoónausa mi-ufána írimariasara kúqaa nímuqusidanoo nídímarifaqa minára kaifáa qinée qímannimidaqa ínneeqa ní-muqusa óokiqari nóori kándamasee naríara naríara nímuqusidanoo nídiani. ²³ Ánu-tuna ákarakinaa ufa fannoo óoqai káqi márufa maqee márífa náaru náaru káqi márí-aninafa ínnée minánnai kafáa óorudupi máfi kafáa fúkasaa ánaaqi kámmafi márí-afanoo. Sía maaqóo kúqimaria níkoona faiqi námu máríafanoo, Ánutuna kásimari ákarakinaa ufannái náaru náaru máríannina níkoona faiqi kámmafi fúkasaa ánaaqi kámmambi máríafanoo. ²⁴ Óoqeenáa tamummaqara fasiqa miná ákara maaqímminoo márufa márídanoo.

Aiqáma faiqí faiqi taatuqée andanda miqírausa
máríafanoo, taatuqée andanda qúsau aadánusifanoo
áfufeenaarirafa kakasídanoo. Faiqí aréenarafa miqímminoo
márídanoo.

²⁵ Ánutuna karaambáiqá ufa fannoo sía miqínnoo
márídanoo náaru náaru máríannoo.

Mi-tamummaqara fasiqána ufa miqínnoo márífaqa qinée Peetooroosa minára maaqí qídaqa.

Mi-amiqira fasaasa ufáfa náaru náaru máríra úfa márídanoo miná qímannimimari-afaqa írimariafanoo. Tamummáqara fasiqana ufa miqímminoo márídanoo.

Ánutuna ufa náamma anoona miqírafa márínara miná náqafuaqa.

2 Ínnée minára iriséeqa ínneeqa mandóosana aiqáma fatíka áqusaaqa. Únnaqira ufa faqa níkaru qímasee máree máríana faqa qaaraikímari ufana faqa naríara naríara rairaiqímari ufana faqa aasaandaana qímari ufana faqa faiqí ánaasee níqi-maria ufana faqa mi-ufáusa sía maqee kámu ínniki máríani. ² Fúka faiqi anaqíara foora náamma anoona kái náidanoo ínnée faqa miqíkai íqa fúka faiqi anaqíara foora Ánutuna andeeqára ufa náamma anoonara fooqáana minára kai káaqa ruaqa. Miná naqá fifi íqa innooqéera foora íqa asumu máríranaki óonuree márífaranoo.

³ Miqíqa karaambáiqinnai óonuree miná aaqá máriaqa. Ínnee karaambáíqa ámiqi ámiqirana dóo námasee qáfee maríafanoo adíafaa ídanoo dadaaqírafa márídanoo.

⁴ Faiqí faiqi misá Ánutuna amaana máqa usakée maru faakánara foora Yísunara níkoqoofaqa auníríranasaa arusée minnísaqau. Minnísoofanoo Ánutufa qáfamaseenoo qínée óoqai maa-faakannára qútaaqamáqaafannana idaaqírafa márídanoo fee qímaseenoo maraséenoo amaana máqa usakáraree qímaseenoo marasée kafáa rakíqanau. ⁵ Ínneeqa eedóo qímasee Ánutuna ásaúkuki ínneeqa nifaaqa quqá-saifanoo faakána námufaqa rakíqasee usakásainanoo faiqí naunduráki ánoona amaana máqa kambíqaani. Kambíqainaqa ínnee minakí Ánutuna aanáiqikirausaikamambi márífaranoo. Márídaqa Ánutuna áidirana tatúfirana suqá ámidara foora ámiqira írirana márirana amooqírana ámífaranoo. Ásauku mundírana Yísunannai miqífaranoo. ⁶ Óoqeenáa tamummaqara fasiqa moó fannoo faakánara maaqí qímasee ákara rúmaqoofa márídanoo.

Qínée Ánutusa rusandeesámumasee útaaqamáqaafanna faakana idaaqírana maraséeqa Isaraee máqasaa óosanarasée rakíqeeqa. Yá fasiqa anaasee fee irisée miná saqárikinafa sía kadíqaannoo ánoonaikiannoo.

Tamummáqara fasiqa ufa miqínnoo márídanoo.

⁷ Ínnee Yísuna saqáriki máriasa óo Ánutuna faakána ámiqira qóonda fee qínausa máriafanoo. Sía Yísuna saqáriki máriasa Ánutuna tamummáqara fasiqa ínniara maaqí qídanoo.

Ínnee máaqa usakáidaqa mandá faakanee qímasee maréeqee áqusoofanoo fíqumaree kafáa ámiqira faakana úriqararafai kámmambi márídanoo.

⁸ Óoqeenáa tamummaqara fasiqa ákra moó maaqímminoo márídanoo.

Maa-faakanásaa faiqí moómoosa níku qámaki sáamurífaranoo Mí-saqarífa misá níku ámanniminaqa sáamurífaranoo.

Tamummáqarausa ufa miqímminoo márídanoo. Minára moómoosa Ánutuna ufa irisée sía mároonara níku ámaki sáamuriqau. Ánutufa misára mí-íríránasaa sáamurífandiafoo qímaqoona miqíqau.

⁹ Ínnee sía miqí máriasa máriafanoo. Ínnee Ánutufa rusandeesámumasee máree márísa máriafanoo. Ínnee karaambáíqa Ánutuna úriqararana aanáiqiki máriasa. Ínnee náaduma káaqa andeeqára máqannaa máriafanoo. Ínnee Ánutuna narí máqannaasa máriafanoo. Mífá ínni asukunakínaana náaramasee maréeqee narí idaaqíra káaqa qára ándeeqaranaki ínni quqásaiifaqa máriafanoo. Sía fífa minakí mara quqéenoo ínnee Ánutuna idaaqíra afeeka ainaina ímariánara aqámausa nífusaa koorooiaqée qímaseenoo ínni mara narí káaqa qára ándeeqaranaki quqáidanoo.

¹⁰ Óoqai sía Ánutuna máqannaasa márusa maqee mináindi máriafanoo. Óoqai ínnee Ánutufa maasá qífauaranara qífauaranara qimudáoo qíranara ínnee sía írimaríafanoo maqee ínnee miná máraafanoo ínni faqa kukéeqafínoo qumeé márídanoo.

Ínnee asaqíraafaira foora márídaqa sía mandóosana máraaqa.

¹¹ Óo qíní qíqoondíuqa, qínée Péetooroosa qeeqá qímuqusa óokiqari naamúa qídaqa. Ínnee Yísunara írimariasa maa-maqa maaqánaki márídaqa ánaamuruara foora asaqíraafaira foora máriafanoo. Miqíqa márídaqa maaqóo faiqí faiqi mandá nídi-

mari ainainafa inniara qini máraaqee qinaqa sía eedóo qímasee miná máraaqaa. Mi-
 manda ainaináusa inni maraquina árimarifa márídanoo innée moo máqannaasara
 foora máriafanoo sía máraaqaa. ¹² Innée aamína máqannaaki nídaqa márídaqa ín-
 neeqa nírana márírana ámiqímasee nífaqa misá inniara mandóosana máreemariasee
 qímasee inni níndafeeqa óo ámiqímasee mariása qímasee misá faqa quandáfi Ánu-
 tuna amooqíqa Yísufa innaarúnaindari qumuráinaqa amooqifáranoo.

¹³⁻¹⁴ Qinée Peetooroosa maanára faqa qímannimidaqa. Maqásaa kaamána fi-
 raa uriqararafa faqa máaqa máaqa úriqararasa faqa karaambáiqua Ánutufa misá
 quqánu, mandóosana máreemariasa nárífaqa íriaqeera faqa ámiqira óosana máree
 marísa nimooqíra ufa nímiaqeera faqa mi-uriqararáusa karaambáiqua maqásaa quqá-
 nau. Innée inneqara innaarúnai karaambáiqua faiqi námu márídee qímasee aiquáma
 maqásaa fasiqa anaaseesaa rakísi mariása uréeqa márídaqa misá ufara eedóo kai
 qiaqa.

¹⁵ Fúrufari mariása inni Yísuna ufa írimariasa minára mandá dapi ufa inni ními-
 faqa sía áanooqirana náríranannai rafáaqafuaqa. Ánutufa inniara innéeqa ámiqira
 níra máríranannai mi-furufarirána qiqánuasa ufa rafáaqafuaqeera qídanoo. ¹⁶ In-
 nee mandáinainaki rumbára fasiqara foora sía nuaqa mandáinainakiqari idukíra
 fasiqara foora káqi nifaaqa quqásee andeeqára óosanaki asasída fuaqa. Sía inniqa
 mandóosana kaifáa máraaqee qímaseenoo únna qímasee faiqí anaasee nífusaa máfi
 rafáaqafusee mandóosanakiqari idukírafara foora nuaqa. Ánutuna rumbára fasiqa
 naanna rámasee káqi nuaqa. ¹⁷ Innée sía aiquámausara qini qimana fée qímasee fúr-
 ufariaqa, aiquámausa nári úriqararana amanasáa miná áfusaa rufíaaqa. Aiquáma Yí-
 suna ufa írimariasa niqoónausa Yísuna ufa írimariasara nímuqusinoo nídiani. Innée
 Ánutunara náaquqaani. Kaamána firaa uriqararanara faqa náaquqaani.

Ínnée Yísuna aanna rámaseeqa aupúrarana ními faqa káqi máraaqaa.

¹⁸ Qinée Péetooroosa kafáa qímannimidaqa. Innée maqásaa feefaurúara aináini
 mariása inni rakísimariasa ufara eedóo qímaseeqa misá uréeqa márídaqa misára
 náaquqamasee andeeqáseeqa misá ufamau fuaqa. Sía reendeéni maría rakísirausara
 kai miqíaa áanoo qímarinausara faqa miqí kai iaa. ¹⁹ Innée miqífanoo Ánutuna
 eedóo qira ufa innisaa máriannoo. Inni rakísirausa fifau áanoomasee inni náríqee
 ummaara nímiqee ífaqa innée inneqara Ánutuna íriranamau fída fee qímasee reen-
 deéniaqa. Reendeénifanoo Ánutufa inni ámiqi ámiqimmannimaqaani.

²⁰⁻²¹ Innée mandóosana máraifanoo inni rakísirausa miná ákiqara nárífaqa reen-
 deenámasee máraifanoo Ánutufa mi-reendeenirána ákiqara sía inni nímiannoo ín-
 niqa mandóosana ákiqara márídanoo. Innée ámiqímasee márífanoo inni rakísir-
 ausa fifau nárífaqa fifimmandee máraifanoo Ánutufa inniara eedóo qíannoo. Fí-
 fau nárírana fifimmandee márínnanara minára kai Ánutufa inni náarameeqeenoo
 narí ufa írimariasaki quqéenoo. Ásauku mundírafa narí kai fifau aupúrarana ín-
 niara máranau. Yísufa fifau aupúrarana máranau. Dóo innée miná áfaqamareeqa
 miná aanna rámasee miqíaa. ²² Mifá sía moo mándoosana máranau. Sía moo únna
 ufa miná áfaurusaa márínanau. ²³ Misá áqurara ufa ámufoano sía mifá quandáfi miná
 ákiqara nári níminau. Misá aupúrarana miná apatasáa quqóofanoo sía mifá misá
 áanoo ufa níminau káqi narí írirana Ánutunasaa andeeqára ufa nímmarunasaa
 narí írirana quqásee kúqinau. ²⁴ Ásauku mundírafa narí kai maasá mandáinaina
 áaqarana narí apatasáa mara quqáseenoo dóo aunírira saqarisaa kúqirana máree

finau. Maasá kúqirausara foora sía mandóosana máraaqeera kúqinau, ámiqira óosana kúqiara foora íqá márída máraaqeera kúqinau. Miná afaaqa ateeqáoonan-nai maasá daundurá úninoo márídanoo. ²⁵ Ínnee sipsípa aandáúra foora fúrufariqa auíafa nuafanoo dóo maqee Ánutufa ínni nimanasáa rakísimari finnai ínni aandáúra foora rakísimari finnai quqásaiafa miná áfaqee fimariafanoo.

Nínaaqmaakara qínnoo nifaaqmaakára qínnoo.

3 ¹⁻³ Qínée Peetooroosa aináini maríasara nári rakísiraua uréeaqa máriaqee qún-nana ínnee faiqí nínaaqmaka faqa miqí kai íqa ínneeqa nifaaqmaakára eedóo qímasee uréeqarausaikamambi máriaqa. Ínnee miqífaqa ínni nifaaqmaaká akaqáusa Ánutuna ufara sía fee qímariasa márídaqa sía ínni ufa fannoo misá dadaaqían-noo ínni andeeqára márírafá kai uqannífiqaannoo. Ínnee ínneeqa nifaaqmaaka faqa márídaqa andeeqára márírana marasée nóori kándamasee márírana faqa márifaqa misá nári nífunnai ínni andeeqárana qáfeefaranoo. Sía afaaqa áuqimari ainainnara irisée afaaqa ámiqi ámiqiaqa, ákiaqaki afaaqa áuqimariannana faqa afaaqa áuqi-maria óondana faqa síarara faqa qamunnara faqa sía mináuqara irisée nifaaqa ámiqi ámiqiaqa.

⁴ Ínni nifaaqa ámiqi ámiqirafa ínniqa nímuqusa óokiqari ámiqira márira márí-rafa minánnoo kai nifaaqa ámiqi ámiqiani. Ínni nifaaqa márí inánoo asooqáqaan-inafa márídanoo, fisoo físoomasee kásooqaqee aqumuríra óosana fannoo mifá sía asooqáqee márifa márídanoo minánnai kai mara nifaaqa áuquqa. Mi-oosannáfa Ánutuna áfusaa ámiqira oonda uqanna márídanoo. ⁵ Óoqai Ánutuna ufa írimaru anaaseesa Ánutufa innaarúnai nímiraree quná minára asasammásee áfeesidaqa maaqímasee nári nifaaqa áuqimariqau. Misá nári nifaaqmaakára eedóo qímasee uréeaqa márídaqa minánnai nári nifaaqa áuqidara foora ímariqau. ⁶ Saráqafa miqí-marú anaaseefa márínau. Mifá narí afaaqi Abarahaamana ufara eedóo qímasee qíní úriqarara fee qímarínau. Ínnee miqímandee ámiqira óosana máreeqa sía óosana óosana ainainara ruffeeqa Saráqana áraamummaakai kámambiqá márífaranoo.

⁷ Qínée Peetooroosa dóo ánaaseeuqara qíqa dóo maqee ánaasee nifaaqmaqkára qianáura. Ánutufa káqi márírana káqi nímidanoo aneenná ánaaqa faqa aneenná faqa mi-maríránaki máriafanoo minára aneenná ánaaqa amanná fee qímasee áman-dákúsee miná faqa mária. Ínnee miqímasee ínneeqa nínaaqmaaka faqa márífanoo moo áinaina fannoo sía ínnee Ánutunara innaaru qírana ititáannoo.

Andeeqára márira ákiaqara mandúfa áminana ámiqira ufa kai narámia.

⁸ Mi-ufána átisaa maaqímminoo márifaqa qímannimianaura. Ínnee Yísuna ufa íri-mariasa aiqáma ainainara moodáa írirafo máriani aiqámausa moodáanákí kai ní-muqusa quandáaqa. Ínnee naríara naríara níkaqaafasaara foora nímuqusidaqa aiqá-mausa naríara naríara ruaqa. Ínnee naríara naríara fifímmasee reendeenámasee miqídaqa naríara naríara qimudáoo qímasee narí dadaaqí narí dadaaqiaqa.

⁹ Mandóosana áminana sía quándakinana kafáa mandóosana ámia. Áqurarar-ufa áminana sía kafáa quandáfi narí áquraraa. Mi-manda oosanná ákiaqara quán-daki ámiqi ámiqirana kai ámia. Ánutufa ámiqi ámiqirana kai nímiraree qímasee ínni náarama narí quqúsaki quqáseenoo ínnee miqí kai íqa ámiqi ámiqirana kai mandóosana nímmariasa nímiqia. ¹⁰⁻¹¹ Óoqeenáa tamummaqara fasiqausa ákara maaqímminoo márídanoo.

Faiqí moó fannoo máa mária máriranaki ámiqiranaki asasíranaki márianee qí-maseenoo dóo mi-fasiqáfa mandá nírana taikáseenoo únnufa taikáseenoo mandá márirana ámeesa uquséenoo ámiqira márirannai ubeekáannoo. Miqínna fasiqafa asooáranara randámareenoo áfaqee fídanoo miqínnoo fídanoo ámiqirana paqúriannoo.

¹² Maqásaa fasiqa moó fannoo andeeqásee fímarifanoo Ánutufa narí áfu minásaa quqáseenoo rakísidanoo miná innaaruqírana maqee maqee íridanoo máriannoo, mandóosana máree maríasara ámeesuqunnísaidanoo.

Tamummáqarausa ufa miqíminoo márídanoo.

¹³ Qinée Peetooroosa kaifáa qímannimidaqa. Anée ámiqira máriranara minára rúmámmaree márínanoo yá fasiqa fee mandá márirana aní ámiannoo fee sía aní ámiannoo. ¹⁴ Faiqí moó fannoo aní andeeqáraná ákiaqara aní mandáikama-maqáinanoo aní asasírafa firaafá máriannoo. Ínnee sía faiqíara rufíaaqa sía aiqáma ainainara ámandirínoo áindirí ráani.

¹⁵ Ínnee maqee maqee ínneeqa nímuqusaki ásauku mundíranara náaquqainaqa miná maréeqee ínneeqa karaambáiqaiquiaqa. Akaqáusa ínni innaarúnai ainainara asasammásee afeesimárianara iráifaqa ínnee fáasai Yísuna saqárikiranara deedaqammáqainnana misá qímannimiaqa. ¹⁶ Sía raiqásee qímannimia, íreedá nímándakúsee qímannimia. Ínni nisakadiki ánukarafa kai máríani. Faiqí akaqáusa ínniara ásauku mundírana áfaqee maríasee qímasee mandúfa nimiséeqa ínni ámiqi márirana nínđafamasee nisaurífaranoo. ¹⁷ Ínnee mandóosana máree máríafaqá nárífanoo amanaikámmiannoo. Ánutufa eedóo qínaqa ámiqira óosana ákiaqara fífau nárífanoo úriqaráannoo.

¹⁸ Ásauku mundírafa narí uqanna ínniara kúqinau. Moodáa suanisaa moodáa karí kai aiqámausa mandóosanara kúqinau. Ínni nísauku qumáreeqeenoo Ánutufinnai quqáneera ámiqirafa maasá mandá fasiqa anaaseera kuqunnímaqanau. ¹⁹ Mifá ásauku mundírafa miná afaaqa kuqufufanoo miná amana fannoo fíndifínoo káqi máriranaki fínoo kafáa miqóoqari óoqai kúqusa nimana rumbáranaki márúnaki óoqureenoo Ánutuna ufa qímanniminau. ²⁰ Óoqai Nooafa sípa firaaná áuqidanoo nammári ánianínnanara faiqí ánaasee minára faqa qímannimimarufafa síammírí-mariqau. Ánutufa faiqí ánaasee Nooana ufa iriséeqa mandóosana minníseeqa sí-paki kéeqaaqeera nífeesusia dóo kooqí ititáseenoo nammárinnai nárínanu. Nammári nárusa nimana márúnaki ásauku mundírafa kúqiranakiqari fíndifínoo óoquree qí-manniminau. Nárú nammarífa dínni qísauku taikásee dínni ani qaaramoo marasée óodaa fasiqa anaasee asumu mara akoonnái quqánau.

²¹ Nooafa sípaki asumu máriunara maasá faqa maqee kámuqoo miná amana kai amaana námmari marasée asumu máriaqee qídaqa. Sía fífau nammari máraanan-nai nifaqaíndaraa qíkairi rukárafa ánoona márídanoo. Nammári máree maríana ánoona maaqímminoo márídanoo. Aneenná áakirana ámuqusa óokiari Ánutunara kúqaa qíma afeekaikírafa kamasee nímírafa mifá ánoona márídanoo. Mifá kai kúqaa nammári máree maríafa márídanoo. Mifá kai Yísuna kúqiranakinaana fíndifunannai ínni asumu márirana nímídanoo. ²² Yísufa kúqiranakiqari fíndifínoo innaarúnai óorufínoo Ánutuna aaqá miná ásauku uqannái óoqu maríufanoo Ánutufa aiqáma innaarúnai narí qangiroouqa faqa Sadannana áfaanaufa faqa misá óosana óosana afeekauqa faqa maréeqeenoo Yísuna áramandunnai quqáqoofanoo márídanoo.

Óoqeenáa mandóosana minníseeqa fúka márirana máree maríafanoo.

4 Ásauku mundírafa afaaqasáa aupúrarana narí apatasáa máranau. Ínnee miqíannee qímasee afeekaikámadee deedaqammásee máriaqa. Yísuna ufasáara nipatasáa nídafirana máreemariasa miqóoqari sía mandóosanna máree maríannai ubeekkefáranoo níkoqaina ámiqira aanai ubeekkefáranoo.

² Nipatasáa nídafirana nárúqooqari ínnee maa-maqánasaa máridaqa ínniqa nídira mandainaina fannoo sía ínni mara quqáannoo, Ánutuna írirafá kai ínni maréeqee quqáani. ³ Óoqai ínni máirafa maaqímminoo márinau. Nári nifaaqa kooroo kooroo íranara faqa, faiqí ánaasee naríara naríara káaqa rírana faqa nammári ná-masee fúrufarimariana faqa faiqí ánaasee suqúfi mandá óosana máree maríana faqa moómoosa suqúfifaqa nammári néemariana faqa únnaqira ánutunara innaaru qímasee miná áuqusaa mandóosana máree maríana faqa ínnee mináuqaki kai in-daarú maríqau. Dóo ínnee óoqaindari kísaaqasaa minakí kai máriusa máriafanoo dóo saaqa amanaikíqa maríafanoo maqee sía minakí máriaqa. ⁴ Óoqai ínnee faqa misá faqa mandóosana qámbaanai áqufíqa máriusa máriafanoo dóo maqee sía misá faqa fuafaqá misá tautíqa áanooqíqa aasaandaana mandúfa ínni qímannimaqaidaqa. ⁵ Kásooqaqee misá faqa Ánutuna áfusaa nári mandóosanara kooroomásee miná ák-iqara máreefaranoo. Ánutufa káqi máriasara faqa kúqirausara faqa ufa iriséenoo raináranara deedaqammásee máridanoo.

⁶ Minára kai ámiqira fasaasa ufa Yísufa kúqirausa qímannimisoofaqa íriqau. Mi-kuqiráusa káqi maaqóo márufanoo Ánutufa aiqáma faiqí ánaasee ímariandee kai ínoo rainánnímaqásoofaqa kúqiqau. Mi-kuqiráusa nimana Ánutufara foora náaru náaru máriranaki máriaqeera ámiqira fasaasa ufa qímanniminai.

Naríara naríara andeeqásee ríqa ínneeqa nimana kái dadaaqiaqa.

⁷ Dóo aiqáma ainaina taikárafa adeedíranoo máridanoo. Ínnee maqee maqee Ánutunara innaaru qíraaree qímasee ínneeqa nimanara irisáida kai fuaqa maqee maqee aumarídaqa máriaqa. Ínnee sía miqíqa áaqara oosana máreeqa náqimasee Ánutunara innaaruqifáree. Sía amanaikífara. ⁸ Aiqáma ámiqira ainaina úrinaaqararafa maafá máridanoo, sía nífaurunoo kai únna qímasee naríara naríara ruaqa, nísaukun-noo dadaaqírana faqa nímuqusannai faqa naríara naríara ruaqa. Naríara naríara nímuqusirafa moómoo mandá óosana rafáaqafidanoo.

⁹ Ínnee narí máaqaki narí máaqaki kéeqafi nárana suqásee naráaree naráareemá-saida náa. Ánaamuru faqa paqúrimandee miqí kai iaqa. Sía aundurá rumbée márínana miqía aundurá idukínoo márínana miqía. ¹⁰ Ánutufa áfaarinoo óosana óosana ainaina akoofásaikirana níminnana aqoónnana dadaaqíaneera níminoo sía ínneeqára kai maqéeiqaqeera níminoo. Ínnee Ánutufa níminari ainainnasaa ámiqira rakísiranara foora rakísidaqa náadu náadu níminna ainaina akoofásaikirana marasée minánnai niqoónausa dadaaqiaqa.

¹¹ Amaana ufa qímannimimari fasiqafa Ánutuna ufa kái qímannimiani. Faiqí dadaaqímariasa Ánutufa níminari afeekanannai afeekaikámasee niqoónausa dadaaqiaqa. Miqínanoo aiqáma ainainiranaki ásauku mundírana Yísunannai Ánu-tuna amooqíra ainaina kambíqafuannoo aiqáma areenarafa faqa afeeka faqa náaru náaru márianinafa mináindi Yísunaindi kai máridanoo. Kúqaa.

**Yísuna ufamau fíranara ákiaqara aupúrarana
máreefandínna óosanara qímaqoofa.**

¹² Óo qíní qífaaqasáa qíqoondiuqa, qínée Peetooroosa qímánnimidaqa. Ínnee Yísuna ufara aupúrarana máree maríasa sía taútiaqa nánee moo mánda áinaina maasáki kambíqeenoo fee qímasee múnari múnari sía iaqa. ¹³ Káqi asasa kái iaqa. Maasá ásauku mundírana aupúrarana náida qímína máraidee kai qímasee asasiaqa. Miqífanoo innaarúnaindari miná káaqa aréenarafa faqa kooroomámbinaqa maasá asafirana qumbiqárausa márianaura. ¹⁴ Óo qíní qífaaqasáa qíqoondiuqa, qínée Peetooroosa qímánnimidaqa. Ínnee Yísuna ufasáara aupúrarana máree maríasa asasi-aqa káaqa aréenarana maraquana Ánutuna maraquana maasá náakínoo máridanoo fee qímasee asasiaqa. ¹⁵ Yísuna áuqusaara aupúrarana nímifaqa asasiaqa, mandóosana ákiaqara aupúrarana nímíranara eeráiriaqa. Ínnee Yísuna ufa írimaríasa ínnikiqari sía moó fannoo fidíka ruqíasainanoo kúquani sándufa rukíarafa faqa sía máriani, úmmuarirafa faqa sía máriani, moosá mandáinainaki kéeqaranara ínnikiqari moó fannoo sía uqanna mi-mandoosanná marasée miná ákiaqara aupúrarana máraaqa. ¹⁶ Ínnee Yísuna ufara aupúrarana maraséeqa sía minára nisaurúqa, Yísuna áuqu maasásaa márínara Ánutunara dúfi dúfi qiaqa.

¹⁷ Ánutufa aiqámausa ufa írira aukwana dóo ani máridanoo. Ánutufa narí faiqi námu ufa náaree íriannoo. Íridanoo misá faqa aupúrarana nímíannoo. Miqí qímasee nímínanoo Ánutuna ufara níkoofee marisa náqi fee íannoo fee firaaqóo uqanna misá ufa nímíannoo. ¹⁸ Óoqeenáa tamummáqarausa ákara minára maaqímminoo máridanoo. Andeeqára fasiqauqa nímeekamakida asumu máríranaki kéeqaidaqa, Ánutunara níkoofee marisa faqa mandóosana máreemaríasa faqa náqi fee ifáree, firaaqóo mandáikifaranoo.

Tamummáqara fasiqa ufa miqí qímaqoofa máridanoo.

¹⁹ Minára iriséeqa Ánutuna íriranasaa aupúrarana máree maríasa nári ámiqira máríranannai nári nifaaqa nári áuquqoo fásiqanasaa nári nifaaqa ámiqimasee quqásee márífaranoo. Ínni áuqufa óoqai qíma afeekaikámmaqoofa márífanoo dóo miqóo kai fúannoo sía rakéeiannoo.

Yísuna ufara suqímariasasaa rakísirausa misá óosanara qímaqoo úfafa.

5 Minára ínni amaana máqasaa rakísimaría qímánnimidaqa. Qínée Peetooroosa amaana máqasaa rakísimarunausa márídaqa ínni qímánnimidaqa. Qínée ásauku mundírana aupúrarana qeeqá qífunnai qáfaafanausa márídaqa, kásooqaqee innaarúnaindaraa káaqa qárafa akooroo ínaqa qínée faqa akaqána márararee qídaqa ínni qímánnimidaqa. ² Ínnee amaana máqasaa rakísirausa faqa ámiqira asumu aandaú rakísidara foora máríaqa Ánutufa ínnee faiqí ánaaseera asumu aandaúra foora rakísiaqee qídanoo. Sía níkoó nikaamásee rakísinnimaqaaqa Ánutuna íriranamau kai asasammásee rakísinnimaqaaqa. Sía feefaurúra kai irisée mi-rakisira saikána máraaqa naundurákinaana dadaaqianée qímasee máraaqa.

³ Ínnee amaana máqasaa rakísimaría fasiqausa sía ínneeqara úriqararausee qímasee fuki faakí qiaqa, ínnee fídaqa quandáfi íreedá kai faiqí ánaasee nífiqee andeeqáramau kai fuaqa. ⁴ Ínnee miqímasee faiqí ánaasee rakísifanoo aandaúra foora rakísirafa firaaqá Yísufa innaarúnaindari akooroomáfinoo káaqa aréenara qafee

ínni níkiqasaa quqásee nímiannoo sía aréenarafa taikáaninafa náaru náaru káqi márianinafa.

⁵ Miqí kai íqa ínee kumaaráuqa faqa íneeqa faiqí firaasá nímeemaanai miqí kai másee uréeqa máriaqa. Ínee aiqámausa órudupi órudupimáfinaqa qamunnara foora afisúsee máriaqa. Tamummáqarasa ákara minára maaqí qídanoo.

Ánutufa faiqí ánaasee nári nuqu uqéree maríasa rafáaqafídanoo fífimariasa adíafaairana faqa ámiqirana faqa nímidanoo.

⁶ Tamummáqara fasiqa ufa miqínnoo márinara ínee minára irisée Ánutuna afeeka asauku ámeemaanai uréeqa márifanoo narí áukuana qumuréenoo ínni uqéera úriqararanaki quqánnisáannoo. ⁷ Mifá Ánutufa ínniara ámuqúsímarífanoo rakísídanoo. Minára ínniqa aiqáma ainainara naundurákinaa ummaara rufiarana nimukée marína náindiri rée maríana mináuqa moodáanaki uqéreeqee Yísuna minásaa kai áqusaifanoo dadaaqíannoo.

⁸ Ínee íneeqa nimanara irisée aufárida máriaqa ínni namuqáa Sadannafa káasau fainiara foora fíqu fáiqu ídanoo yánee nambíqaanau yánee nambíqaanau qídanoo.

⁹ Aiqáma maqa maaqaki ínni niqóónausa Yísuna ufa írimariasa moodáa karámmida aupúree maríafanoo. Minára irisée ínee íneeqa Yísuna saqárikamma mapukúsee márídaqa Sadannafa áninaqa ititáidaqa máriaqa. ¹⁰ Ínee maaqóo maqásaa márídaqa káqikaaqoo nídafirafa máriannoo. Márifanoo káqi áfaarirana ákoofa Ánutufa ínni náaraidanoo narí náaru náaru káqa aréenarana ásauku mundírana námufaqa narí námufaqa ínni nímiannoo. Ínee maaqóo márifanoo mifá kai ínni ánoonáikamá nímaqaannoo mifá kai naunduráki mapukírana nimiséenoo afeeka faqa afeeka máaqa atuna fooqáana nímiannoo. ¹¹ Aiqáma afeeka rakísinnimaqarafa náaru náaru mináindi máriannoo. Kúqaa.

Átisaa nímandoo úfafa.

¹² Qiní ámiqira qíkaqafasaa Sirafanusafa dadaaqifaqa maa-kaqikaa akarána rúmannimaqeeqa. Ínee Yísuna ufakí máriaafaqa qinée qímannimidaqa nifeeqáraidada, ínee minakí márídaqa kúqaa Ánutuna áfaariranaki máriafanoo. Ínee minakí mapukúfi kíkíqiaqa.

¹³ Yísuna ufa írimariasa Babiroonia máqusa máriaqa faqa marídaqa Ánutufa misá faqa rusandeesámumasee mároosa maa-papiqánaki ínni nímandaidada. Qiní qímaaku Marikoofa mifá faqa ínni nímandaidanoo. ¹⁴ Ínee Yísuna ufa írimariasa ímariandee narí ámoqqee narí ámoqqee iaqa.

Ínee ásauku mundírana áraamuqmaaka faiqinámu ínni naundurái asooárafa máriani.

2 PEETOOROO

Peetooroona ínaaqianna akara.

1 Qíní Simoona moo dúqu Peetooroosa qínée ásauku mundírana Yísuna aináinira faiqi Yísufa maa-maqánasaa diqíqámaqoo fasiqausa márunausa maa-akarána ínni rúmannimaqaida. Maasá Ánutufa maasá asumu máree marífa ásauku mundírafa Yísufa narí andeeqáranannai ámiqira oondara fooqáana narí saqárikirana maasá qíminau, ínni faqa mi-amiqira ainainná níminau.

² Ínnee Ánutuna faqa Yísuna maasá karaambáiqara faqa íridaqa mi-iriránannai Ánutufa narí káqi nímirana faqa narí asooárana faqa ínniki qumbiqáfiinaqa máriaqa.

Peetooroofa maasá óosana óosana andeeqára máriranara qímaqoofa.

³ Ánutufa narí káaqa qára ámiqiranannai maasá dáaree marína Yísunara írianara eedóo qínoo dóo minánnai narí innaarúnaindaraa afeeka maasá qímanakái qími-faqa minánnai Ánutuna andeeqára márirana maa-maqánasaa máraanaura. ⁴ Mi-innaarunaindaraa afeekánannai narí káaqa idaaqíra ámiqi ámiqirana narí qíma afeekaikámmáqoona maasá qíminau. Mifá qíma afeekaikámmaqoo káaqa ámiqira ainainannái maasá maa-maqánasaa máriafanna mandáinainara fanandírana faqa putaírana faqa qíma afeekaikámmaqoo afeekana mara máreeqa fí ruqíqaki fídaqa Ánutuna aunduráindaraa írirana andeeqára máriranaki máriraree qídaqa miqídaqa.

⁵⁻⁶ Ínnee innaarúnaidaraa andeeqára márirana márídaqa minára kai ínnee ín-neeqa Yísuna mandaaqáranasaa minásaa afeekaikámasee ínneeqa andeeqára mári-rana minásaa ootúpaaqa. Ootúpamáseeqa Ánutuna ufa ásaana rúmasee ámiqimasee írirana faqa minásaa afeekaikámasee ootúpaaqa. Kafáa miqóoqari ínnee ínneeqa ni-manara iriséeqa miná faqa afeekaikámasee ootúpaaqa. Kafáa miqóoqari nóori kán-damasee márídaqa aináinirana faqa afeekaikámasee miná faqa ootúpaaqa. Kafáa miqóoqari Ánutuna aanna rárana faqa afeekaikámasee ootúpaaqa. ⁷ Kafáa miqóo-qari nári níkaqaafasaara foora naríara naríara áidirana miná faqa afeekaikámasee ootúpaaqa. Kafáa miqóoqari naríara naríara nímuqusirana miná faqa afeekaiká-masee ootúpaaqa. ⁸ Mi-amiqira ainaináusara ínnee sárauqi maríafanoo. Ínnee mi-ainaináusa moó faqa moó faqa máree márifanoo mifáuqa ínni dadaaqifaqa ínnee karaambáiqara asauku mundírana Yísuna íriranaki márídaqa sía fífau márifaranoo sía kadíqarausa márifaranoo ínnee kási kasídaqa ánoonáikimaríasa márifaranoo. ⁹ Faiqí moó fannoo mi-amiqira ainaináusa sía márainafa miná áfu dimbárafa sía qáfaidanoo narí mandáinaina findaukámáisoonara aunúseenoo miqídanoo.

¹⁰ Ínnee aiqámausa nífusaa maqee maqee moo faqa moo faqa afeekaikámasee Ánutufa ínni rusandeesámumasee mároonara kooroo iaqa. ¹¹ Ínnee mi-amiqira ainaináusa afeekaikámasee ínni Yísuna saqárikirana ootúpamásaifanoo maasá karaambáiqara ásauku mundírafa asumu máree marífa Yísufa miná qáfamaseenoo narí náaru márira qúqusaki firaa qóo kooqí atú aqúseenoo ínni náarameeqee mi-nakí quqánnoo.

¹²⁻¹³ Qínée minára iriséeqa maa-ainaináusara maqee maqee náaqoo áuqeemar-iana íriqa máraaqeera. Ínnee sía aunímariafanoo írimariafanoo ánoona ufasáa afeekaikámafi atooqáfi írimariafaqa kaifáa qímannimidaqa. Qínée maaqóo sía kúqi-

daqa káqi máridaqa inni kafáa kafáa náaqoo áuqaranara andeeqánoo marí ífoo qídaqa. ¹⁴Qinée maa-maqánasaa kúqiqa qipata qúsasaa quqáanauree qídaqa íridaqa. Maasá karaambáiqu ásauku mundírafa Yísufa akooqóo daamúa qímáqooqoo kai qúsasaa quqáanaura. ¹⁵Qinée káqi máridaqa afeekaikámasee qímannimidaqa kásooqaqee kuqufúanaqa moo áinaina kambíqainaqa ámiqimasee irisáida narímau fuaqéera qímannimidaqa.

Sía Peetooroofa úri úfafau qímanniminau. Qinée qeeqá qífukoo qáfaafannanara qídaqee qinau.

¹⁶Sía maasá faiqí úri úfafau iriséefau ásauku mundírana ¹⁷⁻¹⁸Yísunara maa-maqánasaa firaafá innaarúnaindari qúmuna qídafau maasá qeeqá qífunnai miná úriqararana qáfaafannanara qímannimidaqa. Maasá qeeqá kai miná faqa náaquqara áaqanasaa máriafananoo fira kaaqa qaranakiqari Ánutuna ufa qúmufaqa maasá íriqiafana, maafá qiní dídira qímaaku márifaqa qinée minára rídaqa asasídaqa. Mi-ufánannai Yísuna áuqu firaanáikino káaqa aréenarana áakuamaqóofaqa maasá miqóo márída qáfeeqa íriqiafana.

¹⁹Maqee maasá miná qáfamaseeqa óoqeenáa tamummaqara fasiqauqa ákarara kúqaa fee qímariafannana, maqee ánoona qáfamaseeqa dóo kúqaa uqanna ánoona fee qídaqa. Ínnee tamummáqara fasiqauqa ufa ámiqimasee írifanoo náaqooki kée-qainaqa ámiqimandee márifaranoo. Misá ufa asukunaki qóomara foora káaqa qáida márídanoo iqáqarana áfeesiannoo duqudéeqiara foora Yísufa inni nímuqusaki káaqa qáannoo. ²⁰⁻²¹Ínnee maa-ainainná náaree íriaqa. Ínnee tamummáqara fasiqauqa ufa írimariana sía minakínaa moó ufa fannoo naríaraa áaduma ánoona márídanoo. Sí tamummáqara ufa moo fannoo faiqí íriřanasaa kambíqanau. Náaquqara maraquina fannoo mi-tamummaqara fasiqáusa uqéereeqeenoo Ánutuna íriřanaki quqásoofaqa qáfamasee nári máqannaa qímannimisee ákara rúmaqoofa márídanoo sía nári kai íriqau.

Peetooroofa únna ámaana ufa qífandínausara aaquqímaqoo úfafa.

2 Óoqai Isaraee máqannaasaki únnaqira tamummaqara fasiqauqa anirée káqirúna mara ubeekée máríqau. Maqee maa-aukuanná misá undée kai íqa únnaqira amaana ufa qímanniminausa ínniki kambíqeeřaranoo. Mi-fasiqáusa Yísuna ufa íriusa rakéemaki káqinni óonuraasáuqa márídaqa qumeé faiqí kurídinnisée maría unna amaanaufana ínniki uqéereefaranoo. Yísufa narí kúqu fidíkanannai misá kúqiranakinaana feefaurú fasiqanara sía irirai níkoqainaqa nári kurídirana nári kai maréeqee nári nifaaqái quqéefaranoo.

²Miqífaqa ínnikiqari akaqáusa misá úfa iriséeqa mi-manda fasiqáusa naanna rá-masee faiqí ánaasee qúmмуarira óosana mandóosana máreeřaranoo. Miqífaqa faiqí ánaasee akaqáusa misáuqa níqafamaseeqa quándaki ánoona aanara mandá ánaa fée qířaranoo. ³Únna qída uqannífiqeeřariasaa káaqa aináinara rímariasa márídaqa misá únnufa inni qímannimi marífaqa mi-unnufánannai munnimma aina máree marířaranoo. Óoqaindari náaru kísaaqasaa misá ufa nímmárifa kúqira ufa misásaa quqásaiřanoo mi-kuqiráfa misára nífeesidanoo. Misá kurídi nímaqee marífa Ánutufa sía faiqáidanoo áfu maqasée deedaqinóo márídanoo.

⁴ Óoqai innaarúnaindaraa qangiroouqa akaqáusa mandóosana marasoofanoo Ánutufa sía nífauanau maréeqee idáki áquseenoo sáinandannai rumbáqoosa ufa áukuanara áfeesida káqi márídaqa.

⁵ Óoqai indaarú máru fasiqausa mandóosana marasoofanoo Ánutufa sía nífauanau nammári áufiranannai naruséenoo Nooana andeeqára óosana qímannimi marúna faqa narí faiqi námu dínni qísauku taikásee dínni ani qaaraqánda maraséenoo misá námufafa asumu akoonnái quqánau.

⁶ Soodooma máqusa faqa Koomoora máqusa faqa Ánutufa idánnai aiqámausa naru taikánau. Maasá aiqámausa mandóosana ákiaqa qáfamasee ruffaaqeera náru taikánau.

⁷ Rootafa nariara andeeqárafa márínau misá nariara nariara qúmmuarirana faqa ufa rukíarana faqa Rootafa qáfamaseenoo ákooqee márufanoo Ánutufa miná kai asumu akoonnái mara quqánau. ⁸ Mi-andeeqara fasiqáfa misá qámbaanai márída faasaambáasaana misá mandúfa írinoo misá mandóosana qáfee márufanoo ámuqusa mandáiki márínau.

⁹ Qinée Peetooroosa minára irisée maaqí qídaqa Ánutuna ufa írimaria fasiqausa óosana óosana nimaniranaki áqufifanoo Karaambáiqfa misá mi-nimaniránaki dadaaqíra óosana íridanoo dadaaqíannoo. Mandóosana máree mariasa nárirana ámeemaanai quqáqai faqa márídaqa ufirira faasaanara áfeesida rakísira óosanara Ánutufa íridanoo márídanoo. ¹⁰ Ánutuna ufara fídiqaammásee nári mandá ní-pata mandá nidiramau fímariasa misá náríra óosanara faqa Ánutufa fíraaqóo íridanoo. Únnaqira amaana ufa uqannífíqee maríasa misá ínniki paasóosida áanooqidaqa márídaqa. Innaarúnai káaqa qée maríasara faqa sía náaquqai faqa ruffaídaqa mandúfa kai qangiroouqa faqa nímidafa. ¹¹ Mi-qangiroosá afeeka mi-manda fasiqáusa afeeka úrinaaqaranoo márídaqa mi-fasiqáusa ufa íriqa sía áanóomasee Ánutuna áfusaa óonuree misá náríranara qímamídaqa. Ánutufa narí kai andeeqáanoo fee qímasee minnísaidafa.

¹² Únna qíra amaana ufa uqannífíqee maríasa náriqa kúara fuséena íriranamau fídaqa innaarúnai mári ainainnara sía írimaria ainainnara mandúfa qímasaida káasau aandaure foora ufaanaki nárifandínausa kambíqaida miqídaqa. Miqí maríasa Ánutufa káasau aandaure foora káqi náruannoo. ¹³ Misá kurídirana moómoosa nímfanoo Ánutufa miná áti quándeetee náriqa nímiannoo. Nári mandá ainainara nídimarina fáasaanasaa kaímma asasamándeé márídaqa. Ínnée Yísuna ufa írimariasa qoomáqa ínni faqa moodáanaki qoomáqandúqidaqa nári níkaruqira oosana márídaqa ínni andeeqée maríasa nisaurírana mandúqarana nímidafa kudimakídaqa miqídaqa. ¹⁴ Únna qíra amaana ufa uqannífíqee maríasa úmmuari marí anaaseena mára-ree qímasaidafa randáidaqa. Misá mandá óosanara nárarée marísa sía nímuauq idanoo. Únna qíra áana uqannífíqee maríasa misá fúrufari maríasa óonu rarisáme-gee ufaana fáinnai ubeekámasaifaqa ufaana áridafa. Mi-unnaqirána uqannífíqee maríasa naranara faqa aináinara faqa fanandírana akoofása márídaqa. Misá Ánutuna níqurarara ufa ámeemaanai maríasa márídaqa. ¹⁵ Únna qída amaana ufa uqannífíqee maríasa misá andeeqára aana minníseeqa fífau dapi fúkasaa fídaqa. Óoqai Baraamafa Boosoorana ámaaku mandóosanna máree maría munnimmanara rúmamaraidanoo káaqa rídanoo namuqáa ufa irisée Isaraee máqannaasa nupuka nárua-neera doonkísaa fímarínau. ¹⁶ Miná doonkí fannoo faiqíara foo ufa qídanoo ákoona fúrufarira óosana rafáaqafímarínau. Minánnai Ánutufa Baraamana mandóosana

qáoo qinau. Ínniki únna qíra amaanufa uqannífiqee maríasa Baraamana aatáta fídaqa miqídaqa.

¹⁷ Únna qíra amaanufa uqannífiqee maríasa aadáturu nammari miqírausa máridaqa asuru miqírana úfai fannoo káqinni sufáfaa quqáidanoo. Ánutufa firaa asukuna misá afeedamá nímaqaidanoo. ¹⁸ Mi-manda fasiqáusa nári nifaaqa amooqímariana faqa fúrufari maríanara faqa ufa qídaqa. Faiqí ánaasee akaqáusa nári mandóosanakiqari findifi aaqee kái aanái ubeekárariafaqa mi-mandoosanná máree maríasa misá maréeqee nári ufaanaki mara náridaqa. Mi-fasiqáusa nári mandáinainara nídiranannai ufaana fufúseeqa minakí mara náridaqa. ¹⁹ Únna qíra amaanufa uqannífiqee maríasa aaqee kái andeeqára aanai ubeekée maríasara únna qída unéemaana qímasee maasá mandá óosanakinaana idukíra óosana uqannífiqaanauree qímasaida nári kai faiqí kurídi maría oosana fannoo nári rumbánnimaqaidanoo. Nána ainaina moo mándainaina fannoo faiqí afaaqa rumbásainafa dóo mi-ainaináfa kai miná rafáaqaffimari ainainafa máridanoo.

²⁰ Miqí maríasa akaqáusa ásauku mundírana, Yísufa asumu máree marífa maasá karaambáiq, misá akaqáusa minára írimarianannai minánnai maa-maqánasaa kurídira mandainaina rafáaqaffirnakinaana idukúnnisáidanoo andeeqára aanai ubeekéeqa kafáa quándaki kafáa mandá ainainaki áqufinausa mi-fasiqa anaaseesá indaarú mandáinainaki idá áfaisaa máriaasa maqee dóo firaaqóo uqanna idá qám-baanaki mandáinainaki áqufufanoo. ²¹ Miqímari fasiqa anaaseesa andeeqára aana sía qáfaifanooofau amaná márini. Misá káqikaaqoo qáfamaseeqa innaarúnaindarara ufa rukíaidaqa kafáa quándaki fímariáfanoo firaaqóo mandáikidanoo. ²² Misá óo-queenáasa ufamáu fídaqa fainí narí fídirana kafáa narí náidanoo, kúarara foora afaaqa nammári uqusáinanoo kafáa óonu dikoomakí dooná réeree máreenoo ánidanoo misá miqímmidaqa.

Peetooroofa Yísufa kafáa qúmuanninna ufana faqa maa-maqa maaqána idáqaaninna ufana qímaqoofa.

3 ¹⁻² Óo qíní qífaaqasáa qíqoondíuqa qínée indaarú pása ákara rúmasee ínni ní-maqaqiafana kaifáa máa maqee ínaaqianna ákara rúmannimaqaidaqa. Aiqáma ákaraqaraki ámiqira ufa ínni nitikúraki quqárara níkaru qímaria fasiqausara ínni náaqoo áuqeeqa óoqueenáana náaquqara tamummaqara fasiqausa ufa qánaqa íri-aqeera. Asumu máree marífa maasá karaambáiq miná aaquqíra ufa narí níqiqoo fásiqausannai ínni qímannimu aaquqirufana íridaqa sía aunúqa, írida máriaqa. Minára faqa ínni náaqoo áuqaida ákara rídaqa.

³ Ínnee máa indaarúqaa ainaina íriaqa, sía íriqa fúrufari foora. Taikára aukuaana akaqáusa nári mandáinainara nídirana mara quqéemaríasa miqímariasa kambíqáfiqa ínniara ataasá átaasaida maaqí qifáranoo. ⁴ Yísufa kafáa qúmiraree fee qínóo fee. Yáqoo fee máridanoo fee sía kafáa qúmuannoo. Dóo maasá qikeekú qikaakú dóo kambíqafi kúqiqau. Óosana ároo aukuannasaaqari aiqáma ainaina amana kái fídanoo. ⁵⁻⁶ Qínée Peetooroosa minára maaqí qídaqa. Mi-aaqara ufána qímariasa maa-ainainnára qikóomma írirara qaifaqée qídaqa únnaqimásaida sía íridaqa. Óoqai Ánutufa maa-maqa maaqána nammári áufiranannai kurídinou. Óoqai indaarú Ánut-ufa qufanoo sía máru ainainnai maa-maqa maaqána áquusoofanoo kambíqanau. Maa-maqa maaqána nammárinnaí áquusoofanoo nammárikigari kambíqanau. Kafáa miqóoqari nammári áufiranannai maa-maqa maaqána óoqueenáana ámiqimmandee

kurídinau. ⁷ Mág mária maqa maaqana faqa innaarúna faqa Ánutufa narí ufannái afeedídanoo idánnai qámataikáanifeera afeedídanoo. Innaarúna faqa maqá faqa mandá óosana máree maríasa faqa Ánutufa afeeda máqaifaqa márída moodáa kari idáqama taikáannoo fee qídanoo. Mináúqara faqa misá qíkooqaifaqée qímasee ún-naqidaqa sía írídaqee qídaqa.

⁸ Qíní qíqoondiuqa maa-ainainná sía aunúaqá ámiqimasee íríaqa. Karaambáíqa írírafa maaqímminoo márídanoo moodáa faasaana faqa moómoo aukuaana faqa (wan tauséenna áukuana faqa) amanamana kái fee qínnoo márídanoo. Akaqáusa karaambáíqa ufa ánoonara sía dauní kambíqa qímaqaidanoo fee qídaqa nóori runídaqa. ⁹ Karaambáíqa sía anuqídanoo, maa-maqa maaqánakinaa fasiqa ánaasee moodáa naríranara ákooqaidanoo misá aiqáma nári mandáinaina nímeesuqusée nóori Ánutufinnai ubeekámafi minní kai fuaqéera minára ámiqimasee kísaaqasaa aiqámausa nífeesídanoo. Kísaaqa aukuanara faqa qúsa aukuanara faqa amanamana kái fee qídanoo ámiqimasee nífeesídanoo.

¹⁰ Karaambáíqa kafáa qúmira faasaana qúmuara fasiqara foora tautúmasee kambíqaannoo. Mi-faasaannásaa innaarúna firaqóo dárara qírana námufaqa dóo taiká-fuannoo. Innaarúnaki mári ainaináusa quqoona faqa súani faqa fásau faqa aiqáma idá qáma taikáfuannoo, maa-maqa maaqána faqa minakí mári ainainafa faqa aiqáma qáma taikáfuannoo. ¹¹ Miqínnoo aiqáma ainaina idáqama taikáaninnanara irisée ínnee minára nána óosana faqaasa márífaree fee qídee. Ínneeqa rufíaseeqa máríranara náaquqara andeeqara márírana márídaqa Ánutuna ufamau fídaqa faiqí anaaseeki andeeqásee máriaqa. ¹² Ínnee Yísufa koorooíaninna faasaanara áfeesídaqa ínneeqa andeeqára máríranannai mi-faasaannára káqi káqi ániannee qímariafanoo. Mi-faasaanná innaarúna faqa innaarúnai mária fasau námufaqa aiqáma idá firaanánnai tasírisirimma taikáfuannoo. ¹³ Ánutufa fúka innaaruna faqa maqá faqa kúqaa áuqu quqánnimaqánauree qíma afeekaikámmaqoofa márídanoo. Mi-fuka maqánasaa andeeqárausa kai mi-fuka maqánasaa márídaqa nifaaqa quqásee maasá maqúsa uqanée qífáranoo. Maasá mi-fuka maqusánara kai áfeesída márídaqa.

¹⁴ Qíní qíqoondiuqa ínnee mi-faasaannára afeesída márídaqa Ánutuna áfusaa márídaqa nisakadikí qikairí síaisa mandáinaina síaisa máriaqa ínnee faqa Ánutuna faqa nóori runírafa sía mi-qambaanná máriani asooárana kai máriani.

¹⁵ Ánutufa maasá qíkaqaafasaa Pauroona narí írírana ámufoano maa-akarána rú-maqoomau qínée faqa mi-maú kai fídaqa. Mifá maaqímandee ákara rínau. Karaambáíqa sía dauní qúmi marína sía fífau kísaaqasaa márídanoo, maasá náríranara ákooqaifanoo maasá innaarúnai asumu márírana máraaqeera kísaaqasaa nífeesídanoo. Pauroofa qínnaqoo miqóo kai ínnei írírafa miqóo kai fúani. ¹⁶ Pauroofa narí pásauqaki mi-ufánara qídanoo miqí qímasee qímannimidanoo. Miná pásauqaki faiqí irisée sía dadí ánoona íríaqaa íra afeeka ufa akaqáfa márídanoo. Akaqáusa írírana síaisa múnuree míniree ímaríasa mi-afeekufána íríqa mara saaeemméeqee úqíqam-meeqee káqi rúnna ubeekáidaqa. Sía Pauroonaindí kaifau miqídau aiqáma Ánutuna ufa ákarakinaana miqí kaimmídaqa náriqá kai nári kurídirana mara náakida miqídaqa.

¹⁷ Qíní qíqoondiuqa qínée mi-ainainnára aaquqímannimaqáunaqa írimariafanoo. Minára aufárida rakísida máriaqa. Ufa rukiée maríasa nári áaqaranannai ínnei rarisámeeqee káqírúnna quqáidaqa. Miqífaqa ínnee óoqai máriu máríranaki fíqa sáamurifaara. ¹⁸ Maasá Karaambáíqa maasá asumu máree marífa ásauku mundírafa

Yísufa miná ámiqira márirana írirana minakí kai fídaqa maqee maqee innooqáaqa.
Maqee faqa náaru náaru faqa miná amooqíra ufa máriani. Kúqaa.

1 YOOHANE

Yoothaneefa indaarúqaa ákara rúmannimaqóo ufafa.

Yoothaneefa Yísuna faqa nídanoo aikuquummáseenoo ákara rúmaqoo úfafa.

1 Qinée káqi márira ufa ánoonara Yísunara ákara rúmasee qímannimidaqa. Mi-kaqi marira ufána Yísufa óoqai maa-maqa maaqáfa sía márúnakina márufa márídanoo qinée mi-ufánara qímannimidaqa. Maasá mi-ufána ánoona qífunnai qáfeeqa dáaqoonnai íriqiafana. Maasá qífu qáfamasee qísaukunnai akooqóo káqi márirana ánoona márufafa áuqamásee qáfeeqa qímannimidaqa.

²⁻³ Yísufa mi-kaqi marira anoonáfa kooroomáfufafa maasá miná qáfeeqarámma ínni qímannimidaqa. Mifá náaru náaru márirana ánoona narí ákoona Ánutuna faqa márufa maasáki maa-maqánasaa kooroomáfunara minára ínni qímannimidaqa. Maasá miná qáfaafanna ainainara íriafanna ainainnara ínni faqa qímannimidaqa. Maasá faqa miná ákoona Ánutufa faqa ámaaku ásauku mundírana faqa moodáanaki ínnisaimbaqa máriraree qímasee ínni qímannimidaqa. ⁴ Ínnee faqa maasá faqa ínnisaimbaqa naundurái asasírafa qumbiqáanifeera ínni maa-ufána ákara rúmannimaqaidaqa.

Ánutufa káaqa qárafa márídanoo.

⁵⁻⁶ Ánutuna ámaaku ufa moó maasá qímaqimufafa maasá miná akooroomásee ínni qímannimidaqa. Mi-ufána maaqí qínoo Ánutufa káaqa qárafa qóomara foora sía káqikaa asukuna márifa márídanoo. Mi-ufána qímaqiminau. Maasá qeeqára Ánutuna faqa áqoondi fee qímasee quándaki asukunakí kéeqafidaqa maasá ufa faqa márirana faqa únna qídaqa, sía ánoonamau fidaqa. ⁷ Maasá Ánutuna aanna réeqa súanisaa rakéeiraqoo núnausa moodáanaki márúnausa márídaqa naríara naríara áqoondi kámmiqa márídaqa. Maasá Ánutuna aanna réeqa káaqa qára qóo fímarunanoo narí ámaaku Yísuna fidíka fannoo maasá áaqarana numóo aiqáma findaukáidanoo.

⁸ Maasá naríara sía mandáinaina márifaqee qídaqa narákaru narákaru qídaqa Ánutuna ánoona ufa sía maasáki márídanoo únna ufa kái maasáki márídanoo.

⁹ Maasá nári mandáinaina óosana óosana Ánutuna akooroommánisáinanoo mifá andeeqée marífa márídanoo andeeqá qímaqáannoo mifá maasá numóo taiká qíseenoo maasá mandáinaina aiqáma ánuakama qísáannoo narí ufamau andeeqásee fímarífa márídanoo mi-maú fúannoo. ¹⁰ Ánutufa maasá aiqámausara áaqee maríasee kái qídanoo. Maasá naríara sía áaqee marunausee qímariana Ánutunara únna qímari fee qídaqa miqí qídaqa miná ufa ánoona sía maasáki márifaqa miqí qídaqa.

Yísufa maasá áaqarana andeeqárufa qímaqoo úfafa.

2 Qíní faiqi námu sía ínnee áaqaaqeera maa-ufána ákara rídaqa. Yísufa ásauku mundírafa andeeqárafa Ánutuna áfusaa maasúfa dadaaqu fásiqafa márídanoo faiqí faqa ánaasee faqa moó fannoo áaqafanoo Yísufa minára iriséenoo maasá qíkoofinnai óonureenoo maasá áaqarana andeeqá taikáannoo. ² Ánutuna ásauku mundírafa mifá kai aandáu tatúfirafara foora marídanoo. Minánnai maqásaa fasiqa

anaasee mandáinaina ákiaqara taikánniseenoo dóo maasá Ánutufinnai máfi qí-saidanoo. Sía maasáindi kai aiqáma anaamurundi minánnai kai taikánnisaaninafa márídanoo.

³ Maasá Ánutuna ufa iriséeqa mi-maú fidaqa kúqaa Ánutunara írídee qianáura. ⁴ Faiqí faqa ánaasee faqa moó fannoo Ánutuna áqoondi fee qímasee sía Ánutuna ufamau fínafa mifá únna qímarifa sía ánoona ufa minakí márifa márídanoo. ⁵ Ánutuna ufara eedóo qímasee mi-maú fínafa kúqaa Ánutunara rímarifa mifá ánoon-aikinoo máriannoo. Maasá maaqí qímaseeqa márídaqa kúqaa Ánutunaki márídee qianáura. ⁶ Faiqí faqa ánaasee faqa moó fannoo qínée kúqaa Ánutunaki márídee qímasee mifá ásauku mundírana aanna ranóo márínaqa kúqaa Ánutunaki márifa márídanoo, sía ásauku mundírana aanna ráinafa únna qímarifa márídanoo.

Yoothaneefa fúka naakaparufa qímaqoofa.

⁷ Qíní qífaaqasáa qíqoondiuqa. Maa-ufána sía fúka ufa márídanoo ínnee óosanain-dari íri maría úfafa márídanoo. Óoqeenáa ufa írimariafa márídanoo. ⁸ Maa-fúka ufáfa óoqeenáanasaa ootúpamásee ínni qímannimidaqa ákara rídaqa. Maa-fuka ufána ánoona ásauku mundíranaki kooroo inóo márídanoo ínniki faqa kooroomá nímaqaidanoo, dóo asukuna áfaqaidanoo fúka káaqa qárafa qóomara foora ínni qámbaanai qáidanoo.

⁹ Mi-fukufána maaqímminoo márídanoo. Moó fannoo naríara Yísuna káaqa qáranaki márídee qídanoo quandáfi narí ákaqaafasaara fídiaqaa ínafa mifá sía káaqa qáranaki márídanoo asukunakí káqi márídanoo. ¹⁰ Moó fannoo narí ákaqaafasaara rínafa mifá fáasaana miqíranasaa márídanoo, sía minakí áiku ámaki áqufirafa máriannoo. ¹¹ Narí ákaqaafasaara fídiaqaa ímaria fasiqa anaaseesa asukunakíara foora márídaqa, asukunakí nídaqa fíranai ánríannaira randáidaqa míkímákanídaqa asukuna fannoo misá nífusaa ititánnoo márifaqa miqídaqa.

¹² Qíní faiqi námu, qínée ínniara ákara rídaqa. Ínni mandóosanara Ánutufa narí ásauku mundíranara iriséenoo dóo ínni mandóosana akiqaara minínnísoonara qínée ínni ákara rúmannimaqaidaqa. ¹³ Ínnee faiqí firaasá indaarú Yísuna ufa írusa ínni ákara rúmannimaqaidaqa. Ínnee Yísunara óoqai óosana árooqooqari márínara íri-mariasaa márifaqa minára ínni ákara rúmannimaqaidaqa. Qínée ínni kumaaráuqa faiqi námuara ákara rúmannimaqaidaqa. Ínnee aakaqaqaindáraa fasiqa úraaqaramá-fuanara ínni ákara rúmannimidaqa.

¹⁴ Qínée ínni faiqi námu faqa ákara rúmannimaqaidaqa. Ínnee ínneeqa níkoonara Ánutunara írimariafaqara ákara rúmannimaqaidaqa. Ínnee faiqí firaasá ínnee Yísunara óosana árooqooqari márínara írimariasaa márifaqá minára ínni ákara rúmannimaqaidaqa. Qínée ínni kumaaráuqa faqa ákara rúmannimaqaidaqa. Ínnee nímu-daanai qímariasaa márifaqa Ánutuna ufa ínni máríranaki márifa márídanoo ínnee aakaqaqaindáraa fasiqa úraaqaramáfuasa máríanara ínni ákara rúmannimaqaidaqa.

¹⁵ Ínnee sía maa-maqa maaqánasaaqaraa mandírirana máríranara ruaqa. Minakí márí ainainnara faqa sía ruaqa. Ínnee maa-maqa maaqánasaaqaraa mandá íríránara rímarifanoo Ánutunara rírafa sía ínniki máriannoo. ¹⁶ Maa-maqánasaaqaraa mandáinaina óosana maaqímminoo márídanoo. Maasá mandá daundurakiqari óosana óosana ainainara randéemarunnnanara faqa maasá óosana óosana ainaina qáfamasee márararee qímarunnnanara faqa maasá nifaaqa amooqímariana faqa maa-ainaináusa aiqáma sía maasá qíkoofinaindari qumu márí ainainafa márí-

danoo aiqáma maa-maqánasaaqaraa ainainá kai márídanoo. ¹⁷ Maa-maqa maaqá-naki máría mandírana márína ainainausa faqa faiqí nídímari mandainainausa faqa dóo taikánoo qúmídanoo kásooqaqee fíraaqóo taikáanno. Faiqí fee ánaasee fee móo fannoo Ánutuna íríranamau fímarífa sía maa-maqa maaqána námúfaqa taikáanno, káqi náaru náaru máríanno.

Ásauku mundírana namuqáara qímaqoo úfafa.

¹⁸ Qíní faiqí námu, taikára áukuana adeedíranoo márídanoo. Óoqai ásauku mundírana namuqáa úríqararafa ánianno fee qímasee qímannímiafannana dóo maqee miná namuqáa móomoo kooroomáfi márídaqa. Maasá miná qáfeeqa taikára áukuana adeedíranoo márídanoo fee qídaqa. ¹⁹ Mi-namuqaasá maasáki máriusa rakéemaki namuqáakiqau. Misá maasáki márídaqa sía maasá írírana ámiqímasee mároosa márusa. Misá kúqaa maasáindi márídau maasáki káqi márini. Ánutufa maasá dadaaqianée qímasee misá qumeenní niqíqoofaqa maasákiqari rakéemaku-faqa fufanóo Ánutufa mináanno misá mandóosana kooroo ináu.

²⁰ Ínnee sía misá naanna rée maríasa máríafanoo ásauku mundírafa kúqaa narí náaquqara andeeqára maraquunna ínni náakunnimaqee márifaqa máríafanoo ínnee Yísuna ánoonufara írimariafanoo. ²¹ Ínnee Yísuna ánoona ufa sía írifau sía ákara rini írimarianara ákara rúmannimaqaidaqa. Sía únna ufa móo fannoo ánoona ufakíqari kambíqaidano. Ínnee minára faqa írimariasa máríafanoo.

²² Yáfee únna qímarífa márídanoo Yísunara sía Ánutuna ásauku mundíra fee qímarífa mifá únna ufa qídanoo ásauku mundírana namuqáa márídanoo. ²³ Miqí qímarífa sía miná ámaakuara kaifau qáoo qídanoofau miná ákoona Ánutunara faqa qáoo qímarífa márídanoo. Faiqí fee ánaasee fee móo fannoo miná ámaaku márínafa miná ákoona Ánutuna faqa máraanno.

²⁴ Óoqai indaarú Yísuna ufa íriusa mifá ínni naunduráki márínara ámiqímasee rakísiaqa. Yísuna ufa írufa ínni naunduráki márínaqa dóo ínnee minánnai ámaaku faqa narí ákoona faqa atukarasée miqandáki márífaranoo. ²⁵ Márífanoo ásauku mundírafa narí uqanna moo áinaina maa-ainainná náaru márírana qímirree qínau.

²⁶ Akaqáusa ínni ueeqásee níkaru qímarífaqa maaná minára qímannímidaqa ákara rúmannimaqaidaqa. ²⁷ Qínée ínniara írídaqa ásauku mundírafa narí ufa ínni náakunnimaqoofanoo márídanoo. Miná ufa fannoo ínniki márídanoo sía fífau móo fannoo aaná ínni uqannífiqaanno. Miná ufa fannoo narí kai aiqáma ainaina ánoona ainaina faqa únna ainaina faqa rainásee qímannímídanoo sía moo únna qídanoo. Ínnee Yísuna ufa irisée eedóo kai qiaqa. Miqídaqa ásauku mundíranaki káqi máríaqeera qídaqa.

²⁸ Óo qíní faiqínámu Yísunaki máríafanoo káqi minakí kai máríaqa. Miqí márífanoo narí innaarúnaindari qúminaaq sía ínnee nísaurúsee kukéeqaqa káqi nifaaqa quqásee qáfaqa. ²⁹ Ínnee ásauku mundíranara írimariafanoo mifá andeeqéemarífa márídanoo. Ínnee maanára faqa dóo íríaqa, faiqí fee ánaasee fee móo fannoo andeeqára óosana márínafa mifá faqa Ánutuna faiqíara foora márídanoo.

Yoothaneefa maasá Ánutuna faiqi námuara qímaqoo úfafa.

3 Ínnee qáfaqa maasá qíkoofa Ánutufa fíraaqóo maasára ámuqusífanoo rímarífa márídanoo. Maasára fíraaqóo ámuqusífanoo maasára narí faiqi námu fee qídanoo. Maa-maqa maaqánasaaqaraasa Ánutunara sía írunnanara miná faiqi námu

maasára faqa sía íridaqa. ²Qiní qífaaqasáa qíqoondiuqa, maqee mária áukuana Ánutuna faiqi námu máridaqa. Kásooqaqee innaarúnai miná faiqi námu máridaqa nána ámiqira ainaina fee moó faqa ootúpamma qímiannoo fee maasá sía minára íridaqa sía akooqóo máridanoo. Moodáa ainainá kai maasá íridaqa. Ásauku mundírafa innaarúnaindari koorooínaqa maasá mífara foora márianaura. Maasá miná narí uqanna raqúramisée qáfamasee minára narí fooqánaikammianaura. ³Maqee mária kamuqoo ásauku mundírana asasammásee áfeesara máriasa minára indeé indee ídaqa náriqa mandóosana findaukaqá fídaqa.

⁴Moó fannoo áaqee marífa Ánutuna ufa rukíaidanoo áaqaidanoo. Qáqaqarana óosana óosana fannoo Ánutuna ufa rukíarafa máridanoo. ⁵Ásauku mundírafa sía fífa u koorooínáu, maasá áaqee márunnana mara áquaneera koorooínáu, minakí sía áaqarafa máridanoo ínnée minára írimariafanoo. ⁶Minára maasá ásauku mundíranakí máriasa sía káqi mandáinainaki nídaqa. Yáfa yáfee káqi mandáinainaki nída fee mífá ásauku mundíranara sía írifa sía uqanna minára írimarífa máridanoo.

⁷Qiní faiqinámu níkaru qímari fasiqafa aniréenoo ínni ueeqáandoo qímasee maaná ínni qímannimidaqa aufariaqée qídaqa andeeqára qóo nímariasa andeeqárausa máridaqa ásauku mundírana aanna rárausa andeeqárausa máriaqa. ⁸Yáfa yáfee mandáikiraqoo káqi nímarífa mífá Sadannaindi máridanoo, Sadannafa níkaruqirafa máridanoo níkaruqiannoo. Óoqai óosana árooqooqari mandáinainaki nímarífa Sadannafa máridanoo Ánutufa narí ámaaku maa-ainainnára maa-maqánasaa koorooínáu, Sadannana mandáinainirana arutaikáanifeera maa-maqánasaa koorooínáu.

⁹Yáfa yáfee Ánutuna faiqi máridanoo fee sía mi-fasiqáfa mandáikiraqoo nídanoo. Ánutuna óosana ánoona uqanna minakí máridanoo, Ánutufa miná ákoofa márinará sía amaná mandáikiraqoo fímarianoo. ¹⁰Dóo qínée maqee Ánutuna faiqi námu-faqa Sadannana faiqi námufaqa akooroomásee qímannimidaqa. Faiqí ánaasee moó fannoo sía andeeqára qóo nímarífa sía Ánutuna faiqi máridanoo, narí ákaqaafasaara faqa sía úriqarara ainainee qímaseenoo minára sía ámuqusímarífa mífá sía Ánutuna faiqi máridanoo.

Yoothaneefa maasára naríara naríara nímuqusiaqée qímaqoo úfafa.

¹¹Óoqai indaarú maa-ufána ínnée írimarusa máriafanoo mi-ufána óosana maaqímminoo máridanoo maasá naríara naríara úriqarara ainainee qímasee nímuqusiani. ¹²Maasá sía Kaina aanna ráa, mífá Sadannana faiqi máridanoo narí ákaqa árináu. Kainafa nánaree narí akaqa árinoo fee inau. Narí áuqoo áinaina mandáikufanoo, miná márírafa nírafa eendaándinoo márúnara narí ákaqa nírafa márírafa andeeqánoo márúnara minásaara áanoomáseenoo árináu.

¹³Qiní qíkaqaafasauqa maa-maqa maaqánakinaasa ínniara fídiaqaai faqa síamma ínnée minára taútiaqa. Kaina óosana máraifaqa misá ínniara fídiaqaammifaranoo. ¹⁴Maasá kúqirana minníseeqa káqi máríranaki ani máridaqa. Maasá naríara naríara andeeqásee qímuqusúnnanara minára maasá káqi máríranaki animáridaqqee qídaqa. Yáfa yáfee naríara naríara sía andeeqásee ámuqusínafa káqi kúqirana máridanoo sía anikéeqidanoo. ¹⁵Yáfee faiqí moó fannoo narí ákaqaafasaara fídiaqaa ímarinafa mífá dóo kuqá narí marífa máridanoo. Ínnée maaná íridaqa faiqí kuqá narí máriasa sía náaru márírafa misáki máridanoo. ¹⁶Maasá naríara naríara úriqarara ainainee qímasee nímuqusira óosana maaqímminoo máridanoo. Ásauku mundírafa

maasára ámuqusidanoo narí mārīrana maasára aunīrira saqarisaa quqásee kúqinau. Dóo maasá faqa miqí kai íqa maasá qeeqá qíkaqaafasaa Yísuna ufa írimariasaa miná ufasáara kúqiranaki firariafaqa maasá misá rafáaqafunnimaqasee káqi mārīaqee qí-masee misá nímaaqa maqasee kúquanaura. ¹⁷ Moó fannoo aináina narí amanasáa maqéeifa narí ákaqaafasaa sárauqiranaki mārīna qáfamasee qimudáoo qímasee ámiraree qímasee narí ámuqusirana ámuqusinanoo narí ámuqusa múqufi rafáaqafuseenoo sía dadaaqínnoo, náqimasee miqínna fasiqafa Ánutunara qiní qímuqusaki mārīdanoommifoo qíannoo fee. Sía amana mārīdanoo. ¹⁸ Qíní faiqi námu, maasá naríara naríara úriqarara ainainee qímasee rīrana sía áfaurunnái kai qía. Ásaukunai ánoona ainaina kai narí ámi narí ámi íranannai kai miná ánoona kooroo ínoo kambíqaannoo.

Yoothaneefa maasára Ánutuna áfusaa paasóosiaqee qímaqoo úfafa.

¹⁹ Maasá miqíannanannai kúqaa ánoonasaa atooáqa mārīdee qianáura. Maasá miqíannanara maaqóo nídaqa mārīdaqa Ánutuna áfusaa mirínni mārīdanoo maasá qíqafainaqa paasóosianaura. ²⁰ Maasá áaqamásaanano maasá qímuqusa dárīnanoo Ánutufa qímuqusa úriqararafa mārīdanoo maasá aiqáma ainainara írimarifa maasára ámuqusinoo sía dárūannoo. ²¹ Maasá qímuqusirafa sía dárīnaqa Ánutuna áfusaa paasóosammianaura. ²² Paasóosidaqa maasá nána ainainaree sárau ianna ainainnara innaaru qíananoo Ánutufa maasá qímiannoo. Maasá miná ufara qímuqusannoo eedóo qímasee Ánutuna áidimari óosana mārāidaqa iráanna ainainara qíananoo mifá qímiannoo. ²³ Ánutufa maa-naakaparufána maasá qímaqiminau. Ínnee qiní qímaaku Yísuna qiní qísauku mundíranara ínnēqa írīrana minásaa rusísee quándaki narí miná ufamau fíqa naríara naríara úriqarara ainainee qímasee nímuqusiaqée qinau. ²⁴ Yáu yáusee Ánutuna naakápara ufamau fímarinausa misá Ánutunaki mārīfanoo kafáa Ánutufa misáki mārīdanoo. Ánutufa narí maraquana nimiqooná minára Ánutufa maasá daunduráki mārīdanoo fee qídaqa.

Únna maraqunara faqa kúqaa maraqunara faqa raináaninnanara qímaqoo úfafa.

4 Qíní qífaaqasáa qíqoondiuqa. Moómoosa náriara Ánutuna maraquana maasáki mārīsee qímariana sía miná irisēe aiqámausara kúqaammifoo qiaqa. Ínnee misá nímanamásee qáfāaqa kúqaa Ánutuna maraquana fēe mooná maraquana fēe misáki mārīdanoo fee. Únna qímaria tamummaqarausa aiqámai daráanammīqa mārīanara qímannimidaqa. ² Ínnee maaqímasee nimanamásee qáfāaqa, kúqaa fee Ánutuna maraquana misáki mārīdanoo fee. Óoqai maa-maqa maaqáfa sía mārūqoo Ánutufa innaarúnai Yísunasaa ásauku mundúseenoo kásooqaqee anēe aiqáma maqásaaqaraasa asumu máreena fee qímaseenoo miná qímaminau. Dóo maqee ínniki moo fannoo máa akooqóoqaraanara Yísunara mifámmifoo qínafa mifá Ánutuna maraquana faqáafa mārīannoo. ³ Moó fannoo áaqara ufa qínafa ásauku mundíranara sía miqí marífa maqásaa fasiqa faiqi fēe qínafa mi-fasiqánaki sía Ánutuna maraquana mārīfa mārīdanoo. Mi-fasiqáfa ásauku mundírana namuqáa mārīdanoo. Óoqai maasá mi-fasiqánara ániannoo mifoo qíafanaqa íriusa mārīafanoo maqee dóo kooroo mándēe ani mārīdanoo.

⁴ Qíní faiqi námu ínnee Ánutuna faiqi námu mārīafanoo. Únna qíra tamummaqara fasiqauqa ínnee misá úrinaaqaramáfi mārīasa, ínniki mārī maraqunafa úriqara-

noo máridanoo maa-maqa maaqánakinaasa maraquna Sadannanaindi uréeqanoo máridanoo. ⁵ Misá maa-maqa maaqánakinaa íriranamau ufa qímariafaqa maa-maqa maaqánakinaasa misá ufa íridaqa moodáa máqannaasa máridaqa. ⁶ Maasá Ánutunaindi máridaqa Ánutunara írimari fasiqafa maasá ufa íridanoo. Yáu yáusee sía Ánutunaindi máriasa misá sía maasá ufa íridaqa. Dóo maasá miqímandee ánoona maraquna faqa únna qíra maraquna faqa rainásee íridaqa.

Maasá naríara naríara nímuqusirana ánoona Ánutufa máridanoo.

⁷ Óo qiní qíqoondiuqa, maasá andeeqásee naríara naríara úriqarara ainainee qí-masee ruaqa. Naríara naríara nímuqusirafa Ánutunasaqari animári ainainafa máridanoo. Naríara naríara andeeqára amuqúsímarífa Ánutuna faiqi máridanoo minára írimarífa máridanoo. ⁸ Faiqí moó fannoo sía andeeqásee ámuqúsínafa sía Ánutunara íridanoo. Nímuqusirana ánoona uqanna Ánutufa máridanoo. ⁹ Ánutufa narí ámuqusira óosana maasá uqaqífiqeenoo. Mifá narí ámaaku moodáa faiqi maa-maqa maaqánaki aqíqámasoofanoo maasára káqi márírana miná Yísunannai máraaqee qímasee aqíqoofanoo qúminau. ¹⁰ Andeeqára ámuqusirana ánoona maaqímminoo máridanoo. Sía maasá Ánutunara úriqarara ainaina fee qímasee rímaríqiafana. Ánutufa náaree maasára ámuqusufanoo narí ámaaku aqíqéenoo minánnai maasá mandáinaina ákiaqara dáríree quná miná mara áquanifeera aqíqoofanoo qúminau.

¹¹ Qiní qífaaqasáa qíqoondiuqa. Ánutufa maasára miqímasee firaaqóo ámuqusunara maasá miqí kai íqa quándaki naríara naríara úriqarara ainainee qímasee qímuqúsiani. ¹² Sía moó fannoo Ánutuna qáfoosa máridaqa maasá naríara naríara ríranannai Ánutufa maasáki máridanoo miná ámuqusirana ánoona dóo maasáki ánoonaikinoos máridanoo. ¹³ Maasá maaqí qímaseeqa Ánutunara kúqaa maasáki márifaqa maasá minakí márídee qianáuranoo. Mifá narí maraquna maasá qímunara maasá mináramma írianaura. ¹⁴ Maasá maa-ainainná qáfeeqa aqíqáma qímannimidaqa maasá qíkoofa narí ámaaku aqíqéenoo maa-maqa maaqánasaaqaraasa mandáinainaki máriasa qumáreeqee uqéeraani fee qímasee aqíqanáu. ¹⁵ Yá fasiqa ánaasee fee maa-maqánasaaqari Yísunara kúqaa Ánutuna faiqi fée qínafa Ánutufa minakí máridanoo mifá faqa naríki máridanoo. ¹⁶ Ánutufa maasára ámuqusirana maasá qeeqá minára íridaqa kúqaa fee qímasee minásaa mundídaqa. Ánutufa nímuqusirana ánoona márínara yáfa yáfee naríara naríara andeeqára ámuqusiranaki márifa mifá Ánutunaki faqa márifa máridanoo, kaifáa Ánutufa minakí máridanoo. ¹⁷ Ánutuna ámuqusirafa sía fífaa maasáki ánoonaidanoo. Ánutuna ufa írira faasaana sía narí áfusaa ruffaaqeera paasóosiaqeera miná ámuqusirafa maasáki ánoonaidanoo. Maaqóo mária kamuqoo maasá márírafa Yísunaindi miqírafa máridanoo naríara naríara andeeqára nímuqusiranaki ánoonaidanoo máridanoo. Naríara naríara andeeqára nímuqusira óosana sía mapáraaírafa minakí máridanoo. ¹⁸ Moonára ruffarafa sía káqi kambíqaidanoo maasá mandá ainaina ákiqara dárúandoo qímasaida ruffaídaqa. Maasá maqásaa dídimari fasiqánara sía ruffaídaqa maasá dídirafa ruffarana áfaqasaifanoo dídirafá kai máridanoo. Ánutufa maasára ámuqúsímarífanoo maasára rídanoo. Maasá Ánutunara ruffaídaqa Ánutufa maasára rímarina sía íridaqa miqídaqa, Ánutufa maasá dárí marífaqara foora minára ruffaídaqa.

¹⁹ Ánutufa indaarú maasára ámuqusunara maasá minára irisée kúqaa fee qímasee quándaki Ánutunara faqa nariara nariara faqa úriqarara ainainee qímasee rídaqa nímuqusidaqa. ²⁰ Moó fannoo qinée Ánutunara úriqarara ainainara rída fee qímasee quándaki narí ákaqaafasara fídiqaa ínafa únna qírafa máriannoo. Mifá narí áfu qáfee marína narí ákaqaafasaa rirímma sía ámuqusidanoo mináu Ánutuna sía qáfee márína náqimandee fífau ámuqusiraree sía amaná. ²¹ Dóo minára qinée qídaqa. Ásauku mundírafa maa-naakaparufána maasá qímaqimiqoona ínni qímannimidaqa. Yá fasiqa anaasee fee Ánutunara úriqarara ainainee qímasee rínafa mifá quándaki-noo narí ákaqaafasara úriqarara ainainee qímasee faqa rúannoo.

Maa-maqa maaqánasaaqaraa mandáinaina úriqarara ufa.

5 Yáfa yáfee Yísunara Ánutuna ásauku mundírafa fee qínafa mifá Ánutuna faiqi máriannoo. Moó fannoo ákoonara rínafa mifá mi-fasiqána faiqiara faqa rúannoo. ² Maasá maaqíannanara Ánutuna faiqi námuara rídaqee qianáura. Ánutunara nímuqusinaqa miná ufamau andeeqásee fuannánara Ánutuna faiqi námuara rídaqee qianáura. ³ Maasá Ánutunara ruannána ánoona maaqímminoo máridanoo. Mifá naakápainna ufara eedóo qímasee asaukunnaí qumáraannanara dóo mifá ánoona máridanoo. Ánutuna naakápara ufa sía firaa qumaara tíá máridanoo au-fadáidanoo. ⁴ Maasá Ánutuna faiqi námu maa-maqa maaqánasaaqaraa mandainaina amaná maasá miná úraaqaráanura. Maa-ainainánnai maasá maa-maqa maaqánasaaqaraa mandainaina úraaqáridaqa, Yísuna saqárikiranannai úraaqáridaqa. ⁵ Yáfasiqa ánaasee fée maa-maqa maaqánakinaa mandainaina úraaqaráannoo fee. Akooqóoqaraana Yísunara Ánutuna ámaaku fée qínafa mifá maa-maaqánasaaqaraa mandainaina úraaqáranoo máriannoo.

Yísunara Ánutufa miná ámaaku márúnara koorooú úfafa.

⁶ Máa Yísufa ásauku mundírafa narí ánoona áranandakiqari fidíka nam-marisaaqari kambíqanau sía nammári kaifau nammári námufafa fidíka námufafa apírirafa kambíqanau. ⁷ Ánutuna maraquna fannoo kúqaa ánoona ufa ímarufa máridanoo miná koorooínáu. ⁸ Qaaramoo áinaina kooroo ímarifa máridanoo. Mi-qaaramoo namúfa moodáa ainainará kai qídaqa, mi-namúsa maraquna faqa nammári faqa fidíka faqa márídaqa. ⁹ Maaqóo kóotaki ufa qímariasa ufa íridaqa kúqaa fee qídaqa. Faiqí ufa márinnanoo Ánutuna ufa fannoo faiqí ufa úriqaranoo márínara mifá akooqóoqaraana Yísunara qíní qímaaku uqannée qímaqoofa márínara maasá minára kúqaa ánoonee qímasee írianaura. ¹⁰ Yáfa yáfee Yísunara Ánutuna ámaaku fée qínafa narí aundurákinaafa faqa dadaaqínannoo kúqaa ánoonee qíannoo. Yáfa yáfee Yísunara sía Ánutuna faiqi fee qínafa mifá Ánutunara únna qímari fasiqafee qídanoo Ánutufa narí ámaakuara qu úfanara únna fee qídanoo miqí qídanoo. ¹¹ Ánutufa narí ámaakuara qu úfafa maaqímminoo máridanoo Ánutufa náaru náaru kúqaa márírana maasá qíminau, mi-mariráfa maasáindi miná ámaakuki márifa márídanoo. ¹² Yáfa yáfee Ánutuna ámaaku qumárainafa dóo mifá mi-marirána námufafa qumáreenoo. Yáu yáusee sía Ánutuna ámaaku qumárainausa sía mi-marirána faqa qumáridaqa.

Sárau ínna ainaina Ánutuna innaaru qínanoo ámiannoo.

¹³ Ínnee Ánutuna ámaakuara írirana rusímariasa ínnee dóo náaru márirana dóo máree fee qiaqéera maa-ufána ákara rúmannimaqaidaqa. ¹⁴ Maasá Ánutuna íriranasaa maaqóo moo áinainara innaaru qínanoo kúqaa maasá qímiannoo maasá íridaqa, miqíannanara maasá Ánutuna áfusaa sía ruffíaidaqa paasóosamasee innaaru qídaqa. ¹⁵ Maasá Ánutunara moo áinainara innaarú qínanoo mifá íriannoo. Maasá minára íridaqa iráanna ainainna kúqaa qímiannoo fee qídaqa.

¹⁶ Faiqí moó fannoo moo mandóosana máreemarína sía andeeqásee kúqiranaki fímaria mandóosana marasáinanoo miná ákaqaafasaa fannoo qáfamaseenoo Ánutunara innaaru qínanoo miná mandáinaina ateehá rukáiseenoo narí márirana ámiannoo. Qínée kúqiranaki sía andeeqásee fímaria mandoosannara qídaqa. Andeeqásee kúqiranaki fímaria mándoosana máridanoo moó fannoo mi-mandoosanná márainaaq ínnee sía minára innaaru qiaqa. ¹⁷ Aiqáma áaqarafa mandóosana máridanoo akaqáusa moo mándoosana sía kúqiranaki fímariafa máridanoo.

¹⁸ Maasá maaná íridaqa sía Ánutuna faiqi námu mandóosana maqee maqee máraqa fídaqa. Ánutuna ámaaku ititásaifanoo mandá fasiqa fannoo sía amana miná mandáikamamaqáannoo.

¹⁹ Maasá maaná íridaqa maasá Ánutuna aináina máridaqa. Maa-maqa maaqánaki máriasa aiqáma mandá fasiqa aakaaqakínaa fasiqa áramandunnai máridaqa. ²⁰ Maasá maaná íridaqa ásauku mundírafa Ánutuna ámaaku uqanna maasá Ánutunara íriaqeera miná írirana qíminau. Dóo maqee maasá Ánutuna ámaaku ásauku mundírana Yísunaki márianara moodáanaki kúqaa ánoona Ánutunaki máridee qídaqa. Miqíqa maasá ánoona Ánutunaki faqa ánoona asumu máriranaki faqa máridaquee qídaqa.

²¹ Qíní faiqi námu únna qíra Ánutufára fooqáa qíra ainainara níanasaa ruffíaaqa, kúqaa Ánutuna ínne nímuqusakinaana mara amaarámaseenoo miná ámaaqamáqaandoora minára ruffíaaqa.

2 YOOHANE

Yoothaneefa qámbaana ákara rúmannimaqóo úfafa.

1¹⁻² Óo maa-anaasee aneenná faiqi námufaqa qinée faiqí firaasá ákara rúman-nimaqaidaqa. Qinée faqa Yísuna ánoona ufa írimariasa sáimbaqa aní aninná faiqi námuaara faqa úriqarara ainainee qímasee qímuqusifaqa rídaqa Ánutuna kúqaa ánoona ufa maqee maasá daundurái máridanoo náaru náaru márianinafa márifaqa minára maasá aníara úriqarara ainainee qímasee qímuqusidanoo.

³ Maasá qíkoofa Ánutufa miná ámaaku ásauku mundírafa Yísufa faqa narí ámuqusiranakiqari narí áfaarirana faqa narí nífauarana faqa narí asooárana faqa ínnisaimbaqa qímiannoo.

Ánoonufara faqa naríara naríara nímuqusirana qímaqoo úfafa.

⁴ Óo maa-anaasee aní faiqi námu akaqáusa Ánutuna naakáparufamau fímariafaqa qinée minára írunanoo qífaqa asasídanoo. ⁵ Minára qinée aní afeekaikámasee qímamidaqa maasá aqámausa Yísuna ufa irisée naríara naríara úriqarara ainainee qímasee nímuqusiramau kai fuaqa. Dóo mi-ufána aní qímamidaqa sía fúka aakápar-ufau, óoqai óosanai írimarunnufana aní qímamidaqa. ⁶ Mi-nímuqusirána qinée qúnandée miná óosana maaqímmínoo máridanoo. Maasá aqámausa Ánutuna naakápara íriramau fuaqée qinau. Mi-naakaparufáfa óoqai óosanaindari írimariafa maaqí qídanoo, ínnée aqámausa naríara naríara úriqarara ainainee qímasee nímuqusiranaki máriaqa.

⁷ Moómoo níkaru qímariasa ueeqée maríasa máaqanna máaqanna darániqa márídaqa. Misá Yísunara ásauku mundíranara sía faiqí faiqi kambíqanau foo qídaqa. Míqí maría fasiqausa ueeqée maríasa márídaqa ásauku mundírana namuqáa kám-mídaqa. ⁸ Ínnée ínnéeqa nífaaqasáa rakísiaqa. Maasá ufa óoqai ánoonaikimarífa sía maqee ínniki taikáannoo aneenná maaqóo aináinirana ákiaqara náaru innaarúnai óorufinana ámiqimasee máraanneera qímamidaqa.

⁹ Faiqí moó fannoo ásauku mundírana ufamau sía fímarífa fíaikátee fímarífa mífá sía Ánutuna faiqi máríannoo. Ásauku mundírana ufamáu kai fímarianafa sía ásauku mundírafa kai minakí máridanoo, miná ákoofa faqa minakí máridanoo. ¹⁰ Óo maa-anaasee faiqí moó fannoo máa qinée qúnnufana sía qímarinafa aniráinana sía aneenná máaqaki mara quqáa. Sía minára ámiqi ámiqia. ¹¹ Anée miqímarinna fasiqana ámiqi ámiqirufa qínana dóo miná mandóosana dadaaqídana miqímariananoo.

Ákara taikárufa qímaqoofa.

¹² Qinée ufa óosana óosana aní qímamiraree qímaseeqa sía papiqasáa rírana amana márifaqa. Aní maqúsai kásooqaqee fírara íridaqa. Minní óonureeqa dóokiqari aní qímamiseeqa narí qímami narí qímamimásee asasifáranoo. ¹³ Aní áuna faiqi námu maí máríasaa máa qíní pásaki ínni nímandaidaqa.

3 YOOHANE

Yoothaneefa ínaaqianna ákara rúmannimaqóo úfafa.

1 Óo Kaiusafa aníndiri Yísuna ánoona ufa qímarianaki márunnanara qínée faiqi firaasá aníara qímuqusimarifaqa maa-akarána aní ámaqaidaqa.

²Qiní qífaaqasáa qíqoondi. Aní maraquana ámiqiranaki dóo márídanoo, aní afaaqa faqa aurírana dínée sía márianifeera aneenná aiqáma ainaina faqa miná amana kái ámiqiranaki márianifeera Ánutunara innaaru qídaqa. ³Óo Kaiusafa aní ákaqaafasaa maí aniréeqa aníara Yísuna ánoona ufamau maqee fímarianaqa qímaqimi-afaqa miná iriséeqa asasídaqa. Kúqaa ánoona máree maríannanara aní óosana koorooifaqa qínée qáfeeqa. ⁴Qiní faiqi námukámmafi máriasa kúqaa ánoona aatata fímarianara minára kai irisée fíraa asasirana qímidaqa. Sía moo áinaina mi-asasirána amana kái márídanoo.

Yoothaneefa Káiusana óosanara amooqu úfafa.

⁵Óo Kaiusafa qiní qíqoondi, Yísuna ufa maqúsa maqusa qímannimiyanuasa aní maqúsai óonuraafana óosana óosana dadaaqírana ámiqimasaida nímimariananoo. Anée sía moó máqannaa fee qímasee minnísaanafa máríananoo. ⁶Anée dadaaqí-marianausa misá aní aufakiana qímaqímiafaqa írídaqa. Misá aníara maasá maaqóo-qaraasa amaana máaqaki kéeqee máriasa nífusaa anée misára ámuqusi maríannanara kooroo ída qiafaqa írídaqa. Ánutufa áfaarimarifa márídanoo anée faqa miná aanna réenana mi-fasiqáusa dadaaqínana anée Ánutuna aináinira faiqi amana kái mária. ⁷Yísuna ufa qímannimiyanuasa ínnée sía misá níqafuosa moo máqannaasa máriafanoo sía aamína máqannaa maqúsa maqusa fídaqa misá munnimmaina marasáida naqá fímariquau. Yísuna áuqusaa miná ufa kai máree fímariquau, misá maasá Yísuna ufa írimariasa faiqára máaqaina kai maraséeqa Ánutuna aináinirausaikamambiqá nídaqa misaikána máraidaqa. ⁸Maasá Yísuna ufa írimarunausa misá kadáapiriranara iriséeqa misá miqímasee ánoona ufa saikímariasa moodáanaki dadaaqíqa maasá saiká faqee qímasee máraaqeera aní qímamidaqa.

Yoothaneefa Diootareefeesana mandóosanara qímaqoo úfafa.

⁹⁻¹⁰Qinée qúsa ákara ríqa ínni miqóoqaraasa amaana máqaki kéeqee máriasa nímiaqeera. Nímaqauanoo Diootareefeesafa narí kai nariáaraa úriqararausee qímarifa qiní ákarakinaa ufa sía írimarifa, kásooqaqee ínniki qínée óonureeqa miná óosana ínniki márína únna ufa mandúfa maasára qímarina únna ufa óosana óosana qímarina kooroo íanáura. Mifá sía minára kai ídanoo Yísuna ufa qímannimiyanuasa miqóo óonuraafanoo sía misá dadaaqídanoo misá ititánnimaqaidanoo. Miqóo-qaraasa amaana máqaki kéeqee maríasa quándaki misá dadaaqíraree qiafanoo misára faqa quqásee dóo fuaqée qídanoo.

¹¹Óo Kaiusa qiní qífaaqasáa qíqoondi, anée mandá ainaina qáfamasee sía miná ámmeemmeería ámiqira óosana qáfamaseenana miná ámmeemmeerina miná aanna ráinanoo amaná máriannoo. Andeeqára óosana máree maríasa misá Ánutunaindi máridaqa. Mandáinaina máree maríasa misá sía Ánutunara írimariasa máridaqa.

¹² Ínniki faiqí moo márifa miná áuqu Deemeetariusafa minára aiqámausa kúqaa andeeqára fasiqa fee qídaqa. Ánoona ufa faqa mi-fasiqánara andeeqára fasiqa fee qídanoo. Maasá kúqaa ánoona ufa kai qímaruna ínnée írimariasá máriafanoo síá mi-fasiqánara únna qídaqa. Maasá minára ámiqira fasiqa fee qídaqa.

Ákara átinni máfi taikárufa.

¹³ Qinée moómoo ufa aní qímamiani qímaseeqa síá amana papiqasáa ákara ríqa.

¹⁴ Káqikaaqoo anée íanánnai qinée fíraree qídaqa. Óonureeqa ámiqimmandee narí qímami narí qímami qianáuranoo.

¹⁵ Yísuna asooárafa anífaqa máriani. Aní áqoondiuqa maaqóo qáraasa aiqámausa aní ámandaidaqa. Maasá qíqoondiuqa miqóo máriasa núqu rámassee qímannimia. Maasá misá nímandaidaqa.

YUDEESA

Yudeesafa ákara rúmaqoo úfafa.

1 Qinée Yudeesa maa-pasána ákara rídaqa. Qinée Yísuna aináinira faiqi Yameesana ákaqa márídaqa. Qinée qeeqá qífasaanara Ánutuna ásauku mundírana Yísuna eedóo qímasee rumbára faiqiara foora aináini marúnna faiqisa márídaqa ákara rídaqa.

² Ánutufa náaramásee qinée únnannai ániaqee qufaqa eedóo qímariasa inni ákara rúmannaqaidaqa. Ínnee Yísuna ásauku mundírana mandaaqée maríasa maa-pasána ákara rúmannaqaidaqa. Ínnee maasá qíkoonaa Ánutuna ámuqusiranaki máríasa inni ákara rúmannaqaidaqa. Ánutuna nífuaraafa faqa aundurákinaa asooárana faqa firaaqóo inniara ámuqusirana faqa firaaqóo inni naunduráki márí-danoo irairaaíani.

Únna ámaanufa qímannimariasara qímaqoo úfafa.

³ Óo qiní qifaqasáa qíqoondiuqa. Ánutufa maasá innaarúna ásumu márirana moodáa qimiqaifaqa minakí quqáqisáinara ákara rúani qímaseeqa minníseeqa moo úfa ákara ruanáura. Ánutufa moodáa kari nímu ufana maasá qímuna mi-ufána rákíra ufara foora afeekaikámasee uqéera aindúsuaqa minára inni afeekaikámandee ákara rúmannaqaidaqa. ⁴ Faiqí akaqáusa Ánutunara sía fee qímariasa qumeé ín-niki kéeqafiqa dapikídaqa. Misá Ánutuna áfaariranara káqi nímíranara faqa iriséeqa quándakiqa mi-ufána eendaándi iséeqa minánnai faiqí ánaaseeki narí úmmuari narí úmmuari maríana faqa óosana óosana mandainaina faqa únna qímasee Yísun-ufa fee qímasaídaqa uqéerasee. Misá maasá ásauku mundírana Yísunara maasá úriqararana maasá karaambáiqara qáoo qídaqa rukíaidaqa. Óoqai tamummáqara fasiqauqa ákarakínaa ufa misá firaa mandainaina ákiaqa árirana áqufuaqee qufaqa dóo maqee áqufidaqa.

⁵ Inní moo áinainara náaqoo áuqaidaqa. Óoqai Ánutufa Isaraee máqannaa Isipa máqusaindaraana raffamareenoo aadána maqa maaqaki quqánau. Quqásoofaqa akaqáusa quándaki Ánutuna ufa rukíasee káqirúnna ubeekaqáu. Miqíufanoo Ánut-ufa sía nífaunanau káqi nárinau. ⁶ Ínnee Ánutuna qangiroouqára faqa sía fee íridee. Óoqai misá firaa uriqaranaki márufaqa miná minnísee nári qímaqoomau akaqáusa fufanóo Ánutufa sía nífaunanau káqi qumáraseenoo sáinandannai ruúmbeeqeenoo náaru rumbáranaki maqá ámeemaanai asukunaki quqáqaiifaqa márídaqa muánni Ánutuna ufa írira faasaanara áfeesida márídaqa. Mi-faasaannásaa náríra ufa qíman-nimiannoo minára áfeesidaqa. ⁷ Ínnee Soodooma máqusa faqa Koomoora máqusa faqa misaqá máru maqusanaasa faqa ínnee íridee. Misá mandá qángiroo naanna réeqa nári qímaqoomau fíqa faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuari íqa faiqí narí aqoónna fasiqa úmmuariqa óosana óosana mandainaina faqa mároofanoo Ánutufa aiqámausa mi-oosanná qáfeeqa rufíaaqee qímasee náaru márira idáki misá quqánau.

⁸ Miqíkai másee máa maqee inniki mandóosana uqéeree mariasa óoqeenáasa naanna ráidaqa. Maqee inniki máríasa qainámaseeqa Ánutuna ufámmifoo qímasee mi-maú fíqa áaqamaki náriqa nárídaqa. Misá Ánutuna áanoora sía rufíaidaqa miná ufa rukíaseeqa nári qímaqaa áatata fídaqa. Mi-mandoosanná máree máríasa in-

naarúnai ámiqirausea márianara mandúfa qímannimaqaidaqa. ⁹ Ánutuna ámiqira qangiroouqa rirímma óoqai Mooseefa kuqufufanoo Sadannafa miná irí qumaráanee qufanoo ámiqira qangiroouqakiqari úriqararafa moó fannoo miná áuqu Mikaraafa mifá Sadanna faqa ufa rainánau. Ufa raináidanoo sía ínniki ani máriasa naanna ranau. Sía áqira ufa mandúfa Sadannara qinau. Ánutuna ufara iriséenoo káqi maaqí qímasee reendeenámasee qímaminau. Óo Sadanna Ánutufa aníara qáoo qídanoo. ¹⁰ Máa ínniki mandóosana uqéeree maríasa sía ámiqira qángiroo aanna ráidaqa níranaqarufa óonumafi irisée káqi qídaqa. Nári sía qáfee maría ainainnara qíma-saidaqa níqidaqa. Misá káasau aandau aanna ráidaqa. Misá nári írirana irisée aandaú oosanamau fidaqa. Mi-maú fimariafanoo nári mandóosana fannoo nári nárídanoo. ¹¹ Misá nárírafa firaaqóo máriannoo. Minára írifanoo náaquqaani. Misá Kaina aatáta fidaqa. Kainafa Ánutuna ufa rukíee marúfa máridanoo narí ákaqa árinau. Misá kafáa Baraamana mandá aatata fidaqa minakí kéeqararee qímaseeqa narí rarisée narí rarisée mámaree fidaqa. Baraamafa munnimmará rúmammareenoo únna qí-masee Isaraee máqannaasa rarisámeeqee mandáinainaki quqée marínau. Misá moo fásiqa óoqeenáa fasiqa Kooraana aanna ráidee qímasee Mooseenasáaqari rakéemaku áadumarunna naríara moo káraambaiqee qímasee fufanoo Ánutufa miná faqa miná áiku ásauku miná faqa fusá faqa nárínau. Máa ínniki mandóosana uqéeree maríasa náriqa kai nári nárírana maréeqee Ánutuna náríranaki quqáseeqa minakí márídaqa. ¹² Ínnee Ánutunara qoomáqa sakasée náidaqa néemarifaqa méee ínniki mandóosana uqéeree maríasa nári mandáinaina námufaqa aniréeqa sía moosára óonumafi íri-daqa nifaaqa quqáseeqa káqi náriaraa kai firaaqóo nárana náidaqa.

Misá ufídaina áukuana aandaróo áukuana oonámuara foora aniraifaqa óo aaku asooára ainaina ániannoommifoo qímariafanoo káqi áiqareenoo fifanoo úfai fan-noo misá maréeqeenoo áqidanoo aaku sía márísa márídaqa, sía andeeqára óosana uqaqífiqeenoo aupúrarana kai uqaqífiqeenoo. Mi-fasiqáusa sía qaqamma írai sáqari fára foora márídaqa, írai aukuanáa óosana rarákusee qáfaafanoo aadána kai márí-danoo sía nammári nammáridanoo. ¹³ Mi-fasiqáusa mandáinaina fannoo nammári qáqaarara foora nári mandáinaina akooqóo mándinoo márifaqa sía nisaurídaqa éekara árinoo akooqóo márídanoo. Misá méee sandée mari fasauna aanná raidaqa, sandámammaree asukunakí múnú qimbáidaqa. Ánutufa mi-fasiqáusa maqa máaqa miqí kai másee firaa asukunakí meemái afeedamá nímaqaifanoo márídanoo.

¹⁴⁻¹⁵ Óoqai Eenookafa mi-manda fasiqásara tamummaqaséenoo ákara rú-maqoofa márídaqa. Ádanasáaqari moodáannai qísauku óosana taikáfufanoo dínni ani moodáa máreenoo qaaraikínnoo Eenookafa kambíqanau. Mi-Eenookáfa maaqí qí-masee tamummaqaséenoo ákara rínau. Ínnee íriaqa Ánutufa narí náaquqara andee-qara qangiroouqa moómoosa faqa qumuréenoo aiqáma maqásaa qaraasa suqúsee ufa nímiannoo, mandóosana máree maríasa Ánutunara sía írimariasa misá Ánu-tuna ufa rukíasee mandáinaina óosana óosana máree maríanara Ánutufa faqa narí qangiroouqá faqa náríraa qúmuannoo. Mi-manda fasiqáusa Ánutunara mandúfa óosana óosana qíranara Ánutufa náríraa qúmuannoo. Dóo Eenookana tamum-máqara ufa miqíminoo márídanoo. Eenookafa misára miqí qímasoofaqa qínée máa ínniki mandóosana uqéeree maríasara mi-maú fimariafaqa maaqí qídaqa. ¹⁶ Mi-fasiqáusa maqee maqee aiqáma ainainara náundaufa náundaufa qída márídaqa. Misá aiqáma ainainara ámiqira ainainara faqa sía maasá dídifafa mandáinaina fee kai qídaqa. Misá nári mandóosanara nídirana áandi áususeeqa náriqa mi-maú fí-

daqa. Misá firaqóo naríara naríara nimooqímaríasa márídaqa. Misá nári mandóosa-nara nídirannai ubeekárara faiqí akaqáusa marasée nímoqaidadaq ámiqi ámiqídaqa misá maasá mandóosanamau fídaqa maasá dúqu uqéereefaree qídaqa miqídaqa.

Aauqúimannimaqarufa faqa naakáparufa faqa qímaqoo úfafa.

¹⁷ Óo qíní qíqoondiuqa karaambáíqa Yísufa ásauku mundírana miná faiqi námu ufa qímannimiqoona sía aunúaq. ¹⁸ Misá maaqí qímasee ínni qímannimiqau. Taikára áukuana aniráínaqa faiqí moómoo kooroomáfiqa nári mandóosanara nídiramau fídaqa ínniara naanaidara qifáranoo. ¹⁹ Mi-fasiqáusa faiqí qámbaana aniréeqa rainée maríasa. Miqí maríasa sía Ánutuna maraquna náakiraua márídaqa náriqa faiqí faiqi nídiramau kai fímaríasa márídaqa. ²⁰ Ínnee qíní qíqoondiuqa sía miqímaríasa máriafanoo. Ínnee Yísuna náaquqara ufakí maríasa máriafanoo máaquara foora áuqiqa fífi inaq minakí afeekafíkiqa. Ínnee Ánutuna náaquqara maraqunannái maqee maqee innaaru qiaqa. ²¹ Maasá karaambáíqa Yísufa ásauku mundírafa narí nífauarana firaanákiqari maasá sía dáruanoo náaru náaru márírana maasá qímiannoo. Ínnee Yísuna qúmíranara áfeesídaqa Ánutufa ínniara nídimarinaki minakí kai máriqa sía moósaa fínana kurídia.

²²⁻²³ Ínniki faiqí akaqáusa Yísuna mandaaqáranara marammara rídaqa qaara irirana máree maríasa, sía ínnee miqímaríasa áanoománnimaqaaqa nífauamásaifaqa máriqa. Náaru márira idákinaana Yísuna ufannai kárí qínaqa qumáreeqee Ánutuna afeeka ququsaki quqáaqa. Akaqáusa mandóosana máree maríasa faqa nífauarana faqa rufíara ufa faqa qímannimisee qumáreeqee Ánutuna quqúsaki quqáaqa. Ínnee miqí márifaqa misá mandóosana qáfamasee sía minára ruaqa ínnee faqa minakí fífára. Misá mandóosana ikairíara rufíasee fídiaqaa iqa.

Ánutunará kai asasiaqée ufa qímaqoofa.

²⁴ Ánutufa ínnee mandáinainaki áqufirarífanoo mifá amaná ínni ititánnisainaqa sía áqufifarano. Mifá amaná ínni maréeqeenoo ámiqimmandee nínukamásee asaríana ínni nimisée narí afaqa aréenaranaki naróorisaa amaná quqáaninafa. ²⁵ Moodáa Ánutufa maasá asumu máree marífa. Maasá karaambáíqa Yísufa aní ásauku mundírafa minánnai maasá amooqírana qímamídaqa afaqa aréenarana faqa úriqararana faqa afeeka faqa aqámausa aníara náaquqarana faqa aníndi márídanoo fee qídaqa amooqídaqa. Óoqai indaarú aníndi márínau maqee aníndi márídanoo náaru náaru aníndi máríani. Kúqaa.

UQAFÍQOO UFAFA

Náaru kambíqaaninnainaina Yoohaneena uqafíqoo ufafa.

1 Dauní kambíqaaninna ainainara Ánutufa narí ásauku mundírana Yísuna akooroommámufanoo mifá quándakinoo narí faiqi námu qímannimianifeera Yoohaneena kooroommá áminau. Ásauku mundírafa maa-ainaináusara narí qangiroo aqifoofanoo qumuréenoo Yísuna aináinira faiqi Yoohaneena kooroommá áminau. ²Yoohaneefa aiqáma ainaina qáfeemaruna faqa írimaruna faqa qangiroo fannoo qímamúna aiqáma maa-papiqánaki kooroo inau. Maa-ufána Yísufa ásauku mundírafa narí ákoona Ánutuna ánoona ufa Yoohaneena qímamufanoo ákara rúmaqoo úfafa maa-akaráfa márídanoo. ³Faiqí moó fannoo maa-akarána ásaana rínafa asasíannoo. Maa-tamummaqara ufána irisée eedóo qínausa misá asasífaranoo. Maa-ufánakinaa ainaina koorooínausa qúsasaa kambíqainara maa-ufána ásaana rímariasa faqa eedóo qímariasa faqa asasífaranoo.

Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée maqúsakinaasa amaana máqaki kéeqee maríasa misá Yoohaneefa nímandoo úfafa.

⁴ Asia máqa maaqaki máriasa amaana máqa qísauku dínni taikásee dínni ani qaara máraranaki kéeqee maríasa qinée Yoohaneesa ákara rúmannimaqidaqa.

Ánutufa óoqai márufa maqee faqa káqi márifa kásooqaqee náaru faqa máríaninafa narí áfaarirana faqa narí asooárana faqa ínni nímídanoo. Ánutuna ufa írira qaari óorinni Ánutuna maraquna námu qísauku dínni taikásee dínni qaara marasée maríasa miqí kai mándee Ánutuna áfaarirana faqa asooárana faqa ínni nímídaqa. ⁵⁻⁶Yísufa ásauku mundírafa andeeqásee kooroo ímarifa Ánutuna óoqa faiqi kúqiranakiqari fíndifufa maa-maqa maaqánakinaasa karaambáiquaqa úriqararafa márifa mifá faqa narí áfaarirana faqa asooárana faqa ínni nímídanoo. Mifá maasára ámuqúsámmídanoo. Mifá narí kúqiranannai maasá mandáinainakinaana idukúniseenoo maasá qumáreeqeenoo narí ákoona Ánutuna aanáiqikirausa máriaqee qímaseenoo quqáqisáifaqa márídaqa. Ánutuna ásauku mundírana Yísuna afaaqa aréenarana faqa afeeka faqa firaqóo mináindi máríanifeera.

⁷Qáfaqa, mifá Yísufa asurukí qúmidanoo. Miná faaqaaná raqúramusa misá faqa kúqiranakiqari fíndifi qáfeefaranoo. Maa-maqa maaqánakinaa maqúsa maqusa máriasa aiqáma minára ikíraqéeqa soofaarífaranoo. Dóo kúqaa uqanna miqífaranoo. ⁸Ánutufa úriqararafa karaambáiqua óoqai márufa maqee faqa káqi márifa náaru faqa káqi máríaninafa naríara maaqí qídanoo. Qinée óosana ároo aukuana máriafanausa náaru taikára aukuana faqa káqi máríanaua márídaqa.

Yoohaneena áfu pisipasamándooofanoo ásauku mundírana Yísuna qáfanau.

⁹Yoohaneefa narí qáfoo ainainna maaqí qímasee ákara rínau. Qinée Yoohaneesa ínni nífasausa náuraiqi márídaqa. Qinée ínnisaimbaqa Yísuna ánoonufa qímannimunaqa nári únna Ánutufa márifaqa kúqaa qíra Ánutunara níkoqaiifaqa aupúrarana faqa nárirana faqa ínnisaimbaqa qímimariafaqa márídaqa. Qinée faqa ínni faqa Yísuna quqúsaki márúnausa márídaqa, maasá miná teeroo quqáranaki márídaqa sía minára aupúreeqa miná minníseeqa káqi minakí dóori runúsee

máraqa fídaqa, qinée Yoohaneesa Ánutuna ufa faqa Yísuna koorooíra ánoon-ufa faqa qímannimíafannanara Roomma máqannaasa qíní karabúsa rumbáranaki qísoofaqa márídaqa. Ooruku námmari qámbaraana Patamoosa áfumaki Roomma máqannaa karabúsaki máriafananoo Yísufa óosana óosana ainaina kambíqaaninnanara qímaqíminau. ¹⁰ Karaambáíqa qímaqoo faasaana karabúsaki máriafananoo amaanasáa Ánutuna marauna fannoo dáakufufanoo ínaaqianaindari firaa ufireena miqírafa faiqíara foora ufa qinau. ¹¹ Mi-ufáfa maaqí qímasee qímaqíminau. Yoohanee maqee uqaffíqaana áinaina anée papiqakí ákara rúmasee dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée máqusanaasa nári amaana máqakiaqa kéeqee maríasa ákara rúmannimaqaa. Eefeesusa máqusa amaana máqaki kéeqee maríasa faqa Samirana máqusa amaana máqaki kéeqee maríasa faqa Peerakamumma máqusa amaana máqaki kéeqee maríasa faqa Tiatira máqusa amaana máqaki kéeqee maríasa faqa Firadeerafia máqusa amaana máqaki kéeqee maríasa faqa Raoodisee máqusa amaana máqaki kéeqee maríasa faqa miqímasee amaana máqanamuaara ákara rúmannimíia.

¹² Mi-ufána qímaqímisoofaqa qinée yáfee ínaaqiannaindari qímaqímidanoo fee qímasee quándaki qáfaafananoo rambi kúradee mári ainainausa qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée márufanoo rambi aiqámasaa márída qéemarinau.

¹³ Mi-rambisa qámbainai faiqíara foora kíkíqinoó márúfaqa qinée qáfaqiafana. Mifasiqána qamunna kísaaqa karaambáíqa qamunna maqásaa qumumárúfaqa qáfaqiafana kóora áuqíra ráitanda karaambáiqaindi miná áradauqanna rumbánoo márínau. ¹⁴ Miná ákiqa asausí qáfeeqa éekara asausíara foora káaqa éekara árinoo márínau. Miná áfu fannoo idáuru miqírafa qéemarinau. ¹⁵ Miná áiku fannoo ánuakara barásara foora tandí tandímarínau. Miná ufa fannoo óondainni nammáriara foora aiganáiqana ímarínau. ¹⁶ Miná ásaukuqannai ásaukuki qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée fásaunamu uaqée inau. Miná óokiqari qaseema miqírafa raiqárafa áfaidarafa animárinau. Miná óori áfiri súani qámbaranai ururée firaaqoo qaindeé ímarínau.

¹⁷ Qinée miná qáfamasee káaqa rufíasee miná áramandunnai maqásaa áqufíqa kúqíara foora iqá máriafananoo narí ásauku uqannái qínísaa mundúseenoo qímaqíminoo qinau. Óo maa-fasiqa sía rufíaa. Qinée indaarúqaasa faqa ínaaqianaasa faqa márídaqa. ¹⁸ Qinée óoqai káqi máriafanausa márídaqa, qinée kúquafanausa márídaqa dóo qíqafa káqi márúnausa márídaqa náaru náaru márianaura. Qinée kúqíranara rakísiraua úriqararaua márídaqa miná kooqí kíqa uaqéeiunausa márídaqa kúqíranaki máriasa mandóosana máreeusa misá máriaqoo faqa úriqararaua márídaqa miná kooqí kíqa faqa uaqéeidaqa. ¹⁹ Yoohanee anée qáfa qáfeemarianna ainainna írimarianna ainainna aiqáma pápiqakí ákara rúa. Maqee qáfeemarianna ainainna faqa kásooqaqee kambíqaaninna ainainna faqa ákara rúa. ²⁰ Qíní qísauku uqannái qísaukukinaa fásau qísauku dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée fásau miná kukéeqarana óosana maaqímminoo márídanoo. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée amaana máqasaa rakísimaria Paatoosa fásau márídaqa. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée rambi kúradee maría ainainna miná kukéeqarana óosana maaqímminoo márídanoo. Maqúsa maqúsa amaana máqa mífá márídanoo. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée amaana máqara qídaqa.

**Efeesusa máqusanaasara ufa Yísufa
Yoohaneenasáa qímaqoo úfafa márídanoo.**

2 Yoohanee anée Efeesusa amaana máqasaa rakísimari paatoona maaqí qímasee ákara rúmasee qímamia.

² Óo Efeesusa máqannaa Paatoo dínni taikásee dínni ani qaara marasée fásau narí ásaukuki úqirafa ní fásiqafa aní qímamidanoo. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée rambi kúradee mari ainainna qámbaanai ní mari fasiqafa Efeesusa amaana máqasaa rakísimari paatoo maaqí qímasee qímamidanoo. Qínée anée áuqee mariánna saikána íridaqa anée kadáapiri mariannanara íridaqa anée sía feefaurúara irisáidana maqee maqee kadáapiri márianaga íridaqa. Anée mandóosana máree máriasara ákooqee mariannanara qínée minára faqa íridaqa eedóo qídaqa. Akaqáusa náriara únna qímasee Yísufa diqíqoo fásiquasee qufaná anée misá faqa amanamásee qáfoonano misá únna qírana anée paqúrunafa márianano. ³ Anée reendeenámasee miqóo kai fímarianafa márianano. Anée qíníara óosana óosana kadáapirirana marasée sía minnísaanano káqi márana fímarianano. ⁴ Akaqá ainainara kai aníara áaqeefoo qídaqa. Anée óoqai indaarú unánde sía qíníara ámuqusidanoo.

⁵ Óoqai múruqoo ámiqiranaki máriunafa dóo miaqóo qúmuanano. Ínneeqa óosana quándaki óoqai undée kai iaqaana. Sía miqífaqa qínée ínnee márinnannai ínna rambi máriqooqaraana máraanaqa ínnee dóo imbéefara. ⁶ Ínniki moo óosanara qínée ámiqira fee qídaqa. Nikooraita únna amaana ufara ínnee qíní daanna ráidaqa fídi-aqaammi maríafano. Nikooraita amaana ufa qímariasa aiqáma faiqí faqa ánaasee faqa moodáanaki máraqa nuafaqa ínnee misá nínnda fee qíní daanna rée fídi-aqaa ímariasa máriafano.

⁷ Ánutuna maraquna fannoo amaana máqaki kéeqee maríasa aiqámai qímannimidano. Náaqoo faqaasa miná ufa kái íriaqa. Mandáinainaki afeekaikámasee rákiranara foora máraqa fifi ínaqa úriqarée maríasa qínée misá qímannimianaga misá Ánutuna innaarúna ququsaki kéeqafi innaarúnai asumu márirana nímira saqari qaqamma neefáranoo.

Samirana máqusanaasara ufa Yísufa Yoohaneenasaa quqóo úfafa márídanoo.

⁸ Miqí qímaseenoo Efeesusa amaana máqa Paatoonara ufa qímaseenoo quándakufano Samirana amaana máqasa Paatoonara Yoohaneena qímaminau. Yoohanee anée Samirana amaana máqasaa rakísimari Paatoona maaqí qímasee ákara rúmamia. Óoqai indaarúqaafa faqa ínaaqianaafa faqa óoqai kúqufa fíndifi káqi márifa Yísufa maa-ufána aní qímamidanoo. ⁹ Qínée ínna kadáapiriranara íridaqa ínnee maa-maqánasaa aináina síaisa kudi máriafano innaarúnai ainaina faqaasa máriafano qínée íridaqa. Sadannana faiqi námu akaqáusa náriara únna qímasee Yuda máqannaa fee qímariasa ínna mandúfa óosana óosana qímariana qínée íridaqa. ¹⁰ Qíní ufasáara káqikaa qóo ínnee aupúraranara máreefaranoo ínnee sía minára ruffaaqa. Ínnee íriaqa Sadannafa ínna nimanamásee qáfaaneera karabúsaki akaqáusa quqáano. Ínni nídafirafa maa-maqánasaa qúsasaa máriannoo. Ínnee káqi máraqa fifi ínaqa kúqirana paqúrinna aukwana qínée náaru márira qáfee afisúnnímaqaanura. ¹¹ Ánutuna maraquna fannoo aiqáma maqusa amaana máqaki kéeqee maríasa qímannimidano náaqoo faqaasa mi-ufána íriaqa. Andeeqára óosana káqi máraqa fifi

ínaqa Sadannana nimanírana úriqararausaikí maríasa ínaaqianna kúqirafa sía misá náruannoo.

**Peerakamumma máqusanaasara ufa Yísufa
Yoohaneenasaa quqóo úfafa márídanoo.**

¹² Yísufa miqí qímasee Samirana amaana máqa rakísiranara Yoohaneena qímamiseenoo quándakinoo Peerakamumma amaana máqasaa Paatoona maaqí qímasee qímaminau. Yoohanee anée Peerakamumma amaana máqasaa rakísimari Paatoona maaqí qímasee miná faqa ákara rúmamia. Qaseema dínni dínni raiqárafa óokiqari animári fasiqafa Yísufa maa-ufána aní faqa qímamidanoo. ¹³ Ínnee Peerakamumma máqusanaasa Sadannana amaana máqa máriaqoo máriasa máríafanoo qínée íridaqa. Ínnee kúqaa qínísaa atooqée maríasa máríafanoo. Ínni maqúsai Sadannana amaana máqa máríqoo miqóoqaraasa qíní qíqoondi moo fásiqa qíní Yísusara andeeqásee kooroo qímarina ákiaqara miná áuqu Antipasana kuqá áru-faqa ínnee sía minára rufíosa káqi kai qíní saqáriki máriasa máríafanoo. ¹⁴ Akaqá ainainara kai ínniara áaqaidámmiafoo qídaqa. Ínniki maqee Baraamafa óoqai máriu fasiqana aanna rée máríafanoo mi-fasiqáfa Baraamafa márufafa ínniki akaqáusa mi-oosanná máraidaqa. Óoqai Mooaba máqusanaasa karaambáiqa fannoo Barakafa Ánutuna tamummáqara fasiqa moo áuqu Baraamana munnimma amiséenoo anée náukarara ufa Isaraee máqannaa nimisáinaqa kúquaqa. Miqí qufanoo Ánutufa Baraamanara qáoo qufanoo quándakinoo Barakana qímamufanoo Isaraee máqanaasa mindáraasa únna Ánutuna óorisaa náranara dúfi dúfi qímasee nárana náidaqa mindáraa anaasee náafeeqee máríqau. Ínnee Peerakamumma amaana máqaki máriasa akaqáusa Baraamana óosana máree máríafanoo. ¹⁵ Miqí kai másee ínniki Nikooraita amaana ufa írimariasa akaqáusa máríafanoo. ¹⁶ Ínnee ínneeqa mandóosana kafáa quandáaqa. Sía quandáifaqa qínée ínnee máriaqoo anireéqa qeeqá dóokiqari qaseemannái mi-mandoosanná máree máriasa nárúanauranoo.

¹⁷ Ánutuna maraquna fannoo aiqáma maqusa amaana máqaki kéeqee maríasa qímannimidanoo náaqoo faqaasa íriaqa. Óoqai Isaraee máqannaasa aadána maqa maaqakinai nímarufafa kanánaana kanánaana innaarúnaindaraa feemu ními-aafanausa márídaqa. Máa maqee máriaqoo mandáinaina faqa rákiraridaqa miná úriaaqararasa qínée kukéeqara feemu innaarúnai misá nímianaura. Éekara óonisaa nári fúka nuqu ákara rírana moodáa kai moodáa kai nímianaura. Mi-fuka auqúna sía moó fannoo misá óosana íriannoo narí kai miná óosana íriannoo. Dóo mi-ufána Yísufa Peerakamumma amaana máqasaa Paatoonara Yoohaneena qímaminau.

Tiatira máqusanaasara ufa Yísufa Yoohaneenasaa quqóo úfafa márídanoo.

¹⁸ Rambí kúradee maría saqarina qámbaanai márifa Yísufa miqí qímaseenoo quándaki Yoohaneena kafáa maaqí qímasee qímaminau. Yoohanee anée Tiatira amaana máqasaa Paatoona faqa maaqí qímasee ákara rúmamaqaa. Ánutuna ámaaku áfu idára foora qéemarifa miná áiku faqa ánukanóo mari barásara foora tandí tandí marí aikunannoo mandáinaina radámimarifa Yísufa maa-ufána ínni qímannimidanoo. ¹⁹ Ínnee Tiatira máqusanaasa qíní Yísusara nímuqusidanoo qínée íridaqa, ínnee maqee maqee íriqa kai fímarianara faqa qínée íridaqa, ínnee qíníara iriséeqa ínneeqa máqannaasa dadaaqímaríafanoo. Ínnee sía kadáapi dári foo qímasee min-

nísee maríafanoo káqi máraqa fímarianara minára faqa íridaqa. Óoqai ínnée qíní saiká óodaa máree máriqau, maqee kámu fíraaqóo máree máriafanoo qínée minára faqa íridaqa. ²⁰Qínée ínni moodáa ainainara kai ínni níqidaqa. Ínnée mi-manda anaaseená Yeeseebeera nammarinara sáina káqi márianífee qímariana. Mifá únna qímasee nariara Ánutuna ufa máree marunausee qídanoo. Mi-anaaseefá naaká-paidanoo qíní ufa írimariasa rarisámeeqeenoo faiqí faqa ánaasee faqa narí úmmuari narí úmmuariranaki quqáidanoo. Moo únna ánutunara innaaru qímasaída nárana néemarianaki faqa quqáidanoo. ²¹Qínée mi-anaaseenára aneenná úmmuariranakiqari quandáannee qímasee áfeesunaisia máridaqa. ²²Minára miná maréeqee narí rarisqaúnua fasiqausa sáimbaqa mandá qaarísaa quqásaanúra minakí máridaqa teeroo firaaná máraida márifaranoo. Misá nári mandóosana sía aupúramásee quandáifaqa qínée dauní miqíanaura. ²³Qínée mi-anaaseená ufa írimariasa faqa kuqá narusaánaqa amaana máqaki kéeqee máriasa qíní óosana írifaranoo. Misá qíníara kukéeqara ainainara írimari fee qiaqéera náruanauranoo. Qínée aiqámausa nári nísaukunnai áuqainnana ákiaqara kai nímianaura.

²⁴Ínnée Tiatira máqusanaasa sía mi-manda anaaseená óosanna mároosa máriafanoo. Miná óosana máreemariasa Sadannana meemáqoo kukéeqara írirana írimariasa náriara únna qímasee akoofása fee qídaqa. Qínée sía ummaara moó faqa ínnisaa quqáanaura. ²⁵Maaná kai qímannimidaqa. Ínnéeqa ámiqira óosana uaqéeiana miná kai maramáree fuaqa, fífi ínaqa qínée qúmuanna aukuanna miná ákiaqara máraqa. ²⁶Rákiranara foora iqá mandáinaina úraaqararee ímariasa qíní ufamau fímariasa mi-maú fífi ínaqa taikára áukuana paqúriqa qíní qíkoofa afeeka qímuna quándaki misá nímianaura. ²⁷⁻²⁸Níminaqa kásooqaqee náaru misá moo máqannaasa úrinaaqaramásee áinna faaqaanannái misá qafeera foora rukámifaranoo. Qínée iqáqara dúqudeeqi faqa nímianaura.

²⁹Ánutuna maraquna fannoo amaana máqaki kéeqee maríasa qímannimidanoo náaqoo faqaasa mi-ufána íriaqa.

Saradisa máqusanaasara ufa Yísufa Yoohaneenasaa quqóo úfafa máridanoo.

3Yísufa miqí qímasee Tiatira amaana máqasaa rakísirana qímamíseeno quándakinoo Saradisa amaana máqasaa Paatoonara Yoohaneena qímaminau. Yoohanee anée maa-ufána ákara rúmeeqeenana Saradisa amaana máqasaa rakísira Paatoona ámaqaa. Ánutuna maraquna dínni taikásee dínni ani qaaramarasée maraquna qumáree marífa dínni taikásee dínni ani qaaraqánda fásau qumáree marífa Yísufa ínni Saradisa máqusanaasa qímannimidaqa. Qínée ínnée áuqee Marianara íridaqa. Misá únna qímasee ínniara kásimariasee qiafaqa qínée ínniara kúqimariasee qídaqa. ²Ínnée minára iriséeqa tautí fíndifuaqa nímuqusa káqikaqoo kásimariqoo káaqa kúqifoora dauní fíndi fuaqa. Ínnéeqa Ánutuna saiká máreemariana Ánutufa qáfaidanoo miná áfusaa sía ánoonaikidanoo minára qínée ínniara tautí fíndifi fuaqée qídaqa. ³Ínnée óoqai qíní ufa írimaria óosannara náaqoo irisée qíní ufara faqa irisée eedóo qímasee mi-maú fífanoo ínnéeqa mandóosana quandáaqa. Ínnée sía faiqáranakiqari tautí fíndififaqa qínée úmmuari mari fasiqafara foora tautúmanimaqásee aniréeqa náruanaura.

⁴Ínniki Saradisa máqusanaasa akaqáusa sía qikairí fáisa máridaqa. Ínnée qikairí síaisa qíní faqa nífaranoo. Ínni ámiqira márirana amana kái éekara qámunna afisúnnimáqasaanaqa qíní faqa fífaranoo. ⁵Mandáinaina fannoo ínni maqee maqee

rafáaqaafimarifaqa mi-manda ainainná úriqararausa ínni naanna rámasee éekara qámunna afisúnnimáqarara qídaqa ínni núqu faqa náaru káqi márira pápiqakinaana sía atEEKÁanaura káqi máríanifeera qídaqa. Qínée qeeqá qíkoona óorisaa faqa miná qangiroo misá nóorisaa faqa ínnée qíkairí síaisara qíní faiqi námu fee qianáura.

⁶ Ánutuna maraquna fannoo aiqáma maqusa amaana máqaki kéeqee máriasa qímannimidanoo náaqoo faqaasa mi-ufána íriaqa.

**Firadeerafia máqusanaasara ufa Yísufa
Yoohaneenasaa quqóo úfafa márídanoo.**

⁷ Yísufa miqí qímasee Saradisa amaana máqa Paatoona qímamiseenoo quándaki Firadeerafia amaana máqasaa rakísimarunara Yoohaneena qímaminoo qinau. Yoohanee anée maa-ufána ákara rúmeeqeenana Firadeerafia amaana máqasaa rakísira Paatoona maaqí qímasee ámaqaa. Óoqai Dafidifa kooqí kíqa uaqéuna qínée Yísusa maqee miná uaqéidaqa aní qímamidaqa. Qínée náaquqara andeeqarausa kúqaa ánoona óosana óosana máreemarúnausa maa-ufána ínni qímannimidaqa. Qínée kíqannai kooqí ititásaana sía amana moó fannoo atúarana amana márídanoo, kaifáa qínée kooqí atúasaanano moó fannoo sía amana ititáannoo. ⁸ Ínnée Firadeerafia máqusanaasara qínée ínni aiqámausara ámiqimasee íridaqa. Ínni nóorinni kooqí atúarana quqásaanano moó fannoo sía amana miná ititáannoo. Ínni afeeka káqikaafa márídanoo ínnée qíní naakápara ufamau fímariasa máríafanoo. Ínnée maqee maqee qíníara kai íridaqa máriasa máríafanoo. ⁹ Íriaqa, Sadanna faiqi námu akaqáusa máriasa náriara únna qímasee Yuda máqannaa fee qímasee qímariasa qínée misá maréeqee ínni níramandunnai quqásaanáura. Aiqaqáusa miná qáfeeqa óo Yísufa ínniara ámuqusifanoo miqídanoo fee qiaqéera.

¹⁰ Qínée ínniara reendeenámandee máriaqee qíafanaqa ínnée miqí maríasa máríafanoo. Miqí maríana ákiaqara firaa teeroo máaqanna máaqanna nimanamásee qáfaanaura miqíanna aukuan na qínée ínni maréeqee káqi átinnai quqásaana asumu márifarano. ¹¹ Qínée qúsasaa qúmuanaura. Ínnée úriqaraqa máríana ámiqimandee rakísi qumáraaqa moó fannoo qumáraandoora. ¹² Maa-maqánasaa mandáinaina qámbaanai úriqararana qínée miná qumáreeqee qeeqá qikoona amaana máqaki quqásaanano mifá faakánaikino máriannoo. Qínée miná afaaqasaa qeeqá qikoona Ánutuna áuqu quqáanaura, qeeqá Ánutuna firaa maqusa fúka Yeerusaree áuqu faqa miná afaaqái quqáanaura. Mi-maqusáfa innaarúnaindari qíní Ánutufinnainadari kásooqaqee qúmuannoo. Qínée qeeqá fúka dúqu faqa mifasiqána afaaqái quqáanaura.

¹³ Ánutuna maraquna fannoo aiqáma maqusa amaana máqaki kéeqee maríasa qímannimidanoo. Náaqoo faqaasa mi-ufána íriaqa.

**Raoodiseea máqusanaasara ufa Yísufa
Yoohaneenasaa quqóo úfafa márídanoo.**

¹⁴ Yísufa miqí qímasee Firadeerafia amaana máqasaa Paatoonara Yoohaneena qímamiseenoo quándaki Raoodiseea amaana máqasaa rakísiranara qímaminoo qinau. Yoohanee anée Raoodiseea amaana máqa rakísira Paatoora faqa maaqí qímasee ákara rúmamia. Qínée mapukúsee márúnna fasiqausa Yísusa ínni qímannimidaqa. Qínée náaru náaru kúqaa ánoona ainainá kai qímarunausa ínni qímannimidaqa. Ánutufa aiqáma ainaina áuqimaruna óosana qínée márúnausa ínni qímannimidaqa.

¹⁵ Qínée ínnee áuqee marú ainainnara írídaqa. Ínnee sía suarú qíqa máriafanoo ínnee sía idáidíqa máriafanoo Ínni óosana ámiqirafa márínaqau kaifáa minára faqa írini. ¹⁶ Ínni óosana súanisaa nammáriara foora náunanoo idídi márifaqa fididaqa. ¹⁷ Ínnee únna qímasee ínneeqara aiqáma ainaina óosana óosana faqaasee qímari-fanoo. Ínni nifaaqa rumbánnoo márifaqa mandáikidaqa kudoosaápaqa márídaqa ínnee sía minára írimariafanoo. Ínnee kudí mariafanoo nífú qimbárausara foora máriafanoo káqísámuara foora máriafanoo. ¹⁸ Qínée maaqí qímasee ínni naamúa qidaqa, ínnee qíní kóora munnimmara foora feefaurúmaseeqa minánnai naundurák-inaa qúmiasana moómoo máraaqa. Ínnee qínísaaqaraa andeeqárana feefaurúmasee éekara qámunnara foora marasée ínneeqa nisaurírana mandá nifaaqasaa afisúaq. Ínneeqa nífú marasinna minníseeqa qíní marasínnara foora feefaurúmasee ínneeqa nífusanara foora nárímarínaki akusáifanoo ínni nífú ámiqiani. ¹⁹ Qínée nímúqusi maría fasiqa anaaseerá kai mandáinainaki kéeqaafaqa qáoo qímasee nárídaqa. Ínnee minára irisée kúqaa nóori runúsee ínneeqa márírana quandáaqa.

²⁰ Íriaqa qínée Yísusa faiqí nímúqusa kooqí áfaisaa kíkíqammambiqaa kooqí atúaannee qímasee kúkúsidaqa. Faiqí moó fannoo qínée kúkusiannana írinoó narí kooqí atúqainaqa qínée miná ámuqusa óoki kéeqafíqa miná faqa naanáura mifá qíní faqa náannoo. ²¹ Qínée maa-maqánasaa mandáinainakiqari úriqararausa mári-daqa qeeqá qíkoosandiri narí rakísira qaarísaa óoqufaaqée ídaqa. Maa-maqánasaa mandáinainakiqari rákirara foora úriqaráinafa mifá miqí kai ínoo qínée rakísira qaarísaa innaarúna ququsaki qíní faqa óoqufaaqee máriannoo.

²² Ánutuna maraquna fannoo aiqáma maqusa amaana máqaki kéeqee máriasa qí-mannimidanoo. Náaqoo faqaasa mi-ufána íriaqa.

Innaarúnai máriasa Ánutuna amooqída asasímaria úfafa.

4 Qínée Yoohaneesa mi-ufána írunanoo qífu pisipasifaqa moo áinaina qáfeeqa. Innaarúnai kooqíara foora atúanoo márifaqa qáfeeqa. Minakíqari moó fan-noo qímaqimifaqa íriaqa miná ufa fannoo quffireena miqírana fuaqáidanoo miqí-danoo qímaqiminoo anée maí ururáinaqa kásooqaqee kambíqaaninna ainainna uqaffíqaanura. ² Miqí qímasoofanoo Ánutuna maraquna dáakufufafa kooqíki kée-qaki innaarúnai óoru fíqiafana. Óoruree qáfaafananoo ufa írira qaari ufiqíranasaa moo fásiqa márufafa qáfaqia. Mi-fasiqáfa Ánutufa márínau. Mi-qaarífa sía káiqueesa qaari Ánutuna narí rakísimari qaarína márínau. ³ Mi-fasiqáfa Ánutuna óori áfiri pupú óoniara foora óoriki tákunasoosá ímarínau. Óondanda ámiqirafa rakísimari qaarína ufiqírana fíqu fíqu ínoo márínau. ⁴ Mi-qaarína ufiqírana átiqara moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa ásauku qaara faqa qaara faqa óonu marasée fasiqauqa náriqa rakísimari qaarínasaa fíqu fíqumma óoqu máriqa máriqau. Misá aiqáma úriqararausa kóorannai áuqira qáfee faqaasa éekara qamunna afisírausa náriqa qaarísaa Ánutuna fíqu fíqu máfi óoqu marífi máriqau. ⁵ Ánutuna rakísi-mari qaarína qámbaanaindara aakuasáa faqa innaarúnai qírana faqa dárara qírana faqa ruruqírana faqa qaarí qámbaanaqari ururoofaqá qáfaqiafana Ánutuna óorinni qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée qóomanamu Ánutuna óorinni qé-marufafa qáfaqiafana. Mi-qoomáusa Ánutuna maraqunauqa márufafa qáfaqiafana.

⁶ Ánutuna óorinni ooruku námari miqírafa tánukara foora mándinoo márínau. Mi-nammarínasaa sía káqikaaqoo dumúna qaisóora márínau ámiqirafa uqanna márínau. Ánutuna rakísira qaari dínni qaaraqánda dínni qaaraqánda aandáu

márinau. Nóorinni faqa nitaufakai faqa aiqáma nifaaqasása nífu moómoo márinau. ⁷Moó fannoo raióona káasau púsina fooqáafa firaatiá márinau moo áandau buri-makáu ánaaqi miqírafa márinau moo áandau faiqí nóorikira aandau márinau moo áandau ququmu miqírafa áqoosa faqaafa márinau. ⁸Mi-aandau namúsa qísauku dínni taikásee dínni ani moodáa marasée níqoosa faqasaa máriqau. Mi-namúsa nifaaqasása faqa naunduráki faqa nífu moómoo márinau. Mi-namúsa eendáki faqa fáasaana faqa idí ráida kai máriqau. Misá maaqí qímasee idí rée máriqau. Ánutufa karaambáíqa afeeka úriqararafa náaquarafa náaquarafa náaquarafa. Óoqai márufa maqee márifa kásooqaqee márianinafa máriganoo.

⁹Mi-qaara faqa qaara faqa aandau namúsa qámbaana Ánutuna rakísinnimaqee maru qaarínasaa dínni dínni máriasa maqee maqee Ánutunara idí rée marusa máriqau. Misá qaarí qámbaana márúna Ánutunara náaru náaru márianinnanara dúfi dúfi qíra idi faqa miná áuqu uqéerara idi faqa miná aréenaranara faqa idí rée márúsa máriqau. ¹⁰Mi-aandaunamúsa idí rámasoofaqa fíqu fíqumma márúsa moodáa fasiqa áiku ásauku taikásee moo fásiqa óonu qaara faqa qaara faqa marasée úriqararausa nári kóora áuqira qáfee uturúqu quqásee nóorindari maqásaa Ánutuna óorinni kum-márammafufaqa miná amooqímasee maaqí qímasee qímamiqau.

¹¹Óo Karaambáíqa Ánutufa anée ámiqirafa.

Anée amaná aréenarana faqa amooqírafa faqa afeeka faqa amaná máreennaranoo. Anée aiqáma ainaina áuqunafa.

Aneenná íriranannai márirana faqa kásirana faqa nímunafa márianafa máriananoo.

Rumbáauru pápiqa faqa Ánutufa áruaninna sipsipa anaaqiara faqa qu úfafa.

5 Misá idí rámasoofaqa rakísinnimaqee maru qaarína qámbaana márúna Ánutuna ásaúkuki mifá papiqa kúkúqirana ásauku uqannái márufaqa qáfaqiafana. Mi-papiqána aunduráki faqa adisáa faqa ákara márufaqa qáfaqiafana. Sándá rumbárafa qísauku dínni taikáseenoo dínni ani qaara maraséenoo mi-papiqána qám-baana qámbaana rumbánoo márufaqa qáfaqiafana. ²Qinée miqóo qangiroo moo qáfaqia ámulaanai qímarufa afeeka qáfamasaafricanoo firaa kari naméera qínnoo qinau. Yáfee moó fannoo andeeqárafa márúna maa-sandáusa rakéemaseenoo fee papiqa qairísee ásaana ruannoo fee. ³Misá innaarúnai faqa maqásaa faqa maqá ámeemaanai kúqirausaki faqa randáafanoo sía moó fannoo amanaikínnoo mi-papiqána sándá rakéemaseenoo qairísee ásaana rúqaainoo márufaqa qáfaqiafana. ⁴Qinée Yoohaneesa mi-papiqána qáfammasee ikiráqeeqa sía moó fannoo andee-qárausa amaná máriafaqa qinée qáfeeqa firaqóo ikíraqaiafana. ⁵Ikíraqee mári-afananoo úriqararausakiqari moó fannoo qímaqiminoos qinau. Sía ikíraqaa áfu qá-faa Yakooboona faiqi námukiqari Yudana áiku ásaúkukiqari moó fannoo raióonara foora aiqáma mandainaina úrinaaqararafa Dafidina áti firaa auqu faqáafa mifá amaná mi-sandáusa rakéemasee qairísee ásaana rúannoo.

⁶Miqí qímasoofaqa qinée qáfaafananoo sipsípa ánaaqi fooqáafa Yísufa Ánutuna qaarísaa kíkíqinoos márufaqa qaara faqa qaara faqa aandaú faqa moodáa fasiqa taikásee moo fásiqa qaara faqa qaara faqa marasée úriqarara fasiqauqa faqa Ánu-tuna qaarí átiara fíqu fíqu iqá márufaqa qáfaafananoo. Sipsípa ánaaqi qámbaanai márinau. Mi-sipsipa anaaqífa kúqufa kúqiranakiqari fíndifinoos márufaqa qáfaqi-afana miná aanai dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée aanái kambíqanoos márufaqa qáfaqiafana miná áfu qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée

márufafa mi-afunamúsa Ánutuna maraquana námu aiqáma máqa maaqai Ánut-
ufa niqiqoofafa nímarusa nínafaqiafana. ⁷⁻⁸ Mi-sipsipa anaaqífa Yísufa qámabaana
qaarísaa Ánutuna ásauku uqannái uaqéey pápiqana marasoofafa aandáu namu faqa
úriqararawsa fíqu fíqumma márusa faqa aiqámausa miná áramandunnai nóorindari
áqufufafa idí moo fúka raqau. Idí ráidaqa piripúna árimarufa dínni nísaukuki
márinau kóora áuqimaru qáfeesa dínni nísaukuki márinau ámiqira afundí maru
ainainawsa mi-qafeesáki márinau, máaqanna máaqanna Ánutuna ufa írimariasa in-
naaruqírafa mi-qafeesáki mi-amíqafundi maru ainaináusa kíkiqa úsinoo márinau.
⁹ Misá fúka idí maaqí qímasee raqau.

Óo Yísufa sía moó fannoo amanaikíannoo anée aneenná andeeqáranannai kai
aneenná ákoona ásaukukinaana papiqa marasée idukínnaranoo.

Misá aní arusoofana aneenná kúqiranannai faiqí feefaurúmmeeqeenana Ánutuna
ásaukuki quqánau.

¹⁰ Aiqaama káqikaa máqannaa faqa firaa maqannaa faqa akaqáusa aneenná
fidíkanai feefaurúmmeeqee Ánutuna ásaukuki aanáiqikiranaki quqóonafa ká-
sooqaqee miqóoqari misá maa-maqánasaa úriqararawsaíkiqíranoo.

¹¹ Qínée Yoohaneesa mi-idína roofafa irisée uqéerafi nínafaafanaqa qangíroo
moómoo núkudara foora kíkíqiqa máriqau. Aandáu namufafa úriqararawsa namu-
fafa Ánutuna rakísira qaari fíqu fíqumma kíkíqiqa márusa nínaaqiannai núkudara
foora qangirooqqa moómoosa fíqu fíqu mámbufafa miqóo márusa aiqámausa idí
moó raqau, firaa kari maaqí qímasee raqau.

¹² Óo sipsípa ánaaqi anée faiqí árunaki reendeenámasee kéeqoonafa aní andeeqárafa
kai amanaikínoo márinara

Ánutufa úriqararana faqa aináina moómoo faqa írirana firaaná faqa afeeka faqa
áuqu uqéerarana faqa aréenarana faqa aní amooqírana faqa aní Yísuna
ámiannoo.

¹³ Misá mi-idína rámasoofafa kafáa iriséeqa aiqáma innaarúnaindaraa ainaina
faqa maqásaa ainaina faqa ooruku námmarikinaa ainaina faqa maqá ámeemaanain-
daraana faqa aiqámai Ánutufa áuquqoo ainainawsa moodáanakikámmambiqqa maaqí
qímasee idí raqau.

Qaarísaa óoqu marínoo márifa sipsípa ánaaqi faqa inniqara nimooqírana faqa núqu
uqéerarana faqa aréenarana faqa afeeka faqa náaru náaru innindi márianífee
qídaqa idí ráidaqa.

¹⁴ Misá miqí qímasee idí roofanoo qaara faqa qaara faqa aandáu namu misá roo
ídina irisée kúqaa fee qufaqa miqóo úriqararawsa márusa nóorindari maqásaa rupái-
tamáfufafa Yísuna amooqímmamaqáqau.

Papiqa rumbáauru idukúnara qu úfafa.

6 ¹⁻² Miqí qímasoofanoo sipsípa ánaaqi fannoo mi-papiqána kukúqirana
qumáreenoo moo sánda rumbáqoona idukínau. Idukúsoofanoo Ánutuna
aaqá qaara faqa qaara faqa aandáu máriunakiqari moó miná ufa fannoo
innaarúnai miqírafa dárara qímaseenoo qímaqiminau. Anée ániannee qufaqa
qínée Yoohaneesa miqóo óonuráafananoo qóosa moó éekara arirafa márinau.
Faiqí minásaa óoqufaaqéey fasiqafa durú faqaafa márinau. Miqóoqaraasa qafee
afisúamaqássoofanoo máaqanna máaqanna rákiranannai narí áramandunnai
quqáree qímasee finau.

³ Mifá fufanóo sipsípa ánaaqi mi-papiqána sánda moó rúmbarana idukínau. Idukúsoofanoo Ánutuna aaqáqari aandáu moó qiníara anirée qáfaannee qinau. ⁴ Qinée óonu qáfaafananoo qóosa moó taatuqée árirafa animárinau. Miqóoqaraasa qaseema firaaná raiqárana mi-qoosánasaa máruna amisée qímamiqau. Anée óoqu maqásaaqaraasaki maa-qaseemánannai nírana fundákinaqa rákirana uqéera ními-naqa narí ári narí áriaqa.

⁵⁻⁶ Mifá fufanóo mi-papiqána rumbárana sipsípa ánaaqi fannoo moo sánda idukínau. Idukúsoofanoo Ánutuna aaqáqari aandáu moo fíndifinoo qiníara ániannee qufaqa óonu qáfaafananoo qóosa moó rundúqarirafa márinau. Mi-qoosánasaa már-ufa síkéera uqusée márufanoo Ánutuna aaqáqari aandáu moó óokiari ufara foora mi-fasiqána qímaminau. Aandaróo aukuana márídanoo moodáa faasaana saikíana amana kái ráisa nímia. Ráisa sía márínaqa kamaá miqí kaimmásee rainásee nímia. Misá fadaméena faqa nammári faqa sía anée miná árua sáina káqi nímia, nárana ainainá kai aandaróo náruannoo.

⁷ Miqí qímasoofanoo sipsípa ánaaqi mi-papiqána rumbárana moó idukúsoofanoo Ánutuna aaqáqari aandáu moó fannoo qiníara anirée qáfaannee qinau. ⁸ Qinée Yoohaneesa irisée óonuráafananoo qóosa moó afaaqa eeqaku árirafa márinau. Miná ataufakaaqá máruna áuqu Kúqirafa márinau. Faiqí nimana madikakínaasa faiqíara fooqíara mi-fasiqána faqa fídanoo narí dadaaqí narí dadaaqí máriqau. Miqóo in-naarúnai márusa maaqí qímasee qímamiqau. Ínnee qóosa faqa faiqí faqa faiqí ni-mana madikakínaasa faqa maqásaa fasiqaki óoquree durú feefannái faqa aandaróon-nai faqa auríranannai faqa káasau andaunnai faqa moómoo fasiqa ánaasee maqúsa maqúsa máriasa nárida máriaqa.

⁹ Misá fufanóo sipsípa ánaaqi mi-papiqanasaa rumbárana moo sánda idukínau. Idukúsoofaqa qinée miqóo aandáu tatúfimarú qaindána márufafa qáfaqafana. Mi-qaindána ámeemaanai kúqirausa nimana moómoo márufafa qáfaqafana. Sía fí-fau kúqirausa máriqau. Maqásaa márídaqa Ánutuna ufa andeeqásee faiqí ánaasee qímannimunara miná ákiaqara narusoosá kúqiqa máriqau. Misá óosana Ánu-tuna ufamáu kai fímarunara minára narusoofanoo Ánutufa misá nimana marée-qeenoo innaarúna qainda ámeemaanai quqánau. ¹⁰ Qinée Yoohaneesa qáfeemari-afanaqa firaakari mindári Ánutunara naméera qiqau. Óo úriqarara karaambáiqá anée andeeqárafa náaquarafa ánoona ufa kai qímarianafa máriananoo. Yáiree fee maqásaaqaraasa ufa iriséenee maasá dárúana ákiaqara nári nárinnaree. ¹¹ Miqí qí-masoofaqa innaarúnai márusa éekara qámunna marasée aiqáma nimisée qímannim-iqau. Ínnee maaná afisúsee kafáa miqóo káqikaaqoo idooaqa. Ínni níkaqaafasaa maqásaaqaraasa ínni naanna réeqa Ánutuna ufasára kúqifanoo Ánutufa mi-karí ínni ufa faqa misá ufa faqa íriannoo.

¹² Miqí qímasoofanoo sipsípa ánaaqi mi-papiqána rumbárana moo sánda idukínau. Idukúsoofanoo maqá firaqóo uqanna kásinoo súani afu arusoofanoo rundúqarira qámunnaikinoo márinau. Quqoona faqa aiqáma taatuqée árinoo fidíkandandinau. ¹³ Fásau saqári qaqamma miqírafa úfai úqifanoo adusá aiqáma maqásaa kakasídanoo aiqáma fasau maqásaa kakasináu. ¹⁴ Innaarúna kudimandá fannoo papiqa fooqána átindari raqándaamámaree máfi aiqáma raqándaamma taikánau. Áaqana áaqana nári máruqooqari nári máruqooqari moosá mínifi máfi quqáidanoo ooruku námmariki afumáuqa faqa miqí kaimmínau. ¹⁵⁻¹⁶ Miqímar-ufa maqásaaqaraa karaambáiqua faqa úriqararaura faqa sundíaki kiatéenuqa

faqa aináina faqaasa faqa nímudaanai qímarusa faqa faiqí aiqáma karabusara fooqáana aináini maríasa faqa káiqeesa faqa áaqanasaa máru ooni aamaranaki kéeqafi kukéeqafiqa áaqanara faqa óoniará faqa námeera qímasee qiqau. Ínnee maasásaa áqufiqa maasá dáriqa kukéeqaqimaqáaqa. Qaarísaa óoqumarinoo márína áfusaara ruffaídaqa ititáqimaqaa. Sipsípa ánaaqi áanooqiranasaa faqa ititáqimaqaa.¹⁷ Miqandá firaa aanooqira faasaana dóo animáridanoo, sía moó fannoo amaná misá nífusaa kíkíqiannoo.

**Isaraee máqannaa faiqí óosana óosanakiqara
Ánutuna ákara níqinisaa quqárausara qu úfafa.**

7 Qínée Yoohaneesa mi-ainainná qáfammasaafanausa kafáa maa-ainainná qáfeeqa. Qangiroo qaara faqa qaara faqa safása áti atisaa kíkíqiíqee máridaqa miqíqa márídaqa úfai maqásaa maqee maqee úqimari úfaina maqa máaqa mandáikianífee qímaseeqa úfai rafáaqafíisee márídaqa. Miqíqa máriafanoo sía úfai moó fannoo ooruku námmarisaa fee maqásaa fee saqárisaa fee sía fuaqéenoo.²⁻³ Misá miqíqa márúfaqa qínée qangiroo moó qáfaqiafana. Qangiroo moó fannoo súani óosana qáanaindari káqi márira Ánutuna ákarainaina úqirafa aniréenoo úfai rafáaqafímaru qangiroosa náaramásee qímanniminoo qinau. Ánutufa ínniara úfainnai maqá faqa ooruku námmani faqa mandáikamánnimaqaannee qifaqa éekaa káqikaa qóo káqi márifaqa qínée Ánutuna aináinira faiqiuqa níqinaaqa Ánutuna ákara rúmasaanaqa miqóo maqá faqa ooruku námmani faqa saqáriuqa faqa úfai quqásaifanoo firaaqóo úqinoo mandáikamánnimaqaani. Mi-qangiroofá miqí qíma-soofaqa Ánutuna faiqi námu maqásaaqaraasa níqinaaqa ákara rúmasoofanoo moó fannoo ásaana rúmasee kooroomásee qímaqiminoo qinau.

⁴ Isaraeena áiku ásaukukiqari aiqáma moodáanaki quqáseenoo wan handaréeta faqa footi foo tauséenna faqa (144,000) fífaú núkudara foorámmiqa máriqau. Miqímasee márúnaki mi-namúsa kai níqinaaqa ákara rúmannimaqaseenoo Ánutunaindi márifanoo úfai fannoo sía náruanifeera rúmannimaqanau. ⁵ Isaraee máqannaa faiqi námu níqinaaqa ákara rúmannimaqaqoosa misá náadu náadu óosaa óosaa kai máriqau. Yudana áiku ásaukukiqari (12,000) tueerufa tauséenna moómoo Ánutuna ákara níqinaaqa rúmannimaqanau.

Reeubeenana áiku ásaukukiqari (12,000) tueerufa tauséenna moómoo Ánutuna ákara níqinaaqa rúmannimaqanau.

Kadana áiku ásaukukiqari miqí kai máseenoo 12,000 rúmannimaqanau.

⁶ Aseerana áiku ásaukukiqari miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

Napatarina átiuqa márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

Mannaseena áiku ásauku márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

⁷ Simeeooná átiuqa márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

Reefina áiku ásauku márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

Isakeena átiuqa márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

⁸ Seeburuna átiuqa márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

Yooseefaana áiku ásauku márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

Beensaminna áiku ásauku márusa miqí kai másee 12,000 ákara rúmannimaqanau.

Miqímasee mi-qangiroofá Isaraeena áiku ásaukukiqari moodáanaki mara ruqámáseenoo 144,000 fífaú núkudara foora Ánutuna ákara níqinaaqa ákara rúmannimaqanau.

Aiqáma ánaamuru Ánutuna óorisaa suqú úfafa.

⁹Qinée Yoohaneesa miná qáfamaseeqa quándaki qáfaafana moo súqirafa márinau faiqí ánaasee firaqóo qúsimariqau. Sía faiqí moó fannoo nísaaanarirana amaná moó-moo uqanna máriqau. Misá aiqáma firaa máqannaasakiqari faqa káqikaa maqannaasakiqari faqa aiqáma fasiqa anaaseeki qari faqa aiqáma ufakiqari faqa Ánutuna qaarí óorinni sipsípa ánaaqi óorisaa aiqáma ufa qímarusa kíkíqammafiqau. Misá qamunna éekara afisírausa aufaqáa saqari ásaana úqirausa Ánutuna óorisaa kíkíqiqau. ¹⁰Miqóo kíkíqíqa márídaqa maaqí qímasee Ánutunara firaa kari qí-mamiqa qiqau. Maasá Ánutufa rakísira qaarísaa óoqumarífúananoo sipsípa ánaaqi faqa anísaaqaraaná kai maasá náaru márirana márídaqee qiqau. ¹¹Miqí qíma-soofaqa úriqararausa Ánutuna rakísira qaarí átimau fíqu fíqu iqá márusa faqa qaara faqa qaara faqa aandaú márusa faqa márufaqa misá fíqu fíqu iqá máru qangi-roosa misá kai maqásaa nóorindari áqufufaqa Ánutuna amooqíqa qiqau. ¹²Kúqaa amooqírana faqa aréenarana faqa írirana faqa dúfi dúfi qírana faqa áuqu uqéerarana faqa úriqararana faqa afeeka faqa náaru náaru maasá Ánutunaindi kai márídaqa. Kúqaa fee qiqau.

¹³Qaarí fíqu fíquqiranakiqari úriqarausakiqari moó fannoo quándaki qíní Yoohaneesa irámmirino qinau. Maa-fasiqa anaaseesá yáindaraasee éekara qámunna afisírausa aiqáma ufa qímarusakiqari aní márídee qufaqa qinée qíqíafana. ¹⁴Sía qinée írídaqa anée qímaqimia qíafananoo mifá kooroo qímasee qímaqiminau. Maa-fasiqa anaaseesá Ánutuna ufamau fímarusa minásaara nárirana máree marusa minakíqari ámiqimasee ani márusa márídaqa. Misá nári ikairí ánaaqi qamunna sipsípa ánaaqi Yísuna fidíkaki nári qamunna nammáruqusee éekara arufifaqá afisúsee márídaqa. ¹⁵Minára misá fáasaana faqa eendáki faqa Ánutuna náaquqara máqaki narí rakísinnimaqee maru qaarína óorisaa kíkíqammambi eendáki faqa fáasaana faqa amooqídaqa. Qaarísaa márifa Ánutufa narí kai misá ititánnimaqaannoo. ¹⁶Ititánnimaqaidanoo sía kafáa misá náara ráannoo, sía nammáriara nídiannoo, sía súani idídirafa nifaaqái náruannoo. ¹⁷Sipsípa ánaaqi rakísira qaari qámbaanai márifa mifá misá rakísirafa márino misá nífiqee múnusainaqa káqi márira nammari maqák-iqari radíqisee ururée máriqoo neefáranoo. Ánutufa misá naukunu rukásaina misá ikíraqarafa taikáannoo.

Papiqa moodáa sanda dóo idukú úfafa.

8Sipsípa ánaaqi fannoo mi-papiqánasaa rumbára sánda ínaaqianaana idukú-soofanoo innaarúnai qíqi ufa dáiqímafinoo káqikaaqoo kásoomafinau. ²Ufa sía qírafa taikásoofaqa kafáa qinée Yoohaneesa qáfaafananoo qangiroo Ánutuna áfusaa kíkíqammambi márusa dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée miqímandee qangiroo ukeena moodáa kai moodáa kai amana kái misá níminau.

³⁻⁴Nimisoo fanoo qangiroo moó fannoo kóora áuqimaru qafeena úqirafa aniréenoo Ánutuna aandaú tatúfímaru qaindána óorisaa kíkíqammambinau. Faiqí ánaasee innaaru qírafa mi-qafeenáki márúna máree aniroofaqa misá ámiqira afundimaru ainainna moómoo mi-qafeenáki innaaru qírana námufaqa quqássoofanoo Ánutuna óorinni máru qaindánasaa kóora áuqimarunasaa idára qoonaki téeqimá-soofanoo idáqeenoo ámiqira afundímaru ainainna faqa faiqí ánaasee Ánutuna ufamau fímariasa innaaruqírana faqa idáqoofanoo ámiqira áfunda fannoo Ánutuna

aikiambúinau. ⁵Qangiroo mi-qafeená qumáreenoo mi-qaindánasaaqaraa idá auri marú qafeenaki áfeeriqi quqáseenoo innaarúnaindari maqásaa téeqimmáqinau. Téeqimmáqusoofanoo innaarúnai qírana námufaqa aakuasáa úqirana námufaqa maqá kásirana námufaqa kambíqanau.

Dínni ani qaaraqánda marasée ukeena fuaqóo úfafa.

⁶Miqóoqari qangiroo qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée uffireena faqaasa fuaqárra deedaqiau.

⁷Fuaqásoofanoo pupúsamu faqa idá námufaqa fidíka námufaqa moodáanakikirafa innaarúnaindari maqásaa téeqinau. Téeqimásoofanoo maa-maqa maaqánaki qaaramookí óosuseenoo moodáaki idáqama taikánau, saqári faqa miqóo márinauqa moómoo qámataikánau. Aiqáma andanda faqa miqóo márinauqa qámataikáseenoo qaaraqándaki káqi márinau.

⁸Qámataikásoofanoo dóo miná inaaqianna qangiroo narí uffireena fuaqásoofanoo firaa aaqanara foora idá aurí maruna rafáurino innaarúnaindari ooruku námmariki áqufinau. ⁹Áqufufanoo ooruku námmaryi qaaramookí óosuseenoo qaaraqándaki káqi márino moodáaki fidíkaikamafino minakínaa nóodaannaina kúqu taikáfinoo sípauqa faqa qaara oosiranaki káqi márinau, moodáa óosiranaki kurídifinau.

¹⁰⁻¹¹Kurídifufanoo misá nínnaaqiana qangiroo moó fannoo narí uffireena fuaqánau. Fuaqásoofanoo fásau firaafá miná áuqu sukáqara fasau fee qiqau, mifá qóomara foora aurímaruna fúka nammariki maqásaa áqufufanoo qaaraqándaki quqáseenoo nammári ámiqirafa, moodáaki faiqí ánaasee miná námasoofanoo suká nárufaqa moómoo kúqimariqau.

¹²Qinée Yoohaneesa miná qáfamasaafananoo inaaqianna qangiroo moó fannoo narí ukeena fuaqánau. Fuaqásoofanoo súani afu qaaramookí óosuseenoo moodáaki amannauná árinoo qaaraqándaki káqi máriqau. Quqoona faqa fásau faqa moodáanaki amannauná árinoo qaaraqándaki káqi qée márinau. Súani fáasaanasaqari dínni áti qéemarinau, dínni áti sía qéemarinau eendáki quqoona faqa miqí kai inau.

¹³Qinée miná qáfamasaafananoo quqaumu sandáaqai qaqamáree fídanoo firaa kari faiqíara foo ufa qufaqa íriqiafana. Mifá qinau mandóosana náaquqarafa kambíqaannoo qangiroo qaaramoo námu uffireena fuaqéefandinausa misá fuaqáifandinna kámuqoo maqásaaqaraasa firaa mandainaina náaquqaranaki márifaranoo fee qinau.

¹⁻²**9**Quqaumu miqí qímasoofanoo qangiroo moó fannoo narí uffireena fuaqánau. Fuaqásoofaqa qinée Yoohaneesa qáfaafananoo fásau moó innaarúnaindari maqásaa áqufufa fíndifufanoo moó fannoo maqá ámeemaanai madika miná kooqí kíqa ámufofano mi-fasau fái qíqíara foora fíndifino madika kooqí atuásoofanoo idámuna moómoo firaa idamunará foora minakíqari ururanau. Ururéenoo innaarúna faqa súani afu faqa aiqáma ititáfinau. ³Mi-idamunnánakiqari pándaaqa moómoo qumuréenoo maqásaa áqufiqua. Misá fárukara foora náruaqeera Ánutufa quqánau.

⁴Pándaaqa káaqa ándanda saqári amanee néemarusá márufanoo Ánutufa minára qáoo qímaseenoo faiqí kai náruaqee qufaqa miqímiqau. Sía aiqáma fasiqa anaasee náruaqee qinau. Ánutuna ákara níqinaaqa márinausa sía náruaqee qinau. ⁵Mipandaaqáusara faiqí kuqá náriranara qáoo qinau, káqi aupúrarana kai moodáannai qísauku qúqoonasaa aupúrarana firaaná nímiaqee qinau. Mi-pandaaqáusa nárirafa

fáruka naruqoofanóora foora nídafi marinau. ⁶Moodáannai qísauku qúqoonasaa pándaaqa márinnakamuqoo faiqí ánaasee kúqiranara randáida sía kúqifara aupúree márifanoo kúqirafa adeedíramafinanoo dóo miqóo taikásee fúannoo.

⁷Mi-pandaaqáusa rákiranaki nímaru qóosausara foora máriqau. Misá níkiaqa kóora áuqira qafeerá foora márínau, misá nóori faiqí nóori fooqáasa máriqau. ⁸⁻⁹Misá níkiaqa asausí misísausa níkiaqara foora kísaaqandauqa márínau, misá ní-fai raióonara foora firaa nífai kísaaqa márínau. Misá nímuqusa rafáaqafírafa qáin-nara foora márínau, misá níqoosa ufa fannoo faiqí moómoosa sandáafanoo maqá ririqindée qímarínau. ¹⁰Misá nímeesa áti fannoo fárukara foora faiqí raqúru ními-marínau. Dóo minánnai faiqí ánaasee moodáannai qísauku qúqoonasaa aupúrarana nímfaranoo. ¹¹Misá saidéenna úriqararafa maqá ámeemaanai madika rákísirafa úriqararafa márídanoo. Yuda máqannaasa ufakíqari moo núqu Heeburu ufakíqari miná áuqu Abadoonnee qímaríqau. Kírísa ufakíqari Apoorioonée qímaríqau. Mi-aqúna óosana aiqáma ainaina kurídi marínee qímaríqau.

¹²Dóo miqínnoo indaarúqaa mándainaina taikánau. Qaaraqánda káqi márídanoo.

¹³⁻¹⁴Pándaaqa taikáfufanoo qangiroo moó fannoo narí uffíreena fuaqánau. Fuaqásoofaqa qínée Yoohaneesa íriafananoo kóora áuqira qáinda Ánutuna áfusaa márúnakiqari ufa moó qufaqa íriqiafana. Mi-ufáfa kóora áuqira qáinda aannai qaara faqa qaara faqa márúnakiqari kambíqafinoo uffíreena fuaqóo qangiroona qímaminoo qínau. Eufarateesa námmariki qangiroo qaara faqa qaara faqa faiqí kurídi maría qángiroo namusa rumbáqa máriasa idukúnnisaa. ¹⁵Idukúnnisooofaqa maqásaaqaraa fasiqa anaasee qaaramoosáa óosuseenoo qaaraqándaki káqi quqásee moodáaki aiqáma naru taikáqau dínni áti firaqóo káqi quqánau. Ánutufa óoqaindari misá deedaqammá nímuфаqa mi-aukuanná mi-quqoona suanínasaa deedaqammá nim-iqoosá nári rákira faiqiuqa faqa mi-qangiroo namúsa faiqí ánaasee moómoo uqanna naru taikáqau. ¹⁶Mi-qangiroo námu márusa rákira faiqiuqa tu handareta mirióona márufafa níndafaqiafana (200,000,000). Fífau saqari amaneerá foora moómoo uqanna qáfaqiafana. ¹⁷Qínée Yoohaneesa qífu pisipasinóo márufafa misá qóosauqa faqa misásaa máriasa faqa níndafaqiafana. Qóosasaa máriasa nímuqusa ititárafa akaqáfa taatuqée idáuruara foora máriqau akaqáfa dirindáasi árirafa máriqau akaqáfa tumána árirausa máriqau. Misá qóosauqa níkiqa raióona ákiaqa miqírausa máriqau, misá nóoki qari idáuru námufafa muna námufafa nóoki qari úrimarínau. ¹⁸⁻¹⁹Misá qóosauqa nóoki faqa nímeesaki faqa faiqí nárira afeeka márídanoo. Misá nóoki qari idáuru námufafa idámuna námufafa maa-maqána afaaqasáa máriasak-iqari faiqí ánaasee moómoo uqanna nárutaikanau. Mi-qoosáusa nímeesa sakániara foora faiqí ukaqánnimidanoo faiqí aupúrarana firaaná máraidaqa.

²⁰Mi-narimaru ainaináusa maqásaaqaraa fasiqa anaasee moómoo náru taiká-soofaqa káqi máriasa miná qáfamasee sía ruffíeqa sía nári mandáinaina minníseeqa Ánutu finnai ubeekéeqa. Káqi maqéideaqa. Misá káqi kai áfaannauqara innaaru qímaríqau. Misá kóorannai siruáannai booróosannai óoninnai saqárinnaí Ánutu-nara foora sía faiqí qáfeemaria ainainna sía ufa írimaria ainainna sía nímaria ainaina, nísaukukoo áuqusaidaqa minára innaaru qímaríqau. ²¹Mi-kaqimaria fasiqa anaaseesá sía narí ári narí árirana minníseeqa, sía áukainaina minníseeqa, sía faiqí ánaasee qúmмуarirana minníseeqa, sía aináina qúmмуarirana minníseeqa káqi kai márídanoo.

Qangiroo moo pápiqa kákikaana rumbárana úqirafa qúminau.

10 Miqímarufa qinée nínafaafananoo qangiroo moó ámudaanai qímarufa innaarúnaindari qúminau. Miná qamunna sía qáfaqiafana qoonnámu qá-munnara foorá kai afisírafa márínau, miná ákiqa óondanda fíqu ínoo márínau, miná óori áfiri súani afu miqírafa dároo dáraa ímarínau, miná áikuqara saqári aadána kíkíqinoo márifaqa idáree mariándeé ímariqau. ²⁻³ Miná ásaukuki papiqa kákikaana ásaana rúanifeera airíqoofanoo márínau. Mi-qangiroofá qumuréenoó ásauku uqannái aiku ooruku námmarisaa rámaseenoo ásaakai aiku maqásaa rámaseenoo raióonara foorá firaqóo fáaqarufanoo innaarúnai qírafa dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasoofanoo innaarúnai firaqóo dárara qímasee faiqíara foo ufa moó qímaminau. ⁴ Qinée Yoohaneesa innaarúnai qíra ufa irisée ákara ruanéeriafananoo innaarúnaindari qáoo qínnoo qísauku dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée innaarúnai qíra ufa sía ákara rúa, ámiqimasee kukéeqaa qufaqa kukéeqaqiafana.

⁵⁻⁶ Mi-qangiroofá áiku ooruku námmariki faqa maqásaa faqa roofá ásauku innaarúnai uqéeraseenoo narí amana aqíqámaseenoo qínau. Ánutufa náaru náaru máríanafa innaarúna faqa maqá faqa ooruku námmaryi faqa quqóonafa minakí maru ainainausa áuqunafa máríanafa aní áuqu rámasee maa-ufána qídaqa. Sía moo kári faqa Ánutufa nífeesida máríannoo. ⁷ Ínaaqianna qangiroo narí ufíreena fuaqásainanoo Ánutufa narí óoqai kukéeqakai dóo quqáannoo, óoqai narí tamummáqara fasiqauqa ámiqira ufa qímannimuna dóo miqóo taikéenoó miqíannoo.

⁸⁻⁹ Miqí qímasoofanoo innaarúnaindaraa ufa fáasai qímaqimufa kafáa qímaqimínau. Anée qangiroo innai áiku ooruku námmariki faqa maqásaa faqa rámaqai finnai papiqa airírana maqéeina máraa qufaqa qinée Yoohaneesa mifúnnai óonuree mi-papiqána qímiannee qíafananoo qímaqiminoo qínau. Dóo maraséenana námasainanoo áranandaki óoquree aseeúndammíannoo, óokinaa ookasaasá ánoonara foorá adíafaammíannoo. ¹⁰ Miqí qímasoofaqa qinée miná ásaukukinaa papiqa marasée námasaafananoo dóoki ookasaasára foorá adíafaainau, qíranandaki óoqureenoo aseeúndínau.

(Ookasaasá anoona náaru kambíqaaninna ainainara írirana adíafaa írafa márídanoo. Óosana óosana mandáinaina aupúrarana nárirana kambíqaaninafa aseeúndírafa márídanoo.)

¹¹ Miqí másaafananoo qímaqiminoo qínau, anée Yoohaneefa anée kaifáa Ánutuna ufa moómoosasaa quqáa moómoo faiqí ánaasee faqa moómoo máqusanaasa faqa moómoo ufa qímariasa faqa karaambáiqauqa faqa ámiqimasee Ánutuna ámiqira nifaaqooqa faqa mandá nifaaqooqa faqa misá náaku nímaqainanoo misásaa kambíqaani.

Ánutuna márirana qáfamasee qu fásiqaqanda.

11 Miqí qímasoofanoo moó fannoo aniréenoó nimanímaru kannapuna qíminoo qínau. Anée maaná máree óoruree Yeerusareenni márí maqana Ánutuna náaquqara amaana maqa faqa tatúfira qáinda faqa amanamásee qáfamasee ákara rúa. Mi-amaana maqánaki innaaru qímariasa Yísuna ufamau fímariasa mináindi máríanafa misá faqa nísana rúmasee ákara rúa. ² Amaana máqa naambeéqai sía amanamándeé ákara rúa miná aamína máqannaasaindi ánaamurundi márí-

danoo. Misá qaara fasiqa níku nísauku taikásee quqoona faqa qaara quqoona faqa náaquqara máqusa Yeerusaree máqusa anirée níkunai rafáaqafúseebaranoo. ³ Mi-kamúqoo mi-aukuanná qínée Ánutusa qíní ufa kooroo qímaria fasiqaqanda soofaara qamunna afisíraqanda niqíqánaqa qíní ufa maqásaa máriasaki kooroo ifáranoo. Miqandá núqu kooroo ímariaqandee qínoo máridanoo.

⁴ Miqandá aiqáma maqa maaqasaa karaambáiq Yísuna óorisaaqaara qóoma miqíraqanda máridaqa. ⁵ Faiqí akaqáusa miqandá náruannee qímasaafanoo miqandá nóokinaa idá fannoo naru taikáidanoo dóo miqímasaifanoo miqandá náruanee qínausa kúqu taikéefaranoo. ⁶ Ánutufa mi-kooroo ira fasiqaqandá afeeka níminaqa Ánutuna ufa maqásaaqaraasa qímannimi marínna kamuqoo innaarúna ititásaifanoo aaku sía rúannoo. Mi-kamúqoo Ánutufa afeeka níminaqa aiqáma nammari maa-maqa maaqána afaaqasáa mári nammari nári nídiranannai nári iriséeqa arusáifanoo fidíkaika káimmíannoo. Mi-afeekánannai nári kai irisée maqá áukarasáifanoo mandáinaina óosana óosana kambíqeenoo faiqí ánaasee nipatasáa nárinoo aupúrarana nímiannoo.

⁷⁻⁹ Mi-koorooira fasiqaqandá Ánutuna ufa maqásaa fasiqa aiqáma qímannimi taikásaifanoo maqá ámeemaanai madikasáa rakísirafa káasau aandau fannoo madikakíqari ururée dóo miqandá faqa rákuannoo. Rákidanoo miqandá kuqá narusáinaqa miqandá irí Yeerusaree máqusa qámbara akooqóo márifaranoo. Óo-qai miqóo kai mi-maqusánaki karaambáiq aunírira saqarisaa pirímmannai áriqau. Mi-maqusána áuqu Yeerusaree márinau. Mandóosana máree marú máqusana kíq-iqammusidaqa Soodooma faqa Isipa faqee qídaqa. Mi-kooroo ira fasiqaqandá irí Yeerusaree máqusa qámbara márifaqa aiqáma firaa máqannaasa faqa káqikaa máqannaasa faqa aiqáma ánaamuru máriasa faqa aiqáma ufa qímariasa faqa miqandá irí qaaramoo fáasaana faqa moo fáasaana átisaa faqa miqandá irí qá-faifanoo níkudarara qáoo qímasaifanoo káqi máriannoo.

¹⁰ Aiqáma maqásaaqaraasa miqandá kúqiranara irisée asasammásee qoomáqa suqásee námasee susú ímarifanoo aináina nári ámi nári ámidaqa miqandára maaqí qifáranoo miqandára maasá maqásaaqaraasa aupúrarana qímimariaqanda dóo kúqíqee qímasee asasifáranoo. ¹¹ Qaaramoo fáasaana áiqaramáfinanoo Ánutufinnaindari kásimari aidooqa qumuréenoo miqandá iríki kéeqafinaqa kásiqa fíndififaqa aiqámausa miqandá níqafeeínausa nínrafeeqa káaqa rufíeefaranoo. ¹² Mi-tamummaqara fasiqaqandá fíndi fífaqa innaarúnaindaraa ufa moó fannoo maaqí qímasee miqandá qímannimiannoo ínneeqara dóo maí innaarúnai úruaqa qífanoo asuru fannoo miqandá namuqáa aiqámausa nífusaa mara uqéereeqeenoo innaarúnai quqáannoo. ¹³ Miqandá múru quqásainanoo miqóo kai maqá firaaqóo uqanna kásinoo Yeerusaree máqusaki mári maqáusa moómoo rambáirinoó áqu-fuannoo. Faiqí séefeena tauséenna (7,000) moómoo uqanna minakí kúqifaranoo. Moómoo uqanna núkudara foora faiqí ánaasee kúqifaranoo, moómoo káqi márifaranoo. Káqi márinausa miná qáfamaseeqa quándakiqa innaarúnai mári Ánutuna afeeka amooqifáranoo. (Qínée Yoohaneesa mi-aiqama ainainná innaarúnai máridaqa qáfaafannana.)

¹⁴ Dóo indaarúqaqanda mandáinaina dóo aru taikéenoo, moodáa kai dauní aniráannoo.

**Ukeena fuaqámmaree dínni taikásee dínni aní
moodáa fuaqásee dóo dínni ani qaaraíkufa.**

¹⁵ Qínée Yoohaneesa qífu pisipasamándoofaqa innaarúnai márídaqa qáfaafananoo qangiroo moó fannoo ínaaqianaafa narí ukeena fuaqánau. Fuaqásoofanoo innaarúnai márí úfafa maaqí qímasee firaa kari kooroo inau. Dóo maqee maaqóoqari maqásaa rakísira afeeka maasá karaambáiqafa faqa narí ásauku mundíranaindi faqa márídanoo mífá náaru náaru miná rakísida máriannoo. ¹⁶ Mi-ufána qíma taikásoofanoo faiqí úriqararawsa Ánutuna ufa írira qaari fíqú fíqú iqá márusa nóorindari maqásaa áqufufaqa Ánutuna amooqíqa qiqau.

¹⁷ Óo Karaambáiqafa Ánutu aiqámausa úriqararafa firaafá anée márídana óoqai márúnafa maqee márianafa. Dóo anée aneenná firaa afeeka kooroomásee maqásaaqaraasa rakísi nímaqee mariannanara maasá minára aní dúfi dúfi qímamaqaidaqa.

¹⁸ Aníara nkooqee mari máqannaasa aníara áanooqirafa qumbiqárawsa máriafana aní Ánutuna áanooqira áukuana nímiraafa dóo ani márídanoo. Kúqirawsa fíndifu másee mandúfa nímira áukuana dóo ani márídanoo.

Aní aináinira fasiqa tamummáqarawsa misá kadáapirirana ákiaqara nímira áukuana dóo animáridanoo.

Aiqáma fasiqa anaasee úriqararawsa faqa káiqeesa faqa aní ufara ruffaida náaquqaida mi-maú fímarisa faqa misá kadáapirirana ámiqira ákiaqara nímira áukuana dóo animáridanoo.

Maa-maqa maaqána máriasa kurídi maríasa misá kurídira áukuana dóo animáridanoo.

¹⁹ Miqí qímasee úriqararawsa Ánutuna amooqímasoofaqa qínée quándaki qáfaafananoo Ánutuna amaana maqá innaarúnai márufa kooqí atúafufaqa qáfaqiafana. Mi-amaana maqánaki Ánutuna faqa faiqí faqa moodáanakikira ufa bookísara foora áuquqoofaqa márufaqa qáfaqiafana. Mi-bookísánaki Ánutuna ufa óonisaa ákararirafa Mooseena óoqai ámufo máru bookisana qáfaqiafana. Qínée qáfaafananoo aakuasáa úqinoo innaarúnai qínoo maqá kásinoo firaa pupusamu áqufinau.

Aareena fannoo ánaasee faiqi nambíqarara qu úfafa.

12 Qínée Yoohaneesa miqúna qáfamaseeqa quándaki moo áinaina qáfaqiafana. Innaarúnai firaqóo kooroo íra ainaina kíkíqusirafa kambíqoofaqa qáfaqiafana, ánaasee moó fannoo súani afu miqíra kúrusa afisúsee máru qáfaqiafana áikuqara quqoonasáa ranóo márufaqa qáfaqiafana miná ákiaqaki afisíra qáfeesaa qísaukuqara taikásee qíku óoqu qaaraqánda marasée fásaunamu miná qafeesáa qéemaru qáfaqiafana. ² Mi-anaaseefá ámuwaqu uqáikinoo márufa innaamunara aurínoo aupúreenoo fáaqa rínuu.

³ Fáaqa rímarufaqa qínée quandáfi moo áinaina innaarúnai márí ainainna kooroo íaninnana qáfaqiafana. Qaareena qínaakuna qáfaqiafana miná afaaqa aiqáma taatuqée árinoo márínau miná ákiaqa aambúmanamu qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée ákiaqafaqaafa márínau. Aiqáma ákiaqasaa qafee afisínoo márínau, miná ákiaqaaqa aanai qísaukuqara taikásee márínau. ⁴ Miná ámeesa fannoo innaarúnaidaraa fásau moómoo núkudara foora rarisámeeqeenoo maqái áqi-

marinau. Mi-qaareenáfa ámuuqu uqaikira ánaasee óorisaa kikínoo máridanoo faiqi maqasáinanoo nambíqarara rakísidanoo. ⁵ Mi-anaaseefá akoonaiqí maqasoofanóo fíndifínoo qáinna áuqira samu qumáreenoo aiqáma ánaamurusaa rakísi nímaqaanín-nana máqanau. Mi-anaaseefá akoonaiqí maqasoofanoo Ánutufa qaareena náandoo qímasee áranaiqi rafúsueeqeenoo innaarúnai narí úfa írira qaarísaa quqásoofanoo márínau. ⁶ Miqíufanoo mi-anaaseefá quqásee qaareenara rufíasee sandée aadána maqa maaqaki Ánutufa deedaqammáqoonaki óonu márínau. Qaaramoo áukuana faqa moo áukuana átísaa faqa Ánutufa miqóo rakísínau.

⁷ Qínée Yoohaneesa qáfeemariafananoo rákirafa innaarúnai kambíqanau. Dínni qangíroo karaambáíqa miná áuqu Mikaraafa Ánutuna qangíroo námufafa dínni qaareena narí mandá qángíroo námufafa márídaqa innaarúnai rákimariqau. ⁸⁻⁹ Mikaraafa Ánutuna qangíroo námufafa afeekaikámasee qaareena rafáaqa-fuseenoo narí faqa narí qangíroo námufafa rafúsueeqeenoo innaarúnaindari maqásaa áqusanau. Ánutufa aníara sía maaqóoqari maaqóo máriannee qífaqa aní maqásaa rafúsueeqee áqida fee qímasee áqusanau. Mi-qínaakuna qaareenáfa óoqai sakáni márufa aiqáma maa-maqánasaaqaraasa ueeqée márufa márínau. Miná áuquara Áfaanna firaafá Sadannee qínau.

¹⁰ Mikaraafa Sadanna maqásaa áqusoofafa qínée Yoohaneesa qífu pisipasamá-soofafa innaarúnai máridara fooqána qáfaafananoo ufa moo firaa kari naméera qínau, Ánutuna asumu máree maríafa dóo animáridanoo. Dóo maqee Ánutufa narí Karaambáíqa afeeka kooroomáseenoo. Dóo maqee miná ásauku mundírafa narí áanoo dóo uqannífiqeenoo. Dóo maqee maasá qíkaqaafasaaquqa maqásaaqaraasa níkaruqirafa eendáki faqa fáasaana faqa Ánutuna áfusaa múnuqi míníqi márifa Sadannafa innaarúnakiqari áranaiqi futeeqá rafúsueeqeenoo maqásaa dóo áquseenoo. ¹¹ Maasá qíkaqaafasaaquqa maqásaa fasiqauqa Ánutuna sipsípa ánaaqí kúqu fidíkanannai dóo Sadannana úraaqareenoo nári Ánutuna ánoona ufara kúqunannai faqa miná úraaqareenoo misá mi-ufánara narí máríranara sía ánoonee qímasee káqi kúqiraree qímariasa márídaqa. ¹² Úfa firaaqóo kai qídanoo qínau. Innaarúnaki mári ainainausa ínnée aiqáma asasiaqa Sadannafa ínniki márifa dóo maqái áqufínoo. Ínnée maqásaa máriasa faqa ooruku námmariki mári ainainna faqa ínnée rufíaida máriafa. Áfaanna firaafá ínniki óoqu fínoo miná áanoo firaafá mári-annoo narí qúsasaa márianinnanara iriséenoo miná áanoo firaafá máriannoo fee qínoo.

¹³⁻¹⁴ Qínée Yoohaneesa mi-ufána iriséeqa quándaki qaareena maqásaa qáfeeqa. Qaareena qínaakufa dóo maqásaa áqufínoo máridano qáfeenoo áanoomáseenoo quándaki faiqi máqoo ánaaseena arunaanéera áfaqanoo fufanóo Ánutufa firaa quqauumu áqoosa qaaraaqánda ámufofanoo qaqamáreenoo aadána máqasaa Ánutufa deedaqammáqoo maqanasaa áqufínoo asumu márínau. Qaaramoo áukuana faqa moo átikai marasoofanoo Ánutufa rakísimarufanoo qaareena fannoo mi-anaaseená áriranasaa Ánutufa ititéemarinau. ¹⁵⁻¹⁶ Qaareena fannoo mi-anaaseená qáfamasee áanoo qufanoo miná óokiari nammári moómoo áufínau. Nammári áufínoo mi-anaaseená mi-samúna áruanifeera fufanóo maqá fannoo mi-anaaseená soodáaqi-noo maqá óo raqáfufanoo nammári minakí kai kéeqanau. ¹⁷⁻¹⁸ Qaareena fannoo miná qáfoofanoo firaaqóo uqanna áranaqoofanoo quándakínoo mi-anaaseená áti áiku ásauku márusa aiqáma Ánutuna aaufíra sándufamau fímariasa Yísuna kooroo

íra ánoona ufamau fímariasa faqa náruanee qímasee fufá ooruku námmaryi áfainni kikíqinoo márínau.

Maa-maqánasaaqaraa kaasau aandaufara qu úfafa.

13 Qínée Yoohaneesa qífu pisipasamándoo innaarúnai márídaqara foora qaa-reena ooruku námmaryi áfainni kikíqinoo márúfaqa qáfamasee ákara rúmaqaafanano. Mífá miqóo kikíqinoo márufanoo ooruku námmaryikiqari káasau aandau móo fannoo ururoofaqá qáfaqiafana. Mi-kaasau aandauná aanai qísaukuqara taikásee márínau miná ákiaqa dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée ákiaqafaqaafa márínau. Aiqáma aanaísaa karaambáíqa qafee afisínnoo márínnoo aiqáma ákiaqamau narí Ánutunara fidiqaara mandá núquqa ákararínnoo márínau.

² Mi-kaasau aandaufá firaa kusina fooqáatia faiqí nárimarífa márínau. Miná áiku firaa samaada áikuara foora márínau. Miná óo aamara raíóona óo aamara fooqáafa márínau. Mífá ooruku námmaryikiqari ururoofano qáfamaseenoo qaareena fannoo narí afaaqái máru ainainna mi-kaasau aandauná ooruku námmaryikinaana áminau. Narí rakísira qaari faqa aiqáma máqannaasa rakísirana faqa mi-kaasau aandauná amisoo fanoo rakísinnimaqanau. ³ Mi-kaasau aandaufá márufanoo móo fannoo miná ákiaqaki moo árufanoo kúqinóora fooqána máseenoo áru afaaqana ateeqáqoofa unufufano káifáa fíndifino nammárikikiqari ururoofaqá qáfaqiafana. Aiqáma maa-maqána afaaqasáa máríasa mífá fíndifuna qáfamasoo fanoo náaquqoofaqa aiqáma miná ufamáu kaimbíqau. ⁴ Qaareena fannoo firaa uriqarara afeekana káasau aandau ámunara minára áaqee maría fasiqa anaaseesa qaarenara innaaru qídaqa amooqí maríqau. Misá káasau áandau óorinni faqa innaaru qímasee amooqíqa qíqau. Yáfee maa-kaasau aandauná amaná márídane. Sía uqanna. Yáfee miná áriraramasee áru-annoo fee, sía móo fannoo amaná árifara.

⁵ Mi-manda kaasau aandaufá aiqámai rakísidanoo mandúfa uqanna óosana óosana ufa qímarufanoo Ánutufa sía qáoo qínau, qaara fasiqa níku nísauku taikásee moo fásiqa óonu qaara marasée quqoonasáa káqi márídanoo miná kai qáfee márínau. ⁶ Mi-kaasau aandaufá Ánutuna faqa miná áuqu faqa mandá níqurarara níqura-ree márínau. ⁷ Mífá Ánutuna áiku ásauku faqa rákinoo rafáaqafínau. Mífá káqikaa máqanna faqa firaa maqanna faqa aiqáma ufa qímariasa faqa aiqáma máqu-sanaasa faqa rakísimarufanoo Ánutufa sía qáoo qínau káqi kai qáfanau. ⁸ Aiqáma maa-maqa maaqána afaaqasáa máríasa mi-kaasau aandaunára Ánutufara foora innaaru qímasee amooqífáranoo. Misá nári núqu káqi marífandinausa Yísuna búkaki ákara rímariasa misá kai sía amooqífáranoo. Óoqai maa-maqa maaqána sía márúqoo Ánutuna sipsípa ánaaqi kúquna búkaki núqu marísa kai sía káasau aandau amooqífáranoo.

⁹ Aiqáma náaqoo faqaasa ufa íriaqa. ¹⁰ Kásooqaqee káasau aandau Yísuna ufasáara náruaninausara Ánutufa óoqai írinau. Káasau aandau fannoo rumbáaninausara faqa ooqai írinau. Mi-narira aukuanáí Ánutuna ufa íri máríasa sía rufíasee minnísaaqa afeekaikámasee uaqée iaqa minásaa mundúfi fírana faqa káqi kai fuaqa.

¹¹ Qínée Yoohaneesa mi-kaasau aandauná qáfamaseeqa quándakufaqa moo káasau aandau maqákiqari ururooná qáfaqiafana. Miná aanai qaaraqánda sipsípa aanaira foorá ururanóo márínau. Miná ufa fannoo qaareena ufa qímarínau. ¹² Sipsípa aanaikírafa indaarúqaa káasau aandau óorisaa kikíqammambi miná afeeka fi-

raatiá máranau. Mifá aiqáma maqá afaaqasása máriasara indaarúqaa káasau aandauru amooqiaqée sía amooqífaqa náruanauree qinau. Mi-indaarúqaa kúqiraramasee afaaqa ateeqárafa qunufunára innaaru qída amooqiaqée qinau.

¹³ Sipsípa aanaikírafa ínaaqianna aandau fannoo aiqámausa nífusaa faiqí sía áuqaaqaa íra ainaina áuqinau, aiqámausa nífusaa innaarúnaindari idá fannoo maqásaa áqu fuannee qufanoo áqufinau. ¹⁴ Mifá indaarúqaa kaasau aandau óorisaa faiqí sía áuqaaqaa íra ainaina áquusoofanoo minánnai maqásaaqaraasa aiqáma nikarúqinau. Miqídanoo mifá aiqáma maqásaaqaraasa qímannimino qinau, Ínnee afaaqa ateeqásoofanoo kúqiraramandee fíndifuna amana áuqaaqa. ¹⁵ Misá áquusoofanoo sipsípa Ánutufa uqeeqáreee qímasee narí namuqáa qumeé afeeka ámufanoo aanaikírafa aandau fannoo únnaqimásee narí afeeka fee qímasee áidoo indaarúqaa kaasau aandau amana áuquoonaki áidoo fuaqásoofanoo miná amana fannoo faiqíara foora ufa qínnoo naríara sía innaaru qímasee amooqusá kuqá nárinau.

¹⁶ Sipsípa aanaikírafa aandau fannoo nárirarufaqa aiqáma máqannaasa káiqeesa faqa úriqararusa faqa aináina faqaasa faqa kudifásiqa faqa rumbée maríasa faqa idukímaríasa faqa aiqáma narí ákara narí nísauku uqannái fee níqinaaqafee ákara rúmanisanau. ¹⁷ Mi-akarána sía márinausa sía aináina nimisé miná ákiaqara feefaurú máreefaranoo, aináina faqa sía amana munnimma áqusee máreefara. Mi-akarána óosana káasau aandau miná áuqu nambáqa máriannoo.

¹⁸ Írirana faqaasa maa-ufána íriaqa. Írirana faqaasa mi-nambaqána káasau aandau nambáqa óosana írifaranoo. Mi-nambaqáfa faiqí áuqu kíkíqammusidanoo. Mi-nambaqáfa maaqímminoo márídanoo. Síkisa handaréeta faqa sikisti síkisa faqa márídanoo, (666).

Maqásaaqaraasa moómoosa fúka idiroofaqa qáfaafanna úfafa.

14 Qinée mi-ainaináusa qáfamaseeqa quándakufaqa qáfaafananoo sipsípa ánaaqi kúqufa Yísufa Oorífa áaqanasaa moo áuqu Sioona áaqana minásaa kíkíqinoo márinau. Oorífa áaqana Yeerusaree máqusa aaqá márídanoo. Miná sáimbaqa faiqí moómoo máríqau. Yísuna áuqu faqa miná ákoona áuqu faqa níqinaaqaa ákara rírausa kai máríqau. Mi-fasiqáusa nísanaruafanaqa wan handaréeta faqa footi foo tauséenna faqa Yísuna faqa máríqau, (144,000). Faiqí óoni saqári uqanna áuqufíqau. ² Qinée miná qáfáidaqa innaarúnaindaraa ufa moo íriqiafana. Fíraa kari innaarúnai qíara foora qínnoo fíraa oondaindari nammáriara foora áqufidanoora foora qufaqa íriqiafana. Miqímarunakina innaarúnaindari píripúnna áriu-faqa íriqiafana.

³ Yísuna sáimbaqa Oorífa áaqanasaa máriusa wan handaréeta faqa footi foo tauséenna faqa misá aiqáma Ánutuna qaarí óorisaa faqa qaara faqa qaara faqa áandau faqa úriqararusa faqa misáuqa nóorinni ubeekaqáu. Nóori ubeekáidaqa fúka idi moó raqau sía moó fannoo mi-idína írifaranoo Yísuna faqa máru fasiqausa wan handaréeta faqa footi foo tauséenna faqa misá kai mi-idína amaná reefáranoo Yísuna fidíkannoo feefaurírausa kai mi-fasiqáusa márufaqa qáfaqiafana. ⁴ Mi-fasiqáusa sía ánaasee qúmмуari marusa ámiqira mánaaqara foora andeeqárausa kai márídaqa. Misá sipsípa ánaaqi kúquna Yísuna faqa aiqámai fímarusa misá maqásaa fasiqa nandáfiana néera foorídaqa misá Ánutunaindi faqa Yísunaindi faqa márídaqa miqídaqa. ⁵ Sía únna ufa misáki márusa sía áaqarafa misáki márusa.

Qaaramó qangiroo qu úfafa.

⁶Qinée Yoohaneesa miqímaruna qáfamasee quandáfi qáfaafananoo qangiroo móo fannoo innaarúnai sandáaqai qaqamáree fufaqá qáfaqiafana. Mifá ámiqira fasaasa ufa náaru náaru márira ufa aiqáma maa-maqánasaaqaraasa firaa maqanaasa fáqa káqikaa máqannaasa faqa aiqáma ufa qímariasa faqa aiqáma maqannaasa faqa qí-mannimirara qaqamáree fínoo firaa kari qinau. ⁷Innee Ánutunara ruffasee miná afeeka úriqararanara amooqiaqa, dóo mifá maqásaa máriasa ufa írirafa dóo ani máriganoo. Mifá innaarúna faqa maqá faqa ooruku námmani faqa káqi nammari-uqa faqa mináuqa áuqufa máriganoo, miná óorisaa kumáramafi amooqiaqa.

⁸Mi-qangiroofá miqí qímasoofanoo qangiroo móo fannoo miná ánaaqianna qaqamáree fídanoo Babironia máqusa dóo maqásaa áqufínoo maqúsa naakundú kai saaeemáseenoo. Mi-maqannáasa nári deedéepirana faiqí ánaasee qúmmuarirana moómoo uainna nammáriara foora aiqáma maqannaasa nímufafa námaseera foora aiqáma máqannaasa nímufafa námaseeqa fúrufarammidammia.

⁹⁻¹⁰Dóo mi-qangiroofá miqí qímasoofanoo miná ánaaqianna moo qángiroo fannoo qaqamáree fínoo firaa kari naméera qímasee aiqámausa qímanniminoo qinau. Káasau aandau fee narí amana áuqiranaree amooqídaqa innaaru qímariasa miná ákara níqinaaqa faqa nísaukusaa faqa ákara rírausa misá Ánutuna áanooqirana uáinna nammariara foora nambíqeefaranoo. Ánutuna áanooqirana qídanoo idídi-mari uainnana kíkíqa úsidanoo. Sía nammári námufafa uáinna námufafa asooárana nímifaranoo káqi uáinna kai idídi márina kai nári mandá óosana ákiaqara áanooqirana idára foora qéemarina nímiannoo. Aiqáma káasau aandau amooqímaríasa faqa miná ákara máree maríasa faqa misá aiqáma Ánutuna náaquqara andee-qara qangiroouqa nóorisaa faqa sipsípa ánaaqi óorisaa faqa firaa idaqué marínaki aupúrarana fi fáranoo. ¹¹Misá aupúrarana ními-mari mi-idauro munáfa náaru náaru ururáidanoo máriannoo. Fáasaana faqa eendáki faqa sía asooárana máree-faranoo káqi miqí kai minoo máriannoo. Káasau aandau fee miná amana áuqiranara innaaruqímaríasee miná ákara máree maríasee misá aiqáma miqí kai mifáranoo.

¹²Mi-aukuannái maqásaa Ánutuna áiku ásauku márianausa mi-aupuránaki reendeénamafi fífimafi márirana faqa Yísunasaa káqi kai mundúfi márirana faqa miqímandee mi-aukuanná Yísuna ufamau fímaríasa miqíafa.

¹³Mi-qangiroofá miqí qímasoofafa qíní qífu pisipasamásoofafa qinée innaarúnaira foora máríafananoo ufa moo qímaqiminu, Yoohanee anée maa-ufána ákara rúa. Maa-aukuannásaaqari karaambáiqaki kéeqafíqa kúqifandinausa misá asasifáranoo. Ánutuna maraquna fannoo mi-ufána irisée dadaaqínoo qinau. Eeóo kúqaa náriqa kadáapi firaaná ríriseeqa kúqíqa adooáidaqa asasifáranoo. Nári kadáapirirana ánoona kúqiranaki fíqa dóo máree fídaqa asasifáranoo.

Ánutufa maa-maqa maaqánakinaasa nífiqaseenoo narí ufa írímariasa máraaninna úfafa.

¹⁴Qinée Yoohaneesa mi-ufána iriséeqa quandáfi qáfaafananoo éekara asurusaa faiqí móo fannoo faiqí nímaakuara fooqána óoqufaaqee ídanoo kóora áuqira qáfée afisírafa ásaúkuki paipána áfai raiqárana ásaúkuki uaqéeuafa qáfaqiafana.

¹⁵Mi-fasiqáfa asurusáa óoqumarifi márufanoo Ánutuna innaarúnai náaquqara

amaana maqakiqari qangiroo moó fannoo ráudee qumurée mi-fasiqána firaa kari áaramáseenoo qinau. Dóo nárana qanaá márida aneenná paipánannai atekásee máree ánia. Dóo maqásaa naranara foora akuqanóo máridanoo. ¹⁶ Asurusáa mar-ufa miná iriséenoo eedóo qímaseenoo dóo narí paipána rauqímareenoo maqásaa áqueseenoo nárana atekásee máree úrinau.

¹⁷ Mároofanoo qangiroo moó fannoo Ánutuna náaquqara amaana máqaki innaarú-nai márúnakiqari ráudamaki aniréenoo narí ásaukuki paipána áfai raiqárana úqirafa ráudoofaqa qáfaqiafana.

¹⁸ Ánutuna tatúfira qaindasaa rakísimarufa qumuréenoo paipána úqirafa qú-muna áaramásee qímaminau. Anée dóo uáinna tatímaria sandafa maqásaaqaraasa mandóosana dóo akuqanóo máridanoo, atekámaree múrusee misá fidíka sáunara foora tátia. ¹⁹ Miná iriséenoo paipánafaqaafa narí paipána maqásaa uáinna sanda ateká mareenoo Ánutuna áanooqirana tatímarunaki maqúsai múrusee naambeéqai áqinau. ²⁰ Áqusoofaqa misá tatisoofanoo fidíka kai nammáriara foora áufinoo faiqí ninuka kái ururufanoo nánai uqanna máree finau.

**Maa-maqáfa taikáinna aukuana dínni ani
qaara marasée qangiroo aupúrarana máree ánífara.**

15 Qinée innaarúnai máriafana moó innaarúnai koorooíra ainaina náaquqara ainaina kambiqóo qáfaqiafana maaqímasee kambíqanau. Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée qangiroo námu nári nísaukuki Ánutuna taikáranaki aupúrarana úqirausa ániqau. Mi-aupurarána maqásaaqaraasa Ánutuna ufa sía íri-mariasa nimisáifanoo Ánutuna áranagarafa taikáannoo.

² Qinée miná qáfamasee quándaki ooruku námmariara foora tánuka minásaa máridanoora foora idáuru námufaqa márufaqa qáfaqiafana. Miqóo ooruku nammári áfaisaa faiqí ánaasee moómoo Ánutuna ufa írimarusa úsimariqau. Misá káasau aandau ákarara qáoo qímarusa misá káasau aandau faqa miná amana áuqirana faqa rákiara foora miná úriqararausa máriqau. Ánutufa misá piripúnna nímufaqa misá ³ Ánutuna aináinira faiqi Mooseena faqa sipsípa ánaaqi kúqufa faqa miqandá idí rée maríqau. Maaqí qímasee idí raqau.

Óo Karaambáiqaa aqáma afeekafaqáa Ánutufa,
Anée aiqámausa rakísi marianna óosanafa faqa anée ímarianna oosana faqa idaaqírafa firafá máridanoo.

Anée aiqáma máqusanaasa Karaambáiqaa márianafa,
Anée níniunafa andeeqárafa kúqaa márunafa márianafa.

⁴ Óo Karaambáiqaa yáfasiqa fee sía aníara ruffaidanoo.

Yáfasiqa fee aní úriqararana sía koorooíannoo,

Aneennáraa kai náaquqarafa máriananoo.

Aní andeeqára ainainirafa aiqámausa qáfamasee minára aiqáma máqannaa anirée aní óorisaa aniree aní amooqífaranoo.

⁵ Misá mi-idína rámasoofaqa qinée Yoohaneesa qáfaafananoo Ánutuna amaana máqa innaarúnai atúasoofaqa qáfaafananoo minakí óoqai Mooseefa Ánutuna úiqaana maqa usakáqoofa miná aundurái márufaqa qinée qáfaqiafana. ⁶ Dínni taikásee dínni ani qaara marasée qangirooqaa Ánutufa faiqí ánaasee nímianinna aupurarana úqirausa fáasai nínafaafanausa misá Ánutuna náaquqara amaana máqakiqari ráudaqau. Misá qamunna ánukarafa éekara árirafa márinau. Misá kóora

áúqira ráitanda náamma ámeemaanai rumbárausa animáriqau. ⁷ Ani márufanoo Ánutuna aaqá aandaú qaara faqa qaara faqa márúnakiqari moó fannoo kóora áúqimaru qafeesa dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée qafeesa náaru náaru márira Ánutuna áanooqirafa qumbiqára qafeeuqa aiqáma qangiroouqa nísaukuki moodáa moodáa quqásanau. ⁸ Quqásoofanoo innaarúnai amaana máqa idámuna qumbiqánau. Ánutuna afeeka faqa Ánutuna aréenarana faqa minásaaqari idámuna fannoo mi-amaana maqánaki qumbiqánau, sía kéeqarana amaná márinau. Nísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée qangiroo misá aupúrarana taikásoofanoo miqóo kai amaná kéeqaaqaainau.

**Náaru kambíqaaninna ainainna kukéeqarana koorooírafa
Yísufa Yoothaneena koorooqímamufanoo ákara rínau.**

16 Amaana máqakinaa idámuna qáfamaseeqa íriqiafana ufa moo innaarúnai máru amaana maqakiqari ufa moo fíraa qóo naméera qímaseenoo aupúrarana mároo qangiroosa qímanniminau. Dóo innée qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée qafee Ánutuna áanooqira qáfee máraasa dóo innaarúnaindari maqásaa múqu téeqiaqa.

² Miqí qufanoo indaarúqaa qangiroo narí qafee mara máree innaarúnaindari maqásaa múqu téeqinau. Téeqimásoofaqa maqásaa fasiqí ánaasee káasau aandauro innaaru qímarusa miná ákara máree marusa misá nifaaqasáa káaqa nídafidanoo áfundidanoo eeféda námuana fooqáafa moómoo nárinau.

³ Narusoofanoo kafáa miná ánaaqianna qangiroo moó fannoo narí qafee máreenoo múqu ooruku námmariki téeqimáqusoofanoo kúqira fasiqa fidíkara foorá kai mandifufanoo kúqira fasiqa fidíkara foora máqufufanoo ooruku námmariki márída kási maria ainainafa aiqáma kúqu taikáfinau.

⁴ Kúqutaikáfufanoo miqandá nínaaqiana moo qángiroo fannoo narí qafee máreenoo innaarúnaindari nammári uqannaki múqu téeqimásoofanoo fidíka kai qumbiqáfinau. ⁵ Qumbiqáfufanoo nammárisaa rakísamaru qángiroo fannoo naméera qinau. Óo Ánutufa náaquqarafa ánukarafa óoqai márúnafa maqee máríanafa anée fidíka naaqée qímasee nímiannanara andeeqárafa máríananoo. ⁶ Misá maqásaa fasiqa Ánutuna ufa írimaria fasiqanaaseesa faqa tamummáqara fasiqauqa faqa fidíka ruqíee máríanara anée fidíka nímiánaqa náidaqa. Nári óosanara saanára miná ákiaqara fidíka náidaqamiafoo qinau. ⁷ Miqímandoofanoo Ánutuna tatúfira qáindasaaqari ufa moó qinau. Óo Karaambáika Ánutufa úriqararafa aninná nárirafa kúqaa andeeqárafa kai márifa máríananoo.

⁸ Mi-namúsa miqímasoofanoo inaaqianna moo qángiroo fannoo súanisaa narí qafeekínaana múqu téeqimásoofanoo súani fannoo fíraaqóo idídinoo faiqí ánaasee fíraaqóo idára foora nítakuqinau. ⁹ Nítakuqufaqa áanoomásee quándaki Ánutuna áuqu rámassee áquraraqau. Mi-oosana oosana aupuraranná marasée mi-oosannána ákoona áqurarasee sía nári mandáinaina minnísee Ánutuna amooqiáu. Káqi máraqa fímariqu. ¹⁰⁻¹¹ Mi-namúsa miqí másoofanoo qangiroo moó fannoo narí qafeekínaana káasau aandauro qaarísaa téeqimásanau. Téeqimándoofanoo asukuna fannoo káasau aandauro quqúsakinaasa ititánnimaqasoofaqa nipatara aupúridaqa nárídaqa nídafirana faqa namúanara faqa aupúridaqa nífai riqídaqa innaarúnai Ánutuna áqurara ufa kai qídaqa káqi fúrufarammásee nári mandáinaina káqi mara máree fímariqu.

¹² Mi-namúsa miqímasoofanoo qangiroo moó fannoo narí qafeekínaana Eeufara-teesa námmariki téeqimáqusoofanoo mi-nammarífa aiqáma aadánusinau. Súani óosanaindaraa karaambáiqua nári rákira fasiqauqa faqa rákiraramásee ániaqeera aadánusinau. ¹³ Qínée Yoohaneesa miná qáfaafananoo áfaanna qaaramoo táka fooqáana mandáikirana qáfaqafana. Moó fannoo óoqai máru qaareena óokiari ururanáu moó fannoo indaarúqaa kaasau andauna óokiari ururanáu, moó fannoo únna qíra tamummaqara fasiqa óokiari ururanáu. ¹⁴ Mi-qaaramoo takáusa óosana óosana ainaina sía faiqí áuqaqaa íra ainaina áuqeemaru afaannausa faiqí rakísirausaikíqa máriqau. Mi-qaaramoo afaanna namúsa aiqáma maqa maaqakina karaambáiqua nári sundía námufaqa nífeegee rákiranaki quqée maríasa máriqau. Misá Ánutuna faqa rákirara másaifanoo Ánutufa úriqararafa misá aiqáma náru taikáannoo.

¹⁵ Miqímarufanoo Yísufa miqóo qíní qímaqiminoos qinau. Qíní ufa íria, qínée úmmuaríra fasiqara foora íreedá kai innaarúnaindari qúmuanaura. Nífu máqee marusa faqa qamunna deedaqírausa faqa asasífaranoo, sía káqisámu fíqa faiqí nífusaa faqa Ánutuna áfusaa faqa sía nisaurífaranoo.

¹⁶ Yísufa miqí qímaqimisooofanoo mi-taka namúsa aiqáma karaambáiqua faqa nári sundía námufaqa nífeequeenoo Isaraee máqasaa quqásanau. Mi-maqa maaqána áuqu Heeburu ufakíqari moo áuqu Isaraee máqannaasa ufakíqari Aramakeedoona máqa maaqee qímaríqau.

¹⁷⁻¹⁸ Miqóo suqú quqásoofanoo ínaaqianna qangiroo fannoo narí qafeekínaana úfaisaa múqu téeqinau. Téeqimásoofanoo Ánutuna qaarísaaqari amaana máqaki márufa ufa moó firaa kari qinau. Dóo taikéefoo qímasoofanoo aakuasáa úqinoos innaarúnai qínoo óosana oosana ufa qínoo maqá náaquarafa firafá uqanna kásinau. Óoqai óosana árooqooqari sía maqá maaqímasee kásidanoo maaná firafá uqanna úriqararafa kásiannoo. ¹⁹ Yeerusaree máqusa qaaramoo kámu afoómakínoo aiqáma máqusanaasa táunna faqa kurídiannoo. Mi-karí Ánutufa Babiroomnia maqusara sía aunínau. Narí káafakinaa áanoo qírana idáqee mari nammariara foora adíasee Babiroomnia máqannaasa nimisoofaqa námasee kúqíqau. ²⁰ Aiqáma ooruku námmariki mári afumáusa aiqáma nammárikí ukúqnama taikánau, aiqáma áaqana faqa taikánau. ²¹ Pupúsamu innaarúnaindari faiqísaa áqufinau firaa pupusamu moodáa moodáa fífti kiroogaram qaara fasiqa níku nísauku taikásee moo fásiqa ásaukuqara taikásee síkéera ákara kamu áqufufaqa faiqí ánaasee mi-firaa pupusamúna qáfamasee quándaki Ánutuna áqurara ufa kai ámiqau.

Firaaqóo úmmuari maría anaaseesa nínoona áru úfafa.

17 Pupúsamu taikáfufanoo qafee téeqiusakiqari moo qángiroo fannoo qíní dáareenoo qinau, Yoohanee anée maí aniráinaqa firaaqóo úmmuari mari anaaseena kurídirana óosana uqafíqaa. Mi-anaaseefá firaa taunna kíkíqa úsidanoo, moómoo nammari miná aaqá márídanoo. Mi-moomoo nammarína kíkíqa úsirafa márídanoo faiqí ánaasee moómoo máqusanaasara qídanoo. ² Maa-maqánasaaqaraa karaambaiquqa mi-manda anaaseená áafeegee maríafa márídanoo aiqáma máqannaasiqaa fasiqa anaasee faqa maa-anaaseená úmmuarirana uáinna nammariara foora néeneesaidafa fúrufaridaqa.

³ Miqí qímasee qímaqimisooofanoo Ánutuna maraquna fannoo dáakufufanoo mi-qangiroofá qíní maréeequeenoo innaarúnaindari maqásaa múqu aadána máqasaa

quqáseenoo mi-anaaseená uqaqífíqanau. Mi-anaaseefá taatuqée aandau káasau aandau ataufakaaqá óoqu faaqée márínau. Mi-kaasau andauná afaaqasása Ánutunara fídiqaa íra áuqu moómoo miná afaaqasása ákararínoo márínau. Mi-aandaufá dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée ákiqa faqaafa márínau, miná aanai qísaukuqara taikásee márínau. ⁴ Mi-anaaseená qamunna sía káiqeesa afisímariana úriqararausa afisímaru qámunna saasáakooná árirana faqa taatuqée árirana faqa afisímarufa aiqáma ainaina kóorannai áuqirana kai afaaqa áuqirafa márínau. Firaa feefauru áqimari oonínna pupú óoni fooqána faqa máránnoo nínau. Mi-anaaseená ásaukuki kóora auqira kaafa uqusée márínau. Mi-kaafánaki ikairífaqaa ainaina faqa faiqí ánaasee narí úmmuari narí úmmuarirana aiqáma mi-ainaináfa mi-anaaseenásaa aniqusírafa mi-kaafánaki qumbiqánnoo márídanoo. (Faiqí ánaasee kíkiqa úsídanoo kúqaa qíra Ánutuna minníseeqa únna qíra Ánutuna amooqímarífanara qídanoo.) ⁵ Mi-anaaseená áqinisaa miná áuqu ákara rínnoo márídanoo áuqu akooqóo márídanoo óosana kukéeqanoo márídanoo. Miná áuqu maaqí qínnoo márídanoo Firaa Babiroonia aiqámausa nári náumoosaa feefaurú máree maríasa nínnoofa faqa káaqa ánaaseera rímaríasa nínnoofa faqa márídanoo.

⁶ Qínée Yoohaneesa miná ákara qáfeeqa mi-anaaseená óosana qáfaunanoo fúrufaramminoo márífaqa qáfeeqa. Mifá Ánutuna maqásaaqaraa faiqí ánaasee fidíka faqa Yísuna ufara afeekaikí maríasa fidíka faqa uáinna nammariara foora misá narusée misá fidíka néeneeseenóora foora fúrufarínoo nímari anaaseefa. Qínée miná qáfamásaunanoo firaaqóo dáaquqeenoo. Qangiroo fannoo miqíafananoo qíqafeenoo qínau. ⁷ Anée nánaree áaquqaidanoo fee qínée mi-anaaseená faqa mi-aandauná faqa óosana kooroo qíanamma íria. ⁸ Anée káasau aandau qáfaanafa óoqai márúfa maqee sía márídanoo, mifá qúsasaa maqá ámeemaanai madikakíqari ururéenoo taikáranaki fúannoo. Náaru náaru máríranaki fímaríasa Ánutuna búkaki núqu ákara rínnoo márídanoo, óoqai maa-maqáfa sía márú kámuqoo mi-bukánaki misá núqu ákara rúmaqoofa márídanoo. Maa-maqánasaa maríasa sía mi-bukánaki núqu ákara rúmaqoosa misá mi-manda kaasau andauná qáfeeqa káaqa náaquqainaqá miná ufamau fifáranoo. Óoqai márínoo maqee sía márídanoo kafáa kásooqaqee kooroo íaninnanara tautúmasee miná ufamau fifáranoo.

⁹ Maa-ufána írirana faqaasá kai írifaranoo. Mi-kaasau taatuqee andauná ákiaqa dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée ákiaqafaqaafa marídanoo. Mi-akiaqa namúna faqa dínni qísauku taikásee dínni ani qaara marasée áaqana namu kíkiqa úsínnoo márídanoo mi-anaaseefá mináúqasaa óoqufaaqee márídanoo, karaambáiquaqaindi faqa miqímasee namu márídaqa. ¹⁰ Moodáannai qísauku karaambáiqua dóo taikáfíqau, moodáa káqi rakísídanoo márídanoo moó fannoo aniráannoo aniráínanoo qúsasaa taikáannoo. ¹¹ Mi-kaasau andaúfa ánaasee minásaa óoqumariufa óoqai márúfa maqee sía márídanoo kásooqaqee kafáa kambíqaannoo. Óoqai indaarú mifá dínni taikásee dínni ani qaaramarasée karaambáiqua márúnaki máríufa taikáfufanoo kaifáa kambíqafínnoo dínni ani qaaramoo kínanoo mifá qúsasaa kurídíranaki fúannoo.

¹² Mandá káasau aandau aanai qísaukuqara taikárafa miqímandee kai kásooqaqee karaambáiqua maqásaa moodáa kari kambíqafi márídaqa faiqí ánaasee rakísi nímaqeefaranoo. Mi-namúsa nári afeeka mandá kaasau aandau náida amisáifanoo mifá misá faqa qúsasaa faiqí ánaasee rakísi nímaqaannoo. ¹³ Mi-karaambáiquása qísaukuqara taikárausa moodáa írirana máríranasaa márídaqa nári afeeka faqa nári

úriqararana faqa mi-manda kaasau aandauná poodúaqida ámimarífaranoo. ¹⁴ Mi-karaambaiqáusa sipsípa ánaaqi Yísuna áruannee qímasee miná faqa rákifara. Yís-ufa narí rusandeesámumasee náaramáqaisa afeekaikámandee Yísuna faqa fímariasa misá saimbaqa mi-karaambaiqáusa náru taikéefaranoo. Mifá Yísufa aiqáma karaambáiqá máridanoo aiqáma úriqararasa úrinaaqqararafa máridanoo minára Yísufa quándaki misá faqa naru taikáannoo.

¹⁵ Mi-qangiroofá kafáa mi-anaaseenára qímaqiminoo qinau. Mi-anaaseefá nam-mári ámuuqasaa óoqumaruna anée qáfaananoo. Mi-nammarífa moómoosa maqúsa máriasa moómoo fasiqá ánaasee ufa óosana óosana qímariasa kíkíqamusinoo minammarínasaa máridanoo. ¹⁶ Mi-qisaukuqarána taikásee aanai nimanasáa karaambáiqauqa máriasa faqa mandá kaasau aandau faqa mi-umuari mari anaaseenára fídi-aqaammidaqa miná aiqáma ainaina marasáifanoo mifá káqi samu máriannoo. Misá miqóo miná amaqqí námasaifanoo dóo idáqama taikáfuannoo. ¹⁷ Mi-karaambaiqáusa sía náriqá kai miqífaranoo. Ánutufa qumeé fuki faakí qínaqa misá sía irirainni misá nári íriranammifoo qímasee nári afeeka mandá kaasau aandau ámifaranoo. Ánutufa narí ufa ánoonaikianinna áukuanara áfeesidanoo miqíannoo.

¹⁸ Mi-anaaseená anée qáfaanafa mifá aiqáma máaqa máaqa karaambaiqáusa rakísi nímaqeemari maqusafa máridanoo.

Babiroonia máqusa Ánutufa nárú taikóo ufafa.

18 Qinée Yoohaneesa mi-ainaináusa qáfamasee moo qángiroo qáfaqafana. Ánutufa narí afeeka firaaná ámufanoo innaarúnaindari maqásaa qumuroofanoo miná aréenarafa firaaqóo aiqáma maqa maaqasaa aréeneenoo káaqa qámaqinau. ² Mifá firaa kari maaqqí qímasee naméera qinau. Mifá dóo kurídinoo firaa Babiroonia máqusa dóo áqufinoo kurídinoo. Mi-nakundúnaki áfaannauqa faqa nimanauqáindi qikairí faqaasauqa faqa ufiniuqá áfaanna ufini kai fídiaqaa írafauqa kai máridanoo. ³ Mi-maqusánaasa nári úmmuarirana faiqqí ánaasee narí deedéepa narí deedéepirana uáinna nammariara foora ánaamuru máriasa níminoo ínnée naaqée qímasoofaqa néeneeusa máridaqa. Maqásaaqaraasa ánaamuru karaambáiqauqa Babiroonia faqa úmmuaridaqa náafeeqeeusa máridaqa. Aiqáma máaqa máaqa pisinísa uqéeree maríasa Babiroonia máqannaasa káaqa aináina moómoo irairaafámarinanoo minánnai munnimma moómoo maree maríasa máridaqa.

⁴ Mi-qanqiroofá miqqí qímasoofanoo innaarúnaindaraa ufa qinée Yoohaneesa moo íriqafana. Mifá maaqqí qímasee Ánutuna ufa írimariasa qímanniminoo qinau.

Óo qiní qíku qísauku ínnée mi-maqusánakiqari dóo ániaqa. Ínnée sía misá mandóosanaki kéeqaaqa miqíqá sía misá náriranaki faqa kéeqaaqa.

⁵ Mi-maqusánaasa mandáinaina fannoo narámuaaqa narámuaaqa ínoo óoruffi-fanoo meerái innaarúnai óoru máridanoo. Ánutufa misá mandóosana qáfaidanoo íridanoo.

⁶ Misá ínni mandáikamánnimaqóondee kai ínnée quándaki nári nímiaqa. Misá ínni mandáikamánnimaqoona ákiaqara ínnée quándaki qaaraikámandee nímiaqa. Misá mandá nammari ínni nímunara ínnée quándaki mi-kaafánaki kai idáqainna nammarina firaaqóo nímiqafa naaqa.

⁷ Babiroonia máqannaasa nári nifaaqa aréenarana faqa nári moómoo ámiqira ainaina faqa náriqa máraqau. Mi-ainainná amana kái ínnée aupúrarana faqa ikí-

faafau qírana faqa misá nímiaqa. Misá náriara úriqararausee qímariana sía maasá keekoopáu máridau. Maasá sía ikífaafau qianáuree qímariana ákiaqara aupúrarana faqa ikífaafau qírana faqa nímiaqa.

⁸ Misá miqí qímaria mandáinaina ákiaqara misá firaqóo nídafirana faqa namúana faqa aurírana faqa ikífaafau qírana faqa aandaróo nárirana faqa aiqáma ainaina moodáa kari misá nifaaqa quqásaaqa. Misá mi-maqusáfa idá qáma taikáannoo. Karaambáiqá Ánutufa misá ufa írimarifa afeeka úriqararafa márifa márídanoo.

⁹ Mi-qangiroofá Babiroonia máqusara káqi qínnoo qinau. Maa-maqa maaqá-nasaaqaraa karaambaiquauqa Babiroonia máqusaindaraa mandáinaina máree maríasa mi-maqusána idáqainna idámuna qáfamasee firaqóo ikíráqeefaranoo.

¹⁰ Misá mi-maqusána aupúrarana qáfamasee rufíasee níanai tatíafa máridaqa maaqí qímasee faiqíara foora mi-maqa maaqána qímamifaranoo. Óo mandáinaina, Óo náaquqara ainaina maa-firaa afeeka maqusá Babiroonia moodáa faasaana kai aní mandóosana ákiaqara kurídi taikáananoo.

¹¹ Maqásaa pisinísa fasiqauqa faqa mi-maqusánara ikíráqaida maaqí qifáranoo, sía mi-maqannáasa kafáa maasá ámiqira ainaina marasée feefaurú qímifaranoo.

¹² Sía kafáa moó fannoo maasá kóora faqa siruáa faqa firaa feefauru áqimaria óosana óosana óoniufa faqa marasée feefaurú qímifaranoo. Sía kafáa moó fannoo maasá ámiqira qámunna óosana óosana saasáakoona árirana faqa fidíka árirana faqa marasée feefaurú qímifaranoo. Sía moó fannoo maasá ámiqira saqari faqa eereefanta aanainnáí áuqimaria ainainna faqa firaa feefaurú áqimaria saqárinannai áuqimaria ainainna faqa booróosannai faqa qáinnannai faqa ámiqira óoninnai faqa áuqimaríá ainainna sía kafáa marasée feefaurú qímifaranoo. ¹³ Sía moó fannoo ooruku óosana óosana faqa ámiqimasee áfundimaru ainainna faqa makáqa nammari faqa fadaméena faqa parauáqa faqa ráisa faqa burimakáu faqa sipsípa faqa qóosa faqa qóosa rarisée mari karana faqa karabúsa aináinira faiqi faqa faiqí nimana faqa sía moó fannoo kaifáa mi-ainaináusa marasée munnimma qímifaranoo.

¹⁴ Pisinísa ímaria fasiqausa Babiroonia máqusara maaqí qímasee qifáranoo. Babiroonia máqannaasa ínnee níqaararee márifaqa adíafaa ímarifaqa máree maría ainainausa dóo kukéeqafinoo, aní munnimma moómoo faqa aní adíafaairafa káaqa qáranasaa márina dóo taikéenoo sía kafáa paqúrinnaanoo. ¹⁵ Pisinísaiki maría fasiqausa Babiroonia máqannaasa ámiqira ainaina feefaurúmasee minánnai firaa munnimma máree marusa mi-maqusána aupúrarana qáfamasee rufíasee níanai tatíafa márída ikíráqeese soofaaramáseeqa maaqí qifáranoo. ¹⁶ Óo maa-firaa maqusa mandáinaina náaquqarafa kambíqanoo márídanoo. Mi-maqusáfa ánaaseera foora saasáakoona árirana faqa fidíka árirana faqa afisírafa kóora áuqimaria oondana faqa firaa feefaurú áqimaria óoniufa faqa afaqa áuqirafa dóo maqee dadí taikáfinoo.

¹⁷⁻¹⁸ Miqí qímaseenoo mi-qangiroofá sípa kiatéenara maaqí qinau. Aiqáma sípa kiatéenauqa faqa nári pooskúrauqa faqa nári pasindíauqa faqa aiqáma ooruku námmani ámuuqumau nídaqa aináini marúsa Babiroonia idámuna qáféeqa níanai tatíeeqa ikíráqeeka maaqí qifáranoo. Sía moo máqusa maa-firaa maqusa áuqu faqaafa miqírafa márídanoo. ¹⁹ Miqí qímaseeqa kookooma afaqá qumáree níki-aqa ámoondúnna kukupámaseeqa maaqí qifáranoo. Óo mandáinaina náaquqarafa firaa maqusa áuqu faqaafa kukéeqeenoo. Aiqáma sípaki nusa ooruku nám-

mari ámuqumau nusá maa-maqusánakinaasa aináina moómoo nimisáida firaa munnimma máree marunausa dóo dauní mi-aiqama ainaináfa qáma taikéenoo.

²⁰ Mi-qangiroofá miqí qímaseenoo quándakufanoo Ánutuna áiku ásauku Babiroonia máqusara qímanníminau. Ínnee innaarúnai máriasa faqa Ánutuna áiku ásauku faqa Yísufa niqíqoo fásíqausa faqa Ánutuna tamummáqara fasiqauqa faqa ínnee aiqáma asasiaqa. Mi-maqusáfa ínni nári ifa miná ákiaqara Ánutufa maqee mi-maqusána árifanoo kurídínoo asasiaqa.

²¹ Miqí qímasoofanoo qangiroo moo ámudaanáí qímarufa óoni firaatiá minánnai mi-aukuanná máru fasiqanaaseesa sakuma andaana andaana rímariquau. Mi-oonínna fooqáa tia rafúsu qumáreenoo ooruku námariki áranaiqí áqínoo qinau. Mi-firaa maqusána áuqu faqaana Babiroonia máqusa óoni áqunnana amana kái áqusainanoo kukéeqafinaqa sía kaifáa qáfeefaranoo. ²² Minakí piripúnna árimariasa faqa káqikaa ufireena fuaqée maríasa faqa firaa ufireena kookáanauru fuaqée maríasa faqa aiqáma musíka fuaqée máriasa faqa sía kaifáa mi-maqusánaki qáfeefaranoo. Óosana óosana ainainí maríasa misá kúkusi maríafa sía kafáa írifaranoo, qaindi áfai faqa síammírifaranoo. ²³ Sía minakí qóoma qáannoo sía kafáa nimundárana tutúqirafa máriannoo. Babiroonia máqusai pisinísa ímarusa faqa aiqáma máqannaa pisinísa ímarúsa faqa úrinaaqaararasa máriqau. Ínni áukainaina máraqa nuasa náriqa ún-naqira áukainainannai aiqáma máqannaasa níkaruqidaqa.

²⁴ Ánutufa narí áiku ásauku fidíka faqa narí tamummáqara fasiqauqa fidíka faqa aiqáma maqásaa kúqimarusa faqa Babiroonia máqusaki paqúrunara nárífrana nímiannoo.

19 Mi-qangiroofá Babiroonia máqusara ufa qímasoofaqa quandáfi ufa firaaná innaarúnai qífu pisipasamásoonaki máridaqa íriqiafana. Mi-ufáfa faiqí moómoo suqíqa máridara foora qínoo maaqí qiqau. Ánutuna amooqiaqa. Faiqí asumu máree maríana faqa káaqa qárana faqa firaa afeeka faqa maasá Ánutunaindi máridanoo. ² Mifá mi-umuari mari anaaseefá maqásaaqaraasa putaamánnimaqée marúnna ákiaqara Ánutufa miná árinau. Miqúnara miná ufa nímirafa kúqaa andeeqárafa máridanoo. Mi-anaaseefá Ánutuna aináinira fasiqauqa kuqá nárúnara Ánutufa árítau. ³ Misá kafáa fáaqariqa qiqau. Ánutuna amooqíqa. Mi-maqusána, Babiroonia máqusa idámuna fannoo náaru náaru óoru fímarianoo. ⁴ Miqí qímasoofaqa faiqí firaasa moodáa fasiqá faqa qaara faqa qaara faqa Ánutuna qaarí fíqu fíqu iqá márusa faqa aandáu qaara faqa qaara faqa márusa faqa Ánutuna óorisaa nóorindari maqásaa áqufidaqa Ánutuna amooqídaqa qiqau, misá kúqaa qídaqia, Ánutuna amooqiaqa.

Sipsípa ánaaqi Yísuna amundára qóomaqa ufa.

⁵ Miqí qímasoofanoo ufa moó Ánutuna qaarísaaqari qufaqa íriqiafana. Aiqaama Ánutuna aináinimárusa minára ruffeemarusa, káqiqeesa faqa úriqararasa faqa aiqáma maasá Ánutunara amooqiaqa. ⁶ Miqí qímasoofanoo ufa moó faiqí moómooosa suqídara foora firaa oondainní nammári áqufidanoora foora innaarúnai qínoora foora miqíra ufa fannoo maaqí qinau. Ínnee aiqámausa Ánutuna amooqiaqa. Karaambáiqqa maasá úriqarara Ánutufa afeeka uqanna mifá narí aiqámai rakísinni-maqarana dóo óosana araséenoo úriqaránoo máridanoo. ⁷⁻⁸ Tatúfirana áruaninna sipsipa anaaqífa Yísuna amundárafara foora dóo animáridanoo, minára maasá susúiqqa asasiaqa miná úriqararana amooqiaqa. Miná ánaaqara foora Ánutufa fúka

siara éekara árimarúna áminoo maa-siarána íraannee qufanoo irasée deedaqinóo márídanoo. Mi-eekara siaráfa Ánutuna maqásaa fasiqa anaasee andeeqára óosana kíkíqamusinoo márídanoo.

⁹ Mi-ufána qímasoofanoo mi-qangiroofá qiní Yoohaneesa qímaqiminoo qinau. Yoohanee maa-ufána ákara rúa. Maa-ufáusa Ánutuna kúqaa ánoona ufa márídanoo. Ánutufa sipsípa ánaaqi amundára qóomaqara náaree márísa susúida asasímariasa márídaqa. ¹⁰ Miqí qímasoofaqa qiní dáaquqoofaqa mi-qangirooná áikuki dóorindari áqufumáfi amooqianéeriafananoo mifá qáoo qímaseenoo qinau. Óo anée sía miqía. Aiqáma Yísufa kooroo íra ánoona ufa qumáree maríasa aní faqa aní ákaqaafasaaauqa faqa moodáa ainainímarunausa márídaqara anée sía qiní qimooqia Ánutuna kai amooqía. Yísufa narí máru aukuana narí ánoona ufa koorooiná. Mi-ufáfa kai Yísufa sía kambíqoo aukuana tamummáqara fasiqauqa náakufufaqa qímannimufaqa ákara ríqau.

Éekara qóosasaa márufa narí andeeqáranannai aiqámausa úriqararafaikinau.

¹¹ Mi-qangiroofá miqí qímasoofaqa innaarúnai márída qáfaafananoo innaarúna rakéemámbufaqa akooqóo máríqau. Qinée minakí qóosa moo éekara árirana qá-faqiafana. Miná ataufakaaqá Yísufa óoqufaaqée márídanoo miná áuqu qaara auqu faqáafa. Moo áuqu ámiqirafa mapukúsee miqóo kai márí fasiqanee qinau. Moo áuqu kúqaa ufa qímari fasiqanee qiqau. Narí andeeqára íriranannai kai faiqí ánaasee ufa rainánnímaqaidanoo minánnai kai mandóosana máree maríasa rákirana maran-nímidanoo. ¹² Miná áfu idáuru miqírafa qéemarinau. Miná ákiaqasaa karaambáiqua qafee moómoo afisínoo márínau. Mi-fasiqána áuqu narí afaaqái ákara rínoo márídanoo sía moó fannoo qáfaidanoo narí kai qáfaidanoo. ¹³ Miná qamunna afisí-marufa fidíka ánaaqi márínau. Misá miná áuquara Ánutuna ufafée qímariqau. ¹⁴ Mifá narí qóosasaa áiqaróofanoo miná ánaaqianna Ánutuna innaarúnaindaraa rákira ámmiuqa aiqáma nári éekara qóosasaa náriqa qamunna éekara qamunna ánuqara qamunna afisírausa miná ánaaqianna miná áfaqee fiqau. ¹⁵ Miná óokiqari aseema raiqárafa ani márínau. Minánnai aiqáma máqannaa rafáaqafuannoo, qáinna samu úqirafa nídanoo rakísinnimaqaannoo. Mifá úriqarara afeeka Ánutuna áanooqi-rafa áranandaki idára foora aiqáma maa-maqánasaaqaraasa miná ufa sía írimari-asa afapíta qumáreenoo moodáanaki afapíta rapidaú ínanoo faiqí fidíka fannoo sáuna tatíra fára foommíannoo. ¹⁶ Miná qamunnasáa faqa miná áikusaa faqa miná áuqu moó maaqí qímasee ákara rírafa Karaambáiquaqa karaambáiqua úriqararasa úriqararafa márídanoo.

¹⁷ Qinée Yoohaneesa miná qáfamaseeqa quándaki qangiroo moo súanisaa kíkíqi-noo márína qáfeeqa. Mifá aiqáma ufini innaarúna ámeemaanai nímariasa firaa kari naméera qímasee qímanniminoo qinau. Ínnee suqúfiqa Ánutuna firaa qoomaqa sakasée naaqa. ¹⁸ Ínnee suqúfiqa karaambáiquaqa faqa sundíauqa faqa misá ki-atéenuqa faqa qóosauqa faqa minásaa akaraqá maríasa faqa aiqáma fasiqa rum-bée maríasa faqa idukí máríasa faqa káiqeese faqa úriqararasa faqa Ánutufa misá aiqáma narusáinaqa misá nimaqí aniréeqa Ánutufa qoomáqa sakaséenoo misá ni-maqí anirée naaqa.

¹⁹ Súanisaa máru qangiroofa miqí qímasoofaqa quandáfi firaa rakirana qáfaqi-afana. Mandá káasau aandau faqa maa-maqa maaqánasaa karaambáiquaqa faqa nári rákira sundíauqa moómoo faqa suqúfi éekara qóosasaa márufa narí ammi

sundía námufaqa náruannee qímasoofaqa rákirana uqéeraqau. ²⁰ Qóosasaa már-ufa mandá kaasau aandau úraaqaramáfinoo rumbá quqáseenoo ínaaqianna káasau aandau námufaqa rumbá quqánau. Mi-inaaqianna kaasau andauná moo áuqu únna qíra tamummaqara fasiqa. Mi-unna qíra tamummaqaráfa indaarúqaa káasau aandau óorisaa faiqí sía áuqaaqaa íra ainaina áuquqoofa mi-ainainnánai mífá faiqí ánaasee níkaru qufaqa akaqáusa níqinaaqa faqa nísauku uqannái faqa mandá kaasau aandau ákara máraqau. Akaqáusa mi-kaasau andaunára innaaru qímaríqau. Éekara qóosasaa nímarufa mífá káasau aandau maréeqee únna qíra tamummaqara fasiqa faqa káqi kási maríafaqa qumáreeqee idá fárumaki áqinau. Mi-idáfa fíraaqóo aurukandaá kandaá ídanoo áfunda mandáikammímarinau. ²¹ Éekara qóosasaa nímarufa narí óokiari áni maru qaseemafa káasau aandau ammi sundíauqa faqa maa-maqa maaqána karaambáiqqa ammi sundíauqa faqa aiqáma náru taiká-soofaqa innaarúnai ufiniuqá qumurée aiqáma misá nimaqí noofanoo nímuafuqa minnísaqau.

Wan tauséenna aukuaana Yísufa rakísiu úfafa.

20 Qínée Yoohaneesa miqímaruna qáfamasee quándaki innaarúnaindari qan-gíroo moó fannoo maqá ámeemaanai kíqa faqa kísaaqa sáinanda faqa ásaukuki úqirafa maqái qúminau. ²⁻³ Qumuréenoo qaareena qumáranau. Mi-qaareenná moo áuqu óoqeenáa sakani moo áuqu Sadannafa moo áuqu áfaanna. Mi-qangi-roofá qumáreenoo sáinandannai rumbáseenoo maqá ámeemaanai madikakí afeeqá áquseenoo róokamandeenoo amúsaraseenoo wan tauséenna áukuana minakí máriannee qímasee quqánau. Mi-kamúqoo sía maa-maqa maaqanasaaqaraasa níkaruqiannoo. Mi-wan tauseenna aukuanná taikásainanoo Ánutufa kafáa idukú-sainanoo káqikaqoo kafáa níkaruqiannoo.

⁴ Qaareena rumbásoofaqa qaarí moómoo innaarúnai ufiqínoo máru qáfaqiafana. Minásaa óoqu maríqa márusara Ánutufa ínnee faiqí ánaasee ufa íriaqee qinau. Qínée miqúna qáfeeqa quándakufaqa faiqí nimana moómoo qáfaqiafana. Misá Yísuna ánoona ufa faqa Ánutuna ufa faqa kooroounára nárusa nimana márufaqa nínafaqi-afana. Misá sía mandá káasau aandau fee miná amanaree innaaru qímarusa máriqau. Misá mandá kaasau aandau ákara níqinaaqa faqa nísaukusaa faqa qáoo qímarusa máriqau. Misá kúqiranakiqari fíndi fíqa ásauku mundírana sáimbaqa karaam-báiqaiqa mámbiqa faiqí ánaasee rakísifaranoo. Mi-uan tauseenna aukuanná miná-saimbaqa rakísifaranoo qínée qáfaqiafana. ⁵ Akaqáusa kásooqaqee wan tauséenna aukuaana áiqarammáfufanoo Ánutufa ínaaqiannaasa mara fíndifuannoo. ⁶ Indaarú fíndifiraua Ánutufa fíraa asasirana níminaqa asasífaranoo. Ínaaqianna fíndi fírafa moo áuqu ínaaqianna kúqirafa máriannoo. Sía indaarú fíndifiraua úrinaaqaree-faranoo. Indaarú fíndifiraua Ánutunaindi faqa ásauku mundírana aanáiqikiraua márídaqa wan tauséenna aukuaana Yísuna faqa faiqí ánaaseesaa rakísifaranoo.

Sadannana narí áiku ásauku faqa idáki áquaninna úfafa.

⁷⁻⁹ Mi-uan tauseenna aukuanná áiqaráinanoo Ánutufa Sadanna narí rumbáranaki-naana idukúsainanoo ráudamakinoo aiqáma máqasaa máriasa kafáa níkaruqiannoo. Níkaruqímaseenoo náarainaqa moómoosa uqanna aniréeqa núkudara foora qumbiqá áqufifanoo Ánutufa áidimari máqusana Yeerusaree máqusa faqa Ánutu-nara rímaria fasiqa anaaseesa faqa aiqáma fíraaqóo rafúsu quqárúmasee nárífaree

qíannoo. Aiqáma máqannaasa suqímarusara Kookána máqannaasa faqa Mákokkana máqannaasa faqee qímarifaranoo. Rákuanee qímarufanoo innaarunaindari idá firafá qumuréenoo aiqáma nárú taikásoofaqa qinée qáfaqiafana. ¹⁰ Nárú taikásoofanoo Ánutufa faiqí ánaasee níkaru qímaru afaannána rafúseeqeenoo idá fárumaki áfunda mandá márunki áqinau. Sía narí kai, óoqai mandá káasau aandau faqa únna qíra tamummaqara fasiqa faqa márunki áfaanna rafúsu áqinau. Miqóo misá máridaqa fáasaana faqa eendáki faqa aupúrarana máridaqa náaru náaru márifaranoo.

Ánutufa taikára faasaana ufa qíaninna úfafa.

¹¹ Qinée Yoohaneesa miqíqufaqa qáfamaseeqa quándaki qáfaafananoo firaa qaari ufiqírafa éekara árimarunasaa minásaa óoqumaru fasiqana faqa qáfaqiafana. Mifá kooroo máfufanoo innaarúna faqa maqá faqa miná áfusaqari dóo taikéenoo taikáfinau. ¹² Qinée miqóo qáfaafananoo kúqiraua aiqáma kúqiranakiqari fíndi fíqa Ánutuna qaarí aaqá ufa qíráree qímasee kíkíqíqa máriqau. Úriqararaua faqa óorudupiraua faqa amana amana kái Ánutuna óorisaa kíkíqíqau. Innaarúnai máriasa mi-kúqiráusa ákara papiqa qairíseenoo nísana ríqau. Papiqa moo káqi máriasa núqu papiqa faqa qairísee qáfanau. Ánutufa mi-papiqánakinaana misá mandá márirana nírana áuqarana qáfamaseenoo ufa miná amana kai níminau. ¹³ Ánutufa qufanoo ooruku námmari fannoo kúqiraua minakí márusa maréeqeenoo Ánutuna áfusaa quqásoofanoo kúqirana faqa maqá ámeemaanai kúqirana faqa náriki mária kúqiraua maréeqee Ánutuna áfusaa quqáqau. Quqásoofanoo Ánutufa aiqáma nári mandáinaina áuqona ákiaqara ufa níminau. ¹⁴ Kúqiranaki máriasa faqa maqá ámeemaanai kúqiranaki máriasa faqa aiqáma maréeqeenoo idá fárumaki áqinau. Mi-ida farumánaki áqimarianara ínaaqianna kúqiranee qinau. ¹⁵ Aiqámausa asumu máraaninausa papiqakí núqu márisa misá káqi márifaranoo mi-papiqánaki núqu sía márinausa misá aiqáma maréeqee káqi kási márufanoo idá fárumaki aiqáma áqinau.

Fúka innaaruna faqa maqá faqa áuquaninna úfafa.

21 Maa-nauraa maqáfa faqa innaarúna faqa ooruku námmari faqa dóo taikánau. Taikáfufanoo fúka innaaruna faqa maqá faqa óoqeenána ámaqa maqasoofaqa qáfaqiafana. ² Qinée qáfaafananoo Ánutufa qufanoo fúka náaquqara máqusa fúka Yeerusaree innaarúnaindari qumuréenoo óoqeenáa Yeerusaree ámaqa maqafufaqa qáfaqiafana. Fúka anaasee amundáranara foora afaqa áuqirafa fúka maqasaa qúminau. ³ Qumuroofanoo ufa moó fannoo Ánutuna innaarúna qaarísaaqari maaqí qímasee firaa kari qinau. Dóo maqee Ánutuna maqúsa faiqíki qumu máridanoo. Mifá misá faqa márinaqa misá miná faiqí ánaasee márifaranoo. Ánutufa narí uqanna misá faqa márinoo misá Ánutufa máriannoo. ⁴ Mifá aiqámausa naukunu rukáannoo. Sía kafáa kúqirafa faqa ikífaafau qírafa faqa ikíráqarafa faqa nídafirafa faqa sía kafáa mífauqa máriannoo. Mi-ooqeenaa ainaináfa dóo taikáfinoo.

⁵ Mi-ufáfa taikóofanoo qaarísaa márufa qíní qímaqiminoo qinau. Dóo qinée maqee aiqáma ainaina fúka kai áuqu quqánaura. Maa-ufáusa ákara rúa, kúqaa ánoona ufa máridanoo minásaa mundímara úfafa máridanoo. ⁶ Kafáa qímaqiminoo qinau. Dóo aiqáma ainaina taikéenoo. Qinée óosana áraafanausa máridaqa taikáaninna áukuana faqaasa máridaqa. Nammáriara nídimarisa fúka maqákiqari ururée mari nammarina, káqi márra nammari asooárafa sía feefaurírafa káqi nímianauranoo.

⁷ Mandáinaina rafáaqafusee úriaaqararause qinée maa-ainainná nímianaura. Qinée misá Ánutusa márianaura misá qíní qímaakumara márifaranoo. ⁸ Maparaa ímariasa faqa ueeqée maríasa faqa káaqa ufa rukíee maríasa faqa faiqí ánaasee kuqá nárí-mariasa faqa káaqa faiqí ánaaseera rímariasa faqa áukainaina máraqa nuasa faqa túmunnai faiqí nimana áuqusaida minára rufíasaida innaaru qímariasa faqa aiqáma óosana óosana únna ufa qímariasa faqa mi-mandoosanná máraqa nuasa misá maqúsai idá fárumaki márifaranoo. Miqóo idá firaafá fasafasaínnoo mandúndi marífa mári-annoo. Mi-idána áuqu ínaaqiannaa kúqirafa márídanoo.

Fúka Yeerusaree ánianínna úfafa.

⁹ Miqí qímasee qímaqimisoofanoo qangiroo moó fannoo qísauku dínni taikásee dínni aní qaara marasée márusakiqari aupúrarana maqásaa téeqimaríasakiqari moó fannoo anirée qímaqimino qinau. Yoohanee anée maí aniráinaqa auníri-ranasaa kúqu sipsipa anaaqína miná ánaaqa amundárana aní uqafíqaanana qáfa. ¹⁰ Miqí qímasoofanoo Ánutuna marauna fannoo qíní dáakufufanoo qangiroo fannoo rafúsueeqeenoo kísaaqa aaqanasaa quqáqísanau. Miqóoqari náaquqara maqusa fúka Yeerusaree máqusa innaarúnaindari Ánutufinnaindari qúmuna uqaqífíqanau. ¹¹ Qúmimarufanoo faqa qumu márínanoo faqa minakíqari Ánutuna káaqa aréenarafa minakíqari tákunasoosa ímarinau. Mi-fuka maqusáfa pupú óoni tánukaidara foorá qéemarinau.

¹² Mi-fuka maqusána faandaamurafa óoninnai áuquqoofa márínau kísaaqa ámatooki kámmínoo márínau minakí qísaukuqara taikásee qíku óoqu qaaraqánda marasée kooqí márínau, aiqáma kooqísaa qangiroo moó fannoo rakísimarinau. Mi-kooqísasaa Isaraeena áiku ásauku márusa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée núqu mi-kooqísasaa ákara rínoo márínau. ¹³ Súani óosana ururée maruqaannai faandaamurasáa qaaramoó kóoqi mi-qaannái márínau. Súani kéeqee marú qaannai qaaramoó kóoqi márínau. Súani dínni ataaqee qaannai qaaramoó kóoqi márínau. Súani dínni ataaqee qaannai qaaramoó kóoqi faandaamurasáa márínau. ¹⁴ Mi-ooni faandaamurána óosanaki qísauku qara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée fira aooniuqa márínau. Mi-oonísasaa sipsípa ánaaqi Yísuna áiku ásauku qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée marúsa núqu mi-oonísasaa ákara rínoo márínau.

¹⁵ Mi-qangiroofá qíní qímaqímímaruna ásauskuki ruráa kóora áuqimaruna uqusée máriunannai mi-fuka maqusána faqa faandaamura faqa kooqíuqa faqa amanamásee qáfana. ¹⁶ Mi-fuka maqusána ataaqéenni faqa miná sandáaqai faqa amana amana kái márínau. Aiqáma tu tauséenna faqa foo handaréeta faqa (2,400 kilometer) miná kísaaqa miqímaseenoo kísaaqa uqanna mi-maqusána áti faqa márínau. ¹⁷ Mi-fuka maqusa faandaamuráfa fáina máqa qufísara foorá áuqirafa márínau. Mi-qangiroofá faandaamura máqasaaqari ámmuquunni amanamásee qáfamaseenoo sikisti metera amana márídanoo feé qinau. Kísaaqa uqanna márínau. ¹⁸ Mi-faandaamuráfa pupú óoninnai áuqirafa márínau, mi-maqusánaki máaqaquqa kóorannai karásakiara foorá ruqíaki qáfee marufa idaaqírafa uqanna márínau. ¹⁹ Faandaamura óosanasaa fira aooniuqa márufa fira feefauru áqusaida máree maría óooniuqa mi-fira aoonísasaa afaaqa áuqiiqee maríqau. Faandaamura fira aooniuqa qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda márara óoni mapukíra óoni nifaaqa áuqira óooniuqa márídaqa, núqu faqa óooniuqa maríqau.

Moo óoni afaaqa moo áuqirafa miná áuqu yasapeera márínau. Mifá saqári ámanee árirafa amanandá tánukaida qéemarufa márínau.

Moo óoni afaaqa áuqirafa miná áuqu akafata márínau. Mifá dirindáasi áriranasaa indiri óoni árirafa márínau.

Moo óoni áuqu eemamarada márínau. Mifá pupú óoni moó saqári ámanee árirafa márínau.

²⁰ Moo óoni áuqu saradoonikisa márínau. Mifá pupú óoni moó éekara faqa saapáani óoniara foora írafa faqa márínau.

Moo óoni áuqu kananeeriana márínau. Mifá taatuqée saapáani márínau.

Moo óoni áuqu koosa márínau. Mifá pupú óoni moó tumána árirafa márínau.

Moo óoni áuqu beerira márínau. Mifá arooqá óoni fooqáafa saqári ámanee árirafa márínau.

Moo óoni áuqu toopasa márínau. Mifá pupú óoni miqírafa tumána árirafa márínau.

Moo óoni áuqu karaseedooni moo óoni márínau. Mifá pupú óoni miqírafa saqári ámanee árirafa márínau.

Moo óoni áuqu tookueesa márínau. Mifá óoni moó saqári ámanee árirafa márínau.

Moo óoni áuqu ameeetisa márínau. Mifá arooqá óoni miqírafa pánnoona árirafa amanandá qáfee marúfa márínau.

Faandaamura firaa ooniuqara mapukíra óoni fée qiqau misá núqu miqímínoo máridanoo. Qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda marasée márínau.

²¹ Fúka Yeerusaree máqusa qíkunni óoqu qaara marasée kooqí márínau. Aiqáma kooqi faandaamurasáa máaqa kooqíara foora áuqínoo márínau. Óoni firaaná qumáree minakí ititée marú óonisa feefaurú áqimarí óonisa firaa ooniuqa óonda firaaná fooqáafa márufafa qáfaqafana. Maqúsa qámbaana faqa naambeéqai faqa aiqáma ámiqira kóorannai áuqirafa amanandá qáfee marúfa márínau.

²² Qinée Yoohaneesa fúka maqusa Yeerusaree qáfamaseeqa náaquqara amaana máqara randéeqa sía márifaqa qáfeeqa. Amaana máqa márinoofau fífaú máriqini. Karaambáiqá Ánutufa úriqararafa sipsípa ánaaqi Yísufa faqa miqóo akooqóo márúnara amaana máqa sía márínau. ²³ Súani faqa quqoona faqa márínau qáfani. Sía mári qáfeeqa. Máridanoofau fífaú máriqini Ánutuna narí firaa areenarafa firaqóo káaqa qámaqínoo máridanoo, sipsípa ánaaqi mi-maqusána qóomara foora máridanoo. ²⁴ Aiqáma maa-maqa maaqánasaaqaraasa mi-maqusána káaqa qáranasaa nifáranoo. Misá karaambáiqauqa nári ámiqira ainainauqa mi-maqusánaki múnú quqéefaranoo. ²⁵ Mi-maqusa kooqísa aiqáma faasaana atúanoo kai márian-noo eendáki faqa sía ititéefaranoo, sía eendá máriannoo káaqa qárafa kai márian-noo, minára kooqí sía ititáidaqa. ²⁶ Aiqáma maqa maaqásaa máriasa misá ámiqira ainaina faqa misá úriqarara ainaina faqa máree anirée mi-maqusánaki fúka Yeerusa-ree máqusaki kai quqéefaranoo. ²⁷ Sía moo mánda ainaina fannoo mi-maqusánaki kéeqaannoo. Sía moo ásurira ainaina áuqee marí fee únna ufa qímari fee sía mi-maqusánaki kéeqeeefaranoo. Sipsípa ánaaqi fannoo maqásaaqaraasa narí papiqakí núqu ákara rúmaqaisa misá kai mi-maqusánaki kéeqeeefaranoo.

Káqi márira nammariara qímaqoo úfafa.

22 Mi-qangiroofá fúka Yeerusaree maqusa uqaqífiqaseenoo nammári miqóo márúna uqaqífiqanau. Mi-nammarífa Ánutuna faqa sipsípa ánaaqi Yísuna

faqa máru qaarínakiqari qumurée fúka maqusa qámbaana óoqu fímarinau. Mi-nammarína áuqu káqi márira nammari fee qiqau. Ámiqira nammari sía dumúna maqá máru nammari fa mi-nammari fa mookoofa ámanee kai randáida qúmidanoo. ² Mi-nammarína dínni dínni áfai saqári kambíqanoo máridanoo. Mi-saqarísa aiqáma qúqoonasaa qaqamma íraidanoo kai máridanoo. Miná ámanee aiqáma máqannaasa aurírana teeroo taikánnisee marífa mi-saqari amanee fá máridanoo. ³ Moo áinainara Ánutufa áqurarainna ainaina sía mi-fuka maqusánaki máriannoo, dóo taikáfuanoo. Ánutuna qaarí faqa sipsípa ánaaqi qaarí faqa mi-fuka maqusánaki máridanoo miná áiku ásauku mi-maqusánaki máriasa miná amooqifáranoo. ⁴ Misá miná óori qáfeefaranoo misá níqinaaqa miná áuqu ákara rínoo máriannoo. ⁵ Mi-maqusánaki asukuna taikánnoo máridanoo sía kafáa máriannoo. Misá sía qóomara súaniara íridaqa fífaufu máridaqa, Karaambáiqi Ánutufa misá qóoma márínaqa miqóoqaraasa karaambáiqara foora náaru náaru rakísi nímaqeeefaranoo.

Yísufa dóo qúmuaninna úfafa.

⁶ Mi-qangiroofá mi-ainaináusa uqaqífqaseenoo qímaqimino qinau. Mi-ufáusa aiqáma qímamúnafa kúqaa minásaa mundímariafa márifaqa qímamiqa. Karaambáiqi Ánutufa narí marauna tamummáqara fasiqauqa nímmarifa narí qangiroo niqíqáifaqa miná aináinira fasiqa ánaaseesa qúsasaa kambíqaaninna ainainausa uqannífiqaanifeera mi-ainaináusa aní uqaqíqeeqa.

⁷ Yísufa ínniara maqásaa máriasara maaqí qídanoo, qínée qúsasaa kafáa óoqu fúanaura. Maa-papiqánakinaa ufa irisée mi-maú fímariasa misá asasifáranoo.

⁸ Qínée Yoohaneesa mi-ainainná aiqáma qáfamasee iriséeqa dáaquqoofaqa uqaqífiqee marí qangiroona áikuki maqásaa áqufiqa amooqianéeriafananoo mifá qáoo qímasee qinau. ⁹ Óo sía miqía Ánutuna kai amooqía. Qínée aní faqa moodáa ainainí marúnausa máridaqa aní áfasausa tamummáqara fasiqauqa faqa moodáa ainainí marúnausa máridaqa. Maa-papiqánakinaa ufamau fímariasa misá faqa moodáa ainainí marúnausa máridaqa. Sía qiní qimooqia Ánutuna kai amooqía.

¹⁰ Mi-qangiroofá kafáa qímaqimino qinau. Yoohane anée maa-papiqánakinaa ufa tamummáqara ufa máridanoo sía qumeeráa, qímannimia. Aiqáma maa-ainaináusa qúsasaa kambíqaannoo sía amana quandásee kaifáa kísaaqasaa fúannoo, qúsasaa dóo kambíqaannoo. ¹¹ Ánaaseera fanandírana, faiqíara fanandírana, miqída naríara naríara rímariasa sáina miqídaqa máriaqa, mandóosana mandóosana máree maríasa sáina miqídaqa máriaqa. Ámiqira óosana máree maríasa sáina miqídaqa máriaqa. Máparaammásee ámiqira oosana firaqóo máree maríasa sáina miqídaqa máriaqa.

¹² Dóo íriaqa Yísufa ínniara qídanoo. Qínée qúsasaa óoqufuanura. Ínnee máree marianna ákiaqara úqiraua dóo óoqu fíqa múqu nímmianauranoo. ¹³ Qínée óosana ároonakiqari márúnausa máridaqa. Qínée taikáaninna aukuanna faqaasa máridaqa.

¹⁴ Nári qamunandá nammári uqusée ánukara qámunna faqáasa misá kai amaná fúka Yeerusaree máqusa kooqíki kéeqafiqa káqi náaru márira saqari qaqamma amaná díqisee neefáranoo. Miqímariasa asasifáranoo. ¹⁵ Mi-maqusána áqoosai káaqa ufa rukíee maríasa faqa áukainaina máraqa nuasa faqa faiqí ánaasee naríara naríara fanandí maríasa faqa faiqí ánaasee kuqá narí maríasa faqa saqárinnaí faiqí nimana áuqusaida innaaru qímariasa faqa únna óosana áuqimariasa faqa únna ufa qímariasa faqa misá aiqáma áqoosai márifarano.

¹⁶Qinée Yísufa maa-ufáusa amaana máqaki kéeqee maríasa qímannimíaqee qí-masee qeeqá qangiroo aqíqéeqa. Qinée Dafidina óosanakíqari mináti márídaqa. Qinée kanánaana duqudéeqiara foo káaqa qéemarunausa márídaqa.

(Yísuna saqárikí maríasa aiqáma miná aqoónausara foora máriafanoo misára Yoohaneefa moodáanaki sipsípa ánaaqi Yísuna ánaaqa fée qídanoo maa-papiqánaki qídanoo.) ¹⁷Ánutuna maraquna faqa sipsípa ánaaqi Yísuna ánaaqa faqa aiqá-mausara maí ániaqee qídaqa. Aiqáma maa-ufána írimaríasa ínnée faqa quandáfi niquóonausa náaraaqa ániaqee qiaqa. Yísufa náaru márira nammari nímianee qí-danoo. Aiqáma nammáriara nídímarisa dóo anirée naaqa. Sía feefaurífaranoo, nídí-marinausa káqi naaqa.

Taikára ufa.

¹⁸Qinée Yoohaneesa aiqámausa maa-papiqánakinaa tamummáqara ufa írimaríasa dóori kándamasee aaquqímannimaqídaqa faiqí moó fannoo maa-papiqánakinaa ufa moó narí úfa minásaa ootúpamásee qínafa miná ákiaqara Ánutufa maa-papiqánakinaa aupúrarana nárírana mara mi-fasiqána áriranasaa ootúpáinanoo firaanáikiannoo. ¹⁹Kafáa faiqí moó fannoo maa-papiqánakinaa tamummaqara ufa áti rafáaqafínanoo minára mi-fasiqáfa náaru márira saqari qaqama néemariana Ánutufa rafáaqafuannoo sía náannee qíannoo miná náaquqara fúka maqusaki kéeqaranara faqa Ánutufa rafáaqafusee qáoo qíannoo. Maa-papiqánakinaa ufamau sía fuanára qáoo qíannoo.

²⁰Qinée maa-papiqánakinaa ufa qíma afeekaikámmannimi márúnausa Yísusa maaqí qímasee qímannimídaqa kúqaa uqanna qinée qúsasaa ínnée iannái kaifáa óoqu fúanaura. Qinée Yoohaneesa minára maaqí qídaqa. Óo karaambáiqá Yísu dóo qúmuannee qídaqa.

²¹Karaambáiqá Yísuna ámiqira áfaarirafa ínni aiqámausaki máríani.